Suttantapiṭake Khuddakanikāye

Theragāthāpāḷiyā saṁvaṇṇanābhūtā

Bhadantācariyadhammapālattherena katā

Paramatthadīpanī nāma

THERAGĀTHĀ-AṬṬHAKATHĀ

(Dutiyo bhāgo)

Ciraṁ Tiṭṭhatu Saddhammo - Marammaraṭṭhe Buddhasāsana Society - Buddhavasse 2552

Buddhavasse 2552 Marammavasse 1370 AD. 2008

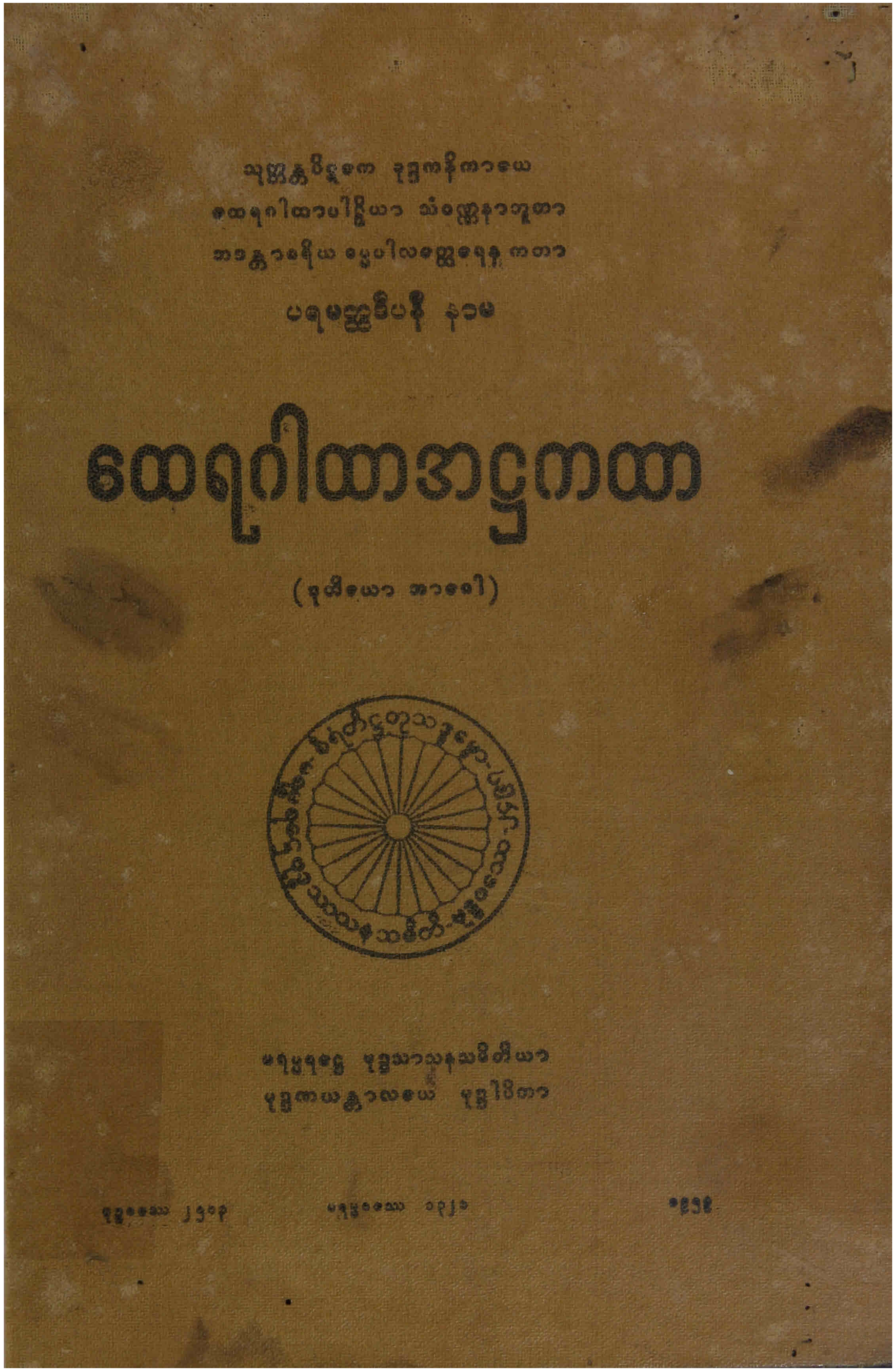

Romanized from Myanmar version published in 1959

© Buddhasāsana Society

Aṭṭhakathā Series 30

First published in 2008 by Ministry of Religious Affairs

Yangon, Myanmar

သုတ္တန္တပိဋကေ ခုဒ္ဒကနိကာယေ

ထေရဂါထာပါဠိယာ သံဝဏ္ဏနာဘူတာ

ဘဒန္တာစရိယဓမ္မပါလတ္ထေရေန ကတာ

ပရမတ္ထဒီပနီ နာမ

ထေရဂါထာအဋ္ဌကထာ

(ဒုတိယော ဘာဂေါ)

မရမ္မရဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိယာ

မုဒ္ဒဏယန္တာလယေ မုဒ္ဒါပိတာ

ဗုဒ္ဓဝဿ ၂၅၀၃ မရမ္မဝဿ ၁၃၂၁ ၁၉၅၉

Theragāthā-aṭṭhakathā

Dutiyabhāga

Mātikā | Piṭṭhaṅka

4. Catukkanipāta

1. Nāgasamālattheragāthāvaṇṇanā 1
2. Bhaguttheragāthāvaṇṇanā 4
3. Sabhiyattheragāthāvaṇṇanā 6
4. Nandakattheragāthāvaṇṇanā 10
5. Jambukattheragāthāvaṇṇanā 12
6. Senakattheragāthāvaṇṇanā 15
7. Sambhūtattheragāthāvaṇṇanā 18
8. Rāhulattheragāthāvaṇṇanā 20
9. Candanattheragāthāvaṇṇanā 24
10. Dhammikattheragāthāvaṇṇanā 26
11. Sappakattheragāthāvaṇṇanā 29
12. Muditattheragāthāvaṇṇanā 32

5. Pañcakanipāta

1. Rājadattattheragāthāvaṇṇanā 35
2. Subhūtattheragāthāvaṇṇanā 38
3. Girimānandattheragāthāvaṇṇanā 43
4. Sumanattheragāthāvaṇṇanā 47
5. Vaḍḍhattheragāthāvaṇṇanā 50
6. Nadīkassapattheragāthāvaṇṇanā 52
7. Gayākassapattheragāthāvaṇṇanā 54
8. Vakkalittheragāthāvaṇṇanā 57

ထေရဂါထာအဋ္ဌကထာ

ဒုတိယဘာဂ

မာတိကာ | ပိဋ္ဌက်

၄-စတုက္ကနိပါတ

၁-နာဂသမာလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁
၂-ဘဂုတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၄
၃-သဘိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၆
၄-နန္ဒကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၀
၅-ဇမ္ဗုကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၂
၆-သေနကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၅
၇-သမ္ဘူတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၈
၈-ရာဟုလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၂၀
၉-စန္ဒနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၂၄
၁၀-ဓမ္မိကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၂၆
၁၁-သပ္ပကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၂၉
၁၂-မုဒိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၃၂

၅-ပဉ္စကနိပါတ

၁-ရာဇဒတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၃၅
၂-သုဘူတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၃၈
၃-ဂိရိမာနန္ဒတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၄၃
၄-သုမနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၄၇
၅-ဝဍ္ဎတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၅၀
၆-နဒီကဿပတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၅၂
၇-ဂယာကဿပတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၅၄
၈-ဝက္ကလိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၅၇

Mātikā — Piṭṭhaṅka

9. Vijitasenattheragāthāvaṇṇanā 64
10. Yasadattattheragāthāvaṇṇanā 67
11. Soṇakuṭikaṇṇattheragāthāvaṇṇanā 69
12. Kosiyattheragāthāvaṇṇanā 73

6. Chakkanipāta

1. Uruvelakassapattheragāthāvaṇṇanā 78
2. Tekicchakārittheragāthāvaṇṇanā 85
3. Mahānāgattheragāthāvaṇṇanā 89
4. Kullattheragāthāvaṇṇanā 91
5. Mālukyaputtattheragāthāvaṇṇanā 94
6. Sappadāsattheragāthāvaṇṇanā 97
7. Kātiyānattheragāthāvaṇṇanā 99
8. Migajālattheragāthāvaṇṇanā 103
9. Purohitaputtajentattheragāthāvaṇṇanā 106
10. Sumanattheragāthāvaṇṇanā 109
11. Nhātakamunittheragāthāvaṇṇanā 111
12. Brahmadattattheragāthāvaṇṇanā 113
13. Sirimaṇḍattheragāthāvaṇṇanā 116
14. Sabbakāmittheragāthāvaṇṇanā 120

7. Sattakanipāta

1. Sundarasamuddattheragāthāvaṇṇanā 123
2. Lakuṇḍakabhaddiyattheragāthāvaṇṇanā 125
3. Bhaddattheragāthāvaṇṇanā 132
4. Sopākattheragāthāvaṇṇanā 135
5. Sarabhaṅgattheragāthāvaṇṇanā 140

မာတိကာ — ပိဋ္ဌက်

၉-ဝိဇိတသေနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၆၄
၁၀-ယသဒတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၆၇
၁၁-သောဏကုဋိကဏ္ဏတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၆၉
၁၂-ကောသိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၇၃

၆-ဆက္ကနိပါတ

၁-ဥရုဝေလကဿပတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၇၈
၂-တေကိစ္ဆကာရိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၈၅
၃-မဟာနာဂတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၈၉
၄-ကုလ္လတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၉၁
၅-မာလုကျပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၉၄
၆-သပ္ပဒါသတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၉၇
၇-ကာတိယာနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၉၉
၈-မိဂဇာလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၀၃
၉-ပုရောဟိတပုတ္တဇေန္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၀၆
၁၀-သုမနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၀၉
၁၁-နှာတကမုနိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၁၁
၁၂-ဗြဟ္မဒတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၁၃
၁၃-သိရိမဏ္ဍတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၁၆
၁၄-သဗ္ဗကာမိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၂၀

၇-သတ္တကနိပါတ

၁-သုန္ဒရသမုဒ္ဒတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၂၃
၂-လကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၂၅
၃-ဘဒ္ဒတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၃၂
၄-သောပါကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၃၅
၅-သရဘင်္ဂတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၄၀

Mātikā Piṭṭhaṅka

8. Aṭṭhakanipāta

1. Mahākaccāyanattheragāthāvaṇṇanā 144
2. Sirimittattheragāthāvaṇṇanā 151
3. Mahāpanthakattheragāthāvaṇṇanā 154

9. Navakanipāta

1. Bhūtattheragāthāvaṇṇanā 159

10. Dasakanipāta

1. Kāḷudāyittheragāthāvaṇṇanā 165
2. Ekavihāriyattheragāthāvaṇṇanā 174
3. Mahākappinattheragāthāvaṇṇanā 179
4. Cūḷapanthakattheragāthāvaṇṇanā 189
5. Kappattheragāthāvaṇṇanā 197
6. Vaṅgantaputta-upasenattheragāthāvaṇṇanā 202
7. (Apara)gotamattheragāthāvaṇṇanā 207

11. Ekādasanipāta

1. Saṁkiccattheragāthāvaṇṇanā 213

12. Dvādasakanipāta

1. Sīlavattheragāthāvaṇṇanā 218
2. Sunītattheragāthāvaṇṇanā 223

13. Terasanipāta

1. Soṇakoḷivisattheragāthāvaṇṇanā 229

14. Cuddasakanipāta

1. Khadiravaniyarevatattheragāthāvaṇṇanā 239
2. Godattattheragāthāvaṇṇanā 244

မာတိကာ ပိဋ္ဌက်

၈-အဋ္ဌကနိပါတ

၁-မဟာကစ္စာယနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၄၄
၂-သိရိမိတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၅၁
၃-မဟာပန္ထကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၅၄

၉-နဝကနိပါတ

၁-ဘူတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၅၉

၁၀-ဒသကနိပါတ

၁-ကာဠုဒါယိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၆၅
၂-ဧကဝိဟာရိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၇၄
၃-မဟာကပ္ပိနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၇၉
၄-စူဠပန္ထကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၈၉
၅-ကပ္ပတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၁၉၇
၆-ဝင်္ဂန္တပုတ္တဥပသေနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၂၀၂
၇-(အပရ)ဂေါတမတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၂၀၇

၁၁-ဧကာဒသနိပါတ

၁-သံကိစ္စတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၂၁၃

၁၂-ဒွါဒသကနိပါတ

၁-သီလဝတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၂၁၈
၂-သုနီတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၂၂၃

၁၃-တေရသနိပါတ

၁-သောဏကောဠိဝိသတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၂၂၉

၁၄-စုဒ္ဒသကနိပါတ

၁-ခဒိရဝနိယရေဝတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၂၃၉
၂-ဂေါဒတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ ၂၄၄

Mātikā			Piṭṭhaṅka
15. Soḷasakanipāta			
1. Aññāsikoṇḍaññattheragāthāvaṇṇanā	...	...	250
2. Udāyittheragāthāvaṇṇanā	...	...	258
16. Vīsatinipāta			
1. Adhimuttattheragāthāvaṇṇanā	...	...	264
2. Pārāpariyattheragāthāvaṇṇanā	...	...	271
3. Telakānittheragāthāvaṇṇanā	...	...	280
4. Raṭṭhapālattheragāthāvaṇṇanā	...	...	288
5. Mālukyaputtattheragāthāvaṇṇanā	...	...	300
6. Selattheragāthāvaṇṇanā	...	...	304
7. Kāḷigodhāputtabhaddiyattheragāthāvaṇṇanā	...	...	320
8. Aṅgulimālattheragāthāvaṇṇanā	...	...	324
9. Anuruddhattheragāthāvaṇṇanā	...	...	336
10. Pārāpariyattheragāthāvaṇṇanā	...	...	348
17. Tiṁsanipāta			
1. Phussattheragāthāvaṇṇanā	...	...	358
2. Sāriputtattheragāthāvaṇṇanā	...	...	370
3. Ānandattheragāthāvaṇṇanā	...	...	411
18. Cattālīsanipāta			
1. Mahākassapattheragāthāvaṇṇanā	...	...	429
19. Paññāsanipāta			
1. Tālapuṭattheragāthāvaṇṇanā	...	...	457
20. Saṭṭhinipāta			
1. Mahāmoggallānattheragāthāvaṇṇanā	...	...	480
21. Mahānipāta			
1. Vaṅgīsattheragāthāvaṇṇanā	...	...	508

Theragāthā-aṭṭhakathāya dutiyabhāge mātikā niṭṭhitā.

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
၁၅-သောဠသကနိပါတ			
၁-အညာသိကောဏ္ဍညတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၀
၂-ဥဒါယိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၈
၁၆-ဝီသတိနိပါတ			
၁-အဓိမုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၄
၂-ပါရာပရိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၇၁
၃-တေလကာနိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၈၀
၄-ရဋ္ဌပါလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၈၈
၅-မာလုကျပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၀၀
၆-သေလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၀၄
၇-ကာဠိဂောဓာပုတ္တဘဒ္ဒိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ		....	၃၂၀
၈-အင်္ဂုလိမာလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၄
၉-အနုရုဒ္ဓတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၆
၁၀-ပါရာပရိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၄၈
၁၇-တိံသနိပါတ			
၁-ဖုဿတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၅၈
၂-သာရိပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၇၀
၃-အာနန္ဒတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၁၁
၁၈-စတ္တာလီသနိပါတ			
၁-မဟာကဿပတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၂၉
၁၉-ပညာသနိပါတ			
၁-တာလပုဋတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၅၇
၂၀-သဋ္ဌိနိပါတ			
၁-မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၈၀
၂၁-မဟာနိပါတ			
၁-ဝင်္ဂီသတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	....	....	၅၀၈

ထေရဂါထာအဋ္ဌကထာယ ဒုတိယဘာဂေ
မာတိကာ နိဋ္ဌိတာ။

Khuddakanikāya

Theragāthā-aṭṭhakathā

(Dutiyo bhāgo)

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

4. Catukkanipāta

1. Nāgasamālattheragāthāvaṇṇanā

Alaṅkatāti-ādikā āyasmato Nāgasamālattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi Padumuttarassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto gimhasamaye[1] sūriyātapasantattāya bhūmiyā gacchantaṁ Satthāraṁ disvā pasannamānaso chattaṁ adāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sakyarājakule nibbattitvā **Nāgasamālo**ti laddhanāmo vayappatto ñātisamāgame paṭiladdhasaddho pabbajitvā kiñci kālaṁ Bhagavato upaṭṭhāko ahosi. So ekadivasaṁ nagaraṁ piṇḍāya paviṭṭho alaṅkatapaṭiyattaṁ aññataraṁ naccakiṁ mahāpathe tūriyesu vajjantesu naccantiṁ disvā "ayaṁ cittakiriyavāyodhātuvipphāravasena karajakāyassa tathā tathā parivatti, aho aniccā saṅkhārā"ti khayavayaṁ paṭṭhapetvā vipassanaṁ ussukkāpetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

"Aṅgārajātā pathavī, kukkuḷānugatā mahī.
Padumuttaro Bhagavā, abbhokāsamhi caṅkami.

---

1. Ghammasamaye (Sī, I)   2. Khu 4. 35 piṭṭhādīsu.

ခုဒ္ဒကနိကာယ

ထေရဂါထာ-အဋ္ဌကထာ

(ဒုတိယော ဘာဂေါ)

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

၄-စတုက္ကနိပါတ

၁-နာဂသမာလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အလင်္ကတာတိအာဒိကာ အာယသ္မတော နာဂသမာလတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဂိမှသမယေ[၁] သူရိယာတပသန္တတ္တာယ ဘူမိယာ ဂစ္ဆန္တံ သတ္ထာရံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ဆတ္တံ အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သကျရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **နာဂသမာလော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော ဉာတိသမာဂမေ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ကိဉ္စိ ကာလံ ဘဂဝတော ဥပဋ္ဌာကော အဟောသိ။ သော ဧကဒိဝသံ နဂရံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌော အလင်္ကတပဋိယတ္တံ အညတရံ နစ္စကိံ မဟာပထေ တူရိယေသု ဝဇ္ဇန္တေသု နစ္စန္တိံ ဒိသွာ "အယံ စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရဝသေန ကရဇကာယဿ တထာ တထာ ပရိဝတ္တိ၊ အဟော အနိစ္စာ သင်္ခါရာ"တိ ခယဝယံ ပဋ္ဌပေတွာ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

"အင်္ဂါရဇာတာ ပထဝီ၊ ကုက္ကုဠာနုဂတာ မဟီ။
ပဒုမုတ္တရော ဘဂဝါ၊ အဗ္ဘောကာသမှိ စင်္ကမိ။

၁-ဃမ္မသမယေ (သီ၊ ဣ)   ၂-ခု ၄-၃၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Paṇḍaraṁ chattamādāya, addhānaṁ paṭipajjahaṁ.
Tattha disvāna Sambuddhaṁ, vitti me upapajjatha.

Marīciyotthaṭā bhūmi, aṅgārāva mahī ayaṁ.
Upahanti mahāvātā, sarīrassāsukhepanā.

Sītaṁ uṇhaṁ vihanantaṁ, vātātapanivāraṇaṁ.
Paṭiggaṇha imaṁ chattaṁ, phassayissāmi nibbutiṁ.

Anukampako kāruṇiko, Padumuttaro mahāyaso.
Mama saṅkappamaññāya, paṭiggaṇhi tadā Jino.

Tiṁsakappāni devindo, devarajjamakārayiṁ.
Satānaṁ pañcakkhattuñca, cakkavattī ahosahaṁ.

Padesarajjaṁ vipulaṁ, gaṇanāto asaṅkhiyaṁ.
Anubhomi sakaṁ kammaṁ, pubbe sukatamattano.

Ayaṁ me pacchimā jāti, carimo vattate bhavo.
Ajjāpi setacchattaṁ me, sabbakālaṁ dharīyati.

Satasahassito kappe, yaṁ chattamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, chattadānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā—

267. "Alaṅkatā suvasanā, mālinī candanussadā.
Majjhe mahāpathe nārī, tūriye naccati naṭṭakī.

268. Piṇḍikāya paviṭṭhohaṁ, gacchanto naṁ udikkhisaṁ.
Alaṅkataṁ suvasanaṁ, maccupāsaṁva oḍḍitaṁ.

269. Tato me manasīkāro, yoniso udapajjatha.
Ādīnavo pāturahu, nibbidā samatiṭṭhatha[1].

1. Santiṭṭhatha (I)

ပဏ္ဍရံ ဆတ္တမာဒါယ၊ အဒ္ဓါနံ ပဋိပဇ္ဇဟံ။
တတ္ထ ဒိသွာန သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဝိတ္တိ မေ ဥပပဇ္ဇထ။

မရီစိယောတ္ထဋာ ဘူမိ၊ အင်္ဂါရာဝ မဟီ အယံ။
ဥပဟန္တိ မဟာဝါတာ၊ သရီရဿာသုခေပနာ။

သီတံ ဥဏှံ ဝိဟနန္တံ၊ ဝါတာတပနိဝါရဏံ။
ပဋိဂ္ဂဏှ ဣမံ ဆတ္တံ၊ ဖဿယိဿာမိ နိဗ္ဗုတိံ။

အနုကမ္ပကော ကာရုဏိကော၊ ပဒုမုတ္တရော မဟာယသော။
မမ သင်္ကပ္ပမညာယ၊ ပဋိဂ္ဂဏှိ တဒါ ဇိနော။

တိံသကပ္ပါနိ ဒေဝိန္ဒော၊ ဒေဝရဇ္ဇမကာရယိံ။
သတာနံ ပဉ္စက္ခတ္တုဉ္စ၊ စက္ကဝတ္တီ အဟောသဟံ။

ပဒေသရဇ္ဇံ ဝိပုလံ၊ ဂဏနာတော အသင်္ခိယံ။
အနုဘောမိ သကံ ကမ္မံ၊ ပုဗ္ဗေ သုကတမတ္တနော။

အယံ မေ ပစ္ဆိမာ ဇာတိ၊ စရိမော ဝတ္တတေ ဘဝေါ။
အဇ္ဇာပိ သေတစ္ဆတ္တံ မေ၊ သဗ္ဗကာလံ ဓရီယတိ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဆတ္တမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဆတ္တဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ—

၂၆၇။ “အလင်္ကတာ သုဝသနာ၊ မာလိနီ စန္ဒနုဿဒါ။
မဇ္ဈေ မဟာပထေ နာရီ၊ တူရိယေ နစ္စတိ နဋ္ဋကီ။

၂၆၈။ ပိဏ္ဍိကာယ ပဝိဋ္ဌောဟံ၊ ဂစ္ဆန္တော နံ ဥဒိက္ခိသံ။
အလင်္ကတံ သုဝသနံ၊ မစ္စုပါသံဝ ဩဍ္ဍိတံ။

၂၆၉။ တတော မေ မနသိကာရော၊ ယောနိသော ဥဒပဇ္ဇထ။
အာဒီနဝေါ ပါတုရဟု၊ နိဗ္ဗိဒါ သမတိဋ္ဌထ[၁]။

၁-သန္တိဋ္ဌထ (ဣ)

270. Tato cittaṁ vimucci me, passa dhammasudhammataṁ.
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanan”ti—

catūhi gāthāhi attano paṭipattikittanamukhena aññaṁ byākāsi.

Tattha **alaṅkatā**ti hatthūpagādi-ābharaṇehi alaṅkatagattā. **Suvasanā**ti sundaravasanā sobhanavatthanivatthā. **Mālinī**ti mālādhārinī[1] piḷandhitapupphamālā. **Candanussadā**ti candanānulepalittasarīrā. **Majjhe mahāpathe nārī, tūriye naccati naṭṭakī**ti yathāvuttaṭṭhāne ekā nārī naṭṭakī nāṭakitthī nagaravīthiyā majjhe pañcaṅgike tūriye vajjante naccati, yathāpaṭṭhapitaṁ naccaṁ karoti.

Piṇḍikāyāti bhikkhāya. **Paviṭṭhohan**ti nagaraṁ paviṭṭho ahaṁ. **Gacchanto naṁ udikkhisan**ti nagaravīthiyaṁ gacchanto parissayapariharaṇatthaṁ vīthiṁ olokento taṁ naṭṭakiṁ olokesiṁ. Kiṁ viya? **Maccupāsaṁva oḍḍitan**ti yathā maccussa maccurājassa pāsabhūto rūpādiko[2] oḍḍito loke anuvicaritvā ṭhito ekaṁsena sattānaṁ anatthāvaho, evaṁ sāpi appaṭisaṅkhāne ṭhitānaṁ andhaputhujjanānaṁ ekaṁsato anatthāvahāti maccupāsasadisī vuttā.

Tatoti tasmā maccupāsasadisattā. **Me**ti mayhaṁ. **Manasīkāro yoniso udapajjathā**ti “ayaṁ aṭṭhisaṅghāto nhārusambandho maṁsena anupalitto chaviyā paṭicchanno asuciduggandhajegucchapaṭikkūlo aniccucchādanaparimaddanabhedanaviddhaṁsanadhammo īdise vikāre dassetī”ti evaṁ yoniso manasikāro uppajji. **Ādīnavo pāturahū**ti evaṁ kāyassa sabhāvūpadhāraṇamukhena tassa ca taṁnissitānañca cittacetasikānaṁ udayabbayaṁ[3] sarasapabhaṅgutañca[4] manasi karoto tesu ca yakkharakkhasādīsu viya bhayato upaṭṭhahantesu tattha me[5] anekākāra-ādīnavo doso pāturahosi, tappaṭipakkhato ca nibbāne ānisaṁso. **Nibbidā samatiṭṭhathā**ti nibbindanaṁ ādīnavānupassanānubhāvasiddhaṁ nibbidāñāṇaṁ mama hadaye saṇṭhāsi, muhuttampi tesaṁ rūpārūpadhammānaṁ gahaṇe cittaṁ nāhosi, aññadatthu muñcitukāmatādivasena[6] tattha udāsīnameva jātanti attho.

1. Mālāhārinī (Sī), mālābhārinī (I) 2. Jarādiko (Ka) 3. Udayabbayataṁ (Sī, I)
4. Khaṇabhaṅguratañca (Sī), pabhaṅguratañca (I) 5. Me taṁ (Sī, I)
6. Muccitukamyatāñāṇaṁ (I)

၂၇၀။ တတော စိတ္တံ ဝိမုစ္စိ မေ၊ ပဿ ဓမ္မသုဓမ္မတံ။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ—

စတူဟိ ဂါထာဟိ အတ္တနော ပဋိပတ္တိကိတ္တနမုခေန အညံ ဗျာကာသိ။

တတ္ထ **အလင်္ကတာ**တိ ဟတ္ထူပဂါဒိအာဘရဏေဟိ အလင်္ကတဂတ္တာ။ **သုဝသနာ**တိ သုန္ဒရဝသနာ သောဘနဝတ္ထနိဝတ္ထာ။ **မာလိနီ**တိ မာလာဓာရိနီ[၁] ပိဠန္ဓိတပုပ္ဖမာလာ။ **စန္ဒနုဿဒါ**တိ စန္ဒနာနုလေပလိတ္တသရီရာ။ **မဇ္ဈေ မဟာပထေ နာရီ၊ တူရိယေ နစ္စတိ နဋ္ဋကီ**တိ ယထာဝုတ္တဋ္ဌာနေ ဧကာ နာရီ နဋ္ဋကီ နာဋကိတ္ထီ နဂရဝီထိယာ မဇ္ဈေ ပဉ္စင်္ဂိကေ တူရိယေ ဝဇ္ဇန္တေ နစ္စတိ၊ ယထာပဋ္ဌပိတံ နစ္စံ ကရောတိ။

ပိဏ္ဍိကာယာတိ ဘိက္ခာယ။ **ပဝိဋ္ဌောဟ**န္တိ နဂရံ ပဝိဋ္ဌော အဟံ။ **ဂစ္ဆန္တော နံ ဥဒိက္ခိသ**န္တိ နဂရဝီထိယံ ဂစ္ဆန္တော ပရိဿယပရိဟရဏတ္ထံ ဝီထိံ ဩလောကေန္တော တံ နဋ္ဋကိံ ဩလောကေသိံ။ ကိံ ဝိယ? **မစ္စုပါသံဝ ဩဍ္ဍိတ**န္တိ ယထာ မစ္စုဿ မစ္စုရာဇဿ ပါသဘူတော ရူပါဒိကော[၂] ဩဍ္ဍိတော လောကေ အနုဝိစရိတွာ ဌိတော ဧကံသေန သတ္တာနံ အနတ္ထာဝဟော၊ ဧဝံ သာပိ အပ္ပဋိသင်္ခါနေ ဌိတာနံ အန္ဓပုထုဇ္ဇနာနံ ဧကံသတော အနတ္ထာဝဟာတိ မစ္စုပါသသဒိသီ ဝုတ္တာ။

တတောတိ တသ္မာ မစ္စုပါသသဒိသတ္တာ။ **မေ**တိ မယှံ။ **မနသီကာရော ယောနိသော ဥဒပဇ္ဇထာ**တိ “အယံ အဋ္ဌိသင်္ဃာတော နှာရုသမ္ဗန္ဓော မံသေန အနုပလိတ္တော ဆဝိယာ ပဋိစ္ဆန္နော အသုစိဒုဂ္ဂန္ဓဇေဂုစ္ဆပဋိက္ကူလော အနိစ္စုစ္ဆာဒနပရိမဒ္ဒနဘေဒနဝိဒ္ဓံသနဓမ္မော ဤဒိသေ ဝိကာရေ ဒဿေတီ”တိ ဧဝံ ယောနိသော မနသိကာရော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ **အာဒီနဝေါ ပါတုရဟူ**တိ ဧဝံ ကာယဿ သဘာဝူပဓာရဏမုခေန တဿ စ တံနိဿိတာနဉ္စ စိတ္တစေတသိကာနံ ဥဒယဗ္ဗယံ[၃] သရသပဘင်္ဂုတဉ္စ[၄] မနသိ ကရောတော တေသု စ ယက္ခရက္ခသာဒီသု ဝိယ ဘယတော ဥပဋ္ဌဟန္တေသု တတ္ထ မေ[၅] အနေကာကာရအာဒီနဝေါ ဒေါသော ပါတုရဟောသိ၊ တပ္ပဋိပက္ခတော စ နိဗ္ဗာနေ အာနိသံသော။ **နိဗ္ဗိဒါ သမတိဋ္ဌထာ**တိ နိဗ္ဗိန္ဒနံ အာဒီနဝါနုပဿနာနုဘာဝသိဒ္ဓံ နိဗ္ဗိဒါဉာဏံ မမ ဟဒယေ သဏ္ဌာသိ၊ မုဟုတ္တမ္ပိ တေသံ ရူပါရူပဓမ္မာနံ ဂဟဏေ စိတ္တံ နာဟောသိ၊ အညဒတ္ထု မုဉ္စိတုကာမတာဒိဝသေန[၆] တတ္ထ ဥဒါသီနမေဝ ဇာတန္တိ အတ္ထော။

၁-မာလာဟာရိနီ (သီ)၊ မာလာဘာရိနီ (ဣ) ၂-ဇရာဒိကော (က) ၃-ဥဒယဗ္ဗယတံ (သီ၊ ဣ)
၄-ခဏဘင်္ဂုရတဉ္စ (သီ)၊ ပဘင်္ဂုရတဉ္စ (ဣ) ၅-မေ တံ (သီ၊ ဣ) ၆-မုစ္စိတုကမျတာဉာဏံ (ဣ)

Tatoti vipassanāñāṇato paraṁ. **Cittaṁ vimucci me**ti lokuttarabhāvanāya vattamānāya maggapaṭipāṭiyā sabbakilesehi mama cittaṁ vimuttaṁ ahosi. Etena phaluppattiṁ[1] dasseti. Maggakkhaṇe hi kilesā vimuccanti nāma, phalakkhaṇe vimuttāti. Sesaṁ vuttanayameva.

Nāgasamālattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Bhaguttheragāthāvaṇṇanā

Ahaṁ middhenāti-ādikā āyasmato Bhaguttherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto Satthari parinibbute tassa dhātuyo pupphehi pūjesi. So tena puññakammena Nimmānaratīsu nibbattitvā aparāparaṁ devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sakyarājakule nibbattitvā **Bhagū**ti laddhanāmo vayappatto Anuruddhakimilehi[2] saddhiṁ nikkhamitvā pabbajitvā Bālakaloṇakagāme vasanto ekadivasaṁ thinamiddhābhibhavaṁ vinodetuṁ vihārato nikkhamma caṅkamaṁ abhiruhanto papatitvā tadeva aṅkusaṁ katvā thinamiddhaṁ vinodetvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

"Parinibbute Bhagavati, Padumuttare mahāyase.
Pupphavaṭaṁsake katvā, sarīramabhiropayiṁ.

Tattha cittaṁ pasādetvā, Nimmānaṁ agamāsahaṁ.
Devalokagato santo, puññakammaṁ sarāmahaṁ.

Ambarā pupphavasso me, sabbakālaṁ pavassati.
Saṁsarāmi manusse ce, rājā homi mahāyaso.

Tahiṁ kusumavasso me, abhivassati sabbadā.
Tasseva pupphapūjāya, vāhasā sabbadassino.

Ayaṁ pacchimako mayhaṁ, carimo vattate bhavo.
Ajjāpi pupphavasso me, abhivassati sabbadā.

---

1. Phalappattiṁ (Sī, I) 2. ...kimbilehi (Sī, I) 3. Khu 4. 36 piṭṭhādīsu.

တတောတိ ဝိပဿနာဉာဏတော ပရံ။ **စိတ္တံ ဝိမုစ္စိ မေ**တိ လောကုတ္တရ-ဘာဝနာယ ဝတ္တမာနာယ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ သဗ္ဗကိလေသေဟိ မမ စိတ္တံ ဝိမုတ္တံ အဟောသိ။ ဧတေန ဖလုပ္ပတ္တိံ[၁] ဒဿေတိ။ မဂ္ဂက္ခဏေ ဟိ ကိလေသာ ဝိမုစ္စန္တိ နာမ၊ ဖလက္ခဏေ ဝိမုတ္တာတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

နာဂသမာလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-ဘဂုတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အဟံ မိဒ္ဓေနာတိအာဒိကာ အာယသ္မတော ဘဂုတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော သတ္ထရိ ပရိနိဗ္ဗုတေ တဿ ဓာတုယော ပုပ္ဖေဟိ ပူဇေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန နိမ္မာနရတီသု နိဗ္ဗတ္တိတွာ အပရာပရံ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သကျရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ဘဂူ**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော အနုရုဒ္ဓကိမိလေဟိ[၂] သဒ္ဓိံ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ ဗာလကလောဏကဂါမေ ဝသန္တော ဧကဒိဝသံ ထိန-မိဒ္ဓါဘိဘဝံ ဝိနောဒေတုံ ဝိဟာရတော နိက္ခမ္မ စင်္ကမံ အဘိရုဟန္တော ပပတိ-တွာ တဒေဝ အင်္ကုသံ ကတွာ ထိနမိဒ္ဓံ ဝိနောဒေတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၃]—

"ပရိနိဗ္ဗုတေ ဘဂဝတိ၊ ပဒုမုတ္တရေ မဟာယသေ။
ပုပ္ဖဝဋံသကေ ကတွာ၊ သရီရမဘိရောပယိံ။

တတ္ထ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ၊ နိမ္မာနံ အဂမာသဟံ။
ဒေဝလောကဂတော သန္တော၊ ပုညကမ္မံ သရာမဟံ။

အမ္ဗရာ ပုပ္ဖဝဿော မေ၊ သဗ္ဗကာလံ ပဝဿတိ။
သံသရာမိ မနုဿေ စေ၊ ရာဇာ ဟောမိ မဟာယသော။

တဟိံ ကုသုမဝဿော မေ၊ အဘိဝဿတိ သဗ္ဗဒါ။
တဿေဝ ပုပ္ဖပူဇာယ၊ ဝါဟသာ သဗ္ဗဒဿိနော။

အယံ ပစ္ဆိမကော မယှံ၊ စရိမော ဝတ္တတေ ဘဝေါ။
အဇ္ဇာပိ ပုပ္ဖဝဿော မေ၊ အဘိဝဿတိ သဗ္ဗဒါ။

၁-ဖလပ္ပတ္တိံ (သီ၊ ဣ) ၂-...ကိမ္ဗိလေဟိ (သီ၊ ဣ) ၃-ခု ၄-၃၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Satasahassito kappe, yaṁ pupphamabhiropayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, dehapūjāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā phalasukhena nibbānasukhena ca vītināmento sattārā ekavihāraṁ anumodituṁ upagatena "kacci tvaṁ bhikkhu appamatto viharasī"ti puṭṭho attano appamādavihāraṁ nivedento—

271. "Ahaṁ middhena pakato, vihārā upanikkhamiṁ.
Caṅkamaṁ abhiruhanto, tattheva papatiṁ chamā.

272. Gattāni parimajjitvā, punapā'ruyha caṅkamaṁ.
Caṅkame caṅkamiṁ sohaṁ, ajjhattaṁ susamāhito.

273. Tato me manasīkāro, yoniso udapajjatha.
Ādīnavo pāturahu, nibbidā samatiṭṭhatha.

2 74. Tato cittaṁ vimucci me, passa dhammasudhammataṁ.
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanan"ti—

imā catasso gāthā abhāsi.

Tattha **middhena pakato**ti kāyālasiyasaṅkhātena asattivighātasabhāvena middhena abhibhūto. **Vihārā**ti senāsanato. **Upanikkhamin**ti caṅkamituṁ nikkhamiṁ. **Tattheva papatiṁ chamā**ti tattheva caṅkamasopāne niddābhibhūtatāya bhūmiyaṁ nipatiṁ[1]. **Gattāni parimajjitvā**ti bhūmiyaṁ patanena paṁsukitāni attano sarīrāvayavāni anumajjitvā. **Punapā'ruyha caṅkaman**ti "patito dānāhan"ti saṅkocaṁ anāpajjitvā punapi caṅkamaṭṭhānaṁ āruhitvā. **Ajjhattaṁ susamāhito**ti gocarajjhatte kammaṭṭhāne nīvaraṇavikkhambhanena suṭṭhu samāhito ekaggacitto hutvā caṅkaminti yojanā. Sesaṁ vuttanayameva. Idameva ca therassa aññābyākaraṇaṁ ahosi.

Bhaguttheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Paripatiṁ (Sī, I)

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိရောပယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဒေဟပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ဖလသုခေန နိဗ္ဗာနသုခေန စ ဝီတိနာမေန္တော သတ္ထာရာ ဧကဝိဟာရံ အနုမောဒိတုံ ဥပဂတေန "ကစ္စိ တွံ ဘိက္ခု အပ္ပမတ္တော ဝိဟရသီ"တိ ပုဋ္ဌော အတ္တနော အပ္ပမာဒဝိဟာရံ နိဝေဒေန္တော—

၂၇၁။ "အဟံ မိဒ္ဓေန ပကတော၊ ဝိဟာရာ ဥပနိက္ခမိံ။
စင်္ကမံ အဘိရုဟန္တော၊ တတ္ထေဝ ပပတိံ ဆမာ။

၂၇၂။ ဂတ္တာနိ ပရိမဇ္ဇိတွာ၊ ပုနပါ'ရုယှ စင်္ကမံ။
စင်္ကမေ စင်္ကမိံ သောဟံ၊ အဇ္ဈတ္တံ သုသမာဟိတော။

၂၇၃။ တတော မေ မနသီကာရော၊ ယောနိသော ဥဒပဇ္ဇထ။
အာဒီနဝေါ ပါတုရဟု၊ နိဗ္ဗိဒါ သမတိဋ္ဌထ။

၂၇၄။ တတော စိတ္တံ ဝိမုစ္စိ မေ၊ ပဿ ဓမ္မသုဓမ္မတံ။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ—

ဣမာ စတဿော ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **မိဒ္ဓေန ပကတော**တိ ကာယာလသိယသင်္ခါတေန အသတ္တိဝိဃာတသဘာဝေန မိဒ္ဓေန အဘိဘူတော။ **ဝိဟာရာ**တိ သေနာသနတော။ **ဥပနိက္ခမိ**န္တိ စင်္ကမိတုံ နိက္ခမိံ။ **တတ္ထေဝ ပပတိံ ဆမာ**တိ တတ္ထေဝ စင်္ကမသောပါနေ နိဒ္ဒါဘိဘူတတာယ ဘူမိယံ နိပတိံ[1]။ **ဂတ္တာနိ ပရိမဇ္ဇိတွာ**တိ ဘူမိယံ ပတနေန ပံသုကိတာနိ အတ္တနော သရီရာဝယဝါနိ အနုမဇ္ဇိတွာ။ **ပုနပါ'ရုယှ စင်္ကမ**န္တိ "ပတိတော ဒါနာဟ"န္တိ သင်္ကောစံ အနာပဇ္ဇိတွာ ပုနပိ စင်္ကမဋ္ဌာနံ အာရုဟိတွာ။ **အဇ္ဈတ္တံ သုသမာဟိတော**တိ ဂေါစရဇ္ဈတ္တေ ကမ္မဋ္ဌာနေ နီဝရဏဝိက္ခမ္ဘနေန သုဋ္ဌု သမာဟိတော ဧကဂ္ဂစိတ္တော ဟုတွာ စင်္ကမိန္တိ ယောဇနာ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။ ဣဒမေဝ စ ထေရဿ အညာဗျာကရဏံ အဟောသိ။

ဘဂုတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ပရိပတိံ (သီ၊ ဣ)

3. Sabhiyattheragāthāvaṇṇanā

Pare cāti-ādikā āyasmato Sabhiyattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Kakusandhassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Satthāraṁ divāvihārāya[1] gacchantaṁ disvā pasannamānaso upāhanaṁ adāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto Kassape Bhagavati parinibbute patiṭṭhite suvaṇṇacetiye chahi kulaputtehi saddhiṁ attasattamo sāsane pabbajitvā kammaṭṭhānaṁ gahetvā araññe viharanto visesaṁ nibbattetuṁ asakkonto itare āha “mayaṁ piṇḍapātāya gacchantā jīvite sāpekkhā homa, jīvite sāpekkhena ca na sakkā lokuttaradhammaṁ adhigantuṁ, puthujjanakālaṅkiriyā ca dukkhā, handa mayaṁ nisseṇiṁ bandhitvā pabbataṁ abhiruyha kāye ca jīvite ca anapekkhā samaṇadhammaṁ karomā”ti. Te tathā akaṁsu.

Atha nesaṁ mahāthero upanissayasampannattā tadaheva chaḷabhiñño hutvā Uttarakuruto piṇḍapātaṁ upanesi. Itare “tumhe bhante katakiccā, tumhehi saddhiṁ sallāpamattampi papañco, samaṇadhammameva mayaṁ karissāma, tumhe attanā diṭṭhadhammasukhavihāramanuyuñjathā”ti vatvā piṇḍapātaṁ paṭikkhipiṁsu. Thero ne sampaṭicchāpetuṁ asakkonto agamāsi.

Tato nesaṁ eko dvīhatīhaccayena abhiññāparivāraṁ anāgāmiphalaṁ sacchikatvā tatheva vatvā tehi paṭikkhitto agamāsi. Tesu khīṇāsavatthero parinibbāyi, anāgāmī suddhāvāsesu uppajji. Itare puthujjanakālaṅkiriyameva katvā chasu kāmasaggesu anulomapaṭilomato dibbasampattiṁ anubhavitvā amhākaṁ Bhagavato kāle devalokā cavitvā eko Mallarājakule paṭisandhiṁ gaṇhi, eko Gandhārarājakule, eko Bāhiraraṭṭhe[2], eko Rājagahe ekissā kuladārikāya kucchimhi paṭisandhiṁ gaṇhi, itaro aññatarissā paribbājikāya kucchimhi paṭisandhiṁ aggahesi. Sā kira aññatarassa khattiyassa dhītā, naṁ mātāpitaro “amhākaṁ dhītā samayantaraṁ jānātū”ti ekassa paribbājakassa niyyādayiṁsu. Atheko paribbājako tāya saddhiṁ vippaṭipajji. Sā tena gabbhaṁ gaṇhi. Taṁ gabbhiniṁ disvā paribbājakā[3] nikkaḍḍhiṁsu. Sā

1. Vihārā (Sī, I)
2. Bāhiyaraṭṭhe (Sī, I)
3. Paribbājikā (Suttanipāta-Ṭṭha 2. 146 piṭṭhe)

၃-သဘိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပရေ စာတိအာဒိကာ အာယသ္မတော သဘိယတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ကကုသန္ဓဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ဒိဝါဝိဟာရာယ[၁] ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ဥပါဟနံ အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ကဿပေ ဘဂဝတိ ပရိနိဗ္ဗုတေ ပတိဋ္ဌိတေ သုဝဏ္ဏစေတိယေ ဆဟိ ကုလပုတ္တေဟိ သဒ္ဓိံ အတ္တသတ္တမော သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ အရညေ ဝိဟရန္တော ဝိသေသံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ အသက္ကောန္တော ဣတရေ အာဟ “မယံ ပိဏ္ဍပါတာယ ဂစ္ဆန္တာ ဇီဝိတေ သာပေက္ခာ ဟောမ၊ ဇီဝိတေ သာပေက္ခေန စ န သက္ကာ လောကုတ္တရဓမ္မံ အဓိဂန္တုံ၊ ပုထုဇ္ဇနကာလင်္ကိရိယာ စ ဒုက္ခာ၊ ဟန္ဒ မယံ နိဿေဏိံ ဗန္ဓိတွာ ပဗ္ဗတံ အဘိရုယှ ကာယေ စ ဇီဝိတေ စ အနပေက္ခာ သမဏဓမ္မံ ကရောမာ”တိ။ တေ တထာ အကံသု။

အထ နေသံ မဟာထေရော ဥပနိဿယသမ္ပန္နတ္တာ တဒဟေဝ ဆဠဘိညော ဟုတွာ ဥတ္တရကုရုတော ပိဏ္ဍပါတံ ဥပနေသိ။ ဣတရေ “တုမှေ ဘန္တေ ကတကိစ္စာ၊ တုမှေဟိ သဒ္ဓိံ သလ္လာပမတ္တမ္ပိ ပပဉ္စော၊ သမဏဓမ္မမေဝ မယံ ကရိဿာမ၊ တုမှေ အတ္တနာ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရမနုယုဉ္ဇထာ”တိ ဝတွာ ပိဏ္ဍပါတံ ပဋိက္ခိပိံသု။ ထေရော နေ သမ္ပဋိစ္ဆာပေတုံ အသက္ကောန္တော အဂမာသိ။

တတော နေသံ ဧကော ဒွီဟတီဟစ္စယေန အဘိညာပရိဝါရံ အနာဂါမိဖလံ သစ္ဆိကတွာ တထေဝ ဝတွာ တေဟိ ပဋိက္ခိတ္တော အဂမာသိ။ တေသု ခီဏာသဝတ္ထေရော ပရိနိဗ္ဗာယိ၊ အနာဂါမီ သုဒ္ဓါဝါသေသု ဥပ္ပဇ္ဇိ။ ဣတရေ ပုထုဇ္ဇနကာလင်္ကိရိယမေဝ ကတွာ ဆသု ကာမသဂ္ဂေသု အနုလောမပဋိလောမတော ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝိတွာ အမှာကံ ဘဂဝတော ကာလေ ဒေဝလောကာ စဝိတွာ ဧကော မလ္လရာဇကုလေ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ၊ ဧကော ဂန္ဓာရရာဇကုလေ၊ ဧကော ဗာဟိရရဋ္ဌေ[၂]၊ ဧကော ရာဇဂဟေ ဧကိဿာ ကုလဒါရိကာယ ကုစ္ဆိမှိ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ၊ ဣတရော အညတရိဿာ ပရိဗ္ဗာဇိကာယ ကုစ္ဆိမှိ ပဋိသန္ဓိံ အဂ္ဂဟေသိ။ သာ ကိရ အညတရဿ ခတ္တိယဿ ဓီတာ၊ နံ မာတာပိတရော “အမှာကံ ဓီတာ သမယန္တရံ ဇာနာတူ”တိ ဧကဿ ပရိဗ္ဗာဇကဿ နိယျာဒယိံသု။ အထေကော ပရိဗ္ဗာဇကော တာယ သဒ္ဓိံ ဝိပ္ပဋိပဇ္ဇိ။ သာ တေန ဂဗ္ဘံ ဂဏှိ။ တံ ဂဗ္ဘိနိံ ဒိသွာ ပရိဗ္ဗာဇကာ[၃] နိက္ကဍ္ဎိံသု။ သာ

၁-ဝိဟာရာ (သီ၊ ဣ) ၂-ဗာဟိယရဋ္ဌေ (သီ၊ ဣ) ၃-ပရိဗ္ဗာဇိကာ (သုတ္တနိပါတ-ဋ္ဌ ၂-၁၄၆-ပိဋ္ဌေ)

aññattha gacchantī antarāmagge sabhāyaṁ vijāyi, tenassa **Sabhiyo**tveva nāmaṁ akāsi. So vaḍḍhitvā paribbājakapabbajjaṁ pabbajitvā nānāsatthāni uggahetvā mahāvādī hutvā vādappasuto vicaranto attanā sadisaṁ adisvā nagaradvāre assamaṁ kāretvā khattiyakumārādayo sippaṁ sikkhāpento viharanto attano mātuyā itthibhāvaṁ jigucchitvā[1] jhānaṁ uppādetvā brahmaloke uppannāya[2] abhisaṅkharitvā dinne vīsatipañhe gahetvā te te samaṇabrāhmaṇe pucchi. Te cassa tesaṁ pañhānaṁ atthaṁ byākātuṁ nāsakkhiṁsu. **Sabhiyasuttavaṇṇanāyaṁ**[3] pana "suddhāvāsabrahmā te pañhe abhisaṅkharitvā adāsī"ti āgataṁ.

Yadā pana Bhagavā pavattavaradhammacakko anupubbena Rājagahaṁ āgantvā Veḷuvane vihāsi, tadā Sabhiyo tattha gantvā Satthāraṁ upasaṅkamitvā te pañhe pucchi. Satthā tassa te pañhe byākāsīti sabbaṁ **Sabhiyasutte**[4] āgatanayena veditabbaṁ. Sabhiyo pana Bhagavatā tesu pañhesu byākatesu paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[5]—

"Kakusandhassa Munino, brāhmaṇassa vusīmato.
Divāvihāraṁ vajato, akkamanamadāsahaṁ.

Imasmiṁyeva kappamhi, yaṁ dānamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, akkamanassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahā pana hutvā Devadatte saṁghabhedāya parakkamante Devadattapakkhikānaṁ bhikkhūnaṁ ovādaṁ dento—

275. "Pare ca na vijānanti, mayamettha yamāmase.
Ye ca tattha vijānanti, tato sammanti medhagā.

276. Yadā ca avijānantā, iriyantya'marā viya.
Vijānanti ca ye dhammaṁ, āturesu anāturā.

1. Jigucchantiyā (Sī, I)
2. Upapannāya (I, Ka)
3. Suttanipāta-Ṭṭha 2. 146, 147 piṭṭhesu.
4. Khu 1. 355 piṭṭhādīsu.
5. Khu 4. 34 piṭṭhe.

အညတ္ထ ဂစ္ဆန္တီ အန္တရာမဂ္ဂေ သဘာယံ ဝိဇာယိ၊ တေနဿ **သဘိယော**တွေဝ နာမံ အကာသိ။ သော ဝဍ္ဎိတွာ ပရိဗ္ဗာဇကပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ နာနာသတ္ထာနိ ဥဂ္ဂဟေတွာ မဟာဝါဒီ ဟုတွာ ဝါဒပ္ပသုတော ဝိစရန္တော အတ္တနာ သဒိသံ အဒိသွာ နဂရဒွါရေ အဿမံ ကာရေတွာ ခတ္တိယကုမာရာဒယော သိပ္ပံ သိက္ခာပေန္တော ဝိဟရန္တော အတ္တနော မာတုယာ ဣတ္ထိဘာဝံ ဇိဂုစ္ဆိတွာ[၁] ဈာနံ ဥပ္ပါဒေတွာ ဗြဟ္မလောကေ ဥပ္ပန္နာယ[၂] အဘိသင်္ခရိတွာ ဒိန္နေ ဝီသတိပဉှေ ဂဟေတွာ တေ တေ သမဏဗြာဟ္မဏေ ပုစ္ဆိ။ တေ စဿ တေသံ ပဉှာနံ အတ္ထံ ဗျာကာတုံ နာသက္ခိံသု။ **သဘိယသုတ္တဝဏ္ဏနာယံ**[၃] ပန "သုဒ္ဓါဝါသဗြဟ္မာ တေ ပဉှေ အဘိသင်္ခရိတွာ အဒါသီ"တိ အာဂတံ။

ယဒါ ပန ဘဂဝါ ပဝတ္တဝရဓမ္မစက္ကော အနုပုဗ္ဗေန ရာဇဂဟံ အာဂန္တွာ ဝေဠုဝနေ ဝိဟာသိ၊ တဒါ သဘိယော တတ္ထ ဂန္တွာ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ တေ ပဉှေ ပုစ္ဆိ။ သတ္ထာ တဿ တေ ပဉှေ ဗျာကာသီတိ သဗ္ဗံ **သဘိယသုတ္တေ**[၄] အာဂတနယေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သဘိယော ပန ဘဂဝတာ တေသု ပဉှေသု ဗျာကတေသု ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၅]—

"ကကုသန္ဓဿ မုနိနော၊ ဗြာဟ္မဏဿ ဝုသီမတော။
ဒိဝါဝိဟာရံ ဝဇတော၊ အက္ကမနမဒါသဟံ။

ဣမသ္မိံယေဝ ကပ္ပမှိ၊ ယံ ဒါနမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ အက္ကမနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟာ ပန ဟုတွာ ဒေဝဒတ္တေ သံဃဘေဒါယ ပရက္ကမန္တေ ဒေဝဒတ္တပက္ခိကာနံ ဘိက္ခူနံ ဩဝါဒံ ဒေန္တော—

၂၇၅။ "ပရေ စ န ဝိဇာနန္တိ၊ မယမေတ္ထ ယမာမသေ။
ယေ စ တတ္ထ ဝိဇာနန္တိ၊ တတော သမ္မန္တိ မေဓဂါ။

၂၇၆။ ယဒါ စ အဝိဇာနန္တာ၊ ဣရိယန္တျ'မရာ ဝိယ။
ဝိဇာနန္တိ စ ယေ ဓမ္မံ၊ အာတုရေသု အနာတုရာ။

၁-ဇိဂုစ္ဆန္တိယာ (သီ၊ ဣ)
၂-ဥပပန္နာယ (ဣ၊ က)
၃-သုတ္တနိပါတ-ဋ္ဌ ၂-၁၄၆-၇-ပိဋ္ဌေသု။
၄-ခု ၁-၃၅၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၅-ခု ၄-၃၄-ပိဋ္ဌေ။

277. Yaṁ kiñci sithilaṁ kammaṁ, saṁkiliṭṭhañca yaṁ vataṁ.
Saṅkassaraṁ brahmacariyaṁ, na taṁ hoti mahapphalaṁ.

278. Yassa sabrahmacārīsu, gāravo nūpalabbhati.
Ārakā hoti saddhammā, nabhaṁ puthaviyā yathā"ti—

catūhi gāthāhi dhammaṁ desesi.

Tattha **pare**ti paṇḍite ṭhapetvā tato aññe "adhammaṁ dhammo"ti, "dhammaṁ adhammo"ti-ādibhedakaravatthudīpanavasena vivādappasutā pare nāma. Te tattha vivādaṁ karontā "mayaṁ yamāmase uparamāma nassāma satataṁ samitaṁ maccu santikaṁ gacchāmā"ti na jānanti. **Ye ca tattha vijānantī**ti ye tattha paṇḍitā "mayaṁ maccusamīpaṁ gacchāmā"ti vijānanti. **Tato sammanti medhagā**ti evaṁ hi te jānantā yonisomanasikāraṁ uppādetvā medhagānaṁ kalahānaṁ vūpasamāya paṭipajjanti. Atha nesaṁ tāya paṭipattiyā te medhagā sammanti. Atha vā **pare cā**ti ye Satthu ovādānusāsaniyā aggahaṇena sāsanato bāhiratāya pare, te yāva "mayaṁ micchāgāhaṁ gahetvā ettha idha loke sāsanassa paṭiniggāhena yamāmase vāyamāmā"ti na vijānanti, tāva vivādā na vūpasammanti, yadā pana tassa gāhassa vissajjanavasena ye ca tattha tesu vivādappasutesu adhammadhammādike adhammadhammādito yathābhūtaṁ vijānanti, tato tesaṁ santikā te paṇḍitapurise nissāya vivādasaṅkhātā medhagā sammantīti evampettha attho veditabbo.

Yadāti yasmiṁ kāle. **Avijānantā**ti vivādassa vūpasamūpāyaṁ, dhammādhamme vā yāthāvato ajānantā. **Iriyantya'marā viyā**ti amarā viya jarāmaraṇaṁ atikkantā viya uddhatā unnaḷā capalā mukharā vippakiṇṇavācā hutvā vattanti caranti vicaranti, tadā vivādo na vūpasammateva. **Vijānanti ca ye dhammaṁ, āturesu anāturā**ti ye pana Satthu sāsanadhammaṁ yathābhūtaṁ jānanti, te[1] kilesarogena āturesu sattesu anāturā nikkilesā anīghā viharanti, tesaṁ vasena vivādo accantameva vūpasammatīti adhippāyo.

1. Te hi (Sī, I)

၂၇၇။ ယံ ကိဉ္စိ သိထိလံ ကမ္မံ၊ သံကိလိဋ္ဌဉ္စ ယံ ဝတံ။
သင်္ကဿရံ ဗြဟ္မစရိယံ၊ န တံ ဟောတိ မဟပ္ဖလံ။

၂၇၈။ ယဿ သဗြဟ္မစာရီသု၊ ဂါရဝေါ နူပလဗ္ဘတိ။
အာရကာ ဟောတိ သဒ္ဓမ္မာ၊ နဘံ ပုထဝိယာ ယထာ"တိ—

စတူဟိ ဂါထာဟိ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။

တတ္ထ **ပရေ**တိ ပဏ္ဍိတေ ဌပေတွာ တတော အညေ "အဓမ္မံ ဓမ္မော"တိ, "ဓမ္မံ အဓမ္မော"တိအာဒိဘေဒကရဝတ္ထုဒီပနဝသေန ဝိဝါဒပ္ပသုတာ ပရေ နာမ။ တေ တတ္ထ ဝိဝါဒံ ကရောန္တာ "မယံ ယမာမသေ ဥပရမာမ နဿာမ သတတံ သမိတံ မစ္စုသန္တိကံ ဂစ္ဆာမာ"တိ န ဇာနန္တိ။ **ယေ စ တတ္ထ ဝိဇာနန္တီ**တိ ယေ တတ္ထ ပဏ္ဍိတာ "မယံ မစ္စုသမီပံ ဂစ္ဆာမာ"တိ ဝိဇာနန္တိ။ **တတော သမ္မန္တိ မေဓဂါ**တိ ဧဝံ ဟိ တေ ဇာနန္တာ ယောနိသောမနသိကာရံ ဥပ္ပါဒေတွာ မေဓဂါနံ ကလဟာနံ ဝူပသမာယ ပဋိပဇ္ဇန္တိ။ အထ နေသံ တာယ ပဋိပတ္တိယာ တေ မေဓဂါ သမ္မန္တိ။ အထ ဝါ **ပရေ စာ**တိ ယေ သတ္ထု ဩဝါဒါနုသာသနိယာ အဂ္ဂဟဏေန သာသနတော ဗာဟိရတာယ ပရေ၊ တေ ယာဝ "မယံ မိစ္ဆာဂါဟံ ဂဟေတွာ ဧတ္ထ ဣဓ လောကေ သာသနဿ ပဋိနိဂ္ဂါဟေန ယမာမသေ ဝါယမာမာ"တိ န ဝိဇာနန္တိ၊ တာဝ ဝိဝါဒါ န ဝူပသမ္မန္တိ၊ ယဒါ ပန တဿ ဂါဟဿ ဝိဿဇ္ဇနဝသေန ယေ စ တတ္ထ တေသု ဝိဝါဒပ္ပသုတေသု အဓမ္မဓမ္မာဒိကေ အဓမ္မဓမ္မာဒိတော ယထာဘူတံ ဝိဇာနန္တိ၊ တတော တေသံ သန္တိကာ တေ ပဏ္ဍိတပုရိသေ နိဿာယ ဝိဝါဒသင်္ခါတာ မေဓဂါ သမ္မန္တီတိ ဧဝမ္ပေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ယဒါတိ ယသ္မိံ ကာလေ။ **အဝိဇာနန္တာ**တိ ဝိဝါဒဿ ဝူပသမူပါယံ, ဓမ္မာဓမ္မေ ဝါ ယာထာဝတော အဇာနန္တာ။ **ဣရိယန္တျ'မရာ ဝိယာ**တိ အမရာ ဝိယ ဇရာမရဏံ အတိက္ကန္တာ ဝိယ ဥဒ္ဓတာ ဥန္နဠာ စပလာ မုခရာ ဝိပ္ပကိဏ္ဏဝါစာ ဟုတွာ ဝတ္တန္တိ စရန္တိ ဝိစရန္တိ၊ တဒါ ဝိဝါဒေါ န ဝူပသမ္မတေဝ။ **ဝိဇာနန္တိ စ ယေ ဓမ္မံ၊ အာတုရေသု အနာတုရာ**တိ ယေ ပန သတ္ထု သာသနဓမ္မံ ယထာဘူတံ ဇာနန္တိ၊ တေ[၁] ကိလေသရောဂေန အာတုရေသု သတ္တေသု အနာတုရာ နိက္ကိလေသာ အနီဃာ ဝိဟရန္တိ၊ တေသံ ဝသေန ဝိဝါဒေါ အစ္စန္တမေဝ ဝူပသမ္မတီတိ အဓိပ္ပါယော။

၁-တေ ဟိ (သီ၊ ဣ)

Yaṁ kiñci sithilaṁ kammanti oliyitvā karaṇena sithilagāhaṁ katvā sāthalibhāvena kataṁ yaṁ kiñci kusalakammaṁ. **Saṁkiliṭṭhan**ti vesī-ādike agocare caraṇena, kuhanādimicchājīvena vā saṁkiliṭṭhaṁ vatasamādānaṁ. **Saṅkassaran**ti saṅkāhi saritabbaṁ, vihāre kiñci asāruppaṁ sutvā "nūna asukena katan"ti parehi asaṅkitabbaṁ, uposathakiccādīsu aññatarakiccavasena sannipatitampi saṁghaṁ disvā "addhā ime mama cariyaṁ ñatvā maṁ ukkhipitukāmā sannipatitā"ti evaṁ attano vā āsaṅkāhi saritaṁ usaṅkitaṁ parisaṅkitaṁ. **Na taṁ hotī**ti taṁ evarūpaṁ brahmacariyaṁ samaṇadhammakaraṇaṁ tassa puggalassa mahapphalaṁ na hoti, tassa amahapphalabhāveneva paccayadāyakānampissa na mahapphalaṁ hoti. Tasmā sallekhavuttinā bhavitabbaṁ, sallekhavuttino ca vivādassa avasaro eva natthīti adhippāyo.

Gāravo nūpalabbhatīti anusāsaniyā apadakkhiṇaggāhibhāvena garukātabbesu sabrahmacārīsu yassa puggalassa gāravo garukaraṇaṁ na vijjati. **Ārakā hoti saddhammā**ti so evarūpo puggalo paṭipatti saddhammatopi paṭivedhasaddhammatopi dūre hoti, na hi taṁ garū sikkhāpenti, asikkhiyamāno anādiyanto na paṭipajjati, appaṭipajjanto kuto saccāni[1] paṭivijjhissatīti. Tenāha "ārakā hoti saddhammā"ti. Yathā kiṁ? "**Nabhaṁ puthaviyā yathā**"ti yathā nabhaṁ ākāsaṁ puthaviyā pathavīdhātuyā sabhāvato dūre. Na kadāci sammissabhāvo. Tenevāha—

"Nabhaṁ ca dūre pathavī ca dūre,
Pāraṁ samuddassa ta'dāhu dūre.
Tato have dūrataraṁ vadanti,
Satañca dhammo asatañca rājā"ti[2].

Sabhiyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Saddhammaṁ (Sī, I)
2. Khu 6. 137 piṭṭhe Jātake.

ယံ ကိဉ္စိ သိထိလံ ကမ္မန္တိ ဩလိယိတွာ ကရဏေန သိထိလဂါဟံ ကတွာ သာထလိဘာဝေန ကတံ ယံ ကိဉ္စိ ကုသလကမ္မံ။ **သံကိလိဋ္ဌ**န္တိ ဝေသိအာဒိကေ အဂေါစရေ စရဏေန, ကုဟနာဒိမိစ္ဆာဇီဝေန ဝါ သံကိလိဋ္ဌံ ဝတသမာဒါနံ။ **သင်္ကဿရ**န္တိ သင်္ကာဟိ သရိတဗ္ဗံ, ဝိဟာရေ ကိဉ္စိ အသာရုပ္ပံ သုတွာ "နူန အသုကေန ကတ"န္တိ ပရေဟိ အသင်္ကိတဗ္ဗံ၊ ဥပေါသထကိစ္စာဒီသု အညတရကိစ္စဝသေန သန္နိပတိတမ္ပိ သံဃံ ဒိသွာ "အဒ္ဓါ ဣမေ မမ စရိယံ ဉတွာ မံ ဥက္ခိပိတုကာမာ သန္နိပတိတာ"တိ ဧဝံ အတ္တနော ဝါ အာသင်္ကာဟိ သရိတံ ဥသင်္ကိတံ ပရိသင်္ကိတံ။ **န တံ ဟောတီ**တိ တံ ဧဝရူပံ ဗြဟ္မစရိယံ သမဏဓမ္မကရဏံ တဿ ပုဂ္ဂလဿ မဟပ္ဖလံ န ဟောတိ၊ တဿ အမဟပ္ဖလဘာဝေနေဝ ပစ္စယဒါယကာနမ္ပိဿ န မဟပ္ဖလံ ဟောတိ။ တသ္မာ သလ္လေခဝုတ္တိနာ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ သလ္လေခဝုတ္တိနော စ ဝိဝါဒဿ အဝသရော ဧဝ နတ္ထီတိ အဓိပ္ပါယော။

ဂါရဝေါ နူပလဗ္ဘတီတိ အနုသာသနိယာ အပဒက္ခိဏဂ္ဂါဟိဘာဝေန ဂရုကာတဗ္ဗေသု သဗြဟ္မစာရီသု ယဿ ပုဂ္ဂလဿ ဂါရဝေါ ဂရုကရဏံ န ဝိဇ္ဇတိ။ **အာရကာ ဟောတိ သဒ္ဓမ္မာ**တိ သော ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော ပဋိပတ္တိသဒ္ဓမ္မတောပိ ပဋိဝေဓသဒ္ဓမ္မတောပိ ဒူရေ ဟောတိ၊ န ဟိ တံ ဂရူ သိက္ခာပေန္တိ, အသိက္ခိယမာနော အနာဒိယန္တော န ပဋိပဇ္ဇတိ၊ အပ္ပဋိပဇ္ဇန္တော ကုတော သစ္စာနိ[၁] ပဋိဝိဇ္ဈိဿတီတိ။ တေနာဟ "အာရကာ ဟောတိ သဒ္ဓမ္မာ"တိ။ ယထာ ကိံ? "**နဘံ ပုထဝိယာ ယထာ**"တိ ယထာ နဘံ အာကာသံ ပုထဝိယာ ပထဝီဓာတုယာ သဘာဝတော ဒူရေ။ န ကဒါစိ သမ္မိဿဘာဝေါ။ တေနေဝါဟ—

"နဘံ စ ဒူရေ ပထဝီ စ ဒူရေ၊
ပါရံ သမုဒ္ဒဿ တ'ဒါဟု ဒူရေ။
တတော ဟဝေ ဒူရတရံ ဝဒန္တိ၊
သတဉ္စ ဓမ္မော အသတဉ္စ ရာဇာ"တိ[၂]။

သဘိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-သဒ္ဓမ္မံ (သီ၊ ဣ)
၂-ခု ၆-၁၃၇-ပိဋ္ဌေ ဇာတကေ။

4. Nandakattheragāthāvaṇṇanā

Dhiratthūti-ādikā āyasmato Nandakattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi kira Padumuttarassa Bhagavato kāle Haṁsavatīnagare mahāvibhavo seṭṭhi hutvā Satthu santike dhammaṁ suṇanto Satthāraṁ ekaṁ bhikkhuṁ bhikkhunovādakānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapentaṁ disvā taṁ ṭhānantaraṁ patthetvā satasahassagghanikena vatthena Bhagavantaṁ pūjetvā paṇidhānamakāsi, Satthu Bodhirukkhe padīpapūjañca pavatteti. So tato paṭṭhāya devamanussesu saṁsaranto Kakusandhassa Bhagavato kāle karavikasakuṇo hutvā madhurakūjitaṁ kūjanto[1] Satthāraṁ padakkhiṇaṁ akāsi. Aparabhāge mayūro hutvā aññatarassa Paccekabuddhassa vasanaguhāya dvāre pasannamānaso divase divase tikkhattuṁ madhuravassitaṁ vassi, evaṁ tattha tattha puññāni katvā amhākaṁ Bhagavato kāle Sāvatthiyaṁ kulagehe nibbattitvā **Nandako**ti laddhanāmo vayappatto Satthu santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

"Padumuttarabuddhassa, bodhiyā pādaputtame.
Pasannacitto sumano, tayo ukke adhārayiṁ.

Satasahassito kappe, sohaṁ ukkamadhārayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, ukkadānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahā pana hutvā vimuttisukhena vītināmento Satthārā bhikkhunīnaṁ ovāde āṇatto ekasmiṁ uposathadivase pañca bhikkhunisatāni ekovādeneva arahattaṁ pāpesi. Tena naṁ Bhagavā bhikkhunovādakānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapesi. Athekadivasaṁ theraṁ Sāvatthiyaṁ piṇḍāya carantaṁ aññatarā purāṇadutiyikā itthī kilesavasena oloketvā hasi. Thero tassā taṁ kiriyaṁ disvā sarīrassa paṭikkūlavibhāvanamukhena dhammaṁ kathento—

279. "Dhiratthu pūre duggandhe, mārapakkhe avassute.
Navasotāni te kāye, yāni sandanti sabbadā.

1. Kūjento (Sī, I)   2. Khu 4. 34 piṭṭhe.

၄-နန္ဒကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဓိရတ္ထူတိအာဒိကာ အာယသ္မတော နန္ဒကတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဟံသဝတီနဂရေ မဟာဝိဘဝေါ သေဋ္ဌိ ဟုတွာ သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုဏန္တော သတ္ထာရံ ဧကံ ဘိက္ခုံ ဘိက္ခုနောဝါဒကာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေန္တံ ဒိသွာ တံ ဌာနန္တရံ ပတ္ထေတွာ သတသဟဿဂ္ဃနိကေန ဝတ္ထေန ဘဂဝန္တံ ပူဇေတွာ ပဏိဓာနမကာသိ၊ သတ္ထု ဗောဓိရုက္ခေ ပဒီပပူဇဉ္စ ပဝတ္တေတိ။ သော တတော ပဋ္ဌာယ ဒေဝ-မနုဿေသု သံသရန္တော ကကုသန္ဓဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကရဝိက-သကုဏော ဟုတွာ မဓုရကူဇိတံ ကူဇန္တော[၁] သတ္ထာရံ ပဒက္ခိဏံ အကာသိ။ အပရဘာဂေ မယူရော ဟုတွာ အညတရဿ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ ဝသနဂုဟာယ ဒွါရေ ပသန္နမာနသော ဒိဝသေ ဒိဝသေ တိက္ခတ္တုံ မဓုရဝဿိတံ ဝဿိ၊ ဧဝံ တတ္ထ တတ္ထ ပုညာနိ ကတွာ အမှာကံ ဘဂဝတော ကာလေ သာဝတ္ထိယံ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **နန္ဒကော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

"ပဒုမုတ္တရဗုဒ္ဓဿ၊ ဗောဓိယာ ပါဒပုတ္တမေ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ တယော ဥက္ကေ အဓာရယိံ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ သောဟံ ဥက္ကမဓာရယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဥက္ကဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန''န္တိ။

အရဟာ ပန ဟုတွာ ဝိမုတ္တိသုခေန ဝီတိနာမေန္တော သတ္ထာရာ ဘိက္ခုနီနံ ဩဝါဒေ အာဏတ္တော ဧကသ္မိံ ဥပေါသထဒိဝသေ ပဉ္စ ဘိက္ခုနိသတာနိ ဧကော-ဝါဒေနေဝ အရဟတ္တံ ပါပေသိ။ တေန နံ ဘဂဝါ ဘိက္ခုနောဝါဒကာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။ အထေကဒိဝသံ ထေရံ သာဝတ္ထိယံ ပိဏ္ဍာယ စရန္တံ အညတရာ ပုရာဏ-ဒုတိယိကာ ဣတ္ထီ ကိလေသဝသေန ဩလောကေတွာ ဟသိ။ ထေရော တဿာ တံ ကိရိယံ ဒိသွာ သရီရဿ ပဋိက္ကူလဝိဘာဝနမုခေန ဓမ္မံ ကထေန္တော—

၂၇၉။ "ဓိရတ္ထု ပူရေ ဒုဂ္ဂန္ဓေ၊ မာရပက္ခေ အဝဿုတေ။
နဝသောတာနိ တေ ကာယေ၊ ယာနိ သန္ဒန္တိ သဗ္ဗဒါ။

၁-ကူဇေန္တော (သီ၊ ဣ)   ၂-ခု ၄-၃၄-ပိဋ္ဌေ။

280. Mā purāṇaṁ amaññittho, mā’sādesi Tathāgate.
Saggepi te na rajjanti, kimaṅgaṁ[1] pana mānuse.

281. Ye ca kho bālā dummedhā, dummantī mohapārutā.
Tādisā tattha rajjanti, mārakhittamhi bandhane.

282. Yesaṁ rāgo ca doso ca, avijjā ca virājitā.
Tādī tattha na rajjanti, chinnasuttā abandhanā”ti—

gāthā abhāsi.

Tattha **dhī**ti jigucchanatthe nipāto, **ratthū**ti ra-kāro padasandhikaro, dhī atthu taṁ jigucchāmi tava dhikkāro hotūti attho. **Pūre**ti-ādīni tassā dhikkātabbabhāvadīpanāni āmantanavacanāni. **Pūre**ti ativiya jegucchehi nānākuṇapehi nānāvidha-asucīhi sampuṇṇe. **Duggandhe**ti kuṇapapūritattā eva sabhāvaduggandhe. **Mārapakkhe**ti yasmā visabhāgavatthu andhaputhujjanānaṁ ayonisomanasikāranimittatāya kilesamāraṁ vaḍḍheti, devaputtamārassa ca otāraṁ paviṭṭhaṁ deti[2]. Tasmā mārassa pakkho hoti. Tena vuttaṁ[3] “mārapakkhe”ti. **Avassute**ti sabbakālaṁ kilesāvassavasena tahiṁ tahiṁ asucinissandanena ca avassute. Idānissā **navasotāni te kāye, yāni sandanti sabbadā**ti “akkhimhā akkhigūthako”ti-ādinā[4] vuttaṁ asucino avassavanaṭṭhānaṁ dasseti.

Evaṁ pana navachiddaṁ dhuvassavaṁ asucibharitaṁ kāyaṁ[5] yathābhūtaṁ jānantī **mā purāṇaṁ amaññittho**ti purāṇaṁ ajānanakāle pavattaṁ hasitalapitaṁ kīḷitaṁ mā maññi, “idānipi evaṁ paṭipajjissatī”ti mā cintehi. **Mā’sādesi Tathāgate**ti yathā upanissayasampattiyā purimakā Buddhasāvakā āgatā, yathā vā te sammāpaṭipattiyā gatā paṭipannā, yathā ca rūpārūpadhammānaṁ tathalakkhaṇaṁ tathadhamme ca ariyasaccāni āgatā adhigatā avabuddhā, tathā imepīti evaṁ tathā āgamanādi-atthena Tathāgate ariyasāvake pakatisatte viya avaññāya kilesavasena

1. Kimaṅga (Sī, I) 2. Otāraṁ vidhaṁseti (Ka) 3. Hotīti vuttaṁ (Sī, I)
4. Khu 1. 308 piṭṭhe. 5. Kāyakaliṁ (Sī, I)

၂၈၀။ မာ ပုရာဏံ အမညိတ္ထော၊ မာ’သာဒေသိ တထာဂတေ။
သဂ္ဂေပိ တေ န ရဇ္ဇန္တိ၊ ကိမင်္ဂံ[၁] ပန မာနုသေ။

၂၈၁။ ယေ စ ခေါ ဗာလာ ဒုမ္မေဓာ၊ ဒုမ္မန္တီ မောဟပါရုတာ။
တာဒိသာ တတ္ထ ရဇ္ဇန္တိ၊ မာရခိတ္တမှိ ဗန္ဓနေ။

၂၈၂။ ယေသံ ရာဂေါ စ ဒေါသော စ၊ အဝိဇ္ဇာ စ ဝိရာဇိတာ။
တာဒီ တတ္ထ န ရဇ္ဇန္တိ၊ ဆိန္နသုတ္တာ အဗန္ဓနာ”တိ—

ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဓီ**တိ ဇိဂုစ္ဆနတ္ထေ နိပါတော၊ **ရတ္ထူ**တိ ရ-ကာရော ပဒသန္ဓိကရော၊ ဓီ အတ္ထု တံ ဇိဂုစ္ဆာမိ တဝ ဓိက္ကာရော ဟောတူတိ အတ္ထော။ **ပူရေ**တိအာဒီနိ တဿာ ဓိက္ကာတဗ္ဗဘာဝဒီပနာနိ အာမန္တနဝစနာနိ။ **ပူရေ**တိ အတိဝိယ ဇေဂုစ္ဆေဟိ နာနာကုဏပေဟိ နာနာဝိဓအသုစီဟိ သမ္ပုဏ္ဏေ။ **ဒုဂ္ဂန္ဓေ**တိ ကုဏပပူရိတတ္တာ ဧဝ သဘာဝဒုဂ္ဂန္ဓေ။ **မာရပက္ခေ**တိ ယသ္မာ ဝိသဘာဂဝတ္ထု အန္ဓပုထုဇ္ဇနာနံ အယောနိသောမနသိကာရနိမိတ္တတာယ ကိလေသမာရံ ဝဍ္ဎေတိ၊ ဒေဝပုတ္တမာရဿ စ ဩတာရံ ပဝိဋ္ဌံ ဒေတိ[၂]။ တသ္မာ မာရဿ ပက္ခော ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ[၃] “မာရပက္ခေ”တိ။ **အဝဿုတေ**တိ သဗ္ဗကာလံ ကိလေသာဝဿဝနေန တဟိံ တဟိံ အသုစိနိဿန္ဒနေန စ အဝဿုတေ။ ဣဒါနိဿာ **နဝသောတာနိ တေ ကာယေ၊ ယာနိ သန္ဒန္တိ သဗ္ဗဒါ**တိ “အက္ခိမှာ အက္ခိဂူထကော”တိအာဒိနာ[၄] ဝုတ္တံ အသုစိနော အဝဿဝနဋ္ဌာနံ ဒဿေတိ။

ဧဝံ ပန နဝစ္ဆိဒ္ဒံ ဓုဝဿဝံ အသုစိဘရိတံ ကာယံ[၅] ယထာဘူတံ ဇာနန္တီ **မာ ပုရာဏံ အမညိတ္ထော**တိ ပုရာဏံ အဇာနနကာလေ ပဝတ္တံ ဟသိတလပိတံ ကီဠိတံ မာ မညိ၊ “ဣဒါနိပိ ဧဝံ ပဋိပဇ္ဇိဿတီ”တိ မာ စိန္တေဟိ။ **မာ’သာဒေသိ တထာဂတေ**တိ ယထာ ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိယာ ပုရိမကာ ဗုဒ္ဓသာဝကာ အာဂတာ၊ ယထာ ဝါ တေ သမ္မာပဋိပတ္တိယာ ဂတာ ပဋိပန္နာ၊ ယထာ စ ရူပါရူပဓမ္မာနံ တထလက္ခဏံ တထဓမ္မေ စ အရိယသစ္စာနိ အာဂတာ အဓိဂတာ အဝဗုဒ္ဓါ၊ တထာ ဣမေပီတိ ဧဝံ တထာ အာဂမနာဒိအတ္ထေန တထာဂတေ အရိယသာဝကေ ပကတိသတ္တေ ဝိယ အဝညာယ ကိလေသဝသေန

၁-ကိမင်္ဂ (သီ၊ ဣ) ၂-ဩတာရံ ဝိဓံသေတိ (က) ၃-ဟောတီတိ ဝုတ္တံ (သီ၊ ဣ)
၄-ခု ၁-၃၀၈-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ကာယကလိံ (သီ၊ ဣ)

ca upasaṅkamamānā[1] mā'sādesi. Anāsādetabbatāya kāraṇamāha **saggepi te na rajjanti, kimaṅgaṁ pana mānuse**ti Sabbaññubuddhenāpi akkhānena pariyosāpetuṁ asakkuṇeyyasukhe saggepi te sāvakabuddhā na rajjanti, saṅkhāresu ādīnavassa suparidiṭṭhattā rāgaṁ na janenti, kimaṅgaṁ pana mīḷharāsisadise mānuse kāmaguṇe, tattha na rajjantīti vattabbameva natthi.

Ye ca khoti ye pana bālyappayogato[2] **bālā** dhammojapaññāya abhāvato **dummedhā** asubhe subhānupassanena ducintitacintitāya **dummantī** mohena aññāṇena[3] sabbaso paṭicchāditacittatāya **mohapārutā tādisā** tathārūpā andhaputhujjanā **tattha** tasmiṁ itthisaññite **mārakhittamhi bandhane** mārena oḍḍite mārapāse **rajjanti** rattā giddhā gadhitā mucchitā ajjhopannā tiṭṭhanti.

Virājitāti **yesaṁ** pana khīṇāsavānaṁ telañjanarāgo viya dummocanīyasabhāvo **rāgo** sapatto viya laddhokāso dussanasabhāvo **doso** aññāṇasabhāvā **avijjā ca** ariyamaggavirāgena sabbaso **virājitā** pahīnā samucchinnā, tādisā aggamaggasatthena **chinna**bhavanetti**suttā** tato eva katthacipi bandhanābhāvato **abandhanā tattha** tasmiṁ yathāvutte mārapāse **na rajjanti.** Evaṁ thero tassā itthiyā dhammaṁ kathetvā gato.

Nandakattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Jambukattheragāthāvaṇṇanā

Pañcapaññāsāti-ādikā āyasmato Jambukattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Tissassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto Satthu sammāsambodhiṁ saddahanto Bodhirukkhaṁ vanditvā bījanena pūjesi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto Kassapassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto sāsane pabbajitvā aññatarena upāsakena kārite ārāme āvāsiko hutvā viharati

---

1. Upasaṅkamanādinā (Sī, I)
2. Bālayogyato (Sī), bālayogato (I)
3. Aññāṇaguṇena (Sī, I)

စ ဥပသင်္ကမမာနာ[1] မာ'သာဒေသိ။ အနာသာဒေတဗ္ဗတာယ ကာရဏမာဟ **သဂ္ဂေပိ တေ န ရဇ္ဇန္တိ၊ ကိမင်္ဂံ ပန မာနုသေ**တိ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓေနာပိ အက္ခာနေန ပရိယောသာပေတုံ အသက္ကုဏေယျသုခေ သဂ္ဂေပိ တေ သာဝကဗုဒ္ဓါ န ရဇ္ဇန္တိ၊ သင်္ခါရေသု အာဒီနဝဿ သုပရိဒိဋ္ဌတ္တာ ရာဂံ န ဇနေန္တိ၊ ကိမင်္ဂံ ပန မီဠှရာသိသဒိသေ မာနုသေ ကာမဂုဏေ၊ တတ္ထ န ရဇ္ဇန္တီတိ ဝတ္တဗ္ဗမေဝ နတ္ထိ။

ယေ စ ခေါတိ ယေ ပန ဗာလျပ္ပယောဂတော[2] **ဗာလာ** ဓမ္မောဇပညာယ အဘာဝတော **ဒုမ္မေဓာ** အသုဘေ သုဘာနုပဿနေန ဒုစ္စိန္တိတစိန္တိတာယ **ဒုမ္မန္တီ** မောဟေန အညာဏေန[3] သဗ္ဗသော ပဋိစ္ဆာဒိတစိတ္တတာယ **မောဟပါရုတာ တာဒိသာ** တထာရူပါ အန္ဓပုထုဇ္ဇနာ **တတ္ထ** တသ္မိံ ဣတ္ထိသညိတေ **မာရခိတ္တမှိ ဗန္ဓနေ** မာရေန ဩဍ္ဍိတေ မာရပါသေ **ရဇ္ဇန္တိ** ရတ္တာ ဂိဒ္ဓါ ဂဓိတာ မုစ္ဆိတာ အဇ္ဈောပန္နာ တိဋ္ဌန္တိ။

ဝိရာဇိတာတိ **ယေသံ** ပန ခီဏာသဝါနံ တေလဉ္ဇနရာဂေါ ဝိယ ဒုမ္မောစနီယသဘာဝေါ **ရာဂေါ** သပတ္တော ဝိယ လဒ္ဓေါကာသော ဒုဿနသဘာဝေါ **ဒေါသော** အညာဏသဘာဝါ **အဝိဇ္ဇာ စ** အရိယမဂ္ဂဝိရာဂေန သဗ္ဗသော **ဝိရာဇိတာ** ပဟီနာ သမုစ္ဆိန္နာ၊ တာဒိသာ အဂ္ဂမဂ္ဂသတ္ထေန **ဆိန္န**ဘဝနေတ္တိ**သုတ္တာ** တတော ဧဝ ကတ္ထစိပိ ဗန္ဓနာဘာဝတော **အဗန္ဓနာ တတ္ထ** တသ္မိံ ယထာဝုတ္တေ မာရပါသေ **န ရဇ္ဇန္တိ။** ဧဝံ ထေရော တဿာ ဣတ္ထိယာ ဓမ္မံ ကထေတွာ ဂတော။

နန္ဒကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-ဇမ္ဗုကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပဉ္စပညာသာတိအာဒိကာ အာယသ္မတော ဇမ္ဗုကတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော တိဿဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော သတ္ထု သမ္မာသမ္ဗောဓိံ သဒ္ဒဟန္တော ဗောဓိရုက္ခံ ဝန္ဒိတွာ ဗီဇနေန ပူဇေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ကဿပဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ အညတရေန ဥပါသကေန ကာရိတေ အာရာမေ အာဝါသိကော ဟုတွာ ဝိဟရတိ

၁-ဥပသင်္ကမနာဒိနာ (သီ၊ ဣ)
၂-ဗာလယောဂျတော (သီ)၊ ဗာလယောဂတော (ဣ)
၃-အညာဏဂုဏေန (သီ၊ ဣ)

tena upaṭṭhīyamāno. Athekadivasaṁ eko khīṇāsavatthero lūkhacīvaradharo kesoharaṇatthaṁ araññato gāmābhimukho āgacchati, taṁ disvā so upāsako iriyāpathe pasīditvā kappakena kesamassūni ohārāpetvā paṇītabhojanaṁ bhojetvā sundarāni cīvarāni datvā “idheva bhante vasathā”ti vasāpeti. Taṁ disvā āvāsiko issāmaccherapakato khīṇāsavattheraṁ āha “varaṁ te bhikkhu iminā pāpupāsakena upaṭṭhīyamānassa evaṁ idha vasanato aṅgulīhi kese luñcitvā acelassa sato gūthamuttāhārajīvanan”ti. Evañca pana vatvā tāvadeva vaccakuṭiṁ pavisitvā pāyāsaṁ vaḍḍhento viya hatthena gūthaṁ vaḍḍhetvā vaḍḍhetvā yāvadatthaṁ khādi, muttañca pivi. Iminā niyāmena yāvatāyukaṁ ṭhatvā kālaṅkatvā niraye paccitvā puna gūthamuttāhāro[1] vasitvā tasseva kammassa vipākāvasesena manussesu uppannopi pañca jātisatāni nigaṇṭho hutvā gūthabhakkho ahosi.

Puna imasmiṁ Buddhuppāde manussayoniyaṁ nibbattamānopi ariyūpavādabalena duggatakule nibbattitvā thaññaṁ vā khīraṁ vā sappiṁ vā pāyamāno taṁ chaḍḍetvā muttameva pivati, odanaṁ bhojiyamāno taṁ chaḍḍetvā gūthameva khādati, evaṁ gūthamuttaparibhogena vaḍḍhanto vayappattopi tadeva paribhuñjati. Manussā tato vāretuṁ asakkontā pariccajiṁsu. So ñātakehi pariccatto naggapabbajjaṁ pabbajitvā na nhāyati, rajojalladharo kesamassūni luñcitvā aññe iriyāpathe paṭikkhipitvā ekapādena tiṭṭhati, nimantanaṁ na sādiyati, māsopavāsaṁ adhiṭṭhāya puññatthikehi dinnaṁ bhojanaṁ māse māse ekavāraṁ kusaggena gahetvā divā jivhaggena lehati, rattiyaṁ pana “allagūthaṁ sappāṇakan”ti akhāditvā sukkhagūthameva khādati. Evaṁ karontassa pañcapaññāsavassāni vītivattāni mahājano “mahātapo paramappiccho”ti maññamāno tanninno tappoṇo ahosi.

Atha Bhagavā tassa hadayabbhantare ghaṭe padīpaṁ viya arahattūpanissayaṁ pajjalantaṁ disvā sayameva tattha gantvā dhammaṁ desetvā sotāpattiphale patiṭṭhāpetvā ehibhikkhūpasampadāya laddhūpasampadaṁ vipassanaṁ ussukkāpetvā arahatte patiṭṭhāpesi. Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana

1. Niraye paccitvā puna gūthaniraye asucimuttāhāro (Sī), niraye paccitvā puna gūthanirayesu gūthamuttāhāro (I)

တေန ဥပဋ္ဌီယမာနော။ အထေကဒိဝသံ ဧကော ခီဏာသဝတ္ထေရော လူခစီဝရဓရော ကေသောဟရဏတ္ထံ အရညတော ဂါမာဘိမုခေါ အာဂစ္ဆတိ၊ တံ ဒိသွာ သော ဥပါသကော ဣရိယာပထေ ပသီဒိတွာ ကပ္ပကေန ကေသမဿူနိ ဩဟာရာပေတွာ ပဏီတဘောဇနံ ဘောဇေတွာ သုန္ဒရာနိ စီဝရာနိ ဒတွာ “ဣဓေဝ ဘန္တေ ဝသထာ”တိ ဝသာပေတိ။ တံ ဒိသွာ အာဝါသိကော ဣဿာမစ္ဆေရပကတော ခီဏာသဝတ္ထေရံ အာဟ “ဝရံ တေ ဘိက္ခု ဣမိနာ ပါပုပါသကေန ဥပဋ္ဌီယမာနဿ ဧဝံ ဣဓ ဝသနတော အင်္ဂုလီဟိ ကေသေ လုဉ္စိတွာ အစေလဿ သတော ဂူထမုတ္တာဟာရဇီဝန”န္တိ။ ဧဝဉ္စ ပန ဝတွာ တာဝဒေဝ ဝစ္စကုဋိံ ပဝိသိတွာ ပါယာသံ ဝဍ္ဎေန္တော ဝိယ ဟတ္ထေန ဂူထံ ဝဍ္ဎေတွာ ဝဍ္ဎေတွာ ယာဝဒတ္ထံ ခါဒိ၊ မုတ္တဉ္စ ပိဝိ။ ဣမိနာ နိယာမေန ယာဝတာယုကံ ဌတွာ ကာလင်္ကတွာ နိရယေ ပစ္စိတွာ ပုန ဂူထမုတ္တာဟာရော[၁] ဝသိတွာ တဿေဝ ကမ္မဿ ဝိပါကာဝသေသေန မနုဿေသု ဥပ္ပန္နောပိ ပဉ္စ ဇာတိသတာနိ နိဂဏ္ဌော ဟုတွာ ဂူထဘက္ခော အဟောသိ။

ပုန ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ မနုဿယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တမာနောပိ အရိယူပဝါဒဗလေန ဒုဂ္ဂတကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ထညံ ဝါ ခီရံ ဝါ သပ္ပိံ ဝါ ပါယမာနော တံ ဆဍ္ဍေတွာ မုတ္တမေဝ ပိဝတိ၊ ဩဒနံ ဘောဇိယမာနော တံ ဆဍ္ဍေတွာ ဂူထမေဝ ခါဒတိ၊ ဧဝံ ဂူထမုတ္တပရိဘောဂေန ဝဍ္ဎန္တော ဝယပ္ပတ္တောပိ တဒေဝ ပရိဘုဉ္ဇတိ။ မနုဿာ တတော ဝါရေတုံ အသက္ကောန္တာ ပရိစ္စဇိံသု။ သော ဉာတကေဟိ ပရိစ္စတ္တော နဂ္ဂပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ န နှာယတိ၊ ရဇောဇလ္လဓရော ကေသမဿူနိ လုဉ္စိတွာ အညေ ဣရိယာပထေ ပဋိက္ခိပိတွာ ဧကပါဒေန တိဋ္ဌတိ၊ နိမန္တနံ န သာဒိယတိ၊ မာသောပဝါသံ အဓိဋ္ဌာယ ပုညတ္ထိကေဟိ ဒိန္နံ ဘောဇနံ မာသေ မာသေ ဧကဝါရံ ကုသဂ္ဂေန ဂဟေတွာ ဒိဝါ ဇိဝှဂ္ဂေန လေဟတိ၊ ရတ္တိယံ ပန “အလ္လဂူထံ သပ္ပါဏက”န္တိ အခါဒိတွာ သုက္ခဂူထမေဝ ခါဒတိ။ ဧဝံ ကရောန္တဿ ပဉ္စပညာသဝဿာနိ ဝီတိဝတ္တာနိ မဟာဇနော “မဟာတပေါ ပရမပ္ပိစ္ဆော”တိ မညမာနော တန္နိန္နော တပ္ပောဏော အဟောသိ။

အထ ဘဂဝါ တဿ ဟဒယဗ္ဘန္တရေ ဃဋေ ပဒီပံ ဝိယ အရဟတ္တူပနိဿယံ ပဇ္ဇလန္တံ ဒိသွာ သယမေဝ တတ္ထ ဂန္တွာ ဓမ္မံ ဒေသေတွာ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာပေတွာ ဧဟိဘိက္ခူပသမ္ပဒါယ လဒ္ဓူပသမ္ပဒံ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာပေသိ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရော ပန

၁-နိရယေ ပစ္စိတွာ ပုန ဂူထနိရယေ အသုစိမုတ္တာဟာရော (သီ)၊ နိရယေ ပစ္စိတွာ ပုန ဂူထနိရယေသု ဂူထမုတ္တာဟာရော (ဣ)

Dhammapade “māse māse kusaggenā”ti gāthāvaṇṇanāya[1] vuttanayena veditabbo. Arahatte pana patiṭṭhito parinibbānakāle “ādito micchā paṭipajjitvāpi Sammāsambuddhaṁ nissāya sāvakena adhigantabbaṁ mayā adhigatan”ti dassento—

283. “Pañcapaññāsavassāni, rajojallamadhārayiṁ.
Bhuñjanto māsikaṁ bhattaṁ, kesamassuṁ alocayiṁ.

284. Ekapādena aṭṭhāsiṁ, āsanaṁ parivajjayiṁ.
Sukkhagūthāni ca khādiṁ, uddesañca na sādiyiṁ.

285. Etādisaṁ karitvāna, bahuṁ duggatigāminaṁ.
Vuyhamāno mahoghena, Buddhaṁ saraṇamāgamaṁ.

286. Saraṇagamanaṁ passa, passa dhammasudhammataṁ.
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanan”ti—

imā catasso gāthā abhāsi.

Tattha **pañcapaññāsavassāni, rajojallamadhārayin**ti naggapabbajjūpagamanena nhānapaṭikkhepato pañcādhikāni paññāsavassāni sarīre laggaṁ āgantukareṇusaṅkhātaṁ rajo, sarīramalasaṅkhātaṁ jallañca kāyena dhāresiṁ. **Bhuñjanto māsikaṁ bhattan**ti rattiyaṁ gūthaṁ khādanto lokavañcanatthaṁ māsopavāsiko nāma hutvā puññatthikehi dinnaṁ bhojanaṁ māse māse ekavāraṁ jivhagge ṭhapanavasena bhuñjanto. **Alocayin**ti tādisacchārikāpakkhepena sithilamūlaṁ kesamassuṁ aṅgulīhi luñcāpesiṁ[2].

Ekapādena aṭṭhāsiṁ, āsanaṁ parivajjayinti sabbena sabbaṁ āsanaṁ nisajjaṁ parivajjesiṁ, tiṭṭhanto ca ubho hatthe ukkhipitvā ekeneva pādena aṭṭhāsiṁ. **Uddesan**ti nimantanaṁ. Udissakatanti keci. **Na sādiyin**ti na sampaṭicchiṁ, paṭikkhipinti attho.

Etādisaṁ karitvāna, bahuṁ duggatigāminanti etādisaṁ evarūpaṁ vipākanibbattanakaṁ duggatigāminaṁ bahuṁ pāpakammaṁ purimajātīsu idha ca katvā uppādetvā.

1. Dhammapada-Ṭṭha 1. 313 piṭṭhādīsu. 2. Muñcāpesiṁ (Sī, I)

ဓမ္မပဒေ "မာသေ မာသေ ကုသဂ္ဂေနာ"တိ ဂါထာဝဏ္ဏနာယ[၁] ဝုတ္တနယေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ အရဟတ္တေ ပန ပတိဋ္ဌိတော ပရိနိဗ္ဗာနကာလေ "အာဒိတော မိစ္ဆာ ပဋိပဇ္ဇိတွာပိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ နိဿာယ သာဝကေန အဓိဂန္တဗ္ဗံ မယာ အဓိဂတ"န္တိ ဒဿေန္တော—

၂၈၃။ "ပဉ္စပညာသဝဿာနိ၊ ရဇောဇလ္လမဓာရယိံ။
ဘုဉ္ဇန္တော မာသိကံ ဘတ္တံ၊ ကေသမဿုံ အလောစယိံ။

၂၈၄။ ဧကပါဒေန အဋ္ဌာသိံ၊ အာသနံ ပရိဝဇ္ဇယိံ။
သုက္ခဂူထာနိ စ ခါဒိံ၊ ဥဒ္ဒေသဉ္စ န သာဒိယိံ။

၂၈၅။ ဧတာဒိသံ ကရိတွာန၊ ဗဟုံ ဒုဂ္ဂတိဂါမိနံ။
ဝုယှမာနော မဟောဃေန၊ ဗုဒ္ဓံ သရဏမာဂမံ။

၂၈၆။ သရဏဂမနံ ပဿ၊ ပဿ ဓမ္မသုဓမ္မတံ။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ—

ဣမာ စတဿော ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ပဉ္စပညာသဝဿာနိ၊ ရဇောဇလ္လမဓာရယိန္တိ** နဂ္ဂပဗ္ဗဇ္ဇူပဂမနေန နှာနပဋိက္ခေပတော ပဉ္စာဓိကာနိ ပညာသဝဿာနိ သရီရေ လဂ္ဂံ အာဂန္တုကရေဏုသင်္ခါတံ ရဇော, သရီရမလသင်္ခါတံ ဇလ္လဉ္စ ကာယေန ဓာရေသိံ။ **ဘုဉ္ဇန္တော မာသိကံ ဘတ္တန္တိ** ရတ္တိယံ ဂူထံ ခါဒန္တော လောကဝဉ္စနတ္ထံ မာသောပဝါသိကော နာမ ဟုတွာ ပုညတ္ထိကေဟိ ဒိန္နံ ဘောဇနံ မာသေ မာသေ ဧကဝါရံ ဇိဝှဂ္ဂေ ဌပနဝသေန ဘုဉ္ဇန္တော။ **အလောစယိန္တိ** တာဒိသစ္ဆာရိကာပက္ခေပေန သိထိလမူလံ ကေသမဿုံ အင်္ဂုလီဟိ လုဉ္စာပေသိံ[၂]။

ဧကပါဒေန အဋ္ဌာသိံ၊ အာသနံ ပရိဝဇ္ဇယိန္တိ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ အာသနံ နိသဇ္ဇံ ပရိဝဇ္ဇေသိံ၊ တိဋ္ဌန္တော စ ဥဘော ဟတ္ထေ ဥက္ခိပိတွာ ဧကေနေဝ ပါဒေန အဋ္ဌာသိံ။ **ဥဒ္ဒေသန္တိ** နိမန္တနံ။ ဥဒိဿကတန္တိ ကေစိ။ **န သာဒိယိန္တိ** န သမ္ပဋိစ္ဆိံ၊ ပဋိက္ခိပိန္တိ အတ္ထော။

ဧတာဒိသံ ကရိတွာန၊ ဗဟုံ ဒုဂ္ဂတိဂါမိနန္တိ ဧတာဒိသံ ဧဝရူပံ ဝိပါကနိဗ္ဗတ္တနကံ ဒုဂ္ဂတိဂါမိနံ ဗဟုံ ပါပကမ္မံ ပုရိမဇာတီသု ဣဓ စ ကတွာ ဥပ္ပါဒေတွာ။

၁-ဓမ္မပဒ-ဋ္ဌ ၁-၃၁၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-မုဉ္စာပေသိံ (သီ၊ ဣ)

vuyhamāno mahoghenāti kāmoghādinā mahatā oghena visesato diṭṭhoghena apāyasamuddaṁ pati-ākaḍḍhiyamāno. **Buddhaṁ saraṇamāgaman**ti tādisena puññakammacchiddena kicchena manussattabhāvaṁ labhitvā idāni puññabalena Buddhaṁ “saraṇan”ti āgamāsiṁ[1], “Sammāsambuddho Bhagavā”ti aveccapasādena Satthari pasīdiṁ. **Saraṇagamanaṁ passa, passa dhammasudhammatan**ti āyatanagataṁ mama saraṇagamanaṁ[2] passa, passa sāsanadhammassa ca sudhammataṁ yohaṁ tathāmicchāpaṭipannopi ekovādeneva Satthārā edisaṁ sampattiṁ sampāpito. **“Tisso vijjā”**ti-ādinā taṁ sampattiṁ dasseti. Tenāha[3]—

“Tissassāhaṁ Bhagavato, Bodhirukkhamavandiyaṁ[4].
Paggayha bījaniṁ tattha, sīhāsanamabījahaṁ.

Dvenavute ito kappe, sīhāsanamabījahaṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, bījanāya idaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Jambukattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Senakattheragāthāvaṇṇanā

Svāgataṁ vatāti-ādikā āyasmato Senakattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Sikhissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Satthāraṁ disvā pasannamānaso morahatthena Bhagavantaṁ pūjesi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde brāhmaṇakule nibbattitvā Uruvelakassapattherassa bhaginiyā kucchimhi nibbatti, **Senako**tissa nāmaṁ ahosi. So vayappatto brāhmaṇānaṁ vijjāsippesu nipphattiṁ gato gharāvāsaṁ vasati. Tena ca samayena mahājano saṁvacchare saṁvacchare phaggunamāse uttaraphaggunanakkhatte ussavaṁ anubhavanto Gayāyaṁ titthābhisekaṁ karoti, tena

1. Agamāsiṁ (Sī, I) 2. Saraṇaṁ (Sī) 3. Khu 4. 33 piṭṭhe. 4. Avandisaṁ (Sī)

ဝုယှမာနော မဟောဃေနာတိ ကာမောဃာဒိနာ မဟတာ ဩဃေန ဝိသေသတော ဒိဋ္ဌောဃေန အပါယသမုဒ္ဒံ ပတိအာကဍ္ဎိယမာနော။ **ဗုဒ္ဓံ သရဏ-မာဂမ**န္တိ တာဒိသေန ပုညကမ္မစ္ဆိဒ္ဒေန ကိစ္ဆေန မနုဿတ္တဘာဝံ လဘိတွာ ဣဒါနိ ပုညဗလေန ဗုဒ္ဓံ “သရဏ”န္တိ အာဂမာသိံ[1]၊ “သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ”တိ အဝေစ္စပ္ပသာဒေန သတ္ထရိ ပသီဒိံ။ **သရဏဂမနံ ပဿ၊ ပဿ ဓမ္မသုဓမ္မတ**န္တိ အာယတနဂတံ မမ သရဏဂမနံ[2] ပဿ၊ ပဿ သာသနဓမ္မဿ စ သုဓမ္မတံ ယောဟံ တထာမိစ္ဆာပဋိပန္နောပိ ဧကောဝါဒေနေဝ သတ္ထာရာ ဨဒိသံ သမ္ပတ္တိံ သမ္ပာပိတော။ **“တိဿော ဝိဇ္ဇာ”**တိအာဒိနာ တံ သမ္ပတ္တိံ ဒဿေတိ။ တေနာဟ[3]—

“တိဿဿာဟံ ဘဂဝတော၊ ဗောဓိရုက္ခမဝန္ဒိယံ[4]။
ပဂ္ဂယှ ဗီဇနိံ တတ္ထ၊ သီဟာသနမဗီဇဟံ။

ဒွေနဝုတေ ဣတော ကပ္ပေ၊ သီဟာသနမဗီဇဟံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗီဇနာယ ဣဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဇမ္ဗုကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-သေနကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သွာဂတံ ဝတာတိအာဒိကာ အာယသ္မတော သေနကတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော သိခိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော မောရဟတ္ထေန ဘဂဝန္တံ ပူဇေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဥရုဝေလကဿပတ္ထေရဿ ဘဂိနိယာ ကုစ္ဆိမှိ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **သေနကော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော ဗြာဟ္မဏာနံ ဝိဇ္ဇာသိပ္ပေသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂတော ဃရာဝါသံ ဝသတိ။ တေန စ သမယေန မဟာဇနော သံဝစ္ဆရေ သံဝစ္ဆရေ ဖဂ္ဂုနမာသေ ဥတ္တရဖဂ္ဂုန-နက္ခတ္တေ ဥဿဝံ အနုဘဝန္တော ဂယာယံ တိတ္ထာဘိသေကံ ကရောတိ၊ တေန

၁-အဂမာသိံ (သီ၊ ဣ) ၂-သရဏံ (သီ)
၃-ခု ၄-၃၃-ပိဋ္ဌေ။ ၄-အဝန္ဒိသံ (သီ)

taṁ ussavaṁ **“Gayāphaggū”**ti[1] vadanti. Atha Bhagavā tādise ussavadivase veneyyānukampāya Gayātitthasamīpe viharati, mahājanopi titthābhisekādhippāyena tato tato taṁ ṭhānaṁ upagacchati. Tasmiṁ khaṇe Senakopi titthābhisekatthaṁ taṁ ṭhānaṁ upagato Satthāraṁ dhammaṁ desentaṁ disvā upasaṅkamitvā dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

> “Morahatthaṁ gahetvāna, upesiṁ Lokanāyakaṁ.
> Pasannacitto sumano, morahatthamadāsahaṁ.
>
> Iminā morahatthena, cetanāpaṇidhīhi ca.
> Nibbāyiṁsu tayo aggī, labhāmi vipulaṁ sukhaṁ.
>
> Aho Buddho aho dhammo, aho no Satthusampadā.
> Datvānahaṁ morahatthaṁ, labhāmi vipulaṁ sukhaṁ.
>
> Tiyaggī nibbutā mayhaṁ, bhavā sabbe samūhatā.
> Sabbāsavā parikkhīṇā, natthi dāni punabbhavo.
>
> Ekatiṁse ito kappe, yaṁ dānamadadiṁ tadā.
> Duggatiṁ nābhijānāmi, morahatthassidaṁ phalaṁ.
>
> Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā attano paṭipattiṁ paccavekkhitvā sañjātasomanasso udānavasena—

287. “Svāgataṁ vata me āsi, Gayāyaṁ Gayaphagguyā.
Yaṁ addasāsiṁ Sambuddhaṁ, desentaṁ dhammamuttamaṁ.

288. Mahappabhaṁ gaṇācariyaṁ, aggapattaṁ Vināyakaṁ.
Sadevakassa lokassa, Jinaṁ atuladassanaṁ.

289. Mahānāgaṁ Mahāvīraṁ, mahājutimanāsavaṁ.
Sabbāsavaparikkhīṇaṁ, Satthāra’makutobhayaṁ.

---

1. Gayāphaggunīti (Sī, I)
2. Khu 4. 32 piṭṭhādīsu.

တံ ဥဿဝံ **“ဂယာဖဂ္ဂူ”**တိ[၁] ဝဒန္တိ။ အထ ဘဂဝါ တာဒိသေ ဥဿဝဒိဝသေ ဝေနေယျာနုကမ္ပာယ ဂယာတိတ္ထသမီပေ ဝိဟရတိ၊ မဟာဇနောပိ တိတ္ထာဘိသေကာဓိပ္ပါယေန တတော တတော တံ ဌာနံ ဥပဂစ္ဆတိ။ တသ္မိံ ခဏေ သေနကောပိ တိတ္ထာဘိသေကတ္ထံ တံ ဌာနံ ဥပဂတော သတ္ထာရံ ဓမ္မံ ဒေသေန္တံ ဒိသွာ ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော နစိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

> “မောရဟတ္ထံ ဂဟေတွာန၊ ဥပေသိံ လောကနာယကံ။
> ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ မောရဟတ္ထမဒါသဟံ။
>
> ဣမိနာ မောရဟတ္ထေန၊ စေတနာပဏိဓီဟိ စ။
> နိဗ္ဗာယိံသု တယော အဂ္ဂီ၊ လဘာမိ ဝိပုလံ သုခံ။
>
> အဟော ဗုဒ္ဓေါ အဟော ဓမ္မော၊ အဟော နော သတ္ထုသမ္ပဒါ။
> ဒတွာနဟံ မောရဟတ္ထံ၊ လဘာမိ ဝိပုလံ သုခံ။
>
> တိယဂ္ဂီ နိဗ္ဗုတာ မယှံ၊ ဘဝါ သဗ္ဗေ သမူဟတာ။
> သဗ္ဗာသဝါ ပရိက္ခီဏာ၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ။
>
> ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဒါနမဒဒိံ တဒါ။
> ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ မောရဟတ္ထဿိဒံ ဖလံ။
>
> ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ သဉ္ဇာတသောမနဿော ဥဒါနဝသေန—

၂၈၇။ “သွာဂတံ ဝတ မေ အာသိ၊ ဂယာယံ ဂယဖဂ္ဂုယာ။
ယံ အဒ္ဒသာသိံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဒေသေန္တံ ဓမ္မမုတ္တမံ။

၂၈၈။ မဟပ္ပဘံ ဂဏာစရိယံ၊ အဂ္ဂပတ္တံ ဝိနာယကံ။
သဒေဝကဿ လောကဿ၊ ဇိနံ အတုလဒဿနံ။

၂၈၉။ မဟာနာဂံ မဟာဝီရံ၊ မဟာဇုတိမနာသဝံ။
သဗ္ဗာသဝပရိက္ခီဏံ၊ သတ္ထာရ’မကုတောဘယံ။

၁-ဂယာဖဂ္ဂုနီတိ (သီ၊ ဣ)
၂-ခု ၄-၃၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။

290. Cirasaṁkiliṭṭhaṁ vata maṁ, diṭṭhisandānabandhitaṁ.
Vimocayi so Bhagavā, sabbaganthehi Senakan"ti—

catasso gāthā abhāsi.

Tattha **svāgataṁ vata me āsī**ti mayā suṭṭhu āgataṁ vata āsi. Mama vā sundaraṁ vata āgamanaṁ āsi. **Gayāyan**ti Gayātitthasamīpe. **Gayaphagguyā**ti "Gayāphaggū"ti laddhavohāre phaggunamāsassa uttaraphaggunīnakkhatte. **"Yan"**ti-ādi svāgatabhāvassa kāraṇadassanaṁ. Tattha **yan**ti yasmā. **Addasāsin**ti addakkhiṁ. **Sambuddhan**ti sammā sāmaṁ sabbadhammānaṁ buddhattā Sambuddhaṁ. **Desentaṁ dhammamuttaman**ti uttamaṁ aggaṁ sabbaseṭṭhaṁ ekantaniyyānikaṁ dhammaṁ veneyyajjhāsayānurūpaṁ bhāsantaṁ.

Mahappabhanti mahatiyā sarīrappabhāya ñāṇappabhāya ca samannāgataṁ. **Gaṇācariyan**ti bhikkhuparisādīnaṁ gaṇānaṁ uttamena damathena ācārasikkhāpanena gaṇācariyaṁ. Aggabhūtānaṁ sīlādīnaṁ guṇānaṁ adhigamena **aggappattaṁ.** Devamanussādīnaṁ paramena vinayena vinayanato, sayaṁ nāyakarahitattā ca **vināyakaṁ.** Kenaci anabhibhūto hutvā sakalaṁ lokaṁ abhibhavitvā ṭhitattā, pañcannampi mārānaṁ jitattā ca **sadevakassa lokassa Jinaṁ** sadevake loke aggajinaṁ, bāttiṁsavaramahāpurisalakkhaṇa-asīti-anubyañjanādipaṭimaṇḍitarūpakāyatāya dasabalacatuvesārajjādiguṇapaṭimaṇḍitadhammakāyatāya ca sadevakena lokena aparimeyyadassanatāya asadisadassanatāya ca **atuladassanaṁ.**

Gatibalaparakkamādisampattiyā mahānāgasadisattā, nāgesupi khīṇāsavesu mahānubhāvatāya ca **mahānāgaṁ.** Mārasenāvimathanato mahāvikkantatāya ca **Mahāvīraṁ. Mahājutin**ti mahāpatāpaṁ mahātejanti attho. Natthi etassa cattāropi āsavāti **anāsavaṁ.** Sabbe āsavā savāsanā parikkhīṇā etassāti **sabbāsavaparikkhīṇaṁ.** Kāmaṁ sāvakabuddhā Paccekabuddhā ca khīṇāsavāva, Sabbaññubuddhā eva pana savāsane āsave khepentīti dassanatthaṁ "anāsavan"ti vatvā puna "sabbāsavaparikkhīṇan"ti vuttaṁ. Tena vuttaṁ "sabbe āsavā savāsanā parikkhīṇā etassāti sabbāsavaparikkhīṇan"ti. Diṭṭhadhammikasamparāyikaparamatthehi yathārahaṁ veneyyānaṁ anusāsanato **Satthāraṁ** catuvesārajjavisāradatāya

၂၉၀။ စိရသံကိလိဋ္ဌံ ဝတ မံ၊ ဒိဋ္ဌိသန္ဒာနဗန္ဓိတံ။
ဝိမောစယိ သော ဘဂဝါ၊ သဗ္ဗဂန္ထေဟိ သေနက”န္တိ—

စတဿော ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **သွာဂတံ ဝတ မေ အာသီ**တိ မယာ သုဋ္ဌု အာဂတံ ဝတ အာသိ။ မမ ဝါ သုန္ဒရံ ဝတ အာဂမနံ အာသိ။ **ဂယာယ**န္တိ ဂယာတိတ္ထသမီပေ။ **ဂယဖဂ္ဂုယာ**တိ “ဂယာဖဂ္ဂူ”တိ လဒ္ဓဝေါဟာရေ ဖဂ္ဂုနမာသဿ ဥတ္တရဖဂ္ဂုနီနက္ခတ္တေ။ “**ယ**”န္တိအာဒိ သွာဂတဘာဝဿ ကာရဏဒဿနံ။ တတ္ထ **ယ**န္တိ ယသ္မာ။ **အဒ္ဒသာသိ**န္တိ အဒ္ဒက္ခိံ။ **သမ္ဗုဒ္ဓ**န္တိ သမ္မာ သာမံ သဗ္ဗဓမ္မာနံ ဗုဒ္ဓတ္တာ သမ္ဗုဒ္ဓံ။ **ဒေသေန္တံ ဓမ္မမုတ္တမ**န္တိ ဥတ္တမံ အဂ္ဂံ သဗ္ဗသေဋ္ဌံ ဧကန္တနိယျာနိကံ ဓမ္မံ ဝေနေယျဇ္ဈာသယာနုရူပံ ဘာသန္တံ။

မဟပ္ပဘန္တိ မဟတိယာ သရီရပ္ပဘာယ ဉာဏပ္ပဘာယ စ သမန္နာဂတံ။ **ဂဏာစရိယ**န္တိ ဘိက္ခုပရိသာဒီနံ ဂဏာနံ ဥတ္တမေန ဒမထေန အာစာရသိက္ခာပနေန ဂဏာစရိယံ။ အဂ္ဂဘူတာနံ သီလာဒီနံ ဂုဏာနံ အဓိဂမေန **အဂ္ဂပ္ပတ္တံ**။ ဒေဝမနုဿာဒီနံ ပရမေန ဝိနယေန ဝိနယနတော, သယံ နာယကရဟိတတ္တာ စ **ဝိနာယကံ**။ ကေနစိ အနဘိဘူတော ဟုတွာ သကလံ လောကံ အဘိဘဝိတွာ ဌိတတ္တာ, ပဉ္စန္နမ္ပိ မာရာနံ ဇိတတ္တာ စ **သဒေဝကဿ လောကဿ ဇိနံ** သဒေဝကေ လောကေ အဂ္ဂဇိနံ၊ ဗာတ္တိံသဝရမဟာပုရိသလက္ခဏအသီတိအနုဗျဉ္ဇနာဒိပဋိမဏ္ဍိတရူပကာယတာယ ဒသဗလစတုဝေသာရဇ္ဇာဒိဂုဏပဋိမဏ္ဍိတဓမ္မကာယတာယ စ သဒေဝကေန လောကေန အပရိမေယျဒဿနတာယ အသဒိသဒဿနတာယ စ **အတုလဒဿနံ**။

ဂတိဗလပရက္ကမာဒိသမ္ပတ္တိယာ မဟာနာဂသဒိသတ္တာ, နာဂေသုပိ ခီဏာသဝေသု မဟာနုဘာဝတာယ စ **မဟာနာဂံ**။ မာရသေနာဝိမထနတော မဟာဝိက္ကန္တတာယ စ **မဟာဝီရံ**။ **မဟာဇုတိ**န္တိ မဟာပတာပံ မဟာတေဇန္တိ အတ္ထော။ နတ္ထိ ဧတဿ စတ္တာရောပိ အာသဝါတိ **အနာသဝံ**။ သဗ္ဗေ အာသဝါ သဝါသနာ ပရိက္ခီဏာ ဧတဿာတိ **သဗ္ဗာသဝပရိက္ခီဏံ**။ ကာမံ သာဝကဗုဒ္ဓါ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ စ ခီဏာသဝါဝ၊ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓါ ဧဝ ပန သဝါသနေ အာသဝေ ခေပေန္တီတိ ဒဿနတ္ထံ “အနာသဝ”န္တိ ဝတွာ ပုန “သဗ္ဗာသဝပရိက္ခီဏ”န္တိ ဝုတ္တံ။ တေန ဝုတ္တံ “သဗ္ဗေ အာသဝါ သဝါသနာ ပရိက္ခီဏာ ဧတဿာတိ သဗ္ဗာသဝပရိက္ခီဏ”န္တိ။ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကပရမတ္ထေဟိ ယထာရဟံ ဝေနေယျာနံ အနုသာသနတော **သတ္ထာရံ** စတုဝေသာရဇ္ဇဝိသာရဒတာယ

kutocipi bhayābhāvato **akutobhayaṁ** evarūpaṁ Sammāsambuddhaṁ yaṁ yasmā addasāsiṁ, tasmā svāgataṁ vata me āsīti yojanā.

Idāni Satthu dassanena attanā laddhaguṇaṁ dassento catutthaṁ gāthamāha. Tassattho—kañjiyapuṇṇalābu viya takkabharitacāṭi viya vasāpītapilotikā viya ca saṁkilesavatthūhi anamatagge saṁsāre **cira**kālaṁ **saṁkiliṭṭhaṁ**. Gaddulabandhitaṁ viya thambhe sārameyaṁ sakkāyathambhe **diṭṭhisandānena** diṭṭhibandhanena **bandhitaṁ**[1] baddhaṁ tato vimocento ca abhijjhādīhi **sabbaganthehi maṁ senakaṁ** ariyamaggahatthena **vimocayi vata so Bhagavā** mayhaṁ Satthāti Bhagavati abhippasādaṁ pavedeti.

Senakattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Sambhūtattheragāthāvaṇṇanā

Yo dandhakāleti-ādikā āyasmato Sambhūtattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni karonto Buddhasuññe loke Candabhāgāya nadiyā tīre kinnarayoniyaṁ nibbatto ekadivasaṁ aññataraṁ Paccekabuddhaṁ disvā pasannamānaso vanditvā katañjalī ajjunapupphehi pūjaṁ akāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde kulagehe nibbattitvā **Sambhūto**ti laddhanāmo vayappatto Bhagavato parinibbānassa pacchā Dhammabhaṇḍāgārikassa santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā samaṇadhammaṁ karonto vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

"Candabhāgānadītīre, ahosiṁ kinnaro tadā.
Addasaṁ virajaṁ Buddhaṁ, Sayambhuṁ aparājitaṁ.

Pasannacitto sumano, vedajāto katañjalī.
Gahetvā ajjunaṁ pupphaṁ, Sayambhuṁ abhipūjayiṁ.

Tena kammena sukatena, cetanāpaṇidhīhi ca.
Jahitvā kinnaraṁ dehaṁ, Tāvatiṁsamagacchahaṁ.

---

1. Sanditaṁ bandhitaṁ (Sī)
2. Khu 4. 95 piṭṭhādīsu.

ကုတောစိပိ ဘယာဘာဝတော **အကုတောဘယံ** ဧဝရူပံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ ယံ ယသ္မာ အဒ္ဒသာသိံ၊ တသ္မာ သွာဂတံ ဝတ မေ အာသီတိ ယောဇနာ။

ဣဒါနိ သတ္ထု ဒဿနေန အတ္တနာ လဒ္ဓဂုဏံ ဒဿေန္တော စတုတ္ထံ ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—ကဉ္စိယပုဏ္ဏလာဗု ဝိယ တက္ကဘရိတစာဋိ ဝိယ ဝသာပီတပိလောတိကာ ဝိယ စ သံကိလေသဝတ္ထူဟိ အနမတဂ္ဂေ သံသာရေ **စိရ**ကာလံ **သံကိလိဋ္ဌံ**။ ဂဒ္ဒုလဗန္ဓိတံ ဝိယ ထမ္ဘေ သာရမေယံ သက္ကာယထမ္ဘေ **ဒိဋ္ဌိသန္ဒာနေန** ဒိဋ္ဌိဗန္ဓနေန **ဗန္ဓိတံ**[၁] ဗဒ္ဓံ တတော ဝိမောစေန္တော စ အဘိဇ္ဈာဒီဟိ **သဗ္ဗဂန္ထေဟိ မံ သေနကံ** အရိယမဂ္ဂဟတ္ထေန **ဝိမောစယိ ဝတ သော ဘဂဝါ** မယှံ သတ္ထာတိ ဘဂဝတိ အဘိပ္ပသာဒံ ပဝေဒေတိ။

သေနကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-သမ္ဘူတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယော ဒန္ဓကာလေတိအာဒိကာ အာယသ္မတော သမ္ဘူတတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ကရောန္တော ဗုဒ္ဓသုညေ လောကေ စန္ဒဘာဂါယ နဒိယာ တီရေ ကိန္နရယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တော ဧကဒိဝသံ အညတရံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ဝန္ဒိတွာ ကတဉ္ဇလီ အဇ္ဇုနပုပ္ဖေဟိ ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **သမ္ဘူတော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော ဘဂဝတော ပရိနိဗ္ဗာနဿ ပစ္ဆာ ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကဿ သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တော ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

"စန္ဒဘာဂါနဒီတီရေ၊ အဟောသိံ ကိန္နရော တဒါ။
အဒ္ဒသံ ဝိရဇံ ဗုဒ္ဓံ၊ သယမ္ဘုံ အပရာဇိတံ။

ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ ဝေဒဇာတော ကတဉ္ဇလီ။
ဂဟေတွာ အဇ္ဇုနံ ပုပ္ဖံ၊ သယမ္ဘုံ အဘိပူဇယိံ။

တေန ကမ္မေန သုကတေန၊ စေတနာပဏိဓီဟိ စ။
ဇဟိတွာ ကိန္နရံ ဒေဟံ၊ တာဝတိံသမဂစ္ဆဟံ။

၁-သန္ဒိတံ ဗန္ဓိတံ (သီ)
၂-ခု ၄-၉၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Chattiṁsakkhattuṁ devindo, devarajjamakārayiṁ.
Dasakkhattuṁ cakkavattī, mahārajjamakārayiṁ.

Padesarajjaṁ vipulaṁ, gaṇanāto asaṅkhiyaṁ.
Sukhette vappitaṁ bījaṁ, Sayambhumhi aho mama.

Kusalaṁ vijjate mayhaṁ, pabbajiṁ anagāriyaṁ.
Pūjāraho ahaṁ ajja, Sakyaputtassa sāsane.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā vimuttisukhena viharanto vassasataparinibbute Bhagavati Vesālikesu Vajjiputtakesu dasa vatthūni paggayha ṭhitesu Kākaṇḍakaputtena Yasattherena ussāhitehi sattasatehi khīṇāsavehi taṁ diṭṭhiṁ bhinditvā saddhammaṁ paggaṇhantehi dhammavinayasaṅgahe kate tesaṁ Vajjiputtakānaṁ uddhamma-ubbinayadīpane dhammasaṁvegena thero—

291. "Yo dandhakāle tarati, taraṇīye ca dandhaye.
Ayonisaṁvidhānena, bālo dukkhaṁ nigacchati.

292. Tassattho parihāyanti, kāḷapakkheva candimā.
Āyasakyañca[1] pappoti, mittehi ca virujjhati.

293. Yo dandhakāle dandheti, taraṇīye ca tāraye.
Yoniso saṁvidhānena, sukhaṁ pappoti paṇḍito.

294. Tassatthā paripūrenti, sukkapakkheva candimā.
Yaso kittiñca pappoti, mittehi na virujjhatī"ti—

imā gāthā bhaṇanto aññaṁ byākāsi.

Tattha **yo dandhakāle tarat**īti kismiñci kattabbavatthusmiṁ "kappati nu kho, na nu kho kappatī"ti Vinayakukkucce uppanne yāva viyattaṁ Vinayadharaṁ pucchitvā taṁ kukkuccaṁ na vinodeti, tāva dandhakāle tassa kiccassa dandhāyitabbasamaye tarati madditvā vītikkamaṁ karoti. **Taraṇīye ca dandhay**eti gahaṭṭhassa tāva saraṇagamanasīlasamādānādike, pabbajitassa

1. Āyasasyañca (Sī)

ဆတ္တိံသက္ခတ္တုံ ဒေဝိန္ဒော၊ ဒေဝရဇ္ဇမကာရယိံ။
ဒသက္ခတ္တုံ စက္ကဝတ္တီ၊ မဟာရဇ္ဇမကာရယိံ။

ပဒေသရဇ္ဇံ ဝိပုလံ၊ ဂဏနာတော အသင်္ခိယံ။
သုခေတ္တေ ဝပ္ပိတံ ဗီဇံ၊ သယမ္ဘုမ္ဟိ အဟော မမ။

ကုသလံ ဝိဇ္ဇတေ မယှံ၊ ပဗ္ဗဇိံ အနဂါရိယံ။
ပူဇာရဟော အဟံ အဇ္ဇ၊ သကျပုတ္တဿ သာသနေ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ဝိမုတ္တိသုခေန ဝိဟရန္တော ဝဿသတပရိနိဗ္ဗုတေ ဘဂဝတိ ဝေသာလိကေသု ဝဇ္ဇိပုတ္တကေသု ဒသ ဝတ္ထူနိ ပဂ္ဂယှ ဌိတေသု ကာကဏ္ဍကပုတ္တေန ယသတ္ထေရေန ဥဿာဟိတေဟိ သတ္တသတေဟိ ခီဏာသဝေဟိ တံ ဒိဋ္ဌိံ ဘိန္ဒိတွာ သဒ္ဓမ္မံ ပဂ္ဂဏှန္တေဟိ ဓမ္မဝိနယသင်္ဂဟေ ကတေ တေသံ ဝဇ္ဇိပုတ္တကာနံ ဥဒ္ဓမ္မဥဗ္ဗိနယဒီပနေ ဓမ္မသံဝေဂေန ထေရော—

၂၉၁။ “ယော ဒန္ဓကာလေ တရတိ၊ တရဏီယေ စ ဒန္ဓယေ။
အယောနိသံဝိဓာနေန၊ ဗာလော ဒုက္ခံ နိဂစ္ဆတိ။

၂၉၂။ တဿတ္ထာ ပရိဟာယန္တိ၊ ကာဠပက္ခေဝ စန္ဒိမာ။
အာယသကျဉ္စ[1] ပပ္ပေါတိ၊ မိတ္တေဟိ စ ဝိရုဇ္ဈတိ။

၂၉၃။ ယော ဒန္ဓကာလေ ဒန္ဓေတိ၊ တရဏီယေ စ တာရယေ။
ယောနိသော သံဝိဓာနေန၊ သုခံ ပပ္ပေါတိ ပဏ္ဍိတော။

၂၉၄။ တဿတ္ထာ ပရိပူရေန္တိ၊ သုက္ကပက္ခေဝ စန္ဒိမာ။
ယသော ကိတ္တိဉ္စ ပပ္ပေါတိ၊ မိတ္တေဟိ န ဝိရုဇ္ဈတီ”တိ—

ဣမာ ဂါထာ ဘဏန္တော အညံ ဗျာကာသိ။

တတ္ထ **ယော ဒန္ဓကာလေ တရတီ**တိ ကိသ္မိဉ္စိ ကတ္တဗ္ဗဝတ္ထုသ္မိံ “ကပ္ပတိ နု ခေါ, န နု ခေါ ကပ္ပတီ”တိ ဝိနယကုက္ကုစ္စေ ဥပ္ပန္နေ ယာဝ ဝိယတ္တံ ဝိနယဓရံ ပုစ္ဆိတွာ တံ ကုက္ကုစ္စံ န ဝိနောဒေတိ၊ တာဝ ဒန္ဓကာလေ တဿ ကိစ္စဿ ဒန္ဓာယိတဗ္ဗသမယေ တရတိ မဒ္ဒိတွာ ဝီတိက္ကမံ ကရောတိ။ **တရဏီယေ စ ဒန္ဓယေ**တိ ဂဟဋ္ဌဿ တာဝ သရဏဂမနသီလသမာဒါနာဒိကေ, ပဗ္ဗဇိတဿ

၁-အာယသသျဉ္စ (သီ)

vattapaṭivattakaraṇādike samathavipassanānuyoge ca taritabbe sampatte sīghaṁ taṁ kiccaṁ ananuyuñjitvā “āgamanamāse pakkhe vā karissāmī”ti dandhāyeyya, taṁ kiccaṁ akarontova kālaṁ vītināmeyya. **Ayonisaṁvidhānenā**ti evaṁ dandhāyitabbe taranto taritabbe ca dandhāyanto anupāyasaṁvidhānena upāyasaṁvidhānābhāvena **bālo** mandabuddhiko puggalo sampati āyatiṁ ca **dukkhaṁ** anatthaṁ pāpuṇāti.

Tassatthā parihāyantīti tassa tathārūpassa puggalassa diṭṭhadhammikādibhedā atthā **kāḷapakkhe candimā** viya **parihāyanti** divase divase parikkhayaṁ pariyādānaṁ gacchanti. “Asuko puggalo assaddho appasanno kusīto hīnavīriyo”ti-ādinā **āyasakyaṁ** viññūhi garahitabbataṁ **pappoti** pāpuṇāti. **Mittehi ca virujjhatī**ti “evaṁ paṭipajja, mā evaṁ paṭipajjā”ti ovādadāyakehi kalyāṇamittehi “avacanīyā mayan”ti ovādassa anādāneneva[1] viruddho nāma hoti.

Sesagāthādvayassa vuttavipariyāyena attho veditabbo. Keci panettha “tarati dandhaye”tipadānaṁ atthabhāvena bhāvanācittassa[2] paggahaniggahe uddharanti, taṁ pacchimagāthāsu yujjati. Purimā hi dve gāthā pabbajitakālato paṭṭhāya caritabbaṁ samaṇadhammaṁ akatvā kukkuccapakatatāya dasa vatthūni dīpetvā saṁghena nikkaḍḍhite Vajjiputtake sandhāya therena vuttā, pacchimā pana attasadise sammā paṭipanne sakatthaṁ nipphādetvā ṭhiteti.

Sambhūtattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Rāhulattheragāthāvaṇṇanā

Ubhayenāti-ādikā āyasmato Rāhulattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Padumuttarassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto Satthāraṁ ekaṁ bhikkhuṁ sikkhākāmānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapentaṁ

1. Abhājanaṁ ayanti ovādassa adāneneva (I), atthā janayanti ovādassa adāneneva (Ka)
2. Bhāvanānimittassa (Sī, I)

ဝတ္တပဋိဝတ္တကရဏာဒိကေ သမထဝိပဿနာနုယောဂေ စ တရိတဗ္ဗေ သမ္ပတ္တေ သီဃံ တံ ကိစ္စံ အနနုယုဉ္ဇိတွာ “အာဂမနမာသေ ပက္ခေ ဝါ ကရိဿာမီ”တိ ဒန္ဓာယေယျ၊ တံ ကိစ္စံ အကရောန္တောဝ ကာလံ ဝီတိနာမေယျ။ **အယောနိသံဝိဓာနေနာ**တိ ဧဝံ ဒန္ဓာယိတဗ္ဗေ တရန္တော တရိတဗ္ဗေ စ ဒန္ဓာယန္တော အနုပါယသံဝိဓာနေန ဥပါယသံဝိဓာနာဘာဝေန **ဗာလော** မန္ဒဗုဒ္ဓိကော ပုဂ္ဂလော သမ္ပတိ အာယတိံ စ **ဒုက္ခံ** အနတ္ထံ ပါပုဏာတိ။

တဿတ္ထာ ပရိဟာယန္တီတိ တဿ တထာရူပဿ ပုဂ္ဂလဿ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာဒိဘေဒါ အတ္ထာ **ကာဠပက္ခေ စန္ဒိမာ** ဝိယ **ပရိဟာယန္တိ** ဒိဝသေ ဒိဝသေ ပရိက္ခယံ ပရိယာဒါနံ ဂစ္ဆန္တိ။ “အသုကော ပုဂ္ဂလော အဿဒ္ဓေါ အပ္ပသန္နော ကုသီတော ဟီနဝီရိယော”တိအာဒိနာ **အာယသကျံ** ဝိညူဟိ ဂရဟိတဗ္ဗတံ **ပပ္ပေါတိ** ပါပုဏာတိ။ **မိတ္တေဟိ စ ဝိရုဇ္ဈတီ**တိ “ဧဝံ ပဋိပဇ္ဇ၊ မာ ဧဝံ ပဋိပဇ္ဇာ”တိ ဩဝါဒဒါယကေဟိ ကလျာဏမိတ္တေဟိ “အဝစနီယာ မယ”န္တိ ဩဝါဒဿ အနာဒါနေနေဝ[1] ဝိရုဒ္ဓေါ နာမ ဟောတိ။

သေသဂါထာဒွယဿ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကေစိ ပနေတ္ထ “တရတိ ဒန္ဓယေ”တိပဒါနံ အတ္ထဘာဝေန ဘာဝနာစိတ္တဿ[2] ပဂ္ဂဟနိဂ္ဂဟေ ဥဒ္ဓရန္တိ၊ တံ ပစ္ဆိမဂါထာသု ယုဇ္ဇတိ။ ပုရိမာ ဟိ ဒွေ ဂါထာ ပဗ္ဗဇိတကာလတော ပဋ္ဌာယ စရိတဗ္ဗံ သမဏဓမ္မံ အကတွာ ကုက္ကုစ္စပကတတာယ ဒသ ဝတ္ထူနိ ဒီပေတွာ သံဃေန နိက္ကဍ္ဎိတေ ဝဇ္ဇိပုတ္တကေ သန္ဓာယ ထေရေန ဝုတ္တာ၊ ပစ္ဆိမာ ပန အတ္တသဒိသေ သမ္မာ ပဋိပန္နေ သကတ္ထံ နိပ္ဖါဒေတွာ ဌိတေတိ။

သမ္ဘူတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-ရာဟုလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဥဘယေနာတိအာဒိကာ အာယသ္မတော ရာဟုလတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော သတ္ထာရံ ဧကံ ဘိက္ခုံ သိက္ခာကာမာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေန္တံ

၁- အဘာဇနံ အယန္တိ ဩဝါဒဿ အဒါနေနေဝ (ဣ)၊ အတ္ထာ ဇနယန္တိ ဩဝါဒဿ အဒါနေနေဝ (က)
၂-ဘာဝနာနိမိတ္တဿ (သီ၊ ဣ)

disvā sayampi taṁ ṭhānantaraṁ patthetvā senāsanavisodhanavijjotanādikaṁ uḷāraṁ puññaṁ katvā paṇidhānamakāsi. So tato cavitvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde amhākaṁ bodhisattaṁ paṭicca Yasodharāya deviyā kucchimhi nibbattitvā **Rāhulo**ti laddhanāmo mahatā khattiyaparivārena[1] vaḍḍhi, tassa pabbajjāvidhānaṁ Khandhake[2] āgatameva. So pabbajitvā Satthu santike anekehi suttapadehi suladdhovādo paripakkañāṇo[3] vipassanaṁ ussukkāpetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

"Padumuttarassa Bhagavato, Lokajeṭṭhassa tādino.
Sattabhūmamhi pāsāde, ādāsaṁ santhariṁ[5] ahaṁ.

Khīṇāsavasahassehi, parikiṇṇo Mahāmuni.
Upāgami gandhakuṭiṁ, dvipadindo Narāsabho.

Virocento gandhakuṭiṁ, Devadevo Narāsabho.
Bhikkhusaṁghe ṭhito Satthā, imā gāthā abhāsatha.

Yenāyaṁ jotitā seyyā, ādāsova susanthato.
Tamahaṁ kittayissāmi, suṇātha mama bhāsato.

Soṇṇamayā rūpimayā, atho veḷuriyāmayā.
Nibbattissanti pāsādā, ye keci manaso piyā.

Catusaṭṭhikkhattuṁ devindo, devarajjaṁ karissati.
Sahassakkhattuṁ cakkavattī, bhavissati anantarā.

Ekavīsatikappamhi, Vimalo nāma khattiyo.
Caturanto vijitāvī, cakkavattī bhavissati.

Nagaraṁ Reṇuvatī nāma, iṭṭhakāhi sumāpitaṁ.
Āyāmato tīṇi sataṁ, caturassasamāyutaṁ.

Sudassano nāma pāsādo, vissakammena māpito.
Kūṭāgāravarūpeto, sattaratanabhūsito.

1. Khattiyaparihārena (Sī, I) 2. Vi 3. 115 piṭṭhe. 3. Paripakke ñāṇe (Sī, I)
4. Khu 3. 66 piṭṭhādīsu. 5. Adāsiṁ santharaṁ (Sī)

ဒိသွာ သယမ္ပိ တံ ဌာနန္တရံ ပတ္ထေတွာ သေနာသနဝိသောဓနဝိဇ္ဇောတနာဒိကံ ဥဠာရံ ပုညံ ကတွာ ပဏိဓာနမကာသိ။ သော တတော စဝိတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တံ ပဋိစ္စ ယသောဓရာယ ဒေဝိယာ ကုစ္ဆိမှိ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ရာဟုလော**တိ လဒ္ဓနာမော မဟတာ ခတ္တိယပရိဝါရေန[1] ဝဍ္ဎိ၊ တဿ ပဗ္ဗဇ္ဇာဝိဓာနံ ခန္ဓကေ[2] အာဂတမေဝ။ သော ပဗ္ဗဇိတွာ သတ္ထု သန္တိကေ အနေကေဟိ သုတ္တပဒေဟိ သုလဒ္ဓောဝါဒေါ ပရိပက္ကဉာဏော[3] ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[4]—

"ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော၊ လောကဇေဋ္ဌဿ တာဒိနော။
သတ္တဘူမမှိ ပါသာဒေ၊ အာဒါသံ သန္ထရိံ[5] အဟံ။

ခီဏာသဝသဟဿေဟိ၊ ပရိကိဏ္ဏော မဟာမုနိ။
ဥပါဂမိ ဂန္ဓကုဋိံ၊ ဒွိပဒိန္ဒော နရာသဘော။

ဝိရောစေန္တော ဂန္ဓကုဋိံ၊ ဒေဝဒေဝေါ နရာသဘော။
ဘိက္ခုသံဃေ ဌိတော သတ္ထာ၊ ဣမာ ဂါထာ အဘာသထ။

ယေနာယံ ဇောတိတာ သေယျာ၊ အာဒါသောဝ သုသန္ထတော။
တမဟံ ကိတ္တယိဿာမိ၊ သုဏာထ မမ ဘာသတော။

သောဏ္ဏမယာ ရူပိမယာ၊ အထော ဝေဠုရိယာမယာ။
နိဗ္ဗတ္တိဿန္တိ ပါသာဒါ၊ ယေ ကေစိ မနသော ပိယာ။

စတုသဋ္ဌိက္ခတ္တုံ ဒေဝိန္ဒော၊ ဒေဝရဇ္ဇံ ကရိဿတိ။
သဟဿက္ခတ္တုံ စက္ကဝတ္တီ၊ ဘဝိဿတိ အနန္တရာ။

ဧကဝီသတိကပ္ပမှိ၊ ဝိမလော နာမ ခတ္တိယော။
စာတုရန္တော ဝိဇိတာဝီ၊ စက္ကဝတ္တီ ဘဝိဿတိ။

နဂရံ ရေဏုဝတီ နာမ၊ ဣဋ္ဌကာဟိ သုမာပိတံ။
အာယာမတော တီဏိ သတံ၊ စတုရဿသမာယုတံ။

သုဒဿနော နာမ ပါသာဒေါ၊ ဝိဿကမ္မေန မာပိတော။
ကူဋာဂါရဝရူပေတော၊ သတ္တရတနဘူသိတော။

၁-ခတ္တိယပရိဟာရေန (သီ၊ ဣ) ၂-ဝိ ၃-၁၁၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ပရိပက္ကေ ဉာဏေ (သီ၊ ဣ)
၄-ခု ၃-၆၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၅-အာဒါသိံ သန္ထရံ (သီ)

Dasasaddāvivittaṁ taṁ, vijjādharasamākulaṁ.
Sudassanaṁva nagaraṁ, devatānaṁ bhavissati.

Pabhā niggacchate tassa, uggacchanteva sūriye.
Virocessati taṁ niccaṁ, samantā aṭṭhayojanaṁ.

Kappasatasahassamhi, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Tusitā so cavitvāna, sukkamūlena codito.
Gotamassa Bhagavato, atrajo so bhavissati.

Sace’vaseyya agāraṁ, cakkavattī bhaveyya so.
Aṭṭhānametaṁ yaṁ tādī, agāre rati’majjhagā.

Nikkhamitvā agāramhā, pabbajissati subbato.
Rāhulo nāma nāmena, arahā so bhavissati.

Kikīva aṇḍaṁ rakkheyya, cāmarī viya vāladhiṁ.
Nipako sīlasampanno, mamaṁ rakkhi Mahāmuni.

Tassāhaṁ dhammamaññāya, vihāsiṁ sāsane rato.
Sabbāsave pariññāya, viharāmi anāsavo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā attano paṭipattiṁ paccavekkhitvā aññaṁ byākaronto—

295. “Ubhayeneva sampanno, Rāhulabhaddoti maṁ vidū.
Yañcamhi putto Buddhassa, yañca dhammesu cakkhumā.

296. Yañca me āsavā khīṇā, yañca natthi punabbhavo.
Arahā dakkhiṇeyyomhi, tevijjo amataddaso.

297. Kāmandhā jālapacchannā[1], taṇhāchadanachāditā.
Pamattabandhunā baddhā, macchāva kumināmukhe.

---

1. Jālasañchannā (I) khu 1. 172 piṭṭhepi.

ဒသသဒ္ဒါဝိဝိတ္တံ တံ၊ ဝိဇ္ဇာဓရသမာကုလံ။
သုဒဿနံဝ နဂရံ၊ ဒေဝတာနံ ဘဝိဿတိ။

ပဘာ နိဂ္ဂစ္ဆတေ တဿ၊ ဥဂ္ဂစ္ဆန္တေဝ သူရိယေ။
ဝိရောစေဿတိ တံ နိစ္စံ၊ သမန္တာ အဋ္ဌယောဇနံ။

ကပ္ပသတသဟဿမှိ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

တုသိတာ သော စဝိတွာန၊ သုက္ကမူလေန စောဒိတော။
ဂေါတမဿ ဘဂဝတော၊ အတြဇော သော ဘဝိဿတိ။

သစေ’ဝသေယျ အဂါရံ၊ စက္ကဝတ္တီ ဘဝေယျ သော။
အဋ္ဌာနမေတံ ယံ တာဒီ၊ အဂါရေ ရတိ’မဇ္ဈဂါ။

နိက္ခမိတွာ အဂါရမှာ၊ ပဗ္ဗဇိဿတိ သုဗ္ဗတော။
ရာဟုလော နာမ နာမေန၊ အရဟာ သော ဘဝိဿတိ။

ကိကီဝ အဏ္ဍံ ရက္ခေယျ၊ စာမရီ ဝိယ ဝါလဓိံ။
နိပကော သီလသမ္ပန္နော၊ မမံ ရက္ခိ မဟာမုနိ။

တဿာဟံ ဓမ္မမညာယ၊ ဝိဟာသိံ သာသနေ ရတော။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ အညံ ဗျာကရောန္တော—

၂၉၅။ “ဥဘယေနေဝ သမ္ပန္နော၊ ရာဟုလဘဒ္ဒေါတိ မံ ဝိဒူ။
ယဉ္စမှိ ပုတ္တော ဗုဒ္ဓဿ၊ ယဉ္စ ဓမ္မေသု စက္ခုမာ။

၂၉၆။ ယဉ္စ မေ အာသဝါ ခီဏာ၊ ယဉ္စ နတ္ထိ ပုနဗ္ဘဝေါ။
အရဟာ ဒက္ခိဏေယျောမှိ၊ တေဝိဇ္ဇော အမတဒ္ဒသော။

၂၉၇။ ကာမန္ဓာ ဇာလပစ္ဆန္နာ[1]၊ တဏှာဆဒနဆာဒိတာ။
ပမတ္တဗန္ဓုနာ ဗဒ္ဓါ၊ မစ္ဆာဝ ကုမိနာမုခေ။

၁-ဇာလသဉ္ဆန္နာ (ဣ) ခု ၁-၁၇၂-ပိဋ္ဌေပိ။

298. Taṁ kāmaṁ ahamujjhitvā, chetvā mārassa bandhanaṁ.
Samūlaṁ taṇhamabbuyha, sītibhūtosmi nibbuto"ti—

catasso gāthā abhāsi.

Tattha **ubhayeneva sampanno**ti jātisampadā paṭipattisampadāti ubhayasampattiyāpi sampanno samannāgato. **Rāhulabhaddoti maṁ vidū**ti "Rāhulabhaddo"ti maṁ sabrahmacārino sañjānanti. Tassa hi jātasāsanaṁ sutvā bodhisattena "Rāhu jāto[1], bandhanaṁ jātan"ti vuttavacanaṁ upādāya Suddhodanamahārājā "Rāhulo"ti nāmaṁ gaṇhi. Tattha ādito pitarā vuttapariyāyameva gahetvā āha "Rāhulabhaddoti maṁ vidū"ti. **Bhaddo**ti ca pasaṁsāvacanametaṁ.

Idāni taṁ ubhayasampattiṁ dassetuṁ **"yañcamhī"**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **yan**ti yasmā. **Ca**-saddo samuccayattho. **Amhi putto Buddhassā**ti Sammāsambuddhassa orasaputto amhi. **Dhammesū**ti lokiyesu lokuttaresu ca dhammesu, catusaccadhammesūti attho. **Cakkhumā**ti maggapaññācakkhunā cakkhumā ca amhīti yojetabbaṁ.

Puna aparāparehipi pariyāyehi attani ubhayasampattiṁ dassetuṁ **"yañca me āsavā khīṇā"**ti gāthamāha. Tattha **dakkhiṇeyyo**ti dakkhiṇāraho. **Amataddaso**ti nibbānassa dassāvī. Sesaṁ suviññeyyameva.

Idāni yāya vijjāsampattiyā ca vimuttisampattiyā ca abhāvena sattakāyo kumine bandhamacchā viya saṁsāre parivattati, taṁ ubhayasampattiṁ attani dassetuṁ **"kāmandhā"**ti gāthādvayamāha. Tattha kāmehi kāmesu vā andhāti **kāmandhā.** "Chando rāgo"ti-ādivibhāgehi[2] kilesakāmehi rūpādīsu vatthukāmesu anādīnavadassitāya andhīkatā. **Jālapacchannā**ti sakalaṁ bhavattayaṁ ajjhottharitvā ṭhitena visattikājālena pakārato channā paliguṇṭhitā. **Taṇhāchadanachāditā**ti tato eva taṇhāsaṅkhātena chadanena chāditā nivutā sabbaso paṭikujjitā. **Pamattabandhunā baddhā, macchāva kumināmukhe**ti kumināmukhe macchabandhānaṁ macchapasibbakamukhe baddhā macchā viya pamattabandhunā mārena

1. Rāhulo jāto (Sī, I)
2. Khu 8. 36 piṭṭhe passitabbaṁ.

၂၉၈။ တံ ကာမံ အဟမုဇ္ဈိတွာ၊ ဆေတွာ မာရဿ ဗန္ဓနံ။
သမူလံ တဏှမဗ္ဗုယှ၊ သီတိဘူတောသ္မိ နိဗ္ဗုတော”တိ—

စတဿော ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဥဘယေနေဝ သမ္ပန္နော**တိ ဇာတိသမ္ပဒါ ပဋိပတ္တိသမ္ပဒါတိ ဥဘယသမ္ပတ္တိယာပိ သမ္ပန္နော သမန္နာဂတော။ **ရာဟုလဘဒ္ဒေါတိ မံ ဝိဒူ**တိ “ရာဟုလဘဒ္ဒေါ”တိ မံ သဗြဟ္မစာရိနော သဉ္ဇာနန္တိ။ တဿ ဟိ ဇာတသာသနံ သုတွာ ဗောဓိသတ္တေန “ရာဟု ဇာတော[1]၊ ဗန္ဓနံ ဇာတ”န္တိ ဝုတ္တဝစနံ ဥပါဒါယ သုဒ္ဓေါဒနမဟာရာဇာ “ရာဟုလော”တိ နာမံ ဂဏှိ။ တတ္ထ အာဒိတော ပိတရာ ဝုတ္တပရိယာယမေဝ ဂဟေတွာ အာဟ “ရာဟုလဘဒ္ဒေါတိ မံ ဝိဒူ”တိ။ **ဘဒ္ဒေါ**တိ စ ပသံသာဝစနမေတံ။

ဣဒါနိ တံ ဥဘယသမ္ပတ္တိံ ဒဿေတုံ “**ယဉ္စမှီ**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ယ**န္တိ ယသ္မာ။ **စ**-သဒ္ဒေါ သမုစ္စယတ္ထော။ **အမှိ ပုတ္တော ဗုဒ္ဓဿာ**တိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ဩရသပုတ္တော အမှိ။ **ဓမ္မေသူ**တိ လောကိယေသု လောကုတ္တရေသု စ ဓမ္မေသု၊ စတုသစ္စဓမ္မေသူတိ အတ္ထော။ **စက္ခုမာ**တိ မဂ္ဂပညာစက္ခုနာ စက္ခုမာ စ အမှီတိ ယောဇေတဗ္ဗံ။

ပုန အပရာပရေဟိပိ ပရိယာယေဟိ အတ္တနိ ဥဘယသမ္ပတ္တိံ ဒဿေတုံ “**ယဉ္စ မေ အာသဝါ ခီဏာ**”တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **ဒက္ခိဏေယျော**တိ ဒက္ခိဏာရဟော။ **အမတဒ္ဒသော**တိ နိဗ္ဗာနဿ ဒဿာဝီ။ သေသံ သုဝိညေယျမေဝ။

ဣဒါနိ ယာယ ဝိဇ္ဇာသမ္ပတ္တိယာ စ ဝိမုတ္တိသမ္ပတ္တိယာ စ အဘာဝေန သတ္တကာယော ကုမိနေ ဗန္ဓမစ္ဆာ ဝိယ သံသာရေ ပရိဝတ္တတိ၊ တံ ဥဘယသမ္ပတ္တိံ အတ္တနိ ဒဿေတုံ “**ကာမန္ဓာ**”တိ ဂါထာဒွယမာဟ။ တတ္ထ ကာမေဟိ ကာမေသု ဝါ အန္ဓာတိ **ကာမန္ဓာ**။ “ဆန္ဒော ရာဂေါ”တိအာဒိဝိဘာဂေဟိ[2] ကိလေသကာမေဟိ ရူပါဒီသု ဝတ္ထုကာမေသု အနာဒီနဝဒဿိတာယ အန္ဓီကတာ။ **ဇာလပစ္ဆန္နာ**တိ သကလံ ဘဝတ္တယံ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ ဌိတေန ဝိသတ္တိကာဇာလေန ပကာရတော ဆန္နာ ပလိဂုဏ္ဌိတာ။ **တဏှာဆဒနဆာဒိတာ**တိ တတော ဧဝ တဏှာသင်္ခါတေန ဆဒနေန ဆာဒိတာ နိဝုတာ သဗ္ဗသော ပဋိကုဇ္ဇိတာ။ **ပမတ္တဗန္ဓုနာ ဗဒ္ဓါ၊ မစ္ဆာဝ ကုမိနာမုခေ**တိ ကုမိနာမုခေ မစ္ဆဗန္ဓာနံ မစ္ဆပသိဗ္ဗကမုခေ ဗဒ္ဓါ မစ္ဆာ ဝိယ ပမတ္တဗန္ဓုနာ မာရေန

၁-ရာဟုလော ဇာတော (သီ၊ ဣ)
၂-ခု ၈-၃၆-ပိဋ္ဌေ ပဿိတဗ္ဗံ။

yena kāmabandhanena baddhā ime sattā tato na nigacchanti antobandhanagatāva honti.

Taṁ tathārūpaṁ **kāmaṁ** bandhanabhūtaṁ **ujjhitvā** pubbabhāgapaṭipattiyā pahāya kilesa**mārassa bandhanaṁ chetvā** puna ariyamaggasatthena anavasesato samucchinditvā tato eva avijjāsaṅkhātena mūlena **samūlaṁ** kāmataṇhādikaṁ **taṇhaṁ abbuyha** uddharitvā sabbakilesadarathapariḷāhābhāvato **sītibhūto** sa-upādisesāya nibbānadhātuyā nibbuto ahaṁ **asmi** homīti attho.

Rāhulattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Candanattheragāthāvaṇṇanā

Jātarūpenāti-ādikā āyasmato Candanattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto ito ekatiṁse kappe Buddhasuññe loke rukkhadevatā hutvā nibbatto Sudassanaṁ nāma Paccekabuddhaṁ pabbatantare vasantaṁ disvā pasannamānaso kuṭajapupphehi pūjaṁ akāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ vibhavasampanne kule nibbattitvā **Candano**ti laddhanāmo vayappatto gharāvāsaṁ vasanto Satthu santike dhammaṁ sutvā sotāpanno ahosi. So ekaṁ puttaṁ labhitvā gharāvāsaṁ pahāya pabbajitvā vipassanāya kammaṭṭhānaṁ gahetvā araññe viharanto Sattharaṁ vandituṁ Sāvatthiṁ āgato susāne vasati, tassa āgatabhāvaṁ sutvā purāṇadutiyikā alaṅkatapaṭiyattā dārakaṁ ādāya mahatā parivārena therassa santikaṁ gacchati "itthikuttādīhi naṁ palobhetvā uppabbājessāmī"ti. Thero taṁ āgacchantiṁ dūratova disvā "idānissā avisayo bhavissāmī"ti yathāraddhaṁ vipassanaṁ ussukkāpetvā chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

1. Khu 4. 96 piṭṭhādīsu.

ယေန ကာမဗန္ဓနေန ဗဒ္ဓါ ဣမေ သတ္တာ တတော န နိဂစ္ဆန္တိ အန္တောဗန္ဓန-ဂတာဝ ဟောန္တိ။

တံ တထာရူပံ **ကာမံ** ဗန္ဓနဘူတံ **ဥဇ္ဈိတွာ** ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပတ္တိယာ ပဟာယ ကိလေသ**မာရဿ ဗန္ဓနံ ဆေတွာ** ပုန အရိယမဂ္ဂသတ္ထေန အနဝသေသတော သမုစ္ဆိန္ဒိတွာ တတော ဧဝ အဝိဇ္ဇာသင်္ခါတေန မူလေန **သမူလံ** ကာမတဏှာဒိကံ **တဏှံ အဗ္ဗုယှ** ဥဒ္ဓရိတွာ သဗ္ဗကိလေသဒရထပရိဠာဟာဘာဝတော **သီတိဘူတော** သဥပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ နိဗ္ဗုတော အဟံ **အသ္မိ** ဟောမီတိ အတ္ထော။

ရာဟုလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-စန္ဒနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဇာတရူပေနာတိအာဒိကာ အာယသ္မတော စန္ဒနတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဣတော ဧကတိံသေ ကပ္ပေ ဗုဒ္ဓသုညေ လောကေ ရုက္ခဒေဝတာ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တော သုဒဿနံ နာမ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ ပဗ္ဗတန္တရေ ဝသန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ကုဋဇပုပ္ဖေဟိ ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ ဝိဘဝသမ္ပန္နေ ကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **စန္ဒနော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော ဃရာဝါသံ ဝသန္တော သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ သောတာပန္နော အဟောသိ။ သော ဧကံ ပုတ္တံ လဘိတွာ ဃရာဝါသံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ အရညေ ဝိဟရန္တော သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတုံ သာဝတ္ထိံ အာဂတော သုသာနေ ဝသတိ၊ တဿ အာဂတဘာဝံ သုတွာ ပုရာဏဒုတိယိကာ အလင်္ကတပဋိယတ္တာ ဒါရကံ အာဒါယ မဟတာ ပရိဝါရေန ထေရဿ သန္တိကံ ဂစ္ဆတိ "ဣတ္ထိကုတ္တာဒီဟိ နံ ပလောဘေတွာ ဥပ္ပဗ္ဗာဇေဿာမီ"တိ။ ထေရော တံ အာဂစ္ဆန္တိံ ဒူရတောဝ ဒိသွာ "ဣဒါနိဿာ အဝိသယော ဘဝိဿာမီ"တိ ယထာရဒ္ဓံ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

၁-ခု ၄-၉၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။

“Himavantassāvidūre, Vasalo nāma pabbato.
Buddho Sudassano nāma, vasate pabbatantare.

Pupphaṁ Hemavantaṁ gayha, vehāsaṁ agamāsahaṁ.
Tatthaddasāsiṁ Sambuddhaṁ, oghatiṇṇamanāsavaṁ.

Pupphaṁ kuṭajamādāya, sire katvāna añjaliṁ.
Buddhassa abhiropesiṁ, Sayambhussa Mahesino.

Ekatiṁse ito kappe, yaṁ pupphamabhipūjayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Chaḷabhiñño pana hutvā ākāse ṭhatvā tassā dhammaṁ desetvā saraṇesu ca sīlesu ca patiṭṭhāpetvā sayaṁ attanā pubbe vasitaṭṭhānameva gato. Sahāyabhikkhūhi “vippasannāni kho te āvuso indriyāni, kacci tayā saccāni paṭividdhānī”ti puṭṭho—

299. “Jātarūpena sañchannā, dāsīgaṇapurakkhatā.
Aṅkena puttamādāya, bhariyā maṁ upāgami.

300. Tañca disvāna āyantiṁ, sakaputtassa mātaraṁ.
Alaṅkataṁ suvasanaṁ, maccupāsaṁva oḍḍitaṁ.

301. Tato me manasīkāro, yoniso udapajjatha.
Ādīnavo pāturahu, nibbidā samatiṭṭhatha.

302. Tato cittaṁ vimucci me, passa dhammasudhammataṁ.
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanan”ti—

imāhi gāthāhi attano paṭipattiṁ kathento aññaṁ byākāsi.

Tattha **jātarūpena sañchannā**ti jātarūpamayena sīsūpagādi-alaṅkārena alaṅkaraṇavasena paṭicchāditasarīrā, sabbābharaṇabhūsitāti attho. **Dāsīgaṇapurakkhatā**ti yathārahaṁ alaṅkatapaṭiyattena attano

“ဟိမဝန္တဿာဝိဒူရေ၊ ဝသလော နာမ ပဗ္ဗတော။
ဗုဒ္ဓေါ သုဒဿနော နာမ၊ ဝသတေ ပဗ္ဗတန္တရေ။

ပုပ္ဖံ ဟေမဝန္တံ ဂယှ၊ ဝေဟာသံ အဂမာသဟံ။
တတ္ထဒ္ဒသာသိံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဩဃတိဏ္ဏမနာသဝံ။

ပုပ္ဖံ ကုဋဇမာဒါယ၊ သိရေ ကတွာန အဉ္ဇလိံ။
ဗုဒ္ဓဿ အဘိရောပေသိံ၊ သယမ္ဘုဿ မဟေသိနော။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ပုပ္ဖမဘိပူဇယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဆဠဘိညော ပန ဟုတွာ အာကာသေ ဌတွာ တဿာ ဓမ္မံ ဒေသေတွာ သရဏေသု စ သီလေသု စ ပတိဋ္ဌာပေတွာ သယံ အတ္တနာ ပုဗ္ဗေ ဝသိတဋ္ဌာနမေဝ ဂတော။ သဟာယဘိက္ခူဟိ “ဝိပ္ပသန္နာနိ ခေါ တေ အာဝုသော ဣန္ဒြိယာနိ၊ ကစ္စိ တယာ သစ္စာနိ ပဋိဝိဒ္ဓါနီ”တိ ပုဋ္ဌော—

၂၉၉။ “ဇာတရူပေန သဉ္ဆန္နာ၊ ဒါသီဂဏပုရက္ခတာ။
အင်္ကေန ပုတ္တမာဒါယ၊ ဘရိယာ မံ ဥပါဂမိ။

၃၀၀။ တဉ္စ ဒိသွာန အာယန္တိံ၊ သကပုတ္တဿ မာတရံ။
အလင်္ကတံ သုဝသနံ၊ မစ္စုပါသံဝ ဩဍ္ဍိတံ။

၃၀၁။ တတော မေ မနသီကာရော၊ ယောနိသော ဥဒပဇ္ဇထ။
အာဒီနဝေါ ပါတုရဟု၊ နိဗ္ဗိဒါ သမတိဋ္ဌထ။

၃၀၂။ တတော စိတ္တံ ဝိမုစ္စိ မေ၊ ပဿ ဓမ္မသုဓမ္မတံ။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ—

ဣမာဟိ ဂါထာဟိ အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ကထေန္တော အညံ ဗျာကာသိ။

တတ္ထ **ဇာတရူပေန သဉ္ဆန္နာ**တိ ဇာတရူပမယေန သီသူပဂါဒိအလင်္ကာရေန အလင်္ကရဏဝသေန ပဋိစ္ဆာဒိတသရီရာ၊ သဗ္ဗာဘရဏဘူသိတာတိ အတ္ထော။ **ဒါသီဂဏပုရက္ခတာ**တိ ယထာရဟံ အလင်္ကတပဋိယတ္တေန အတ္တနော

dāsigaṇena purato katā parivāritā[1]ti attho. **Aṅkena puttamādāyā**ti "api nāma puttampi disvā gehassitasāto[2] bhaveyyā"ti puttaṁ attano aṅkena gahetvā.

Āyantinti āgacchantiṁ. **Sakaputtassa mātaran**ti mama orasaputtassa jananiṁ, mayhaṁ purāṇadutiyikanti attho. Sabbamidaṁ thero attano kāmarāgasamucchedaṁ bahumaññanto vadati. **Yoniso udapajjathā**ti "evarūpāpi nāma sampatti jarābyādhimaraṇehi abhibhuyyati, aho saṅkhārā aniccā adhuvā anassāsikā"ti evaṁ yonisomanasikāro uppajji. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayameva.

Candanattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Dhammikattheragāthāvaṇṇanā

Dhammo haveti-ādikā āyasmato Dhammikattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Sikhissa Bhagavato kāle migaluddako hutvā ekadivasaṁ araññāyatane devaparisāya Satthu dhammaṁ desentassa "dhammo eso vuccatī"ti desanāya nimittaṁ gaṇhi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kosalaraṭṭhe brāhmaṇakule nibbattitvā **Dhammiko**ti laddhanāmo vayappatto Jetavanapaṭiggahaṇe laddhappasādo pabbajitvā aññatarasmiṁ gāmakāvāse āvāsiko hutvā viharanto āgantukānaṁ bhikkhūnaṁ vattāvattesu ujjhānabahulo akkhamo ahosi. Tena bhikkhū taṁ vihāraṁ chaḍḍetvā pakkamiṁsu, so ekakova ahosi. Vihārasāmiko upāsako taṁ kāraṇaṁ sutvā Bhagavato taṁ pavattiṁ ārocesi. Satthā taṁ bhikkhuṁ pakkosetvā tamatthaṁ pucchitvā tena "evaṁ bhante"ti vutte "nāyaṁ idāneva akkhamo, pubbepi akkhamo ahosī"ti vatvā bhikkhūhi yācito Rukkhadhammaṁ[3] kathetvā upari tassa ovādaṁ dento—

---

1. Purakkhatā parivāritā (Sī, I)
2. Gehavāsābhimukho (Sī)
3. Khu 5. 17 piṭṭhe Rukkhadhammajātake.

ဒါသိဂဏေန ပုရတော ကတာ ပရိဝါရိတာ[1]တိ အတ္ထော။ **အင်္ကေန ပုတ္တမာဒါယာ**တိ “အပိ နာမ ပုတ္တမ္ပိ ဒိသွာ ဂေဟဿိတသာတော[2] ဘဝေယျာ”တိ ပုတ္တံ အတ္တနော အင်္ကေန ဂဟေတွာ။

အာယန္တိန္တိ အာဂစ္ဆန္တိံ။ **သကပုတ္တဿ မာတရ**န္တိ မမ ဩရသပုတ္တဿ ဇနနိံ၊ မယှံ ပုရာဏဒုတိယိကန္တိ အတ္ထော။ သဗ္ဗမိဒံ ထေရော အတ္တနော ကာမရာဂသမုစ္ဆေဒံ ဗဟုမညန္တော ဝဒတိ။ **ယောနိသော ဥဒပဇ္ဇထာ**တိ “ဧဝရူပါပိ နာမ သမ္ပတ္တိ ဇရာဗျာဓိမရဏေဟိ အဘိဘုယျတိ၊ အဟော သင်္ခါရာ အနိစ္စာ အဓုဝါ အနဿာသိကာ”တိ ဧဝံ ယောနိသောမနသိကာရော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။

စန္ဒနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-ဓမ္မိကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဓမ္မော ဟဝေတိအာဒိကာ အာယသ္မတော ဓမ္မိကတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော သိခိဿ ဘဂဝတော ကာလေ မိဂလုဒ္ဒကော ဟုတွာ ဧကဒိဝသံ အရညာယတနေ ဒေဝပရိသာယ သတ္ထု ဓမ္မံ ဒေသေန္တဿ “ဓမ္မော ဧသော ဝုစ္စတီ”တိ ဒေသနာယ နိမိတ္တံ ဂဏှိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကောသလရဋ္ဌေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ဓမ္မိကော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော ဇေတဝနပဋိဂ္ဂဟဏေ လဒ္ဓပ္ပသာဒေါ ပဗ္ဗဇိတွာ အညတရသ္မိံ ဂါမကာဝါသေ အာဝါသိကော ဟုတွာ ဝိဟရန္တော အာဂန္တုကာနံ ဘိက္ခူနံ ဝတ္တာဝတ္တေသု ဥဇ္ဈာနဗဟုလော အက္ခမော အဟောသိ။ တေန ဘိက္ခူ တံ ဝိဟာရံ ဆဍ္ဍေတွာ ပက္ကမိံသု၊ သော ဧကကောဝ အဟောသိ။ ဝိဟာရသာမိကော ဥပါသကော တံ ကာရဏံ သုတွာ ဘဂဝတော တံ ပဝတ္တိံ အာရောစေသိ။ သတ္ထာ တံ ဘိက္ခုံ ပက္ကောသေတွာ တမတ္ထံ ပုစ္ဆိတွာ တေန “ဧဝံ ဘန္တေ”တိ ဝုတ္တေ “နာယံ ဣဒါနေဝ အက္ခမော၊ ပုဗ္ဗေပိ အက္ခမော အဟောသီ”တိ ဝတွာ ဘိက္ခူဟိ ယာစိတော ရုက္ခဓမ္မံ[3] ကထေတွာ ဥပရိ တဿ ဩဝါဒံ ဒေန္တော—

၁-ပုရက္ခတာ ပရိဝါရိတာ(သီ၊ ဣ) ၂-ဂေဟဝါသာဘိမုခေါ(သီ) ၃-ခု ၅-၁၇-ပိဋ္ဌေ ရုက္ခဓမ္မဇာတကေ။

303. “Dhammo have rakkhati dhammacāriṁ,
Dhammo suciṇṇo sukhamāvahāti.
Esānisaṁso dhamme suciṇṇe,
Na duggatiṁ gacchati dhammacārī.

304. Na hi dhammo adhammo ca, ubho samavipākino.
Adhammo nirayaṁ neti, dhammo pāpeti suggatiṁ.

305. Tasmā hi dhammesu kareyya chandaṁ,
Iti modamāno Sugatena tādinā.
Dhamme ṭhitā Sugatavarassa sāvakā,
Nīyanti dhīrā saraṇavaraggagāmino.

306. Vipphoṭito gaṇḍamūlo,
Taṇhājālo samūhato.
So khīṇasaṁsāro na catthi kiñcanaṁ,
Cando yathā dosinā puṇṇamāsiyan”ti—

catasso gāthā abhāsi.

Tattha **dhammo**ti lokiyalokuttaro sucaritadhammo. **Rakkhatī**ti apāyadukkhato[1] rakkhati, saṁsāradukkhato ca vivaṭṭūpanissayabhūto rakkhatiyeva. **Dhammacārin**ti taṁ dhammaṁ carantaṁ paṭipajjantaṁ. **Suciṇṇo**ti suṭṭhu ciṇṇo kammaphalāni saddahitvā sakkaccaṁ cittīkatvā upacito. **Sukhan**ti lokiyalokuttarasukhaṁ. Tattha lokiyaṁ tāva kāmāvacarādibhedo dhammo yathāsakaṁ sukhaṁ diṭṭhe vā dhamme upapajje vā apare vā pariyāye **āvahati** nipphādeti, itaraṁ pana vivaṭṭūpanissaye ṭhatvā ciṇṇo paramparāya[2] āvahatīti vattuṁ[3] vaṭṭati anupanissayassa tadabhāvato. **Esānisaṁso dhamme suciṇṇe, na duggatiṁ gacchati dhammacārī**ti dhammacārī puggalo dhamme suciṇṇe taṁnimittaṁ duggatiṁ na gacchatīti eso dhamme suciṇṇe ānisaṁso udrayoti attho.

1. Apāye apāyadukkhato (Sī) 2. Cittaparamparāya (Sī)
3. Avagantuṁ (Sī), gantuṁ (I)

၃၀၃။ “ဓမ္မော ဟဝေ ရက္ခတိ ဓမ္မစာရိံ၊
ဓမ္မော သုစိဏ္ဏော သုခမာဝဟာတိ။
ဧသာနိသံသော ဓမ္မေ သုစိဏ္ဏေ၊
န ဒုဂ္ဂတိံ ဂစ္ဆတိ ဓမ္မစာရီ။

၃၀၄။ န ဟိ ဓမ္မော အဓမ္မော စ၊ ဥဘော သမဝိပါကိနော။
အဓမ္မော နိရယံ နေတိ၊ ဓမ္မော ပါပေတိ သုဂ္ဂတိံ။

၃၀၅။ တသ္မာ ဟိ ဓမ္မေသု ကရေယျ ဆန္ဒံ၊
ဣတိ မောဒမာနော သုဂတေန တာဒိနာ။
ဓမ္မေ ဌိတာ သုဂတဝရဿ သာဝကာ၊
နီယန္တိ ဓီရာ သရဏဝရဂ္ဂဂါမိနော။

၃၀၆။ ဝိပ္ဖောဋိတော ဂဏ္ဍမူလော၊
တဏှာဇာလော သမူဟတော။
သော ခီဏသံသာရော န စတ္ထိ ကိဉ္စနံ၊
စန္ဒော ယထာ ဒေါသိနာ ပုဏ္ဏမာသိယ”န္တိ—

စတဿော ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဓမ္မော**တိ လောကိယလောကုတ္တရော သုစရိတဓမ္မော။ **ရက္ခတီ**တိ အပါယဒုက္ခတော[၁] ရက္ခတိ၊ သံသာရဒုက္ခတော စ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယဘူတော ရက္ခတိယေဝ။ **ဓမ္မစာရိ**န္တိ တံ ဓမ္မံ စရန္တံ ပဋိပဇ္ဇန္တံ။ **သုစိဏ္ဏော**တိ သုဋ္ဌု စိဏ္ဏော ကမ္မဖလာနိ သဒ္ဒဟိတွာ သက္ကစ္စံ စိတ္တီကတွာ ဥပစိတော။ **သုခ**န္တိ လောကိယလောကုတ္တရသုခံ။ တတ္ထ လောကိယံ တာဝ ကာမာဝစရာဒိဘေဒေါ ဓမ္မော ယထာသကံ သုခံ ဒိဋ္ဌေ ဝါ ဓမ္မေ ဥပပဇ္ဇေ ဝါ အပရေ ဝါ ပရိယာယေ **အာဝဟတိ** နိပ္ဖာဒေတိ၊ ဣတရံ ပန ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယေ ဌတွာ စိဏ္ဏော ပရမ္ပရာယ[၂] အာဝဟတီတိ ဝတ္တုံ[၃] ဝဋ္ဋတိ အနုပနိဿယဿ တဒဘာဝတော။ **ဧသာနိသံသော ဓမ္မေ သုစိဏ္ဏေ၊ န ဒုဂ္ဂတိံ ဂစ္ဆတိ ဓမ္မစာရီ**တိ ဓမ္မစာရီ ပုဂ္ဂလော ဓမ္မေ သုစိဏ္ဏေ တံနိမိတ္တံ ဒုဂ္ဂတိံ န ဂစ္ဆတီတိ ဧသော ဓမ္မေ သုစိဏ္ဏေ အာနိသံသော ဥဒြယောတိ အတ္ထော။

၁-အပါယေ အပါယဒုက္ခတော(သီ) ၂-စိတ္တပရမ္ပရာယ(သီ) ၃-အဝဂန္တုံ(သီ)၊ ဂန္တုံ(ဣ)

Yasmā dhammeneva sugatigamanaṁ, adhammeneva ca duggatigamanaṁ, tasmā “dhammo adhammo”ti ime aññamaññaṁ asaṁkiṇṇaphalāti dassetuṁ **“na hi dhammo”**ti-ādinā dutiyaṁ gāthamāha. Tattha **adhammo**ti dhammapaṭipakkho duccaritaṁ. **Samavipākino**ti sadisavipākā samānaphalā.

Tasmāti yasmā dhammādhammānaṁ ayaṁ yathāvutto vipākabhedo, tasmā. **Chandan**ti kattukamyatāchandaṁ. **Iti modamāno Sugatena tādinā**ti iti evaṁ vuttappakārena ovādadānena Sugatena sammaggatena[1] sammāpaṭipannena iṭṭhādīsu tādibhāvappattiyā tādināmavatā hetubhūtena modamāno tuṭṭhiṁ āpajjamāno dhammesu chandaṁ kareyyāti yojanā. Ettāvatā vaṭṭaṁ dassetvā idāni vivaṭṭaṁ dassento **“dhamme ṭhitā”**ti-ādimāha. Tassattho—yasmā Sugatassa varassa Sugatesu ca varassa Sammāsambuddhassa **sāvakā** tassa **dhamme ṭhitā dhīrā** ativiya aggabhūtasaraṇagāmino teneva saraṇagamanasaṅkhāte dhamme ṭhitabhāvena sakalavaṭṭadukkhatopi **nīyanti** nissaranti, tasmā hi dhammesu kareyya chandanti.

Evaṁ Satthārā tīhi gāthāhi dhamme desite desanānusārena yathānisinnova vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

“Migaluddo pure āsiṁ, arañña vipine ahaṁ.
Addasaṁ virajaṁ Buddhaṁ, devasaṁghapurakkhataṁ.

Catusaccaṁ pakāsentaṁ, desentaṁ amataṁ padaṁ.
Assosiṁ madhuraṁ dhammaṁ, Sikhino lokabandhuno.

Ghose cittaṁ pasādesiṁ, asamappaṭipuggale.
Tattha cittaṁ pasādetvā, uttariṁ duttaraṁ bhavaṁ.

Ekatiṁse ito kappe, yaṁ saññamalabhiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, ghosasaññāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Tathā arahatte patiṭṭhito. Arahattaṁ pana patvā attanā adhigataṁ visesaṁ Satthu nivedento carimagāthāya aññaṁ byākāsi.

1. Samaggatena (Ka)   2. Khu 4. 97 piṭṭhe.

ယသ္မာ ဓမ္မေနေဝ သုဂတိဂမနံ၊ အဓမ္မေနေဝ စ ဒုဂ္ဂတိဂမနံ၊ တသ္မာ “ဓမ္မော အဓမ္မော”တိ ဣမေ အညမညံ အသံကိဏ္ဏဖလာတိ ဒဿေတုံ “**န ဟိ ဓမ္မော**”တိအာဒိနာ ဒုတိယံ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **အဓမ္မော**တိ ဓမ္မပဋိပက္ခော ဒုစ္စရိတံ။ **သမဝိပါကိနော**တိ သဒိသဝိပါကာ သမာနဖလာ။

တသ္မာတိ ယသ္မာ ဓမ္မာဓမ္မာနံ အယံ ယထာဝုတ္တော ဝိပါကဘေဒေါ၊ တသ္မာ။ **ဆန္ဒန္တိ** ကတ္တုကမျတာဆန္ဒံ။ **ဣတိ မောဒမာနော သုဂတေန တာဒိနာ**တိ ဣတိ ဧဝံ ဝုတ္တပ္ပကာရေန ဩဝါဒဒါနေန သုဂတေန သမ္မဂ္ဂတေန[၁] သမ္မာပဋိပန္နေန ဣဋ္ဌာဒီသု တာဒိဘာဝပ္ပတ္တိယာ တာဒိနာမဝတာ ဟေတုဘူတေန မောဒမာနော တုဋ္ဌိံ အာပဇ္ဇမာနော ဓမ္မေသု ဆန္ဒံ ကရေယျာတိ ယောဇနာ။ ဧတ္တာဝတာ ဝဋ္ဋံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဝိဝဋ္ဋံ ဒဿေန္တော “**ဓမ္မေ ဌိတာ**”တိအာဒိမာဟ။ တဿတ္ထော—ယသ္မာ သုဂတဿ ဝရဿ သုဂတေသု စ ဝရဿ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ **သာဝကာ** တဿ **ဓမ္မေ ဌိတာ ဓီရာ** အတိဝိယ အဂ္ဂဘူတသရဏဂါမိနော တေနေဝ သရဏဂမနသင်္ခါတေ ဓမ္မေ ဌိတဘာဝေန သကလဝဋ္ဋဒုက္ခတောပိ **နီယန္တိ** နိဿရန္တိ၊ တသ္မာ ဟိ ဓမ္မေသု ကရေယျ ဆန္ဒန္တိ။

ဧဝံ သတ္ထာရာ တီဟိ ဂါထာဟိ ဓမ္မေ ဒေသိတေ ဒေသနာနုသာရေန ယထာနိသိန္နောဝ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

“မိဂလုဒ္ဒေါ ပုရေ အာသိံ၊ အရညေ ဝိပိနေ အဟံ။
အဒ္ဒသံ ဝိရဇံ ဗုဒ္ဓံ၊ ဒေဝသံဃပုရက္ခတံ။

စတုသစ္စံ ပကာသေန္တံ၊ ဒေသေန္တံ အမတံ ပဒံ။
အဿောသိံ မဓုရံ ဓမ္မံ၊ သိခိနော လောကဗန္ဓုနော။

ဃောသေ စိတ္တံ ပသာဒေသိံ၊ အသမပ္ပဋိပုဂ္ဂလေ။
တတ္ထ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ၊ ဥတ္တရိံ ဒုတ္တရံ ဘဝံ။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ သညမလဘိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဃောသသညာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

တထာ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌိတော။ အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနာ အဓိဂတံ ဝိသေသံ သတ္ထု နိဝေဒေန္တော စရိမဂါထာယ အညံ ဗျာကာသိ။

၁-သမဂ္ဂတေန (က)   ၂-ခု ၄-၉၇-ပိဋ္ဌေ။

Tattha **vipphoṭitoti** vidhuto, maggañāṇena paṭinissaṭṭhoti attho. **Gaṇḍamūlo**ti avijjā. [1]Sā hi gaṇḍati savati. “Gaṇḍoti kho bhikkhu pañcannetaṁ upādānakkhandhānaṁ[1] adhivacanan”ti[2] evaṁ Satthārā vuttassa dukkhamūlayogato[3] kilesāsucipaggharaṇato uppādajarābhaṅgehi uddhumātapakkapabhijjanato ca[4] gaṇḍābhidhānassa upādānakkhandhapañcakassa mūlaṁ kāraṇaṁ. **Taṇhājālo samūhato**ti taṇhāsaṅkhāto jālo maggena samugghāṭito. **So khīṇasaṁsāro na catthi kiñcanan**ti so ahaṁ evaṁ pahīnataṇhāvijjatāya parikkhīṇasaṁsāro pahīnabhavamūlattā eva na catthi na ca upalabbhati rāgādikiñcanaṁ. **Cando yathā dosinā puṇṇamāsiyan**ti yathā nāma Cando abbhamahikādidosarahito puṇṇamāsiyaṁ paripuṇṇakāle[5] evaṁ ahampi arahattādhigamena apetarāgādikiñcano paripuṇṇadhammakoṭṭhāso ahosinti.

Dhammikattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

11. Sappakattheragāthāvaṇṇanā

Yadā balākāti-ādikā āyasmato Sappakattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto ito ekatiṁse kappe mahānubhāvo nāgarājā hutvā nibbatto Sambhavassa[6] nāma Paccekabuddhassa abbhokāse samāpattiyā nisinnassa mahantaṁ padumaṁ gahetvā uparimuddhani dhārento pūjaṁ akāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ brāhmaṇakule nibbattitvā **Sappako**ti laddhanāmo viññutaṁ patto Bhagavato santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā kammaṭṭhānaṁ gahetvā

1-1. Sā hi savati, gaṇḍoti kho bhikkhūbhivacanena taṁ pañcupādānakkhandhānaṁ (Sī), sā hi savati, gaṇḍoti kho bhikkhuvacanena taṁ pañcupādānakkhandhānaṁ (I)
2. Saṁ 2. 304; Aṁ 2. 274; Aṁ 3. 114; 191; Khu 8. 265 piṭṭhesu aññathā āgataṁ.
3. Dukkhato sūlayogato (Sī, I)
4. Bhaṅge uddhumātapakkamhi bhijjanato ca (Sī), bhaṅgehi uddhumātapakkabhijjanato ca (I)
5. Dosarahito natthi kiñcananti so ahaṁ evaṁ pahīnataṇho āsārahito yathā puṇṇamāsiyaṁ paripuṇṇakālo cando (Sī, I)
6. Sambhavakassa (Sī, I)

တတ္ထ **ဝိပ္ဖောဋိတော**တိ ဝိဓုတော၊ မဂ္ဂဉာဏေန ပဋိနိဿဋ္ဌောတိ အတ္ထော။ **ဂဏ္ဍမူလော**တိ အဝိဇ္ဇာ။ [1]သာ ဟိ ဂဏ္ဍတိ သဝတိ။ “ဂဏ္ဍောတိ ခေါ ဘိက္ခု ပဉ္စန္နေတံ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာနံ[1] အဓိဝစန”န္တိ[2] ဧဝံ သတ္ထာရာ ဝုတ္တဿ ဒုက္ခမူလယောဂတော[3] ကိလေသာသုစိပဂ္ဃရဏတော ဥပ္ပါဒဇရာဘင်္ဂေဟိ ဥဒ္ဓုမာတပက္ကပဘိဇ္ဇနတော စ[4] ဂဏ္ဍာဘိဓာနဿ ဥပါဒါနက္ခန္ဓပဉ္စကဿ မူလံ ကာရဏံ။ **တဏှာဇာလော သမူဟတော**တိ တဏှာသင်္ခါတော ဇာလော မဂ္ဂေန သမုဂ္ဃာဋိတော။ **သော ခီဏသံသာရော န စတ္ထိ ကိဉ္စန**န္တိ သော အဟံ ဧဝံ ပဟီနတဏှာဝိဇ္ဇတာယ ပရိက္ခီဏသံသာရော ပဟီနဘဝမူလတ္တာ ဧဝ န စတ္ထိ န စ ဥပလဗ္ဘတိ ရာဂါဒိကိဉ္စနံ။ **စန္ဒော ယထာ ဒေါသိနာ ပုဏ္ဏမာသိယ**န္တိ ယထာ နာမ စန္ဒော အဗ္ဘမဟိကာဒိဒေါသရဟိတော ပုဏ္ဏမာသိယံ ပရိပုဏ္ဏကာလေ[5] ဧဝံ အဟမ္ပိ အရဟတ္တာဓိဂမေန အပေတရာဂါဒိကိဉ္စနော ပရိပုဏ္ဏဓမ္မကောဋ္ဌာသော အဟောသိန္တိ။

ဓမ္မိကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၁-သပ္ပကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယဒါ ဗလာကာတိအာဒိကာ အာယသ္မတော သပ္ပကတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဣတော ဧကတိံသေ ကပ္ပေ မဟာနုဘာဝေါ နာဂရာဇာ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တော သမ္ဘဝဿ[6] နာမ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ အဗ္ဘောကာသေ သမာပတ္တိယာ နိသိန္နဿ မဟန္တံ ပဒုမံ ဂဟေတွာ ဥပရိမုဒ္ဓနိ ဓာရေန္တော ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **သပ္ပကော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝိညုတံ ပတ္တော ဘဂဝတော သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ

၁-၁. သာ ဟိ သဝတိ၊ ဂဏ္ဍောတိ ခေါ ဘိက္ခူဘိဝစနေန တံ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာနံ (သီ)၊ သာ ဟိ သဝတိ၊ ဂဏ္ဍောတိ ခေါ ဘိက္ခုဝစနေန တံ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာနံ (ဣ)
၂. သံ ၂-၃၀၄၊ အံ ၂-၂၇၄၊ အံ ၃-၁၁၄-၁၉၁၊ ခု ၈-၂၆၅-ပိဋ္ဌေသု အညထာ အာဂတံ။
၃. ဒုက္ခတော သူလယောဂတော (သီ၊ ဣ)
၄. ဘင်္ဂေ ဥဒ္ဓုမာတပက္ကမှိ ဘိဇ္ဇနတော စ (သီ)၊ ဘင်္ဂေဟိ ဥဒ္ဓုမာတပက္ကဘိဇ္ဇနတော စ (ဣ)
၅. ဒေါသရဟိတော နတ္ထိ ကိဉ္စနန္တိ သော အဟံ ဧဝံ ပဟီနတဏှော အာသာရဟိတော ယထာ ပုဏ္ဏမာသိယံ ပရိပုဏ္ဏကာလော စန္ဒော (သီ၊ ဣ)
၆. သမ္ဘဝကဿ (သီ၊ ဣ)

Ajakaraṇiyā nāma nadiyā tīre Leṇagirivihāre[1] vasanto na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

“Himavantassāvidūre, Romaso nāma pabbato.
Buddhopi Sambhavo nāma, abbhokāse vasī tadā.

Bhavanā nikkhamitvāna, padumaṁ dhārayiṁ ahaṁ.
Ekāhaṁ dhārayitvāna, bhavanaṁ punarāgamiṁ.

Ekatiṁse ito kappe, yaṁ Buddhamabhipūjayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

So arahattaṁ patvā Satthāraṁ vandituṁ Sāvatthiṁ āgato ñātīhi upaṭṭhīyamāno tattha katipāhaṁ vasitvā dhammaṁ desetvā ñātake saraṇesu ca sīlesu ca patiṭṭhāpetvā yathāvuttaṭṭhānameva gantukāmo ahosi. Taṁ ñātakā “idheva bhante vasatha, mayaṁ paṭijaggissāmā”ti yāciṁsu. So gamanākāraṁ dassetvā ṭhito attanā vasitaṭṭhānakittanāpadesena vivekābhiratiṁ pakāsento—

307. “Yadā balākā sucipaṇḍaracchadā,
Kāḷassa meghassa bhayena tajjitā.
Palehiti ālayamālayesinī,
Tadā nadī Ajakaraṇī rameti maṁ.

308. Yadā balākā suvisuddhapaṇḍarā,
Kāḷassa meghassa bhayena tajjitā.
Pariyesati leṇamaleṇadassinī,
Tadā nadī Ajakaraṇī rameti maṁ.

309. Kaṁ nu tattha na ramenti, jambuyo ubhato tahiṁ.
Sobhentī[3] āpagākūlaṁ, mama leṇassa pacchato.

---

1. Leṇavihāre (Sī) 2. Khu 4. 100 piṭṭhe. 3. Sobhenti (Pāḷiyaṁ)

အဇကရဏိယာ နာမ နဒိယာ တီရေ လေဏဂိရိဝိဟာရေ[၁] ဝသန္တော န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

“ဟိမဝန္တဿာဝိဒူရေ၊ ရောမသော နာမ ပဗ္ဗတော။
ဗုဒ္ဓေါပိ သမ္ဘဝေါ နာမ၊ အဗ္ဘောကာသေ ဝသီ တဒါ။

ဘဝနာ နိက္ခမိတွာန၊ ပဒုမံ ဓာရယိံ အဟံ။
ဧကာဟံ ဓာရယိတွာန၊ ဘဝနံ ပုနရာဂမိံ။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဗုဒ္ဓမဘိပူဇယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

သော အရဟတ္တံ ပတွာ သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတုံ သာဝတ္ထိံ အာဂတော ဉာတီဟိ ဥပဋ္ဌိယမာနော တတ္ထ ကတိပါဟံ ဝသိတွာ ဓမ္မံ ဒေသေတွာ ဉာတကေ သရဏေသု စ သီလေသု စ ပတိဋ္ဌာပေတွာ ယထာဝုတ္တဋ္ဌာနမေဝ ဂန္တုကာမော အဟောသိ။ တံ ဉာတကာ “ဣဓေဝ ဘန္တေ ဝသထ၊ မယံ ပဋိဇဂ္ဂိဿာမာ”တိ ယာစိံသု။ သော ဂမနာကာရံ ဒဿေတွာ ဌိတော အတ္တနာ ဝသိတဋ္ဌာနကိတ္တနာပဒေသေန ဝိဝေကာဘိရတိံ ပကာသေန္တော—

၃၀၇။ “ယဒါ ဗလာကာ သုစိပဏ္ဍရစ္ဆဒါ၊
ကာဠဿ မေဃဿ ဘယေန တဇ္ဇိတာ။
ပလေဟိတိ အာလယမာလယေသိနီ၊
တဒါ နဒီ အဇကရဏီ ရမေတိ မံ။

၃၀၈။ ယဒါ ဗလာကာ သုဝိသုဒ္ဓပဏ္ဍရာ၊
ကာဠဿ မေဃဿ ဘယေန တဇ္ဇိတာ။
ပရိယေသတိ လေဏမလေဏဒဿိနီ၊
တဒါ နဒီ အဇကရဏီ ရမေတိ မံ။

၃၀၉။ ကံ နု တတ္ထ န ရမေန္တိ၊ ဇမ္ဗုယော ဥဘတော တဟိံ။
သောဘေန္တိ[၃] အာပဂါကူလံ၊ မမ လေဏဿ ပစ္ဆတော။

၁-လေဏဝိဟာရေ (သီ) ၂-ခု ၄-၁၀၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သောဘေန္တိ (ပါဠိယံ)

310. Tā'matamadasaṁghasuppahīnā,
Bhekā mandavatī panādayanti.
'Nājja girinadīhi vippavāsasamayo,
Khemā Ajakaraṇī sivā surammā"ti—

catasso gāthā abhāsi.

Tattha **yadā**ti yasmiṁ kāle. **Balākā**ti balākāsakuṇikā. **Sucipaṇḍaracchadā**ti sucisuddhadhavalapakkhā. **Kāḷassa meghassa bhayena tajjitā**ti jalabhārabharitatāya kāḷassa añjanagirisannikāsassa pāvussakameghassa gajjato vuṭṭhibhayena nibbijjitā[1] bhiṁsāpitā. **Palehitī**ti gocarabhūmito uppatitvā gamissati. **Ālayan**ti nilayaṁ attano kulāvakaṁ. **Ālayesinī**ti tattha ālayanaṁ nilīyanameva icchantī. **Tadā nadī ajakaraṇī rameti man**ti tasmiṁ pāvussakakāle Ajakaraṇīnāmikā nadī navodakassa pūrā hārahārinī[2] kūlaṅkasā maṁ rameti mama cittaṁ ārādhetīti utupadesavisesakittanāpadesena vivekābhiratiṁ pakāsesi.

Suvisuddhapaṇḍarāti suṭṭhu visuddhapaṇḍaravaṇṇā, asammissavaṇṇā sabbasetāti attho. **Pariyesatī**ti maggati. **Leṇan**ti vasanaṭṭhānaṁ[3]. **Aleṇadassinī**ti vasanaṭṭhānaṁ apassantī. Pubbe nibaddhavasanaṭṭhānassa abhāvena aleṇadassinī, idāni pāvussakakāle meghagajjitena[4] āhitagabbhā **pariyesati leṇan**ti nibaddhavasanaṭṭhānaṁ kulāvakaṁ karotīti attho.

Kaṁ nu tattha -pa- pacchatoti **mama** vasanakamahāleṇassa **pacchato** pacchābhāge **āpagākūlaṁ** Ajakaraṇīnadiyā ubhatotīraṁ[5] **tahiṁ tahiṁ** ito cito ca sobhentiyo niccakālaṁ phalabhāranamitasākhā siniddhapaṇṇacchāyā **jambuyo tattha** tasmiṁ ṭhāne **kaṁ** nāma sattaṁ **na ramenti nu**[6], sabbaṁ ramentiyeva.

1. Nibbhaccitā (I)
2. Hārabhārinī (Sī, I)
3. Vasatiṁ (Sī, I)
4. Meghagajjitato na (Sī), meghatajjitena (Ka)
5. Ubho tīraṁ (Sī, I)
6. Kaṁ nu tattha na ramenti (Sī, I)

၃၁၀။ တာ'မတမဒသံဃသုပ္ပဟီနာ၊
ဘေကာ မန္ဒဝတီ ပနာဒယန္တိ။
'နာဇ္ဇ ဂိရိနဒီဟိ ဝိပ္ပဝါသသမယော၊
ခေမာ အဇကရဏီ သိဝါ သုရမ္မာ'''တိ—

စတဿော ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ယဒါ**တိ ယသ္မိံ ကာလေ။ **ဗလာကာ**တိ ဗလာကာသကုဏိကာ။ **သုစိပဏ္ဍရစ္ဆဒါ**တိ သုစိသုဒ္ဓဓဝလပက္ခာ။ **ကာဠဿ မေဃဿ ဘယေန တဇ္ဇိတာ**တိ ဇလဘာရဘရိတတာယ ကာဠဿ အဉ္ဇနဂိရိသန္နိကာသဿ ပါဝုဿကမေဃဿ ဂဇ္ဇတော ဝုဋ္ဌိဘယေန နိဗ္ဗိဇ္ဇိတာ[1] ဘိံသာပိတာ။ **ပလေဟိတီ**တိ ဂေါစရဘူမိတော ဥပ္ပတိတွာ ဂမိဿတိ။ **အာလယ**န္တိ နိလယံ အတ္တနော ကုလာဝကံ။ **အာလယေသိနီ**တိ တတ္ထ အာလယနံ နိလီယနမေဝ ဣစ္ဆန္တီ။ **တဒါ နဒီ အဇကရဏီ ရမေတိ မ**န္တိ တသ္မိံ ပါဝုဿကကာလေ အဇကရဏီနာမိကာ နဒီ နဝေါဒကဿ ပူရာ ဟာရဟာရိနီ[2] ကူလင်္ကသာ မံ ရမေတိ မမ စိတ္တံ အာရာဓေတီတိ ဥတုပဒေသဝိသေသကိတ္တနာပဒေသေန ဝိဝေကာဘိရတိံ ပကာသေသိ။

သုဝိသုဒ္ဓပဏ္ဍရာတိ သုဋ္ဌု ဝိသုဒ္ဓပဏ္ဍရဝဏ္ဏာ၊ အသမ္မိဿဝဏ္ဏာ သဗ္ဗသေတာတိ အတ္ထော။ **ပရိယေသတီ**တိ မဂ္ဂတိ။ **လေဏ**န္တိ ဝသနဋ္ဌာနံ[3]။ **အလေဏဒဿိနီ**တိ ဝသနဋ္ဌာနံ အပဿန္တီ။ ပုဗ္ဗေ နိဗဒ္ဓဝသနဋ္ဌာနဿ အဘာဝေန အလေဏဒဿိနီ၊ ဣဒါနိ ပါဝုဿကကာလေ မေဃဂဇ္ဇိတေန[4] အာဟိတဂဗ္ဘာ **ပရိယေသတိ လေဏ**န္တိ နိဗဒ္ဓဝသနဋ္ဌာနံ ကုလာဝကံ ကရောတီတိ အတ္ထော။

ကံ နု တတ္ထ။ပ။ ပစ္ဆတောတိ **မမ** ဝသနကမဟာလေဏဿ **ပစ္ဆတော** ပစ္ဆာဘာဂေ **အာပဂါကူလံ** အဇကရဏီနဒိယာ ဥဘတောတီရံ[5] **တဟိံ တဟိံ** ဣတော စိတော စ သောဘေန္တိယော နိစ္စကာလံ ဖလဘာရနမိတသာခါ သိနိဒ္ဓပဏ္ဏစ္ဆာယာ **ဇမ္ဗုယော တတ္ထ** တသ္မိံ ဌာနေ **ကံ** နာမ သတ္တံ **န ရမေန္တိ နု**[6]၊ သဗ္ဗံ ရမေန္တိယေဝ။

၁-နိဗ္ဘစ္စိတာ (ဣ)
၂-ဟာရဘာရိနီ (သီ၊ဣ)
၃-ဝသတိံ (သီ၊ဣ)
၄-မေဃဂဇ္ဇိတတော န (သီ)၊ မေဃတဇ္ဇိတေန (က)
၅-ဥဘော တီရံ (သီ၊ဣ)
၆-ကံ နု တတ္ထ န ရမေန္တိ (သီ၊ဣ)

Tā'matamadasaṁghasuppahīnāti amataṁ vuccati agadaṁ, tena majjantīti[1] amatamadā, sappā, tesaṁ saṁgho amatamadasaṁgho, tato suṭṭhu pahīnā apagatā. **Bhekā** maṇḍūkiyo **mandavatī** saravatiyo **panādayanti** taṁ ṭhānaṁ madhurena vassitena ninnādayanti. **Nājja girinadīhi vippavāsasamayo**ti ajja etarahi aññāhipi pabbateyyāhi nadīhi vippavāsasamayo na hoti, visesato pana vāḷamacchasusumārādivirahitato **khemā Ajakaraṇī** nadī. Sundaratalatitthapulinasampattiyā **sivā.** Suṭṭhu rammā ramaṇīyā, tasmā tattheva me mano ramatīti adhippāyo.

Evaṁ pana vatvā ñātake vissajjetvā attano vasanaṭṭhānameva gato. Suññāgārābhiratidīpanena idameva ca therassa aññābyākaraṇaṁ ahosīti.

Sappakattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

12. Muditattheragāthāvaṇṇanā

Pabbajinti-ādikā āyasmato Muditattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Vipassissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Satthāraṁ disvā pasannamānaso ekaṁ mañcamadāsi[2]. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kosalaraṭṭhe gahapatikule nibbattitvā **Mudito**ti laddhanāmo viññutaṁ pāpuṇi. Tena ca samayena taṁ kulaṁ raññā kenacideva karaṇīyena palibuddhaṁ ahosi. Mudito rājabhayābhīto palāyitvā araññaṁ paviṭṭho aññatarassa khīṇāsavattherassa vasanaṭṭhānaṁ upagacchi. Thero tassa bhītabhāvaṁ ñatvā "mā bhāyī"ti samassāsesi. So "kittakena nu kho bhante kālena idaṁ me bhayaṁ vūpasamessatī"ti pucchitvā "sattaṭṭhamāse atikkamitvā"ti vutte "ettakaṁ kālaṁ adhivāsetuṁ na sakkomi, pabbajissāmahaṁ bhante, pabbājetha man"ti jīvitarakkhaṇatthaṁ pabbajjaṁ yāci, thero taṁ pabbājesi. So pabbajitvā sāsane paṭiladdhasaddho bhaye vūpasantepi

---

1. Tena marantīti (Ka) 2. Pacchimadāsi (Sī, I)

တာ'မတမဒသံဃသုပ္ပဟီနာတိ အမတံ ဝုစ္စတိ အဂဒံ၊ တေန မဇ္ဇန္တီတိ[1] အမတမဒါ၊ သပ္ပါ၊ တေသံ သံဃော အမတမဒသံဃော၊ တတော သုဋ္ဌု ပဟီနာ အပဂတာ။ **ဘေကာ** မဏ္ဍူကိယော **မန္ဒဝတီ** သရဝတိယော **ပနာဒယန္တိ** တံ ဌာနံ မဓုရေန ဝဿိတေန နိန္နာဒယန္တိ။ **နာဇ္ဇ ဂိရိနဒီဟိ ဝိပ္ပဝါသသမယော**တိ အဇ္ဇ ဧတရဟိ အညာဟိပိ ပဗ္ဗတေယျာဟိ နဒီဟိ ဝိပ္ပဝါသသမယော န ဟောတိ၊ ဝိသေသတော ပန ဝါဠမစ္ဆသုသုမာရာဒိဝိရဟိတတော **ခေမာ အဇကရဏီ** နဒီ။ သုန္ဒရတလတိတ္ထပုလိနသမ္ပတ္တိယာ **သိဝါ**။ သုဋ္ဌု ရမ္မာ ရမဏီယာ၊ တသ္မာ တတ္ထေဝ မေ မနော ရမတီတိ အဓိပ္ပါယော။

ဧဝံ ပန ဝတွာ ဉာတကေ ဝိဿဇ္ဇေတွာ အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနမေဝ ဂတော။ သုညာဂါရာဘိရတိဒီပနေန ဣဒမေဝ စ ထေရဿ အညာဗျာကရဏံ အဟောသီတိ။

သပ္ပကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၂-မုဒိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပဗ္ဗဇိန္တိအာဒိကာ အာယသ္မတော မုဒိတတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ဧကံ မဉ္စမဒါသိ[2]။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကောသလရဋ္ဌေ ဂဟပတိကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **မုဒိတော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝိညုတံ ပါပုဏိ။ တေန စ သမယေန တံ ကုလံ ရညာ ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေန ပလိဗုဒ္ဓံ အဟောသိ။ မုဒိတော ရာဇဘယာဘီတော ပလာယိတွာ အရညံ ပဝိဋ္ဌော အညတရဿ ခီဏာသဝတ္ထေရဿ ဝသနဋ္ဌာနံ ဥပဂစ္ဆိ။ ထေရော တဿ ဘီတဘာဝံ ဉတွာ "မာ ဘာယီ"တိ သမဿာသေသိ။ သော "ကိတ္တကေန နု ခေါ ဘန္တေ ကာလေန ဣဒံ မေ ဘယံ ဝူပသမေဿတီ"တိ ပုစ္ဆိတွာ "သတ္တဋ္ဌမာသေ အတိက္ကမိတွာ"တိ ဝုတ္တေ "ဧတ္တကံ ကာလံ အဓိဝါသေတုံ န သက္ကောမိ၊ ပဗ္ဗဇိဿာမဟံ ဘန္တေ၊ ပဗ္ဗာဇေထ မ"န္တိ ဇီဝိတရက္ခဏတ္ထံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိ၊ ထေရော တံ ပဗ္ဗာဇေသိ။ သော ပဗ္ဗဇိတွာ သာသနေ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ဘယေ ဝူပသန္တေပိ

၁-တေန မရန္တီတိ (က) ၂-ပစ္ဆိမဒါသိ (သီ၊ ဣ)

samaṇadhammaṁyeva rocento kammaṭṭhānaṁ gahetvā vipassanāya kammaṁ karonto "arahattaṁ appatvā imasmā vasanagabbhā bahi na nikkhamissāmī"ti-ādinā paṭiññaṁ katvā vipassanaṁ ussukkāpetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

"Vipassino Bhagavato, Lokajeṭṭhassa tādino.
Ekaṁ mañcaṁ mayā dinnaṁ, pasannena sapāṇinā.

Hatthiyānaṁ assayānaṁ, dibbayānaṁ samajjhagaṁ.
Tena mañcakadānena, pattomhi āsavakkhayaṁ.

Ekanavutito kappe, yaṁ mañcamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, mañcadānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā vimuttisukhaṁ paṭisaṁvedento sahāyabhikkhūhi adhigataṁ pucchito attano paṭipannākāraṁ kathento—

311. "Pabbajiṁ jīvikatthohaṁ, laddhāna upasampadaṁ.
Tato saddhaṁ paṭilabhiṁ, daḷhavīriyo parakkamiṁ.

312. Kāmaṁ bhijjatu'yaṁ kāyo, maṁsapesī visīyaruṁ.
Ubho jaṇṇukasandhīhi, jaṅghāyo papatantu me.

313. Nāsissaṁ na pivissāmi, vihārā ca na nikkhame.
Napi passaṁ nipātessaṁ, taṇhāsalle anūhate.

314. Tassa me'vaṁ viharato, passa vīriyaparakkamaṁ.
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanan"ti—

catasso gāthā abhāsi.

Tattha **jīvikattho**ti jīvikāya atthiko jīvikappayojano. "Ettha pabbajitvā nibbhayo sukhena akilamanto jīvissāmī"ti evaṁ jīvikatthāya pabbajinti attho. **Laddhāna upasampadan**ti paṭhamaṁ sāmaṇerapabbajjāyaṁ

1. Khu 3. 328 piṭṭhe.

သမဏဓမ္မံယေဝ ရောစေန္တော ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော "အရဟတ္တံ အပ္ပတွာ ဣမသ္မာ ဝသနဂဗ္ဘာ ဗဟိ န နိက္ခမိဿာမီ"တိ-အာဒိနာ ပဋိညံ ကတွာ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[1]—

"ဝိပဿိနော ဘဂဝတော၊ လောကဇေဋ္ဌဿ တာဒိနော။
ဧကံ မဉ္စံ မယာ ဒိန္နံ၊ ပသန္နေန သပါဏိနာ။

ဟတ္ထိယာနံ အဿယာနံ၊ ဒိဗ္ဗယာနံ သမဇ္ဈဂံ။
တေန မဉ္စကဒါနေန၊ ပတ္တောမှိ အာသဝက္ခယံ။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ မဉ္စမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ မဉ္စဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ဝိမုတ္တိသုခံ ပဋိသံဝေဒေန္တော သဟာယဘိက္ခူဟိ အဓိဂတံ ပုစ္ဆိတော အတ္တနော ပဋိပန္နာကာရံ ကထေန္တော—

၃၁၁။ "ပဗ္ဗဇိံ ဇီဝိကတ္ထောဟံ၊ လဒ္ဓါန ဥပသမ္ပဒံ။
တတော သဒ္ဓံ ပဋိလဘိံ၊ ဒဠှဝီရိယော ပရက္ကမိံ။

၃၁၂။ ကာမံ ဘိဇ္ဇတု'ယံ ကာယော၊ မံသပေသီ ဝိသီယရုံ။
ဥဘော ဇဏ္ဏုကသန္ဓီဟိ၊ ဇင်္ဃာယော ပပတန္တု မေ။

၃၁၃။ နာသိဿံ န ပိဝိဿာမိ၊ ဝိဟာရာ စ န နိက္ခမေ။
နပိ ပဿံ နိပါတေဿံ၊ တဏှာသလ္လေ အနူဟတေ။

၃၁၄။ တဿ မေ'ဝံ ဝိဟရတော၊ ပဿ ဝီရိယပရက္ကမံ။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ—

စတဿော ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဇီဝိကတ္ထော**တိ ဇီဝိကာယ အတ္ထိကော ဇီဝိကပ္ပယောဇနော။ "ဧတ္ထ ပဗ္ဗဇိတွာ နိဗ္ဘယော သုခေန အကိလမန္တော ဇီဝိဿာမီ"တိ ဧဝံ ဇီဝိကတ္ထာယ ပဗ္ဗဇိန္တိ အတ္ထော။ **လဒ္ဓါန ဥပသမ္ပဒ**န္တိ ပဌမံ သာမဏေရပဗ္ဗဇ္ဇာယံ

၁-ခု ၃-၃၂၈-ပိဋ္ဌေ။

ṭhito ñatticatutthena kammena upasampadaṁ labhitvā. **Tato saddhaṁ paṭilabhin**ti tato upasampannakālato paṭṭhāya kalyāṇamitte sevanto dve mātikā tisso anumodanā ekaccaṁ[1] suttaṁ samathakammaṭṭhānaṁ vipassanāvidhiñca uggaṇhanto Buddhādīnaṁ mahānubhāvataṁ disvā "Sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto dhammo, suppaṭipanno saṁgho"ti ratanattaye saddhaṁ paṭilabhiṁ. **Daḷhavīriyo parakkamin**ti evaṁ paṭiladdhasaddho hutvā vipassanāya kammaṁ karonto na cirasseva saccapaṭivedhāya daḷhavīriyo thiravīriyo hutvā parakkamiṁ, akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadāya sammadeva padahiṁ.

Yathā pana parakkamiṁ, taṁ dassetuṁ **"kāman"**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **kāman**ti yathākāmaṁ ekaṁsato vā **bhijjatu. Ayaṁ kāyo**ti ayaṁ mama pūtikāyo, iminā vīriyapatāpena bhijjati ce, bhijjatu chinnabhinnaṁ hotu. **Maṁsapesī visīyarun**ti iminā daḷhaparakkamena imasmā kāyā maṁsapesiyo visīyanti ce, visīyantu ito cito viddhaṁsantu. **Ubho jaṇṇukasandhīhi, jaṅghāyo papatantu me**ti ubhohi jaṇṇukasandhīhi saha mama ubho jaṅghāyo satthiyo ūrubandhato bhijjitvā bhūmiyaṁ papatantu. "Man"tipi pāṭho, so evattho. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayameva.

Muditattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Catukkanipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Ekaṁ (Sī, I)

ဌိတော ဉတ္တိစတုတ္ထေန ကမ္မေန ဥပသမ္ပဒံ လဘိတွာ။ **တတော သဒ္ဓံ ပဋိလဘိန္တိ** တတော ဥပသမ္ပန္နကာလတော ပဋ္ဌာယ ကလျာဏမိတ္တေ သေဝန္တော ဒွေ မာတိကာ တိဿော အနုမောဒနာ ဧကစ္စံ[1] သုတ္တံ သမထကမ္မဋ္ဌာနံ ဝိပဿနာဝိဓိဉ္စ ဥဂ္ဂဏှန္တော ဗုဒ္ဓါဒီနံ မဟာနုဘာဝတံ ဒိသွာ "သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ၊ သွာက္ခာတော ဓမ္မော၊ သုပ္ပဋိပန္နော သံဃော"တိ ရတနတ္တယေ သဒ္ဓံ ပဋိလဘိံ။ **ဒဠှဝီရိယော ပရက္ကမိန္တိ** ဧဝံ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ဟုတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော နစိရဿေဝ သစ္စပဋိဝေဓာယ ဒဠှဝီရိယော ထိရဝီရိယော ဟုတွာ ပရက္ကမိံ၊ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ပဟာနာယ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဥပသမ္ပဒါယ သမ္မဒေဝ ပဒဟိံ။

ယထာ ပန ပရက္ကမိံ၊ တံ ဒဿေတုံ **"ကာမ"**န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ကာမန္တိ** ယထာကာမံ ဧကံသတော ဝါ **ဘိဇ္ဇတု။ အယံ ကာယော**တိ အယံ မမ ပူတိကာယော၊ ဣမိနာ ဝီရိယပတာပေန ဘိဇ္ဇတိ စေ၊ ဘိဇ္ဇတု ဆိန္နဘိန္နံ ဟောတု။ **မံသပေသီ ဝိသီယရု**န္တိ ဣမိနာ ဒဠှပရက္ကမေန ဣမသ္မာ ကာယာ မံသပေသိယော ဝိသီယန္တိ စေ, ဝိသီယန္တု ဣတော စိတော ဝိဒ္ဓံသန္တု။ **ဥဘော ဇဏ္ဏုကသန္ဓီဟိ၊ ဇင်္ဃာယော ပပတန္တု မေ**တိ ဥဘောဟိ ဇဏ္ဏုကသန္ဓီဟိ သဟ မမ ဥဘော ဇင်္ဃာယော သတ္ထိယော ဦရုဗန္ဓတော ဘိဇ္ဇိတွာ ဘူမိယံ ပပတန္တု။ "မ"န္တိပိ ပါဌော၊ သော ဧဝတ္ထော။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။

မုဒိတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

စတုက္ကနိပါတဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဧကံ (သီ၊ ဣ)

5. Pañcakanipāta

1. Rājadattattheragāthāvaṇṇanā

Pañcakanipāte **bhikkhu sivathikaṁ gantvā**ti-ādikā āyasmato Rājadattattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ upacinanto ito catuddase kappe Buddhasuññe loke kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ kenacideva karaṇīyena vanantaṁ upagato tattha aññataraṁ Paccekabuddhaṁ rukkhamūle nisinnaṁ disvā pasannamānaso suparisuddhaṁ ambāṭakaphalaṁ adāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ satthavāhakule nibbatti, tassa mahārājaṁ Vessavaṇaṁ ārādhetvā paṭiladdhabhāvato mātāpitaro **Rājadatto**ti nāmaṁ akaṁsu. So vayappatto pañcahi sakaṭasatehi bhaṇḍaṁ ādāya vāṇijjavasena Rājagahaṁ agamāsi. Tena ca samayena Rājagahe aññatarā gaṇikā abhirūpā dassanīyā paramasobhaggayogato divase divase sahassaṁ labhati. Atha so satthavāhaputto divase divase tassā gaṇikāya sahassaṁ datvā saṁvāsaṁ kappento nacirasseva sabbaṁ dhanaṁ khepetvā duggato hutvā ghāsacchādanamattampi alabhanto ito cito ca paribbhamanto saṁvegappatto ahosi. So ekadivasaṁ upāsakehi saddhiṁ Veḷuvanaṁ agamāsi.

Tena ca samayena Satthā mahatiyā parisāya parivuto dhammaṁ desento nisinno hoti. So parisapariyante nisīditvā Satthu santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā dhutaṅgāni samādiyitvā susāne vasati, tadā aññataropi satthavāhaputto sahassaṁ datvā tāya gaṇikāya saha vasati. Sā ca gaṇikā tassa hatthe mahaggharatanaṁ disvā lobhaṁ uppādetvā aññehi dhuttapurisehi taṁ mārāpetvā taṁ ratanaṁ gaṇhi. Atha tassa satthavāhaputtassa manussā taṁ pavattiṁ sutvā ocarakamanusse pesesuṁ. Te rattiyaṁ tassā gaṇikāya gharaṁ pavisitvā chavi-ādīni anupahacceva taṁ māretvā sivathikāya chaḍḍesuṁ. Rājadattatthero asubhanimittaṁ gahetuṁ susāne vicaranto tassā gaṇikāya

၅—ပဉ္စကနိပါတ

၁-ရာဇဒတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပဉ္စကနိပါတေ **ဘိက္ခု သိဝထိကံ ဂန္တွာ**တိအာဒိကာ အာယသ္မတော ရာဇဒတ္တတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ဥပစိနန္တော ဣတော စတုဒ္ဒသေ ကပ္ပေ ဗုဒ္ဓသုညေ လောကေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေန ဝနန္တံ ဥပဂတော တတ္ထ အညတရံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ ရုက္ခမူလေ နိသိန္နံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော သုပရိသုဒ္ဓံ အမ္ဗာဋကဖလံ အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ သတ္ထဝါဟကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ မဟာရာဇံ ဝေဿဝဏံ အာရာဓေတွာ ပဋိလဒ္ဓဘာဝတော မာတာပိတရော **ရာဇဒတ္တော**တိ နာမံ အကံသု။ သော ဝယပ္ပတ္တော ပဉ္စဟိ သကဋသတေဟိ ဘဏ္ဍံ အာဒါယ ဝါဏိဇ္ဇဝသေန ရာဇဂဟံ အဂမာသိ။ တေန စ သမယေန ရာဇဂဟေ အညတရာ ဂဏိကာ အဘိရူပါ ဒဿနီယာ ပရမသောဘဂ္ဂယောဂတော ဒိဝသေ ဒိဝသေ သဟဿံ လဘတိ။ အထ သော သတ္ထဝါဟပုတ္တော ဒိဝသေ ဒိဝသေ တဿာ ဂဏိကာယ သဟဿံ ဒတွာ သံဝါသံ ကပ္ပေန္တော နစိရဿေဝ သဗ္ဗံ ဓနံ ခေပေတွာ ဒုဂ္ဂတော ဟုတွာ ဃာသစ္ဆာဒနမတ္တမ္ပိ အလဘန္တော ဣတော စိတော စ ပရိဗ္ဘမန္တော သံဝေဂပ္ပတ္တော အဟောသိ။ သော ဧကဒိဝသံ ဥပါသကေဟိ သဒ္ဓိံ ဝေဠုဝနံ အဂမာသိ။

တေန စ သမယေန သတ္ထာ မဟတိယာ ပရိသာယ ပရိဝုတော ဓမ္မံ ဒေသေန္တော နိသိန္နော ဟောတိ။ သော ပရိသပရိယန္တေ နိသီဒိတွာ သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဓုတင်္ဂါနိ သမာဒိယိတွာ သုသာနေ ဝသတိ၊ တဒါ အညတရောပိ သတ္ထဝါဟပုတ္တော သဟဿံ ဒတွာ တာယ ဂဏိကာယ သဟ ဝသတိ။ သာ စ ဂဏိကာ တဿ ဟတ္ထေ မဟဂ္ဃရတနံ ဒိသွာ လောဘံ ဥပ္ပါဒေတွာ အညေဟိ ဓုတ္တပုရိသေဟိ တံ မာရာပေတွာ တံ ရတနံ ဂဏှိ။ အထ တဿ သတ္ထဝါဟပုတ္တဿ မနုဿာ တံ ပဝတ္တိံ သုတွာ ဩစရကမနုဿေ ပေသေသုံ။ တေ ရတ္တိယံ တဿာ ဂဏိကာယ ဃရံ ပဝိသိတွာ ဆဝိအာဒီနိ အနုပဟစ္စေဝ တံ မာရေတွာ သိဝထိကာယ ဆဍ္ဍေသုံ။ ရာဇဒတ္တတ္ထေရော အသုဘနိမိတ္တံ ဂဟေတုံ သုသာနေ ဝိစရန္တော တဿာ ဂဏိကာယ

kaḷevaraṁ paṭikkūlato manasi kātuṁ upagato katipayavāre yoniso manasi katvā aciramatabhāvato soṇasiṅgālādīhi anupahatachavitāya visabhāgavatthutāya ca ayoniso manasikaronto tattha kāmarāgaṁ uppādetvā saṁviggataramānaso attano cittaṁ paribhāsitvā muhuttaṁ ekamantaṁ apasakkitvā ādito upaṭṭhitaṁ asubhanimittameva gahetvā yoniso manasikaronto jhānaṁ uppādetvā taṁ jhānaṁ pādakaṁ katvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā tāvadeva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

"Vipine Buddhaṁ disvāna, Sayambhuṁ aparājitaṁ.
Ambāṭakaṁ gahetvāna, Sayambhussa adāsahaṁ.

Ekatiṁse[2] ito kappe, yaṁ phalamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā attano paṭipattiṁ paccavekkhitvā pītisomanassajāto—

315. "Bhikkhu sivathikaṁ[3] gantvā, addasa itthimujjhitaṁ.
Apaviddhaṁ susānasmiṁ, khajjantiṁ kimihī phuṭaṁ.

316. Yaṁ hi eke jigucchanti, mataṁ disvāna pāpakaṁ.
Kāmarāgo pāturahu, andhova savatī ahuṁ.

317. Oraṁ odanapākamhā, tamhā ṭhānā apakkamiṁ.
Satimā sampajānohaṁ, ekamantaṁ upāvisiṁ.

318. Tato me manasīkāro, yoniso udapajjatha.
Ādīnavo pāturahu, nibbidā samatiṭṭhatha.

319. Tato cittaṁ vimucci me, passa dhammasudhammataṁ.
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanan"ti—

imā pañca gāthā abhāsi.

---

1. Khu 4. 20 piṭṭhādīsu. 2. Catuddase (Sī) 3. Sīvathikaṁ (Sī, I)

ကဠေဝရံ ပဋိက္ကူလတော မနသိ ကာတုံ ဥပဂတော ကတိပယဝါရေ ယောနိသော မနသိ ကတွာ အစိရမတဘာဝတော သောဏသိင်္ဂါလာဒီဟိ အနုပဟတဆဝိတာယ ဝိသဘာဂဝတ္ထုတာယ စ အယောနိသော မနသိကရောန္တော တတ္ထ ကာမရာဂံ ဥပ္ပါဒေတွာ သံဝိဂ္ဂတရမာနသော အတ္တနော စိတ္တံ ပရိဘာသိတွာ မုဟုတ္တံ ဧကမန္တံ အပသက္ကိတွာ အာဒိတော ဥပဋ္ဌိတံ အသုဘနိမိတ္တမေဝ ဂဟေတွာ ယောနိသော မနသိကရောန္တော ဈာနံ ဥပ္ပါဒေတွာ တံ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ တာဝဒေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[1]—

"ဝိပိနေ ဗုဒ္ဓံ ဒိသွာန၊ သယမ္ဘုံ အပရာဇိတံ။
အမ္ဗာဋကံ ဂဟေတွာန၊ သယမ္ဘုဿ အဒါသဟံ။

ဧကတိံသေ[2] ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဖလမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပီတိသောမနဿဇာတော—

၃၁၅။ "ဘိက္ခု သိဝထိကံ[3] ဂန္တွာ၊ အဒ္ဒသ ဣတ္ထိမုဇ္ဈိတံ။
အပဝိဒ္ဓံ သုသာနသ္မိံ၊ ခဇ္ဇန္တိံ ကိမိဟီ ဖုဋံ။

၃၁၆။ ယံ ဟိ ဧကေ ဇိဂုစ္ဆန္တိ၊ မတံ ဒိသွာန ပါပကံ။
ကာမရာဂေါ ပါတုရဟု၊ အန္ဓောဝ သဝတီ အဟုံ။

၃၁၇။ ဩရံ ဩဒနပါကမှာ၊ တမှာ ဌာနာ အပက္ကမိံ။
သတိမာ သမ္ပဇာနောဟံ၊ ဧကမန္တံ ဥပါဝိသိံ။

၃၁၈။ တတော မေ မနသီကာရော၊ ယောနိသော ဥဒပဇ္ဇထ။
အာဒီနဝေါ ပါတုရဟု၊ နိဗ္ဗိဒါ သမတိဋ္ဌထ။

၃၁၉။ တတော စိတ္တံ ဝိမုစ္စိ မေ၊ ပဿ ဓမ္မသုဓမ္မတံ။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ—

ဣမာ ပဉ္စ ဂါထာ အဘာသိ။

၁-ခု ၄-၂၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-စတုဒ္ဒသေ (သီ) ၃-သီဝထိကံ (သီ၊ ဣ)

Tattha **bhikkhu sivathikaṁ gantvā**ti saṁsāre bhayassa[1] ikkhanato bhikkhu asubhakammaṭṭhānatthaṁ āmakasusānaṁ upagantvā. “Bhikkhū”ti cetaṁ attānaṁ sandhāya thero sayaṁ vadati. **Itthin**ti thīyati ettha sukkasoṇitaṁ sattasantānabhāvena saṁhaññatīti thī, mātugāmo, evañca sabhāvaniruttivasena “itthī”tipi vuccati. Vañjhādīsu pana taṁsadisatāya taṁsabhāvānativattanato ca tabbohāro[2]. “Itthī”ti ca itthikaḷevaraṁ vadati. **Ujjhitan**ti pariccattaṁ. Ujjhaniyattā eva **apaviddhaṁ** anapekkhabhāvena khittaṁ. **Khajjantiṁ kimihī phuṭan**ti kimīhi pūritaṁ hutvā khajjamānaṁ.

Yaṁ hi eke jigucchanti, mataṁ disvāna pāpakanti yaṁ apagatāyu-usmāviññāṇatāya mataṁ kaḷevaraṁ pāpakaṁ nihīnaṁ lāmakaṁ eke cokkhajātikā[3] jigucchanti, oloketumpi na icchanti. **Kāmarāgo pāturahū**ti tasmiṁ kuṇape ayonisomanasikārassa balavatāya kāmarāgo mayhaṁ pāturahosi uppajji. **Andhova savatī ahun**ti tasmiṁ kaḷevare navahi dvārehi asuciṁ savati sandante asucibhāvassa adassanena andho viya ahosiṁ. Tenāha—

“Ratto atthaṁ na jānāti, ratto dhammaṁ na passati.
Andhatamaṁ tadā hoti, yaṁ rāgo sahate naran”ti ca,

“kāmacchando kho brāhmaṇa andhakaraṇo acakkhukaraṇo”ti ca ādi. Keci panettha takārāgamaṁ katvā “kilesapariyuṭṭhānena avasavatti kilesassa vā vasavattī”ti atthaṁ vadanti. Apare “andhova asati ahun”ti Pāḷiṁ vatvā “kāmarāgena andho eva hutvā satirahito ahosin”ti atthaṁ vadanti. Tadubhayaṁ pana Pāḷiyaṁ natthi.

Oraṁ odanapākamhāti odanapākato oraṁ, yāvatā kālena suparidhotatintataṇḍulanāḷiyā odanaṁ pacati, tato orameva kālaṁ, tatopi lahukālena rāgaṁ vinodento **tamhā ṭhānā apakkamiṁ** yasmiṁ ṭhāne ṭhitassa me rāgo uppajji, tamhā ṭhānā apakkamiṁ apasakkiṁ[4]. Apakkantova **satimā sampajānohaṁ** samaṇasaññaṁ upaṭṭhapetvā satipaṭṭhānamanasikāravasena satimā, sammadeva dhammasabhāvajānanena

1. Bhayaṁ (Sī, I)
2. Taṁsadisatāya sahavuttitova tabbohārā (Sī)
3. Mokkhajātikā (Sī, I)
4. Natthi (Sī, I)

တတ္ထ **ဘိက္ခု သိဝထိကံ ဂန္တွာ**တိ သံသာရေ ဘယဿ[၁] ဣက္ခနတော ဘိက္ခု အသုဘကမ္မဋ္ဌာနတ္ထံ အာမကသုသာနံ ဥပဂန္တွာ။ “ဘိက္ခူ”တိ စေတံ အတ္တာနံ သန္ဓာယ ထေရော သယံ ဝဒတိ။ **ဣတ္ထိန္တိ** ထီယတိ ဧတ္ထ သုက္ကသောဏိတံ သတ္တသန္တာနဘာဝေန သံဟညတီတိ ထီ၊ မာတုဂါမော၊ ဧဝဉ္စ သဘာဝနိရုတ္တိဝသေန “ဣတ္ထီ”တိပိ ဝုစ္စတိ။ ဝဉ္ဈာဒီသု ပန တံသဒိသတာယ တံသဘာဝါနတိဝတ္တနတော စ တဗ္ဗောဟာရော[၂]။ “ဣတ္ထီ”တိ စ ဣတ္ထိကဠေဝရံ ဝဒတိ။ **ဥဇ္ဈိတ**န္တိ ပရိစ္စတ္တံ။ ဥဇ္ဈနိယတ္တာ ဧဝ **အပဝိဒ္ဓံ** အနပေက္ခဘာဝေန ခိတ္တံ။ **ခဇ္ဇန္တိံ ကိမိဟီ ဖုဋ**န္တိ ကိမီဟိ ပူရိတံ ဟုတွာ ခဇ္ဇမာနံ။

ယံ ဟိ ဧကေ ဇိဂုစ္ဆန္တိ၊ မတံ ဒိသွာန ပါပကန္တိ ယံ အပဂတာယုဥသ္မာဝိညာဏတာယ မတံ ကဠေဝရံ ပါပကံ နိဟီနံ လာမကံ ဧကေ စောက္ခဇာတိကာ[၃] ဇိဂုစ္ဆန္တိ, ဩလောကေတုမ္ပိ န ဣစ္ဆန္တိ။ **ကာမရာဂေါ ပါတုရဟူ**တိ တသ္မိံ ကုဏပေ အယောနိသောမနသိကာရဿ ဗလဝတာယ ကာမရာဂေါ မယှံ ပါတုရဟောသိ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ **အန္ဓောဝ သဝတီ အဟု**န္တိ တသ္မိံ ကဠေဝရေ နဝဟိ ဒွါရေဟိ အသုစိံ သဝတိ သန္ဒန္တေ အသုစိဘာဝဿ အဒဿနေန အန္ဓော ဝိယ အဟောသိံ။ တေနာဟ—

“ရတ္တော အတ္ထံ န ဇာနာတိ၊ ရတ္တော ဓမ္မံ န ပဿတိ။
အန္ဓတမံ တဒါ ဟောတိ၊ ယံ ရာဂေါ သဟတေ နရ”န္တိ စ,

“ကာမစ္ဆန္ဒော ခေါ ဗြာဟ္မဏ အန္ဓကရဏော အစက္ခုကရဏော”တိ စ အာဒိ။ ကေစိ ပနေတ္ထ တကာရာဂမံ ကတွာ “ကိလေသပရိယုဋ္ဌာနေန အဝသဝတ္တိ ကိလေသဿ ဝါ ဝသဝတ္တီ”တိ အတ္ထံ ဝဒန္တိ။ အပရေ “အန္ဓောဝ အသတိ အဟု”န္တိ ပါဠိံ ဝတွာ “ကာမရာဂေန အန္ဓော ဧဝ ဟုတွာ သတိရဟိတော အဟောသိ”န္တိ အတ္ထံ ဝဒန္တိ။ တဒုဘယံ ပန ပါဠိယံ နတ္ထိ။

ဩရံ ဩဒနပါကမှာတိ ဩဒနပါကတော ဩရံ၊ ယာဝတာ ကာလေန သုပရိဓောတတိန္တတဏ္ဍုလနာဠိယာ ဩဒနံ ပစတိ၊ တတော ဩရမေဝ ကာလံ၊ တတောပိ လဟုကာလေန ရာဂံ ဝိနောဒေန္တော **တမှာ ဌာနာ အပက္ကမိံ** ယသ္မိံ ဌာနေ ဌိတဿ မေ ရာဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ တမှာ ဌာနာ အပက္ကမိံ အပသက္ကိံ[၄]။ အပက္ကန္တောဝ **သတိမာ သမ္ပဇာနောဟံ** သမဏသညံ ဥပဋ္ဌပေတွာ သတိပဋ္ဌာနမနသိကာရဝသေန သတိမာ, သမ္မဒေဝ ဓမ္မသဘာဝဇာနနေန

၁-ဘယံ (သီ၊ ဣ)
၂-တံသဒိသတာယ သဟဝုတ္တိတောဝ တဗ္ဗောဟာရာ (သီ)
၃-မောက္ခဇာတိကာ (သီ၊ ဣ)
၄-နတ္ထိ (သီ၊ ဣ)

sampajāno ca hutvā ekamantaṁ upāvisiṁ, pallaṅkaṁ ābhujitvā nisīdiṁ. Nisinnassa ca **tato me manasīkāro, yoniso udapajjathā**ti-ādi sabbaṁ heṭṭhā vuttanayamevāti.

Rājadattattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Subhūtattheragāthāvaṇṇanā

Ayogeti-ādikā āyasmato Subhūtattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Kassapassa Bhagavato kāle Bārāṇasiyaṁ gahapatimahāsālakule nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Satthsu santike dhammaṁ sutvā pasannamānaso saraṇesu ca sīlesu ca patiṭṭhāya māse māse aṭṭhakkhattuṁ catujjātiyagandhena Satthu gandhakuṭiṁ opuñjāpesi. So tena puññakammena nibbattanibbattaṭṭhāne sugandhasarīro hutvā imasmiṁ Buddhuppāde Magadharaṭṭhe gahapatikule nibbattitvā **Subhūto**ti laddhanāmo vayappatto nissaraṇajjhāsayatāya[1] gharāvāsaṁ pahāya titthiyesu pabbajitvā tattha sāraṁ alabhanto Satthu santike Upatissakolitaselādike bahū samaṇabrāhmaṇe pabbajitvā sāmaññasukhaṁ anubhavante disvā sāsane paṭiladdhasaddho pabbajitvā ācariyupajjhāye ārādhetvā kammaṭṭhānaṁ gahetvā vivekavāsaṁ vasanto vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

> “Imamhi bhaddake kappe, brahmabandhu mahāyaso.
> Kassapo nāma gottena, uppajji vadataṁ varo.
>
> Anubyañjanasampanno, bāttiṁsavaralakkhaṇo.
> Byāmappabhāparivuto, raṁsijālasamotthaṭo.
>
> Assāsetā yathā cando, sūriyova pabhaṅkaro.
> Nibbāpetā yathā megho, sāgarova guṇākaro.

1. Nissaraṇajjhāsayā (Sī, I) 2. Khu 4. 165 piṭṭhādīsu.

သမ္ပဇာနော စ ဟုတွာ ဧကမန္တံ ဥပါဝိသိံ၊ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ နိသီဒိံ။ နိသိန္နဿ စ **တတော မေ မနသီကာရော၊ ယောနိသော ဥဒပဇ္ဇထာ**တိအာဒိ သဗ္ဗံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

ရာဇဒတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-သုဘူတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အယောဂေတိအာဒိကာ အာယသ္မတော သုဘူတတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ကဿပဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဗာရာဏသိယံ ဂဟပတိမဟာသာလကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပသန္နမာနသော သရဏေသု စ သီလေသု စ ပတိဋ္ဌာယ မာသေ မာသေ အဋ္ဌက္ခတ္တုံ စတုဇ္ဇာတိယဂန္ဓေန သတ္ထု ဂန္ဓကုဋိံ ဩပုဉ္ဇာပေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန နိဗ္ဗတ္တနိဗ္ဗတ္တဋ္ဌာနေ သုဂန္ဓသရီရော ဟုတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ မဂဓရဋ္ဌေ ဂဟပတိကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **သုဘူတော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော နိဿရဏဇ္ဈာသယတာယ[၁] ဃရာဝါသံ ပဟာယ တိတ္ထိယေသု ပဗ္ဗဇိတွာ တတ္ထ သာရံ အလဘန္တော သတ္ထု သန္တိကေ ဥပတိဿကောလိတသေလာဒိကေ ဗဟူ သမဏဗြာဟ္မဏေ ပဗ္ဗဇိတွာ သာမညသုခံ အနုဘဝန္တေ ဒိသွာ သာသနေ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ အာစရိယုပဇ္ဈာယေ အာရာဓေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဝိဝေကဝါသံ ဝသန္တော ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

> “ဣမမှိ ဘဒ္ဒကေ ကပ္ပေ၊ ဗြဟ္မဗန္ဓု မဟာယသော။
> ကဿပေါ နာမ ဂေါတ္တေန၊ ဥပ္ပဇ္ဇိ ဝဒတံ ဝရော။
>
> အနုဗျဉ္ဇနသမ္ပန္နော၊ ဗာတ္တိံသဝရလက္ခဏော။
> ဗျာမပ္ပဘာပရိဝုတော၊ ရံသိဇာလသမောတ္ထဋော။
>
> အဿာသေတာ ယထာ စန္ဒော၊ သူရိယောဝ ပဘင်္ကရော။
> နိဗ္ဗာပေတာ ယထာ မေဃော၊ သာဂရောဝ ဂုဏာကရော။

၁-နိဿရဏဇ္ဈာသယာ (သီ၊ ဣ) ၂-ခု ၄-၁၆၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Dharaṇīriva sīlena, Himavāva samādhinā.
Ākāso viya paññāya, asaṅgo anilo yathā.

Tadāhaṁ Bārāṇasiyaṁ, upapanno mahākule.
Pahūtadhanadhaññasmiṁ, nānāratanasañcaye.

Mahatā parivārena, nisinnaṁ Lokanāyakaṁ.
Upecca dhammamassosiṁ, amataṁva manoharaṁ.

Dvattiṁsalakkhaṇadharo, sanakkhattova candimā.
Anubyañjanasampanno, sālarājāva phullito.

Raṁsijālaparikkhito, dittova kanakācalo.
Byāmappabhāparivuto, sataraṁsī divākaro.

Soṇṇānano Jinavaro, samaṇīva siluccayo.
Karuṇāpuṇṇahadayo, guṇena viya sāgaro.

Lokavissutakitti ca, Sinerūva naguttamo.
Yasasā vitthato vīro, ākāsasadiso Muni.

Asaṅgacitto sabbattha, anilo viya nāyako.
Patiṭṭhā sabbabhūtānaṁ, mahīva Munisattamo.

Anupalitto lokena, toyena padumaṁ yathā.
Kuvādagacchadahano, aggikkhandhova sobhati.

Agado viya sabbattha, kilesavisanāsako.
Gandhamādanaselova, guṇagandhavibhūsito.

Guṇānaṁ ākaro vīro, ratanānaṁva sāgaro.
Sindhūva vanarājīnaṁ, kilesamalahārako.

Vijayīva mahāyodho, mārasenāvamaddano.
Cakkavattīva so rājā, bojjhaṅgaratanissaro.

Mahābhisakkasaṅkāso, dosabyādhitikicchako.
Sallakatto yathā vejjo, diṭṭhigaṇḍaviphālako.

ဓရဏီရိဝ သီလေန၊ ဟိမဝါဝ သမာဓိနာ။
အာကာသော ဝိယ ပညာယ၊ အသင်္ဂေါ အနိလော ယထာ။

တဒါဟံ ဗာရာဏသိယံ၊ ဥပပန္နော မဟာကုလေ။
ပဟူတဓနဓညသ္မိံ၊ နာနာရတနသဉ္စယေ။

မဟတာ ပရိဝါရေန၊ နိသိန္နံ လောကနာယကံ။
ဥပေစ္စ ဓမ္မမဿောသိံ၊ အမတံဝ မနောဟရံ။

ဒွတ္တိံသလက္ခဏဓရော၊ သနက္ခတ္တောဝ စန္ဒိမာ။
အနုဗျဉ္ဇနသမ္ပန္နော၊ သာလရာဇာဝ ဖုလ္လိတော။

ရံသိဇာလပရိက္ခိတ္တော၊ ဒိတ္တောဝ ကနကာစလော။
ဗျာမပ္ပဘာပရိဝုတော၊ သတရံသီ ဒိဝါကရော။

သောဏ္ဏာနနော ဇိနဝရော၊ သမဏီဝ သိလုစ္စယော။
ကရုဏာပုဏ္ဏဟဒယော၊ ဂုဏေန ဝိယ သာဂရော။

လောကဝိဿုတကိတ္တိ စ၊ သိနေရူဝ နဂုတ္တမော။
ယသသာ ဝိတ္ထတော ဝီရော၊ အာကာသသဒိသော မုနိ။

အသင်္ဂစိတ္တော သဗ္ဗတ္ထ၊ အနိလော ဝိယ နာယကော။
ပတိဋ္ဌာ သဗ္ဗဘူတာနံ၊ မဟီဝ မုနိသတ္တမော။

အနုပလိတ္တော လောကေန၊ တောယေန ပဒုမံ ယထာ။
ကုဝါဒဂစ္ဆဒဟနော၊ အဂ္ဂိက္ခန္ဓောဝ သောဘတိ။

အဂဒေါ ဝိယ သဗ္ဗတ္ထ၊ ကိလေသဝိသနာသကော။
ဂန္ဓမာဒနသေလောဝ၊ ဂုဏဂန္ဓဝိဘူသိတော။

ဂုဏာနံ အာကရော ဝီရော၊ ရတနာနံဝ သာဂရော။
သိန္ဓူဝ ဝနရာဇီနံ၊ ကိလေသမလဟာရကော။

ဝိဇယီဝ မဟာယောဓော၊ မာရသေနာဝမဒ္ဒနော။
စက္ကဝတ္တီဝ သော ရာဇာ၊ ဗောဇ္ဈင်္ဂရတနိဿရော။

မဟာဘိသက္ကသင်္ကာသော၊ ဒောသဗျာဓိတိကိစ္ဆကော။
သလ္လကတ္တော ယထာ ဝေဇ္ဇော၊ ဒိဋ္ဌိဂဏ္ဍဝိဖာလကော။

So tadā lokapajjoto, sanarāmarasakkato.
Parisāsu narādicco, dhammaṁ desayate Jino.

Dānaṁ datvā mahābhogo, sīlena Sugatūpago.
Bhāvanāya ca nibbāti, iccevamanusāsatha.

Desanaṁ taṁ mahassādaṁ, ādimajjhantasobhanaṁ.
Suṇanti parisā sabbā, amataṁva mahārasaṁ.

Sutvā sumadhuraṁ dhammaṁ, pasanno Jinasāsane.
Sugataṁ saraṇaṁ gantvā, yāvajīvaṁ namassahaṁ.

Munino gandhakuṭiyā, opuñjesiṁ tadā mahiṁ.
Catujjātena gandhena, māse aṭṭha dinesvahaṁ.

Paṇidhāya sugandhattaṁ, sarīravissagandhino.
Tadā Jino viyākāsi, sugandhatanulābhitaṁ.

Yo yaṁ gandhakuṭibhūmiṁ, gandhenopuñjate sakiṁ.
Tena kammavipākena, upapanno tahiṁ tahiṁ.

Sugandhadeho sabbattha, bhavissati ayaṁ naro.
Guṇagandhayutto hutvā, nibbāyissatināsavo.

Tena kammena sukatena, cetanāpaṇidhīhi ca.
Jahitvā mānusaṁ dehaṁ, Tāvatiṁsamagacchahaṁ.

Pacchime ca bhave dāni, jāto vippakule ahaṁ.
Gabbhaṁ me vasato mātā, dehenāsi sugandhitā.

Yadā ca mātukucchimhā, nikkhamāmi tadā purī.
Sāvatthi sabbagandhehi, vāsitā viya vāyatha.

Pupphavassañca surabhi, dibbagandhaṁ manoramaṁ.
Dhūpāni ca mahagghāni, upavāyiṁsu tāvade.

Devā ca sabbagandhehi, dhūpapupphehi taṁ gharaṁ.
Vāsayiṁsu sugandhena, yasmiṁ jāto ahaṁ ghare.

သော တဒါ လောကပဇ္ဇောတော၊ သနရာမရသက္ကတော။
ပရိသာသု နရာဒိစ္စော၊ ဓမ္မံ ဒေသယတေ ဇိနော။

ဒါနံ ဒတွာ မဟာဘောဂေါ၊ သီလေန သုဂတူပဂေါ။
ဘာဝနာယ စ နိဗ္ဗာတိ၊ ဣစ္စေဝမနုသာသထ။

ဒေသနံ တံ မဟဿာဒံ၊ အာဒိမဇ္ဈန္တသောဘနံ။
သုဏန္တိ ပရိသာ သဗ္ဗာ၊ အမတံဝ မဟာရသံ။

သုတွာ သုမဓုရံ ဓမ္မံ၊ ပသန္နော ဇိနသာသနေ။
သုဂတံ သရဏံ ဂန္တွာ၊ ယာဝဇီဝံ နမဿဟံ။

မုနိနော ဂန္ဓကုဋိယာ၊ ဩပုဉ္ဇေသိံ တဒါ မဟိံ။
စတုဇ္ဇာတေန ဂန္ဓေန၊ မာသေ အဋ္ဌ ဒိနေသွဟံ။

ပဏိဓာယ သုဂန္ဓတ္တံ၊ သရီရဝိဿဂန္ဓိနော။
တဒါ ဇိနော ဝိယာကာသိ၊ သုဂန္ဓတနုလာဘိတံ။

ယော ယံ ဂန္ဓကုဋိဘူမိံ၊ ဂန္ဓေနောပုဉ္ဇတေ သကိံ။
တေန ကမ္မဝိပါကေန၊ ဥပပန္နော တဟိံ တဟိံ။

သုဂန္ဓဒေဟော သဗ္ဗတ္ထ၊ ဘဝိဿတိ အယံ နရော။
ဂုဏဂန္ဓယုတ္တော ဟုတွာ၊ နိဗ္ဗာယိဿတိနာသဝေါ။

တေန ကမ္မေန သုကတေန၊ စေတနာပဏိဓီဟိ စ။
ဇဟိတွာ မာနုသံ ဒေဟံ၊ တာဝတိံသမဂစ္ဆဟံ။

ပစ္ဆိမေ စ ဘဝေ ဒါနိ၊ ဇာတော ဝိပ္ပကုလေ အဟံ။
ဂဗ္ဘံ မေ ဝသတော မာတာ၊ ဒေဟေနာသိ သုဂန္ဓိတာ။

ယဒါ စ မာတုကုစ္ဆိမှာ၊ နိက္ခမာမိ တဒါ ပုရီ။
သာဝတ္ထိ သဗ္ဗဂန္ဓေဟိ၊ ဝါသိတာ ဝိယ ဝါယထ။

ပုပ္ဖဝဿဉ္စ သုရဘိ၊ ဒိဗ္ဗဂန္ဓံ မနောရမံ။
ဓူပါနိ စ မဟဂ္ဃာနိ၊ ဥပဝါယိံသု တာဝဒေ။

ဒေဝါ စ သဗ္ဗဂန္ဓေဟိ၊ ဓူပပုပ္ဖေဟိ တံ ဃရံ။
ဝါသယိံသု သုဂန္ဓေန၊ ယသ္မိံ ဇာတော အဟံ ဃရေ။

Yadā ca taruṇo bhaddo, paṭhame yobbane ṭhito.
Tadā selaṁ saparisaṁ, vinetvā narasārathi.

Tehi sabbehi parivuto, Sāvatthipuramāgato.
Tadā Buddhānubhāvaṁ taṁ, disvā pabbajito ahaṁ.

Sīlaṁ samādhipaññañca, vimuttiñca anuttaraṁ.
Bhāvetvā caturo dhamme, pāpuṇiṁ āsavakkhayaṁ.

Yadā pabbajito cāhaṁ, yadā ca arahā ahuṁ.
Nibbāyissaṁ yadā cāhaṁ, gandhavasso tadā ahu.

Sarīragandho ca sadātiseti me,
Mahārahaṁ candanacampakuppalaṁ.
Tatheva gandhe itare ca sabbaso,
Pasayha vāyāmi tato tahiṁ tahiṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā titthiyesu pabbajitvā attano pattaṁ attakilamathānuyogaṁ dukkhaṁ, sāsane pabbajitvā pattaṁ jhānādisukhañca cintetvā[1] attano paṭipattipaccavekkhaṇamukhena aññaṁ byākaronto—

320. "Ayoge yuñjamattānaṁ, puriso kiccamicchako.
Caraṁ ce nādhigaccheyya, taṁ me dubbhagalakkhaṇaṁ.

321. Abbūḷhaṁ aghagataṁ vijitaṁ,
Ekañce ossajeyya kalīva siyā.
Sabbānipi ce ossajeyya andhova siyā,
Samavisamassa adassanato.

322. Yañhi kayirā tañhi vade, yaṁ na kayirā na taṁ vade.
Akarontaṁ bhāsamānaṁ, parijānanti paṇḍitā.

323. Yathāpi ruciraṁ pupphaṁ, vaṇṇavantaṁ agandhakaṁ.
Evaṁ subhāsitā vācā, aphalā hoti akubbato.

1. Dīpetvā (Sī, I)

ယဒါ စ တရုဏော ဘဒ္ဒေါ၊ ပဌမေ ယောဗ္ဗနေ ဌိတော။
တဒါ သေလံ သပရိသံ၊ ဝိနေတွာ နရသာရထိ။

တေဟိ သဗ္ဗေဟိ ပရိဝုတော၊ သာဝတ္ထိပုရမာဂတော။
တဒါ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ တံ၊ ဒိသွာ ပဗ္ဗဇိတော အဟံ။

သီလံ သမာဓိပညဉ္စ၊ ဝိမုတ္တိဉ္စ အနုတ္တရံ။
ဘာဝေတွာ စတုရော ဓမ္မေ၊ ပါပုဏိံ အာသဝက္ခယံ။

ယဒါ ပဗ္ဗဇိတော စာဟံ၊ ယဒါ စ အရဟာ အဟုံ။
နိဗ္ဗာယိဿံ ယဒါ စာဟံ၊ ဂန္ဓဝဿော တဒါ အဟု။

သရီရဂန္ဓော စ သဒါတိသေတိ မေ၊
မဟာရဟံ စန္ဒနစမ္ပကုပ္ပလံ။
တထေဝ ဂန္ဓေ ဣတရေ စ သဗ္ဗသော၊
ပသယှ ဝါယာမိ တတော တဟိံ တဟိံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ တိတ္ထိယေသု ပဗ္ဗဇိတွာ အတ္တနော ပတ္တံ အတ္တကိလမထာနုယောဂံ ဒုက္ခံ, သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ပတ္တံ ဈာနာဒိသုခဉ္စ စိန္တေတွာ[၁] အတ္တနော ပဋိပတ္တိပစ္စဝေက္ခဏမုခေန အညံ ဗျာကရောန္တော—

၃၂၀။ “အယောဂေ ယုဉ္ဇမတ္တာနံ၊ ပုရိသော ကိစ္စမိစ္ဆကော။
စရံ စေ နာဓိဂစ္ဆေယျ၊ တံ မေ ဒုဗ္ဘဂလက္ခဏံ။

၃၂၁။ အဗ္ဗူဠှံ အဃဂတံ ဝိဇိတံ၊
ဧကဉ္စေ ဩသဇ္ဇေယျ ကလီဝ သိယာ။
သဗ္ဗာနိပိ စေ ဩသဇ္ဇေယျ အန္ဓောဝ သိယာ၊
သမဝိသမဿ အဒဿနတော။

၃၂၂။ ယဉ္ဟိ ကယိရာ တဉ္ဟိ ဝဒေ၊ ယံ န ကယိရာ န တံ ဝဒေ။
အကရောန္တံ ဘာသမာနံ၊ ပရိဇာနန္တိ ပဏ္ဍိတာ။

၃၂၃။ ယထာပိ ရုစိရံ ပုပ္ဖံ၊ ဝဏ္ဏဝန္တံ အဂန္ဓကံ။
ဧဝံ သုဘာသိတာ ဝါစာ၊ အဖလာ ဟောတိ အကုဗ္ဗတော။

၁-ဒီပေတွာ (သီ၊ ဣ)

324. Yathāpi ruciraṁ pupphaṁ, vaṇṇavantaṁ sugandhakaṁ.
Evaṁ subhāsitā vācā, saphalā hoti kubbato”ti—

imā pañca gāthā abhāsi.

Tattha **ayoge**ti ayuñjitabbe asevitabbe antadvaye. Idha pana attakilamathānuyogavasena attho veditabbo. **Yuñjan**ti tasmiṁ attānaṁ yuñjanto yojento tathā paṭipajjanto. **Kiccamicchako**ti ubhayahitāvahaṁ kiccaṁ icchanto, tappaṭipakkhato ayoge **caraṁ** caranto ce bhaveyya. **Nādhigaccheyyā**ti yathādhippetaṁ hitasukhaṁ na pāpuṇeyyāti ñāyo[1]. Tasmā yaṁ ahaṁ titthiyamata[2]vañcito ayoge yuñjiṁ, **taṁ me dubbhagalakkhaṇaṁ** apuññasabhāvo. “Purimakammabyāmohito ayoge yuñjin”ti dasseti.

Abbūḷhaṁ aghagataṁ vijitanti vibādhanasabhāvatāya aghā nāma rāgādayo, aghāni eva aghagataṁ, aghagatānaṁ vijitaṁ saṁsārappavatti, tesaṁ vijayo kusaladhammābhibhavo. “Aghagataṁ vijitan”ti anunāsikalopaṁ akatvā vuttaṁ. [3]Taṁ abbūḷhaṁ anuddhataṁ yena, taṁ abbūḷhāghagataṁ vijitaṁ katvā[3] evaṁbhūto hutvā, kilese asamucchinditvāti attho. **Ekañce ossajeyyā**ti adutiyatāya padhānatāya ca ekaṁ appamādaṁ sammāpayogameva vā ossajeyya pariccajeyya ce. **Kalīva** so puggalo Kāḷakaṇṇī viya **siyā. Sabbānipi ce ossajeyyā**ti sabbānipi vimuttiyā paripācakāni saddhāvīriyasatisamādhipaññindriyāni[4] ossajeyya ce, abhāvanāya chaḍḍeyya ce, **andhova siyā samavisamassa adassanato.**

Yathāti opammasampaṭipādanatthe nipāto. **Ruciran**ti sobhanaṁ. **Vaṇṇavantan**ti vaṇṇasaṇṭhānasampannaṁ. **Agandhakan**ti gandharahitaṁ pālibhaddakagirikaṇṇikajayasumanādibhedaṁ. **Evaṁ subhāsitā vācā**ti subhāsitā vācā nāma Tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ vaṇṇasaṇṭhānasampannapupphasadisaṁ. Yathā hi agandhakaṁ pupphaṁ dhārentassa sarīre gandho na pharati, evaṁ etampi yo

1. Na pāpuṇeyya, tathāti ñāyo (Ka) 2. ...tama (Ka)
3-3. Yena taṁ abbūḷhaṁ anuddhaṭaṁ aghagataṁ vijitaṁ akatvā (Sī, I)
4. Sabbāni vīriyasatisamādhipaññindriyāni (Sī, I)

၃၂၄။ ယထာပိ ရုစိရံ ပုပ္ဖံ၊ ဝဏ္ဏဝန္တံ သုဂန္ဓကံ။
ဧဝံ သုဘာသိတာ ဝါစာ၊ သဖလာ ဟောတိ ကုဗ္ဗတော”တိ—

ဣမာ ပဉ္စ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **အယောဂေ**တိ အယုဉ္ဇိတဗ္ဗေ အသေဝိတဗ္ဗေ အန္တဒွယေ။ ဣဓ ပန အတ္တကိလမထာနုယောဂဝသေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ယုဉ္ဇန်**တိ တသ္မိံ အတ္တာနံ ယုဉ္ဇန္တော ယောဇေန္တော တထာ ပဋိပဇ္ဇန္တော။ **ကိစ္စမိစ္ဆကော**တိ ဥဘယဟိတာဝဟံ ကိစ္စံ ဣစ္ဆန္တော၊ တပ္ပဋိပက္ခတော အယောဂေ **စရံ** စရန္တော စေ ဘဝေယျ။ **နာဓိဂစ္ဆေယျာ**တိ ယထာဓိပ္ပေတံ ဟိတသုခံ န ပါပုဏေယျာတိ ဉာယော[၁]။ တသ္မာ ယံ အဟံ တိတ္ထိယမတ[၂]ဝဉ္စိတော အယောဂေ ယုဉ္ဇိံ၊ **တံ မေ ဒုဗ္ဘဂလက္ခဏံ** အပုညသဘာဝေါ။ “ပုရိမကမ္မဗျာမောဟိတော အယောဂေ ယုဉ္ဇိ”န္တိ ဒဿေတိ။

အဗ္ဗူဠှံ အဃဂတံ ဝိဇိတန္တိ ဝိဗာဓနသဘာဝတာယ အဃာ နာမ ရာဂါဒယော၊ အဃာနိ ဧဝ အဃဂတံ၊ အဃဂတာနံ ဝိဇိတံ သံသာရပ္ပဝတ္တိ၊ တေသံ ဝိဇယော ကုသလဓမ္မာဘိဘဝေါ။ “အဃဂတံ ဝိဇိတ”န္တိ အနုနာသိကလောပံ အကတွာ ဝုတ္တံ။ [၃]တံ အဗ္ဗူဠှံ အနုဒ္ဓတံ ယေန၊ တံ အဗ္ဗူဠှာဃဂတံ ဝိဇိတံ ကတွာ[၃] ဧဝံဘူတော ဟုတွာ၊ ကိလေသေ အသမုစ္ဆိန္ဒိတွာတိ အတ္ထော။ **ဧကဉ္စေ ဩဿဇေယျာ**တိ အဒုတိယတာယ ပဓာနတာယ စ ဧကံ အပ္ပမာဒံ သမ္မာပယောဂမေဝ ဝါ ဩဿဇေယျ ပရိစ္စဇေယျ စေ။ **ကလီဝ** သော ပုဂ္ဂလော ကာဠကဏ္ဏီ ဝိယ **သိယာ။ သဗ္ဗာနိပိ စေ ဩဿဇေယျာ**တိ သဗ္ဗာနိပိ ဝိမုတ္တိယာ ပရိပါစကာနိ သဒ္ဓါဝီရိယသတိသမာဓိပညိန္ဒြိယာနိ[၄] ဩဿဇေယျ စေ၊ အဘာဝနာယ ဆဍ္ဍေယျ စေ၊ **အန္ဓောဝ သိယာ သမဝိသမဿ အဒဿနတော။**

ယထာတိ ဩပမ္မသမ္ပဋိပါဒနတ္ထေ နိပါတော။ **ရုစိရ**န္တိ သောဘနံ။ **ဝဏ္ဏဝန္တ**န္တိ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနသမ္ပန္နံ။ **အဂန္ဓက**န္တိ ဂန္ဓရဟိတံ ပါလိဘဒ္ဒကဂိရိကဏ္ဏိကဇယသုမနာဒိဘေဒံ။ **ဧဝံ သုဘာသိတာ ဝါစာ**တိ သုဘာသိတာ ဝါစာ နာမ တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနသမ္ပန္နပုပ္ဖသဒိသံ။ ယထာ ဟိ အဂန္ဓကံ ပုပ္ဖံ ဓာရေန္တဿ သရီရေ ဂန္ဓော န ဖရတိ၊ ဧဝံ ဧတမ္ပိ ယော

၁-န ပါပုဏေယျ၊ တထာတိ ဉာယော (က) ၂-....တမ (က)
၃-၃-ယေန တံ အဗ္ဗူဠှံ အနုဒ္ဓဋံ အဃဂတံ ဝိဇိတံ အကတွာ (သီ၊ ဣ)
၄-သဗ္ဗာနိ ဝီရိယသတိသမာဓိပညိန္ဒြိယာနိ (သီ၊ ဣ)

sakkaccasavanādīhi na samācarati, tassa sakkaccaṁ asamācarantassa yaṁ tattha kattabbaṁ, taṁ akubbato sutagandhaṁ[1] paṭipattigandhañca na āvahati aphalā hoti. Tena vuttaṁ "evaṁ subhāsitā vācā, aphalā hoti akubbato"ti.

Sugandhakanti sumanacampakanīluppalapupphādibhedaṁ. **Evan**ti yathā taṁ pupphaṁ dhārentassa sarīre gandho pharati, evaṁ Tepiṭakabuddhavacanasaṅkhātā subhāsitā vācāpi yo sakkaccasavanādīhi tattha kattabbaṁ karoti, assa[2] puggalassa saphalā hoti, sutagandhapaṭipattigandhānaṁ āvahanato mahapphalā hoti mahānisaṁsā. Tasmā yathovādaṁ[3] paṭipajjeyya, yathākārī tathāvādī ca bhaveyyāti. Sesaṁ vuttanayameva.

Subhūtattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Girimānandattheragāthāvaṇṇanā

Vassati devoti-ādikā āyasmato Girimānandattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Sumedhassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā vayappatto gharāvāsaṁ vasanto attano bhariyāya putte ca kālaṅkate sokasallasamappito araññaṁ paviṭṭho Satthārā tattha gantvā dhammaṁ kathetvā sokasalle abbūḷhe pasannamānaso sugandhapupphehi pūjetvā pañcapatiṭṭhitena vanditvā sirasi añjaliṁ katvā abhitthavi.

So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe Bimbisārarañño purohitassa putto hutvā nibbatti. **Girimānando**tissa nāmaṁ ahosi. So viññutaṁ patto Satthu Rājagahagamane Buddhānubhāvaṁ disvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā samaṇadhammaṁ karonto katipayaṁ divasaṁ gāmakāvāse vasitvā Satthāraṁ vandituṁ Rājagahaṁ agamāsi. Bimbisāramahārājā tassa āgamanaṁ sutvā upasaṅkamitvā "idheva bhante vasatha, ahaṁ catūhi paccayehi upaṭṭhahāmī"ti sampavāretvā

---

1. Sutagandhaṁ cāgagandhaṁ (Sī, I, Ka), sutagandhañca vācāgandhañca (Dhammapada-Ṭṭha 1. 242 piṭṭhe.)
2. Sā assa (Sī, I)
3. Yathā cāgaṁ (Sī, I)

သက္ကစ္စသဝနာဒီဟိ န သမာစရတိ၊ တဿ သက္ကစ္စံ အသမာစရန္တဿ ယံ တတ္ထ ကတ္တဗ္ဗံ၊ တံ အကုဗ္ဗတော သုတဂန္ဓံ[1] ပဋိပတ္တိဂန္ဓဉ္စ န အာဝဟတိ အဖလာ ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဧဝံ သုဘာသိတာ ဝါစာ၊ အဖလာ ဟောတိ အကုဗ္ဗတော”တိ။

သုဂန္ဓကန္တိ သုမနစမ္ပကနီလုပ္ပလပုပ္ဖာဒိဘေဒံ။ **ဧဝ**န္တိ ယထာ တံ ပုပ္ဖံ ဓာရေန္တဿ သရီရေ ဂန္ဓော ဖရတိ၊ ဧဝံ တေပိဋကဗုဒ္ဓဝစနသင်္ခါတာ သုဘာသိတာ ဝါစာပိ ယော သက္ကစ္စသဝနာဒီဟိ တတ္ထ ကတ္တဗ္ဗံ ကရောတိ၊ အဿ[2] ပုဂ္ဂလဿ သဖလာ ဟောတိ၊ သုတဂန္ဓပဋိပတ္တိဂန္ဓာနံ အာဝဟနတော မဟပ္ဖလာ ဟောတိ မဟာနိသံသာ။ တသ္မာ ယထောဝါဒံ[3] ပဋိပဇ္ဇေယျ၊ ယထာကာရီ တထာဝါဒီ စ ဘဝေယျာတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

သုဘူတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ဂိရိမာနန္ဒတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဝဿတိ ဒေဝေါတိအာဒိကာ အာယသ္မတော ဂိရိမာနန္ဒတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော သုမေဓဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝယပ္ပတ္တော ဃရာဝါသံ ဝသန္တော အတ္တနော ဘရိယာယ ပုတ္တေ စ ကာလင်္ကတေ သောကသလ္လသမပ္ပိတော အရညံ ပဝိဋ္ဌော သတ္ထာရာ တတ္ထ ဂန္တွာ ဓမ္မံ ကထေတွာ သောကသလ္လေ အဗ္ဗူဠှေ ပသန္နမာနသော သုဂန္ဓပုပ္ဖေဟိ ပူဇေတွာ ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန ဝန္ဒိတွာ သိရသိ အဉ္ဇလိံ ကတွာ အဘိတ္ထဝိ။

သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရာဇဂဟေ ဗိမ္ဗိသာရရညော ပုရောဟိတဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ဂိရိမာနန္ဒော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝိညုတံ ပတ္တော သတ္ထု ရာဇဂဟဂမနေ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တော ကတိပယံ ဒိဝသံ ဂါမကာဝါသေ ဝသိတွာ သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတုံ ရာဇဂဟံ အဂမာသိ။ ဗိမ္ဗိသာရမဟာရာဇာ တဿ အာဂမနံ သုတွာ ဥပသင်္ကမိတွာ “ဣဓေဝ ဘန္တေ ဝသထ၊ အဟံ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ ဥပဋ္ဌဟာမီ”တိ သမ္ပဝါရေတွာ

၁-သုတဂန္ဓံ စာဂဂန္ဓံ (သီ၊ ဣ၊ က)၊ သုတဂန္ဓဉ္စ ဝါစာဂန္ဓဉ္စ (ဓမ္မပဒ-ဋ္ဌ ၁-၂၄၂-ပိဋ္ဌေ။)
၂-သာ အဿ (သီ၊ ဣ)
၃-ယထာ စာဂံ (သီ၊ ဣ)

gato bahukiccatāya na sari. “Thero abbhokāse vasatī”ti devatā therassa temanabhayena vassaṁ vāresuṁ. Rājā avassanakāraṇaṁ sallakkhetvā therassa kuṭikaṁ kārāpesi. Thero kuṭikāyaṁ vasanto senāsanasappāyalābhena samādhānaṁ[1] labhitvā vīriyasamataṁ yojetvā vipassanaṁ ussukkāpetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

“Bhariyā me kālaṅkatā, putto sivathikaṁ gato.
Mātā pitā matā bhātā, ekacitamhi ḍayhare.

Tena sokena santatto, kiso paṇḍu ahosahaṁ.
Cittakkhepo ca me āsi, tena sokena aṭṭito.

Sokasallaparetohaṁ, vanantamupasaṅkamiṁ.
Pavattaphalaṁ bhuñjitvā, rukkhamūle vasāmahaṁ.

Sumedho nāma Sambuddho, dukkhassantakaro Jino.
Mamuddharitukāmo so, āgañchi mama santikaṁ.

Padasaddaṁ suṇitvāna, Sumedhassa Mahesino.
Paggahetvānahaṁ sīsaṁ, ullokesiṁ Mahāmuniṁ.

Upāgate Mahāvīre, pīti me udapajjatha.
Tadāsi’mekaggamano, disvā taṁ Lokanāyakaṁ.

Satiṁ paṭilabhitvāna, paṇṇamuṭṭhimadāsahaṁ.
Nisīdi Bhagavā tattha, anukampāya cakkhumā.

Nisajja tattha Bhagavā, Sumedho Lokanāyako.
Dhammaṁ me kathayī Buddho, sokasallavinodanaṁ.

Anavhitā tato āguṁ, ananuññātā ito gatā.
Yathā’gatā tathā gatā, tattha kā paridevanā.

Yathāpi pathikā sattā, vassamānāya vuṭṭhiyā.
Sabhaṇḍā upagacchanti, vassassā’patanāya te.

---

1. Sammāpadhānaṁ (Ka)
2. Khu 3. 387 piṭṭhādīsu.

ဂတော ဗဟုကိစ္စတာယ န သရိ။ “ထေရော အဗ္ဘောကာသေ ဝသတီ”တိ ဒေဝတာ ထေရဿ တေမနဘယေန ဝဿံ ဝါရေသုံ။ ရာဇာ အဝဿနကာရဏံ သလ္လက္ခေတွာ ထေရဿ ကုဋိကံ ကာရာပေသိ။ ထေရော ကုဋိကာယံ ဝသန္တော သေနာသနသပ္ပာယလာဘေန သမာဓာနံ[၁] လဘိတွာ ဝီရိယသမတံ ယောဇေတွာ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

“ဘရိယာ မေ ကာလင်္ကတာ၊ ပုတ္တော သိဝထိကံ ဂတော။
မာတာ ပိတာ မတာ ဘာတာ၊ ဧကစိတမှိ ဍယှရေ။

တေန သောကေန သန္တတ္တော၊ ကိသော ပဏ္ဍု အဟောသဟံ။
စိတ္တက္ခေပေါ စ မေ အာသိ၊ တေန သောကေန အဋ္ဋိတော။

သောကသလ္လပရေတောဟံ၊ ဝနန္တမုပသင်္ကမိံ။
ပဝတ္တဖလံ ဘုဉ္ဇိတွာ၊ ရုက္ခမူလေ ဝသာမဟံ။

သုမေဓော နာမ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ဒုက္ခဿန္တကရော ဇိနော။
မမုဒ္ဓရိတုကာမော သော၊ အာဂဉ္ဆိ မမ သန္တိကံ။

ပဒသဒ္ဒံ သုဏိတွာန၊ သုမေဓဿ မဟေသိနော။
ပဂ္ဂဟေတွာနဟံ သီသံ၊ ဥလ္လောကေသိံ မဟာမုနိံ။

ဥပါဂတေ မဟာဝီရေ၊ ပီတိ မေ ဥဒပဇ္ဇထ။
တဒါသိ’မေကဂ္ဂမနော၊ ဒိသွာ တံ လောကနာယကံ။

သတိံ ပဋိလဘိတွာန၊ ပဏ္ဏမုဋ္ဌိမဒါသဟံ။
နိသီဒိ ဘဂဝါ တတ္ထ၊ အနုကမ္ပာယ စက္ခုမာ။

နိသဇ္ဇ တတ္ထ ဘဂဝါ၊ သုမေဓော လောကနာယကော။
ဓမ္မံ မေ ကထယီ ဗုဒ္ဓေါ၊ သောကသလ္လဝိနောဒနံ။

အနဝှိတာ တတော အာဂုံ၊ အနနုညာတာ ဣတော ဂတာ။
ယထာ’ဂတာ တထာ ဂတာ၊ တတ္ထ ကာ ပရိဒေဝနာ။

ယထာပိ ပထိကာ သတ္တာ၊ ဝဿမာနာယ ဝုဋ္ဌိယာ။
သဘဏ္ဍာ ဥပဂစ္ဆန္တိ၊ ဝဿဿာ’ပတနာယ တေ။

၁-သမ္မာပဓာနံ (က)
၂-ခု ၃-၃၈၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Vasse ca te oramite, sampayanti yadicchakaṁ.
Evaṁ mātā pitā tuyhaṁ, tattha kā paridevanā.

Āgantukā pāhunakā, caliteritakampitā.
Evaṁ mātā pitā tuyhaṁ, tattha kā paridevanā.

Yathāpi urago jiṇṇaṁ, hitvā gacchati saṁ tacaṁ.
Evaṁ mātā pitā tuyhaṁ, saṁ tanuṁ idha hīyare.

Buddhassa giramaññāya, sokasallaṁ vivajjayiṁ.
Pāmojjaṁ janayitvāna, Buddhaseṭṭhaṁ avandahaṁ.

Vanditvāna mahānāgaṁ, pūjayiṁgirimañjariṁ.
Dibbagandhaṁ sampavantaṁ, Sumedhaṁ Lokanāyakaṁ.

Pūjayitvāna Sambuddhaṁ, sire katvāna añjaliṁ.
Anussaraṁ guṇaggāni, santhaviṁ Lokanāyakaṁ.

Nittiṇṇosi Mahāvīra, Sabbaññu Lokanāyaka.
Sabbe satte uddharasi, ñāṇena tvaṁ Mahāmune.

Vimatiṁ dveḷhakaṁ vāpi, sañchindasi Mahāmune.
Paṭipādesi me maggaṁ, tava ñāṇena cakkhuma.

Arahā vasipattā ca, chaḷabhiññā mahiddhikā.
Antalikkhacarā dhīrā, parivārenti tāvade.

Paṭipannā ca sekhā ca, phalaṭṭhā santi sāvakā.
Surodayeva padumā, pupphanti tava sāvakā.

Mahāsamuddova’kkhobho, atulopi duruttaro.
Evaṁ ñāṇena sampanno, appameyyosi cakkhuma.

Vanditvāhaṁ Lokajinaṁ, cakkhumantaṁ mahāyasaṁ.
Puthudisā namassanto, paṭikuṭiko agañchahaṁ.

Devalokā cavitvāna, sampajāno patissato.
Okkamiṁ mātuyā kucchiṁ, sandhāvanto bhavābhave.

ဝဿေ စ တေ ဩရမိတေ၊ သမ္ပယန္တိ ယဒိစ္ဆကံ။
ဧဝံ မာတာ ပိတာ တုယှံ၊ တတ္ထ ကာ ပရိဒေဝနာ။

အာဂန္တုကာ ပါဟုနကာ၊ စလိတေရိတကမ္ပိတာ။
ဧဝံ မာတာ ပိတာ တုယှံ၊ တတ္ထ ကာ ပရိဒေဝနာ။

ယထာပိ ဥရဂေါ ဇိဏ္ဏံ၊ ဟိတွာ ဂစ္ဆတိ သံ တစံ။
ဧဝံ မာတာ ပိတာ တုယှံ၊ သံ တနုံ ဣဓ ဟီယရေ။

ဗုဒ္ဓဿ ဂိရမညာယ၊ သောကသလ္လံ ဝိဝဇ္ဇယိံ။
ပါမောဇ္ဇံ ဇနယိတွာန၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌံ အဝန္ဒဟံ။

ဝန္ဒိတွာန မဟာနာဂံ၊ ပူဇယိံ ဂိရိမဉ္ဇရိံ။
ဒိဗ္ဗဂန္ဓံ သမ္ပဝန္တံ၊ သုမေဓံ လောကနာယကံ။

ပူဇယိတွာန သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ သိရေ ကတွာန အဉ္ဇလိံ။
အနုဿရံ ဂုဏဂ္ဂါနိ၊ သန္ထဝိံ လောကနာယကံ။

နိတ္တိဏ္ဏောသိ မဟာဝီရ၊ သဗ္ဗညူ လောကနာယက။
သဗ္ဗေ သတ္တေ ဥဒ္ဓရသိ၊ ဉာဏေန တွံ မဟာမုနေ။

ဝိမတိံ ဒွေဠှကံ ဝါပိ၊ သဉ္ဆိန္ဒသိ မဟာမုနေ။
ပဋိပါဒေသိ မေ မဂ္ဂံ၊ တဝ ဉာဏေန စက္ခုမ။

အရဟာ ဝသိပတ္တာ စ၊ ဆဠဘိညာ မဟိဒ္ဓိကာ။
အန္တလိက္ခစရာ ဓီရာ၊ ပရိဝါရေန္တိ တာဝဒေ။

ပဋိပန္နာ စ သေခါ စ၊ ဖလဋ္ဌာ သန္တိ သာဝကာ။
သုရောဒယေဝ ပဒုမာ၊ ပုပ္ဖန္တိ တဝ သာဝကာ။

မဟာသမုဒ္ဒေါဝ’က္ခောဘော၊ အတုလောပိ ဒုရုတ္တရော။
ဧဝံ ဉာဏေန သမ္ပန္နော၊ အပ္ပမေယျောသိ စက္ခုမ။

ဝန္ဒိတွာဟံ လောကဇိနံ၊ စက္ခုမန္တံ မဟာယသံ။
ပုထုဒိသာ နမဿန္တော၊ ပဋိကုဋိကော အဂဉ္ဆဟံ။

ဒေဝလောကာ စဝိတွာန၊ သမ္ပဇာနော ပတိဿတော။
ဩက္ကမိံ မာတုယာ ကုစ္ဆိံ၊ သန္ဓာဝန္တော ဘဝါဘဝေ။

Agārā abhinikkhamma, pabbajiṁ anagāriyaṁ.
Ātāpī nipako jhāyī, paṭisallānagocaro.

Padhānaṁ padahitvāna, tosayitvā Mahāmuniṁ.
Candova’bbhaghanā mutto, vicarāmi ahaṁ sadā.

Vivekamanuyuttomhi, upasanto nirūpadhi.
Sabbāsave pariññāya, viharāmi anāsavo.

Tiṁsakappasahassamhi, yaṁ Buddhamabhipūjayiṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Atha therassa arahattappattiyā haṭṭhatuṭṭhe viya deve vassante upari taṁ vassane niyojanamukhena aññaṁ byākaronto—

325. “Vassati devo yathāsugītaṁ,
Channā me kuṭikā sukhā nivātā.
Tassaṁ viharāmi vūpasanto,
Atha ce patthayasī pavassa deva.

326. Vassati devo yathāsugītaṁ,
Channā me kuṭikā sukhā nivātā.
Tassaṁ viharāmi santacitto,
Atha ce patthayasī pavassa deva.

327. Vassati devo -pa-. Tassaṁ viharāmi vītarāgo -pa-.

328. Vassati devo -pa-. Tassaṁ viharāmi vītadoso -pa-.

329. Vassati devo -pa-.
Tassaṁ viharāmi vītamoho.
Atha ce patthayasī pavassa devā”ti—

imā pañca gāthā abhāsi.

အဂါရာ အဘိနိက္ခမ္မ၊ ပဗ္ဗဇိံ အနဂါရိယံ။
အာတာပီ နိပကော ဈာယီ၊ ပဋိသလ္လာနဂေါစရော။

ပဓာနံ ပဒဟိတွာန၊ တောသယိတွာ မဟာမုနိံ။
စန္ဒောဝ’ဗ္ဘဃနာ မုတ္တော၊ ဝိစရာမိ အဟံ သဒါ။

ဝိဝေကမနုယုတ္တောမှိ၊ ဥပသန္တော နိရူပဓိ။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

တိံသကပ္ပသဟဿမှိ၊ ယံ ဗုဒ္ဓမဘိပူဇယိံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အထ ထေရဿ အရဟတ္တပ္ပတ္တိယာ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌေ ဝိယ ဒေဝေ ဝဿန္တေ ဥပရိ တံ ဝဿနေ နိယောဇနမုခေန အညံ ဗျာကရောန္တော—

၃၂၅။ “ဝဿတိ ဒေဝေါ ယထာသုဂီတံ၊
ဆန္နာ မေ ကုဋိကာ သုခါ နိဝါတာ။
တဿံ ဝိဟရာမိ ဝူပသန္တော၊
အထ စေ ပတ္ထယသီ ပဝဿ ဒေဝ။

၃၂၆။ ဝဿတိ ဒေဝေါ ယထာသုဂီတံ၊
ဆန္နာ မေ ကုဋိကာ သုခါ နိဝါတာ။
တဿံ ဝိဟရာမိ သန္တစိတ္တော၊
အထ စေ ပတ္ထယသီ ပဝဿ ဒေဝ။

၃၂၇။ ဝဿတိ ဒေဝေါ။ပ။ တဿံ ဝိဟရာမိ ဝီတရာဂေါ။ပ။

၃၂၈။ ဝဿတိ ဒေဝေါ။ပ။ တဿံ ဝိဟရာမိ ဝီတဒေါသော။ပ။

၃၂၉။ ဝဿတိ ဒေဝေါ။ပ။
တဿံ ဝိဟရာမိ ဝီတမောဟော။
အထ စေ ပတ္ထယသီ ပဝဿ ဒေဝါ”တိ—

ဣမာ ပဉ္စ ဂါထာ အဘာသိ။

Tattha **yathāsugītan**ti sugītānurūpaṁ, sundarassa attano meghagītassa anurūpamevāti attho. Valāhako hi yathā agajjanto kevalaṁ vassanto na sobhati, evaṁ satapaṭalasahassapaṭalena uṭṭhahitvā thanayanto gajjanto vijjullatā nicchārentopi avassanto na sobhati, tathābhūto pana hutvā vassanto sobhatīti vuttaṁ "vassati devo yathāsugītan"ti. Tenāha "abhitthanaya pajjunna"[1] "gajjitā ceva vassitā cā"ti[2] ca. **Tassaṁ viharāmī**ti tassaṁ kuṭikāyaṁ ariyavihāragabbhena iriyāpathavihārena viharāmi. **Vūpasantacitto**ti aggaphalasamādhinā sammadeva upasantamānaso.

Evaṁ therassa anekavāraṁ kataṁ uyyojanaṁ sirasā sampaṭicchanto valāhakadevaputto ninnañca thalañca pūrento mahāvassaṁ vassāpesi.

Girimānandattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Sumanattheragāthāvaṇṇanā

Yaṁ patthayānoti-ādikā āyasmato Sumanattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto ito pañcanavute kappe Buddhasuññe loke kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekaṁ Paccekabuddhaṁ byādhitaṁ disvā harītakaṁ adāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kosalaraṭṭhe gahapatikule nibbattitvā **Sumano**ti laddhanāmo sukhena vaḍḍhi. Tassa pana mātulo pabbajitvā arahā hutvā araññe viharanto Sumane vayappatte yaṁ pabbājetvā caritānukūlaṁ kammaṭṭhānaṁ adāsi. So tattha yogakammaṁ karonto cattāri jhānāni pañca ca abhiññāyo nibbattesi. Athassa thero vipassanāvidhiṁ ācikkhi, so ca nacireneva vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahatte patiṭṭhāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

"Harītakaṁ āmalakaṁ, ambajambuvibhītakaṁ.
Kolaṁ bhallātakaṁ billaṁ, sayameva harāmahaṁ.

---

1. Khu 4. 416; Khu 5. 18 piṭṭhesu.
2. Aṁ 1. 416; Abhi 3. 148 piṭṭhesu.
3. Khu 4. 21 piṭṭhādīsu.

တတ္ထ **ယထာသုဂီတန္တိ** သုဂီတာနုရူပံ၊ သုန္ဒရဿ အတ္တနော မေဃဂီတဿ အနုရူပမေဝါတိ အတ္ထော။ ဝလာဟကော ဟိ ယထာ အဂဇ္ဇန္တော ကေဝလံ ဝဿန္တော န သောဘတိ၊ ဧဝံ သတပဋလသဟဿပဋလေန ဥဋ္ဌဟိတွာ ထနယန္တော ဂဇ္ဇန္တော ဝိဇ္ဇုလ္လတာ နိစ္ဆာရေန္တောပိ အဝဿန္တော န သောဘတိ၊ တထာဘူတော ပန ဟုတွာ ဝဿန္တော သောဘတီတိ ဝုတ္တံ "ဝဿတိ ဒေဝေါ ယထာသုဂီတ"န္တိ။ တေနာဟ "အဘိတ္ထနယ ပဇ္ဇုန္န"[၁] "ဂဇ္ဇိတာ စေဝ ဝဿိတာ စာ"တိ[၂] စ။ **တဿံ ဝိဟရာမီ**တိ တဿံ ကုဋိကာယံ အရိယဝိဟာရဂဗ္ဘေန ဣရိယာပထဝိဟာရေန ဝိဟရာမိ။ **ဝူပသန္တစိတ္တော**တိ အဂ္ဂဖလသမာဓိနာ သမ္မဒေဝ ဥပသန္တမာနသော။

ဧဝံ ထေရဿ အနေကဝါရံ ကတံ ဥယျောဇနံ သိရသာ သမ္ပဋိစ္ဆန္တော ဝလာဟကဒေဝပုတ္တော နိန္နဉ္စ ထလဉ္စ ပူရေန္တော မဟာဝဿံ ဝဿာပေသိ။

ဂိရိမာနန္ဒတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-သုမနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယံ ပတ္ထယာနောတိအာဒိကာ အာယသ္မတော သုမနတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဣတော ပဉ္စနဝုတေ ကပ္ပေ ဗုဒ္ဓသုညေ လောကေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ ဗျာဓိတံ ဒိသွာ ဟရီတကံ အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကောသလရဋ္ဌေ ဂဟပတိကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **သုမနော**တိ လဒ္ဓနာမော သုခေန ဝဍ္ဎိ။ တဿ ပန မာတုလော ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟာ ဟုတွာ အရညေ ဝိဟရန္တော သုမနေ ဝယပ္ပတ္တေ တံ ပဗ္ဗာဇေတွာ စရိတာနုကူလံ ကမ္မဋ္ဌာနံ အဒါသိ။ သော တတ္ထ ယောဂကမ္မံ ကရောန္တော စတ္တာရိ ဈာနာနိ ပဉ္စ စ အဘိညာယော နိဗ္ဗတ္တေသိ။ အထဿ ထေရော ဝိပဿနာဝိဓိံ အာစိက္ခိ၊ သော စ နစိရေနေဝ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၃]—

"ဟရီတကံ အာမလကံ၊ အမ္ဗဇမ္ဗုဝိဘီတကံ။
ကောလံ ဘလ္လာတကံ ဗိလ္လံ၊ သယမေဝ ဟရာမဟံ။

၁-ခု ၄-၄၁၆၊ ခု ၅-၁၈-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-အံ ၁-၄၁၆၊ အဘိ ၃-၁၄၈-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-ခု ၄-၂၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Disvāna pabbhāragataṁ, jhāyiṁ jhānarataṁ Muniṁ.
Ābādhena āpīḷentaṁ, adutīyaṁ Mahāmuniṁ.

Harītakaṁ gahetvāna, Sayambhussa adāsahaṁ.
Khādamattamhi bhesajje, byādhi passambhi tāvade.

Pahīnadaratho Buddho, anumodamakāsi me.
Bhesajjadāneniminā, byādhivūpasamena ca.

Devabhūto manusso vā, jāto vā aññajātiyā.
Sabbattha sukhito hotu, mā ca te byādhimāgamā.

Idaṁ vatvāna Sambuddho, Sayambhū aparājito.
Nabhaṁ abbhuggamī dhīro, haṁsarājāva ambare.

Yato harītakaṁ dinnaṁ, Sayambhussa Mahesino.
Idaṁ jātiṁ upādāya, byādhi me nupapajjatha.

Ayaṁ pacchimako mayhaṁ, carimo vattate bhavo.
Tisso vijjā sacchikatā, kataṁ Buddhassa sāsanaṁ.

Catunnavutito kappe, bhesajjamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, bhesajjassa idaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahatte pana patiṭṭhito ekadivasaṁ Mātulattherassa upaṭṭhānaṁ agamāsi. Taṁ thero adhigamaṁ pucchi, taṁ byākaronto—

330. "Yaṁ patthayāno dhammesu, upajjhāyo anuggahi.
Amataṁ abhikaṅkhantaṁ, kataṁ kattabbakaṁ mayā.

331. Anuppatto sacchikato, sayaṁ dhammo anītiho.
Visuddhañāṇo nikkaṅkho, byākaromi tavantike.

332. Pubbenivāsaṁ jānāmi, dibbacakkhu visodhitaṁ.
Sadattho me anuppatto, kataṁ Buddhassa sāsanaṁ.

ဒိသွာန ပဗ္ဘာရဂတံ၊ ဈာယိံ ဈာနရတံ မုနိံ။
အာဗာဓေန အာပီဠေန္တံ၊ အဒုတီယံ မဟာမုနိံ။

ဟရီတကံ ဂဟေတွာန၊ သယမ္ဘုဿ အဒါသဟံ။
ခါဒမတ္တမှိ ဘေသဇ္ဇေ၊ ဗျာဓိ ပဿမ္ဘိ တာဝဒေ။

ပဟီနဒရထော ဗုဒ္ဓေါ၊ အနုမောဒမကာသိ မေ။
ဘေသဇ္ဇဒါနေနိမိနာ၊ ဗျာဓိဝူပသမေန စ။

ဒေဝဘူတော မနုဿော ဝါ၊ ဇာတော ဝါ အညဇာတိယာ။
သဗ္ဗတ္ထ သုခိတော ဟောတု၊ မာ စ တေ ဗျာဓိမာဂမာ။

ဣဒံ ဝတွာန သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ သယမ္ဘူ အပရာဇိတော။
နဘံ အဗ္ဘုဂ္ဂမီ ဓီရော၊ ဟံသရာဇာဝ အမ္ဗရေ။

ယတော ဟရီတကံ ဒိန္နံ၊ သယမ္ဘုဿ မဟေသိနော။
ဣမံ ဇာတိံ ဥပါဒါယ၊ ဗျာဓိ မေ နုပပဇ္ဇထ။

အယံ ပစ္ဆိမကော မယှံ၊ စရိမော ဝတ္တတေ ဘဝေါ။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ သစ္ဆိကတာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ။

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ဘေသဇ္ဇမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဘေသဇ္ဇဿ ဣဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တေ ပန ပတိဋ္ဌိတော ဧကဒိဝသံ မာတုလတ္ထေရဿ ဥပဋ္ဌာနံ အဂမာသိ။ တံ ထေရော အဓိဂမံ ပုစ္ဆိ၊ တံ ဗျာကရောန္တော—

၃၃၀။ "ယံ ပတ္ထယာနော ဓမ္မေသု၊ ဥပဇ္ဈာယော အနုဂ္ဂဟိ။
အမတံ အဘိကင်္ခန္တံ၊ ကတံ ကတ္တဗ္ဗကံ မယာ။

၃၃၁။ အနုပ္ပတ္တော သစ္ဆိကတော၊ သယံ ဓမ္မော အနီတိဟော။
ဝိသုဒ္ဓဉာဏော နိက္ကင်္ခေါ၊ ဗျာကရောမိ တဝန္တိကေ။

၃၃၂။ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ ဇာနာမိ၊ ဒိဗ္ဗစက္ခု ဝိသောဓိတံ။
သဒတ္ထော မေ အနုပ္ပတ္တော၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ။

333. Appamattassa me sikkhā, sussutā tava sāsane.
Sabbe me āsavā khīṇā, natthi dāni punabbhavo.

334. Anusāsi maṁ ariyavatā, anukampi anuggahi.
Amogho tuyha’movādo, antevāsimhi sikkhito”ti—

imāhi pañcahi gāthāhi sīhanādaṁ nadanto aññaṁ byākāsi.

Tattha **yaṁ patthayāno dhammesu, upajjhāyo anuggahi. Amataṁ abhikaṅkhantan**ti samathavipassanādīsu anavajjadhammesu yaṁ dhammaṁ mayhaṁ patthayanto ākaṅkhanto upajjhāyo amataṁ nibbānaṁ abhikaṅkhantaṁ maṁ ovādadānavasena anuggaṇhi. **Kataṁ kattabbakaṁ mayā**ti tassa adhigamatthaṁ kattabbaṁ pariññādisoḷasavidhaṁ kiccaṁ kataṁ niṭṭhāpitaṁ mayā.

Tato eva **anuppatto** adhigato catubbidhopi maggadhammo **sacchikato. Sayaṁ dhammo anītiho**ti sayaṁ attanāyeva nibbānadhammo phaladhammo ca anītiho asandiddho attapaccakkho kato, “itiha, iti kirā”ti pavattiyā itihasaṅkhātaṁ saṁsayaṁ samucchindantoyeva ariyamaggo pavattati. Tenāha **“visuddhañāṇo nikkaṅkho”**ti-ādi. Tattha **visuddhañāṇo**ti sabbasaṁkilesavisuddhiyā visuddhañāṇo. **Tavantike**ti tava samīpe.

Sadatthoti arahattaṁ. **Sikkhā**ti adhisīlasikkhādayo. **Sussutā**ti pariyattibāhusaccassa paṭivedhabāhusaccassa ca pāripūrivasena suṭṭhu sutā. **Tava sāsane**ti tava ovāde anusiṭṭhiyaṁ ṭhitassa.

Ariyavatāti suvisuddhasīlādivatasamādānena. **Antevāsimhi sikkhito**ti tuyhaṁ samīpe ciṇṇabrahmacariyavāsatāya antevāsī sikkhitavā sikkhita-adhisīlādisikkho amhīti.

Sumanattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

၃၃၃။ အပ္ပမတ္တဿ မေ သိက္ခာ၊ သုဿုတာ တဝ သာသနေ။
သဗ္ဗေ မေ အာသဝါ ခီဏာ၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ။

၃၃၄။ အနုသာသိ မံ အရိယဝတာ၊ အနုကမ္ပိ အနုဂ္ဂဟိ။
အမောဃော တုယှ’မောဝါဒေါ၊ အန္တေဝါသိမှိ သိက္ခိတော’’တိ—

ဣမာဟိ ပဉ္စဟိ ဂါထာဟိ သီဟနာဒံ နဒန္တော အညံ ဗျာကာသိ။

တတ္ထ **ယံ ပတ္ထယာနော ဓမ္မေသု၊ ဥပဇ္ဈာယော အနုဂ္ဂဟိ။ အမတံ အဘိကင်္ခန္တ**န္တိ သမထဝိပဿနာဒီသု အနဝဇ္ဇဓမ္မေသု ယံ ဓမ္မံ မယှံ ပတ္ထယန္တော အာကင်္ခန္တော ဥပဇ္ဈာယော အမတံ နိဗ္ဗာနံ အဘိကင်္ခန္တံ မံ ဩဝါဒဒါနဝသေန အနုဂ္ဂဏှိ။ **ကတံ ကတ္တဗ္ဗကံ မယာ**တိ တဿ အဓိဂမတ္ထံ ကတ္တဗ္ဗံ ပရိညာဒိသောဠသဝိဓံ ကိစ္စံ ကတံ နိဋ္ဌာပိတံ မယာ။

တတော ဧဝ **အနုပ္ပတ္တော** အဓိဂတော စတုဗ္ဗိဓောပိ မဂ္ဂဓမ္မော **သစ္ဆိကတော။ သယံ ဓမ္မော အနီတိဟော**တိ သယံ အတ္တနာယေဝ နိဗ္ဗာနဓမ္မော ဖလဓမ္မော စ အနီတိဟော အသန္ဒိဒ္ဓေါ အတ္တပစ္စက္ခော ကတော၊ “ဣတိဟ, ဣတိ ကိရာ”တိ ပဝတ္တိယာ ဣတိဟာသင်္ခါတံ သံသယံ သမုစ္ဆိန္ဒန္တောယေဝ အရိယမဂ္ဂေါ ပဝတ္တတိ။ တေနာဟ **“ဝိသုဒ္ဓဉာဏော နိက္ကင်္ခေါ’’**တိအာဒိ။ တတ္ထ **ဝိသုဒ္ဓဉာဏော**တိ သဗ္ဗသံကိလေသဝိသုဒ္ဓိယာ ဝိသုဒ္ဓဉာဏော။ **တဝန္တိကေ**တိ တဝ သမီပေ။

သဒတ္ထောတိ အရဟတ္တံ။ **သိက္ခာ**တိ အဓိသီလသိက္ခာဒယော။ **သုဿုတာ**တိ ပရိယတ္တိဗာဟုသစ္စဿ ပဋိဝေဓဗာဟုသစ္စဿ စ ပါရိပူရိဝသေန သုဋ္ဌု သုတာ။ **တဝ သာသနေ**တိ တဝ ဩဝါဒေ အနုသိဋ္ဌိယံ ဌိတဿ။

အရိယဝတာတိ သုဝိသုဒ္ဓသီလာဒိဝတသမာဒါနေန။ **အန္တေဝါသိမှိ သိက္ခိတော**တိ တုယှံ သမီပေ စိဏ္ဏဗြဟ္မစရိယဝါသတာယ အန္တေဝါသီ သိက္ခိတဝါ သိက္ခိတအဓိသီလာဒိသိက္ခော အမှီတိ။

သုမနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

5. Vaḍḍhattheragāthāvaṇṇanā

Sādhū hīti-ādikā āyasmato Vaḍḍhattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayāni puññāni upacinanto imasmiṁ Buddhuppāde bhārukacchanagare gahapatikule nibbattitvā **vaḍḍho**ti laddhanāmo anupubbena vaḍḍhati. Athassa mātā saṁsāre sañjātasaṁvegā puttaṁ ñātīnaṁ niyyādetvā bhikkhunīnaṁ santike pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karontī arahattaṁ pāpuṇitvā aparena samayena puttampi viññutaṁ pattaṁ Veḷudanta[1]ttherassa santike pabbājesi. So pabbajito Buddhavacanaṁ uggahetvā bahussuto dhammakathiko hutvā ganthadhuraṁ vahanto ekadivasaṁ “ekako santaruttarova mātaraṁ passissāmī”ti bhikkhunupassayaṁ agamāsi. Taṁ disvā mātā “kasmā tvaṁ ekako santaruttarova idhāgato”ti codesi. So mātarā codiyamāno “ayuttaṁ mayā katan”ti uppannasaṁvego vihāraṁ gantvā divāṭṭhāne nisinno vipassitvā arahattaṁ patvā mātu ovādasampattipakāsanamukhena aññaṁ byākaronto—

335. “Sādhū hi kira me mātā, patodaṁ upadaṁsayi.
Yassāhaṁ vacanaṁ sutvā, anusiṭṭho janettiyā.
Āraddhavīriyo pahitatto, patto sambodhimuttamaṁ.

336. Arahā dakkhiṇeyyomhi, tevijjo amataddaso.
Jetvā namucino senaṁ, viharāmi anāsavo.

337. Ajjhattañca bahiddhā ca, ye me vijjiṁsu āsavā.
Sabbe asesā ucchinnā, na ca uppajjare puna.

338. Visāradā kho bhaginī, etamatthaṁ abhāsayi.
Apihā nūna mayipi, vanatho te na vijjati.

339. Pariyantakataṁ dukkhaṁ, antimoyaṁ samussayo.
Jātimaraṇasaṁsāro, natthi dāni punabbhavo”ti—

imā gāthā abhāsi.

1. Veḷudatta (Sī, I)

၅-ဝဍ္ဎတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သာဓူ ဟီတိအာဒိကာ အာယသ္မတော ဝဍ္ဎတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယာနိ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ဘာရုကစ္ဆနဂရေ ဂဟပတိကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ဝဍ္ဎော**တိ လဒ္ဓနာမော အနုပုဗ္ဗေန ဝဍ္ဎတိ။ အထဿ မာတာ သံသာရေ သဉ္ဇာတသံဝေဂါ ပုတ္တံ ဉာတီနံ နိယျာဒေတွာ ဘိက္ခုနီနံ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တီ အရဟတ္တံ ပါပုဏိတွာ အပရေန သမယေန ပုတ္တမ္ပိ ဝိညုတံ ပတ္တံ ဝေဠုဒန္တ[1]တ္ထေရဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗာဇေသိ။ သော ပဗ္ဗဇိတော ဗုဒ္ဓဝစနံ ဥဂ္ဂဟေတွာ ဗဟုဿုတော ဓမ္မကထိကော ဟုတွာ ဂန္ထဓုရံ ဝဟန္တော ဧကဒိဝသံ “ဧကကော သန္တရုတ္တရောဝ မာတရံ ပဿိဿာမီ”တိ ဘိက္ခုနုပဿယံ အဂမာသိ။ တံ ဒိသွာ မာတာ “ကသ္မာ တွံ ဧကကော သန္တရုတ္တရောဝ ဣဓာဂတော”တိ စောဒေသိ။ သော မာတရာ စောဒိယမာနော “အယုတ္တံ မယာ ကတ”န္တိ ဥပ္ပန္နသံဝေဂေါ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ ဒိဝါဋ္ဌာနေ နိသိန္နော ဝိပဿိတွာ အရဟတ္တံ ပတွာ မာတု ဩဝါဒသမ္ပတ္တိပကာသနမုခေန အညံ ဗျာကရောန္တော—

၃၃၅။ “သာဓူ ဟိ ကိရ မေ မာတာ၊ ပတောဒံ ဥပဒံသယိ။
ယဿာဟံ ဝစနံ သုတွာ၊ အနုသိဋ္ဌော ဇနေတ္တိယာ။
အာရဒ္ဓဝီရိယော ပဟိတတ္တော၊ ပတ္တော သမ္ဗောဓိမုတ္တမံ။

၃၃၆။ အရဟာ ဒက္ခိဏေယျောမှိ၊ တေဝိဇ္ဇော အမတဒ္ဒသော။
ဇေတွာ နမုစိနော သေနံ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

၃၃၇။ အဇ္ဈတ္တဉ္စ ဗဟိဒ္ဓါ စ၊ ယေ မေ ဝိဇ္ဇိံသု အာသဝါ။
သဗ္ဗေ အသေသာ ဥစ္ဆိန္နာ၊ န စ ဥပ္ပဇ္ဇရေ ပုန။

၃၃၈။ ဝိသာရဒါ ခေါ ဘဂိနီ၊ ဧတမတ္ထံ အဘာသယိ။
အပိဟာ နူန မယိပိ၊ ဝနထော တေ န ဝိဇ္ဇတိ။

၃၃၉။ ပရိယန္တကတံ ဒုက္ခံ၊ အန္တိမောယံ သမုဿယော။
ဇာတိမရဏသံသာရော၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ”တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

၁-ဝေဠုဒတ္တ (သီ၊ ဣ)

Tattha **sādhū hi kira me mātā, patodaṁ upadaṁsayī**ti sādhu vata mātā mayhaṁ ovādasaṅkhātaṁ patodaṁ dasseti, tena me vīriyaṁ uttejentī uttamaṅge paññāsīse vijjhi. **Yassā**ti yassā me mātuyā. **Sambodhin**ti arahattaṁ. Ayaṁ hettha yojanā—janettiyā me anusiṭṭho yassā anusāsanībhūtaṁ vacanaṁ sutvā ahaṁ āraddhavīriyo pahitatto viharanto uttamaṁ aggaphalaṁ sambodhiṁ arahattaṁ patto.

Tato eva ārakattā kilesehi **arahā** puññakkhettatāya **dakkhiṇeyyo** dakkhiṇāraho amhi. Pubbenivāsañāṇādivijjāttayassa adhigatattā **tevijjo** nibbānassa sacchikatattā **amataddaso namucino** mārassa **senaṁ** kilesavāhiniṁ bodhipakkhiyasenāya jinitvā tassa jitattāyeva anāsavo sukhaṁ viharāmīti.

Idāni "anāsavo"ti vuttamatthaṁ pākaṭataraṁ kātuṁ "**ajjhattañcā**"ti gāthamāha. Tassattho—**ajjhattaṁ** ajjhattavatthukā ca **bahiddhā** bahiddhavatthukā ca **āsavā ye** mayhaṁ ariyamaggādhigamato pubbe **vijjiṁsu** upalabbhiṁsu, te sabbe anavasesā **ucchinnā** ariyamaggena samucchinnā pahīnā puna dāni kadācipi na ca uppajjeyyuṁ na uppajjissantiyevāti.

Idāni mātu vacanaṁ aṅkusaṁ katvā attanā arahattassa adhigatattā mātaraṁ thomento "**visāradā**"ti gāthamāha. Tattha **visāradā kho**ti ekaṁsena vigatasārajjā. Evaṁ mātu attano ca arahattādhigamena Satthu orasaputtabhāvaṁ ullapento[1] mātaraṁ "**bhaginī**"ti āha. **Etamatthaṁ abhāsayī**ti etaṁ mama ovādabhūtaṁ atthaṁ abhaṇi. Evaṁ pana maṁ ovadantī na kevalaṁ visāradā eva, atha kho **apihā nūna mayipi** tava puttakepi apihā asanthavā[2] maññe, kiṁ vā etena parikappanena[3]? **Vanatho te na vijjati** avijjādiko vanatho tava santāne nattheva, yā maṁ bhavakkhaye niyojesīti adhippāyo.

Idāni "tayā niyojitākāreneva mayā paṭipannan"ti dassento "**pariyantakatan**"ti osānagāthamāha, tassattho suviññeyyova.

Vaḍḍhattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Ulliṅgento (I) 2. Abandhavā (Ka) 3. Parikappatthena (Sī, I)

တတ္ထ **သာဓူ ဟိ ကိရ မေ မာတာ၊ ပတောဒံ ဥပဒံသယီ**တိ သာဓု ဝတ မာတာ မယှံ ဩဝါဒသင်္ခါတံ ပတောဒံ ဒသ္သေတိ၊ တေန မေ ဝီရိယံ ဥတ္တေဇေန္တီ ဥတ္တမင်္ဂေ ပညာသီသေ ဝိဇ္ဈိ။ **ယဿာ**တိ ယဿာ မေ မာတုယာ။ **သမ္ဗောဓိ**န္တိ အရဟတ္တံ။ အယံ ဟေတ္ထ ယောဇနာ—ဇနေတ္တိယာ မေ အနုသိဋ္ဌော ယဿာ အနုသာသနီဘူတံ ဝစနံ သုတွာ အဟံ အာရဒ္ဓဝီရိယော ပဟိတတ္တော ဝိဟရန္တော ဥတ္တမံ အဂ္ဂဖလံ သမ္ဗောဓိံ အရဟတ္တံ ပတ္တော။

တတော ဧဝ အာရကတ္တာ ကိလေသေဟိ **အရဟာ** ပုညက္ခေတ္တတာယ **ဒက္ခိဏေယျော** ဒက္ခိဏာရဟော အမှိ။ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏာဒိဝိဇ္ဇာတ္တယဿ အဓိဂတတ္တာ **တေဝိဇ္ဇော** နိဗ္ဗာနဿ သစ္ဆိကတတ္တာ **အမတဒ္ဒသော နမုစိနော** မာရဿ **သေနံ** ကိလေသဝါဟိနိံ ဗောဓိပက္ခိယသေနာယ ဇိနိတွာ တဿ ဇိတတ္တာယေဝ အနာသဝေါ သုခံ ဝိဟရာမီတိ။

ဣဒါနိ "အနာသဝေါ"တိ ဝုတ္တမတ္ထံ ပါကဋတရံ ကာတုံ "**အဇ္ဈတ္တဉ္စာ**"တိ ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—**အဇ္ဈတ္တံ** အဇ္ဈတ္တဝတ္ထုကာ စ **ဗဟိဒ္ဓါ** ဗဟိဒ္ဓဝတ္ထုကာ စ **အာသဝါ ယေ** မယှံ အရိယမဂ္ဂါဓိဂမတော ပုဗ္ဗေ **ဝိဇ္ဇိံသု** ဥပလဗ္ဘိံသု၊ တေ သဗ္ဗေ အနဝသေသာ **ဥစ္ဆိန္နာ** အရိယမဂ္ဂေန သမုစ္ဆိန္နာ ပဟီနာ ပုန ဒါနိ ကဒါစိပိ န စ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ န ဥပ္ပဇ္ဇိဿန္တိယေဝါတိ။

ဣဒါနိ မာတု ဝစနံ အင်္ကုသံ ကတွာ အတ္တနာ အရဟတ္တဿ အဓိဂတတ္တာ မာတရံ ထောမေန္တော "**ဝိသာရဒါ**"တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **ဝိသာရဒါ ခေါ**တိ ဧကံသေန ဝိဂတသာရဇ္ဇာ။ ဧဝံ မာတု အတ္တနော စ အရဟတ္တာဓိဂမေန သတ္ထု ဩရသပုတ္တဘာဝံ ဥလ္လပေန္တော[1] မာတရံ "**ဘဂိနီ**"တိ အာဟ။ **ဧတမတ္ထံ အဘာသယီ**တိ ဧတံ မမ ဩဝါဒဘူတံ အတ္ထံ အဘဏိ။ ဧဝံ ပန မံ ဩဝဒန္တီ န ကေဝလံ ဝိသာရဒါ ဧဝ၊ အထ ခေါ **အပိဟာ နူန မယိပိ** တဝ ပုတ္တကေပိ အပိဟာ အသန္ထဝါ[2] မညေ၊ ကိံ ဝါ ဧတေန ပရိကပ္ပနေန[3]? **ဝနထော တေ န ဝိဇ္ဇတိ** အဝိဇ္ဇာဒိကော ဝနထော တဝ သန္တာနေ နတ္ထေဝ၊ ယာ မံ ဘဝက္ခယေ နိယောဇေသီတိ အဓိပ္ပါယော။

ဣဒါနိ "တယာ နိယောဇိတာကာရေနေဝ မယာ ပဋိပန္န"န္တိ ဒဿေန္တော "**ပရိယန္တကတ**"န္တိ ဩသာနဂါထမာဟ၊ တဿတ္ထော သုဝိညေယျောဝ။

ဝဍ္ဎတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဥလ္လိင်္ဂေန္တော (ဣ) ၂-အဗန္ဓဝါ (က) ၃-ပရိကပ္ပတ္ထေန (သီ၊ ဣ)

6. Nadīkassapattheragāthāvaṇṇanā

Atthāya vata meti-ādikā āyasmato Nadīkassapattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinanto Padumuttarassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Satthāraṁ piṇḍāya carantaṁ disvā pasannamānaso attanā ropitassa ambarukkhassa paṭhamuppannaṁ manosilāvaṇṇaṁ ekaṁ ambaphalaṁ adāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Magadharaṭṭhe brāhmaṇakule Uruvelakassapassa bhātā hutvā nibbatto vayappatto nissaraṇajjhāsayatāya gharāvāsaṁ anicchanto tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā tīhi tāpasasatehi saddhiṁ Nerañjarāya nadiyā tīre assamaṁ māpetvā viharati. Nadītīre vasanato[1] hissa Kassapagottatāya ca **Nadīkassapo**ti samaññā ahosi. Tassa Bhagavā saparisassa ehibhikkhubhāvena upasampadaṁ adāsi. Taṁ sabbaṁ Khandhake[2] āgatameva. So Bhagavato **Ādittapariyāyadesanāya**[3] arahatte patiṭṭhāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

“Padumuttarabuddhassa, Lokajeṭṭhassa tādino.
Piṇḍāya vicarantassa, dhārato uttamaṁ yasaṁ.

Aggaphalaṁ gahetvāna, vippasannena cetasā.
Dakkhiṇeyyassa vīrassa, adāsiṁ Satthuno ahaṁ.

Tena kammena dvipadinda, Lokajeṭṭha Narāsabha.
Pattomhi acalaṁ ṭhānaṁ, hitvā jayaparājayaṁ.

Satasahassito kappe, yaṁ dānamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, aggadānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahatte pana patiṭṭhito aparabhāge attano paṭipattiṁ paccavekkhitvā diṭṭhisamugghātakittanamukhena aññaṁ byākaronto—

---

1. Vasato (Sī, I)
2. Vi 3. 31 piṭṭhādīsu.
3. Vi 3. 44; Saṁ 2. 251 piṭṭhesu.
4. Khu 4. 23 piṭṭhe.

၆-နဒီကဿပတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အတ္ထာယ ဝတ မေတိအာဒိကာ အာယသ္မတော နဒီကဿပတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနန္တော ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ပိဏ္ဍာယ စရန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော အတ္တနာ ရောပိတဿ အမ္ဗရုက္ခဿ ပဌမုပ္ပန္နံ မနောသိလာဝဏ္ဏံ ဧကံ အမ္ဗဖလံ အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ မဂဓရဋ္ဌေ ဗြာဟ္မဏကုလေ ဥရုဝေလကဿပဿ ဘာတာ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တော ဝယပ္ပတ္တော နိဿရဏဇ္ဈာသယတာယ ဃရာဝါသံ အနိစ္ဆန္တော တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ တီဟိ တာပသသတေဟိ သဒ္ဓိံ နေရဉ္ဇရာယ နဒိယာ တီရေ အဿမံ မာပေတွာ ဝိဟရတိ။ နဒီတီရေ ဝသနတော[1] ဟိဿ ကဿပဂေါတ္တတာယ စ **နဒီကဿပေါ**တိ သမညာ အဟောသိ။ တဿ ဘဂဝါ သပရိသဿ ဧဟိဘိက္ခုဘာဝေန ဥပသမ္ပဒံ အဒါသိ။ တံ သဗ္ဗံ ခန္ဓကေ[2] အာဂတမေဝ။ သော ဘဂဝတော **အာဒိတ္တပရိယာယဒေသနာယ**[3] အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[4]—

“ပဒုမုတ္တရဗုဒ္ဓဿ၊ လောကဇေဋ္ဌဿ တာဒိနော။
ပိဏ္ဍာယ ဝိစရန္တဿ၊ ဓာရတော ဥတ္တမံ ယသံ။

အဂ္ဂဖလံ ဂဟေတွာန၊ ဝိပ္ပသန္နေန စေတသာ။
ဒက္ခိဏေယျဿ ဝီရဿ၊ အဒါသိံ သတ္ထုနော အဟံ။

တေန ကမ္မေန ဒွိပဒိန္ဒ၊ လောကဇေဋ္ဌ နရာသဘ။
ပတ္တောမှိ အစလံ ဌာနံ၊ ဟိတွာ ဇယပရာဇယံ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဒါနမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ အဂ္ဂဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တေ ပန ပတိဋ္ဌိတော အပရဘာဂေ အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ဒိဋ္ဌိသမုဂ္ဃာတကိတ္တနမုခေန အညံ ဗျာကရောန္တော—

၁-ဝသတော (သီ၊ ဣ)
၂-ဝိ ၃-၃၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-ဝိ ၃-၄၄၊ သံ ၂-၂၅၁-ပိဋ္ဌေသု။
၄-ခု ၄-၂၃-ပိဋ္ဌေ။

340. Atthāya vata me Buddho, nadiṁ Nerañjaraṁ agā.
Yassāhaṁ dhammaṁ sutvāna, micchādiṭṭhiṁ vivajjayiṁ.

341. Yajiṁ uccāvace yaññe, aggihuttaṁ juhiṁ ahaṁ.
Esā suddhīti maññanto, andhabhūto puthujjano.

342. Diṭṭhigahanapakkhando, parāmāsena mohito.
Asuddhiṁ maññisaṁ suddhiṁ, andhabhūto aviddasu.

343. Micchādiṭṭhi pahīnā me, bhavā sabbe vidālitā.
Juhāmi dakkhiṇeyyaggiṁ, namassāmi Tathāgataṁ.

344. Mohā sabbe pahīnā me, bhavataṇhā padālitā.
Vikkhīṇo jātisaṁsāro, natthi dāni punabbhavo"ti—

imā pañca gāthā abhāsi.

Tattha **atthāya vata me**ti mayhaṁ atthāya vata hitāya vata. **Buddho**ti Sabbaññubuddho. **Nadiṁ Nerañjaraṁ agā**ti Nerañjarāsaṅkhātaṁ nadiṁ agañchi, tassā nadiyā tīre ca mama bhātu Uruvelakassapassa assamaṁ upagatoti adhippāyo.

Idāni yathāvuttamatthaṁ vivarituṁ **"yassāhan"**ti-ādi vuttaṁ. **Yassā**ti yassa Buddhassa Bhagavato. **Dhammaṁ sutvānā**ti catusaccapaṭisaṁyuttaṁ dhammaṁ sutvā, sotadvārānusārena upalabhitvā. **Micchādiṭṭhiṁ vivajjayin**ti "yaññādīhi suddhi hotī"ti-ādinayappavattaṁ viparītadassanaṁ pajahiṁ.

Micchādiṭṭhiṁ vivajjayinti vuttamevatthaṁ vitthāretvā dassetuṁ **"yajin"**ti-ādimāha. Tattha **yajiṁ uccāvace yaññe**ti pākaṭayaññe somayāgavājapeyyādike[1] nānāvidhe yaññe yajiṁ. **Aggihuttaṁ juhiṁ ahan**ti tesaṁ yaññānaṁ yajanavasena āhutiṁ paggaṇhanto aggiṁ paricariṁ. **Esā suddhīti maññanto**ti esā yaññakiriyā aggipāricariyā suddhihetubhāvato suddhi "evaṁ me saṁsārasuddhi hotī"ti maññamāno. **Andhabhūto puthujjano**ti paññācakkhuvekallena avijjandhatāya andhabhūto puthujjano hutvā. Vanagahanapabbatagahanādīni viya duratikkamanaṭṭhena diṭṭhiyeva gahanaṁ

1. Someyyajappeyyādike (Ka)

၃၄၀။ အတ္ထာယ ဝတ မေ ဗုဒ္ဓေါ၊ နဒိံ နေရဉ္ဇရံ အဂါ။
ယဿာဟံ ဓမ္မံ သုတွာန၊ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ ဝိဝဇ္ဇယိံ။

၃၄၁။ ယဇိံ ဥစ္စာဝစေ ယညေ၊ အဂ္ဂိဟုတ္တံ ဇုဟိံ အဟံ။
ဧသာ သုဒ္ဓီတိ မညန္တော၊ အန္ဓဘူတော ပုထုဇ္ဇနော။

၃၄၂။ ဒိဋ္ဌိဂဟနပက္ခန္ဒော၊ ပရာမာသေန မောဟိတော။
အသုဒ္ဓိံ မညိသံ သုဒ္ဓိံ၊ အန္ဓဘူတော အဝိဒ္ဒသု။

၃၄၃။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ ပဟီနာ မေ၊ ဘဝါ သဗ္ဗေ ဝိဒါလိတာ။
ဇုဟာမိ ဒက္ခိဏေယျဂ္ဂိံ၊ နမဿာမိ တထာဂတံ။

၃၄၄။ မောဟာ သဗ္ဗေ ပဟီနာ မေ၊ ဘဝတဏှာ ပဒါလိတာ။
ဝိက္ခီဏော ဇာတိသံသာရော၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ”တိ—

ဣမာ ပဉ္စ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **အတ္ထာယ ဝတ မေ**တိ မယှံ အတ္ထာယ ဝတ ဟိတာယ ဝတ။ **ဗုဒ္ဓေါ**တိ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓေါ။ **နဒိံ နေရဉ္ဇရံ အဂါ**တိ နေရဉ္ဇရာသင်္ခါတံ နဒိံ အဂဉ္ဆိ၊ တဿာ နဒိယာ တီရေ စ မမ ဘာတု ဥရုဝေလကဿပဿ အဿမံ ဥပဂတောတိ အဓိပ္ပါယော။

ဣဒါနိ ယထာဝုတ္တမတ္ထံ ဝိဝရိတုံ **“ယဿာဟ”**န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ **ယဿာ**တိ ယဿ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော။ **ဓမ္မံ သုတွာနာ**တိ စတုသစ္စပဋိသံယုတ္တံ ဓမ္မံ သုတွာ၊ သောတဒွါရာနုသာရေန ဥပလဘိတွာ။ **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ ဝိဝဇ္ဇယိ**န္တိ “ယညာဒီဟိ သုဒ္ဓိ ဟောတီ”တိအာဒိနယပ္ပဝတ္တံ ဝိပရီတဒဿနံ ပဇဟိံ။

မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ ဝိဝဇ္ဇယိန္တိ ဝုတ္တမေဝတ္ထံ ဝိတ္ထာရေတွာ ဒဿေတုံ **“ယဇိ”**န္တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ယဇိံ ဥစ္စာဝစေ ယညေ**တိ ပါကဋယညေ သောမယာဂ-ဝါဇပေယျာဒိကေ[1] နာနာဝိဓေ ယညေ ယဇိံ။ **အဂ္ဂိဟုတ္တံ ဇုဟိံ အဟ**န္တိ တေသံ ယညာနံ ယဇနဝသေန အာဟုတိံ ပဂ္ဂဏှန္တော အဂ္ဂိံ ပရိစရိံ။ **ဧသာ သုဒ္ဓီတိ မညန္တော**တိ ဧသာ ယညကိရိယာ အဂ္ဂိပါရိစရိယာ သုဒ္ဓိဟေတုဘာဝတော သုဒ္ဓိ “ဧဝံ မေ သံသာရသုဒ္ဓိ ဟောတီ”တိ မညမာနော။ **အန္ဓဘူတော ပုထုဇ္ဇနော**တိ ပညာစက္ခုဝေကလ္လေန အဝိဇ္ဇန္ဓတာယ အန္ဓဘူတော ပုထုဇ္ဇနော ဟုတွာ။ ဝနဂဟနပဗ္ဗတဂဟနာဒီနိ ဝိယ ဒုရတိက္ကမနဋ္ဌေန ဒိဋ္ဌိယေဝ ဂဟနံ

၁-သောမေယျဇပ္ပေယျာဒိကေ (က)

diṭṭhigahanaṁ, taṁ pakkhando anupaviṭṭhoti **diṭṭhigahanapakkhando. Parāmāsenā**ti dhammasabhāvaṁ atikkamitvā “idameva saccan”ti parāmasanato parāmāsasaṅkhātena micchābhinivesena. **Mohito**ti mūḷhabhāvaṁ pāpito. **Asuddhiṁ maññisaṁ suddhin**ti asuddhiṁ maggaṁ “suddhiṁ maggan”ti maññisaṁ maññiṁ. Tattha kāraṇamāha **“andhabhūto aviddasū”**ti. Yasmā avijjāya andhabhūto, tato eva dhammādhammaṁ yuttāyuttañca avidvā, tasmā tathā maññinti attho.

Micchādiṭṭhi pahīnā meti evaṁbhūtassa pana Satthu sammukhā catusaccagabbhaṁ dhammakathaṁ sutvā yoniso paṭipajjantassa ariyamaggasammādiṭṭhiyā sabbāpi micchādiṭṭhi samucchedappahānavasena mayhaṁ pahīnā. **Bhavā**ti kāmabhavādayo sabbepi bhavā ariyamaggasatthena **vidālitā** viddhaṁsitā. **Juhāmi dakkhiṇeyyaggin**ti āhavanīyādike aggī chaḍḍetvā sadevakassa lokassa aggadakkhiṇeyyatāya sabbassa ca pāpassa dahanato dakkhiṇeyyaggiṁ Sammāsambuddhaṁ juhāmi paricarāmi, tayidaṁ mayhaṁ dakkhiṇeyyaggiparicaraṇaṁ dadhinavanītamathitasappiādinirapekkhaṁ Satthu namassanamevāti āha **“namassāmi Tathāgatan”**ti. Atha vā **juhāmi dakkhiṇeyyaggin**ti dāyakānaṁ dakkhiṇāya mahapphalabhāvakaraṇena pāpassa ca dahanena dakkhiṇeyyaggibhūtaṁ attānaṁ juhāmi paricarāmi tathā katvā paricarāmi tathā katvā pariharāmi. Pubbe aggidevaṁ namassāmi, idāni pana namassāmi Tathāgatanti.

Mohā sabbe pahīnā meti dukkhe aññāṇādibhedā sabbe mohā mayhaṁ pahīnā samucchinnā, tato eva **“bhavataṇhā padālitā. Vikkhīṇo jātisaṁsāro, natthi dāni punabbhavo”**ti tīsu padesu me-saddo ānetvā yojetabbo.

Nadīkassapattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Gayākassapattheragāthāvaṇṇanā

Pāto majjhanhikanti-ādikā āyasmato Gayākassapattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinanto ito ekatiṁse kappe Sikhissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto nissaraṇajjhāsayatāya gharāvāsaṁ pahāya tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā

ဒိဋ္ဌိဂဟနံ၊ တံ ပက္ခန္ဒော အနုပဝိဋ္ဌောတိ **ဒိဋ္ဌိဂဟနပက္ခန္ဒော။ ပရာမာသေနာ**တိ ဓမ္မသဘာဝံ အတိက္ကမိတွာ “ဣဒမေဝ သစ္စ”န္တိ ပရာမသနတော ပရာမာသသင်္ခါတေန မိစ္ဆာဘိနိဝေသေန။ **မောဟိတော**တိ မူဠှဘာဝံ ပါပိတော။ **အသုဒ္ဓိံ မညိသံ သုဒ္ဓိ**န္တိ အသုဒ္ဓိံ မဂ္ဂံ “သုဒ္ဓိံ မဂ္ဂ”န္တိ မညိသံ မညိံ။ တတ္ထ ကာရဏမာဟ “**အန္ဓဘူတော အဝိဒ္ဒသူ**”တိ။ ယသ္မာ အဝိဇ္ဇာယ အန္ဓဘူတော၊ တတော ဧဝ ဓမ္မာဓမ္မံ ယုတ္တာယုတ္တဉ္စ အဝိဒွါ၊ တသ္မာ တထာ မညိန္တိ အတ္ထော။

မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ ပဟီနာ မေတိ ဧဝံဘူတဿ ပန သတ္ထု သမ္မုခါ စတုသစ္စဂဗ္ဘံ ဓမ္မကထံ သုတွာ ယောနိသော ပဋိပဇ္ဇန္တဿ အရိယမဂ္ဂသမ္မာဒိဋ္ဌိယာ သဗ္ဗာပိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနဝသေန မယှံ ပဟီနာ။ **ဘဝါ**တိ ကာမဘဝါဒယော သဗ္ဗေပိ ဘဝါ အရိယမဂ္ဂသတ္ထေန **ဝိဒါလိတာ** ဝိဒ္ဓံသိတာ။ **ဇုဟာမိ ဒက္ခိဏေယျဂ္ဂိ**န္တိ အာဟဝနီယာဒိကေ အဂ္ဂီ ဆဍ္ဍေတွာ သဒေဝကဿ လောကဿ အဂ္ဂဒက္ခိဏေယျတာယ သဗ္ဗဿ စ ပါပဿ ဒဟနတော ဒက္ခိဏေယျဂ္ဂိံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ ဇုဟာမိ ပရိစရာမိ၊ တယိဒံ မယှံ ဒက္ခိဏေယျဂ္ဂိပရိစရဏံ ဒဓိနဝနီတမထိတသပ္ပိအာဒိနိရပေက္ခံ သတ္ထု နမဿနမေဝါတိ အာဟ “**နမဿာမိ တထာဂတ**”န္တိ။ အထ ဝါ **ဇုဟာမိ ဒက္ခိဏေယျဂ္ဂိ**န္တိ ဒါယကာနံ ဒက္ခိဏာယ မဟပ္ဖလဘာဝကရဏေန ပါပဿ စ ဒဟနေန ဒက္ခိဏေယျဂ္ဂိဘူတံ အတ္တာနံ ဇုဟာမိ ပရိစရာမိ တထာ ကတွာ ပရိစရာမိ တထာ ကတွာ ပရိဟရာမိ။ ပုဗ္ဗေ အဂ္ဂိဒေဝံ နမဿာမိ၊ ဣဒါနိ ပန နမဿာမိ တထာဂတန္တိ။

မောဟာ သဗ္ဗေ ပဟီနာ မေတိ ဒုက္ခေ အညာဏာဒိဘေဒါ သဗ္ဗေ မောဟာ မယှံ ပဟီနာ သမုစ္ဆိန္နာ၊ တတော ဧဝ “**ဘဝတဏှာ ပဒါလိတာ။ ဝိက္ခီဏော ဇာတိသံသာရော၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ**”တိ တီသု ပဒေသု မေ-သဒ္ဒေါ အာနေတွာ ယောဇေတဗ္ဗော။

နဒီကဿပတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-ဂယာကဿပတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပါတော မဇ္ဈန္ဟိကန္တိအာဒိကာ အာယသ္မတော ဂယာကဿပတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနန္တော ဣတော ဧကတိံသေ ကပ္ပေ သိခိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော နိဿရဏဇ္ဈာသယတာယ ဃရာဝါသံ ပဟာယ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ

araññāyatane assamaṁ kāretvā vanamūlaphalāhāro vasati. Tena ca samayena Bhagavā eko adutiyo tassa assamasamīpena gacchati. So Bhagavantaṁ disvā pasannamānaso upasaṅkamitvā vanditvā ekamantaṁ ṭhito velaṁ oloketvā manoharāni kolaphalāni Satthu upanesi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto nissaraṇajjhāsayatāya gharāvāsaṁ pahāya tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā dvīhi tāpasasatehi saddhiṁ Gayāyaṁ viharati. Gayāyaṁ vasanato hissa Kassapagottatāya ca **Gayākassapo**ti samaññā ahosi. So Bhagavatā saddhiṁ parisāya ehibhikkhūpasampadaṁ datvā[1] **Ādittapariyāyadesanāya**[2] ovadiyamāno arahatte patiṭṭhāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

"Ajinena nivatthohaṁ, vākacīradharo tadā.
Khāriyā pūrayitvāna, kolaṁhāsiṁ mamassamaṁ.

Tamhi kāle Sikhī Buddho, eko adutiyo ahu.
Mamassamaṁ upagacchi, jānanto sabbakālikaṁ.

Sakaṁ cittaṁ pasādetvā, vanditvāna ca subbataṁ.
Ubho hatthehi paggayha, kolaṁ Buddhassadāsahaṁ.

Ekatiṁse ito kappe, yaṁ phalamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, koladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahatte pana patiṭṭhito attano paṭipattiṁ paccavekkhitvā pāpapavāhanakittanamukhena aññaṁ byākaronto—

345. "Pāto majjhanhikaṁ sāyaṁ, tikkhattuṁ divasassahaṁ.
Otariṁ udakaṁ sohaṁ, Gayāya gayaphagguyā.

346. Yaṁ mayā pakataṁ pāpaṁ, pubbe aññāsu jātisu.
Taṁ dānīdha pavāhemi, evaṁdiṭṭhi pure ahuṁ.

1. Labhitvā (Sī, I) 2. Vi 3. 44; Saṁ 2. 251 piṭṭhesu. 3. Khu 4. 24 piṭṭhādīsu.

အရညာယတနေ အဿမံ ကာရေတွာ ဝနမူလဖလာဟာရော ဝသတိ။ တေန စ သမယေန ဘဂဝါ ဧကော အဒုတိယော တဿ အဿမသမီပေန ဂစ္ဆတိ။ သော ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ ဌိတော ဝေလံ ဩလောကေတွာ မနောဟရာနိ ကောလဖလာနိ သတ္ထု ဥပနေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝယပ္ပတ္တော နိဿရဏဇ္ဈာသယတာယ ဃရာဝါသံ ပဟာယ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ ဒွီဟိ တာပသသတေဟိ သဒ္ဓိံ ဂယာယံ ဝိဟရတိ။ ဂယာယံ ဝသနတော ဟိဿ ကဿပဂေါတ္တတာယ စ **ဂယာကဿပေါ**တိ သမညာ အဟောသိ။ သော ဘဂဝတာ သဒ္ဓိံ ပရိသာယ ဧဟိဘိက္ခူပသမ္ပဒံ ဒတွာ[၁] **အာဒိတ္တပရိယာယဒေသနာယ**[၂] ဩဝဒိယမာနော အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၃]—

"အဇိနေန နိဝတ္ထောဟံ၊ ဝါကစီရဓရော တဒါ။
ခါရိယာ ပူရယိတွာန၊ ကောလံဟာသိံ မမဿမံ။

တမှိ ကာလေ သိခီ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဧကော အဒုတိယော အဟု။
မမဿမံ ဥပဂစ္ဆိ၊ ဇာနန္တော သဗ္ဗကာလိကံ။

သကံ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ၊ ဝန္ဒိတွာန စ သုဗ္ဗတံ။
ဥဘော ဟတ္ထေဟိ ပဂ္ဂယှ၊ ကောလံ ဗုဒ္ဓဿဒါသဟံ။

ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဖလမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ကောလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တေ ပန ပတိဋ္ဌိတော အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပါပပဝါ-ဟနကိတ္တနမုခေန အညံ ဗျာကရောန္တော—

၃၄၅။ "ပါတော မဇ္ဈန္ဟိကံ သာယံ၊ တိက္ခတ္တုံ ဒိဝသဿဟံ။
ဩတရိံ ဥဒကံ သောဟံ၊ ဂယာယ ဂယဖဂ္ဂုယာ။

၃၄၆။ ယံ မယာ ပကတံ ပါပံ၊ ပုဗ္ဗေ အညာသု ဇာတိသု။
တံ ဒါနီဓ ပဝါဟေမိ၊ ဧဝံဒိဋ္ဌိ ပုရေ အဟုံ။

၁-လဘိတွာ (သီ၊ ဣ) ၂-ဝိ ၃-၄၄၊ သံ ၂-၂၅၁-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-ခု ၄-၂၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။

347. Sutvā subhāsitaṁ vācaṁ, dhammatthasahitaṁ padaṁ.
Tathaṁ yāthāvakaṁ atthaṁ, yoniso paccavekkhisaṁ.

348. Ninhātasabbapāpomhi, nimmalo payato suci.
Suddho suddhassa dāyādo, putto Buddhassa oraso.

349. Ogayhaṭṭhaṅgikaṁ sotaṁ, sabbapāpaṁ pavāhayiṁ.
Tisso vijjā ajjhagamiṁ, kataṁ Buddhassa sāsanan"ti—

imā pañca gāthā abhāsi.

Tattha paṭhamagāthāya tāva ayaṁ saṅkhepattho—**pāto** sūriyuggamanavelāyaṁ, **majjhanhikaṁ** majjhanhavelāyaṁ, **sāyaṁ** sāyanhavelāyanti divasassa **tikkhattuṁ** tayo vāre ahaṁ udakaṁ **otariṁ** ogāhiṁ, otaranto ca sohaṁ na yattha katthaci yadā vā tadā vā otariṁ, atha kho **Gayāya** mahājanassa "pāpapavāhanan"ti abhisammate Gayātitthe, **gayaphagguyā** gayāphaggunāmake phaggunīmāsassa uttaraphaggunīnakkhatte anusaṁvaccharaṁ udakorohanamanuyutto ahosinti.

Idāni tadā yenādhippāyena udakorohanamanuyuttaṁ, taṁ dassetuṁ **"yaṁ mayā"**ti gāthamāha. Tassattho—"yaṁ mayā pubbe ito aññāsu jātīsu pāpakammaṁ upacitaṁ, taṁ idāni **idha** Gayātitthe imissā ca Gayāphagguyā iminā udakorohanena **pavāhemi** apanemi vikkhālemī"ti **pure** Satthu sāsanupagamanato pubbe **evaṁdiṭṭhi** evarūpaviparītadassano **ahuṁ** ahosiṁ.

Dhammatthasahitaṁ padanti vibhatti-alopena niddeso, dhammena ca atthena ca sahitakoṭṭhāsaṁ, ādito majjhato pariyosānato ca dhammūpasaṁhitaṁ atthūpasaṁhitaṁ suṭṭhu ekantena niyyānikaṁ katvā bhāsitaṁ vācaṁ[1] Sammāsambuddhavacanaṁ sutvā tena pakāsitaṁ paramatthabhāvena tacchabhāvato **tathaṁ** yathārahaṁ pavattinivatti-upāyabhāve byabhicārābhāvato[2] **yāthāvakaṁ** dukkhādi-**atthaṁ** **yoniso** upāyena pariññeyyādibhāvena **paccavekkhisaṁ** "dukkhaṁ pariññeyyaṁ, samudayo pahātabbo, nirodho

1. Bhāsitattā subhāsitaṁ vācaṁ (Sī, I)   2. Pavattita-upāyabhāve vibhāvitato (Ka)

၃၄၇။ သုတွာ သုဘာသိတံ ဝါစံ၊ ဓမ္မတ္ထသဟိတံ ပဒံ။
တထံ ယာထာဝကံ အတ္ထံ၊ ယောနိသော ပစ္စဝေက္ခိသံ။

၃၄၈။ နိန္ဟာတသဗ္ဗပါပေါမှိ၊ နိမ္မလော ပယတော သုစိ။
သုဒ္ဓေါ သုဒ္ဓဿ ဒါယာဒေါ၊ ပုတ္တော ဗုဒ္ဓဿ ဩရသော။

၃၄၉။ ဩဂယှဋ္ဌင်္ဂိကံ သောတံ၊ သဗ္ဗပါပံ ပဝါဟယိံ။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ အဇ္ဈဂမိံ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ—

ဣမာ ပဉ္စ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ ပဌမဂါထာယ တာဝ အယံ သင်္ခေပတ္ထော—**ပါတော** သူရိယုဂ္ဂမနဝေလာယံ, **မဇ္ဈန္ဟိကံ** မဇ္ဈန္ဟဝေလာယံ, **သာယံ** သာယန္ဟဝေလာယန္တိ ဒိဝသဿ **တိက္ခတ္တုံ** တယော ဝါရေ အဟံ ဥဒကံ **ဩတရိံ** ဩဂါဟိံ၊ ဩတရန္တော စ သောဟံ န ယတ္ထ ကတ္ထစိ ယဒါ ဝါ တဒါ ဝါ ဩတရိံ၊ အထ ခေါ **ဂယာယ** မဟာဇနဿ “ပါပပဝါဟန”န္တိ အဘိသမ္မတေ ဂယာတိတ္ထေ၊ **ဂယဖဂ္ဂုယာ** ဂယာဖဂ္ဂုနာမကေ ဖဂ္ဂုနီမာသဿ ဥတ္တရဖဂ္ဂုနီနက္ခတ္တေ အနုသံဝစ္ဆရံ ဥဒကောရောဟနမနုယုတ္တော အဟောသိန္တိ။

ဣဒါနိ တဒါ ယေနာဓိပ္ပါယေန ဥဒကောရောဟနမနုယုတ္တံ၊ တံ ဒဿေတုံ **“ယံ မယာ”**တိ ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—“ယံ မယာ ပုဗ္ဗေ ဣတော အညာသု ဇာတီသု ပါပကမ္မံ ဥပစိတံ၊ တံ ဣဒါနိ **ဣဓ** ဂယာတိတ္ထေ ဣမိဿာ စ ဂယာဖဂ္ဂုယာ ဣမိနာ ဥဒကောရောဟနေန **ပဝါဟေမိ** အပနေမိ ဝိက္ခာလေမီ”တိ **ပုရေ** သတ္ထု သာသနုပဂမနတော ပုဗ္ဗေ **ဧဝံဒိဋ္ဌိ** ဧဝရူပဝိပရီတဒဿနော **အဟုံ** အဟောသိံ။

ဓမ္မတ္ထသဟိတံ ပဒန္တိ ဝိဘတ္တိအလောပေန နိဒ္ဒေသော၊ ဓမ္မေန စ အတ္ထေန စ သဟိတကောဋ္ဌာသံ၊ အာဒိတော မဇ္ဈတော ပရိယောသာနတော စ ဓမ္မူပသံဟိတံ အတ္ထူပသံဟိတံ သုဋ္ဌု ဧကန္တေန နိယျာနိကံ ကတွာ ဘာသိတံ ဝါစံ[1] သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဝစနံ သုတွာ တေန ပကာသိတံ ပရမတ္ထဘာဝေန တစ္ဆဘာဝတော **တထံ** ယထာရဟံ ပဝတ္တိနိဝတ္တိဥပါယဘာဝေ ဗျဘိစာရာဘာဝတော[2] **ယာထာဝကံ** ဒုက္ခာဒိအတ္ထံ **ယောနိသော** ဥပါယေန ပရိညေယျာဒိဘာဝေန **ပစ္စဝေက္ခိသံ** “ဒုက္ခံ ပရိညေယျံ၊ သမုဒယော ပဟာတဗ္ဗော၊ နိရောဓော

၁-ဘာသိတတ္တာ သုဘာသိတံ ဝါစံ (သီ၊ ဣ)   ၂-ပဝတ္တိတဥပါယဘာဝေ ဝိဘာဝိတတော (က)

sacchikātabbo, maggo bhāvetabbo”ti pati-avekkhiṁ, ñāṇacakkhunā passiṁ paṭivijjhinti attho.

Ninhātasabbapāpomhīti evaṁ paṭividdhasaccattā eva ariyamaggajalena vikkhālitasabbapāpo amhi. Tato eva rāgamalādīnaṁ abhāvena nimmalattā **nimmalo.** Tato eva parisuddhakāyasamācāratāya parisuddhavacīsamācāratāya parisuddhamanosamācāratāya **payato suci suddho**[1]. Savāsanasabbakilesamalavisuddhiyā **Suddhassa** Buddhassa Bhagavato lokuttaradhammadāyassa ādiyanato **dāyādo.** Tasseva desanāñāṇasamuṭṭhāna-urovāyāmajanitābhijātitāya **oraso** putto amhīti yojanā.

Punapi attano paramatthato nhātakabhāvameva vibhāvetuṁ “**ogayhā**”ti osānagāthamāha. Tattha **ogayhā**ti ogāhetvā anupavisitvā. **Aṭṭhaṅgikaṁ sotan**ti sammādiṭṭhi-ādīhi aṭṭhaṅgasamodhānabhūtaṁ maggasotaṁ. **Sabbapāpaṁ pavāhayin**ti anavasesaṁ pāpamalaṁ pakkhālesiṁ, ariyamaggajalapavāhanena paramatthanhātako ahosiṁ. Tato eva **tisso vijjā ajjhagamiṁ, kataṁ Buddhassa sāsanan**ti vuttatthameva.

Gayākassapattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Vakkalittheragāthāvaṇṇanā

Vātarogābhinītoti-ādikā āyasmato Vakkalittherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Padumuttarassa Bhagavato kāle Haṁsavatīnagare kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto Satthu santikaṁ gacchantehi upāsakehi saddhiṁ vihāraṁ gantvā parisapariyante ṭhito dhammaṁ suṇanto Satthāraṁ ekaṁ bhikkhuṁ saddhādhimuttānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapentaṁ disvā sayampi taṁ ṭhānaṁ patthento Sattāhaṁ mahādānaṁ datvā paṇidhānaṁ akāsi. Satthā tassa anantarāyataṁ disvā byākari.

1. Parisuddhakāyasamācāratāya payato, parisuddhavacīsamācāratāya suci, suparisuddhamanosamācāratāya suddho (Sī, I, Ka)

သစ္ဆိကာတဗ္ဗော၊ မဂ္ဂေါ ဘာဝေတဗ္ဗော”တိ ပတိအဝေက္ခိံ၊ ဉာဏစက္ခုနာ ပဿိံ ပဋိဝိဇ္ဈိန္တိ အတ္ထော။

နိနှာတသဗ္ဗပါပေါမှီတိ ဧဝံ ပဋိဝိဒ္ဓသစ္စတ္တာ ဧဝ အရိယမဂ္ဂဇလေန ဝိက္ခာလိတသဗ္ဗပါပေါ အမှိ။ တတော ဧဝ ရာဂမလာဒီနံ အဘာဝေန နိမ္မလတ္တာ **နိမ္မလော**။ တတော ဧဝ ပရိသုဒ္ဓကာယသမာစာရတာယ ပရိသုဒ္ဓဝစီသမာစာရတာယ ပရိသုဒ္ဓမနောသမာစာရတာယ **ပယတော သုစိ သုဒ္ဓေါ**[၁]။ သဝါသနသဗ္ဗကိလေသမလဝိသုဒ္ဓိယာ **သုဒ္ဓဿ** ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော လောကုတ္တရဓမ္မဒါယဿ အာဒိယနတော **ဒါယာဒေါ**။ တဿေဝ ဒေသနာဉာဏသမုဋ္ဌာနဥရောဝါယာမဇနိတာဘိဇာတိတာယ **ဩရသော** ပုတ္တော အမှီတိ ယောဇနာ။

ပုနပိ အတ္တနော ပရမတ္ထတော နှာတကဘာဝမေဝ ဝိဘာဝေတုံ “**ဩဂယှာ**”တိ ဩသာနဂါထမာဟ။ တတ္ထ **ဩဂယှာ**တိ ဩဂါဟေတွာ အနုပဝိသိတွာ။ **အဋ္ဌင်္ဂိကံ သောတ**န္တိ သမ္မာဒိဋ္ဌိအာဒီဟိ အဋ္ဌင်္ဂသမောဓာနဘူတံ မဂ္ဂသောတံ။ **သဗ္ဗပါပံ ပဝါဟယိ**န္တိ အနဝသေသံ ပါပမလံ ပက္ခာလေသိံ၊ အရိယမဂ္ဂဇလပဝါဟနေန ပရမတ္ထနှာတကော အဟောသိံ။ တတော ဧဝ **တိဿော ဝိဇ္ဇာ အဇ္ဈဂမိံ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန**န္တိ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။

ဂယာကဿပတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-ဝက္ကလိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဝါတရောဂါဘိနီတောတိအာဒိကာ အာယသ္မတော ဝက္ကလိတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဟံသဝတီနဂရေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော သတ္ထု သန္တိကံ ဂစ္ဆန္တေဟိ ဥပါသကေဟိ သဒ္ဓိံ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ ပရိသပရိယန္တေ ဌိတော ဓမ္မံ သုဏန္တော သတ္ထာရံ ဧကံ ဘိက္ခုံ သဒ္ဓါဓိမုတ္တာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေန္တံ ဒိသွာ သယမ္ပိ တံ ဌာနံ ပတ္ထေန္တော သတ္တာဟံ မဟာဒါနံ ဒတွာ ပဏိဓာနံ အကာသိ။ သတ္ထာ တဿ အနန္တရာယတံ ဒိသွာ ဗျာကရိ။

၁-ပရိသုဒ္ဓကာယသမာစာရတာယ ပယတော၊ ပရိသုဒ္ဓဝစီသမာစာရတာယ သုစိ၊ သုပရိသုဒ္ဓမနောသမာစာရတာယ သုဒ္ဓေါ (သီ၊ ဣ၊ က)

Sopi yāvajīvaṁ kusalaṁ katvā devamanussesu saṁsaranto amhākaṁ Satthu kāle Sāvatthiyaṁ brāhmaṇakule nibbatti, **Vakkalī**tissa nāmaṁ akaṁsu. So vuddhippatto tayo vede uggaṇhitvā brāhmaṇasippesu nipphattiṁ gato Satthāraṁ disvā rūpakāyassa sampattidassanena atitto Satthārā saddhiṁyeva vicarati. ( )[1] “agāramajjhe vasanto niccakālaṁ Satthāraṁ daṭṭhuṁ na labhissāmī”ti Satthu santike pabbajitvā ṭhapetvā bhojanavelaṁ sarīrakiccakālañca sesakāle yattha ṭhitena sakkā dasabalaṁ passituṁ, tattha ṭhito aññaṁ kiccaṁ pahāya Bhagavantaṁ olokentova viharati. Satthā tassa ñāṇaparipākaṁ āgamento bahukālaṁ tasmiṁ rūpadassaneneva vicarante kiñci avatvā punekadivasaṁ “kiṁ te Vakkali iminā pūtikāyena diṭṭhena, yo kho Vakkali dhammaṁ passati, so maṁ passati. Yo maṁ passati, so dhammaṁ passati. Dhammaṁ hi Vakkali passanto maṁ passati, maṁ passanto dhammaṁ passatī”ti[2] āha.

Satthari evaṁ vadantepi thero Satthu dassanaṁ pahāya aññattha gantuṁ na sakkoti. Tato Satthā “nāyaṁ bhikkhu saṁvegaṁ alabhitvā bujjhissatī”ti vassūpanāyikadivase “apehi Vakkalī”ti theraṁ paṇāmesi. So Satthārā paṇāmito sammukhe ṭhātuṁ asakkonto “kiṁ mayhaṁ jīvitena, yohaṁ Satthāraṁ daṭṭhuṁ na labhāmī”ti Gijjhakūṭapabbate papātaṭṭhānaṁ abhiruhi. Satthā tassa taṁ pavattiṁ ñatvā “ayaṁ bhikkhu mama santikā assāsaṁ alabhanto maggaphalānaṁ upanissayaṁ nāseyyā”ti attānaṁ dassetuṁ obhāsaṁ vissajjento—

“Pāmojjabahulo bhikkhu, pasanno Buddhasāsane.
Adhigacche padaṁ santaṁ, saṅkhārūpasamaṁ sukhan”ti[3]—

gāthaṁ vatvā “ehi Vakkalī”ti hatthaṁ pasāresi. Thero “Dasabalo me diṭṭho, ‘ehī’ti avhānampi laddhan”ti balavapītisomanassaṁ uppādetvā “kuto āgacchāmī”ti attano gamanabhāvaṁ ajānitvā Satthu sammukhe ākāse[4] pakkhandanto paṭhamapādena pabbate ṭhitoyeva Satthārā

1. Aṁ-Ṭṭha 1. 195 piṭṭhe pana ( ) etthantare kānici vākyāni dissanti.
2. Saṁ 2. 98 piṭṭhe.
3. Khu 1. 68 piṭṭhe Dhammapade.
4. Ākāsena (Ka)

သောပိ ယာဝဇီဝံ ကုသလံ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော အမှာကံ သတ္ထု ကာလေ သာဝတ္ထိယံ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ဝက္ကလီ**တိဿ နာမံ အကံသု။ သော ဝုဒ္ဓိပ္ပတ္တော တယော ဝေဒေ ဥဂ္ဂဏှိတွာ ဗြာဟ္မဏသိပ္ပေသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂတော သတ္ထာရံ ဒိသွာ ရူပကာယဿ သမ္ပတ္တိဒဿနေန အတိတ္တော သတ္ထာရာ သဒ္ဓိံယေဝ ဝိစရတိ။ ( )[1] “အဂါရမဇ္ဈေ ဝသန္တော နိစ္စကာလံ သတ္ထာရံ ဒဋ္ဌုံ န လဘိဿာမီ”တိ သတ္ထု သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဌပေတွာ ဘောဇနဝေလံ သရီရကိစ္စကာလဉ္စ သေသကာလေ ယတ္ထ ဌိတေန သက္ကာ ဒသဗလံ ပဿိတုံ၊ တတ္ထ ဌိတော အညံ ကိစ္စံ ပဟာယ ဘဂဝန္တံ ဩလောကေန္တောဝ ဝိဟရတိ။ သတ္ထာ တဿ ဉာဏပရိပါကံ အာဂမေန္တော ဗဟုကာလံ တသ္မိံ ရူပဒဿနေနေဝ ဝိစရန္တေ ကိဉ္စိ အဝတွာ ပုနေကဒိဝသံ “ကိံ တေ ဝက္ကလိ ဣမိနာ ပူတိကာယေန ဒိဋ္ဌေန၊ ယော ခေါ ဝက္ကလိ ဓမ္မံ ပဿတိ၊ သော မံ ပဿတိ။ ယော မံ ပဿတိ၊ သော ဓမ္မံ ပဿတိ။ ဓမ္မံ ဟိ ဝက္ကလိ ပဿန္တော မံ ပဿတိ၊ မံ ပဿန္တော ဓမ္မံ ပဿတီ”တိ[2] အာဟ။

သတ္ထရိ ဧဝံ ဝဒန္တေပိ ထေရော သတ္ထု ဒဿနံ ပဟာယ အညတ္ထ ဂန္တုံ န သက္ကောတိ။ တတော သတ္ထာ “နာယံ ဘိက္ခု သံဝေဂံ အလဘိတွာ ဗုဇ္ဈိဿတီ”တိ ဝဿူပနာယိကဒိဝသေ “အပေဟိ ဝက္ကလီ”တိ ထေရံ ပဏာမေသိ။ သော သတ္ထာရာ ပဏာမိတော သမ္မုခေ ဌာတုံ အသက္ကောန္တော “ကိံ မယှံ ဇီဝိတေန၊ ယောဟံ သတ္ထာရံ ဒဋ္ဌုံ န လဘာမီ”တိ ဂိဇ္ဈကူဋပဗ္ဗတေ ပပါတဋ္ဌာနံ အဘိရုဟိ။ သတ္ထာ တဿ တံ ပဝတ္တိံ ဉတွာ “အယံ ဘိက္ခု မမ သန္တိကာ အဿာသံ အလဘန္တော မဂ္ဂဖလာနံ ဥပနိဿယံ နာသေယျာ”တိ အတ္တာနံ ဒဿေတုံ ဩဘာသံ ဝိဿဇ္ဇေန္တော—

“ပါမောဇ္ဇဗဟုလော ဘိက္ခု၊ ပသန္နော ဗုဒ္ဓသာသနေ။
အဓိဂစ္ဆေ ပဒံ သန္တံ၊ သင်္ခါရူပသမံ သုခ”န္တိ[3]—

ဂါထံ ဝတွာ “ဧဟိ ဝက္ကလီ”တိ ဟတ္ထံ ပသာရေသိ။ ထေရော “ဒသဗလော မေ ဒိဋ္ဌော၊ ‘ဧဟီ’တိ အဝှာနမ္ပိ လဒ္ဓ”န္တိ ဗလဝပီတိသောမနဿံ ဥပ္ပါဒေတွာ “ကုတော အာဂစ္ဆာမီ”တိ အတ္တနော ဂမနဘာဝံ အဇာနိတွာ သတ္ထု သမ္မုခေ အာကာသေ[4] ပက္ခန္ဒန္တော ပဌမပါဒေန ပဗ္ဗတေ ဌိတောယေဝ သတ္ထာရာ

၁-အံ-ဋ္ဌ ၁-၁၉၅-ပိဋ္ဌေ ပန ( )ဧတ္ထန္တရေ ကာနိစိ ဝါကျာနိ ဒိဿန္တိ။
၂-သံ ၂-၉၈-ပိဋ္ဌေ။
၃-ခု ၁-၆၈-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။
၄-အာကာသေန (က)

vuttagāthaṁ āvajjento ākāseyeva pītiṁ vikkhambhetvā saha paṭisambhidāhi arahattaṁ pāpuṇīti **Aṅguttaraṭṭhakathāyaṁ**[1] **Dhammapadavaṇṇanāyañca**[2] āgataṁ.

Idha pana evaṁ vadanti—"kiṁ te Vakkalī"ti-ādinā Satthārā ovadito Gijjhakūṭe viharanto vipassanaṁ paṭṭhapesi, tassa saddhāya balavabhāvato eva vipassanā vīthiṁ na otarati, Bhagavā taṁ ñatvā kammaṭṭhānaṁ sodhetvā adāsi. Puna vipassanaṁ matthakaṁ pāpetuṁ nāsakkhiyeva, athassa āhāravekallena vātābādho uppajji, taṁ vātābādhena pīḷiyamānaṁ ñatvā Bhagavā tattha gantvā pucchanto—

350. "Vātarogābhinīto tvaṁ, viharaṁ kānane vane.
Paviddhagocare[3] lūkhe, kathaṁ bhikkhu karissasī"ti—

āha. Taṁ sutvā thero—

351. "Pītisukhena vipulena, pharamāno samussayaṁ.
Lūkhampi abhisambhonto, viharissāmi kānane.

352. Bhāvento satipaṭṭhāne, indriyāni balāni ca.
Bojjhaṅgāni ca bhāvento, viharissāmi kānane.

353. Āraddhavīriye pahitatte, niccaṁ daḷhaparakkame.
Samagge sahite disvā, viharissāmi kānane.

354. Anussaranto Sambuddhaṁ, aggaṁ dantaṁ samāhitaṁ.
Atandito rattindivaṁ, viharissāmi kānane"ti—

catasso gāthā abhāsi.

Tattha **vātarogābhinīto**ti vātābādhena aseribhāvaṁ upanīto, vātabyādhinā abhibhūto. **Tvan**ti theraṁ ālapati. **Viharan**ti tena iriyāpathavihārena viharanto. **Kānane vane**ti kānanabhūte vane, mahā-araññeti attho. **Paviddhagocare**ti vissaṭṭhagocare dullabhapaccaye. Vātarogassa sappāyānaṁ sappi-ādibhesajjānaṁ abhāvena pharusabhūmibhāgatāya ca **lūkhe** lūkhaṭṭhāne. **Kathaṁ bhikkhu karissasī**ti bhikkhu tvaṁ kathaṁ viharissasīti Bhagavā pucchi.

1. Aṁ-Ṭṭha 1. 196 piṭṭhe.
2. Dhammapada-Ṭṭha 2. 381 piṭṭhe.
3. Paviṭṭhagocare (Sī, Ka)

ဝုတ္တဂါထံ အာဝဇ္ဇေန္တော အာကာသေယေဝ ပီတိံ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ အရဟတ္တံ ပါပုဏီတိ **အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာယံ**[1] **ဓမ္မပဒဝဏ္ဏနာယဉ္စ**[2] အာဂတံ။

ဣဓ ပန ဧဝံ ဝဒန္တိ—“ကိံ တေ ဝက္ကလီ”တိအာဒိနာ သတ္ထာရာ ဩဝဒိတော ဂိဇ္ဈကူဋေ ဝိဟရန္တော ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေသိ၊ တဿ သဒ္ဓါယ ဗလဝဘာဝတော ဧဝ ဝိပဿနာ ဝီထိံ န ဩတရတိ၊ ဘဂဝါ တံ ဉတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ သောဓေတွာ အဒါသိ။ ပုန ဝိပဿနံ မတ္ထကံ ပါပေတုံ နာသက္ခိယေဝ၊ အထဿ အာဟာရဝေကလ္လေန ဝါတာဗာဓော ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ တံ ဝါတာဗာဓေန ပီဠိယမာနံ ဉတွာ ဘဂဝါ တတ္ထ ဂန္တွာ ပုစ္ဆန္တော—

၃၅၀။ “ဝါတရောဂါဘိနီတော တွံ၊ ဝိဟရံ ကာနနေ ဝနေ။
ပဝိဒ္ဓဂေါစရေ[3] လူခေ၊ ကထံ ဘိက္ခု ကရိဿသီ”တိ—

အာဟ။ တံ သုတွာ ထေရော—

၃၅၁။ “ပီတိသုခေန ဝိပုလေန၊ ဖရမာနော သမုဿယံ။
လူခမ္ပိ အဘိသမ္ဘောန္တော၊ ဝိဟရိဿာမိ ကာနနေ။

၃၅၂။ ဘာဝေန္တော သတိပဋ္ဌာနေ၊ ဣန္ဒြိယာနိ ဗလာနိ စ။
ဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ စ ဘာဝေန္တော၊ ဝိဟရိဿာမိ ကာနနေ။

၃၅၃။ အာရဒ္ဓဝီရိယေ ပဟိတတ္တေ၊ နိစ္စံ ဒဠှပရက္ကမေ။
သမဂ္ဂေ သဟိတေ ဒိသွာ၊ ဝိဟရိဿာမိ ကာနနေ။

၃၅၄။ အနုဿရန္တော သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ အဂ္ဂံ ဒန္တံ သမာဟိတံ။
အတန္ဒိတော ရတ္တိန္ဒိဝံ၊ ဝိဟရိဿာမိ ကာနနေ”တိ—

စတဿော ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဝါတရောဂါဘိနီတော**တိ ဝါတာဗာဓေန အသေရိဘာဝံ ဥပနီတော၊ ဝါတဗျာဓိနာ အဘိဘူတော။ **တွန္တိ** ထေရံ အာလပတိ။ **ဝိဟရန္တိ** တေန ဣရိယာပထဝိဟာရေန ဝိဟရန္တော။ **ကာနနေ ဝနေ**တိ ကာနနဘူတေ ဝနေ၊ မဟာအရညေတိ အတ္ထော။ **ပဝိဒ္ဓဂေါစရေ**တိ ဝိဿဋ္ဌဂေါစရေ ဒုလ္လဘပစ္စယေ။ ဝါတရောဂဿ သပ္ပါယာနံ သပ္ပိအာဒိဘေသဇ္ဇာနံ အဘာဝေန ဖရုသဘူမိဘာဂတာယ စ **လူခေ** လူခဋ္ဌာနေ။ **ကထံ ဘိက္ခု ကရိဿသီ**တိ ဘိက္ခု တွံ ကထံ ဝိဟရိဿသီတိ ဘဂဝါ ပုစ္ဆိ။

၁-အံ-ဋ္ဌ ၁-၁၉၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဓမ္မပဒ-ဋ္ဌ ၂-၃၈၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ပဝိဋ္ဌဂေါစရေ (သီ၊ က)

Taṁ sutvā thero nirāmisapītisomanassādinā attano sukhavihāraṁ pakāsento **“pītisukhenā”**ti-ādimāha. Tattha **pītisukhenā**ti ubbegalakkhaṇāya pharaṇalakkhaṇāya ca pītiyā taṁsampayuttasukhena ca. Tenāha **“vipulenā”**ti, uḷārenāti attho. **Pharamāno samussayan**ti yathāvuttapītisukhasamuṭṭhitehi paṇītehi rūpehi sakalaṁ kāyaṁ pharāpento nirantaraṁ phuṭaṁ karonto. **Lūkhampi abhisambhonto**ti araññāvāsajanitaṁ sallekhavuttihetukaṁ dussahampi paccayalūkhaṁ abhibhavanto adhivāsento. **Viharissāmi kānane**ti jhānasukhena vipassanāsukhena ca araññāyatane viharissāmīti attho. Tenāha “sukhañca kāyena paṭisaṁvedesin”ti[1],

“Yato yato sammasati, khandhānaṁ udayabbayaṁ.
Labhatī pītipāmojjaṁ, amataṁ taṁ vijānatan”ti[2] ca.

Bhāvento satipaṭṭhāneti maggapariyāpanne kāyānupassanādike cattāro satipaṭṭhāne uppādento vaḍḍhento ca. **Indriyānī**ti maggapariyāpannāni eva saddhādīni pañcindriyāni. **Balānī**ti tathā saddhādīni pañca balāni. **Bojjhaṅgānī**ti tathā satisambojjhaṅgādīni satta bojjhaṅgāni. **Ca**-saddena[3] sammappadhāna-iddhipādamaggaṅgāni saṅgaṇhāti. Tadavinābhāvato hi taggahaṇeneva tesaṁ gahaṇaṁ hoti. **Viharissāmī**ti yathāvutte bodhipakkhiyadhamme bhāvento maggasukhena tadadhigamasiddhena phalasukhena nibbānasukhena ca viharissāmi.

Āraddhavīriyeti catubbidhasammappadhānavasena paggahitavīriye. **Pahitatte**ti nibbānaṁ patipesitacitte. **Niccaṁ daḷhaparakkame**ti sabbakālaṁ asithilavīriye. Avivādavasena kāyasāmaggidānavasena ca **samagge.** Diṭṭhisīlasāmaññena **sahite** sabrahmacārī disvā. Etena kalyāṇamittasampattiṁ dasseti.

Anussaranto Sambuddhanti sammā sāmaṁ sabbadhammānaṁ buddhattā Sammāsambuddhaṁ sabbasattuttamatāya **aggaṁ** uttamena damathena **dantaṁ** anuttarasamādhinā **samāhitaṁ atandito** analaso hutvā **rattindivaṁ** sabbakālaṁ “itipi so Bhagavā Arahan”ti-ādinā anussaranto viharissāmi. Etena

1. Vi 1. 5 piṭṭhe. 2. Khu 1. 67 piṭṭhe Dhammapade. 3. Cakārasamuccayena (Sī)

တံ သုတွာ ထေရော နိရာမိသပီတိသောမနဿာဒိနာ အတ္တနော သုခဝိဟာရံ ပကာသေန္တော “**ပီတိသုခေန**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ပီတိသုခေနာ**တိ ဥဗ္ဗေဂလက္ခဏာယ ဖရဏလက္ခဏာယ စ ပီတိယာ တံသမ္ပယုတ္တသုခေန စ။ တေနာဟ “**ဝိပုလေန**”တိ၊ ဥဠာရေနာတိ အတ္ထော။ **ဖရမာနော သမုဿယန္တိ** ယထာဝုတ္တပီတိသုခသမုဋ္ဌိတေဟိ ပဏီတေဟိ ရူပေဟိ သကလံ ကာယံ ဖရာပေန္တော နိရန္တရံ ဖုဋံ ကရောန္တော။ **လူခမ္ပိ အဘိသမ္ဘောန္တော**တိ အရညာဝါသဇနိတံ သလ္လေခဝုတ္တိဟေတုကံ ဒုဿဟမ္ပိ ပစ္စယလူခံ အဘိဘဝန္တော အဓိဝါသေန္တော။ **ဝိဟရိဿာမိ ကာနနေ**တိ ဈာနသုခေန ဝိပဿနာသုခေန စ အရညာယတနေ ဝိဟရိဿာမီတိ အတ္ထော။ တေနာဟ “သုခဉ္စ ကာယေန ပဋိသံဝေဒေသိ”န္တိ[၁],

“ယတော ယတော သမ္မသတိ၊ ခန္ဓာနံ ဥဒယဗ္ဗယံ။
လဘတီ ပီတိပါမောဇ္ဇံ၊ အမတံ တံ ဝိဇာနတ”န္တိ[၂] စ။

ဘာဝေန္တော သတိပဋ္ဌာနေတိ မဂ္ဂပရိယာပန္နေ ကာယာနုပဿနာဒိကေ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနေ ဥပ္ပါဒေန္တော ဝဍ္ဎေန္တော စ။ **ဣန္ဒြိယာနီ**တိ မဂ္ဂပရိယာပန္နာနိ ဧဝ သဒ္ဓါဒီနိ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ။ **ဗလာနီ**တိ တထာ သဒ္ဓါဒီနိ ပဉ္စ ဗလာနိ။ **ဗောဇ္ဈင်္ဂါနီ**တိ တထာ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါဒီနိ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ။ **စ**-သဒ္ဒေန[၃] သမ္မပ္ပဓာနဣဒ္ဓိပါဒမဂ္ဂင်္ဂါနိ သင်္ဂဏှာတိ။ တဒဝိနာဘာဝတော ဟိ တဂ္ဂဟဏေနေဝ တေသံ ဂဟဏံ ဟောတိ။ **ဝိဟရိဿာမီ**တိ ယထာဝုတ္တေ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မေ ဘာဝေန္တော မဂ္ဂသုခေန တဒဓိဂမသိဒ္ဓေန ဖလသုခေန နိဗ္ဗာနသုခေန စ ဝိဟရိဿာမိ။

အာရဒ္ဓဝီရိယေတိ စတုဗ္ဗိဓသမ္မပ္ပဓာနဝသေန ပဂ္ဂဟိတဝီရိယေ။ **ပဟိတတ္တေ**တိ နိဗ္ဗာနံ ပတိပေသိတစိတ္တေ။ **နိစ္စံ ဒဠှပရက္ကမေ**တိ သဗ္ဗကာလံ အသိထိလဝီရိယေ။ အဝိဝါဒဝသေန ကာယသာမဂ္ဂိဒါနဝသေန စ **သမဂ္ဂေ**။ ဒိဋ္ဌိသီလသာမညေန **သဟိတေ** သဗြဟ္မစာရီ ဒိသွာ။ ဧတေန ကလျာဏမိတ္တသမ္ပတ္တိံ ဒဿေတိ။

အနုဿရန္တော သမ္ဗုဒ္ဓန္တိ သမ္မာ သာမံ သဗ္ဗဓမ္မာနံ ဗုဒ္ဓတ္တာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ သဗ္ဗသတ္တုတ္တမတာယ **အဂ္ဂံ** ဥတ္တမေန ဒမထေန **ဒန္တံ** အနုတ္တရသမာဓိနာ **သမာဟိတံ အတန္ဒိတော** အနလသော ဟုတွာ **ရတ္တိန္ဒိဝံ** သဗ္ဗကာလံ “ဣတိပိ သော ဘဂဝါ အရဟ”န္တိအာဒိနာ အနုဿရန္တော ဝိဟရိဿာမိ။ ဧတေန

၁-ဝိ ၁-၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၁-၆၇-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။ ၃-စကာရသမုစ္စယေန (သီ)

Buddhānussatibhāvanāya yuttākāradassanena[1] sabbattha kammaṭṭhānānuyogamāha, purimena pārihāriyakammaṭṭhānānuyogaṁ.

Evaṁ pana vatvā thero vipassanaṁ ussukkāpetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

"Ito satasahassamhi, kappe uppajji nāyako.
Anomanāmo amito, nāmena Padumuttaro.

Padumākāravadano, padumāmalasucchavī.
Lokenānupalittova, toyena padumaṁ yathā.

Vīro padumapattakkho, kanto ca padumaṁ yathā.
Padumuttaragandhova, tasmā so Padumuttaro.

Lokajeṭṭho ca nimmāno, andhānaṁ nayanūpamo.
Santaveso guṇanidhi, karuṇāmatisāgaro.

Sa kadāci Mahāvīro, brahmāsurasuraccito.
Sadevamanujākiṇṇe, janamajjhe Jinuttamo.

Vadanena sugandhena, madhurena rutena ca.
Rañjayaṁ parisaṁ sabbaṁ, santhavī sāvakaṁ sakaṁ.

Saddhādhimutto sumati, mama dassanalālaso.
Natthi etādiso añño, yathāyaṁ bhikkhu Vakkali.

Tadāhaṁ Haṁsavatiyaṁ, nagare brāhmaṇatrajo.
Hutvā sutvā ca taṁ vākyaṁ, taṁ ṭhānamabhirocayiṁ.

Sasāvakaṁ taṁ vimalaṁ, nimantetvā Tathāgataṁ.
Satthāhaṁ bhojayitvāna, dussehacchādayiṁ tadā.

Nipacca sirasā tassa, anantaguṇasāgare.
Nimuggo pītisampuṇṇo, idaṁ vacanamabraviṁ.

Yo so tayā santhavito, ito sattamake Muni.
Bhikkhu saddhāvataṁ aggo, tādiso homahaṁ Mune.

---

1. Yuttappayuttadassanena (Sī, I)
2. Khu 4. 115 piṭṭhādīsu.

ဗုဒ္ဓါနုဿတိဘာဝနာယ ယုတ္တာကာရဒဿနေန[၁] သဗ္ဗတ္ထ ကမ္မဋ္ဌာနာနုယောဂမာဟ၊ ပုရိမေန ပါရိဟာရိယကမ္မဋ္ဌာနာနုယောဂံ။

ဧဝံ ပန ဝတွာ ထေရော ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

"ဣတော သတသဟဿမှိ၊ ကပ္ပေ ဥပ္ပဇ္ဇိ နာယကော။
အနောမနာမော အမိတော၊ နာမေန ပဒုမုတ္တရော။

ပဒုမာကာရဝဒနော၊ ပဒုမာမလသုစ္ဆဝီ။
လောကေနာနုပလိတ္တောဝ၊ တောယေန ပဒုမံ ယထာ။

ဝီရော ပဒုမပတ္တက္ခော၊ ကန္တော စ ပဒုမံ ယထာ။
ပဒုမုတ္တရဂန္ဓောဝ၊ တသ္မာ သော ပဒုမုတ္တရော။

လောကဇေဋ္ဌော စ နိမ္မာနော၊ အန္ဓာနံ နယနူပမော။
သန္တဝေသော ဂုဏနိဓိ၊ ကရုဏာမတိသာဂရော။

သ ကဒါစိ မဟာဝီရော၊ ဗြဟ္မာသုရသုရစ္စိတော။
သဒေဝမနုဇာကိဏ္ဏေ၊ ဇနမဇ္ဈေ ဇိနုတ္တမော။

ဝဒနေန သုဂန္ဓေန၊ မဓုရေန ရုတေန စ။
ရဉ္ဇယံ ပရိသံ သဗ္ဗံ၊ သန္ထဝီ သာဝကံ သကံ။

သဒ္ဓါဓိမုတ္တော သုမတိ၊ မမ ဒဿနလာလသော။
နတ္ထိ ဧတာဒိသော အညော၊ ယထာယံ ဘိက္ခု ဝက္ကလိ။

တဒါဟံ ဟံသဝတိယံ၊ နဂရေ ဗြာဟ္မဏတြဇော။
ဟုတွာ သုတွာ စ တံ ဝါကျံ၊ တံ ဌာနမဘိရောစယိံ။

သသာဝကံ တံ ဝိမလံ၊ နိမန္တေတွာ တထာဂတံ။
သတ္တာဟံ ဘောဇယိတွာန၊ ဒုဿေဟစ္ဆာဒယိံ တဒါ။

နိပစ္စ သိရသာ တဿ၊ အနန္တဂုဏသာဂရေ။
နိမုဂ္ဂေါ ပီတိသမ္ပုဏ္ဏော၊ ဣဒံ ဝစနမဗြဝိံ။

ယော သော တယာ သန္ထဝိတော၊ ဣတော သတ္တမကေ မုနိ။
ဘိက္ခု သဒ္ဓါဝတံ အဂ္ဂေါ၊ တာဒိသော ဟောမဟံ မုနေ။

၁-ယုတ္တပ္ပယုတ္တဒဿနေန (သီ၊ ဣ)
၂-ခု ၄-၁၁၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Evaṁ vutte Mahāvīro, anāvaraṇadassano.
Imaṁ vākyaṁ udīresi, parisāya Mahāmuni.

Passathetaṁ māṇavakaṁ, pītamaṭṭhanivāsanaṁ.
Hemayaññopacitaṅgaṁ, jananettamanoharaṁ.

Eso anāgataddhāne, Gotamassa Mahesino.
Aggo saddhādhimuttānaṁ, sāvakoyaṁ bhavissati.

Devabhūto manusso vā, sabbasantāpavajjito.
Sabbabhogaparibyūḷho, sukhito saṁsarissati.

Satasahassito kappe, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Tassa dhammesu dāyādo, oraso dhammanimmito.
Vakkali nāma nāmena, hessati Satthu sāvako.

Tena kammavisesena, cetanāpaṇidhīhi ca.
Jahitvā mānusaṁ dehaṁ, Tāvatiṁsamagacchahaṁ.

Sabbattha sukhito hutvā, saṁsaranto bhavābhave.
Sāvatthiyaṁ pure jāto, kule aññatare ahaṁ.

Nonītasukhumālaṁ maṁ, jātapallavakomalaṁ.
Mandaṁ uttānasayanaṁ, pisācabhayatajjitā.

Pādamūle Mahesissa, sāyesuṁ dīnamānasā.
Imaṁ dadāma te nātha, saraṇaṁ hohi nāyaka.

Tadā paṭiggahi so maṁ, bhītānaṁ saraṇo muni.
Jālinā cakkaṅkitena, mudukomalapāṇinā.

Tadā pabhuti tenāhaṁ, arakkheyyena rakkhito.
Sabbaveravinimutto, sukhena parivuddhito.

Sugatena vinā bhūto, ukkaṇṭhāmi muhuttakaṁ.
Jātiyā sattavassohaṁ, pabbajiṁ anagāriyaṁ.

ဧဝံ ဝုတ္တေ မဟာဝီရော၊ အနာဝရဏဒဿနော။
ဣမံ ဝါကျံ ဥဒီရေသိ၊ ပရိသာယ မဟာမုနိ။

ပဿထေတံ မာဏဝကံ၊ ပီတမဋ္ဌနိဝါသနံ။
ဟေမယညောပစိတင်္ဂံ၊ ဇနနေတ္တမနောဟရံ။

ဧသော အနာဂတဒ္ဓါနေ၊ ဂေါတမဿ မဟေသိနော။
အဂ္ဂေါ သဒ္ဓါဓိမုတ္တာနံ၊ သာဝကောယံ ဘဝိဿတိ။

ဒေဝဘူတော မနုဿော ဝါ၊ သဗ္ဗသန္တာပဝဇ္ဇိတော။
သဗ္ဗဘောဂပရိဗျူဠှော၊ သုခိတော သံသရိဿတိ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

တဿ ဓမ္မေသု ဒါယာဒေါ၊ ဩရသော ဓမ္မနိမ္မိတော။
ဝက္ကလိ နာမ နာမေန၊ ဟေဿတိ သတ္ထု သာဝကော။

တေန ကမ္မဝိသေသေန၊ စေတနာပဏိဓီဟိ စ။
ဇဟိတွာ မာနုသံ ဒေဟံ၊ တာဝတိံသမဂစ္ဆဟံ။

သဗ္ဗတ္ထ သုခိတော ဟုတွာ၊ သံသရန္တော ဘဝါဘဝေ။
သာဝတ္ထိယံ ပုရေ ဇာတော၊ ကုလေ အညတရေ အဟံ။

နောနီတသုခုမာလံ မံ၊ ဇာတပလ္လဝကောမလံ။
မန္ဒံ ဥတ္တာနသယနံ၊ ပိသာစဘယတဇ္ဇိတာ။

ပါဒမူလေ မဟေသိဿ၊ သာယေသုံ ဒီနမာနသာ။
ဣမံ ဒဒါမ တေ နာထ၊ သရဏံ ဟောဟိ နာယက။

တဒါ ပဋိဂ္ဂဟိ သော မံ၊ ဘီတာနံ သရဏော မုနိ။
ဇာလိနာ စက္ကင်္ကိတေန၊ မုဒုကောမလပါဏိနာ။

တဒါ ပဘုတိ တေနာဟံ၊ အရက္ခေယျေန ရက္ခိတော။
သဗ္ဗဝေရဝိနိမုတ္တော၊ သုခေန ပရိဝုဒ္ဓိတော။

သုဂတေန ဝိနာ ဘူတော၊ ဥက္ကဏ္ဌာမိ မုဟုတ္တကံ။
ဇာတိယာ သတ္တဝဿောဟံ၊ ပဗ္ဗဇိံ အနဂါရိယံ။

Sabbapāramisambhūtaṁ, nīlakkhinayanaṁ varaṁ.
Rūpaṁ sabbasubhākiṇṇaṁ, atitto viharāmahaṁ.

Buddharūparatiṁ ñatvā, tadā ovadi maṁ jino.
Alaṁ Vakkali kiṁ rūpe, ramase bālanandite.

Yo hi passati saddhammaṁ, so maṁ passati paṇḍito.
Apassamāno saddhammaṁ, maṁ passampi na passati.

Anantādīnavo kāyo, visarukkhasamūpamo.
Āvāso sabbarogānaṁ, puñjo dukkhassa kevalo.

Nibbindiya tato rūpe, khandhānaṁ udayabbayaṁ.
Passa upakkilesānaṁ, sukhenantaṁ gamissasi.

Evaṁ tenānusiṭṭhohaṁ, nāyakena hitesinā.
Gijjhakūṭaṁ samāruyha, jhāyāmi girikandare.

Ṭhito pabbatapādamhi, assāsayi Mahāmuni.
Vakkalīti Jino vācaṁ, taṁ sutvā mudito ahaṁ.

Pakkhandiṁ selapabbhāre, anekasataporise.
Tadā Buddhānubhāvena, sukheneva mahiṁ gato.

Punopi dhammaṁ deseti, khandhānaṁ udayabbayaṁ.
Tamahaṁ dhammamaññāya, arahattamapāpuṇiṁ.

Sumahāparisamajjhe, tadā maṁ caraṇantago.
Aggaṁ saddhādhimuttānaṁ, paññapesi mahāmati.

Satasahassito kappe, yaṁ kammamakariṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā aññaṁ byākarontopi thero imā eva gāthā abhāsi. Atha naṁ Satthā bhikkhusaṁghamajjhe nisinno saddhādhimuttānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Vakkalittheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

သဗ္ဗပါရမိသမ္ဘူတံ၊ နီလက္ခိနယနံ ဝရံ။
ရူပံ သဗ္ဗသုဘာကိဏ္ဏံ၊ အတိတ္တော ဝိဟရာမဟံ။

ဗုဒ္ဓရူပရတိံ ဉတွာ၊ တဒါ ဩဝဒိ မံ ဇိနော။
အလံ ဝက္ကလိ ကိံ ရူပေ၊ ရမသေ ဗာလနန္ဒိတေ။

ယော ဟိ ပဿတိ သဒ္ဓမ္မံ၊ သော မံ ပဿတိ ပဏ္ဍိတော။
အပဿမာနော သဒ္ဓမ္မံ၊ မံ ပဿမ္ပိ န ပဿတိ။

အနန္တာဒီနဝေါ ကာယော၊ ဝိသရုက္ခသမူပမော။
အာဝါသော သဗ္ဗရောဂါနံ၊ ပုဉ္ဇော ဒုက္ခဿ ကေဝလော။

နိဗ္ဗိန္ဒိယ တတော ရူပေ၊ ခန္ဓာနံ ဥဒယဗ္ဗယံ။
ပဿ ဥပက္ကိလေသာနံ၊ သုခေနန္တံ ဂမိဿသိ။

ဧဝံ တေနာနုသိဋ္ဌောဟံ၊ နာယကေန ဟိတေသိနာ။
ဂိဇ္ဈကူဋံ သမာရုယှ၊ ဈာယာမိ ဂိရိကန္ဒရေ။

ဌိတော ပဗ္ဗတပါဒမှိ၊ အဿာသယိ မဟာမုနိ။
ဝက္ကလီတိ ဇိနော ဝါစံ၊ တံ သုတွာ မုဒိတော အဟံ။

ပက္ခန္ဒိံ သေလပဗ္ဘာရေ၊ အနေကသတပေါရိသေ။
တဒါ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝေန၊ သုခေနေဝ မဟိံ ဂတော။

ပုနောပိ ဓမ္မံ ဒေသေတိ၊ ခန္ဓာနံ ဥဒယဗ္ဗယံ။
တမဟံ ဓမ္မမညာယ၊ အရဟတ္တမပါပုဏိံ။

သုမဟာပရိသမဇ္ဈေ၊ တဒါ မံ စရဏန္တဂေါ။
အဂ္ဂံ သဒ္ဓါဓိမုတ္တာနံ၊ ပညပေသိ မဟာမတိ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ကမ္မမကရိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အညံ ဗျာကရောန္တောပိ ထေရော ဣမာ ဧဝ ဂါထာ အဘာသိ။ အထ နံ သတ္ထာ ဘိက္ခုသံဃမဇ္ဈေ နိသိန္နော သဒ္ဓါဓိမုတ္တာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေသီတိ။

ဝက္ကလိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

9. Vijitasenattheragāthāvaṇṇanā

Olaggessāmīti-ādikā āyasmato Vijitasenattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinanto Atthadassissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto gharāvāsaṁ pahāya isipabbajjaṁ pabbajitvā araññe viharanto ākāsena gacchantaṁ Bhagavantaṁ disvā pasannamānaso pasannākāraṁ dassento añjaliṁ paggayha aṭṭhāsi. Satthā tassa ajjhāsayaṁ ñatvā ākāsato otari. So Bhagavato manoharāni madhurāni phalāni upanesi, paṭiggahesi Bhagavā anukampaṁ upādāya. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kosalaraṭṭhe hatthācariyakule nibbattitvā **Vijitaseno**ti laddhanāmo viññutaṁ pāpuṇi. Tassa mātulā Seno ca Upaseno cāti dve hatthācariyā Satthu santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddhā pabbajitvā vāsadhuraṁ pūrentā arahattaṁ pāpuṇiṁsu. Vijitasenopi hatthisippe nipphattiṁ gato nissaraṇajjhāsayatāya gharāvāse alaggamānaso Satthu yamakapāṭihāriyaṁ disvā paṭiladdhasaddho Mātulattherānaṁ santike pabbajitvā tesaṁ ovādānusāsaniyā vipassanāya kammaṁ karonto vipassanāvīthiṁ laṅghitvā[1] bahiddhā nānārammaṇe vidhāvantaṁ attano cittaṁ ovadanto—

355. "Olaggessāmi te citta, āṇidvāreva hatthinaṁ.
Na taṁ pāpe niyojessaṁ, kāmajāla sarīraja.

356. Tvaṁ olaggo na gacchasi[2], dvāravivaraṁ gajova alabhanto.
Na ca cittakali punappunaṁ, pasakka pāparato carissasi.

357. Yathā kuñjaraṁ adantaṁ, navaggahamaṅkusaggaho.
Balavā āvatteti akāmaṁ, evaṁ āvattayissaṁ taṁ.

358. Athā varahayadamakusalo,
Sārathipavaro dameti ājaññaṁ.
Evaṁ damayissaṁ taṁ,
Patiṭṭhito pañcasu balesu.

---

1. Labhitvā (Sī, I) 2. Gañchisi (Sī, I)

၉-ဝိဇိတသေနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဩလဂ္ဂေဿာမီတိအာဒိကာ အာယသ္မတော ဝိဇိတသေနတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနန္တော အတ္ထဒဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဃရာဝါသံ ပဟာယ ဣသိပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ အရညေ ဝိဟရန္တော အာကာသေန ဂစ္ဆန္တံ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ပသန္နာကာရံ ဒဿေန္တော အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ အဋ္ဌာသိ။ သတ္ထာ တဿ အဇ္ဈာသယံ ဉတွာ အာကာသတော ဩတရိ။ သော ဘဂဝတော မနောဟရာနိ မဓုရာနိ ဖလာနိ ဥပနေသိ၊ ပဋိဂ္ဂဟေသိ ဘဂဝါ အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကောသလရဋ္ဌေ ဟတ္ထာစရိယကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ဝိဇိတသေနော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝိညုတံ ပါပုဏိ။ တဿ မာတုလာ သေနော စ ဥပသေနော စာတိ ဒွေ ဟတ္ထာစရိယာ သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝါသဓုရံ ပူရေန္တာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု။ ဝိဇိတသေနောပိ ဟတ္ထိသိပ္ပေ နိပ္ဖတ္တိံ ဂတော နိဿရဏဇ္ဈာသယတာယ ဃရာဝါသေ အလဂ္ဂမာနသော သတ္ထု ယမကပါဋိဟာရိယံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ မာတုလတ္ထေရာနံ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ တေသံ ဩဝါဒါနုသာသနိယာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော ဝိပဿနာဝီထိံ လင်္ဃိတွာ[1] ဗဟိဒ္ဓါ နာနာရမ္မဏေ ဝိဓာဝန္တံ အတ္တနော စိတ္တံ ဩဝဒန္တော—

၃၅၅။ "ဩလဂ္ဂေဿာမိ တေ စိတ္တ၊ အာဏိဒွါရေဝ ဟတ္ထိနံ။
န တံ ပါပေ နိယောဇေဿံ၊ ကာမဇာလ သရီရဇ။

၃၅၆။ တွံ ဩလဂ္ဂေါ န ဂစ္ဆသိ[2]၊ ဒွါရဝိဝရံ ဂဇောဝ အလဘန္တော။
န စ စိတ္တကလိ ပုနပ္ပုနံ၊ ပသက္က ပါပရတော စရိဿသိ။

၃၅၇။ ယထာ ကုဉ္ဇရံ အဒန္တံ၊ နဝဂ္ဂဟမင်္ကုသဂ္ဂဟော။
ဗလဝါ အာဝတ္တေတိ အကာမံ၊ ဧဝံ အာဝတ္တယိဿံ တံ။

၃၅၈။ ယထာ ဝရဟယဒမကုသလော၊
သာရထိပဝရော ဒမေတိ အာဇညံ။
ဧဝံ ဒမယိဿံ တံ၊
ပတိဋ္ဌိတော ပဉ္စသု ဗလေသု။

၁-လဘိတွာ (သီ၊ ဣ) ၂-ဂဉ္ဆိသိ (သီ၊ ဣ)

359. Satiyā taṁ nibandhissaṁ, payutto te damessāmi[1].
Vīriyadhuraniggahito, na yito dūraṁ gamissase cittā"ti—

gāthā abhāsi.

Tattha **olaggessāmī**ti saṁvarissāmi nivāressāmi. **Te**ti taṁ. Upayogatthe hi idaṁ sāmivacanaṁ. Te gamananti vā vacanaseso. **Hatthinan**ti ca hatthinti attho. **Cittā**ti attano cittaṁ ālapati. Yathā taṁ vāretukāmo, taṁ dassento "**āṇidvāreva hatthinan**"ti āha. Āṇidvāraṁ nāma pākārabaddhassa nagarassa khuddakadvāraṁ, yaṁ ghaṭikāchidde[2] āṇimhi pakkhitte yantena vinā abbhantare ṭhitehipi vivarituṁ na sakkā, yena manussagavassamahiṁsādayo[3] na niggantuṁ sakkā, nagarato bahi niggantukāmampi hatthiṁ yato palobhetvā hatthācariyo gamanaṁ nivāresi. Atha vā āṇidvāraṁ nāma palighadvāraṁ. Tattha hi tiriyaṁ palighaṁ ṭhapetvā rukkhasūcisaṅkhātaṁ āṇiṁ palighasīse āvuṇanti. **Pāpe**ti rūpādīsu uppajjanaka-abhijjhādipāpadhamme **taṁ na niyojessaṁ** na niyojissāmi. **Kāmajālā**ti kāmassa jālabhūta. Yathā hi macchabandhamigaluddānaṁ jālaṁ nāma macchādīnaṁ tesaṁ yathākāmakārasādhanaṁ, evaṁ ayonisomanasikārānupātitaṁ cittaṁ mārassa kāmakārasādhanaṁ. Tena hi so satte anatthesu pāteti. **Sarīrajā**ti sarīresu uppajjanaka. Pañcavokārabhave hi cittaṁ rūpapaṭibaddhavuttitāya "sarīrajan"ti vuccati.

Tvaṁ olaggo na gacchasīti tvaṁ cittakali mayā satipaññāpatoda-aṅkusehi vārito na dāyi yathāruciṁ gamissasi, ayonisomanasikāravasena yathākāmaṁ vattituṁ na labhissasi. Yathā kiṁ? **Dvāravivaraṁ gajova alabhanto** nagarato gajanirodhato vā[4] niggamanāya dvāravivarakaṁ alabhamāno hatthī viya. **Cittakalī**ti cittakāḷakaṇṇi. **Punappunan**ti aparāparaṁ. **Pasakkā**ti saraṇasampassāsavasena[5]. **Pāparato**ti pāpakammanirato pubbe viya idāni **na carissasi** tathā carituṁ na dassāmīti attho.

1. Payatatto vodapessāmi (Sī) 2. Saṁghaṭitachidde (Sī), saṅghāṭikachidde (I)
3. ...mahisādīhi (Sī) 4. Janayodhato vā (Ka)
5. Pasahanti sarabhasasaṁghasāhasavasena pasahanto (Sī), pasahanti sarabhasaṁ sāhasavasena pasahanto (I)

၃၅၉။ သတိယာ တံ နိဗန္ဓိဿံ၊ ပယုတ္တော တေ ဒမေဿာမိ[၁]။
ဝီရိယဓုရနိဂ္ဂဟိတော၊ န ယိတော ဒူရံ ဂမိဿသေ စိတ္တာ"တိ—

ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဩလဂ္ဂေဿာမီ**တိ သံဝရိဿာမိ နိဝါရေဿာမိ။ **တေ**တိ တံ။ ဥပယောဂတ္ထေ ဟိ ဣဒံ သာမိဝစနံ။ တေ ဂမနန္တိ ဝါ ဝစနသေသော။ **ဟတ္ထိန**န္တိ စ ဟတ္ထိန္တိ အတ္ထော။ **စိတ္တာ**တိ အတ္တနော စိတ္တံ အာလပတိ။ ယထာ တံ ဝါရေတုကာမော၊ တံ ဒဿေန္တော "**အာဏိဒွါရေဝ ဟတ္ထိန**"န္တိ အာဟ။ အာဏိဒွါရံ နာမ ပါကာရဗဒ္ဓဿ နဂရဿ ခုဒ္ဒကဒွါရံ၊ ယံ ဃဋိကာဆိဒ္ဒေ[၂] အာဏိမှိ ပက္ခိတ္တေ ယန္တေန ဝိနာ အဗ္ဘန္တရေ ဌိတေဟိပိ ဝိဝရိတုံ န သက္ကာ, ယေန မနုဿဂဝဿမဟိံသာဒယော[၃] န နိဂ္ဂန္တုံ သက္ကာ, နဂရတော ဗဟိ နိဂ္ဂန္တုကာမမ္ပိ ဟတ္ထိံ ယတော ပလောဘေတွာ ဟတ္ထာစရိယော ဂမနံ နိဝါရေသိ။ အထ ဝါ အာဏိဒွါရံ နာမ ပလိဃဒွါရံ။ တတ္ထ ဟိ တိရိယံ ပလိဃံ ဌပေတွာ ရုက္ခသူစိသင်္ခါတံ အာဏိံ ပလိဃသီသေ အာဝုဏန္တိ။ **ပါပေ**တိ ရူပါဒီသု ဥပ္ပဇ္ဇနကအဘိဇ္ဈာဒိပါပဓမ္မေ **တံ န နိယောဇေဿံ** န နိယောဇိဿာမိ။ **ကာမဇာလာ**တိ ကာမဿ ဇာလဘူတာ။ ယထာ ဟိ မစ္ဆဗန္ဓမိဂလုဒ္ဒါနံ ဇာလံ နာမ မစ္ဆာဒီနံ တေသံ ယထာကာမကာရသာဓနံ၊ ဧဝံ အယောနိသောမနသိကာရာနုပါတိတံ စိတ္တံ မာရဿ ကာမကာရသာဓနံ။ တေန ဟိ သော သတ္တေ အနတ္ထေသု ပါတေတိ။ **သရီရဇာ**တိ သရီရေသု ဥပ္ပဇ္ဇနက။ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ ဟိ စိတ္တံ ရူပပဋိဗဒ္ဓဝုတ္တိတာယ "သရီရဇ"န္တိ ဝုစ္စတိ။

တွံ ဩလဂ္ဂေါ န ဂစ္ဆသီတိ တွံ စိတ္တကလိ မယာ သတိပညာပတောဒအင်္ကုသေဟိ ဝါရိတော န ဒါနိ ယထာရုစိံ ဂမိဿသိ၊ အယောနိသောမနသိကာရဝသေန ယထာကာမံ ဝတ္တိတုံ န လဘိဿသိ။ ယထာ ကိံ? **ဒွါရဝိဝရံ ဂဇောဝ အလဘန္တော** နဂရတော ဂဇနိရောဓတော ဝါ[၄] နိဂ္ဂမနာယ ဒွါရဝိဝရကံ အလဘမာနော ဟတ္ထီ ဝိယ။ **စိတ္တကလီ**တိ စိတ္တကာဠကဏ္ဏိ။ **ပုနပ္ပုန**န္တိ အပရာပရံ။ **ပသက္ကာ**တိ သရဏသမ္ပဿာသဝသေန[၅]။ **ပါပရတော**တိ ပါပကမ္မနိရတော ပုဗ္ဗေ ဝိယ ဣဒါနိ **န စရိဿသိ** တထာ စရိတုံ န ဒဿာမီတိ အတ္ထော။

၁-ပယတတ္တော ဝေါဒပေဿာမိ (သီ) ၂-သံဃဋိတဆိဒ္ဒေ (သီ)၊ သင်္ဃာဋိကဆိဒ္ဒေ (ဣ)
၃-....မဟိသာဒီဟိ (သီ) ၄-ဇနယောဓတော ဝါ (က)
၅-ပသဟန္တိ သရဘသသံဃသာဟသဝသေန ပသဟန္တော (သီ)၊ ပသဟန္တိ သရဘသံ သာဟသဝသေန ပသဟန္တော (ဣ)

Adantanti adamitaṁ hatthisikkhaṁ asikkhitaṁ. **Navaggahan**ti aciragahitaṁ. **Aṅkusaggaho**ti hatthācariyo. **Balavā**ti kāyabalena ñāṇabalena ca balavā. **Āvatteti akāman**ti anicchantameva nisedhanato[1] nivatteti. **Evaṁ āvattayissan**ti yathā yathāvuttaṁ hatthiṁ hatthācariyo, evaṁ taṁ cittaṁ cittakaliṁ duccaritanisedhanato[2] nivattayissāmi.

Varahayadamakusaloti uttamānaṁ assadammānaṁ damane kusalo. Tato eva **sārathipavaro** assadammasārathīsu visiṭṭho **dameti ājaññaṁ** ājānīyaṁ assadammaṁ desakālānurūpaṁ[3] saṇhapharusehi dameti vineti nibbisevanaṁ karoti. **Patiṭṭhito pañcasu balesū**ti saddhādīsu pañcasu balesu patiṭṭhito hutvā assaddhiyādinisedhanato **taṁ damayissaṁ** damessāmīti attho.

Satiyā taṁ nibandhissanti gocarajjhattato bahi gantuṁ adento satiyottena kammaṭṭhānathambhe cittakali taṁ nibandhissāmi niyamessāmi[4]. **Payutto te damessāmī**ti tattha nibandhanto eva yuttappayutto hutvā te damessāmi, saṁkilesamalato taṁ visodhessāmi[5]. **Vīriyadhuraniggahito**ti yathāvutto[6] chekena susārathinā[7] yuge yojito yuganiggahito yugantaragato[8] taṁ nātikkamati, evaṁ tvampi citta mama vīriyadhure niggahito sakkaccakāritāya sātaccakāritāya aññathā vattituṁ alabhanto ito gocarajjhattato dūraṁ bahi na gamissasi. Bhāvanānuyuttassa hi kammaṭṭhānato aññaṁ āsannampi lakkhaṇato dūramevāti evaṁ thero imāhi gāthāhi attano cittaṁ niggaṇhantova vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[9]—

“Suvaṇṇavaṇṇaṁ Sambuddhaṁ, dvattiṁsavaralakkhaṇaṁ.
Vipinaggena gacchantaṁ, sālarājaṁva phullitaṁ.

Tiṇattharaṁ paññāpetvā, Buddhaseṭṭhaṁ ayācahaṁ.
Anukampatu maṁ Buddho, bhikkhaṁ icchāmi dātave.

---

1. Visevanato (Sī, I, Ka)
2. Duccaritavisevanato (Sī, I, Ka)
3. Assadamanesu kulānurūpaṁ (I)
4. Vāyamissāmi niddharissāmīti (Ka)
5. Virādhessāmi (Sī, Ka)
6. Yathāyogo (Ka), yathā go (?)
7. Assadammasārathinā (Sī)
8. Samanantaragato (Ka)
9. Khu 4. 26 piṭṭhe.

အဒန္တန္တိ အဒမိတံ ဟတ္ထိသိက္ခံ အသိက္ခိတံ။ **နဝဂ္ဂဟန္တိ** အစိရဂဟိတံ။ **အင်္ကုသဂ္ဂဟော**တိ ဟတ္ထာစရိယော။ **ဗလဝါ**တိ ကာယဗလေန ဉာဏဗလေန စ ဗလဝါ။ **အာဝတ္တေတိ အကာမန္တိ** အနိစ္ဆန္တမေဝ နိသေဓနတော[၁] နိဝတ္တေတိ။ **ဧဝံ အာဝတ္တယိဿန္တိ** ယထာ ယထာဝုတ္တံ ဟတ္ထိံ ဟတ္ထာစရိယော၊ ဧဝံ တံ စိတ္တံ စိတ္တကလိံ ဒုစ္စရိတနိသေဓနတော[၂] နိဝတ္တယိဿာမိ။

ဝရဟယဒမကုသလောတိ ဥတ္တမာနံ အဿဒမ္မာနံ ဒမနေ ကုသလော။ တတော ဧဝ **သာရထိပဝရော** အဿဒမ္မသာရထီသု ဝိသိဋ္ဌော **ဒမေတိ အာဇညံ** အာဇာနီယံ အဿဒမ္မံ ဒေသကာလာနုရူပံ[၃] သဏှဖရုသေဟိ ဒမေတိ ဝိနေတိ နိဗ္ဗိသေဝနံ ကရောတိ။ **ပတိဋ္ဌိတော ပဉ္စသု ဗလေသူ**တိ သဒ္ဓါဒီသု ပဉ္စသု ဗလေသု ပတိဋ္ဌိတော ဟုတွာ အဿဒ္ဓိယာဒိနိသေဓနတော **တံ ဒမယိဿံ** ဒမေဿာမီတိ အတ္ထော။

သတိယာ တံ နိဗန္ဓိဿန္တိ ဂေါစရဇ္ဈတ္တတော ဗဟိ ဂန္တုံ အဒေန္တော သတိယောတ္တေန ကမ္မဋ္ဌာနထမ္ဘေ စိတ္တကလိ တံ နိဗန္ဓိဿာမိ နိယမေဿာမိ[၄]။ **ပယုတ္တော တေ ဒမေဿာမီ**တိ တတ္ထ နိဗန္ဓန္တော ဧဝ ယုတ္တပ္ပယုတ္တော ဟုတွာ တေ ဒမေဿာမိ၊ သံကိလေသမလတော တံ ဝိသောဓေဿာမိ[၅]။ **ဝီရိယဓုရနိဂ္ဂဟိတော**တိ ယထာဝုတ္တော[၆] ဆေကေန သုသာရထိနာ[၇] ယုဂေ ယောဇိတော ယုဂနိဂ္ဂဟိတော ယုဂန္တရဂတော[၈] တံ နာတိက္ကမတိ၊ ဧဝံ တွမ္ပိ စိတ္တ မမ ဝီရိယဓုရေ နိဂ္ဂဟိတော သက္ကစ္စကာရိတာယ သာတစ္စကာရိတာယ အညထာ ဝတ္တိတုံ အလဘန္တော ဣတော ဂေါစရဇ္ဈတ္တတော ဒူရံ ဗဟိ န ဂမိဿသိ။ ဘာဝနာနုယုတ္တဿ ဟိ ကမ္မဋ္ဌာနတော အညံ အာသန္နမ္ပိ လက္ခဏတော ဒူရမေဝါတိ ဧဝံ ထေရော ဣမာဟိ ဂါထာဟိ အတ္တနော စိတ္တံ နိဂ္ဂဏှန္တောဝ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၉]—

“သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဒွတ္တိံသဝရလက္ခဏံ။
ဝိပိနဂ္ဂေန ဂစ္ဆန္တံ၊ သာလရာဇံဝ ဖုလ္လိတံ။

တိဏတ္ထရံ ပညာပေတွာ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌံ အယာစဟံ။
အနုကမ္ပတု မံ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဘိက္ခံ ဣစ္ဆာမိ ဒါတဝေ။

၁-ဝိသေဝနတော (သီ၊ ဣ၊ က) ၂-ဒုစ္စရိတဝိသေဝနတော (သီ၊ ဣ၊ က) ၃-အဿဒမနေသု ကုလာနုရူပံ (ဣ)
၄-ဝါယမိဿာမိ နိဒ္ဓရိဿာမီတိ (က) ၅-ဝိရာဓေဿာမိ (သီ၊ က)
၆-ယထာယောဂေါ (က)၊ ယထာ ဂေါ (?) ၇-အဿဒမ္မသာရထိနာ (သီ)
၈-သမနန္တရဂတော (က) ၉-ခု ၄-၂၆-ပိဋ္ဌေ။

Anukampako kāruṇiko, Atthadassī mahāyaso.
Mama saṅkappamaññāya, orūhi mama assame.

Orohitvāna Sambuddho, nisīdi paṇṇasanthare.
Bhallātakaṁ gahetvāna, Buddhaseṭṭhassadāsahaṁ.

Mama nijjhāyamānassa, paribhuñji tadā Jino.
Tattha cittaṁ pasādetvā, abhivandiṁ tadā Jinaṁ.

Aṭṭhārase kappasate, yaṁ phalamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, phaladānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā aññaṁ byākarontopi imā gāthā abhāsi.

Vijitasenattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Yasadattattheragāthāvaṇṇanā

Upārambhacittoti-ādikā āyasmato Yasadattattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacini. Tathā hesa Padumuttarassa[1] Bhagavato kāle brāhmaṇakule nibbattitvā brāhmaṇānaṁ vijjāsippesu nipphattiṁ gato kāme pahāya isipabbajjaṁ pabbajitvā araññe viharanto ekadivasaṁ Satthāraṁ disvā pasannamānaso añjaliṁ paggayha abhitthavi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Mallaraṭṭhe Mallarājakule nibbattitvā **Yasadatto**ti laddhanāmo vayappatto Takkasilaṁ gantvā sabbasippāni sikkhitvā Sabhiyena paribbājakena saddhiṁyeva cārikaṁ caramāno anupubbena Sāvatthiyaṁ Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā Sabhiyena puṭṭhapañhesu vissajjiyamānesu sayaṁ otārāpekkho suṇanto nisīdi "samaṇassa Gotamassa vāde dosaṁ dassāmī"ti. Athassa Bhagavā cittācāraṁ ñatvā **Sabhiyasuttadesanā**vasāne[2] ovādaṁ dento—

---

1. Upacinanto Padumuttarassa (Sī, I)
2. Khu 1. 355 piṭṭhādīsu.

အနုကမ္ပကော ကာရုဏိကော၊ အတ္ထဒဿီ မဟာယသော။
မမ သင်္ကပ္ပမညာယ၊ ဩရူဟိ မမ အဿမေ။

ဩရောဟိတွာန သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ နိသီဒိ ပဏ္ဏသန္ထရေ။
ဘလ္လာတကံ ဂဟေတွာန၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿဒါသဟံ။

မမ နိဇ္ဈာယမာနဿ၊ ပရိဘုဉ္ဇိ တဒါ ဇိနော။
တတ္ထ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ၊ အဘိဝန္ဒိံ တဒါ ဇိနံ။

အဋ္ဌာရသေ ကပ္ပသတေ၊ ယံ ဖလမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဖလဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အညံ ဗျာကရောန္တောပိ ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

ဝိဇိတသေနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-ယသဒတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဥပါရမ္ဘစိတ္တောတိအာဒိကာ အာယသ္မတော ယသဒတ္တတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနိ။ တထာ ဟေသ ပဒုမုတ္တရဿ[၁] ဘဂဝတော ကာလေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဗြာဟ္မဏာနံ ဝိဇ္ဇာသိပ္ပေသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂတော ကာမေ ပဟာယ ဣသိပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ အရညေ ဝိဟရန္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ အဘိတ္ထဝိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ မလ္လရဋ္ဌေ မလ္လရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ယသဒတ္တော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော တက္ကသိလံ ဂန္တွာ သဗ္ဗသိပ္ပါနိ သိက္ခိတွာ သဘိယေန ပရိဗ္ဗာဇကေန သဒ္ဓိံယေဝ စာရိကံ စရမာနော အနုပုဗ္ဗေန သာဝတ္ထိယံ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ သဘိယေန ပုဋ္ဌပဉှေသု ဝိဿဇ္ဇိယမာနေသု သယံ ဩတာရာပေက္ခော သုဏန္တော နိသီဒိ “သမဏဿ ဂေါတမဿ ဝါဒေ ဒေါသံ ဒဿာမီ”တိ။ အထဿ ဘဂဝါ စိတ္တာစာရံ ဉတွာ **သဘိယသုတ္တဒေသနာ**ဝသာနေ[၂] ဩဝါဒံ ဒေန္တော—

၁-ဥပစိနန္တော ပဒုမုတ္တရဿ (သီ၊ ဣ)
၂-ခု ၁-၃၅၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။

360. “Upārambhacitto dummedho, suṇāti Jinasāsanaṁ.
Ārakā hoti saddhammā, nabhaso pathavī yathā.

361. Upārambhacitto dummedho, suṇāti Jinasāsanaṁ.
Parihāyati saddhammā, kāḷapakkheva candimā.

362. Upārambhacitto dummedho, suṇāti Jinasāsanaṁ.
Parisussati saddhamme, maccho appodake yathā.

363. Upārambhacitto dummedho, suṇāti Jinasāsanaṁ.
Na virūhati saddhamme, khette bījaṁva pūtikaṁ.

364. Yo ca tuṭṭhena cittena, suṇāti Jinasāsanaṁ.
Khepetvā āsave sabbe, sacchikatvā akuppataṁ.
Pappuyya paramaṁ santiṁ, parinibbāti’nāsavo”ti—

imā pañca gāthā abhāsi.

Tattha **upārambhacitto**ti sārambhacitto, dosāropanādhippāyoti attho. **Dummedho**ti nippañño. **Ārakā hoti saddhammā**ti so tādiso puggalo nabhaso viya pathavī[1] paṭipattisaddhammatopi dūre hoti, pageva paṭivedhasaddhammato. “Na tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāsī”ti-ādinā[2] viggāhikakathaṁ anuyuttassa kuto santanipuṇo paṭipattisaddhammo.

Parihāyati saddhammāti navavidhalokuttaradhammato pubbabhāgiyasaddhādisaddhammatopi nihīyati[3]. **Parisussatī**ti visussati kāyacittānaṁ pīṇanarasassa pītipāmojjādikusaladhammassābhāvato. **Na virūhatī**ti virūḷhiṁ vuddhiṁ na pāpuṇāti. **Pūtikan**ti gomayalepadānādi-abhāvena pūtibhāvaṁ pattaṁ.

Tuṭṭhena cittenāti itthambhūtalakkhaṇe karaṇavacanaṁ, attamano pamudito hutvāti attho. **Khepetvā**ti samucchinditvā. **Akuppatan**ti arahattaṁ. **Pappuyyā**ti pāpuṇitvā. **Paramaṁ santin**ti anupādisesaṁ nibbānaṁ.

1. Nabho viya pathaviyā (Sī, I) 2. Dī 1. 8 piṭṭhe. 3. Parihāyati (Sī, I)

၃၆၀။ “ဥပါရမ္ဘစိတ္တော ဒုမ္မေဓော၊ သုဏာတိ ဇိနသာသနံ။
အာရကာ ဟောတိ သဒ္ဓမ္မာ၊ နဘသော ပထဝီ ယထာ။

၃၆၁။ ဥပါရမ္ဘစိတ္တော ဒုမ္မေဓော၊ သုဏာတိ ဇိနသာသနံ။
ပရိဟာယတိ သဒ္ဓမ္မာ၊ ကာဠပက္ခေဝ စန္ဒိမာ။

၃၆၂။ ဥပါရမ္ဘစိတ္တော ဒုမ္မေဓော၊ သုဏာတိ ဇိနသာသနံ။
ပရိသုဿတိ သဒ္ဓမ္မေ၊ မစ္ဆော အပ္ပောဒကေ ယထာ။

၃၆၃။ ဥပါရမ္ဘစိတ္တော ဒုမ္မေဓော၊ သုဏာတိ ဇိနသာသနံ။
န ဝိရူဟတိ သဒ္ဓမ္မေ၊ ခေတ္တေ ဗီဇံဝ ပူတိကံ။

၃၆၄။ ယော စ တုဋ္ဌေန စိတ္တေန၊ သုဏာတိ ဇိနသာသနံ။
ခေပေတွာ အာသဝေ သဗ္ဗေ၊ သစ္ဆိကတွာ အကုပ္ပတံ။
ပပ္ပုယျ ပရမံ သန္တိံ၊ ပရိနိဗ္ဗာတိ’နာသဝေါ”တိ—

ဣမာ ပဉ္စ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဥပါရမ္ဘစိတ္တော**တိ သာရမ္ဘစိတ္တော၊ ဒေါသာရောပနာဓိပ္ပါယောတိ အတ္ထော။ **ဒုမ္မေဓော**တိ နိပ္ပညော။ **အာရကာ ဟောတိ သဒ္ဓမ္မာ**တိ သော တာဒိသော ပုဂ္ဂလော နဘသော ဝိယ ပထဝီ[1] ပဋိပတ္တိသဒ္ဓမ္မတောပိ ဒူရေ ဟောတိ၊ ပဂေဝ ပဋိဝေဓသဒ္ဓမ္မတော။ “န တွံ ဣမံ ဓမ္မဝိနယံ အာဇာနာသီ”တိအာဒိနာ[2] ဝိဂ္ဂါဟိကကထံ အနုယုတ္တဿ ကုတော သန္တနိပုဏော ပဋိပတ္တိသဒ္ဓမ္မော။

ပရိဟာယတိ သဒ္ဓမ္မာတိ နဝဝိဓလောကုတ္တရဓမ္မတော ပုဗ္ဗဘာဂိယသဒ္ဓါဒိသဒ္ဓမ္မတောပိ နိဟီယတိ[3]။ **ပရိသုဿတီ**တိ ဝိသုဿတိ ကာယစိတ္တာနံ ပီဏနရသဿ ပီတိပါမောဇ္ဇာဒိကုသလဓမ္မဿာဘာဝတော။ **န ဝိရူဟတီ**တိ ဝိရူဠှိံ ဝုဍ္ဎိံ န ပါပုဏာတိ။ **ပူတိက**န္တိ ဂေါမယလေပဒါနာဒိအဘာဝေန ပူတိဘာဝံ ပတ္တံ။

တုဋ္ဌေန စိတ္တေနာတိ ဣတ္ထမ္ဘူတလက္ခဏေ ကရဏဝစနံ၊ အတ္တမနော ပမုဒိတော ဟုတွာတိ အတ္ထော။ **ခေပေတွာ**တိ သမုစ္ဆိန္ဒိတွာ။ **အကုပ္ပတ**န္တိ အရဟတ္တံ။ **ပပ္ပုယျာ**တိ ပါပုဏိတွာ။ **ပရမံ သန္တိ**န္တိ အနုပါဒိသေသံ နိဗ္ဗာနံ။

၁-နဘော ဝိယ ပထဝိယာ (သီ၊ ဣ) ၂-ဒီ ၁-၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ပရိဟာယတိ (သီ၊ ဣ)

Tadadhigamo[1] cassa kevalaṁ kālāgamanameva[2], na kocividhoti[3] taṁ dassetuṁ vuttaṁ **"parinibbāti'nāsavo"**ti.

Evaṁ Satthārā ovadito saṁvegajāto pabbajitvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

"Kaṇikāraṁva jalitaṁ, dīparukkhaṁva jotitaṁ.
Kañcanaṁva virocantaṁ, addasaṁ dvipaduttamaṁ.

Kamaṇḍaluṁ ṭhapetvāna, vākacīrañca kuṇḍikaṁ.
Ekaṁsaṁ ajinaṁ katvā, Buddhaseṭṭhaṁ thaviṁ ahaṁ.

Tamandhakāraṁ vidhamaṁ, mohajālasamākulaṁ.
Ñāṇālokaṁ dassetvāna, nittiṇṇosi Mahāmuni.

Samuddharasimaṁ lokaṁ, sabbāvantamanuttaraṁ.
Ñāṇe te upamā natthi, yāvatā jagato gati.

Tena ñāṇena Sabbaññū, iti Buddho pavuccati.
Vandāmi taṁ Mahāvīraṁ, sabbaññutamanāvaraṁ.

Satasahassito kappe, Buddhaseṭṭhaṁ thaviṁ ahaṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, ñāṇatthavāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā aññaṁ byākarontopi thero imā eva gāthā abhāsi.

Yasadattattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

11. Soṇakuṭikaṇṇattheragāthāvaṇṇanā

Upasampadā ca me laddhāti-ādikā āyasmato Soṇassa kuṭikaṇṇassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarassa Bhagavato kāle Haṁsavatīnagare vibhavasampanno seṭṭhi hutvā uḷārāya issariyasampattiyā ṭhito ekadivasaṁ Satthāraṁ satasahassakhīṇāsavaparivutaṁ

1. Tadadhigame (Sī)
2. Vūpasamanameva (Sī)
3. Visuddhoti (Ka)
4. Khu 4. 19 piṭṭhe.

တဒဓိဂမော[၁] စဿ ကေဝလံ ကာလာဂမနမေဝ[၂]၊ န ကောစိဝိဓောတိ[၃] တံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ **"ပရိနိဗ္ဗာတိ'နာသဝေါ"**တိ။

ဧဝံ သတ္ထာရာ ဩဝဒိတော သံဝေဂဇာတော ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၄]—

"ကဏိကာရံဝ ဇလိတံ၊ ဒီပရုက္ခံဝ ဇောတိတံ။
ကဉ္စနံဝ ဝိရောစန္တံ၊ အဒ္ဒသံ ဒွိပဒုတ္တမံ။

ကမဏ္ဍလုံ ဌပေတွာန၊ ဝါကစီရဉ္စ ကုဏ္ဍိကံ။
ဧကံသံ အဇိနံ ကတွာ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌံ ထဝိံ အဟံ။

တမန္ဓကာရံ ဝိဓမံ၊ မောဟဇာလသမာကုလံ။
ဉာဏာလောကံ ဒဿေတွာန၊ နိတ္တိဏ္ဏောသိ မဟာမုနိ။

သမုဒ္ဓရသိမံ လောကံ၊ သဗ္ဗာဝန္တမနုတ္တရံ။
ဉာဏေ တေ ဥပမာ နတ္ထိ၊ ယာဝတာ ဇဂတော ဂတိ။

တေန ဉာဏေန သဗ္ဗညူ၊ ဣတိ ဗုဒ္ဓေါ ပဝုစ္စတိ။
ဝန္ဒာမိ တံ မဟာဝီရံ၊ သဗ္ဗညုတမနာဝရံ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌံ ထဝိံ အဟံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဉာဏတ္ထဝါယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အညံ ဗျာကရောန္တောပိ ထေရော ဣမာ ဧဝ ဂါထာ အဘာသိ။

ယသဒတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၁-သောဏကုဋိကဏ္ဏတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဥပသမ္ပဒါ စ မေ လဒ္ဓါတိအာဒိကာ အာယသ္မတော သောဏဿ ကုဋိကဏ္ဏဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဟံသဝတီနဂရေ ဝိဘဝသမ္ပန္နော သေဋ္ဌိ ဟုတွာ ဥဠာရာယ ဣဿရိယသမ္ပတ္တိယာ ဌိတော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ သတသဟဿခီဏာသဝပရိဝုတံ

၁-တဒဓိဂမေ (သီ) ၂-ဝူပသမနမေဝ (သီ) ၃-ဝိသုဒ္ဓေါတိ (က) ၄-ခု ၄-၁၉-ပိဋ္ဌေ။

mahatiyā Buddhalīḷāya mahantena Buddhānubhāvena nagaraṁ pavisantaṁ disvā pasannamānaso vanditvā añjaliṁ katvā aṭṭhāsi. So pacchābhattaṁ upāsakehi saddhiṁ vihāraṁ gantvā Bhagavato santike dhammaṁ suṇanto Satthāraṁ ekaṁ bhikkhuṁ kalyāṇavākkaraṇānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapentaṁ disvā sayampi taṁ ṭhānaṁ patthetvā mahādānaṁ datvā paṇidhānaṁ akāsi. Satthā tassa anantarāyataṁ disvā "anāgate Gotamassa nāma Sammāsambuddhassa sāsane kalyāṇavākkaraṇānaṁ aggo bhavissatī"ti byākāsi.

So tattha yāvajīvaṁ puññāni katvā devamanussesu saṁsaranto Vipassissa Bhagavato kāle sāsane pabbajitvā vattapaṭivattāni pūrento ekassa bhikkhuno cīvaraṁ sibbitvā adāsi. Puna Buddhasuññe loke Bārāṇasiyaṁ tunnavāyo[1] hutvā ekassa Paccekabuddhassa cīvarakoṭiṁ chinnaṁ ghaṭetvā adāsi. Evaṁ tattha tattha puññāni katvā imasmiṁ Buddhuppāde Avantiraṭṭhe kuraraghare[2] mahāvibhavassa seṭṭhino putto hutvā nibbatti, **Soṇo**tissa nāmaṁ akaṁsu, koṭi-agghanakassa kaṇṇapiḷandhanassa dhāraṇena[3] "koṭikaṇṇo"ti vattabbe **Kuṭikaṇṇo**ti paññāyittha.

So anukkamena vaḍḍhitvā kuṭumbaṁ saṇṭhapento āyasmante Mahākaccāne kulagharaṁ nissāya pavattapabbate viharante tassa santike dhammaṁ sutvā saraṇesu ca sīlesu ca patiṭṭhāya taṁ catūhi paccayehi upaṭṭhahi. So aparabhāge saṁsāre sañjātasaṁvego therassa santike pabbajitvā kicchena kasirena dasavaggaṁ saṁghaṁ sannipātetvā upasampajjitvā katipayakālaṁ therassa santike vasitvā theraṁ āpucchitvā Satthāraṁ vandituṁ Sāvatthiṁ upagato Satthārā ekagandhakuṭiyaṁ vāsaṁ labhitvā paccūsasamaye ajjhiṭṭho soḷasa-aṭṭhakavaggiyānaṁ[4] ussāraṇena sādhukāraṁ datvā bhāsitāya "disvā ādīnavaṁ loke"ti[5] udānagāthāya pariyosāne vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[6]—

1. Tantavāyo (Sī, I)   2. Kulaghare (Ka)   3. Dhāraṇe (Sī, I)
4. Aḍḍhaḍḍhasoḷasa-aṭṭhavaggiyānaṁ (Sī, I) Suttanipāte Aṭṭhakavagge āgatāni soḷasa suttāni sandhāya vuttamidaṁ.
5. Khu 1. 148 piṭṭhe Udāne; Vi 3. 286 piṭṭhe.   6. Khu 4. 18 piṭṭhe.

မဟတိယာ ဗုဒ္ဓလီဠှာယ မဟန္တေန ဗုဒ္ဓါနုဘာဝေန နဂရံ ပဝိသန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ဝန္ဒိတွာ အဉ္ဇလိံ ကတွာ အဋ္ဌာသိ။ သော ပစ္ဆာဘတ္တံ ဥပါသကေဟိ သဒ္ဓိံ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ ဘဂဝတော သန္တိကေ ဓမ္မံ သုဏန္တော သတ္ထာရံ ဧကံ ဘိက္ခုံ ကလျာဏဝါက္ကရဏာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေန္တံ ဒိသွာ သယမ္ပိ တံ ဌာနံ ပတ္ထေတွာ မဟာဒါနံ ဒတွာ ပဏိဓာနံ အကာသိ။ သတ္ထာ တဿ အနန္တရာယတံ ဒိသွာ "အနာဂတေ ဂေါတမဿ နာမ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သာသနေ ကလျာဏဝါက္ကရဏာနံ အဂ္ဂေါ ဘဝိဿတီ"တိ ဗျာကာသိ။

သော တတ္ထ ယာဝဇီဝံ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝတ္တပဋိဝတ္တာနိ ပူရေန္တော ဧကဿ ဘိက္ခုနော စီဝရံ သိဗ္ဗိတွာ အဒါသိ။ ပုန ဗုဒ္ဓသုညေ လောကေ ဗာရာဏသိယံ တုန္နဝါယော[၁] ဟုတွာ ဧကဿ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ စီဝရကောဋိံ ဆိန္နံ ဃဋေတွာ အဒါသိ။ ဧဝံ တတ္ထ တတ္ထ ပုညာနိ ကတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ အဝန္တိရဋ္ဌေ ကုရရဃရေ[၂] မဟာဝိဘဝဿ သေဋ္ဌိနော ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **သောဏော**တိဿ နာမံ အကံသု၊ ကောဋိအဂ္ဃနကဿ ကဏ္ဏပိဠန္ဓနဿ ဓာရဏေန[၃] "ကောဋိကဏ္ဏော"တိ ဝတ္တဗ္ဗေ **ကုဋိကဏ္ဏော**တိ ပညာယိတ္ထ။

သော အနုက္ကမေန ဝဍ္ဎိတွာ ကုဋုမ္ဗံ သဏ္ဌပေန္တော အာယသ္မန္တေ မဟာကစ္စာနေ ကုလဃရံ နိဿာယ ပဝတ္တပဗ္ဗတေ ဝိဟရန္တေ တဿ သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ သရဏေသု စ သီလေသု စ ပတိဋ္ဌာယ တံ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ ဥပဋ္ဌဟိ။ သော အပရဘာဂေ သံသာရေ သဉ္ဇာတသံဝေဂေါ ထေရဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ကိစ္ဆေန ကသိရေန ဒသဝဂ္ဂံ သံဃံ သန္နိပါတေတွာ ဥပသမ္ပဇ္ဇိတွာ ကတိပယကာလံ ထေရဿ သန္တိကေ ဝသိတွာ ထေရံ အာပုစ္ဆိတွာ သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတုံ သာဝတ္ထိံ ဥပဂတော သတ္ထာရာ ဧကဂန္ဓကုဋိယံ ဝါသံ လဘိတွာ ပစ္စူသသမယေ အဇ္ဈိဋ္ဌော သောဠသအဋ္ဌကဝဂ္ဂိယာနံ[၄] ဥဿာရဏေန သာဓုကာရံ ဒတွာ ဘာသိတာယ "ဒိသွာ အာဒီနဝံ လောကေ"တိ[၅] ဥဒါနဂါထာယ ပရိယောသာနေ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၆]—

၁-တန္တဝါယော (သီ၊ ဣ)   ၂-ကုလဃရေ (က)   ၃-ဓာရဏေ (သီ၊ ဣ)
၄-အဍ္ဎုဍ္ဎသောဠသအဋ္ဌဝဂ္ဂိယာနံ (သီ၊ ဣ) သုတ္တနိပါတေ အဋ္ဌကဝဂ္ဂေ အာဂတာနိ သောဠသ သုတ္တာနိ သန္ဓာယ ဝုတ္တမိဒံ။
၅-ခု ၁-၁၄၈-ပိဋ္ဌေ ဥဒါနေ။ ဝိ ၃-၂၈၆-ပိဋ္ဌေ။   ၆-ခု ၄-၁၈-ပိဋ္ဌေ။

“Padumuttaro nāma Jino, āhutīnaṁ paṭiggaho.
Vasīsatasahassehi, nagaraṁ pāvisī tadā.

Nagaraṁ pavisantassa, upasantassa tādino.
Ratanāni pajjotiṁsu, nigghoso āsi tāvade.

Buddhassa ānubhāvena, bherī vajjumaghaṭṭitā.
Sayaṁ vīṇā pavajjanti, Buddhassa pavisato puraṁ.

Buddhaseṭṭhaṁ namassāmi, Padumuttaramahāmuniṁ.
Pāṭihīrañca passitvā, tattha cittaṁ pasādayiṁ.

Aho Buddho aho dhammo, aho no Satthu sampadā.
Acetanāpi tūriyā, sayameva pavajjare.

Satasahassito kappe, yaṁ saññamalabhiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhasaññāyidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahatte pana patiṭṭhito attano upajjhāyena ācikkhitaniyāmena paccantimesu janapadesu vinayadharapañcamena gaṇena upasampadā, dhuvanānaṁ, cammattharaṇaṁ, guṇaṅguṇūpāhanaṁ, cīvaravippavāsoti pañca vare yācitvā te Satthu santikā labhitvā punadeva attano vasitaṭṭhānaṁ gantvā upajjhāyassa tamatthaṁ ārocesi. Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana **Udānaṭṭhakathāyaṁ**[1] āgatanayena veditabbo. **Aṅguttaraṭṭhakathāyaṁ**[2] pana “upasampanno hutvā attano upajjhāyassa santike kammaṭṭhānaṁ gahetvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇī”ti vuttaṁ.

So aparabhāge vimuttisukhena viharanto attano paṭipattiṁ paccavekkhitvā somanassajāto udānavasena—

365. “Upasampadā ca me laddhā, vimutto camhi anāsavo.
So ca me Bhagavā diṭṭho, vihāre ca sahāvasiṁ.

366. Bahudeva rattiṁ Bhagavā, abbhokāse’tināmayi.
Vihārakusalo Satthā, vihāraṁ pāvisī tadā.

1. Udāna-Ṭṭha 278 piṭṭhādīsu. 2. Aṁ-Ṭṭha 1. 188 piṭṭhe.

“ပဒုမုတ္တရော နာမ ဇိနော၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟော။
ဝသီသတသဟဿေဟိ၊ နဂရံ ပါဝိသီ တဒါ။

နဂရံ ပဝိသန္တဿ၊ ဥပသန္တဿ တာဒိနော။
ရတနာနိ ပဇ္ဇောတိံသု၊ နိဂ္ဃောသော အာသိ တာဝဒေ။

ဗုဒ္ဓဿ အာနုဘာဝေန၊ ဘေရီ ဝဇ္ဇုမဃဋ္ဋိတာ။
သယံ ဝီဏာ ပဝဇ္ဇန္တိ၊ ဗုဒ္ဓဿ ပဝိသတော ပုရံ။

ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌံ နမဿာမိ၊ ပဒုမုတ္တရမဟာမုနိံ။
ပါဋိဟီရဉ္စ ပဿိတွာ၊ တတ္ထ စိတ္တံ ပသာဒယိံ။

အဟော ဗုဒ္ဓေါ အဟော ဓမ္မော၊ အဟော နော သတ္ထု သမ္ပဒါ။
အစေတနာပိ တူရိယာ၊ သယမေဝ ပဝဇ္ဇရေ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ယံ သညမလဘိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓသညာယိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တေ ပန ပတိဋ္ဌိတော အတ္တနော ဥပဇ္ဈာယေန အာစိက္ခိတနိယာမေန ပစ္စန္တိမေသု ဇနပဒေသု ဝိနယဓရပဉ္စမေန ဂဏေန ဥပသမ္ပဒါ၊ ဓုဝနှာနံ, စမ္မတ္ထရဏံ, ဂုဏင်္ဂုဏူပါဟနံ, စီဝရဝိပ္ပဝါသောတိ ပဉ္စ ဝရေ ယာစိတွာ တေ သတ္ထု သန္တိကာ လဘိတွာ ပုနဒေဝ အတ္တနော ဝသိတဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ဥပဇ္ဈာယဿ တမတ္ထံ အာရောစေသိ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရော ပန **ဥဒါနဋ္ဌကထာယံ**[1] အာဂတနယေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာယံ**[2] ပန “ဥပသမ္ပန္နော ဟုတွာ အတ္တနော ဥပဇ္ဈာယဿ သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ”တိ ဝုတ္တံ။

သော အပရဘာဂေ ဝိမုတ္တိသုခေန ဝိဟရန္တော အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ သောမနဿဇာတော ဥဒါနဝသေန—

၃၆၅။ “ဥပသမ္ပဒါ စ မေ လဒ္ဓါ၊ ဝိမုတ္တော စမှိ အနာသဝေါ။
သော စ မေ ဘဂဝါ ဒိဋ္ဌော၊ ဝိဟာရေ စ သဟာဝသိံ။

၃၆၆။ ဗဟုဒေဝ ရတ္တိံ ဘဂဝါ၊ အဗ္ဘောကာသေ’တိနာမယိ။
ဝိဟာရကုသလော သတ္ထာ၊ ဝိဟာရံ ပါဝိသီ တဒါ။

၁-ဥဒါန-ဋ္ဌ ၂၇၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-အံ-ဋ္ဌ ၁-၁၈၈-ပိဋ္ဌေ။

367. Santharitvāna saṁghāṭiṁ, seyyaṁ kappesi Gotamo.
Sīho selaguhāyaṁva, pahīnabhayabheravo.

368. Tato kalyāṇavākkaraṇo, Sammāsambuddhasāvako.
Soṇo abhāsi saddhammaṁ, Buddhaseṭṭhassa sammukhā.

369. Pañcakkhandhe pariññāya, bhāvayitvāna añjasaṁ.
Pappuyya paramaṁ santiṁ, parinibbissatyanāsavo"ti—

imā pañca gāthā abhāsi.

Tattha **upasampadā ca me laddhā**ti yā sā kicchena dasavaggaṁ bhikkhusaṁghaṁ sannipātetvā attanā laddhā upasampadā, yā ca pana varadānavasena sabbapaccantimesu janapadesu vinayadharapañcamena gaṇena Satthārā anuññātā upasampadā, tadubhayaṁ sandhāyāha. **Ca**-saddo samuccayattho, tena itarepi Satthu santikā laddhavare saṅgaṇhāti. **Vimutto camhi anāsavo**ti aggamaggena sakalakilesavatthuvimuttiyā vimutto ca amhi, tato eva kāmāsavādīhi anāsavo amhīti yojanā. **So ca me Bhagavā diṭṭho**ti yadatthaṁ ahaṁ Avantiraṭṭhato Sāvatthiṁ gato, so ca Bhagavā mayā adiṭṭhapubbo diṭṭho. **Vihāre ca sahāvasin**ti na kevalaṁ tassa Bhagavato dassanameva mayā laddhaṁ, atha kho vihāre Satthu gandhakuṭiyaṁ Satthārā kāraṇaṁ sallakkhetvā vāsentena saha avasiṁ. "**Vihāre**ti vihārasamīpe"ti keci.

Bahudeva rattinti paṭhamaṁ yāmaṁ bhikkhūnaṁ dhammadesanāvasena kammaṭṭhānasodhanavasena ca, majjhimaṁ yāmaṁ devānaṁ brahmūnañca kaṅkhacchedanavasena Bhagavā bahudeva rattiṁ abbhokāse **atināmayi** vītināmesi. **Vihārakusalo**ti dibbabrahma-āneñja-ariyavihāresu kusalo. **Vihāraṁ pāvisī**ti ativelaṁ nisajjacaṅkamehi uppannaparissamavinodanatthaṁ gandhakuṭiṁ pāvisi.

Santharitvāna saṁghāṭiṁ, seyyaṁ kappesīti catugguṇaṁ saṁghāṭiṁ paññāpetvā sīhaseyyaṁ kappesi. Tenāha "Gotamo sīho selaguhāyaṁva, pahīnabhayabheravo"ti. Tattha **Gotamo**ti Bhagavantaṁ gottena kitteti. **Sīho selaguhāyaṁvā**ti selassa pabbatassa guhāyaṁ. Yathā sīho migarājā tejussadatāya pahīnabhayabheravo dakkhiṇena

၃၆၇။ သန္ထရိတွာန သံဃာဋိံ၊ သေယျံ ကပ္ပေသိ ဂေါတမော။
သီဟော သေလဂုဟာယံဝ၊ ပဟီနဘယဘေရဝေါ။

၃၆၈။ တတော ကလျာဏဝါက္ကရဏော၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသာဝကော။
သောဏော အဘာသိ သဒ္ဓမ္မံ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ သမ္မုခါ။

၃၆၉။ ပဉ္စက္ခန္ဓေ ပရိညာယ၊ ဘာဝယိတွာန အဉ္ဇသံ။
ပပ္ပုယျ ပရမံ သန္တိံ၊ ပရိနိဗ္ဗိဿတျနာသဝေါ”တိ—

ဣမာ ပဉ္စ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဥပသမ္ပဒါ စ မေ လဒ္ဓါ**တိ ယာ သာ ကိစ္ဆေန ဒသဝဂ္ဂံ ဘိက္ခုသံဃံ သန္နိပါတေတွာ အတ္တနာ လဒ္ဓါ ဥပသမ္ပဒါ၊ ယာ စ ပန ဝရဒါနဝသေန သဗ္ဗပစ္စန္တိမေသု ဇနပဒေသု ဝိနယဓရပဉ္စမေန ဂဏေန သတ္ထာရာ အနုညာတာ ဥပသမ္ပဒါ၊ တဒုဘယံ သန္ဓာယာဟ။ **စ**-သဒ္ဒေါ သမုစ္စယတ္ထော၊ တေန ဣတရေပိ သတ္ထု သန္တိကာ လဒ္ဓဝရေ သင်္ဂဏှာတိ။ **ဝိမုတ္တော စမှိ အနာသဝေါ**တိ အဂ္ဂမဂ္ဂေန သကလကိလေသဝတ္ထုဝိမုတ္တိယာ ဝိမုတ္တော စ အမှိ၊ တတော ဧဝ ကာမာသဝါဒီဟိ အနာသဝေါ အမှီတိ ယောဇနာ။ **သော စ မေ ဘဂဝါ ဒိဋ္ဌော**တိ ယဒတ္ထံ အဟံ အဝန္တိရဋ္ဌတော သာဝတ္ထိံ ဂတော၊ သော စ ဘဂဝါ မယာ အဒိဋ္ဌပုဗ္ဗော ဒိဋ္ဌော။ **ဝိဟာရေ စ သဟာဝသိ**န္တိ န ကေဝလံ တဿ ဘဂဝတော ဒဿနမေဝ မယာ လဒ္ဓံ၊ အထ ခေါ ဝိဟာရေ သတ္ထု ဂန္ဓကုဋိယံ သတ္ထာရာ ကာရဏံ သလ္လက္ခေတွာ ဝါသေန္တေန သဟ အဝသိံ။ “**ဝိဟာရေ**တိ ဝိဟာရသမီပေ”တိ ကေစိ။

ဗဟုဒေဝ ရတ္တိန္တိ ပဌမံ ယာမံ ဘိက္ခူနံ ဓမ္မဒေသနာဝသေန ကမ္မဋ္ဌာနသောဓနဝသေန စ, မဇ္ဈိမံ ယာမံ ဒေဝါနံ ဗြဟ္မူနဉ္စ ကင်္ခစ္ဆေဒနဝသေန ဘဂဝါ ဗဟုဒေဝ ရတ္တိံ အဗ္ဘောကာသေ **အတိနာမယိ** ဝီတိနာမေသိ။ **ဝိဟာရကုသလော**တိ ဒိဗ္ဗဗြဟ္မအာနေဉ္ဇအရိယဝိဟာရေသု ကုသလော။ **ဝိဟာရံ ပါဝိသီ**တိ အတိဝေလံ နိသဇ္ဇစင်္ကမေဟိ ဥပ္ပန္နပရိဿမဝိနောဒနတ္ထံ ဂန္ဓကုဋိံ ပါဝိသိ။

သန္ထရိတွာန သံဃာဋိံ၊ သေယျံ ကပ္ပေသီတိ စတုဂ္ဂုဏံ သံဃာဋိံ ပညာပေတွာ သီဟသေယျံ ကပ္ပေသိ။ တေနာဟ “ဂေါတမော သီဟော သေလဂုဟာယံဝ၊ ပဟီနဘယဘေရဝေါ”တိ။ တတ္ထ **ဂေါတမော**တိ ဘဂဝန္တံ ဂေါတ္တေန ကိတ္တေတိ။ **သီဟော သေလဂုဟာယံဝါ**တိ သေလဿ ပဗ္ဗတဿ ဂုဟာယံ။ ယထာ သီဟော မိဂရာဇာ တေဇုဿဒတာယ ပဟီနဘယဘေရဝေါ ဒက္ခိဏေန

passena pāde pādaṁ accādhāya seyyaṁ kappesi, evaṁ cittutrāsalomahaṁsanachambhitattahetūnaṁ kilesānaṁ samucchinnattā pahīnabhayabheravo Gotamo Bhagavā seyyaṁ kappesīti attho.

Tatoti pacchā, sīhaseyyaṁ kappetvā tato vuṭṭhahitvā "paṭibhātu taṁ bhikkhu dhammo bhāsitun"ti[1] Satthārā ajjhesitoti attho. **Kalyāṇavākkaraṇo**ti sundaravacīkaraṇo, lakkhaṇasampannavacanakkamoti attho. **Soṇo abhāsi saddhamman**ti soḷasa aṭṭhakavaggiyasuttāni Soṇo Kuṭikaṇṇo **Buddhaseṭṭhassa** Sammāsambuddhassa **sammukhā** paccakkhato abhāsīti thero attānameva paraṁ viya avoca.

Pañcakkhandhe pariññāyāti pañcupādānakkhandhe tīhipi pariññāhi parijānitvā te parijānantoyeva **añjasaṁ** ariyaṁ aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ bhāvayitvā **paramaṁ santiṁ** nibbānaṁ **pappuyya** pāpuṇitvā ṭhito **anāsavo,** tato eva idāni **parinibbissati** anupādisesanibbānavasena nibbāyissatīti.

Soṇakuṭikaṇṇattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

12. Kosiyattheragāthāvaṇṇanā

Yo ve garūnanti-ādikā āyasmato Kosiyattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinanto Vipassissa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Satthāraṁ disvā pasannacitto ucchukhaṇḍikaṁ adāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Magadharaṭṭhe brāhmaṇakule nibbatti, **Kosiyo**tissa gottavasena nāmaṁ akāsi. So viññutaṁ patto āyasmantaṁ Dhammasenāpatiṁ abhiṇhaṁ upasaṅkamati, tassa santike dhammaṁ suṇāti. So tena sāsane paṭiladdhasaddho pabbajitvā kammaṭṭhānaṁ anuyuñjanto nacirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

1. Khu 1. 148 piṭṭhe. 2. Khu 4. 19 piṭṭhādīsu.

ပဿေန ပါဒေ ပါဒံ အစ္စာဓာယ သေယျံ ကပ္ပေသိ၊ ဧဝံ စိတ္တုတြာသလောမဟံသနဆမ္ဘိတတ္တဟေတူနံ ကိလေသာနံ သမုစ္ဆိန္နတ္တာ ပဟီနဘယဘေရဝေါ ဂေါတမော ဘဂဝါ သေယျံ ကပ္ပေသီတိ အတ္ထော။

တတောတိ ပစ္ဆာ၊ သီဟသေယျံ ကပ္ပေတွာ တတော ဝုဋ္ဌဟိတွာ "ပဋိဘာတု တံ ဘိက္ခု ဓမ္မော ဘာသိတု"န္တိ[၁] သတ္ထာရာ အဇ္ဈေသိတောတိ အတ္ထော။ **ကလျာဏဝါက္ကရဏော**တိ သုန္ဒရဝစီကရဏော၊ လက္ခဏသမ္ပန္နဝစနက္ကမောတိ အတ္ထော။ **သောဏော အဘာသိ သဒ္ဓမ္မ**န္တိ သောဠသ အဋ္ဌကဝဂ္ဂိယသုတ္တာနိ သောဏော ကုဋိကဏ္ဏော **ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ** သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ **သမ္မုခါ** ပစ္စက္ခတော အဘာသီတိ ထေရော အတ္တာနမေဝ ပရံ ဝိယ အဝေါစ။

ပဉ္စက္ခန္ဓေ ပရိညာယာတိ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓေ တီဟိပိ ပရိညာဟိ ပရိဇာနိတွာ တေ ပရိဇာနန္တောယေဝ **အဉ္ဇသံ** အရိယံ အဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ ဘာဝယိတွာ **ပရမံ သန္တိံ** နိဗ္ဗာနံ **ပပ္ပုယျ** ပါပုဏိတွာ ဌိတော **အနာသဝေါ၊** တတော ဧဝ ဣဒါနိ **ပရိနိဗ္ဗိဿတိ** အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနဝသေန နိဗ္ဗာယိဿတီတိ။

သောဏကုဋိကဏ္ဏတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၂-ကောသိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယော ဝေ ဂရူနန္တိအာဒိကာ အာယသ္မတော ကောသိယတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနန္တော ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော ဥစ္ဆုခဏ္ဍိကံ အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ မဂဓရဋ္ဌေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ကောသိယော**တိဿ ဂေါတ္တဝသေန နာမံ အကာသိ။ သော ဝိညုတံ ပတ္တော အာယသ္မန္တံ ဓမ္မသေနာပတိံ အဘိဏှံ ဥပသင်္ကမတိ၊ တဿ သန္တိကေ ဓမ္မံ သုဏာတိ။ သော တေန သာသနေ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ အနုယုဉ္ဇန္တော နစိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

၁-ခု ၁-၁၄၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၄-၁၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။

“Nagare Bandhumatiyā, dvārapālo ahosahaṁ.
Addasaṁ virajaṁ Buddhaṁ, sabbadhammāna pāraguṁ.

Ucchukhaṇḍikamādāya, Buddhaseṭṭhassadāsahaṁ.
Pasannacitto sumano, Vipassissa Mahesino.

Ekanavutito kappe, yaṁ ucchumadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, ucchukhaṇḍassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā attano paṭipattiṁ[1] paccavekkhitvā garuvāsaṁ sappurisūpanissayañca pasaṁsanto[2]—

370. “Yo ve garūnaṁ vacanaññu dhīro,
Vase ca tamhi janayetha pemaṁ.
So bhattimā nāma ca hoti paṇḍito,
Ñatvā ca dhammesu visesi assa.

371. Yaṁ āpadā uppatitā uḷārā,
Nakkhambhayante paṭisaṅkhayantaṁ.
So thāmavā nāma ca hoti paṇḍito,
Ñatvā ca dhammesu visesi assa.

372. Yo ve samuddova ṭhito anejo,
Gambhīrapañño nipuṇatthadassī.
Asaṁhāriyo nāma ca hoti paṇḍito.
Ñatvā ca dhammesu visesi assa.

373. Bahussuto dhammadharo ca hoti,
Dhammassa hoti anudhammacārī.
So tādiso nāma ca hoti paṇḍito,
Ñatvā ca dhammesu visesi assa.

1. Sampattiṁ (Sī, I) 2. Paṇḍitānaṁ sammasanto (Ka)

“နဂရေ ဗန္ဓုမတိယာ၊ ဒွါရပါလော အဟောသဟံ။
အဒ္ဒသံ ဝိရဇံ ဗုဒ္ဓံ၊ သဗ္ဗဓမ္မာန ပါရဂုံ။

ဥစ္ဆုခဏ္ဍိကမာဒါယ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿဒါသဟံ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ ဝိပဿိဿ မဟေသိနော။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဥစ္ဆုမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဥစ္ဆုခဏ္ဍဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ[၁] ပစ္စဝေက္ခိတွာ ဂရုဝါသံ သပ္ပုရိသူပနိဿယဉ္စ ပသံသန္တော[၂]—

၃၇၀။ “ယော ဝေ ဂရူနံ ဝစနညူ ဓီရော၊
ဝသေ စ တမှိ ဇနယေထ ပေမံ။
သော ဘတ္တိမာ နာမ စ ဟောတိ ပဏ္ဍိတော၊
ဉတွာ စ ဓမ္မေသု ဝိသေသိ အဿ။

၃၇၁။ ယံ အာပဒါ ဥပ္ပတိတာ ဥဠာရာ၊
နက္ခမ္ဘယန္တေ ပဋိသင်္ခယန္တံ။
သော ထာမဝါ နာမ စ ဟောတိ ပဏ္ဍိတော၊
ဉတွာ စ ဓမ္မေသု ဝိသေသိ အဿ။

၃၇၂။ ယော ဝေ သမုဒ္ဒေါဝ ဌိတော အနေဇော၊
ဂမ္ဘီရပညော နိပုဏတ္ထဒဿီ။
အသံဟာရိယော နာမ စ ဟောတိ ပဏ္ဍိတော။
ဉတွာ စ ဓမ္မေသု ဝိသေသိ အဿ။

၃၇၃။ ဗဟုဿုတော ဓမ္မဓရော စ ဟောတိ၊
ဓမ္မဿ ဟောတိ အနုဓမ္မစာရီ။
သော တာဒိသော နာမ စ ဟောတိ ပဏ္ဍိတော၊
ဉတွာ စ ဓမ္မေသု ဝိသေသိ အဿ။

၁-သမ္ပတ္တိံ (သီ၊ ဣ) ၂-ပဏ္ဍိတာနံ သမ္မသန္တော (က)

374. Atthañca yo jānāti bhāsitassa,
Atthañca ñatvāna tathā karoti.
Atthantaro nāma sa hoti paṇḍito,
Ñatvā ca dhammesu visesi assā”ti—

imā pañca gāthā abhāsi.

Tattha **yo**ti khattiyādīsu catūsu parisāsu yo koci. **Ve**ti byattaṁ. **Garūnan**ti sīlādigaruguṇayuttānaṁ paṇḍitānaṁ. **Vacanaññū**ti tesaṁ anusāsanīvacanaṁ jānanto[1], yathānusiṭṭhaṁ paṭipajjamāno paṭipajjitvā ca tassa phalaṁ jānantoti attho. **Dhīro**ti dhitisampanno. **Vase ca tamhi janayetha pema**nti tasmiṁ garūnaṁ vacane ovāde vaseyya yathānusiṭṭhaṁ paṭipajjeyya, paṭipajjitvā “iminā vatātaṁ ovādena imaṁ jāti-ādidukkhaṁ vītivatto”ti tattha janayetha pemaṁ gāravaṁ uppādeyya. Idaṁ hi dvayaṁ “garūnaṁ vacanaññu dhīro”ti padadvayena vuttassevatthassa pākaṭakaraṇaṁ. **So**ti yo garūnaṁ[2] vacanaññū dhīro, so yathānusiṭṭhaṁ paṭipattiyā tattha **bhattimā** ca nāma hoti, jīvitahetupi tassa anatikkamanato **paṇḍito** ca nāma hoti, **ñatvā ca dhammesu visesi assā**ti tathā paṭipajjanto ca tāya eva paṭipattiyā catunnaṁ ariyasaccānaṁ jānanahetu lokiyalokuttaradhammesu vijjāttayādivasena “tevijjo, chaḷabhiñño, paṭisambhidāpatto”ti visesi visesavā siyāti attho.

Yanti yaṁ puggalaṁ paṭipattiyā antarāyakaraṇato “**āpadā**”ti laddhavohārā sītuṇhakhuppipāsādipākaṭaparissayā ceva rāgādipaṭicchannaparissayā ca **uppatitā** uppannā **uḷārā** balavantopi **nakkhambhayante** na kiñci cālenti[3]. Kasmā? **Paṭisaṅkhayantan**ti paṭisaṅkhāyamānaṁ paṭisaṅkhānabale ṭhitanti attho. **So**ti yo daḷhatarāhi āpadāhipi akkhambhanīyo, so **thāmavā** dhitimā daḷhaparakkamo nāma hoti. Anavasesasaṁkilesapakkhassa abhibhavanakapaññābalasamaṅgitāya **paṇḍito** ca nāma hoti. Tathābhūto ca **ñatvā ca dhammesu visesi assā**ti taṁ vuttatthameva.

1. Anujānanto (Ka) 2. Soti garūnaṁ (Sī, I) 3. Na kampenti na kiñci cālenti (Sī, I)

၃၇၄။ အတ္ထဉ္စ ယော ဇာနာတိ ဘာသိတဿ၊
အတ္ထဉ္စ ဉတွာန တထာ ကရောတိ။
အတ္ထန္တရော နာမ သ ဟောတိ ပဏ္ဍိတော၊
ဉတွာ စ ဓမ္မေသု ဝိသေသိ အဿာ”တိ—

ဣမာ ပဉ္စ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ယော**တိ ခတ္တိယာဒီသု စတူသု ပရိသာသု ယော ကောစိ။ **ဝေ**တိ ဗျတ္တံ။ **ဂရူနန္တိ** သီလာဒိဂရုဂုဏယုတ္တာနံ ပဏ္ဍိတာနံ။ **ဝစနညူ**တိ တေသံ အနုသာသနီယဝစနံ ဇာနန္တော[1]၊ ယထာနုသိဋ္ဌံ ပဋိပဇ္ဇမာနော ပဋိပဇ္ဇိတွာ စ တဿ ဖလံ ဇာနန္တောတိ အတ္ထော။ **ဓီရော**တိ ဓိတိသမ္ပန္နော။ **ဝသေ စ တမှိ ဇနယေထ ပေမန္တိ** တသ္မိံ ဂရူနံ ဝစနေ ဩဝါဒေ ဝသေယျ ယထာနုသိဋ္ဌံ ပဋိပဇ္ဇေယျ၊ ပဋိပဇ္ဇိတွာ “ဣမိနာ ဝတာဟံ ဩဝါဒေန ဣမံ ဇာတိအာဒိဒုက္ခံ ဝီတိဝတ္တော”တိ တတ္ထ ဇနယေထ ပေမံ ဂါရဝံ ဥပ္ပါဒေယျ။ ဣဒံ ဟိ ဒွယံ “ဂရူနံ ဝစနညူ ဓီရော”တိ ပဒဒွယေန ဝုတ္တဿေဝတ္ထဿ ပါကဋကရဏံ။ **သော**တိ ယော ဂရူနံ[2] ဝစနညူ ဓီရော၊ သော ယထာနုသိဋ္ဌံ ပဋိပတ္တိယာ တတ္ထ **ဘတ္တိမာ** စ နာမ ဟောတိ၊ ဇီဝိတဟေတုပိ တဿ အနတိက္ကမနတော **ပဏ္ဍိတော** စ နာမ ဟောတိ၊ **ဉတွာ စ ဓမ္မေသု ဝိသေသိ အဿာ**တိ တထာ ပဋိပဇ္ဇန္တော စ တာယ ဧဝ ပဋိပတ္တိယာ စတုန္နံ အရိယသစ္စာနံ ဇာနနဟေတု လောကိယလောကုတ္တရဓမ္မေသု ဝိဇ္ဇာတ္တယာဒိဝသေန “တေဝိဇ္ဇော, ဆဠဘိညော, ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တော”တိ ဝိသေသိ ဝိသေသဝါ သိယာတိ အတ္ထော။

ယန္တိ ယံ ပုဂ္ဂလံ ပဋိပတ္တိယာ အန္တရာယကရဏတော “**အာပဒါ**”တိ လဒ္ဓဝေါဟာရာ သီတုဏှခုပ္ပိပါသာဒိပါကဋပရိဿယာ စေဝ ရာဂါဒိပဋိစ္ဆန္နပရိဿယာ စ **ဥပ္ပတိတာ** ဥပ္ပန္နာ **ဥဠာရာ** ဗလဝန္တောပိ **နက္ခမ္ဘယန္တေ** န ကိဉ္စိ စာလေန္တိ[3]။ ကသ္မာ? **ပဋိသင်္ခယန္တန္တိ** ပဋိသင်္ခါယမာနံ ပဋိသင်္ခါနဗလေ ဌိတန္တိ အတ္ထော။ **သော**တိ ယော ဒဠှတရာဟိ အာပဒါဟိပိ အက္ခမ္ဘနီယော၊ သော **ထာမဝါ** ဓိတိမာ ဒဠှပရက္ကမော နာမ ဟောတိ။ အနဝသေသသံကိလေသပက္ခဿ အဘိဘဝနကပညာဗလသမင်္ဂိတာယ **ပဏ္ဍိတော** စ နာမ ဟောတိ။ တထာဘူတော စ **ဉတွာ စ ဓမ္မေသု ဝိသေသိ အဿာ**တိ တံ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။

၁-အနုဇာနန္တော (က) ၂-သောတိ ဂရူနံ (သီ၊ ဣ) ၃-န ကမ္ပေန္တိ န ကိဉ္စိ စာလေန္တိ (သီ၊ ဣ)

Samuddova ṭhitoti samuddo viya ṭhitasabhāvo. Yathā hi caturāsītiyojanasahassagambhīre sinerupādasamīpe mahāsamuddo aṭṭhahipi disāhi uṭṭhitehi pakativātehi aniñjanato **ṭhito anejo** gambhīro ca, evaṁ kilesavātehi titthiyavādavātehi ca akampanīyato **ṭhito anejo.** Gambhīrassa anupacitañāṇasambhārehi aladdhagādhassa nipuṇassa sukhumassa paṭiccasamuppādādi-atthassa paṭivijjhanena **gambhīrapañño nipuṇatthadassī. Asaṁhāriyo nāma ca hoti paṇḍito** so tādiso puggalo kilesehi devaputtamārādīsu vā kenaci asaṁhāriyatāya asaṁhāriyo nāma hoti, yathāvuttena atthena **paṇḍito** ca nāma hoti. Sesaṁ vuttanayameva.

Bahussutoti pariyattibāhusaccavasena bahussuto, suttageyyādi bahuṁ sutaṁ etassāti bahussuto. Tameva dhammaṁ suvaṇṇabhājane pakkhittasīhavasaṁ viya avinassantameva dhāretīti **dhammadharo** ca hoti. **Dhammassa hoti anudhammacārī**ti yathāsutassa yathāpariyattassa dhammassa atthamaññāya dhammamaññāya navalokuttaradhammassa anurūpaṁ dhammaṁ pubbabhāgapaṭipadāsaṅkhātaṁ catupārisuddhisīladhutaṅga-asubhakammaṭṭhānādibhedaṁ carati paṭipajjatīti anudhammacārī hoti, “ajja ajjevā”ti paṭivedhaṁ ākaṅkhanto vicarati. **So tādiso nāma ca hoti paṇḍito**ti yo puggalo yaṁ garuṁ nissāya bahussuto dhammadharo dhammassa ca anudhammacārī hoti. So ca **tādiso** tena garunā sadiso paṇḍito nāma hoti paṭipattiyā sadisabhāvato. Tathābhūto pana so **ñatvā ca dhammesu visesi assa,** taṁ vuttatthaṁva.

Atthañca yo jānāti bhāsitassāti yo puggalo Sammāsambuddhena bhāsitassa pariyattidhammassa atthaṁ jānāti, jānanto pana “idha sīlaṁ vuttaṁ, idha samādhi, idha paññā”ti tattha tattha yathāvuttaṁ **atthañca ñatvāna tathā karoti** yathā Satthārā anusiṭṭhaṁ, tathā paṭipajjati. **Atthantaro nāma sa hoti paṇḍito**ti so evarūpo puggalo atthantaro atthakāraṇā sīlādi-atthajānanamattameva upanissayaṁ katvā paṇḍito hoti. Sesaṁ vuttanayameva.

သမုဒ္ဒေါဝ ဌိတောတိ သမုဒ္ဒေါ ဝိယ ဌိတသဘာဝေါ။ ယထာ ဟိ စတုရာသီတိယောဇနသဟဿဂမ္ဘီရေ သိနေရုပါဒသမီပေ မဟာသမုဒ္ဒေါ အဋ္ဌဟိပိ ဒိသာဟိ ဥဋ္ဌိတေဟိ ပကတိဝါတေဟိ အနိဉ္ဇနတော **ဌိတော အနေဇော** ဂမ္ဘီရော စ၊ ဧဝံ ကိလေသဝါတေဟိ တိတ္ထိယဝါဒဝါတေဟိ စ အကမ္ပနီယတော **ဌိတော အနေဇော**။ ဂမ္ဘီရဿ အနုပစိတဉာဏသမ္ဘာရေဟိ အလဒ္ဓဂါဓဿ နိပုဏဿ သုခုမဿ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒါဒိအတ္ထဿ ပဋိဝိဇ္ဈနေန **ဂမ္ဘီရပညော နိပုဏတ္ထဒဿီ။ အသံဟာရိယော နာမ စ ဟောတိ ပဏ္ဍိတော** သော တာဒိသော ပုဂ္ဂလော ကိလေသေဟိ ဒေဝပုတ္တမာရာဒီသု ဝါ ကေနစိ အသံဟာရိယတာယ အသံဟာရိယော နာမ ဟောတိ၊ ယထာဝုတ္တေန အတ္ထေန **ပဏ္ဍိတော** စ နာမ ဟောတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဗဟုဿုတောတိ ပရိယတ္တိဗာဟုသစ္စဝသေန ဗဟုဿုတော၊ သုတ္တဂေယျာဒိ ဗဟုံ သုတံ ဧတဿာတိ ဗဟုဿုတော။ တမေဝ ဓမ္မံ သုဝဏ္ဏဘာဇနေ ပက္ခိတ္တသီဟဝသံ ဝိယ အဝိနဿန္တမေဝ ဓာရေတီတိ **ဓမ္မဓရော** စ ဟောတိ။ **ဓမ္မဿ ဟောတိ အနုဓမ္မစာရီ**တိ ယထာသုတဿ ယထာပရိယတ္တဿ ဓမ္မဿ အတ္ထမညာယ ဓမ္မမညာယ နဝလောကုတ္တရဓမ္မဿ အနုရူပံ ဓမ္မံ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒါသင်္ခါတံ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလဓုတင်္ဂအသုဘကမ္မဋ္ဌာနာဒိဘေဒံ စရတိ ပဋိပဇ္ဇတီတိ အနုဓမ္မစာရီ ဟောတိ၊ “အဇ္ဇ အဇ္ဇေဝါ”တိ ပဋိဝေဓံ အာကင်္ခန္တော ဝိစရတိ။ **သော တာဒိသော နာမ စ ဟောတိ ပဏ္ဍိတော**တိ ယော ပုဂ္ဂလော ယံ ဂရုံ နိဿာယ ဗဟုဿုတော ဓမ္မဓရော ဓမ္မဿ စ အနုဓမ္မစာရီ ဟောတိ။ သော စ **တာဒိသော** တေန ဂရုနာ သဒိသော ပဏ္ဍိတော နာမ ဟောတိ ပဋိပတ္တိယာ သဒိသဘာဝတော။ တထာဘူတော ပန သော **ဉတွာ စ ဓမ္မေသု ဝိသေသိ အဿ၊** တံ ဝုတ္တတ္ထံဝ။

အတ္ထဉ္စ ယော ဇာနာတိ ဘာသိတဿာတိ ယော ပုဂ္ဂလော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ဘာသိတဿ ပရိယတ္တိဓမ္မဿ အတ္ထံ ဇာနာတိ၊ ဇာနန္တော ပန “ဣဓ သီလံ ဝုတ္တံ၊ ဣဓ သမာဓိ၊ ဣဓ ပညာ”တိ တတ္ထ တတ္ထ ယထာဝုတ္တံ **အတ္ထဉ္စ ဉတွာန တထာ ကရောတိ** ယထာ သတ္ထာရာ အနုသိဋ္ဌံ၊ တထာ ပဋိပဇ္ဇတိ။ **အတ္ထန္တရော နာမ သ ဟောတိ ပဏ္ဍိတော**တိ သော ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော အတ္ထန္တရော အတ္ထကာရဏာ သီလာဒိအတ္ထဇာနနမတ္တမေဝ ဥပနိဿယံ ကတွာ ပဏ္ဍိတော ဟောတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

Ettha ca paṭhamagāthāya “yo ve garūnan”ti-ādinā saddhūpanissayo visesabhāvo vutto, dutiyagāthāya “yaṁ āpadā”ti-ādinā vīriyūpanissayo, tatiyagāthāya “yo ve samuddova ṭhito”ti-ādinā samādhūpanissayo, catutthagāthāya “bahussuto”ti-ādinā satūpanissayo, pañcamagāthāya “atthañca yo jānātī”ti-ādinā paññūpanissayo visesabhāvo vuttoti veditabbo.

Kosiyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Pañcakanipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

ဧတ္ထ စ ပဌမဂါထာယ “ယော ဝေ ဂရူန”န္တိအာဒိနာ သဒ္ဓူပနိဿယော ဝိသေသဘာဝေါ ဝုတ္တော၊ ဒုတိယဂါထာယ “ယံ အာပဒါ”တိအာဒိနာ ဝီရိယူပနိဿယော၊ တတိယဂါထာယ“ယော ဝေ သမုဒ္ဒေါဝ ဌိတော”တိအာဒိနာ သမာဓူပနိဿယော၊ စတုတ္ထဂါထာယ “ဗဟုဿုတော”တိအာဒိနာ သတူပနိဿယော၊ ပဉ္စမဂါထာယ “အတ္ထဉ္စ ယော ဇာနာတီ”တိအာဒိနာ ပညူပနိဿယော ဝိသေသဘာဝေါ ဝုတ္တောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ကောသိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ပဉ္စကနိပါတဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

6. Chakkanipāta

1. Uruvelakassapattheragāthāvaṇṇanā

Chakkanipāte **disvāna pāṭihīrānī**ti-ādikā āyasmato Uruvelakassapattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinanto Padumuttarassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā vayappatto Satthu santike dhammaṁ suṇanto Satthāraṁ ekaṁ bhikkhuṁ mahāparisānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapentaṁ disvā sayampi taṁ ṭhānantaraṁ patthetvā mahādānaṁ datvā paṇidhānamakāsi. Bhagavā cassa anantarāyataṁ disvā “anāgate Gotamabuddhassa sāsane mahāparisānaṁ aggo bhavissatī”ti byākāsi.

So tattha yāvajīvaṁ puññāni katvā tato cavitvā devamanussesu saṁsaranto ito dvānavutikappamatthake Phussassa Bhagavato vemātikakaniṭṭhabhātā hutvā nibbatti, aññepissa dve kaniṭṭhabhātaro ahesuṁ. Te tayopi Buddhappamukhaṁ saṁghaṁ paramāya pūjāya pūjetvā yāvajīvaṁ kusalaṁ katvā devamanussesu saṁsarantā amhākaṁ Bhagavato nibbattito puretarameva Bārāṇasiyaṁ brāhmaṇakule bhātaro hutvā anukkamena nibbattā gottavasena tayopi Kassapā eva nāma jātā. Te vayappattā tayo vede uggaṇhiṁsu. Tesaṁ jeṭṭhabhātikassa pañca māṇavakasatāni parivāro, majjhimassa tīṇi, kaniṭṭhassa dve. Te attano ganthe sāraṁ olokentā diṭṭhadhammikameva atthaṁ disvā pabbajjaṁ rocesuṁ. Tesu jeṭṭhabhātā attano parivārena saddhiṁ Uruvelaṁ gantvā isipabbajjaṁ pabbajitvā **Uruvelakassapo** nāma jāto, Mahāgaṅgānadīvaṅke pabbajito **Nadīkassapo** nāma jāto, Gayāsīse pabbajito **Gayākassapo** nāma jāto.

Evaṁ tesu isipabbajjaṁ pabbajitvā tattha tattha vasantesu bahūnaṁ divasānaṁ accayena amhākaṁ bodhisatto mahābhinikkhamanaṁ nikkhamitvā paṭividdhasabbaññutaññāṇo anukkamena dhammacakkaṁ pavattetvā pañcavaggiyatthere arahatte patiṭṭhāpetvā Yasappamukhe pañcapaññāsa sahāyake vinetvā saṭṭhi arahante “caratha bhikkhave cārikan”ti vissajjetvā Bhaddavaggiye vinetvā Uruvelakassapassa vasanaṭṭhānaṁ gantvā vasanatthāya agyāgāraṁ

၆-ဆက္ကနိပါတ

၁-ဥရုဝေလကဿပတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဆက္ကနိပါတေ **ဒိသွာန ပါဋိဟီရာနီ**တိအာဒိကာ အာယသ္မတော ဥရုဝေလကဿပတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနန္တော ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝယပ္ပတ္တော သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုဏန္တော သတ္ထာရံ ဧကံ ဘိက္ခုံ မဟာပရိသာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေန္တံ ဒိသွာ သယမ္ပိ တံ ဌာနန္တရံ ပတ္ထေတွာ မဟာဒါနံ ဒတွာ ပဏိဓာနမကာသိ။ ဘဂဝါ စဿ အနန္တရာယတံ ဒိသွာ “အနာဂတေ ဂေါတမဗုဒ္ဓဿ သာသနေ မဟာပရိသာနံ အဂ္ဂေါ ဘဝိဿတီ”တိ ဗျာကာသိ။

သော တတ္ထ ယာဝဇီဝံ ပုညာနိ ကတွာ တတော စဝိတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣတော ဒွါနဝုတိကပ္ပမတ္ထကေ ဖုဿဿ ဘဂဝတော ဝေမာတိကကနိဋ္ဌဘာတာ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ အညေပိဿ ဒွေ ကနိဋ္ဌဘာတရော အဟေသုံ။ တေ တယောပိ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခံ သံဃံ ပရမာယ ပူဇာယ ပူဇေတွာ ယာဝဇီဝံ ကုသလံ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တာ အမှာကံ ဘဂဝတော နိဗ္ဗတ္တိတော ပုရေတရမေဝ ဗာရာဏသိယံ ဗြာဟ္မဏကုလေ ဘာတရော ဟုတွာ အနုက္ကမေန နိဗ္ဗတ္တာ ဂေါတ္တဝသေန တယောပိ ကဿပါ ဧဝ နာမ ဇာတာ။ တေ ဝယပ္ပတ္တာ တယော ဝေဒေ ဥဂ္ဂဏှိံသု။ တေသံ ဇေဋ္ဌဘာတိကဿ ပဉ္စ မာဏဝကသတာနိ ပရိဝါရော၊ မဇ္ဈိမဿ တီဏိ၊ ကနိဋ္ဌဿ ဒွေ။ တေ အတ္တနော ဂန္ထေ သာရံ ဩလောကေန္တာ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကမေဝ အတ္ထံ ဒိသွာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ရောစေသုံ။ တေသု ဇေဋ္ဌဘာတာ အတ္တနော ပရိဝါရေန သဒ္ဓိံ ဥရုဝေလံ ဂန္တွာ ဣသိပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ **ဥရုဝေလကဿပေါ** နာမ ဇာတော၊ မဟာဂင်္ဂါနဒီဝင်္ကေ ပဗ္ဗဇိတော **နဒီကဿပေါ** နာမ ဇာတော၊ ဂယာသီသေ ပဗ္ဗဇိတော **ဂယာကဿပေါ** နာမ ဇာတော။

ဧဝံ တေသု ဣသိပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ တတ္ထ တတ္ထ ဝသန္တေသု ဗဟူနံ ဒိဝသာနံ အစ္စယေန အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိတွာ ပဋိဝိဒ္ဓသဗ္ဗညုတညာဏော အနုက္ကမေန ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေတွာ ပဉ္စဝဂ္ဂိယတ္ထေရေ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာပေတွာ ယသပ္ပမုခေ ပဉ္စပညာသ သဟာယကေ ဝိနေတွာ သဋ္ဌိ အရဟန္တေ ‘‘စရထ ဘိက္ခဝေ စာရိက’’န္တိ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဘဒ္ဒဝဂ္ဂိယေ ဝိနေတွာ ဥရုဝေလကဿပဿ ဝသနဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ဝသနတ္ထာယ အဂျာဂါရံ

pavisitvā tattha katanāgadamanaṁ ādiṁ katvā aḍḍhuḍḍhasahassehi pāṭihāriyehi Uruvelakassapaṁ saparisaṁ vinetvā pabbājesi. Tassa pabbajitabhāvaṁ ñatvā itarepi dve bhātaro saparisā āgantvā Satthu santike pabbajiṁsu. Sabbeva ehibhikkhū iddhimayapattacīvaradharā ahesuṁ.

Satthā taṁ samaṇasahassaṁ ādāya Gayāsīsaṁ gantvā piṭṭhipāsāṇe nisinno **Ādittapariyāyadesanāya**[1] sabbe arahatte patiṭṭhāpesi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

"Padumuttaro nāma Jino, sabbalokavidū Muni.
Ito satasahassamhi, kappe uppajji cakkhumā.

Ovādako viññāpako, tārako sabbapāṇinaṁ.
Desanākusalo Buddho, tāresi janataṁ bahuṁ.

Anukampako kāruṇiko, hitesī sabbapāṇinaṁ.
Sampatte titthiye sabbe, pañcasīle patiṭṭhapi.

Evaṁ nirākulaṁ āsi, suññataṁ titthiyehi ca.
Vicittaṁ arahantehi, vasībhūtehi tādibhi.

Ratanānaṭṭhapaññāsaṁ, uggato so Mahāmuni.
Kañcanagghiyasaṅkāso, bāttiṁsavaralakkhaṇo.

Vassasatasahassāni, āyu vijjati tāvade.
Tāvatā tiṭṭhamāno so, tāresi janataṁ bahuṁ.

Tadāhaṁ Haṁsavatiyā, brāhmaṇo sādhusammato.
Upecca lokapajjotaṁ, assosiṁ dhammadesanaṁ.

Tadā mahāparisatiṁ, mahāparisasāvakaṁ.
Ṭhapentaṁ etadaggamhi, sutvāna mudito ahaṁ.

Mahatā parivārena, nimantetvā mahājinaṁ.
Brāhmaṇānaṁ sahassena, sahadānamadāsahaṁ.

Mahādānaṁ daditvāna, abhivādiya nāyakaṁ.
Ekamantaṁ ṭhito haṭṭho, idaṁ vacanamabraviṁ.

1. Vi 3. 44; Saṁ 2. 251 piṭṭhesu.
2. Khu 4. 133 piṭṭhādīsu.

ပဝိသိတွာ တတ္ထ ကတနာဂဒမနံ အာဒိံ ကတွာ အဍ္ဎုဍ္ဎသဟဿေဟိ ပါဋိဟာရိယေဟိ ဥရုဝေလကဿပံ သပရိသံ ဝိနေတွာ ပဗ္ဗာဇေသိ။ တဿ ပဗ္ဗဇိတဘာဝံ ဉတွာ ဣတရေပိ ဒွေ ဘာတရော သပရိသာ အာဂန္တွာ သတ္ထု သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိံသု။ သဗ္ဗေဝ ဧဟိဘိက္ခူ ဣဒ္ဓိမယပတ္တစီဝရဓရာ အဟေသုံ။

သတ္ထာ တံ သမဏသဟဿံ အာဒါယ ဂယာသီသံ ဂန္တွာ ပိဋ္ဌိပါသာဏေ နိသိန္နော **အာဒိတ္တပရိယာယဒေသနာယ**[1] သဗ္ဗေ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာပေသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[2]—

"ပဒုမုတ္တရော နာမ ဇိနော၊ သဗ္ဗလောကဝိဒူ မုနိ။
ဣတော သတသဟဿမှိ၊ ကပ္ပေ ဥပ္ပဇ္ဇိ စက္ခုမာ။

ဩဝါဒကော ဝိညာပကော၊ တာရကော သဗ္ဗပါဏိနံ။
ဒေသနာကုသလော ဗုဒ္ဓေါ၊ တာရေသိ ဇနတံ ဗဟုံ။

အနုကမ္ပကော ကာရုဏိကော၊ ဟိတေသီ သဗ္ဗပါဏိနံ။
သမ္ပတ္တေ တိတ္ထိယေ သဗ္ဗေ၊ ပဉ္စသီလေ ပတိဋ္ဌပိ။

ဧဝံ နိရာကုလံ အာသိ၊ သုညတံ တိတ္ထိယေဟိ စ။
ဝိစိတ္တံ အရဟန္တေဟိ၊ ဝသီဘူတေဟိ တာဒိဘိ။

ရတနာနဋ္ဌပညာသံ၊ ဥဂ္ဂတော သော မဟာမုနိ။
ကဉ္စနဂ္ဃိယသင်္ကာသော၊ ဗာတ္တိံသဝရလက္ခဏော။

ဝဿသတသဟဿာနိ၊ အာယု ဝိဇ္ဇတိ တာဝဒေ။
တာဝတာ တိဋ္ဌမာနော သော၊ တာရေသိ ဇနတံ ဗဟုံ။

တဒါဟံ ဟံသဝတိယာ၊ ဗြာဟ္မဏော သာဓုသမ္မတော။
ဥပေစ္စ လောကပဇ္ဇောတံ၊ အဿောသိံ ဓမ္မဒေသနံ။

တဒါ မဟာပရိသတိံ၊ မဟာပရိသသာဝကံ။
ဌပေန္တံ ဧတဒဂ္ဂမှိ၊ သုတွာန မုဒိတော အဟံ။

မဟတာ ပရိဝါရေန၊ နိမန္တေတွာ မဟာဇိနံ။
ဗြာဟ္မဏာနံ သဟဿေန၊ သဟဒါနမဒါသဟံ။

မဟာဒါနံ ဒဒိတွာန၊ အဘိဝါဒိယ နာယကံ။
ဧကမန္တံ ဌိတော ဟဋ္ဌော၊ ဣဒံ ဝစနမဗြဝိံ။

၁-ဝိ ၃-၄၄၊ သံ ၂-၂၅၁-ပိဋ္ဌေသု။
၂-ခု ၄-၁၃၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Tayi saddhāya me vīra, adhikāraguṇena ca.
Parisā mahatī hotu, nibbattassa tahiṁ tahiṁ.

Tadā avoca parisaṁ, gajagajjitasussaro.
Karavīkaruto Satthā, etaṁ passatha brāhmaṇaṁ.

Hemavaṇṇaṁ mahābāhuṁ, kamalānanalocanaṁ.
Udaggatanujaṁ haṭṭhaṁ, saddhavantaṁ guṇe mama.

Esa patthayate ṭhānaṁ, sīhaghosassa bhikkhuno.
Anāgatamhi addhāne, lacchase taṁ manorathaṁ.

Satasahassito kappe, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Tassa dhammesu dāyādo, oraso dhammanimmito.
Kassapo nāma gottena, hessati Satthu sāvako.

Ito dvenavute kappe, ahu Satthā anuttaro.
Anūpamo asadiso, phusso lokagganāyako.

So ca sabbaṁ tamaṁ hantvā, vijaṭetvā mahājaṭaṁ.
Vassate amataṁ vuṭṭhiṁ, tappayanto sadevakaṁ.

Tadā hi Bārāṇasiyaṁ, rājāpaccā ahumhase.
Bhātaromha tayo sabbe, saṁvisaṭṭhāva rājino.

Vīraṅgarūpā balino, saṅgāme aparājitā.
Tadā kupitapaccanto, amhe āha mahīpati.

Etha gantvāna paccantaṁ, sodhetvā aṭṭavībalaṁ.
Khemaṁ vijiritaṁ katvā, puna dethāti bhāsatha.

Tato mayaṁ avocumha, yadi deyyāsi nāyakaṁ.
Upaṭṭhānāya amhākaṁ, ādhayissāma vo tato.

Tato mayaṁ laddhavarā, bhūmipālena pesitā.
Nikkhittasatthaṁ paccantaṁ, katvā punarupecca taṁ.

တယိ သဒ္ဓါယ မေ ဝီရ၊ အဓိကာရဂုဏေန စ။
ပရိသာ မဟတီ ဟောတု၊ နိဗ္ဗတ္တဿ တဟိံ တဟိံ။

တဒါ အဝေါစ ပရိသံ၊ ဂဇဂဇ္ဇိတသုဿရော။
ကရဝီကရုတော သတ္ထာ၊ ဧတံ ပဿထ ဗြာဟ္မဏံ။

ဟေမဝဏ္ဏံ မဟာဗာဟုံ၊ ကမလာနနလောစနံ။
ဥဒဂ္ဂတနုဇံ ဟဋ္ဌံ၊ သဒ္ဓဝန္တံ ဂုဏေ မမ။

ဧသ ပတ္ထယတေ ဌာနံ၊ သီဟဃောသဿ ဘိက္ခုနော။
အနာဂတမှိ အဒ္ဓါနေ၊ လစ္ဆသေ တံ မနောရထံ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

တဿ ဓမ္မေသု ဒါယာဒေါ၊ ဩရသော ဓမ္မနိမ္မိတော။
ကဿပေါ နာမ ဂေါတ္တေန၊ ဟေဿတိ သတ္ထု သာဝကော။

ဣတော ဒွေနဝုတေ ကပ္ပေ၊ အဟု သတ္ထာ အနုတ္တရော။
အနူပမော အသဒိသော၊ ဖုဿော လောကဂ္ဂနာယကော။

သော စ သဗ္ဗံ တမံ ဟန္တွာ၊ ဝိဇဋေတွာ မဟာဇဋံ။
ဝဿတေ အမတံ ဝုဋ္ဌိံ၊ တပ္ပယန္တော သဒေဝကံ။

တဒါ ဟိ ဗာရာဏသိယံ၊ ရာဇာပစ္စာ အဟုမှသေ။
ဘာတရောမှ တယော သဗ္ဗေ၊ သံဝိသဋ္ဌာဝ ရာဇိနော။

ဝီရင်္ဂရူပါ ဗလိနော၊ သင်္ဂါမေ အပရာဇိတာ။
တဒါ ကုပိတပစ္စန္တော၊ အမှေ အာဟ မဟီပတိ။

ဧထ ဂန္တွာန ပစ္စန္တံ၊ သောဓေတွာ အဋဝီဗလံ။
ခေမံ ဝိဇိရိတံ ကတွာ၊ ပုန ဒေထာတိ ဘာသထ။

တတော မယံ အဝေါစုမှ၊ ယဒိ ဒေယျာသိ နာယကံ။
ဥပဋ္ဌာနာယ အမှာကံ၊ သာဓယိဿာမ ဝေါ တတော။

တတော မယံ လဒ္ဓဝရာ၊ ဘူမိပါလေန ပေသိတာ။
နိက္ခိတ္တသတ္ထံ ပစ္စန္တံ၊ ကတွာ ပုနရုပေစ္စ တံ။

Yācitvā Satthupaṭṭhānaṁ, rājānaṁ Lokanāyakaṁ.
Munivīraṁ labhitvāna, yāvajīvaṁ yajimha taṁ.

Mahagghāni ca vatthāni, paṇītāni rasāni ca.
Senāsanāni rammāni, bhesajjāni hitāni ca.

Datvā sasaṁghamunino, dhammenuppāditāni no.
Sīlavanto kāruṇikā, bhāvanāyuttamānasā.

Saddhā paricaritvāna, mettacittena nāyakaṁ.
Nibbute tamhi lokagge, pūjaṁ katvā yathābalaṁ.

Tato cutā Santusitaṁ, gatā tattha mahāsukhaṁ.
Anubhūtā mayaṁ sabbe, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Māyākāro yathā raṅge, dassesi vikatiṁ bahuṁ.
Tathā bhave bhamantohaṁ, videhādhipatī ahuṁ.

Guṇācelassa vākyena, micchādiṭṭhigatāsayo.
Narakaṁ maggamārūḷho, rucāya mama dhītuyā.

Ovādaṁ nādiyitvāna, brahmunā nāradenahaṁ.
Bahudhā saṁsito santo, diṭṭhiṁ hitvāna pāpikaṁ.

Pūrayitvā visesena, dasa kammapathānihaṁ.
Hitvāna dehamagamiṁ, saggaṁ sabhavanaṁ yathā.

Pacchime bhave sampatte, brahmabandhu ahosahaṁ.
Bārāṇasiyaṁ phītāyaṁ, jāto vippamahākule.

Maccubyādhijarābhīto, ogāhetvā mahāvanaṁ.
Nibbānaṁ padamesanto, jaṭilesu paribbajiṁ.

Tadā dve bhātaro mayhaṁ, pabbajiṁsu mayā saha.
Uruvelāyaṁ māpetvā, assamaṁ nivasiṁ ahaṁ.

Kassapo nāma gottena, Uruvelanivāsiko.
Tato me āsi paññatti, Uruvelakassapo iti.

ယာစိတွာ သတ္ထုပဋ္ဌာနံ၊ ရာဇာနံ လောကနာယကံ။
မုနိဝီရံ လဘိတွာန၊ ယာဝဇီဝံ ယဇိမှ တံ။

မဟဂ္ဃာနိ စ ဝတ္ထာနိ၊ ပဏီတာနိ ရသာနိ စ။
သေနာသနာနိ ရမ္မာနိ၊ ဘေသဇ္ဇာနိ ဟိတာနိ စ။

ဒတွာ သသံဃမုနိနော၊ ဓမ္မေနုပ္ပါဒိတာနိ နော။
သီလဝန္တော ကာရုဏိကာ၊ ဘာဝနာယုတ္တမာနသာ။

သဒ္ဓါ ပရိစရိတွာန၊ မေတ္တစိတ္တေန နာယကံ။
နိဗ္ဗုတေ တမှိ လောကဂ္ဂေ၊ ပူဇံ ကတွာ ယထာဗလံ။

တတော စုတာ သန္တုသိတံ၊ ဂတာ တတ္ထ မဟာသုခံ။
အနုဘူတာ မယံ သဗ္ဗေ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

မာယာကာရော ယထာ ရင်္ဂေ၊ ဒဿေသိ ဝိကတိံ ဗဟုံ။
တထာ ဘဝေ ဘမန္တောဟံ၊ ဝိဒေဟာဓိပတီ အဟုံ။

ဂုဏာစေလဿ ဝါကျေန၊ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဂတာသယော။
နရကံ မဂ္ဂမာရူဠှော၊ ရုစာယ မမ ဓီတုယာ။

ဩဝါဒံ နာဒိယိတွာန၊ ဗြဟ္မုနာ နာရဒေနဟံ။
ဗဟုဓာ သံသိတော သန္တော၊ ဒိဋ္ဌိံ ဟိတွာန ပါပိကံ။

ပူရယိတွာ ဝိသေသေန၊ ဒသ ကမ္မပထာနိဟံ။
ဟိတွာန ဒေဟမဂမိံ၊ သဂ္ဂံ သဘဝနံ ယထာ။

ပစ္ဆိမေ ဘဝေ သမ္ပတ္တေ၊ ဗြဟ္မဗန္ဓု အဟောသဟံ။
ဗာရာဏသိယံ ဖီတာယံ၊ ဇာတော ဝိပ္ပမဟာကုလေ။

မစ္စုဗျာဓိဇရာဘီတော၊ ဩဂါဟေတွာ မဟာဝနံ။
နိဗ္ဗာနံ ပဒမေသန္တော၊ ဇဋိလေသု ပရိဗ္ဗဇိံ။

တဒါ ဒွေ ဘာတရော မယှံ၊ ပဗ္ဗဇိံသု မယာ သဟ။
ဥရုဝေလာယံ မာပေတွာ၊ အဿမံ နိဝသိံ အဟံ။

ကဿပေါ နာမ ဂေါတ္တေန၊ ဥရုဝေလနိဝါသိကော။
တတော မေ အာသိ ပညတ္တိ၊ ဥရုဝေလကဿပေါ ဣတိ။

Nadīsakāse bhātā me, Nadīkassapasavhayo.
Āsī sakāsanāmena, Gayāyaṁ Gayākassapo.

Dve satāni kaniṭṭhassa, tīṇi majjhassa bhātuno.
Mama pañca satānūnā, sissā sabbe mamānugā.

Tadā upecca maṁ Buddho, katvāna vividhāni me.
Pāṭihīrāni lokaggo, vinesi narasārathi.

Sahassaparivārena, ahosiṁ ehibhikkhuko.
Teheva saha sabbehi, arahattamapāpuṇiṁ.

Te cevaññe ca bahavo, sissā maṁ parivārayuṁ.
Bhāsituñca samatthohaṁ, tato maṁ Isisattamo.

Mahāparisabhāvasmiṁ, etadagge ṭhapesi maṁ.
Aho Buddhe kataṁ kāraṁ, saphalaṁ me ajāyatha.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā attano paṭipattiṁ paccavekkhitvā sīhanādaṁ nadanto—

375. "Disvāna pāṭihīrāni, Gotamassa Yasassino.
Na tāvāhaṁ paṇipatiṁ, issāmānena vañcito.

376. Mama saṅkappamaññāya, codesi narasārathi.
Tato me āsi saṁvego, abbhuto lomahaṁsano.

377. Pubbe jaṭilabhūtassa, yā me siddhi parittikā.
Tāhaṁ tadā nirākatvā, pabbajiṁ Jinasāsane.

378. Pubbe yaññena santuṭṭho, kāmadhātupurakkhato.
Pacchā rāgañca dosañca, mohañcāpi samūhaniṁ.

379. Pubbenivāsaṁ jānāmi, dibbacakkhu visodhitaṁ.
Iddhimā paracittaññū, dibbasotañca pāpuṇiṁ.

နဒီသကာသေ ဘာတာ မေ၊ နဒီကဿပသဝှယော။
အာသီ သကာသနာမေန၊ ဂယာယံ ဂယာကဿပေါ။

ဒွေ သတာနိ ကနိဋ္ဌဿ၊ တီဏိ မဇ္ဈဿ ဘာတုနော။
မမ ပဉ္စ သတာနူနာ၊ သိဿာ သဗ္ဗေ မမာနုဂါ။

တဒါ ဥပေစ္စ မံ ဗုဒ္ဓေါ၊ ကတွာန ဝိဝိဓာနိ မေ။
ပါဋိဟီရာနိ လောကဂ္ဂေါ၊ ဝိနေသိ နရသာရထိ။

သဟဿပရိဝါရေန၊ အဟောသိံ ဧဟိဘိက္ခုကော။
တေဟေဝ သဟ သဗ္ဗေဟိ၊ အရဟတ္တမပါပုဏိံ။

တေ စေဝညေ စ ဗဟဝေါ၊ သိဿာ မံ ပရိဝါရယုံ။
ဘာသိတုဉ္စ သမတ္ထောဟံ၊ တတော မံ ဣသိသတ္တမော။

မဟာပရိသဘာဝသ္မိံ၊ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေသိ မံ။
အဟော ဗုဒ္ဓေ ကတံ ကာရံ၊ သဖလံ မေ အဇာယထ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ သီဟနာဒံ နဒန္တော—

၃၇၅။ "ဒိသွာန ပါဋိဟီရာနိ၊ ဂေါတမဿ ယသဿိနော။
န တာဝါဟံ ပဏိပတိံ၊ ဣဿာမာနေန ဝဉ္စိတော။

၃၇၆။ မမ သင်္ကပ္ပမညာယ၊ စောဒေသိ နရသာရထိ။
တတော မေ အာသိ သံဝေဂေါ၊ အဗ္ဘုတော လောမဟံသနော။

၃၇၇။ ပုဗ္ဗေ ဇဋိလဘူတဿ၊ ယာ မေ သိဒ္ဓိ ပရိတ္တိကာ။
တာဟံ တဒါ နိရာကတွာ၊ ပဗ္ဗဇိံ ဇိနသာသနေ။

၃၇၈။ ပုဗ္ဗေ ယညေန သန္တုဋ္ဌော၊ ကာမဓာတုပုရက္ခတော။
ပစ္ဆာ ရာဂဉ္စ ဒေါသဉ္စ၊ မောဟဉ္စာပိ သမူဟနိံ။

၃၇၉။ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ ဇာနာမိ၊ ဒိဗ္ဗစက္ခု ဝိသောဓိတံ။
ဣဒ္ဓိမာ ပရစိတ္တညူ၊ ဒိဗ္ဗသောတဉ္စ ပါပုဏိံ။

380. Yassa catthāya pabbajito, agārasmānagāriyaṁ.
So me attho anuppatto, sabbasaṁyojanakkhayo"ti—

imā cha gāthā abhāsi.

Tattha **disvāna pāṭihīrānī**ti nāgarājadamanādīni aḍḍhuḍḍhasahassāni pāṭihāriyāni disvā. "Pāṭihīraṁ, pāṭiheraṁ, pāṭihāriyan"ti hi atthato ekaṁ, byañjanameva nānaṁ. **Yasassino**ti "itipi so Bhagavā"ti-ādinā sadevake loke yathābhuccaṁ patthaṭakittisaddassa. **Na tāvāhaṁ paṇipatin**ti yāva maṁ Bhagavā "neva kho tvaṁ Kassapa Arahā, nāpi arahattamaggaṁ samāpanno, sāpi te paṭipadā natthi, yāya tvaṁ arahā vā assa, arahattamaggaṁ vā samāpanno"ti na tajjesi, tāva ahaṁ na paṇipātanaṁ akāsiṁ[1], kiṁ kāraṇā? **Issāmānena vañcito,** "imassa mayi sāvakattaṁ upagate mama lābhasakkāro parihāyissati, imassa eva vaḍḍhissatī"ti evaṁ parasampatti-asahanalakkhaṇāya issāya ceva, "ahaṁ gaṇapāmokkho bahujanasammato"ti evaṁ abbhunnatilakkhaṇena mānena ca vañcito, palambhito hutvāti attho.

Mama saṅkappamaññāyāti mayhaṁ micchāsaṅkappaṁ jānitvā, yaṁ yaṁ Bhagavā uttari manussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ dasseti, taṁ taṁ disvā "mahiddhiko kho mahāsamaṇo mahānubhāvo"ti cintetvāpi "na tveva kho arahā yathā ahan"ti evaṁ pavattaṁ micchāvitakkaṁ jānantopi ñāṇaparipākaṁ āgamento ajjhupekkhitvā pacchā Nerañjarāya majjhe samantato udakaṁ ussāretvā reṇuhatāya bhūmiyā caṅkamitvā tena ābhatanāvāya ṭhito tadāpi "mahiddhiko"ti-ādikaṁ cintetvā puna "na tveva kho arahā yathā ahan"ti pavattitaṁ micchāsaṅkappaṁ ñatvāti attho. **Codesi narasārathī**ti tadā me ñāṇaparipākaṁ ñatvā "neva kho tvaṁ arahā"ti-ādinā purisadammasārathi Satthā maṁ codesi niggaṇhi. **Tato me āsi saṁvego, abbhuto lomahaṁsano**ti tato yathāvuttacodanāhetu ettakaṁ kālaṁ abhūtapubbatāya **abbhuto** lomahaṁsanavasena pavattiyā **lomamaṁsano** "anarahāva samāno

1. Na tāvāhaṁ paṇipatiṁ paṇipātaṁ nākāsiṁ (Sī, I)

၃၈၀။ ယဿ စတ္ထာယ ပဗ္ဗဇိတော၊ အဂါရသ္မာနဂါရိယံ။
သော မေ အတ္ထော အနုပ္ပတ္တော၊ သဗ္ဗသံယောဇနက္ခယော"တိ—

ဣမာ ဆ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဒိသွာန ပါဋိဟီရာနီ**တိ နာဂရာဇဒမနာဒီနိ အဍ္ဎုဍ္ဎသဟဿာနိ ပါဋိဟာရိယာနိ ဒိသွာ။ "ပါဋိဟီရံ, ပါဋိဟေရံ, ပါဋိဟာရိယ"န္တိ ဟိ အတ္ထတော ဧကံ, ဗျဉ္ဇနမေဝ နာနံ။ **ယသဿိနော**တိ "ဣတိပိ သော ဘဂဝါ"တိ-အာဒိနာ သဒေဝကေ လောကေ ယထာဘုစ္စံ ပတ္ထဋကိတ္တိသဒ္ဒဿ။ **န တာဝါဟံ ပဏိပတိ**န္တိ ယာဝ မံ ဘဂဝါ "နေဝ ခေါ တွံ ကဿပ အရဟာ၊ နာပိ အရဟတ္တမဂ္ဂံ သမာပန္နော၊ သာပိ တေ ပဋိပဒါ နတ္ထိ၊ ယာယ တွံ အရဟာ ဝါ အဿ၊ အရဟတ္တမဂ္ဂံ ဝါ သမာပန္နော"တိ န တဇ္ဇေသိ၊ တာဝ အဟံ န ပဏိပါတနံ အကာသိံ[1]၊ ကိံ ကာရဏာ? **ဣဿာမာနေန ဝဉ္စိတော၊** "ဣမဿ မယိ သာဝကတ္တံ ဥပဂတေ မမ လာဘသက္ကာရော ပရိဟာယိဿတိ၊ ဣမဿ ဧဝ ဝဍ္ဎိဿတီ"တိ ဧဝံ ပရသမ္ပတ္တိအသဟနလက္ခဏာယ ဣဿာယ စေဝ, "အဟံ ဂဏပါမောက္ခော ဗဟုဇနသမ္မတော"တိ ဧဝံ အဗ္ဘုန္နတိလက္ခဏေန မာနေန စ ဝဉ္စိတော၊ ပလမ္ဘိတော ဟုတွာတိ အတ္ထော။

မမ သင်္ကပ္ပမညာယာတိ မယှံ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပံ ဇာနိတွာ၊ ယံ ယံ ဘဂဝါ ဥတ္တရိ မနုဿဓမ္မာ ဣဒ္ဓိပါဋိဟာရိယံ ဒဿေတိ၊ တံ တံ ဒိသွာ "မဟိဒ္ဓိကော ခေါ မဟာသမဏော မဟာနုဘာဝေါ"တိ စိန္တေတွာပိ "န တွေဝ ခေါ အရဟာ ယထာ အဟ"န္တိ ဧဝံ ပဝတ္တံ မိစ္ဆာဝိတက္ကံ ဇာနန္တောပိ ဉာဏပရိပါကံ အာဂမေန္တော အဇ္ဈုပေက္ခိတွာ ပစ္ဆာ နေရဉ္ဇရာယ မဇ္ဈေ သမန္တတော ဥဒကံ ဥဿာရေတွာ ရေဏုဟတာယ ဘူမိယာ စင်္ကမိတွာ တေန အာဘတနာဝါယ ဌိတော တဒါပိ "မဟိဒ္ဓိကော"တိအာဒိကံ စိန္တေတွာ ပုန "န တွေဝ ခေါ အရဟာ ယထာ အဟ"န္တိ ပဝတ္တိတံ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပံ ဉတွာတိ အတ္ထော။ **စောဒေသိ နရသာရထီ**တိ တဒါ မေ ဉာဏပရိပါကံ ဉတွာ "နေဝ ခေါ တွံ အရဟာ"တိအာဒိနာ ပုရိသဒမ္မသာရထိ သတ္ထာ မံ စောဒေသိ နိဂ္ဂဏှိ။ **တတော မေ အာသိ သံဝေဂေါ၊ အဗ္ဘုတော လောမဟံသနော**တိ တတော ယထာဝုတ္တစောဒနာဟေတု ဧတ္တကံ ကာလံ အဘူတပုဗ္ဗတာယ **အဗ္ဘုတော** လောမဟံသနဝသေန ပဝတ္တိယာ **လောမဟံသနော** "အနရဟာဝ သမာနော

၁-န တာဝါဟံ ပဏိပတိံ ပဏိပါတံ နာကာသိံ (သီ၊ ဣ)

'arahā'ti maññin"ti **saṁvego** sahottappo ñāṇuppādo mayhaṁ ahosi.

Jaṭilabhūtassāti tāpasabhūtassa. **Siddhī**ti lābhasakkārasamiddhi. **Parittikā**ti appamattikā[1]. **Tāhan**ti taṁ ahaṁ. **Tadā**ti Bhagavato codanāya saṁveguppattikāle. **Nirākatvā**ti apanetvā chaḍḍetvā, anapekkho hutvāti attho. "**Iddhī**ti bhāvanāmaya-iddhī"ti vadanti. Tadayuttaṁ tadā tassa ajhānalābhībhāvato. Tathā hi vuttaṁ "kāmadhātupurakkhato"ti.

Yaññena santuṭṭhoti "yaññaṁ yajitvā saggasukhaṁ anubhavissāmi, alamettāvatā"ti yaññayajanena santuṭṭho niṭṭhitakiccasaññī. **Kāmadhātupurakkhato**ti kāmasugatiṁ ārabbha uppannataṇho[2] yaññayajanena kāmalokaṁ purakkhatvā ṭhito. So ce yañño pāṇātipātapaṭisaṁyutto hoti, na tena sugatiṁ sakkā laddhuṁ. Na hi akusalassa iṭṭho kanto vipāko nibbattati. Yā pana tattha dānādikusalacetanā, tāya sati paccayasamavāye sugatiṁ gaccheyya. **Pacchā**ti tāpasapabbajjāto pacchā Satthu ovādena tāpasaladdhiṁ pahāya catusaccakammaṭṭhānānuyogakāle. **Samūhanin**ti vipassanaṁ ussukkāpetvā maggapaṭipāṭiyā rāgañca dosañca mohañca anavasesato samugghātesiṁ.

Yasmā panāyaṁ thero ariyamaggena rāgādayo samūhanantoyeva chaḷabhiñño ahosi, tasmā taṁ attano chaḷabhiññabhāvaṁ dassento "**pubbenivāsaṁ jānāmī**"ti-ādimāha. Tattha **pubbenivāsaṁ jānāmī**ti attano paresañca pubbenivāsaṁ atītāsu jātīsu nibbattakkhandhe khandhapaṭibaddhe ca pubbenivāsañāṇena hatthatale āmalakaṁ viya paccakkhato jānāmi bujjhāmi. **Dibbacakkhu visodhitanti** dibbacakkhuñāṇaṁ visodhitaṁ, pakaticakkhunā āpāthagataṁ pakatirūpaṁ viya dibbaṁ mānusampi dūraṁ tiroṭṭhitaṁ atisukhumañca rūpaṁ vibhāvetuṁ samatthañāṇaṁ bhāvanāya mayā[3] visuddhaṁ katvā paṭiladdhanti attho. **Iddhimā**ti adhiṭṭhāniddhivikubbaniddhi-ādīhi iddhīhi iddhimā, iddhividhañāṇalābhīti attho. Sarāgādibhedassa paresaṁ cittassa jānanato **paracittaññū,** cetopariyañāṇalābhīti vuttaṁ hoti. **Dibbasotañca pāpuṇin**ti dibbasotañāṇañca paṭilabhiṁ.

---

1. Appikā (Ka) 2. Uppannataṇhāya (Ka) 3. Bhāvanāmayaṁ (Ka)

'အရဟာ'တိ မညိ"န္တိ **သံဝေဂေါ** သဟောတ္တပ္ပေါ ဉာဏုပ္ပါဒေါ မယှံ အဟောသိ။

ဇဋိလဘူတဿာတိ တာပသဘူတဿ။ **သိဒ္ဓီ**တိ လာဘသက္ကာရသမိဒ္ဓိ။ **ပရိတ္တိကာ**တိ အပ္ပမတ္တိကာ[၁]။ **တာဟ**န္တိ တံ အဟံ။ **တဒါ**တိ ဘဂဝတော စောဒနာယ သံဝေဂုပ္ပတ္တိကာလေ။ **နိရာကတွာ**တိ အပနေတွာ ဆဍ္ဍေတွာ၊ အနပေက္ခော ဟုတွာတိ အတ္ထော။ "**ဣဒ္ဓီ**တိ ဘာဝနာမယဣဒ္ဓီ"တိ ဝဒန္တိ။ တဒယုတ္တံ တဒါ တဿ အဈာနလာဘီဘာဝတော။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ "ကာမဓာတုပုရက္ခတော"တိ။

ယညေန သန္တုဋ္ဌောတိ "ယညံ ယဇိတွာ သဂ္ဂသုခံ အနုဘဝိဿာမိ၊ အလမေတ္တာဝတာ"တိ ယညယဇနေန သန္တုဋ္ဌော နိဋ္ဌိတကိစ္စသညီ။ **ကာမဓာတုပုရက္ခတော**တိ ကာမသုဂတိံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နတဏှော[၂] ယညယဇနေန ကာမလောကံ ပုရက္ခတွာ ဌိတော။ သော စေ ယညော ပါဏာတိပါတပဋိသံယုတ္တော ဟောတိ၊ န တေန သုဂတိံ သက္ကာ လဒ္ဓုံ။ န ဟိ အကုသလဿ ဣဋ္ဌော ကန္တော ဝိပါကော နိဗ္ဗတ္တတိ။ ယာ ပန တတ္ထ ဒါနာဒိကုသလစေတနာ၊ တာယ သတိ ပစ္စယသမဝါယေ သုဂတိံ ဂစ္ဆေယျ။ **ပစ္ဆာ**တိ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇာတော ပစ္ဆာ သတ္ထု ဩဝါဒေန တာပသလဒ္ဓိံ ပဟာယ စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနာနုယောဂကာလေ။ **သမူဟနိ**န္တိ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ ရာဂဉ္စ ဒေါသဉ္စ မောဟဉ္စ အနဝသေသတော သမုဂ္ဃာတေသိံ။

ယသ္မာ ပနာယံ ထေရော အရိယမဂ္ဂေန ရာဂါဒယော သမူဟနန္တောယေဝ ဆဠဘိညော အဟောသိ၊ တသ္မာ တံ အတ္တနော ဆဠဘိညာဘာဝံ ဒဿေန္တော "**ပုဗ္ဗေနိဝါသံ ဇာနာမီ**"တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ပုဗ္ဗေနိဝါသံ ဇာနာမီ**တိ အတ္တနော ပရေသဉ္စ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အတီတာသု ဇာတီသု နိဗ္ဗတ္တက္ခန္ဓေ ခန္ဓပဋိဗဒ္ဓေ စ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏေန ဟတ္ထတလေ အာမလကံ ဝိယ ပစ္စက္ခတော ဇာနာမိ ဗုဇ္ဈာမိ။ **ဒိဗ္ဗစက္ခု ဝိသောဓိတ**န္တိ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏံ ဝိသောဓိတံ၊ ပကတိစက္ခုနာ အာပါထဂတံ ပကတိရူပံ ဝိယ ဒိဗ္ဗံ မာနုသမ္ပိ ဒူရံ တိရောဋ္ဌိတံ အတိသုခုမဉ္စ ရူပံ ဝိဘာဝေတုံ သမတ္ထဉာဏံ ဘာဝနာယ မယာ[၃] ဝိသုဒ္ဓံ ကတွာ ပဋိလဒ္ဓန္တိ အတ္ထော။ **ဣဒ္ဓိမာ**တိ အဓိဋ္ဌာနိဒ္ဓိဝိကုဗ္ဗနိဒ္ဓိအာဒီဟိ ဣဒ္ဓီဟိ ဣဒ္ဓိမာ၊ ဣဒ္ဓိဝိဓဉာဏလာဘီတိ အတ္ထော။ သရာဂါဒိဘေဒဿ ပရေသံ စိတ္တဿ ဇာနနတော **ပရစိတ္တညူ**၊ စေတောပရိယဉာဏလာဘီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဒိဗ္ဗသောတဉ္စ ပါပုဏိ**န္တိ ဒိဗ္ဗသောတဉာဏဉ္စ ပဋိလဘိံ။

၁-အပ္ပိကာ (က) ၂-ဥပ္ပန္နတဏှာယ (က) ၃-ဘာဝနာမယံ (က)

So me attho anuppatto, sabbasaṁyojanakkhayoti yo sabbesaṁ saṁyojanānaṁ khayabhūto khayena vā laddhabbo, so sadattho paramattho ca mayā ariyamaggādhigamena adhigatoti. Evametāya gāthāya therassa aññābyākaraṇaṁ ahosīti veditabbo.

Uruvelakassapattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Tekicchakārittheragāthāvaṇṇanā

Atihitā vīhīti-ādikā āyasmato Tekicchakārittherassa[1] gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto ito ekanavute kappe Vipassissa Bhagavato kāle kulagehe[2] nibbattitvā viññutaṁ patvā vejjasatthe nipphattiṁ gato Vipassissa Bhagavato upaṭṭhākaṁ Asokaṁ nāma theraṁ byādhitaṁ arogamakāsi, aññesañca sattānaṁ rogābhibhūtānaṁ anukampāya bhesajjaṁ saṁvidahi.

So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Subuddhassa[3] nāma brāhmaṇassa putto hutvā nibbatti, tassa tikicchakehi gabbhakāle parissayaṁ apaharitvā paripālitatāya **Tekicchakārī**ti nāmaṁ akaṁsu. So attano kulānurūpāni vijjāṭṭhānāni sippāni ca sikkhanto vaḍḍhati, tadā cāṇakko[4] Subuddhassa paññāveyyattiyaṁ kiriyāsu upāyakosallañca disvā "ayaṁ imasmiṁ rājakule patiṭṭhaṁ labhanto maṁ abhibhaveyyā"ti issāpakato raññā Candaguttena taṁ bandhanāgāre khipāpesi. Tekicchakārī pitu bandhanāgārappavesanaṁ sutvā bhīto palāyitvā Sāṇavāsittherassa[5] santikaṁ gantvā attano saṁvegakāraṇaṁ therassa kathetvā pabbajitvā kammaṭṭhānaṁ gahetvā abbhokāsiko nesajjiko ca hutvā viharati, sītuṇhaṁ[6]

---

1. Tekicchakānittherassa (Sī, I)
2. Vejjakule (Sī, I)
3. Subandharassa (Sī, I)
4. Rājā bāraṇasyo (Ka)
5. Vanavāsittherassa (Sī), sālavāsittherassa (Ka)
6. Sītuṇhe (Sī, I)

သော မေ အတ္ထော အနုပ္ပတ္တော၊ သဗ္ဗသံယောဇနက္ခယောတိ ယော သဗ္ဗေသံ သံယောဇနာနံ ခယဘူတော ခယေန ဝါ လဒ္ဓဗ္ဗော၊ သော သဒတ္ထော ပရမတ္ထော စ မယာ အရိယမဂ္ဂါဓိဂမေန အဓိဂတောတိ။ ဧဝမေတာယ ဂါထာယ ထေရဿ အညာဗျာကရဏံ အဟောသီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဥရုဝေလကဿပတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-တေကိစ္ဆကာရိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အတိဟိတာ ဝီဟီတိအာဒိကာ အာယသ္မတော တေကိစ္ဆကာရိတ္ထေရဿ[၁] ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဣတော ဧကနဝုတေ ကပ္ပေ ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ[၂] နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတွာ ဝေဇ္ဇသတ္ထေ နိပ္ဖတ္တိံ ဂတော ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ဥပဋ္ဌာကံ အသောကံ နာမ ထေရံ ဗျာဓိတံ အရောဂမကာသိ၊ အညေသဉ္စ သတ္တာနံ ရောဂါဘိဘူတာနံ အနုကမ္ပာယ ဘေသဇ္ဇံ သံဝိဒဟိ။

သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သုဗုဒ္ဓဿ[၃] နာမ ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ တိကိစ္ဆကေဟိ ဂဗ္ဘကာလေ ပရိဿယံ အပဟရိတွာ ပရိပါလိတတာယ **တေကိစ္ဆကာရီ**တိ နာမံ အကံသု။ သော အတ္တနော ကုလာနုရူပါနိ ဝိဇ္ဇာဋ္ဌာနာနိ သိပ္ပါနိ စ သိက္ခန္တော ဝဍ္ဎတိ၊ တဒါ စာဏက္ကော[၄] သုဗုဒ္ဓဿ ပညာဝေယျတ္တိယံ ကိရိယာသု ဥပါယကောသလ္လဉ္စ ဒိသွာ "အယံ ဣမသ္မိံ ရာဇကုလေ ပတိဋ္ဌံ လဘန္တော မံ အဘိဘဝေယျာ"တိ ဣဿာပကတော ရညာ စန္ဒဂုတ္တေန တံ ဗန္ဓနာဂါရေ ခိပါပေသိ။ တေကိစ္ဆကာရီ ပိတု ဗန္ဓနာဂါရပ္ပဝေသနံ သုတွာ ဘီတော ပလာယိတွာ သာဏဝါသိတ္ထေရဿ[၅] သန္တိကံ ဂန္တွာ အတ္တနော သံဝေဂကာရဏံ ထေရဿ ကထေတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ အဗ္ဘောကာသိကော နေသဇ္ဇိကော စ ဟုတွာ ဝိဟရတိ၊ သီတုဏှံ[၆]

၁-တေကိစ္ဆကာနိတ္ထေရဿ (သီ၊ ဣ)
၂-ဝေဇ္ဇကုလေ (သီ၊ ဣ)
၃-သုဗန္ဓရဿ (သီ၊ ဣ)
၄-ရာဇာ ဗာရဏသျော (က)
၅-ဝနဝါသိတ္ထေရဿ (သီ)၊ သာလဝါသိတ္ထေရဿ (က)
၆-သီတုဏှေ (သီ၊ ဣ)

agaṇento samaṇadhammameva karoti, visesato brahmavihārabhāvanamanuyuñjati. Taṁ disvā māro pāpimā “na imassa mama visayaṁ atikkamituṁ dassāmī”ti vikkhepaṁ kātukāmo sassānaṁ nipphattikāle khettagopakavaṇṇena therassa santikaṁ gantvā taṁ nippaṇḍento[1]—

381. “Atihitā vīhi, khalagatā sālī.
Na ca labhe piṇḍaṁ, kathamahaṁ kassan”ti—

āha. Taṁ sutvā thero—

382. “Buddhamappameyyaṁ anussara pasanno,
Pītiyā phuṭasarīro hohisi satatamudaggo.

383. Dhammamappameyyaṁ -pa- satatamudaggo.

384. Saṁghamappameyyaṁ -pa- satatamudaggo”ti—

āha. Taṁ sutvā māro—

385. “Abbhokāse viharasi,
Sītā hemantikā imā ratyo.
Mā sītena pareto vihaññitto,
Pavisa tvaṁ vihāraṁ phusitaggaḷan”ti—

āha. Atha thero—

386. “Phusissaṁ catasso appamaññāyo,
Tāhi ca sukhito viharissaṁ.
Nāhaṁ sītena vihaññissaṁ,
Aniñjito viharanto”ti—

āha.

Tattha **atihitā vīhī**ti vīhayo koṭṭhāgāraṁ atinetvā[2] ṭhapitā, tattha paṭisāmitā, khalato vā gharaṁ upanītāti attho. Vīhiggahaṇena cettha itarampi dhaññaṁ saṅgaṇhāti. Sālī pana yebhuyyena

1. Uttajjento (Sī, I) 2. Upanetvā (Sī, I)

အဂဏေန္တော သမဏဓမ္မမေဝ ကရောတိ၊ ဝိသေသတော ဗြဟ္မဝိဟာရဘာဝနမနုယုဉ္ဇတိ။ တံ ဒိသွာ မာရော ပါပိမာ “န ဣမဿ မမ ဝိသယံ အတိက္ကမိတုံ ဒဿာမီ”တိ ဝိက္ခေပံ ကာတုကာမော သဿာနံ နိပ္ဖတ္တိကာလေ ခေတ္တဂေါပကဝဏ္ဏေန ထေရဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ တံ နိပ္ပဏ္ဍေန္တော[၁]—

၃၈၁။ “အတိဟိတာ ဝီဟိ၊ ခလဂတာ သာလီ။
န စ လဘေ ပိဏ္ဍံ၊ ကထမဟံ ကဿ”န္တိ—

အာဟ။ တံ သုတွာ ထေရော—

၃၈၂။ “ဗုဒ္ဓမပ္ပမေယျံ အနုဿရ ပသန္နော၊
ပီတိယာ ဖုဋသရီရော ဟောဟိသိ သတတမုဒဂ္ဂေါ။

၃၈၃။ ဓမ္မမပ္ပမေယျံ။ပ။ သတတမုဒဂ္ဂေါ။

၃၈၄။ သံဃမပ္ပမေယျံ။ပ။ သတတမုဒဂ္ဂေါ”တိ—

အာဟ။ တံ သုတွာ မာရော—

၃၈၅။ “အဗ္ဘောကာသေ ဝိဟရသိ၊
သီတာ ဟေမန္တိကာ ဣမာ ရတျော။
မာ သီတေန ပရေတော ဝိဟညိတ္ထော၊
ပဝိသ တွံ ဝိဟာရံ ဖုသိတဂ္ဂဠ”န္တိ—

အာဟ။ အထ ထေရော—

၃၈၆။ “ဖုသိဿံ စတဿော အပ္ပမညာယော၊
တာဟိ စ သုခိတော ဝိဟရိဿံ။
နာဟံ သီတေန ဝိဟညိဿံ၊
အနိဉ္ဇိတော ဝိဟရန္တော”တိ—

အာဟ။

တတ္ထ **အတိဟိတာ ဝီဟီ**တိ ဝီဟယော ကောဋ္ဌာဂါရံ အတိနေတွာ[၂] ဌပိတာ၊ တတ္ထ ပဋိသာမိတာ, ခလတော ဝါ ဃရံ ဥပနီတာတိ အတ္ထော။ ဝီဟိဂ္ဂဟဏေန စေတ္ထ ဣတရမ္ပိ ဓညံ သင်္ဂဏှာတိ။ သာလီ ပန ယေဘုယျေန

၁-ဥတ္တဇ္ဇေန္တော (သီ၊ ဣ) ၂-ဥပနေတွာ (သီ၊ ဣ)

vīhito pacchā paccantīti āha **khalagatā sālī**ti khalaṁ dhaññakaraṇaṭṭhānaṁ gatā, tattha rāsivasena maddanacāvanādivasena[1] ṭhitāti attho. Padhānadhaññabhāvadassanatthañcettha sālīnaṁ visuṁ gahaṇaṁ, ubhayenapi gāme, gāmato bahi ca dhaññaṁ paripuṇṇaṁ ṭhitanti dasseti. **Na ca labhe piṇḍan**ti evaṁ sulabhadhaññe subhikkhakāle ahaṁ piṇḍamattampi na labhāmi, idāni **kathamahaṁ kassan**ti ahaṁ kathaṁ karissāmi[2], kathaṁ jīvissāmīti parihāsakeḷiṁ akāsi.

Taṁ sutvā thero "ayaṁ varāko[3] attanā attano pavattiṁ mayhaṁ pakāsesi, mayā pana attanāva attā ovaditabbo, na mayā kiñci kathetabban"ti vatthuttayānussatiyaṁ attānaṁ niyojento "**Buddhamappameyyan**"ti-ādinā tisso gāthā abhāsi. Tattha **Buddhamappameyyaṁ anussara pasanno**ti savāsanāya avijjāniddāya accantavigamena, buddhiyā ca vikasitabhāvena Buddhaṁ Bhagavantaṁ pamāṇakarānaṁ rāgādikilesānaṁ abhāvā aparimāṇaguṇasamaṅgitāya appameyyapuññakkhettatāya ca appameyyaṁ. Okappanalakkhaṇena abhippasādena pasanno, pasannamānaso "itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho"ti-ādinā[4] anussara anu anu Buddhārammaṇaṁ satiṁ pavattehi, pītiyā phuṭasarīro hohisi. **Satatamudaggo**ti anussarantova pharaṇalakkhaṇāya pītiyā satataṁ sabbadā phuṭasarīro pītisamuṭṭhānapaṇītarūpehi ajjhotthaṭasarīro ubbegapītiyā udaggo kāyaṁ udaggaṁ katvā ākāsaṁ laṅghituṁ samattho ca bhaveyyāsi, Buddhānussatiyā Buddhārammaṇaṁ uḷāraṁ pītisomanassaṁ paṭisaṁvedeyyāsi, yato sītuṇhehi viya jighacchāpipāsāhipi anabhibhūto hohisīti attho.

Dhammanti ariyaṁ lokuttaradhammaṁ. **Saṁghan**ti ariyaṁ paramatthasaṁghaṁ. Sesaṁ vuttanayameva. **Anussarā**ti panettha "svākkhāto Bhagavatā dhammo"ti-ādinā[4] dhammaṁ, "suppaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho"ti-ādinā[4] saṁghaṁ anussarāti yojetabbaṁ.

Evaṁ therena ratanattayaguṇānussaraṇe niyojanavasena attani ovadite puna māro vivekavāsato naṁ vivecetukāmo

1. Maddanachavanādivasena (Sī)
2. Kasissāmi (Sī, I)
3. Carako (Ka)
4. Ma 1. 45; Saṁ 3. 298; Aṁ 1. 208 piṭṭhesu.

ဝီဟိတော ပစ္ဆာ ပစ္စန္တီတိ အာဟ **ခလဂတာ သာလီ**တိ ခလံ ဓညကရဏဋ္ဌာနံ ဂတာ၊ တတ္ထ ရာသိဝသေန မဒ္ဒနစာဝနာဒိဝသေန[1] ဌိတာတိ အတ္ထော။ ပဓာနဓညဘာဝဒဿနတ္ထဉ္စေတ္ထ သာလီနံ ဝိသုံ ဂဟဏံ၊ ဥဘယေနပိ ဂါမေ, ဂါမတော ဗဟိ စ ဓညံ ပရိပုဏ္ဏံ ဌိတန္တိ ဒဿေတိ။ **န စ လဘေ ပိဏ္ဍ**န္တိ ဧဝံ သုလဘဓညေ သုဘိက္ခကာလေ အဟံ ပိဏ္ဍမတ္တမ္ပိ န လဘာမိ၊ ဣဒါနိ **ကထမဟံ ကဿ**န္တိ အဟံ ကထံ ကရိဿာမိ[2]၊ ကထံ ဇီဝိဿာမီတိ ပရိဟာသကေဠိံ အကာသိ။

တံ သုတွာ ထေရော "အယံ ဝရာကော[3] အတ္တနာ အတ္တနော ပဝတ္တိံ မယှံ ပကာသေသိ၊ မယာ ပန အတ္တနာဝ အတ္တာ ဩဝဒိတဗ္ဗော၊ န မယာ ကိဉ္စိ ကထေတဗ္ဗ"န္တိ ဝတ္ထုတ္တယာနုဿတိယံ အတ္တာနံ နိယောဇေန္တော "**ဗုဒ္ဓမပ္ပမေယျ**"န္တိအာဒိနာ တိဿော ဂါထာ အဘာသိ။ တတ္ထ **ဗုဒ္ဓမပ္ပမေယျံ အနုဿရ ပသန္နော**တိ သဝါသနာယ အဝိဇ္ဇာနိဒ္ဒါယ အစ္စန္တဝိဂမေန, ဗုဒ္ဓိယာ စ ဝိကသိတဘာဝေန ဗုဒ္ဓံ ဘဂဝန္တံ ပမာဏကရာနံ ရာဂါဒိကိလေသာနံ အဘာဝါ အပရိမာဏဂုဏသမင်္ဂိတာယ အပ္ပမေယျပုညက္ခေတ္တတာယ စ အပ္ပမေယျံ။ ဩကပ္ပနလက္ခဏေန အဘိပ္ပသာဒေန ပသန္နော၊ ပသန္နမာနသော "ဣတိပိ သော ဘဂဝါ အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ"တိအာဒိနာ[4] အနုဿရ အနု အနု ဗုဒ္ဓါရမ္မဏံ သတိံ ပဝတ္တေဟိ၊ ပီတိယာ ဖုဋသရီရော ဟောဟိသိ။ **သတတမုဒဂ္ဂေါ**တိ အနုဿရန္တောဝ ဖရဏလက္ခဏာယ ပီတိယာ သတတံ သဗ္ဗဒါ ဖုဋသရီရော ပီတိသမုဋ္ဌာနပဏီတရူပေဟိ အဇ္ဈောတ္ထဋသရီရော ဥဗ္ဗေဂပီတိယာ ဥဒဂ္ဂေါ ကာယံ ဥဒဂ္ဂံ ကတွာ အာကာသံ လင်္ဃိတုံ သမတ္ထော စ ဘဝေယျာသိ၊ ဗုဒ္ဓါနုဿတိယာ ဗုဒ္ဓါရမ္မဏံ ဥဠာရံ ပီတိသောမနဿံ ပဋိသံဝေဒေယျာသိ၊ ယတော သီတုဏှေဟိ ဝိယ ဇိဃစ္ဆာပိပါသာဟိပိ အနဘိဘူတော ဟောဟိသီတိ အတ္ထော။

ဓမ္မန္တိ အရိယံ လောကုတ္တရဓမ္မံ။ **သံဃ**န္တိ အရိယံ ပရမတ္ထသံဃံ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။ **အနုဿရာ**တိ ပနေတ္ထ "သွာက္ခာတော ဘဂဝတာ ဓမ္မော"တိအာဒိနာ[4] ဓမ္မံ, "သုပ္ပဋိပန္နော ဘဂဝတော သာဝကသံဃော"တိအာဒိနာ[4] သံဃံ အနုဿရာတိ ယောဇေတဗ္ဗံ။

ဧဝံ ထေရေန ရတနတ္တယဂုဏာနုဿရဏေ နိယောဇနဝသေန အတ္တနိ ဩဝဒိတေ ပုန မာရော ဝိဝေကဝါသတော နံ ဝိဝေစေတုကာမော

၁-မဒ္ဒနဆဝနာဒိဝသေန (သီ)
၂-ကသိဿာမိ (သီ၊ ဣ)
၃-စရကော (က)
၄-မ ၁-၄၅၊ သံ ၃-၂၉၈၊ အံ ၁-၂၀၈-ပိဋ္ဌေသု။

hitesībhāvaṁ viya dassento **“abbhokāse viharasī”**ti pañcamaṁ gāthamāha. Tassattho—tvaṁ bhikkhu **abbhokāse** kenaci apaṭicchanne vivaṭaṅgaṇe **viharasi** iriyāpathe kappesi. **Hemantikā** himapātasamaye pariyāpannā imā sītā rattiyo vattanti. Tasmā sītena **pareto** abhibhūto hutvā **mā vihaññittho** vighātaṁ mā āpajji mā kilami. **Phusitaggaḷaṁ** pihitakavāṭaṁ senāsanaṁ pavisa, evaṁ te sukhavihāro bhavissatīti.

Taṁ sutvā thero “na mayhaṁ senāsanapariyesanāya payojanaṁ[1], etthevāhaṁ sukhavihārī”ti dassento **“phusissan”**ti-ādinā chaṭṭhaṁ gāthamāha. Tattha **phusissaṁ catasso appamaññāyo**ti appamāṇagocaratāya “appamaññā”ti laddhavohāre cattāro brahmavihāre phusissaṁ phusissāmi, kālena kālaṁ samāpajjissāmi. **Tāhi ca sukhito viharissan**ti tāhi appamaññāhi sukhito sañjātasukho hutvā viharissaṁ cattāropi iriyāpathe kappessāmīti. Tena mayhaṁ sabbakāle sukhameva, na dukkhaṁ. **Yato nāhaṁ sītena vihaññissaṁ** antaraṭṭhakepi himapātasamaye ahaṁ sītena na kilamissāmi, tasmā **aniñjito viharanto** cittassa iñjitakāraṇānaṁ[2] byāpādīnaṁ suppahīnattā paccayuppanniñjanāya ca[3] abhāvato samāpattisukheneva sukhito viharissāmīti. Evaṁ thero imaṁ gāthaṁ vadantoyeva vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ sacchākāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

“Nagare Bandhumatiyā, vejjo āsiṁ susikkhito.
Āturānaṁ sadukkhānaṁ, mahājanasukhāvaho.

Byādhitaṁ samaṇaṁ disvā, sīlavantaṁ mahājutiṁ.
Pasannacitto sumano, bhesajjamadadiṁ tadā.

Arogo āsi teneva, samaṇo saṁvutindriyo.
Asoko nāma nāmena, upaṭṭhāko Vipassino.

Ekanavutito kappe, yaṁ osadhamadāsahaṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, bhesajjassa idaṁ phalaṁ.

---

1. Senāsanapariyesane saññojanaṁ (Ka)
2. Iñjitakarānaṁ (Ka)
3. Paccāyūpādāniñjanāya ca (Sī), pañcupādāniñjanāya ca (I)
4. Khu 3. 211 piṭṭhe.

ဟိတေသီဘာဝံ ဝိယ ဒဿေန္တော **“အဗ္ဘောကာသေ ဝိဟရသီ”**တိ ပဉ္စမံ ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—တွံ ဘိက္ခု **အဗ္ဘောကာသေ** ကေနစိ အပဋိစ္ဆန္နေ ဝိဝဋင်္ဂဏေ **ဝိဟရသိ** ဣရိယာပထေ ကပ္ပေသိ။ **ဟေမန္တိကာ** ဟိမပါတသမယေ ပရိယာပန္နာ ဣမာ သီတာ ရတ္တိယော ဝတ္တန္တိ။ တသ္မာ သီတေန **ပရေတော** အဘိဘူတော ဟုတွာ **မာ ဝိဟညိတ္ထော** ဝိဃာတံ မာ အာပဇ္ဇိ မာ ကိလမိ။ **ဖုသိတဂ္ဂဠံ** ပိဟိတကဝါဋံ သေနာသနံ ပဝိသ၊ ဧဝံ တေ သုခဝိဟာရော ဘဝိဿတီတိ။

တံ သုတွာ ထေရော “န မယှံ သေနာသနပရိယေသနာယ ပယောဇနံ[၁]၊ ဧတ္ထေဝါဟံ သုခဝိဟာရီ”တိ ဒဿေန္တော **“ဖုသိဿ”**န္တိအာဒိနာ ဆဋ္ဌံ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **ဖုသိဿံ စတဿော အပ္ပမညာယော**တိ အပ္ပမာဏဂေါစရတာယ “အပ္ပမညာ”တိ လဒ္ဓဝေါဟာရေ စတ္တာရော ဗြဟ္မဝိဟာရေ ဖုသိဿံ ဖုသိဿာမိ၊ ကာလေန ကာလံ သမာပဇ္ဇိဿာမိ။ **တာဟိ စ သုခိတော ဝိဟရိဿ**န္တိ တာဟိ အပ္ပမညာဟိ သုခိတော သဉ္ဇာတသုခေါ ဟုတွာ ဝိဟရိဿံ စတ္တာရောပိ ဣရိယာပထေ ကပ္ပေဿာမီတိ။ တေန မယှံ သဗ္ဗကာလေ သုခမေဝ, န ဒုက္ခံ။ **ယတော နာဟံ သီတေန ဝိဟညိဿံ** အန္တရဋ္ဌကေပိ ဟိမပါတသမယေ အဟံ သီတေန န ကိလမိဿာမိ၊ တသ္မာ **အနိဉ္ဇိတော ဝိဟရန္တော** စိတ္တဿ ဣဉ္ဇိတကာရဏာနံ[၂] ဗျာပါဒါဒီနံ သုပ္ပဟီနတ္တာ ပစ္စယုပ္ပန္နိဉ္ဇနာယ စ[၃] အဘာဝတော သမာပတ္တိသုခေနေဝ သုခိတော ဝိဟရိဿာမီတိ။ ဧဝံ ထေရော ဣမံ ဂါထံ ဝဒန္တောယေဝ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ သစ္ဆာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၄]—

“နဂရေ ဗန္ဓုမတိယာ၊ ဝေဇ္ဇော အာသိံ သုသိက္ခိတော။
အာတုရာနံ သဒုက္ခာနံ၊ မဟာဇနသုခါဝဟော။

ဗျာဓိတံ သမဏံ ဒိသွာ၊ သီလဝန္တံ မဟာဇုတိံ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ ဘေသဇ္ဇမဒဒိံ တဒါ။

အရောဂေါ အာသိ တေနေဝ၊ သမဏော သံဝုတိန္ဒြိယော။
အသောကော နာမ နာမေန၊ ဥပဋ္ဌာကော ဝိပဿိနော။

ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဩသဓမဒါသဟံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဘေသဇ္ဇဿ ဣဒံ ဖလံ။

၁-သေနာသနပရိယေသနေ သညောဇနံ (က)
၂-ဣဉ္ဇိတကရာနံ (က)
၃-ပစ္စာယူပါဒါနိဉ္ဇနာယ စ (သီ)၊ ပဉ္စုပါဒါနိဉ္ဇနာယ စ (ဣ)
၄-ခု ၃-၂၁၁-ပိဋ္ဌေ။

Ito ca aṭṭhame kappe, sabbosadhasanāmako.
Sattaratanasampanno, cakkavattī mahapphalo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Ettha ca bindusārarañño kāle imassa therassa uppannattā tatiyasaṅgītiyaṁ imā gāthā saṅgītāti veditabbā.

Tekicchakārittheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Mahānāgattheragāthāvaṇṇanā

Yassa sabrahmacārīsūti-ādikā āyasmato Mahānāgattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinanto Kakusandhassa Bhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Kakusandhaṁ Bhagavantaṁ araññaṁ ajjhogāhetvā aññatarasmiṁ rukkhamūle jhānasukhena nisinnaṁ disvā pasannamānaso tassa dāḷimaphalaṁ[1] adāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde sākete Madhuvāseṭṭhassa nāma brāhmaṇassa putto hutvā nibbatti, **Mahānāgo**tissa nāmaṁ ahosi. So viññutaṁ patto Bhagavati sākete añjanavane viharante āyasmato Gavampatittherassa pāṭihāriyaṁ disvā paṭiladdhasaddho therasseva santike pabbajitvā tassovāde ṭhatvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

“Kakusandho Mahāvīro, sabbadhammāna pāragū.
Gaṇamhā vūpakaṭṭho so, agamāsi vanantaraṁ.

Bījamiñjaṁ gahetvāna, latāya āvuṇiṁ ahaṁ.
Bhagavā tamhi samaye, jhāyate pabbatantare.

Disvānahaṁ devadevaṁ, vippasannena cetasā.
Dakkhiṇeyyassa vīrassa, bījamiñjamadāsahaṁ.

---

1. Dāḍimaphalaṁ (Sī, I)
2. Khu 4. 24 piṭṭhe.

ဣတော စ အဋ္ဌမေ ကပ္ပေ၊ သဗ္ဗောသဓသနာမကော။
သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စက္ကဝတ္တီ မဟပ္ဖလော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

ဧတ္ထ စ ဗိန္ဒုသာရရညော ကာလေ ဣမဿ ထေရဿ ဥပ္ပန္နတ္တာ တတိယသင်္ဂီတိယံ ဣမာ ဂါထာ သင်္ဂီတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တေကိစ္ဆကာရိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-မဟာနာဂတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယဿ သဗြဟ္မစာရီသူတိအာဒိကာ အာယသ္မတော မဟာနာဂတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနန္တော ကကုသန္ဓဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ ကကုသန္ဓံ ဘဂဝန္တံ အရညံ အဇ္ဈောဂါဟေတွာ အညတရသ္မိံ ရုက္ခမူလေ ဈာနသုခေန နိသိန္နံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော တဿ ဒါဠိမဖလံ[1] အဒါသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာကေတေ မဓုဝါသေဋ္ဌဿ နာမ ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **မဟာနာဂေါ**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝိညုတံ ပတ္တော ဘဂဝတိ သာကေတေ အဉ္ဇနဝနေ ဝိဟရန္တေ အာယသ္မတော ဂဝမ္ပတိတ္ထေရဿ ပါဋိဟာရိယံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ထေရဿေဝ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ တဿောဝါဒေ ဌတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[2]—

“ကကုသန္ဓော မဟာဝီရော၊ သဗ္ဗဓမ္မာန ပါရဂူ။
ဂဏမှာ ဝူပကဋ္ဌော သော၊ အဂမာသိ ဝနန္တရံ။

ဗီဇမိဉ္ဇံ ဂဟေတွာန၊ လတာယ အာဝုဏိံ အဟံ။
ဘဂဝါ တမှိ သမယေ၊ ဈာယတေ ပဗ္ဗတန္တရေ။

ဒိသွာနဟံ ဒေဝဒေဝံ၊ ဝိပ္ပသန္နေန စေတသာ။
ဒက္ခိဏေယျဿ ဝီရဿ၊ ဗီဇမိဉ္ဇမဒါသဟံ။

၁-ဒါဍိမဖလံ (သီ၊ ဣ)
၂-ခု ၄-၂၄-ပိဋ္ဌေ။

Imasmiṁyeva kappamhi, yaṁ miñjamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, bījamiñjassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā vimuttisukhena viharanto thero chabbaggiye bhikkhū sabrahmacārīsu gāravaṁ akatvā viharante disvā tesaṁ ovādadānavasena—

387. "Yassa sabrahmacārīsu, gāravo nūpalabbhati.
Parihāyati saddhammā, maccho appodake yathā.

388. Yassa sabrahmacārīsu, gāravo nūpalabbhati.
Na virūhati saddhamme, khette bījaṁva pūtikaṁ.

389. Yassa sabrahmacārīsu, gāravo nūpalabbhati.
Ārakā hoti nibbānā, Dhammarājassa sāsane.

390. Yassa sabrahmacārīsu, gāravo upalabbhati.
Na vihāyati saddhammā, maccho bavhodake yathā.

391. Yassa sabrahmacārīsu, gāravo upalabbhati.
So virūhati saddhamme, khette bījaṁva bhaddakaṁ.

392. Yassa sabrahmacārīsu, gāravo upalabbhati.
Santike hoti nibbānaṁ, Dhammarājassa sāsane"ti—

imā cha gāthā abhāsi.

Tattha **sabrahmacārīsū**ti samānaṁ brahmaṁ sīlādidhammaṁ carantīti sabrahmacārino, sīladiṭṭhisāmaññagatā sahadhammikā, tesu. **Gāravo**ti garubhāvo sīlādiguṇanimittaṁ garukaraṇaṁ. **Nūpalabbhatī**ti na vijjati na pavattati, na upatiṭṭhatīti attho. **Nibbānā**ti kilesānaṁ nibbāpanato kilesakkhayāti attho. **Dhammarājassā**ti Satthuno. Satthā hi sadevakaṁ lokaṁ yathārahaṁ lokiyalokuttarena dhammena rañjeti tosetīti **Dhammarājā**. Ettha ca "dhammarājassa sāsane"ti iminā nibbānaṁ nāma Dhammarājasseva sāsane, na aññattha. Tattha yo

ဣမသ္မိံယေဝ ကပ္ပမှိ၊ ယံ မိဉ္ဇမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗီဇမိဉ္ဇဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ဝိမုတ္တိသုခေန ဝိဟရန္တော ထေရော ဆဗ္ဗဂ္ဂိယေ ဘိက္ခူ သဗြဟ္မစာရီသု ဂါရဝံ အကတွာ ဝိဟရန္တေ ဒိသွာ တေသံ ဩဝါဒဒါနဝသေန—

၃၈၇။ "ယဿ သဗြဟ္မစာရီသု၊ ဂါရဝေါ နူပလဗ္ဘတိ။
ပရိဟာယတိ သဒ္ဓမ္မာ၊ မစ္ဆော အပ္ပောဒကေ ယထာ။

၃၈၈။ ယဿ သဗြဟ္မစာရီသု၊ ဂါရဝေါ နူပလဗ္ဘတိ။
န ဝိရူဟတိ သဒ္ဓမ္မေ၊ ခေတ္တေ ဗီဇံဝ ပူတိကံ။

၃၈၉။ ယဿ သဗြဟ္မစာရီသု၊ ဂါရဝေါ နူပလဗ္ဘတိ။
အာရကာ ဟောတိ နိဗ္ဗာနာ၊ ဓမ္မရာဇဿ သာသနေ။

၃၉၀။ ယဿ သဗြဟ္မစာရီသု၊ ဂါရဝေါ ဥပလဗ္ဘတိ။
န ဝိဟာယတိ သဒ္ဓမ္မာ၊ မစ္ဆော ဗဝှောဒကေ ယထာ။

၃၉၁။ ယဿ သဗြဟ္မစာရီသု၊ ဂါရဝေါ ဥပလဗ္ဘတိ။
သော ဝိရူဟတိ သဒ္ဓမ္မေ၊ ခေတ္တေ ဗီဇံဝ ဘဒ္ဒကံ။

၃၉၂။ ယဿ သဗြဟ္မစာရီသု၊ ဂါရဝေါ ဥပလဗ္ဘတိ။
သန္တိကေ ဟောတိ နိဗ္ဗာနံ၊ ဓမ္မရာဇဿ သာသနေ"တိ—

ဣမာ ဆ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **သဗြဟ္မစာရီသူ**တိ သမာနံ ဗြဟ္မံ သီလာဒိဓမ္မံ စရန္တီတိ သဗြဟ္မစာရိနော၊ သီလဒိဋ္ဌိသာမညဂတာ သဟဓမ္မိကာ၊ တေသု။ **ဂါရဝေါ**တိ ဂရုဘာဝေါ သီလာဒိဂုဏနိမိတ္တံ ဂရုကရဏံ။ **နူပလဗ္ဘတီ**တိ န ဝိဇ္ဇတိ န ပဝတ္တတိ၊ န ဥပတိဋ္ဌတီတိ အတ္ထော။ **နိဗ္ဗာနာ**တိ ကိလေသာနံ နိဗ္ဗာပနတော ကိလေသက္ခယာတိ အတ္ထော။ **ဓမ္မရာဇဿာ**တိ သတ္ထုနော။ သတ္ထာ ဟိ သဒေဝကံ လောကံ ယထာရဟံ လောကိယလောကုတ္တရေန ဓမ္မေန ရဉ္ဇေတိ တောသေတီတိ **ဓမ္မရာဇာ**။ ဧတ္ထ စ "ဓမ္မရာဇဿ သာသနေ"တိ ဣမိနာ နိဗ္ဗာနံ နာမ ဓမ္မရာဇဿေဝ သာသနေ၊ န အညတ္ထ။ တတ္ထ ယော

sabrahmacārīsu gāravarahito, so yathā nibbānā ārakā hoti, tathā Dhammarājassa sāsanatopi ārakā hotīti dasseti. **Bavhodake**ti bahu-udake. **Santike hoti nibbānan**ti nibbānaṁ tassa santike samīpe eva hoti. Sesaṁ vuttanayameva. Imā eva ca therassa aññābyākaraṇagāthā ahesuṁ.

Mahānāgattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Kullattheragāthāvaṇṇanā

Kullo sivathikanti-ādikā āyasmato Kullattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ kuṭumbiyakule nibbattitvā **Kullo**ti laddhanāmo viññutaṁ patto Satthu santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbaji, so ca rāgacaritattā[1] tibbarāgajātiko hoti. Tenassa abhikkhaṇaṁ kilesā cittaṁ pariyādāya tiṭṭhanti. Athassa Satthā cittācāraṁ ñatvā asubhakammaṭṭhānaṁ datvā “Kulla tayā abhiṇhaṁ susāne cārikā caritabbā”ti āha. So susānaṁ pavisitvā uddhumātakādīni tāni tāni asubhāni disvā taṁ muhuttaṁ asubhamanasikāraṁ uppādetvā susānato nikkhantamattova kāmarāgena abhibhuyyati. Puna Bhagavā tassa taṁ pavattiṁ ñatvā ekadivasaṁ tassa susānaṭṭhānaṁ gatakāle ekaṁ taruṇitthirūpaṁ adhunā mataṁ avinaṭṭhacchaviṁ nimminitvā dasseti. Tassa taṁ diṭṭhamattassa jīvamānavisabhāgavatthusmiṁ viya sahasā rāgo uppajjati. Atha naṁ Satthā tassa pekkhantasseva navahi vaṇamukhehi paggharamānāsuciṁ kimikulākulaṁ ativiya bībhacchaṁ duggandhaṁ jegucchaṁ paṭikkūlaṁ katvā dassesi, so taṁ pekkhanto virattacitto hutvā aṭṭhāsi. Athassa Bhagavā obhāsaṁ pharitvā satiṁ janento—

“Āturaṁ asuciṁ pūtiṁ, passa Kulla samussayaṁ.
Uggharantaṁ paggharantaṁ, bālānaṁ abhinanditan”ti—

---

1. Pabbajito ca rāgacaritova (Ka)

သဗြဟ္မစာရီသု ဂါရဝရဟိတော၊ သော ယထာ နိဗ္ဗာနာ အာရကာ ဟောတိ၊ တထာ ဓမ္မရာဇဿ သာသနတောပိ အာရကာ ဟောတီတိ ဒဿေတိ။ **ဗဝှောဒကေ**တိ ဗဟုဥဒကေ။ **သန္တိကေ ဟောတိ နိဗ္ဗာန**န္တိ နိဗ္ဗာနံ တဿ သန္တိကေ သမီပေ ဧဝ ဟောတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။ ဣမာ ဧဝ စ ထေရဿ အညာဗျာကရဏဂါထာ အဟေသုံ။

မဟာနာဂတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ကုလ္လတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ကုလ္လော သိဝထိကန္တိအာဒိကာ အာယသ္မတော ကုလ္လတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ ကုဋုမ္ဗိယကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ကုလ္လော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝိညုတံ ပတ္တော သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိ၊ သော စ ရာဂစရိတတ္တာ[၁] တိဗ္ဗရာဂဇာတိကော ဟောတိ။ တေနဿ အဘိက္ခဏံ ကိလေသာ စိတ္တံ ပရိယာဒါယ တိဋ္ဌန္တိ။ အထဿ သတ္ထာ စိတ္တာစာရံ ဉတွာ အသုဘကမ္မဋ္ဌာနံ ဒတွာ “ကုလ္လ တယာ အဘိဏှံ သုသာနေ စာရိကာ စရိတဗ္ဗာ”တိ အာဟ။ သော သုသာနံ ပဝိသိတွာ ဥဒ္ဓုမာတကာဒီနိ တာနိ တာနိ အသုဘာနိ ဒိသွာ တံ မုဟုတ္တံ အသုဘမနသိကာရံ ဥပ္ပါဒေတွာ သုသာနတော နိက္ခန္တမတ္တောဝ ကာမရာဂေန အဘိဘုယျတိ။ ပုန ဘဂဝါ တဿ တံ ပဝတ္တိံ ဉတွာ ဧကဒိဝသံ တဿ သုသာနဋ္ဌာနံ ဂတကာလေ ဧကံ တရုဏိတ္ထိရူပံ အဓုနာ မတံ အဝိနဋ္ဌစ္ဆဝိံ နိမ္မိနိတွာ ဒဿေတိ။ တဿ တံ ဒိဋ္ဌမတ္တဿ ဇီဝမာနဝိသဘာဂဝတ္ထုသ္မိံ ဝိယ သဟသာ ရာဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အထ နံ သတ္ထာ တဿ ပေက္ခန္တဿေဝ နဝဟိ ဝဏမုခေဟိ ပဂ္ဃရမာနာသုစိံ ကိမိကုလာကုလံ အတိဝိယ ဗီဘစ္ဆံ ဒုဂ္ဂန္ဓံ ဇေဂုစ္ဆံ ပဋိက္ကူလံ ကတွာ ဒဿေသိ၊ သော တံ ပေက္ခန္တော ဝိရတ္တစိတ္တော ဟုတွာ အဋ္ဌာသိ။ အထဿ ဘဂဝါ ဩဘာသံ ဖရိတွာ သတိံ ဇနေန္တော—

“အာတုရံ အသုစိံ ပူတိံ၊ ပဿ ကုလ္လ သမုဿယံ။
ဥဂ္ဃရန္တံ ပဂ္ဃရန္တံ၊ ဗာလာနံ အဘိနန္ဒိတ”န္တိ—

၁-ပဗ္ဗဇိတော စ ရာဂစရိတောဝ (က)

āha. Taṁ sutvā thero sammadeva sarīrasabhāvaṁ upadhārento asubhasaññaṁ paṭilabhitvā tattha paṭhamaṁ jhānaṁ nibbattetvā taṁ pādakaṁ katvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇitvā attano paṭipattiṁ paccavekkhitvā—

393. “Kullo sivathikaṁ gantvā, addasa itthimujjhitaṁ.
Apaviddhaṁ susānasmiṁ, khajjantiṁ kimihī phuṭaṁ.

394. Āturaṁ -pa- bālānaṁ abhinanditaṁ.

395. Dhammādāsaṁ gahetvāna, ñāṇadassanapattiyā.
Paccavekkhiṁ imaṁ kāyaṁ, tucchaṁ santarabāhiraṁ.

396. Yathā idaṁ tathā etaṁ, yathā etaṁ tathā idaṁ.
Yathā adho tathā uddhaṁ, yathā uddhaṁ tathā adho.

397. Yathā divā tathā rattiṁ, yathā rattiṁ tathā divā.
Yathā pure tathā pacchā, yathā pacchā tathā pure.

398. Pañcaṅgikena turiyena, na ratī hoti tādisī.
Yathā ekaggacittassa, sammā dhammaṁ vipassato”ti—

udānavasena imā gāthā abhāsi.

Tattha **Kullo**ti attānameva thero paraṁ viya katvā vadati.

Āturanti nānappakārehi dukkhehi abhiṇhaṁ paṭipīḷitaṁ. **Asucin**ti sucirahitaṁ jegucchaṁ paṭikkūlaṁ. **Pūtin**ti duggandhaṁ. **Passā**ti sabhāvato olokehi. **Kullā**ti ovādakāle Bhagavā theraṁ ālapati. Udānakāle pana thero sayameva attānaṁ vadati. **Samussayan**ti sarīraṁ. **Uggharantan**ti uddhaṁ vaṇamukhehi asuciṁ savantaṁ. **Paggharantan**ti adho vaṇamukhehi samantato ca[1] asuciṁ savantaṁ. **Bālānaṁ abhinanditan**ti bālehi andhaputhujjanehi diṭṭhitaṇhābhinandanāhi[2] “ahaṁ maman”ti abhinivissa nanditaṁ.

Dhammādāsanti dhammamayaṁ ādāsaṁ. Yathā hi sattā ādāsena attano mukhe kāye vā guṇadose passanti, evaṁ yogāvacaro yena

1. Savanatova (Sī, I)
2. Diṭṭhitaṇhāmānādīhi (Sī, I)

အာဟ။ တံ သုတွာ ထေရော သမ္မဒေဝ သရီရသဘာဝံ ဥပဓာရေန္တော အသုဘသညံ ပဋိလဘိတွာ တတ္ထ ပဌမံ ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ တံ ပါဒကံ ကတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိတွာ အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ—

၃၉၃။ “ကုလ္လော သိဝထိကံ ဂန္တွာ၊ အဒ္ဒသ ဣတ္ထိမုဇ္ဈိတံ။
အပဝိဒ္ဓံ သုသာနသ္မိံ၊ ခဇ္ဇန္တိံ ကိမိဟီ ဖုဋံ။

၃၉၄။ အာတုရံ။ပ။ ဗာလာနံ အဘိနန္ဒိတံ။

၃၉၅။ ဓမ္မာဒါသံ ဂဟေတွာန၊ ဉာဏဒဿနပတ္တိယာ။
ပစ္စဝေက္ခိံ ဣမံ ကာယံ၊ တုစ္ဆံ သန္တရဗာဟိရံ။

၃၉၆။ ယထာ ဣဒံ တထာ ဧတံ၊ ယထာ ဧတံ တထာ ဣဒံ။
ယထာ အဓော တထာ ဥဒ္ဓံ၊ ယထာ ဥဒ္ဓံ တထာ အဓော။

၃၉၇။ ယထာ ဒိဝါ တထာ ရတ္တိံ၊ ယထာ ရတ္တိံ တထာ ဒိဝါ။
ယထာ ပုရေ တထာ ပစ္ဆာ၊ ယထာ ပစ္ဆာ တထာ ပုရေ။

၃၉၈။ ပဉ္စင်္ဂိကေန တုရိယေန၊ န ရတီ ဟောတိ တာဒိသီ။
ယထာ ဧကဂ္ဂစိတ္တဿ၊ သမ္မာ ဓမ္မံ ဝိပဿတော”တိ—

ဥဒါနဝသေန ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ကုလ္လော**တိ အတ္တာနမေဝ ထေရော ပရံ ဝိယ ကတွာ ဝဒတိ။

အာတုရန္တိ နာနပ္ပကာရေဟိ ဒုက္ခေဟိ အဘိဏှံ ပဋိပီဠိတံ။ **အသုစိ**န္တိ သုစိရဟိတံ ဇေဂုစ္ဆံ ပဋိက္ကူလံ။ **ပူတိ**န္တိ ဒုဂ္ဂန္ဓံ။ **ပဿာ**တိ သဘာဝတော ဩလောကေဟိ။ **ကုလ္လာ**တိ ဩဝါဒကာလေ ဘဂဝါ ထေရံ အာလပတိ။ ဥဒါနကာလေ ပန ထေရော သယမေဝ အတ္တာနံ ဝဒတိ။ **သမုဿယ**န္တိ သရီရံ။ **ဥဃ္ဃရန္တ**န္တိ ဥဒ္ဓံ ဝဏမုခေဟိ အသုစိံ သဝန္တံ။ **ပဃ္ဃရန္တ**န္တိ အဓော ဝဏမုခေဟိ သမန္တတော စ[၁] အသုစိံ သဝန္တံ။ **ဗာလာနံ အဘိနန္ဒိတ**န္တိ ဗာလေဟိ အန္ဓပုထုဇ္ဇနေဟိ ဒိဋ္ဌိတဏှာဘိနန္ဒနာဟိ[၂] “အဟံ မမ”န္တိ အဘိနိဝိဿ နန္ဒိတံ။

ဓမ္မာဒါသန္တိ ဓမ္မမယံ အာဒါသံ။ ယထာ ဟိ သတ္တာ အာဒါသေန အတ္တနော မုခေ ကာယေ ဝါ ဂုဏဒေါသေ ပဿန္တိ၊ ဧဝံ ယောဂါဝစရော ယေန

၁-သဝနတောဝ (သီ၊ ဣ)
၂-ဒိဋ္ဌိတဏှာမာနာဒီဟိ (သီ၊ ဣ)

attabhāve saṁkilesavodānadhamme yāthāvato passati, taṁ vipassanāñāṇaṁ idha "dhammādāsan"ti vuttaṁ. Taṁ ñāṇadassanassa maggañāṇasaṅkhātassa dhammacakkhussa adhigamāya attano santāne uppādetvā. **Paccavekkhiṁ imaṁ kāyan**ti imaṁ karajakāyaṁ niccasārādivirahato **tucchaṁ** attaparasantānānaṁ vibhāgato **santarabāhiraṁ** ñāṇacakkhunā pati-avekkhiṁ passiṁ.

Yathā pana paccavekkhiṁ, taṁ dassetuṁ **"yathā idan"**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **yathā idaṁ tathā etan**ti yathā idaṁ mayhaṁ sarīrasaṅkhātaṁ asubhaṁ āyu-usmāviññāṇānaṁ anapagamā nānāvidhaṁ māyopamaṁ kiriyaṁ dasseti, tathāva etaṁ matasarīraṁ pubbe tesaṁ dhammānaṁ anapagamā ahosi. Yathā etaṁ etarahi matasarīraṁ tesaṁ dhammānaṁ apagamā na kiñci kiriyaṁ[1] dasseti, tathā idaṁ mama sarīrampi tesaṁ dhammānaṁ apagamā nassatevāti. Yathā ca idaṁ mama sarīraṁ etarahi susāne na mataṁ na sayitaṁ, na uddhumātakādibhāvaṁ upagataṁ, tathā etaṁ etarahi matasarīrampi pubbe ahosi. Yathā panetaṁ etarahi matasarīraṁ susāne sayitaṁ uddhumātakādibhāvaṁ upagataṁ, tathā idaṁ mama sarīrampi bhavissati. Atha vā yathā idaṁ mama sarīraṁ asuci duggandhaṁ jegucchaṁ paṭikkūlaṁ aniccaṁ dukkhaṁ anattā, tathā etaṁ matasarīrampi. Yathā vā etaṁ matasarīraṁ asuci-ādisabhāvañceva aniccādisabhāvañca, tathā idaṁ mama sarīrampi. **Yathā adho tathā uddhan**ti[2] yathā nābhito adho heṭṭhā ayaṁ kāyo asuci duggandho jeguccho paṭikkūlo anicco dukkho anattā ca, tathā uddhaṁ nābhito upari asuci-ādisabhāvo ca. **Yathā uddhaṁ tathā adho**ti yathā ca nābhito uddhaṁ asuci-ādisabhāvo, tathā adho nābhito heṭṭhāpi.

Yathā divā tathā rattinti yathā ayaṁ kāyo divā "akkhimhā akkhigūthako"ti-ādinā[3] asuci paggharati, tathā rattimpi. **Yathā rattiṁ tathā divā**ti yathā ca rattiṁ ayaṁ kāyo asuci paggharati, tathā divāpi, nayimassa kālavibhāgena aññathābhāvoti attho. **Yathā pure tathā pacchā**ti yathā ayaṁ kāyo pure pubbe taruṇakāle asuci duggandho jeguccho paṭikkūlo, tathā ca pacchā jiṇṇakāle. Yathā ca pacchā jiṇṇakāle asuci-ādisabhāvo, tathā pure

1. Apagatamānataṁ kiriyaṁ (Ka)
2. Yathā adhoti (Sī, I)
3. Khu 1. 308 piṭṭhe Suttanipāte.

အတ္တဘာဝေ သံကိလေသဝေါဒါနဓမ္မေ ယာထာဝတော ပဿတိ၊ တံ ဝိပဿနာဉာဏံ ဣဓ "ဓမ္မာဒါသ"န္တိ ဝုတ္တံ။ တံ ဉာဏဒဿနဿ မဂ္ဂဉာဏသင်္ခါတဿ ဓမ္မစက္ခုဿ အဓိဂမာယ အတ္တနော သန္တာနေ ဥပ္ပါဒေတွာ။ **ပစ္စဝေက္ခိံ ဣမံ ကာယ**န္တိ ဣမံ ကရဇကာယံ နိစ္စသာရာဒိဝိရဟတော **တုစ္ဆံ** အတ္တပရသန္တာနာနံ ဝိဘာဂတော **သန္တရဗာဟိရံ** ဉာဏစက္ခုနာ ပတိအဝေက္ခိံ ပဿိံ။

ယထာ ပန ပစ္စဝေက္ခိံ၊ တံ ဒဿေတုံ "**ယထာ ဣဒ**"န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ယထာ ဣဒံ တထာ ဧတ**န္တိ ယထာ ဣဒံ မယှံ သရီရသင်္ခါတံ အသုဘံ အာယုဥသ္မာဝိညာဏာနံ အနပဂမာ နာနာဝိဓံ မာယောပမံ ကိရိယံ ဒဿေတိ၊ တထာဝ ဧတံ မတသရီရံ ပုဗ္ဗေ တေသံ ဓမ္မာနံ အနပဂမာ အဟောသိ။ ယထာ ဧတံ ဧတရဟိ မတသရီရံ တေသံ ဓမ္မာနံ အပဂမာ န ကိဉ္စိ ကိရိယံ[၁] ဒဿေတိ၊ တထာ ဣဒံ မမ သရီရမ္ပိ တေသံ ဓမ္မာနံ အပဂမာ နဿတေဝါတိ။ ယထာ စ ဣဒံ မမ သရီရံ ဧတရဟိ သုသာနေ န မတံ န သယိတံ၊ န ဥဒ္ဓုမာတကာဒိဘာဝံ ဥပဂတံ၊ တထာ ဧတံ ဧတရဟိ မတသရီရမ္ပိ ပုဗ္ဗေ အဟောသိ။ ယထာ ပနေတံ ဧတရဟိ မတသရီရံ သုသာနေ သယိတံ ဥဒ္ဓုမာတကာဒိဘာဝံ ဥပဂတံ၊ တထာ ဣဒံ မမ သရီရမ္ပိ ဘဝိဿတိ။ အထ ဝါ ယထာ ဣဒံ မမ သရီရံ အသုစိ ဒုဂ္ဂန္ဓံ ဇေဂုစ္ဆံ ပဋိက္ကူလံ အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာ၊ တထာ ဧတံ မတသရီရမ္ပိ။ ယထာ ဝါ ဧတံ မတသရီရံ အသုစိအာဒိသဘာဝဉ္စေဝ အနိစ္စာဒိသဘာဝဉ္စ၊ တထာ ဣဒံ မမ သရီရမ္ပိ။ **ယထာ အဓော တထာ ဥဒ္ဓ**န္တိ[၂] ယထာ နာဘိတော အဓော ဟေဋ္ဌာ အယံ ကာယော အသုစိ ဒုဂ္ဂန္ဓော ဇေဂုစ္ဆော ပဋိက္ကူလော အနိစ္စော ဒုက္ခော အနတ္တာ စ၊ တထာ ဥဒ္ဓံ နာဘိတော ဥပရိ အသုစိအာဒိသဘာဝေါ စ။ **ယထာ ဥဒ္ဓံ တထာ အဓော**တိ ယထာ စ နာဘိတော ဥဒ္ဓံ အသုစိအာဒိသဘာဝေါ၊ တထာ အဓော နာဘိတော ဟေဋ္ဌာပိ။

ယထာ ဒိဝါ တထာ ရတ္တိန္တိ ယထာ အယံ ကာယော ဒိဝါ "အက္ခိမှာ အက္ခိဂူထကော"တိအာဒိနာ[၃] အသုစိ ပဃ္ဃရတိ၊ တထာ ရတ္တိမ္ပိ။ **ယထာ ရတ္တိံ တထာ ဒိဝါ**တိ ယထာ စ ရတ္တိံ အယံ ကာယော အသုစိ ပဃ္ဃရတိ၊ တထာ ဒိဝါပိ၊ နယိမဿ ကာလဝိဘာဂေန အညထာဘာဝေါတိ အတ္ထော။ **ယထာ ပုရေ တထာ ပစ္ဆာ**တိ ယထာ အယံ ကာယော ပုရေ ပုဗ္ဗေ တရုဏကာလေ အသုစိ ဒုဂ္ဂန္ဓော ဇေဂုစ္ဆော ပဋိက္ကူလော၊ တထာ စ ပစ္ဆာ ဇိဏ္ဏကာလေ။ ယထာ စ ပစ္ဆာ ဇိဏ္ဏကာလေ အသုစိအာဒိသဘာဝေါ၊ တထာ ပုရေ

၁-အပဂတမာနတံ ကိရိယံ (က)
၂-ယထာ အဓောတိ (သီ၊ ဣ)
၃-ခု ၁-၃၀၈-ပိဋ္ဌေ သုတ္တနိပါတေ။

taruṇakālepi. Yathā vā pure atītakāle saviññāṇakāle asuci-ādisabhāvo ca aniccādisabhāvo ca, tathā pacchā anāgatakāle aviññāṇakāleti evampettha attho veditabbo.

Pañcaṅgikena turiyenāti “ātataṁ vitataṁ ātatavitataṁ ghanaṁ susiran”ti evaṁ pañcaṅgikena pañcahi aṅgehi samannāgatena turiyena paricariyamānassa kāmasukhasamaṅgino issarajanassa **tādisī** tathārūpā **rati** sukhassādo na hoti. **Yathā ekaggacittassa, sammā dhammaṁ vipassato**ti samathavipassanaṁ yuganaddhaṁ katvā indriyānaṁ ekarasabhāvena[1] vīthipaṭipannāya vipassanāya khandhānaṁ udayabbayaṁ passantassa yogāvacarassa yādisā dhammarati, tassā kalampi kāmarati na upetīti. Vuttañhetaṁ Bhagavatā—

“Yato yato sammasati, khandhānaṁ udayabbayaṁ.
Labhatī pītipāmojjaṁ, amataṁ taṁ vijānatan”ti[2].

Imā eva ca therassa aññābyākaraṇagāthāpi ahesuṁ.

Kullattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Mālukyaputtattheragāthāvaṇṇanā

Manujassāti-ādikā āyasmato Mālukyaputtattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinitvā imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ Kosalarañño[3] aggāsanikassa[4] putto hutvā nibbatti. Tassa mātā Mālukyā nāma, tassā vasena **Mālukyaputto**tveva[5] paññāyittha. So vayappatto nissaraṇajjhāsayatāya gharāvāsaṁ pahāya paribbājakapabbajjaṁ pabbajitvā vicaranto Satthu santike dhammaṁ sutvā sāsane paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto nacirasseva chaḷabhiñño ahosi. So ñātīsu anukampāya ñātikulaṁ agamāsi, taṁ ñātakā paṇītena khādanīyena bhojanīyena parivisitvā dhanena palobhetukāmā mahantaṁ

1. Ekarasabhāve (Sī, I)
2. Khu 1. 67 piṭṭhe Dhammapade.
3. Kosalaraṭṭhe (Sī, I) Ma 2. 89 piṭṭhe passitabbaṁ.
4. Agghāpanikassa (Ka)
5. Māluṅkyānāmāya puttotveva (Sī), Māluṅkyāya puttotveva (I)

တရုဏကာလေပိ။ ယထာ ဝါ ပုရေ အတီတကာလေ သဝိညာဏကာလေ အသုစိအာဒိသဘာဝေါ စ အနိစ္စာဒိသဘာဝေါ စ၊ တထာ ပစ္ဆာ အနာဂတကာလေ အဝိညာဏကာလေတိ ဧဝမ္ပေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ပဉ္စင်္ဂိကေန တုရိယေနာတိ “အာတတံ ဝိတတံ အာတတဝိတတံ ဃနံ သုသိရ”န္တိ ဧဝံ ပဉ္စင်္ဂိကေန ပဉ္စဟိ အင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတေန တုရိယေန ပရိစရိယမာနဿ ကာမသုခသမင်္ဂိနော ဣဿရဇနဿ **တာဒိသီ** တထာရူပါ **ရတိ** သုခဿာဒေါ န ဟောတိ။ **ယထာ ဧကဂ္ဂစိတ္တဿ၊ သမ္မာ ဓမ္မံ ဝိပဿတော**တိ သမထဝိပဿနံ ယုဂနဒ္ဓံ ကတွာ ဣန္ဒြိယာနံ ဧကရသဘာဝေန[1] ဝီထိပဋိပန္နာယ ဝိပဿနာယ ခန္ဓာနံ ဥဒယဗ္ဗယံ ပဿန္တဿ ယောဂါဝစရဿ ယာဒိသာ ဓမ္မရတိ၊ တဿာ ကလမ္ပိ ကာမရတိ န ဥပေတီတိ။ ဝုတ္တဉှေတံ ဘဂဝတာ—

“ယတော ယတော သမ္မသတိ၊ ခန္ဓာနံ ဥဒယဗ္ဗယံ။
လဘတီ ပီတိပါမောဇ္ဇံ၊ အမတံ တံ ဝိဇာနတ”န္တိ[2]။

ဣမာ ဧဝ စ ထေရဿ အညာဗျာကရဏဂါထာပိ အဟေသုံ။

ကုလ္လတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-မာလုကျပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

မနုဇဿာတိအာဒိကာ အာယသ္မတော မာလုကျပုတ္တတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ ကောသလရညော[3] အဂ္ဂါသနိကဿ[4] ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ တဿ မာတာ မာလုကျာ နာမ၊ တဿာ ဝသေန **မာလုကျပုတ္တော**တွေဝ[5] ပညာယိတ္ထ။ သော ဝယပ္ပတ္တော နိဿရဏဇ္ဈာသယတာယ ဃရာဝါသံ ပဟာယ ပရိဗ္ဗာဇကပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိစရန္တော သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ သာသနေ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော နစိရဿေဝ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ သော ဉာတီသု အနုကမ္ပာယ ဉာတိကုလံ အဂမာသိ၊ တံ ဉာတကာ ပဏီတေန ခါဒနီယေန ဘောဇနီယေန ပရိဝိသိတွာ ဓနေန ပလောဘေတုကာမာ မဟန္တံ

၁-ဧကရသဘာဝေ (သီ၊ ဣ)
၂-ခု ၁-၆၇-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။
၃-ကောသလရဋ္ဌေ (သီ၊ ဣ) မ ၂-၈၉-ပိဋ္ဌေ ပဿိတဗ္ဗံ။
၄-အဂ္ဃာပနိကဿ (က)
၅-မာလုင်္ကျာနာမာယ ပုတ္တောတွေဝ (သီ)၊ မာလုင်္ကျာယ ပုတ္တောတွေဝ (ဣ)

dhanarāsiṁ purato upaṭṭhapetvā “idaṁ dhanaṁ tava santakaṁ, vibbhamitvā iminā dhanena puttadāraṁ paṭijagganto puññāni karohī”ti yāciṁsu. Thero tesaṁ ajjhāsayaṁ viparivattento ākāse ṭhatvā—

399. “Manujassa pamattacārino, taṇhā vaḍḍhati māluvā viya.
So plavatī hurā huraṁ, phalamicchaṁva vanasmi vānaro.

400. Yaṁ esā sahate jammī, taṇhā loke visattikā.
Sokā tassa pavaḍḍhanti, abhivaṭṭhaṁva bīraṇaṁ.

411. Yo ce’taṁ sahate jammiṁ, taṇhaṁ loke duraccayaṁ.
Sokā tamhā papatanti, udabindūva pokkharā.

402. Taṁ vo vadāmi bhaddaṁ vo, yāvante’ttha samāgatā.
Taṇhāya mūlaṁ khaṇatha, usīratthova bīraṇaṁ.
Mā vo naḷaṁva sotova, māro bhañji punappunaṁ.

403. Karotha Buddhavacanaṁ, khaṇo vo mā upaccagā.
Khaṇātītā hi socanti, nirayamhi samappitā.

404. Pamādo rajo pamādo, pamādānupatito rajo.
Appamādena vijjāya, abbahe sallamattano”ti—

imāhi chahi gāthāhi dhammaṁ deseti.

Tattha **manujassā**ti sattassa. **Pamattacārino**ti sativossaggalakkhaṇena pamādena pamattacārissa, neva jhānaṁ, na vipassanā, na maggaphalāni vaḍḍhanti. Yathā pana rukkhaṁ saṁsibbantī pariyonandhantī tassa vināsāya māluvā latā vaḍḍhati, evamassa cha dvārāni nissāya rūpādīsu punappunaṁ uppajjamānā taṇhā vaḍḍhati. Vaḍḍhamānāva yathā māluvā latā attano apassayabhūtaṁ rukkhaṁ ajjhottharitvā pāteti, evaṁ taṇhāvasikaṁ puggalaṁ apāye nipāteti. **So plavatī**ti so taṇhāvasiko puggalo aparāparaṁ bhavābhave uplavati dhāvati. Yathā kiṁ? **Phalamicchaṁva vanasmi vānaro** yathā rukkhaphalaṁ icchanto vānaro vanasmiṁ dhāvanto rukkhassa ekaṁ sākhaṁ gaṇhāti, taṁ muñcitvā aññaṁ gaṇhāti, taṁ muñcitvā aññanti “sākhaṁ alabhitvā nisinno”ti

ဓနရာသိံ ပုရတော ဥပဋ္ဌပေတွာ “ဣဒံ ဓနံ တဝ သန္တကံ၊ ဝိဗ္ဘမိတွာ ဣမိနာ ဓနေန ပုတ္တဒါရံ ပဋိဇဂ္ဂန္တော ပုညာနိ ကရောဟီ”တိ ယာစိံသု။ ထေရော တေသံ အဇ္ဈာသယံ ဝိပရိဝတ္တေန္တော အာကာသေ ဌတွာ—

၃၉၉။ “မနုဇဿ ပမတ္တစာရိနော၊ တဏှာ ဝဍ္ဎတိ မာလုဝါ ဝိယ။
သော ပ္လဝတီ ဟုရာ ဟုရံ၊ ဖလမိစ္ဆံဝ ဝနသ္မိ ဝါနရော။

၄၀၀။ ယံ ဧသာ သဟတေ ဇမ္မီ၊ တဏှာ လောကေ ဝိသတ္တိကာ။
သောကာ တဿ ပဝဍ္ဎန္တိ၊ အဘိဝဋ္ဌံဝ ဗီရဏံ။

၄၀၁။ ယော စေ’တံ သဟတေ ဇမ္မိံ၊ တဏှံ လောကေ ဒုရစ္စယံ။
သောကာ တမှာ ပပတန္တိ၊ ဥဒဗိန္ဒူဝ ပေါက္ခရာ။

၄၀၂။ တံ ဝေါ ဝဒါမိ ဘဒ္ဒံ ဝေါ၊ ယာဝန္တေ’တ္ထ သမာဂတာ။
တဏှာယ မူလံ ခဏထ၊ ဥသီရတ္ထောဝ ဗီရဏံ။
မာ ဝေါ နဠံဝ သောတောဝ၊ မာရော ဘဉ္ဇိ ပုနပ္ပုနံ။

၄၀၃။ ကရောထ ဗုဒ္ဓဝစနံ၊ ခဏော ဝေါ မာ ဥပစ္စဂါ။
ခဏာတီတာ ဟိ သောစန္တိ၊ နိရယမှိ သမပ္ပိတာ။

၄၀၄။ ပမာဒေါ ရဇော ပမာဒေါ၊ ပမာဒါနုပတိတော ရဇော။
အပ္ပမာဒေန ဝိဇ္ဇာယ၊ အဗ္ဗဟေ သလ္လမတ္တနော”တိ—

ဣမာဟိ ဆဟိ ဂါထာဟိ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။

တတ္ထ **မနုဇဿာ**တိ သတ္တဿ။ **ပမတ္တစာရိနော**တိ သတိဝေါဿဂ္ဂလက္ခဏေန ပမာဒေန ပမတ္တစာရိဿ၊ နေဝ ဈာနံ, န ဝိပဿနာ,န မဂ္ဂဖလာနိ ဝဍ္ဎန္တိ။ ယထာ ပန ရုက္ခံ သံသိဗ္ဗန္တီ ပရိယောနန္ဓန္တီ တဿ ဝိနာသာယ မာလုဝါ လတာ ဝဍ္ဎတိ၊ ဧဝမဿ ဆ ဒွါရာနိ နိဿာယ ရူပါဒီသု ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ တဏှာ ဝဍ္ဎတိ။ ဝဍ္ဎမာနာဝ ယထာ မာလုဝါ လတာ အတ္တနော အပဿယဘူတံ ရုက္ခံ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ ပါတေတိ၊ ဧဝံ တဏှာဝသိကံ ပုဂ္ဂလံ အပါယေ နိပါတေတိ။ **သော ပ္လဝတီ**တိ သော တဏှာဝသိကော ပုဂ္ဂလော အပရာပရံ ဘဝါဘဝေ ဥပ္လဝတိ ဓာဝတိ။ ယထာ ကိံ? **ဖလမိစ္ဆံဝ ဝနသ္မိ ဝါနရော** ယထာ ရုက္ခဖလံ ဣစ္ဆန္တော ဝါနရော ဝနသ္မိံ ဓာဝန္တော ရုက္ခဿ ဧကံ သာခံ ဂဏှာတိ၊ တံ မုဉ္စိတွာ အညံ ဂဏှာတိ၊ တံ မုဉ္စိတွာ အညန္တိ “သာခံ အလဘိတွာ နိသိန္နော”တိ

vattabbataṁ nāpajjati, evameva taṇhāvasiko puggalo hurā huraṁ dhāvanto “ārammaṇaṁ alabhitvā taṇhāya appavattiṁ patto”ti vattabbataṁ nāpajjati.

Yanti yaṁ puggalaṁ. Esā lāmakabhāvena **jammī** visāhāratāya visamūlatāya[1] visaphalatāya visaparibhogatāya rūpādīsu visattatāya āsattatāya ca **visattikā**ti saṅkhaṁ gatā chadvārikā taṇhā **sahate** abhibhavati tassa puggalassa. Yathā nāma vane punappunaṁ vassante deve abhivaṭṭhaṁ[2] **bīraṇaṁ** bīraṇatiṇaṁ vaḍḍhati, evaṁ vaṭṭamūlakā sokā abhivaḍḍhanti vuddhiṁ āpajjantīti attho.

Yo ce’taṁ -pa- duraccayanti yo pana puggalo evaṁ vuttappakāraṁ atikkamituṁ pajahituṁ dukkaratāya duraccayaṁ taṇhaṁ **sahate** abhibhavati, tamhā puggalā vaṭṭamūlakā sokā papatanti. Yathā nāma pokkhare padumapatte patitaṁ udabindu na patiṭṭhāti, evaṁ na patiṭṭhahantīti attho.

Taṁ vo vadāmīti tena kāraṇena ahaṁ tumhe vadāmi. **Bhaddaṁ vo**ti bhaddaṁ tumhākaṁ hotu, mā taṇhaṁ anuvattapuggalo viya vibhavaṁ[3] anatthaṁ pāpuṇāthāti attho. **Yāvante’ttha samāgatā**ti imasmiṁ ṭhāne yattakā sannipatitā, tattakā. Kiṁ[4] vadasīti ce? **Taṇhāya mūlaṁ khaṇatha** imissā chadvārikataṇhāya mūlaṁ kāraṇaṁ avijjādikilesaggahanaṁ arahattamaggañāṇakudālena khaṇatha samucchindatha. Kiṁ viyāti? **Usīratthova bīraṇaṁ** yathā usīrena atthiko puriso mahantena kudālena bīraṇāparanāmaṁ usīraṁ nāma tiṇaṁ[5] khaṇati, evamassa mūlaṁ khaṇathāti attho. **Mā vo naḷaṁva sotova, māro bhañji punappunan**ti tumhe nadītīre jātaṁ naḷaṁ mahāvegena āgato nadīsoto viya kilesamāro maccumāro devaputtamāro ca punappunaṁ mā bhañjīti attho.

Tasmā **karotha Buddhavacanaṁ** “jhāyatha bhikkhave mā pamādatthā”ti-ādinā[6] vuttaṁ Buddhassa Bhagavato vacanaṁ karotha, yathānusiṭṭhaṁ paṭipattiyā sampādetha. **Khaṇo vo mā upaccagā**ti yo hi Buddhavacanaṁ na karoti,

1. Visapupphatāya (Sī, I, Ka)
2. Abhivaḍḍhañca (Ka)
3. Vināsaṁ (Sī, I)
4. Sannipatitā. Kiñci (Sī, I)
5. Bīraṇavanaṁ nāma usīrathambhaṁ (Ka)
6. Ma 1. 167 piṭṭhe.

ဝတ္တဗ္ဗတံ နာပဇ္ဇတိ၊ ဧဝမေဝ တဏှာဝသိကော ပုဂ္ဂလော ဟုရာ ဟုရံ ဓာဝန္တော “အာရမ္မဏံ အလဘိတွာ တဏှာယ အပ္ပဝတ္တိံ ပတ္တော”တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ နာပဇ္ဇတိ။

ယန္တိ ယံ ပုဂ္ဂလံ။ ဧသာ လာမကဘာဝေန **ဇမ္မီ** ဝိသာဟာရတာယ ဝိသမူလတာယ[၁] ဝိသဖလတာယ ဝိသပရိဘောဂတာယ ရူပါဒီသု ဝိသတ္တတာယ အာသတ္တတာယ စ **ဝိသတ္တိကာ**တိ သင်္ခံ ဂတာ ဆဒွါရိကာ တဏှာ **သဟတေ** အဘိဘဝတိ တဿ ပုဂ္ဂလဿ။ ယထာ နာမ ဝနေ ပုနပ္ပုနံ ဝဿန္တေ ဒေဝေ အဘိဝဋ္ဌံ[၂] **ဗီရဏံ** ဗီရဏတိဏံ ဝဍ္ဎတိ၊ ဧဝံ ဝဋ္ဋမူလကာ သောကာ အဘိဝဍ္ဎန္တိ ဝုဍ္ဎိံ အာပဇ္ဇန္တီတိ အတ္ထော။

ယော စေ'တံ။ပ။ ဒုရစ္စယန္တိ ယော ပန ပုဂ္ဂလော ဧဝံ ဝုတ္တပ္ပကာရံ အတိက္ကမိတုံ ပဇဟိတုံ ဒုက္ကရတာယ ဒုရစ္စယံ တဏှံ **သဟတေ** အဘိဘဝတိ၊ တမှာ ပုဂ္ဂလာ ဝဋ္ဋမူလကာ သောကာ ပပတန္တိ။ ယထာ နာမ ပေါက္ခရေ ပဒုမပတ္တေ ပတိတံ ဥဒဗိန္ဒု န ပတိဋ္ဌာတိ၊ ဧဝံ န ပတိဋ္ဌဟန္တီတိ အတ္ထော။

တံ ဝေါ ဝဒါမီတိ တေန ကာရဏေန အဟံ တုမှေ ဝဒါမိ။ **ဘဒ္ဒံ ဝေါ**တိ ဘဒ္ဒံ တုမှာကံ ဟောတု၊ မာ တဏှံ အနုဝတ္တပုဂ္ဂလော ဝိယ ဝိဘဝံ[၃] အနတ္ထံ ပါပုဏာထာတိ အတ္ထော။ **ယာဝန္တေ'တ္ထ သမာဂတာ**တိ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ယတ္တကာ သန္နိပတိတာ၊ တတ္တကာ။ ကိံ[၄] ဝဒသီတိ စေ? **တဏှာယ မူလံ ခဏထ** ဣမိဿာ ဆဒွါရိကတဏှာယ မူလံ ကာရဏံ အဝိဇ္ဇာဒိကိလေသဂ္ဂဟနံ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏကုဒါလေန ခဏထ သမုစ္ဆိန္ဒထ။ ကိံ ဝိယာတိ? **ဥသီရတ္ထောဝ ဗီရဏံ** ယထာ ဥသီရေန အတ္ထိကော ပုရိသော မဟန္တေန ကုဒါလေန ဗီရဏာပရနာမံ ဥသီရံ နာမ တိဏံ[၅] ခဏတိ၊ ဧဝမဿ မူလံ ခဏထာတိ အတ္ထော။ **မာ ဝေါ နဠံဝ သောတောဝ၊ မာရော ဘဉ္ဇိ ပုနပ္ပုနန္တိ** တုမှေ နဒီတီရေ ဇာတံ နဠံ မဟာဝေဂေန အာဂတော နဒီသောတော ဝိယ ကိလေသမာရော မစ္စုမာရော ဒေဝပုတ္တမာရော စ ပုနပ္ပုနံ မာ ဘဉ္ဇီတိ အတ္ထော။

တသ္မာ **ကရောထ ဗုဒ္ဓဝစနံ** “ဈာယထ ဘိက္ခဝေ မာ ပမာဒတ္ထာ”တိ-အာဒိနာ[၆] ဝုတ္တံ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော ဝစနံ ကရောထ၊ ယထာနုသိဋ္ဌံ ပဋိပတ္တိယာ သမ္ပာဒေထ။ **ခဏော ဝေါ မာ ဥပစ္စဂါ**တိ ယော ဟိ ဗုဒ္ဓဝစနံ န ကရောတိ၊

၁-ဝိသပုပ္ဖတာယ (သီ၊ ဣ၊ က)
၂-အဘိဝဍ္ဎဉ္စ (က)
၃-ဝိနာသံ (သီ၊ ဣ)
၄-သန္နိပတိတာ၊ ကိဉ္စိ (သီ၊ ဣ)
၅-ဗီရဏဝနံ နာမ ဥသီရထမ္ဘံ (က)
၆-မ ၁-၁၆၇-ပိဋ္ဌေ။

taṁ puggalaṁ ayaṁ Buddhuppādakkhaṇo patirūpadesavāse uppattikkhaṇo sammādiṭṭhiyā paṭiladdhakkhaṇo channaṁ āyatanānaṁ avekallakkhaṇoti sabbopi khaṇo atikkamati, so khaṇo mā tumhe atikkamatu, **khaṇātītā**ti ye hi taṁ khaṇaṁ atītā, ye vā puggale so khaṇo atīto, te **nirayamhi samappitā** tattha nibbattā cirakālaṁ socanti.

Pamādo rajoti rūpādīsu ārammaṇesu sativossaggalakkhaṇo pamādo, saṁkilesasabhāvattā rāgarajādimissatāya ca rajo. **Pamādānupatito rajo**ti yo hi koci rajo nāma rāgādiko, so sabbo pamādānupatito pamādavaseneva uppajjati. **Appamādenā**ti appamajjanena appamādapaṭipattiyā. **Vijjāyā**ti aggamaggavijjāya. **Abbahe sallamattano**ti attano hadayanissitaṁ rāgādisallaṁ uddhareyya samūhaneyyāti.

Mālukyaputtattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Sappadāsattheragāthāvaṇṇanā

Paṇṇavīsatīti-ādikā āyasmato Sappadāsattherassa[1] gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinitvā imasmiṁ Buddhuppāde Kapilavatthusmiṁ Suddhodanamahārājassa purohitaputto hutvā nibbatti, tassa **Sappadāso**ti nāmaṁ ahosi. So vayappatto Satthu ñātisamāgame paṭiladdhasaddho pabbajitvā kilesābhibhavena cetosamādhiṁ alabhanto brahmacariyaṁ caritvā saṁvegajāto pacchā satthaṁ āharanto yoniso manasikāraṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇitvā aññaṁ byākaronto—

405. "Paṇṇavīsativassāni, yato pabbajito ahaṁ.
Accharāsaṅghātamattampi, cetosantimanajjhagaṁ.

406. Aladdhā cittassekaggaṁ, kāmarāgena aṭṭito.
Bāhā paggayha kandanto, vihārā upanikkhamiṁ.

1. Sabbadāsattherassa (Ka)

တံ ပုဂ္ဂလံ အယံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒက္ခဏော ပတိရူပဒေသဝါသေ ဥပ္ပတ္တိက္ခဏော သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ ပဋိလဒ္ဓက္ခဏော ဆန္နံ အာယတနာနံ အဝေကလ္လက္ခဏောတိ သဗ္ဗောပိ ခဏော အတိက္ကမတိ၊ သော ခဏော မာ တုမှေ အတိက္ကမတု၊ **ခဏာတီတာ**တိ ယေ ဟိ တံ ခဏံ အတီတာ၊ ယေ ဝါ ပုဂ္ဂလေ သော ခဏော အတီတော၊ တေ **နိရယမှိ သမပ္ပိတာ** တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တာ စိရကာလံ သောစန္တိ။

ပမာဒေါ ရဇောတိ ရူပါဒီသု အာရမ္မဏေသု သတိဝေါဿဂ္ဂလက္ခဏော ပမာဒေါ၊ သံကိလေသသဘာဝတ္တာ ရာဂရဇာဒိမိဿတာယ စ ရဇော။ **ပမာဒါနုပတိတော ရဇော**တိ ယော ဟိ ကောစိ ရဇော နာမ ရာဂါဒိကော၊ သော သဗ္ဗော ပမာဒါနုပတိတော ပမာဒဝသေနေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **အပ္ပမာဒေနာ**တိ အပ္ပမဇ္ဇနေန အပ္ပမာဒပဋိပတ္တိယာ။ **ဝိဇ္ဇာယာ**တိ အဂ္ဂမဂ္ဂဝိဇ္ဇာယ။ **အဗ္ဗဟေ သလ္လမတ္တနော**တိ အတ္တနော ဟဒယနိဿိတံ ရာဂါဒိသလ္လံ ဥဒ္ဓရေယျ သမူဟနေယျာတိ။

မာလုကျပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-သပ္ပဒါသတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပဏ္ဏဝီသတီတိအာဒိကာ အာယသ္မတော သပ္ပဒါသတ္ထေရဿ[၁] ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကပိလဝတ္ထုသ္မိံ သုဒ္ဓေါဒနမဟာရာဇဿ ပုရောဟိတပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ **သပ္ပဒါသော**တိ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော သတ္ထု ဉာတိသမာဂမေ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ကိလေသာဘိဘဝေန စေတောသမာဓိံ အလဘန္တော ဗြဟ္မစရိယံ စရိတွာ သံဝေဂဇာတော ပစ္ဆာ သတ္ထံ အာဟရန္တော ယောနိသော မနသိကာရံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိတွာ အညံ ဗျာကရောန္တော—

၄၀၅။ "ပဏ္ဏဝီသတိဝဿာနိ၊ ယတော ပဗ္ဗဇိတော အဟံ။
အစ္ဆရာသင်္ဃာတမတ္တမ္ပိ၊ စေတောသန္တိမနဇ္ဈဂံ။

၄၀၆။ အလဒ္ဓါ စိတ္တဿေကဂ္ဂံ၊ ကာမရာဂေန အဋ္ဋိတော။
ဗာဟာ ပဂ္ဂယှ ကန္ဒန္တော၊ ဝိဟာရာ ဥပနိက္ခမိံ။

၁-သဗ္ဗဒါသတ္ထေရဿ (က)

407. Satthaṁ vā āharissāmi, ko attho jīvitena me.
Kathaṁ hi sikkhaṁ paccakkhaṁ, kālaṁ kubbetha mādiso.

408. Tadāhaṁ khuramādāya, mañcakamhi upāvisiṁ.
Parinīto khuro āsi, dhamaniṁ chettumattano.

409. Tato me manasīkāro, yoniso udapajjatha.
Ādīnavo pāturahu, nibbidā samatiṭṭhatha.

410. Tato cittaṁ vimucci me, passa dhammasudhammataṁ.
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanan"ti—

imā gāthā abhāsi.

Tattha **paṇṇavīsativassāni, yato pabbajito ahan**ti yato paṭṭhāya ahaṁ pabbajito tānimāni paṇṇavīsativassāni. **Accharāsaṅghātamattampi, cetosantimanajjhagan**ti sohaṁ ettakaṁ kālaṁ brahmacariyaṁ caranto accharāsaṅghātamattampi aṅguliphoṭanamattampi khaṇaṁ cetosantiṁ cetaso samādhānaṁ na labhiṁ.

Evaṁ pana aladdhā cittassekaggataṁ, tattha kāraṇamāha "**kāmarāgena aṭṭito**"ti. Tattha **aṭṭito**ti pīḷito, abhibhūtoti attho. **Bāhā paggayha kandanto**ti "idamidha ativiya ayuttaṁ vattati, yadāhaṁ niyyānike sāsane pabbajitvā attānaṁ kilesapaṅkato uddharituṁ na sakkomī"ti uddhaṁmukho bāhā paggayha kandamāno. **Vihārā upanikkhamin**ti vasanakavihārato bahi nikkhanto.

Yenādhippāyena nikkhanto, taṁ dassetuṁ "**satthaṁ vā āharissāmī**"ti-ādi vuttaṁ. Tattha **satthaṁ vā āharissāmī**ti **vā**-saddo vikappanattho. Tena "rukkhā vā[1] papatissāmi, ubbandhitvā vā marissāmī"ti-ādike maraṇappakāre saṅgaṇhāti. **Sikkhan**ti adhisīlasikkhaṁ. **Paccakkhan**ti paccācikkhanto pariccajanto. "Paccakkhā"tipi Pāḷi, paccakkhāyāti attho. **Kālan**ti maraṇaṁ, kathaṁ hi nāma mādiso sikkhāpaccakkhānena kālaṁ kareyyāti attho. Sikkhāpaccakkhānaṁ hi ariyassa vinaye maraṇaṁ nāma. Yathāha Bhagavā

1. Papāte vā (Sī, I)

၄၀၇။ သတ္ထံ ဝါ အာဟရိဿာမိ၊ ကော အတ္ထော ဇီဝိတေန မေ။
ကထံ ဟိ သိက္ခံ ပစ္စက္ခံ၊ ကာလံ ကုဗ္ဗေထ မာဒိသော။

၄၀၈။ တဒါဟံ ခုရမာဒါယ၊ မဉ္စကမှိ ဥပါဝိသိံ။
ပရိနီတော ခုရော အာသိ၊ ဓမနိံ ဆေတ္တုမတ္တနော။

၄၀၉။ တတော မေ မနသီကာရော၊ ယောနိသော ဥဒပဇ္ဇထ။
အာဒီနဝေါ ပါတုရဟု၊ နိဗ္ဗိဒါ သမတိဋ္ဌထ။

၄၁၀။ တတော စိတ္တံ ဝိမုစ္စိ မေ၊ ပဿ ဓမ္မသုဓမ္မတံ။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ပဏ္ဏဝီသတိဝဿာနိ၊ ယတော ပဗ္ဗဇိတော အဟ**န္တိ ယတော ပဋ္ဌာယ အဟံ ပဗ္ဗဇိတော တာနိမာနိ ပဏ္ဏဝီသတိဝဿာနိ။ **အစ္ဆရာသင်္ဃာတမတ္တမ္ပိ၊ စေတောသန္တိမနဇ္ဈဂ**န္တိ သောဟံ ဧတ္တကံ ကာလံ ဗြဟ္မစရိယံ စရန္တော အစ္ဆရာသင်္ဃာတမတ္တမ္ပိ အင်္ဂုလိဖောဋနမတ္တမ္ပိ ခဏံ စေတောသန္တိံ စေတသော သမာဓာနံ န လဘိံ။

ဧဝံ ပန အလဒ္ဓါ စိတ္တဿေကဂ္ဂတံ၊ တတ္ထ ကာရဏမာဟ “**ကာမရာဂေန အဋ္ဋိတော**”တိ။ တတ္ထ **အဋ္ဋိတော**တိ ပီဠိတော၊ အဘိဘူတောတိ အတ္ထော။ **ဗာဟာ ပဂ္ဂယှ ကန္ဒန္တော**တိ “ဣဒမိဓ အတိဝိယ အယုတ္တံ ဝတ္တတိ၊ ယဒါဟံ နိယျာနိကေ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ အတ္တာနံ ကိလေသပင်္ကတော ဥဒ္ဓရိတုံ န သက္ကောမီ”တိ ဥဒ္ဓံမုခေါ ဗာဟာ ပဂ္ဂယှ ကန္ဒမာနော။ **ဝိဟာရာ ဥပနိက္ခမိ**န္တိ ဝသနကဝိဟာရတော ဗဟိ နိက္ခန္တော။

ယေနာဓိပ္ပါယေန နိက္ခန္တော၊ တံ ဒဿေတုံ “**သတ္ထံ ဝါ အာဟရိဿာမီ**”တိ-အာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **သတ္ထံ ဝါ အာဟရိဿာမီ**တိ **ဝါ**-သဒ္ဒေါ ဝိကပ္ပနတ္ထော။ တေန “ရုက္ခာ ဝါ[၁] ပပတိဿာမိ၊ ဥဗ္ဗန္ဓိတွာ ဝါ မရိဿာမီ”တိအာဒိကေ မရဏပ္ပကာရေ သင်္ဂဏှာတိ။ **သိက္ခ**န္တိ အဓိသီလသိက္ခံ။ **ပစ္စက္ခ**န္တိ ပစ္စာစိက္ခန္တော ပရိစ္စဇန္တော။ “ပစ္စက္ခာ”တိပိ ပါဠိ၊ ပစ္စက္ခာယာတိ အတ္ထော။ **ကာလ**န္တိ မရဏံ၊ ကထံ ဟိ နာမ မာဒိသော သိက္ခာပစ္စက္ခာနေန ကာလံ ကရေယျာတိ အတ္ထော။ သိက္ခာပစ္စက္ခာနံ ဟိ အရိယဿ ဝိနယေ မရဏံ နာမ။ ယထာဟ ဘဂဝါ

၁-ပပါတေ ဝါ (သီ၊ ဣ)

“maraṇaṁ hetaṁ bhikkhave yo sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvattatī”ti[1]. “Sikkhaṁ paccakkhā”ti pana pāṭhe kathaṁ hi nāma mādiso sikkhaṁ paccakkhāya kālaṁ kareyya, sikkhāsamaṅgī eva pana hutvā kālaṁ kareyya, tasmā satthaṁ vā āharissāmi, ko attho jīvitena meti yojanā.

Tadāhanti yadā kilesābhibhavena samaṇadhammaṁ kātuṁ asamatthatāya jīvite nibbindanto[2] tadā. **Khuran**ti nisitakhuraṁ,[3] khurasadisaṁ vā satthakaṁ. **Mañcakamhi upāvisin**ti paresaṁ nivāraṇabhayena ovarakaṁ pavisitvā mañcake nisīdiṁ. **Parinīto**ti upanīto, gale ṭhapitoti adhippāyo. **Dhamanin**ti “kaṇṭhe dhamaniṁ, kaṇṭhadhamaniṁ galavalayan”tipi vadanti. **Chettun**ti chindituṁ.

Tato me manasīkāro, yoniso udapajjathāti “yadāhaṁ[4] marissāmī”ti kaṇṭhe dhamaniṁ chindituṁ khuraṁ upanesiṁ, tato paraṁ “arogaṁ nu kho me sīlan”ti paccavekkhantassa akkhaṇḍaṁ acchiddaṁ suparisuddhaṁ sīlaṁ disvā pīti uppajji, pītimanassa kāyo passambhi, passaddhakāyassa nirāmisaṁ sukhaṁ anubhavantassa cittassa samāhitatāya vipassanāvasena yoniso manasikāro uppajji. Atha vā tatoti kaṇṭhe khurassa upanayato[5] vaṇe jāte uppannaṁ vedanaṁ vikkhambhento vipassanāya vasena yonisomanasikāro uppajji, idāni tato paraṁ maggaphalapaccavekkhaṇañāṇaṁ uppannabhāvaṁ dassetuṁ “ādīnavo pāturahū”ti-ādi vuttaṁ. Taṁ heṭṭhā vuttatthameva.

Sappadāsattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Kātiyānattheragāthāvaṇṇanā

Uṭṭhehīti-ādikā āyasmato Kātiyānattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinitvā imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ aññatarassa Kosiyagottassa

1. Ma 3. 45 piṭṭhe.
2. Jīvite nibbinno ahaṁ (Sī, I)
3. Nahāpitakhuraṁ (Sī, I), sitakhuraṁ (Ka)
4. Yatohaṁ (Ka)
5. Upanayanato pacchā (Sī, I)

“မရဏံ ဟေတံ ဘိက္ခဝေ ယော သိက္ခံ ပစ္စက္ခာယ ဟီနာယာဝတ္တတီ”တိ[၁]။ “သိက္ခံ ပစ္စက္ခာ”တိ ပန ပါဌေ ကထံ ဟိ နာမ မာဒိသော သိက္ခံ ပစ္စက္ခာယ ကာလံ ကရေယျ၊ သိက္ခာသမင်္ဂီ ဧဝ ပန ဟုတွာ ကာလံ ကရေယျ၊ တသ္မာ သတ္ထံ ဝါ အာဟရိဿာမိ၊ ကော အတ္ထော ဇီဝိတေန မေတိ ယောဇနာ။

တဒါဟန္တိ ယဒါ ကိလေသာဘိဘဝေန သမဏဓမ္မံ ကာတုံ အသမတ္ထတာယ ဇီဝိတေ နိဗ္ဗိန္ဒန္တော[၂] တဒါ။ **ခုရန္တိ** နိသိတခုရံ,[၃] ခုရသဒိသံ ဝါ သတ္ထကံ။ **မဉ္စကမှိ ဥပါဝိသိန္တိ** ပရေသံ နိဝါရဏဘယေန ဩဝရကံ ပဝိသိတွာ မဉ္စကေ နိသီဒိံ။ **ပရိနီတော**တိ ဥပနီတော၊ ဂလေ ဌပိတောတိ အဓိပ္ပါယော။ **ဓမနိန္တိ** “ကဏ္ဌေ ဓမနိံ၊ ကဏ္ဌဓမနိံ ဂလဝလယ”န္တိပိ ဝဒန္တိ။ **ဆေတ္တုန္တိ** ဆိန္ဒိတုံ။

တတော မေ မနသီကာရော၊ ယောနိသော ဥဒပဇ္ဇထာတိ “ယဒါဟံ[၄] မရိဿာမီ”တိ ကဏ္ဌေ ဓမနိံ ဆိန္ဒိတုံ ခုရံ ဥပနေသိံ၊ တတော ပရံ “အရောဂံ နု ခေါ မေ သီလ”န္တိ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ အက္ခဏ္ဍံ အစ္ဆိဒ္ဒံ သုပရိသုဒ္ဓံ သီလံ ဒိသွာ ပီတိ ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ ပီတိမနဿ ကာယော ပဿမ္ဘိ၊ ပဿဒ္ဓကာယဿ နိရာမိသံ သုခံ အနုဘဝန္တဿ စိတ္တဿ သမာဟိတတာယ ဝိပဿနာဝသေန ယောနိသော မနသိကာရော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ အထ ဝါ တတောတိ ကဏ္ဌေ ခုရဿ ဥပနယတော[၅] ဝဏေ ဇာတေ ဥပ္ပန္နံ ဝေဒနံ ဝိက္ခမ္ဘေန္တော ဝိပဿနာယ ဝသေန ယောနိသောမနသိကာရော ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ ဣဒါနိ တတော ပရံ မဂ္ဂဖလပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ ဥပ္ပန္နဘာဝံ ဒဿေတုံ “အာဒီနဝေါ ပါတုရဟူ”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။

သပ္ပဒါသတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-ကာတိယာနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဥဋ္ဌေဟီတိအာဒိကာ အာယသ္မတော ကာတိယာနတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ အညတရဿ ကောသိယဂေါတ္တဿ

၁-မ ၃-၄၅-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဇီဝိတေ နိဗ္ဗိန္နော အဟံ(သီ၊ဣ)
၃-နဟာပိတခုရံ (သီ၊ဣ)၊သိတခုရံ (က)
၄-ယတောဟံ (က)
၅-ဥပနယနတော ပစ္ဆာ (သီ၊ ဣ)

brāhmaṇassa putto hutvā nibbatto, mātugottavasena pana **Kātiyāno**ti laddhanāmo vayappatto Sāmaññakānittherassa gihisahāyo theraṁ disvā pabbajito samaṇadhammaṁ karonto rattiṁ “niddābhibhavaṁ vinodessāmī”ti caṅkamaṁ āruhi. So caṅkamanto niddāya abhibhūto pacalāyamāno paripatitvā tattheva anantarahitāya bhūmiyā nipajji, Satthā tassa taṁ pavattiṁ disvā sayaṁ tattha gantvā ākāse ṭhatvā “**kātiyānā**”ti saññaṁ adāsi. So Satthāraṁ disvā uṭṭhahitvā vanditvā saṁvegajāto aṭṭhāsi. Athassa Satthā dhammaṁ desento—

411. Uṭṭhehi nisīda Kātiyāna,
Mā niddābahulo ahu jāgarassu.
Mā taṁ alasaṁ pamattabandhu,
Kūṭeneva jinātu maccurājā.

412. Seyyathāpi mahāsamuddavego,
Evaṁ jātijarā’ti vattate taṁ.
So karohi sudīpamattano tvaṁ,
Na hi tāṇaṁ tava vijjateva aññaṁ.

413. Satthā hi vijesi maggametaṁ,
Saṅgā jātijarābhayā atītaṁ.
Pubbāpararattamappamatto,
Anuyuñjassu daḷhaṁ karohi yogaṁ.

414. Purimāni pamuñca bandhanāni, saṅghāṭikhuramuṇḍabhikkhabhojī.
Mā khiḍḍāratiñca mā niddaṁ, anuyuñjittha jhāya Kātiyāna.

415. Jhāyāhi jināhi Kātiyāna,
Yogakkhemapathesu kovidosi.
Pappuyya anuttaraṁ visuddhiṁ,
Parinibbāhisi vārināva joti.

ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တော၊ မာတုဂေါတ္တဝသေန ပန **ကာတိယာနော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော သာမညကာနိတ္ထေရဿ ဂိဟိသဟာယော ထေရံ ဒိသွာ ပဗ္ဗဇိတော သမဏဓမ္မံ ကရောန္တော ရတ္တိံ “နိဒ္ဒါဘိဘဝံ ဝိနောဒေဿာမီ”တိ စင်္ကမံ အာရုဟိ။ သော စင်္ကမန္တော နိဒ္ဒါယ အဘိဘူတော ပစလာယမာနော ပရိပတိတွာ တတ္ထေဝ အနန္တရဟိတာယ ဘူမိယာ နိပဇ္ဇိ၊ သတ္ထာ တဿ တံ ပဝတ္တိံ ဒိသွာ သယံ တတ္ထ ဂန္တွာ အာကာသေ ဌတွာ “**ကာတိယာနာ**”တိ သညံ အဒါသိ။ သော သတ္ထာရံ ဒိသွာ ဥဋ္ဌဟိတွာ ဝန္ဒိတွာ သံဝေဂဇာတော အဋ္ဌာသိ။ အထဿ သတ္ထာ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော—

၄၁၁။ ဥဋ္ဌေဟိ နိသီဒ ကာတိယာန၊
မာ နိဒ္ဒါဗဟုလော အဟု ဇာဂရဿု။
မာ တံ အလသံ ပမတ္တဗန္ဓု၊
ကူဋေနေဝ ဇိနာတု မစ္စုရာဇာ။

၄၁၂။ သေယျထာပိ မဟာသမုဒ္ဒဝေဂေါ၊
ဧဝံ ဇာတိဇရာ’တိဝတ္တတေ တံ။
သော ကရောဟိ သုဒီပမတ္တနော တွံ၊
န ဟိ တာဏံ တဝ ဝိဇ္ဇတေဝ အညံ။

၄၁၃။ သတ္ထာ ဟိ ဝိဇေသိ မဂ္ဂမေတံ၊
သင်္ဂါ ဇာတိဇရာဘယာ အတီတံ။
ပုဗ္ဗာပရရတ္တမပ္ပမတ္တော၊
အနုယုဉ္ဇဿု ဒဠှံ ကရောဟိ ယောဂံ။

၄၁၄။ ပုရိမာနိ ပမုဉ္စ ဗန္ဓနာနိ၊ သင်္ဃာဋိခုရမုဏ္ဍဘိက္ခဘောဇီ။
မာ ခိဍ္ဍာရတိဉ္စ မာ နိဒ္ဒံ၊ အနုယုဉ္ဇိတ္ထ ဈာယ ကာတိယာန။

၄၁၅။ ဈာယာဟိ ဇိနာဟိ ကာတိယာန၊
ယောဂက္ခေမပထေသု ကောဝိဒေါသိ။
ပပ္ပုယျ အနုတ္တရံ ဝိသုဒ္ဓိံ၊
ပရိနိဗ္ဗာဟိသိ ဝါရိနာဝ ဇောတိ။

416. Pajjotakaro parittaraṁso,
Vātena vinamyate latāva.
Evampi tuvaṁ anādiyāno,
Māraṁ indasagotta niddhunāhi.
So vedayitāsu vītarāgo,
Kālaṁ kaṅkha idheva sītibhūto"ti—

imā gāthā abhāsi.

Tattha **uṭṭhehī**ti niddūpagamanato uṭṭhahanto uṭṭhānavīriyaṁ karohi. Yasmā nipajjā nāma kosajjapakkhiyā, tasmā mā sayi. **Nisīdā**ti pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā nisīda. **Kātiyānā**ti taṁ nāmena ālapati. **Mā niddābahulo ahū**ti niddābahulo niddābhibhūto mā ahu. **Jāgarassū**ti jāgara, jāgariyamanuyutto hoti. **Mā taṁ alasa**nti jāgariyaṁ ananuyuñjantaṁ taṁ alasaṁ kusītaṁ pamattabandhu maccurājā[1] **kūṭeneva** adduhanena viya nesādo migaṁ vā pakkhiṁ vā jarārogehi mā jinātu mā abhibhavatu mā ajjhottharatūti attho.

Seyyathāpīti seyyathā api. **Mahāsamuddavego**ti mahāsamuddassa ūmivego. **Evan**ti yathā nāma mahāsamudda-ūmivego uparūpari uṭṭhahanto taṁ atikkamituṁ asakkontaṁ[2] purisaṁ abhibhavati, evaṁ jāti jarā ca kosajjābhibhūtaṁ taṁ **ativattate** uparūpari ajjhottharati. **So karohī**ti so tvaṁ Kātiyāna catūhi oghehi anajjhottharaṇīyaṁ arahattaphalasaṅkhātaṁ **sudīpaṁ attano karohi** attano santāne uppādehi. **Na hi tāṇaṁ tava vijjateva aññan**ti **hī**ti hetu-atthe nipāto, yasmā tato aggaphalato aññaṁ tava tāṇaṁ nāma idha vā huraṁ vā na upalabbhati, tasmā taṁ arahattasaṅkhātaṁ sudīpaṁ karohīti.

Satthā hi vijesi maggametanti yaṁ sādhetuṁ[3] avisahantā yato parājitā puthū aññatitthiyā, tadetaṁ tassa sudīpassa kāraṇabhūtaṁ pañcavidhasaṅgato jāti-ādibhayato ca atītaṁ ariyamaggaṁ devaputtamārādike abhibhavitvā tuyhaṁ Satthā vijesi sādhesi. Yasmā Satthu

1. Māro maccurājā (Sī, Ka) 2. Asakkonto (I) 3. Maggaṁ sādhetuṁ (Ka)

၄၁၆။ ပဇ္ဇောတကရော ပရိတ္တရံသော၊
ဝါတေန ဝိနမျတေ လတာဝ။
ဧဝမ္ပိ တုဝံ အနာဒိယာနော၊
မာရံ ဣန္ဒသဂေါတ္တ နိဒ္ဓုနာဟိ။
သော ဝေဒယိတာသု ဝီတရာဂေါ၊
ကာလံ ကင်္ခ ဣဓေဝ သီတိဘူတော"တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဥဋ္ဌေဟီ**တိ နိဒ္ဒူပဂမနတော ဥဋ္ဌဟန္တော ဥဋ္ဌာနဝီရိယံ ကရောဟိ။ ယသ္မာ နိပဇ္ဇာ နာမ ကောသဇ္ဇပက္ခိယာ၊ တသ္မာ မာ သယိ။ **နိသီဒါ**တိ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ ဥဇုံ ကာယံ ပဏိဓာယ ပရိမုခံ သတိံ ဥပဋ္ဌပေတွာ နိသီဒ။ **ကာတိယာနာ**တိ တံ နာမေန အာလပတိ။ **မာ နိဒ္ဒါဗဟုလော အဟူ**တိ နိဒ္ဒါဗဟုလော နိဒ္ဒါဘိဘူတော မာ အဟု။ **ဇာဂရဿူ**တိ ဇာဂရ၊ ဇာဂရိယမနုယုတ္တော ဟောဟိ။ **မာ တံ အလသ**န္တိ ဇာဂရိယံ အနနုယုဉ္ဇန္တံ တံ အလသံ ကုသီတံ ပမတ္တဗန္ဓု မစ္စုရာဇာ[1] **ကူဋေနေဝ** အဒ္ဒုဟနေန ဝိယ နေသာဒေါ မိဂံ ဝါ ပက္ခိံ ဝါ ဇရာရောဂေဟိ မာ ဇိနာတု မာ အဘိဘဝတု မာ အဇ္ဈောတ္ထရတူတိ အတ္ထော။

သေယျထာပီတိ သေယျထာ အပိ။ **မဟာသမုဒ္ဒဝေဂေါ**တိ မဟာသမုဒ္ဒဿ ဦမိဝေဂေါ။ **ဧဝ**န္တိ ယထာ နာမ မဟာသမုဒ္ဒဦမိဝေဂေါ ဥပရူပရိ ဥဋ္ဌဟန္တော တံ အတိက္ကမိတုံ အသက္ကောန္တံ[2] ပုရိသံ အဘိဘဝတိ၊ ဧဝံ ဇာတိ ဇရာ စ ကောသဇ္ဇာဘိဘူတံ တံ **အတိဝတ္တတေ** ဥပရူပရိ အဇ္ဈောတ္ထရတိ။ **သော ကရောဟီ**တိ သော တွံ ကာတိယာန စတူဟိ ဩဃေဟိ အနဇ္ဈောတ္ထရဏီယံ အရဟတ္တဖလသင်္ခါတံ **သုဒီပံ အတ္တနော ကရောဟိ** အတ္တနော သန္တာနေ ဥပ္ပါဒေဟိ။ **န ဟိ တာဏံ တဝ ဝိဇ္ဇတေဝ အညန္တိ ဟီ**တိ ဟေတုအတ္ထေ နိပါတော၊ ယသ္မာ တတော အဂ္ဂဖလတော အညံ တဝ တာဏံ နာမ ဣဓ ဝါ ဟုရံ ဝါ န ဥပလဗ္ဘတိ၊ တသ္မာ တံ အရဟတ္တသင်္ခါတံ သုဒီပံ ကရောဟီတိ။

သတ္ထာ ဟိ ဝိဇေသိ မဂ္ဂမေတန္တိ ယံ သာဓေတုံ[3] အဝိသဟန္တာ ယတော ပရာဇိတာ ပုထူ အညတိတ္ထိယာ၊ တဒေတံ တဿ သုဒီပဿ ကာရဏဘူတံ ပဉ္စဝိဓသင်္ဂတော ဇာတိအာဒိဘယတော စ အတီတံ အရိယမဂ္ဂံ ဒေဝပုတ္တမာရာဒိကေ အဘိဘဝိတွာ တုယှံ သတ္ထာ ဝိဇေသိ သာဓေသိ။ ယသ္မာ သတ္ထု

၁-မာရော မစ္စုရာဇာ (သီ၊ ဣ) ၂-အသက္ကောန္တော (ဣ) ၃-မဂ္ဂံ သာဓေတုံ (က)

santakaṁ nāma sāvakena adhigantabbaṁ na vissajjetabbaṁ, tasmā tassa adhigamāya pubbarattāpararattaṁ purimayāmaṁ pacchimayāmañca **appamatto** sato sampajāno hutvā **anuyuñja yogaṁ** bhāvanaṁ daḷhaṁ ca karohi.

Purimāni pamuñca bandhanānīti purimakāni gihikāle ābaddhāni gihibandhanāni kāmaguṇabandhanāni pamuñca vissajjehi, tattha anapekkho hohi. **Saṅghāṭikhuramuṇḍabhikkhabhojī**ti saṅghāṭidhārī khurena katasiramuṇḍo bhikkhāhārabhojī, tividhampetaṁ purimabandhanapamokkhassa khiḍḍāratiniddā'nanuyogassa ca kāraṇavacanaṁ. Yasmā tvaṁ saṅghāṭipāruto muṇḍo bhikkhāhāro jīvati, tasmā te kāmasukhānuyogo khiḍḍāratiniddānuyogo ca na yuttoti tato purimāni pamuñca bandhanāni[1] khiḍḍāratiṁ niddañca mānuyuñjitthāti yojanā. **Jhāyā**ti jhāyassu ārammaṇūpanijjhānaṁ **anuyuñja.**

Taṁ pana anuyuñjanto yena jhānena jhāyato kilesā sabbaso jitā honti, taṁ lakkhaṇūpanijjhānaṁ anuyuñjāti dassento **"jhāyāhi jināhī"**ti āha. **Yogakkhemapathesu kovidosī**ti catūhi yogehi khemassa nibbānassa pathabhūtesu bodhipakkhiyadhammesu kusalo cheko asi[2], tasmā bhāvanaṁ ussukkāpento **anuttaraṁ** uttararahitaṁ **visuddhiṁ** nibbānaṁ arahattañca **pappuyya** pāpuṇitvā pana[3] tvaṁ parinibbāhisi. **Vārināva jotī**ti mahatā salilavuṭṭhinipātena aggikhandho viya ariyamaggavuṭṭhinipātena parinibbāyissati.

Pajjotakaroti pajjotiṁ karo padīpo. **Parittaraṁso**ti khuddakacciko[4]. **Vinamyate**ti vinamīyati apaniyyati. **Latāvā**ti valli viya. Idaṁ vuttaṁ hoti—yathā vaṭṭi-ādipaccayavekallena parittaraṁso mandapabho[5] padīpo appikā latā vā vātena vidhamiyyati viddhaṁsiyyati, evaṁ tuvampi. Kosiyagottatāya **indasagotta** indasamānagotta. Māraṁ tassa vase anāvattanā anupādānato ca **anādiyāno, niddhunāhi** vidhamehi viddhaṁsehi, evaṁ pana viddhaṁsamāno so tvaṁ vedayitāsu sabbāsu vedanāsu vigatacchandarāgo **idheva** imasmiṁyeva attabhāve sabbakilesadarathapariḷāhābhāvena **sītibhūto** nibbuto attano parinibbānakālaṁ **kaṅkha**

---

1. Pañca bandhanāni (Sī, I)
2. Hohi (Sī, I)
3. Appuyya pāpuṇeyyāsi, pāpuṇanto pana (I), abbuyya pāpuṇeyyāsi, pāpuṇanto pana (Ka)
4. Kuṇṭhaggisikho (Sī), kuṇṭharaṁsiko (I)
5. Hatappabho (Sī)

သန္တကံ နာမ သာဝကေန အဓိဂန္တဗ္ဗံ န ဝိဿဇ္ဇေတဗ္ဗံ၊ တသ္မာ တဿ အဓိဂမာယ ပုဗ္ဗရတ္တာပရရတ္တံ ပုရိမယာမံ ပစ္ဆိမယာမဉ္စ **အပ္ပမတ္တော** သတော သမ္ပဇာနော ဟုတွာ **အနုယုဉ္ဇ ယောဂံ** ဘာဝနံ ဒဠှံ စ ကရောဟိ။

ပုရိမာနိ ပမုဉ္စ ဗန္ဓနာနီတိ ပုရိမကာနိ ဂိဟိကာလေ အာဗဒ္ဓါနိ ဂိဟိဗန္ဓနာနိ ကာမဂုဏဗန္ဓနာနိ ပမုဉ္စ ဝိဿဇ္ဇေဟိ၊ တတ္ထ အနပေက္ခော ဟောဟိ။ **သင်္ဃာဋိခုရမုဏ္ဍဘိက္ခဘောဇီ**တိ သင်္ဃာဋိဓာရီ ခုရေန ကတသိရမုဏ္ဍော ဘိက္ခာဟာရဘောဇီ၊ တိဝိဓမ္ပေတံ ပုရိမဗန္ဓနပမောက္ခဿ ခိဍ္ဍာရတိနိဒ္ဒါ'နနုယောဂဿ စ ကာရဏဝစနံ။ ယသ္မာ တွံ သင်္ဃာဋိပါရုတော မုဏ္ဍော ဘိက္ခာဟာရော ဇီဝတိ၊ တသ္မာ တေ ကာမသုခါနုယောဂေါ ခိဍ္ဍာရတိနိဒ္ဒါနုယောဂေါ စ န ယုတ္တောတိ တတော ပုရိမာနိ ပမုဉ္စ ဗန္ဓနာနိ[1] ခိဍ္ဍာရတိံ နိဒ္ဒဉ္စ မာနုယုဉ္ဇိတ္ထာတိ ယောဇနာ။ **ဈာယာ**တိ ဈာယဿု အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနံ **အနုယုဉ္ဇ**။

တံ ပန အနုယုဉ္ဇန္တော ယေန ဈာနေန ဈာယတော ကိလေသာ သဗ္ဗသော ဇိတာ ဟောန္တိ၊ တံ လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနံ အနုယုဉ္ဇာတိ ဒဿေန္တော **“ဈာယာဟိ ဇိနာဟီ”**တိ အာဟ။ **ယောဂက္ခေမပထေသု ကောဝိဒေါသီ**တိ စတူဟိ ယောဂေဟိ ခေမဿ နိဗ္ဗာနဿ ပထဘူတေသု ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မေသု ကုသလော ဆေကော အသိ[2]၊ တသ္မာ ဘာဝနံ ဥဿုက္ကာပေန္တော **အနုတ္တရံ** ဥတ္တရရဟိတံ **ဝိသုဒ္ဓိံ** နိဗ္ဗာနံ အရဟတ္တဉ္စ **ပပ္ပုယျ** ပါပုဏိတွာ ပန[3] တွံ ပရိနိဗ္ဗာဟိသိ။ **ဝါရိနာဝ ဇောတီ**တိ မဟတာ သလိလဝုဋ္ဌိနိပါတေန အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ဝိယ အရိယမဂ္ဂဝုဋ္ဌိနိပါတေန ပရိနိဗ္ဗာယိဿတိ။

ပဇ္ဇောတကရောတိ ပဇ္ဇောတိံ ကရော ပဒီပေါ။ **ပရိတ္တရံသော**တိ ခုဒ္ဒကစ္စိကော[4]။ **ဝိနမျတေ**တိ ဝိနမီယတိ အပနိယျတိ။ **လတာဝါ**တိ ဝလ္လိ ဝိယ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယထာ ဝဋ္ဋိအာဒိပစ္စယဝေကလ္လေန ပရိတ္တရံသော မန္ဒပဘော[5] ပဒီပေါ အပ္ပိကာ လတာ ဝါ ဝါတေန ဝိဓမိယျတိ ဝိဒ္ဓံသိယျတိ၊ ဧဝံ တုဝမ္ပိ။ ကောသိယဂေါတ္တတာယ **ဣန္ဒသဂေါတ္တ** ဣန္ဒသမာနဂေါတ္တ။ မာရံ တဿ ဝသေ အနာဝတ္တနာ အနုပါဒါနတော စ **အနာဒိယာနော၊ နိဒ္ဓုနာဟိ** ဝိဓမေဟိ ဝိဒ္ဓံသေဟိ၊ ဧဝံ ပန ဝိဒ္ဓံသမာနော သော တွံ ဝေဒယိတာသု သဗ္ဗာသု ဝေဒနာသု ဝိဂတစ္ဆန္ဒရာဂေါ **ဣဓေဝ** ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ သဗ္ဗကိလေသဒရထပရိဠာဟာဘာဝေန **သီတိဘူတော** နိဗ္ဗုတော အတ္တနော ပရိနိဗ္ဗာနကာလံ **ကင်္ခ**

၁-ပဉ္စ ဗန္ဓနာနိ (သီ၊ ဣ)
၂-ဟောဟိ (သီ၊ ဣ)
၃-အပ္ပုယျ ပါပုဏေယျာသိ၊ ပါပုဏန္တော ပန (ဣ)၊ အဗ္ဗုယျ ပါပုဏေယျာသိ၊ ပါပုဏန္တော ပန (က)
၄-ကုဏ္ဍဂ္ဂိသိခေါ (သီ)၊ ကုဏ္ဍရံသိကော (ဣ)
၅-ဟတပ္ပဘော (သီ)

āgamehīti. Evaṁ Satthārā anupādisesaṁ nibbānaṁ pāpetvā desanāya katāya thero desanāvasāne vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Arahattaṁ pana patvā Satthārā desitaniyāmeneva imā gāthā abhāsi. Tā eva imā gāthā therassa aññābyākaraṇañca jātā.

Kātiyānattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Migajālattheragāthāvaṇṇanā

Sudesitoti-ādikā āyasmato Migajālattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ Visākhāya mahā-upāsikāya putto hutvā nibbatti, **Migajālo**tissa nāmaṁ ahosi. So vihāraṁ gantvā abhiṇhaso dhammassavanena paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ patvā aññaṁ byākaronto—

417. “Sudesito cakkhumatā, Buddhenādiccabandhunā.
Sabbasaṁyojanātīto, sabbavaṭṭavināsano.

418. Niyyāniko uttaraṇo, taṇhāmūlavisosano.
Visamūlaṁ āghātanaṁ, chetvā pāpeti nibbutiṁ.

419. Aññāṇamūlabhedāya, kammayantavighāṭano.
Viññāṇānaṁ pariggahe, ñāṇavajiranipātano.

420. Vedanānaṁ viññāpano, upādānappamocano.
Bhavaṁ aṅgārakāsuṁva, ñāṇena anupassano.

421. Mahāraso sugambhīro, jarāmaccunivāraṇo.
Ariyo aṭṭhaṅgiko maggo, dukkhūpasamano sivo.

422. Kammaṁ kammanti ñatvāna, vipākañca vipākato.
Paṭiccuppannadhammānaṁ, yathāvālokadassano.
Mahākhemaṅgamo santo, pariyosānabhaddako”ti—

imā gāthā abhāsi.

အာဂမေဟီတိ။ ဧဝံ သတ္ထာရာ အနုပါဒိသေသံ နိဗ္ဗာနံ ပါပေတွာ ဒေသနာယ ကတာယ ထေရော ဒေသနာဝသာနေ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ အရဟတ္တံ ပန ပတွာ သတ္ထာရာ ဒေသိတနိယာမေနေဝ ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။ တာ ဧဝ ဣမာ ဂါထာ ထေရဿ အညာဗျာကရဏဉ္စ ဇာတာ။

ကာတိယာနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-မိဂဇာလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သုဒေသိတောတိအာဒိကာ အာယသ္မတော မိဂဇာလတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ သာဝတ္ထိယံ ဝိသာခါယ မဟာဥပါသိကာယ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **မိဂဇာလော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝိဟာရံ ဂန္တွာ အဘိဏှသော ဓမ္မဿဝနေန ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပတွာ အညံ ဗျာကရောန္တော—

၄၁၇။ “သုဒေသိတော စက္ခုမတာ၊ ဗုဒ္ဓေနာဒိစ္စဗန္ဓုနာ။
သဗ္ဗသံယောဇနာတီတော၊ သဗ္ဗဝဋ္ဋဝိနာသနော။

၄၁၈။ နိယျာနိကော ဥတ္တရဏော၊ တဏှာမူလဝိသောသနော။
ဝိသမူလံ အာဃာတနံ၊ ဆေတွာ ပါပေတိ နိဗ္ဗုတိံ။

၄၁၉။ အညာဏမူလဘေဒါယ၊ ကမ္မယန္တဝိဃာဋနော။
ဝိညာဏာနံ ပရိဂ္ဂဟေ၊ ဉာဏဝဇိရနိပါတနော။

၄၂၀။ ဝေဒနာနံ ဝိညာပနော၊ ဥပါဒါနပ္ပမောစနော။
ဘဝံ အင်္ဂါရကာသုံဝ၊ ဉာဏေန အနုပဿနော။

၄၂၁။ မဟာရသော သုဂမ္ဘီရော၊ ဇရာမစ္စုနိဝါရဏော။
အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ၊ ဒုက္ခူပသမနော သိဝေါ။

၄၂၂။ ကမ္မံ ကမ္မန္တိ ဉတွာန၊ ဝိပါကဉ္စ ဝိပါကတော။
ပဋိစ္စုပ္ပန္နဓမ္မာနံ၊ ယထာဝါလောကဒဿနော။
မဟာခေမင်္ဂမော သန္တော၊ ပရိယောသာနဘဒ္ဒကော”တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

Tattha **sudesito**ti suṭṭhu desito, veneyyajjhāsayānurūpaṁ diṭṭhadhammikasamparāyikaparamatthānaṁ yāthāvato vibhāvanavasena desitoti attho. Atha vā **sudesito**ti sammā desito, pavattinivattīnaṁ tadubhayahetūnañca aviparītato pakāsanavasena bhāsito svākhyātoti attho. **Cakkhumatā**ti maṁsacakkhu dibbacakkhu paññācakkhu Buddhacakkhu samantacakkhūti imehi pañcahi cakkhūhi cakkhumatā. **Buddhenā**ti Sabbaññubuddhena. **Ādiccabandhunā**ti ādiccagottena. Duvidho hi loke khattiyavaṁso ādiccavaṁso somavaṁsoti. Tattha ādiccavaṁso Okkākarājavaṁsoti jānitabbaṁ, tato sañjātatāya Sākiyā ādiccagottāti Bhagavā "ādiccabandhū"ti vuccati. Atha vā ādiccassa bandhūtipi Bhagavā ādiccabandhu, svāyamattho heṭṭhā vuttoyeva. Kāmarāgasaṁyojanādīnaṁ sabbesaṁ saṁyojanānaṁ samatikkamanabhāvato **sabbasaṁyojanātīto** tato eva kilesakammavipākavaṭṭānaṁ vināsanato viddhaṁsanato **sabbavaṭṭavināsano** saṁsāracārakato niyyānato **niyyāniko** saṁsāramahoghato samuttaraṇaṭṭhena **uttaraṇo** kāmataṇhādīnaṁ sabbataṇhānaṁ mūlaṁ avijjaṁ ayoniso manasikārañca visoseti sukkhāpetīti **taṇhāmūlavisosano** tiṇṇampi vedanāṁ[1] sampaṭivedhassa[2] viddhaṁsanato visassa dukkhassa kāraṇattā **visamūlaṁ** sattānaṁ byasanuppattiṭṭhānatāya **āghātanaṁ** kammaṁ kilesaṁ vā[3] **chetvā** samucchinditvā **nibbutiṁ** nibbānaṁ pāpeti.

Aññāṇassa mūlaṁ ayoniso manasikāro āsavāca, "āsavasamudayā avijjāsamudayo"ti[4] hi vuttaṁ, tassa **bhedāya** vajirūpamañāṇena bhindanatthāya. Atha vā "avijjāpaccayā saṅkhārā"ti-ādivacanato[5] aññāṇaṁ mūlaṁ etassāti aññāṇamūlaṁ, bhavacakkaṁ, tassa maggañāṇavajirena padālanatthaṁ desitoti sambandho. **Kammayantavighāṭano**ti kammaghaṭitassa attabhāvayantassa viddhaṁsano. **Viññāṇānaṁ pariggahe**ti kāmabhavādīsu yathāsakakammunā viññāṇaggahaṇe[6] upaṭṭhiteti vacanaseso. Tattha tattha hi bhave paṭisandhiyā gahitāya taṁtaṁbhavanissitaviññāṇānipi[7] gahitāneva honti. **Ñāṇavajiranipātano**ti

1. Vedanānaṁ (Ka)
2. Asampaṭivedhassa (I, Ka)
3. Kammakammakilesaṁ (Sī, I)
4. Ma 1. 67 piṭṭhe.
5. Abhi 2. 142; Saṁ 1. 243 piṭṭhādīsu.
6. Ādānaviññāṇagahaṇe (Sī, I)
7. Taṁtaṁbhavaniyataviññāṇaṭṭhiti (Sī, I)

တတ္ထ **သုဒေသိတော**တိ သုဋ္ဌု ဒေသိတော၊ ဝေနေယျဇ္ဈာသယာနုရူပံ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကပရမတ္ထာနံ ယာထာဝတော ဝိဘာဝနဝသေန ဒေသိတောတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **သုဒေသိတော**တိ သမ္မာ ဒေသိတော၊ ပဝတ္တိနိဝတ္တီနံ တဒုဘယဟေတူနဉ္စ အဝိပရီတတော ပကာသနဝသေန ဘာသိတော သွာချာတောတိ အတ္ထော။ **စက္ခုမတာ**တိ မံသစက္ခု ဒိဗ္ဗစက္ခု ပညာစက္ခု ဗုဒ္ဓစက္ခု သမန္တစက္ခူတိ ဣမေဟိ ပဉ္စဟိ စက္ခူဟိ စက္ခုမတာ။ **ဗုဒ္ဓေနာ**တိ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓေန။ **အာဒိစ္စဗန္ဓုနာ**တိ အာဒိစ္စဂေါတ္တေန။ ဒုဝိဓော ဟိ လောကေ ခတ္တိယဝံသော အာဒိစ္စဝံသော သောမဝံသောတိ။ တတ္ထ အာဒိစ္စဝံသော ဩက္ကာကရာဇဝံသောတိ ဇာနိတဗ္ဗံ၊ တတော သဉ္ဇာတတာယ သာကိယာ အာဒိစ္စဂေါတ္တာတိ ဘဂဝါ "အာဒိစ္စဗန္ဓူ"တိ ဝုစ္စတိ။ အထ ဝါ အာဒိစ္စဿ ဗန္ဓူတိပိ ဘဂဝါ အာဒိစ္စဗန္ဓု၊ သွာယမတ္ထော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တောယေဝ။ ကာမရာဂသံယောဇနာဒီနံ သဗ္ဗေသံ သံယောဇနာနံ သမတိက္ကမနဘာဝတော **သဗ္ဗသံယောဇနာတီတော** တတော ဧဝ ကိလေသကမ္မဝိပါကဝဋ္ဋာနံ ဝိနာသနတော ဝိဒ္ဓံသနတော **သဗ္ဗဝဋ္ဋဝိနာသနော** သံသာရစာရကတော နိယျာနတော **နိယျာနိကော** သံသာရမဟောဃတော သမုတ္တရဏဋ္ဌေန **ဥတ္တရဏော** ကာမတဏှာဒီနံ သဗ္ဗတဏှာနံ မူလံ အဝိဇ္ဇံ အယောနိသော မနသိကာရဉ္စ ဝိသောသေတိ သုက္ခာပေတီတိ **တဏှာမူလဝိသောသနော** တိဏ္ဏမ္ပိ ဝေဒနာနံ[1] သမ္ပဋိဝေဓဿ[2] ဝိဒ္ဓံသနတော ဝိသဿ ဒုက္ခဿ ကာရဏတ္တာ **ဝိသမူလံ** သတ္တာနံ ဗျသနုပ္ပတ္တိဋ္ဌာနတာယ **အာဃာတနံ** ကမ္မံ ကိလေသံ ဝါ[3] **ဆေတွာ** သမုစ္ဆိန္ဒိတွာ **နိဗ္ဗုတိံ** နိဗ္ဗာနံ ပါပေတိ။

အညာဏဿ မူလံ အယောနိသော မနသိကာရော အာသဝါ စ၊ "အာသဝသမုဒယာ အဝိဇ္ဇာသမုဒယော"တိ[4] ဟိ ဝုတ္တံ၊ တဿ **ဘေဒါယ** ဝဇိရူပမဉာဏေန ဘိန္ဒနတ္ထာယ။ အထ ဝါ "အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ"တိအာဒိဝစနတော[5] အညာဏံ မူလံ ဧတဿာတိ အညာဏမူလံ၊ ဘဝစက္ကံ၊ တဿ မဂ္ဂဉာဏဝဇိရေန ပဒါလနတ္ထံ ဒေသိတောတိ သမ္ဗန္ဓော။ **ကမ္မယန္တဝိဃာဋနော**တိ ကမ္မဃဋိတဿ အတ္တဘာဝယန္တဿ ဝိဒ္ဓံသနော။ **ဝိညာဏာနံ ပရိဂ္ဂဟေ**တိ ကာမဘဝါဒီသု ယထာသကကမ္မုနာ ဝိညာဏဂ္ဂဟဏေ[6] ဥပဋ္ဌိတေတိ ဝစနသေသော။ တတ္ထ တတ္ထ ဟိ ဘဝေ ပဋိသန္ဓိယာ ဂဟိတာယ တံတံဘဝနိဿိတဝိညာဏာနိပိ[7] ဂဟိတာနေဝ ဟောန္တိ။ **ဉာဏဝဇိရနိပါတနော**တိ

၁-ဝေဒနာနံ (က)
၂-အသမ္ပဋိဝေဓဿ (ဣ၊ က)
၃-ကမ္မကမ္မကိလေသံ (သီ၊ ဣ)
၄-မ ၁-၆၇-ပိဋ္ဌေ။
၅-အဘိ ၂-၁၄၂၊ သံ ၁-၂၄၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၆-အာဒါနဝိညာဏဂဟဏေ (သီ၊ ဣ)
၇-တံတံဘဝနိယတဝိညာဏဋ္ဌိတိ (သီ၊ ဣ)

ñāṇavajirassa nipāto, ñāṇavajiraṁ nipātetvā tesaṁ padāletā. Lokuttaradhammo hi uppajjamāno sattamabhavādīsu uppajjanārahāni viññāṇāni bhindattameva[1] uppajjatīti.

Vedanānaṁ viññāpanoti sukhādīnaṁ tissannaṁ vedanānaṁ yathākkamaṁ dukkhasallāniccavasena yāthāvato pavedako. **Upādānappamocano**ti kāmupādānādīhi catūhipi upādānehi cittasantānassa vimocako. **Bhavaṁ aṅgārakāsuṁva, ñāṇena anupassano**ti kāmabhavādinavavidhampi bhavaṁ ekādasahi aggīhi ādittabhāvato sādhikaporisaṁ aṅgārakāsuṁ viya maggañāṇena anupaccakkhato dassetā.

Santapaṇītabhāvato[2] atittikaraṭṭhena **mahāraso** pariññādivasena vā mahākiccatāya sāmaññaphalavasena mahāsampattitāya ca **mahāraso** anupacitasambhārehi duravagāhatāya alabbhaneyyapatiṭṭhatāya ca **suṭṭhu gambhīro jarāmaccunivāraṇo** āyatiṁ bhavābhinipphattiyā nivattanena jarāya maccuno ca paṭisedhako. Idāni yathāvuttaguṇavisesayuttaṁ dhammaṁ sarūpato dassento "**ariyo aṭṭhaṅgiko**"ti vatvā punapi tassa katipaye guṇe vibhāvetuṁ "**dukkhūpasamano sivo**"ti-ādimāha. Tassattho—parisuddhaṭṭhena **ariyo** sammādiṭṭhi-ādi-aṭṭhadhammasamodhānatāya **aṭṭhaṅgiko** nibbānagavesanaṭṭhena **maggo** sakalavaṭṭadukkhavūpasamanaṭṭhena **dukkhavūpasamano** khemaṭṭhena **sivo.**

Yathā ito bāhirakasamaye asammāsambuddhapaveditattā kammavipāko vipallāso siyāti[3] evaṁ avipallāsetvā **paṭiccuppannadhammānaṁ** paṭiccasamuppannesu dhammesu kammaṁ kammanti vipākañca vipākato ñatvāna pubbabhāgañāṇena jānanahetu sassatucchedaggāhānaṁ vidhamanena yāthāvato ālokadassano takkarassa lokuttarañāṇālokassa dassano. Kenaci kañci kadācipi anupaddutattā mahākhemaṁ nibbānaṁ gacchati satte gameti cāti **mahākhemaṅgamo.** Sabbakilesadarathapariḷāhavūpasamanato **santo** akuppāya cetovimuttiyā anupādisesāya ca nibbānadhātuyā pāpanena **pariyosānabhaddako** sudesito cakkhumatāti yojanā.

1. Bhindantameva (I) 2. Santapaṇītabhāvā (Sī), santapaṇītabhāvo (I)
3. Kammavipākā vipallāsiyanti (Sī), kammavipākavipallāsiyanti (I)

ဉာဏဝဇိရဿ နိပါတော၊ ဉာဏဝဇိရံ နိပါတေတွာ တေသံ ပဒါလေတာ။ လောကုတ္တရဓမ္မော ဟိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော သတ္တမဘဝါဒီသု ဥပ္ပဇ္ဇနာရဟာနိ ဝိညာဏာနိ ဘိန္ဒတ္တမေဝ[၁] ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ။

ဝေဒနာနံ ဝိညာပနောတိ သုခါဒီနံ တိဿန္နံ ဝေဒနာနံ ယထာက္ကမံ ဒုက္ခသလ္လာနိစ္စဝသေန ယာထာဝတော ပဝေဒကော။ **ဥပါဒါနပ္ပမောစနော**တိ ကာမုပါဒါနာဒီဟိ စတူဟိပိ ဥပါဒါနေဟိ စိတ္တသန္တာနဿ ဝိမောစကော။ **ဘဝံ အင်္ဂါရကာသုံဝ၊ ဉာဏေန အနုပဿနော**တိ ကာမဘဝါဒိနဝဝိဓမ္ပိ ဘဝံ ဧကာဒသဟိ အဂ္ဂီဟိ အာဒိတ္တဘာဝတော သာဓိကပေါရိသံ အင်္ဂါရကာသုံ ဝိယ မဂ္ဂဉာဏေန အနုပစ္စက္ခတော ဒဿေတာ။

သန္တပဏီတဘာဝတော[၂] အတိတ္တိကရဋ္ဌေန **မဟာရသော** ပရိညာဒိဝသေန ဝါ မဟာကိစ္စတာယ သာမညဖလဝသေန မဟာသမ္ပတ္တိတာယ စ **မဟာရသော** အနုပစိတသမ္ဘာရေဟိ ဒုရဝဂါဟတာယ အလဗ္ဘနေယျပတိဋ္ဌတာယ စ **သုဋ္ဌု ဂမ္ဘီရော ဇရာမစ္စုနိဝါရဏော** အာယတိံ ဘဝါဘိနိပ္ဖတ္တိယာ နိဝတ္တနေန ဇရာယ မစ္စုနော စ ပဋိသေဓကော။ ဣဒါနိ ယထာဝုတ္တဂုဏဝိသေသယုတ္တံ ဓမ္မံ သရူပတော ဒဿေန္တော "**အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော**"တိ ဝတွာ ပုနပိ တဿ ကတိပယေ ဂုဏေ ဝိဘာဝေတုံ "**ဒုက္ခူပသမနော သိဝေါ**"တိအာဒိမာဟ။ တဿတ္ထော—ပရိသုဒ္ဓဋ္ဌေန **အရိယော** သမ္မာဒိဋ္ဌိအာဒိအဋ္ဌဓမ္မသမောဓာနတာယ **အဋ္ဌင်္ဂိကော** နိဗ္ဗာနဂဝေသနဋ္ဌေန **မဂ္ဂေါ** သကလဝဋ္ဋဒုက္ခဝူပသမနဋ္ဌေန **ဒုက္ခဝူပသမနော** ခေမဋ္ဌေန **သိဝေါ**။

ယထာ ဣတော ဗာဟိရကသမယေ အသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓပဝေဒိတတ္တာ ကမ္မဝိပါကော ဝိပလ္လာသော သိယာတိ[၃] ဧဝံ အဝိပလ္လာသေတွာ **ပဋိစ္စုပ္ပန္နဓမ္မာနံ** ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နေသု ဓမ္မေသု ကမ္မံ ကမ္မန္တိ ဝိပါကဉ္စ ဝိပါကတော ဉတွာန ပုဗ္ဗဘာဂဉာဏေန ဇာနနဟေတု သဿတုစ္ဆေဒဂ္ဂါဟာနံ ဝိဓမနေန ယာထာဝတော အာလောကဒဿနော တက္ကရဿ လောကုတ္တရဉာဏာလောကဿ ဒဿနော။ ကေနစိ ကဉ္စိ ကဒါစိပိ အနုပဒ္ဒုတတ္တာ မဟာခေမံ နိဗ္ဗာနံ ဂစ္ဆတိ သတ္တေ ဂမေတိ စာတိ **မဟာခေမင်္ဂမော**။ သဗ္ဗကိလေသဒရထပရိဠာဟဝူပသမနတော **သန္တော** အကုပ္ပါယ စေတောဝိမုတ္တိယာ အနုပါဒိသေသာယ စ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပါပနေန **ပရိယောသာနဘဒ္ဒကော** သုဒေသိတော စက္ခုမတာတိ ယောဇနာ။

၁-ဘိန္ဒန္တမေဝ (ဣ) ၂-သန္တပဏီတဘာဝါ (သီ)၊ သန္တပဏီတဘာဝေါ (ဣ)
၃-ကမ္မဝိပါကာ ဝိပလ္လာသိယန္တိ (သီ)၊ ကမ္မဝိပါကဝိပလ္လာသိယန္တိ (ဣ)

Evaṁ thero nānānayehi ariyadhammaṁ pasaṁsanto tassa dhammassa attanā adhigatabhāvaṁ aññāpadesena pakāsesi.

Migajālattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Purohitaputtajentattheragāthāvaṇṇanā

Jātimadena mattohanti-ādikā āyasmato Jentattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinitvā imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ Kosalarañño purohitassa putto hutvā nibbatti, tassa **Jento**ti nāmaṁ ahosi. So vayappatto jātimadena bhoga-issariyarūpamadena ca matto aññe hīḷento garuṭṭhāniyānampi apacitiṁ akaronto mānathaddho vicarati. So ekadivasaṁ Satthāraṁ mahatiyā parisāya parivutaṁ dhammaṁ desentaṁ disvā upasaṅkamanto "sace maṁ samaṇo Gotamo paṭhamaṁ ālapissati, ahampi ālapissāmi. No ce, nālapissāmī"ti cittaṁ uppādetvā upasaṅkamitvā ṭhito Bhagavati paṭhamaṁ anālapante sayampi mānena anālapitvā gamanākāraṁ dassesi. Taṁ Bhagavā—

"Na mānaṁ brāhmaṇa sādhu, atthikassīdha brāhmaṇa.
Yena atthena āgacchi, tamevamanubrūhaye"ti[1]—

gāthāya ajjhabhāsi. So "cittaṁ me samaṇo Gotamo jānātī"ti abhippasanno Bhagavato pādesu sirasā nipatitvā paramanipaccākāraṁ katvā—

"Kesu na mānaṁ kayirātha, kesu cassa sagāravo.
Kyassa apacitā assu, kyassu sādhu supūjitā"ti[1]—

pucchi. Tassa Bhagavā—

"Mātari pitari cāpi, atho jeṭṭhamhi bhātari.
Ācariye catutthamhi, samaṇabrāhmaṇesu ca.

---

1. Saṁ 1. 180 piṭṭhe.

ဧဝံ ထေရော နာနာနယေဟိ အရိယဓမ္မံ ပသံသန္တော တဿ ဓမ္မဿ အတ္တနာ အဓိဂတဘာဝံ အညာပဒေသေန ပကာသေသိ။

မိဂဇာလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ပုရောဟိတပုတ္တဇေန္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဇာတိမဒေန မတ္တောဟန္တိအာဒိကာ အာယသ္မတော ဇေန္တတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ ကောသလရညော ပုရောဟိတဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ **ဇေန္တော**တိ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော ဇာတိမဒေန ဘောဂဣဿရိယရူပမဒေန စ မတ္တော အညေ ဟီဠေန္တော ဂရုဋ္ဌာနိယာနမ္ပိ အပစိတိံ အကရောန္တော မာနထဒ္ဓေါ ဝိစရတိ။ သော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ မဟတိယာ ပရိသာယ ပရိဝုတံ ဓမ္မံ ဒေသေန္တံ ဒိသွာ ဥပသင်္ကမန္တော "သစေ မံ သမဏော ဂေါတမော ပဌမံ အာလပိဿတိ၊ အဟမ္ပိ အာလပိဿာမိ။ နော စေ၊ နာလပိဿာမီ"တိ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတွာ ဥပသင်္ကမိတွာ ဌိတော ဘဂဝတိ ပဌမံ အနာလပန္တေ သယမ္ပိ မာနေန အနာလပိတွာ ဂမနာကာရံ ဒဿေသိ။ တံ ဘဂဝါ—

"န မာနံ ဗြာဟ္မဏ သာဓု၊ အတ္ထိကဿီဓ ဗြာဟ္မဏ။
ယေန အတ္ထေန အာဂစ္ဆိ၊ တမေဝမနုဗြူဟယေ"တိ[၁]—

ဂါထာယ အဇ္ဈဘာသိ။ သော "စိတ္တံ မေ သမဏော ဂေါတမော ဇာနာတီ"တိ အဘိပ္ပသန္နော ဘဂဝတော ပါဒေသု သိရသာ နိပတိတွာ ပရမနိပစ္စာကာရံ ကတွာ—

"ကေသု န မာန ကယိရာထ၊ ကေသု စဿ သဂါရဝေါ။
ကျဿ အပစိတာ အဿု၊ ကျာဿု သာဓု သုပူဇိတာ"တိ[၁]—

ပုစ္ဆိ။ တဿ ဘဂဝါ—

"မာတရိ ပိတရိ စာပိ၊ အထော ဇေဋ္ဌမှိ ဘာတရိ။
အာစရိယေ စတုတ္ထမှိ၊ သမဏဗြာဟ္မဏေသု စ။

၁-သံ ၁-၁၈၀-ပိဋ္ဌေ။

Tesu na mānaṁ kayirātha, tesu assa sagāravo.
Tyassa apacitā assu, tyassu sādhu supūjitā.

Arahante sītibhūte, katakicce anāsave.
Nihacca mānaṁ atthaddho, te namasse anuttare"ti[1]—

gañhaṁ vissajjento dhammaṁ desesi. So tāya desanāya sotāpanno hutvā pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto arahattaṁ patvā attano paṭipattikittanamukhena aññaṁ byākaronto—

423. "Jātimadena mattohaṁ, bhoga-issariyena ca.
Saṇṭhānavaṇṇarūpena, madamatto acārihaṁ.

424. Nāttano samakaṁ kañci, atirekaṁ ca maññisaṁ.
Atimānahato bālo, patthaddho ussitaddhajo.

425. Mātaraṁ pitarañcāpi, aññepi garusammate.
Na kañci abhivādesiṁ, mānatthaddho anādaro.

426. Disvā vināyakaṁ aggaṁ, sārathīnaṁ varuttamaṁ.
Tapantamiva ādiccaṁ, bhikkhusaṁghapurakkhataṁ.

427. Mānaṁ madañca chaḍḍetvā, vippasannena cetasā.
Sirasā abhivādesiṁ, sabbasattānamuttamaṁ.

428. Atimāno ca omāno, pahīnā susamūhatā.
Asmimāno samucchinno, sabbe mānavidhā hatā"ti—

imā gāthā abhāsi.

Tattha **jātimadena mattohan**ti ahaṁ udicce[2] brāhmaṇakule nibbatto, "na mādiso ubhato sujāto añño atthī"ti kulamānena matto mānathaddho acārinti[3] yojanā. **Bhoga-issariyena cā**ti vibhavena ādhipaccena ca hetubhūtena bhogasampadañca issariyasampadañca paṭicca uppannamadena matto ahaṁ acārinti yojanā. **Saṇṭhānavaṇṇarūpenā**ti

1. Saṁ 1. 180 piṭṭhe. 2. Uditodite (Sī, I) 3. Avacārinti (I)

တေသု န မာနံ ကယိရာထ၊ တေသု အဿ သဂါရဝေါ။
တျဿ အပစိတာ အဿု၊ တျဿု သာဓု သုပူဇိတာ။

အရဟန္တေ သီတိဘူတေ၊ ကတကိစ္စေ အနာသဝေ။
နိဟစ္စ မာနံ အတ္ထဒ္ဓေါ၊ တေ နမဿေ အနုတ္တရေ”တိ[1]—

ပဉှံ ဝိဿဇ္ဇေန္တော ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ သော တာယ ဒေသနာယ သောတာပန္နော ဟုတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော အရဟတ္တံ ပတွာ အတ္တနော ပဋိပတ္တိကိတ္တနမုခေန အညံ ဗျာကရောန္တော—

၄၂၃။ “ဇာတိမဒေန မတ္တောဟံ၊ ဘောဂဣဿရိယေန စ။
သဏ္ဌာနဝဏ္ဏရူပေန၊ မဒမတ္တော အစာရိဟံ။

၄၂၄။ နာတ္တနော သမကံ ကဉ္စိ၊ အတိရေကံ စ မညိသံ။
အတိမာနဟတော ဗာလော၊ ပတ္ထဒ္ဓေါ ဥဿိတဒ္ဓဇော။

၄၂၅။ မာတရံ ပိတရဉ္စာပိ၊ အညေပိ ဂရုသမ္မတေ။
န ကဉ္စိ အဘိဝါဒေသိံ၊ မာနတ္ထဒ္ဓေါ အနာဒရော။

၄၂၆။ ဒိသွာ ဝိနာယကံ အဂ္ဂံ၊ သာရထီနံ ဝရုတ္တမံ။
တပန္တမိဝ အာဒိစ္စံ၊ ဘိက္ခုသံဃပုရက္ခတံ။

၄၂၇။ မာနံ မဒဉ္စ ဆဍ္ဍေတွာ၊ ဝိပ္ပသန္နေန စေတသာ။
သိရသာ အဘိဝါဒေသိံ၊ သဗ္ဗသတ္တာနမုတ္တမံ။

၄၂၈။ အတိမာနော စ ဩမာနော၊ ပဟီနာ သုသမူဟတာ။
အသ္မိမာနော သမုစ္ဆိန္နော၊ သဗ္ဗေ မာနဝိဓာ ဟတာ”တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဇာတိမဒေန မတ္တောဟ**န္တိ အဟံ ဥဒိစ္စေ[2] ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တော၊ “န မာဒိသော ဥဘတော သုဇာတော အညော အတ္ထီ”တိ ကုလမာနေန မတ္တော မာနတ္ထဒ္ဓေါ အစာရိန္တိ[3] ယောဇနာ။ **ဘောဂဣဿရိယေန စာ**တိ ဝိဘဝေန အာဓိပစ္စေန စ ဟေတုဘူတေန ဘောဂသမ္ပဒဉ္စ ဣဿရိယသမ္ပဒဉ္စ ပဋိစ္စ ဥပ္ပန္နမဒေန မတ္တော အဟံ အစာရိန္တိ ယောဇနာ။ **သဏ္ဌာနဝဏ္ဏရူပေနာ**တိ

၁-သံ ၁-၁၈၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဥဒိတောဒိတေ (သီ၊ ဣ) ၃-အဝစာရိန္တိ (ဣ)

saṇṭhānaṁ ārohapariṇāhasampatti, vaṇṇo odātasāmatādichavisampatti, rūpaṁ aṅgapaccaṅgasobhā. Idhāpi vuttanayena yojanā veditabbā. **Madamatto**ti vuttappakārato aññenapi madena matto.

Nāttano samakaṁ kañcīti attano samakaṁ sadisaṁ jāti-ādīhi samānaṁ atirekaṁ vā kañci na maññisaṁ na maññiṁ, mayā samānampi na maññiṁ, kuto adhikanti[1] adhippāyo. **Atimānahato bālo**ti bālo ahaṁ tato[2] bālabhāvato atimānena khatūpahatakusalācāro, tato eva **patthaddho ussitaddhajo** thambhavasena garūnampi nipaccakārassa akaraṇato bhusaṁ thaddho anonamanathaddhajāto ussitamānaddhajo.

Vuttamevatthaṁ pākaṭataraṁ kātuṁ "**mātaran**"ti-ādi vuttaṁ. Tattha **aññe**ti jeṭṭhabhātu-ādike[3], samaṇabrāhmaṇe ca. **Garusammate**ti garūti sammate garuṭṭhāniye. **Anādaro**ti ādararahito.

Disvā vināyakaṁ agganti evaṁ mānathaddho hutvā vicaranto diṭṭhadhammikasamparāyikaparamatthehi veneyyānaṁ vinayanato sayambhutāya nāyakabhāvato ca vināyakaṁ. Sadevake loke sīlādiguṇehi seṭṭhabhāvato aggaṁ. Purisadammānaṁ accantatāya damanato **sārathīnaṁ varuttamaṁ** ativiya uttamaṁ byāmappabhādi-obhāsena ādiccamiva **tapantaṁ** obhāsantaṁ bhikkhusaṁghapurakkhataṁ dhammaṁ desentaṁ sabbasattānaṁ uttamaṁ Satthāraṁ disvā Buddhānubhāvena santajjito "ahameva seṭṭho, aññe hīnā"ti pavattamānaṁ bhogamadādimadañca[4] **chaḍḍetvā** pahāya vippasannena cetasā sirasā abhivādesinti yojanā. Kathaṁ panāyaṁ mānathaddho samāno Satthu dassanamattena mānaṁ pahāsīti? Na kho panetaṁ evaṁ daṭṭhabbaṁ. Satthu dassanamattena mānaṁ na pahāsi "na mānaṁ brāhmaṇa sādhū"ti[5] ādikāya pana desanāya mānaṁ pahāsi. Taṁ sandhāya vuttaṁ "mānaṁ madañca chaḍḍetvā, vippasannena cetasā. Sirasā abhivādesin"ti. **Vippasannena cetasā**ti ca itthambhūtalakkhaṇe karaṇavacanaṁ daṭṭhabbaṁ.

---

1. Kuto tato adhikataranti (Sī, I)
2. Atimānahato bāloti tato (Sī), atimānahato bāloti hataṁ tato (I)
3. Jeṭṭhabhātu-ācariye (?)
4. Bhogasampadādimadañca (Sī, I)
5. Mānaṁ pahāsīti tameva manubrūhayāti (Sī, I)

သဏ္ဌာနံ အာရောဟပရိဏာဟသမ္ပတ္တိ၊ ဝဏ္ဏော ဩဒါတသာမတာဒိဆဝိသမ္ပတ္တိ၊ ရူပံ အင်္ဂပစ္စင်္ဂသောဘာ။ ဣဓာပိ ဝုတ္တနယေန ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **မဒမတ္တော**တိ ဝုတ္တပ္ပကာရတော အညေနပိ မဒေန မတ္တော။

နာတ္တနော သမကံ ကဉ္စီတိ အတ္တနော သမကံ သဒိသံ ဇာတိအာဒီဟိ သမာနံ အတိရေကံ ဝါ ကဉ္စိ န မညိသံ န မညိံ၊ မယာ သမာနမ္ပိ န မညိံ၊ ကုတော အဓိကန္တိ[1] အဓိပ္ပါယော။ **အတိမာနဟတော ဗာလော**တိ ဗာလော အဟံ တတော[2] ဗာလဘာဝတော အတိမာနေန ခတူပဟတကုသလာစာရော၊ တတော ဧဝ **ပတ္ထဒ္ဓေါ ဥဿိတဒ္ဓဇော** ထမ္ဘဝသေန ဂရူနမ္ပိ နိပစ္စကာရဿ အကရဏတော ဘုသံ ထဒ္ဓေါ အနောနမနထဒ္ဓဇာတော ဥဿိတမာနဒ္ဓဇော။

ဝုတ္တမေဝတ္ထံ ပါကဋတရံ ကာတုံ "**မာတရ**"န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **အညေ**တိ ဇေဋ္ဌဘာတုအာဒိကေ[3], သမဏဗြာဟ္မဏေ စ။ **ဂရုသမ္မတေ**တိ ဂရူတိ သမ္မတေ ဂရုဋ္ဌာနိယေ။ **အနာဒရော**တိ အာဒရရဟိတော။

ဒိသွာ ဝိနာယကံ အဂ္ဂန္တိ ဧဝံ မာနထဒ္ဓေါ ဟုတွာ ဝိစရန္တော ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကပရမတ္ထေဟိ ဝေနေယျာနံ ဝိနယနတော သယမ္ဘုတာယ နာယကဘာဝတော စ ဝိနာယကံ။ သဒေဝကေ လောကေ သီလာဒိဂုဏေဟိ သေဋ္ဌဘာဝတော အဂ္ဂံ။ ပုရိသဒမ္မာနံ အစ္စန္တတာယ ဒမနတော **သာရထီနံ ဝရုတ္တမံ** အတိဝိယ ဥတ္တမံ ဗျာမပ္ပဘာဒိဩဘာသေန အာဒိစ္စမိဝ **တပန္တံ** ဩဘာသန္တံ ဘိက္ခုသံဃပုရက္ခတံ ဓမ္မံ ဒေသေန္တံ သဗ္ဗသတ္တာနံ ဥတ္တမံ သတ္ထာရံ ဒိသွာ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝေန သန္တဇ္ဇိတော "အဟမေဝ သေဋ္ဌော, အညေ ဟီနာ"တိ ပဝတ္တမာနံ ဘောဂမဒါဒိမဒဉ္စ[4] **ဆဍ္ဍေတွာ** ပဟာယ ဝိပ္ပသန္နေန စေတသာ သိရသာ အဘိဝါဒေသိန္တိ ယောဇနာ။ ကထံ ပနာယံ မာနထဒ္ဓေါ သမာနော သတ္ထု ဒဿနမတ္တေန မာနံ ပဟာသီတိ? န ခေါ ပနေတံ ဧဝံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သတ္ထု ဒဿနမတ္တေန မာနံ န ပဟာသိ "န မာနံ ဗြာဟ္မဏ သာဓူ"တိ[5] အာဒိကာယ ပန ဒေသနာယ မာနံ ပဟာသိ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "မာနံ မဒဉ္စ ဆဍ္ဍေတွာ၊ ဝိပ္ပသန္နေန စေတသာ။ သိရသာ အဘိဝါဒေသိ"န္တိ။ **ဝိပ္ပသန္နေန စေတသာ**တိ စ ဣတ္ထမ္ဘူတလက္ခဏေ ကရဏဝစနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

၁-ကုတော တတော အဓိကတရန္တိ (သီ၊ ဣ)
၂-အတိမာနဟတော ဗာလောတိ တတော (သီ)၊ အတိမာနဟတော ဗာလောတိ ဟတံ တတော (ဣ)
၃-ဇေဋ္ဌဘာတုအာစရိယေ (?)
၄-ဘောဂသမ္ပဒါဒိမဒဉ္စ (သီ၊ ဣ)
၅-မာနံ ပဟာသီတိ တမေဝ မနုဗြူဟယာတိ (သီ၊ ဣ)

“Ahameva seṭṭho”ti pavatto māno **atimāno.** “Ime pana nihīnā”ti aññe hīnato dahantassa māno **“omāno”**ti vadanti. “Seyyohamasmī”ti pana aññaṁ atikkamitvā attānaṁ seyyato dahantassa pavatto seyyamāno **atimāno.** “Hīnohamasmī”ti pavatto hīnamāno **omāno. Pahīnā susamūhatā**ti heṭṭhimamaggehi pahīnā hutvā aggamaggena suṭṭhu samugghāṭitā. **Asmimāno**ti “esohamasmī”ti khandhe “ahan”ti gahaṇavasena pavattamāno. **Sabbe**ti na kevalaṁ atimāna-omāna-asmimānā eva, atha kho seyyassa seyyamānādayo navavidhā antarabhedena anekavidhā ca sabbe mānavidhā mānakoṭṭhāsā **hatā** aggamaggena samugghāṭitāti.

Jentattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Sumanattheragāthāvaṇṇanā

Yadā navo pabbajitoti-ādikā āyasmato Sumanattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Sikhissa Bhagavato kāle mālākārakule[1] nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Sikhiṁ Bhagavantaṁ passitvā pasannamānaso sumanapupphehi pūjaṁ akāsi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde aññatarassa upāsakassa gehe paṭisandhiṁ gaṇhi. So ca upāsako āyasmato Anuruddhattherassa upaṭṭhāko ahosi. Tassa ca tato pubbe jātājātā dārakā mariṁsu. Tena so “sacāhaṁ idāni ekaṁ puttaṁ labhissāmi, ayyassa Anuruddhattherassa santike pabbājessāmī”ti cittaṁ uppādesi. So ca dasamāsaccayena jāto arogoyeva hutvā anukkamena vaḍḍhento sattavassiko ahosi, taṁ pitā therassa santike pabbājesi. So pabbajitvā tato paripakkañāṇattā vipassanāya kammaṁ karonto nacirasseva chaḷabhiñño hutvā theraṁ upaṭṭhahanto “pānīyaṁ āharissāmī”ti ghaṭaṁ ādāya iddhiyā Anotattadahaṁ agamāsi. Atheko micchādiṭṭhiko nāgarājā Anotattadahaṁ paṭicchādento sattakkhattuṁ bhogena

1. Kulagehe (Sī), mālākārakule kulagehe (I)

“အဟမေဝ သေဋ္ဌော”တိ ပဝတ္တော မာနော **အတိမာနော**။ “ဣမေ ပန နိဟီနာ”တိ အညေ ဟီနတော ဒဟန္တဿ မာနော “**ဩမာနော**”တိ ဝဒန္တိ။ “သေယျောဟမသ္မီ”တိ ပန အညံ အတိက္ကမိတွာ အတ္တာနံ သေယျတော ဒဟန္တဿ ပဝတ္တော သေယျမာနော **အတိမာနော**။ “ဟီနောဟမသ္မီ”တိ ပဝတ္တော ဟီနမာနော **ဩမာနော**။ **ပဟီနာ သုသမူဟတာ**တိ ဟေဋ္ဌိမမဂ္ဂေဟိ ပဟီနာ ဟုတွာ အဂ္ဂမဂ္ဂေန သုဋ္ဌု သမုဂ္ဃာဋိတာ။ **အသ္မိမာနော**တိ “ဧသောဟမသ္မီ”တိ ခန္ဓေ “အဟ”န္တိ ဂဟဏဝသေန ပဝတ္တမာနော။ **သဗ္ဗေ**တိ န ကေဝလံ အတိမာနဩမာနအသ္မိမာနာ ဧဝ၊ အထ ခေါ သေယျဿ သေယျမာနာဒယော နဝဝိဓာ အန္တရဘေဒေန အနေကဝိဓာ စ သဗ္ဗေ မာနဝိဓာ မာနကောဋ္ဌာသာ **ဟတာ** အဂ္ဂမဂ္ဂေန သမုဂ္ဃာဋိတာတိ။

ဇေန္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-သုမနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယဒါ နဝေါ ပဗ္ဗဇိတောတိအာဒိကာ အာယသ္မတော သုမနတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော သိခိဿ ဘဂဝတော ကာလေ မာလာကာရကုလေ[၁] နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သိခိံ ဘဂဝန္တံ ပဿိတွာ ပသန္နမာနသော သုမနပုပ္ဖေဟိ ပူဇံ အကာသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ အညတရဿ ဥပါသကဿ ဂေဟေ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ။ သော စ ဥပါသကော အာယသ္မတော အနုရုဒ္ဓတ္ထေရဿ ဥပဋ္ဌာကော အဟောသိ။ တဿ စ တတော ပုဗ္ဗေ ဇာတာဇာတာ ဒါရကာ မရိံသု။ တေန သော “သစာဟံ ဣဒါနိ ဧကံ ပုတ္တံ လဘိဿာမိ၊ အယျဿ အနုရုဒ္ဓတ္ထေရဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗာဇေဿာမီ”တိ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေသိ။ သော စ ဒသမာသစ္စယေန ဇာတော အရောဂေါယေဝ ဟုတွာ အနုက္ကမေန ဝဍ္ဎေန္တော သတ္တဝဿိကော အဟောသိ၊ တံ ပိတာ ထေရဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗာဇေသိ။ သော ပဗ္ဗဇိတွာ တတော ပရိပက္ကဉာဏတ္တာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော နစိရဿေဝ ဆဠဘိညော ဟုတွာ ထေရံ ဥပဋ္ဌဟန္တော “ပါနီယံ အာဟရိဿာမီ”တိ ဃဋံ အာဒါယ ဣဒ္ဓိယာ အနောတတ္တဒဟံ အဂမာသိ။ အထေကော မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကော နာဂရာဇာ အနောတတ္တဒဟံ ပဋိစ္ဆာဒေန္တော သတ္တက္ခတ္တုံ ဘောဂေန

၁-ကုလဂေဟေ (သီ)၊ မာလာကာရကုလေ ကုလဂေဟေ (ဣ)

parikkhipitvā upari mahantaṁ phaṇaṁ katvā Sumanassa pānīyaṁ gahetuṁ okāsaṁ na deti. Sumano garuḷarūpaṁ gahetvā taṁ nāgarājaṁ abhibhavitvā pānīyaṁ gahetvā therassa vasanaṭṭhānaṁ uddissa ākāsena gacchati. Taṁ Satthā Jetavane nisinno tathā gacchantaṁ disvā Dhammasenāpatiṁ āmantetvā "Sāriputta imaṁ passā"ti-ādinā catūhi gāthāhi tassa guṇe abhāsi. Atha Sumanatthero—

429. "Yadā navo pabbajito, jātiyā sattavassiko.
Iddhiyā abhibhotvāna, pannagindaṁ mahiddhikaṁ.

430. Upajjhāyassa udakaṁ, Anotattā mahāsarā.
Āharāmi tato disvā, maṁ Satthā etadabravi.

431. Sāriputta imaṁ passa, āgacchantaṁ kumārakaṁ.
Udakakumbhamādāya, ajjhattaṁ susamāhitaṁ.

432. Pāsādikena vattena, kalyāṇa-iriyāpatho.
Sāmaṇero'nuruddhassa, iddhiyā ca visārado.

433. Ājānīyena ājañño, sādhunā sādhukārito.
Vinīto Anuruddhena, katakiccena sikkhito.

434. So patvā paramaṁ santiṁ, sacchikatvā akuppataṁ.
Sāmaṇero sa Sumano, mā maṁ jaññāti icchatī"ti—

aññābyākaraṇavasena cha gāthā abhāsi.

Tattha ādito dve gāthā Sumanatthereneva bhāsitā, itarā catasso taṁ pasaṁsantena Satthārā bhāsitā. Tā sabbā ekajjhaṁ katvā Sumanatthero pacchā aññābyākaraṇavasena abhāsi. Tattha **pannagindan**ti nāgarājaṁ. **Tato**ti tattha, yadā navo pabbajito jātiyā sattavassiko iddhibalena mahiddhikaṁ nāgarājaṁ abhibhavitvā Anotattadahato upajjhāyassa pānīyaṁ āharāmi, tasmiṁ kāleti attho.

ပရိက္ခိပိတွာ ဥပရိ မဟန္တံ ဖဏံ ကတွာ သုမနဿ ပါနီယံ ဂဟေတုံ ဩကာသံ န ဒေတိ။ သုမနော ဂရုဠရူပံ ဂဟေတွာ တံ နာဂရာဇံ အဘိဘဝိတွာ ပါနီယံ ဂဟေတွာ ထေရဿ ဝသနဋ္ဌာနံ ဥဒ္ဒိဿ အာကာသေန ဂစ္ဆတိ။ တံ သတ္ထာ ဇေတဝနေ နိသိန္နော တထာ ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ ဓမ္မသေနာပတိံ အာမန္တေတွာ ''သာရိပုတ္တ ဣမံ ပဿာ''တိအာဒိနာ စတူဟိ ဂါထာဟိ တဿ ဂုဏေ အဘာသိ။ အထ သုမနတ္ထေရော—

၄၂၉။ "ယဒါ နဝေါ ပဗ္ဗဇိတော၊ ဇာတိယာ သတ္တဝဿိကော။
ဣဒ္ဓိယာ အဘိဘောတွာန၊ ပန္နဂိန္ဒံ မဟိဒ္ဓိကံ။

၄၃၀။ ဥပဇ္ဈာယဿ ဥဒကံ၊ အနောတတ္တာ မဟာသရာ။
အာဟရာမိ တတော ဒိသွာ၊ မံ သတ္ထာ ဧတဒဗြဝိ။

၄၃၁။ သာရိပုတ္တ ဣမံ ပဿ၊ အာဂစ္ဆန္တံ ကုမာရကံ။
ဥဒကကုမ္ဘမာဒါယ၊ အဇ္ဈတ္တံ သုသမာဟိတံ။

၄၃၂။ ပါသာဒိကေန ဝတ္တေန၊ ကလျာဏဣရိယာပထော။
သာမဏေရော'နုရုဒ္ဓဿ၊ ဣဒ္ဓိယာ စ ဝိသာရဒေါ။

၄၃၃။ အာဇာနီယေန အာဇညော၊ သာဓုနာ သာဓုကာရိတော။
ဝိနီတော အနုရုဒ္ဓေန၊ ကတကိစ္စေန သိက္ခိတော။

၄၃၄။ သော ပတွာ ပရမံ သန္တိံ၊ သစ္ဆိကတွာ အကုပ္ပတံ။
သာမဏေရော သ သုမနော၊ မာ မံ ဇညာတိ ဣစ္ဆတီ"တိ—

အညာဗျာကရဏဝသေန ဆ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ အာဒိတော ဒွေ ဂါထာ သုမနတ္ထေရေနေဝ ဘာသိတာ၊ ဣတရာ စတဿော တံ ပသံသန္တေန သတ္ထာရာ ဘာသိတာ။ တာ သဗ္ဗာ ဧကဇ္ဈံ ကတွာ သုမနတ္ထေရော ပစ္ဆာ အညာဗျာကရဏဝသေန အဘာသိ။ တတ္ထ **ပန္နဂိန္ဒန္တိ** နာဂရာဇံ။ **တတော**တိ တတ္ထ၊ ယဒါ နဝေါ ပဗ္ဗဇိတော ဇာတိယာ သတ္တဝဿိကော ဣဒ္ဓိဗလေန မဟိဒ္ဓိကံ နာဂရာဇံ အဘိဘဝိတွာ အနောတတ္တဒဟတော ဥပဇ္ဈာယဿ ပါနီယံ အာဟရာမိ၊ တသ္မိံ ကာလေတိ အတ္ထော။

Maṁ uddissa mayhaṁ Satthā etadabravi, taṁ[1] dassento "**Sāriputta imaṁ passā**"ti-ādimāha. **Ajjhattaṁ susamāhitan**ti visayajjhattabhūtena aggaphalasamādhinā suṭṭhu samāhitaṁ.

Pāsādikena vattenāti passantānaṁ pasādāvahena ācāravattena, karaṇatthe idaṁ karaṇavacanaṁ. **Kalyāṇa-iriyāpatho**ti sampanniriyāpatho. Pāsādikena vattenāti vā itthambhūtalakkhaṇe karaṇavacanaṁ. Samaṇassa bhāvo sāmaṇyaṁ, sāmaññanti attho. Tadatthaṁ īrati[2] pavattatīti sāmaṇero, samaṇuddeso. **Iddhiyā ca visārado**ti iddhiyampi byatto sukusalo. **Ājānīyenā**ti purisājānīyena. Attahitaparahitānaṁ sādhanato **sādhunā** katakiccena Anuruddhena **sādhu**[3] ubhayahitasādhako, suṭṭhu vā ājañño **kārito** damito[4]. Aggavijjāya **vinīto** asekkhabhāvāpādanena **sikkhito** sikkhāpitoti attho.

So sāmaṇero Sumano paramaṁ **santiṁ** nibbānaṁ **patvā** aggamaggādhigamena adhigantvā **sacchikatvā** attapaccakkhaṁ katvā **akuppataṁ** arahattaphalaṁ appicchabhāvassa paramukkaṁsagatattā **mā maṁ jaññā**ti maṁ "ayaṁ khīṇāsavo"ti vā "chaḷabhiñño"ti vā kocipi mā jāneyyāti **icchati** abhikaṅkhatīti.

Sumanattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

11. Nhātakamunittheragāthāvaṇṇanā

Vātarogābhinītoti-ādikā āyasmato Nhātakamunissa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinitvā imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto vijjāṭṭhānādīsu nipphattiṁ gato nhātakalakkhaṇayogena **Nhātako**ti paññāyittha. So tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā Rājagahassa tiyojanappamāṇe ṭhāne araññāyatane nīvārehi yāpento aggiṁ paricārayamāno vasati. Tassa Satthā ghaṭe viya padīpaṁ[5] hadayabbhantare pajjalantaṁ arahattūpanissayaṁ disvā assamapadaṁ agamāsi. So Bhagavantaṁ disvā haṭṭhatuṭṭho

1. Etadabravi, yaṁ pana abravi, taṁ pana (Sī, I) 2. Karoti (Ka), iriyati (I) 3. Sādhunā sādhu (Sī, I) 4. Ājaññakārinā damito (Sī, I) 5. Ghaṭe dīpasadisaṁ (Ka)

မံ ဥဒ္ဒိဿ မယှံ သတ္ထာ ဧတဒဗြဝိ၊ တံ[1] ဒဿေန္တော "**သာရိပုတ္တ ဣမံ ပဿာ**"တိအာဒိမာဟ။ **အဇ္ဈတ္တံ သုသမာဟိတ**န္တိ ဝိသယဇ္ဈတ္တဘူတေန အဂ္ဂဖလသမာဓိနာ သုဋ္ဌု သမာဟိတံ။

ပါသာဒိကေန ဝတ္တေနာတိ ပဿန္တာနံ ပသာဒါဝဟေန အာစာရဝတ္တေန၊ ကရဏတ္ထေ ဣဒံ ကရဏဝစနံ။ **ကလျာဏဣရိယာပထော**တိ သမ္ပန္နိရိယာပထော။ ပါသာဒိကေန ဝတ္တေနာတိ ဝါ ဣတ္ထမ္ဘူတလက္ခဏေ ကရဏဝစနံ။ သမဏဿ ဘာဝေါ သာမဏျံ၊ သာမညန္တိ အတ္ထော။ တဒတ္ထံ ဤရတိ[2] ပဝတ္တတီတိ သာမဏေရော၊ သမဏုဒ္ဒေသော။ **ဣဒ္ဓိယာ စ ဝိသာရဒေါ**တိ ဣဒ္ဓိယမ္ပိ ဗျတ္တော သုကုသလော။ **အာဇာနီယေနာ**တိ ပုရိသာဇာနီယေန။ အတ္တဟိတပရဟိတာနံ သာဓနတော **သာဓုနာ** ကတကိစ္စေန အနုရုဒ္ဓေန **သာဓု**[3] ဥဘယဟိတသာဓကော, သုဋ္ဌု ဝါ အာဇညော **ကာရိတော** ဒမိတော[4]။ အဂ္ဂဝိဇ္ဇာယ **ဝိနီတော** အသေက္ခဘာဝါပါဒနေန **သိက္ခိတော** သိက္ခာပိတောတိ အတ္ထော။

သော သာမဏေရော သုမနော ပရမံ **သန္တိံ** နိဗ္ဗာနံ **ပတွာ** အဂ္ဂမဂ္ဂါဓိဂမေန အဓိဂန္တွာ **သစ္ဆိကတွာ** အတ္တပစ္စက္ခံ ကတွာ **အကုပ္ပတံ** အရဟတ္တဖလံ အပ္ပိစ္ဆဘာဝဿ ပရမုက္ကံသဂတတ္တာ **မာ မံ ဇညာ**တိ မံ "အယံ ခီဏာသဝေါ"တိ ဝါ "ဆဠဘိညော"တိ ဝါ ကောစိပိ မာ ဇာနေယျာတိ **ဣစ္ဆတိ** အဘိကင်္ခတီတိ။

သုမနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၁-နှာတကမုနိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဝါတရောဂါဘိနီတောတိအာဒိကာ အာယသ္မတော နှာတကမုနိဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ ရာဇဂဟေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝယပ္ပတ္တော ဝိဇ္ဇာဋ္ဌာနာဒီသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂတော နှာတကလက္ခဏယောဂေန **နှာတကော**တိ ပညာယိတ္ထ။ သော တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ ရာဇဂဟဿ တိယောဇနပ္ပမာဏေ ဌာနေ အရညာယတနေ နီဝါရေဟိ ယာပေန္တော အဂ္ဂိံ ပရိစာရယမာနော ဝသတိ။ တဿ သတ္ထာ ဃဋေ ဝိယ ပဒီပံ[5] ဟဒယဗ္ဘန္တရေ ပဇ္ဇလန္တံ အရဟတ္တူပနိဿယံ ဒိသွာ အဿမပဒံ အဂမာသိ။ သော ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော

၁-ဧတဒဗြဝိ၊ ယံ ပန အဗြဝိ၊ တံ ပန (သီ၊ ဣ) ၂-ကရောတိ (က)၊ ဣရိယတိ (ဣ) ၃-သာဓုနာ သာဓု (သီ၊ ဣ)
၄-အာဇညကာရိနာ ဒမိတော (သီ၊ ဣ) ၅-ဃဋေ ဒီပသဒိသံ (က)

attano upakappananiyāmena āhāraṁ upanesi. Taṁ Bhagavā paribhuñji. Evaṁ tayo divase datvā catutthadivase “Bhagavā tumhe paramasukhumālā, kathaṁ iminā āhārena yāpethā”ti āha. Tassa Satthā ariyasantosaguṇaṁ pakāsento dhammaṁ desesi. Tāpaso taṁ sutvā sotāpanno hutvā pabbajitvā arahattaṁ pāpuṇi. Bhagavā taṁ arahatte patiṭṭhapetvā gato. So pana tattheva viharanto aparabhāge vātābādhena upadduto ahosi. Satthā tattha gantvā paṭisanthāramukhena tassa vihāraṁ pucchanto—

435. “Vātarogābhinīto tvaṁ, viharaṁ kānane vane.
Paviddhagocare lūkhe, kathaṁ bhikkhu karissasī”ti—

gāthamāha. Atha thero—

436. “Pītisukhena vipulena, pharitvāna samussayaṁ.
Lūkhampi abhisambhonto, viharissāmi kānane.

437. Bhāvento satta bojjhaṅge, indriyāni balāni ca.
Jhānasokhummasampanno, viharissaṁ anāsavo.

438. Vippamuttaṁ kilesehi, suddhacittaṁ anāvilaṁ.
Abhiṇhaṁ paccavekkhanto, viharissaṁ anāsavo.

439. Ajjhattañca bahiddhā ca, ye me vijjiṁsu āsavā.
Sabbe asesā ucchinnā, na ca uppajjare puna.

440. Pañcakkhandhā pariññātā, tiṭṭhanti chinnamūlakā.
Dukkhakkhayo anuppatto, natthi dāni punabbhavo”ti—

imāhi sesagāthāhi attano vihāraṁ Satthu pavedesi.

Tattha **jhānasokhummasampanno**ti jhānasukhumabhāvena samannāgato. Jhānasukhumaṁ nāma arūpajjhānaṁ, tasmā aṭṭhasamāpattilābhimhīti vuttaṁ hoti. Tena attano ubhatobhāgavimuttitaṁ dasseti. Apare panāhu “sokhummanti aggamaggaphalesu adhipaññāsikkhā adhippetā, tato

အတ္တနော ဥပကပ္ပနနိယာမေန အာဟာရံ ဥပနေသိ။ တံ ဘဂဝါ ပရိဘုဉ္ဇိ။ ဧဝံ တယော ဒိဝသေ ဒတွာ စတုတ္ထဒိဝသေ “ဘဂဝါ တုမှေ ပရမသုခုမာလာ, ကထံ ဣမိနာ အာဟာရေန ယာပေထာ”တိ အာဟ။ တဿ သတ္ထာ အရိယသန္တောသ-ဂုဏံ ပကာသေန္တော ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ တာပသော တံ သုတွာ သောတာ-ပန္နော ဟုတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ ဘဂဝါ တံ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌ-ပေတွာ ဂတော။ သော ပန တတ္ထေဝ ဝိဟရန္တော အပရဘာဂေ ဝါတာ-ဗာဓေန ဥပဒ္ဒုတော အဟောသိ။ သတ္ထာ တတ္ထ ဂန္တွာ ပဋိသန္ထာရမုခေန တဿ ဝိဟာရံ ပုစ္ဆန္တော—

၄၃၅။ “ဝါတရောဂါဘိနီတော တွံ၊ ဝိဟရံ ကာနနေ ဝနေ။
ပဝိဒ္ဓဂေါစရေ လူခေ၊ ကထံ ဘိက္ခု ကရိဿသီ”တိ—

ဂါထမာဟ။ အထ ထေရော—

၄၃၆။ “ပီတိသုခေန ဝိပုလေန၊ ဖရိတွာန သမုဿယံ။
လူခမ္ပိ အဘိသမ္ဘောန္တော၊ ဝိဟရိဿာမိ ကာနနေ။

၄၃၇။ ဘာဝေန္တော သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ၊ ဣန္ဒြိယာနိ ဗလာနိ စ။
ဈာနသောခုမ္မသမ္ပန္နော၊ ဝိဟရိဿံ အနာသဝေါ။

၄၃၈။ ဝိပ္ပမုတ္တံ ကိလေသေဟိ၊ သုဒ္ဓစိတ္တံ အနာဝိလံ။
အဘိဏှံ ပစ္စဝေက္ခန္တော၊ ဝိဟရိဿံ အနာသဝေါ။

၄၃၉။ အဇ္ဈတ္တဉ္စ ဗဟိဒ္ဓါ စ၊ ယေ မေ ဝိဇ္ဇိံသု အာသဝါ။
သဗ္ဗေ အသေသာ ဥစ္ဆိန္နာ၊ န စ ဥပ္ပဇ္ဇရေ ပုန။

၄၄၀။ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ပရိညာတာ၊ တိဋ္ဌန္တိ ဆိန္နမူလကာ။
ဒုက္ခက္ခယော အနုပ္ပတ္တော၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ”တိ—

ဣမာဟိ သေသဂါထာဟိ အတ္တနော ဝိဟာရံ သတ္ထု ပဝေဒေသိ။

တတ္ထ **ဈာနသောခုမ္မသမ္ပန္နော**တိ ဈာနသုခုမဘာဝေန သမန္နာဂတော။ ဈာနသုခုမံ နာမ အရူပဇ္ဈာနံ၊ တသ္မာ အဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘိမှီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တေန အတ္တနော ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တိတံ ဒဿေတိ။ အပရေ ပနာဟု “သောခုမ္မန္တိ အဂ္ဂမဂ္ဂဖလေသု အဓိပညာသိက္ခာ အဓိပ္ပေတာ၊ တတော

jhānaggahaṇena[1] attano ubhatobhāgavimuttitaṁ vibhāvetī”ti. **Vippamuttaṁ kilesehīti** paṭippassaddhivimuttiyā sabbakilesehi vimuttaṁ, tato eva **suddhacittaṁ,** anāvilasaṅkappatāya **anāvilaṁ,** tīhipi padehi arahattaphalacittameva vadati. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayameva. Imameva ca therassa aññābyākaraṇaṁ ahosīti.

Nhātakattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

12. Brahmadattattheragāthāvaṇṇanā

Akkodhassāti-ādikā āyasmato Brahmadattattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinitvā imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ Kosalarañño putto hutvā nibbatti, **Brahmadatto**tissa nāmaṁ ahosi. So vayappatto Jetavanamahe Buddhānubhāvaṁ disvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto saha paṭisambhidāhi chaḷabhiñño ahosi. Taṁ ekadivasaṁ nagare piṇḍāya carantaṁ aññataro brāhmaṇo akkosi. Thero taṁ sutvāpi[2] tuṇhībhūto piṇḍāya caratiyeva, brāhmaṇo punapi akkosiyeva. Manussā evaṁ akkosantampi naṁ “ayaṁ thero na kiñci bhaṇatī”ti āhaṁsu. Taṁ sutvā thero tesaṁ manussānaṁ dhammaṁ desento—

441. “Akkodhassa kuto kodho, dantassa samajīvino.
Sammadaññā vimuttassa, upasantassa tādino[3].

442. Tasseva tena pāpiyo, yo kuddhaṁ paṭikujjhati.
Kuddhaṁ appaṭikujjhanto, saṅgāmaṁ jeti dujjayaṁ[3].

443. Ubhinnamatthaṁ carati, attano ca parassa ca.
Paraṁ saṅkupitaṁ ñatvā, yo sato upasammati[3].

444. Ubhinnaṁ tikicchantaṁ taṁ, attano ca parassa ca.
Janā maññanti bāloti, ye dhammassa akovidā[3].

---

1. Adhippetā”ti. Tato jhānagahaṇena ca (Sī, I) 2. Taṁ sutvā (Sī, I)
3. Saṁ 1. 164 piṭṭhe.

ဈာနဂ္ဂဟဏေန[၁] အတ္တနော ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တိတံ ဝိဘာဝေတီ”တိ။ **ဝိပ္ပမုတ္တံ ကိလေသေဟီ**တိ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဝိမုတ္တိယာ သဗ္ဗကိလေသေဟိ ဝိမုတ္တံ၊ တတော ဧဝ **သုဒ္ဓစိတ္တံ၊** အနာဝိလသင်္ကပ္ပတာယ **အနာဝိလံ၊** တီဟိပိ ပဒေဟိ အရဟတ္တဖလစိတ္တမေဝ ဝဒတိ။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။ ဣမမေဝ စ ထေရဿ အညာဗျာကရဏံ အဟောသီတိ။

နှာတကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၂-ဗြဟ္မဒတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အက္ကောဓဿာတိအာဒိကာ အာယသ္မတော ဗြဟ္မဒတ္တတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ သာဝတ္ထိယံ ကောသလရညော ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ဗြဟ္မဒတ္တော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော ဇေတဝနမဟေ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တံ ဧကဒိဝသံ နဂရေ ပိဏ္ဍာယ စရန္တံ အညတရော ဗြာဟ္မဏော အက္ကောသိ။ ထေရော တံ သုတွာပိ[၂] တုဏှီဘူတော ပိဏ္ဍာယ စရတိယေဝ၊ ဗြာဟ္မဏော ပုနပိ အက္ကောသိယေဝ။ မနုဿာ ဧဝံ အက္ကောသန္တမ္ပိ နံ “အယံ ထေရော န ကိဉ္စိ ဘဏတီ”တိ အာဟံသု။ တံ သုတွာ ထေရော တေသံ မနုဿာနံ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော—

၄၄၁။ “အက္ကောဓဿ ကုတော ကောဓော၊ ဒန္တဿ သမဇီဝိနော။
သမ္မဒညာ ဝိမုတ္တဿ၊ ဥပသန္တဿ တာဒိနော[၃]။

၄၄၂။ တဿေဝ တေန ပါပိယော၊ ယော ကုဒ္ဓံ ပဋိကုဇ္ဈတိ။
ကုဒ္ဓံ အပ္ပဋိကုဇ္ဈန္တော၊ သင်္ဂါမံ ဇေတိ ဒုဇ္ဇယံ[၃]။

၄၄၃။ ဥဘိန္နမတ္ထံ စရတိ၊ အတ္တနော စ ပရဿ စ။
ပရံ သင်္ကုပိတံ ဉတွာ၊ ယော သတော ဥပသမ္မတိ[၃]။

၄၄၄။ ဥဘိန္နံ တိကိစ္ဆန္တံ တံ၊ အတ္တနော စ ပရဿ စ။
ဇနာ မညန္တိ ဗာလောတိ၊ ယေ ဓမ္မဿ အကောဝိဒါ[၃]။

၁-အဓိပ္ပေတာ’’တိ။ တတော ဈာနဂဟဏေန စ (သီ၊ ဣ) ၂-တံ သုတွာ (သီ၊ ဣ) ၃-သံ ၁-၁၆၄-ပိဋ္ဌေ။

445. Uppajje te sace kodho, āvajja kakacūpamaṁ.
Uppajje ce rase taṇhā, puttamaṁsūpamaṁ sara.

446. Sace dhāvati cittaṁ te, kāmesu ca bhavesu ca.
Khippaṁ niggaṇha satiyā, kiṭṭhādaṁ viya duppasun"ti—

imā gāthā abhāsi.

Tattha **akkodhassā**ti kodharahitassa maggena samucchinnakodhassa. **Kuto kodho**ti kuto nāma hetu kodho uppajjeyya, tassa[1] uppattikāraṇaṁ natthīti attho. **Dantassā**ti uttamena damena aggamaggadamathena dantassa. **Samajīvino**ti kāyavisamādīni sabbaso pahāya kāyasamādīnaṁ vasena samaṁ jīvantassa sattaṭṭhāniyena[2] sampajaññena sammadeva vattantassa. **Sammadaññā vimuttassā**ti sammā aññāya abhiññeyyādike dhamme jānitvā sabbāsavehi vippamuttassa. Tato eva sabbakilesadarathapariḷāhavūpasamena **upasantassa.** Iṭṭhādīsu tādilakkhaṇappattiyā **tādino** khīṇāsavassa kuto kodhoti aññāpadesena thero attano kodhābhāvaṁ tassa ca kāraṇāni vatvā idāni kodhe akodhe ca ādīnavānisaṁsadassanena dhammaṁ kathento **"tassevā"**ti-ādimāha. Tattha **yo kuddhaṁ paṭikujjhatī**ti yo puggalo attano upari kuddhaṁ kupitaṁ puggalaṁ paṭikujjhati, tasseva tena paṭikujjhanapaccakkosanapaṭippaharaṇādinā **pāpiyo** idhaloke viññūgarahādivasena paraloke nirayadukkhādivasena abhaddakataraṁ akalyāṇataraṁ hoti. Kujjhanena pana akuddhassa[3] pāpaṁ hotīti vattabbameva natthi. Keci pana "yo akuddhaṁ paṭikuddhaṁ ārabbha kujjhatī"ti atthaṁ vadanti. **Kuddhaṁ appaṭikujjhanto**ti yo pana kuddhaṁ puggalaṁ "ayaṁ kuddho kodhapareto"ti ñatvā na paṭikujjhati khamati, so **dujjayaṁ** kilesasaṅgāmaṁ jeti nāma. Na kevalaṁ cassa kilesasaṅgāmajayo eva, atha kho ubhayahitapaṭipattimpīti dassento āha **"ubhinnamatthaṁ -pa- upasammatī"**ti. Yo **paraṁ** puggalaṁ **saṅkupitaṁ** kuddhaṁ "kodhapareto"ti ñatvā taṁ mettāyanto ajjhupekkhanto vā

1. Samucchinnakodhassa kuto nāma hetu kodhassa tassa tassa (Sī, I)
2. Santaṭṭhāniyena (Ka)
3. Kujjhanena pana kuddhassa (Sī), kujjhante pana kuddhassa (I)

၄၄၅။ ဥပ္ပဇ္ဇေ တေ သစေ ကောဓော၊ အာဝဇ္ဇ ကကစူပမံ။
ဥပ္ပဇ္ဇေ စေ ရသေ တဏှာ၊ ပုတ္တမံသူပမံ သရ။

၄၄၆။ သစေ ဓာဝတိ စိတ္တံ တေ၊ ကာမေသု စ ဘဝေသု စ။
ခိပ္ပံ နိဂ္ဂဏှ သတိယာ၊ ကိဋ္ဌာဒံ ဝိယ ဒုပ္ပသု”န္တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **အက္ကောဓဿာ**တိ ကောဓရဟိတဿ မဂ္ဂေန သမုစ္ဆိန္နကောဓဿ။ **ကုတော ကောဓော**တိ ကုတော နာမ ဟေတု ကောဓော ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ တဿ[1] ဥပ္ပတ္တိကာရဏံ နတ္ထီတိ အတ္ထော။ **ဒန္တဿာ**တိ ဥတ္တမေန ဒမေန အဂ္ဂမဂ္ဂဒမထေန ဒန္တဿ။ **သမဇီဝိနော**တိ ကာယဝိသမာဒီနိ သဗ္ဗသော ပဟာယ ကာယသမာဒီနံ ဝသေန သမံ ဇီဝန္တဿ သတ္တဋ္ဌာနိယေန[2] သမ္ပဇညေန သမ္မဒေဝ ဝတ္တန္တဿ။ **သမ္မဒညာ ဝိမုတ္တဿာ**တိ သမ္မာ အညာယ အဘိညေယျာဒိကေ ဓမ္မေ ဇာနိတွာ သဗ္ဗာသဝေဟိ ဝိပ္ပမုတ္တဿ။ တတော ဧဝ သဗ္ဗကိလေသဒရထပရိဠာဟဝူပသမေန **ဥပသန္တဿ။** ဣဋ္ဌာဒီသု တာဒိလက္ခဏပ္ပတ္တိယာ **တာဒိနော** ခီဏာသဝဿ ကုတော ကောဓောတိ အညာပဒေသေန ထေရော အတ္တနော ကောဓာဘာဝံ တဿ စ ကာရဏာနိ ဝတွာ ဣဒါနိ ကောဓေ အကောဓေ စ အာဒီနဝါနိသံသဒဿနေန ဓမ္မံ ကထေန္တော **“တဿေဝ”**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ယော ကုဒ္ဓံ ပဋိကုဇ္ဈတီ**တိ ယော ပုဂ္ဂလော အတ္တနော ဥပရိ ကုဒ္ဓံ ကုပိတံ ပုဂ္ဂလံ ပဋိကုဇ္ဈတိ၊ တဿေဝ တေန ပဋိကုဇ္ဈနပစ္စက္ကောသနပဋိပ္ပဟရဏာဒိနာ **ပါပိယော** ဣဓလောကေ ဝိညူဂရဟာဒိဝသေန ပရလောကေ နိရယဒုက္ခာဒိဝသေန အဘဒ္ဒကတရံ အကလျာဏတရံ ဟောတိ။ ကုဇ္ဈနေန ပန အကုဒ္ဓဿ[3] ပါပံ ဟောတီတိ ဝတ္တဗ္ဗမေဝ နတ္ထိ။ ကေစိ ပန “ယော အကုဒ္ဓံ ပဋိကုဒ္ဓံ အာရဗ္ဘ ကုဇ္ဈတီ”တိ အတ္ထံ ဝဒန္တိ။ **ကုဒ္ဓံ အပ္ပဋိကုဇ္ဈန္တော**တိ ယော ပန ကုဒ္ဓံ ပုဂ္ဂလံ “အယံ ကုဒ္ဓေါ ကောဓပရေတော”တိ ဉတွာ န ပဋိကုဇ္ဈတိ ခမတိ၊ သော **ဒုဇ္ဇယံ** ကိလေသသင်္ဂါမံ ဇေတိ နာမ။ န ကေဝလံ စဿ ကိလေသသင်္ဂါမဇယော ဧဝ၊ အထ ခေါ ဥဘယဟိတပဋိပတ္တိမ္ပီတိ ဒဿေန္တော အာဟ **“ဥဘိန္နမတ္ထံ။ပ။ ဥပသမ္မတီ”**တိ။ ယော **ပရံ** ပုဂ္ဂလံ **သင်္ကုပိတံ** ကုဒ္ဓံ “ကောဓပရေတော”တိ ဉတွာ တံ မေတ္တာယန္တော အဇ္ဈုပေက္ခန္တော ဝါ

၁-သမုစ္ဆိန္နကောဓဿ ကုတော နာမ ဟေတု ကောဓဿ တဿ ဟဿ (သီ၊ ဣ)
၂-သန္တဋ္ဌာနိယေန (က)
၃-ကုဇ္ဈနေန ပန ကုဒ္ဓဿ (သီ)၊ ကုဇ္ဈန္တေ ပန ကုဒ္ဓဿ (ဣ)

sato sampajāno hutvā **upasammati** khamati na paṭippharati, so **attano ca parassa cā**ti ubhinnaṁ ubhayalokasukhāvahaṁ **atthaṁ** hitaṁ carati.

Ubhinnaṁ tikicchantaṁ tanti taṁ attano ca parassa cāti ubhinnaṁ dvinnaṁ kodhabyādhitikicchāya tikicchantaṁ khamantaṁ puggalaṁ ye janā **dhammassa** ariyācāradhamme akusalā, te bālā "ayaṁ aviddasu yo attānaṁ akkosantassa paharantassa kiñci na karotī"ti maññanti, taṁ tesaṁ ayoniso maññananti adhippāyo. "Tikicchanan"tipi[1] paṭhanti, tikicchanasabhāvanti attho.

Evaṁ therena vuccamānaṁ dhammaṁ sutvā akkosakabrāhmaṇo saṁviggo pasannacitto ca hutvā theraṁ khamāpetvā tasseva santike pabbaji. Thero tassa kammaṭṭhānaṁ dento "imassa mettābhāvanā yuttā"ti mettākammaṭṭhānaṁ datvā kodhapariyuṭṭhānādīsu paccavekkhaṇādividhiṁ[2] dassento **"uppajje te"**ti-ādimāha. Tattha **uppajje te sace**ti sace te kammaṭṭhānaṁ anuyuñjantassa kañci puggalaṁ nissāya ciraparicayo[3] kodho uppajjeyya, tassa vūpasamāya—

> "Ubhatodaṇḍakena cepi bhikkhave kakacena corā ocarakā aṅgamaṅgāni okanteyyuṁ, tatrāpi yo mano padūseyya, na me so tena sāsanakaro"ti[4]—

satthārā vuttaṁ kakacūpamaṁ ovādaṁ āvajjehi[5]. **Uppajje ce rase taṇhā**ti sace te madhurādibhede rase taṇhā abhilāso uppajjeyya, tassa vūpasamāya—

> "Puttamaṁsaṁ jāyampatikā yathā kantāranittharaṇatthameva khādiṁsu, na rasataṇhāya, evaṁ kulaputtopi pabbajito piṇḍapātaṁ paṭisevati -pa- phāsuvihāro cā"ti[6]—

evaṁ vuttaṁ puttamaṁsūpamovādaṁ **sara** anussara.

Sace dhāvati te cittanti ayoniso manasi karoto tava cittaṁ **kāmesu** pañcakāmaguṇesu chandarāgavasena, kāmabhavādīsu **bhavesu** bhavapatthanāvasena sace dhāvati sarati javati. **Khippaṁ nigganha satiyā,**

---

1. Tikicchantītipi (Sī, I)
2. Paccavekkhaṇavidhiṁ (Sī, I)
3. Ciraparicariyo (Sī, I)
4. Ma 1. 181 piṭṭhe.
5. Āvajjeyyāsi (Sī, I)
6. Saṁ 1. 322 piṭṭhe atthato samānaṁ.

သတော သမ္ပဇာနော ဟုတွာ **ဥပသမ္မတိ** ခမတိ န ပဋိပ္ဖရတိ၊ သော **အတ္တနော စ ပရဿ စာ**တိ ဥဘိန္နံ ဥဘယလောကသုခါဝဟံ **အတ္ထံ** ဟိတံ စရတိ။

ဥဘိန္နံ တိကိစ္ဆန္တံ တန္တိ တံ အတ္တနော စ ပရဿ စာတိ ဥဘိန္နံ ဒွိန္နံ ကောဓဗျာဓိတိကိစ္ဆာယ တိကိစ္ဆန္တံ ခမန္တံ ပုဂ္ဂလံ ယေ ဇနာ **ဓမ္မဿ** အရိယာစာရဓမ္မေ အကုသလာ၊ တေ ဗာလာ "အယံ အဝိဒ္ဒသု ယော အတ္တာနံ အက္ကောသန္တဿ ပဟရန္တဿ ကိဉ္စိ န ကရောတီ"တိ မညန္တိ၊ တံ တေသံ အယောနိသော မညနန္တိ အဓိပ္ပါယော။ "တိကိစ္ဆန"န္တိပိ[၁] ပဌန္တိ၊ တိကိစ္ဆနသဘာဝန္တိ အတ္ထော။

ဧဝံ ထေရေန ဝုစ္စမာနံ ဓမ္မံ သုတွာ အက္ကောသကဗြာဟ္မဏော သံဝိဂ္ဂေါ ပသန္နစိတ္တော စ ဟုတွာ ထေရံ ခမာပေတွာ တဿေဝ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိ။ ထေရော တဿ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဒေန္တော "ဣမဿ မေတ္တာဘာဝနာ ယုတ္တာ"တိ မေတ္တာကမ္မဋ္ဌာနံ ဒတွာ ကောဓပရိယုဋ္ဌာနာဒီသု ပစ္စဝေက္ခဏာဒိဝိဓိံ[၂] ဒဿေန္တော "**ဥပ္ပဇ္ဇေ တေ**"တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဥပ္ပဇ္ဇေ တေ သစေ**တိ သစေ တေ ကမ္မဋ္ဌာနံ အနုယုဉ္ဇန္တဿ ကဉ္စိ ပုဂ္ဂလံ နိဿာယ စိရပရိစယော[၃] ကောဓော ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ တဿ ဝူပသမာယ—

> "ဥဘတောဒဏ္ဍကေန စေပိ ဘိက္ခဝေ ကကစေန စောရာ ဩစရကာ အင်္ဂမင်္ဂါနိ ဩကန္တေယျုံ၊ တတြာပိ ယော မနော ပဒူသေယျ၊ န မေ သော တေန သာသနကရော"တိ[၄]—

သတ္ထာရာ ဝုတ္တံ ကကစူပမံ ဩဝါဒံ အာဝဇ္ဇေဟိ[၅]။ **ဥပ္ပဇ္ဇေ စေ ရသေ တဏှာ**တိ သစေ တေ မဓုရာဒိဘေဒေ ရသေ တဏှာ အဘိလာသော ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ တဿ ဝူပသမာယ—

> "ပုတ္တမံသံ ဇာယမ္ပတိကာ ယထာ ကန္တာရနိတ္ထရဏတ္ထမေဝ ခါဒိံသု၊ န ရသတဏှာယ၊ ဧဝံ ကုလပုတ္တောပိ ပဗ္ဗဇိတော ပိဏ္ဍပါတံ ပဋိသေဝတိ။ပ။ ဖာသုဝိဟာရော စာ"တိ[၆]—

ဧဝံ ဝုတ္တံ ပုတ္တမံသူပမောဝါဒံ **သရ** အနုဿရ။

သစေ ဓာဝတိ တေ စိတ္တန္တိ အယောနိသော မနသိ ကရောတော တဝ စိတ္တံ **ကာမေသု** ပဉ္စကာမဂုဏေသု ဆန္ဒရာဂဝသေန, ကာမဘဝါဒီသု **ဘဝေသု** ဘဝပတ္ထနာဝသေန သစေ ဓာဝတိ သရတိ ဇဝတိ။ **ခိပ္ပံ နိဂ္ဂဏှ သတိယာ**၊

၁-တိကိစ္ဆန္တီတိပိ (သီ၊ ဣ)
၂-ပစ္စဝေက္ခဏဝိဓိံ (သီ၊ ဣ)
၃-စိရပရိစရိယော (သီ၊ ဣ)
၄-မ ၁-၁၈၁-ပိဋ္ဌေ။
၅-အာဝဇ္ဇေယျာသိ (သီ၊ ဣ)
၆-သံ ၁-၃၂၂-ပိဋ္ဌေ အတ္ထတော သမာနံ။

kiṭṭhādaṁ viya duppasunti tathā dhāvituṁ adento yathā nāma puriso kiṭṭhādaṁ sassakhādakaṁ duppasuṁ duṭṭhagoṇaṁ yottena thambhe bandhitvā attano vase vatteti, evaṁ satiyā satiyottena samādhithambhe bandhanto khippaṁ sīghameva niggaṇha, yathā kilesavigamena nibbisevanaṁ hoti, tathā damehīti. Keci pana "thero puthujjanova hutvā akkosaṁ adhivāsento tesaṁ manussānaṁ ariyaguṇe pakāsento dhammaṁ kathetvā pacchā dvīhi gāthāhi attānaṁ ovadanto vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ patvā aññaṁ byākaronto imāyeva gāthā abhāsī"ti vadanti.

Brahmadattattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

13. Sirimaṇḍattheragāthāvaṇṇanā

Channa'mativassatīti-ādikā āyasmato Sirimaṇḍattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinitvā imasmiṁ Buddhuppāde Saṁsumāragire[1] brāhmaṇakule nibbattitvā **Sirimaṇḍo**ti laddhanāmo vayappatto Bhesakalāvane[2] Bhagavati viharante Satthāraṁ upasaṅkamitvā dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā laddhūpasampado samaṇadhammaṁ karonto ekasmiṁ uposathadivase pātimokkhuddesaṭṭhāne nisinno nidānuddesassa pariyosāne "āvikatā hissa phāsu hotī"ti Pāḷiyā[3] atthaṁ upadhārento āpannaṁ āpattiṁ anāvikatvā paṭicchādento uparūpari āpattiyo āpajjati, tenassa na phāsu hoti, āvikatvā pana yathādhammaṁ paṭikarontassa phāsu hotīti imamatthaṁ manasi katvā "aho Satthu sāsanaṁ suvisuddhan"ti laddhappasādo tathā uppannaṁ pītiṁ vikkhambhetvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ patvā attano paṭipattiṁ paccavekkhitvā pasannamānaso bhikkhūnaṁ ovādaṁ dento—

447. "Channa'mativassati, vivaṭaṁ nātivassati.
Tasmā channaṁ vivaretha, evaṁ taṁ nātivassati.

1. Suṁsumāragire (Sī, I) 2. Bhesakaḷā vane (Ka) 3. Vi 3. 141 piṭṭhe.

ကိဋ္ဌာဒံ ဝိယ ဒုပ္ပသုန္တိ တထာ ဓာဝိတုံ အဒေန္တော ယထာ နာမ ပုရိသော ကိဋ္ဌာဒံ သဿခါဒကံ ဒုပ္ပသုံ ဒုဋ္ဌဂေါဏံ ယောတ္တေန ထမ္ဘေ ဗန္ဓိတွာ အတ္တနော ဝသေ ဝတ္တေတိ၊ ဧဝံ သတိယာ သတိယောတ္တေန သမာဓိထမ္ဘေ ဗန္ဓန္တော ခိပ္ပံ သီဃမေဝ နိဂ္ဂဏှ၊ ယထာ ကိလေသဝိဂမေန နိဗ္ဗိသေဝနံ ဟောတိ၊ တထာ ဒမေဟီတိ။ ကေစိ ပန "ထေရော ပုထုဇ္ဇနောဝ ဟုတွာ အက္ကောသံ အဓိဝါသေန္တော တေသံ မနုဿာနံ အရိယဂုဏေ ပကာသေန္တော ဓမ္မံ ကထေတွာ ပစ္ဆာ ဒွီဟိ ဂါထာဟိ အတ္တာနံ ဩဝဒန္တော ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပတွာ အညံ ဗျာကရောန္တော ဣမာယေဝ ဂါထာ အဘာသီ"တိ ဝဒန္တိ။

ဗြဟ္မဒတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၃-သိရိမဏ္ဍတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဆန္န'မတိဝဿတီတိအာဒိကာ အာယသ္မတော သိရိမဏ္ဍတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သံသုမာရဂိရေ[၁] ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **သိရိမဏ္ဍော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော ဘေသကလာဝနေ[၂] ဘဂဝတိ ဝိဟရန္တေ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ လဒ္ဓူပသမ္ပဒေါ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တော ဧကသ္မိံ ဥပေါသထဒိဝသေ ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသဋ္ဌာနေ နိသိန္နော နိဒါနုဒ္ဒေသဿ ပရိယောသာနေ "အာဝိကတာ ဟိဿ ဖာသု ဟောတီ"တိ ပါဠိယာ[၃] အတ္ထံ ဥပဓာရေန္တော အာပန္နံ အာပတ္တိံ အနာဝိကတွာ ပဋိစ္ဆာဒေန္တော ဥပရူပရိ အာပတ္တိယော အာပဇ္ဇတိ၊ တေနဿ န ဖာသု ဟောတိ၊ အာဝိကတွာ ပန ယထာဓမ္မံ ပဋိကရောန္တဿ ဖာသု ဟောတီတိ ဣမမတ္ထံ မနသိ ကတွာ "အဟော သတ္ထု သာသနံ သုဝိသုဒ္ဓ"န္တိ လဒ္ဓပ္ပသာဒေါ တထာ ဥပ္ပန္နံ ပီတိံ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပတွာ အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပသန္နမာနသော ဘိက္ခူနံ ဩဝါဒံ ဒေန္တော—

၄၄၇။ "ဆန္န'မတိဝဿတိ၊ ဝိဝဋံ နာတိဝဿတိ။
တသ္မာ ဆန္နံ ဝိဝရေထ၊ ဧဝံ တံ နာတိဝဿတိ။

၁-သုံသုမာရဂိရေ (သီ၊ ဣ) ၂-ဘေသကဠာဝနေ (က) ၃-ဝိ ၃-၁၄၁-ပိဋ္ဌေ။

448. Maccunābbhāhato loko, jarāya parivārito.
Taṇhāsallena otiṇṇo, icchādhūpāyito sadā[1].

449. Maccunābbhāhato loko, parikkhitto jarāya ca.
Haññati niccamattāṇo, pattadaṇḍova takkaro.

450. Āgacchanta'ggikhandhāva, maccu byādhi jarā tayo.
Paccuggantuṁ balaṁ natthi, javo natthi palāyituṁ.

451. Amoghaṁ divasaṁ kayirā, appena bahukena vā.
Yaṁ yaṁ vijahate rattiṁ, tadūnaṁ tassa jīvitaṁ.

452. Carato tiṭṭhato vāpi, āsīnasayanassa vā.
Upeti carimā ratti, na te kālo pamajjitun"ti—

imā gāthā abhāsi.

Tattha **channanti** chāditaṁ yathābhūtaṁ avivaṭaṁ appakāsitaṁ duccaritaṁ. **Ativassatīti** āpattivassañceva kilesavassañca ativiya vassati. Āpattiyā hi chādanaṁ alajjibhāvādinā[2] tādisova, chādanena tato aññathāva[3] punapi tathārūpaṁ tato vā pāpiṭṭhataraṁ āpattiṁ āpajjeyyāti chādanaṁ vassanassa kāraṇaṁ vuttaṁ. **Vivaṭanti** pakāsitaṁ appaṭicchannaṁ. **Nātivassatīti** ettha **atīti** upasaggamattaṁ, na vassatīti[4] attho. Avassanaṁ cettha vuttavipariyāyena veditabbaṁ cittasantānassa visodhitattā. **Tasmāti** vuttamevatthaṁ kāraṇabhāvena paccāmasati, channassa duccaritassa āpattivassādīnaṁ ativassanato vivaṭassa ca avassanatoti attho. **Channaṁ vivarethāti** puthujjanabhāvena chādanādhippāye uppannepi taṁ ananuvattitvā vivaretha āvikareyya, yathādhammaṁ paṭikareyya. **Evanti** vivaraṇena yathādhammaṁ paṭipattiyā. **Tanti** taṁ channaṁ duccaritaṁ. **Nātivassati** āpattivassaṁ kilesavassañca na vassati, suddhante[5] puggalaṁ patiṭṭhapetīti attho.

1. Saṁ 1. 37 piṭṭhepi. 2. Alajjibhāvādīnaṁ (I) 3. Tato naṁ aññaṁ tā ca (Ka)
4. Avassatimeva (I), na vassaticceva (Ka) 5. Sudame (Sī), suddhatte (I)

၄၄၈။ မစ္စုနာဗ္ဘာဟတော လောကော၊ ဇရာယ ပရိဝါရိတော။
တဏှာသလ္လေန ဩတိဏ္ဏော၊ ဣစ္ဆာဓူပါယိတော သဒါ[၁]။

၄၄၉။ မစ္စုနာဗ္ဘာဟတော လောကော၊ ပရိက္ခိတ္တော ဇရာယ စ။
ဟညတိ နိစ္စမတ္တာဏော၊ ပတ္တဒဏ္ဍောဝ တက္ကရော။

၄၅၀။ အာဂစ္ဆန္တ’ဂ္ဂိခန္ဓာဝ၊ မစ္စု ဗျာဓိ ဇရာ တယော။
ပစ္စုဂ္ဂန္တုံ ဗလံ နတ္ထိ၊ ဇဝေါ နတ္ထိ ပလာယိတုံ။

၄၅၁။ အမောဃံ ဒိဝသံ ကယိရာ၊ အပ္ပေန ဗဟုကေန ဝါ။
ယံ ယံ ဝိဇဟတေ ရတ္တိံ၊ တဒူနံ တဿ ဇီဝိတံ။

၄၅၂။ စရတော တိဋ္ဌတော ဝါပိ၊ အာသီနသယနဿ ဝါ။
ဥပေတိ စရိမာ ရတ္တိ၊ န တေ ကာလော ပမဇ္ဇိတု”န္တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဆန္နန္တိ** ဆာဒိတံ ယထာဘူတံ အဝိဝဋံ အပ္ပကာသိတံ ဒုစ္စရိတံ။ **အတိဝဿတီတိ** အာပတ္တိဝဿဉ္စေဝ ကိလေသဝဿဉ္စ အတိဝိယ ဝဿတိ။ အာပတ္တိယာ ဟိ ဆာဒနံ အလဇ္ဇိဘာဝါဒိနာ[၂] တာဒိသောဝ၊ ဆာဒနေန တတော အညထာဝ[၃] ပုနပိ တထာရူပံ တတော ဝါ ပါပိဋ္ဌတရံ အာပတ္တိံ အာပဇ္ဇေယျာတိ ဆာဒနံ ဝဿနဿ ကာရဏံ ဝုတ္တံ။ **ဝိဝဋန္တိ** ပကာသိတံ အပ္ပဋိစ္ဆန္နံ။ **နာတိဝဿတီတိ** ဧတ္ထ **အတီတိ** ဥပသဂ္ဂမတ္တံ၊ န ဝဿတီတိ[၄] အတ္ထော။ အဝဿနံ စေတ္ထ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန ဝေဒိတဗ္ဗံ စိတ္တသန္တာနဿ ဝိသောဓိတတ္တာ။ **တသ္မာတိ** ဝုတ္တမေဝတ္ထံ ကာရဏဘာဝေန ပစ္စာမသတိ၊ ဆန္နဿ ဒုစ္စရိတဿ အာပတ္တိဝဿာဒီနံ အတိဝဿနတော ဝိဝဋဿ စ အဝဿနတောတိ အတ္ထော။ **ဆန္နံ ဝိဝရေထာတိ** ပုထုဇ္ဇနဘာဝေန ဆာဒနာဓိပ္ပါယေ ဥပ္ပန္နေပိ တံ အနနုဝတ္တိတွာ ဝိဝရေထ အာဝိကရေယျ၊ ယထာဓမ္မံ ပဋိကရေယျ။ **ဧဝန္တိ** ဝိဝရဏေန ယထာဓမ္မံ ပဋိပတ္တိယာ။ **တန္တိ** တံ ဆန္နံ ဒုစ္စရိတံ။ **နာတိဝဿတိ** အာပတ္တိဝဿံ ကိလေသဝဿဉ္စ န ဝဿတိ၊ သုဒ္ဓန္တေ[၅] ပုဂ္ဂလံ ပတိဋ္ဌပေတီတိ အတ္ထော။

၁-သံ ၁-၃၇-ပိဋ္ဌေပိ။ ၂-အလဇ္ဇိဘာဝါဒိနံ (ဣ) ၃-တတော နံ အညံ တာ စ (က)
၄-အဝဿတိမေဝ (ဣ)၊ န ဝဿတိစ္စေဝ (က) ၅-သုဒမေ (သီ)၊ သုဒ္ဓတ္တေ (ဣ)

Idāni "ekaṁsena sīghaṁyeva ca attā sodhetabbo, appamādo kātabbo"ti tassa kāraṇaṁ saṁvegavatthuṁ dassento "**maccunābbhāhato loko**"ti-ādimāha. Tattha **maccunābbhāhato loko**ti ayaṁ sabbopi sattaloko coro viya coraghātakena, sabbavaṭṭanipātinā[1] maccunā maraṇena abhihato, na tassa hatthato muccati. **Jarāya parivārito**ti ayaṁ loko uppādato uddhaṁ maraṇūpanayanarasāya jarāya parivārito ajjhotthaṭo, jarāsaṅghātaparimukko[2]ti attho. **Taṇhāsallena otiṇṇo**ti sarīrassa anto nimuggena visapītakhurappena viya upādānalakkhaṇena taṇhāsaṅkhātena sallena otiṇṇo hadayabbhantare ogāḷho. Taṇhā hi pīḷājananato anto tudanato duruddhārato ca "sallo"ti vuccati. **Icchādhūpāyito**ti ārammaṇābhipatthanalakkhaṇāya icchāya santāpito. Taṁ visayaṁ[3] icchanto hi puggalo yadicchitaṁ visayaṁ labhanto vā alabhanto vā tāya eva anudahanalakkhaṇāya icchāya santatto pariḷāhappatto hoti. **Sadā**ti sabbakālaṁ, idañca padaṁ sabbapadesu yojetabbaṁ.

Parikkhitto jarāya cāti na kevalaṁ maccunā abbhāhatoyeva, atha kho jarāya ca parikkhitto. Jarāya samavaruddho jarāpākāraparikkhitto, na taṁ samatikkamatīti attho. **Haññati niccamattāṇo**ti atāṇo asaraṇo hutvā niccakālaṁ jarāmaraṇehi haññati vibādhīyati. Yathā kiṁ? **Pattadaṇḍova takkaro** yathā takkaro coro katāparādho vajjhappatto atāṇo rājāṇāya haññati, evamayaṁ loko jarāmaraṇehīti dasseti.

Āgacchanta'ggikhandhāvāti mahāvane ḍayhamāne taṁ abhibhavantā mahantā aggikkhandhā viya maccu byādhi jarāti ime tayo anudahanaṭṭhena aggikkhandhā imaṁ sattalokaṁ abhibhavantā āgacchanti, tesaṁ pana paṭibalo hutvā **paccuggantuṁ** abhibhavituṁ **balaṁ** ussāho natthi imassa lokassa, **javo natthi palāyituṁ** javantesu ajjhottharantesu yattha te nābhibhavanti, piṭṭhiṁ dassetvā tato palāyitumpi imassa lokassa jaṅghājavo[4] natthi,

1. Sabbāvatthanipātinā (Sī), sabbavatthunipātinā (Ka)
2. Jarāsaṅghātaparimutto (I), ...paripuṇṇo (Ka)
3. Taṁ taṁ visayaṁ (Sī, I)
4. Jaṅghā vā (Sī, I)

ဣဒါနိ "ဧကံသေန သီဃံယေဝ စ အတ္တာ သောဓေတဗ္ဗော၊ အပ္ပမာဒေါ ကာတဗ္ဗော"တိ တဿ ကာရဏံ သံဝေဂဝတ္ထုံ ဒဿေန္တော "**မစ္စုနာဗ္ဘာဟတော လောကော**"တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **မစ္စုနာဗ္ဘာဟတော လောကော**တိ အယံ သဗ္ဗောပိ သတ္တလောကော စောရော ဝိယ စောရဃာတကေန, သဗ္ဗဝဋ္ဋနိပါတိနာ[1] မစ္စုနာ မရဏေန အဘိဟတော၊ န တဿ ဟတ္ထတော မုစ္စတိ။ **ဇရာယ ပရိဝါရိတော**တိ အယံ လောကော ဥပ္ပါဒတော ဥဒ္ဓံ မရဏူပနယနရသာယ ဇရာယ ပရိဝါရိတော အဇ္ဈောတ္ထဋော၊ ဇရာသင်္ဃာတပရိမုက္ကော[2]တိ အတ္ထော။ **တဏှာသလ္လေန ဩတိဏ္ဏော**တိ သရီရဿ အန္တော နိမုဂ္ဂေန ဝိသပီတခုရပ္ပေန ဝိယ ဥပါဒါနလက္ခဏေန တဏှာသင်္ခါတေန သလ္လေန ဩတိဏ္ဏော ဟဒယဗ္ဘန္တရေ ဩဂါဠှော။ တဏှာ ဟိ ပီဠာဇနနတော အန္တော တုဒနတော ဒုရုဒ္ဓါရတော စ "သလ္လော"တိ ဝုစ္စတိ။ **ဣစ္ဆာဓူပါယိတော**တိ အာရမ္မဏာဘိပတ္ထနလက္ခဏာယ ဣစ္ဆာယ သန္တာပိတော။ တံ ဝိသယံ[3] ဣစ္ဆန္တော ဟိ ပုဂ္ဂလော ယဒိစ္ဆိတံ ဝိသယံ လဘန္တော ဝါ အလဘန္တော ဝါ တာယ ဧဝ အနုဒဟနလက္ခဏာယ ဣစ္ဆာယ သန္တတ္တော ပရိဠာဟပ္ပတ္တော ဟောတိ။ **သဒါ**တိ သဗ္ဗကာလံ၊ ဣဒဉ္စ ပဒံ သဗ္ဗပဒေသု ယောဇေတဗ္ဗံ။

ပရိက္ခိတ္တော ဇရာယ စာတိ န ကေဝလံ မစ္စုနာ အဗ္ဘာဟတောယေဝ၊ အထ ခေါ ဇရာယ စ ပရိက္ခိတ္တော။ ဇရာယ သမဝရုဒ္ဓေါ ဇရာပါကာရပရိက္ခိတ္တော၊ န တံ သမတိက္ကမတီတိ အတ္ထော။ **ဟညတိ နိစ္စမတ္တာဏော**တိ အတာဏော အသရဏော ဟုတွာ နိစ္စကာလံ ဇရာမရဏေဟိ ဟညတိ ဝိဗာဓီယတိ။ ယထာ ကိံ? **ပတ္တဒဏ္ဍောဝ တက္ကရော** ယထာ တက္ကရော စောရော ကတာပရာဓော ဝဇ္ဈပ္ပတ္တော အတာဏော ရာဇာဏာယ ဟညတိ၊ ဧဝမယံ လောကော ဇရာမရဏေဟီတိ ဒဿေတိ။

အာဂစ္ဆန္တ'ဂ္ဂိခန္ဓာဝါတိ မဟာဝနေ ဍယှမာနေ တံ အဘိဘဝန္တာ မဟန္တာ အဂ္ဂိက္ခန္ဓာ ဝိယ မစ္စု ဗျာဓိ ဇရာတိ ဣမေ တယော အနုဒဟနဋ္ဌေန အဂ္ဂိက္ခန္ဓာ ဣမံ သတ္တလောကံ အဘိဘဝန္တာ အာဂစ္ဆန္တိ၊ တေသံ ပန ပဋိဗလော ဟုတွာ **ပစ္စုဂ္ဂန္တုံ** အဘိဘဝိတုံ **ဗလံ** ဥဿာဟော နတ္ထိ ဣမဿ လောကဿ၊ **ဇဝေါ နတ္ထိ ပလာယိတုံ** ဇဝန္တေသု အဇ္ဈောတ္ထရန္တေသု ယတ္ထ တေ နာဘိဘဝန္တိ၊ ပိဋ္ဌိံ ဒဿေတွာ တတော ပလာယိတုမ္ပိ ဣမဿ လောကဿ ဇင်္ဃာဇဝေါ[4] နတ္ထိ၊

၁- သဗ္ဗာဝတ္ထနိပါတိနာ (သီ)၊ သဗ္ဗဝတ္ထုနိပါတိနာ (က)
၂- ဇရာသင်္ဃာတပရိမုတ္တော (ဣ)၊ ....ပရိပုဏ္ဏော (က)
၃- တံ တံ ဝိသယံ (သီ၊ ဣ)
၄- ဇင်္ဃာ ဝါ (သီ၊ ဣ)

evaṁ attanā asamattho māyādīhi upāyehi appaṭikāre tividhe balavati paccāmitte niccupaṭṭhite kiṁ kātabbanti ce? **Amoghaṁ divasaṁ kayirā, appena bahukena vā**ti appena antamaso gaddūhanamattampi kālaṁ pavattitena bahukena vā sakalaṁ ahorattaṁ pavattitena vipassanāmanasikārena amoghaṁ avañjhaṁ divasaṁ kareyya, yasmā **yaṁ yaṁ vijahate rattiṁ, tadūnaṁ tassa jīvitaṁ** ayaṁ satto yaṁ yaṁ rattiṁ vijahati nāseti[1] khepeti, tadūnaṁ tena ūnaṁ tassa sattassa jīvitaṁ hoti, etena rattikkhayo nāma jīvitakkhayo tassa anivattanatoti dasseti. Tenāha—

“Yamekarattiṁ paṭhamaṁ, gabbhe vasati māṇavo.
Abbhuṭṭhitova so yāti[2], sa gacchaṁ na nivattatī”ti[3].

Na kevalaṁ rattivaseneva, atha kho iriyāpathavasenāpi jīvitakkhayo upadhāretabboti āha **“carato”**ti-ādi. **Carato**ti gacchantassa. **Tiṭṭhato**ti ṭhitaṁ kappentassa. **Āsīnasayanassa vā**ti āsīnassa sayanassa vā, nisinnassa nipajjantassa vāti attho. “Āsīdanan”tipi paṭhanti, tattha sāmi-atthe upayogavacanaṁ daṭṭhabbaṁ. **Upeti carimā rattī**ti carimakacittasahitā ratti upagacchati, rattiggahaṇañcettha desanāsīsamattaṁ. Gamanādīsu yena kenaci iriyāpathena samaṅgībhūtassa carimakāloyeva, tenevassa iriyāpathakkhaṇā jīvitaṁ khepetvā eva gacchanti, tasmā **na te kālo pamajjituṁ** nāyaṁ tuyhaṁ pamādaṁ āpajjituṁ kālo “imasmiṁ nāma kāle maraṇaṁ na hotī”ti aviditattā. Vuttaṁ hi—

“Animittamanaññātaṁ, maccānaṁ idha jīvitaṁ.
Kasirañca parittañca, tañca dukkhena saṁyutan”ti[4].

Tasmā evaṁ attānaṁ ovaditvā appamattena tīsu sikkhāsu anuyogo kātabboti adhippāyo.

Sirimaṇḍattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Viharate atināmeti (Sī, I)
2. Sayati (Sī, I)
3. Khu 5. 353 piṭṭhe.
4. Khu 1. 371 piṭṭhe.

ဧဝံ အတ္တနာ အသမတ္ထော မာယာဒီဟိ ဥပါယေဟိ အပ္ပဋိကာရေ တိဝိဓေ ဗလဝတိ ပစ္စာမိတ္တေ နိစ္စုပဋ္ဌိတေ ကိံ ကာတဗ္ဗန္တိ စေ? **အမောဃံ ဒိဝသံ ကယိရာ၊ အပ္ပေန ဗဟုကေန ဝါ**တိ အပ္ပေန အန္တမသော ဂဒ္ဒူဟနမတ္တမ္ပိ ကာလံ ပဝတ္တိတေန ဗဟုကေန ဝါ သကလံ အဟောရတ္တံ ပဝတ္တိတေန ဝိပဿနာမနသိကာရေန အမောဃံ အဝဉ္ဈံ ဒိဝသံ ကရေယျ၊ ယသ္မာ **ယံ ယံ ဝိဇဟတေ ရတ္တိံ၊ တဒူနံ တဿ ဇီဝိတံ** အယံ သတ္တော ယံ ယံ ရတ္တိံ ဝိဇဟတိ နာသေတိ[၁] ခေပေတိ၊ တဒူနံ တေန ဦနံ တဿ သတ္တဿ ဇီဝိတံ ဟောတိ၊ ဧတေန ရတ္တိက္ခယော နာမ ဇီဝိတက္ခယော တဿ အနိဝတ္တနတောတိ ဒဿေတိ။ တေနာဟ—

“ယမေကရတ္တိံ ပဌမံ၊ ဂဗ္ဘေ ဝသတိ မာဏဝေါ။
အဗ္ဘုဋ္ဌိတောဝ သော ယာတိ[၂]၊ သ ဂစ္ဆံ န နိဝတ္တတီ”တိ[၃]။

န ကေဝလံ ရတ္တိဝသေနေဝ၊ အထ ခေါ ဣရိယာပထဝသေနာပိ ဇီဝိတက္ခယော ဥပဓာရေတဗ္ဗောတိ အာဟ “**စရတော**”တိအာဒိ။ **စရတော**တိ ဂစ္ဆန္တဿ။ **တိဋ္ဌတော**တိ ဌိတံ ကပ္ပေန္တဿ။ **အာသီနသယနဿ ဝါ**တိ အာသီနဿ သယနဿ ဝါ၊ နိသိန္နဿ နိပဇ္ဇန္တဿ ဝါတိ အတ္ထော။ “အာသီဒန”န္တိပိ ပဌန္တိ၊ တတ္ထ သာမိအတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **ဥပေတိ စရိမာ ရတ္တီ**တိ စရိမကစိတ္တသဟိတာ ရတ္တိ ဥပဂစ္ဆတိ၊ ရတ္တိဂ္ဂဟဏဉ္စေတ္ထ ဒေသနာသီသမတ္တံ။ ဂမနာဒီသု ယေန ကေနစိ ဣရိယာပထေန သမင်္ဂီဘူတဿ စရိမကာလောယေဝ၊ တေနေဝဿ ဣရိယာပထက္ခဏာ ဇီဝိတံ ခေပေတွာ ဧဝ ဂစ္ဆန္တိ၊ တသ္မာ **န တေ ကာလော ပမဇ္ဇိတုံ** နာယံ တုယှံ ပမာဒံ အာပဇ္ဇိတုံ ကာလော “ဣမသ္မိံ နာမ ကာလေ မရဏံ န ဟောတီ”တိ အဝိဒိတတ္တာ။ ဝုတ္တံ ဟိ—

“အနိမိတ္တမနညာတံ၊ မစ္စာနံ ဣဓ ဇီဝိတံ။
ကသိရဉ္စ ပရိတ္တဉ္စ၊ တဉ္စ ဒုက္ခေန သံယုတ”န္တိ[၄]။

တသ္မာ ဧဝံ အတ္တာနံ ဩဝဒိတွာ အပ္ပမတ္တေန တီသု သိက္ခာသု အနုယောဂေါ ကာတဗ္ဗောတိ အဓိပ္ပါယော။

သိရိမဏ္ဍတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁- ဝိဟရတေ အတိနာမေတိ (သီ၊ ဣ)
၂- သယတိ (သီ၊ ဣ)
၃- ခု ၅-၃၅၃-ပိဋ္ဌေ။
၄- ခု ၁-၃၇၁-ပိဋ္ဌေ။

14. Sabbakāmittheragāthāvaṇṇanā

Dvipādakoti-ādikā āyasmato Sabbakāmittherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarassa Bhagavato sāsane uppannaṁ abbudaṁ sodhetvā paṭipākatikaṁ ṭhapentaṁ ekaṁ theraṁ disvā “ahampi anāgate ekassa Buddhassa sāsane abbudaṁ sodhetvā paṭipākatikaṁ ṭhapetuṁ samattho bhaveyyan”ti patthanaṁ paṭṭhapetvā tadanurūpāni puññāni katvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde aparinibbute eva Bhagavati Vesāliyaṁ khattiyakule nibbattitvā **Sabbakāmo**ti laddhanāmo vayappatto ñātakehi dārapariggahaṁ kārito nissaraṇajjhāsayatāya gharāvāsaṁ jigucchanto Dhammabhaṇḍāgārikassa santike pabbajitvā samaṇadhammaṁ karonto upajjhāyena saddhiṁ Vesāliṁ upagato ñātigharaṁ agamāsi. Tattha naṁ purāṇadutiyikā pativiyogadukkhitā kisā dubbaṇṇā analaṅkatā kiliṭṭhavatthanivasanā vanditvā rodamānā ekamantaṁ aṭṭhāsi, taṁ disvā therassa karuṇāpurassaraṁ mettaṁ upaṭṭhāpayato anubhūtārammaṇe ayonisomanasikāravasena sahasā kileso uppajji.

So tena kasāhi tāḷito ājānīyo viya sañjātasaṁvego tāvadeva susānaṁ gantvā asubhanimittaṁ uggahetvā tattha paṭiladdhajhānaṁ pādakaṁ katvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Athassa sasuro alaṅkatapaṭiyattaṁ dhītaraṁ ādāya mahatā parivārena naṁ uppabbājetukāmo vihāraṁ agamāsi. Thero tassā adhippāyaṁ ñatvā attano kāmesu virattabhāvaṁ sabbattha ca anupalittataṁ pakāsento—

453. “Dvipādakoyaṁ asuci, duggandho parihīrati.
Nānākuṇapaparipūro, vissavanto tato tato.

454. Migaṁ nilīnaṁ kūṭena, baḷiseneva ambujaṁ.
Vānaraṁ viya lepena, bādhayanti puthujjanaṁ.

455. Rūpā saddā rasā gandhā, phoṭṭhabbā ca manoramā.
Pañca kāmaguṇā ete, itthirūpasmi dissare.

456. Ye etā upasevanti, rattacittā puthujjanā.
Vaḍḍhenti kaṭasiṁ ghoraṁ, ācinanti punabbhavaṁ.

၁၄-သဗ္ဗကာမိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဒွိပါဒကောတိအာဒိကာ အာယသ္မတော သဗ္ဗကာမိတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော သာသနေ ဥပ္ပန္နံ အဗ္ဗုဒံ သောဓေတွာ ပဋိပါကတိကံ ဌပေန္တံ ဧကံ ထေရံ ဒိသွာ “အဟမ္ပိ အနာဂတေ ဧကဿ ဗုဒ္ဓဿ သာသနေ အဗ္ဗုဒံ သောဓေတွာ ပဋိပါကတိကံ ဌပေတုံ သမတ္ထော ဘဝေယျ”န္တိ ပတ္ထနံ ပဋ္ဌပေတွာ တဒနုရူပါနိ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ အပရိနိဗ္ဗုတေ ဧဝ ဘဂဝတိ ဝေသာလိယံ ခတ္တိယကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **သဗ္ဗကာမော**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော ဉာတကေဟိ ဒါရပရိဂ္ဂဟံ ကာရိတော နိဿရဏဇ္ဈာသယတာယ ဃရာဝါသံ ဇိဂုစ္ဆန္တော ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တော ဥပဇ္ဈာယေန သဒ္ဓိံ ဝေသာလိံ ဥပဂတော ဉာတိဃရံ အဂမာသိ။ တတ္ထ နံ ပုရာဏဒုတိယိကာ ပတိဝိယောဂဒုက္ခိတာ ကိသာ ဒုဗ္ဗဏ္ဏာ အနလင်္ကတာ ကိလိဋ္ဌဝတ္ထနိဝသနာ ဝန္ဒိတွာ ရောဒမာနာ ဧကမန္တံ အဋ္ဌာသိ၊ တံ ဒိသွာ ထေရဿ ကရုဏာပုရဿရံ မေတ္တံ ဥပဋ္ဌာပယတော အနုဘူတာရမ္မဏေ အယောနိသောမနသိကာရဝသေန သဟသာ ကိလေသော ဥပ္ပဇ္ဇိ။

သော တေန ကသာဟိ တာဠိတော အာဇာနီယော ဝိယ သဉ္ဇာတသံဝေဂေါ တာဝဒေဝ သုသာနံ ဂန္တွာ အသုဘနိမိတ္တံ ဥဂ္ဂဟေတွာ တတ္ထ ပဋိလဒ္ဓဇ္ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ အထဿ သသုရော အလင်္ကတပဋိယတ္တံ ဓီတရံ အာဒါယ မဟတာ ပရိဝါရေန နံ ဥပ္ပဗ္ဗာဇေတုကာမော ဝိဟာရံ အဂမာသိ။ ထေရော တဿာ အဓိပ္ပါယံ ဉတွာ အတ္တနော ကာမေသု ဝိရတ္တဘာဝံ သဗ္ဗတ္ထ စ အနုပလိတ္တတံ ပကာသေန္တော—

၄၅၃။ “ဒွိပါဒကောယံ အသုစိ၊ ဒုဂ္ဂန္ဓော ပရိဟီရတိ။
နာနာကုဏပပရိပူရော၊ ဝိဿဝန္တော တတော တတော။

၄၅၄။ မိဂံ နိလီနံ ကူဋေန၊ ဗဠိသေနေဝ အမ္ဗုဇံ။
ဝါနရံ ဝိယ လေပေန၊ ဗာဓယန္တိ ပုထုဇ္ဇနံ။

၄၅၅။ ရူပါ သဒ္ဒါ ရသာ ဂန္ဓာ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာ စ မနောရမာ။
ပဉ္စ ကာမဂုဏာ ဧတေ၊ ဣတ္ထိရူပသ္မိ ဒိဿရေ။

၄၅၆။ ယေ ဧတာ ဥပသေဝန္တိ၊ ရတ္တစိတ္တာ ပုထုဇ္ဇနာ။
ဝဍ္ဎေန္တိ ကဋသိံ ဃောရံ၊ အာစိနန္တိ ပုနဗ္ဘဝံ။

457. Yo cetā parivajjeti, sappasseva padā siro.
So'maṁ visattikaṁ loke, sato samativattati.

458. Kāmesvādīnavaṁ disvā, nekkhammaṁ daṭṭhu khemato.
Nissaṭo sabbakāmehi, patto me āsavakkhayo"ti—

imā gāthā abhāsi.

Tattha **dvipādako**ti yadipi apādakādayopi kāyā asucīyeva, adhikāravasena pana ukkaṭṭhaparicchedena vā evaṁ vuttaṁ. Yasmā vā aññe asucibhūtāpi kāyā loṇambilādīhi abhisaṅkharitvā manussānaṁ bhojanepi upanīyanti, na pana manussakāyo. Tasmā asucitarasabhāvamassa dassento "dvipādako"ti āha. **Ayan**ti tadā upaṭṭhitaṁ itthirūpaṁ sandhāyāha. **Asucī**ti asuci eva, na ettha kiñcipi sucīti attho. **Duggandho parihīratī**ti duggandho samāno pupphagandhādīhi saṅkharitvā pariharīyati. **Nānākuṇapaparipūro**ti kesādi-anekappakārakuṇapabharito. **Vissavanto tato tato**ti pupphagandhādīhissa jegucchabhāvaṁ paṭicchādetuṁ vāyamantānampi taṁ vāyāmaṁ nipphalaṁ katvā navahi dvārehi kheḷasiṅghāṇikādīni lomakūpehi ca sedajallikaṁ vissavantoyeva parihīratīti sambandho.

Evaṁ jegucchopi samāno cāyaṁ kāyo kūṭādīhi viya migādike attano rūpādīhi andhaputhujjane vañcetiyevāti dassento "**migan**"ti-ādimāha. Tattha **migaṁ nilīnaṁ kūṭenā**ti pāsavākarādinā[1] kūṭena nilīnaṁ paṭicchannaṁ katvā migaṁ viya nesādo. Vakkhamāno hi **iva**-saddo idhāpi ānetvā yojetabbo. **Baḷiseneva ambujan**ti ambujaṁ macchaṁ āmisabaddhena baḷisena viya bāḷisiko. **Vānaraṁ viya lepenā**ti rukkhasilādīsu pakkhittena makkaṭalepena makkaṭaṁ viya migaluddo andhaputhujjanaṁ vañcento bādhentīti.

Ke pana bādhentīti āha "**rūpā saddā**"ti-ādi. Rūpādayo hi pañca kāmakoṭṭhāsā visesato visabhāgavatthusannissayā vipallāsūpanissayena ayonisomanasikārena parikkhittānaṁ andhaputhujjanānaṁ mano ramento kilesavatthutāya anatthāvahabhāvato te bādhenti nāma. Tena vuttaṁ "**rūpā saddā -pa- itthirūpasmi dissare**"ti.

1. Jālavākārādinā (Sī), pāsavākurādinā (Ka)

၄၅၇။ ယော စေတာ ပရိဝဇ္ဇေတိ၊ သပ္ပဿေဝ ပဒါ သိရော။
သော'မံ ဝိသတ္တိကံ လောကေ၊ သတော သမတိဝတ္တတိ။

၄၅၈။ ကာမေသွာဒီနဝံ ဒိသွာ၊ နေက္ခမ္မံ ဒဋ္ဌု ခေမတော။
နိဿဋော သဗ္ဗကာမေဟိ၊ ပတ္တော မေ အာသဝက္ခယော"တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဒွိပါဒကော**တိ ယဒိပိ အပါဒကာဒယောပိ ကာယာ အသုစီယေဝ၊ အဓိကာရဝသေန ပန ဥက္ကဋ္ဌပရိစ္ဆေဒေန ဝါ ဧဝံ ဝုတ္တံ။ ယသ္မာ ဝါ အညေ အသုစိဘူတာပိ ကာယာ လောဏမ္ဗိလာဒီဟိ အဘိသင်္ခရိတွာ မနုဿာနံ ဘောဇနေပိ ဥပနီယန္တိ၊ န ပန မနုဿကာယော။ တသ္မာ အသုစိတရသဘာဝမဿ ဒဿေန္တော "ဒွိပါဒကော"တိ အာဟ။ **အယ**န္တိ တဒါ ဥပဋ္ဌိတံ ဣတ္ထိရူပံ သန္ဓာယာဟ။ **အသုစီ**တိ အသုစိ ဧဝ၊ န ဧတ္ထ ကိဉ္စိပိ သုစီတိ အတ္ထော။ **ဒုဂ္ဂန္ဓော ပရိဟီရတီ**တိ ဒုဂ္ဂန္ဓော သမာနော ပုပ္ဖဂန္ဓာဒီဟိ သင်္ခရိတွာ ပရိဟရီယတိ။ **နာနာကုဏပပရိပူရော**တိ ကေသာဒိအနေကပ္ပကာရကုဏပဘရိတော။ **ဝိဿဝန္တော တတော တတော**တိ ပုပ္ဖဂန္ဓာဒီဟိဿ ဇေဂုစ္ဆဘာဝံ ပဋိစ္ဆာဒေတုံ ဝါယမန္တာနမ္ပိ တံ ဝါယာမံ နိပ္ဖလံ ကတွာ နဝဟိ ဒွါရေဟိ ခေဠသိင်္ဃာဏိကာဒီနိ လောမကူပေဟိ စ သေဒဇလ္လိကံ ဝိဿဝန္တောယေဝ ပရိဟီရတီတိ သမ္ဗန္ဓော။

ဧဝံ ဇေဂုစ္ဆောပိ သမာနော စာယံ ကာယော ကူဋာဒီဟိ ဝိယ မိဂါဒိကေ အတ္တနော ရူပါဒီဟိ အန္ဓပုထုဇ္ဇနေ ဝဉ္စေတိယေဝါတိ ဒဿေန္တော "**မိဂ**"န္တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **မိဂံ နိလီနံ ကူဋေနာ**တိ ပါသဝါကရာဒိနာ[1] ကူဋေန နိလီနံ ပဋိစ္ဆန္နံ ကတွာ မိဂံ ဝိယ နေသာဒေါ။ ဝက္ခမာနော ဟိ **ဣဝ**-သဒ္ဒေါ ဣဓာပိ အာနေတွာ ယောဇေတဗ္ဗော။ **ဗဠိသေနေဝ အမ္ဗုဇ**န္တိ အမ္ဗုဇံ မစ္ဆံ အာမိသဗဒ္ဓေန ဗဠိသေန ဝိယ ဗာဠိသိကော။ **ဝါနရံ ဝိယ လေပေနာ**တိ ရုက္ခသိလာဒီသု ပက္ခိတ္တေန မက္ကဋလေပေန မက္ကဋံ ဝိယ မိဂလုဒ္ဒေါ အန္ဓပုထုဇ္ဇနံ ဝဉ္စေန္တော ဗာဓေန္တီတိ။

ကေ ပန ဗာဓေန္တီတိ အာဟ "**ရူပါ သဒ္ဒါ**"တိအာဒိ။ ရူပါဒယော ဟိ ပဉ္စ ကာမကောဋ္ဌာသာ ဝိသေသတော ဝိသဘာဂဝတ္ထုသန္နိဿယာ ဝိပလ္လာသူပနိဿယေန အယောနိသောမနသိကာရေန ပရိက္ခိတ္တာနံ အန္ဓပုထုဇ္ဇနာနံ မနော ရမေန္တော ကိလေသဝတ္ထုတာယ အနတ္ထာဝဟဘာဝတော တေ ဗာဓေန္တိ နာမ။ တေန ဝုတ္တံ "**ရူပါ သဒ္ဒါ။ပ။ ဣတ္ထိရူပသ္မိံ ဒိဿရေ**"တိ။

၁-ဇာလဝါကာရာဒိနာ (သီ)၊ ပါသဝါကုရာဒိနာ (က)

Itthiggahaṇaṁ cettha adhikāravasena katanti veditabbaṁ. Tenevāha “**ye etā upasevantī**”ti-ādi. Tassattho—**ye** puthujjanā **etā**-itthiyo **rattacittā** rāgābhibhūtacittā upabhogavatthusaññāya upasevanti. **Vaḍḍhenti kaṭasiṁ ghoran**ti te jāti-ādīhi nirayādīhi ca ghoraṁ bhayānakaṁ andhabālehi abhiramitabbato kaṭasisaṅkhātaṁ saṁsāraṁ punappunaṁ uppattimaraṇādinā vaḍḍhenti. Tenāha “**ācinanti punabbhavan**”ti.

Yo cetāti yo pana puggalo etā itthiyo tattha chandarāgassa vikkhambhanena vā samucchindanena vā attano pādena sappassa siraṁ viya parivajjeti, so sabbaṁ lokaṁ visajitvā ṭhitattā loke visattikāsaṅkhātaṁ taṇhaṁ sato hutvā samativattati.

Kāmesvādīnavaṁ disvāti “aṭṭhikaṅkalūpamā kāmā bahudukkhā bahupāyāsā”ti-ādinā[1] vatthukāmesu kilesakāmesu anekākāravokāraṁ ādīnavaṁ dosaṁ disvā. **Nekkhammaṁ daṭṭhu khemato**ti kāmehi bhavehi ca nikkhantabhāvato nekkhammaṁ pabbajjaṁ nibbānañca khemato anupaddavato daṭṭhu disvā. **Sabbakāmehi**pi tebhūmakadhammehi **nissaṭo** visaṁyutto. Sabbepi tebhūmakā dhammā kāmanīyaṭṭhena kāmā, tehi ca thero visaṁyutto. Tenāha “**patto me āsavakkhayo**”ti.

Evaṁ thero ādito pañcahi gāthāhi dhammaṁ kathetvā chaṭṭhagāthāya aññaṁ byākāsi. Taṁ sutvā sasuro “ayaṁ sabbattha anupalitto, na sakkā imaṁ kāmesu patāretun”ti yathāgatamaggeneva gato. Theropi vassasataparinibbute Bhagavati upasampadāya vīsavassasatiko pathabyā thero hutvā Vesālikehi vajjiputtehi uppāditaṁ sāsanassa abbudaṁ sodhetvā dutiyaṁ dhammasaṅgītiṁ saṅgāyitvā “anāgate dhammāsokakāle uppajjanakaṁ abbudaṁ sodhehī”ti tissamahābrahmānaṁ āṇāpetvā anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi.

Sabbakāmittheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Chakkanipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Vi 2. 175; Vi 4. 69; Ma 1. 182 piṭṭhesu.

ဣတ္ထိဂ္ဂဟဏံ စေတ္ထ အဓိကာရဝသေန ကတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တေနေဝါဟ “**ယေ ဧတာ ဥပသေဝန္တီ**”တိအာဒိ။ တဿတ္ထော—**ယေ** ပုထုဇ္ဇနာ **ဧတာ** ဣတ္ထိယော **ရတ္တစိတ္တာ** ရာဂါဘိဘူတစိတ္တာ ဥပဘောဂဝတ္ထုသညာယ ဥပသေဝန္တိ။ **ဝဍ္ဎေန္တိ ကဋသိံ ဃောရန္တိ** တေ ဇာတိအာဒီဟိ နိရယာဒီဟိ စ ဃောရံ ဘယာနကံ အန္ဓဗာလေဟိ အဘိရမိတဗ္ဗတော ကဋသိသင်္ခါတံ သံသာရံ ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပတ္တိမရဏာဒိနာ ဝဍ္ဎေန္တိ။ တေနာဟ “**အာစိနန္တိ ပုနဗ္ဘဝ**”န္တိ။

ယော စေတာတိ ယော ပန ပုဂ္ဂလော ဧတာ ဣတ္ထိယော တတ္ထ ဆန္ဒရာဂဿ ဝိက္ခမ္ဘနေန ဝါ သမုစ္ဆိန္ဒနေန ဝါ အတ္တနော ပါဒေန သပ္ပဿ သိရံ ဝိယ ပရိဝဇ္ဇေတိ၊ သော သဗ္ဗံ လောကံ ဝိသဇိတွာ ဌိတတ္တာ လောကေ ဝိသတ္တိကာသင်္ခါတံ တဏှံ သတော ဟုတွာ သမတိဝတ္တတိ။

ကာမေသွာဒီနဝံ ဒိသွာတိ “အဋ္ဌိကင်္ကလူပမာ ကာမာ ဗဟုဒုက္ခာ ဗဟုပါယာသာ”တိအာဒိနာ[1] ဝတ္ထုကာမေသု ကိလေသကာမေသု အနေကာကာရဝေါကာရံ အာဒီနဝံ ဒေါသံ ဒိသွာ။ **နေက္ခမ္မံ ဒဋ္ဌု ခေမတော**တိ ကာမေဟိ ဘဝေဟိ စ နိက္ခန္တဘာဝတော နေက္ခမ္မံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ နိဗ္ဗာနဉ္စ ခေမတော အနုပဒ္ဒဝတော ဒဋ္ဌု ဒိသွာ။ **သဗ္ဗကာမေဟိ**ပိ တေဘူမကဓမ္မေဟိ **နိဿဋော** ဝိသံယုတ္တော။ သဗ္ဗေပိ တေဘူမကာ ဓမ္မာ ကာမနီယဋ္ဌေန ကာမာ၊ တေဟိ စ ထေရော ဝိသံယုတ္တော။ တေနာဟ “**ပတ္တော မေ အာသဝက္ခယော**”တိ။

ဧဝံ ထေရော အာဒိတော ပဉ္စဟိ ဂါထာဟိ ဓမ္မံ ကထေတွာ ဆဋ္ဌဂါထာယ အညံ ဗျာကာသိ။ တံ သုတွာ သသုရော “အယံ သဗ္ဗတ္ထ အနုပလိတ္တော၊ န သက္ကာ ဣမံ ကာမေသု ပတာရေတု”န္တိ ယထာဂတမဂ္ဂေနေဝ ဂတော။ ထေရောပိ ဝဿသတပရိနိဗ္ဗုတေ ဘဂဝတိ ဥပသမ္ပဒါယ ဝီသဝဿသတိကော ပထဗျာ ထေရော ဟုတွာ ဝေသာလိကေဟိ ဝဇ္ဇိပုတ္တေဟိ ဥပ္ပါဒိတံ သာသနဿ အဗ္ဗုဒံ သောဓေတွာ ဒုတိယံ ဓမ္မသင်္ဂီတိံ သင်္ဂါယိတွာ “အနာဂတေ ဓမ္မာသောကကာလေ ဥပ္ပဇ္ဇနကံ အဗ္ဗုဒံ သောဓေဟီ”တိ တိဿမဟာဗြဟ္မာနံ အာဏာပေတွာ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယိ။

သဗ္ဗကာမိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဆက္ကနိပါတဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဝိ ၂-၁၇၅၊ ဝိ ၄-၆၉၊ မ ၁-၁၈၂-ပိဋ္ဌေသု။

7. Sattakanipāta

1. Sundarasamuddattheragāthāvaṇṇanā

Sattakanipāte **alaṅkatā**ti-ādikā āyasmato Sundarasamuddattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinitvā imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe aññatarassa mahāvibhavassa seṭṭhino putto hutvā nibbatti, **Samuddo**tissa nāmaṁ ahosi. Rūpasampattiyā pana[1] **Sundarasamuddo**ti paññāyittha. So paṭhamavaye ṭhito Bhagavato Rājagahappavese Buddhānubhāvaṁ disvā paṭiladdhasaddho nissaraṇajjhāsayatāya pabbajitvā laddhūpasampado samādinnadhutadhammo Rājagahato Sāvatthiṁ gantvā kalyāṇamittassa santike vipassanācāraṁ uggahetvā kammaṭṭhānaṁ anuyuñjanto viharati. Tassa mātā Rājagahe ussavadivase aññe seṭṭhiputte sapajāpatike alaṅkatapaṭiyatte ussavakīḷaṁ kīḷante disvā puttaṁ anussaritvā rodati. Taṁ disvā aññatarā gaṇikā rodanakāraṇaṁ pucchi, sā tassā taṁ kāraṇaṁ kathesi. Taṁ sutvā gaṇikā "ahaṁ taṁ ānessāmi, passa tāva mama itthibhāvan"ti vatvā "yadi evaṁ taṁyeva tassa pajāpatiṁ katvā imassa kulassa sāminiṁ karissāmī"ti tāya bahuṁ dhanaṁ datvā vissajjitā mahatā parivārena Sāvatthiṁ gantvā therassa piṇḍāya vicaraṇaṭṭhāne ekasmiṁ gehe vasamānā divase divase aññehi therassa sakkaccaṁ piṇḍapātaṁ dāpesi. Alaṅkatapaṭiyattā ca hutvā suvaṇṇapādukā āruyha attānaṁ dassesi. Athekadivasaṁ gehadvārena gacchantaṁ theraṁ disvā suvaṇṇapādukā omuñcitvā añjaliṁ paggayha purato gacchantī nānappakāraṁ theraṁ kāmanimantanāya nimantesi. Taṁ sutvā thero "puthujjanacittaṁ nāma[2] cañcalaṁ, yannūna mayā idāneva ussāho karaṇīyo"ti tattheva ṭhito bhāvanaṁ ussukkāpetvā chaḷabhiñño ahosi. Taṁ sandhāya vuttaṁ—

459. "Alaṅkatā suvasanā, māladhārī vibhūsitā.
Alattakakatāpādā, pādukā'ruyha vesikā.

1. Atirūpasampattiyā pana (Sī, I) 2. Cittaṁ nāmetaṁ (Ka)

၇-သတ္တကနိပါတ

၁-သုန္ဒရသမုဒ္ဒတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သတ္တကနိပါတေ **အလင်္ကတာ**တိအာဒိကာ အာယသ္မတော သုန္ဒရသမုဒ္ဒတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရာဇဂဟေ အညတရဿ မဟာဝိဘဝဿ သေဋ္ဌိနော ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **သမုဒ္ဒေါ**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ ရူပသမ္ပတ္တိယာ ပန[1] **သုန္ဒရသမုဒ္ဒေါ**တိ ပညာယိတ္ထ။ သော ပဌမဝယေ ဌိတော ဘဂဝတော ရာဇဂဟပ္ပဝေသေ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ နိဿရဏဇ္ဈာသယတာယ ပဗ္ဗဇိတွာ လဒ္ဓူပသမ္ပဒေါ သမာဒိန္နဓုတဓမ္မော ရာဇဂဟတော သာဝတ္ထိံ ဂန္တွာ ကလျာဏမိတ္တဿ သန္တိကေ ဝိပဿနာစာရံ ဥဂ္ဂဟေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ အနုယုဉ္ဇန္တော ဝိဟရတိ။ တဿ မာတာ ရာဇဂဟေ ဥဿဝဒိဝသေ အညေ သေဋ္ဌိပုတ္တေ သပဇာပတိကေ အလင်္ကတပဋိယတ္တေ ဥဿဝကီဠံ ကီဠန္တေ ဒိသွာ ပုတ္တံ အနုဿရိတွာ ရောဒတိ။ တံ ဒိသွာ အညတရာ ဂဏိကာ ရောဒနကာရဏံ ပုစ္ဆိ၊ သာ တဿာ တံ ကာရဏံ ကထေသိ။ တံ သုတွာ ဂဏိကာ "အဟံ တံ အာနေဿာမိ၊ ပဿ တာဝ မမ ဣတ္ထိဘာဝ"န္တိ ဝတွာ "ယဒိ ဧဝံ တံယေဝ တဿ ပဇာပတိံ ကတွာ ဣမဿ ကုလဿ သာမိနိံ ကရိဿာမီ"တိ တာယ ဗဟုံ ဓနံ ဒတွာ ဝိဿဇ္ဇိတာ မဟတာ ပရိဝါရေန သာဝတ္ထိံ ဂန္တွာ ထေရဿ ပိဏ္ဍာယ ဝိစရဏဋ္ဌာနေ ဧကသ္မိံ ဂေဟေ ဝသမာနာ ဒိဝသေ ဒိဝသေ အညေဟိ ထေရဿ သက္ကစ္စံ ပိဏ္ဍပါတံ ဒါပေသိ။ အလင်္ကတပဋိယတ္တာ စ ဟုတွာ သုဝဏ္ဏပါဒုကာ အာရုယှ အတ္တာနံ ဒဿေသိ။ အထေကဒိဝသံ ဂေဟဒွါရေန ဂစ္ဆန္တံ ထေရံ ဒိသွာ သုဝဏ္ဏပါဒုကာ ဩမုဉ္စိတွာ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ ပုရတော ဂစ္ဆန္တီ နာနပ္ပကာရံ ထေရံ ကာမနိမန္တနာယ နိမန္တေသိ။ တံ သုတွာ ထေရော "ပုထုဇ္ဇနစိတ္တံ နာမ[2] စဉ္စလံ၊ ယန္နူန မယာ ဣဒါနေဝ ဥဿာဟော ကရဏီယော"တိ တတ္ထေဝ ဌိတော ဘာဝနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ—

၄၅၉။ "အလင်္ကတာ သုဝသနာ၊ မာလဓာရီ ဝိဘူသိတာ။
အလတ္တကကတာပါဒါ၊ ပါဒုကာ'ရုယှ ဝေသိကာ။

၁-အတိရူပသမ္ပတ္တိယာ ပန (သီ၊ ဣ) ၂-စိတ္တံ နာမေတံ (က)

460. Pādukā oruhitvāna, purato pañjalīkatā.
Sā maṁ saṇhena mudunā, mhitapubbaṁ abhāsatha.

461. ‘Yuvāsi tvaṁ pabbajito, tiṭṭhāhi mama sāsane.
Bhuñja mānusake kāme, ahaṁ vittaṁ dadāmi te.
Saccaṁ te paṭijānāmi, aggiṁ vā te harāmahaṁ.

462. Yadā jiṇṇā bhavissāma, ubho daṇḍaparāyanā.
Ubhopi pabbajissāma, ubhayattha kaṭaggaho’.

463. Tañca disvāna yācantiṁ, vesikaṁ pañjalīkataṁ.
Alaṅkataṁ suvasanaṁ, maccupāsaṁva oḍḍitaṁ.

464. Tato me manasīkāro, yoniso udapajjatha.
Ādīnavo pāturahu, nibbidā samatiṭṭhatha.

465. Tato cittaṁ vimucci me, passa dhammasudhammataṁ.
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Tattha **māladhārī**ti māladhārinī piḷandhapupphadāmā[1]. **Vibhūsitā**ti ūnaṭṭhānassa pūraṇavasena pupphehi ceva gandhavilepanādīhi ca vibhūsitagattā. “**Alaṅkatā**”ti iminā hatthūpagagīvūpagādīhi[2] ābharaṇehi alaṅkaraṇaṁ adhippetaṁ. **Alattakakatāpādā**ti pariṇatajayasumanapupphavaṇṇena lākhārasena rañjitacaraṇayugaḷā. Samāsapadañhetaṁ, “alattakakatapādā”ti vattabbe gāthāsukhatthaṁ dīghaṁ katvā vuttaṁ. Asamāsabhāve pana “tassā”ti vacanaseso veditabbo. **Pādukā’ruyha vesikā**ti ekā rūpūpajīvikā itthī yathāvuttavesā suvaṇṇapādukā paṭimuñcitvā “ṭhitā”ti vacanaseso.

Pādukā oruhitvānāti pādukāhi otaritvā, suvaṇṇapādukāyo omuñcitvāti attho. **Pañjalīkatā**ti paggahita-añjalikā **sā** vesī maṁ. Sāmaṁ vā[3] vacanaparamparaṁ vinā sayameva abhāsatha. **Saṇhenā**ti maṭṭhena. **Mudunā**ti madhurena. “Vacanenā”ti avuttampi vuttameva hoti abhāsathāti vuttattā.

1. Pilandhadāmā (Ka) 2. Hatthūpagapādūpagādīhi (Sī, I)
3. Sā vesī mamaṁ vā (Sī, I)

၄၆၀။ ပါဒုကာ ဩရုဟိတွာန၊ ပုရတော ပဉ္ဇလီကတာ။
သာ မံ သဏှေန မုဒုနာ၊ မှိတပုဗ္ဗံ အဘာသထ။

၄၆၁။ ‘ယုဝါသိ တွံ ပဗ္ဗဇိတော၊ တိဋ္ဌာဟိ မမ သာသနေ။
ဘုဉ္ဇ မာနုသကေ ကာမေ၊ အဟံ ဝိတ္တံ ဒဒါမိ တေ။
သစ္စံ တေ ပဋိဇာနာမိ၊ အဂ္ဂိံ ဝါ တေ ဟရာမဟံ။

၄၆၂။ ယဒါ ဇိဏ္ဏာ ဘဝိဿာမ၊ ဥဘော ဒဏ္ဍပရာယနာ။
ဥဘောပိ ပဗ္ဗဇိဿာမ၊ ဥဘယတ္ထ ကဋဂ္ဂဟော’။

၄၆၃။ တဉ္စ ဒိသွာန ယာစန္တိံ၊ ဝေသိကံ ပဉ္ဇလီကတံ။
အလင်္ကတံ သုဝသနံ၊ မစ္စုပါသံဝ ဩဍ္ဍိတံ။

၄၆၄။ တတော မေ မနသီကာရော၊ ယောနိသော ဥဒပဇ္ဇထ။
အာဒီနဝေါ ပါတုရဟု၊ နိဗ္ဗိဒါ သမတိဋ္ဌထ။

၄၆၅။ တတော စိတ္တံ ဝိမုစ္စိ မေ၊ ပဿ ဓမ္မသုဓမ္မတံ။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

တတ္ထ **မာလဓာရီ**တိ မာလာဓာရိနီ ပိဠန္ဓပုပ္ဖဒါမာ[1]။ **ဝိဘူသိတာ**တိ ဦနဋ္ဌာနဿ ပူရဏဝသေန ပုပ္ဖေဟိ စေဝ ဂန္ဓဝိလေပနာဒီဟိ စ ဝိဘူသိတဂတ္တာ။ “**အလင်္ကတာ**”တိ ဣမိနာ ဟတ္ထူပဂဂီဝူပဂါဒီဟိ[2] အာဘရဏေဟိ အလင်္ကရဏံ အဓိပ္ပေတံ။ **အလတ္တကကတာပါဒါ**တိ ပရိဏတဇယသုမနပုပ္ဖဝဏ္ဏေန လာခါရသေန ရဉ္ဇိတစရဏယုဂဠာ။ သမာသပဒဉ္ဟေတံ၊ “အလတ္တကကတပါဒါ”တိ ဝတ္တဗ္ဗေ ဂါထာသုခတ္ထံ ဒီဃံ ကတွာ ဝုတ္တံ။ အသမာသဘာဝေ ပန “တဿာ”တိ ဝစနသေသော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ပါဒုကာ’ရုယှ ဝေသိကာ**တိ ဧကာ ရူပူပဇီဝိကာ ဣတ္ထီ ယထာဝုတ္တဝေသာ သုဝဏ္ဏပါဒုကာ ပဋိမုဉ္စိတွာ “ဌိတာ”တိ ဝစနသေသော။

ပါဒုကာ ဩရုဟိတွာနာတိ ပါဒုကာဟိ ဩတရိတွာ၊ သုဝဏ္ဏပါဒုကာယော ဩမုဉ္စိတွာတိ အတ္ထော။ **ပဉ္ဇလီကတာ**တိ ပဂ္ဂဟိတအဉ္ဇလိကာ **သာ** ဝေသီ မံ။ သာမံ ဝါ[3] ဝစနပရမ္ပရံ ဝိနာ သယမေဝ အဘာသထ။ **သဏှေနာ**တိ မဋ္ဌေန။ **မုဒုနာ**တိ မဓုရေန။ “ဝစနေနာ”တိ အဝုတ္တမ္ပိ ဝုတ္တမေဝ ဟောတိ အဘာသထာတိ ဝုတ္တတ္တာ။

၁-ပိလန္ဓဒါမာ (က) ၂-ဟတ္ထူပဂပါဒူပဂါဒီဟိ (သီ၊ ဣ) ၃-သာ ဝေသီ မမံ ဝါ (သီ၊ ဣ)

Yuvāsi tvaṁ pabbajitoti tvaṁ pabbajanto yuvā daharoyeva hutvā pabbajitosi, nanu pabbajantena sattame dasake sampatteva pabbajitabbanti dasseti. **Tiṭṭhāhi mama sāsane**ti mama vacane tiṭṭha.

Kiṁ pana tanti āha **"bhuñja mānusake kāme"**ti. Kāme paribhuñjitukāmassa rūpasampatti vayasampatti parivārasampatti bhogasampatti ca icchitabbā. Tattha "kuto me bhogasampattī"ti vadeyyāti āha **"ahaṁ vittaṁ dadāmite"**ti. "Tayidaṁ vacanaṁ kathaṁ saddahātabban"ti maññeyyāti taṁ saddahāpentī āha **"saccaṁ te paṭijānāmi, aggiṁ vā te harāmahan"**ti. "Bhuñja mānusake kāme, ahaṁ vittaṁ dadāmi te"ti yadidaṁ mayā paṭiññātaṁ, taṁ ekaṁsena saccameva paṭijānāmi, sace me na pattiyāyasi[1], aggiṁ vā te harāmahaṁ aggiṁ haritvā aggipaccayaṁ sapathaṁ karomīti attho. **Ubhayattha kaṭaggaho**ti amhākaṁ ubhinnaṁ jiṇṇakāle pabbajjanaṁ ubhayattha jayaggāho, yaṁ mayaṁ yāva daṇḍaparāyanakālā bhoge bhuñjāma, evaṁ idhalokepi bhogehi na jīyāma, mayaṁ pacchā pabbajissāma, evaṁ paralokepi bhogehi na jīyāmāti adhippāyo. **Tato**ti taṁ nimittaṁ, kāmehi nimantentiyā "yuvāsi tvan"ti-ādinā "yadā jiṇṇā bhavissāmā"ti-ādinā ca tassā vesiyā vuttavacanahetu. Taṁ hi vacanaṁ aṅkusaṁ katvā thero samaṇadhammaṁ karonto sadatthaṁ paripūresi. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayameva.

Sundarasamuddattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Lakuṇḍakabhaddiyattheragāthāvaṇṇanā

Pare Ambāṭakārāmeti-ādikā āyasmato Lakuṇḍakabhaddiyattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarassa Bhagavato kāle Haṁsavatīnagare mahābhoge kule nibbattitvā vayappatto Satthu santike dhammaṁ suṇanto nisinno tasmiṁ khaṇe Satthāraṁ ekaṁ bhikkhuṁ mañjussarānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapentaṁ disvā sayampi taṁ ṭhānaṁ patthento Buddhappamukhassa bhikkhusaṁghassa mahādānaṁ datvā "aho vatāhampi anāgate ayaṁ

1. Pacceyyāsi (Sī)

ယုဝါသိ တွံ ပဗ္ဗဇိတောတိ တွံ ပဗ္ဗဇန္တော ယုဝါ ဒဟရောယေဝ ဟုတွာ ပဗ္ဗဇိတောသိ၊ နနု ပဗ္ဗဇန္တေန သတ္တမေ ဒသကေ သမ္ပတ္တေဝ ပဗ္ဗဇိတဗ္ဗန္တိ ဒဿေတိ။ **တိဋ္ဌာဟိ မမ သာသနေ**တိ မမ ဝစနေ တိဋ္ဌ။

ကိံ ပန တန္တိ အာဟ "**ဘုဉ္ဇ မာနုသကေ ကာမေ**"တိ။ ကာမေ ပရိဘုဉ္ဇိတုကာမဿ ရူပသမ္ပတ္တိ ဝယသမ္ပတ္တိ ပရိဝါရသမ္ပတ္တိ ဘောဂသမ္ပတ္တိ စ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာ။ တတ္ထ "ကုတော မေ ဘောဂသမ္ပတ္တီ"တိ ဝဒေယျာတိ အာဟ "**အဟံ ဝိတ္တံ ဒဒါမိ တေ**"တိ။ "တယိဒံ ဝစနံ ကထံ သဒ္ဒဟာတဗ္ဗ"န္တိ မညေယျာတိ တံ သဒ္ဒဟာပေန္တီ အာဟ "**သစ္စံ တေ ပဋိဇာနာမိ၊ အဂ္ဂိံ ဝါ တေ ဟရာမဟ**"န္တိ။ "ဘုဉ္ဇ မာနုသကေ ကာမေ၊ အဟံ ဝိတ္တံ ဒဒါမိ တေ"တိ ယဒိဒံ မယာ ပဋိညာတံ၊ တံ ဧကံသေန သစ္စမေဝ ပဋိဇာနာမိ၊ သစေ မေ န ပတ္တိယာယသိ[1]၊ အဂ္ဂိံ ဝါ တေ ဟရာမဟံ အဂ္ဂိံ ဟရိတွာ အဂ္ဂိပစ္စယံ သပထံ ကရောမီတိ အတ္ထော။ **ဥဘယတ္ထ ကဋဂ္ဂဟော**တိ အမှာကံ ဥဘိန္နံ ဇိဏ္ဏကာလေ ပဗ္ဗဇ္ဇနံ ဥဘယတ္ထ ဇယဂ္ဂါဟော၊ ယံ မယံ ယာဝ ဒဏ္ဍပရာယနကာလာ ဘောဂေ ဘုဉ္ဇာမ, ဧဝံ ဣဓလောကေပိ ဘောဂေဟိ န ဇီယာမ, မယံ ပစ္ဆာ ပဗ္ဗဇိဿာမ, ဧဝံ ပရလောကေပိ ဘောဂေဟိ န ဇီယာမာတိ အဓိပ္ပါယော။ **တတော**တိ တံ နိမိတ္တံ၊ ကာမေဟိ နိမန္တေန္တိယာ "ယုဝါသိ တွ"န္တိအာဒိနာ "ယဒါ ဇိဏ္ဏာ ဘဝိဿာမာ"တိ-အာဒိနာ စ တဿာ ဝေသိယာ ဝုတ္တဝစနဟေတု။ တံ ဟိ ဝစနံ အင်္ကုသံ ကတွာ ထေရော သမဏဓမ္မံ ကရောန္တော သဒတ္ထံ ပရိပူရေသိ။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။

သုန္ဒရသမုဒ္ဒတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-လကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပရေ အမ္ဗာဋကာရာမေတိအာဒိကာ အာယသ္မတော လကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဟံသဝတီနဂရေ မဟာဘောဂေ ကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝယပ္ပတ္တော သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုဏန္တော နိသိန္နော တသ္မိံ ခဏေ သတ္ထာရံ ဧကံ ဘိက္ခုံ မဉ္ဇုဿရာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေန္တံ ဒိသွာ သယမ္ပိ တံ ဌာနံ ပတ္ထေန္တော ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ ဘိက္ခုသံဃဿ မဟာဒါနံ ဒတွာ "အဟော ဝတာဟမ္ပိ အနာဂတေ အယံ

၁-ပစ္စေယျာသိ (သီ)

bhikkhu viya ekassa Buddhassa sāsane mañjussarānaṁ aggo bhaveyyan"ti paṇidhānaṁ akāsi. Bhagavā ca tassa anantarāyataṁ disvā byākaritvā pakkāmi.

So tattha yāvajīvaṁ puññāni katvā devamanussesu saṁsaranto phussassa Bhagavato kāle cittapattakokilo hutvā rājuyyānato madhuraṁ ambaphalaṁ tuṇḍenādāya gacchanto Satthāraṁ disvā pasannamānaso "dassāmī"ti cittaṁ uppādesi. Satthā tassa cittaṁ ñatvā pattaṁ gahetvā nisīdi. Kokilo Dasabalassa patte ambapakkaṁ patiṭṭhāpesi. Satthā taṁ paribhuñji. So kokilo pasannamānaso teneva pītisukhena sattāhaṁ vītināmesi, tena ca puññakammena mañjussaro ahosi. Kassapasammāsambuddhakāle pana cetiye āraddhe kiṁ pamāṇaṁ karoma. Sattayojanappamāṇaṁ. Atimahantametaṁ. Chayojanappamāṇaṁ. Etampi atimahantaṁ. Pañcayojanaṁ catuyojanaṁ tiyojanaṁ dviyojananti vutte ayaṁ tadā jeṭṭhavaḍḍhakī hutvā "etha bho anāgate sukhapaṭijaggiyaṁ kātuṁ vaṭṭatī"ti vatvā rajjuyā parikkhipanto gāvutamattake ṭhatvā "ekekaṁ mukhaṁ gāvutaṁ gāvutaṁ hotu, cetiyaṁ ekayojanāvaṭṭaṁ yojanubbedhaṁ[1] bhavissatī"ti āha. Te tassa vacane aṭṭhaṁsu. Iti appamāṇassa Buddhassa pamāṇaṁ akāsīti. Tena pana kammena nibbattanibbattaṭṭhāne aññehi nīcatarappamāṇo hoti.

So amhākaṁ Satthu kāle Sāvatthiyaṁ mahābhogakule nibbatti, **Bhaddiyo**tissa nāmaṁ ahosi. Atirassatāya pana **Lakuṇḍakabhaddiyo**ti paññāyittha. So Satthu santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā bahussuto dhammakathiko hutvā madhurena sarena paresaṁ dhammaṁ kathesi. Athekasmiṁ ussavadivase ekena brāhmaṇena saddhiṁ rathena gacchantī aññatarā gaṇikā theraṁ disvā dantavidaṁsakaṁ[2] hasi. Thero tassā dantaṭṭhike nimittaṁ gahetvā jhānaṁ uppādetvā taṁ pādakaṁ katvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā anāgāmī ahosi, so abhiṇhaṁ kāyagatāya satiyā viharanto ekadivasaṁ āyasmatā Dhammasenāpatinā ovadiyamāno arahatte patiṭṭhahi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

1. Hoti cetiyaṁ evaṁ tiyojanaṁ catuyojanaṁ (Sī)
2. Dantavivaraṇaṁ (Ka) Vi-Ṭṭha 1. 222 piṭṭhe passitabbaṁ.
3. Khu 4. 143 piṭṭhādīsu.

ဘိက္ခု ဝိယ ဧကဿ ဗုဒ္ဓဿ သာသနေ မဉ္ဇုဿရာနံ အဂ္ဂေါ ဘဝေယျ”န္တိ ပဏိဓာနံ အကာသိ။ ဘဂဝါ စ တဿ အနန္တရာယတံ ဒိသွာ ဗျာကရိတွာ ပက္ကာမိ။

သော တတ္ထ ယာဝဇီဝံ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဖုဿဿ ဘဂဝတော ကာလေ စိတ္တပတ္တကောကိလော ဟုတွာ ရာဇုယျာနတော မဓုရံ အမ္ဗဖလံ တုဏ္ဍေနာဒါယ ဂစ္ဆန္တော သတ္ထာရံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော “ဒဿာမီ”တိ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေသိ။ သတ္ထာ တဿ စိတ္တံ ဉတွာ ပတ္တံ ဂဟေတွာ နိသီဒိ။ ကောကိလော ဒသဗလဿ ပတ္တေ အမ္ဗပက္ကံ ပတိဋ္ဌာပေသိ။ သတ္ထာ တံ ပရိဘုဉ္ဇိ။ သော ကောကိလော ပသန္နမာနသော တေနေဝ ပီတိသုခေန သတ္တာဟံ ဝီတိနာမေသိ၊ တေန စ ပုညကမ္မေန မဉ္ဇုဿရော အဟောသိ။ ကဿပသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓကာလေ ပန စေတိယေ အာရဒ္ဓေ ကိံ ပမာဏံ ကရောမ။ သတ္တယောဇနပ္ပမာဏံ။ အတိမဟန္တမေတံ။ ဆယောဇနပ္ပမာဏံ။ ဧတမ္ပိ အတိမဟန္တံ။ ပဉ္စယောဇနံ စတုယောဇနံ တိယောဇနံ ဒွိယောဇနန္တိ ဝုတ္တေ အယံ တဒါ ဇေဋ္ဌဝဍ္ဎကီ ဟုတွာ “ဧထ ဘော အနာဂတေ သုခပဋိဇဂ္ဂိယံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ ဝတွာ ရဇ္ဇုယာ ပရိက္ခိပန္တော ဂါဝုတမတ္တကေ ဌတွာ “ဧကေကံ မုခံ ဂါဝုတံ ဂါဝုတံ ဟောတု၊ စေတိယံ ဧကယောဇနာဝဋ္ဋံ ယောဇနုဗ္ဗေဓံ[၁] ဘဝိဿတီ”တိ အာဟ။ တေ တဿ ဝစနေ အဋ္ဌံသု။ ဣတိ အပ္ပမာဏဿ ဗုဒ္ဓဿ ပမာဏံ အကာသီတိ။ တေန ပန ကမ္မေန နိဗ္ဗတ္တနိဗ္ဗတ္တဋ္ဌာနေ အညေဟိ နီစတရပ္ပမာဏော ဟောတိ။

သော အမှာကံ သတ္ထု ကာလေ သာဝတ္ထိယံ မဟာဘောဂကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ဘဒ္ဒိယော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ အတိရဿတာယ ပန **လကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယော**တိ ပညာယိတ္ထ။ သော သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဗဟုဿုတော ဓမ္မကထိကော ဟုတွာ မဓုရေန သရေန ပရေသံ ဓမ္မံ ကထေသိ။ အထေကသ္မိံ ဥဿဝဒိဝသေ ဧကေန ဗြာဟ္မဏေန သဒ္ဓိံ ရထေန ဂစ္ဆန္တီ အညတရာ ဂဏိကာ ထေရံ ဒိသွာ ဒန္တဝိဒံသကံ[၂] ဟသိ။ ထေရော တဿာ ဒန္တဋ္ဌိကေ နိမိတ္တံ ဂဟေတွာ ဈာနံ ဥပ္ပါဒေတွာ တံ ပါဒကံ ကတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ အနာဂါမီ အဟောသိ၊ သော အဘိဏှံ ကာယဂတာယ သတိယာ ဝိဟရန္တော ဧကဒိဝသံ အာယသ္မတာ ဓမ္မသေနာပတိနာ ဩဝဒိယမာနော အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌဟိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၃]—

၁-ဟောတိ စေတိယံ ဧဝံ တိယောဇနံ စတုယောဇနံ (သီ)
၂-ဒန္တဝိဝရဏံ (က) ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၂၂၂-ပိဋ္ဌေ ပဿိတဗ္ဗံ။
၃-ခု ၄-၁၄၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။

“Padumuttaro nāma jino, sabbadhammesu cakkhumā.
Ito satasahassamhi, kappe uppajji nāyako.

Tadāhaṁ Haṁsavatiyaṁ, seṭṭhiputto mahaddhano.
Jaṅghāvihāraṁ vicaraṁ, saṁghārāmaṁ agacchahaṁ.

Tadā so lokapajjoto, dhammaṁ desesi nāyako.
Mañjussarānaṁ pavaraṁ, sāvakaṁ abhikittayi.

Taṁ sutvā mudito hutvā, kāraṁ katvā mahesino.
Vanditvā Satthuno pāde, taṁ ṭhānamabhipatthayiṁ.

Tadā Buddho viyākāsi, saṁghamajjhe vināyako.
Anāgatamhi addhāne, lacchase taṁ manorathaṁ.

Satasahassito kappe, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Tassa dhammesu dāyādo, oraso dhammanimmito.
Bhaddiyo nāma nāmena, hessati Satthu sāvako.

Tena kammena sukatena, cetanāpaṇidhīhi ca.
Jahitvā mānusaṁ dehaṁ, Tāvatiṁsamagacchahaṁ.

Dvenavute ito kappe, phusso uppajji nāyako.
Durāsado duppasaho, sabbalokuttamo Jino.

Caraṇena ca sampanno, brahā uju patāpavā.
Hitesī sabbasattānaṁ, bahuṁ mocesi bandhanā.

Nandārāmavane tassa, ahosiṁ phussakokilo.
Gandhakuṭisamāsanne, ambarukkhe vasāmahaṁ.

Tadā piṇḍāya gacchantaṁ, dakkhiṇeyyaṁ Jinuttamaṁ.
Disvā cittaṁ pasādetvā, mañjunābhinikūjahaṁ.

Rājuyyānaṁ tadā gantvā, supakkaṁ kanakattacaṁ.
Ambapiṇḍaṁ gahetvāna, Sambuddhassopanāmayiṁ.

“ပဒုမုတ္တရော နာမ ဇိနော၊ သဗ္ဗဓမ္မေသု စက္ခုမာ။
ဣတော သတသဟဿမှိ၊ ကပ္ပေ ဥပ္ပဇ္ဇိ နာယကော။

တဒါဟံ ဟံသဝတိယံ၊ သေဋ္ဌိပုတ္တော မဟဒ္ဓနော။
ဇင်္ဃာဝိဟာရံ ဝိစရံ၊ သံဃာရာမံ အဂစ္ဆဟံ။

တဒါ သော လောကပဇ္ဇောတော၊ ဓမ္မံ ဒေသေသိ နာယကော။
မဉ္ဇုဿရာနံ ပဝရံ၊ သာဝကံ အဘိကိတ္တယိ။

တံ သုတွာ မုဒိတော ဟုတွာ၊ ကာရံ ကတွာ မဟေသိနော။
ဝန္ဒိတွာ သတ္ထုနော ပါဒေ၊ တံ ဌာနမဘိပတ္ထယိံ။

တဒါ ဗုဒ္ဓေါ ဝိယာကာသိ၊ သံဃမဇ္ဈေ ဝိနာယကော။
အနာဂတမှိ အဒ္ဓါနေ၊ လစ္ဆသေ တံ မနောရထံ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

တဿ ဓမ္မေသု ဒါယာဒေါ၊ ဩရသော ဓမ္မနိမ္မိတော။
ဘဒ္ဒိယော နာမ နာမေန၊ ဟေဿတိ သတ္ထု သာဝကော။

တေန ကမ္မေန သုကတေန၊ စေတနာပဏိဓီဟိ စ။
ဇဟိတွာ မာနုသံ ဒေဟံ၊ တာဝတိံသမဂစ္ဆဟံ။

ဒွေနဝုတေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ဖုဿော ဥပ္ပဇ္ဇိ နာယကော။
ဒုရာသဒေါ ဒုပ္ပသဟော၊ သဗ္ဗလောကုတ္တမော ဇိနော။

စရဏေန စ သမ္ပန္နော၊ ဗြဟာ ဥဇု ပတာပဝါ။
ဟိတေသီ သဗ္ဗသတ္တာနံ၊ ဗဟုံ မောစေသိ ဗန္ဓနာ။

နန္ဒာရာမဝနေ တဿ၊ အဟောသိံ ဖုဿကောကိလော။
ဂန္ဓကုဋိသမာသန္နေ၊ အမ္ဗရုက္ခေ ဝသာမဟံ။

တဒါ ပိဏ္ဍာယ ဂစ္ဆန္တံ၊ ဒက္ခိဏေယျံ ဇိနုတ္တမံ။
ဒိသွာ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ၊ မဉ္ဇုနာဘိနိကူဇဟံ။

ရာဇုယျာနံ တဒါ ဂန္တွာ၊ သုပက္ကံ ကနကတ္တစံ။
အမ္ဗပိဏ္ဍံ ဂဟေတွာန၊ သမ္ဗုဒ္ဓဿောပနာမယိံ။

Tadā me cittamaññāya, mahākāruṇiko Jino.
Upaṭṭhākassa hatthato, pattaṁ paggaṇhi nāyako.

Adāsiṁ haṭṭhacittohaṁ, ambapiṇḍaṁ Mahāmune.
Patte pakkhippa pakkhehi, pañjaliṁ katvāna mañjunā.

Sarena rajanīyena, savanīyena vaggunā.
Vassanto Buddhapūjatthaṁ, nīḷaṁ gantvā nipajjahaṁ.

Tadā muditacittaṁ maṁ, Buddhapemagatāsayaṁ.
Sakuṇagghi upāgantvā, ghātayī duṭṭhamānaso.

Tato cutohaṁ tusite, anubhotvā mahāsukhaṁ.
Manussayonimāgacchiṁ, tassa kammassa vāhasā.

Imamhi bhaddake kappe, brahmabandhu mahāyaso.
Kassapo nāma gottena, uppajji vadataṁ varo.

Sāsanaṁ jotayitvā so, abhibhuyya kutitthiye.
Vinayitvāna veneyye, nibbuto so sasāvako.

Nibbute tamhi lokagge, pasannā janatā bahū.
Pūjanatthāya Buddhassa, thūpaṁ kubbanti Satthuno.

Sattayojanikaṁ thūpaṁ, sattaratanabhūsitaṁ.
Karissāma mahesissa, iccevaṁ mantayanti te.

Kikino Kāsirājassa, tadā senāya nāyako.
Hutvāhaṁ appamāṇassa, pamāṇaṁ cetiye vadiṁ.

Tadā te mama vākyena, cetiyaṁ yojanuggataṁ.
Akaṁsu naravīrassa, nānāratanabhūsitaṁ.

Tena kammena sukatena, cetanāpaṇidhīhi ca.
Jahitvā mānusaṁ dehaṁ, Tāvatiṁsamagacchahaṁ.

Pacchime ca bhave dāni, jāto seṭṭhikule ahaṁ.
Sāvatthiyaṁ puravare, iddhe phīte mahaddhane.

တဒါ မေ စိတ္တမညာယ၊ မဟာကာရုဏိကော ဇိနော။
ဥပဋ္ဌာကဿ ဟတ္ထတော၊ ပတ္တံ ပဂ္ဂဏှိ နာယကော။

အဒါသိံ ဟဋ္ဌစိတ္တောဟံ၊ အမ္ဗပိဏ္ဍံ မဟာမုနေ။
ပတ္တေ ပက္ခိပ္ပ ပက္ခေဟိ၊ ပဉ္ဇလိံ ကတွာန မဉ္ဇုနာ။

သရေန ရဇနီယေန၊ သဝနီယေန ဝဂ္ဂုနာ။
ဝဿန္တော ဗုဒ္ဓပူဇတ္ထံ၊ နီဠံ ဂန္တွာ နိပဇ္ဇဟံ။

တဒါ မုဒိတစိတ္တံ မံ၊ ဗုဒ္ဓပေမဂတာသယံ။
သကုဏဂ္ဃိ ဥပါဂန္တွာ၊ ဃာတယီ ဒုဋ္ဌမာနသော။

တတော စုတောဟံ တုသိတေ၊ အနုဘောတွာ မဟာသုခံ။
မနုဿယောနိမာဂစ္ဆိံ၊ တဿ ကမ္မဿ ဝါဟသာ။

ဣမမှိ ဘဒ္ဒကေ ကပ္ပေ၊ ဗြဟ္မဗန္ဓု မဟာယသော။
ကဿပေါ နာမ ဂေါတ္တေန၊ ဥပ္ပဇ္ဇိ ဝဒတံ ဝရော။

သာသနံ ဇောတယိတွာ သော၊ အဘိဘုယျ ကုတိတ္ထိယေ။
ဝိနယိတွာန ဝေနေယျေ၊ နိဗ္ဗုတော သော သသာဝကော။

နိဗ္ဗုတေ တမှိ လောကဂ္ဂေ၊ ပသန္နာ ဇနတာ ဗဟူ။
ပူဇနတ္ထာယ ဗုဒ္ဓဿ၊ ထူပံ ကုဗ္ဗန္တိ သတ္ထုနော။

သတ္တယောဇနိကံ ထူပံ၊ သတ္တရတနဘူသိတံ။
ကရိဿာမ မဟေသိဿ၊ ဣစ္စေဝံ မန္တယန္တိ တေ။

ကိကိနော ကာသိရာဇဿ၊ တဒါ သေနာယ နာယကော။
ဟုတွာဟံ အပ္ပမာဏဿ၊ ပမာဏံ စေတိယေ ဝဒိံ။

တဒါ တေ မမ ဝါကျေန၊ စေတိယံ ယောဇနုဂ္ဂတံ။
အကံသု နရဝီရဿ၊ နာနာရတနဘူသိတံ။

တေန ကမ္မေန သုကတေန၊ စေတနာပဏိဓီဟိ စ။
ဇဟိတွာ မာနုသံ ဒေဟံ၊ တာဝတိံသမဂစ္ဆဟံ။

ပစ္ဆိမေ စ ဘဝေ ဒါနိ၊ ဇာတော သေဋ္ဌိကုလေ အဟံ။
သာဝတ္ထိယံ ပုရဝရေ၊ ဣဒ္ဓေ ဖီတေ မဟဒ္ဓနေ။

Purappavese Sugataṁ, disvā vimhitamānaso.
Pabbajitvāna na ciraṁ, arahattamapāpuṇiṁ.

Cetiyassa pamāṇaṁ yaṁ, akariṁ tena kammunā.
Lakuṇḍakasarīrohaṁ, Jāto paribhavāraho.

Sarena madhurenāhaṁ, pūjitvā Isisattamaṁ.
Mañjussarānaṁ bhikkhūnaṁ, aggattamanupāpuṇiṁ.

Phaladānena Buddhassa, guṇānussaraṇena ca.
Sāmaññaphalasampanno, viharāmi anāsavo.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Aparabhāge aññaṁ byākaronto—

466. "Pare Ambāṭakārāme, vanasaṇḍamhi Bhaddiyo.
Samūlaṁ taṇhamabbuyha, tattha bhaddova jhāyati.

467. Ramante'ke mudiṅgehi, vīṇāhi paṇavehi ca.
Ahañca rukkhamūlasmiṁ, rato Buddhassa sāsane.

468. Buddho ce me varaṁ dajjā, so ca labbhetha me varo.
Gaṇhe'haṁ sabbalokassa, niccaṁ kāyagataṁ satin"ti—

imā tisso gāthā abhāsi.

Tattha **pare**ti seṭṭhe adhike, visiṭṭheti attho. Adhikavācī hi ayaṁ parasaddo "paraṁ viya mattāyā"ti-ādīsu[1] viya. **Ambāṭakārāme**ti evaṁnāmake ārāme, so kira chāyūdakasampanno vanasaṇḍamaṇḍito ramaṇīyo hoti, tena "pare"ti visesetvā vutto. "Ambāṭakavane[2] ambāṭakehi abhilakkhitavane"ti ca vadanti. **Vanasaṇḍamhī**ti vanagahane, ghananicitarukkhagacchalatāsamūhe vaneti attho. **Bhaddiyo**ti evaṁnāmako, attānameva thero aññaṁ viya vadati. **Samūlaṁ taṇhamabbuyhā**ti

1. Attāyāti-ādīsu (Sī), attā viyāti-ādīsu (I)
2. Tena parena visesetvā vutte ambāṭake vane (Sī, I)

ပုရပ္ပဝေသေ သုဂတံ၊ ဒိသွာ ဝိမှိတမာနသော။
ပဗ္ဗဇိတွာန န စိရံ၊ အရဟတ္တမပါပုဏိံ။

စေတိယဿ ပမာဏံ ယံ၊ အကရိံ တေန ကမ္မုနာ။
လကုဏ္ဍကသရီရောဟံ၊ ဇာတော ပရိဘဝါရဟော။

သရေန မဓုရေနာဟံ၊ ပူဇိတွာ ဣသိသတ္တမံ။
မဉ္ဇုဿရာနံ ဘိက္ခူနံ၊ အဂ္ဂတ္တမနုပါပုဏိံ။

ဖလဒါနေန ဗုဒ္ဓဿ၊ ဂုဏာနုဿရဏေန စ။
သာမညဖလသမ္ပန္နော၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အပရဘာဂေ အညံ ဗျာကရောန္တော—

၄၆၆။ “ပရေ အမ္ဗာဋကာရာမေ၊ ဝနသဏ္ဍမှိ ဘဒ္ဒိယော။
သမူလံ တဏှမဗ္ဗုယှ၊ တတ္ထ ဘဒ္ဒေါဝ ဈာယတိ။

၄၆၇။ ရမန္တေ’ကေ မုဒိင်္ဂေဟိ၊ ဝီဏာဟိ ပဏဝေဟိ စ။
အဟဉ္စ ရုက္ခမူလသ္မိံ၊ ရတော ဗုဒ္ဓဿ သာသနေ။

၄၆၈။ ဗုဒ္ဓေါ စေ မေ ဝရံ ဒဇ္ဇာ၊ သော စ လဗ္ဘေထ မေ ဝရော။
ဂဏှေ’ဟံ သဗ္ဗလောကဿ၊ နိစ္စံ ကာယဂတံ သတိ”န္တိ—

ဣမာ တိဿော ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ပရေ**တိ သေဋ္ဌေ အဓိကေ၊ ဝိသိဋ္ဌေတိ အတ္ထော။ အဓိကဝါစီ ဟိ အယံ ပရသဒ္ဒေါ“ပရံ ဝိယ မတ္တာယာ”တိအာဒီသု[၁] ဝိယ။ **အမ္ဗာဋကာရာမေ**တိ ဧဝံနာမကေ အာရာမေ၊ သော ကိရ ဆာယူဒကသမ္ပန္နော ဝနသဏ္ဍမဏ္ဍိတော ရမဏီယော ဟောတိ၊ တေန “ပရေ”တိ ဝိသေသေတွာ ဝုတ္တော။ “အမ္ဗာဋကဝနေ[၂] အမ္ဗာဋကေဟိ အဘိလက္ခိတဝနေ”တိ စ ဝဒန္တိ။ **ဝနသဏ္ဍမှီ**တိ ဝနဂဟနေ၊ ဃနနိစိတရုက္ခဂစ္ဆလတာသမူဟေ ဝနေတိ အတ္ထော။ **ဘဒ္ဒိယော**တိ ဧဝံနာမကော၊ အတ္တာနမေဝ ထေရော အညံ ဝိယ ဝဒတိ။ **သမူလံ တဏှမဗ္ဗုယှာ**တိ

၁-အတ္တာယာတိအာဒီသု (သီ)၊ အတ္တာ ဝိယာတိ အာဒီသု (ဣ)
၂-တေန ပရေန ဝိသေသေတွာ ဝုတ္တေ အမ္ဗာဋကေ ဝနေ (သီ၊ ဣ)

taṇhāya mūlaṁ nāma avijjā, tasmā sāvijjaṁ taṇhaṁ aggamaggena samugghāṭetvāti attho. **Tattha bhaddova jhāyatīti** lokuttarehi sīlādīhi bhaddo sundaro tasmiṁyeva vanasaṇḍe katakiccatāya diṭṭhadhammasukhavihāravasena aggaphalajhānena jhāyati.

Phalasukhena ca jhānasamāpattīhi ca vītināmetīti attano vivekaratiṁ dassetvā **"ramante'ke"**ti gāthāyapi byatirekamukhena tamevatthaṁ dasseti. Tattha **mudiṅgehīti** aṅgikādīhi murajehi[1]. **Vīṇāhīti** nandinī-ādīhi vīṇāhi. **Paṇavehīti** turiyehi ramanti eke kāmabhogino, sā pana[2] tesaṁ rati anariyā anatthasaṁhitā. **Ahañcāti** ahaṁ pana, ekako **Buddhassa** Bhagavato sāsane rato, tato eva rukkhamūlasmiṁ **rato** abhirato viharāmīti attho.

Evaṁ attano vivekābhiratiṁ kittetvā idāni yaṁ kāyagatāsatikammaṭṭhānaṁ bhāvetvā arahattaṁ patto, tassa pasaṁsanatthaṁ **"Buddho ce me"**ti gāthamāha. Tassattho—sace **Buddho** Bhagavā "ekāhaṁ bhante Bhagavantaṁ varaṁ yācāmī"ti mayā yācito "atikkantavarā kho bhikkhu Tathāgatā"ti apaṭikkhipitvā mayhaṁ yathāyācitaṁ varaṁ dadeyya, so ca varo mamādhippāyapūrako **labbhetha** mayhaṁ manorathaṁ matthakaṁ pāpeyyāti thero parikappavasena vadati. "Bhante sabbo loko sabbakālaṁ kāyagatāsatikammaṭṭhānaṁ bhāvetū"ti, "sabbalokassa niccaṁ kāyagatāsati bhāvetabbā"ti katvā varaṁ gaṇhe ahanti dassento āha **"gaṇhe'haṁ sabbalokassa, niccaṁ kāyagataṁ satin"**ti. Idāni aparikkhaṇagarahāmukhena parikkhaṇaṁ[3] pasaṁsanto—

469. "Ye maṁ rūpena pāmiṁsu, ye ca ghosena anvagū.
Chandarāgavasūpetā, na maṁ jānanti te janā.

470. Ajjhattañca na jānāti, bahiddhā ca na passati.
Samantāvaraṇo bālo, sa ve ghosena vuyhati.

471. Ajjhattañca na jānāti, bahiddhā ca vipassati.
Bahiddhā phaladassāvī, sopi ghosena vuyhati.

---

1. Pokkharehi (Sī, I) 2. Sāsane (Ka)
3. Aparikkhakagarahāmukhena parikkhake (Sī, I)

တဏှာယ မူလံ နာမ အဝိဇ္ဇာ၊ တသ္မာ သာဝိဇ္ဇံ တဏှံ အဂ္ဂမဂ္ဂေန သမုဂ္ဃာဋေတွာတိ အတ္ထော။ **တတ္ထ ဘဒ္ဒေါဝ ဈာယတီ**တိ လောကုတ္တရေဟိ သီလာဒီဟိ ဘဒ္ဒေါ သုန္ဒရော တသ္မိံယေဝ ဝနသဏ္ဍေ ကတကိစ္စတာယ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရဝသေန အဂ္ဂဖလဈာနေန ဈာယတိ။

ဖလသုခေန စ ဈာနသမာပတ္တီဟိ စ ဝီတိနာမေတီတိ အတ္တနော ဝိဝေကရတိံ ဒဿေတွာ **“ရမန္တေ’ကေ”**တိ ဂါထာယပိ ဗျတိရေကမုခေန တမေဝတ္ထံ ဒဿေတိ။ တတ္ထ **မုဒိင်္ဂေဟီ**တိ အင်္ဂိကာဒီဟိ မုရဇေဟိ[1]။ **ဝီဏာဟီ**တိ နန္ဒိနီ-အာဒီဟိ ဝီဏာဟိ။ **ပဏဝေဟီ**တိ တုရိယေဟိ ရမန္တိ ဧကေ ကာမဘောဂိနော၊ သာ ပန[2] တေသံ ရတိ အနရိယာ အနတ္ထသံဟိတာ။ **အဟဉ္စာ**တိ အဟံ ပန၊ ဧကကော **ဗုဒ္ဓဿ** ဘဂဝတော သာသနေ ရတော၊ တတော ဧဝ ရုက္ခမူလသ္မိံ **ရတော** အဘိရတော ဝိဟရာမီတိ အတ္ထော။

ဧဝံ အတ္တနော ဝိဝေကာဘိရတိံ ကိတ္တေတွာ ဣဒါနိ ယံ ကာယဂတာသတိကမ္မဋ္ဌာနံ ဘာဝေတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တော၊ တဿ ပသံသနတ္ထံ **“ဗုဒ္ဓေါ စေ မေ”**တိ ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—သစေ **ဗုဒ္ဓေါ** ဘဂဝါ “ဧကာဟံ ဘန္တေ ဘဂဝန္တံ ဝရံ ယာစာမီ”တိ မယာ ယာစိတော “အတိက္ကန္တဝရာ ခေါ ဘိက္ခု တထာဂတာ”တိ အပဋိက္ခိပိတွာ မယှံ ယထာယာစိတံ ဝရံ ဒဒေယျ၊ သော စ ဝရော မမာဓိပ္ပါယပူရကော **လဗ္ဘေထ** မယှံ မနောရထံ မတ္ထကံ ပါပေယျာတိ ထေရော ပရိကပ္ပဝသေန ဝဒတိ။ “ဘန္တေ သဗ္ဗော လောကော သဗ္ဗကာလံ ကာယဂတာသတိကမ္မဋ္ဌာနံ ဘာဝေတူ”တိ၊ “သဗ္ဗလောကဿ နိစ္စံ ကာယဂတာသတိ ဘာဝေတဗ္ဗာ”တိ ကတွာ ဝရံ ဂဏှေ အဟန္တိ ဒဿေန္တော အာဟ **“ဂဏှေ’ဟံ သဗ္ဗလောကဿ၊ နိစ္စံ ကာယဂတံ သတိ”**န္တိ။ ဣဒါနိ အပရိက္ခဏဂရဟာမုခေန ပရိက္ခဏံ[3] ပသံသန္တော—

၄၆၉။ “ယေ မံ ရူပေန ပါမိံသု၊ ယေ စ ဃောသေန အန္ဝဂူ။
ဆန္ဒရာဂဝသူပေတာ၊ န မံ ဇာနန္တိ တေ ဇနာ။

၄၇၀။ အဇ္ဈတ္တဉ္စ န ဇာနာတိ၊ ဗဟိဒ္ဓါ စ န ပဿတိ။
သမန္တာဝရဏော ဗာလော၊ သ ဝေ ဃောသေန ဝုယှတိ။

၄၇၁။ အဇ္ဈတ္တဉ္စ န ဇာနာတိ၊ ဗဟိဒ္ဓါ စ ဝိပဿတိ။
ဗဟိဒ္ဓါ ဖလဒဿာဝီ၊ သောပိ ဃောသေန ဝုယှတိ။

၁-ပေါက္ခရေဟိ (သီ၊ ဣ) ၂-သာသနေ (က) ၃-အပရိက္ခကဂရဟာမုခေန ပရိက္ခကေ (သီ၊ ဣ)

472. Ajjhattañca pajānāti, bahiddhā ca vipassati.
Anāvaraṇadassāvī, na so ghosena vuyhatī”ti—

imā catasso gāthā abhāsi.

Tattha **ye maṁ rūpena pāmiṁsū**ti ye janā aviddasū mama rūpena apasādikena nihīnena “ākārasadisī paññā”ti dhammasarīrena ca maṁ nihīnaṁ pāmiṁsu, “orako ayan”ti hīḷentā paricchindanavasena maññiṁsūti attho. **Ye ca ghosena anvagū**ti ye ca sattā ghosena mañjunā maṁ sambhāvanāvasena anugatā bahu maññiṁsu, taṁ tesaṁ micchā, na hi ahaṁ rūpamattena avamantabbo, ghosamattena vā na bahuṁ mantabbo, tasmā **chandarāgavasūpetā, na maṁ jānanti te janā**ti te duvidhāpi janā[1] chandarāgassa vasaṁ upetā appahīnachandarāgā sabbaso pahīnachandarāgaṁ maṁ na jānanti.

Avisayo tesaṁ mādiso ajjhattaṁ bahiddhā ca apariññātavatthutāyāti dassetuṁ **“ajjhattan”**ti-ādi vuttaṁ. **Ajjhattan**ti attano santāne khandhāyatanādidhammaṁ. **Bahiddhā**ti parasantāne. Atha vā ajjhattanti mama abbhantare asekkhasīlakkhandhādiṁ. Bahiddhāti mameva ākappasampattiyādiyuttaṁ bahiddhā rūpadhammappavattiṁ cakkhuviññāṇādippavattiṁ ca. **Samantāvaraṇo**ti evaṁ ajjhattañca bahiddhā ca ajānanena samantato āvaraṇayutto āvaṭañāṇagatiko. **Sa ve ghosena vuyhatī**ti so paraneyyabuddhiko bālo ghosena paresaṁ vacanena vuyhati niyyati ākaḍḍhīyati.

Bahiddhā ca vipassatīti yo ca vuttanayena ajjhattaṁ na jānāti, bahiddhā pana sutānusārena ākappasampatti-ādi-upadhāraṇena vā visesato passati. “Guṇavisesayutto siyā”ti maññati, sopi **bahiddhā phaladassāvī** nayaggāhena phalamattaṁ gaṇhanto vuttanayena ghosena vuyhati, sopi mādise na jānātīti attho.

Yo pana **ajjhattañca** khīṇāsavassa abbhantare asekkhasīlakkhandhādiguṇaṁ jānāti, bahiddhā cassa paṭipattisallakkhaṇena visesato guṇavisesayogaṁ passati. **Anāvaraṇadassāvī** kenaci anāvaṭo hutvā ariyānaṁ

1. Maṁ jānantīti te duvidhāpi (Sī,I)

၄၇၂။ အဇ္ဈတ္တဉ္စ ပဇာနာတိ၊ ဗဟိဒ္ဓါ စ ဝိပဿတိ။
အနာဝရဏဒဿာဝီ၊ န သော ဃောသေန ဝုယှတီ”တိ—

ဣမာ စတဿော ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ယေ မံ ရူပေန ပါမိံသူ**တိ ယေ ဇနာ အဝိဒ္ဒသူ မမ ရူပေန အပသာဒိကေန နိဟီနေန “အာကာရသဒိသီ ပညာ”တိ ဓမ္မသရီရေန စ မံ နိဟီနံ ပါမိံသု၊ “ဩရကော အယ”န္တိ ဟီဠေန္တာ ပရိစ္ဆိန္ဒနဝသေန မညိံသူတိ အတ္ထော။ **ယေ စ ဃောသေန အန္ဝဂူ**တိ ယေ စ သတ္တာ ဃောသေန မဉ္ဇုနာ မံ သမ္ဘာဝနာဝသေန အနုဂတာ ဗဟူ မညိံသု၊ တံ တေသံ မိစ္ဆာ၊ န ဟိ အဟံ ရူပမတ္တေန အဝမန္တဗ္ဗော၊ ဃောသမတ္တေန ဝါ န ဗဟုံ မန္တဗ္ဗော၊ တသ္မာ **ဆန္ဒရာဂဝသူပေတာ၊ န မံ ဇာနန္တိ တေ ဇနာ**တိ တေ ဒုဝိဓာပိ ဇနာ[1] ဆန္ဒရာဂဿ ဝသံ ဥပေတာ အပ္ပဟီနဆန္ဒရာဂါ သဗ္ဗသော ပဟီနဆန္ဒရာဂံ မံ န ဇာနန္တိ။

အဝိသယော တေသံ မာဒိသော အဇ္ဈတ္တံ ဗဟိဒ္ဓါ စ အပရိညာတဝတ္ထုတာယာတိ ဒဿေတုံ **“အဇ္ဈတ္တ”**န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ **အဇ္ဈတ္တ**န္တိ အတ္တနော သန္တာနေ ခန္ဓာယတနာဒိဓမ္မံ။ **ဗဟိဒ္ဓါ**တိ ပရသန္တာနေ။ အထ ဝါ အဇ္ဈတ္တန္တိ မမ အဗ္ဘန္တရေ အသေက္ခသီလက္ခန္ဓာဒိံ။ ဗဟိဒ္ဓါတိ မမေဝ အာကပ္ပသမ္ပတ္တိယာဒိယုတ္တံ ဗဟိဒ္ဓါ ရူပဓမ္မပ္ပဝတ္တိံ စက္ခုဝိညာဏာဒိပ္ပဝတ္တိံ စ။ **သမန္တာဝရဏော**တိ ဧဝံ အဇ္ဈတ္တဉ္စ ဗဟိဒ္ဓါ စ အဇာနနေန သမန္တတော အာဝရဏယုတ္တော အာဝဋညာဏဂတိကော။ **သ ဝေ ဃောသေန ဝုယှတီ**တိ သော ပရနေယျဗုဒ္ဓိကော ဗာလော ဃောသေန ပရေသံ ဝစနေန ဝုယှတိ နိယျတိ အာကဍ္ဎီယတိ။

ဗဟိဒ္ဓါ စ ဝိပဿတီတိ ယော စ ဝုတ္တနယေန အဇ္ဈတ္တံ န ဇာနာတိ၊ ဗဟိဒ္ဓါ ပန သုတာနုသာရေန အာကပ္ပသမ္ပတ္တိအာဒိဥပဓာရဏေန ဝါ ဝိသေသတော ပဿတိ။ “ဂုဏဝိသေသယုတ္တော သိယာ”တိ မညတိ၊ သောပိ **ဗဟိဒ္ဓါ ဖလဒဿာဝီ** နယဂ္ဂါဟေန ဖလမတ္တံ ဂဏှန္တော ဝုတ္တနယေန ဃောသေန ဝုယှတိ၊ သောပိ မာဒိသေ န ဇာနာတီတိ အတ္ထော။

ယော ပန **အဇ္ဈတ္တဉ္စ** ခီဏာသဝဿ အဗ္ဘန္တရေ အသေက္ခသီလက္ခန္ဓာဒိဂုဏံ ဇာနာတိ၊ ဗဟိဒ္ဓါ စဿ ပဋိပတ္တိသလ္လက္ခဏေန ဝိသေသတော ဂုဏဝိသေသယောဂံ ပဿတိ။ **အနာဝရဏဒဿာဝီ** ကေနစိ အနာဝဋော ဟုတွာ အရိယာနံ

၁-မံ ဇာနန္တီတိ တေ ဒုဝိဓာပိ (သီ၊ ဣ)

guṇe daṭṭhuṁ ñātuṁ samattho, na so ghosamattena vuyhati yāthāvato dassanatoti.

Lakuṇḍakabhaddiyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Bhaddattheragāthāvaṇṇanā

Ekaputtoti-ādikā āyasmato Bhaddattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttaraṁ Bhagavantaṁ bhikkhusaṁghañca satasahassaparimāṇaṁ cīvarādīhi catūhi paccayehi pūjesi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ seṭṭhikule nibbatti, nibbattamāno ca[1] aputtakesu mātāpitūsu devatāyācanādīni katvāpi alabhantesu Satthāraṁ upasaṅkamitvā "sace bhante mayaṁ ekaṁ puttaṁ lacchāma, taṁ tumhākaṁ dāsatthāya dassāmā"ti vatvā āyācitvā gatesu Satthu adhippāyaṁ ñatvā aññataro devaputto khīṇāyuko hutvā ṭhito sakkena devaraññā "amukasmiṁ kule nibbattāhī"ti āṇatto tattha nibbatti, **Bhaddo**tissa nāmaṁ akaṁsu. Taṁ sattavassuddesikaṁ jātaṁ mātāpitaro alaṅkaritvā Bhagavato santikaṁ netvā "ayaṁ so bhante tumhe āyācitvā laddhadārako, imaṁ tumhākaṁ niyyātemā"ti āhaṁsu. Satthā Ānandattheraṁ āṇāpesi "imaṁ pabbājehī"ti. Āṇāpetvā ca gandhakutiṁ pāvisi. Thero taṁ pabbājetvā saṅkhepena vipassanāmukhaṁ ācikkhi, so upanissayasampannattā vipassanāya kammaṁ karonto sūriye anoggateyeva bhāvanaṁ ussukkāpetvā chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

"Padumuttarasambuddhaṁ, mettacittaṁ Mahāmuniṁ.
Upeti janatā sabbā, sabbalokagganāyakaṁ.

Sattukañca baddhakañca, āmisaṁ pānabhojanaṁ.
Dadanti Satthuno sabbe, puññakkhette anuttare.

Ahampi dānaṁ dassāmi, devadevassa tādino.
Buddhaseṭṭhaṁ nimantetvā, saṁghampi ca anuttaraṁ.

---

1. Nibbattamānova (Sī, I)
2. Khu 3. 106 piṭṭhādīsu.

ဂုဏေ ဒဋ္ဌုံ ဉာတုံ သမတ္ထော၊ န သော ဃောသမတ္တေန ဝုယှတိ ယာထာဝတော ဒဿနတောတိ။

လကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ဘဒ္ဒတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဧကပုတ္တောတိအာဒိကာ အာယသ္မတော ဘဒ္ဒတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရံ ဘဂဝန္တံ ဘိက္ခုသံဃဉ္စ သတသဟဿပရိမာဏံ စီဝရာဒီဟိ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ ပူဇေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ သေဋ္ဌိကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ နိဗ္ဗတ္တမာနော စ[1] အပုတ္တကေသု မာတာပိတူသု ဒေဝတာယာစနာဒီနိ ကတွာပိ အလဘန္တေသု သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ "သစေ ဘန္တေ မယံ ဧကံ ပုတ္တံ လစ္ဆာမ၊ တံ တုမှာကံ ဒါသတ္ထာယ ဒဿာမာ"တိ ဝတွာ အာယာစိတွာ ဂတေသု သတ္ထု အဓိပ္ပါယံ ဉတွာ အညတရော ဒေဝပုတ္တော ခီဏာယုကော ဟုတွာ ဌိတော သက္ကေန ဒေဝရညာ "အမုကသ္မိံ ကုလေ နိဗ္ဗတ္တာဟီ"တိ အာဏတ္တော တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ဘဒ္ဒော**တိဿ နာမံ အကံသု။ တံ သတ္တဝဿုဒ္ဒေသိကံ ဇာတံ မာတာပိတရော အလင်္ကရိတွာ ဘဂဝတော သန္တိကံ နေတွာ "အယံ သော ဘန္တေ တုမှေ အာယာစိတွာ လဒ္ဓဒါရကော၊ ဣမံ တုမှာကံ နိယျာတေမာ"တိ အာဟံသု။ သတ္ထာ အာနန္ဒတ္ထေရံ အာဏာပေသိ "ဣမံ ပဗ္ဗာဇေဟီ"တိ။ အာဏာပေတွာ စ ဂန္ဓကုဋိံ ပါဝိသိ။ ထေရော တံ ပဗ္ဗာဇေတွာ သင်္ခေပေန ဝိပဿနာမုခံ အာစိက္ခိ၊ သော ဥပနိဿယသမ္ပန္နတ္တာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော သူရိယေ အနောဂ္ဂတေယေဝ ဘာဝနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[2]—

"ပဒုမုတ္တရသမ္ဗုဒ္ဓံ၊ မေတ္တစိတ္တံ မဟာမုနိံ။
ဥပေတိ ဇနတာ သဗ္ဗာ၊ သဗ္ဗလောကဂ္ဂနာယကံ။

သတ္တုကဉ္စ ဗဒ္ဓကဉ္စ၊ အာမိသံ ပါနဘောဇနံ။
ဒဒန္တိ သတ္ထုနော သဗ္ဗေ၊ ပုညက္ခေတ္တေ အနုတ္တရေ။

အဟမ္ပိ ဒါနံ ဒဿာမိ၊ ဒေဝဒေဝဿ တာဒိနော။
ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌံ နိမန္တေတွာ၊ သံဃမ္ပိ စ အနုတ္တရံ။

၁-နိဗ္ဗတ္တမာနောဝ (သီ၊ ဣ)
၂-ခု ၃-၁၀၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Uyyojitā mayā cete, nimantesuṁ Tathāgataṁ.
Kevalaṁ bhikkhusaṁghañca, puññakkhettaṁ anuttaraṁ.

Satasahassapallaṅkaṁ, sovaṇṇaṁ gonakatthataṁ.
Tūlikāpaṭalikāya, Khomakappāsikehi ca.
Mahārahaṁ paññāpayiṁ, āsanaṁ Buddhayuttakaṁ.

Padumuttaro Lokavidū, devadevo Narāsabho.
Bhikkhusaṁghaparibyūḷho, mama dvāramupāgami.

Paccuggantvāna Sambuddhaṁ, Lokanāthaṁ yasassinaṁ.
Pasannacitto sumano, abhināmayiṁ saṁgharaṁ.

Bhikkhūnaṁ satasahassaṁ, Buddhañca Lokanāyakaṁ.
Pasannacitto sumano, paramannena tappayiṁ.

Padumuttaro Lokavidū, āhutīnaṁ paṭiggaho.
Bhikkhusaṁghe nisīditvā, imā gāthā abhāsatha.

Yenidaṁ āsanaṁ dinnaṁ, sovaṇṇaṁ gonakatthataṁ.
Tamahaṁ kittayissāmi, suṇātha mama bhāsato.

Catusattatikkhattuṁ so, devarajjaṁ karissati.
Anubhossati sampattiṁ, accharāhi purakkhato.

Padesarajjaṁ sahassaṁ, vasudhaṁ āvasissati.
Ekapaññāsakkhattuñca, cakkavattī bhavissati.

Sabbāsu bhavayonīsu, uccākulī bhavissati.
So ca pacchā pabbajitvā, sukkamūlena codito.
Bhaddiyo nāma nāmena, hessati Satthu sāvako.

Vivekamanuyuttomhi, pantasenanivāsahaṁ.
Phalañcādhigataṁ sabbaṁ, cattaklesomhi ajjahaṁ.

Mama sabbaṁ abhiññāya, Sabbaññū Lokanāyako.
Bhikkhusaṁghe nisīditvā, etadagge ṭhapesi maṁ.

Paṭisambhidā catasso, vimokkhāpi ca aṭṭhime.
Chaḷabhiññā sacchikatā, kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

ဥယျောဇိတာ မယာ စေတေ၊ နိမန္တေသုံ တထာဂတံ။
ကေဝလံ ဘိက္ခုသံဃဉ္စ၊ ပုညက္ခေတ္တံ အနုတ္တရံ။

သတသဟဿပလ္လင်္ကံ၊ သောဝဏ္ဏံ ဂေါနကတ္ထတံ။
တူလိကာပဋလိကာယ၊ ခေါမကပ္ပါသိကေဟိ စ။
မဟာရဟံ ပညာပယိံ၊ အာသနံ ဗုဒ္ဓယုတ္တကံ။

ပဒုမုတ္တရော လောကဝိဒူ၊ ဒေဝဒေဝေါ နရာသဘော။
ဘိက္ခုသံဃပရိဗျူဠှော၊ မမ ဒွါရမုပါဂမိ။

ပစ္စုဂ္ဂန္တွာန သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ လောကနာထံ ယသဿိနံ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ အဘိနာမယိံ သံဃရံ။

ဘိက္ခူနံ သတသဟဿံ၊ ဗုဒ္ဓဉ္စ လောကနာယကံ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ ပရမန္နေန တပ္ပယိံ။

ပဒုမုတ္တရော လောကဝိဒူ၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟော။
ဘိက္ခုသံဃေ နိသီဒိတွာ၊ ဣမာ ဂါထာ အဘာသထ။

ယေနိဒံ အာသနံ ဒိန္နံ၊ သောဝဏ္ဏံ ဂေါနကတ္ထတံ။
တမဟံ ကိတ္တယိဿာမိ၊ သုဏာထ မမ ဘာသတော။

စတုသတ္တတိက္ခတ္တုံ သော၊ ဒေဝရဇ္ဇံ ကရိဿတိ။
အနုဘောဿတိ သမ္ပတ္တိံ၊ အစ္ဆရာဟိ ပုရက္ခတော။

ပဒေသရဇ္ဇံ သဟဿံ၊ ဝသုဓံ အာဝသိဿတိ။
ဧကပညာသက္ခတ္တုဉ္စ၊ စက္ကဝတ္တီ ဘဝိဿတိ။

သဗ္ဗာသု ဘဝယောနီသု၊ ဥစ္စာကုလီ ဘဝိဿတိ။
သော စ ပစ္ဆာ ပဗ္ဗဇိတွာ၊ သုက္ကမူလေန စောဒိတော။
ဘဒ္ဒိယော နာမ နာမေန၊ ဟေဿတိ သတ္ထု သာဝကော။

ဝိဝေကမနုယုတ္တောမှိ၊ ပန္တသေနနိဝါသဟံ။
ဖလဉ္စာဓိဂတံ သဗ္ဗံ၊ စတ္တက္လေသောမှိ အဇ္ဇဟံ။

မမ သဗ္ဗံ အဘိညာယ၊ သဗ္ဗညူ လောကနာယကော။
ဘိက္ခုသံဃေ နိသီဒိတွာ၊ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေသိ မံ။

ပဋိသမ္ဘိဒါ စတဿော၊ ဝိမောက္ခာပိ စ အဋ္ဌိမေ။
ဆဠဘိညာ သစ္ဆိကတာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

Tassa Bhagavā chaḷabhiññuppattiṁ ñatvā “ehi bhaddā”ti āha. So tāvadeva Satthāraṁ upasaṅkamitvā vanditvā pañjaliko Satthu samīpe aṭṭhāsi, sā eva cassa upasampadā ahosi, Buddhūpasampadā nāma kiresā. Thero jātito paṭṭhāya attano pavattiyā kathanamukhena aññaṁ byākaronto—

473. “Ekaputto ahaṁ āsiṁ, piyo mātu piyo pitu.
Bahūhi vatacariyāhi[1], laddho āyācanāhi ca.

474. Te ca maṁ anukampāya, atthakāmā hitesino.
Ubho pitā ca mātā ca, Buddhassa upanāmayuṁ.

475. Kicchā laddho ayaṁ putto, sukhumālo sukhedhito.
Imaṁ dadāma te Nātha, Jinassa paricārakaṁ.

476. Satthā ca maṁ paṭiggayha, ānandaṁ etadabravi.
Pabbājehi imaṁ khippaṁ, hessatyā’jāniyo ayaṁ.

477. Pabbājetvāna maṁ Satthā, vihāraṁ pāvisī jino.
Anoggatasmiṁ sūriyasmiṁ, tato cittaṁ vimucci me.

478. Tato Satthā nirākatvā, paṭisallānavuṭṭhito.
Ehi bhaddāti maṁ āha, sā me āsū’pasampadā.

479. Jātiyā sattavassena, laddhā me upasampadā.
Tisso vijjā anuppattā, aho dhammasudhammatā”ti—

imā gāthā abhāsi.

Tattha **vatacariyāhī**ti “evaṁ katvā puttaṁ labhissathā”ti vuttaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ vacanaṁ sutvā khīraṁ pāyitvā anasanādivatacaraṇehi. **Āyācanāhī**ti devatāyācanāhi Satthu-āyācanāya ca, idameva cettha kāraṇaṁ, itaraṁ thero mātāpitūnaṁ paṭipattidassanatthañceva kicchaladdhabhāvadassanatthañca vadati.

1. Vatacariyehi (Sī)

တဿ ဘဂဝါ ဆဠဘိညုပ္ပတ္တိံ ဉတွာ “ဧဟိ ဘဒ္ဒါ”တိ အာဟ။ သော တာဝဒေဝ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ ပဉ္ဇလိကော သတ္ထု သမီပေ အဋ္ဌာသိ၊ သာ ဧဝ စဿ ဥပသမ္ပဒါ အဟောသိ၊ ဗုဒ္ဓူပသမ္ပဒါ နာမ ကိရေသာ။ ထေရော ဇာတိတော ပဋ္ဌာယ အတ္တနော ပဝတ္တိယာ ကထနမုခေန အညံ ဗျာကရောန္တော—

၄၇၃။ “ဧကပုတ္တော အဟံ အာသိံ၊ ပိယော မာတု ပိယော ပိတု။
ဗဟူဟိ ဝတစရိယာဟိ[၁]၊ လဒ္ဓေါ အာယာစနာဟိ စ။

၄၇၄။ တေ စ မံ အနုကမ္ပာယ၊ အတ္ထကာမာ ဟိတေသိနော။
ဥဘော ပိတာ စ မာတာ စ၊ ဗုဒ္ဓဿ ဥပနာမယုံ။

၄၇၅။ ကိစ္ဆာ လဒ္ဓေါ အယံ ပုတ္တော၊ သုခုမာလော သုခေဓိတော။
ဣမံ ဒဒါမ တေ နာထ၊ ဇိနဿ ပရိစာရကံ။

၄၇၆။ သတ္ထာ စ မံ ပဋိဂ္ဂယှ၊ အာနန္ဒံ ဧတဒဗြဝိ။
ပဗ္ဗာဇေဟိ ဣမံ ခိပ္ပံ၊ ဟေဿတျာ’ဇာနိယော အယံ။

၄၇၇။ ပဗ္ဗာဇေတွာန မံ သတ္ထာ၊ ဝိဟာရံ ပါဝိသီ ဇိနော။
အနောဂ္ဂတသ္မိံ သူရိယသ္မိံ၊ တတော စိတ္တံ ဝိမုစ္စိ မေ။

၄၇၈။ တတော သတ္ထာ နိရာကတွာ၊ ပဋိသလ္လာနဝုဋ္ဌိတော။
ဧဟိ ဘဒ္ဒါတိ မံ အာဟ၊ သာ မေ အာသူ’ပသမ္ပဒါ။

၄၇၉။ ဇာတိယာ သတ္တဝဿေန၊ လဒ္ဓါ မေ ဥပသမ္ပဒါ။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ အဟော ဓမ္မသုဓမ္မတာ”တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဝတစရိယာဟီ**တိ “ဧဝံ ကတွာ ပုတ္တံ လဘိဿထာ”တိ ဝုတ္တံ သမဏဗြာဟ္မဏာနံ ဝစနံ သုတွာ ခီရံ ပါယိတွာ အနသနာဒိဝတစရဏေဟိ။ **အာယာစနာဟီ**တိ ဒေဝတာယာစနာဟိ သတ္ထုအာယာစနာယ စ၊ ဣဒမေဝ စေတ္ထ ကာရဏံ၊ ဣတရံ ထေရော မာတာပိတူနံ ပဋိပတ္တိဒဿနတ္ထဉ္စေဝ ကိစ္ဆလဒ္ဓဘာဝဒဿနတ္ထဉ္စ ဝဒတိ။

၁-ဝတစရိယေဟိ (သီ)

Teti mātāpitaro. **Upanāmayun**ti upanāmesuṁ.

Sukhedhitoti sukhasaṁvaḍḍhito. **Teti** tuyhaṁ. **Paricārakan**ti kiṁ kāraṁ.

Hessatyā'jāniyo ayanti ayaṁ dārako mama sāsane ājānīyo bhavissati. Tasmā khippaṁ ajjeva pabbājehīti etaṁ **abravi** āha.

Pabbājetvānāti ānandattherena pabbājetvā. **Vihāran**ti gandhakuṭiṁ. **Anoggatasmiṁ sūriyasmin**ti sūriye anatthaṅgateyeva. **Tato cittaṁ vimucci me**ti tato vipassanārambhato paraṁ na cireneva khaṇena sabbāsavehi me cittaṁ vimucci, khīṇāsavo ahosiṁ.

Tatoti mama āsavakkhayato pacchā. **Nirākatvā**ti attanā samāpannaṁ phalasamāpattiṁ appetvā tato vuṭṭhāya. Tenāha **"paṭisallānavuṭṭhito"**ti. **Sā me āsū'pasampadā**ti yā maṁ[1] uddissa "ehi bhaddā"ti Satthu vācā pavattā, sā eva me mayhaṁ upasampadā āsi. Evaṁ **jātiyā sattavassena, laddhā me upasampadā**ti sātisayaṁ Satthārā attano kataṁ anuggahaṁ sāsanassa ca niyyānikataṁ dasseti. Tenāha **"aho dhammasudhammatā"**ti.

Ettha ca "cittaṁ vimucci me"ti khīṇāsavabhāvaṁ pakāsetvāpi puna **"tisso vijjā anuppattā"**ti lokiyābhiññekadesadassanaṁ chaḷabhiññābhāvavibhāvanatthaṁ. Tenāha Apadāne "chaḷabhiññā sacchikatā"ti.

Bhaddattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Sopākattheragāthāvaṇṇanā

Disvā pāsādachāyāyanti-ādikā āyasmato Sopākattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Siddhatthassa Bhagavato kāle brāhmaṇakule nibbattitvā viññutaṁ patto brāhmaṇānaṁ vijjāsippesu nipphattiṁ gato kāmesu ādīnavaṁ disvā gharāvāsaṁ pahāya tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā

1. Sā maṁ (I)

ဂုဏော ဒဋ္ဌုံ ဉာတုံ သမတ္ထော၊ န သော သောသမတ္ထေန ဝုယှတိ ယာကာဝတော ဒဿနတောတိ။

လကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ဘဒ္ဒတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဧကပုတ္တောတိအာဒိကာ အာယသ္မတော ဘဒ္ဒတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရံ ဘဂဝန္တံ ဘိက္ခုသံဃဉ္စ သတသဟဿပရိမာဏံ စီဝရာဒီဟိ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ ပူဇေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ သေဋ္ဌိကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ နိဗ္ဗတ္တမာနော စ[၁] အပုတ္တကေသု မာတာပိတူသု ဒေဝတာယာစနာဒိနိ ကတွာပိ အလဘန္တေသု သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ "သစေ ဘန္တေ, ပယံ ဧကံ ပုတ္တံ လဘိဿာမ၊ တံ တုမှာကံ ဒါသတ္ထာယ ဒဿာမာ"တိ ဝတွာ အာယာစိတွာ ဂတေသု သတ္ထု အဓိပ္ပါယံ ဉတွာ အညတရော ဒေဝပုတ္တော ဒိဗ္ဗာယုကော ဟုတွာ ဌိတော သက္ကေန ဒေဝရညာ "အမုကသ္မိံ ကုလေ နိဗ္ဗတ္တာဟီ"တိ အာဏတ္တော တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ဘဒ္ဒေါ**တိဿ နာမံ အကံသု။ တံ သတ္တဝဿုဒ္ဒေသိကံ ဇာတံ မာတာပိတရော အလင်္ကရိတွာ ဘဂဝတော သန္တိကံ နေတွာ "အယံ သော ဘန္တေ, တုမှေ အာယာစိတွာ လဒ္ဓဒါရကော၊ ဣမံ တုမှာကံ နိယျာတေမာ"တိ အာဟံသု။ သတ္ထာ အာနန္ဒတ္ထေရံ အာဏာပေသိ "ဣမံ ပဗ္ဗာဇေဟီ"တိ။ အာဏာပေတွာ စ ဂန္ဓကုဋိံ ပါဝိသိ။ ထေရော တံ ပဗ္ဗာဇေတွာ သင်္ခေပေန ဝိပဿနာမုခံ အာစိက္ခိ၊ သော ဥပနိဿယသမ္ပန္နတ္တာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော သူရိယေ အနတ္ထင်္ဂတေယေဝ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

"ပဒုမုတ္တရသမ္ဗုဒ္ဓံ၊ မေတ္တစိတ္တံ မဟာမုနိံ။
ဥပေတိ ဇနတာ သဗ္ဗာ၊ သဗ္ဗလောကဂ္ဂနာယကံ။

သတ္တုကဉ္စ ဗဒ္ဓကဉ္စ၊ အာမိသံ ပါနဘောဇနံ။
ဒဒန္တိ သတ္ထုနော သဗ္ဗေ၊ ပုညက္ခေတ္တေ အနုတ္တရေ။

အဟမ္ပိ ဒါနံ ဒဿာမိ၊ ဒေဝဒေဝဿ တာဒိနော။
ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌံ နိမန္တေတွာ၊ သံဃမ္ပိ စ အနုတ္တရံ။

၁-နိဗ္ဗတ္တမာနော စ (သီ၊ ဣ)

၂-ခု ၃-၁၀၆-ပိဋ္ဌေ ဒိဿတိ။

ekasmiṁ pabbate viharati. Satthā āsannamaraṇaṁ taṁ ñatvā tassa santikaṁ agamāsi. So Bhagavantaṁ disvā pasannacitto uḷāraṁ pītisomanassaṁ pavedento pupphamayaṁ āsanaṁ paññapetvā adāsi. Satthā tattha nisīditvā aniccatāpaṭisaṁyuttaṁ dhammiṁ kathaṁ kathetvā tassa passantasseva ākāsena[1] agamāsi. So pubbe gahitaṁ niccaggāhaṁ pahāya aniccasaññaṁ hadaye ṭhapetvā kālaṅkatvā devaloke uppajjitvā aparāparaṁ devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe Sopākayoniyaṁ nibbatti, so jāti-āgatena[2] **Sopāko**ti nāmena paññāyi. Keci pana “vāṇijakule nibbatto, ‘Sopāko’ti pana nāmamattan”ti vadanti. Taṁ Apadānapāḷiyā virujjhati “pacchime bhave sampatte Sopākayonupāgamin”ti vacanato. Tassa Catumāsajātassa pitā kālamakāsi, cūḷapitā posesi. Anukkamena sattavassiko jāto ekadivasaṁ cūḷapitā “attano puttena kalahaṁ karotī”ti kujjhitvā taṁ susānaṁ netvā dve hatthe rajjuyā ekato bandhitvā tāya eva rajjuyā matamanussassa sarīre gāḷhaṁ bandhitvā gato “siṅgālādayo khādantū”ti. Pacchimabhavikatāya dārakassa puññaphalena sayaṁ māretuṁ na visahi, siṅgālādayopi na abhibhaviṁsu[3]. Dārako aḍḍharattasamaye evaṁ vippalapati—

“Kā gati me agatissa[4], ko vā bandhu abandhuno.
Susānamajjhe bandhassa, ko me abhayadāyako”ti.

Satthā tāya velāya veneyyabandhave olokento dārakassa hadayabbhantare pajjalantaṁ arahattūpanissayaṁ disvā obhāsaṁ pharitvā satiṁ janetvā evamāha—

“Ehi Sopāka mā bhāyi, olokassu Tathāgataṁ.
Ahaṁ taṁ tārayissāmi, rāhumukheva candiman”ti.

Dārako Buddhānubhāvena chinnabandhano gāthāpariyosāne sotāpanno hutvā gandhakuṭisammukhe aṭṭhāsi. Tassa mātā puttaṁ apassantī cūḷapitaraṁ pucchitvā tenassa pavattiyā akathitāya tattha tattha gantvā

---

1. Ākāse (Ka) 2. Jātiyā vasena (Sī) 3. Āgamiṁsu (Ka)
4. Kā hi me agati assa (Sī), kā hi me āgatissa (I), kā gati me abhavissa (Ka)

ဧကသ္မိံ ပဗ္ဗတေ ဝိဟရတိ။ သတ္ထာ အာသန္နမရဏံ တံ ဉတွာ တဿ သန္တိကံ အဂမာသိ။ သော ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော ဥဠာရံ ပီတိသောမနဿံ ပဝေဒေန္တော ပုပ္ဖမယံ အာသနံ ပညပေတွာ အဒါသိ။ သတ္ထာ တတ္ထ နိသီဒိတွာ အနိစ္စတာပဋိသံယုတ္တံ ဓမ္မိံ ကထံ ကထေတွာ တဿ ပဿန္တဿေဝ အာကာသေန[1] အဂမာသိ။ သော ပုဗ္ဗေ ဂဟိတံ နိစ္စဂ္ဂါဟံ ပဟာယ အနိစ္စသညံ ဟဒယေ ဌပေတွာ ကာလင်္ကတွာ ဒေဝလောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ အပရာပရံ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရာဇဂဟေ သောပါကယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိ၊ သော ဇာတိအာဂတေန[2] **သောပါကော**တိ နာမေန ပညာယိ။ ကေစိ ပန “ဝါဏိဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တော၊ ‘သောပါကော’တိ ပန နာမမတ္တ”န္တိ ဝဒန္တိ။ တံ အပဒါနပါဠိယာ ဝိရုဇ္ဈတိ “ပစ္ဆိမေ ဘဝေ သမ္ပတ္တေ သောပါကယောနုပါဂမိ”န္တိ ဝစနတော။ တဿ စတုမာသဇာတဿ ပိတာ ကာလမကာသိ၊ စူဠပိတာ ပေါသေသိ။ အနုက္ကမေန သတ္တဝဿိကော ဇာတော ဧကဒိဝသံ စူဠပိတာ “အတ္တနော ပုတ္တေန ကလဟံ ကရောတီ”တိ ကုဇ္ဈိတွာ တံ သုသာနံ နေတွာ ဒွေ ဟတ္ထေ ရဇ္ဇုယာ ဧကတော ဗန္ဓိတွာ တာယ ဧဝ ရဇ္ဇုယာ မတမနုဿဿ သရီရေ ဂါဠှံ ဗန္ဓိတွာ ဂတော “သိင်္ဂါလာဒယော ခါဒန္တူ”တိ။ ပစ္ဆိမဘဝိကတာယ ဒါရကဿ ပုညဖလေန သယံ မာရေတုံ န ဝိသဟိ၊ သိင်္ဂါလာဒယောပိ န အဘိဘဝိံသု[3]။ ဒါရကော အဍ္ဎရတ္တသမယေ ဧဝံ ဝိပ္ပလပတိ—

“ကာ ဂတိ မေ အဂတိဿ[4]၊ ကော ဝါ ဗန္ဓု အဗန္ဓုနော။
သုသာနမဇ္ဈေ ဗန္ဓဿ၊ ကော မေ အဘယဒါယကော”တိ။

သတ္ထာ တာယ ဝေလာယ ဝေနေယျဗန္ဓဝေ ဩလောကေန္တော ဒါရကဿ ဟဒယဗ္ဘန္တရေ ပဇ္ဇလန္တံ အရဟတ္တူပနိဿယံ ဒိသွာ ဩဘာသံ ဖရိတွာ သတိံ ဇနေတွာ ဧဝမာဟ—

“ဧဟိ သောပါက မာ ဘာယိ၊ ဩလောကဿု တထာဂတံ။
အဟံ တံ တာရယိဿာမိ၊ ရာဟုမုခေဝ စန္ဒိမ”န္တိ။

ဒါရကော ဗုဒ္ဓါနုဘာဝေန ဆိန္နဗန္ဓနော ဂါထာပရိယောသာနေ သောတာပန္နော ဟုတွာ ဂန္ဓကုဋိသမ္မုခေ အဋ္ဌာသိ။ တဿ မာတာ ပုတ္တံ အပဿန္တီ စူဠပိတရံ ပုစ္ဆိတွာ တေနဿ ပဝတ္တိယာ အကထိတာယ တတ္ထ တတ္ထ ဂန္တွာ

၁-အာကာသေ (က) ၂-ဇာတိယာ ဝသေန (သီ) ၃-အာဂမိံသု (က)
၄-ကာ ဟိ မေ အဂတိ အဿ (သီ)၊ ကာ ဟိ မေ အာဂတိဿ (ဣ)၊ ကာ ဂတိ မေ အဘဝိဿ (က)

vicinantī “Buddhā kira atītānāgatapaccuppannaṁ jānanti, yannūnāhaṁ Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā mama puttassa pavattiṁ jāneyyan”ti Satthu santikaṁ agamāsi. Satthā iddhiyā taṁ paṭicchādetvā “bhante mama puttaṁ na passāmi[1], apica Bhagavā tassa pavattiṁ jānātī”ti[2] tāya puṭṭho—

“Na santi puttā tāṇāya, na pitā nāpi bandhavā.
Antakenā’dhipannassa, natthi ñātīsu tāṇatā”ti[3]—

dhammaṁ kathesi. Taṁ sutvā sā sotāpannā ahosi. Dārako arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

“Pabbhāraṁ sodhayantassa, vipine pabbatuttame.
Siddhattho nāma Bhagavā, āgacchi mama santikaṁ.

Buddhaṁ upagataṁ disvā, Lokajeṭṭhassa tādino.
Santharaṁ santharitvāna, pupphāsanamadāsahaṁ.

Pupphāsane nisīditvā, siddhattho Lokanāyako.
Mamañca gatimaññāya, aniccatamudāhari.

Aniccā vata saṅkhārā, uppādavayadhammino.
Uppajjitvā nirujjhanti, tesaṁ vūpasamo sukho.

Idaṁ vatvāna sabbaññū, Lokajeṭṭho Narāsabho.
Nabhaṁ abbhuggamī vīro, haṁsarājāva ambare.

Sakaṁ diṭṭhiṁ jahitvāna, bhāvayā’niccasaññahaṁ.
Ekāhaṁ bhāvayitvāna, tattha kālaṁ kato ahaṁ.

Dve sampattī anubhotvā, sukkamūlena codito.
Pacchime bhave sampatte, sapākayonu’pāgamiṁ.

Agārā abhinikkhamma, pabbajiṁ anagāriyaṁ.
Jātiyā sattavassohaṁ, arahattamapāpuṇiṁ.

Āraddhavīriyo pahitatto, sīlesu susamāhito.
Tosetvāna mahānāgaṁ, alatthaṁ upasampadaṁ.

1. Putto na dissati (Sī, I)
2. Jānathāti (Sī, I)
3. Khu 1. 54 piṭṭhe Dhammapade.
4. Khu 3. 70 piṭṭhādīsu.

ဝိစိနန္တီ “ဗုဒ္ဓါ ကိရ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ ဇာနန္တိ၊ ယန္နူနာဟံ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ မမ ပုတ္တဿ ပဝတ္တိံ ဇာနေယျ”န္တိ သတ္ထု သန္တိကံ အဂမာသိ။ သတ္ထာ ဣဒ္ဓိယာ တံ ပဋိစ္ဆာဒေတွာ “ဘန္တေ မမ ပုတ္တံ န ပဿာမိ[၁]၊ အပိစ ဘဂဝါ တဿ ပဝတ္တိံ ဇာနာတီ”တိ[၂] တာယ ပုဋ္ဌော—

“န သန္တိ ပုတ္တာ တာဏာယ၊ န ပိတာ နာပိ ဗန္ဓဝါ။
အန္တကေနာ’ဓိပန္နဿ၊ နတ္ထိ ဉာတီသု တာဏတာ”တိ[၃]—

ဓမ္မံ ကထေသိ။ တံ သုတွာ သာ သောတာပန္နာ အဟောသိ။ ဒါရကော အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၄]—

“ပဗ္ဘာရံ သောဓယန္တဿ၊ ဝိပိနေ ပဗ္ဗတုတ္တမေ။
သိဒ္ဓတ္ထော နာမ ဘဂဝါ၊ အာဂစ္ဆိ မမ သန္တိကံ။

ဗုဒ္ဓံ ဥပဂတံ ဒိသွာ၊ လောကဇေဋ္ဌဿ တာဒိနော။
သန္ထရံ သန္ထရိတွာန၊ ပုပ္ဖါသနမဒါသဟံ။

ပုပ္ဖါသနေ နိသီဒိတွာ၊ သိဒ္ဓတ္ထော လောကနာယကော။
မမဉ္စ ဂတိမညာယ၊ အနိစ္စတမုဒါဟရိ။

အနိစ္စာ ဝတ သင်္ခါရာ၊ ဥပ္ပါဒဝယဓမ္မိနော။
ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဇ္ဈန္တိ၊ တေသံ ဝူပသမော သုခေါ။

ဣဒံ ဝတွာန သဗ္ဗညူ၊ လောကဇေဋ္ဌော နရာသဘော။
နဘံ အဗ္ဘုဂ္ဂမီ ဝီရော၊ ဟံသရာဇာဝ အမ္ဗရေ။

သကံ ဒိဋ္ဌိံ ဇဟိတွာန၊ ဘာဝယာ’နိစ္စသညဟံ။
ဧကာဟံ ဘာဝယိတွာန၊ တတ္ထ ကာလံ ကတော အဟံ။

ဒွေ သမ္ပတ္တီ အနုဘောတွာ၊ သုက္ကမူလေန စောဒိတော။
ပစ္ဆိမေ ဘဝေ သမ္ပတ္တေ၊ သပါကယောနု’ပါဂမိံ။

အဂါရာ အဘိနိက္ခမ္မ၊ ပဗ္ဗဇိံ အနဂါရိယံ။
ဇာတိယာ သတ္တဝဿောဟံ၊ အရဟတ္တမပါပုဏိံ။

အာရဒ္ဓဝီရိယော ပဟိတတ္တော၊ သီလေသု သုသမာဟိတော။
တောသေတွာန မဟာနာဂံ၊ အလတ္ထံ ဥပသမ္ပဒံ။

၁-ပုတ္တော န ဒိဿတိ (သီ၊ ဣ)
၂-ဇာနထာတိ (သီ၊ ဣ)
၃-ခု ၁-၅၄-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။
၄-ခု ၃-၇၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Catunnavutito kappe, yaṁ kammamakariṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, pupphadānassidaṁ phalaṁ.

Catunnavutito kappe, yaṁ saññaṁ bhāvayiṁ tadā.
Taṁ saññaṁ bhāvayantassa, patto me āsavakkhayo.

Paṭisambhidā catasso -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Atha Bhagavā iddhiṁ paṭisaṁhari. Sāpi puttaṁ disvā haṭṭhatuṭṭhā tassa khīṇāsavabhāvaṁ sutvā pabbājetvā gatā. So Satthāraṁ gandhakuṭicchāyāyaṁ caṅkamantaṁ upasaṅkamitvā vanditvā anucaṅkami. Tassa Bhagavā upasampadaṁ anujānitukāmo "ekaṁ nāma kin"ti-ādinā[1] dasa pañhe pucchi. Sopi Satthu adhippāyaṁ gaṇhanto sabbaññutaññāṇena saṁsandento "sabbe sattā āhāraṭṭhitikā"ti-ādinā[1] te pañhe vissajjesi. Teneva te kumārapañhā nāma jātā. Satthā tassa pañhabyākaraṇena ārādhitacitto upasampadaṁ anujāni, tena sā pañhabyākaraṇūpasampadā nāma jātā, tassimaṁ[2] attano pavattiṁ pakāsetvā thero aññaṁ byākaronto—

480. "Disvā pāsādachāyāyaṁ, caṅkamantaṁ naruttamaṁ.
Tattha naṁ upasaṅkamma, vandissaṁ purisuttamaṁ.

481. Ekaṁsaṁ cīvaraṁ katvā, saṁharitvāna pāṇayo.
Anucaṅkamissaṁ virajaṁ, sabbasattānamuttamaṁ.

482. Tato pañhe apucchi maṁ, pañhānaṁ kovido vidū.
Acchambhī ca abhīto ca, byākāsiṁ Satthuno ahaṁ.

483. Vissajjitesu pañhesu, anumodi Tathāgato.
Bhikkhusaṁghaṁ viloketvā, imamatthaṁ abhāsatha.

484. 'Lābhā Aṅgānaṁ pagadhānaṁ, yesāyaṁ paribhuñjati.
Cīvaraṁ piṇḍapātañca, paccayaṁ sayanāsanaṁ.
Paccuṭṭhānañca sāmīciṁ, tesaṁ lābhā'ti cābravi.

1. Khu 1. 3 piṭṭhe Khuddakapāṭhe. 2. Tayimaṁ (Sī), tasmiṁ (I), tassidaṁ (Ka)

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ကမ္မမကရိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ပုပ္ဖဒါနဿိဒံ ဖလံ။

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ သညံ ဘာဝယိံ တဒါ။
တံ သညံ ဘာဝယန္တဿ၊ ပတ္တော မေ အာသဝက္ခယော။

ပဋိသမ္ဘိဒါ စတဿော။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အထ ဘဂဝါ ဣဒ္ဓိံ ပဋိသံဟရိ။ သာပိ ပုတ္တံ ဒိသွာ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌာ တဿ ခီဏာသဝဘာဝံ သုတွာ ပဗ္ဗာဇေတွာ ဂတာ။ သော သတ္ထာရံ ဂန္ဓကုဋိစ္ဆာယာယံ စင်္ကမန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ အနုစင်္ကမိ။ တဿ ဘဂဝါ ဥပသမ္ပဒံ အနုဇာနိတုကာမော "ဧကံ နာမ ကိ"န္တိအာဒိနာ[၁] ဒသ ပဉှေ ပုစ္ဆိ။ သောပိ သတ္ထု အဓိပ္ပါယံ ဂဏှန္တော သဗ္ဗညုတညာဏေန သံသန္ဒေန္တော "သဗ္ဗေ သတ္တာ အာဟာရဋ္ဌိတိကာ"တိအာဒိနာ[၁] တေ ပဉှေ ဝိဿဇ္ဇေသိ။ တေနေဝ တေ ကုမာရပဉှာ နာမ ဇာတာ။ သတ္ထာ တဿ ပဉှဗျာကရဏေန အာရာဓိတစိတ္တော ဥပသမ္ပဒံ အနုဇာနိ၊ တေန သာ ပဉှဗျာကရဏူပသမ္ပဒါ နာမ ဇာတာ၊ တဿိမံ[၂] အတ္တနော ပဝတ္တိံ ပကာသေတွာ ထေရော အညံ ဗျာကရောန္တော—

၄၈၀။ "ဒိသွာ ပါသာဒဆာယာယံ၊ စင်္ကမန္တံ နရုတ္တမံ။
တတ္ထ နံ ဥပသင်္ကမ္မ၊ ဝန္ဒိဿံ ပုရိသုတ္တမံ။

၄၈၁။ ဧကံသံ စီဝရံ ကတွာ၊ သံဟရိတွာန ပါဏယော။
အနုစင်္ကမိဿံ ဝိရဇံ၊ သဗ္ဗသတ္တာနမုတ္တမံ။

၄၈၂။ တတော ပဉှေ အပုစ္ဆိ မံ၊ ပဉှာနံ ကောဝိဒေါ ဝိဒူ။
အစ္ဆမ္ဘီ စ အဘီတော စ၊ ဗျာကာသိံ သတ္ထုနော အဟံ။

၄၈၃။ ဝိဿဇ္ဇိတေသု ပဉှေသု၊ အနုမောဒိ တထာဂတော။
ဘိက္ခုသံဃံ ဝိလောကေတွာ၊ ဣမမတ္ထံ အဘာသထ။

၄၈၄။ 'လာဘာ အင်္ဂါနံ မဂဓာနံ၊ ယေသာယံ ပရိဘုဉ္ဇတိ။
စီဝရံ ပိဏ္ဍပါတဉ္စ၊ ပစ္စယံ သယနာသနံ။
ပစ္စုဋ္ဌာနဉ္စ သာမီစိံ၊ တေသံ လာဘာ'တိ စာဗြဝိ။

၁-ခု ၁-၃-ပိဋ္ဌေ ခုဒ္ဒကပါဌေ။ ၂-တယိမံ (သီ)၊ တသ္မိံ (ဣ)၊ တဿိဒံ (က)

485. ‘Ajjadagge maṁ sopāka, dassanāyo’pasaṅkama.
Esā ceva te sopāka, bhavatu upasampadā’.

486. Jātiyā sattavassena, laddhāna upasampadaṁ.
Dhāremi antimaṁ dehaṁ, aho dhammasudhammatā”ti—

imā gāthā abhāsi.

Tattha **pāsādachāyāyan**ti gacchakuṭicchāyāyaṁ. Vandissanti abhivandiṁ.

Saṁharitvāna pāṇayoti ubho hatthe kamalamakuḷākārena saṅgate katvā, añjaliṁ paggahetvāti attho. **Anucaṅkamissan**ti caṅkamantassa Satthuno anu pacchato anugamanavasena caṅkamiṁ. **Virajan**ti vigatarāgādirajaṁ.

Pañheti kumārapañhe. **Vidū**ti veditabbaṁ viditavā[1], sabbaññūti attho. “Satthā maṁ pucchatī”ti uppajjanakassa chambhitattassa bhayassa ca setughātena pahīnattā **acchambhī** ca **abhīto** ca byākāsi.

Yesāyanti yesaṁ aṅgamagadhānaṁ ayaṁ sopāko. **Paccayan**ti gilānapaccayaṁ. **Sāmīcin**ti maggadānabījanādisāmīcikiriyaṁ.

Ajjadaggeti dakāro padasandhikaro, ajja agge ādiṁ katvā, ajja paṭṭhāya. “Ajjatagge”tipi Pāḷi, ajjataṁ ādiṁ katvāti attho. **Dassanāyo’pasaṅkamā**ti “hīnajacco, vayasā taruṇataro”ti vā acintetvā dassanāya maṁ upasaṅkama. **Esā cevā**ti yā tassa mama sabbaññutaññāṇena saddhiṁ saṁsandetvā katā pañhavissajjanā, esāyeva te bhavatu upasampadā iti ca abravīti yojanā. “Laddhā me upasampadā”tipi Pāḷi. Ye pana “laddhāna upasampadan”tipi paṭhanti, tesaṁ **sattavassenā**ti sattamena vassenāti attho, sattavassena vā hutvāti vacanaseso. Yaṁ panettha avuttaṁ, taṁ suviññeyyameva.

Sopākattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Veditabbassa viditā (Sī)

၄၈၅။ ‘အဇ္ဇဒဂ္ဂေ မံ သောပါက၊ ဒဿနာယော’ပသင်္ကမ။
ဧသာ စေဝ တေ သောပါက၊ ဘဝတု ဥပသမ္ပဒါ’။

၄၈၆။ ဇာတိယာ သတ္တဝဿေန၊ လဒ္ဓါန ဥပသမ္ပဒံ။
ဓာရေမိ အန္တိမံ ဒေဟံ၊ အဟော ဓမ္မသုဓမ္မတာ”တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ပါသာဒစ္ဆာယာယ**န္တိ ဂန္ဓကုဋိစ္ဆာယာယံ။ **ဝန္ဒိဿ**န္တိ အဘိဝန္ဒိံ။

သံဟရိတွာန ပါဏယောတိ ဥဘော ဟတ္ထေ ကမလမကုဠာကာရေန သင်္ဂတေ ကတွာ၊ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဟေတွာတိ အတ္ထော။ **အနုစင်္ကမိဿ**န္တိ စင်္ကမန္တဿ သတ္ထုနော အနု ပစ္ဆတော အနုဂမနဝသေန စင်္ကမိံ။ **ဝိရဇ**န္တိ ဝိဂတရာဂါဒိရဇံ။

ပဉှေတိ ကုမာရပဉှေ။ **ဝိဒူ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ ဝိဒိတဝါ[1]၊ သဗ္ဗညူတိ အတ္ထော။ “သတ္ထာ မံ ပုစ္ဆတီ”တိ ဥပ္ပဇ္ဇနကဿ ဆမ္ဘိတတ္တဿ ဘယဿ စ သေတုဃာတေန ပဟီနတ္တာ **အစ္ဆမ္ဘီ** စ **အဘီတော** စ ဗျာကာသိ။

ယေသာယန္တိ ယေသံ အင်္ဂမဂဓာနံ အယံ သောပါကော။ **ပစ္စယ**န္တိ ဂိလာနပစ္စယံ။ **သာမီစိ**န္တိ မဂ္ဂဒါနဗီဇနာဒိသာမီစိကိရိယံ။

အဇ္ဇဒဂ္ဂေတိ ဒကာရော ပဒသန္ဓိကရော၊ အဇ္ဇ အဂ္ဂေ အာဒိံ ကတွာ၊ အဇ္ဇ ပဋ္ဌာယ။ “အဇ္ဇတဂ္ဂေ”တိပိ ပါဠိ၊ အဇ္ဇတံ အာဒိံ ကတွာတိ အတ္ထော။ **ဒဿနာယော’ပသင်္ကမာ**တိ “ဟီနဇစ္စော, ဝယသာ တရုဏတရော”တိ ဝါ အစိန္တေတွာ ဒဿနာယ မံ ဥပသင်္ကမ။ **ဧသာ စေဝါ**တိ ယာ တဿ မမ သဗ္ဗညုတညာဏေန သဒ္ဓိံ သံသန္ဒေတွာ ကတာ ပဉှဝိဿဇ္ဇနာ၊ ဧသာယေဝ တေ ဘဝတု ဥပသမ္ပဒါ ဣတိ စ အဗြဝီတိ ယောဇနာ။ “လဒ္ဓါ မေ ဥပသမ္ပဒါ”တိပိ ပါဠိ။ ယေ ပန “လဒ္ဓါန ဥပသမ္ပဒ”န္တိပိ ပဌန္တိ၊ တေသံ **သတ္တဝဿေနာ**တိ သတ္တမေန ဝဿေနာတိ အတ္ထော၊ သတ္တဝဿေန ဝါ ဟုတွာတိ ဝစနသေသော။ ယံ ပနေတ္ထ အဝုတ္တံ၊ တံ သုဝိညေယျမေဝ။

သောပါကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဝေဒိတဗ္ဗဿ ဝိဒိတာ (သီ)

5. Sarabhaṅgattheragāthāvaṇṇanā

Sare hatthehīti-ādikā āyasmato Sarabhaṅgattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinitvā imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe aññatarassa brāhmaṇassa putto hutvā nibbatti, **Anabhilakkhito**tissa kulavaṁsāgataṁ nāmaṁ ahosi. So vayappatto kāme pahāya tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā saratiṇāni sayameva bhañjitvā paṇṇasālaṁ katvā vasati. Tato paṭṭhāya **Sarabhaṅgo**tissa samaññā ahosi. Atha Bhagavā Buddhacakkhunā lokaṁ vālokento tassa arahattūpanissayaṁ disvā tattha gantvā dhammaṁ desesi. So paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto nacirasseva arahattaṁ patvā tattheva vasati. Athassa tāpasakāle katā paṇṇasālā jiṇṇā paluggā ahosi. Taṁ disvā manussā "kissa bhante imaṁ kuṭikaṁ na paṭisaṅkharothā"ti āhaṁsu. Thero "kuṭikā yathā tāpasakāle katā, idāni tato kātuṁ na sakkā"ti taṁ sabbaṁ pakāsento—

487. "Sare hatthehi bhañjitvā, katvāna kuṭimacchisaṁ.
Tena me Sarabhaṅgoti, nāmaṁ sammutiyā ahu.

488. Na mayhaṁ kappate ajja, sare hatthehi bhañjituṁ.
Sikkhāpadā no paññattā, Gotamena yasassinā"ti—

dve gāthā abhāsi.

Tattha **sare hatthehi bhañjitvā**ti pubbe tāpasakāle saratiṇāni mama hatthehi chinditvā tiṇakuṭiṁ katvā **acchisaṁ** vasiṁ, nisīdiñceva nipajjiṁ ca. **Tenā**ti kuṭikaraṇatthaṁ sarānaṁ bhañjanena. **Sammutiyā**ti anvatthasammutiyā Sarabhaṅgoti nāmaṁ **ahu** ahosi.

Na mayhaṁ kappate ajjāti ajja idāni upasampannassa mayhaṁ **sare** saratiṇe hatthehi bhañjituṁ na kappate na vaṭṭati. Kasmā? **Sikkhāpadā no paññattā, Gotamena yasassinā**ti. Tena yaṁ amhākaṁ Satthārā sikkhāpadaṁ paññattaṁ, taṁ mayaṁ jīvitahetunāpi nātikkamāmāti dasseti.

၅-သရဘင်္ဂတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သရေ ဟတ္ထေဟီတိအာဒိကာ အာယသ္မတော သရဘင်္ဂတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ ရာဇဂဟေ အညတရဿ ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **အနဘိလက္ခိတော**တိဿ ကုလဝံသာဂတံ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော ကာမေ ပဟာယ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ သရတိဏာနိ သယမေဝ ဘဉ္ဇိတွာ ပဏ္ဏသာလံ ကတွာ ဝသတိ။ တတော ပဋ္ဌာယ **သရဘင်္ဂေါ**တိဿ သမညာ အဟောသိ။ အထ ဘဂဝါ ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ လောကံ ဝေါလောကေန္တော တဿ အရဟတ္တူပနိဿယံ ဒိသွာ တတ္ထ ဂန္တွာ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ သော ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော နစိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပတွာ တတ္ထေဝ ဝသတိ။ အထဿ တာပသကာလေ ကတာ ပဏ္ဏသာလာ ဇိဏ္ဏာ ပလုဂ္ဂါ အဟောသိ။ တံ ဒိသွာ မနုဿာ “ကိဿ ဘန္တေ ဣမံ ကုဋိကံ န ပဋိသင်္ခရောထာ”တိ အာဟံသု။ ထေရော “ကုဋိကာ ယထာ တာပသကာလေ ကတာ၊ ဣဒါနိ တထာ ကာတုံ န သက္ကာ”တိ တံ သဗ္ဗံ ပကာသေန္တော—

၄၈၇။ “သရေ ဟတ္ထေဟိ ဘဉ္ဇိတွာ၊ ကတွာန ကုဋိမစ္ဆိသံ။
တေန မေ သရဘင်္ဂေါတိ၊ နာမံ သမ္မုတိယာ အဟု။

၄၈၈။ န မယှံ ကပ္ပတေ အဇ္ဇ၊ သရေ ဟတ္ထေဟိ ဘဉ္ဇိတုံ။
သိက္ခာပဒါ နော ပညတ္တာ၊ ဂေါတမေန ယသဿိနာ”တိ—

ဒွေ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **သရေ ဟတ္ထေဟိ ဘဉ္ဇိတွာ**တိ ပုဗ္ဗေ တာပသကာလေ သရတိဏာနိ မမ ဟတ္ထေဟိ ဆိန္ဒိတွာ တိဏကုဋိံ ကတွာ **အစ္ဆိသံ** ဝသိံ၊ နိသီဒိဉ္စေဝ နိပဇ္ဇိံ စ။ **တေနာ**တိ ကုဋိကရဏတ္ထံ သရာနံ ဘဉ္ဇနေန။ **သမ္မုတိယာ**တိ အနွတ္ထသမ္မုတိယာ သရဘင်္ဂေါတိ နာမံ **အဟု** အဟောသိ။

န မယှံ ကပ္ပတေ အဇ္ဇာတိ အဇ္ဇ ဣဒါနိ ဥပသမ္ပန္နဿ မယှံ **သရေ** သရတိဏေ ဟတ္ထေဟိ ဘဉ္ဇိတုံ န ကပ္ပတေ န ဝဋ္ဋတိ။ ကသ္မာ? **သိက္ခာပဒါ နော ပညတ္တာ၊ ဂေါတမေန ယသဿိနာ**တိ။ တေန ယံ အမှာကံ သတ္ထာရာ သိက္ခာပဒံ ပညတ္တံ၊ တံ မယံ ဇီဝိတဟေတုနာပိ နာတိက္ကမာမာတိ ဒဿေတိ။

Evaṁ ekena pakārena tiṇakuṭikāya apaṭisaṅkharaṇe kāraṇaṁ dassetvā idāni aparenapi pariyāyena naṁ dassento—

489. “Sakalaṁ samattaṁ rogaṁ, Sarabhaṅgo nāddasaṁ pubbe.
Soyaṁ rogo diṭṭho, vacanakarenā’tidevassā”ti—

imaṁ gāthamāha.

Tattha **sakalan**ti sabbaṁ. **Samattan**ti sampuṇṇaṁ, sabbabhāgato[1] anavasesanti attho. **Rogan**ti dukkhadukkhatādivasena rujanaṭṭhena rogabhūtaṁ upādānakkhandhapañcakaṁ sandhāya vadati. **Nāddasaṁ pubbe**ti Satthu ovādapaṭilābhato pubbe na addakkhiṁ. **Soyaṁ rogo diṭṭho, vacanakarenā’tidevassā**ti sammutidevā upapattidevo visuddhidevāti sabbepi deve attano sīlādiguṇehi atikkamitvā ṭhitattā atidevassa Sammāsambuddhassa ovādapaṭikarena Sarabhaṅgena so ayaṁ khandhapañcakasaṅkhāto rogo vipassanāpaññāsahitāya maggapaññāya pañcakkhandhato[2] diṭṭho, pariññātoti attho. Etena evaṁ attabhāvakuṭikāyampi anapekkho bāhiraṁ tiṇakuṭikaṁ kathaṁ[3] paṭisaṅkharissatīti dasseti.

Idāni yaṁ maggaṁ paṭipajjantena mayā ayaṁ attabhāvarogo yāthāvato diṭṭho, svāyaṁ maggo sabbabuddhasādhāraṇo. Yena[4] nesaṁ ovādadhammopi majjhe bhinnasuvaṇṇasadiso yatthāhaṁ patiṭṭhāya dukkhakkhayaṁ pattoti evaṁ attano arahattapaṭipattiṁ byākaronto—

490. “Yeneva maggena gato Vipassī,
Yeneva maggena Sikhī ca Vessabhū.
Kakusandhakoṇāgamano ca Kassapo,
Tena’ñjasena agamāsi Gotamo.

491. Vītataṇhā anādānā, satta Buddhā khayogadhā.
Yohā’yaṁ desito dhammo, dhammabhūtehi tādibhi.

492. Cattāri ariyasaccāni, anukampāya pāṇinaṁ.
Dukkhaṁ samudayo maggo, nirodho dukkhasaṅkhayo.

1. Sekhabhāvato (Sī), sabbabhāvato (I)
2. Paccakkhato (Ka)
3. Tiṇakuṭiṁ kiṁ (Ka)
4. Kena (Sī)

ဧဝံ ဧကေန ပကာရေန တိဏကုဋိကာယ အပဋိသင်္ခရဏေ ကာရဏံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ အပရေနပိ ပရိယာယေန နံ ဒဿေန္တော—

၄၈၉။ “သကလံ သမတ္တံ ရောဂံ၊ သရဘင်္ဂေါ နာဒ္ဒသံ ပုဗ္ဗေ။
သောယံ ရောဂေါ ဒိဋ္ဌော၊ ဝစနကရေနာ’တိဒေဝဿာ”တိ—

ဣမံ ဂါထမာဟ။

တတ္ထ **သကလ**န္တိ သဗ္ဗံ။ **သမတ္တ**န္တိ သမ္ပုဏ္ဏံ၊ သဗ္ဗဘာဂတော[၁] အနဝသေသန္တိ အတ္ထော။ **ရောဂ**န္တိ ဒုက္ခဒုက္ခတာဒိဝသေန ရုဇနဋ္ဌေန ရောဂဘူတံ ဥပါဒါနက္ခန္ဓပဉ္စကံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ **နာဒ္ဒသံ ပုဗ္ဗေ**တိ သတ္ထု ဩဝါဒပဋိလာဘတော ပုဗ္ဗေ န အဒ္ဒက္ခိံ။ **သောယံ ရောဂေါ ဒိဋ္ဌော၊ ဝစနကရေနာ’တိဒေဝဿာ**တိ သမ္မုတိဒေဝါ ဥပပတ္တိဒေဝေါ ဝိသုဒ္ဓိဒေဝါတိ သဗ္ဗေပိ ဒေဝေ အတ္တနော သီလာဒိဂုဏေဟိ အတိက္ကမိတွာ ဌိတတ္တာ အတိဒေဝဿ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ဩဝါဒပဋိကရေန သရဘင်္ဂေန သော အယံ ခန္ဓပဉ္စကသင်္ခါတော ရောဂေါ ဝိပဿနာပညာသဟိတာယ မဂ္ဂပညာယ ပဉ္စက္ခန္ဓတော[၂] ဒိဋ္ဌော၊ ပရိညာတောတိ အတ္ထော။ ဧတေန ဧဝံ အတ္တဘာဝကုဋိကာယမ္ပိ အနပေက္ခော ဗာဟိရံ တိဏကုဋိကံ ကထံ[၃] ပဋိသင်္ခရိဿတီတိ ဒဿေတိ။

ဣဒါနိ ယံ မဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇန္တေန မယာ အယံ အတ္တဘာဝရောဂေါ ယာထာဝတော ဒိဋ္ဌော၊ သွာယံ မဂ္ဂေါ သဗ္ဗဗုဒ္ဓသာဓာရဏော။ ယေန[၄] နေသံ ဩဝါဒဓမ္မောပိ မဇ္ဈေ ဘိန္နသုဝဏ္ဏသဒိသော ယတ္ထာဟံ ပတိဋ္ဌာယ ဒုက္ခက္ခယံ ပတ္တောတိ ဧဝံ အတ္တနော အရဟတ္တပဋိပတ္တိံ ဗျာကရောန္တော—

၄၉၀။ “ယေနေဝ မဂ္ဂေန ဂတော ဝိပဿီ၊
ယေနေဝ မဂ္ဂေန သိခီ စ ဝေဿဘူ။
ကကုသန္ဓကောဏာဂမနော စ ကဿပေါ၊
တေန’ဉ္ဇသေန အဂမာသိ ဂေါတမော။

၄၉၁။ ဝီတတဏှာ အနာဒါနာ၊ သတ္တ ဗုဒ္ဓါ ခယောဂဓာ။
ယေဟာ’ယံ ဒေသိတော ဓမ္မော၊ ဓမ္မဘူတေဟိ တာဒိဘိ။

၄၉၂။ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ၊ အနုကမ္ပာယ ပါဏိနံ။
ဒုက္ခံ သမုဒယော မဂ္ဂေါ၊ နိရောဓော ဒုက္ခသင်္ခယော။

၁-သေခဘာဝတော (သီ)၊ သဗ္ဗဘာဝတော (ဣ)
၂-ပစ္စက္ခတော (က)
၃-တိဏကုဋိံ ကိံ (က)
၄-ကေန (သီ)

493. Yasmiṁ nivattate dukkhaṁ, saṁsārasmiṁ anantakaṁ.
Bhedā imassa kāyassa, jīvitassa ca saṅkhayā.
Añño punabbhavo natthi, suvimuttomhi sabbadhī”ti—

imā gāthā abhāsi.

Tattha **yeneva maggenā**ti yeneva sapubbabhāgena ariyena aṭṭhaṅgikena maggena. **Gato**ti paṭipanno nibbānaṁ adhigato. **Vipassī**ti vipassī Sammāsambuddho. **Kakusandhā**ti avibhattiko niddeso. “Kakusandhakoṇāgamanā”tipi pāṭho. **Tena’ñjasenā**ti teneva añjasena ariyamaggena.

Anādānāti anupādānā appaṭisandhikā vā. **Khayogadhā**ti nibbānogadhā nibbānapatiṭṭhā. **Yehā’yaṁ desito dhammo**ti yehi sattahi Sammāsambuddhehi ayaṁ sāsanadhammo desito pavedito. **Dhammabhūtehī**ti dhammakāyatāya dhammasabhāvehi, navalokuttaradhammato vā bhūtehi jātehi, dhammaṁ vā pattehi. **Tādibhī**ti iṭṭhādīsu tādibhāvappattehi.

“**Cattāri ariyasaccānī**”ti-ādinā tehi desitaṁ dhammaṁ dasseti. Tattha **cattārī**ti gaṇanaparicchedo. **Ariyasaccānī**ti paricchinnadhammadassanaṁ. Vacanatthato pana ariyāni ca avitathaṭṭhena saccāni cāti ariyasaccāni, ariyassa vā Bhagavato saccāni tena desitattā, ariyabhāvakarāni vā saccānīti ariyasaccāni. Kucchitabhāvato tucchabhāvato ca **dukkhaṁ,** upādānakkhandhapañcakaṁ. Taṁ dukkhaṁ samudeti etasmāti **samudayo,** taṇhā. Kilese mārento gacchati, nibbānatthikehi maggīyatīti vā **maggo,** sammādiṭṭhi-ādayo aṭṭha dhammā. Saṁsāracārakasaṅkhāto natthi ettha rodho, etasmiṁ vā adhigate puggalassa rodhābhāvo hoti, nirujjhati dukkhametthāti vā **nirodho,** nibbānaṁ. Tenāha “dukkhasaṅkhayo”ti. Ayamettha saṅkhapo, vitthāro pana **visuddhimagge**[1] vuttanayeneva veditabbo.

Yasminti yasmiṁ nirodhe nibbāne adhigate. **Nivattateti** ariyamaggabhāvanāya sati[2] **anantakaṁ** apariyantaṁ imasmiṁ saṁsāre jāti-ādidukkhaṁ na pavattati ucchijjati, so nirodhoti ayaṁ dhammabhūtehi Sammāsambuddhehi

1. Visuddhi-Ṭṭha 2. 139 piṭṭhādīsu.
2. Ariyamaggabhāvanāya appavattati (Sī)

၄၉၃။ ယသ္မိံ နိဝတ္တတေ ဒုက္ခံ၊ သံသာရသ္မိံ အနန္တကံ။
ဘေဒါ ဣမဿ ကာယဿ၊ ဇီဝိတဿ စ သင်္ခယာ။
အညော ပုနဗ္ဘဝေါ နတ္ထိ၊ သုဝိမုတ္တောမှိ သဗ္ဗဓိ”တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ယေနေဝ မဂ္ဂေနာ**တိ ယေနေဝ သပုဗ္ဗဘာဂေန အရိယေန အဋ္ဌင်္ဂိကေန မဂ္ဂေန။ **ဂတော**တိ ပဋိပန္နော နိဗ္ဗာနံ အဓိဂတော။ **ဝိပဿီ**တိ ဝိပဿီ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ။ **ကကုသန္ဓာ**တိ အဝိဘတ္တိကော နိဒ္ဒေသော။ “ကကုသန္ဓကောဏာဂမနာ”တိပိ ပါဌော။ **တေန’ဉ္ဇသေနာ**တိ တေနေဝ အဉ္ဇသေန အရိယမဂ္ဂေန။

အနာဒါနာတိ အနုပါဒါနာ အပ္ပဋိသန္ဓိကာ ဝါ။ **ခယောဂဓာ**တိ နိဗ္ဗာနောဂဓာ နိဗ္ဗာနပတိဋ္ဌာ။ **ယေဟာ’ယံ ဒေသိတော ဓမ္မော**တိ ယေဟိ သတ္တဟိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေဟိ အယံ သာသနဓမ္မော ဒေသိတော ပဝေဒိတော။ **ဓမ္မဘူတေဟီ**တိ ဓမ္မကာယတာယ ဓမ္မသဘာဝေဟိ, နဝလောကုတ္တရဓမ္မတော ဝါ ဘူတေဟိ ဇာတေဟိ, ဓမ္မံ ဝါ ပတ္တေဟိ။ **တာဒိဘီ**တိ ဣဋ္ဌာဒီသု တာဒိဘာဝပ္ပတ္တေဟိ။

“**စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ**”တိအာဒိနာ တေဟိ ဒေသိတံ ဓမ္မံ ဒဿေတိ။ တတ္ထ **စတ္တာရီ**တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ **အရိယသစ္စာနီ**တိ ပရိစ္ဆိန္နဓမ္မဒဿနံ။ ဝစနတ္ထတော ပန အရိယာနိ စ အဝိတထဋ္ဌေန သစ္စာနိ စာတိ အရိယသစ္စာနိ၊ အရိယဿ ဝါ ဘဂဝတော သစ္စာနိ တေန ဒေသိတတ္တာ, အရိယဘာဝကရာနိ ဝါ သစ္စာနီတိ အရိယသစ္စာနိ။ ကုစ္ဆိတဘာဝတော တုစ္ဆဘာဝတော စ **ဒုက္ခံ၊** ဥပါဒါနက္ခန္ဓပဉ္စကံ။ တံ ဒုက္ခံ သမုဒေတိ ဧတသ္မာတိ **သမုဒယော၊** တဏှာ။ ကိလေသေ မာရေန္တော ဂစ္ဆတိ, နိဗ္ဗာနတ္ထိကေဟိ မဂ္ဂီယတီတိ ဝါ **မဂ္ဂေါ၊** သမ္မာဒိဋ္ဌိအာဒယော အဋ္ဌ ဓမ္မာ။ သံသာရစာရကသင်္ခါတော နတ္ထိ ဧတ္ထ ရောဓော, ဧတသ္မိံ ဝါ အဓိဂတေ ပုဂ္ဂလဿ ရောဓာဘာဝေါ ဟောတိ, နိရုဇ္ဈတိ ဒုက္ခမေတ္ထာတိ ဝါ **နိရောဓော၊** နိဗ္ဗာနံ။ တေနာဟ “ဒုက္ခသင်္ခယော”တိ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရော ပန **ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ**[1] ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ယသ္မိန္တိ ယသ္မိံ နိရောဓေ နိဗ္ဗာနေ အဓိဂတေ။ **နိဝတ္တတေ**တိ အရိယမဂ္ဂဘာဝနာယ သတိ[2] **အနန္တကံ** အပရိယန္တံ ဣမသ္မိံ သံသာရေ ဇာတိအာဒိဒုက္ခံ န ပဝတ္တတိ ဥစ္ဆိဇ္ဇတိ၊ သော နိရောဓောတိ အယံ ဓမ္မဘူတေဟိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေဟိ

၁-ဝိသုဒ္ဓိ-ဋ္ဌ ၂-၁၃၉-ပိဋ္ဌာဒီသု
၂-အရိယမဂ္ဂဘာဝနာယ အပ္ပဝတ္တတိ (သီ)

desito dhammoti yojanā. **“Bhedā”**ti-ādinā “rogo[1] diṭṭho”ti dukkhapariññāya sūcitaṁ attano arahattappattiṁ sarūpato dasseti. “Yasmiṁ nibbattate dukkhan”ti pana pāṭhe sakalagāthāya tatthāyaṁ yojanā—**yasmiṁ** khandhādipaṭipāṭisaññite saṁsāre idaṁ anantakaṁ jāti-ādidukkhaṁ nibbattaṁ, so ito dukkhappattito añño punappunaṁ bhavanabhāvato[2] punabbhavo. Imassa jīvitindriyassa saṅkhayā kāyasaṅkhātassa khandhapañcakassa bhedā vināsā uddhaṁ natthi, tasmā sabbadhi sabbehi kilesehi sabbehi bhavehi suṭṭhu vimutto visaṁyutto amhīti.

Sarabhaṅgattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Sattakanipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Ārogo (Sī, I) 2. Añño punappunabhavato (Sī) añño punappunabhāvato (I)

ဒေသိတော ဓမ္မောတိ ယောဇနာ။ **“ဘေဒါ”**တိအာဒိနာ “ရောဂေါ[1] ဒိဋ္ဌော”တိ ဒုက္ခပရိညာယ သူစိတံ အတ္တနော အရဟတ္တပ္ပတ္တိံ သရူပတော ဒဿေတိ။ “ယသ္မိံ နိဗ္ဗတ္တတေ ဒုက္ခ”န္တိ ပန ပါဌေ သကလဂါထာယ တတ္ထာယံ ယောဇနာ—**ယသ္မိံ** ခန္ဓာဒိပဋိပါဋိသညိတေ သံသာရေ ဣဒံ အနန္တကံ ဇာတိအာဒိဒုက္ခံ နိဗ္ဗတ္တံ၊ သော ဣတော ဒုက္ခပ္ပတ္တိတော အညော ပုနပ္ပုနံ ဘဝနာဘာဝတော[2] ပုနဗ္ဘဝေါ။ ဣမဿ ဇီဝိတိန္ဒြိယဿ သင်္ခယာ ကာယသင်္ခါတဿ ခန္ဓပဉ္စကဿ ဘေဒါ ဝိနာသာ ဥဒ္ဓံ နတ္ထိ၊ တသ္မာ သဗ္ဗဓိ သဗ္ဗေဟိ ကိလေသေဟိ သဗ္ဗေဟိ ဘဝေဟိ သုဋ္ဌု ဝိမုတ္တော ဝိသံယုတ္တော အမှီတိ။

သရဘင်္ဂတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

သတ္တကနိပါတဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အာရောဂေါ (သီ၊ ဣ) ၂-အညော ပုနပ္ပုနဘဝတော (သီ) အညော ပုနပ္ပုနဘာဝတော (ဣ)

8. Aṭṭhakanipāta

1. Mahākaccāyanattheragāthāvaṇṇanā

Aṭṭhakanipāte **kammaṁ bahukan**ti-ādikā āyasmato Mahākaccāyanattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro Padumuttarassa Bhagavato kāle gahapatimahāsālakule nibbattitvā vuddhippatto ekadivasaṁ Satthu santike dhammaṁ suṇanto Satthārā saṁkhittena bhāsitassa vitthārena atthaṁ vibhajantānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapiyamānaṁ ekaṁ bhikkhuṁ disvā sayampi taṁ ṭhānaṁ patthento paṇidhānaṁ katvā dānādīni puññāni katvā devamanussesu saṁsaranto Sumedhassa Bhagavato kāle vijjādharo hutvā ākāsena gacchanto Satthāraṁ Himavantapabbate ekasmiṁ vanasaṇḍe nisinnaṁ disvā pasannamānaso kaṇikārapupphehi pūjaṁ akāsi.

So tena puññakammena aparāparaṁ sugatīsuyeva parivattento Kassapadasabalassa kāle Bārāṇasiyaṁ kulaghare nibbattitvā parinibbute Bhagavati Suvaṇṇacetiyakaraṇaṭṭhāne satasahassagghanikāya suvaṇṇiṭṭhakāya pūjaṁ katvā “Bhagavā mayhaṁ nibbattanibbattaṭṭhāne sarīraṁ suvaṇṇavaṇṇaṁ hotū”ti patthanaṁ akāsi.

Tato yāvajīvaṁ kusalakammaṁ katvā ekaṁ Buddhantaraṁ devamanussesu saṁsaritvā imasmiṁ Buddhuppāde Ujjeniyaṁ rañño[1] Caṇḍapajjotassa purohitagehe nibbatti, tassa nāmaggahaṇadivase mātā “mayhaṁ putto suvaṇṇavaṇṇo, attano nāmaṁ gahetvā āgato”ti **Kañcanamāṇavo**tveva nāmaṁ akāsi. So vuḍḍhimanvāya tayo vede uggahetvā pitu accayena purohitaṭṭhānaṁ labhi. So gottavasena **Kaccāyano**ti paññāyittha. Taṁ rājā Caṇḍapajjoto Buddhuppādaṁ sutvā “ācariya tvaṁ tattha gantvā Satthāraṁ idhānehī”ti pesesi. So attaṭṭhamo Satthu santikaṁ upagato tassa Satthā dhammaṁ deseti, desanāpariyosāne so sattahi janehi saddhiṁ saha paṭisambhidāhi arahatte patiṭṭhāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

1. Udenarañño (Sī)   2. Khu 4. 113 piṭṭhādīsu.

၈-အဋ္ဌကနိပါတ

၁-မဟာကစ္စာယနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အဋ္ဌကနိပါတေ **ကမ္မံ ဗဟုကန္တိ**အာဒိကာ အာယသ္မတော မဟာကစ္စာယနတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဂဟပတိမဟာသာလကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝုဒ္ဓိပ္ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုဏန္တော သတ္ထာရာ သံခိတ္တေန ဘာသိတဿ ဝိတ္ထာရေန အတ္ထံ ဝိဘဇန္တာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပိယမာနံ ဧကံ ဘိက္ခုံ ဒိသွာ သယမ္ပိ တံ ဌာနံ ပတ္ထေန္တော ပဏိဓာနံ ကတွာ ဒါနာဒီနိ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော သုမေဓဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဝိဇ္ဇာဓရော ဟုတွာ အာကာသေန ဂစ္ဆန္တော သတ္ထာရံ ဟိမဝန္တပဗ္ဗတေ ဧကသ္မိံ ဝနသဏ္ဍေ နိသိန္နံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော ကဏိကာရပုပ္ဖေဟိ ပူဇံ အကာသိ။

သော တေန ပုညကမ္မေန အပရာပရံ သုဂတီသုယေဝ ပရိဝတ္တေန္တော ကဿပဒသဗလဿ ကာလေ ဗာရာဏသိယံ ကုလဃရေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ပရိနိဗ္ဗုတေ ဘဂဝတိ သုဝဏ္ဏစေတိယကရဏဋ္ဌာနေ သတသဟဿဂ္ဃနိကာယ သုဝဏ္ဏိဋ္ဌကာယ ပူဇံ ကတွာ “ဘဂဝါ မယှံ နိဗ္ဗတ္တနိဗ္ဗတ္တဋ္ဌာနေ သရီရံ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ ဟောတူ”တိ ပတ္ထနံ အကာသိ။

တတော ယာဝဇီဝံ ကုသလကမ္မံ ကတွာ ဧကံ ဗုဒ္ဓန္တရံ ဒေဝမနုဿေသု သံသရိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ဥဇ္ဇေနိယံ ရညော[၁] စဏ္ဍပဇ္ဇောတဿ ပုရောဟိတဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ မာတာ “မယှံ ပုတ္တော သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော၊ အတ္တနော နာမံ ဂဟေတွာ အာဂတော”တိ **ကဉ္စနမာဏဝေါ**တွေဝ နာမံ အကာသိ။ သော ဝုဍ္ဎိမန္ဝာယ တယော ဝေဒေ ဥဂ္ဂဟေတွာ ပိတု အစ္စယေန ပုရောဟိတဋ္ဌာနံ လဘိ။ သော ဂေါတ္တဝသေန **ကစ္စာယနော**တိ ပညာယိတ္ထ။ တံ ရာဇာ စဏ္ဍပဇ္ဇောတော ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒံ သုတွာ “အာစရိယ တွံ တတ္ထ ဂန္တွာ သတ္ထာရံ ဣဓာနေဟီ”တိ ပေသေသိ။ သော အတ္တဋ္ဌမော သတ္ထု သန္တိကံ ဥပဂတော တဿ သတ္ထာ ဓမ္မံ ဒေသေတိ၊ ဒေသနာပရိယောသာနေ သော သတ္တဟိ ဇနေဟိ သဒ္ဓိံ သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

၁-ဥဒေနရညော (သီ)   ၂ ခု ၄-၁၁၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။

“Padumuttaro nāma Jino, anejo ajitaṁ jayo.
Satasahasse kappānaṁ, ito uppajji nāyako.

Vīro kamalapattakkho, sasaṅkavimalānano.
Kanakācalasaṅkāso, ravidittisamappabho.

Sattanettamanohārī, varalakkhaṇabhūsito.
Sabbavākyapathātīto, manujāmarasakkato.

Sambuddho bodhayaṁ satte, vāgīso madhurassaro.
Karuṇānibandhasantāno, parisāsu visārado.

Deseti madhuraṁ dhammaṁ, catusaccūpasaṁhitaṁ.
Nimugge mohapaṅkamhi, samuddharati pāṇine.

Tadā ekacaro hutvā, tāpaso Himavālayo.
Nabhasā mānusaṁ lokaṁ, gacchanto jinamaddasaṁ.

Upecca santikaṁ tassa, assosiṁ dhammadesanaṁ.
Vaṇṇayantassa vīrassa, sāvakassa mahāguṇaṁ.

Saṁkhittena mayā vuttaṁ, vitthārena pakāsayaṁ.
Parisaṁ mañca toseti, yathā Kaccāyano ayaṁ.

Nāhaṁ evamidhekaccaṁ, aññaṁ passāmi sāvakaṁ.
Tasmā’tadagge esaggo, evaṁ dhāretha bhikkhavo.

Tadāhaṁ vimhito hutvā, sutvā vākyaṁ manoramaṁ.
Himavantaṁ gamitvāna, āhitvā pupphasañcayaṁ.

Pūjetvā lokasaraṇaṁ, taṁ ṭhānamabhipatthayiṁ.
Tadā mamāsayaṁ ñatvā, byākāsi sa raṇañjaho.

Passathetaṁ isivaraṁ, niddhantakanakattacaṁ.
Uddhaggalomaṁ pīṇaṁsaṁ, acalaṁ pañjaliṁ ṭhitaṁ.

Hāsaṁ supuṇṇanayanaṁ, Buddhavaṇṇagatāsayaṁ.
Dhammajaṁ uggahadayaṁ, amatāsittasannibhaṁ.

“ပဒုမုတ္တရော နာမ ဇိနော၊ အနေဇော အဇိတံ ဇယော။
သတသဟဿေ ကပ္ပါနံ၊ ဣတော ဥပ္ပဇ္ဇိ နာယကော။

ဝီရော ကမလပတ္တက္ခော၊ သသင်္ကဝိမလာနနော။
ကနကာစလသင်္ကာသော၊ ရဝိဒိတ္တိသမပ္ပဘော။

သတ္တနေတ္တမနောဟာရီ၊ ဝရလက္ခဏဘူသိတော။
သဗ္ဗဝါကျပထာတီတော၊ မနုဇာမရသက္ကတော။

သမ္ဗုဒ္ဓေါ ဗောဓယံ သတ္တေ၊ ဝါဂီသော မဓုရဿရော။
ကရုဏာနိဗန္ဓသန္တာနော၊ ပရိသာသု ဝိသာရဒေါ။

ဒေသေတိ မဓုရံ ဓမ္မံ၊ စတုသစ္စူပသံဟိတံ။
နိမုဂ္ဂေ မောဟပင်္ကမှိ၊ သမုဒ္ဓရတိ ပါဏိနေ။

တဒါ ဧကစရော ဟုတွာ၊ တာပသော ဟိမဝါလယော။
နဘသာ မာနုသံ လောကံ၊ ဂစ္ဆန္တော ဇိနမဒ္ဒသံ။

ဥပေစ္စ သန္တိကံ တဿ၊ အဿောသိံ ဓမ္မဒေသနံ။
ဝဏ္ဏယန္တဿ ဝီရဿ၊ သာဝကဿ မဟာဂုဏံ။

သံခိတ္တေန မယာ ဝုတ္တံ၊ ဝိတ္ထာရေန ပကာသယံ။
ပရိသံ မဉ္စ တောသေတိ၊ ယထာ ကစ္စာယနော အယံ။

နာဟံ ဧဝမိဓေကစ္စံ၊ အညံ ပဿာမိ သာဝကံ။
တသ္မာ’တဒဂ္ဂေ ဧသဂ္ဂေါ၊ ဧဝံ ဓာရေထ ဘိက္ခဝေါ။

တဒါဟံ ဝိမှိတော ဟုတွာ၊ သုတွာ ဝါကျံ မနောရမံ။
ဟိမဝန္တံ ဂမိတွာန၊ အာဟိတွာ ပုပ္ဖသဉ္စယံ။

ပူဇေတွာ လောကသရဏံ၊ တံ ဌာနမဘိပတ္ထယိံ။
တဒါ မမာသယံ ဉတွာ၊ ဗျာကာသိ သ ရဏဉ္ဇဟော။

ပဿထေတံ ဣသိဝရံ၊ နိဒ္ဓန္တကနကတ္တစံ။
ဥဒ္ဓဂ္ဂလောမံ ပီဏံသံ၊ အစလံ ပဉ္ဇလိံ ဌိတံ။

ဟာသံ သုပုဏ္ဏနယနံ၊ ဗုဒ္ဓဝဏ္ဏဂတာသယံ။
ဓမ္မဇံ ဥဂ္ဂဟဒယံ၊ အမတာသိတ္တသန္နိဘံ။

Kaccānassa guṇaṁ sutvā, taṁ ṭhānaṁ patthayaṁ ṭhito.
Anāgatamhi addhāne, Gotamassa Mahāmune.

Tassa dhammesu dāyādo, oraso dhammanimmito.
Kaccāno nāma nāmena, hessati Satthu sāvako.

Bahussuto mahāñāṇī, adhippāyavidū mune.
Pāpuṇissati taṁ ṭhānaṁ, yathāyaṁ byākato mayā.

Satasahassito kappe, yaṁ kammamakariṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Duve bhave saṁsarāmi, devatte atha mānuse.
Aññaṁ gatiṁ na gacchāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Duve kule pajāyāmi, khattiye atha brāhmaṇe.
Nīce kule na jāyāmi, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Pacchime ca bhave dāni, jāto Ujjeniyaṁ pure.
Pajjotassa ca caṇḍassa, purohitadijādhino.

Putto Tiriṭivacchassa, nipuṇo vedapāragū.
Mātā ca Candimā nāma, kaccānohaṁ varattaco.

Vīmaṁsanatthaṁ Buddhassa, bhūmipālena pesito.
Disvā mokkhapuradvāraṁ, nāyakaṁ guṇasañcayaṁ.

Sutvā ca vimalaṁ vākyaṁ, gatipaṅkavisosanaṁ.
Pāpuṇiṁ amataṁ santaṁ, sesehi saha sattahi.

Adhippāyavidū jāto, Sugatassa mahāmate.
Ṭhapito etadagge ca, susamiddhamanoratho.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Atha Satthā “etha bhikkhavo”ti hatthaṁ pasāresi. Te tāvadeva dvaṅgulamattakesamassukā iddhimayapattacīvaradharā vassasaṭṭhikattherā[1] viya ahesuṁ. Evaṁ thero sadatthaṁ nipphādetvā “bhante rājā pajjoto

1. Vassasatikattherā (sabbattha)

ကစ္စာနဿ ဂုဏံ သုတွာ၊ တံ ဌာနံ ပတ္ထယံ ဌိတော။
အနာဂတမှိ အဒ္ဓါနေ၊ ဂေါတမဿ မဟာမုနေ။

တဿ ဓမ္မေသု ဒါယာဒေါ၊ ဩရသော ဓမ္မနိမ္မိတော။
ကစ္စာနော နာမ နာမေန၊ ဟေဿတိ သတ္ထု သာဝကော။

ဗဟုဿုတော မဟာဉာဏီ၊ အဓိပ္ပါယဝိဒူ မုနေ။
ပါပုဏိဿတိ တံ ဌာနံ၊ ယထာယံ ဗျာကတော မယာ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ကမ္မမကရိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ဒုဝေ ဘဝေ သံသရာမိ၊ ဒေဝတ္တေ အထ မာနုသေ။
အညံ ဂတိံ န ဂစ္ဆာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ဒုဝေ ကုလေ ပဇာယာမိ၊ ခတ္တိယေ အထ ဗြာဟ္မဏေ။
နီစေ ကုလေ န ဇာယာမိ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ပစ္ဆိမေ စ ဘဝေ ဒါနိ၊ ဇာတော ဥဇ္ဇေနိယံ ပုရေ။
ပဇ္ဇောတဿ စ စဏ္ဍဿ၊ ပုရောဟိတဒိဇာဓိနော။

ပုတ္တော တိရိဋိဝစ္ဆဿ၊ နိပုဏော ဝေဒပါရဂူ။
မာတာ စ စန္ဒိမာ နာမ၊ ကစ္စာနောဟံ ဝရတ္တစော။

ဝီမံသနတ္ထံ ဗုဒ္ဓဿ၊ ဘူမိပါလေန ပေသိတော။
ဒိသွာ မောက္ခပုရဒွါရံ၊ နာယကံ ဂုဏသဉ္စယံ။

သုတွာ စ ဝိမလံ ဝါကျံ၊ ဂတိပင်္ကဝိသောသနံ။
ပါပုဏိံ အမတံ သန္တံ၊ သေသေဟိ သဟ သတ္တဟိ။

အဓိပ္ပါယဝိဒူ ဇာတော၊ သုဂတဿ မဟာမတေ။
ဌပိတော ဧတဒဂ္ဂေ စ၊ သုသမိဒ္ဓမနောရထော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ”န္တိ။

အထ သတ္ထာ “ဧထ ဘိက္ခဝေါ”တိ ဟတ္ထံ ပသာရေသိ။ တေ တာဝဒေဝ ဒွင်္ဂုလမတ္တကေသမဿုကာ ဣဒ္ဓိမယပတ္တစီဝရဓရာ ဝဿသဋ္ဌိကတ္ထေရာ[၁] ဝိယ အဟေသုံ။ ဧဝံ ထေရော သဒတ္ထံ နိပ္ဖာဒေတွာ “ဘန္တေ ရာဇာ ပဇ္ဇောတော

၁-ဝဿသတိကတ္ထေရာ (သဗ္ဗတ္ထ)

tumhākaṁ pāde vandituṁ dhammañca sotuṁ icchatī"ti Satthu ārocesi. Satthā "tvaṁyeva bhikkhu tattha gaccha, tayi gatepi rājā pasīdissatī"ti āha. Thero Satthu āṇāya attaṭṭhamo tattha gantvā rājānaṁ pasādetvā avantīsu sāsanaṁ patiṭṭhāpetvā puna Satthu santikameva gato. So ekadivasaṁ sambahule bhikkhū samaṇadhammaṁ pahāya kammārāme saṅgaṇikārāme rasataṇhānugate ca pamādavihārino disvā tesaṁ ovādavasena—

494. "Kammaṁ bahukaṁ na kāraye, parivajjeyya janaṁ na uyyame.
So ussukko rasānugiddho, atthaṁ riñcati yo sukhādhivāho.

495. Paṅkoti hi naṁ avedayuṁ, yāyaṁ vandanapūjanā kulesu.
Sukhumaṁ sallaṁ durubbahaṁ, sakkāro kāpurisena dujjaho"ti—

dve gāthā abhāsi.

Tattha **kammaṁ bahukaṁ na kāraye**ti navāvāsakārāpanādiṁ samaṇadhammakaraṇassa paribandhabhūtaṁ[1] mahantaṁ navakammaṁ na paṭṭhapeyya, khuddakaṁ appasamārambhaṁ khaṇḍaphullapaṭisaṅkharaṇādiṁ Satthu vacanapaṭipūjanatthaṁ kātabbameva. **Parivajjeyya janan**ti gaṇasaṅgaṇikavasena janaṁ vivajjeyya. Jananti vā yādisaṁ saṁsevato bhajato payirupāsato kusalā dhammā parihāyanti, akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, tādisaṁ akalyāṇamittabhūtaṁ janaṁ parivajjeyya. **Na uyyame**ti paccayuppādanatthaṁ kulasaṅgaṇhanavasena na vāyameyya, tasmā **so ussukko rasānugiddho, atthaṁ riñcati yo sukhādhivāho**ti yo[2] rasānugiddho rasataṇhāvasiko bhikkhu paccayuppādanapasuto, so kulasaṅgaṇhanatthaṁ ussukko, tesu sukhitesu sukhito, dukkhitesu dukkhito, uppannesu kiccakaraṇīyesu attanā yogaṁ[3] āpajjati, yo sukhādhivāho samathavipassanāmaggaphalanibbānasukhāvaho sīlādi-attho, taṁ riñcati pajahati, ekaṁsena attānaṁ tato vivecetīti attho.

Evaṁ paṭhamagāthāya "kammārāmataṁ saṅgaṇikārāmataṁ paccayagedhañca vajjethā"ti ovaditvā idāni sakkārābhilāsaṁ garahanto dutiyaṁ gāthamāha. Tassattho—yā ayaṁ bhikkhāya upagatānaṁ pabbajitānaṁ kulesu gehavāsīhi guṇasambhāvanāya karīyamānā vandanā pūjanā ca, yasmā

1. Paripanthabhūtaṁ (Sī, I) 2. Sukhādhivāho yo (Sī, I) 3. Uyyogaṁ (Sī, I)

တုမှာကံ ပါဒေ ဝန္ဒိတုံ ဓမ္မဉ္စ သောတုံ ဣစ္ဆတီ"တိ သတ္ထု အာရောစေသိ။ သတ္ထာ "တွံယေဝ ဘိက္ခု တတ္ထ ဂစ္ဆ၊ တယိ ဂတေပိ ရာဇာ ပသီဒိဿတီ"တိ အာဟ။ ထေရော သတ္ထု အာဏာယ အတ္တဋ္ဌမော တတ္ထ ဂန္တွာ ရာဇာနံ ပသာဒေတွာ အဝန္တီသု သာသနံ ပတိဋ္ဌာပေတွာ ပုန သတ္ထု သန္တိကမေဝ ဂတော။ သော ဧကဒိဝသံ သမ္ဗဟုလေ ဘိက္ခူ သမဏဓမ္မံ ပဟာယ ကမ္မာရာမေ သင်္ဂဏိကာရာမေ ရသတဏှာနုဂတေ စ ပမာဒဝိဟာရိနော ဒိသွာ တေသံ ဩဝါဒဝသေန—

၄၉၄။ "ကမ္မံ ဗဟုကံ န ကာရယေ၊ ပရိဝဇ္ဇေယျ ဇနံ န ဥယျမေ။
သော ဥဿုက္ကော ရသာနုဂိဒ္ဓေါ၊ အတ္ထံ ရိဉ္စတိ ယော သုခါဓိဝါဟော။

၄၉၅။ ပင်္ကောတိ ဟိ နံ အဝေဒယုံ၊ ယာယံ ဝန္ဒနပူဇနာ ကုလေသု။
သုခုမံ သလ္လံ ဒုရုဗ္ဗဟံ၊ သက္ကာရော ကာပုရိသေန ဒုဇ္ဇဟော"တိ—

ဒွေ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ကမ္မံ ဗဟုကံ န ကာရယေ**တိ နဝါဝါသကာရာပနာဒိံ သမဏဓမ္မကရဏဿ ပရိဗန္ဓဘူတံ[1] မဟန္တံ နဝကမ္မံ န ပဋ္ဌပေယျ၊ ခုဒ္ဒကံ အပ္ပသမာရမ္ဘံ ခဏ္ဍဖုလ္လပဋိသင်္ခရဏာဒိံ သတ္ထု ဝစနပဋိပူဇနတ္ထံ ကာတဗ္ဗမေဝ။ **ပရိဝဇ္ဇေယျ ဇန**န္တိ ဂဏသင်္ဂဏိကဝသေန ဇနံ ဝိဝဇ္ဇေယျ။ ဇနန္တိ ဝါ ယာဒိသံ သံသေဝတော ဘဇတော ပယိရုပါသတော ကုသလာ ဓမ္မာ ပရိဟာယန္တိ၊ အကုသလာ ဓမ္မာ အဘိဝဍ္ဎန္တိ၊ တာဒိသံ အကလျာဏမိတ္တဘူတံ ဇနံ ပရိဝဇ္ဇေယျ။ **န ဥယျမေ**တိ ပစ္စယုပ္ပါဒနတ္ထံ ကုလသင်္ဂဏှနဝသေန န ဝါယမေယျ၊ ယသ္မာ **သော ဥဿုက္ကော ရသာနုဂိဒ္ဓေါ၊ အတ္ထံ ရိဉ္စတိ ယော သုခါဓိဝါဟော**တိ ယော[2] ရသာနုဂိဒ္ဓေါ ရသတဏှာဝသိကော ဘိက္ခု ပစ္စယုပ္ပါဒနပသုတော၊ သော ကုလသင်္ဂဏှနတ္ထံ ဥဿုက္ကော၊ တေသု သုခိတေသု သုခိတော၊ ဒုက္ခိတေသု ဒုက္ခိတော၊ ဥပ္ပန္နေသု ကိစ္စကရဏီယေသု အတ္တနာ ယောဂံ[3] အာပဇ္ဇတိ၊ ယော သုခါဓိဝါဟော သမထဝိပဿနာမဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာနသုခါဝဟော သီလာဒိအတ္ထော၊ တံ ရိဉ္စတိ ပဇဟတိ၊ ဧကံသေန အတ္တာနံ တတော ဝိဝေစေတီတိ အတ္ထော။

ဧဝံ ပဌမဂါထာယ "ကမ္မာရာမတံ သင်္ဂဏိကာရာမတံ ပစ္စယဂေဓဉ္စ ဝဇ္ဇေထာ"တိ ဩဝဒိတွာ ဣဒါနိ သက္ကာရာဘိလာသံ ဂရဟန္တော ဒုတိယံ ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—ယာ အယံ ဘိက္ခာယ ဥပဂတာနံ ပဗ္ဗဇိတာနံ ကုလေသု ဂေဟဝါသီဟိ ဂုဏသမ္ဘာဝနာယ ကရီယမာနာ ဝန္ဒနာ ပူဇနာ စ၊ ယသ္မာ

၁-ပရိပန္ထဘူတံ (သီ၊ ဣ) ၂-သုခါဓိဝါဟော ယော (သီ၊ ဣ) ၃-ဥယျောဂံ (သီ၊ ဣ)

taṁ abhāvitattānaṁ osīdāpanaṭṭhena malinabhāvakaraṇaṭṭhena ca “**paṅko** kaddamoti buddhādayo ariyā **pavedayuṁ**[1] abbhaññaṁsu pavedesuṁ vā, yasmā ca apariññātakkhandhānaṁ andhaputhujjanānaṁ sakkārābhilāsaṁ duviññeyyasabhāvatāya pīḷājananato anto tudanato duruddharaṇato ca **sukhumaṁ sallaṁ durubbahaṁ** pavedayuṁ[1], tato eva sakkāro kāpurisena **dujjaho** duppajaheyyo tassa pahānapaṭipattiyā appaṭipajjanato. Sakkārābhilāsappahānena hi sakkāro pahīno hoti, tasmā tassa pahānāya āyogo karaṇīyoti dasseti.

496. “Na parassu’panidhāya, kammaṁ maccassa pāpakaṁ.
Attanā taṁ na seveyya, kammabandhū hi mātiyā.

497. Na pare vacanā coro, na pare vacanā muni.
Attā ca naṁ yathā vedi, devāpi naṁ tathā vidū.

498. Pare ca na vijānanti, mayamettha yamāmase.
Ye ca tattha vijānanti, tato sammanti medhagā.

499. Jīvate vāpi sappañño, api vittaparikkhayo.
Paññāya ca alābhena, vittavāpi na jīvati.

500. Sabbaṁ suṇāti sotena, sabbaṁ passati cakkhunā.
Na ca diṭṭhaṁ sutaṁ dhīro, sabbaṁ ujjhitumarahati.

501. Cakkhumā’ssa yathā andho, sotavā badhiro yathā.
Paññavā’ssa yathā mūgo, balavā dubbaloriva.
Atha atthe samuppanne, sayetha matasāyikan”ti—

imā cha gāthā rañño pajjotassa ovādavasena abhāsi. So kira brāhmaṇe saddahitvā pasughātayaññaṁ[2] kāreti, kammaṁ asodhetvāva acore corasaññāya[3] daṇḍeti, aṭṭakaraṇe ca[4] assāmike sāmike karoti, sāmike ca assāmike. Tato naṁ thero vivecetuṁ **“na parassā”**ti-ādinā cha gāthā abhāsi.

1. Avedayuṁ (Sī, I)
2. Pasughātayaññe (Sī, I)
3. Corasañño (Sī, I)
4. Atthakaraṇe ca (Sī, I)

တံ အဘာဝိတတ္တာနံ ဩသီဒါပနဋ္ဌေန မလိနဘာဝကရဏဋ္ဌေန စ “**ပင်္ကော** ကဒ္ဒမောတိ ဗုဒ္ဓါဒယော အရိယာ **ပဝေဒယုံ**[၁] အဗ္ဘညံသု ပဝေဒေသုံ ဝါ၊ ယသ္မာ စ အပရိညာတက္ခန္ဓာနံ အန္ဓပုထုဇ္ဇနာနံ သက္ကာရာဘိလာသံ ဒုဝိညေယျသဘာဝတာယ ပီဠာဇနနတော အန္တော တုဒနတော ဒုရုဒ္ဓရဏတော စ **သုခုမံ သလ္လံ ဒုရုဗ္ဗဟံ** ပဝေဒယုံ[၁]၊ တတော ဧဝ သက္ကာရော ကာပုရိသေန **ဒုဇ္ဇဟော** ဒုပ္ပဇဟေယျော တဿ ပဟာနပဋိပတ္တိယာ အပ္ပဋိပဇ္ဇနတော။ သက္ကာရာဘိလာသပ္ပဟာနေန ဟိ သက္ကာရော ပဟီနော ဟောတိ၊ တသ္မာ တဿ ပဟာနာယ အာယောဂေါ ကရဏီယောတိ ဒဿေတိ။

၄၉၆။ “န ပရဿု’ပနိဓာယ၊ ကမ္မံ မစ္စဿ ပါပကံ။
အတ္တနာ တံ န သေဝေယျ၊ ကမ္မဗန္ဓူ ဟိ မာတိယာ။

၄၉၇။ န ပရေ ဝစနာ စောရော၊ န ပရေ ဝစနာ မုနိ။
အတ္တာ စ နံ ယထာ ဝေဒိ၊ ဒေဝါပိ နံ တထာ ဝိဒူ။

၄၉၈။ ပရေ စ န ဝိဇာနန္တိ၊ မယမေတ္ထ ယမာမသေ။
ယေ စ တတ္ထ ဝိဇာနန္တိ၊ တတော သမ္မန္တိ မေဓဂါ။

၄၉၉။ ဇီဝတေ ဝါပိ သပ္ပညော၊ အပိ ဝိတ္တပရိက္ခယော။
ပညာယ စ အလာဘေန၊ ဝိတ္တဝါပိ န ဇီဝတိ။

၅၀၀။ သဗ္ဗံ သုဏာတိ သောတေန၊ သဗ္ဗံ ပဿတိ စက္ခုနာ။
န စ ဒိဋ္ဌံ သုတံ ဓီရော၊ သဗ္ဗံ ဥဇ္ဈိတုမရဟတိ။

၅၀၁။ စက္ခုမာ’ဿ ယထာ အန္ဓော၊ သောတဝါ ဗဓိရော ယထာ။
ပညဝါ’ဿ ယထာ မူဂေါ၊ ဗလဝါ ဒုဗ္ဗလောရိဝ။
အထ အတ္ထေ သမုပ္ပန္နေ၊ သယေထ မတသာယိက”န္တိ—

ဣမာ ဆ ဂါထာ ရညော ပဇ္ဇောတဿ ဩဝါဒဝသေန အဘာသိ။ သော ကိရ ဗြာဟ္မဏေ သဒ္ဒဟိတွာ ပသုဃာတယညံ[၂] ကာရေတိ၊ ကမ္မံ အသောဓေတွာဝ အစောရေ စောရသညာယ[၃] ဒဏ္ဍေတိ၊ အဋ္ဋကရဏေ စ[၄] အဿာမိကေ သာမိကေ ကရောတိ၊ သာမိကေ စ အဿာမိကေ။ တတော နံ ထေရော ဝိဝေစေတုံ “**န ပရဿာ**”တိအာဒိနာ ဆ ဂါထာ အဘာသိ။

၁-အဝေဒယုံ (သီ၊ ဣ)
၂-ပသုဃာတယညေ (သီ၊ ဣ)
၃-စောရသညော (သီ၊ ဣ)
၄-အတ္ထကရဏေ စ (သီ၊ ဣ)

Tattha **na parassu’panidhāya, kammaṁ maccassa pāpakan**ti parassa maccassa sattassa upanidhāya uddissa kāraṇaṁ katvā pāpakaṁ vadhabandhādikammaṁ na seveyya, parena na kārāpeyyāti attho. **Attanā taṁ na seveyyā**ti attanāpi taṁ pāpakaṁ na kareyya. Kasmā? **Kammabandhū hi mātiyā** ime mātiyā maccā kammadāyādā, tasmā attanā ca kiñci pāpakammaṁ na kareyya, parenapi na kārāpeyyāti attho.

Na pare vacanā coroti attanā coriyaṁ akatvā paravacanā parassa vacanamattena coro nāma na hoti, tathā **na pare vacanā muni** parassa vacanamattena muni suvisuddhakāyavacīmanosamācāro na hoti. Ettha hi **pare**ti vibhatti-alopaṁ katvā niddeso. Keci pana “paresanti vattabbe pareti saṁ-kāralopaṁ[1] katvā niddiṭṭhan”ti vadanti. **Attā ca naṁ yathā vedī**ti naṁ sattaṁ tassa attā cittaṁ yathā “ahaṁ[2] parisuddho, aparisuddho vā”ti yāthāvato avedi jānāti[3]. **Devāpi naṁ tathā vidū**ti visuddhidevā upapattidevā ca tathā vidū vidanti jānanti, tasmā sayaṁ tādisā devā ca pamāṇaṁ suddhāsuddhānaṁ suddhāsuddhabhāvajānane, na ye keci icchādosaparetā sattāti adhippāyo.

Pareti paṇḍite ṭhapetvā tato aññe, kusalākusalasāvajjānavajjaṁ kammaṁ kammaphalaṁ[4] kāyassa asubhataṁ saṅkhārānaṁ aniccataṁ ajānantā idha pare nāma. Te **mayamettha** imasmiṁ jīvaloke **yamāma** uparamāma, “satataṁ samitaṁ maccu santikaṁ gacchāmā”ti na jananti. **Ye ca tattha vijānantī**ti ye ca tattha paṇḍitā “mayaṁ maccu samīpaṁ gacchāmā”ti vijānanti. **Tato sammanti medhagā**ti evaṁ hi te jānantā medhagānaṁ paravihiṁsanānaṁ vūpasamāya paṭipajjanti, attanā pare ca aññe na medhanti na bādhentīti attho. Tvaṁ pana jīvitanimittaṁ acore core karontopi daṇḍanena, sāmike assāmike karontopi dhanajāniyā bādhasi paññāvekallato. Tathā akarontopi **jīvate vāpi sappañño, api vittaparikkhayo** parikkhīṇadhanopi sappaññajātiko itarītarasantosena santuṭṭho anavajjāya jīvikāya jīvatiyeva. Tassa hi jīvitaṁ nāma. Tenāha Bhagavā “paññājīviṁ jīvitamāhu seṭṭhan”ti[5]. Dummedhapuggalo pana

1. Sa-kāralopaṁ (Sī, I)
2. Ayaṁ (I, Ka)
3. Anveti ājānāti (Sī)
4. ...sāvajjānavajjakammaphalaṁ (Sī, I)
5. Saṁ 1. 39, 216; Khu 1. 306 piṭṭhesu.

တတ္ထ **န ပရဿု’ပနိဓာယ၊ ကမ္မံ မစ္စဿ ပါပက**န္တိ ပရဿ မစ္စဿ သတ္တဿ ဥပနိဓာယ ဥဒ္ဒိဿ ကာရဏံ ကတွာ ပါပကံ ဝဓဗန္ဓာဒိကမ္မံ န သေဝေယျ၊ ပရေန န ကာရာပေယျာတိ အတ္ထော။ **အတ္တနာ တံ န သေဝေယျာ**တိ အတ္တနာပိ တံ ပါပကံ န ကရေယျ။ ကသ္မာ? **ကမ္မဗန္ဓူ ဟိ မာတိယာ** ဣမေ မာတိယာ မစ္စာ ကမ္မဒါယာဒါ၊ တသ္မာ အတ္တနာ စ ကိဉ္စိ ပါပကမ္မံ န ကရေယျ၊ ပရေနပိ န ကာရာပေယျာတိ အတ္ထော။

န ပရေ ဝစနာ စောရောတိ အတ္တနာ စောရိယံ အကတွာ ပရဝစနာ ပရဿ ဝစနမတ္တေန စောရော နာမ န ဟောတိ၊ တထာ **န ပရေ ဝစနာ မုနိ** ပရဿ ဝစနမတ္တေန မုနိ သုဝိသုဒ္ဓကာယဝစီမနောသမာစာရော န ဟောတိ။ ဧတ္ထ ဟိ **ပရေ**တိ ဝိဘတ္တိအလောပံ ကတွာ နိဒ္ဒေသော။ ကေစိ ပန “ပရေသန္တိ ဝတ္တဗ္ဗေ ပရေတိ သံ-ကာရလောပံ[1] ကတွာ နိဒ္ဒိဋ္ဌ”န္တိ ဝဒန္တိ။ **အတ္တာ စ နံ ယထာ ဝေဒီ**တိ နံ သတ္တံ တဿ အတ္တာ စိတ္တံ ယထာ “အဟံ[2] ပရိသုဒ္ဓေါ, အပရိသုဒ္ဓေါ ဝါ”တိ ယာထာဝတော အဝေဒိ ဇာနာတိ[3]။ **ဒေဝါပိ နံ တထာ ဝိဒူ**တိ ဝိသုဒ္ဓိဒေဝါ ဥပပတ္တိဒေဝါ စ တထာ ဝိဒူ ဝိဒန္တိ ဇာနန္တိ၊ တသ္မာ သယံ တာဒိသာ ဒေဝါ စ ပမာဏံ သုဒ္ဓါသုဒ္ဓါနံ သုဒ္ဓါသုဒ္ဓဘာဝဇာနနေ၊ န ယေ ကေစိ ဣစ္ဆာဒေါသပရေတာ သတ္တာတိ အဓိပ္ပါယော။

ပရေတိ ပဏ္ဍိတေ ဌပေတွာ တတော အညေ၊ ကုသလာကုသလသာဝဇ္ဇာနဝဇ္ဇံ ကမ္မံ ကမ္မဖလံ[4] ကာယဿ အသုဘတံ သင်္ခါရာနံ အနိစ္စတံ အဇာနန္တာ ဣဓ ပရေ နာမ။ တေ **မယမေတ္ထ** ဣမသ္မိံ ဇီဝလောကေ **ယမာမ** ဥပရမာမ၊ “သတတံ သမိတံ မစ္စု သန္တိကံ ဂစ္ဆာမာ”တိ န ဇာနန္တိ။ **ယေ စ တတ္ထ ဝိဇာနန္တီ**တိ ယေ စ တတ္ထ ပဏ္ဍိတာ “မယံ မစ္စု သမီပံ ဂစ္ဆာမာ”တိ ဝိဇာနန္တိ။ **တတော သမ္မန္တိ မေဓဂါ**တိ ဧဝံ ဟိ တေ ဇာနန္တာ မေဓဂါနံ ပရဝိဟိံသနာနံ ဝူပသမာယ ပဋိပဇ္ဇန္တိ၊ အတ္တနာ ပရေ စ အညေ န မေဓန္တိ န ဗာဓေန္တီတိ အတ္ထော။ တွံ ပန ဇီဝိတနိမိတ္တံ အစောရေ စောရေ ကရောန္တောပိ ဒဏ္ဍနေန, သာမိကေ အဿာမိကေ ကရောန္တောပိ ဓနဇာနိယာ ဗာဓသိ ပညာဝေကလ္လတော။ တထာ အကရောန္တောပိ **ဇီဝတေ ဝါပိ သပ္ပညော၊ အပိ ဝိတ္တပရိက္ခယော** ပရိက္ခီဏဓနောပိ သပ္ပညဇာတိကော ဣတရီတရသန္တောသေန သန္တုဋ္ဌော အနဝဇ္ဇာယ ဇီဝိကာယ ဇီဝတိယေဝ။ တဿ ဟိ ဇီဝိတံ နာမ။ တေနာဟ ဘဂဝါ “ပညာဇီဝိံ ဇီဝိတမာဟု သေဋ္ဌ”န္တိ[5]။ ဒုမ္မေဓပုဂ္ဂလော ပန

၁-သ-ကာရလောပံ (သီ၊ ဣ)
၂-အယံ (ဣ၊ က)
၃-အန္ဝေတိ အာဇာနာတိ (သီ)
၄-....သာဝဇ္ဇာနဝဇ္ဇကမ္မဖလံ (သီ၊ ဣ)
၅-သံ ၁-၃၉-၂၁၆၊ ခု ၁-၃၀၆-ပိဋ္ဌေသု။

paññāya ca alābhena[1] diṭṭhadhammikaṁ samparāyikañca atthaṁ virādhento vittavāpi na jīvati garahādipavattiyā jīvanto nāma na hoti, anupāyaññutāya[2] yathādhigataṁ dhanaṁ nāsento jīvitampi sandhāretuṁ na sakkotiyeva.

Imā kira catassopi gāthā thero supinantena[3] rañño kathesi. Rājā supinaṁ disvā theraṁ namassantoyeva pabujjhitvā pabhātāya rattiyā theraṁ upasaṅkamitvā vanditvā attanā diṭṭhaniyāmena supinaṁ kathesi. Taṁ sutvā thero tā gāthā paccanubhāsitvā **"sabbaṁ suṇātī"**ti-ādinā dvīhi gāthāhi rājānaṁ ovadi. Tattha **sabbaṁ suṇāti sotenā**ti idha sotabbaṁ saddaṁ āpāthagataṁ sabbaṁ subhāsitaṁ dubbhāsitañca abadhiro sotena suṇāti. Tathā sabbaṁ rūpaṁ sundaraṁ asundarampi cakkhunā[4] anandho passati, ayamindriyānaṁ sabhāvo. Tattha pana **na ca diṭṭhaṁ sutaṁ dhīro, sabbaṁ ujjhitun**ti ca nidassanamattametaṁ. Yaṁ hi taṁ diṭṭhaṁ sutaṁ vā[5], na taṁ sabbaṁ dhīro sappañño ujjhituṁ pariccajituṁ gahetuṁ vā arahati. Guṇāguṇaṁ pana tattha upaparikkhitvā ujjhitabbameva ujjhituṁ gahetabbañca gahetuṁ arahati, tasmā **cakkhumā'ssa yathā andho** cakkhumāpi samāno ujjhitabbe diṭṭhe andho yathā assa apassanto viya bhaveyya, tathā ujjhitabbe sute sotavāpi badhiro yathā assa asuṇanto viya bhaveyya. **Paññavā'ssa yathā mūgo**ti vicāraṇapaññāya paññavā vacanakusalopi avattabbe mūgo viya bhaveyya. **Balavā** thāmasampannopi akattabbe dubbaloriva, rakāro padasandhikaro, asamattho viya bhaveyya. **Atha atthe samuppanne, sayetha matasāyikan**ti attanā kātabbakicce uppanne upaṭṭhite matasāyikaṁ sayetha, matasāyikaṁ sayitvāpi taṁ kiccaṁ tīretabbameva, na virādhetabbaṁ. Atha vā **atha atthe samuppanne**ti attanā akaraṇīye atthe kicce uppanne upaṭṭhite matasāyikaṁ sayetha, matasāyikaṁ sayitvāpi taṁ na kātabbameva. Na hi paṇḍito ayuttaṁ kātumarahatīti evaṁ therena ovadito rājā akattabbaṁ pahāya kātabbeyeva yuttappayutto ahosīti.

Mahākaccāyanattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Abhāvena (Sī, I)
2. Anupacitapaññatāya (Sī)
3. Supinante (Sī, I)
4. Cakkhumā (Sī)
5. Diṭṭhaṁ sutaṁ mutaṁ vā (Sī)

ပညာယ စ အလာဘေန[1] ဒိဋ္ဌဓမ္မိကံ သမ္ပရာယိကဉ္စ အတ္ထံ ဝိရာဓေန္တော ဝိတ္တဝါပိ န ဇီဝတိ ဂရဟာဒိပဝတ္တိယာ ဇီဝန္တော နာမ န ဟောတိ၊ အနုပါယညုတာယ[2] ယထာဓိဂတံ ဓနံ နာသေန္တော ဇီဝိတမ္ပိ သန္ဓာရေတုံ န သက္ကောတိယေဝ။

ဣမာ ကိရ စတဿောပိ ဂါထာ ထေရော သုပိနန္တေန[3] ရညော ကထေသိ။ ရာဇာ သုပိနံ ဒိသွာ ထေရံ နမဿန္တောယေဝ ပဗုဇ္ဈိတွာ ပဘာတာယ ရတ္တိယာ ထေရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ အတ္တနာ ဒိဋ္ဌနိယာမေန သုပိနံ ကထေသိ။ တံ သုတွာ ထေရော တာ ဂါထာ ပစ္စနုဘာသိတွာ **“သဗ္ဗံ သုဏာတီ”**တိ-အာဒိနာ ဒွီဟိ ဂါထာဟိ ရာဇာနံ ဩဝဒိ။ တတ္ထ **သဗ္ဗံ သုဏာတိ သောတေနာ**တိ ဣဓ သောတဗ္ဗံ သဒ္ဒံ အာပါထဂတံ သဗ္ဗံ သုဘာသိတံ ဒုဗ္ဘာသိတဉ္စ အဗဓိရော သောတေန သုဏာတိ။ တထာ သဗ္ဗံ ရူပံ သုန္ဒရံ အသုန္ဒရမ္ပိ စက္ခုနာ[4] အနန္ဓော ပဿတိ၊ အယမိန္ဒြိယာနံ သဘာဝေါ။ တတ္ထ ပန **န စ ဒိဋ္ဌံ သုတံ ဓီရော၊ သဗ္ဗံ ဥဇ္ဈိတု**န္တိ စ နိဒဿနမတ္တမေတံ။ ယံ ဟိ တံ ဒိဋ္ဌံ သုတံ ဝါ[5]၊ န တံ သဗ္ဗံ ဓီရော သပ္ပညော ဥဇ္ဈိတုံ ပရိစ္စဇိတုံ ဂဟေတုံ ဝါ အရဟတိ။ ဂုဏာဂုဏံ ပန တတ္ထ ဥပပရိက္ခိတွာ ဥဇ္ဈိတဗ္ဗမေဝ ဥဇ္ဈိတုံ ဂဟေတဗ္ဗဉ္စ ဂဟေတုံ အရဟတိ၊ တသ္မာ **စက္ခုမာ'ဿ ယထာ အန္ဓော** စက္ခုမာပိ သမာနော ဥဇ္ဈိတဗ္ဗေ ဒိဋ္ဌေ အန္ဓော ယထာ အဿ အပဿန္တော ဝိယ ဘဝေယျ၊ တထာ ဥဇ္ဈိတဗ္ဗေ သုတေ သောတဝါပိ ဗဓိရော ယထာ အဿ အသုဏန္တော ဝိယ ဘဝေယျ။ **ပညဝါ'ဿ ယထာ မူဂေါ**တိ ဝိစာရဏပညာယ ပညဝါ ဝစနကုသလောပိ အဝတ္တဗ္ဗေ မူဂေါ ဝိယ ဘဝေယျ။ **ဗလဝါ** ထာမသမ္ပန္နောပိ အကတ္တဗ္ဗေ ဒုဗ္ဗလောရိဝ၊ ရကာရော ပဒသန္ဓိကရော၊ အသမတ္ထော ဝိယ ဘဝေယျ။ **အထ အတ္ထေ သမုပ္ပန္နေ၊ သယေထ မတသာယိက**န္တိ အတ္တနာ ကာတဗ္ဗကိစ္စေ ဥပ္ပန္နေ ဥပဋ္ဌိတေ မတသာယိကံ သယေထ၊ မတသာယိကံ သယိတွာပိ တံ ကိစ္စံ တီရေတဗ္ဗမေဝ၊ န ဝိရာဓေတဗ္ဗံ။ အထ ဝါ **အထ အတ္ထေ သမုပ္ပန္နေ**တိ အတ္တနာ အကရဏီယေ အတ္ထေ ကိစ္စေ ဥပ္ပန္နေ ဥပဋ္ဌိတေ မတသာယိကံ သယေထ၊ မတသာယိကံ သယိတွာပိ တံ န ကာတဗ္ဗမေဝ။ န ဟိ ပဏ္ဍိတော အယုတ္တံ ကာတုမရဟတီတိ ဧဝံ ထေရေန ဩဝဒိတော ရာဇာ အကတ္တဗ္ဗံ ပဟာယ ကာတဗ္ဗေယေဝ ယုတ္တပ္ပယုတ္တော အဟောသီတိ။

မဟာကစ္စာယနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အဘာဝေန (သီ၊ ဣ)
၂-အနုပစိတပညတာယ (သီ)
၃-သုပိနန္တေ (သီ၊ ဣ)
၄-စက္ခုမာ (သီ)
၅-ဒိဋ္ဌံ သုတံ မုတံ ဝါ (သီ)

2. Sirimittattheragāthāvaṇṇanā

Akkodhanoti-ādikā āyasmato Sirimittattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinitvā imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe Mahaddhanakuṭumbikassa putto hutvā nibbatti, **Sirimitto**ti laddhanāmo. Tassa kira mātā Siriguttassa bhaginī. Tassa vatthu **Dhammapadavaṇṇanāyaṁ**[1] āgatameva. So Siriguttassa bhāgineyyo Sirimitto vayappatto Satthu dhanapāladamane laddhappasādo pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto na cirasseva arahattaṁ patto ekadivasaṁ pātimokkhaṁ uddisituṁ āsanaṁ abhiruhitvā cittabījaniṁ gahetvā nisinno bhikkhūnaṁ dhammaṁ kathesi. Kathento ca uḷāratare guṇe vibhajitvā dassento—

502. “Akkodhano’nupanāhī, amāyo rittapesuṇo.
Sa ve tādisako bhikkhu, evaṁ pecca na socati.

503. Akkodhano’nupanāhī, amāyo rittapesuṇo.
Guttadvāro sadā bhikkhu, evaṁ pecca na socati.

504. Akkodhano’nupanāhī, amāyo rittapesuṇo.
Kalyāṇasīlo so bhikkhu, evaṁ pecca na socati.

505. Akkodhano’nupanāhī, amāyo rittapesuṇo.
Kalyāṇamitto so bhikkhu, evaṁ pecca na socati.

506. Akkodhano’nupanāhī, amāyo rittapesuṇo.
Kalyāṇapañño so bhikkhu, evaṁ pecca na socati.

507. Yassa saddhā Tathāgate, acalā suppatiṭṭhitā.
Sīlañca yassa kalyāṇaṁ, ariyakantaṁ pasaṁsitaṁ.

508. Saṁghe pasādo yassatthi, ujubhūtañca dassanaṁ.
Adaliddoti taṁ āhu, amoghaṁ tassa jīvitaṁ.

---

1. Dhammapada-Ṭṭha 1. 275 piṭṭhādīsu.

၂-သိရိမိတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အက္ကောဓနောတိအာဒိကာ အာယသ္မတော သိရိမိတ္တတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရာဇဂဟေ မဟဒ္ဓနကုဋုမ္ဗိကဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **သိရိမိတ္တော**တိ လဒ္ဓနာမော။ တဿ ကိရ မာတာ သိရိဂုတ္တဿ ဘဂိနီ။ တဿ ဝတ္ထု **ဓမ္မပဒဝဏ္ဏနာယံ**[1] အာဂတမေဝ။ သော သိရိဂုတ္တဿ ဘာဂိနေယျော သိရိမိတ္တော ဝယပ္ပတ္တော သတ္ထု ဓနပါလဒမနေ လဒ္ဓပ္ပသာဒော ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိတုံ အာသနံ အဘိရုဟိတွာ စိတ္တဗီဇနိံ ဂဟေတွာ နိသိန္နော ဘိက္ခူနံ ဓမ္မံ ကထေသိ။ ကထေန္တော စ ဥဠာရတရေ ဂုဏေ ဝိဘဇိတွာ ဒဿေန္တော—

၅၀၂။ “အက္ကောဓနော’နုပနာဟီ၊ အမာယော ရိတ္တပေသုဏော။
သ ဝေ တာဒိသကော ဘိက္ခု၊ ဧဝံ ပေစ္စ န သောစတိ။

၅၀၃။ အက္ကောဓနော’နုပနာဟီ၊ အမာယော ရိတ္တပေသုဏော။
ဂုတ္တဒွါရော သဒါ ဘိက္ခု၊ ဧဝံ ပေစ္စ န သောစတိ။

၅၀၄။ အက္ကောဓနော’နုပနာဟီ၊ အမာယော ရိတ္တပေသုဏော။
ကလျာဏသီလော သော ဘိက္ခု၊ ဧဝံ ပေစ္စ န သောစတိ။

၅၀၅။ အက္ကောဓနော’နုပနာဟီ၊ အမာယော ရိတ္တပေသုဏော။
ကလျာဏမိတ္တော သော ဘိက္ခု၊ ဧဝံ ပေစ္စ န သောစတိ။

၅၀၆။ အက္ကောဓနော’နုပနာဟီ၊ အမာယော ရိတ္တပေသုဏော။
ကလျာဏပညော သော ဘိက္ခု၊ ဧဝံ ပေစ္စ န သောစတိ။

၅၀၇။ ယဿ သဒ္ဓါ တထာဂတေ၊ အစလာ သုပ္ပတိဋ္ဌိတာ။
သီလဉ္စ ယဿ ကလျာဏံ၊ အရိယကန္တံ ပသံသိတံ။

၅၀၈။ သံဃေ ပသာဒော ယဿတ္ထိ၊ ဥဇုဘူတဉ္စ ဒဿနံ။
အဒလိဒ္ဒေါတိ တံ အာဟု၊ အမောဃံ တဿ ဇီဝိတံ။

၁-ဓမ္မပဒ-ဋ္ဌ ၁-၂၇၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။

509. Tasmā saddhañca sīlañca, pasādaṁ dhammadassanaṁ.
Anuyuñjetha medhāvī, saraṁ Buddhāna sāsanan”ti—

imā gāthā abhāsi.

Tattha **akkodhano**ti akujjhanasīlo. Upaṭṭhite hi kodhuppattinimitte adhivāsanakhantiyaṁ ṭhatvā kopassa anuppādako. **Anupanāhī**ti na upanāhako, parehi kataṁ aparādhaṁ paṭicca “akkocchi maṁ avadhi maṁ, ajini maṁ ahāsi me”ti-ādinā[1] kodhassa anupanayhanasīlo. Santadosapaṭicchādanalakkhaṇāya māyāya abhāvato **amāyo.** Pisuṇavācāvirahitato **rittapesuṇo. Sa ve tādisako bhikkhū**ti so tathārūpo tathājātiko yathāvuttaguṇasamannāgato bhikkhu. Evaṁ yathāvuttapaṭipattiyā **pecca** paraloke na socati sokanimittassa abhāvato. Cakkhudvārādayo kāyadvārādayo ca guttā pihitā saṁvutā etassāti **guttadvāro. Kalyāṇasīlo**ti sundarasīlo suvisuddhasīlo. **Kalyāṇamitto**ti—

“Piyo garubhāvaniyo, vattā ca vacanakkhamo.
Gambhīrañca kathaṁ kattā, no caṭṭhāne niyojaye”ti[2]—

evaṁ vibhāvitalakkhaṇo kalyāṇamitto etassāti kalyāṇamitto. **Kalyāṇapañño**ti sundarapañño. Yadipi paññā nāma asundarā natthi, niyyānikāya pana paññāya vasena evaṁ vuttaṁ.

Evamettha kodhādīnaṁ vikkhambhanavasena samucchedavasena ca akkodhanādimukhena puggalādhiṭṭhānāya gāthāya sammāpaṭipattiṁ dassetvā idāni nipphattitalokuttarasaddhādike uddharitvā[3] puggalādhiṭṭhānāya eva gāthāya sammāpaṭipattiṁ dassento **“yassa saddhā**”ti-ādimāha. Tassattho—**yassa** puggalassa **Tathāgate** Sammāsambuddhe “itipi so Bhagavā”ti-ādinayappavattā maggenāgatasaddhā tato eva **acalā** avikampā suṭṭhu patiṭṭhitā. “Atthī”ti padaṁ ānetvā sambandhitabbaṁ. **Ariyakanta**nti ariyānaṁ kantaṁ piyāyitaṁ bhavantarepi avijahanato. **Pasaṁsita**nti Buddhādīhi pasatthaṁ, vaṇṇitaṁ thomitaṁ atthīti yojanā. Taṁ panetaṁ sīlaṁ gahaṭṭhasīlaṁ

1. Khu 1. 13; Vi 3. 496; Ma 3. 192 piṭṭhesu.
2. Aṁ 2. 422 piṭṭhe.
3. Nibbinditaṁ lokiyasaddhādito uddharitvā lokuttarasaddhādike patiṭṭhapetvā (Sī, I)

၅၀၉။ တသ္မာ သဒ္ဓဉ္စ သီလဉ္စ၊ ပသာဒံ ဓမ္မဒဿနံ။
အနုယုဉ္ဇေထ မေဓာဝီ၊ သရံ ဗုဒ္ဓါန သာသန”န္တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **အက္ကောဓနော**တိ အကုဇ္ဈနသီလော။ ဥပဋ္ဌိတေ ဟိ ကောဓုပ္ပတ္တိနိမိတ္တေ အဓိဝါသနခန္တိယံ ဌတွာ ကောပဿ အနုပ္ပါဒကော။ **အနုပနာဟီ**တိ န ဥပနာဟကော၊ ပရေဟိ ကတံ အပရာဓံ ပဋိစ္စ “အက္ကောစ္ဆိ မံ အဝဓိ မံ၊ အဇိနိ မံ အဟာသိ မေ”တိအာဒိနာ[၁] ကောဓဿ အနုပနယှနသီလော။ သန္တဒေါသပဋိစ္ဆာဒနလက္ခဏာယ မာယာယ အဘာဝတော **အမာယော။** ပိသုဏဝါစာဝိရဟိတတော **ရိတ္တပေသုဏော။ သ ဝေ တာဒိသကော ဘိက္ခူ**တိ သော တထာရူပေါ တထာဇာတိကော ယထာဝုတ္တဂုဏသမန္နာဂတော ဘိက္ခု။ ဧဝံ ယထာဝုတ္တပဋိပတ္တိယာ **ပေစ္စ** ပရလောကေ န သောစတိ သောကနိမိတ္တဿ အဘာဝတော။ စက္ခုဒွါရာဒယော ကာယဒွါရာဒယော စ ဂုတ္တာ ပိဟိတာ သံဝုတာ ဧတဿာတိ **ဂုတ္တဒွါရော။ ကလျာဏသီလော**တိ သုန္ဒရသီလော သုဝိသုဒ္ဓသီလော။ **ကလျာဏမိတ္တော**တိ—

“ပိယော ဂရုဘာဝနိယော၊ ဝတ္တာ စ ဝစနက္ခမော။
ဂမ္ဘီရဉ္စ ကထံ ကတ္တာ၊ နော စဋ္ဌာနေ နိယောဇယေ”တိ[၂]—

ဧဝံ ဝိဘာဝိတလက္ခဏော ကလျာဏမိတ္တော ဧတဿာတိ ကလျာဏမိတ္တော။ **ကလျာဏပညော**တိ သုန္ဒရပညော။ ယဒိပိ ပညာ နာမ အသုန္ဒရာ နတ္ထိ၊ နိယျာနိကာယ ပန ပညာယ ဝသေန ဧဝံ ဝုတ္တံ။

ဧဝမေတ္ထ ကောဓာဒီနံ ဝိက္ခမ္ဘနဝသေန သမုစ္ဆေဒဝသေန စ အက္ကောဓနာဒိမုခေန ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ ဂါထာယ သမ္မာပဋိပတ္တိံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ နိပ္ဖတ္တိတလောကုတ္တရသဒ္ဓါဒိကေ ဥဒ္ဓရိတွာ[၃] ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ ဧဝ ဂါထာယ သမ္မာပဋိပတ္တိံ ဒဿေန္တော **“ယဿ သဒ္ဓါ**”တိအာဒိမာဟ။ တဿတ္ထော—**ယဿ** ပုဂ္ဂလဿ **တထာဂတေ** သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေ “ဣတိပိ သော ဘဂဝါ”တိအာဒိနယပ္ပဝတ္တာ မဂ္ဂေနာဂတသဒ္ဓါ တတော ဧဝ **အစလာ** အဝိကမ္ပာ သုဋ္ဌု ပတိဋ္ဌိတာ။ “အတ္ထီ”တိ ပဒံ အာနေတွာ သမ္ဗန္ဓိတဗ္ဗံ။ **အရိယကန္တ**န္တိ အရိယာနံ ကန္တံ ပိယာယိတံ ဘဝန္တရေပိ အဝိဇဟနတော။ **ပသံသိတ**န္တိ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ ပသတ္ထံ၊ ဝဏ္ဏိတံ ထောမိတံ အတ္ထီတိ ယောဇနာ။ တံ ပနေတံ သီလံ ဂဟဋ္ဌသီလံ

၁-ခု ၁-၁၃၊ ဝိ ၃-၄၉၆၊ မ ၃-၁၉၂-ပိဋ္ဌေသု။
၂-အံ ၂-၄၂၂-ပိဋ္ဌေ။
၃-နိဗ္ဗိန္ဒိတံ လောကိယသဒ္ဓါဒိတော ဥဒ္ဓရိတွာ လောကုတ္တရသဒ္ဓါဒိကေ ပတိဋ္ဌပေတွာ (သီ၊ ဣ)

pabbajitasīlanti duvidhaṁ. Tattha gahaṭṭhasīlaṁ nāma pañcasikkhāpadasīlaṁ, yaṁ gahaṭṭhena rakkhituṁ sakkā. Pabbajitasīlaṁ nāma dasasikkhāpadasīlaṁ upādāya sabbaṁ catupārisuddhisīlaṁ, tayidaṁ sabbampi akhaṇḍādibhāvena aparāmaṭṭhatāya "kalyāṇan"ti veditabbaṁ.

Saṁghe pasādo yassatthīti "suppaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho"ti-ādinā ariyasaṁghe pasādo saddhā yassa puggalassa atthi acalo suppatiṭṭhitoti ānetvā yojetabbaṁ. **Ujubhūtañca dassanan**ti diṭṭhivaṅkābhāvato kilesavaṅkābhāvato ca ujubhūtaṁ akuṭilaṁ ajimhaṁ kammassakatādassanañceva sappaccayanāmarūpadassanañcāti duvidhampi dassanaṁ yassa atthi acalaṁ suppatiṭṭhitanti yojanā. **Adaliddoti taṁ āhu** saddhādhanaṁ sīladhanaṁ sutadhanaṁ cāgadhanaṁ paññādhananti imesaṁ suvisuddhānaṁ dhanānaṁ atthitāya "adaliddo"ti taṁ tādisaṁ puggalaṁ buddhādayo ariyā āhu. **Amoghaṁ tassa jīvitaṁ** tassa tathārūpassa jīvitaṁ diṭṭhadhammikādi-atthādhigamena amoghaṁ avañjhaṁ, saphalamevāti āhūti attho.

Tasmāti yasmā yathāvuttasaddhādiguṇasamannāgato puggalo "adaliddo amoghajīvito"ti vuccati, tasmā ahampi tathārūpo bhaveyyanti. **Saddhañca -pa- sāsanan**ti "sabbapāpassa akaraṇan"ti-ādinā[1] vuttaṁ Buddhānaṁ sāsanaṁ anussaranto kulaputto vuttappabhedaṁ saddhañceva sīlañca dhammadassanahetukaṁ dhamme sunicchayā vimokkhabhūtaṁ pasādañca anuyuñjeyya vaḍḍheyyāti.

Evaṁ thero bhikkhūnaṁ dhammadesanāmukhena attani vijjamāne guṇe pakāsento aññaṁ byākāsi.

Sirimittattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Khu 1. 41; Dī 2. 42 piṭṭhesu.

ပဗ္ဗဇိတသီလန္တိ ဒုဝိဓံ။ တတ္ထ ဂဟဋ္ဌသီလံ နာမ ပဉ္စသိက္ခာပဒသီလံ၊ ယံ ဂဟဋ္ဌေန ရက္ခိတုံ သက္ကာ။ ပဗ္ဗဇိတသီလံ နာမ ဒသသိက္ခာပဒသီလံ ဥပါဒါယ သဗ္ဗံ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ၊ တယိဒံ သဗ္ဗမ္ပိ အခဏ္ဍာဒိဘာဝေန အပရာမဋ္ဌတာယ "ကလျာဏ"န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

သံဃေ ပသာဒေါ ယဿတ္ထီတိ "သုပ္ပဋိပန္နော ဘဂဝတော သာဝကသံဃော"တိအာဒိနာ အရိယသံဃေ ပသာဒေါ သဒ္ဓါ ယဿ ပုဂ္ဂလဿ အတ္ထိ အစလော သုပ္ပတိဋ္ဌိတောတိ အာနေတွာ ယောဇေတဗ္ဗံ။ **ဥဇုဘူတဉ္စ ဒဿန**န္တိ ဒိဋ္ဌိဝင်္ကာဘာဝတော ကိလေသဝင်္ကာဘာဝတော စ ဥဇုဘူတံ အကုဋိလံ အဇိမှံ ကမ္မဿကတာဒဿနဉ္စေဝ သပ္ပစ္စယနာမရူပဒဿနဉ္စာတိ ဒုဝိဓမ္ပိ ဒဿနံ ယဿ အတ္ထိ အစလံ သုပ္ပတိဋ္ဌိတန္တိ ယောဇနာ။ **အဒလိဒ္ဒေါတိ တံ အာဟု** သဒ္ဓါဓနံ သီလဓနံ သုတဓနံ စာဂဓနံ ပညာဓနန္တိ ဣမေသံ သုဝိသုဒ္ဓါနံ ဓနာနံ အတ္ထိတာယ "အဒလိဒ္ဒေါ"တိ တံ တာဒိသံ ပုဂ္ဂလံ ဗုဒ္ဓါဒယော အရိယာ အာဟု။ **အမောဃံ တဿ ဇီဝိတံ** တဿ တထာရူပဿ ဇီဝိတံ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာဒိအတ္ထာဓိဂမေန အမောဃံ အဝဉ္ဈံ၊ သဖလမေဝါတိ အာဟူတိ အတ္ထော။

တသ္မာတိ ယသ္မာ ယထာဝုတ္တသဒ္ဓါဒိဂုဏသမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော "အဒလိဒ္ဒေါ အမောဃဇီဝိတော"တိ ဝုစ္စတိ၊ တသ္မာ အဟမ္ပိ တထာရူပေါ ဘဝေယျန္တိ။ **သဒ္ဓဉ္စ။ပ။ သာသန**န္တိ "သဗ္ဗပါပဿ အကရဏ"န္တိအာဒိနာ[1] ဝုတ္တံ ဗုဒ္ဓါနံ သာသနံ အနုဿရန္တော ကုလပုတ္တော ဝုတ္တပ္ပဘေဒံ သဒ္ဓဉ္စေဝ သီလဉ္စ ဓမ္မဒဿနဟေတုကံ ဓမ္မေ သုနိစ္ဆယာ ဝိမောက္ခဘူတံ ပသာဒဉ္စ အနုယုဉ္ဇေယျ ဝဍ္ဎေယျာတိ။

ဧဝံ ထေရော ဘိက္ခူနံ ဓမ္မဒေသနာမုခေန အတ္တနိ ဝိဇ္ဇမာနေ ဂုဏေ ပကာသေန္တော အညံ ဗျာကာသိ။

သိရိမိတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ခု ၁-၄၁၊ ဒီ ၂-၄၂-ပိဋ္ဌေသု။

3. Mahāpanthakattheragāthāvaṇṇanā

Yadā paṭhamamaddakkhinti-ādikā āyasmato Mahāpanthakattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarassa Bhagavato kāle Haṁsavatīnagare vibhavasampanno kuṭumbiyo hutvā ekadivasaṁ Satthu santike dhammaṁ suṇanto Satthāraṁ ekaṁ bhikkhuṁ saññāvivaṭṭakusalānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapentaṁ disvā sayampi taṁ ṭhānantaraṁ patthento Buddhappamukhassa bhikkhusaṁghassa Sattāhaṁ mahādānaṁ pavattetvā "bhante yaṁ bhikkhuṁ tumhe ito sattadivasamatthake 'saññāvivaṭṭakusalānaṁ ayaṁ mama sāsane aggo'ti etadagge ṭhapayittha, ahampi imassa adhikārakammassa balena so bhikkhu viya anāgate ekassa Buddhassa sāsane aggo bhaveyyan"ti patthanaṁ akāsi. Kaniṭṭhabhātā panassa tatheva Bhagavati adhikārakammaṁ katvā manomayassa kāyassābhinimmānaṁ cetovivaṭṭakosallanti dvinnaṁ aṅgānaṁ vasena vuttanayeneva paṇidhānaṁ akāsi. Bhagavā dvinnampi patthanaṁ anantarāyena samijjhanabhāvaṁ disvā "anāgate kappasatasahassamatthake Gotamassa nāma Sammāsambuddhassa sāsane tumhākaṁ patthanā samijjhissatī"ti byākāsi.

Te ubhopi janā tattha yāvajīvaṁ puññāni katvā tato cuto devaloke nibbattiṁsu. Tattha Mahāpanthakassa antarākataṁ kalyāṇadhammaṁ na kathīyati. Cūḷapanthako pana Kassapassa Bhagavato sāsane pabbajitvā vīsati vassasahassāni odātakasiṇakammaṁ katvā devapure nibbatti. Apadāne[1] pana "Cūḷapanthako Padumuttarassa Bhagavato kāle tāpaso hutvā Himavante vasanto tattha Bhagavantaṁ disvā pupphacchattena pūjaṁ akāsī"ti āgataṁ[2]. Tesaṁ devamanussesu saṁsarantānaṁyeva kappasatasahassaṁ atikkantaṁ. Atha amhākaṁ Satthā abhisambodhiṁ patvā pavattitavaradhammacakko Rājagahaṁ upanissāya Veḷuvane mahāvihāre viharati.

Tena ca samayena Rājagahe Dhanaseṭṭhissa dhītā attano dāsena saddhiṁ santhavaṁ katvā ñātakehi bhītā hatthasāraṁ gahetvā tena saddhiṁ palāyitvā aññattha vasantī taṁ paṭicca gabbhaṁ labhitvā paripakkagabbhā

1. Apare (Sī) 2. Āhu (Sī) Apadāna-Ṭṭha 2 Sīhāsaniyavaggavaṇṇanāyaṁ.

၃-မဟာပန္ထကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယဒါ ပဌမမဒ္ဒက္ခိန္တိအာဒိကာ အာယသ္မတော မဟာပန္ထကတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဟံသဝတီနဂရေ ဝိဘဝသမ္ပန္နော ကုဋုမ္ဗိယော ဟုတွာ ဧကဒိဝသံ သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုဏန္တော သတ္ထာရံ ဧကံ ဘိက္ခုံ သညာဝိဝဋ္ဋကုသလာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေန္တံ ဒိသွာ သယမ္ပိ တံ ဌာနန္တရံ ပတ္ထေန္တော ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ ဘိက္ခုသံဃဿ သတ္တာဟံ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေတွာ "ဘန္တေ ယံ ဘိက္ခုံ တုမှေ ဣတော သတ္တဒိဝသမတ္ထကေ 'သညာဝိဝဋ္ဋကုသလာနံ အယံ မမ သာသနေ အဂ္ဂေါ'တိ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပယိတ္ထ၊ အဟမ္ပိ ဣမဿ အဓိကာရကမ္မဿ ဗလေန သော ဘိက္ခု ဝိယ အနာဂတေ ဧကဿ ဗုဒ္ဓဿ သာသနေ အဂ္ဂေါ ဘဝေယျ"န္တိ ပတ္ထနံ အကာသိ။ ကနိဋ္ဌဘာတာ ပနဿ တထေဝ ဘဂဝတိ အဓိကာရကမ္မံ ကတွာ မနောမယဿ ကာယဿာဘိနိမ္မာနံ စေတောဝိဝဋ္ဋကောသလ္လန္တိ ဒွိန္နံ အင်္ဂါနံ ဝသေန ဝုတ္တနယေနေဝ ပဏိဓာနံ အကာသိ။ ဘဂဝါ ဒွိန္နမ္ပိ ပတ္ထနံ အနန္တရာယေန သမိဇ္ဈနဘာဝံ ဒိသွာ "အနာဂတေ ကပ္ပသတသဟဿမတ္ထကေ ဂေါတမဿ နာမ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သာသနေ တုမှာကံ ပတ္ထနာ သမိဇ္ဈိဿတီ"တိ ဗျာကာသိ။

တေ ဥဘောပိ ဇနာ တတ္ထ ယာဝဇီဝံ ပုညာနိ ကတွာ တတော စုတာ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိံသု။ တတ္ထ မဟာပန္ထကဿ အန္တရာကတံ ကလျာဏဓမ္မံ န ကထီယတိ။ စူဠပန္ထကော ပန ကဿပဿ ဘဂဝတော သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝီသတိ ဝဿသဟဿာနိ ဩဒါတကသိဏကမ္မံ ကတွာ ဒေဝပုရေ နိဗ္ဗတ္တိ။ အပဒါနေ[1] ပန "စူဠပန္ထကော ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ တာပသော ဟုတွာ ဟိမဝန္တေ ဝသန္တော တတ္ထ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပုပ္ဖစ္ဆတ္တေန ပူဇံ အကာသီ"တိ အာဂတံ[2]။ တေသံ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တာနံယေဝ ကပ္ပသတသဟဿံ အတိက္ကန္တံ။ အထ အမှာကံ သတ္ထာ အဘိသမ္ဗောဓိံ ပတွာ ပဝတ္တိတဝရဓမ္မစက္ကော ရာဇဂဟံ ဥပနိဿာယ ဝေဠုဝနေ မဟာဝိဟာရေ ဝိဟရတိ။

တေန စ သမယေန ရာဇဂဟေ ဓနသေဋ္ဌိဿ ဓီတာ အတ္တနော ဒါသေန သဒ္ဓိံ သန္ထဝံ ကတွာ ဉာတကေဟိ ဘီတာ ဟတ္ထသာရံ ဂဟေတွာ တေန သဒ္ဓိံ ပလာယိတွာ အညတ္ထ ဝသန္တီ တံ ပဋိစ္စ ဂဗ္ဘံ လဘိတွာ ပရိပက္ကဂဗ္ဘာ

၁-အပရေ (သီ) ၂-အာဟု (သီ) အပဒါန-ဋ္ဌ ၂-သီဟာသနိယဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာယံ။

“ñātigharaṁ gantvā vijāyissāmī”ti gacchantī antarāmaggeyeva puttaṁ vijāyitvā sāminā nivattitā pubbe vasitaṭṭhāne vasantī puttassa panthe jātattā **Panthako**ti nāmaṁ akāsi. Tasmiṁ ādhāvitvā vidhāvitvā vicaraṇakāle tameva paṭicca dutiyaṁ gabbhaṁ paṭilabhitvā paripakkagabbhā pubbe vuttanayeneva antarāmagge puttaṁ vijāyitvā sāminā nivattitā jeṭṭhaputtassa **Mahāpanthako**ti kaniṭṭhassa **Cūḷapanthako**ti nāmaṁ katvā yathāvasitaṭṭhāneyeva vasantī anukkamena dārakesu vaḍḍhantesu tehi “amma ayyakakulaṁ no dassehī”ti nibundhiyamānā[1] dārake mātāpitūnaṁ santikaṁ pesesi. Tato paṭṭhāya dārakā Dhanaseṭṭhino gehe vaḍḍhanti. Tesu Cūḷapanthako atidaharo, Mahāpanthako pana ayyakena saddhiṁ Bhagavato santikaṁ gato Satthāraṁ disvā saha dassanena paṭiladdhasaddho dhammaṁ sutvā upanissayasampannatāya pabbajitukāmo hutvā pitāmahaṁ āpucchi. So Satthu tamatthaṁ ārocetvā taṁ pabbājesi. So pabbajitvā bahuṁ Buddhavacanaṁ uggaṇhitvā paripuṇṇavasso upasampajjitvā yonisomanasikārena kammaṁ karonto visesato catunnaṁ arūpajjhānānaṁ lābhī hutvā tato vuṭṭhāya vipassanaṁ ussukkāpetvā arahattaṁ pāpuṇi. Iti so saññāvivaṭṭakusalānaṁ aggo jāto. So jhānasukhena phalasukhena vītināmento ekadivasaṁ attano paṭipattiṁ paccavekkhitvā adhigatasampattiṁ paṭicca sañjātasomanasso sīhanādaṁ nadanto—

510. “Yadā paṭhamamaddakkhiṁ, Satthāramakutobhayaṁ.
Tato me ahu saṁvego, passitvā purisuttamaṁ.

511. Siriṁ hatthehi pādehi, yo paṇāmeyya āgataṁ.
Etādisaṁ so Satthāraṁ, ārādhetvā virādhaye.

512. Tadāhaṁ puttadārañca, dhanadhaññañca chaḍḍiyiṁ.
Kesamassūni chedetvā, pabbajiṁ anagāriyaṁ.

513. Sikkhāsājīvasampanno, indriyesu susaṁvuto.
Namassamāno Sambuddhaṁ, vihāsiṁ aparājito.

1. Nibbandhiyamānā (Sī, I), nibuddhiyamānā (Ka)

“ဉာတိဃရံ ဂန္တွာ ဝိဇာယိဿာမီ”တိ ဂစ္ဆန္တီ အန္တရာမဂ္ဂေယေဝ ပုတ္တံ ဝိဇာယိတွာ သာမိနာ နိဝတ္တိတာ ပုဗ္ဗေ ဝသိတဋ္ဌာနေ ဝသန္တီ ပုတ္တဿ ပန္ထေ ဇာတတ္တာ **ပန္ထကော**တိ နာမံ အကာသိ။ တသ္မိံ အာဓာဝိတွာ ဝိဓာဝိတွာ ဝိစရဏကာလေ တမေဝ ပဋိစ္စ ဒုတိယံ ဂဗ္ဘံ ပဋိလဘိတွာ ပရိပက္ကဂဗ္ဘာ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ အန္တရာမဂ္ဂေ ပုတ္တံ ဝိဇာယိတွာ သာမိနာ နိဝတ္တိတာ ဇေဋ္ဌပုတ္တဿ **မဟာပန္ထကော**တိ ကနိဋ္ဌဿ **စူဠပန္ထကော**တိ နာမံ ကတွာ ယထာဝသိတဋ္ဌာနေယေဝ ဝသန္တီ အနုက္ကမေန ဒါရကေသု ဝဍ္ဎန္တေသု တေဟိ “အမ္မ အယျကကုလံ နော ဒဿေဟီ”တိ နိဗုန္ဓိယမာနာ[1] ဒါရကေ မာတာပိတူနံ သန္တိကံ ပေသေသိ။ တတော ပဋ္ဌာယ ဒါရကာ ဓနသေဋ္ဌိနော ဂေဟေ ဝဍ္ဎန္တိ။ တေသု စူဠပန္ထကော အတိဒဟရော၊ မဟာပန္ထကော ပန အယျကေန သဒ္ဓိံ ဘဂဝတော သန္တိကံ ဂတော သတ္ထာရံ ဒိသွာ သဟ ဒဿနေန ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ဓမ္မံ သုတွာ ဥပနိဿယသမ္ပန္နတာယ ပဗ္ဗဇိတုကာမော ဟုတွာ ပိတာမဟံ အာပုစ္ဆိ။ သော သတ္ထု တမတ္ထံ အာရောစေတွာ တံ ပဗ္ဗာဇေသိ။ သော ပဗ္ဗဇိတွာ ဗဟုံ ဗုဒ္ဓဝစနံ ဥဂ္ဂဏှိတွာ ပရိပုဏ္ဏဝဿော ဥပသမ္ပဇ္ဇိတွာ ယောနိသောမနသိကာရေန ကမ္မံ ကရောန္တော ဝိသေသတော စတုန္နံ အရူပဇ္ဈာနာနံ လာဘီ ဟုတွာ တတော ဝုဋ္ဌာယ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ ဣတိ သော သညာဝိဝဋ္ဋကုသလာနံ အဂ္ဂေါ ဇာတော။ သော ဈာနသုခေန ဖလသုခေန ဝီတိနာမေန္တော ဧကဒိဝသံ အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ အဓိဂတသမ္ပတ္တိံ ပဋိစ္စ သဉ္ဇာတသောမနဿော သီဟနာဒံ နဒန္တော—

၅၁၀။ “ယဒါ ပဌမမဒ္ဒက္ခိံ၊ သတ္ထာရမကုတောဘယံ။
တတော မေ အဟု သံဝေဂေါ၊ ပဿိတွာ ပုရိသုတ္တမံ။

၅၁၁။ သိရိံ ဟတ္ထေဟိ ပါဒေဟိ၊ ယော ပဏာမေယျ အာဂတံ။
ဧတာဒိသံ သော သတ္ထာရံ၊ အာရာဓေတွာ ဝိရာဓယေ။

၅၁၂။ တဒါဟံ ပုတ္တဒါရဉ္စ၊ ဓနဓညဉ္စ ဆဍ္ဍယိံ။
ကေသမဿူနိ ဆေဒေတွာ၊ ပဗ္ဗဇိံ အနဂါရိယံ။

၅၁၃။ သိက္ခာသာဇီဝသမ္ပန္နော၊ ဣန္ဒြိယေသု သုသံဝုတော။
နမဿမာနော သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဝိဟာသိံ အပရာဇိတော။

၁-နိဗ္ဗန္ဓိယမာနာ (သီ၊ ဣ)၊ နိဗုဒ္ဓိယမာနာ (က)

514. Tato me paṇidhī āsi, cetaso abhipatthito.
Na nisīde muhuttampi, taṇhāsalle anūhate.

515. Tassa mevaṁ viharato, passa vīriyaparakkamaṁ.
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanaṁ.

516. Pubbenivāsaṁ jānāmi, dibbacakkhu visodhitaṁ.
Arahā dakkhiṇeyyomhi, vippamutto nirūpadhi.

517. Tato ratyāvivasāne, sūriyuggamanaṁ pati.
Sabbaṁ taṇhaṁ visosetvā, pallaṅkena upāvisin"ti—

imā gāthā abhāsi.

Tattha **yadāti** yasmiṁ kāle. **Paṭhamanti** ādito. **Addakkhinti** passiṁ. **Satthāranti** Bhagavantaṁ. **Akutobhayanti** nibbhayaṁ. Ayaṁ hettha attho—sabbesaṁ bhayahetūnaṁ bodhimūleyeva pahīnattā kutocipi bhayābhāvato **akutobhayaṁ** nibbhayaṁ catuvesārajjavisāradaṁ diṭṭhadhammikasamparāyikaparamatthehi veneyyānaṁ yathārahamanusāsanato **Satthāraṁ** Sammāsambuddhaṁ mayhaṁ pitāmahena saddhiṁ gantvā yāya velāya[1] sabbapaṭhamaṁ passiṁ, taṁ **purisuttamaṁ** sadevake loke aggapuggalaṁ passitvā tato dassanahetu **tato** dassanato[2] pacchā "ettakaṁ kālaṁ satthāraṁ duṭṭhuṁ dhammañca sotuṁ nālatthan"ti mayhaṁ **saṁvego ahu** sahottappaṁ ñāṇaṁ uppajji, uppannasaṁvego panāhaṁ evaṁ cintesinti dasseti **siriṁ hatthehī**ti gāthāya. Tassattho—**yo** vibhavatthiko puriso "upaṭṭhāyiko[3] hutvā tava santike vasissāmī"ti saviggahaṁ siriṁ sayane upagataṁ hatthehi ca pādehi ca koṭṭento **paṇāmeyya** nīhareyya, **so** tathārūpo alakkhikapuriso etādisaṁ **Satthāraṁ** Sammāsambuddhaṁ **ārādhetvā** imasmiṁ navame khaṇe paṭilabhitvā **virādhaye** tassa ovādākaraṇena taṁ virajjheyya, ahaṁ panevaṁ na karomīti adhippāyo. Tenāha **"tadāhaṁ -pa- anagāriyan"**ti. Tattha **chaḍḍayin**ti pajahiṁ. "Chaḍḍiyan"tipi pāṭho. Nanu ayaṁ thero dārapariggahaṁ akatvāva pabbajito, so kasmā

1. Sāyaṁ velāyaṁ (Sī), sāya velāya (I)
2. Tato dassanahetuto pasanno (Sī, I)
3. Uṭṭhāyiko (Sī, I)

၅၁၄။ တတော မေ ပဏိဓီ အာသိ၊ စေတသော အဘိပတ္ထိတော။
န နိသီဒေ မုဟုတ္တမ္ပိ၊ တဏှာသလ္လေ အနူဟတေ။

၅၁၅။ တဿ မေဝံ ဝိဟရတော၊ ပဿ ဝီရိယပရက္ကမံ။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ။

၅၁၆။ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ ဇာနာမိ၊ ဒိဗ္ဗစက္ခု ဝိသောဓိတံ။
အရဟာ ဒက္ခိဏေယျောမှိ၊ ဝိပ္ပမုတ္တော နိရူပဓိ။

၅၁၇။ တတော ရတျာဝိဝသာနေ၊ သူရိယုဂ္ဂမနံ ပတိ။
သဗ္ဗံ တဏှံ ဝိသောသေတွာ၊ ပလ္လင်္ကေန ဥပါဝိသိ"န္တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ယဒါတိ** ယသ္မိံ ကာလေ။ **ပဌမန္တိ** အာဒိတော။ **အဒ္ဒက္ခိန္တိ** ပဿိံ။ **သတ္ထာရ**န္တိ ဘဂဝန္တံ။ **အကုတောဘယ**န္တိ နိဗ္ဘယံ။ အယံ ဟေတ္ထ အတ္ထော— သဗ္ဗေသံ ဘယဟေတူနံ ဗောဓိမူလေယေဝ ပဟီနတ္တာ ကုတောစိပိ ဘယာဘာဝတော **အကုတောဘယံ** နိဗ္ဘယံ စတုဝေသာရဇ္ဇဝိသာရဒံ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကပရမတ္ထေဟိ ဝေနေယျာနံ ယထာရဟမနုသာသနတော **သတ္ထာရံ** သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ မယှံ ပိတာမဟေန သဒ္ဓိံ ဂန္တွာ ယာယ ဝေလာယ[၁] သဗ္ဗပဌမံ ပဿိံ၊ တံ **ပုရိသုတ္တမံ** သဒေဝကေ လောကေ အဂ္ဂပုဂ္ဂလံ ပဿိတွာ တတော ဒဿနဟေတု **တတော** ဒဿနတော[၂] ပစ္ဆာ "ဧတ္တကံ ကာလံ သတ္ထာရံ ဒဋ္ဌုံ ဓမ္မဉ္စ သောတုံ နာလတ္ထ"န္တိ မယှံ **သံဝေဂေါ အဟု** သဟောတ္တပ္ပံ ဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ ဥပ္ပန္နသံဝေဂေါ ပနာဟံ ဧဝံ စိန္တေသိန္တိ ဒဿေတိ **သိရိံ ဟတ္ထေဟီ**တိ ဂါထာယ။ တဿတ္ထော—**ယော** ဝိဘဝတ္ထိကော ပုရိသော "ဥပဋ္ဌာယိကော[၃] ဟုတွာ တဝ သန္တိကေ ဝသိဿာမီ"တိ သဝိဂ္ဂဟံ သိရိံ သယနေ ဥပဂတံ ဟတ္ထေဟိ စ ပါဒေဟိ စ ကောဋ္ဋေန္တော **ပဏာမေယျ** နီဟရေယျ၊ **သော** တထာရူပေါ အလက္ခိကပုရိသော ဧတာဒိသံ **သတ္ထာရံ** သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ **အာရာဓေတွာ** ဣမသ္မိံ နဝမေ ခဏေ ပဋိလဘိတွာ **ဝိရာဓယေ** တဿ ဩဝါဒါကရဏေန တံ ဝိရဇ္ဈေယျ၊ အဟံ ပနေဝံ န ကရောမီတိ အဓိပ္ပါယော။ တေနာဟ "**တဒါဟံ။ပ။ အနဂါရိယ**"န္တိ။ တတ္ထ **ဆဍ္ဍယိ**န္တိ ပဇဟိံ။ "ဆဍ္ဍိယ"န္တိပိ ပါဌော။ နနု အယံ ထေရော ဒါရပရိဂ္ဂဟံ အကတွာဝ ပဗ္ဗဇိတော၊ သော ကသ္မာ

၁-သာယံ ဝေလာယံ (သီ)၊ သာယ ဝေလာယ (ဣ)
၂-တတော ဒဿနဟေတုတော ပသန္နော (သီ၊ ဣ)
၃-ဥဋ္ဌာယိကော (သီ၊ ဣ)

“puttadārañca chaḍḍayin”ti avocāti? Yathā nāma puriso anibbattaphalameva rukkhaṁ chindanto acchinne tato laddhaphalehi parihīno nāma hoti. Evaṁsampadamidaṁ daṭṭhabbaṁ.

Sikkhāsājīvasamāpannoti yā adhisīlasikkhā, tāya ca, yattha bhikkhū saha jīvanti, ekajīvikā sabhāgavuttino honti, tena Bhagavatā paññattasikkhāpadasaṅkhātena sājīvena ca samannāgato sikkhanabhāvena samaṅgībhūto, sikkhaṁ paripūrento sājīvañca avītikkamanto hutvā tadubhayaṁ sampādentoti attho. Tena suvisuddhe pātimokkhe sīle patiṭṭhitabhāvaṁ dasseti. **Indriyesu susaṁvuto**ti manacchaṭṭhesu indriyesu suṭṭhu saṁvuto, rūpādivisayesu uppajjanakānaṁ abhijjhādīnaṁ pavattinivāraṇavasena satikavāṭena supihitacakkhādidvāroti attho. Evaṁ pātimokkhasaṁvara-indriyasaṁvarasīlasampattidassanena itarasīlampi atthato dassitameva hotīti thero attano catupārisuddhisīlasampadaṁ dassetvā **“namassamāno Sambuddhan”**ti iminā Buddhānussatibhāvanānuyogamāha. **Vihāsiṁ aparājito**ti kilesamārādīhi aparājito eva hutvā vihariṁ, yāva arahattappatti, tāva tehi anabhibhūto, aññadatthu te abhibhavanto eva vihāsinti attho.

Tatoti tasmā, yasmā suvisuddhasīlo Satthari abhippasanno kilesābhibhavanapaṭipattiyañca ṭhito[1], tasmā. **Paṇidhī**ti paṇidhānaṁ. **Tato** vā cittābhinīhāro. **Āsī**ti ahosi. **Cetaso abhipatthito**ti mama cittena icchito. Kīdiso pana soti āha **“na nisīde muhuttampi, taṇhāsalle anūhate”**ti. “Aggamaggasaṇḍāsena mama hadayato taṇhāsalle anuddhaṭe muhuttampi na nisīde nisajjaṁ na kappeyyan”ti evaṁ me cittābhinīhāro ahosīti attho.

Evaṁ pana cittaṁ adhiṭṭhāya bhāvanaṁ bhāvayitvā[2] ṭhānacaṅkameheva rattiṁ vītināmento arūpasamāpattito vuṭṭhāya jhānaṅgamukhena vipassanaṁ paṭṭhapetvā arahattaṁ sacchākāsi. Tena vuttaṁ **“tassa me”**ti-ādi. **Nirūpadhī**ti kilesūpadhi-ādīnaṁ abhāvena nirupadhi. **Ratyāvivasāne**ti rattibhāgassa

1. ...paṭipatti ca vaḍḍhitā (Sī), paṭipattiñca vaḍḍhito (I)   2. Ārabhitvā (Sī, I)

“ပုတ္တဒါရဉ္စ ဆဍ္ဍယိ”န္တိ အဝေါစာတိ? ယထာ နာမ ပုရိသော အနိဗ္ဗတ္တဖလမေဝ ရုက္ခံ ဆိန္ဒန္တော အစ္ဆိန္နေ တတော လဒ္ဓဖလေဟိ ပရိဟီနော နာမ ဟောတိ။ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

သိက္ခာသာဇီဝသမာပန္နောတိ ယာ အဓိသီလသိက္ခာ၊ တာယ စ, ယတ္ထ ဘိက္ခူ သဟ ဇီဝန္တိ၊ ဧကဇီဝိကာ သဘာဂဝုတ္တိနော ဟောန္တိ၊ တေန ဘဂဝတာ ပညတ္တသိက္ခာပဒသင်္ခါတေန သာဇီဝေန စ သမန္နာဂတော သိက္ခနဘာဝေန သမင်္ဂီဘူတော၊ သိက္ခံ ပရိပူရေန္တော သာဇီဝဉ္စ အဝီတိက္ကမန္တော ဟုတွာ တဒုဘယံ သမ္ပာဒေန္တောတိ အတ္ထော။ တေန သုဝိသုဒ္ဓေ ပါတိမောက္ခေ သီလေ ပတိဋ္ဌိတဘာဝံ ဒဿေတိ။ **ဣန္ဒြိယေသု သုသံဝုတော**တိ မနစ္ဆဋ္ဌေသု ဣန္ဒြိယေသု သုဋ္ဌု သံဝုတော၊ ရူပါဒိဝိသယေသု ဥပ္ပဇ္ဇနကာနံ အဘိဇ္ဈာဒီနံ ပဝတ္တိနိဝါရဏဝသေန သတိကဝါဋေန သုပိဟိတစက္ခာဒိဒွါရောတိ အတ္ထော။ ဧဝံ ပါတိမောက္ခသံဝရဣန္ဒြိယသံဝရသီလသမ္ပတ္တိဒဿနေန ဣတရသီလမ္ပိ အတ္ထတော ဒဿိတမေဝ ဟောတီတိ ထေရော အတ္တနော စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလသမ္ပဒံ ဒဿေတွာ “**နမဿမာနော သမ္ဗုဒ္ဓ**”န္တိ ဣမိနာ ဗုဒ္ဓါနုဿတိဘာဝနာနုယောဂမာဟ။ **ဝိဟာသိံ အပရာဇိတော**တိ ကိလေသမာရာဒီဟိ အပရာဇိတော ဧဝ ဟုတွာ ဝိဟရိံ၊ ယာဝ အရဟတ္တပ္ပတ္တိ၊ တာဝ တေဟိ အနဘိဘူတော, အညဒတ္ထု တေ အဘိဘဝန္တော ဧဝ ဝိဟာသိန္တိ အတ္ထော။

တတောတိ တသ္မာ၊ ယသ္မာ သုဝိသုဒ္ဓသီလော သတ္ထရိ အဘိပ္ပသန္နော ကိလေသာဘိဘဝနပဋိပတ္တိယဉ္စ ဌိတော[1]၊ တသ္မာ။ **ပဏိဓီ**တိ ပဏိဓာနံ။ **တတော** ဝါ စိတ္တာဘိနီဟာရော။ **အာသီ**တိ အဟောသိ။ **စေတသော အဘိပတ္ထိတော**တိ မမ စိတ္တေန ဣစ္ဆိတော။ ကီဒိသော ပန သောတိ အာဟ “**န နိသီဒေ မုဟုတ္တမ္ပိ၊ တဏှာသလ္လေ အနူဟတေ**”တိ။ “အဂ္ဂမဂ္ဂသဏ္ဍာသေန မမ ဟဒယတော တဏှာသလ္လေ အနုဒ္ဓဋေ မုဟုတ္တမ္ပိ န နိသီဒေ နိသဇ္ဇံ န ကပ္ပေယျ”န္တိ ဧဝံ မေ စိတ္တာဘိနီဟာရော အဟောသီတိ အတ္ထော။

ဧဝံ ပန စိတ္တံ အဓိဋ္ဌာယ ဘာဝနံ ဘာဝယိတွာ[2] ဌာနစင်္ကမေဟေဝ ရတ္တိံ ဝီတိနာမေန္တော အရူပသမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ ဈာနင်္ဂမုခေန ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ အရဟတ္တံ သစ္ဆာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ “**တဿ မေ**”တိအာဒိ။ **နိရူပဓီ**တိ ကိလေသူပဓိအာဒီနံ အဘာဝေန နိရုပဓိ။ **ရတျာဝိဝသာနေ**တိ ရတ္တိဘာဂဿ

၁-....ပဋိပတ္တိ စ ဝဍ္ဎိတာ (သီ)၊ ပဋိပတ္တိဉ္စ ဝဍ္ဎိတော (ဣ)   ၂-အာရဘိတွာ (သီ၊ ဣ)

vigamane vibhātāya rattiyā. **Sūriyuggamanaṁ patī**ti sūriyuggamanaṁ lakkhaṇaṁ katvā. **Sabbaṁ taṇhan**ti kāmataṇhādibhedaṁ sabbaṁ taṇhāsotaṁ aggamaggena **visosetvā** sukkhāpetvā “taṇhāsalle anūhate na nisīde”ti paṭiññāya mocitattā[1]. **Pallaṅkena upāvisin**ti pallaṅkaṁ ābhujitvā nisīdinti. Sesaṁ uttānatthameva.

Mahāpanthakattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Aṭṭhakanipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Paṭiññāyameva ṭhitattā (Ka)

ဝိဂမနေ ဝိဘာတာယ ရတ္တိယာ။ **သူရိယုဂ္ဂမနံ ပတီ**တိ သူရိယုဂ္ဂမနံ လက္ခဏံ ကတွာ။ **သဗ္ဗံ တဏှ**န္တိ ကာမတဏှာဒိဘေဒံ သဗ္ဗံ တဏှာသောတံ အဂ္ဂမဂ္ဂေန **ဝိသောသေတွာ** သုက္ခာပေတွာ “တဏှာသလ္လေ အနူဟတေ န နိသီဒေ”တိ ပဋိညာယ မောစိတတ္တာ[၁]။ **ပလ္လင်္ကေန ဥပါဝိသိ**န္တိ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ နိသီဒိန္တိ။ သေသံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

မဟာပန္ထကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

အဋ္ဌကနိပါတဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ပဋိညာယမေဝ ဌိတတ္တာ (က)

9. Navakanipāta

1. Bhūtattheragāthāvaṇṇanā

Navakanipāte **yadā dukkhan**ti-ādikā āyasmato Bhūtattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ upacinanto Siddhatthassa Bhagavato kāle brāhmaṇakule nibbattitvā **Seno**ti[1] laddhanāmo viññutaṁ patto ekadivasaṁ Satthāraṁ disvā pasannamānaso “usabhaṁ pavaran”ti-ādinā catūhi gāthāhi abhitthavi.

So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāketanagarassa dvāragāme[2] mahāvibhavassa seṭṭhissa putto hutvā nibbatti. Tassa kira seṭṭhino jātā jātā dārako baddhāghātena ekena yakkhena khāditā, imassa pana pacchimabhavikattā bhūtā[3] ārakkhaṁ gaṇhiṁsu. Yakkho pana Vessavaṇassa upaṭṭhānaṁ gato, puna nāgamāsi. Nāmakaraṇadivase cassa “evaṁ kate amanussā anukampantā parihareyyun”ti **Bhūto**ti nāmaṁ akaṁsu. So pana attano puññabalena anantarāyo vaḍḍhi, tassa “tayo pāsādā ahesun”ti-ādi sabbaṁ Yasassa kulaputtassa vibhavakittane viya veditabbaṁ. So viññutaṁ patto Satthari Sākete vasante upāsakehi saddhiṁ vihāraṁ gato Satthu santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā Ajakaraṇiyā nāma nadiyā tīre leṇe vasanto vipassanaṁ paṭṭhapetvā na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

> “Usabhaṁ pavaraṁ vīraṁ, mahesiṁ vijitāvinaṁ.
> Suvaṇṇavaṇṇaṁ Sambuddhaṁ, ko disvā nappasīdati.
>
> Himavāvā’parimeyyo, sāgarova duruttaro.
> Tatheva jhānaṁ Buddhassa, ko disvā nappasīdati.
>
> Vasudhā yathā’ppameyyā, cittā vanavaṭaṁsakā.
> Tatheva sīlaṁ Buddhassa, ko disvā nappasīdati.

---

1. Sonoti (I)
2. Sāketanagare (Sī, I)
3. Manussā appamattā hutvā (Sī, I)
4. Khu 3. 126 piṭṭhe.

၉-နဝကနိပါတ

၁-ဘူတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

နဝကနိပါတေ **ယဒါ ဒုက္ခ**န္တိအာဒိကာ အာယသ္မတော ဘူတတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ဥပစိနန္တော သိဒ္ဓတ္ထဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **သေနော**တိ[၁] လဒ္ဓနာမော ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော “ဥသဘံ ပဝရ”န္တိအာဒိနာ စတူဟိ ဂါထာဟိ အဘိတ္ထဝိ။

သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာကေတနဂရဿ ဒွါရဂါမေ[၂] မဟာဝိဘဝဿ သေဋ္ဌိဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ တဿ ကိရ သေဋ္ဌိနော ဇာတာ ဇာတာ ဒါရကာ ဗဒ္ဓါဃာတေန ဧကေန ယက္ခေန ခါဒိတာ၊ ဣမဿ ပန ပစ္ဆိမဘဝိကတ္တာ ဘူတာ[၃] အာရက္ခံ ဂဏှိံသု။ ယက္ခော ပန ဝေဿဝဏဿ ဥပဋ္ဌာနံ ဂတော၊ ပုန နာဂမာသိ။ နာမကရဏဒိဝသေ စဿ “ဧဝံ ကတေ အမနုဿာ အနုကမ္ပန္တာ ပရိဟရေယျု”န္တိ **ဘူတော**တိ နာမံ အကံသု။ သော ပန အတ္တနော ပုညဗလေန အနန္တရာယော ဝဍ္ဎိ၊ တဿ “တယော ပါသာဒါ အဟေသု”န္တိအာဒိ သဗ္ဗံ ယသဿ ကုလပုတ္တဿ ဝိဘဝကိတ္တနေ ဝိယ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သော ဝိညုတံ ပတ္တော သတ္ထရိ သာကေတေ ဝသန္တေ ဥပါသကေဟိ သဒ္ဓိံ ဝိဟာရံ ဂတော သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ အဇကရဏိယာ နာမ နဒိယာ တီရေ လေဏေ ဝသန္တော ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၄]—

> “ဥသဘံ ပဝရံ ဝီရံ၊ မဟေသိံ ဝိဇိတာဝိနံ။
> သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ကော ဒိသွာ နပ္ပသီဒတိ။
>
> ဟိမဝါဝါ’ပရိမေယျော၊ သာဂရောဝ ဒုရုတ္တရော။
> တထေဝ ဈာနံ ဗုဒ္ဓဿ၊ ကော ဒိသွာ နပ္ပသီဒတိ။
>
> ဝသုဓာ ယထာ’ပ္ပမေယျာ၊ စိတ္တာ ဝနဝဋံသကာ။
> တထေဝ သီလံ ဗုဒ္ဓဿ၊ ကော ဒိသွာ နပ္ပသီဒတိ။

၁-သောနောတိ (ဣ)
၂-သာကေတနဂရေ (သီ၊ ဣ)
၃-မနုဿာ အပ္ပမတ္တာ ဟုတွာ (သီ၊ ဣ)
၄-ခု ၃-၁၂၆-ပိဋ္ဌေ။

Anilañjasāsaṅkhubbho, yathā’kāso asaṅkhiyo.
Tatheva ñāṇaṁ Buddhassa, ko disvā nappasīdati.

Imāhi catugāthāhi, brāhmaṇo senasavhayo.
Buddhaseṭṭhaṁ thavitvāna, Siddhatthaṁ Aparājitaṁ.

Catunnavutikappāni, duggatiṁ nupapajjatha.
Sugatiṁ sukhasampattiṁ, anubhosimanappakaṁ.

Catunnavutito kappe, thavitvā Lokanāyakaṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, thomanāya idaṁ phalaṁ.

Cātuddasamhi kappamhi, caturo āsumuggatā.
Sattaratanasampannā, cakkavattī mahabbalā.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā aparena samayena ñātīnaṁ anukampāya Sāketaṁ gantvā katipāhaṁ tehi upaṭṭhiyamāno añjanavane vasitvā puna attanā vasitaṭṭhānameva gantukāmo gamanākāraṁ dassesi. Ñātakā “idheva bhante vasatha, tumhepi na kilamissatha, mayampi puññena vaḍḍhissāmā”ti theraṁ yāciṁsu. Thero attano vivekābhiratiṁ tattha ca phāsuvihāraṁ pakāsento—

518. “Yadā dukkhaṁ jarāmaraṇanti paṇḍito,
Aviddasū yattha sitā puthujjanā.
Dukkhaṁ pariññāya satova jhāyati,
Tato ratiṁ paramataraṁ na vindati.

519. Yadā dukkhassāvahaniṁ visattikaṁ,
Papañcasaṁghātadukhādhivāhiniṁ.
Taṇhaṁ pahantvāna satova jhāyati,
Tato ratiṁ paramataraṁ na vindati.

အနိလဉ္ဇသာသင်္ခုဗ္ဘော၊ ယထာ’ကာသော အသင်္ခိယော။
တထေဝ ဉာဏံ ဗုဒ္ဓဿ၊ ကော ဒိသွာ နပ္ပသီဒတိ။

ဣမာဟိ စတုဂါထာဟိ၊ ဗြာဟ္မဏော သေနသဝှယော။
ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌံ ထဝိတွာန၊ သိဒ္ဓတ္ထံ အပရာဇိတံ။

စတုန္နဝုတိကပ္ပါနိ၊ ဒုဂ္ဂတိံ နုပပဇ္ဇထ။
သုဂတိံ သုခသမ္ပတ္တိံ၊ အနုဘောသိမနပ္ပကံ။

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ထဝိတွာ လောကနာယကံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ထောမနာယ ဣဒံ ဖလံ။

စာတုဒ္ဒသမှိ ကပ္ပမှိ၊ စတုရော အာသုမုဂ္ဂတာ။
သတ္တရတနသမ္ပန္နာ၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အပရေန သမယေန ဉာတီနံ အနုကမ္ပာယ သာကေတံ ဂန္တွာ ကတိပါဟံ တေဟိ ဥပဋ္ဌိယမာနော အဉ္ဇနဝနေ ဝသိတွာ ပုန အတ္တနာ ဝသိတဋ္ဌာနမေဝ ဂန္တုကာမော ဂမနာကာရံ ဒဿေသိ။ ဉာတကာ “ဣဓေဝ ဘန္တေ ဝသထ၊ တုမှေပိ န ကိလမိဿထ၊ မယမ္ပိ ပုညေန ဝဍ္ဎိဿာမာ”တိ ထေရံ ယာစိံသု။ ထေရော အတ္တနော ဝိဝေကာဘိရတိံ တတ္ထ စ ဖာသုဝိဟာရံ ပကာသေန္တော—

၅၁၈။ “ယဒါ ဒုက္ခံ ဇရာမရဏန္တိ ပဏ္ဍိတော၊
အဝိဒ္ဒသူ ယတ္ထ သိတာ ပုထုဇ္ဇနာ။
ဒုက္ခံ ပရိညာယ သတောဝ ဈာယတိ၊
တတော ရတိံ ပရမတရံ န ဝိန္ဒတိ။

၅၁၉။ ယဒါ ဒုက္ခဿာဝဟနိံ ဝိသတ္တိကံ၊
ပပဉ္စသံဃာတဒုခါဓိဝါဟိနိံ။
တဏှံ ပဟန္တွာန သတောဝ ဈာယတိ၊
တတော ရတိံ ပရမတရံ န ဝိန္ဒတိ။

520. Yadā sivaṁ dvecaturaṅgagāminaṁ,
Magguttamaṁ sabbakilesasodhanaṁ.
Paññāya passitva satova jhāyati,
Tato ratiṁ paramataraṁ na vindati.

521. Yadā asokaṁ virajaṁ asaṅkhataṁ,
Santaṁ padaṁ sabbakilesasodhanaṁ.
Bhāveti saññojanabandhanacchidaṁ,
Tato ratiṁ paramataraṁ na vindati.

522. Yadā nabhe gajjati meghadundubhi,
Dhārākulā vihagapathe samantato.
Bhikkhū ca pabbhāragatova jhāyati,
Tato ratiṁ paramataraṁ na vindati.

523. Yadā nadīnaṁ kusumākulānaṁ,
Vicitta-vāneyya-vaṭaṁsakānaṁ.
Tīre nisinno sumanova jhāyati,
Tato ratiṁ paramataraṁ na vindati.

524. Yadā nisīthe rahitamhi kānane,
Deve gaḷantamhi nadanti dāṭhino.
Bhikkhū ca pabbhāragatova jhāyati,
Tato ratiṁ paramataraṁ na vindati.

525. Yadā vitakke uparundhiya’ttano,
Nagantare nagavivaraṁ samassito.
Vītaddaro vītakhilova jhāyati,
Tato ratiṁ paramataraṁ na vindati.

526. Yadā sukhī malakhilasokanāsano,
Niraggaḷo nibbanatho visallo.
Sabbāsave byantikatova jhāyati,
Tato ratiṁ paramataraṁ na vindatī”ti—

imā gāthā abhāsi.

၅၂၀။ ယဒါ သိဝံ ဒွေစတုရင်္ဂဂါမိနံ၊
မဂ္ဂုတ္တမံ သဗ္ဗကိလေသသောဓနံ။
ပညာယ ပဿိတွ သတောဝ ဈာယတိ၊
တတော ရတိံ ပရမတရံ န ဝိန္ဒတိ။

၅၂၁။ ယဒါ အသောကံ ဝိရဇံ အသင်္ခတံ၊
သန္တံ ပဒံ သဗ္ဗကိလေသသောဓနံ။
ဘာဝေတိ သညောဇနဗန္ဓနစ္ဆိဒံ၊
တတော ရတိံ ပရမတရံ န ဝိန္ဒတိ။

၅၂၂။ ယဒါ နဘေ ဂဇ္ဇတိ မေဃဒုန္ဒုဘိ၊
ဓာရာကုလာ ဝိဟဂပထေ သမန္တတော။
ဘိက္ခူ စ ပဗ္ဘာရဂတောဝ ဈာယတိ၊
တတော ရတိံ ပရမတရံ န ဝိန္ဒတိ။

၅၂၃။ ယဒါ နဒီနံ ကုသုမာကုလာနံ၊
ဝိစိတ္တ-ဝါနေယျ-ဝဋံသကာနံ။
တီရေ နိသိန္နော သုမနောဝ ဈာယတိ၊
တတော ရတိံ ပရမတရံ န ဝိန္ဒတိ။

၅၂၄။ ယဒါ နိသီထေ ရဟိတမှိ ကာနနေ၊
ဒေဝေ ဂဠန္တမှိ နဒန္တိ ဒါဌိနော။
ဘိက္ခူ စ ပဗ္ဘာရဂတောဝ ဈာယတိ၊
တတော ရတိံ ပရမတရံ န ဝိန္ဒတိ။

၅၂၅။ ယဒါ ဝိတက္ကေ ဥပရုန္ဓိယ’တ္တနော၊
နဂန္တရေ နဂဝိဝရံ သမဿိတော။
ဝီတဒ္ဒရော ဝီတခိလောဝ ဈာယတိ၊
တတော ရတိံ ပရမတရံ န ဝိန္ဒတိ။

၅၂၆။ ယဒါ သုခီ မလခိလသောကနာသနော၊
နိရဂ္ဂဠော နိဗ္ဗနထော ဝိသလ္လော။
သဗ္ဗာသဝေ ဗျန္တိကတောဝ ဈာယတိ၊
တတော ရတိံ ပရမတရံ န ဝိန္ဒတီ”တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

Tatthāyaṁ padayojanāmukhena paṭhamagāthāya atthavaṇṇanā—khandhānaṁ paripāko **jarā.** Bhedo **maraṇaṁ.** Jarāmaraṇasīsena cettha jarāmaraṇavanto dhammā gahitā[1]. "Tayidaṁ jarāmaraṇaṁ dukkhan"ti **aviddasū** yathābhūtaṁ ajānantā **puthujjanā yattha** yasmiṁ upādānakkhandhapañcake **sitā** paṭibandhā allīnā, taṁ "idaṁ dukkhaṁ, ettakaṁ dukkhaṁ, na ito bhiyyo"ti vipassanāpaññāsahitāya maggapaññāya parijānitvā idha imasmiṁ sāsane **sato** sampajāno **paṇḍito** bhikkhu **yadā** yasmiṁ kāle lakkhaṇūpanijjhānena jhāyati. **Tato** vipassanāratito maggaphalaratito ca **paramataraṁ** uttamataraṁ ratiṁ **na vindati** nappaṭilabhati. Tenāha Bhagavā—

"Yato yato sammasati, khandhānaṁ udayabbayaṁ.
Labhatī pītipāmojjaṁ, amataṁ taṁ vijānataṁ.

Pathabyā ekarajjena, saggassa gamanena vā.
Sabbalokādhipaccena, sotāpattiphalaṁ varan"ti[2].

Evaṁ pariññābhisamayamukhena vivekaratiṁ dassetvā idāni pahānābhisamayādimukhenapi taṁ dassetuṁ dutiyādikā tisso gāthā abhāsi. Tattha **dukkhassāvahanin**ti dukkhassa āyatiṁ pavattiṁ, dukkhassa nipphattikanti attho. **Visattikan**ti taṇhaṁ. Sā hi visatāti visattikā, visālāti visattikā, visaṭāti visattikā, visakkatīti visattikā, visaṁ haratīti visattikā, visaṁvādikāti visattikā, visamūlāti visattikā, visaphalāti visattikā, visaparibhogāti visattikā, visālā vā pana sā taṇhā rūpe sadde gandhe rase phoṭṭhabbe dhamme kule gaṇe vitthaṭāti visattikāti vuccati. **Papañcasaṁghātadukhādhivāhinin**ti sattasantānaṁ saṁsāre papañcenti vitthārentīti papañcā, rāgādayo mānādayo ca. Te eva pavattidukkhassa saṁghātaṭṭhena saṁghātā, sadarathapariḷāhasabhāvattā dukkhañcāti papañcasaṁghātadukhaṁ, tassa adhivāhato[3] nibbattanato papañcasaṁghātadukhādhivāhinī. Taṁ taṇhaṁ **pahantvānā**ti ariyamaggena samucchinditvā.

1. Jarāmaraṇavanto gahito (Sī, I)
2. Khu 1. 67 piṭṭhe Dhammapade.
3. Avippahānato (Sī, I)

တတ္ထာယံ ပဒယောဇနာမုခေန ပဌမဂါထာယ အတ္ထဝဏ္ဏနာ—ခန္ဓာနံ ပရိပါကော **ဇရာ**။ ဘေဒေါ **မရဏံ**။ ဇရာမရဏသီသေန စေတ္ထ ဇရာမရဏဝန္တော ဓမ္မာ ဂဟိတာ[၁]။ "တယိဒံ ဇရာမရဏံ ဒုက္ခ"န္တိ **အဝိဒ္ဒသူ** ယထာဘူတံ အဇာနန္တာ **ပုထုဇ္ဇနာ ယတ္ထ** ယသ္မိံ ဥပါဒါနက္ခန္ဓပဉ္စကေ **သိတာ** ပဋိဗန္ဓာ အလ္လီနာ၊ တံ "ဣဒံ ဒုက္ခံ, ဧတ္တကံ ဒုက္ခံ, န ဣတော ဘိယျော"တိ ဝိပဿနာပညာသဟိတာယ မဂ္ဂပညာယ ပရိဇာနိတွာ ဣဓ ဣမသ္မိံ သာသနေ **သတော** သမ္ပဇာနော **ပဏ္ဍိတော** ဘိက္ခု **ယဒါ** ယသ္မိံ ကာလေ လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနေန ဈာယတိ။ **တတော** ဝိပဿနာရတိတော မဂ္ဂဖလရတိတော စ **ပရမတရံ** ဥတ္တမတရံ ရတိံ **န ဝိန္ဒတိ** နပ္ပဋိလဘတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

"ယတော ယတော သမ္မသတိ၊ ခန္ဓာနံ ဥဒယဗ္ဗယံ။
လဘတီ ပီတိပါမောဇ္ဇံ၊ အမတံ တံ ဝိဇာနတံ။

ပထဗျာ ဧကရဇ္ဇေန၊ သဂ္ဂဿ ဂမနေန ဝါ။
သဗ္ဗလောကာဓိပစ္စေန၊ သောတာပတ္တိဖလံ ဝရ"န္တိ[၂]။

ဧဝံ ပရိညာဘိသမယမုခေန ဝိဝေကရတိံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ပဟာနာဘိသမယာဒိမုခေနပိ တံ ဒဿေတုံ ဒုတိယာဒိကာ တိဿော ဂါထာ အဘာသိ။ တတ္ထ **ဒုက္ခဿာဝဟနိ**န္တိ ဒုက္ခဿ အာယတိံ ပဝတ္တိံ၊ ဒုက္ခဿ နိပ္ဖတ္တိကန္တိ အတ္ထော။ **ဝိသတ္တိက**န္တိ တဏှံ။ သာ ဟိ ဝိသတာတိ ဝိသတ္တိကာ၊ ဝိသာလာတိ ဝိသတ္တိကာ၊ ဝိသဋာတိ ဝိသတ္တိကာ၊ ဝိသက္ကတီတိ ဝိသတ္တိကာ၊ ဝိသံ ဟရတီတိ ဝိသတ္တိကာ၊ ဝိသံဝါဒိကာတိ ဝိသတ္တိကာ၊ ဝိသမူလာတိ ဝိသတ္တိကာ၊ ဝိသဖလာတိ ဝိသတ္တိကာ၊ ဝိသပရိဘောဂါတိ ဝိသတ္တိကာ၊ ဝိသာလာ ဝါ ပန သာ တဏှာ ရူပေ သဒ္ဒေ ဂန္ဓေ ရသေ ဖောဋ္ဌဗ္ဗေ ဓမ္မေ ကုလေ ဂဏေ ဝိတ္ထဋာတိ ဝိသတ္တိကာတိ ဝုစ္စတိ။ **ပပဉ္စသံဃာတဒုခါဓိဝါဟိနိ**န္တိ သတ္တသန္တာနံ သံသာရေ ပပဉ္စေန္တိ ဝိတ္ထာရေန္တီတိ ပပဉ္စာ၊ ရာဂါဒယော မာနာဒယော စ။ တေ ဧဝ ပဝတ္တိဒုက္ခဿ သံဃာတဋ္ဌေန သံဃာတာ, သဒရထပရိဠာဟသဘာဝတ္တာ ဒုက္ခဉ္စာတိ ပပဉ္စသံဃာတဒုခံ၊ တဿ အဓိဝါဟတော[၃] နိဗ္ဗတ္တနတော ပပဉ္စသံဃာတဒုခါဓိဝါဟိနီ။ တံ တဏှံ **ပဟန္တွာနာ**တိ အရိယမဂ္ဂေန သမုစ္ဆိန္ဒိတွာ။

၁-ဇရာမရဏဝန္တော ဂဟိတော (သီ၊ ဣ) ၂-ခု ၁-၆၇-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။ ၃-အဝိပ္ပဟာနတော (သီ၊ ဣ)

Sivanti khemaṁ, akhemakarānaṁ kilesānaṁ samucchindanena tehi anupaddutanti attho. Sammādiṭṭhi-ādīnaṁ vasena dvicaturaṅgo[1] hutvā ariye nibbānaṁ gametīti **dvecaturaṅgagāminaṁ,** gāthāsukhatthaṁ cettha vibhatti-alopo katoti daṭṭhabbaṁ. Rūpūpapattimaggādīsu sabbesu maggesu uttamattā **magguttamaṁ.** Tenāha Bhagavā "maggānaṭṭhaṅgiko seṭṭho"ti[2]ādi. Sabbehi kilesamalehi sattānaṁ sodhanato **sabbakilesasodhanaṁ. Paññāya passitvā**ti paṭivedhapaññāya bhāvanābhisamayavasena abhisamecca.

Sokahetūnaṁ abhāvato puggalassa ca sokābhāvahetuto natthi ettha sokoti **asokaṁ.** Tathā vigatarāgādirajattā **virajaṁ.** Na kenaci paccayena saṅkhatanti **asaṅkhataṁ.** Sabbesaṁ kilesānaṁ sabbassa ca dukkhassa vūpasamabhāvato, saṁsāradukkhadditehi pajjitabbato[3] adhigantabbato ca **santaṁ padaṁ.** Sabbehi kilesamalehi sattasantānassa sodhananimittato **sabbakilesasodhanaṁ. Bhāvetī**ti sacchikiriyābhisamayavasena abhisameti. Bahukkhattuṁ hi nibbānaṁ ārabbha sacchikiriyābhisamayaṁ pavattentassa ālambake[4] labbhamānavisesakaṁ ālambitabbe[5] āropetvā evaṁ vuttaṁ. Saññojanasaṅkhātānaṁ bandhanānaṁ chedanato **saññojanabandhanacchidaṁ.** Nimittaṁ hettha kattubhāvena upacāritaṁ, yathā ariyabhāvakarāni saccāni ariyasaccānīti. Yathā purimagāthāsu yadā jhāyati, tadā tato ratiṁ paramataraṁ na vindatīti yojanā. Evaṁ idha yadā bhāveti, tadā tato ratiṁ paramataraṁ na vindatīti yojanā.

Evaṁ thero catūhi gāthāhi attānaṁ anupanetvāva catusaccapaṭivedhakittanena aññaṁ byākaritvā idāni attanā vasitaṭṭhānassa vivittabhāvena phāsutaṁ dassento **"yadā nabhe"**ti-ādikā gāthā abhāsi. Tattha **nabhe**ti ākāse. Siniddhagambhīranigghosatāya meghoyeva dundubhi **meghadundubhi.** Samantato paggharantīhi dhārāhi ākulāti **dhārākulā.** Vihagānaṁ pakkhīnaṁ gamanamaggattā **vihagapathe** nabheti yojanā. **Tato**ti jhānaratito.

1. Dvicaturaṅge (Sī, I) 2. Khu 1. 51 piṭṭhe Dhammapade. 3. Pajahitabbato (Sī)
4. Alabbhato (Sī, I) 5. Alabbhitabbe (Sī, I)

သိဝန္တိ ခေမံ၊ အခေမကရာနံ ကိလေသာနံ သမုစ္ဆိန္ဒနေန တေဟိ အနုပဒ္ဒုတန္တိ အတ္ထော။ သမ္မာဒိဋ္ဌိအာဒီနံ ဝသေန ဒွိစတုရင်္ဂေါ[1] ဟုတွာ အရိယေ နိဗ္ဗာနံ ဂမေတီတိ **ဒွေစတုရင်္ဂဂါမိနံ၊** ဂါထာသုခတ္ထံ စေတ္ထ ဝိဘတ္တိအလောပေါ ကတောတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ရူပူပပတ္တိမဂ္ဂါဒီသု သဗ္ဗေသု မဂ္ဂေသု ဥတ္တမတ္တာ **မဂ္ဂုတ္တမံ။** တေနာဟ ဘဂဝါ “မဂ္ဂါနဋ္ဌင်္ဂိကော သေဋ္ဌော”တိ[2]အာဒိ။ သဗ္ဗေဟိ ကိလေသမလေဟိ သတ္တာနံ သောဓနတော **သဗ္ဗကိလေသသောဓနံ။ ပညာယ ပဿိတွာ**တိ ပဋိဝေဓပညာယ ဘာဝနာဘိသမယဝသေန အဘိသမေစ္စ။

သောကဟေတူနံ အဘာဝတော ပုဂ္ဂလဿ စ သောကာဘာဝဟေတုတော နတ္ထိ ဧတ္ထ သောကောတိ **အသောကံ။** တထာ ဝိဂတရာဂါဒိရဇတ္တာ **ဝိရဇံ။** န ကေနစိ ပစ္စယေန သင်္ခတန္တိ **အသင်္ခတံ။** သဗ္ဗေသံ ကိလေသာနံ သဗ္ဗဿ စ ဒုက္ခဿ ဝူပသမဘာဝတော, သံသာရဒုက္ခဒ္ဒိတေဟိ ပဇ္ဇိတဗ္ဗတော[3] အဓိဂန္တဗ္ဗတော စ **သန္တံ ပဒံ။** သဗ္ဗေဟိ ကိလေသမလေဟိ သတ္တသန္တာနဿ သောဓနနိမိတ္တတော **သဗ္ဗကိလေသသောဓနံ။ ဘာဝေတီ**တိ သစ္ဆိကိရိယာဘိသမယဝသေန အဘိသမေတိ။ ဗဟုက္ခတ္တုံ ဟိ နိဗ္ဗာနံ အာရဗ္ဘ သစ္ဆိကိရိယာဘိသမယံ ပဝတ္တေန္တဿ အာလမ္ဗကေ[4] လဗ္ဘမာနဝိသေသကံ အာလမ္ဗိတဗ္ဗေ[5] အာရောပေတွာ ဧဝံ ဝုတ္တံ။ သညောဇနသင်္ခါတာနံ ဗန္ဓနာနံ ဆေဒနတော **သညောဇနဗန္ဓနစ္ဆိဒံ။** နိမိတ္တံ ဟေတ္ထ ကတ္တုဘာဝေန ဥပစာရိတံ၊ ယထာ အရိယဘာဝကရာနိ သစ္စာနိ အရိယသစ္စာနီတိ။ ယထာ ပုရိမဂါထာသု ယဒါ ဈာယတိ၊ တဒါ တတော ရတိံ ပရမတရံ န ဝိန္ဒတီတိ ယောဇနာ။ ဧဝံ ဣဓ ယဒါ ဘာဝေတိ၊ တဒါ တတော ရတိံ ပရမတရံ န ဝိန္ဒတီတိ ယောဇနာ။

ဧဝံ ထေရော စတူဟိ ဂါထာဟိ အတ္တာနံ အနုပနေတွာဝ စတုသစ္စပဋိဝေဓကိတ္တနေန အညံ ဗျာကရိတွာ ဣဒါနိ အတ္တနာ ဝသိတဋ္ဌာနဿ ဝိဝိတ္တဘာဝေန ဖာသုတံ ဒဿေန္တော **“ယဒါ နဘေ”**တိအာဒိကာ ဂါထာ အဘာသိ။ တတ္ထ **နဘေ**တိ အာကာသေ။ သိနိဒ္ဓဂမ္ဘီရနိဂ္ဃောသတာယ မေဃောယေဝ ဒုန္ဒုဘိ **မေဃဒုန္ဒုဘိ။** သမန္တတော ပဂ္ဃရန္တီဟိ ဓာရာဟိ အာကုလာတိ **ဓာရာကုလာ။** ဝိဟဂါနံ ပက္ခီနံ ဂမနမဂ္ဂတ္တာ **ဝိဟဂပထေ** နဘေတိ ယောဇနာ။ **တတော**တိ ဈာနရတိတော။

၁-ဒွိစတုရင်္ဂေ (သီ၊ ဣ) ၂-ခု ၁-၅၁-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။ ၃-ပဇဟိတဗ္ဗတော (သီ)
၄-အလဗ္ဘတော (သီ၊ ဣ) ၅-အလဗ္ဘိတဗ္ဗေ (သီ၊ ဣ)

Kusumākulānanti tarūhi gaḷitakusumehi samohitānaṁ. **Vicittavāneyyavaṭaṁsakānan**ti vane jātattā vāneyyāni vanapupphāni, vicittāni vāneyyāni vaṭaṁsakāni etāsanti vicittavāneyyavaṭaṁsakā, nadiyo[1], tāsaṁ nānāvidhavanapupphavaṭaṁsakānanti attho. Uttarimanussadhammavasena sundaro mano etassāti **sumano** jhāyati.

Nisītheti rattiyaṁ. **Rahitamhī**ti janasambādhavirahite vivitte. **Deve**ti meghe. **Gaḷantamhī**ti vuṭṭhidhārāyo paggharante vassante. **Dāṭhino**ti sīhabyagghādayo paṭipakkhasattā. Te hi dāṭhāvudhāti[2] "dāṭhino"ti vuccanti, **nadanti dāṭhino**ti idampi janavivekadassanatthameva gahitaṁ.

Vitakke uparundhiya'ttanoti attasantānapariyāpannatāya attano kāmavitakkādike micchāvitakke paṭipakkhabalena nisedhetvā. Attanoti vā idaṁ vindatīti iminā yojetabbaṁ "tato ratiṁ paramataraṁ attanā na vindatī"ti. **Nagantare**ti pabbatantare. **Nagavivaran**ti pabbataguhaṁ pabbhāraṁ vā. **Samassito**ti nissito upagato. **Vītaddaro**ti vigatakilesadaratho. **Vītakhilo**ti pahīnacetokhilo.

Sukhīti jhānādisukhena sukhito. **Malakhilasokanāsano**ti rāgādīnaṁ malānaṁ pañcannaṁ ca cetokhilānaṁ ñātiviyogādihetukassa sokassa ca pahāyako. **Niraggaḷo**ti aggaḷaṁ vuccati avijjā nibbānapurapavesanivāraṇato, tadabhāvato niraggaḷo. **Nibbanatho**ti nitaṇho. **Visallo**ti vigatarāgādisallo. **Sabbosave**ti kāmāsavādike sabbepi āsave. **Byantikato**ti byantikatāvī ariyamaggena vigatante katvā ṭhito diṭṭhadhammasukhavihāratthaṁ yadā jhāyati, tato jhānaratito paramataraṁ ratiṁ na vindatīti yojanā. Evaṁ pana vatvā thero ajakaraṇītīrameva gato.

Bhūtattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Navakanipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Vaṭaṁsakāyo (Sī), vaṭaṁsakādayo (I)
2. Tehi dāṭhāhi vuyhantīti (Sī, I)

ကုသုမာကုလာနန္တိ တရူဟိ ဂဠိတကုသုမေဟိ သမောဟိတာနံ။ **ဝိစိတ္တဝါနေယျဝဋံသကာန**န္တိ ဝနေ ဇာတတ္တာ ဝါနေယျာနိ ဝနပုပ္ဖါနိ၊ ဝိစိတ္တာနိ ဝါနေယျာနိ ဝဋံသကာနိ ဧတာသန္တိ ဝိစိတ္တဝါနေယျဝဋံသကာ၊ နဒိယော[၁]၊ တာသံ နာနာဝိဓဝနပုပ္ဖဝဋံသကာနန္တိ အတ္ထော။ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မဝသေန သုန္ဒရော မနော ဧတဿာတိ **သုမနော** ဈာယတိ။

နိသီထေတိ ရတ္တိယံ။ **ရဟိတမှီ**တိ ဇနသမ္ဗာဓဝိရဟိတေ ဝိဝိတ္တေ။ **ဒေဝေ**တိ မေဃေ။ **ဂဠန္တမှီ**တိ ဝုဋ္ဌိဓာရာယော ပဂ္ဃရန္တေ ဝဿန္တေ။ **ဒါဌိနော**တိ သီဟဗျဂ္ဃါဒယော ပဋိပက္ခသတ္တာ။ တေ ဟိ ဒါဌာဝုဓာတိ[၂] “ဒါဌိနော”တိ ဝုစ္စန္တိ၊ **နဒန္တိ ဒါဌိနော**တိ ဣဒမ္ပိ ဇနဝိဝေကဒဿနတ္ထမေဝ ဂဟိတံ။

ဝိတက္ကေ ဥပရုန္ဓိယ’တ္တနောတိ အတ္တသန္တာနပရိယာပန္နတာယ အတ္တနော ကာမဝိတက္ကာဒိကေ မိစ္ဆာဝိတက္ကေ ပဋိပက္ခဗလေန နိသေဓေတွာ။ အတ္တနောတိ ဝါ ဣဒံ ဝိန္ဒတီတိ ဣမိနာ ယောဇေတဗ္ဗံ “တတော ရတိံ ပရမတရံ အတ္တနာ န ဝိန္ဒတီ”တိ။ **နဂန္တရေ**တိ ပဗ္ဗတန္တရေ။ **နဂဝိဝရ**န္တိ ပဗ္ဗတဂုဟံ ပဗ္ဘာရံ ဝါ။ **သမဿိတော**တိ နိဿိတော ဥပဂတော။ **ဝီတဒ္ဒရော**တိ ဝိဂတကိလေသဒရထော။ **ဝီတခိလော**တိ ပဟီနစေတောခိလော။

သုခီတိ ဈာနာဒိသုခေန သုခိတော။ **မလခိလသောကနာသနော**တိ ရာဂါဒီနံ မလာနံ ပဉ္စန္နံ စ စေတောခိလာနံ ဉာတိဝိယောဂါဒိဟေတုကဿ သောကဿ စ ပဟာယကော။ **နိရဂ္ဂဠော**တိ အဂ္ဂဠံ ဝုစ္စတိ အဝိဇ္ဇာ နိဗ္ဗာနပုရပဝေသနိဝါရဏတော၊ တဒဘာဝတော နိရဂ္ဂဠော။ **နိဗ္ဗနထော**တိ နိတဏှော။ **ဝိသလ္လော**တိ ဝိဂတရာဂါဒိသလ္လော။ **သဗ္ဗာသဝေ**တိ ကာမာသဝါဒိကေ သဗ္ဗေပိ အာသဝေ။ **ဗျန္တိကတော**တိ ဗျန္တိကတာဝီ အရိယမဂ္ဂေန ဝိဂတန္တေ ကတွာ ဌိတော ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရတ္ထံ ယဒါ ဈာယတိ၊ တတော ဈာနရတိတော ပရမတရံ ရတိံ န ဝိန္ဒတီတိ ယောဇနာ။ ဧဝံ ပန ဝတွာ ထေရော အဇကရဏီတီရမေဝ ဂတော။

ဘူတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နဝကနိပါတဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဝဋံသကာယော (သီ)၊ ဝဋံသကာဒယော (ဣ)
၂-တေဟိ ဒါဌာဟိ ဝုယှန္တီတိ (သီ၊ ဣ)

10. Dasakanipāta

1. Kāḷudāyittheragāthāvaṇṇanā

Dasakanipāte **aṅgārino**ti-ādikā āyasmato Kāḷudāyittherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi Padumuttarabuddhassa kāle Haṁsavatīnagare kulagehe nibbatto Satthu dhammadesanaṁ suṇanto Satthāraṁ ekaṁ bhikkhuṁ kulappasādakānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapentaṁ disvā tajjaṁ[1] abhinīhārakammaṁ katvā taṁ ṭhānantaraṁ patthesi.

So yāvajīvaṁ kusalaṁ katvā devamanussesu saṁsaranto amhākaṁ bodhisattassa mātukucchiyaṁ paṭisandhiggahaṇadivase Kapilavatthusmiṁyeva amaccagehe paṭisandhiṁ gaṇhi, bodhisattena saddhiṁ ekadivasaṁyeva jātoti taṁdivasaṁyeva naṁ dukūlacumbaṭe nipajjāpetvā bodhisattassa upaṭṭhānaṁ nayiṁsu. Bodhisattena hi saddhiṁ Bodhirukkho Rāhulamātā cattāro nidhī Ārohaniyahatthī Assakaṇḍako[2] Channo Kāḷudāyīti ime satta ekadivasaṁyeva jātattā sahajātā nāma ahesuṁ. Athassa nāmaggahaṇadivase sakalanagarassa udaggacittadivase jātattā[3] **Udāyī**tveva nāmaṁ akaṁsu, thokaṁ kāḷadhātukattā pana **Kāḷudāyī**ti paññāyittha. So bodhisattena saddhiṁ kumārakīḷaṁ kīḷanto vuddhiṁ agamāsi.

Aparabhāge Lokanāthe mahābhinikkhamanaṁ nikkhamitvā anukkamena sabbaññutaṁ patvā pavattitavaradhammacakke Rājagahaṁ upanissāya Veḷuvane viharante Suddhodanamahārājā taṁ pavattiṁ sutvā purisasahassaparivāraṁ ekaṁ amaccaṁ “puttaṁ me idhānehī”ti pesesi. So dhammadesanāvelāya Satthu santikaṁ gantvā parisapariyante ṭhito dhammaṁ sutvā sapariso arahattaṁ pāpuṇi. Atha ne Satthā “etha bhikkhavo”ti hatthaṁ pasāreti. Sabbe taṅkhaṇaṁyeva iddhimayapattacīvaradharā vassasaṭṭhikattherā viya ahesuṁ. Arahattaṁ pattato paṭṭhāya pana ariyā majjhattāva honti, tasmā rañño pahitasāsanaṁ Dasabalassa na kathesi. Rājā “neva gatabalakoṭṭhako āgacchati, na sāsanaṁ suyyatī”ti aparampi amaccaṁ

---

1. Tadatthaṁ (Sī, I) 2. Kanthako (Sī, I) 3. Jātoti (Aṁ-Ṭṭha 1. 234 piṭṭhe.)

၁၀-ဒသကနိပါတ

၁-ကာဠုဒါယိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဒသကနိပါတေ **အင်္ဂါရိနော**တိအာဒိကာ အာယသ္မတော ကာဠုဒါယိတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပဒုမုတ္တရဗုဒ္ဓဿ ကာလေ ဟံသဝတီနဂရေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တော သတ္ထု ဓမ္မဒေသနံ သုဏန္တော သတ္ထာရံ ဧကံ ဘိက္ခုံ ကုလပ္ပသာဒကာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေန္တံ ဒိသွာ တဇ္ဇံ[1] အဘိနီဟာရကမ္မံ ကတွာ တံ ဌာနန္တရံ ပတ္ထေသိ။

သော ယာဝဇီဝံ ကုသလံ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော အမှာကံ ဗောဓိသတ္တဿ မာတုကုစ္ဆိယံ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏဒိဝသေ ကပိလဝတ္ထုသ္မိံယေဝ အမစ္စဂေဟေ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ၊ ဗောဓိသတ္တေန သဒ္ဓိံ ဧကဒိဝသံယေဝ ဇာတောတိ တံဒိဝသံယေဝ နံ ဒုကူလစုမ္ဗဋေ နိပဇ္ဇာပေတွာ ဗောဓိသတ္တဿ ဥပဋ္ဌာနံ နယိံသု။ ဗောဓိသတ္တေန ဟိ သဒ္ဓိံ ဗောဓိရုက္ခော ရာဟုလမာတာ စတ္တာရော နိဓိ အာရောဟနိယဟတ္ထိ အဿကဏ္ဍကော[2] ဆန္နော ကာဠုဒါယီတိ ဣမေ သတ္တ ဧကဒိဝသံယေဝ ဇာတတ္တာ သဟဇာတာ နာမ အဟေသုံ။ အထဿ နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ သကလနဂရဿ ဥဒဂ္ဂစိတ္တဒိဝသေ ဇာတတ္တာ[3] **ဥဒါယီ**တွေဝ နာမံ အကံသု၊ ထောကံ ကာဠဓာတုကတ္တာ ပန **ကာဠုဒါယီ**တိ ပညာယိတ္ထ။ သော ဗောဓိသတ္တေန သဒ္ဓိံ ကုမာရကီဠံ ကီဠန္တော ဝုဒ္ဓိံ အဂမာသိ။

အပရဘာဂေ လောကနာထေ မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိတွာ အနုက္ကမေန သဗ္ဗညုတံ ပတွာ ပဝတ္တိတဝရဓမ္မစက္ကေ ရာဇဂဟံ ဥပနိဿာယ ဝေဠုဝနေ ဝိဟရန္တေ သုဒ္ဓောဒနမဟာရာဇာ တံ ပဝတ္တိံ သုတွာ ပုရိသသဟဿပရိဝါရံ ဧကံ အမစ္စံ “ပုတ္တံ မေ ဣဓာနေဟီ”တိ ပေသေသိ။ သော ဓမ္မဒေသနာဝေလာယ သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ ပရိသပရိယန္တေ ဌိတော ဓမ္မံ သုတွာ သပရိသော အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ အထ နေ သတ္ထာ “ဧထ ဘိက္ခဝေါ”တိ ဟတ္ထံ ပသာရေတိ။ သဗ္ဗေ တင်္ခဏံယေဝ ဣဒ္ဓိမယပတ္တစီဝရဓရာ ဝဿသဋ္ဌိကတ္ထေရာ ဝိယ အဟေသုံ။ အရဟတ္တံ ပတ္တတော ပဋ္ဌာယ ပန အရိယာ မဇ္ဈတ္တာဝ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ ရညော ပဟိတသာသနံ ဒသဗလဿ န ကထေသိ။ ရာဇာ “နေဝ ဂတဗလကောဋ္ဌကော အာဂစ္ဆတိ၊ န သာသနံ သုယျတီ”တိ အပရမ္ပိ အမစ္စံ

၁-တဒတ္ထံ (သီ၊ ဣ) ၂-ကန္ထကော (သီ၊ ဣ) ၃-ဇာတောတိ (အံ-ဋ္ဌ ၁-၂၃၄-ပိဋ္ဌေ။)

purisasahassena pesesi. Tasmimpi tathā paṭipanne aparanti evaṁ navahi amaccehi saddhiṁ nava purisasahassāni pesesi, sabbe arahattaṁ patvā tuṇhī ahesuṁ.

Atha rājā cintesi “ettakā janā mayi sinehābhāvena Dasabalassa idhāgamanatthāya na kiñci kathayiṁsu, ayaṁ kho pana Udāyī Dasabalena samavayo sahapaṁsukīḷiko, mayi ca sineha vā, imaṁ pesessāmī”ti taṁ pakkosāpetvā “tāta tvaṁ purisasahassaparivāro Rājagahaṁ gantvā dasabalaṁ ānehī”ti vatvā pesesi. So pana gacchanto “sacāhaṁ deva pabbajituṁ labhissāmi, evāhaṁ Bhagavantaṁ idhānessāmī”ti vatvā “yaṁ kiñci katvā mama puttaṁ dassehī”ti vutto Rājagahaṁ gantvā Satthu dhammadesanāvelāya parisapariyante ṭhito dhammaṁ sutvā saparivāro arahattaṁ patvā ehibhikkhubhāve patiṭṭhāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Padumuttarabuddhassa, Lokajeṭṭhassa tādino.
Addhānaṁ paṭipannassa, carato cārikaṁ tadā.

Suphullaṁ padumaṁ gayha, uppalaṁ Mallikañcahaṁ.
Paramannaṁ gahetvāna, adāsiṁ Satthuno ahaṁ.

Paribhuñji Mahāvīro, paramannaṁ subhojanaṁ.
Tañca pupphaṁ gahetvāna, janassa sampadassayi.

Iṭṭhaṁ kantaṁ piyaṁ loke, jalajaṁ pupphamuttamaṁ.
Sudukkaraṁ kataṁ tena, yo me pupphaṁ adāsidaṁ.

Yo pupphamabhiropesi, paramannañcadāsi me.
Tamahaṁ kittayissāmi, suṇātha mama bhāsato.

Dasa aṭṭha cakkhattuṁ so, devarajjaṁ karissati.
Uppalaṁ padumañcāpi, Mallikañca taduttari.

Assa puññavipākena, dibbagandhasamāyutaṁ.
Ākāse chadanaṁ katvā, dhārayissati tāvade.

---

1. Khu 3. 95 piṭṭhādīsu.

ပုရိသသဟဿေန ပေသေသိ။ တသ္မိမ္ပိ တထာ ပဋိပန္နေ အပရန္တိ ဧဝံ နဝဟိ အမစ္စေဟိ သဒ္ဓိံ နဝ ပုရိသသဟဿာနိ ပေသေသိ၊ သဗ္ဗေ အရဟတ္တံ ပတွာ တုဏှီ အဟေသုံ။

အထ ရာဇာ စိန္တေသိ “ဧတ္တကာ ဇနာ မယိ သိနေဟာဘာဝေန ဒသဗလဿ ဣဓာဂမနတ္ထာယ န ကိဉ္စိ ကထယိံသု၊ အယံ ခေါ ပန ဥဒါယီ ဒသဗလေန သမဝယော သဟပံသုကီဠိကော၊ မယိ စ သိနေဟဝါ၊ ဣမံ ပေသေဿာမီ”တိ တံ ပက္ကောသာပေတွာ “တာတ တွံ ပုရိသသဟဿပရိဝါရော ရာဇဂဟံ ဂန္တွာ ဒသဗလံ အာနေဟီ”တိ ဝတွာ ပေသေသိ။ သော ပန ဂစ္ဆန္တော “သစာဟံ ဒေဝ ပဗ္ဗဇိတုံ လဘိဿာမိ၊ ဧဝါဟံ ဘဂဝန္တံ ဣဓာနေဿာမီ”တိ ဝတွာ “ယံ ကိဉ္စိ ကတွာ မမ ပုတ္တံ ဒဿေဟီ”တိ ဝုတ္တော ရာဇဂဟံ ဂန္တွာ သတ္ထု ဓမ္မဒေသနာဝေလာယ ပရိသပရိယန္တေ ဌိတော ဓမ္မံ သုတွာ သပရိဝါရော အရဟတ္တံ ပတွာ ဧဟိဘိက္ခုဘာဝေ ပတိဋ္ဌာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[1]—

“ပဒုမုတ္တရဗုဒ္ဓဿ၊ လောကဇေဋ္ဌဿ တာဒိနော။
အဒ္ဓါနံ ပဋိပန္နဿ၊ စရတော စာရိကံ တဒါ။

သုဖုလ္လံ ပဒုမံ ဂယှ၊ ဥပ္ပလံ မလ္လိကဉ္စဟံ။
ပရမန္နံ ဂဟေတွာန၊ အဒါသိံ သတ္ထုနော အဟံ။

ပရိဘုဉ္ဇိ မဟာဝီရော၊ ပရမန္နံ သုဘောဇနံ။
တဉ္စ ပုပ္ဖံ ဂဟေတွာန၊ ဇနဿ သမ္ပဒဿယိ။

ဣဋ္ဌံ ကန္တံ ပိယံ လောကေ၊ ဇလဇံ ပုပ္ဖမုတ္တမံ။
သုဒုက္ကရံ ကတံ တေန၊ ယော မေ ပုပ္ဖံ အဒါသိဒံ။

ယော ပုပ္ဖမဘိရောပေသိ၊ ပရမန္နဉ္စဒါသိ မေ။
တမဟံ ကိတ္တယိဿာမိ၊ သုဏာထ မမ ဘာသတော။

ဒသ အဋ္ဌ စက္ခတ္တုံ သော၊ ဒေဝရဇ္ဇံ ကရိဿတိ။
ဥပ္ပလံ ပဒုမဉ္စာပိ၊ မလ္လိကဉ္စ တဒုတ္တရိ။

အဿ ပုညဝိပါကေန၊ ဒိဗ္ဗဂန္ဓသမာယုတံ။
အာကာသေ ဆဒနံ ကတွာ၊ ဓာရယိဿတိ တာဝဒေ။

၁-ခု ၃-၉၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Pañcavīsatikkhattuṁ ca, cakkavattī bhavissati.
Pathabyā rajjaṁ pañcasataṁ, vasudhaṁ āvasissati.

Kappasatasahassamhi, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Sakakammābhiraddho so, sukkamūlena codito.
Sakyānaṁ nandijanano, ñātibandhu bhavissati.

So pacchā pabbajitvāna, sukkamūlena codito.
Sabbāsave pariññāya, nibbāyissati’nāsavo.

Paṭisambhidamanuppattaṁ, katakiccamanāsavaṁ.
Gotamo lokabandhu taṁ, etadagge ṭhapessati.

Padhānapahitatto so, upasanto nirūpadhi.
Udāyī nāma nāmena, hessati Satthu sāvako.

Rāgo doso ca moho ca, māno makkho ca dhaṁsito.
Sabbāsave pariññāya, viharāmi anāsavo.

Tosayiṁ cāpi Sambuddhaṁ, ātāpī nipako ahaṁ.
Pasādito ca Sambuddho, etadagge ṭhapesi maṁ.

Paṭisambhidā catasso -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Arahattaṁ pana patvā “na tāvāyaṁ Dasabalassa kulanagaraṁ gantuṁ kālo, vasante pana upagate pupphitesu vanasaṇḍesu haritatiṇasañchannāya bhūmiyā gamanakālo bhavissatī”ti kālaṁ paṭimānento vasante sampatte Satthu kulanagaraṁ gantuṁ gamanamaggavaṇṇaṁ saṁvaṇṇento—

527. “Aṅgārino dāni dumā bhadante,
Phalesino chadanaṁ vippahāya.
Te accimantova pabhāsayanti,
Samayo Mahāvīra bhāgī rasānaṁ.

ပဉ္စဝီသတိက္ခတ္တုံ စ၊ စက္ကဝတ္တီ ဘဝိဿတိ။
ပထဗျာ ရဇ္ဇံ ပဉ္စသတံ၊ ဝသုဓံ အာဝသိဿတိ။

ကပ္ပသတသဟဿမှိ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

သကကမ္မာဘိရဒ္ဓေါ သော၊ သုက္ကမူလေန စောဒိတော။
သကျာနံ နန္ဒိဇနနော၊ ဉာတိဗန္ဓု ဘဝိဿတိ။

သော ပစ္ဆာ ပဗ္ဗဇိတွာန၊ သုက္ကမူလေန စောဒိတော။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ နိဗ္ဗာယိဿတိ’နာသဝေါ။

ပဋိသမ္ဘိဒမနုပ္ပတ္တံ၊ ကတကိစ္စမနာသဝံ။
ဂေါတမော လောကဗန္ဓု တံ၊ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေဿတိ။

ပဓာနပဟိတတ္တော သော၊ ဥပသန္တော နိရူပဓိ။
ဥဒါယီ နာမ နာမေန၊ ဟေဿတိ သတ္ထု သာဝကော။

ရာဂေါ ဒေါသော စ မောဟော စ၊ မာနော မက္ခော စ ဓံသိတော။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

တောသယိံ စာပိ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ အာတာပီ နိပကော အဟံ။
ပသာဒိတော စ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေသိ မံ။

ပဋိသမ္ဘိဒါ စတဿော။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ “န တာဝါယံ ဒသဗလဿ ကုလနဂရံ ဂန္တုံ ကာလော၊ ဝသန္တေ ပန ဥပဂတေ ပုပ္ဖိတေသု ဝနသဏ္ဍေသု ဟရိတတိဏသဉ္ဆန္နာယ ဘူမိယာ ဂမနကာလော ဘဝိဿတီ”တိ ကာလံ ပဋိမာနေန္တော ဝသန္တေ သမ္ပတ္တေ သတ္ထု ကုလနဂရံ ဂန္တုံ ဂမနမဂ္ဂဝဏ္ဏံ သံဝဏ္ဏေန္တော—

၅၂၇။ “အင်္ဂါရိနော ဒါနိ ဒုမာ ဘဒန္တေ၊
ဖလေသိနော ဆဒနံ ဝိပ္ပဟာယ။
တေ အစ္စိမန္တောဝ ပဘာသယန္တိ၊
သမယော မဟာဝီရ ဘာဂီ ရသာနံ။

528. Dumāni phullāni manoramāni,
Samantato sabbadisā pavanti.
Pattaṁ pahāya phalamāsasānā,
Kālo ito pakkamanāya vīra.

529. Nevā'tisītaṁ na panā'ti-uṇhaṁ,
Sukhā utu addhaniyā bhadante.
Passantu taṁ Sākiyā Koḷiyā ca,
Pacchāmukhaṁ Rohiniyaṁ tarantaṁ.

530. Āsāya kasate khettaṁ, bījaṁ āsāya vappati.
Āsāya vāṇijā yanti, samuddaṁ dhanahārakā.
Yāya āsāya tiṭṭhāmi, sā me āsā samijjhatu.

531. Punappunaṁ ceva vapanti bījaṁ,
Punappunaṁ vassati devarājā.
Punappunaṁ khettaṁ kasanti kassakā,
Punappunaṁ dhaññamupeti raṭṭhaṁ.

532. Punappunaṁ yācanakā caranti, punappunaṁ dānapatī dadanti.
Punappunaṁ dānapatī daditvā, punappunaṁ saggamupenti ṭhānaṁ.

533. Vīro have sattayugaṁ puneti,
Yasmiṁ kule jāyati bhūripañño.
Maññāmahaṁ Sakkati devadevo,
Tayā hi jāto Muni saccanāmo.

534. Suddhodano nāma pitā mahesino,
Buddhassa mātā pana māyanāmā.
Yā bodhisattaṁ parihariya kucchinā,
Kāyassa bhedā tidivamhi modati.

535. Sā Gotamī kālakatā ito cutā,
Dibbehi kāmehi samaṅgibhūtā.
Sā modati kāmaguṇehi pañcahi,
Parivāritā devagaṇehi tehi.

၅၂၈။ ဒုမာနိ ဖုလ္လာနိ မနောရမာနိ၊
သမန္တတော သဗ္ဗဒိသာ ပဝန္တိ။
ပတ္တံ ပဟာယ ဖလမာသသာနာ၊
ကာလော ဣတော ပက္ကမနာယ ဝီရ။

၅၂၉။ နေဝါ'တိသီတံ န ပနာ'တိဥဏှံ၊
သုခါ ဥတု အဒ္ဓနိယာ ဘဒန္တေ။
ပဿန္တု တံ သာကိယာ ကောဠိယာ စ၊
ပစ္ဆာမုခံ ရောဟိနိယံ တရန္တံ။

၅၃၀။ အာသာယ ကသတေ ခေတ္တံ၊ ဗီဇံ အာသာယ ဝပ္ပတိ။
အာသာယ ဝါဏိဇာ ယန္တိ၊ သမုဒ္ဒံ ဓနဟာရကာ။
ယာယ အာသာယ တိဋ္ဌာမိ၊ သာ မေ အာသာ သမိဇ္ဈတု။

၅၃၁။ ပုနပ္ပုနံ စေဝ ဝပန္တိ ဗီဇံ၊
ပုနပ္ပုနံ ဝဿတိ ဒေဝရာဇာ။
ပုနပ္ပုနံ ခေတ္တံ ကသန္တိ ကဿကာ၊
ပုနပ္ပုနံ ဓညမုပေတိ ရဋ္ဌံ။

၅၃၂။ ပုနပ္ပုနံ ယာစနကာ စရန္တိ၊ ပုနပ္ပုနံ ဒါနပတီ ဒဒန္တိ။
ပုနပ္ပုနံ ဒါနပတီ ဒဒိတွာ၊ ပုနပ္ပုနံ သဂ္ဂမုပေန္တိ ဌာနံ။

၅၃၃။ ဝီရော ဟဝေ သတ္တယုဂံ ပုနေတိ၊
ယသ္မိံ ကုလေ ဇာယတိ ဘူရိပညော။
မညာမဟံ သက္ကတိ ဒေဝဒေဝေါ၊
တယာ ဟိ ဇာတော မုနိ သစ္စနာမော။

၅၃၄။ သုဒ္ဓေါဒနော နာမ ပိတာ မဟေသိနော၊
ဗုဒ္ဓဿ မာတာ ပန မာယနာမာ။
ယာ ဗောဓိသတ္တံ ပရိဟရိယ ကုစ္ဆိနာ၊
ကာယဿ ဘေဒါ တိဒိဝမှိ မောဒတိ။

၅၃၅။ သာ ဂေါတမီ ကာလကတာ ဣတော စုတာ၊
ဒိဗ္ဗေဟိ ကာမေဟိ သမင်္ဂိဘူတာ။
သာ မောဒတိ ကာမဂုဏေဟိ ပဉ္စဟိ၊
ပရိဝါရိတာ ဒေဝဂဏေဟိ တေဟိ။

536. Buddhassa puttomhi asayhasāhino,
Aṅgīrasassa’ppaṭimassa tādino.
Pitupitā mayhaṁ tuvaṁ’si Sakka,
Dhammena me Gotama ayyakosī”ti—

imā gāthā abhāsi.

Tattha **aṅgārino**ti aṅgārāni viyāti aṅgārāni, rattapavāḷavaṇṇāni rukkhānaṁ pupphapallavāni, tāni etesaṁ santīti aṅgārino, atilohitakusumakisalayehi aṅgāravuṭṭhisaṁparikiṇṇā viyāti attho. **Idānī**ti imasmiṁ kāle. **Dumā**ti rukkhā. Bhadanteti bhaddaṁ ante etassāti bhadanteti ekassa dakārassa lopaṁ katvā vuccati, guṇavisesayutto, guṇavisesayuttānañca aggabhūto Satthā. Tasmā bhadanteti Satthu ālapanaṁ. Paccattavacanañcetaṁ ekārantaṁ “sukaṭe paṭikamme sukhe dukkhepi ce”ti[1] ādīsu viya. Idha pana sambodhanatthe daṭṭhabbaṁ. Tena vuttaṁ “bhadanteti ālapanan”ti. “Bhaddasaddasamānatthaṁ padantaramekan”ti keci. Phalāni esantīti **phalesino.** Acetanepi hi[2] sacetanakiriyamāropetvā voharanti, yathā kulaṁ patitukāmanti, phalāni gahetumāraddhā sampattiphalagahaṇakālāti attho. **Chadanaṁ vippahāyā**ti purāṇapaṇṇāni pajahitvā sampannapaṇḍupalāsāti attho. **Te**ti dumā. **Accimantova pabhāsayantī**ti dīpasikhāvanto viya jalita-aggī viya vā obhāsayanti sabbā disāti adhippāyo. **Samayo**ti kālo, “anuggahāyā”ti vacanaseso. **Mahāvīrā**ti mahāvikkanta. **Bhāgī rasānan**ti attharasādīnaṁ bhāgī. Vuttañhetaṁ dhammasenāpatinā “bhāgī vā Bhagavā attharasassa dhammarasassā”ti-ādi[3]. Mahāvīra bhāgīti ca idampi dvayaṁ sambodhanavacanaṁ daṭṭhabbaṁ. Bhāgīrathānanti[4] pana pāṭhe Bhagīratho nāma ādirājā. Tabbaṁsajātatāya[5] Sākiyā Bhāgīrathā, tesaṁ Bhāgīrathānaṁ upakāratthanti adhippāyo.

Dumānīti liṅgavipallāsena vuttaṁ, dumā rukkhāti attho. **Samantato sabbadisā pavantī**ti samantato sabbabhāgato sabbadisāsu ca phullāni, tathā phullattā eva sabbadisā pavanti gandhaṁ vissajjenti. **Āsamānā**ti

1. Jīveti (Ka)
2. Acetanehi (Sī), acetanepi (I, Ka)
3. Khu 8. 26. piṭṭhe Cūḷaniddese.
4. Bhāgīraṭṭhānanti (Ka)
5. Ādirājāti jānitabbaṁ, sajātitāya (Sī)

၅၃၆။ ဗုဒ္ဓဿ ပုတ္တောမှိ အသယှသာဟိနော၊
အင်္ဂီရသဿ’ပ္ပဋိမဿ တာဒိနော။
ပိတုပိတာ မယှံ တုဝံ’သိ သက္က၊
ဓမ္မေန မေ ဂေါတမ အယျကောသီ”တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **အင်္ဂါရိနော**တိ အင်္ဂါရာနိ ဝိယာတိ အင်္ဂါရာနိ၊ ရတ္တပဝါဠဝဏ္ဏာနိ ရုက္ခာနံ ပုပ္ဖပလ္လဝါနိ၊ တာနိ ဧတေသံ သန္တီတိ အင်္ဂါရိနော၊ အတိလောဟိတကုသုမကိသလယေဟိ အင်္ဂါရဝုဋ္ဌိသံပရိကိဏ္ဏာ ဝိယာတိ အတ္ထော။ **ဣဒါနီ**တိ ဣမသ္မိံ ကာလေ။ **ဒုမာ**တိ ရုက္ခာ။ ဘဒန္တေတိ ဘဒ္ဒံ အန္တေ ဧတဿာတိ ဘဒန္တေတိ ဧကဿ ဒကာရဿ လောပံ ကတွာ ဝုစ္စတိ၊ ဂုဏဝိသေသယုတ္တော, ဂုဏဝိသေသယုတ္တာနဉ္စ အဂ္ဂဘူတော သတ္ထာ။ တသ္မာ ဘဒန္တေတိ သတ္ထု အာလပနံ။ ပစ္စတ္တဝစနဉ္စေတံ ဧကာရန္တံ “သုကဋေ ပဋိကမ္မေ သုခေ ဒုက္ခေပိ စေ”တိ[1] အာဒီသု ဝိယ။ ဣဓ ပန သမ္ဗောဓနတ္ထေ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ တေန ဝုတ္တံ “ဘဒန္တေတိ အာလပန”န္တိ။ “ဘဒ္ဒသဒ္ဒသမာနတ္ထံ ပဒန္တရမေက”န္တိ ကေစိ။ ဖလာနိ ဧသန္တီတိ **ဖလေသိနော။** အစေတနေပိ ဟိ[2] သစေတနကိရိယမာရောပေတွာ ဝေါဟရန္တိ၊ ယထာ ကုလံ ပတိတုကာမန္တိ၊ ဖလာနိ ဂဟေတုမာရဒ္ဓါ သမ္ပတ္တိဖလဂဟဏကာလာတိ အတ္ထော။ **ဆဒနံ ဝိပ္ပဟာယာ**တိ ပုရာဏပဏ္ဏာနိ ပဇဟိတွာ သမ္ပန္နပဏ္ဍုပလာသာတိ အတ္ထော။ **တေ**တိ ဒုမာ။ **အစ္စိမန္တောဝ ပဘာသယန္တီ**တိ ဒီပသိခါဝန္တော ဝိယ ဇလိတအဂ္ဂီ ဝိယ ဝါ ဩဘာသယန္တိ သဗ္ဗာ ဒိသာတိ အဓိပ္ပါယော။ **သမယော**တိ ကာလော၊ “အနုဂ္ဂဟာယာ”တိ ဝစနသေသော။ **မဟာဝီရာ**တိ မဟာဝိက္ကန္တ။ **ဘာဂီ ရသာန**န္တိ အတ္ထရသာဒီနံ ဘာဂီ။ ဝုတ္တဉ္စေတံ ဓမ္မသေနာပတိနာ “ဘာဂီ ဝါ ဘဂဝါ အတ္ထရသဿ ဓမ္မရသဿာ”တိအာဒိ[3]။ မဟာဝီရ ဘာဂီတိ စ ဣဒမ္ပိ ဒွယံ သမ္ဗောဓနဝစနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဘာဂီရထာနန္တိ[4] ပန ပါဠေ ဘဂီရထော နာမ အာဒိရာဇာ။ တဗ္ဗံသဇာတတာယ[5] သာကိယာ ဘာဂီရထာ၊ တေသံ ဘာဂီရထာနံ ဥပကာရတ္ထန္တိ အဓိပ္ပါယော။

ဒုမာနီတိ လိင်္ဂဝိပလ္လာသေန ဝုတ္တံ၊ ဒုမာ ရုက္ခာတိ အတ္ထော။ **သမန္တတော သဗ္ဗဒိသာ ပဝန္တီ**တိ သမန္တတော သဗ္ဗဘာဂတော သဗ္ဗဒိသာသု စ ဖုလ္လာနိ, တထာ ဖုလ္လတ္တာ ဧဝ သဗ္ဗဒိသာ ပဝန္တိ ဂန္ဓံ ဝိဿဇ္ဇေန္တိ။ **အာသမာနာ**တိ

၁-ဇီဝေတိ (က)
၂-အစေတနေဟိ (သီ)၊ အစေတနေပိ (ဣ၊ က)
၃-ခု ၈-၂၆-ပိဋ္ဌေ စူဠနိဒ္ဒေသေ။
၄-ဘာဂီရဋ္ဌာနန္တိ (က)
၅-အာဒိရာဇာတိ ဇာနိတဗ္ဗံ၊ သဇာတိတာယ (သီ)

āsīsantā gahitukāmā, evaṁ rukkhasobhāya gamanamaggassa rāmaṇeyyataṁ dassetvā idāni **"nevā'tisītan"**ti-ādinā utusampattiṁ dasseti. **Sukhā**ti nātisītanāti-uṇhabhāveneva sukhā iṭṭhā. **Utu addhaniyā**ti addhānagamanayoggā utu. **Passantu taṁ Sākiyā Koḷiyā ca, pacchāmukhaṁ Rohiniyaṁ tarantan**ti Rohinī nāma nadī Sākiyakoḷiyajanapadānaṁ antare uttaradisato dakkhiṇamukhā sandati, Rājagahaṁ cassā puratthimadakkhiṇāya disāya, tasmā Rājagahato Kapilavatthuṁ gantuṁ taṁ nadiṁ tarantā pacchāmukhā hutvā taranti. Tenāha "passantu taṁ -pa-tarantan"ti. "Bhagavantaṁ pacchāmukhaṁ Rohiniṁ nāma nadiṁ atikkamantaṁ Sākiyakoḷiyajanapadavāsino passantū"ti Kapilavatthugamanāya Bhagavantaṁ āyācanto ussāheti.

Idāni attano patthanaṁ upamāhi pakāsento **"āsāya kasate"**ti gāthamāha. **Āsāya kasate khettan**ti kassako kasanto khettaṁ phalāsāya kasati. **Bījaṁ āsāya vappatī**ti kasitvā ca vapantena phalāsāya eva bījaṁ vappati nikkhipīyati. **Āsāya vāṇijā yantī**ti dhanahārakā vāṇijā dhanāsāya samuddaṁ tarituṁ desaṁ upagantuṁ samuddaṁ nāvāya yanti gacchanti. **Yāya āsāya tiṭṭhāmī**ti evaṁ ahampi yāya āsāya patthanāya Bhagavā tumhākaṁ Kapilapuragamanapatthanāya idha tiṭṭhāmi, sā me āsā samijjhatu, tumhehi "Kapilavatthu gantabban"ti vadati, āsāya sadisatāya cettha kattukamyatāchandaṁ āsāti āha.

Gamanamaggasaṁvaṇṇanādinā[1] anekavāraṁ yācanāya kāraṇaṁ dassetuṁ **"punappunan"**ti-ādi vuttaṁ. Tassattho—sakiṁ vuttamattena vappe[2] asampajjamāne kassakā **punappunaṁ** dutiyampi tatiyampi bījaṁ vapanti, pajjunno **devarājā**pi ekavārameva avassitvā **punappunaṁ** kālena kālaṁ vassati, kassakāpi ekavārameva akasitvā sassasampatti-atthaṁ paṁsuṁ kaddamaṁ vā muduṁ[3] kātuṁ khettaṁ punappunaṁ kasanti, ekavārameva dhaññaṁ saṅgahaṁ[4] katvā "alamettāvatā"ti aparitussanato koṭṭhāgārādīsu paṭisāmanavasena manussehi upanīyamānaṁ punappunaṁ sāli-ādi**dhaññaṁ** raṭṭhaṁ **upeti** upagacchati.

1. ...saṁvaṇṇanādīsu (Sī), ...saṁvaṇṇanādi... (I)
2. Vuttamattena vā (Sī, I)
3. Kaddamaṁ muduṁ vā (Sī, I)
4. Dhaññasaṅgahaṁ (Sī, I)

အာသီသန္တာ ဂဟိတုကာမာ၊ ဧဝံ ရုက္ခသောဘာယ ဂမနမဂ္ဂဿ ရာမဏေယျတံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ **“နေဝါ’တိသီတ”**န္တိအာဒိနာ ဥတုသမ္ပတ္တိံ ဒဿေတိ။ **သုခါ**တိ နာတိသီတနာတိဥဏှဘာဝေနေဝ သုခါ ဣဋ္ဌာ။ **ဥတု အဒ္ဓနိယာ**တိ အဒ္ဓါနဂမနယောဂ္ဂါ ဥတု။ **ပဿန္တု တံ သာကိယာ ကောဠိယာ စ၊ ပစ္ဆာမုခံ ရောဟိနိယံ တရန္တ**န္တိ ရောဟိနီ နာမ နဒီ သာကိယကောဠိယဇနပဒါနံ အန္တရေ ဥတ္တရဒိသတော ဒက္ခိဏာမုခါ သန္ဒတိ၊ ရာဇဂဟံ စဿာ ပုရတ္ထိမဒက္ခိဏာယ ဒိသာယ၊ တသ္မာ ရာဇဂဟတော ကပိလဝတ္ထုံ ဂန္တုံ တံ နဒိံ တရန္တာ ပစ္ဆာမုခါ ဟုတွာ တရန္တိ။ တေနာဟ “ပဿန္တု တံ။ပ။ တရန္တ”န္တိ။ “ဘဂဝန္တံ ပစ္ဆာမုခံ ရောဟိနိံ နာမ နဒိံ အတိက္ကမန္တံ သာကိယကောဠိယဇနပဒဝါသိနော ပဿန္တူ”တိ ကပိလဝတ္ထုဂမနာယ ဘဂဝန္တံ အာယာစန္တော ဥဿာဟေတိ။

ဣဒါနိ အတ္တနော ပတ္ထနံ ဥပမာဟိ ပကာသေန္တော “**အာသာယ ကသတေ**”တိ ဂါထမာဟ။ **အာသာယ ကသတေ ခေတ္တ**န္တိ ကဿကော ကသန္တော ခေတ္တံ ဖလာသာယ ကသတိ။ **ဗီဇံ အာသာယ ဝပ္ပတီ**တိ ကသိတွာ စ ဝပန္တေန ဖလာသာယ ဧဝ ဗီဇံ ဝပ္ပတိ နိက္ခိပီယတိ။ **အာသာယ ဝါဏိဇာ ယန္တီ**တိ ဓနဟာရကာ ဝါဏိဇာ ဓနာသာယ သမုဒ္ဒံ တရိတုံ ဒေသံ ဥပဂန္တုံ သမုဒ္ဒံ နာဝါယ ယန္တိ ဂစ္ဆန္တိ။ **ယာယ အာသာယ တိဋ္ဌာမီ**တိ ဧဝံ အဟမ္ပိ ယာယ အာသာယ ပတ္ထနာယ ဘဂဝါ တုမှာကံ ကပိလပုရဂမနပတ္ထနာယ ဣဓ တိဋ္ဌာမိ၊ သာ မေ အာသာ သမိဇ္ဈတု၊ တုမှေဟိ “ကပိလဝတ္ထုံ ဂန္တဗ္ဗ”န္တိ ဝဒတိ၊ အာသာယ သဒိသတာယ စေတ္ထ ကတ္တုကမျတာဆန္ဒံ အာသာတိ အာဟ။

ဂမနမဂ္ဂသံဝဏ္ဏနာဒိနာ[1] အနေကဝါရံ ယာစနာယ ကာရဏံ ဒဿေတုံ “**ပုနပ္ပုန**”န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တဿတ္ထော—သကိံ ဝုတ္တမတ္တေန ဝပ္ပေ[2] အသမ္ပဇ္ဇမာနေ ကဿကာ **ပုနပ္ပုနံ** ဒုတိယမ္ပိ တတိယမ္ပိ ဗီဇံ ဝပန္တိ၊ ပဇ္ဇုန္နော **ဒေဝရာဇာ**ပိ ဧကဝါရမေဝ အဝဿိတွာ **ပုနပ္ပုနံ** ကာလေန ကာလံ ဝဿတိ၊ ကဿကာပိ ဧကဝါရမေဝ အကသိတွာ သဿသမ္ပတ္တိအတ္ထံ ပံသုံ ကဒ္ဒမံ ဝါ မုဒုံ[3] ကာတုံ ခေတ္တံ ပုနပ္ပုနံ ကသန္တိ၊ ဧကဝါရမေဝ ဓညံ သင်္ဂဟံ[4] ကတွာ “အလမေတ္တာဝတာ”တိ အပရိတုဿနတော ကောဋ္ဌာဂါရာဒီသု ပဋိသာမနဝသေန မနုဿေဟိ ဥပနီယမာနံ ပုနပ္ပုနံ သာလိအာဒိ**ဓညံ** ရဋ္ဌံ **ဥပေတိ** ဥပဂစ္ဆတိ။

၁-....သံဝဏ္ဏနာဒီသု (သီ)၊....သံဝဏ္ဏနာဒိ....(ဣ)
၂-ဝုတ္တမတ္တေန ဝါ (သီ၊ ဣ)
၃-ကဒ္ဒမံ မုဒုံ ဝါ (သီ၊ ဣ)
၄-ဓညသင်္ဂဟံ (သီ၊ ဣ)

Yācanakāpi yācantā punappunaṁ kulāni **caranti** upagacchanti, na ekavārameva, yācitā pana tesaṁ punappunaṁ dānapatī dadanti, na sakiṁyeva. Tathā pana deyyadhammaṁ punappunaṁ dānapatī **daditvā** dānamayaṁ puññaṁ upacinitvā **punappunaṁ** aparāparaṁ **saggamupenti ṭhānaṁ** paṭisandhivasena devalokaṁ upagacchanti, tasmā ahampi punappunaṁ yācāmi, Bhagavā mayhaṁ manorathaṁ matthakaṁ pāpehīti adhippāyo.

Idāni yadatthaṁ Satthāraṁ Kapilavatthugamanaṁ yācati, taṁ dassetuṁ **"Vīro have"**tigāthamāha. Tassattho—**vīro** vīriyavā mahāvikkanto **bhūripañño** mahāpañño puriso **yasmiṁ** kule **jāyati** nibbattati, tattha **have** ekaṁsena **sattayugaṁ** sattapurisayugaṁ yāvasattamaṁ pitāmahayugaṁ sammāpaṭipattiyā **puneti** sodhetīti lokavādo ativādo aññesu. Bhagavā pana sabbesaṁ devānaṁ uttamadevatāya **devadevo** pāpanivāraṇena kalyāṇapatiṭṭhāpanena tato parampi sodhetuṁ **Sakkati** Sakkotīti maññāmi ahaṁ. Kasmā? **Tayā hi jāto Muni saccanāmo** yasmā tayā Satthārā ariyāya jātiyā jāto munibhāvo, muni vā samāno attahitaparahitānaṁ idhalokaparalokānañca munanaṭṭhena "Munī"ti avitathanāmo, monavā vā muni[1], "samaṇo pabbajito isī"ti avitathanāmo tayā jāto, tasmā sattānaṁ ekantahitapaṭilābhahetubhāvato Bhagavā tava tattha gamanaṁ yācāmāti attho.

Idāni "sattayugan"ti vutte pituyugaṁ dassetuṁ **"Suddhodano nāmā"**ti-ādi vuttaṁ. Suddhaṁ odanaṁ jīvanaṁ[2] etassāti **Suddhodano.** Buddhapitā hi ekaṁsato suvisuddhakāyavacīmanosamācāro suvisuddhājīvo hoti tathā abhinīhārasampannattā. **Māyanāmā**ti kularūpasīlācārādisampattiyā ñātimittādīhi "mā yāhī"ti vattabbaguṇatāya "māyā"ti laddhanāmā. **Parihariyā**ti dhāretvā. **Kāyassa bhedā**ti sadevakassa lokassa cetiyasadisassa attano kāyassa vināsato uddhaṁ. **Tidivamhī**ti Tusitadevaloke.

Sāti māyādevī. **Gotamī**ti gottena taṁ kitteti. **Dibbehi kāmehī**ti Tusitabhavanapariyāpannehi dibbehi vatthukāmehi. **Samaṅgibhūtā**ti samannāgatā. **Kāmaguṇehī**ti kāmakoṭṭhāsehi, "kāmehī"ti

1. Munisamānavā muni (Sī, I)   2. Jīvitaṁ (Sī, I)

ယာစနကာပိ ယာစန္တာ ပုနပ္ပုနံ ကုလာနိ **စရန္တိ** ဥပဂစ္ဆန္တိ, န ဧကဝါရမေဝ၊ ယာစိတာ ပန တေသံ ပုနပ္ပုနံ ဒါနပတီ ဒဒန္တိ, န သကိံယေဝ။ တထာ ပန ဒေယျဓမ္မံ ပုနပ္ပုနံ ဒါနပတီ **ဒဒိတွာ** ဒါနမယံ ပုညံ ဥပစိနိတွာ **ပုနပ္ပုနံ** အပရာပရံ **သဂ္ဂမုပေန္တိ ဌာနံ** ပဋိသန္ဓိဝသေန ဒေဝလောကံ ဥပဂစ္ဆန္တိ၊ တသ္မာ အဟမ္ပိ ပုနပ္ပုနံ ယာစာမိ၊ ဘဂဝါ မယှံ မနောရထံ မတ္ထကံ ပါပေဟီတိ အဓိပ္ပါယော။

ဣဒါနိ ယဒတ္ထံ သတ္ထာရံ ကပိလဝတ္ထုဂမနံ ယာစတိ၊ တံ ဒဿေတုံ **“ဝီရော ဟဝေ”**တိဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—**ဝီရော** ဝီရိယဝါ မဟာဝိက္ကန္တော **ဘူရိပညော** မဟာပညော ပုရိသော **ယသ္မိံ** ကုလေ **ဇာယတိ** နိဗ္ဗတ္တတိ၊ တတ္ထ **ဟဝေ** ဧကံသေန **သတ္တယုဂံ** သတ္တပုရိသယုဂံ ယာဝသတ္တမံ ပိတာမဟယုဂံ သမ္မာပဋိပတ္တိယာ **ပုနေတိ** သောဓေတီတိ လောကဝါဒေါ အတိဝါဒေါ အညေသု။ ဘဂဝါ ပန သဗ္ဗေသံ ဒေဝါနံ ဥတ္တမဒေဝတာယ **ဒေဝဒေဝေါ** ပါပနိဝါရဏေန ကလျာဏပတိဋ္ဌာပနေန တတော ပရမ္ပိ သောဓေတုံ **သက္ကတိ** သက္ကောတီတိ မညာမိ အဟံ။ ကသ္မာ? **တယာ ဟိ ဇာတော မုနိ သစ္စနာမော** ယသ္မာ တယာ သတ္ထာရာ အရိယာယ ဇာတိယာ ဇာတော မုနိဘာဝေါ, မုနိ ဝါ သမာနော အတ္တဟိတပရဟိတာနံ ဣဓလောကပရလောကာနဉ္စ မုနနဋ္ဌေန “မုနီ”တိ အဝိတထနာမော၊ မောနဝါ ဝါ မုနိ[၁]၊ “သမဏော ပဗ္ဗဇိတော ဣသီ”တိ အဝိတထနာမော တယာ ဇာတော၊ တသ္မာ သတ္တာနံ ဧကန္တဟိတပဋိလာဘဟေတုဘာဝတော ဘဂဝါ တဝ တတ္ထ ဂမနံ ယာစာမာတိ အတ္ထော။

ဣဒါနိ “သတ္တယုဂ”န္တိ ဝုတ္တေ ပိတုယုဂံ ဒဿေတုံ **“သုဒ္ဓေါဒနော နာမာ”**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ သုဒ္ဓံ ဩဒနံ ဇီဝနံ[၂] ဧတဿာတိ **သုဒ္ဓေါဒနော။** ဗုဒ္ဓပိတာ ဟိ ဧကံသတော သုဝိသုဒ္ဓကာယဝစီမနောသမာစာရော သုဝိသုဒ္ဓါဇီဝေါ ဟောတိ တထာ အဘိနီဟာရသမ္ပန္နတ္တာ။ **မာယနာမာ**တိ ကုလရူပသီလာစာရာဒိသမ္ပတ္တိယာ ဉာတိမိတ္တာဒီဟိ “မာ ယာဟီ”တိ ဝတ္တဗ္ဗဂုဏတာယ “မာယာ”တိ လဒ္ဓနာမာ။ **ပရိဟရိယာ**တိ ဓာရေတွာ။ **ကာယဿ ဘေဒါ**တိ သဒေဝကဿ လောကဿ စေတိယသဒိသဿ အတ္တနော ကာယဿ ဝိနာသတော ဥဒ္ဓံ။ **တိဒိဝမှီ**တိ တုသိတဒေဝလောကေ။

သာတိ မာယာဒေဝီ။ **ဂေါတမီ**တိ ဂေါတ္တေန တံ ကိတ္တေတိ။ **ဒိဗ္ဗေဟိ ကာမေဟီ**တိ တုသိတဘဝနပရိယာပန္နေဟိ ဒိဗ္ဗေဟိ ဝတ္ထုကာမေဟိ။ **သမင်္ဂိဘူတာ**တိ သမန္နာဂတာ။ **ကာမဂုဏေဟီ**တိ ကာမကောဋ္ဌာသေဟိ၊ “ကာမေဟီ”တိ

၁-မုနိသမာနဝါ မုနိ (သီ၊ ဣ)   ၂-ဇီဝိတံ (သီ၊ ဣ)

vatvā puna “kāmaguṇehī”ti vacanena anekabhāgehi vatthukāmehi paricāriyatīti dīpeti. **Tehī**ti yasmiṁ devanikāye nibbatti, tehi Tusitadevagaṇehi[1], tehi vā kāmaguṇehi. “Samaṅgibhūtā parivāritā”ti ca itthiliṅganiddeso purimattabhāvasiddhaṁ itthibhāvaṁ, devatābhāvaṁ vā sandhāya kato, devūpapatti pana purisabhāveneva jātā.

Evaṁ therena yācito Bhagavā tattha gamane bahūnaṁ visesādhigamaṁ disvā vīsatisahassa khīṇāsavaparivuto Rājagahato aturitacārikāvasena Kapilavatthugāmimaggaṁ paṭipajji. Thero iddhiyā Kapilavatthuṁ gantvā rañño purato ākāse ṭhito adiṭṭhapubbaṁ vesaṁ disvā raññā “kosi tvan”ti pucchito “sace amaccaputtaṁ tayā Bhagavato santikaṁ pesitaṁ maṁ na jānāsi, evaṁ pana jānāhī”ti dassento—

“Buddhassa puttomhi asayhasāhino,
Aṅgīrasassa’ppaṭimassa tādino.
Pitupitā mayhaṁ tuvaṁ’si Sakka,
Dhammena me Gotama ayyakosī”ti—

osānagāthamāha.

Tattha **Buddhassa puttomhī**ti Sabbaññubuddhassa ure jātatāya[2] orasaputto amhi. **Asayhasāhino**ti abhisambodhito pubbe ṭhapetvā mahābodhisattaṁ aññehi sahituṁ vahituṁ asakkuṇeyyattā asayhassa sakalassa bodhisambhārassa mahākāruṇikādhikārassa ca sahanato vahanato, tato parampi aññehi sahituṁ abhibhavituṁ asakkuṇeyyattā asayhānaṁ pañcannaṁ mārānaṁ sahanato abhibhavanato, āsayānusayacaritādhimutti-ādivibhāgāvabodhanena yathārahaṁ veneyyānaṁ diṭṭhadhammikasamparāyikaparamatthehi anusāsanīsaṅkhātassa aññehi asayhassa Buddhakiccassa ca sahanato, tattha vā sādhukārībhāvato asayhasāhino. **Aṅgīrasassā**ti aṅgīkatasīlādisampattikassa. “Aṅgamaṅgehi niccharaṇaka-obhāsassā”ti apare. Keci pana “Aṅgīraso, Siddhatthoti

1. Tasmiṁ devanikāye nibbattehi Tusitagaṇehi (Sī), yasmiṁ devanikāye nibbattā, tehi Tusitaguṇehi (I)
2. Urovāyāmajanitābhijātitāya (I, Ka)

ဝတွာ ပုန ‘‘ကာမဂုဏေဟီ’’တိ ဝစနေန အနေကဘာဂေဟိ ဝတ္ထုကာမေဟိ ပရိစာရိယတီတိ ဒီပေတိ။ **တေဟီ**တိ ယသ္မိံ ဒေဝနိကာယေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တေဟိ တုသိတဒေဝဂဏေဟိ[၁], တေဟိ ဝါ ကာမဂုဏေဟိ။ “သမင်္ဂီဘူတာ ပရိဝါရိတာ”တိ စ ဣတ္ထိလိင်္ဂနိဒ္ဒေသော ပုရိမတ္တဘာဝသိဒ္ဓံ ဣတ္ထိဘာဝံ, ဒေဝတာဘာဝံ ဝါ သန္ဓာယ ကတော၊ ဒေဝူပပတ္တိ ပန ပုရိသဘာဝေနေဝ ဇာတာ။

ဧဝံ ထေရေန ယာစိတော ဘဂဝါ တတ္ထ ဂမနေ ဗဟူနံ ဝိသေသာဓိဂမံ ဒိသွာ ဝီသတိသဟဿ ခီဏာသဝပရိဝုတော ရာဇဂဟတော အတုရိတစာရိကာဝသေန ကပိလဝတ္ထုဂါမိမဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိ။ ထေရော ဣဒ္ဓိယာ ကပိလဝတ္ထုံ ဂန္တွာ ရညော ပုရတော အာကာသေ ဌိတော အဒိဋ္ဌပုဗ္ဗံ ဝေသံ ဒိသွာ ရညာ ‘‘ကောသိ တွ’’န္တိ ပုစ္ဆိတော “သစေ အမစ္စပုတ္တံ တယာ ဘဂဝတော သန္တိကံ ပေသိတံ မံ န ဇာနာသိ၊ ဧဝံ ပန ဇာနာဟီ’’တိ ဒဿေန္တော—

‘‘ဗုဒ္ဓဿ ပုတ္တောမှိ အသယှသာဟိနော၊
အင်္ဂီရသဿ’ပ္ပဋိမဿ တာဒိနော။
ပိတုပိတာ မယှံ တုဝံ’သိ သက္က၊
ဓမ္မေန မေ ဂေါတမ အယျကောသီ”တိ—

ဩသာနဂါထမာဟ။

တတ္ထ **ဗုဒ္ဓဿ ပုတ္တောမှီ**တိ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓဿ ဥရေ ဇာတတာယ[၂] ဩရသပုတ္တော အမှိ။ **အသယှသာဟိနော**တိ အဘိသမ္ဗောဓိတော ပုဗ္ဗေ ဌပေတွာ မဟာဗောဓိသတ္တံ အညေဟိ သဟိတုံ ဝဟိတုံ အသက္ကုဏေယျတ္တာ အသယှဿ သကလဿ ဗောဓိသမ္ဘာရဿ မဟာကာရုဏိကာဓိကာရဿ စ သဟနတော ဝဟနတော, တတော ပရမ္ပိ အညေဟိ သဟိတုံ အဘိဘဝိတုံ အသက္ကုဏေယျတ္တာ အသယှာနံ ပဉ္စန္နံ မာရာနံ သဟနတော အဘိဘဝနတော, အာသယာနုသယစရိတာဓိမုတ္တိအာဒိဝိဘာဂါဝဗောဓနေန ယထာရဟံ ဝေနေယျာနံ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကပရမတ္ထေဟိ အနုသာသနီသင်္ခါတဿ အညေဟိ အသယှဿ ဗုဒ္ဓကိစ္စဿ စ သဟနတော, တတ္ထ ဝါ သာဓုကာရီဘာဝတော အသယှသာဟိနော။ **အင်္ဂီရသဿာ**တိ အင်္ဂီကတသီလာဒိသမ္ပတ္တိကဿ။ ‘‘အင်္ဂမင်္ဂေဟိ နိစ္ဆရဏကဩဘာသဿာ’’တိ အပရေ။ ကေစိ ပန “အင်္ဂီရသော, သိဒ္ဓတ္ထောတိ

၁-တသ္မိံ ဒေဝနိကာယေ နိဗ္ဗတ္တေဟိ တုသိတဂဏေဟိ (သီ)၊ ယသ္မိံ ဒေဝနိကာယေ နိဗ္ဗတ္တာ၊ တေဟိ တုသိတဂုဏေဟိ (ဣ)
၂-ဥရောဝါယာမဇနိတာဘိဇာတိတာယ (ဣ၊ က)

dve nāmāni pitarāyeva gahitānī"ti vadanti. **Appaṭimassā**ti anūpamassa. Iṭṭhāniṭṭhesu tādilakkhaṇappattiyā **tādino. Pitupitā mayhaṁ tuvaṁ'sī**ti ariyajātivasena mayhaṁ pitu Sammāsambuddhassa lokavohārena tvaṁ pitā asi. **Sakkā**ti jātivasena rājānaṁ ālapati. **Dhammenā**ti sabhāvena ariyajāti lokiyajātīti dvinnaṁ jātīnaṁ sabhāvasamodhānena[1]. **Gotamā**ti rājānaṁ gottena ālapati. **Ayyakosī**ti pitāmaho asi. Ettha ca "Buddhassa puttomhī"ti-ādiṁ vadanto thero aññaṁ byākāsi.

Evaṁ pana attānaṁ jānāpetvā haṭṭhatuṭṭhena raññā mahārahe pallaṅke nisīdāpetvā attano paṭiyāditassa nānaggarasassa bhojanassa pattaṁ pūretvā dinne gamanākāraṁ dasseti. "Kasmā gantukāmattha, bhuñjathā"ti ca vutte Satthu santikaṁ gantvā bhuñjissāmīti. Kahaṁ pana Satthāti. Vīsatisahassabhikkhuparivāro tumhākaṁ dassanatthāya maggaṁ paṭipannoti. Tumhe imaṁ piṇḍapātaṁ paribhuñjitvā yāva mama putto imaṁ nagaraṁ sampāpuṇāti, tāvassa itova piṇḍapātaṁ harathāti. Thero bhattakiccaṁ katvā rañño parisāya ca dhammaṁ kathetvā Satthu āgamanato puretarameva sakalaṁ rājanivesanaṁ ratanattaye abhippasannaṁ karonto sabbesaṁ passantānaṁyeva Satthu āharitabbabhattapuṇṇaṁ pattaṁ ākāse vissajjetvā sayampi vehāsaṁ abbhuggantvā piṇḍapātaṁ upanetvā[2] Satthu hatthe ṭhapesi. Satthā taṁ piṇḍapātaṁ paribhuñji. Evaṁ saṭṭhiyojanaṁ maggaṁ divase divase yojanaṁ gacchantassa Satthu rājagehatova bhattaṁ āharitvā adāsi. Atha naṁ "Bhagavā mayhaṁ pitu mahārājassa sakalanivesanaṁ pasādesī"ti kulappasādakānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Kāḷudāyittheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Samādānena (Sī) 2. Upanāmetvā (Sī)

ဒွေ နာမာနိ ပိတရာယေဝ ဂဟိတာနီ”တိ ဝဒန္တိ။ **အပ္ပဋိမဿာ**တိ အနူပမဿ။ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌေသု တာဒိလက္ခဏပ္ပတ္တိယာ **တာဒိနော။ ပိတုပိတာ မယှံ တုဝံ’သီ**တိ အရိယဇာတိဝသေန မယှံ ပိတု သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ လောကဝေါဟာရေန တွံ ပိတာ အသိ။ **သက္ကာ**တိ ဇာတိဝသေန ရာဇာနံ အာလပတိ။ **ဓမ္မေနာ**တိ သဘာဝေန အရိယဇာတိ လောကိယဇာတီတိ ဒွိန္နံ ဇာတီနံ သဘာဝသမောဓာနေန[1]။ **ဂေါတမာ**တိ ရာဇာနံ ဂေါတ္တေန အာလပတိ။ **အယျကောသီ**တိ ပိတာမဟော အသိ။ ဧတ္ထ စ “ဗုဒ္ဓဿ ပုတ္တောမှိ”တိအာဒိံ ဝဒန္တော ထေရော အညံ ဗျာကာသိ။

ဧဝံ ပန အတ္တာနံ ဇာနာပေတွာ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌေန ရညာ မဟာရဟေ ပလ္လင်္ကေ နိသီဒါပေတွာ အတ္တနော ပဋိယာဒိတဿ နာနဂ္ဂရသဿ ဘောဇနဿ ပတ္တံ ပူရေတွာ ဒိန္နေ ဂမနာကာရံ ဒဿေတိ။ “ကသ္မာ ဂန္တုကာမတ္ထ၊ ဘုဉ္ဇထာ”တိ စ ဝုတ္တေ သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ ဘုဉ္ဇိဿာမီတိ။ ကဟံ ပန သတ္ထာတိ။ ဝီသတိသဟဿဘိက္ခုပရိဝါရော တုမှာကံ ဒဿနတ္ထာယ မဂ္ဂံ ပဋိပန္နောတိ။ တုမှေ ဣမံ ပိဏ္ဍပါတံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ယာဝ မမ ပုတ္တော ဣမံ နဂရံ သမ္ပာပုဏာတိ၊ တာဝဿ ဣတောဝ ပိဏ္ဍပါတံ ဟရထာတိ။ ထေရော ဘတ္တကိစ္စံ ကတွာ ရညော ပရိသာယ စ ဓမ္မံ ကထေတွာ သတ္ထု အာဂမနတော ပုရေတရမေဝ သကလံ ရာဇနိဝေသနံ ရတနတ္တယေ အဘိပ္ပသန္နံ ကရောန္တော သဗ္ဗေသံ ပဿန္တာနံယေဝ သတ္ထု အာဟရိတဗ္ဗဘတ္တပုဏ္ဏံ ပတ္တံ အာကာသေ ဝိဿဇ္ဇေတွာ သယမ္ပိ ဝေဟာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ ပိဏ္ဍပါတံ ဥပနေတွာ[2] သတ္ထု ဟတ္ထေ ဌပေသိ။ သတ္ထာ တံ ပိဏ္ဍပါတံ ပရိဘုဉ္ဇိ။ ဧဝံ သဋ္ဌိယောဇနံ မဂ္ဂံ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ယောဇနံ ဂစ္ဆန္တဿ သတ္ထု ရာဇဂေဟတောဝ ဘတ္တံ အာဟရိတွာ အဒါသိ။ အထ နံ “ဘဂဝါ မယှံ ပိတု မဟာရာဇဿ သကလနိဝေသနံ ပသာဒေသီ”တိ ကုလပ္ပသာဒကာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေသီတိ။

ကာဠုဒါယိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-သမာဒါနေန (သီ) ၂-ဥပနာမေတွာ (သီ)

2. Ekavihāriyattheragāthāvaṇṇanā

Purato pacchato vāti-ādikā āyasmato Ekavihāriyattherassa[1] gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Kassapadasabalassa kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto Satthu santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā araññaṁ pavisitvā vivekavāsaṁ vasi.

So tena puññakammena ekaṁ Buddhantaraṁ devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Bhagavati parinibbute Dhammāsokarañño kaniṭṭhabhātā hutvā nibbatti. Asokamahārājā kira Satthu parinibbānato dvinnaṁ vassasatānaṁ upari aṭṭhārasame vasse sakalajambudīpe ekarajjābhisekaṁ patvā attano kaniṭṭhaṁ Tissakumāraṁ oparajje ṭhapetvā ekena upāyena taṁ sāsane abhippasannaṁ akāsi. So ekadivasaṁ migavaṁ gato araññe Yonakamahādhammarakkhitattheraṁ hatthināgena sālasākhaṁ gahetvā bījiyamānaṁ nisinnaṁ disvā sañjātapasādo "aho vatāhampi ayaṁ mahāthero viya pabbajitvā araññe vihareyyan"ti cintesi. Thero tassa cittācāraṁ ñatvā tassa passantasseva ākāsaṁ abbhuggantvā Asokārāme pokkharaṇiyā abhijjamāne udake ṭhatvā cīvarañca uttarāsaṅgañca ākāse olaggetvā nhāyituṁ ārabhi. Kumāro therassa ānubhāvaṁ disvā abhippasanno araññato nivattitvā rājagehaṁ gantvā "pabbajissāmī"ti rañño ārocesi. Rājā taṁ anekappakāraṁ yācitvā pabbajjādhippāyaṁ nivattetuṁ nāsakkhi. So upāsako hutvā pabbajjāsukhaṁ patthento—

537. "Purato pacchato vāpi, aparo ce na vijjati.
Atīva phāsu bhavati, ekassa vasato vane.

538. Handa eko gamissāmi, araññaṁ Buddhavaṇṇitaṁ.
Phāsu ekavihārissa, pahitattassa bhikkhuno.

539. Yogī-pītikaraṁ rammaṁ, mattakuñjarasevitaṁ.
Eko atthavasī khippaṁ, pavisissāmi kānanaṁ.

---

1. Ekavihārikattherassa (Sī)

၂-ဧကဝိဟာရိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပုရတော ပစ္ဆတော ဝါတိအာဒိကာ အာယသ္မတော ဧကဝိဟာရိယတ္ထေရဿ[၁] ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော ကဿပဒသဗလဿ ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ အရညံ ပဝိသိတွာ ဝိဝေကဝါသံ ဝသိ။

သော တေန ပုညကမ္မေန ဧကံ ဗုဒ္ဓန္တရံ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ဘဂဝတိ ပရိနိဗ္ဗုတေ ဓမ္မာသောကရညော ကနိဋ္ဌဘာတာ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ အသောကမဟာရာဇာ ကိရ သတ္ထု ပရိနိဗ္ဗာနတော ဒွိန္နံ ဝဿသတာနံ ဥပရိ အဋ္ဌာရသမေ ဝဿေ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ဧကရဇ္ဇာဘိသေကံ ပတွာ အတ္တနော ကနိဋ္ဌံ တိဿကုမာရံ ဩပရဇ္ဇေ ဌပေတွာ ဧကေန ဥပါယေန တံ သာသနေ အဘိပ္ပသန္နံ အကာသိ။ သော ဧကဒိဝသံ မိဂဝံ ဂတော အရညေ ယောနကမဟာဓမ္မရက္ခိတတ္ထေရံ ဟတ္ထိနာဂေန သာလသာခံ ဂဟေတွာ ဗီဇိယမာနံ နိသိန္နံ ဒိသွာ သဉ္ဇာတပသာဒေါ "အဟော ဝတာဟမ္ပိ အယံ မဟာထေရော ဝိယ ပဗ္ဗဇိတွာ အရညေ ဝိဟရေယျ"န္တိ စိန္တေသိ။ ထေရော တဿ စိတ္တာစာရံ ဉတွာ တဿ ပဿန္တဿေဝ အာကာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ အသောကာရာမေ ပေါက္ခရဏိယာ အဘိဇ္ဇမာနေ ဥဒကေ ဌတွာ စီဝရဉ္စ ဥတ္တရာသင်္ဂဉ္စ အာကာသေ ဩလဂ္ဂေတွာ နှာယိတုံ အာရဘိ။ ကုမာရော ထေရဿ အာနုဘာဝံ ဒိသွာ အဘိပ္ပသန္နော အရညတော နိဝတ္တိတွာ ရာဇဂေဟံ ဂန္တွာ "ပဗ္ဗဇိဿာမီ"တိ ရညော အာရောစေသိ။ ရာဇာ တံ အနေကပ္ပကာရံ ယာစိတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇာဓိပ္ပါယံ နိဝတ္တေတုံ နာသက္ခိ။ သော ဥပါသကော ဟုတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇာသုခံ ပတ္ထေန္တော—

၅၃၇။ "ပုရတော ပစ္ဆတော ဝါပိ၊ အပရော စေ န ဝိဇ္ဇတိ။
အတီဝ ဖာသု ဘဝတိ၊ ဧကဿ ဝသတော ဝနေ။

၅၃၈။ ဟန္ဒ ဧကော ဂမိဿာမိ၊ အရညံ ဗုဒ္ဓဝဏ္ဏိတံ။
ဖာသု ဧကဝိဟာရိဿ၊ ပဟိတတ္တဿ ဘိက္ခုနော။

၅၃၉။ ယောဂီ-ပီတိကရံ ရမ္မံ၊ မတ္တကုဉ္ဇရသေဝိတံ။
ဧကော အတ္ထဝသီ ခိပ္ပံ၊ ပဝိသိဿာမိ ကာနနံ။

၁-ဧကဝိဟာရိကတ္ထေရဿ (သီ)

540. Supupphite sītavane, sītale girikandare.
Gattāni parisiñcitvā, caṅkamissāmi ekako.

541. Ekākiyo adutiyo, ramaṇīye mahāvane.
Kadāhaṁ viharissāmi, katakicco anāsavo.

542. Evaṁ me kattukāmassa, adhippāyo samijjhatu.
Sādhayissāma'haṁyeva, nāñño aññassa kārako"ti—

imā cha gāthā abhāsi.

Tattha **purato pacchato vā**ti attano purato vā pacchato vā, **vā**-saddassa vikappatthattā passato vā **aparo** añño jano na vijjati ce, **atīva** ativiya **phāsu** cittasukhaṁ bhavati. Ekavihārībhāvena **ekassa** asahāyassa. **Vane vasato**ti ciraparicitena vivekajjhāsayena ākaḍḍhiyamānahadayo so rattindivaṁ mahājanaparivutassa vasato[1] saṅgaṇikavihāraṁ nibbindanto vivekasukhaṁ ca bahuṁ maññanto vadati.

Handāti vossaggatthe nipāto, tena idāni karīyamānassa araññagamanassa nicchitabhāvamāha. **Eko gamissāmī**ti "suññāgāre kho gahapati Tathāgatā abhiramantī"ti-ādivacanato[2] Buddhehi vaṇṇitaṁ pasatthaṁ araññaṁ eko asahāyo gamissāmi vāsādhippāyena upagacchāmi. Yasmā **ekavihārissa** ṭhānādīsu asahāyabhāvena ekavihārissa nibbānaṁ paṭipesitacittatāya **pahitattassa** adhisīlasikkhādikā tisso sikkhā sikkhato bhikkhuno araññaṁ **phāsu**[3] iṭṭhaṁ sukhāvahanti attho.

Yogī-pītikaranti yogīnaṁ bhāvanāya yuttappayuttānaṁ appasaddādibhāvena jhānavipassanādipītiṁ āvahanato yogī-pītikaraṁ. Visabhāgārammaṇābhāvena paṭisallānasāruppatāya **rammaṁ. Mattakuñjarasevitan**ti mattavaravāraṇavicaritaṁ, imināpi brahāraññabhāvena[4] janavivekaṁyeva dasseti. **Atthavasī**ti idha atthoti samaṇadhammo adhippeto. "Kathaṁ nu kho so me bhaveyyā"ti tassa vasaṁ gato.

1. Parissayato (Sī, I)
2. Vi 4. 306 piṭṭhe.
3. Phāsuvihāraṁ (Sī, I)
4. Brahāraññabhāve (Sī, I)

၅၄၀။ သုပုပ္ဖိတေ သီတဝနေ၊ သီတလေ ဂိရိကန္ဒရေ။
ဂတ္တာနိ ပရိသိဉ္စိတွာ၊ စင်္ကမိဿာမိ ဧကကော။

၅၄၁။ ဧကာကိယော အဒုတိယော၊ ရမဏီယေ မဟာဝနေ။
ကဒါဟံ ဝိဟရိဿာမိ၊ ကတကိစ္စော အနာသဝေါ။

၅၄၂။ ဧဝံ မေ ကတ္တုကာမဿ၊ အဓိပ္ပါယော သမိဇ္ဈတု။
သာဓယိဿာမ'ဟံယေဝ၊ နာညော အညဿ ကာရကော''တိ—

ဣမာ ဆ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ပုရတော ပစ္ဆတော ဝါ**တိ အတ္တနော ပုရတော ဝါ ပစ္ဆတော ဝါ၊ **ဝါ**-သဒ္ဒဿ ဝိကပ္ပတ္ထတ္တာ ပဿတော ဝါ **အပရော** အညော ဇနော န ဝိဇ္ဇတိ စေ၊ **အတီဝ** အတိဝိယ **ဖာသု** စိတ္တသုခံ ဘဝတိ။ ဧကဝိဟာရီဘာဝေန **ဧကဿ** အသဟာယဿ။ **ဝနေ ဝသတော**တိ စိရပရိစိတေန ဝိဝေကဇ္ဈာသယေန အာကဍ္ဎိယမာနဟဒယော သော ရတ္တိန္ဒိဝံ မဟာဇနပရိဝုတဿ ဝသတော[1] သင်္ဂဏိကဝိဟာရံ နိဗ္ဗိန္ဒန္တော ဝိဝေကသုခံ စ ဗဟုံ မညန္တော ဝဒတိ။

ဟန္ဒာတိ ဝေါဿဂ္ဂတ္ထေ နိပါတော၊ တေန ဣဒါနိ ကရီယမာနဿ အရညဂမနဿ နိစ္ဆိတဘာဝမာဟ။ **ဧကော ဂမိဿာမီ**တိ ''သုညာဂါရေ ခေါ ဂဟပတိ တထာဂတာ အဘိရမန္တီ''တိအာဒိဝစနတော[2] ဗုဒ္ဓေဟိ ဝဏ္ဏိတံ ပသတ္ထံ အရညံ ဧကော အသဟာယော ဂမိဿာမိ ဝါသာဓိပ္ပါယေန ဥပဂစ္ဆာမိ။ ယသ္မာ **ဧကဝိဟာရိဿ** ဌာနာဒီသု အသဟာယဘာဝေန ဧကဝိဟာရိဿ နိဗ္ဗာနံ ပဋိပေသိတစိတ္တတာယ **ပဟိတတ္တဿ** အဓိသီလသိက္ခာဒိကာ တိဿော သိက္ခာ သိက္ခတော ဘိက္ခုနော အရညံ **ဖာသု**[3] ဣဋ္ဌံ သုခါဝဟန္တိ အတ္ထော။

ယောဂီ-ပီတိကရန္တိ ယောဂီနံ ဘာဝနာယ ယုတ္တပ္ပယုတ္တာနံ အပ္ပသဒ္ဒါဒိဘာဝေန ဈာနဝိပဿနာဒိပီတိံ အာဝဟနတော ယောဂီ-ပီတိကရံ။ ဝိသဘာဂါရမ္မဏာဘာဝေန ပဋိသလ္လာနသာရုပ္ပတာယ **ရမ္မံ။ မတ္တကုဉ္ဇရသေဝိတ**န္တိ မတ္တဝရဝါရဏဝိစရိတံ၊ ဣမိနာပိ ဗြဟာရညဘာဝေန[4] ဇနဝိဝေကံယေဝ ဒဿေတိ။ **အတ္ထဝသီ**တိ ဣဓ အတ္ထောတိ သမဏဓမ္မော အဓိပ္ပေတော။ ''ကထံ နု ခေါ သော မေ ဘဝေယျာ''တိ တဿ ဝသံ ဂတော။

၁-ပရိဿယတော (သီ၊ ဣ)
၂-ဝိ ၄-၃၀၆-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဖာသုဝိဟာရံ (သီ၊ ဣ)
၄-ဗြဟာရညဘာဝေ (သီ၊ ဣ)

Supupphiteti suṭṭhu pupphite. **Sītavane**ti chāyūdakasampattiyā sīte vane. Ubhayenapi tassa ramaṇīyataṁyeva vibhāveti. **Girikandare**ti girīnaṁ abbhantare kandare. Kanti hi udakaṁ, tena dāritaṁ ninnaṭṭhānaṁ kandaraṁ nāma. Tādise sītale girikandare ghammaparitāpaṁ vinodetvā attano gattāni parisiñcitvā nhāyitvā caṅkamissāmi ekakoti katthaci anāyattavuttitaṁ dasseti.

Ekākiyoti ekākī asahāyo. **Adutiyo**ti taṇhāsaṅkhātadutiyābhāvena adutiyo. Taṇhā hi purisassa sabbadā avijahanaṭṭhena dutiyā nāma. Tenāha Bhagavā "taṇhādutiyo puriso, dīghamaddhāna saṁsaran"ti[1].

Evaṁ me kattukāmassāti "handa eko gamissāmī"ti-ādinā vuttavidhinā araññaṁ gantvā[2] bhāvanābhiyogaṁ kattukāmassa me. **Adhippāyo samijjhatū**ti "kadāhaṁ viharissāmi, katakicco anāsavo"ti evaṁ pavatto manoratho ijjhatu siddhiṁ pāpuṇātu. Arahattappatti ca yasmā na āyācanamattena[3] sijjhati, nāpi aññena sādhetabbā, tasmā āha **"sādhayissāma'haṁyeva, nāñño aññassa kārako"**ti.

Evaṁ uparājassa pabbajjāya daḷhanicchayataṁ ñatvā rājā Asokārāmagamanīyaṁ maggaṁ alaṅkārāpetvā kumāraṁ sabbālaṅkāravibhūsitaṁ mahatiyā senāya mahaccarājānubhāvena vihāraṁ nesi. Kumāro padhānagharaṁ gantvā Mahādhammarakkhitattherassa santike pabbaji, anekasatā manussā taṁ anupabbajiṁsu. Rañño bhāgineyyo Saṅghamittāya sāmiko Aggibrahmāpi tameva anupabbaji. So pabbajitvā haṭṭhatuṭṭho attanā kātabbaṁ pakāsento—

543. "Esa bandhāmi sannāhaṁ, pavisissāmi kānanaṁ.
Na tato nikkhamissāmi, appatto āsavakkhayaṁ.

544. Mālute upavāyante, sīte surabhigandhike.
Avijjaṁ dālayissāmi, nisinno nagamuddhani.

1. Khu 1. 201, 268 piṭṭhesu. 2. Araññe (Sī, I)
3. Yasmā āsādanamattena (Sī), yasmā āyācanamajjhena (I)

သုပုပ္ဖိတေတိ သုဋ္ဌု ပုပ္ဖိတေ။ **သီတဝနေ**တိ ဆာယူဒကသမ္ပတ္တိယာ သီတေ ဝနေ။ ဥဘယေနပိ တဿ ရမဏီယတံယေဝ ဝိဘာဝေတိ။ **ဂိရိကန္ဒရေ**တိ ဂိရီနံ အဗ္ဘန္တရေ ကန္ဒရေ။ ကန္တိ ဟိ ဥဒကံ၊ တေန ဒါရိတံ နိန္နဋ္ဌာနံ ကန္ဒရံ နာမ။ တာဒိသေ သီတလေ ဂိရိကန္ဒရေ ဃမ္မပရိတာပံ ဝိနောဒေတွာ အတ္တနော ဂတ္တာနိ ပရိသိဉ္စိတွာ နှာယိတွာ စင်္ကမိဿာမိ ဧကကောတိ ကတ္ထစိ အနာယတ္တဝုတ္တိတံ ဒဿေတိ။

ဧကာကိယောတိ ဧကာကီ အသဟာယော။ **အဒုတိယော**တိ တဏှာသင်္ခါတဒုတိယာဘာဝေန အဒုတိယော။ တဏှာ ဟိ ပုရိသဿ သဗ္ဗဒါ အဝိဇဟနဋ္ဌေန ဒုတိယာ နာမ။ တေနာဟ ဘဂဝါ "တဏှာဒုတိယော ပုရိသော၊ ဒီဃမဒ္ဓါန သံသရ"န္တိ[၁]။

ဧဝံ မေ ကတ္တုကာမဿာတိ "ဟန္ဒ ဧကော ဂမိဿာမီ"တိအာဒိနာ ဝုတ္တဝိဓိနာ အရညံ ဂန္တွာ[၂] ဘာဝနာဘိယောဂံ ကတ္တုကာမဿ မေ။ **အဓိပ္ပါယော သမိဇ္ဈတူ**တိ "ကဒါဟံ ဝိဟရိဿာမိ၊ ကတကိစ္စော အနာသဝေါ"တိ ဧဝံ ပဝတ္တော မနောရထော ဣဇ္ဈတု သိဒ္ဓိံ ပါပုဏာတု။ အရဟတ္တပ္ပတ္တိ စ ယသ္မာ န အာယာစနမတ္တေန[၃] သိဇ္ဈတိ၊ နာပိ အညေန သာဓေတဗ္ဗာ၊ တသ္မာ အာဟ **"သာဓယိဿာမ'ဟံယေဝ၊ နာညော အညဿ ကာရကော"**တိ။

ဧဝံ ဥပရာဇဿ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ ဒဠှနိစ္ဆယတံ ဉတွာ ရာဇာ အသောကာရာမဂမနီယံ မဂ္ဂံ အလင်္ကာရာပေတွာ ကုမာရံ သဗ္ဗာလင်္ကာရဝိဘူသိတံ မဟတိယာ သေနာယ မဟစ္စရာဇာနုဘာဝေန ဝိဟာရံ နေသိ။ ကုမာရော ပဓာနဃရံ ဂန္တွာ မဟာဓမ္မရက္ခိတတ္ထေရဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိ၊ အနေကသတာ မနုဿာ တံ အနုပဗ္ဗဇိံသု။ ရညော ဘာဂိနေယျော သင်္ဃမိတ္တာယ သာမိကော အဂ္ဂိဗြဟ္မာပိ တမေဝ အနုပဗ္ဗဇိ။ သော ပဗ္ဗဇိတွာ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော အတ္တနာ ကာတဗ္ဗံ ပကာသေန္တော—

၅၄၃။ "ဧသ ဗန္ဓာမိ သန္နာဟံ၊ ပဝိသိဿာမိ ကာနနံ။
န တတော နိက္ခမိဿာမိ၊ အပ္ပတ္တော အာသဝက္ခယံ။

၅၄၄။ မာလုတေ ဥပဝါယန္တေ၊ သီတေ သုရဘိဂန္ဓိကေ။
အဝိဇ္ဇံ ဒါလယိဿာမိ၊ နိသိန္နော နဂမုဒ္ဓနိ။

၁-ခု ၁-၂၀၁-၂၆၈-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-အရညေ (သီ၊ ဣ)
၃-ယသ္မာ အာသာဒနမတ္တေန (သီ)၊ ယသ္မာ အာယာစနမဇ္ဈေန (ဣ)

545. Vane kusumasañchanne, pabbhāre nūna sītale.
Vimuttisukhena sukhito, ramissāmi giribbaje"ti—

tisso gāthā abhāsi.

Tattha **esa bandhāmi sannāhan**ti esāhaṁ vīriyasaṅkhātaṁ sannāhaṁ bandhāmi, kāye ca jīvite ca nirapekkho vīriyasannāhena sannayhāmi. Idaṁ vuttaṁ hoti—yathā nāma sūro puriso paccatthike paccupaṭṭhite taṁ jetukāmo aññaṁ kiccaṁ pahāya kavacapaṭimuccanādinā yuddhāya sannayhati, yuddhabhūmiṁ ca gantvā paccatthike ajetvā tato na nivattati, evamahampi kilesapaccatthike jetuṁ ādittampi sīsaṁ celañca ajjhupekkhitvā[1] catubbidhasammappadhānavīriyasannāhaṁ sannayhāmi, kilese ajetvā kilesavijayayoggaṁ vivekaṭṭhānaṁ na vissajjemīti. Tena vuttaṁ "**pavisissāmi kānanaṁ**[2] **na tato nikkhamissāmi, appatto āsavakkhayan**"ti[3].

"**Mālute upavāyante**"ti-ādinā araññaṭṭhānassa kammaṭṭhānabhāvanāyogyataṁ vadati, ramissāmi nūna giribbajeti yojanā. Pabbataparikkhepe abhiramissāmi maññeti anāgatatthaṁ[4] parikappento vadati. Sesaṁ suviññeyyameva.

Evaṁ vatvā thero araññaṁ pavisitvā samaṇadhammaṁ karonto upajjhāyena saddhiṁ Kaliṅgaraṭṭhaṁ agamāsi. Tatthassa pāde cammikābādho uppajji, taṁ disvā eko vejjo "sappiṁ bhante pariyesatha, tikicchissāmi nan"ti āha. Thero sappipariyesanaṁ akatvā vipassanāya eva kammaṁ karoti, rogo vaḍḍhati, vejjo therassa tattha appossukkataṁ disvā sayameva sappiṁ pariyesitvā theraṁ arogaṁ akāsi. So arogo hutvā na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[5]—

"Imamhi bhaddake kappe, brahmabandhu mahāyaso.
Kassapo nāma gottena, uppajji vadataṁ varo.

Nippapañco nirālambo, ākāsasamamānaso.
Suññatābahulo tādī, animittarato vasī.

1. Sīsaṁ ajjhupekkhitvā (Sī) 2. Kānananti (Sī) 3. Āsavakkhayanti ca (Sī)
4. Caṅkamāmīti anāgatattā (Sī, I) 5. Khu 4. 16 piṭṭhādīsu.

၅၄၅။ ဝနေ ကုသုမသဉ္ဆန္နေ၊ ပဗ္ဘာရေ နူန သီတလေ။
ဝိမုတ္တိသုခေန သုခိတော၊ ရမိဿာမိ ဂိရိဗ္ဗဇေ”တိ—

တိဿော ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဧသ ဗန္ဓာမိ သန္နာဟ**န္တိ ဧသာဟံ ဝီရိယသင်္ခါတံ သန္နာဟံ ဗန္ဓာမိ၊ ကာယေ စ ဇီဝိတေ စ နိရပေက္ခော ဝီရိယသန္နာဟေန သန္နယှာမိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယထာ နာမ သူရော ပုရိသော ပစ္စတ္ထိကေ ပစ္စုပဋ္ဌိတေ တံ ဇေတုကာမော အညံ ကိစ္စံ ပဟာယ ကဝစပဋိမုစ္စနာဒိနာ ယုဒ္ဓါယ သန္နယှတိ၊ ယုဒ္ဓဘူမိံ စ ဂန္တွာ ပစ္စတ္ထိကေ အဇေတွာ တတော န နိဝတ္တတိ၊ ဧဝမဟမ္ပိ ကိလေသပစ္စတ္ထိကေ ဇေတုံ အာဒိတ္တမ္ပိ သီသံ စေလဉ္စ အဇ္ဈုပေက္ခိတွာ[1] စတုဗ္ဗိဓသမ္မပ္ပဓာနဝီရိယသန္နာဟံ သန္နယှာမိ၊ ကိလေသေ အဇေတွာ ကိလေသဝိဇယယောဂ္ဂံ ဝိဝေကဋ္ဌာနံ န ဝိဿဇ္ဇေမီတိ။ တေန ဝုတ္တံ “**ပဝိသိဿာမိ ကာနနံ**[2] **န တတော နိက္ခမိဿာမိ၊ အပ္ပတ္တော အာသဝက္ခယ**”န္တိ[3]။

“**မာလုတေ ဥပဝါယန္တေ**”တိအာဒိနာ အရညဋ္ဌာနဿ ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာယောဂျတံ ဝဒတိ၊ ရမိဿာမိ နူန ဂိရိဗ္ဗဇေတိ ယောဇနာ။ ပဗ္ဗတပရိက္ခေပေ အဘိရမိဿာမိ မညေတိ အနာဂတတ္ထံ[4] ပရိကပ္ပေန္တော ဝဒတိ။ သေသံ သုဝိညေယျမေဝ။

ဧဝံ ဝတွာ ထေရော အရညံ ပဝိသိတွာ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တော ဥပဇ္ဈာယေန သဒ္ဓိံ ကလိင်္ဂရဋ္ဌံ အဂမာသိ။ တတ္ထဿ ပါဒေ စမ္မိကာဗာဓော ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ တံ ဒိသွာ ဧကော ဝေဇ္ဇော “သပ္ပိံ ဘန္တေ ပရိယေသထ၊ တိကိစ္ဆိဿာမိ န”န္တိ အာဟ။ ထေရော သပ္ပိပရိယေသနံ အကတွာ ဝိပဿနာယ ဧဝ ကမ္မံ ကရောတိ၊ ရောဂေါ ဝဍ္ဎတိ၊ ဝေဇ္ဇော ထေရဿ တတ္ထ အပ္ပေါဿုက္ကတံ ဒိသွာ သယမေဝ သပ္ပိံ ပရိယေသိတွာ ထေရံ အရောဂံ အကာသိ။ သော အရောဂေါ ဟုတွာ န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[5]—

“ဣမမှိ ဘဒ္ဒကေ ကပ္ပေ၊ ဗြဟ္မဗန္ဓု မဟာယသော။
ကဿပေါ နာမ ဂေါတ္တေန၊ ဥပ္ပဇ္ဇိ ဝဒတံ ဝရော။

နိပ္ပပဉ္စော နိရာလမ္ဗော၊ အာကာသသမမာနသော။
သုညတာဗဟုလော တာဒီ၊ အနိမိတ္တရတော ဝသီ။

၁-သီသံ အဇ္ဈုပေက္ခိတွာ (သီ) ၂-ကာနနန္တိ (သီ) ၃-အာသဝက္ခယန္တိ စ (သီ)
၄-စင်္ကမာမီတိ အနာဂတတ္တာ (သီ၊ ဣ) ၅-ခု ၄-၁၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Asaṅgacitto nikleso, asaṁsaṭṭho kule gaṇe.
Mahākāruṇiko vīro, vinayopāyakovido.

Uyyutto parakiccesu, vinayanto sadevake.
Nibbānagamanaṁ maggaṁ, gatiṁ paṅkavisosanaṁ.

Amataṁ paramassādaṁ, jarāmaccunivāraṇaṁ.
Mahāparisamajjhe so, nisinno lokatārako.

Karavīkaruto nātho, brahmaghoso Tathāgato.
Uddharanto mahāduggā, vippanaṭṭhe anāyake.

Desento virajaṁ dhammaṁ, diṭṭho me Lokanāyako.
Tassa dhammaṁ suṇitvāna, pabbajiṁ anagāriyaṁ.

Pabbajitvā tadāpāhaṁ, cintento Jinasāsanaṁ.
Ekakova vane ramme, vasiṁ saṁsaggapīḷito.

Sakkāyavūpakāso me, hetubhūto mamābhavī.
Manaso vūpakāsassa, saṁsaggabhayadassino.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā there tattha viharante rājā koṭidhanapariccāgena Bhojakagirivihāraṁ nāma kāretvā theraṁ tattha vāsesi. So tattha viharanto parinibbānakāle—

546. "Sohaṁ paripuṇṇasaṅkappo, cando pannaraso yathā.
Sabbāsavaparikkhīṇo, natthi dāni punabbhavo"ti—

Osānagāthamāha. Sā uttānatthāva. Tadeva ca therassa aññābyākaraṇaṁ ahosīti.

Ekavihāriyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

အသင်္ဂစိတ္တော နိက္လေသော၊ အသံသဋ္ဌော ကုလေ ဂဏေ။
မဟာကာရုဏိကော ဝီရော၊ ဝိနယောပါယကောဝိဒေါ။

ဥယျုတ္တော ပရကိစ္စေသု၊ ဝိနယန္တော သဒေဝကေ။
နိဗ္ဗာနဂမနံ မဂ္ဂံ၊ ဂတိံ ပင်္ကဝိသောသနံ။

အမတံ ပရမဿာဒံ၊ ဇရာမစ္စုနိဝါရဏံ။
မဟာပရိသမဇ္ဈေ သော၊ နိသိန္နော လောကတာရကော။

ကရဝီကရုတော နာထော၊ ဗြဟ္မဃောသော တထာဂတော။
ဥဒ္ဓရန္တော မဟာဒုဂ္ဂါ၊ ဝိပ္ပနဋ္ဌေ အနာယကေ။

ဒေသေန္တော ဝိရဇံ ဓမ္မံ၊ ဒိဋ္ဌော မေ လောကနာယကော။
တဿ ဓမ္မံ သုဏိတွာန၊ ပဗ္ဗဇိံ အနဂါရိယံ။

ပဗ္ဗဇိတွာ တဒါပါဟံ၊ စိန္တေန္တော ဇိနသာသနံ။
ဧကကောဝ ဝနေ ရမ္မေ၊ ဝသိံ သံသဂ္ဂပီဠိတော။

သက္ကာယဝူပကာသော မေ၊ ဟေတုဘူတော မမာဘဝိ။
မနသော ဝူပကာသဿ၊ သံသဂ္ဂဘယဒဿိနော။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ ထေရေ တတ္ထ ဝိဟရန္တေ ရာဇာ ကောဋိဓနပရိစ္စာဂေန ဘောဇကဂိရိဝိဟာရံ နာမ ကာရေတွာ ထေရံ တတ္ထ ဝါသေသိ။ သော တတ္ထ ဝိဟရန္တော ပရိနိဗ္ဗာနကာလေ—

၅၄၆။ “သောဟံ ပရိပုဏ္ဏသင်္ကပ္ပော၊ စန္ဒော ပန္နရသော ယထာ။
သဗ္ဗာသဝပရိက္ခီဏော၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ”တိ—

ဩသာနဂါထမာဟ။ သာ ဥတ္တာနတ္ထာဝ။ တဒေဝ စ ထေရဿ အညာဗျာကရဏံ အဟောသီတိ။

ဧကဝိဟာရိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

3. Mahākappinattheragāthāvaṇṇanā

Anāgataṁ yo paṭikacca passatīti-ādikā āyasmato Mahākappinattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarabuddhakāle Haṁsavatīnagare kulaghare nibbattitvā viññutaṁ patto Satthu santike dhammaṁ suṇanto Satthāraṁ ekaṁ bhikkhuṁ bhikkhu-ovādakānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapentaṁ disvā tajjaṁ adhikārakammaṁ katvā taṁ ṭhānantaraṁ patthesi.

So tattha yāvajīvaṁ kusalaṁ katvā devamanussesu saṁsaranto Kassapasammāsambuddhakāle Bārāṇasiyaṁ kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto purisasahassagaṇajeṭṭhako hutvā gabbhasahassapaṭimaṇḍitaṁ mahantaṁ pariveṇaṁ kārāpesi. Te sabbepi janā yāvajīvaṁ kusalaṁ katvā taṁ upāsakaṁ jeṭṭhakaṁ katvā saputtadārā devaloke nibbattitvā ekaṁ Buddhantaraṁ devamanussesu saṁsariṁsu. Tesu gaṇajeṭṭhako amhākaṁ Satthu nibbattito puretarameva paccantadese Kukkuṭanāmake nagare rājagehe nibbatti, tassa **Kappino**ti nāmaṁ ahosi. Sesapurisā tasmiṁyeva nagare amaccakule nibbattiṁsu[1]. Kappinakumāro pitu accayena chattaṁ ussāpetvā Mahākappinarājā nāma jāto. So sutavittakatāya pātova catūhi dvārehi sīghaṁ dūte pesesi "yattha bahussute passatha, tato[2] nivattitvā mayhaṁ ārocethā"ti.

Tena ca samayena amhākaṁ Satthā loke uppajjitvā Sāvatthiṁ[3] upanissāya viharati. Tasmiṁ kāle Sāvatthivāsino vāṇijā Sāvatthiyaṁ uṭṭhānakabhaṇḍaṁ gahetvā taṁ nagaraṁ gantvā bhaṇḍaṁ paṭisāmetvā "rājānaṁ passissāmā"ti paṇṇākārahatthā rañño ārocāpesuṁ. Te rājā pakkosāpetvā niyyāditapaṇṇākāre vanditvā ṭhite "kuto āgatatthā"ti pucchi. Sāvatthito devāti. Kacci vo raṭṭhaṁ subhikkhaṁ, dhammiko rājāti. Āma devāti. Kīdiso dhammo tumhākaṁ dese idāni pavattatīti. Taṁ deva na sakkā ucchiṭṭhamukhehi[4] kathetunti. Rājā suvaṇṇabhiṅgārena udakaṁ dāpesi. Te mukhaṁ vikkhāletvā Dasabalābhimukhā añjaliṁ paggahetvā "deva amhākaṁ dese Buddharatanaṁ nāma

1. Nibbattiṁsu, tesu (Sī, I)
2. Passa bahussute, passanto tato (Ka)
3. Sāvatthiyaṁ (Sī, I)
4. Ucciṭṭhamukhena (Sī, I)

၃-မဟာကပ္ပိနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

အနာဂတံ ယော ပဋိကစ္စ ပဿတီတိအာဒိကာ အာယသ္မတော မဟာ-ကပ္ပိနတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဗုဒ္ဓကာလေ ဟံသဝတီနဂရေ ကုလဃရေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုဏန္တော သတ္ထာရံ ဧကံ ဘိက္ခုံ ဘိက္ခုဩဝါဒကာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေန္တံ ဒိသွာ တဇ္ဇံ အဓိကာရကမ္မံ ကတွာ တံ ဌာနန္တရံ ပတ္ထေသိ။

သော တတ္ထ ယာဝဇီဝံ ကုသလံ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ကဿပသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓကာလေ ဗာရာဏသိယံ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ပုရိသသဟဿဂဏဇေဋ္ဌကော ဟုတွာ ဂဗ္ဘသဟဿပဋိမဏ္ဍိတံ မဟန္တံ ပရိဝေဏံ ကာရာပေသိ။ တေ သဗ္ဗေပိ ဇနာ ယာဝဇီဝံ ကုသလံ ကတွာ တံ ဥပါသကံ ဇေဋ္ဌကံ ကတွာ သပုတ္တဒါရာ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဧကံ ဗုဒ္ဓန္တရံ ဒေဝမနုဿေသု သံသရိံသု။ တေသု ဂဏဇေဋ္ဌကော အမှာကံ သတ္ထု နိဗ္ဗတ္တိတော ပုရေတရမေဝ ပစ္စန္တဒေသေ ကုက္ကုဋနာမကေ နဂရေ ရာဇဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ **ကပ္ပိနော**တိ နာမံ အဟောသိ။ သေသပုရိသာ တသ္မိံယေဝ နဂရေ အမစ္စကုလေ နိဗ္ဗတ္တိံသု[၁]။ ကပ္ပိနကုမာရော ပိတု အစ္စယေန ဆတ္တံ ဥဿာပေတွာ မဟာကပ္ပိနရာဇာ နာမ ဇာတော။ သော သုတဝိတ္တကတာယ ပါတောဝ စတူဟိ ဒွါရေဟိ သီဃံ ဒူတေ ပေသေသိ "ယတ္ထ ဗဟုဿုတေ ပဿထ၊ တတော[၂] နိဝတ္တိတွာ မယှံ အာရောစေထာ"တိ။

တေန စ သမယေန အမှာကံ သတ္ထာ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ သာဝတ္ထိံ[၃] ဥပနိဿာယ ဝိဟရတိ။ တသ္မိံ ကာလေ သာဝတ္ထိဝါသိနော ဝါဏိဇာ သာဝတ္ထိယံ ဥဋ္ဌာနကဘဏ္ဍံ ဂဟေတွာ တံ နဂရံ ဂန္တွာ ဘဏ္ဍံ ပဋိသာမေတွာ "ရာဇာနံ ပဿိဿာမာ"တိ ပဏ္ဏာကာရဟတ္ထာ ရညော အာရောစာပေသုံ။ တေ ရာဇာ ပက္ကောသာပေတွာ နိယျာဒိတပဏ္ဏာကာရေ ဝန္ဒိတွာ ဌိတေ "ကုတော အာဂတတ္ထာ"တိ ပုစ္ဆိ။ သာဝတ္ထိတော ဒေဝါတိ။ ကစ္စိ ဝေါ ရဋ္ဌံ သုဘိက္ခံ၊ ဓမ္မိကော ရာဇာတိ။ အာမ ဒေဝါတိ။ ကီဒိသော ဓမ္မော တုမှာကံ ဒေသေ ဣဒါနိ ပဝတ္တတီတိ။ တံ ဒေဝ န သက္ကာ ဥစ္ဆိဋ္ဌမုခေဟိ[၄] ကထေတုန္တိ။ ရာဇာ သုဝဏ္ဏဘိင်္ဂါရေန ဥဒကံ ဒါပေသိ။ တေ မုခံ ဝိက္ခာလေတွာ ဒသ-ဗလာဘိမုခါ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဟေတွာ "ဒေဝ အမှာကံ ဒေသေ ဗုဒ္ဓရတနံ နာမ

၁-နိဗ္ဗတ္တိံသု၊ တေသု (သီ၊ ဣ)
၂-ပဿ ဗဟုဿုတေ၊ ပဿန္တော တတော (က)
၃-သာဝတ္ထိယံ (သီ၊ ဣ)
၄-ဥစ္စိဋ္ဌမုခေန (သီ၊ ဣ)

uppannan”ti āhaṁsu. Rañño “Buddho”ti vacane sutamatteyeva sakalasarīraṁ pharamānā pīti uppajji. Tato “Buddhoti tātā vadethā”ti āha. Buddhoti deva vadāmāti[1]. Evaṁ tikkhattuṁ vadāpetvā “Buddhoti padaṁ aparimāṇan”ti tasmiṁyeva pade pasanno satasahassaṁ datvā “aparaṁ vadethā”ti pucchi. Deva loke dhammaratanaṁ nāma uppannanti. Tampi sutvā tatheva satasahassaṁ datvā “aparaṁ vadethā”ti pucchi. Deva saṁgharatanaṁ nāma uppannanti. Tampi sutvā tatheva satasahassaṁ datvā “Buddhassa Bhagavato santike pabbajissāmī”ti tatova nikkhami. Amaccāpi tatheva nikkhamiṁsu. So amaccasahassena[2] saddhiṁ Gaṅgātīraṁ patvā “sace Satthā Sammāsambuddho, imesaṁ assānaṁ khuramattampi mā temetū”ti saccādhiṭṭhānaṁ katvā udakapiṭṭheneva pūraṁ Gaṅgānadiṁ[3] atikkamitvā aparampi aḍḍhayojanavitthāraṁ nadiṁ tatheva atikkamitvā tatiyaṁ Candabhāvaṁ nāma mahānadiṁ patvā tampi tāya eva saccakiriyāya atikkami.

Satthāpi taṁdivasaṁ paccūsasamayaṁyeva mahākaruṇāsamāpattito vuṭṭhāya lokaṁ volokento “ajja Mahākappino tiyojanasatikaṁ rajjaṁ pahāya amaccasahassaparivāro mama santike pabbajituṁ āgamissatī”ti disvā “mayā[4] tesaṁ paccuggamanaṁ kātuṁ yuttan”ti pātova sarīrapaṭijagganaṁ katvā bhikkhusaṁghaparivuto Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto sayameva ākāsena gantvā Candabhāgāya nadiyā tīre tesaṁ uttaraṇatitthassābhimukhaṭṭhāne mahānigrodhamūle pallaṅkena nisinno chabbaṇṇabuddharasmiyo vissajjesi. Te tena titthena uttarantā Buddharasmiyo ito cito ca vidhāvantiyo olokento Bhagavantaṁ disvā “yaṁ Satthāraṁ uddissa mayaṁ āgatā, addhā so eso”ti dassaneneva niṭṭhaṁ gantvā diṭṭhaṭṭhānato paṭṭhāya onamitvā paramanipaccākāraṁ karontā Bhagavantaṁ upasaṅkamiṁsu. Rājā Bhagavato gopphakesu gahetvā Satthāraṁ vanditvā ekamantaṁ nisīdi saddhiṁ amaccasahassena. Satthā tesaṁ dhammaṁ desesi. Desanāpariyosāne saddhiṁ parisāya arahatte patiṭṭhāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[5]—

1. Buddhoti Buddhoti deva vadāmīti (Sī) ...vadāmāti (I) Saṁ-Ṭṭha 2. 223 piṭṭhe passitabbaṁ.
2. Amaccasahassehi (Ka)
3. Pūragaṅgaṁ nadiṁ (Sī, I)
4. Āgamissati mayā (Sī, I)
5. Khu 4. 118 piṭṭhādīsu.

ဥပ္ပန္န”န္တိ အာဟံသု။ ရညော “ဗုဒ္ဓေါ”တိ ဝစနေ သုတမတ္တေယေဝ သကလ-သရီရံ ဖရမာနာ ပီတိ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ တတော “ဗုဒ္ဓေါတိ တာတာ ဝဒေထာ”တိ အာဟ။ ဗုဒ္ဓေါတိ ဒေဝ ဝဒါမာတိ[၁]။ ဧဝံ တိက္ခတ္တုံ ဝဒါပေတွာ “ဗုဒ္ဓေါတိ ပဒံ အပရိမာဏ”န္တိ တသ္မိံယေဝ ပဒေ ပသန္နော သတသဟဿံ ဒတွာ “အပရံ ဝဒေထာ”တိ ပုစ္ဆိ။ ဒေဝ လောကေ ဓမ္မရတနံ နာမ ဥပ္ပန္နန္တိ။ တမ္ပိ သုတွာ တထေဝ သတသဟဿံ ဒတွာ “အပရံ ဝဒေထာ”တိ ပုစ္ဆိ။ ဒေဝ သံဃရတနံ နာမ ဥပ္ပန္နန္တိ။ တမ္ပိ သုတွာ တထေဝ သတသဟဿံ ဒတွာ “ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိဿာမီ”တိ တတောဝ နိက္ခမိ။ အမစ္စာပိ တထေဝ နိက္ခမိံသု။ သော အမစ္စသဟဿေန[၂] သဒ္ဓိံ ဂင်္ဂါတီရံ ပတွာ “သစေ သတ္ထာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ဣမေသံ အဿာနံ ခုရမတ္တမ္ပိ မာ တေမေတူ”တိ သစ္စာဓိဋ္ဌာနံ ကတွာ ဥဒကပိဋ္ဌေနေဝ ပူရံ ဂင်္ဂါနဒိံ[၃] အတိက္ကမိတွာ အပရမ္ပိ အဍ္ဎယောဇနဝိတ္ထာရံ နဒိံ တထေဝ အတိက္ကမိတွာ တတိယံ စန္ဒဘာဂံ နာမ မဟာနဒိံ ပတွာ တမ္ပိ တာယ ဧဝ သစ္စကိရိယာယ အတိက္ကမိ။

သတ္ထာပိ တံဒိဝသံ ပစ္စူသသမယံယေဝ မဟာကရုဏာသမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ လောကံ ဝေါလောကေန္တော “အဇ္ဇ မဟာကပ္ပိနော တိယောဇန-သတိကံ ရဇ္ဇံ ပဟာယ အမစ္စသဟဿပရိဝါရော မမ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတုံ အာဂမိဿတီ”တိ ဒိသွာ “မယာ[၄] တေသံ ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကာတုံ ယုတ္တ”န္တိ ပါတောဝ သရီရပဋိဇဂ္ဂနံ ကတွာ ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော သာဝတ္ထိယံ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ပစ္ဆာဘတ္တံ ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ကန္တော သယမေဝ အာကာသေန ဂန္တွာ စန္ဒဘာဂါယ နဒိယာ တီရေ တေသံ ဥတ္တရဏတိတ္ထဿာဘိမုခဋ္ဌာနေ မဟာနိဂြောဓမူလေ ပလ္လင်္ကေန နိသိန္နော ဆဗ္ဗဏ္ဏဗုဒ္ဓရသ္မိယော ဝိဿဇ္ဇေသိ။ တေ တေန တိတ္ထေန ဥတ္တရန္တာ ဗုဒ္ဓရသ္မိယော ဣတော စိတော စ ဝိဓာဝန္တိယော ဩလောကေန္တော ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ “ယံ သတ္ထာရံ ဥဒ္ဒိဿ မယံ အာဂတာ၊ အဒ္ဓါ သော ဧသော”တိ ဒဿနေနေဝ နိဋ္ဌံ ဂန္တွာ ဒိဋ္ဌဋ္ဌာနတော ပဋ္ဌာယ ဩနမိတွာ ပရမနိပစ္စာကာရံ ကရောန္တာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိံသု။ ရာဇာ ဘဂဝတော ဂေါပ္ဖကေသု ဂဟေတွာ သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိ သဒ္ဓိံ အမစ္စသဟဿေန။ သတ္ထာ တေသံ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ ဒေသနာပရိယောသာနေ သဒ္ဓိံ ပရိသာယ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၅]—

၁-ဗုဒ္ဓေါတိ ဗုဒ္ဓေါတိ ဒေဝ ဝဒါမီတိ (သီ)....ဝဒါမာတိ (ဣ) သံ-ဋ္ဌ ၂-၂၂၃-ပိဋ္ဌေ ပဿိတဗ္ဗံ။
၂-အမစ္စသဟဿေဟိ (က)
၃-ပူရဂင်္ဂံ နဒိံ (သီ၊ ဣ)
၄-အာဂမိဿတိ မယာ (သီ၊ ဣ)
၅-ခု ၄-၁၁၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။

“Padumuttaro nāma Jino, sabbadhammāna pāragū.
Udito ajaṭākāse, ravīva saradambare.

Vacanābhāya bodheti, veneyyapadumāni so.
Kilesapaṅkaṁ soseti, matiraṁsīhi nāyako.

Titthiyānaṁ yase hanti, khajjotābhā yathā ravi.
Saccatthābhaṁ pakāseti, ratanaṁva divākaro.

Guṇānaṁ āyatibhūto, ratanānaṁva sāgaro.
Vajjunnoriva bhūtāni, dhammameghena vassati.

Akkhadasso tadā āsiṁ, nagare haṁsasavhaye.
Upecca dhammamassosiṁ, jalajuttamanāmino.

Ovādakassa bhikkhūnaṁ, sāvakassa katāvino.
Guṇaṁ pakāsayantassa, tappayantassa me manaṁ.

Sutvā patīto sumano, nimantetvā Tathāgataṁ.
Sasissaṁ bhojayitvāna, taṁ ṭhānamabhipatthayiṁ.

Tadā haṁsasamabhāgo, haṁsadundubhinissano.
Passathetaṁ mahāmattaṁ, vinicchayavisāradaṁ.

Patitaṁ pādamūle me, samuggatatanūruhaṁ.
Jīmūtavaṇṇaṁ pīṇaṁsaṁ, pasannanayanānanaṁ.

Parivārena mahatā, rājayuttaṁ mahāyasaṁ.
Eso katāvino ṭhānaṁ, pattheti muditāsayo.

Iminā paṇipātena, cāgena paṇidhīhi ca.
Kappasatasahassāni, nupapajjati duggatiṁ.

Devesu devasobhaggaṁ, manussesu mahantataṁ.
Anubhotvāna sesena, nibbānaṁ pāpuṇissati.

Satasahassito kappe, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

“ပဒုမုတ္တရော နာမ ဇိနော၊ သဗ္ဗဓမ္မာန ပါရဂူ။
ဥဒိတော အဇဋ္ဌာကာသေ၊ ရဝီဝ သရဒမ္ဗရေ။

ဝစနာဘာယ ဗောဓေတိ၊ ဝေနေယျပဒုမာနိ သော။
ကိလေသပင်္ကံ သောသေတိ၊ မတိရံသီဟိ နာယကော။

တိတ္ထိယာနံ ယသေ ဟန္တိ၊ ခဇ္ဇောတာဘာ ယထာ ရဝိ။
သစ္စတ္ထာဘံ ပကာသေတိ၊ ရတနံဝ ဒိဝါကရော။

ဂုဏာနံ အာယတိဘူတော၊ ရတနာနံဝ သာဂရော။
ပဇ္ဇုန္နောရိဝ ဘူတာနိ၊ ဓမ္မမေဃေန ဝဿတိ။

အက္ခဒဿော တဒါ အာသိံ၊ နဂရေ ဟံသသဝှယေ။
ဥပေစ္စ ဓမ္မမဿောသိံ၊ ဇလဇုတ္တမနာမိနော။

ဩဝါဒကဿ ဘိက္ခုနီနံ၊ သာဝကဿ ကတာဝိနော။
ဂုဏံ ပကာသယန္တဿ၊ တပ္ပယန္တဿ မေ မနံ။

သုတွာ ပတီတော သုမနော၊ နိမန္တေတွာ တထာဂတံ။
သသိဿံ ဘောဇယိတွာန၊ တံ ဌာနမဘိပတ္ထယိံ။

တဒါ ဟံသသမဘာဂေါ၊ ဟံသဒုန္ဒုဘိနိဿနော။
ပဿထေတံ မဟာမတ္တံ၊ ဝိနိစ္ဆယဝိသာရဒံ။

ပတိတံ ပါဒမူလေ မေ၊ သမုဂ္ဂတတနူရုဟံ။
ဇီမူတဝဏ္ဏံ ပီဏံသံ၊ ပသန္နနယနာနနံ။

ပရိဝါရေန မဟတာ၊ ရာဇယုတ္တံ မဟာယသံ။
ဧသော ကတာဝိနော ဌာနံ၊ ပတ္ထေတိ မုဒိတာသယော။

ဣမိနာ ပဏိပါတေန၊ စာဂေန ပဏိဓီဟိ စ။
ကပ္ပသတသဟဿာနိ၊ နုပပဇ္ဇတိ ဒုဂ္ဂတိံ။

ဒေဝေသု ဒေဝသောဘဂ္ဂံ၊ မနုဿေသု မဟန္တတံ။
အနုဘောတွာန သေသေန၊ နိဗ္ဗာနံ ပါပုဏိဿတိ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

Tassa dhammesu dāyādo, oraso dhammanimmito.
Kappino nāma nāmena, hessati Satthu sāvako.

Tatohaṁ sukataṁ kāraṁ, katvāna Jinasāsane.
Jahitvā mānusaṁ dehaṁ, tusitaṁ agamāsahaṁ.

Devamānusarajjāni, sataso anusāsiya.
Bārāṇasiyamāsanne, jāto Keṇiyajātiyaṁ.

Sahassaparivārena, sapajāpatiko ahaṁ.
Pañcapaccekabuddhānaṁ, satāni samupaṭṭhahiṁ.

Temāsaṁ bhojayitvāna, pacchādamha ticīvaraṁ.
Tato cutā mayaṁ sabbe, ahumha tidasūpagā.

Puno sabbe manussattaṁ, agamimha tato cutā.
Kukkuṭamhi pure jātā, Himavantassa passato.

Kappino nāmahaṁ āsiṁ, rājaputto mahāyaso.
Sesāmaccakule jātā, mameva parivārayuṁ.

Mahārajjasukhaṁ patto, sabbakāmasamiddhimā.
Vāṇijehi samakkhātaṁ, Buddhuppādamahaṁ suṇiṁ.

Buddho loke samuppanno, asamo ekapuggalo.
So pakāseti saddhammaṁ, amataṁ sukhamuttamaṁ.

Suyuttā tassa sissā ca, sumuttā ca anāsavā.
Sutvā nesaṁ suvacanaṁ, sakkaritvāna vāṇije.

Pahāya rajjaṁ sāmacco, nikkhamiṁ Buddhamāmako.
Nadiṁ disvā mahācandaṁ, pūritaṁ samatittikaṁ.

Appatiṭṭhaṁ anālambaṁ, duttaraṁ sīghavāhiniṁ.
Guṇaṁ saritvā Buddhassa, sotthinā samatikkamiṁ.

Bhavasotaṁ sace Buddho, tiṇṇo lokantagū vidū.
Etena saccavajjena, gamanaṁ me samijjhatu.

တဿ ဓမ္မေသု ဒါယာဒေါ၊ ဩရသော ဓမ္မနိမ္မိတော။
ကပ္ပိနော နာမ နာမေန၊ ဟေဿတိ သတ္ထု သာဝကော။

တတောဟံ သုကတံ ကာရံ၊ ကတွာန ဇိနသာသနေ။
ဇဟိတွာ မာနုသံ ဒေဟံ၊ တုသိတံ အဂမာသဟံ။

ဒေဝမာနုသရဇ္ဇာနိ၊ သတသော အနုသာသိယ။
ဗာရာဏသိယမာသန္နေ၊ ဇာတော ကေဏိယဇာတိယံ။

သဟဿပရိဝါရေန၊ သပဇာပတိကော အဟံ။
ပဉ္စပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ၊ သတာနိ သမုပဋ္ဌဟိံ။

တေမာသံ ဘောဇယိတွာန၊ ပစ္ဆာဒမှ တိစီဝရံ။
တတော စုတာ မယံ သဗ္ဗေ၊ အဟုမှ တိဒသူပဂါ။

ပုနော သဗ္ဗေ မနုဿတ္တံ၊ အဂမိမှ တတော စုတာ။
ကုက္ကုဋမှိ ပုရေ ဇာတာ၊ ဟိမဝန္တဿ ပဿတော။

ကပ္ပိနော နာမဟံ အာသိံ၊ ရာဇပုတ္တော မဟာယသော။
သေသာမစ္စကုလေ ဇာတာ၊ မမေဝ ပရိဝါရယုံ။

မဟာရဇ္ဇသုခံ ပတ္တော၊ သဗ္ဗကာမသမိဒ္ဓိမာ။
ဝါဏိဇေဟိ သမက္ခာတံ၊ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒမဟံ သုဏိံ။

ဗုဒ္ဓေါ လောကေ သမုပ္ပန္နော၊ အသမော ဧကပုဂ္ဂလော။
သော ပကာသေတိ သဒ္ဓမ္မံ၊ အမတံ သုခမုတ္တမံ။

သုယုတ္တာ တဿ သိဿာ စ၊ သုမုတ္တာ စ အနာသဝါ။
သုတွာ နေသံ သုဝစနံ၊ သက္ကရိတွာန ဝါဏိဇေ။

ပဟာယ ရဇ္ဇံ သာမစ္စော၊ နိက္ခမိံ ဗုဒ္ဓမာမကော။
နဒိံ ဒိသွာ မဟာစန္ဒံ၊ ပူရိတံ သမတိတ္တိကံ။

အပ္ပတိဋ္ဌံ အနာလမ္ဗံ၊ ဒုတ္တရံ သီဃဝါဟိနိံ။
ဂုဏံ သရိတွာ ဗုဒ္ဓဿ၊ သောတ္ထိနာ သမတိက္ကမိံ။

ဘဝသောတံ သစေ ဗုဒ္ဓေါ၊ တိဏ္ဏော လောကန္တဂူ ဝိဒူ။
ဧတေန သစ္စဝဇ္ဇေန၊ ဂမနံ မေ သမိဇ္ဈတု။

Yadi santigamo maggo, mokkho caccantikaṁ sukhaṁ.
Etena saccavajjena, gamanaṁ me samijjhatu.

Saṁgho ce tiṇṇakantāro, puññakkhetto anuttaro.
Etena saccavajjena, gamanaṁ me samijjhatu.

Saha kate saccavare, maggā apagataṁ jalaṁ.
Tato sukhena uttiṇṇo, nadītīre manorame.

Nisinnaṁ addasaṁ Buddhaṁ, udentaṁva pabhaṅkaraṁ.
Jalantaṁ hemaselaṁva, dīparukkhaṁva jotitaṁ.

Sasiṁva tārāsahitaṁ, sāvakehi purakkhataṁ.
Vāsavaṁ viya vassantaṁ, desanājaladantaraṁ.

Vanditvāna sahāmacco, ekamantamupāvisiṁ.
Tato no āsayaṁ ñatvā, Buddho dhammamadesayi.

Sutvāna dhammaṁ vimalaṁ, avocumha mayaṁ Jinaṁ.
Pabbājehi Mahāvīra, nibbindāmha mayaṁ bhave.

Svakkhāto bhikkhave dhammo, dukkhantakaraṇāya vo.
Caratha brahmacariyaṁ, iccāha Munisattamo.

Saha vācāya sabbepi, bhikkhuvesadharā mayaṁ.
Ahumha upasampannā, sotāpannā ca sāsane.

Tato Jetavanaṁ gantvā, anusāsi vināyako.
Anusiṭṭho Jinenāhaṁ, arahattamapāpuṇiṁ.

Tato bhikkhusahassāni, anusāsimahaṁ tadā.
Mamānusāsanakarā, tepi āsuṁ anāsavā.

Jino tasmiṁ guṇe tuṭṭho, etadagge ṭhapesi maṁ.
Bhikkhu-ovādakānaggo, Kappinoti mahājane.

Satasahasse kataṁ kammaṁ, phalaṁ dassesi me idha.
Pamutto saravegova, kilese jhāpayiṁ mama.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

ယဒိ သန္တိဂမော မဂ္ဂေါ၊ မောက္ခော စစ္စန္တိကံ သုခံ။
ဧတေန သစ္စဝဇ္ဇေန၊ ဂမနံ မေ သမိဇ္ဈတု။

သံဃော စေ တိဏ္ဏကန္တာရော၊ ပုညက္ခေတ္တော အနုတ္တရော။
ဧတေန သစ္စဝဇ္ဇေန၊ ဂမနံ မေ သမိဇ္ဈတု။

သဟ ကတေ သစ္စဝရေ၊ မဂ္ဂါ အပဂတံ ဇလံ။
တတော သုခေန ဥတ္တိဏ္ဏော၊ နဒီတီရေ မနောရမေ။

နိသိန္နံ အဒ္ဒသံ ဗုဒ္ဓံ၊ ဥဒေန္တံဝ ပဘင်္ကရံ။
ဇလန္တံ ဟေမသေလံဝ၊ ဒီပရုက္ခံဝ ဇောတိတံ။

သသိံဝ တာရာသဟိတံ၊ သာဝကေဟိ ပုရက္ခတံ။
ဝါသဝံ ဝိယ ဝဿန္တံ၊ ဒေသနာဇလဒန္တရံ။

ဝန္ဒိတွာန သဟာမစ္စော၊ ဧကမန္တမုပါဝိသိံ။
တတော နော အာသယံ ဉတွာ၊ ဗုဒ္ဓေါ ဓမ္မမဒေသယိ။

သုတွာန ဓမ္မံ ဝိမလံ၊ အဝေါစုမှ မယံ ဇိနံ။
ပဗ္ဗာဇေဟိ မဟာဝီရ၊ နိဗ္ဗိန္ဒာမှ မယံ ဘဝေ။

သွာက္ခာတော ဘိက္ခဝေ ဓမ္မော၊ ဒုက္ခန္တကရဏာယ ဝေါ။
စရထ ဗြဟ္မစရိယံ၊ ဣစ္စာဟ မုနိသတ္တမော။

သဟ ဝါစာယ သဗ္ဗေပိ၊ ဘိက္ခုဝေသဓရာ မယံ။
အဟုမှ ဥပသမ္ပန္နာ၊ သောတာပန္နာ စ သာသနေ။

တတော ဇေတဝနံ ဂန္တွာ၊ အနုသာသိ ဝိနာယကော။
အနုသိဋ္ဌော ဇိနေနာဟံ၊ အရဟတ္တမပါပုဏိံ။

တတော ဘိက္ခုသဟဿာနိ၊ အနုသာသိမဟံ တဒါ။
မမာနုသာသနကရာ၊ တေပိ အာသုံ အနာသဝါ။

ဇိနော တသ္မိံ ဂုဏေ တုဋ္ဌော၊ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေသိ မံ။
ဘိက္ခုဩဝါဒကာနဂ္ဂေါ၊ ကပ္ပိနောတိ မဟာဇနေ။

သတသဟဿေ ကတံ ကမ္မံ၊ ဖလံ ဒဿေသိ မေ ဣဓ။
ပမုတ္တော သရဝေဂေါဝ၊ ကိလေသေ ဈာပယိံ မမ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

Arahattaṁ patvā pana te sabbeva[1] Satthāraṁ pabbajjaṁ yāciṁsu. Satthā te “etha bhikkhavo”ti āha. Sā eva tesaṁ pabbajjā upasampadā ca ahosi. Satthā taṁ bhikkhusahassaṁ ādāya ākāsena Jetavanaṁ agamāsi. Athekadivasaṁ Bhagavā tassantevāsike bhikkhū āha “kacci bhikkhave Kappino bhikkhūnaṁ dhammaṁ desetī”ti. Na Bhagavā deseti. Appossukko diṭṭhadhammasukhavihāramanuyutto viharati, ovādamattampi na detīti. Satthā theraṁ pakkosāpetvā “saccaṁ kira tvaṁ Kappina antevāsikānaṁ ovādamattampi na desī”ti. Saccaṁ Bhagavāti. Brāhmaṇa mā evaṁ kari, ajja paṭṭhāya upagatānaṁ dhammaṁ desehīti. “Sādhu bhante”ti thero Satthu vacanaṁ sirasā sampaṭicchitvā ekovādeneva samaṇasahassaṁ arahatte patiṭṭhāpesi. Tena naṁ Satthā paṭipāṭiyā attano sāvake there ṭhānantare ṭhapento bhikkhu-ovādakānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapesi. Athekadivasaṁ thero bhikkhuniyo ovadanto—

547. “Anāgataṁ yo paṭikacca passati,
Hitañca atthaṁ ahitañca taṁ dvayaṁ.
Viddesino tassa hitesino vā,
Randhaṁ na passanti samekkhamānā.

548. Ānāpānasatī yassa, paripuṇṇā subhāvitā.
Anupubbaṁ paricitā, yathā Buddhena desitā.
So’maṁ lokaṁ pabhāseti, abbhā muttova candimā.

549. Odātaṁ vata me cittaṁ, appamāṇaṁ subhāvitaṁ.
Nibbiddhaṁ paggahītañca, sabbā obhāsate disā.

550. Jīvate vāpi sappañño, api vittaparikkhayo.
Paññāya ca alābhena, vittavāpi na jīvati.

551. Paññā sutavinicchinī, paññā kittisilokavaddhanī.
Paññāsahito naro idha, api dukkhesu sukhāni vindati.

1. Sabbe (Sī, I)

အရဟတ္တံ ပတွာ ပန တေ သဗ္ဗေဝ[၁] သတ္ထာရံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိံသု။ သတ္ထာ တေ “ဧထ ဘိက္ခဝေါ”တိ အာဟ။ သာ ဧဝ တေသံ ပဗ္ဗဇ္ဇာ ဥပသမ္ပဒါ စ အဟောသိ။ သတ္ထာ တံ ဘိက္ခုသဟဿံ အာဒါယ အာကာသေန ဇေတဝနံ အဂမာသိ။ အထေကဒိဝသံ ဘဂဝါ တဿန္တေဝါသိကေ ဘိက္ခူ အာဟ “ကစ္စိ ဘိက္ခဝေ ကပ္ပိနော ဘိက္ခူနံ ဓမ္မံ ဒေသေတီ”တိ။ န ဘဂဝါ ဒေသေတိ။ အပ္ပေါဿုက္ကော ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရမနုယုတ္တော ဝိဟရတိ၊ ဩဝါဒမတ္တမ္ပိ န ဒေတီတိ။ သတ္ထာ ထေရံ ပက္ကောသာပေတွာ “သစ္စံ ကိရ တွံ ကပ္ပိန အန္တေဝါသိကာနံ ဩဝါဒမတ္တမ္ပိ န ဒေသီ”တိ။ သစ္စံ ဘဂဝါတိ။ ဗြာဟ္မဏ မာ ဧဝံ ကရိ၊ အဇ္ဇ ပဋ္ဌာယ ဥပဂတာနံ ဓမ္မံ ဒေသေဟီတိ။ “သာဓု ဘန္တေ”တိ ထေရော သတ္ထု ဝစနံ သိရသာ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ ဧကောဝါဒေနေဝ သမဏသဟဿံ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာပေသိ။ တေန နံ သတ္ထာ ပဋိပါဋိယာ အတ္တနော သာဝကေ ထေရေ ဌာနန္တရေ ဌပေန္တော ဘိက္ခုဩဝါဒကာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။ အထေကဒိဝသံ ထေရော ဘိက္ခုနိယော ဩဝဒန္တော—

၅၄၇။ “အနာဂတံ ယော ပဋိကစ္စ ပဿတိ၊
ဟိတဉ္စ အတ္ထံ အဟိတဉ္စ တံ ဒွယံ။
ဝိဒ္ဒေသိနော တဿ ဟိတေသိနော ဝါ၊
ရန္ဓံ န ပဿန္တိ သမေက္ခမာနာ။

၅၄၈။ အာနာပါနသတီ ယဿ၊ ပရိပုဏ္ဏာ သုဘာဝိတာ။
အနုပုဗ္ဗံ ပရိစိတာ၊ ယထာ ဗုဒ္ဓေန ဒေသိတာ။
သော’မံ လောကံ ပဘာသေတိ၊ အဗ္ဘာ မုတ္တောဝ စန္ဒိမာ။

၅၄၉။ ဩဒါတံ ဝတ မေ စိတ္တံ၊ အပ္ပမာဏံ သုဘာဝိတံ။
နိဗ္ဗိဒ္ဓံ ပဂ္ဂဟီတဉ္စ၊ သဗ္ဗာ ဩဘာသတေ ဒိသာ။

၅၅၀။ ဇီဝတေ ဝါပိ သပ္ပညော၊ အပိ ဝိတ္တပရိက္ခယော။
ပညာယ စ အလာဘေန၊ ဝိတ္တဝါပိ န ဇီဝတိ။

၅၅၁။ ပညာ သုတဝိနိစ္ဆိနီ၊ ပညာ ကိတ္တိသိလောကဝဍ္ဎနီ။
ပညာသဟိတော နရော ဣဓ၊ အပိ ဒုက္ခေသု သုခါနိ ဝိန္ဒတိ။

၁-သဗ္ဗေ (သီ၊ ဣ)

552. Nāyaṁ ajjatano dhammo, na'cchero napi abbhuto.
Yattha jāyetha mīyetha, tattha kiṁ viya abbhutaṁ.

553. Anantaraṁ hi jātassa, jīvitā maraṇaṁ dhuvaṁ.
Jātā jātā marantī'dha, evaṁ dhammā hi pāṇino.

554. Na heta'datthāya matassa hoti,
Yaṁ jīvitatthaṁ paraporisānaṁ.
Matamhi ruṇṇaṁ na yaso na lokyaṁ,
Na vaṇṇitaṁ samaṇabrāhmaṇehi.

555. Cakkhuṁ sarīraṁ upahanti tena,
Nihīyati vaṇṇabalaṁ matī ca.
Ānandino tassa disā bhavanti,
Hitesino nāssa sukhī bhavanti.

556. Tasmā hi iccheyya kule vasante,
Medhāvino ceva bahussute ca.
Yesaṁ hi paññāvibhavena kiccaṁ,
Taranti nāvāya nadiṁva puṇṇan"ti—

Imā gāthā abhāsi.

Tattha **anāgatan**ti na āgataṁ, avindanti attho. **Paṭikaccā**ti puretaraṁyeva. **Passatī**ti oloketi. **Atthan**ti kiccaṁ. **Taṁ dvayan**ti hitāhitaṁ. **Viddesino**ti amittā. **Hitesino**ti mittā. **Randhan**ti chiddaṁ. **Samekkhamānā**ti gavesantā. Idaṁ vuttaṁ hoti—yo puggalo attano hitāvahaṁ ahitāvahaṁ tadubhayañca atthaṁ kiccaṁ anāgataṁ asampattaṁ puretaraṁyeva paññācakkhunā ahaṁ viya passati vīmaṁsati vicāreti, tassa amittā vā ahitajjhāsayena mittā vā hitajjhāsayena randhaṁ gavesantā na passanti[1], tādiso paññavā puggalo acchiddavutti, tasmā tumhehi tathārūpehi bhavitabbanti.

Idāni ānāpānasatibhāvanāya guṇaṁ dassento tattha tāni yojetuṁ "**ānāpānasatī yassā**"ti dutiyaṁ gāthamāha. Tattha

1. Passanti (Sī, I)

၅၅၂။ နာယံ အဇ္ဇတနော ဓမ္မော၊ န’စ္ဆေရော နပိ အဗ္ဘုတော။
ယတ္ထ ဇာယေထ မီယေထ၊ တတ္ထ ကိံ ဝိယ အဗ္ဘုတံ။

၅၅၃။ အနန္တရံ ဟိ ဇာတဿ၊ ဇီဝိတာ မရဏံ ဓုဝံ။
ဇာတာ ဇာတာ မရန္တိ’ဓ၊ ဧဝံ ဓမ္မာ ဟိ ပါဏိနော။

၅၅၄။ န ဟေတ’ဒတ္ထာယ မတဿ ဟောတိ၊
ယံ ဇီဝိတတ္ထံ ပရပေါရိသာနံ။
မတမှိ ရုဏ္ဏံ န ယသော န လောကျံ၊
န ဝဏ္ဏိတံ သမဏဗြာဟ္မဏေဟိ။

၅၅၅။ စက္ခုံ သရီရံ ဥပဟန္တိ တေန၊
နိဟီယတိ ဝဏ္ဏဗလံ မတီ စ။
အာနန္ဒိနော တဿ ဒိသာ ဘဝန္တိ၊
ဟိတေသိနော နာဿ သုခီ ဘဝန္တိ။

၅၅၆။ တသ္မာ ဟိ ဣစ္ဆေယျ ကုလေ ဝသန္တေ၊
မေဓာဝိနော စေဝ ဗဟုဿုတေ စ။
ယေသံ ဟိ ပညာဝိဘဝေန ကိစ္စံ၊
တရန္တိ နာဝါယ နဒိံဝ ပုဏ္ဏ”န္တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **အနာဂတ**န္တိ န အာဂတံ၊ အဝိန္ဒန္တိ အတ္ထော။ **ပဋိကစ္စာ**တိ ပုရေတရံယေဝ။ **ပဿတီ**တိ ဩလောကေတိ။ **အတ္ထ**န္တိ ကိစ္စံ။ **တံ ဒွယ**န္တိ ဟိတာဟိတံ။ **ဝိဒ္ဒေသိနော**တိ အမိတ္တာ။ **ဟိတေသိနော**တိ မိတ္တာ။ **ရန္ဓ**န္တိ ဆိဒ္ဒံ။ **သမေက္ခမာနာ**တိ ဂဝေသန္တာ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယော ပုဂ္ဂလော အတ္တနော ဟိတာဝဟံ အဟိတာဝဟံ တဒုဘယဉ္စ အတ္ထံ ကိစ္စံ အနာဂတံ အသမ္ပတ္တံ ပုရေတရံယေဝ ပညာစက္ခုနာ အဟံ ဝိယ ပဿတိ ဝီမံသတိ ဝိစာရေတိ၊ တဿ အမိတ္တာ ဝါ အဟိတဇ္ဈာသယေန မိတ္တာ ဝါ ဟိတဇ္ဈာသယေန ရန္ဓံ ဂဝေသန္တာ န ပဿန္တိ[1]၊ တာဒိသော ပညဝါ ပုဂ္ဂလော အစ္ဆိဒ္ဒဝုတ္တိ၊ တသ္မာ တုမှေဟိ တထာရူပေဟိ ဘဝိတဗ္ဗန္တိ။

ဣဒါနိ အာနာပါနသတိဘာဝနာယ ဂုဏံ ဒဿေန္တော တတ္ထ တာနိ ယောဇေတုံ “**အာနာပါနသတီ ယဿာ**”တိ ဒုတိယံ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ

၁-ပဿန္တိ (သီ၊ ဣ)

ānanti assāso. **Apānan**ti passāso. Assāsapassāsanimittārammaṇā sati ānāpānasati. Satisīsena cettha taṁsampayuttasamādhibhāvanā adhippetā. **Yassā**ti yassa yogino. **Paripuṇṇā subhāvitā**ti catunnaṁ satipaṭṭhānānaṁ soḷasannañca ākārānaṁ pāripūriyā sabbaso puṇṇā sattannaṁ bojjhaṅgānaṁ vijjāvimuttīnañca pāripūriyā suṭṭhu bhāvitā vaḍḍhitā. **Anupubbaṁ paricitā, yathā Buddhena desitā**ti “so satova assasatī”ti-ādinā[1] yathā Bhagavatā desitā, tathā anupubbaṁ anukkamena paricitā āsevitā bhāvitā. **So’maṁ lokaṁ pabhāseti, abbhā muttova candimā**ti so yogāvacaro yathā abbhādi-upakkilesā vimutto cando candālokena imaṁ okāsalokaṁ pabhāseti, evaṁ avijjādi-upakkilesavimutto ñāṇālokena attasantānapatitaṁ parasantānapatitañca saṅkhāralokaṁ pabhāseti pakāseti. Tasmā tumhehi ānāpānasatibhāvanā bhāvetabbāti adhippāyo.

Idāni attānaṁ nidassanaṁ katvā bhāvanābhiyogassa saphalataṁ dassento **“odātaṁ vata me cittan”**ti tatiyaṁ gāthamāha. Tassattho—nīvaraṇamalavigamato **odātaṁ** suddhaṁ vata mama cittaṁ, yathā pamāṇakarā rāgādayo pahīnā, appamāṇañca nibbānaṁ paccakkhaṁ kataṁ ahosi, tathā bhāvitattā **appamāṇaṁ subhāvitaṁ,** tato eva catusaccaṁ[2] **nibbiddhaṁ** paṭivijjhitaṁ[3], sakalasaṁkilesapakkhato **paggahitañca** hutvā[4] dukkhādikā pubbantādikā ca disā obhāsate tattha vitiṇṇakaṅkhattā sabbadhammesu vigatasammohattā ca, tasmā tumhehipi evaṁ cittaṁ bhāvetabbanti dasseti.

Yathā bhāvanāmayā paññā cittamalavisodhanādinā purisassa bahupakārā, evaṁ itarāpīti dassento **“jīvate vāpi sappañño”**ti catutthagāthamāha. Tassattho—parikkhīṇadhanopi sappaññajātiko itarītarasantosena santuṭṭho anavajjāya jīvikāya jīvatiyeva. Tassa hi jīvitaṁ jīvitaṁ nāma. Tenāha Bhagavā “paññājīviṁ jīvitamāhu seṭṭhan”ti[5]. Dummedhapuggalo pana paññāya alābhena diṭṭhadhammikaṁ samparāyikañca

---

1. Dī 2. 231; Ma 1. 70 piṭṭhādīsu.
2. Cattāri saccāni (sabbattha)
3. Paṭivijjhitāni (Sī), paṭivijjhitā (I)
4. ...paccakkhato niggahitañca katvā (Sī)
5. Saṁ 1. 39; 216; Khu 1. 306 piṭṭhesu.

အာနန္တိ အဿာသော။ **အပါနန္တိ** ပဿာသော။ အဿာသပဿာသနိမိတ္တာရမ္မဏာ သတိ အာနာပါနသတိ။ သတိသီသေန စေတ္ထ တံသမ္ပယုတ္တသမာဓိဘာဝနာ အဓိပ္ပေတာ။ **ယဿာ**တိ ယဿ ယောဂိနော။ **ပရိပုဏ္ဏာ သုဘာဝိတာ**တိ စတုန္နံ သတိပဋ္ဌာနာနံ သောဠသန္နဉ္စ အာကာရာနံ ပါရိပူရိယာ သဗ္ဗသော ပုဏ္ဏာ သတ္တန္နံ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ ဝိဇ္ဇာဝိမုတ္တီနဉ္စ ပါရိပူရိယာ သုဋ္ဌု ဘာဝိတာ ဝဍ္ဍိတာ။ **အနုပုဗ္ဗံ ပရိစိတာ၊ ယထာ ဗုဒ္ဓေန ဒေသိတာ**တိ “သော သတောဝ အဿသတီ”တိအာဒိနာ[1] ယထာ ဘဂဝတာ ဒေသိတာ၊ တထာ အနုပုဗ္ဗံ အနုက္ကမေန ပရိစိတာ အာသေဝိတာ ဘာဝိတာ။ **သော’မံ လောကံ ပဘာသေတိ၊ အဗ္ဘာ မုတ္တောဝ စန္ဒိမာ**တိ သော ယောဂါဝစရော ယထာ အဗ္ဘာဒိဥပက္ကိလေသာ ဝိမုတ္တော စန္ဒော စန္ဒာလောကေန ဣမံ ဩကာသလောကံ ပဘာသေတိ၊ ဧဝံ အဝိဇ္ဇာဒိဥပက္ကိလေသဝိမုတ္တော ဉာဏာလောကေန အတ္တသန္တာနပတိတံ ပရသန္တာနပတိတဉ္စ သင်္ခါရလောကံ ပဘာသေတိ ပကာသေတိ။ တသ္မာ တုမှေဟိ အာနာပါနသတိဘာဝနာ ဘာဝေတဗ္ဗာတိ အဓိပ္ပါယော။

ဣဒါနိ အတ္တာနံ နိဒဿနံ ကတွာ ဘာဝနာဘိယောဂဿ သဖလတံ ဒဿေန္တော “**ဩဒါတံ ဝတ မေ စိတ္တ**”န္တိ တတိယံ ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—နီဝရဏမလဝိဂမတော **ဩဒါတံ** သုဒ္ဓံ ဝတ မမ စိတ္တံ၊ ယထာ ပမာဏကရာ ရာဂါဒယော ပဟီနာ၊ အပ္ပမာဏဉ္စ နိဗ္ဗာနံ ပစ္စက္ခံ ကတံ အဟောသိ၊ တထာ ဘာဝိတတ္တာ **အပ္ပမာဏံ သုဘာဝိတံ၊** တတော ဧဝ စတုသစ္စံ[2] **နိဗ္ဗိဒ္ဓံ** ပဋိဝိဇ္ဈိတံ[3], သကလသံကိလေသပက္ခတော **ပဂ္ဂဟိတဉ္စ** ဟုတွာ[4] ဒုက္ခာဒိကာ ပုဗ္ဗန္တာဒိကာ စ ဒိသာ ဩဘာသတေ တတ္ထ ဝိတိဏ္ဏကင်္ခတ္တာ သဗ္ဗဓမ္မေသု ဝိဂတသမ္မောဟတ္တာ စ၊ တသ္မာ တုမှေဟိပိ ဧဝံ စိတ္တံ ဘာဝေတဗ္ဗန္တိ ဒဿေတိ။

ယထာ ဘာဝနာမယာ ပညာ စိတ္တမလဝိသောဓနာဒိနာ ပုရိသဿ ဗဟုပကာရာ၊ ဧဝံ ဣတရာပီတိ ဒဿေန္တော “**ဇီဝတေ ဝါပိ သပ္ပညော**”တိ စတုတ္ထဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—ပရိက္ခီဏဓနောပိ သပ္ပညဇာတိကော ဣတရီတရသန္တောသေန သန္တုဋ္ဌော အနဝဇ္ဇာယ ဇီဝိကာယ ဇီဝတိယေဝ။ တဿ ဟိ ဇီဝိတံ ဇီဝိတံ နာမ။ တေနာဟ ဘဂဝါ “ပညာဇီဝိံ ဇီဝိတမာဟု သေဋ္ဌ”န္တိ[5]။ ဒုမ္မေဓပုဂ္ဂလော ပန ပညာယ အလာဘေန ဒိဋ္ဌဓမ္မိကံ သမ္ပရာယိကဉ္စ

၁-ဒီ ၂-၂၃၁၊ မ ၁-၇၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-စတ္တာရိ သစ္စာနိ (သဗ္ဗတ္ထ)
၃-ပဋိဝိဇ္ဈိတာနိ (သီ)၊ ပဋိဝိဇ္ဈိတာ (ဣ)
၄-...ပစ္စက္ခတော နိဂ္ဂဟိတဉ္စ ကတွာ (သီ)
၅-သံ ၁-၃၉၊ ၂၁၆၊ ခု ၁-၃၀၆-ပိဋ္ဌေသု။

atthaṁ virādhento vittavāpi na jīvati, garahādippattiyā jīvanto nāma na tassa hoti, anupāyaññutāya vā yathādhigataṁ dhanaṁ nāsento jīvitampi sandhāretuṁ na sakkotiyeva, tasmā pārihāriyapaññāpi tumhehi appamattehi sampādetabbāti adhippāyo.

Idāni paññāya ānisaṁse dassetuṁ "**paññā sutavinicchinī**"ti pañcamaṁ gāthamāha. Tattha **paññā sutavinicchinīti** paññā nāmesā sutassa vinicchayinī, yathāsute sotapathamāgate atthe "ayaṁ akusalo, ayaṁ kusalo, ayaṁ sāvajjo, ayaṁ anavajjo"ti-ādinā vinicchayajananī. **Kittisilokavaddhanīti** kittiyā sammukhā pasaṁsāya silokassa patthaṭayasabhāvassa vaddhanī, paññavatoyeva hi kitti-ādayo viññūnaṁ pāsaṁsabhāvato. **Paññāsahito**ti pārihāriyapaññāya vipassanāpaññāya ca yutto[1]. **Api dukkhesu sukhāni vindatīti** ekantadukkhasabhāvesu khandhāyatanādīsu sammāpaṭipattiyā yathābhūtasabhāvāvabodhena nirāmisānipi sukhāni paṭilabhati.

Idāni tāsaṁ bhikkhunīnaṁ aniccatāpaṭisaṁyuttaṁ dhīrabhāvāvahaṁ dhammaṁ kathento "**nāyaṁ ajjatano dhammo**"ti-ādinā sesagāthā abhāsi. Tatrāyaṁ saṅkhepattho—yvāyaṁ sattānaṁ jāyanamīyanasabhāvo, ayaṁ dhammo **ajjatano** adhunāgato na hoti, abhiṇhapavattikatāya na acchariyo, abbhutapubbatābhāvato nāpi **abbhuto.** Tasmā **yattha jāyetha mīyetha** yasmiṁ loke satto jāyeyya, so ekaṁsena mīyetha, tattha **kiṁ viya** kiṁ nāma abbhutaṁ siyā sabhāvikattā maraṇassa. Na hi khaṇikamaraṇassa kiñci kāraṇaṁ atthi. Yato **anantaraṁ hi jātassa, jīvitā maraṇaṁ dhuvaṁ** jātassa jātisamanantaraṁ jīvitato maraṇaṁ ekantikaṁ uppannānaṁ khandhānaṁ ekaṁsena bhijjanato. Yo panettha jīvatīti lokavohāro, so tadupādānassa anekapaccayāyattatāya anekantiko, yasmā etadevaṁ[2], tasmā **jātā marantī'dha, evaṁdhammā hi pāṇino**ti ayaṁ sattānaṁ pakati, yadidaṁ jātānaṁ maraṇanti jātiyā maraṇānubandhanataṁ[3] āha.

1. Yuttattā (Sī, I) 2. Tasmā etadavoca (Sī), yasmā etadavoca (I)
3. Jarāmaraṇānubandhanaṁ (Sī, I)

အတ္ထံ ဝိရာဓေန္တော ဝိတ္တဝါပိ န ဇီဝတိ၊ ဂရဟာဒိပ္ပတ္တိယာ ဇီဝန္တော နာမ န တဿ ဟောတိ၊ အနုပါယညုတာယ ဝါ ယထာဓိဂတံ ဓနံ နာသေန္တော ဇီဝိတမ္ပိ သန္ဓာရေတုံ န သက္ကောတိယေဝ၊ တသ္မာ ပါရိဟာရိယပညာပိ တုမှေဟိ အပ္ပမတ္တေဟိ သမ္ပာဒေတဗ္ဗာတိ အဓိပ္ပါယော။

ဣဒါနိ ပညာယ အာနိသံသေ ဒဿေတုံ "**ပညာ သုတဝိနိစ္ဆိနီ**"တိ ပဉ္စမံ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **ပညာ သုတဝိနိစ္ဆိနီ**တိ ပညာ နာမေသာ သုတဿ ဝိနိစ္ဆယိနီ၊ ယထာသုတေ သောတပထမာဂတေ အတ္ထေ "အယံ အကုသလော, အယံ ကုသလော၊ အယံ သာဝဇ္ဇော, အယံ အနဝဇ္ဇော"တိအာဒိနာ ဝိနိစ္ဆယဇနနီ။ **ကိတ္တိသိလောကဝဍ္ဎနီ**တိ ကိတ္တိယာ သမ္မုခါ ပသံသာယ သိလောကဿ ပတ္ထဋယသဘာဝဿ ဝဍ္ဎနီ၊ ပညဝတောယေဝ ဟိ ကိတ္တိအာဒယော ဝိညူနံ ပါသံသဘာဝတော။ **ပညာသဟိတော**တိ ပါရိဟာရိယပညာယ ဝိပဿနာပညာယ စ ယုတ္တော[1]။ **အပိ ဒုက္ခေသု သုခါနိ ဝိန္ဒတီ**တိ ဧကန္တဒုက္ခသဘာဝေသု ခန္ဓာယတနာဒီသု သမ္မာပဋိပတ္တိယာ ယထာဘူတသဘာဝါဝဗောဓေန နိရာမိသာနိပိ သုခါနိ ပဋိလဘတိ။

ဣဒါနိ တာသံ ဘိက္ခုနီနံ အနိစ္စတာပဋိသံယုတ္တံ ဓီရဘာဝါဝဟံ ဓမ္မံ ကထေန္တော "**နာယံ အဇ္ဇတနော ဓမ္မော**"တိအာဒိနာ သေသဂါထာ အဘာသိ။ တတြာယံ သင်္ခေပတ္ထော—ယွာယံ သတ္တာနံ ဇာယနမီယနသဘာဝေါ၊ အယံ ဓမ္မော **အဇ္ဇတနော** အဓုနာဂတော န ဟောတိ၊ အဘိဏှပဝတ္တိကတာယ န အစ္ဆရိယော၊ အဗ္ဘုတပုဗ္ဗတာဘာဝတော နာပိ **အဗ္ဘုတော**။ တသ္မာ **ယတ္ထ ဇာယေထ မီယေထ** ယသ္မိံ လောကေ သတ္တော ဇာယေယျ၊ သော ဧကံသေန မီယေထ၊ တတ္ထ **ကိံ ဝိယ** ကိံ နာမ အဗ္ဘုတံ သိယာ သဘာဝိကတ္တာ မရဏဿ။ န ဟိ ခဏိကမရဏဿ ကိဉ္စိ ကာရဏံ အတ္ထိ။ ယတော **အနန္တရံ ဟိ ဇာတဿ၊ ဇီဝိတာ မရဏံ ဓုဝံ** ဇာတဿ ဇာတိသမနန္တရံ ဇီဝိတတော မရဏံ ဧကန္တိကံ ဥပ္ပန္နာနံ ခန္ဓာနံ ဧကံသေန ဘိဇ္ဇနတော။ ယော ပနေတ္ထ ဇီဝတီတိ လောကဝေါဟာရော၊ သော တဒုပါဒါနဿ အနေကပစ္စယာယတ္တတာယ အနေကန္တိကော၊ ယသ္မာ ဧတဒေဝံ[2]၊ တသ္မာ **ဇာတာ မရန္တိ'ဓ၊ ဧဝံဓမ္မာ ဟိ ပါဏိနော**တိ အယံ သတ္တာနံ ပကတိ၊ ယဒိဒံ ဇာတာနံ မရဏန္တိ ဇာတိယာ မရဏာနုဗန္ဓနတံ[3] အာဟ။

၁-ယုတ္တတ္တာ (သီ၊ ဣ) ၂-တသ္မာ ဧတဒဝေါစ (သီ)၊ ယသ္မာ ဧတဒဝေါစ (ဣ)
၃-ဇရာမရဏာနုဗန္ဓနံ (သီ၊ ဣ)

Idāni yasmā tāsu bhikkhunīsu kāci sokabandhitacittāpi atthi, tasmā tāsaṁ sokavinodanaṁ kātuṁ **“na heta’datthāyā**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **na heta’datthāya matassa hotī**ti yaṁ matassa **jīvitatthaṁ** jīvitanimittaṁ **paraporisānaṁ** parapuggalānaṁ ruṇṇaṁ, etaṁ tassa matassa sattassa jīvitatthaṁ[1] tāva tiṭṭhatu, kassacipi atthāya na hoti, ye pana rudanti, tesampi **matamhi** matapuggalanimittaṁ ruṇṇaṁ **na yaso na lokyaṁ** yasāvahaṁ visuddhāvahañca na hoti. **Na vaṇṇitaṁ samaṇabrāhmaṇehī**ti viññuppasatthampi na hoti, atha kho viññugarahitamevāti attho.

Na kevalameteva ye rudato ādīnavā, atha kho imepīti dassento “**cakkhuṁ sarīraṁ upahantī**”ti gāthaṁ[2] vatvā tato paraṁ sokādi-anatthapaṭibāhanatthaṁ kalyāṇamittapayirupāsanāyaṁ tā niyojento “**tasmā**”ti-ādinā[3] osānagāthamāha. Tattha **tasmā**ti yasmā ruṇṇaṁ rudantassa puggalassa cakkhuṁ sarīrañca **upahanti** vibādhati, tena ruṇṇena vaṇṇo balaṁ mati ca **nihīyati** parihāyati, **tassa** rudantassa puggalassa **disā** sapattā **ānandino** pamodavanto pītivanto bhavanti. Hitesino mittā dukkhī dukkhitā bhavanti, tasmā dhammojapaññāya samannāgatattā **medhāvino** diṭṭhadhammikādi-atthasannissitassa bāhusaccassa pāripūriyā **bahussute** attano kule vasante **iccheyya** pāṭikaṅkheyya kulūpake kareyya. **Yesan**ti yesaṁ medhāvīnaṁ bahussutānaṁ paṇḍitānaṁ **paññāvibhavena** paññābalena yathā mahoghassa puṇṇaṁ nadiṁ nāvāya taranti, evaṁ kulaputtā attano atthakiccaṁ **taranti**[4] pāraṁ pāpuṇanti, te iccheyya kule vasanteti yojanā.

Evaṁ thero tāsaṁ bhikkhunīnaṁ dhammaṁ kathetvā vissajjesi, tā therassa ovāde ṭhatvā sokaṁ vinodetvā yoniso paṭipajjantiyo sadatthaṁ paripūresuṁ.

Mahākappinattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Jīvitaṁ (I, Ka) 2. Tāsaṁ (Sī, I) 3. Ādikaṁ (Sī, I) 4. Taranti iti (Sī)

ဣဒါနိ ယသ္မာ တာသု ဘိက္ခုနီသု ကာစိ သောကဗန္ဓိတစိတ္တာပိ အတ္ထိ၊ တသ္မာ တာသံ သောကဝိနောဒနံ ကာတုံ **“န ဟေတ’ဒတ္ထာယာ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **န ဟေတ’ဒတ္ထာယ မတဿ ဟောတီ**တိ ယံ မတဿ **ဇီဝိတတ္ထံ** ဇီဝိတနိမိတ္တံ **ပရပေါရိသာနံ** ပရပုဂ္ဂလာနံ ရုဏ္ဏံ၊ ဧတံ တဿ မတဿ သတ္တဿ ဇီဝိတတ္ထံ[1] တာဝ တိဋ္ဌတု၊ ကဿစိပိ အတ္ထာယ န ဟောတိ၊ ယေ ပန ရုဒန္တိ၊ တေသမ္ပိ **မတမှိ** မတပုဂ္ဂလနိမိတ္တံ ရုဏ္ဏံ **န ယသော န လောကျံ** ယသာဝဟံ ဝိသုဒ္ဓါဝဟဉ္စ န ဟောတိ။ **န ဝဏ္ဏိတံ သမဏဗြာဟ္မဏေဟီ**တိ ဝိညုပ္ပသတ္ထမ္ပိ န ဟောတိ၊ အထ ခေါ ဝိညုဂရဟိတမေဝါတိ အတ္ထော။

န ကေဝလမေတေဝ ယေ ရုဒတော အာဒီနဝါ၊ အထ ခေါ ဣမေပီတိ ဒဿေန္တော “**စက္ခုံ သရီရံ ဥပဟန္တီ**”တိ ဂါထံ[2] ဝတွာ တတော ပရံ သောကာဒိအနတ္ထပဋိဗာဟနတ္ထံ ကလျာဏမိတ္တပယိရုပါသနာယံ တာ နိယောဇေန္တော “**တသ္မာ**”တိအာဒိနာ[3] ဩသာနဂါထမာဟ။ တတ္ထ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ ရုဏ္ဏံ ရုဒန္တဿ ပုဂ္ဂလဿ စက္ခုံ သရီရဉ္စ **ဥပဟန္တိ** ဝိဗာဓတိ၊ တေန ရုဏ္ဏေန ဝဏ္ဏော ဗလံ မတိ စ **နိဟီယတိ** ပရိဟာယတိ၊ **တဿ** ရုဒန္တဿ ပုဂ္ဂလဿ **ဒိသာ** သပတ္တာ **အာနန္ဒိနော** ပမောဒဝန္တော ပီတိဝန္တော ဘဝန္တိ။ ဟိတေသိနော မိတ္တာ ဒုက္ခီ ဒုက္ခိတာ ဘဝန္တိ၊ တသ္မာ ဓမ္မောဇပညာယ သမန္နာဂတတ္တာ **မေဓာဝိနော** ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာဒိအတ္ထသန္နိဿိတဿ ဗာဟုသစ္စဿ ပါရိပူရိယာ **ဗဟုဿုတေ** အတ္တနော ကုလေ ဝသန္တေ **ဣစ္ဆေယျ** ပါဋိကင်္ခေယျ ကုလူပကေ ကရေယျ။ **ယေသန္တိ** ယေသံ မေဓာဝီနံ ဗဟုဿုတာနံ ပဏ္ဍိတာနံ **ပညာဝိဘဝေန** ပညာဗလေန ယထာ မဟောဃဿ ပုဏ္ဏံ နဒိံ နာဝါယ တရန္တိ၊ ဧဝံ ကုလပုတ္တာ အတ္တနော အတ္ထကိစ္စံ **တရန္တိ**[4] ပါရံ ပါပုဏန္တိ၊ တေ ဣစ္ဆေယျ ကုလေ ဝသန္တေတိ ယောဇနာ။

ဧဝံ ထေရော တာသံ ဘိက္ခုနီနံ ဓမ္မံ ကထေတွာ ဝိဿဇ္ဇေသိ၊ တာ ထေရဿ ဩဝါဒေ ဌတွာ သောကံ ဝိနောဒေတွာ ယောနိသော ပဋိပဇ္ဇန္တိယော သဒတ္ထံ ပရိပူရေသုံ။

မဟာကပ္ပိနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဇီဝိတံ (ဣ၊ က) ၂-တာသံ (သီ၊ ဣ)
၃-အာဒိကံ (သီ၊ ဣ) ၄-တရန္တိ ဣတိ (သီ)

4. Cūḷapanthakattheragāthāvaṇṇanā

Dandhā mayhaṁ gatīti-ādikā āyasmato Cūḷapanthakattherassa gāthā. Kā uppatti? Yadettha aṭṭhuppattivasena vattabbaṁ, taṁ aṭṭhakanipāte Mahāpanthakavatthusmiṁ[1] vuttameva. Ayaṁ pana viseso—Mahāpanthakatthero arahattaṁ patvā aggaphalasukhena vītināmento cintesi "kathaṁ nu kho sakkā cūḷapanthakampi imasmiṁ sukhe patiṭṭhapetun"ti. So attano ayyakaṁ dhanaseṭṭhiṁ upasaṅkamitvā āha "sace mahāseṭṭhi anujānātha, ahaṁ Cūḷapanthakaṁ pabbājeyyan"ti. Pabbājetha bhanteti. Thero taṁ pabbājesi. So dasasu sīlesu patiṭṭhito bhātu santike—

"Padumaṁ yathā kokanadaṁ sugandhaṁ,
Pāto siyā phullamavītagandhaṁ.
Aṅgīrasaṁ passa virocamānaṁ,
Tapantamādiccamivantalikkhe"ti[2]—

Gāthaṁ uggaṇhanto catūhi māsehi gahetuṁ nāsakkhi, gahitagahitaṁ padaṁ hadaye na tiṭṭhati, atha naṁ Mahāpanthako āha "Panthaka tvaṁ imasmiṁ sāsane abhabbo[3], catūhi māsehi ekagāthampi gahetuṁ na sakkosi, pabbajitakiccaṁ pana tvaṁ kathaṁ matthakaṁ pāpessasi, nikkhama ito"ti. So therena paṇāmito dvārakoṭṭhakasamīpe rodamāno aṭṭhāsi.

Tena ca samayena Satthā Jīvakambavane viharati. Atha Jīvako purisaṁ pesesi "pañcahi bhikkhusatehi saddhiṁ Satthāraṁ nimantehī"ti. Tena ca samayena āyasmā Mahāpanthako bhattuddesako hoti. So "pañcannaṁ bhikkhusatānaṁ bhikkhaṁ paṭicchatha bhante"ti vutto "Cūḷapanthakaṁ ṭhapetvā sesānaṁ paṭicchāmī"ti āha. Taṁ sutvā Cūḷapanthako bhiyyoso mattāya domanassappatto ahosi. Satthā tassa cittakkhedaṁ ñatvā "Cūḷapanthako mayā katena upāyena bujjhissatī"ti tassa avidūre ṭhāne attānaṁ dassetvā "kiṁ panthaka rodasī"ti pucchi. "Bhātā maṁ bhante paṇāmetī"ti āha. "Panthaka mā cintayi, mama sāsane tuyhaṁ pabbajjā, ehi, imaṁ gahetvā 'rajoharaṇaṁ, rajoharaṇan'ti manasi karohī"ti iddhiyā suddhaṁ coḷakkhaṇḍaṁ abhisaṅkharitvā adāsi. So

1. Theragāthā-Ṭṭha 2. 154 piṭṭhe. 2. Saṁ 1. 81; Aṁ 2. 209 piṭṭhesu. 3. Andho (Sī)

၄-စူဠပန္ထကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဒန္ဓာ မယှံ ဂတီတိအာဒိကာ အာယသ္မတော စူဠပန္ထကတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ယဒေတ္ထ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိဝသေန ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ အဋ္ဌကနိပါတေ မဟာပန္ထကဝတ္ထုသ္မိံ[၁] ဝုတ္တမေဝ။ အယံ ပန ဝိသေသော—မဟာပန္ထကတ္ထေရော အရဟတ္တံ ပတွာ အဂ္ဂဖလသုခေန ဝီတိနာမေန္တော စိန္တေသိ "ကထံ နု ခေါ သက္ကာ စူဠပန္ထကမ္ပိ ဣမသ္မိံ သုခေ ပတိဋ္ဌာပေတု"န္တိ။ သော အတ္တနော အယျကံ ဓနသေဋ္ဌိံ ဥပသင်္ကမိတွာ အာဟ "သစေ မဟာသေဋ္ဌိ အနုဇာနာထ၊ အဟံ စူဠပန္ထကံ ပဗ္ဗာဇေယျ"န္တိ။ ပဗ္ဗာဇေထ ဘန္တေတိ။ ထေရော တံ ပဗ္ဗာဇေသိ။ သော ဒသသု သီလေသု ပတိဋ္ဌိတော ဘာတု သန္တိကေ—

"ပဒုမံ ယထာ ကောကနဒံ သုဂန္ဓံ၊
ပါတော သိယာ ဖုလ္လမဝီတဂန္ဓံ။
အင်္ဂီရသံ ပဿ ဝိရောစမာနံ၊
တပန္တမာဒိစ္စမိဝန္တလိက္ခေ"တိ[၂]—

ဂါထံ ဥဂ္ဂဏှန္တော စတူဟိ မာသေဟိ ဂဟေတုံ နာသက္ခိ၊ ဂဟိတဂဟိတံ ပဒံ ဟဒယေ န တိဋ္ဌတိ၊ အထ နံ မဟာပန္ထကော အာဟ "ပန္ထက တွံ ဣမသ္မိံ သာသနေ အဘဗ္ဗော[၃]၊ စတူဟိ မာသေဟိ ဧကဂါထမ္ပိ ဂဟေတုံ န သက္ကောသိ၊ ပဗ္ဗဇိတကိစ္စံ ပန တွံ ကထံ မတ္ထကံ ပါပေဿသိ၊ နိက္ခမ ဣတော"တိ။ သော ထေရေန ပဏာမိတော ဒွါရကောဋ္ဌကသမီပေ ရောဒမာနော အဋ္ဌာသိ။

တေန စ သမယေန သတ္ထာ ဇီဝကမ္ဗဝနေ ဝိဟရတိ။ အထ ဇီဝကော ပုရိသံ ပေသေသိ "ပဉ္စဟိ ဘိက္ခုသတေဟိ သဒ္ဓိံ သတ္ထာရံ နိမန္တေဟီ"တိ။ တေန စ သမယေန အာယသ္မာ မဟာပန္ထကော ဘတ္တုဒ္ဒေသကော ဟောတိ။ သော "ပဉ္စန္နံ ဘိက္ခုသတာနံ ဘိက္ခံ ပဋိစ္ဆထ ဘန္တေ"တိ ဝုတ္တော "စူဠပန္ထကံ ဌပေတွာ သေသာနံ ပဋိစ္ဆာမီ"တိ အာဟ။ တံ သုတွာ စူဠပန္ထကော ဘိယျောသော မတ္တာယ ဒေါမနဿပ္ပတ္တော အဟောသိ။ သတ္ထာ တဿ စိတ္တက္ခေဒံ ဉတွာ "စူဠပန္ထကော မယာ ကတေန ဥပါယေန ဗုဇ္ဈိဿတီ"တိ တဿ အဝိဒူရေ ဌာနေ အတ္တာနံ ဒဿေတွာ "ကိံ ပန္ထက ရောဒသီ"တိ ပုစ္ဆိ။ "ဘာတာ မံ ဘန္တေ ပဏာမေတီ"တိ အာဟ။ "ပန္ထက မာ စိန္တယိ၊ မမ သာသနေ တုယှံ ပဗ္ဗဇ္ဇာ၊ ဧဟိ, ဣမံ ဂဟေတွာ 'ရဇောဟရဏံ, ရဇောဟရဏ'န္တိ မနသိ ကရောဟီ"တိ ဣဒ္ဓိယာ သုဒ္ဓံ စောဠက္ခဏ္ဍံ အဘိသင်္ခရိတွာ အဒါသိ။ သော

၁-ထေရဂါထာ-ဋ္ဌ ၂-၁၅၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၁-၈၁၊ အံ ၂-၂၀၉-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-အန္ဓော (သီ)

Satthārā dinnaṁ coḷakkhaṇḍaṁ “rajoharaṇaṁ, rajoharaṇan”ti hatthena parimajjanto nisīdi. Tassa taṁ parimajjantassa kiliṭṭhadhātukaṁ jātaṁ, puna parimajjantassa ukkhaliparipuñchanasadisaṁ jātaṁ, so ñāṇassa paripakkattā[1] evaṁ cintesi “idaṁ coḷakkhaṇḍaṁ pakatiyā parisuddhaṁ, imaṁ upādiṇṇakasarīraṁ nissāya kiliṭṭhaṁ aññathā jātaṁ, tasmā aniccaṁ yathāpetaṁ, evaṁ cittampī”ti khayavayaṁ paṭṭhapetvā tasmiṁyeva nimitte jhānāni nibbattetvā jhānapādakaṁ vipassanaṁ paṭṭhapetvā saha paṭisambhidāhi arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

“Padumuttaro nāma Jino, āhutīnaṁ paṭiggaho.
Gaṇamhā vūpakaṭṭho so, Himavante vasī tadā.

Ahampi Himavantamhi, vasāmi assame tadā.
Acirāgataṁ Mahāvīraṁ, upesiṁ Lokanāyakaṁ.

Pupphacchattaṁ gahetvāna, upagacchiṁ Narāsabhaṁ.
Samādhiṁ samāpajjantaṁ, antarāyamakāsahaṁ.

Ubho hatthehi paggayha, pupphacchattaṁ adāsahaṁ.
Paṭiggahesi Bhagavā, Padumuttaro Mahāmuni.

Sabbe devā attamanā, Himavantaṁ upenti te.
Sādhukāraṁ pavattesuṁ, anumodissati cakkhumā.

Idaṁ vatvāna te devā, upagacchuṁ naruttamaṁ.
Ākāse dhārayantassa, padumacchattamuttamaṁ.

Satapattachattaṁ paggayha, adāsi tāpaso mama.
Tamahaṁ kittayissāmi, suṇātha mama bhāsato.

Pañcavīsatikappāni, devarajjaṁ karissati.
Catuttiṁsatikkhattuṁ ca, cakkavattī bhavissati.

Yaṁ yaṁ yoniṁ saṁsarati, devattaṁ atha mānusaṁ.
Abbhokāse patiṭṭhantaṁ, padumaṁ dhārayissati.

1. Paripākagatattā (Sī, I)
2. Khu 3. 63 piṭṭhādīsu.

သတ္ထာရာ ဒိန္နံ စောဠက္ခဏ္ဍံ “ရဇောဟရဏံ, ရဇောဟရဏ”န္တိ ဟတ္ထေန ပရိမဇ္ဇန္တော နိသီဒိ။ တဿ တံ ပရိမဇ္ဇန္တဿ ကိလိဋ္ဌဓာတုကံ ဇာတံ၊ ပုန ပရိမဇ္ဇန္တဿ ဥက္ခလိပရိပုဉ္ဆနသဒိသံ ဇာတံ၊ သော ဉာဏဿ ပရိပက္ကတ္တာ[၁] ဧဝံ စိန္တေသိ “ဣဒံ စောဠက္ခဏ္ဍံ ပကတိယာ ပရိသုဒ္ဓံ၊ ဣမံ ဥပါဒိန္နကသရီရံ နိဿာယ ကိလိဋ္ဌံ အညထာ ဇာတံ၊ တသ္မာ အနိစ္စံ ယထာပေတံ၊ ဧဝံ စိတ္တမ္ပီ”တိ ခယဝယံ ပဋ္ဌပေတွာ တသ္မိံယေဝ နိမိတ္တေ ဈာနာနိ နိဗ္ဗတ္တေတွာ ဈာနပါဒကံ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

“ပဒုမုတ္တရော နာမ ဇိနော၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟော။
ဂဏမှာ ဝူပကဋ္ဌော သော၊ ဟိမဝန္တေ ဝသီ တဒါ။

အဟမ္ပိ ဟိမဝန္တမှိ၊ ဝသာမိ အဿမေ တဒါ။
အစိရာဂတံ မဟာဝီရံ၊ ဥပေသိံ လောကနာယကံ။

ပုပ္ဖစ္ဆတ္တံ ဂဟေတွာန၊ ဥပဂစ္ဆိံ နရာသဘံ။
သမာဓိံ သမာပဇ္ဇန္တံ၊ အန္တရာယမကာသဟံ။

ဥဘော ဟတ္ထေဟိ ပဂ္ဂယှ၊ ပုပ္ဖစ္ဆတ္တံ အဒါသဟံ။
ပဋိဂ္ဂဟေသိ ဘဂဝါ၊ ပဒုမုတ္တရော မဟာမုနိ။

သဗ္ဗေ ဒေဝါ အတ္တမနာ၊ ဟိမဝန္တံ ဥပေန္တိ တေ။
သာဓုကာရံ ပဝတ္တေသုံ၊ အနုမောဒိဿတိ စက္ခုမာ။

ဣဒံ ဝတွာန တေ ဒေဝါ၊ ဥပဂစ္ဆုံ နရုတ္တမံ။
အာကာသေ ဓာရယန္တဿ၊ ပဒုမစ္ဆတ္တမုတ္တမံ။

သတပတ္တဆတ္တံ ပဂ္ဂယှ၊ အဒါသိ တာပသော မမ။
တမဟံ ကိတ္တယိဿာမိ၊ သုဏာထ မမ ဘာသတော။

ပဉ္စဝီသတိကပ္ပါနိ၊ ဒေဝရဇ္ဇံ ကရိဿတိ။
စတုတ္တိံသတိက္ခတ္တုံ စ၊ စက္ကဝတ္တီ ဘဝိဿတိ။

ယံ ယံ ယောနိံ သံသရတိ၊ ဒေဝတ္တံ အထ မာနုသံ။
အဗ္ဘောကာသေ ပတိဋ္ဌန္တံ၊ ပဒုမံ ဓာရယိဿတိ။

၁-ပရိပါကဂတတ္တာ (သီ၊ ဣ)
၂-ခု ၃-၆၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Kappasatasahassamhi, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Pakāsite pāvacane, manussattaṁ labhissati.
Manomayamhi kāyamhi, uttamo so bhavissati.

Dve bhātaro bhavissanti, ubhopi panthakavhayā.
Anubhotvā uttamatthaṁ, jotayissanti sāsanaṁ.

Sohaṁ aṭṭhārasavasso, pabbajiṁ anagāriyaṁ.
Visesāhaṁ na vindāmi, Sakyaputtassa sāsane.

Dandhā mayhaṁ gatī āsi, paribhūto pure ahuṁ.
Bhātā ca maṁ paṇāmesi, gaccha dāni sakaṁ gharaṁ.

Sohaṁ paṇāmito santo, saṁghārāmassa koṭṭhake.
Dummano tattha aṭṭhāsiṁ, sāmaññasmiṁ apekkhavā.

Bhagavā tattha āgacchi, sīsaṁ mayhaṁ parāmasi.
Bāhāya maṁ gahetvāna, saṁghārāmaṁ pavesayi.

Anukampāya me Satthā, adāsi pādapuñchaniṁ.
Evaṁ suddhaṁ adhiṭṭhehi, ekamanta'madhiṭṭhahaṁ.

Hatthehi tamahaṁ gayha, sariṁ kokanadaṁ ahaṁ.
Tattha cittaṁ vimucci me, arahattaṁ apāpuṇiṁ.

Manomayesu kāyesu, sabbattha pāramiṁ gato.
Sabbāsave pariññāya, viharāmi anāsavo.

Paṭisambhidā catasso -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattamaggenevassa Tepiṭakaṁ pañcābhiññā ca[1] āgamiṁsu. Satthā ekena ūnehi pañcahi bhikkhusatehi saddhiṁ gantvā Jīvakassa nivesane paññatte āsane nisīdi, Cūḷapanthako pana attano bhikkhāya appaṭicchitatthā eva na gato. Jīvako yāguṁ dātuṁ ārabhi, Satthā pattaṁ hatthena pidahi. "Kasmā bhante na gaṇhathā"ti vutte vihāre eko bhikkhu atthi Jīvakāti. So purisaṁ pahiṇi "gaccha bhaṇe vihāre nisinnaṁ ayyaṁ

1. Cha abhiññā ca (Aṁ 1. 169 piṭṭhe.)

ကပ္ပသတသဟဿမှိ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

ပကာသိတေ ပါဝစနေ၊ မနုဿတ္တံ လဘိဿတိ။
မနောမယမှိ ကာယမှိ၊ ဥတ္တမော သော ဘဝိဿတိ။

ဒွေ ဘာတရော ဘဝိဿန္တိ၊ ဥဘောပိ ပန္ထကဝှယာ။
အနုဘောတွာ ဥတ္တမတ္ထံ၊ ဇောတယိဿန္တိ သာသနံ။

သောဟံ အဋ္ဌာရသဝဿော၊ ပဗ္ဗဇိံ အနဂါရိယံ။
ဝိသေသာဟံ န ဝိန္ဒာမိ၊ သကျပုတ္တဿ သာသနေ။

ဒန္ဓာ မယှံ ဂတီ အာသိ၊ ပရိဘူတော ပုရေ အဟုံ။
ဘာတာ စ မံ ပဏာမေသိ၊ ဂစ္ဆ ဒါနိ သကံ ဃရံ။

သောဟံ ပဏာမိတော သန္တော၊ သံဃာရာမဿ ကောဋ္ဌကေ။
ဒုမ္မနော တတ္ထ အဋ္ဌာသိံ၊ သာမညသ္မိံ အပေက္ခဝါ။

ဘဂဝါ တတ္ထ အာဂစ္ဆိ၊ သီသံ မယှံ ပရာမသိ။
ဗာဟာယ မံ ဂဟေတွာန၊ သံဃာရာမံ ပဝေသယိ။

အနုကမ္ပာယ မေ သတ္ထာ၊ အဒါသိ ပါဒပုဉ္ဆနိံ။
ဧဝံ သုဒ္ဓံ အဓိဋ္ဌေဟိ၊ ဧကမန္တ'မဓိဋ္ဌဟံ။

ဟတ္ထေဟိ တမဟံ ဂယှ၊ သရိံ ကောကနဒံ အဟံ။
တတ္ထ စိတ္တံ ဝိမုစ္စိ မေ၊ အရဟတ္တံ အပါပုဏိံ။

မနောမယေသု ကာယေသု၊ သဗ္ဗတ္ထ ပါရမိံ ဂတော။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

ပဋိသမ္ဘိဒါ စတဿော။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တမဂ္ဂေနေဝဿ တေပိဋကံ ပဉ္စာဘိညာ စ[၁] အာဂမိံသု။ သတ္ထာ ဧကေန ဦနေဟိ ပဉ္စဟိ ဘိက္ခုသတေဟိ သဒ္ဓိံ ဂန္တွာ ဇီဝကဿ နိဝေသနေ ပညတ္တေ အာသနေ နိသီဒိ၊ စူဠပန္ထကော ပန အတ္တနော ဘိက္ခာယ အပ္ပဋိစ္ဆိတတ္တာ ဧဝ န ဂတော။ ဇီဝကော ယာဂုံ ဒါတုံ အာရဘိ၊ သတ္ထာ ပတ္တံ ဟတ္ထေန ပိဒဟိ။ “ကသ္မာ ဘန္တေ န ဂဏှထာ”တိ ဝုတ္တေ ဝိဟာရေ ဧကော ဘိက္ခု အတ္ထိ ဇီဝကာတိ။ သော ပုရိသံ ပဟိဏိ “ဂစ္ဆ ဘဏေ ဝိဟာရေ နိသိန္နံ အယျံ

၁-ဆ အဘိညာ စ (အံ ၁-၁၆၉-ပိဋ္ဌေ။)

gahetvā ehī"ti. Cūḷapanthakattheropi rūpena kiriyāya ca[1] ekampi ekena asadisaṁ bhikkhusahassaṁ nimminitvā nisīdi. So puriso vihāre bhikkhūnaṁ bahubhāvaṁ disvā gantvā Jīvakassa kathesi "imasmā bhikkhusaṁghā vihāre bhikkhusaṁgho bahutaro, pakkositabbaṁ ayyaṁ na jānāmī"ti. Jīvako Satthāraṁ paṭipucchi "konāmo bhante vihāre nisinno bhikkhū"ti. Cūḷapanthako nāma Jīvakāti. Gaccha bhaṇe "Cūḷapanthako nāma kataro"ti pucchitvā taṁ ānehīti. So vihāraṁ gantvā "Cūḷapanthako nāma kataro bhante"ti pucchi. "Ahaṁ cūḷapanthako, ahaṁ Cūḷapanthako"ti ekapahāreneva bhikkhusahassampi kathesi. So punāgantvā taṁ pavattiṁ Jīvakassa ārocesi. Jīvako paṭividdhasaccattā "iddhimā maññe ayyo"ti nayato ñatvā "gaccha bhaṇe paṭhamaṁ kathanakamayyameva 'tumhe Satthā pakkosatī'ti vatvā cīvarakaṇṇe gaṇhā"ti āha. So vihāraṁ gantvā tathā akāsi, tāvadeva nimmitabhikkhū antaradhāyiṁsu. So theraṁ gahetvā agamāsi.

Satthā tasmiṁ khaṇe yāguṁ ca khajjakādibhedañca paṭiggaṇhi. Dasabale bhattakiccaṁ katvā vihāraṁ gate dhammasabhāyaṁ kathā udapādi "aho Buddhānaṁ ānubhāvo, yatra hi nāma cattāro māse ekagāthaṁ gahetuṁ asakkontampi lahukena khaṇeneva evaṁ mahiddhikaṁ akaṁsū"ti Satthā tesaṁ bhikkhūnaṁ kathāsallāpaṁ sutvā āgantvā Buddhāsane nisajja "kiṁ vadetha bhikkhave"ti pucchitvā "imaṁ nāma bhante"ti vutte "bhikkhave Cūḷapanthakena idāni mayhaṁ ovāde ṭhatvā lokuttaradāyajjaṁ laddhaṁ, pubbe pana lokiyadāyajjan"ti vatvā tehi yācito Cūḷaseṭṭhijātakaṁ[2] kathesi. Aparabhāge taṁ Satthā ariyagaṇaparivuto dhammāsane nisinno manomayaṁ kāyaṁ abhinimminantānaṁ bhikkhūnaṁ cetovivaṭṭakusalānañca aggaṭṭhāne ṭhapesi. So aparena samayena bhikkhūhi "tathā dandhadhātukena kathaṁ tayā saccāni paṭividdhānī"ti puṭṭho bhātu paṇāmanato paṭṭhāya attano paṭipattiṁ pakāsento—

557. "Dandhā mayhaṁ gatī āsi, paribhūto pure ahaṁ.
Bhātā ca maṁ paṇāmesi, gaccha dāni tuvaṁ gharaṁ.

1. Cūḷapanthakatthero virūpakiriyāya (I)
2. Khu 5. 2 piṭṭhe.

ဂဟေတွာ ဧဟီ''တိ။ စူဠပန္ထကတ္ထေရောပိ ရူပေန ကိရိယာယ စ[၁] ဧကမ္ပိ ဧကေန အသဒိသံ ဘိက္ခုသဟဿံ နိမ္မိနိတွာ နိသီဒိ။ သော ပုရိသော ဝိဟာရေ ဘိက္ခူနံ ဗဟုဘာဝံ ဒိသွာ ဂန္တွာ ဇီဝကဿ ကထေသိ "ဣမသ္မာ ဘိက္ခုသံဃာ ဝိဟာရေ ဘိက္ခုသံဃော ဗဟုတရော၊ ပက္ကောသိတဗ္ဗံ အယျံ န ဇာနာမီ''တိ။ ဇီဝကော သတ္ထာရံ ပဋိပုစ္ဆိ "ကောနာမော ဘန္တေ ဝိဟာရေ နိသိန္နော ဘိက္ခူ''တိ။ စူဠပန္ထကော နာမ ဇီဝကာတိ။ ဂစ္ဆ ဘဏေ "စူဠပန္ထကော နာမ ကတရော''တိ ပုစ္ဆိတွာ တံ အာနေဟီတိ။ သော ဝိဟာရံ ဂန္တွာ "စူဠပန္ထကော နာမ ကတရော ဘန္တေ''တိ ပုစ္ဆိ။ "အဟံ စူဠပန္ထကော, အဟံ စူဠပန္ထကော''တိ ဧကပဟာရေနေဝ ဘိက္ခုသဟဿမ္ပိ ကထေသိ။ သော ပုနာဂန္တွာ တံ ပဝတ္တိံ ဇီဝကဿ အာရောစေသိ။ ဇီဝကော ပဋိဝိဒ္ဓသစ္စတ္တာ "ဣဒ္ဓိမာ မညေ အယျော''တိ နယတော ဉတွာ "ဂစ္ဆ ဘဏေ ပဌမံ ကထနကမယျမေဝ 'တုမှေ သတ္ထာ ပက္ကောသတီ'တိ ဝတွာ စီဝရကဏ္ဏေ ဂဏှာ''တိ အာဟ။ သော ဝိဟာရံ ဂန္တွာ တထာ အကာသိ၊ တာဝဒေဝ နိမ္မိတဘိက္ခူ အန္တရဓာယိံသု။ သော ထေရံ ဂဟေတွာ အဂမာသိ။

သတ္ထာ တသ္မိံ ခဏေ ယာဂုံ စ ခဇ္ဇကာဒိဘေဒဉ္စ ပဋိဂ္ဂဏှိ။ ဒသဗလေ ဘတ္တကိစ္စံ ကတွာ ဝိဟာရံ ဂတေ ဓမ္မသဘာယံ ကထာ ဥဒပါဒိ "အဟော ဗုဒ္ဓါနံ အာနုဘာဝေါ၊ ယတြ ဟိ နာမ စတ္တာရော မာသေ ဧကဂါထံ ဂဟေတုံ အသက္ကောန္တမ္ပိ လဟုကေန ခဏေနေဝ ဧဝံ မဟိဒ္ဓိကံ အကံသူ''တိ သတ္ထာ တေသံ ဘိက္ခူနံ ကထာသလ္လာပံ သုတွာ အာဂန္တွာ ဗုဒ္ဓါသနေ နိသဇ္ဇ "ကိံ ဝဒေထ ဘိက္ခဝေ''တိ ပုစ္ဆိတွာ "ဣမံ နာမ ဘန္တေ''တိ ဝုတ္တေ "ဘိက္ခဝေ စူဠပန္ထကေန ဣဒါနိ မယှံ ဩဝါဒေ ဌတွာ လောကုတ္တရဒါယဇ္ဇံ လဒ္ဓံ၊ ပုဗ္ဗေ ပန လောကိယဒါယဇ္ဇ''န္တိ ဝတွာ တေဟိ ယာစိတော စူဠသေဋ္ဌိဇာတကံ[၂] ကထေသိ။ အပရဘာဂေ တံ သတ္ထာ အရိယဂဏပရိဝုတော ဓမ္မာသနေ နိသိန္နော မနောမယံ ကာယံ အဘိနိမ္မိနန္တာနံ ဘိက္ခူနံ စေတောဝိဝဋ္ဋကုသလာနဉ္စ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။ သော အပရေန သမယေန ဘိက္ခူဟိ "တထာ ဒန္ဓဓာတုကေန ကထံ တယာ သစ္စာနိ ပဋိဝိဒ္ဓါနီ''တိ ပုဋ္ဌော ဘာတု ပဏာမနတော ပဋ္ဌာယ အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပကာသေန္တော—

၅၅၇။ "ဒန္ဓာ မယှံ ဂတီ အာသိ၊ ပရိဘူတော ပုရေ အဟံ။
ဘာတာ စ မံ ပဏာမေသိ၊ ဂစ္ဆ ဒါနိ တုဝံ ဃရံ။

၁-စူဠပန္ထကတ္ထေရော ဝိရူပကိရိယာယ (ဣ)
၂-ခု ၅-၂-ပိဋ္ဌေ။

558. Sohaṁ paṇāmito santo,
Saṁghārāmassa koṭṭhake.
Dummano tattha aṭṭhāsiṁ, sāsanasmiṁ apekkhavā.

559. Bhagavā tattha āgacchi, sīsaṁ mayhaṁ parāmasi.
Bāhāya maṁ gahetvāna, saṁghārāmaṁ pavesayi.

560. Anukampāya me Satthā, pādāsi pādapuñchaniṁ.
Etaṁ suddhaṁ adhiṭṭhehi, ekamantaṁ svadhiṭṭhitaṁ.

561. Tassāhaṁ vacanaṁ sutvā, vihāsiṁ sāsane rato.
Samādhiṁ paṭipādesiṁ, uttamatthassa pattiyā.

562. Pubbenivāsaṁ jānāmi, dibbacakkhu visodhitaṁ.
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanaṁ.

563. Sahassakkhattumattānaṁ, nimminitvāna panthako.
Nisīda'mbavane ramme, yāva kālappavedanā.

564. Tato me Satthā pāhesi, dūtaṁ kālappavedakaṁ.
Paveditamhi kālamhi, vehāsādupasaṅkamiṁ.

565. Vanditvā Satthuno pāde, ekamantaṁ nisīdahaṁ.
Nisinnaṁ maṁ viditvāna, atha Satthā paṭiggahi.

566. Āyāgo sabbalokassa, āhutīnaṁ paṭiggaho.
Puññakkhettaṁ manussānaṁ, paṭiggaṇhittha dakkhiṇan"ti—

imā gāthā abhāsi.

Tattha **dandhā**ti mandā, catuppadikaṁ gāthaṁ catūhi māsehi gahetuṁ asamatthabhāvena dubbalā. **Gatī**ti ñāṇagati. **Āsī**ti ahosi. **Paribhūto**ti tato eva "muṭṭhassati asampajāno"ti hīḷito. **Pure**ti pubbe puthujjanakāle. **Bhātā cā**ti samuccayattho ca-saddo, na kevalaṁ paribhūtova, atha kho bhātāpi maṁ **paṇāmesi** "Panthaka tvaṁ duppañño ahetuko maññe, tasmā pabbajitakiccaṁ matthakaṁ pāpetuṁ

၅၅၈။ သောဟံ ပဏာမိတော သန္တော၊
သံဃာရာမဿ ကောဋ္ဌကေ။
ဒုမ္မနော တတ္ထ အဋ္ဌာသိံ၊ သာသနသ္မိံ အပေက္ခဝါ။

၅၅၉။ ဘဂဝါ တတ္ထ အာဂစ္ဆိ၊ သီသံ မယှံ ပရာမသိ။
ဗာဟာယ မံ ဂဟေတွာန၊ သံဃာရာမံ ပဝေသယိ။

၅၆၀။ အနုကမ္ပာယ မေ သတ္ထာ၊ ပါဒါသိ ပါဒပုဉ္ဆနိံ။
ဧတံ သုဒ္ဓံ အဓိဋ္ဌေဟိ၊ ဧကမန္တံ သွဓိဋ္ဌိတံ။

၅၆၁။ တဿာဟံ ဝစနံ သုတွာ၊ ဝိဟာသိံ သာသနေ ရတော။
သမာဓိံ ပဋိပါဒေသိံ၊ ဥတ္တမတ္ထဿ ပတ္တိယာ။

၅၆၂။ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ ဇာနာမိ၊ ဒိဗ္ဗစက္ခု ဝိသောဓိတံ။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ။

၅၆၃။ သဟဿက္ခတ္တုမတ္တာနံ၊ နိမ္မိနိတွာန ပန္ထကော။
နိသီဒ’မ္ဗဝနေ ရမ္မေ၊ ယာဝ ကာလပ္ပဝေဒနာ။

၅၆၄။ တတော မေ သတ္ထာ ပါဟေသိ၊ ဒူတံ ကာလပ္ပဝေဒကံ။
ပဝေဒိတမှိ ကာလမှိ၊ ဝေဟာသာဒုပသင်္ကမိံ။

၅၆၅။ ဝန္ဒိတွာ သတ္ထုနော ပါဒေ၊ ဧကမန္တံ နိသီဒဟံ။
နိသိန္နံ မံ ဝိဒိတွာန၊ အထ သတ္ထာ ပဋိဂ္ဂဟိ။

၅၆၆။ အာယာဂေါ သဗ္ဗလောကဿ၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟော။
ပုညက္ခေတ္တံ မနုဿာနံ၊ ပဋိဂ္ဂဏှိတ္ထ ဒက္ခိဏ”န္တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဒန္ဓာ**တိ မန္ဒာ၊ စတုပ္ပဒိကံ ဂါထံ စတူဟိ မာသေဟိ ဂဟေတုံ အသမတ္ထဘာဝေန ဒုဗ္ဗလာ။ **ဂတီ**တိ ဉာဏဂတိ။ **အာသီ**တိ အဟောသိ။ **ပရိဘူတော**တိ တတော ဧဝ “မုဋ္ဌဿတိ အသမ္ပဇာနော”တိ ဟီဠိတော။ **ပုရေ**တိ ပုဗ္ဗေ ပုထုဇ္ဇနကာလေ။ **ဘာတာ စာ**တိ သမုစ္စယတ္ထော စ-သဒ္ဒေါ၊ န ကေဝလံ ပရိဘူတောဝ၊ အထ ခေါ ဘာတာပိ မံ **ပဏာမေသိ** “ပန္ထက တွံ ဒုပ္ပညော အဟေတုကော မညေ၊ တသ္မာ ပဗ္ဗဇိတကိစ္စံ မတ္ထကံ ပါပေတုံ

asamattho, na imassa sāsanassa anucchaviko, gaccha dāni tuyhaṁ ayyakagharan”ti nikkaḍḍhesi. **Bhātāti** bhātarā.

Koṭṭhaketi dvārakoṭṭhakasamīpe. **Dummanoti** domanassito. **Sāsanasmiṁ apekkhavāti** Sammāsambuddhassa sāsane sāpekkho avibbhamitukāmo.

Bhagavā tattha āgacchīti mahākaruṇāsañcoditamānaso maṁ anuggaṇhanto Bhagavā yatthāhaṁ ṭhito, tattha āgacchi. Āgantvā ca “Panthaka ahaṁ te Satthā, na Mahāpanthako, maṁ uddissa tava pabbajjā”ti samassāsento **sīsaṁ mayhaṁ parāmasi** jālābandhanamudutalunapīṇavarāyataṅgulisamupasobhitena vikasitapadumasassirīkena cakkaṅkitena hatthatalena “idāniyeva mama putto bhavissatī”ti dīpento mayhaṁ sīsaṁ parāmasi. **Bāhāya maṁ gahetvānāti** “kasmā tvaṁ idha tiṭṭhasī”ti candanagandhagandhinā[1] attano hatthena maṁ bhuje gahetvā antosaṁghārāmaṁ pavesesi. **Pādāsi pādapuñchaninti** pādapuñchaniṁ katvā pādāsi “rajoharaṇanti manasi karohī”ti adāsīti attho. “Adāsī”ti “pādapuñchanin”ti ca paṭhanti. Keci pana “**pādapuñchaninti** pādapuñchanacoḷakkhaṇḍaṁ pādāsī”ti vadanti. Tadayuttaṁ iddhiyā abhisaṅkharitvā coḷakkhaṇḍassa dinnattā. **Etaṁ suddhaṁ adhiṭṭhehi, ekamantaṁ svadhiṭṭhitanti** etaṁ suddhaṁ coḷakkhaṇḍaṁ “rajoharaṇaṁ, rajoharaṇan”ti manasikārena svadhiṭṭhitaṁ katvā ekamantaṁ ekamante vivitte gandhakuṭipamukhe nisinno adhiṭṭhehi[2] tathā cittaṁ samāhitaṁ katvā pavattehi.

Tassāhaṁ vacanaṁ sutvāti tassa Bhagavato vacanaṁ ovādaṁ ahaṁ sutvā tasmiṁ **sāsane** ovāde **rato** abhirato hutvā **vihāsiṁ** yathānusiṭṭhaṁ paṭipajjiṁ. Paṭipajjanto ca **samādhiṁ paṭipādesiṁ, uttamatthassa pattiyāti**[3] uttamattho nāma arahattaṁ, tassa adhigamāya kasiṇaparikammavasena rūpajjhānāni nibbattetvā jhānapādakaṁ vipassanaṁ paṭṭhapetvā maggapaṭipāṭiyā aggamaggasamādhiṁ sampādesinti attho. Ettha hi samādhīti upacārasamādhito paṭṭhāya yāva catutthamaggasamādhi, tāva samādhisāmaññena gahito, aggaphalasamādhi pana uttamatthaggahaṇena, sātisayaṁ cevāyaṁ samādhikusalo, tasmā “samādhiṁ paṭipādesin”ti āha.

---

1. Candanagandhagandhitaṁ (Sī) 2. Adhiṭṭhehīti (Sī, I) 3. Pattiyā (Sī, I, Ka)

အသမတ္ထော၊ န ဣမဿ သာသနဿ အနုစ္ဆဝိကော၊ ဂစ္ဆ ဒါနိ တုယှံ အယျကဃရ”န္တိ နိက္ကဍ္ဎေသိ။ **ဘာတာ**တိ ဘာတရာ။

ကောဋ္ဌကေတိ ဒွါရကောဋ္ဌကသမီပေ။ **ဒုမ္မနော**တိ ဒေါမနဿိတော။ **သာသနသ္မိံ အပေက္ခဝါ**တိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သာသနေ သာပေက္ခော အဝိဗ္ဘမိတုကာမော။

ဘဂဝါ တတ္ထ အာဂစ္ဆီတိ မဟာကရုဏာသဉ္စောဒိတမာနသော မံ အနုဂ္ဂဏှန္တော ဘဂဝါ ယတ္ထာဟံ ဌိတော၊ တတ္ထ အာဂစ္ဆိ။ အာဂန္တွာ စ “ပန္ထက အဟံ တေ သတ္ထာ၊ န မဟာပန္ထကော၊ မံ ဥဒ္ဒိဿ တဝ ပဗ္ဗဇ္ဇာ”တိ သမဿာသေန္တော **သီသံ မယှံ ပရာမသိ** ဇာလာဗန္ဓနမုဒုတလုနပီဏဝရာယတင်္ဂုလိသမုပသောဘိတေန ဝိကသိတပဒုမသဿိရီကေန စက္ကင်္ကိတေန ဟတ္ထတလေန “ဣဒါနိယေဝ မမ ပုတ္တော ဘဝိဿတီ”တိ ဒီပေန္တော မယှံ သီသံ ပရာမသိ။ **ဗာဟာယ မံ ဂဟေတွာနာ**တိ “ကသ္မာ တွံ ဣဓ တိဋ္ဌသီ”တိ စန္ဒနဂန္ဓဂန္ဓိနာ[1] အတ္တနော ဟတ္ထေန မံ ဘုဇေ ဂဟေတွာ အန္တောသံဃာရာမံ ပဝေသေသိ။ **ပါဒါသိ ပါဒပုဉ္ဆနိ**န္တိ ပါဒပုဉ္ဆနိံ ကတွာ ပါဒါသိ “ရဇောဟရဏန္တိ မနသိ ကရောဟီ”တိ အဒါသီတိ အတ္ထော။ “အဒါသီ”တိ “ပါဒပုဉ္ဆနိ”န္တိ စ ပဌန္တိ။ ကေစိ ပန “**ပါဒပုဉ္ဆနိ**န္တိ ပါဒပုဉ္ဆနစောဠက္ခဏ္ဍံ ပါဒါသီ”တိ ဝဒန္တိ။ တဒယုတ္တံ ဣဒ္ဓိယာ အဘိသင်္ခရိတွာ စောဠက္ခဏ္ဍဿ ဒိန္နတ္တာ။ **ဧတံ သုဒ္ဓံ အဓိဋ္ဌေဟိ၊ ဧကမန္တံ သွာဓိဋ္ဌိတ**န္တိ ဧတံ သုဒ္ဓံ စောဠက္ခဏ္ဍံ “ရဇောဟရဏံ, ရဇောဟရဏ”န္တိ မနသိကာရေန သွာဓိဋ္ဌိတံ ကတွာ ဧကမန္တံ ဧကမန္တေ ဝိဝိတ္တေ ဂန္ဓကုဋိပမုခေ နိသိန္နော အဓိဋ္ဌေဟိ[2] တထာ စိတ္တံ သမာဟိတံ ကတွာ ပဝတ္တေဟိ။

တဿာဟံ ဝစနံ သုတွာတိ တဿ ဘဂဝတော ဝစနံ ဩဝါဒံ အဟံ သုတွာ တသ္မိံ **သာသနေ** ဩဝါဒေ **ရတော** အဘိရတော ဟုတွာ **ဝိဟာသိံ** ယထာနုသိဋ္ဌံ ပဋိပဇ္ဇိံ။ ပဋိပဇ္ဇန္တော စ **သမာဓိံ ပဋိပါဒေသိံ၊ ဥတ္တမတ္ထဿ ပတ္တိယာ**တိ[3] ဥတ္တမတ္ထော နာမ အရဟတ္တံ၊ တဿ အဓိဂမာယ ကသိဏပရိကမ္မဝသေန ရူပဇ္ဈာနာနိ နိဗ္ဗတ္တေတွာ ဈာနပါဒကံ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ အဂ္ဂမဂ္ဂသမာဓိံ သမ္ပာဒေသိန္တိ အတ္ထော။ ဧတ္ထ ဟိ သမာဓီတိ ဥပစာရသမာဓိတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ စတုတ္ထမဂ္ဂသမာဓိ၊ တာဝ သမာဓိသာမညေန ဂဟိတော၊ အဂ္ဂဖလသမာဓိ ပန ဥတ္တမတ္ထဂ္ဂဟဏေန၊ သာတိသယံ စေဝါယံ သမာဓိကုသလော၊ တသ္မာ “သမာဓိံ ပဋိပါဒေသိ”န္တိ အာဟ။

၁-စန္ဒနဂန္ဓဂန္ဓိတံ (သီ) ၂-အဓိဋ္ဌေဟီတိ (သီ၊ ဣ) ၃-ပတ္တိယာ (သီ၊ ဣ၊ က)

Samādhikusalatāya hi ayamāyasmā cetovivaṭṭakusalo nāma jāto, Mahāpanthakatthero pana vipassanākusalatāya saññāvivaṭṭakusalo nāma. Eko cettha samādhilakkhaṇe cheko, eko vipassanālakkhaṇe, eko samādhigāḷho, eko vipassanāgāḷho, eko aṅgasaṁkhitte cheko, eko ārammaṇasaṁkhitte, eko aṅgavavatthāne, eko ārammaṇavavatthāneti vaṇṇenti. Apica Cūḷapanthakatthero sātisayaṁ catunnaṁ rūpāvacarajjhānānaṁ lābhitāya cetovivaṭṭakusalo vutto, Mahāpanthakatthero sātisayaṁ catunnaṁ arūpāvacarajjhānānaṁ lābhitāya saññāvivaṭṭakusalo. Paṭhamo vā rūpāvacarajjhānalābhī hutvā jhānaṅgehi vuṭṭhāya arahattaṁ pattoti cetovivaṭṭakusalo, itaro arūpāvacarajjhānalābhī hutvā jhānaṅgehi vuṭṭhāya arahattaṁ pattoti saññāvivaṭṭakusalo. Manomayaṁ pana kāyaṁ nibbattento aññe tayo vā cattāro vā nibbattenti, na bahuke, ekasadiseyeva ca katvā nibbattenti, ekavidhameva kammaṁ kurumāne. Ayaṁ pana thero ekāvajjanena samaṇasahassaṁ māpesi, dvepi na kāyena ekasadise akāsi, na ekavidhaṁ[1] kammaṁ kurumāne. Tasmā manomayaṁ kāyaṁ abhinimminantānaṁ aggo nāma jāto.

Idāni attano adhigatavisesaṁ dassetuṁ **"pubbenivāsaṁ jānāmī"**ti-ādimāha. Kāmañcāyaṁ thero chaḷabhiñño, yā pana abhiññā āsavakkhayañāṇādhigamassa bahūpakārā, taṁ dassanatthaṁ **"pubbenivāsaṁ jānāmi, dibbacakkhu visodhitan"**ti vatvā **"tisso vijjā anuppattā"**ti vuttaṁ. Pubbenivāsayathākammupaga-anāgataṁsañāṇāni hi vipassanācārassa bahūpakārāni, na tathā itarañāṇāni.

Sahassakkhattunti sahassaṁ. "Sahassavāran"ti keci vadanti. Ekāvajjanena[2] pana thero sahasse manomaye kāye nimmini, na vārena. Te ca kho aññamaññamasadise[3] vividhañca kammaṁ karonte. Kiṁ pana sāvakānampi evarūpaṁ iddhinimmānaṁ sambhavatīti? Na sambhavati sabbesaṁ, abhinīhārasampattiyā pana ayameva thero evamakāsi, tathā hesa iminā aṅgena etadagge ṭhapito. **Panthako nisīdī**ti attānameva paraṁ viya vadati. **Ambavane**ti ambavane

1. Ekasadisaṁ (Ka) 2. Sahassadhā sahassavāranti ekāvajjaneneva (Sī, I)
3. Aññamaññaṁ visadisaṁ (Sī, I)

သမာဓိကုသလတာယ ဟိ အယမာယသ္မာ စေတောဝိဝဋ္ဋကုသလော နာမ ဇာတော၊ မဟာပန္ထကတ္ထေရော ပန ဝိပဿနာကုသလတာယ သညာဝိဝဋ္ဋကုသလော နာမ။ ဧကော စေတ္ထ သမာဓိလက္ခဏေ ဆေကော၊ ဧကော ဝိပဿနာလက္ခဏေ၊ ဧကော သမာဓိဂါဠှော၊ ဧကော ဝိပဿနာဂါဠှော၊ ဧကော အင်္ဂသံခိတ္တေ ဆေကော၊ ဧကော အာရမ္မဏသံခိတ္တေ၊ ဧကော အင်္ဂဝဝတ္ထာနေ၊ ဧကော အာရမ္မဏဝဝတ္ထာနေတိ ဝဏ္ဏေန္တိ။ အပိစ စူဠပန္ထကတ္ထေရော သာတိသယံ စတုန္နံ ရူပါဝစရဇ္ဈာနာနံ လာဘိတာယ စေတောဝိဝဋ္ဋကုသလော ဝုတ္တော၊ မဟာပန္ထကတ္ထေရော သာတိသယံ စတုန္နံ အရူပါဝစရဇ္ဈာနာနံ လာဘိတာယ သညာဝိဝဋ္ဋကုသလော။ ပဌမော ဝါ ရူပါဝစရဇ္ဈာနလာဘီ ဟုတွာ ဈာနင်္ဂေဟိ ဝုဋ္ဌာယ အရဟတ္တံ ပတ္တောတိ စေတောဝိဝဋ္ဋကုသလော၊ ဣတရော အရူပါဝစရဇ္ဈာနလာဘီ ဟုတွာ ဈာနင်္ဂေဟိ ဝုဋ္ဌာယ အရဟတ္တံ ပတ္တောတိ သညာဝိဝဋ္ဋကုသလော။ မနောမယံ ပန ကာယံ နိဗ္ဗတ္တေန္တော အညေ တယော ဝါ စတ္တာရော ဝါ နိဗ္ဗတ္တေန္တိ၊ န ဗဟုကေ၊ ဧကသဒိသေယေဝ စ ကတွာ နိဗ္ဗတ္တေန္တိ၊ ဧကဝိဓမေဝ ကမ္မံ ကုရုမာနေ။ အယံ ပန ထေရော ဧကာဝဇ္ဇနေန သမဏသဟဿံ မာပေသိ၊ ဒွေပိ န ကာယေန ဧကသဒိသေ အကာသိ၊ န ဧကဝိဓံ[၁] ကမ္မံ ကုရုမာနေ။ တသ္မာ မနောမယံ ကာယံ အဘိနိမ္မိနန္တာနံ အဂ္ဂေါ နာမ ဇာတော။

ဣဒါနိ အတ္တနော အဓိဂတဝိသေသံ ဒဿေတုံ **"ပုဗ္ဗေနိဝါသံ ဇာနာမီ"**တိအာဒိမာဟ။ ကာမဉ္စာယံ ထေရော ဆဠဘိညော၊ ယာ ပန အဘိညာ အာသဝက္ခယဉာဏာဓိဂမဿ ဗဟူပကာရာ၊ တံ ဒဿနတ္ထံ **"ပုဗ္ဗေနိဝါသံ ဇာနာမိ၊ ဒိဗ္ဗစက္ခု ဝိသောဓိတ"**န္တိ ဝတွာ **"တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ"**တိ ဝုတ္တံ။ ပုဗ္ဗေနိဝါသယထာကမ္မုပဂအနာဂတံသဉာဏာနိ ဟိ ဝိပဿနာစာရဿ ဗဟူပကာရာနိ၊ န တထာ ဣတရဉာဏာနိ။

သဟဿက္ခတ္တုန္တိ သဟဿံ။ "သဟဿဝါရ"န္တိ ကေစိ ဝဒန္တိ။ ဧကာဝဇ္ဇနေန[၂] ပန ထေရော သဟဿေ မနောမယေ ကာယေ နိမ္မိနိ၊ န ဝါရေန။ တေ စ ခေါ အညမညမသဒိသေ[၃] ဝိဝိဓဉ္စ ကမ္မံ ကရောန္တေ။ ကိံ ပန သာဝကာနမ္ပိ ဧဝရူပံ ဣဒ္ဓိနိမ္မာနံ သမ္ဘဝတီတိ? န သမ္ဘဝတိ သဗ္ဗေသံ၊ အဘိနီဟာရသမ္ပတ္တိယာ ပန အယမေဝ ထေရော ဧဝမကာသိ၊ တထာ ဟေသ ဣမိနာ အင်္ဂေန ဧတဒဂ္ဂေ ဌပိတော။ **ပန္ထကော နိသီဒီ**တိ အတ္တာနမေဝ ပရံ ဝိယ ဝဒတိ။ **အမ္ဗဝနေ**တိ အမ္ဗဝနေ

၁-ဧကသဒိသံ (က) ၂-သဟဿဓာ သဟဿဝါရန္တိ ဧကာဝဇ္ဇနေနေဝ (သီ၊ ဣ)
၃-အညမညံ ဝိသဒိသံ (သီ၊ ဣ)

Jīvakena katavihāre. **Vehāsādupasaṅkaminti vehāsā**ti karaṇe nissakkavacanaṁ, vehāsenāti attho, **da**-kāro padasandhikaro. **Athā**ti mama nisajjāya pacchā. **Paṭiggahī**ti dakkhiṇodakaṁ paṭiggaṇhi. **Āyāgo sabbalokassā**ti sabbassa sadevakassa lokassa aggadakkhineyyatāya deyyadhammaṁ ānetvā yajitabbaṭṭhānabhūto. **Āhutīnaṁ paṭiggaho**ti mahāphalabhāvakaraṇena dakkhiṇāhutīnaṁ paṭiggaṇhako. **Paṭiggaṇhittha dakkhiṇan**ti Jīvakena upanītaṁ yāgukhajjādibhedaṁ dakkhiṇaṁ paṭiggahesi.

Atha kho Bhagavā katabhattakicco āyasmantaṁ Cūḷapanthakaṁ āṇāpesi "anumodanaṁ karohī"ti. So Sineruṁ gahetvā mahāsamuddaṁ manthento viya pabhinnapaṭisambhidāppattatāya Tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ saṅkhobhento Satthu ajjhāsayaṁ gaṇhanto anumodanaṁ akāsi. Tathā upanissayasampannopi cāyamāyasmā tathārūpāya kammapilotikāya paribādhito[1] catuppadikaṁ gāthaṁ catūhipi māsehi gahetuṁ nāsakkhi. Taṁ panassa upanissayasampattiṁ oloketvā Satthā pubbacariyānurūpaṁ yonisomanasikāre niyojesi. Tathā hi Bhagavā tadā Jīvakassa nivesane nisinno eva "Cūḷapanthakassa cittaṁ samāhitaṁ, vīthipaṭipannā vipassanā"ti ñatvā yathānisinnova attānaṁ dassetvā "Panthaka yadipāyaṁ pilotikā saṁkiliṭṭhā rajānukiṇṇā, ito pana añño eva ariyassa vinaye saṁkileso rajo cāti dassento—

"Rāgo rajo na ca pana reṇu vuccati,
Rāgassetaṁ adhivacanaṁ rajoti.
Etaṁ rajaṁ vippajahitvā bhikkhavo,
Viharanti te vītarajassa sāsane.

Doso rajo -pa- sāsane.

Moho rajo -pa- vītarajassa sāsane"ti—

Imā tisso obhāsagāthā abhāsi. Gāthāpariyosāne Cūḷapanthako abhiññāpaṭisambhidāparivāraṁ arahattaṁ pāpuṇīti.

Cūḷapanthakattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Paripanthito (Sī, I)

ဇီဝကေန ကတဝိဟာရေ။ **ဝေဟာသာဒုပသင်္ကမိန္တိ ဝေဟာသာ**တိ ကရဏေ နိဿက္ကဝစနံ၊ ဝေဟာသေနာတိ အတ္ထော၊ **ဒ**-ကာရော ပဒသန္ဓိကရော။ **အထာ**တိ မမ နိသဇ္ဇာယ ပစ္ဆာ။ **ပဋိဂ္ဂဟီ**တိ ဒက္ခိဏောဒကံ ပဋိဂ္ဂဏှိ။ **အာယာဂေါ သဗ္ဗလောကဿာ**တိ သဗ္ဗဿ သဒေဝကဿ လောကဿ အဂ္ဂဒက္ခိဏေယျတာယ ဒေယျဓမ္မံ အာနေတွာ ယဇိတဗ္ဗဋ္ဌာနဘူတော။ **အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟော**တိ မဟာဖလဘာဝကရဏေန ဒက္ခိဏာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဏှကော။ **ပဋိဂ္ဂဏှိတ္ထ ဒက္ခိဏန္တိ** ဇီဝကေန ဥပနီတံ ယာဂုခဇ္ဇာဒိဘေဒံ ဒက္ခိဏံ ပဋိဂ္ဂဟေသိ။

အထ ခေါ ဘဂဝါ ကတဘတ္တကိစ္စော အာယသ္မန္တံ စူဠပန္ထကံ အာဏာပေသိ "အနုမောဒနံ ကရောဟီ"တိ။ သော သိနေရုံ ဂဟေတွာ မဟာသမုဒ္ဒံ မန္ထေန္တော ဝိယ ပဘိန္နပဋိသမ္ဘိဒါပ္ပတ္တတာယ တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ သင်္ခေါဘေန္တော သတ္ထု အဇ္ဈာသယံ ဂဏှန္တော အနုမောဒနံ အကာသိ။ တထာ ဥပနိဿယသမ္ပန္နောပိ စာယမာယသ္မာ တထာရူပါယ ကမ္မပိလောတိကာယ ပရိဗာဓိတော[1] စတုပ္ပဒိကံ ဂါထံ စတူဟိပိ မာသေဟိ ဂဟေတုံ နာသက္ခိ။ တံ ပနဿ ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိံ ဩလောကေတွာ သတ္ထာ ပုဗ္ဗစရိယာနုရူပံ ယောနိသောမနသိကာရေ နိယောဇေသိ။ တထာ ဟိ ဘဂဝါ တဒါ ဇီဝကဿ နိဝေသနေ နိသိန္နော ဧဝ "စူဠပန္ထကဿ စိတ္တံ သမာဟိတံ၊ ဝီထိပဋိပန္နာ ဝိပဿနာ"တိ ဉတွာ ယထာနိသိန္နောဝ အတ္တာနံ ဒဿေတွာ "ပန္ထက ယဒိပါယံ ပိလောတိကာ သံကိလိဋ္ဌာ ရဇာနုကိဏ္ဏာ၊ ဣတော ပန အညော ဧဝ အရိယဿ ဝိနယေ သံကိလေသော ရဇော စာတိ ဒဿေန္တော—

"ရာဂေါ ရဇော န စ ပန ရေဏု ဝုစ္စတိ၊
ရာဂဿေတံ အဓိဝစနံ ရဇောတိ။
ဧတံ ရဇံ ဝိပ္ပဇဟိတွာ ဘိက္ခဝေါ၊
ဝိဟရန္တိ တေ ဝီတရဇဿ သာသနေ။

ဒေါသော ရဇော။ပ။ သာသနေ။

မောဟော ရဇော။ပ။ ဝီတရဇဿ သာသနေ"တိ—

ဣမာ တိဿော ဩဘာသဂါထာ အဘာသိ။ ဂါထာပရိယောသာနေ စူဠပန္ထကော အဘိညာပဋိသမ္ဘိဒါပရိဝါရံ အရဟတ္တံ ပါပုဏီတိ။

စူဠပန္ထကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ပရိပန္ထိတော (သီ၊ ဣ)

5. Kappattheragāthāvaṇṇanā

Nānākulamalasampuṇṇoti-ādikā āyasmato Kappattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Siddhatthassa Bhagavato kāle vibhavasampanne kule nibbattitvā pitu accayena viññutaṁ patto nānāvirāgavaṇṇavicittehi vatthehi anekavidhehi ābharaṇehi nānāvidhehi maṇiratanehi bahuvidhehi pupphadāmamālādīhi ca kapparukkhaṁ nāma alaṅkaritvā tena Satthu thūpaṁ pūjesi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Magadharaṭṭhe Maṇḍalikarājakule nibbattitvā pitu accayena rajje patiṭṭhito kāmesu ativiya ratto giddho hutvā viharati. Taṁ Satthā mahākaruṇāsamāpattito vuṭṭhāya lokaṁ volokento ñāṇajāle paññāyamānaṁ disvā "kiṁ nu kho bhavissatī"ti āvajjento "esa mama santike asubhakathaṁ sutvā kāmesu virattacitto hutvā pabbajitvā arahattaṁ pāpuṇissatī"ti ñatvā ākāsena tattha gantvā—

567. "Nānākulamalasampuṇṇo, mahā-ukkārasambhavo.
Candanikaṁva paripakkaṁ, mahāgaṇḍo mahāvaṇo.

568. Pubbaruhirasampuṇṇo, gūthakūpena gāḷhito.
Āpopaggharaṇo kāyo, sadā sandati pūtikaṁ.

569. Saṭṭhikaṇḍarasambandho, maṁsalepanalepito.
Cammakañcukasannaddho, pūtikāyo niratthako.

570. Aṭṭhisaṅghātaghaṭito, nhārusuttanibandhano.
Nekesaṁ saṁgatībhāvā, kappeti iriyāpathaṁ.

571. Dhuvappayāto maraṇāya, maccurājassa santike.
Idheva chaḍḍayitvāna, yenakāmaṅgamo naro.

572. Avijjāya nivuto kāyo, catuganthena ganthito.
Oghasaṁsīdano kāyo, anusayājālamotthato.

573. Pañcanīvaraṇe yutto, vitakkena samappito.
Taṇhāmūlenānugato, mohacchādanachādito.

၅-ကပ္ပတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

နာနာကုလမလသမ္ပုဏ္ဏောတိအာဒိကာ အာယသ္မတော ကပ္ပတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော သိဒ္ဓတ္ထဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဝိဘဝသမ္ပန္နေ ကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ပိတု အစ္စယေန ဝိညုတံ ပတ္တော နာနာဝိရာဂဝဏ္ဏဝိစိတ္တေဟိ ဝတ္ထေဟိ အနေကဝိဓေဟိ အာဘရဏေဟိ နာနာဝိဓေဟိ မဏိရတနေဟိ ဗဟုဝိဓေဟိ ပုပ္ဖဒါမမာလာဒီဟိ စ ကပ္ပရုက္ခံ နာမ အလင်္ကရိတွာ တေန သတ္ထု ထူပံ ပူဇေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ မဂဓရဋ္ဌေ မဏ္ဍလိကရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ပိတု အစ္စယေန ရဇ္ဇေ ပတိဋ္ဌိတော ကာမေသု အတိဝိယ ရတ္တော ဂိဒ္ဓေါ ဟုတွာ ဝိဟရတိ။ တံ သတ္ထာ မဟာကရုဏာသမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ လောကံ ဝေါလောကေန္တော ဉာဏဇာလေ ပညာယမာနံ ဒိသွာ "ကိံ နု ခေါ ဘဝိဿတီ"တိ အာဝဇ္ဇေန္တော "ဧသ မမ သန္တိကေ အသုဘကထံ သုတွာ ကာမေသု ဝိရတ္တစိတ္တော ဟုတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိဿတီ"တိ ဉတွာ အာကာသေန တတ္ထ ဂန္တွာ—

၅၆၇။ "နာနာကုလမလသမ္ပုဏ္ဏော၊ မဟာဥက္ကာရသမ္ဘဝေါ။
စန္ဒနိကံဝ ပရိပက္ကံ၊ မဟာဂဏ္ဍော မဟာဝဏော။

၅၆၈။ ပုဗ္ဗရုဟိရသမ္ပုဏ္ဏော၊ ဂူထကူပေန ဂါဠှိတော။
အာပေါပဂ္ဃရဏော ကာယော၊ သဒါ သန္ဒတိ ပူတိကံ။

၅၆၉။ သဋ္ဌိကဏ္ဍရသမ္ဗန္ဓော၊ မံသလေပနလေပိတော။
စမ္မကဉ္စုကသန္နဒ္ဓေါ၊ ပူတိကာယော နိရတ္ထကော။

၅၇၀။ အဋ္ဌိသင်္ဃာတဃဋိတော၊ နှာရုသုတ္တနိဗန္ဓနော။
နေကေသံ သံဂတီဘာဝါ၊ ကပ္ပေတိ ဣရိယာပထံ။

၅၇၁။ ဓုဝပ္ပယာတော မရဏာယ၊ မစ္စုရာဇဿ သန္တိကေ။
ဣဓေဝ ဆဍ္ဍယိတွာန၊ ယေနကာမင်္ဂမော နရော။

၅၇၂။ အဝိဇ္ဇာယ နိဝုတော ကာယော၊ စတုဂန္ထေန ဂန္ထိတော။
ဩဃသံသီဒနော ကာယော၊ အနုသယာဇာလမောတ္ထတော။

၅၇၃။ ပဉ္စနီဝရဏေ ယုတ္တော၊ ဝိတက္ကေန သမပ္ပိတော။
တဏှာမူလေနာနုဂတော၊ မောဟစ္ဆာဒနဆာဒိတော။

574. Evāyaṁ vattate kāyo, kammayantena yantito.
Sampatti ca vipatyantā, nānābhāvo vipajjati.

575. Ye’maṁ kāyaṁ mamāyanti, andhabālā puthujjanā.
Vaḍḍhenti kaṭasiṁ ghoraṁ, ādiyanti punabbhavaṁ.

576. Ye’maṁ kāyaṁ vivajjenti, gūthalittaṁva pannagaṁ.
Bhavamūlaṁ vamitvāna, parinibbissanti’nāsavā”ti—

imāhi gāthāhi tassa asubhakathaṁ kathesi. So Satthu sammukhā anekākāravokāraṁ yāthāvato sarīrasabhāvavibhāvanaṁ asubhakathaṁ sutvā sakena kāyena aṭṭīyamāno harāyamāno jigucchamāno saṁviggahadayo Satthāraṁ vanditvā “labheyyāhaṁ bhante Bhagavato santike pabbajjan”ti pabbajjaṁ yāci. Satthā samīpe ṭhitamaññataraṁ bhikkhuṁ āṇāpesi “gaccha bhikkhu imaṁ pabbājetvā upasampādetvā ānehī”ti. So taṁ tacapañcakakammaṭṭhānaṁ datvā pabbājesi. So khuraggeyeva saha paṭisambhidāhi arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Siddhatthassa Bhagavato, thūpaseṭṭhassa sammukhā.
Vicittadusse lagetvā, kapparukkhaṁ ṭhapesahaṁ.

Yaṁ yaṁ yonu’papajjāmi, devattaṁ atha mānusaṁ.
Sobhayanto mama dvāraṁ, kapparukkho patiṭṭhati.

Ahañca parisā ceva, ye keci mama’vassitā.
Tamhā dussaṁ gahetvāna, nivāsema mayaṁ sadā.

Catunnavutito kappe, yaṁ rukkhaṁ ṭhapayiṁ ahaṁ.
Duggatiṁ nābhijānāmi, kapparukkhassidaṁ phalaṁ.

Ito ca sattame kappe, suceḷā aṭṭha khattiyā.
Sattaratanasampannā, cakkavattī mahabbalā.

Paṭisambhidā catasso -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

1. Khu 3. 100 piṭṭhādīsu.

၅၇၄။ ဧဝါယံ ဝတ္တတေ ကာယော၊ ကမ္မယန္တေန ယန္တိတော။
သမ္ပတ္တိ စ ဝိပတျန္တာ၊ နာနာဘာဝေါ ဝိပဇ္ဇတိ။

၅၇၅။ ယေ’မံ ကာယံ မမာယန္တိ၊ အန္ဓဗာလာ ပုထုဇ္ဇနာ။
ဝဍ္ဎေန္တိ ကဋသိံ ဃောရံ၊ အာဒိယန္တိ ပုနဗ္ဘဝံ။

၅၇၆။ ယေ’မံ ကာယံ ဝိဝဇ္ဇေန္တိ၊ ဂူထလိတ္တံဝ ပန္နဂံ။
ဘဝမူလံ ဝမိတွာန၊ ပရိနိဗ္ဗိဿန္တိ’နာသဝါ’’တိ—

ဣမာဟိ ဂါထာဟိ တဿ အသုဘကထံ ကထေသိ။ သော သတ္ထု သမ္မုခါ အနေကာကာရဝေါကာရံ ယာထာဝတော သရီရသဘာဝဝိဘာဝနံ အသုဘကထံ သုတွာ သကေန ကာယေန အဋ္ဋီယမာနော ဟရာယမာနော ဇိဂုစ္ဆမာနော သံဝိဂ္ဂဟဒယော သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတွာ “လဘေယျာဟံ ဘန္တေ ဘဂဝတော သန္တိကေ ပဗ္ဗဇ္ဇ”န္တိ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိ။ သတ္ထာ သမီပေ ဌိတမညတရံ ဘိက္ခုံ အာဏာပေသိ “ဂစ္ဆ ဘိက္ခု ဣမံ ပဗ္ဗာဇေတွာ ဥပသမ္ပာဒေတွာ အာနေဟီ”တိ။ သော တံ တစပဉ္စကကမ္မဋ္ဌာနံ ဒတွာ ပဗ္ဗာဇေသိ။ သော ခုရဂ္ဂေယေဝ သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

“သိဒ္ဓတ္ထဿ ဘဂဝတော၊ ထူပသေဋ္ဌဿ သမ္မုခါ။
ဝိစိတ္တဒုဿေ လဂေတွာ၊ ကပ္ပရုက္ခံ ဌပေသဟံ။

ယံ ယံ ယောနု’ပပဇ္ဇာမိ၊ ဒေဝတ္တံ အထ မာနုသံ။
သောဘယန္တော မမ ဒွါရံ၊ ကပ္ပရုက္ခော ပတိဋ္ဌတိ။

အဟဉ္စ ပရိသာ စေဝ၊ ယေ ကေစိ မမ’ဝဿိတာ။
တမှာ ဒုဿံ ဂဟေတွာန၊ နိဝါသေမ မယံ သဒါ။

စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ရုက္ခံ ဌပယိံ အဟံ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ကပ္ပရုက္ခဿိဒံ ဖလံ။

ဣတော စ သတ္တမေ ကပ္ပေ၊ သုစေဠာ အဋ္ဌ ခတ္တိယာ။
သတ္တရတနသမ္ပန္နာ၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလာ။

ပဋိသမ္ဘိဒါ စတဿော။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

၁-ခု ၃-၁၀၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Arahattaṁ pana patvā laddhūpasampado Satthāraṁ upasaṅkamitvā vanditvā ekamantaṁ nisinno aññaṁ byākaronto tā eva gāthā abhāsi. Teneva tā Theragāthā nāma jātā.

Tattha **nānākulamalasampuṇṇo**ti nānākulehi nānābhāgehi malehi sampuṇṇo, kesalomādinānāvidha-asucikoṭṭhāsabharitoti attho. **Mahā-ukkārasambhavo**ti ukkāro vuccati vaccakūpaṁ. Yattakavayā[1] mātā, tattakaṁ kālaṁ kārapariseditavaccakūpasadisatāya[2] mātu kucchi idha "mahā-ukkāro"ti adhippeto. So kucchi sambhavo uppattiṭṭhānaṁ etassāti mahā-ukkārasambhavo. **Candanikaṁvā**ti candanikaṁ nāma ucchiṭṭhodakagabbhamalādīnaṁ chaḍḍanaṭṭhānaṁ, yaṁ jaṇṇumattaṁ asucibharitampi hoti, tādisanti attho. **Paripakkan**ti pariṇataṁ purāṇaṁ. Tena yathā caṇḍālagāmadvāre nidāghasamaye thullaphusitake deve vassante udakena samupabyūḷhamuttakarīsa-aṭṭhicammanhārukhaṇḍakheḷasiṅghāṇikādinānākuṇapabharitaṁ kaddamodakāluḷitaṁ katipayadivasātikkamena saṁjāta[3] kimikulākulaṁ sūriyātapasantāpakuthitaṁ upari pheṇapubbuḷakāni muñcantaṁ abhinīlavaṇṇaṁ paramaduggandhaṁ jegucchaṁ candanikāvāṭaṁ neva upagantuṁ, na daṭṭhuṁ araharūpaṁ hutvā tiṭṭhati, tathārūpoyaṁ kāyoti dasseti. Sadā dukkhatāmūlayogato asucipaggharaṇato uppādajarāmaraṇehi uddhumāyanaparipaccanabhijjanasabhāvattā ca mahanto gaṇḍo viyāti **mahāgaṇḍo.** Sabbatthakameva dukkhavedanānubaddhattā gaṇḍānaṁ sahanato asucivissandanato ca mahanto vaṇo viyāti **mahāvaṇo.** **Gūthakūpena gāḷito**ti vaccakūpena vacceneva vā bharito. "Gūthakūpanigāḷhito"tipi[4] Pāḷi, vaccakūpato nikkhantoti attho. **Apopaggharaṇo kāyo, sadā sandati pūtikan**ti ayaṁ kāyo āpodhātuyā sadā paggharaṇasīlo, tañca kho pittasemhasedamuttādikaṁ pūtikaṁ asuciṁ yeva sandati, na kadāci sucinti attho.

Saṭṭhikaṇḍarasambandhoti gīvāya uparimabhāgato paṭṭhāya sarīraṁ vinaddhamānā sarīrassa purimapacchimadakkhiṇavāmapassesu paccekaṁ pañca pañca katvā vīsati, hatthapāde vinaddhamānā tesaṁ purimapacchimapassesu pañca pañca katvā

1. Yattakaṁ ca yā (Sī, Ka)
2. Aparisodhitavaccakūpasadisatāya (I)
3. Sañchādita... (Sī, I)
4. Gūthakūpe nibāhitotipi (Sī)

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ လဒ္ဓူပသမ္ပဒေါ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ နိသိန္နော အညံ ဗျာကရောန္တော တာ ဧဝ ဂါထာ အဘာသိ။ တေနေဝ တာ ထေရဂါထာ နာမ ဇာတာ။

တတ္ထ **နာနာကုလမလသမ္ပုဏ္ဏော**တိ နာနာကုလေဟိ နာနာဘာဂေဟိ မလေဟိ သမ္ပုဏ္ဏော၊ ကေသလောမာဒိနာနာဝိဓအသုစိကောဋ္ဌာသဘရိတောတိ အတ္ထော။ **မဟာဥက္ကာရသမ္ဘဝေါ**တိ ဥက္ကာရော ဝုစ္စတိ ဝစ္စကူပံ။ ယတ္တကဝယာ[1] မာတာ၊ တတ္တကံ ကာလံ ကာရပရိသေဒိတဝစ္စကူပသဒိသတာယ[2] မာတု ကုစ္ဆိ ဣဓ "မဟာဥက္ကာရော"တိ အဓိပ္ပေတော။ သော ကုစ္ဆိ သမ္ဘဝေါ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနံ ဧတဿာတိ မဟာဥက္ကာရသမ္ဘဝေါ။ **စန္ဒနိကံဝါ**တိ စန္ဒနိကံ နာမ ဥစ္ဆိဋ္ဌောဒကဂဗ္ဘမလာဒီနံ ဆဍ္ဍနဋ္ဌာနံ၊ ယံ ဇဏ္ဏုမတ္တံ အသုစိဘရိတမ္ပိ ဟောတိ၊ တာဒိသန္တိ အတ္ထော။ **ပရိပက္က**န္တိ ပရိဏတံ ပုရာဏံ။ တေန ယထာ စဏ္ဍာလဂါမဒွါရေ နိဒါဃသမယေ ထုလ္လဖုသိတကေ ဒေဝေ ဝဿန္တေ ဥဒကေန သမုပဗျူဠှမုတ္တကရီသအဋ္ဌိစမ္မနှာရုခဏ္ဍခေဠသိင်္ဃာဏိကာဒိနာနာကုဏပဘရိတံ ကဒ္ဒမောဒကာလုဠိတံ ကတိပယဒိဝသာတိက္ကမေန သံဇာတ[3]ကိမိကုလာကုလံ သူရိယာတပသန္တာပကုထိတံ ဥပရိ ဖေဏပုဗ္ဗုဠကာနိ မုဉ္စန္တံ အဘိနီလဝဏ္ဏံ ပရမဒုဂ္ဂန္ဓံ ဇေဂုစ္ဆံ စန္ဒနိကာဝါဋံ နေဝ ဥပဂန္တုံ၊ န ဒဋ္ဌုံ အရဟရူပံ ဟုတွာ တိဋ္ဌတိ၊ တထာရူပေါယံ ကာယောတိ ဒဿေတိ။ သဒါ ဒုက္ခတာမူလယောဂတော အသုစိပဂ္ဃရဏတော ဥပ္ပါဒဇရာမရဏေဟိ ဥဒ္ဓုမာယနပရိပစ္စနဘိဇ္ဇနသဘာဝတ္တာ စ မဟန္တော ဂဏ္ဍော ဝိယာတိ **မဟာဂဏ္ဍော**။ သဗ္ဗတ္ထကမေဝ ဒုက္ခဝေဒနာနုဗဒ္ဓတ္တာ ဂဏ္ဍာနံ သဟနတော အသုစိဝိဿန္ဒနတော စ မဟန္တော ဝဏော ဝိယာတိ **မဟာဝဏော**။ **ဂူထကူပေန ဂါဠိတော**တိ ဝစ္စကူပေန ဝစ္စေနေဝ ဝါ ဘရိတော။ "ဂူထကူပနိဂါဠှိတော"တိပိ[4] ပါဠိ၊ ဝစ္စကူပတော နိက္ခန္တောတိ အတ္ထော။ **အာပေါပဂ္ဃရဏော ကာယော၊ သဒါ သန္ဒတိ ပူတိက**န္တိ အယံ ကာယော အာပေါဓာတုယာ သဒါ ပဂ္ဃရဏသီလော၊ တဉ္စ ခေါ ပိတ္တသေမှသေဒမုတ္တာဒိကံ ပူတိကံ အသုစိံယေဝ သန္ဒတိ၊ န ကဒါစိ သုစိန္တိ အတ္ထော။

သဋ္ဌိကဏ္ဍရသမ္ဗန္ဓောတိ ဂီဝါယ ဥပရိမဘာဂတော ပဋ္ဌာယ သရီရံ ဝိနဒ္ဓမာနာ သရီရဿ ပုရိမပစ္ဆိမဒက္ခိဏဝါမပဿေသု ပစ္စေကံ ပဉ္စ ပဉ္စ ကတွာ ဝီသတိ၊ ဟတ္ထပါဒေ ဝိနဒ္ဓမာနာ တေသံ ပုရိမပစ္ဆိမပဿေသု ပဉ္စ ပဉ္စ ကတွာ

၁-ယတ္တကံ စ ယာ (သီ၊ က)
၂-အပရိသောဓိတဝစ္စကူပသဒိသတာယ (ဣ)
၃-သဉ္ဆာဒိတ....(သီ၊ ဣ)
၄-ဂူထကူပေ နိဗာဟိတောတိပိ (သီ)

cattālīsāti saṭṭhiyā kaṇḍarehi maṇhānhārūhi sabbaso baddho vinaddhoti saṭṭhikaṇḍarasambandho. **Maṁsalepanalepito**ti maṁsasaṅkhātena lepanena litto, navamaṁsapesisatānulittoti attho. **Cammakañcukasannaddho**ti cammasaṅkhātena kañcukena sabbaso onaddho pariyonaddho paricchinno. **Pūtikāyo**ti sabbaso pūtigandhiko kāyo. **Niratthako**ti nippayojano. Aññesaṁ hi pāṇīnaṁ kāyo cammādiviniyogena siyā sappayojano, na tathā manussakāyoti. **Aṭṭhisaṅghātaghaṭito**ti atirekatisatānaṁ aṭṭhīnaṁ saṅghātena ghaṭito sambandho. **Nhārusuttanibandhano**ti suttasadisehi navahi nhārusatehi nibandhito. **Nekesaṁ saṁgatībhāvā**ti catumahābhūtajīvitindriya-assāsapassāsaviññāṇādīnaṁ samavāyasambandhena suttamerakasamavāyena[1] yantaṁ viya ṭhānādi-iriyāpathaṁ kappeti.

Dhuvappayāto maraṇāyāti maraṇassa atthāya ekantagamano, nibbattito paṭṭhāya maraṇaṁ pati pavatto[2], tato eva maccurājassa maraṇassa santike ṭhito. **Idheva chaḍḍayitvānā**ti imasmiṁyeva loke kāyaṁ chaḍḍetvā, yathārucitaṭṭhānagāmī ayaṁ satto, tasmā "pahāya gamanīyo ayaṁ kāyo"ti evampi saṅgo na kātabboti dasseti.

Avijjāya nivutoti avijjānīvaraṇena nivuto paṭicchāditādīnavo[3], aññathā ko ettha saṅgaṁ janeyyāti adhippāyo. **Catuganthenā**ti abhijjhākāyaganthādinā catubbidhena ganthena ganthito, ganthaniyabhāvena vinaddhito. **Oghasaṁsīdano**ti oghaniyabhāvena kāmoghādīsu catūsu oghesu saṁsīdanako. Appahīnabhāvena santāne anu anu sentīti anusayā, kāmarāgādayo anusayā. Tesaṁ jālena otthato abhibhūtoti **anusayājālamotthato**[4]. Makāro padasandhikaro, gāthāsukhatthaṁ dīghaṁ katvā vuttaṁ. Kāmacchandādinā pañcavidhena nīvaraṇena yutto adhimuttoti **pañcanīvaraṇe yutto,** karaṇatthe bhummavacanaṁ.

1. Suttaperakasamavāyena (Sī, I)
2. Pavattito (Sī, I)
3. Paṭicchādito, tato (Sī, I)
4. Anusayajālamotthato (Sī)

စတ္တာလီသာတိ သဋ္ဌိယာ ကဏ္ဍရေဟိ မဟာနှာရူဟိ သဗ္ဗသော ဗဒ္ဓေါ ဝိနဒ္ဓေါတိ သဋ္ဌိကဏ္ဍရသမ္ဗန္ဓော။ **မံသလေပနလေပိတော**တိ မံသသင်္ခါတေန လေပနေန လိတ္တော၊ နဝမံသပေသိသတာနုလိတ္တောတိ အတ္ထော။ **စမ္မကဉ္စုကသန္နဒ္ဓေါ**တိ စမ္မသင်္ခါတေန ကဉ္စုကေန သဗ္ဗသော ဩနဒ္ဓေါ ပရိယောနဒ္ဓေါ ပရိစ္ဆိန္နော။ **ပူတိကာယော**တိ သဗ္ဗသော ပူတိဂန္ဓိကော ကာယော။ **နိရတ္ထကော**တိ နိပ္ပယောဇနော။ အညေသံ ဟိ ပါဏီနံ ကာယော စမ္မာဒိဝိနိယောဂေန သိယာ သပ္ပယောဇနော၊ န တထာ မနုဿကာယောတိ။ **အဋ္ဌိသင်္ဃာတဃဋိတော**တိ အတိရေကတိသတာနံ အဋ္ဌီနံ သင်္ဃာတေန ဃဋိတော သမ္ဗန္ဓော။ **နှာရုသုတ္တနိဗန္ဓနော**တိ သုတ္တသဒိသေဟိ နဝဟိ နှာရုသတေဟိ နိဗန္ဓိတော။ **နေကေသံ သံဂတီဘာဝါ**တိ စတုမဟာဘူတဇီဝိတိန္ဒြိယအဿာသပဿာသဝိညာဏာဒီနံ သမဝါယသမ္ဗန္ဓေန သုတ္တမေရကသမဝါယေန[၁] ယန္တံ ဝိယ ဌာနာဒိဣရိယာပထံ ကပ္ပေတိ။

ဓုဝပ္ပယာတော မရဏာယာတိ မရဏဿ အတ္ထာယ ဧကန္တဂမနော၊ နိဗ္ဗတ္တိတော ပဋ္ဌာယ မရဏံ ပတိ ပဝတ္တော[၂]၊ တတော ဧဝ မစ္စုရာဇဿ မရဏဿ သန္တိကေ ဌိတော။ **ဣဓေဝ ဆဍ္ဍယိတွာနာ**တိ ဣမသ္မိံယေဝ လောကေ ကာယံ ဆဍ္ဍေတွာ၊ ယထာရုစိတဋ္ဌာနဂါမီ အယံ သတ္တော၊ တသ္မာ "ပဟာယ ဂမနီယော အယံ ကာယော"တိ ဧဝမ္ပိ သင်္ဂေါ န ကာတဗ္ဗောတိ ဒဿေတိ။

အဝိဇ္ဇာယ နိဝုတောတိ အဝိဇ္ဇာနီဝရဏေန နိဝုတော ပဋိစ္ဆာဒိတာဒီနဝေါ[၃]၊ အညထာ ကော ဧတ္ထ သင်္ဂံ ဇနေယျာတိ အဓိပ္ပါယော။ **စတုဂန္ထေနာ**တိ အဘိဇ္ဈာကာယဂန္ထာဒိနာ စတုဗ္ဗိဓေန ဂန္ထေန ဂန္ထိတော၊ ဂန္ထနိယဘာဝေန ဝိနဒ္ဓိတော။ **ဩဃသံသီဒနော**တိ ဩဃနိယဘာဝေန ကာမောဃာဒီသု စတူသု ဩဃေသု သံသီဒနကော။ အပ္ပဟီနဘာဝေန သန္တာနေ အနု အနု သေန္တီတိ အနုသယာ၊ ကာမရာဂါဒယော အနုသယာ။ တေသံ ဇာလေန ဩတ္ထတော အဘိဘူတောတိ **အနုသယာဇာလမောတ္ထတော**[၄]။ မကာရော ပဒသန္ဓိကရော၊ ဂါထာသုခတ္ထံ ဒီဃံ ကတွာ ဝုတ္တံ။ ကာမစ္ဆန္ဒာဒိနာ ပဉ္စဝိဓေန နီဝရဏေန ယုတ္တော အဓိမုတ္တောတိ **ပဉ္စနီဝရဏေ ယုတ္တော၊** ကရဏတ္ထေ ဘုမ္မဝစနံ။

၁-သုတ္တပေရကသမဝါယေန (သီ၊ ဣ)
၂-ပဝတ္တိတော (သီ၊ ဣ)
၃-ပဋိစ္ဆာဒိတော၊ တတော (သီ၊ ဣ)
၄-အနုသယဇာလမောတ္ထတော (သီ)

Kāmavitakkādinā micchāvitakkena samappito samassitoti **vitakkena samappito.** **Taṇhāmūlenānugato**ti taṇhāsaṅkhātena bhavamūlena anubaddho. **Mohacchādanachādito**ti sammohasaṅkhātena āvaraṇena paliguṇṭhito. Sabbametaṁ saviññāṇakaṁ karajakāyaṁ sandhāya vadati. Saviññāṇako hi attabhāvo "ucchinnabhavanettiko bhikkhave Tathāgatassa kāyo tiṭṭhati[1], ayañceva kāyo bahiddhā ca nāmarūpan"ti-ādīsu kāyoti vuccati, **evāyaṁ vattate kāyo**ti evaṁ "nānākulamalasampuṇṇo"ti-ādinā "avijjāya nivuto"ti-ādinā ca vuttappakārena ayaṁ kāyo vattati, vattanto ca **kammayantena** sukatadukkaṭena kammasaṅkhātena yantena **yantito** saṅghaṭito, yathā vā khemantaṁ gantuṁ na sakkoti, tathā saṅkhobhito[2] sugatiduggatīsu vattati paribbhamati. **Sampatti ca vipatyantā**ti yā ettha sampatti, sā vipattipariyosānā. Sabbaṁ hi yobbanaṁ jarāpariyosānaṁ, sabbaṁ ārogyaṁ byādhipariyosānaṁ, sabbaṁ jīvitaṁ maraṇapariyosānaṁ, sabbo samāgamo viyogapariyosāno. Tenāha **"nānābhāvo vipajjatī"**ti. **Nānābhāvo**ti vinābhāvo vippayogo, so kadāci vippayuñjakassa vasena, kadāci vippayuñjitabbassa vasenāti vividhaṁ pajjati pāpuṇīyati.

Ye'maṁ kāyaṁ mamāyantīti ye andhabālā puthujjanā evaṁ asubhaṁ aniccaṁ adhuvaṁ dukkhaṁ asāraṁ imaṁ kāyaṁ "mama idan"ti gaṇhantā mamāyanti chandarāgaṁ uppādenti, te jāti-ādīhi nirayādīhi ca **ghoraṁ** bhayānakaṁ apaṇḍitehi abhiramitabbato kaṭasisaṅkhātaṁ saṁsāraṁ punappunaṁ jananamaraṇādīhi[3] vaḍḍhenti, tenāha **"ādiyanti punabbhavan"**ti.

Ye'maṁ kāyaṁ vivajjenti, gūthalittaṁva pannaganti yathā nāma puriso sukhakāmo jīvitukāmo gūthagataṁ āsīvisaṁ disvā jigucchaniyatāya vā sappaṭibhayatāya vā vivajjeti na allīyati, evamevaṁ ye paṇḍitā kulaputtā asucibhāvena jegucchaṁ aniccādibhāvena sappaṭibhayaṁ imaṁ kāyaṁ vivajjenti chandarāgappahānena pajahanti, te bhavamūlaṁ avijjaṁ bhavataṇhañca vamitvā chaḍḍetvā accantameva pahāya tato eva sabbaso anāsavā sa-upādisesāya anupādisesāya ca nibbānadhātuyā parinibbāyissantīti.

Kappattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Dī 1. 42 piṭṭhe. 2. Saṅkocito (Sī, I) 3. Jarāmaraṇādīhi (K)

ကာမဝိတက္ကာဒိနာ မိစ္ဆာဝိတက္ကေန သမပ္ပိတော သမဿိတောတိ **ဝိတက္ကေန သမပ္ပိတော။** **တဏှာမူလေနာနုဂတော**တိ တဏှာသင်္ခါတေန ဘဝမူလေန အနုဗဒ္ဓေါ။ **မောဟစ္ဆာဒနဆာဒိတော**တိ သမ္မောဟသင်္ခါတေန အာဝရဏေန ပလိဂုဏ္ဌိတော။ သဗ္ဗမေတံ သဝိညာဏကံ ကရဇကာယံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ သဝိညာဏကော ဟိ အတ္တဘာဝေါ “ဥစ္ဆိန္နဘဝနေတ္တိကော ဘိက္ခဝေ တထာဂတဿ ကာယော တိဋ္ဌတိ[1], အယဉ္စေဝ ကာယော ဗဟိဒ္ဓါ စ နာမရူပ”န္တိအာဒီသု ကာယောတိ ဝုစ္စတိ, **ဧဝါယံ ဝတ္တတေ ကာယော**တိ ဧဝံ “နာနာကုလမလသမ္ပုဏ္ဏော”တိအာဒိနာ “အဝိဇ္ဇာယ နိဝုတော”တိအာဒိနာ စ ဝုတ္တပ္ပကာရေန အယံ ကာယော ဝတ္တတိ၊ ဝတ္တန္တော စ **ကမ္မယန္တေန** သုကတဒုက္ကဋေန ကမ္မသင်္ခါတေန ယန္တေန **ယန္တိတော** သံဃဋိတော၊ ယထာ ဝါ ခေမန္တံ ဂန္တုံ န သက္ကောတိ၊ တထာ သင်္ခေါဘိတော[2] သုဂတိဒုဂ္ဂတီသု ဝတ္တတိ ပရိဗ္ဘမတိ။ **သမ္ပတ္တိ စ ဝိပတျန္တာ**တိ ယာ ဧတ္ထ သမ္ပတ္တိ၊ သာ ဝိပတ္တိပရိယောသာနာ။ သဗ္ဗံ ဟိ ယောဗ္ဗနံ ဇရာပရိယောသာနံ၊ သဗ္ဗံ အာရောဂျံ ဗျာဓိပရိယောသာနံ၊ သဗ္ဗံ ဇီဝိတံ မရဏပရိယောသာနံ၊ သဗ္ဗော သမာဂမော ဝိယောဂပရိယောသာနော။ တေနာဟ “**နာနာဘာဝေါ ဝိပဇ္ဇတီ**”တိ။ **နာနာဘာဝေါ**တိ ဝိနာဘာဝေါ ဝိပ္ပယောဂေါ၊ သော ကဒါစိ ဝိပ္ပယုဉ္ဇကဿ ဝသေန, ကဒါစိ ဝိပ္ပယုဉ္ဇိတဗ္ဗဿ ဝသေနာတိ ဝိဝိဓံ ပဇ္ဇတိ ပါပုဏီယတိ။

ယေ’မံ ကာယံ မမာယန္တီတိ ယေ အန္ဓဗာလာ ပုထုဇ္ဇနာ ဧဝံ အသုဘံ အနိစ္စံ အဓုဝံ ဒုက္ခံ အသာရံ ဣမံ ကာယံ “မမ ဣဒ”န္တိ ဂဏှန္တာ မမာယန္တိ ဆန္ဒရာဂံ ဥပ္ပါဒေန္တိ၊ တေ ဇာတိအာဒီဟိ နိရယာဒီဟိ စ **ဃောရံ** ဘယာနကံ အပဏ္ဍိတေဟိ အဘိရမိတဗ္ဗတော ကဋသိသင်္ခါတံ သံသာရံ ပုနပ္ပုနံ ဇနနမရဏာဒီဟိ[3] ဝဍ္ဎေန္တိ၊ တေနာဟ “**အာဒိယန္တိ ပုနဗ္ဘဝ**”န္တိ။

ယေ’မံ ကာယံ ဝိဝဇ္ဇေန္တိ၊ ဂူထလိတ္တံဝ ပန္နဂန္တိ ယထာ နာမ ပုရိသော သုခကာမော ဇီဝိတုကာမော ဂူထဂတံ အာသီဝိသံ ဒိသွာ ဇိဂုစ္ဆနိယတာယ ဝါ သပ္ပဋိဘယတာယ ဝါ ဝိဝဇ္ဇေတိ န အလ္လီယတိ၊ ဧဝမေဝံ ယေ ပဏ္ဍိတာ ကုလပုတ္တာ အသုစိဘာဝေန ဇေဂုစ္ဆံ အနိစ္စာဒိဘာဝေန သပ္ပဋိဘယံ ဣမံ ကာယံ ဝိဝဇ္ဇေန္တိ ဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနေန ပဇဟန္တိ၊ တေ ဘဝမူလံ အဝိဇ္ဇံ ဘဝတဏှဉ္စ ဝမိတွာ ဆဍ္ဍေတွာ အစ္စန္တမေဝ ပဟာယ တတော ဧဝ သဗ္ဗသော အနာသဝါ သဉပါဒိသေသာယ အနုပါဒိသေသာယ စ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယိဿန္တီတိ။

ကပ္ပတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဒီ ၁-၄၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သင်္ကောစိတော (သီ၊ ဣ) ၃-ဇရာမရဏာဒီဟိ (က)

6. Vaṅgantaputta-upasenattheragāthāvaṇṇanā

Vivittaṁ appanigghosanti-ādikā āyasmato Upasenattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarassa Bhagavato kāle Haṁsavatīnagare kulagehe nibbattitvā vayappatto Satthu santikaṁ gantvā dhammaṁ suṇamāno Satthāraṁ ekaṁ bhikkhuṁ samantapāsādikānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapentaṁ disvā Satthu[1] adhikārakammaṁ katvā taṁ ṭhānantaraṁ patthetvā yāvajīvaṁ kusalaṁ katvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Nālakagāme Rūpasārībrāhmaṇiyā kucchimhi nibbatti, **Upaseno**tissa nāmaṁ ahosi. So vayappatto tayo vede uggahetvā Satthu santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā upasampadāya ekavassiko "ariyagabbhaṁ vaḍḍhemī"ti ekaṁ kulaputtaṁ attano santike upasampādetvā tena saddhiṁ Satthu santikaṁ gato. Satthārā cassa tassa avassikassa bhikkhuno saddhivihārikabhāvaṁ sutvā "atilahuṁ kho tvaṁ moghapurisa bāhullāya āvatto"ti[2] garahito "idānāhaṁ yadipi parisaṁ nissāya Satthārā garahito, parisaṁyeva pana nissāya Satthu pāsaṁsopi bhavissāmī"ti vipassanāya kammaṁ karonto na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

"Padumuttaraṁ Bhagavantaṁ, Lokajeṭṭhaṁ Narāsabhaṁ.
Pabbhāramhi nisīdantaṁ, upagacchiṁ naruttamaṁ.

Kaṇikārapupphaṁ disvā, vaṇṭe chetvāna'haṁ tadā.
Alaṅkaritvā chattamhi, Buddhassa abhiropayiṁ.

Piṇḍapātañca pādāsiṁ, paramannaṁ subhojanaṁ.
Buddhena navame tattha, samaṇe aṭṭha bhojayiṁ.

Anumodi Mahāvīro, Sayambhū aggapuggalo.
Iminā chattadānena, paramannapavecchanā.

Tena cittappasādena, sampattimanubhossasi.
Chattiṁsakkhattuṁ devindo, devarajjaṁ karissati.

Ekavīsatikkhattuñca, cakkavattī bhavissati.
Padesarajjaṁ vipulaṁ, gaṇanāto asaṅkhiyaṁ.

1. Satthu santike (Sī, I) Aṁ-Ṭṭha 1. 211 piṭṭhe passitabbaṁ. 2. Vi 3. 74 piṭṭhe.
3. Khu 3. 67 piṭṭhādīsu.

၆-ဝင်္ဂန္တပုတ္တဥပသေနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဝိဝိတ္တံ အပ္ပနိဂ္ဃောသန္တိအာဒိကာ အာယသ္မတော ဥပသေနတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဟံသဝတီနဂရေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝယပ္ပတ္တော သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ ဓမ္မံ သုဏမာနော သတ္ထာရံ ဧကံ ဘိက္ခုံ သမန္တပါသာဒိကာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေန္တံ ဒိသွာ သတ္ထု[၁] အဓိကာရကမ္မံ ကတွာ တံ ဌာနန္တရံ ပတ္ထေတွာ ယာဝဇီဝံ ကုသလံ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ နာလကဂါမေ ရူပသာရိဗြာဟ္မဏိယာ ကုစ္ဆိမှိ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ဥပသေနော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော တယော ဝေဒေ ဥဂ္ဂဟေတွာ သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဥပသမ္ပဒါယ ဧကဝဿိကော "အရိယဂဗ္ဘံ ဝဍ္ဎေမီ"တိ ဧကံ ကုလပုတ္တံ အတ္တနော သန္တိကေ ဥပသမ္ပာဒေတွာ တေန သဒ္ဓိံ သတ္ထု သန္တိကံ ဂတော။ သတ္ထာရာ စဿ တဿ အဝဿိကဿ ဘိက္ခုနော သဒ္ဓိဝိဟာရိကဘာဝံ သုတွာ "အတိလဟုံ ခေါ တွံ မောဃပုရိသ ဗာဟုလ္လာယ အာဝတ္တော"တိ[၂] ဂရဟိတော "ဣဒါနာဟံ ယဒိပိ ပရိသံ နိဿာယ သတ္ထာရာ ဂရဟိတော၊ ပရိသံယေဝ ပန နိဿာယ သတ္ထု ပါသံသောပိ ဘဝိဿာမီ"တိ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၃]—

"ပဒုမုတ္တရံ ဘဂဝန္တံ၊ လောကဇေဋ္ဌံ နရာသဘံ။
ပဗ္ဘာရမှိ နိသီဒန္တံ၊ ဥပဂစ္ဆိံ နရုတ္တမံ။

ကဏိကာရပုပ္ဖံ ဒိသွာ၊ ဝဏ္ဋေ ဆေတွာန'ဟံ တဒါ။
အလင်္ကရိတွာ ဆတ္တမှိ၊ ဗုဒ္ဓဿ အဘိရောပယိံ။

ပိဏ္ဍပါတဉ္စ ပါဒါသိံ၊ ပရမန္နံ သုဘောဇနံ။
ဗုဒ္ဓေန နဝမေ တတ္ထ၊ သမဏေ အဋ္ဌ ဘောဇယိံ။

အနုမောဒိ မဟာဝီရော၊ သယမ္ဘူ အဂ္ဂပုဂ္ဂလော။
ဣမိနာ ဆတ္တဒါနေန၊ ပရမန္နပဝေစ္ဆနာ။

တေန စိတ္တပ္ပသာဒေန၊ သမ္ပတ္တိမနုဘောဿသိ။
ဆတ္တိံသက္ခတ္တုံ ဒေဝိန္ဒော၊ ဒေဝရဇ္ဇံ ကရိဿတိ။

ဧကဝီသတိက္ခတ္တုဉ္စ၊ စက္ကဝတ္တီ ဘဝိဿတိ။
ပဒေသရဇ္ဇံ ဝိပုလံ၊ ဂဏနာတော အသင်္ခိယံ။

၁-သတ္ထု သန္တိကေ (သီ၊ ဣ) အံ-ဋ္ဌ ၁-၂၁၁-ပိဋ္ဌေ ပဿိတဗ္ဗံ။ ၂-ဝိ ၃-၇၄-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၃-၆၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Satasahassito kappe, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Sāsane dibbamānamhi, manussattaṁ gamissati.
Tassa dhammesu dāyādo, oraso dhammanimmito.

Upasenoti nāmena, hessati Satthu sāvako.
Samantapāsādikattā, aggaṭṭhāne ṭhapessati.

Carimaṁ vattate mayhaṁ, bhavā sabbe samūhatā.
Dhāremi antimaṁ dehaṁ, jetvā māraṁ savāhanaṁ.

Paṭisambhidā catasso -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā sayampi sabbe dhutaṅgadhamme samādāya vattati, aññepi tadatthāya samādapeti, tena naṁ Bhagavā samantapāsādikānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapesi. So aparena samayena Kosambiyaṁ kalahe uppanne bhikkhusaṁghe ca dvidhābhūte ekena bhikkhunā taṁ kalahaṁ parivajjitukāmena "etarahi kho kalaho uppanno, saṁgho dvidhābhūto, kathaṁ nu kho mayā paṭipajjitabban"ti puṭṭho vivekavāsato paṭṭhāya tassa paṭipattiṁ kathento—

577. "Vivittaṁ appanigghosaṁ, vāḷamiganisevitaṁ.
Seve senāsanaṁ bhikkhu, paṭisallānakāraṇā.

578. Saṁkārapuñjā āhatvā, susānā rathiyāhi ca.
Tato saṁghāṭikaṁ katvā, lūkhaṁ dhāreyya cīvaraṁ.

579. Nīcaṁ manaṁ karitvāna, sapadānaṁ kulā kulaṁ.
Piṇḍikāya care bhikkhu, guttadvāro susaṁvuto.

580. Lūkhenapi vā santusse, nāññaṁ patthe rasaṁ bahuṁ.
Rasesu anugiddhassa, jhāne na ramatī mano.

581. Appiccho ceva santuṭṭho, pavivitto vase Muni.
Asaṁsaṭṭho gahaṭṭhehi, anāgārehi cūbhayaṁ.

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

သာသနေ ဒိဗ္ဗမာနမှိ၊ မနုဿတ္တံ ဂမိဿတိ။
တဿ ဓမ္မေသု ဒါယာဒေါ၊ ဩရသော ဓမ္မနိမ္မိတော။

ဥပသေနောတိ နာမေန၊ ဟေဿတိ သတ္ထု သာဝကော။
သမန္တပါသာဒိကတ္တာ၊ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေဿတိ။

စရိမံ ဝတ္တတေ မယှံ၊ ဘဝါ သဗ္ဗေ သမူဟတာ။
ဓာရေမိ အန္တိမံ ဒေဟံ၊ ဇေတွာ မာရံ သဝါဟနံ။

ပဋိသမ္ဘိဒါ စတဿော။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ သယမ္ပိ သဗ္ဗေ ဓုတင်္ဂဓမ္မေ သမာဒါယ ဝတ္တတိ၊ အညေပိ တဒတ္ထာယ သမာဒပေတိ၊ တေန နံ ဘဂဝါ သမန္တပါသာဒိကာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။ သော အပရေန သမယေန ကောသမ္ဗိယံ ကလဟေ ဥပ္ပန္နေ ဘိက္ခုသံဃေ စ ဒွိဓာဘူတေ ဧကေန ဘိက္ခုနာ တံ ကလဟံ ပရိဝဇ္ဇိတုကာမေန “ဧတရဟိ ခေါ ကလဟော ဥပ္ပန္နော၊ သံဃော ဒွိဓာဘူတော၊ ကထံ နု ခေါ မယာ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗ”န္တိ ပုဋ္ဌော ဝိဝေကဝါသတော ပဋ္ဌာယ တဿ ပဋိပတ္တိံ ကထေန္တော—

၅၇၇။ “ဝိဝိတ္တံ အပ္ပနိဂ္ဃောသံ၊ ဝါဠမိဂနိသေဝိတံ။
သေဝေ သေနာသနံ ဘိက္ခု၊ ပဋိသလ္လာနကာရဏာ။

၅၇၈။ သင်္ကာရပုဉ္ဇာ အာဟတွာ၊ သုသာနာ ရထိယာဟိ စ။
တတော သံဃာဋိကံ ကတွာ၊ လူခံ ဓာရေယျ စီဝရံ။

၅၇၉။ နီစံ မနံ ကရိတွာန၊ သပဒါနံ ကုလာ ကုလံ။
ပိဏ္ဍိကာယ စရေ ဘိက္ခု၊ ဂုတ္တဒွါရော သုသံဝုတော။

၅၈၀။ လူခေနပိ ဝါ သန္တုဿေ၊ နာညံ ပတ္ထေ ရသံ ဗဟုံ။
ရသေသု အနုဂိဒ္ဓဿ၊ ဈာနေ န ရမတီ မနော။

၅၈၁။ အပ္ပိစ္ဆော စေဝ သန္တုဋ္ဌော၊ ပဝိဝိတ္တော ဝသေ မုနိ။
အသံသဋ္ဌော ဂဟဋ္ဌေဟိ၊ အနာဂါရေဟိ စူဘယံ။

582. Yathā jaḷo va mūgo va, attānaṁ dassaye tathā.
Nātivelaṁ sambhāseyya, saṁghamajjhamhi paṇḍito.

583. Na so upavade kañci, upaghātaṁ vivajjaye.
Saṁvuto pātimokkhasmiṁ, mattaññū cassa bhojane.

584. Suggahītanimittassa, cittassu’ppādakovido.
Samathaṁ anuyuñjeyya, kālena ca vipassanaṁ.

585. Vīriyasātaccasampanno, yuttayogo sadā siyā.
Na ca appatvā dukkhantaṁ, vissāsaṁ eyya paṇḍito.

586. Evaṁ viharamānassa, suddhikāmassa bhikkhuno.
Khīyanti āsavā sabbe, nibbutiñcā’dhigacchatī”ti—

imā gāthā abhāsi.

Tattha **vivittan**ti janavivittaṁ suññaṁ araññādiṁ. **Appanigghosan**ti nissaddaṁ saddasaṁghaṭṭanarahitaṁ. **Vāḷamiganisevitan**ti sīhabyagghadīpivāḷamigehi caritaṁ. Imināpi janavivekaṁyeva dasseti pantasenāsanabhāvadīpanato. **Senāsanan**ti sayituṁ āsayituñca yuttabhāvena vasanaṭṭhānaṁ idha senāsananti adhippetaṁ. **Paṭisallānakāraṇā**ti paṭisallānanimittaṁ, nānārammaṇato nivattetvā kammaṭṭhāneyeva cittassa paṭi paṭi[1] sammadeva allīyanatthaṁ.

Evaṁ bhāvanānurūpaṁ senāsanaṁ niddisanto senāsane santosaṁ dassetvā idāni cīvarādīsupi taṁ dassetuṁ **“saṁkārapuñjā”**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **saṁkārapuñjā**ti saṁkārānaṁ puñjaṁ saṁkārapuñjaṁ, tato kacavaraṭṭhānā. **Āhatvā**ti āharitvā. **Tato**ti tathā āhaṭacoḷakkhaṇḍehi. Karaṇe hi idaṁ nissakkavacanaṁ. **Lūkhan**ti satthalūkharajanalūkhādinā lūkhaṁ avaṇṇāmaṭṭhaṁ. **Dhāreyyā**ti nivāsanādivasena parihareyya, etena cīvarasantosaṁ vadati.

Nīcaṁ manaṁ karitvānāti “antamidaṁ bhikkhave jīvikānan”ti-ādikaṁ[2] Sugatovādaṁ anussaritvā nihatamānadappaṁ cittaṁ katvā. **Sapadānan**ti

1. Paṭisallānakāraṇāti paṭisallānāti cittaṁ nānārammaṇā nivattetvā kammaṭṭhāneyeva cittassa paṭi (Sī, I)
2. Khu 1. 255; Saṁ 2. 76 piṭṭhesu.

၅၈၂။ ယထာ ဇဠော ဝ မူဂေါ ဝ၊ အတ္တာနံ ဒဿယေ တထာ။
နာတိဝေလံ သမ္ဘာသေယျ၊ သံဃမဇ္ဈမှိ ပဏ္ဍိတော။

၅၈၃။ န သော ဥပဝဒေ ကဉ္စိ၊ ဥပဃာတံ ဝိဝဇ္ဇယေ။
သံဝုတော ပါတိမောက္ခသ္မိံ၊ မတ္တညူ စဿ ဘောဇနေ။

၅၈၄။ သုဂ္ဂဟီတနိမိတ္တဿ၊ စိတ္တဿု’ပ္ပါဒကောဝိဒေါ။
သမထံ အနုယုဉ္ဇေယျ၊ ကာလေန စ ဝိပဿနံ။

၅၈၅။ ဝီရိယသာတစ္စသမ္ပန္နော၊ ယုတ္တယောဂေါ သဒါ သိယာ။
န စ အပ္ပတွာ ဒုက္ခန္တံ၊ ဝိဿာသံ ဧယျ ပဏ္ဍိတော။

၅၈၆။ ဧဝံ ဝိဟရမာနဿ၊ သုဒ္ဓိကာမဿ ဘိက္ခုနော။
ခီယန္တိ အာသဝါ သဗ္ဗေ၊ နိဗ္ဗုတိဉ္စာ’ဓိဂစ္ဆတီ”တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဝိဝိတ္တန္တိ** ဇနဝိဝိတ္တံ သုညံ အရညာဒိံ။ **အပ္ပနိဂ္ဃောသန္တိ** နိဿဒ္ဒံ သဒ္ဒသံဃဋ္ဋနရဟိတံ။ **ဝါဠမိဂနိသေဝိတန္တိ** သီဟဗျဂ္ဃဒီပိဝါဠမိဂေဟိ စရိတံ။ ဣမိနာပိ ဇနဝိဝေကံယေဝ ဒဿေတိ ပန္တသေနာသနဘာဝဒီပနတော။ **သေနာသနန္တိ** သယိတုံ အာသယိတုဉ္စ ယုတ္တဘာဝေန ဝသနဋ္ဌာနံ ဣဓ သေနာသနန္တိ အဓိပ္ပေတံ။ **ပဋိသလ္လာနကာရဏာ**တိ ပဋိသလ္လာနနိမိတ္တံ၊ နာနာရမ္မဏတော နိဝတ္တေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနေယေဝ စိတ္တဿ ပဋိ ပဋိ[1] သမ္မဒေဝ အလ္လီယနတ္ထံ။

ဧဝံ ဘာဝနာနုရူပံ သေနာသနံ နိဒ္ဒိသန္တော သေနာသနေ သန္တောသံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ စီဝရာဒီသုပိ တံ ဒဿေတုံ “**သံကာရပုဉ္ဇာ**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **သံကာရပုဉ္ဇာ**တိ သံကာရာနံ ပုဉ္ဇံ သံကာရပုဉ္ဇံ၊ တတော ကစဝရဋ္ဌာနာ။ **အာဟတွာ**တိ အာဟရိတွာ။ **တတော**တိ တထာ အာဟဋစောဠက္ခဏ္ဍေဟိ။ ကရဏေ ဟိ ဣဒံ နိဿက္ကဝစနံ။ **လူခန္တိ** သတ္ထလူခရဇနလူခါဒိနာ လူခံ အဝဏ္ဏာမဋ္ဌံ။ **ဓာရေယျာ**တိ နိဝါသနာဒိဝသေန ပရိဟရေယျ၊ ဧတေန စီဝရသန္တောသံ ဝဒတိ။

နီစံ မနံ ကရိတွာနာတိ “အန္တမိဒံ ဘိက္ခဝေ ဇီဝိကာန”န္တိအာဒိကံ[2] သုဂတောဝါဒံ အနုဿရိတွာ နိဟတမာနဒပ္ပံ စိတ္တံ ကတွာ။ **သပဒါနန္တိ**

၁-ပဋိသလ္လာနကာရဏာတိ ပဋိသလ္လာနာတိ စိတ္တံ နာနာရမ္မဏာ နိဝတ္တေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနေယေဝ စိတ္တဿ ပဋိ (သီ၊ ဣ)
၂-ခု ၁-၂၅၅၊ သံ ၂-၇၆-ပိဋ္ဌေသု။

gharesu avakhaṇḍarahitaṁ[1], anugharanti attho. Tenāha “**kulā kulan**”ti. **Kulā kulan**ti kulato kulaṁ, kulānupubbiyā gharapaṭipāṭiyāti attho. **Piṇḍikāyā**ti missakabhikkhāya, iminā piṇḍapātasantosaṁ vadati. **Guttadvāro**ti supihitacakkhādidvāro. **Susaṁvuto**ti hatthakukkuccādīnaṁ abhāvena suṭṭhu saṁvuto.

Lūkhenapi vāti apisaddo samuccaye, vā-saddo vikappe. Ubhayenapi lūkhenapi appenapi yena kenaci sulabhena itarītarena **santusse** samaṁ sammā tusseyya. Tenāha “**nāññaṁ patthe rasaṁ bahun**”ti. **Nāññaṁ patthe rasaṁ bahun**ti attanā yathāladdhato aññaṁ madhurādirasaṁ bahuṁ paṇītañca na pattheyya na piheyya, iminā gilānapaccayepi santoso dassito hoti. Rasesu gedhavāraṇatthaṁ[2] pana kāraṇaṁ vadanto “**rasesu anugiddhassa, jhāne na ramatī mano**”ti āha. Indriyasaṁvarampi aparipūrentassa kuto vikkhittacittasamādhānanti adhippāyo.

Evaṁ catūsu paccayesu sallekhapaṭipattiṁ dassetvā idāni avasiṭṭhakathāvatthūni dassetuṁ “**appiccho cevā**”ti-ādi vuttaṁ. Tattha **appiccho**ti aniccho catūsu paccayesu icchārahito, tena catubbidhapaccayesu taṇhuppādavikkhambhanamāha. **Santuṭṭho**ti catūsu paccayesu yathālābhasantosādinā santuṭṭho. Yo hi—

Atītaṁ nānusoceyya, nappajappeyyanāgataṁ.
Paccuppannena yāpeyya, so “santuṭṭho”ti pavuccatīti.

Pavivittoti gaṇasaṅgaṇikaṁ pahāya kāyena pavivitto vūpakaṭṭho. Cittavivekādike hi parato vakkhati. **Vase**ti sabbattha yojetabbaṁ. Moneyyadhammasamannāgamena **Muni. Asaṁsaṭṭho**ti dassanasavanasamullapanasambhogakāyasaṁsaggānaṁ abhāvena asaṁsaṭṭho yathāvuttasaṁsaggarahito. **Ubhayan**ti gahaṭṭhehi anāgārehi cāti ubhayehipi asaṁsaṭṭho. Karaṇe hi idaṁ paccattavacanaṁ.

Attānaṁ dassaye tathāti ajaḷo amūgopi samāno yathā jaḷo vā mūgo vā, tathā attānaṁ dasseyya, etena pāpabbiyappahānamāha. **Jaḷo va mūgo vā**ti ca gāthāsukhatthaṁ rassattaṁ kataṁ, samuccayattho

1. Avakhaṇḍanarahitaṁ (Sī), avakkamarahitaṁ (I) 2. Gedhākaraṇatthaṁ (Sī, I)

ဃရေသု အဝခဏ္ဍရဟိတံ[၁]၊ အနုဃရန္တိ အတ္ထော။ တေနာဟ “**ကုလာ ကုလ**”န္တိ။ **ကုလာ ကုလ**န္တိ ကုလတော ကုလံ၊ ကုလာနုပုဗ္ဗိယာ ဃရပဋိပါဋိယာတိ အတ္ထော။ **ပိဏ္ဍိကာယာ**တိ မိဿကဘိက္ခာယ၊ ဣမိနာ ပိဏ္ဍပါတသန္တောသံ ဝဒတိ။ **ဂုတ္တဒွါရော**တိ သုပိဟိတစက္ခာဒိဒွါရော။ **သုသံဝုတော**တိ ဟတ္ထကုက္ကုစ္စာဒီနံ အဘာဝေန သုဋ္ဌု သံဝုတော။

လူခေနပိ ဝါတိ အပိသဒ္ဒေါ သမုစ္စယေ၊ ဝါ-သဒ္ဒေါ ဝိကပ္ပေ။ ဥဘယေနပိ လူခေနပိ အပ္ပေနပိ ယေန ကေနစိ သုလဘေန ဣတရီတရေန **သန္တုဿေ** သမံ သမ္မာ တုဿေယျ။ တေနာဟ “**နာညံ ပတ္ထေ ရသံ ဗဟု**”န္တိ။ **နာညံ ပတ္ထေ ရသံ ဗဟု**န္တိ အတ္တနာ ယထာလဒ္ဓတော အညံ မဓုရာဒိရသံ ဗဟုံ ပဏီတဉ္စ န ပတ္ထေယျ န ပိဟေယျ၊ ဣမိနာ ဂိလာနပစ္စယေပိ သန္တောသော ဒဿိတော ဟောတိ။ ရသေသု ဂေဓဝါရဏတ္ထံ[၂] ပန ကာရဏံ ဝဒန္တော “**ရသေသု အနုဂိဒ္ဓဿ၊ ဈာနေ န ရမတီ မနော**”တိ အာဟ။ ဣန္ဒြိယသံဝရမ္ပိ အပရိပူရေန္တဿ ကုတော ဝိက္ခိတ္တစိတ္တသမာဓာနန္တိ အဓိပ္ပါယော။

ဧဝံ စတူသု ပစ္စယေသု သလ္လေခပဋိပတ္တိံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ အဝသိဋ္ဌကထာဝတ္ထူနိ ဒဿေတုံ “**အပ္ပိစ္ဆော စေဝါ**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **အပ္ပိစ္ဆော**တိ အနိစ္ဆော စတူသု ပစ္စယေသု ဣစ္ဆာရဟိတော၊ တေန စတုဗ္ဗိဓပစ္စယေသု တဏှုပ္ပါဒဝိက္ခမ္ဘနမာဟ။ **သန္တုဋ္ဌော**တိ စတူသု ပစ္စယေသု ယထာလာဘသန္တောသာဒိနာ သန္တုဋ္ဌော။ ယော ဟိ—

အတီတံ နာနုသောစေယျ၊ နပ္ပဇပ္ပေယျနာဂတံ။
ပစ္စုပ္ပန္နေန ယာပေယျ၊ သော “သန္တုဋ္ဌော”တိ ပဝုစ္စတီတိ။

ပဝိဝိတ္တောတိ ဂဏသင်္ဂဏိကံ ပဟာယ ကာယေန ပဝိဝိတ္တော ဝူပကဋ္ဌော။ စိတ္တဝိဝေကာဒိကေ ဟိ ပရတော ဝက္ခတိ။ **ဝသေ**တိ သဗ္ဗတ္ထ ယောဇေတဗ္ဗံ။ မောနေယျဓမ္မသမန္နာဂမေန **မုနိ။ အသံသဋ္ဌော**တိ ဒဿနသဝနသမုလ္လပနသမ္ဘောဂကာယသံသဂ္ဂါနံ အဘာဝေန အသံသဋ္ဌော ယထာဝုတ္တသံသဂ္ဂရဟိတော။ **ဥဘယ**န္တိ ဂဟဋ္ဌေဟိ အနာဂါရေဟိ စာတိ ဥဘယေဟိပိ အသံသဋ္ဌော။ ကရဏေ ဟိ ဣဒံ ပစ္စတ္တဝစနံ။

အတ္တာနံ ဒဿယေ တထာတိ အဇဠော အမူဂေါပိ သမာနော ယထာ ဇဠော ဝါ မူဂေါ ဝါ၊ တထာ အတ္တာနံ ဒဿေယျ၊ ဧတေန ပါပဗ္ဗိယပ္ပဟာနမာဟ။ **ဇဠော ဝ မူဂေါ ဝါ**တိ စ ဂါထာသုခတ္ထံ ရဿတ္တံ ကတံ၊ သမုစ္စယတ္ထော

၁-အဝခဏ္ဍနရဟိတံ (သီ)၊ အဝက္ကမရဟိတံ (ဣ) ၂-ဂေဓာကရဏတ္ထံ (သီ၊ ဣ)

ca vāsaddo. **Nātivelaṁ sambhāseyyā**ti ativelaṁ atikkantapamāṇaṁ na bhāseyya, mattabhāṇī assāti attho. **Saṁghamajjhamhī**ti bhikkhusaṁghe, janasamūhe vā.

Na so upavade kañcīti so yathāvuttapaṭipattiko bhikkhu hīnaṁ vā majjhimaṁ vā ukkaṭṭhaṁ vā yaṁkiñci na vācāya upavadeyya. **Upaghātaṁ vivajjaye**ti kāyena upaghātaṁ pariviheṭhanaṁ vajjeyya. **Saṁvuto pātimokkhasmin**ti pātimokkhamhi pātimokkhasaṁvarasīle saṁvuto assa, pātimokkhasaṁvarena pihitakāyavāco siyāti attho. **Mattaññū cassa bhojane**ti pariyesanapaṭiggahaṇaparibhogavissajjanesu bhojane pamāṇaññū siyā.

Suggahītanimittassāti "evaṁ me manasi karoto cittaṁ samāhitaṁ ahosī"ti tadākāraṁ sallakkhento suṭṭhu gahitasamādhinimitto assa. "Suggahītanimitto so"tipi pāṭho, so yogīti[1] attho. **Cittassu'ppādakovido**ti evaṁ bhāvayato cittaṁ līnaṁ hoti "evaṁ uddhatan"ti līnassa uddhatassa ca cittassa uppattikāraṇe kusalo assa. Līne hi citte dhammavicayavīriyapītisambojjhaṅgā bhāvetabbā, uddhate passaddhisamādhi-upekkhāsambojjhaṅgā. Satisambojjhaṅgo pana sabbattha icchitabbo, tenāha Bhagavā "yasmiṁ ca kho bhikkhave samaye līnaṁ cittaṁ hoti, kālo tasmiṁ samaye dhammavicayasambojjhaṅgassa bhāvanāyā"ti-ādi[2]. **Samathaṁanuyuñjeyyā**ti samathabhāvanaṁ bhāveyya, anuppannaṁ samādhiṁ uppādeyya, uppannañca yāva vasībhāvappatti, tāva vaḍḍheyya byūheyyāti attho. **Kālena ca vipassanan**ti yathāladdhaṁ samādhiṁ nikantiyā apariyādānena hānabhāgiyaṁ ṭhitibhāgiyaṁ vā akatvā nibbedhabhāgiyaṁva katvā[3] kālena vipassanañca anuyuñjeyya. Atha vā **kālena ca vipassanan**ti samathaṁ anuyuñjanto tassa thirībhūtakāle saṅkocaṁ anāpajjitvā ariyamaggādhigamāya vipassanaṁ anuyuñjeyya. Yathāha—

"Atha vā samādhilābhena, vivittasayanena vā.
Bhikkhu vissāsamāpādi, appatto āsavakkhayan"ti[4].

---

1. Yo so hīti (Sī, I)
2. Saṁ 3. 99 piṭṭhe.
3. Nibbedhabhāgiyaṁ vā akatvā (Sī, I)
4. Khu 1. 52 piṭṭhe Dhammapade.

စ ဝါသဒ္ဒေါ။ **နာတိဝေလံ သမ္ဘာသေယျာ**တိ အတိဝေလံ အတိက္ကန္တပမာဏံ န ဘာသေယျ၊ မတ္တဘာဏီ အဿာတိ အတ္ထော။ **သံဃမဇ္ဈမှီ**တိ ဘိက္ခုသံဃေ၊ ဇနသမူဟေ ဝါ။

န သော ဥပဝဒေ ကဉ္စီတိ သော ယထာဝုတ္တပဋိပတ္တိကော ဘိက္ခု ဟီနံ ဝါ မဇ္ဈိမံ ဝါ ဥက္ကဋ္ဌံ ဝါ ယံကိဉ္စိ န ဝါစာယ ဥပဝဒေယျ။ **ဥပဃာတံ ဝိဝဇ္ဇယေ**တိ ကာယေန ဥပဃာတံ ပရိဝိဟေဌနံ ဝဇ္ဇေယျ။ **သံဝုတော ပါတိမောက္ခသ္မိ**န္တိ ပါတိမောက္ခမှိ ပါတိမောက္ခသံဝရသီလေ သံဝုတော အဿ၊ ပါတိမောက္ခသံဝရေန ပိဟိတကာယဝါစော သိယာတိ အတ္ထော။ **မတ္တညူ စဿ ဘောဇနေ**တိ ပရိယေသနပဋိဂ္ဂဟဏပရိဘောဂဝိဿဇ္ဇနေသု ဘောဇနေ ပမာဏညူ သိယာ။

သုဂ္ဂဟီတနိမိတ္တဿာတိ "ဧဝံ မေ မနသိ ကရောတော စိတ္တံ သမာဟိတံ အဟောသီ"တိ တဒါကာရံ သလ္လက္ခေန္တော သုဋ္ဌု ဂဟိတသမာဓိနိမိတ္တော အဿ။ "သုဂ္ဂဟီတနိမိတ္တော သော"တိပိ ပါဌော၊ သော ယောဂီတိ[1] အတ္ထော။ **စိတ္တဿုပ္ပါဒကောဝိဒေါ**တိ ဧဝံ ဘာဝယတော စိတ္တံ လီနံ ဟောတိ၊ "ဧဝံ ဥဒ္ဓတ"န္တိ လီနဿ ဥဒ္ဓတဿ စ စိတ္တဿ ဥပ္ပတ္တိကာရဏေ ကုသလော အဿ။ လီနေ ဟိ စိတ္တေ ဓမ္မဝိစယဝီရိယပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ဘာဝေတဗ္ဗာ၊ ဥဒ္ဓတေ ပဿဒ္ဓိသမာဓိဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါ။ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ပန သဗ္ဗတ္ထ ဣစ္ဆိတဗ္ဗော၊ တေနာဟ ဘဂဝါ "ယသ္မိံ စ ခေါ ဘိက္ခဝေ သမယေ လီနံ စိတ္တံ ဟောတိ၊ ကာလော တသ္မိံ သမယေ ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဘာဝနာယာ"တိအာဒိ[2]။ **သမထံ အနုယုဉ္ဇေယျာ**တိ သမထဘာဝနံ ဘာဝေယျ၊ အနုပ္ပန္နံ သမာဓိံ ဥပ္ပါဒေယျ၊ ဥပ္ပန္နဉ္စ ယာဝ ဝသီဘာဝပ္ပတ္တိ၊ တာဝ ဝဍ္ဎေယျ ဗြူဟေယျာတိ အတ္ထော။ **ကာလေန စ ဝိပဿန**န္တိ ယထာလဒ္ဓံ သမာဓိံ နိကန္တိယာ အပရိယာဒါနေန ဟာနဘာဂိယံ ဌိတိဘာဂိယံ ဝါ အကတွာ နိဗ္ဗေဓဘာဂိယံဝ ကတွာ[3] ကာလေန ဝိပဿနဉ္စ အနုယုဉ္ဇေယျ။ အထ ဝါ **ကာလေန စ ဝိပဿန**န္တိ သမထံ အနုယုဉ္ဇန္တော တဿ ထိရီဘူတကာလေ သင်္ကောစံ အနာပဇ္ဇိတွာ အရိယမဂ္ဂါဓိဂမာယ ဝိပဿနံ အနုယုဉ္ဇေယျ။ ယထာဟ—

"အထ ဝါ သမာဓိလာဘေန၊ ဝိဝိတ္တသယနေန ဝါ။
ဘိက္ခု ဝိဿာသမာပါဒိ၊ အပ္ပတ္တော အာသဝက္ခယ"န္တိ[4]။

၁-ယော သော ဟီတိ (သီ၊ ဣ)
၂-သံ ၃-၉၉-ပိဋ္ဌေ။
၃-နိဗ္ဗေဓဘာဂိယံ ဝါ အကတွာ (သီ၊ ဣ)
၄-ခု ၁-၅၂-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။

Tena vuttaṁ **“vīriyasātaccasampanno”**ti-ādi. Satatabhāvo **sātaccaṁ,** vīriyassa sātaccaṁ, tena sampanno samannāgato, satatapavattavīriyo, niccapaggahitavīriyoti attho. **Yuttayogo sadā siyā**ti sabbakālaṁ bhāvanānuyutto siyā. **Dukkhantan**ti vaṭṭadukkhassa antaṁ pariyosānaṁ nirodhaṁ nibbānaṁ appatvā vissāsaṁ **na eyya** na gaccheyya, “ahaṁ parisuddhasīlo jhānalābhī abhiññālābhī vipassanaṁ matthakaṁ pāpetvā ṭhito”ti vā vissaṭṭho na bhaveyyāti attho.

Evaṁ viharamānassāti evaṁ vivittasenāsanasevanādinā vipassanāvasena yuttayogatāpariyosānena[1] vidhinā viharantassa. **Suddhikāmassā**ti ñāṇadassanavisuddhiṁ accantavisuddhiṁ nibbānaṁ arahattañca icchantassa. Saṁsāre bhayassa ikkhato **bhikkhuno** kāmāsavādayo sabbe **āsavā khīyanti** khayaṁ abbhatthaṁ gacchanti, tesaṁ khayagamaneneva[2] sa-upādisesa-anupādisesapabhedaṁ duvidhampi nibbānaṁ **adhigacchati** pāpuṇāti.

Evaṁ thero tassa bhikkhuno ovādadānāpadesena attanā tathāpaṭipannabhāvaṁ dīpento aññaṁ byākāsi.

Vaṅgantaputta-upasenattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. (Apara)gotamattheragāthāvaṇṇanā

Vijāneyya sakaṁ atthanti-ādikā āyasmato Aparassa Gotamattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinitvā amhākaṁ Bhagavato uppattito puretarameva Sāvatthiyaṁ Udiccabrāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū hutvā vādamaggaṁ uggahetvā attano vādassa upari uttariṁ vadantaṁ alabhanto tehi tehi viggāhikakathaṁ anuyutto vicarati. Atha amhākaṁ Bhagavā loke uppajjitvā pavattitavaradhammacakko anupubbena yasādike veneyye vinetvā Anāthapiṇḍikassa abhiyācanāya Sāvatthiṁ upagacchi. Tadā Satthu Jetavanapaṭiggahe paṭiladdhasaddho Satthāraṁ upasaṅkamitvā dhammaṁ sutvā pabbajjaṁ yāci.

1. Pariyosāne (Sī) 2. Khayavayagamaneneva (Sī, I)

တေန ဝုတ္တံ **“ဝီရိယသာတစ္စသမ္ပန္နော”**တိအာဒိ။ သတတဘာဝေါ **သာတစ္စံ၊** ဝီရိယဿ သာတစ္စံ, တေန သမ္ပန္နော သမန္နာဂတော, သတတပဝတ္တဝီရိယော၊ နိစ္စပဂ္ဂဟိတဝီရိယောတိ အတ္ထော။ **ယုတ္တယောဂေါ သဒါ သိယာ**တိ သဗ္ဗကာလံ ဘာဝနာနုယုတ္တော သိယာ။ **ဒုက္ခန္တ**န္တိ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ အန္တံ ပရိယောသာနံ နိရောဓံ နိဗ္ဗာနံ အပ္ပတွာ ဝိဿာသံ **န ဧယျ** န ဂစ္ဆေယျ၊ “အဟံ ပရိသုဒ္ဓသီလော ဈာနလာဘီ အဘိညာလာဘီ ဝိပဿနံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ ဌိတော”တိ ဝါ ဝိဿဋ္ဌော န ဘဝေယျာတိ အတ္ထော။

ဧဝံ ဝိဟရမာနဿာတိ ဧဝံ ဝိဝိတ္တသေနာသနသေဝနာဒိနာ ဝိပဿနာဝသေန ယုတ္တယောဂတာပရိယောသာနေန[၁] ဝိဓိနာ ဝိဟရန္တဿ။ **သုဒ္ဓိကာမဿာ**တိ ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိံ အစ္စန္တဝိသုဒ္ဓိံ နိဗ္ဗာနံ အရဟတ္တဉ္စ ဣစ္ဆန္တဿ။ သံသာရေ ဘယဿ ဣက္ခတော **ဘိက္ခုနော** ကာမာသဝါဒယော သဗ္ဗေ **အာသဝါ ခီယန္တိ** ခယံ အဗ္ဘတ္ထံ ဂစ္ဆန္တိ၊ တေသံ ခယဂမနေနေဝ[၂] သဥပါဒိသေသအနုပါဒိသေသပဘေဒံ ဒုဝိဓမ္ပိ နိဗ္ဗာနံ **အဓိဂစ္ဆတိ** ပါပုဏာတိ။

ဧဝံ ထေရော တဿ ဘိက္ခုနော ဩဝါဒဒါနာပဒေသေန အတ္တနာ တထာပဋိပန္နဘာဝံ ဒီပေန္တော အညံ ဗျာကာသိ။

ဝင်္ဂန္တပုတ္တဥပသေနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-(အပရ) ဂေါတမတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဝိဇာနေယျ သကံ အတ္ထန္တိအာဒိကာ အာယသ္မတော အပရဿ ဂေါတမတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနိတွာ အမှာကံ ဘဂဝတော ဥပ္ပတ္တိတော ပုရေတရမေဝ သာဝတ္ထိယံ ဥဒိစ္စဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝယပ္ပတ္တော တိဏ္ဏံ ဝေဒါနံ ပါရဂူ ဟုတွာ ဝါဒမဂ္ဂံ ဥဂ္ဂဟေတွာ အတ္တနော ဝါဒဿ ဥပရိ ဥတ္တရိံ ဝဒန္တံ အလဘန္တော တေဟိ တေဟိ ဝိဂ္ဂါဟိကကထံ အနုယုတ္တော ဝိစရတိ။ အထ အမှာကံ ဘဂဝါ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ပဝတ္တိတဝရဓမ္မစက္ကော အနုပုဗ္ဗေန ယသာဒိကေ ဝေနေယျေ ဝိနေတွာ အနာထပိဏ္ဍိကဿ အဘိယာစနာယ သာဝတ္ထိံ ဥပဂစ္ဆိ။ တဒါ သတ္ထု ဇေတဝနပဋိဂ္ဂဟေ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိ။

၁-ပရိယောသာနေ (သီ) ၂-ခယဝယဂမနေနေဝ (သီ၊ ဣ)

Satthā aññataraṁ piṇḍacārikaṁ bhikkhuṁ āṇāpesi “bhikkhu imaṁ pabbājehī”ti. So tena pabbājiyamāno khuraggeyeva arahattaṁ pāpuṇitvā Kosalajanapadaṁ gantvā tattha ciraṁ vasitvā puna Sāvatthiṁ paccāgami. Taṁ bahū ñātakā brāhmaṇamahāsālā upasaṅkamitvā payirupāsitvā nisinnā[1] “imasmiṁ loke bahū samaṇabrāhmaṇā saṁsāre suddhivādā, tesu katamesaṁ nu kho vādo niyyāniko, kathaṁ paṭipajjanto saṁsārato sujjhatī”ti pucchiṁsu. Thero tesaṁ tamatthaṁ pakāsento—

587. “Vijāneyya sakaṁ atthaṁ, avalokeyyātha pāvacanaṁ.
Yañcettha assa patirūpaṁ, sāmaññaṁ ajjhūpagatassa.

588. Mittaṁ idha ca kalyāṇaṁ, sikkhā vipulaṁ samādānaṁ.
Sussūsā ca garūnaṁ, etaṁ samaṇassa patirūpaṁ.

589. Buddhesu sagāravatā, dhamme apaciti yathābhūtaṁ.
Saṁghe ca cittīkāro, etaṁ samaṇassa patirūpaṁ.

590. Ācāragocare yutto,
Ājīvo sodhito agārayho.
Cittassa ca saṇṭhapanaṁ, etaṁ samaṇassa patirūpaṁ.

591. Cārittaṁ atha vārittaṁ, iriyāpathiyaṁ pasādaniyaṁ.
Adhicitte ca āyogo, etaṁ samaṇassa patirūpaṁ.

592. Āraññakāni senā, sanāni pantāni appasaddāni.
Bhajitabbāni Muninā, etaṁ samaṇassa patirūpaṁ.

593. Sīlañca bāhusaccañca, dhammānaṁ pavicayo yathābhūtaṁ.
Saccānaṁ abhisamayo, etaṁ samaṇassa patirūpaṁ.

594. Bhāveyya ca aniccanti, anattasaññaṁ asubhasaññañca.
Lokamhi ca anabhiratiṁ, etaṁ samaṇassa patirūpaṁ.

1. Bahū ñātakā nisinnaṁ (Sī, I)

သတ္ထာ အညတရံ ပိဏ္ဍစာရိကံ ဘိက္ခုံ အာဏာပေသိ “ဘိက္ခု ဣမံ ပဗ္ဗာဇေဟီ”တိ။ သော တေန ပဗ္ဗာဇိယမာနော ခုရဂ္ဂေယေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိတွာ ကောသလဇနပဒံ ဂန္တွာ တတ္ထ စိရံ ဝသိတွာ ပုန သာဝတ္ထိံ ပစ္စာဂမိ။ တံ ဗဟူ ဉာတကာ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလာ ဥပသင်္ကမိတွာ ပယိရုပါသိတွာ နိသိန္နာ[1] “ဣမသ္မိံ လောကေ ဗဟူ သမဏဗြာဟ္မဏာ သံသာရေ သုဒ္ဓိဝါဒါ၊ တေသု ကတမေသံ နု ခေါ ဝါဒေါ နိယျာနိကော, ကထံ ပဋိပဇ္ဇန္တော သံသာရတော သုဇ္ဈတီ”တိ ပုစ္ဆိံသု။ ထေရော တေသံ တမတ္ထံ ပကာသေန္တော—

၅၈၇။ “ဝိဇာနေယျ သကံ အတ္ထံ၊ အဝလောကေယျာထ ပါဝစနံ။
ယဉ္စေတ္ထ အဿ ပတိရူပံ၊ သာမညံ အဇ္ဈူပဂတဿ။

၅၈၈။ မိတ္တံ ဣဓ စ ကလျာဏံ၊ သိက္ခာ ဝိပုလံ သမာဒါနံ။
သုဿူသာ စ ဂရူနံ၊ ဧတံ သမဏဿ ပတိရူပံ။

၅၈၉။ ဗုဒ္ဓေသု သဂါရဝတာ၊ ဓမ္မေ အပစိတိ ယထာဘူတံ။
သံဃေ စ စိတ္တီကာရော၊ ဧတံ သမဏဿ ပတိရူပံ။

၅၉၀။ အာစာရဂေါစရေ ယုတ္တော၊
အာဇီဝေါ သောဓိတော အဂါရယှော။
စိတ္တဿ စ သဏ္ဌပနံ၊ ဧတံ သမဏဿ ပတိရူပံ။

၅၉၁။ စာရိတ္တံ အထ ဝါရိတ္တံ၊ ဣရိယာပထိယံ ပသာဒနိယံ။
အဓိစိတ္တေ စ အာယောဂေါ၊ ဧတံ သမဏဿ ပတိရူပံ။

၅၉၂။ အာရညကာနိ သေနာ,သနာနိ ပန္တာနိ အပ္ပသဒ္ဒါနိ။
ဘဇိတဗ္ဗာနိ မုနိနာ၊ ဧတံ သမဏဿ ပတိရူပံ။

၅၉၃။ သီလဉ္စ ဗာဟုသစ္စဉ္စ၊ ဓမ္မာနံ ပဝိစယော ယထာဘူတံ။
သစ္စာနံ အဘိသမယော၊ ဧတံ သမဏဿ ပတိရူပံ။

၅၉၄။ ဘာဝေယျ စ အနိစ္စန္တိ၊ အနတ္တသညံ အသုဘသညဉ္စ။
လောကမှိ စ အနဘိရတိံ၊ ဧတံ သမဏဿ ပတိရူပံ။

၁-ဗဟူ ဉာတကာ နိသိန္နံ (သီ၊ ဣ)

595. Bhāveyya ca bojjhaṅge, iddhipādāni indriyāni balāni.
Aṭṭhaṅgamagga'mariyaṁ, etaṁ samaṇassa patirūpaṁ.

596. Taṇhaṁ pajaheyya Muni, samūlake āsave padāleyya.
Vihareyya vippamutto, etaṁ samaṇassa patirūpan"ti—

imā gāthā abhāsi.

Tattha **vijāneyya sakaṁ atthan**ti viññūjātiko puriso attano atthaṁ yāthāvato vicāretvā jāneyya. Vicārento ca **avalokeyyātha pāvacanaṁ** idha loke puthusamaṇabrāhmaṇehi Sammāsambuddhena ca pavuttaṁ pāvacanaṁ, samayo. Tattha yaṁ niyyānikaṁ, taṁ olokeyya paññācakkhunā passeyya. Ime hi nānātitthiyā samaṇabrāhmaṇā anicce "niccan"ti, anattani "attā"ti, asuddhimaggañca "suddhimaggo"ti micchābhinivesino aññamaññañca viruddhavādā[1], tasmā nesaṁ vādo aniyyāniko, Sammāsambuddho pana "sabbe saṅkhārā aniccā, sabbe dhammā anattā, santaṁ nibbānan"ti sayambhūñāṇena yathābhūtaṁ abbhaññāya pavedeti, tasmā "tassa vādo niyyāniko"ti Satthu sāsanamahantataṁ olokeyyāti attho. **Yañcettha assa patirūpaṁ, sāmaññaṁ ajjhūpagatassā**ti sāmaññaṁ samaṇabhāvaṁ pabbajjaṁ upagatassa kulaputtassa yaṁ ettha sāsane pabbajitabhāve vā patirūpaṁ yuttarūpaṁ sāruppaṁ assa siyā, tampi apalokeyya.

Kiṁ pana tanti āha **"mittaṁ idha ca kalyāṇan"**ti-ādi. Imasmiṁ sāsane kalyāṇamittaṁ seviyamānaṁ samaṇassa patirūpanti yojanā. Esa nayo itaresupi. Kalyāṇamittaṁ hi nissāya akusalaṁ pajahati kusalaṁ bhāveti suddhamattānaṁ pariharati. **Sikkhā vipulaṁ samādānan**ti vipulaṁ sikkhāsamādānaṁ, mahatiyā nibbānāvahāya adhisīlādisikkhāya anuṭṭhānanti attho. **Sussūsā ca garūnan**ti garūnaṁ ācariyupajjhāyādīnaṁ kalyāṇamittānaṁ ovādassa sotukamyatā pāricariyā ca. **Etan**ti kalyāṇamittasevanādi.

Buddhesu sagāravatāti Sabbaññubuddhesu "Sammāsambuddho Bhagavā"ti gāravayogo garucittīkāro. **Dhamme apaciti yathābhūtan**ti ariyadhamme

1. Viruddhavādino (Sī)

၅၉၅။ ဘာဝေယျ စ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ၊ ဣဒ္ဓိပါဒါနိ ဣန္ဒြိယာနိ ဗလာနိ။
အဋ္ဌင်္ဂမဂ္ဂ'မရိယံ၊ ဧတံ သမဏဿ ပတိရူပံ။

၅၉၆။ တဏှံ ပဇဟေယျ မုနိ၊ သမူလကေ အာသဝေ ပဒါလေယျ။
ဝိဟရေယျ ဝိပ္ပမုတ္တော၊ ဧတံ သမဏဿ ပတိရူပ"န္တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဝိဇာနေယျ သကံ အတ္ထ**န္တိ ဝိညူဇာတိကော ပုရိသော အတ္တနော အတ္ထံ ယာထာဝတော ဝိစာရေတွာ ဇာနေယျ။ ဝိစာရေန္တော စ **အဝလောကေယျာထ ပါဝစနံ** ဣဓ လောကေ ပုထုသမဏဗြာဟ္မဏေဟိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန စ ပဝုတ္တံ ပါဝစနံ၊ သမယော။ တတ္ထ ယံ နိယျာနိကံ၊ တံ ဩလောကေယျ ပညာစက္ခုနာ ပဿေယျ။ ဣမေ ဟိ နာနာတိတ္ထိယာ သမဏဗြာဟ္မဏာ အနိစ္စေ "နိစ္စ"န္တိ, အနတ္တနိ "အတ္တာ"တိ, အသုဒ္ဓိမဂ္ဂဉ္စ "သုဒ္ဓိမဂ္ဂေါ"တိ မိစ္ဆာဘိနိဝေသိနော အညမညဉ္စ ဝိရုဒ္ဓဝါဒါ[1]၊ တသ္မာ နေသံ ဝါဒေါ အနိယျာနိကော၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ပန "သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စာ, သဗ္ဗေ ဓမ္မာ အနတ္တာ, သန္တံ နိဗ္ဗာန"န္တိ သယမ္ဘုဉာဏေန ယထာဘူတံ အဗ္ဘညာယ ပဝေဒေတိ၊ တသ္မာ "တဿ ဝါဒေါ နိယျာနိကော"တိ သတ္ထု သာသနမဟန္တတံ ဩလောကေယျာတိ အတ္ထော။ **ယဉ္စေတ္ထ အဿ ပတိရူပံ၊ သာမညံ အဇ္ဈုပဂတဿာ**တိ သာမညံ သမဏဘာဝံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဥပဂတဿ ကုလပုတ္တဿ ယံ ဧတ္ထ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတဘာဝေ ဝါ ပတိရူပံ ယုတ္တရူပံ သာရုပ္ပံ အဿ သိယာ၊ တမ္ပိ အပလောကေယျ။

ကိံ ပန တန္တိ အာဟ **"မိတ္တံ ဣဓ စ ကလျာဏ"**န္တိအာဒိ။ ဣမသ္မိံ သာသနေ ကလျာဏမိတ္တံ သေဝိယမာနံ သမဏဿ ပတိရူပန္တိ ယောဇနာ။ ဧသ နယော ဣတရေသုပိ။ ကလျာဏမိတ္တံ ဟိ နိဿာယ အကုသလံ ပဇဟတိ ကုသလံ ဘာဝေတိ သုဒ္ဓမတ္တာနံ ပရိဟရတိ။ **သိက္ခာ ဝိပုလံ သမာဒါန**န္တိ ဝိပုလံ သိက္ခာသမာဒါနံ၊ မဟတိယာ နိဗ္ဗာနာဝဟာယ အဓိသီလာဒိသိက္ခာယ အနုဋ္ဌာနန္တိ အတ္ထော။ **သုဿူသာ စ ဂရူန**န္တိ ဂရူနံ အာစရိယုပဇ္ဈာယာဒီနံ ကလျာဏမိတ္တာနံ ဩဝါဒဿ သောတုကမျတာ ပါရိစရိယာ စ။ **ဧတ**န္တိ ကလျာဏမိတ္တသေဝနာဒိ။

ဗုဒ္ဓေသု သဂါရဝတာတိ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓေသု "သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ"တိ ဂါရဝယောဂေါ ဂရုစိတ္တီကာရော။ **ဓမ္မေ အပစိတိ ယထာဘူတ**န္တိ အရိယဓမ္မေ

၁-ဝိရုဒ္ဓဝါဒိနော (သီ)

yāthāvato apacāyanaṁ ādarena abhipūjanaṁ. **Saṁghe**ti ariyasaṁghe. **Cittīkāro**ti sakkāro sammānanaṁ. **Etan**ti ratanattayagarukaraṇaṁ.

Ācāragocare yuttoti kāyikavācasikavītikkamanasaṅkhātaṁ anācāraṁ piṇḍapātādīnaṁ atthāya upasaṅkamituṁ ayuttaṭṭhānabhūtaṁ vesiyādi-agocarañca pahāya kāyikavācasika-avītikkamanasaṅkhātena ācārena piṇḍapātādīnaṁ atthāya upasaṅkamituṁ yuttaṭṭhānabhūtena gocarena ca yutto sampanno, sampanna-ācāragocaroti attho. **Ājīvo sodhito**ti veḷudānādiṁ Buddhapaṭikuṭṭhaṁ anesanaṁ pahāya anavajjuppāde paccaye sevantassa ājīvo sodhito hoti suvisuddho, sodhitattā eva **agārayho** viññūhi. **Cittassa ca saṇṭhapanan**ti yathā cakkhādidvārehi rūpādi-ārammaṇesu abhijjhādayo nappavattanti, evaṁ diṭṭhe diṭṭhamattādivasena cittassa sammā ṭhapanaṁ. **Etan**ti ācāragocarasampatti ājīvapārisuddhi indriyesu guttadvāratāti etaṁ tayaṁ.

Cārittanti caritvā paripūretabbasīlaṁ. **Vārittan**ti viratiyā akaraṇena paripūretabbasīlaṁ. **Iriyāpathiyaṁ pasādaniyan**ti paresaṁ pasādāvahaṁ ākappasampattinimittaṁ iriyāpathanissitaṁ sampajaññaṁ. **Adhicitte ca āyogo**ti samathavipassanāsu anuyogo bhāvanā.

Āraññakānīti araññe pariyāpannāni. **Pantānī**ti vivittāni.

Sīlanti catupārisuddhisīlaṁ. Heṭṭhā hi bhinditvā vuttaṁ, idha abhinditvā vadati. **Bāhusaccan**ti bahussutabhāvo. So hi bhāvanānuyogassa bahukāro, bojjhaṅgakosalla-anuttarasītibhāva-adhicittayuttatādīsu sammā pavicayabahulassa samathavipassanānuyogo sampajjati. **Dhammānaṁ pavicayo yathābhūtan**ti rūpārūpadhammānaṁ aviparītasalakkhaṇato[1] sāmaññalakkhaṇato ca parivīmaṁsā, iminā adhipaññādhammavipassanamāha. **Saccānaṁ abhisamayo**ti dukkhādīnaṁ ariyasaccānaṁ pariññābhisamayādivasena paṭivedho.

Svāyaṁ saccābhisamayo yathā hoti, taṁ dassetuṁ "**bhāveyyā**"ti-ādi vuttaṁ. Tattha **bhāveyya ca aniccan**ti "sabbe saṅkhārā aniccā"ti-ādinā[2]

1. ...sallakkhaṇato (Sī)
2. Khu 1. 53 piṭṭhe Dhammapade.

ယာထာဝတော အပစာယနံ အာဒရေန အဘိပူဇနံ။ **သံဃေ**တိ အရိယသံဃေ။ **စိတ္တီကာရော**တိ သက္ကာရော သမ္မာနနံ။ **ဧတန္တိ** ရတနတ္တယဂရုကရဏံ။

အာစာရဂေါစရေ ယုတ္တောတိ ကာယိကဝါစသိကဝီတိက္ကမနသင်္ခါတံ အနာစာရံ ပိဏ္ဍပါတာဒီနံ အတ္ထာယ ဥပသင်္ကမိတုံ အယုတ္တဋ္ဌာနဘူတံ ဝေသိယာဒိအဂေါစရဉ္စ ပဟာယ ကာယိကဝါစသိကအဝီတိက္ကမနသင်္ခါတေန အာစာရေန ပိဏ္ဍပါတာဒီနံ အတ္ထာယ ဥပသင်္ကမိတုံ ယုတ္တဋ္ဌာနဘူတေန ဂေါစရေန စ ယုတ္တော သမ္ပန္နော၊ သမ္ပန္နအာစာရဂေါစရောတိ အတ္ထော။ **အာဇီဝေါ သောဓိတော**တိ ဝေဠုဒါနာဒိံ ဗုဒ္ဓပဋိကုဋ္ဌံ အနေသနံ ပဟာယ အနဝဇ္ဇုပ္ပါဒေ ပစ္စယေ သေဝန္တဿ အာဇီဝေါ သောဓိတော ဟောတိ သုဝိသုဒ္ဓေါ၊ သောဓိတတ္တာ ဧဝ **အဂါရယှော** ဝိညူဟိ။ **စိတ္တဿ စ သဏ္ဌပနန္တိ** ယထာ စက္ခာဒိဒွါရေဟိ ရူပါဒိအာရမ္မဏေသု အဘိဇ္ဈာဒယော နပ္ပဝတ္တန္တိ၊ ဧဝံ ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌမတ္တာဒိဝသေန စိတ္တဿ သမ္မာ ဌပနံ။ **ဧတန္တိ** အာစာရဂေါစရသမ္ပတ္တိ အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိ ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရတာတိ ဧတံ တယံ။

စာရိတ္တန္တိ စရိတွာ ပရိပူရေတဗ္ဗသီလံ။ **ဝါရိတ္တန္တိ** ဝိရတိယာ အကရဏေန ပရိပူရေတဗ္ဗသီလံ။ **ဣရိယာပထိယံ ပသာဒနိယန္တိ** ပရေသံ ပသာဒါဝဟံ အာကပ္ပသမ္ပတ္တိနိမိတ္တံ ဣရိယာပထနိဿိတံ သမ္ပဇညံ။ **အဓိစိတ္တေ စ အာယောဂေါ**တိ သမထဝိပဿနာသု အနုယောဂေါ ဘာဝနာ။

အာရညကာနီတိ အရညေ ပရိယာပန္နာနိ။ **ပန္တာနီ**တိ ဝိဝိတ္တာနိ။

သီလန္တိ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ။ ဟေဋ္ဌာ ဟိ ဘိန္ဒိတွာ ဝုတ္တံ၊ ဣဓ အဘိန္ဒိတွာ ဝဒတိ။ **ဗာဟုသစ္စန္တိ** ဗဟုဿုတဘာဝေါ။ သော ဟိ ဘာဝနာနုယောဂဿ ဗဟုကာရော၊ ဗောဇ္ဈင်္ဂကောသလ္လအနုတ္တရသီတိဘာဝအဓိစိတ္တယုတ္တတာဒီသု သမ္မာ ပဝိစယဗဟုလဿ သမထဝိပဿနာနုယောဂေါ သမ္ပဇ္ဇတိ။ **ဓမ္မာနံ ပဝိစယော ယထာဘူတန္တိ** ရူပါရူပဓမ္မာနံ အဝိပရီတသလက္ခဏတော[1] သာမညလက္ခဏတော စ ပရိဝီမံသာ၊ ဣမိနာ အဓိပညာဓမ္မဝိပဿနမာဟ။ **သစ္စာနံ အဘိသမယော**တိ ဒုက္ခာဒီနံ အရိယသစ္စာနံ ပရိညာဘိသမယာဒိဝသေန ပဋိဝေဓော။

သွာယံ သစ္စာဘိသမယော ယထာ ဟောတိ၊ တံ ဒဿေတုံ "**ဘာဝေယျာ**"တိ-အာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ဘာဝေယျ စ အနိစ္စန္တိ** "သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စာ"တိအာဒိနာ[2]

၁-....သလ္လက္ခဏတော (သီ)
၂-ခု ၁-၅၃-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။

avibhāgato “yaṁ kiñci rūpaṁ atītānāgatapaccuppannan”ti-ādinā[1] vibhāgato vā sabbasaṅkhāresu aniccasaññaṁ bhāveyya uppādeyya ceva vaḍḍheyya cāti attho. **Anattasaññan**ti “sabbe dhammā anattā”ti pavattaṁ anattasaññañca bhāveyyāti yojanā. Evaṁ sesesupi. **Asubhasaññan**ti karajakāye sabbasmimpi vā tebhūmakasaṅkhāre kilesāsucipaggharaṇato “asubhā”ti pavattasaññaṁ. Dukkhasaññāparivārā hi ayaṁ, eteneva cettha dukkhasaññāpi gahitāti veditabbaṁ. **Lokamhi ca anabhiratin**ti sabbaloke tebhūmakesu saṅkhāresu anābhiratisaññaṁ, etena ādīnavānupassanaṁ nibbidānupassanañca vadati.

Evaṁ pana vipassanābhāvanaṁ anuyutto[2] taṁ ussukkāpento ime dhamme[3] vaḍḍheyyāti dassento **“bhāveyya ca bojjhaṅge”**ti gāthamāha. Tassattho—bodhiyā sati-ādisattavidhadhammasāmaggiyā, bodhissa vā taṁsamaṅgino puggalassa aṅgāti bojjhaṅgā, sati-ādayo dhammā. Te sati-ādike sattabojjhaṅge, chanda-ādīni cattāri iddhipādāni, saddhādīni pañcindriyāni, saddhādīniyeva pañca balāni, sammādiṭṭhi-ādīnaṁ vasena aṭṭhaṅga-ariyamaggañca. Ca-saddena satipaṭṭhānāni sammappadhānāni ca gahitānīti sabbepi sattatiṁsappabhede bodhipakkhiyadhamme bhāveyya uppādeyya ceva vaḍḍheyya ca. Tattha yadetesaṁ paṭhamamaggakkhaṇe uppādanaṁ, uparimaggakkhaṇe ca vaḍḍhanaṁ, etaṁ **samaṇassa** bhikkhuno sāruppanti.

Evaṁ bodhipakkhiyasattatiṁsadhamme bhāvento[4] yathā maggasaccaṁ bhāvanābhisamayavasena abhisameti, evaṁ samudayasaccaṁ pahānābhisamayavasena, nirodhasaccaṁ sacchikiriyābhisamayavasena abhisametīti dassento **“taṇhaṁ pajaheyyā”**ti osānagāthamāha. Tattha **taṇhaṁ pajaheyyā**ti kāmataṇhādipabhedaṁ sabbaṁ taṇhaṁ ariyamaggena anavasesato samucchindeyya, monaṁ vuccati ñāṇaṁ, tena samannāgatattā **Muni. Samūlake āsave padāleyyā**ti kāmarāgānusayādisamūlake kāmāsavādike sabbepi āsave bhindeyya samucchindeyya. **Vihareyya vippamutto**ti evaṁ sabbaso kilesānaṁ pahīnattā sabbadhi vimutto

1. Abhi 2. 1; Saṁ 2. 41 piṭṭhādīsu. 2. Anuyuñjantā (Sī) 3. Idameva (Sī, I)
4. ...dhamme upādāya upari maggakkhaṇe ca bhāvento (Sī, I)

အဝိဘာဂတော “ယံ ကိဉ္စိ ရူပံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္န”န္တိအာဒိနာ[၁] ဝိဘာဂတော ဝါ သဗ္ဗသင်္ခါရေသု အနိစ္စသညံ ဘာဝေယျ ဥပ္ပါဒေယျ စေဝ ဝဍ္ဎေယျ စာတိ အတ္ထော။ **အနတ္တသည**န္တိ “သဗ္ဗေ ဓမ္မာ အနတ္တာ”တိ ပဝတ္တံ အနတ္တသညဉ္စ ဘာဝေယျာတိ ယောဇနာ။ ဧဝံ သေသေသုပိ။ **အသုဘသည**န္တိ ကရဇကာယေ သဗ္ဗသ္မိမ္ပိ ဝါ တေဘူမကသင်္ခါရေ ကိလေသာသုစိပဂ္ဃရဏတော “အသုဘာ”တိ ပဝတ္တသညံ။ ဒုက္ခသညာပရိဝါရာ ဟိ အယံ၊ ဧတေနေဝ စေတ္ထ ဒုက္ခသညာပိ ဂဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **လောကမှိ စ အနဘိရတိ**န္တိ သဗ္ဗလောကေ တေဘူမကေသု သင်္ခါရေသု အနာဘိရတိသညံ၊ ဧတေန အာဒီနဝါနုပဿနံ နိဗ္ဗိဒါနုပဿနဉ္စ ဝဒတိ။

ဧဝံ ပန ဝိပဿနာဘာဝနံ အနုယုတ္တော[၂] တံ ဥဿုက္ကာပေန္တော ဣမေ ဓမ္မေ[၃] ဝဍ္ဎေယျာတိ ဒဿေန္တော “**ဘာဝေယျ စ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ**”တိ ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—ဗောဓိယာ သတိအာဒိသတ္တဝိဓဓမ္မသာမဂ္ဂိယာ, ဗောဓိဿ ဝါ တံသမင်္ဂိနော ပုဂ္ဂလဿ အင်္ဂါတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ သတိအာဒယော ဓမ္မာ။ တေ သတိအာဒိကေ သတ္တဗောဇ္ဈင်္ဂေ, ဆန္ဒအာဒီနိ စတ္တာရိ ဣဒ္ဓိပါဒါနိ, သဒ္ဓါဒီနိ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ, သဒ္ဓါဒီနိယေဝ ပဉ္စ ဗလာနိ, သမ္မာဒိဋ္ဌိအာဒီနံ ဝသေန အဋ္ဌင်္ဂအရိယမဂ္ဂဉ္စ။ စ-သဒ္ဒေန သတိပဋ္ဌာနာနိ သမ္မပ္ပဓာနာနိ စ ဂဟိတာနီတိ သဗ္ဗေပိ သတ္တတိံသပ္ပဘေဒေ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မေ ဘာဝေယျ ဥပ္ပါဒေယျ စေဝ ဝဍ္ဎေယျ စ။ တတ္ထ ယဒေတေသံ ပဌမမဂ္ဂက္ခဏေ ဥပ္ပါဒနံ, ဥပရိမဂ္ဂက္ခဏေ စ ဝဍ္ဎနံ၊ ဧတံ **သမဏဿ** ဘိက္ခုနော သာရုပ္ပန္တိ။

ဧဝံ ဗောဓိပက္ခိယသတ္တတိံသဓမ္မေ ဘာဝေန္တော[၄] ယထာ မဂ္ဂသစ္စံ ဘာဝနာဘိသမယဝသေန အဘိသမေတိ၊ ဧဝံ သမုဒယသစ္စံ ပဟာနာဘိသမယဝသေန, နိရောဓသစ္စံ သစ္ဆိကိရိယာဘိသမယဝသေန အဘိသမေတီတိ ဒဿေန္တော “**တဏှံ ပဇဟေယျာ**”တိ ဩသာနဂါထမာဟ။ တတ္ထ **တဏှံ ပဇဟေယျာ**တိ ကာမတဏှာဒိပဘေဒံ သဗ္ဗံ တဏှံ အရိယမဂ္ဂေန အနဝသေသတော သမုစ္ဆိန္ဒေယျ၊ မောနံ ဝုစ္စတိ ဉာဏံ၊ တေန သမန္နာဂတတ္တာ **မုနိ**။ **သမူလကေ အာသဝေ ပဒါလေယျာ**တိ ကာမရာဂါနုသယာဒိသမူလကေ ကာမာသဝါဒိကေ သဗ္ဗေပိ အာသဝေ ဘိန္ဒေယျ သမုစ္ဆိန္ဒေယျ။ **ဝိဟရေယျ ဝိပ္ပမုတ္တော**တိ ဧဝံ သဗ္ဗသော ကိလေသာနံ ပဟီနတ္တာ သဗ္ဗဓိ ဝိမုတ္တော

၁-အဘိ ၂-၁၊ သံ ၂-၄၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-အနုယုဉ္ဇန္တော (သီ) ၃-ဣဒမေဝ (သီ၊ ဣ)
၄-....ဓမ္မေ ဥပါဒါယ ဥပရိ မဂ္ဂက္ခဏေ စ ဘာဝေန္တော (သီ၊ ဣ)

sabbūpadhipaṭinissaggaṁ nirodhaṁ nibbānaṁ sacchikatvā vihareyya. **Etan**ti yadetaṁ viharaṇaṁ, etaṁ samaṇassa samitapāpassa bhikkhuno patirūpaṁ sāruppanti attho.

Evaṁ thero samaṇasāruppapaṭipattikittanamukhena sāsanassa niyyānikabhāvaṁ tabbilomato bāhirakasamayassa aniyyānikatañca vibhāvesi. Taṁ sutvā te brāhmaṇamahāsālā sāsane abhippasannā saraṇādīsu patiṭṭhahiṁsu.

Aparagotamattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Dasakanipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

သဗ္ဗူပဓိပဋိနိဿဂ္ဂံ နိရောဓံ နိဗ္ဗာနံ သစ္ဆိကတွာ ဝိဟရေယျ။ **ဧတန္တိ** ယဒေတံ ဝိဟရဏံ၊ ဧတံ သမဏဿ သမိတပါပဿ ဘိက္ခုနော ပတိရူပံ သာရုပ္ပန္တိ အတ္ထော။

ဧဝံ ထေရော သမဏသာရုပ္ပပဋိပတ္တိကိတ္တနမုခေန သာသနဿ နိယျာနိကဘာဝံ တဗ္ဗိလောမတော ဗာဟိရကသမယဿ အနိယျာနိကတဉ္စ ဝိဘာဝေသိ။ တံ သုတွာ တေ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလာ သာသနေ အဘိပ္ပသန္နာ သရဏာဒီသု ပတိဋ္ဌဟိံသု။

အပရဂေါတမတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဒသကနိပါတဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

11. Ekādasanipāta

1. Saṁkiccattheragāthāvaṇṇanā

Ekādasanipāte **kiṁ tavattho vane tātā**ti-ādikā āyasmato Saṁkiccattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinitvā imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ brāhmaṇamahāsālakule paṭisandhiṁ gaṇhi, tasmiṁ kucchigateyeva mātā byādhitā hutvā kālamakāsi. Tassā susānaṁ netvā jhāpiyamānāya gabbhāsayo na jhāyi. Manussā sūlehi kucchiṁ vijjhantā dārakassa akkhikoṭiṁ paharimsu. Te taṁ[1] vijjhitvā aṅgārehi paṭicchādetvā pakkamiṁsu. Kucchipadesopi jhāyi, aṅgāramatthake pana suvaṇṇabimbasadiso dārako padumagabbhe nipanno viya ahosi. Pacchimabhavikasattassa hi sinerunā otthariyamānassapi arahattaṁ appatvā jīvitakkhayo nāma natthi.

Punadivase āḷāhanaṭṭhānaṁ gatā manussā tathānipannaṁ dārakaṁ disvā acchariyabbhutacittajātā dārakaṁ ādāya gāmaṁ pavisitvā nemittake pucchiṁsu. Nemittakā "sace ayaṁ dārako agāraṁ ajjhāvasissati, yāva sattamā kulaparivaṭṭā duggatā bhavissanti[2]. Sace pabbajissati, pañcahi samaṇasatehi parivuto vicarissatī"ti āhaṁsu. Ñātakā "hotu, vaḍḍhitakāle amhākaṁ ayyassa Sāriputtattherassa santike taṁ pabbājessāmā"ti vatvā saṅkunā chinnakkhikoṭitāya **saṁkicco**ti vadantā aparabhāge **saṁkicco**ti vohariṁsu. So sattavassikakāle attano gabbhagatasseva mātu maraṇaṁ gabbhe ca attano pavattiṁ[3] sutvā saṁvegajāto "pabbajissāmī"ti āha. Ñātakā "sādhu tātā"ti dhammasenāpatissa santikaṁ netvā "bhante imaṁ pabbājethā"ti adaṁsu. Thero taṁ tacapañcakakammaṭṭhānaṁ datvā pabbājesi, so khuraggeyeva saha paṭisambhidāhi arahattaṁ patvā tiṁsamattehi bhikkhūhi saddhiṁ araññe viharanto te corahatthato mocetvā[4] sayampi te core dametvā pabbājetvā[5] aññatarasmiṁ vihāre bahūhi bhikkhūhi saddhiṁ

1. Tena taṁ (Sī)
2. Na bhavissanti (Ka)
3. Attano pavattiñca (Sī, I)
4. Muñcitvā (Sī, I)
5. Te core pabbājetvā (Sī, I)

၁၁-ဧကာဒသနိပါတ

၁-သံကိစ္စတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဧကာဒသနိပါတေ **ကိံ တဝတ္ထော ဝနေ တာတာ**တိအာဒိကာ အာယသ္မတော သံကိစ္စတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလကုလေ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ၊ တသ္မိံ ကုစ္ဆိဂတေယေဝ မာတာ ဗျာဓိတာ ဟုတွာ ကာလမကာသိ။ တဿာ သုသာနံ နေတွာ ဈာပိယမာနာယ ဂဗ္ဘာသယော န ဈာယိ။ မနုဿာ သူလေဟိ ကုစ္ဆိံ ဝိဇ္ဈန္တာ ဒါရကဿ အက္ခိကောဋိံ ပဟရိံသု။ တေ တံ[၁] ဝိဇ္ဈိတွာ အင်္ဂါရေဟိ ပဋိစ္ဆာဒေတွာ ပက္ကမိံသု။ ကုစ္ဆိပဒေသောပိ ဈာယိ၊ အင်္ဂါရမတ္ထကေ ပန သုဝဏ္ဏဗိမ္ဗသဒိသော ဒါရကော ပဒုမဂဗ္ဘေ နိပန္နော ဝိယ အဟောသိ။ ပစ္ဆိမဘဝိကသတ္တဿ ဟိ သိနေရုနာ ဩတ္ထရိယမာနဿပိ အရဟတ္တံ အပ္ပတွာ ဇီဝိတက္ခယော နာမ နတ္ထိ။

ပုနဒိဝသေ အာဠာဟနဋ္ဌာနံ ဂတာ မနုဿာ တထာနိပန္နံ ဒါရကံ ဒိသွာ အစ္ဆရိယဗ္ဘုတစိတ္တဇာတာ ဒါရကံ အာဒါယ ဂါမံ ပဝိသိတွာ နေမိတ္တကေ ပုစ္ဆိံသု။ နေမိတ္တကာ "သစေ အယံ ဒါရကော အဂါရံ အဇ္ဈာဝသိဿတိ၊ ယာဝ သတ္တမာ ကုလပရိဝဋ္ဋာ ဒုဂ္ဂတာ ဘဝိဿန္တိ[၂]။ သစေ ပဗ္ဗဇိဿတိ၊ ပဉ္စဟိ သမဏသတေဟိ ပရိဝုတော ဝိစရိဿတီ"တိ အာဟံသု။ ဉာတကာ "ဟောတု၊ ဝဍ္ဎိတကာလေ အမှာကံ အယျဿ သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ သန္တိကေ တံ ပဗ္ဗာဇေဿာမာ"တိ ဝတွာ သင်္ကုနာ ဆိန္နက္ခိကောဋိတာယ **သံကိစ္စော**တိ ဝဒန္တာ အပရဘာဂေ **သံကိစ္စော**တိ ဝေါဟရိံသု။ သော သတ္တဝဿိကကာလေ အတ္တနော ဂဗ္ဘဂတဿေဝ မာတု မရဏံ ဂဗ္ဘေ စ အတ္တနော ပဝတ္တိံ[၃] သုတွာ သံဝေဂဇာတော "ပဗ္ဗဇိဿာမီ"တိ အာဟ။ ဉာတကာ "သာဓု တာတာ"တိ ဓမ္မသေနာပတိဿ သန္တိကံ နေတွာ "ဘန္တေ ဣမံ ပဗ္ဗာဇေထာ"တိ အဒံသု။ ထေရော တံ တစပဉ္စကကမ္မဋ္ဌာနံ ဒတွာ ပဗ္ဗာဇေသိ၊ သော ခုရဂ္ဂေယေဝ သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ အရဟတ္တံ ပတွာ တိံသမတ္တေဟိ ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ အရညေ ဝိဟရန္တော တေ စောရဟတ္ထတော မောစေတွာ[၄] သယမ္ပိ တေ စောရေ ဒမေတွာ ပဗ္ဗာဇေတွာ[၅] အညတရသ္မိံ ဝိဟာရေ ဗဟူဟိ ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ

၁-တေန တံ (သီ)
၂-န ဘဝိဿန္တိ (က)
၃-အတ္တနော ပဝတ္တိဉ္စ (သီ၊ ဣ)
၄-မုဉ္စိတွာ (သီ၊ ဣ)
၅-တေ စောရေ ပဗ္ဗာဇေတွာ (သီ၊ ဣ)

viharanto te vivādapasute disvā “aññattha gacchāmī”ti bhikkhū āpucchi. Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana **Dhammapadavatthumhi**[1] āgatanayeneva veditabbo. Atha naṁ aññataro upāsako upaṭṭhātukāmo āsannaṭṭhāne vāsaṁ yācanto—

597. Kiṁ tavattho vane tāta, Ujjuhānova pāvuse.
Verambhā ramaṇīyā te, paviveko hi jhāyinan”ti—

paṭhamaṁ gāthamāha. Taṁ sutvā thero—

598. “Yathā abbhāni Verambho, vāto nudati pāvuse.
Saññā me abhikiranti, vivekapaṭisaññutā.

599. Apaṇḍaro aṇḍasambhavo, sīvathikāya niketacāriko.
Uppādayateva me satiṁ, sandehasmiṁ virāganissitaṁ.

600. Yañca aññe na rakkhanti, yo ca aññe na rakkhati.
Sa ve bhikkhu sukhaṁ seti, kāmesu anapekkhavā.

601. Acchodikā puthusilā, gonaṅgulamigāyutā.
Ambusevālasañchannā, te selā ramayanti maṁ.

602. Vasitaṁ me araññesu, kandarāsu guhāsu ca.
Senāsanesu pantesu, vāḷamiganisevite.

603. ‘Ime haññantu vajjhantu, dukkhaṁ pappontu pāṇino’.
Saṅkappaṁ nābhijānāmi, anariyaṁ dosasaṁhitaṁ.

604. Pariciṇṇo mayā Satthā, kataṁ Buddhassa sāsanaṁ.
Ohito garuko bhāro, bhavanetti samūhatā.

605. Yassa catthāya[2] pabbajito, agārasmā’nagāriyaṁ.
So me attho anuppatto, sabbasaṁyojanakkhayo.

1. Dhammapada-Ṭṭha 1. 425 piṭṭhādīsu. 2. Yassatthāya (Sī)

ဝိဟရန္တော တေ ဝိဝါဒပသုတေ ဒိသွာ “အညတ္ထ ဂစ္ဆာမီ”တိ ဘိက္ခူ အာပုစ္ဆိ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရော ပန **ဓမ္မပဒဝတ္ထုမှိ**[၁] အာဂတနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အထ နံ အညတရော ဥပါသကော ဥပဋ္ဌာတုကာမော အာသန္နဋ္ဌာနေ ဝါသံ ယာစန္တော—

၅၉၇။ ကိံ တဝတ္ထော ဝနေ တာတ၊ ဥဇ္ဇုဟာနောဝ ပါဝုသေ။
ဝေရမ္ဘာ ရမဏီယာ တေ၊ ပဝိဝေကော ဟိ ဈာယိန”န္တိ—

ပဌမံ ဂါထမာဟ။ တံ သုတွာ ထေရော—

၅၉၈။ “ယထာ အဗ္ဘာနိ ဝေရမ္ဘော၊ ဝါတော နုဒတိ ပါဝုသေ။
သညာ မေ အဘိကိရန္တိ၊ ဝိဝေကပဋိသညုတာ။

၅၉၉။ အပဏ္ဍရော အဏ္ဍသမ္ဘဝေါ၊ သီဝထိကာယ နိကေတစာရိကော။
ဥပ္ပါဒယတေဝ မေ သတိံ၊ သန္ဒေဟသ္မိံ ဝိရာဂနိဿိတံ။

၆၀၀။ ယဉ္စ အညေ န ရက္ခန္တိ၊ ယော စ အညေ န ရက္ခတိ။
သ ဝေ ဘိက္ခု သုခံ သေတိ၊ ကာမေသု အနပေက္ခဝါ။

၆၀၁။ အစ္ဆောဒိကာ ပုထုသိလာ၊ ဂေါနင်္ဂုလမိဂါယုတာ။
အမ္ဗုသေဝါလသဉ္ဆန္နာ၊ တေ သေလာ ရမယန္တိ မံ။

၆၀၂။ ဝသိတံ မေ အရညေသု၊ ကန္ဒရာသု ဂုဟာသု စ။
သေနာသနေသု ပန္တေသု၊ ဝါဠမိဂနိသေဝိတေ။

၆၀၃။ ‘ဣမေ ဟညန္တု၊ ဝဇ္ဈန္တု၊ ဒုက္ခံ ပပ္ပေါန္တု ပါဏိနော’။
သင်္ကပ္ပံ နာဘိဇာနာမိ၊ အနရိယံ ဒေါသသံဟိတံ။

၆၀၄။ ပရိစိဏ္ဏော မယာ သတ္ထာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ။
ဩဟိတော ဂရုကော ဘာရော၊ ဘဝနေတ္တိ သမူဟတာ။

၆၀၅။ ယဿ စတ္ထာယ[၂] ပဗ္ဗဇိတော၊ အဂါရသ္မာ’နဂါရိယံ။
သော မေ အတ္ထော အနုပ္ပတ္တော၊ သဗ္ဗသံယောဇနက္ခယော။

၁-ဓမ္မပဒ-ဋ္ဌ ၁-၄၂၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-ယဿတ္ထာယ (သီ)

606. Nābhinandāmi maraṇaṁ, nābhinandāmi jīvitaṁ.
Kālañca paṭikaṅkhāmi, nibbisaṁ bhatako yathā.

607. Nābhinandāmi maraṇaṁ, nābhinandāmi jīvitaṁ.
Kālañca paṭikaṅkhāmi, sampajāno patissato”ti—

imā gāthā abhāsi.

Tattha **kiṁ tavattho vane**ti **kin**ti liṅgavipallāsena vuttaṁ. Vane ko tavattho, kiṁ payojananti attho. **Tātā**ti daharasāmaṇeratāya naṁ attano puttaṭṭhāne ṭhapetvā ālapati. **Ujjuhānova pāvuse**ti Ujjuhāno kira nāma eko pabbato, so pana gahanasañchanno bahusoṇḍikandaro, tahaṁ tahaṁ sandamānasalilo, vassakāle asappāyo, tasmā ujjuhāno vā[1] pabbato etarahi pāvusakāle tava kimatthiyoti attho. Keci panettha “ujjuhāno nāma eko sakuṇo sītaṁ na sahati[2], vassakāle vanagumbe nilīno acchatī”ti vadanti. Tesaṁ matena ujjuhānassa viya sakuṇassa pāvusakāle ko tava attho vaneti. **Verambhā ramaṇīyā te**ti Verambhavātā vāyantā kiṁ te ramaṇīyāti yojanā. Keci “verambhā nāma ekā pabbataguhā, pabbhāro”ti ca vadanti. Tañca ṭhānaṁ gamanāgamanayuttaṁ janasambādharahitaṁ chāyūdakasampannañca, tasmā Verambhā ramaṇīyā, vane vasituṁ yuttarūpā. Kasmā? **Paviveko hi jhāyinaṁ,** yasmā tādisānaṁ jhāyīnaṁ yattha katthaci pavivekoyeva icchitabbo, tasmā “dūraṁ araññaṭṭhānaṁ agantvā Verambhāyaṁ vasa tātā”ti vadati. Ayaṁ hettha adhippāyo—yasmā jhāyīnaṁ pavivekakkhame nivāsaphāsuke senāsane laddheyeva jhānādayo sampajjanti, na aladdhe, tasmā na evarūpe sītakāle yattha katthaci vane vasituṁ sakkā, guhāpabbhārādīsu pana sakkāti.

Evaṁ upāsakena vutte thero vanādayo eva maṁ ramentīti dassento **“yathā abbhānī”**ti-ādimāha. Tassattho—yathā pāvuse kāle abbhāni valāhakāni Verambhavāto **nudati** khipari nīharati, evameva me cittaṁ vivekapaṭisaññutā saññā abhikiranti vivekaṭṭhānaṁyeva ākaḍḍhanti.

---

1. Ujjuhānova (Sī, I), ujjuhāno ca (Ka) 2. Sītaṁ sahati (Sī)

၆၀၆။ နာဘိနန္ဒာမိ မရဏံ၊ နာဘိနန္ဒာမိ ဇီဝိတံ။
ကာလဉ္စ ပဋိကင်္ခါမိ၊ နိဗ္ဗိသံ ဘတကော ယထာ။

၆၀၇။ နာဘိနန္ဒာမိ မရဏံ၊ နာဘိနန္ဒာမိ ဇီဝိတံ။
ကာလဉ္စ ပဋိကင်္ခါမိ၊ သမ္ပဇာနော ပတိဿတော”တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ကိံ တဝတ္ထော ဝနေ**တိ **ကိ**န္တိ လိင်္ဂဝိပလ္လာသေန ဝုတ္တံ။ ဝနေ ကော တဝတ္ထော၊ ကိံ ပယောဇနန္တိ အတ္ထော။ **တာတာ**တိ ဒဟရသာမဏေရတာယ နံ အတ္တနော ပုတ္တဋ္ဌာနေ ဌပေတွာ အာလပတိ။ **ဥဇ္ဇုဟာနောဝ ပါဝုသေ**တိ ဥဇ္ဇုဟာနော ကိရ နာမ ဧကော ပဗ္ဗတော၊ သော ပန ဂဟနသဉ္ဆန္နော ဗဟုသောဏ္ဍိကန္ဒရော၊ တဟံ တဟံ သန္ဒမာနသလိလော၊ ဝဿကာလေ အသပ္ပါယော၊ တသ္မာ ဥဇ္ဇုဟာနော ဝါ[1] ပဗ္ဗတော ဧတရဟိ ပါဝုသကာလေ တဝ ကိမတ္ထိယောတိ အတ္ထော။ ကေစိ ပနေတ္ထ “ဥဇ္ဇုဟာနော နာမ ဧကော သကုဏော သီတံ န သဟတိ[2]၊ ဝဿကာလေ ဝနဂုမ္ဗေ နိလီနော အစ္ဆတီ”တိ ဝဒန္တိ။ တေသံ မတေန ဥဇ္ဇုဟာနဿ ဝိယ သကုဏဿ ပါဝုသကာလေ ကော တဝ အတ္ထော ဝနေတိ။ **ဝေရမ္ဘာ ရမဏီယာ တေ**တိ ဝေရမ္ဘဝါတာ ဝါယန္တာ ကိံ တေ ရမဏီယာတိ ယောဇနာ။ ကေစိ “ဝေရမ္ဘာ နာမ ဧကာ ပဗ္ဗတဂုဟာ, ပဗ္ဘာရော”တိ စ ဝဒန္တိ။ တဉ္စ ဌာနံ ဂမနာဂမနယုတ္တံ ဇနသမ္ဗာဓရဟိတံ ဆာယူဒကသမ္ပန္နဉ္စ၊ တသ္မာ ဝေရမ္ဘာ ရမဏီယာ၊ ဝနေ ဝသိတုံ ယုတ္တရူပါ။ ကသ္မာ? **ပဝိဝေကော ဟိ ဈာယိနံ၊** ယသ္မာ တာဒိသာနံ ဈာယီနံ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ပဝိဝေကောယေဝ ဣစ္ဆိတဗ္ဗော၊ တသ္မာ “ဒူရံ အရညဋ္ဌာနံ အဂန္တွာ ဝေရမ္ဘာယံ ဝသ တာတာ”တိ ဝဒတိ။ အယံ ဟေတ္ထ အဓိပ္ပာယော—ယသ္မာ ဈာယီနံ ပဝိဝေကက္ခမေ နိဝါသဖာသုကေ သေနာသနေ လဒ္ဓေယေဝ ဈာနာဒယော သမ္ပဇ္ဇန္တိ, န အလဒ္ဓေ၊ တသ္မာ န ဧဝရူပေ သီတကာလေ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဝနေ ဝသိတုံ သက္ကာ၊ ဂုဟာပဗ္ဘာရာဒီသု ပန သက္ကာတိ။

ဧဝံ ဥပါသကေန ဝုတ္တေ ထေရော ဝနာဒယော ဧဝ မံ ရမေန္တီတိ ဒဿေန္တော **“ယထာ အဗ္ဘာနီ”**တိအာဒိမာဟ။ တဿတ္ထော—ယထာ ပါဝုသေ ကာလေ အဗ္ဘာနိ ဝလာဟကာနိ ဝေရမ္ဘဝါတော **နုဒတိ** ခိပတိ နီဟရတိ၊ ဧဝမေဝ မေ စိတ္တံ ဝိဝေကပဋိသညုတာ သညာ အဘိကိရန္တိ ဝိဝေကဋ္ဌာနံယေဝ အာကဍ္ဎန္တိ။

၁-ဥဇ္ဇုဟာနောဝ (သီ၊ ဣ)၊ ဥဇ္ဇုဟာနော စ (က) ၂-သီတံ သဟတိ (သီ)

Kiṁ ca? **Apaṇḍaro** kāḷavaṇṇo **aṇḍasambhavo** aṇḍajo kāko **sīvathikāya** susānaṭṭhāne **niketacāriko** tameva nivāsanaṭṭhānaṁ katvā vicaraṇako. **Uppādayateva me satiṁ, sandehasmiṁ virāganissitan**ti kāyasmiṁ virāgūpasaṁhitaṁ kāyagatāsatikammaṭṭhānaṁ mayhaṁ uppādayatiyeva. Ekadivasaṁ kira thero kākena khajjamānaṁ manussakuṇapaṁ passitvā asubhasaññaṁ paṭilabhi, taṁ sandhāya evamāha. Tena kāye[1] sabbaso chandarāgassa natthitāya vaneyeva vasitukāmomhīti dasseti. **Yañcāti ca**-saddo samuccayattho, tena aññampi mama araññavāsakāraṇaṁ suṇāhīti dasseti. **Yaṁ** pabbajitaṁ mettāvihāritāya alobhaniyaparikkhāratāya ca rakkhitabbassa abhāvato **aññe** sevakādayo na rakkhanti. **Yo** ca pabbajito **aññe** kenaci kiñcanapalibodhabhūte[2] na rakkhati tādisānaṁyeva abhāvato. **Sa ve bhikkhu sukhaṁ setī**ti so bhikkhu samucchinnakilesakāmatāya sabbaso vatthukāmesu **anapekkhavā** apekkhārahito yattha katthaci sukhaṁ seti, tassa anusaṅkitaparisaṅkitābhāvato[3] araññamhi gāmamhi sadisamevāti attho.

Idāni pabbatavanādīnaṁ ramaṇīyataṁ vasitapubbatañca dassetuṁ "**acchodikā**"ti-ādi vuttaṁ. Tattha **vasitaṁ me**ti vuṭṭhapubbaṁ mayā. **Vāḷamiganisevite**ti sīhabyagghādīhi vāḷamigehi upasevite vane.

Saṅkappaṁ nābhijānāmīti ime ye keci pāṇino Satthā ususatti-ādīhi paharaṇehi **haññantu** māriyantu[4] muṭṭhippahārādīhi **vajjhantu** bādhīyantu, aññena vā yena kenaci ākārena dukkhaṁ **pappontu** pāpuṇantūti evaṁ **dosasaṁhitaṁ** paṭighasaṁyuttaṁ tato eva **anariyaṁ** byāpādavihiṁsādippabhedaṁ pāpasaṅkappaṁ uppāditaṁ[5] nābhijānāmi, micchāvitakko na uppannapubboti mettāvihāritaṁ dasseti.

Idāni "**pariciṇṇo**"ti-ādinā attano katakiccataṁ dasseti. Tattha **pariciṇṇo**ti upāsito ovādānusāsanīkaraṇavasena. **Ohito**ti orohito. **Garuko bhāro**ti garutaro khandhabhāro.

---

1. Tena kāyena (Sī, I)
2. Keci vanapiñchana... (Sī), keci vanakiñcana... (I)
3. Anusaṅkitābhāvato (Sī, I)
4. Marissantu (Sī, I)
5. Udditaṁ (Sī, I)

ကိံ စ? **အပဏ္ဍရော** ကာဠဝဏ္ဏော **အဏ္ဍသမ္ဘဝေါ** အဏ္ဍဇော ကာကော **သီဝထိကာယ** သုသာနဋ္ဌာနေ **နိကေတစာရိကော** တမေဝ နိဝါသနဋ္ဌာနံ ကတွာ ဝိစရဏကော။ **ဥပ္ပါဒယတေဝ မေ သတိံ၊ သန္ဒေဟသ္မိံ ဝိရာဂနိဿိတန္တိ** ကာယသ္မိံ ဝိရာဂူပသံဟိတံ ကာယဂတာသတိကမ္မဋ္ဌာနံ မယှံ ဥပ္ပါဒယတိယေဝ။ ဧကဒိဝသံ ကိရ ထေရော ကာကေန ခဇ္ဇမာနံ မနုဿကုဏပံ ပဿိတွာ အသုဘသညံ ပဋိလဘိ၊ တံ သန္ဓာယ ဧဝမာဟ။ တေန ကာယေ[၁] သဗ္ဗသော ဆန္ဒရာဂဿ နတ္ထိတာယ ဝနေယေဝ ဝသိတုကာမောမှီတိ ဒဿေတိ။ **ယဉ္စာတိ စ**-သဒ္ဒေါ သမုစ္စယတ္ထော၊ တေန အညမ္ပိ မမ အရညဝါသကာရဏံ သုဏာဟီတိ ဒဿေတိ။ **ယံ** ပဗ္ဗဇိတံ မေတ္တာဝိဟာရိတာယ အလောဘနိယပရိက္ခာရတာယ စ ရက္ခိတဗ္ဗဿ အဘာဝတော **အညေ** သေဝကာဒယော န ရက္ခန္တိ။ **ယော** စ ပဗ္ဗဇိတော **အညေ** ကေနစိ ကိဉ္စနပလိဗောဓဘူတေ[၂] န ရက္ခတိ တာဒိသာနံယေဝ အဘာဝတော။ **သ ဝေ ဘိက္ခု သုခံ သေတီ**တိ သော ဘိက္ခု သမုစ္ဆိန္နကိလေသကာမတာယ သဗ္ဗသော ဝတ္ထုကာမေသု **အနပေက္ခဝါ** အပေက္ခာရဟိတော ယတ္ထ ကတ္ထစိ သုခံ သေတိ၊ တဿ အနုသင်္ကိတပရိသင်္ကိတာဘာဝတော[၃] အရညမှိ ဂါမမှိ သဒိသမေဝါတိ အတ္ထော။

ဣဒါနိ ပဗ္ဗတဝနာဒီနံ ရမဏီယတံ ဝသိတပုဗ္ဗတဉ္စ ဒဿေတုံ "**အစ္ဆောဒိကာ**"တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ဝသိတံ မေ**တိ ဝုဋ္ဌပုဗ္ဗံ မယာ။ **ဝါဠမိဂနိသေဝိတေ**တိ သီဟဗျဂ္ဃာဒီဟိ ဝါဠမိဂေဟိ ဥပသေဝိတေ ဝနေ။

သင်္ကပ္ပံ နာဘိဇာနာမီတိ ဣမေ ယေ ကေစိ ပါဏိနော သတ္ထာ ဥသုသတ္တိအာဒီဟိ ပဟာရဏေဟိ **ဟညန္တု** မာရိယန္တု[၄] မုဋ္ဌိပ္ပဟာရာဒီဟိ **ဝဇ္ဈန္တု** ဗာဓီယန္တု၊ အညေန ဝါ ယေန ကေနစိ အာကာရေန ဒုက္ခံ **ပပ္ပေါန္တု** ပါပုဏန္တူတိ ဧဝံ **ဒေါသသံဟိတံ** ပဋိဃသံယုတ္တံ တတော ဧဝ **အနရိယံ** ဗျာပါဒဝိဟိံသာဒိပ္ပဘေဒံ ပါပသင်္ကပ္ပံ ဥပ္ပါဒိတံ[၅] နာဘိဇာနာမိ၊ မိစ္ဆာဝိတက္ကော န ဥပ္ပန္နပုဗ္ဗောတိ မေတ္တာဝိဟာရိတံ ဒဿေတိ။

ဣဒါနိ "**ပရိစိဏ္ဏော**"တိအာဒိနာ အတ္တနော ကတကိစ္စတံ ဒဿေတိ။ တတ္ထ **ပရိစိဏ္ဏော**တိ ဥပါသိတော ဩဝါဒါနုသာသနီကရဏဝသေန။ **ဩဟိတော**တိ ဩရောဟိတော။ **ဂရုကော ဘာရော**တိ ဂရုတရော ခန္ဓဘာရော။

၁-တေန ကာယေန (သီ၊ ဣ)
၂-ကေစိ ဝနပိဉ္ဆန....(သီ)၊ ကေစိ ဝနကိဉ္စန....(ဣ)
၃-အနုသင်္ကိတာဘာဝတော (သီ၊ ဣ)
၄-မရိဿန္တု (သီ၊ ဣ)
၅-ဥဒ္ဒိတံ (သီ၊ ဣ)

Nābhinandāmi maraṇanti “kathaṁ nu kho me maraṇaṁ siyā”ti maraṇaṁ na icchāmi. **Nābhinandāmi jīvitan**ti “kathaṁ nu kho ahaṁ ciraṁ jīveyyan”ti jīvitampi na icchāmi. Etena maraṇe jīvite ca samānacittataṁ dasseti. **Kālañca paṭikaṅkhāmī**ti parinibbānakālaṁva āgamemi. **Nibbisan**ti nibbisanto, bhatiyā kammaṁ karonto. **Bhatako yathā**ti yathā bhatako parassa kammaṁ karonto kammasiddhiṁ anabhinandantopi kammaṁ karontova divasakkhayaṁ udikkhati, evaṁ ahampi jīvitaṁ anabhinandantopi attabhāvassa yāpanena maraṇaṁ anabhinandantopi pariyosānakālaṁ paṭikaṅkhāmīti. Sesaṁ vuttanayameva.

Saṁkiccattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Ekādasanipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

နာဘိနန္ဒာမိ မရဏန္တိ “ကထံ နု ခေါ မေ မရဏံ သိယာ”တိ မရဏံ န ဣစ္ဆာမိ။ **နာဘိနန္ဒာမိ ဇီဝိတ**န္တိ “ကထံ နု ခေါ အဟံ စိရံ ဇီဝေယျ”န္တိ ဇီဝိတမ္ပိ န ဣစ္ဆာမိ။ ဧတေန မရဏေ ဇီဝိတေ စ သမာနစိတ္တတံ ဒဿေတိ။ **ကာလဉ္စ ပဋိကင်္ခါမီ**တိ ပရိနိဗ္ဗာနကာလံဝ အာဂမေမိ။ **နိဗ္ဗိသ**န္တိ နိဗ္ဗိသန္တော၊ ဘတိယာ ကမ္မံ ကရောန္တော။ **ဘတကော ယထာ**တိ ယထာ ဘတကော ပရဿ ကမ္မံ ကရောန္တော ကမ္မသိဒ္ဓိံ အနဘိနန္ဒန္တောပိ ကမ္မံ ကရောန္တောဝ ဒိဝသက္ခယံ ဥဒိက္ခတိ၊ ဧဝံ အဟမ္ပိ ဇီဝိတံ အနဘိနန္ဒန္တောပိ အတ္တဘာဝဿ ယာပနေန မရဏံ အနဘိနန္ဒန္တောပိ ပရိယောသာနကာလံ ပဋိကင်္ခါမီတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

သံကိစ္စတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဧကာဒသနိပါတဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

12. Dvādasakanipāta

1. Sīlavattheragāthāvaṇṇanā

Dvādasakanipāte **sīlamevā**ti-ādikā āyasmato Sīlavattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinitvā imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe Bimbisārarañño putto hutvā nibbatti, **Sīlavā**tissa nāmaṁ ahosi. Taṁ vayappattaṁ rājā Ajātasattu māretukāmo caṇḍaṁ mattahatthiṁ āropetvā nānāvidhehi upāyehi upakkamantopi māretuṁ nāsakkhi pacchimabhavikassa arahattaṁ appatvā antarā jīvitantarāyābhāvato. Tassa pavattiṁ[1] disvā Bhagavā Mahāmoggallānattheraṁ āṇāpesi "Sīlavakumāraṁ ānehī"ti. Thero iddhibalena saddhiṁ hatthinā taṁ[2] ānesi. Kumāro hatthito oruyha Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Bhagavā tassa ajjhāsayānurūpaṁ dhammaṁ desesi. So dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto na cirasseva arahattaṁ patvā Kosalaraṭṭhe vasati. Atha naṁ Ajātasattu "mārethā"ti purise āṇāpesi. Te therassa santikaṁ gantvā ṭhitā therena kathitaṁ dhammakathaṁ sutvā sañjātasaṁvegā pasannacittā hutvā pabbajiṁsu. Thero tesaṁ—

608. "Sīlamevidha sikkhetha, asmiṁ loke susikkhitaṁ.
Sīlaṁ hi sabbasampattiṁ, upanāmeti sevitaṁ.

609. Sīlaṁ rakkheyya medhāvī, patthayāno tayo sukhe.
Pasaṁsaṁ vittilābhañca, pecca sagge pamodanaṁ.

610. Sīlavā hi bahū mitte, saññamenā'dhigacchati.
Dussīlo pana mittehi, dhaṁsate pāpa'mācaraṁ.

611. Avaṇṇañca akittiñca, dussīlo labhate naro.
Vaṇṇaṁ kittiṁ pasaṁsañca, sadā labhati sīlavā.

---

1. Paripanthaṁ (Sī), paṭipattiṁ (I)
2. Iddhibalena hatthināgaṁ (Sī), iddhibalena saddhiṁ hatthināgaṁ (I)

၁၂-ဒွါဒသကနိပါတ

၁-သီလဝတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဒွါဒသကနိပါတေ **သီလမေဝါ**တိအာဒိကာ အာယသ္မတော သီလဝတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရာဇဂဟေ ဗိမ္ဗိသာရရညော ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **သီလဝါ**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ တံ ဝယပ္ပတ္တံ ရာဇာ အဇာတသတ္တု မာရေတုကာမော စဏ္ဍံ မတ္တဟတ္ထိံ အာရောပေတွာ နာနာဝိဓေဟိ ဥပါယေဟိ ဥပက္ကမန္တောပိ မာရေတုံ နာသက္ခိ ပစ္ဆိမဘဝိကဿ အရဟတ္တံ အပ္ပတွာ အန္တရာ ဇီဝိတန္တရာယာဘာဝတော။ တဿ ပဝတ္တိံ[၁] ဒိသွာ ဘဂဝါ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရံ အာဏာပေသိ "သီလဝကုမာရံ အာနေဟီ"တိ။ ထေရော ဣဒ္ဓိဗလေန သဒ္ဓိံ ဟတ္ထိနာ တံ[၂] အာနေသိ။ ကုမာရော ဟတ္ထိတော ဩရုယှ ဘဂဝန္တံ အဘိဝါဒေတွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိ။ ဘဂဝါ တဿ အဇ္ဈာသယာနုရူပံ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ သော ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပတွာ ကောသလရဋ္ဌေ ဝသတိ။ အထ နံ အဇာတသတ္တု "မာရေထာ"တိ ပုရိသေ အာဏာပေသိ။ တေ ထေရဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ ဌိတာ ထေရေန ကထိတံ ဓမ္မကထံ သုတွာ သဉ္ဇာတသံဝေဂါ ပသန္နစိတ္တာ ဟုတွာ ပဗ္ဗဇိံသု။ ထေရော တေသံ—

၆၀၈။ "သီလမေဝိဓ သိက္ခေထ၊ အသ္မိံ လောကေ သုသိက္ခိတံ။
သီလံ ဟိ သဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ၊ ဥပနာမေတိ သေဝိတံ။

၆၀၉။ သီလံ ရက္ခေယျ မေဓာဝီ၊ ပတ္ထယာနော တယော သုခေ။
ပသံသံ ဝိတ္တိလာဘဉ္စ၊ ပေစ္စ သဂ္ဂေ ပမောဒနံ။

၆၁၀။ သီလဝါ ဟိ ဗဟူ မိတ္တေ၊ သညမေနာ'ဓိဂစ္ဆတိ။
ဒုဿီလော ပန မိတ္တေဟိ၊ ဓံသတေ ပါပ'မာစရံ။

၆၁၁။ အဝဏ္ဏဉ္စ အကိတ္တိဉ္စ၊ ဒုဿီလော လဘတေ နရော။
ဝဏ္ဏံ ကိတ္တိံ ပသံသဉ္စ၊ သဒါ လဘတိ သီလဝါ။

၁-ပရိပန္ထံ (သီ)၊ ပဋိပတ္တိံ (ဣ)   ၂-ဣဒ္ဓိဗလေန ဟတ္ထိနာဂံ (သီ)၊ ဣဒ္ဓိဗလေန သဒ္ဓိံ ဟတ္ထိနာဂံ (ဣ)

612. Ādi sīlaṁ patiṭṭhā ca, kalyāṇānañca mātukaṁ.
Pamukhaṁ sabbadhammānaṁ, tasmā sīlaṁ visodhaye.

613. Velā ca saṁvaraṁ sīlaṁ, cittassa abhihāsanaṁ.
Titthañca sabbabuddhānaṁ, tasmā sīlaṁ visodhaye.

614. Sīlaṁ balaṁ appaṭimaṁ, sīlaṁ āvudhamuttamaṁ[1].
Sīlamābharaṇaṁ seṭṭhaṁ, sīlaṁ kavacamabbhutaṁ[2].

615. Sīlaṁ setu mahesakkho, sīlaṁ gandho anuttaro.
Sīlaṁ vilepanaṁ seṭṭhaṁ, yena vāti disodisaṁ.

616. Sīlaṁ sambalameva'ggaṁ, sīlaṁ pātheyyamuttamaṁ.
Sīlaṁ seṭṭho ativāho, yena yāti disodisaṁ.

617. Idheva nindaṁ labhati, peccāpāye ca dummano.
Sabbattha dummano bālo, sīlesu asamāhito.

618. Idheva kittiṁ labhati, pecca sagge ca summano.
Sabbattha sumano dhīro, sīlesu susamāhito.

619. Sīlameva idha aggaṁ, paññavā pana uttamo.
Manussesu ca devesu, sīlapaññāṇato jayan"ti—

imāhi gāthāhi dhammaṁ desesi.

Tattha **sīlamevidha sikkhetha, asmiṁ loke**ti **idhā**ti nipātamattaṁ, imasmiṁ sattaloke atthakāmo kulaputto cārittavārittādibhedaṁ ādito sīlameva sikkheyya, sikkhanto ca naṁ **susikkhitaṁ** akhaṇḍādibhāvāpādanena suṭṭhu sikkhitaṁ suparisuddhaṁ paripuṇṇañca katvā sikkheyya. **Asmiṁ loke**ti vā imasmiṁ saṅkhāraloke sikkhitabbadhammesu sīlaṁ ādito sikkheyya. Diṭṭhisampattiyāpi sīlassa patiṭṭhābhāvato āha "**sīlaṁ hī**"ti-ādi. Tattha **hī**ti kāraṇavacanaṁ. Yasmā sīlaṁ **sevitaṁ** paricitaṁ

1. Āvudhaṁ uttamaṁ (I)   2. Kavacaṁ abbhutaṁ (I)

၆၁၂။ အာဒိ သီလံ ပတိဋ္ဌာ စ၊ ကလျာဏာနဉ္စ မာတုကံ။
ပမုခံ သဗ္ဗဓမ္မာနံ၊ တသ္မာ သီလံ ဝိသောဓယေ။

၆၁၃။ ဝေလာ စ သံဝရံ သီလံ၊ စိတ္တဿ အဘိဟာသနံ။
တိတ္ထဉ္စ သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ၊ တသ္မာ သီလံ ဝိသောဓယေ။

၆၁၄။ သီလံ ဗလံ အပ္ပဋိမံ၊ သီလံ အာဝုဓမုတ္တမံ[1]။
သီလမာဘရဏံ သေဋ္ဌံ၊ သီလံ ကဝစမဗ္ဘုတံ[2]။

၆၁၅။ သီလံ သေတု မဟေသက္ခော၊ သီလံ ဂန္ဓော အနုတ္တရော။
သီလံ ဝိလေပနံ သေဋ္ဌံ၊ ယေန ဝါတိ ဒိသောဒိသံ။

၆၁၆။ သီလံ သမ္ဗလမေဝ'ဂ္ဂံ၊ သီလံ ပါထေယျမုတ္တမံ။
သီလံ သေဋ္ဌော အတိဝါဟော၊ ယေန ယာတိ ဒိသောဒိသံ။

၆၁၇။ ဣဓေဝ နိန္ဒံ လဘတိ၊ ပေစ္စာပါယေ စ ဒုမ္မနော။
သဗ္ဗတ္ထ ဒုမ္မနော ဗာလော၊ သီလေသု အသမာဟိတော။

၆၁၈။ ဣဓေဝ ကိတ္တိံ လဘတိ၊ ပေစ္စ သဂ္ဂေ စ သုမ္မနော။
သဗ္ဗတ္ထ သုမနော ဓီရော၊ သီလေသု သုသမာဟိတော။

၆၁၉။ သီလမေဝ ဣဓ အဂ္ဂံ၊ ပညဝါ ပန ဥတ္တမော။
မနုဿေသု စ ဒေဝေသု၊ သီလပညာဏတော ဇယ"န္တိ—

ဣမာဟိ ဂါထာဟိ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။

တတ္ထ **သီလမေဝိဓ သိက္ခေထ၊ အသ္မိံ လောကေ**တိ **ဣဓာ**တိ နိပါတမတ္တံ၊ ဣမသ္မိံ သတ္တလောကေ အတ္ထကာမော ကုလပုတ္တော စာရိတ္တဝါရိတ္တာဒိဘေဒံ အာဒိတော သီလမေဝ သိက္ခေယျ၊ သိက္ခန္တော စ နံ **သုသိက္ခိတံ** အခဏ္ဍာဒိဘာဝါပါဒနေန သုဋ္ဌု သိက္ခိတံ သုပရိသုဒ္ဓံ ပရိပုဏ္ဏဉ္စ ကတွာ သိက္ခေယျ။ **အသ္မိံ လောကေ**တိ ဝါ ဣမသ္မိံ သင်္ခါရလောကေ သိက္ခိတဗ္ဗဓမ္မေသု သီလံ အာဒိတော သိက္ခေယျ။ ဒိဋ္ဌိသမ္ပတ္တိယာပိ သီလဿ ပတိဋ္ဌာဘာဝတော အာဟ "**သီလံ ဟီ**"တိအာဒိ။ တတ္ထ **ဟီ**တိ ကာရဏဝစနံ။ ယသ္မာ သီလံ **သေဝိတံ** ပရိစိတံ

၁-အာဝုဓံ ဥတ္တမံ (ဣ)   ၂-ကဝစံ အဗ္ဘုတံ (ဣ)

rakkhitaṁ manussasampatti dibbasampatti nibbānasampattīti[1] etaṁ **sabbasampattiṁ** taṁsamaṅgino sattassa **upanāmeti** āvahati.

Sīlaṁ sabbasampattiṁ upanāmetīti saṅkhepato vuttamatthaṁ vitthārato dassento **"sīlaṁ rakkheyyā"**ti-ādimāha. Tattha **rakkheyyā**ti gopeyya. Pāṇātipātādito hi viramanto vattapaṭivattañca pūrento paṭipakkhābhibhavanato taṁ rakkhati nāma. **Medhāvī**ti paññavā, idaṁ tassa rakkhanupāyadassanaṁ, ñāṇabalena hissa samādānaṁ avikopanañca hoti. **Patthayāno**ti icchanto. **Tayo sukhe**ti tīṇi sukhāni. Sukhanimittaṁ vā "sukhan"ti adhippetaṁ. **Pasaṁsan**ti kittiṁ, viññūhi vā pasaṁsanaṁ. **Vittilābhan**ti tuṭṭhilābhaṁ. "Vittalābhan"ti ca paṭhanti, dhanalābhanti attho. Sīlavā hi appamattatāya mahantaṁ bhogakkhandhaṁ adhigacchati. **Peccā**ti kālaṅkatvā. **Sagge pamodanan**ti devaloke iṭṭhehi kāmaguṇehi modanañca patthayamānoti sambandho. Idhaloke pasaṁsaṁ vittilābhaṁ paraloke dibbasampattiyā modanañca icchanto sīlaṁ rakkheyyāti yojanā.

Saññamenāti kāyādīnaṁ[2] saṁyamena. Saṁyato hi kāyaduccaritādīhi kañci aviheṭhento abhayadānaṁ dadanto piyamanāpatāya mittāni ganthati. **Dhaṁsate**ti apeti. **Pāpamācaran**ti pāṇātipātādipāpakammaṁ karonto. Dussīlaṁ hi puggalaṁ atthakāmā sattā na bhajanti, aññadatthu parivajjenti.

Avaṇṇanti aguṇaṁ, sammukhā garahaṁ vā. **Akittin**ti ayasaṁ[3] asilokaṁ. **Vaṇṇan**ti guṇaṁ. **Kittin**ti silokaṁ patthaṭayasataṁ. **Pasaṁsan**ti sammukhā thomanaṁ.

Ādīti mūlaṁ. Sīlaṁ hi kusalānaṁ dhammānaṁ ādi. Yathāha "tasmātiha tvaṁ bhikkhu ādimeva visodhehi kusalesu dhammesu. Ko cādi kusalānaṁ dhammānaṁ, sīlañca suvisuddhan"ti[4]. **Patiṭṭhā**ti adhiṭṭhānaṁ. Sīlañhi sabbesaṁ uttarimanussadhammānaṁ patiṭṭhā. Tenāha "sīle patiṭṭhāyā"ti-ādi[5]. **Kalyāṇānañca mātukan**ti samathavipassanādīnaṁ kalyāṇadhammānaṁ

1. Manussasampatti devasampatti brahmasampatti nibbānasampattīti (Sī, I), manussasampattiṁ dibbasampattiṁ nibbānasampattinti (Ka)
2. Kāyādīhi (I, Ka) 3. Āyasakyaṁ (Sī, I)
4. Saṁ 3. 124 piṭṭhe. 5. Saṁ 1. 13. 167; Khu 10. 197; Khu 11. 33 piṭṭhesu.

ရက္ခိတံ မနုဿသမ္ပတ္တိ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိ နိဗ္ဗာနသမ္ပတ္တီတိ[၁] ဧတံ **သဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ** တံသမင်္ဂိနော သတ္တဿ **ဥပနာမေတိ** အာဝဟတိ။

သီလံ သဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ ဥပနာမေတီတိ သင်္ခေပတော ဝုတ္တမတ္ထံ ဝိတ္ထာရတော ဒဿေန္တော **"သီလံ ရက္ခေယျာ"**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ရက္ခေယျာ**တိ ဂေါပေယျ။ ပါဏာတိပါတာဒိတော ဟိ ဝိရမန္တော ဝတ္တပဋိဝတ္တဉ္စ ပူရေန္တော ပဋိပက္ခာဘိဘဝနတော တံ ရက္ခတိ နာမ။ **မေဓာဝီ**တိ ပညဝါ၊ ဣဒံ တဿ ရက္ခနုပါယဒဿနံ၊ ဉာဏဗလေန ဟိဿ သမာဒါနံ အဝိကောပနဉ္စ ဟောတိ။ **ပတ္ထယာနော**တိ ဣစ္ဆန္တော။ **တယော သုခေ**တိ တီဏိ သုခါနိ။ သုခနိမိတ္တံ ဝါ "သုခ"န္တိ အဓိပ္ပေတံ။ **ပသံသ**န္တိ ကိတ္တိံ, ဝိညူဟိ ဝါ ပသံသနံ။ **ဝိတ္တိလာဘ**န္တိ တုဋ္ဌိလာဘံ။ "ဝိတ္တလာဘ"န္တိ စ ပဌန္တိ၊ ဓနလာဘန္တိ အတ္ထော။ သီလဝါ ဟိ အပ္ပမတ္တတာယ မဟန္တံ ဘောဂက္ခန္ဓံ အဓိဂစ္ဆတိ။ **ပေစ္စာ**တိ ကာလင်္ကတွာ။ **သဂ္ဂေ ပမောဒန**န္တိ ဒေဝလောကေ ဣဋ္ဌေဟိ ကာမဂုဏေဟိ မောဒနဉ္စ ပတ္ထယမာနောတိ သမ္ဗန္ဓော။ ဣဓလောကေ ပသံသံ ဝိတ္တိလာဘံ ပရလောကေ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိယာ မောဒနဉ္စ ဣစ္ဆန္တော သီလံ ရက္ခေယျာတိ ယောဇနာ။

သညမေနာတိ ကာယာဒီနံ[၂] သံယမေန။ သံယတော ဟိ ကာယဒုစ္စရိတာဒီဟိ ကဉ္စိ အဝိဟေဌေန္တော အဘယဒါနံ ဒဒန္တော ပိယမနာပတာယ မိတ္တာနိ ဂန္ထတိ။ **ဓံသတေ**တိ အပေတိ။ **ပါပမာစရ**န္တိ ပါဏာတိပါတာဒိပါပကမ္မံ ကရောန္တော။ ဒုဿီလံ ဟိ ပုဂ္ဂလံ အတ္ထကာမာ သတ္တာ န ဘဇန္တိ၊ အညဒတ္ထု ပရိဝဇ္ဇေန္တိ။

အဝဏ္ဏန္တိ အဂုဏံ, သမ္မုခါ ဂရဟံ ဝါ။ **အကိတ္တိ**န္တိ အယသံ[၃] အသိလောကံ။ **ဝဏ္ဏ**န္တိ ဂုဏံ။ **ကိတ္တိ**န္တိ သိလောကံ ပတ္ထဋယသတံ။ **ပသံသ**န္တိ သမ္မုခါ ထောမနံ။

အာဒီတိ မူလံ။ သီလံ ဟိ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ အာဒိ။ ယထာဟ "တသ္မာတိဟ တွံ ဘိက္ခု အာဒိမေဝ ဝိသောဓေဟိ ကုသလေသု ဓမ္မေသု။ ကော စာဒိ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ၊ သီလဉ္စ သုဝိသုဒ္ဓ"န္တိ[၄]။ **ပတိဋ္ဌာ**တိ အဓိဋ္ဌာနံ။ သီလဉ္ဟိ သဗ္ဗေသံ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မာနံ ပတိဋ္ဌာ။ တေနာဟ "သီလေ ပတိဋ္ဌာယာ"တိအာဒိ[၅]။ **ကလျာဏာနဉ္စ မာတုက**န္တိ သမထဝိပဿနာဒီနံ ကလျာဏဓမ္မာနံ

၁-မနုဿသမ္ပတ္တိ ဒေဝသမ္ပတ္တိ ဗြဟ္မသမ္ပတ္တိ နိဗ္ဗာနသမ္ပတ္တီတိ (သီ၊ ဣ)၊ မနုဿသမ္ပတ္တိံ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ နိဗ္ဗာနသမ္ပတ္တိန္တိ (က)
၂-ကာယာဒီဟိ (ဣ၊ က) ၃-အာယသကျံ (သီ၊ ဣ)
၄-သံ ၃-၁၂၄-ပိဋ္ဌေ။ ၅-သံ ၁-၁၃-၁၆၇၊ ခု ၁၀-၁၉၇၊ ခု ၁၁-၃၃-ပိဋ္ဌေသု။

mātubhūtaṁ, janakanti attho. **Pamukhaṁ sabbadhammānan**ti sabbesaṁ pāmojjādīnaṁ anavajjadhammānaṁ pamukhaṁ mukhabhūtaṁ, pavattidvāranti attho. **Tasmā**ti ādibhāvādito. **Visodhaye**ti akkhaṇḍādibhāvena sampādeyya.

Velāti duccaritehi anatikkamanīyaṭṭhena velā, sīmāti attho. Velāyati vā dussilyaṁ calayati[1] viddhaṁsetīti velā. Saṁvaraṁ sīlaṁ kāyaduccaritādīnaṁ uppattidvārassa pidahanato. **Abhihāsanan**ti tosanaṁ avippaṭisārahetutāya cittassābhippamodanato. **Titthañca sabbabuddhānan**ti sāvakabuddhā Paccekabuddhā Sammāsambuddhāti sabbesaṁ Buddhānaṁ kilesamalappavāhane[2] nibbānamahāsamuddāvagāhaṇe ca titthabhūtañca.

Sīlaṁ balaṁ appaṭimanti mārasenappamaddane asadisaṁ balaṁ senāthāmo ca. **Āvudhamuttaman**ti saṁkilesadhammānaṁ chedane uttamaṁ paharaṇaṁ. Guṇasarīropasobhanaṭṭhena **ābharaṇaṁ. Seṭṭhan**ti sabbakālaṁ uttamaṁ dabbañca. Sapāṇa[3] parittānato **kavacamabbhutaṁ.** "Abbhidan"ti ca paṭhanti, abhejjanti attho.

Apāyamahoghātikkamane saṁsāramahoghātikkamane ca kilesehi asaṁsīdanaṭṭhena[4] **setu. Mahesakkho**ti mahabbalo. **Gandho anuttaro**ti paṭivātaṁ sabbadisāsu vāyanato anuttaro gandho sabbajanamanoharattā. Tenāha **"yena vāti disodisan"**ti, yena sīlagandhena taṁsamaṅgī disodisaṁ sabbā disā vāyati. "Disodisā"tipi Pāḷi, dasa disāti[5] attho.

Sambalameva'gganti sambalaṁ nāma puṭabhattaṁ. Yathā puṭabhattaṁ gahetvā maggaṁ gacchanto puriso antarāmagge jighacchādukkhena na kilamati, evaṁ sīlasampannopi suddhaṁ sīlasambalaṁ gahetvā saṁsārakantāraṁ paṭipanno gatagataṭṭhāne na kilamatīti sīlaṁ aggaṁ sambalaṁ nāma, tathā **sīlaṁ pātheyyamuttamaṁ** corādīhi asādhāraṇattā, tattha tattha icchitabbasampattinipphādanato ca. Atikkāmento taṁ taṁ ṭhānaṁ yathicchitaṭṭhānaṁ vā vāheti sampāpetīti **ativāho, yānaṁ**. Kenaci anupaddutaṁ hutvā

1. Velāyati dussilyaṁ veleti (Sī, I)
2. ...malappahāṇamāha (Sī), ...malappavāhanamāha, tena (I)
3. Uttamaṁ. Dubbacasarapāta... (Ka) 4. Asaṁhīraṭṭhena (Sī, I) 5. Dasapi disātipi (Sī)

မာတုဘူတံ၊ ဇနကန္တိ အတ္ထော။ **ပမုခံ သဗ္ဗဓမ္မာနန္တိ** သဗ္ဗေသံ ပါမောဇ္ဇာဒီနံ အနဝဇ္ဇဓမ္မာနံ ပမုခံ မုခဘူတံ၊ ပဝတ္တိဒွါရန္တိ အတ္ထော။ **တသ္မာ**တိ အာဒိဘာဝါဒိတော။ **ဝိသောဓယေ**တိ အက္ခဏ္ဍာဒိဘာဝေန သမ္ပာဒေယျ။

ဝေလာတိ ဒုစ္စရိတေဟိ အနတိက္ကမနီယဋ္ဌေန ဝေလာ၊ သီမာတိ အတ္ထော။ ဝေလာယတိ ဝါ ဒုဿီလျံ စလယတိ[၁] ဝိဒ္ဓံသေတီတိ ဝေလာ။ သံဝရံ သီလံ ကာယဒုစ္စရိတာဒီနံ ဥပ္ပတ္တိဒွါရဿ ပိဒဟနတော။ **အဘိဟာသနန္တိ** တောသနံ အဝိပ္ပဋိသာရဟေတုတာယ စိတ္တဿာဘိပ္ပမောဒနတော။ **တိတ္ထဉ္စ သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနန္တိ** သာဝကဗုဒ္ဓါ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါတိ သဗ္ဗေသံ ဗုဒ္ဓါနံ ကိလေသမလပ္ပဝါဟနေ[၂] နိဗ္ဗာနမဟာသမုဒ္ဒါဝဂါဟဏေ စ တိတ္ထဘူတဉ္စ။

သီလံ ဗလံ အပ္ပဋိမန္တိ မာရသေနပ္ပမဒ္ဒနေ အသဒိသံ ဗလံ သေနာထာမော စ။ **အာဝုဓမုတ္တမန္တိ** သံကိလေသဓမ္မာနံ ဆေဒနေ ဥတ္တမံ ပဟရဏံ။ ဂုဏသရီရောပသောဘနဋ္ဌေန **အာဘရဏံ။ သေဋ္ဌန္တိ** သဗ္ဗကာလံ ဥတ္တမံ ဒဗ္ဗဉ္စ။ သပါဏ[၃]ပရိတ္တာနတော **ကဝစမဗ္ဘုတံ။** "အဗ္ဘိဒ"န္တိ စ ပဌန္တိ၊ အဘေဇ္ဇန္တိ အတ္ထော။

အပါယမဟောဃာတိက္ကမနေ သံသာရမဟောဃာတိက္ကမနေ စ ကိလေသေဟိ အသံသီဒနဋ္ဌေန[၄] **သေတု။ မဟေသက္ခော**တိ မဟဗ္ဗလော။ **ဂန္ဓော အနုတ္တရော**တိ ပဋိဝါတံ သဗ္ဗဒိသာသု ဝါယနတော အနုတ္တရော ဂန္ဓော သဗ္ဗဇနမနောဟရတ္တာ။ တေနာဟ **"ယေန ဝါတိ ဒိသောဒိသ"**န္တိ၊ ယေန သီလဂန္ဓေန တံသမင်္ဂီ ဒိသောဒိသံ သဗ္ဗာ ဒိသာ ဝါယတိ။ "ဒိသောဒိသာ"တိပိ ပါဠိ၊ ဒသ ဒိသာတိ[၅] အတ္ထော။

သမ္ဗလမေဝ'ဂ္ဂန္တိ သမ္ဗလံ နာမ ပုဋဘတ္တံ။ ယထာ ပုဋဘတ္တံ ဂဟေတွာ မဂ္ဂံ ဂစ္ဆန္တော ပုရိသော အန္တရာမဂ္ဂေ ဇိဃစ္ဆာဒုက္ခေန န ကိလမတိ၊ ဧဝံ သီလသမ္ပန္နောပိ သုဒ္ဓံ သီလသမ္ဗလံ ဂဟေတွာ သံသာရကန္တာရံ ပဋိပန္နော ဂတဂတဋ္ဌာနေ န ကိလမတီတိ သီလံ အဂ္ဂံ သမ္ဗလံ နာမ၊ တထာ **သီလံ ပါထေယျမုတ္တမံ** စောရာဒီဟိ အသာဓာရဏတ္တာ, တတ္ထ တတ္ထ ဣစ္ဆိတဗ္ဗသမ္ပတ္တိနိပ္ဖါဒနတော စ။ အတိက္ကာမေန္တော တံ တံ ဌာနံ ယထိစ္ဆိတဋ္ဌာနံ ဝါ ဝါဟေတိ သမ္ပာပေတီတိ **အတိဝါဟော၊ ယာနံ။** ကေနစိ အနုပဒ္ဒုတံ ဟုတွာ

၁-ဝေလာယတိ ဒုဿီလျံ ဝေလေတိ (သီ၊ ဣ)
၂-....မလပ္ပဟာဏမာဟ(သီ)၊....မလပ္ပဝါဟနမာဟ၊ တေန(ဣ) ၃-ဥတ္တမံ။ ဒုဗ္ဗစသရပါတ....(က)
၄-အသံဟီရဋ္ဌေန (သီ၊ ဣ) ၅-ဒသပိ ဒိသာတိပိ (သီ)

icchitaṭṭhānappattihetutāya sīlaṁ seṭṭhaṁ ativāho. **Yenā**ti yena ativāhena **yāti disodisan**ti agatiṁ gatiñcāpi taṁ taṁ disaṁ sukheneva gacchati.

Idheva nindaṁ labhatīti idhalokepi **dummano** rāgādīhi dūsitacitto "dussīlo pāpadhammo"ti nindaṁ garahaṁ labhati. **Pecca** paralokepi apāye "purisattakali avajātā"ti-ādinā yamapurisādīhi ca nindaṁ labhati. Na kevalaṁ nindameva labhati, atha kho **sabbattha dummano bālo** idhaloke duccaritacaraṇena dūsitacitto paraloke kammakāraṇādivasena dukkhuppattiyāti[1] sabbattha bālo dummano hoti. Kathaṁ? **Sīlesu asamāhito** sammā sīlesu na ṭhapitacitto appatiṭṭhitacitto.

Idheva kittiṁ labhatīti idhalokepi sumano "sappuriso sīlavā kalyāṇadhammo"ti kittiṁ labhati. **Pecca** paralokepi sagge "ayaṁ sappuriso sīlavā kalyāṇadhammo. Tathā hi devānaṁ sahabyataṁ upapanno"ti-ādinā kittiṁ labhati. Na kevalaṁ kittimeva labhati, atha kho **dhīro** dhitisampanno **sīlesu suṭṭhu samāhito** appitacitto supatiṭṭhitacitto sabbattha idhaloke sucaritacaraṇena paraloke sampattipaṭilābhena **sumano** somanassappatto hoti. **Sīlameva idha aggan**ti duvidhaṁ sīlaṁ lokiyaṁ lokuttaranti. Tattha lokiyaṁ tāva kāmaloke khattiyamahāsālādīsu, devaloke brahmaloke ca upapattivisesaṁ[2] āvahati, lābhībhāvādikassa ca kāraṇaṁ hoti. Lokuttaraṁ pana sakalampi vaṭṭadukkhaṁ atikkāmetīti sīlaṁ aggameva. Tathā hi vuttaṁ—

"Hīnena brahmacariyena, khattiye upapajjati.
Majjhimena ca devattaṁ, uttamena visujjhatī"ti[3].

"Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu 'lābhī assaṁ cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānan'ti"[4], "sīlesvevassa paripūrakārī"ti[5] "ijjhati bhikkhave sīlavato cetopaṇidhi visuddhattā"ti[6] ca.

---

1. Dukkhappattoti (?) 2. Uppattivisesaṁ (Sī, I) 3. Khu 5. 183 piṭṭhe Jātake.
4. Ma 1. 39 piṭṭhe. 5. Ma 1. 39 piṭṭhe. 6. Aṁ 3. 71; Dī 3. 214 piṭṭhesu.

ဣစ္ဆိတဋ္ဌာနပ္ပတ္တိဟေတုတာယ သီလံ သေဋ္ဌံ အတိဝါဟော။ **ယေနာ**တိ ယေန အတိဝါဟေန **ယာတိ ဒိသောဒိသ**န္တိ အဂတိံ ဂတိဉ္စာပိ တံ တံ ဒိသံ သုခေနေဝ ဂစ္ဆတိ။

ဣဓေဝ နိန္ဒံ လဘတီတိ ဣဓလောကေပိ **ဒုမ္မနော** ရာဂါဒီဟိ ဒူသိတစိတ္တော "ဒုဿီလော ပါပဓမ္မော"တိ နိန္ဒံ ဂရဟံ လဘတိ။ **ပေစ္စ** ပရလောကေပိ အပါယေ "ပုရိသတ္တကလိ အဝဇာတာ"တိအာဒိနာ ယမပုရိသာဒီဟိ စ နိန္ဒံ လဘတိ။ န ကေဝလံ နိန္ဒမေဝ လဘတိ၊ အထ ခေါ **သဗ္ဗတ္ထ ဒုမ္မနော ဗာလော** ဣဓလောကေ ဒုစ္စရိတစရဏေန ဒူသိတစိတ္တော ပရလောကေ ကမ္မကာရဏာဒိဝသေန ဒုက္ခုပ္ပတ္တိယာတိ[1] သဗ္ဗတ္ထ ဗာလော ဒုမ္မနော ဟောတိ။ ကထံ? **သီလေသု အသမာဟိတော** သမ္မာ သီလေသု န ဌပိတစိတ္တော အပ္ပတိဋ္ဌိတစိတ္တော။

ဣဓေဝ ကိတ္တိံ လဘတီတိ ဣဓလောကေပိ သုမနော "သပ္ပုရိသော သီလဝါ ကလျာဏဓမ္မော"တိ ကိတ္တိံ လဘတိ။ **ပေစ္စ** ပရလောကေပိ သဂ္ဂေ "အယံ သပ္ပုရိသော သီလဝါ ကလျာဏဓမ္မော။ တထာ ဟိ ဒေဝါနံ သဟဗျတံ ဥပပန္နော"တိအာဒိနာ ကိတ္တိံ လဘတိ။ န ကေဝလံ ကိတ္တိမေဝ လဘတိ၊ အထ ခေါ **ဓီရော** ဓိတိသမ္ပန္နော **သီလေသု သုဋ္ဌု သမာဟိတော** အပ္ပိတစိတ္တော သုပတိဋ္ဌိတစိတ္တော သဗ္ဗတ္ထ ဣဓလောကေ သုစရိတစရဏေန ပရလောကေ သမ္ပတ္တိပဋိလာဘေန **သုမနော** သောမနဿပ္ပတ္တော ဟောတိ။ **သီလမေဝ ဣဓ အဂ္ဂ**န္တိ ဒုဝိဓံ သီလံ လောကိယံ လောကုတ္တရန္တိ။ တတ္ထ လောကိယံ တာဝ ကာမလောကေ ခတ္တိယမဟာသာလာဒီသု, ဒေဝလောကေ ဗြဟ္မလောကေ စ ဥပပတ္တိဝိသေသံ[2] အာဝဟတိ၊ လာဘီဘာဝါဒိကဿ စ ကာရဏံ ဟောတိ။ လောကုတ္တရံ ပန သကလမ္ပိ ဝဋ္ဋဒုက္ခံ အတိက္ကာမေတီတိ သီလံ အဂ္ဂမေဝ။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ—

"ဟီနေန ဗြဟ္မစရိယေန၊ ခတ္တိယေ ဥပပဇ္ဇတိ။
မဇ္ဈိမေန စ ဒေဝတ္တံ၊ ဥတ္တမေန ဝိသုဇ္ဈတီ"တိ[3]။

"အာကင်္ခေယျ စေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု "လာဘီ အဿံ စီဝရပိဏ္ဍပါတသေနာသနဂိလာနပစ္စယဘေသဇ္ဇပရိက္ခာရာန"န္တိ[4], "သီလေသွေဝဿ ပရိပူရကာရီ"တိ[5] "ဣဇ္ဈတိ ဘိက္ခဝေ သီလဝတော စေတောပဏိဓိ ဝိသုဒ္ဓတ္တာ"တိ[6] စ။

၁-ဒုက္ခုပ္ပတ္တောတိ (?) ၂-ဥပ္ပတ္တိဝိသေသံ (သီ၊ ဣ) ၃-ခု ၅-၁၈၃-ပိဋ္ဌေဇာတကေ။
၄-မ ၁-၃၉-ပိဋ္ဌေ။ ၅-မ ၁-၃၉-ပိဋ္ဌေ။ ၆-အံ ၃-၇၁၊ ဒီ ၃-၂၁၄-ပိဋ္ဌေသု။

Lokuttarasīlassa pana sabbaso pahīnapaṭipakkhassa sattamabhavato[1] paṭṭhāya saṁsāradukkhaṁ vinivattentassa aggabhāve vattabbameva natthi. **Paññavā pana uttamo**ti "paññavā pana puggalo uttamo paramo seṭṭhoyevā"ti puggalādhiṭṭhānena paññāya eva seṭṭhabhāvaṁ vadati. Idāni sīlapaññānaṁ seṭṭhabhāvaṁ kiccato dassento "**sīlapaññāṇato jayan**"ti āha. **Jayan**ti ca liṅgavipallāso daṭṭhabbo, ahūti vā vacanaseso. Tattha pajānanaṭṭhena paññāṇaṁ, sīlato paññāṇato ca paṭipakkhajayo. Na hi sīlena vinā paññā sambhavati, paññāya ca vinā sīlaṁ kiccakaraṁ, aññamaññopakārakaṁ[2] cetaṁ. Vuttañhi "sīlaparidhotā paññā, paññāparidhotaṁ sīlan"ti[3]. **Manussesu ca devesū**ti idaṁ nesaṁ ṭhānavisesadassanaṁ. Tattha hi tāni savisesāni vattanti, samādhi panettha sīlapakkhiko paññāya adhiṭṭhānabhāvato, paññāpakkhiko vā bhāvetabbato sīlādhiṭṭhānato ca.

Evaṁ thero tesaṁ bhikkhūnaṁ sīlamukhena dhammaṁ desento attano suvisuddhasīlādiguṇatādīpanena aññaṁ byākāsi.

Sīlavattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Sunītattheragāthāvaṇṇanā

Nīce kulamhīti-ādikā āyasmato Sunītattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinitvā devamanussesu saṁsaranto Buddhassa suññakāle kulagehe nibbattitvā vayappatto bālajanehi saddhiṁ kīḷāpasuto hutvā vicaranto ekaṁ Paccekabuddhaṁ gāme piṇḍāya carantaṁ disvā "kiṁ tuyhaṁ sabbaso vaṇitasarīrassa viya sakalaṁ kāyaṁ paṭicchādetvā bhikkhācaraṇena, nanu nāma kasivāṇijjādīhi jīvikā kappetabbā. Tāni ce kātuṁ na sakkosi, ghare ghare muttakarīsādīni nīharanto pacchā vatthusodhanena jīvāhī"ti[4] akkosi. So tena kammena niraye paccitvā tasseva kammassa vipākāvasesena manussalokepi bahūni

1. Satataṁ sambhavato (Sī, I)
2. Aññamaññapakāraṇaṁ (I)
3. Dī 1. 116 piṭṭhe.
4. Camāhīti (Sī, I)

လောကုတ္တရသီလဿ ပန သဗ္ဗသော ပဟီနပဋိပက္ခဿ သတ္တမဘာဝတော[၁] ပဋ္ဌာယ သံသာရဒုက္ခံ ဝိနိဝတ္တေန္တဿ အဂ္ဂဘာဝေ ဝတ္တဗ္ဗမေဝ နတ္ထိ။ **ပညဝါ ပန ဥတ္တမော**တိ "ပညဝါ ပန ပုဂ္ဂလော ဥတ္တမော ပရမော သေဋ္ဌောယေဝါ"တိ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနေန ပညာယ ဧဝ သေဋ္ဌဘာဝံ ဝဒတိ။ ဣဒါနိ သီလပညာနံ သေဋ္ဌဘာဝံ ကိစ္စတော ဒဿေန္တော "**သီလပညာဏတော ဇယ**"န္တိ အာဟ။ **ဇယ**န္တိ စ လိင်္ဂဝိပလ္လာသော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ အဟူတိ ဝါ ဝစနသေသော။ တတ္ထ ပဇာနနဋ္ဌေန ပညာဏံ၊ သီလတော ပညာဏတော စ ပဋိပက္ခဇယော။ န ဟိ သီလေန ဝိနာ ပညာ သမ္ဘဝတိ၊ ပညာယ စ ဝိနာ သီလံ ကိစ္စကရံ၊ အညမညောပကာရကံ[၂] စေတံ။ ဝုတ္တဉှိ "သီလပရိဓောတာ ပညာ၊ ပညာပရိဓောတံ သီလ"န္တိ[၃]။ **မနုဿေသု စ ဒေဝေသူ**တိ ဣဒံ နေသံ ဌာနဝိသေသဒဿနံ။ တတ္ထ ဟိ တာနိ သဝိသေသာနိ ဝတ္တန္တိ၊ သမာဓိ ပနေတ္ထ သီလပက္ခိကော ပညာယ အဓိဋ္ဌာနဘာဝတော, ပညာပက္ခိကော ဝါ ဘာဝေတဗ္ဗတော သီလာဓိဋ္ဌာနတော စ။

ဧဝံ ထေရော တေသံ ဘိက္ခူနံ သီလမုခေန ဓမ္မံ ဒေသေန္တော အတ္တနော သုဝိသုဒ္ဓသီလာဒိဂုဏတာဒီပနေန အညံ ဗျာကာသိ။

သီလဝတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-သုနီတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

နီစေ ကုလမှီတိအာဒိကာ အာယသ္မတော သုနီတတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနိတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဗုဒ္ဓဿ သုညကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝယပ္ပတ္တော ဗာလဇနေဟိ သဒ္ဓိံ ကီဠာပသုတော ဟုတွာ ဝိစရန္တော ဧကံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ ဂါမေ ပိဏ္ဍာယ စရန္တံ ဒိသွာ "ကိံ တုယှံ သဗ္ဗသော ဝဏိတသရီရဿ ဝိယ သကလံ ကာယံ ပဋိစ္ဆာဒေတွာ ဘိက္ခာစရဏေန၊ နနု နာမ ကသိဝါဏိဇ္ဇာဒီဟိ ဇီဝိကာ ကပ္ပေတဗ္ဗာ။ တာနိ စေ ကာတုံ န သက္ကောသိ၊ ဃရေ ဃရေ မုတ္တကရီသာဒီနိ နီဟရန္တော ပစ္ဆာ ဝတ္ထုသောဓနေန ဇီဝါဟီ"တိ[၄] အက္ကောသိ။ သော တေန ကမ္မေန နိရယေ ပစ္စိတွာ တဿေဝ ကမ္မဿ ဝိပါကာဝသေသေန မနုဿလောကေပိ ဗဟူနိ

၁-သတတံ သမ္ဘဝတော (သီ၊ ဣ)
၂-အညမညပကာရဏံ (ဣ)
၃-ဒီ ၁-၁၁၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-စမာဟီတိ (သီ၊ ဣ)

jātisatāni pupphachaḍḍakakule nibbattitvā tathā jīvikaṁ kappesi. Imasmiñca Buddhuppāde pupphachaḍḍakakule eva nibbatto ukkārasodhanakammena jīvikaṁ kappeti ghāsacchādanamattampi alabhanto.

Atha Bhagavā pacchimayāme Buddhāciṇṇaṁ mahākaruṇāsamāpattiṁ samāpajjitvā tato vuṭṭhāya Buddhacakkhunā lokaṁ volokento Sunītassa hadayabbhantare ghaṭe padīpaṁ viya pajjalantaṁ arahattūpanissayaṁ disvā vibhātāya rattiyā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya bhikkhusaṁghaparivuto Rājagahaṁ piṇḍāya paviṭṭho yassaṁ vīthiyaṁ Sunīto ukkārasodhanakammaṁ karoti, taṁ vīthiṁ paṭipajji. Sunītopi tattha tattha vighāsuccārasaṅkārādikaṁ rāsiṁ katvā piṭakesu pakkhipitvā kājenādāya pariharanto[1] bhikkhusaṁghaparivutaṁ Satthāraṁ āgacchantaṁ disvā sārajjamāno[2] sambhamākulahadayo gamanamaggaṁ nilīyanokāsañca alabhanto kājaṁ bhittipasse ṭhapetvā ekena passena anupavisanto viya bhittiṁ allīno pañjaliko aṭṭhāsi. "Bhittichiddena apakkamitukāmo ahosī"tipi vadanti.

Satthā tassa samīpaṁ patvā "ayaṁ attano kusalamūlasañcoditaṁ upagataṁ maṁ sārajjamāno jātiyā kammassa ca nihīnatāya sammukhībhāvampi lajjati, handassa vesārajjaṁ uppādessāmī"ti karavīkarutamañjunā sakalanagaraninnādavara[3] gambhīrena brahmassarena "sunītā"ti ālapitvā "kiṁ imāya dukkhajīvikāya pabbajituṁ sakkhissatī"ti āha. Sunīto tena Satthu vacanena amatena viya abhisitto uḷāraṁ pītisomanassaṁ paṭisaṁvedento "Bhagavā sace mādisāpi idha pabbajjaṁ labhanti, kasmāhaṁ na pabbajissāmi, pabbājetha maṁ Bhagavā"ti āha. Satthā "ehi bhikkhū"ti āha. So tāvadeva ehibhikkhubhāvena pabbajjaṁ upasampadañca labhitvā iddhimayapattacīvaradharo vassasaṭṭhikatthero viya hutvā Satthu santike aṭṭhāsi. Bhagavā taṁ vihāraṁ netvaṁ kammaṭṭhānaṁ ācikkhi. So paṭhamaṁ aṭṭha samāpattiyo pañca ca abhiññāyo nibbattetvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā chaḷabhiñño ahosi. Taṁ Sakkādayo devā brahmāno ca upasaṅkamitvā namassiṁsu. Tena vuttaṁ—

1. Nīharanto (Sī, I) 2. Sārajjāyamāno (Sī, I)
3. Sajalajaladharaninnāda (Sī, I), sakalajavananinnāda (Ka)

ဇာတိသတာနိ ပုပ္ဖဆဍ္ဍကကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တထာ ဇီဝိကံ ကပ္ပေသိ။ ဣမသ္မိဉ္စ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ပုပ္ဖဆဍ္ဍကကုလေ ဧဝ နိဗ္ဗတ္တော ဥက္ကာရသောဓနကမ္မေန ဇီဝိကံ ကပ္ပေတိ ဃာသစ္ဆာဒနမတ္တမ္ပိ အလဘန္တော။

အထ ဘဂဝါ ပစ္ဆိမယာမေ ဗုဒ္ဓါစိဏ္ဏံ မဟာကရုဏာသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ တတော ဝုဋ္ဌာယ ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ လောကံ ဝေါလောကေန္တော သုနီတဿ ဟဒယဗ္ဘန္တရေ ဃဋေ ပဒီပံ ဝိယ ပဇ္ဇလန္တံ အရဟတ္တူပနိဿယံ ဒိသွာ ဝိဘာတာယ ရတ္တိယာ ပုဗ္ဗဏှသမယံ နိဝါသေတွာ ပတ္တစီဝရမာဒါယ ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော ရာဇဂဟံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌော ယဿံ ဝီထိယံ သုနီတော ဥက္ကာရသောဓနကမ္မံ ကရောတိ၊ တံ ဝီထိံ ပဋိပဇ္ဇိ။ သုနီတောပိ တတ္ထ တတ္ထ ဝိဃာသုစ္စာရသင်္ကာရာဒိကံ ရာသိံ ကတွာ ပိဋကေသု ပက္ခိပိတွာ ကာဇေနာဒါယ ပရိဟရန္တော[1] ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတံ သတ္ထာရံ အာဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ သာရဇ္ဇမာနော[2] သမ္ဘမာကုလဟဒယော ဂမနမဂ္ဂံ နိလီယနောကာသဉ္စ အလဘန္တော ကာဇံ ဘိတ္တိပဿေ ဌပေတွာ ဧကေန ပဿေန အနုပဝိသန္တော ဝိယ ဘိတ္တိံ အလ္လီနော ပဉ္စလိကော အဋ္ဌာသိ။ "ဘိတ္တိဆိဒ္ဒေန အပက္ကမိတုကာမော အဟောသီ"တိပိ ဝဒန္တိ။

သတ္ထာ တဿ သမီပံ ပတွာ "အယံ အတ္တနော ကုသလမူလသဉ္စောဒိတံ ဥပဂတံ မံ သာရဇ္ဇမာနော ဇာတိယာ ကမ္မဿ စ နိဟီနတာယ သမ္မုခီဘာဝမ္ပိ လဇ္ဇတိ၊ ဟန္ဒဿ ဝေသာရဇ္ဇံ ဥပ္ပါဒေဿာမီ"တိ ကရဝီကရုတမဉ္ဇုနာ သကလနဂရနိန္နာဒဝရ[3]ဂမ္ဘီရေန ဗြဟ္မဿရေန "သုနီတာ"တိ အာလပိတွာ "ကိံ ဣမာယ ဒုက္ခဇီဝိကာယ ပဗ္ဗဇိတုံ သက္ခိဿတီ"တိ အာဟ။ သုနီတော တေန သတ္ထု ဝစနေန အမတေန ဝိယ အဘိသိတ္တော ဥဠာရံ ပီတိသောမနဿံ ပဋိသံဝေဒေန္တော "ဘဂဝါ သစေ မာဒိသာပိ ဣဓ ပဗ္ဗဇ္ဇံ လဘန္တိ၊ ကသ္မာဟံ န ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ ပဗ္ဗာဇေထ မံ ဘဂဝါ"တိ အာဟ။ သတ္ထာ "ဧဟိ ဘိက္ခူ"တိ အာဟ။ သော တာဝဒေဝ ဧဟိဘိက္ခုဘာဝေန ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဥပသမ္ပဒဉ္စ လဘိတွာ ဣဒ္ဓိမယပတ္တစီဝရဓရော ဝဿသဋ္ဌိကတ္ထေရော ဝိယ ဟုတွာ သတ္ထု သန္တိကေ အဋ္ဌာသိ။ ဘဂဝါ တံ ဝိဟာရံ နေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ အာစိက္ခိ။ သော ပဌမံ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော ပဉ္စ စ အဘိညာယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တံ သက္ကာဒယော ဒေဝါ ဗြဟ္မာနော စ ဥပသင်္ကမိတွာ နမဿိံသု။ တေန ဝုတ္တံ—

၁-နီဟရန္တော (သီ၊ ဣ) ၂--သာရဇ္ဇာယမာနော (သီ၊ ဣ)
၃-သဇလဇလဓရနိန္နာဒ (သီ၊ ဣ)၊ သကလဇဝနနိန္နာဒ (က)

“Tā devatā sattasatā uḷārā,
Brahmā ca indo upasaṅkamitvā.
Ājānīyaṁ jātijarābhibhūtaṁ,
Sunītaṁ namassanti pasannacittā”ti-ādi.

Bhagavā taṁyeva devasaṁghapurakkhataṁ disvā sitaṁ katvā pasaṁsanto “tapena brahmacariyenā”ti gāthāya dhammaṁ desesi. Atha naṁ sambahulā bhikkhū sīhanādaṁ nadāpetukāmā “āvuso Sunīta kasmā kulā tvaṁ pabbajito, kathaṁ vā pabbajito, kathañca saccāni paṭivijjhī”ti pucchiṁsu. So taṁ sabbaṁ pakāsento—

620. “Nīce kulamhi jātohaṁ, daliddo appabhojano.
Hīnakammaṁ mamaṁ āsi, ahosiṁ pupphachaḍḍako.

621. Jigucchito manussānaṁ, paribhūto ca vambhito.
Nīcaṁ manaṁ karitvāna, vandissaṁ bahukaṁ janaṁ.

622. Athaddasāsiṁ Sambuddhaṁ, bhikkhusaṁghapurakkhataṁ.
Pavisantaṁ Mahāvīraṁ, Magadhānaṁ puruttamaṁ.

623. Nikkhipitvāna byābhaṅgiṁ, vandituṁ upasaṅkamiṁ.
Mameva anukampāya, aṭṭhāsi purisuttamo.

624. Vanditvā Satthuno pāde, ekamantaṁ ṭhito tadā.
Pabbajjaṁ ahamāyāciṁ, sabbasattānamuttamaṁ.

625. Tato kāruṇiko Satthā, sabbalokānukampako.
‘Ehi bhikkhū’ti maṁ āha, sā me āsūpasampadā.

626. Sohaṁ eko araññasmiṁ, viharanto atandito.
Akāsiṁ Satthu vacanaṁ, yathā maṁ ovadī jino.

627. Rattiyā paṭhamaṁ yāmaṁ, pubbajātimanussariṁ.
Rattiyā majjhimaṁ yāmaṁ, dibbacakkhuṁ visodhayiṁ.
Rattiyā pacchime yāme, tamokhandhaṁ padālayiṁ.

“တာ ဒေဝတာ သတ္တသတာ ဥဠာရာ၊
ဗြဟ္မာ စ ဣန္ဒော ဥပသင်္ကမိတွာ။
အာဇာနီယံ ဇာတိဇရာဘိဘူတံ၊
သုနီတံ နမဿန္တိ ပသန္နစိတ္တာ”တိအာဒိ။

ဘဂဝါ တံယေဝ ဒေဝသံဃပုရက္ခတံ ဒိသွာ သိတံ ကတွာ ပသံသန္တော “တပေန ဗြဟ္မစရိယေနာ”တိ ဂါထာယ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ အထ နံ သမ္ဗဟုလာ ဘိက္ခူ သီဟနာဒံ နဒါပေတုကာမာ “အာဝုသော သုနီတ ကသ္မာ ကုလာ တွံ ပဗ္ဗဇိတော၊ ကထံ ဝါ ပဗ္ဗဇိတော၊ ကထဉ္စ သစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈီ”တိ ပုစ္ဆိံသု။ သော တံ သဗ္ဗံ ပကာသေန္တော—

၆၂၀။ “နီစေ ကုလမှိ ဇာတောဟံ၊ ဒလိဒ္ဒေါ အပ္ပဘောဇနော။
ဟီနကမ္မံ မမံ အာသိ၊ အဟောသိံ ပုပ္ဖဆဍ္ဍကော။

၆၂၁။ ဇိဂုစ္ဆိတော မနုဿာနံ၊ ပရိဘူတော စ ဝမ္ဘိတော။
နီစံ မနံ ကရိတွာန၊ ဝန္ဒိဿံ ဗဟုကံ ဇနံ။

၆၂၂။ အထဒ္ဒသာသိံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဘိက္ခုသံဃပုရက္ခတံ။
ပဝိသန္တံ မဟာဝီရံ၊ မဂဓာနံ ပုရုတ္တမံ။

၆၂၃။ နိက္ခိပိတွာန ဗျာဘင်္ဂိံ၊ ဝန္ဒိတုံ ဥပသင်္ကမိံ။
မမေဝ အနုကမ္ပာယ၊ အဋ္ဌာသိ ပုရိသုတ္တမော။

၆၂၄။ ဝန္ဒိတွာ သတ္ထုနော ပါဒေ၊ ဧကမန္တံ ဌိတော တဒါ။
ပဗ္ဗဇ္ဇံ အဟမာယာစိံ၊ သဗ္ဗသတ္တာနမုတ္တမံ။

၆၂၅။ တတော ကာရုဏိကော သတ္ထာ၊ သဗ္ဗလောကာနုကမ္ပကော။
‘ဧဟိ ဘိက္ခူ’တိ မံ အာဟ၊ သာ မေ အာသူပသမ္ပဒါ။

၆၂၆။ သောဟံ ဧကော အရညသ္မိံ၊ ဝိဟရန္တော အတန္ဒိတော။
အကာသိံ သတ္ထု ဝစနံ၊ ယထာ မံ ဩဝဒီ ဇိနော။

၆၂၇။ ရတ္တိယာ ပဌမံ ယာမံ၊ ပုဗ္ဗဇာတိမနုဿရိံ။
ရတ္တိယာ မဇ္ဈိမံ ယာမံ၊ ဒိဗ္ဗစက္ခုံ ဝိသောဓယိံ။
ရတ္တိယာ ပစ္ဆိမေ ယာမေ၊ တမောခန္ဓံ ပဒါလယိံ။

628. Tato ratyā vivasāne, sūriyuggamanaṁ pati[1].
Indo brahmā ca āgantvā, maṁ namassiṁsu pañjalī.

629. ‘Namo te purisājañña, namo te purisuttama.
Yassa te āsavā khīṇā, dakkhiṇeyyosi mārisa’.

630. Tato disvāna maṁ Satthā, devasaṁghapurakkhataṁ.
Sitaṁ pātukaritvāna, imamatthaṁ abhāsatha.

631. ‘Tapena brahmacariyena, saṁyamena damena ca.
Etena brāhmaṇo hoti, etaṁ brāhmaṇamuttaman”ti—

imāhi gāthāhi sīhanādaṁ nadi.

Tattha **nīce**ti lāmake sabbanihīne. Uccanīcabhāvo hi nāma sattānaṁ upādāyupādāya, ayaṁ pana sabbanihīne pukkusakule uppannataṁ dassento “**nīce kulamhi jāto**”ti āha. Tena vuttaṁ “nīceti lāmake sabbanihīne”ti. **Daliddo**ti duggato, daliddāpi[2] keci kadāci ghāsacchādanassa lābhino akasiravuttino honti, ayaṁ pana sabbakālaṁ kasiravuttitāya[3] hīno uddhanaṁ upaṭṭhapita-ukkhaliko dassanayuttaṁ[4] thevakampi apassiṁ yevāti dassento “**appabhojano**”ti āha. Nīcakulikā daliddāpi keci anīcakammājīvā honti, mayhaṁ pana na tathāti dassento āha “**hīnakammaṁ mamaṁ āsī**”ti. Kīdisanti ce? **Ahosiṁ pupphachaḍḍako,** hatthavikalassa hatthavāti viya upacāravasenāyaṁ imassa samaññā ahosi yadidaṁ “pupphachaḍḍako”ti. Milātapupphasantharavaṇṇatāya vā ukkārabhūmiyā evaṁ vutto[5].

Jigucchitoti jātiyā ceva kammunā ca hīḷito. **Manussānan**ti manussehi. **Paribhūto**ti avaññāto. **Vambhito**ti khuṁsito. **Nīcaṁ manaṁ karitvānā**ti aññe manusse Sineruṁ viya ukkhipitvā tesaṁ pādapaṁsutopi attānaṁ nihīnaṁ katvā pavattiyā nīcaṁ nihīnaṁ manaṁ katvā.

1. Khu 5. 236 piṭṭhepi. 2. Daliddāpi hi (Sī, Ka) 3. Kasiravuttinā (I)
4. Uddhaṁ uttiṭṭhapuggalako dasantayuttaṁ (I), uddhanaṁ uttiṭṭha-ukkhaliko dassanayuttaṁ (Ka)
5. ...santharachaḍḍako vā ukkārabhūmiyo evaṁ vuccate (Sī)

၆၂၈။ တတော ရတျာ ဝိဝသာနေ၊ သူရိယုဂ္ဂမနံ ပတိ[၁]။
ဣန္ဒော ဗြဟ္မာ စ အာဂန္တွာ၊ မံ နမဿိံသု ပဉ္ဇလီ။

၆၂၉။ ‘နမော တေ ပုရိသာဇည၊ နမော တေ ပုရိသုတ္တမ။
ယဿ တေ အာသဝါ ခီဏာ၊ ဒက္ခိဏေယျောသိ မာရိသ’။

၆၃၀။ တတော ဒိသွာန မံ သတ္ထာ၊ ဒေဝသံဃပုရက္ခတံ။
သိတံ ပါတုကရိတွာန၊ ဣမမတ္ထံ အဘာသထ။

၆၃၁။ ‘တပေန ဗြဟ္မစရိယေန၊ သံယမေန ဒမေန စ။
ဧတေန ဗြာဟ္မဏော ဟောတိ၊ ဧတံ ဗြာဟ္မဏမုတ္တမ”န္တိ—

ဣမာဟိ ဂါထာဟိ သီဟနာဒံ နဒိ။

တတ္ထ **နီစေ**တိ လာမကေ သဗ္ဗနိဟီနေ။ ဥစ္စနီစဘာဝေါ ဟိ နာမ သတ္တာနံ ဥပါဒါယုပါဒါယ၊ အယံ ပန သဗ္ဗနိဟီနေ ပုက္ကုသကုလေ ဥပ္ပန္နတံ ဒဿေန္တော “**နီစေ ကုလမှိ ဇာတော**”တိ အာဟ။ တေန ဝုတ္တံ “နီစေတိ လာမကေ သဗ္ဗနိဟီနေ”တိ။ **ဒလိဒ္ဒေါ**တိ ဒုဂ္ဂတော၊ ဒလိဒ္ဒါပိ[၂] ကေစိ ကဒါစိ ဃာသစ္ဆာဒနဿ လာဘိနော အကသိရဝုတ္တိနော ဟောန္တိ၊ အယံ ပန သဗ္ဗကာလံ ကသိရဝုတ္တိတာယ[၃] ဟီနော ဥဒ္ဓနံ ဥပဋ္ဌပိတဥက္ခလိကော ဒဿနယုတ္တံ[၄] ထေဝကမ္ပိ အပဿိံ ယေဝါတိ ဒဿေန္တော “**အပ္ပဘောဇနော**”တိ အာဟ။ နီစကုလိကာ ဒလိဒ္ဒါပိ ကေစိ အနီစကမ္မာဇီဝါ ဟောန္တိ၊ မယှံ ပန န တထာတိ ဒဿေန္တော အာဟ “**ဟီနကမ္မံ မမံ အာသီ**”တိ။ ကီဒိသန္တိ စေ? **အဟောသိံ ပုပ္ဖဆဍ္ဍကော၊** ဟတ္ထဝိကလဿ ဟတ္ထဝါတိ ဝိယ ဥပစာရဝသေနာယံ ဣမဿ သမညာ အဟောသိ ယဒိဒံ “ပုပ္ဖဆဍ္ဍကော”တိ။ မိလာတပုပ္ဖသန္ထရဝဏ္ဏတာယ ဝါ ဥက္ကာရဘူမိယာ ဧဝံ ဝုတ္တော[၅]။

ဇိဂုစ္ဆိတောတိ ဇာတိယာ စေဝ ကမ္မုနာ စ ဟီဠိတော။ **မနုဿာနန္တိ** မနုဿေဟိ။ **ပရိဘူတော**တိ အဝညာတော။ **ဝမ္ဘိတော**တိ ခုံသိတော။ **နီစံ မနံ ကရိတွာနာ**တိ အညေ မနုဿေ သိနေရုံ ဝိယ ဥက္ခိပိတွာ တေသံ ပါဒပံသုတောပိ အတ္တာနံ နိဟီနံ ကတွာ ပဝတ္တိယာ နီစံ နိဟီနံ မနံ ကတွာ။

၁-ခု ၅-၂၃၆-ပိဋ္ဌေပိ။ ၂-ဒလိဒ္ဒါပိ ဟိ (သီ၊ က) ၃-ကသိရဝုတ္တိနာ (ဣ)
၄-ဥဒ္ဓံ ဥတ္တိဋ္ဌပုဂ္ဂလကော ဒသန္တယုတ္တံ (ဣ)၊ ဥဒ္ဓနံ ဥတ္တိဋ္ဌဥက္ခလိကော ဒဿနယုတ္တံ (က)
၅-....သန္ထရဆဍ္ဍကော ဝါ ဥက္ကာရဘူမိယော ဧဝံ ဝုစ္စတေ (သီ)

Vandissaṁ bahukaṁ jananti puthumahājanaṁ diṭṭhadiṭṭhakāle vandiṁ sirasi añjaliṁ karonto paṇāmiṁ.

Athāti adhikārantaradīpane nipāto. **Addasāsin**ti addakkhiṁ. **Magadhānan**ti Magadhā nāma jānapadino rājakumārā, tesaṁ nivāso ekopi janapado ruḷhiyā “Magadhānan”ti[1] vutto, Magadhajanapadassāti attho. **Puruttaman**ti uttamaṁ nagaraṁ.

Byābhaṅginti kājaṁ. **Pabbajjaṁ ahamāyācin**ti “Sunīta pabbajituṁ sakkhissasī”ti Satthārā okāse kate ahaṁ pabbajjaṁ ayāciṁ. **Āsūpasampadā**ti “ehi bhikkhū”ti Satthu vacanamattena āsi upasampadā. **Yathā maṁ ovadī**ti “evaṁ samathapubbaṅgamaṁ vipassanaṁ bhāvehī”ti yathā maṁ ovadi, tathā Satthuno vacanaṁ **akāsiṁ** paṭipajjiṁ. **Rattiyā**ti-ādi tassā paṭipattiyā rasadassanaṁ. Tattha pubbenivāsañāṇaṁ anāgataṁsañāṇañca bahukiccanti **“paṭhamaṁ yāmaṁ majjhimaṁ yāman”**ti accantasaṁyogavasena upayogavacanaṁ vuttaṁ. Na tathā āsavakkhayañāṇaṁ ekābhisamayavasena pavattanatoti **“pacchime yāme”**ti bhummavasena vuttanti daṭṭhabbaṁ. **Indo**ti Sakko devarājā. **Brahmā**ti mahābrahmā. Indabrahmaggahaṇena aññesaṁ kāmadevānaṁ brahmūnañca āgamanaṁ vuttamevāti daṭṭhabbaṁ. Ukkaṭṭhaniddeso hesa yathā “rājā āgato”ti. **Namassiṁsū**ti kāyena vācāya ca namakkāraṁ akaṁsu.

Tattha kāyena kataṁ namakkāraṁ dassento **“pañjalī”**ti vatvā vācāya kataṁ dassetuṁ **“namo te”**ti-ādi vuttaṁ. **Devasaṁghapurakkhatan**ti devaggahaṇena upapattidevabhāvato brahmānopi gahitā. **Sitaṁ pātukaritvānā**ti attano ovādassa mahapphalataṁ[2] devabrahmūnañca guṇasampattiṁ[3] nissāya Satthā sitaṁ pātvākāsi. Pātukaronto ca na aññe[4] viya dante vidaṁseti, mukhādhānaṁ pana thokaṁ vivarati, tattakena ca abhibhūtadibbaphalikamuttarasmiyo avahasitatārakāsasimarīciyo[5] susukkadāṭhasambhavā ghanarasmiyo nikkhamitvā tikkhattuṁ Satthu mukhaṁ padakkhiṇaṁ karonti, taṁ disvā pacchato gacchantāpi Satthā sitaṁ pātvākāsīti sañjānanti.

1. Māgadhoti (Sī), Māgadhānanti (I)
2. Dassanamahapphalaṁ (Sī)
3. Guṇabhattiṁ (Sī, I)
4. Añño (Sī, I)
5. Avasitudāratārāpatimarīciyo (Sī, I), avahasito tārakāsasimarīciyo (Ka)

ဝန္ဒိဿံ ဗဟုကံ ဇနန္တိ ပုထုမဟာဇနံ ဒိဋ္ဌဒိဋ္ဌကာလေ ဝန္ဒိံ သိရသိ အဉ္ဇလိံ ကရောန္တော ပဏာမိံ။

အထာတိ အဓိကာရန္တရဒီပနေ နိပါတော။ **အဒ္ဒသာသိ**န္တိ အဒ္ဒက္ခိံ။ **မဂဓာန**န္တိ မဂဓာ နာမ ဇာနပဒိနော ရာဇကုမာရာ၊ တေသံ နိဝါသော ဧကောပိ ဇနပဒေါ ရုဠှိယာ “မဂဓာန”န္တိ[၁] ဝုတ္တော၊ မဂဓဇနပဒဿာတိ အတ္ထော။ **ပုရုတ္တမ**န္တိ ဥတ္တမံ နဂရံ။

ဗျာဘင်္ဂိန္တိ ကာဇံ။ **ပဗ္ဗဇ္ဇံ အဟမာယာစိ**န္တိ “သုနီတ ပဗ္ဗဇိတုံ သက္ခိဿသီ”တိ သတ္ထာရာ ဩကာသေ ကတေ အဟံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ အယာစိံ။ **အာသူပသမ္ပဒါ**တိ “ဧဟိ ဘိက္ခူ”တိ သတ္ထု ဝစနမတ္တေန အာသိ ဥပသမ္ပဒါ။ **ယထာ မံ ဩဝဒီ**တိ “ဧဝံ သမထပုဗ္ဗင်္ဂမံ ဝိပဿနံ ဘာဝေဟီ”တိ ယထာ မံ ဩဝဒိ၊ တထာ သတ္ထုနော ဝစနံ **အကာသိံ** ပဋိပဇ္ဇိံ။ **ရတ္တိယာ**တိအာဒိ တဿာ ပဋိပတ္တိယာ ရသဒဿနံ။ တတ္ထ ပုဗ္ဗေနိဝါသညာဏံ အနာဂတံသညာဏဉ္စ ဗဟုကိစ္စန္တိ **“ပဌမံ ယာမံ မဇ္ဈိမံ ယာမ”**န္တိ အစ္စန္တသံယောဂဝသေန ဥပယောဂဝစနံ ဝုတ္တံ။ န တထာ အာသဝက္ခယညာဏံ ဧကာဘိသမယဝသေန ပဝတ္တနတောတိ **“ပစ္ဆိမေ ယာမေ”**တိ ဘုမ္မဝသေန ဝုတ္တန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **ဣန္ဒော**တိ သက္ကော ဒေဝရာဇာ။ **ဗြဟ္မာ**တိ မဟာဗြဟ္မာ။ ဣန္ဒဗြဟ္မဂ္ဂဟဏေန အညေသံ ကာမဒေဝါနံ ဗြဟ္မူနဉ္စ အာဂမနံ ဝုတ္တမေဝါတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဥက္ကဋ္ဌနိဒ္ဒေသော ဟေသ ယထာ “ရာဇာ အာဂတော”တိ။ **နမဿိံသူ**တိ ကာယေန ဝါစာယ စ နမက္ကာရံ အကံသု။

တတ္ထ ကာယေန ကတံ နမက္ကာရံ ဒဿေန္တော **“ပဉ္ဇလီ”**တိ ဝတွာ ဝါစာယ ကတံ ဒဿေတုံ **“နမော တေ”**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ **ဒေဝသံဃပုရက္ခတ**န္တိ ဒေဝဂ္ဂဟဏေန ဥပပတ္တိဒေဝဘာဝတော ဗြဟ္မာနောပိ ဂဟိတာ။ **သိတံ ပါတုကရိတွာနာ**တိ အတ္တနော ဩဝါဒဿ မဟပ္ဖလတံ[၂] ဒေဝဗြဟ္မူနဉ္စ ဂုဏသမ္ပတ္တိံ[၃] နိဿာယ သတ္ထာ သိတံ ပါတွာကာသိ။ ပါတုကရောန္တော စ န အညေ[၄] ဝိယ ဒန္တေ ဝိဒံသေတိ၊ မုခါဓာနံ ပန ထောကံ ဝိဝရတိ၊ တတ္တကေန စ အဘိဘူတဒိဗ္ဗဖလိကမုတ္တရသ္မိယော အဝဟသိတတာရကာသသိမရီစိယော[၅] သုသုက္ကဒါဌာသမ္ဘဝါ ဃနရသ္မိယော နိက္ခမိတွာ တိက္ခတ္တုံ သတ္ထု မုခံ ပဒက္ခိဏံ ကရောန္တိ၊ တံ ဒိသွာ ပစ္ဆတော ဂစ္ဆန္တာပိ သတ္ထာ သိတံ ပါတွာကာသီတိ သဉ္ဇာနန္တိ။

၁-မာဂဓောတိ (သီ)၊ မာဂဓာနန္တိ (ဣ)
၂-ဒဿနမဟပ္ဖလံ (သီ)
၃-ဂုဏဘတ္တိံ (သီ၊ ဣ)
၄-အညော (သီ၊ ဣ)
၅-အဝသိတုဒါရတာရာပတိမရီစိယော (သီ၊ ဣ)၊ အဝဟသိတော တာရကာသသိမရီစိယော (က)

Tapenāti indriyasaṁvarena, “dhutadhammasamādānenā”ti keci. **Saṁyamenā**ti sīlena. **Damenā**ti paññāya. **Brahmacariyenā**ti avasiṭṭhaseṭṭhacariyāya. **Etenā**ti yathāvuttena tapādinā. **Brāhmaṇo hoti** bāhitapāpabhāvato. **Etan**ti tapādi yathāvuttaṁ. **Brāhmaṇamuttaman**ti uttamaṁ brāhmaṇaṁ, brāhmaṇesu vā uttamaṁ sabbaseṭṭhaṁ, ahūti vacanaseso. **Brāhmaṇan**ti vā brahmaññamāha, evaṁ uttamaṁ brahmaññaṁ, na jaccādīti adhippāyo. Na hi jātikulapadesagottasampatti-ādayo ariyabhāvassa kāraṇaṁ, adhisīlasikkhādayo eva pana kāraṇaṁ. Tenāha—

“Yathā saṅkāraṭhānasmiṁ, rajjhitasmiṁ mahāpathe.
Padumaṁ tattha jāyetha, sucigandhaṁ manoramaṁ.

Evaṁ saṅkārabhūtesu, andhabhūte puthujjane.
Atirocati paññāya, Sammāsambuddhasāvako”ti[1].

Evaṁ thero tehi bhikkhūhi pucchitamatthaṁ imāhi gāthāhi vissajjento sīhanādaṁ nadīti.

Sunītattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Dvādasakanipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Khu 1. 21 piṭṭhe Dhammapade.

တပေနာတိ ဣန္ဒြိယသံဝရေန၊ “ဓုတဓမ္မသမာဒါနေနာ”တိ ကေစိ။ **သံယမေနာ**တိ သီလေန။ **ဒမေနာ**တိ ပညာယ။ **ဗြဟ္မစရိယေနာ**တိ အဝသိဋ္ဌသေဋ္ဌစရိယာယ။ **ဧတေနာ**တိ ယထာဝုတ္တေန တပါဒိနာ။ **ဗြာဟ္မဏော ဟောတိ** ဗာဟိတပါပဘာဝတော။ **ဧတန္တိ** တပါဒိ ယထာဝုတ္တံ။ **ဗြာဟ္မဏမုတ္တမန္တိ** ဥတ္တမံ ဗြာဟ္မဏံ၊ ဗြာဟ္မဏေသု ဝါ ဥတ္တမံ သဗ္ဗသေဋ္ဌံ၊ အဟူတိ ဝစနသေသော။ **ဗြာဟ္မဏန္တိ** ဝါ ဗြဟ္မညမာဟ၊ ဧဝံ ဥတ္တမံ ဗြဟ္မညံ, န ဇစ္စာဒီတိ အဓိပ္ပါယော။ န ဟိ ဇာတိကုလပဒေသဂေါတ္တသမ္ပတ္တိအာဒယော အရိယဘာဝဿ ကာရဏံ၊ အဓိသီလသိက္ခာဒယော ဧဝ ပန ကာရဏံ။ တေနာဟ—

“ယထာ သင်္ကာရဋ္ဌာနသ္မိံ၊ ဥဇ္ဈိတသ္မိံ မဟာပထေ။
ပဒုမံ တတ္ထ ဇာယေထ၊ သုစိဂန္ဓံ မနောရမံ။

ဧဝံ သင်္ကာရဘူတေသု၊ အန္ဓဘူတေ ပုထုဇ္ဇနေ။
အတိရောစတိ ပညာယ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသာဝကော”တိ[၁]။

ဧဝံ ထေရော တေဟိ ဘိက္ခူဟိ ပုစ္ဆိတမတ္ထံ ဣမာဟိ ဂါထာဟိ ဝိဿဇ္ဇေန္တော သီဟနာဒံ နဒီတိ။

သုနီတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဒွါဒသကနိပါတဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ခု ၁-၂၁-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။

13. Terasanipāta

1. Soṇakoḷivisattheragāthāvaṇṇanā

Terasanipāte **yā’hu raṭṭhe**ti-ādikā āyasmato Soṇassa koḷivisassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacini. Ayaṁ kira Anomadassissa Bhagavato kāle mahāvibhavo seṭṭhi hutvā upāsakehi saddhiṁ vihāraṁ gantvā Satthu santike dhammaṁ sutvā pasannamānaso Satthu caṅkamanaṭṭhāne sudhāya parikammaṁ kāretvā nānāvaṇṇehi pupphehi santharitvā upari nānāvirāgavatthehi vitānaṁ bandhāpesi, tathā Satthu bhikkhusaṁghassa ca dīghasālaṁ kāretvā niyyādesi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto Padumuttarassa Bhagavato kāle Haṁsavatīnagare seṭṭhikule nibbatti, **Sirivaḍḍho**tissa nāmaṁ ahosi. So vayappatto vihāraṁ gantvā Satthu santike dhammaṁ suṇanto Satthāraṁ ekaṁ bhikkhuṁ āraddhavīriyānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapentaṁ disvā sayampi taṁ ṭhānantaraṁ patthento Sattāhaṁ mahādānaṁ pavattetvā paṇidhānamakāsi, Satthāpi tassa patthanāya samijjhanabhāvaṁ disvā byākaritvā pakkāmi.

Sopi yāvajīvaṁ kusalaṁ katvā devamanussesu saṁsaranto parinibbute Kassapadasabale anuppanne amhākaṁ Bhagavati Bārāṇasiyaṁ kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto gaṅgātīre paṇṇasālaṁ karitvā[1] ekaṁ Paccekabuddhaṁ temāsaṁ catūhi paccayehi sakkaccaṁ upaṭṭhahi. Paccekabuddho vuṭṭhavasso paripuṇṇaparikkhāro Gandhamādanameva gato. Sopi kulaputto yāvajīvaṁ tattha puññāni katvā tato cavitvā devamanussesu saṁsaranto amhākaṁ Bhagavato kāle Campānagare Usabhaseṭṭhissa gehe paṭisandhiṁ gaṇhi. Tassa paṭisandhiggahaṇato paṭṭhāya seṭṭhissa mahābhogakkhandho abhivaḍḍhi. Tassa jātadivase sakalanagare mahāsakkārasampanno ahosi, tassa pubbe Paccekabuddhassa satasahassagghanikarattakambalapariccāgena suvaṇṇavaṇṇo sukhumālataro ca attabhāvo ahosi, tenassa **Soṇo**ti nāmaṁ akaṁsu. Mahatā parivārena

1. Kāretvā (Sī, I)

၁၃—တေရသနိပါတ

၁-သောဏကောဠိဝိသတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

တေရသနိပါတေ **ယာ’ဟု ရဋ္ဌေ**တိအာဒိကာ အာယသ္မတော သောဏဿ ကောဠိဝိသဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနိ။ အယံ ကိရ အနောမဒဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ မဟာဝိဘဝေါ သေဋ္ဌိ ဟုတွာ ဥပါသကေဟိ သဒ္ဓိံ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပသန္နမာနသော သတ္ထု စင်္ကမနဋ္ဌာနေ သုဓာယ ပရိကမ္မံ ကာရေတွာ နာနာဝဏ္ဏေဟိ ပုပ္ဖေဟိ သန္ထရိတွာ ဥပရိ နာနာဝိရာဂဝတ္ထေဟိ ဝိတာနံ ဗန္ဓာပေသိ၊ တထာ သတ္ထု ဘိက္ခုသံဃဿ စ ဒီဃသာလံ ကာရေတွာ နိယျာဒေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဟံသဝတီနဂရေ သေဋ္ဌိကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **သိရိဝဍ္ဎော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော ဝိဟာရံ ဂန္တွာ သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုဏန္တော သတ္ထာရံ ဧကံ ဘိက္ခုံ အာရဒ္ဓဝီရိယာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေန္တံ ဒိသွာ သယမ္ပိ တံ ဌာနန္တရံ ပတ္ထေန္တော သတ္တာဟံ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေတွာ ပဏိဓာနမကာသိ၊ သတ္ထာပိ တဿ ပတ္ထနာယ သမိဇ္ဈနဘာဝံ ဒိသွာ ဗျာကရိတွာ ပက္ကာမိ။

သောပိ ယာဝဇီဝံ ကုသလံ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ပရိနိဗ္ဗုတေ ကဿပဒသဗလေ အနုပ္ပန္နေ အမှာကံ ဘဂဝတိ ဗာရာဏသိယံ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဂင်္ဂါတီရေ ပဏ္ဏသာလံ ကရိတွာ[၁] ဧကံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ တေမာသံ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ သက္ကစ္စံ ဥပဋ္ဌဟိ။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ ဝုဋ္ဌဝဿော ပရိပုဏ္ဏပရိက္ခာရော ဂန္ဓမာဒနမေဝ ဂတော။ သောပိ ကုလပုတ္တော ယာဝဇီဝံ တတ္ထ ပုညာနိ ကတွာ တတော စဝိတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော အမှာကံ ဘဂဝတော ကာလေ စမ္ပာနဂရေ ဥသဘသေဋ္ဌိဿ ဂေဟေ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ။ တဿ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏတော ပဋ္ဌာယ သေဋ္ဌိဿ မဟာဘောဂက္ခန္ဓော အဘိဝဍ္ဎိ။ တဿ ဇာတဒိဝသေ သကလနဂရေ မဟာသက္ကာရသမ္ပန္နော အဟောသိ၊ တဿ ပုဗ္ဗေ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ သတသဟဿဂ္ဃနိကရတ္တကမ္ဗလပရိစ္စာဂေန သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော သုခုမာလတရော စ အတ္တဘာဝေါ အဟောသိ၊ တေနဿ **သောဏော**တိ နာမံ အကံသု။ မဟတာ ပရိဝါရေန

၁-ကာရေတွာ (သီ၊ ဣ)

vaḍḍhati, tassa hatthapādatalāni bandhujīvakapupphavaṇṇāni ahesuṁ, satavihatakappāsassa viya samphasso pādatalesu maṇikuṇḍalāvaṭṭavaṇṇāni lomāni jāyiṁsu. Vayappattassa tassa tiṇṇaṁ utūnaṁ anucchavike tayo pāsāde kāretvā nāṭakāni upaṭṭhāpesuṁ. So tattha mahatiṁ sampattiṁ anubhavanto devakumāro viya paṭivasati.

Atha amhākaṁ Satthari Sabbaññutaṁ patvā pavattitavaradhammacakke Rājagahaṁ upanissāya viharante Bimbisāraraññā pakkosāpito asītiyā gāmikasahassehi saddhiṁ Rājagahaṁ āgato Satthu santikaṁ gantvā dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho mātāpitaro anujānāpetvā sāsane pabbajitvā laddhūpasampado Satthu santike kammaṭṭhānaṁ gahetvā janasaṁsaggaparihāraṇatthaṁ sītavane vasanto “mama sarīraṁ sukhumālaṁ, na ca sakkā sukheneva sukhaṁ adhigantuṁ, kāyaṁ kilametvā samaṇadhammaṁ kātuṁ vaṭṭatī”ti ṭhānacaṅkamameva adhiṭṭhāya padhānamanuyuñjanto pādatalesu phoṭesu uṭṭhahitesupi vedanaṁ ajjhupekkhitvā daḷhaṁ vīriyaṁ karonto accāraddhavīriyatāya visesaṁ nibbattetuṁ asakkonto “evaṁ vāyamantopi ahaṁ maggaṁ vā phalaṁ vā nibbattetuṁ na sakkomi, kiṁ me pabbajjāya, hīnāyāvattitvā bhoge ca bhuñjissāmi, puññāni ca karissāmī”ti cintesi. Satthā tassa cittācāraṁ ñatvā tattha gantvā vīṇūpamovādena ovaditvā vīriyasamatāyojanavidhiṁ dassento kammaṭṭhānaṁ sodhetvā Gijjhakūṭaṁ gato. Soṇattheropi Satthu sammukhā ovādaṁ labhitvā vīriyasamataṁ yojetvā vipassanaṁ ussukkāpetvā arahatte patiṭṭhāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Anomadassissa Munino, Lokajeṭṭhassa tādino.
Sudhāya lepanaṁ katvā, caṅkamaṁ kārayiṁ ahaṁ.

Nānāvaṇṇehi pupphehi, caṅkamaṁ santhariṁ ahaṁ.
Ākāse vitānaṁ katvā, bhojayiṁ Buddhamuttamaṁ.

Añjaliṁ paggahetvāna, abhivādetvāna sabbataṁ.
Dīghasālaṁ Bhagavato, niyyādesimahaṁ tadā.

Mama saṅkappamaññāya, Satthā loke anuttaro.
Paṭiggahesi Bhagavā, anukampāya cakkhumā.

1. Khu 3. 104 piṭṭhādīsu.

ဝဍ္ဎတိ၊ တဿ ဟတ္ထပါဒတလာနိ ဗန္ဓုဇီဝကပုပ္ဖဝဏ္ဏာနိ အဟေသုံ၊ သတဝိဟတကပ္ပါသဿ ဝိယ သမ္ဖဿော ပါဒတလေသု မဏိကုဏ္ဍလာဝဋ္ဋဝဏ္ဏာနိ လောမာနိ ဇာယိံသု။ ဝယပ္ပတ္တဿ တဿ တိဏ္ဏံ ဥတူနံ အနုစ္ဆဝိကေ တယော ပါသာဒေ ကာရေတွာ နာဋကာနိ ဥပဋ္ဌာပေသုံ။ သော တတ္ထ မဟတိံ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝန္တော ဒေဝကုမာရော ဝိယ ပဋိဝသတိ။

အထ အမှာကံ သတ္ထရိ သဗ္ဗညုတံ ပတွာ ပဝတ္တိတဝရဓမ္မစက္ကေ ရာဇဂဟံ ဥပနိဿာယ ဝိဟရန္တေ ဗိမ္ဗိသာရရညာ ပက္ကောသာပိတော အသီတိယာ ဂါမိကသဟဿေဟိ သဒ္ဓိံ ရာဇဂဟံ အာဂတော သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ မာတာပိတရော အနုဇာနာပေတွာ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ လဒ္ဓူပသမ္ပဒေါ သတ္ထု သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဇနသံသဂ္ဂပရိဟရဏတ္ထံ သီတဝနေ ဝသန္တော “မမ သရီရံ သုခုမာလံ၊ န စ သက္ကာ သုခေနေဝ သုခံ အဓိဂန္တုံ၊ ကာယံ ကိလမေတွာ သမဏဓမ္မံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ ဌာနစင်္ကမမေဝ အဓိဋ္ဌာယ ပဓာနမနုယုဉ္ဇန္တော ပါဒတလေသု ဖောဋေသု ဥဋ္ဌဟိတေသုပိ ဝေဒနံ အဇ္ဈုပေက္ခိတွာ ဒဠှံ ဝီရိယံ ကရောန္တော အစ္စာရဒ္ဓဝီရိယတာယ ဝိသေသံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ အသက္ကောန္တော “ဧဝံ ဝါယမန္တောပိ အဟံ မဂ္ဂံ ဝါ ဖလံ ဝါ နိဗ္ဗတ္တေတုံ န သက္ကောမိ၊ ကိံ မေ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ၊ ဟီနာယာဝတ္တိတွာ ဘောဂေ စ ဘုဉ္ဇိဿာမိ, ပုညာနိ စ ကရိဿာမီ”တိ စိန္တေသိ။ သတ္ထာ တဿ စိတ္တာစာရံ ဉတွာ တတ္ထ ဂန္တွာ ဝီဏူပမောဝါဒေန ဩဝဒိတွာ ဝီရိယသမတာယောဇနဝိဓိံ ဒဿေန္တော ကမ္မဋ္ဌာနံ သောဓေတွာ ဂိဇ္ဈကူဋံ ဂတော။ သောဏတ္ထေရောပိ သတ္ထု သမ္မုခါ ဩဝါဒံ လဘိတွာ ဝီရိယသမတံ ယောဇေတွာ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

“အနောမဒဿိဿ မုနိနော၊ လောကဇေဋ္ဌဿ တာဒိနော။
သုဓာယ လေပနံ ကတွာ၊ စင်္ကမံ ကာရယိံ အဟံ။

နာနာဝဏ္ဏေဟိ ပုပ္ဖေဟိ၊ စင်္ကမံ သန္ထရိံ အဟံ။
အာကာသေ ဝိတာနံ ကတွာ၊ ဘောဇယိံ ဗုဒ္ဓမုတ္တမံ။

အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဟေတွာန၊ အဘိဝါဒေတွာန သုဗ္ဗတံ။
ဒီဃသာလံ ဘဂဝတော၊ နိယျာဒေသိမဟံ တဒါ။

မမ သင်္ကပ္ပမညာယ၊ သတ္ထာ လောကေ အနုတ္တရော။
ပဋိဂ္ဂဟေသိ ဘဂဝါ၊ အနုကမ္ပာယ စက္ခုမာ။

၁-ခု ၃-၁၀၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Paṭiggahetvāna Sambuddho, dakkhiṇeyyo sadevake.
Bhikkhusaṁghe nisīditvā, imā gāthā abhāsatha.

Yo so haṭṭhena cittena, dīghasālaṁ adāsi me.
Tamahaṁ kittayissāmi, suṇātha mama bhāsato.

Imassa maccukālamhi, puññakammasamaṅgino.
Sahassayuttassaratho, upaṭṭhissati tāvade.

Tena yānena’yaṁ poso, devalokaṁ gamissati.
Anumodissare devā, sampatte kulasambhave.

Mahārahaṁ byamhaṁ seṭṭhaṁ, ratanamattikalepanaṁ.
Kūṭāgāravarūpetaṁ, byamhaṁ ajjhāvasissati.

Tiṁsakappasahassāni, devaloke ramissati.
Pañcavīsati kappāni, devarājā bhavissati.

Sattasattatikkhattuñca, cakkavattī bhavissati.
Yasodharasanāmā te, sabbepi ekanāmakā.

Dve sampattī anubhotvā, vaḍḍhetvā puññasañcayaṁ.
Aṭṭhavīsatikappamhi, cakkavattī bhavissati.

Tatrāpi byamhaṁ pavaraṁ, vissakammena māpitaṁ.
Dasasaddāvivittaṁ taṁ, puramajjhāvasissati.

Aparimeyye ito kappe, bhūmipālo mahiddhiko.
Okkāso nāma nāmena, rājā raṭṭhe bhavissati.

Soḷasitthisahassānaṁ, sabbāsaṁ pavarā ca sā.
Abhijātā khattiyānī, nava putte janessati.

Nava putte janetvāna, khattiyānī marissati.
Taruṇī ca piyā kaññā, mahesittaṁ karissati.

Okkāsaṁ tosayitvāna, varaṁ kaññā labhissati.
Varaṁ laddhāna sā kaññā, putte pabbājayissati.

ပဋိဂ္ဂဟေတွာန သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ဒက္ခိဏေယျော သဒေဝကေ။
ဘိက္ခုသံဃေ နိသီဒိတွာ၊ ဣမာ ဂါထာ အဘာသထ။

ယော သော ဟဋ္ဌေန စိတ္တေန၊ ဒီဃသာလံ အဒါသိ မေ။
တမဟံ ကိတ္တယိဿာမိ၊ သုဏာထ မမ ဘာသတော။

ဣမဿ မစ္စုကာလမှိ၊ ပုညကမ္မသမင်္ဂိနော။
သဟဿယုတ္တဿရထော၊ ဥပဋ္ဌိဿတိ တာဝဒေ။

တေန ယာနေန’ယံ ပေါသော၊ ဒေဝလောကံ ဂမိဿတိ။
အနုမောဒိဿရေ ဒေဝါ၊ သမ္ပတ္တေ ကုလသမ္ဘဝေ။

မဟာရဟံ ဗျမှံ သေဋ္ဌံ၊ ရတနမတ္တိကလေပနံ။
ကူဋာဂါရဝရူပေတံ၊ ဗျမှံ အဇ္ဈာဝသိဿတိ။

တိံသကပ္ပသဟဿာနိ၊ ဒေဝလောကေ ရမိဿတိ။
ပဉ္စဝီသတိ ကပ္ပါနိ၊ ဒေဝရာဇာ ဘဝိဿတိ။

သတ္တသတ္တတိက္ခတ္တုဉ္စ၊ စက္ကဝတ္တီ ဘဝိဿတိ။
ယသောဓရသနာမာ တေ၊ သဗ္ဗေပိ ဧကနာမကာ။

ဒွေ သမ္ပတ္တီ အနုဘောတွာ၊ ဝဍ္ဎေတွာ ပုညသဉ္စယံ။
အဋ္ဌဝီသတိကပ္ပမှိ၊ စက္ကဝတ္တီ ဘဝိဿတိ။

တတြာပိ ဗျမှံ ပဝရံ၊ ဝိဿကမ္မေန မာပိတံ။
ဒသသဒ္ဒါဝိဝိတ္တံ တံ၊ ပုရမဇ္ဈာဝသိဿတိ။

အပရိမေယျေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ဘူမိပါလော မဟိဒ္ဓိကော။
ဩက္ကာကော နာမ နာမေန၊ ရာဇာ ရဋ္ဌေ ဘဝိဿတိ။

သောဠသိတ္ထိသဟဿာနံ၊ သဗ္ဗာသံ ပဝရာ စ သာ။
အဘိဇာတာ ခတ္တိယာနီ၊ နဝ ပုတ္တေ ဇနေဿတိ။

နဝ ပုတ္တေ ဇနေတွာန၊ ခတ္တိယာနီ မရိဿတိ။
တရုဏီ စ ပိယာ ကညာ၊ မဟေသိတ္တံ ကရိဿတိ။

ဩက္ကာကံ တောသယိတွာန၊ ဝရံ ကညာ လဘိဿတိ။
ဝရံ လဒ္ဓါန သာ ကညာ၊ ပုတ္တေ ပဗ္ဗာဇယိဿတိ။

Pabbājitā ca te sabbe, gamissanti naguttamaṁ.
Jātibhedabhayā sabbe, bhaginīhi vasissare.

Ekā ca kaññā byādhīhi, bhavissati parikkhatā.
Mā no jāti pabhijjīti, nikhaṇissanti khattiyā.

Khattiyo nīharitvāna, tāya saddhiṁ vasissati.
Bhavissati tadā bhedo, Okkākakulasambhavo.

Tesaṁ pajā bhavissanti, Koḷiyā nāma jātiyā.
Tattha mānusakaṁ bhogaṁ, anubhossati'nappakaṁ.

Tamhā kāyā cavitvāna, devalokaṁ gamissati.
Tatrāpi pavaraṁ byamhaṁ, labhissati manoramaṁ.

Devalokā cavitvāna, sukkamūlena codito.
Āgantvāna manussattaṁ, Soṇo nāma bhavissati.

Āraddhavīriyo pahitatto, padahaṁ Satthu sāsane.
Sabbāsave pariññāya, nibbāyissati'nāsavo.

Anantadassī Bhagavā, Gotamo Sakyapuṅgavo.
Visesaññū Mahāvīro, aggaṭṭhāne ṭhapessati.

Vuṭṭhamhi deve caturaṅgulamhi,
Tiṇe anilerita-aṅgaṇamhi.
Ṭhatvāna yogassa payuttatādino,
Tatottariṁ pāramatā na vijjati.

Uttame damathe danto, cittaṁ me supaṇīhitaṁ.
Bhāro me ohito sabbo, nibbutomhi anāsavo.

Aṅgīraso mahānāgo, abhijātova kesarī.
Bhikkhusaṁghe nisīditvā, etadagge ṭhapesi maṁ.

Paṭisambhidā catasso -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā attano paṭipattiṁ paccavekkhitvā udānavasena aññābyākaraṇavasena ca—

ပဗ္ဗာဇိတာ စ တေ သဗ္ဗေ၊ ဂမိဿန္တိ နဂုတ္တမံ။
ဇာတိဘေဒဘယာ သဗ္ဗေ၊ ဘဂိနီဟိ ဝသိဿရေ။

ဧကာ စ ကညာ ဗျာဓီဟိ၊ ဘဝိဿတိ ပရိက္ခတာ။
မာ နော ဇာတိ ပဘိဇ္ဇီတိ၊ နိခဏိဿန္တိ ခတ္တိယာ။

ခတ္တိယော နီဟရိတွာန၊ တာယ သဒ္ဓိံ ဝသိဿတိ။
ဘဝိဿတိ တဒါ ဘေဒေါ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။

တေသံ ပဇာ ဘဝိဿန္တိ၊ ကောဠိယာ နာမ ဇာတိယာ။
တတ္ထ မာနုသကံ ဘောဂံ၊ အနုဘောဿတိ'နပ္ပကံ။

တမှာ ကာယာ စဝိတွာန၊ ဒေဝလောကံ ဂမိဿတိ။
တတြာပိ ပဝရံ ဗျမှံ၊ လဘိဿတိ မနောရမံ။

ဒေဝလောကာ စဝိတွာန၊ သုက္ကမူလေန စောဒိတော။
အာဂန္တွာန မနုဿတ္တံ၊ သောဏော နာမ ဘဝိဿတိ။

အာရဒ္ဓဝီရိယော ပဟိတတ္တော၊ ပဒဟံ သတ္ထု သာသနေ။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ နိဗ္ဗာယိဿတိ'နာသဝေါ။

အနန္တဒဿီ ဘဂဝါ၊ ဂေါတမော သကျပုင်္ဂဝေါ။
ဝိသေသညူ မဟာဝီရော၊ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေဿတိ။

ဝုဋ္ဌမှိ ဒေဝေ စတုရင်္ဂုလမှိ၊
တိဏေ အနိလေရိတအင်္ဂဏမှိ။
ဌတွာန ယောဂဿ ပယုတ္တတာဒိနော၊
တတောတ္တရိံ ပါရမတာ န ဝိဇ္ဇတိ။

ဥတ္တမေ ဒမထေ ဒန္တော၊ စိတ္တံ မေ သုပဏီဟိတံ။
ဘာရော မေ ဩဟိတော သဗ္ဗော၊ နိဗ္ဗုတောမှိ အနာသဝေါ။

အင်္ဂီရသော မဟာနာဂေါ၊ အဘိဇာတောဝ ကေသရီ။
ဘိက္ခုသံဃေ နိသီဒိတွာ၊ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေသိ မံ။

ပဋိသမ္ဘိဒါ စတဿော။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ဥဒါနဝသေန အညာဗျာကရဏဝသေန စ—

632. “Yā’hu raṭṭhe samukkaṭṭho, rañño aṅgassa paddhagū.
Svājja dhammesu ukkaṭṭho, Soṇo dukkhassa pāragū.

633. Pañca chinde pañca jahe, pañca cuttari bhāvaye.
Pañcasaṅgātigo bhikkhu, oghatiṇṇoti vuccati.

634. Unnaḷassa pamattassa, bāhirāsassa bhikkhuno.
Sīlaṁ samādhi paññā ca, pāripūriṁ na gacchati.

635. Yaṁ hi kiccaṁ apaviddhaṁ, akiccaṁ pana karīyati.
Unnaḷānaṁ pamattānaṁ, tesaṁ vaḍḍhanti āsavā.

636. Yesañca susamāraddhā, niccaṁ kāyagatā sati.
Akiccaṁ te na sevanti, kicce sātaccakārino.
Satānaṁ sampajānānaṁ, atthaṁ gacchanti āsavā.

637. Ujumaggamhi akkhāte, gacchatha mā nivattatha.
Attanā codaya’ttānaṁ, nibbāna’mabhihāraye.

638. Accāraddhamhi vīriyamhi, Satthā loke anuttaro.
Vīṇopamaṁ karitvā me, dhammaṁ deseti cakkhumā.
Tassāhaṁ vacanaṁ sutvā, vihāsiṁ sāsane rato.

639. Samathaṁ[1] paṭipādesiṁ, uttamatthassa pattiyā.
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanaṁ.

640. Nekkhamme adhimuttassa, pavivekañca cetaso.
Abyābajjhādhimuttassa, upādānakkhayassa ca.

641. Taṇhakkhayādhimuttassa, asammohañca cetaso.
Disvā āyatanuppādaṁ, sammā cittaṁ vimuccati.

642. Tassa sammā vimuttassa, santacittassa bhikkhuno.
Katassa paticayo natthi, karaṇīyaṁ na vijjati.

1. Samataṁ (Sī, I, Ka)

၆၃၂။ “ယာ’ဟု ရဋ္ဌေ သမုက္ကဋ္ဌော၊ ရညော အင်္ဂဿ ပဒ္ဓဂူ။
သွာဇ္ဇ ဓမ္မေသု ဥက္ကဋ္ဌော၊ သောဏော ဒုက္ခဿ ပါရဂူ။

၆၃၃။ ပဉ္စ ဆိန္ဒေ ပဉ္စ ဇဟေ၊ ပဉ္စ စုတ္တရိ ဘာဝယေ။
ပဉ္စသင်္ဂါတိဂေါ ဘိက္ခု၊ ဩဃတိဏ္ဏောတိ ဝုစ္စတိ။

၆၃၄။ ဥန္နဠဿ ပမတ္တဿ၊ ဗာဟိရာသဿ ဘိက္ခုနော။
သီလံ သမာဓိ ပညာ စ၊ ပါရိပူရိံ န ဂစ္ဆတိ။

၆၃၅။ ယံ ဟိ ကိစ္စံ အပဝိဒ္ဓံ၊ အကိစ္စံ ပန ကရီယတိ။
ဥန္နဠာနံ ပမတ္တာနံ၊ တေသံ ဝဍ္ဎန္တိ အာသဝါ။

၆၃၆။ ယေသဉ္စ သုသမာရဒ္ဓါ၊ နိစ္စံ ကာယဂတာ သတိ။
အကိစ္စံ တေ န သေဝန္တိ၊ ကိစ္စေ သာတစ္စကာရိနော။
သတာနံ သမ္ပဇာနာနံ၊ အတ္ထံ ဂစ္ဆန္တိ အာသဝါ။

၆၃၇။ ဥဇုမဂ္ဂမှိ အက္ခာတေ၊ ဂစ္ဆထ မာ နိဝတ္တထ။
အတ္တနာ စောဒယ’တ္တာနံ၊ နိဗ္ဗာန’မဘိဟာရယေ။

၆၃၈။ အစ္စာရဒ္ဓမှိ ဝီရိယမှိ၊ သတ္ထာ လောကေ အနုတ္တရော။
ဝီဏောပမံ ကရိတွာ မေ၊ ဓမ္မံ ဒေသေသိ စက္ခုမာ။
တဿာဟံ ဝစနံ သုတွာ၊ ဝိဟာသိံ သာသနေ ရတော။

၆၃၉။ သမထံ[၁] ပဋိပါဒေသိံ၊ ဥတ္တမတ္ထဿ ပတ္တိယာ။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ။

၆၄၀။ နေက္ခမ္မေ အဓိမုတ္တဿ၊ ပဝိဝေကဉ္စ စေတသော။
အဗျာပဇ္ဈာဓိမုတ္တဿ၊ ဥပါဒါနက္ခယဿ စ။

၆၄၁။ တဏှက္ခယာဓိမုတ္တဿ၊ အသမ္မောဟဉ္စ စေတသော။
ဒိသွာ အာယတနုပ္ပါဒံ၊ သမ္မာ စိတ္တံ ဝိမုစ္စတိ။

၆၄၂။ တဿ သမ္မာ ဝိမုတ္တဿ၊ သန္တစိတ္တဿ ဘိက္ခုနော။
ကတဿ ပတိစယော နတ္ထိ၊ ကရဏီယံ န ဝိဇ္ဇတိ။

၁-သမတံ (သီ၊ ဣ၊ က)

643. Selo yathā ekaghano, vātena na samīrati.
Evaṁ rūpā rasā saddā, gandhā phassā ca kevalā.

644. Iṭṭhā dhammā aniṭṭhā ca, nappavedhenti tādino.
Ṭhitaṁ cittaṁ visaññuttaṁ, vayañcassā'nupassatī"ti—

imā gāthā abhāsi.

Tattha **yā'hu raṭṭhe samukkaṭṭho**ti yo ahu ahosi Aṅgaraṭṭhe asītiyā gāmikasahassehi bhogasampattiyā issariyasampattiyā ca sammā ativiya ukkaṭṭho seṭṭho. **Rañño Aṅgassa paddhagū**ti catūhi saṅgahavatthūhi parisāya[1] rañjanaṭṭhena rañño Aṅgādhipatino Bimbisārassa parivārabhūto gahapativiseso tassa raṭṭhe kuṭumbiko ahūti yojetabbaṁ. **Svājja dhammesu ukkaṭṭho**ti so Soṇo ajjetarahi lokuttaradhammesu ukkaṭṭho jāto, gihikālepi kehici[2] ukkaṭṭhoyeva hutvā idāni pabbajitakālepi ukkaṭṭhoyeva hotīti[3] attānameva paraṁ viya dasseti. **Dukkhassa pāragū**ti sakalassa vaṭṭadukkhassa pāraṁ pariyantaṁ gato, etena dhammesu ukkaṭṭhoti avisesena vuttaṁ ukkaṭṭhabhāvaṁ viseseti arahattādhigamadīpanato.

Idāni yāya paṭipattiyā dukkhapāragū jāto, aññāpadesena taṁ dassento **"pañca chinde"**ti gāthamāha. Tassattho—apāyakāmasugatisampāpakāni pañcorambhāgiyāni saṁyojanāni puriso Satthena pāde baddharajjukaṁ viya heṭṭhimena maggattayena chindeyya, rūpārūpabhavasampāpakāni pañca uddhambhāgiyāni saṁyojanāni puriso gīvāya baddharajjukaṁ viya aggamaggena jaheyya chindeyya, tesaṁ pana uddhambhāgiyasaṁyojanānaṁ pahānāya pañca saddhādīni indriyāni uttari **bhāvaye** bhāveyya, evaṁbhūto pana bhikkhu rāgasaṅgo dosamohamānadiṭṭhisaṅgoti pañcannaṁ saṅgānaṁ atikkamanena **pañcasaṅgātigo** hutvā kāmogho bhavogho diṭṭhogho avijjoghoti catunnaṁ oghānaṁ tiṇṇattā **oghatiṇṇo**ti vuccati.

Ayañca oghataraṇapaṭipattisīlādīnaṁ pāripūriyāva hoti, sīlādayo ca mānādippahānena pāripūriṁ gacchanti, na aññathāti dassento **"unnaḷassā"**ti gāthamāha. Tattha **unnaḷassā**ti uggatatucchamānassa.

1. Pajāya (Sī) 2. Tehipi (Sī) 3. Ahosīti (Sī, I)

၆၄၃။ သေလော ယထာ ဧကဃနော၊ ဝါတေန န သမီရတိ။
ဧဝံ ရူပါ ရသာ သဒ္ဒါ၊ ဂန္ဓာ ဖဿာ စ ကေဝလာ။

၆၄၄။ ဣဋ္ဌာ ဓမ္မာ အနိဋ္ဌာ စ၊ နပ္ပဝေဓေန္တိ တာဒိနော။
ဌိတံ စိတ္တံ ဝိသညုတ္တံ၊ ဝယဉ္စဿာ'နုပဿတီ"တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ယာ'ဟု ရဋ္ဌေ သမုက္ကဋ္ဌော**တိ ယော အဟု အဟောသိ အင်္ဂရဋ္ဌေ အသီတိယာ ဂါမိကသဟဿေဟိ ဘောဂသမ္ပတ္တိယာ ဣဿရိယသမ္ပတ္တိယာ စ သမ္မာ အတိဝိယ ဥက္ကဋ္ဌော သေဋ္ဌော။ **ရညော အင်္ဂဿ ပဒ္ဓဂူ**တိ စတူဟိ သင်္ဂဟဝတ္ထူဟိ ပရိသာယ[၁] ရဉ္ဇနဋ္ဌေန ရညော အင်္ဂါဓိပတိနော ဗိမ္ဗိသာရဿ ပရိဝါရဘူတော ဂဟပတိဝိသေသော တဿ ရဋ္ဌေ ကုဋုမ္ဗိကော အဟူတိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ **သွာဇ္ဇ ဓမ္မေသု ဥက္ကဋ္ဌော**တိ သော သောဏော အဇ္ဇေတရဟိ လောကုတ္တရဓမ္မေသု ဥက္ကဋ္ဌော ဇာတော၊ ဂိဟိကာလေပိ ကေဟိစိ[၂] ဥက္ကဋ္ဌောယေဝ ဟုတွာ ဣဒါနိ ပဗ္ဗဇိတကာလေပိ ဥက္ကဋ္ဌောယေဝ ဟောတီတိ[၃] အတ္တာနမေဝ ပရံ ဝိယ ဒဿေတိ။ **ဒုက္ခဿ ပါရဂူ**တိ သကလဿ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ ပါရံ ပရိယန္တံ ဂတော၊ ဧတေန ဓမ္မေသု ဥက္ကဋ္ဌောတိ အဝိသေသေန ဝုတ္တံ ဥက္ကဋ္ဌဘာဝံ ဝိသေသေတိ အရဟတ္တာဓိဂမဒီပနတော။

ဣဒါနိ ယာယ ပဋိပတ္တိယာ ဒုက္ခပါရဂူ ဇာတော၊ အညာပဒေသေန တံ ဒဿေန္တော **"ပဉ္စ ဆိန္ဒေ"**တိ ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—အပါယကာမသုဂတိသမ္ပာပကာနိ ပဉ္စောရမ္ဘာဂိယာနိ သံယောဇနာနိ ပုရိသော သတ္ထေန ပါဒေ ဗဒ္ဓရဇ္ဇုကံ ဝိယ ဟေဋ္ဌိမေန မဂ္ဂတ္တယေန ဆိန္ဒေယျ၊ ရူပါရူပဘဝသမ္ပာပကာနိ ပဉ္စ ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယာနိ သံယောဇနာနိ ပုရိသော ဂီဝါယ ဗဒ္ဓရဇ္ဇုကံ ဝိယ အဂ္ဂမဂ္ဂေန ဇဟေယျ ဆိန္ဒေယျ၊ တေသံ ပန ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယသံယောဇနာနံ ပဟာနာယ ပဉ္စ သဒ္ဓါဒီနိ ဣန္ဒြိယာနိ ဥတ္တရိ **ဘာဝယေ** ဘာဝေယျ၊ ဧဝံဘူတော ပန ဘိက္ခု ရာဂသင်္ဂေါ ဒေါသမောဟမာနဒိဋ္ဌိသင်္ဂေါတိ ပဉ္စန္နံ သင်္ဂါနံ အတိက္ကမနေန **ပဉ္စသင်္ဂါတိဂေါ** ဟုတွာ ကာမောဃော ဘဝေါဃော ဒိဋ္ဌောဃော အဝိဇ္ဇောဃောတိ စတုန္နံ ဩဃာနံ တိဏ္ဏတ္တာ **ဩဃတိဏ္ဏော**တိ ဝုစ္စတိ။

အယဉ္စ ဩဃတရဏပဋိပတ္တိသီလာဒီနံ ပါရိပူရိယာဝ ဟောတိ၊ သီလာဒယော စ မာနာဒိပ္ပဟာနေန ပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တိ၊ န အညထာတိ ဒဿေန္တော **"ဥန္နဠဿာ"**တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **ဥန္နဠဿာ**တိ ဥဂ္ဂတတုစ္ဆမာနဿ။

၁-ပဇာယ (သီ) ၂-တေဟိပိ (သီ) ၃-အဟောသီတိ (သီ၊ ဣ)

Māno hi unnamanākāravuttiyā tucchabhāvena naḷo viyāti "naḷo"ti vuccati. **Pamattassā**ti sativossaggena pamādaṁ āpannassa. **Bāhirāsassā**ti bāhiresu āyatanesu āsāvato[1], kāmesu avītarāgassāti attho. **Sīlaṁ samādhi paññā ca, pāripūriṁ na gacchatī**ti tassa sīlādīnaṁ paṭipakkhasevino lokiyopi tāva sīlādiguṇo pāripūriṁ na gacchati, pageva lokuttaro.

Tattha kāraṇamāha "**yaṁ hi kiccan**"ti-ādinā. Bhikkhuno hi pabbajitakālato paṭṭhāya aparimāṇasīlakkhandhagopanaṁ araññavāso dhutaṅgapariharaṇaṁ bhāvanārāmatāti evamādi kiccaṁ nāma. Yehi pana idaṁ yathāvuttaṁ attano kiccaṁ, taṁ apaviddhaṁ akaraṇena chaḍḍitaṁ. **Akiccan**ti pattamaṇḍanaṁ cīvarakāyabandhana-aṁsabaddhachattupāhanatālavaṇṭadhammakaraṇamaṇḍananti[2] evamādi parikkhāramaṇḍanaṁ paccayabāhuliyanti evamādi bhikkhuno akiccaṁ nāma, taṁ kayirati, tesaṁ mānanaḷaṁ ukkhipitvā caraṇena **unnaḷānaṁ** sativossaggena **pamattānaṁ** cattāropi āsavā vaḍḍhanti.

Yesaṁ pana paññādiguṇo vaḍḍhati, te dassetuṁ "**yesan**"ti-ādi vuttaṁ. Tattha **susamāraddhā**ti suṭṭhu paggahitā. **Kāyagatā satī**ti kāyānupassanābhāvanā. **Akiccaṁ te**ti te etaṁ pattamaṇḍanādi-akiccaṁ. **Na sevantī**ti na karonti. **Kicce**ti pabbajitakālato paṭṭhāya kattabbe aparimāṇasīlakkhandhagopanādike. **Sātaccakārino**ti satatakārino[3], tesaṁ satiyā avippavāsena **satānaṁ** sātthakasampajaññaṁ sappāyasampajaññaṁ gocarasampajaññaṁ asammohasampajaññanti catūhi sampajaññehi **sampajānānaṁ** cattāropi **āsavā atthaṁ gacchanti** parikkhayaṁ abhāvaṁ gacchantīti attho.

Idāni attano santike ṭhitabhikkhūnaṁ ovādaṁ dento "**ujumaggamhī**"ti gāthamāha. Tattha **ujumaggamhi akkhāte**ti antadvayaparivajjanena kāyavaṅkādippahānena ca ujuke majjhimapaṭipadābhūte ariyamagge Satthārā bhāsite. **Gacchathā**ti paṭipajjatha. **Mā nivattathā**ti antarā vosānaṁ māpajjatha. **Attanā codaya'ttānan**ti idha atthakāmo kulaputto

1. Āsavato (I), āvahato (Ka) 2. ...thālakaṁ dhammakarakakamaṇḍalūti (Sī)
3. Sātaccakārino aṭṭhitakārino (Sī, I)

မာနော ဟိ ဥန္နမနာကာရဝုတ္တိယာ တုစ္ဆဘာဝေန နဠော ဝိယာတိ "နဠော"တိ ဝုစ္စတိ။ **ပမတ္တဿာ**တိ သတိဝေါဿဂ္ဂေန ပမာဒံ အာပန္နဿ။ **ဗာဟိရာသဿာ**တိ ဗာဟိရေသု အာယတနေသု အာသာဝတော[၁]၊ ကာမေသု အဝီတရာဂဿာတိ အတ္ထော။ **သီလံ သမာဓိ ပညာ စ၊ ပါရိပူရိံ န ဂစ္ဆတီ**တိ တဿ သီလာဒီနံ ပဋိပက္ခသေဝိနော လောကိယောပိ တာဝ သီလာဒိဂုဏော ပါရိပူရိံ န ဂစ္ဆတိ၊ ပဂေဝ လောကုတ္တရော။

တတ္ထ ကာရဏမာဟ "**ယံ ဟိ ကိစ္စ**"န္တိအာဒိနာ။ ဘိက္ခုနော ဟိ ပဗ္ဗဇိတကာလတော ပဋ္ဌာယ အပရိမာဏသီလက္ခန္ဓဂေါပနံ အရညဝါသော ဓုတင်္ဂပရိဟရဏံ ဘာဝနာရာမတာတိ ဧဝမာဒိ ကိစ္စံ နာမ။ ယေဟိ ပန ဣဒံ ယထာဝုတ္တံ အတ္တနော ကိစ္စံ၊ တံ အပဝိဒ္ဓံ အကရဏေန ဆဍ္ဍိတံ။ **အကိစ္စ**န္တိ ပတ္တမဏ္ဍနံ စီဝရကာယဗန္ဓနအံသဗဒ္ဓဆတ္တုပါဟနတာလဝဏ္ဋဓမ္မကရဏမဏ္ဍနန္တိ[၂] ဧဝမာဒိ ပရိက္ခာရမဏ္ဍနံ ပစ္စယဗာဟုလိယန္တိ ဧဝမာဒိ ဘိက္ခုနော အကိစ္စံ နာမ၊ တံ ကယိရတိ၊ တေသံ မာနနဠံ ဥက္ခိပိတွာ စရဏေန **ဥန္နဠာနံ** သတိဝေါဿဂ္ဂေန **ပမတ္တာနံ** စတ္တာရောပိ အာသဝါ ဝဍ္ဎန္တိ။

ယေသံ ပန ပညာဒိဂုဏော ဝဍ္ဎတိ၊ တေ ဒဿေတုံ "**ယေသ**"န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **သုသမာရဒ္ဓါ**တိ သုဋ္ဌု ပဂ္ဂဟိတာ။ **ကာယဂတာ သတီ**တိ ကာယာနုပဿနာဘာဝနာ။ **အကိစ္စံ တေ**တိ တေ ဧတံ ပတ္တမဏ္ဍနာဒိအကိစ္စံ။ **န သေဝန္တီ**တိ န ကရောန္တိ။ **ကိစ္စေ**တိ ပဗ္ဗဇိတကာလတော ပဋ္ဌာယ ကတ္တဗ္ဗေ အပရိမာဏသီလက္ခန္ဓဂေါပနာဒိကေ။ **သာတစ္စကာရိနော**တိ သတတကာရိနော[၃]၊ တေသံ သတိယာ အဝိပ္ပဝါသေန **သတာနံ** သာတ္ထကသမ္ပဇညံ သပ္ပာယသမ္ပဇညံ ဂေါစရသမ္ပဇညံ အသမ္မောဟသမ္ပဇညန္တိ စတူဟိ သမ္ပဇညေဟိ **သမ္ပဇာနာနံ** စတ္တာရောပိ **အာသဝါ အတ္ထံ ဂစ္ဆန္တိ** ပရိက္ခယံ အဘာဝံ ဂစ္ဆန္တီတိ အတ္ထော။

ဣဒါနိ အတ္တနော သန္တိကေ ဌိတဘိက္ခူနံ ဩဝါဒံ ဒေန္တော "**ဥဇုမဂ္ဂမှိ**"တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **ဥဇုမဂ္ဂမှိ အက္ခာတေ**တိ အန္တဒွယပရိဝဇ္ဇနေန ကာယဝင်္ကာဒိပ္ပဟာနေန စ ဥဇုကေ မဇ္ဈိမပဋိပဒါဘူတေ အရိယမဂ္ဂေ သတ္ထာရာ ဘာသိတေ။ **ဂစ္ဆထာ**တိ ပဋိပဇ္ဇထ။ **မာ နိဝတ္တထာ**တိ အန္တရာ ဝေါသာနံ မာပဇ္ဇထ။ **အတ္တနာ စောဒယ'တ္တာန**န္တိ ဣဓ အတ္ထကာမော ကုလပုတ္တော

၁-အာသဝတော (ဣ)၊ အာဝဟာကော (က) ၂-...ထာလကံ ဓမ္မကရကကမဏ္ဍလူတိ (သီ)
၃-သာတစ္စကာရိနော အဋ္ဌိတကာရိနော (သီ၊ ဣ)

apāyabhayapaccavekkhaṇādinā attanāva attānaṁ codento. **Nibbāna’mabhihāraye**ti attānaṁ nibbānaṁ abhihareyya upaneyya, yathā naṁ sacchi karoti, tathā paṭipajjeyyāti attho.

Idāni mayāpi evameva paṭipannanti attano paṭipattiṁ dassetuṁ “**accāraddhamhī**”ti-ādi vuttaṁ. **Accāraddhamhi vīriyamhī**ti vipassanaṁ bhāventena mayā samādhinā vīriyaṁ samarasaṁ akatvā ativiya vīriye paggahite. Accāraddhavīriyatā cassa heṭṭhā vuttāyeva. **Vīṇopamaṁ karitvā me**ti āyasmato Soṇassa “ye kho keci Bhagavato sāvakā āraddhavīriyā viharanti, ahaṁ tesaṁ aññataro, atha ca pana me nānupādāya āsavehi cittaṁ vimuccati, tasmāhaṁ vibbhamissāmī”ti citte uppanne Satthā iddhiyā tassa sammukhe attānaṁ dassetvā “kasmā tvaṁ Soṇa ‘vibbhamissāmī’ti cittaṁ uppādesi, kusalo tvaṁ pubbe agāriyabhūto vīṇāya tantissare”ti pucchitvā tena “evaṁ bhante”ti vutte “taṁ kiṁ maññasi Soṇa yadā te vīṇāya tantiyo accāyatā honti, api nu te vīṇā tasmiṁ samaye saravatī vā hoti kammaññā vāti, no hetaṁ bhante. Taṁ kiṁ maññasi Soṇa yadā te vīṇāya tantiyo atisithilā honti, api nu te vīṇā tasmiṁ samaye saravatī vā hoti kammaññā vāti, no hetaṁ bhante. Taṁ kiṁ maññasi Soṇa yadā pana te vīṇāya tantiyo neva accāyatā honti nātisithilā same guṇe patiṭṭhitā, api nu te vīṇā tasmiṁ samaye saravatī vā hoti kammaññā vāti, evaṁ bhante. Evameva kho soṇa accāraddhavīriyaṁ uddhaccāya saṁvattati, atilīnavīriyaṁ kosajjāya saṁvattati, tasmā tiha tvaṁ Soṇa vīriyasamataṁ adhiṭṭhaha, indriyānañca samataṁ paṭivijjhā”ti evaṁ vīṇaṁ upamaṁ katvā pavattitena vīṇopamovādena mayhaṁ dhammaṁ desesi. **Tassāhaṁ vacanaṁ sutvā**ti tassa Bhagavato vacanaṁ vīṇopamovādaṁ sutvā antarā uppannaṁ vibbhamitukāmataṁ pahāya Satthu sāsane **rato** abhirato vihariṁ[1].

Viharanto ca **samathaṁ paṭipādesiṁ** vīriyasamataṁ yojento saddhāpaññānaṁ viya samādhivīriyānaṁ samarasataṁ[2] uppādento jhānādhiṭṭhānaṁ

1. Viharāmi (Ka)

2. Samataṁ (Ka)

အပါယဘယပစ္စဝေက္ခဏာဒိနာ အတ္တနာဝ အတ္တာနံ စောဒေန္တော။ **နိဗ္ဗာန'မဘိဟာရယေ**တိ အတ္တာနံ နိဗ္ဗာနံ အဘိဟရေယျ ဥပနေယျ၊ ယထာ နံ သစ္ဆိ ကရောတိ၊ တထာ ပဋိပဇ္ဇေယျာတိ အတ္ထော။

ဣဒါနိ မယာပိ ဧဝမေဝ ပဋိပန္နန္တိ အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ဒဿေတုံ "**အစ္စာရဒ္ဓမှီ**"တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ **အစ္စာရဒ္ဓမှိ ဝီရိယမှီ**တိ ဝိပဿနံ ဘာဝေန္တေန မယာ သမာဓိနာ ဝီရိယံ သမရသံ အကတွာ အတိဝိယ ဝီရိယေ ပဂ္ဂဟိတေ။ အစ္စာရဒ္ဓဝီရိယတာ စဿ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တာယေဝ။ **ဝီဏောပမံ ကရိတွာ မေ**တိ အာယသ္မတော သောဏဿ "ယေ ခေါ ကေစိ ဘဂဝတော သာဝကာ အာရဒ္ဓဝီရိယာ ဝိဟရန္တိ၊ အဟံ တေသံ အညတရော၊ အထ စ ပန မေ နာနုပါဒါယ အာသဝေဟိ စိတ္တံ ဝိမုစ္စတိ၊ တသ္မာဟံ ဝိဗ္ဘမိဿာမီ"တိ စိတ္တေ ဥပ္ပန္နေ သတ္ထာ ဣဒ္ဓိယာ တဿ သမ္မုခေ အတ္တာနံ ဒဿေတွာ "ကသ္မာ တွံ သောဏ 'ဝိဗ္ဘမိဿာမီ'တိ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေသိ၊ ကုသလော တွံ ပုဗ္ဗေ အဂါရိယဘူတော ဝီဏာယ တန္တိဿရေ"တိ ပုစ္ဆိတွာ တေန "ဧဝံ ဘန္တေ"တိ ဝုတ္တေ "တံ ကိံ မညသိ သောဏ ယဒါ တေ ဝီဏာယ တန္တိယော အစ္စာယတာ ဟောန္တိ၊ အပိ နု တေ ဝီဏာ တသ္မိံ သမယေ သရဝတီ ဝါ ဟောတိ ကမ္မညာ ဝါတိ၊ နော ဟေတံ ဘန္တေ။ တံ ကိံ မညသိ သောဏ ယဒါ တေ ဝီဏာယ တန္တိယော အတိသိထိလာ ဟောန္တိ၊ အပိ နု တေ ဝီဏာ တသ္မိံ သမယေ သရဝတီ ဝါ ဟောတိ ကမ္မညာ ဝါတိ၊ နော ဟေတံ ဘန္တေ။ တံ ကိံ မညသိ သောဏ ယဒါ ပန တေ ဝီဏာယ တန္တိယော နေဝ အစ္စာယတာ ဟောန္တိ နာတိသိထိလာ သမေ ဂုဏေ ပတိဋ္ဌိတာ၊ အပိ နု တေ ဝီဏာ တသ္မိံ သမယေ သရဝတီ ဝါ ဟောတိ ကမ္မညာ ဝါတိ၊ ဧဝံ ဘန္တေ။ ဧဝမေဝ ခေါ သောဏ အစ္စာရဒ္ဓဝီရိယံ ဥဒ္ဓစ္စာယ သံဝတ္တတိ၊ အတိလီနဝီရိယံ ကောသဇ္ဇာယ သံဝတ္တတိ၊ တသ္မာ တိဟ တွံ သောဏ ဝီရိယသမတံ အဓိဋ္ဌဟ၊ ဣန္ဒြိယာနဉ္စ သမတံ ပဋိဝိဇ္ဈာ"တိ ဧဝံ ဝီဏံ ဥပမံ ကတွာ ပဝတ္တိတေန ဝီဏောပမောဝါဒေန မယှံ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ **တဿာဟံ ဝစနံ သုတွာ**တိ တဿ ဘဂဝတော ဝစနံ ဝီဏောပမောဝါဒံ သုတွာ အန္တရာ ဥပ္ပန္နံ ဝိဗ္ဘမိတုကာမတံ ပဟာယ သတ္ထု သာသနေ **ရတော** အဘိရတော ဝိဟရိံ[၁]။

ဝိဟရန္တော စ **သမထံ ပဋိပါဒေသိံ** ဝီရိယသမတံ ယောဇေန္တော သဒ္ဓါပညာနံ ဝိယ သမာဓိဝီရိယာနံ သမရသတံ[၂] ဥပ္ပါဒေန္တော ဈာနာဓိဋ္ဌာနံ

၁-ဝိဟရာမိ (က)

၂-သမတံ (က)

vipassanāsamādhiṁ sampādesiṁ vipassanaṁ ussukkāpesiṁ. Tattha payojanaṁ āha **"uttamatthassa pattiyā"**ti. **Uttamatthassa pattiyā**ti arahattādhigamāyāti attho.

Idāni yathā paṭipannassa samathavipassanā sampajjiṁsu, taṁ aññāpadesena dassento **"nekkhamme"**ti-ādimāha. Tattha **nekkhamme**ti pabbajjādike kāmanissaraṇe. **Adhimuttassā**ti tattha ninnapoṇapabbhārabhāvena yuttappayuttassa, paṭhamaṁ tāva pabbajjābhimukho hutvā kāme pahāya pabbajitvā ca sīlavisodhanaṁ araññavāso dhutaṅgapariharaṇaṁ bhāvanābhiyogoti evamādīsu anavajjadhammesu yuttappayuttassāti attho. **Pavivekañca cetaso**ti cetaso pavivekañca adhimuttassa evaṁ nekkhammādhimuttassa sato catukkapañcakajjhānānaṁ nibbattanena viveke yuttassa payuttassa. **Abyābajjhādhimuttassā**ti abyābajjhe nidukkhatāya[1] adhimuttassa jhānasamāpattiyo nibbattetvā samathasukhe[2] yuttappayuttassa. **Upādānakkhayassa cā**ti catunnampi upādānānaṁ khayante arahatte adhimuttassa. Bhummatthe hi etaṁ sāmivacanaṁ. Taṁ yathādhigataṁ jhānaṁ pādakaṁ katvā arahattādhigamāya vipassanaṁ anuyuñjantassāti attho.

Taṇhakkhayādhimuttassāti taṇhā khīyati etthāti taṇhakkhayo, nibbānaṁ, tasmiṁ adhimuttassa upādiṁ[3] bhayato, anupādiñca khemato dassanena nirodhe ninnapoṇapabbhārassa. **Asammohañca cetaso**ti asammohasampajaññavasena cittassa asammohapavattiṁ sammohasamucchindanena vā cittassa asammohabhūtaṁ ariyamaggaṁ adhimuttassa. **Disvā āyatanuppādan**ti cakkhādīnaṁ āyatanānaṁ yathāsakapaccayehi khaṇe khaṇe uppādaṁ, tappaṭipakkhato nirodhañca vipassanāpaññāsahitāya maggapaññāya disvā dassanahetu. **Sammā cittaṁ vimuccatī**ti sammā hetunā ñāyena maggapaṭipāṭiyā sabbāsavato cittaṁ vimuccati.

"Tassa sammā vimuttassā"ti-ādīsu ayaṁ saṅkhepattho—tassa vuttanayena sammadeva sabbasaṁkilesato vimuttassa, tato eva accantupasamena santacittassa khīṇāsavabhikkhuno katassa kusalassa akusalassa vā upacayo natthi maggeneva samugghātitattā, pariññādibhedaṁ

1. Abyāpajjo nidukkhatā taṁ (Sī, I) 2. Samathamukhe (Sī, I) 3. Upādādiṁ vā (Sī)

ဝိပဿနာသမာဓိံ သမ္ပာဒေသိံ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေသိံ။ တတ္ထ ပယောဇနံ အာဟ **"ဥတ္တမတ္ထဿ ပတ္တိယာ"**တိ။ **ဥတ္တမတ္ထဿ ပတ္တိယာ**တိ အရဟတ္တာဓိဂမာယာတိ အတ္ထော။

ဣဒါနိ ယထာ ပဋိပန္နဿ သမထဝိပဿနာ သမ္ပဇ္ဇိံသု၊ တံ အညာပဒေသေန ဒဿေန္တော **"နေက္ခမ္မေ"**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **နေက္ခမ္မေ**တိ ပဗ္ဗဇ္ဇာဒိကေ ကာမနိဿရဏေ။ **အဓိမုတ္တဿာ**တိ တတ္ထ နိန္နပေါဏပဗ္ဘာရဘာဝေန ယုတ္တပ္ပယုတ္တဿ၊ ပဌမံ တာဝ ပဗ္ဗဇ္ဇာဘိမုခေါ ဟုတွာ ကာမေ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတွာ စ သီလဝိသောဓနံ အရညဝါသော ဓုတင်္ဂပရိဟရဏံ ဘာဝနာဘိယောဂေါတိ ဧဝမာဒီသု အနဝဇ္ဇဓမ္မေသု ယုတ္တပ္ပယုတ္တဿာတိ အတ္ထော။ **ပဝိဝေကဉ္စ စေတသော**တိ စေတသော ပဝိဝေကဉ္စ အဓိမုတ္တဿ ဧဝံ နေက္ခမ္မာဓိမုတ္တဿ သတော စတုက္ကပဉ္စကဇ္ဈာနာနံ နိဗ္ဗတ္တနေန ဝိဝေကေ ယုတ္တဿ ပယုတ္တဿ။ **အဗျာဗဇ္ဈာဓိမုတ္တဿာ**တိ အဗျာဗဇ္ဈေ နိဒုက္ခတာယ[၁] အဓိမုတ္တဿ ဈာနသမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ သမထသုခေ[၂] ယုတ္တပ္ပယုတ္တဿ။ **ဥပါဒါနက္ခယဿ စာ**တိ စတုန္နမ္ပိ ဥပါဒါနာနံ ခယန္တေ အရဟတ္တေ အဓိမုတ္တဿ။ ဘုမ္မတ္ထေ ဟိ ဧတံ သာမိဝစနံ။ တံ ယထာဓိဂတံ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ အရဟတ္တာဓိဂမာယ ဝိပဿနံ အနုယုဉ္ဇန္တဿာတိ အတ္ထော။

တဏှက္ခယာဓိမုတ္တဿာတိ တဏှာ ခီယတိ ဧတ္ထာတိ တဏှက္ခယော၊ နိဗ္ဗာနံ၊ တသ္မိံ အဓိမုတ္တဿ ဥပါဒိံ[၃] ဘယတော, အနုပါဒိဉ္စ ခေမတော ဒဿနေန နိရောဓေ နိန္နပေါဏပဗ္ဘာရဿ။ **အသမ္မောဟဉ္စ စေတသော**တိ အသမ္မောဟသမ္ပဇညဝသေန စိတ္တဿ အသမ္မောဟပဝတ္တိံ သမ္မောဟသမုစ္ဆိန္ဒနေန ဝါ စိတ္တဿ အသမ္မောဟဘူတံ အရိယမဂ္ဂံ အဓိမုတ္တဿ။ **ဒိသွာ အာယတနုပ္ပါဒ**န္တိ စက္ခာဒီနံ အာယတနာနံ ယထာသကပစ္စယေဟိ ခဏေ ခဏေ ဥပ္ပါဒံ, တပ္ပဋိပက္ခတော နိရောဓဉ္စ ဝိပဿနာပညာသဟိတာယ မဂ္ဂပညာယ ဒိသွာ ဒဿနဟေတု။ **သမ္မာ စိတ္တံ ဝိမုစ္စတီ**တိ သမ္မာ ဟေတုနာ ဉာယေန မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ သဗ္ဗာသဝတော စိတ္တံ ဝိမုစ္စတိ။

"တဿ သမ္မာ ဝိမုတ္တဿာ"တိအာဒီသု အယံ သင်္ခေပတ္ထော—တဿ ဝုတ္တနယေန သမ္မဒေဝ သဗ္ဗသံကိလေသတော ဝိမုတ္တဿ, တတော ဧဝ အစ္စန္တုပသမေန သန္တစိတ္တဿ ခီဏာသဝဘိက္ခုနော ကတဿ ကုသလဿ အကုသလဿ ဝါ ဥပစယော နတ္ထိ မဂ္ဂေနေဝ သမုဂ္ဃါတိတတ္တာ၊ ပရိညာဒိဘေဒံ

၁-အဗျာပဇ္ဇော နိဒုက္ခတာ တံ (သီ၊ ဣ) ၂-သမထမုခေ (သီ၊ ဣ) ၃-ဥပါဒါဒိံ ဝါ (သီ)

karaṇīyaṁ na vijjati katakiccattā. Evaṁ bhūtassa yathā **ekaghano** selo pabbato pakativātena **na samīrati** na saṁkampati, evaṁ iṭṭhā ca aniṭṭhā ca rūpādayo ārammaṇadhammā **tādino** tādibhāvappattassa **ṭhitaṁ** anejaṁ pahīnasabbasokatāya[1] visaṁyuttaṁ cittaṁ **nappavedhenti** na cālenti, assa ca ārammaṇadhammassa kālena kālaṁ phalasamāpattiṁ samāpajjitvā vipassanto **vayaṁ** nirodhaṁ khaṇe khaṇe bhijjanasabhāvaṁ anupassatīti aññaṁ byākāsi.

Soṇakoḷivisattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Terasanipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Sabbayogatāya (Sī, I)

ကရဏီယံ န ဝိဇ္ဇတိ ကတကိစ္စတ္တာ။ ဧဝံ ဘူတဿ ယထာ **ဧကဃနော** သေလော ပဗ္ဗတော ပကတိဝါတေန **န သမီရတိ** န သံကမ္ပတိ၊ ဧဝံ ဣဋ္ဌာ စ အနိဋ္ဌာ စ ရူပါဒယော အာရမ္မဏဓမ္မာ **တာဒိနော** တာဒိဘာဝပ္ပတ္တဿ **ဌိတံ** အနေဇံ ပဟီနသဗ္ဗသောကတာယ[1] ဝိသံယုတ္တံ စိတ္တံ **နပ္ပဝေဓေန္တိ** န စာလေန္တိ၊ အဿ စ အာရမ္မဏဓမ္မဿ ကာလေန ကာလံ ဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝိပဿန္တော **ဝယံ** နိရောဓံ ခဏေ ခဏေ ဘိဇ္ဇနသဘာဝံ အနုပဿတီတိ အညံ ဗျာကာသိ။

သောဏကောဠိဝိသတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

တေရသနိပါတဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-သဗ္ဗယောဂတာယ (သီ၊ ဣ)

14. Cuddasakanipāta

1. Khadiravaniyarevatattheragāthāvaṇṇanā

Cuddasakanipāte **yadā ahan**ti-ādikā āyasmato Khadiravaniyarevatattherassa gāthā. Kā uppatti? Kāmañcimassa[1] therassa gāthā heṭṭhā Ekakanipāte[2] āgatā, tattha panassa attano bhāgineyyesu satijananamattaṁ dassitanti tassā Ekakanipāte saṅgaho kato, imā pana therassa pabbajitakālato paṭṭhāya yāva parinibbānā paṭipattipakāsitā gāthā imasmiṁ Cuddasakanipāte saṅgahaṁ āropitā. Tattha aṭṭhuppatti heṭṭhā vuttāyeva. Ayaṁ pana viseso—thero kira arahattaṁ patvā kālena kālaṁ Satthu Dhammasenāpatippabhutīnaṁ mahātherānañca upaṭṭhānaṁ gantvā katipāhameva tattha vasitvā Khadiravanameva paccāgantvā phalasamāpattisukhena brahmavihārehi ca vītināmeti. Evaṁ gacchante kāle jiṇṇo vuḍḍho vayo anuppatto ahosi. So ekadivasaṁ Buddhupaṭṭhānaṁ gacchanto antarāmagge Sāvatthiyā avidūre araññe vasi. Tena ca samayena corā nagare katakammā ārakkhamanussehi anubandhā palāyantā therassa samīpe gahitabhaṇḍaṁ chaḍḍetvā palāyiṁsu. Manussā anudhāvantā therassa samīpe bhaṇḍaṁ disvā theraṁ bandhitvā "coro"ti saññāya gahetvā rañño dassesuṁ "ayaṁ deva coro"ti. Rājā theraṁ muñcāpetvā "kiṁ bhante tumhehi idaṁ corikakammaṁ[3] kataṁ vā, no vā"ti pucchi. Thero kiñcāpi jātito paṭṭhāya attanā tādisaṁ na katapubbaṁ, taṁ[4] pabbajitato paṭṭhāya pana akatabhāvassa, sabbaso kilesānaṁ samucchinnattā tādisassa karaṇe abhabbatāya pakāsanatthaṁ samīpe ṭhitānaṁ bhikkhūnaṁ rañño ca dhammaṁ desento—

645. "Yadā ahaṁ pabbajito, agārasmā'nagāriyaṁ.
Nābhijānāmi saṅkappaṁ, anariyaṁ dosasaṁhitaṁ.

646. 'Ime haññantu vajjhantu, dukkhaṁ pappontu pāṇino'.
Saṅkappaṁ nābhijānāmi, imasmiṁ dīghamantare.

1. Kācimassa (Sī)
2. Theragāthā-Ṭṭha 1. 135 piṭṭhe.
3. Coriyaṁ (Sī, I)
4. Tassa (?)

၁၄-စုဒ္ဒသကနိပါတ

၁-ခဒိရဝနိယရေဝတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

စုဒ္ဒသကနိပါတေ **ယဒါ အဟန္တိ**အာဒိကာ အာယသ္မတော ခဒိရဝနိယရေဝတတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? ကာမဉ္စိမဿ[1] ထေရဿ ဂါထာ ဟေဋ္ဌာ ဧကကနိပါတေ[2] အာဂတာ၊ တတ္ထ ပနဿ အတ္တနော ဘာဂိနေယျေသု သတိဇနနမတ္တံ ဒဿိတန္တိ တဿာ ဧကကနိပါတေ သင်္ဂဟော ကတော၊ ဣမာ ပန ထေရဿ ပဗ္ဗဇိတကာလတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ပရိနိဗ္ဗာနာ ပဋိပတ္တိပကာသိတာ ဂါထာ ဣမသ္မိံ စုဒ္ဒသကနိပါတေ သင်္ဂဟံ အာရောပိတာ။ တတ္ထ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တာယေဝ။ အယံ ပန ဝိသေသော—ထေရော ကိရ အရဟတ္တံ ပတွာ ကာလေန ကာလံ သတ္ထု ဓမ္မသေနာပတိပ္ပဘုတီနံ မဟာထေရာနဉ္စ ဥပဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ကတိပါဟမေဝ တတ္ထ ဝသိတွာ ခဒိရဝနမေဝ ပစ္စာဂန္တွာ ဖလသမာပတ္တိသုခေန ဗြဟ္မဝိဟာရေဟိ စ ဝီတိနာမေတိ။ ဧဝံ ဂစ္ဆန္တေ ကာလေ ဇိဏ္ဏော ဝုဍ္ဎော ဝယော အနုပ္ပတ္တော အဟောသိ။ သော ဧကဒိဝသံ ဗုဒ္ဓုပဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆန္တော အန္တရာမဂ္ဂေ သာဝတ္ထိယာ အဝိဒူရေ အရညေ ဝသိ။ တေန စ သမယေန စောရာ နဂရေ ကတကမ္မာ အာရက္ခမနုဿေဟိ အနုဗန္ဓာ ပလာယန္တာ ထေရဿ သမီပေ ဂဟိတဘဏ္ဍံ ဆဍ္ဍေတွာ ပလာယိံသု။ မနုဿာ အနုဓာဝန္တာ ထေရဿ သမီပေ ဘဏ္ဍံ ဒိသွာ ထေရံ ဗန္ဓိတွာ "စောရော"တိ သညာယ ဂဟေတွာ ရညော ဒဿေသုံ "အယံ ဒေဝ စောရော"တိ။ ရာဇာ ထေရံ မုဉ္စာပေတွာ "ကိံ ဘန္တေ တုမှေဟိ ဣဒံ စောရိကကမ္မံ[3] ကတံ ဝါ, နော ဝါ"တိ ပုစ္ဆိ။ ထေရော ကိဉ္စာပိ ဇာတိတော ပဋ္ဌာယ အတ္တနာ တာဒိသံ န ကတပုဗ္ဗံ၊ တံ[4] ပဗ္ဗဇိတတော ပဋ္ဌာယ ပန အကတဘာဝဿ, သဗ္ဗသော ကိလေသာနံ သမုစ္ဆိန္နတ္တာ တာဒိသဿ ကရဏေ အဘဗ္ဗတာယ ပကာသနတ္ထံ သမီပေ ဌိတာနံ ဘိက္ခူနံ ရညော စ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော—

၆၄၅။ "ယဒါ အဟံ ပဗ္ဗဇိတော၊ အဂါရသ္မာ'နဂါရိယံ။
နာဘိဇာနာမိ သင်္ကပ္ပံ၊ အနရိယံ ဒေါသသံဟိတံ။

၆၄၆။ 'ဣမေ ဟညန္တု၊ ဝဇ္ဈန္တု၊ ဒုက္ခံ ပပ္ပေါန္တု ပါဏိနော'။
သင်္ကပ္ပံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဣမသ္မိံ ဒီဃမန္တရေ။

၁-ကာစိမဿ (သီ)
၂-ထေရဂါထာ-ဋ္ဌ ၁-၁၃၅-ပိဋ္ဌေ။
၃စောရိယံ (သီ၊ ဣ)
၄-တဿ (?)

647. Mettañca abhijānāmi, appamāṇaṁ subhāvitaṁ.
Anupubbaṁ paricitaṁ, yathā Buddhena desitaṁ.

648. Sabbamitto sabbasakho, sabbabhūtānukampako.
Mettacittañca bhāvemi, abyāpajjarato sadā.

649. Asaṁhīraṁ asaṁkuppaṁ, cittaṁ āmodayāmahaṁ.
Brahmavihāraṁ bhāvemi, akāpurisasevitaṁ.

650. Avitakkaṁ samāpanno, Sammāsambuddhasāvako.
Ariyena tuṇhībhāvena, upeto hoti tāvade.

651. Yathāpi pabbato selo, acalo suppatiṭṭhito.
Evaṁ mohakkhayā bhikkhu, pabbatova na vedhati.

652. Anaṅgaṇassa posassa, niccaṁ sucigavesino.
Vālaggamattaṁ pāpassa, abbhamattaṁva khāyati.

653. Nagaraṁ yathā paccantaṁ, guttaṁ santarabāhiraṁ.
Evaṁ gopetha attānaṁ, khaṇo vo mā upaccagā.

654. Nābhinandāmi maraṇaṁ, nābhinandāmi jīvitaṁ.
Kālañca paṭikaṅkhāmi, nibbisaṁ bhatako yathā.

655. Nābhinandāmi maraṇaṁ, nābhinandāmi jīvitaṁ.
Kālañca paṭikaṅkhāmi, sampajāno patissato.

656. Pariciṇṇo mayā Satthā, kataṁ Buddhassa sāsanaṁ.
Ohito garuko bhāro, bhavanetti samūhatā.

657. Yassa catthāya pabbajito, agārasmā’nagāriyaṁ.
So me attho anuppatto, sabbasaṁyojanakkhayo.

658. Sampādethappamādena, esā me anusāsanī.
Handāhaṁ parinibbissaṁ, vippamuttomhi sabbadhī”ti—

imā gāthā abhāsi.

၆၄၇။ မေတ္တဉ္စ အဘိဇာနာမိ၊ အပ္ပမာဏံ သုဘာဝိတံ။
အနုပုဗ္ဗံ ပရိစိတံ၊ ယထာ ဗုဒ္ဓေန ဒေသိတံ။

၆၄၈။ သဗ္ဗမိတ္တော သဗ္ဗသခေါ၊ သဗ္ဗဘူတာနုကမ္ပကော။
မေတ္တစိတ္တဉ္စ ဘာဝေမိ၊ အဗျာပဇ္ဇရတော သဒါ။

၆၄၉။ အသံဟီရံ အသံကုပ္ပံ၊ စိတ္တံ အာမောဒယာမဟံ။
ဗြဟ္မဝိဟာရံ ဘာဝေမိ၊ အကာပုရိသသေဝိတံ။

၆၅၀။ အဝိတက္ကံ သမာပန္နော၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသာဝကော။
အရိယေန တုဏှီဘာဝေန၊ ဥပေတော ဟောတိ တာဝဒေ။

၆၅၁။ ယထာပိ ပဗ္ဗတော သေလော၊ အစလော သုပ္ပတိဋ္ဌိတော။
ဧဝံ မောဟက္ခယာ ဘိက္ခု၊ ပဗ္ဗတောဝ န ဝေဓတိ။

၆၅၂။ အနင်္ဂဏဿ ပေါသဿ၊ နိစ္စံ သုစိဂဝေသိနော။
ဝါလဂ္ဂမတ္တံ ပါပဿ၊ အဗ္ဘမတ္တံဝ ခါယတိ။

၆၅၃။ နဂရံ ယထာ ပစ္စန္တံ၊ ဂုတ္တံ သန္တရဗာဟိရံ။
ဧဝံ ဂေါပေထ အတ္တာနံ၊ ခဏော ဝေါ မာ ဥပစ္စဂါ။

၆၅၄။ နာဘိနန္ဒာမိ မရဏံ၊ နာဘိနန္ဒာမိ ဇီဝိတံ။
ကာလဉ္စ ပဋိကင်္ခါမိ၊ နိဗ္ဗိသံ ဘတကော ယထာ။

၆၅၅။ နာဘိနန္ဒာမိ မရဏံ၊ နာဘိနန္ဒာမိ ဇီဝိတံ။
ကာလဉ္စ ပဋိကင်္ခါမိ၊ သမ္ပဇာနော ပတိဿတော။

၆၅၆။ ပရိစိဏ္ဏော မယာ သတ္ထာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ။
ဩဟိတော ဂရုကော ဘာရော၊ ဘဝနေတ္တိ သမူဟတာ။

၆၅၇။ ယဿ စတ္ထာယ ပဗ္ဗဇိတော၊ အဂါရသ္မာ’နဂါရိယံ။
သော မေ အတ္ထော အနုပ္ပတ္တော၊ သဗ္ဗသံယောဇနက္ခယော။

၆၅၈။ သမ္ပာဒေထပ္ပမာဒေန၊ ဧသာ မေ အနုသာသနီ။
ဟန္ဒာဟံ ပရိနိဗ္ဗိဿံ၊ ဝိပ္ပမုတ္တောမှိ သဗ္ဗဓိ’’တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

Tatthāyaṁ apubbapadavaṇṇanā—**imasmiṁ dīghamantare**ti yadā ahaṁ pabbajitomhi, tato paṭṭhāya ayañca me carimakālo, etasmiṁ dīghamantare kāle "idaṁ mayhaṁ hotū"ti abhijjhāvasena vā, "ime sattā haññantū"ti-ādinā byāpādavasena vā anariyaṁ dosasaṁhitaṁ saṅkappaṁ nābhijānāmīti yojanā.

Mettañca abhijānāmīti mijjati siniyhati etāyāti mettā, abyāpādo. Mettā etissā atthīti mettā, mettābhāvanā mettābrahmavihāro, taṁ mettaṁ. Ca-saddena karuṇaṁ muditaṁ upekkhañcāti itarabrahmavihāre saṅgaṇhāti. **Abhijānāmī**ti abhimukhato jānāmi. Adhigataṁ hi jhānaṁ paccavekkhato paccavekkhaṇañāṇassa abhimukhaṁ hoti. Kīdisanti āha "**appamāṇan**"ti-ādi. Taṁ hi yathā **Buddhena** Bhagavatā desitaṁ, tathā anodissakapharaṇavasena aparimāṇasattārammaṇatāya **appamāṇaṁ.** Paguṇabalava[1] bhāvāpādanena suṭṭhu bhāvitattā **subhāvitaṁ.** Paṭhamaṁ mettā, tato karuṇā, tato muditā, pacchā upekkhāti evaṁ **anupubbaṁ** anukkamena **paricitaṁ** āsevitaṁ, bahulīkataṁ abhijānāmīti yojanā.

Sabbesaṁ sattānaṁ mitto, sabbe vā te mayhaṁ mittāti **sabbamitto.** Mettaṁ hi bhāvento sattānaṁ piyo hoti. **Sabbasakho**ti etthāpi eseva nayo. **Sabbabhūtānukampako**ti sabbasattānaṁ anuggaṇhanako[2]. **Mettacittañca bhāvemī**ti mettāya sahitaṁ sampayuttaṁ cittaṁ visesato bhāvemi vaḍḍhemi, pakāsemi vā akathentepi bhāvanāya ukkaṁsagatabhāvato. "Mettaṁ cittañca bhāvemī"ti vā pāṭho. Tassattho heṭṭhā vuttanayova. **Abyāpajjarato**ti abyāpajje sattānaṁ hitūpasaṁhāre abhirato. **Sadā**ti sabbakālaṁ, tena tattha sātaccakiriyaṁ[3] dasseti.

Asaṁhīranti na saṁhīraṁ, āsannapaccatthikena rāgena anākaḍḍhaniyaṁ. **Asaṁkuppan**ti na kuppaṁ, dūrapaccatthikena byāpādena akopiyaṁ, evaṁbhūtaṁ katvā mama mettacittaṁ **āmodayāmi** abhippamodayāmi brahmavihāraṁ bhāvemi. **Akāpurisasevitan**ti kāpurisehi nīcajanehi asevitaṁ, akāpurisehi vā ariyehi[4] Buddhādīhi sevitaṁ brahmaṁ seṭṭhaṁ niddosaṁ mettādivihāraṁ bhāvemi vaḍḍhemīti attho.

1. Paguṇabala... (I)
2. Anuggaṇhaṇako (Sī, I)
3. Sabbakiriyaṁ (Sī, I)
4. Akāpurisehi ariyehi (Sī, I)

တတ္ထာယံ အပုဗ္ဗပဒဝဏ္ဏနာ—**ဣမသ္မိံ ဒီဃမန္တရေ**တိ ယဒါ အဟံ ပဗ္ဗဇိတောမှိ၊ တတော ပဋ္ဌာယ အယဉ္စ မေ စရိမကာလော၊ ဧတသ္မိံ ဒီဃမန္တရေ ကာလေ "ဣဒံ မယှံ ဟောတူ"တိ အဘိဇ္ဈာဝသေန ဝါ, "ဣမေ သတ္တာ ဟညန္တူ"တိအာဒိနာ ဗျာပါဒဝသေန ဝါ အနရိယံ ဒေါသသံဟိတံ သင်္ကပ္ပံ နာဘိဇာနာမီတိ ယောဇနာ။

မေတ္တဉ္စ အဘိဇာနာမီတိ မိဇ္ဇတိ သိနိယှတိ ဧတာယာတိ မေတ္တာ၊ အဗျာပါဒေါ။ မေတ္တာ ဧတိဿာ အတ္ထီတိ မေတ္တာ၊ မေတ္တာဘာဝနာ မေတ္တာဗြဟ္မဝိဟာရော၊ တံ မေတ္တံ။ စ-သဒ္ဒေန ကရုဏံ မုဒိတံ ဥပေက္ခဉ္စာတိ ဣတရဗြဟ္မဝိဟာရေ သင်္ဂဏှာတိ။ **အဘိဇာနာမီ**တိ အဘိမုခတော ဇာနာမိ။ အဓိဂတံ ဟိ ဈာနံ ပစ္စဝေက္ခတော ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏဿ အဘိမုခံ ဟောတိ။ ကီဒိသန္တိ အာဟ "**အပ္ပမာဏ**"န္တိအာဒိ။ တံ ဟိ ယထာ **ဗုဒ္ဓေန** ဘဂဝတာ ဒေသိတံ၊ တထာ အနောဒိဿကဖရဏဝသေန အပရိမာဏသတ္တာရမ္မဏတာယ **အပ္ပမာဏံ။** ပဂုဏဗလဝ[၁] ဘာဝါပါဒနေန သုဋ္ဌု ဘာဝိတတ္တာ **သုဘာဝိတံ။** ပဌမံ မေတ္တာ, တတော ကရုဏာ, တတော မုဒိတာ, ပစ္ဆာ ဥပေက္ခာတိ ဧဝံ **အနုပုဗ္ဗံ** အနုက္ကမေန **ပရိစိတံ** အာသေဝိတံ, ဗဟုလီကတံ အဘိဇာနာမီတိ ယောဇနာ။

သဗ္ဗေသံ သတ္တာနံ မိတ္တော, သဗ္ဗေ ဝါ တေ မယှံ မိတ္တာတိ **သဗ္ဗမိတ္တော။** မေတ္တံ ဟိ ဘာဝေန္တော သတ္တာနံ ပိယော ဟောတိ။ **သဗ္ဗသခေါ**တိ ဧတ္ထာပိ ဧသေဝ နယော။ **သဗ္ဗဘူတာနုကမ္ပကော**တိ သဗ္ဗသတ္တာနံ အနုဂ္ဂဏှနကော[၂]။ **မေတ္တစိတ္တဉ္စ ဘာဝေမီ**တိ မေတ္တာယ သဟိတံ သမ္ပယုတ္တံ စိတ္တံ ဝိသေသတော ဘာဝေမိ ဝဍ္ဎေမိ, ပကာသေမိ ဝါ အကထေန္တေပိ ဘာဝနာယ ဥက္ကံသဂတဘာဝတော။ "မေတ္တံ စိတ္တဉ္စ ဘာဝေမီ"တိ ဝါ ပါဌော။ တဿတ္ထော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယောဝ။ **အဗျာပဇ္ဇရတော**တိ အဗျာပဇ္ဇေ သတ္တာနံ ဟိတူပသံဟာရေ အဘိရတော။ **သဒါ**တိ သဗ္ဗကာလံ၊ တေန တတ္ထ သာတစ္စကိရိယံ[၃] ဒဿေတိ။

အသံဟီရန္တိ န သံဟီရံ၊ အာသန္နပစ္စတ္ထိကေန ရာဂေန အနာကဍ္ဎနိယံ။ **အသံကုပ္ပ**န္တိ န ကုပ္ပံ၊ ဒူရပစ္စတ္ထိကေန ဗျာပါဒေန အကောပိယံ၊ ဧဝံဘူတံ ကတွာ မမ မေတ္တစိတ္တံ **အာမောဒယာမိ** အဘိပ္ပမောဒယာမိ ဗြဟ္မဝိဟာရံ ဘာဝေမိ။ **အကာပုရိသသေဝိတ**န္တိ ကာပုရိသေဟိ နီစဇနေဟိ အသေဝိတံ၊ အကာပုရိသေဟိ ဝါ အရိယေဟိ[၄] ဗုဒ္ဓါဒီဟိ သေဝိတံ ဗြဟ္မံ သေဋ္ဌံ နိဒ္ဒောသံ မေတ္တာဒိဝိဟာရံ ဘာဝေမိ ဝဍ္ဎေမီတိ အတ္ထော။

၁-ပဂုဏဗလ.... (ဣ)
၂-အနုဂ္ဂဏှဏကော (သီ၊ ဣ)
၃-သဗ္ဗကိရိယံ (သီ၊ ဣ)
၄-အကာပုရိသေဟိ အရိယေဟိ (သီ၊ ဣ)

Evaṁ attuddesavasena pañcahi gāthāhi attano paṭipattiṁ dassetvā idāni taṁ aññāpadesena dassento “**avitakkan**”ti-ādinā catasso gāthā abhāsi. Tattha **avitakkaṁ samāpanno**ti vitakkavirahitaṁ dutiyādijhānaṁ samāpanno, etena thero brahmavihārabhāvanāya aññāpadesena attanā dutiyādijhānādhigamamāha. Yasmā panāyaṁ thero tameva jhānaṁ pādakaṁ katvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā ekāsaneneva arahattaṁ gaṇhi, tasmā tamatthaṁ aññāpadeseneva dassento “avitakkaṁ samāpanno”ti vatvā “**Sammāsambuddhasāvako. Ariyena tuṇhībhāvena, upeto hoti tāvade**”ti āha. Tattha vacīsaṅkhārābhāvato avitakkāvicārā samāpatti “ariyo tuṇhībhāvo”ti vadanti. “Sannipatitānaṁ vo bhikkhave dvayaṁ karaṇīyaṁ dhammī vā kathā ariyo vā tuṇhībhāvo”ti[1] pana vacanato yā kāci samāpatti ariyo tuṇhībhāvo nāma. Idha pana catutthajjhānikā aggaphalasamāpatti adhippetā.

Idāni tassādhigatattā lokadhammehi akampanīyataṁ upamāya pakāsento “**yathāpi pabbato**”ti gāthamāha. Tattha **yathāpi pabbato selo**ti yathā silāmayo ekaghanaselo pabbato[2], na paṁsupabbato na missakapabbatoti attho. **Acalo suppatiṭṭhito**ti suṭṭhu patiṭṭhitamūlo pakativātehi acalo akampanīyo hoti, tasmā arahattaṁ nibbānañca **evaṁ mohakkhayā bhikkhu, pabbatova na vedhatī**ti mohassa anavasesappahānā, mohamūlakattā ca sabbākusalānaṁ pahīna[3] sabbākusalo bhikkhu yathā so pabbato pakativātehi, evaṁ lokadhammehi na vedhati na kampati, mohakkhayoti vā yasmā arahattaṁ nibbānañca vuccati, tasmā mohakkhayāti mohakkhayassa hetu nibbānassa arahattassa ca adhigatattā catūsu ariyasaccesu suppatiṭṭhito asamāpannakālepi pabbato viya na vedhati, pageva samāpannakāleti adhippāyo.

Idāni pāpaṁ nāmetaṁ asucisīlo eva samācarati, na ca sucisīlo, sucisīlassa pana taṁ aṇumattampi bhāriyaṁ hutvā upaṭṭhātīti dassento

1. Ma 1. 217 piṭṭhe.
2. Ekaghanasilāpabbato (Sī, I)
3. Sabbākusalānaṁ pahīnattā pahīna (Sī, I)

ဧဝံ အတ္တုဒ္ဒေသဝသေန ပဉ္စဟိ ဂါထာဟိ အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တံ အညာပဒေသေန ဒဿေန္တော “**အဝိတက္က**”န္တိအာဒိနာ စတဿော ဂါထာ အဘာသိ။ တတ္ထ **အဝိတက္ကံ သမာပန္နော**တိ ဝိတက္ကဝိရဟိတံ ဒုတိယာဒိဈာနံ သမာပန္နော၊ ဧတေန ထေရော ဗြဟ္မဝိဟာရဘာဝနာယ အညာပဒေသေန အတ္တနာ ဒုတိယာဒိဈာနာဓိဂမမာဟ။ ယသ္မာ ပနာယံ ထေရော တမေဝ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ ဧကာသနေနေဝ အရဟတ္တံ ဂဏှိ၊ တသ္မာ တမတ္ထံ အညာပဒေသေနေဝ ဒဿေန္တော “အဝိတက္ကံ သမာပန္နော”တိ ဝတွာ “**သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသာဝကော။ အရိယေန တုဏှီဘာဝေန၊ ဥပေတော ဟောတိ တာဝဒေ**”တိ အာဟ။ တတ္ထ ဝစီသင်္ခါရာဘာဝတော အဝိတက္ကာဝိစာရာ သမာပတ္တိ “အရိယော တုဏှီဘာဝေါ”တိ ဝဒန္တိ။ “သန္နိပတိတာနံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဒွယံ ကရဏီယံ ဓမ္မီ ဝါ ကထာ အရိယော ဝါ တုဏှီဘာဝေါ”တိ[1] ပန ဝစနတော ယာ ကာစိ သမာပတ္တိ အရိယော တုဏှီဘာဝေါ နာမ။ ဣဓ ပန စတုတ္ထဇ္ဈာနိကာ အဂ္ဂဖလသမာပတ္တိ အဓိပ္ပေတာ။

ဣဒါနိ တဿာဓိဂတတ္တာ လောကဓမ္မေဟိ အကမ္ပနီယတံ ဥပမာယ ပကာသေန္တော “**ယထာပိ ပဗ္ဗတော**”တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **ယထာပိ ပဗ္ဗတော သေလော**တိ ယထာ သိလာမယော ဧကဃနသေလော ပဗ္ဗတော[2]၊ န ပံသုပဗ္ဗတော န မိဿကပဗ္ဗတောတိ အတ္ထော။ **အစလော သုပ္ပတိဋ္ဌိတော**တိ သုဋ္ဌု ပတိဋ္ဌိတမူလော ပကတိဝါတေဟိ အစလော အကမ္ပနီယော ဟောတိ၊ တသ္မာ အရဟတ္တံ နိဗ္ဗာနဉ္စ **ဧဝံ မောဟက္ခယာ ဘိက္ခု၊ ပဗ္ဗတောဝ န ဝေဓတီ**တိ မောဟဿ အနဝသေသပ္ပဟာနာ, မောဟမူလကတ္တာ စ သဗ္ဗာကုသလာနံ ပဟီန[3]သဗ္ဗာကုသလော ဘိက္ခု ယထာ သော ပဗ္ဗတော ပကတိဝါတေဟိ၊ ဧဝံ လောကဓမ္မေဟိ န ဝေဓတိ န ကမ္ပတိ၊ မောဟက္ခယောတိ ဝါ ယသ္မာ အရဟတ္တံ နိဗ္ဗာနဉ္စ ဝုစ္စတိ၊ တသ္မာ မောဟက္ခယာတိ မောဟက္ခယဿ ဟေတု နိဗ္ဗာနဿ အရဟတ္တဿ စ အဓိဂတတ္တာ စတူသု အရိယသစ္စေသု သုပ္ပတိဋ္ဌိတော အသမာပန္နကာလေပိ ပဗ္ဗတော ဝိယ န ဝေဓတိ၊ ပဂေဝ သမာပန္နကာလေတိ အဓိပ္ပါယော။

ဣဒါနိ ပါပံ နာမေတံ အသုစိသီလော ဧဝ သမာစရတိ, န စ သုစိသီလော၊ သုစိသီလဿ ပန တံ အဏုမတ္တမ္ပိ ဘာရိယံ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌာတီတိ ဒဿေန္တော

၁-မ ၁- ၂၁၇-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဧကဃနသိလာပဗ္ဗတော (သီ၊ ဣ)
၃-သဗ္ဗာကုသလာနံ ပဟီနတ္တာ ပဟီန (သီ၊ ဣ)

“**anaṅgaṇassā**”ti-ādigāthamāha. Tassattho—rāgādi-aṅgaṇābhāvato **anaṅgaṇassa** sabbakālaṁ suci-anavajjadhamme eva gavesantassa sappurisassa **vālaggamattaṁ** kesaggamattaṁ pāpassa lesamattampi sakalaṁ lokadhātuṁ pharitvā ṭhitaṁ abbhamattaṁ hutvā upaṭṭhāti, tasmā na evarūpe kamme mādisā āsaṅkitabbāti adhippāyo.

Yasmā nikkilesesupi andhabālā evarūpe apavāde samuṭṭhāpenti, tasmā atthakāmehi sakkaccaṁ attā rakkhitabboti ovādaṁ dento **“nagaraṁ yathā**”ti-ādigāthamāha. Tassattho—yathā pana paccantanagaravāsīhi manussehi paccantaṁ nagaraṁ dvārapākārādīni thirāni karontehi sa-antaraṁ, uddāpaparikhādīni thirāni karontehi sabāhiranti **santarabāhiraṁ** guttaṁ karīyati, evaṁ tumhehipi satiṁ upaṭṭhapetvā ajjhattikāni cha dvārāni pidahitvā dvārarakkhitaṁ satiṁ avissajjetvā yathā gayhamānāni bāhirāni cha āyatanāni ajjhattikāni upaghātāya saṁvattanti, tathā aggahaṇena tānipi thirāni katvā tesaṁ appavesāya dvārarakkhitaṁ satiṁ appahāya vicarantā attānaṁ gopetha. Kasmā? **Khaṇo vo mā upaccagā.** Yo hi evaṁ attānaṁ na gopeti, taṁ puggalaṁ Buddhuppādakkhaṇo manussattabhāvakkhaṇo majjhimadese uppattikkhaṇo sammādiṭṭhiyā paṭiladdhakkhaṇo channaṁ āyatanānaṁ avekallakkhaṇoti sabbopi ayaṁ khaṇo atikkamati, so khaṇo tumhe mā atikkamatūti.

Evaṁ thero imāya gāthāya sarājikaṁ parisaṁ bhikkhū ca ovaditvā puna maraṇe jīvite ca attano samacittataṁ katakiccatañca pakāsento “**nābhinandāmi maraṇan**”ti-ādimāha. Taṁ heṭṭhā vuttatthameva[1].

Evaṁ pana vatvā attano parinibbānakālaṁ upaṭṭhitaṁ disvā saṅkhepeneva nesaṁ ovādaṁ datvā parinibbānaṁ pavedento osānagāthamāha. Tattha **sampādethappamādenā**ti sampādetabbaṁ dānasīlādiṁ appamādena sampādetha, diṭṭhadhammikasamparāyikapabhede gahaṭṭhavatte sīlānurakkhaṇe samatha-anuyoge vipassanābhāvanāya ca appamattā hotha. **Esā me anusāsanī**ti dānasīlādīsu na pamajjathāti esā mama anusiṭṭhi ovādo.

1. Thera-Ṭṭha 2. 217.

“**အနင်္ဂဏဿာ**”တိအာဒိဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—ရာဂါဒိအင်္ဂဏာဘာဝတော **အနင်္ဂဏဿ** သဗ္ဗကာလံ သုစိအနဝဇ္ဇဓမ္မေ ဧဝ ဂဝေသန္တဿ သပ္ပုရိသဿ **ဝါလဂ္ဂမတ္တံ** ကေသဂ္ဂမတ္တံ ပါပဿ လေသမတ္တမ္ပိ သကလံ လောကဓာတုံ ဖရိတွာ ဌိတံ အဗ္ဘမတ္တံ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌာတိ၊ တသ္မာ န ဧဝရူပေ ကမ္မေ မာဒိသာ အာသင်္ကိတဗ္ဗာတိ အဓိပ္ပါယော။

ယသ္မာ နိက္ကိလေသေသုပိ အန္ဓဗာလာ ဧဝရူပေ အပဝါဒေ သမုဋ္ဌာပေန္တိ၊ တသ္မာ အတ္ထကာမေဟိ သက္ကစ္စံ အတ္တာ ရက္ခိတဗ္ဗောတိ ဩဝါဒံ ဒေန္တော “**နဂရံ ယထာ**”တိအာဒိဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—ယထာ ပန ပစ္စန္တနဂရဝါသီဟိ မနုဿေဟိ ပစ္စန္တံ 'နဂရံ ဒွါရပါကာရာဒီနိ ထိရာနိ ကရောန္တေဟိ သအန္တရံ, ဥဒ္ဒါပပရိခါဒီနိ ထိရာနိ ကရောန္တေဟိ သဗာဟိရန္တိ **သန္တရဗာဟိရံ** ဂုတ္တံ ကရီယတိ၊ ဧဝံ တုမှေဟိပိ သတိံ ဥပဋ္ဌပေတွာ အဇ္ဈတ္တိကာနိ ဆ ဒွါရာနိ ပိဒဟိတွာ ဒွါရရက္ခိတံ သတိံ အဝိဿဇ္ဇေတွာ ယထာ ဂယှမာနာနိ ဗာဟိရာနိ ဆ အာယတနာနိ အဇ္ဈတ္တိကာနိ ဥပဃာတာယ သံဝတ္တန္တိ၊ တထာ အဂ္ဂဟဏေန တာနိပိ ထိရာနိ ကတွာ တေသံ အပ္ပဝေသာယ ဒွါရရက္ခိတံ သတိံ အပ္ပဟာယ ဝိစရန္တာ အတ္တာနံ ဂေါပေထ။ ကသ္မာ? **ခဏော ဝေါ မာ ဥပစ္စဂါ။** ယော ဟိ ဧဝံ အတ္တာနံ န ဂေါပေတိ၊ တံ ပုဂ္ဂလံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒက္ခဏော မနုဿတ္တဘာဝက္ခဏော မဇ္ဈိမဒေသေ ဥပ္ပတ္တိက္ခဏော သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ ပဋိလဒ္ဓက္ခဏော ဆန္နံ အာယတနာနံ အဝေကလ္လက္ခဏောတိ သဗ္ဗောပိ အယံ ခဏော အတိက္ကမတိ၊ သော ခဏော တုမှေ မာ အတိက္ကမတူတိ။

ဧဝံ ထေရော ဣမာယ ဂါထာယ သရာဇိကံ ပရိသံ ဘိက္ခူ စ ဩဝဒိတွာ ပုန မရဏေ ဇီဝိတေ စ အတ္တနော သမစိတ္တတံ ကတကိစ္စတဉ္စ ပကာသေန္တော “**နာဘိနန္ဒာမိ မရဏ**”န္တိအာဒိမာဟ။ တံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တတ္ထမေဝ[1]။

ဧဝံ ပန ဝတွာ အတ္တနော ပရိနိဗ္ဗာနကာလံ ဥပဋ္ဌိတံ ဒိသွာ သင်္ခေပေနေဝ နေသံ ဩဝါဒံ ဒတွာ ပရိနိဗ္ဗာနံ ပဝေဒေန္တော ဩသာနဂါထမာဟ။ တတ္ထ **သမ္ပာဒေထပ္ပမာဒေနာ**တိ သမ္ပာဒေတဗ္ဗံ ဒါနသီလာဒိံ အပ္ပမာဒေန သမ္ပာဒေထ၊ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကပဘေဒေ ဂဟဋ္ဌဝတ္တေ သီလာနုရက္ခဏေ သမထအနုယောဂေ ဝိပဿနာဘာဝနာယ စ အပ္ပမတ္တာ ဟောထ။ **ဧသာ မေ အနုသာသနီ**တိ ဒါနသီလာဒီသု န ပမဇ္ဇထာတိ ဧသာ မမ အနုသိဋ္ဌိ ဩဝါဒေါ။

၁-ထေရ-ဋ္ဌ ၂-၂၁၇။

Evaṁ sikhāpattaṁ parahitapaṭipattiṁ dīpetvā attahitapaṭipattiyāpi matthakaṁ gaṇhanto **“handāhaṁ parinibbissaṁ, vippamuttomhi sabbadhī”**ti āha. Tattha **vippamuttomhi sabbadhī**ti sabbaso kilesehi bhavehi ca vippamutto amhi, tasmā ekaṁsena parinibbāyissāmīti.

Evaṁ pana vatvā ākāse pallaṅkena nisinno tejodhātuṁ samāpajjitvā pajjalanto anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi.

Khadiravaniyarevatattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Godattattheragāthāvaṇṇanā

Yathāpi bhaddoti-ādikā āyasmato Godattattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinitvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ satthavāhakule nibbatto **Godatto**ti nāmena vayappatto pitari kālaṅkate kuṭumbaṁ saṇṭhapento pañcahi sakaṭasatehi bhaṇḍaṁ ādāya aparāparaṁ sañcaritvā vāṇijjena jīvikaṁ kappeti, yathāvibhavaṁ puññānipi karoti. So ekadivasaṁ antarāmagge dhure yuttagoṇe vahituṁ asakkonte patite manussesu taṁ vuṭṭhāpetuṁ asakkontesu sayameva gantvā taṁ naṅguṭṭhe gāḷhaṁ vijjhi. Goṇo “ayaṁ asappuriso mama balābalaṁ ajānanto gāḷhaṁ vijjhatī”ti kuddho manussavācāya “bho Godatta ahaṁ ettakaṁ kālaṁ attano balaṁ aniguhanto tuyhaṁ bhāraṁ vahiṁ, ajja pana asamatthabhāvena patitaṁ maṁ ativiya bādhasi, hotu, ito cavitvā nibbattanibbattaṭṭhāne taṁ bādhetuṁ samattho paṭisattu bhaveyyan”ti patthanānurūpena akkosi. Taṁ sutvā Godatto “evaṁ nāma satte bādhetvā kiṁ imāya jīvikāyā”ti saṁvegajāto sabbaṁ vibhavaṁ pahāya aññatarassa mahātherassa santike pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto na cirasseva arahattaṁ patvā samāpattisukhena vītināmento ekadivasaṁ attano santikaṁ upagatānaṁ gahaṭṭhapabbajitānaṁ ariyagaṇānaṁ lokadhamme ārabbha dhammaṁ kathento—

ဧဝံ သိခါပတ္တံ ပရဟိတပဋိပတ္တိံ ဒီပေတွာ အတ္တဟိတပဋိပတ္တိယာပိ မတ္ထကံ ဂဏှန္တော **“ဟန္ဒာဟံ ပရိနိဗ္ဗိဿံ၊ ဝိပ္ပမုတ္တောမှိ သဗ္ဗဓီ”**တိ အာဟ။ တတ္ထ **ဝိပ္ပမုတ္တောမှိ သဗ္ဗဓီ**တိ သဗ္ဗသော ကိလေသေဟိ ဘဝေဟိ စ ဝိပ္ပမုတ္တော အမှိ၊ တသ္မာ ဧကံသေန ပရိနိဗ္ဗာယိဿာမီတိ။

ဧဝံ ပန ဝတွာ အာကာသေ ပလ္လင်္ကေန နိသိန္နော တေဇောဓာတုံ သမာပဇ္ဇိတွာ ပဇ္ဇလန္တော အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယိ။

ခဒိရဝနိယရေဝတတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-ဂေါဒတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယထာပိ ဘဒ္ဒေါတိအာဒိကာ အာယသ္မတော ဂေါဒတ္တတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနိတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ သတ္ထဝါဟကုလေ နိဗ္ဗတ္တော **ဂေါဒတ္တော**တိ နာမေန ဝယပ္ပတ္တော ပိတရိ ကာလင်္ကတေ ကုဋုမ္ဗံ သဏ္ဌပေန္တော ပဉ္စဟိ သကဋသတေဟိ ဘဏ္ဍံ အာဒါယ အပရာပရံ သဉ္စရိတွာ ဝါဏိဇ္ဇေန ဇီဝိကံ ကပ္ပေတိ၊ ယထာဝိဘဝံ ပုညာနိပိ ကရောတိ။ သော ဧကဒိဝသံ အန္တရာမဂ္ဂေ ဓုရေ ယုတ္တဂေါဏေ ဝဟိတုံ အသက္ကောန္တေ ပတိတေ မနုဿေသု တံ ဝုဋ္ဌာပေတုံ အသက္ကောန္တေသု သယမေဝ ဂန္တွာ တံ နင်္ဂုဋ္ဌေ ဂါဠှံ ဝိဇ္ဈိ။ ဂေါဏော “အယံ အသပ္ပုရိသော မမ ဗလာဗလံ အဇာနန္တော ဂါဠှံ ဝိဇ္ဈတီ”တိ ကုဒ္ဓေါ မနုဿဝါစာယ “ဘော ဂေါဒတ္တ အဟံ ဧတ္တကံ ကာလံ အတ္တနော ဗလံ အနိဂူဟန္တော တုယှံ ဘာရံ ဝဟိံ၊ အဇ္ဇ ပန အသမတ္ထဘာဝေန ပတိတံ မံ အတိဝိယ ဗာဓသိ၊ ဟောတု, ဣတော စဝိတွာ နိဗ္ဗတ္တနိဗ္ဗတ္တဋ္ဌာနေ တံ ဗာဓေတုံ သမတ္ထော ပဋိသတ္တု ဘဝေယျ”န္တိ ပတ္ထနာနုရူပေန အက္ကောသိ။ တံ သုတွာ ဂေါဒတ္တော “ဧဝံ နာမ သတ္တေ ဗာဓေတွာ ကိံ ဣမာယ ဇီဝိကာယာ”တိ သံဝေဂဇာတော သဗ္ဗံ ဝိဘဝံ ပဟာယ အညတရဿ မဟာထေရဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပတွာ သမာပတ္တိသုခေန ဝီတိနာမေန္တော ဧကဒိဝသံ အတ္တနော သန္တိကံ ဥပဂတာနံ ဂဟဋ္ဌပဗ္ဗဇိတာနံ အရိယဂဏာနံ လောကဓမ္မေ အာရဗ္ဘ ဓမ္မံ ကထေန္တော—

659. “Yathāpi bhaddo ājañño, dhure yutto dhurassaho.
Mathito atibhārena, saṁyugaṁ nātivattati.

660. Evaṁ paññāya ye tittā, samuddo vārinā yathā.
Na pare atimaññanti, ariyadhammova pāṇinaṁ.

661. Kāle kālavasaṁ pattā, bhavābhavavasaṁ gatā.
Narā dukkhaṁ nigacchanti, tedha socanti māṇavā.

662. Unnatā sukhadhammena, dukkhadhammena co’natā.
Dvayena bālā haññanti, yathābhūtaṁ adassino.

663. Ye ca dukkhe sukhasmiñca, majjhe sibbini’maccagū.
Ṭhitā te indakhīlova, na te unnata-onatā.

664. Na heva lābhe nālābhe, na yase na ca kittiyā.
Na nindāyaṁ pasaṁsāya, na te dukkhe sukhamhi ca.

665. Sabbattha te na limpanti, udabinduva pokkhare.
Sabbattha sukhitā dhīrā, sabbattha aparājitā.

666. Dhammena ca alābho yo, yo ca lābho adhammiko.
Alābho dhammiko seyyo, yañce lābho adhammiko.

667. Yaso ca appabuddhīnaṁ, viññūnaṁ ayaso ca yo.
Ayasova seyyo viññūnaṁ, na yaso appabuddhinaṁ.

668. Dummedhehi pasaṁsā ca, viññūhi garahā ca yā.
Garahāva seyyo viññūhi, yañce bālappasaṁsanā.

669. Sukhañca kāmamayikaṁ, dukkhañca pavivekiyaṁ.
Pavivekadukkhaṁ seyyo, yañce kāmamayaṁ sukhaṁ.

670. Jīvitañca adhammena, dhammena maraṇañca yaṁ.
Maraṇaṁ dhammikaṁ seyyo, yañce jīve adhammikaṁ.

၆၅၉။ “ယထာပိ ဘဒ္ဒော အာဇညော၊ ဓုရေ ယုတ္တော ဓုရဿဟော။
မထိတော အတိဘာရေန၊ သံယုဂံ နာတိဝတ္တတိ။

၆၆၀။ ဧဝံ ပညာယ ယေ တိတ္တာ၊ သမုဒ္ဒေါ ဝါရိနာ ယထာ။
န ပရေ အတိမညန္တိ၊ အရိယဓမ္မောဝ ပါဏိနံ။

၆၆၁။ ကာလေ ကာလဝသံ ပတ္တာ၊ ဘဝါဘဝဝသံ ဂတာ။
နရာ ဒုက္ခံ နိဂစ္ဆန္တိ၊ တေဓ သောစန္တိ မာဏဝါ။

၆၆၂။ ဥန္နတာ သုခဓမ္မေန၊ ဒုက္ခဓမ္မေန စော’နတာ။
ဒွယေန ဗာလာ ဟညန္တိ၊ ယထာဘူတံ အဒဿိနော။

၆၆၃။ ယေ စ ဒုက္ခေ သုခသ္မိဉ္စ၊ မဇ္ဈေ သိဗ္ဗိနိ’မစ္စဂူ။
ဌိတာ တေ ဣန္ဒခီလောဝ၊ န တေ ဥန္နတဩနတာ။

၆၆၄။ န ဟေဝ လာဘေ နာလာဘေ၊ န ယသေ န စ ကိတ္တိယာ။
န နိန္ဒာယံ ပသံသာယ၊ န တေ ဒုက္ခေ သုခမှိ စ။

၆၆၅။ သဗ္ဗတ္ထ တေ န လိမ္ပန္တိ၊ ဥဒဗိန္ဒုဝ ပေါက္ခရေ။
သဗ္ဗတ္ထ သုခိတာ ဓီရာ၊ သဗ္ဗတ္ထ အပရာဇိတာ။

၆၆၆။ ဓမ္မေန စ အလာဘော ယော၊ ယော စ လာဘော အဓမ္မိကော။
အလာဘော ဓမ္မိကော သေယျော၊ ယဉ္စေ လာဘော အဓမ္မိကော။

၆၆၇။ ယသော စ အပ္ပဗုဒ္ဓီနံ၊ ဝိညူနံ အယသော စ ယော။
အယသောဝ သေယျော ဝိညူနံ၊ န ယသော အပ္ပဗုဒ္ဓိနံ။

၆၆၈။ ဒုမ္မေဓေဟိ ပသံသာ စ၊ ဝိညူဟိ ဂရဟာ စ ယာ။
ဂရဟာဝ သေယျော ဝိညူဟိ၊ ယဉ္စေ ဗာလပ္ပသံသနာ။

၆၆၉။ သုခဉ္စ ကာမမယိကံ၊ ဒုက္ခဉ္စ ပဝိဝေကိယံ။
ပဝိဝေကဒုက္ခံ သေယျော၊ ယဉ္စေ ကာမမယံ သုခံ။

၆၇၀။ ဇီဝိတဉ္စ အဓမ္မေန၊ ဓမ္မေန မရဏဉ္စ ယံ။
မရဏံ ဓမ္မိကံ သေယျော၊ ယဉ္စေ ဇီဝေ အဓမ္မိကံ။

671\. Kāmakopappahīnā ye, santacittā bhavābhave.
Caranti loke asitā, natthi tesaṁ piyāpiyaṁ.

672\. Bhāvayitvāna bojjhaṅge, indriyāni balāni ca.
Pappuyya paramaṁ santiṁ, parinibbanti’nāsavā”ti—

imā gāthā abhāsi.

Tattha **ājaññoti** usabhājānīyo[1]. **Dhure yutto**ti sakaṭadhure yojito. **Dhurassaho**ti dhuravāho. Gāthāsukhatthaṁ cettha dvisakārato[2] niddeso kato, sakaṭabhāraṁ vahituṁ samatthoti attho. **Mathito atibhārenā**ti atibhārena garubhārena pīḷito. “Maddito”tipi Pāḷi, so evattho. **Saṁyugan**ti attano khandhe ṭhapitaṁ yugaṁ **nātivattati** na atikkāmeti, sammā yo uddharitvā[3] dhuraṁ chaḍḍhetvā na tiṭṭhati. **Evan**ti yathā so dhorayho attano bhadrājānīyatāya attano dhīravīratāya attano bhāraṁ nātivattati na pariccajati, evaṁ ye vārinā viya mahāsamuddo lokiyalokuttarāya **paññāya tittā** dhātā paripuṇṇā, te pare nihīnapaññe na atimaññanti, na paribhavanti, tattha kāraṇamāha **“ariyadhammova pāṇinan”**ti, pāṇinaṁ sattesu ayaṁ ariyānaṁ dhammo yadidaṁ tesaṁ paññāya pāripūriṁ gatattā lābhādinā attānukkaṁsanaṁ viya alābhādinā paresaṁ avambhanaṁ.

Evaṁ paññāpāripūriyā ariyānaṁ sukhavihāraṁ dassetvā tadabhāvato anariyānaṁ dukkhavihāraṁ dassetuṁ **“kāle”**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **kāle**ti lābhālābhādinā samaṅgībhūtakāle. **Kālavasaṁ pattā**ti lābhādikālassa ca vasaṁ upagatā, lābhādinā somanassitā alābhādinā ca domanassitāti attho. **Bhavābhavavasaṁ gatā**ti bhavassa abhavassa ca vasaṁ upagatā vuddhihāniyo anuvattantā te. **Narā dukkhaṁ nigacchanti, tedha socanti māṇavā**ti te narā “māṇavā”ti laddhanāmā sattā lābhālābhādivasena vuddhihānivasena anurodhapaṭivirodhaṁ āpannā idhaloke socanti paraloke ca nirayādidukkhaṁ gacchanti pāpuṇantīti attho.

1\. Usabhājāneyyo (Sī, I) 2. Dīgharakārako (Sī) 3. Ukkāmetvā (Sī, I)

၆၇၁။ ကာမကောပပ္ပဟီနာ ယေ၊ သန္တစိတ္တာ ဘဝါဘဝေ။
စရန္တိ လောကေ အသိတာ၊ နတ္ထိ တေသံ ပိယာပိယံ။

၆၇၂။ ဘာဝယိတွာန ဗောဇ္ဈင်္ဂေ၊ ဣန္ဒြိယာနိ ဗလာနိ စ။
ပပ္ပုယျ ပရမံ သန္တိံ၊ ပရိနိဗ္ဗန္တိ’နာသဝါ”တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **အာဇညော**တိ ဥသဘာဇာနီယော[1]။ **ဓုရေ ယုတ္တော**တိ သကဋဓုရေ ယောဇိတော။ **ဓုရဿဟော**တိ ဓုရဝါဟော။ ဂါထာသုခတ္ထံ စေတ္ထ ဒွိသကာရတော[2] နိဒ္ဒေသော ကတော၊ သကဋဘာရံ ဝဟိတုံ သမတ္ထောတိ အတ္ထော။ **မထိတော အတိဘာရေနာ**တိ အတိဘာရေန ဂရုဘာရေန ပီဠိတော။ “မဒ္ဒိတော”တိပိ ပါဠိ၊ သော ဧဝတ္ထော။ **သံယုဂ**န္တိ အတ္တနော ခန္ဓေ ဌပိတံ ယုဂံ **နာတိဝတ္တတိ** န အတိက္ကာမေတိ၊ သမ္မာ ယော ဥဒ္ဓရိတွာ[3] ဓုရံ ဆဍ္ဍေတွာ န တိဋ္ဌတိ။ **ဧဝ**န္တိ ယထာ သော ဓောရယှော အတ္တနော ဘဒြာဇာနီယတာယ အတ္တနော ဓီရဝီရတာယ အတ္တနော ဘာရံ နာတိဝတ္တတိ န ပရိစ္စဇတိ၊ ဧဝံ ယေ ဝါရိနာ ဝိယ မဟာသမုဒ္ဒေါ လောကိယလောကုတ္တရာယ **ပညာယ တိတ္တာ** ဓာတာ ပရိပုဏ္ဏာ၊ တေ ပရေ နိဟီနပညေ န အတိမညန္တိ, န ပရိဘဝန္တိ၊ တတ္ထ ကာရဏမာဟ “**အရိယဓမ္မောဝ ပါဏိန**”န္တိ၊ ပါဏိနံ သတ္တေသု အယံ အရိယာနံ ဓမ္မော ယဒိဒံ တေသံ ပညာယ ပါရိပူရိံ ဂတတ္တာ လာဘာဒိနာ အတ္တာနုက္ကံသနံ ဝိယ အလာဘာဒိနာ ပရေသံ အဝမ္ဘနံ။

ဧဝံ ပညာပါရိပူရိယာ အရိယာနံ သုခဝိဟာရံ ဒဿေတွာ တဒဘာဝတော အနရိယာနံ ဒုက္ခဝိဟာရံ ဒဿေတုံ “**ကာလေ**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ကာလေ**တိ လာဘာလာဘာဒိနာ သမင်္ဂီဘူတကာလေ။ **ကာလဝသံ ပတ္တာ**တိ လာဘာဒိကာလဿ စ ဝသံ ဥပဂတာ၊ လာဘာဒိနာ သောမနဿိတာ အလာဘာဒိနာ စ ဒေါမနဿိတာတိ အတ္ထော။ **ဘဝါဘဝဝသံ ဂတာ**တိ ဘဝဿ အဘဝဿ စ ဝသံ ဥပဂတာ ဝုဍ္ဎိဟာနိယော အနုဝတ္တန္တာ တေ။ **နရာ ဒုက္ခံ နိဂစ္ဆန္တိ၊ တေဓ သောစန္တိ မာဏဝါ**တိ တေ နရာ “မာဏဝါ”တိ လဒ္ဓနာမာ သတ္တာ လာဘာလာဘာဒိဝသေန ဝုဍ္ဎိဟာနိဝသေန အနုရောဓပဋိဝိရောဓံ အာပန္နာ ဣဓလောကေ သောစန္တိ ပရလောကေ စ နိရယာဒိဒုက္ခံ ဂစ္ဆန္တိ ပါပုဏန္တီတိ အတ္ထော။

၁-ဥသဘာဇာနေယျော (သီ၊ ဣ) ၂-ဒီဃရကာရကော (သီ) ၃-ဥက္ကာမေတွာ (သီ၊ ဣ)

“**Unnatā**”ti-ādināpi lokadhammavasena sattānaṁ anatthappattimeva dasseti. Tattha **unnatā sukhadhammenā**ti sukhahetunā sukhapaccayena bhogasampatti-ādinā unnatiṁ gatā, bhogamadādinā mattāti attho. **Dukkhadhammena co’natā**ti dukkhahetunā dukkhapaccayena bhogavipatti-ādinā nihīnataṁ gatā dāliddiyādinā kāpaññataṁ[1] pattā. **Dvayenā**ti yathāvuttena unnati-onatidvayena lābhālābhādidvayena vā[2] bāla puthujjanā haññanti, anurodhapaṭivirodhavasena vibādhīyanti pīḷiyanti. Kasmā? **Yathābhūtaṁ adassino** yasmā te dhammasabhāvaṁ yāthāvato nabbhaññaṁsu, pariññātakkhandhā pahīnakilesā ca na honti, tasmāti attho. “Yathābhūtaṁ adassanā”tipi paṭhanti, adassanahetūti attho. **Ye ca dukkhe sukhasmiṁ ca, majjhe sibbini’maccagū**ti ye pana ariyā dukkhavedanāya sukhavedanāya majjhattatāvedanāya ca tappaṭibaddhaṁ chandarāgabhūtaṁ sibbiniṁ taṇhaṁ aggamaggādhigamena accagū atikkamiṁsu, te indakhīlo viya vātehi lokadhammehi asampakampiyā ṭhitā, na te unnata-onatā, kadācipi unnatā vā onatā vā na honti sabbaso anunayapaṭighābhāvato.

Evaṁ vedanādhiṭṭhānaṁ arahato anupalepaṁ dassetvā idāni lokadhamme vibhajitvā sabbatthakamevassa anupalepaṁ dassento “**na hevā**”ti-ādimāha. Tattha **lābhe**ti cīvarādīnaṁ paccayānaṁ paṭilābhe. **Alābhe**ti tesaṁyeva appaṭilābhe apagame. **Na yase**ti parivārahāniyaṁ akittiyañca. **Kittiyā**ti parammukhā kittane patthaṭayasatāyaṁ. **Nindāya**nti sammukhā garahāyaṁ. **Pasaṁsāya**nti paccakkhato guṇābhitthavane. **Dukkhe**ti dukkhe uppanne. **Sukhe**ti etthāpi eseva nayo.

Sabbatthāti sabbasmiṁ yathāvutte aṭṭhavidhepi lokadhamme, sabbattha vā rūpādike visaye te khīṇāsavā na limpanti sabbaso pahīnakilesattā. Yathā kiṁ? **Udabinduva pokkhare** yathā kāmaladale jalabindu allīyitvā ṭhitampi tena na limpati, jalabindunā ca[3] kamaladalaṁ, aññadatthu visaṁsaṭṭhameva, evametepi upaṭṭhite lābhādike, āpāthagate rūpādi-ārammaṇe ca visaṁsaṭṭhā eva. Tato eva dhīrā paṇḍitā **sabbattha** lābhādīsu ñāṇamukhena piyanimittānaṁ sokādīnañca abhāvato

1. Kāruññataṁ (Ka) 2. Lābhālābhādivasena vā (Sī), lābhālābhadvayena vā (I)
3. Jalabinduva (Sī, I)

“**ဥန္နတာ**”တိအာဒိနာပိ လောကဓမ္မဝသေန သတ္တာနံ အနတ္ထုပ္ပတ္တိမေဝ ဒဿေတိ။ တတ္ထ **ဥန္နတာ သုခဓမ္မေနာ**တိ သုခဟေတုနာ သုခပစ္စယေန ဘောဂသမ္ပတ္တိအာဒိနာ ဥန္နတိံ ဂတာ၊ ဘောဂမဒါဒိနာ မတ္တာတိ အတ္ထော။ **ဒုက္ခဓမ္မေန စော’နတာ**တိ ဒုက္ခဟေတုနာ ဒုက္ခပစ္စယေန ဘောဂဝိပတ္တိအာဒိနာ နိဟီနတံ ဂတာ ဒါလိဒ္ဒိယာဒိနာ ကာပညတံ[1] ပတ္တာ။ **ဒွယေနာ**တိ ယထာဝုတ္တေန ဥန္နတိဩနတိဒွယေန လာဘာလာဘာဒိဒွယေန ဝါ[2] ဗာလပုထုဇ္ဇနာ ဟညန္တိ၊ အနုရောဓပဋိဝိရောဓဝသေန ဝိဗာဓီယန္တိ ပီဠီယန္တိ။ ကသ္မာ? **ယထာဘူတံ အဒဿိနော** ယသ္မာ တေ ဓမ္မသဘာဝံ ယာထာဝတော နဗ္ဘညံသု၊ ပရိညာတက္ခန္ဓာ ပဟီနကိလေသာ စ န ဟောန္တိ၊ တသ္မာတိ အတ္ထော။ “ယထာဘူတံ အဒဿနာ”တိပိ ပဌန္တိ၊ အဒဿနဟေတူတိ အတ္ထော။ **ယေ စ ဒုက္ခေ သုခသ္မိံ စ၊ မဇ္ဈေ သိဗ္ဗိနိ’မစ္စဂူ**တိ ယေ ပန အရိယာ ဒုက္ခဝေဒနာယ သုခဝေဒနာယ မဇ္ဈတ္တတာဝေဒနာယ စ တပ္ပဋိဗဒ္ဓံ ဆန္ဒရာဂဘူတံ သိဗ္ဗိနိံ တဏှံ အဂ္ဂမဂ္ဂါဓိဂမေန အစ္စဂူ အတိက္ကမိံသု၊ တေ ဣန္ဒခီလော ဝိယ ဝါတေဟိ လောကဓမ္မေဟိ အသမ္ပကမ္ပိယာ ဌိတာ၊ န တေ ဥန္နတဩနတာ၊ ကဒါစိပိ ဥန္နတာ ဝါ ဩနတာ ဝါ န ဟောန္တိ သဗ္ဗသော အနုနယပဋိဃာဘာဝတော။

ဧဝံ ဝေဒနာဓိဋ္ဌာနံ အရဟတော အနုပလေပံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ လောကဓမ္မေ ဝိဘဇိတွာ သဗ္ဗတ္ထကမေဝဿ အနုပလေပံ ဒဿေန္တော “**န ဟေဝါ**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **လာဘေ**တိ စီဝရာဒီနံ ပစ္စယာနံ ပဋိလာဘေ။ **အလာဘေ**တိ တေသံယေဝ အပ္ပဋိလာဘေ အပဂမေ။ **န ယသေ**တိ ပရိဝါရဟာနိယံ အကိတ္တိယဉ္စ။ **ကိတ္တိယာ**တိ ပရမ္မုခါ ကိတ္တနေ ပတ္ထဋယသတာယံ။ **နိန္ဒာယ**န္တိ သမ္မုခါ ဂရဟာယံ။ **ပသံသာယ**န္တိ ပစ္စက္ခတော ဂုဏာဘိတ္ထဝနေ။ **ဒုက္ခေ**တိ ဒုက္ခေ ဥပ္ပန္နေ။ **သုခေ**တိ ဧတ္ထာပိ ဧသေဝ နယော။

သဗ္ဗတ္ထာတိ သဗ္ဗသ္မိံ ယထာဝုတ္တေ အဋ္ဌဝိဓေပိ လောကဓမ္မေ၊ သဗ္ဗတ္ထ ဝါ ရူပါဒိကေ ဝိသယေ တေ ခီဏာသဝါ န လိမ္ပန္တိ သဗ္ဗသော ပဟီနကိလေသတ္တာ။ ယထာ ကိံ? **ဥဒဗိန္ဒုဝ ပေါက္ခရေ** ယထာ ကမလဒလေ ဇလဗိန္ဒု အလ္လီယိတွာ ဌိတမ္ပိ တေန န လိမ္ပတိ၊ ဇလဗိန္ဒုနာ စ[3] ကမလဒလံ, အညဒတ္ထု ဝိသံသဋ္ဌမေဝ၊ ဧဝမေတေပိ ဥပဋ္ဌိတေ လာဘာဒိကေ, အာပါထဂတေ ရူပါဒိအာရမ္မဏေ စ ဝိသံသဋ္ဌာ ဧဝ။ တတော ဧဝ ဓီရာ ပဏ္ဍိတာ **သဗ္ဗတ္ထ** လာဘာဒီသု ဉာဏမုခေန ပိယနိမိတ္တာနံ သောကာဒီနဉ္စ အဘာဝတော

၁-ကာရုညတံ (က) ၂-လာဘာလာဘာဒိဝသေန ဝါ (သီ)၊ လာဘာလာဘဒွယေန ဝါ (ဣ)
၃-ဇလဗိန္ဒုဝ (သီ၊ ဣ)

sukhitā lābhādīhi ca anabhibhavanīyato sabbattha aparājitāva honti.

Idāni lābhālābhādīsu seyyaṁ niddhāretvā dassento “**dhammenā**”ti-ādimāha. Tattha **dhammena ca alābho yo**ti yo dhammaṁ rakkhantassa taṁnimittaṁ alābho lābhābhāvo lābhahāni, **yo ca lābho adhammiko** adhammena aññāyena Buddhapaṭikuṭṭhena vidhinā uppanno, tesu dvīsu **alābho dhammiko** dhammāvaho seyyo, yādisaṁ lābhaṁ parivajjantassa akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivaḍḍhanti, tādiso alābho pāsaṁsataro atthāvaho. **Yañce lābho adhammiko**ti yo lābho adhammena uppanno, so na seyyoti adhippāyo.

Yaso ca appabuddhīnaṁ, viññūnaṁ ayaso ca yoti yo appabuddhīnaṁ duppaññānaṁ vasena puggalassa yaso labbhati, yo ca **viññūnaṁ** paṇḍitānaṁ vasena **ayaso** yasahāni. Imesu dvīsu **ayasova seyyo viññūnaṁ.** Te hissa yathā akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivaḍḍhanti, evaṁ yasahāniṁ iccheyyuṁ, tathā ca bhabbajātiko[1] taṁ aguṇaṁ pahāya guṇe patiṭṭheyya. **Na yaso appabuddhīnan**ti duppaññānaṁ vasena yaso seyyo na hoti, te hi abhūtaguṇābhibyāhāravasenāpi naṁ uppādeyyuṁ, so cassa idha ceva viññūgarahādinā samparāye ca duggatiyaṁ dukkhaparikkilesādinā anatthāvaho. Tenāha Bhagavā “lābho siloko sakkāro, micchāladdho ca yo yaso”ti[2] “sakkāro kāpurisaṁ hantī”ti[3] ca.

Dummedhehīti nippaññehi. **Yañce bālappasaṁsanā**ti bālehi aviddasūhi yā nāma pasaṁsanā.

Kāmamayikanti vatthukāmamayaṁ, kāmaguṇe paṭicca uppannaṁ. **Dukkhañca pavivekiyan**ti pavivekato nibbattaṁ kāyakilamathavasena pavattaṁ visamāsanupatāpādihetukaṁ kāyikaṁ dukkhaṁ, taṁ pana nirāmisavivaṭṭūpanissayatāya viññūnaṁ pāsaṁsā. Tena vuttaṁ “**pavivekadukkhaṁ seyyo**”ti.

1. Dabbajātiko (Sī, I)
2. Khu 1. 342 piṭṭhe Suttanipāte.
3. Vi 4. 346; Aṁ 1. 385 piṭṭhesu.

သုခိတာ လာဘာဒီဟိ စ အနဘိဘဝနီယတော သဗ္ဗတ္ထ အပရာဇိတာဝ ဟောန္တိ။

ဣဒါနိ လာဘာလာဘာဒီသု သေယျံ နိဒ္ဓါရေတွာ ဒဿေန္တော “**ဓမ္မေနာ**”တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဓမ္မေန စ အလာဘော ယော**တိ ယော ဓမ္မံ ရက္ခန္တဿ တံနိမိတ္တံ အလာဘော လာဘာဘာဝေါ လာဘဟာနိ၊ **ယော စ လာဘော အဓမ္မိကော** အဓမ္မေန အညာယေန ဗုဒ္ဓပဋိကုဋ္ဌေန ဝိဓိနာ ဥပ္ပန္နော၊ တေသု ဒွီသု **အလာဘော ဓမ္မိကော** ဓမ္မာဝဟော သေယျော၊ ယာဒိသံ လာဘံ ပရိဝဇ္ဇန္တဿ အကုသလာ ဓမ္မာ ပရိဟာယန္တိ, ကုသလာ ဓမ္မာ အဘိဝဍ္ဎန္တိ၊ တာဒိသော အလာဘော ပါသံသတရော အတ္ထာဝဟော။ **ယဉ္စေ လာဘော အဓမ္မိကော**တိ ယော လာဘော အဓမ္မေန ဥပ္ပန္နော၊ သော န သေယျောတိ အဓိပ္ပါယော။

ယသော စ အပ္ပဗုဒ္ဓီနံ၊ ဝိညူနံ အယသော စ ယောတိ ယော အပ္ပဗုဒ္ဓီနံ ဒုပ္ပညာနံ ဝသေန ပုဂ္ဂလဿ ယသော လဗ္ဘတိ၊ ယော စ **ဝိညူနံ** ပဏ္ဍိတာနံ ဝသေန **အယသော** ယသဟာနိ။ ဣမေသု ဒွီသု **အယသောဝ သေယျော ဝိညူနံ**။ တေ ဟိဿ ယထာ အကုသလာ ဓမ္မာ ပရိဟာယန္တိ၊ ကုသလာ ဓမ္မာ အဘိဝဍ္ဎန္တိ၊ ဧဝံ ယသဟာနိံ ဣစ္ဆေယျုံ၊ တထာ စ ဘဗ္ဗဇာတိကော[၁] တံ အဂုဏံ ပဟာယ ဂုဏေ ပတိဋ္ဌေယျ။ **န ယသော အပ္ပဗုဒ္ဓီနန္တိ** ဒုပ္ပညာနံ ဝသေန ယသော သေယျော န ဟောတိ၊ တေ ဟိ အဘူတဂုဏာဘိဗျာဟာရဝသေနာပိ နံ ဥပ္ပါဒေယျုံ၊ သော စဿ ဣဓ စေဝ ဝိညူဂရဟာဒိနာ သမ္ပရာယေ စ ဒုဂ္ဂတိယံ ဒုက္ခပရိက္ကိလေသာဒိနာ အနတ္ထာဝဟော။ တေနာဟ ဘဂဝါ “လာဘော သိလောကော သက္ကာရော၊ မိစ္ဆာလဒ္ဓေါ စ ယော ယသော”တိ[၂] “သက္ကာရော ကာပုရိသံ ဟန္တီ”တိ[၃] စ။

ဒုမ္မေဓေဟီတိ နိပ္ပညေဟိ။ **ယဉ္စေ ဗာလပ္ပသံသနာ**တိ ဗာလေဟိ အဝိဒ္ဒသူဟိ ယာ နာမ ပသံသနာ။

ကာမမယိကန္တိ ဝတ္ထုကာမမယံ၊ ကာမဂုဏေ ပဋိစ္စ ဥပ္ပန္နံ။ **ဒုက္ခဉ္စ ပဝိဝေကိယန္တိ** ပဝိဝေကတော နိဗ္ဗတ္တံ ကာယကိလမထဝသေန ပဝတ္တံ ဝိသမာသနုပတာပါဒိဟေတုကံ ကာယိကံ ဒုက္ခံ၊ တံ ပန နိရာမိသဝိဝဋ္ဋူပနိဿယတာယ ဝိညူနံ ပါသံသာ။ တေန ဝုတ္တံ “**ပဝိဝေကဒုက္ခံ သေယျော**”တိ။

၁-ဒဗ္ဗဇာတိကော (သီ၊ ဣ)
၂-ခု ၁-၃၄၂-ပိဋ္ဌေ သုတ္တနိပါတေ။
၃-ဝိ ၄-၃၄၆၊ အံ ၁-၃၈၅-ပိဋ္ဌေသု။

Jīvitañca adhammenāti adhammena jīvikakappanaṁ jīvitahetu adhammacaraṇaṁ. **Dhammena maraṇaṁ** nāma “imaṁ nāma pāpaṁ akarontaṁ taṁ māressāmī”ti kenaci vutte mārentepi tasmiṁ pāpaṁ akatvā dhammaṁ avikopentassa dhammahetumaraṇaṁ dhammikaṁ seyyoti tādisaṁ maraṇaṁ dhammato anapetattā dhammikaṁ saggasampāpanato nibbānupanissayato ca viññūnaṁ pāsaṁsataraṁ. Tathā hi vuttaṁ—

“Caje dhanaṁ aṅgavarassa hetu,
Aṅgaṁ caje jīvitaṁ rakkhamāno.
Aṅgaṁ dhanaṁ jīvitañcāpi sabbaṁ,
Caje naro dhamma’manussaranto”ti[1].

Yañce jīve adhammikanti puriso yaṁ dhammato apetaṁ jīvikaṁ jīveyya, taṁ na seveyya viññūhi garahitattā apāyasampāpanato cāti adhippāyo.

Idāni yathāvuttaṁ khīṇāsavānaṁ anupalepaṁ kāraṇato dassento **“kāmakopapahīno”**ti-ādigāthamāha.

Tattha **kāmakopapahīnā**ti ariyamaggena sabbasova pahīnā anurodhapaṭivirodhā. **Santacitta bhavābhave**ti khuddake ceva mahante ca bhave anavasesapahīnakilesapariḷāhatāya vūpasantacittā. **Loke**ti khandhādiloke. **Asitā**ti taṇhādiṭṭhinissayavasena anissitā. **Natthi tesaṁ piyāpiyan**ti tesaṁ khīṇāsavānaṁ katthaci lābhādike rūpādivisaye ca **piyaṁ vā apiyaṁ vā** natthi, taṁnimittānaṁ kilesānaṁ sabbaso samucchinnattā.

Idāni yāya bhāvanāya te evarūpā jātā, taṁ dassetvā anupādisesāya nibbānadhātuyā desanāya kūṭaṁ gaṇhanto **“bhāvayitvānā”**ti osānagāthamāha. Tattha **pappuyyā**ti pāpuṇitvā. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayameva. Imā eva ca gāthā therassa aññābyākaraṇāpi ahesuṁ.

Godattattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Cuddasakanipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Khu 6. 145 piṭṭhe Jātake.

ဇီဝိတဉ္စ အဓမ္မေနာတိ အဓမ္မေန ဇီဝိကကပ္ပနံ ဇီဝိတဟေတု အဓမ္မစရဏံ။ **ဓမ္မေန မရဏံ** နာမ “ဣမံ နာမ ပါပံ အကရောန္တံ တံ မာရေဿာမီ”တိ ကေနစိ ဝုတ္တေ မာရေန္တေပိ တသ္မိံ ပါပံ အကတွာ ဓမ္မံ အဝိကောပေန္တဿ ဓမ္မဟေတုမရဏံ ဓမ္မိကံ သေယျောတိ တာဒိသံ မရဏံ ဓမ္မတော အနပေတတ္တာ ဓမ္မိကံ သဂ္ဂသမ္ပာပနတော နိဗ္ဗာနုပနိဿယတော စ ဝိညူနံ ပါသံသတရံ။ တထာ ဟိ ဝုတ္တံ—

“စဇေ ဓနံ အင်္ဂဝရဿ ဟေတု၊
အင်္ဂံ စဇေ ဇီဝိတံ ရက္ခမာနော။
အင်္ဂံ ဓနံ ဇီဝိတဉ္စာပိ သဗ္ဗံ၊
စဇေ နရော ဓမ္မ’မနုဿရန္တော”တိ[1]။

ယဉ္စေ ဇီဝေ အဓမ္မိကန္တိ ပုရိသော ယံ ဓမ္မတော အပေတံ ဇီဝိကံ ဇီဝေယျ, တံ န သေဝေယျ ဝိညူဟိ ဂရဟိတတ္တာ အပါယသမ္ပာပနတော စာတိ အဓိပ္ပါယော။

ဣဒါနိ ယထာဝုတ္တံ ခီဏာသဝါနံ အနုပလေပံ ကာရဏတော ဒဿေန္တော “**ကာမကောပပဟီနော**”တိအာဒိဂါထမာဟ။

တတ္ထ **ကာမကောပပဟီနာ**တိ အရိယမဂ္ဂေန သဗ္ဗသောဝ ပဟီနာ အနုရောဓပဋိဝိရောဓာ။ **သန္တစိတ္တာ ဘဝါဘဝေ**တိ ခုဒ္ဒကေ စေဝ မဟန္တေ စ ဘဝေ အနဝသေသပဟီနကိလေသပရိဠာဟတာယ ဝူပသန္တစိတ္တာ။ **လောကေ**တိ ခန္ဓာဒိလောကေ။ **အသိတာ**တိ တဏှာဒိဋ္ဌိနိဿယဝသေန အနိဿိတာ။ **နတ္ထိ တေသံ ပိယာပိယ**န္တိ တေသံ ခီဏာသဝါနံ ကတ္ထစိ လာဘာဒိကေ ရူပါဒိဝိသယေ စ **ပိယံ ဝါ အပိယံ ဝါ** နတ္ထိ၊ တံနိမိတ္တာနံ ကိလေသာနံ သဗ္ဗသော သမုစ္ဆိန္နတ္တာ။

ဣဒါနိ ယာယ ဘာဝနာယ တေ ဧဝရူပါ ဇာတာ၊ တံ ဒဿေတွာ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ဒေသနာယ ကူဋံ ဂဏှန္တော “**ဘာဝယိတွာနာ**”တိ ဩသာနဂါထမာဟ။ တတ္ထ **ပပ္ပုယျာ**တိ ပါပုဏိတွာ။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။ ဣမာ ဧဝ စ ဂါထာ ထေရဿ အညာဗျာကရဏာပိ အဟေသုံ။

ဂေါဒတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

စုဒ္ဒသကနိပါတဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ခု ၆-၁၄၅-ပိဋ္ဌေ ဇာတကေ။

15. Soḷasakanipāta

1. Aññāsikoṇḍaññattheragāthāvaṇṇanā

Soḷasakanipāte **esa bhiyyo**ti-ādikā āyasmato Aññāsi[1]koṇḍaññattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi Padumuttarassa Bhagavato kāle Haṁsavatīnagare gahapatimahāsālakule nibbattitvā viññutaṁ patvā ekadivasaṁ Satthu santike dhammaṁ suṇanto Satthāraṁ ekaṁ bhikkhuṁ attano sāsane paṭhamaṁ paṭividdhadhammarattaññūnaṁ aggaṭṭhāne ṭhapentaṁ disvā sayampi taṁ ṭhānantaraṁ patthento satasahassabhikkhuparivārassa Satthuno Satthāhaṁ mahādānaṁ pavattetvā paṇidhānaṁ akāsi. Satthāpissa anantarāyataṁ disvā bhāviniṁ sampattiṁ byākāsi. So yāvajīvaṁ puññāni katvā Satthari parinibbute cetiye patiṭṭhāpiyamāne antocetiye ratanagharaṁ kāresi, cetiyaṁ parivāretvā sahassaratanagghiyāni ca kāresi.

So evaṁ puññāni katvā tato cavitvā devamanussesu saṁsaranto Vipassissa Bhagavato kāle Mahākālo nāma kuṭumbiko hutvā aṭṭhakarīsamatte khette sāligabbhaṁ phāletvā gahitasālitaṇḍulehi asambhinnakhīrapāyāsaṁ sampādetvā tattha madhusappisakkarādayo pakkhipitvā Buddhappamukhassa saṁghassa adāsi. Sāligabbhaṁ phāletvā gahitagatitaṭṭhānaṁ puna pūrati, puthukakāle puthukaggaṁ nāma adāsi. Lāyane[2] lāyanaggaṁ, veṇikaraṇe veṇaggaṁ, kalāpādikaraṇe kalāpaggaṁ, khalaggaṁ, bhaṇḍaggaṁ, minaggaṁ, koṭṭhagganti evaṁ ekasasse nava vāre aggadānaṁ nāma adāsi, tampi sassaṁ atirekataraṁ sampannaṁ ahosi.

Evaṁ yāvajīvaṁ puññāni katvā tato cuto devaloke nibbattitvā devesu ca manussesu ca saṁsaranto amhākaṁ Bhagavato uppattito puretarameva Kapilavatthunagarassa avidūre Doṇavatthunāmake brāhmaṇagāme brāhmaṇamahāsālakule nibbatti, tassa **Koṇḍañño**ti gottato āgataṁ nāmaṁ ahosi. So vayappatto tayo vede uggahetvā lakkhaṇamantesu ca pāraṁ agamāsi. Tena samayena amhākaṁ

---

1. Aññāta (Sī)   2. Lāyamāne (Sī)

၁၅-သောဠသကနိပါတ

၁-အညာသိကောဏ္ဍညတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သောဠသကနိပါတေ **ဧသ ဘိယျော**တိအာဒိကာ အာယသ္မတော အညာသိ[၁]ကောဏ္ဍညတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဟံသဝတီနဂရေ ဂဟပတိမဟာသာလကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတွာ ဧကဒိဝသံ သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုဏန္တော သတ္ထာရံ ဧကံ ဘိက္ခုံ အတ္တနော သာသနေ ပဌမံ ပဋိဝိဒ္ဓဓမ္မရတ္တညူနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေန္တံ ဒိသွာ သယမ္ပိ တံ ဌာနန္တရံ ပတ္ထေန္တော သတသဟဿဘိက္ခုပရိဝါရဿ သတ္ထုနော သတ္တာဟံ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေတွာ ပဏိဓာနံ အကာသိ။ သတ္ထာပိဿ အနန္တရာယတံ ဒိသွာ ဘာဝိနိံ သမ္ပတ္တိံ ဗျာကာသိ။ သော ယာဝဇီဝံ ပုညာနိ ကတွာ သတ္ထရိ ပရိနိဗ္ဗုတေ စေတိယေ ပတိဋ္ဌာပိယမာနေ အန္တောစေတိယေ ရတနဃရံ ကာရေသိ၊ စေတိယံ ပရိဝါရေတွာ သဟဿရတနဂ္ဃိယာနိ စ ကာရေသိ။

သော ဧဝံ ပုညာနိ ကတွာ တတော စဝိတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ မဟာကာလော နာမ ကုဋုမ္ဗိကော ဟုတွာ အဋ္ဌကရီသမတ္တေ ခေတ္တေ သာလိဂဗ္ဘံ ဖာလေတွာ ဂဟိတသာလိတဏ္ဍုလေဟိ အသမ္ဘိန္နခီရပါယာသံ သမ္ပာဒေတွာ တတ္ထ မဓုသပ္ပိသက္ကရာဒယော ပက္ခိပိတွာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ သံဃဿ အဒါသိ။ သာလိဂဗ္ဘံ ဖာလေတွာ ဂဟိတဂဟိတဋ္ဌာနံ ပုန ပူရတိ၊ ပုထုကကာလေ ပုထုကဂ္ဂံ နာမ အဒါသိ။ လာယနေ[၂] လာယနဂ္ဂံ, ဝေဏိကရဏေ ဝေဏဂ္ဂံ, ကလာပါဒိကရဏေ ကလာပဂ္ဂံ, ခလဂ္ဂံ, ဘဏ္ဍဂ္ဂံ, မိနဂ္ဂံ, ကောဋ္ဌဂ္ဂန္တိ ဧဝံ ဧကသဿေ နဝ ဝါရေ အဂ္ဂဒါနံ နာမ အဒါသိ၊ တမ္ပိ သဿံ အတိရေကတရံ သမ္ပန္နံ အဟောသိ။

ဧဝံ ယာဝဇီဝံ ပုညာနိ ကတွာ တတော စုတော ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဒေဝေသု စ မနုဿေသု စ သံသရန္တော အမှာကံ ဘဂဝတော ဥပ္ပတ္တိတော ပုရေတရမေဝ ကပိလဝတ္ထုနဂရဿ အဝိဒူရေ ဒေါဏဝတ္ထုနာမကေ ဗြာဟ္မဏဂါမေ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ **ကောဏ္ဍညော**တိ ဂေါတ္တတော အာဂတံ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော တယော ဝေဒေ ဥဂ္ဂဟေတွာ လက္ခဏမန္တေသု စ ပါရံ အဂမာသိ။ တေန သမယေန အမှာကံ

၁-အညာတ (သီ)   ၂-လာယမာနေ (သီ)

bodhisatto Tusitapurato cavitvā Kapilavatthupure Suddhodanamahārājassa gehe nibbatti, tassa nāmaggahaṇadivase aṭṭhuttarasatesu brāhmaṇesu upanītesu ye aṭṭha brāhmaṇā lakkhaṇapariggahaṇatthaṁ mahātalaṁ upanītā. So tesu sabbanavako hutvā mahāpurisassa lakkhaṇanipphattiṁ disvā “ekaṁsena ayaṁ Buddho bhavissatī”ti niṭṭhaṁ gantvā mahāsattassa abhinikkhamanaṁ udikkhanto vicarati.

Bodhisattopi kho mahatā parivārena vaḍḍhamāno anukkamena vuddhippatto ñāṇaparipākaṁ gantvā ekūnatiṁsatime vasse mahābhinikkhamanaṁ nikkhamanto Anomānadītīre pabbajitvā anukkamena Uruvelaṁ gantvā padhānaṁ padahi. Tadā Koṇḍañño māṇavo mahāsattassa pabbajitabhāvaṁ sutvā lakkhaṇapariggāhakabrāhmaṇānaṁ puttehi vappamāṇavādīhi saddhiṁ attapañcamo pabbajitvā anukkamena bodhisattassa santikaṁ upasaṅkamitvā chabbassāni taṁ upaṭṭhahanto tassa oḷārikāhāraparibhogena nibbinno apakkamitvā Isipatanaṁ agamāsi. Atha kho bodhisatto oḷārikāhāraparibhogena laddhakāyabalo vesākhapuṇṇamāyaṁ Bodhirukkhamūle Aparājitapallaṅke nisinno tiṇṇaṁ mārānaṁ matthakaṁ madditvā abhisambuddho hutvā sattasattāhaṁ Bodhimaṇḍeyeva vītināmetvā pañcavaggiyānaṁ ñāṇaparipākaṁ ñatvā āsāḷhīpuṇṇamāyaṁ Isipatanaṁ gantvā tesaṁ Dhammacakkapavattanasuttantaṁ[1] desesi. Desanāpariyosāne Koṇḍaññatthero aṭṭhārasahi brahmakoṭīhi saddhiṁ sotāpattiphale patiṭṭhāsi. Atha pañcamiyaṁ pakkhassa Anattalakkhaṇasuttantadesanāya[2] arahattaṁ sacchākāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

“Padumuttarasambuddhaṁ, Lokajeṭṭhaṁ vināyakaṁ.
Buddhabhūmimanuppattaṁ, paṭhamaṁ addasaṁ ahaṁ.

Yāvatā bodhiyā mūle, yakkhā sabbe samāgatā.
Sambuddhaṁ parivāretvā, vandanti pañjalīkatā.

Sabbe devā tuṭṭhamanā, ākāse sañcaranti te.
Buddho ayaṁ anuppatto, andhakāratamonudo.

1. Vi 3. 14; Saṁ 3. 368 piṭṭhesu. 2. Vi 3. 18; Saṁ 2. 55 piṭṭhesu.
3. Khu 3. 52 piṭṭhādīsu.

ဗောဓိသတ္တော တုသိတပုရတော စဝိတွာ ကပိလဝတ္ထုပုရေ သုဒ္ဓေါဒနမဟာရာဇဿ ဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ အဋ္ဌုတ္တရသတေသု ဗြာဟ္မဏေသု ဥပနီတေသု ယေ အဋ္ဌ ဗြာဟ္မဏာ လက္ခဏပရိဂ္ဂဟဏတ္ထံ မဟာတလံ ဥပနီတာ။ သော တေသု သဗ္ဗနဝကော ဟုတွာ မဟာပုရိသဿ လက္ခဏနိပ္ဖတ္တိံ ဒိသွာ “ဧကံသေန အယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ နိဋ္ဌံ ဂန္တွာ မဟာသတ္တဿ အဘိနိက္ခမနံ ဥဒိက္ခန္တော ဝိစရတိ။

ဗောဓိသတ္တောပိ ခေါ မဟတာ ပရိဝါရေန ဝဍ္ဎမာနော အနုက္ကမေန ဝုဒ္ဓိပ္ပတ္တော ဉာဏပရိပါကံ ဂန္တွာ ဧကူနတိံသတိမေ ဝဿေ မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမန္တော အနောမာနဒီတီရေ ပဗ္ဗဇိတွာ အနုက္ကမေန ဥရုဝေလံ ဂန္တွာ ပဓာနံ ပဒဟိ။ တဒါ ကောဏ္ဍညော မာဏဝေါ မဟာသတ္တဿ ပဗ္ဗဇိတဘာဝံ သုတွာ လက္ခဏပရိဂ္ဂါဟကဗြာဟ္မဏာနံ ပုတ္တေဟိ ဝပ္ပမာဏဝါဒီဟိ သဒ္ဓိံ အတ္တပဉ္စမော ပဗ္ဗဇိတွာ အနုက္ကမေန ဗောဓိသတ္တဿ သန္တိကံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဆဗ္ဗဿာနိ တံ ဥပဋ္ဌဟန္တော တဿ ဩဠာရိကာဟာရပရိဘောဂေန နိဗ္ဗိန္နော အပက္ကမိတွာ ဣသိပတနံ အဂမာသိ။ အထ ခေါ ဗောဓိသတ္တော ဩဠာရိကာဟာရပရိဘောဂေန လဒ္ဓကာယဗလော ဝေသာခပုဏ္ဏမာယံ ဗောဓိရုက္ခမူလေ အပရာဇိတပလ္လင်္ကေ နိသိန္နော တိဏ္ဏံ မာရာနံ မတ္ထကံ မဒ္ဒိတွာ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဟုတွာ သတ္တသတ္တာဟံ ဗောဓိမဏ္ဍေယေဝ ဝီတိနာမေတွာ ပဉ္စဝဂ္ဂိယာနံ ဉာဏပရိပါကံ ဉတွာ အာသာဠှီပုဏ္ဏမာယံ ဣသိပတနံ ဂန္တွာ တေသံ ဓမ္မစက္ကပဝတ္တနသုတ္တန္တံ[1] ဒေသေသိ။ ဒေသနာပရိယောသာနေ ကောဏ္ဍညတ္ထေရော အဋ္ဌာရသဟိ ဗြဟ္မကောဋီဟိ သဒ္ဓိံ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာသိ။ အထ ပဉ္စမိယံ ပက္ခဿ အနတ္တလက္ခဏသုတ္တန္တဒေသနာယ[2] အရဟတ္တံ သစ္ဆာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[3]—

“ပဒုမုတ္တရသမ္ဗုဒ္ဓံ၊ လောကဇေဋ္ဌံ ဝိနာယကံ။
ဗုဒ္ဓဘူမိမနုပ္ပတ္တံ၊ ပဌမံ အဒ္ဒသံ အဟံ။

ယာဝတာ ဗောဓိယာ မူလေ၊ ယက္ခာ သဗ္ဗေ သမာဂတာ။
သမ္ဗုဒ္ဓံ ပရိဝါရေတွာ၊ ဝန္ဒန္တိ ပဉ္ဇလီကတာ။

သဗ္ဗေ ဒေဝါ တုဋ္ဌမနာ၊ အာကာသေ သဉ္စရန္တိ တေ။
ဗုဒ္ဓေါ အယံ အနုပ္ပတ္တော၊ အန္ဓကာရတမောနုဒေါ။

၁-ဝိ ၃-၁၄၊ သံ ၃-၃၆၈-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ဝိ ၃-၁၈၊ သံ ၂-၅၅-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ခု ၃-၅၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Tesaṁ hāsaparetānaṁ, mahānādo avattatha.
Kilese jhāpayissāma, Sammāsambuddhasāsane.

Devānaṁ giramaññāya, vācāsabhimudīrihaṁ.
Haṭṭho haṭṭhena cittena, ādibhikkhamadāsahaṁ.

Mama saṅkappamaññāya, Satthā loke anuttaro.
Devasaṁghe nisīditvā, imā gāthā abhāsatha.

Sattāhaṁ abhinikkhamma, bodhiṁ ajjhagamaṁ ahaṁ.
Idaṁ me paṭhamaṁ bhattaṁ, brahmacārissa yāpanaṁ.

Tusitā hi idhāgantvā, yo me bhikkhaṁ upānayi.
Tamahaṁ kittayissāmi, suṇotha mama bhāsato.

Tiṁsa kappasahassāni, devarajjaṁ karissati.
Sabbe deve abhibhotvā, tidivaṁ āvasissati.

Devalokā cavitvāna, manussattaṁ gamissati.
Sahassadhā cakkavattī, tattha rajjaṁ karissati.

Kappasatasahassamhi, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Tidasā so cavitvāna, manussattaṁ gamissati.
Agārā pabbajitvāna, chabbassāni vasissati.

Tato sattamake vasse, Buddho saccaṁ kathessati.
Koṇḍañño nāma nāmena, paṭhamaṁ sacchikāhiti.

Nikkhantenānupabbajiṁ, padhānaṁ sukataṁ mayā.
Kilese jhāpanatthāya, pabbajiṁ anagāriyaṁ.

Abhigantvāna sabbaññū, Buddho loke sadevake.
Isināme migāraññe, amatabherimāhani.

So dāni patto amataṁ, santipadamanuttaraṁ.
Sabbāsave pariññāya, viharāmi anāsavo.

Paṭisambhidā catasso -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

တေသံ ဟာသပရေတာနံ၊ မဟာနာဒေါ အဝတ္တထ။
ကိလေသေ ဈာပယိဿာမ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသာသနေ။

ဒေဝါနံ ဂိရမညာယ! ဝါစာသဘိမုဒီရိဟံ။
ဟဋ္ဌော ဟဋ္ဌေန စိတ္တေန၊ အာဒိဘိက္ခမဒါသဟံ။

မမ သင်္ကပ္ပမညာယ၊ သတ္ထာ လောကေ အနုတ္တရော။
ဒေဝသံဃေ နိသီဒိတွာ၊ ဣမာ ဂါထာ အဘာသထ။

သတ္တာဟံ အဘိနိက္ခမ္မ၊ ဗောဓိံ အဇ္ဈဂမံ အဟံ။
ဣဒံ မေ ပဌမံ ဘတ္တံ၊ ဗြဟ္မစာရိဿ ယာပနံ။

တုသိတာ ဟိ ဣဓာဂန္တွာ၊ ယော မေ ဘိက္ခံ ဥပါနယိ။
တမဟံ ကိတ္တယိဿာမိ၊ သုဏောထ မမ ဘာသတော။

တိံသ ကပ္ပသဟဿာနိ၊ ဒေဝရဇ္ဇံ ကရိဿတိ။
သဗ္ဗေ ဒေဝေ အဘိဘောတွာ၊ တိဒိဝံ အာဝသိဿတိ။

ဒေဝလောကာ စဝိတွာန၊ မနုဿတ္တံ ဂမိဿတိ။
သဟဿဓာ စက္ကဝတ္တီ၊ တတ္ထ ရဇ္ဇံ ကရိဿတိ။

ကပ္ပသတသဟဿမှိ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

တိဒသာ သော စဝိတွာန၊ မနုဿတ္တံ ဂမိဿတိ။
အဂါရာ ပဗ္ဗဇိတွာန၊ ဆဗ္ဗဿာနိ ဝသိဿတိ။

တတော သတ္တမကေ ဝဿေ၊ ဗုဒ္ဓေါ သစ္စံ ကထေဿတိ။
ကောဏ္ဍညော နာမ နာမေန၊ ပဌမံ သစ္ဆိကာဟိတိ။

နိက္ခန္တေနာနုပဗ္ဗဇိံ၊ ပဓာနံ သုကတံ မယာ။
ကိလေသေ ဈာပနတ္ထာယ၊ ပဗ္ဗဇိံ အနဂါရိယံ။

အဘိဂန္တွာန သဗ္ဗညူ၊ ဗုဒ္ဓေါ လောကေ သဒေဝကေ။
ဣသိနာမေ မိဂါရညေ၊ အမတဘေရိမာဟနိ။

သော ဒါနိ ပတ္တော အမတံ၊ သန္တိပဒမနုတ္တရံ။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

ပဋိသမ္ဘိဒါ စတဿော။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

Atha naṁ Satthā aparabhāge Jetavanamahāvihāre bhikkhusaṁghamajjhe paññattavarabuddhāsane nisinno paṭhamaṁ paṭividdhadhammabhāvaṁ dīpento “etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ rattaññūnaṁ yadidaṁ Aññāsikoṇḍañño”ti[1] etadagge ṭhapesi. So dvīhi aggasāvakehi attani karīyamānaṁ paramanipaccakāraṁ, gāmantasenāsane ākiṇṇavihārañca pariharitukāmo, vivekābhiratiyā viharitukāmo ca attano santikaṁ upagatānaṁ gahaṭṭhapabbajitānaṁ paṭisanthārakaraṇampi papañcaṁ maññamāno Satthāraṁ āpucchitvā Himavantaṁ pavisitvā chaddantehi nāgehi upaṭṭhiyamāno Chaddantadahatīre dvādasa vassāni vasi. Evaṁ tattha vasantaṁ theraṁ ekadivasaṁ Sakko devarājā upasaṅkamitvā vanditvā ṭhito evamāha “sādhu me bhante ayyo dhammaṁ desetū”ti. Thero tassa catusaccagabbhaṁ tilakkhaṇāhataṁ suññatapaṭisaṁyuttaṁ nānānayavicittaṁ amatogadhaṁ Buddhalīlāya dhammaṁ desesi. Taṁ sutvā Sakko attano pasādaṁ pavedento—

673. “Esa bhiyyo pasīdāmi, sutvā dhammaṁ mahārasaṁ.
Virāgo desito dhammo, anupādāya sabbaso”ti—

paṭhamaṁ gāthamāha.

Tattha **esa bhiyyo pasīdāmi, sutvā dhammaṁ mahārasan**ti yadipi anekavāraṁ Satthu santike dhammaṁ sutvā tattha abhippasanno, idāni pana tumhehi kathitaṁ[2] nānānayavicittatāya asecanakatāya[3] ca mahārasaṁ dhammaṁ sutvā eso ahaṁ tato bhiyyo pasīdāmi. **Virāgo desito dhammo, anupādāya sabbaso**ti sabbasaṁkilesato sabbasaṅkhārato ca virajjanato virāgajananato virāgo. Tato eva rūpādīsu kañci dhammaṁ anupādāya aggahetvā vimuttisādhanavasena pavattattā sabbaso anupādāya desito.

Evaṁ Sakko devarājā therassa desanaṁ thometvā theraṁ abhivādetvā sakaṭṭhānameva gato. Athekadivasaṁ thero micchāvitakkehi abhibhuyyamānānaṁ ekaccānaṁ puthujjanānaṁ cittācāraṁ disvā tappaṭipakkhabhūtañcassa anukkamaṁ anussaritvā attano ca sabbaso tato vinivattitamānasataṁ āvajjetvā tadatthaṁ dīpetvā—

1. Aṁ 1. 23 piṭṭhe. 2. Kathitāya (Sī) 3. Āsevanakatāya (Ka)

အထ နံ သတ္ထာ အပရဘာဂေ ဇေတဝနမဟာဝိဟာရေ ဘိက္ခုသံဃမဇ္ဈေ ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနေ နိသိန္နော ပဌမံ ပဋိဝိဒ္ဓဓမ္မဘာဝံ ဒီပေန္တော “ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ရတ္တညူနံ ယဒိဒံ အညာသိကောဏ္ဍညော”တိ[၁] ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေသိ။ သော ဒွီဟိ အဂ္ဂသာဝကေဟိ အတ္တနိ ကရီယမာနံ ပရမနိပစ္စကာရံ, ဂါမန္တသေနာသနေ အာကိဏ္ဏဝိဟာရဉ္စ ပရိဟရိတုကာမော, ဝိဝေကာဘိရတိယာ ဝိဟရိတုကာမော စ အတ္တနော သန္တိကံ ဥပဂတာနံ ဂဟဋ္ဌပဗ္ဗဇိတာနံ ပဋိသန္ထာရကရဏမ္ပိ ပပဉ္စံ မညမာနော သတ္ထာရံ အာပုစ္ဆိတွာ ဟိမဝန္တံ ပဝိသိတွာ ဆဒ္ဒန္တေဟိ နာဂေဟိ ဥပဋ္ဌိယမာနော ဆဒ္ဒန္တဒဟတီရေ ဒွါဒသ ဝဿာနိ ဝသိ။ ဧဝံ တတ္ထ ဝသန္တံ ထေရံ ဧကဒိဝသံ သက္ကော ဒေဝရာဇာ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ ဌိတော ဧဝမာဟ “သာဓု မေ ဘန္တေ အယျော ဓမ္မံ ဒေသေတူ”တိ။ ထေရော တဿ စတုသစ္စဂဗ္ဘံ တိလက္ခဏာဟတံ သုညတပဋိသံယုတ္တံ နာနာနယဝိစိတ္တံ အမတောဂဓံ ဗုဒ္ဓလီလာယ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ တံ သုတွာ သက္ကော အတ္တနော ပသာဒံ ပဝေဒေန္တော—

၆၇၃။ “ဧသ ဘိယျော ပသီဒါမိ၊ သုတွာ ဓမ္မံ မဟာရသံ။
ဝိရာဂေါ ဒေသိတော ဓမ္မော၊ အနုပါဒါယ သဗ္ဗသော”တိ—

ပဌမံ ဂါထမာဟ။

တတ္ထ **ဧသ ဘိယျော ပသီဒါမိ၊ သုတွာ ဓမ္မံ မဟာရသ**န္တိ ယဒိပိ အနေကဝါရံ သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ တတ္ထ အဘိပ္ပသန္နော၊ ဣဒါနိ ပန တုမှေဟိ ကထိတံ[၂] နာနာနယဝိစိတ္တတာယ အသေစနကတာယ[၃] စ မဟာရသံ ဓမ္မံ သုတွာ ဧသော အဟံ တတော ဘိယျော ပသီဒါမိ။ **ဝိရာဂေါ ဒေသိတော ဓမ္မော၊ အနုပါဒါယ သဗ္ဗသော**တိ သဗ္ဗသံကိလေသတော သဗ္ဗသင်္ခါရတော စ ဝိရဇ္ဇနတော ဝိရာဂဇနနတော ဝိရာဂေါ။ တတော ဧဝ ရူပါဒီသု ကဉ္စိ ဓမ္မံ အနုပါဒါယ အဂ္ဂဟေတွာ ဝိမုတ္တိသာဓနဝသေန ပဝတ္တတ္တာ သဗ္ဗသော အနုပါဒါယ ဒေသိတော။

ဧဝံ သက္ကော ဒေဝရာဇာ ထေရဿ ဒေသနံ ထောမေတွာ ထေရံ အဘိဝါဒေတွာ သကဋ္ဌာနမေဝ ဂတော။ အထေကဒိဝသံ ထေရော မိစ္ဆာဝိတက္ကေဟိ အဘိဘုယျမာနာနံ ဧကစ္စာနံ ပုထုဇ္ဇနာနံ စိတ္တာစာရံ ဒိသွာ တပ္ပဋိပက္ခဘူတဉ္စဿ အနုက္ကမံ အနုဿရိတွာ အတ္တနော စ သဗ္ဗသော တတော ဝိနိဝတ္တိတမာနသတံ အာဝဇ္ဇေတွာ တဒတ္ထံ ဒီပေတွာ—

၁-အံ ၁-၂၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ကထိတာယ (သီ) ၃-အာသေဝနကတာယ (က)

674. “Bahūni loke citrāni, asmiṁ pathavimaṇḍale.
Mathenti maññe saṅkappaṁ, subhaṁ rāgūpasaṁhitaṁ.

675. Raja’muhatañca vātena, yathā megho' pasammaye.
Evaṁ sammanti saṅkappā, yadā paññāya passatī”ti—

dve gāthā abhāsi.

Tattha **bahūni loke citrānī**ti rūpādivasena tatthāpi nīlapītādivasena itthipurisādivasena ca anekāni loke cittavicittāni ārammaṇajātāni. **Asmiṁ pathavimaṇḍale**ti paccakkhabhūtaṁ manussalokaṁ sandhāya vadati. **Mathenti maññe saṅkappan**ti tajjaṁ purisavāyāmasahitaṁ araṇisahitaṁ viya aggiṁ ayonisomanasikārābhisaṅkhatāni micchāsaṅkappāni mathenti maññe mathentāni viya tiṭṭhanti. Kīdisaṁ? **Subhaṁ rāgūpasaṁhitaṁ,** kāmavitakkanti attho. So hi subhākāraggahaṇena “subho”ti voharīyati.

Raja’muhatañca vātenāti **ca**-iti nipātamattaṁ, yathā gimhānaṁ pacchime māse vātena uhataṁ uṭṭhitaṁ rajaṁ mahāmegho vassanto upasammaye vūpasameyya. **Evaṁ sammanti saṅkappā, yadā paññāya passatī**ti yadā ariyasāvako tāni lokacitrāni samudayato, assādato, ādīnavato, nissaraṇato ca yathābhūtaṁ paññāya passati, atha yathā taṁ rajaṁ uhataṁ meghena, evaṁ sammanti paññāya sabbepi micchāsaṅkappā. Na hi uppannāya sammādiṭṭhiyā micchāsaṅkappā patiṭṭhaṁ labhanti. Yathā pana paññāya passati, taṁ dassento—

676. “Sabbe saṅkhārā aniccāti, yadā paññāya passati.
Atha nibbindati dukkhe, esa maggo visuddhiyā.

677. Sabbe saṅkhārā dukkhāti -pa- esa maggo visuddhiyā.

678. Sabbe dhammā anattāti, yadā paññāya passati.
Atha nibbindati dukkhe, esa maggo visuddhiyā”ti—

tisso gāthā abhāsi.

၆၇၄။ “ဗဟူနိ လောကေ စိတြာနိ၊ အသ္မိံ ပထဝိမဏ္ဍလေ။
မထေန္တိ မညေ သင်္ကပ္ပံ၊ သုဘံ ရာဂူပသံဟိတံ။

၆၇၅။ ရဇ’မုဟတဉ္စ ဝါတေန၊ ယထာ မေဃော’ ပသမ္မယေ။
ဧဝံ သမ္မန္တိ သင်္ကပ္ပါ၊ ယဒါ ပညာယ ပဿတီ”တိ—

ဒွေ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဗဟူနိ လောကေ စိတြာနီ**တိ ရူပါဒိဝသေန တတ္ထာပိ နီလပီတာဒိဝသေန ဣတ္ထိပုရိသာဒိဝသေန စ အနေကာနိ လောကေ စိတ္တဝိစိတ္တာနိ အာရမ္မဏဇာတာနိ။ **အသ္မိံ ပထဝိမဏ္ဍလေ**တိ ပစ္စက္ခဘူတံ မနုဿလောကံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ **မထေန္တိ မညေ သင်္ကပ္ပ**န္တိ တဇ္ဇံ ပုရိသဝါယာမသဟိတံ အရဏိသဟိတံ ဝိယ အဂ္ဂိံ အယောနိသောမနသိကာရာဘိသင်္ခတာနိ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပါနိ မထေန္တိ မညေ မထေန္တာနိ ဝိယ တိဋ္ဌန္တိ။ ကီဒိသံ? **သုဘံ ရာဂူပသံဟိတံ၊** ကာမဝိတက္ကန္တိ အတ္ထော။ သော ဟိ သုဘာကာရဂ္ဂဟဏေန “သုဘော”တိ ဝေါဟရီယတိ။

ရဇ’မုဟတဉ္စ ဝါတေနာတိ **စ**-ဣတိ နိပါတမတ္တံ၊ ယထာ ဂိမှာနံ ပစ္ဆိမေ မာသေ ဝါတေန ဥဟတံ ဥဋ္ဌိတံ ရဇံ မဟာမေဃော ဝဿန္တော ဥပသမ္မယေ ဝူပသမေယျ။ **ဧဝံ သမ္မန္တိ သင်္ကပ္ပါ၊ ယဒါ ပညာယ ပဿတီ**တိ ယဒါ အရိယသာဝကော တာနိ လောကစိတြာနိ သမုဒယတော, အဿာဒတော, အာဒီနဝတော, နိဿရဏတော စ ယထာဘူတံ ပညာယ ပဿတိ၊ အထ ယထာ တံ ရဇံ ဥဟတံ မေဃေန, ဧဝံ သမ္မန္တိ ပညာယ သဗ္ဗေပိ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပါ။ န ဟိ ဥပ္ပန္နာယ သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပါ ပတိဋ္ဌံ လဘန္တိ။ ယထာ ပန ပညာယ ပဿတိ၊ တံ ဒဿေန္တော—

၆၇၆။ “သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စာတိ၊ ယဒါ ပညာယ ပဿတိ။
အထ နိဗ္ဗိန္ဒတိ ဒုက္ခေ၊ ဧသ မဂ္ဂေါ ဝိသုဒ္ဓိယာ။

၆၇၇။ သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ ဒုက္ခာတိ။ပ။ ဧသ မဂ္ဂေါ ဝိသုဒ္ဓိယာ။

၆၇၈။ သဗ္ဗေ ဓမ္မာ အနတ္တာတိ၊ ယဒါ ပညာယ ပဿတိ။
အထ နိဗ္ဗိန္ဒတိ ဒုက္ခေ၊ ဧသ မဂ္ဂေါ ဝိသုဒ္ဓိယာ”တိ—

တိဿော ဂါထာ အဘာသိ။

Tattha **sabbe saṅkhārā**ti chaḷārammaṇasaṅgahā sabbe tebhūmakā pañcakkhandhā. **Aniccā**ti “ādimajjha-antavantato, aniccantikato, tāvakālikato, tattha tattha bhijjanato na niccā”ti yadā vipassanāpaññāya passati. **Atha nibbindati dukkhe**ti atha imasmiṁ vaṭṭadukkhe nibbindati, nibbindanto dukkhapariјānanādividhinā saccāni paṭivijjhati. **Esa maggo visuddhiyā**ti esa yathāvutto vipassanāvidhi ñāṇadassanavisuddhiyā, accantavisuddhiyā ca maggo adhigamupāyo.

Dukkhāti sappaṭibhayato, udayabbayasampaṭipīḷanato[1], dukkhamato, sukhapaṭikkhepato ca dukkhā. Sesaṁ vuttanayameva.

Sabbe dhammā anattāti sabbepi catubhūmakā dhammā anattā. Idha pana tebhūmakadhammāva gahetabbā. Te hi asārato, avasavattanato, suññato, attapaṭikkhepato ca anattāti vipassitabbā. Sesaṁ purimasadisameva.

Evaṁ vipassanāvidhiṁ dassetvā tena vidhinā katakiccaṁ attānaṁ aññaṁ viya katvā dassento—

679. “Buddhānubuddho yo thero, Koṇḍañño tibbanikkamo.
Pahīnajātimaraṇo, brahmacariyassa kevalī.

680. Oghapāso daḷhakhilo, pabbato duppadālayo.
Chetvā khilañca pāsañca, selaṁ bhetvāna dubbhidaṁ.
Tiṇṇo pāraṅgato jhāyī, mutto so mārabandhanā”ti—

gāthādvayamāha.

Tattha **Buddhānubuddho**ti Buddhānaṁ anubuddho, Sammāsambuddhehi bujjhitāni saccāni tesaṁ desanānusārena bujjhatīti attho. Thirehi asekkhehi sīlasārādīhi samannāgatoti **thero. Koṇḍañño**ti gottakittanaṁ. **Tibbanikkamo**ti daḷhavīriyo thiraparakkamo. Jātimaraṇānaṁ pahīnakāraṇattā **pahīnajātimaraṇo. Brahmacariyassa kevalī**ti maggabrahmacariyassa anavasesaṁ, anavasesato vā maggabrahmacariyassa pāripūrako, atha vā **kevalī** nāma kilesehi asammissatāya maggañāṇaṁ phalañāṇañca, taṁ

1. Sappaṭipīḷanato (Sī)

တတ္ထ **သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ**တိ ဆဠာရမ္မဏသင်္ဂဟာ သဗ္ဗေ တေဘူမကာ ပဉ္စက္ခန္ဓာ။ **အနိစ္စာ**တိ “အာဒိမဇ္ဈအန္တဝန္တတော, အနိစ္စန္တိကတော, တာဝကာလိကတော, တတ္ထ တတ္ထ ဘိဇ္ဇနတော န နိစ္စာ”တိ ယဒါ ဝိပဿနာပညာယ ပဿတိ။ **အထ နိဗ္ဗိန္ဒတိ ဒုက္ခေ**တိ အထ ဣမသ္မိံ ဝဋ္ဋဒုက္ခေ နိဗ္ဗိန္ဒတိ၊ နိဗ္ဗိန္ဒန္တော ဒုက္ခပရိဇာနနာဒိဝိဓိနာ သစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈတိ။ **ဧသ မဂ္ဂေါ ဝိသုဒ္ဓိယာ**တိ ဧသ ယထာဝုတ္တော ဝိပဿနာဝိဓိ ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိယာ, အစ္စန္တဝိသုဒ္ဓိယာ စ မဂ္ဂေါ အဓိဂမုပါယော။

ဒုက္ခာတိ သပ္ပဋိဘယတော, ဥဒယဗ္ဗယသမ္ပဋိပီဠနတော[၁], ဒုက္ခမတော, သုခပဋိက္ခေပတော စ ဒုက္ခာ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

သဗ္ဗေ ဓမ္မာ အနတ္တာတိ သဗ္ဗေပိ စတုဘူမကာ ဓမ္မာ အနတ္တာ။ ဣဓ ပန တေဘူမကဓမ္မာဝ ဂဟေတဗ္ဗာ။ တေ ဟိ အသာရတော, အဝသဝတ္တနတော, သုညတော, အတ္တပဋိက္ခေပတော စ အနတ္တာတိ ဝိပဿိတဗ္ဗာ။ သေသံ ပုရိမသဒိသမေဝ။

ဧဝံ ဝိပဿနာဝိဓိံ ဒဿေတွာ တေန ဝိဓိနာ ကတကိစ္စံ အတ္တာနံ အညံ ဝိယ ကတွာ ဒဿေန္တော—

၆၇၉။ “ဗုဒ္ဓါနုဗုဒ္ဓေါ ယော ထေရော၊ ကောဏ္ဍညော တိဗ္ဗနိက္ကမော။
ပဟီနဇာတိမရဏော၊ ဗြဟ္မစရိယဿ ကေဝလီ။

၆၈၀။ ဩဃပါသော ဒဠှခိလော၊ ပဗ္ဗတော ဒုပ္ပဒါလယော။
ဆေတွာ ခိလဉ္စ ပါသဉ္စ၊ သေလံ ဘေတွာန ဒုဗ္ဘိဒံ။
တိဏ္ဏော ပါရင်္ဂတော ဈာယီ၊ မုတ္တော သော မာရဗန္ဓနာ”တိ—

ဂါထာဒွယမာဟ။

တတ္ထ **ဗုဒ္ဓါနုဗုဒ္ဓေါ**တိ ဗုဒ္ဓါနံ အနုဗုဒ္ဓေါ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေဟိ ဗုဇ္ဈိတာနိ သစ္စာနိ တေသံ ဒေသနာနုသာရေန ဗုဇ္ဈတီတိ အတ္ထော။ ထိရေဟိ အသေက္ခေဟိ သီလသာရာဒီဟိ သမန္နာဂတောတိ **ထေရော။ ကောဏ္ဍညော**တိ ဂေါတ္တကိတ္တနံ။ **တိဗ္ဗနိက္ကမော**တိ ဒဠှဝီရိယော ထိရပရက္ကမော။ ဇာတိမရဏာနံ ပဟီနကာရဏတ္တာ **ပဟီနဇာတိမရဏော။ ဗြဟ္မစရိယဿ ကေဝလီ**တိ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဿ အနဝသေသံ, အနဝသေသတော ဝါ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဿ ပါရိပူရကော၊ အထ ဝါ **ကေဝလီ** နာမ ကိလေသေဟိ အသမ္မိဿတာယ မဂ္ဂဉာဏံ ဖလဉာဏဉ္စ၊ တံ

၁-သပ္ပဋိပီဠနတော (သီ)

imasmiṁ atthīti kevalī. Yasmā pana tadubhayampi maggabrahmacariyassa vasena hoti, na aññathā. Tasmā “brahmacariyassa kevalī”ti vuttaṁ.

Oghapāsoti “kāmogho bhavogho diṭṭhogho avijjogho”ti[1] evaṁ vuttā cattāro oghā, “antalikkhacaro pāso, yvāyaṁ carati mānaso”ti[2] evaṁ vutto rāgapāso ca. **Daḷhakhilo**ti “Satthari kaṅkhati, dhamme kaṅkhati, saṁghe kaṅkhati, sikkhāya kaṅkhati, sabrahmacārīsu kupito hoti anattamano āhatacitto khilajāto”ti[3] evaṁ vutto daḷho thiro pañcavidho cetokhilo ca. Pacurajanehi padāletuṁ asakkuṇeyyatāya **duppadālayo.** Tato eva pabbatasadisatāya **pabbato**ti ca saṅkhaṁ gato. “Dukkhe aññāṇan”ti-ādinā[4] vā nayena vutto aññāṇappabhedo ca. Iti etaṁ sabbaṁ **chetvā khilañca pāsañcā**ti etesu catubbidhesu saṁkilesadhammesu yo khilañca pāsañca ariyamaggañāṇāsinā chinditvā. **Selaṁ bhetvāna dubbhidan**ti yena kenaci ñāṇena chindituṁ asakkuṇeyyaṁ aññāṇaselaṁ vajirūpamañāṇena chinditvā cattāropi oghe taritvā tesaṁ paratīre nibbāne ṭhitattā **tiṇṇo pāraṅgato.** Ārammaṇūpanijjhānalakkhaṇena lakkhaṇūpanijjhānalakkhaṇenāti duvidhenapi **jhāyī. Mutto so mārabandhanā**ti so evarūpo khīṇāsavo sabbasmāpi kilesamārabandhanā mutto vippamutto visaṁyuttoti attānameva sandhāya thero vadati.

Athekadivasaṁ thero attano saddhivihārikaṁ ekaṁ bhikkhuṁ akalyāṇamittasaṁsaggena kusītaṁ hīnavīriyaṁ uddhataṁ unnaḷaṁ viharantaṁ disvā iddhiyā tattha gantvā taṁ “mā āvuso evaṁ kari, akalyāṇamitte pahāya kalyāṇamitte sevanto samaṇadhammaṁ karohī”ti ovadi. So therassa vacanaṁ nādiyi. Thero tassa anādiyanena dhammasaṁvegappatto puggalādhiṭṭhānāya kathāya micchāpaṭipattiṁ garahanto sammāpaṭipattiṁ vivekavāsañca pasaṁsanto—

681. “Uddhato capalo bhikkhu, mitte āgamma pāpake.
Saṁsīdati mahoghasmiṁ, ūmiyā paṭikujjito.

1. Abhi 1. 232; Abhi 2. 389 piṭṭhesu.
2. Vi 3. 28; Saṁ 1. 113 piṭṭhesu.
3. Ma 1. 145; Aṁ 2. 217 piṭṭhesu.
4. Abhi 2. 142; Saṁ 1. 245 piṭṭhādīsu.

ဣမသ္မိံ အတ္ထီတိ ကေဝလီ။ ယသ္မာ ပန တဒုဘယမ္ပိ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဿ ဝသေန ဟောတိ၊ န အညထာ။ တသ္မာ “ဗြဟ္မစရိယဿ ကေဝလီ”တိ ဝုတ္တံ။

ဩဃပါသောတိ “ကာမောဃော ဘဝေါဃော ဒိဋ္ဌောဃော အဝိဇ္ဇောဃော”တိ[1] ဧဝံ ဝုတ္တာ စတ္တာရော ဩဃာ, “အန္တလိက္ခစရော ပါသော၊ ယွာယံ စရတိ မာနသော”တိ[2] ဧဝံ ဝုတ္တော ရာဂပါသော စ။ **ဒဠှခိလော**တိ “သတ္ထရိ ကင်္ခတိ, ဓမ္မေ ကင်္ခတိ, သံဃေ ကင်္ခတိ, သိက္ခာယ ကင်္ခတိ, သဗြဟ္မစာရီသု ကုပိတော ဟောတိ အနတ္တမနော အာဟတစိတ္တော ခိလဇာတော”တိ[3] ဧဝံ ဝုတ္တော ဒဠှော ထိရော ပဉ္စဝိဓော စေတောခိလော စ။ ပစုရဇနေဟိ ပဒါလေတုံ အသက္ကုဏေယျတာယ **ဒုပ္ပဒါလယော**။ တတော ဧဝ ပဗ္ဗတသဒိသတာယ **ပဗ္ဗတော**တိ စ သင်္ခံ ဂတော။ “ဒုက္ခေ အညာဏ”န္တိအာဒိနာ[4] ဝါ နယေန ဝုတ္တော အညာဏပ္ပဘေဒော စ။ ဣတိ ဧတံ သဗ္ဗံ **ဆေတွာ ခိလဉ္စ ပါသဉ္စာ**တိ ဧတေသု စတုဗ္ဗိဓေသု သံကိလေသဓမ္မေသု ယော ခိလဉ္စ ပါသဉ္စ အရိယမဂ္ဂဉာဏာသိနာ ဆိန္ဒိတွာ။ **သေလံ ဘေတွာန ဒုဗ္ဘိဒ**န္တိ ယေန ကေနစိ ဉာဏေန ဆိန္ဒိတုံ အသက္ကုဏေယျံ အညာဏသေလံ ဝဇိရူပမဉာဏေန ဆိန္ဒိတွာ စတ္တာရောပိ ဩဃေ တရိတွာ တေသံ ပရတီရေ နိဗ္ဗာနေ ဌိတတ္တာ **တိဏ္ဏော ပါရင်္ဂတော**။ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနလက္ခဏေန လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနလက္ခဏေနာတိ ဒုဝိဓေနပိ **ဈာယီ။ မုတ္တော သော မာရဗန္ဓနာ**တိ သော ဧဝရူပေါ ခီဏာသဝေါ သဗ္ဗသ္မာပိ ကိလေသမာရဗန္ဓနာ မုတ္တော ဝိပ္ပမုတ္တော ဝိသံယုတ္တောတိ အတ္တာနမေဝ သန္ဓာယ ထေရော ဝဒတိ။

အထေကဒိဝသံ ထေရော အတ္တနော သဒ္ဓိဝိဟာရိကံ ဧကံ ဘိက္ခုံ အကလျာဏမိတ္တသံသဂ္ဂေန ကုသီတံ ဟီနဝီရိယံ ဥဒ္ဓတံ ဥန္နဠံ ဝိဟရန္တံ ဒိသွာ ဣဒ္ဓိယာ တတ္ထ ဂန္တွာ တံ “မာ အာဝုသော ဧဝံ ကရိ၊ အကလျာဏမိတ္တေ ပဟာယ ကလျာဏမိတ္တေ သေဝန္တော သမဏဓမ္မံ ကရောဟီ”တိ ဩဝဒိ။ သော ထေရဿ ဝစနံ နာဒိယိ။ ထေရော တဿ အနာဒိယနေန ဓမ္မသံဝေဂပ္ပတ္တော ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ ကထာယ မိစ္ဆာပဋိပတ္တိံ ဂရဟန္တော သမ္မာပဋိပတ္တိံ ဝိဝေကဝါသဉ္စ ပသံသန္တော—

၆၈၁။ “ဥဒ္ဓတော စပလော ဘိက္ခု၊ မိတ္တေ အာဂမ္မ ပါပကေ။
သံသီဒတိ မဟောဃသ္မိံ၊ ဦမိယာ ပဋိကုဇ္ဇိတော။

၁-အဘိ ၁-၂၃၂၊ အဘိ ၂-၃၈၉-ပိဋ္ဌေသု။
၂-ဝိ ၃-၂၈၊ သံ ၁-၁၁၃-ပိဋ္ဌေသု။
၃-မ ၁-၁၄၅၊ အံ ၂-၂၁၇-ပိဋ္ဌေသု။
၄-အဘိ ၂-၁၄၂၊ သံ ၁-၂၄၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။

682. Anuddhato acapalo, nipako saṁvutindriyo.
Kalyāṇamitto medhāvī, dukkhassantakaro siyā.

683. Kālapabbaṅgasaṅkāso, kiso dhamanisanthato.
Mattaññū annapānasmiṁ, adīnamanaso naro.

684. Phuṭṭho ḍaṁsehi makasehi, araññasmiṁ brahāvane.
Nāgo saṅgāmasīseva, sato tatrādhivāsaye.

685-6. Nābhinandāmi maraṇaṁ -pa- sampajāno patissato.

687. Pariciṇṇo mayā Satthā -pa- bhavanetti samūhatā.

688. Yassa catthāya pabbajito, agārasmā’nagāriyaṁ.
So me attho anuppatto, kiṁ me saddhivihārinā”ti—

imā gāthā abhāsi.

Tattha **uddhato**ti uddhaccayutto asamāhito vikkhittacitto. **Capalo**ti pattacīvaramaṇḍanādinā cāpalyena samannāgato lolapakatiko. **Mitte āgamma pāpake**ti akalyāṇamitte nissāya samaṇadhammaṁ akaronto. **Saṁsīdati mahoghasmiṁ, ūmiyā paṭikujjito**ti yathā mahāsamudde patitapuriso samuddavīcīhi otthaṭo sīsaṁ ukkhipituṁ alabhanto tattheva saṁsīdati, evaṁ saṁsāramahoghasmiṁ paribbhamanto kodhupāyāsa-ūmiyā paṭikujjito otthaṭo vipassanāvasena paññāsīsaṁ ukkhipituṁ alabhanto tattheva saṁsīdati.

Nipakoti nipuṇo attatthaparatthesu kusalo. **Saṁvutindriyo**ti manacchaṭṭhānaṁ indriyānaṁ saṁvaraṇena pihitindriyo. **Kalyāṇamitto**ti kalyāṇehi mittehi samannāgato. **Medhāvī**ti dhammojapaññāya samaṅgībhūto. **Dukkhassantakaro siyā**ti so tādiso sakalassāpi vaṭṭadukkhassa antakaro bhaveyya.

Kālapabbaṅgasaṅkāsoti-ādi vivekābhiratikittanaṁ. **Nābhinandāmī**ti-ādi pana katakiccabhāvadassanaṁ. Taṁ sabbaṁ heṭṭhā[1] vuttatthameva. Osāne

1. Thera-Ṭṭha 2. 217 piṭṭhe.

၆၈၂။ အနုဒ္ဓတော အစပလော၊ နိပကော သံဝုတိန္ဒြိယော။
ကလျာဏမိတ္တော မေဓာဝီ၊ ဒုက္ခဿန္တကရော သိယာ။

၆၈၃။ ကာလပဗ္ဗင်္ဂသင်္ကာသော၊ ကိသော ဓမနိသန္ထတော။
မတ္တညူ အန္နပါနသ္မိံ၊ အဒီနမနသော နရော။

၆၈၄။ ဖုဋ္ဌော ဍံသေဟိ မကသေဟိ၊ အရညသ္မိံ ဗြဟာဝနေ။
နာဂေါ သင်္ဂါမသီသေဝ၊ သတော တတြာဓိဝါသယေ။

၆၈၅-၆။ နာဘိနန္ဒာမိ မရဏံ။ပ။ သမ္ပဇာနော ပတိဿတော။

၆၈၇။ ပရိစိဏ္ဏော မယာ သတ္ထာ။ပ။ ဘဝနေတ္တိ သမူဟတာ။

၆၈၈။ ယဿ စတ္ထာယ ပဗ္ဗဇိတော၊ အဂါရသ္မာ’နဂါရိယံ။
သော မေ အတ္ထော အနုပ္ပတ္တော၊ ကိံ မေ သဒ္ဓိဝိဟာရိနာ”တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဥဒ္ဓတော**တိ ဥဒ္ဓစ္စယုတ္တော အသမာဟိတော ဝိက္ခိတ္တစိတ္တော။ **စပလော**တိ ပတ္တစီဝရမဏ္ဍနာဒိနာ စာပလျေန သမန္နာဂတော လောလပကတိကော။ **မိတ္တေ အာဂမ္မ ပါပကေ**တိ အကလျာဏမိတ္တေ နိဿာယ သမဏဓမ္မံ အကရောန္တော။ **သံသီဒတိ မဟောဃသ္မိံ၊ ဦမိယာ ပဋိကုဇ္ဇိတော**တိ ယထာ မဟာသမုဒ္ဒေ ပတိတပုရိသော သမုဒ္ဒဝီစီဟိ ဩတ္ထဋော သီသံ ဥက္ခိပိတုံ အလဘန္တော တတ္ထေဝ သံသီဒတိ၊ ဧဝံ သံသာရမဟောဃသ္မိံ ပရိဗ္ဘမန္တော ကောဓုပါယာသဦမိယာ ပဋိကုဇ္ဇိတော ဩတ္ထဋော ဝိပဿနာဝသေန ပညာသီသံ ဥက္ခိပိတုံ အလဘန္တော တတ္ထေဝ သံသီဒတိ။

နိပကောတိ နိပုဏော အတ္တတ္ထပရတ္ထေသု ကုသလော။ **သံဝုတိန္ဒြိယော**တိ မနစ္ဆဋ္ဌာနံ ဣန္ဒြိယာနံ သံဝရဏေန ပိဟိတိန္ဒြိယော။ **ကလျာဏမိတ္တော**တိ ကလျာဏေဟိ မိတ္တေဟိ သမန္နာဂတော။ **မေဓာဝီ**တိ ဓမ္မောဇပညာယ သမင်္ဂီဘူတော။ **ဒုက္ခဿန္တကရော သိယာ**တိ သော တာဒိသော သကလဿာပိ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ အန္တကရော ဘဝေယျ။

ကာလပဗ္ဗင်္ဂသင်္ကာသောတိအာဒိ ဝိဝေကာဘိရတိကိတ္တနံ။ **နာဘိနန္ဒာမီ**တိအာဒိ ပန ကတကိစ္စဘာဝဒဿနံ။ တံ သဗ္ဗံ ဟေဋ္ဌာ[၁] ဝုတ္တတ္ထမေဝ။ ဩသာနေ

၁-ထေရ-ဋ္ဌ ၂-၂၁၇-ပိဋ္ဌေ။

pana **kiṁ me saddhivihārinā**ti attano saddhivihārikaṁ sandhāya vuttaṁ. Tasmā edisena dubbacena anādarena saddhivihārinā kiṁ me payojanaṁ, ekavihāroyeva mayhaṁ ruccatīti attho.

Evaṁ pana vatvā chaddantadahameva gato. Tattha dvādasa vassāni vasitvā upakaṭṭhe parinibbāne Satthāraṁ upasaṅkamitvā parinibbānaṁ anujānāpetvā tattheva gantvā parinibbāyi.

Aññāsikoṇḍaññattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Udāyittheragāthāvaṇṇanā

Manussabhūtanti-ādikā āyasmato Udāyittherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ puññaṁ upacinitvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kapilavatthusmiṁ brāhmaṇakule nibbattitvā **Udāyī**ti laddhanāmo vayappatto Satthu ñātisamāgame Buddhānubhāvaṁ disvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi. Tayo hi ime Udāyittherā amaccaputto pubbe āgato Kāḷudāyī, Kovariyaputto Lāḷudāyī, ayaṁ brāhmaṇaputto Mahā-udāyīti. Svāyaṁ ekadivasaṁ Satthārā setavāraṇaṁ sabbālaṅkārapaṭimaṇḍitaṁ mahājanena pasaṁsiyamānaṁ aṭṭhuppattiṁ katvā Nāgopamasuttante[1] desite desanāpariyosāne attano ñāṇabalānurūpaṁ Satthu guṇe anussaritvā Buddhārammaṇāya pītiyā samussāhitamānaso "ayaṁ mahājano imaṁ tiracchānagataṁ nāgaṁ pasaṁsati, na Buddhamahānāgaṁ. Handāhaṁ Buddhamahāgandhahatthino guṇe pākaṭe karissāmī"ti Satthāraṁ thomento—

689. "Manussabhūtaṁ Sambuddhaṁ, attadantaṁ samāhitaṁ.
Iriyamānaṁ brahmapathe, cittassūpasame rataṁ.

690. Yaṁ manussā namassanti, sabbadhammāna pāraguṁ.
Devāpi taṁ namassanti, iti me arahato sutaṁ.

---

1. Aṁ 2. 302 piṭṭhādīsu.

ပန **ကိံ မေ သဒ္ဓိဝိဟာရိနာ**တိ အတ္တနော သဒ္ဓိဝိဟာရိကံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ တသ္မာ ဧဒိသေန ဒုဗ္ဗစေန အနာဒရေန သဒ္ဓိဝိဟာရိနာ ကိံ မေ ပယောဇနံ၊ ဧကဝိဟာရောယေဝ မယှံ ရုစ္စတီတိ အတ္ထော။

ဧဝံ ပန ဝတွာ ဆဒ္ဒန္တဒဟမေဝ ဂတော။ တတ္ထ ဒွါဒသ ဝဿာနိ ဝသိတွာ ဥပကဋ္ဌေ ပရိနိဗ္ဗာနေ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပရိနိဗ္ဗာနံ အနုဇာနာပေတွာ တတ္ထေဝ ဂန္တွာ ပရိနိဗ္ဗာယိ။

အညာသိကောဏ္ဍညတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-ဥဒါယိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

မနုဿဘူတန္တိအာဒိကာ အာယသ္မတော ဥဒါယိတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ပုညံ ဥပစိနိတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကပိလဝတ္ထုသ္မိံ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ဥဒါယီ**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော သတ္ထု ဉာတိသမာဂမေ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ဒိသွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော နစိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တယော ဟိ ဣမေ ဥဒါယိတ္ထေရာ အမစ္စပုတ္တော ပုဗ္ဗေ အာဂတော ကာဠုဒါယီ, ကောဝရိယပုတ္တော လာဠုဒါယီ, အယံ ဗြာဟ္မဏပုတ္တော မဟာဥဒါယီတိ။ သွာယံ ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရာ သေတဝါရဏံ သဗ္ဗာလင်္ကာရပဋိမဏ္ဍိတံ မဟာဇနေန ပသံသိယမာနံ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိံ ကတွာ နာဂေါပမသုတ္တန္တေ[၁] ဒေသိတေ ဒေသနာပရိယောသာနေ အတ္တနော ဉာဏဗလာနုရူပံ သတ္ထု ဂုဏေ အနုဿရိတွာ ဗုဒ္ဓါရမ္မဏာယ ပီတိယာ သမုဿာဟိတမာနသော "အယံ မဟာဇနော ဣမံ တိရစ္ဆာနဂတံ နာဂံ ပသံသတိ၊ န ဗုဒ္ဓမဟာနာဂံ။ ဟန္ဒာဟံ ဗုဒ္ဓမဟာဂန္ဓဟတ္ထိနော ဂုဏေ ပါကဋေ ကရိဿာမီ"တိ သတ္ထာရံ ထောမေန္တော—

၆၈၉။ "မနုဿဘူတံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ အတ္တဒန္တံ သမာဟိတံ။
ဣရိယမာနံ ဗြဟ္မပထေ၊ စိတ္တဿူပသမေ ရတံ။

၆၉၀။ ယံ မနုဿာ နမဿန္တိ၊ သဗ္ဗဓမ္မာန ပါရဂုံ။
ဒေဝါပိ တံ နမဿန္တိ၊ ဣတိ မေ အရဟတော သုတံ။

၁-အံ ၂-၃၀၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။

691. Sabbasaṁyojanātītaṁ, vanā nibbanamāgataṁ.
Kāmehi nekkhamma rataṁ, muttaṁ selāva kañcanaṁ.

692. Sa ve accaruci nāgo, Himavāva’ññe siluccaye.
Sabbesaṁ nāganāmānaṁ, saccanāmo anuttaro.

693. Nāgaṁ vo kittayissāmi, na hi āguṁ karoti so.
Soraccaṁ avihiṁsā ca, pādā nāgassa te duve.

694. Sati ca sampajaññañca, caraṇā nāgassa te’pare.
Saddhāhattho mahānāgo, upekkhāsetadantavā.

695. Sati gīvā siro paññā, vīmaṁsā dhammacintanā.
Dhammakucchisamāvāso, viveko tassa vāladhi.

696. So jhāyī assāsarato, ajjhattaṁ susamāhito.
Gacchaṁ samāhito nāgo, ṭhito nāgo samāhito.

697. Sayaṁ samāhito nāgo, nisinnopi samāhito.
Sabbattha saṁvuto nāgo, esā nāgassa sampadā.

698. Bhuñjati anavajjāni, sāvajjāni na bhuñjati.
Ghāsamacchādanaṁ laddhā, sannidhiṁ parivajjayaṁ.

699. Saṁyojanaṁ aṇuṁ thūlaṁ, sabbaṁ chetvāna bandhanaṁ.
Yena yeneva gacchati, anapekkhova gacchati.

700. Yathāpi udake jātaṁ, puṇḍarīkaṁ pavaḍḍhati.
Nopalippati toyena, sucigandhaṁ manoramaṁ.

701. Tatheva ca loke jāto, Buddho loke viharati.
Nopalippati lokena, toyena padumaṁ yathā.

702. Mahāgini pajjalito, anāhāro'pasammati.
Aṅgāresu ca santesu, nibbutoti pavuccati.

703. Atthassāyaṁ viññāpanī, upamā viññūhi desitā.
Viññissanti mahānāgā, nāgaṁ nāgena desitaṁ.

၆၉၁။ သဗ္ဗသံယောဇနာတီတံ၊ ဝနာ နိဗ္ဗနမာဂတံ။
ကာမေဟိ နေက္ခမ္မရတံ၊ မုတ္တံ သေလာဝ ကဉ္စနံ။

၆၉၂။ သ ဝေ အစ္စရုစိ နာဂေါ၊ ဟိမဝါဝ’ညေ သိလုစ္စယေ။
သဗ္ဗေသံ နာဂနာမာနံ၊ သစ္စနာမော အနုတ္တရော။

၆၉၃။ နာဂံ ဝေါ ကိတ္တယိဿာမိ၊ န ဟိ အာဂုံ ကရောတိ သော။
သောရစ္စံ အဝိဟိံသာ စ၊ ပါဒါ နာဂဿ တေ ဒုဝေ။

၆၉၄။ သတိ စ သမ္ပဇညဉ္စ၊ စရဏာ နာဂဿ တေ’ပရေ။
သဒ္ဓါဟတ္ထော မဟာနာဂေါ၊ ဥပေက္ခာသေတဒန္တဝါ။

၆၉၅။ သတိ ဂီဝါ သိရော ပညာ၊ ဝီမံသာ ဓမ္မစိန္တနာ။
ဓမ္မကုစ္ဆိသမာဝါသော၊ ဝိဝေကော တဿ ဝါလဓိ။

၆၉၆။ သော ဈာယီ အဿာသရတော၊ အဇ္ဈတ္တံ သုသမာဟိတော။
ဂစ္ဆံ သမာဟိတော နာဂေါ၊ ဌိတော နာဂေါ သမာဟိတော။

၆၉၇။ သယံ သမာဟိတော နာဂေါ၊ နိသိန္နောပိ သမာဟိတော။
သဗ္ဗတ္ထ သံဝုတော နာဂေါ၊ ဧသာ နာဂဿ သမ္ပဒါ။

၆၉၈။ ဘုဉ္ဇတိ အနဝဇ္ဇာနိ၊ သာဝဇ္ဇာနိ န ဘုဉ္ဇတိ။
ဃာသမစ္ဆာဒနံ လဒ္ဓါ၊ သန္နိဓိံ ပရိဝဇ္ဇယံ။

၆၉၉။ သံယောဇနံ အဏုံ ထူလံ၊ သဗ္ဗံ ဆေတွာန ဗန္ဓနံ။
ယေန ယေနေဝ ဂစ္ဆတိ၊ အနပေက္ခောဝ ဂစ္ဆတိ။

၇၀၀။ ယထာပိ ဥဒကေ ဇာတံ၊ ပုဏ္ဍရီကံ ပဝဍ္ဎတိ။
နောပလိပ္ပတိ တောယေန၊ သုစိဂန္ဓံ မနောရမံ။

၇၀၁။ တထေဝ စ လောကေ ဇာတော၊ ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဝိဟရတိ။
နောပလိပ္ပတိ လောကေန၊ တောယေန ပဒုမံ ယထာ။

၇၀၂။ မဟာဂိနိ ပဇ္ဇလိတော၊ အနာဟာရော’ပသမ္မတိ။
အင်္ဂါရေသု စ သန္တေသု၊ နိဗ္ဗုတောတိ ပဝုစ္စတိ။

၇၀၃။ အတ္ထဿာယံ ဝိညာပနီ၊ ဥပမာ ဝိညူဟိ ဒေသိတာ။
ဝိညိဿန္တိ မဟာနာဂါ၊ နာဂံ နာဂေန ဒေသိတံ။

704. Vītarāgo vītadoso, vītamoho anāsavo.
Sarīraṁ vijahaṁ nāgo, parinibbissatya'nāsavo"ti—

imā gāthā abhāsi.

Tattha **manussabhūtan**ti manussesu bhūtaṁ nibbattaṁ, manussattabhāvaṁ vā pattaṁ. Satthā hi āsavakkhayañāṇādhigamena sabbagativimuttopi carimattabhāve gahitapaṭisandhivasena "manusso"tveva voharīyatīti. Guṇavasena pana devānaṁ atidevo brahmānaṁ atibrahmā. **Sambuddhan**ti sayameva bujjhitabbabuddhavantaṁ. **Attadantan**ti attanāyeva dantaṁ. Bhagavā hi attanāyeva uppāditena ariyamaggena cakkhutopi -pa- manatopi uttamena damathena danto. **Samāhitan**ti aṭṭhavidhena samādhinā maggaphalasamādhinā ca samāhitaṁ. **Iriyamānaṁ brahmapathe**ti catubbidhepi brahmavihārapathe, brahme vā seṭṭhe phalasamāpattipathe samāpajjanavasena pavattamānaṁ. Kiñcāpi Bhagavā na sabbakālaṁ yathāvutte brahmapathe iriyati, tattha iriyasāmatthiyaṁ pana tanninnatañca upādāya "iriyamānan"ti vuttaṁ. **Cittassūpasame ratan**ti cittassa upasamahetubhūte sabbasaṅkhārasamathe nibbāne abhirataṁ. **Yaṁ manussā namassanti, sabbadhammāna pāragun**ti yaṁ Sammāsambuddhaṁ sabbesaṁ khandhāyatanādidhammānaṁ abhiññāpāragū, pariññāpāragū, pahānapāragū, bhāvanāpāragū, sacchikiriyapāragū, samāpattipāragūti chadhā pāraguṁ paramukkaṁsagatasampattiṁ khattiyapaṇḍitādayo manussā namassanti, dhammānudhammapaṭipattiyā pūjentā kāyena vācāya manasā ca tanninnā tappoṇā tappabbhārā honti. **Devāpi taṁ namassantī**ti na kevalaṁ manussā eva, atha kho aparimāṇāsu lokadhātūsu devāpi taṁ namassanti. **Iti me arahato sutan**ti evaṁ mayā ārakattādīhi kāraṇehi arahato Bhagavato dhammasenāpati-ādīnañca "Satthā devamanussānan"ti-ādikaṁ vadantānaṁ santike evaṁ sutanti dasseti.

Sabbasaṁyojanātītanti sabbāni dasapi saṁyojanāni yathārahaṁ catūhi maggehi saha vāsanāya atikkantaṁ. **Vanā nibbanamāgatan**ti kilesavanato tabbirahitaṁ nibbanaṁ upagataṁ. **Kāmehi nekkhammaratan**ti sabbaso kāmehi nikkhamitvā pabbajjājhānavipassanādibhede nekkhamme abhirataṁ. **Muttaṁ selāva kañcanan**ti asārato nissaṭasārasabhāvattā selato nissaṭakañcanasadisaṁ. Devāpi taṁ namassantīti yojanā.

၇၀၄။ ဝီတရာဂေါ ဝီတဒေါသော၊ ဝီတမောဟော အနာသဝေါ။
သရီရံ ဝိဇဟံ နာဂေါ၊ ပရိနိဗ္ဗိဿတျ'နာသဝေါ”တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **မနုဿဘူတ**န္တိ မနုဿေသု ဘူတံ နိဗ္ဗတ္တံ, မနုဿတ္တဘာဝံ ဝါ ပတ္တံ။ သတ္ထာ ဟိ အာသဝက္ခယဉာဏာဓိဂမေန သဗ္ဗဂတိဝိမုတ္တောပိ စရိမတ္တဘာဝေ ဂဟိတပဋိသန္ဓိဝသေန “မနုဿော”တွေဝ ဝေါဟရီယတီတိ။ ဂုဏဝသေန ပန ဒေဝါနံ အတိဒေဝေါ ဗြဟ္မာနံ အတိဗြဟ္မာ။ **သမ္ဗုဒ္ဓ**န္တိ သယမေဝ ဗုဇ္ဈိတဗ္ဗဗုဒ္ဓဝန္တံ။ **အတ္တဒန္တ**န္တိ အတ္တနာယေဝ ဒန္တံ။ ဘဂဝါ ဟိ အတ္တနာယေဝ ဥပ္ပါဒိတေန အရိယမဂ္ဂေန စက္ခုတောပိ။ပ။ မနတောပိ ဥတ္တမေန ဒမထေန ဒန္တော။ **သမာဟိတ**န္တိ အဋ္ဌဝိဓေန သမာဓိနာ မဂ္ဂဖလသမာဓိနာ စ သမာဟိတံ။ **ဣရိယမာနံ ဗြဟ္မပထေ**တိ စတုဗ္ဗိဓေပိ ဗြဟ္မဝိဟာရပထေ, ဗြဟ္မေ ဝါ သေဋ္ဌေ ဖလသမာပတ္တိပထေ သမာပဇ္ဇနဝသေန ပဝတ္တမာနံ။ ကိဉ္စာပိ ဘဂဝါ န သဗ္ဗကာလံ ယထာဝုတ္တေ ဗြဟ္မပထေ ဣရိယတိ၊ တတ္ထ ဣရိယသာမတ္ထိယံ ပန တန္နိန္နတဉ္စ ဥပါဒါယ “ဣရိယမာန”န္တိ ဝုတ္တံ။ **စိတ္တဿူပသမေ ရတ**န္တိ စိတ္တဿ ဥပသမဟေတုဘူတေ သဗ္ဗသင်္ခါရသမထေ နိဗ္ဗာနေ အဘိရတံ။ **ယံ မနုဿာ နမဿန္တိ၊ သဗ္ဗဓမ္မာန ပါရဂု**န္တိ ယံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ သဗ္ဗေသံ ခန္ဓာယတနာဒိဓမ္မာနံ အဘိညာပါရဂူ, ပရိညာပါရဂူ, ပဟာနပါရဂူ, ဘာဝနာပါရဂူ, သစ္ဆိကိရိယပါရဂူ, သမာပတ္တိပါရဂူတိ ဆဓာ ပါရဂုံ ပရမုက္ကံသဂတသမ္ပတ္တိံ ခတ္တိယပဏ္ဍိတာဒယော မနုဿာ နမဿန္တိ၊ ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိယာ ပူဇေန္တာ ကာယေန ဝါစာယ မနသာ စ တန္နိန္နာ တပ္ပောဏာ တပ္ပဗ္ဘာရာ ဟောန္တိ။ **ဒေဝါပိ တံ နမဿန္တီ**တိ န ကေဝလံ မနုဿာ ဧဝ၊ အထ ခေါ အပရိမာဏာသု လောကဓာတူသု ဒေဝါပိ တံ နမဿန္တိ။ **ဣတိ မေ အရဟတော သုတ**န္တိ ဧဝံ မယာ အာရကတ္တာဒီဟိ ကာရဏေဟိ အရဟတော ဘဂဝတော ဓမ္မသေနာပတိအာဒီနဉ္စ “သတ္ထာ ဒေဝမနုဿာန”န္တိအာဒိကံ ဝဒန္တာနံ သန္တိကေ ဧဝံ သုတန္တိ ဒဿေတိ။

သဗ္ဗသံယောဇနာတီတန္တိ သဗ္ဗာနိ ဒသပိ သံယောဇနာနိ ယထာရဟံ စတူဟိ မဂ္ဂေဟိ သဟ ဝါသနာယ အတိက္ကန္တံ။ **ဝနာ နိဗ္ဗနမာဂတ**န္တိ ကိလေသဝနတော တဗ္ဗိရဟိတံ နိဗ္ဗနံ ဥပဂတံ။ **ကာမေဟိ နေက္ခမ္မရတ**န္တိ သဗ္ဗသော ကာမေဟိ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇာဈာနဝိပဿနာဒိဘေဒေ နေက္ခမ္မေ အဘိရတံ။ **မုတ္တံ သေလာဝ ကဉ္စန**န္တိ အသာရတော နိဿဋသာရသဘာဝတ္တာ သေလတော နိဿဋကဉ္စနသဒိသံ။ ဒေဝါပိ တံ နမဿန္တီတိ ယောဇနာ။

Sa ve accaruci nāgoti so ekaṁsato āguṁ na karoti, punabbhavaṁ na gacchati, nāgo viya balavāti “Nāgo”ti laddhanāmo Sammāsambuddho, **accarucī**ti attano kāyaruciyā ñāṇaruciyā ca sadevakaṁ lokaṁ atikkamitvā ruci sobhi. Yathā kiṁ? **Himavāva’ññe siluccaye,** yathā hi Himavā pabbatarājā attano thiragarumahāsārabhāvādīhi guṇehi aññe pabbate atirocati, evaṁ atirocatīti attho. **Sabbesaṁ nāganāmāna**nti ahināgahatthināgapurisanāgānaṁ sekhāsekhapaccekabuddhanāgānaṁ vā. **Saccanāmo**ti sacceneva nāganāmo. Taṁ pana saccanāmataṁ “na hi āguṁ karotī”ti-ādinā sayameva vakkhati.

Idāni Buddhanāgaṁ avayavato ca dassento nāmato tāva dassetuṁ “**na hi āguṁ karoti so**”ti āha. Yasmā āguṁ pāpaṁ sabbena sabbaṁ na karoti, tasmā nāgoti attho. **Soracca**nti sīlaṁ. **Avihiṁsā**ti karuṇā. Tadubhayaṁ sabbassapi guṇarāsissa pubbaṅgamanti katvā Buddhanāgassa purimapādabhāvo tassa yuttoti āha “**pādā nāgassa te duve**”ti.

Aparapādabhāvena vadanto “**sati ca sampajaññañca, caraṇā nāgassa te’pare**”ti āha. “Tyāpare”ti vā pāṭho. Te aparetveva padavibhāgo. Anavajjadhammānaṁ ādāne saddhā hattho etassāti **saddhāhattho.** Suparisuddhavedanā ñāṇappabhedā upekkhā setadantā te etassa atthīti **upekkhāsetadantavā.**

Uttamaṅgaṁ paññā, tassā adhiṭṭhānaṁ satīti āha “**sati gīvā siro paññā**”ti. **Vīmaṁsā dhammacintanā**ti yathā khāditabbākhāditabbassa soṇḍāya parāmasanaṁ ghāyanañca hatthināgassa vīmaṁsā nāma hoti, evaṁ buddhanāgassa kusalādidhammacintanā vīmaṁsā. Samā vasanti etthāti samāvāso, bhājanaṁ, kucchi eva samāvāso, abhiññāsamathānaṁ ādhānabhāvato samathavipassanāsaṅkhāto dhammo kucchisamāvāso etassāti **dhammakucchisamāvāso. Viveko**ti upadhiviveko. **Tassā**ti Buddhanāgassa. **Vāladhi** pariyosānaṅgabhāvato.

Jhāyīti ārammaṇūpanijjhānena ca jhāyanasīlo. **Assāsarato**ti paramassāsabhūte nibbāne rato. **Ajjhattaṁ susamāhito**ti

သ ဝေ အစ္စရုစိ နာဂေါတိ သော ဧကံသတော အာဂုံ န ကရောတိ၊ ပုနဗ္ဘဝံ န ဂစ္ဆတိ၊ နာဂေါ ဝိယ ဗလဝါတိ “နာဂေါ”တိ လဒ္ဓနာမော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ **အစ္စရုစီ**တိ အတ္တနော ကာယရုစိယာ ဉာဏရုစိယာ စ သဒေဝကံ လောကံ အတိက္ကမိတွာ ရုစိ သောဘိ။ ယထာ ကိံ? **ဟိမဝါဝ’ညေ သိလုစ္စယေ၊** ယထာ ဟိ ဟိမဝါ ပဗ္ဗတရာဇာ အတ္တနော ထိရဂရုမဟာသာရဘာဝါဒီဟိ ဂုဏေဟိ အညေ ပဗ္ဗတေ အတိရောစတိ၊ ဧဝံ အတိရောစတီတိ အတ္ထော။ **သဗ္ဗေသံ နာဂနာမာန**န္တိ အဟိနာဂဟတ္ထိနာဂပုရိသနာဂါနံ သေခါသေခပစ္စေကဗုဒ္ဓနာဂါနံ ဝါ။ **သစ္စနာမော**တိ သစ္စေနေဝ နာဂနာမော။ တံ ပန သစ္စနာမတံ “န ဟိ အာဂုံ ကရောတီ”တိအာဒိနာ သယမေဝ ဝက္ခတိ။

ဣဒါနိ ဗုဒ္ဓနာဂံ အဝယဝတော စ ဒဿေန္တော နာမတော တာဝ ဒဿေတုံ “**န ဟိ အာဂုံ ကရောတိ သော**”တိ အာဟ။ ယသ္မာ အာဂုံ ပါပံ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ န ကရောတိ၊ တသ္မာ နာဂေါတိ အတ္ထော။ **သောရစ္စ**န္တိ သီလံ။ **အဝိဟိံသာ**တိ ကရုဏာ။ တဒုဘယံ သဗ္ဗဿပိ ဂုဏရာသိဿ ပုဗ္ဗင်္ဂမန္တိ ကတွာ ဗုဒ္ဓနာဂဿ ပုရိမပါဒဘာဝေါ တဿ ယုတ္တောတိ အာဟ “**ပါဒါ နာဂဿ တေ ဒုဝေ**”တိ။

အပရပါဒဘာဝေန ဝဒန္တော “**သတိ စ သမ္ပဇညဉ္စ၊ စရဏာ နာဂဿ တေ’ပရေ**”တိ အာဟ။ “တျာပရေ”တိ ဝါ ပါဌော။ တေ အပရေတွေဝ ပဒဝိဘာဂေါ။ အနဝဇ္ဇဓမ္မာနံ အာဒါနေ သဒ္ဓါ ဟတ္ထော ဧတဿာတိ **သဒ္ဓါဟတ္ထော။** သုပရိသုဒ္ဓဝေဒနာ ဉာဏပ္ပဘေဒါ ဥပေက္ခာ သေတဒန္တာ တေ ဧတဿ အတ္ထီတိ **ဥပေက္ခာသေတဒန္တဝါ။**

ဥတ္တမင်္ဂံ ပညာ၊ တဿာ အဓိဋ္ဌာနံ သတီတိ အာဟ “**သတိ ဂီဝါ သိရော ပညာ**”တိ။ **ဝီမံသာ ဓမ္မစိန္တနာ**တိ ယထာ ခါဒိတဗ္ဗာခါဒိတဗ္ဗဿ သောဏ္ဍာယ ပရာမသနံ ဃာယနဉ္စ ဟတ္ထိနာဂဿ ဝီမံသာ နာမ ဟောတိ၊ ဧဝံ ဗုဒ္ဓနာဂဿ ကုသလာဒိဓမ္မစိန္တနာ ဝီမံသာ။ သမာ ဝသန္တိ ဧတ္ထာတိ သမာဝါသော၊ ဘာဇနံ၊ ကုစ္ဆိ ဧဝ သမာဝါသော၊ အဘိညာသမထာနံ အာဓာနဘာဝတော သမထဝိပဿနာသင်္ခါတော ဓမ္မော ကုစ္ဆိသမာဝါသော ဧတဿာတိ **ဓမ္မကုစ္ဆိသမာဝါသော။ ဝိဝေကော**တိ ဥပဓိဝိဝေကော။ **တဿာ**တိ ဗုဒ္ဓနာဂဿ။ **ဝါလဓိ** ပရိယောသာနင်္ဂဘာဝတော။

ဈာယီတိ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနေန စ ဈာယနသီလော။ **အဿာသရတော**တိ ပရမဿာသဘူတေ နိဗ္ဗာနေ ရတော။ **အဇ္ဈတ္တံ သုသမာဟိတော**တိ

visayajjhatte phalasamāpattiyaṁ suṭṭhu samāhito. Tadidaṁ samādhānaṁ suṭṭhu sabbakālikanti dassetuṁ **"gacchaṁ samāhito nāgo"**ti-ādi vuttaṁ. Bhagavā hi savāsanassa uddhaccassa pahīnattā vikkhepābhāvato niccaṁ samāhitova. Tasmā yaṁ yaṁ iriyāpathaṁ kappeti, taṁ taṁ samāhitova kappesīti.

Sabbatthāti sabbasmiṁ gocare, sabbasmiñca dvāre sabbaso pihitavutti. Tenāha "sabbaṁ kāyakammaṁ ñāṇapubbaṅgamaṁ ñāṇānuparivattan"ti-ādi[1]. **Esā nāgassa sampadā**ti esā "na hi āguṁ karoti so"ti-ādinā "Sambuddhan"ti-ādinā eva vā yathāvuttā vakkhamānā ca Buddhagandhahatthino sampatti guṇaparipuṇṇā.

Bhuñjati anavajjānīti sammājīvassa ukkaṁsapāramippattiyā bhuñjati agarahitabbāni, micchājīvassa sabbaso savāsanānañca pahīnattā sāvajjāni garahitabbāni na bhuñjati. Anavajjāni bhuñjanto ca sannidhiṁ parivajjayaṁ bhuñjatīti yojanā.

Saṁyojananti vaṭṭadukkhena saddhiṁ santānaṁ saṁyojanato vaṭṭe osīdāpanasamatthaṁ dasavidhampi saṁyojanaṁ. **Aṇuṁ thūlan**ti khuddakañceva mahantañca. **Sabbaṁ chetvāna bandhanan**ti maggañāṇena anavasesaṁ kilesabandhanaṁ chinditvā. **Yenā yenā**ti yena yena disābhāgena.

Yathā hi udake jātaṁ puṇḍarīkaṁ udake pavaḍḍhati nopalippati toyena anupalepasabhāvattā, tatheva loke jāto Buddho loke viharati, nopalippati lokena taṇhādiṭṭhimānalepābhāvatoti yojanā.

Ginīti aggi. **Anāhāro**ti anindhano.

Atthassāyaṁ viññāpanīti Satthu guṇasaṅkhātassa upameyyatthassa viññāpanī pakāsanī ayaṁ nāgūpamā. **Viññūhī**ti Satthu paṭividdhacatusaccadhammaṁ parijānantehi, attānaṁ sandhāya vadati. **Viññissantī**ti-ādi kāraṇavacanaṁ, yasmā nāgena mayā desitaṁ nāgaṁ Tathāgatagandhahatthiṁ mahānāgā khīṇāsavā attano visaye ṭhatvā vijānissanti, tasmā aññesaṁ puthujjanānaṁ ñāpanatthaṁ ayaṁ upamā amhehi bhāsitāti adhippāyo.

---

1. Khu 10. 16 piṭṭhe Nettiyaṁ.

ဝိသယဇ္ဈတ္တေ ဖလသမာပတ္တိယံ သုဋ္ဌု သမာဟိတော။ တဒိဒံ သမာဓာနံ သုဋ္ဌု သဗ္ဗကာလိကန္တိ ဒဿေတုံ **“ဂစ္ဆံ သမာဟိတော နာဂေါ”**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ဘဂဝါ ဟိ သဝါသနဿ ဥဒ္ဓစ္စဿ ပဟီနတ္တာ ဝိက္ခေပါဘာဝတော နိစ္စံ သမာဟိတောဝ။ တသ္မာ ယံ ယံ ဣရိယာပထံ ကပ္ပေတိ၊ တံ တံ သမာဟိတောဝ ကပ္ပေသီတိ။

သဗ္ဗတ္ထာတိ သဗ္ဗသ္မိံ ဂေါစရေ, သဗ္ဗသ္မိဉ္စ ဒွါရေ သဗ္ဗသော ပိဟိတဝုတ္တိ။ တေနာဟ “သဗ္ဗံ ကာယကမ္မံ ဉာဏပုဗ္ဗင်္ဂမံ ဉာဏာနုပရိဝတ္တ”န္တိအာဒိ[၁]။ **ဧသာ နာဂဿ သမ္ပဒါ**တိ ဧသာ “န ဟိ အာဂုံ ကရောတိ သော”တိအာဒိနာ “သမ္ဗုဒ္ဓ”န္တိအာဒိနာ ဧဝ ဝါ ယထာဝုတ္တာ ဝက္ခမာနာ စ ဗုဒ္ဓဂန္ဓဟတ္ထိနော သမ္ပတ္တိ ဂုဏပရိပုဏ္ဏာ။

ဘုဉ္ဇတိ အနဝဇ္ဇာနီတိ သမ္မာဇီဝဿ ဥက္ကံသပါရမိပ္ပတ္တိယာ ဘုဉ္ဇတိ အဂရဟိတဗ္ဗာနိ၊ မိစ္ဆာဇီဝဿ သဗ္ဗသော သဝါသနာနဉ္စ ပဟီနတ္တာ သာဝဇ္ဇာနိ ဂရဟိတဗ္ဗာနိ န ဘုဉ္ဇတိ။ အနဝဇ္ဇာနိ ဘုဉ္ဇန္တော စ သန္နိဓိံ ပရိဝဇ္ဇယံ ဘုဉ္ဇတီတိ ယောဇနာ။

သံယောဇနန္တိ ဝဋ္ဋဒုက္ခေန သဒ္ဓိံ သန္တာနံ သံယောဇနတော ဝဋ္ဋေ ဩသီဒါပနသမတ္ထံ ဒသဝိဓမ္ပိ သံယောဇနံ။ **အဏုံ ထူလ**န္တိ ခုဒ္ဒကဉ္စေဝ မဟန္တဉ္စ။ **သဗ္ဗံ ဆေတွာန ဗန္ဓန**န္တိ မဂ္ဂဉာဏေန အနဝသေသံ ကိလေသဗန္ဓနံ ဆိန္ဒိတွာ။ **ယေန ယေနာ**တိ ယေန ယေန ဒိသာဘာဂေန။

ယထာ ဟိ ဥဒကေ ဇာတံ ပုဏ္ဍရီကံ ဥဒကေ ပဝဍ္ဎတိ နောပလိပ္ပတိ တောယေန အနုပလေပသဘာဝတ္တာ၊ တထေဝ လောကေ ဇာတော ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဝိဟရတိ၊ နောပလိပ္ပတိ လောကေန တဏှာဒိဋ္ဌိမာနလေပါဘာဝတောတိ ယောဇနာ။

ဂိနီတိ အဂ္ဂိ။ **အနာဟာရော**တိ အနိန္ဓနော။

အတ္ထဿာယံ ဝိညာပနီတိ သတ္ထု ဂုဏသင်္ခါတဿ ဥပမေယျတ္ထဿ ဝိညာပနီ ပကာသနီ အယံ နာဂူပမာ။ **ဝိညူဟီ**တိ သတ္ထု ပဋိဝိဒ္ဓစတုသစ္စဓမ္မံ ပရိဇာနန္တေဟိ၊ အတ္တာနံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ **ဝိညိဿန္တီ**တိအာဒိ ကာရဏဝစနံ၊ ယသ္မာ နာဂေန မယာ ဒေသိတံ နာဂံ တထာဂတဂန္ဓဟတ္ထိံ မဟာနာဂါ ခီဏာသဝါ အတ္တနော ဝိသယေ ဌတွာ ဝိဇာနိဿန္တိ၊ တသ္မာ အညေသံ ပုထုဇ္ဇနာနံ ဉာပနတ္ထံ အယံ ဥပမာ အမှေဟိ ဘာသိတာတိ အဓိပ္ပါယော။

၁-ခု ၁၀-၁၆-ပိဋ္ဌေ နေတ္တိယံ။

Sarīraṁ vijahaṁ nāgo, parinibbissatya'nāsavoti bodhimūle sa-upādisesaparinibbānena anāsavo Sammāsambuddhanāgo idāni sarīraṁ attabhāvaṁ vijahanto khandhaparinibbānena parinibbāyissatīti.

Evaṁ cuddasahi upamāhi maṇḍetvā soḷasahi gāthāhi catusaṭṭhiyā pādehi Satthu guṇe vaṇṇento anupādisesāya nibbānadhātuyā desanaṁ niṭṭhāpesi.

Udāyittheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Soḷasakanipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

သရီရံ ဝိဇဟံ နာဂေါ၊ ပရိနိဗ္ဗိဿတျ’နာသဝေါတိ ဗောဓိမူလေ သဉပါဒိသေသပရိနိဗ္ဗာနေန အနာသဝေါ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓနာဂေါ ဣဒါနိ သရီရံ အတ္တဘာဝံ ဝိဇဟန္တော ခန္ဓပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗာယိဿတီတိ။

ဧဝံ စုဒ္ဒသဟိ ဥပမာဟိ မဏ္ဍေတွာ သောဠသဟိ ဂါထာဟိ စတုသဋ္ဌိယာ ပါဒေဟိ သတ္ထု ဂုဏေ ဝဏ္ဏေန္တော အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။

ဥဒါယိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

သောဠသကနိပါတဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

16. Vīsatinipāta

1. Adhimuttattheragāthāvaṇṇanā

Vīsatinipāte **yaññatthaṁ vā**ti-ādikā āyasmato aparassa Adhimuttattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave puññāni upacinanto Atthadassissa Bhagavato kāle vibhavasampanne kule nibbattitvā viññutaṁ patto Satthari parinibbute bhikkhusaṁghaṁ upaṭṭhahanto mahādānāni pavattesi. So tena puññakammena devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde āyasmato Saṁkiccattherassa bhaginiyā kucchimhi nibbatti, **Adhimutto**tissa nāmaṁ ahosi. So vayappatto Mātulattherassa santike pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto sāmaṇerabhūmiyaṁyeva ṭhito arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

"Nibbute Lokanāthamhi, Atthadassīnaruttame.
Upaṭṭhahiṁ bhikkhusaṁghaṁ, vippasannena cetasā.

Nimantetvā bhikkhusaṁghaṁ, ujubhūtaṁ samāhitaṁ.
Ucchunā maṇḍapaṁ katvā, bhojesiṁ saṁghamuttamaṁ.

Yaṁ yaṁ yonu'papajjāmi, devattaṁ athamānusaṁ.
Sabbe satte abhibhomi, puññakammessidaṁ phalaṁ.

Aṭṭhārase kappasate, yaṁ dānamadadiṁ tadā.
Duggatiṁ nābhijānāmi, ucchudānassidaṁ phalaṁ.

Paṭisambhidā catasso -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā samāpattisukhena vītināmento upasampajjitukāmo "mātaraṁ āpucchissāmī"ti mātu santikaṁ gacchanto antarāmagge devatāya balikammakaraṇatthaṁ maṁsapariyesanaṁ[2] carantehi pañcasatehi corehi samāgacchi. Corā ca taṁ aggahesuṁ "devatāya bali bhavissatī"ti. So corehi gahitopi abhīto acchambhī vippasannamukhova aṭṭhāsi. Taṁ disvā coragāmaṇi acchariyabbhutacittajāto pasaṁsanto—

1. Khu 3. 98 piṭṭhe.
2. Pasuṁ pariyesanaṁ (Ka)

၁၆-ဝီသတိနိပါတ

၁-အဓိမုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဝီသတိနိပါတေ **ယညတ္ထံ ဝါ**တိအာဒိကာ အာယသ္မတော အပရဿ အဓိမုတ္တတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ဥပစိနန္တော အတ္ထဒဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဝိဘဝသမ္ပန္နေ ကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော သတ္ထရိ ပရိနိဗ္ဗုတေ ဘိက္ခုသံဃံ ဥပဋ္ဌဟန္တော မဟာဒါနာနိ ပဝတ္တေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ အာယသ္မတော သံကိစ္စတ္ထေရဿ ဘဂိနိယာ ကုစ္ဆိမှိ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **အဓိမုတ္တော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော မာတုလတ္ထေရဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော သာမဏေရဘူမိယံယေဝ ဌိတော အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[1]—

"နိဗ္ဗုတေ လောကနာထမှိ၊ အတ္ထဒဿီနရုတ္တမေ။
ဥပဋ္ဌဟိံ ဘိက္ခုသံဃံ၊ ဝိပ္ပသန္နေန စေတသာ။

နိမန္တေတွာ ဘိက္ခုသံဃံ၊ ဥဇုဘူတံ သမာဟိတံ။
ဥစ္ဆုနာ မဏ္ဍပံ ကတွာ၊ ဘောဇေသိံ သံဃမုတ္တမံ။

ယံ ယံ ယောနု'ပပဇ္ဇာမိ၊ ဒေဝတ္တံ အထမာနုသံ။
သဗ္ဗေ သတ္တေ အဘိဘောမိ၊ ပုညကမ္မဿိဒံ ဖလံ။

အဋ္ဌာရသေ ကပ္ပသတေ၊ ယံ ဒါနမဒဒိံ တဒါ။
ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ဥစ္ဆုဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ပဋိသမ္ဘိဒါ စတဿော။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ သမာပတ္တိသုခေန ဝီတိနာမေန္တော ဥပသမ္ပဇ္ဇိတုကာမော "မာတရံ အာပုစ္ဆိဿာမီ"တိ မာတု သန္တိကံ ဂစ္ဆန္တော အန္တရာမဂ္ဂေ ဒေဝတာယ ဗလိကမ္မကရဏတ္ထံ မံသပရိယေသနံ[2] စရန္တေဟိ ပဉ္စသတေဟိ စောရေဟိ သမာဂစ္ဆိ။ စောရာ စ တံ အဂ္ဂဟေသုံ "ဒေဝတာယ ဗလိ ဘဝိဿတီ"တိ။ သော စောရေဟိ ဂဟိတောပိ အဘီတော အစ္ဆမ္ဘီ ဝိပ္ပသန္နမုခေါဝ အဋ္ဌာသိ။ တံ ဒိသွာ စောရဂါမဏိ အစ္ဆရိယဗ္ဘုတစိတ္တဇာတော ပသံသန္တော—

၁-ခု ၃-၉၈-ပိဋ္ဌေ။
၂-ပသုံ ပရိယေသနံ (က)

705. “Yaññatthaṁ vā dhanatthaṁ vā, ye hanāma mayaṁ pure.
Avasesaṁ[1] bhayaṁ hoti, vedhanti vilapanti ca.

706. Tassa te natthi bhītattaṁ, bhiyyo vaṇṇo pasīdati.
Kasmā na paridevesi, evarūpe mahabbhaye”ti—

dve gāthā abhāsi.

Tattha **yaññatthan**ti yajanatthaṁ, devatānaṁ balikammakaraṇatthaṁ vā. Vā-saddo vikappanattho. **Dhanatthan**ti sāpateyyaharaṇatthaṁ. **Ye hanāma mayaṁ pure**ti ye satte mayaṁ pubbe hanimha. Atītatthe hi idaṁ vattamānavacanaṁ. **Avase**ti avase aserike katvā. **Tan**ti tesaṁ. “Avasesanti”pi paṭhanti. Amhehi gahitesu taṁ ekaṁ ṭhapetvā avasesānaṁ, ayameva vā pāṭho. **Bhayaṁ hotī**ti maraṇabhayaṁ hoti, yena te **vedhanti vilapanti** cittutrāsena vedhanti “sāmi tumhākaṁ idañcidañca dassāma, dāsā bhavissāmā”ti-ādikaṁ vadantā vilapanti.

Tassa teti yo tvaṁ amhehi devatāya balikammatthaṁ jīvitā voropetukāmehi ukkhittāsikehi santajjito, tassa te. **Bhītattan**ti bhītabhāvo, bhayanti attho. **Bhiyyo vaṇṇo pasīdatī**ti pakativaṇṇato uparipi te mukhavaṇṇo vippasīdati. Therassa kira tadā “sace ime māressanti, idānevāhaṁ anupādāya parinibbāyissāmi, dukkhabhāro vigacchissatī”ti uḷāraṁ pītisomanassaṁ uppajji. **Evarūpe mahabbhaye**ti edise mahati maraṇabhaye upaṭṭhite. Hetu-atthe vā etaṁ bhummavacanaṁ.

Idāni thero coragāmaṇissa paṭivacanadānamukhena dhammaṁ desento—

707. Natthi cetasikaṁ dukkhaṁ, anapekkhassa gāmaṇi.
Atikkantā bhayā sabbe, khīṇasaṁyojanassa ve.

708. Khīṇāya bhavanettiyā, diṭṭhe dhamme yathātathe.
Na bhayaṁ maraṇe hoti, bhāranikkhepane yathā.

709. Suciṇṇaṁ brahmacariyaṁ me, maggo cāpi subhāvito.
Maraṇe me bhayaṁ natthi, rogānamiva saṅkhaye.

1. Avase taṁ (Sī, Ka)

၇၀၅။ “ယညတ္ထံ ဝါ ဓနတ္ထံ ဝါ၊ ယေ ဟနာမ မယံ ပုရေ။
အဝသေသံ[၁] ဘယံ ဟောတိ၊ ဝေဓန္တိ ဝိလပန္တိ စ။

၇၀၆။ တဿ တေ နတ္ထိ ဘီတတ္တံ၊ ဘိယျော ဝဏ္ဏော ပသီဒတိ။
ကသ္မာ န ပရိဒေဝေသိ၊ ဧဝရူပေ မဟဗ္ဘယေ”တိ—

ဒွေ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ယညတ္ထန္တိ** ယဇနတ္ထံ၊ ဒေဝတာနံ ဗလိကမ္မကရဏတ္ထံ ဝါ။ ဝါ-သဒ္ဒေါ ဝိကပ္ပနတ္ထော။ **ဓနတ္ထန္တိ** သာပတေယျဟရဏတ္ထံ။ **ယေ ဟနာမ မယံ ပုရေတိ** ယေ သတ္တေ မယံ ပုဗ္ဗေ ဟနိမှ။ အတီတတ္ထေ ဟိ ဣဒံ ဝတ္တမာနဝစနံ။ **အဝသေတိ** အဝသေ အသေရိကေ ကတွာ။ **တန္တိ** တေသံ။ “အဝသေသန္တိ”ပိ ပဌန္တိ။ အမှေဟိ ဂဟိတေသု တံ ဧကံ ဌပေတွာ အဝသေသာနံ၊ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ **ဘယံ ဟောတီတိ** မရဏဘယံ ဟောတိ၊ ယေန တေ **ဝေဓန္တိ ဝိလပန္တိ** စိတ္တုတြာသေန ဝေဓန္တိ “သာမိ တုမှာကံ ဣဒဉ္စိဒဉ္စ ဒဿာမ၊ ဒါသာ ဘဝိဿာမာ”တိအာဒိကံ ဝဒန္တာ ဝိလပန္တိ။

တဿ တေတိ ယော တွံ အမှေဟိ ဒေဝတာယ ဗလိကမ္မတ္ထံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေတုကာမေဟိ ဥက္ခိတ္တာသိကေဟိ သန္တဇ္ဇိတော၊ တဿ တေ။ **ဘီတတ္တန္တိ** ဘီတဘာဝေါ၊ ဘယန္တိ အတ္ထော။ **ဘိယျော ဝဏ္ဏော ပသီဒတီတိ** ပကတိဝဏ္ဏတော ဥပရိပိ တေ မုခဝဏ္ဏော ဝိပ္ပသီဒတိ။ ထေရဿ ကိရ တဒါ “သစေ ဣမေ မာရေဿန္တိ၊ ဣဒါနေဝါဟံ အနုပါဒါယ ပရိနိဗ္ဗာယိဿာမိ၊ ဒုက္ခဘာရော ဝိဂစ္ဆိဿတီ”တိ ဥဠာရံ ပီတိသောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ **ဧဝရူပေ မဟဗ္ဘယေတိ** ဧဒိသေ မဟတိ မရဏဘယေ ဥပဋ္ဌိတေ။ ဟေတုအတ္ထေ ဝါ ဧတံ ဘုမ္မဝစနံ။

ဣဒါနိ ထေရော စောရဂါမဏိဿ ပဋိဝစနဒါနမုခေန ဓမ္မံ ဒေသေန္တော—

၇၀၇။ “နတ္ထိ စေတသိကံ ဒုက္ခံ၊ အနပေက္ခဿ ဂါမဏိ။
အတိက္ကန္တာ ဘယာ သဗ္ဗေ၊ ခီဏသံယောဇနဿ ဝေ။

၇၀၈။ ခီဏာယ ဘဝနေတ္တိယာ၊ ဒိဋ္ဌေ ဓမ္မေ ယထာတထေ။
န ဘယံ မရဏေ ဟောတိ၊ ဘာရနိက္ခေပနေ ယထာ။

၇၀၉။ သုစိဏ္ဏံ ဗြဟ္မစရိယံ မေ၊ မဂ္ဂေါ စာပိ သုဘာဝိတော။
မရဏေ မေ ဘယံ နတ္ထိ၊ ရောဂါနမိဝ သင်္ခယေ။

၁-အဝသေ တံ (သီ၊ က)

710. Suciṇṇaṁ brahmacariyaṁ me, maggo cāpi subhāvito.
Nirassādā bhavā diṭṭhā, visaṁ pitvāva chaḍḍitaṁ.

711. Pāragū anupādāno, katakicco anāsavo.
Tuṭṭho āyukkhayā hoti, mutto āghātanā yathā.

712. Uttamaṁ dhammataṁ patto, sabbaloke anatthiko.
Ādittāva gharā mutto, maraṇasmiṁ na socati.

713. Yadatthi saṅgataṁ kiñci, bhavo vā yattha labbhati.
Sabbaṁ anissaraṁ etaṁ, iti vuttaṁ mahesinā.

714. Yo taṁ tathā pajānāti, yathā Buddhena desitaṁ.
Na gaṇhāti bhavaṁ kiñci, sutattaṁva ayoguḷaṁ.

715. Na me hoti ‘ahosiṁ’ti, ‘bhavissaṁ’ti na hoti me.
Saṅkhārā vigamissanti, tattha kā paridevanā.

716. Suddhaṁ dhammasamuppādaṁ, suddhaṁ saṅkhārasantatiṁ.
Passantassa yathābhūtaṁ, na bhayaṁ hoti gāmaṇi.

717. Tiṇakaṭṭhasamaṁ lokaṁ, yadā paññāya passati.
Mamattaṁ so asaṁvindaṁ, ‘natthi me’ti na socati.

718. Ukkaṇṭhāmi sarīrena, bhavenamhi anatthiko.
Soyaṁ bhijjissati kāyo, añño ca na bhavissati.

719. Yaṁ vo kiccaṁ sarīrena, taṁ karotha yadicchatha.
Na me tappaccayā tattha, doso pemañca hehitī”ti—

imā gāthā abhāsi.

720. “Tassa taṁ vacanaṁ sutvā, abbhutaṁ lomahaṁsanaṁ.
Satthāni nikkhipitvāna, māṇavā etadabravun”ti—

ayaṁ saṅgītikārehi vuttagāthā. Ito aparā tisso corānaṁ, therassa ca vacanapaṭivacanagāthā—

၇၁၀။ သုစိဏ္ဏံ ဗြဟ္မစရိယံ မေ၊ မဂ္ဂေါ စာပိ သုဘာဝိတော။
နိရဿာဒါ ဘဝါ ဒိဋ္ဌာ၊ ဝိသံ ပိတွာဝ ဆဍ္ဍိတံ။

၇၁၁။ ပါရဂူ အနုပါဒါနော၊ ကတကိစ္စော အနာသဝေါ။
တုဋ္ဌော အာယုက္ခယာ ဟောတိ၊ မုတ္တော အာဃာတနာ ယထာ။

၇၁၂။ ဥတ္တမံ ဓမ္မတံ ပတ္တော၊ သဗ္ဗလောကေ အနတ္ထိကော။
အာဒိတ္တာဝ ဃရာ မုတ္တော၊ မရဏသ္မိံ န သောစတိ။

၇၁၃။ ယဒတ္ထိ သင်္ဂတံ ကိဉ္စိ၊ ဘဝေါ ဝါ ယတ္ထ လဗ္ဘတိ။
သဗ္ဗံ အနိဿရံ ဧတံ၊ ဣတိ ဝုတ္တံ မဟေသိနာ။

၇၁၄။ ယော တံ တထာ ပဇာနာတိ၊ ယထာ ဗုဒ္ဓေန ဒေသိတံ။
န ဂဏှာတိ ဘဝံ ကိဉ္စိ၊ သုတတ္တံဝ အယောဂုဠံ။

၇၁၅။ န မေ ဟောတိ ‘အဟောသိံ’တိ၊ ‘ဘဝိဿံ’တိ န ဟောတိ မေ။
သင်္ခါရာ ဝိဂမိဿန္တိ၊ တတ္ထ ကာ ပရိဒေဝနာ။

၇၁၆။ သုဒ္ဓံ ဓမ္မသမုပ္ပါဒံ၊ သုဒ္ဓံ သင်္ခါရသန္တတိံ။
ပဿန္တဿ ယထာဘူတံ၊ န ဘယံ ဟောတိ ဂါမဏိ။

၇၁၇။ တိဏကဋ္ဌသမံ လောကံ၊ ယဒါ ပညာယ ပဿတိ။
မမတ္တံ သော အသံဝိန္ဒံ၊ ‘နတ္ထိ မေ’တိ န သောစတိ။

၇၁၈။ ဥက္ကဏ္ဌာမိ သရီရေန၊ ဘဝေနမှိ အနတ္ထိကော။
သောယံ ဘိဇ္ဇိဿတိ ကာယော၊ အညော စ န ဘဝိဿတိ။

၇၁၉။ ယံ ဝေါ ကိစ္စံ သရီရေန၊ တံ ကရောထ ယဒိစ္ဆထ။
န မေ တပ္ပစ္စယာ တတ္ထ၊ ဒေါသော ပေမဉ္စ ဟေဟိတီ”တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

၇၂၀။ “တဿ တံ ဝစနံ သုတွာ၊ အဗ္ဘုတံ လောမဟံသနံ။
သတ္ထာနိ နိက္ခိပိတွာန၊ မာဏဝါ ဧတဒဗြဝု”န္တိ—

အယံ သင်္ဂီတိကာရေဟိ ဝုတ္တဂါထာ။ ဣတော အပရာ တိဿော စောရာနံ, ထေရဿ စ ဝစနပဋိဝစနဂါထာ—

721. “Kiṁ bhadante karitvāna, ko vā ācariyo tava.
Kassa sāsanamāgamma, labbhate taṁ asokatā.

722. Sabbaññū sabbadassāvī, Jino ācariyo mama.
Mahākāruṇiko Satthā, sabbalokatikicchako.

723. Tenāyaṁ desito dhammo, khayagāmī anuttaro.
Tassa sāsanamāgamma, labbhate taṁ asokatā.

724. Sutvāna corā isino subhāsitaṁ,
Nikkhippa Satthāni ca āvudhāni ca.
Tamhā ca kammā viramiṁsu eke,
Eke ca pabbajjamarocayiṁsu.

725. Te pabbajitvā Sugatassa sāsane,
Bhāvetva bojjhaṅgabalāni paṇḍitā.
Udaggacittā sumanā katindriyā,
Phusiṁsu nibbānapadaṁ asaṅkhatan”ti—

imāpi saṅgītikārehi vuttagāthā.

Tattha **natthi cetasikaṁ dukkhaṁ, anapekkhassa gāmaṇī**ti gāmaṇi apekkhāya taṇhāya abhāvena anapekkhassa mādisassa lohitasabhāvo pubbo viya cetasikaṁ dukkhaṁ domanassaṁ natthi, domanassābhāvāpadesena bhayābhāvaṁ vadati. Tenāha **“atikkantā bhayā sabbe”**ti. **Atikkantā bhayā sabbe**ti khīṇasaṁyojanassa arahato pañcavīsati mahābhayā, aññe ca sabbepi bhayā ekaṁsena atikkantā atītā, apagatāti-attho.

Diṭṭhe dhamme yathātatheti catusaccadhamme pariññāpahānasacchikiriyabhāvanāvasena maggapaññāya yathābhūtaṁ diṭṭhe. **Maraṇe**ti maraṇahetu. **Bhāranikkhepane yathā**ti yathā koci puriso sīse ṭhitena mahatā garubhārena saṁsīdanto tassa nikkhepane apanayane na bhāyati, evaṁ sampadamidanti attho. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā—

၇၂၁။ “ကိံ ဘဒန္တေ ကရိတွာန၊ ကော ဝါ အာစရိယော တဝ။
ကဿ သာသနမာဂမ္မ၊ လဗ္ဘတေ တံ အသောကတာ။

၇၂၂။ သဗ္ဗညူ သဗ္ဗဒဿာဝီ၊ ဇိနော အာစရိယော မမ။
မဟာကာရုဏိကော သတ္ထာ၊ သဗ္ဗလောကတိကိစ္ဆကော။

၇၂၃။ တေနာယံ ဒေသိတော ဓမ္မော၊ ခယဂါမီ အနုတ္တရော။
တဿ သာသနမာဂမ္မ၊ လဗ္ဘတေ တံ အသောကတာ။

၇၂၄။ သုတွာန စောရာ ဣသိနော သုဘာသိတံ၊
နိက္ခိပ္ပ သတ္ထာနိ စ အာဝုဓာနိ စ။
တမှာ စ ကမ္မာ ဝိရမိံသု ဧကေ၊
ဧကေ စ ပဗ္ဗဇ္ဇမရောစယိံသု။

၇၂၅။ တေ ပဗ္ဗဇိတွာ သုဂတဿ သာသနေ၊
ဘာဝေတွ ဗောဇ္ဈင်္ဂဗလာနိ ပဏ္ဍိတာ။
ဥဒဂ္ဂစိတ္တာ သုမနာ ကတိန္ဒြိယာ၊
ဖုသိံသု နိဗ္ဗာနပဒံ အသင်္ခတ”န္တိ—

ဣမာပိ သင်္ဂီတိကာရေဟိ ဝုတ္တဂါထာ။

တတ္ထ **နတ္ထိ စေတသိကံ ဒုက္ခံ၊ အနပေက္ခဿ ဂါမဏီ**တိ ဂါမဏိ အပေက္ခာယ တဏှာယ အဘာဝေန အနပေက္ခဿ မာဒိသဿ လောဟိတသဘာဝေါ ပုဗ္ဗော ဝိယ စေတသိကံ ဒုက္ခံ ဒေါမနဿံ နတ္ထိ၊ ဒေါမနဿာဘာဝါပဒေသေန ဘယာဘာဝံ ဝဒတိ။ တေနာဟ “**အတိက္ကန္တာ ဘယာ သဗ္ဗေ**”တိ။ **အတိက္ကန္တာ ဘယာ သဗ္ဗေ**တိ ခီဏသံယောဇနဿ အရဟတော ပဉ္စဝီသတိ မဟာဘယာ, အညေ စ သဗ္ဗေပိ ဘယာ ဧကံသေန အတိက္ကန္တာ အတီတာ၊ အပဂတာတိ-အတ္ထော။

ဒိဋ္ဌေ ဓမ္မေ ယထာတထေတိ စတုသစ္စဓမ္မေ ပရိညာပဟာနသစ္ဆိကိရိယ-ဘာဝနာဝသေန မဂ္ဂပညာယ ယထာဘူတံ ဒိဋ္ဌေ။ **မရဏေ**တိ မရဏဟေတု။ **ဘာရနိက္ခေပနေ ယထာ**တိ ယထာ ကောစိ ပုရိသော သီသေ ဌိတေန မဟတာ ဂရုဘာရေန သံသီဒန္တော တဿ နိက္ခေပနေ အပနယနေ န ဘာယတိ၊ ဧဝံ သမ္ပဒမိဒန္တိ အတ္ထော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ—

"Bhārā have pañcakkhandhā, bhārahāro ca puggalo.
Bhārādānaṁ dukhaṁ loke, bhāranikkhepanaṁ sukhan"ti[1].

Suciṇṇanti suṭṭhu caritaṁ. **Brahmacariyan**ti sikkhattayasaṅgahaṁ sāsanabrahmacariyaṁ. Tato eva **maggo cāpi subhāvito** aṭṭhaṅgiko ariyamaggopi sammadeva bhāvito. **Rogānamiva saṅkhaye**ti yathā bahūhi rogehi abhibhūtassa āturassa rogānaṁ saṅkhaye pītisomanassameva hoti, evaṁ khandharogasaṅkhaye maraṇe mādisassa bhayaṁ natthi.

Nirassādā bhavā diṭṭhāti tīhi dukkhatāhi abhibhūtā ekādasahi aggīhi ādittā tayo bhavā nirassādā assādarahitā mayā diṭṭhā. **Visaṁ pitvāva chaḍḍitan**ti pamādavasena visaṁ pivitvā tādisena payogena chaḍḍitaṁ viya maraṇe me bhayaṁ natthīti attho.

Mutto āghātanā yathāti yathā corehi māraṇatthaṁ āghātanaṁ nīto kenaci upāyena tato mutto haṭṭhatuṭṭho hoti, evaṁ saṁsārapāraṁ nibbānaṁ gatattā **pāragū** catūhipi upādānehi **anupādāno** pariññādīnaṁ soḷasannaṁ kiccānaṁ katattā **katakicco** kāmāsavādīhi **anāsavo āyukkhayā** āyukkhayahetu **tuṭṭho** somanassiko hoti.

Uttamanti seṭṭhaṁ. **Dhammatan**ti dhammasabhāvaṁ, arahatte siddhe sijjhanahetu iṭṭhādīsu tādibhāvaṁ. **Sabbaloke**ti sabbalokasmimpi, dīghāyukasukhabahulatādivasena saṁyuttepi loke. **Anatthiko**ti anapekkho. **Ādittāva gharā mutto**ti yathā koci puriso samantato ādittato pajjalitato gehato nissaṭo, tato nissaraṇanimittaṁ na socati, evaṁ khīṇāsavo maraṇanimittaṁ na socati.

Yadatthi saṅgataṁ kiñcīti yaṁkiñci imasmiṁ loke atthi vijjati upabbhati saṅgataṁ sattehi saṅkhārehi vā samāgamo samodhānaṁ. "Saṅkhatan"tipi pāṭho, tassa yaṁkiñci paccayehi samacca sambhuyya kataṁ paṭiccasamuppannanti attho. **Bhavo vā yattha labbhatī**ti yasmiṁ sattanikāye yo upapattibhavo labbhati. **Sabbaṁ anissaraṁ etan**ti sabbametaṁ issararahitaṁ, na ettha kenaci "evaṁ hotū"ti issariyaṁ vattetuṁ sakkā. **Iti vuttaṁ**

1. Saṁ 2. 22 piṭṭhe.

“ဘာရာ ဟဝေ ပဉ္စက္ခန္ဓာ၊ ဘာရဟာရော စ ပုဂ္ဂလော။
ဘာရာဒါနံ ဒုခံ လောကေ၊ ဘာရနိက္ခေပနံ သုခ”န္တိ[၁]။

သုစိဏ္ဏန္တိ သုဋ္ဌု စရိတံ။ **ဗြဟ္မစရိယ**န္တိ သိက္ခတ္တယသင်္ဂဟံ သာသနဗြဟ္မစရိယံ။ တတော ဧဝ **မဂ္ဂေါ စာပိ သုဘာဝိတော** အဋ္ဌင်္ဂိကော အရိယမဂ္ဂေါပိ သမ္မဒေဝ ဘာဝိတော။ **ရောဂါနမိဝ သင်္ခယေ**တိ ယထာ ဗဟူဟိ ရောဂေဟိ အဘိဘူတဿ အာတုရဿ ရောဂါနံ သင်္ခယေ ပီတိသောမနဿမေဝ ဟောတိ၊ ဧဝံ ခန္ဓရောဂသင်္ခယေ မရဏေ မာဒိသဿ ဘယံ နတ္ထိ။

နိရဿာဒါ ဘဝါ ဒိဋ္ဌာတိ တီဟိ ဒုက္ခတာဟိ အဘိဘူတာ ဧကာဒသဟိ အဂ္ဂီဟိ အာဒိတ္တာ တယော ဘဝါ နိရဿာဒါ အဿာဒရဟိတာ မယာ ဒိဋ္ဌာ။ **ဝိသံ ပိတွာဝ ဆဍ္ဍိတ**န္တိ ပမာဒဝသေန ဝိသံ ပိဝိတွာ တာဒိသေန ပယောဂေန ဆဍ္ဍိတံ ဝိယ မရဏေ မေ ဘယံ နတ္ထီတိ အတ္ထော။

မုတ္တော အာဃာတနာ ယထာတိ ယထာ စောရေဟိ မာရဏတ္ထံ အာဃာတနံ နီတော ကေနစိ ဥပါယေန တတော မုတ္တော ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော ဟောတိ၊ ဧဝံ သံသာရပါရံ နိဗ္ဗာနံ ဂတတ္တာ **ပါရဂူ** စတူဟိပိ ဥပါဒါနေဟိ **အနုပါဒါနော** ပရိညာဒီနံ သောဠသန္နံ ကိစ္စာနံ ကတတ္တာ **ကတကိစ္စော** ကာမာသဝါဒီဟိ **အနာသဝေါ အာယုက္ခယာ** အာယုက္ခယဟေတု **တုဋ္ဌော** သောမနဿိကော ဟောတိ။

ဥတ္တမန္တိ သေဋ္ဌံ။ **ဓမ္မတ**န္တိ ဓမ္မသဘာဝံ၊ အရဟတ္တေ သိဒ္ဓေ သိဇ္ဈနဟေတု ဣဋ္ဌာဒီသု တာဒိဘာဝံ။ **သဗ္ဗလောကေ**တိ သဗ္ဗလောကသ္မိမ္ပိ၊ ဒီဃာယုကသုခဗဟုလတာဒိဝသေန သံယုတ္တေပိ လောကေ။ **အနတ္ထိကော**တိ အနပေက္ခော။ **အာဒိတ္တာဝ ဃရာ မုတ္တော**တိ ယထာ ကောစိ ပုရိသော သမန္တတော အာဒိတ္တတော ပဇ္ဇလိတတော ဂေဟတော နိဿဋော၊ တတော နိဿရဏနိမိတ္တံ န သောစတိ၊ ဧဝံ ခီဏာသဝေါ မရဏနိမိတ္တံ န သောစတိ။

ယဒတ္ထိ သင်္ဂတံ ကိဉ္စီတိ ယံကိဉ္စိ ဣမသ္မိံ လောကေ အတ္ထိ ဝိဇ္ဇတိ ဥပလဗ္ဘတိ သင်္ဂတံ သတ္တေဟိ သင်္ခါရေဟိ ဝါ သမာဂမော သမောဓာနံ။ “သင်္ခတ”န္တိပိ ပါဌော၊ တဿ ယံကိဉ္စိ ပစ္စယေဟိ သမစ္စ သမ္ဘုယျ ကတံ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နန္တိ အတ္ထော။ **ဘဝေါ ဝါ ယတ္ထ လဗ္ဘတီ**တိ ယသ္မိံ သတ္တနိကာယေ ယော ဥပပတ္တိဘဝေါ လဗ္ဘတိ။ **သဗ္ဗံ အနိဿရံ ဧတ**န္တိ သဗ္ဗမေတံ ဣဿရရဟိတံ၊ န ဧတ္ထ ကေနစိ “ဧဝံ ဟောတူ”တိ ဣဿရိယံ ဝတ္တေတုံ သက္ကာ။ **ဣတိ ဝုတ္တံ**

၁-သံ ၂-၂၂-ပိဋ္ဌေ။

mahesināti “sabbe dhammā anattā”ti[1] evaṁ vuttaṁ mahesinā Sammāsambuddhena. Tasmā “anissaraṁ etan”ti pajānanto maraṇasmiṁ na socatīti yojanā.

Na gaṇhāti bhavaṁ kiñcīti yo ariyasāvako “sabbe saṅkhārā aniccā”ti-ādinā[2] yathā Buddhena Bhagavatā desitaṁ, tathā taṁ bhavattayaṁ vipassanāpaññāsahitāya maggapaññāya pajānāti. So yathā koci puriso sukhakāmo divasaṁ santattaṁ ayoguḷaṁ hatthena na gaṇhāti, evaṁ kiñci khuddakaṁ vā mahantaṁ vā bhavaṁ na gaṇhāti, na tattha taṇhaṁ karotīti attho.

Na me hoti “ahosiṁ”ti “atītamaddhānaṁ ahaṁ īdiso ahosiṁ”ti attadiṭṭhivasena na me cittappavatti atthi diṭṭhiyā sammadeva ugghāṭitattā, dhammasabhāvassa ca sudiṭṭhattā. **“Bhavissaṁ”ti na hoti me**ti tato eva “anāgatamaddhānaṁ ahaṁ ediso kathaṁ nu kho bhavissaṁ bhaveyyan”ti evampi me na hoti. **Saṅkhārā vigamissantī**ti evaṁ pana hoti “yathāpaccayaṁ pavattamānā saṅkhārāva, na ettha koci attā vā attaniyaṁ vā, te ca kho vigamissanti vinassissanti khaṇe khaṇe bhijjissantī”ti. **Tattha kā paridevanā**ti evaṁ passantassa mādisassa tattha saṅkhāragate kā nāma paridevanā.

Suddhanti kevalaṁ attasārena asammissaṁ. **Dhammasamuppādan**ti paccayapaccayuppannadhammasamuppattiṁ avijjādipaccayehi saṅkhārādidhammamattappavattiṁ. **Saṅkhārasantatin**ti kilesakammavipākappabhedasaṅkhārapabandhaṁ. **Passantassa yathābhūtan**ti saha vipassanāya maggapaññāya yāthāvato jānantassa.

Tiṇakaṭṭhasamaṁ lokanti yathā araññe apariggahe tiṇakaṭṭhe kenaci gayhamāne aparassa “mayhaṁ santakaṁ ayaṁ gaṇhatī”ti na hoti, evaṁ so asāmikatāya tiṇakaṭṭhasamaṁ saṅkhāralokaṁ yadā paññāya passati, so tattha mamattaṁ **asaṁvindaṁ** asaṁvindanto alabhanto akaronto. **Natthi me**ti “ahu vata sohaṁ taṁ me natthī”ti na socati.

Ukkaṇṭhāmi sarīrenāti asārakena abhinudena dukkhena akataññunā asuciduggandhajegucchapaṭikkūlasabhāvena iminā kāyena ukkaṇṭhāmi, imaṁ

1. Sabbe saṅkhārā avasavattatāya anattāti (Ka)
2. Khu 1. 53 piṭṭhe Dhammapade.

မဟေသိနာတိ “သဗ္ဗေ ဓမ္မာ အနတ္တာ”တိ[၁] ဧဝံ ဝုတ္တံ မဟေသိနာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန။ တသ္မာ “အနိဿရံ ဧတ”န္တိ ပဇာနန္တော မရဏသ္မိံ န သောစတီတိ ယောဇနာ။

န ဂဏှာတိ ဘဝံ ကိဉ္စီတိ ယော အရိယသာဝကော “သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စာ”တိအာဒိနာ[၂] ယထာ ဗုဒ္ဓေန ဘဂဝတာ ဒေသိတံ၊ တထာ တံ ဘဝတ္တယံ ဝိပဿနာပညာသဟိတာယ မဂ္ဂပညာယ ပဇာနာတိ။ သော ယထာ ကောစိ ပုရိသော သုခကာမော ဒိဝသံ သန္တတ္တံ အယောဂုဠံ ဟတ္ထေန န ဂဏှာတိ၊ ဧဝံ ကိဉ္စိ ခုဒ္ဒကံ ဝါ မဟန္တံ ဝါ ဘဝံ န ဂဏှာတိ၊ န တတ္ထ တဏှံ ကရောတီတိ အတ္ထော။

န မေ ဟောတိ “အဟောသိံ”တိ “အတီတမဒ္ဓါနံ အဟံ ဤဒိသော အဟောသိံ”တိ အတ္တဒိဋ္ဌိဝသေန န မေ စိတ္တပ္ပဝတ္တိ အတ္ထိ ဒိဋ္ဌိယာ သမ္မဒေဝ ဥဂ္ဃာဋိတတ္တာ, ဓမ္မသဘာဝဿ စ သုဒိဋ္ဌတ္တာ။ **“ဘဝိဿံ”တိ န ဟောတိ မေ**တိ တတော ဧဝ “အနာဂတမဒ္ဓါနံ အဟံ ဧဒိသော ကထံ နု ခေါ ဘဝိဿံ ဘဝေယျ”န္တိ ဧဝမ္ပိ မေ န ဟောတိ။ **သင်္ခါရာ ဝိဂမိဿန္တီ**တိ ဧဝံ ပန ဟောတိ “ယထာပစ္စယံ ပဝတ္တမာနာ သင်္ခါရာဝ၊ န ဧတ္ထ ကောစိ အတ္တာ ဝါ အတ္တနိယံ ဝါ၊ တေ စ ခေါ ဝိဂမိဿန္တိ ဝိနဿိဿန္တိ ခဏေ ခဏေ ဘိဇ္ဇိဿန္တီ”တိ။ **တတ္ထ ကာ ပရိဒေဝနာ**တိ ဧဝံ ပဿန္တဿ မာဒိသဿ တတ္ထ သင်္ခါရဂတေ ကာ နာမ ပရိဒေဝနာ။

သုဒ္ဓန္တိ ကေဝလံ အတ္တသာရေန အသမ္မိဿံ။ **ဓမ္မသမုပ္ပါဒ**န္တိ ပစ္စယပစ္စယုပ္ပန္နဓမ္မသမုပ္ပတ္တိံ အဝိဇ္ဇာဒိပစ္စယေဟိ သင်္ခါရာဒိဓမ္မမတ္တပ္ပဝတ္တိံ။ **သင်္ခါရသန္တတိ**န္တိ ကိလေသကမ္မဝိပါကပ္ပဘေဒသင်္ခါရပဗန္ဓံ။ **ပဿန္တဿ ယထာဘူတ**န္တိ သဟ ဝိပဿနာယ မဂ္ဂပညာယ ယာထာဝတော ဇာနန္တဿ။

တိဏကဋ္ဌသမံ လောကန္တိ ယထာ အရညေ အပရိဂ္ဂဟေ တိဏကဋ္ဌေ ကေနစိ ဂယှမာနေ အပရဿ “မယှံ သန္တကံ အယံ ဂဏှတီ”တိ န ဟောတိ၊ ဧဝံ သော အသာမိကတာယ တိဏကဋ္ဌသမံ သင်္ခါရလောကံ ယဒါ ပညာယ ပဿတိ၊ သော တတ္ထ မမတ္တံ **အသံဝိန္ဒံ** အသံဝိန္ဒန္တော အလဘန္တော အကရောန္တော။ **နတ္ထိ မေ**တိ “အဟု ဝတ သောဟံ တံ မေ နတ္ထီ”တိ န သောစတိ။

ဥက္ကဏ္ဌာမိ သရီရေနာတိ အသာရကေန အဘိနုဒေန ဒုက္ခေန အကတညုနာ အသုစိဒုဂ္ဂန္ဓဇေဂုစ္ဆပဋိက္ကူလသဘာဝေန ဣမိနာ ကာယေန ဥက္ကဏ္ဌာမိ၊ ဣမံ

၁-သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အဝသဝတ္တတာယ အနတ္တာတိ (က)
၂-ခု ၁-၅၃-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။

kāyaṁ nibbindanto evaṁ tiṭṭhāmi. **Bhavenamhi anatthiko**ti sabbenapi bhavena anatthiko amhi, na kiñci bhavaṁ patthemi. **Soyaṁ bhijjissati kāyo**ti ayaṁ mama kāyo idāni tumhākaṁ payogena aññathā vā aññattha bhijjissati. **Añño ca na bhavissatī**ti añño kāyo mayhaṁ āyatiṁ na bhavissati punabbhavābhāvato.

Yaṁ vo kiccaṁ sarīrenāti yaṁ tumhākaṁ iminā sarīrena payojanaṁ, **taṁ karotha yadicchatha** icchatha ce. **Na me tappaccayā**ti taṁ nimittaṁ imassa sarīrassa tumhehi yathicchitakiccassa karaṇahetu. **Tatthā**ti tesu karontesu ca akarontesu ca. **Doso pemañca hehitī**ti yathākkamaṁ paṭigho anunayo na bhavissati attano bhave apekkhāya sabbaso pahīnattāti adhippāyo. Aññapaccayā aññattha ca paṭighānunayesu asantesupi tappaccayā, "tatthā"ti vacanaṁ yathādhigatavasena vuttaṁ.

Tassāti adhimuttattherassa. **Taṁ vacana**nti "natthi cetasikaṁ dukkhan"ti-ādikaṁ maraṇe bhayābhāvādidīpakaṁ, tato eva abbhutaṁ lomahaṁsanaṁ vacanaṁ sutvā. **Māṇavā**ti corā. Corā hi "māṇavā"ti vuccanti "māṇavehi saha gacchanti katakammehi akatakammehipī"ti-ādīsu[1] viya.

Kiṁ bhadante karitvānāti bhante kiṁ nāma tappokammaṁ katvā. Ko vā tava ācariyo kassa **sāsanaṁ** ovādaṁ nissāya ayaṁ **asokatā** maraṇakāle sokābhāvo labbhatīti **etaṁ** atthaṁ **abravuṁ** pucchāvasena kathesuṁ bhāsiṁsu.

Taṁ sutvā thero tesaṁ paṭivacanaṁ dento **"Sabbaññū"**ti-ādimāha. Tattha **Sabbaññū**ti paropadesena vinā sabbapakārena sabbadhammāvabodhanasamatthassa ākaṅkhāpaṭibaddha[2]vuttino anāvaraṇañāṇassa adhigamena atītādibhedaṁ sabbaṁ jānātīti sabbaññū. Teneva samantacakkhunā sabbassa dassanato **sabbadassāvī.** Yamhi anāvaraṇañāṇaṁ, tadeva sabbaññutaññāṇaṁ, nattheva asādhāraṇañāṇapāḷiyā virodho visayuppattimukhena aññehi asādhāraṇabhāvadassanatthaṁ ekasseva ñāṇassa dvidhā vuttattā. Yaṁ panettha vattabbaṁ, taṁ **Itivuttakavaṇṇanāyaṁ**[3] vitthārato vuttamevāti tattha

1. Ma 2. 112 piṭṭhe. 2. Ākaṅkhamattappaṭibaddha (Udāna-Ṭṭha 128 piṭṭhe.)
3. Itivuttaka-Ṭṭha 134 piṭṭhe.

ကာယံ နိဗ္ဗိန္ဒန္တော ဧဝံ တိဋ္ဌာမိ။ **ဘဝေနမှိ အနတ္ထိကော**တိ သဗ္ဗေနပိ ဘဝေန အနတ္ထိကော အမှိ၊ န ကိဉ္စိ ဘဝံ ပတ္ထေမိ။ **သောယံ ဘိဇ္ဇိဿတိ ကာယော**တိ အယံ မမ ကာယော ဣဒါနိ တုမှာကံ ပယောဂေန အညထာ ဝါ အညတ္ထ ဘိဇ္ဇိဿတိ။ **အညော စ န ဘဝိဿတီ**တိ အညော ကာယော မယှံ အာယတိံ န ဘဝိဿတိ ပုနဗ္ဘဝါဘာဝတော။

ယံ ဝေါ ကိစ္စံ သရီရေနာတိ ယံ တုမှာကံ ဣမိနာ သရီရေန ပယောဇနံ၊ **တံ ကရောထ ယဒိစ္ဆထ** ဣစ္ဆထ စေ။ **န မေ တပ္ပစ္စယာ**တိ တံ နိမိတ္တံ ဣမဿ သရီရဿ တုမှေဟိ ယထိစ္ဆိတကိစ္စဿ ကရဏဟေတု။ **တတ္ထာ**တိ တေသု ကရောန္တေသု စ အကရောန္တေသု စ။ **ဒေါသော ပေမဉ္စ ဟေဟိတီ**တိ ယထာက္ကမံ ပဋိဃော အနုနယော န ဘဝိဿတိ အတ္တနော ဘဝေ အပေက္ခာယ သဗ္ဗသော ပဟီနတ္တာတိ အဓိပ္ပါယော။ အညပစ္စယာ အညတ္ထ စ ပဋိဃာနုနယေသု အသန္တေသုပိ တပ္ပစ္စယာ၊ "တတ္ထာ"တိ ဝစနံ ယထာဓိဂတဝသေန ဝုတ္တံ။

တဿာတိ အဓိမုတ္တတ္ထေရဿ။ **တံ ဝစန**န္တိ "နတ္ထိ စေတသိကံ ဒုက္ခ"န္တိအာဒိကံ မရဏေ ဘယာဘာဝါဒိဒီပကံ၊ တတော ဧဝ အဗ္ဘုတံ လောမဟံသနံ ဝစနံ သုတွာ။ **မာဏဝါ**တိ စောရာ။ စောရာ ဟိ "မာဏဝါ"တိ ဝုစ္စန္တိ "မာဏဝေဟိ သဟ ဂစ္ဆန္တိ ကတကမ္မေဟိ အကတကမ္မေဟိပီ"တိအာဒီသု[1] ဝိယ။

ကိံ ဘဒန္တေ ကရိတွာနာတိ ဘန္တေ ကိံ နာမ တပေါကမ္မံ ကတွာ။ ကော ဝါ တဝ အာစရိယော ကဿ **သာသနံ** ဩဝါဒံ နိဿာယ အယံ **အသောကတာ** မရဏကာလေ သောကာဘာဝေါ လဗ္ဘတီတိ **ဧတံ** အတ္ထံ **အဗြဝုံ** ပုစ္ဆာဝသေန ကထေသုံ ဘာသိံသု။

တံ သုတွာ ထေရော တေသံ ပဋိဝစနံ ဒေန္တော "**သဗ္ဗညူ**"တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သဗ္ဗညူ**တိ ပရောပဒေသေန ဝိနာ သဗ္ဗပကာရေန သဗ္ဗဓမ္မာဝဗောဓနသမတ္ထဿ အာကင်္ခါပဋိဗဒ္ဓ[2]ဝုတ္တိနော အနာဝရဏဉာဏဿ အဓိဂမေန အတီတာဒိဘေဒံ သဗ္ဗံ ဇာနာတီတိ သဗ္ဗညူ။ တေနေဝ သမန္တစက္ခုနာ သဗ္ဗဿ ဒဿနတော **သဗ္ဗဒဿာဝီ**။ ယမှိ အနာဝရဏဉာဏံ၊ တဒေဝ သဗ္ဗညုတညာဏံ၊ နတ္ထေဝ အသာဓာရဏဉာဏပါဠိယာ ဝိရောဓော ဝိသယုပ္ပတ္တိမုခေန အညေဟိ အသာဓာရဏဘာဝဒဿနတ္ထံ ဧကဿေဝ ဉာဏဿ ဒွိဓာ ဝုတ္တတ္တာ။ ယံ ပနေတ္ထ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ **ဣတိဝုတ္တကဝဏ္ဏနာယံ**[3] ဝိတ္ထာရတော ဝုတ္တမေဝါတိ တတ္ထ

၁-မ ၂-၁၁၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အာကင်္ခမတ္တပ္ပဋိဗဒ္ဓ (ဥဒါန-ဋ္ဌ ၁၂၈-ပိဋ္ဌေ။) ၃-ဣတိဝုတ္တက-ဋ္ဌ ၁၃၄-ပိဋ္ဌေ။

vuttanayeneva veditabbaṁ. Pañcannampi mārānaṁ vijayato **Jino,** hīnādivibhāgabhinne sabbasmiṁ sattanikāye adhimuttavuttitāya mahatiyā karuṇāya samannāgatattā **mahākāruṇiko,** diṭṭhadhammikasamparāyikaparamatthehi yathārahaṁ veneyyānaṁ[1] anusāsanato **Satthā,** tato eva sabbalokassa kilesarogatikicchanato **sabbalokatikicchako,** Sammāsambuddho ācariyo mamāti yojanā. **Khayagāmī**ti nibbānagāmī.

Evaṁ therena Satthu, sāsanassa ca guṇe pakāsite paṭiladdhasaddhā ekacce corā pabbajiṁsu, ekacce upāsakattaṁ pavedesuṁ, tamatthaṁ dīpento dhammasaṅgāhakā **"sutvāna corā"**ti-ādinā dve gāthā abhāsiṁsu. Tattha **isinoti** adhisīlasikkhādīnaṁ esanaṭṭhena isino adhimuttattherassa. **Nikkhippā**ti pahāya. **Satthāni ca āvudhāni cā**ti asi-ādisatthāni ceva dhanukalāpādi-āvudhāni ca. **Tamhā ca kammā**ti tato corakammato.

Te pabbajitvā Sugatassa sāsaneti te corā sobhanagamanatādīhi Sugatassa Bhagavato sāsane pabbajjaṁ upagantvā. Bhāvanāvisesādhigatāya odagyalakkhaṇāya pītiyā samannāgamena **udaggacittā. Sumanā**ti somanassappattā. **Katindriyā**ti bhāvitindriyā. **Phusiṁsū**ti aggamaggādhigamena asaṅkhataṁ nibbānaṁ adhigacchiṁsu. Adhimutto kira core nibbisevane katvā te tattheva ṭhapetvā mātu santikaṁ gantvā mātaraṁ āpucchitvā paccāgantvā tehi saddhiṁ upajjhāyassa santikaṁ gantvā pabbājetvā upasampadaṁ akāsi. Atha tesaṁ kammaṭṭhānaṁ ācikkhi, te nacirasseva arahatte patiṭṭhahiṁsu. Tena vuttaṁ "pabbajitvā -pa- asaṅkhatan"ti.

Adhimuttattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Pārāpariyattheragāthāvaṇṇanā

Samaṇassa ahu cintāti-ādikā āyasmato Pārāpariyattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinitvā sugatīsuyeva saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ aññatarassa brāhmaṇamahāsālassa putto

1. Vineyyānaṁ (Sī)

ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ပဉ္စန္နမ္ပိ မာရာနံ ဝိဇယတော **ဇိနော၊** ဟီနာဒိဝိဘာဂဘိန္နေ သဗ္ဗသ္မိံ သတ္တနိကာယေ အဓိမုတ္တဝုတ္တိတာယ မဟတိယာ ကရုဏာယ သမန္နာဂတတ္တာ **မဟာကာရုဏိကော၊** ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကပရမတ္ထေဟိ ယထာရဟံ ဝေနေယျာနံ[၁] အနုသာသနတော **သတ္ထာ၊** တတော ဧဝ သဗ္ဗလောကဿ ကိလေသရောဂတိကိစ္ဆနတော **သဗ္ဗလောကတိကိစ္ဆကော၊** သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ အာစရိယော မမာတိ ယောဇနာ။ **ခယဂါမီ**တိ နိဗ္ဗာနဂါမီ။

ဧဝံ ထေရေန သတ္ထု, သာသနဿ စ ဂုဏေ ပကာသိတေ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓါ ဧကစ္စေ စောရာ ပဗ္ဗဇိံသု၊ ဧကစ္စေ ဥပါသကတ္တံ ပဝေဒေသုံ၊ တမတ္ထံ ဒီပေန္တော ဓမ္မသင်္ဂါဟကာ "**သုတွာန စောရာ**"တိအာဒိနာ ဒွေ ဂါထာ အဘာသိံသု။ တတ္ထ **ဣသိနော**တိ အဓိသီလသိက္ခာဒီနံ ဧသနဋ္ဌေန ဣသိနော အဓိမုတ္တတ္ထေရဿ။ **နိက္ခိပ္ပါ**တိ ပဟာယ။ **သတ္ထာနိ စ အာဝုဓာနိ စာ**တိ အသိအာဒိသတ္ထာနိ စေဝ ဓနုကလာပါဒိအာဝုဓာနိ စ။ **တမှာ စ ကမ္မာ**တိ တတော စောရကမ္မတော။

တေ ပဗ္ဗဇိတွာ သုဂတဿ သာသနေတိ တေ စောရာ သောဘနဂမနတာဒီဟိ သုဂတဿ ဘဂဝတော သာသနေ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဥပဂန္တွာ။ ဘာဝနာဝိသေသာဓိဂတာယ ဩဒဂျလက္ခဏာယ ပီတိယာ သမန္နာဂမေန **ဥဒဂ္ဂစိတ္တာ။ သုမနာ**တိ သောမနဿပ္ပတ္တာ။ **ကတိန္ဒြိယာ**တိ ဘာဝိတိန္ဒြိယာ။ **ဖုသိံသူ**တိ အဂ္ဂမဂ္ဂါဓိဂမေန အသင်္ခတံ နိဗ္ဗာနံ အဓိဂစ္ဆိံသု။ အဓိမုတ္တော ကိရ စောရေ နိဗ္ဗိသေဝနေ ကတွာ တေ တတ္ထေဝ ဌပေတွာ မာတု သန္တိကံ ဂန္တွာ မာတရံ အာပုစ္ဆိတွာ ပစ္စာဂန္တွာ တေဟိ သဒ္ဓိံ ဥပဇ္ဈာယဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ ပဗ္ဗာဇေတွာ ဥပသမ္ပဒံ အကာသိ။ အထ တေသံ ကမ္မဋ္ဌာနံ အာစိက္ခိ၊ တေ နစိရဿေဝ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌဟိံသု။ တေန ဝုတ္တံ "ပဗ္ဗဇိတွာ။ပ။ အသင်္ခတ"န္တိ။

အဓိမုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-ပါရာပရိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သမဏဿ အဟု စိန္တာတိအာဒိကာ အာယသ္မတော ပါရာပရိယတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနိတွာ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ အညတရဿ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလဿ ပုတ္တော

၁-ဝိနေယျာနံ (သီ)

hutvā nibbatti, tassa vayappattassa gottavasena **Pārāpariyo**tveva samaññā ahosi. So tayo vede uggahetvā brāhmaṇasippesu nipphattiṁ gato ekadivasaṁ Satthu dhammadesanākāle Jetavanavihāraṁ gantvā parisapariyante nisīdi. Satthā tassa ajjhāsayaṁ oloketvā **Indriyabhāvanāsuttaṁ**[1] desesi, so taṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbaji. Taṁ suttaṁ uggahetvā tadatthamanucintesi. Yathā pana anucintesi, svāyamattho gāthāsu eva āvi bhavissati. So tathā anuvicintento āyatanamukhena vipassanaṁ paṭṭhapetvā na cirasseva arahattaṁ patto. Aparabhāge attanā cintitākāraṁ pakāsento—

726. “Samaṇassa ahu cintā, Pārāpariyassa bhikkhuno.
Ekakassa nisinnassa, pavivittassa jhāyino.

727. Kimānupubbaṁ puriso, kiṁ vataṁ kiṁ samācāraṁ.
Attano kiccakārī’ssa, na ca kañci viheṭhaye.

728. Indriyāni manussānaṁ, hitāya ahitāya ca.
Arakkhitāni ahitāya, rakkhitāni hitāya ca.

729. Indriyāneva sārakkhaṁ, indriyāni ca gopayaṁ.
Attano kiccakārī’ssa, na ca kañci viheṭhaye.

730. Cakkhundriyaṁ ce rūpesu, gacchantaṁ anivārayaṁ.
Anādīnavadassāvī, so dukkhā na hi muccati.

731. Sotindriyaṁ ce saddesu, gacchantaṁ anivārayaṁ.
Anādīnavadassāvī, so dukkhā na hi muccati.

732. Anissaraṇadassāvī, gandhe ce paṭisevati.
Na so muccati dukkhamhā, gandhesu adhimucchito.

733. Ambilaṁ madhuraggañca, tittakaggamanussaraṁ.
Rasataṇhāya gadhito, hadayaṁ nāvabujjhati.

1. Ma 3. 347 piṭṭhādīsu.

ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ ဝယပ္ပတ္တဿ ဂေါတ္တဝသေန **ပါရာပရိယော**တွေဝ သမညာ အဟောသိ။ သော တယော ဝေဒေ ဥဂ္ဂဟေတွာ ဗြာဟ္မဏသိပ္ပေသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂတော ဧကဒိဝသံ သတ္ထု ဓမ္မဒေသနာကာလေ ဇေတဝနဝိဟာရံ ဂန္တွာ ပရိသပရိယန္တေ နိသီဒိ။ သတ္ထာ တဿ အဇ္ဈာသယံ ဩလောကေတွာ **ဣန္ဒြိယဘာဝနာသုတ္တံ**[1] ဒေသေသိ၊ သော တံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိ။ တံ သုတ္တံ ဥဂ္ဂဟေတွာ တဒတ္ထမနုစိန္တေသိ။ ယထာ ပန အနုစိန္တေသိ၊ သွာယမတ္ထော ဂါထာသု ဧဝ အာဝိ ဘဝိဿတိ။ သော တထာ အနုဝိစိန္တေန္တော အာယတနမုခေန ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပတ္တော။ အပရဘာဂေ အတ္တနာ စိန္တိတာကာရံ ပကာသေန္တော—

၇၂၆။ “သမဏဿ အဟု စိန္တာ၊ ပါရာပရိယဿ ဘိက္ခုနော။
ဧကကဿ နိသိန္နဿ၊ ပဝိဝိတ္တဿ ဈာယိနော။

၇၂၇။ ကိမာနုပုဗ္ဗံ ပုရိသော၊ ကိံ ဝတံ ကိံ သမာစာရံ။
အတ္တနော ကိစ္စကာရီ’ဿ၊ န စ ကဉ္စိ ဝိဟေဌယေ။

၇၂၈။ ဣန္ဒြိယာနိ မနုဿာနံ၊ ဟိတာယ အဟိတာယ စ။
အရက္ခိတာနိ အဟိတာယ၊ ရက္ခိတာနိ ဟိတာယ စ။

၇၂၉။ ဣန္ဒြိယာနေဝ သာရက္ခံ၊ ဣန္ဒြိယာနိ စ ဂေါပယံ။
အတ္တနော ကိစ္စကာရီ’ဿ၊ န စ ကဉ္စိ ဝိဟေဌယေ။

၇၃၀။ စက္ခုန္ဒြိယံ စေ ရူပေသု၊ ဂစ္ဆန္တံ အနိဝါရယံ။
အနာဒီနဝဒဿာဝီ၊ သော ဒုက္ခာ န ဟိ မုစ္စတိ။

၇၃၁။ သောတိန္ဒြိယံ စေ သဒ္ဒေသု၊ ဂစ္ဆန္တံ အနိဝါရယံ။
အနာဒီနဝဒဿာဝီ၊ သော ဒုက္ခာ န ဟိ မုစ္စတိ။

၇၃၂။ အနိဿရဏဒဿာဝီ၊ ဂန္ဓေ စေ ပဋိသေဝတိ။
န သော မုစ္စတိ ဒုက္ခမှာ၊ ဂန္ဓေသု အဓိမုစ္ဆိတော။

၇၃၃။ အမ္ဗိလံ မဓုရဂ္ဂဉ္စ၊ တိတ္တကဂ္ဂမနုဿရံ။
ရသတဏှာယ ဂဓိတော၊ ဟဒယံ နာဝဗုဇ္ဈတိ။

၁-မ ၃-၃၄၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။

734. Subhānya’ppaṭikūlāni, phoṭṭhabbāni anussaraṁ.
Ratto rāgādhikaraṇaṁ, vividhaṁ vindate dukhaṁ.

735. Manaṁ ce’tehi dhammehi, yo na sakkoti rakkhituṁ.
Tato naṁ dukkhamanveti, sabbehe’tehi pañcahi.

736. Pubbalohitasampuṇṇaṁ, bahussa kuṇapassa ca.
Naravīrakataṁ vagguṁ, samuggamiva cittitaṁ.

737. Kaṭukaṁ madhurassādaṁ, piyanibandhanaṁ dukhaṁ.
Khuraṁva madhunā littaṁ, ulliharṁ nāvabujjhati.

738. Itthirūpe itthisare, phoṭṭhabbepi ca itthiyā.
Itthigandhesu sāratto, vividhaṁ vindate dukhaṁ.

739. Itthisotāni sabbāni, sandanti pañca pañcasu.
Tesamāvaraṇaṁ kātuṁ, yo sakkoti vīriyavā.

740. So atthavā so dhammaṭṭho, so dakkho so vicakkhaṇo.
Kareyya ramamānopi, kiccaṁ dhammatthasaṁhitaṁ.

741. Atho sīdati saññuttaṁ, vajje kiccaṁ niratthakaṁ.
Na taṁ kiccanti maññitvā, appamatto vicakkhaṇo.

742. Yaṁ ca atthena saññuttaṁ, yā ca dhammagatā rati.
Taṁ samādāya vattetha, sā hi ve uttamā rati.

743. Uccāvacehu’pāyehi,
Paresa’mabhijigīsati.
Hantvā vadhitvā atha socayitvā,
Ālopati sāhasā yo paresaṁ.

744. Tacchanto āṇiyā āṇiṁ, nihanti balavā yathā.
Indriyāni’ndriyeheva, nihanti kusalo tathā.

၇၃၄။ သုဘာနျ’ပ္ပဋိကူလာနိ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာနိ အနုဿရံ။
ရတ္တော ရာဂါဓိကရဏံ၊ ဝိဝိဓံ ဝိန္ဒတေ ဒုခံ။

၇၃၅။ မနံ စေ’တေဟိ ဓမ္မေဟိ၊ ယော န သက္ကောတိ ရက္ခိတုံ။
တတော နံ ဒုက္ခမန္ဝေတိ၊ သဗ္ဗေဟေ’တေဟိ ပဉ္စဟိ။

၇၃၆။ ပုဗ္ဗလောဟိတသမ္ပုဏ္ဏံ၊ ဗဟုဿ ကုဏပဿ စ။
နရဝီရကတံ ဝဂ္ဂုံ၊ သမုဂ္ဂမိဝ စိတ္တိတံ။

၇၃၇။ ကဋုကံ မဓုရဿာဒံ၊ ပိယနိဗန္ဓနံ ဒုခံ။
ခုရံဝ မဓုနာ လိတ္တံ၊ ဥလ္လိဟံ နာဝဗုဇ္ဈတိ။

၇၃၈။ ဣတ္ထိရူပေ ဣတ္ထိသရေ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗေပိ စ ဣတ္ထိယာ။
ဣတ္ထိဂန္ဓေသု သာရတ္တော၊ ဝိဝိဓံ ဝိန္ဒတေ ဒုခံ။

၇၃၉။ ဣတ္ထိသောတာနိ သဗ္ဗာနိ၊ သန္ဒန္တိ ပဉ္စ ပဉ္စသု။
တေသမာဝရဏံ ကာတုံ၊ ယော သက္ကောတိ ဝီရိယဝါ။

၇၄၀။ သော အတ္ထဝါ သော ဓမ္မဋ္ဌော၊ သော ဒက္ခော သော ဝိစက္ခဏော။
ကရေယျ ရမမာနောပိ၊ ကိစ္စံ ဓမ္မတ္ထသံဟိတံ။

၇၄၁။ အထော သီဒတိ သညုတ္တံ၊ ဝဇ္ဇေ ကိစ္စံ နိရတ္ထကံ။
န တံ ကိစ္စန္တိ မညိတွာ၊ အပ္ပမတ္တော ဝိစက္ခဏော။

၇၄၂။ ယံ စ အတ္ထေန သညုတ္တံ၊ ယာ စ ဓမ္မဂတာ ရတိ။
တံ သမာဒါယ ဝတ္တေထ၊ သာ ဟိ ဝေ ဥတ္တမာ ရတိ။

၇၄၃။ ဥစ္စာဝစေဟု’ပါယေဟိ၊
ပရေသ’မဘိဇိဂီသတိ။
ဟန္တွာ ဝဓိတွာ အထ သောစယိတွာ၊
အာလောပတိ သာဟသာ ယော ပရေသံ။

၇၄၄။ တစ္ဆန္တော အာဏိယာ အာဏိံ၊ နိဟန္တိ ဗလဝါ ယထာ။
ဣန္ဒြိယာနိ’န္ဒြိယေဟေဝ၊ နိဟန္တိ ကုသလော တထာ။

745. Saddhaṁ vīriyaṁ samādhiñca, satipaññañca bhāvayaṁ.
Pañca pañcahi hantvāna, anīgho yāti brāhmaṇo.

746. So atthavā so dhammaṭṭho, katvā vākyānusāsaniṁ.
Sabbena sabbaṁ Buddhassa, so naro sukhamedhatī”ti—

imā gāthā abhāsi.

Tattha **samaṇassā**ti pabbajitassa. **Ahū**ti ahosi. **Cintā**ti dhammacintā dhammavicāraṇā. **Pārāpariyassā**ti pārāparagottassa. “Pārācariyassā”tipi[1] paṭhanti. **Bhikkhuno**ti saṁsāre bhayaṁ ikkhanasīlassa. **Ekakassā**ti asahāyassa, etena kāyavivekaṁ dasseti. **Pavivittassā**ti pavivekahetunā kilesānaṁ vikkhambhanena vivekaṁ āraddhassa, etena cittavivekaṁ dasseti. Tenāha **“jhāyino”**ti. **Jhāyino**ti jhāyanasīlassa, yonisomanasikāresu yuttassāti attho. Sabbametaṁ thero attānaṁ paraṁ viya katvā vadati.

“Kimānupubban”ti-ādinā taṁ cintanaṁ dasseti. Tattha paṭhamagāthāyaṁ tāva **kimānupubban**ti anupubbaṁ anukkamo, anupubbameva vakkhamānesu vatasamācāresu ko anukkamo, kena anukkamena te paṭipajjitabbāti attho[2]. **Puriso kiṁ vataṁ kiṁ samācāran**ti atthakāmo puriso samādiyitabbaṭṭhena “vatan”ti laddhanāmaṁ kīdisaṁ sīlaṁ samācāraṁ samācaranto attano **kiccakārī** kattabbakārī assa, **kañci**[3] sattaṁ na ca **viheṭhaye** na bādheyyāti attho. Attano kiccaṁ nāma samaṇadhammo, saṅkhepato sīlasamādhipaññā, taṁ sampādentassa paraviheṭhanāya lesopi natthi tāya sati samaṇabhāvasseva abhāvato. Yathāha Bhagavā “na hi pabbajito parūpaghātī, na samaṇo hoti paraṁ viheṭhayanto”ti[4]. Ettha ca vataggahaṇena vārittasīlaṁ gahitaṁ, samācāraggahaṇena samācaritabbato cārittasīlena saddhiṁ jhānavipassanādi, tasmā vārittasīlaṁ padhānaṁ. Tatthāpi ca yasmā indriyasaṁvare siddhe sabbaṁ sīlaṁ surakkhitaṁ sugopitameva hoti, tasmā indriyasaṁvarasīlaṁ tāva dassetukāmo indriyānaṁ arakkhaṇe rakkhaṇe ca ādīnavānisaṁse

1. Pārāsariyassātipi (Sī)
2. Yena anukkamena paṭipajjitabbāti attho (sī)
3. Kiñci (sabbattha)
4. Khu 1. 41 piṭṭhe Dhammapade.

၇၄၅။ သဒ္ဓံ ဝီရိယံ သမာဓိဉ္စ၊ သတိပညဉ္စ ဘာဝယံ။
ပဉ္စ ပဉ္စဟိ ဟန္တွာန၊ အနီဃော ယာတိ ဗြာဟ္မဏော။

၇၄၆။ သော အတ္ထဝါ သော ဓမ္မဋ္ဌော၊ ကတွာ ဝါကျာနုသာသနိံ။
သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ ဗုဒ္ဓဿ၊ သော နရော သုခမေဓတီ”တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **သမဏဿာ**တိ ပဗ္ဗဇိတဿ။ **အဟူ**တိ အဟောသိ။ **စိန္တာ**တိ ဓမ္မစိန္တာ ဓမ္မဝိစာရဏာ။ **ပါရာပရိယဿာ**တိ ပါရာပရဂေါတ္တဿ။ “ပါရာစရိယဿာ”တိပိ[1] ပဌန္တိ။ **ဘိက္ခုနော**တိ သံသာရေ ဘယံ ဣက္ခနသီလဿ။ **ဧကကဿာ**တိ အသဟာယဿ၊ ဧတေန ကာယဝိဝေကံ ဒဿေတိ။ **ပဝိဝိတ္တဿာ**တိ ပဝိဝေကဟေတုနာ ကိလေသာနံ ဝိက္ခမ္ဘနေန ဝိဝေကံ အာရဒ္ဓဿ၊ ဧတေန စိတ္တဝိဝေကံ ဒဿေတိ။ တေနာဟ “**ဈာယိနော**”တိ။ **ဈာယိနော**တိ ဈာယနသီလဿ၊ ယောနိသောမနသိကာရေသု ယုတ္တဿာတိ အတ္ထော။ သဗ္ဗမေတံ ထေရော အတ္တာနံ ပရံ ဝိယ ကတွာ ဝဒတိ။

“**ကိမာနုပုဗ္ဗ**”န္တိအာဒိနာ တံ စိန္တနံ ဒဿေတိ။ တတ္ထ ပဌမဂါထာယံ တာဝ **ကိမာနုပုဗ္ဗ**န္တိ အနုပုဗ္ဗံ အနုက္ကမော၊ အနုပုဗ္ဗမေဝ ဝက္ခမာနေသု ဝတသမာစာရေသု ကော အနုက္ကမော၊ ကေန အနုက္ကမေန တေ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗာတိ အတ္ထော[2]။ **ပုရိသော ကိံ ဝတံ ကိံ သမာစာရ**န္တိ အတ္ထကာမော ပုရိသော သမာဒိယိတဗ္ဗဋ္ဌေန “ဝတ”န္တိ လဒ္ဓနာမံ ကီဒိသံ သီလံ သမာစာရံ သမာစရန္တော အတ္တနော **ကိစ္စကာရီ** ကတ္တဗ္ဗကာရီ အဿ၊ **ကဉ္စိ**[3] သတ္တံ န စ **ဝိဟေဌယေ** န ဗာဓေယျာတိ အတ္ထော။ အတ္တနော ကိစ္စံ နာမ သမဏဓမ္မော၊ သင်္ခေပတော သီလသမာဓိပညာ၊ တံ သမ္ပာဒေန္တဿ ပရဝိဟေဌနာယ လေသောပိ နတ္ထိ တာယ သတိ သမဏဘာဝဿေဝ အဘာဝတော။ ယထာဟ ဘဂဝါ “န ဟိ ပဗ္ဗဇိတော ပရူပဃာတီ၊ န သမဏော ဟောတိ ပရံ ဝိဟေဌယန္တော”တိ[4]။ ဧတ္ထ စ ဝတဂ္ဂဟဏေန ဝါရိတ္တသီလံ ဂဟိတံ၊ သမာစာရဂ္ဂဟဏေန သမာစရိတဗ္ဗတော စာရိတ္တသီလေန သဒ္ဓိံ ဈာနဝိပဿနာဒိ၊ တသ္မာ ဝါရိတ္တသီလံ ပဓာနံ။ တတ္ထာပိ စ ယသ္မာ ဣန္ဒြိယသံဝရေ သိဒ္ဓေ သဗ္ဗံ သီလံ သုရက္ခိတံ သုဂေါပိတမေဝ ဟောတိ၊ တသ္မာ ဣန္ဒြိယသံဝရသီလံ တာဝ ဒဿေတုကာမော ဣန္ဒြိယာနံ အရက္ခဏေ ရက္ခဏေ စ အာဒီနဝါနိသံသေ

၁-ပါရာသရိယဿာတိပိ (သီ)
၂-ယေန အနုက္ကမေန ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗာတိ အတ္ထော (သီ)
၃-ကိဉ္စိ (သဗ္ဗတ္ထ)
၄-ခု ၁-၄၁-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။

vibhāvento “**indriyāni manussānan**”ti-ādimāha. Tattha **indriyānī**ti rakkhitabbadhammanidassanaṁ, tasmā cakkhādīni cha indriyānīti vuttaṁ hoti. **Manussānan**ti rakkhaṇayogyapuggalanidassanaṁ. **Hitāyā**ti atthāya. **Ahitāyā**ti anatthāya. Hontīti vacanaseso. Kathaṁ pana tāniyeva hitāya ca ahitāya ca hontīti āha “rakkhitānī”ti-ādi. Tassattho—yassa cakkhādīni indriyāni satikavāṭena apihitāni, tassa rūpādīsu abhijjhādipāpadhammapavattiyā dvārabhāvato anatthāya pihitāni tadabhāvato atthāya saṁvattantīti.

Indriyāneva sārakkhanti yasmā indriyasaṁvaro paripuṇṇo sīlasampadaṁ paripūreti, sīlasampadā paripuṇṇā samādhisampadaṁ paripūreti, samādhisampadā paripuṇṇā paññāsampadaṁ paripūreti. Tasmā indriyārakkhā attahitapaṭipattiyāva mūlanti dassento āha “indriyāneva sārakkhan”ti. Satipubbaṅgamena ārakkhena saṁrakkhanto yonisomanasikārena indriyāni eva tāva sammadeva rakkhanto, yathā akusalacorā tehi tehi dvārehi pavisitvā cittasantāne kusalaṁ bhaṇḍaṁ na vilumpanti, tathā tāni pidahantoti attho. Sārakkhanti ca saṁ-saddassa sābhāvaṁ katvā vuttaṁ “sārāgo”ti-ādīsu viya. “Saṁrakkhan”ti ca pāṭho. **Indriyāni ca gopayan**ti tasseva pariyāyavacanaṁ, pariyāyavacane payojanaṁ **Netti-aṭṭhakathāyaṁ** vuttanayeneva veditabbaṁ. “**Attano kiccakārī’ssā**”ti iminā attahitapaṭipattiṁ dasseti, “**na ca kañci viheṭhaye**”ti iminā parahitapaṭipattiṁ, ubhayenāpi vā attahitapaṭipattimeva dasseti parāviheṭhanassāpi attahitapaṭipattibhāvato. Atha vā padadvayenapi attahitapaṭipattiṁ dasseti puthujjanassa sekkhassa ca parahitapaṭipattiyāpi attahitapaṭipattibhāvato.

Evaṁ rakkhitāni indriyāni hitāya hontīti vodānapakkhaṁ saṅkhepeneva dassetvā arakkhitāni ahitāya hontīti saṁkilesapakkhaṁ pana vibhajitvā dassento “**cakkhundriyaṁ ce**”ti-ādimāha. Tattha **cakkhundriyaṁ ce rūpesu, gacchantaṁ anivārayaṁ. Anādīnavadassāvī**ti yo nīlapītādibhedesu iṭṭhāniṭṭhesu rūpāyatanesu gacchantaṁ yathāruci pavattantaṁ cakkhundriyaṁ anivārayaṁ anivārayanto appaṭibāhanto tathāpavattiyaṁ ādīnavadassāvī na hoti ce diṭṭhadhammikaṁ samparāyikañca ādīnavaṁ dosaṁ na passati

ဝိဘာဝေန္တော “**ဣန္ဒြိယာနိ မနုဿာန**”န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဣန္ဒြိယာနီ**တိ ရက္ခိတဗ္ဗဓမ္မနိဒဿနံ၊ တသ္မာ စက္ခာဒီနိ ဆ ဣန္ဒြိယာနီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **မနုဿာန**န္တိ ရက္ခဏယောဂျပုဂ္ဂလနိဒဿနံ။ **ဟိတာယာ**တိ အတ္ထာယ။ **အဟိတာယာ**တိ အနတ္ထာယ။ ဟောန္တီတိ ဝစနသေသော။ ကထံ ပန တာနိယေဝ ဟိတာယ စ အဟိတာယ စ ဟောန္တီတိ အာဟ “ရက္ခိတာနီ”တိအာဒိ။ တဿတ္ထော—ယဿ စက္ခာဒီနိ ဣန္ဒြိယာနိ သတိကဝါဋေန အပိဟိတာနိ၊ တဿ ရူပါဒီသု အဘိဇ္ဈာဒိပါပဓမ္မပဝတ္တိယာ ဒွါရဘာဝတော အနတ္ထာယ ပိဟိတာနိ တဒဘာဝတော အတ္ထာယ သံဝတ္တန္တီတိ။

ဣန္ဒြိယာနေဝ သာရက္ခန္တိ ယသ္မာ ဣန္ဒြိယသံဝရော ပရိပုဏ္ဏော သီလသမ္ပဒံ ပရိပူရေတိ၊ သီလသမ္ပဒါ ပရိပုဏ္ဏာ သမာဓိသမ္ပဒံ ပရိပူရေတိ၊ သမာဓိသမ္ပဒါ ပရိပုဏ္ဏာ ပညာသမ္ပဒံ ပရိပူရေတိ။ တသ္မာ ဣန္ဒြိယာရက္ခာ အတ္တဟိတပဋိပတ္တိယာဝ မူလန္တိ ဒဿေန္တော အာဟ “ဣန္ဒြိယာနေဝ သာရက္ခ”န္တိ။ သတိပုဗ္ဗင်္ဂမေန အာရက္ခေန သံရက္ခန္တော ယောနိသောမနသိကာရေန ဣန္ဒြိယာနိ ဧဝ တာဝ သမ္မဒေဝ ရက္ခန္တော၊ ယထာ အကုသလစောရာ တေဟိ တေဟိ ဒွါရေဟိ ပဝိသိတွာ စိတ္တသန္တာနေ ကုသလံ ဘဏ္ဍံ န ဝိလုမ္ပန္တိ၊ တထာ တာနိ ပိဒဟန္တောတိ အတ္ထော။ သာရက္ခန္တိ စ သံ-သဒ္ဒဿ သာဘာဝံ ကတွာ ဝုတ္တံ “သာရာဂေါ”တိအာဒီသု ဝိယ။ “သံရက္ခ”န္တိ စ ပါဌော။ **ဣန္ဒြိယာနိ စ ဂေါပယ**န္တိ တဿေဝ ပရိယာယဝစနံ၊ ပရိယာယဝစနေ ပယောဇနံ **နေတ္တိအဋ္ဌကထာယံ** ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ “**အတ္တနော ကိစ္စကာရီ'ဿာ**”တိ ဣမိနာ အတ္တဟိတပဋိပတ္တိံ ဒဿေတိ၊ “**န စ ကဉ္စိ ဝိဟေဌယေ**”တိ ဣမိနာ ပရဟိတပဋိပတ္တိံ၊ ဥဘယေနာပိ ဝါ အတ္တဟိတပဋိပတ္တိမေဝ ဒဿေတိ ပရာဝိဟေဌနဿာပိ အတ္တဟိတပဋိပတ္တိဘာဝတော။ အထ ဝါ ပဒဒွယေနာပိ အတ္တဟိတပဋိပတ္တိံ ဒဿေတိ ပုထုဇ္ဇနဿ သေက္ခဿ စ ပရဟိတပဋိပတ္တိယာပိ အတ္တဟိတပဋိပတ္တိဘာဝတော။

ဧဝံ ရက္ခိတာနိ ဣန္ဒြိယာနိ ဟိတာယ ဟောန္တီတိ ဝေါဒါနပက္ခံ သင်္ခေပေနေဝ ဒဿေတွာ အရက္ခိတာနိ အဟိတာယ ဟောန္တီတိ သံကိလေသပက္ခံ ပန ဝိဘဇိတွာ ဒဿေန္တော “**စက္ခုန္ဒြိယံ စေ**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **စက္ခုန္ဒြိယံ စေ ရူပေသု၊ ဂစ္ဆန္တံ အနိဝါရယံ။ အနာဒီနဝဒဿာဝီ**တိ ယော နီလပီတာဒိဘေဒေသု ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌေသု ရူပါယတနေသု ဂစ္ဆန္တံ ယထာရုစိ ပဝတ္တန္တံ စက္ခုန္ဒြိယံ အနိဝါရယံ အနိဝါရယန္တော အပ္ပဋိဗာဟန္တော တထာပဝတ္တိယံ အာဒီနဝဒဿာဝီ န ဟောတိ စေ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကံ သမ္ပရာယိကဉ္စ အာဒီနဝံ ဒေါသံ န ပဿတိ

ce. “Gacchantaṁ nivāraye anissaraṇadassāvī”ti ca pāṭho. Tattha yo “diṭṭhe diṭṭhamattaṁ bhavissatī”ti[1] vuttavidhinā diṭṭhamatteyeva ṭhatvā satisampajaññavasena rūpāyatane pavattamāno tattha nissaraṇadassāvī nāma, vuttavipariyāyena anissaraṇadassāvī daṭṭhabbo. **So dukkhā na hi muccatī**ti so evarūpo puggalo vaṭṭadukkhato na muccateva. Ettha ca cakkhundriyassa anivāraṇaṁ nāma yathā tena dvārena abhijjhādayo pāpadhammā anvāssaveyyuṁ, tathā pavattanaṁ, taṁ pana atthato satisampajaññassa anuṭṭhāpanaṁ daṭṭhabbaṁ. Sesindriyesupi eseva nayo. **Adhimucchito**ti adhimuttataṇhāya mucchaṁ āpanno. **Ambilan**ti ambilarasaṁ. **Madhuraggan**ti madhurarasakoṭṭhāsaṁ. Tathā **tittakaggaṁ. Anussaran**ti assādavasena taṁ taṁ rasaṁ anuvicintento. **Ganthito**ti rasataṇhāya tasmiṁ tasmiṁ rase ganthito bandho. “Gadhito”ti ca paṭhanti, gedhaṁ āpannoti attho. **Hadayaṁ nāvabujjhatī**ti “dukkhassantaṁ karissāmī”ti pabbajjādikkhaṇe uppannaṁ cittaṁ na jānāti na sallakkheti, sāsanassa hadayaṁ abbhantaraṁ anavajjadhammānaṁ sammaddanarasataṇhāya gadhito nāvabujjhati na jānāti na paṭipajjatīti attho.

Subhānīti sundarāni. **Appaṭikūlānī**ti manoramāni iṭṭhāni. **Phoṭṭhabbānī**ti upādiṇṇānupādiṇṇappabhede phasse. **Ratto**ti rajjanasabhāvena rāgena ratto. **Rāgādhikaraṇan**ti rāgahetu. **Vividhaṁ vindate dukhan**ti rāgapariḷāhādivasena diṭṭhadhammikañca nirayasantāpādivasena abhisamparāyañca nānappakāraṁ dukkhaṁ paṭilabhati.

Manaṁ ce’tehīti[2] manañca etehi rūpārammaṇādīhi dhammārammaṇappabhedehi ca. **Nan**ti puggalaṁ. **Sabbehī**ti sabbehi pañcahipi. Idaṁ vuttaṁ hoti—yo puggalo manaṁ manodvāraṁ **etehi** yathāvuttehi rūpādīhi pañcahi dhammehi dhammārammaṇappabhedato ca. Tattha pavattanakapāpakammanivāraṇena **rakkhituṁ** gopituṁ na sakkoti, **tato** tassa arakkhaṇato naṁ puggalaṁ taṁnimittaṁ dukkhaṁ **anveti** anugacchati, anugacchantañca etehi pañcahipi rūpārammaṇādīhi chaṭṭhārammaṇena saddhiṁ sabbehipi ārammaṇappaccayabhūtehi anugacchatīti. Ettha cakkhundriyaṁ sotindriyañca asampattaggāhibhāvato

1. Saṁ 2. 295 piṭṭhe. 2. Manañca etehi (Sī)

စေ။ “ဂစ္ဆန္တံ နိဝါရယေ အနိဿရဏဒဿာဝီ”တိ စ ပါဌော။ တတ္ထ ယော “ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌမတ္တံ ဘဝိဿတီ”တိ[၁] ဝုတ္တဝိဓိနာ ဒိဋ္ဌမတ္တေယေဝ ဌတွာ သတိသမ္ပဇညဝသေန ရူပါယတနေ ပဝတ္တမာနော တတ္ထ နိဿရဏဒဿာဝီ နာမ၊ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန အနိဿရဏဒဿာဝီ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **သော ဒုက္ခာ န ဟိ မုစ္စတီ**တိ သော ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော ဝဋ္ဋဒုက္ခတော န မုစ္စတေဝ။ ဧတ္ထ စ စက္ခုန္ဒြိယဿ အနိဝါရဏံ နာမ ယထာ တေန ဒွါရေန အဘိဇ္ဈာဒယော ပါပဓမ္မာ အနွာဿဝေယျုံ၊ တထာ ပဝတ္တနံ၊ တံ ပန အတ္ထတော သတိသမ္ပဇညဿ အနုဋ္ဌာပနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သေသိန္ဒြိယေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **အဓိမုစ္ဆိတော**တိ အဓိမုတ္တတဏှာယ မုစ္ဆံ အာပန္နော။ **အမ္ဗိလ**န္တိ အမ္ဗိလရသံ။ **မဓုရဂ္ဂ**န္တိ မဓုရရသကောဋ္ဌာသံ။ တထာ **တိတ္တကဂ္ဂံ။ အနုဿရ**န္တိ အဿာဒဝသေန တံ တံ ရသံ အနုဝိစိန္တေန္တော။ **ဂန္ထိတော**တိ ရသတဏှာယ တသ္မိံ တသ္မိံ ရသေ ဂန္ထိတော ဗန္ဓော။ “ဂဓိတော”တိ စ ပဌန္တိ၊ ဂေဓံ အာပန္နောတိ အတ္ထော။ **ဟဒယံ နာဝဗုဇ္ဈတီ**တိ “ဒုက္ခဿန္တံ ကရိဿာမီ”တိ ပဗ္ဗဇ္ဇာဒိက္ခဏေ ဥပ္ပန္နံ စိတ္တံ န ဇာနာတိ န သလ္လက္ခေတိ၊ သာသနဿ ဟဒယံ အဗ္ဘန္တရံ အနဝဇ္ဇဓမ္မာနံ သမ္မဒ္ဒနရသတဏှာယ ဂဓိတော နာဝဗုဇ္ဈတိ န ဇာနာတိ န ပဋိပဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။

သုဘာနီတိ သုန္ဒရာနိ။ **အပ္ပဋိကူလာနီ**တိ မနောရမာနိ ဣဋ္ဌာနိ။ **ဖောဋ္ဌဗ္ဗာနီ**တိ ဥပါဒိန္နာနုပါဒိန္နပ္ပဘေဒေ ဖဿေ။ **ရတ္တော**တိ ရဇ္ဇနသဘာဝေန ရာဂေန ရတ္တော။ **ရာဂါဓိကရဏ**န္တိ ရာဂဟေတု။ **ဝိဝိဓံ ဝိန္ဒတေ ဒုခ**န္တိ ရာဂပရိဠာဟာဒိဝသေန ဒိဋ္ဌဓမ္မိကဉ္စ နိရယသန္တာပါဒိဝသေန အဘိသမ္ပရာယဉ္စ နာနပ္ပကာရံ ဒုက္ခံ ပဋိလဘတိ။

မနံ စေ’တေဟီတိ[၂] မနဉ္စ ဧတေဟိ ရူပါရမ္မဏာဒီဟိ ဓမ္မာရမ္မဏပ္ပဘေဒေဟိ စ။ **န**န္တိ ပုဂ္ဂလံ။ **သဗ္ဗေဟီ**တိ သဗ္ဗေဟိ ပဉ္စဟိပိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ— ယော ပုဂ္ဂလော မနံ မနောဒွါရံ **ဧတေဟိ** ယထာဝုတ္တေဟိ ရူပါဒီဟိ ပဉ္စဟိ ဓမ္မေဟိ ဓမ္မာရမ္မဏပ္ပဘေဒတော စ။ တတ္ထ ပဝတ္တနကပါပကမ္မနိဝါရဏေန **ရက္ခိတုံ** ဂေါပိတုံ န သက္ကောတိ၊ **တတော** တဿ အရက္ခဏတော နံ ပုဂ္ဂလံ တံနိမိတ္တံ ဒုက္ခံ **အနွေတိ** အနုဂစ္ဆတိ၊ အနုဂစ္ဆန္တဉ္စ ဧတေဟိ ပဉ္စဟိပိ ရူပါရမ္မဏာဒီဟိ ဆဋ္ဌာရမ္မဏေန သဒ္ဓိံ သဗ္ဗေဟိပိ အာရမ္မဏပ္ပစ္စယဘူတေဟိ အနုဂစ္ဆတီတိ။ ဧတ္ထ စက္ခုန္ဒြိယံ သောတိန္ဒြိယဉ္စ အသမ္ပတ္တဂ္ဂါဟိဘာဝတော

၁-သံ ၂-၂၉၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မနဉ္စ ဧတေဟိ (သီ)

“gacchantaṁ anivārayan”ti vuttaṁ, itaraṁ sampattaggāhīti “gandhe ce paṭisevatī”ti-ādinā vuttaṁ. Tatthāpi ca rasataṇhā ca phoṭṭhabbataṇhā ca sattānaṁ visesato balavatīti “rasataṇhāya gadhito, phoṭṭhabbāni anussarantoti” vuttanti daṭṭhabbaṁ.

Evaṁ aguttadvārassa puggalassa chahi dvārehi chasupi ārammaṇesu asaṁvaranimittaṁ uppajjanakadukkhaṁ dassetvā svāyamasaṁvaro yasmā sarirasabhāvānavabodhena hoti, tasmā sarirasabhāvaṁ vicinanto **“pubbalohitasampuṇṇan”**ti-ādinā gāthādvayamāha. Tassattho—sarīraṁ nāmetaṁ pubbena lohitena ca **sampuṇṇaṁ** bharitaṁ aññena ca pittasemhādinā bahunā kuṇapena, tayidaṁ naravīrena naresu chekena[1] sippācariyena kataṁ vaggu maṭṭhaṁ lākhāparikammādinā cittitaṁ, anto pana gūthādi-asucibharitaṁ samuggaṁ viya chavimattamanoharaṁ bālajanasammohaṁ dukkhasabhāvatāya nirayādidukkhatāpanato ca **kaṭukaṁ,** parikappasambhavena amūlakena assādamattena madhuratāya **madhurassādaṁ,** tato eva piyabhāvanibandhanena **piyanibandhanaṁ,** dussahatāya appatītatāya ca **dukhaṁ,** īdise sarīre assādalobhena mahādukkhaṁ paccanubhuyyamānaṁ anavabujjhanto loko madhuragiddho khuradhārālehakapuriso viya daṭṭhabboti.

Idāni ete cakkhādīnaṁ gocarabhūtā rūpādayo vuttā, te visesato purisassa itthipaṭibaddhā kamanīyāti tattha saṁvaro kātabboti dassento **“itthirūpe”**ti-ādimāha. Tattha **itthirūpe**ti itthiyā catusamuṭṭhānikarūpāyatanasaṅkhāte vaṇṇe. Api ca yo koci itthiyā nivatthassa alaṅkārassa vā gandhavaṇṇakādīnaṁ vā piḷandhanamālānaṁ vā kāyapaṭibaddho vaṇṇo purisassa cakkhuviññāṇassa ārammaṇabhāvāya upakappati, sabbametaṁ “itthirūpan”tveva veditabbaṁ. **Itthisare**ti itthiyā gītalapitahasitaruditasadde. Api ca itthiyā nivatthavatthassapi alaṅkata-alaṅkārassapi itthipayoganipphāditā veṇuvīṇāsaṅkhapaṇavādīnampi saddā idha itthisaraggahaṇena gahitāti veditabbā. Sabbopeso purisassa cittaṁ ākaḍḍhatīti. “Itthirase”ti pana Pāḷiyā catusamuṭṭhānikarasāyatanavasena vuttaṁ. Itthiyā kiṁ kārapaṭissāvitādivasena assāvaraso ceva

1. Naravīresu chekena (Sī)

“ဂစ္ဆန္တံ အနိဝါရယ”န္တိ ဝုတ္တံ၊ ဣတရံ သမ္ပတ္တဂ္ဂါဟီတိ “ဂန္ဓေ စေ ပဋိသေဝတီ”တိအာဒိနာ ဝုတ္တံ။ တတ္ထာပိ စ ရသတဏှာ စ ဖောဋ္ဌဗ္ဗတဏှာ စ သတ္တာနံ ဝိသေသတော ဗလဝတီတိ “ရသတဏှာယ ဂဓိတော, ဖောဋ္ဌဗ္ဗာနိ အနုဿရန္တော”တိ ဝုတ္တန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

ဧဝံ အဂုတ္တဒွါရဿ ပုဂ္ဂလဿ ဆဟိ ဒွါရေဟိ ဆသုပိ အာရမ္မဏေသု အသံဝရနိမိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇနကဒုက္ခံ ဒဿေတွာ သွာယမသံဝရော ယသ္မာ သရီရသဘာဝါနဝဗောဓေန ဟောတိ၊ တသ္မာ သရီရသဘာဝံ ဝိစိနန္တော **“ပုဗ္ဗလောဟိတသမ္ပုဏ္ဏ”**န္တိအာဒိနာ ဂါထာဒွယမာဟ။ တဿတ္ထော—သရီရံ နာမေတံ ပုဗ္ဗေန လောဟိတေန စ **သမ္ပုဏ္ဏံ** ဘရိတံ အညေန စ ပိတ္တသေမှာဒိနာ ဗဟုနာ ကုဏပေန၊ တယိဒံ နရဝီရေန နရေသု ဆေကေန[1] သိပ္ပါစရိယေန ကတံ ဝဂ္ဂု မဋ္ဌံ လာခါပရိကမ္မာဒိနာ စိတ္တိတံ၊ အန္တော ပန ဂူထာဒိအသုစိဘရိတံ သမုဂ္ဂံ ဝိယ ဆဝိမတ္တမနောဟရံ ဗာလဇနသမ္မောဟံ ဒုက္ခသဘာဝတာယ နိရယာဒိဒုက္ခတာပနတော စ **ကဋုကံ၊** ပရိကပ္ပသမ္ဘဝေန အမူလကေန အဿာဒမတ္တေန မဓုရတာယ **မဓုရဿာဒံ၊** တတော ဧဝ ပိယဘာဝနိဗန္ဓနေန **ပိယနိဗန္ဓနံ၊** ဒုဿဟတာယ အပ္ပတီတတာယ စ **ဒုခံ၊** ဤဒိသေ သရီရေ အဿာဒလောဘေန မဟာဒုက္ခံ ပစ္စနုဘုယျမာနံ အနဝဗုဇ္ဈန္တော လောကော မဓုရဂိဒ္ဓေါ ခုရဓာရာလေဟကပုရိသော ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗောတိ။

ဣဒါနိ ဧတေ စက္ခာဒီနံ ဂေါစရဘူတာ ရူပါဒယော ဝုတ္တာ၊ တေ ဝိသေသတော ပုရိသဿ ဣတ္ထိပဋိဗဒ္ဓါ ကမနီယာတိ တတ္ထ သံဝရော ကာတဗ္ဗောတိ ဒဿေန္တော **“ဣတ္ထိရူပေ”**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဣတ္ထိရူပေ**တိ ဣတ္ထိယာ စတုသမုဋ္ဌာနိကရူပါယတနသင်္ခါတေ ဝဏ္ဏေ။ အပိ စ ယော ကောစိ ဣတ္ထိယာ နိဝတ္ထဿ အလင်္ကာရဿ ဝါ ဂန္ဓဝဏ္ဏကာဒီနံ ဝါ ပိဠန္ဓနမာလာနံ ဝါ ကာယပဋိဗဒ္ဓေါ ဝဏ္ဏော ပုရိသဿ စက္ခုဝိညာဏဿ အာရမ္မဏဘာဝါယ ဥပကပ္ပတိ၊ သဗ္ဗမေတံ “ဣတ္ထိရူပ”န္တွေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဣတ္ထိသရေ**တိ ဣတ္ထိယာ ဂီတလပိတဟသိတရုဒိတသဒ္ဒေ။ အပိ စ ဣတ္ထိယာ နိဝတ္ထဝတ္ထဿပိ အလင်္ကတအလင်္ကာရဿပိ ဣတ္ထိပယောဂနိပ္ဖါဒိတာ ဝေဏုဝီဏာသင်္ခပဏဝါဒီနမ္ပိ သဒ္ဒါ ဣဓ ဣတ္ထိသရဂ္ဂဟဏေန ဂဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သဗ္ဗောပေသော ပုရိသဿ စိတ္တံ အာကဍ္ဎတီတိ။ “ဣတ္ထိရသေ”တိ ပန ပါဠိယာ စတုသမုဋ္ဌာနိကရသာယတနဝသေန ဝုတ္တံ။ ဣတ္ထိယာ ကိံ ကာရပဋိဿာဝိတာဒိဝသေန အဿဝရသော စေဝ

၁-နရဝီရေသု ဆေကေန (သီ)

paribhogaraso ca itthirasoti eke. Yo pana itthiyā oṭṭhamaṁsasammakkhitakheḷādiraso, yo ca tāya purisassa dinnayāgubhattādīnaṁ raso, sabbopeso “itthiraso”tveva veditabbo. Phoṭṭhabbepi ca itthiyā kāyasamphasso itthisarīrārūḷhānaṁ vatthālaṅkāramālādīnaṁ phasso “itthiphoṭṭhabbo”tveva veditabbo. Ettha ca yesaṁ itthirūpe itthisareti Pāḷi, tesaṁ api-saddena itthirasasaṅgaho daṭṭhabbo. **Itthigandhesū**ti itthiyā catusamuṭṭhānikagandhāyatanesu. Itthiyā sarīragandho nāma duggandho. Ekaccā hi itthī assagandhinī hoti, ekaccā meṇḍagandhinī, ekaccā sedagandhinī, ekaccā soṇitagandhinī, tathāpi tāsu andhabālo rajjateva. Cakkavattino pana itthiratanassa kāyato candanagandho vāyati mukhato uppalagandho, ayaṁ na sabbāsaṁ hotīti, itthiyā sarīre ārūḷho āgantuko anulimpanādigandho “itthigandho”ti veditabbo. **Sāratto**ti suṭṭhu ratto gadhito mucchito, idaṁ pana padaṁ “itthirūpe”ti-ādīsupi yojetabbaṁ. **Vividhaṁ vindate dukhan**ti itthirūpādīsu sarāganimittaṁ diṭṭhadhammikaṁ vadhabandhanādivasena samparāyikaṁ pañcavidhabandhanādivasena nānappakāraṁ dukkhaṁ paṭilabhati.

Itthisotāni sabbānīti itthiyā rūpādi-ārammaṇāni sabbāni anavasesāni pañca taṇhāsotāni sandanti. **Pañcasū**ti purisassa pañcasu dvāresu. **Tesan**ti tesaṁ pañcannaṁ sotānaṁ. **Āvaraṇan**ti saṁvaraṇaṁ, yathā asaṁvaro na uppajjati, evaṁ satisampajaññaṁ paccupaṭṭhapetvā saṁvaraṁ pavattetuṁ yo sakkoti, so **vīriyavā** āraddhavīriyo akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadāyāti attho.

Evaṁ rūpādigocare pabbajitassa paṭipattiṁ dassetvā idāni gahaṭṭhassa dassetuṁ **“so atthavā**”ti-ādi vuttaṁ. Tattha **so atthavā so dhammaṭṭho, so dakkho so vicakkhaṇo**ti so puggalo imasmiṁ loke atthavā buddhimā dhamme ṭhito dhamme dakkho dhamme cheko analaso vā vicakkhaṇo iti kattabbatāsu kusalo nāma. **Kareyya ramamānopi, kiccaṁ dhammatthasaṁhitan**ti geharatiyā ramamānopi dhammatthasaṁhitaṁ dhammato atthato ca anapetameva taṁ taṁ kattabbaṁ. Anuppannānaṁ bhogānaṁ uppādanaṁ, uppannānaṁ paripālanaṁ, paribhogañca kareyya, aññamaññaṁ avirodhena aññamaññaṁ abādhanena tivaggatthaṁ anuyuñjeyyāti

ပရိဘောဂရသော စ ဣတ္ထိရသောတိ ဧကေ။ ယော ပန ဣတ္ထိယာ ဩဋ္ဌမံသသမ္မက္ခိတခေဠာဒိရသော, ယော စ တာယ ပုရိသဿ ဒိန္နယာဂုဘတ္တာဒီနံ ရသော၊ သဗ္ဗောပေသော “ဣတ္ထိရသော”တွေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဖောဋ္ဌဗ္ဗေပိ စ ဣတ္ထိယာ ကာယသမ္ဖဿော ဣတ္ထိသရီရာရူဠှာနံ ဝတ္ထာလင်္ကာရမာလာဒီနံ ဖဿော “ဣတ္ထိဖောဋ္ဌဗ္ဗော”တွေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧတ္ထ စ ယေသံ ဣတ္ထိရူပေ ဣတ္ထိသရေတိ ပါဠိ၊ တေသံ အပိ-သဒ္ဒေန ဣတ္ထိရသသင်္ဂဟော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **ဣတ္ထိဂန္ဓေသူ**တိ ဣတ္ထိယာ စတုသမုဋ္ဌာနိကဂန္ဓာယတနေသု။ ဣတ္ထိယာ သရီရဂန္ဓော နာမ ဒုဂ္ဂန္ဓော။ ဧကစ္စာ ဟိ ဣတ္ထီ အဿဂန္ဓိနီ ဟောတိ, ဧကစ္စာ မေဏ္ဍဂန္ဓိနီ, ဧကစ္စာ သေဒဂန္ဓိနီ, ဧကစ္စာ သောဏိတဂန္ဓိနီ၊ တထာပိ တာသု အန္ဓဗာလော ရဇ္ဇတေဝ။ စက္ကဝတ္တိနော ပန ဣတ္ထိရတနဿ ကာယတော စန္ဒနဂန္ဓော ဝါယတိ မုခတော ဥပ္ပလဂန္ဓော၊ အယံ န သဗ္ဗာသံ ဟောတီတိ၊ ဣတ္ထိယာ သရီရေ အာရူဠှော အာဂန္တုကော အနုလိမ္ပနာဒိဂန္ဓော “ဣတ္ထိဂန္ဓော”တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **သာရတ္တော**တိ သုဋ္ဌု ရတ္တော ဂဓိတော မုစ္ဆိတော၊ ဣဒံ ပန ပဒံ “ဣတ္ထိရူပေ”တိအာဒီသုပိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ **ဝိဝိဓံ ဝိန္ဒတေ ဒုခန္တိ** ဣတ္ထိရူပါဒီသု သရာဂနိမိတ္တံ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကံ ဝဓဗန္ဓနာဒိဝသေန သမ္ပရာယိကံ ပဉ္စဝိဓဗန္ဓနာဒိဝသေန နာနပ္ပကာရံ ဒုက္ခံ ပဋိလဘတိ။

ဣတ္ထိသောတာနိ သဗ္ဗာနီတိ ဣတ္ထိယာ ရူပါဒိအာရမ္မဏာနိ သဗ္ဗာနိ အနဝသေသာနိ ပဉ္စ တဏှာသောတာနိ သန္ဒန္တိ။ **ပဉ္စသူ**တိ ပုရိသဿ ပဉ္စသု ဒွါရေသု။ **တေသန္တိ** တေသံ ပဉ္စန္နံ သောတာနံ။ **အာဝရဏန္တိ** သံဝရဏံ၊ ယထာ အသံဝရော န ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ သတိသမ္ပဇညံ ပစ္စုပဋ္ဌပေတွာ သံဝရံ ပဝတ္တေတုံ ယော သက္ကောတိ၊ သော **ဝီရိယဝါ** အာရဒ္ဓဝီရိယော အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ပဟာနာယ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဥပသမ္ပဒါယာတိ အတ္ထော။

ဧဝံ ရူပါဒိဂေါစရေ ပဗ္ဗဇိတဿ ပဋိပတ္တိံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဂဟဋ္ဌဿ ဒဿေတုံ “**သော အတ္ထဝါ**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **သော အတ္ထဝါ သော ဓမ္မဋ္ဌော၊ သော ဒက္ခော သော ဝိစက္ခဏော**တိ သော ပုဂ္ဂလော ဣမသ္မိံ လောကေ အတ္ထဝါ ဗုဒ္ဓိမာ ဓမ္မေ ဌိတော ဓမ္မေ ဒက္ခော ဓမ္မေ ဆေကော အနလသော ဝါ ဝိစက္ခဏော ဣတိ ကတ္တဗ္ဗတာသု ကုသလော နာမ။ **ကရေယျ ရမမာနောပိ၊ ကိစ္စံ ဓမ္မတ္ထသံဟိတန္တိ** ဂေဟရတိယာ ရမမာနောပိ ဓမ္မတ္ထသံဟိတံ ဓမ္မတော အတ္ထတော စ အနပေတမေဝ တံ တံ ကတ္တဗ္ဗံ။ အနုပ္ပန္နာနံ ဘောဂါနံ ဥပ္ပါဒနံ, ဥပ္ပန္နာနံ ပရိပါလနံ, ပရိဘောဂဉ္စ ကရေယျ၊ အညမညံ အဝိရောဓေန အညမညံ အဗာဓနေန တိဝဂ္ဂတ္ထံ အနုယုဉ္ဇေယျာတိ

adhippāyo. Ayañca nayo yesaṁ sammāpaṭipatti-avirodhena tivaggatthassa vasena vattati Bimbisāramahārājādīnaṁ viya, tesaṁ vasena vutto. Na yesaṁ kesañci vasenāti daṭṭhabbaṁ.

Atho sīdati saññuttanti yadi idhaloke supasaṁhitaṁ diṭṭhadhammikaṁ atthaṁ pariggahetvā ṭhitaṁ. **Vajje kiccaṁ niratthakan**ti samparāyikattharahitaṁ anatthupasaṁhitaṁ kiccaṁ sacepi vissajjeyya pariccajeyya. **Na taṁ kiccanti maññitvā, appamatto vicakkhaṇo**ti sati-avippavāsena appamatto vicāraṇapaññāsambhavena vicakkhaṇo anatthupasaṁhitaṁ taṁ kiccaṁ mayā na kātabbanti maññitvā vivajjeyya.

Vivajjetvā pana **yaṁ ca atthena saññuttaṁ, yā ca dhammagatā rati. Taṁ samādāya vattethā**ti yaṁkiñci diṭṭhadhammikasamparāyikappabhedena atthena hitena saṁyuttaṁ tadubhayahitāvahaṁ, yā ca adhikusaladhammagatā samathavipassanāsahitā rati, tadubhayaṁ sammā ādiyitvā pariggahaṁ katvā vatteyya. "Sabbaṁ ratiṁ dhammarati jinātī"ti vacanato[1] sā hi ekaṁsena uttamatthassa pāpanato uttamā rati nāma.

Yaṁ pana kāmaratisaṁyuttaṁ kiccaṁ niratthakanti vuttaṁ, tassā anatthupasaṁhitabhāvaṁ dassetuṁ **"uccāvacehī"**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **uccāvacehī**ti mahantehi ceva khuddakehi ca. **Upāyehī**ti nayehi. **Paresa'mabhijigīsatī**ti paresaṁ santakaṁ āharituṁ icchati, pare vā sabbathā hāpeti jināpeti paraṁ hantvā vadhitvā atha socayitvā ālopati sāhasā yo paresaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—yo puggalo kāmahetu pare hananto ghātento socento sandhicchedasandhiruhanapasayhāvahārādīhi nānupāyehi paresaṁ santakaṁ harituṁ vāyamanto sāhasākāraṁ karoti ālopati jigīsati sāpateyyavasena pare hāpeti, tassa taṁ kiccaṁ kāmaratisannissitaṁ anatthupasaṁhitaṁ ekantanihīnanti. Etena tappaṭipakkhato dhammagatāya ratiyā ekaṁsato uttamabhāvaṁyeva vibhāveti.

Idāni yaṁ "tesamāvaraṇaṁ kātuṁ yo sakkotī"ti indriyānaṁ āvaraṇaṁ vuttaṁ, taṁ upāyena saha vibhāvento **"tacchanto āṇiyā**

1. Khu 1. 64 piṭṭhe Dhammapade.

အဓိပ္ပါယော။ အယဉ္စ နယော ယေသံ သမ္မာပဋိပတ္တိအဝိရောဓေန တိဝဂ္ဂတ္ထဿ ဝသေန ဝတ္တတိ ဗိမ္ဗိသာရမဟာရာဇာဒီနံ ဝိယ၊ တေသံ ဝသေန ဝုတ္တော။ န ယေသံ ကေသဉ္စိ ဝသေနာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

အထော သီဒတိ သညုတ္တန္တိ ယဒိ ဣဓလောကေ သုပသံဟိတံ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကံ အတ္ထံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ ဌိတံ။ **ဝဇ္ဇေ ကိစ္စံ နိရတ္ထက**န္တိ သမ္ပရာယိကတ္ထရဟိတံ အနတ္ထုပသံဟိတံ ကိစ္စံ သစေပိ ဝိဿဇ္ဇေယျ ပရိစ္စဇေယျ။ **န တံ ကိစ္စန္တိ မညိတွာ၊ အပ္ပမတ္တော ဝိစက္ခဏော**တိ သတိအဝိပ္ပဝါသေန အပ္ပမတ္တော ဝိစာရဏပညာသမ္ဘဝေန ဝိစက္ခဏော အနတ္ထုပသံဟိတံ တံ ကိစ္စံ မယာ န ကာတဗ္ဗန္တိ မညိတွာ ဝိဝဇ္ဇေယျ။

ဝိဝဇ္ဇေတွာ ပန **ယံ စ အတ္ထေန သညုတ္တံ၊ ယာ စ ဓမ္မဂတာ ရတိ။ တံ သမာဒါယ ဝတ္တေထာ**တိ ယံကိဉ္စိ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကပ္ပဘေဒေန အတ္ထေန ဟိတေန သံယုတ္တံ တဒုဘယဟိတာဝဟံ၊ ယာ စ အဓိကုသလဓမ္မဂတာ သမထဝိပဿနာသဟိတာ ရတိ၊ တဒုဘယံ သမ္မာ အာဒိယိတွာ ပရိဂ္ဂဟံ ကတွာ ဝတ္တေယျ။ "သဗ္ဗံ ရတိံ ဓမ္မရတိ ဇိနာတီ"တိ ဝစနတော[1] သာ ဟိ ဧကံသေန ဥတ္တမတ္ထဿ ပါပနတော ဥတ္တမာ ရတိ နာမ။

ယံ ပန ကာမရတိသံယုတ္တံ ကိစ္စံ နိရတ္ထကန္တိ ဝုတ္တံ၊ တဿာ အနတ္ထုပသံဟိတဘာဝံ ဒဿေတုံ **"ဥစ္စာဝစေဟီ"**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ဥစ္စာဝစေဟီ**တိ မဟန္တေဟိ စေဝ ခုဒ္ဒကေဟိ စ။ **ဥပါယေဟီ**တိ နယေဟိ။ **ပရေသ'မဘိဇိဂီသတီ**တိ ပရေသံ သန္တကံ အာဟရိတုံ ဣစ္ဆတိ၊ ပရေ ဝါ သဗ္ဗထာ ဟာပေတိ ဇိနာပေတိ ပရံ ဟန္တွာ ဝဓိတွာ အထ သောစယိတွာ အာလောပတိ သာဟသာ ယော ပရေသံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယော ပုဂ္ဂလော ကာမဟေတု ပရေ ဟနန္တော ဃာတေန္တော သောစေန္တော သန္ဓိစ္ဆေဒသန္ဓိရုဟနပသယှာဝဟာရာဒီဟိ နာနုပါယေဟိ ပရေသံ သန္တကံ ဟရိတုံ ဝါယမန္တော သာဟသာကာရံ ကရောတိ အာလောပတိ ဇိဂီသတိ သာပတေယျဝသေန ပရေ ဟာပေတိ၊ တဿ တံ ကိစ္စံ ကာမရတိသန္နိဿိတံ အနတ္ထုပသံဟိတံ ဧကန္တနိဟီနန္တိ။ ဧတေန တပ္ပဋိပက္ခတော ဓမ္မဂတာယ ရတိယာ ဧကံသတော ဥတ္တမဘာဝံယေဝ ဝိဘာဝေတိ။

ဣဒါနိ ယံ "တေသမာဝရဏံ ကာတုံ ယော သက္ကောတီ"တိ ဣန္ဒြိယာနံ အာဝရဏံ ဝုတ္တံ၊ တံ ဥပါယေန သဟ ဝိဘာဝေန္တော **"တစ္ဆန္တော အာဏိယာ**

၁-ခု ၁-၆၄-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။

āṇiṁ, nihanti balavā yathā”ti āha. Yathā **balavā** kāyabalena ñāṇabalena ca samannāgato tacchako rukkhadaṇḍagataṁ āṇiṁ nīharitukāmo tato balavatiṁ āṇiṁ koṭento tato nīharati, tathā kusalo bhikkhu cakkhādīni indriyāni vipassanābalena nihantukāmo indriyehi eva nihanti.

Katamehi panāti āha “**saddhan**”ti-ādi. Tassattho—adhimokkhalakkhaṇaṁ saddhaṁ, paggahalakkhaṇaṁ vīriyaṁ, avikkhepalakkhaṇaṁ samādhiṁ, upaṭṭhānalakkhaṇaṁ satiṁ, dassanalakkhaṇaṁ paññanti imānipi vimuttiparipācakāni pañcindriyāni bhāvento vaḍḍhento etehi pañcahi indriyehi cakkhādīni pañcindriyāni anunayapaṭighādikilesuppattiyā dvārabhāvavihanena hantvā ariyamaggena tadupanissaye kilese samucchinditvā tato eva anīgho niddukkho brāhmaṇo anupādisesaparinibbānameva yāti upagacchatīti.

So atthavāti so yathāvutto brāhmaṇo uttamatthena samannāgatattā atthavā, taṁ sampāpake dhamme ṭhitattā **dhammaṭṭho. Sabbena sabbaṁ** anavasesena vidhinā anavasesaṁ **Buddhassa** Bhagavato vākyabhūtaṁ anusāsaniṁ katvā yathānusiṭṭhaṁ paṭipajjitvā ṭhito, tato eva **so naro** uttamapuriso nibbānasukhañca **edhati** brūheti vaḍḍhetīti.

Evaṁ therena attano cintitākāravibhāvanāvasena paṭipattiyā pakāsitattā idameva cassa aññābyākaraṇaṁ daṭṭhabbaṁ.

Pārāpariyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Telakānittheragāthāvaṇṇanā

Cirarattaṁ vatā’tāpīti-ādikā āyasmato Telakānittherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinitvā imasmiṁ Buddhuppāde Satthu abhijātito puretaraṁyeva Sāvatthiyaṁ aññatarasmiṁ brāhmaṇakule nibbattitvā **Telakānī**ti laddhanāmo vayappatto hetusampannatāya kāme jigucchanto gharāvāsaṁ pahāya paribbājakapabbajjaṁ pabbajitvā vivaṭṭajjhāsayo “ko so pāraṅgato loke”ti-ādinā

အာဏိံ၊ နိဟန္တိ ဗလဝါ ယထာ”တိ အာဟ။ ယထာ **ဗလဝါ** ကာယဗလေန ဉာဏဗလေန စ သမန္နာဂတော တစ္ဆကော ရုက္ခဒဏ္ဍဂတံ အာဏိံ နီဟရိတုကာမော တတော ဗလဝတိံ အာဏိံ ကောဋေန္တော တတော နီဟရတိ၊ တထာ ကုသလော ဘိက္ခု စက္ခာဒီနိ ဣန္ဒြိယာနိ ဝိပဿနာဗလေန နိဟန္တုကာမော ဣန္ဒြိယေဟိ ဧဝ နိဟန္တိ။

ကတမေဟိ ပနာတိ အာဟ “**သဒ္ဓ**”န္တိအာဒိ။ တဿတ္ထော—အဓိမောက္ခလက္ခဏံ သဒ္ဓံ, ပဂ္ဂဟလက္ခဏံ ဝီရိယံ, အဝိက္ခေပလက္ခဏံ သမာဓိံ, ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏံ သတိံ, ဒဿနလက္ခဏံ ပညန္တိ ဣမာနိပိ ဝိမုတ္တိပရိပါစကာနိ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ ဘာဝေန္တော ဝဍ္ဎေန္တော ဧတေဟိ ပဉ္စဟိ ဣန္ဒြိယေဟိ စက္ခာဒီနိ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ အနုနယပဋိဃာဒိကိလေသုပ္ပတ္တိယာ ဒွါရဘာဝဝိဟနေန ဟန္တွာ အရိယမဂ္ဂေန တဒုပနိဿယေ ကိလေသေ သမုစ္ဆိန္ဒိတွာ တတော ဧဝ အနီဃော နိဒ္ဒုက္ခော ဗြာဟ္မဏော အနုပါဒိသေသပရိနိဗ္ဗာနမေဝ ယာတိ ဥပဂစ္ဆတီတိ။

သော အတ္ထဝါတိ သော ယထာဝုတ္တော ဗြာဟ္မဏော ဥတ္တမတ္ထေန သမန္နာဂတတ္တာ အတ္ထဝါ၊ တံ သမ္ပာပကေ ဓမ္မေ ဌိတတ္တာ **ဓမ္မဋ္ဌော။ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ** အနဝသေသေန ဝိဓိနာ အနဝသေသံ **ဗုဒ္ဓဿ** ဘဂဝတော ဝါကျဘူတံ အနုသာသနိံ ကတွာ ယထာနုသိဋ္ဌံ ပဋိပဇ္ဇိတွာ ဌိတော၊ တတော ဧဝ **သော နရော** ဥတ္တမပုရိသော နိဗ္ဗာနသုခဉ္စ **ဧဓတိ** ဗြူဟေတိ ဝဍ္ဎေတီတိ။

ဧဝံ ထေရေန အတ္တနော စိန္တိတာကာရဝိဘာဝနာဝသေန ပဋိပတ္တိယာ ပကာသိတတ္တာ ဣဒမေဝ စဿ အညာဗျာကရဏံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

ပါရာပရိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-တေလကာနိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

စိရရတ္တံ ဝတာ’တာပီတိအာဒိကာ အာယသ္မတော တေလကာနိတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သတ္ထု အဘိဇာတိတော ပုရေတရံယေဝ သာဝတ္ထိယံ အညတရသ္မိံ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **တေလကာနီ**တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော ဟေတုသမ္ပန္နတာယ ကာမေ ဇိဂုစ္ဆန္တော ဃရာဝါသံ ပဟာယ ပရိဗ္ဗာဇကပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိဝဋ္ဋဇ္ဈာသယော “ကော သော ပါရင်္ဂတော လောကေ”တိအာဒိနာ

vimokkhapariyesanaṁ caramāno te te samaṇabrāhmaṇe upasaṅkamitvā pañhaṁ pucchati, te na sampāyanti. So tena anārādhitacitto vicarati. Atha amhākaṁ Bhagavati loke uppajjitvā pavattitavaradhammacakke lokahitaṁ karonte ekadivasaṁ Satthāraṁ upasaṅkamitvā dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto na cirasseva arahatte patiṭṭhāti. So ekadivasaṁ bhikkhūhi saddhiṁ nisinno attanā adhigatavisesaṁ paccavekkhitvā tadanusārena attano paṭipattiṁ anussaritvā taṁ sabbaṁ bhikkhūnaṁ ācikkhanto—

747. "Cirarattaṁ vatā'tāpī, dhammaṁ anuvicintayaṁ.
Samaṁ cittassa nālatthaṁ, pucchaṁ samaṇabrāhmaṇe.

748. Ko so pāraṅgato loke, ko patto amatogadhaṁ.
Kassa dhammaṁ paṭicchāmi, paramatthavijānanaṁ.

749. Antovaṅkagato āsi, macchova ghasa'māmisaṁ.
Baddho mahindapāsena, Vepacityasuro yathā.

750. Añchāmi naṁ na muñcāmi, asmā sokapariddavā.
Ko me bandhaṁ muñcaṁ loke, sambodhiṁ vedayissati.

751. Samaṇaṁ brāhmaṇaṁ vā kaṁ, ādisantaṁ pabhaṅgunaṁ.
Kassa dhammaṁ paṭicchāmi, jarāmaccupavāhanaṁ.

752. Vicikicchākaṅkhāganthitaṁ, sārambhabalasaññutaṁ.
Kodhappattamanatthaddhaṁ, abhijappappadāraṇaṁ.

753. Taṇhādhanusamuṭṭhānaṁ, dve ca pannarasāyutaṁ.
Passa orasikaṁ bāḷhaṁ, bhetvāna yadi tiṭṭhati.

754. Anudiṭṭhīnaṁ appahānaṁ, saṅkappaparatejitaṁ[1].
Tena viddho pavedhāmi, pattaṁva māluteritaṁ.

755. Ajjhattaṁ me samuṭṭhāya, khippaṁ paccati māmakaṁ.
Chaphassāyatanī kāyo, yattha sarati sabbadā.

---

1. Parato jitaṁ (Sī)

ဝိမောက္ခပရိယေသနံ စရမာနော တေ တေ သမဏဗြာဟ္မဏေ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ၊ တေ န သမ္ပာယန္တိ။ သော တေန အနာရာဓိတစိတ္တော ဝိစရတိ။ အထ အမှာကံ ဘဂဝတိ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ပဝတ္တိတဝရဓမ္မစက္ကေ လောကဟိတံ ကရောန္တေ ဧကဒိဝသံ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော န စိရဿေဝ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာတိ။ သော ဧကဒိဝသံ ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ နိသိန္နော အတ္တနာ အဓိဂတဝိသေသံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ တဒနုသာရေန အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ အနုဿရိတွာ တံ သဗ္ဗံ ဘိက္ခူနံ အာစိက္ခန္တော—

၇၄၇။ “စိရရတ္တံ ဝတာ’တာပီ၊ ဓမ္မံ အနုဝိစိန္တယံ။
သမံ စိတ္တဿ နာလတ္ထံ၊ ပုစ္ဆံ သမဏဗြာဟ္မဏေ။

၇၄၈။ ကော သော ပါရင်္ဂတော လောကေ၊ ကော ပတ္တော အမတောဂဓံ။
ကဿ ဓမ္မံ ပဋိစ္ဆာမိ၊ ပရမတ္ထဝိဇာနနံ။

၇၄၉။ အန္တောဝင်္ကဂတော အာသိ၊ မစ္ဆောဝ ဃသ’မာမိသံ။
ဗဒ္ဓေါ မဟိန္ဒပါသေန၊ ဝေပစိတျသုရော ယထာ။

၇၅၀။ အဉ္ဆာမိ နံ န မုဉ္စာမိ၊ အသ္မာ သောကပရိဒ္ဒဝါ။
ကော မေ ဗန္ဓံ မုဉ္စံ လောကေ၊ သမ္ဗောဓိံ ဝေဒယိဿတိ။

၇၅၁။ သမဏံ ဗြာဟ္မဏံ ဝါ ကံ၊ အာဒိသန္တံ ပဘင်္ဂုနံ။
ကဿ ဓမ္မံ ပဋိစ္ဆာမိ၊ ဇရာမစ္စုပဝါဟနံ။

၇၅၂။ ဝိစိကိစ္ဆာကင်္ခါဂန္ထိတံ၊ သာရမ္ဘဗလသညုတံ။
ကောဓပ္ပတ္တမနတ္ထဒ္ဓံ၊ အဘိဇပ္ပပ္ပဒါရဏံ။

၇၅၃။ တဏှာဓနုသမုဋ္ဌာနံ၊ ဒွေ စ ပန္နရသာယုတံ။
ပဿ ဩရသိကံ ဗာဠှံ၊ ဘေတွာန ယဒိ တိဋ္ဌတိ။

၇၅၄။ အနုဒိဋ္ဌီနံ အပ္ပဟာနံ၊ သင်္ကပ္ပပရတေဇိတံ[၁]။
တေန ဝိဒ္ဓေါ ပဝေဓာမိ၊ ပတ္တံဝ မာလုတေရိတံ။

၇၅၅။ အဇ္ဈတ္တံ မေ သမုဋ္ဌာယ၊ ခိပ္ပံ ပစ္စတိ မာမကံ။
ဆဖဿာယတနီ ကာယော၊ ယတ္ထ သရတိ သဗ္ဗဒါ။

၁-ပရတော ဇိတံ (သီ)

756. Taṁ na passāmi tekicchaṁ, yo me’taṁ salla’muddhare.
Nānārajjena Satthena, nāññena vicikicchitaṁ.

757. Ko me asattho avaṇo, salla’mabbhantarapassayaṁ.
Ahiṁsaṁ sabbagattāni, sallaṁ me uddharissati.

758. Dhammappati hi so seṭṭho, visadosappavāhako.
Gambhīre patitassa me, thalaṁ pāṇiñca dassaye.

759. Rahade’hamasmi ogāḷho, ahāriyarajamattike.
Māyā-usūyasārambha, thinamiddhamapatthaṭe.

760. Uddhaccameghathanitaṁ, saṁyojanavalāhakaṁ.
Vāhā vahanti kuddiṭṭhiṁ, saṅkappā rāganissitā.

761. Savanti sabbadhi sotā, latā ubbhijja tiṭṭhati.
Te sote ko nivāreyya, taṁ lataṁ ko hi checchati.

762. Velaṁ karotha bhaddante, sotānaṁ sannivāraṇaṁ.
Mā te manomayo soto, rukkhaṁva sahasā luve.

763. Evaṁ me bhayajātassa, apārā pāramesato.
Tāṇo paññāvudho Satthā, isisaṁghanisevito.

764. Sopānaṁ Sugataṁ suddhaṁ, dhammasāramayaṁ daḷhaṁ.
Pādāsi vuyhamānassa, mā bhāyīti ca mabravi.

765. Satipaṭṭhānapāsādaṁ, āruyha paccavekkhisaṁ.
Yaṁ taṁ pubbe amaññissaṁ, sakkāyābhirataṁ pajaṁ.

766. Yadā ca maggamaddakkhiṁ, nāvāya abhirūhanaṁ.
Anadhiṭṭhāya attānaṁ, titthamaddakkhimuttamaṁ.

767. Sallaṁ attasamuṭṭhānaṁ, bhavanettippabhāvitaṁ.
Etesaṁ appavattāya, desesi maggamuttamaṁ.

၇၅၆။ တံ န ပဿာမိ တေကိစ္ဆံ၊ ယော မေ’တံ သလ္လ’မုဒ္ဓရေ။
နာနာရဇ္ဇေန သတ္ထေန၊ နာဉ္ဉေန ဝိစိကိစ္ဆိတံ။

၇၅၇။ ကော မေ အသတ္ထော အဝဏော၊ သလ္လ’မဗ္ဘန္တရပဿယံ။
အဟိံသံ သဗ္ဗဂတ္တာနိ၊ သလ္လံ မေ ဥဒ္ဓရိဿတိ။

၇၅၈။ ဓမ္မပ္ပတိ ဟိ သော သေဋ္ဌော၊ ဝိသဒောသပ္ပဝါဟကော။
ဂမ္ဘီရေ ပတိတဿ မေ၊ ထလံ ပါဏိဉ္စ ဒဿယေ။

၇၅၉။ ရဟဒေ’ဟမသ္မိ ဩဂါဠှော၊ အဟာရိယရဇမတ္တိကေ။
မာယာဥသူယသာရမ္ဘ၊ ထိနမိဒ္ဓမပတ္ထဋေ။

၇၆၀။ ဥဒ္ဓစ္စမေဃထနိတံ၊ သံယောဇနဝလာဟကံ။
ဝါဟာ ဝဟန္တိ ကုဒ္ဒိဋ္ဌိံ၊ သင်္ကပ္ပါ ရာဂနိဿိတာ။

၇၆၁။ သဝန္တိ သဗ္ဗဓိ သောတာ၊ လတာ ဥဗ္ဘိဇ္ဇ တိဋ္ဌတိ။
တေ သောတေ ကော နိဝါရေယျ၊ တံ လတံ ကော ဟိ ဆေစ္ဆတိ။

၇၆၂။ ဝေလံ ကရောထ ဘဒ္ဒန္တေ၊ သောတာနံ သန္နိဝါရဏံ။
မာ တေ မနောမယော သောတော၊ ရုက္ခံဝ သဟသာ လုဝေ။

၇၆၃။ ဧဝံ မေ ဘယဇာတဿ၊ အပါရာ ပါရမေသတော။
တာဏော ပညာဝုဓော သတ္ထာ၊ ဣသိသံဃနိသေဝိတော။

၇၆၄။ သောပါနံ သုဂတံ သုဒ္ဓံ၊ ဓမ္မသာရမယံ ဒဠှံ။
ပါဒါသိ ဝုယှမာနဿ၊ မာ ဘာယီတိ စ မဗြဝိ။

၇၆၅။ သတိပဋ္ဌာနပါသာဒံ၊ အာရုယှ ပစ္စဝေက္ခိသံ။
ယံ တံ ပုဗ္ဗေ အမညိဿံ၊ သက္ကာယာဘိရတံ ပဇံ။

၇၆၆။ ယဒါ စ မဂ္ဂမဒ္ဒက္ခိံ၊ နာဝါယ အဘိရူဟနံ။
အနဓိဋ္ဌာယ အတ္တာနံ၊ တိတ္ထမဒ္ဒက္ခိမုတ္တမံ။

၇၆၇။ သလ္လံ အတ္တသမုဋ္ဌာနံ၊ ဘဝနေတ္တိပ္ပဘာဝိတံ။
ဧတေသံ အပ္ပဝတ္တာယ၊ ဒေသေသိ မဂ္ဂမုတ္တမံ။

768. Dīgharattānusayitaṁ, cираratta'madhiṭṭhitaṁ.
Buddho me' pānudī ganthaṁ, visadosappavāhano"ti—

imā gāthā abhāsi.

Tattha **cirarattaṁ vatā**ti cirakālaṁ vata. **Ātāpī**ti vīriyavā vimokkhadhammapariyesane āraddhavīriyo. **Dhammaṁ anuvicintaya**nti "kīdiso nu kho vimokkhadhammo, kathaṁ vā adhigantabbo"ti vimuttidhammaṁ anuvicinanto gavesanto. **Samaṁ cittassa nālatthaṁ, pucchaṁ samaṇabrāhmaṇe**ti te te nānātitthiye samaṇabrāhmaṇe vimuttidhammaṁ pucchanto pakatiyā anupasantasabhāvassa cittassa samaṁ vūpasamabhūtaṁ vaṭṭadukkhanissaraṇaṁ ariyadhammaṁ nālatthaṁ nādhigacchanti attho.

Ko so pāraṅgatoti-ādi pucchitākāradassanaṁ. Tattha **ko so pāraṅgato loke**ti imasmiṁ loke titthakārapaṭiññesu samaṇabrāhmaṇesu ko nu kho so saṁsārassa pāraṁ nibbānaṁ upagato. **Ko patto amatogadha**nti nibbānapatiṭṭhaṁ vimokkhamaggaṁ ko patto adhigatoti attho. **Kassa dhammaṁ paṭicchāmī**ti kassa samaṇassa vā brāhmaṇassa vā ovādadhammaṁ paṭiggaṇhāmi paṭipajjāmi. **Paramatthavijānana**nti paramatthassa vijānanaṁ, aviparītappavattinivattiyo pavedentanti attho.

Antovaṅkagato āsīti vaṅkaṁ vuccati diṭṭhigataṁ manovaṅkabhāvato, sabbepi vā kilesā, antoti pana hadayavaṅkassa anto, hadayabbhantaragatakilesavaṅko vā ahosīti attho. **Macchova ghasa'māmisa**nti āmisaṁ ghasanto khādanto maccho viya, gilabaḷiso maccho viyāti adhippāyo. **Baddho mahindapāsena, Vepacityasuro yathā**ti mahindassa Sakkassa pāsena baddho yathā Vepacitti asurindo aserivihārī mahādukkhappatto, evamahaṁ pubbe[1] kilesapāsena baddho āsiṁ, aserivihārī mahādukkhappattoti adhippāyo.

Añchāmīti ākaḍḍhāmi. **Na**nti kilesapāsaṁ. **Na muñcāmī**ti na mocemi. **Asmā sokapariddavā**ti imasmā sokaparidevavaṭṭato. Idaṁ vuttaṁ hoti—yathā pāsena baddho migo sūkaro vā mocanupāyaṁ ajānanto paripphandamāno taṁ āviñchanto[2] bandhanaṁ daḷhaṁ karoti, evaṁ ahaṁ

1. Evaṁ pubbe (Sī)
2. Añchanto (Sī)

၇၆၈။ ဒီဃရတ္တာနုသယိတံ၊ စိရရတ္တ'မဓိဋ္ဌိတံ။
ဗုဒ္ဓေါ မေ'ပါနုဒီ ဂန္ထံ၊ ဝိသဒေါသပ္ပဝါဟနော"တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **စိရရတ္တံ ဝတာ**တိ စိရကာလံ ဝတ။ **အာတာပီ**တိ ဝီရိယဝါ ဝိမောက္ခဓမ္မပရိယေသနေ အာရဒ္ဓဝီရိယော။ **ဓမ္မံ အနုဝိစိန္တယ**န္တိ "ကီဒိသော နု ခေါ ဝိမောက္ခဓမ္မော၊ ကထံ ဝါ အဓိဂန္တဗ္ဗော"တိ ဝိမုတ္တိဓမ္မံ အနုဝိစိနန္တော ဂဝေသန္တော။ **သမံ စိတ္တဿ နာလတ္ထံ၊ ပုစ္ဆံ သမဏဗြာဟ္မဏေ**တိ တေ တေ နာနာတိတ္ထိယေ သမဏဗြာဟ္မဏေ ဝိမုတ္တိဓမ္မံ ပုစ္ဆန္တော ပကတိယာ အနုပသန္တသဘာဝဿ စိတ္တဿ သမံ ဝူပသမဘူတံ ဝဋ္ဋဒုက္ခနိဿရဏံ အရိယဓမ္မံ နာလတ္ထံ နာဓိဂစ္ဆန္တိ အတ္ထော။

ကော သော ပါရင်္ဂတောတိအာဒိ ပုစ္ဆိတာကာရဒဿနံ။ တတ္ထ **ကော သော ပါရင်္ဂတော လောကေ**တိ ဣမသ္မိံ လောကေ တိတ္ထကာရပဋိညေသု သမဏဗြာဟ္မဏေသု ကော နု ခေါ သော သံသာရဿ ပါရံ နိဗ္ဗာနံ ဥပဂတော။ **ကော ပတ္တော အမတောဂဓ**န္တိ နိဗ္ဗာနပတိဋ္ဌံ ဝိမောက္ခမဂ္ဂံ ကော ပတ္တော အဓိဂတောတိ အတ္ထော။ **ကဿ ဓမ္မံ ပဋိစ္ဆာမီ**တိ ကဿ သမဏဿ ဝါ ဗြာဟ္မဏဿ ဝါ ဩဝါဒဓမ္မံ ပဋိဂ္ဂဏှာမိ ပဋိပဇ္ဇာမိ။ **ပရမတ္ထဝိဇာနန**န္တိ ပရမတ္ထဿ ဝိဇာနနံ၊ အဝိပရီတပ္ပဝတ္တိနိဝတ္တိယော ပဝေဒေန္တန္တိ အတ္ထော။

အန္တောဝင်္ကဂတော အာသီတိ ဝင်္ကံ ဝုစ္စတိ ဒိဋ္ဌိဂတံ မနောဝင်္ကဘာဝတော၊ သဗ္ဗေပိ ဝါ ကိလေသာ၊ အန္တောတိ ပန ဟဒယဝင်္ကဿ အန္တော၊ ဟဒယဗ္ဘန္တရဂတကိလေသဝင်္ကော ဝါ အဟောသီတိ အတ္ထော။ **မစ္ဆောဝ ဃသ'မာမိသ**န္တိ အာမိသံ ဃသန္တော ခါဒန္တော မစ္ဆော ဝိယ၊ ဂိလဗဠိသော မစ္ဆော ဝိယာတိ အဓိပ္ပါယော။ **ဗဒ္ဓေါ မဟိန္ဒပါသေန၊ ဝေပစိတျသုရော ယထာ**တိ မဟိန္ဒဿ သက္ကဿ ပါသေန ဗဒ္ဓေါ ယထာ ဝေပစိတ္တိ အသုရိန္ဒော အသေရိဝိဟာရီ မဟာဒုက္ခပ္ပတ္တော၊ ဧဝမဟံ ပုဗ္ဗေ[1] ကိလေသပါသေန ဗဒ္ဓေါ အာသိံ၊ အသေရိဝိဟာရီ မဟာဒုက္ခပ္ပတ္တောတိ အဓိပ္ပါယော။

အဉ္ဆာမီတိ အာကဍ္ဎာမိ။ **န**န္တိ ကိလေသပါသံ။ **န မုဉ္စာမီ**တိ န မောစေမိ။ **အသ္မာ သောကပရိဒ္ဒဝါ**တိ ဣမသ္မာ သောကပရိဒေဝဝဋ္ဋတော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယထာ ပါသေန ဗဒ္ဓေါ မိဂေါ သူကရော ဝါ မောစနုပါယံ အဇာနန္တော ပရိပ္ဖန္ဒမာနော တံ အာဝိဉ္ဆန္တော[2] ဗန္ဓနံ ဒဠှံ ကရောတိ၊ ဧဝံ အဟံ

၁-ဧဝံ ပုဗ္ဗေ (သီ)
၂-အဉ္ဆန္တော (သီ)

pubbe kilesapāsena paṭimukko mocanupāyaṁ ajānanto kāyasañcetanādivasena paripphandamāno taṁ na mocesiṁ, aññadatthu taṁ daḷhaṁ karonto sokādinā paraṁ kilesaṁ eva pāpuṇinti. **Ko me bandhaṁ muñcaṁ loke, sambodhiṁ vedayissatī**ti imasmiṁ loke etaṁ kilesabandhanena bandhaṁ muñcanto sambujjhati etenāti "sambodhī"ti laddhanāmaṁ vimokkhamaggaṁ ko me vedayissati ācikkhissatīti attho. "Bandhamuñcan"tipi paṭhanti, bandhā, bandhassa vā mocakaṁ sambodhinti yojanā.

Ādisantanti desentaṁ. **Pabhaṅgunan**ti pabhañjanaṁ kilesānaṁ viddhaṁsanaṁ, pabhaṅgunaṁ vā dhammappavattiṁ ādisantaṁ kathentaṁ jarāya maccuno ca pavāhanaṁ kassa dhammaṁ paṭicchāmi. "Paṭipajjāmī"ti vā pāṭho, so evattho. **Vicikicchākaṅkhāganthitan**ti "ahosiṁ nu kho ahamatītamaddhānan"ti-ādinayappavattāya[1] vicikicchāya āsappanaparisappanākāravuttiyā kaṅkhāya ca ganthitaṁ. **Sārambhabalasaññutan**ti karaṇuttariyakaraṇalakkhaṇena balappattena sārambhena yuttaṁ. **Kodhappattamanatthaddhan**ti sabbattha kodhena yuttamanasā thaddhabhāvaṁ gataṁ abhijappappadāraṇaṁ. Icchitālābhādivasena hi taṇhā sattānaṁ cittaṁ padālentī viya pavattati. Dūre ṭhitassāpi vijjhanupāyatāya taṇhāva dhanu samupatiṭṭhati uppajjati etasmāti **taṇhādhanusamuṭṭhānaṁ**, diṭṭhisallaṁ. Taṁ pana yasmā vīsativatthukā sakkāyadiṭṭhi, dasavatthukā micchādiṭṭhīti tiṁsappabhedaṁ, tasmā vuttaṁ **"dve ca pannarasāyutan"**ti, dvikkhattuṁ pannarasabhedavantanti attho. **Passa orasikaṁ bāḷhaṁ, bhetvāna yadi tiṭṭhatī**ti yaṁ urasambandhanīyatāya orasikaṁ bāḷhaṁ balavataraṁ bhetvāna hadayaṁ vinivijjhitvā tasmiṁyeva hadaye tiṭṭhati, taṁ passāti attānameva ālapati.

Anudiṭṭhīnaṁ appahānanti anudiṭṭhibhūtānaṁ sesadiṭṭhīnaṁ appahānakāraṇaṁ. Yāva hi sakkāyadiṭṭhi santānato na vigacchati, tāva sassatadiṭṭhi-ādīnaṁ appahānamevāti. **Saṅkappaparatejitan**ti saṅkappena micchāvitakkena pare parajane nissayalakkhaṇaṁ patipatite[2] tejitaṁ ussāhitaṁ. **Tena viddho pavedhāmī**ti tena diṭṭhisallena yathā hadayaṁ āhacca tiṭṭhati, evaṁ viddho pavedhāmi saṅkappāmi sassatucchedādivasena ito cito ca parivaṭṭāmi[3].

1. Ma 1. 10; Saṁ 1. 265 piṭṭhādīsu.
2. Paroparajane nissayalakkhaṇapatipatane (Ka)
3. Parivattāmi (Sī)

ပုဗ္ဗေ ကိလေသပါသေန ပဋိမုက္ကော မောစနုပါယံ အဇာနန္တော ကာယသဉ္စေတနာဒိဝသေန ပရိပ္ဖန္ဒမာနော တံ န မောစေသိံ၊ အညဒတ္ထု တံ ဒဠှံ ကရောန္တော သောကာဒိနာ ပရံ ကိလေသံ ဧဝ ပါပုဏိန္တိ။ **ကော မေ ဗန္ဓံ မုဉ္စံ လောကေ၊ သမ္ဗောဓိံ ဝေဒယိဿတီ**တိ ဣမသ္မိံ လောကေ ဧတံ ကိလေသဗန္ဓနေန ဗန္ဓံ မုဉ္စန္တော သမ္ဗုဇ္ဈတိ ဧတေနာတိ "သမ္ဗောဓီ"တိ လဒ္ဓနာမံ ဝိမောက္ခမဂ္ဂံ ကော မေ ဝေဒယိဿတိ အာစိက္ခိဿတီတိ အတ္ထော။ "ဗန္ဓမုဉ္စ"န္တိပိ ပဌန္တိ၊ ဗန္ဓာ, ဗန္ဓဿ ဝါ မောစကံ သမ္ဗောဓိန္တိ ယောဇနာ။

အာဒိသန္တန္တိ ဒေသေန္တံ။ **ပဘင်္ဂုန**န္တိ ပဘဉ္ဇနံ ကိလေသာနံ ဝိဒ္ဓံသနံ၊ ပဘင်္ဂုနံ ဝါ ဓမ္မပ္ပဝတ္တိံ အာဒိသန္တံ ကထေန္တံ ဇရာယ မစ္စုနော စ ပဝါဟနံ ကဿ ဓမ္မံ ပဋိစ္ဆာမိ။ "ပဋိပဇ္ဇာမီ"တိ ဝါ ပါဌော၊ သော ဧဝတ္ထော။ **ဝိစိကိစ္ဆာကင်္ခါဂန္ထိတ**န္တိ "အဟောသိံ နု ခေါ အဟမတီတမဒ္ဓါန"န္တိအာဒိနယပ္ပဝတ္တာယ[1] ဝိစိကိစ္ဆာယ အာသပ္ပနပရိသပ္ပနာကာရဝုတ္တိယာ ကင်္ခါယ စ ဂန္ထိတံ။ **သာရမ္ဘဗလသညုတ**န္တိ ကရဏုတ္တရိယကရဏလက္ခဏေန ဗလပ္ပတ္တေန သာရမ္ဘေန ယုတ္တံ။ **ကောဓပ္ပတ္တမနတ္ထဒ္ဓ**န္တိ သဗ္ဗတ္ထ ကောဓေန ယုတ္တမနသာ ထဒ္ဓဘာဝံ ဂတံ အဘိဇပ္ပပ္ပဒါရဏံ။ ဣစ္ဆိတာလာဘာဒိဝသေန ဟိ တဏှာ သတ္တာနံ စိတ္တံ ပဒါလေန္တီ ဝိယ ပဝတ္တတိ။ ဒူရေ ဌိတဿာပိ ဝိဇ္ဈနုပါယတာယ တဏှာဝ ဓနု သမုပတိဋ္ဌတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဧတသ္မာတိ **တဏှာဓနုသမုဋ္ဌာနံ**၊ ဒိဋ္ဌိသလ္လံ။ တံ ပန ယသ္မာ ဝီသတိဝတ္ထုကာ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ, ဒသဝတ္ထုကာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌီတိ တိံသပ္ပဘေဒံ၊ တသ္မာ ဝုတ္တံ "**ဒွေ စ ပန္နရသာယုတ**"န္တိ၊ ဒွိက္ခတ္တုံ ပန္နရသဘေဒဝန္တန္တိ အတ္ထော။ **ပဿ ဩရသိကံ ဗာဠှံ၊ ဘေတွာန ယဒိ တိဋ္ဌတီ**တိ ယံ ဥရသမ္ဗန္ဓနီယတာယ ဩရသိကံ ဗာဠှံ ဗလဝတရံ ဘေတွာန ဟဒယံ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ တသ္မိံယေဝ ဟဒယေ တိဋ္ဌတိ၊ တံ ပဿာတိ အတ္တာနမေဝ အာလပတိ။

အနုဒိဋ္ဌီနံ အပ္ပဟာနန္တိ အနုဒိဋ္ဌိဘူတာနံ သေသဒိဋ္ဌီနံ အပ္ပဟာနကာရဏံ။ ယာဝ ဟိ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ သန္တာနတော န ဝိဂစ္ဆတိ၊ တာဝ သဿတဒိဋ္ဌိအာဒီနံ အပ္ပဟာနမေဝါတိ။ **သင်္ကပ္ပပရတေဇိတ**န္တိ သင်္ကပ္ပေန မိစ္ဆာဝိတက္ကေန ပရေ ပရဇနေ နိဿယလက္ခဏံ ပတိပတိတေ[2] တေဇိတံ ဥဿာဟိတံ။ **တေန ဝိဒ္ဓေါ ပဝေဓာမီ**တိ တေန ဒိဋ္ဌိသလ္လေန ယထာ ဟဒယံ အာဟစ္စ တိဋ္ဌတိ၊ ဧဝံ ဝိဒ္ဓေါ ပဝေဓာမိ သင်္ကပ္ပာမိ သဿတုစ္ဆေဒါဒိဝသေန ဣတော စိတော စ ပရိဝဋ္ဋာမိ[3]။

၁-မ ၁-၁၀၊ သံ ၁-၂၆၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-ပရောပရဇနေ နိဿယလက္ခဏပတိပတနေ (က)
၃-ပရိဝတ္တာမိ (သီ)

patthaṁva māluteritanti mālutena vāyunā eritaṁ vaṇṭato muttaṁ dumapattaṁ viya.

Ajjhattaṁ me samuṭṭhāyāti yathā loke sallaṁ nāma bāhirato uṭṭhāya ajjhattaṁ nimmathetvā bādhati, na evamidaṁ. Idaṁ pana ajjhattaṁ me mama attabhāve samuṭṭhāya so attabhāvasaññito chaphassāyatanakāyo yathā **khippaṁ** sīghaṁ **paccati** ḍayhati, yathā kiṁ? Aggi viya sanissayaḍāyako taṁyeva **māmakaṁ** mama santakaṁ attabhāvaṁ ḍahanto yattha uppanno, tattheva **sarati** pavattati.

Taṁ na passāmi tekicchanti tādisāya tikicchāya niyuttatāya tekicchaṁ sallakattaṁ bhisakkaṁ taṁ na passāmi. **Yo me'taṁ salla'muddhare**ti yo bhisakko etaṁ diṭṭhisallaṁ kilesasallañca uddhareyya, uddharanto ca **nānārajjena** rajjusadisasaṅkhātāya esanisalākāya pavesetvāna **Satthena** kantitvā **nāññena** mantāgadappayogena **vicikicchitaṁ** sallaṁ tikicchituṁ sakkāti āharitvā yojetabbaṁ. Vicikicchitanti ca nidassanamattametaṁ. Sabbassapi kilesasallassa vasena attho veditabbo.

Asatthoti sattharahito. **Avaṇoti** vaṇena vinā. **Abbhantarapassayan**ti abbhantarasaṅkhātaṁ hadayaṁ nissāya ṭhitaṁ. **Ahiṁsan**ti apīḷento. "Ahiṁsā"ti ca pāṭho, ahiṁsāya apīḷanenāti attho. Ayaṁ hettha saṅkhepattho—ko nu kho kiñci Satthaṁ aggahetvā vaṇañca akaronto tato eva sabbagattāni abādhento mama hadayabbhantaragataṁ pīḷājananato anto tudanato anto ruddhanato ca paramattheneva sallabhūtaṁ kilesasallaṁ uddharissatīti.

Evaṁ dasahi gāthāhi pubbe attanā cintitākāraṁ dassetvā punapi taṁ pakārantarena dassetuṁ **"dhammappati hi so seṭṭho"**ti-ādimāha. Tattha **dhammappatīti** dhammanimittaṁ dhammahetu. **Hīti** nipātamattaṁ. **So seṭṭhoti** so puggalo uttamo. **Visadosappavāhakoti yo mayhaṁ** rāgādikilesassa pavāhako ucchinnako. **Gambhīre patitassa me, thalaṁ pāṇiñca dassayeti** ko nu kho atigambhīre saṁsāramahoghe patitassa mayhaṁ "mā bhāyī"ti assāsento nibbānathalaṁ taṁsampāpakaṁ ariyamaggahatthañca dasseyya.

ပတ္တံဝ မာလုတေရိတန္တိ မာလုတေန ဝါယုနာ ဧရိတံ ဝဏ္ဋတော မုတ္တံ ဒုမပတ္တံ ဝိယ။

အဇ္ဈတ္တံ မေ သမုဋ္ဌာယာတိ ယထာ လောကေ သလ္လံ နာမ ဗာဟိရတော ဥဋ္ဌာယ အဇ္ဈတ္တံ နိမ္မထေတွာ ဗာဓတိ၊ န ဧဝမိဒံ။ ဣဒံ ပန အဇ္ဈတ္တံ မေ မမ အတ္တဘာဝေ သမုဋ္ဌာယ သော အတ္တဘာဝသဉ္ဉိတော ဆဖဿာယတနကာယော ယထာ **ခိပ္ပံ** သီဃံ **ပစ္စတိ** ဍယှတိ၊ ယထာ ကိံ? အဂ္ဂိ ဝိယ သနိဿယဍာဟကော တံယေဝ **မာမကံ** မမ သန္တကံ အတ္တဘာဝံ ဍဟန္တော ယတ္ထ ဥပ္ပန္နော၊ တတ္ထေဝ **သရတိ** ပဝတ္တတိ။

တံ န ပဿာမိ တေကိစ္ဆန္တိ တာဒိသာယ တိကိစ္ဆာယ နိယုတ္တတာယ တေကိစ္ဆံ သလ္လကတ္တံ ဘိသက္ကံ တံ န ပဿာမိ။ **ယော မေ’တံ သလ္လ’မုဒ္ဓရေ**တိ ယော ဘိသက္ကော ဧတံ ဒိဋ္ဌိသလ္လံ ကိလေသသလ္လဉ္စ ဥဒ္ဓရေယျ၊ ဥဒ္ဓရန္တော စ **နာနာရဇ္ဇေန** ရဇ္ဇုသဒိသသင်္ခါတာယ ဧသနိသလာကာယ ပဝေသေတွာန **သတ္ထေန** ကန္တိတွာ **ဉာဏေန** မန္တာဂဒပ္ပယောဂေန **ဝိစိကိစ္ဆိတံ** သလ္လံ တိကိစ္ဆိတုံ သက္ကာတိ အာဟရိတွာ ယောဇေတဗ္ဗံ။ ဝိစိကိစ္ဆိတန္တိ စ နိဒဿနမတ္တမေတံ။ သဗ္ဗဿပိ ကိလေသသလ္လဿ ဝသေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အသတ္ထောတိ သတ္ထရဟိတော။ **အဝဏော**တိ ဝဏေန ဝိနာ။ **အဗ္ဘန္တရပဿယ**န္တိ အဗ္ဘန္တရသင်္ခါတံ ဟဒယံ နိဿာယ ဌိတံ။ **အဟိံသ**န္တိ အပီဠေန္တော။ “အဟိံသာ”တိ စ ပါဌော၊ အဟိံသာယ အပီဠနေနာတိ အတ္ထော။ အယံ ဟေတ္ထ သင်္ခေပတ္ထော—ကော နု ခေါ ကိဉ္စိ သတ္ထံ အဂ္ဂဟေတွာ ဝဏဉ္စ အကရောန္တော တတော ဧဝ သဗ္ဗဂတ္တာနိ အဗာဓေန္တော မမ ဟဒယဗ္ဘန္တရဂတံ ပီဠာဇနနတော အန္တော တုဒနတော အန္တော ရုဒ္ဓနတော စ ပရမတ္ထေနေဝ သလ္လဘူတံ ကိလေသသလ္လံ ဥဒ္ဓရိဿတီတိ။

ဧဝံ ဒသဟိ ဂါထာဟိ ပုဗ္ဗေ အတ္တနာ စိန္တိတာကာရံ ဒဿေတွာ ပုနပိ တံ ပကာရန္တရေန ဒဿေတုံ **“ဓမ္မပ္ပတိ ဟိ သော သေဋ္ဌော”**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဓမ္မပ္ပတီ**တိ ဓမ္မနိမိတ္တံ ဓမ္မဟေတု။ **ဟီ**တိ နိပါတမတ္တံ။ **သော သေဋ္ဌော**တိ သော ပုဂ္ဂလော ဥတ္တမော။ **ဝိသဒောသပ္ပဝါဟကော**တိ **ယော မယှံ** ရာဂါဒိကိလေသဿ ပဝါဟကော ဥစ္ဆိန္နကော။ **ဂမ္ဘီရေ ပတိတဿ မေ၊ ထလံ ပါဏိဉ္စ ဒဿယေ**တိ ကော နု ခေါ အတိဂမ္ဘီရေ သံသာရမဟောဃေ ပတိတဿ မယှံ “မာ ဘာယီ”တိ အဿာသေန္တော နိဗ္ဗာနထလံ တံသမ္ပာပကံ အရိယမဂ္ဂဟတ္ထဉ္စ ဒဿေယျ။

Rahade'hamasmi ogāḷhoti mahati saṁsārarahade ahamasmi sasīsaṁ nimujjanavasena[1] otiṇṇo anupaviṭṭho. **Ahāriyarajamattike**ti apanetuṁ asakkuṇeyyo rāgādirajo mattikā kaddamo etassāti ahāriyarajamattiko, rahado. Tasmiṁ rahadasmiṁ. "Ahāriyarajamantike"ti vā pāṭho, antike ṭhitarāgādīsu dunnīharaṇīyarāgādirajeti attho. Santadosapaṭicchādanalakkhaṇā **māyā,** parasampatti-asahanalakkhaṇā **usūyā,** karaṇuttariyakaraṇalakkhaṇo[2] **sārambho,** cittālasiyalakkhaṇaṁ **thinaṁ,** kāyālasiyalakkhaṇaṁ **middhan**ti ime pāpadhammā patthaṭā yaṁ rahadaṁ, tasmiṁ māyā-usūyasārambha thinamiddhamapatthaṭe, makāro cettha padasandhikaro vutto. Yathāvuttehi imehi pāpadhammehi patthaṭeti attho.

Uddhaccameghathanitaṁ, saṁyojanavalāhakanti vacanavipallāsena vuttaṁ, bhantasabhāvaṁ uddhaccaṁ meghathanitaṁ meghagajjitaṁ etesanti uddhaccameghathanitā. Dasavidhā saṁyojanā eva valāhakā etesanti saṁyojanavalāhakā. **Vāhā** mahā-udakavāhasadisā rāganissitā micchāsaṅkappā asubhādīsu ṭhitā **kudditthiṁ** maṁ **vahanti** apāyasamuddameva uddissa kaḍḍhantīti[3] attho.

Savanti sabbadhi sotāti taṇhāsoto, diṭṭhisoto, mānasoto, avijjāsoto, kilesasototi ime pañcapi sotā cakkhudvārādīnaṁ vasena sabbesu rūpādīsu ārammaṇesu savanato "rūpataṇhā -pa- dhammataṇhā"ti-ādinā[4] sabbabhāgehi vā savanato sabbadhi savanti. **Latā**ti paliveṭhanaṭṭhena saṁsibbanaṭṭhena latā viyāti latā, taṇhā. **Ubbhijja tiṭṭhatī**ti chahi dvārehi ubbhijjitvā rūpādīsu ārammaṇesu tiṭṭhati. **Te sote**ti taṇhādike sote mama santāne sandante maggasetubandhanena ko purisaviseso nivāreyya, **taṁ latan**ti taṇhālataṁ, maggasatthena ko **checchati** chindissati.

Velaṁ karothāti tesaṁ sotānaṁ velaṁ setuṁ karotha sannivāraṇaṁ. **Bhaddante**ti ālapanākāradassanaṁ. **Mā te manomayo soto**ti udakasoto oḷāriko, tassa bālamahājanenapi

1. Sannimujjanavasena (Sī)
2. Karaṇuttariyalakkhaṇo (Ka)
3. Ākaḍḍhanti (Sī)
4. Abhi 2. 110, 143 piṭṭhesu.

ရဟဒေ'ဟမသ္မိ ဩဂါဠှောတိ မဟတိ သံသာရရဟဒေ အဟမသ္မိ သသီသံ နိမုဇ္ဇနဝသေန[၁] ဩတိဏ္ဏော အနုပဝိဋ္ဌော။ **အဟာရိယရဇမတ္တိကေ**တိ အပနေတုံ အသက္ကုဏေယျော ရာဂါဒိရဇော မတ္တိကာ ကဒ္ဒမော ဧတဿာတိ အဟာရိယရဇမတ္တိကော၊ ရဟဒေါ။ တသ္မိံ ရဟဒသ္မိံ။ "အဟာရိယရဇမန္တိကေ"တိ ဝါ ပါဌော၊ အန္တိကေ ဌိတရာဂါဒိသု ဒုန္နီဟရဏီယရာဂါဒိရဇေတိ အတ္ထော။ သန္တဒေါသပဋိစ္ဆာဒနလက္ခဏာ **မာယာ၊** ပရသမ္ပတ္တိအသဟနလက္ခဏာ **ဥသူယာ၊** ကရဏုတ္တရိယကရဏလက္ခဏော[၂] **သာရမ္ဘော၊** စိတ္တာလသိယလက္ခဏံ **ထိနံ၊** ကာယာလသိယလက္ခဏံ **မိဒ္ဓ**န္တိ ဣမေ ပါပဓမ္မာ ပတ္ထဋာ ယံ ရဟဒံ၊ တသ္မိံ မာယာဥသူယသာရမ္ဘထိနမိဒ္ဓမပတ္ထဋေ၊ မကာရော စေတ္ထ ပဒသန္ဓိကရော ဝုတ္တော။ ယထာဝုတ္တေဟိ ဣမေဟိ ပါပဓမ္မေဟိ ပတ္ထဋေတိ အတ္ထော။

ဥဒ္ဓစ္စမေဃထနိတံ၊ သံယောဇနဝလာဟကန္တိ ဝစနဝိပလ္လာသေန ဝုတ္တံ၊ ဘန္တသဘာဝံ ဥဒ္ဓစ္စံ မေဃထနိတံ မေဃဂဇ္ဇိတံ ဧတေသန္တိ ဥဒ္ဓစ္စမေဃထနိတာ။ ဒသဝိဓာ သံယောဇနာ ဧဝ ဝလာဟကာ ဧတေသန္တိ သံယောဇနဝလာဟကာ။ **ဝါဟာ** မဟာဥဒကဝါဟသဒိသာ ရာဂနိဿိတာ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပါ အသုဘာဒီသု ဌိတာ **ကုဒ္ဒိဋ္ဌိံ** မံ **ဝဟန္တိ** အပါယသမုဒ္ဒမေဝ ဥဒ္ဒိဿ ကဍ္ဎန္တီတိ[၃] အတ္ထော။

သဝန္တိ သဗ္ဗဓိ သောတာတိ တဏှာသောတော, ဒိဋ္ဌိသောတော, မာနသောတော, အဝိဇ္ဇာသောတော, ကိလေသသောတောတိ ဣမေ ပဉ္စပိ သောတာ စက္ခုဒွါရာဒီနံ ဝသေန သဗ္ဗေသု ရူပါဒီသု အာရမ္မဏေသု သဝနတော "ရူပတဏှာ။ပ။ ဓမ္မတဏှာ"တိအာဒိနာ[၄] သဗ္ဗဘာဂေဟိ ဝါ သဝနတော သဗ္ဗဓိ သဝန္တိ။ **လတာ**တိ ပလိဝေဌနဋ္ဌေန သံသိဗ္ဗနဋ္ဌေန လတာ ဝိယာတိ လတာ၊ တဏှာ။ **ဥဗ္ဘိဇ္ဇ တိဋ္ဌတီ**တိ ဆဟိ ဒွါရေဟိ ဥဗ္ဘိဇ္ဇိတွာ ရူပါဒီသု အာရမ္မဏေသု တိဋ္ဌတိ။ **တေ သောတေ**တိ တဏှာဒိကေ သောတေ မမ သန္တာနေ သန္ဒန္တေ မဂ္ဂသေတုဗန္ဓနေန ကော ပုရိသဝိသေသော နိဝါရေယျ၊ **တံ လတ**န္တိ တဏှာလတံ၊ မဂ္ဂသတ္ထေန ကော **ဆေစ္ဆတိ** ဆိန္ဒိဿတိ။

ဝေလံ ကရောထာတိ တေသံ သောတာနံ ဝေလံ သေတုံ ကရောထ သန္နိဝါရဏံ။ **ဘဒ္ဒန္တေ**တိ အာလပနာကာရဒဿနံ။ **မာ တေ မနောမယော သောတော**တိ ဥဒကသောတော ဩဠာရိကော၊ တဿ ဗာလမဟာဇနေနပိ

၁-သန္နိမုဇ္ဇနဝသေန (သီ)
၂-ကရဏုတ္တရိယလက္ခဏော (က)
၃-အာကဍ္ဎန္တိ (သီ)
၄-အဘိ ၂-၁၁၀၊ ၁၄၃-ပိဋ္ဌေသု။

setuṁ katvā nivāraṇaṁ sakkā. Ayaṁ pana manomayo soto sukhumo dunnivāraṇo, so yathā udakasoto vaḍḍhanto kūle ṭhitaṁ rukkhaṁ pātetvāva nāseti, evaṁ tumhe apāyatīre ṭhite tattha sahasā pātetvā apāyasamuddaṁ pāpento **mā luve** mā vināseyya mā anayabyasanaṁ pāpeyyāti attho.

Evaṁ ayaṁ thero purimattabhāve parimadditasaṅkhārattā ñāṇaparipākaṁ gatattā pavattidukkhaṁ upadhārento yathā vicikicchādike saṁkilesadhamme pariggaṇhi, tamākāraṁ dassetvā idāni jātasaṁvego kiṁ kusalagavesī Satthu santikaṁ gato yaṁ visesaṁ adhimucci, taṁ dassento **"evaṁ me bhayajātassā"**ti-ādimāha. Tattha **evaṁ me bhayajātassā**ti evaṁ vuttappakārena saṁsāre jātabhayassa **apārā** orimatīrato sappaṭibhayato saṁsāravaṭṭato "kathaṁ nu kho muñceyyan"ti **pāraṁ** nibbānaṁ **esato** gavesato **tāṇo** sadevakassa lokassa tāṇabhūto kilesasamucchedanī paññā āvudho etassāti **paññāvudho,** diṭṭhadhammikādi-atthena sattānaṁ yathārahaṁ anusāsanato **Satthā,** isisaṁghena aggasāvakādi-ariyapuggalasamūhena nisevito payirupāsito **isisaṁghanisevito, sopānan**ti desanāñāṇena suṭṭhu katattā abhisaṅkhatattā **sukataṁ,** upakkilesavirahitato **suddhaṁ,** saddhāpaññādisārabhūtaṁ **dhammasāramayaṁ,** paṭipakkhehi acalanīyato **daḷhaṁ,** vipassanāsaṅkhātaṁ sopānaṁ mahoghena vuyhamānassa mayhaṁ Satthā pādāsi, dadanto ca "iminā te sotthi bhavissatī"ti samassāsento **mā bhāyīti ca abravi** kathesi.

Satipaṭṭhānapāsādanti tena vipassanāsopānena kāyānupassanādinā laddhabbacatubbidhasāmaññaphalavisesena catubhūmisampannaṁ satipaṭṭhānapāsādaṁ āruhitvā **paccavekkhisaṁ** catusaccadhammaṁ maggañāṇena pati-avekkhiṁ paṭivijjhiṁ. **Yaṁ taṁ pubbe amaññissaṁ, sakkāyābhirataṁ pajan**ti evaṁ paṭividdhasacco yaṁ sakkāye "ahaṁ mamā"ti abhirataṁ pajaṁ titthiyajanaṁ tena parikappita-attānañca pubbe sārato amaññissaṁ. **Yadā ca maggamaddakkhiṁ, nāvāya abhirūhanan**ti ariyamagganāvāya abhiruhanūpāyabhūtaṁ yadā vipassanāmaggaṁ yāthāvato addakkhiṁ. Tato paṭṭhāya taṁ titthiyajanaṁ attānañca **anadhiṭṭhāya** citte aṭṭhapetvā aggahetvā **titthaṁ** nibbānasaṅkhātassa

သေတုံ ကတွာ နိဝါရဏံ သက္ကာ။ အယံ ပန မနောမယော သောတော သုခုမော ဒုန္နိဝါရဏော၊ သော ယထာ ဥဒကသောတော ဝဍ္ဎန္တော ကူလေ ဌိတံ ရုက္ခံ ပါတေတွာဝ နာသေတိ၊ ဧဝံ တုမှေ အပါယတီရေ ဌိတေ တတ္ထ သဟသာ ပါတေတွာ အပါယသမုဒ္ဒံ ပါပေန္တော **မာ လုဝေ** မာ ဝိနာသေယျ မာ အနယဗျသနံ ပါပေယျာတိ အတ္ထော။

ဧဝံ အယံ ထေရော ပုရိမတ္တဘာဝေ ပရိမဒ္ဒိတသင်္ခါရတ္တာ ဉာဏပရိပါကံ ဂတတ္တာ ပဝတ္တိဒုက္ခံ ဥပဓာရေန္တော ယထာ ဝိစိကိစ္ဆာဒိကေ သံကိလေသဓမ္မေ ပရိဂ္ဂဏှိ၊ တမာကာရံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဇာတသံဝေဂေါ ကိံ ကုသလဂဝေသီ သတ္ထု သန္တိကံ ဂတော ယံ ဝိသေသံ အဓိမုစ္စိ၊ တံ ဒဿေန္တော **"ဧဝံ မေ ဘယဇာတဿာ"**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဧဝံ မေ ဘယဇာတဿာ**တိ ဧဝံ ဝုတ္တပ္ပကာရေန သံသာရေ ဇာတဘယဿ **အပါရာ** ဩရိမတီရတော သပ္ပဋိဘယတော သံသာရဝဋ္ဋတော "ကထံ နု ခေါ မုဉ္စေယျ"န္တိ **ပါရံ** နိဗ္ဗာနံ **ဧသတော** ဂဝေသတော **တာဏော** သဒေဝကဿ လောကဿ တာဏဘူတော ကိလေသသမုစ္ဆေဒနီ ပညာ အာဝုဓော ဧတဿာတိ **ပညာဝုဓော၊** ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာဒိအတ္ထေန သတ္တာနံ ယထာရဟံ အနုသာသနတော **သတ္ထာ၊** ဣသိသံဃေန အဂ္ဂသာဝကာဒိအရိယပုဂ္ဂလသမူဟေန နိသေဝိတော ပယိရုပါသိတော **ဣသိသံဃနိသေဝိတော၊ သောပါန**န္တိ ဒေသနာဉာဏေန သုဋ္ဌု ကတတ္တာ အဘိသင်္ခတတ္တာ **သုကတံ၊** ဥပက္ကိလေသဝိရဟိတတော **သုဒ္ဓံ၊** သဒ္ဓါပညာဒိသာရဘူတံ **ဓမ္မသာရမယံ၊** ပဋိပက္ခေဟိ အစလနီယတော **ဒဠှံ၊** ဝိပဿနာသင်္ခါတံ သောပါနံ မဟောဃေန ဝုယှမာနဿ မယှံ သတ္ထာ ပါဒါသိ၊ ဒဒန္တော စ "ဣမိနာ တေ သောတ္ထိ ဘဝိဿတီ"တိ သမဿာသေန္တော **မာ ဘာယီတိ စ အဗြဝိ** ကထေသိ။

သတိပဋ္ဌာနပါသာဒန္တိ တေန ဝိပဿနာသောပါနေန ကာယာနုပဿနာဒိနာ လဒ္ဓဗ္ဗစတုဗ္ဗိဓသာမညဖလဝိသေသေန စတုဘူမိသမ္ပန္နံ သတိပဋ္ဌာနပါသာဒံ အာရုဟိတွာ **ပစ္စဝေက္ခိသံ** စတုသစ္စဓမ္မံ မဂ္ဂဉာဏေန ပတိအဝေက္ခိံ ပဋိဝိဇ္ဈိံ။ **ယံ တံ ပုဗ္ဗေ အမညိဿံ၊ သက္ကာယာဘိရတံ ပဇ**န္တိ ဧဝံ ပဋိဝိဒ္ဓသစ္စော ယံ သက္ကာယေ "အဟံ မမာ"တိ အဘိရတံ ပဇံ တိတ္ထိယဇနံ တေန ပရိကပ္ပိတအတ္တာနဉ္စ ပုဗ္ဗေ သာရတော အမညိဿံ။ **ယဒါ စ မဂ္ဂမဒ္ဒက္ခိံ၊ နာဝါယ အဘိရူဟန**န္တိ အရိယမဂ္ဂနာဝါယ အဘိရုဟနူပါယဘူတံ ယဒါ ဝိပဿနာမဂ္ဂံ ယာထာဝတော အဒ္ဒက္ခိံ။ တတော ပဋ္ဌာယ တံ တိတ္ထိယဇနံ အတ္တာနဉ္စ **အနဓိဋ္ဌာယ** စိတ္တေ အဋ္ဌပေတွာ အဂ္ဂဟေတွာ **တိတ္ထံ** နိဗ္ဗာနသင်္ခါတဿ

amatamahāpārassa titthabhūtaṁ ariyamaggadassanaṁ sabbehi maggehi sabbehi kusaladhammehi ukkaṭṭhaṁ addakkhiṁ. Yāthāvato apassinti attho.

Evaṁ attano anuttaraṁ maggādhigamaṁ pakāsetvā idāni tassa desakaṁ Sammāsambuddhaṁ thomento **"sallaṁ attasamuṭṭhānan"**ti-ādimāha. Tattha **sallan**ti diṭṭhimānādikilesasallaṁ. **Attasamuṭṭhānan**ti "ahan"ti mānaṭṭhānatāya[1] "attā"ti ca laddhanāme attabhāve sambhūtaṁ. **Bhavanettippabhāvitan**ti bhavataṇhāsamuṭṭhitaṁ bhavataṇhāsannissayaṁ. Sā hi diṭṭhimānādīnaṁ sambhavo. **Etesaṁ appavattāyā**ti yathāvuttānaṁ pāpadhammānaṁ appavattiyā anuppādāya. **Desesi maggamuttaman**ti uttamaṁ seṭṭhaṁ ariyaṁ aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ, tadupāyañca vipassanāmaggaṁ kathesi.

Dīgharattānusayitanti anamatagge saṁsāre cirakālaṁ santāne anu anu sayitaṁ kāraṇalābhena uppajjanārahabhāvena thāmagataṁ, tato ca cirarattaṁ **adhiṭṭhitaṁ** santānaṁ ajjhāruyha ṭhitaṁ. **Ganthan**ti abhijjhākāyaganthādiṁ mama santāne ganthabhūtaṁ kilesavisadosaṁ pavāhano **Buddho** Bhagavā attano desanānubhāvena **apānudī** parijahāpesi, ganthesu hi anavasesato pahīnesu appahīno nāma kileso natthīti.

Telakānittheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Raṭṭhapālattheragāthāvaṇṇanā

Passa cittakatanti-ādikā āyasmato Raṭṭhapālattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarassa Bhagavato uppattito puretarameva Haṁsavatīnagare gahapatimahāsālakule nibbattitvā vayappatto pitu accayena gharāvāse patiṭṭhito ratanakoṭṭhāgārakammikena dassitaṁ aparimāṇaṁ kulavaṁsānugataṁ dhanaṁ disvā "imaṁ ettakaṁ dhanarāsiṁ mayhaṁ pitu-ayyakapayyakādayo attanā saddhiṁ gahetvā gantuṁ nāsakkhiṁsu, mayā pana gahetvā gantuṁ vaṭṭatī"ti cintetvā kapaṇaddhikādīnaṁ mahādānaṁ adāsi. So abhiññālābhiṁ[2] ekaṁ tāpasaṁ upaṭṭhahanto tena devalokādhipacce[3] niyojito yāvajīvaṁ puññāni katvā tato

1. Ahanti mānaṭṭhatāya (Sī) 2. Abhiññātaṁ (Sī) 3. Devalokādhigamamagge (Sī)

အမတမဟာပါရဿ တိတ္ထဘူတံ အရိယမဂ္ဂဒဿနံ သဗ္ဗေဟိ မဂ္ဂေဟိ သဗ္ဗေဟိ ကုသလဓမ္မေဟိ ဥက္ကဋ္ဌံ အဒ္ဒက္ခိံ။ ယာထာဝတော အပဿိန္တိ အတ္ထော။

ဧဝံ အတ္တနော အနုတ္တရံ မဂ္ဂါဓိဂမံ ပကာသေတွာ ဣဒါနိ တဿ ဒေသကံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ ထောမေန္တော **“သလ္လံ အတ္တသမုဋ္ဌာန”**န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သလ္လ**န္တိ ဒိဋ္ဌိမာနာဒိကိလေသသလ္လံ။ **အတ္တသမုဋ္ဌာန**န္တိ “အဟ”န္တိ မာနဋ္ဌာနတာယ[1] “အတ္တာ”တိ စ လဒ္ဓနာမေ အတ္တဘာဝေ သမ္ဘူတံ။ **ဘဝနေတ္တိပ္ပဘာဝိတ**န္တိ ဘဝတဏှာသမုဋ္ဌိတံ ဘဝတဏှာသန္နိဿယံ။ သာ ဟိ ဒိဋ္ဌိမာနာဒီနံ သမ္ဘဝေါ။ **ဧတေသံ အပ္ပဝတ္တာယာ**တိ ယထာဝုတ္တာနံ ပါပဓမ္မာနံ အပ္ပဝတ္တိယာ အနုပ္ပါဒါယ။ **ဒေသေသိ မဂ္ဂမုတ္တမ**န္တိ ဥတ္တမံ သေဋ္ဌံ အရိယံ အဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ, တဒုပါယဉ္စ ဝိပဿနာမဂ္ဂံ ကထေသိ။

ဒီဃရတ္တာနုသယိတန္တိ အနမတဂ္ဂေ သံသာရေ စိရကာလံ သန္တာနေ အနု အနု သယိတံ ကာရဏလာဘေန ဥပ္ပဇ္ဇနာရဟဘာဝေန ထာမဂတံ, တတော စ စိရရတ္တံ **အဓိဋ္ဌိတံ** သန္တာနံ အဇ္ဈာရုယှ ဌိတံ။ **ဂန္ထ**န္တိ အဘိဇ္ဈာကာယဂန္ထာဒိံ မမ သန္တာနေ ဂန္ထဘူတံ ကိလေသဝိသဒေါသံ ပဝါဟနော **ဗုဒ္ဓေါ** ဘဂဝါ အတ္တနော ဒေသနာနုဘာဝေန **အပါနုဒီ** ပရိဇဟာပေသိ၊ ဂန္ထေသု ဟိ အနဝသေသတော ပဟီနေသု အပ္ပဟီနော နာမ ကိလေသော နတ္ထီတိ။

တေလကာနိတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ရဋ္ဌပါလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပဿ စိတ္တကတန္တိအာဒိကာ အာယသ္မတော ရဋ္ဌပါလတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ဥပ္ပတ္တိတော ပုရေတရမေဝ ဟံသဝတီနဂရေ ဂဟပတိမဟာသာလကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝယပ္ပတ္တော ပိတု အစ္စယေန ဃရာဝါသေ ပတိဋ္ဌိတော ရတနကောဋ္ဌာဂါရကမ္မိကေန ဒဿိတံ အပရိမာဏံ ကုလဝံသာနုဂတံ ဓနံ ဒိသွာ “ဣမံ ဧတ္တကံ ဓနရာသိံ မယှံ ပိတုအယျကပယျကာဒယော အတ္တနာ သဒ္ဓိံ ဂဟေတွာ ဂန္တုံ နာသက္ခိံသု၊ မယာ ပန ဂဟေတွာ ဂန္တုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ စိန္တေတွာ ကပဏဒ္ဓိကာဒီနံ မဟာဒါနံ အဒါသိ။ သော အဘိညာလာဘိံ[2] ဧကံ တာပသံ ဥပဋ္ဌဟန္တော တေန ဒေဝလောကာဓိပစ္စေ[3] နိယောဇိတော ယာဝဇီဝံ ပုညာနိ ကတွာ တတော

၁-အဟန္တိ မာနဋ္ဌတာယ (သီ) ၂-အဘိညာတံ (သီ) ၃-ဒေဝလောကာဓိဂမမဂ္ဂေ (သီ)

cuto devaloke nibbattitvā dibbasampattiṁ anubhavanto tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā tato cuto manussaloke bhinnaṁ raṭṭhaṁ sandhāretuṁ samatthassa kulassa ekaputtako hutvā nibbatti. Tena ca samayena Padumuttaro Bhagavā loke uppajjitvā pavattitavaradhammacakko veneyyasatte nibbānamahānagarasaṅkhātaṁ khemantabhūmiṁ sampāpesi. Atha so kulaputto anukkamena viññutaṁ patto ekadivasaṁ upāsakehi saddhiṁ vihāraṁ gantvā Satthāraṁ dhammaṁ desentaṁ disvā pasannacitto parisapariyante nisīdi.

Tena kho pana samayena Satthā ekaṁ bhikkhuṁ saddhāpabbajitānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapesi, taṁ disvā so pasannamānaso tadatthāya cittaṁ ṭhapetvā satasahassabhikkhuparivutassa Bhagavato mahatā sakkārena sattāhaṁ mahādānaṁ pavattetvā paṇidhānaṁ akāsi. Satthā tassa anantarāyena ijjhanabhāvaṁ disvā "anāgate Gotamassa nāma Sammāsambuddhassa sāsane saddhāpabbajitānaṁ aggo bhavissatī"ti byākāsi. So Satthāraṁ bhikkhusaṁghañca vanditvā uṭṭhāyāsanā pakkāmi. So tattha yāvatāyukaṁ puññāni katvā tato cavitvā devamanussesu saṁsaranto ito dvenavute kappe Phussassa Bhagavato kāle Satthu vemātikabhātikesu tīsu rājaputtesu Satthāraṁ upaṭṭhahantesu tesaṁ puññakiriyāya kiccaṁ akāsi. Evaṁ tattha tattha bhave taṁ taṁ bahuṁ kusalaṁ upacinitvā sugatīsuyeva saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Kururaṭṭhe Thullakoṭṭhikanigame[1] Raṭṭhapālaseṭṭhino gehe nibbatti, tassa bhinnaṁ raṭṭhaṁ sandhāretuṁ samatthe kule nibbattattā **Raṭṭhapālo**ti vaṁsānugatameva nāmaṁ ahosi. So mahatā parivārena vaḍḍhanto anukkamena yobbanapatto mātāpitūhi patirūpena dārena saṁyojito mahante ca yase patiṭṭhāpito dibbasampattisadisaṁ sampattiṁ paccanubhoti. Atha Bhagavā Kururaṭṭhe janapadacārikaṁ caranto Thullakoṭṭhikaṁ anupāpuṇi. Taṁ sutvā Raṭṭhapālo kulaputto Satthāraṁ upasaṅkamitvā Satthu santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitukāmo sattāhaṁ bhattacchedaṁ katvā kicchena kasirena mātāpitaro anujānāpetvā Satthāraṁ upasaṅkamitvā pabbajjaṁ yācitvā Satthu āṇattiyā aññatarassa therassa santike pabbajitvā yonisomanasikārena kammaṁ karonto vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

1. Thullakoṭṭhitanigame (Sī)   2. Khu 3. 69 piṭṭhādīsu.

စုတော ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝန္တော တတ္ထ ယာဝတာယုကံ ဌတွာ တတော စုတော မနုဿလောကေ ဘိန္နံ ရဋ္ဌံ သန္ဓာရေတုံ သမတ္ထဿ ကုလဿ ဧကပုတ္တကော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ တေန စ သမယေန ပဒုမုတ္တရော ဘဂဝါ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ပဝတ္တိတဝရဓမ္မစက္ကော ဝေနေယျသတ္တေ နိဗ္ဗာနမဟာနဂရသင်္ခါတံ ခေမန္တဘူမိံ သမ္ပာပေသိ။ အထ သော ကုလပုတ္တော အနုက္ကမေန ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ ဥပါသကေဟိ သဒ္ဓိံ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ သတ္ထာရံ ဓမ္မံ ဒေသေန္တံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော ပရိသပရိယန္တေ နိသီဒိ။

တေန ခေါ ပန သမယေန သတ္ထာ ဧကံ ဘိက္ခုံ သဒ္ဓါပဗ္ဗဇိတာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေသိ၊ တံ ဒိသွာ သော ပသန္နမာနသော တဒတ္ထာယ စိတ္တံ ဌပေတွာ သတသဟဿဘိက္ခုပရိဝုတဿ ဘဂဝတော မဟတာ သက္ကာရေန သတ္တာဟံ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေတွာ ပဏိဓာနံ အကာသိ။ သတ္ထာ တဿ အနန္တရာယေန ဣဇ္ဈနဘာဝံ ဒိသွာ "အနာဂတေ ဂေါတမဿ နာမ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သာသနေ သဒ္ဓါပဗ္ဗဇိတာနံ အဂ္ဂေါ ဘဝိဿတီ"တိ ဗျာကာသိ။ သော သတ္ထာရံ ဘိက္ခုသံဃဉ္စ ဝန္ဒိတွာ ဥဋ္ဌာယာသနာ ပက္ကာမိ။ သော တတ္ထ ယာဝတာယုကံ ပုညာနိ ကတွာ တတော စဝိတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣတော ဒွေနဝုတေ ကပ္ပေ ဖုဿဿ ဘဂဝတော ကာလေ သတ္ထု ဝေမာတိကဘာတိကေသု တီသု ရာဇပုတ္တေသု သတ္ထာရံ ဥပဋ္ဌဟန္တေသု တေသံ ပုညကိရိယာယ ကိစ္စံ အကာသိ။ ဧဝံ တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ တံ တံ ဗဟုံ ကုသလံ ဥပစိနိတွာ သုဂတီသုယေဝ သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကုရုရဋ္ဌေ ထုလ္လကောဋ္ဌိကနိဂမေ[1] ရဋ္ဌပါလသေဋ္ဌိနော ဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ ဘိန္နံ ရဋ္ဌံ သန္ဓာရေတုံ သမတ္ထေ ကုလေ နိဗ္ဗတ္တတ္တာ **ရဋ္ဌပါလော**တိ ဝံသာနုဂတမေဝ နာမံ အဟောသိ။ သော မဟတာ ပရိဝါရေန ဝဍ္ဎန္တော အနုက္ကမေန ယောဗ္ဗနပတ္တော မာတာပိတူဟိ ပတိရူပေန ဒါရေန သံယောဇိတော မဟန္တေ စ ယသေ ပတိဋ္ဌာပိတော ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိသဒိသံ သမ္ပတ္တိံ ပစ္စနုဘောတိ။ အထ ဘဂဝါ ကုရုရဋ္ဌေ ဇနပဒစာရိကံ စရန္တော ထုလ္လကောဋ္ဌိကံ အနုပါပုဏိ။ တံ သုတွာ ရဋ္ဌပါလော ကုလပုတ္တော သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတုကာမော သတ္တာဟံ ဘတ္တစ္ဆေဒံ ကတွာ ကိစ္ဆေန ကသိရေန မာတာပိတရော အနုဇာနာပေတွာ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိတွာ သတ္ထု အာဏတ္တိယာ အညတရဿ ထေရဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ယောနိသောမနသိကာရေန ကမ္မံ ကရောန္တော ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[2]—

၁-ထုလ္လကောဋ္ဌိတနိဂမေ (သီ)   ၂-ခု ၃-၆၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။

“Padumuttarassa Bhagavato, Lokajeṭṭhassa tādino.
Varanāgo mayā dinno, īsādanto urūḷhavā.

Setacchatto pasobhito, sakappano sahatthipo.
Agghāpetvāna taṁ sabbaṁ, saṁghārāmaṁ akārayiṁ.

Catupaññāsasahassāni, pāsāde kārayiṁ ahaṁ.
Mahoghadānaṁ karitvāna, niyyādesiṁ mahesino.

Anumodi Mahāvīro, Sayambhū aggapuggalo.
Sabbe jane hāsayanto, desesi amataṁ padaṁ.

Taṁ me Buddho viyākāsi, jalajuttaranāmako.
Bhikkhusaṁghe nisīditvā, imā gāthā abhāsatha.

Catupaññāsasahassāni, pāsāde kārayī ayaṁ.
Kathayissāmi vipākaṁ, suṇotha mama bhāsato.

Aṭṭhārasasahassāni, kūṭāgārā bhavissare.
Byamhuttamamhi nibbattā, sabbasoṇṇamayā ca te.

Paññāsakkhattuṁ devindo, devarajjaṁ karissati.
Aṭṭhapaññāsakkhattuṁ ca, cakkavattī bhavissati.

Kappasatasahassamhi, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Devalokā cavitvāna, sukkamūlena codito.
Aḍḍhe kule mahābhoge, nibbattissati tāvade.

So pacchā pabbajitvāna, sukkamūlena codito.
Raṭṭhapāloti nāmena, hessati Satthu sāvako.

Padhānapahitatto so, upasanto nirūpadhi.
Sabbāsave pariññāya, nibbāyissati’nāsavo.

Uṭṭhāya abhinikkhamma, jahitā bhogasampadā.
Kheḷapiṇḍeva bhogamhi, pemaṁ mayhaṁ na vijjati.

“ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော၊ လောကဇေဋ္ဌဿ တာဒိနော။
ဝရနာဂေါ မယာ ဒိန္နော၊ ဤသာဒန္တော ဥရူဠှဝါ။

သေတစ္ဆတ္တော ပသောဘိတော၊ သကပ္ပနော သဟတ္ထိပေါ။
အဂ္ဃာပေတွာန တံ သဗ္ဗံ၊ သံဃာရာမံ အကာရယိံ။

စတုပညာသသဟဿာနိ၊ ပါသာဒေ ကာရယိံ အဟံ။
မဟောဃဒါနံ ကရိတွာန၊ နိယျာဒေသိံ မဟေသိနော။

အနုမောဒိ မဟာဝီရော၊ သယမ္ဘူ အဂ္ဂပုဂ္ဂလော။
သဗ္ဗေ ဇနေ ဟာသယန္တော၊ ဒေသေသိ အမတံ ပဒံ။

တံ မေ ဗုဒ္ဓေါ ဝိယာကာသိ၊ ဇလဇုတ္တရနာမကော။
ဘိက္ခုသံဃေ နိသီဒိတွာ၊ ဣမာ ဂါထာ အဘာသထ။

စတုပညာသသဟဿာနိ၊ ပါသာဒေ ကာရယီ အယံ။
ကထယိဿာမိ ဝိပါကံ၊ သုဏောထ မမ ဘာသတော။

အဋ္ဌာရသသဟဿာနိ၊ ကူဋာဂါရာ ဘဝိဿရေ။
ဗျမှုတ္တမမှိ နိဗ္ဗတ္တာ၊ သဗ္ဗသောဏ္ဏမယာ စ တေ။

ပညာသက္ခတ္တုံ ဒေဝိန္ဒော၊ ဒေဝရဇ္ဇံ ကရိဿတိ။
အဋ္ဌပညာသက္ခတ္တုံ စ၊ စက္ကဝတ္တီ ဘဝိဿတိ။

ကပ္ပသတသဟဿမှိ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

ဒေဝလောကာ စဝိတွာန၊ သုက္ကမူလေန စောဒိတော။
အဍ္ဎေ ကုလေ မဟာဘောဂေ၊ နိဗ္ဗတ္တိဿတိ တာဝဒေ။

သော ပစ္ဆာ ပဗ္ဗဇိတွာန၊ သုက္ကမူလေန စောဒိတော။
ရဋ္ဌပါလောတိ နာမေန၊ ဟေဿတိ သတ္ထု သာဝကော။

ပဓာနပဟိတတ္တော သော၊ ဥပသန္တော နိရူပဓိ။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ နိဗ္ဗာယိဿတိ’နာသဝေါ။

ဥဋ္ဌာယ အဘိနိက္ခမ္မ၊ ဇဟိတာ ဘောဂသမ္ပဒါ။
ခေဠပိဏ္ဍေဝ ဘောဂမှိ၊ ပေမံ မယှံ န ဝိဇ္ဇတိ။

Vīriyaṁ me dhuradhorayhaṁ, yogakkhemādhivāhanaṁ.
Dhāremi antimaṁ dehaṁ, Sammāsambuddhasāsane.

Paṭisambhidā catasso, vimokkhāpi ca aṭṭhime.
Chaḷabhiññā sacchikatā, kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā Satthāraṁ anujānāpetvā mātāpitaro passituṁ Thullakoṭṭhikaṁ gantvā tattha sapadānaṁ piṇḍāya caranto pitu nivesane ābhidosikaṁ kummāsaṁ labhitvā taṁ amataṁ viya paribhuñjanto pitarā nimantito svātanāya adhivāsetvā dutiyadivase pitu nivesane piṇḍapātaṁ paribhuñjitvā alaṅkatapaṭiyatte itthāgārajane[1] upagantvā "kīdisā nāma tā ayyaputta accharāyo, yāsaṁ tvaṁ hetu brahmacariyaṁ carasī"ti-ādīni[2] vatvā palobhanakammaṁ kātuṁ āraddhe tassa adhippāyaṁ parivattetvā aniccatādipaṭisaṁyuttaṁ dhammaṁ kathento—

769. "Passa cittakataṁ bimbaṁ, arukāyaṁ samussitaṁ.
Āturaṁ bahusaṅkappaṁ, yassa natthi dhuvaṁ ṭhiti.

770. Passa cittakataṁ rūpaṁ, maṇinā kuṇḍalena ca.
Aṭṭhiṁ tacena onaddhaṁ, saha vatthehi sobhati.

771. Alattakakatā pādā, mukhaṁ cuṇṇakamakkhitaṁ.
Alaṁ bālassa mohāya, no ca pāragavesino.

772. Aṭṭhāpadakatā kesā, nettā añjanamakkhitā.
Alaṁ bālassa mohāya, no ca pāragavesino.

773. Añjanīva navā cittā, pūtikāyo alaṅkato.
Alaṁ bālassa mohāya, no ca pāragavesino.

774. Odahi migavo pāsaṁ, nāsadā vāguraṁ migo.
Bhutvā nivāpaṁ gacchāma, kandante migabandhake.

---

1. Itthijane (Aṁ-Ṭṭha 1. 203 piṭṭhe.)   2. Ma 2. 252 piṭṭhe.

ဝီရိယံ မေ ဓုရဓောရယှံ၊ ယောဂက္ခေမာဓိဝါဟနံ။
ဓာရေမိ အန္တိမံ ဒေဟံ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသာသနေ။

ပဋိသမ္ဘိဒါ စတဿော၊ ဝိမောက္ခာပိ စ အဋ္ဌိမေ။
ဆဠဘိညာ သစ္ဆိကတာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ သတ္ထာရံ အနုဇာနာပေတွာ မာတာပိတရော ပဿိတုံ ထုလ္လကောဋ္ဌိကံ ဂန္တွာ တတ္ထ သပဒါနံ ပိဏ္ဍာယ စရန္တော ပိတု နိဝေသနေ အာဘိဒေါသိကံ ကုမ္မာသံ လဘိတွာ တံ အမတံ ဝိယ ပရိဘုဉ္ဇန္တော ပိတရာ နိမန္တိတော သွာတနာယ အဓိဝါသေတွာ ဒုတိယဒိဝသေ ပိတု နိဝေသနေ ပိဏ္ဍပါတံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ အလင်္ကတပဋိယတ္တေ ဣတ္ထာဂါရဇနေ[1] ဥပဂန္တွာ "ကီဒိသာ နာမ တာ အယျပုတ္တ အစ္ဆရာယော၊ ယာသံ တွံ ဟေတု ဗြဟ္မစရိယံ စရသီ"တိအာဒီနိ[2] ဝတွာ ပလောဘနကမ္မံ ကာတုံ အာရဒ္ဓေ တဿ အဓိပ္ပါယံ ပရိဝတ္တေတွာ အနိစ္စတာဒိပဋိသံယုတ္တံ ဓမ္မံ ကထေန္တော—

၇၆၉။ "ပဿ စိတ္တကတံ ဗိမ္ဗံ၊ အရုကာယံ သမုဿိတံ။
အာတုရံ ဗဟုသင်္ကပ္ပံ၊ ယဿ နတ္ထိ ဓုဝံ ဌိတိ။

၇၇၀။ ပဿ စိတ္တကတံ ရူပံ၊ မဏိနာ ကုဏ္ဍလေန စ။
အဋ္ဌိံ တစေန ဩနဒ္ဓံ၊ သဟ ဝတ္ထေဟိ သောဘတိ။

၇၇၁။ အလတ္တကကတာ ပါဒါ၊ မုခံ စုဏ္ဏကမက္ခိတံ။
အလံ ဗာလဿ မောဟာယ၊ နော စ ပါရဂဝေသိနော။

၇၇၂။ အဋ္ဌာပဒကတာ ကေသာ၊ နေတ္တာ အဉ္ဇနမက္ခိတာ။
အလံ ဗာလဿ မောဟာယ၊ နော စ ပါရဂဝေသိနော။

၇၇၃။ အဉ္ဇနီဝ နဝါ စိတ္တာ၊ ပူတိကာယော အလင်္ကတော။
အလံ ဗာလဿ မောဟာယ၊ နော စ ပါရဂဝေသိနော။

၇၇၄။ ဩဒဟိ မိဂဝေါ ပါသံ၊ နာသဒါ ဝါဂုရံ မိဂေါ။
ဘုတွာ နိဝါပံ ဂစ္ဆာမ၊ ကန္ဒန္တေ မိဂဗန္ဓကေ။

၁-ဣတ္ထိဇနေ (အံ-ဋ္ဌ ၁-၂၀၃-ပိဋ္ဌေ။)   ၂-မ ၂-၂၅၂-ပိဋ္ဌေ။

775. Chinno pāso migavassa, nāsadā vāguraṁ migo.
Bhutvā nivāpaṁ gacchāma, socante migaluddake”ti—

imā gāthā abhāsi.

Tattha **cittakatan**ti cittaṁ kataṁ cittakataṁ, vatthābharaṇamālādīhi vicittaṁ katanti attho. **Bimban**ti dīghādibhāvena yuttaṭṭhānesu dīghādīhi aṅgapaccaṅgehi maṇḍitaṁ attabhāvaṁ. **Arukāyan**ti navannaṁ vaṇamukhānaṁ lomakūpānañca vasena vissandamāna-asuciṁ, sabbaso ca arubhūtaṁ vaṇabhūtaṁ arūnaṁ vā kāyaṁ. **Samussitan**ti tīhi aṭṭhisatehi samussitaṁ. **Āturan**ti sabbakālaṁ iriyāpathantarādīhi pariharitabbatāya niccaṁ gilānaṁ. **Bahusaṅkappan**ti bālajanena abhūtaṁ āropetvā bahudhā saṅkappitabbaṁ. **Yassa natthi dhuvaṁ ṭhitī**ti yassa kāyassa dhuvabhāvo ṭhitisabhāvo natthi, ekaṁsato bhedanavikiraṇaviddhaṁsanadhammoyeva. Taṁ **passā**ti samīpe ṭhitaṁ janaṁ, attānameva vā sandhāya vadati.

Rūpanti sarīraṁ. Sarīrampi hi “aṭṭhiñca paṭicca nhāruñca paṭicca maṁsañca paṭicca cammañca paṭicca ākāso parivārito ‘rūpan’tveva saṅkhaṁ gacchatī”ti-ādīsu[1] rūpanti vuccati. **Maṇinā kuṇḍalena cā**ti sīsūpagādi-ābharaṇagatena maṇinā kuṇḍalena cittakataṁ. **Aṭṭhiṁ tacena onaddhan**ti allacammena pariyonaddhaṁ atirekatisatapabhedaṁ aṭṭhiṁ passāti yojanā. Kuṇḍalena cāti **ca**-saddena sesābharaṇālaṅkāre saṅgaṇhāti. **Saha vatthehi sobhatī**ti tayidaṁ rūpaṁ maṇinā cittakatampi vatthehi paṭicchāditameva sobhati, na apaṭicchāditanti attho. Ye pana “aṭṭhitacenā”ti paṭhanti, tesaṁ aṭṭhitacena onaddhaṁ sobhati, onaddhattā aṭṭhitacenāti attho.

Alattakakatāti alattakena katarañjanā lākhāya saṁrañjitā. **Pādā**ti caraṇā. **Mukhaṁ cuṇṇakamakkhitan**ti mukhaṁ cuṇṇakena makkhitaṁ, yaṁ maṇḍanamanuyuttā sāsapakakkena mukhapīḷakādīni haritvā loṇamattikāya duṭṭhalohitaṁ haritvā mukhacuṇṇakavilepanaṁ karonti, taṁ sandhāya vuttaṁ. **Alan**ti **bālassa** andhaputhujjanassa **no ca pāragavesino** vaṭṭābhiratassa **mohāya** sammohanāya samatthaṁ tassa cittaṁ mohetuṁ pariyattaṁ, pāragavesino pana vivaṭṭābhiratassa no alaṁ na pariyattaṁ.

1. Ma 1. 248 piṭṭhe.

၇၇၅။ ဆိန္နော ပါသော မိဂဝဿ၊ နာသဒါ ဝါဂုရံ မိဂေါ။
ဘုတွာ နိဝါပံ ဂစ္ဆာမ၊ သောစန္တေ မိဂလုဒ္ဒကေ”တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **စိတ္တကတ**န္တိ စိတ္တံ ကတံ စိတ္တကတံ၊ ဝတ္ထာဘရဏမာလာဒီဟိ ဝိစိတ္တံ ကတန္တိ အတ္ထော။ **ဗိမ္ဗ**န္တိ ဒီဃာဒိဘာဝေန ယုတ္တဋ္ဌာနေသု ဒီဃာဒီဟိ အင်္ဂပစ္စင်္ဂေဟိ မဏ္ဍိတံ အတ္တဘာဝံ။ **အရုကာယ**န္တိ နဝန္နံ ဝဏမုခါနံ လောမကူပါနဉ္စ ဝသေန ဝိဿန္ဒမာနအသုစိံ၊ သဗ္ဗသော စ အရုဘူတံ ဝဏဘူတံ အရူနံ ဝါ ကာယံ။ **သမုဿိတ**န္တိ တီဟိ အဋ္ဌိသတေဟိ သမုဿိတံ။ **အာတုရ**န္တိ သဗ္ဗကာလံ ဣရိယာပထန္တရာဒီဟိ ပရိဟရိတဗ္ဗတာယ နိစ္စံ ဂိလာနံ။ **ဗဟုသင်္ကပ္ပ**န္တိ ဗာလဇနေန အဘူတံ အာရောပေတွာ ဗဟုဓာ သင်္ကပ္ပိတဗ္ဗံ။ **ယဿ နတ္ထိ ဓုဝံ ဌိတီ**တိ ယဿ ကာယဿ ဓုဝဘာဝေါ ဌိတိသဘာဝေါ နတ္ထိ၊ ဧကံသတော ဘေဒနဝိကိရဏဝိဒ္ဓံသနဓမ္မောယေဝ။ တံ **ပဿာ**တိ သမီပေ ဌိတံ ဇနံ, အတ္တာနမေဝ ဝါ သန္ဓာယ ဝဒတိ။

ရူပန္တိ သရီရံ။ သရီရမ္ပိ ဟိ “အဋ္ဌိဉ္စ ပဋိစ္စ နှာရုဉ္စ ပဋိစ္စ မံသဉ္စ ပဋိစ္စ စမ္မဉ္စ ပဋိစ္စ အာကာသော ပရိဝါရိတော ‘ရူပ’န္တွေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆတီ”တိအာဒီသု[1] ရူပန္တိ ဝုစ္စတိ။ **မဏိနာ ကုဏ္ဍလေန စာ**တိ သီသူပဂါဒိအာဘရဏဂတေန မဏိနာ ကုဏ္ဍလေန စိတ္တကတံ။ **အဋ္ဌိံ တစေန ဩနဒ္ဓ**န္တိ အလ္လစမ္မေန ပရိယောနဒ္ဓံ အတိရေကတိသတပဘေဒံ အဋ္ဌိံ ပဿာတိ ယောဇနာ။ ကုဏ္ဍလေန စာတိ **စ**-သဒ္ဒေန သေသာဘရဏာလင်္ကာရေ သင်္ဂဏှာတိ။ **သဟ ဝတ္ထေဟိ သောဘတီ**တိ တယိဒံ ရူပံ မဏိနာ စိတ္တကတမ္ပိ ဝတ္ထေဟိ ပဋိစ္ဆာဒိတမေဝ သောဘတိ၊ န အပဋိစ္ဆာဒိတန္တိ အတ္ထော။ ယေ ပန “အဋ္ဌိတစေနာ”တိ ပဌန္တိ၊ တေသံ အဋ္ဌိတစေန ဩနဒ္ဓံ သောဘတိ၊ ဩနဒ္ဓတ္တာ အဋ္ဌိတစေနာတိ အတ္ထော။

အလတ္တကကတာတိ အလတ္တကေန ကတရဉ္ဇနာ လာခါယ သံရဉ္ဇိတာ။ **ပါဒါ**တိ စရဏာ။ **မုခံ စုဏ္ဏကမက္ခိတ**န္တိ မုခံ စုဏ္ဏကေန မက္ခိတံ၊ ယံ မဏ္ဍနမနုယုတ္တာ သာသပကက္ကေန မုခပီဠကာဒီနိ ဟရိတွာ လောဏမတ္တိကာယ ဒုဋ္ဌလောဟိတံ ဟရိတွာ မုခစုဏ္ဏကဝိလေပနံ ကရောန္တိ၊ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ **အလ**န္တိ **ဗာလဿ** အန္ဓပုထုဇ္ဇနဿ **နော စ ပါရဂဝေသိနော** ဝဋ္ဋာဘိရတဿ **မောဟာယ** သမ္မောဟနာယ သမတ္ထံ တဿ စိတ္တံ မောဟေတုံ ပရိယတ္တံ၊ ပါရဂဝေသိနော ပန ဝိဝဋ္ဋာဘိရတဿ နော အလံ န ပရိယတ္တံ။

၁-မ ၁-၂၄၈-ပိဋ္ဌေ။

Aṭṭhāpadakatāti aṭṭhapadākārena katā sañcitā purimabhāge kese kappetvā nalāṭassa paṭicchādanavasena katā kesaracanā aṭṭhapadaṁ nāma, yaṁ “alakan”tipi vuccati[1]. **Nettā añjanamakkhitā**ti ubhopi nayanāni anto dvīsu antesu ca yathā añjanacchāyā dissati, evaṁ añjitañjanāni.

Añjanīva navā cittā, pūtikāyo alaṅkatoti yathā añjanī añjananāḷikā navā abhinavā mālākammamakaradantādivasena cittā bahi maṭṭhā ujjalā dassanīyā, anto pana na dassanīyā hoti, evameva tāsaṁ kāyo nhānabbhañjanavatthālaṅkārehi alaṅkato bahi ujjalo, anto pana pūti nānappakāra-asucīhi bharito tiṭṭhatīti attho.

Odahīti oḍḍesi. **Migavo**ti migaluddako. **Pāsan**ti daṇḍavāguraṁ. **Nāsadā**ti na saṁghaṭṭesi. **Vāguran**ti pāsaṁ. **Nivāpan**ti migānaṁ khādanatthāya khittaṁ tiṇādighāsaṁ. Upamā kho ayaṁ therena katā atthassa viññāpanāya. Ayañhettha attho—yathā migānaṁ māraṇatthāya daṇḍavāguraṁ oḍḍetvā tattha nivāpaṁ vikiriya migaluddake nilīne ṭhite[2] tattheko javaparakkamasampanno cheko migo pāsaṁ aphusanto eva yathāsukhaṁ nivāpaṁ khāditvā “vañcesi vata migo”ti migaluddake viravante eva gacchati. Aparo migo balavā cheko javasampannova tattha gantvā nivāpaṁ khāditvā tattha tattha pāsaṁ chinditvā “vañcesi vata migo, pāso chinno”ti migaluddake[3] socante eva gacchati, evaṁ mayampi pubbe puthujjanakāle mātāpitūhi āsajjanatthāya niyyādite bhoge bhuñjitvā tattha tattha asajjamānā nikkhantā, idāni pana sabbaso chinnakilesā apāsā hutvā ṭhitā, tehi dinnabhojanaṁ bhuñjitvā tesu socantesu eva gacchāmāti.

Evaṁ thero migaluddakaṁ viya mātāpitaro, hiraññasuvaṇṇaṁ itthāgārañca vāgurajālaṁ viya, attanā pubbe bhuttabhoge ca idāni bhuttabhojanañca nivāpatiṇaṁ viya, attānaṁ mahāmigaṁ viya ca katvā dasseti. Imā gāthā vatvā vehāsaṁ abbhuggantvā rañño Korabyassa Migājina-uyyāne maṅgalasilāpaṭṭe nisīdi. Therassa kira pitā sattasu dvārakoṭṭhakesu aggaḷaṁ

1. Alakātipi vuccatīti (?) 2. Migaluddako nilīno ṭhito (Sī) 3. Migabandhake (Sī)

အဋ္ဌာပဒကတာတိ အဋ္ဌပဒါကာရေန ကတာ သဉ္စိတာ ပုရိမဘာဂေ ကေသေ ကပ္ပေတွာ နလာဋဿ ပဋိစ္ဆာဒနဝသေန ကတာ ကေသရစနာ အဋ္ဌပဒံ နာမ၊ ယံ “အလက”န္တိပိ ဝုစ္စတိ[၁]။ **နေတ္တာ အဉ္ဇနမက္ခိတာ**တိ ဥဘောပိ နယနာနိ အန္တော ဒွီသု အန္တေသု စ ယထာ အဉ္ဇနစ္ဆာယာ ဒိဿတိ၊ ဧဝံ အဉ္ဇိတဉ္ဇနာနိ။

အဉ္ဇနီဝ နဝါ စိတ္တာ၊ ပူတိကာယော အလင်္ကတောတိ ယထာ အဉ္ဇနီ အဉ္ဇနနာဠိကာ နဝါ အဘိနဝါ မာလာကမ္မမကရဒန္တာဒိဝသေန စိတ္တာ ဗဟိ မဋ္ဌာ ဥဇ္ဇလာ ဒဿနီယာ၊ အန္တော ပန န ဒဿနီယာ ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ တာသံ ကာယော နှာနဗ္ဘဉ္ဇနဝတ္ထာလင်္ကာရေဟိ အလင်္ကတော ဗဟိ ဥဇ္ဇလော၊ အန္တော ပန ပူတိ နာနပ္ပကာရအသုစီဟိ ဘရိတော တိဋ္ဌတီတိ အတ္ထော။

ဩဒဟီတိ ဩဍ္ဍေသိ။ **မိဂဝေါ**တိ မိဂလုဒ္ဒကော။ **ပါသ**န္တိ ဒဏ္ဍဝါဂုရံ။ **နာသဒါ**တိ န သံဃဋ္ဋေသိ။ **ဝါဂုရ**န္တိ ပါသံ။ **နိဝါပ**န္တိ မိဂါနံ ခါဒနတ္ထာယ ခိတ္တံ တိဏာဒိဃာသံ။ ဥပမာ ခေါ အယံ ထေရေန ကတာ အတ္ထဿ ဝိညာပနာယ။ အယဉှေတ္ထ အတ္ထော—ယထာ မိဂါနံ မာရဏတ္ထာယ ဒဏ္ဍဝါဂုရံ ဩဍ္ဍေတွာ တတ္ထ နိဝါပံ ဝိကိရိယ မိဂလုဒ္ဒကေ နိလီနေ ဌိတေ[၂] တတ္ထေကော ဇဝပရက္ကမသမ္ပန္နော ဆေကော မိဂေါ ပါသံ အဖုသန္တော ဧဝ ယထာသုခံ နိဝါပံ ခါဒိတွာ “ဝဉ္စေသိ ဝတ မိဂေါ”တိ မိဂလုဒ္ဒကေ ဝိရဝန္တေ ဧဝ ဂစ္ဆတိ။ အပရော မိဂေါ ဗလဝါ ဆေကော ဇဝသမ္ပန္နောဝ တတ္ထ ဂန္တွာ နိဝါပံ ခါဒိတွာ တတ္ထ တတ္ထ ပါသံ ဆိန္ဒိတွာ “ဝဉ္စေသိ ဝတ မိဂေါ၊ ပါသော ဆိန္နော”တိ မိဂလုဒ္ဒကေ[၃] သောစန္တေ ဧဝ ဂစ္ဆတိ၊ ဧဝံ မယမ္ပိ ပုဗ္ဗေ ပုထုဇ္ဇနကာလေ မာတာပိတူဟိ အာသဇ္ဇနတ္ထာယ နိယျာဒိတေ ဘောဂေ ဘုဉ္ဇိတွာ တတ္ထ တတ္ထ အသဇ္ဇမာနာ နိက္ခန္တာ၊ ဣဒါနိ ပန သဗ္ဗသော ဆိန္နကိလေသာ အပါသာ ဟုတွာ ဌိတာ၊ တေဟိ ဒိန္နဘောဇနံ ဘုဉ္ဇိတွာ တေသု သောစန္တေသု ဧဝ ဂစ္ဆာမာတိ။

ဧဝံ ထေရော မိဂလုဒ္ဒကံ ဝိယ မာတာပိတရော, ဟိရညသုဝဏ္ဏံ ဣတ္ထာဂါရဉ္စ ဝါဂုရဇာလံ ဝိယ, အတ္တနာ ပုဗ္ဗေ ဘုတ္တဘောဂေ စ ဣဒါနိ ဘုတ္တဘောဇနဉ္စ နိဝါပတိဏံ ဝိယ, အတ္တာနံ မဟာမိဂံ ဝိယ စ ကတွာ ဒဿေတိ။ ဣမာ ဂါထာ ဝတွာ ဝေဟာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ ရညော ကောရဗျဿ မိဂါဇိနဥယျာနေ မင်္ဂလသိလာပဋ္ဋေ နိသီဒိ။ ထေရဿ ကိရ ပိတာ သတ္တသု ဒွါရကောဋ္ဌကေသု အဂ္ဂဠံ

၁-အလကာတိပိ ဝုစ္စတီတိ (?) ၂-မိဂလုဒ္ဒကော နိလီနော ဌိတော (သီ) ၃-မိဂဗန္ဓကေ (သီ)

dāpetvā malle āṇāpesi “nikkhamituṁ mā detha, kāsāyāni apanetvā[1] setakāni nivāsethā”ti, tasmā thero ākāsena agamāsi. Atha rājā korabyo therassa tattha nisinnabhāvaṁ sutvā taṁ upasaṅkamitvā sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā “idha bho Raṭṭhapāla pabbajanto byādhipārijuññaṁ vā jarābhogañātipārijuññaṁ vā patto pabbajati. Tvaṁ pana kiñcipi pārijuññaṁ anupagato eva kasmā pabbajito”ti pucchi. Athassa thero “upaniyyati loko addhuvo, atāṇo loko anabhissaro, assako loko sabbaṁ pahāya gamanīyaṁ ūno loko atitto taṇhādāso”ti[2] imesaṁ catunnaṁ dhammuddesānaṁ attānaṁ vivittabhāvaṁ kathetvā tassā desanāya anugītiṁ kathento—

776. “Passāmi loke sadhane manusse,
Laddhāna vittaṁ na dadanti mohā.
Luddhā dhanaṁ sannicayaṁ karonti,
Bhiyyova kāme abhipatthayanti.

777. Rājā pasayhappathaviṁ vijetvā,
Sasāgarantaṁ mahimāvasanto.
Oraṁ samuddassa atittarūpo,
Pāraṁ samuddassapi patthayetha.

778. Rājā ca aññe ca bahū manussā,
Avītataṇhā maraṇaṁ upenti.
Ūnāva hutvāna jahanti dehaṁ,
Kāmehi lokamhi na ha’tthi titti.

779. Kandanti naṁ ñātī pakiriya kese,
‘Aho vatā no amarā’ti cāhu.
Vatthena naṁ pārutaṁ nīharitvā,
Citaṁ samodhāya tato ḍahanti.

1. Haritvā (Ka)   2. Ma 2. 256, Raṭṭhapālasutte vitthāro.

ဒါပေတွာ မလ္လေ အာဏာပေသိ "နိက္ခမိတုံ မာ ဒေထ၊ ကာသာယာနိ အပနေတွာ[၁] သေတကာနိ နိဝါသေထာ"တိ၊ တသ္မာ ထေရော အာကာသေန အဂမာသိ။ အထ ရာဇာ ကောရဗျော ထေရဿ တတ္ထ နိသိန္နဘာဝံ သုတွာ တံ ဥပသင်္ကမိတွာ သမ္မောဒနီယံ ကထံ သာရဏီယံ ဝီတိသာရေတွာ "ဣဓ ဘော ရဋ္ဌပါလ ပဗ္ဗဇန္တော ဗျာဓိပါရိဇုညံ ဝါ ဇရာဘောဂဉာတိပါရိဇုညံ ဝါ ပတ္တော ပဗ္ဗဇတိ။ တွံ ပန ကိဉ္စိပိ ပါရိဇုညံ အနုပဂတော ဧဝ ကသ္မာ ပဗ္ဗဇိတော"တိ ပုစ္ဆိ။ အထဿ ထေရော "ဥပနိယျတိ လောကော အဒ္ဓုဝေါ, အတာဏော လောကော အနဘိဿရော, အဿကော လောကော သဗ္ဗံ ပဟာယ ဂမနီယံ ဦနော လောကော အတိတ္တော တဏှာဒါသော"တိ[၂] ဣမေသံ စတုန္နံ ဓမ္မုဒ္ဒေသာနံ အတ္တာနံ ဝိဝိတ္တဘာဝံ ကထေတွာ တဿာ ဒေသနာယ အနုဂီတိံ ကထေန္တော—

၇၇၆။ "ပဿာမိ လောကေ သဓနေ မနုဿေ၊
လဒ္ဓါန ဝိတ္တံ န ဒဒန္တိ မောဟာ။
လုဒ္ဓါ ဓနံ သန္နိစယံ ကရောန္တိ၊
ဘိယျောဝ ကာမေ အဘိပတ္ထယန္တိ။

၇၇၇။ ရာဇာ ပသယှပ္ပထဝိံ ဝိဇေတွာ၊
သသာဂရန္တံ မဟိမာဝသန္တော။
ဩရံ သမုဒ္ဒဿ အတိတ္တရူပေါ၊
ပါရံ သမုဒ္ဒဿပိ ပတ္ထယေထ။

၇၇၈။ ရာဇာ စ အညေ စ ဗဟူ မနုဿာ၊
အဝီတတဏှာ မရဏံ ဥပေန္တိ။
ဦနာဝ ဟုတွာန ဇဟန္တိ ဒေဟံ၊
ကာမေဟိ လောကမှိ န ဟ'တ္ထိ တိတ္တိ။

၇၇၉။ ကန္ဒန္တိ နံ ဉာတီ ပကိရိယ ကေသေ၊
'အဟော ဝတာ နော အမရာ'တိ စာဟု။
ဝတ္ထေန နံ ပါရုတံ နီဟရိတွာ၊
စိတံ သမောဓာယ တတော ဍဟန္တိ။

၁-ဟရိတွာ (က)   ၂-မ ၂-၂၅၆-ရဋ္ဌပါလသုတ္တေ ဝိတ္ထာရော။

780. So ḍayhati sūlehi tujjamāno,
Ekena vatthena pahāya bhoge.
Na mīyamānassa bhavanti tāṇā,
Ñātī ca mittā atha vā sahāyā.

781. Dāyādakā tassa dhanaṁ haranti,
Satto pana gacchati yenakammaṁ.
Na mīyamānaṁ dhanamanveti kiñci,
Puttā ca dārā ca dhanañca raṭṭhaṁ.

782. Na dīghamāyuṁ labhate dhanena,
Na cāpi vittena jaraṁ vihanti.
Appaṁ hidaṁ jīvitamāhu dhīrā,
Asassataṁ vippariṇāmadhammaṁ.

783. Aḍḍhā daliddā ca phusanti phassaṁ,
Bālo ca dhīro ca tatheva phuṭṭho.
Bālo hi bālyā vadhitova seti,
Dhīro ca no vedhati phassaphuṭṭho.

784. Tasmā hi paññāva dhanena seyyā,
Yāya vosāna’midhā’dhigacchati.
Abyositattā hi bhavābhavesu,
Pāpāni kammāni karoti mohā.

785. Upeti gabbhañca parañca lokaṁ,
Saṁsāramāpajja paramparāya.
Tassa’ppapañño abhisaddahanto,
Upeti gabbhañca parañca lokaṁ.

786. Coro yathā sandhimukhe gahīto,
Sakammunā haññati pāpadhammo.
Evaṁ pajā pecca paramhi loke,
Sakammunā haññati pāpadhammo.

၇၈၀။ သော ဍယှတိ သူလေဟိ တုဇ္ဇမာနော၊
ဧကေန ဝတ္ထေန ပဟာယ ဘောဂေ။
န မီယမာနဿ ဘဝန္တိ တာဏာ၊
ဉာတီ စ မိတ္တာ အထ ဝါ သဟာယာ။

၇၈၁။ ဒါယာဒကာ တဿ ဓနံ ဟရန္တိ၊
သတ္တော ပန ဂစ္ဆတိ ယေနကမ္မံ။
န မီယမာနံ ဓနမန္ဝေတိ ကိဉ္စိ၊
ပုတ္တာ စ ဒါရာ စ ဓနဉ္စ ရဋ္ဌံ။

၇၈၂။ န ဒီဃမာယုံ လဘတေ ဓနေန၊
န စာပိ ဝိတ္တေန ဇရံ ဝိဟန္တိ။
အပ္ပံ ဟိဒံ ဇီဝိတမာဟု ဓီရာ၊
အသဿတံ ဝိပ္ပရိဏာမဓမ္မံ။

၇၈၃။ အဍ္ဎာ ဒလိဒ္ဒါ စ ဖုသန္တိ ဖဿံ၊
ဗာလော စ ဓီရော စ တထေဝ ဖုဋ္ဌော။
ဗာလော ဟိ ဗာလျာ ဝဓိတောဝ သေတိ၊
ဓီရော စ နော ဝေဓတိ ဖဿဖုဋ္ဌော။

၇၈၄။ တသ္မာ ဟိ ပညာဝ ဓနေန သေယျာ၊
ယာယ ဝေါသာန’ မိဓာ’ဓိဂစ္ဆတိ။
အဗျောသိတတ္တာ ဟိ ဘဝါဘဝေသု၊
ပါပါနိ ကမ္မာနိ ကရောတိ မောဟာ။

၇၈၅။ ဥပေတိ ဂဗ္ဘဉ္စ ပရဉ္စ လောကံ၊
သံသာရမာပဇ္ဇ ပရမ္ပရာယ။
တဿ’ပ္ပပညော အဘိသဒ္ဒဟန္တော၊
ဥပေတိ ဂဗ္ဘဉ္စ ပရဉ္စ လောကံ။

၇၈၆။ စောရော ယထာ သန္ဓိမုခေ ဂဟီတော၊
သကမ္မုနာ ဟညတိ ပါပဓမ္မော။
ဧဝံ ပဇာ ပေစ္စ ပရမှိ လောကေ၊
သကမ္မုနာ ဟညတိ ပါပဓမ္မော။

787. Kāmā hi citrā madhurā manoramā,
Virūparūpena mathenti cittaṁ.
Ādīnavaṁ kāmaguṇesu disvā,
Tasmā ahaṁ pabbajitomhi rāja.

788. Dumapphalānīva patanti māṇavā,
Daharā ca vuḍḍhā ca sarīrabhedā.
Etampi disvā pabbajitomhi rāja,
Appaṇṇakaṁ sāmaññameva seyyo.

789. Saddhāyāhaṁ pabbajito, upeto Jinasāsane.
Avañjhā mayhaṁ pabbajjā, anaṇo bhuñjāmi bhojanaṁ.

790. Kāme ādittato disvā, jātarūpāni satthato.
Gabbhavokkantito dukkhaṁ, nirayesu mahabbhayaṁ.

791. Etamādīnavaṁ ñatvā, saṁvegaṁ alabhiṁ tadā.
Sohaṁ viddho tadā santo, sampatto āsavakkhayaṁ.

792. Pariciṇṇo mayā Satthā, kataṁ Buddhassa sāsanaṁ.
Ohito garuko bhāro, bhavanetti samūhatā.

793. Yassa'tthāya pabbajito, agārasmā'nagāriyaṁ.
So me attho anuppatto, sabbasaṁyojanakkhayo"ti—

imā gāthā avoca.

Tattha **passāmi loke**ti ahaṁ mahārāja imasmiṁ loke **sadhane** dhanasampanne aḍḍhe manusse passāmi, te pana **laddhāna vittaṁ** dhanaṁ labhitvā bhogasampattiyaṁ ṭhitā samaṇabrāhmaṇādīsu kassaci kiñcipi na dadanti. Kasmā? **Mohā** kammassakatāpaññāya abhāvato. **Luddhā** lobhābhibhūtā yathāladdhaṁ dhanaṁ **sannicayaṁ** sabbaso nicetabbaṁ nidhetabbaṁ karonti. **Bhiyyova** yathādhigatakāmato upari **kāme** kāmaguṇe "tathāhaṁ edise ca bhoge paṭilabheyyan"ti **abhipatthayanti** paccāsīsanti tajjañca vāyāmaṁ karonti.

၇၈၇။ ကာမာ ဟိ စိတြာ မဓုရာ မနောရမာ၊
ဝိရူပရူပေန မထေန္တိ စိတ္တံ။
အာဒီနဝံ ကာမဂုဏေသု ဒိသွာ၊
တသ္မာ အဟံ ပဗ္ဗဇိတောမှိ ရာဇ။

၇၈၈။ ဒုမပ္ဖလာနီဝ ပတန္တိ မာဏဝါ၊
ဒဟရာ စ ဝုဍ္ဎာ စ သရီရဘေဒါ။
ဧတမ္ပိ ဒိသွာ ပဗ္ဗဇိတောမှိ ရာဇ၊
အပဏ္ဏကံ သာမညမေဝ သေယျော။

၇၈၉။ သဒ္ဓါယာဟံ ပဗ္ဗဇိတော၊ ဥပေတော ဇိနသာသနေ။
အဝဉ္ဈာ မယှံ ပဗ္ဗဇ္ဇာ၊ အနဏော ဘုဉ္ဇာမိ ဘောဇနံ။

၇၉၀။ ကာမေ အာဒိတ္တတော ဒိသွာ၊ ဇာတရူပါနိ သတ္ထတော။
ဂဗ္ဘဝေါက္ကန္တိတော ဒုက္ခံ၊ နိရယေသု မဟဗ္ဘယံ။

၇၉၁။ ဧတမာဒီနဝံ ဉတွာ၊ သံဝေဂံ အလဘိံ တဒါ။
သောဟံ ဝိဒ္ဓေါ တဒါ သန္တော၊ သမ္ပတ္တော အာသဝက္ခယံ။

၇၉၂။ ပရိစိဏ္ဏော မယာ သတ္ထာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ။
ဩဟိတော ဂရုကော ဘာရော၊ ဘဝနေတ္တိ သမူဟတာ။

၇၉၃။ ယဿ'တ္ထာယ ပဗ္ဗဇိတော၊ အဂါရသ္မာ'နဂါရိယံ။
သော မေ အတ္ထော အနုပ္ပတ္တော၊ သဗ္ဗသံယောဇနက္ခယော"တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဝေါစ။

တတ္ထ **ပဿာမိ လောကေ**တိ အဟံ မဟာရာဇ ဣမသ္မိံ လောကေ **သဓနေ** ဓနသမ္ပန္နေ အဍ္ဎေ မနုဿေ ပဿာမိ၊ တေ ပန **လဒ္ဓါန ဝိတ္တံ** ဓနံ လဘိတွာ ဘောဂသမ္ပတ္တိယံ ဌိတာ သမဏဗြာဟ္မဏာဒီသု ကဿစိ ကိဉ္စိပိ န ဒဒန္တိ။ ကသ္မာ? **မောဟာ** ကမ္မဿကတာပညာယ အဘာဝတော။ **လုဒ္ဓါ** လောဘာဘိဘူတာ ယထာလဒ္ဓံ ဓနံ **သန္နိစယံ** သဗ္ဗသော နိစေတဗ္ဗံ နိဓေတဗ္ဗံ ကရောန္တိ။ **ဘိယျောဝ** ယထာဓိဂတကာမတော ဥပရိ **ကာမေ** ကာမဂုဏေ "တထာဟံ ဧဒိသေ စ ဘောဂေ ပဋိလဘေယျ"န္တိ **အဘိပတ္ထယန္တိ** ပစ္စာသီသန္တိ တဇ္ဇဉ္စ ဝါယာမံ ကရောန္တိ။

Bhiyyo kāmapatthanāya udāharaṇaṁ dassento “**rājā**”ti-ādimāha. Tattha **pasayhappathaviṁ vijetvā**ti attano vaṁsānugataṁ pathaviṁ balakkārena abhivijiya. **Āvasanto**ti pasāsento[1]. **Oraṁ samuddassā**ti anavasesaṁ samuddassa orabhāgaṁ labhitvāpi tena atittarūpo **pāraṁ samuddassa** dīpantarampi patthayeyya.

Avītataṇhāti avigatataṇhā. **Ūnāvā**ti aparipuṇṇamanorathāva. **Kāmehi lokamhi na ha'tthi tittī**ti taṇhāvipannānaṁ imasmiṁ loke vatthukāmehi titti nāma natthi.

Kandanti nanti matapurisaṁ uddissa tassa guṇe kittentā kandanaṁ karonti. **Aho vatā no amarāti cāhū**ti aho vata amhākaṁ ñātī amarā siyunti ca kathenti, gāthāsukhatthaṁ hettha vatā-iti dīghaṁ katvā vuttaṁ.

So ḍayhati sūlehi tujjamānoti so matasatto chavaḍāhakehi sammā jhāpetuṁ sūlehi tujjamāno. **Tāṇā**ti parittāṇakarā.

Yenakammanti yathākammaṁ. **Dhanan**ti dhanāyitabbaṁ yaṁkiñci vatthu. Puna **dhanan**ti hiraññasuvaṇṇaṁ sandhāya vadati.

“**na dīghamāyun**”ti-ādinā kāmaguṇassa jarāya ca paṭikārābhāvaṁ vatvā puna tassa ekantikabhāvaṁ dassetuṁ “**appaṁ hī**”ti-ādi vuttaṁ. **Phusantī**ti aniṭṭhaphassaṁ phusanti pāpuṇanti, tattha aḍḍhadaliddatā akāraṇanti dasseti. **Phassaṁ bālo ca dhīro ca tatheva phuṭṭho**ti yathā bālo iṭṭhāniṭṭhasamphassaṁ phuṭṭho, tatheva dhīro iṭṭhāniṭṭhaphassaṁ phuṭṭho hoti, na ettha bālapaṇḍitānaṁ koci viseso. Ayaṁ pana viseso, **bālo hi bālyā vadhitova setī**ti bālapuggalo kenaci dukkhadhammena phuṭṭho socanto kilamanto urattāḷiṁ kandanto bālabhāvena vadhito pīḷitova hutvā seti sayati. Ito cito ca āvaṭṭanto vivaṭṭanto virodhento **vedhati phassaphuṭṭho**ti, **dhīro** pana paṇḍito dukkhasamphassena samphuṭṭho na vedhati kampanamattampi tassa na hotīti.

1. Ajjhāvasanto (?)

ဘိယျော ကာမပတ္ထနာယ ဥဒါဟရဏံ ဒဿေန္တော “**ရာဇာ**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ပသယှပ္ပထဝိံ ဝိဇေတွာ**တိ အတ္တနော ဝံသာနုဂတံ ပထဝိံ ဗလက္ကာရေန အဘိဝိဇိယ။ **အာဝသန္တော**တိ ပသာသေန္တော[1]။ **ဩရံ သမုဒ္ဒဿာ**တိ အနဝသေသံ သမုဒ္ဒဿ ဩရဘာဂံ လဘိတွာပိ တေန အတိတ္တရူပေါ **ပါရံ သမုဒ္ဒဿ** ဒီပန္တရမ္ပိ ပတ္ထယေယျ။

အဝီတတဏှာတိ အဝိဂတတဏှာ။ **ဦနာဝါ**တိ အပရိပုဏ္ဏမနောရထာဝ။ **ကာမေဟိ လောကမှိ န ဟ’တ္ထိ တိတ္တီ**တိ တဏှာဝိပန္နာနံ ဣမသ္မိံ လောကေ ဝတ္ထုကာမေဟိ တိတ္တိ နာမ နတ္ထိ။

ကန္ဒန္တိ နန္တိ မတပုရိသံ ဥဒ္ဒိဿ တဿ ဂုဏေ ကိတ္တေန္တာ ကန္ဒနံ ကရောန္တိ။ **အဟော ဝတာ နော အမရာတိ စာဟူ**တိ အဟော ဝတ အမှာကံ ဉာတီ အမရာ သိယုန္တိ စ ကထေန္တိ၊ ဂါထာသုခတ္ထံ ဟေတ္ထ ဝတာ-ဣတိ ဒီဃံ ကတွာ ဝုတ္တံ။

သော ဍယှတိ သူလေဟိ တုဇ္ဇမာနောတိ သော မတသတ္တော ဆဝဍာဟကေဟိ သမ္မာ ဈာပေတုံ သူလေဟိ တုဇ္ဇမာနော။ **တာဏာ**တိ ပရိတ္တာဏကရာ။

ယေနကမ္မန္တိ ယထာကမ္မံ။ **ဓန**န္တိ ဓနာယိတဗ္ဗံ ယံကိဉ္စိ ဝတ္ထု။ ပုန **ဓန**န္တိ ဟိရညသုဝဏ္ဏံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။

“**န ဒီဃမာယု**”န္တိအာဒိနာ ကာမဂုဏဿ ဇရာယ စ ပဋိကာရာဘာဝံ ဝတွာ ပုန တဿ ဧကန္တိကဘာဝံ ဒဿေတုံ “**အပ္ပံ ဟီ**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ **ဖုသန္တီ**တိ အနိဋ္ဌဖဿံ ဖုသန္တိ ပါပုဏန္တိ၊ တတ္ထ အဍ္ဎဒလိဒ္ဒတာ အကာရဏန္တိ ဒဿေတိ။ **ဖဿံ ဗာလော စ ဓီရော စ တထေဝ ဖုဋ္ဌော**တိ ယထာ ဗာလော ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌသမ္ဖဿံ ဖုဋ္ဌော၊ တထေဝ ဓီရော ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌဖဿံ ဖုဋ္ဌော ဟောတိ၊ န ဧတ္ထ ဗာလပဏ္ဍိတာနံ ကောစိ ဝိသေသော။ အယံ ပန ဝိသေသော၊ **ဗာလော ဟိ ဗာလျာ ဝဓိတောဝ သေတီ**တိ ဗာလပုဂ္ဂလော ကေနစိ ဒုက္ခဓမ္မေန ဖုဋ္ဌော သောစန္တော ကိလမန္တော ဥရတ္တာဠိံ ကန္ဒန္တော ဗာလဘာဝေန ဝဓိတော ပီဠိတောဝ ဟုတွာ သေတိ သယတိ။ ဣတော စိတော စ အာဝဋ္ဋန္တော ဝိဝဋ္ဋန္တော ဝိရောဓေန္တော **ဝေဓတိ ဖဿဖုဋ္ဌော**တိ၊ **ဓီရော** ပန ပဏ္ဍိတော ဒုက္ခသမ္ဖဿေန သမ္ဖုဋ္ဌော န ဝေဓတိ ကမ္ပနမတ္တမ္ပိ တဿ န ဟောတီတိ။

၁-အဇ္ဈာဝသန္တော (?)

Tasmāti yasmā bālapaṇḍitānaṁ lokadhamme edisī pavatti, **tasmā hi paññāva dhanena seyyā, yāya vosāna'midhā'dhigacchatī**ti paññāva dhanato pāsaṁsatarā, yāya paññāya vosānaṁ bhavassa pariyosānabhūtaṁ nibbānaṁ adhigacchati. **Abyositattā hī**ti anadhigataniṭṭhattā. **Bhavābhavesū**ti mahantāmahantesu bhavesu.

Upeti gabbhañca parañca lokaṁ, saṁsāramāpajja paramparāyāti yo pāpāni katvā aparāparaṁ saṁsaraṇamāpajjitvā upeti gabbhañca parañca lokaṁ gabbhaseyyāya paralokuppattiyā ca na muccati, **tassa** pāpakammakārino puggalassa kiriyaṁ **abhisaddahanto** "attā ca me hotī"ti pattiyāyanto aññopi **appapañño** bālo yathā paṭipajjitvā upeti gabbhañca parañca lokaṁ, na tato parimuccati.

Coro yathāti yathā coro pāpadhammo gharasandhiṁ chindanto sandhimukhe ārakkhakapurisehi gahito **sakammunā** tena attano sandhicchedakammunā kāraṇabhūtena kasādīhi tāḷanādivasena **haññati** rājapurisehi bādhiyyati bajjhati ca. **Evaṁ pajā**ti evamayaṁ sattaloko[1] idha pāpāni karitvā **pecca** patvā tena kammunā **paramhi loke** nirayādīsu haññati, pañcavidhabandhanakammakāraṇādivasena bādhiyyati.

Evametāhi ekādasahi gāthāhi yathārahaṁ cattāro dhammuddese pakāsetvā idāni kāmesu saṁsāre ca ādīnavaṁ disvā saddhāya attano pabbajitabhāvaṁ pabbajitakiccassa ca matthakappattiṁ vibhāvento **"kāmā hī**"ti-ādimāha. Tattha **kāmā**ti vatthukāmā manāpiyā rūpādayo dhammā, kilesakāmā sabbepi rāgappabhedā. Idha pana vatthukāmā veditabbā. Te hi rūpādivasena anekappakāratāya **citrā.** Lokassādavasena iṭṭhākāratāya **madhurā.** Bālaputhujjanānaṁ manaṁ ramentīti **manoramā. Virūparūpenā**ti vividharūpena, anekavidhasabhāvenāti attho. Te hi rūpādivasena citrā, nīlādivasena vividharūpā. Evaṁ tena virūparūpena tathā tathā assādaṁ dassetvā **mathenti cittaṁ** pabbajjāya abhiramituṁ na dentīti iminā appassādabahudukkhatādinā **ādīnavaṁ kāmaguṇesu disvā tasmā** taṁnimittaṁ ahaṁ pabbajito amhi.

1. Evaṁ mahāsattaloko (Sī)

တသ္မာတိ ယသ္မာ ဗာလပဏ္ဍိတာနံ လောကဓမ္မေ ဧဒိသီ ပဝတ္တိ၊ **တသ္မာ ဟိ ပညာဝ ဓနေန သေယျာ၊ ယာယ ဝေါသာန'မိဓာ'ဓိဂစ္ဆတီ**တိ ပညာဝ ဓနတော ပါသံသတရာ၊ ယာယ ပညာယ ဝေါသာနံ ဘဝဿ ပရိယောသာနဘူတံ နိဗ္ဗာနံ အဓိဂစ္ဆတိ။ **အဗျောသိတတ္တာ ဟီ**တိ အနဓိဂတနိဋ္ဌတ္တာ။ **ဘဝါဘဝေသူ**တိ မဟန္တာမဟန္တေသု ဘဝေသု။

ဥပေတိ ဂဗ္ဘဉ္စ ပရဉ္စ လောကံ၊ သံသာရမာပဇ္ဇ ပရမ္ပရာယာတိ ယော ပါပါနိ ကတွာ အပရာပရံ သံသရဏမာပဇ္ဇိတွာ ဥပေတိ ဂဗ္ဘဉ္စ ပရဉ္စ လောကံ ဂဗ္ဘသေယျာယ ပရလောကုပ္ပတ္တိယာ စ န မုစ္စတိ၊ **တဿ** ပါပကမ္မကာရိနော ပုဂ္ဂလဿ ကိရိယံ **အဘိသဒ္ဒဟန္တော** "အတ္တာ စ မေ ဟောတီ"တိ ပတ္တိယာယန္တော အညောပိ **အပ္ပပညော** ဗာလော ယထာ ပဋိပဇ္ဇိတွာ ဥပေတိ ဂဗ္ဘဉ္စ ပရဉ္စ လောကံ, န တတော ပရိမုစ္စတိ။

စောရော ယထာတိ ယထာ စောရော ပါပဓမ္မော ဃရသန္ဓိံ ဆိန္ဒန္တော သန္ဓိမုခေ အာရက္ခကပုရိသေဟိ ဂဟိတော **သကမ္မုနာ** တေန အတ္တနော သန္ဓိစ္ဆေဒကမ္မုနာ ကာရဏဘူတေန ကသာဒီဟိ တာဠနာဒိဝသေန **ဟညတိ** ရာဇပုရိသေဟိ ဗာဓိယျတိ ဗဇ္ဈတိ စ။ **ဧဝံ ပဇာ**တိ ဧဝမယံ သတ္တလောကော[1] ဣဓ ပါပါနိ ကရိတွာ **ပေစ္စ** ပတွာ တေန ကမ္မုနာ **ပရမှိ လောကေ** နိရယာဒီသု ဟညတိ၊ ပဉ္စဝိဓဗန္ဓနကမ္မကာရဏာဒိဝသေန ဗာဓိယျတိ။

ဧဝမေတာဟိ ဧကာဒသဟိ ဂါထာဟိ ယထာရဟံ စတ္တာရော ဓမ္မုဒ္ဒေသေ ပကာသေတွာ ဣဒါနိ ကာမေသု သံသာရေ စ အာဒီနဝံ ဒိသွာ သဒ္ဓါယ အတ္တနော ပဗ္ဗဇိတဘာဝံ ပဗ္ဗဇိတကိစ္စဿ စ မတ္ထကပ္ပတ္တိံ ဝိဘာဝေန္တော "**ကာမာ ဟီ**"တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ကာမာ**တိ ဝတ္ထုကာမာ မနာပိယာ ရူပါဒယော ဓမ္မာ၊ ကိလေသကာမာ သဗ္ဗေပိ ရာဂပ္ပဘေဒါ။ ဣဓ ပန ဝတ္ထုကာမာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တေ ဟိ ရူပါဒိဝသေန အနေကပ္ပကာရတာယ **စိတြာ။** လောကဿာဒဝသေန ဣဋ္ဌာကာရတာယ **မဓုရာ။** ဗာလပုထုဇ္ဇနာနံ မနံ ရမေန္တီတိ **မနောရမာ။ ဝိရူပရူပေနာ**တိ ဝိဝိဓရူပေန၊ အနေကဝိဓသဘာဝေနာတိ အတ္ထော။ တေ ဟိ ရူပါဒိဝသေန စိတြာ, နီလာဒိဝသေန ဝိဝိဓရူပါ။ ဧဝံ တေန ဝိရူပရူပေန တထာ တထာ အဿာဒံ ဒဿေတွာ **မထေန္တိ စိတ္တံ** ပဗ္ဗဇ္ဇာယ အဘိရမိတုံ န ဒေန္တီတိ ဣမိနာ အပ္ပဿာဒဗဟုဒုက္ခတာဒိနာ **အာဒီနဝံ ကာမဂုဏေသု ဒိသွာ တသ္မာ** တံနိမိတ္တံ အဟံ ပဗ္ဗဇိတော အမှိ။

၁-ဧဝံ မဟာသတ္တလောကော (သီ)

Dumapphalāni pakkakāle aparipakkakāle ca yattha katthaci parūpakkamato sarasato vā patanti, evaṁ sattā[1] daharā ca vuḍḍhā ca sarīrassa bhedā patantiyeva. **Etampi disvā**ti evaṁ aniccatampi paññācakkhunā disvā, na kevalaṁ appassādatāditāya ādīnavamevāti adhippāyo. **Apaṇṇakan**ti aviraddhanakaṁ **sāmaññameva** samaṇabhāvova **seyyo** uttaritaro.

Saddhāyāti kammaṁ kammaphalaṁ Buddhasubuddhataṁ dhammasudhammataṁ saṁghasuppaṭipattiñca saddahitvā[2]. **Upeto Jinasāsane**ti Satthu sāsane sammāpaṭipattiṁ upagato. **Avañjhā mayhaṁ pabbajjā** arahattassa adhigatattā. Tato eva **anaṇo bhuñjāmi bhojanaṁ** nikkilesavasena sāmibhāvato sāmiparibhogena paribhuñjanato.

Kāme ādittato disvāti vatthukāme kilesakāme ca ekādasahi aggīhi ādittabhāvato disvā. **Jātarūpāni satthato**ti katākatappabhedā sabbasuvaṇṇavikatiyo anatthāvahatāya nisitasatthato. **Gabbhavokkantito dukkhan**ti gabbhavokkantito paṭṭhāya sabbasaṁsārapavattidukkhaṁ. **Nirayesu mahabbhayan**ti sa-ussadesu aṭṭhasu mahānirayesu labbhamānaṁ mahābhayañca sabbattha disvāti yojanā.

Etamādīnavaṁ ñatvāti etaṁ kāmānaṁ ādittatādiṁ saṁsāre ādīnavaṁ dosaṁ ñatvā. **Saṁvegaṁ alabhiṁ tadā**ti tasmiṁ Satthu santike dhammassa sutakāle bhavādike saṁvegaṁ alatthaṁ. **Viddho tadā santo**ti tasmiṁ gahaṭṭhakāle rāgasallādīhi viddho samāno idāni Satthu sāsanaṁ āgamma sampatto āsavakkhayaṁ, viddho vā cattāri saccāni, paṭividdhoti attho. Sesaṁ antarantarādīsu vuttattā suviññeyyameva.

Evaṁ thero rañño Korabyassa dhammaṁ desetvā Satthu santikameva gato, Satthā ca aparabhāge ariyagaṇamajjhe nisinno theraṁ saddhāpabbajitānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

Raṭṭhapālattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Pākaṭasattā (Sī) 2. Saṁghasuppatipattiñca saddahitvā (Sī)

ဒုမပ္ဖလာနိ ပက္ကကာလေ အပရိပက္ကကာလေ စ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ပရူပက္ကမတော သရသတော ဝါ ပတန္တိ၊ ဧဝံ သတ္တာ[၁] ဒဟရာ စ ဝုဍ္ဎာ စ သရီရဿ ဘေဒါ ပတန္တိယေဝ။ **ဧတမ္ပိ ဒိသွာ**တိ ဧဝံ အနိစ္စတမ္ပိ ပညာစက္ခုနာ ဒိသွာ၊ န ကေဝလံ အပ္ပဿာဒတာဒိတာယ အာဒီနဝမေဝါတိ အဓိပ္ပါယော။ **အပဏ္ဏက**န္တိ အဝိရဒ္ဓနကံ **သာမညမေဝ** သမဏဘာဝေါဝ **သေယျော** ဥတ္တရိတရော။

သဒ္ဓါယာတိ ကမ္မံ ကမ္မဖလံ ဗုဒ္ဓသုဗုဒ္ဓတံ ဓမ္မသုဓမ္မတံ သံဃသုပ္ပဋိပတ္တိဉ္စ သဒ္ဒဟိတွာ[၂]။ **ဥပေတော ဇိနသာသနေ**တိ သတ္ထု သာသနေ သမ္မာပဋိပတ္တိံ ဥပဂတော။ **အဝဉ္ဈာ မယှံ ပဗ္ဗဇ္ဇာ** အရဟတ္တဿ အဓိဂတတ္တာ။ တတော ဧဝ **အနဏော ဘုဉ္ဇာမိ ဘောဇနံ** နိက္ကိလေသဝသေန သာမိဘာဝတော သာမိပရိဘောဂေန ပရိဘုဉ္ဇနတော။

ကာမေ အာဒိတ္တတော ဒိသွာတိ ဝတ္ထုကာမေ ကိလေသကာမေ စ ဧကာဒသဟိ အဂ္ဂီဟိ အာဒိတ္တဘာဝတော ဒိသွာ။ **ဇာတရူပါနိ သတ္ထတော**တိ ကတာကတပ္ပဘေဒါ သဗ္ဗသုဝဏ္ဏဝိကတိယော အနတ္ထာဝဟတာယ နိသိတသတ္ထတော။ **ဂဗ္ဘဝေါက္ကန္တိတော ဒုက္ခ**န္တိ ဂဗ္ဘဝေါက္ကန္တိတော ပဋ္ဌာယ သဗ္ဗသံသာရပဝတ္တိဒုက္ခံ။ **နိရယေသု မဟဗ္ဘယ**န္တိ သဥဿဒေသု အဋ္ဌသု မဟာနိရယေသု လဗ္ဘမာနံ မဟာဘယဉ္စ သဗ္ဗတ္ထ ဒိသွာတိ ယောဇနာ။

ဧတမာဒီနဝံ ဉတွာတိ ဧတံ ကာမာနံ အာဒိတ္တတာဒိံ သံသာရေ အာဒီနဝံ ဒေါသံ ဉတွာ။ **သံဝေဂံ အလဘိံ တဒါ**တိ တသ္မိံ သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မဿ သုတကာလေ ဘဝါဒိကေ သံဝေဂံ အလတ္ထံ။ **ဝိဒ္ဓေါ တဒါ သန္တော**တိ တသ္မိံ ဂဟဋ္ဌကာလေ ရာဂသလ္လာဒီဟိ ဝိဒ္ဓေါ သမာနော ဣဒါနိ သတ္ထု သာသနံ အာဂမ္မ သမ္ပတ္တော အာသဝက္ခယံ၊ ဝိဒ္ဓေါ ဝါ စတ္တာရိ သစ္စာနိ၊ ပဋိဝိဒ္ဓေါတိ အတ္ထော။ သေသံ အန္တရန္တရာဒီသု ဝုတ္တတ္တာ သုဝိညေယျမေဝ။

ဧဝံ ထေရော ရညော ကောရဗျဿ ဓမ္မံ ဒေသေတွာ သတ္ထု သန္တိကမေဝ ဂတော၊ သတ္ထာ စ အပရဘာဂေ အရိယဂဏမဇ္ဈေ နိသိန္နော ထေရံ သဒ္ဓါပဗ္ဗဇိတာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေသီတိ။

ရဋ္ဌပါလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ပါကဋသတ္တာ (သီ) ၂-သံဃသုပ္ပတိပတ္တိဉ္စ သဒ္ဒဟိတွာ (သီ)

5. Mālukyaputtattheragāthāvaṇṇanā

Rūpaṁ disvā sati muṭṭhāti-ādikā āyasmato Mālukyaputtassa gāthā. Imassa āyasmato vatthu heṭṭhā Chakkanipāte[1] vuttameva. Tā pana gāthā therena arahatte patiṭṭhitena ñātīnaṁ dhammadesanāvasena bhāsitā. Idha pana puthujjanakāle “sādhu me bhante Bhagavā saṁkhittena dhammaṁ desetū”ti yācitena Satthārā “taṁ kiṁ maññasi Mālukyaputta, ye te cakkhuviññeyyā rūpā adiṭṭhā adiṭṭhapubbā, na ca passasi, na ca te hoti passeyyanti, atthi te tattha chando vā rāgo vā pemaṁ vāti. No hetaṁ bhante. Ye te sotaviññeyyā saddā -pa- ghānajivhākāyamanoviññeyyā dhammā aviññātā aviññātapubbā, na ca vijānāti, na ca te hoti vijāneyyanti, atthi te tattha chando vā rāgo vā pemaṁ vāti. No hetaṁ bhante. Ettha ca te Mālukyaputta diṭṭhasutamutaviññātabbesu dhammesu diṭṭhe diṭṭhamattaṁ bhavissati, sute sutamattaṁ, mute mutamattaṁ, viññāte viññātamattaṁ bhavissati. Yato kho te Mālukyaputta diṭṭhasutamutaviññātabbesu dhammesu diṭṭhe diṭṭhamattaṁ, sute sutamattaṁ, mute mutamattaṁ, viññāte viññātamattaṁ bhavissati, tato tvaṁ Mālukyaputta na tena. Yato tvaṁ Mālukyaputta na tena, tato tvaṁ Mālukyaputta na tattha. Yato tvaṁ Mālukyaputta na tattha, tato tvaṁ Mālukyaputta nevidha na huraṁ na ubhayamantarena, esevanto dukkhassā”ti[2] saṁkhittena dhamme desite tassa dhammassa sādhukaṁ uggahitabhāvaṁ pakāsentena—

794. “Rūpaṁ disvā sati muṭṭhā, piyaṁ nimittaṁ manasi karoto.
Sārattacitto vedeti, tañca ajjhosa tiṭṭhati.

795. Tassa vaḍḍhanti vedanā, anekā rūpasambhavā.
Abhijjhā ca vihesā ca, citta’massū’pahaññati.
Evamācinato dukkhaṁ, ārā nibbāna vuccati.

796. Saddaṁ sutvā sati muṭṭhā, piyaṁ nimittaṁ manasi karoto.
Sārattacitto vedeti, tañca ajjhosa tiṭṭhati.

---

1. Khu 2. 284 piṭṭhe.
2. Saṁ 2. 295 piṭṭhe.

၅-မာလုကျပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ရူပံ ဒိသွာ သတိ မုဋ္ဌာတိအာဒိကာ အာယသ္မတော မာလုကျပုတ္တဿ ဂါထာ။ ဣမဿ အာယသ္မတော ဝတ္ထု ဟေဋ္ဌာ ဆက္ကနိပါတေ[၁] ဝုတ္တမေဝ။ တာ ပန ဂါထာ ထေရေန အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌိတေန ဉာတီနံ ဓမ္မဒေသနာဝသေန ဘာသိတာ။ ဣဓ ပန ပုထုဇ္ဇနကာလေ “သာဓု မေ ဘန္တေ ဘဂဝါ သံခိတ္တေန ဓမ္မံ ဒေသေတူ”တိ ယာစိတေန သတ္ထာရာ “တံ ကိံ မညသိ မာလုကျပုတ္တ၊ ယေ တေ စက္ခုဝိညေယျာ ရူပါ အဒိဋ္ဌာ အဒိဋ္ဌပုဗ္ဗာ၊ န စ ပဿသိ၊ န စ တေ ဟောတိ ပဿေယျန္တိ၊ အတ္ထိ တေ တတ္ထ ဆန္ဒော ဝါ ရာဂေါ ဝါ ပေမံ ဝါတိ။ နော ဟေတံ ဘန္တေ။ ယေ တေ သောတဝိညေယျာ သဒ္ဒါ။ပ။ ဃာနဇိဝှါကာယမနောဝိညေယျာ ဓမ္မာ အဝိညာတာ အဝိညာတပုဗ္ဗာ၊ န စ ဝိဇာနာသိ၊ န စ တေ ဟောတိ ဝိဇာနေယျန္တိ၊ အတ္ထိ တေ တတ္ထ ဆန္ဒော ဝါ ရာဂေါ ဝါ ပေမံ ဝါတိ။ နော ဟေတံ ဘန္တေ။ ဧတ္ထ စ တေ မာလုကျပုတ္တ ဒိဋ္ဌသုတမုတဝိညာတဗ္ဗေသု ဓမ္မေသု ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌမတ္တံ ဘဝိဿတိ၊ သုတေ သုတမတ္တံ, မုတေ မုတမတ္တံ, ဝိညာတေ ဝိညာတမတ္တံ ဘဝိဿတိ။ ယတော ခေါ တေ မာလုကျပုတ္တ ဒိဋ္ဌသုတမုတဝိညာတဗ္ဗေသု ဓမ္မေသု ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌမတ္တံ,သုတေ သုတမတ္တံ, မုတေ မုတမတ္တံ, ဝိညာတေ ဝိညာတမတ္တံ ဘဝိဿတိ၊ တတော တွံ မာလုကျပုတ္တ န တေန။ ယတော တွံ မာလုကျပုတ္တ န တေန၊ တတော တွံ မာလုကျပုတ္တ န တတ္ထ။ ယတော တွံ မာလုကျပုတ္တ န တတ္ထ၊ တတော တွံ မာလုကျပုတ္တ နေဝိဓ န ဟုရံ န ဥဘယမန္တရေန၊ ဧသေဝန္တော ဒုက္ခဿာ”တိ[၂] သံခိတ္တေန ဓမ္မေ ဒေသိတေ တဿ ဓမ္မဿ သာဓုကံ ဥဂ္ဂဟိတဘာဝံ ပကာသေန္တေန—

၇၉၄။ “ရူပံ ဒိသွာ သတိ မုဋ္ဌာ၊ ပိယံ နိမိတ္တံ မနသိ ကရောတော။
သာရတ္တစိတ္တော ဝေဒေတိ၊ တဉ္စ အဇ္ဈောသ တိဋ္ဌတိ။

၇၉၅။ တဿ ဝဍ္ဎန္တိ ဝေဒနာ၊ အနေကာ ရူပသမ္ဘဝါ။
အဘိဇ္ဈာ စ ဝိဟေသာ စ၊ စိတ္တ’မဿူ’ပဟညတိ။
ဧဝမာစိနတော ဒုက္ခံ၊ အာရာ နိဗ္ဗာန ဝုစ္စတိ။

၇၉၆။ သဒ္ဒံ သုတွာ သတိ မုဋ္ဌာ၊ ပိယံ နိမိတ္တံ မနသိ ကရောတော။
သာရတ္တစိတ္တော ဝေဒေတိ၊ တဉ္စ အဇ္ဈောသ တိဋ္ဌတိ။

၁-ခု ၂-၂၈၄-ပိဋ္ဌေ။
၂-သံ ၂-၂၉၅-ပိဋ္ဌေ။

797. Tassa vaḍḍhanti vedanā, anekā saddasambhavā.
Abhijjhā ca vihesā ca, citta'massū'pahaññati.
Evamācinato dukkhaṁ, ārā nibbāna vuccati.

798. Gandhaṁ ghatvā sati muṭṭhā, piyaṁ nimittaṁ manasi karoto.
Sārattacitto vedeti, tañca ajjhosa tiṭṭhati.

799. Tassa vaḍḍhanti vedanā, anekā gandhasambhavā.
Abhijjhā ca vihesā ca, citta'massū'pahaññati.
Evamācinato dukkhaṁ, ārā nibbāna vuccati.

800. Rasaṁ bhotvā sati muṭṭhā, piyaṁ nimittaṁ manasi karoto.
Sārattacitto vedeti, tañca ajjhosa tiṭṭhati.

801. Tassa vaḍḍhanti vedanā, anekā rasasambhavā.
Abhijjhā ca vihesā ca, citta'massū'pahaññati.
Evamācinato dukkhaṁ, ārā nibbāna vuccati.

802. Phassaṁ phussa sati muṭṭhā, piyaṁ nimittaṁ manasi karoto.
Sārattacitto vedeti, tañca ajjhosa tiṭṭhati.

803. Tassa vaḍḍhanti vedanā, anekā phassasambhavā.
Abhijjhā ca vihesā ca, citta'massū'pahaññati.
Evamācinato dukkhaṁ, ārā nibbāna vuccati.

804. Dhammaṁ ñatvā sati muṭṭhā, piyaṁ nimittaṁ manasi karoto.
Sārattacitto vedeti, tañca ajjhosa tiṭṭhati.

805. Tassa vaḍḍhanti vedanā, anekā dhammasambhavā.
Abhijjhā ca vihesā ca, citta'massū'pahaññati.
Evamācinato dukkhaṁ, ārā nibbāna vuccati.

806. Na so rajjati rūpesu, rūpaṁ disvā paṭissato.
Virattacitto vedeti, tañca nājjhosa tiṭṭhati.

၇၉၇။ တဿ ဝဍ္ဎန္တိ ဝေဒနာ၊ အနေကာ သဒ္ဒသမ္ဘဝါ။
အဘိဇ္ဈာ စ ဝိဟေသာ စ၊ စိတ္တ'မဿူ'ပဟညတိ။
ဧဝမာစိနတော ဒုက္ခံ၊ အာရာ နိဗ္ဗာန ဝုစ္စတိ။

၇၉၈။ ဂန္ဓံ ဃတွာ သတိ မုဋ္ဌာ၊ ပိယံ နိမိတ္တံ မနသိ ကရောတော။
သာရတ္တစိတ္တော ဝေဒေတိ၊ တဉ္စ အဇ္ဈောသ တိဋ္ဌတိ။

၇၉၉။ တဿ ဝဍ္ဎန္တိ ဝေဒနာ၊ အနေကာ ဂန္ဓသမ္ဘဝါ။
အဘိဇ္ဈာ စ ဝိဟေသာ စ၊ စိတ္တ'မဿူ'ပဟညတိ။
ဧဝမာစိနတော ဒုက္ခံ၊ အာရာ နိဗ္ဗာန ဝုစ္စတိ။

၈၀၀။ ရသံ ဘောတွာ သတိ မုဋ္ဌာ၊ ပိယံ နိမိတ္တံ မနသိ ကရောတော။
သာရတ္တစိတ္တော ဝေဒေတိ၊ တဉ္စ အဇ္ဈောသ တိဋ္ဌတိ။

၈၀၁။ တဿ ဝဍ္ဎန္တိ ဝေဒနာ၊ အနေကာ ရသသမ္ဘဝါ။
အဘိဇ္ဈာ စ ဝိဟေသာ စ၊ စိတ္တ'မဿူ'ပဟညတိ။
ဧဝမာစိနတော ဒုက္ခံ၊ အာရာ နိဗ္ဗာန ဝုစ္စတိ။

၈၀၂။ ဖဿံ ဖုဿ သတိ မုဋ္ဌာ၊ ပိယံ နိမိတ္တံ မနသိ ကရောတော။
သာရတ္တစိတ္တော ဝေဒေတိ၊ တဉ္စ အဇ္ဈောသ တိဋ္ဌတိ။

၈၀၃။ တဿ ဝဍ္ဎန္တိ ဝေဒနာ၊ အနေကာ ဖဿသမ္ဘဝါ။
အဘိဇ္ဈာ စ ဝိဟေသာ စ၊ စိတ္တ'မဿူ'ပဟညတိ။
ဧဝမာစိနတော ဒုက္ခံ၊ အာရာ နိဗ္ဗာန ဝုစ္စတိ။

၈၀၄။ ဓမ္မံ ဉတွာ သတိ မုဋ္ဌာ၊ ပိယံ နိမိတ္တံ မနသိ ကရောတော။
သာရတ္တစိတ္တော ဝေဒေတိ၊ တဉ္စ အဇ္ဈောသ တိဋ္ဌတိ။

၈၀၅။ တဿ ဝဍ္ဎန္တိ ဝေဒနာ၊ အနေကာ ဓမ္မသမ္ဘဝါ။
အဘိဇ္ဈာ စ ဝိဟေသာ စ၊ စိတ္တ'မဿူ'ပဟညတိ။
ဧဝမာစိနတော ဒုက္ခံ၊ အာရာ နိဗ္ဗာန ဝုစ္စတိ။

၈၀၆။ န သော ရဇ္ဇတိ ရူပေသု၊ ရူပံ ဒိသွာ ပဋိဿတော။
ဝိရတ္တစိတ္တော ဝေဒေတိ၊ တဉ္စ နာဇ္ဈောသ တိဋ္ဌတိ။

807. Yathā'ssa passato rūpaṁ, sovato cāpi vedanaṁ.
Khīyati nopacīyati, evaṁ so caratī sato.
Evaṁ apacinato dukkhaṁ, santike nibbāna vuccati.

808. Na so rajjati saddesu, saddaṁ sutvā paṭissato.
Virattacitto vedeti, tañca nājjhosa tiṭṭhati.

809. Yathā'ssa suṇato saddaṁ, sevato cāpi vedanaṁ.
Khīyati nopacīyati, evaṁ so caratī sato.
Evaṁ apacinato dukkhaṁ, santike nibbāna vuccati.

810. Na so rajjati gandhesu, gandhaṁ ghatvā paṭissato.
Virattacitto vedeti, tañca nājjhosa tiṭṭhati.

811. Yathā'ssa ghāyato gandhaṁ, sevato cāpi vedanaṁ.
Khīyati nopacīyati, evaṁ so caratī sato.
Evaṁ apacinato dukkhaṁ, santike nibbāna vuccati.

812. Na so rajjati rasesu, rasaṁ bhotvā paṭissato.
Virattacitto vedeti, tañca nājjhosa tiṭṭhati.

813. Yathā'ssa sāyato rasaṁ, sevato cāpi vedanaṁ.
Khīyati nopacīyati, evaṁ so caratī sato.
Evaṁ apacinato dukkhaṁ, santike nibbāna vuccati.

814. Na so rajjati phassesu, phassaṁ phussa paṭissato.
Virattacitto vedeti, tañca nājjhosa tiṭṭhati.

815. Yathā'ssa phusato phassaṁ, sevato cāpi vedanaṁ.
Khīyati nopacīyati, evaṁ so caratī sato.
Evaṁ apacinato dukkhaṁ, santike nibbāna vuccati.

816. Na so rajjati dhammesu, dhammaṁ ñatvā paṭissato.
Virattacitto vedeti, tañca nājjhosa tiṭṭhati.

၈၀၇။ ယထာ'ဿ ပဿတော ရူပံ၊ သေဝတော စာပိ ဝေဒနံ။
ခီယတိ နောပစီယတိ၊ ဧဝံ သော စရတီ သတော။
ဧဝံ အပစိနတော ဒုက္ခံ၊ သန္တိကေ နိဗ္ဗာန ဝုစ္စတိ။

၈၀၈။ န သော ရဇ္ဇတိ သဒ္ဒေသု၊ သဒ္ဒံ သုတွာ ပဋိဿတော။
ဝိရတ္တစိတ္တော ဝေဒေတိ၊ တဉ္စ နာဇ္ဈောသ တိဋ္ဌတိ။

၈၀၉။ ယထာ'ဿ သုဏတော သဒ္ဒံ၊ သေဝတော စာပိ ဝေဒနံ။
ခီယတိ နောပစီယတိ၊ ဧဝံ သော စရတီ သတော။
ဧဝံ အပစိနတော ဒုက္ခံ၊ သန္တိကေ နိဗ္ဗာန ဝုစ္စတိ။

၈၁၀။ န သော ရဇ္ဇတိ ဂန္ဓေသု၊ ဂန္ဓံ ဃတွာ ပဋိဿတော။
ဝိရတ္တစိတ္တော ဝေဒေတိ၊ တဉ္စ နာဇ္ဈောသ တိဋ္ဌတိ။

၈၁၁။ ယထာ'ဿ ဃာယတော ဂန္ဓံ၊ သေဝတော စာပိ ဝေဒနံ။
ခီယတိ နောပစီယတိ၊ ဧဝံ သော စရတီ သတော။
ဧဝံ အပစိနတော ဒုက္ခံ၊ သန္တိကေ နိဗ္ဗာန ဝုစ္စတိ။

၈၁၂။ န သော ရဇ္ဇတိ ရသေသု၊ ရသံ ဘောတွာ ပဋိဿတော။
ဝိရတ္တစိတ္တော ဝေဒေတိ၊ တဉ္စ နာဇ္ဈောသ တိဋ္ဌတိ။

၈၁၃။ ယထာ'ဿ သာယတော ရသံ၊ သေဝတော စာပိ ဝေဒနံ။
ခီယတိ နောပစီယတိ၊ ဧဝံ သော စရတီ သတော။
ဧဝံ အပစိနတော ဒုက္ခံ၊ သန္တိကေ နိဗ္ဗာန ဝုစ္စတိ။

၈၁၄။ န သော ရဇ္ဇတိ ဖဿေသု၊ ဖဿံ ဖုဿ ပဋိဿတော။
ဝိရတ္တစိတ္တော ဝေဒေတိ၊ တဉ္စ နာဇ္ဈောသ တိဋ္ဌတိ။

၈၁၅။ ယထာ'ဿ ဖုသတော ဖဿံ၊ သေဝတော စာပိ ဝေဒနံ။
ခီယတိ နောပစီယတိ၊ ဧဝံ သော စရတီ သတော။
ဧဝံ အပစိနတော ဒုက္ခံ၊ သန္တိကေ နိဗ္ဗာန ဝုစ္စတိ။

၈၁၆။ န သော ရဇ္ဇတိ ဓမ္မေသု၊ ဓမ္မံ ဉတွာ ပဋိဿတော။
ဝိရတ္တစိတ္တော ဝေဒေတိ၊ တဉ္စ နာဇ္ဈောသ တိဋ္ဌတိ။

817. Yathā'ssa vijānato dhammaṁ, sevato cāpi vedanaṁ.
Khīyati nopacīyati, evaṁ so caratī sato.
Evaṁ apacinato dukkhaṁ, santike nibbāna vuccatī"ti—

imā gāthā abhāsi.

Tattha **rūpaṁ disvā**ti cakkhuviññeyyaṁ rūpaṁ cakkhudvārena upalabhitvā. **Sati muṭṭhā, piyaṁ nimittaṁ manasi karoto**ti tasmiṁ rūpe diṭṭhamatte eva aṭṭhatvā subhanimittaṁ manasi karoto subhākāraggahaṇavasena ayoniso manasi karoto sati muṭṭhā hoti. Tathā ca sati **sārattacitto vedeti** taṁ rūpārammaṇaṁ ratto giddho gadhito hutvā anubhavati assādeti abhinandati. Tathābhūto ca **tañca ajjhosa tiṭṭhatī**ti tañca rūpārammaṇaṁ ajjhosāya "sukhaṁ sukhan"ti abhinivissa gilitvā pariniṭṭhāpetvā tiṭṭhati.

Tassa vaḍḍhanti vedanā, anekā rūpasambhavāti tassa evarūpassa puggalassa rūpasambhavā rūpārammaṇā sukhādibhedena anekā vedanā kilesuppattihetubhūtā vaḍḍhanti. **Abhijjhā ca vihesā ca, citta'massū'pahaññatī**ti piyarūpe sārajjanavasena uppajjamānāya abhijjhāya, apiyarūpe byāpajjanavasena piyarūpasseva vipariṇāmaññathābhāvāya[1] uppajjamānāya sokādilakkhaṇāya vihesāya ca assa puggalassa cittaṁ upahaññati bādhīyati. **Evamācinato dukkhan**ti vuttākārena[2] taṁ taṁ vedanassādavasena bhavābhisaṅkhāraṁ ācinato vaṭṭadukkhaṁ pavattati. Tenāha Bhagavā "vedanāpaccayā taṇhā -pa- dukkhakkhandhassa samudayo hotī"ti[3]. Tathābhūtassa **ārā** ārakā dūre nibbānaṁ vuccati, tassa taṁ dullabhanti attho. **Saddaṁ sutvā**ti-ādigāthāsupi vuttanayeneva attho veditabbo. Tattha **ghatvā**ti ghāyitvā. **Bhotvā**ti sāyitvā. **Phussā**ti phusitvā. **Dhammaṁ ñatvā**ti dhammārammaṇaṁ vijānitvā.

Evaṁ chadvāragocare sārajjantassa vaṭṭaṁ dassetvā idāni tattha virajjantassa vivaṭṭaṁ dassento "**na so rajjati rūpesū**"ti-ādimāha. Tattha **na so rajjati rūpesu, rūpaṁ disvā paṭissato**ti yo puggalo rūpaṁ disvā

1. Vipariṇāmaññathābhāvā (Sī), vipariṇāmaññathābhāvena (?)
2. Vuttappakārena (Sī)
3. Abhi 2. 142; Saṁ 1. 243 piṭṭhādīsu.

၈၁၇။ ယထာ’ဿ ဝိဇာနတော ဓမ္မံ၊ သေဝတော စာပိ ဝေဒနံ။
ခီယတိ နောပစီယတိ၊ ဧဝံ သော စရတီ သတော။
ဧဝံ အပစိနတော ဒုက္ခံ၊ သန္တိကေ နိဗ္ဗာန ဝုစ္စတီ”တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ရူပံ ဒိသွာ**တိ စက္ခုဝိညေယျံ ရူပံ စက္ခုဒွါရေန ဥပလဘိတွာ။ **သတိ မုဋ္ဌာ၊ ပိယံ နိမိတ္တံ မနသိ ကရောတော**တိ တသ္မိံ ရူပေ ဒိဋ္ဌမတ္တေ ဧဝ အဋ္ဌတွာ သုဘနိမိတ္တံ မနသိ ကရောတော သုဘာကာရဂ္ဂဟဏဝသေန အယောနိသော မနသိ ကရောတော သတိ မုဋ္ဌာ ဟောတိ။ တထာ စ သတိ **သာရတ္တစိတ္တော ဝေဒေတိ** တံ ရူပါရမ္မဏံ ရတ္တော ဂိဒ္ဓေါ ဂဓိတော ဟုတွာ အနုဘဝတိ အဿာဒေတိ အဘိနန္ဒတိ။ တထာဘူတော စ **တဉ္စ အဇ္ဈောသ တိဋ္ဌတီ**တိ တဉ္စ ရူပါရမ္မဏံ အဇ္ဈောသာယ “သုခံ သုခ”န္တိ အဘိနိဝိဿ ဂိလိတွာ ပရိနိဋ္ဌာပေတွာ တိဋ္ဌတိ။

တဿ ဝဍ္ဎန္တိ ဝေဒနာ၊ အနေကာ ရူပသမ္ဘဝါတိ တဿ ဧဝရူပဿ ပုဂ္ဂလဿ ရူပသမ္ဘဝါ ရူပါရမ္မဏာ သုခါဒိဘေဒေန အနေကာ ဝေဒနာ ကိလေသုပ္ပတ္တိဟေတုဘူတာ ဝဍ္ဎန္တိ။ **အဘိဇ္ဈာ စ ဝိဟေသာ စ၊ စိတ္တ’မဿူ’ပဟညတီ**တိ ပိယရူပေ သာရဇ္ဇနဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇမာနာယ အဘိဇ္ဈာယ, အပိယရူပေ ဗျာပဇ္ဇနဝသေန ပိယရူပဿေဝ ဝိပရိဏာမညထာဘာဝါယ[1] ဥပ္ပဇ္ဇမာနာယ သောကာဒိလက္ခဏာယ ဝိဟေသာယ စ အဿ ပုဂ္ဂလဿ စိတ္တံ ဥပဟညတိ ဗာဓီယတိ။ **ဧဝမာစိနတော ဒုက္ခ**န္တိ ဝုတ္တာကာရေန[2] တံ တံ ဝေဒနဿာဒဝသေန ဘဝါဘိသင်္ခါရံ အာစိနတော ဝဋ္ဋဒုက္ခံ ပဝတ္တတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ “ဝေဒနာပစ္စယာ တဏှာ။ပ။ ဒုက္ခက္ခန္ဓဿ သမုဒယော ဟောတီ”တိ[3]။ တထာဘူတဿ **အာရာ** အာရကာ ဒူရေ နိဗ္ဗာနံ ဝုစ္စတိ၊ တဿ တံ ဒုလ္လဘန္တိ အတ္ထော။ **သဒ္ဒံ သုတွာ**တိအာဒိဂါထာသုပိ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ **ဃတွာ**တိ ဃာယိတွာ။ **ဘောတွာ**တိ သာယိတွာ။ **ဖုဿာ**တိ ဖုသိတွာ။ **ဓမ္မံ ဉတွာ**တိ ဓမ္မာရမ္မဏံ ဝိဇာနိတွာ။

ဧဝံ ဆဒွါရဂေါစရေ သာရဇ္ဇန္တဿ ဝဋ္ဋံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တတ္ထ ဝိရဇ္ဇန္တဿ ဝိဝဋ္ဋံ ဒဿေန္တော “**န သော ရဇ္ဇတိ ရူပေသု**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **န သော ရဇ္ဇတိ ရူပေသု၊ ရူပံ ဒိသွာ ပဋိဿတော**တိ ယော ပုဂ္ဂလော ရူပံ ဒိသွာ

၁-ဝိပရိဏာမညထာဘာဝါ (သီ)၊ ဝိပရိဏာမညထာဘာဝေန (?)
၂-ဝုတ္တပ္ပကာရေန (သီ)
၃-အဘိ ၂-၁၄၂၊ သံ ၁-၂၄၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။

āpāthagataṁ rūpārammaṇaṁ cakkhudvārikena viññāṇasantānena gahetvā catusampajaññavasena sampajānakāritāya paṭissato hoti, so rūpārammaṇesu na rajjati rāgaṁ na janeti, aññadatthu virattacitto vedeti, rūpārammaṇamhi samudayādito yathābhūtaṁ pajānanto nibbindati, nibbindanto taṁ tatthuppannavedanañca virattacitto vedeti, tathābhūto ca **tañca najjhosa tiṭṭhatī**ti rūpārammaṇaṁ sammadeva virattacittatāya ajjhosāya na tiṭṭhati "etaṁ mama, esohamasmi, eso me attā"ti taṇhāmānadiṭṭhivasena nābhinivisati.

Yathā'ssa passato rūpanti assa yogino yathā tattha abhijjhādayo nappavattanti, evaṁ aniccādito rūpaṁ passantassa. **Sevato cāpi vedanan**ti taṁ ārabbha uppannaṁ vedanaṁ taṁsampayuttadhamme ca gocarasevanāya sevato cāpi. **Khīyatī**ti sabbaṁ kilesavaṭṭaṁ parikkhayaṁ pariyādānaṁ gacchati. **Nopacīyatī**ti na upaciyati na ācayaṁ gacchati. **Evaṁ so caratī sato**ti evaṁ kilesāpanayanapaṭipattiyā sato sampajāno hutvā carati viharati. **Evaṁ apacinato dukkhan**ti vuttanayena apacayagāminiyā maggapaññāya sakalaṁ vaṭṭadukkhaṁ apacinantassa. **Santike nibbāna vuccatī**ti sa-upādisesa-anupādisesanibbānadhātusamīpe evāti vuccati asaṅkhatāya dhātuyā sacchikatattā. **Na so rajjati saddesū**ti-ādīsupi imināva nayena attho veditabbo.

Evaṁ thero imāhi gāthāhi Satthu ovādassa attanā upadhāritabhāvaṁ pavedetvā uṭṭhāyāsanā Satthāraṁ vanditvā gato na cirasseva vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇīti.

Mālukyaputtattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Selattheragāthāvaṇṇanā

Paripuṇṇakāyoti-ādikā āyasmato Selattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarabhagavato kāle kulagehe nibbattitvā viññutaṁ patto gaṇapāmokkho hutvā tīṇi purisasatāni samādapetvā[1] tehi saddhiṁ Satthu gandhakuṭiṁ kāretvā katapariyositāya

1. Samādāpetvā (Sī, Ka)

အာပါထဂတံ ရူပါရမ္မဏံ စက္ခုဒွါရိကေန ဝိညာဏသန္တာနေန ဂဟေတွာ စတုသမ္ပဇညဝသေန သမ္ပဇာနကာရိတာယ ပဋိဿတော ဟောတိ၊ သော ရူပါရမ္မဏေသု န ရဇ္ဇတိ ရာဂံ န ဇနေတိ၊ အညဒတ္ထု ဝိရတ္တစိတ္တော ဝေဒေတိ၊ ရူပါရမ္မဏမှိ သမုဒယာဒိတော ယထာဘူတံ ပဇာနန္တော နိဗ္ဗိန္ဒတိ၊ နိဗ္ဗိန္ဒန္တော တံ တဒုပ္ပန္နဝေဒနဉ္စ ဝိရတ္တစိတ္တော ဝေဒေတိ၊ တထာဘူတော စ **တဉ္စ နဇ္ဈောသ တိဋ္ဌတီ**တိ တံ ရူပါရမ္မဏံ သမ္မဒေဝ ဝိရတ္တစိတ္တတာယ အဇ္ဈောသာယ န တိဋ္ဌတိ "ဧတံ မမ, ဧသောဟမသ္မိ, ဧသော မေ အတ္တာ"တိ တဏှာမာနဒိဋ္ဌိဝသေန နာဘိနိဝိသတိ။

ယထာ'ဿ ပဿတော ရူပန္တိ အဿ ယောဂိနော ယထာ တတ္ထ အဘိဇ္ဈာဒယော နပ္ပဝတ္တန္တိ၊ ဧဝံ အနိစ္စာဒိတော ရူပံ ပဿန္တဿ။ **သေဝတော စာပိ ဝေဒန**န္တိ တံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နံ ဝေဒနံ တံသမ္ပယုတ္တဓမ္မေ စ ဂေါစရသေဝနာယ သေဝတော စာပိ။ **ခီယတီ**တိ သဗ္ဗံ ကိလေသဝဋ္ဋံ ပရိက္ခယံ ပရိယာဒါနံ ဂစ္ဆတိ။ **နောပစီယတီ**တိ န ဥပစိယတိ န အာစယံ ဂစ္ဆတိ။ **ဧဝံ သော စရတီ သတော**တိ ဧဝံ ကိလေသာပနယနပဋိပတ္တိယာ သတော သမ္ပဇာနော ဟုတွာ စရတိ ဝိဟရတိ။ **ဧဝံ အပစိနတော ဒုက္ခ**န္တိ ဝုတ္တနယေန အပစယဂါမိနိယာ မဂ္ဂပညာယ သကလံ ဝဋ္ဋဒုက္ခံ အပစိနန္တဿ။ **သန္တိကေ နိဗ္ဗာန ဝုစ္စတီ**တိ သဥပါဒိသေသအနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနဓာတုသမီပေ ဧဝါတိ ဝုစ္စတိ အသင်္ခတာယ ဓာတုယာ သစ္ဆိကတတ္တာ။ **န သော ရဇ္ဇတိ သဒ္ဒေသူ**တိ-အာဒီသုပိ ဣမိနာဝ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧဝံ ထေရော ဣမာဟိ ဂါထာဟိ သတ္ထု ဩဝါဒဿ အတ္တနာ ဥပဓာရိတဘာဝံ ပဝေဒေတွာ ဥဋ္ဌာယာသနာ သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတွာ ဂတော နစိရဿေဝ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏီတိ။

မာလုကျပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-သေလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပရိပုဏ္ဏကာယောတိအာဒိကာ အာယသ္မတော သေလတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဘဂဝတော ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဂဏပါမောက္ခော ဟုတွာ တီဏိ ပုရိသသတာနိ သမာဒပေတွာ[1] တေဟိ သဒ္ဓိံ သတ္ထု ဂန္ဓကုဋိံ ကာရေတွာ ကတပရိယောသိတာယ

၁-သမာဒါပေတွာ (သီ၊ က)

gandhakuṭiyā sabhikkhusaṁghassa Bhagavato mahādānaṁ pavattetvā Satthāraṁ bhikkhū ca ticīvarena acchādesi. So tena puññakammena ekaṁ Buddhantaraṁ devaloke eva vasitvā tato cuto devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Aṅguttarāpesu Āpaṇe nāma brāhmaṇagāme brāhmaṇakule nibbattitvā **Selo**ti laddhanāmo ahosi. So vayappatto tīsu vedesu, brāhmaṇasippesu ca nipphattiṁ gantvā tīṇi māṇavakasatāni mante vācento Āpaṇe paṭivasati. Tena ca samayena Satthā Sāvatthito nikkhamitvā aḍḍhateḷasahi bhikkhusatehi saddhiṁ Aṅguttarāpesu cārikaṁ caranto Selassa, antevāsikānañca ñāṇaparipākaṁ disvā aññatarasmiṁ vanasaṇḍe viharati. Atha Keṇiyo nāma jaṭilo Satthu āgamanaṁ sutvā tattha gantvā saddhiṁ bhikkhusaṁghena Satthāraṁ svātanāya nimantetvā sake assame pahūtaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ paṭiyādeti. Tasmiṁ ca samaye Selo brāhmaṇo saddhiṁ tīhi māṇavakasatehi jaṅghāvihāraṁ anuvicaranto Keṇiyassa assamaṁ pavisitvā jaṭile kaṭṭhaphālanuddhanasampādanādinā dānūpakaraṇaṁ sajjente disvā "kiṁ nu kho te Keṇiya mahāyañño paccupaṭṭhito"ti-ādiṁ pucchitvā tena "Buddho Bhagavā mayā svātanāya nimantito"ti vutte "Buddho"ti vacanaṁ sutvāva haṭṭho udaggo pītisomanassajāto tāvadeva māṇavakehi saddhiṁ Satthāraṁ upasaṅkamitvā katapaṭisanthāro ekamantaṁ nisinno Bhagavato kāye bāttiṁsa mahāpurisalakkhaṇāni disvā "imehi lakkhaṇehi samannāgato rājā vā hoti cakkavattī, Buddho vā loke vivaṭṭacchado, ayaṁ pana pabbajito, no ca kho naṁ jānāmi 'Buddho vā, no vā', sutaṁ kho pana metaṁ brāhmaṇānaṁ vuddhānaṁ mahallakānaṁ ācariyapācariyānaṁ bhāsamānānaṁ 'ye te bhavanti Arahanto Sammāsambuddhā, te sake vaṇṇe bhaññamāne attānaṁ pātukarontī'ti, asammāsambuddho hi sammukhe ṭhatvā Buddhaguṇehi abhitthavīyamāno sārajjati maṅkubhāvaṁ āpajjati avesārajjappattatāya ananuyogakkhamattā, yannūnāhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ sammukhā sāruppāhi gāthāhi abhitthaveyyan"ti evaṁ pana cintetvā—

818. "Paripuṇṇakāyo suruci, sujāto cārudassano.
Suvaṇṇavaṇṇosi Bhagavā, susukkadāṭhosi vīriyavā.

ဂန္ဓကုဋိယာ သဘိက္ခုသံဃဿ ဘဂဝတော မဟာဒါနံ ပဝတ္တေတွာ သတ္ထာရံ ဘိက္ခူ စ တိစီဝရေန အစ္ဆာဒေသိ။ သော တေန ပုညကမ္မေန ဧကံ ဗုဒ္ဓန္တရံ ဒေဝလောကေ ဧဝ ဝသိတွာ တတော စုတော ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ အင်္ဂုတ္တရာပေသု အာပဏေ နာမ ဗြာဟ္မဏဂါမေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **သေလော**တိ လဒ္ဓနာမော အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော တီသု ဝေဒေသု, ဗြာဟ္မဏသိပ္ပေသု စ နိပ္ဖတ္တိံ ဂန္တွာ တီဏိ မာဏဝကသတာနိ မန္တေ ဝါစေန္တော အာပဏေ ပဋိဝသတိ။ တေန စ သမယေန သတ္ထာ သာဝတ္ထိတော နိက္ခမိတွာ အဍ္ဎတေဠသေဟိ ဘိက္ခုသတေဟိ သဒ္ဓိံ အင်္ဂုတ္တရာပေသု စာရိကံ စရန္တော သေလဿ, အန္တေဝါသိကာနဉ္စ ဉာဏပရိပါကံ ဒိသွာ အညတရသ္မိံ ဝနသဏ္ဍေ ဝိဟရတိ။ အထ ကေဏိယော နာမ ဇဋိလော သတ္ထု အာဂမနံ သုတွာ တတ္ထ ဂန္တွာ သဒ္ဓိံ ဘိက္ခုသံဃေန သတ္ထာရံ သွာတနာယ နိမန္တေတွာ သကေ အဿမေ ပဟူတံ ခါဒနီယံ ဘောဇနီယံ ပဋိယာဒေတိ။ တသ္မိံ စ သမယေ သေလော ဗြာဟ္မဏော သဒ္ဓိံ တီဟိ မာဏဝကသတေဟိ ဇင်္ဃာဝိဟာရံ အနုဝိစရန္တော ကေဏိယဿ အဿမံ ပဝိသိတွာ ဇဋိလေ ကဋ္ဌဖာလနုဒ္ဓနသမ္ပာဒနာဒိနာ ဒါနူပကရဏံ သဇ္ဇေန္တေ ဒိသွာ "ကိံ နု ခေါ တေ ကေဏိယ မဟာယညော ပစ္စုပဋ္ဌိတော"တိအာဒိံ ပုစ္ဆိတွာ တေန "ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ မယာ သွာတနာယ နိမန္တိတော"တိ ဝုတ္တေ "ဗုဒ္ဓေါ"တိ ဝစနံ သုတွာဝ ဟဋ္ဌော ဥဒဂ္ဂေါ ပီတိသောမနဿဇာတော တာဝဒေဝ မာဏဝကေဟိ သဒ္ဓိံ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ကတပဋိသန္ထာရော ဧကမန္တံ နိသိန္နော ဘဂဝတော ကာယေ ဗာတ္တိံသ မဟာပုရိသလက္ခဏာနိ ဒိသွာ "ဣမေဟိ လက္ခဏေဟိ သမန္နာဂတော ရာဇာ ဝါ ဟောတိ စက္ကဝတ္တီ, ဗုဒ္ဓေါ ဝါ လောကေ ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒေါ၊ အယံ ပန ပဗ္ဗဇိတော၊ နော စ ခေါ နံ ဇာနာမိ 'ဗုဒ္ဓေါ ဝါ, နော ဝါ'၊ သုတံ ခေါ ပန မေတံ ဗြာဟ္မဏာနံ ဝုဍ္ဎာနံ မဟလ္လကာနံ အာစရိယပါစရိယာနံ ဘာသမာနာနံ 'ယေ တေ ဘဝန္တိ အရဟန္တော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ၊ တေ သကေ ဝဏ္ဏေ ဘညမာနေ အတ္တာနံ ပါတုကရောန္တီ'တိ၊ အသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဟိ သမ္မုခေ ဌတွာ ဗုဒ္ဓဂုဏေဟိ အဘိတ္ထဝီယမာနော သာရဇ္ဇတိ မင်္ကုဘာဝံ အာပဇ္ဇတိ အဝေသာရဇ္ဇပ္ပတ္တတာယ အနနုယောဂက္ခမတ္တာ၊ ယန္နူနာဟံ သမဏံ ဂေါတမံ သမ္မုခါ သာရုပ္ပါဟိ ဂါထာဟိ အဘိတ္ထဝေယျ"န္တိ ဧဝံ ပန စိန္တေတွာ—

၈၁၈။ "ပရိပုဏ္ဏကာယော သုရုစိ၊ သုဇာတော စာရုဒဿနော။
သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏောသိ ဘဂဝါ၊ သုသုက္ကဒါဌောသိ ဝီရိယဝါ။

819. Narassa hi sujātassa, ye bhavanti viyañjanā.
Sabbe te tava kāyasmiṁ, mahāpurisalakkhaṇā.

820. Pasannanetto sumukho, brahā uju patāpavā.
Majjhe samaṇasaṁghassa, ādiccova virocasi.

821. Kalyāṇadassano bhikkhu, kañcanasannibhattaco.
Kiṁ te samaṇabhāvena, evaṁ uttamavaṇṇino.

822. Rājā arahasi bhavituṁ, cakkavattī rathesabho.
Cāturanto vijitāvī, jambusaṇḍassa issaro.

823. Khattiyā bhogī rājāno[1], anuyantā bhavanti te.
Rājābhirājā manujindo, rajjaṁ kārehi Gotamā"ti—

chahi gāthāhi Bhagavantaṁ abhitthavi.

Tattha **paripuṇṇakāyo**ti abhibyattarūpānaṁ dvattiṁsāya mahāpurisalakkhaṇānaṁ paripuṇṇatāya ahīnaṅgapaccaṅgatāya ca paripuṇṇasarīro. **Surucī**ti sundarasarīrappabho. **Sujāto**ti ārohapariṇāhasampattiyā, saṇṭhānasampattiyā ca sunibbatto[2]. **Cārudassano**ti sucirampi passantānaṁ atittijanakaṁ appaṭikkūlaṁ ramaṇīyaṁ cāru eva dassanaṁ assāti cārudassano. Keci panāhu "cārudassanoti sundaranetto"ti. **Suvaṇṇavaṇṇo**ti suvaṇṇasadisavaṇṇo[3]. **Asī**ti bhavasi, idaṁ padaṁ "paripuṇṇakāyo asī"ti-ādinā sabbapadehi yojetabbaṁ. **Susukkadāṭho**ti suṭṭhu sukkadāṭho. Bhagavato hi dāṭhāhi candakiraṇā viya dhavalarasmiyo niccharanti. **Vīriyavā**ti vīriyapāramīpāripūriyā caturaṅgasamannāgatavīriyādhiṭṭhānato[4] catubbidhassa sammappadhānassa sampattiyā ca atisayayutto.

Narassa hi sujātassāti samatiṁsāya pāramīnaṁ, ariyassa vā cakkavattīvattassa paripūritattā suṭṭhu sammadeva jātassa narassa, mahāpurisassāti attho. **Sabbe te**ti ye mahāpurisabhāvaṁ loke

1. Bhogirājāno (Khu 1. 368; Ma 2. 351 piṭṭhesu.)
2. Abhijātarūpo (sabbattha)
3. Suvaṇṇassa jātarūpassa sadisavaṇṇo (Sī)
4. Vīriyaṭṭhānato (Sī)

၈၁၉။ နရဿ ဟိ သုဇာတဿ၊ ယေ ဘဝန္တိ ဝိယဉ္ဇနာ။
သဗ္ဗေ တေ တဝ ကာယသ္မိံ၊ မဟာပုရိသလက္ခဏာ။

၈၂၀။ ပသန္နနေတ္တော သုမုခေါ၊ ဗြဟာ ဥဇု ပတာပဝါ။
မဇ္ဈေ သမဏသံဃဿ၊ အာဒိစ္စောဝ ဝိရောစသိ။

၈၂၁။ ကလျာဏဒဿနော ဘိက္ခု၊ ကဉ္စနသန္နိဘတ္တစော။
ကိံ တေ သမဏဘာဝေန၊ ဧဝံ ဥတ္တမဝဏ္ဏိနော။

၈၂၂။ ရာဇာ အရဟသိ ဘဝိတုံ၊ စက္ကဝတ္တီ ရထေသဘော။
စာတုရန္တော ဝိဇိတာဝီ၊ ဇမ္ဗုသဏ္ဍဿ ဣဿရော။

၈၂၃။ ခတ္တိယာ ဘောဂီ ရာဇာနော[၁]၊ အနုယန္တာ ဘဝန္တိ တေ။
ရာဇာဘိရာဇာ မနုဇိန္ဒော၊ ရဇ္ဇံ ကာရေဟိ ဂေါတမာ”တိ—

ဆဟိ ဂါထာဟိ ဘဂဝန္တံ အဘိတ္ထဝိ။

တတ္ထ **ပရိပုဏ္ဏကာယော**တိ အဘိဗျတ္တရူပါနံ ဒွတ္တိံသာယ မဟာပုရိသလက္ခဏာနံ ပရိပုဏ္ဏတာယ အဟီနင်္ဂပစ္စင်္ဂတာယ စ ပရိပုဏ္ဏသရီရော။ **သုရုစီ**တိ သုန္ဒရသရီရပ္ပဘော။ **သုဇာတော**တိ အာရောဟပရိဏာဟသမ္ပတ္တိယာ, သဏ္ဌာနသမ္ပတ္တိယာ စ သုနိဗ္ဗတ္တော[၂]။ **စာရုဒဿနော**တိ သုစိရမ္ပိ ပဿန္တာနံ အတိတ္တိဇနကံ အပ္ပဋိက္ကူလံ ရမဏီယံ စာရု ဧဝ ဒဿနံ အဿာတိ စာရုဒဿနော။ ကေစိ ပနာဟု “စာရုဒဿနောတိ သုန္ဒရနေတ္တော”တိ။ **သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော**တိ သုဝဏ္ဏသဒိသဝဏ္ဏော[၃]။ **အသီ**တိ ဘဝသိ၊ ဣဒံ ပဒံ “ပရိပုဏ္ဏကာယော အသီ”တိအာဒိနာ သဗ္ဗပဒေဟိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ **သုသုက္ကဒါဌော**တိ သုဋ္ဌု သုက္ကဒါဌော။ ဘဂဝတော ဟိ ဒါဌာဟိ စန္ဒကိရဏာ ဝိယ ဓဝလရသ္မိယော နိစ္ဆရန္တိ။ **ဝီရိယဝါ**တိ ဝီရိယပါရမီပါရိပူရိယာ စတုရင်္ဂသမန္နာဂတဝီရိယာဓိဋ္ဌာနတော[၄] စတုဗ္ဗိဓဿ သမ္မပ္ပဓာနဿ သမ္ပတ္တိယာ စ အတိသယယုတ္တော။

နရဿ ဟိ သုဇာတဿာတိ သမတိံသာယ ပါရမီနံ, အရိယဿ ဝါ စက္ကဝတ္တိဝတ္တဿ ပရိပူရိတတ္တာ သုဋ္ဌု သမ္မဒေဝ ဇာတဿ နရဿ၊ မဟာပုရိသဿာတိ အတ္ထော။ **သဗ္ဗေ တေ**တိ ယေ မဟာပုရိသဘာဝံ လောကေ

၁-ဘောဂိရာဇာနော (ခု ၁-၃၆၈၊ မ ၂-၃၅၁-ပိဋ္ဌေသု။)
၂-အဘိဇာတရူပေါ (သဗ္ဗတ္ထ)
၃-သုဝဏ္ဏဿ ဇာတရူပဿ သဒိသဝဏ္ဏော (သီ)
၄-ဝီရိယဋ္ဌာနတော (သီ)

aggapuggalabhāvaṁ byañjayyantīti **byañjanā**ti laddhavohārasuppatiṭṭhitapādatādibāttiṁsamahāpurisalakkhaṇasaṅkhātā tambanakhatuṅganakhatādi-asīti-anubyañjanasaṅkhātā ca rūpaguṇā, te anāvasesā, tava kāyasmiṁ santīti vacanaseso[1].

Mahāpurisalakkhaṇāti pubbe vuttabyañjanāneva vacanantarena nigamento āha.

Idāni tesu lakkhaṇesu attanā abhirucitehi lakkhaṇehi Bhagavantaṁ thomento "**pasannanetto**"ti-ādimāha. Bhagavā hi pañca[2] vaṇṇapasādasampattiyā **pasannanetto.** Paripuṇṇacandamaṇḍalasadisamukhatāya **sumukho.** Ārohapariṇāhasampattiyā **brahā.** Brahmujugattatāya **uju.** Jutimantatāya **patāpavā.**

Idāni tameva patāpavantataṁ ādiccūpamāya vibhāvento "**majjhe samaṇasaṁghassā**"ti-ādimāha. Tattha **ādiccova virocasī**ti yathā ādicco uggacchanto sabbaṁ tamagataṁ vidhametvā ālokaṁ karonto virocati, evaṁ tvampi anto ceva bahi ca sabbaṁ avijjātamaṁ viddhaṁsetvā ñāṇālokaṁ karonto virocasi.

Dassanīyarūpatāya aṅgīgatānaṁ dassanasampattīnaṁ āvahanato, kalyāṇehi pañcahi dassanehi samannāgatattā ca **kalyāṇadassano. Uttamavaṇṇino**ti uttamavaṇṇasampannassa.

Cakkavattīti cakkaratanaṁ vatteti, catūhi sampatticakkehi vatteti, tehi ca pare vatteti, parahitāya iriyāpathacakkānaṁ vatto etasmiṁ atthīti cakkavattī, atha vā catūhi acchariyadhammehi ca saṅgahavatthūhi ca samannāgamena parehi anabhibhavanīyassa āṇācakkassa vatto etasmiṁ atthītipi cakkavattī. **Rathesabho**ti rathikesu ājānīya-usabhapuriso, mahārathikoti attho. **Cāturanto**ti catusamuddantāya pathaviyā issaro. **Vijitāvī**ti vijitavijayo. **Jambusaṇḍassā**ti Jambudīpassa, pākaṭena hi issariyāni dassento evamāha. Cakkavattī pana saparittadīpānaṁ catunnampi mahādīpānaṁ issarova.

---

1. Santīti seso (Sī)
2. Bhagavā pañca (Sī)

အဂ္ဂပုဂ္ဂလဘာဝံ ဗျဉ္ဇယန္တီတိ **ဗျဉ္ဇနာ**တိ လဒ္ဓဝေါဟာရသုပ္ပတိဋ္ဌိတပါဒတာဒိဗာတ္တိံသမဟာပုရိသလက္ခဏသင်္ခါတာ တမ္ဗနခတုင်္ဂနခတာဒိအသီတိအနုဗျဉ္ဇနသင်္ခါတာ စ ရူပဂုဏာ၊ တေ အနဝသေသာ၊ တဝ ကာယသ္မိံ သန္တီတိ ဝစနသေသော[1]။

မဟာပုရိသလက္ခဏာတိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တဗျဉ္ဇနာနေဝ ဝစနန္တရေန နိဂမေန္တော အာဟ။

ဣဒါနိ တေသု လက္ခဏေသု အတ္တနာ အဘိရုစိတေဟိ လက္ခဏေဟိ ဘဂဝန္တံ ထောမေန္တော "**ပသန္နနေတ္တော**"တိအာဒိမာဟ။ ဘဂဝါ ဟိ ပဉ္စ[2]ဝဏ္ဏပသာဒသမ္ပတ္တိယာ **ပသန္နနေတ္တော**။ ပရိပုဏ္ဏစန္ဒမဏ္ဍလသဒိသမုခတာယ **သုမုခေါ**။ အာရောဟပရိဏာဟသမ္ပတ္တိယာ **ဗြဟာ**။ ဗြဟ္မုဇုဂတ္တတာယ **ဥဇူ**။ ဇုတိမန္တတာယ **ပတာပဝါ**။

ဣဒါနိ တမေဝ ပတာပဝန္တတံ အာဒိစ္စူပမာယ ဝိဘာဝေန္တော "**မဇ္ဈေ သမဏသံဃဿ**"တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အာဒိစ္စောဝ ဝိရောစသီ**တိ ယထာ အာဒိစ္စော ဥဂ္ဂစ္ဆန္တော သဗ္ဗံ တမဂတံ ဝိဓမေတွာ အာလောကံ ကရောန္တော ဝိရောစတိ၊ ဧဝံ တွမ္ပိ အန္တော စေဝ ဗဟိ စ သဗ္ဗံ အဝိဇ္ဇာတမံ ဝိဒ္ဓံသေတွာ ဉာဏာလောကံ ကရောန္တော ဝိရောစသိ။

ဒဿနီယရူပတာယ အင်္ဂီဂတာနံ ဒဿနသမ္ပတ္တီနံ အာဝဟနတော, ကလျာဏေဟိ ပဉ္စဟိ ဒဿနေဟိ သမန္နာဂတတ္တာ စ **ကလျာဏဒဿနော**။ **ဥတ္တမဝဏ္ဏိနော**တိ ဥတ္တမဝဏ္ဏသမ္ပန္နဿ။

စက္ကဝတ္တီတိ စက္ကရတနံ ဝတ္တေတိ၊ စတူဟိ သမ္ပတ္တိစက္ကေဟိ ဝတ္တေတိ၊ တေဟိ စ ပရေ ဝတ္တေတိ၊ ပရဟိတာယ ဣရိယာပထစက္ကာနံ ဝတ္တော ဧတသ္မိံ အတ္ထီတိ စက္ကဝတ္တီ၊ အထ ဝါ စတူဟိ အစ္ဆရိယဓမ္မေဟိ စ သင်္ဂဟဝတ္ထူဟိ စ သမန္နာဂမေန ပရေဟိ အနဘိဘဝနီယဿ အာဏာစက္ကဿ ဝတ္တော ဧတသ္မိံ အတ္ထီတိပိ စက္ကဝတ္တီ။ **ရထေသဘော**တိ ရထိကေသု အာဇာနီယဥသဘပုရိသော၊ မဟာရထိကောတိ အတ္ထော။ **စာတုရန္တော**တိ စတုသမုဒ္ဒန္တာယ ပထဝိယာ ဣဿရော။ **ဝိဇိတာဝီ**တိ ဝိဇိတဝိဇယော။ **ဇမ္ဗုသဏ္ဍဿာ**တိ ဇမ္ဗုဒီပဿ၊ ပါကဋေန ဟိ ဣဿရိယာနိ ဒဿေန္တော ဧဝမာဟ။ စက္ကဝတ္တီ ပန သပရိတ္တဒီပါနံ စတုန္နမ္ပိ မဟာဒီပါနံ ဣဿရောဝ။

၁-သန္တီတိ သေသော (သီ)
၂-ဘဂဝါ ပဉ္စ (သီ)

Khattiyāti jātikhattiyā. **Bhogī**ti bhogiyā. **Rājāno**ti ye keci rajjaṁ kārentā. **Anuyantā**ti anugāmino sevakā. **Rājābhirājā**ti rājūnaṁ pūjanīyo rājā hutvā, cakkavattīti adhippāyo. **Manujindo**ti manussādhipati, manussānaṁ paramissaroti attho.

Evaṁ Selena vutte Bhagavā "ye te bhavanti Arahanto Sammāsambuddhā, te sake vaṇṇe bhaññamāne attānaṁ pātukarontī"ti imaṁ Selassa manorathaṁ pūrento—

824. "Rājāhamasmi Sela, (Selāti Bhagavā)
Dhammarājā anuttaro.
Dhammena cakkaṁ vattemi, cakkaṁ appaṭivattiyan"ti—

imaṁ gāthamāha.

Tatrāyaṁ adhippāyo—yaṁ maṁ tvaṁ Sela yācasi "rājā arahasi bhavituṁ cakkavattī"ti, ettha appossukko hoti, **rājāhamasmi,** sati ca rājatte yathā añño rājā samānopi yojanasataṁ vā anusāsati, dve tīṇi cattāri pañca yojanasatāni vā yojanasahassaṁ vā, cakkavattī hutvāpi catudīpapariyantamattaṁ vā, nāhamevaṁ paricchinnavisayo. Ahaṁ hi **Dhammarājā anuttaro** bhavaggato Avīcipariyantaṁ katvā tiriyaṁ aparimeyyalokadhātuyo anusāsāmi. Yāvatā hi apadādibhedā sattā, ahaṁ tesaṁ aggo. Na hi me koci sīlena vā -pa- vimuttiñāṇadassanena vā sadiso natthi, kuto bhiyyo. Svāhaṁ evaṁ Dhammarājā anuttaro, anuttareneva catusatipaṭṭhānādibhedabodhipakkhiyasaṅkhātena **dhammena cakkaṁ vattemi** "idaṁ pajahatha, idaṁ upasampajja viharathā"ti-ādinā āṇācakkaṁ, "idaṁ kho pana bhikkhave dukkhaṁ ariyasaccan"ti-ādinā[1] pariyattidhammena dhammacakkameva vā. **Cakkaṁ appaṭivattiyan**ti yaṁ cakkaṁ appaṭivattiyaṁ hoti samaṇena vā -pa- kenaci vā lokasminti.

Evaṁ attānamāvikarontaṁ Bhagavantaṁ disvā pītisomanassajāto Selo puna daḷhīkaraṇatthaṁ—

1. Vi 3. 14; Saṁ 3. 369 piṭṭhesu.

ခတ္တိယာတိ ဇာတိခတ္တိယာ။ **ဘောဂီ**တိ ဘောဂိယာ။ **ရာဇာနော**တိ ယေ ကေစိ ရဇ္ဇံ ကာရေန္တာ။ **အနုယန္တာ**တိ အနုဂါမိနော သေဝကာ။ **ရာဇာဘိရာဇာ**တိ ရာဇူနံ ပူဇနီယော ရာဇာ ဟုတွာ၊ စက္ကဝတ္တီတိ အဓိပ္ပါယော။ **မနုဇိန္ဒော**တိ မနုဿာဓိပတိ၊ မနုဿာနံ ပရမိဿရောတိ အတ္ထော။

ဧဝံ သေလေန ဝုတ္တေ ဘဂဝါ "ယေ တေ ဘဝန္တိ အရဟန္တော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ၊ တေ သကေ ဝဏ္ဏေ ဘညမာနေ အတ္တာနံ ပါတုကရောန္တီ"တိ ဣမံ သေလဿ မနောရထံ ပူရေန္တော—

၈၂၄။ "ရာဇာဟမသ္မိ သေလ၊ (သေလာတိ ဘဂဝါ)
ဓမ္မရာဇာ အနုတ္တရော။
ဓမ္မေန စက္ကံ ဝတ္တေမိ၊ စက္ကံ အပ္ပဋိဝတ္တိယ"န္တိ—

ဣမံ ဂါထမာဟ။

တတြာယံ အဓိပ္ပါယော—ယံ မံ တွံ သေလ ယာစသိ "ရာဇာ အရဟသိ ဘဝိတုံ စက္ကဝတ္တီ"တိ၊ ဧတ္ထ အပ္ပေါဿုက္ကော ဟောဟိ၊ **ရာဇာဟမသ္မိ၊** သတိ စ ရာဇတ္တေ ယထာ အညော ရာဇာ သမာနောပိ ယောဇနသတံ ဝါ အနုသာသတိ၊ ဒွေ တီဏိ စတ္တာရိ ပဉ္စ ယောဇနသတာနိ ဝါ ယောဇနသဟဿံ ဝါ၊ စက္ကဝတ္တီ ဟုတွာပိ စတုဒီပပရိယန္တမတ္တံ ဝါ၊ နာဟမေဝံ ပရိစ္ဆိန္နဝိသယော။ အဟံ ဟိ **ဓမ္မရာဇာ အနုတ္တရော** ဘဝဂ္ဂတော အဝီစိပရိယန္တံ ကတွာ တိရိယံ အပရိမေယျလောကဓာတုယော အနုသာသာမိ။ ယာဝတာ ဟိ အပဒါဒိဘေဒါ သတ္တာ၊ အဟံ တေသံ အဂ္ဂေါ။ န ဟိ မေ ကောစိ သီလေန ဝါ။ပ။ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနေန ဝါ သဒိသော နတ္ထိ၊ ကုတော ဘိယျော။ သွာဟံ ဧဝံ ဓမ္မရာဇာ အနုတ္တရော၊ အနုတ္တရေနေဝ စတုသတိပဋ္ဌာနာဒိဘေဒဗောဓိပက္ခိယသင်္ခါတေန **ဓမ္မေန စက္ကံ ဝတ္တေမိ** "ဣဒံ ပဇဟထ, ဣဒံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရထာ"တိအာဒိနာ အာဏာစက္ကံ, "ဣဒံ ခေါ ပန ဘိက္ခဝေ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စ"န္တိ-အာဒိနာ[၁] ပရိယတ္တိဓမ္မေန ဓမ္မစက္ကမေဝ ဝါ။ **စက္ကံ အပ္ပဋိဝတ္တိယ**န္တိ ယံ စက္ကံ အပ္ပဋိဝတ္တိယံ ဟောတိ သမဏေန ဝါ။ပ။ ကေနစိ ဝါ လောကသ္မိန္တိ။

ဧဝံ အတ္တာနမာဝိကရောန္တံ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပီတိသောမနဿဇာတော သေလော ပုန ဒဠှီကရဏတ္ထံ—

၁-ဝိ ၃-၁၄၊ သံ ၃-၃၆၉-ပိဋ္ဌေသု။

825. “Sambuddho paṭijānāsi, (Iti Selo brāhmaṇo)
Dhammarājā anuttaro.
Dhammena cakkaṁ vattemi, iti bhāsatha Gotama.

826. Ko nu senāpati bhoto, sāvako Satthuranvayo.
Ko te’tamanuvatteti, dhammacakkaṁ pavattitan”ti—

gāthādvayamāha.

Tattha **ko nu senāpatī**ti dhammarañño bhoto dhammena pavattitassa cakkassa anupavattanako senāpati ko nūti pucchi.

Tena ca samayena Bhagavato dakkhiṇapasse āyasmā Sāriputto nisinno hoti suvaṇṇapuñjo viya siriyā sobhamāno, taṁ dassento Bhagavā—

827. “Mayā pavattitaṁ cakkaṁ, (Selāti Bhagavā)
Dhammacakkaṁ anuttaraṁ.
Sāriputto anuvatteti, anujāto Tathāgatan”ti—

gāthamāha.

Tattha **anujāto Tathāgatan**ti Tathāgataṁ anujāto, Tathāgatena hetunā ariyāya jātiyā jātoti attho.

Evaṁ “ko nu senāpati bhoto”ti Selena vuttapañhaṁ byākaritvā yaṁ Selo āha “Sambuddho paṭijānāsī”ti, tattha naṁ nikkaṅkhaṁ kātukāmo “nāhaṁ paṭiññāmatteneva paṭijānāmi, api cāhaṁ iminā kāraṇena Buddho”ti ñāpetuṁ—

828. “Abhiññeyyaṁ abhiññātaṁ, bhāvetabbañca bhāvitaṁ.
Pahātabbaṁ pahīnaṁ me, tasmā Buddhosmi brāhmaṇā”ti—

gāthamāha.

Tattha **abhiññeyyan**ti cattāri saccāni cattāri ariyasaccāni. Catunnaṁ hi saccānaṁ ariyasaccānañca sāmaññaggahaṇametaṁ yadidaṁ abhiññeyyanti. Tattha ariyasaccesu yaṁ bhāvetabbaṁ maggasaccaṁ, yañca pahātabbaṁ samudayasaccaṁ,

၈၂၅။ “သမ္ဗုဒ္ဓေါ ပဋိဇာနာသိ၊ (ဣတိ သေလော ဗြာဟ္မဏော)
ဓမ္မရာဇာ အနုတ္တရော။
ဓမ္မေန စက္ကံ ဝတ္တေမိ၊ ဣတိ ဘာသထ ဂေါတမ။

၈၂၆။ ကော နု သေနာပတိ ဘောတော၊ သာဝကော သတ္ထုရန္ဝယော။
ကော တေ’တမနုဝတ္တေတိ၊ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တိတ”န္တိ—

ဂါထာဒွယမာဟ။

တတ္ထ **ကော နု သေနာပတီ**တိ ဓမ္မရညော ဘောတော ဓမ္မေန ပဝတ္တိတဿ စက္ကဿ အနုပဝတ္တနကော သေနာပတိ ကော နူတိ ပုစ္ဆိ။

တေန စ သမယေန ဘဂဝတော ဒက္ခိဏပဿေ အာယသ္မာ သာရိပုတ္တော နိသိန္နော ဟောတိ သုဝဏ္ဏပုဉ္ဇော ဝိယ သိရိယာ သောဘမာနော၊ တံ ဒဿေန္တော ဘဂဝါ—

၈၂၇။ “မယာ ပဝတ္တိတံ စက္ကံ၊ (သေလာတိ ဘဂဝါ)
ဓမ္မစက္ကံ အနုတ္တရံ။
သာရိပုတ္တော အနုဝတ္တေတိ၊ အနုဇာတော တထာဂတ”န္တိ—

ဂါထမာဟ။

တတ္ထ **အနုဇာတော တထာဂတ**န္တိ တထာဂတံ အနုဇာတော၊ တထာဂတေန ဟေတုနာ အရိယာယ ဇာတိယာ ဇာတောတိ အတ္ထော။

ဧဝံ ‘‘ကော နု သေနာပတိ ဘောတော’’တိ သေလေန ဝုတ္တပဉှံ ဗျာကရိတွာ ယံ သေလော အာဟ ‘‘သမ္ဗုဒ္ဓေါ ပဋိဇာနာသီ’’တိ၊ တတ္ထ နံ နိက္ကင်္ခံ ကာတုကာမော “နာဟံ ပဋိညာမတ္တေနေဝ ပဋိဇာနာမိ၊ အပိ စာဟံ ဣမိနာ ကာရဏေန ဗုဒ္ဓေါ”တိ ဉာပေတုံ—

၈၂၈။ “အဘိညေယျံ အဘိညာတံ၊ ဘာဝေတဗ္ဗဉ္စ ဘာဝိတံ။
ပဟာတဗ္ဗံ ပဟီနံ မေ၊ တသ္မာ ဗုဒ္ဓေါသ္မိ ဗြာဟ္မဏာ”တိ—

ဂါထမာဟ။

တတ္ထ **အဘိညေယျ**န္တိ စတ္တာရိ သစ္စာနိ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ။ စတုန္နံ ဟိ သစ္စာနံ အရိယသစ္စာနဉ္စ သာမညဂ္ဂဟဏမေတံ ယဒိဒံ အဘိညေယျန္တိ။ တတ္ထ အရိယသစ္စေသု ယံ ဘာဝေတဗ္ဗံ မဂ္ဂသစ္စံ၊ ယဉ္စ ပဟာတဗ္ဗံ သမုဒယသစ္စံ၊

tadubhayaggahaṇena tesaṁ phalabhūtāni nirodhasaccadukkhasaccānipi gahitāneva honti hetuggahaṇeneva phalasiddhito, tena tattha “sacchikātabbaṁ sacchikataṁ, pariññeyyaṁ pariññātan”ti idampi vuttameva hoti. “Abhiññeyyaṁ abhiññātan”ti vā iminā ca sabbassapi ñeyyassa abhiññātasambuddhabhāvaṁ uddesavasena pakāsetvā tadekadesaṁ niddesavasena dassento **“bhāvetabbañca bhāvitan”**ti-ādimāha. Atha vā **“bhāvetabbaṁ bhāvitaṁ, pahātabbaṁ pahīnan”**ti iminā attano ñāṇapahānasampadākittanamukhena taṁmūlakattā sabbepi Buddhaguṇā kittitā hontīti āha **“tasmā Buddhosmi brāhmaṇā”**ti. Abhiññeyya-abhiññātaggahaṇena hi sabbaso vijjāvimuttīnaṁ gahitattā saphalaṁ catusaccabhāvaṁ saddhiṁ hetusampattiyā dassento bujjhitabbaṁ sabbaṁ bujjhitvā Buddho jātosmīti ñāyena hetunā attano Buddhabhāvaṁ vibhāveti.

Evaṁ nippariyāyena attānaṁ pātukaritvā attani kaṅkhāvitaraṇatthaṁ brāhmaṇaṁ ussāhento—

829. “Vinayassu mayi kaṅkhaṁ, adhimuccassu brāhmaṇa.
Dullabhaṁ dassanaṁ hoti, Sambuddhānaṁ abhiṇhaso.

830. Yesaṁ ve dullabho loke, pātubhāvo abhiṇhaso.
Sohaṁ brāhmaṇa Buddhosmi, sallakatto anuttaro.

831. Brahmabhūto atitulo, mārasenappamaddano.
Sabbāmitte vase katvā, modāmi akutobhayo”ti—

gāthattayamāha.

Tattha **vinayassū**ti vinehi chinda. **Kaṅkhan**ti vicikicchaṁ. **Adhimuccassū**ti adhimokkhaṁ kara “Sammāsambuddho”ti saddaha. **Dullabhaṁ dassanaṁ hoti, Sambuddhānan**ti yato kappānaṁ asaṅkhyeyyampi Buddhasuñño loko hoti. **Sallakatto**ti rāgādisallakattano. **Brahmabhūto**ti seṭṭhabhūto. **Atitulo**ti tulaṁ atīto, nirupamoti attho. **Mārasenappamaddano**ti “kāmā te paṭhamā senā”ti[1] evaṁ āgatāya mārasenāya pamaddano. **Sabbāmitte**ti khandhakilesābhisaṅkhāramaccudevaputtamārasaṅkhāte

1. Khu 1. 342; Khu 7. 73; Khu 8. 114 piṭṭhesu.

တဒုဘယဂ္ဂဟဏေန တေသံ ဖလဘူတာနိ နိရောဓသစ္စဒုက္ခသစ္စာနိပိ ဂဟိတာနေဝ ဟောန္တိ ဟေတုဂ္ဂဟဏေနေဝ ဖလသိဒ္ဓိတော၊ တေန တတ္ထ “သစ္ဆိကာတဗ္ဗံ သစ္ဆိကတံ၊ ပရိညေယျံ ပရိညာတ”န္တိ ဣဒမ္ပိ ဝုတ္တမေဝ ဟောတိ။ “အဘိညေယျံ အဘိညာတ”န္တိ ဝါ ဣမိနာ စ သဗ္ဗဿပိ ဉေယျဿ အဘိညာတသမ္ဗုဒ္ဓဘာဝံ ဥဒ္ဒေသဝသေန ပကာသေတွာ တဒေကဒေသံ နိဒ္ဒေသဝသေန ဒဿေန္တော **ဘာဝေတဗ္ဗဉ္စ ဘာဝိတ**”န္တိအာဒိမာဟ။ အထ ဝါ “**ဘာဝေတဗ္ဗံ ဘာဝိတံ၊ ပဟာတဗ္ဗံ ပဟီန**”န္တိ ဣမိနာ အတ္တနော ဉာဏပဟာနသမ္ပဒါကိတ္တနမုခေန တံမူလကတ္တာ သဗ္ဗေပိ ဗုဒ္ဓဂုဏာ ကိတ္တိတာ ဟောန္တီတိ အာဟ “**တသ္မာ ဗုဒ္ဓေါသ္မိ ဗြာဟ္မဏာ**”တိ။ အဘိညေယျအဘိညာတဂ္ဂဟဏေန ဟိ သဗ္ဗသော ဝိဇ္ဇာဝိမုတ္တီနံ ဂဟိတတ္တာ သဖလံ စတုသစ္စဘာဝံ သဒ္ဓိံ ဟေတုသမ္ပတ္တိယာ ဒဿေန္တော ဗုဇ္ဈိတဗ္ဗံ သဗ္ဗံ ဗုဇ္ဈိတွာ ဗုဒ္ဓေါ ဇာတောသ္မီတိ ဉာယေန ဟေတုနာ အတ္တနော ဗုဒ္ဓဘာဝံ ဝိဘာဝေတိ။

ဧဝံ နိပ္ပရိယာယေန အတ္တာနံ ပါတုကရိတွာ အတ္တနိ ကင်္ခါဝိတရဏတ္ထံ ဗြာဟ္မဏံ ဥဿာဟေန္တော—

၈၂၉။ “ဝိနယဿု မယိ ကင်္ခံ၊ အဓိမုစ္စဿု ဗြာဟ္မဏ။
ဒုလ္လဘံ ဒဿနံ ဟောတိ၊ သမ္ဗုဒ္ဓါနံ အဘိဏှသော။

၈၃၀။ ယေသံ ဝေ ဒုလ္လဘော လောကေ၊ ပါတုဘာဝေါ အဘိဏှသော။
သောဟံ ဗြာဟ္မဏ ဗုဒ္ဓေါသ္မိ၊ သလ္လကတ္တော အနုတ္တရော။

၈၃၁။ ဗြဟ္မဘူတော အတိတုလော၊ မာရသေနပ္ပမဒ္ဒနော။
သဗ္ဗာမိတ္တေ ဝသေ ကတွာ၊ မောဒါမိ အကုတောဘယော”တိ—

ဂါထတ္တယမာဟ။

တတ္ထ **ဝိနယဿူ**တိ ဝိနေဟိ ဆိန္ဒ။ **ကင်္ခ**န္တိ ဝိစိကိစ္ဆံ။ **အဓိမုစ္စဿူ**တိ အဓိမောက္ခံ ကရ “သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ”တိ သဒ္ဒဟ။ **ဒုလ္လဘံ ဒဿနံ ဟောတိ၊ သမ္ဗုဒ္ဓါန**န္တိ ယတော ကပ္ပါနံ အသင်္ချေယျမ္ပိ ဗုဒ္ဓသုညော လောကော ဟောတိ။ **သလ္လကတ္တော**တိ ရာဂါဒိသလ္လကတ္တနော။ **ဗြဟ္မဘူတော**တိ သေဋ္ဌဘူတော။ **အတိတုလော**တိ တုလံ အတီတော၊ နိရုပမောတိ အတ္ထော။ **မာရသေနပ္ပမဒ္ဒနော**တိ “ကာမာ တေ ပဌမာ သေနာ”တိ[၁] ဧဝံ အာဂတာယ မာရသေနာယ ပမဒ္ဒနော။ **သဗ္ဗာမိတ္တေ**တိ ခန္ဓကိလေသာဘိသင်္ခါရမစ္စုဒေဝပုတ္တမာရသင်္ခါတေ

၁-ခု ၁-၃၄၂၊ ခု ၇-၇၃၊ ခု ၈-၁၁၄-ပိဋ္ဌေသု။

sabbapaccatthike. **Vase katvā**ti attano vase katvā. **Modāmi akutobhayo**ti kutoci nibbhayo samādhisukhena, phalanibbānasukhena ca modāmi.

Evaṁ vutte Selo brāhmaṇo tāvadeva Bhagavati sañjātapasādo pabbajjāpekkho hutvā—

832. “Idaṁ bhonto nisāmetha, yathā bhāsati cakkhumā.
Sallakatto Mahāvīro, sīhova nadatī vane.

833. Brahmabhūtaṁ atitulaṁ, mārasenappamaddanaṁ.
Ko disvā nappasīdeyya, api kaṇhābhijātiko.

834. Yo maṁ icchati anvetu, yo vā nicchati gacchatu.
Idhāhaṁ pabbajissāmi, varapaññassa santike”ti—

gāthattayamāha, yathā taṁ paripākagatāya upanissayasampattiyā codiyamāno.

Tattha **kaṇhābhijātiko**ti nīcajātiko, tamotamaparāyaṇabhāve ṭhito.

Tato tepi māṇavakā hetusampannatāya tattheva pabbajjāpekkhā hutvā—

835. “Etaṁ ce ruccati bhoto, Sammāsambuddhasāsanaṁ.
Mayampi pabbajissāma, varapaññassa santike”ti—

gāthamāhaṁsu, yathā taṁ tena saddhiṁ katādhikārā kulaputtā.

Atha Selo tesu māṇavakesu tuṭṭhacitto te dassento pabbajjañca yācamāno—

836. “Brāhmaṇā tisatā ime, yācanti pañjalīkatā.
Brahmacariyaṁ carissāma, Bhagavā tava santike”ti—

gāthamāha.

သဗ္ဗပစ္စတ္ထိကေ။ **ဝသေ ကတွာ**တိ အတ္တနော ဝသေ ကတွာ။ **မောဒါမိ အကုတောဘယော**တိ ကုတောစိ နိဗ္ဘယော သမာဓိသုခေန, ဖလနိဗ္ဗာနသုခေန စ မောဒါမိ။

ဧဝံ ဝုတ္တေ သေလော ဗြာဟ္မဏော တာဝဒေဝ ဘဂဝတိ သဉ္ဇာတပသာဒေါ ပဗ္ဗဇ္ဇာပေက္ခော ဟုတွာ—

၈၃၂။ “ဣဒံ ဘောန္တော နိသာမေထ၊ ယထာ ဘာသတိ စက္ခုမာ။
သလ္လကတ္တော မဟာဝီရော၊ သီဟောဝ နဒတီ ဝနေ။

၈၃၃။ ဗြဟ္မဘူတံ အတိတုလံ၊ မာရသေနပ္ပမဒ္ဒနံ။
ကော ဒိသွာ နပ္ပသီဒေယျ၊ အပိ ကဏှာဘိဇာတိကော။

၈၃၄။ ယော မံ ဣစ္ဆတိ အန္ဝေတု၊ ယော ဝါ နိစ္ဆတိ ဂစ္ဆတု။
ဣဓာဟံ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ ဝရပညဿ သန္တိကေ”တိ—

ဂါထတ္တယမာဟ၊ ယထာ တံ ပရိပါကဂတာယ ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိယာ စောဒိယမာနော။

တတ္ထ **ကဏှာဘိဇာတိကော**တိ နီစဇာတိကော၊ တမောတမပရာယဏဘာဝေ ဌိတော။

တတော တေပိ မာဏဝကာ ဟေတုသမ္ပန္နတာယ တတ္ထေဝ ပဗ္ဗဇ္ဇာပေက္ခာ ဟုတွာ—

၈၃၅။ “ဧတံ စေ ရုစ္စတိ ဘောတော၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသာသနံ။
မယမ္ပိ ပဗ္ဗဇိဿာမ၊ ဝရပညဿ သန္တိကေ”တိ—

ဂါထမာဟံသု၊ ယထာ တံ တေန သဒ္ဓိံ ကတာဓိကာရာ ကုလပုတ္တာ။

အထ သေလော တေသု မာဏဝကေသု တုဋ္ဌစိတ္တော တေ ဒဿေန္တော ပဗ္ဗဇ္ဇဉ္စ ယာစမာနော—

၈၃၆။ “ဗြာဟ္မဏာ တိသတာ ဣမေ၊ ယာစန္တိ ပဉ္ဇလီကတာ။
ဗြဟ္မစရိယံ စရိဿာမ၊ ဘဂဝါ တဝ သန္တိကေ”တိ—

ဂါထမာဟ။

Tato Bhagavā yasmā Selo heṭṭhā vuttanayena Padumuttarassa Bhagavato kāle tesaṁyeva tiṇṇaṁ purisasatānaṁ gaṇajeṭṭho hutvā ropitakusalamūlo, idāni pacchimabhavepi tesaṁyeva ācariyo hutvā nibbatto, ñāṇañcassa tesañca paripakkaṁ, ehibhikkhubhāvassa ca upanissayo atthi, tasmā te sabbeva ehibhikkhubhāvena pabbajjāya pabbājento—

837. “Svākhātaṁ brahmacariyaṁ, (Selāti Bhagavā)
Sandiṭṭhikamakālikaṁ.
Yattha amoghā pabbajjā, appamattassa sikkhato”ti—

gāthamāha.

Tattha **sandiṭṭhikan**ti paccakkhaṁ. **Akālikan**ti maggānantaraphaluppattito na kālantare pattabbaphalaṁ. **Yatthā**ti yaṁnimittā. Maggabrahmacariyanimittā hi pabbajjā amoghā anipphalā, yatthāti vā yasmiṁ sāsane **appamattassa** sativippavāsarahitassa tīsu sikkhāsu **sikkhato.**

Evañca vatvā “etha bhikkhavo”ti Bhagavā avoca. Tāvadeva te sabbe iddhimayapattacīvaradharā hutvā saṭṭhivassikattherā viya Bhagavantaṁ abhivādetvā parivāresuṁ. So evaṁ pabbajitvā vipassanāya kammaṁ karonto sattame divase sapariso arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Nagare Haṁsavatiyā, vīthisāmī ahosahaṁ.
Mama ñātī samānetvā, idaṁ vacanamabraviṁ.

Buddho loke samuppanno, puññakkhetto anuttaro.
Āsi so sabbalokassa, āhutīnaṁ paṭiggaho.

Khattiyā negamā ceva, mahāsālā ca brāhmaṇā.
Pasannacittā sumanā, pūgadhammaṁ akaṁsu te.

Hatthārohā anīkaṭṭhā, rathikā pattikārakā.
Pasannacittā sumanā, mūgadhammaṁ akaṁsu te.

1. Khu 3. 370 piṭṭhādīsu.

တတော ဘဂဝါ ယသ္မာ သေလော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေန ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ တေသံယေဝ တိဏ္ဏံ ပုရိသသတာနံ ဂဏဇေဋ္ဌော ဟုတွာ ရောပိတကုသလမူလော၊ ဣဒါနိ ပစ္ဆိမဘဝေပိ တေသံယေဝ အာစရိယော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တော၊ ဉာဏဉ္စဿ တေသဉ္စ ပရိပက္ကံ၊ ဧဟိဘိက္ခုဘာဝဿ စ ဥပနိဿယော အတ္ထိ၊ တသ္မာ တေ သဗ္ဗေဝ ဧဟိဘိက္ခုဘာဝေန ပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗာဇေန္တော—

၈၃၇။ “သွာခါတံ ဗြဟ္မစရိယံ၊ (သေလာတိ ဘဂဝါ)
သန္ဒိဋ္ဌိကမကာလိကံ။
ယတ္ထ အမောဃာ ပဗ္ဗဇ္ဇာ၊ အပ္ပမတ္တဿ သိက္ခတော”တိ—

ဂါထမာဟ။

တတ္ထ **သန္ဒိဋ္ဌိကန္တိ** ပစ္စက္ခံ။ **အကာလိကန္တိ** မဂ္ဂါနန္တရဖလုပ္ပတ္တိတော န ကာလန္တရေ ပတ္တဗ္ဗဖလံ။ **ယတ္ထာ**တိ ယံနိမိတ္တာ။ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယနိမိတ္တာ ဟိ ပဗ္ဗဇ္ဇာ အမောဃာ အနိပ္ဖလာ၊ ယတ္ထာတိ ဝါ ယသ္မိံ သာသနေ **အပ္ပမတ္တဿ** သတိဝိပ္ပဝါသရဟိတဿ တီသု သိက္ခာသု **သိက္ခတော**။

ဧဝဉ္စ ဝတွာ “ဧထ ဘိက္ခဝေါ”တိ ဘဂဝါ အဝေါစ။ တာဝဒေဝ တေ သဗ္ဗေ ဣဒ္ဓိမယပတ္တစီဝရဓရာ ဟုတွာ သဋ္ဌိဝဿိကတ္ထေရာ ဝိယ ဘဂဝန္တံ အဘိဝါဒေတွာ ပရိဝါရေသုံ။ သော ဧဝံ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော သတ္တမေ ဒိဝသေ သပရိသော အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[1]—

“နဂရေ ဟံသဝတိယာ၊ ဝီထိသာမီ အဟောသဟံ။
မမ ဉာတီ သမာနေတွာ၊ ဣဒံ ဝစနမဗြဝိံ။

ဗုဒ္ဓေါ လောကေ သမုပ္ပန္နော၊ ပုညက္ခေတ္တော အနုတ္တရော။
အာသိ သော သဗ္ဗလောကဿ၊ အာဟုတီနံ ပဋိဂ္ဂဟော။

ခတ္တိယာ နေဂမာ စေဝ၊ မဟာသာလာ စ ဗြာဟ္မဏာ။
ပသန္နစိတ္တာ သုမနာ၊ ပူဂဓမ္မံ အကံသု တေ။

ဟတ္ထာရောဟာ အနီကဋ္ဌာ၊ ရထိကာ ပတ္တိကာရကာ။
ပသန္နစိတ္တာ သုမနာ၊ ပူဂဓမ္မံ အကံသု တေ။

၁-ခု ၃-၃၇၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Uggā ca rājaputtā ca, vesiyānā ca brahmaṇā.
Pasannacittā sumanā, pūgadhammaṁ akaṁsu te.

Āḷārikā kappakā ca, nhāpakā mālakārakā.
Pasannacittā sumanā, pūgadhammaṁ akaṁsu te.

Rajakā pesakārā ca, dhammakārā ca nhāpitā.
Pasannacittā sumanā, pūgadhammaṁ akaṁsu te.

Usukārā bhamakārā, cammakārā ca tacchakā.
Pasannacittā sumanā, pūgadhammaṁ akaṁsu te.

Kammārā soṇṇakārā ca, tipulohakarā tathā.
Pasannacittā sumanā, pūgadhammaṁ akaṁsu te.

Bhatakā ceṭakā ceva, dāsakammakarā bahū.
Yathāsakena thāmena, pūgadhammaṁ akaṁsu te.

Udahārā kaṭṭhahārā, kassakā tiṇahārakā.
Yathāsakena thāmena, pūgadhammaṁ akaṁsu te.

Pupphikā mālikā ceva, paṇṇikā phalahārakā.
Yathāsakena thāmena, pūgadhammaṁ akaṁsu te.

Gaṇikā kumbhadāsī ca, pūvikā macchikāpi ca.
Yathāsakena thāmena, pūgadhammaṁ akaṁsu te.

Etha sabbe samāgantvā, gaṇaṁ bandhāma ekato.
Adhikāraṁ karissāma, puññakkhette anuttare.

Te me sutvāna vacanaṁ, gaṇaṁ bandhiṁsu tāvade.
Upaṭṭhānasālaṁ sukataṁ, bhikkhusaṁghassa kārayuṁ.

Niṭṭhāpetvāna taṁ sālaṁ, udaggo tuṭṭhamānaso.
Pareto tehi sabbehi, Sambuddhamupasaṅkamiṁ.

Upasaṅkamma Sambuddhaṁ, Lokanāthaṁ Narāsabhaṁ.
Vanditvā Satthuno pāde, idaṁ vacanamabraviṁ.

ဥဂ္ဂါ စ ရာဇပုတ္တာ စ၊ ဝေသိယာနာ စ ဗြာဟ္မဏာ။
ပသန္နစိတ္တာ သုမနာ၊ ပူဂဓမ္မံ အကံသု တေ။

အာဠာရိကာ ကပ္ပကာ စ၊ နှာပကာ မာလကာရကာ။
ပသန္နစိတ္တာ သုမနာ၊ ပူဂဓမ္မံ အကံသု တေ။

ရဇကာ ပေသကာရာ စ၊ ဓမ္မကာရာ စ နှာပိတာ။
ပသန္နစိတ္တာ သုမနာ၊ ပူဂဓမ္မံ အကံသု တေ။

ဥသုကာရာ ဘမကာရာ၊ စမ္မကာရာ စ တစ္ဆကာ။
ပသန္နစိတ္တာ သုမနာ၊ ပူဂဓမ္မံ အကံသု တေ။

ကမ္မာရာ သောဏ္ဏကာရာ စ၊ တိပုလောဟကရာ တထာ။
ပသန္နစိတ္တာ သုမနာ၊ ပူဂဓမ္မံ အကံသု တေ။

ဘဋကာ စေဋကာ စေဝ၊ ဒါသကမ္မကရာ ဗဟူ။
ယထာသကေန ထာမေန၊ ပူဂဓမ္မံ အကံသု တေ။

ဥဒဟာရာ ကဋ္ဌဟာရာ၊ ကဿကာ တိဏဟာရကာ။
ယထာသကေန ထာမေန၊ ပူဂဓမ္မံ အကံသု တေ။

ပုပ္ဖိကာ မာလိကာ စေဝ၊ ပဏ္ဏိကာ ဖလဟာရကာ။
ယထာသကေန ထာမေန၊ ပူဂဓမ္မံ အကံသု တေ။

ဂဏိကာ ကုမ္ဘဒါသီ စ၊ ပူဝိကာ မစ္ဆိကာပိ စ။
ယထာသကေန ထာမေန၊ ပူဂဓမ္မံ အကံသု တေ။

ဧထ သဗ္ဗေ သမာဂန္တွာ၊ ဂဏံ ဗန္ဓာမ ဧကတော။
အဓိကာရံ ကရိဿာမ၊ ပုညက္ခေတ္တေ အနုတ္တရေ။

တေ မေ သုတွာန ဝစနံ၊ ဂဏံ ဗန္ဓိံသု တာဝဒေ။
ဥပဋ္ဌာနသာလံ သုကတံ၊ ဘိက္ခုသံဃဿ ကာရယုံ။

နိဋ္ဌာပေတွာန တံ သာလံ၊ ဥဒဂ္ဂေါ တုဋ္ဌမာနသော။
ပရေတော တေဟိ သဗ္ဗေဟိ၊ သမ္ဗုဒ္ဓမုပသင်္ကမိံ။

ဥပသင်္ကမ္မ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ လောကနာထံ နရာသဘံ။
ဝန္ဒိတွာ သတ္ထုနော ပါဒေ၊ ဣဒံ ဝစနမဗြဝိံ။

Ime tīṇi satā vīra, purisā ekato gaṇā.
Upaṭṭhānasālaṁ sukataṁ, niyyādenti tuvaṁ muni.

Bhikkhusaṁghassa purato, sampaṭicchatva cakkhumā.
Tiṇṇaṁ satānaṁ purato, imā gāthā abhāsatha.

Tisatāpi ca jeṭṭho ca, anuvattiṁsu ekato.
Sampattiṁ hi karitvāna, sabbe anubhavissatha.

Pacchime bhave sampatte, sītibhāvamanuttaraṁ.
Ajaraṁ amataṁ santaṁ, nibbānaṁ phassayissatha.

Evaṁ Buddho viyākāsi, sabbaññū samaṇuttaro.
Buddhassa vacanaṁ sutvā, somanassaṁ pavedayiṁ.

Tiṁsakappasahassāni, devaloke ramiṁ ahaṁ.
Devādhipo pañcasataṁ, devarajjamakārayiṁ.

Sahassakkhattuṁ rājā ca, cakkavattī ahosahaṁ.
Devarajjaṁ karontassa, mahādevā avandisuṁ.

Idha mānusake rajjaṁ, parisā honti bandhavā.
Pacchime bhave sampatte, Vāseṭṭho nāma brāhmaṇo.

Asītikoṭi nicayo, tassa putto ahosahaṁ.
Selo iti mamaṁ nāmaṁ, chaḷaṅge pāramiṁ gato.

Jaṅghāvihāraṁ vicaraṁ, sasissehi purakkhato.
Jaṭābhārikabharitaṁ, Keṇiyaṁ nāma tāpasaṁ.

Paṭiyattāhutiṁ disvā, idaṁ vacanamabraviṁ.
Āvāho vā vivāho vā, rājā vā te nimantito.

Āhutiṁ yiṭṭhukāmohaṁ, brāhmaṇe devasammate.
Na nimantemi rājānaṁ, āhutī me na vijjati.

Na catthi mayhamāvāho, vivāho me na vijjati.
Sakyānaṁ nandijanano, seṭṭho loke sadevake.

ဣမေ တီဏိ သတာ ဝီရ၊ ပုရိသာ ဧကတော ဂဏာ။
ဥပဋ္ဌာနသာလံ သုကတံ၊ နိယျာဒေန္တိ တုဝံ မုနိ။

ဘိက္ခုသံဃဿ ပုရတော၊ သမ္ပဋိစ္ဆတွ စက္ခုမာ။
တိဏ္ဏံ သတာနံ ပုရတော၊ ဣမာ ဂါထာ အဘာသထ။

တိသတာပိ စ ဇေဋ္ဌော စ၊ အနုဝတ္တိံသု ဧကတော။
သမ္ပတ္တိံ ဟိ ကရိတွာန၊ သဗ္ဗေ အနုဘဝိဿထ။

ပစ္ဆိမေ ဘဝေ သမ္ပတ္တေ၊ သီတိဘာဝမနုတ္တရံ။
အဇရံ အမတံ သန္တံ၊ နိဗ္ဗာနံ ဖဿယိဿထ။

ဧဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဝိယာကာသိ၊ သဗ္ဗညူ သမဏုတ္တရော။
ဗုဒ္ဓဿ ဝစနံ သုတွာ၊ သောမနဿံ ပဝေဒယိံ။

တိံသကပ္ပသဟဿာနိ၊ ဒေဝလောကေ ရမိံ အဟံ။
ဒေဝါဓိပေါ ပဉ္စသတံ၊ ဒေဝရဇ္ဇမကာရယိံ။

သဟဿက္ခတ္တုံ ရာဇာ စ၊ စက္ကဝတ္တီ အဟောသဟံ။
ဒေဝရဇ္ဇံ ကရောန္တဿ၊ မဟာဒေဝါ အဝန္ဒိသုံ။

ဣဓ မာနုသကေ ရဇ္ဇံ၊ ပရိသာ ဟောန္တိ ဗန္ဓဝါ။
ပစ္ဆိမေ ဘဝေ သမ္ပတ္တေ၊ ဝါသေဋ္ဌော နာမ ဗြာဟ္မဏော။

အသီတိကောဋိ နိစယော၊ တဿ ပုတ္တော အဟောသဟံ။
သေလော ဣတိ မမံ နာမံ၊ ဆဠင်္ဂေ ပါရမိံ ဂတော။

ဇင်္ဃာဝိဟာရံ ဝိစရံ၊ သသိဿေဟိ ပုရက္ခတော။
ဇဋာဘာရိကဘရိတံ၊ ကေဏိယံ နာမ တာပသံ။

ပဋိယတ္တာဟုတိံ ဒိသွာ၊ ဣဒံ ဝစနမဗြဝိံ။
အာဝါဟော ဝါ ဝိဝါဟော ဝါ၊ ရာဇာ ဝါ တေ နိမန္တိတော။

အာဟုတိံ ယိဋ္ဌုကာမောဟံ၊ ဗြာဟ္မဏေ ဒေဝသမ္မတေ။
န နိမန္တေမိ ရာဇာနံ၊ အာဟုတီ မေ န ဝိဇ္ဇတိ။

န စတ္ထိ မယှမာဝါဟော၊ ဝိဝါဟော မေ န ဝိဇ္ဇတိ။
သကျာနံ နန္ဒိဇနနော၊ သေဋ္ဌော လောကေ သဒေဝကေ။

Sabbalokahitatthāya, sabbasattasukhāvaho.
So me nimantito ajja, tassetaṁ paṭiyādanaṁ.

Timbarūsakavaṇṇābho, appameyyo anūpamo.
Rūpenā’sadiso Buddho, svātanāya nimantito.

Ukkāmukhapahaṭṭhova, khadiraṅgārasannibho.
Vijjūpamo Mahāvīro, so me Buddho nimantito.

Pabbatagge yathā acci, puṇṇamāyeva candimā.
Naḷaggivaṇṇasaṅkāso, so me Buddho nimantito.

Asambhīto bhayātīto, bhavantakaraṇo Muni.
Sīhūpamo Mahāvīro, so me Buddho nimantito.

Kusalo Buddhadhammehi, apasayho parehi so.
Nāgūpamo Mahāvīro, so me Buddho nimantito.

Saddhammācārakusalo, Buddhanāgo asādiso.
Usabhūpamo Mahāvīro, so me Buddho nimantito.

Anantavaṇṇo amitayaso, vicittasabbalakkhaṇo.
Sakkūpamo Mahāvīro, so me Buddho nimantito.

Vasī gaṇī patāpī ca, tejassī ca durāsado.
Brahmūpamo Mahāvīro, so me Buddho nimantito.

Pattadhammo Dasabalo, balātibalapārago.
Dharaṇūpamo Mahāvīro, so me Buddho nimantito.

Sīlavīcisamākiṇṇo, dhammaviññāṇakhobhito.
Udadhūpamo Mahāvīro, so me Buddho nimantito.

Durāsado duppasaho, acalo uggato brahā.
Nerūpamo Mahāvīro, so me Buddho nimantito.

Anantañāṇo asamasamo, atulo aggataṁ gato.
Gaganūpamo Mahāvīro, so me Buddho nimantito.

သဗ္ဗလောကဟိတတ္ထာယ၊ သဗ္ဗသတ္တသုခါဝဟော။
သော မေ နိမန္တိတော အဇ္ဇ၊ တဿေတံ ပဋိယာဒနံ။

တိမ္ဗရူသကဝဏ္ဏာဘော၊ အပ္ပမေယျော အနူပမော။
ရူပေနာ’သဒိသော ဗုဒ္ဓေါ၊ သွာတနာယ နိမန္တိတော။

ဥက္ကာမုခပဟဋ္ဌောဝ၊ ခဒိရင်္ဂါရသန္နိဘော။
ဝိဇ္ဇူပမော မဟာဝီရော၊ သော မေ ဗုဒ္ဓေါ နိမန္တိတော။

ပဗ္ဗတဂ္ဂေ ယထာ အစ္စိ၊ ပုဏ္ဏမာယေဝ စန္ဒိမာ။
နဠဂ္ဂိဝဏ္ဏသင်္ကာသော၊ သော မေ ဗုဒ္ဓေါ နိမန္တိတော။

အသမ္ဘီတော ဘယာတီတော၊ ဘဝန္တကရဏော မုနိ။
သီဟူပမော မဟာဝီရော၊ သော မေ ဗုဒ္ဓေါ နိမန္တိတော။

ကုသလော ဗုဒ္ဓဓမ္မေဟိ၊ အပသယှော ပရေဟိ သော။
နာဂူပမော မဟာဝီရော၊ သော မေ ဗုဒ္ဓေါ နိမန္တိတော။

သဒ္ဓမ္မာစာရကုသလော၊ ဗုဒ္ဓနာဂေါ အသာဒိသော။
ဥသဘူပမော မဟာဝီရော၊ သော မေ ဗုဒ္ဓေါ နိမန္တိတော။

အနန္တဝဏ္ဏော အမိတယသော၊ ဝိစိတ္တသဗ္ဗလက္ခဏော။
သက္ကူပမော မဟာဝီရော၊ သော မေ ဗုဒ္ဓေါ နိမန္တိတော။

ဝသီ ဂဏီ ပတာပီ စ၊ တေဇဿီ စ ဒုရာသဒေါ။
ဗြဟ္မူပမော မဟာဝီရော၊ သော မေ ဗုဒ္ဓေါ နိမန္တိတော။

ပတ္တဓမ္မော ဒသဗလော၊ ဗလာတိဗလပါရဂေါ။
ဓရဏူပမော မဟာဝီရော၊ သော မေ ဗုဒ္ဓေါ နိမန္တိတော။

သီလဝီစိသမာကိဏ္ဏော၊ ဓမ္မဝိညာဏခေါဘိတော။
ဥဒဓူပမော မဟာဝီရော၊ သော မေ ဗုဒ္ဓေါ နိမန္တိတော။

ဒုရာသဒေါ ဒုပ္ပသဟော၊ အစလော ဥဂ္ဂတော ဗြဟာ။
နေရူပမော မဟာဝီရော၊ သော မေ ဗုဒ္ဓေါ နိမန္တိတော။

အနန္တဉာဏော အသမသမော၊ အတုလော အဂ္ဂတံ ဂတော။
ဂဂနူပမော မဟာဝီရော၊ သော မေ ဗုဒ္ဓေါ နိမန္တိတော။

Patiṭṭhā bhayabhītānaṁ, tāṇo saraṇagāminaṁ.
Assāsako Mahāvīro, so me Buddho nimantito.

Āsayo buddhimantānaṁ, puññakkhettaṁ sukhesinaṁ.
Ratanākaro Mahāvīro, so me Buddho nimantito.

Assāsako vedakaro, sāmaññaphaladāyako.
Meghūpamo Mahāvīro, so me Buddho nimantito.

Lokacakkhu mahātejo, sabbatamavinodano.
Sūriyūpamo Mahāvīro, so me Buddho nimantito.

Ārammaṇavimuttīsu, sabhāvadassano muni.
Candūpamo Mahāvīro, so me Buddho nimantito.

Buddho samussito loke, lakkhaṇehi alaṅkato.
Appameyyo Mahāvīro, so me Buddho nimantito.

Yassa ñāṇaṁ appameyyaṁ, sīlaṁ yassa anūpamaṁ.
Vimutti asadisā yassa, so me Buddho nimantito.

Yassa dhīti asadisā, thāmo yassa acintiyo.
Yassa parakkamo jeṭṭho, so me Buddho nimantito.

Rāgo doso ca moho ca, visā sabbe samūhatā.
Agadūpamo Mahāvīro, so me Buddho nimantito.

Klesabyādhibahudukkha-sabbatamavinodano.
Vejjūpamo Mahāvīro, so me Buddho nimantito.

Buddhoti bho yaṁ vadesi, ghosope'so sudullabho.
Buddho Buddhoti sutvāna, pīti me udapajjatha.

Abbhantaraṁ agaṇhantaṁ, pīti me bahi nicchare.
Sohaṁ pītimano santo, idaṁ vacanamabraviṁ.

Kahaṁ nu kho so Bhagavā, Lokajeṭṭho Narāsabho.
Tattha gantvā namassissaṁ, sāmaññaphaladāyakaṁ.

ပတိဋ္ဌာ ဘယဘီတာနံ၊ တာဏော သရဏဂါမိနံ။
အဿာသကော မဟာဝီရော၊ သော မေ ဗုဒ္ဓေါ နိမန္တိတော။

အာသယော ဗုဒ္ဓိမန္တာနံ၊ ပုညက္ခေတ္တံ သုခေသိနံ။
ရတနာကရော မဟာဝီရော၊ သော မေ ဗုဒ္ဓေါ နိမန္တိတော။

အဿာသကော ဝေဒကရော၊ သာမညဖလဒါယကော။
မေဃူပမော မဟာဝီရော၊ သော မေ ဗုဒ္ဓေါ နိမန္တိတော။

လောကစက္ခု မဟာတေဇော၊ သဗ္ဗတမဝိနောဒနော။
သူရိယူပမော မဟာဝီရော၊ သော မေ ဗုဒ္ဓေါ နိမန္တိတော။

အာရမ္မဏဝိမုတ္တီသု၊ သဘာဝဒဿနော မုနိ။
စန္ဒူပမော မဟာဝီရော၊ သော မေ ဗုဒ္ဓေါ နိမန္တိတော။

ဗုဒ္ဓေါ သမုဿိတော လောကေ၊ လက္ခဏေဟိ အလင်္ကတော။
အပ္ပမေယျော မဟာဝီရော၊ သော မေ ဗုဒ္ဓေါ နိမန္တိတော။

ယဿ ဉာဏံ အပ္ပမေယျံ၊ သီလံ ယဿ အနူပမံ။
ဝိမုတ္တိ အသဒိသာ ယဿ၊ သော မေ ဗုဒ္ဓေါ နိမန္တိတော။

ယဿ ဓိတိ အသဒိသာ၊ ထာမော ယဿ အစိန္တိယော။
ယဿ ပရက္ကမော ဇေဋ္ဌော၊ သော မေ ဗုဒ္ဓေါ နိမန္တိတော။

ရာဂေါ ဒေါသော စ မောဟော စ၊ ဝိသာ သဗ္ဗေ သမူဟတာ။
အဂဒူပမော မဟာဝီရော၊ သော မေ ဗုဒ္ဓေါ နိမန္တိတော။

က္လေသဗျာဓိဗဟုဒုက္ခ- သဗ္ဗတမဝိနောဒနော။
ဝေဇ္ဇူပမော မဟာဝီရော၊ သော မေ ဗုဒ္ဓေါ နိမန္တိတော။

ဗုဒ္ဓေါတိ ဘော ယံ ဝဒေသိ၊ ဃောသောပေ'သော သုဒုလ္လဘော။
ဗုဒ္ဓေါ ဗုဒ္ဓေါတိ သုတွာန၊ ပီတိ မေ ဥဒပဇ္ဇထ။

အဗ္ဘန္တရံ အဂဏှန္တံ၊ ပီတိ မေ ဗဟိ နိစ္ဆရေ။
သောဟံ ပီတိမနော သန္တော၊ ဣဒံ ဝစနမဗြဝိံ။

ကဟံ နု ခေါ သော ဘဂဝါ၊ လောကဇေဋ္ဌော နရာသဘော။
တတ္ထ ဂန္တွာ နမဿိဿံ၊ သာမညဖလဒါယကံ။

Paggayha dakkhiṇaṁ bāhuṁ, vedajāto katañjalī.
Ācikkhi me Dhammarājaṁ, sokasallavinodanaṁ.

Udentaṁva mahāmeghaṁ, nīlaṁ añjanasannitaṁ.
Sāgaraṁ viya dissantaṁ, passase'taṁ mahāvanaṁ.

Ettha so vasate Buddho, adantadamako Muni.
Vinayanto ca veneyye, bodhento bodhipakkhiye.

Pipāsitova udakaṁ, bhojanaṁva jighacchito.
Gāvī yathā vacchagiddhā, evāhaṁ viciniṁ jinaṁ.

Ācāra-upacāraññū, dhammānucchavisaṁvaraṁ.
Sikkhāpemi sake sisse, gacchante Jinasantikaṁ.

Durāsadā Bhagavanto, sīhāva ekacārino.
Pade padaṁ nikkhipantā, āgaccheyyātha māṇavā.

Āsīviso yathā ghoro, migarājāva kesarī.
Mattova kuñjaro dantī, evaṁ Buddhā durāsadā.

Ukkāsitañca khipitaṁ, ajjhupekkhiya māṇavā.
Pade padaṁ nikkhipantā, upetha Buddhasantikaṁ.

Paṭisallānagarukā, appasaddā durāsadā.
Durūpasaṅkamā Buddhā, garū honti sadevake.

Yadāhaṁ pañhaṁ pucchāmi, paṭisammodayāmi vā.
Appasaddā tadā hotha, munibhūtāva tiṭṭhatha.

Yaṁ so deseti Sambuddho, khemaṁ nibbānapattiyā.
Tamevatthaṁ nisāmetha, saddhammasavanaṁ sukhaṁ.

Upasaṅkamma Sambuddhaṁ, sammodiṁ muninā ahaṁ.
Taṁ kathaṁ vītisāretvā, lakkhaṇe upadhārayiṁ.

Lakkhaṇe dve ca kaṅkhāmi, passāmi tiṁsalakkhaṇe.
Kosohitavatthaguyhaṁ, iddhiyā dassayī Muni.

ပဂ္ဂယှ ဒက္ခိဏံ ဗာဟုံ၊ ဝေဒဇာတော ကတဉ္ဇလီ။
အာစိက္ခိ မေ ဓမ္မရာဇံ၊ သောကသလ္လဝိနောဒနံ။

ဥဒေန္တံဝ မဟာမေဃံ၊ နီလံ အဉ္ဇနသန္နိဘံ။
သာဂရံ ဝိယ ဒိဿန္တံ၊ ပဿသေ’တံ မဟာဝနံ။

ဧတ္ထ သော ဝသတေ ဗုဒ္ဓေါ၊ အဒန္တဒမကော မုနိ။
ဝိနယန္တော စ ဝေနေယျေ၊ ဗောဓေန္တော ဗောဓိပက္ခိယေ။

ပိပါသိတောဝ ဥဒကံ၊ ဘောဇနံဝ ဇိဃစ္ဆိတော။
ဂါဝီ ယထာ ဝစ္ဆဂိဒ္ဓါ၊ ဧဝါဟံ ဝိစိနိံ ဇိနံ။

အာစာရဥပစာရညူ၊ ဓမ္မာနုစ္ဆဝိသံဝရံ။
သိက္ခာပေမိ သကေ သိဿေ၊ ဂစ္ဆန္တေ ဇိနသန္တိကံ။

ဒုရာသဒါ ဘဂဝန္တော၊ သီဟာဝ ဧကစာရိနော။
ပဒေ ပဒံ နိက္ခိပန္တာ၊ အာဂစ္ဆေယျာထ မာဏဝါ။

အာသီဝိသော ယထာ ဃောရော၊ မိဂရာဇာဝ ကေသရီ။
မတ္တောဝ ကုဉ္ဇရော ဒန္တီ၊ ဧဝံ ဗုဒ္ဓါ ဒုရာသဒါ။

ဥက္ကာသိတဉ္စ ခိပိတံ၊ အဇ္ဈုပေက္ခိယ မာဏဝါ။
ပဒေ ပဒံ နိက္ခိပန္တာ၊ ဥပေထ ဗုဒ္ဓသန္တိကံ။

ပဋိသလ္လာနဂရုကာ၊ အပ္ပသဒ္ဒါ ဒုရာသဒါ။
ဒုရူပသင်္ကမာ ဗုဒ္ဓါ၊ ဂရူ ဟောန္တိ သဒေဝကေ။

ယဒါဟံ ပဉှံ ပုစ္ဆာမိ၊ ပဋိသမ္မောဒယာမိ ဝါ။
အပ္ပသဒ္ဒါ တဒါ ဟောထ၊ မုနိဘူတာဝ တိဋ္ဌထ။

ယံ သော ဒေသေတိ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ခေမံ နိဗ္ဗာနပတ္တိယာ။
တမေဝတ္ထံ နိသာမေထ၊ သဒ္ဓမ္မသဝနံ သုခံ။

ဥပသင်္ကမ္မ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ သမ္မောဒိံ မုနိနာ အဟံ။
တံ ကထံ ဝီတိသာရေတွာ၊ လက္ခဏေ ဥပဓာရယိံ။

လက္ခဏေ ဒွေ စ ကင်္ခါမိ၊ ပဿာမိ တိံသလက္ခဏေ။
ကောသောဟိတဝတ္ထဂုယှံ၊ ဣဒ္ဓိယာ ဒဿယီ မုနိ။

Jivhaṁ ninnāmayitvāna, kaṇṇasote ca nāsike.
Paṭimasi nalāṭantaṁ, kevalaṁ chādayī Jino.

Tassāhaṁ lakkhaṇe disvā, paripuṇṇe sabyañjane.
Buddhoti niṭṭhaṁ gantvāna, saha sissehi pabbajiṁ.

Satehi tīhi sahito, pabbajiṁ anagāriyaṁ.
Aḍḍhamāse asampatte, sabbe pattāmha nibbutiṁ.

Ekato kammaṁ katvāna, puññakkhette anuttare.
Ekato saṁsaritvāna, ekato vinivattayuṁ.

Gopānasiyo datvāna, pūgadhamme vasiṁ ahaṁ.
Tena kammena sukatena, aṭṭha hetū labhāmahaṁ.

Disāsu pūjito homi, bhogā ca amitā mama.
Patiṭṭhā homi sabbesaṁ, tāso mama na vijjati.

Byādhayo me na vijjanti, dīghāyuṁ pālayāmi ca.
Sukhumacchaviko homi, āvāse patthite vase.

Aṭṭha gopānasī datvā, pūgadhamme vasiṁ ahaṁ.
Paṭisambhidārahattañca, etaṁ me aparaṭṭhamaṁ.

Sabbavositavosāno, katakicco anāsavo.
Aṭṭha gopānasī nāma, tava putto Mahāmuni.

Pañca thambhāni datvāna, pūgadhamme vasiṁ ahaṁ.
Tena kammena sukatena, pañca hetū labhāmahaṁ.

Acalo homi mettāya, anūnaṅgo bhavāmahaṁ.
Ādeyyavacano homi, na dhaṁsemi yathā ahaṁ.

Abhantaṁ hoti me cittaṁ, akhilo homi kassaci.
Tena kammena sukatena, vimalo homi sāsane.

Sagāravo sappatisso, katakicco anāsavo.
Sāvako te Mahāvīra, bhikkhu taṁ vandate Muni.

ဇိဝှံ နိန္နာမယိတွာန၊ ကဏ္ဏသောတေ စ နာသိကေ။
ပဋိမသိ နလာဋန္တံ၊ ကေဝလံ ဆာဒယီ ဇိနော။

တဿာဟံ လက္ခဏေ ဒိသွာ၊ ပရိပုဏ္ဏေ သဗျဉ္ဇနေ။
ဗုဒ္ဓေါတိ နိဋ္ဌံ ဂန္တွာန၊ သဟ သိဿေဟိ ပဗ္ဗဇိံ။

သတေဟိ တီဟိ သဟိတော၊ ပဗ္ဗဇိံ အနဂါရိယံ။
အဍ္ဎမာသေ အသမ္ပတ္တေ၊ သဗ္ဗေ ပတ္တာမှ နိဗ္ဗုတိံ။

ဧကတော ကမ္မံ ကတွာန၊ ပုညက္ခေတ္တေ အနုတ္တရေ။
ဧကတော သံသရိတွာန၊ ဧကတော ဝိနိဝတ္တယုံ။

ဂေါပါနသိယော ဒတွာန၊ ပူဂဓမ္မေ ဝသိံ အဟံ။
တေန ကမ္မေန သုကတေန၊ အဋ္ဌ ဟေတူ လဘာမဟံ။

ဒိသာသု ပူဇိတော ဟောမိ၊ ဘောဂါ စ အမိတာ မမ။
ပတိဋ္ဌာ ဟောမိ သဗ္ဗေသံ၊ တာသော မမ န ဝိဇ္ဇတိ။

ဗျာဓယော မေ န ဝိဇ္ဇန္တိ၊ ဒီဃာယုံ ပါလယာမိ စ။
သုခုမစ္ဆဝိကော ဟောမိ၊ အာဝါသေ ပတ္ထိတေ ဝသေ။

အဋ္ဌ ဂေါပါနသီ ဒတွာ၊ ပူဂဓမ္မေ ဝသိံ အဟံ။
ပဋိသမ္ဘိဒါရဟတ္တဉ္စ၊ ဧတံ မေ အပရဋ္ဌမံ။

သဗ္ဗဝေါသိတဝေါသာနော၊ ကတကိစ္စော အနာသဝေါ။
အဋ္ဌ ဂေါပါနသီ နာမ၊ တဝ ပုတ္တော မဟာမုနိ။

ပဉ္စ ထမ္ဘာနိ ဒတွာန၊ ပူဂဓမ္မေ ဝသိံ အဟံ။
တေန ကမ္မေန သုကတေန၊ ပဉ္စ ဟေတူ လဘာမဟံ။

အစလော ဟောမိ မေတ္တာယ၊ အနူနင်္ဂေါ ဘဝါမဟံ။
အာဒေယျဝစနော ဟောမိ၊ န ဓံသေမိ ယထာ အဟံ။

အဘန္တံ ဟောတိ မေ စိတ္တံ၊ အခိလော ဟောမိ ကဿစိ။
တေန ကမ္မေန သုကတေန၊ ဝိမလော ဟောမိ သာသနေ။

သဂါရဝေါ သပ္ပတိဿော၊ ကတကိစ္စော အနာသဝေါ။
သာဝကော တေ မဟာဝီရ၊ ဘိက္ခု တံ ဝန္ဒတေ မုနိ။

Katvā sukatapallaṅkaṁ, sālāyaṁ paññapesahaṁ.
Tena kammena sukatena, pañca hetū labhāmahaṁ.

Ucce kule pajāyitvā, mahābhogo bhavāmahaṁ.
Sabbasampattiko homi, maccheraṁ me na vijjati.

Gamane patthite mayhaṁ, pallaṅko upatiṭṭhati.
Saha pallaṅkaseṭṭhena, gacchāmi mama patthitaṁ.

Tena pallaṅkadānena, tamaṁ sabbaṁ vinodayiṁ.
Sabbābhiññābalappatto, thero vandati taṁ Muni.

Parakiccattakiccāni, sabbakiccāni sādhayiṁ.
Tena kammena sukatena, pāvisiṁ abhayaṁ puraṁ.

Pariniṭṭhitasālamhi, paribhogamadāsahaṁ.
Tena kammena sukatena, seṭṭhattaṁ ajjhupāgato.

Ye keci damakā loke, hatthi-asse damenti ye.
Karitvā kāraṇā nānā, dāruṇena damenti te.

Na hevaṁ tvaṁ Mahāvīra, damesi naranāriyo.
Adaṇḍena asatthena, damesi uttame dame.

Dānassa vaṇṇe kittento, desanākusalo Muni.
Ekapañhaṁ kathentova, bodhesi tisate Muni.

Dantā mayaṁ sārathinā, suvimuttā anāsavā.
Sabbābhiññābalapattā, nibbutā upadhikkhaye.

Satasahassito kappe, yaṁ dānamadadiṁ tadā.
Atikkantā bhayā sabbe, sālādānassidaṁ phalaṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahattaṁ pana patvā Satthāraṁ upasaṅkamitvā aññaṁ byākaronto—

838. "Yaṁ taṁ saraṇamāgamha, ito aṭṭhame cakkhuma.
Sattarattena Bhagavā, dantāmha tava sāsane"ti

ကတွာ သုကတပလ္လင်္ကံ၊ သာလာယံ ပညပေသဟံ။
တေန ကမ္မေန သုကတေန၊ ပဉ္စ ဟေတူ လဘာမဟံ။

ဥစ္စေ ကုလေ ပဇာယိတွာ၊ မဟာဘောဂေါ ဘဝါမဟံ။
သဗ္ဗသမ္ပတ္တိကော ဟောမိ၊ မစ္ဆေရံ မေ န ဝိဇ္ဇတိ။

ဂမနေ ပတ္ထိတေ မယှံ၊ ပလ္လင်္ကော ဥပတိဋ္ဌတိ။
သဟ ပလ္လင်္ကသေဋ္ဌေန၊ ဂစ္ဆာမိ မမ ပတ္ထိတံ။

တေန ပလ္လင်္ကဒါနေန၊ တမံ သဗ္ဗံ ဝိနောဒယိံ။
သဗ္ဗာဘိညာဗလပ္ပတ္တော၊ ထေရော ဝန္ဒတိ တံ မုနိ။

ပရကိစ္စ-တ္တကိစ္စာနိ၊ သဗ္ဗကိစ္စာနိ သာဓယိံ။
တေန ကမ္မေန သုကတေန၊ ပါဝိသိံ အဘယံ ပုရံ။

ပရိနိဋ္ဌိတသာလမှိ၊ ပရိဘောဂမဒါသဟံ။
တေန ကမ္မေန သုကတေန၊ သေဋ္ဌတ္တံ အဇ္ဈုပါဂတော။

ယေ ကေစိ ဒမကာ လောကေ၊ ဟတ္ထိအဿေ ဒမေန္တိ ယေ။
ကရိတွာ ကာရဏာ နာနာ၊ ဒါရုဏေန ဒမေန္တိ တေ။

န ဟေဝံ တွံ မဟာဝီရ၊ ဒမေသိ နရနာရိယော။
အဒဏ္ဍေန အသတ္ထေန၊ ဒမေသိ ဥတ္တမေ ဒမေ။

ဒါနဿ ဝဏ္ဏေ ကိတ္တေန္တော၊ ဒေသနာကုသလော မုနိ။
ဧကပဉှံ ကထေန္တောဝ၊ ဗောဓေသိ တိသတေ မုနိ။

ဒန္တာ မယံ သာရထိနာ၊ သုဝိမုတ္တာ အနာသဝါ။
သဗ္ဗာဘိညာဗလပတ္တာ၊ နိဗ္ဗုတာ ဥပဓိက္ခယေ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဒါနမဒဒိံ တဒါ။
အတိက္ကန္တာ ဘယာ သဗ္ဗေ၊ သာလာဒါနဿိဒံ ဖလံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟတ္တံ ပန ပတွာ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ အညံ ဗျာကရောန္တော—

၈၃၈။ “ယံ တံ သရဏမာဂမှ၊ ဣတော အဋ္ဌမေ စက္ခုမ။
သတ္တရတ္တေန ဘဂဝါ၊ ဒန္တာမှ တဝ သာသနေ”တိ

gāthamāha. Tassattho—pañcahi cakkhūhi **cakkhuma** Bhagavā yasmā mayaṁ ito atīte **aṭṭhame** divase taṁ saraṇaṁ **agamimha.** Tasmā sattarattena tava sāsane damakena[1] **dantā amha,** aho **te** saraṇagamanassa ānubhāvoti. Tato paraṁ—

839. "Tuvaṁ Buddho tuvaṁ Satthā, tuvaṁ mārābhibhū Muni.
Tuvaṁ anusaye chetvā, tiṇṇo tāresi'maṁ pajaṁ.

840. Upadhī te samatikkantā, āsavā te padālitā.
Sīhova anupādāno, pahīnabhayabheravo"ti—

imāhi dvīhi gāthāhi abhitthavitvā osānagāthāya Satthāraṁ vandanaṁ yācati—

841. "Bhikkhavo tisatā ime, tiṭṭhanti pañjalīkatā.
Pāde vīra pasārehi, nāgā vandantu Satthuno"ti.

Tattha **tuvaṁ Buddho**ti tvameva imasmiṁ loke Sabbaññubuddho. Diṭṭhadhammikādi-atthena sattānaṁ anusāsanato tvameva **Satthā.** Sabbesaṁ mārānaṁ abhibhavanato **mārābhibhū.** Munibhāvato **Muni.** **Anusaye chetvā**ti kāmarāgādike anusaye ariyamaggasatthena chinditvā. **Tiṇṇo**ti sayaṁ saṁsāramahoghaṁ tiṇṇo, desanāhatthena imaṁ **pajaṁ** sattakāyaṁ tāresi. **Upadhī**ti khandhūpadhi-ādayo sabbe upadhī. **Anupādāno**ti sabbaso pahīnakāmupādānādiko. Evaṁ vatvā thero sapariso Satthāraṁ abhivandatīti.

Selattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Kāḷigodhāputtabhaddiyattheragāthāvaṇṇanā

Yātaṁ me hatthigīvāyāti-ādikā āyasmato Bhaddiyattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro Padumuttarassa Bhagavato kāle mahābhogakule nibbattitvā viññutaṁ patto ekadivasaṁ Satthu santike dhammaṁ suṇanto Satthārā ekaṁ bhikkhuṁ

1. Natthi (Sī)

ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—ပဉ္စဟိ စက္ခူဟိ **စက္ခုမ** ဘဂဝါ ယသ္မာ မယံ ဣတော အတီတေ **အဋ္ဌမေ** ဒိဝသေ တံ သရဏံ **အဂမိမှ။** တသ္မာ သတ္တရတ္တေန တဝ သာသနေ ဒမကေန[1] **ဒန္တာ အမှ၊** အဟော **တေ** သရဏဂမနဿ အာနုဘာဝေါတိ။ တတော ပရံ—

၈၃၉။ “တုဝံ ဗုဒ္ဓေါ တုဝံ သတ္ထာ၊ တုဝံ မာရာဘိဘူ မုနိ။
တုဝံ အနုသယေ ဆေတွာ၊ တိဏ္ဏော တာရေသိ’မံ ပဇံ။

၈၄၀။ ဥပဓိ တေ သမတိက္ကန္တာ၊ အာသဝါ တေ ပဒါလိတာ။
သီဟောဝ အနုပါဒါနော၊ ပဟီနဘယဘေရဝေါ”တိ—

ဣမာဟိ ဒွီဟိ ဂါထာဟိ အဘိတ္ထဝိတွာ ဩသာနဂါထာယ သတ္ထာရံ ဝန္ဒနံ ယာစတိ—

၈၄၁။ “ဘိက္ခဝေါ တိသတာ ဣမေ၊ တိဋ္ဌန္တိ ပဉ္ဇလီကတာ။
ပါဒေ ဝီရ ပသာရေဟိ၊ နာဂါ ဝန္ဒန္တု သတ္ထုနော”တိ။

တတ္ထ **တုဝံ ဗုဒ္ဓေါ**တိ တွမေဝ ဣမသ္မိံ လောကေ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓေါ။ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာဒိအတ္ထေန သတ္တာနံ အနုသာသနတော တွမေဝ **သတ္ထာ။** သဗ္ဗေသံ မာရာနံ အဘိဘဝနတော **မာရာဘိဘူ။** မုနိဘာဝတော **မုနိ။** **အနုသယေ ဆေတွာ**တိ ကာမရာဂါဒိကေ အနုသယေ အရိယမဂ္ဂသတ္ထေန ဆိန္ဒိတွာ။ **တိဏ္ဏော**တိ သယံ သံသာရမဟောဃံ တိဏ္ဏော၊ ဒေသနာဟတ္ထေန ဣမံ **ပဇံ** သတ္တကာယံ တာရေသိ။ **ဥပဓီ**တိ ခန္ဓူပဓိအာဒယော သဗ္ဗေ ဥပဓီ။ **အနုပါဒါနော**တိ သဗ္ဗသော ပဟီနကာမုပါဒါနာဒိကော။ ဧဝံ ဝတွာ ထေရော သပရိသော သတ္ထာရံ အဘိဝန္ဒတီတိ။

သေလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-ကာဠိဂေါဓာပုတ္တဘဒ္ဒိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယာတံ မေ ဟတ္ထိဂီဝါယာတိအာဒိကာ အာယသ္မတော ဘဒ္ဒိယတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ မဟာဘောဂကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ဧကဒိဝသံ သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုဏန္တော သတ္ထာရာ ဧကံ ဘိက္ခုံ

၁-နတ္ထိ (သီ)

uccākulikānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapiyamānaṁ disvā sayampi taṁ ṭhānantaraṁ patthetvā sattāhaṁ Buddhappamukhassa bhikkhusaṁghassa mahādānaṁ datvā paṇidhānaṁ akāsi. Satthāpissa anantarāyena samijjhanabhāvaṁ disvā byākāsi, sopi taṁ byākaraṇaṁ sutvā uccākulikasaṁvattanikaṁ kammaṁ pucchitvā dhammassavanassa kārāpanaṁ, dhammamaṇḍape āsanadānaṁ, bījanīdānaṁ[1], dhammakathikānaṁ pūjāsakkārakaraṇaṁ, uposathāgāre paṭissayadānanti evamādiṁ yāvajīvaṁ bahupuññaṁ katvā tato cuto devamanussesu saṁsaranto Kassapassa Bhagavato aparabhāge amhākaṁ Bhagavato uppattiyā puretaraṁ Bārāṇasiyaṁ kuṭumbiyaghare nibbatto sambahule Paccekabuddhe piṇḍāya caritvā ekasmiṁyeva ṭhāne samāgantvā bhattavissaggaṁ karonte disvā tattha pāsāṇaphalakāni attharitvā pādodakādiṁ upaṭṭhapento yāvajīvaṁ upaṭṭhahi.

So ekaṁ Buddhantaraṁ devamanussesu saṁsaritvā imasmiṁ Buddhuppāde Kapilavatthunagare Sākiyarājakule nibbatti, **Bhaddiyo**tissa nāmaṁ ahosi. So vayappatto Anuruddhādīhi pañcahi khattiyehi saddhiṁ Satthari Anupiyambavane viharante Satthu santike pabbajitvā arahattaṁ pāpuṇi. Taṁ Satthā aparabhāge Jetavane ariyagaṇamajjhe nisinno uccākulikānaṁ bhikkhūnaṁ aggaṭṭhāne ṭhapesi. So phalasukhena nibbānasukhena ca vītināmento araññagatopi rukkhamūlagatopi suññāgāragatopi “aho sukhaṁ, aho sukhan”ti abhikkhaṇaṁ udānaṁ udānesi. Taṁ sutvā bhikkhū Satthu ārocesuṁ “āyasmā Bhaddiyo Kāḷigodhāya putto abhikkhaṇaṁ’aho sukhaṁ, aho sukhan’ti vadati, anabhirato maññe brahmacariyaṁ caratī”ti. Satthā taṁ pakkosāpetvā “saccaṁ kira tvaṁ Bhaddiya abhikkhaṇaṁ’aho sukhaṁ, aho sukhan’ti vadasī”ti pucchi. So “saccaṁ Bhagavā”ti paṭijānitvā “pubbe me bhante rajjaṁ kārentassa susaṁvihitārakkho ahosiṁ, tathāpi bhīto ubbiggo ussaṅkito vihāsiṁ. Idāni pana pabbajito abhīto anubbiggo anussaṅkito viharāmī”ti vatvā—

842. “Yātaṁ me hatthigīvāya, sukhumā vatthā padhāritā.
Sālīnaṁ odano bhutto, sucimaṁsūpasecano.

1. Bījanadānaṁ (Sī)

ဥစ္စာကုလိကာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပိယမာနံ ဒိသွာ သယမ္ပိ တံ ဌာနန္တရံ ပတ္ထေတွာ သတ္တာဟံ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ ဘိက္ခုသံဃဿ မဟာဒါနံ ဒတွာ ပဏိဓာနံ အကာသိ။ သတ္ထာပိဿ အနန္တရာယေန သမိဇ္ဈနဘာဝံ ဒိသွာ ဗျာကာသိ၊ သောပိ တံ ဗျာကရဏံ သုတွာ ဥစ္စာကုလိကသံဝတ္တနိကံ ကမ္မံ ပုစ္ဆိတွာ ဓမ္မဿဝနဿ ကာရာပနံ, ဓမ္မမဏ္ဍပေ အာသနဒါနံ, ဗီဇနီဒါနံ[1], ဓမ္မကထိကာနံ ပူဇာသက္ကာရကရဏံ, ဥပေါသထာဂါရေ ပဋိဿယဒါနန္တိ ဧဝမာဒိံ ယာဝဇီဝံ ဗဟုပုညံ ကတွာ တတော စုတော ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ကဿပဿ ဘဂဝတော အပရဘာဂေ အမှာကံ ဘဂဝတော ဥပ္ပတ္တိယာ ပုရေတရံ ဗာရာဏသိယံ ကုဋုမ္ဗိယဃရေ နိဗ္ဗတ္တော သမ္ဗဟုလေ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ဧကသ္မိံယေဝ ဌာနေ သမာဂန္တွာ ဘတ္တဝိဿဂ္ဂံ ကရောန္တေ ဒိသွာ တတ္ထ ပါသာဏဖလကာနိ အတ္ထရိတွာ ပါဒေါဒကာဒိံ ဥပဋ္ဌပေန္တော ယာဝဇီဝံ ဥပဋ္ဌဟိ။

သော ဧကံ ဗုဒ္ဓန္တရံ ဒေဝမနုဿေသု သံသရိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကပိလဝတ္ထုနဂရေ သာကိယရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ဘဒ္ဒိယော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝယပ္ပတ္တော အနုရုဒ္ဓါဒီဟိ ပဉ္စဟိ ခတ္တိယေဟိ သဒ္ဓိံ သတ္ထရိ အနုပိယမ္ဗဝနေ ဝိဟရန္တေ သတ္ထု သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တံ သတ္ထာ အပရဘာဂေ ဇေတဝနေ အရိယဂဏမဇ္ဈေ နိသိန္နော ဥစ္စာကုလိကာနံ ဘိက္ခူနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။ သော ဖလသုခေန နိဗ္ဗာနသုခေန စ ဝီတိနာမေန္တော အရညဂတောပိ ရုက္ခမူလဂတောပိ သုညာဂါရဂတောပိ “အဟော သုခံ, အဟော သုခ”န္တိ အဘိက္ခဏံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ တံ သုတွာ ဘိက္ခူ သတ္ထု အာရောစေသုံ “အာယသ္မာ ဘဒ္ဒိယော ကာဠိဂေါဓာယ ပုတ္တော အဘိက္ခဏံ ‘အဟော သုခံ, အဟော သုခ’န္တိ ဝဒတိ၊ အနဘိရတော မညေ ဗြဟ္မစရိယံ စရတီ”တိ။ သတ္ထာ တံ ပက္ကောသာပေတွာ “သစ္စံ ကိရ တွံ ဘဒ္ဒိယ အဘိက္ခဏံ ‘အဟော သုခံ, အဟော သုခ’န္တိ ဝဒသီ”တိ ပုစ္ဆိ။ သော “သစ္စံ ဘဂဝါ”တိ ပဋိဇာနိတွာ “ပုဗ္ဗေ မေ ဘန္တေ ရဇ္ဇံ ကာရေန္တဿ သုသံဝိဟိတာရက္ခော အဟောသိံ၊ တထာပိ ဘီတော ဥဗ္ဗိဂ္ဂေါ ဥဿင်္ကိတော ဝိဟာသိံ။ ဣဒါနိ ပန ပဗ္ဗဇိတော အဘီတော အနုဗ္ဗိဂ္ဂေါ အနုဿင်္ကိတော ဝိဟရာမီ”တိ ဝတွာ—

၈၄၂။ “ယာတံ မေ ဟတ္ထိဂီဝါယ၊ သုခုမာ ဝတ္ထာ ပဓာရိတာ။
သာလီနံ ဩဒနော ဘုတ္တော၊ သုစိမံသူပသေစနော။

၁-ဗီဇနဒါနံ (သီ)

843. So’jja bhaddo sātatiko, uñchāpattāgate rato.
Jhāyati anupādāno, putto godhāya Bhaddiyo.

844. Paṁsukūlī sātatiko, uñchāpattāgate rato.
Jhāyati anupādāno, putto godhāya Bhaddiyo.

845. Piṇḍapātī sātatiko -pa-.

846. Tecīvarī sātatiko -pa-.

847. Sapadānacārī sātatiko -pa-.

848. Ekāsanī sātatiko -pa-.

849. Pattapiṇḍī sātatiko -pa-.

850. Khalupacchābhattī sātatiko -pa-.

851. Āraññiko sātatiko -pa-.

852. Rukkhamūliko sātatiko -pa-.

853. Abbhokāsī sātatiko -pa-.

854. Sosāniko sātatiko -pa-.

855. Yathāsanthatiko sātatiko -pa-.

856. Nesajjiko sātatiko -pa-.

857. Appiccho sātatiko -pa-.

858. Santuṭṭho sātatiko -pa-.

859. Pavivitto sātatiko -pa-.

860. Asaṁsaṭṭho sātatiko -pa-.

၈၄၃။ သော’ဇ္ဇ ဘဒ္ဒော သာတတိကော၊ ဥဉ္ဆာပတ္တာဂတေ ရတော။
ဈာယတိ အနုပါဒါနော၊ ပုတ္တော ဂေါဓာယ ဘဒ္ဒိယော။

၈၄၄။ ပံသုကူလီ သာတတိကော၊ ဥဉ္ဆာပတ္တာဂတေ ရတော။
ဈာယတိ အနုပါဒါနော၊ ပုတ္တော ဂေါဓာယ ဘဒ္ဒိယော။

၈၄၅။ ပိဏ္ဍပါတီ သာတတိကော။ပ။

၈၄၆။ တေစီဝရီ သာတတိကော။ပ။

၈၄၇။ သပဒါနစာရီ သာတတိကော။ပ။

၈၄၈။ ဧကာသနီ သာတတိကော။ပ။

၈၄၉။ ပတ္တပိဏ္ဍီ သာတတိကော။ပ။

၈၅၀။ ခလုပစ္ဆာဘတ္တီ သာတတိကော။ပ။

၈၅၁။ အာရညိကော သာတတိကော။ပ။

၈၅၂။ ရုက္ခမူလိကော သာတတိကော။ပ။

၈၅၃။ အဗ္ဘောကာသီ သာတတိကော။ပ။

၈၅၄။ သောသာနိကော သာတတိကော။ပ။

၈၅၅။ ယထာသန္ထတိကော သာတတိကော။ပ။

၈၅၆။ နေသဇ္ဇိကော သာတတိကော။ပ။

၈၅၇။ အပ္ပိစ္ဆော သာတတိကော။ပ။

၈၅၈။ သန္တုဋ္ဌော သာတတိကော။ပ။

၈၅၉။ ပဝိဝိတ္တော သာတတိကော။ပ။

၈၆၀။ အသံသဋ္ဌော သာတတိကော။ပ။

861. Āraddhavīriyo sātatiko -pa-.

862. Hitvā satapalaṁ kaṁsaṁ, sovaṇṇaṁ satarājikaṁ.
Aggahiṁ mattikāpattaṁ, idaṁ dutiyābhisecanaṁ.

863. Ucce maṇḍalipākāre, daḷhamaṭṭālakoṭṭhake.
Rakkhito khaggahatthehi, uttasaṁ vihariṁ pure.

864. So’jja bhaddo anutrāsī, pahīnabhayabheravo.
Jhāyati vanamogayha, putto Godhāya Bhaddiyo.

865. Sīlakkhandhe patiṭṭhāya, satiṁ paññañca bhāvayaṁ.
Pāpuṇiṁ anupubbena, sabbasaṁyojanakkhayan”ti—

imāhi gāthāhi Satthu purato sīhanādaṁ nadi.

Tattha **yātaṁ me hatthigīvāyā**ti bhante pubbe mayā gacchantenāpi hatthigīvāya hatthikkhandhe nisīditvā yātaṁ caritaṁ. Vatthāni pariharantenāpi **sukhumā** sukhasamphassā Kāsikavatthavisesā dhāritā. Odanaṁ bhuñjantenāpi tivassikānaṁ purāṇagandhasālīnaṁ odano tittirakapiñjarādinā sucinā maṁsena upasittatāya **sucimaṁsūpasecano** bhutto, tathāpi taṁ sukhaṁ na mayhaṁ cittaparitosakaraṁ ahosi, yathā etarahi vivekasukhanti dassento āha “**so’jja bhaddo**”ti-ādi. Ettha ca hatthiggahaṇeneva assarathayānāni, vatthaggahaṇena sabbarājālaṅkārā, odanaggahaṇena sabbabhojanavikati gahitāti veditabbaṁ. **So’jjā**ti so ajja etarahi pabbajjāyaṁ ṭhito. **Bhaddo**ti sīlādiguṇehi samannāgatattā bhaddo. **Sātatiko**ti samaṇadhamme diṭṭhadhammasukhavihāre sātaccayutto. **Uñchāpattāgate rato**ti uñchācariyāya patte āgate pattapariyāpanne abhirato, teneva santuṭṭhoti adhippāyo. **Jhāyatī**ti phalasamāpattijhānena jhāyati. **Putto Godhāyā**ti Kāḷigodhāya nāma khattiyāya putto. **Bhaddiyo**ti evaṁnāmo attānameva thero aññaṁ viya katvā vadati.

Gahapaticīvaraṁ paṭikkhipitvā paṁsukūlikaṅgasamādānena **paṁsukūliko.** Saṁghabhattaṁ paṭikkhipitvā piṇḍapātikaṅgasamādānena **piṇḍapātiko.**

၈၆၁။ အာရဒ္ဓဝီရိယော သာတတိကော။ပ။

၈၆၂။ ဟိတွာ သတပလံ ကံသံ၊ သောဝဏ္ဏံ သတရာဇိကံ။
အဂ္ဂဟိံ မတ္တိကာပတ္တံ၊ ဣဒံ ဒုတိယာဘိသေစနံ။

၈၆၃။ ဥစ္စေ မဏ္ဍလိပါကာရေ၊ ဒဠှမဋ္ဋာလကောဋ္ဌကေ။
ရက္ခိတော ခဂ္ဂဟတ္ထေဟိ၊ ဥတ္တသံ ဝိဟရိံ ပုရေ။

၈၆၄။ သော’ဇ္ဇ ဘဒ္ဒေါ အနုတြာသီ၊ ပဟီနဘယဘေရဝေါ။
ဈာယတိ ဝနမောဂယှ၊ ပုတ္တော ဂေါဓာယ ဘဒ္ဒိယော။

၈၆၅။ သီလက္ခန္ဓေ ပတိဋ္ဌာယ၊ သတိံ ပညဉ္စ ဘာဝယံ။
ပါပုဏိံ အနုပုဗ္ဗေန၊ သဗ္ဗသံယောဇနက္ခယ”န္တိ—

ဣမာဟိ ဂါထာဟိ သတ္ထု ပုရတော သီဟနာဒံ နဒိ။

တတ္ထ **ယာတံ မေ ဟတ္ထိဂီဝါယာ**တိ ဘန္တေ ပုဗ္ဗေ မယာ ဂစ္ဆန္တေနာပိ ဟတ္ထိဂီဝါယ ဟတ္ထိက္ခန္ဓေ နိသီဒိတွာ ယာတံ စရိတံ။ ဝတ္ထာနိ ပရိဟရန္တေနာပိ **သုခုမာ** သုခသမ္ဖဿာ ကာသိကဝတ္ထဝိသေသာ ဓာရိတာ။ ဩဒနံ ဘုဉ္ဇန္တေနာပိ တိဝဿိကာနံ ပုရာဏဂန္ဓသာလီနံ ဩဒနော တိတ္တိရကပိဉ္ဇရာဒိနာ သုစိနာ မံသေန ဥပသိတ္တတာယ **သုစိမံသူပသေစနော** ဘုတ္တော၊ တထာပိ တံ သုခံ န မယှံ စိတ္တပရိတောသကရံ အဟောသိ၊ ယထာ ဧတရဟိ ဝိဝေကသုခန္တိ ဒဿေန္တော အာဟ “**သော’ဇ္ဇ ဘဒ္ဒေါ**”တိအာဒိ။ ဧတ္ထ စ ဟတ္ထိဂ္ဂဟဏေနေဝ အဿရထယာနာနိ, ဝတ္ထဂ္ဂဟဏေန သဗ္ဗရာဇာလင်္ကာရာ, ဩဒနဂ္ဂဟဏေန သဗ္ဗဘောဇနဝိကတိ ဂဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **သော’ဇ္ဇာ**တိ သော အဇ္ဇ ဧတရဟိ ပဗ္ဗဇ္ဇာယံ ဌိတော။ **ဘဒ္ဒေါ**တိ သီလာဒိဂုဏေဟိ သမန္နာဂတတ္တာ ဘဒ္ဒေါ။ **သာတတိကော**တိ သမဏဓမ္မေ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရေ သာတစ္စယုတ္တော။ **ဥဉ္ဆာပတ္တာဂတေ ရတော**တိ ဥဉ္ဆာစရိယာယ ပတ္တေ အာဂတေ ပတ္တပရိယာပန္နေ အဘိရတော၊ တေနေဝ သန္တုဋ္ဌောတိ အဓိပ္ပါယော။ **ဈာယတီ**တိ ဖလသမာပတ္တိဈာနေန ဈာယတိ။ **ပုတ္တော ဂေါဓာယာ**တိ ကာဠိဂေါဓာယ နာမ ခတ္တိယာယ ပုတ္တော။ **ဘဒ္ဒိယော**တိ ဧဝံနာမော အတ္တာနမေဝ ထေရော အညံ ဝိယ ကတွာ ဝဒတိ။

ဂဟပတိစီဝရံ ပဋိက္ခိပိတွာ ပံသုကူလိကင်္ဂသမာဒါနေန **ပံသုကူလိကော**။ သံဃဘတ္တံ ပဋိက္ခိပိတွာ ပိဏ္ဍပါတိကင်္ဂသမာဒါနေန **ပိဏ္ဍပါတိကော**။

Atirekacīvaraṁ paṭikkhipitvā tecīvarikaṅgasamādānena **tecīvariko.** Loluppacāraṁ paṭikkhipitvā sapadānacārikaṅgasamādānena **sapadānacārī.** Nānāsanabhojanaṁ paṭikkhipitvā ekāsanikaṅgasamādānena **ekāsaniko.** Dutiyakabhājanaṁ paṭikkhipitvā pattapiṇḍikaṅgasamādānena **pattapiṇḍiko.** Atirittabhojanaṁ paṭikkhipitvā khalupacchābhattikaṅgasamādānena **khalupacchābhattiko.** Gāmantasenāsanaṁ paṭikkhipitvā āraññikaṅgasamādānena **āraññiko.** Channavāsaṁ paṭikkhipitvā rukkhamūlikaṅgasamādānena **rukkhamūliko.** Channarukkhamūlāni paṭikkhipitvā abbhokāsikaṅgasamādānena **abbhokāsiko.** Nasusānaṁ paṭikkhipitvā sosānikaṅgasamādānena **sosāniko.** Senāsanaloluppaṁ paṭikkhipitvā yathāsanthatikaṅgasamādānena **yathāsanthatiko.** Sayanaṁ paṭikkhipitvā nesajjikaṅgasamādānena **nesajjiko.** Ayamettha saṅkhepo, vitthārato pana dhutaṅgakathā **Visuddhimagge**[1] vuttanayeneva gahetabbā.

Ucceti uccādiṭṭhāne, uparipāsādatāya vā ucce. **Maṇḍalipākāre**ti maṇḍalākārena pākāraparikkhitte. **Daḷhamaṭṭālakoṭṭhake**ti thirehi aṭṭālehi dvārakoṭṭhakehi ca samannāgate, nagareti attho.

Satiṁ paññañcāti ettha satisīsena samādhiṁ vadati, phalasamāpattinirodhasamāpattiyo sandhāya "satiṁ paññañca bhāvayan"ti vutto. Sesaṁ tattha tattha vuttanayattā uttānameva.

Evaṁ thero Satthu sammukhā sīhanādaṁ nadi. Taṁ sutvā bhikkhū abhippasannā ahesuṁ.

Kāḷigodhāputtabhaddiyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Aṅgulimālattheragāthāvaṇṇanā

Gacchaṁ vadesīti-ādikā āyasmato Aṅgulimālattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinitvā imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ Kosalarañño purohitassa Bhaggavassa nāma brāhmaṇassa putto hutvā nibbatti, tassa

1. Visuddhi 1. 57 piṭṭhādīsu.

အတိရေကစီဝရံ ပဋိက္ခိပိတွာ တေစီဝရိကင်္ဂသမာဒါနေန **တေစီဝရိကော**။ လောလုပ္ပစာရံ ပဋိက္ခိပိတွာ သပဒါနစာရိကင်္ဂသမာဒါနေန **သပဒါနစာရီ**။ နာနာသနဘောဇနံ ပဋိက္ခိပိတွာ ဧကာသနိကင်္ဂသမာဒါနေန **ဧကာသနိကော**။ ဒုတိယကဘာဇနံ ပဋိက္ခိပိတွာ ပတ္တပိဏ္ဍိကင်္ဂသမာဒါနေန **ပတ္တပိဏ္ဍိကော**။ အတိရိတ္တဘောဇနံ ပဋိက္ခိပိတွာ ခလုပစ္ဆာဘတ္တိကင်္ဂသမာဒါနေန **ခလုပစ္ဆာဘတ္တိကော**။ ဂါမန္တသေနာသနံ ပဋိက္ခိပိတွာ အာရညိကင်္ဂသမာဒါနေန **အာရညိကော**။ ဆန္နဝါသံ ပဋိက္ခိပိတွာ ရုက္ခမူလိကင်္ဂသမာဒါနေန **ရုက္ခမူလိကော**။ ဆန္နရုက္ခမူလာနိ ပဋိက္ခိပိတွာ အဗ္ဘောကာသိကင်္ဂသမာဒါနေန **အဗ္ဘောကာသိကော**။ နသုသာနံ ပဋိက္ခိပိတွာ သောသာနိကင်္ဂသမာဒါနေန **သောသာနိကော**။ သေနာသနလောလုပ္ပံ ပဋိက္ခိပိတွာ ယထာသန္ထတိကင်္ဂသမာဒါနေန **ယထာသန္ထတိကော**။ သယနံ ပဋိက္ခိပိတွာ နေသဇ္ဇိကင်္ဂသမာဒါနေန **နေသဇ္ဇိကော**။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရတော ပန ဓုတင်္ဂကထာ **ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ**[1] ဝုတ္တနယေနေဝ ဂဟေတဗ္ဗာ။

ဥစ္စေတိ ဥစ္စာဒိဋ္ဌာနေ, ဥပရိပါသာဒတာယ ဝါ ဥစ္စေ။ **မဏ္ဍလိပါကာရေ**တိ မဏ္ဍလာကာရေန ပါကာရပရိက္ခိတ္တေ။ **ဒဠှမဋ္ဋာလကောဋ္ဌကေ**တိ ထိရေဟိ အဋ္ဋာလေဟိ ဒွါရကောဋ္ဌကေဟိ စ သမန္နာဂတေ၊ နဂရေတိ အတ္ထော။

သတိံ ပညဉ္စာတိ ဧတ္ထ သတိသီသေန သမာဓိံ ဝဒတိ၊ ဖလသမာပတ္တိနိရောဓသမာပတ္တိယော သန္ဓာယ "သတိံ ပညဉ္စ ဘာဝယ"န္တိ ဝုတ္တော။ သေသံ တတ္ထ တတ္ထ ဝုတ္တနယတ္တာ ဥတ္တာနမေဝ။

ဧဝံ ထေရော သတ္ထု သမ္မုခါ သီဟနာဒံ နဒိ။ တံ သုတွာ ဘိက္ခူ အဘိပ္ပသန္နာ အဟေသုံ။

ကာဠိဂောဓာပုတ္တဘဒ္ဒိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-အင်္ဂုလိမာလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ဂစ္ဆံ ဝဒေသီတိအာဒိကာ အာယသ္မတော အင်္ဂုလိမာလတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ သာဝတ္ထိယံ ကောသလရညော ပုရောဟိတဿ ဘဂ္ဂဝဿ နာမ ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၅၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။

jātadivase sakalanagare āvudhāni pajjaliṁsu, rañño ca maṅgalāvudhaṁ sayanapīṭhe ṭhapitaṁ pajjali, taṁ disvā rājā bhīto saṁviggo niddaṁ na labhi. Purohito tāyaṁ velāyaṁ nakkhattayogaṁ ullokento “coranakkhattena jāto”ti sanniṭṭhānamakāsi. So vibhātāya rattiyā rañño santikaṁ gato sukhaseyyaṁ pucchi. Rājā “kuto ācariya sukhaseyyaṁ, rattiyaṁ mayhaṁ maṅgalāvudhaṁ pajjali, tassa ko nu kho vipāko bhavissatī”ti. Mā bhāyi mahārāja, mayhaṁ ghare dārako jāto, tassa ānubhāvena sakalanagarepi āvudhāni pajjaliṁsūti. Kiṁ bhavissati ācariyāti. Dārako coro bhavissatīti. Kiṁ ekacārī coro, udāhu gaṇajeṭṭhakoti. Ekacāriko deva. Kiṁ naṁ māremāti. “Ekacāriko ce, paṭijaggatha tāva nan”ti āha. Tassa nāmaṁ karontā yasmā jāyamāno rañño cittaṁ vihesento jāto, tasmā **Hiṁsako**ti katvā pacchā diṭṭhaṁ adiṭṭhanti viya **Ahiṁsako**ti vohariṁsu.

So vayappatto pubbakammabalena sattannaṁ hatthīnaṁ balaṁ dhāreti, tassidaṁ pubbakammaṁ—Buddhasuññe loke kassako hutvā nibbatto ekaṁ Paccekabuddhaṁ vassodakena tintaṁ allacīvaraṁ sītapīḷitaṁ attano khettabhūmiṁ upagataṁ disvā “puññakkhettaṁ me upaṭṭhitan”ti somanassajāto aggiṁ katvā adāsi. So tassa kammassa balena nibbattanibbattaṭṭhāne thāmajavabalasampanno ca hutvā imasmiṁ pacchimattabhāve sattannaṁ hatthīnaṁ balaṁ dhāreti. So Takkasilaṁ gantvā disāpāmokkhassa ācariyassa santike dhammantevāsī hutvā sippaṁ uggaṇhanto ācariyabrāhmaṇaṁ tassa bhariyañca sakkaccaṁ paṭijaggati. Tenassa sā brāhmaṇī gehe labbhamānena bhattādinā saṅgahaṁ karoti. Taṁ asahamānā aññe māṇavā ācariyena saddhiṁ bhedaṁ akaṁsu. Brāhmaṇo tesaṁ vacanaṁ dve tayo vāre asaddahanto hutvā pacchā saddahitvā “mahābalo māṇavo, na sakkā kenaci mārāpetuṁ, upāyena naṁ māressāmī”ti cintetvā niṭṭhitasippaṁ attano nagaraṁ gantuṁ āpucchantaṁ māṇavaṁ āha “tāta Ahiṁsaka niṭṭhitasippena nāma antevāsinā ācariyassa garudakkhiṇā dātabbā, taṁ mayhaṁ dehī”ti. Sādhu ācariya kiṁ dassāmīti. Manussānaṁ sahassadakkhiṇahatthaṅguliyo ānehīti. Brāhmaṇassa kira ayamassa adhippāyo—bahūsu māriyamānesu ekantato eko naṁ

ဇာတဒိဝသေ သကလနဂရေ အာဝုဓာနိ ပဇ္ဇလိံသု၊ ရညော စ မင်္ဂလာဝုဓံ သယနပီဌေ ဌပိတံ ပဇ္ဇလိ၊ တံ ဒိသွာ ရာဇာ ဘီတော သံဝိဂ္ဂေါ နိဒ္ဒံ န လဘိ။ ပုရောဟိတော တာယံ ဝေလာယံ နက္ခတ္တယောဂံ ဥလ္လောကေန္တော “စောရနက္ခတ္တေန ဇာတော”တိ သန္နိဋ္ဌာနမကာသိ။ သော ဝိဘာတာယ ရတ္တိယာ ရညော သန္တိကံ ဂတော သုခသေယျံ ပုစ္ဆိ။ ရာဇာ “ကုတော အာစရိယ သုခသေယျံ၊ ရတ္တိယံ မယှံ မင်္ဂလာဝုဓံ ပဇ္ဇလိ၊ တဿ ကော နု ခေါ ဝိပါကော ဘဝိဿတီ”တိ။ မာ ဘာယိ မဟာရာဇ၊ မယှံ ဃရေ ဒါရကော ဇာတော၊ တဿ အာနုဘာဝေန သကလနဂရေပိ အာဝုဓာနိ ပဇ္ဇလိံသူတိ။ ကိံ ဘဝိဿတိ အာစရိယာတိ။ ဒါရကော စောရော ဘဝိဿတီတိ။ ကိံ ဧကစာရီ စောရော, ဥဒါဟု ဂဏဇေဋ္ဌကောတိ။ ဧကစာရိကော ဒေဝ။ ကိံ နံ မာရေမာတိ။ “ဧကစာရိကော စေ, ပဋိဇဂ္ဂထ တာဝ န”န္တိ အာဟ။ တဿ နာမံ ကရောန္တာ ယသ္မာ ဇာယမာနော ရညော စိတ္တံ ဝိဟေသေန္တော ဇာတော၊ တသ္မာ **ဟိံသကော**တိ ကတွာ ပစ္ဆာ ဒိဋ္ဌံ အဒိဋ္ဌန္တိ ဝိယ **အဟိံသကော**တိ ဝေါဟရိံသု။

သော ဝယပ္ပတ္တော ပုဗ္ဗကမ္မဗလေန သတ္တန္နံ ဟတ္ထီနံ ဗလံ ဓာရေတိ၊ တဿိဒံ ပုဗ္ဗကမ္မံ—ဗုဒ္ဓသုညေ လောကေ ကဿကော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တော ဧကံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ ဝဿောဒကေန တိန္တံ အလ္လစီဝရံ သီတပီဠိတံ အတ္တနော ခေတ္တဘူမိံ ဥပဂတံ ဒိသွာ “ပုညက္ခေတ္တံ မေ ဥပဋ္ဌိတ”န္တိ သောမနဿဇာတော အဂ္ဂိံ ကတွာ အဒါသိ။ သော တဿ ကမ္မဿ ဗလေန နိဗ္ဗတ္တနိဗ္ဗတ္တဋ္ဌာနေ ထာမဇဝဗလသမ္ပန္နော စ ဟုတွာ ဣမသ္မိံ ပစ္ဆိမတ္တဘာဝေ သတ္တန္နံ ဟတ္ထီနံ ဗလံ ဓာရေတိ။ သော တက္ကသိလံ ဂန္တွာ ဒိသာပါမောက္ခဿ အာစရိယဿ သန္တိကေ ဓမ္မန္တေဝါသီ ဟုတွာ သိပ္ပံ ဥဂ္ဂဏှန္တော အာစရိယဗြာဟ္မဏံ တဿ ဘရိယဉ္စ သက္ကစ္စံ ပဋိဇဂ္ဂတိ။ တေနဿ သာ ဗြာဟ္မဏီ ဂေဟေ လဗ္ဘမာနေန ဘတ္တာဒိနာ သင်္ဂဟံ ကရောတိ။ တံ အသဟမာနာ အညေ မာဏဝါ အာစရိယေန သဒ္ဓိံ ဘေဒံ အကံသု။ ဗြာဟ္မဏော တေသံ ဝစနံ ဒွေ တယော ဝါရေ အသဒ္ဒဟန္တော ဟုတွာ ပစ္ဆာ သဒ္ဒဟိတွာ “မဟာဗလော မာဏဝေါ၊ န သက္ကာ ကေနစိ မာရာပေတုံ၊ ဥပါယေန နံ မာရေဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ နိဋ္ဌိတသိပ္ပံ အတ္တနော နဂရံ ဂန္တုံ အာပုစ္ဆန္တံ မာဏဝံ အာဟ “တာတ အဟိံသက နိဋ္ဌိတသိပ္ပေန နာမ အန္တေဝါသိနာ အာစရိယဿ ဂရုဒက္ခိဏာ ဒါတဗ္ဗာ၊ တံ မယှံ ဒေဟီ”တိ။ သာဓု အာစရိယ ကိံ ဒဿာမီတိ။ မနုဿာနံ သဟဿဒက္ခိဏဟတ္ထင်္ဂုလိယော အာနေဟီတိ။ ဗြာဟ္မဏဿ ကိရ အယမဿ အဓိပ္ပါယော—ဗဟူသု မာရိယမာနေသု ဧကန္တတော ဧကော နံ

māreyyāti. Taṁ sutvā Ahiṁsako attano ciraparicitaṁ nikkaruṇataṁ purakkhatvā sannaddhapañcāvudho Kosalarañño vijite jālinaṁ vanaṁ pavisitvā mahāmaggasamīpe pabbatantare vasanto pabbatasikhare ṭhatvā maggena[1] gacchante manusse oloketvā vegena gantvā aṅguliyo gahetvā rukkhagge olambesi. Tā gijjhāpi kākāpi khādiṁsu, bhūmiyaṁ nikkhittā pūtibhāvaṁ agamaṁsu. Evaṁ gaṇanāya aparipūramānāya laddhā laddhā aṅguliyo suttena ganthitvā mālaṁ katvā yaññopacitaṁ viya aṁse olambesi, tato paṭṭhāya **Aṅgulimālo**tvevassa samaññā ahosi.

Evaṁ tasmiṁ manusse mārente maggo avaḷañjo ahosi. So magge manusse alabhanto gāmūpacāraṁ gantvā nilīyitvā āgatāgate manusse māretvā aṅguliyo gahetvā gacchati. Taṁ ñatvā manussā gāmato apakkamiṁsu, gāmā suññā ahesuṁ, tathā nigamā janapadā ca. Evaṁ tena so padeso ubbāsito ahosi. Aṅgulimālassa ca ekāya ūnā sahassa-aṅguliyo saṅgahā ahesuṁ. Atha manussā taṁ corupaddavaṁ Kosalarañño ārocesuṁ. Rājā pātova nagare bheriṁ carāpesi "sīghaṁ Aṅgulimālacoraṁ gaṇhāma, balakāyo āgacchatū"ti. Taṁ sutvā Aṅgulimālassa mātā Mantāṇī nāma brāhmaṇī tassa pitaraṁ āha "putto kira te coro hutvā idañcidañca karoti, taṁ 'īdisaṁ mā karī'ti saññāpetvā ānehi, aññathā naṁ rājā ghāteyyā"ti. Brāhmaṇo "na mayhaṁ tādisehi puttehi attho, rājā yaṁ vā taṁ vā karotū"ti āha. Atha brāhmaṇī puttasinehena[2] pātheyyaṁ gahetvā "mama puttaṁ saññāpetvā ānessāmī"ti maggaṁ paṭipajji. Bhagavā "ayaṁ 'Aṅgulimālaṁ ānessāmī'ti gacchati, sace sā gamissati, Aṅgulimālo 'aṅgulisahassaṁ pūressāmī'ti mātarampi māressati, so ca pacchimabhaviko, sacāhaṁ na gamissaṁ, mahājāni abhavissā"ti ñatvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto sayameva pattacīvaraṁ gahetvā Aṅgulimālaṁ uddissa tiṁsayojanikaṁ maggaṁ padasāva paṭipajjamāno antarāmagge gopālakādīhi vāriyamānopi jālinaṁ vanaṁ upagacchi. Tasmiṁ ca khaṇe tassa mātā tena diṭṭhā, so mātaraṁ dūratova disvā "mātarampi māretvā ajja ūnaṅguliṁ pūressāmī"ti asiṁ ukkhipitvā upadhāvi,

1. Magge (Sī) 2. Puttasinehassa balavabhāvena (Sī)

မာရေယျာတိ။ တံ သုတွာ အဟိံသကော အတ္တနော စိရပရိစိတံ နိက္ကရုဏတံ ပုရက္ခတွာ သန္နဒ္ဓပဉ္စာဝုဓော ကောသလရညော ဝိဇိတေ ဇာလိနံ ဝနံ ပဝိသိတွာ မဟာမဂ္ဂသမီပေ ပဗ္ဗတန္တရေ ဝသန္တော ပဗ္ဗတသိခရေ ဌတွာ မဂ္ဂေန[1] ဂစ္ဆန္တေ မနုဿေ ဩလောကေတွာ ဝေဂေန ဂန္တွာ အင်္ဂုလိယော ဂဟေတွာ ရုက္ခဂ္ဂေ ဩလမ္ဗေသိ။ တာ ဂိဇ္ဈာပိ ကာကာပိ ခါဒိံသု၊ ဘူမိယံ နိက္ခိတ္တာ ပူတိဘာဝံ အဂမံသု။ ဧဝံ ဂဏနာယ အပရိပူရမာနာယ လဒ္ဓါ လဒ္ဓါ အင်္ဂုလိယော သုတ္တေန ဂန္ထိတွာ မာလံ ကတွာ ယညောပစိတံ ဝိယ အံသေ ဩလမ္ဗေသိ၊ တတော ပဋ္ဌာယ **အင်္ဂုလိမာလော**တွေဝဿ သမညာ အဟောသိ။

ဧဝံ တသ္မိံ မနုဿေ မာရေန္တေ မဂ္ဂေါ အဝဠဉ္ဇော အဟောသိ။ သော မဂ္ဂေ မနုဿေ အလဘန္တော ဂါမူပစာရံ ဂန္တွာ နိလီယိတွာ အာဂတာဂတေ မနုဿေ မာရေတွာ အင်္ဂုလိယော ဂဟေတွာ ဂစ္ဆတိ။ တံ ဉတွာ မနုဿာ ဂါမတော အပက္ကမိံသု၊ ဂါမာ သုညာ အဟေသုံ၊ တထာ နိဂမာ ဇနပဒါ စ။ ဧဝံ တေန သော ပဒေသော ဥဗ္ဗာသိတော အဟောသိ။ အင်္ဂုလိမာလဿ စ ဧကာယ ဦနာ သဟဿအင်္ဂုလိယော သင်္ဂဟာ အဟေသုံ။ အထ မနုဿာ တံ စောရုပဒ္ဒဝံ ကောသလရညော အာရောစေသုံ။ ရာဇာ ပါတောဝ နဂရေ ဘေရိံ စရာပေသိ "သီဃံ အင်္ဂုလိမာလစောရံ ဂဏှာမ၊ ဗလကာယော အာဂစ္ဆ-တူ"တိ။ တံ သုတွာ အင်္ဂုလိမာလဿ မာတာ မန္တာဏီ နာမ ဗြာဟ္မဏီ တဿ ပိတရံ အာဟ "ပုတ္တော ကိရ တေ စောရော ဟုတွာ ဣဒဉ္စိဒဉ္စ ကရောတိ၊ တံ 'ဤဒိသံ မာ ကရီ'တိ သညာပေတွာ အာနေဟိ၊ အညထာ နံ ရာဇာ ဃာတေ-ယျာ"တိ။ ဗြာဟ္မဏော "န မယှံ တာဒိသေဟိ ပုတ္တေဟိ အတ္ထော၊ ရာဇာ ယံ ဝါ တံ ဝါ ကရောတူ"တိ အာဟ။ အထ ဗြာဟ္မဏီ ပုတ္တသိနေဟေန[2] ပါထေယျံ ဂဟေတွာ "မမ ပုတ္တံ သညာပေတွာ အာနေဿာမီ"တိ မဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိ။ ဘဂဝါ "အယံ 'အင်္ဂုလိမာလံ အာနေဿာမီ'တိ ဂစ္ဆတိ၊ သစေ သာ ဂမိဿတိ၊ အင်္ဂုလိမာလော 'အင်္ဂုလိသဟဿံ ပူရေဿာမီ'တိ မာတရမ္ပိ မာရေဿတိ၊ သော စ ပစ္ဆိမဘဝိကော၊ သစာဟံ န ဂမိဿံ၊ မဟာဇာနိ အဘဝိဿာ"တိ ဉတွာ ပစ္ဆာဘတ္တံ ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ကန္တော သယမေဝ ပတ္တစီဝရံ ဂဟေတွာ အင်္ဂုလိမာလံ ဥဒ္ဒိဿ တိံသယောဇနိကံ မဂ္ဂံ ပဒသာဝ ပဋိပဇ္ဇမာနော အန္တရာ-မဂ္ဂေ ဂေါပါလကာဒီဟိ ဝါရိယမာနောပိ ဇာလိနံ ဝနံ ဥပဂစ္ဆိ။ တသ္မိံ စ ခဏေ တဿ မာတာ တေန ဒိဋ္ဌာ၊ သော မာတရံ ဒူရတောဝ ဒိသွာ "မာတရမ္ပိ မာရေတွာ အဇ္ဇ ဦနင်္ဂုလိံ ပူရေဿာမီ"တိ အသိံ ဥက္ခိပိတွာ ဥပဓာဝိ၊

၁-မဂ္ဂေ (သီ) ၂-ပုတ္တသိနေဟဿ ဗလဝဘာဝေန (သီ)

tesaṁ ubhinnaṁ antare Bhagavā attānaṁ dassesi, Aṅgulimālo Bhagavantaṁ disvā "kiṁ me mātaraṁ vadhitvā aṅguliyā gahitena, jīvatu me mātā, yannūnāhaṁ imaṁ samaṇaṁ jīvitā voropetvā aṅguliṁ gaṇheyyan"ti ukkhittāsiko Bhagavantaṁ piṭṭhito piṭṭhito anubandhi. Atha kho Bhagavā tathārūpaṁ iddhābhisaṅkhāraṁ abhisaṅkhāsi[1], yathā pakati-iriyāpathena gacchantampi attānaṁ Aṅgulimālo sabbathāmena dhāvantopi na akkoti sampāpuṇituṁ. So parihīnajavo ghurughurupassāsī kacchehi sedaṁ muñcanto padaṁ[2] uddharitumpi asakkonto khāṇu viya ṭhito Bhagavantaṁ "tiṭṭha tiṭṭha samaṇā"ti āha. Bhagavā gacchantova "ṭhito ahaṁ Aṅgulimāla, tvañca tiṭṭhā"ti āha. So "ime kho samaṇā Sakyaputtiyā saccavādino, ayaṁ samaṇo gacchantoyeva 'ṭhito ahaṁ Aṅgulimāla, tvañca tiṭṭhā'ti āha, ahañcamhi ṭhito, ko nu kho imassa adhippāyo, pucchitvā naṁ jānissāmī"ti Bhagavantaṁ gāthāya ajjhabhāsi—

866. "Gacchaṁ vadesi samaṇa ṭhitomhi,
Mamañca brūsi ṭhita'maṭṭhitoti.
Pucchāmi taṁ samaṇa etamatthaṁ,
Kathaṁ ṭhito tvaṁ, ahamaṭṭhitomhī"ti.

Tattha **samaṇā**ti Bhagavantaṁ ālapati. **Maman**ti maṁ. **Kathan**ti kenākārena. Ayañhettha attho—samaṇa tvaṁ gacchantova samāno "ṭhitomhī"ti vadesi. Mamañca ṭhitaṁyeva "aṭṭhito"ti brūsi vadesi, kāraṇenettha bhavitabbaṁ, tasmā taṁ samaṇaṁ ahaṁ etamatthaṁ pucchāmi. Kathaṁ kenākārena tvaṁ ṭhito ahosi, ahañca aṭṭhitomhīti. Evaṁ vutte Bhagavā—

867. "Ṭhito ahaṁ Aṅgulimāla sabbadā,
Sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍaṁ.
Tuvaṁ ca pāṇesu asaññatosi,
Tasmā ṭhitohaṁ, tuvamaṭṭhitosī"ti—

gāthāya taṁ ajjhabhāsi.

---

1. Abhisaṅkhari (Sī)
2. Pādaṁ (Sī)

တေသံ ဥဘိန္နံ အန္တရေ ဘဂဝါ အတ္တာနံ ဒဿေသိ၊ အင်္ဂုလိမာလော ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ "ကိံ မေ မာတရံ ဝဓိတွာ အင်္ဂုလိယာ ဂဟိတေန၊ ဇီဝတု မေ မာတာ၊ ယန္နူနာဟံ ဣမံ သမဏံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေတွာ အင်္ဂုလိံ ဂဏှေယျ"န္တိ ဥက္ခိတ္တာသိကော ဘဂဝန္တံ ပိဋ္ဌိတော ပိဋ္ဌိတော အနုဗန္ဓိ။ အထ ခေါ ဘဂဝါ တထာရူပံ ဣဒ္ဓါဘိသင်္ခါရံ အဘိသင်္ခါသိ[၁]၊ ယထာ ပကတိဣရိယာပထေန ဂစ္ဆန္တမ္ပိ အတ္တာနံ အင်္ဂုလိမာလော သဗ္ဗထာမေန ဓာဝန္တောပိ န သက္ကောတိ သမ္ပာပုဏိတုံ။ သော ပရိဟီနဇဝေါ ဃုရုဃုရုပဿာသီ ကစ္ဆေဟိ သေဒံ မုဉ္စန္တော ပဒံ[၂] ဥဒ္ဓရိတုမ္ပိ အသက္ကောန္တော ခါဏု ဝိယ ဌိတော ဘဂဝန္တံ "တိဋ္ဌ တိဋ္ဌ သမဏာ"တိ အာဟ။ ဘဂဝါ ဂစ္ဆန္တောဝ "ဌိတော အဟံ အင်္ဂုလိမာလ၊ တွဉ္စ တိဋ္ဌာ"တိ အာဟ။ သော "ဣမေ ခေါ သမဏာ သကျပုတ္တိယာ သစ္စဝါဒိနော၊ အယံ သမဏော ဂစ္ဆန္တောယေဝ 'ဌိတော အဟံ အင်္ဂုလိမာလ၊ တွဉ္စ တိဋ္ဌာ'တိ အာဟ၊ အဟဉ္စမှိ ဌိတော၊ ကော နု ခေါ ဣမဿ အဓိပ္ပါယော၊ ပုစ္ဆိတွာ နံ ဇာနိဿာမီ"တိ ဘဂဝန္တံ ဂါထာယ အဇ္ဈဘာသိ—

၈၆၆။ "ဂစ္ဆံ ဝဒေသိ သမဏ ဌိတောမှိ၊
မမဉ္စ ဗြူသိ ဌိတ'မဋ္ဌိတောတိ။
ပုစ္ဆာမိ တံ သမဏ ဧတမတ္ထံ၊
ကထံ ဌိတော တွံ, အဟမဋ္ဌိတောမှီ"တိ။

တတ္ထ **သမဏာ**တိ ဘဂဝန္တံ အာလပတိ။ **မမ**န္တိ မံ။ **ကထ**န္တိ ကေနာကာရေန။ အယဉ္စေတ္ထ အတ္ထော—သမဏ တွံ ဂစ္ဆန္တောဝ သမာနော "ဌိတောမှီ"တိ ဝဒေသိ။ မမဉ္စ ဌိတံယေဝ "အဋ္ဌိတော"တိ ဗြူသိ ဝဒေသိ၊ ကာရဏေနေတ္ထ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ တသ္မာ တံ သမဏံ အဟံ ဧတမတ္ထံ ပုစ္ဆာမိ။ ကထံ ကေနာ-ကာရေန တွံ ဌိတော အဟောသိ၊ အဟဉ္စ အဋ္ဌိတောမှီတိ။ ဧဝံ ဝုတ္တေ ဘဂဝါ—

၈၆၇။ "ဌိတော အဟံ အင်္ဂုလိမာလ သဗ္ဗဒါ၊
သဗ္ဗေသု ဘူတေသု နိဓာယ ဒဏ္ဍံ။
တုဝံ စ ပါဏေသု အသညတောသိ၊
တသ္မာ ဌိတောဟံ, တုဝမဋ္ဌိတောသီ"တိ—

ဂါထာယ တံ အဇ္ဈဘာသိ။

၁-အဘိသင်္ခရိ (သီ)
၂-ပါဒံ (သီ)

Tattha **ṭhito ahaṁ Aṅgulimāla sabbadā, sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍan**ti Aṅgulimāla ahaṁ sabbadā sabbakāle ādimajjhapariyosānesu tasathāvarabhedesu sabbesu sattesu daṇḍaṁ nidhāya nihitadaṇḍo nihitasattho lajjī dayāpanno, tato aññathā avattanato evarūpeneva ṭhito. **Tuvaṁ ca pāṇesu asaññatosī**ti tvaṁ pana sattesu saññamarahito asi, luddo lohitapāṇi hatapahate niviṭṭho adayāpanno, tasmā asaññato virativasena aṭṭhito, tato eva tāsu tāsu gatīsu paribbhamanatopi tuvaṁ idāni iriyāpathena ṭhitopi aṭṭhito asi, ahaṁ pana vuttappakārena ṭhitoti. Tato aṅgulimālo yathābhuccaguṇappabhāvitassa jalatale telassa viya sakalaṁ lokaṁ abhibyāpetvā ṭhitassa Bhagavato kittisaddassa sutapubbattā hetusampattiyā ñāṇassa ca paripākagatattā "ayaṁ so Bhagavā"ti sañjātapītisomanasso "mahā ayaṁ sīhanādo, mahantaṁ gajjitaṁ, nayidaṁ aññassa bhavissati, samaṇassa maññe Gotamassa etaṁ gajjitaṁ, diṭṭho vatamhi mahesinā Sammāsambuddhena, mayhaṁ saṅgahakaraṇatthaṁ Bhagavā idhāgato"ti cintetvā—

868. "Cirassaṁ vata me mahito mahesī,
Mahāvanaṁ samaṇo paccapādi.
Sohaṁ cajissāmi sahassapāpaṁ,
Sutvāna gāthaṁ tava dhammayuttan"ti—

imaṁ gāthaṁ abhāsi.

Tattha **cirassaṁ vatā**ti cirakālena vata. **Me**ti mayhaṁ anuggahatthāya. **Mahito**ti sadevakena lokena mahatiyā pūjāya pūjito. Mahante sīlakkhandhādiguṇe esi gavesīti mahesī. **Mahāvanaṁ samaṇo paccapādī**ti imaṁ mahāraññaṁ samitasabbapāpo Bhagavā paṭipajji. **Sohaṁ cajissāmi sahassapāpaṁ, sutvāna gāthaṁ tava dhammayuttan**ti sohaṁ dhammayuttaṁ dhammūpasaṁhitaṁ tava gāthaṁ suṇiṁ. Sohaṁ taṁ sutvāna "cirassampi cirakālenapi saṅgataṁ paricitaṁ pāpasahassaṁ pajahissan"ti cintetvā idāni naṁ aññadatthu pariccajissāmīti attho. Evaṁ pana vatvā yathā paṭipajji, yathā ca Bhagavatā anuggahito, taṁ dassetuṁ—

တတ္ထ **ဌိတော အဟံ အင်္ဂုလိမာလ သဗ္ဗဒါ၊ သဗ္ဗေသု ဘူတေသု နိဓာယ ဒဏ္ဍ**န္တိ အင်္ဂုလိမာလ အဟံ သဗ္ဗဒါ သဗ္ဗကာလေ အာဒိမဇ္ဈပရိယောသာနေသု တသထာဝရဘေဒေသု သဗ္ဗေသု သတ္တေသု ဒဏ္ဍံ နိဓာယ နိဟိတဒဏ္ဍော နိဟိတသတ္ထော လဇ္ဇီ ဒယာပန္နော, တတော အညထာ အဝတ္တနတော ဧဝရူပေနေဝ ဌိတော။ **တုဝံ စ ပါဏေသု အသညတောသီ**တိ တွံ ပန သတ္တေသု သညမရဟိတော အသိ၊ လုဒ္ဒေါ လောဟိတပါဏိ ဟတပဟတေ နိဝိဋ္ဌော အဒယာပန္နော၊ တသ္မာ အသညတော ဝိရတိဝသေန အဋ္ဌိတော, တတော ဧဝ တာသု တာသု ဂတီသု ပရိဗ္ဘမနတောပိ တုဝံ ဣဒါနိ ဣရိယာပထေန ဌိတောပိ အဋ္ဌိတော အသိ၊ အဟံ ပန ဝုတ္တပ္ပကာရေန ဌိတောတိ။ တတော အင်္ဂုလိမာလော ယထာဘုစ္စဂုဏပ္ပဘာဝိတဿ ဇလတလေ တေလဿ ဝိယ သကလံ လောကံ အဘိဗျာပေတွာ ဌိတဿ ဘဂဝတော ကိတ္တိသဒ္ဒဿ သုတပုဗ္ဗတ္တာ ဟေတုသမ္ပတ္တိယာ ဉာဏဿ စ ပရိပါကဂတတ္တာ "အယံ သော ဘဂဝါ"တိ သဉ္ဇာတပီတိသောမနဿော "မဟာ အယံ သီဟနာဒေါ၊ မဟန္တံ ဂဇ္ဇိတံ၊ နယိဒံ အညဿ ဘဝိဿတိ၊ သမဏဿ မညေ ဂေါတမဿ ဧတံ ဂဇ္ဇိတံ၊ ဒိဋ္ဌော ဝတမှိ မဟေသိနာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန၊ မယှံ သင်္ဂဟကရဏတ္ထံ ဘဂဝါ ဣဓာဂတော"တိ စိန္တေတွာ—

၈၆၈။ "စိရဿံ ဝတ မေ မဟိတော မဟေသီ၊
မဟာဝနံ သမဏော ပစ္စပါဒိ။
သောဟံ စဇိဿာမိ သဟဿပါပံ၊
သုတွာန ဂါထံ တဝ ဓမ္မယုတ္တ"န္တိ—

ဣမံ ဂါထံ အဘာသိ။

တတ္ထ **စိရဿံ ဝတာ**တိ စိရကာလေန ဝတ။ **မေ**တိ မယှံ အနုဂ္ဂဟတ္ထာယ။ **မဟိတော**တိ သဒေဝကေန လောကေန မဟတိယာ ပူဇာယ ပူဇိတော။ မဟန္တေ သီလက္ခန္ဓာဒိဂုဏေ ဧသိ ဂဝေသီတိ မဟေသီ။ **မဟာဝနံ သမဏော ပစ္စပါဒီ**တိ ဣမံ မဟာရညံ သမိတသဗ္ဗပါပေါ ဘဂဝါ ပဋိပဇ္ဇိ။ **သောဟံ စဇိဿာမိ သဟဿပါပံ၊ သုတွာန ဂါထံ တဝ ဓမ္မယုတ္တ**န္တိ သောဟံ ဓမ္မယုတ္တံ ဓမ္မူပသံဟိတံ တဝ ဂါထံ သုဏိံ။ သောဟံ တံ သုတွာန "စိရဿမ္ပိ စိရကာလေနပိ သင်္ဂတံ ပရိစိတံ ပါပသဟဿံ ပဇဟိဿ"န္တိ စိန္တေတွာ ဣဒါနိ နံ အညဒတ္ထု ပရိစ္စဇိဿာမီတိ အတ္ထော။ ဧဝံ ပန ဝတွာ ယထာ ပဋိပဇ္ဇိ၊ ယထာ စ ဘဂဝတာ အနုဂ္ဂဟိတော၊ တံ ဒဿေတုံ—

869. "Icceva coro asi'māvudhañca,
Sobbhe papāte narake anvakāsi.
Avandi coro Sugatassa pāde,
Tattheva pabbajja'mayāci Buddhaṁ.

870. Buddho ca kho kāruṇiko mahesi,
Yo Satthā lokassa sadevakassa.
Ta'mehi bhikkhūti tadā avoca,
Eseva tassa ahu bhikkhubhāvo"ti—

saṅgītikārā imā dve gāthā ṭhapesuṁ.

Tattha **iccevā**ti iti eva evaṁ vatvā anantarameva. **Coro**ti Aṅgulimālo. **Asin**ti khaggaṁ. **Āvudhan**ti sesāvudhaṁ. **Sobbhe**ti samantato chinnataṭe. **Papāte**ti ekato chinnataṭe. **Narake**ti bhūmiyā phalitavivare. Idha pana tīhipi padehi yattha patitaṁ aññena gahetuṁ na sakkā, tādisaṁ pabbatantarameva vadati. **Anvakāsī**ti anu akāsi, pañcavidhampi attano āvudhaṁ anu khipi[1] chaḍḍesi, tāni chaḍḍetvā Bhagavato pādesu sirasā nipatitvā "pabbājetha maṁ bhante"ti āha. Tena vuttaṁ **"avandi coro Sugatassa pāde, tattheva pabbajja'mayāci Buddhan"**ti. Evaṁ tena pabbajjāya yācitāya Satthā tassa purimakammaṁ olokento ehibhikkhubhāvāya hetusampattiṁ disvā dakkhiṇahatthaṁ pasāretvā "ehi bhikkhu, svākhāto dhammo, cara brahmacariyaṁ sammā dukkhassa antakiriyāyā"ti āha. Sā eva ca tassa pabbajjā upasampadā ca ahosi. Tenāha **"ta'mehi bhikkhūti tadā avoca, eseva tassa ahu bhikkhubhāvo"**ti.

Evaṁ thero Satthu santike ehibhikkhubhāvena pabbajjaṁ upasampadañca labhitvā vipassanāya kammaṁ karonto arahattaṁ patvā vimuttisukhaṁ paṭisaṁvedento pītisomanassajāto udānavasena—

871. "Yo ca pubbe pamajjitvā, pacchā so nappamajjati.
So'maṁ lokaṁ pabhāseti, abbhā muttova candimā.

1. Anu anu khipi (Ka)

၈၆၉။ "ဣစ္စေဝ စောရော အသိ'မာဝုဓဉ္စ၊
သောဗ္ဘေ ပပါတေ နရကေ အန္ဝကာသိ။
အဝန္ဒိ စောရော သုဂတဿ ပါဒေ၊
တတ္ထေဝ ပဗ္ဗဇ္ဇ'မယာစိ ဗုဒ္ဓံ။

၈၇၀။ ဗုဒ္ဓေါ စ ခေါ ကာရုဏိကော မဟေသိ၊
ယော သတ္ထာ လောကဿ သဒေဝကဿ။
တ'မေဟိ ဘိက္ခူတိ တဒါ အဝေါစ၊
ဧသေဝ တဿ အဟု ဘိက္ခုဘာဝေါ"တိ—

သင်္ဂီတိကာရာ ဣမာ ဒွေ ဂါထာ ဌပေသုံ။

တတ္ထ **ဣစ္စေဝါ**တိ ဣတိ ဧဝ ဧဝံ ဝတွာ အနန္တရမေဝ။ **စောရော**တိ အင်္ဂုလိမာလော။ **အသိ**န္တိ ခဂ္ဂံ။ **အာဝုဓ**န္တိ သေသာဝုဓံ။ **သောဗ္ဘေ**တိ သမန္တတော ဆိန္နတဋေ။ **ပပါတေ**တိ ဧကတော ဆိန္နတဋေ။ **နရကေ**တိ ဘူမိယာ ဖလိတဝိဝရေ။ ဣဓ ပန တီဟိပိ ပဒေဟိ ယတ္ထ ပတိတံ အညေန ဂဟေတုံ န သက္ကာ၊ တာဒိသံ ပဗ္ဗတန္တရမေဝ ဝဒတိ။ **အန္ဝကာသီ**တိ အနု အကာသိ၊ ပဉ္စဝိဓမ္ပိ အတ္တနော အာဝုဓံ အနု ခိပိ[1] ဆဍ္ဍေသိ၊ တာနိ ဆဍ္ဍေတွာ ဘဂဝတော ပါဒေသု သိရသာ နိပတိတွာ "ပဗ္ဗာဇေထ မံ ဘန္တေ"တိ အာဟ။ တေန ဝုတ္တံ **"အဝန္ဒိ စောရော သုဂတဿ ပါဒေ၊ တတ္ထေဝ ပဗ္ဗဇ္ဇ'မယာစိ ဗုဒ္ဓ"**န္တိ။ ဧဝံ တေန ပဗ္ဗဇ္ဇာယ ယာစိတာယ သတ္ထာ တဿ ပုရိမကမ္မံ ဩလောကေန္တော ဧဟိဘိက္ခုဘာဝါယ ဟေတုသမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ ဒက္ခိဏဟတ္ထံ ပသာရေတွာ "ဧဟိ ဘိက္ခု၊ သွာက္ခာတော ဓမ္မော၊ စရ ဗြဟ္မစရိယံ သမ္မာ ဒုက္ခဿ အန္တကိရိယာယာ"တိ အာဟ။ သာ ဧဝ စ တဿ ပဗ္ဗဇ္ဇာ ဥပသမ္ပဒါ စ အဟောသိ။ တေနာဟ **"တ'မေဟိ ဘိက္ခူတိ တဒါ အဝေါစ၊ ဧသေဝ တဿ အဟု ဘိက္ခုဘာဝေါ"**တိ။

ဧဝံ ထေရော သတ္ထု သန္တိကေ ဧဟိဘိက္ခုဘာဝေန ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဥပသမ္ပဒဉ္စ လဘိတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော အရဟတ္တံ ပတွာ ဝိမုတ္တိသုခံ ပဋိသံဝေဒေန္တော ပီတိသောမနဿဇာတော ဥဒါနဝသေန—

၈၇၁။ "ယော စ ပုဗ္ဗေ ပမဇ္ဇိတွာ၊ ပစ္ဆာ သော နပ္ပမဇ္ဇတိ။
သော'မံ လောကံ ပဘာသေတိ၊ အဗ္ဘာ မုတ္တောဝ စန္ဒိမာ။

၁-အနု အနု ခိပိ (က)

872. Yassa pāpaṁ kataṁ kammaṁ, kusalena pidhīyati.
So’maṁ lokaṁ pabhāseti, abbhā muttova candimā.

873. Yo have daharo bhikkhu, yuñjati Buddhasāsane.
So’maṁ lokaṁ pabhāseti, abbhā muttova candimā”ti—

gāthattayaṁ abhāsi.

Tassattho—**yo** puggalo gahaṭṭho vā pabbajito vā kalyāṇamittasaṁsaggato pubbe pāpamittasaṁsaggena vā attano vā paṭisaṅkhānābhāvena **pamajjitvā** sammāpaṭipattiyaṁ pamādaṁ āpajjitvā pacchā kalyāṇamittasaṁsaggena yoniso ummujjanto nappamajjati, sammā paṭipajjati, samathavipassanaṁ anuyuñjanto tisso vijjā cha abhiññā pāpuṇāti, so abbhādīhi mutto cando viya okāsalokaṁ attanā adhigatāhi vijjābhiññāhi imaṁ khandhādilokaṁ[1] obhāsetīti.

Yassa puggalassa **kataṁ** upacitaṁ pāpakammaṁ kammakkhayakarena lokuttarakusalena avipākārahabhāvassa āharitattā vipākuppādane dvārapidhānena **pidhīyati** thakīyati. Sesaṁ vuttanayameva.

Daharoti taruṇo, tenassa yogakkhamasarīrataṁ dasseti. So hi uppannaṁ vātātapaparissayaṁ abhibhavitvā yogaṁ kātuṁ sakkoti. **Yuñjati Buddhasāsane** sikkhattaye yuttappayutto hoti, sakkaccaṁ sampādetīti attho.

Evaṁ pītisomanassajāto vimuttisukhena viharanto[2] yadā nagaraṁ piṇḍāya pavisati, tadā aññenapi khitto leḍḍu therassa kāye nipatati, aññenapi khitto daṇḍo tasseva kāye nipatati. So bhinnena pattena vihāraṁ pavisitvā Satthu santikaṁ gacchati. Satthā taṁ ovadati “adhivāsehi tvaṁ brāhmaṇa, adhivāsehi tvaṁ brāhmaṇa, yassa kho tvaṁ brāhmaṇa kammassa vipākena bahūni vassasahassāni niraye pacceyyāsi, tassa tvaṁ brāhmaṇa kammassa vipākaṁ diṭṭheva dhamme paṭisaṁvedesī”ti. Atha thero anodhiso sabbasattesu mettacittaṁ upaṭṭhapetvā—

1. Imaṁ khandhādilokaṁ vā (Sī)
2. Vimuttisukhavihārena (Sī)

၈၇၂။ ယဿ ပါပံ ကတံ ကမ္မံ၊ ကုသလေန ပိဓီယတိ။
သော’မံ လောကံ ပဘာသေတိ၊ အဗ္ဘာ မုတ္တောဝ စန္ဒိမာ။

၈၇၃။ ယော ဟဝေ ဒဟရော ဘိက္ခု၊ ယုဉ္ဇတိ ဗုဒ္ဓသာသနေ။
သော’မံ လောကံ ပဘာသေတိ၊ အဗ္ဘာ မုတ္တောဝ စန္ဒိမာ”တိ—

ဂါထတ္တယံ အဘာသိ။

တဿတ္ထော—**ယော** ပုဂ္ဂလော ဂဟဋ္ဌော ဝါ ပဗ္ဗဇိတော ဝါ ကလျာဏမိတ္တသံသဂ္ဂတော ပုဗ္ဗေ ပါပမိတ္တသံသဂ္ဂေန ဝါ အတ္တနော ဝါ ပဋိသင်္ခါနာဘာဝေန **ပမဇ္ဇိတွာ** သမ္မာပဋိပတ္တိယံ ပမာဒံ အာပဇ္ဇိတွာ ပစ္ဆာ ကလျာဏမိတ္တသံသဂ္ဂေန ယောနိသော ဥမ္မုဇ္ဇန္တော နပ္ပမဇ္ဇတိ၊ သမ္မာ ပဋိပဇ္ဇတိ၊ သမထဝိပဿနံ အနုယုဉ္ဇန္တော တိဿော ဝိဇ္ဇာ ဆ အဘိညာ ပါပုဏာတိ၊ သော အဗ္ဘာဒီဟိ မုတ္တော စန္ဒော ဝိယ ဩကာသလောကံ အတ္တနာ အဓိဂတာဟိ ဝိဇ္ဇာဘိညာဟိ ဣမံ ခန္ဓာဒိလောကံ[1] ဩဘာသေတီတိ။

ယဿ ပုဂ္ဂလဿ **ကတံ** ဥပစိတံ ပါပကမ္မံ ကမ္မက္ခယကရေန လောကုတ္တရကုသလေန အဝိပါကာရဟဘာဝဿ အာဟရိတတ္တာ ဝိပါကုပ္ပါဒနေ ဒွါရပိဓာနေန **ပိဓီယတိ** ထကီယတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဒဟရောတိ တရုဏော၊ တေနဿ ယောဂက္ခမသရီရတံ ဒဿေတိ။ သော ဟိ ဥပ္ပန္နံ ဝါတာတပပရိဿယံ အဘိဘဝိတွာ ယောဂံ ကာတုံ သက္ကောတိ။ **ယုဉ္ဇတိ ဗုဒ္ဓသာသနေ** သိက္ခတ္တယေ ယုတ္တပ္ပယုတ္တော ဟောတိ၊ သက္ကစ္စံ သမ္ပာဒေတီတိ အတ္ထော။

ဧဝံ ပီတိသောမနဿဇာတော ဝိမုတ္တိသုခေန ဝိဟရန္တော[2] ယဒါ နဂရံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသတိ၊ တဒါ အညေနပိ ခိတ္တော လေဍ္ဍု ထေရဿ ကာယေ နိပတတိ၊ အညေနပိ ခိတ္တော ဒဏ္ဍော တဿေဝ ကာယေ နိပတတိ။ သော ဘိန္နေန ပတ္တေန ဝိဟာရံ ပဝိသိတွာ သတ္ထု သန္တိကံ ဂစ္ဆတိ။ သတ္ထာ တံ ဩဝဒတိ “အဓိဝါသေဟိ တွံ ဗြာဟ္မဏ, အဓိဝါသေဟိ တွံ ဗြာဟ္မဏ၊ ယဿ ခေါ တွံ ဗြာဟ္မဏ ကမ္မဿ ဝိပါကေန ဗဟူနိ ဝဿသဟဿာနိ နိရယေ ပစ္စေယျာသိ၊ တဿ တွံ ဗြာဟ္မဏ ကမ္မဿ ဝိပါကံ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ပဋိသံဝေဒေသီ”တိ။ အထ ထေရော အနောဓိသော သဗ္ဗသတ္တေသု မေတ္တစိတ္တံ ဥပဋ္ဌပေတွာ—

၁-ဣမံ ခန္ဓာဒိလောကံ ဝါ (သီ)
၂-ဝိမုတ္တိသုခဝိဟာရေန (သီ)

874. “Disāpi me dhammakathaṁ suṇantu,
Disāpi me yuñjantu Buddhasāsane.
Disāpi me te manuje bhajantu,
Ye dhammamevā’dapayanti santo.

875. Disā hi me khantivādānaṁ, avirodhappasaṁsinaṁ.
Suṇantu dhammaṁ kālena, tañca anuvidhīyantu.

876. Na hi jātu so mamaṁ hiṁse, aññaṁ vā pana kañci naṁ.
Pappuyya paramaṁ santiṁ, rakkheyya tasathāvare.

877. Udakaṁ hi nayanti nettikā, usukārā damayanti[1] tejanaṁ.
Dāruṁ damayanti[1] tacchakā, attānaṁ damayanti paṇḍitā.

878. Daṇḍeneke damayanti, aṅkusebhi kasāhi ca.
Adaṇḍena asatthena, ahaṁ dantomhi tādinā.

879. Ahiṁsakoti me nāmaṁ, Hiṁsakassa pure sato.
Ajjāhaṁ saccanāmomhi, na naṁ hiṁsāmi kañci naṁ.

880. Coro ahaṁ pure āsiṁ, Aṅgulimāloti vissuto.
Vuyhamāno mahoghena, Buddhaṁ saraṇamāgamaṁ.

881. Lohitapāṇi pure āsiṁ, Aṅgulimāloti vissuto.
Saraṇagamanaṁ passa, bhavanetti samūhatā.

882. Tādisaṁ kammaṁ katvāna, bahuṁ duggatigāminaṁ.
Phuṭṭho kammavipākena, anaṇo bhuñjāmi bhojanaṁ.

883. Pamāda’manuyuñjanti, bālā dummedhino janā.
Appamādañca medhāvī, dhanaṁ seṭṭhaṁva rakkhati.

884. Mā pamādamanuyuñjetha, mā kāmaratisanthavaṁ.
Appamatto hi jhāyanto, pappoti paramaṁ sukhaṁ.

1. Namayanti (Pāḷiyaṁ)

၈၇၄။ “ဒိသာပိ မေ ဓမ္မကထံ သုဏန္တု၊
ဒိသာပိ မေ ယုဉ္ဇန္တု ဗုဒ္ဓသာသနေ။
ဒိသာပိ မေ တေ မနုဇေ ဘဇန္တု၊
ယေ ဓမ္မမေဝါ'ဒပယန္တိ သန္တော။

၈၇၅။ ဒိသာ ဟိ မေ ခန္တိဝါဒါနံ၊ အဝိရောဓပ္ပသံသိနံ။
သုဏန္တု ဓမ္မံ ကာလေန၊ တဉ္စ အနုဝိဓီယန္တု။

၈၇၆။ န ဟိ ဇာတု သော မမံ ဟိံသေ၊ အညံ ဝါ ပန ကဉ္စိ နံ။
ပပ္ပုယျ ပရမံ သန္တိံ၊ ရက္ခေယျ တသထာဝရေ။

၈၇၇။ ဥဒကံ ဟိ နယန္တိ နေတ္တိကာ၊ ဥသုကာရာ ဒမယန္တိ[၁] တေဇနံ။
ဒါရုံ ဒမယန္တိ[၁] တစ္ဆကာ၊ အတ္တာနံ ဒမယန္တိ ပဏ္ဍိတာ။

၈၇၈။ ဒဏ္ဍေနေကေ ဒမယန္တိ၊ အင်္ကုသေဘိ ကသာဟိ စ။
အဒဏ္ဍေန အသတ္ထေန၊ အဟံ ဒန္တောမှိ တာဒိနာ။

၈၇၉။ အဟိံသကောတိ မေ နာမံ၊ ဟိံသကဿ ပုရေ သတော။
အဇ္ဇာဟံ သစ္စနာမောမှိ၊ န နံ ဟိံသာမိ ကဉ္စိ နံ။

၈၈၀။ စောရော အဟံ ပုရေ အာသိံ၊ အင်္ဂုလိမာလောတိ ဝိဿုတော။
ဝုယှမာနော မဟောဃေန၊ ဗုဒ္ဓံ သရဏမာဂမံ။

၈၈၁။ လောဟိတပါဏိ ပုရေ အာသိံ၊ အင်္ဂုလိမာလောတိ ဝိဿုတော။
သရဏဂမနံ ပဿ၊ ဘဝနေတ္တိ သမူဟတာ။

၈၈၂။ တာဒိသံ ကမ္မံ ကတွာန၊ ဗဟုံ ဒုဂ္ဂတိဂါမိနံ။
ဖုဋ္ဌော ကမ္မဝိပါကေန၊ အနဏော ဘုဉ္ဇာမိ ဘောဇနံ။

၈၈၃။ ပမာဒ'မနုယုဉ္ဇန္တိ၊ ဗာလာ ဒုမ္မေဓိနော ဇနာ။
အပ္ပမာဒဉ္စ မေဓာဝီ၊ ဓနံ သေဋ္ဌံဝ ရက္ခတိ။

၈၈၄။ မာ ပမာဒမနုယုဉ္ဇေထ၊ မာ ကာမရတိသန္ထဝံ။
အပ္ပမတ္တော ဟိ ဈာယန္တော၊ ပပ္ပောတိ ပရမံ သုခံ။

၁-နမယန္တိ (ပါဠိယံ)

885. Svāgataṁ nāpagataṁ, netaṁ dummantitaṁ mama.
Savibhattesu dhammesu, yaṁ seṭṭhaṁ tadupāgamaṁ.

886. Svāgataṁ nāpagataṁ, netaṁ dummantitaṁ mama.
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanaṁ.

887. Araññe rukkhamūle vā, pabbatesu guhāsu vā.
Tattha tattheva aṭṭhāsiṁ, ubbiggamanaso tadā.

888. Sukhaṁ sayāmi ṭhāyāmi, sukhaṁ kappemi jīvitaṁ.
Ahatthapāso mārassa, aho Satthānukampito.

889. Brahmajacco pure āsiṁ, udicco ubhato ahu.
So’jja putto Sugatassa, Dhammarājassa Satthuno.

890. Vītataṇho anādāno, guttadvāro susaṁvuto.
Aghamūlaṁ vadhitvāna, patto me āsavakkhayo.

891. Pariciṇṇo mayā Satthā, kataṁ Buddhassa sāsanaṁ.
Ohito garuko bhāro, bhavanetti samūhatā”ti—

imā gāthā abhāsi.

Tattha **disāpī**ti mayhaṁ disāpi amittā paccatthikāpi ye maṁ evaṁ upavadanti “yathā mayaṁ Aṅgulimālassa vasena ñātiviyogadukkhaparetā dukkhaṁ pāpuṇāma, evaṁ Aṅgulimālopi dukkhaṁ pāpuṇātū”ti. **Me dhammakathaṁ suṇantū**ti mayā Satthu santike sutaṁ catusaccadhammapaṭisaṁyuttaṁ kathaṁ suṇantu. **Yuñjantū**ti sutvā ca tadatthāya paṭipajjantu. **Te manuje bhajantū**ti tādise sappurise kalyāṇamitte bhajantu sevantu. **Ye dhammamevā’dapayanti santo**ti ye sappurisā kusaladhammameva, uttarimanussadhammameva, nibbattitalokuttaradhammameva ca ādapenti samādapenti[1] gaṇhāpenti.

Khantivādānanti adhivāsanakhantimeva vadantānaṁ, tato eva **avirodhappasaṁsinan**ti kenaci avirodhabhūtāya mettāya eva pasaṁsanasīlānaṁ. **Suṇantu**

1. Ādāpenti samādāpenti (Sī)

၈၈၅။ သွာဂတံ နာပဂတံ၊ နေတံ ဒုမ္မန္တိတံ မမ။
သဝိဘတ္တေသု ဓမ္မေသု၊ ယံ သေဋ္ဌံ တဒုပါဂမံ။

၈၈၆။ သွာဂတံ နာပဂတံ၊ နေတံ ဒုမ္မန္တိတံ မမ။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ။

၈၈၇။ အရညေ ရုက္ခမူလေ ဝါ၊ ပဗ္ဗတေသု ဂုဟာသု ဝါ။
တတ္ထ တတ္ထေဝ အဋ္ဌာသိံ၊ ဥဗ္ဗိဂ္ဂမနသော တဒါ။

၈၈၈။ သုခံ သယာမိ ဌာယာမိ၊ သုခံ ကပ္ပေမိ ဇီဝိတံ။
အဟတ္ထပါသော မာရဿ၊ အဟော သတ္ထာနုကမ္ပိတော။

၈၈၉။ ဗြဟ္မဇစ္စော ပုရေ အာသိံ၊ ဥဒိစ္စော ဥဘတော အဟု။
သော’ဇ္ဇ ပုတ္တော သုဂတဿ၊ ဓမ္မရာဇဿ သတ္ထုနော။

၈၉၀။ ဝီတတဏှော အနာဒါနော၊ ဂုတ္တဒွါရော သုသံဝုတော။
အဃမူလံ ဝဓိတွာန၊ ပတ္တော မေ အာသဝက္ခယော။

၈၉၁။ ပရိစိဏ္ဏော မယာ သတ္ထာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ။
ဩဟိတော ဂရုကော ဘာရော၊ ဘဝနေတ္တိ သမူဟတာ”တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ဒိသာပီ**တိ မယှံ ဒိသာပိ အမိတ္တာ ပစ္စတ္ထိကာပိ ယေ မံ ဧဝံ ဥပဝဒန္တိ “ယထာ မယံ အင်္ဂုလိမာလဿ ဝသေန ဉာတိဝိယောဂဒုက္ခပရေတာ ဒုက္ခံ ပါပုဏာမ၊ ဧဝံ အင်္ဂုလိမာလောပိ ဒုက္ခံ ပါပုဏာတူ”တိ။ **မေ ဓမ္မကထံ သုဏန္တူ**တိ မယာ သတ္ထု သန္တိကေ သုတံ စတုသစ္စဓမ္မပဋိသံယုတ္တံ ကထံ သုဏန္တု။ **ယုဉ္ဇန္တူ**တိ သုတွာ စ တဒတ္ထာယ ပဋိပဇ္ဇန္တု။ **တေ မနုဇေ ဘဇန္တူ**တိ တာဒိသေ သပ္ပုရိသေ ကလျာဏမိတ္တေ ဘဇန္တု သေဝန္တု။ **ယေ ဓမ္မမေဝါ’ဒပယန္တိ သန္တော**တိ ယေ သပ္ပုရိသာ ကုသလဓမ္မမေဝ, ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မမေဝ, နိဗ္ဗတ္တိတလောကုတ္တရဓမ္မမေဝ စ အာဒပေန္တိ သမာဒပေန္တိ[1] ဂဏှာပေန္တိ။

ခန္တိဝါဒါနန္တိ အဓိဝါသနခန္တိမေဝ ဝဒန္တာနံ၊ တတော ဧဝ **အဝိရောဓပ္ပသံသိနန္တိ** ကေနစိ အဝိရောဓဘူတာယ မေတ္တာယ ဧဝ ပသံသနသီလာနံ။ **သုဏန္တု**

၁-အာဒါပေန္တိ သမာဒါပေန္တိ (သီ)

dhammaṁ kālenāti yuttappayuttakāle tesaṁ santike dhammaṁ suṇantu. **Tañca anuvidhīyantū**ti tañca yathāsutaṁ dhammaṁ sammadeva uggahitvā anukarontu, dhammānudhammaṁ paṭipajjantūti attho.

Na hi jātu so mamaṁ hiṁseti so mayhaṁ diso paccatthiko jātu ekaṁseneva maṁ na hiṁse na bādheyya. **Aññaṁ vā pana kañci nan**ti na kevalaṁ maṁyeva, aññaṁ vāpi kañci sattaṁ na hiṁseyya, **pappuyya paramaṁ santin**ti paramaṁ uttamaṁ santiṁ nibbānaṁ pāpuṇeyya, pāpuṇitvā ca **rakkheyya tasathāvare**ti sabbe ca satte paramāya rakkhāya rakkheyya, sissaṁ puttaṁ[1] viya paripāleyyāti attho.

Evaṁ thero imāhi gāthāhi pare pāpato parimocento parittakiriyaṁ nāma katvā attano paṭipattiṁ pakāsento **"udakaṁ hī"**ti gāthamāha. Tattha pathaviyā thalaṭṭhānaṁ khaṇitvā ninnaṭṭhānaṁ pūretvā mātikaṁ vā katvā rukkhadoṇiṁ vā ṭhapetvā attanā icchiticchitaṭṭhānaṁ udakaṁ nentīti **nettikā,** udakahārino. **Tejanan**ti kaṇḍaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—nettikā attano ruciyā udakaṁ nayanti, usukārāpi tāpetvā vaṅkābhāvaṁ harantā tejanaṁ usuṁ **damayanti** ujukaṁ karonti, tacchakāpi nemi-ādīnaṁ atthāya tacchantā dāruṁ **damayanti** attano ruciyā ujuṁ vā vaṅkaṁ vā karonti. Evaṁ ettakaṁ ārammaṇaṁ katvā **paṇḍitā** sappaññā ariyamaggaṁ uppādentā attānaṁ damenti, arahattappattā pana ekantadantā nāma hontīti.

Idāni purisadammasārathinā Satthārā attano damitākāraṁ kataññutañca pakāsento "**daṇḍeneke**"ti-ādikā pañca gāthā abhāsi. Tattha **daṇḍeneke damayantī**ti rājarājamahāmattādayo daṇḍena, hatthi-assādinā balakāyena ca paccatthikādike damenti, gopālādayo ca gāvādike daṇḍena yaṭṭhiyā damenti. Hatthācariyā hatthiṁ aṅkusehi, assācariyā asse kasāhi ca damenti. **Adaṇḍena asatthena, ahaṁ dantomhi tādinā**ti ahaṁ pana iṭṭhādīsu[2] tādibhāvappattena Sammāsambuddhena vinā eva daṇḍena, vinā satthena, nihitadaṇḍanihitasatthabhāvena danto damito nibbisevano gato amhi.

1. Piyaṁ puttaṁ (Ka)
2. Iṭṭhāniṭṭhādīsu ārammaṇesu (Sī)

ဓမ္မံ ကာလေနာတိ ယုတ္တပ္ပယုတ္တကာလေ တေသံ သန္တိကေ ဓမ္မံ သုဏန္တု။ **တဉ္စ အနုဝိဓီယန္တူ**တိ တဉ္စ ယထာသုတံ ဓမ္မံ သမ္မဒေဝ ဥဂ္ဂဟိတွာ အနုကရောန္တု၊ ဓမ္မာနုဓမ္မံ ပဋိပဇ္ဇန္တူတိ အတ္ထော။

န ဟိ ဇာတု သော မမံ ဟိံသေတိ သော မယှံ ဒိသော ပစ္စတ္ထိကော ဇာတု ဧကံသေနေဝ မံ န ဟိံသေ န ဗာဓေယျ။ **အညံ ဝါ ပန ကဉ္စိ နန္တိ** န ကေဝလံ မံယေဝ, အညံ ဝါပိ ကဉ္စိ သတ္တံ န ဟိံသေယျ၊ **ပပ္ပုယျ ပရမံ သန္တိန္တိ** ပရမံ ဥတ္တမံ သန္တိံ နိဗ္ဗာနံ ပါပုဏေယျ၊ ပါပုဏိတွာ စ **ရက္ခေယျ တသထာဝရေ**တိ သဗ္ဗေ စ သတ္တေ ပရမာယ ရက္ခာယ ရက္ခေယျ၊ သိဿံ ပုတ္တံ[1] ဝိယ ပရိပါလေယျာတိ အတ္ထော။

ဧဝံ ထေရော ဣမာဟိ ဂါထာဟိ ပရေ ပါပတော ပရိမောစေန္တော ပရိတ္တကိရိယံ နာမ ကတွာ အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပကာသေန္တော “**ဥဒကံ ဟိ**”တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ ပထဝိယာ ထလဋ္ဌာနံ ခဏိတွာ နိန္နဋ္ဌာနံ ပူရေတွာ မာတိကံ ဝါ ကတွာ ရုက္ခဒေါဏိံ ဝါ ဌပေတွာ အတ္တနာ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတဋ္ဌာနံ ဥဒကံ နေန္တီတိ **နေတ္တိကာ၊** ဥဒကဟာရိနော။ **တေဇန**န္တိ ကဏ္ဍံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ— နေတ္တိကာ အတ္တနော ရုစိယာ ဥဒကံ နယန္တိ၊ ဥသုကာရာပိ တာပေတွာ ဝင်္ကာဘာဝံ ဟရန္တာ တေဇနံ ဥသုံ **ဒမယန္တိ** ဥဇုကံ ကရောန္တိ၊ တစ္ဆကာပိ နေမိအာဒီနံ အတ္ထာယ တစ္ဆန္တာ ဒါရုံ **ဒမယန္တိ** အတ္တနော ရုစိယာ ဥဇုံ ဝါ ဝင်္ကံ ဝါ ကရောန္တိ။ ဧဝံ ဧတ္တကံ အာရမ္မဏံ ကတွာ **ပဏ္ဍိတာ** သပ္ပညာ အရိယမဂ္ဂံ ဥပ္ပါဒေန္တာ အတ္တာနံ ဒမေန္တိ၊ အရဟတ္တပ္ပတ္တာ ပန ဧကန္တဒန္တာ နာမ ဟောန္တီတိ။

ဣဒါနိ ပုရိသဒမ္မသာရထိနာ သတ္ထာရာ အတ္တနော ဒမိတာကာရံ ကတညုတဉ္စ ပကာသေန္တော “**ဒဏ္ဍေနေကေ**”တိအာဒိကာ ပဉ္စ ဂါထာ အဘာသိ။ တတ္ထ **ဒဏ္ဍေနေကေ ဒမယန္တီ**တိ ရာဇရာဇမဟာမတ္တာဒယော ဒဏ္ဍေန, ဟတ္ထိအဿာဒိနာ ဗလကာယေန စ ပစ္စတ္ထိကာဒိကေ ဒမေန္တိ၊ ဂေါပါလာဒယော စ ဂါဝါဒိကေ ဒဏ္ဍေန ယဋ္ဌိယာ ဒမေန္တိ။ ဟတ္ထာစရိယာ ဟတ္ထိံ အင်္ကုသေဟိ, အဿာစရိယာ အဿေ ကသာဟိ စ ဒမေန္တိ။ **အဒဏ္ဍေန အသတ္ထေန၊ အဟံ ဒန္တောမှိ တာဒိနာ**တိ အဟံ ပန ဣဋ္ဌာဒီသု[2] တာဒိဘာဝပ္ပတ္တေန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ဝိနာ ဧဝ ဒဏ္ဍေန, ဝိနာ သတ္ထေန, နိဟိတဒဏ္ဍနိဟိတသတ္ထဘာဝေန ဒန္တော ဒမိတော နိဗ္ဗိသေဝနော ဂတော အမှိ။

၁-ပိယံ ပုတ္တံ (က)
၂-ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာဒီသု အာရမ္မဏေသု (သီ)

Ahiṁsakoti me nāmaṁ, Hiṁsakassa pure satoti Satthārā samāgamato pubbe Hiṁsakassa me samānassa Ahiṁsakoti nāmamattaṁ ahosi. **Ajjāha**nti idāni panāhaṁ, “Ahiṁsako”ti **saccanāmo** avitathanāmo amhi, tasmā **na naṁ hiṁsāmi** kañcipi sattaṁ na hiṁsāmi na bādhemi, **nan**ti nipātamattaṁ.

Vissutoti “pāṇātipātī luddo lohitapāṇī”ti-ādinā paññāto. **Mahoghenā**ti kāmoghādinā mahatā oghena, tassa oghassa vicchedakaraṁ **Buddhaṁ saraṇaṁ** Buddhasaṅkhātaṁ saraṇaṁ **agamaṁ** upagacchiṁ[1].

Lohitapāṇīti pāṇamatipātanena paresaṁ lohitena ruhirena makkhitapāṇi. **Saraṇagamanaṁ passā**ti mahapphalaṁ mama saraṇagamanaṁ passāti attānamevālapati.

Tādisaṁ kammanti anekasatapurisavadhaṁ dāruṇaṁ tathārūpaṁ pāpakammaṁ. **Phuṭṭho kammavipākenā**ti pubbe katassa pāpakammassa vipākena phuṭṭho, sabbaso pahīnakammo vipākamattaṁ paccanubhonto. Atha vā **phuṭṭho kammavipākenā**ti upanissayabhūtassa kusalakammassa phalabhūtena lokuttaramaggena, lokuttarakammasseva vā phalena vimuttisukhena phuṭṭho. Sabbaso kilesānaṁ[2] khīṇattā **anaṇo** bhuñjāmi bhojanaṁ, bhojanāpadesena cattāropi paccaye vadati.

Idāni pubbe attano pamādavihāraṁ garahāmukhena pacchā appamādapaṭipattiṁ pasaṁsanto tattha ca paresaṁ ussāhaṁ janento “**pamādamanuyuñjantī**”ti-ādikā gāthā abhāsi. Tattha **bālā**ti bālyena samannāgatā idhalokaparalokatthaṁ ajānantā. **Dummedhino**ti nippaññā, te pamāde ādīnavaṁ apassantā pamādaṁ **anuyuñjanti** pavattenti, pamādeneva[3] kālaṁ vītināmenti. **Medhāvī**ti dhammojapaññāya samannāgato pana paṇḍito kulavaṁsāgataṁ **seṭṭhaṁ** uttamaṁ sattaratanadhanaṁ viya appamādaṁ rakkhati. Yathā hi “uttamaṁ dhanaṁ nissāya bhogasampattiṁ pāpuṇissāma, puttadāraṁ posessāma, sugatimaggaṁ[4] sodhessāmā”ti dhane ānisaṁsaṁ passantā dhanaṁ rakkhanti, evaṁ paṇḍitopi “appamādaṁ nissāya paṭhamajjhānādīni

---

1. Upagañchiṁ (Sī)
2. Sabbakilesānaṁ (Sī)
3. Pamādena (Sī)
4. Sugatigamanamaggaṁ (Sī)

အဟိံသကောတိ မေ နာမံ၊ ဟိံသကဿ ပုရေ သတောတိ သတ္ထာရာ သမာဂမတော ပုဗ္ဗေ ဟိံသကဿ မေ သမာနဿ အဟိံသကောတိ နာမမတ္တံ အဟောသိ။ **အဇ္ဇာဟ**န္တိ ဣဒါနိ ပနာဟံ၊ “အဟိံသကော”တိ **သစ္စနာမော** အဝိတထနာမော အမှိ၊ တသ္မာ **န နံ ဟိံသာမိ** ကဉ္စိပိ သတ္တံ န ဟိံသာမိ န ဗာဓေမိ၊ **န**န္တိ နိပါတမတ္တံ။

ဝိဿုတောတိ “ပါဏာတိပါတီ လုဒ္ဒေါ လောဟိတပါဏီ”တိအာဒိနာ ပညာတော။ **မဟောဃေနာ**တိ ကာမောဃာဒိနာ မဟတာ ဩဃေန၊ တဿ ဩဃဿ ဝိစ္ဆေဒကရံ **ဗုဒ္ဓံ သရဏံ** ဗုဒ္ဓသင်္ခါတံ သရဏံ **အဂမံ** ဥပဂစ္ဆိံ[၁]။

လောဟိတပါဏီတိ ပါဏမတိပါတနေန ပရေသံ လောဟိတေန ရုဟိရေန မက္ခိတပါဏိ။ **သရဏဂမနံ ပဿာ**တိ မဟပ္ဖလံ မမ သရဏဂမနံ ပဿာတိ အတ္တာနမေဝါလပတိ။

တာဒိသံ ကမ္မန္တိ အနေကသတပုရိသဝဓံ ဒါရုဏံ တထာရူပံ ပါပကမ္မံ။ **ဖုဋ္ဌော ကမ္မဝိပါကေနာ**တိ ပုဗ္ဗေ ကတဿ ပါပကမ္မဿ ဝိပါကေန ဖုဋ္ဌော၊ သဗ္ဗသော ပဟီနကမ္မော ဝိပါကမတ္တံ ပစ္စနုဘောန္တော။ အထ ဝါ **ဖုဋ္ဌော ကမ္မဝိပါကေနာ**တိ ဥပနိဿယဘူတဿ ကုသလကမ္မဿ ဖလဘူတေန လောကုတ္တရမဂ္ဂေန, လောကုတ္တရကမ္မဿေဝ ဝါ ဖလေန ဝိမုတ္တိသုခေန ဖုဋ္ဌော။ သဗ္ဗသော ကိလေသာနံ[၂] ခီဏတ္တာ **အနဏော** ဘုဉ္ဇာမိ ဘောဇနံ၊ ဘောဇနာပဒေသေန စတ္တာရောပိ ပစ္စယေ ဝဒတိ။

ဣဒါနိ ပုဗ္ဗေ အတ္တနော ပမာဒဝိဟာရံ ဂရဟာမုခေန ပစ္ဆာ အပ္ပမာဒပဋိပတ္တိံ ပသံသန္တော တတ္ထ စ ပရေသံ ဥဿာဟံ ဇနေန္တော “**ပမာဒမနုယုဉ္ဇန္တိ**”တိအာဒိကာ ဂါထာ အဘာသိ။ တတ္ထ **ဗာလာ**တိ ဗာလျေန သမန္နာဂတာ ဣဓလောကပရလောကတ္ထံ အဇာနန္တာ။ **ဒုမ္မေဓိနော**တိ နိပ္ပညာ၊ တေ ပမာဒေ အာဒီနဝံ အပဿန္တာ ပမာဒံ **အနုယုဉ္ဇန္တိ** ပဝတ္တေန္တိ၊ ပမာဒေနေဝ[၃] ကာလံ ဝီတိနာမေန္တိ။ **မေဓာဝီ**တိ ဓမ္မောဇပညာယ သမန္နာဂတော ပန ပဏ္ဍိတော ကုလဝံသာဂတံ **သေဋ္ဌံ** ဥတ္တမံ သတ္တရတနဓနံ ဝိယ အပ္ပမာဒံ ရက္ခတိ။ ယထာ ဟိ “ဥတ္တမံ ဓနံ နိဿာယ ဘောဂသမ္ပတ္တိံ ပါပုဏိဿာမ၊ ပုတ္တဒါရံ ပေါသေဿာမ၊ သုဂတိမဂ္ဂံ[၄] သောဓေဿာမာ”တိ ဓနေ အာနိသံသံ ပဿန္တာ ဓနံ ရက္ခန္တိ၊ ဧဝံ ပဏ္ဍိတောပိ “အပ္ပမာဒံ နိဿာယ ပဌမဇ္ဈာနာဒီနိ

၁-ဥပဂဉ္ဆိံ (သီ)
၂-သဗ္ဗကိလေသာနံ (သီ)
၃-ပမာဒေန (သီ)
၄-သုဂတိဂမနမဂ္ဂံ (သီ)

paṭilabhissāmi, maggaphalāni pāpuṇissāmi, tisso vijjā cha abhiññā sampādessāmī"ti appamāde ānisaṁsaṁ passanto dhanaṁ seṭṭhaṁva appamādaṁ rakkhatīti attho.

Mā pamādanti pamādaṁ mā anuyuñjetha pamādena kālaṁ mā vītināmayittha. **Kāmaratisanthavan**ti vatthukāmesu, kilesakāmesu ca ratisaṅkhātaṁ taṇhāsanthavampi mā **anuyuñjetha** mā vindittha mā paṭilabhittha. **Appamatto hī**ti upaṭṭhitasatitāya appamatto puggalo **jhāyanto** jhāyanappasuto **paramaṁ** uttamaṁ nibbānasukhaṁ pāpuṇāti.

Svāgataṁ nāpagatanti yaṁ tadā mama Satthu santike āgataṁ āgamanaṁ, Satthu vā tasmiṁ mahāvane āgamanaṁ, taṁ svāgataṁ svāgamanaṁ, nāpagataṁ atthato apetaṁ vigataṁ na hoti. **Netaṁ dummantitaṁ mamā**ti yaṁ tadā mayā "Satthu santike pabbajissāmī"ti mantitaṁ, idampi mama na dummantitaṁ, sumantitameva. Kasmā? **Savibhattesu dhammesū**ti sāvajjānavajjādivasena pakārato vibhattesu dhammesu yaṁ **seṭṭhaṁ** uttamaṁ[1] pavaraṁ nibbānaṁ. **Tadupāgamaṁ** tadeva upagacchinti attho.

"Tadā puthujjanakāle payogāsayavipannatāya araññādīsu dukkhaṁ vihāsiṁ, idāni payogāsayasampannatāya tattha sukhaṁ viharāmī"ti sukhavihārabhāvañceva "pubbe jātimattena brāhmaṇo, idāni Satthu orasaputtatāya brāhmaṇo"ti paramatthabrāhmaṇabhāvañca dassento "araññe"ti-ādimāha. Tattha **sukhaṁ sayāmī**ti sayantopi sukhaṁ sukhena nidukkhena cittutrāsādīnaṁ abhāvena cetodukkharahito[2] sayāmi. **Ṭhāyāmī**ti ṭhāmi[3]. **Ahatthapāso mārassā**ti kilesamārādīnaṁ agocaro. **Aho Satthānukampito**ti Satthārānukampito aho.

Brahmajaccoti brāhmaṇajātiko. **Udicco ubhato**ti mātito ca pitito ca ubhato udito saṁsuddhagahaṇiko. Sesaṁ tattha tattha vuttanayameva.

Aṅgulimālattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Seṭṭhaṁ pasaṭṭhaṁ uttamaṁ (Sī) 2. Dukkharahito hutvā (Sī) 3. Tiṭṭhāmi. (Ka)

ပဋိလဘိဿာမိ၊ မဂ္ဂဖလာနိ ပါပုဏိဿာမိ၊ တိဿော ဝိဇ္ဇာ ဆ အဘိညာ သမ္ပာဒေဿာမီ"တိ အပ္ပမာဒေ အာနိသံသံ ပဿန္တော ဓနံ သေဋ္ဌံဝ အပ္ပမာဒံ ရက္ခတီတိ အတ္ထော။

မာ ပမာဒန္တိ ပမာဒံ မာ အနုယုဉ္ဇေထ ပမာဒေန ကာလံ မာ ဝီတိနာမယိတ္ထ။ **ကာမရတိသန္ထဝ**န္တိ ဝတ္ထုကာမေသု, ကိလေသကာမေသု စ ရတိသင်္ခါတံ တဏှာသန္ထဝမ္ပိ မာ **အနုယုဉ္ဇေထ** မာ ဝိန္ဒိတ္ထ မာ ပဋိလဘိတ္ထ။ **အပ္ပမတ္တော ဟီ**တိ ဥပဋ္ဌိတသတိတာယ အပ္ပမတ္တော ပုဂ္ဂလော **ဈာယန္တော** ဈာယနပ္ပသုတော **ပရမံ** ဥတ္တမံ နိဗ္ဗာနသုခံ ပါပုဏာတိ။

သွာဂတံ နာပဂတန္တိ ယံ တဒါ မမ သတ္ထု သန္တိကေ အာဂတံ အာဂမနံ, သတ္ထု ဝါ တသ္မိံ မဟာဝနေ အာဂမနံ၊ တံ သွာဂတံ သွာဂမနံ၊ နာပဂတံ အတ္ထတော အပေတံ ဝိဂတံ န ဟောတိ။ **နေတံ ဒုမ္မန္တိတံ မမာ**တိ ယံ တဒါ မယာ "သတ္ထု သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိဿာမီ"တိ မန္တိတံ၊ ဣဒမ္ပိ မမ န ဒုမ္မန္တိတံ၊ သုမန္တိတမေဝ။ ကသ္မာ? **သဝိဘတ္တေသု ဓမ္မေသူ**တိ သာဝဇ္ဇာနဝဇ္ဇာဒိဝသေန ပကာရတော ဝိဘတ္တေသု ဓမ္မေသု ယံ **သေဋ္ဌံ** ဥတ္တမံ[1] ပဝရံ နိဗ္ဗာနံ။ **တဒုပါဂမံ** တဒေဝ ဥပဂစ္ဆိန္တိ အတ္ထော။

"တဒါ ပုထုဇ္ဇနကာလေ ပယောဂါသယဝိပန္နတာယ အရညာဒီသု ဒုက္ခံ ဝိဟာသိံ၊ ဣဒါနိ ပယောဂါသယသမ္ပန္နတာယ တတ္ထ သုခံ ဝိဟရာမီ"တိ သုခဝိဟာရဘာဝဉ္စေဝ "ပုဗ္ဗေ ဇာတိမတ္တေန ဗြာဟ္မဏော၊ ဣဒါနိ သတ္ထု ဩရသပုတ္တတာယ ဗြာဟ္မဏော"တိ ပရမတ္ထဗြာဟ္မဏဘာဝဉ္စ ဒဿေန္တော "အရညေ"တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သုခံ သယာမီ**တိ သယန္တောပိ သုခံ သုခေန နိဒုက္ခေန စိတ္တုတြာသာဒီနံ အဘာဝေန စေတောဒုက္ခရဟိတော[2] သယာမိ။ **ဌာယာမီ**တိ ဌာမိ[3]။ **အဟတ္ထပါသော မာရဿာ**တိ ကိလေသမာရာဒီနံ အဂေါစရော။ **အဟော သတ္ထာနုကမ္ပိတော**တိ သတ္ထာရာနုကမ္ပိတော အဟော။

ဗြဟ္မဇစ္စောတိ ဗြာဟ္မဏဇာတိကော။ **ဥဒိစ္စော ဥဘတော**တိ မာတိတော စ ပိတိတော စ ဥဘတော ဥဒိတော သံသုဒ္ဓဂဟဏိကော။ သေသံ တတ္ထ တတ္ထ ဝုတ္တနယမေဝ။

အင်္ဂုလိမာလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-သေဋ္ဌံ ပသဋ္ဌံ ဥတ္တမံ (သီ) ၂-ဒုက္ခရဟိတော ဟုတွာ (သီ) ၃-တိဋ္ဌာမိ။ (က)

9. Anuruddhattheragāthāvaṇṇanā

Pahāya mātāpitaroti-ādikā āyasmato Anuruddhattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro Padumuttarassa Bhagavato kāle vibhavasampanno kuṭumbiko hutvā nibbatti, so ekadivasaṁ vihāraṁ gantvā Satthu santike dhammaṁ suṇanto Satthāraṁ ekaṁ bhikkhuṁ dibbacakkhukānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapentaṁ disvā sayampi taṁ ṭhānantaraṁ patthetvā satasahassabhikkhuparivārassa Bhagavato sattāhaṁ mahādānaṁ pavattetvā sattame divase Bhagavato, bhikkhusaṁghassa ca uttamāni vatthāni datvā paṇidhānamakāsi. Satthāpissa anantarāyena samijjhanabhāvaṁ disvā "anāgate Gotamassa nāma Sammāsambuddhassa sāsane dibbacakkhukānaṁ aggo bhavissatī"ti byākāsi. Sopi tattha puññāni karonto Satthari parinibbute niṭṭhite sattayojanike suvaṇṇacetiye anekasahassehi dīparukkhehi dīpakapallikāhi ca "dibbacakkhuñāṇassa upanissayapaccayo hotū"ti uḷāraṁ dīpapūjaṁ akāsi.

Evaṁ yāvajīvaṁ puññāni katvā devamanussesu saṁsaranto Kassapassa Bhagavato kāle Bārāṇasiyaṁ kuṭumbikagehe nibbattitvā viññutaṁ patto Satthari parinibbute niṭṭhite yojanike kanakathūpe bahū kaṁsapātiyo kāretvā sappimaṇḍassa pūretvā majjhe ekekaṁ guḷapiṇḍaṁ ṭhapetvā mukhavaṭṭiyā mukhavaṭṭiṁ phusāpento cetiyaṁ parikkhipāpetvā attanā ekaṁ mahatiṁ kaṁsapātiṁ kāretvā sappimaṇḍassa pūretvā sahassavaṭṭiyo jālāpetvā sīse ṭhapetvā sabbarattiṁ cetiyaṁ anupariyāyi.

Evaṁ tasmimpi attabhāve yāvajīvaṁ kusalaṁ katvā tato cuto devaloke nibbattitvā tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā tato cuto anuppanne Buddhe Bārāṇasiyaṁyeva duggatakule nibbatti, **Annabhāro**tissa nāmaṁ ahosi. So Sumanaseṭṭhissa nāma gehe kammaṁ karonto jīvati. So ekadivasaṁ Upariṭṭhaṁ nāma Paccekabuddhaṁ nirodhasamāpattito vuṭṭhāya Gandhamādanapabbatato ākāsenāgantvā Bārāṇasīnagaradvāre otaritvā cīvaraṁ pārupitvā nagare piṇḍāya pavisantaṁ disvā pasannacitto pattaṁ gahetvā attano atthāya ṭhapitaṁ ekaṁ bhāgabhattaṁ patte pakkhipitvā Paccekabuddhassa dātukāmo ārabhi. Bhariyāpissa attano bhāgabhattaṁ

၉-အနုရုဒ္ဓတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပဟာယ မာတာပိတရောတိအာဒိကာ အာယသ္မတော အနုရုဒ္ဓတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဝိဘဝသမ္ပန္နော ကုဋုမ္ဗိကော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ သော ဧကဒိဝသံ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုဏန္တော သတ္ထာရံ ဧကံ ဘိက္ခုံ ဒိဗ္ဗစက္ခုကာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေန္တံ ဒိသွာ သယမ္ပိ တံ ဌာနန္တရံ ပတ္ထေတွာ သတသဟဿဘိက္ခုပရိဝါရဿ ဘဂဝတော သတ္တာဟံ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေတွာ သတ္တမေ ဒိဝသေ ဘဂဝတော, ဘိက္ခုသံဃဿ စ ဥတ္တမာနိ ဝတ္ထာနိ ဒတွာ ပဏိဓာနမကာသိ။ သတ္ထာပိဿ အနန္တရာယေန သမိဇ္ဈနဘာဝံ ဒိသွာ "အနာဂတေ ဂေါတမဿ နာမ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သာသနေ ဒိဗ္ဗစက္ခုကာနံ အဂ္ဂေါ ဘဝိဿတီ"တိ ဗျာကာသိ။ သောပိ တတ္ထ ပုညာနိ ကရောန္တော သတ္ထရိ ပရိနိဗ္ဗုတေ နိဋ္ဌိတေ သတ္တယောဇနိကေ သုဝဏ္ဏစေတိယေ အနေကသဟဿေဟိ ဒီပရုက္ခေဟိ ဒီပကပလ္လိကာဟိ စ "ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏဿ ဥပနိဿယပစ္စယော ဟောတူ"တိ ဥဠာရံ ဒီပပူဇံ အကာသိ။

ဧဝံ ယာဝဇီဝံ ပုညာနိ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ကဿပဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဗာရာဏသိယံ ကုဋုမ္ဗိကဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော သတ္ထရိ ပရိနိဗ္ဗုတေ နိဋ္ဌိတေ ယောဇနိကေ ကနကထူပေ ဗဟူ ကံသပါတိယော ကာရေတွာ သပ္ပိမဏ္ဍဿ ပူရေတွာ မဇ္ဈေ ဧကေကံ ဂုဠပိဏ္ဍံ ဌပေတွာ မုခဝဋ္ဋိယာ မုခဝဋ္ဋိံ ဖုသာပေန္တော စေတိယံ ပရိက္ခိပါပေတွာ အတ္တနာ ဧကံ မဟတိံ ကံသပါတိံ ကာရေတွာ သပ္ပိမဏ္ဍဿ ပူရေတွာ သဟဿဝဋ္ဋိယော ဇာလာပေတွာ သီသေ ဌပေတွာ သဗ္ဗရတ္တိံ စေတိယံ အနုပရိယာယိ။

ဧဝံ တသ္မိမ္ပိ အတ္တဘာဝေ ယာဝဇီဝံ ကုသလံ ကတွာ တတော စုတော ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတ္ထ ယာဝတာယုကံ ဌတွာ တတော စုတော အနုပ္ပန္နေ ဗုဒ္ဓေ ဗာရာဏသိယံယေဝ ဒုဂ္ဂတကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **အန္နဘာရော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော သုမနသေဋ္ဌိဿ နာမ ဂေဟေ ကမ္မံ ကရောန္တော ဇီဝတိ။ သော ဧကဒိဝသံ ဥပရိဋ္ဌံ နာမ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ နိရောဓသမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ ဂန္ဓမာဒနပဗ္ဗတတော အာကာသေနာဂန္တွာ ဗာရာဏသီနဂရဒွါရေ ဩတရိတွာ စီဝရံ ပါရုပိတွာ နဂရေ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသန္တံ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော ပတ္တံ ဂဟေတွာ အတ္တနော အတ္ထာယ ဌပိတံ ဧကံ ဘာဂဘတ္တံ ပတ္တေ ပက္ခိပိတွာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ ဒါတုကာမော အာရဘိ။ ဘရိယာပိဿ အတ္တနော ဘာဂဘတ္တံ

tattheva pakkhipi. So taṁ netvā Paccekabuddhassa hatthe ṭhapesi. Paccekabuddho taṁ gahetvā anumodanaṁ katvā pakkāmi, taṁ disvā rattiṁ Sumanaseṭṭhissa chatte adhivatthā devatā “aho dānaṁ paramadānaṁ, Upariṭṭhe, suppatiṭṭhitan”ti mahāsaddena anumodi. Taṁ sutvā Sumanaseṭṭhi “evaṁ devatāya anumoditaṁ idameva uttamadānan”ti cintetvā tattha pattiṁ yāci. Annabhāro pana tassa pattiṁ adāsi, tena pasannacitto Sumanaseṭṭhi tassa sahassaṁ datvā “ito paṭṭhāya tuyhaṁ sahatthena kammakaraṇakiccaṁ natthi, patirūpaṁ gehaṁ katvā niccaṁ vasāhī”ti āha.

Yasmā nirodhato vuṭṭhitassa Paccekabuddhassa dinnapiṇḍapāto taṁdivasameva uḷārataravipāko hoti, tasmā taṁdivasaṁ sumanaseṭṭhi rañño santikaṁ gacchanto taṁ gahetvā agamāsi. Rājā pana taṁ ādaravasena olokesi. Seṭṭhi “mahārāja ayaṁ oloketabbayuttoyevā”ti vatvā tadā tena katapuññaṁ attanāpissa sahassaṁ dinnabhāvaṁ kathesi. Taṁ sutvā rājā tussitvā sahassaṁ datvā asukasmiṁ nāma ṭhāne gehaṁ katvā vasā”ti gehaṭṭhānamassa āṇāpesi. Tassa taṁ ṭhānaṁ sodhāpentassa mahantiyo nidhikumbhiyo uṭṭhahiṁsu, tā disvā so rañño ārocesi. Rājā sabbaṁ dhanaṁ uddharāpetvā rāsikataṁ disvā ettakaṁ dhanaṁ imasmiṁ nagare kassa gehe atthīti. Na kassaci devāti. “Tena hi ayaṁ Annabhāro imasmiṁ nagare Mahādhanaseṭṭhi nāma hotū”ti taṁdivasameva tassa seṭṭhichattaṁ ussāpesi.

So tato paṭṭhāya yāvajīvaṁ kusalakammaṁ katvā tato cuto devamanussesu saṁsaritvā imasmiṁ Buddhuppāde Kapilavatthunagare Sukkodanasakkassa[1] gehe paṭisandhiṁ gaṇhi, **Anuruddho**tissa nāmaṁ ahosi. So Mahānāmassa Sakkassa kaniṭṭhabhātā, Satthu cūḷapitu putto paramasukhumālo mahāpuñño tiṇṇaṁ utūnaṁ anucchavikesu tīsu pāsādesu alaṅkatanāṭakitthīhi parivuto devo viya sampattiṁ anubhavanto Suddhodanamahārājena ussāhitehi Sakyarājūhi Satthu parivāratthaṁ pesitehi Bhaddiyakumārādīhi Anupiyambavane viharantaṁ Satthāraṁ upasaṅkamitvā Satthu santike pabbajitvā antovasseyeva dibbacakkhuṁ nibbattetvā

1. Mahānāmasikkhāpadaṭīkā oloketabbā.

တတ္ထေဝ ပက္ခိပိ။ သော တံ နေတွာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ ဟတ္ထေ ဌပေသိ။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ တံ ဂဟေတွာ အနုမောဒနံ ကတွာ ပက္ကာမိ၊ တံ ဒိသွာ ရတ္တိံ သုမနသေဋ္ဌိဿ ဆတ္တေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ “အဟော ဒါနံ ပရမဒါနံ၊ ဥပရိဋ္ဌေ, သုပ္ပတိဋ္ဌိတ”န္တိ မဟာသဒ္ဒေန အနုမောဒိ။ တံ သုတွာ သုမနသေဋ္ဌိ “ဧဝံ ဒေဝတာယ အနုမောဒိတံ ဣဒမေဝ ဥတ္တမဒါန”န္တိ စိန္တေတွာ တတ္ထ ပတ္တိံ ယာစိ။ အန္နဘာရော ပန တဿ ပတ္တိံ အဒါသိ၊ တေန ပသန္နစိတ္တော သုမနသေဋ္ဌိ တဿ သဟဿံ ဒတွာ “ဣတော ပဋ္ဌာယ တုယှံ သဟတ္ထေန ကမ္မကရဏကိစ္စံ နတ္ထိ၊ ပတိရူပံ ဂေဟံ ကတွာ နိစ္စံ ဝသာဟီ”တိ အာဟ။

ယသ္မာ နိရောဓတော ဝုဋ္ဌိတဿ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ ဒိန္နပိဏ္ဍပါတော တံဒိဝသမေဝ ဥဠာရတရဝိပါကော ဟောတိ၊ တသ္မာ တံဒိဝသံ သုမနသေဋ္ဌိ ရညော သန္တိကံ ဂစ္ဆန္တော တံ ဂဟေတွာ အဂမာသိ။ ရာဇာ ပန တံ အာဒရဝသေန ဩလောကေသိ။ သေဋ္ဌိ “မဟာရာဇ အယံ ဩလောကေတဗ္ဗယုတ္တောယေဝါ”တိ ဝတွာ တဒါ တေန ကတပုညံ အတ္တနာပိဿ သဟဿံ ဒိန္နဘာဝံ ကထေသိ။ တံ သုတွာ ရာဇာ တုဿိတွာ သဟဿံ ဒတွာ အသုကသ္မိံ နာမ ဌာနေ ဂေဟံ ကတွာ ဝသာ”တိ ဂေဟဋ္ဌာနမဿ အာဏာပေသိ။ တဿ တံ ဌာနံ သောဓာပေန္တဿ မဟန္တိယော နိဓိကုမ္ဘိယော ဥဋ္ဌဟိံသု၊ တာ ဒိသွာ သော ရညော အာရောစေသိ။ ရာဇာ သဗ္ဗံ ဓနံ ဥဒ္ဓရာပေတွာ ရာသိကတံ ဒိသွာ ဧတ္တကံ ဓနံ ဣမသ္မိံ နဂရေ ကဿ ဂေဟေ အတ္ထီတိ။ န ကဿစိ ဒေဝါတိ။ “တေန ဟိ အယံ အန္နဘာရော ဣမသ္မိံ နဂရေ မဟာဓနသေဋ္ဌိ နာမ ဟောတူ”တိ တံဒိဝသမေဝ တဿ သေဋ္ဌိဆတ္တံ ဥဿာပေသိ။

သော တတော ပဋ္ဌာယ ယာဝဇီဝံ ကုသလကမ္မံ ကတွာ တတော စုတော ဒေဝမနုဿေသု သံသရိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကပိလဝတ္ထုနဂရေ သုက္ကောဒနသက္ကဿ[၁] ဂေဟေ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ၊ **အနုရုဒ္ဓေါ**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ သော မဟာနာမဿ သက္ကဿ ကနိဋ္ဌဘာတာ၊ သတ္ထု စူဠပိတု ပုတ္တော ပရမသုခုမာလော မဟာပုညော တိဏ္ဏံ ဥတူနံ အနုစ္ဆဝိကေသု တီသု ပါသာဒေသု အလင်္ကတနာဋကိတ္ထီဟိ ပရိဝုတော ဒေဝေါ ဝိယ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝန္တော သုဒ္ဓေါဒနမဟာရာဇေန ဥဿာဟိတေဟိ သကျရာဇူဟိ သတ္ထု ပရိဝါရတ္ထံ ပေသိတေဟိ ဘဒ္ဒိယကုမာရာဒီဟိ အနုပိယမ္ဗဝနေ ဝိဟရန္တံ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ သတ္ထု သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ အန္တောဝဿေယေဝ ဒိဗ္ဗစက္ခုံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ

၁-မဟာနာမသိက္ခာပဒဋီကာ ဩလောကေတဗ္ဗာ။

puna Dhammasenāpatissa santike kammaṭṭhānaṁ gahetvā Cetiyaraṭṭhe Pācīnavaṁsadāyaṁ gantvā samaṇadhammaṁ karonto sattamahāpurisavitakke vitakketvā aṭṭhamaṁ jānituṁ nāsakkhi. Tassa taṁ pavattiṁ ñatvā Satthā aṭṭhamaṁ mahāpurisavitakkaṁ kathetvā catupaccayasantosabhāvanārāmapaṭimaṇḍitaṁ mahā-ariyavaṁsapaṭipadaṁ deseti. So desanānusārena vipassanaṁ vaḍḍhetvā abhiññāpaṭisambhidāparivāraṁ arahattaṁ sacchākāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[3]—

“Sumedhaṁ Bhagavantāhaṁ, Lokajeṭṭhaṁ Narāsabhaṁ.
Vūpakaṭṭhaṁ viharantaṁ, addasaṁ Lokanāyakaṁ.

Upagantvāna Sambuddhaṁ, sumedhaṁ Lokanāyakaṁ.
Añjaliṁ paggahetvāna, Buddhaseṭṭha’mayācahaṁ.

Anukampa Mahāvīra, Lokajeṭṭha Narāsabha.
Padīpaṁ te padassāmi, rukkhamūlamhi jhāyato.

Adhivāsesi so dhīro, Sayambhū vadataṁ varo.
Dumesu vinivijjhitvā, yantaṁ yojiyahaṁ tadā.

Sahassavaṭṭiṁ pādāsiṁ, Buddhassa lokabandhuno.
Sattāhaṁ pajjalitvāna, dīpā vūpasamiṁsu me.

Tena cittappasādena, cetanāpaṇidhīhi ca.
Jahitvā mānusaṁ dehaṁ, vimānamupapajjahaṁ.

Upapannassa devattaṁ, byamhaṁ āsi sunimmitaṁ.
Samantato pajjalati, dīpadānassidaṁ phalaṁ.

Samantā yojanasataṁ, virocesimahaṁ tadā.
Sabbe deve abhibhomi, dīpadānassidaṁ phalaṁ.

Tiṁsakappāni devindo, devarajjamakārayiṁ.
Na maṁ kecī’timaññanti, dīpadānassidaṁ phalaṁ.

Aṭṭhavīsatikkhattuñca, cakkavattī ahosahaṁ.
Divā rattiṁ ca passāmi, samantā yojanaṁ tadā.

1. Khu 3. 38 piṭṭhādīsu.

ပုန ဓမ္မသေနာပတိဿ သန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ စေတိယရဋ္ဌေ ပါစီနဝံသဒါယံ ဂန္တွာ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တော သတ္တမဟာပုရိသဝိတက္ကေ ဝိတက္ကေတွာ အဋ္ဌမံ ဇာနိတုံ နာသက္ခိ။ တဿ တံ ပဝတ္တိံ ဉတွာ သတ္ထာ အဋ္ဌမံ မဟာပုရိသဝိတက္ကံ ကထေတွာ စတုပစ္စယသန္တောသဘာဝနာရာမပဋိမဏ္ဍိတံ မဟာ-အရိယဝံသပဋိပဒံ ဒေသေတိ။ သော ဒေသနာနုသာရေန ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အဘိညာပဋိသမ္ဘိဒါပရိဝါရံ အရဟတ္တံ သစ္ဆာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[1]—

“သုမေဓံ ဘဂဝန္တာဟံ၊ လောကဇေဋ္ဌံ နရာသဘံ။
ဝူပကဋ္ဌံ ဝိဟရန္တံ၊ အဒ္ဒသံ လောကနာယကံ။

ဥပဂန္တွာန သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ သုမေဓံ လောကနာယကံ။
အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဟေတွာန၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌ’မယာစဟံ။

အနုကမ္ပ မဟာဝီရ၊ လောကဇေဋ္ဌ နရာသဘ။
ပဒီပံ တေ ပဒဿာမိ၊ ရုက္ခမူလမှိ ဈာယတော။

အဓိဝါသေသိ သော ဓီရော၊ သယမ္ဘူ ဝဒတံ ဝရော။
ဒုမေသု ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ၊ ယန္တံ ယောဇိယဟံ တဒါ။

သဟဿဝဋ္ဋိံ ပါဒါသိံ၊ ဗုဒ္ဓဿ လောကဗန္ဓုနော။
သတ္တာဟံ ပဇ္ဇလိတွာန၊ ဒီပါ ဝူပသမိံသု မေ။

တေန စိတ္တပ္ပသာဒေန၊ စေတနာပဏိဓီဟိ စ။
ဇဟိတွာ မာနုသံ ဒေဟံ၊ ဝိမာနမုပပဇ္ဇဟံ။

ဥပပန္နဿ ဒေဝတ္တံ၊ ဗျမှံ အာသိ သုနိမ္မိတံ။
သမန္တတော ပဇ္ဇလတိ၊ ဒီပဒါနဿိဒံ ဖလံ။

သမန္တာ ယောဇနသတံ၊ ဝိရောစေသိမဟံ တဒါ။
သဗ္ဗေ ဒေဝေ အဘိဘောမိ၊ ဒီပဒါနဿိဒံ ဖလံ။

တိံသကပ္ပါနိ ဒေဝိန္ဒော၊ ဒေဝရဇ္ဇမကာရယိံ။
န မံ ကေစီ’တိမညန္တိ၊ ဒီပဒါနဿိဒံ ဖလံ။

အဋ္ဌဝီသတိက္ခတ္တုဉ္စ၊ စက္ကဝတ္တီ အဟောသဟံ။
ဒိဝါ ရတ္တိံ စ ပဿာမိ၊ သမန္တာ ယောဇနံ တဒါ။

၁-ခု ၃-၃၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Sahassalokaṁ ñāṇena, passāmi Satthu sāsane.
Dibbacakkhumanuppatto, dīpadānassidaṁ phalaṁ.

Sumedho nāma Sambuddho, tiṁsakappasahassi'to.
Tassa dīpo mayā dinno, vippasannena cetasā.

Paṭisambhidā catasso -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Atha naṁ Satthā aparabhāge Jetavanamahāvihāre ariyagaṇamajjhe nisinno dibbacakkhukānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapesi "etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ dibbacakkhukānaṁ yadidaṁ Anuruddho"ti[1].

So vimuttisukhaṁ paṭisaṁvedī viharanto ekadivasaṁ attano paṭipattiṁ paccavekkhitvā pītisomanassajāto udānavasena "**pahāya mātāpitaro**"ti-ādikā gāthā abhāsi. Keci pana "therassa pabbajjaṁ arahattappattiñca pakāsentehi saṅgītikārehi ādito catasso gāthā bhāsitā, tato parā therassa ariyavaṁsapaṭipattiyā ārādhitacittena Bhagavatā bhāsitā. Itarā sabbāpi tena tena kāraṇena thereneva bhāsitā"ti vadanti. Iti sabbathāpi imā gāthā therena bhāsitāpi theraṁ uddissa bhāsitāpi therassa cetā gāthāti veditabbā. Seyyathidaṁ—

892. "Pahāya mātāpitaro, bhaginī ñātibhātaro.
Pañca kāmaguṇe hitvā, Anuruddhova jhāyati.

893. Sameto naccagītehi, sammatāḷappabodhano.
Na tena suddhimajjhagaṁ, mārassa visaye rato.

894. Etañca samatikkamma, rato Buddhassa sāsane.
Sabboghaṁ samatikkamma, Anuruddhova jhāyati.

895. Rūpā saddā rasā gandhā, phoṭṭhabbā ca manoramā.
Ete ca samatikkamma, Anuruddhova jhāyati.

896. Piṇḍapātamatikkanto, eko adutiyo muni.
Esati paṁsukūlāni, Anuruddho anāsavo.

1. Aṁ 1. 23 piṭṭhe.

သဟဿလောကံ ဉာဏေန၊ ပဿာမိ သတ္ထု သာသနေ။
ဒိဗ္ဗစက္ခုမနုပ္ပတ္တော၊ ဒီပဒါနဿိဒံ ဖလံ။

သုမေဓော နာမ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ တိံသကပ္ပသဟဿိ'တော။
တဿ ဒီပေါ မယာ ဒိန္နော၊ ဝိပ္ပသန္နေန စေတသာ။

ပဋိသမ္ဘိဒါ စတဿော။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန''န္တိ။

အထ နံ သတ္ထာ အပရဘာဂေ ဇေတဝနမဟာဝိဟာရေ အရိယဂဏမဇ္ဈေ နိသိန္နော ဒိဗ္ဗစက္ခုကာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေသိ "ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ဒိဗ္ဗစက္ခုကာနံ ယဒိဒံ အနုရုဒ္ဓေါ"တိ[၁]။

သော ဝိမုတ္တိသုခံ ပဋိသံဝေဒီ ဝိဟရန္တော ဧကဒိဝသံ အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပီတိသောမနဿဇာတော ဥဒါနဝသေန "**ပဟာယ မာတာပိတရော**"တိအာဒိကာ ဂါထာ အဘာသိ။ ကေစိ ပန "ထေရဿ ပဗ္ဗဇ္ဇံ အရဟတ္တပ္ပတ္တိဉ္စ ပကာသေန္တေဟိ သင်္ဂီတိကာရေဟိ အာဒိတော စတဿော ဂါထာ ဘာသိတာ၊ တတော ပရာ ထေရဿ အရိယဝံသပဋိပတ္တိယာ အာရာဓိတစိတ္တေန ဘဂဝတာ ဘာသိတာ။ ဣတရာ သဗ္ဗာပိ တေန တေန ကာရဏေန ထေရေနေဝ ဘာသိတာ"တိ ဝဒန္တိ။ ဣတိ သဗ္ဗထာပိ ဣမာ ဂါထာ ထေရေန ဘာသိတာပိ, ထေရံ ဥဒ္ဒိဿ ဘာသိတာပိ ထေရဿ စေတာ ဂါထာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သေယျထိဒံ—

၈၉၂။ "ပဟာယ မာတာပိတရော၊ ဘဂိနီ ဉာတိဘာတရော။
ပဉ္စ ကာမဂုဏေ ဟိတွာ၊ အနုရုဒ္ဓေါဝ ဈာယတိ။

၈၉၃။ သမေတော နစ္စဂီတေဟိ၊ သမ္မတာဠပ္ပဗောဓနော။
န တေန သုဒ္ဓိမဇ္ဈဂံ၊ မာရဿ ဝိသယေ ရတော။

၈၉၄။ ဧတဉ္စ သမတိက္ကမ္မ၊ ရတော ဗုဒ္ဓဿ သာသနေ။
သဗ္ဗောဃံ သမတိက္ကမ္မ၊ အနုရုဒ္ဓေါဝ ဈာယတိ။

၈၉၅။ ရူပါ သဒ္ဒါ ရသာ ဂန္ဓာ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာ စ မနောရမာ။
ဧတေ စ သမတိက္ကမ္မ၊ အနုရုဒ္ဓေါဝ ဈာယတိ။

၈၉၆။ ပိဏ္ဍပါတမတိက္ကန္တော၊ ဧကော အဒုတိယော မုနိ။
ဧသတိ ပံသုကူလာနိ၊ အနုရုဒ္ဓေါ အနာသဝေါ။

၁-အံ ၁-၂၃-ပိဋ္ဌေ။

897. Vicinī aggahī dhovi, rajayī dhārayī muni.
Paṁsukūlāni patimā, Anuruddho anāsavo.

898. Mahiccho ca asantuṭṭho, saṁsaṭṭho yo ca uddhato.
Tassa dhammā ime honti, pāpakā saṁkilesikā.

899. Sato ca hoti appiccho, santuṭṭho avighātavā.
Pavivekarato vitto, niccamāraddhavīriyo.

900. Tassa dhammā ime honti, kusalā bodhipakkhikā.
Anāsavo ca so hoti, iti vuttaṁ mahesinā.

901. Mama saṅkappamaññāya, Satthā loke anuttaro.
Manomayena kāyena, iddhiyā upasaṅkami.

902. Yadā me ahu saṅkappo, tato uttari desayi.
Nippapañcarato Buddho, nippapañcamadesayi.

903. Tassāhaṁ dhammamaññāya, vihāsiṁ sāsane rato.
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanaṁ.

904. Pañcapaññāsavassāni, yato nesajjiko ahaṁ.
Pañcavīsativassāni, yato middhaṁ samūhataṁ.

905. Nāhu assāsapassāsā, ṭhitacittassa tādino.
Anejo santi'mārabbha, cakkhumā parinibbuto.

906. Asallīnena cittena, vedanaṁ ajjhavāsayi.
Pajjotasseva nibbānaṁ, vimokkho cetaso ahu.

907. Ete pacchimakā dāni, munino phassapañcamā.
Nāññe dhammā bhavissanti, Sambuddhe parinibbute.

908. Natthi dāni punāvāso, devakāyasmi jālini.
Vikkhīṇo jātisaṁsāro, natthi dāni punabbhavo.

၈၉၇။ ဝိစိနီ အဂ္ဂဟီ ဓောဝိ၊ ရဇယီ ဓာရယီ မုနိ။
ပံသုကူလာနိ မတိမာ၊ အနုရုဒ္ဓေါ အနာသဝေါ။

၈၉၈။ မဟိစ္ဆော စ အသန္တုဋ္ဌော၊ သံသဋ္ဌော ယော စ ဥဒ္ဓတော။
တဿ ဓမ္မာ ဣမေ ဟောန္တိ၊ ပါပကာ သံကိလေသိကာ။

၈၉၉။ သတော စ ဟောတိ အပ္ပိစ္ဆော၊ သန္တုဋ္ဌော အဝိဃာတဝါ။
ပဝိဝေကရတော ဝိတ္တော၊ နိစ္စမာရဒ္ဓဝီရိယော။

၉၀၀။ တဿ ဓမ္မာ ဣမေ ဟောန္တိ၊ ကုသလာ ဗောဓိပက္ခိကာ။
အနာသဝေါ စ သော ဟောတိ၊ ဣတိ ဝုတ္တံ မဟေသိနာ။

၉၀၁။ မမ သင်္ကပ္ပမညာယ၊ သတ္ထာ လောကေ အနုတ္တရော။
မနောမယေန ကာယေန၊ ဣဒ္ဓိယာ ဥပသင်္ကမိ။

၉၀၂။ ယဒါ မေ အဟု သင်္ကပ္ပေါ၊ တတော ဥတ္တရိ ဒေသယိ။
နိပ္ပပဉ္စရတော ဗုဒ္ဓေါ၊ နိပ္ပပဉ္စမဒေသယိ။

၉၀၃။ တဿာဟံ ဓမ္မမညာယ၊ ဝိဟာသိံ သာသနေ ရတော။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ။

၉၀၄။ ပဉ္စပညာသဝဿာနိ၊ ယတော နေသဇ္ဇိကော အဟံ။
ပဉ္စဝီသတိဝဿာနိ၊ ယတော မိဒ္ဓံ သမူဟတံ။

၉၀၅။ နာဟု အဿာသပဿာသာ၊ ဌိတစိတ္တဿ တာဒိနော။
အနေဇော သန္တိ'မာရဗ္ဘ၊ စက္ခုမာ ပရိနိဗ္ဗုတော။

၉၀၆။ အသလ္လီနေန စိတ္တေန၊ ဝေဒနံ အဇ္ဈဝါသယိ။
ပဇ္ဇောတဿေဝ နိဗ္ဗာနံ၊ ဝိမောက္ခော စေတသော အဟု။

၉၀၇။ ဧတေ ပစ္ဆိမကာ ဒါနိ၊ မုနိနော ဖဿပဉ္စမာ။
နာညေ ဓမ္မာ ဘဝိဿန္တိ၊ သမ္ဗုဒ္ဓေ ပရိနိဗ္ဗုတေ။

၉၀၈။ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနာဝါသော၊ ဒေဝကာယသ္မိ ဇာလိနိ။
ဝိက္ခီဏော ဇာတိသံသာရော၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ။

909. Yassa muhuttena sahassadhā,
Loko saṁvidito sabrahmakappo.
Vasī iddhiguṇe cutūpapāte,
Kāle passati devatā sa bhikkhu.

910. Annabhāro pure āsiṁ, daliddo ghāsahārako.
Samaṇaṁ paṭipādesiṁ, Upariṭṭhaṁ yasassinaṁ.

911. Somhi Sakyakule jāto, Anuruddhoti maṁ vidū.
Upeto naccagītehi, sammatāḷappabodhano.

912. Athaddasāsiṁ Sambuddhaṁ, Satthāraṁ akutobhayaṁ.
Tasmiṁ cittaṁ pasādetvā, pabbajiṁ anagāriyaṁ.

913. Pubbenivāsaṁ jānāmi, yattha me vusitaṁ pure.
Tāvatiṁsesu devesu, aṭṭhāsiṁ Sakkajātiyā.

914. Sattakkhattuṁ manussindo, ahaṁ rajjamakārayiṁ.
Cāturanto vijitāvī, jambusaṇḍassa issaro.
Adaṇḍena asatthena, dhammena anusāsayiṁ.

915. Ito satta tato satta, saṁsārāni catuddasa.
Nivāsa'mabhijānissaṁ, devaloke ṭhito tadā.

916. Pañcaṅgike samādhimhi, sante ekodibhāvite.
Paṭippassaddhiladdhamhi, dibbacakkhu visujjhi me.

917. Cutūpapātaṁ jānāmi, sattānaṁ āgatiṁ gatiṁ.
Itthabhāvaññathābhāvaṁ, jhāne pañcaṅgike ṭhito.

918. Paricinno mayā Satthā -pa- bhavanetti samūhatā.

919. Vajjīnaṁ Veḷuvagāme, ahaṁ jīvitasaṅkhayā.
Heṭṭhato veḷugumbasmiṁ, nibbāyissaṁ anāsavo"ti.

၉၀၉။ ယဿ မုဟုတ္တေန သဟဿဓာ၊
လောကော သံဝိဒိတော သဗြဟ္မကပ္ပေါ။
ဝသီ ဣဒ္ဓိဂုဏေ စုတူပပါတေ၊
ကာလေ ပဿတိ ဒေဝတာ သ ဘိက္ခု။

၉၁၀။ အန္နဘာရော ပုရေ အာသိံ၊ ဒလိဒ္ဒေါ ဃာသဟာရကော။
သမဏံ ပဋိပါဒေသိံ၊ ဥပရိဋ္ဌံ ယသဿိနံ။

၉၁၁။ သောမှိ သကျကုလေ ဇာတော၊ အနုရုဒ္ဓေါတိ မံ ဝိဒူ။
ဥပေတော နစ္စဂီတေဟိ၊ သမ္မတာဠပ္ပဗောဓနော။

၉၁၂။ အထဒ္ဒသာသိံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ သတ္ထာရံ အကုတောဘယံ။
တသ္မိံ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ၊ ပဗ္ဗဇိံ အနဂါရိယံ။

၉၁၃။ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ ဇာနာမိ၊ ယတ္ထ မေ ဝုသိတံ ပုရေ။
တာဝတိံသေသု ဒေဝေသု၊ အဋ္ဌာသိံ သက္ကဇာတိယာ။

၉၁၄။ သတ္တက္ခတ္တုံ မနုဿိန္ဒော၊ အဟံ ရဇ္ဇမကာရယိံ။
စာတုရန္တော ဝိဇိတာဝီ၊ ဇမ္ဗုသဏ္ဍဿ ဣဿရော။
အဒဏ္ဍေန အသတ္ထေန၊ ဓမ္မေန အနုသာသယိံ။

၉၁၅။ ဣတော သတ္တ တတော သတ္တ၊ သံသာရာနိ စတုဒ္ဒသ။
နိဝါသ'မဘိဇာနိဿံ၊ ဒေဝလောကေ ဌိတော တဒါ။

၉၁၆။ ပဉ္စင်္ဂိကေ သမာဓိမှိ၊ သန္တေ ဧကောဒိဘာဝိတေ။
ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိလဒ္ဓမှိ၊ ဒိဗ္ဗစက္ခု ဝိသုဇ္ဈိ မေ။

၉၁၇။ စုတူပပါတံ ဇာနာမိ၊ သတ္တာနံ အာဂတိံ ဂတိံ။
ဣတ္ထဘာဝညထာဘာဝံ၊ ဈာနေ ပဉ္စင်္ဂိကေ ဌိတော။

၉၁၈။ ပရိစိဏ္ဏော မယာ သတ္ထာ။ပ။ ဘဝနေတ္တိ သမူဟတာ။

၉၁၉။ ဝဇ္ဇီနံ ဝေဠုဝဂါမေ၊ အဟံ ဇီဝိတသင်္ခယာ။
ဟေဋ္ဌတော ဝေဠုဂုမ္ဗသ္မိံ၊ နိဗ္ဗာယိဿံ အနာသဝေါ"တိ။

Tattha **pahāyā**ti pajahitvā. **Mātāpitaro**ti mātarañca pitarañca. Ayaṁ hettha adhippāyo—yathā aññe keci ñātipārijuññena vā bhogapārijuññena vā abhibhūtā pabbajanti, pabbajitā ca kiccantarapasutā viharanti, na evaṁ mayaṁ, mayaṁ pana mahantaṁ ñātiparivaṭṭaṁ mahantañca bhogakkhandhaṁ pahāya kāmesu nirapekkhā pabbajitāti. **Jhāyatī**ti ārammaṇūpanijjhānaṁ lakkhaṇūpanijjhānañcāti duvidhampi jhānaṁ anuyutto viharati.

Sameto naccagītehīti naccehi ca gītehi ca samaṅgībhūto, naccāni passanto gītāni suṇantoti attho. "Sammato"ti ca paṭhanti, naccagītehi pūjitoti attho. **Sammatāḷappabodhano**ti sammatāḷasaddehi paccūsakāle pabodhetabbo. **Na tena suddhimajjhagan**ti tena kāmabhogena saṁsārasuddhiṁ nādhigacchiṁ. **Mārassa visaye rato**ti kilesamārassa visayabhūte kāmaguṇe rato, "kilesamārassa visayabhūtena kāmaguṇabhogena saṁsārasuddhi hotī"ti evaṁdiṭṭhiko ahutvāti attho. Tenāha "**etañca samatikkammā**"ti-ādi. Tattha **etan**ti etaṁ pañcavidhampi kāmaguṇaṁ. **Samatikkammā**ti samatikkamitvā, anapekkho[1] chaḍḍetvāti attho. **Sabboghan**ti kāmoghādikaṁ sabbampi oghaṁ.

Pañca kāmaguṇe sarūpato dassetuṁ "**rūpā saddā**"ti-ādi vuttaṁ. Tattha **manoramā**ti lobhanīyaṭṭhena manaṁ ramayantīti manoramā, manāpiyāti vuttaṁ hoti. Yathāha "katame pañca, manāpiyā rūpā, manāpiyā saddā"ti-ādi[2].

Piṇḍapātamatikkantoti piṇḍapātaggahaṇaṁ atikkanto, piṇḍapātaggahaṇato nivattentoti attho. **Eko**ti ekākī apacchāsamaṇo. **Adutiyo**ti nittaṇho. Taṇhā hi purisassa dutiyo nāma. Yathāha "taṇhādutiyo puriso"ti[3]. **Esatī**ti pariyesati.

Vicinīti esantova tattha tattha saṅkārakūṭādike paṁsukūluppattiṭṭhāne[4] vicini[5]. **Aggahī**ti vicinitvā asucimakkhitampi ajigucchanto gaṇhi. **Dhovī**ti vikkhālesi. **Rajayī**ti dhovitvā gahitaṁ sibbitvā kappiyarajanena rajayi. **Dhārayī**ti rajitvā kappabinduṁ datvā dhāresi, nivāsesi ceva pārupi ca.

1. Anapekkhena (Ka)
2. Ma 3. 276. atthato samānaṁ.
3. Khu 1. 201; 268; Khu 7. 362 piṭṭhādīsu.
4. Saṅkārakūṭādīsu paṁsukūluppattiṭṭhānesu (Sī)
5. Viciniyaṁ āpajji (Ka)

တတ္ထ **ပဟာယာ**တိ ပဇဟိတွာ။ **မာတာပိတရော**တိ မာတရဉ္စ ပိတရဉ္စ။ အယံ ဟေတ္ထ အဓိပ္ပါယော—ယထာ အညေ ကေစိ ဉာတိပါရိဇုညေန ဝါ ဘောဂပါရိဇုညေန ဝါ အဘိဘူတာ ပဗ္ဗဇန္တိ၊ ပဗ္ဗဇိတာ စ ကိစ္စန္တရပသုတာ ဝိဟရန္တိ၊ န ဧဝံ မယံ၊ မယံ ပန မဟန္တံ ဉာတိပရိဝဋ္ဋံ မဟန္တဉ္စ ဘောဂက္ခန္ဓံ ပဟာယ ကာမေသု နိရပေက္ခာ ပဗ္ဗဇိတာတိ။ **ဈာယတီ**တိ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနံ လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနဉ္စာတိ ဒုဝိဓမ္ပိ ဈာနံ အနုယုတ္တော ဝိဟရတိ။

သမေတော နစ္စဂီတေဟီတိ နစ္စေဟိ စ ဂီတေဟိ စ သမင်္ဂီဘူတော၊ နစ္စာနိ ပဿန္တော ဂီတာနိ သုဏန္တောတိ အတ္ထော။ "သမ္မတော"တိ စ ပဌန္တိ၊ နစ္စဂီတေဟိ ပူဇိတောတိ အတ္ထော။ **သမ္မတာဠပ္ပဗောဓနော**တိ သမ္မတာဠသဒ္ဒေဟိ ပစ္စူသကာလေ ပဗောဓေတဗ္ဗော။ **န တေန သုဒ္ဓိမဇ္ဈဂ**န္တိ တေန ကာမဘောဂေန သံသာရသုဒ္ဓိံ နာဓိဂစ္ဆိံ။ **မာရဿ ဝိသယေ ရတော**တိ ကိလေသမာရဿ ဝိသယဘူတေ ကာမဂုဏေ ရတော၊ "ကိလေသမာရဿ ဝိသယဘူတေန ကာမဂုဏဘောဂေန သံသာရသုဒ္ဓိ ဟောတီ"တိ ဧဝံဒိဋ္ဌိကော အဟုတွာတိ အတ္ထော။ တေနာဟ "**ဧတဉ္စ သမတိက္ကမ္မာ**"တိအာဒိ။ တတ္ထ **ဧတ**န္တိ ဧတံ ပဉ္စဝိဓမ္ပိ ကာမဂုဏံ။ **သမတိက္ကမ္မာ**တိ သမတိက္ကမိတွာ၊ အနပေက္ခော[၁] ဆဍ္ဍေတွာတိ အတ္ထော။ **သဗ္ဗောဃ**န္တိ ကာမောဃာဒိကံ သဗ္ဗမ္ပိ ဩဃံ။

ပဉ္စ ကာမဂုဏေ သရူပတော ဒဿေတုံ "**ရူပါ သဒ္ဒါ**"တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **မနောရမာ**တိ လောဘနီယဋ္ဌေန မနံ ရမယန္တီတိ မနောရမာ၊ မနာပိယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ယထာဟ "ကတမေ ပဉ္စ၊ မနာပိယာ ရူပါ, မနာပိယာ သဒ္ဒါ"တိအာဒိ[၂]။

ပိဏ္ဍပါတမတိက္ကန္တောတိ ပိဏ္ဍပါတဂ္ဂဟဏံ အတိက္ကန္တော၊ ပိဏ္ဍပါတဂ္ဂဟဏတော နိဝတ္တေန္တောတိ အတ္ထော။ **ဧကော**တိ ဧကာကီ အပစ္ဆာသမဏော။ **အဒုတိယော**တိ နိတ္တဏှော။ တဏှာ ဟိ ပုရိသဿ ဒုတိယော နာမ။ ယထာဟ "တဏှာဒုတိယော ပုရိသော"တိ[၃]။ **ဧသတီ**တိ ပရိယေသတိ။

ဝိစိနီတိ ဧသန္တောဝ တတ္ထ တတ္ထ သင်္ကာရကူဋာဒိကေ ပံသုကူလုပ္ပတ္တိဋ္ဌာနေ[၄] ဝိစိနိ[၅]။ **အဂ္ဂဟီ**တိ ဝိစိနိတွာ အသုစိမက္ခိတမ္ပိ အဇိဂုစ္ဆန္တော ဂဏှိ။ **ဓောဝီ**တိ ဝိက္ခာလေသိ။ **ရဇယီ**တိ ဓောဝိတွာ ဂဟိတံ သိဗ္ဗိတွာ ကပ္ပိယရဇနေန ရဇယိ။ **ဓာရယီ**တိ ရဇိတွာ ကပ္ပဗိန္ဒုံ ဒတွာ ဓာရေသိ၊ နိဝါသေသိ စေဝ ပါရုပိ စ။

၁-အနပေက္ခေန(က)
၂-မ ၃-၂၇၆-အတ္ထတော သမာနံ။
၃-ခု ၁-၂၀၁၊ ၂၆၈၊ ခု ၇-၃၆၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-သင်္ကာရကူဋာဒီသု ပံသုကူလုပ္ပတ္တိဋ္ဌာနေသု(သီ)
၅-ဝိစိနိယံ အာပဇ္ဇိ(က)

Idāni pācīnavaṁsadāye Satthārā dinna-ovādaṁ tassa ca attanā matthakappattabhāvaṁ[1] dīpento **"mahiccho ca asantuṭṭho"**ti-ādikā gāthā abhāsi. Tattha **mahiccho**ti mahatiyā paccayicchāya samannāgato, uḷāruḷāre bahū ca paccaye icchantoti attho. **Asantuṭṭho**ti nissantuṭṭho, yathālābhasantosādinā santosena virahito. **Saṁsaṭṭho**ti gihīhi ceva pabbajitehi ca ananulomikena saṁsaggena saṁsaṭṭho. **Uddhato**ti ukkhitto[2]. **Tassā**ti "mahiccho"ti-ādinā vuttapuggalassa. **Dhammā**ti mahicchatā asantoso, saṁsaṭṭhatā vikkhepoti īdisā. Lāmakaṭṭhena **pāpakā. Saṁkilesikā**ti tassa cittassa malīnabhāvakaraṇato saṁkilesikā dhammā honti.

Sato ca hoti appicchoti yadā panāyaṁ puggalo kalyāṇamitte sevanto bhajanto payirupāsanto saddhammaṁ suṇanto yoniso manasi karonto satimā ca mahicchataṁ pahāya appiccho ca hoti. Asantosaṁ pahāya **santuṭṭho,** cittassa vighātakaraṁ vikkhepaṁ pahāya **avighātavā** avikkhitto samāhito, gaṇasaṅgaṇikaṁ[3] pahāya **pavivekarato,** vivekābhiratiyā nibbidāya dhammapītiyā **vitto** sumano tuṭṭhacitto, sabbaso kosajjapahānena **āraddhavīriyo.**

Tassa evaṁ appicchatādiguṇasamannāgatassa ime satipaṭṭhānādayo sattatiṁsappabhedā tividhavipassanāsaṅgahā kosallasambhūtaṭṭhena **kusalā** maggapariyāpannā **bodhipakkhikā** dhammā honti. So tehi samannāgato sabbaso āsavānaṁ khepanena aggamaggakkhaṇato paṭṭhāya **anāsavo** ca hoti. **Iti** evaṁ vuttaṁ **mahesinā** Sammāsambuddhena Pācīnavaṁsadāye mahāpurisavitakke matthakaṁ pāpanavasenāti adhippāyo.

Mama saṅkappamaññāyāti "apicchassāyaṁ bhikkhave dhammo, nāyaṁ dhammo mahicchassā"ti-ādinā[4] mahāpurisavitakkavasena āraddhaṁ, te ca matthakaṁ pāpetuṁ asamatthabhāvena ṭhitaṁ mama saṅkappaṁ jānitvā. **Manomayenā**ti manomayena viya, manasā nimmitasadisena pariṇāmitenāti attho. **Iddhiyā**ti "ayaṁ kāyo idaṁ cittaṁ viya hotū"ti evaṁ pavatta-adhiṭṭhāniddhiyā.

1. Tena ca attano atthasiddhiyā matthakapattabhāvaṁ (Sī)
2. Ukkhittacitto (Sī)
3. Sāmaggiyaṁ (Ka)
4. Aṁ 3. 65 piṭṭhe.

ဣဒါနိ ပါစီနဝံသဒါယေ သတ္ထာရာ ဒိန္နဩဝါဒံ တဿ စ အတ္တနာ မတ္ထကပ္ပတ္တဘာဝံ[1] ဒီပေန္တော "**မဟိစ္ဆော စ အသန္တုဋ္ဌော**"တိအာဒိကာ ဂါထာ အဘာသိ။ တတ္ထ **မဟိစ္ဆော**တိ မဟတိယာ ပစ္စယိစ္ဆာယ သမန္နာဂတော၊ ဥဠာရုဠာရေ ဗဟူ စ ပစ္စယေ ဣစ္ဆန္တောတိ အတ္ထော။ **အသန္တုဋ္ဌော**တိ နိဿန္တုဋ္ဌော၊ ယထာလာဘသန္တောသာဒိနာ သန္တောသေန ဝိရဟိတော။ **သံသဋ္ဌော**တိ ဂိဟီဟိ စေဝ ပဗ္ဗဇိတေဟိ စ အနနုလောမိကေန သံသဂ္ဂေန သံသဋ္ဌော။ **ဥဒ္ဓတော**တိ ဥက္ခိတ္တော[2]။ **တဿာ**တိ "မဟိစ္ဆော"တိအာဒိနာ ဝုတ္တပုဂ္ဂလဿ။ **ဓမ္မာ**တိ မဟိစ္ဆတာ အသန္တောသော, သံသဋ္ဌတာ ဝိက္ခေပေါတိ ဤဒိသာ။ လာမကဋ္ဌေန **ပါပကာ။ သံကိလေသိကာ**တိ တဿ စိတ္တဿ မလီနဘာဝကရဏတော သံကိလေသိကာ ဓမ္မာ ဟောန္တိ။

သတော စ ဟောတိ အပ္ပိစ္ဆောတိ ယဒါ ပနာယံ ပုဂ္ဂလော ကလျာဏမိတ္တေ သေဝန္တော ဘဇန္တော ပယိရုပါသန္တော သဒ္ဓမ္မံ သုဏန္တော ယောနိသော မနသိ ကရောန္တော သတိမာ စ မဟိစ္ဆတံ ပဟာယ အပ္ပိစ္ဆော စ ဟောတိ။ အသန္တောသံ ပဟာယ **သန္တုဋ္ဌော၊** စိတ္တဿ ဝိဃာတကရံ ဝိက္ခေပံ ပဟာယ **အဝိဃာတဝါ** အဝိက္ခိတ္တော သမာဟိတော၊ ဂဏသင်္ဂဏိကံ[3] ပဟာယ **ပဝိဝေကရတော၊** ဝိဝေကာဘိရတိယာ နိဗ္ဗိဒါယ ဓမ္မပီတိယာ **ဝိတ္တော** သုမနော တုဋ္ဌစိတ္တော၊ သဗ္ဗသော ကောသဇ္ဇပဟာနေန **အာရဒ္ဓဝီရိယော။**

တဿ ဧဝံ အပ္ပိစ္ဆတာဒိဂုဏသမန္နာဂတဿ ဣမေ သတိပဋ္ဌာနာဒယော သတ္တတိံသပ္ပဘေဒါ တိဝိဓဝိပဿနာသင်္ဂဟာ ကောသလ္လသမ္ဘူတဋ္ဌေန **ကုသလာ** မဂ္ဂပရိယာပန္နာ **ဗောဓိပက္ခိကာ** ဓမ္မာ ဟောန္တိ။ သော တေဟိ သမန္နာဂတော သဗ္ဗသော အာသဝါနံ ခေပနေန အဂ္ဂမဂ္ဂက္ခဏတော ပဋ္ဌာယ **အနာသဝေါ** စ ဟောတိ။ **ဣတိ** ဧဝံ ဝုတ္တံ **မဟေသိနာ** သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ပါစီနဝံသဒါယေ မဟာပုရိသဝိတက္ကေ မတ္ထကံ ပါပနဝသေနာတိ အဓိပ္ပါယော။

မမ သင်္ကပ္ပမညာယာတိ "အပိစ္ဆဿာယံ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မော၊ နာယံ ဓမ္မော မဟိစ္ဆဿာ"တိအာဒိနာ[4] မဟာပုရိသဝိတက္ကဝသေန အာရဒ္ဓံ၊ တေ စ မတ္ထကံ ပါပေတုံ အသမတ္ထဘာဝေန ဌိတံ မမ သင်္ကပ္ပံ ဇာနိတွာ။ **မနောမယေနာ**တိ မနောမယေန ဝိယ၊ မနသာ နိမ္မိတသဒိသေန ပရိဏာမိတေနာတိ အတ္ထော။ **ဣဒ္ဓိယာ**တိ "အယံ ကာယော ဣဒံ စိတ္တံ ဝိယ ဟောတူ"တိ ဧဝံ ပဝတ္တအဓိဋ္ဌာနိဒ္ဓိယာ။

၁-တေန စ အတ္တနော အတ္ထသိဒ္ဓိယာ မတ္ထကပတ္တဘာဝံ (သီ)
၂-ဥက္ခိတ္တစိတ္တော (သီ)
၃-သာမဂ္ဂိယံ (က)
၄-အံ ၃-၆၅-ပိဋ္ဌေ။

Yadā me ahu saṅkappoti yasmiṁ kāle mayhaṁ "kīdiso nu kho aṭṭhamo mahāpurisavitakko"ti parivitakko ahosi. Tato mama saṅkappamaññāya iddhiyā upasaṅkamīti yojanā. **Uttari desayī**ti "nippapañcārāmassāyaṁ bhikkhave dhammo nippapañcaratino, nāyaṁdhammo papañcārāmassa papañcaratino"ti[1] imamaṭṭhamaṁ mahāpurisavitakkaṁ pūrento upari desayi. Taṁ pana desitaṁ dhammaṁ desento āha **"nippapañcarato Buddho, nippapañcamadesayī"**ti. Papañcā nāma rāgādayo kilesā, tesaṁ vūpasamatāya, tadabhāvato ca lokuttaradhammā nippapañcā nāma, tasmiṁ nippapañce rato abhirato Sammāsambuddho yathā taṁ pāpuṇāmi, tathā tādisaṁ dhammaṁ adesayi, sāmukkaṁsikaṁ catusaccadhammadesanaṁ pakāsayīti attho.

Tassāhaṁ dhammamaññāyāti tassā Satthu desanāya dhammaṁ jānitvā yathānusiṭṭhaṁ paṭipajjanto vihāsiṁ sikkhattayasaṅgahe **sāsane rato** abhirato hutvāti attho.

Satthārā attano samāgamaṁ tena sādhitamatthaṁ dassetvā idāni attano pabbajitakālato paṭṭhāya āraddhavīriyataṁ, kāye anapekkhatāya seyyasukhapassasukhānaṁ[2] pariccāgaṁ, appamiddhakālato paṭṭhāya āraddhavīriyatañca dassento **"pañcapaññāsavassānī"**ti gāthamāha. Tattha **yato nesajjiko ahan**ti yato paṭṭhāya "yogānukūlatā kammaṭṭhānapariyuṭṭhitasappurisacariyā sallekhavuttī"ti evamādiguṇe disvā nesajjiko ahosiṁ tāni pañcapaññāsa vassāni. **Yato middhaṁ samūhatan**ti yato paṭṭhāya mayā niddā pariccattā tāni pañcavīsativassāni. "Therassa pañcapaññāsāya vassesu nesajjikassa sato ādito pañcavīsativassāni niddā nāhosi, tato paraṁ sarīrakilamathena pacchimayāme niddā ahosī"ti vadanti.

"Nāhu assāsapassāsā"ti-ādikā tisso gāthā Satthu parinibbānakāle bhikkhūhi "kiṁ Bhagavā parinibbuto"ti puṭṭho parinibbānabhāvaṁ pavedento āha. Tattha **nāhu assāsapassāsā, ṭhitacittassa tādino**ti anulomapaṭilomato anekākāravokārā[3] sabbā

1. Aṁ 3. 65 piṭṭhe. 2. Phassasukhānaṁ (Sī) 3. Anekākāravokiṇṇā (Sī)

ယဒါ မေ အဟု သင်္ကပ္ပေါတိ ယသ္မိံ ကာလေ မယှံ "ကီဒိသော နု ခေါ အဋ္ဌမော မဟာပုရိသဝိတက္ကော"တိ ပရိဝိတက္ကော အဟောသိ။ တတော မမ သင်္ကပ္ပမညာယ ဣဒ္ဓိယာ ဥပသင်္ကမီတိ ယောဇနာ။ **ဥတ္တရိ ဒေသယီ**တိ "နိပ္ပပဉ္စာရာမဿာယံ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မော နိပ္ပပဉ္စရတိနော၊ နာယံဓမ္မော ပပဉ္စာရာမဿ ပပဉ္စရတိနော"တိ[၁] ဣမမဋ္ဌမံ မဟာပုရိသဝိတက္ကံ ပူရေန္တော ဥပရိ ဒေသယိ။ တံ ပန ဒေသိတံ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော အာဟ **"နိပ္ပပဉ္စရတော ဗုဒ္ဓေါ၊ နိပ္ပပဉ္စမဒေသယီ"**တိ။ ပပဉ္စာ နာမ ရာဂါဒယော ကိလေသာ၊ တေသံ ဝူပသမတာယ, တဒဘာဝတော စ လောကုတ္တရဓမ္မာ နိပ္ပပဉ္စာ နာမ၊ တသ္မိံ နိပ္ပပဉ္စေ ရတော အဘိရတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ယထာ တံ ပါပုဏာမိ၊ တထာ တာဒိသံ ဓမ္မံ အဒေသယိ၊ သာမုက္ကံသိကံ စတုသစ္စဓမ္မဒေသနံ ပကာသယီတိ အတ္ထော။

တဿာဟံ ဓမ္မမညာယာတိ တဿာ သတ္ထု ဒေသနာယ ဓမ္မံ ဇာနိတွာ ယထာနုသိဋ္ဌံ ပဋိပဇ္ဇန္တော ဝိဟာသိံ သိက္ခတ္တယသင်္ဂဟေ **သာသနေ ရတော** အဘိရတော ဟုတွာတိ အတ္ထော။

သတ္ထာရာ အတ္တနော သမာဂမံ တေန သာဓိတမတ္ထံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ အတ္တနော ပဗ္ဗဇိတကာလတော ပဋ္ဌာယ အာရဒ္ဓဝီရိယတံ, ကာယေ အနပေက္ခတာယ သေယျသုခပဿသုခါနံ[၂] ပရိစ္စာဂံ, အပ္ပမိဒ္ဓကာလတော ပဋ္ဌာယ အာရဒ္ဓဝီရိယတဉ္စ ဒဿေန္တော **"ပဉ္စပညာသဝဿာနီ"**တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **ယတော နေသဇ္ဇိကော အဟ**န္တိ ယတော ပဋ္ဌာယ "ယောဂါနုကူလတာ ကမ္မဋ္ဌာနပရိယုဋ္ဌိတသပ္ပုရိသစရိယာ သလ္လေခဝုတ္တီ"တိ ဧဝမာဒိဂုဏေ ဒိသွာ နေသဇ္ဇိကော အဟောသိံ တာနိ ပဉ္စပညာသ ဝဿာနိ။ **ယတော မိဒ္ဓံ သမူဟတ**န္တိ ယတော ပဋ္ဌာယ မယာ နိဒ္ဒါ ပရိစ္စတ္တာ တာနိ ပဉ္စဝီသတိဝဿာနိ။ "ထေရဿ ပဉ္စပညာသာယ ဝဿေသု နေသဇ္ဇိကဿ သတော အာဒိတော ပဉ္စဝီသတိဝဿာနိ နိဒ္ဒါ နာဟောသိ၊ တတော ပရံ သရီရကိလမထေန ပစ္ဆိမယာမေ နိဒ္ဒါ အဟောသီ"တိ ဝဒန္တိ။

"**နာဟု အဿာသပဿာသာ**"တိအာဒိကာ တိဿော ဂါထာ သတ္ထု ပရိနိဗ္ဗာနကာလေ ဘိက္ခူဟိ "ကိံ ဘဂဝါ ပရိနိဗ္ဗုတော"တိ ပုဋ္ဌော ပရိနိဗ္ဗာနဘာဝံ ပဝေဒေန္တော အာဟ။ တတ္ထ **နာဟု အဿာသပဿာသာ၊ ဌိတစိတ္တဿ တာဒိနော**တိ အနုလောမပဋိလောမတော အနေကာကာရဝေါကာရာ[၃] သဗ္ဗာ

၁-အံ ၃-၆၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဖဿသုခါနံ (သီ) ၃-အနေကာကာရဝေါကိဏ္ဏာ (သီ)

samāpattiyo samāpajjitvā vuṭṭhāya sabbapacchā catutthajjhāne ṭhitacittassa tādino Buddhassa Bhagavato assāsapassāsā nāhu nāhesunti attho. Etena yasmā catutthajjhānaṁ samāpannassa kāyasaṅkhārā nirujjhanti, kāyasaṅkhārāti ca assāsapassāsā vuccanti, tasmā catutthajjhānakkhaṇato paṭṭhāya assāsapassāsā nāhesunti dasseti. Taṇhāsaṅkhātāya ejāya abhāvato **anejo,** samādhismiṁ ṭhitattā vā **anejo. Santi'mārabbhā**ti anupādisesaṁ nibbānaṁ ārabbha paṭicca sandhāya[1]. **Cakkhumā**ti pañcahi cakkhūhi cakkhumā. **Parinibbuto**ti parinibbāyi. Ayaṁ hettha attho—nibbānārammaṇacatutthajjhānaphalasamāpattiṁ samāpajjitvā tadanantarameva anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbutoti.

Asallīnenāti alīnena asaṁkuṭitena[2] suvikasiteneva cittena. **Vedanaṁ ajjhavāsayī**ti sato sampajāno hutvā māraṇantikaṁ vedanaṁ adhivāsesi, na vedanānuvattī hutvā ito cito ca samparivatti. **Pajjotasseva nibbānaṁ, vimokkho cetaso ahū**ti yathā telañca paṭicca vaṭṭiñca paṭicca pajjalanto pajjoto padīpo tesaṁ parikkhaye nibbāyati, nibbuto ca katthaci gantvā na tiṭṭhati, aññadatthu antaradhāyati, adassanameva gacchati, evaṁ kilesābhisaṅkhāre nissāya pavattamāno khandhasantāno tesaṁ parikkhaye nibbāyati, nibbuto ca katthaci gantvā na tiṭṭhati, aññadatthu antaradhāyati, adassanameva gacchatīti dasseti. Tena vuttaṁ "nibbanti dhīrā yathāyaṁ padīpo"ti[3], "accī yathā vātavegena khittā"ti[4] ca ādi.

Eteti parinibbānakkhaṇe Satthu santāne pavattamānānaṁ dhammānaṁ attano paccakkhatāya vuttaṁ. Pacchimakā tato paraṁ cittuppādābhāvato. **Dānī**ti etarahi. **Phassapañcamā**ti phassapañcamakānaṁ dhammānaṁ pākaṭabhāvato vuttaṁ. Tathā hi cittuppādakathāyampi phassapañcamakāva ādito vuttā. **Aññe dhammā**ti saha nissayena aññe cittacetasikā dhammā, na parinibbānacittacetasikā. Nanu tepi na bhavissantevāti? Saccaṁ na bhavissanti, āsaṅkābhāvato pana te sandhāya "na bhavissantī"ti na vattabbameva. "Itare pana sekkhaputhujjanānaṁ viya bhavissanti nu kho"ti siyā āsaṅkāti tadāsaṅkānivattanatthaṁ "nā'ññe dhammā bhavissantī"ti vuttaṁ.

1. Nibbānaṁ ārammaṇaṁ katvā (Ka)
2. Asaṁkucitena (Sī)
3. Khu 1. 7 piṭṭhe.
4. Khu 1. 440 piṭṭhe.

သမာပတ္တိယော သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ သဗ္ဗပစ္ဆာ စတုတ္ထဇ္ဈာနေ ဌိတစိတ္တဿ တာဒိနော ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော အဿာသပဿာသာ နာဟု နာဟေသုန္တိ အတ္ထော။ ဧတေန ယသ္မာ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ သမာပန္နဿ ကာယသင်္ခါရာ နိရုဇ္ဈန္တိ၊ ကာယသင်္ခါရာတိ စ အဿာသပဿာသာ ဝုစ္စန္တိ၊ တသ္မာ စတုတ္ထဇ္ဈာနက္ခဏတော ပဋ္ဌာယ အဿာသပဿာသာ နာဟေသုန္တိ ဒဿေတိ။ တဏှာသင်္ခါတာယ ဧဇာယ အဘာဝတော **အနေဇော၊** သမာဓိသ္မိံ ဌိတတ္တာ ဝါ **အနေဇော။ သန္တိ'မာရဗ္ဘာ**တိ အနုပါဒိသေသံ နိဗ္ဗာနံ အာရဗ္ဘ ပဋိစ္စ သန္ဓာယ[1]။ **စက္ခုမာ**တိ ပဉ္စဟိ စက္ခူဟိ စက္ခုမာ။ **ပရိနိဗ္ဗုတော**တိ ပရိနိဗ္ဗာယိ။ အယံ ဟေတ္ထ အတ္ထော—နိဗ္ဗာနာရမ္မဏစတုတ္ထဇ္ဈာနဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ တဒနန္တရမေဝ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗုတောတိ။

အသလ္လီနေနာတိ အလီနေန အသံကုဋိတေန[2] သုဝိကသိတေနေဝ စိတ္တေန။ **ဝေဒနံ အဇ္ဈဝါသယီ**တိ သတော သမ္ပဇာနော ဟုတွာ မာရဏန္တိကံ ဝေဒနံ အဓိဝါသေသိ၊ န ဝေဒနာနုဝတ္တီ ဟုတွာ ဣတော စိတော စ သမ္ပရိဝတ္တိ။ **ပဇ္ဇောတဿေဝ နိဗ္ဗာနံ၊ ဝိမောက္ခော စေတသော အဟူ**တိ ယထာ တေလဉ္စ ပဋိစ္စ ဝဋ္ဋိဉ္စ ပဋိစ္စ ပဇ္ဇလန္တော ပဇ္ဇောတော ပဒီပေါ တေသံ ပရိက္ခယေ နိဗ္ဗာယတိ၊ နိဗ္ဗုတော စ ကတ္ထစိ ဂန္တွာ န တိဋ္ဌတိ၊ အညဒတ္ထု အန္တရဓာယတိ၊ အဒဿနမေဝ ဂစ္ဆတိ၊ ဧဝံ ကိလေသာဘိသင်္ခါရေ နိဿာယ ပဝတ္တမာနော ခန္ဓသန္တာနော တေသံ ပရိက္ခယေ နိဗ္ဗာယတိ၊ နိဗ္ဗုတော စ ကတ္ထစိ ဂန္တွာ န တိဋ္ဌတိ၊ အညဒတ္ထု အန္တရဓာယတိ၊ အဒဿနမေဝ ဂစ္ဆတီတိ ဒဿေတိ။ တေန ဝုတ္တံ "နိဗ္ဗန္တိ ဓီရာ ယထာယံ ပဒီပေါ"တိ[3], "အစ္စိ ယထာ ဝါတဝေဂေန ခိတ္တာ"တိ[4] စ အာဒိ။

ဧတေတိ ပရိနိဗ္ဗာနက္ခဏေ သတ္ထု သန္တာနေ ပဝတ္တမာနာနံ ဓမ္မာနံ အတ္တနော ပစ္စက္ခတာယ ဝုတ္တံ။ ပစ္ဆိမကာ တတော ပရံ စိတ္တုပ္ပါဒါဘာဝတော။ **ဒါနီ**တိ ဧတရဟိ။ **ဖဿပဉ္စမာ**တိ ဖဿပဉ္စမကာနံ ဓမ္မာနံ ပါကဋဘာဝတော ဝုတ္တံ။ တထာ ဟိ စိတ္တုပ္ပါဒကထာယမ္ပိ ဖဿပဉ္စမကာဝ အာဒိတော ဝုတ္တာ။ **အညေ ဓမ္မာ**တိ သဟ နိဿယေန အညေ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ၊ န ပရိနိဗ္ဗာနစိတ္တစေတသိကာ။ နနု တေပိ န ဘဝိဿန္တေဝါတိ? သစ္စံ န ဘဝိဿန္တိ၊ အာသင်္ကာဘာဝတော ပန တေ သန္ဓာယ "န ဘဝိဿန္တီ"တိ န ဝတ္တဗ္ဗမေဝ။ "ဣတရေ ပန သေက္ခပုထုဇ္ဇနာနံ ဝိယ ဘဝိဿန္တိ နု ခေါ"တိ သိယာ အာသင်္ကာတိ တဒါသင်္ကာနိဝတ္တနတ္ထံ "နာ'ညေ ဓမ္မာ ဘဝိဿန္တီ"တိ ဝုတ္တံ။

၁-နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏံ ကတွာ (က)
၂-အသံကုစိတေန (သီ)
၃-ခု ၁-၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၁-၄၄၀-ပိဋ္ဌေ။

Natthi dāni punāvāso, devakāyasmi jālinīti ettha **jālinī**ti devataṁ ālapati, devate devakāyasmiṁ devasamūhe upapajjanavasena puna āvāso āvasanaṁ idāni mayhaṁ natthīti attho. Tattha kāraṇamāha "**vikkhīṇo**"ti-ādinā. Sā kira devatā purimattabhāve therassa pādaparicārikā, tasmā idāni theraṁ jiṇṇaṁ vuddhaṁ disvā purimasinehena āgantvā "tattha cittaṁ paṇidhehi, yattha te vusitaṁ pure"ti devūpapattiṁ yāci. Atha "dāni natthī"ti-ādinā thero tassā paṭivacanaṁ adāsi. Taṁ sutvā devatā vihatāsā tatthevantaradhāyi.

Atha thero vehāsaṁ abbhuggantvā attano ānubhāvaṁ sabrahmacārīnaṁ pakāsento "**yassa muhuttenā**"ti gāthamāha. Tassattho—**yassa** khīṇāsavabhikkhuno muhuttamattena eva **sahassadhā** sahassappakāro tisahassimahāsahassipabhedo **loko sabrahmakappo** sahabrahmaloko **saṁvidito** sammadeva vidito ñāto paccakkhaṁ kato, evaṁ **iddhiguṇe** iddhisampadāya cutūpapāte ca vasībhāvappatto so bhikkhu upagatakāle devatā passati, na tassa devatānaṁ dassane parihānīti. Therena kira jāliniyā devatāya paṭivacanadānavasena "natthi dānī"ti gāthāya vuttāya bhikkhū jāliniṁ apassantā "kiṁ nu kho thero dhammālapanavasena kiñci ālapatī"ti cintesuṁ. Tesaṁ cittācāraṁ ñatvā thero "yassa muhuttenā"ti imaṁ gāthamāha.

Annabhāro pureti evaṁnāmo purimattabhāve. **Ghāsahārako**ti ghāsamattassa atthāya bhatiṁ katvā jīvanako. **Samaṇan**ti samitapāpaṁ. **Paṭipādesin**ti paṭimukho hutvā pādāsiṁ, pasādena abhimukho hutvā āhāradānaṁ adāsinti adhippāyo. **Upariṭṭhan**ti evaṁnāmakaṁ Paccekabuddhaṁ. **Yasassinan**ti kittimantaṁ patthaṭayasaṁ. Imāya gāthāya yāva carimattabhāvā uḷārasampattihetubhūtaṁ attano pubbakammaṁ dasseti. Tenāha "**somhi Sakyakule jāto**"ti-ādi.

Ito sattāti ito manussalokato cavitvā devaloke dibbena ādhipaccena satta. **Tato sattā**ti tato devalokato cavitvā manussaloke cakkavattibhāvena satta. **Saṁsārāni catuddasā**ti catuddasa bhavantarasaṁsaraṇāni. **Nivāsa'mabhijānissan**ti pubbenivāsaṁ aññāsiṁ.

နတ္ထိ ဒါနိ ပုနာဝါသော၊ ဒေဝကာယသ္မိ ဇာလိနီတိ ဧတ္ထ **ဇာလိနီ**တိ ဒေဝတံ အာလပတိ၊ ဒေဝတေ ဒေဝကာယသ္မိံ ဒေဝသမူဟေ ဥပပဇ္ဇနဝသေန ပုန အာဝါသော အာဝသနံ ဣဒါနိ မယှံ နတ္ထီတိ အတ္ထော။ တတ္ထ ကာရဏမာဟ “**ဝိက္ခီဏော**”တိအာဒိနာ။ သာ ကိရ ဒေဝတာ ပုရိမတ္တဘာဝေ ထေရဿ ပါဒပရိစာရိကာ၊ တသ္မာ ဣဒါနိ ထေရံ ဇိဏ္ဏံ ဝုဍ္ဎံ ဒိသွာ ပုရိမသိနေဟေန အာဂန္တွာ “တတ္ထ စိတ္တံ ပဏိဓေဟိ၊ ယတ္ထ တေ ဝုသိတံ ပုရေ”တိ ဒေဝူပပတ္တိံ ယာစိ။ အထ “ဒါနိ နတ္ထီ”တိအာဒိနာ ထေရော တဿာ ပဋိဝစနံ အဒါသိ။ တံ သုတွာ ဒေဝတာ ဝိဟတာသာ တတ္ထေဝန္တရဓာယိ။

အထ ထေရော ဝေဟာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ အတ္တနော အာနုဘာဝံ သဗြဟ္မစာရီနံ ပကာသေန္တော “**ယဿ မုဟုတ္တေနာ**”တိ ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—**ယဿ** ခီဏာသဝဘိက္ခုနော မုဟုတ္တမတ္တေန ဧဝ **သဟဿဓာ** သဟဿပ္ပကာရော တိသဟဿိမဟာသဟဿိပဘေဒေါ **လောကော သဗြဟ္မကပ္ပေါ** သဟဗြဟ္မလောကော **သံဝိဒိတော** သမ္မဒေဝ ဝိဒိတော ဉာတော ပစ္စက္ခံ ကတော၊ ဧဝံ **ဣဒ္ဓိဂုဏေ** ဣဒ္ဓိသမ္ပဒါယ စုတူပပါတေ စ ဝသီဘာဝပ္ပတ္တော သော ဘိက္ခု ဥပဂတကာလေ ဒေဝတာ ပဿတိ၊ န တဿ ဒေဝတာနံ ဒဿနေ ပရိဟာနီတိ။ ထေရေန ကိရ ဇာလိနိယာ ဒေဝတာယ ပဋိဝစနဒါနဝသေန “နတ္ထိ ဒါနီ”တိ ဂါထာယ ဝုတ္တာယ ဘိက္ခူ ဇာလိနိံ အပဿန္တာ “ကိံ နု ခေါ ထေရော ဓမ္မာလပနဝသေန ကိဉ္စိ အာလပတီ”တိ စိန္တေသုံ။ တေသံ စိတ္တာစာရံ ဉတွာ ထေရော “ယဿ မုဟုတ္တေနာ”တိ ဣမံ ဂါထမာဟ။

အန္နဘာရော ပုရေတိ ဧဝံနာမော ပုရိမတ္တဘာဝေ။ **ဃာသဟာရကော**တိ ဃာသမတ္တဿ အတ္ထာယ ဘတိံ ကတွာ ဇီဝနကော။ **သမဏ**န္တိ သမိတပါပံ။ **ပဋိပါဒေသိ**န္တိ ပဋိမုခေါ ဟုတွာ ပါဒါသိံ၊ ပသာဒေန အဘိမုခေါ ဟုတွာ အာဟာရဒါနံ အဒါသိန္တိ အဓိပ္ပါယော။ **ဥပရိဋ္ဌ**န္တိ ဧဝံနာမကံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ။ **ယသဿိန**န္တိ ကိတ္တိမန္တံ ပတ္ထဋယသံ။ ဣမာယ ဂါထာယ ယာဝ စရိမတ္တဘာဝါ ဥဠာရသမ္ပတ္တိဟေတုဘူတံ အတ္တနော ပုဗ္ဗကမ္မံ ဒဿေတိ။ တေနာဟ “**သောမှိ သကျကုလေ ဇာတော**”တိအာဒိ။

ဣတော သတ္တာတိ ဣတော မနုဿလောကတော စဝိတွာ ဒေဝလောကေ ဒိဗ္ဗေန အာဓိပစ္စေန သတ္တ။ **တတော သတ္တာ**တိ တတော ဒေဝလောကတော စဝိတွာ မနုဿလောကေ စက္ကဝတ္တိဘာဝေန သတ္တ။ **သံသာရာနိ စတုဒ္ဒသာ**တိ စတုဒ္ဒသ ဘဝန္တရသံသရဏာနိ။ **နိဝါသ’မဘိဇာနိဿ**န္တိ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အညာသိံ။

Devaloke ṭhito tadāti tañca kho na imasmiṁyeva attabhāve, api ca kho[1] yadā ito anantarātīte attabhāve devaloke ṭhito, tadā aññāsinti attho.

Idāni attanā dibbacakkhuñāṇacutūpapātañāṇānaṁ adhigatākāraṁ dassento “**pañcaṅgike**”ti-ādinā dve gāthā abhāsi. Tattha **pañcaṅgike samādhimhī**ti abhiññāpādakacatutthajjhānasamādhimhi, so hi pītipharaṇatā, sukhapharaṇatā, cetopharaṇatā, ālokapharaṇatā, paccavekkhaṇanimittanti imehi pañcahi aṅgehi samannāgatattā pañcaṅgiko samādhīti vuccati. **Sante**ti paṭipakkhavūpasamena aṅgasantatāya ca sante. **Ekodibhāvite**ti ekodibhāvagate, suciṇṇe vasībhāvappatteti attho. **Paṭippassaddhiladdhamhī**ti kilesānaṁ paṭippassaddhiyā laddhe. **Dibbacakkhu visujjhi me**ti evaṁvidhe samādhimhi sampādite mayhaṁ dibbacakkhuñāṇaṁ visujjhi, ekādasahi upakkilesehi vimuttiyā visuddhaṁ ahosi.

Cutūpapātaṁ jānāmīti sattānaṁ cutiñca upapattiñca jānāmi, jānanto ca “ime sattā amumhā lokamhā āgantvā idhūpapannā, imamhā ca lokā gantvā amumhi loke upapajjissantī”ti sattānaṁ **āgatiṁ gatiñca** jānāmi, jānanto eva ca nesaṁ **itthabhāvaṁ** manussabhāvaṁ tato **aññathābhāvaṁ** aññathātiracchānabhāvañca upapattito puretarameva jānāmi. Tayidaṁ sabbampi pañcaṅgike samādhimhi sampādite evāti dassento āha “**jhāne pañcaṅgike ṭhito**”ti. Tattha pañcaṅgike jhāne ṭhito patiṭṭhito hutvā evaṁ jānāmīti attho.

Evaṁ vijjāttayaṁ dassetvā tappasaṅgena pubbe dassitampi tatiyavijjaṁ saha kiccanipphattiyā dassento “**pariciṇṇo mayā Satthā**”ti-ādinā gāthādvayamāha. Tattha **Vajjīnaṁ Veḷuvagāme**ti Vajjiraṭṭhassa Veḷuvagāme, vajjiraṭṭhe yattha pacchimavassaṁ upagacchi Veḷuvagāme. **Heṭṭhato veḷugumbasmin**ti tattha aññatarassa veḷugumbassa heṭṭhā. **Nibbāyissan**ti nibbāyissāmi, anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyissāmīti attho.

Anuruddhattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Atha kho (Sī)

ဒေဝလောကေ ဌိတော တဒါတိ တဉ္စ ခေါ န ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ၊ အပိ စ ခေါ[၁] ယဒါ ဣတော အနန္တရာတီတေ အတ္တဘာဝေ ဒေဝလောကေ ဌိတော၊ တဒါ အညာသိန္တိ အတ္ထော။

ဣဒါနိ အတ္တနာ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏစုတူပပါတဉာဏာနံ အဓိဂတာကာရံ ဒဿေန္တော “**ပဉ္စင်္ဂိကေ**”တိအာဒိနာ ဒွေ ဂါထာ အဘာသိ။ တတ္ထ **ပဉ္စင်္ဂိကေ သမာဓိမှီ**တိ အဘိညာပါဒကစတုတ္ထဇ္ဈာနသမာဓိမှိ၊ သော ဟိ ပီတိဖရဏတာ, သုခဖရဏတာ, စေတောဖရဏတာ, အာလောကဖရဏတာ, ပစ္စဝေက္ခဏာနိမိတ္တန္တိ ဣမေဟိ ပဉ္စဟိ အင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတတ္တာ ပဉ္စင်္ဂိကော သမာဓီတိ ဝုစ္စတိ။ **သန္တေ**တိ ပဋိပက္ခဝူပသမေန အင်္ဂသန္တတာယ စ သန္တေ။ **ဧကောဒိဘာဝိတေ**တိ ဧကောဒိဘာဝဂတေ၊ သုစိဏ္ဏေ ဝသီဘာဝပ္ပတ္တေတိ အတ္ထော။ **ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိလဒ္ဓမှီ**တိ ကိလေသာနံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယာ လဒ္ဓေ။ **ဒိဗ္ဗစက္ခု ဝိသုဇ္ဈိ မေ**တိ ဧဝံဝိဓေ သမာဓိမှိ သမ္ပာဒိတေ မယှံ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏံ ဝိသုဇ္ဈိ၊ ဧကာဒသဟိ ဥပက္ကိလေသေဟိ ဝိမုတ္တိယာ ဝိသုဒ္ဓံ အဟောသိ။

စုတူပပါတံ ဇာနာမီတိ သတ္တာနံ စုတိဉ္စ ဥပပတ္တိဉ္စ ဇာနာမိ၊ ဇာနန္တော စ “ဣမေ သတ္တာ အမုမှာ လောကမှာ အာဂန္တွာ ဣဓူပပန္နာ၊ ဣမမှာ စ လောကာ ဂန္တွာ အမုမှိ လောကေ ဥပပဇ္ဇိဿန္တီ”တိ သတ္တာနံ **အာဂတိံ ဂတိဉ္စ** ဇာနာမိ၊ ဇာနန္တော ဧဝ စ နေသံ **ဣတ္ထဘာဝံ** မနုဿဘာဝံ တတော **အညထာဘာဝံ** အညထာတိရစ္ဆာနဘာဝဉ္စ ဥပပတ္တိတော ပုရေတရမေဝ ဇာနာမိ။ တယိဒံ သဗ္ဗမ္ပိ ပဉ္စင်္ဂိကေ သမာဓိမှိ သမ္ပာဒိတေ ဧဝါတိ ဒဿေန္တော အာဟ “**ဈာနေ ပဉ္စင်္ဂိကေ ဌိတော**”တိ။ တတ္ထ ပဉ္စင်္ဂိကေ ဈာနေ ဌိတော ပတိဋ္ဌိတော ဟုတွာ ဧဝံ ဇာနာမီတိ အတ္ထော။

ဧဝံ ဝိဇ္ဇာတ္တယံ ဒဿေတွာ တပ္ပသင်္ဂေန ပုဗ္ဗေ ဒဿိတမ္ပိ တတိယဝိဇ္ဇံ သဟ ကိစ္စနိပ္ဖတ္တိယာ ဒဿေန္တော “**ပရိစိဏ္ဏော မယာ သတ္ထာ**”တိအာဒိနာ ဂါထာဒွယမာဟ။ တတ္ထ **ဝဇ္ဇီနံ ဝေဠုဝဂါမေ**တိ ဝဇ္ဇိရဋ္ဌဿ ဝေဠုဝဂါမေ၊ ဝဇ္ဇိရဋ္ဌေ ယတ္ထ ပစ္ဆိမဝဿံ ဥပဂစ္ဆိ ဝေဠုဝဂါမေ။ **ဟေဋ္ဌတော ဝေဠုဂုမ္ဗသ္မိ**န္တိ တတ္ထ အညတရဿ ဝေဠုဂုမ္ဗဿ ဟေဋ္ဌာ။ **နိဗ္ဗာယိဿ**န္တိ နိဗ္ဗာယိဿာမိ၊ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယိဿာမီတိ အတ္ထော။

အနုရုဒ္ဓတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အထ ခေါ (သီ)

10. Pārāpariyattheragāthāvaṇṇanā

Samaṇassa ahu cintāti-ādikā āyasmato Pārāpariyattherassa gāthā. Imassa vatthu heṭṭhā āgatameva, tā ca gāthā Satthari dharante attano puthujjanakāle manacchaṭṭhānaṁ indriyānaṁ niggaṇhanacintāya pakāsanavasena bhāsitā. Imā pana aparabhāge Satthari parinibbute attano ca parinibbāne upaṭṭhite tadā āyatiñca bhikkhūnaṁ uddhammapaṭipattiyā pakāsanavasena bhāsitā. Tattha—

920. “Samaṇassa ahu cintā, pupphitamhi mahāvane.
Ekaggassa nisinnassa, pavivittassa jhāyino”ti—

ayaṁ gāthā saṅgītikārehi ṭhapitā. Tassattho heṭṭhā vuttanayova. Ayaṁ pana sambandho—Satthari aggasāvakesu ekaccesu mahātheresu ca parinibbutesu atītasatthuke pāvacane subbacesu sikkhākāmesu bhikkhūsu dullabhesu dubbacesu micchāpaṭipattibahulesu bhikkhūsu ca jātesu supupphite mahante sālavane nisinnassa pavivittassa ekaggassa jhāyanasīlassa samitapāpatāya **samaṇassa** Pārāpariyattherassa paṭipattiṁ nissāya **cintā** vīmaṁsā ahosīti. Itarā—

921. “Aññathā Lokanāthamhi, tiṭṭhante purisuttame.
Iriyaṁ āsi bhikkhūnaṁ, aññathā dāni dissati.

922. Sītavātaparittāṇaṁ, hirikopīnachādanaṁ.
Mattaṭṭhiyaṁ abhuñjiṁsu, santuṭṭhā itarītare.

923. Paṇītaṁ yadi vā lūkhaṁ, appaṁ vā yadi vā bahuṁ.
Yāpanatthaṁ abhuñjiṁsu, agiddhā nādhimucchitā.

924. Jīvitānaṁ parikkhāre, bhesajje atha paccaye.
Na bāḷhaṁ ussukā āsuṁ, yathā te āsavakkhaye.

925. Araññe rukkhamūlesu, kandarāsu guhāsu ca.
Vivekamanubrūhantā, vihaṁsu tapparāyaṇā.

၁၀-ပါရာပရိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သမဏဿ အဟု စိန္တာတိအာဒိကာ အာယသ္မတော ပါရာပရိယတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ဣမဿ ဝတ္ထု ဟေဋ္ဌာ အာဂတမေဝ၊ တာ စ ဂါထာ သတ္ထရိ ဓရန္တေ အတ္တနော ပုထုဇ္ဇနကာလေ မနစ္ဆဋ္ဌာနံ ဣန္ဒြိယာနံ နိဂ္ဂဏှနစိန္တာယ ပကာသနဝသေန ဘာသိတာ။ ဣမာ ပန အပရဘာဂေ သတ္ထရိ ပရိနိဗ္ဗုတေ အတ္တနော စ ပရိနိဗ္ဗာနေ ဥပဋ္ဌိတေ တဒါ အာယတိဉ္စ ဘိက္ခူနံ ဥဒ္ဓမ္မပဋိပတ္တိယာ ပကာသနဝသေန ဘာသိတာ။ တတ္ထ—

၉၂၀။ “သမဏဿ အဟု စိန္တာ၊ ပုပ္ဖိတမှိ မဟာဝနေ။
ဧကဂ္ဂဿ နိသိန္နဿ၊ ပဝိဝိတ္တဿ ဈာယိနော”တိ—

အယံ ဂါထာ သင်္ဂီတိကာရေဟိ ဌပိတာ။ တဿတ္ထော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယောဝ။ အယံ ပန သမ္ဗန္ဓော—သတ္ထရိ အဂ္ဂသာဝကေသု ဧကစ္စေသု မဟာထေရေသု စ ပရိနိဗ္ဗုတေသု အတီတသတ္ထုကေ ပါဝစနေ သုဗ္ဗစေသု သိက္ခာကာမေသု ဘိက္ခူသု ဒုလ္လဘေသု ဒုဗ္ဗစေသု မိစ္ဆာပဋိပတ္တိဗဟုလေသု ဘိက္ခူသု စ ဇာတေသု သုပုပ္ဖိတေ မဟန္တေ သာလဝနေ နိသိန္နဿ ပဝိဝိတ္တဿ ဧကဂ္ဂဿ ဈာယနသီလဿ သမိတပါပတာယ **သမဏဿ** ပါရာပရိယတ္ထေရဿ ပဋိပတ္တိံ နိဿာယ **စိန္တာ** ဝီမံသာ အဟောသီတိ။ ဣတရာ—

၉၂၁။ “အညထာ လောကနာထမှိ၊ တိဋ္ဌန္တေ ပုရိသုတ္တမေ။
ဣရိယံ အာသိ ဘိက္ခူနံ၊ အညထာ ဒါနိ ဒိဿတိ။

၉၂၂။ သီတဝါတပရိတ္တာဏံ၊ ဟိရိကောပီနဆာဒနံ။
မတ္တဋ္ဌိယံ အဘုဉ္ဇိံသု၊ သန္တုဋ္ဌာ ဣတရီတရေ။

၉၂၃။ ပဏီတံ ယဒိ ဝါ လူခံ၊ အပ္ပံ ဝါ ယဒိ ဝါ ဗဟုံ။
ယာပနတ္ထံ အဘုဉ္ဇိံသု၊ အဂိဒ္ဓါ နာဓိမုစ္ဆိတာ။

၉၂၄။ ဇီဝိတာနံ ပရိက္ခာရေ၊ ဘေသဇ္ဇေ အထ ပစ္စယေ။
န ဗာဠှံ ဥဿုကာ အာသုံ၊ ယထာ တေ အာသဝက္ခယေ။

၉၂၅။ အရညေ ရုက္ခမူလေသု၊ ကန္ဒရာသု ဂုဟာသု စ။
ဝိဝေကမနုဗြူဟန္တာ၊ ဝိဟံသု တပ္ပရာယဏာ။

926. Nīcā niviṭṭhā subharā, mudū athaddhamānasā.
Abyāsekā amukharā, atthacintāvasānugā.

927. Tato pāsādikaṁ āsi, gataṁ bhuttaṁ nisevitaṁ.
Siniddhā teladhārāva, ahosi iriyāpatho.

928. Sabbāsavaparikkhīṇā, mahājhāyī mahāhitā.
Nibbutā dāni te therā, parittā dāni tādisā.

929. Kusalānañca dhammānaṁ, paññāya ca parikkhayā.
Sabbākāravarūpetaṁ, lujjate Jinasāsanaṁ.

930. Pāpakānañca dhammānaṁ, kilesānañca yo utu.
Upaṭṭhitā vivekāya, ye ca saddhammasesakā.

931. Te kilesā pavaḍḍhantā, āvisanti bahuṁ janaṁ.
Kīḷanti maññe bālehi, ummattehiva rakkhasā.

932. Kilesehābhibhūtā te, tena tena vidhāvitā.
Narā kilesavatthūsu, sasaṅgāmeva ghosite.

933. Pariccajitvā saddhammaṁ, aññamaññehi bhaṇḍare.
Diṭṭhigatāni anventā, idaṁ seyyoti maññare.

934. Dhanañca puttaṁ bhariyañca, chaḍḍayitvāna niggatā.
Kaṭacchubhikkhahetūpi, akicchāni nisevare.

935. Udarāvadehakaṁ bhutvā, sayantu'ttānaseyyakā.
Kathā vaḍḍhenti paṭibuddhā, yā kathā Satthugarahitā.

936. Sabbakārukasippāni, cittiṁ katvāna sikkhare.
Avūpasantā ajjhattaṁ, sāmaññattho'ti-acchati.

937. Mattikaṁ telacuṇṇañca, udakāsanabhojanaṁ.
Gihīnaṁ upanāmenti, ākaṅkhantā bahuttaraṁ.

938. Dantaponaṁ kapitthañca, pupphaṁ khādaniyāni ca.
Piṇḍapāte ca sampanne, ambe āmalakāni ca.

၉၂၆။ နီစာ နိဝိဋ္ဌာ သုဘရာ၊ မုဒူ အထဒ္ဓမာနသာ။
အဗျာသေကာ အမုခရာ၊ အတ္တစိန္တာဝသာနုဂါ။

၉၂၇။ တတော ပါသာဒိကံ အာသိ၊ ဂတံ ဘုတ္တံ နိသေဝိတံ။
သိနိဒ္ဓါ တေလဓာရာဝ၊ အဟောသိ ဣရိယာပထော။

၉၂၈။ သဗ္ဗာသဝပရိက္ခီဏာ၊ မဟာဈာယီ မဟာဟိတာ။
နိဗ္ဗုတာ ဒါနိ တေ ထေရာ၊ ပရိတ္တာ ဒါနိ တာဒိသာ။

၉၂၉။ ကုသလာနဉ္စ ဓမ္မာနံ၊ ပညာယ စ ပရိက္ခယာ။
သဗ္ဗာကာရဝရူပေတံ၊ လုဇ္ဇတေ ဇိနသာသနံ။

၉၃၀။ ပါပကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ၊ ကိလေသာနဉ္စ ယော ဥတု။
ဥပဋ္ဌိတာ ဝိဝေကာယ၊ ယေ စ သဒ္ဓမ္မသေသကာ။

၉၃၁။ တေ ကိလေသာ ပဝဍ္ဎန္တာ၊ အာဝိသန္တိ ဗဟုံ ဇနံ။
ကီဠန္တိ မညေ ဗာလေဟိ၊ ဥမ္မတ္တေဟိဝ ရက္ခသာ။

၉၃၂။ ကိလေသေဟာဘိဘူတာ တေ၊ တေန တေန ဝိဓာဝိတာ။
နရာ ကိလေသဝတ္ထူသု၊ သသင်္ဂါမေဝ ဃောသိတေ။

၉၃၃။ ပရိစ္စဇိတွာ သဒ္ဓမ္မံ၊ အညမညေဟိ ဘဏ္ဍရေ။
ဒိဋ္ဌိဂတာနိ အန္ဝေန္တာ၊ ဣဒံ သေယျောတိ မညရေ။

၉၃၄။ ဓနဉ္စ ပုတ္တံ ဘရိယဉ္စ၊ ဆဍ္ဍယိတွာန နိဂ္ဂတာ။
ကဋစ္ဆုဘိက္ခဟေတူပိ၊ အကိစ္ဆာနိ နိသေဝရေ။

၉၃၅။ ဥဒရာဝဒေဟကံ ဘုတွာ၊ သယန္တု'တ္တာနသေယျကာ။
ကထာ ဝဍ္ဎေန္တိ ပဋိဗုဒ္ဓါ၊ ယာ ကထာ သတ္ထုဂရဟိတာ။

၉၃၆။ သဗ္ဗကာရုကသိပ္ပါနိ၊ စိတ္တိံ ကတွာန သိက္ခရေ။
အဝူပသန္တာ အဇ္ဈတ္တံ၊ သာမညတ္ထော'တိအစ္ဆတိ။

၉၃၇။ မတ္တိကံ တေလစုဏ္ဏဉ္စ၊ ဥဒကာသနဘောဇနံ။
ဂိဟီနံ ဥပနာမေန္တိ၊ အာကင်္ခန္တာ ဗဟုတ္တရံ။

၉၃၈။ ဒန္တပေါနံ ကပိတ္ထဉ္စ၊ ပုပ္ဖံ ခါဒနိယာနိ စ။
ပိဏ္ဍပါတေ စ သမ္ပန္နေ၊ အမ္ဗေ အာမလကာနိ စ။

939. Bhesajjesu yathā vejjā, kiccākicce yathā gihī.
Gaṇikāva vibhūsāyaṁ, issare khattiyā yathā.

940. Nekatikā vañcanikā, kūṭasakkhī apāṭukā.
Bahūhi parikappehi, āmisaṁ paribhuñjare.

941. Lesakappe pariyāye, parikappe’nudhāvitā.
Jīvikatthā upāyena, saṅkaḍḍhanti bahuṁ dhanaṁ.

942. Upaṭṭhāpenti parisaṁ, kammato no ca dhammato.
Dhammaṁ paresaṁ desenti, lābhato no ca atthato.

943. Saṁghalābhassa bhaṇḍanti, saṁghato paribāhirā.
Paralābho’pajīvantā, ahirīkā na lajjare.

944. Nānuyuttā tathā eke, muṇḍā saṁghāṭipārutā.
Sambhāvanaṁyevi’cchanti, lābhasakkāramucchitā.

945. Evaṁ nānappayātamhi, na dāni sukaraṁ tathā.
Aphusitaṁ vā phusituṁ, phusitaṁ vā’nurakkhituṁ.

946. Yathā kaṇṭakaṭṭhānamhi, careyya anupāhano.
Satiṁ upaṭṭhapetvāna, evaṁ gāme munī care.

947. Saritvā pubbake yogī, tesaṁ vattamanussaraṁ.
Kiñcāpi pacchimo kālo, phuseyya amataṁ padaṁ.

948. Idaṁ vatvā sālavane, samaṇo bhāvitindriyo.
Brāhmaṇo parinibbāyī, isi khīṇapunabbhavo”ti—

imā gāthā thereneva bhāsitā.

Tattha **iriyaṁ āsi bhikkhūnan**ti purisuttame **Lokanāthamhi** Sammāsambuddhe **tiṭṭhante** dharante etarahi paṭipattibhāvato **aññathā** aññena

၉၃၉။ ဘေသဇ္ဇေသု ယထာ ဝေဇ္ဇာ၊ ကိစ္စာကိစ္စေ ယထာ ဂိဟီ။
ဂဏိကာဝ ဝိဘူသာယံ၊ ဣဿရေ ခတ္တိယာ ယထာ။

၉၄၀။ နေကတိကာ ဝဉ္စနိကာ၊ ကူဋသက္ခီ အပါဋုကာ။
ဗဟူဟိ ပရိကပ္ပေဟိ၊ အာမိသံ ပရိဘုဉ္ဇရေ။

၉၄၁။ လေသကပ္ပေ ပရိယာယေ၊ ပရိကပ္ပေ’နုဓာဝိတာ။
ဇီဝိကတ္ထာ ဥပါယေန၊ သင်္ကဍ္ဎန္တိ ဗဟုံ ဓနံ။

၉၄၂။ ဥပဋ္ဌာပေန္တိ ပရိသံ၊ ကမ္မတော နော စ ဓမ္မတော။
ဓမ္မံ ပရေသံ ဒေသေန္တိ၊ လာဘတော နော စ အတ္ထတော။

၉၄၃။ သံဃလာဘဿ ဘဏ္ဍန္တိ၊ သံဃတော ပရိဗာဟိရာ။
ပရလာဘော’ပဇီဝန္တာ၊ အဟိရီကာ န လဇ္ဇရေ။

၉၄၄။ နာနုယုတ္တာ တထာ ဧကေ၊ မုဏ္ဍာ သံဃာဋိပါရုတာ။
သမ္ဘာဝနံယေဝိ’စ္ဆန္တိ၊ လာဘသက္ကာရမုစ္ဆိတာ။

၉၄၅။ ဧဝံ နာနပ္ပယာတမှိ၊ န ဒါနိ သုကရံ တထာ။
အဖုသိတံ ဝါ ဖုသိတုံ၊ ဖုသိတံ ဝါ’နုရက္ခိတုံ။

၉၄၆။ ယထာ ကဏ္ဋကဋ္ဌာနမှိ၊ စရေယျ အနုပါဟနော။
သတိံ ဥပဋ္ဌပေတွာန၊ ဧဝံ ဂါမေ မုနီ စရေ။

၉၄၇။ သရိတွာ ပုဗ္ဗကေ ယောဂီ၊ တေသံ ဝတ္တမနုဿရံ။
ကိဉ္စာပိ ပစ္ဆိမော ကာလော၊ ဖုသေယျ အမတံ ပဒံ။

၉၄၈။ ဣဒံ ဝတွာ သာလဝနေ၊ သမဏော ဘာဝိတိန္ဒြိယော။
ဗြာဟ္မဏော ပရိနိဗ္ဗာယီ၊ ဣသိ ခီဏပုနဗ္ဘဝေါ”တိ—

ဣမာ ဂါထာ ထေရေနေဝ ဘာသိတာ။

တတ္ထ **ဣရိယံ အာသိ ဘိက္ခုနန္တိ** ပုရိသုတ္တမေ **လောကနာထမှိ** သမ္မာ-
သမ္ဗုဒ္ဓေ **တိဋ္ဌန္တေ** ဓရန္တေ ဧတရဟိ ပဋိပတ္တိဘာဝတော **အညထာ** အညေန

pakārena bhikkhūnaṁ iriyaṁ caritaṁ ahosi yathānusiṭṭhaṁ paṭipattibhāvato. **Aññathā dāni dissatī**ti idāni pana tato aññathā bhikkhūnaṁ iriyaṁ dissati ayāthāvapaṭipattibhāvatoti adhippāyo[1].

Idāni Satthari dharante yenākārena bhikkhūnaṁ paṭipatti ahosi, taṁ tāva dassetuṁ "**sītavātaparittāṇan**"ti-ādi vuttaṁ. Tattha **mattaṭṭhiyan**ti taṁ mattaṁ payojanaṁ. Yāvadeva sītavātaparittāṇaṁ, yāvadeva hirīkopīnapaṭicchādanaṁ katvā cīvaraṁ paribhuñjiṁsu. Kathaṁ? **Santuṭṭhā itarītare** yasmiṁ tasmiṁ hīne paṇīte vā yathāladdhe paccaye santosaṁ āpannā.

Paṇītanti uḷāraṁ sappi-ādinā saṁsaṭṭhaṁ, tadabhāvena **lūkhaṁ. Appan**ti catupañcālopamattampi. **Bahuṁ yāpanatthaṁ abhuñjiṁsū**ti paṇītaṁ bahuṁ bhuñjantāpi yāpanamattameva āhāraṁ bhuñjiṁsu. Tato eva **agiddhā** gedhaṁ anāpannā. **Nādhimucchitā** na ajjhositā akkhabbhañjanaṁ viya sākaṭikā[2] vaṇalepanaṁ viya vaṇino abhuñjiṁsu.

Jīvitānaṁ parikkhāre, bhesajje atha paccayeti jīvitānaṁ pavattiyā parikkhārabhūte bhesajjasaṅkhāte paccaye gilānapaccaye. **Yathā te**ti yathā te purimakā bhikkhū āsavakkhaye **ussukā** yuttā āsuṁ, tathā te rogābhibhūtāpi gilānapaccaye bāḷhaṁ ativiya **ussukā** nāhesunti attho.

Tapparāyaṇāti vivekaparāyaṇā vivekapoṇā. Evaṁ catūhi gāthāhi catupaccayasantosaṁ[3] bhāvanābhiratiñca dassentena tesaṁ ariyavaṁsapaṭipadā dassitā.

Nīcāti "mayaṁ paṁsukūlikā piṇḍapātikā"ti attukkaṁsanaparavambhanāni akatvā nīcavuttino, nivātavuttinoti attho. **Niviṭṭhā**ti sāsane niviṭṭhasaddhā. **Subharā**ti appicchatādibhāvena suposā[4]. **Mudū**ti vattapaṭipattiyaṁ sakale ca brahmacariye mudū, suparikammakatasuvaṇṇaṁ viya viniyogakkhamā. **Mudū**ti vā abhākuṭikā uttānamukhā pupphitamukhena paṭisanthāravuttino, subhitthaṁ viya[5] sukhāvahāti vuttaṁ hoti. **Athaddhamānasā**ti

1. Ayaṁ tāva paṭipattibhāvato viseso (Sī)
2. Sākaṭikānaṁ (Sī)
3. Paccayasantosaṁ (Sī)
4. Supposā (Sī)
5. Suhitaṁ viya (Sī)

ပကာရေန ဘိက္ခူနံ ဣရိယံ စရိတံ အဟောသိ ယထာနုသိဋ္ဌံ ပဋိပတ္တိဘာဝတော။ **အညထာ ဒါနိ ဒိဿတီ**တိ ဣဒါနိ ပန တတော အညထာ ဘိက္ခူနံ ဣရိယံ ဒိဿတိ အယာထာဝပဋိပတ္တိဘာဝတောတိ အဓိပ္ပါယော[1]။

ဣဒါနိ သတ္ထရိ ဓရန္တေ ယေနာကာရေန ဘိက္ခူနံ ပဋိပတ္တိ အဟောသိ၊ တံ တာဝ ဒဿေတုံ "**သီတဝါတပရိတ္တာဏ**"န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **မတ္တဋ္ဌိယ**န္တိ တံ မတ္တံ ပယောဇနံ။ ယာဝဒေဝ သီတဝါတပရိတ္တာဏံ, ယာဝဒေဝ ဟိရိကောပီနပဋိစ္ဆာဒနံ ကတွာ စီဝရံ ပရိဘုဉ္ဇိံသု။ ကထံ? **သန္တုဋ္ဌာ ဣတရီတရေ** ယသ္မိံ တသ္မိံ ဟီနေ ပဏီတေ ဝါ ယထာလဒ္ဓေ ပစ္စယေ သန္တောသံ အာပန္နာ။

ပဏီတန္တိ ဥဠာရံ သပ္ပိအာဒိနာ သံသဋ္ဌံ၊ တဒဘာဝေန **လူခံ။ အပ္ပ**န္တိ စတုပဉ္စာလောပမတ္တမ္ပိ။ **ဗဟုံ ယာပနတ္ထံ အဘုဉ္ဇိံသူ**တိ ပဏီတံ ဗဟုံ ဘုဉ္ဇန္တာပိ ယာပနမတ္တမေဝ အာဟာရံ ဘုဉ္ဇိံသု။ တတော ဧဝ **အဂိဒ္ဓါ** ဂေဓံ အနာပန္နာ။ **နာဓိမုစ္ဆိတာ** န အဇ္ဈောသိတာ အက္ခဗ္ဘဉ္ဇနံ ဝိယ သာကဋိကာ[2] ဝဏလေပနံ ဝိယ ဝဏိနော အဘုဉ္ဇိံသု။

ဇီဝိတာနံ ပရိက္ခာရေ၊ ဘေသဇ္ဇေ အထ ပစ္စယေတိ ဇီဝိတာနံ ပဝတ္တိယာ ပရိက္ခာရဘူတေ ဘေသဇ္ဇသင်္ခါတေ ပစ္စယေ ဂိလာနပစ္စယေ။ **ယထာ တေ**တိ ယထာ တေ ပုရိမကာ ဘိက္ခူ အာသဝက္ခယေ **ဥဿုကာ** ယုတ္တာ အာသုံ၊ တထာ တေ ရောဂါဘိဘူတာပိ ဂိလာနပစ္စယေ ဗာဠှံ အတိဝိယ **ဥဿုကာ** နာဟေသုန္တိ အတ္ထော။

တပ္ပရာယဏာတိ ဝိဝေကပရာယဏာ ဝိဝေကပေါဏာ။ ဧဝံ စတူဟိ ဂါထာဟိ စတုပစ္စယသန္တောသံ[3] ဘာဝနာဘိရတိဉ္စ ဒဿေန္တေန တေသံ အရိယဝံသပဋိပဒါ ဒဿိတာ။

နီစာတိ "မယံ ပံသုကူလိကာ ပိဏ္ဍပါတိကာ"တိ အတ္တုက္ကံသနပရဝမ္ဘနာနိ အကတွာ နီစဝုတ္တိနော၊ နိဝါတဝုတ္တိနောတိ အတ္ထော။ **နိဝိဋ္ဌာ**တိ သာသနေ နိဝိဋ္ဌသဒ္ဓါ။ **သုဘရာ**တိ အပ္ပိစ္ဆတာဒိဘာဝေန သုပေါသာ[4]။ **မုဒူ**တိ ဝတ္တပဋိပတ္တိယံ သကလေ စ ဗြဟ္မစရိယေ မုဒူ၊ သုပရိကမ္မကတသုဝဏ္ဏံ ဝိယ ဝိနိယောဂက္ခမာ။ **မုဒူ**တိ ဝါ အဘာကုဋိကာ ဥတ္တာနမုခါ ပုပ္ဖိတမုခေန ပဋိသန္ထာရဝုတ္တိနော၊ သုဘိတ္ထံ ဝိယ[5] သုခါဝဟာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အထဒ္ဓမာနသာ**တိ

၁-အယံ တာဝ ပဋိပတ္တိဘာဝတော ဝိသေသော (သီ)
၂-သာကဋိကာနံ (သီ)
၃-ပစ္စယသန္တောသံ (သီ)
၄-သုပ္ပေါသာ (သီ)
၅-သုဟိတံ ဝိယ (သီ)

akathinacittā, tena subbacabhāvamāha. **Abyāsekā**ti sativippavāsābhāvato kilesabyāsekarahitā, antarantarā taṇhādiṭṭhimānādīhi avokiṇṇāti attho. **Amukharā**ti na mukharā, na mukhena kharā vacīpāgabbhiyarahitāti vā attho. **Atthacintāvasānugā**ti hitacintāvasānugā hitacintāvasikā attano paresañca hitacintameva[1] anuparivattanakā.

Tatoti tasmā nīcavuttādihetu. **Pāsādikan**ti pasādajanikaṁ[2] paṭipattiṁ passantānaṁ suṇantānañca pasādāvahaṁ. **Gatan**ti abhikkantapaṭikkantaparivattanādigamanaṁ. **Gatan**ti vā kāyavācāpavatti. **Bhuttan**ti catupaccayaparibhogo. **Nisevitan**ti gocaranisevanaṁ. **Siniddhā teladhārāvā**ti yathā anivattitā kusalajanābhisiñcitā savantī teladhārā avicchinnā **siniddhā** maṭṭhā dassanīyā pāsādikā hoti, evaṁ tesaṁ ākappasampannānaṁ iriyāpatho acchiddo saṇho maṭṭho dassanīyo pāsādiko ahosi.

Mahājhāyīti mahantehi jhānehi jhāyanasīlā, mahantaṁ vā nibbānaṁ jhāyantīti mahājhāyī. Tato eva **mahāhitā,** mahantehi hitehi samannāgatāti attho. **Te therā**ti te yathāvuttappakārā paṭipattiparāyaṇā therā idāni parinibbutāti attho. **Parittā dāni tādisā**ti idāni pacchime kāle tādisā tathārūpā therā parittā appakā katipayā evāti[3] vuttaṁ hoti.

Kusalānañca dhammānanti vivaṭṭassa upanissayabhūtānaṁ vimokkhasambhārānaṁ anavajjadhammānaṁ. **Paññāya cā**ti tathārūpāya paññāya ca. **Parikkhayā**ti abhāvato anuppattito. Kāmañcettha paññāpi siyā anavajjadhammā[4], bahukārabhāvadassanatthaṁ panassā visuṁ gahaṇaṁ yathā puññañāṇasambhārāti. **Sabbākāravarūpetan**ti ādikalyāṇatādīhi sabbehi ākāravarehi pakāravisesehi upetaṁ yuttaṁ Jinassa Bhagavato sāsanaṁ lujjati vinassatīti[5] attho.

Pāpakānañca dhammānaṁ, kilesānañca yo utūti kāyaduccaritādīnaṁ pāpadhammānaṁ lobhādīnañca kilesānaṁ yo utu yo kālo, so

1. Cintanameva (Sī) 2. Pasādajanakaṁ (Sī, Ka) 3. Appakā evāti (Sī)
4. Anuvajjadhammesu (Sī) 5. Lujjati bhijjati vinassatīti (Ka)

အကထိနစိတ္တာ၊ တေန သုဗ္ဗစဘာဝမာဟ။ **အဗျာသေကာ**တိ သတိဝိပ္ပဝါသာဘာဝတော ကိလေသဗျာသေကရဟိတာ၊ အန္တရန္တရာ တဏှာဒိဋ္ဌိမာနာဒီဟိ အဝေါကိဏ္ဏာတိ အတ္ထော။ **အမုခရာ**တိ န မုခရာ၊ န မုခေန ခရာ ဝစီပါဂဗ္ဘိယရဟိတာတိ ဝါ အတ္ထော။ **အတ္ထစိန္တာဝသာနုဂါ**တိ ဟိတစိန္တာဝသာနုဂါ ဟိတစိန္တာဝသိကာ အတ္တနော ပရေသဉ္စ ဟိတစိန္တမေဝ[၁] အနုပရိဝတ္တနကာ။

တတောတိ တသ္မာ နီစဝုတ္တာဒိဟေတု။ **ပါသာဒိက**န္တိ ပသာဒဇနိကံ[၂] ပဋိပတ္တိံ ပဿန္တာနံ သုဏန္တာနဉ္စ ပသာဒါဝဟံ။ **ဂတ**န္တိ အဘိက္ကန္တပဋိက္ကန္တပရိဝတ္တနာဒိဂမနံ။ **ဂတ**န္တိ ဝါ ကာယဝါစာပဝတ္တိ။ **ဘုတ္တ**န္တိ စတုပစ္စယပရိဘောဂေါ။ **နိသေဝိတ**န္တိ ဂေါစရနိသေဝနံ။ **သိနိဒ္ဓါ တေလဓာရာဝါ**တိ ယထာ အနိဝတ္တိတာ ကုသလဇနာဘိသိဉ္စိတာ သဝန္တီ တေလဓာရာ အဝိစ္ဆိန္နာ **သိနိဒ္ဓါ** မဋ္ဌာ ဒဿနီယာ ပါသာဒိကာ ဟောတိ၊ ဧဝံ တေသံ အာကပ္ပသမ္ပန္နာနံ ဣရိယာပထော အစ္ဆိဒ္ဒေါ သဏှော မဋ္ဌော ဒဿနီယော ပါသာဒိကော အဟောသိ။

မဟာဈာယီတိ မဟန္တေဟိ ဈာနေဟိ ဈာယနသီလာ၊ မဟန္တံ ဝါ နိဗ္ဗာနံ ဈာယန္တီတိ မဟာဈာယီ။ တတော ဧဝ **မဟာဟိတာ၊** မဟန္တေဟိ ဟိတေဟိ သမန္နာဂတာတိ အတ္ထော။ **တေ ထေရာ**တိ တေ ယထာဝုတ္တပ္ပကာရာ ပဋိပတ္တိပရာယဏာ ထေရာ ဣဒါနိ ပရိနိဗ္ဗုတာတိ အတ္ထော။ **ပရိတ္တာ ဒါနိ တာဒိသာ**တိ ဣဒါနိ ပစ္ဆိမေ ကာလေ တာဒိသာ တထာရူပါ ထေရာ ပရိတ္တာ အပ္ပကာ ကတိပယာ ဧဝါတိ[၃] ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ကုသလာနဉ္စ ဓမ္မာနန္တိ ဝိဝဋ္ဋဿ ဥပနိဿယဘူတာနံ ဝိမောက္ခသမ္ဘာရာနံ အနဝဇ္ဇဓမ္မာနံ။ **ပညာယ စာ**တိ တထာရူပါယ ပညာယ စ။ **ပရိက္ခယာ**တိ အဘာဝတော အနုပ္ပတ္တိတော။ ကာမဉ္စေတ္ထ ပညာပိ သိယာ အနဝဇ္ဇဓမ္မာ[၄]၊ ဗဟုကာရဘာဝဒဿနတ္ထံ ပနဿာ ဝိသုံ ဂဟဏံ ယထာ ပုညဉာဏသမ္ဘာရာတိ။ **သဗ္ဗာကာရဝရူပေတ**န္တိ အာဒိကလျာဏတာဒီဟိ သဗ္ဗေဟိ အာကာရဝရေဟိ ပကာရဝိသေသေဟိ ဥပေတံ ယုတ္တံ ဇိနဿ ဘဂဝတော သာသနံ လုဇ္ဇတိ ဝိနဿတီတိ[၅] အတ္ထော။

ပါပကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ၊ ကိလေသာနဉ္စ ယော ဥတူတိ ကာယဒုစ္စရိတာဒီနံ ပါပဓမ္မာနံ လောဘာဒီနဉ္စ ကိလေသာနံ ယော ဥတု ယော ကာလော၊ သော

၁-စိန္တနမေဝ (သီ) ၂-ပသာဒဇနကံ (သီ၊ က) ၃-အပ္ပကာ ဧဝါတိ (သီ)
၄-အနဝဇ္ဇဓမ္မေသု (သီ) ၅-လုဇ္ဇတိ ဘိဇ္ဇတိ ဝိနဿတီတိ (က)

ayaṁ vattatīti vacanaseso. **Upaṭṭhitā vivekāya, ye ca saddhammasesakā**ti ye pana evarūpe kāle kāyacitta-upadhivivekatthāya upaṭṭhitā āraddhavīriyā, te ca sesapaṭipattisaddhammakā honti. Ayaṁ hettha adhippāyo—suvisuddhasīlācārāpi samānā idāni ekacce bhikkhū iriyāpathasaṇṭhāpanaṁ, samathavipassanābhāvanāvidhānaṁ, mahāpalibodhūpacchedo, khuddakapalibodhūpacchedoti evamādipubbakiccaṁ sampādetvā bhāvanamanuyuñjanti. Te sesapaṭipattisaddhammakā[1], paṭipattiṁ matthakaṁ pāpetuṁ na sakkontīti.

Te kilesā pavaḍḍhantāti ye Bhagavato orasaputtehi ca tadā parikkhayaṁ pariyādānaṁ gamitā kilesā, te etarahi laddhokāsā bhikkhūsu vuddhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ āpajjantā. **Āvisanti bahuṁ janan**ti kalyāṇamittarahitaṁ ayonisomanasikārabahulaṁ andhabālajanaṁ abhibhavitvā avasaṁ karontā āvisanti santānaṁ anupavisanti. Evaṁbhūtā ca te **kīḷanti maññe bālehi, ummattehiva rakkhasā** yathā nāma keḷisīlā rakkhasā bhisakkarahite ummatte āvisitvā te anayabyasanaṁ āpādentā tehi kīḷanti, evaṁ te kilesā Sammāsambuddhabhisakkarahite andhabāle bhikkhū āvisitvā tesaṁ diṭṭhadhammikādibhedaṁ anatthaṁ uppādentā tehi saddhiṁ kīḷanti maññe, kīḷantā viya hontīti attho.

Tena tenāti tena tena ārammaṇabhāgena. **Vidhāvitā**ti virūpaṁ dhāvitā asāruppavasena paṭipajjantā. **Kilesavatthūsū**ti paṭhamaṁ uppannaṁ kilesā pacchā uppajjanakānaṁ kāraṇabhāvato kilesāva kilesavatthūni, tesu kilesavatthūsu samūhitesu. **Sasaṅgāmeva ghosite**ti hiraññasuvaṇṇamaṇimuttādikaṁ dhanaṁ vippakiritvā "yaṁ yaṁ hiraññasuvaṇṇādi yassa yassa hatthagataṁ, taṁ taṁ tassa tasseva hotū"ti evaṁ kāmaghosanā sasaṅgāmaghosanā nāma. Tatthāyamattho—kilesavatthūsu "yo yo kileso yaṁ yaṁ sattaṁ gaṇhāti abhibhavati, so so tassa tassa hotū"ti kilesasenāpatinā mārena sasaṅgāme ghosite viya. Tehi tehi kilesehi abhibhūtā te bālaputhujjanā tena tena ārammaṇabhāgena vidhāvitā vositāti.

---

1. Bhāvanamanuyuñjantā sesapaṭipattikā saddhammakatā (Sī)

အယံ ဝတ္တတီတိ ဝစနသေသော။ **ဥပဋ္ဌိတာ ဝိဝေကာယ၊ ယေ စ သဒ္ဓမ္မသေသကာ**တိ ယေ ပန ဧဝရူပေ ကာလေ ကာယစိတ္တဥပဓိဝိဝေကတ္ထာယ ဥပဋ္ဌိတာ အာရဒ္ဓဝီရိယာ၊ တေ စ သေသပဋိပတ္တိသဒ္ဓမ္မကာ ဟောန္တိ။ အယံ ဟေတ္ထ အဓိပ္ပါယော—သုဝိသုဒ္ဓသီလာစာရာပိ သမာနာ ဣဒါနိ ဧကစ္စေ ဘိက္ခူ ဣရိယာပထသဏ္ဌာပနံ, သမထဝိပဿနာဘာဝနာဝိဓာနံ, မဟာပလိဗောဓူပစ္ဆေဒေါ,ခုဒ္ဒကပလိဗောဓူပစ္ဆေဒေါတိ ဧဝမာဒိပုဗ္ဗကိစ္စံ သမ္ပာဒေတွာ ဘာဝနမနုယုဉ္ဇန္တိ။ တေ သေသပဋိပတ္တိသဒ္ဓမ္မကာ[1]၊ ပဋိပတ္တိံ မတ္ထကံ ပါပေတုံ န သက္ကောန္တီတိ။

တေ ကိလေသာ ပဝဍ္ဎန္တာတိ ယေ ဘဂဝတော ဩရသပုတ္တေဟိ စ တဒါ ပရိက္ခယံ ပရိယာဒါနံ ဂမိတာ ကိလေသာ၊ တေ ဧတရဟိ လဒ္ဓေါကာသာ ဘိက္ခူသု ဝုဍ္ဎိံ ဝိရူဠှိံ ဝေပုလ္လံ အာပဇ္ဇန္တာ။ **အာဝိသန္တိ ဗဟုံ ဇနန္တိ** ကလျာဏမိတ္တရဟိတံ အယောနိသောမနသိကာရဗဟုလံ အန္ဓဗာလဇနံ အဘိဘဝိတွာ အဝသံ ကရောန္တာ အာဝိသန္တိ သန္တာနံ အနုပဝိသန္တိ။ ဧဝံဘူတာ စ တေ **ကီဠန္တိ မညေ ဗာလေဟိ၊ ဥမ္မတ္တေဟိဝ ရက္ခသာ** ယထာ နာမ ကေဠိသီလာ ရက္ခသာ ဘိသက္ကရဟိတေ ဥမ္မတ္တေ အာဝိသိတွာ တေ အနယဗျသနံ အာပါဒေန္တာ တေဟိ ကီဠန္တိ၊ ဧဝံ တေ ကိလေသာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဘိသက္ကရဟိတေ အန္ဓဗာလေ ဘိက္ခူ အာဝိသိတွာ တေသံ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာဒိဘေဒံ အနတ္ထံ ဥပ္ပါဒေန္တာ တေဟိ သဒ္ဓိံ ကီဠန္တိ မညေ၊ ကီဠန္တာ ဝိယ ဟောန္တီတိ အတ္ထော။

တေန တေနာတိ တေန တေန အာရမ္မဏဘာဂေန။ **ဝိဓာဝိတာ**တိ ဝိရူပံ ဓာဝိတာ အသာရုပ္ပဝသေန ပဋိပဇ္ဇန္တာ။ **ကိလေသဝတ္ထူသူ**တိ ပဌမံ ဥပ္ပန္နံ ကိလေသာ ပစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇနကာနံ ကာရဏဘာဝတော ကိလေသာဝ ကိလေသဝတ္ထူနိ၊ တေသု ကိလေသဝတ္ထူသု သမူဟိတေသု။ **သသင်္ဂါမေဝ ဃောသိတေ**တိ ဟိရညသုဝဏ္ဏမဏိမုတ္တာဒိကံ ဓနံ ဝိပ္ပကိရိတွာ "ယံ ယံ ဟိရညသုဝဏ္ဏာဒိ ယဿ ယဿ ဟတ္ထဂတံ၊ တံ တံ တဿ တဿေဝ ဟောတူ"တိ ဧဝံ ကာမဃောသနာ သသင်္ဂါမဃောသနာ နာမ။ တတ္ထာယမတ္ထော—ကိလေသဝတ္ထူသု "ယော ယော ကိလေသော ယံ ယံ သတ္တံ ဂဏှာတိ အဘိဘဝတိ၊ သော သော တဿ တဿ ဟောတူ"တိ ကိလေသသေနာပတိနာ မာရေန သသင်္ဂါမေ ဃောသိတေ ဝိယ။ တေဟိ တေဟိ ကိလေသေဟိ အဘိဘူတာ တေ ဗာလပုထုဇ္ဇနာ တေန တေန အာရမ္မဏဘာဂေန ဝိဓာဝိတာ ဝေါသိတာတိ။

၁-ဘာဝနမနုယုဉ္ဇန္တာ သေသပဋိပတ္တိကာ သဒ္ဓမ္မကတာ (သီ)

Te evaṁ vidhāvitā kiṁ karontīti āha **“pariccajitvā saddhammaṁ, aññamaññehi bhaṇḍare”**ti. Tassattho—paṭipattisaddhammaṁ chaḍḍetvā āmisakiñjakkhahetu **aññamaññehi bhaṇḍare** kalahaṁ karontīti. **Diṭṭhigatānī**ti “viññāṇamattameva atthi, nattheva rūpadhammā”ti, “yathā puggalo nāma paramatthato natthi, evaṁ sabhāvadhammāpi paramatthato natthi, vohāramattamevā”ti ca evamādīni diṭṭhigatāni micchāgāhe **anventā** anugacchantā **idaṁ seyyo** idameva seṭṭhaṁ, aññaṁ micchāti maññanti.

Niggatāti gehato nikkhantā. **Kaṭacchubhikkhahetūpī**ti kaṭacchumattabhikkhānimittampi. Taṁ dadantassa gahaṭṭhassa ananulomikasaṁsaggavasena **akiccāni** pabbajitena akattabbāni kammāni **nisevare** karonti.

Udarāvadehakaṁ bhutvāti “ūnūdaro mitāhāro”ti[1] vuttavacanaṁ acintetvā udarapūraṁ bhuñjitvā. **Sayantuttānaseyyakā**ti “dakkhiṇena passena sīhaseyyaṁ kappeti pāde pādaṁ accādhāya sato sampajāno”ti[2] vuttavidhānaṁ ananussaritvā uttānaseyyakā sayanti. **Yā kathā Satthugarahitā**ti rājakathāditiracchānakathaṁ sandhāya vadati.

Sabbakārukasippānīti sabbehi vessādīhi kārukehi kattabbāni bhattatālavaṇṭakaraṇādīni hatthasippāni. **Cittiṁ katvānā**ti sakkaccaṁ sādaraṁ katvā. **Avūpasantā ajjhattan**ti kilesavūpasamābhāvato gadduhanamattampi[3] samādhānābhāvato ca ajjhattaṁ avūpasantā, avūpasantacittāti attho. **Sāmaññattho**ti samaṇadhammo. **Ati-acchatī**ti tesaṁ ājīvakiccapasutatāya ekadesampi aphusanato visuṁyeva nisīdati, anallīyatīti vuttaṁ hoti.

Mattikanti pākatikaṁ vā pañcavaṇṇaṁ vā gihīnaṁ viniyogakkhamaṁ mattikaṁ. **Telacuṇṇañcā**ti pākatikaṁ, abhisaṅkhataṁ vā telañca cuṇṇañca[4]. **Udakāsanabhojanan**ti udakañca āsanañca bhojanañca. **Ākaṅkhantā bahuttaran**ti bahuṁ piṇḍapātādi-uttaruttaraṁ ākaṅkhantā “amhehi mattikādīsu dinnesu manussā daḷhabhattikā hutvā bahuṁ uttaruttaraṁ catupaccayajātaṁ dassantī”ti adhippāyena gihīnaṁ upanāmentīti attho.

1. Khu 2. 343; Khu 11. 392 piṭṭhesu.
2. Aṁ 3. 15; Abhi 2. 258 piṭṭhesu.
3. Gandhūhanamattampi (Ka)
4. Nahānīyacuṇṇañca (Sī)

တေ ဧဝံ ဝိဓာဝိတာ ကိံ ကရောန္တီတိ အာဟ “**ပရိစ္စဇိတွာ သဒ္ဓမ္မံ၊ အညမညေဟိ ဘဏ္ဍရေ**”တိ။ တဿတ္ထော—ပဋိပတ္တိသဒ္ဓမ္မံ ဆဍ္ဍေတွာ အာမိသကိဉ္စက္ခဟေတု **အညမညေဟိ ဘဏ္ဍရေ** ကလဟံ ကရောန္တီတိ။ **ဒိဋ္ဌိဂတာနီ**တိ “ဝိညာဏမတ္တမေဝ အတ္ထိ၊ နတ္ထေဝ ရူပဓမ္မာ”တိ, “ယထာ ပုဂ္ဂလော နာမ ပရမတ္ထတော နတ္ထိ၊ ဧဝံ သဘာဝဓမ္မာပိ ပရမတ္ထတော နတ္ထိ၊ ဝေါဟာရမတ္တမေဝါ”တိ စ ဧဝမာဒီနိ ဒိဋ္ဌိဂတာနိ မိစ္ဆာဂါဟေ **အနွေန္တာ** အနုဂစ္ဆန္တာ **ဣဒံ သေယျော** ဣဒမေဝ သေဋ္ဌံ၊ အညံ မိစ္ဆာတိ မညန္တိ။

နိဂ္ဂတာတိ ဂေဟတော နိက္ခန္တာ။ **ကဋစ္ဆုဘိက္ခဟေတူပီ**တိ ကဋစ္ဆုမတ္တဘိက္ခါနိမိတ္တမ္ပိ။ တံ ဒဒန္တဿ ဂဟဋ္ဌဿ အနနုလောမိကသံသဂ္ဂဝသေန **အကိစ္စာနိ** ပဗ္ဗဇိတေန အကတ္တဗ္ဗာနိ ကမ္မာနိ **နိသေဝရေ** ကရောန္တိ။

ဥဒရာဝဒေဟကံ ဘုတွာတိ “ဦနူဒရော မိတာဟာရော”တိ[၁] ဝုတ္တဝစနံ အစိန္တေတွာ ဥဒရပူရံ ဘုဉ္ဇိတွာ။ **သယန္တုတ္တာနသေယျကာ**တိ “ဒက္ခိဏေန ပဿေန သီဟသေယျံ ကပ္ပေတိ ပါဒေ ပါဒံ အစ္စာဓာယ သတော သမ္ပဇာနော”တိ[၂] ဝုတ္တဝိဓာနံ အနနုဿရိတွာ ဥတ္တာနသေယျကာ သယန္တိ။ **ယာ ကထာ သတ္ထုဂရဟိတာ**တိ ရာဇကထာဒိတိရစ္ဆာနကထံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။

သဗ္ဗကာရုကသိပ္ပါနီတိ သဗ္ဗေဟိ ဝေဿာဒီဟိ ကာရုကေဟိ ကတ္တဗ္ဗာနိ ဘတ္တတာလဝဏ္ဋကရဏာဒီနိ ဟတ္ထသိပ္ပါနိ။ **စိတ္တိံ ကတွာနာ**တိ သက္ကစ္စံ သာဒရံ ကတွာ။ **အဝူပသန္တာ အဇ္ဈတ္တန္တိ** ကိလေသဝူပသမာဘာဝတော ဂဒ္ဒူဟနမတ္တမ္ပိ[၃] သမာဓာနာဘာဝတော စ အဇ္ဈတ္တံ အဝူပသန္တာ၊ အဝူပသန္တစိတ္တာတိ အတ္ထော။ **သာမညတ္ထော**တိ သမဏဓမ္မော။ **အတိအစ္ဆတီ**တိ တေသံ အာဇီဝကိစ္စပသုတတာယ ဧကဒေသမ္ပိ အဖုသနတော ဝိသုံယေဝ နိသီဒတိ၊ အနလ္လီယတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

မတ္တိကန္တိ ပါကတိကံ ဝါ ပဉ္စဝဏ္ဏံ ဝါ ဂိဟီနံ ဝိနိယောဂက္ခမံ မတ္တိကံ။ **တေလစုဏ္ဏဉ္စာ**တိ ပါကတိကံ, အဘိသင်္ခတံ ဝါ တေလဉ္စ စုဏ္ဏဉ္စ[၄]။ **ဥဒကာသနဘောဇနန္တိ** ဥဒကဉ္စ အာသနဉ္စ ဘောဇနဉ္စ။ **အာကင်္ခန္တာ ဗဟုတ္တရန္တိ** ဗဟုံ ပိဏ္ဍပါတာဒိဥတ္တရုတ္တရံ အာကင်္ခန္တာ “အမှေဟိ မတ္တိကာဒီသု ဒိန္နေသု မနုဿာ ဒဠှဘတ္တိကာ ဟုတွာ ဗဟုံ ဥတ္တရုတ္တရံ စတုပစ္စယဇာတံ ဒဿန္တီ”တိ အဓိပ္ပါယေန ဂိဟီနံ ဥပနာမေန္တီတိ အတ္ထော။

၁-ခု ၂-၃၄၃၊ ခု ၁၁-၃၉၂-ပိဋ္ဌေသု။
၂-အံ ၃-၁၅၊ အဘိ ၂-၂၅၈-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ဂန္ဓူဟနမတ္တမ္ပိ (က)
၄-နဟာနီယစုဏ္ဏဉ္စ (သီ)

Dante punanti sodhenti etenāti **dantaponaṁ**, dantakaṭṭhaṁ. **Kapitthanti** kapitthaphalaṁ. **Pupphanti** sumanacampakādipupphaṁ. **Khādanīyānīti** aṭṭhārasavidhepi khajjakavisese. **Piṇḍapāte ca sampanneti** vaṇṇādisampayutte[1] odanavisese. **Ambe āmalakāni cā**"ti ca-saddena mātuluṅgatālanāḷikerādiphalāni avuttāni saṅgaṇhāti. Sabbattha gihīnaṁ upanāmenti ākaṅkhantā bahuttaranti yojanā.

Bhesajjesu yathā vejjāti gihīnaṁ bhesajjappayogesu yathā vejjā, tathā bhikkhū paṭipajjantīti adhippāyo. **Kiccākicce yathā gihī**ti gahaṭṭhānaṁ khuddake ceva mahante ca kicce kattabbe gihī viya. **Gaṇikāva vibhūsāyanti** attano sarīrassa vibhūsane rūpūpajīviniyo viya. **Issare khattiyā yathā**ti issare issariyapavattane yathā khattiyā, evaṁ kulapatī hutvā vattantīti attho.

Nekatikāti nikatiyaṁ niyuttā, amaṇiṁ yeva maṇiṁ, asuvaṇṇaṁyeva suvaṇṇaṁ katvā paṭirūpasāciyoganiratā. **Vañcanikā**ti kūṭamānādīhi vippalambakā. **Kūṭasakkhī**ti ayāthāvasakkhino. **Apāṭukā**ti vāmakā, asaṁyatavuttīti attho. **Bahūhi parikappehī**ti yathāvuttehi aññehi ca bahūhi micchājīvappakārehi.

Lesakappeti kappiyalese kappiyapaṭirūpe. **Pariyāye**ti paccayesu pariyāyassa yoge. **Parikappe**ti vaḍḍhi-ādivikappane, sabbattha visaye bhummaṁ. **Anudhāvitā**ti mahicchatādīhi pāpadhammehi anudhāvitā vositā[2]. **Jīvikatthā** jīvikappayojanā ājīvahetukā. **Upāyenā**ti parikathādinā upāyena paccayuppādananayena. **Saṅkaḍḍhantī**ti saṁharanti.

Upaṭṭhāpenti parisanti parisāya attānaṁ upaṭṭhapenti, yathā parisā attānaṁ upaṭṭhapenti, evaṁ parisaṁ saṅgaṇhantīti attho. **Kammato**ti kammahetu. Te hi attano kattabbaveyyāvaccanimittaṁ upaṭṭhapenti. **No ca dhammato**ti dhammanimittaṁ no ca upaṭṭhapenti. Yo Satthārā ullumpanasabhāvasaṇṭhitāya parisāya saṅgaho[3] anuññāto, tena na saṅgaṇhantīti attho. **Lābhato**ti lābhahetu, "ayyo bahussuto, bhāṇako, dhammakathiko'ti evaṁ sambhāvento mahājano mayhaṁ lābhasakkāre

1. Byañjanādisampayutte (Sī)
2. Anu anu dhāvitā javāpitā (Ka)
3. Parisasaṅgaho (Sī)

ဒန္တေ ပုနန္တိ သောဓေန္တိ ဧတေနာတိ **ဒန္တပေါနံ**၊ ဒန္တကဋ္ဌံ။ **ကပိတ္ထန္တိ** ကပိတ္ထဖလံ။ **ပုပ္ဖန္တိ** သုမနစမ္ပကာဒိပုပ္ဖံ။ **ခါဒနီယာနီ**တိ အဋ္ဌာရသဝိဓေပိ ခဇ္ဇကဝိသေသေ။ **ပိဏ္ဍပါတေ စ သမ္ပန္နေ**တိ ဝဏ္ဏာဒိသမ္ပယုတ္တေ[၁] ဩဒနဝိသေသေ။ **အမ္ဗေ အာမလကာနိ စာ**''တိ စ-သဒ္ဒေန မာတုလုင်္ဂတာလနာဠိကေရာဒိဖလာနိ အဝုတ္တာနိ သင်္ဂဏှာတိ။ သဗ္ဗတ္ထ ဂိဟီနံ ဥပနာမေန္တိ အာကင်္ခန္တာ ဗဟုတ္တရန္တိ ယောဇနာ။

ဘေသဇ္ဇေသု ယထာ ဝေဇ္ဇာတိ ဂိဟီနံ ဘေသဇ္ဇပ္ပယောဂေသု ယထာ ဝေဇ္ဇာ၊ တထာ ဘိက္ခူ ပဋိပဇ္ဇန္တီတိ အဓိပ္ပါယော။ **ကိစ္စာကိစ္စေ ယထာ ဂိဟီ**တိ ဂဟဋ္ဌာနံ ခုဒ္ဒကေ စေဝ မဟန္တေ စ ကိစ္စေ ကတ္တဗ္ဗေ ဂိဟီ ဝိယ။ **ဂဏိကာဝ ဝိဘူသာယန္တိ** အတ္တနော သရီရဿ ဝိဘူသနေ ရူပူပဇီဝိနိယော ဝိယ။ **ဣဿရေ ခတ္တိယာ ယထာ**တိ ဣဿရေ ဣဿရိယပဝတ္တနေ ယထာ ခတ္တိယာ၊ ဧဝံ ကုလပတီ ဟုတွာ ဝတ္တန္တီတိ အတ္ထော။

နေကတိကာတိ နိကတိယံ နိယုတ္တာ၊ အမဏိံယေဝ မဏိံ,အသုဝဏ္ဏံယေဝ သုဝဏ္ဏံ ကတွာ ပဋိရူပသာစိယောဂနိရတာ။ **ဝဉ္စနိကာ**တိ ကူဋမာနာဒီဟိ ဝိပ္ပလမ္ဘကာ။ **ကူဋသက္ခီ**တိ အယာထာဝသက္ခိနော။ **အပါဋုကာ**တိ ဝါမကာ၊ အသံယတဝုတ္တီတိ အတ္ထော။ **ဗဟူဟိ ပရိကပ္ပေဟီ**တိ ယထာဝုတ္တေဟိ အညေဟိ စ ဗဟူဟိ မိစ္ဆာဇီဝပ္ပကာရေဟိ။

လေသကပ္ပေတိ ကပ္ပိယလေသေ ကပ္ပိယပဋိရူပေ။ **ပရိယာယေ**တိ ပစ္စယေသု ပရိယာယဿ ယောဂေ။ **ပရိကပ္ပေ**တိ ဝဍ္ဎိအာဒိဝိကပ္ပနေ၊ သဗ္ဗတ္ထ ဝိသယေ ဘုမ္မံ။ **အနုဓာဝိတာ**တိ မဟိစ္ဆတာဒီဟိ ပါပဓမ္မေဟိ အနုဓာဝိတာ ဝေါသိတာ[၂]။ **ဇီဝိကတ္ထာ** ဇီဝိကပ္ပယောဇနာ အာဇီဝဟေတုကာ။ **ဥပါယေနာ**တိ ပရိကထာဒိနာ ဥပါယေန ပစ္စယုပ္ပါဒနနယေန။ **သင်္ကဍ္ဎန္တီ**တိ သံဟရန္တိ။

ဥပဋ္ဌာပေန္တိ ပရိသန္တိ ပရိသာယ အတ္တာနံ ဥပဋ္ဌပေန္တိ၊ ယထာ ပရိသာ အတ္တာနံ ဥပဋ္ဌပေန္တိ၊ ဧဝံ ပရိသံ သင်္ဂဏှန္တီတိ အတ္ထော။ **ကမ္မတော**တိ ကမ္မဟေတု။ တေ ဟိ အတ္တနော ကတ္တဗ္ဗဝေယျာဝစ္စနိမိတ္တံ ဥပဋ္ဌပေန္တိ။ **နော စ ဓမ္မတော**တိ ဓမ္မနိမိတ္တံ နော စ ဥပဋ္ဌပေန္တိ။ ယော သတ္ထာရာ ဥလ္လုမ္ပနသဘာဝသဏ္ဌိတာယ ပရိသာယ သင်္ဂဟော[၃] အနုညာတော၊ တေန န သင်္ဂဏှန္တီတိ အတ္ထော။ **လာဘတော**တိ လာဘဟေတု၊ "အယျော ဗဟုဿုတော, ဘာဏကော, ဓမ္မကထိကော'တိ ဧဝံ သမ္ဘာဝေန္တော မဟာဇနော မယှံ လာဘသက္ကာရေ

၁-ဗျဉ္ဇနာဒိသမ္ပယုတ္တေ (သီ)　၂-အနု အနု ဓာဝိတာ ဇဝါပိတာ (က)　၃-ပရိသသင်္ဂဟော (သီ)

upanayissatī”ti icchācāre ṭhatvā lābhanimittaṁ paresaṁ dhammaṁ desenti. **No ca atthato**ti yo so vimuttāyatanasīse ṭhatvā saddhammaṁ kathentena pattabbo attho, na taṁdiṭṭhadhammikādibhedahitanimittaṁ dhammaṁ desentīti[1] attho.

Saṁghalābhassa bhaṇḍantīti saṁghalābhahetu bhaṇḍanti[2] “mayhaṁ pāpuṇāti, na tuyhan”ti-ādinā kalahaṁ karonti. **Saṁghato paribāhirā**ti ariyasaṁghato bahibhūtā ariyasaṁghe tadabhāvato. **Paralābhopajīvantā**ti sāsane lābhassa andhabālaputhujjanehi pare sīlādiguṇasampanne sekkhe uddissa uppannattā taṁ paralābhaṁ, parato vā dāyakato laddhabbalābhaṁ upajīvantā bhaṇḍanakārakā bhikkhū pāpajigucchāya abhāvato **ahirikā** samānā ca “mayaṁ paralābhaṁ bhuñjāma, parapaṭibaddhajīvikā”tipi **na lajjare** na hirīyanti.

Nānuyuttāti samaṇakaraṇehi dhammehi ananuyuttā. **Tathā**ti yathā pubbe vuttā bandhanakārakādayo, tathā. **Eke**ti ekacce. **Muṇḍā saṁghāṭipārutā**ti kevalaṁ muṇḍitakesatāya muṇḍā pilotikakhaṇḍehi[3] saṁghaṭitaṭṭhena “saṁghāṭī”ti laddhanāmena cīvarena pārutasarīrā. **Sambhāvanaṁyevicchanti, lābhasakkāramucchitā**ti lābhasakkārāsāya[4] mucchitā ajjhositā hutvā, “pesalo dhutavādo bahussuto”ti vā madhuravacanamanuyuttā “ariyo”ti ca kevalaṁ **sambhāvanaṁ** bahumānaṁyeva icchanti esanti, na tannimitte guṇeti attho.

Evanti “kusalānañca dhammānaṁ paññāya ca parikkhayā”ti vuttanayena. **Nānappayātamhī**ti nānappakāre bhedanadhamme payāte samakate, nānappakārena vā saṁkilesadhamme payātuṁ pavattituṁ āraddhe. **Na dāni sukaraṁ tathā**ti idāni imasmiṁ dullabhakalyāṇamitte dullabhasappāyasaddhammassavane ca kāle yathā Satthari dharante **aphusitaṁ** aphuṭṭhaṁ anadhigataṁ jhānavipassanaṁ **phusituṁ** adhigantuṁ, **phusitaṁ vā** hānabhāgiyaṁ ṭhitibhāgiyameva vā ahutvā yathā visesabhāgiyaṁ hoti, tathā **anurakkhituṁ** pāletuṁ sukaraṁ, tathā na sukaraṁ, tathā sampādetuṁ na sakkāti attho.

---

1. Attho na tena atthena diṭṭhadhammikādibhedahitanimittaṁ dhammaṁ na desenti (Sī)
2. Bhaṇḍenti (Sī, Ka) 3. Pilotikakhaṇḍe (Sī) 4. Lābhasakkāresu (Sī)

ဥပနယိဿတီ”တိ ဣစ္ဆာစာရေ ဌတွာ လာဘနိမိတ္တံ ပရေသံ ဓမ္မံ ဒေသေန္တိ။ **နော စ အတ္ထတော**တိ ယော သော ဝိမုတ္တာယတနသီသေ ဌတွာ သဒ္ဓမ္မံ ကထေန္တေန ပတ္တဗ္ဗော အတ္ထော၊ န တံဒိဋ္ဌဓမ္မိကာဒိဘေဒဟိတနိမိတ္တံ ဓမ္မံ ဒေသေန္တီတိ[၁] အတ္ထော။

သံဃလာဘဿ ဘဏ္ဍန္တီတိ သံဃလာဘဟေတု ဘဏ္ဍန္တိ[၂] “မယှံ ပါပုဏာတိ၊ န တုယှ”န္တိအာဒိနာ ကလဟံ ကရောန္တိ။ **သံဃတော ပရိဗာဟိရာ**တိ အရိယသံဃတော ဗဟိဘူတာ အရိယသံဃေ တဒဘာဝတော။ **ပရလာဘောပဇီဝန္တာ**တိ သာသနေ လာဘဿ အန္ဓဗာလပုထုဇ္ဇနေဟိ ပရေ သီလာဒိဂုဏသမ္ပန္နေ သေက္ခေ ဥဒ္ဒိဿ ဥပ္ပန္နတ္တာ တံ ပရလာဘံ, ပရတော ဝါ ဒါယကတော လဒ္ဓဗ္ဗလာဘံ ဥပဇီဝန္တာ ဘဏ္ဍနကာရကာ ဘိက္ခူ ပါပဇိဂုစ္ဆာယ အဘာဝတော **အဟိရိကာ** သမာနာ စ “မယံ ပရလာဘံ ဘုဉ္ဇာမ၊ ပရပဋိဗဒ္ဓဇီဝိကာ”တိပိ **န လဇ္ဇရေ** န ဟိရိယန္တိ။

နာနုယုတ္တာတိ သမဏကရဏေဟိ ဓမ္မေဟိ အနနုယုတ္တာ။ **တထာ**တိ ယထာ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တာ ဗန္ဓနကာရကာဒယော၊ တထာ။ **ဧကေ**တိ ဧကစ္စေ။ **မုဏ္ဍာ သံဃာဋိပါရုတာ**တိ ကေဝလံ မုဏ္ဍိတကေသတာယ မုဏ္ဍာ ပိလောတိကခဏ္ဍေဟိ[၃] သံဃဋိတဋ္ဌေန “သံဃာဋီ”တိ လဒ္ဓနာမေန စီဝရေန ပါရုတသရီရာ။ **သမ္ဘာဝနံယေဝိစ္ဆန္တိ၊ လာဘသက္ကာရမုစ္ဆိတာ**တိ လာဘသက္ကာရာသာယ[၄] မုစ္ဆိတာ အဇ္ဈောသိတာ ဟုတွာ, “ပေသလော ဓုတဝါဒေါ ဗဟုဿုတော”တိ ဝါ မဓုရဝစနမနုယုတ္တာ “အရိယော”တိ စ ကေဝလံ **သမ္ဘာဝနံ** ဗဟုမာနံယေဝ ဣစ္ဆန္တိ ဧသန္တိ၊ န တန္နိမိတ္တေ ဂုဏေတိ အတ္ထော။

ဧဝန္တိ “ကုသလာနဉ္စ ဓမ္မာနံ ပညာယ စ ပရိက္ခယာ”တိ ဝုတ္တနယေန။ **နာနပ္ပယာတမှီ**တိ နာနပ္ပကာရေ ဘေဒနဓမ္မေ ပယာတေ သမကတေ, နာနပ္ပကာရေန ဝါ သံကိလေသဓမ္မေ ပယာတုံ ပဝတ္တိတုံ အာရဒ္ဓေ။ **န ဒါနိ သုကရံ တထာ**တိ ဣဒါနိ ဣမသ္မိံ ဒုလ္လဘကလျာဏမိတ္တေ ဒုလ္လဘသပ္ပါယသဒ္ဓမ္မဿဝနေ စ ကာလေ ယထာ သတ္ထရိ ဓရန္တေ **အဖုသိတံ** အဖုဋ္ဌံ အနဓိဂတံ ဈာနဝိပဿနံ **ဖုသိတုံ** အဓိဂန္တုံ, **ဖုသိတံ ဝါ** ဟာနဘာဂိယံ ဌိတိဘာဂိယမေဝ ဝါ အဟုတွာ ယထာ ဝိသေသဘာဂိယံ ဟောတိ၊ တထာ **အနုရက္ခိတုံ** ပါလေတုံ သုကရံ၊ တထာ န သုကရံ၊ တထာ သမ္ပာဒေတုံ န သက္ကာတိ အတ္ထော။

၁-အတ္ထော န တေန အတ္ထေန ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာဒိဘေဒဟိတနိမိတ္တံ ဓမ္မံ န ဒေသေန္တိ (သီ)
၂-ဘဏ္ဍေန္တိ (သီ၊ က) ၃-ပိလောတိကခဏ္ဍေ (သီ) ၄-လာဘသက္ကာရေသု (သီ)

Idāni attano parinibbānakālassa āsannattā saṁkhittena ovādena sabrahmacāriṁ ovadanto **"yathā kaṇṭakaṭṭhānamhī"**ti-ādimāha. Tassattho—yathā puriso kenacideva payojanena kaṇṭakanicite padese anupāhano vicaranto "mā maṁ kaṇṭako vijjhī"ti satiṁ upaṭṭhapetvāva vicarati, evaṁ kilesakaṇṭakanicite gocaragāme payojanena caranto muni satiṁ upaṭṭhapetvāna satisampajaññayutto appamattova careyya kammaṭṭhānaṁ avijahantoti vuttaṁ hoti.

Saritvā pubbake yogī, tesaṁ vattamanussaranti purimake yoge bhāvanāya yuttatāya yogī āraddhavipassake saritvā tesaṁ vattaṁ āgamānusārena sammāpaṭipattibhāvanāvidhiṁ anussaranto dhuranikkhepaṁ akatvā yathāpaṭipajjanto. **Kiñcāpi pacchimo kālo**ti yadipāyaṁ atītasatthuko carimo kālo, tathāpi yathādhammameva paṭipajjanto vipassanaṁ ussukkāpento **phuseyya amataṁ padaṁ** nibbānaṁ adhigaccheyya.

Idaṁ vatvāti yathādassitaṁ saṁkilesavodānesu imaṁ paṭipattividhiṁ kathetvā. Ayañca osānagāthā saṅgītikārehi therassa parinibbānaṁ pakāsetuṁ vuttāti veditabbā.

Pārāpariyattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Vīsatinipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

ဣဒါနိ အတ္တနော ပရိနိဗ္ဗာနကာလဿ အာသန္နတ္တာ သံခိတ္တေန ဩဝါဒေန သဗြဟ္မစာရိံ ဩဝဒန္တော **“ယထာ ကဏ္ဋကဋ္ဌာနမှီ”**တိအာဒိမာဟ။ တဿတ္ထော—ယထာ ပုရိသော ကေနစိဒေဝ ပယောဇနေန ကဏ္ဋကနိစိတေ ပဒေသေ အနုပါဟနော ဝိစရန္တော “မာ မံ ကဏ္ဋကော ဝိဇ္ဈီ”တိ သတိံ ဥပဋ္ဌပေတွာဝ ဝိစရတိ၊ ဧဝံ ကိလေသကဏ္ဋကနိစိတေ ဂေါစရဂါမေ ပယောဇနေန စရန္တော မုနိ သတိံ ဥပဋ္ဌပေတွာန သတိသမ္ပဇညယုတ္တော အပ္ပမတ္တောဝ စရေယျ ကမ္မဋ္ဌာနံ အဝိဇဟန္တောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

သရိတွာ ပုဗ္ဗကေ ယောဂီ၊ တေသံ ဝတ္တမနုဿရန္တိ ပုရိမကေ ယောဂေ ဘာဝနာယ ယုတ္တတာယ ယောဂီ အာရဒ္ဓဝိပဿကေ သရိတွာ တေသံ ဝတ္တံ အာဂမာနုသာရေန သမ္မာပဋိပတ္တိဘာဝနာဝိဓိံ အနုဿရန္တော ဓုရနိက္ခေပံ အကတွာ ယထာပဋိပဇ္ဇန္တော။ **ကိဉ္စာပိ ပစ္ဆိမော ကာလော**တိ ယဒိပါယံ အတီတသတ္ထုကော စရိမော ကာလော၊ တထာပိ ယထာဓမ္မမေဝ ပဋိပဇ္ဇန္တော ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေန္တော **ဖုသေယျ အမတံ ပဒံ** နိဗ္ဗာနံ အဓိဂစ္ဆေယျ။

ဣဒံ ဝတွာတိ ယထာဒဿိတံ သံကိလေသဝေါဒါနေသု ဣမံ ပဋိပတ္တိဝိဓိံ ကထေတွာ။ အယဉ္စ ဩသာနဂါထာ သင်္ဂီတိကာရေဟိ ထေရဿ ပရိနိဗ္ဗာနံ ပကာသေတုံ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ပါရာပရိယတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဝီသတိနိပါတဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

17. Timsanipāta

1. Phussattheragāthāvaṇṇanā

Timsanipāte **pāsādike bahū disvā**ti-ādikā āyasmato Phussattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinitvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde ekassa Maṇḍalikarañño putto hutvā nibbatti, **Phusso**ti nāmaṁ ahosi. So viññutaṁ patto khattiyakumārehi sikkhitabbasippesu nipphattiṁ gato upanissayasampannattā kāmesu alaggacitto aññatarassa mahātherassa santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā cariyānukūlaṁ kammaṭṭhānaṁ gahetvā bhāvanaṁ anuyuñjanto jhānāni nibbattetvā jhānapādakaṁ vipassanaṁ paṭṭhapetvā nacirasseva chaḷabhiñño ahosi. Athekadivasaṁ Paṇḍaragotto[1] nāma eko tāpaso tassa santike dhammaṁ sutvā nisinno sambahule bhikkhū sīlācārasampanne susaṁvutindriye bhāvitakāye bhāvitacitte disvā pasannacitto "sādhu vatāyaṁ paṭipatti loke ciraṁ tiṭṭheyyā"ti cintetvā "kathaṁ nu kho bhante anāgatamaddhānaṁ bhikkhūnaṁ paṭipatti bhavissatī"ti theraṁ pucchi. Tamatthaṁ dassento saṅgītikārā—

949. Pāsādike bahū disvā, bhāvitatte susaṁvute.
Isi paṇḍarasagotto, apucchi phussasavhayan"ti—

gāthaṁ ādito ṭhapesuṁ.

Tattha **pāsādike**ti attano paṭipattiyā pasādārahe. **Bahū**ti sambahule. **Bhāvitatte**ti samathavipassanābhāvanāhi bhāvitacitte. **Susaṁvute**ti suṭṭhu saṁvutindriye. **Isī**ti tāpaso. **Paṇḍarasagotto**ti paṇḍarassa nāma isino vaṁse jātattā tena samānagotto. **Phussasavhayan**ti hussasaddena avhātabbaṁ, phussanāmakanti attho.

1. Paṇḍarassagotto (Sī)

၁၇-တိံသနိပါတ

၁-ဖုဿတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

တိံသနိပါတေ **ပါသာဒိကေ ဗဟူ ဒိသွာ**တိအာဒိကာ အာယသ္မတော ဖုဿတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနိတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ဧကဿ မဏ္ဍလိကရညော ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **ဖုဿော**တိ နာမံ အဟောသိ။ သော ဝိညုတံ ပတ္တော ခတ္တိယကုမာရေဟိ သိက္ခိတဗ္ဗသိပ္ပေသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂတော ဥပနိဿယသမ္ပန္နတ္တာ ကာမေသု အလဂ္ဂစိတ္တော အညတရဿ မဟာထေရဿ သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ စရိယာနုကူလံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဘာဝနံ အနုယုဉ္ဇန္တော ဈာနာနိ နိဗ္ဗတ္တေတွာ ဈာနပါဒကံ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ နစိရဿေဝ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ အထေကဒိဝသံ ပဏ္ဍရဂေါတ္တော[1] နာမ ဧကော တာပသော တဿ သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ နိသိန္နော သမ္ဗဟုလေ ဘိက္ခူ သီလာစာရသမ္ပန္နေ သုသံဝုတိန္ဒြိယေ ဘာဝိတကာယေ ဘာဝိတစိတ္တေ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော "သာဓု ဝတာယံ ပဋိပတ္တိ လောကေ စိရံ တိဋ္ဌေယျာ"တိ စိန္တေတွာ "ကထံ နု ခေါ ဘန္တေ အနာဂတမဒ္ဓါနံ ဘိက္ခူနံ ပဋိပတ္တိ ဘဝိဿတီ"တိ ထေရံ ပုစ္ဆိ။ တမတ္ထံ ဒဿေန္တော သင်္ဂီတိကာရာ—

၉၄၉။ ပါသာဒိကေ ဗဟူ ဒိသွာ၊ ဘာဝိတတ္တေ သုသံဝုတေ။
ဣသိ ပဏ္ဍရသဂေါတ္တော၊ အပုစ္ဆိ ဖုဿသဝှယ"န္တိ—

ဂါထံ အာဒိတော ဌပေသုံ။

တတ္ထ **ပါသာဒိကေ**တိ အတ္တနော ပဋိပတ္တိယာ ပသာဒါရဟေ။ **ဗဟူ**တိ သမ္ဗဟုလေ။ **ဘာဝိတတ္တေ**တိ သမထဝိပဿနာဘာဝနာဟိ ဘာဝိတစိတ္တေ။ **သုသံဝုတေ**တိ သုဋ္ဌု သံဝုတိန္ဒြိယေ။ **ဣသီ**တိ တာပသော။ **ပဏ္ဍရသဂေါတ္တော**တိ ပဏ္ဍရဿ နာမ ဣသိနော ဝံသေ ဇာတတ္တာ တေန သမာနဂေါတ္တော။ **ဖုဿသဝှယန္တိ** ဖုဿသဒ္ဒေန အဝှါတဗ္ဗံ၊ ဖုဿနာမကန္တိ အတ္ထော။

၁-ပဏ္ဍရဿဂေါတ္တော (သီ)

950. “Kiṁ chandā kimadhippāyā, kimākappā bhavissare.
Anāgatamhi kālamhi, taṁ me akkhāhi pucchito”ti—

ayaṁ tassa isino pucchāgāthā.

Tattha **kiṁ chandā**ti imasmiṁ sāsane anāgate bhikkhū kīdisacchandā kīdisādhimuttikā, kiṁ hīnādhimuttikā, udāhu paṇītādhimuttikāti attho. **Kimadhippāyā**ti kīdisādhippāyā kīdisajjhāsayā, kiṁ saṁkilesajjhāsayā, udāhu vodānajjhāsayāti attho. Atha vā **chandā** nāma kattukamyatā, tasmā kīdisī[1] tesaṁ kattukamyatāti attho. **Adhippāyo** ajjhāsayoyeva. **Kimākappā**ti kīdisākappā. Ākappāti ca vesagahaṇādivārittacārittavantoti attho. **Bhavissare**ti bhavissanti. **Taṁ me**ti taṁ anāgate bhikkhūnaṁ chandādhippāyākappabhedaṁ pucchito mayhaṁ **akkhāhi** kathehīti theraṁ ajjhesati. Tassa thero tamatthaṁ ācikkhanto sakkaccasavane tāva niyojetuṁ—

951. “Suṇohi vacanaṁ mayhaṁ, isi paṇḍarasavhaya.
Sakkaccaṁ upadhārehi, ācikkhissāmya’nāgatan”ti—

gāthamāha.

Tassattho—bho paṇḍaranāma isi yaṁ tvaṁ maṁ pucchasi, taṁ te anāgataṁ ācikkhissāmi, ācikkhato pana mama vacanaṁ suṇāhi anāgatatthadīpanato saṁvegāvahato ca sakkaccaṁ upadhārehīti.

Atha thero anāgataṁsañāṇena bhikkhūnaṁ bhikkhunīnañca bhāviniṁ[2] pavattiṁ yathābhūtaṁ disvā tassa ācikkhanto—

952. “Kodhanā upanāhī ca, makkhī thambhī saṭhā bahū.
Issukī nānāvādā ca, bhavissanti anāgate.

953. Aññātamānino dhamme, gambhīre tīragocarā.
Lahukā agarū dhamme, aññamaññamagāravā.

954. Bahū ādīnavā loke, uppajjissantu'nāgate.
Sudesitaṁ imaṁ dhammaṁ, kilesissanti dummatī.

1. Tasmā kīdasacchandā kīdisī (Sī)   2. Bhāvitaṁ (Sī)

၉၅၀။ “ကိံဆန္ဒာ ကိမဓိပ္ပါယာ၊ ကိမာကပ္ပါ ဘဝိဿရေ။
အနာဂတမှိ ကာလမှိ၊ တံ မေ အက္ခာဟိ ပုစ္ဆိတော”တိ—

အယံ တဿ ဣသိနော ပုစ္ဆာဂါထာ။

တတ္ထ **ကိံဆန္ဒာ**တိ ဣမသ္မိံ သာသနေ အနာဂတေ ဘိက္ခူ ကီဒိသစ္ဆန္ဒာ ကီဒိသာဓိမုတ္တိကာ၊ ကိံ ဟီနာဓိမုတ္တိကာ, ဥဒါဟု ပဏီတာဓိမုတ္တိကာတိ အတ္ထော။ **ကိမဓိပ္ပါယာ**တိ ကီဒိသာဓိပ္ပါယာ ကီဒိသဇ္ဈာသယာ၊ ကိံ သံကိလေသဇ္ဈာသယာ, ဥဒါဟု ဝေါဒါနဇ္ဈာသယာတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **ဆန္ဒာ** နာမ ကတ္တုကမျတာ၊ တသ္မာ ကီဒိသီ[1] တေသံ ကတ္တုကမျတာတိ အတ္ထော။ **အဓိပ္ပါယော** အဇ္ဈာသယောယေဝ။ **ကိမာကပ္ပါ**တိ ကီဒိသာကပ္ပါ။ အာကပ္ပါတိ စ ဝေသဂဟဏာဒိဝါရိတ္တစာရိတ္တဝန္တောတိ အတ္ထော။ **ဘဝိဿရေ**တိ ဘဝိဿန္တိ။ **တံ မေ**တိ တံ အနာဂတေ ဘိက္ခူနံ ဆန္ဒာဓိပ္ပါယာကပ္ပဘေဒံ ပုစ္ဆိတော မယှံ **အက္ခာဟိ** ကထေဟီတိ ထေရံ အဇ္ဈေသတိ။ တဿ ထေရော တမတ္ထံ အာစိက္ခန္တော သက္ကစ္စသဝနေ တာဝ နိယောဇေတုံ—

၉၅၁။ “သုဏောဟိ ဝစနံ မယှံ၊ ဣသိ ပဏ္ဍရသဝှယ။
သက္ကစ္စံ ဥပဓာရေဟိ၊ အာစိက္ခိဿာမျ’နာဂတ”န္တိ—

ဂါထမာဟ။

တဿတ္ထော—ဘော ပဏ္ဍရနာမ ဣသိ ယံ တွံ မံ ပုစ္ဆသိ၊ တံ တေ အနာဂတံ အာစိက္ခိဿာမိ၊ အာစိက္ခတော ပန မမ ဝစနံ သုဏာဟိ အနာဂတတ္ထဒီပနတော သံဝေဂါဝဟတော စ သက္ကစ္စံ ဥပဓာရေဟီတိ။

အထ ထေရော အနာဂတံသဉာဏေန ဘိက္ခူနံ ဘိက္ခုနီနဉ္စ ဘာဝိနိံ[2] ပဝတ္တိံ ယထာဘူတံ ဒိသွာ တဿ အာစိက္ခန္တော—

၉၅၂။ “ကောဓနာ ဥပနာဟီ စ၊ မက္ခီ ထမ္ဘီ သဌာ ဗဟူ။
ဣဿုကီ နာနာဝါဒါ စ၊ ဘဝိဿန္တိ အနာဂတေ။

၉၅၃။ အညာတမာနိနော ဓမ္မေ၊ ဂမ္ဘီရေ တီရဂေါစရာ။
လဟုကာ အဂရူ ဓမ္မေ၊ အညမညမဂါရဝါ။

၉၅၄။ ဗဟူ အာဒီနဝါ လောကေ၊ ဥပ္ပဇ္ဇိဿန္တု’နာဂတေ။
သုဒေသိတံ ဣမံ ဓမ္မံ၊ ကိလေသိဿန္တိ ဒုမ္မတီ။

၁-တသ္မာ ကီဒသစ္ဆန္ဒာ ကီဒိသီ (သီ)   ၂-ဘာဝိတံ (သီ)

955. Guṇahīnāpi saṁghamhi, voharantā visāradā.
Balavanto bhavissanti, mukharā assutāvino.

956. Guṇavantopi saṁghamhi, voharantā yathātthato.
Dubbalā te bhavissanti, hirīmanā anatthikā.

957. Rajataṁ jātarūpañca, khettaṁ vatthumajeḷakaṁ.
Dāsidāsañca dummedhā, sādiyissantu'nāgate.

958. Ujjhānasaññino bālā, sīlesu asamāhitā.
Unnaḷā vicarissanti, kalahābhiratā magā.

959. Uddhatā ca bhavissanti, nīlacīvarapārutā.
Kuhā thaddhā lapā siṅgī, carissanturiyā viya.

960. Telasaṇṭhehi kesehi, capalā añjanakkhikā.
Rathiyāya gamissanti, dantavaṇṇikapārutā.

961. Ajegucchaṁ vimuttehi, surattaṁ arahaddhajaṁ.
Jigucchissanti kāsāvaṁ, odātesu samucchitā.

962. Lābhakāmā bhavissanti, kusītā hīnavīriyā.
Kicchantā vanapatthāni[1], gāmantesu vasissare.

963. Ye ye lābhaṁ labhissanti, micchājīvaratā sadā.
Te teva anusikkhantā, bhajissanti asaṁyatā.

964. Ye ye alābhino lābhaṁ, na te pujjā bhavissare.
Supesalepi te dhīre, sevissanti na te tadā.

965. Milakkhurajanaṁrattaṁ, garahantā sakaṁ dhajaṁ.
Titthiyānaṁ dhajaṁ keci, dhārissantu'vadātakaṁ.

966. Agāravo ca kāsāva, tadā tesaṁ bhavissati.
Paṭisaṅkhā ca kāsāve, bhikkhūnaṁ na bhavissati.

---

1. Vanapatthesu (Ṭṭha)

၉၅၅။ ဂုဏဟီနာပိ သံဃမှိ၊ ဝေါဟရန္တာ ဝိသာရဒါ။
ဗလဝန္တော ဘဝိဿန္တိ၊ မုခရာ အဿုတာဝိနော။

၉၅၆။ ဂုဏဝန္တောပိ သံဃမှိ၊ ဝေါဟရန္တာ ယထာတ္ထတော။
ဒုဗ္ဗလာ တေ ဘဝိဿန္တိ၊ ဟိရီမနာ အနတ္ထိကာ။

၉၅၇။ ရဇတံ ဇာတရူပဉ္စ၊ ခေတ္တံ ဝတ္ထုမဇေဠကံ။
ဒါသိဒါသဉ္စ ဒုမ္မေဓာ၊ သာဒိယိဿန္တု'နာဂတေ။

၉၅၈။ ဥဇ္ဈာနသညိနော ဗာလာ၊ သီလေသု အသမာဟိတာ။
ဥန္နဠာ ဝိစရိဿန္တိ၊ ကလဟာဘိရတာ မဂါ။

၉၅၉။ ဥဒ္ဓတာ စ ဘဝိဿန္တိ၊ နီလစီဝရပါရုတာ။
ကုဟာ ထဒ္ဓါ လပါ သိင်္ဂီ၊ စရိဿန္တုရိယာ ဝိယ။

၉၆၀။ တေလသဏ္ဌေဟိ ကေသေဟိ၊ စပလာ အဉ္ဇနက္ခိကာ။
ရထိယာယ ဂမိဿန္တိ၊ ဒန္တဝဏ္ဏိကပါရုတာ။

၉၆၁။ အဇေဂုစ္ဆံ ဝိမုတ္တေဟိ၊ သုရတ္တံ အရဟဒ္ဓဇံ။
ဇိဂုစ္ဆိဿန္တိ ကာသာဝံ၊ ဩဒါတေသု သမုစ္ဆိတာ။

၉၆၂။ လာဘကာမာ ဘဝိဿန္တိ၊ ကုသီတာ ဟီနဝီရိယာ။
ကိစ္ဆန္တာ ဝနပတ္ထာနိ[၁]၊ ဂါမန္တေသု ဝသိဿရေ။

၉၆၃။ ယေ ယေ လာဘံ လဘိဿန္တိ၊ မိစ္ဆာဇီဝရတာ သဒါ။
တေ တေဝ အနုသိက္ခန္တာ၊ ဘဇိဿန္တိ အသံယတာ။

၉၆၄။ ယေ ယေ အလာဘိနော လာဘံ၊ န တေ ပုဇ္ဇာ ဘဝိဿရေ။
သုပေသလေပိ တေ ဓီရေ၊ သေဝိဿန္တိ န တေ တဒါ။

၉၆၅။ မိလက္ခုရဇနံရတ္တံ၊ ဂရဟန္တာ သကံ ဓဇံ။
တိတ္ထိယာနံ ဓဇံ ကေစိ၊ ဓာရိဿန္တု'ဝဒါတကံ။

၉၆၆။ အဂါရဝေါ စ ကာသာဝေ၊ တဒါ တေသံ ဘဝိဿတိ။
ပဋိသင်္ခါ စ ကာသာဝေ၊ ဘိက္ခူနံ န ဘဝိဿတိ။

၁-ဝနပတ္ထေသု (ဋ္ဌ)

967. Abhibhūtassa dukkhena, sallaviddhassa ruppato.
Paṭisaṅkhā mahāghorā, nāgassāsi acintiyā.

968. Chaddanto hi tadā disvā, surattaṁ arahaddhajaṁ.
Tāvadeva’bhaṇī gāthā, gajo atthopasaṁhitā.

969. ‘Anikkasāvo kāsāvaṁ, yo vatthaṁ paridhassati.
Apeto damasaccena, na so kāsāvamarahati.

970. Yo ca vantakasāvassa, sīlesu susamāhito.
Upeto damasaccena, sa ve kāsāvamarahati’.

971. Vipannasīlo dummedho, pākaṭo kāmakāriyo.
Vibbhantacitto nissukko, na so kāsāvamarahati.

972. Yo ca sīlena sampanno, vītarāgo samāhito.
Odātamanasaṅkappo, sa ve kāsāvamarahati.

973. Uddhato unnaḷo bālo, sīlaṁ yassa na vijjati.
Odātakaṁ arahati, kāsāvaṁ kiṁ karissati.

974. Bhikkhū ca bhikkhuniyo ca, duṭṭhacittā anādarā.
Tādīnaṁ mettacittānaṁ, niggaṇhissantu’nāgate.

975. Sikkhāpentāpi therehi, bālā cīvaradhāraṇaṁ.
Na suṇissanti dummedhā, pākaṭā kāmakāriyā.

976. Te tathā sikkhitā bālā, aññamaññaṁ agāravā.
Nādiyissantu’pajjhāye, khaḷuṅko viya sārathiṁ.

977. Evaṁ anāgataddhānaṁ, paṭipatti bhavissati.
Bhikkhūnaṁ bhikkhunīnañca, patte kālamhi pacchime.

978. Purā āgacchate etaṁ, anāgataṁ mahabbhayaṁ.
Subbacā hotha sakhilā, aññamaññaṁ sagāravā.

979. Mettacittā kāruṇikā, hotha sīlesu saṁvutā.
Āraddhavīriyā pahitattā, niccaṁ daḷhaparakkamā.

၉၆၇။ အဘိဘူတဿ ဒုက္ခေန၊ သလ္လဝိဒ္ဓဿ ရုပ္ပတော။
ပဋိသင်္ခါ မဟာဃောရာ၊ နာဂဿာသိ အစိန္တိယာ။

၉၆၈။ ဆဒ္ဒန္တော ဟိ တဒါ ဒိသွာ၊ သုရတ္တံ အရဟဒ္ဓဇံ။
တာဝဒေဝ’ဘဏီ ဂါထာ၊ ဂဇော အတ္ထောပသံဟိတာ။

၉၆၉။ ‘အနိက္ကသာဝေါ ကာသာဝံ၊ ယော ဝတ္ထံ ပရိဓဿတိ။
အပေတော ဒမသစ္စေန၊ န သော ကာသာဝမရဟတိ။

၉၇၀။ ယော စ ဝန္တကသာဝဿ၊ သီလေသု သုသမာဟိတော။
ဥပေတော ဒမသစ္စေန၊ သ ဝေ ကာသာဝမရဟတိ’။

၉၇၁။ ဝိပန္နသီလော ဒုမ္မေဓော၊ ပါကဋော ကာမကာရိယော။
ဝိဗ္ဘန္တစိတ္တော နိဿုက္ကော၊ န သော ကာသာဝမရဟတိ။

၉၇၂။ ယော စ သီလေန သမ္ပန္နော၊ ဝီတရာဂေါ သမာဟိတော။
ဩဒါတမနသင်္ကပ္ပော၊ သ ဝေ ကာသာဝမရဟတိ။

၉၇၃။ ဥဒ္ဓတော ဥန္နဠော ဗာလော၊ သီလံ ယဿ န ဝိဇ္ဇတိ။
ဩဒါတကံ အရဟတိ၊ ကာသာဝံ ကိံ ကရိဿတိ။

၉၇၄။ ဘိက္ခူ စ ဘိက္ခုနိယော စ၊ ဒုဋ္ဌစိတ္တာ အနာဒရာ။
တာဒီနံ မေတ္တစိတ္တာနံ၊ နိဂ္ဂဏှိဿန္တု’နာဂတေ။

၉၇၅။ သိက္ခာပေန္တာပိ ထေရေဟိ၊ ဗာလာ စီဝရဓာရဏံ။
န သုဏိဿန္တိ ဒုမ္မေဓာ၊ ပါကဋာ ကာမကာရိယာ။

၉၇၆။ တေ တထာ သိက္ခိတာ ဗာလာ၊ အညမညံ အဂါရဝါ။
နာဒိယိဿန္တု’ပဇ္ဈာယေ၊ ခဠုင်္ကော ဝိယ သာရထိံ။

၉၇၇။ ဧဝံ အနာဂတဒ္ဓါနံ၊ ပဋိပတ္တိ ဘဝိဿတိ။
ဘိက္ခူနံ ဘိက္ခုနီနဉ္စ၊ ပတ္တေ ကာလမှိ ပစ္ဆိမေ။

၉၇၈။ ပုရာ အာဂစ္ဆတေ ဧတံ၊ အနာဂတံ မဟဗ္ဘယံ။
သုဗ္ဗစာ ဟောထ သခိလာ၊ အညမညံ သဂါရဝါ။

၉၇၉။ မေတ္တစိတ္တာ ကာရုဏိကာ၊ ဟောထ သီလေသု သံဝုတာ။
အာရဒ္ဓဝီရိယာ ပဟိတတ္တာ၊ နိစ္စံ ဒဠှပရက္ကမာ။

980. Pamādaṁ bhayato disvā, appamādañca khemato.
Bhāvetha’ṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ, phusantā amataṁ padan”ti—

imā gāthā abhāsi.

Tattha **kodhanā**ti kujjhanasīlā. **Bhavissanti anāgate**ti sambandho. Kiṁ therassa kāle tathā nāhesunti? Na nāhesuṁ, tadā pana kalyāṇamittabahulatāya ovādakesu viññāpakesu sabrahmacārīsu bahūsu vijjamānesu kilesesu balavantesu paṭisaṅkhānabahulatāya ca yebhuyyena bhikkhū akkodhanā ahesuṁ[1], āyatiṁ tabbipariyāye atikodhanā bhavissanti, tasmā “anāgate”ti vuttaṁ. Sesapadesupi eseva nayo. **Upanāhī**ti āghātavatthūsu āghātassa upanayhanasīlā upanāhasambhavato vā upanāhī. Tattha purimakāliko byāpādo kodho, aparakāliko upanāho. Sakiṁ pavatto vā doso kodho, anekakkhattuṁ pavatto upanāho. Paresaṁ vijjamāne guṇe makkhanti puñjanti, tesaṁ vā udakapuñjaniyā viya udakassa makkho makkhanaṁ puñjanaṁ etesaṁ atthīti **makkhī.** Atimānalakkhaṇo thambho etesaṁ atthīti **thambhī. Saṭhā**ti asantaguṇavibhāvanalakkhaṇena sāṭheyyena samannāgatā. **Issukī**ti parasampattikhiyyanalakkhaṇāya issāya samannāgatā. **Nānāvādā**ti aññamaññaṁ viruddhavādā viruddhadiṭṭhikā, kalahakārakā cāti attho.

Aññātamānino dhamme, gambhīre tīragocarāti gambhīre durobhāse saddhamme aññāte eva “ñātoti, diṭṭho”ti evaṁ mānino, tato eva tassa orabhāge pavattitāya orimatīragocarā. **Lahukā**ti lahusabhāvā capalā. **Agarū dhamme**ti saddhamme gāravarahitā. **Aññamaññamagāravā**ti aññamaññasmiṁ appatissā, saṁghe sabrahmacārīsu ca garugāravavirahitā. **Bahū ādīnavā**ti vuttappakārā, vakkhamānā ca bahū anekadosā antarāyā. **Loke**ti sattaloke. **Uppajjissantya’nāgate**ti anāgate pātu bhavissanti. **Sudesitaṁ imaṁ dhammanti**[2] Sammāsambuddhena suṭṭhu aviparītaṁ ādikalyāṇādippakārena desitaṁ imaṁ āgamasaddhammaṁ. **Kilesissantī**ti kiliṭṭhaṁ kilesadūsitaṁ karissanti, “āpattiṁ ‘anāpattī’ti garukāpattiṁ

---

1. Kodhanā nāhesuṁ (Sī)   2. Sudesitaṁ idaṁ dhammanti (Sī)

၉၈၀။ ပမာဒံ ဘယတော ဒိသွာ၊ အပ္ပမာဒဉ္စ ခေမတော။
ဘာဝေထ’ဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ၊ ဖုသန္တာ အမတံ ပဒ”န္တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ကောဓနာ**တိ ကုဇ္ဈနသီလာ။ **ဘဝိဿန္တိ အနာဂတေ**တိ သမ္ဗန္ဓော။ ကိံ ထေရဿ ကာလေ တထာ နာဟေသုန္တိ? န နာဟေသုံ၊ တဒါ ပန ကလျာဏမိတ္တဗဟုလတာယ ဩဝါဒကေသု ဝိညာပကေသု သဗြဟ္မစာရီသု ဗဟူသု ဝိဇ္ဇမာနေသု ကိလေသေသု ဗလဝန္တေသု ပဋိသင်္ခါနဗဟုလတာယ စ ယေဘုယျေန ဘိက္ခူ အက္ကောဓနာ အဟေသုံ[1]၊ အာယတိံ တဗ္ဗိပရိယာယေ အတိကောဓနာ ဘဝိဿန္တိ၊ တသ္မာ “အနာဂတေ”တိ ဝုတ္တံ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ဥပနာဟီ**တိ အာဃာတဝတ္ထူသု အာဃာတဿ ဥပနယှနသီလာ ဥပနာဟသမ္ဘဝတော ဝါ ဥပနာဟီ။ တတ္ထ ပုရိမကာလိကော ဗျာပါဒေါ ကောဓော၊ အပရကာလိကော ဥပနာဟော။ သကိံ ပဝတ္တော ဝါ ဒေါသော ကောဓော၊ အနေကက္ခတ္တုံ ပဝတ္တော ဥပနာဟော။ ပရေသံ ဝိဇ္ဇမာနေ ဂုဏေ မက္ခန္တိ ပုဉ္ဆန္တိ, တေသံ ဝါ ဥဒကပုဉ္ဆနိယာ ဝိယ ဥဒကဿ မက္ခော မက္ခနံ ပုဉ္ဆနံ ဧတေသံ အတ္ထီတိ **မက္ခီ**။ အတိမာနလက္ခဏော ထမ္ဘော ဧတေသံ အတ္ထီတိ **ထမ္ဘီ**။ **သဌာ**တိ အသန္တဂုဏဝိဘာဝနလက္ခဏေန သာဌေယျေန သမန္နာဂတာ။ **ဣဿုကီ**တိ ပရသမ္ပတ္တိခီယနလက္ခဏာယ ဣဿာယ သမန္နာဂတာ။ **နာနာဝါဒါ**တိ အညမညံ ဝိရုဒ္ဓဝါဒါ ဝိရုဒ္ဓဒိဋ္ဌိကာ၊ ကလဟကာရကာ စာတိ အတ္ထော။

အညာတမာနိနော ဓမ္မေ၊ ဂမ္ဘီရေ တီရဂေါစရာတိ ဂမ္ဘီရေ ဒုရောဘာသေ သဒ္ဓမ္မေ အညာတေ ဧဝ “ဉာတောတိ, ဒိဋ္ဌော”တိ ဧဝံ မာနိနော, တတော ဧဝ တဿ ဩရဘာဂေ ပဝတ္တိတာယ ဩရိမတီရဂေါစရာ။ **လဟုကာ**တိ လဟုသဘာဝါ စပလာ။ **အဂရူ ဓမ္မေ**တိ သဒ္ဓမ္မေ ဂါရဝရဟိတာ။ **အညမညမဂါရဝါ**တိ အညမညသ္မိံ အပ္ပတိဿာ၊ သံဃေ သဗြဟ္မစာရီသု စ ဂရုဂါရဝဝိရဟိတာ။ **ဗဟူ အာဒီနဝါ**တိ ဝုတ္တပ္ပကာရာ, ဝက္ခမာနာ စ ဗဟူ အနေကဒေါသာ အန္တရာယာ။ **လောကေ**တိ သတ္တလောကေ။ **ဥပ္ပဇ္ဇိဿန္တျ’နာဂတေ**တိ အနာဂတေ ပါတု ဘဝိဿန္တိ။ **သုဒေသိတံ ဣမံ ဓမ္မန္တိ**[2] သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန သုဋ္ဌု အဝိပရီတံ အာဒိကလျာဏာဒိပ္ပကာရေန ဒေသိတံ ဣမံ အာဂမသဒ္ဓမ္မံ။ **ကိလေသိဿန္တီ**တိ ကိလိဋ္ဌံ ကိလေသဒူသိတံ ကရိဿန္တိ၊ “အာပတ္တိံ ‘အနာပတ္တီ’တိ ဂရုကာပတ္တိံ

၁-ကောဓနာ နာဟေသုံ (သီ)   ၂-သုဒေသိတံ ဣဒံ ဓမ္မန္တိ (သီ)

‘lahukāpattī’ti” ādinā duccaritasaṁkilesena asaddhammena saṇhasukhumaṁ rūpārūpadhammaṁ paṭikkhipissanti, diṭṭhisaṁkilesena ubhayatrāpi taṇhāsaṁkilesena saṁkilesissanti malīnaṁ karissanti. **Dummatī**ti nippaññā. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā “bhavissanti bhikkhave bhikkhū anāgatamaddhānaṁ -pa- Abhidhammakathaṁ Vedallakathaṁ kathentā kaṇhadhammaṁ okkamamānā na bujjhissantī”ti[1].

Guṇahīnāti sīlādiguṇavirahitā dussīlā, alajjino ca. Atha vā **guṇahīnā**ti vinayavārittādiguṇena hīnā dhammavinaye appakataññuno. **Saṁghamhī**ti saṁghamajjhe. **Voharantā**ti kathentā, saṁghe vinicchayakathāya vattamānāya yaṁkiñci bhaṇantā. **Visāradā**ti nibbhayā pagabbhā. **Balavanto**ti pakkhabalena balavanto. **Mukharā**ti mukhakharā kharavādino. **Assutāvino**ti na sutavanto, kevalaṁ lābhasakkārasilokasannissayena guṇadharā hutvā “dhammaṁ ‘adhammo’ti, adhammañca ‘dhammo’ti, vinayaṁ ‘avinayo’ti, avinayañca ‘vinayo’ti” evaṁ attanā yyathicchitamatthaṁ saṁghamajjhe patiṭṭhapentā balavanto bhavissanti.

Guṇavantoti sīlādiguṇasampannā. **Voharantā yathātthato**ti atthānurūpaṁ aviparītatthaṁ “dhammaṁ ‘dhammo’ti, adhammaṁ ‘adhammo’ti, vinayaṁ ‘vinayo’ti, avinayaṁ ‘avinayo’ti” evaṁ dīpentā. **Dubbalā te bhavissantī**ti parisāyaṁ alajjussannatāya balavirahitā te bhavissanti, tesaṁ vacanaṁ na tiṭṭhissati. **Hirīmanā anatthikā**ti hirīmanto kenaci anatthikā. Te hi dhammena vattuṁ samatthāpi pāpajigucchatāya appakiccatāya ca kehici virodhaṁ akarontā attano vādaṁ patiṭṭhāpetuṁ na vāyamantā diṭṭhāvikammaṁ vā adhiṭṭhānaṁ vā akatvā tuṇhī honti.

Rajatanti rūpiyaṁ, tena kahāpaṇalohamāsakādīnampi saṅgaho daṭṭhabbo. **Jātarūpa**nti suvaṇṇaṁ, tena maṇimuttādīnampi saṅgaho daṭṭhabbo. Vāsaddo samuccayattho “apadā vā”ti-ādīsu[2] viya. “Rajatajātarūpañcā”ti vā pāṭho. **Khetta**nti yattha pubbaṇṇāparaṇṇaṁ[3] ruhati, taṁ khettaṁ. Tadatthaṁ akatabhūmibhāgo vatthu. **Ajeḷaka**nti eḷakā nāma ajāyeva, te ṭhapetvā avasesā pasujātī ajā nāma. Ajeḷakaggahaṇeneva hettha gomahiṁsādīnampi saṅgaho kato. **Dāsidāsañcā**ti dāsiyo ca

1. Aṁ 2. 94 piṭṭhe.
2. Aṁ 1. 343; Aṁ 2. 29; Khu 1. 254 piṭṭhesu.
3. Pubbannāparannaṁ (Sī)

‘လဟုကာပတ္တိ’တိ”အာဒိနာ ဒုစ္စရိတသံကိလေသေန အသဒ္ဓမ္မေန သဏှသုခုမံ ရူပါရူပဓမ္မံ ပဋိက္ခိပိဿန္တိ၊ ဒိဋ္ဌိသံကိလေသေန ဥဘယတြာပိ တဏှာသံကိလေသေန သံကိလေသိဿန္တိ မလိနံ ကရိဿန္တိ။ **ဒုမ္မတီ**တိ နိပ္ပညာ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ “ဘဝိဿန္တိ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခူ အနာဂတမဒ္ဓါနံ။ပ။ အဘိဓမ္မကထံ ဝေဒလ္လကထံ ကထေန္တာ ကဏှဓမ္မံ ဩက္ကမမာနာ န ဗုဇ္ဈိဿန္တီ”တိ[1]။

ဂုဏဟီနာတိ သီလာဒိဂုဏဝိရဟိတာ ဒုဿီလာ, အလဇ္ဇိနော စ။ အထ ဝါ **ဂုဏဟီနာ**တိ ဝိနယဝါရိတ္တာဒိဂုဏေန ဟီနာ ဓမ္မဝိနယေ အပ္ပကတညုနော။ **သံဃမှီ**တိ သံဃမဇ္ဈေ။ **ဝေါဟရန္တာ**တိ ကထေန္တာ၊ သံဃေ ဝိနိစ္ဆယကထာယ ဝတ္တမာနာယ ယံကိဉ္စိ ဘဏန္တာ။ **ဝိသာရဒါ**တိ နိဗ္ဘယာ ပဂဗ္ဘာ။ **ဗလဝန္တော**တိ ပက္ခဗလေန ဗလဝန္တော။ **မုခရာ**တိ မုခခရာ ခရဝါဒိနော။ **အဿုတာဝိနော**တိ န သုတဝန္တော၊ ကေဝလံ လာဘသက္ကာရသိလောကသန္နိဿယေန ဂုဏဓရာ ဟုတွာ “ဓမ္မံ ‘အဓမ္မော’တိ, အဓမ္မဉ္စ ‘ဓမ္မော’တိ, ဝိနယံ ‘အဝိနယော’တိ, အဝိနယဉ္စ ‘ဝိနယော’တိ” ဧဝံ အတ္တနာ ယထိစ္ဆိတမတ္ထံ သံဃမဇ္ဈေ ပတိဋ္ဌပေန္တာ ဗလဝန္တော ဘဝိဿန္တိ။

ဂုဏဝန္တောတိ သီလာဒိဂုဏသမ္ပန္နာ။ **ဝေါဟရန္တာ ယထာတ္ထတော**တိ အတ္ထာနုရူပံ အဝိပရီတတ္ထံ “ဓမ္မံ ‘ဓမ္မော’တိ, အဓမ္မံ ‘အဓမ္မော’တိ, ဝိနယံ ‘ဝိနယော’တိ, အဝိနယံ ‘အဝိနယော’တိ” ဧဝံ ဒီပေန္တာ။ **ဒုဗ္ဗလာ တေ ဘဝိဿန္တီ**တိ ပရိသာယံ အလဇ္ဇုဿန္နတာယ ဗလဝိရဟိတာ တေ ဘဝိဿန္တိ၊ တေသံ ဝစနံ န တိဋ္ဌိဿတိ။ **ဟိရီမနာ အနတ္ထိကာ**တိ ဟိရီမန္တော ကေနစိ အနတ္ထိကာ။ တေ ဟိ ဓမ္မေန ဝတ္တုံ သမတ္ထာပိ ပါပဇိဂုစ္ဆတာယ အပ္ပကိစ္စတာယ စ ကေဟိစိ ဝိရောဓံ အကရောန္တာ အတ္တနော ဝါဒံ ပတိဋ္ဌာပေတုံ န ဝါယမန္တာ ဒိဋ္ဌာဝိကမ္မံ ဝါ အဓိဋ္ဌာနံ ဝါ အကတွာ တုဏှီ ဟောန္တိ။

ရဇတန္တိ ရူပိယံ၊ တေန ကဟာပဏလောဟမာသကာဒီနမ္ပိ သင်္ဂဟော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **ဇာတရူပ**န္တိ သုဝဏ္ဏံ၊ တေန မဏိမုတ္တာဒီနမ္ပိ သင်္ဂဟော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဝါ-သဒ္ဒေါ သမုစ္စယတ္ထော “အပဒါ ဝါ”တိအာဒီသု[2] ဝိယ။ “ရဇတဇာတရူပဉ္စာ”တိ ဝါ ပါဌော။ **ခေတ္တ**န္တိ ယတ္ထ ပုဗ္ဗဏ္ဏာပရဏ္ဏံ[3] ရုဟတိ၊ တံ ခေတ္တံ။ တဒတ္ထံ အကတဘူမိဘာဂေါ ဝတ္ထု။ **အဇေဠက**န္တိ ဧဠကာ နာမ အဇာယေဝ၊ တေ ဌပေတွာ အဝသေသာ ပသုဇာတိ အဇာ နာမ။ အဇေဠကဂ္ဂဟဏေနေဝ ဟေတ္ထ ဂေါမဟိံသာဒီနမ္ပိ သင်္ဂဟော ကတော။ **ဒါသိဒါသဉ္စာ**တိ ဒါသိယော စ

၁-အံ ၂-၉၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၃၄၃၊ အံ ၂-၂၉၊ ခု ၁-၂၅၄-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-ပုဗ္ဗန္နာပရန္နံ (သီ)

dāse ca. **Dummedhā**ti aviddasuno, kappiyākappiyaṁ sāruppāsāruppaṁ ajānantā attano atthāya **sādiyissanti** sampaṭicchissanti.

Ujjhānasaññinoti pare heṭṭhato katvā olokanacittā, anujjhāyitabbaṭṭhānepi vā ujjhānasīlā. **Bālā**ti duccintitacintanādinā bālalakkhaṇena samannāgatā, tato eva **sīlesu asamāhitā** catupārisuddhisīlesu na samāhitacittā. **Unnaḷā**ti samussitatucchamānā. **Vicarissantī**ti mānaddhajaṁ ukkhipitvā vicarissanti. **Kalahābhiratā magā**ti sārambhabahulatāya karaṇuttariyapasutā kalahe eva abhiratā magasadisā migā viya attahitāpekkhā[1] ghāsesanābhiratā dubbalavihesaparāti attho.

Uddhatāti uddhaccena samannāgatā cittekaggatārahitā. **Nīlacīvarapārutā**ti akappiyarajanarattena nīlavaṇṇena cīvarena pārutā, tādisaṁ cīvaraṁ nivāsetvā ceva pārupitvā ca vicaraṇakā. **Kuhā**ti sāmantajappanādinā kuhanavatthunā kuhakā, asantaguṇasambhāvanicchāya kohaññaṁ katvā paresaṁ vimhāpayā. **Thaddhā**ti kodhena mānena ca thaddhamānasā kakkhaḷahadayā. **Lapā**ti lapanakā kuhanavuttikā, pasannamānasehi manussehi “kena bhante ayyassa attho”ti paccayadāyakānaṁ vadāpanakā, payuttavācāvasena, nippesikatāvasena ca paccayatthaṁ lapakāti vā attho. **Siṅgī**ti “tattha katamaṁ siṅgaṁ, yaṁ siṅgaṁ siṅgāratā cāturatā cāturiyaṁ parikkhatatā pārikkhatiyan”ti[2] evaṁ vuttehi siṅgasadisehi pākaṭakilesehi samannāgatā, siṅgāracaritāti attho. **“Ariyā viyā”**ti idaṁ “kuhā”ti etasseva atthadassanaṁ. Kuhakānañhi ariyānamiva ṭhitabhāvaṁ dassento ariyā viya vicarantīti āha.

Telasaṇṭhehīti sitthakatelena vā udakatelena vā osaṇṭhitehi. **Capalā**ti kāyamaṇḍanaparikkhāramaṇḍanādinā cāpallena yuttā. **Añjanakkhikā**ti alaṅkārañjanena añjitanettā. **Rathiyāya gamissantī**ti bhikkhācariyāya kulūpasaṅkamanāpadesehi, mahāracchāya ito cito ca paribbhamissanti. **Dantavaṇṇikapārutā**ti dantavaṇṇarattena cīvarena pārutasarīrā.

---

1. Attahitanirapekkhā (Ka)
2. Abhi 2. 364 piṭṭhe.

ဒါသေ စ။ **ဒုမ္မေဓာ**တိ အဝိဒ္ဒသုနော၊ ကပ္ပိယာကပ္ပိယံ သာရုပ္ပါသာရုပ္ပံ အဇာနန္တာ အတ္တနော အတ္ထာယ **သာဒိယိဿန္တိ** သမ္ပဋိစ္ဆိဿန္တိ။

ဥဇ္ဈာနသညိနောတိ ပရေ ဟေဋ္ဌတော ကတွာ ဩလောကနစိတ္တာ၊ အနုဇ္ဈာယိတဗ္ဗဋ္ဌာနေပိ ဝါ ဥဇ္ဈာနသီလာ။ **ဗာလာ**တိ ဒုစ္စိန္တိတစိန္တနာဒိနာ ဗာလလက္ခဏေန သမန္နာဂတာ၊ တတော ဧဝ **သီလေသု အသမာဟိတာ** စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလေသု န သမာဟိတစိတ္တာ။ **ဥန္နဠာ**တိ သမုဿိတတုစ္ဆမာနာ။ **ဝိစရိဿန္တီ**တိ မာနဒ္ဓဇံ ဥက္ခိပိတွာ ဝိစရိဿန္တိ။ **ကလဟာဘိရတာ မဂါ**တိ သာရမ္ဘဗဟုလတာယ ကရဏုတ္တရိယပသုတာ ကလဟေ ဧဝ အဘိရတာ မဂသဒိသာ မိဂါ ဝိယ အတ္တဟိတာပေက္ခာ[၁] ဃာသေသနာဘိရတာ ဒုဗ္ဗလဝိဟေသပရာတိ အတ္ထော။

ဥဒ္ဓတာတိ ဥဒ္ဓစ္စေန သမန္နာဂတာ စိတ္တေကဂ္ဂတာရဟိတာ။ **နီလစီဝရပါရုတာ**တိ အကပ္ပိယရဇနရတ္တေန နီလဝဏ္ဏေန စီဝရေန ပါရုတာ၊ တာဒိသံ စီဝရံ နိဝါသေတွာ စေဝ ပါရုပိတွာ စ ဝိစရဏကာ။ **ကုဟာ**တိ သာမန္တဇပ္ပနာဒိနာ ကုဟနဝတ္ထုနာ ကုဟကာ၊ အသန္တဂုဏသမ္ဘာဝနိစ္ဆာယ ကောဟညံ ကတွာ ပရေသံ ဝိမှာပယာ။ **ထဒ္ဓါ**တိ ကောဓေန မာနေန စ ထဒ္ဓမာနသာ ကက္ခဠဟဒယာ။ **လပါ**တိ လပနကာ ကုဟနဝုတ္တိကာ၊ ပသန္နမာနသေဟိ မနုဿေဟိ “ကေန ဘန္တေ အယျဿ အတ္ထော”တိ ပစ္စယဒါယကာနံ ဝဒါပနကာ၊ ပယုတ္တဝါစာဝသေန, နိပ္ပေသိကတာဝသေန စ ပစ္စယတ္ထံ လပကာတိ ဝါ အတ္ထော။ **သိင်္ဂီ**တိ “တတ္ထ ကတမံ သိင်္ဂံ၊ ယံ သိင်္ဂံ သိင်္ဂါရတာ စာတုရတာ စာတုရိယံ ပရိက္ခတတာ ပါရိက္ခတိယ”န္တိ[၂] ဧဝံ ဝုတ္တေဟိ သိင်္ဂသဒိသေဟိ ပါကဋကိလေသေဟိ သမန္နာဂတာ၊ သိင်္ဂါရစရိတာတိ အတ္ထော။ **“အရိယာ ဝိယာ”**တိ ဣဒံ “ကုဟာ”တိ ဧတဿေဝ အတ္ထဒဿနံ။ ကုဟကာနဉှိ အရိယာနမိဝ ဌိတဘာဝံ ဒဿေန္တော အရိယာ ဝိယ ဝိစရန္တီတိ အာဟ။

တေလသဏ္ဌေဟီတိ သိတ္ထကတေလေန ဝါ ဥဒကတေလေန ဝါ ဩသဏ္ဌိတေဟိ။ **စပလာ**တိ ကာယမဏ္ဍနပရိက္ခာရမဏ္ဍနာဒိနာ စာပလ္လေန ယုတ္တာ။ **အဉ္ဇနက္ခိကာ**တိ အလင်္ကာရဉ္ဇနေန အဉ္ဇိတနေတ္တာ။ **ရထိယာယ ဂမိဿန္တီ**တိ ဘိက္ခာစရိယာယ ကုလူပသင်္ကမနာပဒေသေဟိ, မဟာရစ္ဆာယ ဣတော စိတော စ ပရိဗ္ဘမိဿန္တိ။ **ဒန္တဝဏ္ဏိကပါရုတာ**တိ ဒန္တဝဏ္ဏရတ္တေန စီဝရေန ပါရုတသရီရာ။

၁-အတ္တဟိတနိရပေက္ခာ (က)
၂-အဘိ ၂-၃၆၄-ပိဋ္ဌေ။

Ajegucchanti ajigucchitabbaṁ. **Vimuttehī**ti ariyehi. **Surattan**ti kappiyarajanena suṭṭhu rattaṁ, arahantānaṁ Buddhādīnaṁ ciṇṇatāya arahaddhajaṁ jigucchissanti kāsāvaṁ. Kasmā? **Odātesu samucchitā** gedhaṁ āpannā. Dantavaṇṇapārupanassa hi idaṁ kāraṇavacanaṁ. Te hi setakaṁ sambhāventā "sabbena sabbaṁ setake gahite liṅgapariccāgo eva siyā"ti dantavaṇṇaṁ pārupanti.

Lābhakāmāti lābhagiddhā. Bhikkhācariyāsupi kosajjayogato **kusītā.** Samaṇadhammaṁ kātuṁ cittassa ussāhābhāvena **hīnavīriyā**. **Kicchantā**ti kilamantā, vanapatthesu vasituṁ kicchantā kilantacittāti attho. **Gāmantesū**ti gāmantasenāsanesu gāmasamīpesu senāsanesu, gāmadvāresu vā senāsanesu. **Vasissare**ti vasissanti.

Te teva anusikkhantāti ye ye[1] micchājīvappayogena laddhalābhā, te te eva puggale anusikkhantā bhamissanti. **Bhamissantī**ti sayampi te viya micchājīvena lābhaṁ uppādetuṁ rājakulādīni sevantā paribbhamissanti. "**Bhajissantī**"ti vā pāṭho, sevissantīti attho. **Asaṁyatā**ti sīlasaṁyamarahitā.

Ye ye alābhino lābhanti ye ye bhikkhū micchājīvaparivajjanena appapuññatāya ca lābhassa paccayassa na lābhino, te **pujjā** pūjanīyā pāsaṁsā **tadā** anāgate kāle na bhavissanti. **Supesalepi te dhīre**ti dhitisampannatāya dhīre suṭṭhu pesalepi te bhikkhū na sevissanti, tadā anāgate te lābhino lābhakāmāva bhikkhūti attho.

Milakkhurajanaṁrattanti kālakacchakarajanena rattaṁ. Samāsapadaṁ hetaṁ, gāthāsukhatthaṁ sānunāsikaniddeso. **Garahantā sakaṁ dhajan**ti attano dhajabhūtaṁ kāsāvaṁ jigucchantā. Sāsane pabbajitānaṁ hi kāsāvo dhajo nāma. **Titthiyānaṁ dhajaṁ kecī**ti keci Sakyaputtiyabhāvaṁ paṭijānantā eva titthiyānaṁ setavatthikānaṁ dhajabhūtaṁ avadātakaṁ setavatthaṁ dhāressanti.

Agāravo ca kāsāveti arahaddhajabhūte kāsāve agāravo abahumānaṁ tadā anāgate tesaṁ bhavissati. **Paṭisaṅkhā ca kāsāve**ti

1. Ye yeva (Sī)

အဇေဂုစ္ဆန္တိ အဇိဂုစ္ဆိတဗ္ဗံ။ **ဝိမုတ္တေဟီ**တိ အရိယေဟိ။ **သုရတ္တ**န္တိ ကပ္ပိယရဇနေန သုဋ္ဌု ရတ္တံ၊ အရဟန္တာနံ ဗုဒ္ဓါဒီနံ စိဏ္ဏတာယ အရဟဒ္ဓဇံ ဇိဂုစ္ဆိဿန္တိ ကာသာဝံ။ ကသ္မာ? **ဩဒါတေသု သမုစ္ဆိတာ** ဂေဓံ အာပန္နာ။ ဒန္တဝဏ္ဏပါရုပနဿ ဟိ ဣဒံ ကာရဏဝစနံ။ တေ ဟိ သေတကံ သမ္ဘာဝေန္တာ “သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ သေတကေ ဂဟိတေ လိင်္ဂပရိစ္စာဂေါ ဧဝ သိယာ”တိ ဒန္တဝဏ္ဏံ ပါရုပန္တိ။

လာဘကာမာတိ လာဘဂိဒ္ဓါ။ ဘိက္ခာစရိယာသုပိ ကောသဇ္ဇယောဂတော **ကုသီတာ**။ သမဏဓမ္မံ ကာတုံ စိတ္တဿ ဥဿာဟာဘာဝေန **ဟီနဝီရိယာ**။ **ကိစ္ဆန္တာ**တိ ကိလမန္တာ၊ ဝနပတ္ထေသု ဝသိတုံ ကိစ္ဆန္တာ ကိလန္တစိတ္တာတိ အတ္ထော။ **ဂါမန္တေသူ**တိ ဂါမန္တသေနာသနေသု ဂါမသမီပေသု သေနာသနေသု၊ ဂါမဒွါရေသု ဝါ သေနာသနေသု။ **ဝသိဿရေ**တိ ဝသိဿန္တိ။

တေ တေဝ အနုသိက္ခန္တာတိ ယေ ယေ[1] မိစ္ဆာဇီဝပ္ပယောဂေန လဒ္ဓလာဘာ၊ တေ တေ ဧဝ ပုဂ္ဂလေ အနုသိက္ခန္တာ ဘမိဿန္တိ။ **ဘမိဿန္တီ**တိ သယမ္ပိ တေ ဝိယ မိစ္ဆာဇီဝေန လာဘံ ဥပ္ပါဒေတုံ ရာဇကုလာဒီနိ သေဝန္တာ ပရိဗ္ဘမိဿန္တိ။ “**ဘဇိဿန္တီ**”တိ ဝါ ပါဌော၊ သေဝိဿန္တီတိ အတ္ထော။ **အသံယတာ**တိ သီလသံယမရဟိတာ။

ယေ ယေ အလာဘိနော လာဘန္တိ ယေ ယေ ဘိက္ခူ မိစ္ဆာဇီဝပရိဝဇ္ဇနေန အပ္ပပုညတာယ စ လာဘဿ ပစ္စယဿ န လာဘိနော၊ တေ **ပုဇ္ဇာ** ပူဇနီယာ ပါသံသာ **တဒါ** အနာဂတေ ကာလေ န ဘဝိဿန္တိ။ **သုပေသလေပိ တေ ဓီရေ**တိ ဓိတိသမ္ပန္နတာယ ဓီရေ သုဋ္ဌု ပေသလေပိ တေ ဘိက္ခူ န သေဝိဿန္တိ၊ တဒါ အနာဂတေ တေ လာဘိနော လာဘကာမာဝ ဘိက္ခူတိ အတ္ထော။

မိလက္ခုရဇနံရတ္တန္တိ ကာလကစ္ဆကရဇနေန ရတ္တံ။ သမာသပဒံ ဟေတံ၊ ဂါထာသုခတ္ထံ သာနုနာသိကနိဒ္ဒေသော။ **ဂရဟန္တာ သကံ ဓဇ**န္တိ အတ္တနော ဓဇဘူတံ ကာသာဝံ ဇိဂုစ္ဆန္တာ။ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတာနံ ဟိ ကာသာဝေါ ဓဇော နာမ။ **တိတ္ထိယာနံ ဓဇံ ကေစီ**တိ ကေစိ သကျပုတ္တိယဘာဝံ ပဋိဇာနန္တာ ဧဝ တိတ္ထိယာနံ သေတဝတ္ထိကာနံ ဓဇဘူတံ အဝဒါတကံ သေတဝတ္ထံ ဓာရေဿန္တိ။

အဂါရဝေါ စ ကာသာဝေတိ အရဟဒ္ဓဇဘူတေ ကာသာဝေ အဂါရဝေါ အဗဟုမာနံ တဒါ အနာဂတေ တေသံ ဘဝိဿတိ။ **ပဋိသင်္ခါ စ ကာသာဝေ**တိ

၁-ယေ ယေဝ (သီ)

paṭisaṅkhā yoniso cīvaraṁ paṭisevāmī”ti-ādinā[1] nayena paccavekkhaṇamattampi kāsāvaparibhoge na bhavissati.

Kāsāvaṁ dhārentena kāsāvaṁ bahumānena “duccaritato oramitabban”ti kāsāvassa garukātabbabhāve Chaddantajātakamudāharanto “**abhibhūtassa dukkhenā**”ti-ādimāha. Tattha **sallaviddhassā**ti puthunā savisena sallena viddhassa, tato eva mahatā dukkhena abhibhūtassa. **Ruppato**ti sarīravikāraṁ āpajjato. **Mahāghorā**ti sarīrajīvitesu nirapekkhatāya bhimmā[2] garutarā paṭisaṅkhā aññehi **acintiyā** cintāmattena pavattetuṁ asakkuṇeyyā Chaddantamahānāgassa **āsi** ahosi. Chaddantanāgarājakāle hi bodhisatto Soṇuttarena nāma nesādena paṭicchannaṭṭhāne ṭhatvā visapītena sallena viddho mahatā dukkhena abhibhūto taṁ gahetvā paridahitaṁ kāsāvaṁ disvā “ayaṁ ariyaddhajena paṭicchanno, na mayā hiṁsitabbo”ti tattha mettacittameva paccupaṭṭhapetvā uparidhammaṁ desesi. Yathāha—

“Samappito puthusallena nāgo,
Aduṭṭhacitto luddaka’majjhabhāsi.
Ki’matthayaṁ kissa vā samma hetu,
Mamaṁ vadhī kassa vā’yaṁ payogo”ti-ādi[3].

Imamatthaṁ dassento thero “**Chaddanto hī**”ti-ādimāha. Tattha **surattaṁ arahaddhajan**ti Soṇuttarena paridahitakāsāvaṁ sandhāyāha. **Abhaṇī**ti abhāsi. **Gāthā**ti gāthāyo. **Gajo**ti Chaddanto nāgarājā. **Atthopasaṁhitā**ti atthasannissitā hitā, hitayuttāti attho.

Chaddantanāgarājena vuttagāthāsu **anikkasāvo**ti rāgādīhi kasāvehi kasāvo. **Paridahissatī**ti nivāsanapārupana-attharaṇavasena paribhuñjissati. “Paridhassatī”ti vā pāṭho. **Apeto damasaccenā**ti indriyadamena ceva paramatthasaccapakkhikena vacīsaccena ca apeto, viyutto pariccattoti attho. **Na so**ti so evarūpo puggalo kāsāvaṁ paridahituṁ nārahati.

1. Ma 1. 12; Aṁ 2. 341 piṭṭhesu. 2. Bhīmā (Sī)
3. Khu 5. 374 piṭṭhe Chaddantajātake.

“ပဋိသင်္ခါ ယောနိသော စီဝရံ ပဋိသေဝါမီ”တိအာဒိနာ[1] နယေန ပစ္စဝေက္ခဏမတ္တမ္ပိ ကာသာဝပရိဘောဂေ န ဘဝိဿတိ။

ကာသာဝံ ဓာရေန္တေန ကာသာဝံ ဗဟုမာနေန “ဒုစ္စရိတတော ဩရမိတဗ္ဗ”န္တိ ကာသာဝဿ ဂရုကာတဗ္ဗဘာဝေ ဆဒ္ဒန္တဇာတကမုဒါဟရန္တော “**အဘိဘူတဿ ဒုက္ခေန**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သလ္လဝိဒ္ဓဿာ**တိ ပုထုနာ သဝိသေန သလ္လေန ဝိဒ္ဓဿ၊ တတော ဧဝ မဟတာ ဒုက္ခေန အဘိဘူတဿ။ **ရုပ္ပတော**တိ သရီရဝိကာရံ အာပဇ္ဇတော။ **မဟာဃောရာ**တိ သရီရဇီဝိတေသု နိရပေက္ခတာယ ဘိမ္မာ[2] ဂရုတရာ ပဋိသင်္ခါ အညေဟိ **အစိန္တိယာ** စိန္တာမတ္တေန ပဝတ္တေတုံ အသက္ကုဏေယျာ ဆဒ္ဒန္တမဟာနာဂဿ **အာသိ** အဟောသိ။ ဆဒ္ဒန္တနာဂရာဇကာလေ ဟိ ဗောဓိသတ္တော သောဏုတ္တရေန နာမ နေသာဒေန ပဋိစ္ဆန္နဋ္ဌာနေ ဌတွာ ဝိသပီတေန သလ္လေန ဝိဒ္ဓေါ မဟတာ ဒုက္ခေန အဘိဘူတော တံ ဂဟေတွာ ပရိဒဟိတံ ကာသာဝံ ဒိသွာ “အယံ အရိယဒ္ဓဇေန ပဋိစ္ဆန္နော၊ န မယာ ဟိံသိတဗ္ဗော”တိ တတ္ထ မေတ္တစိတ္တမေဝ ပစ္စုပဋ္ဌပေတွာ ဥပရိဓမ္မံ ဒေသေသိ။ ယထာဟ—

“သမပ္ပိတော ပုထုသလ္လေန နာဂေါ၊
အဒုဋ္ဌစိတ္တော လုဒ္ဒက’မဇ္ဈဘာသိ။
ကိ’မတ္ထယံ ကိဿ ဝါ သမ္မ ဟေတု၊
မမံ ဝဓိ ကဿ ဝါ’ယံ ပယောဂေါ”တိအာဒိ[3]။

ဣမမတ္ထံ ဒဿေန္တော ထေရော “**ဆဒ္ဒန္တော ဟီ**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သုရတ္တံ အရဟဒ္ဓဇန္တိ** သောဏုတ္တရေန ပရိဒဟိတကာသာဝံ သန္ဓာယာဟ။ **အဘာဏီ**တိ အဘာသိ။ **ဂါထာ**တိ ဂါထာယော။ **ဂဇော**တိ ဆဒ္ဒန္တော နာဂရာဇာ။ **အတ္ထူပသံဟိတာ**တိ အတ္ထသန္နိဿိတာ ဟိတာ၊ ဟိတယုတ္တာတိ အတ္ထော။

ဆဒ္ဒန္တနာဂရာဇေန ဝုတ္တဂါထာသု **အနိက္ကသာဝေါ**တိ ရာဂါဒီဟိ ကသာဝေဟိ ကသာဝေါ။ **ပရိဒဟိဿတီ**တိ နိဝါသနပါရုပနအတ္ထရဏဝသေန ပရိဘုဉ္ဇိဿတိ။ “ပရိဓဿတီ”တိ ဝါ ပါဌော။ **အပေတော ဒမသစ္စေနာ**တိ ဣန္ဒြိယဒမေန စေဝ ပရမတ္ထသစ္စပက္ခိကေန ဝစီသစ္စေန စ အပေတော၊ ဝိယုတ္တော ပရိစ္စတ္တောတိ အတ္ထော။ **န သော**တိ သော ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော ကာသာဝံ ပရိဒဟိတုံ နာရဟတိ။

၁-မ ၁-၁၂၊ အံ ၂-၃၄၁-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ဘီမာ (သီ) ၃-ခု ၅-၃၇၄-ပိဋ္ဌေ ဆဒ္ဒန္တဇာတကေ။

Vantakasāvassāti catūhi maggehi vantakasāvo chaḍḍitakasāvo pahīnakasāvo assa bhaveyyāti attho. **Sīlesū**ti catupārisuddhisīlesu. **Susamāhito**ti suṭṭhu samāhito. **Upeto**ti indriyadamena ceva vuttappakārena saccena ca upagato samannāgato. **Sa ve**ti so evarūpo puggalo taṁ gandhakāsāvavatthaṁ ekantena arahatīti attho.

Vipannasīloti bhinnasīlo. **Dummedho**ti nippañño sīlavisodhanapaññāya virahito. **Pākaṭo**ti "dussīlo ayan"ti pākaṭo[1] pakāso, vikkhittindriyatāya[2] vā **pākaṭo** pākaṭindriyoti attho. **Kāmakāriyo**ti bhinnasaṁvaratāya yathicchitakārako, kāmassa vā mārassa yathākāmakaraṇīyo. **Vibbhantacitto**ti rūpādīsu visayesu vikkhittacitto. **Nissukko**ti asukko sukkadhammarahito hirottappavivajjito, kusaladhammasampādana-ussukkarahito vā.

Vītarāgoti vigatacchandarāgo. **Odātamanasaṅkappo**ti suvisuddhamanovitakko, anāvilasaṅkappo vā.

Kāsāvaṁ kiṁ karissatīti yassa sīlaṁ natthi, tassa kāsāvaṁ kiṁ nāma payojanaṁ sādhessati, cittakatasadisaṁ tassa pabbajitaliṅganti attho.

Duṭṭhacittāti rāgādidosehi dūsitacittā. **Anādarā**ti Satthari dhamme aññamaññañca ādararahitā agāravā. **Tādīnaṁ mettacittānan**ti mettābhāvanāya sampayuttahadaye teneva arahattādhigamena[3] iṭṭhādīsu[4] tādibhāvappatte uḷāraguṇe. Upayogatthe hi idaṁ sāmivacanaṁ. **Niggaṇhissantī**ti "sīlādisampanne disvā te sambhāventā vipannasīle amhe na bahuṁ maññissantī"ti attani agāravabhayena yathā te ubbāḷhā pakkamissanti, tathā bādhissantīti[5] attho.

Sikkhāpentāpīti sikkhāpiyamānāpi. Kammatthe hi ayaṁ kattuniddeso. **Therehī**ti attano ācariyupajjhāyehi. **Cīvaradhāraṇan**ti idaṁ samaṇapaṭipattiyā nidassanamattaṁ, tasmā "evaṁ te abhikkamitabbaṁ, evaṁ te

1. Ayanti vā pākaṭo (Ka)
2. Vittindriyatāya (Ka)
3. Arahattādhigamena vā (sabbattha)
4. Iṭṭhāniṭṭhādīsu (Sī)
5. Bādhessantīti (Sī)

ဝန္တကသာဝဿာတိ စတူဟိ မဂ္ဂေဟိ ဝန္တကသာဝေါ ဆဍ္ဍိတကသာဝေါ ပဟီနကသာဝေါ အဿ ဘဝေယျာတိ အတ္ထော။ **သီလေသူ**တိ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလေသု။ **သုသမာဟိတော**တိ သုဋ္ဌု သမာဟိတော။ **ဥပေတော**တိ ဣန္ဒြိယဒမေန စေဝ ဝုတ္တပ္ပကာရေန သစ္စေန စ ဥပဂတော သမန္နာဂတော။ **သ ဝေ**တိ သော ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော တံ ဂန္ဓကာသာဝဝတ္ထံ ဧကန္တေန အရဟတီတိ အတ္ထော။

ဝိပန္နသီလောတိ ဘိန္နသီလော။ **ဒုမ္မေဓော**တိ နိပ္ပညော သီလဝိသောဓနပညာယ ဝိရဟိတော။ **ပါကဋော**တိ "ဒုဿီလော အယ"န္တိ ပါကဋော[1] ပကာသော၊ ဝိက္ခိတ္တိန္ဒြိယတာယ[2] ဝါ **ပါကဋော** ပါကဋိန္ဒြိယောတိ အတ္ထော။ **ကာမကာရိယော**တိ ဘိန္နသံဝရတာယ ယထိစ္ဆိတကာရကော၊ ကာမဿ ဝါ မာရဿ ယထာကာမကရဏီယော။ **ဝိဗ္ဘန္တစိတ္တော**တိ ရူပါဒီသု ဝိသယေသု ဝိက္ခိတ္တစိတ္တော။ **နိဿုက္ကော**တိ အသုက္ကော သုက္ကဓမ္မရဟိတော ဟိရောတ္တပ္ပဝိဝဇ္ဇိတော၊ ကုသလဓမ္မသမ္ပာဒနဉဿုက္ကရဟိတော ဝါ။

ဝီတရာဂေါတိ ဝိဂတစ္ဆန္ဒရာဂေါ။ **ဩဒါတမနသင်္ကပ္ပေါ**တိ သုဝိသုဒ္ဓမနောဝိတက္ကော၊ အနာဝိလသင်္ကပ္ပေါ ဝါ။

ကာသာဝံ ကိံ ကရိဿတီတိ ယဿ သီလံ နတ္ထိ၊ တဿ ကာသာဝံ ကိံ နာမ ပယောဇနံ သာဓေဿတိ၊ စိတ္တကတသဒိသံ တဿ ပဗ္ဗဇိတလိင်္ဂန္တိ အတ္ထော။

ဒုဋ္ဌစိတ္တာတိ ရာဂါဒိဒေါသေဟိ ဒူသိတစိတ္တာ။ **အနာဒရာ**တိ သတ္ထရိ ဓမ္မေ အညမညဉ္စ အာဒရရဟိတာ အဂါရဝါ။ **တာဒီနံ မေတ္တစိတ္တာန**န္တိ မေတ္တာဘာဝနာယ သမ္ပယုတ္တဟဒယေ တေနေဝ အရဟတ္တာဓိဂမေန[3] ဣဋ္ဌာဒီသု[4] တာဒိဘာဝပ္ပတ္တေ ဥဠာရဂုဏေ။ ဥပယောဂတ္ထေ ဟိ ဣဒံ သာမိဝစနံ။ **နိဂ္ဂဏှိဿန္တီ**တိ "သီလာဒိသမ္ပန္နေ ဒိသွာ တေ သမ္ဘာဝေန္တာ ဝိပန္နသီလေ အမှေ န ဗဟုံ မညိဿန္တီ"တိ အတ္တနိ အဂါရဝဘယေန ယထာ တေ ဥဗ္ဗာဠှာ ပက္ကမိဿန္တိ၊ တထာ ဗာဓိဿန္တီတိ[5] အတ္ထော။

သိက္ခာပေန္တာပီတိ သိက္ခာပိယမာနာပိ။ ကမ္မတ္ထေ ဟိ အယံ ကတ္တုနိဒ္ဒေသော။ **ထေရေဟီ**တိ အတ္တနော အာစရိယုပဇ္ဈာယေဟိ။ **စီဝရဓာရဏ**န္တိ ဣဒံ သမဏပဋိပတ္တိယာ နိဒဿနမတ္တံ၊ တသ္မာ "ဧဝံ တေ အဘိက္ကမိတဗ္ဗံ၊ ဧဝံ တေ

၁-အယန္တိ ဝါ ပါကဋော (က)
၂-ဝိတ္တိန္ဒြိယတာယ (က)
၃-အရဟတ္တာဓိဂမေန ဝါ (သဗ္ဗတ္ထ)
၄-ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာဒီသု (သီ)
၅-ဗာဓေဿန္တီတိ (သီ)

paṭikkamitabban”ti-ādinā[1] sikkhāpiyamānāpīti attho. **Na suṇissantī**ti ovādaṁ na gaṇhissanti.

Te tathā sikkhitā bālāti te andhabālā ācariyupajjhāyehi sikkhāpiyamānāpi anādaratāya asikkhitāti. **Nādiyissantu’pajjhāye**ti upajjhāye ācariye ca ādaraṁ na karonti, tesaṁ anusāsaniyaṁ na tiṭṭhanti. Yathā kiṁ? **Khaḷuṅko viya sārathiṁ** yathā khaḷuṅko duṭṭhasso assadamakaṁ nādiyati na tassa upadese tiṭṭhati, evaṁ tepi upajjhāyācariye na bhāyanti na sārajjantīti attho.

“**Evan**”ti-ādi vuttassevatthassa nigamanaṁ. Tattha **evan**ti vuttappakārena. **Anāgataddhānan**ti anāgatamaddhānaṁ, anāgate kāleti attho. Taṁyeva sarūpato dassento “**patte kālamhi pacchime**”ti āha. Tattha katamo pacchimakālo? “Tatiyasaṅgītito paṭṭhāya pacchimakālo”ti keci, taṁ eke nānujānanti. Sāsanassa hi pañcayugāni vimuttiyugaṁ, samādhiyugaṁ, sīlayugaṁ, sutayugaṁ, dānayuganti. Tesu paṭhamaṁ vimuttiyugaṁ, tasmiṁ antarahite samādhiyugaṁ vattati, tasmimpi antarahite sīlayugaṁ vattati, tasmimpi antarahite sutayugaṁ vattateva. Aparisuddhasīlo hi ekadesena pariyattibāhusaccaṁ paggayha tiṭṭhati lābhādikāmatāya. Yadā pana mātikāpariyosānā pariyatti sabbaso antaradhāyati, tato paṭṭhāya liṅgamattameva avasissati, tadā yathā tathā dhanaṁ saṁharitvā dānamukhena[2] vissajjenti, sā kira nesaṁ carimā sammāpaṭipatti. Tattha sutayugato paṭṭhāya pacchimakālo, “sīlayugato paṭṭhāyā”ti apare.

Evaṁ thero pacchime kāle uppajjanakaṁ mahābhayaṁ dassetvā puna tattha sannipatitabhikkhūnaṁ ovādaṁ dadanto “**purā āgacchate**”ti-ādinā tisso gāthā abhāsi. Tattha **purā āgacchate etan**ti etaṁ mayā tumhākaṁ vuttaṁ paṭipatti-antarāyakaraṁ anāgataṁ mahābhayaṁ āgacchati purā, yāva āgamissati, tāvadevāti attho. **Subbacā**ti vacanakkhamā sovacassakārakehi dhammehi samannāgatā, garūnaṁ anusāsaniyo[3] padakkhiṇaggāhino hothāti attho. **Sakhilā**ti muduhadayā.

1. Aṁ 1. 439 piṭṭhe. 2. Dānamukhe (?) 3. Anusāsanīyā (Ka)

ပဋိက္ကမိတဗ္ဗ”န္တိအာဒိနာ[1] သိက္ခာပိယမာနာပီတိ အတ္ထော။ **န သုဏိဿန္တီ**တိ ဩဝါဒံ န ဂဏှိဿန္တိ။

တေ တထာ သိက္ခိတာ ဗာလာတိ တေ အန္ဓဗာလာ အာစရိယုပဇ္ဈာယေဟိ သိက္ခာပိယမာနာပိ အနာဒရတာယ အသိက္ခိတာတိ။ **နာဒိယိဿန္တု'ပဇ္ဈာယေ**တိ ဥပဇ္ဈာယေ အာစရိယေ စ အာဒရံ န ကရောန္တိ၊ တေသံ အနုသာသနိယံ န တိဋ္ဌန္တိ။ ယထာ ကိံ? **ခဠုင်္ကော ဝိယ သာရထိံ** ယထာ ခဠုင်္ကော ဒုဋ္ဌဿော အဿဒမကံ နာဒိယတိ န တဿ ဥပဒေသေ တိဋ္ဌတိ၊ ဧဝံ တေပိ ဥပဇ္ဈာယာစရိယေ န ဘာယန္တိ န သာရဇ္ဇန္တီတိ အတ္ထော။

“**ဧဝ**”န္တိအာဒိ ဝုတ္တဿေဝတ္ထဿ နိဂမနံ။ တတ္ထ **ဧဝ**န္တိ ဝုတ္တပ္ပကာရေန။ **အနာဂတဒ္ဓါန**န္တိ အနာဂတမဒ္ဓါနံ၊ အနာဂတေ ကာလေတိ အတ္ထော။ တံယေဝ သရူပတော ဒဿေန္တော “**ပတ္တေ ကာလမှိ ပစ္ဆိမေ**”တိ အာဟ။ တတ္ထ ကတမော ပစ္ဆိမကာလော? “တတိယသင်္ဂီတိတော ပဋ္ဌာယ ပစ္ဆိမကာလော”တိ ကေစိ၊ တံ ဧကေ နာနုဇာနန္တိ။ သာသနဿ ဟိ ပဉ္စယုဂါနိ ဝိမုတ္တိယုဂံ, သမာဓိယုဂံ, သီလယုဂံ, သုတယုဂံ, ဒါနယုဂန္တိ။ တေသု ပဌမံ ဝိမုတ္တိယုဂံ၊ တသ္မိံ အန္တရဟိတေ သမာဓိယုဂံ ဝတ္တတိ၊ တသ္မိမ္ပိ အန္တရဟိတေ သီလယုဂံ ဝတ္တတိ၊ တသ္မိမ္ပိ အန္တရဟိတေ သုတယုဂံ ဝတ္တတေဝ။ အပရိသုဒ္ဓသီလော ဟိ ဧကဒေသေန ပရိယတ္တိဗာဟုသစ္စံ ပဂ္ဂယှ တိဋ္ဌတိ လာဘာဒိကာမတာယ။ ယဒါ ပန မာတိကာပရိယောသာနာ ပရိယတ္တိ သဗ္ဗသော အန္တရဓာယတိ၊ တတော ပဋ္ဌာယ လိင်္ဂမတ္တမေဝ အဝသိဿတိ၊ တဒါ ယထာ တထာ ဓနံ သံဟရိတွာ ဒါနမုခေန[2] ဝိဿဇ္ဇေန္တိ၊ သာ ကိရ နေသံ စရိမာ သမ္မာပဋိပတ္တိ။ တတ္ထ သုတယုဂတော ပဋ္ဌာယ ပစ္ဆိမကာလော၊ “သီလယုဂတော ပဋ္ဌာယာ”တိ အပရေ။

ဧဝံ ထေရော ပစ္ဆိမေ ကာလေ ဥပ္ပဇ္ဇနကံ မဟာဘယံ ဒဿေတွာ ပုန တတ္ထ သန္နိပတိတဘိက္ခူနံ ဩဝါဒံ ဒဒန္တော “**ပုရာ အာဂစ္ဆတေ**”တိအာဒိနာ တိဿော ဂါထာ အဘာသိ။ တတ္ထ **ပုရာ အာဂစ္ဆတေ ဧတ**န္တိ ဧတံ မယာ တုမှာကံ ဝုတ္တံ ပဋိပတ္တိအန္တရာယကရံ အနာဂတံ မဟာဘယံ အာဂစ္ဆတိ ပုရာ၊ ယာဝ အာဂမိဿတိ၊ တာဝဒေဝါတိ အတ္ထော။ **သုဗ္ဗစာ**တိ ဝစနက္ခမာ သောဝစဿကာရကေဟိ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတာ၊ ဂရူနံ အနုသာသနိယော[3] ပဒက္ခိဏဂ္ဂါဟိနော ဟောထာတိ အတ္ထော။ **သခိလာ**တိ မုဒုဟဒယာ။

၁-အံ ၁-၄၃၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒါနမုခေ (?) ၃-အနုသာသနီယာ (က)

Mettacittāti sabbasattesu hitūpasaṁhāralakkhaṇāya mettāya sampayuttacittā. **Kāruṇikā**ti karuṇāya niyuttā paresaṁ dukkhāpanayanākāravuttiyā karuṇāya samannāgatā. **Āraddhavīriyā**ti akusalānaṁ pahānāya kusalānaṁ upasampadāya paggahitavīriyā. **Pahitattā**ti nibbānaṁ paṭipesitacittā. **Niccan**ti sabbakālaṁ. **Daḷhaparakkamā**ti thiravīriyā.

Pamādanti pamajjanaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ ananuṭṭhānaṁ, akusalesu ca dhammesu cittavossaggo. Vuttaṁ hi—

> “Tattha katamo pamādo, kāyaduccarite vā vacīduccarite vā manoduccarite vā pañcasu vā kāmaguṇesu cittassa vossaggo vossaggānuppadānaṁ, kusalānaṁ dhammānaṁ bhāvanāya asakkaccakiriyatā”ti-ādi[1].

Appamādanti appamajjanaṁ, so pamādassa paṭipakkhato veditabbo. Atthato hi appamādo nāma satiyā avippavāso, upaṭṭhitāya satiyā eva cetaṁ nāmaṁ. Ayaṁ hettha attho—yasmā pamādamūlakā sabbe anatthā, appamādamūlakā ca sabbe atthā, tasmā pamādaṁ **bhayato** upaddavato disvā appamādañca **khemato** anupaddavato disvā appamādapaṭipattiyā sikhābhūtaṁ sīlādikkhandhattayasaṅgahaṁ sammādiṭṭhi-ādīnaṁ aṭṭhannaṁ aṅgānaṁ vasena **aṭṭhaṅgikaṁ** ariyamaggaṁ **bhāvetha, amataṁ** nibbānaṁ **phusantā** sacchikarontā attano santāne uppādetha, dassanamaggamatte aṭṭhatvā upari tiṇṇaṁ maggānaṁ uppādanavasena vaḍḍhetha, evaṁ vo appamādabhāvanā sikhāpattā bhavissatīti.

Evaṁ thero sampattaparisaṁ ovadati. Imā eva cimassa therassa aññābyākaraṇagāthā ahesunti.

Phussattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Abhi 2. 385 piṭṭhe.

မေတ္တစိတ္တာတိ သဗ္ဗသတ္တေသု ဟိတူပသံဟာရလက္ခဏာယ မေတ္တာယ သမ္ပယုတ္တစိတ္တာ။ **ကာရုဏိကာ**တိ ကရုဏာယ နိယုတ္တာ ပရေသံ ဒုက္ခာပနယနာကာရဝုတ္တိယာ ကရုဏာယ သမန္နာဂတာ။ **အာရဒ္ဓဝီရိယာ**တိ အကုသလာနံ ပဟာနာယ ကုသလာနံ ဥပသမ္ပဒါယ ပဂ္ဂဟိတဝီရိယာ။ **ပဟိတတ္တာ**တိ နိဗ္ဗာနံ ပဋိပေသိတစိတ္တာ။ **နိစ္စ**န္တိ သဗ္ဗကာလံ။ **ဒဠှပရက္ကမာ**တိ ထိရဝီရိယာ။

ပမာဒန္တိ ပမဇ္ဇနံ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ အနနုဋ္ဌာနံ, အကုသလေသု စ ဓမ္မေသု စိတ္တဝေါဿဂ္ဂေါ။ ဝုတ္တံ ဟိ—

> “တတ္ထ ကတမော ပမာဒေါ၊ ကာယဒုစ္စရိတေ ဝါ ဝစီဒုစ္စရိတေ ဝါ မနောဒုစ္စရိတေ ဝါ ပဉ္စသု ဝါ ကာမဂုဏေသု စိတ္တဿ ဝေါဿဂ္ဂေါ ဝေါဿဂ္ဂါနုပ္ပဒါနံ, ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဘာဝနာယ အသက္ကစ္စကိရိယတာ”တိအာဒိ[၁]။

အပ္ပမာဒန္တိ အပ္ပမဇ္ဇနံ၊ သော ပမာဒဿ ပဋိပက္ခတော ဝေဒိတဗ္ဗော။ အတ္ထတော ဟိ အပ္ပမာဒေါ နာမ သတိယာ အဝိပ္ပဝါသော၊ ဥပဋ္ဌိတာယ သတိယာ ဧဝ စေတံ နာမံ။ အယံ ဟေတ္ထ အတ္ထော—ယသ္မာ ပမာဒမူလကာ သဗ္ဗေ အနတ္ထာ၊ အပ္ပမာဒမူလကာ စ သဗ္ဗေ အတ္ထာ၊ တသ္မာ ပမာဒံ **ဘယတော** ဥပဒ္ဒဝတော ဒိသွာ အပ္ပမာဒဉ္စ **ခေမတော** အနုပဒ္ဒဝတော ဒိသွာ အပ္ပမာဒပဋိပတ္တိယာ သိခါဘူတံ သီလာဒိက္ခန္ဓတ္တယသင်္ဂဟံ သမ္မာဒိဋ္ဌိအာဒီနံ အဋ္ဌန္နံ အင်္ဂါနံ ဝသေန **အဋ္ဌင်္ဂိကံ** အရိယမဂ္ဂံ **ဘာဝေထ၊ အမတံ** နိဗ္ဗာနံ **ဖုသန္တာ** သစ္ဆိကရောန္တာ အတ္တနော သန္တာနေ ဥပ္ပါဒေထ, ဒဿနမဂ္ဂမတ္တေ အဋ္ဌတွာ ဥပရိ တိဏ္ဏံ မဂ္ဂါနံ ဥပ္ပါဒနဝသေန ဝဍ္ဎေထ၊ ဧဝံ ဝေါ အပ္ပမာဒဘာဝနာ သိခါပတ္တာ ဘဝိဿတီတိ။

ဧဝံ ထေရော သမ္ပတ္တပရိသံ ဩဝဒတိ။ ဣမာ ဧဝ စိမဿ ထေရဿ အညာဗျာကရဏဂါထာ အဟေသုန္တိ။

ဖုဿတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အဘိ ၂-၃၈၅-ပိဋ္ဌေ။

2. Sāriputtattheragāthāvaṇṇanā

Yathācārī yathāsatoti-ādikā āyasmato Sāriputtattherassa gāthā. Tassa āyasmato Mahāmoggallānattherassa ca vatthu evaṁ veditabbaṁ—atīte ito satasahassakappādhike asaṅkhyeyyamatthake āyasmā Sāriputto brāhmaṇamahāsālakule nibbatti, nāmena **Saradamāṇavo** nāma ahosi. Mahāmoggallāno gahapatimahāsālakule nibbatti, nāmena **Sirivaḍḍhakuṭumbiko** nāma ahosi. Te ubhopi sahapaṁsukīḷakasahāyā[1] ahesuṁ. Tesu Saradamāṇavo pitu accayena kulasantakaṁ dhanaṁ paṭipajjitvā ekadivasaṁ rahogato cintesi "imesaṁ sattānaṁ maraṇaṁ nāma ekantikaṁ, tasmā mayā ekaṁ pabbajjaṁ upagantvā mokkhamaggo gavesitabbo"ti sahāyaṁ upasaṅkamitvā samma ahaṁ pabbajitukāmo, kiṁ tvaṁ pabbajituṁ sakkhissasī"ti vatvā tena "na sakkhissāmī"ti vutte "hotu ahameva pabbajissāmī"ti ratanakoṭṭhāgārāni vivarāpetvā kapaṇaddhikādīnaṁ mahādānaṁ datvā pabbatapādaṁ gantvā isipabbajjaṁ pabbaji. Tassa pabbajjaṁ anupabbajitā catusattatisahassamattā brāhmaṇaputtā ahesuṁ. So pañca abhiññāyo aṭṭha ca samāpattiyo nibbattetvā tesampi jaṭilānaṁ kasiṇaparikammaṁ ācikkhi. Tepi sabbe pañcābhiññā aṭṭha samāpattiyo nibbattesuṁ.

Tena samayena Anomadassī nāma Sammāsambuddho loke uppajjitvā pavattitavaradhammacakko satte saṁsāramahoghato tāretvā[2] ekadivasaṁ "Saradatāpasassa ca antevāsikānañca saṅgahaṁ karissāmī"ti eko adutiyo pattacīvaramādāya ākāsena gantvā "Buddhabhāvaṁ me jānātū"ti tāpasassa passantasseva ākāsato otaritvā pathaviyaṁ patiṭṭhāsi. Saradatāpaso Satthu sarīre mahāpurisalakkhaṇāni upadhāretvā "Sabbaññubuddhoyevāyan"ti niṭṭhaṁ gantvā paccuggamanaṁ katvā āsanaṁ paññāpetvā adāsi. Nisīdi Bhagavā paññatte āsane. Saradatāpaso Satthu santike ekamantaṁ nisīdi.

Tasmiṁsamaye tassa antevāsikā catusattatisahassamattā jaṭilā paṇītapaṇītāni ojavantāni phalāphalāni gahetvā āgatā Satthāraṁ

1. Sahapaṁsukīḷikasahāyā (Ka) 2. Tārento (Ka)

၂-သာရိပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ယထာစာရီ ယထာသတောတိအာဒိကာ အာယသ္မတော သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ ဂါထာ။ တဿ အာယသ္မတော မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရဿ စ ဝတ္ထု ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗံ—အတီတေ ဣတော သတသဟဿကပ္ပါဓိကေ အသင်္ချေယျမတ္ထကေ အာယသ္မာ သာရိပုတ္တော ဗြာဟ္မဏမဟာသာလကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ နာမေန **သရဒမာဏဝေါ** နာမ အဟောသိ။ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော ဂဟပတိမဟာသာလကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ နာမေန **သိရိဝဍ္ဎကုဋုမ္ဗိကော** နာမ အဟောသိ။ တေ ဥဘောပိ သဟပံသုကီဠကသဟာယာ[၁] အဟေသုံ။ တေသု သရဒမာဏဝေါ ပိတု အစ္စယေန ကုလသန္တကံ ဓနံ ပဋိပဇ္ဇိတွာ ဧကဒိဝသံ ရဟောဂတော စိန္တေသိ “ဣမေသံ သတ္တာနံ မရဏံ နာမ ဧကန္တိကံ၊ တသ္မာ မယာ ဧကံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဥပဂန္တွာ မောက္ခမဂ္ဂေါ ဂဝေသိတဗ္ဗော”တိ သဟာယံ ဥပသင်္ကမိတွာ သမ္မ အဟံ ပဗ္ဗဇိတုကာမော, ကိံ တွံ ပဗ္ဗဇိတုံ သက္ခိဿသီ”တိ ဝတွာ တေန “န သက္ခိဿာမီ”တိ ဝုတ္တေ “ဟောတု အဟမေဝ ပဗ္ဗဇိဿာမီ”တိ ရတနကောဋ္ဌာဂါရာနိ ဝိဝရာပေတွာ ကပဏဒ္ဓိကာဒီနံ မဟာဒါနံ ဒတွာ ပဗ္ဗတပါဒံ ဂန္တွာ ဣသိပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိ။ တဿ ပဗ္ဗဇ္ဇံ အနုပဗ္ဗဇိတာ စတုသတ္တတိသဟဿမတ္တာ ဗြာဟ္မဏပုတ္တာ အဟေသုံ။ သော ပဉ္စ အဘိညာယော အဋ္ဌ စ သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ တေသမ္ပိ ဇဋိလာနံ ကသိဏပရိကမ္မံ အာစိက္ခိ။ တေပိ သဗ္ဗေ ပဉ္စာဘိညာ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေသုံ။

တေန သမယေန အနောမဒဿီ နာမ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ပဝတ္တိတဝရဓမ္မစက္ကော သတ္တေ သံသာရမဟောဃတော တာရေတွာ[၂] ဧကဒိဝသံ “သရဒတာပသဿ စ အန္တေဝါသိကာနဉ္စ သင်္ဂဟံ ကရိဿာမီ”တိ ဧကော အဒုတိယော ပတ္တစီဝရမာဒါယ အာကာသေန ဂန္တွာ “ဗုဒ္ဓဘာဝံ မေ ဇာနာတူ”တိ တာပသဿ ပဿန္တဿေဝ အာကာသတော ဩတရိတွာ ပထဝိယံ ပတိဋ္ဌာသိ။ သရဒတာပသော သတ္ထု သရီရေ မဟာပုရိသလက္ခဏာနိ ဥပဓာရေတွာ “သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓေါယေဝါယ”န္တိ နိဋ္ဌံ ဂန္တွာ ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကတွာ အာသနံ ပညာပေတွာ အဒါသိ။ နိသီဒိ ဘဂဝါ ပညတ္တေ အာသနေ။ သရဒတာပသော သတ္ထု သန္တိကေ ဧကမန္တံ နိသီဒိ။

တသ္မိံ သမယေ တဿ အန္တေဝါသိကာ စတုသတ္တတိသဟဿမတ္တာ ဇဋိလာ ပဏီတပဏီတာနိ ဩဇဝန္တာနိ ဖလာဖလာနိ ဂဟေတွာ အာဂတာ သတ္ထာရံ

၁-သဟပံသုကီဠိကသဟာယာ (က) ၂-တာရေန္တော (က)

disvā sañjātappasādā attano ācariyassa ca Satthu ca nisinnākāraṁ oloketvā “ācariya mayaṁ pubbe ‘tumhehi mahantataro koci natthī’ti vicarāma[1], ayaṁ pana puriso tumhehi mahantataro maññe”ti āhaṁsu. Kiṁ vadetha tātā sāsapena saddhiṁ aṭṭhasaṭṭhiyojanasatasahassubbedhaṁ Sineruṁ samaṁ kātuṁ icchatha, Sabbaññubuddhena maṁ tulyaṁ mā karitthāti. Atha te tāpasā ācariyassa vacanaṁ sutvā “yāva mahā vatāyaṁ purisuttamo”ti sabbeva pādesu nipatitvā Satthāraṁ vandiṁsu.

Atha te ācariyo āha “tātā Satthu anucchaviko no deyyadhammo natthi, Satthā ca bhikkhācāravelāya idhāgato, handa mayaṁ deyyadhammaṁ yathābalaṁ dassāma. Tumhehi yaṁ yaṁ paṇītaṁ[2] phalāphalaṁ ābhataṁ, taṁ taṁ āharathā”ti[3] āharāpetvā hatthe dhovitvā sayaṁ Tathāgatassa patte patiṭṭhāpesi. Satthārā ca phalāphale paṭiggaṇhitamatte devatā dibbojaṁ pakkhipiṁsu. Tāpaso udakampi sayameva parissāvetvā adāsi. Tato bhojanakiccaṁ niṭṭhāpetvā Satthari nisinne sabbe antevāsike pakkositvā Satthu santike sāraṇīyaṁ kathaṁ kathento nisīdi. Satthā “dve aggasāvakā bhikkhusaṁghena saddhiṁ āgacchantū”ti cintesi. Te Satthu cittaṁ ñatvā tāvadeva satasahassakhīṇāsavaparivārā aggasāvakā āgantvā Satthāraṁ vanditvā ekamantaṁ aṭṭhaṁsu.

Tato Saradatāpaso antevāsike āmantesi “tātā Satthu bhikkhusaṁghassa ca pupphāsanena pūjā kātabbā, tasmā pupphāni āharathā”ti. Te tāvadeva iddhiyā vaṇṇagandhasampannāni pupphāni āharitvā Buddhassa yojanappamāṇaṁ pupphāsanaṁ paññāpesuṁ, ubhinnaṁ aggasāvakānaṁ tigāvutaṁ, sesabhikkhūnaṁ aḍḍhayojanikādibhedaṁ, saṁghanavakassa usabhamattaṁ paññāpesuṁ. Evaṁ tesaṁ paññattesu āsanesu Saradatāpaso Tathāgatassa purato añjaliṁ paggayha ṭhito[4] “bhante mayhaṁ anuggahatthāya imaṁ pupphāsanaṁ abhiruhathā”ti āha. Nisīdi Bhagavā pupphāsane. Satthari nisinne dve aggasāvakā sesabhikkhū ca attano attano pattāsane nisīdiṁsu. Satthā “tesaṁ mahapphalaṁ hotū”ti nirodhaṁ samāpajji. Satthu samāpannabhāvaṁ ñatvā dve aggasāvakāpi sesabhikkhūpi nirodhaṁ samāpajjiṁsu.

1. Vicarimhā (Sī) 2. Yaṁ paṇītaṁ (Sī)
3. Taṁ āharathāti (Sī) 4. Ṭhatvā (Ka)

ဒိသွာ သဉ္ဇာတပ္ပသာဒါ အတ္တနော အာစရိယဿ စ သတ္ထု စ နိသိန္နာကာရံ ဩလောကေတွာ “အာစရိယ မယံ ပုဗ္ဗေ ‘တုမှေဟိ မဟန္တတရော ကောစိ နတ္ထီ’တိ ဝိစရာမ[1]၊ အယံ ပန ပုရိသော တုမှေဟိ မဟန္တတရော မညေ”တိ အာဟံသု။ ကိံ ဝဒေထ တာတာ သာသပေန သဒ္ဓိံ အဋ္ဌသဋ္ဌိယောဇနသတသဟဿုဗ္ဗေဓံ သိနေရုံ သမံ ကာတုံ ဣစ္ဆထ၊ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓေန မံ တုလျံ မာ ကရိတ္ထာတိ။ အထ တေ တာပသာ အာစရိယဿ ဝစနံ သုတွာ “ယာဝ မဟာ ဝတာယံ ပုရိသုတ္တမော”တိ သဗ္ဗေဝ ပါဒေသု နိပတိတွာ သတ္ထာရံ ဝန္ဒိံသု။

အထ တေ အာစရိယော အာဟ “တာတာ သတ္ထု အနုစ္ဆဝိကော နော ဒေယျဓမ္မော နတ္ထိ၊ သတ္ထာ စ ဘိက္ခာစာရဝေလာယ ဣဓာဂတော၊ ဟန္ဒ မယံ ဒေယျဓမ္မံ ယထာဗလံ ဒဿာမ။ တုမှေဟိ ယံ ယံ ပဏီတံ[2] ဖလာဖလံ အာဘတံ၊ တံ တံ အာဟရထာ”တိ[3] အာဟရာပေတွာ ဟတ္ထေ ဓောဝိတွာ သယံ တထာဂတဿ ပတ္တေ ပတိဋ္ဌာပေသိ။ သတ္ထာရာ စ ဖလာဖလေ ပဋိဂ္ဂဏှိတမတ္တေ ဒေဝတာ ဒိဗ္ဗောဇံ ပက္ခိပိံသု။ တာပသော ဥဒကမ္ပိ သယမေဝ ပရိဿာဝေတွာ အဒါသိ။ တတော ဘောဇနကိစ္စံ နိဋ္ဌာပေတွာ သတ္ထရိ နိသိန္နေ သဗ္ဗေ အန္တေဝါသိကေ ပက္ကောသိတွာ သတ္ထု သန္တိကေ သာရဏီယံ ကထံ ကထေန္တော နိသီဒိ။ သတ္ထာ “ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ ဘိက္ခုသံဃေန သဒ္ဓိံ အာဂစ္ဆန္တူ”တိ စိန္တေသိ။ တေ သတ္ထု စိတ္တံ ဉတွာ တာဝဒေဝ သတသဟဿခီဏာသဝပရိဝါရာ အဂ္ဂသာဝကာ အာဂန္တွာ သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ အဋ္ဌံသု။

တတော သရဒတာပသော အန္တေဝါသိကေ အာမန္တေသိ “တာတာ သတ္ထု ဘိက္ခုသံဃဿ စ ပုပ္ဖာသနေန ပူဇာ ကာတဗ္ဗာ၊ တသ္မာ ပုပ္ဖာနိ အာဟရထာ”တိ။ တေ တာဝဒေဝ ဣဒ္ဓိယာ ဝဏ္ဏဂန္ဓသမ္ပန္နာနိ ပုပ္ဖာနိ အာဟရိတွာ ဗုဒ္ဓဿ ယောဇနပ္ပမာဏံ ပုပ္ဖာသနံ ပညာပေသုံ၊ ဥဘိန္နံ အဂ္ဂသာဝကာနံ တိဂါဝုတံ၊ သေသဘိက္ခူနံ အဍ္ဎယောဇနိကာဒိဘေဒံ၊ သံဃနဝကဿ ဥသဘမတ္တံ ပညာပေသုံ။ ဧဝံ တေသံ ပညတ္တေသု အာသနေသု သရဒတာပသော တထာဂတဿ ပုရတော အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ ဌိတော[4] “ဘန္တေ မယှံ အနုဂ္ဂဟတ္ထာယ ဣမံ ပုပ္ဖာသနံ အဘိရုဟထာ”တိ အာဟ။ နိသီဒိ ဘဂဝါ ပုပ္ဖာသနေ။ သတ္ထရိ နိသိန္နေ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ သေသဘိက္ခူ စ အတ္တနော အတ္တနော ပတ္တာသနေ နိသီဒိံသု။ သတ္ထာ “တေသံ မဟပ္ဖလံ ဟောတူ”တိ နိရောဓံ သမာပဇ္ဇိ။ သတ္ထု သမာပန္နဘာဝံ ဉတွာ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာပိ သေသဘိက္ခူပိ နိရောဓံ သမာပဇ္ဇိံသု။

၁-ဝိစရိမှာ (သီ) ၂-ယံ ပဏီတံ (သီ)
၃-တံ အာဟရထာတိ (သီ) ၄-ဌတွာ (က)

tāpaso sattāhaṁ nirantaraṁ pupphacchattaṁ dhārento aṭṭhāsi. Itare pana vanamūlaphalāphalaṁ paribhuñjitvā sesakāle añjaliṁ paggayha aṭṭhaṁsu.

Satthā sattāhassa accayena nirodhato vuṭṭhāya aggasāvakaṁ Nisabhattheraṁ āmantesi "tāpasānaṁ pupphāsanānumodanaṁ karohī"ti. Thero sāvakapāramīñāṇe ṭhatvā tesaṁ pupphāsanānumodanaṁ akāsi. Tassa desanāvasāne Satthā dutiyaṁ aggasāvakaṁ Anomattheraṁ āmantesi "tvampi imesaṁ dhammaṁ desehī"ti[1]. Sopi Tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ sammasitvā tesaṁ dhammaṁ kathesi. Dvinnampi desanāya ekassapi dhammābhisamayo nāhosi. Atha Satthā Buddhavisaye ṭhatvā dhammadesanaṁ ārabhi. Desanāvasāne ṭhapetvā Saradatāpasaṁ avasesā sabbepi catusattatisahassamattā jaṭilā arahattaṁ pāpuṇiṁsu. Satthā "etha bhikkhavo"ti hatthaṁ pasāresi. Te tāvadeva antarahitatāpasavesā aṭṭhaparikkhāravaradharā saṭṭhivassikattherā viya ahesuṁ.

Saradatāpaso pana "aho vatāhampi ayaṁ Nisabhatthero viya anāgate ekassa Buddhassa aggasāvako bhaveyyan"ti Satthu desanākāle uppannaparivitakkatāya aññavihito hutvā maggaphalāni paṭivijjhituṁ nāsakkhi. Atha Tathāgataṁ vanditvā tathā paṇidhānaṁ akāsi. Satthāpissa anantarāyena samijjhanabhāvaṁ disvā "ito tvaṁ kappasatasahassādhikaṁ ekaṁ asaṅkhyeyyaṁ atikkamitvā Gotamassa nāma Sammāsambuddhassa aggasāvako Sāriputto nāma bhavissasī"ti byākaritvā dhammakathaṁ vatvā bhikkhusaṁghaparivuto ākāsaṁ pakkhandi.

Saradatāpasopi sahāyakassa Sirivaḍḍhassa santikaṁ gantvā samma mayā Anomadassissa Bhagavato pādamūle anāgate uppajjanakassa Gotamassa nāma Sammāsambuddhassa aggasāvakaṭṭhānaṁ patthitaṁ, tvampi tassa dutiyasāvakaṭṭhānaṁ patthehīti.

Sirivaḍḍho taṁ upadesaṁ sutvā[2] attano nivesanadvāre aṭṭhakarīsamattaṁ ṭhānaṁ samatalaṁ kāretvā lājapañcamāni pupphāni vikiritvā nīluppalacchadanaṁ maṇḍapaṁ kāretvā Buddhāsanaṁ paññāpetvā bhikkhūnampi āsanāni

1. Tampi bhikkhu (Sī), tvampi bhikkhūnaṁ dhammaṁ desehīti (Dhammapada), tvampi dhammaṁ desehīti (Aṅguttara)
2. Tassa upadese ṭhatvā (Ka)

တာပသော သတ္တာဟံ နိရန္တရံ ပုပ္ဖစ္ဆတ္တံ ဓာရေန္တော အဋ္ဌာသိ။ ဣတရေ ပန ဝနမူလဖလာဖလံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ သေသကာလေ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ အဋ္ဌံသု။

သတ္ထာ သတ္တာဟဿ အစ္စယေန နိရောဓတော ဝုဋ္ဌာယ အဂ္ဂသာဝကံ နိသဘတ္ထေရံ အာမန္တေသိ "တာပသာနံ ပုပ္ဖာသနာနုမောဒနံ ကရောဟီ"တိ။ ထေရော သာဝကပါရမီဉာဏေ ဌတွာ တေသံ ပုပ္ဖာသနာနုမောဒနံ အကာသိ။ တဿ ဒေသနာဝသာနေ သတ္ထာ ဒုတိယံ အဂ္ဂသာဝကံ အနောမတ္ထေရံ အာမန္တေသိ "တွမ္ပိ ဣမေသံ ဓမ္မံ ဒေသေဟီ"တိ[၁]။ သောပိ တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ သမ္မသိတွာ တေသံ ဓမ္မံ ကထေသိ။ ဒွိန္နမ္ပိ ဒေသနာယ ဧကဿပိ ဓမ္မာဘိသမယော နာဟောသိ။ အထ သတ္ထာ ဗုဒ္ဓဝိသယေ ဌတွာ ဓမ္မဒေသနံ အာရဘိ။ ဒေသနာဝသာနေ ဌပေတွာ သရဒတာပသံ အဝသေသာ သဗ္ဗေပိ စတုသတ္တတိသဟဿမတ္တာ ဇဋိလာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု။ သတ္ထာ "ဧထ ဘိက္ခဝေါ"တိ ဟတ္ထံ ပသာရေသိ။ တေ တာဝဒေဝ အန္တရဟိတတာပသဝေသာ အဋ္ဌပရိက္ခာရဝရဓရာ သဋ္ဌိဝဿိကတ္ထေရာ ဝိယ အဟေသုံ။

သရဒတာပသော ပန "အဟော ဝတာဟမ္ပိ အယံ နိသဘတ္ထေရော ဝိယ အနာဂတေ ဧကဿ ဗုဒ္ဓဿ အဂ္ဂသာဝကော ဘဝေယျ"န္တိ သတ္ထု ဒေသနာကာလေ ဥပ္ပန္နပရိဝိတက္ကတာယ အညဝိဟိတော ဟုတွာ မဂ္ဂဖလာနိ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ နာသက္ခိ။ အထ တထာဂတံ ဝန္ဒိတွာ တထာ ပဏိဓာနံ အကာသိ။ သတ္ထာပိဿ အနန္တရာယေန သမိဇ္ဈနဘာဝံ ဒိသွာ "ဣတော တွံ ကပ္ပသတသဟဿာဓိကံ ဧကံ အသင်္ချေယျံ အတိက္ကမိတွာ ဂေါတမဿ နာမ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ အဂ္ဂသာဝကော သာရိပုတ္တော နာမ ဘဝိဿသီ"တိ ဗျာကရိတွာ ဓမ္မကထံ ဝတွာ ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော အာကာသံ ပက္ခန္ဒိ။

သရဒတာပသောပိ သဟာယကဿ သိရိဝဍ္ဍဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ သမ္မ မယာ အနောမဒဿိဿ ဘဂဝတော ပါဒမူလေ အနာဂတေ ဥပ္ပဇ္ဇနကဿ ဂေါတမဿ နာမ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ အဂ္ဂသာဝကဋ္ဌာနံ ပတ္ထိတံ၊ တွမ္ပိ တဿ ဒုတိယသာဝကဋ္ဌာနံ ပတ္ထေဟီတိ။

သိရိဝဍ္ဍော တံ ဥပဒေသံ သုတွာ[၂] အတ္တနော နိဝေသနဒွါရေ အဋ္ဌကရီသမတ္တံ ဌာနံ သမတလံ ကာရေတွာ လာဇပဉ္စမာနိ ပုပ္ဖာနိ ဝိကိရိတွာ နီလုပ္ပလစ္ဆဒနံ မဏ္ဍပံ ကာရေတွာ ဗုဒ္ဓါသနံ ပညာပေတွာ ဘိက္ခူနမ္ပိ အာသနာနိ

၁-တမ္ပိ ဘိက္ခု (သီ)၊ တွမ္ပိ ဘိက္ခူနံ ဓမ္မံ ဒေသေဟီတိ (ဓမ္မပဒ)၊ တွမ္ပိ ဓမ္မံ ဒေသေဟီတိ (အင်္ဂုတ္တရ)
၂-တဿ ဥပဒေသေ ဌတွာ (က)

paññāpetvā mahantaṁ sakkārasammānaṁ sajjetvā saradatāpasena Satthāraṁ nimantāpetvā sattāhaṁ mahādānaṁ pavattetvā Buddhappamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ mahārahehi vatthehi acchādetvā dutiyasāvakabhāvāya paṇidhānaṁ akāsi. Satthāpissa anantarāyena samijjhanabhāvaṁ disvā vuttanayena byākaritvā bhattānumodanaṁ katvā pakkāmi. Sirivaḍḍho haṭṭhapahaṭṭho yāvajīvaṁ kusalakammaṁ katvā dutiyacittavāre[1] kāmāvacaradevaloke nibbatti. Saradatāpaso cattāro brahmavihāre bhāvetvā brahmaloke nibbatti.

Tato paṭṭhāya nesaṁ ubhinnampi antarākammaṁ na kathitaṁ. Amhākaṁ pana Bhagavato uppattito puretarameva Saradatāpaso Rājagahassa avidūre Upatissagāme Rūpasāriyā brāhmaṇiyā kucchimhi paṭisandhiṁ gaṇhi. Taṁdivasamevassa sahāyopi Rājagahasseva avidūre Kolitagāme Moggaliyā brāhmaṇiyā kucchimhi paṭisandhiṁ gaṇhi. Tāni kira dvepi kulāni yāva sattamā kulaparivaṭṭā ābaddhapaṭibaddhasahāyakāneva. Tesaṁ dvinnaṁ ekadivasameva gabbhaparihāramadaṁsu. Dasamāsaccayena jātānampi tesaṁ chasaṭṭhi dhātiyo upaṭṭhāpesuṁ, nāmaggahaṇadivase Rūpasāribrāhmaṇiyā puttassa Upatissagāme jeṭṭhakulassa puttattā **Upatisso**ti nāmaṁ akaṁsu, itarassa Kolitagāme jeṭṭhakulassa puttattā **Kolito**ti nāmaṁ akaṁsu. Te ubhopi mahatā parivārena vaḍḍhantā vuddhimanvāya sabbasippānaṁ pāraṁ agamaṁsu.

Athekadivasaṁ te Rājagahe giraggasamajjaṁ passantā mahājanaṁ sannipatitaṁ disvā ñāṇassa paripākagatattā yoniso ummujjantā "sabbepime oraṁ vassasatānaṁ maccumukhe patissantī"ti[2] saṁvegaṁ paṭilabhitvā "amhehi mokkhadhammo pariyesitabbo, tañca pariyesantehi ekaṁ pabbajjaṁ laddhuṁ vaṭṭatī"ti nicchayaṁ katvā pañcahi māṇavakasatehi saddhiṁ Sañcayassa paribbājakassa santike pabbajiṁsu. Tesaṁ pabbajitakālato paṭṭhāya sañcayo lābhaggayasaggappatto ahosi. Te katipāheneva sabbaṁ Sañcayassa samayaṁ pariggaṇhitvā[3] tattha sāraṁ adisvā tato nikkhamitvā[4] tattha tattha te te paṇḍitasammate samaṇabrāhmaṇe pañhaṁ pucchanti, te

1. Dutiyattavāre (Aṁ-Ṭṭha 1. 121 piṭṭhe.)
2. Maccumukhaṁ pavisantīti (Ka)
3. Paṭimajjitvā (Sī), parimadditvā (Ka)
4. Nibbijjitvā (Ka)

ပညာပေတွာ မဟန္တံ သက္ကာရသမ္မာနံ သဇ္ဇေတွာ သရဒတာပသေန သတ္ထာရံ နိမန္တာပေတွာ သတ္တာဟံ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေတွာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခံ ဘိက္ခုသံဃံ မဟာရဟေဟိ ဝတ္ထေဟိ အစ္ဆာဒေတွာ ဒုတိယသာဝကဘာဝါယ ပဏိဓာနံ အကာသိ။ သတ္ထာပိဿ အနန္တရာယေန သမိဇ္ဈနဘာဝံ ဒိသွာ ဝုတ္တနယေန ဗျာကရိတွာ ဘတ္တာနုမောဒနံ ကတွာ ပက္ကာမိ။ သိရိဝဍ္ဎော ဟဋ္ဌပဟဋ္ဌော ယာဝဇီဝံ ကုသလကမ္မံ ကတွာ ဒုတိယစိတ္တဝါရေ[1] ကာမာဝစရဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိ။ သရဒတာပသော စတ္တာရော ဗြဟ္မဝိဟာရေ ဘာဝေတွာ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တိ။

တတော ပဋ္ဌာယ နေသံ ဥဘိန္နမ္ပိ အန္တရာကမ္မံ န ကထိတံ။ အမှာကံ ပန ဘဂဝတော ဥပ္ပတ္တိတော ပုရေတရမေဝ သရဒတာပသော ရာဇဂဟဿ အဝိဒူရေ ဥပတိဿဂါမေ ရူပသာရိယာ ဗြာဟ္မဏိယာ ကုစ္ဆိမှိ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ။ တံဒိဝသမေဝဿ သဟာယောပိ ရာဇဂဟဿေဝ အဝိဒူရေ ကောလိတဂါမေ မောဂ္ဂလိယာ ဗြာဟ္မဏိယာ ကုစ္ဆိမှိ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ။ တာနိ ကိရ ဒွေပိ ကုလာနိ ယာဝ သတ္တမာ ကုလပရိဝဋ္ဋာ အာဗဒ္ဓပဋိဗဒ္ဓသဟာယကာနေဝ။ တေသံ ဒွိန္နံ ဧကဒိဝသမေဝ ဂဗ္ဘပရိဟာရမဒံသု။ ဒသမာသစ္စယေန ဇာတာနမ္ပိ တေသံ ဆသဋ္ဌိ ဓာတိယော ဥပဋ္ဌာပေသုံ၊ နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ ရူပသာရိဗြာဟ္မဏိယာ ပုတ္တဿ ဥပတိဿဂါမေ ဇေဋ္ဌကုလဿ ပုတ္တတ္တာ **ဥပတိဿော**တိ နာမံ အကံသု၊ ဣတရဿ ကောလိတဂါမေ ဇေဋ္ဌကုလဿ ပုတ္တတ္တာ **ကောလိတော**တိ နာမံ အကံသု။ တေ ဥဘောပိ မဟတာ ပရိဝါရေန ဝဍ္ဎန္တာ ဝုဒ္ဓိမန္ဝာယ သဗ္ဗသိပ္ပါနံ ပါရံ အဂမံသု။

အထေကဒိဝသံ တေ ရာဇဂဟေ ဂိရဂ္ဂသမဇ္ဇံ ပဿန္တာ မဟာဇနံ သန္နိပတိတံ ဒိသွာ ဉာဏဿ ပရိပါကဂတတ္တာ ယောနိသော ဥမ္မုဇ္ဇန္တာ "သဗ္ဗေပိမေ ဩရံ ဝဿသတာနံ မစ္စုမုခေ ပတိဿန္တီ"တိ[2] သံဝေဂံ ပဋိလဘိတွာ "အမှေဟိ မောက္ခဓမ္မော ပရိယေသိတဗ္ဗော၊ တဉ္စ ပရိယေသန္တေဟိ ဧကံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ နိစ္ဆယံ ကတွာ ပဉ္စဟိ မာဏဝကသတေဟိ သဒ္ဓိံ သဉ္စယဿ ပရိဗ္ဗာဇကဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိံသု။ တေသံ ပဗ္ဗဇိတကာလတော ပဋ္ဌာယ သဉ္စယော လာဘဂ္ဂယသဂ္ဂပ္ပတ္တော အဟောသိ။ တေ ကတိပါဟေနေဝ သဗ္ဗံ သဉ္စယဿ သမယံ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ[3] တတ္ထ သာရံ အဒိသွာ တတော နိက္ခမိတွာ[4] တတ္ထ တတ္ထ တေ တေ ပဏ္ဍိတသမ္မတေ သမဏဗြာဟ္မဏေ ပဉှံ ပုစ္ဆန္တိ၊ တေ

၁-ဒုတိယတ္တဝါရေ (အံ-ဋ္ဌ ၁-၁၂၁-ပိဋ္ဌေ။)
၂-မစ္စုမုခံ ပဝိသန္တီတိ (က)
၃-ပဋိမဇ္ဇိတွာ (သီ)၊ ပရိမဒ္ဒိတွာ (က)
၄-နိဗ္ဗိဇ္ဇိတွာ (က)

tehi puṭṭhā neva sampāyanti[1], aññadatthu teyeva tesaṁ pañhaṁ vissajjenti. Evaṁ te mokkhaṁ pariyesantā katikaṁ akaṁsu "amhesu yo paṭhamaṁ amataṁ adhigacchati, so itarassa ārocetū"ti.

[2]Tena ca samayena amhākaṁ Satthari paṭhamābhisambodhiṁ patvā pavattitavaradhammacakke anupubbena Uruvelakassapādike sahassajaṭile dametvā Rājagahe viharante ekadivasaṁ[2] Upatisso paribbājako paribbājakārāmaṁ gacchanto āyasmantaṁ Assajittheraṁ Rājagahe piṇḍāya carantaṁ disvā "na mayā evarūpo ākappasampanno pabbajito diṭṭhapubbo, santadhammena nāma ettha bhavitabban"ti sañjātappasādo pañhaṁ pucchituṁ āyasmantaṁ udikkhanto piṭṭhito piṭṭhito anubandhi. Theropi laddhapiṇḍapāto paribhuñjituṁ patirūpaṁ okāsaṁ gato, paribbājako attano paribbājakapīṭhaṁ paññāpetvā adāsi. Bhattakiccapariyosāne cassa attano kuṇḍikāya udakaṁ adāsi.

Evaṁ so ācariyavattaṁ katvā katabhattakiccena therena saddhiṁ paṭisanthāraṁ katvā "ko vā te satthā, kassa vā tvaṁ dhammaṁ rocesī"ti pucchi. Thero Sammāsambuddhaṁ apadisi. Puna tena "kiṁ vādī panāyasmato Satthā"ti puṭṭho "imassa sāsanassa gambhīrataṁ dassessāmī"ti attano navakabhāvaṁ pavedetvā saṅkhepavasena cassa sāsanadhammaṁ kathento "ye dhammā hetuppabhavā"ti[3] gāthamāha. Paribbājako paṭhamapadadvayameva sutvā sahassanayasampanne sotāpattiphale[4] patiṭṭhāsi, itaraṁ padadvayaṁ sotāpannakāle niṭṭhāsi. Gāthāpariyosāne pana sotāpanno hutvā upari visese appavattente "bhavissati ettha kāraṇan"ti sallakkhetvā theraṁ āha "mā bhante upari dhammadesanaṁ vaḍḍhayittha, ettakameva hotu, kahaṁ amhākaṁ Satthā vasatī"ti. Veḷuvaneti. "Bhante tumhe purato gacchatha, ahaṁ mayhaṁ sahāyakassa katapaṭiññaṁ mocetvā taṁ gahetvā āgamissāmī"ti pañcapatiṭṭhitena

1. Na sampādenti (Ka)
2-2. Tena samayena amhākaṁ Satthā paramābhisambodhiṁ patvā pavattavaradhammacakko anupubbena Uruvelakassapādike sahassajaṭile dametvā Rājagahaṁ patvā Veḷuvane viharati. Ekadivasaṁ (Sī)
3. Vi 3. 51; Khu 3. 27; Khu 10. 175 piṭṭhesu.
4. Sotāpattimagge (Aṁ-Ṭṭha 1. 124 piṭṭhe.)

တေဟိ ပုဋ္ဌာ နေဝ သမ္ပာယန္တိ[၁]၊ အညဒတ္ထု တေယေဝ တေသံ ပဉှံ ဝိဿဇ္ဇေန္တိ။ ဧဝံ တေ မောက္ခံ ပရိယေသန္တာ ကတိကံ အကံသု "အမှေသု ယော ပဌမံ အမတံ အဓိဂစ္ဆတိ၊ သော ဣတရဿ အာရောစေတူ"တိ။

[၂]တေန စ သမယေန အမှာကံ သတ္ထရိ ပဌမာဘိသမ္ဗောဓိံ ပတွာ ပဝတ္တိတဝရဓမ္မစက္ကေ အနုပုဗ္ဗေန ဥရုဝေလကဿပါဒိကေ သဟဿဇဋိလေ ဒမေတွာ ရာဇဂဟေ ဝိဟရန္တေ ဧကဒိဝသံ[၂] ဥပတိဿော ပရိဗ္ဗာဇကော ပရိဗ္ဗာဇကာရာမံ ဂစ္ဆန္တော အာယသ္မန္တံ အဿဇိတ္ထေရံ ရာဇဂဟေ ပိဏ္ဍာယ စရန္တံ ဒိသွာ "န မယာ ဧဝရူပေါ အာကပ္ပသမ္ပန္နော ပဗ္ဗဇိတော ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗော၊ သန္တဓမ္မေန နာမ ဧတ္ထ ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ သဉ္ဇာတပ္ပသာဒေါ ပဉှံ ပုစ္ဆိတုံ အာယသ္မန္တံ ဥဒိက္ခန္တော ပိဋ္ဌိတော ပိဋ္ဌိတော အနုဗန္ဓိ။ ထေရောပိ လဒ္ဓပိဏ္ဍပါတော ပရိဘုဉ္ဇိတုံ ပတိရူပံ ဩကာသံ ဂတော၊ ပရိဗ္ဗာဇကော အတ္တနော ပရိဗ္ဗာဇကပီဌံ ပညာပေတွာ အဒါသိ။ ဘတ္တကိစ္စပရိယောသာနေ စဿ အတ္တနော ကုဏ္ဍိကာယ ဥဒကံ အဒါသိ။

ဧဝံ သော အာစရိယဝတ္တံ ကတွာ ကတဘတ္တကိစ္စေန ထေရေန သဒ္ဓိံ ပဋိသန္ထာရံ ကတွာ "ကော ဝါ တေ သတ္ထာ, ကဿ ဝါ တွံ ဓမ္မံ ရောစေသီ"တိ ပုစ္ဆိ။ ထေရော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ အပဒိသိ။ ပုန တေန "ကိံဝါဒီ ပနာယသ္မတော သတ္ထာ"တိ ပုဋ္ဌော "ဣမဿ သာသနဿ ဂမ္ဘီရတံ ဒဿေဿာမီ"တိ အတ္တနော နဝကဘာဝံ ပဝေဒေတွာ သင်္ခေပဝသေန စဿ သာသနဓမ္မံ ကထေန္တော "ယေ ဓမ္မာ ဟေတုပ္ပဘဝါ"တိ[၃] ဂါထမာဟ။ ပရိဗ္ဗာဇကော ပဌမပဒဒွယမေဝ သုတွာ သဟဿနယသမ္ပန္နေ သောတာပတ္တိဖလေ[၄] ပတိဋ္ဌာသိ၊ ဣတရံ ပဒဒွယံ သောတာပန္နကာလေ နိဋ္ဌာသိ။ ဂါထာပရိယောသာနေ ပန သောတာပန္နော ဟုတွာ ဥပရိ ဝိသေသေ အပ္ပဝတ္တေန္တေ "ဘဝိဿတိ ဧတ္ထ ကာရဏ"န္တိ သလ္လက္ခေတွာ ထေရံ အာဟ "မာ ဘန္တေ ဥပရိ ဓမ္မဒေသနံ ဝဍ္ဎယိတ္ထ၊ ဧတ္တကမေဝ ဟောတု၊ ကဟံ အမှာကံ သတ္ထာ ဝသတီ"တိ။ ဝေဠုဝနေတိ။ "ဘန္တေ တုမှေ ပုရတော ဂစ္ဆထ၊ အဟံ မယှံ သဟာယကဿ ကတပဋိညံ မောစေတွာ တံ ဂဟေတွာ အာဂမိဿာမီ"တိ ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန

၁-န သမ္ပာဒေန္တိ (က)
၂-၂-တေန သမယေန အမှာကံ သတ္ထာ ပရမာဘိသမ္ဗောဓိံ ပတွာ ပဝတ္တဝရဓမ္မစက္ကော အနုပုဗ္ဗေန ဥရုဝေလကဿပါဒိကေ သဟဿဇဋိလေ ဒမေတွာ ရာဇဂဟံ ပတွာ ဝေဠုဝနေ ဝိဟရတိ၊ ဧကဒိဝသံ (သီ)
၃-ဝိ ၃-၅၁၊ ခု ၃-၂၇၊ ခု ၁၀-၁၇၅-ပိဋ္ဌေသု။ ၄-သောတာပတ္တိမဂ္ဂေ (အံ-ဋ္ဌ ၁-၁၂၄-ပိဋ္ဌေ၊)

vanditvā tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā theraṁ uyyojetvā paribbājakārāmaṁ agamāsi.

Kolitaparibbājako taṁ dūratova āgacchantaṁ disvā "mukhavaṇṇo na aññadivasesu viya, addhānena amataṁ adhigataṁ bhavissatī"ti tenevassa visesādhigamaṁ sambhāvetvā amatādhigamaṁ pucchi. Sopissa "āmāvuso amataṁ adhigatan"ti paṭijānitvā tameva gāthaṁ abhāsi. Gāthāpariyosāne Kolito sotāpattiphale patiṭṭhahitvā āha "kahaṁ no Satthā"ti. Veḷuvaneti. Tena hi āvuso āyāma, Satthāraṁ passissāmāti. Upatisso sabbakālampi ācariyapūjakova, tasmā Sañcayassa santikaṁ gantvā Satthu guṇe pakāsetvā tampi Satthu santikaṁ netukāmo ahosi. So lābhāsāpakato antevāsikabhāvaṁ anicchanto "na sakkomi cāṭi hutvā udakasiñcanaṁ hotun"ti paṭikkhipi. Te anekehi kāraṇehi taṁ saññāpetuṁ asakkontā attano ovāde vattamānehi aḍḍhateyyasatehi antevāsikehi saddhiṁ Veḷuvanaṁ agamaṁsu. Satthā te dūratova āgacchante disvā "etaṁ me sāvakayugaṁ bhavissati aggaṁ bhaddayugan"ti vatvā tesaṁ parisāya cariyavasena dhammaṁ desetvā arahatte patiṭṭhāpetvā ehibhikkhubhāvena upasampadaṁ adāsi. Yathā tesaṁ, evaṁ aggasāvakānampi iddhimayapattacīvaraṁ āgatameva. Uparimaggattayakiccaṁ pana na niṭṭhāti. Kasmā? Sāvakapāramīñāṇassa mahantatāya.

Tesu āyasmā Mahāmoggallāno pabbajitadivasato sattame divase Magadharaṭṭhe Kallavālagāme samaṇadhammaṁ karonto thinamiddhe okkante Satthārā saṁvejito thinamiddhaṁ vinodetvā dhātukammaṭṭhānaṁ[1] suṇato eva uparimaggattayaṁ adhigantvā sāvakapāramīñāṇassa matthakaṁ pāpuṇi. Āyasmā Sāriputto pabbajitadivasato aḍḍhamāsaṁ atikkamitvā Satthārā saddhiṁ Rājagahe sūkarakhataleṇe viharanto attano bhāgineyyassa Dīghanakhaparibbājakassa Vedanāpariggahasuttante[2] desiyamāne desanānusārena ñāṇaṁ pesetvā parassa vaḍḍhitaṁ bhattaṁ bhuñjanto

1. Aṁ 2. 461 piṭṭhādīsu Pacalāyamānasutte passitabbaṁ.
2. Ma 2. 165 piṭthādīsu Dīghanakhasutte passitabbaṁ.

ဝန္ဒိတွာ တိက္ခတ္တုံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ထေရံ ဥယျောဇေတွာ ပရိဗ္ဗာဇကာရာမံ အဂမာသိ။

ကောလိတပရိဗ္ဗာဇကော တံ ဒူရတောဝ အာဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ "မုခဝဏ္ဏော န အညဒိဝသေသု ဝိယ၊ အဒ္ဓါနေန အမတံ အဓိဂတံ ဘဝိဿတီ"တိ တေနေဝဿ ဝိသေသာဓိဂမံ သမ္ဘာဝေတွာ အမတာဓိဂမံ ပုစ္ဆိ။ သောပိဿ "အာမာဝုသော အမတံ အဓိဂတ"န္တိ ပဋိဇာနိတွာ တမေဝ ဂါထံ အဘာသိ။ ဂါထာပရိယောသာနေ ကောလိတော သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌဟိတွာ အာဟ "ကဟံ နော သတ္ထာ"တိ။ ဝေဠုဝနေတိ။ တေန ဟိ အာဝုသော အာယာမ၊ သတ္ထာရံ ပဿိဿာမာတိ။ ဥပတိဿော သဗ္ဗကာလမ္ပိ အာစရိယပူဇကောဝ၊ တသ္မာ သဉ္စယဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ သတ္ထု ဂုဏေ ပကာသေတွာ တမ္ပိ သတ္ထု သန္တိကံ နေတုကာမော အဟောသိ။ သော လာဘာသာပကတော အန္တေဝါသိကဘာဝံ အနိစ္ဆန္တော "န သက္ကောမိ စာဋိ ဟုတွာ ဥဒကသိဉ္စနံ ဟောတု"န္တိ ပဋိက္ခိပိ။ တေ အနေကေဟိ ကာရဏေဟိ တံ သညာပေတုံ အသက္ကောန္တာ အတ္တနော ဩဝါဒေ ဝတ္တမာနေဟိ အဍ္ဎတေယျသတေဟိ အန္တေဝါသိကေဟိ သဒ္ဓိံ ဝေဠုဝနံ အဂမံသု။ သတ္ထာ တေ ဒူရတောဝ အာဂစ္ဆန္တေ ဒိသွာ "ဧတံ မေ သာဝကယုဂံ ဘဝိဿတိ အဂ္ဂံ ဘဒ္ဒယုဂ"န္တိ ဝတွာ တေသံ ပရိသာယ စရိယဝသေန ဓမ္မံ ဒေသေတွာ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာပေတွာ ဧဟိဘိက္ခုဘာဝေန ဥပသမ္ပဒံ အဒါသိ။ ယထာ တေသံ၊ ဧဝံ အဂ္ဂသာဝကာနမ္ပိ ဣဒ္ဓိမယပတ္တစီဝရံ အာဂတမေဝ။ ဥပရိမဂ္ဂတ္တယကိစ္စံ ပန န နိဋ္ဌာတိ။ ကသ္မာ? သာဝကပါရမီဉာဏဿ မဟန္တတာယ။

တေသု အာယသ္မာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော ပဗ္ဗဇိတဒိဝသတော သတ္တမေ ဒိဝသေ မဂဓရဋ္ဌေ ကလ္လဝါလဂါမေ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တော ထိနမိဒ္ဓေ ဩက္ကန္တေ သတ္ထာရာ သံဝေဇိတော ထိနမိဒ္ဓံ ဝိနောဒေတွာ ဓာတုကမ္မဋ္ဌာနံ[1] သုဏန္တော ဧဝ ဥပရိမဂ္ဂတ္တယံ အဓိဂန္တွာ သာဝကပါရမီဉာဏဿ မတ္ထကံ ပါပုဏိ။ အာယသ္မာ သာရိပုတ္တော ပဗ္ဗဇိတဒိဝသတော အဍ္ဎမာသံ အတိက္ကမိတွာ သတ္ထာရာ သဒ္ဓိံ ရာဇဂဟေ သူကရခတလေဏေ ဝိဟရန္တော အတ္တနော ဘာဂိနေယျဿ ဒီဃနခပရိဗ္ဗာဇကဿ ဝေဒနာပရိဂ္ဂဟသုတ္တန္တေ[2] ဒေသိယမာနေ ဒေသနာနုသာရေန ဉာဏံ ပေသေတွာ ပရဿ ဝဍ္ဎိတံ ဘတ္တံ ဘုဉ္ဇန္တော

၁-အံ ၂-၄၆၁-ပိဋ္ဌာဒီသု ပစလာယမာနသုတ္တေ ပဿိတဗ္ဗံ။
၂-မ ၂-၁၆၅-ပိဋ္ဌာဒီသု ဒီဃနခသုတ္တေ ပဿိတဗ္ဗံ။

viya sāvakapāramīñāṇassa matthakaṁ pāpuṇi. Iti dvinnampi aggasāvakānaṁ Satthu samīpe eva sāvakapāramīñāṇaṁ matthakaṁ pattaṁ. Tena vuttaṁ **Apadāne**[1]—

“Himavantassa avidūre, Lambako nāma pabbato.
Assamo sukato mayhaṁ, paṇṇasālā sumāpitā.

Uttānakūlā nadikā, supatitthā manoramā.
Susuddhapulinākiṇṇā, avidūre mama’ssamaṁ.

Asakkharā apabbhārā, sādu appaṭigandhikā.
Sandatī nadikā tattha, sobhayantā mama’ssamaṁ.

Kumbhīlā makarā cettha, susumārā ca kacchapā.
Caranti nadiyā tattha, sobhayantā mama’ssamaṁ.

Pāṭhīnā pāvusā macchā, balajā muñjarohitā.
Vaggaḷā papatāyantā, sobhayanti mama’ssamaṁ.

Ubho kūlesu nadiyā, pupphino phalino dumā.
Ubhato abhilambantā, sobhayanti mama’ssamaṁ.

Ambā sālā ca tilakā, pāṭalī sinduvārakā.
Dibbagandhā sampavanti, pupphitā mama assame.

Cammakā saḷalā nīpā, nāgapunnāgaketakā.
Dibbagandhā sampavanti, pupphitā mama assame.

Atimuttā asokā ca, bhaginīmālā ca pupphitā.
Aṅkolā bimbijālā ca, pupphitā mama assame.

Ketakā kandali ceva, godhukā tiṇasūlikā.
Dibbagandhaṁ sampavantā, sobhayanti mama’ssamaṁ.

Kaṇikārā kaṇṇikā ca, asanā ajjunā bahū.
Dibbagandhaṁ sampavantā, sobhayanti mama’ssamaṁ.

Punnāgā giripunnāgā, koviḷārā ca pupphitā.
Dibbagandhaṁ sampavantā, sobhayanti mama’ssamaṁ.

1. Khu 3. 16 piṭṭhādīsu.

ဝိယ သာဝကပါရမီဉာဏဿ မတ္ထကံ ပါပုဏိ။ ဣတိ ဒွိန္နမ္ပိ အဂ္ဂသာဝကာနံ သတ္ထု သမီပေ ဧဝ သာဝကပါရမီဉာဏံ မတ္ထကံ ပတ္တံ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၁]—

“ဟိမဝန္တဿ အဝိဒူရေ၊ လမ္ဗကော နာမ ပဗ္ဗတော။
အဿမော သုကတော မယှံ၊ ပဏ္ဏသာလာ သုမာပိတာ။

ဥတ္တာနကူလာ နဒိကာ၊ သုပတိတ္ထာ မနောရမာ။
သုသုဒ္ဓပုလိနာကိဏ္ဏာ၊ အဝိဒူရေ မမ’ဿမံ။

အသက္ခရာ အပဗ္ဘာရာ၊ သာဒု အပ္ပဋိဂန္ဓိကာ။
သန္ဒတီ နဒိကာ တတ္ထ၊ သောဘယန္တာ မမ’ဿမံ။

ကုမ္ဘီလာ မကရာ စေတ္ထ၊ သုသုမာရာ စ ကစ္ဆပါ။
စရန္တိ နဒိယာ တတ္ထ၊ သောဘယန္တာ မမ’ဿမံ။

ပါဌီနာ ပါဝုသာ မစ္ဆာ၊ ဗလဇာ မုဉ္ဇရောဟိတာ။
ဝဂ္ဂဠာ ပပတာယန္တာ၊ သောဘယန္တိ မမ’ဿမံ။

ဥဘော ကူလေသု နဒိယာ၊ ပုပ္ဖိနော ဖလိနော ဒုမာ။
ဥဘတော အဘိလမ္ဗန္တာ၊ သောဘယန္တိ မမ’ဿမံ။

အမ္ဗာ သာလာ စ တိလကာ၊ ပါဋလီ သိန္ဒုဝါရကာ။
ဒိဗ္ဗဂန္ဓာ သမ္ပဝန္တိ၊ ပုပ္ဖိတာ မမ အဿမေ။

စမ္ပကာ သဠလာ နီပါ၊ နာဂပုန္နာဂကေတကာ။
ဒိဗ္ဗဂန္ဓာ သမ္ပဝန္တိ၊ ပုပ္ဖိတာ မမ အဿမေ။

အတိမုတ္တာ အသောကာ စ၊ ဘဂိနီမာလာ စ ပုပ္ဖိတာ။
အင်္ကောလာ ဗိမ္ဗိဇာလာ စ၊ ပုပ္ဖိတာ မမ အဿမေ။

ကေတကာ ကန္ဒလိ စေဝ၊ ဂေါဓုကာ တိဏသူလိကာ။
ဒိဗ္ဗဂန္ဓံ သမ္ပဝန္တာ၊ သောဘယန္တိ မမ’ဿမံ။

ကဏိကာရာ ကဏ္ဏိကာ စ၊ အသနာ အဇ္ဇုနာ ဗဟူ။
ဒိဗ္ဗဂန္ဓံ သမ္ပဝန္တာ၊ သောဘယန္တိ မမ’ဿမံ။

ပုန္နာဂါ ဂိရိပုန္နာဂါ၊ ကောဝိဠာရာ စ ပုပ္ဖိတာ။
ဒိဗ္ဗဂန္ဓံ သမ္ပဝန္တာ၊ သောဘယန္တိ မမ’ဿမံ။

၁-ခု ၃-၁၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Uddālakā ca kuṭajā, kadambā vakulā bahū.
Dibbagandhaṁ sampavantā, sobhayanti mama’ssamaṁ.

Āḷakā isimuggā ca, kadalimātuluṅgiyo.
Gandhodakena saṁvaḍḍhā, phalāni dhārayanti te.

Aññe pupphanti padumā, aññe jāyanti kesarī.
Aññe opupphā padumā, pupphitā taḷāke tadā.

Gabbhaṁ gaṇhanti padumā, niddhāvanti muḷāliyo.
Siṅghāṭipattamākiṇṇā, sobhanti taḷāke tadā.

Nayitā ambagandhī ca, uttalī bandhujīvakā.
Dibbagandhā sampavanti, pupphitā taḷāke tadā.

Pāṭhīnā pāvusā macchā, balajā muñjarohitā.
Saṁgulā maggurā ceva, vasanti taḷāke tadā.

Kumbhīlā susumārā ca, tantigāhā ca rakkhasā.
Oguhā ajagarā ca, vasanti taḷāke tadā.

Pārevatā ravihaṁsā, cakkavākā nadīcarā.
Kokilā sukasāḷikā, upajīvanti taṁ saraṁ.

Kukutthakā kuḷīrakā, vane pokkharasātakā.
Dindibhā suvapotā ca, upajīvanti taṁ saraṁ.

Haṁsā koñcā mayūrā ca, kokilā tambacūḷakā.
Pampakā jīvaṁjīvā ca, upajīvanti taṁ saraṁ.

Kosikā poṭṭhasīsā ca, kurarā senakā bahū.
Mahākāḷā ca sakuṇā, upajīvanti taṁ saraṁ.

Pasadā ca varāhā ca, camarā gaṇḍakā bahū.
Rohiccā sukapotā ca, upajīvanti taṁ saraṁ.

Sīhabyagghā ca dīpī ca, acchakokataracchakā.
Tidhā pabhinnamātaṅgā, upajīvanti taṁ saraṁ.

ဥဒ္ဒါလကာ စ ကုဋဇာ၊ ကဒမ္ဗာ ဝကုလာ ဗဟူ။
ဒိဗ္ဗဂန္ဓံ သမ္ပဝန္တာ၊ သောဘယန္တိ မမ’ဿမံ။

အာဠကာ ဣသိမုဂ္ဂါ စ၊ ကဒလိမာတုလုင်္ဂိယော။
ဂန္ဓောဒကေန သံဝဍ္ဎာ၊ ဖလာနိ ဓာရယန္တိ တေ။

အညေ ပုပ္ဖန္တိ ပဒုမာ၊ အညေ ဇာယန္တိ ကေသရီ။
အညေ ဩပုပ္ဖါ ပဒုမာ၊ ပုပ္ဖိတာ တဠာကေ တဒါ။

ဂဗ္ဘံ ဂဏှန္တိ ပဒုမာ၊ နိဒ္ဓါဝန္တိ မုဠာလိယော။
သိင်္ဃာဋိပတ္တမာကိဏ္ဏာ၊ သောဘန္တိ တဠာကေ တဒါ။

နယိတာ အမ္ဗဂန္ဓီ စ၊ ဥတ္တလီ ဗန္ဓုဇီဝကာ။
ဒိဗ္ဗဂန္ဓာ သမ္ပဝန္တိ၊ ပုပ္ဖိတာ တဠာကေ တဒါ။

ပါဌီနာ ပါဝုသာ မစ္ဆာ၊ ဗလဇာ မုဉ္ဇရောဟိတာ။
သံဂုလာ မဂ္ဂုရာ စေဝ၊ ဝသန္တိ တဠာကေ တဒါ။

ကုမ္ဘီလာ သုသုမာရာ စ၊ တန္တိဂါဟာ စ ရက္ခသာ။
ဩဂုဟာ အဇဂရာ စ၊ ဝသန္တိ တဠာကေ တဒါ။

ပါရေဝတာ ရဝိဟံသာ၊ စက္ကဝါကာ နဒီစရာ။
ကောကိလာ သုကသာဠိကာ၊ ဥပဇီဝန္တိ တံ သရံ။

ကုကုတ္ထကာ ကုဠီရကာ၊ ဝနေ ပေါက္ခရသာတကာ။
ဒိန္ဒိဘာ သုဝပေါတာ စ၊ ဥပဇီဝန္တိ တံ သရံ။

ဟံသာ ကောဉ္စာ မယူရာ စ၊ ကောကိလာ တမ္ဗစူဠကာ။
ပမ္ပကာ ဇီဝံဇီဝါ စ၊ ဥပဇီဝန္တိ တံ သရံ။

ကောသိကာ ပေါဋ္ဌသီသာ စ၊ ကုရရာ သေနကာ ဗဟူ။
မဟာကာဠာ စ သကုဏာ၊ ဥပဇီဝန္တိ တံ သရံ။

ပသဒါ စ ဝရာဟာ စ၊ စမရာ ဂဏ္ဍကာ ဗဟူ။
ရောဟိစ္စာ သုကပေါတာ စ၊ ဥပဇီဝန္တိ တံ သရံ။

သီဟဗျဂ္ဃါ စ ဒီပီ စ၊ အစ္ဆကောကတရစ္ဆကာ။
တိဓာ ပဘိန္နမာတင်္ဂါ၊ ဥပဇီဝန္တိ တံ သရံ။

Kinnarā vānarā ceva, athopi vanakammikā.
Cetā ca luddakā ceva, upajīvanti taṁ saraṁ.

Tindukāni piyā lāni, madhuke kāsumāriyo.
Dhuvaṁ phalāni dhārenti, avidūre mamassamaṁ.

Kosambā saḷalā nimbā, sāduphalasamāyutā.
Dhuvaṁ phalāni dhārenti, avidūre mamassamaṁ.

Harītakā āmalakā, ambajambuvibhītakā.
Kolā bhallātakā billā, phalāni dhārayanti te.

Āluvā ca kaḷambā ca, biḷālītakkaḷāni ca.
Jīvakā sutakā ceva, bahukā mama assame.

Assamassāvidūramhi, taḷākā’suṁ sunimmitā.
Acchodakā sītajalā, supatitthā manoramā.

Padumuppalasañchannā, puṇḍarīkasamāyutā.
Mandālakehi sañchannā, dibbagandhopavāyati.

Evaṁ sabbaṅgasampanne, pupphite phalite vane.
Sukate assame ramme, viharāmi ahaṁ tadā.

Sīlavā vatasampanno, jhāyī jhānarato sadā.
Pañcābhiññābalappatto, suruci nāma tāpaso.

Catuvīsasahassāni, sissā mayhaṁ upaṭṭhahuṁ.
Sabbe maṁ brāhmaṇā ete, jātimanto yasassino.

Lakkhaṇe itihāse ca, sanighaṇḍusakeṭubhe.
Padakā veyyākaraṇā, sadhamme pāramiṁ gatā.

Uppātesu nimittesu, lakkhaṇesu ca kovidā.
Pathabyā bhūmantalikkhe, mama sissā susikkhitā.

Appicchā nipakā ete, appāhārā alolupā.
Lābhālābhena santuṭṭhā, parivārenti maṁ sadā.

ကိန္နရာ ဝါနရာ စေဝ၊ အထောပိ ဝနကမ္မိကာ။
စေတာ စ လုဒ္ဒကာ စေဝ၊ ဥပဇီဝန္တိ တံ သရံ။

တိန္ဒုကာနိ ပိယာလာနိ၊ မဓုကေ ကာသုမာရိယော။
ဓုဝံ ဖလာနိ ဓာရေန္တိ၊ အဝိဒူရေ မမဿမံ။

ကောသမ္ဗာ သဠလာ နိမ္ဗာ၊ သာဒုဖလသမာယုတာ။
ဓုဝံ ဖလာနိ ဓာရေန္တိ၊ အဝိဒူရေ မမဿမံ။

ဟရီတကာ အာမလကာ၊ အမ္ဗဇမ္ဗုဝိဘီတကာ။
ကောလာ ဘလ္လာတကာ ဗိလ္လာ၊ ဖလာနိ ဓာရယန္တိ တေ။

အာလုဝါ စ ကဠမ္ဗာ စ၊ ဗိဠာလီတက္ကဠာနိ စ။
ဇီဝကာ သုတကာ စေဝ၊ ဗဟုကာ မမ အဿမေ။

အဿမဿာဝိဒူရမှိ၊ တဠာကာ’သုံ သုနိမ္မိတာ။
အစ္ဆောဒကာ သီတဇလာ၊ သုပတိတ္ထာ မနောရမာ။

ပဒုမုပ္ပလသဉ္ဆန္နာ၊ ပုဏ္ဍရီကသမာယုတာ။
မန္ဒာလကေဟိ သဉ္ဆန္နာ၊ ဒိဗ္ဗဂန္ဓောပဝါယတိ။

ဧဝံ သဗ္ဗင်္ဂသမ္ပန္နေ၊ ပုပ္ဖိတေ ဖလိတေ ဝနေ။
သုကတေ အဿမေ ရမ္မေ၊ ဝိဟရာမိ အဟံ တဒါ။

သီလဝါ ဝတသမ္ပန္နော၊ ဈာယီ ဈာနရတော သဒါ။
ပဉ္စာဘိညာဗလပ္ပတ္တော၊ သုရုစိ နာမ တာပသော။

စတုဝီသသဟဿာနိ၊ သိဿာ မယှံ ဥပဋ္ဌဟုံ။
သဗ္ဗေ မံ ဗြာဟ္မဏာ ဧတေ၊ ဇာတိမန္တော ယသဿိနော။

လက္ခဏေ ဣတိဟာသေ စ၊ သနိဃဏ္ဍုသကေဋုဘေ။
ပဒကာ ဝေယျာကရဏာ၊ သဓမ္မေ ပါရမိံ ဂတာ။

ဥပ္ပါတေသု နိမိတ္တေသု၊ လက္ခဏေသု စ ကောဝိဒါ။
ပထဗျာ ဘူမန္တလိက္ခေ၊ မမ သိဿာ သုသိက္ခိတာ။

အပ္ပိစ္ဆာ နိပကာ ဧတေ၊ အပ္ပါဟာရာ အလောလုပါ။
လာဘာလာဘေန သန္တုဋ္ဌာ၊ ပရိဝါရေန္တိ မံ သဒါ။

Jhāyī jhānaratā dhīrā, santacittā samāhitā.
Ākiñcaññaṁ patthayantā, parivārenti maṁ sadā.

Abhiññāpāramippattā, pettike gocare ratā.
Antalikkhacarā dhīrā, parivārenti maṁ sadā.

Saṁvutā chasu dvāresu, anejā rakkhitindriyā.
Asaṁsaṭṭhā ca te dhīrā, mama sissā durāsadā.

Pallaṅkena nisajjāya, ṭhānacaṅkamanena ca.
Vītināmenti te rattiṁ, mama sissā durāsadā.

Rajjanīye na rajjanti, dussanīye na dussare.
Mohanīye na muyhanti, mama sissā durāsadā.

Iddhiṁ vīmaṁsamānā te, vattanti niccakālikaṁ.
Pathaviṁ te pakampenti, sārabbhena durāsadā.

Kīḷamānā ca te sissā, kīḷanti jhānakīḷitaṁ.
Jambuto phalamānenti, mama sissā durāsadā.

Aññe gacchanti goyānaṁ, aññe pubbavidehakaṁ.
Aññe ca Uttarakuruṁ, esanāya durāsadā.

Purato pesenti khāriṁ, pacchato ca vajanti te.
Catuvīsasahassehi, chāditaṁ hoti ambaraṁ.

Aggipākī anaggī ca, dantodukkhalikāpi ca.
Asmena koṭṭitā keci, pavattaphalabhojanā.

Udakorohaṇā keci, sāyaṁ pāto sucīratā.
Toyābhisecanakarā, mama sissā durāsadā.

Parūḷhakacchanakhalomā, paṅkadantā rajassirā.
Gandhitā sīlagandhena, mama sissā durāsadā.

Pātova sannipatitvā, jaṭilā uggatāpanā.
Lābhālābhaṁ pakittetvā, gacchanti ambare tadā.

ဈာယီ ဈာနရတာ ဓီရာ၊ သန္တစိတ္တာ သမာဟိတာ။
အာကိဉ္စညံ ပတ္ထယန္တာ၊ ပရိဝါရေန္တိ မံ သဒါ။

အဘိညာပါရမိပ္ပတ္တာ၊ ပေတ္တိကေ ဂေါစရေ ရတာ။
အန္တလိက္ခစရာ ဓီရာ၊ ပရိဝါရေန္တိ မံ သဒါ။

သံဝုတာ ဆသု ဒွါရေသု၊ အနေဇာ ရက္ခိတိန္ဒြိယာ။
အသံသဋ္ဌာ စ တေ ဓီရာ၊ မမ သိဿာ ဒုရာသဒါ။

ပလ္လင်္ကေန နိသဇ္ဇာယ၊ ဌာနစင်္ကမနေန စ။
ဝီတိနာမေန္တိ တေ ရတ္တိံ၊ မမ သိဿာ ဒုရာသဒါ။

ရဇ္ဇနီယေ န ရဇ္ဇန္တိ၊ ဒုဿနီယေ န ဒုဿရေ။
မောဟနီယေ န မုယှန္တိ၊ မမ သိဿာ ဒုရာသဒါ။

ဣဒ္ဓိံ ဝီမံသမာနာ တေ၊ ဝတ္တန္တိ နိစ္စကာလိကံ။
ပထဝိံ တေ ပကမ္ပေန္တိ၊ သာရဗ္ဘေန ဒုရာသဒါ။

ကီဠမာနာ စ တေ သိဿာ၊ ကီဠန္တိ ဈာနကီဠိတံ။
ဇမ္ဗုတော ဖလမာနေန္တိ၊ မမ သိဿာ ဒုရာသဒါ။

အညေ ဂစ္ဆန္တိ ဂေါယာနံ၊ အညေ ပုဗ္ဗဝိဒေဟကံ။
အညေ စ ဥတ္တရကုရုံ၊ ဧသနာယ ဒုရာသဒါ။

ပုရတော ပေသေန္တိ ခါရိံ၊ ပစ္ဆတော စ ဝဇန္တိ တေ။
စတုဝီသသဟဿေဟိ၊ ဆာဒိတံ ဟောတိ အမ္ဗရံ။

အဂ္ဂိပါကီ အနဂ္ဂီ စ၊ ဒန္တောဒုက္ခလိကာပိ စ။
အသ္မေန ကောဋ္ဋိတာ ကေစိ၊ ပဝတ္တဖလဘောဇနာ။

ဥဒကောရောဟဏာ ကေစိ၊ သာယံ ပါတော သုစီရတာ။
တောယာဘိသေစနကရာ၊ မမ သိဿာ ဒုရာသဒါ။

ပရူဠှကစ္ဆနခလောမာ၊ ပင်္ကဒန္တာ ရဇဿိရာ။
ဂန္ဓိတာ သီလဂန္ဓေန၊ မမ သိဿာ ဒုရာသဒါ။

ပါတောဝ သန္နိပတိတွာ၊ ဇဋိလာ ဥဂ္ဂတာပနာ။
လာဘာလာဘံ ပကိတ္တေတွာ၊ ဂစ္ဆန္တိ အမ္ဗရေ တဒါ။

Etesaṁ pakkamantānaṁ, mahāsaddo pavattati.
Ajinacammasaddena, muditā honti devatā.

Disodisaṁ pakkamanti, antalikkhacarā isī.
Sake balenu’patthaddhā, te gacchanti yadicchakaṁ.

Pathavīkampakā ete, sabbeva nabhacārino.
Uggatejā duppasahā, sāgarova akhobhiyā.

Ṭhānacaṅkamino keci, keci nesajjikā isī.
Pavattabhojanā keci, mama sissā durāsadā.

Mettāvihārino ete, hitesī sabbapāṇinaṁ.
Anattukkaṁsakā sabbe, na te vambhenti kassaci.

Sīharājāva’sambhītā, gajarājāva thāmavā.
Durāsadā byagghāriva, āgacchanti mamantike.

Vijjādharā devatā ca, nāgagandhabbarakkhasā.
Kumbhaṇḍā dānavā garuḷā, upajīvanti taṁ saraṁ.

Te jaṭākhāribharitā, ajinuttaravāsanā.
Antalikkhacarā sabbe, upajīvanti taṁ saraṁ.

Sadānucchavikā ete, aññamaññaṁ sagāravā.
Catubbīsasahassānaṁ, khipitasaddo na vijjati.

Pāde pādaṁ nikkhipantā, appasaddā susaṁvutā.
Upasaṅkamma sabbeva, sirasā vandare mamaṁ.

Tehi sissehi parivuto, santehi ca tapassibhi.
Vasāmi assame tattha, jhāyī jhānarato ahaṁ.

Isīnaṁ sīlagandhena, pupphagandhena cūbhayaṁ.
Phalīnaṁ phalagandhena, gandhito hoti assamo.

Rattindivaṁ na jānāmi, arati me na vijjati.
Sake sisse ovadanto, bhiyyo hāsaṁ lābhāmahaṁ.

ဧတေသံ ပက္ကမန္တာနံ၊ မဟာသဒ္ဒေါ ပဝတ္တတိ။
အဇိနစမ္မသဒ္ဒေန၊ မုဒိတာ ဟောန္တိ ဒေဝတာ။

ဒိသောဒိသံ ပက္ကမန္တိ၊ အန္တလိက္ခစရာ ဣသီ။
သကေ ဗလေန'ပတ္ထဒ္ဓါ၊ တေ ဂစ္ဆန္တိ ယဒိစ္ဆကံ။

ပထဝီကမ္ပကာ ဧတေ၊ သဗ္ဗေဝ နဘစာရိနော။
ဥဂ္ဂတေဇာ ဒုပ္ပသဟာ၊ သာဂရောဝ အခေါဘိယာ။

ဌာနစင်္ကမိနော ကေစိ၊ ကေစိ နေသဇ္ဇိကာ ဣသီ။
ပဝတ္တဘောဇနာ ကေစိ၊ မမ သိဿာ ဒုရာသဒါ။

မေတ္တာဝိဟာရိနော ဧတေ၊ ဟိတေသီ သဗ္ဗပါဏိနံ။
အနတ္တုက္ကံသကာ သဗ္ဗေ၊ န တေ ဝမ္ဘေန္တိ ကဿစိ။

သီဟရာဇာဝ'သမ္ဘီတာ၊ ဂဇရာဇာဝ ထာမဝါ။
ဒုရာသဒါ ဗျဂ္ဃာရိဝ၊ အာဂစ္ဆန္တိ မမန္တိကေ။

ဝိဇ္ဇာဓရာ ဒေဝတာ စ၊ နာဂဂန္ဓဗ္ဗရက္ခသာ။
ကုမ္ဘဏ္ဍာ ဒါနဝါ ဂရုဠာ၊ ဥပဇီဝန္တိ တံ သရံ။

တေ ဇဋာခါရိဘရိတာ၊ အဇိနုတ္တရဝါသနာ။
အန္တလိက္ခစရာ သဗ္ဗေ၊ ဥပဇီဝန္တိ တံ သရံ။

သဒါနုစ္ဆဝိကာ ဧတေ၊ အညမညံ သဂါရဝါ။
စတုဗ္ဗီသသဟဿာနံ၊ ခိပိတသဒ္ဒေါ န ဝိဇ္ဇတိ။

ပါဒေ ပါဒံ နိက္ခိပန္တာ၊ အပ္ပသဒ္ဒါ သုသံဝုတာ။
ဥပသင်္ကမ္မ သဗ္ဗေဝ၊ သိရသာ ဝန္ဒရေ မမံ။

တေဟိ သိဿေဟိ ပရိဝုတော၊ သန္တေဟိ စ တပဿိဘိ။
ဝသာမိ အဿမေ တတ္ထ၊ ဈာယီ ဈာနရတော အဟံ။

ဣသီနံ သီလဂန္ဓေန၊ ပုပ္ဖဂန္ဓေန စူဘယံ။
ဖလီနံ ဖလဂန္ဓေန၊ ဂန္ဓိတော ဟောတိ အဿမော။

ရတ္တိန္ဒိဝံ န ဇာနာမိ၊ အရတိ မေ န ဝိဇ္ဇတိ။
သကေ သိဿေ ဩဝဒန္တော၊ ဘိယျော ဟာသံ လဘာမဟံ။

Pupphānaṁ pupphamānānaṁ, phalānañca vipaccataṁ.
Dibbagandhā pavāyanti, sobhayantā mama’ssamaṁ.

Samādhimhā vuṭṭhahitvā, ātāpī nipako ahaṁ.
Khāribhāraṁ gahetvāna, vanaṁ ajjhogahiṁ ahaṁ.

Uppāte supine cāpi, lakkhaṇesu susikkhito.
Pavattamānaṁ mantapadaṁ, dhārayāmi ahaṁ tadā.

Anomadassī Bhagavā, Lokajeṭṭho Narāsabho.
Vivekakāmo Sambuddho, Himavantamupāgami.

Ajjhogāhetvā Himavantaṁ, aggo kāruṇiko muni.
Pallaṅkaṁ ābhujitvāna, nisīdi purisuttamo.

Tamaddasāhaṁ Sambuddhaṁ, sappabhāsaṁ manoramaṁ.
Indrivaraṁva jalitaṁ, ādittaṁva hutāsanaṁ.

Jalantaṁ dīparukkhaṁva, vijjutaṁ gagane yathā.
Suphullaṁ sālarājaṁva, addasaṁ Lokanāyakaṁ.

Ayaṁ nāgo Mahāvīro, dukkhassantakaro muni.
Imaṁ dassanamāgamma, sabbadukkhā pamuccare.

Disvānāhaṁ devadevaṁ, lakkhaṇaṁ upadhārayiṁ.
Buddho nu kho na vā Buddho, handa passāmi cakkhumaṁ.

Sahassārāni cakkāni, dissanti caraṇuttame.
Lakkhaṇānissa disvāna, niṭṭhaṁ gacche tathāgate.

Sammajjaniṁ gahetvāna, sammajjitvānahaṁ tadā.
Atha pupphe samānetvā, Buddhaseṭṭhaṁ apūjayiṁ.

Pūjayitvāna Sambuddhaṁ, oghatiṇṇamanāsavaṁ.
Ekaṁsaṁ ajinaṁ katvā, namassiṁ Lokanāyakaṁ.

Yena ñāṇena Sambuddho, viharati anāsavo.
Taṁ ñāṇaṁ kittayissāmi, suṇātha mama bhāsato.

ပုပ္ဖါနံ ပုပ္ဖမာနာနံ၊ ဖလာနဉ္စ ဝိပစ္စတံ။
ဒိဗ္ဗဂန္ဓာ ပဝါယန္တိ၊ သောဘယန္တာ မမ’ဿမံ။

သမာဓိမှာ ဝုဋ္ဌဟိတွာ၊ အာတာပီ နိပကော အဟံ။
ခါရိဘာရံ ဂဟေတွာန၊ ဝနံ အဇ္ဈောဂဟိံ အဟံ။

ဥပ္ပါတေ သုပိနေ စာပိ၊ လက္ခဏေသု သုသိက္ခိတော။
ပဝတ္တမာနံ မန္တပဒံ၊ ဓာရယာမိ အဟံ တဒါ။

အနောမဒဿီ ဘဂဝါ၊ လောကဇေဋ္ဌော နရာသဘော။
ဝိဝေကကာမော သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ဟိမဝန္တမုပါဂမိ။

အဇ္ဈောဂါဟေတွာ ဟိမဝန္တံ၊ အဂ္ဂေါ ကာရုဏိကော မုနိ။
ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာန၊ နိသီဒိ ပုရိသုတ္တမော။

တမဒ္ဒသာဟံ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ သပ္ပဘာသံ မနောရမံ။
ဣန္ဒီဝရံဝ ဇလိတံ၊ အာဒိတ္တံဝ ဟုတာသနံ။

ဇလန္တံ ဒီပရုက္ခံဝ၊ ဝိဇ္ဇုတံ ဂဂနေ ယထာ။
သုဖုလ္လံ သာလရာဇံဝ၊ အဒ္ဒသံ လောကနာယကံ။

အယံ နာဂေါ မဟာဝီရော၊ ဒုက္ခဿန္တကရော မုနိ။
ဣမံ ဒဿနမာဂမ္မ၊ သဗ္ဗဒုက္ခာ ပမုစ္စရေ။

ဒိသွာနာဟံ ဒေဝဒေဝံ၊ လက္ခဏံ ဥပဓာရယိံ။
ဗုဒ္ဓေါ နု ခေါ န ဝါ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဟန္ဒ ပဿာမိ စက္ခုမံ။

သဟဿာရာနိ စက္ကာနိ၊ ဒိဿန္တိ စရဏုတ္တမေ။
လက္ခဏာနိဿ ဒိသွာန၊ နိဋ္ဌံ ဂစ္ဆေ တထာဂတေ။

သမ္မဇ္ဇနိံ ဂဟေတွာန၊ သမ္မဇ္ဇိတွာနဟံ တဒါ။
အထ ပုပ္ဖေ သမာနေတွာ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌံ အပူဇယိံ။

ပူဇယိတွာန သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဩဃတိဏ္ဏမနာသဝံ။
ဧကံသံ အဇိနံ ကတွာ၊ နမဿိံ လောကနာယကံ။

ယေန ဉာဏေန သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ဝိဟရတိ အနာသဝေါ။
တံ ဉာဏံ ကိတ္တယိဿာမိ၊ သုဏာထ မမ ဘာသတော။

Samuddharasi’maṁ lokaṁ, Sayambhū amitodaya.
Tava dassanamāgamma, kaṅkhāsotaṁ taranti te.

Tuvaṁ Satthā ca ketu ca, dhajo yūpo ca pāṇinaṁ.
Parāyaṇo patiṭṭhā ca, dīpo ca Dvipaduttamo.

Sakkā samudde udakaṁ, pametuṁ āḷhakena vā.
Na tveva tava sabbaññu, ñāṇaṁ sakkā pametave.

Dhāretuṁ pathaviṁ sakkā, ṭhapetvā tulamaṇḍale.
Na tveva tava Sabbaññu, ñāṇaṁ sakkā dharetave.

Ākāso minituṁ sakkā, rajjuyā aṅgulena vā.
Na tveva tava Sabbaññu, ñāṇaṁ sakkā pametave.

Mahāsamudde udakaṁ, pathaviñcākhilañjahe.
Buddhañāṇaṁ upādāya, upamāto na yujjare.

Sadevakassa lokassa, cittaṁ yesaṁ pavattati.
Antojālīkatā ete, tava ñāṇamhi cakkhuma.

Yena ñāṇena pattosi, kevalaṁ bodhimuttamaṁ.
Tena ñāṇena Sabbaññu, maddasī paratitthiye.

Imā gāthā thavitvāna, Suruci nāma tāpaso.
Ajinaṁ pattharitvāna, pathaviyaṁ nisīdi so.

Cullāsītisahassāni, ajjhogāḷho mahaṇṇave.
Accuggato tāvadeva, girirājā pavuccati.

Tāva accuggato neru, āyato vitthato ca so.
Cuṇṇito aṇubhedena, koṭisatasahassaso.

Lakkhe ṭhapiyamānamhi, parikkhayamagacchatha.
Na tveva tava Sabbaññu, ñāṇaṁ sakkā pametave.

Sukhumacchikena jālena, udakaṁ yo parikkhipe.
Ye keci udake pāṇā, antojālīkatā siyuṁ.

သမုဒ္ဓရသိ’မံ လောကံ၊ သယမ္ဘူ အမိတောဒယ။
တဝ ဒဿနမာဂမ္မ၊ ကင်္ခါသောတံ တရန္တိ တေ။

တုဝံ သတ္ထာ စ ကေတု စ၊ ဓဇော ယူပေါ စ ပါဏိနံ။
ပရာယဏော ပတိဋ္ဌာ စ၊ ဒီပေါ စ ဒွိပဒုတ္တမော။

သက္ကာ သမုဒ္ဒေ ဥဒကံ၊ ပမေတုံ အာဠှကေန ဝါ။
န တွေဝ တဝ သဗ္ဗညု၊ ဉာဏံ သက္ကာ ပမေတဝေ။

ဓာရေတုံ ပထဝိံ သက္ကာ၊ ဌပေတွာ တုလမဏ္ဍလေ။
န တွေဝ တဝ သဗ္ဗညု၊ ဉာဏံ သက္ကာ ဓာရေတဝေ။

အာကာသော မိနိတုံ သက္ကာ၊ ရဇ္ဇုယာ အင်္ဂုလေန ဝါ။
န တွေဝ တဝ သဗ္ဗညု၊ ဉာဏံ သက္ကာ ပမေတဝေ။

မဟာသမုဒ္ဒေ ဥဒကံ၊ ပထဝိဉ္စာခိလဉ္ဇဟေ။
ဗုဒ္ဓဉာဏံ ဥပါဒါယ၊ ဥပမာတော န ယုဇ္ဇရေ။

သဒေဝကဿ လောကဿ၊ စိတ္တံ ယေသံ ပဝတ္တတိ။
အန္တောဇာလီကတာ ဧတေ၊ တဝ ဉာဏမှိ စက္ခုမ။

ယေန ဉာဏေန ပတ္တောသိ၊ ကေဝလံ ဗောဓိမုတ္တမံ။
တေန ဉာဏေန သဗ္ဗညု၊ မဒ္ဒသီ ပရတိတ္ထိယေ။

ဣမာ ဂါထာ ထဝိတွာန၊ သုရုစိ နာမ တာပသော။
အဇိနံ ပတ္ထရိတွာန၊ ပထဝိယံ နိသီဒိ သော။

စုလ္လာသီတိသဟဿာနိ၊ အဇ္ဈောဂါဠှော မဟဏ္ဏဝေ။
အစ္စုဂ္ဂတော တာဝဒေဝ၊ ဂိရိရာဇာ ပဝုစ္စတိ။

တာဝ အစ္စုဂ္ဂတော နေရု၊ အာယတော ဝိတ္ထတော စ သော။
စုဏ္ဏိတော အဏုဘေဒေန၊ ကောဋိသတသဟဿသော။

လက္ခေ ဌပိယမာနမှိ၊ ပရိက္ခယမဂစ္ဆထ။
န တွေဝ တဝ သဗ္ဗညု၊ ဉာဏံ သက္ကာ ပမေတဝေ။

သုခုမစ္ဆိကေန ဇာလေန၊ ဥဒကံ ယော ပရိက္ခိပေ။
ယေ ကေစိ ဥဒကေ ပါဏာ၊ အန္တောဇာလီကတာ သိယုံ။

Tatheva hi Mahāvīra, ye keci puthutitthiyā.
Diṭṭhigahanapakkhandā, parāmāsena mohitā.

Tava suddhena ñāṇena, anāvaraṇadassinā.
Antojālīkatā ete, ñāṇaṁ te nātivattare.

Bhagavā tamhi samaye, Anomadassī mahāyaso.
Vuṭṭhahitvā samādhimhā, disaṁ olokayī Jino.

Anomadassimunino, Nisabho nāma sāvako.
Parivuto satasahassehi, santacittehi tādibhi.

Khīṇāsavehi suddhehi, chaḷabhiññehi jhāyibhi.
Cittamaññāya Buddhassa, upesi Lokanāyakaṁ.

Antalikkhe ṭhitā tattha, padakkhiṇamakaṁsu te.
Namassantā pañjalikā, otaruṁ Buddhasantike.

Anomadassī Bhagavā, Lokajeṭṭho Narāsabho.
Bhikkhusaṁghe nisīditvā, sitaṁ pātukarī jino.

Varuṇo nāmupaṭṭhāko, Anomadassissa Satthuno.
Ekaṁsaṁ cīvaraṁ katvā, apucchi Lokanāyakaṁ.

Ko nu kho Bhagavā hetu, sitakammassa Satthuno.
Na hi Buddhā ahetūhi, sitaṁ pātukaronti te.

Anomadassī Bhagavā, Lokajeṭṭho Narāsabho.
Bhikkhumajjhe nisīditvā, imaṁ gāthaṁ abhāsatha.

Yo maṁ pupphena pūjesi, ñāṇañcāpi anutthavi.
Tamahaṁ kittayissāmi, suṇotha mama bhāsato.

Buddhassa giramaññāya, sabbe devā samāgatā.
Saddhammaṁ sotukāmā te, Sambuddhamupasaṅkamuṁ.

Dasasu lokadhātūsu, devakāyā mahiddhikā.
Saddhammaṁ sotukāmā te, Sambuddhamupasaṅkamuṁ.

တထေဝ ဟိ မဟာဝီရ၊ ယေ ကေစိ ပုထုတိတ္ထိယာ။
ဒိဋ္ဌိဂဟနပက္ခန္ဒာ၊ ပရာမာသေန မောဟိတာ။

တဝ သုဒ္ဓေန ဉာဏေန၊ အနာဝရဏဒဿိနာ။
အန္တောဇာလီကတာ ဧတေ၊ ဉာဏံ တေ နာတိဝတ္တရေ။

ဘဂဝါ တမှိ သမယေ၊ အနောမဒဿီ မဟာယသော။
ဝုဋ္ဌဟိတွာ သမာဓိမှာ၊ ဒိသံ ဩလောကယီ ဇိနော။

အနောမဒဿိမုနိနော၊ နိသဘော နာမ သာဝကော။
ပရိဝုတော သတသဟဿေဟိ၊ သန္တစိတ္တေဟိ တာဒိဘိ။

ခီဏာသဝေဟိ သုဒ္ဓေဟိ၊ ဆဠဘိညေဟိ ဈာယိဘိ။
စိတ္တမညာယ ဗုဒ္ဓဿ၊ ဥပေသိ လောကနာယကံ။

အန္တလိက္ခေ ဌိတာ တတ္ထ၊ ပဒက္ခိဏမကံသု တေ။
နမဿန္တာ ပဉ္စလိကာ၊ ဩတရုံ ဗုဒ္ဓသန္တိကေ။

အနောမဒဿီ ဘဂဝါ၊ လောကဇေဋ္ဌော နရာသဘော။
ဘိက္ခုသံဃေ နိသီဒိတွာ၊ သိတံ ပါတုကရီ ဇိနော။

ဝရုဏော နာမုပဋ္ဌာကော၊ အနောမဒဿိဿ သတ္ထုနော။
ဧကံသံ စီဝရံ ကတွာ၊ အပုစ္ဆိ လောကနာယကံ။

ကော နု ခေါ ဘဂဝါ ဟေတု၊ သိတကမ္မဿ သတ္ထုနော။
န ဟိ ဗုဒ္ဓါ အဟေတူဟိ၊ သိတံ ပါတုကရောန္တိ တေ။

အနောမဒဿီ ဘဂဝါ၊ လောကဇေဋ္ဌော နရာသဘော။
ဘိက္ခုမဇ္ဈေ နိသီဒိတွာ၊ ဣမံ ဂါထံ အဘာသထ။

ယော မံ ပုပ္ဖေန ပူဇေသိ၊ ဉာဏဉ္စာပိ အနုတ္ထဝိ။
တမဟံ ကိတ္တယိဿာမိ၊ သုဏောထ မမ ဘာသတော။

ဗုဒ္ဓဿ ဂိရမညာယ၊ သဗ္ဗေ ဒေဝါ သမာဂတာ။
သဒ္ဓမ္မံ သောတုကာမာ တေ၊ သမ္ဗုဒ္ဓမုပသင်္ကမုံ။

ဒသသု လောကဓာတူသု၊ ဒေဝကာယာ မဟိဒ္ဓိကာ။
သဒ္ဓမ္မံ သောတုကာမာ တေ၊ သမ္ဗုဒ္ဓမုပသင်္ကမုံ။

Hatthī assā rathā pattī, senā ca caturaṅginī.
Parivāressanti’maṁ niccaṁ, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Saṭṭhitūriyasahassāni, bheriyo samalaṅkatā.
Upaṭṭhissanti’maṁ niccaṁ, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Soḷasitthisahassāni, nāriyo samalaṅkatā.
Vicittavatthābharaṇā, āmuttamaṇikuṇḍalā.

Aḷārapamhā hasulā, susaññā tanumajjhimā.
Parivāressanti’maṁ niccaṁ, Buddhapūjāyidaṁ phalaṁ.

Kappasatasahassāni, devaloke ramissati.
Sahassakkhattuṁ cakkavattī, rājā raṭṭhe bhavissati.

Sahassakkhattuṁ devindo, devarajjaṁ karissati.
Padesarajjaṁ vipulaṁ, gaṇanāto asaṅkhiyaṁ.

Pacchime bhavasampatte, manussattaṁ gamissati.
Brāhmaṇī Sāriyā nāma, dhārayissati kucchinā.

Mātuyā nāmagottena, paññāyissati’yaṁ naro.
Sāriputtoti nāmena, tikkhapañño bhavissati.

Asītikoṭī chaḍḍetvā, pabbajissati' kiñcano.
Gavesanto santipadaṁ, carissati mahiṁ imaṁ.

Aparimeyye ito kappe, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Tassa dhammesu dāyādo, oraso dhammanimmito.
Sāriputtoti nāmena, hessati aggasāvako.

Ayaṁ bhāgīrathī gaṅgā, Himavantā pabhāvitā.
Mahāsamuddamappeti, tappayantī mahodadhiṁ.

Tathevāyaṁ Sāriputto, sake tīsu visārado.
Paññāya pāramiṁ gantvā, tappayissati pāṇine.

ဟတ္ထီ အဿာ ရထာ ပတ္တီ၊ သေနာ စ စတုရင်္ဂိနီ။
ပရိဝါရေဿန္တိ'မံ နိစ္စံ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

သဋ္ဌိတူရိယသဟဿာနိ၊ ဘေရိယော သမလင်္ကတာ။
ဥပဋ္ဌိဿန္တိ'မံ နိစ္စံ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

သောဠသိတ္ထိသဟဿာနိ၊ နာရိယော သမလင်္ကတာ။
ဝိစိတ္တဝတ္ထာဘရဏာ၊ အာမုတ္တမဏိကုဏ္ဍလာ။

အဠာရပမှာ ဟသုလာ၊ သုသညာ တနုမဇ္ဈိမာ။
ပရိဝါရေဿန္တိ'မံ နိစ္စံ၊ ဗုဒ္ဓပူဇာယိဒံ ဖလံ။

ကပ္ပသတသဟဿာနိ၊ ဒေဝလောကေ ရမိဿတိ။
သဟဿက္ခတ္တုံ စက္ကဝတ္တီ၊ ရာဇာ ရဋ္ဌေ ဘဝိဿတိ။

သဟဿက္ခတ္တုံ ဒေဝိန္ဒော၊ ဒေဝရဇ္ဇံ ကရိဿတိ။
ပဒေသရဇ္ဇံ ဝိပုလံ၊ ဂဏနာတော အသင်္ခိယံ။

ပစ္ဆိမေ ဘဝသမ္ပတ္တေ၊ မနုဿတ္တံ ဂမိဿတိ။
ဗြာဟ္မဏီ သာရိယာ နာမ၊ ဓာရယိဿတိ ကုစ္ဆိနာ။

မာတုယာ နာမဂေါတ္တေန၊ ပညာယိဿတိ'ယံ နရော။
သာရိပုတ္တောတိ နာမေန၊ တိက္ခပညော ဘဝိဿတိ။

အသီတိကောဋိ ဆဍ္ဍေတွာ၊ ပဗ္ဗဇိဿတိ'ကိဉ္စနော။
ဂဝေသန္တော သန္တိပဒံ၊ စရိဿတိ မဟိံ ဣမံ။

အပရိမေယျေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

တဿ ဓမ္မေသု ဒါယာဒေါ၊ ဩရသော ဓမ္မနိမ္မိတော။
သာရိပုတ္တောတိ နာမေန၊ ဟေဿတိ အဂ္ဂသာဝကော။

အယံ ဘာဂီရထီ ဂင်္ဂါ၊ ဟိမဝန္တာ ပဘာဝိတာ။
မဟာသမုဒ္ဒမပ္ပေတိ၊ တပ္ပယန္တီ မဟောဒဓိံ။

တထေဝါယံ သာရိပုတ္တော၊ သကေ တီသု ဝိသာရဒေါ။
ပညာယ ပါရမိံ ဂန္တွာ၊ တပ္ပယိဿတိ ပါဏိနေ။

Himavantamupādāya, sāgarañca mahodadhiṁ.
Etthantare yaṁ pulinaṁ, gaṇanāto asaṅkhiyaṁ.

Tampi sakkā asesena, saṅkhātuṁ gaṇanā yathā.
Na tveva Sāriputtassa, paññāya'nto bhavissati.

Lakkhe ṭhapiyamānamhi, khīye gaṅgāya vālukā.
Na tveva Sāriputtassa, paññāya'nto bhavissati.

Mahāsamudde ūmiyo, gaṇanāto asaṅkhiyā.
Tatheva Sāriputtassa, paññāya'nto na hessati.

Ārādhayitvā Sambuddhaṁ, Gotamaṁ Sakyapuṅgavaṁ.
Paññāya pāramiṁ gantvā, hessati aggasāvako.

Pavattitaṁ dhammacakkaṁ, Sakyaputtena tādinā.
Anuvattessati sammā, vassento dhammavuṭṭhiyo.

Sabbametaṁ abhiññāya, Gotamo Sakyapuṅgavo.
Bhikkhusaṁghe nisīditvā, aggaṭṭhāne ṭhapessati.

Aho me sukataṁ kammaṁ, Anomadassissa Satthuno.
Yassāhaṁ kāraṁ katvāna, sabbattha pāramiṁ gato.

Aparimeyye kataṁ kammaṁ, phalaṁ dasseti me idha.
Sumutto saravegova, kilese jhāpayiṁ ahaṁ.

Asaṅkhataṁ gavesanto, nibbānaṁ acalaṁ padaṁ.
Vicinaṁ titthiye sabbe, esāhaṁ saṁsariṁ bhave.

Yathāpi byādhito poso, pariyeseyya osadhaṁ.
Vicineyya vanaṁ sabbaṁ, byādhito parimuttiyā.

Asaṅkhataṁ gavesanto, nibbānaṁ amataṁ padaṁ.
Abbokiṇṇaṁ pañcasataṁ, pabbajiṁ isipabbajaṁ.

Jaṭābhārena bharito, ajinuttaranivāsano.
Abhiññāpāramiṁ gantvā, brahmalokaṁ agacchihaṁ.

ဟိမဝန္တမုပါဒါယ၊ သာဂရဉ္စ မဟောဒဓိံ။
ဧတ္ထန္တရေ ယံ ပုလိနံ၊ ဂဏနာတော အသင်္ခိယံ။

တမ္ပိ သက္ကာ အသေသေန၊ သင်္ခါတုံ ဂဏနာ ယထာ။
န တွေဝ သာရိပုတ္တဿ၊ ပညာယ'န္တော ဘဝိဿတိ။

လက္ခေ ဌပိယမာနမှိ၊ ခီယေ ဂင်္ဂါယ ဝါလုကာ။
န တွေဝ သာရိပုတ္တဿ၊ ပညာယ'န္တော ဘဝိဿတိ။

မဟာသမုဒ္ဒေ ဦမိယော၊ ဂဏနာတော အသင်္ခိယာ။
တထေဝ သာရိပုတ္တဿ၊ ပညာယ'န္တော န ဟေဿတိ။

အာရာဓယိတွာ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဂေါတမံ သကျပုင်္ဂဝံ။
ပညာယ ပါရမိံ ဂန္တွာ၊ ဟေဿတိ အဂ္ဂသာဝကော။

ပဝတ္တိတံ ဓမ္မစက္ကံ၊ သကျပုတ္တေန တာဒိနာ။
အနုဝတ္တေဿတိ သမ္မာ၊ ဝဿေန္တော ဓမ္မဝုဋ္ဌိယော။

သဗ္ဗမေတံ အဘိညာယ၊ ဂေါတမော သကျပုင်္ဂဝေါ။
ဘိက္ခုသံဃေ နိသီဒိတွာ၊ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေဿတိ။

အဟော မေ သုကတံ ကမ္မံ၊ အနောမဒဿိဿ သတ္ထုနော။
ယဿာဟံ ကာရံ ကတွာန၊ သဗ္ဗတ္ထ ပါရမိံ ဂတော။

အပရိမေယျေ ကတံ ကမ္မံ၊ ဖလံ ဒဿေတိ မေ ဣဓ။
သုမုတ္တော သရဝေဂေါဝ၊ ကိလေသေ ဈာပယိံ အဟံ။

အသင်္ခတံ ဂဝေသန္တော၊ နိဗ္ဗာနံ အစလံ ပဒံ။
ဝိစိနံ တိတ္ထိယေ သဗ္ဗေ၊ ဧသာဟံ သံသရိံ ဘဝေ။

ယထာပိ ဗျာဓိတော ပေါသော၊ ပရိယေသေယျ ဩသဓံ။
ဝိစိနေယျ ဝနံ သဗ္ဗံ၊ ဗျာဓိတော ပရိမုတ္တိယာ။

အသင်္ခတံ ဂဝေသန္တော၊ နိဗ္ဗာနံ အမတံ ပဒံ။
အဗ္ဗောကိဏ္ဏံ ပဉ္စသတံ၊ ပဗ္ဗဇိံ ဣသိပဗ္ဗဇံ။

ဇဋာဘာရေန ဘရိတော၊ အဇိနုတ္တရနိဝါသနော။
အဘိညာပါရမိံ ဂန္တွာ၊ ဗြဟ္မလောကံ အဂစ္ဆိဟံ။

Natthi bāhirake suddhi, ṭhapetvā Jinasāsanaṁ.
Ye keci buddhimā sattā, sujjhanti Jinasāsane.

Attakāramayaṁ etaṁ, nayidaṁ itihītihaṁ.
Asaṅkhataṁ gavesanto, kutitthe sañcariṁ ahaṁ.

Yathā sāratthiko poso, kadaliṁ chetvāna phālaye.
Na tattha sāraṁ vindeyya, sārena rittako hi so.

Tatheva titthiyā loke, nānādiṭṭhī bahujjanā.
Asaṅkhatena rittāse, sārena kadalī yathā.

Pacchime bhavasampatte, brahmabandhu ahosahaṁ.
Mahābhogaṁ chaḍḍetvāna, pabbajiṁ anagāriyaṁ.

Ajjhāyako mantadharo, tiṇṇaṁ devāna pāragū.
Brāhmaṇo Sañcayo nāma, tassa mūle vasāmahaṁ.

Sāvako te Mahāvīra, Assaji nāma brāhmaṇo.
Durāsado uggatejo, piṇḍāya caratī tadā.

Tamaddasāsiṁ sappaññaṁ, muniṁ mone samāhitaṁ.
Santacittaṁ mahānāgaṁ, suphullaṁ padumaṁ yathā.

Disvā me cittamuppajji, sudantaṁ suddhamānasaṁ.
Usabhaṁ pavaraṁ vīraṁ, arahāyaṁ bhavissati.

Pāsādiko iriyati, abhirūpo susaṁvuto.
Uttame damathe danto, amatadassī bhavissati.

Yaṁnūnāhaṁ uttamatthaṁ, puccheyyaṁ tuṭṭhamānasaṁ.
So me puṭṭho kathessati, paṭipucchāmahaṁ tadā.

Piṇḍapātaṁ carantassa, pacchato agamāsahaṁ.
Okāsaṁ paṭimānento, pucchituṁ amataṁ padaṁ.

Vīthintare anuppattaṁ, upagantvāna pucchahaṁ.
Kathaṁ gottosi tvaṁ vīra, kassa sissosi mārisa.

နတ္ထိ ဗာဟိရကေ သုဒ္ဓိ၊ ဌပေတွာ ဇိနသာသနံ။
ယေ ကေစိ ဗုဒ္ဓိမာ သတ္တာ၊ သုဇ္ဈန္တိ ဇိနသာသနေ။

အတ္တကာရမယံ ဧတံ၊ နယိဒံ ဣတိဟီတိဟံ။
အသင်္ခတံ ဂဝေသန္တော၊ ကုတိတ္ထေ သဉ္စရိံ အဟံ။

ယထာ သာရတ္ထိကော ပေါသော၊ ကဒလိံ ဆေတွာန ဖာလယေ။
န တတ္ထ သာရံ ဝိန္ဒေယျ၊ သာရေန ရိတ္တကော ဟိ သော။

တထေဝ တိတ္ထိယာ လောကေ၊ နာနာဒိဋ္ဌီ ဗဟုဇ္ဇနာ။
အသင်္ခတေန ရိတ္တာသေ၊ သာရေန ကဒလီ ယထာ။

ပစ္ဆိမေ ဘဝသမ္ပတ္တေ၊ ဗြဟ္မဗန္ဓု အဟောသဟံ။
မဟာဘောဂံ ဆဍ္ဍေတွာန၊ ပဗ္ဗဇိံ အနဂါရိယံ။

အဇ္ဈာယကော မန္တဓရော၊ တိဏ္ဏံ ဒေဝါန ပါရဂူ။
ဗြာဟ္မဏော သဉ္စယော နာမ၊ တဿ မူလေ ဝသာမဟံ။

သာဝကော တေ မဟာဝီရ၊ အဿဇိ နာမ ဗြာဟ္မဏော။
ဒုရာသဒေါ ဥဂ္ဂတေဇော၊ ပိဏ္ဍာယ စရတီ တဒါ။

တမဒ္ဒသာသိံ သပ္ပညံ၊ မုနိံ မောနေ သမာဟိတံ။
သန္တစိတ္တံ မဟာနာဂံ၊ သုဖုလ္လံ ပဒုမံ ယထာ။

ဒိသွာ မေ စိတ္တမုပ္ပဇ္ဇိ၊ သုဒန္တံ သုဒ္ဓမာနသံ။
ဥသဘံ ပဝရံ ဝီရံ၊ အရဟာယံ ဘဝိဿတိ။

ပါသာဒိကော ဣရိယတိ၊ အဘိရူပေါ သုသံဝုတော။
ဥတ္တမေ ဒမထေ ဒန္တော၊ အမတဒဿီ ဘဝိဿတိ။

ယံနူနာဟံ ဥတ္တမတ္ထံ၊ ပုစ္ဆေယျံ တုဋ္ဌမာနသံ။
သော မေ ပုဋ္ဌော ကထေဿတိ၊ ပဋိပုစ္ဆာမဟံ တဒါ။

ပိဏ္ဍပါတံ စရန္တဿ၊ ပစ္ဆတော အဂမာသဟံ။
ဩကာသံ ပဋိမာနေန္တော၊ ပုစ္ဆိတုံ အမတံ ပဒံ။

ဝီထိန္တရေ အနုပ္ပတ္တံ၊ ဥပဂန္တွာန ပုစ္ဆဟံ။
ကထံ ဂေါတ္တောသိ တွံ ဝီရ၊ ကဿ သိဿောသိ မာရိသ။

So me puṭṭho viyākāsi, asambhītova kesarī.
Buddho loke samuppanno, tassa sissomhi āvuso.

Kīdisaṁ te Mahāvīra, anujāta mahāyasa.
Buddhassa sāsanaṁ dhammaṁ, sādhu me kathayassu bho.

So me puṭṭho kathī sabbaṁ, gambhīraṁ nipuṇaṁ padaṁ.
Taṇhāsallassa hantāraṁ, sabbadukkhāpanūdanaṁ.

Ye dhammā hetuppabhavā, tesaṁ hetuṁ Tathāgato āha.
Tesañca yo nirodho, evaṁvādī mahāsamaṇo.

Sohaṁ vissajjite pañhe, paṭhamaṁ phalamajjhagaṁ.
Virajo vimalo āsiṁ, sutvāna Jinasāsanaṁ.

Sutvāna munino vākyaṁ, passitvā dhammamuttamaṁ.
Pariyogāḷhasaddhammo, imaṁ gāthamabhāsahaṁ.

Eseva dhammo yadi tāvadeva, paccabyatha padamasokaṁ.
Adiṭṭhaṁ abbhatītaṁ, bahukehi kappanahutehi.

Yvāhaṁ dhammaṁ gavesanto, kutitthe sañcariṁ ahaṁ.
So me attho anuppatto, kālo me nappamajjituṁ.

Tositohaṁ Assajinā, patvāna acalaṁ padaṁ.
Sahāyakaṁ gavesanto, assamaṁ agamāsahaṁ.

Dūratova mamaṁ disvā, sahāyo me susikkhito.
Iriyāpathasampanno, idaṁ vacanamabravi.

Pasannamukhanettosi, munibhāvova dissati.
Amatādhigato kacci, nibbāna’maccutaṁ padaṁ.

Subhānurūpo āyāsi, āneñjakārito viya.
Dantova dantadamatho, upasantosi brāhmaṇa.

Amataṁ mayādhigataṁ, sokasallāpanūdanaṁ.
Tvampi taṁ adhigacchesi, gacchāma Buddhasantikaṁ.

သော မေ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ၊ အသမ္ဘီတောဝ ကေသရီ။
ဗုဒ္ဓေါ လောကေ သမုပ္ပန္နော၊ တဿ သိဿောမှိ အာဝုသော။

ကီဒိသံ တေ မဟာဝီရ၊ အနုဇာတ မဟာယသ။
ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ ဓမ္မံ၊ သာဓု မေ ကထယဿု ဘော။

သော မေ ပုဋ္ဌော ကထီ သဗ္ဗံ၊ ဂမ္ဘီရံ နိပုဏံ ပဒံ။
တဏှာသလ္လဿ ဟန္တာရံ၊ သဗ္ဗဒုက္ခာပနူဒနံ။

ယေ ဓမ္မာ ဟေတုပ္ပဘဝါ၊ တေသံ ဟေတုံ တထာဂတော အာဟ။
တေသဉ္စ ယော နိရောဓော၊ ဧဝံဝါဒီ မဟာသမဏော။

သောဟံ ဝိဿဇ္ဇိတေ ပဉှေ၊ ပဌမံ ဖလမဇ္ဈဂံ။
ဝိရဇော ဝိမလော အာသိံ၊ သုတွာန ဇိနသာသနံ။

သုတွာန မုနိနော ဝါကျံ၊ ပဿိတွာ ဓမ္မမုတ္တမံ။
ပရိယောဂါဠှသဒ္ဓမ္မော၊ ဣမံ ဂါထမဘာသဟံ။

ဧသေဝ ဓမ္မော ယဒိ တာဝဒေဝ၊ ပစ္စဗျထ ပဒမသောကံ။
အဒိဋ္ဌံ အဗ္ဘတီတံ၊ ဗဟုကေဟိ ကပ္ပနဟုတေဟိ။

ယွာဟံ ဓမ္မံ ဂဝေသန္တော၊ ကုတိတ္ထေ သဉ္စရိံ အဟံ။
သော မေ အတ္ထော အနုပ္ပတ္တော၊ ကာလော မေ နပ္ပမဇ္ဇိတုံ။

တောသိတောဟံ အဿဇိနာ၊ ပတွာန အစလံ ပဒံ။
သဟာယကံ ဂဝေသန္တော၊ အဿမံ အဂမာသဟံ။

ဒူရတောဝ မမံ ဒိသွာ၊ သဟာယော မေ သုသိက္ခိတော။
ဣရိယာပထသမ္ပန္နော၊ ဣဒံ ဝစနမဗြဝိ။

ပသန္နမုခနေတ္တောသိ၊ မုနိဘာဝေါဝ ဒိဿတိ။
အမတာဓိဂတော ကစ္စိ၊ နိဗ္ဗာန’မစ္စုတံ ပဒံ။

သုဘာနုရူပေါ အာယာသိ၊ အာနေဉ္ဇကာရိတော ဝိယ။
ဒန္တောဝ ဒန္တဒမထော၊ ဥပသန္တောသိ ဗြာဟ္မဏ။

အမတံ မယာဓိဂတံ၊ သောကသလ္လာပနူဒနံ။
တွမ္ပိ တံ အဓိဂစ္ဆေသိ၊ ဂစ္ဆာမ ဗုဒ္ဓသန္တိကံ။

Sādhūti so paṭissutvā, sahāyo me susikkhito.
Hatthena hatthaṁ gaṇhitvā, upagamma tavantikaṁ.

Ubhopi pabbajissāma, Sakyaputta tavantike.
Tava sāsanamāgamma, viharāma anāsavā.

Kolito iddhiyā seṭṭho, ahaṁ paññāya pārago.
Ubhova ekato hutvā, sāsanaṁ sobhayāmase.

Apariyositasaṅkappo, kutitthe sañcariṁ ahaṁ.
Tava dassanamāgamma, saṅkappo pūrito mama.

Pathaviyaṁ patiṭṭhāya, pupphanti samaye dumā.
Dibbagandhā sampavanti, tosenti sabbapāṇinaṁ.

Tathevāhaṁ Mahāvīra, Sakyaputta mahāyasa.
Sāsane te patiṭṭhāya, samaye'sāmi pupphituṁ.

Vimuttipupphaṁ esanto, bhavasaṁsāramocanaṁ.
Vimuttipupphalābhena, tosemi sabbapāṇinaṁ.

Yāvatā buddhakhettamhi, ṭhapetvāna mahāmuniṁ.
Paññāya sadiso natthi, tava puttassa cakkhuma.

Suvinītā ca te sissā, parisā ca susikkhitā.
Uttame damathe dantā, parivārenti taṁ sadā.

Jhāyī jhānaratā dhīrā, santacittā samāhitā.
Munī moneyyasampannā, parivārenti taṁ sadā.

Appicchā nipakā dhīrā, appāhārā alolupā.
Lābhālābhena santuṭṭhā, parivārenti taṁ sadā.

Āraññikā dhutaratā, jhāyino lūkhacīvarā.
Vivekābhiratā dhīrā, parivārenti taṁ sadā.

Paṭipannā phalaṭṭhā ca, sekhā phalasamaṅgino.
Āsīsakā uttamatthaṁ, parivārenti taṁ sadā.

သာဓူတိ သော ပဋိဿုတွာ၊ သဟာယော မေ သုသိက္ခိတော။
ဟတ္ထေန ဟတ္ထံ ဂဏှိတွာ၊ ဥပဂမ္မ တဝန္တိကံ။

ဥဘောပိ ပဗ္ဗဇိဿာမ၊ သကျပုတ္တ တဝန္တိကေ။
တဝ သာသနမာဂမ္မ၊ ဝိဟရာမ အနာသဝါ။

ကောလိတော ဣဒ္ဓိယာ သေဋ္ဌော၊ အဟံ ပညာယ ပါရဂေါ။
ဥဘောဝ ဧကတော ဟုတွာ၊ သာသနံ သောဘယာမသေ။

အပရိယောသိတသင်္ကပ္ပေါ၊ ကုတိတ္ထေ သဉ္စရိံ အဟံ။
တဝ ဒဿနမာဂမ္မ၊ သင်္ကပ္ပေါ ပူရိတော မမ။

ပထဝိယံ ပတိဋ္ဌာယ၊ ပုပ္ဖန္တိ သမယေ ဒုမာ။
ဒိဗ္ဗဂန္ဓာ သမ္ပဝန္တိ၊ တောသေန္တိ သဗ္ဗပါဏိနံ။

တထေဝါဟံ မဟာဝီရ၊ သကျပုတ္တ မဟာယသ။
သာသနေ တေ ပတိဋ္ဌာယ၊ သမယေ'သာမိ ပုပ္ဖိတုံ။

ဝိမုတ္တိပုပ္ဖံ ဧသန္တော၊ ဘဝသံသာရမောစနံ။
ဝိမုတ္တိပုပ္ဖလာဘေန၊ တောသေမိ သဗ္ဗပါဏိနံ။

ယာဝတာ ဗုဒ္ဓခေတ္တမှိ၊ ဌပေတွာန မဟာမုနိံ။
ပညာယ သဒိသော နတ္ထိ၊ တဝ ပုတ္တဿ စက္ခုမ။

သုဝိနီတာ စ တေ သိဿာ၊ ပရိသာ စ သုသိက္ခိတာ။
ဥတ္တမေ ဒမထေ ဒန္တာ၊ ပရိဝါရေန္တိ တံ သဒါ။

ဈာယီ ဈာနရတာ ဓီရာ၊ သန္တစိတ္တာ သမာဟိတာ။
မုနီ မောနေယျသမ္ပန္နာ၊ ပရိဝါရေန္တိ တံ သဒါ။

အပ္ပိစ္ဆာ နိပကာ ဓီရာ၊ အပ္ပါဟာရာ အလောလုပါ။
လာဘာလာဘေန သန္တုဋ္ဌာ၊ ပရိဝါရေန္တိ တံ သဒါ။

အာရညိကာ ဓုတရတာ၊ ဈာယိနော လူခစီဝရာ။
ဝိဝေကာဘိရတာ ဓီရာ၊ ပရိဝါရေန္တိ တံ သဒါ။

ပဋိပန္နာ ဖလဋ္ဌာ စ၊ သေခါ ဖလသမင်္ဂိနော။
အာသီသကာ ဥတ္တမတ္ထံ၊ ပရိဝါရေန္တိ တံ သဒါ။

Sotāpannā ca vimalā, sakadāgāmino ca ye.
Anāgāmī ca arahā, parivārenti taṁ sadā.

Satipaṭṭhānakusalā, bojjhaṅgabhāvanāratā.
Sāvakā te bahū sabbe, parivārenti taṁ sadā.

Iddhipādesu kusalā, samādhibhāvanāratā.
Sammappadhānānuyuttā, parivārenti taṁ sadā.

Tevijjā chaḷabhiññā ca, iddhiyā pāramiṁ gatā.
Paññāya pāramiṁ pattā, parivārenti taṁ sadā.

Edisā te Mahāvīra, tava sissā susikkhitā.
Durāsadā uggatejā, parivārenti taṁ sadā.

Tehi sissehi parivuto, saññatehi tapassibhi.
Migarājāva'sambhīto, uḷurājāva sobhasi.

Pathaviyaṁ patiṭṭhāya, ruhanti dharaṇīruhā.
Vepullataṁ pāpuṇanti, phalañca dassayanti te.

Pathavīsadiso tvaṁsi, Sakyaputta mahāyasa.
Sāsane te patiṭṭhāya, labhanti amataṁ phalaṁ.

Sindhu Sarassatī ceva, nandiyo Candabhāgikā.
Gaṅgā ca Yamunā ceva, Sarabhū ca atho mahī.

Etāsaṁ sandamānānaṁ, sāgarova sampaṭicchati.
Jahanti purimaṁ nāmaṁ, sāgaroteva ñāyati.

Tathevime catubbaṇṇā, pabbajitvā tavantike.
Jahanti purimaṁ nāmaṁ, Buddhaputtāti ñāyare.

Yathāpi cando vimalo, gacchaṁ ākāsadhātuyā.
Sabbe tāragaṇe loke, ābhāya atirocati.

Tatheva tvaṁ Mahāvīra, parivuto devamānuse.
Ete sabbe atikkamma, jalasi sabbadā tuvaṁ.

သောတာပန္နာ စ ဝိမလာ၊ သကဒါဂါမိနော စ ယေ။
အနာဂါမီ စ အရဟာ၊ ပရိဝါရေန္တိ တံ သဒါ။

သတိပဋ္ဌာနကုသလာ၊ ဗောဇ္ဈင်္ဂဘာဝနာရတာ။
သာဝကာ တေ ဗဟူ သဗ္ဗေ၊ ပရိဝါရေန္တိ တံ သဒါ။

ဣဒ္ဓိပါဒေသု ကုသလာ၊ သမာဓိဘာဝနာရတာ။
သမ္မပ္ပဓာနာနုယုတ္တာ၊ ပရိဝါရေန္တိ တံ သဒါ။

တေဝိဇ္ဇာ ဆဠဘိညာ စ၊ ဣဒ္ဓိယာ ပါရမိံ ဂတာ။
ပညာယ ပါရမိံ ပတ္တာ၊ ပရိဝါရေန္တိ တံ သဒါ။

ဧဒိသာ တေ မဟာဝီရ၊ တဝ သိဿာ သုသိက္ခိတာ။
ဒုရာသဒါ ဥဂ္ဂတေဇာ၊ ပရိဝါရေန္တိ တံ သဒါ။

တေဟိ သိဿေဟိ ပရိဝုတော၊ သညတေဟိ တပဿိဘိ။
မိဂရာဇာဝ'သမ္ဘီတော၊ ဥဠုရာဇာဝ သောဘသိ။

ပထဝိယံ ပတိဋ္ဌာယ၊ ရုဟန္တိ ဓရဏီရုဟာ။
ဝေပုလ္လတံ ပါပုဏန္တိ၊ ဖလဉ္စ ဒဿယန္တိ တေ။

ပထဝီသဒိသော တွံသိ၊ သကျပုတ္တ မဟာယသ။
သာသနေ တေ ပတိဋ္ဌာယ၊ လဘန္တိ အမတံ ဖလံ။

သိန္ဓု သရဿတီ စေဝ၊ နန္ဒိယော စန္ဒဘာဂိကာ။
ဂင်္ဂါ စ ယမုနာ စေဝ၊ သရဘူ စ အထော မဟီ။

ဧတာသံ သန္ဒမာနာနံ၊ သာဂရောဝ သမ္ပဋိစ္ဆတိ။
ဇဟန္တိ ပုရိမံ နာမံ၊ သာဂရောတေဝ ဉာယတိ။

တထေဝိမေ စတုဗ္ဗဏ္ဏာ၊ ပဗ္ဗဇိတွာ တဝန္တိကေ။
ဇဟန္တိ ပုရိမံ နာမံ၊ ဗုဒ္ဓပုတ္တာတိ ဉာယရေ။

ယထာပိ စန္ဒော ဝိမလော၊ ဂစ္ဆံ အာကာသဓာတုယာ။
သဗ္ဗေ တာရဂဏေ လောကေ၊ အာဘာယ အတိရောစတိ။

တထေဝ တွံ မဟာဝီရ၊ ပရိဝုတော ဒေဝမာနုသေ။
ဧတေ သဗ္ဗေ အတိက္ကမ္မ၊ ဇလသိ သဗ္ဗဒါ တုဝံ။

Gambhīre uṭṭhitā ūmī, na velamativattare.
Sabbā velaṁva phusanti, sañcuṇṇā vikiranti tā.

Tatheva titthiyā loke, nānādiṭṭhī bahujjanā.
Dhammaṁ vāditukāmā te, nātivattanti taṁ muniṁ.

Sace ca taṁ pāpuṇanti, paṭivādehi cakkhuma.
Tavantikaṁ upagantvā, sañcuṇṇāva bhavanti te.

Yathāpi udake jātā, kumudā mandālakā bahū.
Upalimpanti toyena, kaddamakalalena ca.

Tatheva bahukā sattā, loke jātā virūhare.
Aṭṭitā rāgadosena, kaddame kumudaṁ yathā.

Yathāpi padumaṁ jalajaṁ, jalamajjhe virūhati.
Na so limpati toyena, parisuddho hi kesarī.

Tatheva tvaṁ Mahāvīra, loke jāto Mahāmuni.
Nopalimpasi lokena, toyena padumaṁ yathā.

Yathāpi rammake māse, bahū pupphanti vārijā.
Nātikkamanti taṁ māsaṁ, samayo pupphanāya so.

Tatheva tvaṁ Mahāvīra, pupphito te vimuttiyā.
Sāsanaṁ nātivattanti, padumaṁ vārijaṁ yathā.

Supupphito sālarājā, dibbagandhaṁ pavāyati.
Aññasālehi parivuto, sālarājāva sobhati.

Tatheva tvaṁ Mahāvīra, Buddhañāṇena pupphito.
Bhikkhusaṁghaparivuto, sālarājāva sobhasi.

Yathāpi selo Himavā, osadho sabbapāṇinaṁ.
Nāgānaṁ asurānañca, devatānañca ālayo.

Tatheva tvaṁ Mahāvīra, osadho viya pāṇinaṁ.
Tevijjā chaḷabhiññā ca, iddhiyā pāramiṁ gatā.

ဂမ္ဘီရေ ဥဋ္ဌိတာ ဦမိ၊ န ဝေလမတိဝတ္တရေ။
သဗ္ဗာ ဝေလံဝ ဖုသန္တိ၊ သဉ္စုဏ္ဏာ ဝိကိရန္တိ တာ။

တထေဝ တိတ္ထိယာ လောကေ၊ နာနာဒိဋ္ဌီ ဗဟုဇ္ဇနာ။
ဓမ္မံ ဝါဒိတုကာမာ တေ၊ နာတိဝတ္တန္တိ တံ မုနိံ။

သစေ စ တံ ပါပုဏန္တိ၊ ပဋိဝါဒေဟိ စက္ခုမ။
တဝန္တိကံ ဥပဂန္တွာ၊ သဉ္စုဏ္ဏာဝ ဘဝန္တိ တေ။

ယထာပိ ဥဒကေ ဇာတာ၊ ကုမုဒါ မန္ဒာလကာ ဗဟူ။
ဥပလိမ္ပန္တိ တောယေန၊ ကဒ္ဒမကလလေန စ။

တထေဝ ဗဟုကာ သတ္တာ၊ လောကေ ဇာတာ ဝိရူဟရေ။
အဋ္ဋိတာ ရာဂဒောသေန၊ ကဒ္ဒမေ ကုမုဒံ ယထာ။

ယထာပိ ပဒုမံ ဇလဇံ၊ ဇလမဇ္ဈေ ဝိရူဟတိ။
န သော လိမ္ပတိ တောယေန၊ ပရိသုဒ္ဓေါ ဟိ ကေသရီ။

တထေဝ တွံ မဟာဝီရ၊ လောကေ ဇာတော မဟာမုနိ။
နောပလိမ္ပသိ လောကေန၊ တောယေန ပဒုမံ ယထာ။

ယထာပိ ရမ္မကေ မာသေ၊ ဗဟူ ပုပ္ဖန္တိ ဝါရိဇာ။
နာတိက္ကမန္တိ တံ မာသံ၊ သမယော ပုပ္ဖနာယ သော။

တထေဝ တွံ မဟာဝီရ၊ ပုပ္ဖိတော တေ ဝိမုတ္တိယာ။
သာသနံ နာတိဝတ္တန္တိ၊ ပဒုမံ ဝါရိဇံ ယထာ။

သုပုပ္ဖိတော သာလရာဇာ၊ ဒိဗ္ဗဂန္ဓံ ပဝါယတိ။
အညသာလေဟိ ပရိဝုတော၊ သာလရာဇာဝ သောဘတိ။

တထေဝ တွံ မဟာဝီရ၊ ဗုဒ္ဓဉာဏေန ပုပ္ဖိတော။
ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော၊ သာလရာဇာဝ သောဘသိ။

ယထာပိ သေလော ဟိမဝါ၊ ဩသဓော သဗ္ဗပါဏိနံ။
နာဂါနံ အသုရာနဉ္စ၊ ဒေဝတာနဉ္စ အာလယော။

တထေဝ တွံ မဟာဝီရ၊ ဩသဓော ဝိယ ပါဏိနံ။
တေဝိဇ္ဇာ ဆဠဘိညာ စ၊ ဣဒ္ဓိယာ ပါရမိံ ဂတာ။

Anusiṭṭhā Mahāvīra, tayā kāruṇikena te.
Ramanti dhammaratiyā, vasanti tava sāsane.

Migarājā yathā sīho, abhinikkhamma āsayā.
Catuddisānuviloketvā, tikkhattuṁ abhinādati.

Sabbe migā uttasanti, migarājassa gajjato.
Tathā hi jātimā eso, pasū tāseti sabbadā.

Gajjato te Mahāvīra, vasudhā sampakampati.
Bodhaneyyā’vabujjhanti, tasanti mārakāyikā.

Tasanti titthiyā sabbe, nadato te mahāmuni.
Kākā senāva vibbhantā, migaraññā yathā migā.

Ye keci gaṇino loke, Satthāroti pavuccare.
Paramparāgataṁ dhammaṁ, desenti parisāya te.

Na hevaṁ tvaṁ Mahāvīra, dhammaṁ desesi pāṇinaṁ.
Sāmaṁ saccāni bujjhitvā, kevalaṁ bodhipakkhiyaṁ.

Āsayānusayaṁ ñatvā, indriyānaṁ balābalaṁ.
Bhabbābhabbe viditvāna, mahāmeghova gajjasi.

Cakkavāḷapariyantā, nisinnā parisā bhave.
Nānādiṭṭhī vicinantaṁ, vimaticchedanāya taṁ.

Sabbesaṁ cittamaññāya, opammakusalo muni.
Ekaṁ pañhaṁ kathentova, vimatiṁ chindasi pāṇinaṁ.

Upatissasadiseheva, vasudhā pūritā bhave.
Sabbeva te pañjalikā, kittayuṁ Lokanāyakaṁ.

Kappaṁ vā te kittayantā, nānāvaṇṇehi kittayuṁ.
Parimetuṁ na sakkeyyuṁ, appameyyo Tathāgato.

Yathā sakena thāmena, kittito hi mayā Jino.
Kappakoṭīpi kittentā, evameva pakittayuṁ.

အနုသိဋ္ဌာ မဟာဝီရ၊ တယာ ကာရုဏိကေန တေ။
ရမန္တိ ဓမ္မရတိယာ၊ ဝသန္တိ တဝ သာသနေ။

မိဂရာဇာ ယထာ သီဟော၊ အဘိနိက္ခမ္မ အာသယာ။
စတုဒ္ဒိသာနုဝိလောကေတွာ၊ တိက္ခတ္တုံ အဘိနာဒတိ။

သဗ္ဗေ မိဂါ ဥတ္တသန္တိ၊ မိဂရာဇဿ ဂဇ္ဇတော။
တထာ ဟိ ဇာတိမာ ဧသော၊ ပသူ တာသေတိ သဗ္ဗဒါ။

ဂဇ္ဇတော တေ မဟာဝီရ၊ ဝသုဓာ သမ္ပကမ္ပတိ။
ဗောဓနေယျာ’ဝဗုဇ္ဈန္တိ၊ တသန္တိ မာရကာယိကာ။

တသန္တိ တိတ္ထိယာ သဗ္ဗေ၊ နဒတော တေ မဟာမုနိ။
ကာကာ သေနာဝ ဝိဗ္ဘန္တာ၊ မိဂရညာ ယထာ မိဂါ။

ယေ ကေစိ ဂဏိနော လောကေ၊ သတ္ထာရောတိ ပဝုစ္စရေ။
ပရမ္ပရာဂတံ ဓမ္မံ၊ ဒေသေန္တိ ပရိသာယ တေ။

န ဟေဝံ တွံ မဟာဝီရ၊ ဓမ္မံ ဒေသေသိ ပါဏိနံ။
သာမံ သစ္စာနိ ဗုဇ္ဈိတွာ၊ ကေဝလံ ဗောဓိပက္ခိယံ။

အာသယာနုသယံ ဉတွာ၊ ဣန္ဒြိယာနံ ဗလာဗလံ။
ဘဗ္ဗာဘဗ္ဗေ ဝိဒိတွာန၊ မဟာမေဃောဝ ဂဇ္ဇသိ။

စက္ကဝါဠပရိယန္တာ၊ နိသိန္နာ ပရိသာ ဘဝေ။
နာနာဒိဋ္ဌီ ဝိစိနန္တံ၊ ဝိမတိစ္ဆေဒနာယ တံ။

သဗ္ဗေသံ စိတ္တမညာယ၊ ဩပမ္မကုသလော မုနိ။
ဧကံ ပဉှံ ကထေန္တောဝ၊ ဝိမတိံ ဆိန္ဒသိ ပါဏိနံ။

ဥပတိဿသဒိသေဟေဝ၊ ဝသုဓာ ပူရိတာ ဘဝေ။
သဗ္ဗေဝ တေ ပဉ္ဇလိကာ၊ ကိတ္တယုံ လောကနာယကံ။

ကပ္ပံ ဝါ တေ ကိတ္တယန္တာ၊ နာနာဝဏ္ဏေဟိ ကိတ္တယုံ။
ပရိမေတုံ န သက္ကေယျုံ၊ အပ္ပမေယျော တထာဂတော။

ယထာ သကေန ထာမေန၊ ကိတ္တိတော ဟိ မယာ ဇိနော။
ကပ္ပကောဋီပိ ကိတ္တေန္တာ၊ ဧဝမေဝ ပကိတ္တယုံ။

Sace hi koci devo vā, manusso vā susikkhito.
Pametuṁ parikappeyya, vighātaṁva labheyya so.

Sāsane te patiṭṭhāya, Sakyaputta mahāyasa.
Paññāya pāramiṁ gantvā, viharāmi anāsavo.

Titthiye sampamaddāmi, vattemi Jinasāsanaṁ.
Dhammasenāpati ajja, Sakyaputtassa sāsane.

Aparimeyye kataṁ kammaṁ, phalaṁ dassesi me idha.
Sukhitto saravegova, kilese jhāpayī mama.

Yo koci manujo bhāraṁ, dhāreyya matthake sadā.
Bhārena dukkhito assa, bhārehi bharito tathā.

Ḍayhamāno tīha’ggīhi, bhavesu saṁsariṁ ahaṁ.
Bharito bhavabhārena, giriṁ uccārito yathā.

Oropito ca me bhāro, bhavā ugghāṭitā mayā.
Karaṇīyaṁ kataṁ sabbaṁ, Sakyaputtassa sāsane.

Yāvatā Buddhakhettamhi, ṭhapetvā Sakyapuṅgavaṁ.
Ahaṁ aggomhi paññāya, sadiso me na vijjati.

Samādhimhi sukusalo, iddhiyā pāramiṁ gato.
Icchamāno cahaṁ ajja, sahassaṁ abhinimmine.

Anupubbavihārassa, vasībhūto mahāmuni.
Kathesi sāsanaṁ mayhaṁ, nirodho sayanaṁ mama.

Dibbacakkhu visuddhaṁ me, samādhikusalo ahaṁ.
Sammappadhānānuyutto, bojjhaṅgabhāvanārato.

Sāvakena hi pattabbaṁ, sabbameva kataṁ mayā.
Lokanāthaṁ ṭhapetvāna, sadiso me na vijjati.

Samāpattīnaṁ kusalo, jhānavimokkhāna khippapaṭilābhī.
Bojjhaṅgabhāvanārato, sāvakaguṇapāramigatosmi.

သစေ ဟိ ကောစိ ဒေဝေါ ဝါ၊ မနုဿော ဝါ သုသိက္ခိတော။
ပမေတုံ ပရိကပ္ပေယျ၊ ဝိဃာတံဝ လဘေယျ သော။

သာသနေ တေ ပတိဋ္ဌာယ၊ သကျပုတ္တ မဟာယသ။
ပညာယ ပါရမိံ ဂန္တွာ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

တိတ္ထိယေ သမ္ပမဒ္ဒါမိ၊ ဝတ္တေမိ ဇိနသာသနံ။
ဓမ္မသေနာပတိ အဇ္ဇ၊ သကျပုတ္တဿ သာသနေ။

အပရိမေယျေ ကတံ ကမ္မံ၊ ဖလံ ဒဿေသိ မေ ဣဓ။
သုခိတ္တော သရဝေဂေါဝ၊ ကိလေသေ ဈာပယီ မမ။

ယော ကောစိ မနုဇော ဘာရံ၊ ဓာရေယျ မတ္ထကေ သဒါ။
ဘာရေန ဒုက္ခိတော အဿ၊ ဘာရေဟိ ဘရိတော တထာ။

ဍယှမာနော တီဟ’ဂ္ဂိဟိ၊ ဘဝေသု သံသရိံ အဟံ။
ဘရိတော ဘဝဘာရေန၊ ဂိရိံ ဥစ္စာရိတော ယထာ။

ဩရောပိတော စ မေ ဘာရော၊ ဘဝါ ဥဂ္ဃါဋိတာ မယာ။
ကရဏီယံ ကတံ သဗ္ဗံ၊ သကျပုတ္တဿ သာသနေ။

ယာဝတာ ဗုဒ္ဓခေတ္တမှိ၊ ဌပေတွာ သကျပုင်္ဂဝံ။
အဟံ အဂ္ဂေါမှိ ပညာယ၊ သဒိသော မေ န ဝိဇ္ဇတိ။

သမာဓိမှိ သုကုသလော၊ ဣဒ္ဓိယာ ပါရမိံ ဂတော။
ဣစ္ဆမာနော စဟံ အဇ္ဇ၊ သဟဿံ အဘိနိမ္မိနေ။

အနုပုဗ္ဗဝိဟာရဿ၊ ဝသီဘူတော မဟာမုနိ။
ကထေသိ သာသနံ မယှံ၊ နိရောဓော သယနံ မမ။

ဒိဗ္ဗစက္ခု ဝိသုဒ္ဓံ မေ၊ သမာဓိကုသလော အဟံ။
သမ္မပ္ပဓာနာနုယုတ္တော၊ ဗောဇ္ဈင်္ဂဘာဝနာရတော။

သာဝကေန ဟိ ပတ္တဗ္ဗံ၊ သဗ္ဗမေဝ ကတံ မယာ။
လောကနာထံ ဌပေတွာန၊ သဒိသော မေ န ဝိဇ္ဇတိ။

သမာပတ္တီနံ ကုသလော၊ ဈာနဝိမောက္ခာန ခိပ္ပပဋိလာဘီ။
ဗောဇ္ဈင်္ဂဘာဝနာရတော၊ သာဝကဂုဏပါရမိဂတောသ္မိ။

Sāvakaguṇenapi phussena, buddhiyā parisuttamabhāravā.
Yaṁ saddhāsaṅgahitaṁ cittaṁ, sadā sabrahmacārīsu.

Uddhatavisova sappo, chinnavisāṇova usabho.
Nikkhittamānadappova, upemi garugāravena gaṇaṁ.

Yadi rūpinī bhaveyya, paññā me vasumatīpi na sameyya.
Anomadassissa Bhagavato, phalametaṁ ñāṇathavanāya.

Pavattitaṁ dhammacakkaṁ, Sakyaputtena tādinā.
Anuvattemahaṁ sammā, ñāṇathavanāyidaṁ phalaṁ.

Mā me kadāci pāpiccho, kusīto hīnavīriyo.
Appassuto anācāro, sameto ahu katthaci.

Bahussuto ca medhāvī, sīlesu susamāhito.
Cetosamathānuyutto, api muddhani tiṭṭhatu.

Taṁ vo vadāmi bhaddante, yāvantettha samāgatā.
Appicchā hotha santuṭṭhā, jhāyī jhānaratā sadā.

Yamahaṁ paṭhamaṁ disvā, virajo vimalo ahuṁ.
So me ācariyo dhīro, Assaji nāma sāvako.

Tassāhaṁ vāhasā ajja, dhammasenāpatī ahuṁ.
Sabbattha pāramiṁ patvā, viharāmi anāsavo.

Yo me ācariyo āsi, Assaji nāma sāvako.
Yassaṁ disāyaṁ vasati, ussīsamhi karomahaṁ.

Mama kammaṁ saritvāna, Gotamo Sakyapuṅgavo.
Bhikkhusaṁghe nisīditvā, aggaṭṭhāne ṭhapesi maṁ.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Aparabhāge pana Satthā Jetavanamahāvihāre ariyagaṇamajjhe nisinno attano sāvake tena tena guṇavisesena etadagge ṭhapento "etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ mahāpaññānaṁ yadidaṁ

သာဝကဂုဏေနပိ ဖုဿေန၊ ဗုဒ္ဓိယာ ပရိသုတ္တမဘာရဝါ။
ယံ သဒ္ဓါသင်္ဂဟိတံ စိတ္တံ၊ သဒါ သဗြဟ္မစာရီသု။

ဥဒ္ဓတဝိသောဝ သပ္ပေါ၊ ဆိန္နဝိသာဏောဝ ဥသဘော။
နိက္ခိတ္တမာနဒပ္ပေါဝ၊ ဥပေမိ ဂရုဂါရဝေန ဂဏံ။

ယဒိ ရူပိနီ ဘဝေယျ၊ ပညာ မေ ဝသုမတီပိ န သမေယျ။
အနောမဒဿိဿ ဘဂဝတော၊ ဖလမေတံ ဉာဏထဝနာယ။

ပဝတ္တိတံ ဓမ္မစက္ကံ၊ သကျပုတ္တေန တာဒိနာ။
အနုဝတ္တေမဟံ သမ္မာ၊ ဉာဏထဝနာယိဒံ ဖလံ။

မာ မေ ကဒါစိ ပါပိစ္ဆော၊ ကုသီတော ဟီနဝီရိယော။
အပ္ပဿုတော အနာစာရော၊ သမေတော အဟု ကတ္ထစိ။

ဗဟုဿုတော စ မေဓာဝီ၊ သီလေသု သုသမာဟိတော။
စေတောသမထာနုယုတ္တော၊ အပိ မုဒ္ဓနိ တိဋ္ဌတု။

တံ ဝေါ ဝဒါမိ ဘဒ္ဒန္တေ၊ ယာဝန္တေတ္ထ သမာဂတာ။
အပ္ပိစ္ဆာ ဟောထ သန္တုဋ္ဌာ၊ ဈာယီ ဈာနရတာ သဒါ။

ယမဟံ ပဌမံ ဒိသွာ၊ ဝိရဇော ဝိမလော အဟုံ။
သော မေ အာစရိယော ဓီရော၊ အဿဇိ နာမ သာဝကော။

တဿာဟံ ဝါဟသာ အဇ္ဇ၊ ဓမ္မသေနာပတီ အဟုံ။
သဗ္ဗတ္ထ ပါရမိံ ပတွာ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

ယော မေ အာစရိယော အာသိ၊ အဿဇိ နာမ သာဝကော။
ယဿံ ဒိသာယံ ဝသတိ၊ ဥဿီသမှိ ကရောမဟံ။

မမ ကမ္မံ သရိတွာန၊ ဂေါတမော သကျပုင်္ဂဝေါ။
ဘိက္ခုသံဃေ နိသီဒိတွာ၊ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေသိ မံ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အပရဘာဂေ ပန သတ္ထာ ဇေတဝနမဟာဝိဟာရေ အရိယဂဏမဇ္ဈေ နိသိန္နော အတ္တနော သာဝကေ တေန တေန ဂုဏဝိသေသေန ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေန္တော “ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ မဟာပညာနံ ယဒိဒံ

Sāriputto"ti[1] theraṁ mahāpaññabhāvena etadagge ṭhapesi. So evaṁ sāvaka pāramīñāṇassa matthakaṁ patvā Dhammasenāpatiṭṭhāne patiṭṭhahitvā sattahitaṁ karonto ekadivasaṁ sabrahmacārīnaṁ attano cariyavibhāvanamukhena aññaṁ byākaronto—

981. "Yathācārī yathāsato satīmā,
Yatasaṅkappajjhāyi appamatto.
Ajjhattarato samāhitatto,
Eko santusito tamāhu bhikkhuṁ.

982. Allaṁ sukkhaṁ vā bhuñjanto, na bāḷhaṁ suhito siyā.
Ūnūdaro[2] mitāhāro, sato bhikkhu paribbaje.

983. Cattāro pañca ālope, abhutvā udakaṁ pive.
Alaṁ phāsuvihārāya, pahitattassa bhikkhuno.

984. Kappiyaṁ tañce chādeti, cīvaraṁ idamatthikaṁ.
Alaṁ phāsuvihārāya, pahitattassa bhikkhuno.

985. Pallaṅkena nisinnassa, jaṇṇuke nābhivassati.
Alaṁ phāsuvihārāya, pahitattassa bhikkhuno.

986. Yo sukhaṁ dukkhato adda, dukkhamaddakkhi sallato.
Ubhayantarena nāhosi, kena lokasmi kiṁ siyā.

987. Mā me kadāci pāpiccho, kusīto hīnavīriyo.
Appassuto anādaro, kena lokasmi kiṁ siyā.

988. Bahussuto ca medhāvī, sīlesu susamāhito.
Cetosamathamanuyutto, api muddhani tiṭṭhatu.

989. Yo papañcamanuyutto, papañcābhirato mago.
Virādhayī so nibbānaṁ, yogakkhemaṁ anuttaraṁ.

---

1. Aṁ 1. 23 piṭṭhe. 2. Ūnūdayo (Sī, Syā)

သာရိပုတ္တော"တိ[၁] ထေရံ မဟာပညာဘာဝေန ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေသိ။ သော ဧဝံ သာဝကပါရမီဉာဏဿ မတ္ထကံ ပတွာ ဓမ္မသေနာပတိဋ္ဌာနေ ပတိဋ္ဌဟိတွာ သတ္တဟိတံ ကရောန္တော ဧကဒိဝသံ သဗြဟ္မစာရီနံ အတ္တနော စရိယဝိဘာဝန-မုခေန အညံ ဗျာကရောန္တော—

၉၈၁။ "ယထာစာရီ ယထာသတော သတီမာ၊
ယတသင်္ကပ္ပဇ္ဈာယိ အပ္ပမတ္တော။
အဇ္ဈတ္တရတော သမာဟိတတ္တော၊
ဧကော သန္တုသိတော တမာဟု ဘိက္ခုံ။

၉၈၂။ အလ္လံ သုက္ခံ ဝါ ဘုဉ္ဇန္တော၊ န ဗာဠှံ သုဟိတော သိယာ။
ဦနူဒရော[၂] မိတာဟာရော၊ သတော ဘိက္ခု ပရိဗ္ဗဇေ။

၉၈၃။ စတ္တာရော ပဉ္စ အာလောပေ၊ အဘုတွာ ဥဒကံ ပိဝေ။
အလံ ဖာသုဝိဟာရာယ၊ ပဟိတတ္တဿ ဘိက္ခုနော။

၉၈၄။ ကပ္ပိယံ တဉ္စေ ဆာဒေတိ၊ စီဝရံ ဣဒမတ္ထိကံ။
အလံ ဖာသုဝိဟာရာယ၊ ပဟိတတ္တဿ ဘိက္ခုနော။

၉၈၅။ ပလ္လင်္ကေန နိသိန္နဿ၊ ဇဏ္ဏုကေ နာဘိဝဿတိ။
အလံ ဖာသုဝိဟာရာယ၊ ပဟိတတ္တဿ ဘိက္ခုနော။

၉၈၆။ ယော သုခံ ဒုက္ခတော အဒ္ဒ၊ ဒုက္ခမဒ္ဒက္ခိ သလ္လတော။
ဥဘယန္တရေန နာဟောသိ၊ ကေန လောကသ္မိ ကိံ သိယာ။

၉၈၇။ မာ မေ ကဒါစိ ပါပိစ္ဆော၊ ကုသီတော ဟီနဝီရိယော။
အပ္ပဿုတော အနာဒရော၊ ကေန လောကသ္မိ ကိံ သိယာ။

၉၈၈။ ဗဟုဿုတော စ မေဓာဝီ၊ သီလေသု သုသမာဟိတော။
စေတောသမထမနုယုတ္တော၊ အပိ မုဒ္ဓနိ တိဋ္ဌတု။

၉၈၉။ ယော ပပဉ္စမနုယုတ္တော၊ ပပဉ္စာဘိရတော မဂေါ။
ဝိရာဓယီ သော နိဗ္ဗာနံ၊ ယောဂက္ခေမံ အနုတ္တရံ။

၁-အံ ၁-၂၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဦနူဒယော (သီ၊ သျာ)

990. Yo ca papañcaṁ hitvāna, nippapañcapathe rato.
Ārādhayī so nibbānaṁ, yogakkhemaṁ anuttaraṁ.

991. Gāme vā yadi vā'raññe, ninne vā yadi vā thale.
Yattha arahanto viharanti, taṁ bhūmirāmaṇeyyakaṁ.

992. Ramaṇīyāni araññāni, yattha na ramatī jano.
Vītarāgā ramissanti, na te kāmagavesino.

993. Nidhīnaṁva pavattāraṁ, yaṁ passe vajjadassinaṁ.
Niggayhavādiṁ medhāviṁ, tādisaṁ paṇḍitaṁ bhaje.
Tādisaṁ bhajamānassa, seyyo hoti na pāpiyo.

994. Ovadeyyā'nusāseyya, asabbhā ca nivāraye.
Sataṁ hi so piyo hoti, asataṁ hoti appiyo.

995. Aññassa Bhagavā Buddho, dhammaṁ desesi cakkhumā.
Dhamme desiyamānamhi, sota'modhesi'matthiko.
Taṁ me amoghaṁ savanaṁ, vimuttomhi anāsavo.

996. Neva pubbenivāsāya, napi dibbassa cakkhuno.
Cetopariyāya iddhiyā, cutiyā upapattiyā.
Sotadhātuvisuddhiyā, paṇidhī me na vijjati.

997. Rukkhamūlaṁva nissāya, muṇḍo saṁghāṭipāruto.
Paññāya uttamo thero, Upatissova jhāyati.

998. Avitakkaṁ samāpanno, Sammāsambuddhasāvako.
Ariyena tuṇhībhāvena, upeto hoti tāvade.

999. Yathāpi pabbato selo, acalo suppatiṭṭhito.
Evaṁ mohakkhayā bhikkhu, pabbatova na vedhati.

1000. Anaṅgaṇassa posassa, niccaṁ sucigavesino.
Vālaggamattaṁ pāpassa, abbhamattaṁva khāyati.

၉၉၀။ ယော စ ပပဉ္စံ ဟိတွာန၊ နိပ္ပပဉ္စပထေ ရတော။
အာရာဓယီ သော နိဗ္ဗာနံ၊ ယောဂက္ခေမံ အနုတ္တရံ။

၉၉၁။ ဂါမေ ဝါ ယဒိ ဝါ'ရညေ၊ နိန္နေ ဝါ ယဒိ ဝါ ထလေ။
ယတ္ထ အရဟန္တော ဝိဟရန္တိ၊ တံ ဘူမိရာမဏေယျကံ။

၉၉၂။ ရမဏီယာနိ အရညာနိ၊ ယတ္ထ န ရမတီ ဇနော။
ဝီတရာဂါ ရမိဿန္တိ၊ န တေ ကာမဂဝေသိနော။

၉၉၃။ နိဓီနံဝ ပဝတ္တာရံ၊ ယံ ပဿေ ဝဇ္ဇဒဿိနံ။
နိဂ္ဂယှဝါဒိံ မေဓာဝိံ၊ တာဒိသံ ပဏ္ဍိတံ ဘဇေ။
တာဒိသံ ဘဇမာနဿ၊ သေယျော ဟောတိ န ပါပိယော။

၉၉၄။ ဩဝဒေယျာ'နုသာသေယျ၊ အသဗ္ဘာ စ နိဝါရယေ။
သတံ ဟိ သော ပိယော ဟောတိ၊ အသတံ ဟောတိ အပ္ပိယော။

၉၉၅။ အညဿ ဘဂဝါ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဓမ္မံ ဒေသေသိ စက္ခုမာ။
ဓမ္မေ ဒေသိယမာနမှိ၊ သောတ'မောဓေသိ'မတ္ထိကော။
တံ မေ အမောဃံ သဝနံ၊ ဝိမုတ္တောမှိ အနာသဝေါ။

၉၉၆။ နေဝ ပုဗ္ဗေနိဝါသာယ၊ နပိ ဒိဗ္ဗဿ စက္ခုနော။
စေတောပရိယာယ ဣဒ္ဓိယာ၊ စုတိယာ ဥပပတ္တိယာ။
သောတဓာတုဝိသုဒ္ဓိယာ၊ ပဏိဓိ မေ န ဝိဇ္ဇတိ။

၉၉၇။ ရုက္ခမူလံဝ နိဿာယ၊ မုဏ္ဍော သံဃာဋိပါရုတော။
ပညာယ ဥတ္တမော ထေရော၊ ဥပတိဿောဝ ဈာယတိ။

၉၉၈။ အဝိတက္ကံ သမာပန္နော၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသာဝကော။
အရိယေန တုဏှီဘာဝေန၊ ဥပေတော ဟောတိ တာဝဒေ။

၉၉၉။ ယထာပိ ပဗ္ဗတော သေလော၊ အစလော သုပ္ပတိဋ္ဌိတော။
ဧဝံ မောဟက္ခယာ ဘိက္ခု၊ ပဗ္ဗတောဝ န ဝေဓတိ။

၁၀၀၀။ အနင်္ဂဏဿ ပေါသဿ၊ နိစ္စံ သုစိဂဝေသိနော။
ဝါလဂ္ဂမတ္တံ ပါပဿ၊ အဗ္ဘမတ္တံဝ ခါယတိ။

1001. Nābhinandāmi maraṇaṁ, nābhinandāmi jīvitaṁ.
Nikkhipissaṁ imaṁ kāyaṁ, sampajāno paṭissato.

1002. Nābhinandāmi maraṇaṁ, nābhinandāmi jīvitaṁ.
Kālañca paṭikaṅkhāmi, nibbisaṁ bhatako yathā.

1003. Ubhayena midaṁ maraṇameva, nā'maraṇaṁ, pacchā vā pure vā.
Paṭipajjatha mā vinassatha, khaṇo vo mā upaccagā.

1004. Nagaraṁ yathā paccantaṁ, guttaṁ santarabāhiraṁ.
Evaṁ gopetha attānaṁ, khaṇo vo mā upaccagā.
Khaṇātītā hi socanti, nirayamhi samappitā.

1005. Upasanto uparato, mantabhāṇī anuddhato.
Dhunāti pāpake dhamme, dumapattaṁva māluto.

1006. Upasanto uparato, mantabhāṇī anuddhato.
Appāsi pāpake dhamme, dumapattaṁva māluto.

1007. Upasanto anāyāso, vippasanno anāvilo.
Kalyāṇasīlo medhāvī, dukkhassantakaro siyā.

1008. Na vissase ekatiyesu evaṁ,
Agārisu pabbajitesu cāpi.
Sādhūpi hutvāna asādhu honti,
Asādhu hutvā puna sādhu honti.

1009. Kāmacchando ca byāpādo, thinamiddhañca bhikkhuno.
Uddhaccaṁ vicikicchā ca, pañcete cittakelisā.

1010. Yassa sakkariyamānassa, asakkārena cūbhayaṁ.
Samādhi na vikampati, appamādavihārino.

1011. Taṁ jhāyinaṁ sātatikaṁ, sukhumadiṭṭhipassakaṁ.
Upādānakkhayārāmaṁ, āhu sappuriso iti.

၁၀၀၁။ နာဘိနန္ဒာမိ မရဏံ၊ နာဘိနန္ဒာမိ ဇီဝိတံ။
နိက္ခိပိဿံ ဣမံ ကာယံ၊ သမ္ပဇာနော ပဋိဿတော။

၁၀၀၂။ နာဘိနန္ဒာမိ မရဏံ၊ နာဘိနန္ဒာမိ ဇီဝိတံ။
ကာလဉ္စ ပဋိကင်္ခါမိ၊ နိဗ္ဗိသံ ဘတကော ယထာ။

၁၀၀၃။ ဥဘယေန မိဒံ မရဏမေဝ၊ နာ'မရဏံ, ပစ္ဆာ ဝါ ပုရေ ဝါ။
ပဋိပဇ္ဇထ မာ ဝိနဿထ၊ ခဏော ဝေါ မာ ဥပစ္စဂါ။

၁၀၀၄။ နဂရံ ယထာ ပစ္စန္တံ၊ ဂုတ္တံ သန္တရဗာဟိရံ။
ဧဝံ ဂေါပေထ အတ္တာနံ၊ ခဏော ဝေါ မာ ဥပစ္စဂါ။
ခဏာတီတာ ဟိ သောစန္တိ၊ နိရယမှိ သမပ္ပိတာ။

၁၀၀၅။ ဥပသန္တော ဥပရတော၊ မန္တဘာဏီ အနုဒ္ဓတော။
ဓုနာတိ ပါပကေ ဓမ္မေ၊ ဒုမပတ္တံဝ မာလုတော။

၁၀၀၆။ ဥပသန္တော ဥပရတော၊ မန္တဘာဏီ အနုဒ္ဓတော။
အပ္ပါသိ ပါပကေ ဓမ္မေ၊ ဒုမပတ္တံဝ မာလုတော။

၁၀၀၇။ ဥပသန္တော အနာယာသော၊ ဝိပ္ပသန္နော အနာဝိလော။
ကလျာဏသီလော မေဓာဝီ၊ ဒုက္ခဿန္တကရော သိယာ။

၁၀၀၈။ န ဝိဿသေ ဧကတိယေသု ဧဝံ၊
အဂါရိသု ပဗ္ဗဇိတေသု စာပိ။
သာဓူပိ ဟုတွာန အသာဓု ဟောန္တိ၊
အသာဓု ဟုတွာ ပုန သာဓု ဟောန္တိ။

၁၀၀၉။ ကာမစ္ဆန္ဒော စ ဗျာပါဒေါ၊ ထိနမိဒ္ဓဉ္စ ဘိက္ခုနော။
ဥဒ္ဓစ္စံ ဝိစိကိစ္ဆာ စ၊ ပဉ္စေတေ စိတ္တကေလိသာ။

၁၀၁၀။ ယဿ သက္ကရိယမာနဿ၊ အသက္ကာရေန စူဘယံ။
သမာဓိ န ဝိကမ္ပတိ၊ အပ္ပမာဒဝိဟာရိနော။

၁၀၁၁။ တံ ဈာယိနံ သာတတိကံ၊ သုခုမဒိဋ္ဌိပဿကံ။
ဥပါဒါနက္ခယာရာမံ၊ အာဟု သပ္ပုရိသော ဣတိ။

1012. Mahāsamuddo pathavī, pabbato anilopi ca.
Upamāya na yujjanti, Satthu varavimuttiyā.

1013. Cakkānuvattako thero, mahāñāṇī samāhito.
Pathavāpaggisamāno, na rajjati na dussati.

1014. Paññāpāramitaṁ patto, mahābuddhi mahāmati.
Ajaḷo jaḷasamāno, sadā carati nibbuto.

1015. Pariciṇṇo mayā Satthā -pa- bhavanetti samūhatā.

1016. Sampādethappamādena, esā me anusāsanī.
Handāhaṁ parinibbissaṁ, vippamuttomhi sabbadhī"ti—

imā gāthā abhāsi. Imā hi kāci gāthā therena bhāsitā, kāci theraṁ ārabbha Bhagavatā bhāsitā, sabbā pacchā attano cariyapavedanavasena therena bhāsitattā therasseva gāthā ahesuṁ.

Tattha **yathācārī**ti yathā kāyādīhi saṁyato saṁvuto hutvā carati viharati, yathācaraṇasīloti vā yathācārī, sīlasampannoti attho. **Yathāsato**ti yathāsanto. Gāthāsukhatthaṁ hi anunāsikalopaṁ katvā niddeso kato, santo viya, ariyehi nibbisesoti attho. **Satīmā**ti paramāya satiyā samannāgato. **Yatasaṅkappajjhāyī**ti sabbaso micchāsaṅkappaṁ pahāya nekkhammasaṅkappādivasena saṁyatasaṅkappo hutvā ārammaṇūpanijjhānena lakkhaṇūpanijjhānena ca jhāyanasīlo. **Appamatto**ti tasmiṁyeva yathācāribhāve yatasaṅkappo hutvā jhāyanena ca pamādarahito sabbattha suppatiṭṭhitasatisampajañño. **Ajjhattarato**ti gocarajjhatte kammaṭṭhānabhāvanāya abhirato. **Samāhitatto**ti tāya eva bhāvanāya ekaggacitto. **Eko**ti asahāyo gaṇasaṁsaggaṁ kilesasaṁsaggañca pahāya kāyavivekaṁ cittavivekañca paribrūhayanto. **Santusito**ti paccayasantosena ca bhāvanārāmasantosena ca sammadeva tusito tuṭṭho. Bhāvanāya hi uparūpari visesaṁ āvahantiyā uḷāraṁ pītipāmojjaṁ uppajjati, matthakaṁ pattāya pana vattabbameva natthi. **Tamāhu bhikkhun**ti taṁ evarūpaṁ puggalaṁ sikkhattayapāripūriyā bhayaṁ ikkhanatāya bhinnakilesatāya ca bhikkhūti vadanti.

၁၀၁၂။ မဟာသမုဒ္ဒေါ ပထဝီ၊ ပဗ္ဗတော အနိလောပိ စ။
ဥပမာယ န ယုဇ္ဇန္တိ၊ သတ္ထု ဝရဝိမုတ္တိယာ။

၁၀၁၃။ စက္ကာနုဝတ္တကော ထေရော၊ မဟာဉာဏီ သမာဟိတော။
ပထဝါပဂ္ဂိသမာနော၊ န ရဇ္ဇတိ န ဒုဿတိ။

၁၀၁၄။ ပညာပါရမိတံ ပတ္တော၊ မဟာဗုဒ္ဓိ မဟာမတိ။
အဇဠော ဇဠသမာနော၊ သဒါ စရတိ နိဗ္ဗုတော။

၁၀၁၅။ ပရိစိဏ္ဏော မယာ သတ္ထာ။ပ။ ဘဝနေတ္တိသမူဟတာ။

၁၀၁၆။ သမ္ပာဒေထပ္ပမာဒေန၊ ဧသာ မေ အနုသာသနီ။
ဟန္ဒာဟံ ပရိနိဗ္ဗိဿံ၊ ဝိပ္ပမုတ္တောမှိ သဗ္ဗဓိ"တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။ ဣမာ ဟိ ကာစိ ဂါထာ ထေရေန ဘာသိတာ၊ ကာစိ ထေရံ အာရဗ္ဘ ဘဂဝတာ ဘာသိတာ၊ သဗ္ဗာ ပစ္ဆာ အတ္တနော စရိယာပဝေဒနဝသေန ထေရေန ဘာသိတတ္တာ ထေရဿေဝ ဂါထာ အဟေသုံ။

တတ္ထ **ယထာစာရီ**တိ ယထာ ကာယာဒီဟိ သံယတော သံဝုတော ဟုတွာ စရတိ ဝိဟရတိ, ယထာစရဏသီလောတိ ဝါ ယထာစာရီ၊ သီလသမ္ပန္နောတိ အတ္ထော။ **ယထာသတော**တိ ယထာသန္တော။ ဂါထာသုခတ္ထံ ဟိ အနုနာသိကလောပံ ကတွာ နိဒ္ဒေသော ကတော၊ သန္တော ဝိယ, အရိယေဟိ နိဗ္ဗိသေသောတိ အတ္ထော။ **သတီမာ**တိ ပရမာယ သတိယာ သမန္နာဂတော။ **ယတသင်္ကပ္ပဇ္ဈာယီ**တိ သဗ္ဗသော မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပံ ပဟာယ နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပါဒိဝသေန သံယတသင်္ကပ္ပော ဟုတွာ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနေန လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနေန စ ဈာယနသီလော။ **အပ္ပမတ္တော**တိ တသ္မိံယေဝ ယထာစာရိဘာဝေ ယတသင်္ကပ္ပော ဟုတွာ ဈာယနေန စ ပမာဒရဟိတော သဗ္ဗတ္ထ သုပ္ပတိဋ္ဌိတသတိသမ္ပဇညော။ **အဇ္ဈတ္တရတော**တိ ဂေါစရဇ္ဈတ္တေ ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာယ အဘိရတော။ **သမာဟိတတ္တော**တိ တာယ ဧဝ ဘာဝနာယ ဧကဂ္ဂစိတ္တော။ **ဧကော**တိ အသဟာယော ဂဏသံသဂ္ဂံ ကိလေသသံသဂ္ဂဉ္စ ပဟာယ ကာယဝိဝေကံ စိတ္တဝိဝေကဉ္စ ပရိဗြူဟယန္တော။ **သန္တုသိတော**တိ ပစ္စယသန္တောသေန စ ဘာဝနာရာမသန္တောသေန စ သမ္မဒေဝ တုသိတော တုဋ္ဌော။ ဘာဝနာယ ဟိ ဥပရူပရိ ဝိသေသံ အာဝဟန္တိယာ ဥဠာရံ ပီတိပါမောဇ္ဇံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ မတ္ထကံ ပတ္တာယ ပန ဝတ္တဗ္ဗမေဝ နတ္ထိ။ **တမာဟု ဘိက္ခု**န္တိ တံ ဧဝရူပံ ပုဂ္ဂလံ သိက္ခတ္တယပါရိပူရိယာ ဘယံ ဣက္ခနတာယ ဘိန္နကိလေသတာယ စ ဘိက္ခူတိ ဝဒန္တိ။

Idāni yathāvuttasantosadvaye paccayasantosaṁ tāva dassento “**allaṁ sukkhaṁ vā**”ti-ādimāha. Tattha **allan**ti sappi-ādi-upasekena tintaṁ siniddhaṁ. **Sukkhan**ti tadabhāvena[1] lūkhaṁ. **Vā**-saddo aniyamattho, allaṁ vā sukkhaṁ vāti. **Bāḷhan**ti ativiya. **Suhito**ti dhāto na siyāti attho. Kathaṁ pana siyāti āha “**ūnūdaro mitāhāro**”ti, paṇītaṁ lūkhaṁ vāpi bhojanaṁ bhuñjanto bhikkhu yāvadatthaṁ abhuñjitvā ūnūdaro sallahukudaro, tato eva mitāhāro parimitabhojano aṭṭhaṅgasamannāgataṁ āhāraṁ āharanto tattha mattaññutāya paccavekkhaṇasatiyā[2] ca **sato** hutvā **paribbaje** vihareyya.

Yathā pana ūnūdaro mitāhāro ca nāma hoti, taṁ dassetuṁ “**cattāro**”ti-ādi vuttaṁ. Tattha **abhutvā**ti cattāro vā pañca vā **ālope** kabaḷe abhuñjitvā tattakassa āhārassa okāsaṁ ṭhapetvā pānīyaṁ piveyya. Ayaṁ hi āhāre sallahukavutti. Nibbānaṁ hi pesitacittassa bhikkhuno **phāsuvihārāya** jhānādīnaṁ adhigamayogyatāya sukhavihārāya **alaṁ** pariyattanti attho. Iminā kucchiparihāriyaṁ piṇḍapātaṁ vadanto piṇḍapāte itarītarasantosaṁ dasseti. “Bhutvānā”ti vā pāṭho, so catupañcālopamattenāpi āhārena sarīraṁ yāpetuṁ samatthassa ativiya thirapakatikassa puggalassa vasena vutto siyā, uttaragāthāhipi saṁsandati eva appakasseva cīvarassa senāsanassa ca vakkhamānattā.

Kappiyanti yaṁ kappiyakappiyānulomesu Khomādīsu aññataranti attho. **Tañce chādetī**ti kappiyaṁ cīvaraṁ samānaṁ chādetabbaṁ ṭhānaṁ chādeti ce, Satthārā anuññātajātiyaṁ santaṁ heṭṭhimantena anuññātapamāṇayuttaṁ ce hotīti attho. **Idamatthikan**ti idaṁ payojanatthaṁ Satthārā vuttapayojanatthaṁ, yāvadeva sītādipaṭighātanatthañceva[3] hirīkopīnapaṭicchādanatthañcāti attho. Etena kāyaparihāriyaṁ cīvaraṁ tattha itarītarasantosañca vadati.

Pallaṅkena nisinnassāti pallaṅkaṁ vuccati samantato ūrubaddhāsanaṁ, tena nisinnassa, tisandhipallaṅkaṁ ābhujitvā nisinnassāti attho.

1. Tacabhāvena (Sī) 2. Paccavekkhaṇāya satiyā (Ka) 3. ...bāhanatthañceva (Ka)

ဣဒါနိ ယထာဝုတ္တသန္တောသဒ္ဝယေ ပစ္စယသန္တောသံ တာဝ ဒဿေန္တော “**အလ္လံ သုက္ခံ ဝါ**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အလ္လန္တိ** သပ္ပိအာဒိဥပသေကေန တိန္တံ သိနိဒ္ဓံ။ **သုက္ခန္တိ** တဒဘာဝေန[1] လူခံ။ **ဝါ**-သဒ္ဒေါ အနိယမတ္ထော၊ အလ္လံ ဝါ သုက္ခံ ဝါတိ။ **ဗာဠှန္တိ** အတိဝိယ။ **သုဟိတောတိ** ဓာတော န သိယာတိ အတ္ထော။ ကထံ ပန သိယာတိ အာဟ “**ဦနူဒရော မိတာဟာရော**”တိ၊ ပဏီတံ လူခံ ဝါပိ ဘောဇနံ ဘုဉ္ဇန္တော ဘိက္ခု ယာဝဒတ္ထံ အဘုဉ္ဇိတွာ ဦနူဒရော သလ္လဟုကုဒရော, တတော ဧဝ မိတာဟာရော ပရိမိတဘောဇနော အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတံ အာဟာရံ အာဟရန္တော တတ္ထ မတ္တညုတာယ ပစ္စဝေက္ခဏသတိယာ[2] စ **သတော** ဟုတွာ **ပရိဗ္ဗဇေ** ဝိဟရေယျ။

ယထာ ပန ဦနူဒရော မိတာဟာရော စ နာမ ဟောတိ၊ တံ ဒဿေတုံ “**စတ္တာရော**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **အဘုတွာတိ** စတ္တာရော ဝါ ပဉ္စ ဝါ **အာလောပေ** ကဗဠေ အဘုဉ္ဇိတွာ တတ္တကဿ အာဟာရဿ ဩကာသံ ဌပေတွာ ပါနီယံ ပိဝေယျ။ အယံ ဟိ အာဟာရေ သလ္လဟုကဝုတ္တိ။ နိဗ္ဗာနံ ဟိ ပေသိတစိတ္တဿ ဘိက္ခုနော **ဖာသုဝိဟာရာယ** ဈာနာဒီနံ အဓိဂမယောဂျတာယ သုခဝိဟာရာယ **အလံ** ပရိယတ္တန္တိ အတ္ထော။ ဣမိနာ ကုစ္ဆိပရိဟာရိယံ ပိဏ္ဍပါတံ ဝဒန္တော ပိဏ္ဍပါတေ ဣတရီတရသန္တောသံ ဒဿေတိ။ “ဘုတွာနာ”တိ ဝါ ပါဌော၊ သော စတုပဉ္စာလောပမတ္တေနာပိ အာဟာရေန သရီရံ ယာပေတုံ သမတ္ထဿ အတိဝိယ ထိရပကတိကဿ ပုဂ္ဂလဿ ဝသေန ဝုတ္တော သိယာ၊ ဥတ္တရဂါထာဟိပိ သံသန္ဒတိ ဧဝ အပ္ပကဿေဝ စီဝရဿ သေနာသနဿ စ ဝက္ခမာနတ္တာ။

ကပ္ပိယန္တိ ယံ ကပ္ပိယကပ္ပိယာနုလောမေသု ခေါမာဒီသု အညတရန္တိ အတ္ထော။ **တဉ္စေ ဆာဒေတီတိ** ကပ္ပိယံ စီဝရံ သမာနံ ဆာဒေတဗ္ဗံ ဌာနံ ဆာဒေတိ စေ၊ သတ္ထာရာ အနုညာတဇာတိယံ သန္တံ ဟေဋ္ဌိမန္တေန အနုညာတပမာဏယုတ္တံ စေ ဟောတီတိ အတ္ထော။ **ဣဒမတ္ထိကန္တိ** ဣဒံ ပယောဇနတ္ထံ သတ္ထာရာ ဝုတ္တပယောဇနတ္ထံ၊ ယာဝဒေဝ သီတာဒိပဋိဃာတနတ္ထဉ္စေဝ[3] ဟိရီကောပီနပဋိစ္ဆာဒနတ္ထဉ္စာတိ အတ္ထော။ ဧတေန ကာယပရိဟာရိယံ စီဝရံ တတ္ထ ဣတရီတရသန္တောသဉ္စ ဝဒတိ။

ပလ္လင်္ကေန နိသိန္နဿာတိ ပလ္လင်္ကံ ဝုစ္စတိ သမန္တတော ဦရုဗဒ္ဓါသနံ၊ တေန နိသိန္နဿ၊ တိသန္ဓိပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ နိသိန္နဿာတိ အတ္ထော။

၁-တစဘာဝေန (သီ) ၂-ပစ္စဝေက္ခဏာယ သတိယာ (က) ၃-....ဗာဟနတ္ထဉ္စေဝ (က)

jaṇṇuke nābhivassatīti yassaṁ kuṭiyaṁ tathā nisinnassa deve vassante jaṇṇukadvayaṁ vassodakena na temiyati, ettakampi sabbapariyantasenāsanaṁ, sakkā hi tattha nisīditvā atthakāmarūpena kulaputtena sadatthaṁ nipphādetuṁ. Tenāha "**alaṁ phāsuvihārāya, pahitattassa bhikkhuno**"ti.

Evaṁ thero imāhi catūhi gāthāhi ye te bhikkhū mahicchā asantuṭṭhā, tesaṁ paramukkaṁsagataṁ sallekha-ovādaṁ pakāsetvā idāni vedanāmukhena bhāvanārāmasantosaṁ dassento "**yo sukhan**"ti-ādimāha. Tattha **sukhan**ti sukhavedanaṁ. **Dukkhato**ti vipariṇāmadukkhato. **Addā**ti addasa, vipassanāpaññāsahitāya maggapaññāya yathābhūtaṁ yo apassīti attho. Sukhavedanā hi paribhogakāle assādiyamānāpi visamissaṁ viya bhojanaṁ vipariṇāmakāle[1] dukkhāyeva hoti. Tenettha dukkhānupassanaṁ dasseti. **Dukkhamaddakkhi sallato**ti dukkhavedanaṁ yo sallanti passi. Dukkhavedanā hi yathā sallaṁ sarīraṁ anupavisantampi anupavisitvā ṭhitampi uddhariyamānampi pīḷanameva[2] janeti, evaṁ uppajjamānāpi ṭhitippattāpi bhijjamānāpi vibādhatiyevāti. Etenettha dukkhānupassanaṁyeva ukkaṁsetvā vadati, tena ca "yaṁ dukkhaṁ tadanattā"ti vacanato[3] vedanādvaye attattaniyagāhaṁ viniveṭheti[4]. **Ubhayantarenā**ti ubhayesaṁ antare, sukhadukkhavedanānaṁ majjhabhūte adukkhamasukheti attho. **Nāhosī**ti yathābhūtāvabodhane attattaniyābhinivesanaṁ ahosi. **Kena lokasmi kiṁ siyā**ti evaṁ vedanāmukhena pañcapi upādānakkhandhe parijānitvā tappaṭibaddhaṁ sakalakilesajālaṁ samucchinditvā ṭhito kena nāma kilesena lokasmiṁ baddho, devatādīsu kiṁ vā āyati[5] siyā, aññadatthu chinnabandhano apaññattikova siyāti adhippāyo.

Idāni micchāpaṭipanne puggale garahanto sammāpaṭipanne pasaṁsanto "**mā me**"ti-ādikā catasso gāthā abhāsi. Tattha **mā me kadāci pāpiccho**ti yo asantaguṇasambhāvanicchāya pāpiccho, samaṇadhamme ussāhābhāvena **kusīto,** tatoyeva **hīnavīriyo,** saccapaṭiccasamuppādādipaṭisaṁyuttassa sutassa abhāvena **appassuto,** ovādānusāsanīsu ādarābhāvena **anādaro,** tādiso atihīnapuggalo[6]

1. Pariṇamanakāle (Sī) 2. Pīḷitameva (Ka) 3. Saṁ 2. 19 piṭṭhe.
4. Vinivedeti (Ka) 5. Āyatiṁ (Ka) 6. Hīnapuggalo (Sī)

ဇဏ္ဏုကေ နာဘိဝဿတီတိ ယဿံ ကုဋိယံ တထာ နိသိန္နဿ ဒေဝေ ဝဿန္တေ ဇဏ္ဏုကဒွယံ ဝဿောဒကေန န တေမိယတိ၊ ဧတ္တကမ္ပိ သဗ္ဗပရိယန္တသေနာသနံ၊ သက္ကာ ဟိ တတ္ထ နိသီဒိတွာ အတ္ထကာမရူပေန ကုလပုတ္တေန သဒတ္ထံ နိပ္ဖာဒေတုံ။ တေနာဟ "**အလံ ဖာသုဝိဟာရာယ၊ ပဟိတတ္တဿ ဘိက္ခုနော**"တိ။

ဧဝံ ထေရော ဣမာဟိ စတူဟိ ဂါထာဟိ ယေ တေ ဘိက္ခူ မဟိစ္ဆာ အသန္တုဋ္ဌာ၊ တေသံ ပရမုက္ကံသဂတံ သလ္လေခဩဝါဒံ ပကာသေတွာ ဣဒါနိ ဝေဒနာမုခေန ဘာဝနာရာမသန္တောသံ ဒဿေန္တော "**ယော သုခ**"န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သုခ**န္တိ သုခဝေဒနံ။ **ဒုက္ခတော**တိ ဝိပရိဏာမဒုက္ခတော။ **အဒ္ဒါ**တိ အဒ္ဒသ၊ ဝိပဿနာပညာသဟိတာယ မဂ္ဂပညာယ ယထာဘူတံ ယော အပဿီတိ အတ္ထော။ သုခဝေဒနာ ဟိ ပရိဘောဂကာလေ အဿာဒိယမာနာပိ ဝိသမိဿံ ဝိယ ဘောဇနံ ဝိပရိဏာမကာလေ[1] ဒုက္ခာယေဝ ဟောတိ။ တေနေတ္ထ ဒုက္ခာနုပဿနံ ဒဿေတိ။ **ဒုက္ခမဒ္ဒက္ခိ သလ္လတော**တိ ဒုက္ခဝေဒနံ ယော သလ္လန္တိ ပဿိ။ ဒုက္ခဝေဒနာ ဟိ ယထာ သလ္လံ သရီရံ အနုပဝိသန္တမ္ပိ အနုပဝိသိတွာ ဌိတမ္ပိ ဥဒ္ဓရိယမာနမ္ပိ ပီဠနမေဝ[2] ဇနေတိ၊ ဧဝံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာပိ ဌိတိပ္ပတ္တာပိ ဘိဇ္ဇမာနာပိ ဝိဗာဓတိယေဝါတိ။ ဧတေနေတ္ထ ဒုက္ခာနုပဿနံယေဝ ဥက္ကံသေတွာ ဝဒတိ၊ တေန စ "ယံ ဒုက္ခံ တဒနတ္တာ"တိ ဝစနတော[3] ဝေဒနာဒွယေ အတ္တတ္တနိယဂါဟံ ဝိနိဝေဌေတိ[4]။ **ဥဘယန္တရေနာ**တိ ဥဘယေသံ အန္တရေ၊ သုခဒုက္ခဝေဒနာနံ မဇ္ဈဘူတေ အဒုက္ခမသုခေတိ အတ္ထော။ **နာဟောသီ**တိ ယထာဘူတာဝဗောဓနေ အတ္တတ္တနိယာဘိနိဝေသနံ အဟောသိ။ **ကေန လောကသ္မိ ကိံ သိယာ**တိ ဧဝံ ဝေဒနာမုခေန ပဉ္စပိ ဥပါဒါနက္ခန္ဓေ ပရိဇာနိတွာ တပ္ပဋိဗဒ္ဓံ သကလကိလေသဇာလံ သမုစ္ဆိန္ဒိတွာ ဌိတော ကေန နာမ ကိလေသေန လောကသ္မိံ ဗဒ္ဓေါ၊ ဒေဝတာဒီသု ကိံ ဝါ အာယတိ[5] သိယာ၊ အညဒတ္ထု ဆိန္နဗန္ဓနော အပညတ္တိကောဝ သိယာတိ အဓိပ္ပါယော။

ဣဒါနိ မိစ္ဆာပဋိပန္နေ ပုဂ္ဂလေ ဂရဟန္တော သမ္မာပဋိပန္နေ ပသံသန္တော "**မာ မေ**"တိအာဒိကာ စတဿော ဂါထာ အဘာသိ။ တတ္ထ **မာ မေ ကဒါစိ ပါပိစ္ဆော**တိ ယော အသန္တဂုဏသမ္ဘာဝနိစ္ဆာယ ပါပိစ္ဆော၊ သမဏဓမ္မေ ဥဿာဟာဘာဝေန **ကုသီတော၊** တတောယေဝ **ဟီနဝီရိယော၊** သစ္စပဋိစ္စသမုပ္ပါဒါဒိပဋိသံယုတ္တဿ သုတဿ အဘာဝေန **အပ္ပဿုတော၊** ဩဝါဒါနုသာသနီသု အာဒရာဘာဝေန **အနာဒရော၊** တာဒိသော အတိဟီနပုဂ္ဂလော[6]

၁-ပရိဏာမနကာလေ (သီ) ၂-ပီဠိတမေဝ (က) ၃-သံ ၂-၁၉-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဝိနိဝေဒေတိ (က) ၅-အာယတိံ (က) ၆-ဟီနပုဂ္ဂလော (သီ)

mama santike kadācipi mā hotu. Kasmā? **Kena lokasmi kiṁ siyā**ti lokasmiṁ sattanikāye tassa tādisassa puggalassa kena ovādena kiṁ bhavitabbaṁ, kena vā katena kiṁ siyā, niratthakamevāti attho.

Bahussuto cāti yo puggalo sīlādipaṭisaṁyuttassa suttageyyādibhedassa bahuno sutassa sambhavena bahussuto, dhammojapaññāya pārihāriyapaññāya paṭivedhapaññāya ca vasena **medhāvī,** sīlesu ca suṭṭhu patiṭṭhitattā **susamāhito, cetosamathaṁ** lokiyalokuttarabhedaṁ cittasamādhānaṁ **anuyutto,** tādiso puggalo mayhaṁ matthakepi tiṭṭhatu, pageva sahavāso.

Yo papañcamanuyuttoti yo pana puggalo kammārāmatādivasena rūpābhisaṅgādivasena ca pavattiyā papañcanaṭṭhena taṇhādibhedaṁ papañcaṁ anuyutto, tattha ca anādīnavadassanena abhirato magasadiso, so nibbānaṁ virādhayi, so nibbānā suvidūravidūre ṭhito.

Yo ca papañcaṁ hitvānāti yo pana puggalo taṇhāpapañcaṁ[1] pahāya tadabhāvato nippapañcassa nibbānassa pathe adhigamupāye ariyamagge **rato** bhāvanābhisamaye abhirato, so nibbānaṁ **ārādhayi** sādhesi[2] adhigacchīti attho.

Athekadivasaṁ thero attano kaniṭṭhabhātikassa Revatattherassa kaṇṭakanicitakhadirarukkhasañchanne nirudakakantāre vāsaṁ disvā taṁ pasaṁsanto "**gāme vā**"ti-ādikā dve gāthā abhāsi. Tattha **gāme vā**ti kiñcāpi arahanto gāmante kāyavivekaṁ na labhanti, cittavivekaṁ pana labhanteva. Tesaṁ hi dibbapaṭibhāgānipi ārammaṇāni cittaṁ cāletuṁ na sakkonti, tasmā gāme vā hotu araññādīsu aññataraṁ vā, **yattha arahanto viharanti, taṁ bhūmirāmaṇeyyakan**ti so bhūmippadeso ramaṇīyo evāti attho.

Araññānīti supupphitatarusaṇḍamaṇḍitāni vimalasalilāsayasampannāni araññāni ramaṇīyānīti sambandho. **Yatthā**ti yesu araññesu vikasitesu viya ramamānesu kāmapakkhiko kāmagavesako **jano** na ramati. **Vītarāgā**ti vigatarāgā pana khīṇāsavā bhamaramadhukarā viya

1. Taṇhādipapañcaṁ (?) 2. Sādhayī (Sī)

မမ သန္တိကေ ကဒါစိပိ မာ ဟောတု။ ကသ္မာ? **ကေန လောကသ္မိ ကိံ သိယာ**တိ လောကသ္မိံ သတ္တနိကာယေ တဿ တာဒိသဿ ပုဂ္ဂလဿ ကေန ဩဝါဒေန ကိံ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ ကေန ဝါ ကတေန ကိံ သိယာ၊ နိရတ္ထကမေဝါတိ အတ္ထော။

ဗဟုဿုတော စာတိ ယော ပုဂ္ဂလော သီလာဒိပဋိသံယုတ္တဿ သုတ္တဂေယျာဒိဘေဒဿ ဗဟုနော သုတဿ သမ္ဘဝေန ဗဟုဿုတော၊ ဓမ္မောဇပညာယ ပါရိဟာရိယပညာယ ပဋိဝေဓပညာယ စ ဝသေန **မေဓာဝီ၊** သီလေသု စ သုဋ္ဌု ပတိဋ္ဌိတတ္တာ **သုသမာဟိတော၊ စေတောသမထံ** လောကိယလောကုတ္တရဘေဒံ စိတ္တသမာဓာနံ **အနုယုတ္တော၊** တာဒိသော ပုဂ္ဂလော မယှံ မတ္ထကေပိ တိဋ္ဌတု၊ ပဂေဝ သဟဝါသော။

ယော ပပဉ္စမနုယုတ္တောတိ ယော ပန ပုဂ္ဂလော ကမ္မာရာမတာဒိဝသေန ရူပါဘိသင်္ဂါဒိဝသေန စ ပဝတ္တိယာ ပပဉ္စနဋ္ဌေန တဏှာဒိဘေဒံ ပပဉ္စံ အနုယုတ္တော၊ တတ္ထ စ အနာဒီနဝဒဿနေန အဘိရတော မဂသဒိသော၊ သော နိဗ္ဗာနံ ဝိရာဓယိ၊ သော နိဗ္ဗာနာ သုဝိဒူရဝိဒူရေ ဌိတော။

ယော စ ပပဉ္စံ ဟိတွာနတိ ယော ပန ပုဂ္ဂလော တဏှာပပဉ္စံ[၁] ပဟာယ တဒဘာဝတော နိပ္ပပဉ္စဿ နိဗ္ဗာနဿ ပထေ အဓိဂမုပါယေ အရိယမဂ္ဂေ **ရတော** ဘာဝနာဘိသမယေ အဘိရတော၊ သော နိဗ္ဗာနံ **အာရာဓယိ** သာဓေသိ[၂] အဓိဂစ္ဆီတိ အတ္ထော။

အထေကဒိဝသံ ထေရော အတ္တနော ကနိဋ္ဌဘာတိကဿ ရေဝတတ္ထေရဿ ကဏ္ဋကနိစိတခဒိရရုက္ခသဉ္ဆန္နေ နိရုဒကကန္တာရေ ဝါသံ ဒိသွာ တံ ပသံသန္တော "**ဂါမေ ဝါ**"တိအာဒိကာ ဒွေ ဂါထာ အဘာသိ။ တတ္ထ **ဂါမေ ဝါ**တိ ကိဉ္စာပိ အရဟန္တော ဂါမန္တေ ကာယဝိဝေကံ န လဘန္တိ၊ စိတ္တဝိဝေကံ ပန လဘန္တေဝ။ တေသံ ဟိ ဒိဗ္ဗပဋိဘာဂါနိပိ အာရမ္မဏာနိ စိတ္တံ စာလေတုံ န သက္ကောန္တိ၊ တသ္မာ ဂါမေ ဝါ ဟောတု အရညာဒီသု အညတရံ ဝါ၊ **ယတ္ထ အရဟန္တော ဝိဟရန္တိ၊ တံ ဘူမိရာမဏေယျကန္တိ** သော ဘူမိပ္ပဒေသော ရမဏီယော ဧဝါတိ အတ္ထော။

အရညာနီတိ သုပုပ္ဖိတတရုသဏ္ဍမဏ္ဍိတာနိ ဝိမလသလိလာသယသမ္ပန္နာနိ အရညာနိ ရမဏီယာနီတိ သမ္ဗန္ဓော။ **ယတ္ထာ**တိ ယေသု အရညေသု ဝိကသိတေသု ဝိယ ရမမာနေသု ကာမပက္ခိကော ကာမဂဝေသကော **ဇနော** န ရမတိ။ **ဝီတရာဂါ**တိ ဝိဂတရာဂါ ပန ခီဏာသဝါ ဘမရမဓုကရာ ဝိယ

၁-တဏှာဒိပပဉ္စံ (?) ၂-သာဓယီ (သီ)

padumavanesu tathārūpesu araññesu ramissantīti. **Na te kāmagavesino**ti yasmā te vītarāgā kāmagavesino na hontīti attho.

Puna thero Rādhaṁ nāma duggatabrāhmaṇaṁ anukampāya pabbājetvā upasampādetvā tameva pacchāsamaṇaṁ katvā vicaranto ekadivasaṁ tassa ca subbacabhāvena tussitvā ovādaṁ dento **“nidhīnaṁvā”**ti-ādimāha. Tattha **nidhīnaṁvā**ti tattha tattha nidahitvā ṭhapitānaṁ hiraññasuvaṇṇādipūrānaṁ nidhikumbhīnaṁ. **Pavattāran**ti kicchajīvike duggatamanusse anukampaṁ katvā “ehi te sukhena jīvituṁ upāyaṁ dassessāmī”ti nidhiṭṭhānaṁ netvā hatthaṁ pasāretvā “imaṁ gahetvā sukhaṁ jīvāhī”ti ācikkhitāraṁ viya. **Vajjadassinan**ti dve vajjadassino—“iminā naṁ asāruppena vā khalitena vā saṁghamajjhe niggaṇhissāmī”ti randhagavesako ca aññātaṁ ñāpetukāmo ñātaṁ assādento sīlādivuddhikāmatāya taṁ taṁ vajjaṁ olokento ullumpanasabhāvasaṇṭhito cāti, ayaṁ idha adhippeto. Yathā hi duggatamanusso “imaṁ nidhiṁ gaṇhāhī”ti niggayhamānopi nidhidassane kopaṁ na karoti, pamuditova hoti, evaṁ evarūpesu puggalesu asāruppaṁ vā khalitaṁ vā disvā ācikkhante kopo na kātabbo, tuṭṭhacitteneva bhavitabbaṁ, “bhante punapi maṁ evarūpaṁ vadeyyāthā”ti pavāretabbameva. **Niggayhavādin**ti yo vajjaṁ disvā ayaṁ me saddhivihāriko, antevāsiko, upakārakoti acintetvā vajjānurūpaṁ tajjento paṇāmento daṇḍakammaṁ karonto sikkhāpeti, ayaṁ niggayhavādī nāma Sammāsambuddho viya. Vuttaṁ hetaṁ “niggayha niggayhāhaṁ Ānanda vakkhāmi, pavayha pavayha Ānanda vakkhāmi, yo sāro so ṭhassatī”ti[1]. **Medhāvin**ti dhammojapaññāya samannāgataṁ. **Tādisan**ti evarūpaṁ paṇḍitaṁ. **Bhaje**ti payirupāseyya. Tādisaṁ hi ācariyaṁ bhajamānassa antevāsikassa seyyo hoti, na pāpiyo, vuḍḍhiyeva hoti, no parihānīti attho.

Athekadā Assajipunabbasukehi Kīṭāgirismiṁ āvāse dūsite Satthārā āṇatto attano parisāya Mahāmoggallānena ca saddhiṁ tattha gato Dhammasenāpati Assajipunabbasukesu ovādaṁ anādiyantesu imaṁ gāthamāha. Tattha **ovadeyyā**ti ovādaṁ anusiṭṭhiṁ dadeyya. **Anusāseyyā**ti tasseva pariyāyavacanaṁ. Atha vā uppanne vatthusmiṁ vadanto

1. Ma 3. 159 piṭṭhe.

ပဒုမဝနေသု တထာရူပေသု အရညေသု ရမိဿန္တီတိ။ **န တေ ကာမဂဝေသိနော**တိ ယသ္မာ တေ ဝီတရာဂါ ကာမဂဝေသိနော န ဟောန္တီတိ အတ္ထော။

ပုန ထေရော ရာဓံ နာမ ဒုဂ္ဂတဗြာဟ္မဏံ အနုကမ္ပာယ ပဗ္ဗာဇေတွာ ဥပသမ္ပာဒေတွာ တမေဝ ပစ္ဆာသမဏံ ကတွာ ဝိစရန္တော ဧကဒိဝသံ တဿ စ သုဗ္ဗစဘာဝေန တုဿိတွာ ဩဝါဒံ ဒေန္တော “**နိဓီနံဝါ**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **နိဓီနံဝါ**တိ တတ္ထ တတ္ထ နိဒဟိတွာ ဌပိတာနံ ဟိရညသုဝဏ္ဏာဒိပူရာနံ နိဓိကုမ္ဘီနံ။ **ပဝတ္တာရ**န္တိ ကိစ္ဆဇီဝိကေ ဒုဂ္ဂတမနုဿေ အနုကမ္ပံ ကတွာ “ဧဟိ တေ သုခေန ဇီဝိတုံ ဥပါယံ ဒဿေဿာမီ”တိ နိဓိဋ္ဌာနံ နေတွာ ဟတ္ထံ ပသာရေတွာ “ဣမံ ဂဟေတွာ သုခံ ဇီဝါဟီ”တိ အာစိက္ခိတာရံ ဝိယ။ **ဝဇ္ဇဒဿိန**န္တိ ဒွေ ဝဇ္ဇဒဿိနော—“ဣမိနာ နံ အသာရုပ္ပေန ဝါ ခလိတေန ဝါ သံဃမဇ္ဈေ နိဂ္ဂဏှိဿာမီ”တိ ရန္ဓဂဝေသကော စ အညာတံ ဉာပေတုကာမော ဉာတံ အဿာဒေန္တော သီလာဒိဝုဒ္ဓိကာမတာယ တံ တံ ဝဇ္ဇံ ဩလောကေန္တော ဥလ္လုမ္ပနသဘာဝသဏ္ဌိတော စာတိ၊ အယံ ဣဓ အဓိပ္ပေတော။ ယထာ ဟိ ဒုဂ္ဂတမနုဿော “ဣမံ နိဓိံ ဂဏှာဟီ”တိ နိဂ္ဂယှမာနောပိ နိဓိဒဿနေ ကောပံ န ကရောတိ၊ ပမုဒိတောဝ ဟောတိ၊ ဧဝံ ဧဝရူပေသု ပုဂ္ဂလေသု အသာရုပ္ပံ ဝါ ခလိတံ ဝါ ဒိသွာ အာစိက္ခန္တေ ကောပေါ န ကာတဗ္ဗော၊ တုဋ္ဌစိတ္တေနေဝ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ “ဘန္တေ ပုနပိ မံ ဧဝရူပံ ဝဒေယျာထာ”တိ ပဝါရေတဗ္ဗမေဝ။ **နိဂ္ဂယှဝါဒိ**န္တိ ယော ဝဇ္ဇံ ဒိသွာ အယံ မေ သဒ္ဓိဝိဟာရိကော, အန္တေဝါသိကော, ဥပကာရကောတိ အစိန္တေတွာ ဝဇ္ဇာနုရူပံ တဇ္ဇေန္တော ပဏာမေန္တော ဒဏ္ဍကမ္မံ ကရောန္တော သိက္ခာပေတိ၊ အယံ နိဂ္ဂယှဝါဒီ နာမ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဝိယ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ “နိဂ္ဂယှ နိဂ္ဂယှာဟံ အာနန္ဒ ဝက္ခာမိ၊ ပဝယှ ပဝယှ အာနန္ဒ ဝက္ခာမိ၊ ယော သာရော သော ဌဿတီ”တိ[၁]။ **မေဓာဝိ**န္တိ ဓမ္မောဇပညာယ သမန္နာဂတံ။ **တာဒိသ**န္တိ ဧဝရူပံ ပဏ္ဍိတံ။ **ဘဇေ**တိ ပယိရုပါသေယျ။ တာဒိသံ ဟိ အာစရိယံ ဘဇမာနဿ အန္တေဝါသိကဿ သေယျော ဟောတိ၊ န ပါပိယော၊ ဝုဍ္ဎိယေဝ ဟောတိ၊ နော ပရိဟာနီတိ အတ္ထော။

အထေကဒါ အဿဇိပုနဗ္ဗသုကေဟိ ကီဋာဂိရိသ္မိံ အာဝါသေ ဒူသိတေ သတ္ထာရာ အာဏတ္တော အတ္တနော ပရိသာယ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနေန စ သဒ္ဓိံ တတ္ထ ဂတော ဓမ္မသေနာပတိ အဿဇိပုနဗ္ဗသုကေသု ဩဝါဒံ အနာဒိယန္တေသု ဣမံ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **ဩဝဒေယျာ**တိ ဩဝါဒံ အနုသိဋ္ဌိံ ဒဒေယျ။ **အနုသာသေယျာ**တိ တဿေဝ ပရိယာယဝစနံ။ အထ ဝါ ဥပ္ပန္နေ ဝတ္ထုသ္မိံ ဝဒန္တော

၁-မ ၃-၁၅၉-ပိဋ္ဌေ။

ovadati nāma, anuppanne “ayasopi[1] te siyā”ti-ādiṁ anāgataṁ uddissa vadanto anusāsati nāma. Sammukhā vadanto vā ovadati nāma, parammukhā dūtaṁ, sāsanaṁ vā pesetvā vadanto anusāsati nāma. Sakiṁ vadanto vā ovadati[2] nāma, punappunaṁ vadanto anusāsati nāma. **Asabbhā cāti** akusalā dhammā ca nivāraye, kusale dhamme ca patiṭṭhāpeyyāti attho. **Sataṁ hi soti** evarūpo puggalo sādhūnaṁ piyo hoti. Ye pana asantā asappurisā vitiṇṇaparalokā āmisacakkhukā jīvikatthāya pabbajitā, tesaṁ so ovādako anusāsako “na tvaṁ amhākaṁ upajjhāyo, na ācariyo, kasmā amhe vadasī”ti evaṁ mukhasattīhi vijjhantānaṁ appiyo hotīti.

“Yaṁ ārabbha Satthā dhammaṁ deseti, so eva upanissayasampanno”ti bhikkhūsu kathāya samuṭṭhitāya “nayidametan”ti dassento “**aññassā**”ti gāthamāha. Tattha **aññassāti** attano bhāgineyyaṁ Dīghanakhaparibbājakaṁ sandhāyāha[3]. Tassa hi Sattharā Vedanāpariggahasutte[4] desiyamāne ayaṁ mahāthero bhāvanāmagge adhigantvā sāvakapāramīñāṇassa matthakaṁ patto. **Sota’modhesi’matthikoti** Sattharaṁ bījayamāno ṭhito atthiko hutvā sussūsanto sotaṁ odahiṁ. **Taṁ me amoghaṁ savananti** taṁ tathā sutaṁ savanaṁ mayhaṁ amoghaṁ avañjhaṁ ahosi, aggasāvakena pattabbaṁ sampattīnaṁ avassayo ahosi. Tenāha “**vimuttomhī**”ti-ādi.

Tattha **neva pubbenivāsāyāti** attano paresañca pubbenivāsajānanañāṇatthāya, paṇidhī me neva vijjatīti yojanā. Parikammakaraṇavasena tadatthaṁ cittapaṇidhānamattampi nevatthi neva ahosīti[5] attho. **Cetopariyāyāti** cetopariyañāṇassa. **Iddhiyāti** iddhividhañāṇassa. **Cutiyā upapattiyāti** sattānaṁ cutiyā upapattiyā ca jānanañāṇāya cutūpapātañāṇatthāya. **Sotadhātuvisuddhiyāti** dibbasotañāṇassa. **Paṇidhī me na vijjatīti** imesaṁ abhiññāvisesānaṁ atthāya parikammavasena cittassa paṇidhi cittābhinīhāro me natthi nāhosīti attho. Sabbaññuguṇā viya hi Buddhānaṁ aggamaggādhigameneva

1. Ayaṁ dosopi (Sī) 2. Sakiṁ vā vadanto ovadati (Sī) 3. Sandhāya vadati (Sī)
4. Ma 2. 168 piṭṭhe. 5. Na vijjatīti (Sī, Ka)

ဩဝဒတိ နာမ၊ အနုပ္ပန္နေ “အယသောပိ[၁] တေ သိယာ”တိအာဒိံ အနာဂတံ ဥဒ္ဒိဿ ဝဒန္တော အနုသာသတိ နာမ။ သမ္မုခါ ဝဒန္တော ဝါ ဩဝဒတိ နာမ၊ ပရမ္မုခါ ဒူတံ, သာသနံ ဝါ ပေသေတွာ ဝဒန္တော အနုသာသတိ နာမ။ သကိံ ဝဒန္တော ဝါ ဩဝဒတိ[၂] နာမ၊ ပုနပ္ပုနံ ဝဒန္တော အနုသာသတိ နာမ။ **အသဗ္ဘာ စာတိ** အကုသလာ ဓမ္မာ စ နိဝါရယေ၊ ကုသလေ ဓမ္မေ စ ပတိဋ္ဌာပေယျာတိ အတ္ထော။ **သတံ ဟိ သောတိ** ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော သာဓူနံ ပိယော ဟောတိ။ ယေ ပန အသန္တာ အသပ္ပုရိသာ ဝိတိဏ္ဏပရလောကာ အာမိသစက္ခုကာ ဇီဝိကတ္ထာယ ပဗ္ဗဇိတာ၊ တေသံ သော ဩဝါဒကော အနုသာသကော “န တွံ အမှာကံ ဥပဇ္ဈာယော၊ န အာစရိယော၊ ကသ္မာ အမှေ ဝဒသီ”တိ ဧဝံ မုခသတ္တီဟိ ဝိဇ္ဈန္တာနံ အပ္ပိယော ဟောတီတိ။

“ယံ အာရဗ္ဘ သတ္ထာ ဓမ္မံ ဒေသေတိ၊ သော ဧဝ ဥပနိဿယသမ္ပန္နော”တိ ဘိက္ခူသု ကထာယ သမုဋ္ဌိတာယ “နယိဒမေတ”န္တိ ဒဿေန္တော “**အညဿာ**”တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **အညဿာတိ** အတ္တနော ဘာဂိနေယျံ ဒီဃနခပရိဗ္ဗာဇကံ သန္ဓာယာဟ[၃]။ တဿ ဟိ သတ္ထာရာ ဝေဒနာပရိဂ္ဂဟသုတ္တေ[၄] ဒေသိယမာနေ အယံ မဟာထေရော ဘာဝနာမဂ္ဂေ အဓိဂန္တွာ သာဝကပါရမီဉာဏဿ မတ္ထကံ ပတ္တော။ **သောတ'မောဓေသိ'မတ္ထိကောတိ** သတ္ထာရံ ဗီဇယမာနော ဌိတော အတ္ထိကော ဟုတွာ သုဿူသန္တော သောတံ ဩဒဟိံ။ **တံ မေ အမောဃံ သဝနန္တိ** တံ တထာ သုတံ သဝနံ မယှံ အမောဃံ အဝဉ္ဈံ အဟောသိ၊ အဂ္ဂသာဝကေန ပတ္တဗ္ဗံ သမ္ပတ္တီနံ အဝဿယော အဟောသိ။ တေနာဟ “**ဝိမုတ္တောမှိ**”တိအာဒိ။

တတ္ထ **နေဝ ပုဗ္ဗေနိဝါသာယာတိ** အတ္တနော ပရေသဉ္စ ပုဗ္ဗေနိဝါသဇာနနဉာဏတ္ထာယ၊ ပဏိဓိ မေ နေဝ ဝိဇ္ဇတီတိ ယောဇနာ။ ပရိကမ္မကရဏဝသေန တဒတ္ထံ စိတ္တပဏိဓာနမတ္တမ္ပိ နေဝတ္ထိ နေဝ အဟောသီတိ[၅] အတ္ထော။ **စေတောပရိယာယာတိ** စေတောပရိယဉာဏဿ။ **ဣဒ္ဓိယာတိ** ဣဒ္ဓိဝိဓဉာဏဿ။ **စုတိယာ ဥပပတ္တိယာတိ** သတ္တာနံ စုတိယာ ဥပပတ္တိယာ စ ဇာနနဉာဏာယ စုတူပပါတဉာဏတ္ထာယ။ **သောတဓာတုဝိသုဒ္ဓိယာတိ** ဒိဗ္ဗသောတဉာဏဿ။ **ပဏိဓိ မေ န ဝိဇ္ဇတီတိ** ဣမေသံ အဘိညာဝိသေသာနံ အတ္ထာယ ပရိကမ္မဝသေန စိတ္တဿ ပဏိဓိ စိတ္တာဘိနီဟာရော မေ နတ္ထိ နာဟောသီတိ အတ္ထော။ သဗ္ဗညုဂုဏာ ဝိယ ဟိ ဗုဒ္ဓါနံ အဂ္ဂမဂ္ဂါဓိဂမေနေဝ

၁-အယံ ဒေါသောပိ (သီ) ၂-သကိံ ဝါ ဝဒန္တော ဩဝဒတိ (သီ) ၃-သန္ဓာယ ဝဒတိ (သီ)
၄-မ ၂-၁၆၈-ပိဋ္ဌေ။ ၅-န ဝိဇ္ဇတီတိ (သီ၊ က)

sāvakānaṁ sabbe sāvakaguṇā hatthagatā honti, na tesaṁ adhigamāya visuṁ parikammakaraṇakiccaṁ atthīti.

Rukkhamūlanti-ādikā tisso gāthā Kapotakandarāyaṁ viharantassa yakkhena pahatakāle samāpattibalena attano nibbikāratādīpanavasena vuttā. Tattha **muṇḍo**ti navoropitakeso[1]. **Saṁghāṭipāruto**ti saṁghāṭiṁ pārupitvā nisinno. "Saṁghāṭiyā supāruto"ti ca paṭhanti. **Paññāya uttamo thero**ti thero hutvā paññāya uttamo, sāvakesu paññāya seṭṭhoti attho. **Jhāyatī**ti ārammaṇūpanijjhānena lakkhaṇūpanijjhānena ca jhāyati, bahulaṁ samāpattivihārena viharatīti attho.

Upeto hoti tāvadeti yadā yakkhena sīse pahato, tāvadeva **avitakkaṁ** catutthajjhānikaphalasamāpattiṁ samāpanno ariyena tuṇhībhāvena upeto samannāgato ahosi. Atītatthe hi hotīti idaṁ vattamānavacanaṁ.

Pabbatova na vedhatīti mohakkhayā bhinnasabbakileso **bhikkhu** so selamayapabbato viya **acalo** suppatiṭṭhito iṭṭhādinā[2] kenaci na vedhati, sabbattha nibbikāro hotīti attho.

Athekadivasaṁ therassa asatiyā nivāsanakaṇṇe[3] olambante aññataro sāmaṇero "bhante parimaṇḍalaṁ nivāsetabban"ti āha. Taṁ sutvā "bhaddaṁ tayā suṭṭhu vuttan"ti sirasā viya sampaṭicchanto tāvadeva thokaṁ apakkamitvā[4] parimaṇḍalaṁ nivāsetvā "mādisānaṁ ayampi dosoyevā"ti dassento "**anaṅgaṇassā**"ti gāthamāha.

Puna maraṇe jīvite ca attano samacittataṁ dassento "**nābhinandāmī**"ti-ādinā dve gāthā vatvā paresaṁ dhammaṁ kathento "**ubhayena midan**"ti-ādinā gāthādvayamāha. Tattha **ubhayenā**ti ubhayesu, ubhosu kālesūti attho. **Midan**ti ma-kāro padasandhikaro. Idaṁ maraṇameva, maraṇaṁ attheva nāma, amaraṇaṁ nāma natthi. Kesu ubhosu kālesūti

1. Voropitakeso (Sī)
2. Iṭṭhāniṭṭhādinā (Sī)
3. Cīvarakoṇe (Sī)
4. Upakkamitvā (Ka)

သာဝကာနံ သဗ္ဗေ သာဝကဂုဏာ ဟတ္ထဂတာ ဟောန္တိ၊ န တေသံ အဓိဂမာယ ဝိသုံ ပရိကမ္မကရဏကိစ္စံ အတ္ထီတိ။

ရုက္ခမူလန္တိအာဒိကာ တိဿော ဂါထာ ကပေါတကန္ဒရာယံ ဝိဟရန္တဿ ယက္ခေန ပဟတကာလေ သမာပတ္တိဗလေန အတ္တနော နိဗ္ဗိကာရတာဒီပနဝသေန ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **မုဏ္ဍော**တိ နဝေါရောပိတကေသော[1]။ **သံဃာဋိပါရုတော**တိ သံဃာဋိံ ပါရုပိတွာ နိသိန္နော။ "သံဃာဋိယာ သုပါရုတော"တိ စ ပဌန္တိ။ **ပညာယ ဥတ္တမော ထေရော**တိ ထေရော ဟုတွာ ပညာယ ဥတ္တမော၊ သာဝကေသု ပညာယ သေဋ္ဌောတိ အတ္ထော။ **ဈာယတီ**တိ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနေန လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနေန စ ဈာယတိ၊ ဗဟုလံ သမာပတ္တိဝိဟာရေန ဝိဟရတီတိ အတ္ထော။

ဥပေတော ဟောတိ တာဝဒေတိ ယဒါ ယက္ခေန သီသေ ပဟတော၊ တာဝဒေဝ **အဝိတက္ကံ** စတုတ္ထဇ္ဈာနိကဖလသမာပတ္တိံ သမာပန္နော အရိယေန တုဏှီဘာဝေန ဥပေတော သမန္နာဂတော အဟောသိ။ အတီတတ္ထေ ဟိ ဟောတီတိ ဣဒံ ဝတ္တမာနဝစနံ။

ပဗ္ဗတောဝ န ဝေဓတီတိ မောဟက္ခယာ ဘိန္နသဗ္ဗကိလေသော **ဘိက္ခု** သော သေလမယပဗ္ဗတော ဝိယ **အစလော** သုပ္ပတိဋ္ဌိတော ဣဋ္ဌာဒိနာ[2] ကေနစိ န ဝေဓတိ၊ သဗ္ဗတ္ထ နိဗ္ဗိကာရော ဟောတီတိ အတ္ထော။

အထေကဒိဝသံ ထေရဿ အသတိယာ နိဝါသနကဏ္ဏေ[3] ဩလမ္ဗန္တေ အညတရော သာမဏေရော "ဘန္တေ ပရိမဏ္ဍလံ နိဝါသေတဗ္ဗ"န္တိ အာဟ။ တံ သုတွာ "ဘဒ္ဒံ တယာ သုဋ္ဌု ဝုတ္တ"န္တိ သိရသာ ဝိယ သမ္ပဋိစ္ဆန္တော တာဝဒေဝ ထောကံ အပက္ကမိတွာ[4] ပရိမဏ္ဍလံ နိဝါသေတွာ "မာဒိသာနံ အယမ္ပိ ဒေါသောယေဝါ"တိ ဒဿေန္တော "**အနင်္ဂဏဿာ**"တိ ဂါထမာဟ။

ပုန မရဏေ ဇီဝိတေ စ အတ္တနော သမစိတ္တတံ ဒဿေန္တော "**နာဘိနန္ဒာမီ**"တိအာဒိနာ ဒွေ ဂါထာ ဝတွာ ပရေသံ ဓမ္မံ ကထေန္တော "**ဥဘယေန မိဒ**"န္တိ-အာဒိနာ ဂါထာဒွယမာဟ။ တတ္ထ **ဥဘယေနာ**တိ ဥဘယေသု၊ ဥဘောသု ကာလေသူတိ အတ္ထော။ **မိဒ**န္တိ မ-ကာရော ပဒသန္ဓိကရော။ ဣဒံ မရဏမေဝ, မရဏံ အတ္ထေဝ နာမ၊ အမရဏံ နာမ နတ္ထိ။ ကေသု ဥဘောသု ကာလေသူတိ

၁-ဝေါရောပိတကေသော (သီ)
၂-ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာဒိနာ (သီ)
၃-စီဝရကောဏေ (သီ)
၄-ဥပက္ကမိတွာ (က)

āha "**pacchā vā pure vā**"ti, majjhimavayassa **pacchā vā** jarājiṇṇakāle **pure vā** daharakāle **maraṇameva** maraṇaṁ ekantikameva. Tasmā **paṭipajjatha** sammā paṭipattiṁ pūretha vippaṭipajjitvā **mā vinassatha** apāyesu mahādukkhaṁ mānubhavatha. **Khaṇo vo mā upaccagā**ti aṭṭhahi akkhaṇehi vivajjito ayaṁ navamo khaṇo mā tumhe atikkamīti attho.

Athekadivasaṁ āyasmantaṁ Mahākoṭṭhikaṁ disvā tassa guṇaṁ pakāsento "**upasanto**"ti-ādinā tisso gāthā abhāsi. Tattha anuddesikavasena "**dhunātī**"ti vuttamevatthaṁ puna therasannissitaṁ katvā vadanto "**appāsī**"ti-ādimāha. Tattha **appāsī**ti adhunā pahāsīti attho. **Anāyāso**ti aparissamo, kilesadukkharahitoti attho. **Vippasanno anāvilo**ti vippasanno asaddhiyādīnaṁ abhāvena suṭṭhu pasannacitto anāvilasaṅkappatāya anāvilo.

Na vissaseti gāthā devadattaṁ saddahitvā tassa diṭṭhiṁ rocetvā ṭhite Vajjiputtake ārabbha vuttā. Tattha **na vissase**ti vissaṭṭho na bhaveyya, na saddaheyyāti attho. **Ekatiyesū**ti ekaccesu anavaṭṭhitasabhāvesu puthujjanesu. **Evan**ti yathā tumhe "Devadatto sammā paṭipanno"ti vissāsaṁ āpajjittha, evaṁ. **Agārisū**ti gahaṭṭhesu. **Sādhūpi hutvānā**ti yasmā puthujjanabhāvo nāma assapiṭṭhe ṭhapitakumbhaṇḍaṁ viya thusarāsimhi nikhātakhāṇukaṁ viya ca[1] anavaṭṭhito, tasmā ekacce ādito sādhū hutvā ṭhitāpi pacchā asādhū honti. Yathā Devadatto pubbe sīlasampanno abhiññāsamāpattilābhī hutvā lābhasakkārapakato idāni parihīnaviseso chinnapakkhakāko viya āpāyiko jāto, tasmā tādiso diṭṭhamattena "sādhū"ti na vissāsitabbo. Ekacce pana kalyāṇamittasaṁsaggābhāvena ādito asādhū hutvāpi pacchā kalyāṇasaṁsaggena sādhū hontiyeva, tasmā Devadattasadise sādhupatirūpe "sādhū"ti na vissāseyyāti attho.

Yesaṁ kāmacchandādayo cittupakkilesā avigatā, te asādhū. Yesaṁ te vigatā, te sādhūti dassetuṁ "**kāmacchando**"ti gāthaṁ vatvā asādhāraṇato ukkaṁsagataṁ sādhulakkhaṇaṁ dassetuṁ "**yassa sakkariyamānassā**"ti-ādinā gāthādvayaṁ vuttaṁ.

1. Khāṇu viya ca (Sī)

အာဟ "**ပစ္ဆာ ဝါ ပုရေ ဝါ**"တိ၊ မဇ္ဈိမဝယဿ **ပစ္ဆာ ဝါ** ဇရာဇိဏ္ဏကာလေ **ပုရေ ဝါ** ဒဟရကာလေ **မရဏမေဝ** မရဏံ ဧကန္တိကမေဝ။ တသ္မာ **ပဋိပဇ္ဇထ** သမ္မာ ပဋိပတ္တိံ ပူရေထ ဝိပ္ပဋိပဇ္ဇိတွာ **မာ ဝိနဿထ** အပါယေသု မဟာဒုက္ခံ မာနုဘဝထ။ **ခဏော ဝေါ မာ ဥပစ္စဂါ**တိ အဋ္ဌဟိ အက္ခဏေဟိ ဝိဝဇ္ဇိတော အယံ နဝမော ခဏော မာ တုမှေ အတိက္ကမီတိ အတ္ထော။

အထေကဒိဝသံ အာယသ္မန္တံ မဟာကောဋ္ဌိကံ ဒိသွာ တဿ ဂုဏံ ပကာသေန္တော "**ဥပသန္တော**"တိအာဒိနာ တိဿော ဂါထာ အဘာသိ။ တတ္ထ အနုဒ္ဒေသိကဝသေန "**ဓုနာတီ**"တိ ဝုတ္တမေဝတ္ထံ ပုန ထေရသန္နိဿိတံ ကတွာ ဝဒန္တော "**အပ္ပါသီ**"တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အပ္ပါသီ**တိ အဓုနာ ပဟာသီတိ အတ္ထော။ **အနာယာသော**တိ အပရိဿမော၊ ကိလေသဒုက္ခရဟိတောတိ အတ္ထော။ **ဝိပ္ပသန္နော အနာဝိလော**တိ ဝိပ္ပသန္နော အသဒ္ဓိယာဒီနံ အဘာဝေန သုဋ္ဌု ပသန္နစိတ္တော အနာဝိလသင်္ကပ္ပတာယ အနာဝိလော။

န ဝိဿသေတိ ဂါထာ ဒေဝဒတ္တံ သဒ္ဒဟိတွာ တဿ ဒိဋ္ဌိံ ရောစေတွာ ဌိတေ ဝဇ္ဇိပုတ္တကေ အာရဗ္ဘ ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **န ဝိဿသေ**တိ ဝိဿဋ္ဌော န ဘဝေယျ၊ န သဒ္ဒဟေယျာတိ အတ္ထော။ **ဧကတိယေသူ**တိ ဧကစ္စေသု အနဝဋ္ဌိတသဘာဝေသု ပုထုဇ္ဇနေသု။ **ဧဝန္တိ** ယထာ တုမှေ "ဒေဝဒတ္တော သမ္မာ ပဋိပန္နော"တိ ဝိဿာသံ အာပဇ္ဇိတ္ထ၊ ဧဝံ။ **အဂါရိသူ**တိ ဂဟဋ္ဌေသု။ **သာဓူပိ ဟုတွာနာ**တိ ယသ္မာ ပုထုဇ္ဇနဘာဝေါ နာမ အဿပိဋ္ဌေ ဌပိတကုမ္ဘဏ္ဍံ ဝိယ ထုသရာသိမှိ နိခါတခါဏုကံ ဝိယ စ[၁] အနဝဋ္ဌိတော၊ တသ္မာ ဧကစ္စေ အာဒိတော သာဓူ ဟုတွာ ဌိတာပိ ပစ္ဆာ အသာဓူ ဟောန္တိ။ ယထာ ဒေဝဒတ္တော ပုဗ္ဗေ သီလသမ္ပန္နော အဘိညာသမာပတ္တိလာဘီ ဟုတွာ လာဘသက္ကာရပကတော ဣဒါနိ ပရိဟီနဝိသေသော ဆိန္နပက္ခကာကော ဝိယ အာပါယိကော ဇာတော၊ တသ္မာ တာဒိသော ဒိဋ္ဌမတ္တေန "သာဓူ"တိ န ဝိဿာသိတဗ္ဗော။ ဧကစ္စေ ပန ကလျာဏမိတ္တသံသဂ္ဂါဘာဝေန အာဒိတော အသာဓူ ဟုတွာပိ ပစ္ဆာ ကလျာဏသံသဂ္ဂေန သာဓူ ဟောန္တိယေဝ၊ တသ္မာ ဒေဝဒတ္တသဒိသေ သာဓုပတိရူပေ "သာဓူ"တိ န ဝိဿာသေယျာတိ အတ္ထော။

ယေသံ ကာမစ္ဆန္ဒာဒယော စိတ္တုပက္ကိလေသာ အဝိဂတာ၊ တေ အသာဓူ။ ယေသံ တေ ဝိဂတာ၊ တေ သာဓူတိ ဒဿေတုံ "**ကာမစ္ဆန္ဒော**"တိ ဂါထံ ဝတွာ အသာဓာရဏတော ဥက္ကံသဂတံ သာဓုလက္ခဏံ ဒဿေတုံ "**ယဿ သက္ကရိယမာနဿ**"တိအာဒိနာ ဂါထာဒွယံ ဝုတ္တံ။

၁-ခါဏု ဝိယ စ (သီ)

Asādhāraṇato pana ukkaṁsagataṁ taṁ dassetuṁ Satthāraṁ attānañca udāharanto **"mahāsamuddo"**ti-ādikā gāthā abhāsi. Tattha **mahāsamuddo**ti ayaṁ mahāsamuddo mahāpathavī **selo** pabbato puratthimādibhedato anilo ca attano acetanābhāvena iṭṭhāniṭṭhaṁ sahanti, na paṭisaṅkhānabalena, Satthā pana yassā arahattuppattiyā vasena uttame tādibhāve ṭhito iṭṭhādīsu sabbattha samo nibbikāro, tassā **Satthu varavimuttiyā** aggaphalavimuttiyā te mahāsamuddādayo **upamāya** upamābhāvena **na yujjanti** kalabhāgampi na upentīti attho.

Cakkānuvattakoti Satthārā vattitassa dhammacakkassa anuvattako. **Thero**ti asekkhehi sīlakkhandhādīhi samannāgamena thero. **Mahāñāṇī**ti mahāpañño. **Samāhito**ti upacārappanāsamādhinā anuttarasamādhinā ca samāhito. **Pathavāpaggisamāno**ti iṭṭhādi-ārammaṇasannipāte nibbikāratāya pathaviyā āpena agginā ca sadisavuttiko. Tenāha **"na rajjati na dussatī"**ti.

Paññāpāramitaṁ pattoti sāvakañāṇassa pāramiṁ pārakoṭiṁ patto. **Mahābuddhī**ti mahāputhuhāsajavanatikkhanibbedhikabhāvappattāya mahatiyā buddhiyā paññāya samannāgato. **Mahāmatī**ti dhammanvayaveditasaṅkhātāya mahatiyā nayaggāhamatiyā samannāgato. Ye hi te catubbidhā soḷasavidhā catucattālīsavidhā tesattatividhā ca paññappabhedā, tesaṁ sabbaso anavasesānaṁ adhigatattā mahāpaññatādivisesayogato ca ayaṁ mahāthero sātisayaṁ "mahābuddhī"ti vattabbataṁ arahati. Yathāha Bhagavā—

> "Paṇḍito bhikkhave Sāriputto, mahāpañño bhikkhave Sāriputto, puthupañño bhikkhave Sāriputto, hāsapañño bhikkhave Sāriputto, javanapañño bhikkhave Sāriputto, tikkhapañño bhikkhave Sāriputto, nibbedhikapañño bhikkhave Sāriputto"ti-ādi[1].

Tatthāyaṁ paṇḍitabhāvādīnaṁ vibhāgavibhāvanā. Dhātukusalatā, āyatanakusalatā, paṭiccasamuppādakusalatā, ṭhānāṭṭhānakusalatāti

1. Ma 3. 75 piṭṭhe.

အသာဓာရဏတော ပန ဥက္ကံသဂတံ တံ ဒဿေတုံ သတ္ထာရံ အတ္တာနဉ္စ ဥဒါဟရန္တော **"မဟာသမုဒ္ဒေါ"**တိအာဒိကာ ဂါထာ အဘာသိ။ တတ္ထ **မဟာသမုဒ္ဒေါ**တိ အယံ မဟာသမုဒ္ဒေါ မဟာပထဝီ **သေလော** ပဗ္ဗတော ပုရတ္ထိမာဒိဘေဒတော အနိလော စ အတ္တနော အစေတနာဘာဝေန ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌံ သဟန္တိ၊ န ပဋိသင်္ခါနဗလေန၊ သတ္ထာ ပန ယဿာ အရဟတ္တုပ္ပတ္တိယာ ဝသေန ဥတ္တမေ တာဒိဘာဝေ ဌိတော ဣဋ္ဌာဒီသု သဗ္ဗတ္ထ သမော နိဗ္ဗိကာရော၊ တဿာ **သတ္ထု ဝရဝိမုတ္တိယာ** အဂ္ဂဖလဝိမုတ္တိယာ တေ မဟာသမုဒ္ဒါဒယော **ဥပမာယ** ဥပမာဘာဝေန **န ယုဇ္ဇန္တိ** ကလဘာဂမ္ပိ န ဥပေန္တီတိ အတ္ထော။

စက္ကာနုဝတ္တကောတိ သတ္ထာရာ ဝတ္တိတဿ ဓမ္မစက္ကဿ အနုဝတ္တကော။ **ထေရော**တိ အသေက္ခေဟိ သီလက္ခန္ဓာဒီဟိ သမန္နာဂမေန ထေရော။ **မဟာဉာဏီ**တိ မဟာပညော။ **သမာဟိတော**တိ ဥပစာရပ္ပနာသမာဓိနာ အနုတ္တရသမာဓိနာ စ သမာဟိတော။ **ပထဝါပဂ္ဂိသမာနော**တိ ဣဋ္ဌာဒိအာရမ္မဏသန္နိပါတေ နိဗ္ဗိကာရတာယ ပထဝိယာ အာပေန အဂ္ဂိနာ စ သဒိသဝုတ္တိကော။ တေနာဟ **"န ရဇ္ဇတိ န ဒုဿတီ"**တိ။

ပညာပါရမိတံ ပတ္တောတိ သာဝကဉာဏဿ ပါရမိံ ပါရကောဋိံ ပတ္တော။ **မဟာဗုဒ္ဓီ**တိ မဟာပုထုဟာသဇဝနတိက္ခနိဗ္ဗေဓိကဘာဝပ္ပတ္တာယ မဟတိယာ ဗုဒ္ဓိယာ ပညာယ သမန္နာဂတော။ **မဟာမတီ**တိ ဓမ္မန္ဝယဝေဒိတသင်္ခါတာယ မဟတိယာ နယဂ္ဂါဟမတိယာ သမန္နာဂတော။ ယေ ဟိ တေ စတုဗ္ဗိဓာ သောဠသဝိဓာ စတုစတ္တာလီသဝိဓာ တေသတ္တတိဝိဓာ စ ပညပ္ပဘေဒါ၊ တေသံ သဗ္ဗသော အနဝသေသာနံ အဓိဂတတ္တာ မဟာပညတာဒိဝိသေသယောဂတော စ အယံ မဟာထေရော သာတိသယံ "မဟာဗုဒ္ဓီ"တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အရဟတိ။ ယထာဟ ဘဂဝါ—

> "ပဏ္ဍိတော ဘိက္ခဝေ သာရိပုတ္တော၊ မဟာပညော ဘိက္ခဝေ သာရိပုတ္တော၊ ပုထုပညော ဘိက္ခဝေ သာရိပုတ္တော၊ ဟာသပညော ဘိက္ခဝေ သာရိပုတ္တော၊ ဇဝနပညော ဘိက္ခဝေ သာရိပုတ္တော၊ တိက္ခပညော ဘိက္ခဝေ သာရိပုတ္တော၊ နိဗ္ဗေဓိကပညော ဘိက္ခဝေ သာရိပုတ္တော"တိအာဒိ[၁]။

တတ္ထာယံ ပဏ္ဍိတဘာဝါဒီနံ ဝိဘာဂဝိဘာဝနာ။ ဓာတုကုသလတာ, အာယတနကုသလတာ, ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒကုသလတာ, ဌာနာဋ္ဌာနကုသလတာတိ

၁-မ ၃-၇၅-ပိဋ္ဌေ။

imehi catūhi kāraṇehi paṇḍito. Mahāpaññatādīnaṁ vibhāgadassane ayaṁ Pāḷi—

“Katamā mahāpaññā—mahante atthe pariggaṇhātīti mahāpaññā, mahante dhamme pariggaṇhātīti mahāpaññā, mahantā niruttiyo pariggaṇhātīti mahāpaññā, mahantāni paṭibhānāni pariggaṇhātīti mahāpaññā, mahante sīlakkhandhe pariggaṇhātīti mahāpaññā, mahante samādhikkhandhe pariggaṇhātīti mahāpaññā, mahante paññākkhandhe pariggaṇhātīti mahāpaññā, mahante vimuttikkhandhe pariggaṇhātīti mahāpaññā, mahante vimuttiñāṇadassanakkhandhe pariggaṇhātīti mahāpaññā, mahantāni ṭhānāṭṭhānāni pariggaṇhātīti mahāpaññā, mahantā vihārasamāpattiyo pariggaṇhātīti mahāpaññā, mahantāni ariyasaccāni pariggaṇhātīti mahāpaññā, mahante satipaṭṭhāne pariggaṇhātīti mahāpaññā, mahante sammappadhāne pariggaṇhātīti mahāpaññā, mahante iddhipāde pariggaṇhātīti mahāpaññā, mahantāni indriyāni pariggaṇhātīti mahāpaññā, mahantāni balāni pariggaṇhātīti mahāpaññā, mahante bojjhaṅge pariggaṇhātīti mahāpaññā, mahante ariyamagge pariggaṇhātīti mahāpaññā, mahāntāni sāmaññaphalāni pariggaṇhātīti mahāpaññā, mahantā abhiññāyo pariggaṇhātīti mahāpaññā, mahantaṁ paramatthaṁ nibbānaṁ pariggaṇhātīti mahāpaññā.

Katamā puthupaññā—puthunānākhandhesu ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā, puthunānādhātūsu ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā, puthunānā-āyatanesu ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā, puthunānāpaṭiccasamuppādesu ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā, puthunānāsuññatamanupalabbhesu ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā, puthunānā-atthesu ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā, puthunānādhammesu ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā, puthunānāniruttīsu ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā, puthunānāpaṭibhānesu ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā, puthunānāsīlakkhandhesu ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā, puthunānāsamādhikkhandhesu ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā, puthunānāpaññākkhandhesu ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā, puthunānāvimuttikkhandhesu

ဣမေဟိ စတူဟိ ကာရဏေဟိ ပဏ္ဍိတော။ မဟာပညတာဒီနံ ဝိဘာဂဒဿနေ အယံ ပါဠိ—

“ကတမာ မဟာပညာ—မဟန္တေ အတ္ထေ ပရိဂ္ဂဏှာတီတိ မဟာပညာ၊ မဟန္တေ ဓမ္မေ ပရိဂ္ဂဏှာတီတိ မဟာပညာ၊ မဟန္တာ နိရုတ္တိယော ပရိဂ္ဂဏှာတီတိ မဟာပညာ၊ မဟန္တာနိ ပဋိဘာနာနိ ပရိဂ္ဂဏှာတီတိ မဟာပညာ၊ မဟန္တေ သီလက္ခန္ဓေ ပရိဂ္ဂဏှာတီတိ မဟာပညာ၊ မဟန္တေ သမာဓိက္ခန္ဓေ ပရိဂ္ဂဏှာတီတိ မဟာပညာ၊ မဟန္တေ ပညာက္ခန္ဓေ ပရိဂ္ဂဏှာတီတိ မဟာပညာ၊ မဟန္တေ ဝိမုတ္တိက္ခန္ဓေ ပရိဂ္ဂဏှာတီတိ မဟာပညာ၊ မဟန္တေ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနက္ခန္ဓေ ပရိဂ္ဂဏှာတီတိ မဟာပညာ၊ မဟန္တာနိ ဌာနာဋ္ဌာနာနိ ပရိဂ္ဂဏှာတီတိ မဟာပညာ၊ မဟန္တာ ဝိဟာရသမာပတ္တိယော ပရိဂ္ဂဏှာတီတိ မဟာပညာ၊ မဟန္တာနိ အရိယသစ္စာနိ ပရိဂ္ဂဏှာတီတိ မဟာပညာ၊ မဟန္တေ သတိပဋ္ဌာနေ ပရိဂ္ဂဏှာတီတိ မဟာပညာ၊ မဟန္တေ သမ္မပ္ပဓာနေ ပရိဂ္ဂဏှာတီတိ မဟာပညာ၊ မဟန္တေ ဣဒ္ဓိပါဒေ ပရိဂ္ဂဏှာတီတိ မဟာပညာ၊ မဟန္တာနိ ဣန္ဒြိယာနိ ပရိဂ္ဂဏှာတီတိ မဟာပညာ၊ မဟန္တာနိ ဗလာနိ ပရိဂ္ဂဏှာတီတိ မဟာပညာ၊ မဟန္တေ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ပရိဂ္ဂဏှာတီတိ မဟာပညာ၊ မဟန္တေ အရိယမဂ္ဂေ ပရိဂ္ဂဏှာတီတိ မဟာပညာ၊ မဟန္တာနိ သာမညဖလာနိ ပရိဂ္ဂဏှာတီတိ မဟာပညာ၊ မဟန္တာ အဘိညာယော ပရိဂ္ဂဏှာတီတိ မဟာပညာ၊ မဟန္တံ ပရမတ္ထံ နိဗ္ဗာနံ ပရိဂ္ဂဏှာတီတိ မဟာပညာ။

ကတမာ ပုထုပညာ—ပုထုနာနာခန္ဓေသု ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ၊ ပုထုနာနာဓာတူသု ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ၊ ပုထုနာနာအာယတနေသု ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ၊ ပုထုနာနာပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေသု ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ၊ ပုထုနာနာသုညတမနုပလဗ္ဘေသု ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ၊ ပုထုနာနာအတ္ထေသု ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ၊ ပုထုနာနာဓမ္မေသု ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ၊ ပုထုနာနာနိရုတ္တီသု ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ၊ ပုထုနာနာပဋိဘာနေသု ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ၊ ပုထုနာနာသီလက္ခန္ဓေသု ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ၊ ပုထုနာနာသမာဓိက္ခန္ဓေသု ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ၊ ပုထုနာနာပညာက္ခန္ဓေသု ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ၊ ပုထုနာနာဝိမုတ္တိက္ခန္ဓေသု

ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā, puthunānāvimuttiñāṇadassanakkhandhesu ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā, puthunānāṭhānāṭṭhānesu ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā, puthunānāvihārasamāpattīsu ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā, puthunānā-ariyasaccesu ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā, puthunānāsatipaṭṭhānesu ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā, puthunānāsammappadhānesu ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā, puthunānā-iddhipādesu ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā, puthunānā-indriyesu ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā, puthunānābalesu ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā, puthunānābojjhaṅgesu ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā, puthunānā-ariyamaggesu ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā, puthunānāsāmaññaphalesu ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā, puthunānā-abhiññāsu ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā, puthujjanasādhāraṇe dhamme atikkamma paramatthe nibbāne ñāṇaṁ pavattatīti puthupaññā.

Katamā hāsapaññā—idhekacco hāsabahulo vedabahulo tuṭṭhibahulo pāmojjabahulo sīlāni paripūretīti hāsapaññā, hāsabahulo -pa- pāmojjabahulo indriyasaṁvaraṁ paripūretīti hāsapaññā, hāsabahulo -pa- pāmojjabahulo bhojane mattaññutaṁ paripūretīti hāsapaññā, hāsabahulo -pa- pāmojjabahulo jāgariyānuyogaṁ paripūretīti hāsapaññā, hāsabahulo -pa- pāmojjabahulo sīlakkhandhaṁ -pa- samādhikkhandhaṁ. Paññākkhandhaṁ. Vimuttikkhandhaṁ. Vimuttiñāṇadassanakkhandhaṁ paripūretīti -pa- paṭivijjhatīti. Vihārasamāpattiyo paripūretīti. Ariyasaccāni paṭivijjhatīti. Satipaṭṭhāne bhāvetīti. Sammappadhāne bhāvetīti. Iddhipāde bhāvetīti. Indriyāni bhāvetīti. Balāni bhāvetīti. Bojjhaṅge bhāvetīti. Ariyamaggaṁ bhāvetīti -pa- sāmaññaphalāni sacchikarotīti hāsapaññā, hāsabahulo vedabahulo tuṭṭhibahulo pāmojjabahulo abhiññāyo paṭivijjhatīti hāsapaññā, hāsabahulo vedabahulo tuṭṭhibahulo pāmojjabahulo paramatthaṁ nibbānaṁ sacchikarotīti hāsapaññā.

ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ၊ ပုထုနာနာဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနက္ခန္ဓေသု ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ၊ ပုထုနာနာဌာနာဋ္ဌာနေသု ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ၊ ပုထုနာနာဝိဟာရသမာပတ္တီသု ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ၊ ပုထုနာနာအရိယသစ္စေသု ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ၊ ပုထုနာနာသတိပဋ္ဌာနေသု ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ၊ ပုထုနာနာသမ္မပ္ပဓာနေသု ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ၊ ပုထုနာနာဣဒ္ဓိပါဒေသု ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ၊ ပုထုနာနာဣန္ဒြိယေသု ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ၊ ပုထုနာနာဗလေသု ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ၊ ပုထုနာနာဗောဇ္ဈင်္ဂေသု ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ၊ ပုထုနာနာအရိယမဂ္ဂေသု ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ၊ ပုထုနာနာသာမညဖလေသု ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ၊ ပုထုနာနာအဘိညာသု ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ၊ ပုထုဇ္ဇနသာဓာရဏေ ဓမ္မေ အတိက္ကမ္မ ပရမတ္ထေ နိဗ္ဗာနေ ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ ပုထုပညာ။

ကတမာ ဟာသပညာ—ဣဓေကစ္စော ဟာသဗဟုလော ဝေဒဗဟုလော တုဋ္ဌိဗဟုလော ပါမောဇ္ဇဗဟုလော သီလာနိ ပရိပူရေတီတိ ဟာသပညာ၊ ဟာသဗဟုလော။ပ။ ပါမောဇ္ဇဗဟုလော ဣန္ဒြိယသံဝရံ ပရိပူရေတီတိ ဟာသပညာ၊ ဟာသဗဟုလော။ပ။ ပါမောဇ္ဇဗဟုလော ဘောဇနေ မတ္တညုတံ ပရိပူရေတီတိ ဟာသပညာ၊ ဟာသဗဟုလော။ပ။ ပါမောဇ္ဇဗဟုလော ဇာဂရိယာနုယောဂံ ပရိပူရေတီတိ ဟာသပညာ၊ ဟာသဗဟုလော။ပ။ ပါမောဇ္ဇဗဟုလော သီလက္ခန္ဓံ။ပ။ သမာဓိက္ခန္ဓံ။ ပညာက္ခန္ဓံ။ ဝိမုတ္တိက္ခန္ဓံ။ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနက္ခန္ဓံ ပရိပူရေတီတိ။ပ။ ပဋိဝိဇ္ဈတီတိ။ ဝိဟာရသမာပတ္တိယော ပရိပူရေတီတိ။ အရိယသစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈတီတိ။ သတိပဋ္ဌာနေ ဘာဝေတီတိ။ သမ္မပ္ပဓာနေ ဘာဝေတီတိ။ ဣဒ္ဓိပါဒေ ဘာဝေတီတိ။ ဣန္ဒြိယာနိ ဘာဝေတီတိ။ ဗလာနိ ဘာဝေတီတိ။ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ဘာဝေတီတိ။ အရိယမဂ္ဂံ ဘာဝေတီတိ။ပ။ သာမညဖလာနိ သစ္ဆိကရောတီတိ ဟာသပညာ၊ ဟာသဗဟုလော ဝေဒဗဟုလော တုဋ္ဌိဗဟုလော ပါမောဇ္ဇဗဟုလော အဘိညာယော ပဋိဝိဇ္ဈတီတိ ဟာသပညာ၊ ဟာသဗဟုလော ဝေဒဗဟုလော တုဋ္ဌိဗဟုလော ပါမောဇ္ဇဗဟုလော ပရမတ္ထံ နိဗ္ဗာနံ သစ္ဆိကရောတီတိ ဟာသပညာ။

Katamā javanapaññā—yaṁ kiñci rūpaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ -pa-. Yaṁ dūre santike vā, sabbaṁ rūpaṁ aniccato khippaṁ javatīti javanapaññā, dukkhato khippaṁ javatīti javanapaññā, anattato khippaṁ javatīti javanapaññā, yā kāci vedanā -pa- yaṁ kiñci viññāṇaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ -pa- sabbaṁ viññāṇaṁ aniccato khippaṁ javatīti javanapaññā, dukkhato khippaṁ javatīti javanapaññā, anattato khippaṁ javatīti javanapaññā. Cakkhu -pa- jarāmaraṇaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ. Aniccato khippaṁ javatīti javanapaññā, dukkhato khippaṁ javatīti javanapaññā, anattato khippaṁ javatīti javanapaññā.

Rūpaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ aniccaṁ khayaṭṭhena dukkhaṁ bhayaṭṭhena anattā asārakaṭṭhenāti tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṁ katvā rūpanirodhe nibbāne khippaṁ javatīti javanapaññā -pa-. Vedanā -pa-. Saññā. Saṅkhārā. Viññāṇaṁ. Cakkhu -pa- jarāmaraṇaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ aniccaṁ khayaṭṭhena dukkhaṁ bhayaṭṭhena anattā asārakaṭṭhenāti tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṁ katvā jarāmaraṇanirodhe nibbāne khippaṁ javatīti javanapaññā.

Rūpaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ aniccaṁ saṅkhataṁ paṭiccasamuppannaṁ khayadhammaṁ vayadhammaṁ virāgadhammaṁ nirodhadhammanti tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṁ katvā rūpanirodhe khippaṁ javatīti javanapaññā. Vedanā -pa-. Saññā. Saṅkhārā. Viññāṇaṁ. Cakkhu -pa- jarāmaraṇaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ aniccaṁ saṅkhataṁ paṭiccasamuppannaṁ khayadhammaṁ vayadhammaṁ virāgadhammaṁ nirodhadhammanti tulayitvā tīrayitvā vibhāvayitvā vibhūtaṁ katvā jarāmaraṇanirodhe nibbāne khippaṁ javatīti javanapaññā.

Katamā tikkhapaññā—khippaṁ kilese chindatīti tikkhapaññā, uppannaṁ kāmavitakkaṁ nādhivāseti pajahati vinodeti byantīkaroti anabhāvaṁ gametīti tikkhapaññā, uppannaṁ byāpādavitakkaṁ nādhivāseti pajahati vinodeti byantīkaroti anabhāvaṁ gametīti tikkhapaññā, uppannaṁ vihiṁsāvitakkaṁ nādhivāseti -pa-. Uppannuppanne pāpake akusale dhamme nādhivāseti pajahati

ကတမာ ဇဝနပညာ—ယံ ကိဉ္စိ ရူပံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ။ပ။ ယံ ဒူရေ သန္တိကေ ဝါ၊ သဗ္ဗံ ရူပံ အနိစ္စတော ခိပ္ပံ ဇဝတီတိ ဇဝနပညာ၊ ဒုက္ခတော ခိပ္ပံ ဇဝတီတိ ဇဝနပညာ၊ အနတ္တတော ခိပ္ပံ ဇဝတီတိ ဇဝနပညာ၊ ယာ ကာစိ ဝေဒနာ။ပ။ ယံ ကိဉ္စိ ဝိညာဏံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ။ပ။ သဗ္ဗံ ဝိညာဏံ အနိစ္စတော ခိပ္ပံ ဇဝတီတိ ဇဝနပညာ၊ ဒုက္ခတော ခိပ္ပံ ဇဝတီတိ ဇဝနပညာ၊ အနတ္တတော ခိပ္ပံ ဇဝတီတိ ဇဝနပညာ။ စက္ခု။ပ။ ဇရာမရဏံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ။ အနိစ္စတော ခိပ္ပံ ဇဝတီတိ ဇဝနပညာ၊ ဒုက္ခတော ခိပ္ပံ ဇဝတီတိ ဇဝနပညာ၊ အနတ္တတော ခိပ္ပံ ဇဝတီတိ ဇဝနပညာ။

ရူပံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ အနိစ္စံ ခယဋ္ဌေန ဒုက္ခံ ဘယဋ္ဌေန အနတ္တာ အသာရကဋ္ဌေနာတိ တုလယိတွာ တီရယိတွာ ဝိဘာဝယိတွာ ဝိဘူတံ ကတွာ ရူပနိရောဓေ နိဗ္ဗာနေ ခိပ္ပံ ဇဝတီတိ ဇဝနပညာ။ပ။ ဝေဒနာ။ပ။ သညာ။ သင်္ခါရာ။ ဝိညာဏံ။ စက္ခု။ပ။ ဇရာမရဏံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ အနိစ္စံ ခယဋ္ဌေန ဒုက္ခံ ဘယဋ္ဌေန အနတ္တာ အသာရကဋ္ဌေနာတိ တုလယိတွာ တီရယိတွာ ဝိဘာဝယိတွာ ဝိဘူတံ ကတွာ ဇရာမရဏနိရောဓေ နိဗ္ဗာနေ ခိပ္ပံ ဇဝတီတိ ဇဝနပညာ။

ရူပံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ အနိစ္စံ သင်္ခတံ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နံ ခယဓမ္မံ ဝယဓမ္မံ ဝိရာဂဓမ္မံ နိရောဓဓမ္မန္တိ တုလယိတွာ တီရယိတွာ ဝိဘာဝယိတွာ ဝိဘူတံ ကတွာ ရူပနိရောဓေ ခိပ္ပံ ဇဝတီတိ ဇဝနပညာ။ ဝေဒနာ။ပ။ သညာ။ သင်္ခါရာ။ ဝိညာဏံ။ စက္ခု။ပ။ ဇရာမရဏံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ အနိစ္စံ သင်္ခတံ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နံ ခယဓမ္မံ ဝယဓမ္မံ ဝိရာဂဓမ္မံ နိရောဓဓမ္မန္တိ တုလယိတွာ တီရယိတွာ ဝိဘာဝယိတွာ ဝိဘူတံ ကတွာ ဇရာမရဏနိရောဓေ နိဗ္ဗာနေ ခိပ္ပံ ဇဝတီတိ ဇဝနပညာ။

ကတမာ တိက္ခပညာ—ခိပ္ပံ ကိလေသေ ဆိန္ဒတီတိ တိက္ခပညာ၊ ဥပ္ပန္နံ ကာမဝိတက္ကံ နာဓိဝါသေတိ ပဇဟတိ ဝိနောဒေတိ ဗျန္တီကရောတိ အနဘာဝံ ဂမေတီတိ တိက္ခပညာ၊ ဥပ္ပန္နံ ဗျာပါဒဝိတက္ကံ နာဓိဝါသေတိ ပဇဟတိ ဝိနောဒေတိ ဗျန္တီကရောတိ အနဘာဝံ ဂမေတီတိ တိက္ခပညာ၊ ဥပ္ပန္နံ ဝိဟိံသာဝိတက္ကံ နာဓိဝါသေတိ။ပ။ ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နေ ပါပကေ အကုသလေ ဓမ္မေ နာဓိဝါသေတိ ပဇဟတိ

vinodeti byantīkaroti anabhāvaṁ gametīti tikkhapaññā, uppannaṁ rāgaṁ nādhivāseti pajahati vinodeti byantīkaroti anabhāvaṁ gametīti tikkhapaññā. Uppannaṁ dosaṁ -pa-. Uppannaṁ mohaṁ. Uppannaṁ kodhaṁ. Uppannaṁ upanāhaṁ. Makkhaṁ. Paḷāsaṁ. Issaṁ. Macchariyaṁ. Māyaṁ. Sāṭheyyaṁ. Thambhaṁ. Sārambhaṁ. Mānaṁ. Atimānaṁ. Madaṁ. Pamādaṁ. Sabbe kilese. Sabbe duccarite. Sabbe abhisaṅkhāre -pa-. Sabbe bhavagāmikamme nādhivāseti pajahati vinodeti byantīkaroti anabhāvaṁ gametīti tikkhapaññā, ekasmiṁ āsane cattāro ca ariyamaggā cattāri sāmaññaphalāni catasso paṭisambhidāyo cha abhiññāyo adhigatā honti sacchikatā phassitā paññāyāti tikkhapaññā.

Katamā nibbedhikapaññā—idhekacco sabbasaṅkhāresu ubbegabahulo hoti uttāsabahulo ukkaṇṭhanabahulo aratibahulo anabhiratibahulo bahimukho na ramati sabbasaṅkhāresu, anibbiddhapubbaṁ apadālitapubbaṁ lobhakkhandhaṁ nibbijjhati padāletīti nibbedhikapaññā, anibbiddhapubbaṁ apadālitapubbaṁ dosakkhandhaṁ nibbijjhati padāletīti nibbedhikapaññā, anibbiddhapubbaṁ apadālitapubbaṁ mohakkhandhaṁ nibbijjhati padāletīti nibbedhikapaññā, anibbiddhapubbaṁ apadālitapubbaṁ kodhaṁ -pa- upanāhaṁ -pa- sabbe bhavagāmikamme nibbijjhati padāletīti nibbedhikapaññā"ti[1].

evaṁ yathāvuttavibhāgāya mahatiyā paññāya samannāgatattā "mahābuddhī"ti vuttaṁ.

Apica anupadadhammavipassanāvasenāpi imassa therassa mahāpaññatā veditabbā. Vuttaṁ hetaṁ—

"Sāriputto bhikkhave aḍḍhamāsaṁ anupadadhammavipassanaṁ vipassati. Tatridaṁ bhikkhave Sāriputtassa anupadadhammavipassanāya hoti.

Idha bhikkhave sāriputto vivicceva kāmehi -pa- paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ye ca paṭhame jhāne dhammā vitakko ca -pa- cittekaggatā ca phasso vedanā saññā cetanā cittaṁ

1. Khu 9. 379 piṭṭhādīsu.

ဝိနောဒေတိ ဗျန္တီကရောတိ အနဘာဝံ ဂမေတီတိ တိက္ခပညာ၊ ဥပ္ပန္နံ ရာဂံ နာဓိဝါသေတိ ပဇဟတိ ဝိနောဒေတိ ဗျန္တီကရောတိ အနဘာဝံ ဂမေတီတိ တိက္ခပညာ၊ ဥပ္ပန္နံ ဒေါသံ။ပ။ ဥပ္ပန္နံ မောဟံ။ ဥပ္ပန္နံ ကောဓံ။ ဥပ္ပန္နံ ဥပနာဟံ။ မက္ခံ။ ပဠာသံ။ ဣဿံ။ မစ္ဆရိယံ။ မာယံ။ သာဌေယျံ။ ထမ္ဘံ။ သာရမ္ဘံ။ မာနံ။ အတိမာနံ။ မဒံ။ ပမာဒံ။ သဗ္ဗေ ကိလေသေ။ သဗ္ဗေ ဒုစ္စရိတေ။ သဗ္ဗေ အဘိသင်္ခါရေ။ပ။ သဗ္ဗေ ဘဝဂါမိကမ္မေ နာဓိဝါသေတိ ပဇဟတိ ဝိနောဒေတိ ဗျန္တီကရောတိ အနဘာဝံ ဂမေတီတိ တိက္ခပညာ၊ ဧကသ္မိံ အာသနေ စတ္တာရော စ အရိယမဂ္ဂါ စတ္တာရိ သာမညဖလာနိ စတဿော ပဋိသမ္ဘိဒါယော ဆ အဘိညာယော အဓိဂတာ ဟောန္တိ သစ္ဆိကတာ ဖဿိတာ ပညာယာတိ တိက္ခပညာ။

ကတမာ နိဗ္ဗေဓိကပညာ—ဣဓေကစ္စော သဗ္ဗသင်္ခါရေသု ဥဗ္ဗေဂဗဟုလော ဟောတိ ဥတ္တာသဗဟုလော ဥက္ကဏ္ဌနဗဟုလော အရတိဗဟုလော အနဘိရတိဗဟုလော ဗဟိမုခေါ န ရမတိ သဗ္ဗသင်္ခါရေသု၊ အနိဗ္ဗိဒ္ဓပုဗ္ဗံ အပဒါလိတပုဗ္ဗံ လောဘက္ခန္ဓံ နိဗ္ဗိဇ္ဈတိ ပဒါလေတီတိ နိဗ္ဗေဓိကပညာ၊ အနိဗ္ဗိဒ္ဓပုဗ္ဗံ အပဒါလိတပုဗ္ဗံ ဒေါသက္ခန္ဓံ နိဗ္ဗိဇ္ဈတိ ပဒါလေတီတိ နိဗ္ဗေဓိကပညာ၊ အနိဗ္ဗိဒ္ဓပုဗ္ဗံ အပဒါလိတပုဗ္ဗံ မောဟက္ခန္ဓံ နိဗ္ဗိဇ္ဈတိ ပဒါလေတီတိ နိဗ္ဗေဓိကပညာ၊ အနိဗ္ဗိဒ္ဓပုဗ္ဗံ အပဒါလိတပုဗ္ဗံ ကောဓံ။ပ။ ဥပနာဟံ။ပ။ သဗ္ဗေ ဘဝဂါမိကမ္မေ နိဗ္ဗိဇ္ဈတိ ပဒါလေတီတိ နိဗ္ဗေဓိကပညာ"တိ[1]။

ဧဝံ ယထာဝုတ္တဝိဘာဂါယ မဟတိယာ ပညာယ သမန္နာဂတတ္တာ "မဟာဗုဒ္ဓီ"တိ ဝုတ္တံ။

အပိစ အနုပဒဓမ္မဝိပဿနာဝသေနာပိ ဣမဿ ထေရဿ မဟာပညတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

"သာရိပုတ္တော ဘိက္ခဝေ အဍ္ဎမာသံ အနုပဒဓမ္မဝိပဿနံ ဝိပဿတိ။ တတြိဒံ ဘိက္ခဝေ သာရိပုတ္တဿ အနုပဒဓမ္မဝိပဿနာယ ဟောတိ။

ဣဓ ဘိက္ခဝေ သာရိပုတ္တော ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ။ပ။ ပဌမံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။ ယေ စ ပဌမေ ဈာနေ ဓမ္မာ ဝိတက္ကော စ။ပ။ စိတ္တေကဂ္ဂတာ စ ဖဿော ဝေဒနာ သညာ စေတနာ စိတ္တံ

၁-ခု ၉-၃၇၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။

chando adhimokkho vīriyaṁ sati upekkhā manasikāro. Tyāssa dhammā anupadavavatthitā honti, tyāssa dhammā viditā uppajjanti, viditā upaṭṭhahanti, viditā abbhatthaṁ gacchanti. So evaṁ pajānāti 'evaṁ kira me dhammā ahutvā sambhonti, hutvā paṭiventī'ti. So tesu dhammesu anupāyo anapāyo anissito appaṭibaddho vippamutto visaṁyutto vimariyādīkatena cetasā viharati, so "atthi uttari nissaraṇan"ti pajānāti. Tabbahulīkārā atthitvevassa hoti[1].

Puna caparaṁ bhikkhave Sāriputto vitakkavicārānaṁ vūpasamā -pa- dutiyaṁ jhānaṁ. Tatiyaṁ jhānaṁ. Catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ākāsānañcāyatanaṁ. Viññāṇañcāyatanaṁ. Ākiñcaññāyatanaṁ. Sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja iharati. So tāya samāpattiyā sato vuṭṭhahati, so tāya samāpattiyā sato vuṭṭhahitvā ye dhammā atītā niruddhā vipariṇatā, te dhamme samanupassati "evaṁ kira me dhammā ahutvā sambhonti, hutvā paṭiventī"ti. So tesu dhammesu anupāyo anapāyo anissito appaṭibaddho vippamutto visaṁyutto vimariyādīkatena cetasā viharati, so "atthi uttari nissaraṇan"ti pajānāti. Tabbahulīkārā atthitvevassa hoti[1].

Puna caparaṁ bhikkhave Sāriputto sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodhaṁ upasampajja viharati, paññāya cassa disvā āsavā parikkhīṇā honti. So tāya samāpattiyā sato vuṭṭhahati, so tāya samāpattiyā sato vuṭṭhahitvā ye dhammā atītā niruddhā vipariṇatā, te dhamme samanupassati "evaṁ kira me dhammā ahutvā sambhonti, hutvā paṭiventī"ti. So tesu dhammesu anupāyo anapāyo anissito appaṭibaddho vippamutto visaṁyutto vimariyādīkatena cetasā viharati, so "natthi

1. Honti (Ka)

ဆန္ဒော အဓိမောက္ခော ဝီရိယံ သတိ ဥပေက္ခာ မနသိကာရော။ တျာဿ ဓမ္မာ အနုပဒဝဝတ္ထိတာ ဟောန္တိ၊ တျာဿ ဓမ္မာ ဝိဒိတာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဝိဒိတာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ ဝိဒိတာ အဗ္ဘတ္ထံ ဂစ္ဆန္တိ။ သော ဧဝံ ပဇာနာတိ ‘ဧဝံ ကိရ မေ ဓမ္မာ အဟုတွာ သမ္ဘောန္တိ၊ ဟုတွာ ပဋိဝေန္တီ’တိ။ သော တေသု ဓမ္မေသု အနုပါယော အနပါယော အနိဿိတော အပ္ပဋိဗဒ္ဓေါ ဝိပ္ပမုတ္တော ဝိသံယုတ္တော ဝိမရိယာဒီကတေန စေတသာ ဝိဟရတိ၊ သော “အတ္ထိ ဥတ္တရိ နိဿရဏ”န္တိ ပဇာနာတိ။ တဗ္ဗဟုလီကာရာ အတ္ထိတွေဝဿ ဟောတိ[1]။

ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ သာရိပုတ္တော ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဝူပသမာ။ပ။ ဒုတိယံ ဈာနံ။ တတိယံ ဈာနံ။ စတုတ္ထံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။ အာကာသာနဉ္စာယတနံ။ ဝိညာဏဉ္စာယတနံ။ အာကိဉ္စညာယတနံ။ သဗ္ဗသော အာကိဉ္စညာယတနံ သမတိက္ကမ္မ နေဝသညာနာသညာယတနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။ သော တာယ သမာပတ္တိယာ သတော ဝုဋ္ဌဟတိ၊ သော တာယ သမာပတ္တိယာ သတော ဝုဋ္ဌဟိတွာ ယေ ဓမ္မာ အတီတာ နိရုဒ္ဓါ ဝိပရိဏတာ၊ တေ ဓမ္မေ သမနုပဿတိ “ဧဝံ ကိရ မေ ဓမ္မာ အဟုတွာ သမ္ဘောန္တိ၊ ဟုတွာ ပဋိဝေန္တီ”တိ။ သော တေသု ဓမ္မေသု အနုပါယော အနပါယော အနိဿိတော အပ္ပဋိဗဒ္ဓေါ ဝိပ္ပမုတ္တော ဝိသံယုတ္တော ဝိမရိယာဒီကတေန စေတသာ ဝိဟရတိ၊ သော “အတ္ထိ ဥတ္တရိ နိဿရဏ”န္တိ ပဇာနာတိ။ တဗ္ဗဟုလီကာရာ အတ္ထိတွေဝဿ ဟောတိ[1]။

ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ သာရိပုတ္တော သဗ္ဗသော နေဝသညာနာသညာယတနံ သမတိက္ကမ္မ သညာဝေဒယိတနိရောဓံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ၊ ပညာယ စဿ ဒိသွာ အာသဝါ ပရိက္ခီဏာ ဟောန္တိ။ သော တာယ သမာပတ္တိယာ သတော ဝုဋ္ဌဟတိ၊ သော တာယ သမာပတ္တိယာ သတော ဝုဋ္ဌဟိတွာ ယေ ဓမ္မာ အတီတာ နိရုဒ္ဓါ ဝိပရိဏတာ၊ တေ ဓမ္မေ သမနုပဿတိ “ဧဝံ ကိရ မေ ဓမ္မာ အဟုတွာ သမ္ဘောန္တိ၊ ဟုတွာ ပဋိဝေန္တီ”တိ။ သော တေသု ဓမ္မေသု အနုပါယော အနပါယော အနိဿိတော အပ္ပဋိဗဒ္ဓေါ ဝိပ္ပမုတ္တော ဝိသံယုတ္တော ဝိမရိယာဒီကတေန စေတသာ ဝိဟရတိ၊ သော “နတ္ထိ

၁-ဟောန္တိ (က)

uttari nissaraṇan"ti pajānāti. Tabbahulīkārā natthitvevassa hoti.

Yaṁ kho taṁ bhikkhave sammā vadamāno vadeyya "vasippatto pāramippatto ariyasmiṁ sīlasmiṁ, vasippatto pāramippatto ariyasmiṁ samādhismiṁ, vasippatto pāramippatto ariyāya paññāya, vasippatto pāramippatto ariyāya vimuttiyā"ti. Sāriputtamevetaṁ sammā vadamāno vadeyyā"ti[1].

evaṁ mahāputhuhāsajavanatikkhanibbedhikabhāvappattāya mahatiyā buddhiyā samannāgatattā thero mahābuddhīti attho. Dhammanvayaveditā panassa Sampasādanīyasuttena[2] dīpetabbā. Tattha hi sabbaññutaññāṇasadiso therassa nayaggāho vutto. **Ajaḷo jaḷasamāno**ti sāvakesu paññāya ukkaṁsagatattā sabbathāpi ajaḷo samāno paramappicchatāya attānaṁ ajānantaṁ viya katvā dassanena jaḷasadiso mandasarikkho kilesapariḷāhābhāvena **nibbuto** sītibhūto **sadā carati** niccaṁ viharatīti attho.

Pariciṇṇoti gāthā therena attano katakiccataṁ pakāsentena bhāsitā, sāpi vuttatthāyeva.

Sampādethappamādenāti ayaṁ pana attano parinibbānakāle sannipatitānaṁ bhikkhūnaṁ ovādadānavasena bhāsitā, sāpi vuttatthāyevāti.

Sāriputtattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Ānandattheragāthāvaṇṇanā

Pisuṇena ca kodhanenāti-ādikā āyasmato Ānandattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro Padumuttarassa Bhagavato kāle Haṁsavatīnagare Satthu vemātikabhātā hutvā nibbatti, **Sumano**tissa nāmaṁ ahosi. Pitā panassa Ānandarājā nāma. So attano puttassa Sumanakumārassa vayappattassa Haṁsavatito vīsayojanasate ṭhāne bhoganagaraṁ adāsi. So kadāci kadāci āgantvā

1. Ma 3. 75 piṭṭhādīsu. 2. Dī 3. 82 piṭṭhādīsu.

ဥတ္တရိ နိဿရဏ”န္တိ ပဇာနာတိ။ တဗ္ဗဟုလီကာရာ နတ္ထိတွေဝဿ ဟောတိ။

ယံ ခေါ တံ ဘိက္ခဝေ သမ္မာ ဝဒမာနော ဝဒေယျ “ဝသိပ္ပတ္တော ပါရမိပ္ပတ္တော အရိယသ္မိံ သီလသ္မိံ၊ ဝသိပ္ပတ္တော ပါရမိပ္ပတ္တော အရိယသ္မိံ သမာဓိသ္မိံ၊ ဝသိပ္ပတ္တော ပါရမိပ္ပတ္တော အရိယာယ ပညာယ၊ ဝသိပ္ပတ္တော ပါရမိပ္ပတ္တော အရိယာယ ဝိမုတ္တိယာ”တိ။ သာရိပုတ္တမေဝေတံ သမ္မာ ဝဒမာနော ဝဒေယျာ”တိ[1]။

ဧဝံ မဟာပုထုဟာသဇဝနတိက္ခနိဗ္ဗေဓိကဘာဝပ္ပတ္တာယ မဟတိယာ ဗုဒ္ဓိယာ သမန္နာဂတတ္တာ ထေရော မဟာဗုဒ္ဓီတိ အတ္ထော။ ဓမ္မန္ဝယဝေဒိတာ ပနဿ သမ္ပသာဒနီယသုတ္တေန[2] ဒီပေတဗ္ဗာ။ တတ္ထ ဟိ သဗ္ဗညုတညာဏသဒိသော ထေရဿ နယဂ္ဂါဟော ဝုတ္တော။ **အဇဠော ဇဠသမာနော**တိ သာဝကေသု ပညာယ ဥက္ကံသဂတတ္တာ သဗ္ဗထာပိ အဇဠော သမာနော ပရမပ္ပိစ္ဆတာယ အတ္တာနံ အဇာနန္တံ ဝိယ ကတွာ ဒဿနေန ဇဠသဒိသော မန္ဒသရိက္ခော ကိလေသပရိဠာဟာဘာဝေန **နိဗ္ဗုတော** သီတိဘူတော **သဒါ စရတိ** နိစ္စံ ဝိဟရတီတိ အတ္ထော။

ပရိစိဏ္ဏောတိ ဂါထာ ထေရေန အတ္တနော ကတကိစ္စတံ ပကာသေန္တေန ဘာသိတာ၊ သာပိ ဝုတ္တတ္ထာယေဝ။

သမ္ပာဒေထပ္ပမာဒေနာတိ အယံ ပန အတ္တနော ပရိနိဗ္ဗာနကာလေ သန္နိပတိတာနံ ဘိက္ခူနံ ဩဝါဒဒါနဝသေန ဘာသိတာ၊ သာပိ ဝုတ္တတ္ထာယေဝါတိ။

သာရိပုတ္တတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-အာနန္ဒတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပိသုဏေန စ ကောဓနေနာတိအာဒိကာ အာယသ္မတော အာနန္ဒတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဟံသဝတီနဂရေ သတ္ထု ဝေမာတိကဘာတာ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ **သုမနော**တိဿ နာမံ အဟောသိ။ ပိတာ ပနဿ အာနန္ဒရာဇာ နာမ။ သော အတ္တနော ပုတ္တဿ သုမနကုမာရဿ ဝယပ္ပတ္တဿ ဟံသဝတိတော ဝီသယောဇနသတေ ဌာနေ ဘောဂနဂရံ အဒါသိ။ သော ကဒါစိ ကဒါစိ အာဂန္တွာ

၁-မ ၃-၇၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-ဒီ ၃-၈၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Satthārañca pitarañca passati. Tadā rājā Satthārañca satasahassaparimāṇaṁ bhikkhusaṁghañca sayameva sakkaccaṁ upaṭṭhahi, aññesaṁ upaṭṭhātuṁ na deti.

Tena samayena paccanto kupito ahosi. Kumāro tassa kupitabhāvaṁ rañño anārocetvā sayameva taṁ vūpasameti. Taṁ sutvā rājā tuṭṭhamānaso puttaṁ pakkosāpetvā "varaṁ te tāta dammi, varaṁ gaṇhāhī"ti āha. Kumāro "Satthāraṁ bhikkhusaṁghañca temāsaṁ upaṭṭhahanto jīvitaṁ avañjhaṁ kātuṁ icchāmī"ti āha. Etaṁ na sakkā, aññaṁ vadehīti. Deva khattiyānaṁ dvekathā nāma natthi, etadeva me deti, na mayhaṁ aññena atthoti. Sace Satthā anujānāti, dinnamevāti. So "Satthu cittaṁ jānissāmī"ti vihāraṁ gato. Tena ca samayena Bhagavā bhattakiccaṁ niṭṭhāpetvā gandhakuṭiṁ paviṭṭho hoti, so bhikkhū upasaṅkamitvā "ahaṁ bhante Bhagavantaṁ dassanāya āgato, dassetha me Bhagavantan"ti āha. Bhikkhū "Sumano nāma thero Satthu upaṭṭhāko, tassa santikaṁ gacchāhī"ti āhaṁsu. So therassa santikaṁ gantvā vanditvā "Satthāraṁ bhante me dassethā"ti āha. Atha thero tassa passantasseva pathaviyaṁ nimujjitvā Satthāraṁ upasaṅkamitvā "bhante rājaputto tumhākaṁ dassanāya āgato"ti āha. Tena hi bhikkhu bahi āsanaṁ paññāpehīti. Thero punapi tassa passantasseva Buddhāsanaṁ gahetvā antogandhakuṭiyaṁ nimujjitvā bahipariveṇe pātubhavitvā gandhakuṭipariveṇe āsanaṁ paññāpesi. Kumāro taṁ disvā "mahanto vatāyaṁ bhikkhū"ti cittaṁ uppādesi.

Bhagavāpi gandhakuṭito nikkhamitvā paññattāsane nisīdi. Rājaputto Satthāraṁ vanditvā paṭisanthāraṁ katvā ayaṁ bhante thero tumhākaṁ sāsane vallabho maññeti. Āma kumāra vallabhoti. Kiṁ katvā bhante esa vallabho hotīti. Dānādīni puññāni katvāti. "Bhagavā ahampi ayaṁ thero viya anāgate Buddhasāsane vallabho hotukāmo"ti sattāhaṁ khandhāvārabhattaṁ nāma datvāpi sattame divase bhante mayā pitu santikā temāsaṁ tumhākaṁ paṭijagganavaro laddho, temāsaṁ me vassāvāsaṁ adhivāsethāti. Bhagavā "atthi nu kho tattha gatena attho"ti oloketvā "atthī"ti disvā "suññāgāre kho kumāra Tathāgatā abhiramantī"ti āha. Kumāro

သတ္ထာရဉ္စ ပိတရဉ္စ ပဿတိ။ တဒါ ရာဇာ သတ္ထာရဉ္စ သတသဟဿပရိမာဏံ ဘိက္ခုသံဃဉ္စ သယမေဝ သက္ကစ္စံ ဥပဋ္ဌဟိ၊ အညေသံ ဥပဋ္ဌာတုံ န ဒေတိ။

တေန သမယေန ပစ္စန္တော ကုပိတော အဟောသိ။ ကုမာရော တဿ ကုပိတဘာဝံ ရညော အနာရောစေတွာ သယမေဝ တံ ဝူပသမေတိ။ တံ သုတွာ ရာဇာ တုဋ္ဌမာနသော ပုတ္တံ ပက္ကောသာပေတွာ "ဝရံ တေ တာတ ဒမ္မိ, ဝရံ ဂဏှာဟီ"တိ အာဟ။ ကုမာရော "သတ္ထာရံ ဘိက္ခုသံဃဉ္စ တေမာသံ ဥပဋ္ဌဟန္တော ဇီဝိတံ အဝဉ္ဈံ ကာတုံ ဣစ္ဆာမီ"တိ အာဟ။ ဧတံ န သက္ကာ၊ အညံ ဝဒေဟီတိ။ ဒေဝ ခတ္တိယာနံ ဒွေကထာ နာမ နတ္ထိ၊ ဧတဒေဝ မေ ဒေဟိ၊ န မယှံ အညေန အတ္ထောတိ။ သစေ သတ္ထာ အနုဇာနာတိ၊ ဒိန္နမေဝါတိ။ သော "သတ္ထု စိတ္တံ ဇာနိဿာမီ"တိ ဝိဟာရံ ဂတော။ တေန စ သမယေန ဘဂဝါ ဘတ္တကိစ္စံ နိဋ္ဌာပေတွာ ဂန္ဓကုဋိံ ပဝိဋ္ဌော ဟောတိ၊ သော ဘိက္ခူ ဥပသင်္ကမိတွာ "အဟံ ဘန္တေ ဘဂဝန္တံ ဒဿနာယ အာဂတော၊ ဒဿေထ မေ ဘဂဝန္တ"န္တိ အာဟ။ ဘိက္ခူ "သုမနော နာမ ထေရော သတ္ထု ဥပဋ္ဌာကော၊ တဿ သန္တိကံ ဂစ္ဆာဟီ"တိ အာဟံသု။ သော ထေရဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ ဝန္ဒိတွာ "သတ္ထာရံ ဘန္တေ မေ ဒဿေထာ"တိ အာဟ။ အထ ထေရော တဿ ပဿန္တဿေဝ ပထဝိယံ နိမုဇ္ဇိတွာ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ "ဘန္တေ ရာဇပုတ္တော တုမှာကံ ဒဿနာယ အာဂတော"တိ အာဟ။ တေန ဟိ ဘိက္ခု ဗဟိ အာသနံ ပညာပေဟီတိ။ ထေရော ပုနပိ တဿ ပဿန္တဿေဝ ဗုဒ္ဓါသနံ ဂဟေတွာ အန္တောဂန္ဓကုဋိယံ နိမုဇ္ဇိတွာ ဗဟိပရိဝေဏေ ပါတုဘဝိတွာ ဂန္ဓကုဋိပရိဝေဏေ အာသနံ ပညာပေသိ။ ကုမာရော တံ ဒိသွာ "မဟန္တော ဝတာယံ ဘိက္ခူ"တိ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေသိ။

ဘဂဝါပိ ဂန္ဓကုဋိတော နိက္ခမိတွာ ပညတ္တာသနေ နိသီဒိ။ ရာဇပုတ္တော သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတွာ ပဋိသန္ထာရံ ကတွာ အယံ ဘန္တေ ထေရော တုမှာကံ သာသနေ ဝလ္လဘော မညေတိ။ အာမ ကုမာရ ဝလ္လဘောတိ။ ကိံ ကတွာ ဘန္တေ ဧသ ဝလ္လဘော ဟောတီတိ။ ဒါနာဒီနိ ပုညာနိ ကတွာတိ။ "ဘဂဝါ အဟမ္ပိ အယံ ထေရော ဝိယ အနာဂတေ ဗုဒ္ဓသာသနေ ဝလ္လဘော ဟောတုကာမော"တိ သတ္တာဟံ ခန္ဓာဝါရဘတ္တံ နာမ ဒတွာပိ သတ္တမေ ဒိဝသေ ဘန္တေ မယာ ပိတု သန္တိကာ တေမာသံ တုမှာကံ ပဋိဇဂ္ဂနဝရော လဒ္ဓေါ၊ တေမာသံ မေ ဝဿာဝါသံ အဓိဝါသေထာတိ။ ဘဂဝါ "အတ္ထိ နု ခေါ တတ္ထ ဂတေန အတ္ထော"တိ ဩလောကေတွာ "အတ္ထီ"တိ ဒိသွာ "သုညာဂါရေ ခေါ ကုမာရ တထာဂတာ အဘိရမန္တီ"တိ အာဟ။ ကုမာရော

“aññātaṁ Bhagavā, aññātaṁ Sugatā”ti vatvā “ahaṁ bhante purimataraṁ gantvā vihāraṁ kāremi, mayā pesite bhikkhusatasahassena saddhiṁ āgacchathā”ti paṭiññaṁ gahetvā[1] pitu santikaṁ gantvā “dinnā me deva Bhagavatā paṭiññā, mayā pahite Bhagavantaṁ peseyyāthā”ti pitaraṁ vanditvā nikkhamitvā yojane yojane vihāraṁ karonto vīsayojanasataṁ addhānaṁ gato. Gantvā ca attano nagare vihāraṭṭhānaṁ vicinanto Sobhanassa nāma kuṭumbikassa uyyānaṁ disvā satasahassena kiṇitvā satasahassaṁ vissajjetvā vihāraṁ kāresi. Tattha Bhagavato gandhakuṭiṁ sesabhikkhūnañca rattiṭṭhānadivāṭṭhānatthāya kuṭileṇamaṇḍape kāretvā pākāraparikkhepaṁ dvārakoṭṭhakañca niṭṭhāpetvā pitu santikaṁ pesesi “niṭṭhitaṁ mayhaṁ kiccaṁ, Satthāraṁ pahiṇathā”ti.

Rājā Bhagavantaṁ bhojetvā “Bhagavā Sumanassa kiccaṁ niṭṭhitaṁ, tumhākaṁ gamanaṁ paccāsīsatī”ti āha. Bhagavā satasahassabhikkhuparivuto yojane yojane vihāresu vasamāno agamāsi. Kumāro “Satthā āgacchatī”ti sutvā yojanaṁ paccuggantvā gandhamālādīhi pūjayamāno[2] satasahassena kīte sobhane nāma uyyāne satasahassena kāritaṁ vihāraṁ pavesetvā—

“Satasahassena me kītaṁ, satasahassena māpitaṁ.
Sobhanaṁ nāma uyyānaṁ, paṭiggaṇha mahāmunī”ti—

taṁ niyyādesi. So vassūpanāyikadivase mahādānaṁ pavattetvā “imināva nīhārena dānaṁ dadeyyāthā”ti puttadāre amacce ca kiccakaraṇīyesu ca niyojetvā sayaṁ Sumanattherassa vasanaṭṭhānasamīpeyeva vasanto temāsaṁ Satthāraṁ upaṭṭhahanto upakaṭṭhāya pavāraṇāya gāmaṁ pavisitvā sattāhaṁ mahādānaṁ pavattetvā sattame divase Satthu bhikkhusatasahassassa ca pādamūle ticīvarāni ṭhapetvā vanditvā “bhante yadetaṁ mayā sattāhaṁ khandhāvāradānato paṭṭhāya[3] puññaṁ kataṁ, na taṁ saggasampatti-ādīnaṁ atthāya, atha kho ahaṁ ayaṁ Sumanatthero viya anāgate ekassa Buddhassa upaṭṭhāko bhaveyyan”ti paṇidhānaṁ akāsi. Satthāpissa anantarāyataṁ disvā byākaritvā pakkāmi.

1. Bhagavantaṁ paṭiññaṁ gāhāpetvā (Aṁ-Ṭṭha 1. 226 piṭṭhe.)
2. Pūjayamāno Bhagavantaṁ ānetvā (Sī) 3. Yadetaṁ mahādānato paṭṭhāya (Sī)

“အညာတံ ဘဂဝါ, အညာတံ သုဂတာ”တိ ဝတွာ “အဟံ ဘန္တေ ပုရိမတရံ ဂန္တွာ ဝိဟာရံ ကာရေမိ၊ မယာ ပေသိတေ ဘိက္ခုသတသဟဿေန သဒ္ဓိံ အာဂစ္ဆထာ”တိ ပဋိညံ ဂဟေတွာ[1] ပိတု သန္တိကံ ဂန္တွာ “ဒိန္နာ မေ ဒေဝ ဘဂဝတာ ပဋိညာ၊ မယာ ပဟိတေ ဘဂဝန္တံ ပေသေယျာထာ”တိ ပိတရံ ဝန္ဒိတွာ နိက္ခမိတွာ ယောဇနေ ယောဇနေ ဝိဟာရံ ကရောန္တော ဝီသယောဇနသတံ အဒ္ဓါနံ ဂတော။ ဂန္တွာ စ အတ္တနော နဂရေ ဝိဟာရဋ္ဌာနံ ဝိစိနန္တော သောဘနဿ နာမ ကုဋုမ္ဗိကဿ ဥယျာနံ ဒိသွာ သတသဟဿေန ကိဏိတွာ သတသဟဿံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဝိဟာရံ ကာရေသိ။ တတ္ထ ဘဂဝတော ဂန္ဓကုဋိံ သေသဘိက္ခူနဉ္စ ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနတ္ထာယ ကုဋိလေဏမဏ္ဍပေ ကာရေတွာ ပါကာရပရိက္ခေပံ ဒွါရကောဋ္ဌကဉ္စ နိဋ္ဌာပေတွာ ပိတု သန္တိကံ ပေသေသိ “နိဋ္ဌိတံ မယှံ ကိစ္စံ၊ သတ္ထာရံ ပဟိဏထာ”တိ။

ရာဇာ ဘဂဝန္တံ ဘောဇေတွာ “ဘဂဝါ သုမနဿ ကိစ္စံ နိဋ္ဌိတံ၊ တုမှာကံ ဂမနံ ပစ္စာသီသတီ”တိ အာဟ။ ဘဂဝါ သတသဟဿဘိက္ခုပရိဝုတော ယောဇနေ ယောဇနေ ဝိဟာရေသု ဝသမာနော အဂမာသိ။ ကုမာရော “သတ္ထာ အာဂစ္ဆတီ”တိ သုတွာ ယောဇနံ ပစ္စုဂ္ဂန္တွာ ဂန္ဓမာလာဒီဟိ ပူဇယမာနော[2] သတသဟဿေန ကီတေ သောဘနေ နာမ ဥယျာနေ သတသဟဿေန ကာရိတံ ဝိဟာရံ ပဝေသေတွာ—

“သတသဟဿေန မေ ကီတံ၊ သတသဟဿေန မာပိတံ။
သောဘနံ နာမ ဥယျာနံ၊ ပဋိဂ္ဂဏှ မဟာမုနီ”တိ—

တံ နိယျာဒေသိ။ သော ဝဿူပနာယိကဒိဝသေ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေတွာ “ဣမိနာဝ နီဟာရေန ဒါနံ ဒဒေယျာထာ”တိ ပုတ္တဒါရေ အမစ္စေ စ ကိစ္စကရဏီယေသု စ နိယောဇေတွာ သယံ သုမနတ္ထေရဿ ဝသနဋ္ဌာနသမီပေယေဝ ဝသန္တော တေမာသံ သတ္ထာရံ ဥပဋ္ဌဟန္တော ဥပကဋ္ဌာယ ပဝါရဏာယ ဂါမံ ပဝိသိတွာ သတ္တာဟံ မဟာဒါနံ ပဝတ္တေတွာ သတ္တမေ ဒိဝသေ သတ္ထု ဘိက္ခုသတသဟဿဿ စ ပါဒမူလေ တိစီဝရာနိ ဌပေတွာ ဝန္ဒိတွာ “ဘန္တေ ယဒေတံ မယာ သတ္တာဟံ ခန္ဓာဝါရဒါနတော ပဋ္ဌာယ[3] ပုညံ ကတံ၊ န တံ သဂ္ဂသမ္ပတ္တိအာဒီနံ အတ္ထာယ၊ အထ ခေါ အဟံ အယံ သုမနတ္ထေရော ဝိယ အနာဂတေ ဧကဿ ဗုဒ္ဓဿ ဥပဋ္ဌာကော ဘဝေယျ”န္တိ ပဏိဓာနံ အကာသိ။ သတ္ထာပိဿ အနန္တရာယတံ ဒိသွာ ဗျာကရိတွာ ပက္ကာမိ။

၁-ဘဂဝန္တံ ပဋိညံ ဂါဟာပေတွာ (အံ-ဋ္ဌ ၁-၂၂၆-ပိဋ္ဌေ။)
၂-ပူဇယမာနော ဘဂဝန္တံ အာနေတွာ (သီ) ၃-ယဒေတံ မဟာဒါနတော ပဋ္ဌာယ (သီ)

Sopi tasmiṁ Buddhuppāde vassasatasahassaṁ puññāni katvā tato parampi tattha tattha bhave uḷārāni puññakammāni upacinitvā devamanussesu saṁsaranto Kassapassa Bhagavato kāle piṇḍāya carato ekassa therassa pattaggahaṇatthaṁ uttarasāṭakaṁ datvā pūjaṁ akāsi. Puna sagge nibbattitvā tato cuto Bārāṇasirājā hutvā aṭṭha Paccekabuddhe disvā te bhojetvā attano maṅgaluyyāne aṭṭha paṇṇasālāyo kāretvā tesaṁ nisīdanatthāya aṭṭha sabbaratanamayapīṭhe ceva maṇi-ādhārake ca paṭiyādetvā dasavassasahassāni upaṭṭhānaṁ akāsi. Etāni pākaṭaṭṭhānāni.

Kappasatasahassaṁ pana tattha tattha bhave puññāni karontova amhākaṁ bodhisattena saddhiṁ Tusitapure nibbattitvā tato cuto Amitodanasakkassa gehe nibbatti, tassa sabbe ñātake ānandite karonto jātoti **Ānando**tveva nāmaṁ ahosi. So anukkamena vayappatto katābhinikkhamane sammāsambodhiṁ patvā pavattitavaradhammacakke paṭhamaṁ Kapilavatthuṁ gantvā tato nikkhante Bhagavati tassa parivāratthaṁ pabbajituṁ nikkhantehi Bhaddiyādīhi saddhiṁ nikkhamitvā Bhagavato santike pabbajitvā na cirasseva āyasmato Puṇṇassa Mantāṇiputtassa santike dhammakathaṁ sutvā sotāpattiphale patiṭṭhahi.

Tena ca samayena Bhagavato paṭhamabodhiyaṁ vīsativassāni anibaddha-upaṭṭhākā ahesuṁ. Ekadā Nāgasamālo pattacīvaraṁ gahetvā vicari, ekadā Nāgito, ekadā Upavāno, ekadā Sunakkhatto, ekadā Cundo samaṇuddeso, ekadā Sāgato, ekadā Meghiyo, te yebhuyyena Satthu cittaṁ nārādhayiṁsu. Athekadivasaṁ Bhagavā gandhakuṭipariveṇe paññattavarabuddhāsane bhikkhusaṁghaparivuto nisinno bhikkhū āmantesi "ahaṁ bhikkhave idānimhi mahallako, ekacce bhikkhū 'iminā maggena gacchāmā'ti vutte aññena gacchanti, ekacce mayhaṁ pattacīvaraṁ bhūmiyaṁ nikkhipanti, mayhaṁ nibaddhupaṭṭhākaṁ bhikkhuṁ jānāthā"ti. Taṁ sutvā bhikkhūnaṁ dhammasaṁvego udapādi. Athāyasmā Sāriputto uṭṭhāya Bhagavantaṁ vanditvā "ahaṁ bhante tumhe upaṭṭhahissāmī"ti āha. Taṁ Bhagavā paṭikkhipi. Etenupāyena Mahāmoggallānaṁ ādiṁ katvā sabbe mahāsāvakā "ahaṁ upaṭṭhahissāmi, ahaṁ upaṭṭhahissāmī"ti uṭṭhahiṁsu ṭhapetvā āyasmantaṁ Ānandaṁ, tepi Bhagavā

သောပိ တသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ဝဿသတသဟဿံ ပုညာနိ ကတွာ တတော ပရမ္ပိ တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဥဠာရာနိ ပုညကမ္မာနိ ဥပစိနိတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ကဿပဿ ဘဂဝတော ကာလေ ပိဏ္ဍာယ စရတော ဧကဿ ထေရဿ ပတ္တဂ္ဂဟဏတ္ထံ ဥတ္တရသာဋကံ ဒတွာ ပူဇံ အကာသိ။ ပုန သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတော စုတော ဗာရာဏသိရာဇာ ဟုတွာ အဋ္ဌ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေ ဒိသွာ တေ ဘောဇေတွာ အတ္တနော မင်္ဂလုယျာနေ အဋ္ဌ ပဏ္ဏသာလာယော ကာရေတွာ တေသံ နိသီဒနတ္ထာယ အဋ္ဌ သဗ္ဗရတနမယပီဌေ စေဝ မဏိအာဓာရကေ စ ပဋိယာဒေတွာ ဒသဝဿသဟဿာနိ ဥပဋ္ဌာနံ အကာသိ။ ဧတာနိ ပါကဋဋ္ဌာနာနိ။

ကပ္ပသတသဟဿံ ပန တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပုညာနိ ကရောန္တောဝ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တေန သဒ္ဓိံ တုသိတပုရေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတော စုတော အမိတောဒနသက္ကဿ ဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ သဗ္ဗေ ဉာတကေ အာနန္ဒိတေ ကရောန္တော ဇာတောတိ **အာနန္ဒော**တွေဝ နာမံ အဟောသိ။ သော အနုက္ကမေန ဝယပ္ပတ္တော ကတာဘိနိက္ခမနေ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ ပတွာ ပဝတ္တိတဝရဓမ္မစက္ကေ ပဌမံ ကပိလဝတ္ထုံ ဂန္တွာ တတော နိက္ခန္တေ ဘဂဝတိ တဿ ပရိဝါရတ္ထံ ပဗ္ဗဇိတုံ နိက္ခန္တေဟိ ဘဒ္ဒိယာဒီဟိ သဒ္ဓိံ နိက္ခမိတွာ ဘဂဝတော သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ န စိရဿေဝ အာယသ္မတော ပုဏ္ဏဿ မန္တာဏိပုတ္တဿ သန္တိကေ ဓမ္မကထံ သုတွာ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌဟိ။

တေန စ သမယေန ဘဂဝတော ပဌမဗောဓိယံ ဝီသတိဝဿာနိ အနိဗဒ္ဓုပဋ္ဌာကာ အဟေသုံ။ ဧကဒါ နာဂသမာလော ပတ္တစီဝရံ ဂဟေတွာ ဝိစရိ၊ ဧကဒါ နာဂိတော, ဧကဒါ ဥပဝါနော, ဧကဒါ သုနက္ခတ္တော, ဧကဒါ စုန္ဒော သမဏုဒ္ဒေသော, ဧကဒါ သာဂတော, ဧကဒါ မေဃိယော၊ တေ ယေဘုယျေန သတ္ထု စိတ္တံ နာရာဓယိံသု။ အထေကဒိဝသံ ဘဂဝါ ဂန္ဓကုဋိပရိဝေဏေ ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနေ ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော နိသိန္နော ဘိက္ခူ အာမန္တေသိ "အဟံ ဘိက္ခဝေ ဣဒါနိမှိ မဟလ္လကော၊ ဧကစ္စေ ဘိက္ခူ 'ဣမိနာ မဂ္ဂေန ဂစ္ဆာမာ'တိ ဝုတ္တေ အညေန ဂစ္ဆန္တိ၊ ဧကစ္စေ မယှံ ပတ္တစီဝရံ ဘူမိယံ နိက္ခိပန္တိ၊ မယှံ နိဗဒ္ဓုပဋ္ဌာကံ ဘိက္ခုံ ဇာနာထာ"တိ။ တံ သုတွာ ဘိက္ခူနံ ဓမ္မသံဝေဂေါ ဥဒပါဒိ။ အထာယသ္မာ သာရိပုတ္တော ဥဋ္ဌာယ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ "အဟံ ဘန္တေ တုမှေ ဥပဋ္ဌဟိဿာမီ"တိ အာဟ။ တံ ဘဂဝါ ပဋိက္ခိပိ။ ဧတေနုပါယေန မဟာမောဂ္ဂလ္လာနံ အာဒိံ ကတွာ သဗ္ဗေ မဟာသာဝကာ "အဟံ ဥပဋ္ဌဟိဿာမိ, အဟံ ဥပဋ္ဌဟိဿာမီ"တိ ဥဋ္ဌဟိံသု ဌပေတွာ အာယသ္မန္တံ အာနန္ဒံ၊ တေပိ ဘဂဝါ

paṭikkhipi. So pana tuṇhīyeva nisīdi. Atha naṁ bhikkhū āhaṁsu “āvuso tvampi Satthu upaṭṭhākaṭṭhānaṁ yācāhī”ti. Yācitvā laddhaṭṭhānaṁ nāma kīdisaṁ hoti, sace ruccati, Satthā sayameva vakkhatīti. Atha Bhagavā “na bhikkhave Ānando aññehi ussāhetabbo, sayameva jānitvā maṁ upaṭṭhahissatī”ti āha. Tato bhikkhū “uṭṭhehi āvuso Ānanda, Satthāraṁ upaṭṭhākaṭṭhānaṁ yācāhī”ti āhaṁsu.

Thero uṭṭhahitvā “sace me bhante Bhagavā attanā laddhaṁ paṇītacīvaraṁ na dassati, paṇītapiṇḍapātaṁ na dassati, ekagandhakuṭiyaṁ vasituṁ na dassati, nimantanaṁ gahetvā na gamissati, evāhaṁ Bhagavantaṁ upaṭṭhahissāmī”ti āha. “Ettake[1] guṇe labhato Satthu upaṭṭhāne ko bhāro”ti upavādamocanatthaṁ ime **cattāro paṭikkhepā** ca, “sace bhante Bhagavā mayā gahitanimantanaṁ gamissati, sacāhaṁ desantarato āgatāgate tāvadeva dassetuṁ lacchāmi. Yadā me kaṅkhā uppajjati, tāvadeva Bhagavantaṁ upasaṅkamituṁ lacchāmi, sace Bhagavā parammukhā desitaṁ dhammaṁ puna mayhaṁ kathessati, evāhaṁ Bhagavantaṁ upaṭṭhahissāmī”ti “ettakampi Satthu santike anuggahaṁ na labhatī”ti upavādamocanatthañceva dhammabhaṇḍāgārikabhāvapāramīpūraṇatthañca imā **catasso āyācanā** cāti aṭṭha vare gahetvā nibaddhupaṭṭhāko ahosi. Tasseva ṭhānantarassa atthāya kappasatasahassaṁ pūritānaṁ pāramīnaṁ phalaṁ pāpuṇi, so upaṭṭhākaṭṭhānaṁ laddhadivasato paṭṭhāya dasabalaṁ duvidhena udakena, tividhena dantakaṭṭhena, hatthapādaparikammena piṭṭhiparikammena, gandhakuṭipariveṇasammajjanenāti evamādīhi kiccehi upaṭṭhahanto “imāya nāma velāya Satthu idaṁ nāma laddhuṁ vaṭṭati, idaṁ nāma kātuṁ vaṭṭatī”ti divasabhāgaṁ santikāvacaro hutvā rattibhāge mahantaṁ daṇḍadīpikaṁ gahetvā gandhakuṭipariveṇaṁ nava vāre anupariyāyati Satthari pakkosante paṭivacanadānāya thinamiddhavinodanatthaṁ.

Atha naṁ Satthā Jetavane ariyagaṇamajjhe nisinno anekapariyāyena pasaṁsitvā “bahussutānaṁ satimantānaṁ gatimantānaṁ dhitimantānaṁ upaṭṭhākānañca bhikkhūnaṁ aggaṭṭhāne ṭhapesi. Evaṁ Satthārā pañcasu ṭhānesu etadagge ṭhapito catūhi acchariyabbhutadhammehi samannāgato Satthu

1. Upaṭṭhahissāmīti ettakameva (Sī, Ka)

ပဋိက္ခိပိ။ သော ပန တုဏှီယေဝ နိသီဒိ။ အထ နံ ဘိက္ခူ အာဟံသု “အာဝုသော တွမ္ပိ သတ္ထု ဥပဋ္ဌာကဋ္ဌာနံ ယာစာဟီ”တိ။ ယာစိတွာ လဒ္ဓဋ္ဌာနံ နာမ ကီဒိသံ ဟောတိ၊ သစေ ရုစ္စတိ၊ သတ္ထာ သယမေဝ ဝက္ခတီတိ။ အထ ဘဂဝါ “န ဘိက္ခဝေ အာနန္ဒော အညေဟိ ဥဿာဟေတဗ္ဗော၊ သယမေဝ ဇာနိတွာ မံ ဥပဋ္ဌဟိဿတီ”တိ အာဟ။ တတော ဘိက္ခူ “ဥဋ္ဌေဟိ အာဝုသော အာနန္ဒ၊ သတ္ထာရံ ဥပဋ္ဌာကဋ္ဌာနံ ယာစာဟီ”တိ အာဟံသု။

ထေရော ဥဋ္ဌဟိတွာ “သစေ မေ ဘန္တေ ဘဂဝါ အတ္တနာ လဒ္ဓံ ပဏီတစီဝရံ န ဒဿတိ၊ ပဏီတပိဏ္ဍပါတံ န ဒဿတိ၊ ဧကဂန္ဓကုဋိယံ ဝသိတုံ န ဒဿတိ၊ နိမန္တနံ ဂဟေတွာ န ဂမိဿတိ၊ ဧဝါဟံ ဘဂဝန္တံ ဥပဋ္ဌဟိဿာမီ”တိ အာဟ။ “ဧတ္တကေ[၁] ဂုဏေ လဘတော သတ္ထု ဥပဋ္ဌာနေ ကော ဘာရော”တိ ဥပဝါဒမောစနတ္ထံ ဣမေ **စတ္တာရော ပဋိက္ခေပါ** စ, “သစေ ဘန္တေ ဘဂဝါ မယာ ဂဟိတနိမန္တနံ ဂမိဿတိ၊ သစာဟံ ဒေသန္တရတော အာဂတာဂတေ တာဝဒေဝ ဒဿေတုံ လစ္ဆာမိ။ ယဒါ မေ ကင်္ခါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တာဝဒေဝ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတုံ လစ္ဆာမိ၊ သစေ ဘဂဝါ ပရမ္မုခါ ဒေသိတံ ဓမ္မံ ပုန မယှံ ကထေဿတိ၊ ဧဝါဟံ ဘဂဝန္တံ ဥပဋ္ဌဟိဿာမီ”တိ “ဧတ္တကမ္ပိ သတ္ထု သန္တိကေ အနုဂ္ဂဟံ န လဘတီ”တိ ဥပဝါဒမောစနတ္ထဉ္စေဝ ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကဘာဝပါရမီပူရဏတ္ထဉ္စ ဣမာ **စတဿော အာယာစနာ** စာတိ အဋ္ဌ ဝရေ ဂဟေတွာ နိဗဒ္ဓုပဋ္ဌာကော အဟောသိ။ တဿေဝ ဌာနန္တရဿ အတ္ထာယ ကပ္ပသတသဟဿံ ပူရိတာနံ ပါရမီနံ ဖလံ ပါပုဏိ၊ သော ဥပဋ္ဌာကဋ္ဌာနံ လဒ္ဓဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ ဒသဗလံ ဒုဝိဓေန ဥဒကေန, တိဝိဓေန ဒန္တကဋ္ဌေန, ဟတ္ထပါဒပရိကမ္မေန ပိဋ္ဌိပရိကမ္မေန, ဂန္ဓကုဋိပရိဝေဏသမ္မဇ္ဇနေနာတိ ဧဝမာဒီဟိ ကိစ္စေဟိ ဥပဋ္ဌဟန္တော “ဣမာယ နာမ ဝေလာယ သတ္ထု ဣဒံ နာမ လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ဣဒံ နာမ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ ဒိဝသဘာဂံ သန္တိကာဝစရော ဟုတွာ ရတ္တိဘာဂေ မဟန္တံ ဒဏ္ဍဒီပိကံ ဂဟေတွာ ဂန္ဓကုဋိပရိဝေဏံ နဝ ဝါရေ အနုပရိယာယတိ သတ္ထရိ ပက္ကောသန္တေ ပဋိဝစနဒါနာယ ထိနမိဒ္ဓဝိနောဒနတ္ထံ။

အထ နံ သတ္ထာ ဇေတဝနေ အရိယဂဏမဇ္ဈေ နိသိန္နော အနေကပရိယာယေန ပသံသိတွာ “ဗဟုဿုတာနံ သတိမန္တာနံ ဂတိမန္တာနံ ဓိတိမန္တာနံ ဥပဋ္ဌာကာနဉ္စ ဘိက္ခူနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။ ဧဝံ သတ္ထာရာ ပဉ္စသု ဌာနေသု ဧတဒဂ္ဂေ ဌပိတော စတူဟိ အစ္ဆရိယဗ္ဘုတဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော သတ္ထု

၁-ဥပဋ္ဌဟိဿာမီတိ ဧတ္တကမေဝ (သီ၊ က)

dhammakosārakkho ayaṁ mahāthero sekhova samāno Satthari parinibbute heṭṭhā vuttanayena bhikkhūhi samuttejito devatāya ca saṁvejito “sveyeva ca dāni dhammasaṅgīti kātabbā, na kho pana me’taṁ patirūpaṁ, yvāyaṁ sekho sakaraṇīyo hutvā asekhehi therehi saddhiṁ dhammaṁ saṅgāyituṁ sannipātaṁ gantun”ti sañjātussāho vipassanaṁ paṭṭhapetvā bahudeva rattiṁ vipassanāya kammaṁ karonto caṅkame vīriyasamataṁ alabhitvā vihāraṁ pavisitvā sayane nisīditvā sayitukāmo kāyaṁ āvaṭṭesi[1]. Appattañca sīsaṁ bimbohanaṁ pādā ca bhūmito muttamattā, etasmiṁ antare anupādāya āsavehi cittaṁ vimucci, chaḷabhiñño ahosi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

“Ārāmadvārā nikkhamma, Padumuttaro Mahāmuni.
Vassento amataṁ vuṭṭhiṁ, nibbāpesi mahājanaṁ.

Satasahassaṁ te dhīrā, chaḷabhiññā mahiddhikā.
Parivārenti Sambuddhaṁ, chāyāva anapāyinī.

Hatthikkhandhagato āsiṁ, setacchattaṁ varuttamaṁ.
Sucārurūpaṁ disvāna, vitti me udapajjatha.

Oruyha hatthikhandhamhā, upagacchiṁ Narāsabhaṁ.
Ratanāmayachattaṁ me, Buddhaseṭṭhassa dhārayiṁ.

Mama saṅkappamaññāya, Padumuttaro Mahā-isi.
Taṁ kathaṁ ṭhapayitvāna, imā gāthā abhāsatha.

Yo so chattamadhāresi, soṇṇālaṅkārabhūsitaṁ.
Tamahaṁ kittayissāmi, suṇotha mama bhāsato.

Ito gantvā ayaṁ poso, tusitaṁ āvasissati.
Anubhossati sampattiṁ, accharāhi purakkhato.

Catutiṁsatikkhattuṁ ca, devarajjaṁ karissati.
Balādhipo aṭṭhasataṁ, vasudhaṁ āvasissati.

Aṭṭhapaññāsakkhattuṁ ca, cakkavattī bhavissati.
Padesarajjaṁ vipulaṁ, mahiyā kārayissati.

1. Āvañchesi (Ka)
2. Khu 3. 57 piṭṭhādīsu.

ဓမ္မကောသာရက္ခော အယံ မဟာထေရော သေခေါဝ သမာနော သတ္ထရိ ပရိနိဗ္ဗုတေ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေန ဘိက္ခူဟိ သမုတ္တေဇိတော ဒေဝတာယ စ သံဝေဇိတော “သွေယေဝ စ ဒါနိ ဓမ္မသင်္ဂီတိ ကာတဗ္ဗာ၊ န ခေါ ပန မေ’တံ ပတိရူပံ, ယွာယံ သေခေါ သကရဏီယော ဟုတွာ အသေခေဟိ ထေရေဟိ သဒ္ဓိံ ဓမ္မံ သင်္ဂါယိတုံ သန္နိပါတံ ဂန္တု”န္တိ သဉ္ဇာတုဿာဟော ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ ဗဟုဒေဝ ရတ္တိံ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော စင်္ကမေ ဝီရိယသမတံ အလဘိတွာ ဝိဟာရံ ပဝိသိတွာ သယနေ နိသီဒိတွာ သယိတုကာမော ကာယံ အာဝဋ္ဋေသိ[1]။ အပ္ပတ္တဉ္စ သီသံ ဗိမ္ဗောဟနံ ပါဒါ စ ဘူမိတော မုတ္တမတ္တာ၊ ဧတသ္မိံ အန္တရေ အနုပါဒါယ အာသဝေဟိ စိတ္တံ ဝိမုစ္စိ၊ ဆဠဘိညော အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[2]—

“အာရာမဒွါရာ နိက္ခမ္မ၊ ပဒုမုတ္တရော မဟာမုနိ။
ဝဿန္တော အမတံ ဝုဋ္ဌိံ၊ နိဗ္ဗာပေသိ မဟာဇနံ။

သတသဟဿံ တေ ဓီရာ၊ ဆဠဘိညာ မဟိဒ္ဓိကာ။
ပရိဝါရေန္တိ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဆာယာဝ အနပါယိနီ။

ဟတ္ထိက္ခန္ဓဂတော အာသိံ၊ သေတစ္ဆတ္တံ ဝရုတ္တမံ။
သုစာရုရူပံ ဒိသွာန၊ ဝိတ္တိ မေ ဥဒပဇ္ဇထ။

ဩရုယှ ဟတ္ထိခန္ဓမှာ၊ ဥပဂစ္ဆိံ နရာသဘံ။
ရတနာမယဆတ္တံ မေ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ ဓာရယိံ။

မမ သင်္ကပ္ပမညာယ၊ ပဒုမုတ္တရော မဟာဣသိ။
တံ ကထံ ဌပယိတွာန၊ ဣမာ ဂါထာ အဘာသထ။

ယော သော ဆတ္တမဓာရေသိ၊ သောဏ္ဏာလင်္ကာရဘူသိတံ။
တမဟံ ကိတ္တယိဿာမိ၊ သုဏောထ မမ ဘာသတော။

ဣတော ဂန္တွာ အယံ ပေါသော၊ တုသိတံ အာဝသိဿတိ။
အနုဘောဿတိ သမ္ပတ္တိံ၊ အစ္ဆရာဟိ ပုရက္ခတော။

စတုတိံသတိက္ခတ္တုံ စ၊ ဒေဝရဇ္ဇံ ကရိဿတိ။
ဗလာဓိပေါ အဋ္ဌသတံ၊ ဝသုဓံ အာဝသိဿတိ။

အဋ္ဌပညာသက္ခတ္တုံ စ၊ စက္ကဝတ္တီ ဘဝိဿတိ။
ပဒေသရဇ္ဇံ ဝိပုလံ၊ မဟိယာ ကာရယိဿတိ။

၁-အာဝဉ္ဆေသိ (က)
၂-ခု ၃-၅၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Kappasatasahassamhi, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Sakyānaṁ kulaketussa, ñātibandhu bhavissati.
Ānando nāma nāmena, upaṭṭhāko mahesino.

Ātāpī nipako cāpi, bāhusaccesu kovido.
Nivātavutti atthaddho, sabbapāṭhī bhavissati.

Padhānapahitatto so, upasanto nirūpadhi.
Sabbāsave pariññāya, nibbāyissati'nāsavo.

Santi āraññakā nāgā, kuñjarā saṭṭhihāyanā.
Tidhāpabhinnā mātaṅgā, īsādantā urūḷhavā.

Anekasatasahassā, paṇḍitāpi mahiddhikā.
Sabbe te Buddhanāgassa, na hontu'paṇidhimhi te.

Ādiyā me namassāmi, majjhime atha pacchime.
Pasannacitto sumano, Buddhaseṭṭhaṁ upaṭṭhahiṁ.

Ātāpī nipako cāpi, sampajāno paṭissato.
Sotāpattiphalaṁ patto, sekhabhūmīsu kovido.

Satasahassito kappe, yaṁ kammamabhinīhariṁ.
Tāhaṁ bhūmimanuppatto, ṭhitā saddhammamācalā.

Svāgataṁ vata me āsi -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Chaḷabhiñño pana hutvā saṅgītimaṇḍapaṁ pavisitvā dhammaṁ saṅgāyanto tattha tattha bhikkhūnaṁ ovādadānavasena attano paṭipattidīpanādivasena ca bhāsitagāthā ekajjhaṁ katvā anukkamena Khuddakanikāyasaṅgāyanakāle Theragāthāsu saṅgītiṁ āropento—

1017. "Pisuṇena ca kodhanena ca,
Maccharinā ca vibhūtanandinā.
Sakhitaṁ na kareyya paṇḍito,
Pāpo kāpurisena saṅgamo.

ကပ္ပသတသဟဿမှိ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

သကျာနံ ကုလကေတုဿ၊ ဉာတိဗန္ဓု ဘဝိဿတိ။
အာနန္ဒော နာမ နာမေန၊ ဥပဋ္ဌာကော မဟေသိနော။

အာတာပီ နိပကော စာပိ၊ ဗာဟုသစ္စေသု ကောဝိဒေါ။
နိဝါတဝုတ္တိ အတ္ထဒ္ဓေါ၊ သဗ္ဗပါဌီ ဘဝိဿတိ။

ပဓာနပဟိတတ္တော သော၊ ဥပသန္တော နိရူပဓိ။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ နိဗ္ဗာယိဿတိ'နာသဝေါ။

သန္တိ အာရညကာ နာဂါ၊ ကုဉ္ဇရာ သဋ္ဌိဟာယနာ။
တိဓာပဘိန္နာ မာတင်္ဂါ၊ ဤသာဒန္တာ ဥရူဠှဝါ။

အနေကသတသဟဿာ၊ ပဏ္ဍိတာပိ မဟိဒ္ဓိကာ။
သဗ္ဗေ တေ ဗုဒ္ဓနာဂဿ၊ န ဟောန္တု'ပဏိဓိမှိ တေ။

အာဒိယာ မေ နမဿာမိ၊ မဇ္ဈိမေ အထ ပစ္ဆိမေ။
ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌံ ဥပဋ္ဌဟိံ။

အာတာပီ နိပကော စာပိ၊ သမ္ပဇာနော ပဋိဿတော။
သောတာပတ္တိဖလံ ပတ္တော၊ သေခဘူမီသု ကောဝိဒေါ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ကမ္မမဘိနီဟရိံ။
တာဟံ ဘူမိမနုပ္ပတ္တော၊ ဌိတာ သဒ္ဓမ္မမာစလာ။

သွာဂတံ ဝတ မေ အာသိ။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနန္"တိ။

ဆဠဘိညော ပန ဟုတွာ သင်္ဂီတိမဏ္ဍပံ ပဝိသိတွာ ဓမ္မံ သင်္ဂါယန္တော တတ္ထ တတ္ထ ဘိက္ခူနံ ဩဝါဒဒါနဝသေန အတ္တနော ပဋိပတ္တိဒီပနာဒိဝသေန စ ဘာသိတဂါထာ ဧကဇ္ဈံ ကတွာ အနုက္ကမေန ခုဒ္ဒကနိကာယသင်္ဂါယနကာလေ ထေရဂါထာသု သင်္ဂီတိံ အာရောပေန္တော—

၁၀၁၇။ "ပိသုဏေန စ ကောဓနေန စ၊
မစ္ဆရိနာ စ ဝိဘူတနန္ဒိနာ။
သခိတံ န ကရေယျ ပဏ္ဍိတော၊
ပါပေါ ကာပုရိသေန သင်္ဂမော။

1018. Saddhena ca pesalena ca,
Paññavatā bahussutena ca.
Sakhitaṁ kareyya paṇḍito,
Bhaddo sappurisena saṅgamo.

1019. Passa cittakataṁ bimbaṁ, arukāyaṁ samussitaṁ.
Āturaṁ bahusaṅkappaṁ, yassa natthi dhuvaṁ ṭhiti.

1020. Passa cittakataṁ rūpaṁ, maṇinā kuṇḍalena ca.
Aṭṭhitacena onaddhaṁ, saha vatthehi sobhati.

1021. Alattakakatā pādā, mukhaṁ cuṇṇakamakkhitaṁ.
Alaṁ bālassa mohāya, no ca pāragavesino.

1022. Aṭṭhapadakatā kesā, nettā añjanamakkhitā.
Alaṁ bālassa mohāya, no ca pāragavesino.

1023. Añjanīva navā cittā, pūtikāyo alaṅkato.
Alaṁ bālassa mohāya, no ca pāragavesino.

Odahi migavo pāsaṁ, nāsadā vāguraṁ migo.
Bhutvā nivāpaṁ gacchāma, kandante migabandhake.

Chinno pāso migavassa, nāsadā vāguraṁ migo.
Bhutvā nivāpaṁ gacchāma, socante migaluddake.

1024. Bahussuto cittakathī, Buddhassa paricārako.
Pannabhāro visaññutto, seyyaṁ kappeti Gotamo.

1025. Khīṇāsavo visaññutto, saṅgātīto sunibbuto.
Dhāreti antimaṁ dehaṁ, jātimaraṇapāragū.

1026. Yasmiṁ patiṭṭhitā dhammā, Buddhassādiccabandhuno.
Nibbānagamane magge, soyaṁ tiṭṭhati Gotamo.

1027. Dvāsīti Buddhato gaṇhiṁ, dve sahassāni bhikkhuto.
Caturāsītisahassāni, ye me dhammā pavattino.

၁၀၁၈။ သဒ္ဓေန စ ပေသလေန စ၊
ပညဝတာ ဗဟုဿုတေန စ။
သခိတံ ကရေယျ ပဏ္ဍိတော၊
ဘဒ္ဒော သပ္ပုရိသေန သင်္ဂမော။

၁၀၁၉။ ပဿ စိတ္တကတံ ဗိမ္ဗံ၊ အရုကာယံ သမုဿိတံ။
အာတုရံ ဗဟုသင်္ကပ္ပံ၊ ယဿ နတ္ထိ ဓုဝံ ဌိတိ။

၁၀၂၀။ ပဿ စိတ္တကတံ ရူပံ၊ မဏိနာ ကုဏ္ဍလေန စ။
အဋ္ဌိတစေန ဩနဒ္ဓံ၊ သဟ ဝတ္ထေဟိ သောဘတိ။

၁၀၂၁။ အလတ္တကကတာ ပါဒါ၊ မုခံ စုဏ္ဏကမက္ခိတံ။
အလံ ဗာလဿ မောဟာယ၊ နော စ ပါရဂဝေသိနော။

၁၀၂၂။ အဋ္ဌပဒကတာ ကေသာ၊ နေတ္တာ အဉ္ဇနမက္ခိတာ။
အလံ ဗာလဿ မောဟာယ၊ နော စ ပါရဂဝေသိနော။

၁၀၂၃။ အဉ္ဇနီဝ နဝါ စိတ္တာ၊ ပူတိကာယော အလင်္ကတော။
အလံ ဗာလဿ မောဟာယ၊ နော စ ပါရဂဝေသိနော။

ဩဒဟိ မိဂဝေါ ပါသံ၊ နာသဒါ ဝါဂုရံ မိဂေါ။
ဘုတွာ နိဝါပံ ဂစ္ဆာမ၊ ကန္ဒန္တေ မိဂဗန္ဓကေ။

ဆိန္နော ပါသော မိဂဝဿ၊ နာသဒါ ဝါဂုရံ မိဂေါ။
ဘုတွာ နိဝါပံ ဂစ္ဆာမ၊ သောစန္တေ မိဂလုဒ္ဒကေ။

၁၀၂၄။ ဗဟုဿုတော စိတ္တကထီ၊ ဗုဒ္ဓဿ ပရိစာရကော။
ပန္နဘာရော ဝိသညုတ္တော၊ သေယျံ ကပ္ပေတိ ဂေါတမော။

၁၀၂၅။ ခီဏာသဝေါ ဝိသညုတ္တော၊ သင်္ဂါတီတော သုနိဗ္ဗုတော။
ဓာရေတိ အန္တိမံ ဒေဟံ၊ ဇာတိမရဏပါရဂူ။

၁၀၂၆။ ယသ္မိံ ပတိဋ္ဌိတာ ဓမ္မာ၊ ဗုဒ္ဓဿာဒိစ္စဗန္ဓုနော။
နိဗ္ဗာနဂမနေ မဂ္ဂေ၊ သောယံ တိဋ္ဌတိ ဂေါတမော။

၁၀၂၇။ ဒွါသီတိ ဗုဒ္ဓတော ဂဏှိံ၊ ဒွေ သဟဿာနိ ဘိက္ခုတော။
စတုရာသီတိသဟဿာနိ၊ ယေ မေ ဓမ္မာ ပဝတ္တိနော။

1028. Appassutāyaṁ puriso, balibaddova jīrati.
Maṁsāni tassa vaḍḍhanti, paññā tassa na vaḍḍhati.

1029. Bahussuto appassutaṁ, yo sutenā'timaññati.
Andho padīpadhārova, tatheva paṭibhāti maṁ.

1030. Bahussutaṁ upāseyya, sutañca na vināsaye.
Taṁ mūlaṁ brahmacariyassa, tasmā dhammadharo siyā.

1031. Pubbāparaññū atthaññū, niruttipadakovido.
Suggahītañca gaṇhāti, atthañco'paparikkhati.

1032. Khantyā chandikato hoti, ussahitvā tuleti taṁ.
Samaye so padahati, ajjhattaṁ susamāhito.

1033. Bahussutaṁ dhammadharaṁ, sappaññaṁ Buddhasāvakaṁ.
Dhammaviññāṇamākaṅkhaṁ, taṁ bhajetha tathāvidhaṁ.

1034. Bahussuto dhammadharo, kosārakkho mahesino.
Cakkhu sabbassa lokassa, pūjanīyo bahussuto.

1035. Dhammārāmo dhammarato, dhammaṁ anuvicintayaṁ.
Dhammaṁ anussaraṁ bhikkhu, saddhammā na parihāyati.

1036. Kāyamaccheragaruno, hiyyamāne anuṭṭhahe.
Sarīrasukhagiddhassa, kuto samaṇaphāsutā.

1037. Na pakkhanti disā sabbā, dhammā na paṭibhanti maṁ.
Gate kalyāṇamittamhi, andhakāraṁva khāyati.

1038. Abbhatītasahāyassa, atītagatasatthuno.
Natthi etādisaṁ mittaṁ, yathā kāyagatā sati.

1039. Ye purāṇā atītā te, navehi na sameti me.
Svajja ekova jhāyāmi, vassupetova pakkhimā.

၁၀၂၈။ အပ္ပဿုတာယံ ပုရိသော၊ ဗလိဗဒ္ဒေါဝ ဇီရတိ။
မံသာနိ တဿ ဝဍ္ဎန္တိ၊ ပညာ တဿ န ဝဍ္ဎတိ။

၁၀၂၉။ ဗဟုဿုတော အပ္ပဿုတံ၊ ယော သုတေနာ'တိမညတိ။
အန္ဓော ပဒီပဓာရောဝ၊ တထေဝ ပဋိဘာတိ မံ။

၁၀၃၀။ ဗဟုဿုတံ ဥပါသေယျ၊ သုတဉ္စ န ဝိနာသယေ။
တံ မူလံ ဗြဟ္မစရိယဿ၊ တသ္မာ ဓမ္မဓရော သိယာ။

၁၀၃၁။ ပုဗ္ဗာပရညူ အတ္ထညူ၊ နိရုတ္တိပဒကောဝိဒေါ။
သုဂ္ဂဟီတဉ္စ ဂဏှာတိ၊ အတ္ထဉ္စော'ပပရိက္ခတိ။

၁၀၃၂။ ခန္တျာ ဆန္ဒိကတော ဟောတိ၊ ဥဿဟိတွာ တုလေတိ တံ။
သမယေ သော ပဒဟတိ၊ အဇ္ဈတ္တံ သုသမာဟိတော။

၁၀၃၃။ ဗဟုဿုတံ ဓမ္မဓရံ၊ သပ္ပညံ ဗုဒ္ဓသာဝကံ။
ဓမ္မဝိညာဏမာကင်္ခံ၊ တံ ဘဇေထ တထာဝိဓံ။

၁၀၃၄။ ဗဟုဿုတော ဓမ္မဓရော၊ ကောသာရက္ခော မဟေသိနော။
စက္ခု သဗ္ဗဿ လောကဿ၊ ပူဇနီယော ဗဟုဿုတော။

၁၀၃၅။ ဓမ္မာရာမော ဓမ္မရတော၊ ဓမ္မံ အနုဝိစိန္တယံ။
ဓမ္မံ အနုဿရံ ဘိက္ခု၊ သဒ္ဓမ္မာ န ပရိဟာယတိ။

၁၀၃၆။ ကာယမစ္ဆေရဂရုနော၊ ဟိယျမာနေ အနုဋ္ဌဟေ။
သရီရသုခဂိဒ္ဓဿ၊ ကုတော သမဏဖာသုတာ။

၁၀၃၇။ န ပက္ခန္တိ ဒိသာ သဗ္ဗာ၊ ဓမ္မာ န ပဋိဘန္တိ မံ။
ဂတေ ကလျာဏမိတ္တမှိ၊ အန္ဓကာရံဝ ခါယတိ။

၁၀၃၈။ အဗ္ဘတီတသဟာယဿ၊ အတီတဂတသတ္ထုနော။
နတ္ထိ ဧတာဒိသံ မိတ္တံ၊ ယထာ ကာယဂတာ သတိ။

၁၀၃၉။ ယေ ပုရာဏာ အတီတာ တေ၊ နဝေဟိ န သမေတိ မေ။
သွဇ္ဇ ဧကောဝ ဈာယာမိ၊ ဝဿုပေတောဝ ပက္ခိမာ။

1040. Dassanāya abhikkante[1], nānāverajjake bahū.
Mā vārayittha sotāro, passantu samayo mamaṁ.

1041. Dassanāya abhikkante, nānāverajjake puthu.
Karoti Satthā okāsaṁ, na nivāreti cakkhumā.

1042. Paṇṇavīsati vassāni, sekhabhūtassa me sato.
Na kāmasaññā uppajji, passa dhammasudhammataṁ.

1043. Paṇṇavīsati vassāni, sekhabhūtassa me sato.
Na dosasaññā uppajji, passa dhammasudhammataṁ.

1044. Paṇṇavīsati vassāni, Bhagavantaṁ upaṭṭhahiṁ.
Mettena kāyakammena, chāyāva anapāyinī.

1045. Paṇṇavīsati vassāni, Bhagavantaṁ upaṭṭhahiṁ.
Mettena vacīkammena, chāyāva anapāyinī.

1046. Paṇṇavīsati vassāni, Bhagavantaṁ upaṭṭhahiṁ.
Mettena manokammena, chāyāva anapāyinī.

1047. Buddhassa caṅkamantassa, piṭṭhito anucaṅkamiṁ.
Dhamme desiyamānamhi, ñāṇaṁ me udapajjatha.

1048. Ahaṁ sakaraṇīyomhi, sekho appattamānaso.
Satthu ca parinibbānaṁ, yo amhaṁ anukampako.

1049. Tadāsi yaṁ bhiṁsanakaṁ, tadāsi lomahaṁsanaṁ.
Sabbakāravarūpete, Sambuddhe parinibbute.

1050. Bahussuto dhammadharo, kosārakkho mahesino.
Cakkhu sabbassa lokassa, Ānando parinibbuto.

1051. Bahussuto dhammadharo, kosārakkho mahesino.
Cakkhu sabbassa lokassa, andhakāre tamonudo.

1. Atikkante (Ka)

၁၀၄၀။ ဒဿနာယ အဘိက္ကန္တေ[၁]၊ နာနာဝေရဇ္ဇကေ ဗဟူ။
မာ ဝါရယိတ္ထ သောတာရော၊ ပဿန္တု သမယော မမံ။

၁၀၄၁။ ဒဿနာယ အဘိက္ကန္တေ၊ နာနာဝေရဇ္ဇကေ ပုထု။
ကရောတိ သတ္ထာ ဩကာသံ၊ န နိဝါရေတိ စက္ခုမာ။

၁၀၄၂။ ပဏ္ဏဝီသတိ ဝဿာနိ၊ သေခဘူတဿ မေ သတော။
န ကာမသညာ ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ ပဿ ဓမ္မသုဓမ္မတံ။

၁၀၄၃။ ပဏ္ဏဝီသတိ ဝဿာနိ၊ သေခဘူတဿ မေ သတော။
န ဒေါသသညာ ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ ပဿ ဓမ္မသုဓမ္မတံ။

၁၀၄၄။ ပဏ္ဏဝီသတိ ဝဿာနိ၊ ဘဂဝန္တံ ဥပဋ္ဌဟိံ။
မေတ္တေန ကာယကမ္မေန၊ ဆာယာဝ အနပါယိနီ။

၁၀၄၅။ ပဏ္ဏဝီသတိ ဝဿာနိ၊ ဘဂဝန္တံ ဥပဋ္ဌဟိံ။
မေတ္တေန ဝစီကမ္မေန၊ ဆာယာဝ အနပါယိနီ။

၁၀၄၆။ ပဏ္ဏဝီသတိ ဝဿာနိ၊ ဘဂဝန္တံ ဥပဋ္ဌဟိံ။
မေတ္တေန မနောကမ္မေန၊ ဆာယာဝ အနပါယိနီ။

၁၀၄၇။ ဗုဒ္ဓဿ စင်္ကမန္တဿ၊ ပိဋ္ဌိတော အနုစင်္ကမိံ။
ဓမ္မေ ဒေသိယမာနမှိ၊ ဉာဏံ မေ ဥဒပဇ္ဇထ။

၁၀၄၈။ အဟံ သကရဏီယောမှိ၊ သေခေါ အပ္ပတ္တမာနသော။
သတ္ထု စ ပရိနိဗ္ဗာနံ၊ ယော အမှံ အနုကမ္ပကော။

၁၀၄၉။ တဒါသိ ယံ ဘိံသနကံ၊ တဒါသိ လောမဟံသနံ။
သဗ္ဗာကာရဝရူပေတေ၊ သမ္ဗုဒ္ဓေ ပရိနိဗ္ဗုတေ။

၁၀၅၀။ ဗဟုဿုတော ဓမ္မဓရော၊ ကောသာရက္ခော မဟေသိနော။
စက္ခု သဗ္ဗဿ လောကဿ၊ အာနန္ဒော ပရိနိဗ္ဗုတော။

၁၀၅၁။ ဗဟုဿုတော ဓမ္မဓရော၊ ကောသာရက္ခော မဟေသိနော။
စက္ခု သဗ္ဗဿ လောကဿ၊ အန္ဓကာရေ တမောနုဒေါ။

၁-အတိက္ကန္တေ (က)

1052. Gatimanto satimanto, dhitimanto ca yo isi.
Saddhammadhārako thero, Ānando ratanākaro.

1053. Pariciṇṇo mayā Satthā, kataṁ Buddhassa sāsanaṁ.
Ohito garuko bhāro, natthi dāni punabbhavo”ti—

imā gāthā abhāsi.

Tattha **pisuṇena cā**ti-ādito dve gāthā chabbaggiye bhikkhū Devadattapakkhiyehi bhikkhūhi saddhiṁ saṁsaggaṁ karonte disvā tesaṁ ovādadānavasena vuttā. Tattha **pisuṇenā**ti pisuṇāya vācāya. Tāya hi yutto puggalo “pisuṇo”ti vutto yathā nīlaguṇayutto paṭo nīloti. **Kodhanenā**ti kujjhanasīlena. Attasampattiniguhaṇalakkhaṇassa maccherassa sambhavato **maccharinā. Vibhūtanandinā**ti sattānaṁ vibhūtaṁ vibhavanaṁ vināsaṁ icchantena, vibhūtaṁ vā visuṁ bhāvo bhedo, taṁ nandanena, sabbametaṁ Devadattapakkhiyeva sandhāya vuttaṁ. Te hi pañcavatthudīpanāya bahū jane sammāpaṭipanne bhindantā Satthari bahiddhatāya[1] thaddhamacchariyādimacchariyapakatā mahājanassa mahato anatthāya paṭipajjiṁsu. **Sakhitan**ti sahāyabhāvaṁ saṁsaggaṁ na kareyya, kiṁ kāraṇā? **Pāpo kāpurisena saṅgamo** kāpurisena pāpapuggalena samāgamo nihīno lāmako. Ye hissa diṭṭhānagatiṁ āpajjanti. Tesaṁ ducintitādibhedaṁ bālalakkhaṇameva āvahati, pageva vacanakarassa. Tenāha Bhagavā “yāni kānici bhikkhave bhayāni uppajjanti, sabbāni tāni bālato uppajjanti, no paṇḍitato”ti-ādi[2].

Yena pana saṁsaggo kātabbo, taṁ dassetuṁ **“saddhena cā”**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **saddhenā**ti kammakammaphalasaddhāya ceva ratanattayasaddhāya ca samannāgatena. **Pesalenā**ti piyasīlena sīlasampannena. **Paññavatā**ti udayatthagāminiyā[3] nibbedhikāya paññāya vasena paññāsampannena. **Bahussutenā**ti pariyattipaṭivedhabāhusaccānaṁ pāripūriyā bahussutena. **Bhaddo**ti tena tādisena sādhunā saṅgamo bhaddo sundaro kalyāṇo diṭṭhadhammikādibhedaṁ atthaṁ āvahatīti adhippāyo.

Passa cittakatanti-ādikā satta gāthā attano rūpasampattiṁ disvā kāmasaññaṁ uppādentiyā uttarāya nāma upāsikāya kāyavicchandajananatthaṁ

1. Avahitthatāya (Sī) 2. Aṁ 1. 99 piṭṭhe. 3. Udayabbayagāminiyā (Sī)

၁၀၅၂။ ဂတိမန္တော သတိမန္တော၊ ဓိတိမန္တော စ ယော ဣသိ။
သဒ္ဓမ္မဓာရကော ထေရော၊ အာနန္ဒော ရတနာကရော။

၁၀၅၃။ ပရိစိဏ္ဏော မယာ သတ္ထာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ။
ဩဟိတော ဂရုကော ဘာရော၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ”တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။

တတ္ထ **ပိသုဏေန စာ**တိ အာဒိတော ဒွေ ဂါထာ ဆဗ္ဗဂ္ဂိယေ ဘိက္ခူ ဒေဝဒတ္တပက္ခိယေဟိ ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ သံသဂ္ဂံ ကရောန္တေ ဒိသွာ တေသံ ဩဝါဒဒါနဝသေန ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **ပိသုဏေနာ**တိ ပိသုဏာယ ဝါစာယ။ တာယ ဟိ ယုတ္တော ပုဂ္ဂလော “ပိသုဏော”တိ ဝုတ္တော ယထာ နီလဂုဏယုတ္တော ပဋော နီလောတိ။ **ကောဓနေနာ**တိ ကုဇ္ဈနသီလေန။ အတ္တသမ္ပတ္တိနိဂူဟဏလက္ခဏဿ မစ္ဆေရဿ သမ္ဘဝတော **မစ္ဆရိနာ**။ **ဝိဘူတနန္ဒိနာ**တိ သတ္တာနံ ဝိဘူတံ ဝိဘဝနံ ဝိနာသံ ဣစ္ဆန္တေန၊ ဝိဘူတံ ဝါ ဝိသုံ ဘာဝေါ ဘေဒေါ၊ တံ နန္ဒနေန၊ သဗ္ဗမေတံ ဒေဝဒတ္တပက္ခိယေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ တေ ဟိ ပဉ္စဝတ္ထုဒီပနာယ ဗဟူ ဇနေ သမ္မာပဋိပန္နေ ဘိန္ဒန္တာ သတ္ထရိ ဗဟိဒ္ဓတာယ[1] ထဒ္ဓမစ္ဆရိယာဒိမစ္ဆရိယပကတာ မဟာဇနဿ မဟတော အနတ္ထာယ ပဋိပဇ္ဇိံသု။ **သခိတ**န္တိ သဟာယဘာဝံ သံသဂ္ဂံ န ကရေယျ၊ ကိံကာရဏာ? **ပါပေါ ကာပုရိသေန သင်္ဂမော** ကာပုရိသေန ပါပပုဂ္ဂလေန သမာဂမော နိဟီနော လာမကော။ ယေ ဟိဿ ဒိဋ္ဌာနုဂတိံ အာပဇ္ဇန္တိ။ တေသံ ဒုစ္စိန္တိတာဒိဘေဒံ ဗာလလက္ခဏမေဝ အာဝဟတိ၊ ပဂေဝ ဝစနကရဿ။ တေနာဟ ဘဂဝါ “ယာနိ ကာနိစိ ဘိက္ခဝေ ဘယာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ သဗ္ဗာနိ တာနိ ဗာလတော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ, နော ပဏ္ဍိတတော”တိအာဒိ[2]။

ယေန ပန သံသဂ္ဂေါ ကာတဗ္ဗော၊ တံ ဒဿေတုံ “**သဒ္ဓေန စာ**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **သဒ္ဓေနာ**တိ ကမ္မကမ္မဖလသဒ္ဓါယ စေဝ ရတနတ္တယသဒ္ဓါယ စ သမန္နာဂတေန။ **ပေသလေနာ**တိ ပိယသီလေန သီလသမ္ပန္နေန။ **ပညဝတာ**တိ ဥဒယတ္ထဂါမိနိယာ[3] နိဗ္ဗေဓိကာယ ပညာယ ဝသေန ပညာသမ္ပန္နေန။ **ဗဟုဿုတေနာ**တိ ပရိယတ္တိပဋိဝေဓဗာဟုသစ္စာနံ ပါရိပူရိယာ ဗဟုဿုတေန။ **ဘဒ္ဒေါ**တိ တေန တာဒိသေန သာဓုနာ သင်္ဂမော ဘဒ္ဒေါ သုန္ဒရော ကလျာဏော ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာဒိဘေဒံ အတ္ထံ အာဝဟတီတိ အဓိပ္ပါယော။

ပဿ စိတ္တကတန္တိအာဒိကာ သတ္တ ဂါထာ အတ္တနော ရူပသမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ ကာမသညံ ဥပ္ပါဒေန္တိယာ ဥတ္တရာယ နာမ ဥပါသိကာယ ကာယဝိစ္ဆန္ဒဇနနတ္ထံ

၁-အဝဟိတ္ထတာယ (သီ) ၂-အံ ၁-၉၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဥဒယဗ္ဗယဂါမိနိယာ (သီ)

bhāsitā. “Ambapāliṁ gaṇikaṁ disvā vikkhittacittānaṁ ovādadānatthan”tipi vadanti. Tā heṭṭhā vuttatthā eva.

Bahussuto cittakathīti-ādikā dve gāthā therena arahattaṁ patvā udānavasena bhāsitā. Tattha **paricārako**ti upaṭṭhāko. **Seyyaṁ kappetī**ti arahattappattisamanantaraṁ sayitattā vuttaṁ. Thero hi bahudeva rattiṁ caṅkamena vītināmetvā sarīraṁ utuṁ gāhāpetuṁ ovarakaṁ[1] pavisitvā sayituṁ mañcake nisinno pādā ca bhūmito muttā, appattañca sīsaṁ bimbohanaṁ, etthantare[2] arahattaṁ patvā sayi.

Khīṇāsavoti parikkhīṇacaturāsavo, tato eva catūhipi yogehi **visaṁyutto,** rāgasaṅgādīnaṁ atikkantattā **saṅgātīto,** sabbaso kilesapariḷāhassa vūpasantattā **sunibbuto** sītibhūtoti attho.

Yasmiṁ patiṭṭhitā dhammāti theraṁ uddissa khīṇāsavamahābrahmunā bhāsitā gāthā. Upaṭṭhitāya hi dhammasaṅgītiyā theraṁ uddissa yehi bhikkhūhi “eko bhikkhu vissagandhaṁ vāyatī”ti vuttaṁ. Atha thero adhigate arahatte Sattapaṇṇiguhādvāraṁ saṁghassa sāmaggīdānatthaṁ āgato, tassa khīṇāsavabhāvappakāsanena Suddhāvāsamahābrahmā te bhikkhū lajjāpento “**yasmiṁ patiṭṭhitā dhammā**”ti gāthamāha. Tassattho—**Buddhassa** Bhagavato **dhammā teneva** adhigatā paveditā ca paṭivedhapariyattidhammā **yasmiṁ** purisavisese patiṭṭhitā, soyaṁ gottato **Gotamo** Dhammabhaṇḍāgāriko sa-upādisesanibbānassa adhigatattā idāni anupādisesanibbānagamane magge patiṭṭhahi, tassa ekaṁsabhāgīti.

Athekadivasaṁ Gopakamoggallāno nāma brāhmaṇo theraṁ pucchi “tvaṁ bahussutoti Buddhassa sāsane pākaṭo, kittakā dhammā te Satthārā bhāsitā, tayā dhāritā”ti, tassa thero paṭivacanaṁ dento “**dvāsītī**”ti gāthamāha. Tattha dvāsīti sahassānīti yojanā, **Buddhato gaṇhin**ti Sammāsambuddhato uggaṇhiṁ dvisahassādhikāni asītidhammakkhandhasahassāni Satthu santike adhigaṇhinti attho. **Dve sahassāni bhikkhuto**ti dve dhammakkhandhasahassāni bhikkhuto gaṇhiṁ, Dhammasenāpati-ādīnaṁ bhikkhūnaṁ santikā adhigacchiṁ. **Caturāsītisahassānī**ti tadubhayaṁ

1. Ovāraṇaṁ (Sī)
2. Na etthantare (Sī)

ဘာသိတာ။ “အမ္ဗပါလိံ ဂဏိကံ ဒိသွာ ဝိက္ခိတ္တစိတ္တာနံ ဩဝါဒဒါနတ္ထ”န္တိပိ ဝဒန္တိ။ တာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တတ္ထာ ဧဝ။

ဗဟုဿုတော စိတ္တကထီတိအာဒိကာ ဒွေ ဂါထာ ထေရေန အရဟတ္တံ ပတွာ ဥဒါနဝသေန ဘာသိတာ။ တတ္ထ **ပရိစာရကော**တိ ဥပဋ္ဌာကော။ **သေယျံ ကပ္ပေတီ**တိ အရဟတ္တပ္ပတ္တိသမနန္တရံ သယိတတ္တာ ဝုတ္တံ။ ထေရော ဟိ ဗဟုဒေဝ ရတ္တိံ စင်္ကမေန ဝီတိနာမေတွာ သရီရံ ဥတုံ ဂါဟာပေတုံ ဩဝရကံ[၁] ပဝိသိတွာ သယိတုံ မဉ္စကေ နိသိန္နော ပါဒါ စ ဘူမိတော မုတ္တာ၊ အပ္ပတ္တဉ္စ သီသံ ဗိမ္ဗောဟနံ၊ ဧတ္ထန္တရေ[၂] အရဟတ္တံ ပတွာ သယိ။

ခီဏာသဝေါတိ ပရိက္ခီဏစတုရာသဝေါ၊ တတော ဧဝ စတူဟိပိ ယောဂေဟိ **ဝိသံယုတ္တော၊** ရာဂသင်္ဂါဒီနံ အတိက္ကန္တတ္တာ **သင်္ဂါတီတော၊** သဗ္ဗသော ကိလေသပရိဠာဟဿ ဝူပသန္တတ္တာ **သုနိဗ္ဗုတော** သီတိဘူတောတိ အတ္ထော။

ယသ္မိံ ပတိဋ္ဌိတာ ဓမ္မာတိ ထေရံ ဥဒ္ဒိဿ ခီဏာသဝမဟာဗြဟ္မုနာ ဘာသိတာ ဂါထာ။ ဥပဋ္ဌိတာယ ဟိ ဓမ္မသင်္ဂီတိယာ ထေရံ ဥဒ္ဒိဿ ယေဟိ ဘိက္ခူဟိ “ဧကော ဘိက္ခု ဝိဿဂန္ဓံ ဝါယတီ”တိ ဝုတ္တံ။ အထ ထေရော အဓိဂတေ အရဟတ္တေ သတ္တပဏ္ဏိဂုဟာဒွါရံ သံဃဿ သာမဂ္ဂီဒါနတ္ထံ အာဂတော၊ တဿ ခီဏာသဝဘာဝပ္ပကာသနေန သုဒ္ဓါဝါသမဟာဗြဟ္မာ တေ ဘိက္ခူ လဇ္ဇာပေန္တော “**ယသ္မိံ ပတိဋ္ဌိတာ ဓမ္မာ**”တိ ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော— **ဗုဒ္ဓဿ** ဘဂဝတော **ဓမ္မာ** တေနေဝ အဓိဂတာ ပဝေဒိတာ စ ပဋိဝေဓပရိယတ္တိဓမ္မာ **ယသ္မိံ** ပုရိသဝိသေသေ ပတိဋ္ဌိတာ၊ သောယံ ဂေါတ္တတော **ဂေါတမော** ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကော သဥပါဒိသေသနိဗ္ဗာနဿ အဓိဂတတ္တာ ဣဒါနိ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနဂမနေ မဂ္ဂေ ပတိဋ္ဌဟိ၊ တဿ ဧကံသဘာဂီတိ။

အထေကဒိဝသံ ဂေါပကမောဂ္ဂလ္လာနော နာမ ဗြာဟ္မဏော ထေရံ ပုစ္ဆိ “တွံ ဗဟုဿုတောတိ ဗုဒ္ဓဿ သာသနေ ပါကဋော၊ ကိတ္တကာ ဓမ္မာ တေ သတ္ထာရာ ဘာသိတာ၊ တယာ ဓာရိတာ”တိ၊ တဿ ထေရော ပဋိဝစနံ ဒေန္တော “**ဒွါသီတီ**”တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ ဒွါသီတိ သဟဿာနီတိ ယောဇနာ၊ **ဗုဒ္ဓတော ဂဏှိ**န္တိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓတော ဥဂ္ဂဏှိံ ဒွိသဟဿာဓိကာနိ အသီတိဓမ္မက္ခန္ဓသဟဿာနိ သတ္ထု သန္တိကာ အဓိဂဏှိန္တိ အတ္ထော။ **ဒွေ သဟဿာနိ ဘိက္ခုတော**တိ ဒွေ ဓမ္မက္ခန္ဓသဟဿာနိ ဘိက္ခုတော ဂဏှိံ၊ ဓမ္မသေနာပတိအာဒီနံ ဘိက္ခူနံ သန္တိကာ အဓိဂစ္ဆိံ။ **စတုရာသီတိသဟဿာနီ**တိ တဒုဘယံ

၁-ဩဝရဏံ (သီ)
၂-န ဧတ္ထန္တရေ (သီ)

samodhānetvā catusahassādhikāni asītisahassāni. **Ye me dhammā pavattino**ti ye yathāvuttaparimāṇā dhammakkhandhā mayhaṁ paguṇā vācuggatā jivhagge parivattantīti.

Athekadā thero sāsane pabbajitvā vipassanādhurepi ganthadhurepi ananuyuttaṁ ekaṁ puggalaṁ disvā bāhusaccābhāve ādīnavaṁ pakāsento “**appassutāyan**”ti gāthamāha. Tattha **appassutāyan**ti ekassa dvinnaṁ vā paṇṇāsānaṁ, atha vā pana vaggānaṁ antamaso ekassa dvinnaṁ vā suttantānampi uggahitānaṁ abhāvena appassuto ayaṁ, kammaṭṭhānaṁ pana uggahetvā[1] anuyuñjanto bahussutova. **Balibaddova jīratī**ti yathā balibaddo[2] jīramāno vaḍḍhamāno neva mātu na pitu, na sesañātakānaṁ atthāya vaḍḍhati, atha kho niratthakameva jīrati, evamevaṁ ayampi na upajjhāyavattaṁ karoti, na ācariyavattaṁ, na āgantukavattādīni, na bhāvanaṁ anuyuñjati, niratthakameva jīrati. **Maṁsāni tassa vaḍḍhantī**ti yathā balibaddassa “kasanabhāravahanādīsu asamattho eso”ti arañña vissaṭṭhassa yathā tathā vicarantassa khādantassa pivantassa maṁsāni tassa vaḍḍhanti, evamevaṁ imassāpi upajjhāyādīhi vissaṭṭhassa saṁghaṁ nissāya cattāro paccaye labhitvā uddhaṁvirecanādīni katvā kāyaṁ posentassa maṁsāni vaḍḍhanti thūlasarīro hutvā vicarati. **Paññā**ti lokiyalokuttarā panassa paññā ekaṅgulimattāpi na vaḍḍhati, araññe gacchalatādīni viya assa chadvārāni[3] nissāya taṇhā ceva navavidhamāno ca vaḍḍhatīti adhippāyo.

Bahussutoti gāthā attano bāhusaccaṁ nissāya aññaṁ atimaññantaṁ ekaṁ bhikkhuṁ uddissa vuttā. Tattha **sutenā**ti sutahetu attano bāhusaccanimittaṁ. **Atimaññatī**ti atikkamitvā maññati attānaṁ ukkaṁsento paraṁ paribhavati. **Tathevā**ti yathā andho andhakāre telapajjotaṁ dhārento ālokadānena paresaṁyeva atthāvaho, na attano, tatheva pariyattibāhusaccena sutavā puggalo sutena anupapanno attano atthaṁ aparipūrento andho ñāṇālokadānena paresaṁyeva atthāvaho, na attano, dīpadhāro andho viya mayhaṁ upaṭṭhātīti.

Idāni bāhusacce ānisaṁsaṁ dassento “**bahussutan**”ti gāthamāha. Tattha **upāseyyā**ti payirupāseyya. **Sutañca na vināsaye**ti bahussutaṁ

1. Gahetvā (Sī) 2. Balibaddho (Ka) 3. Chadvārāni pana (Sī)

သမောဓာနေတွာ စတုသဟဿာဓိကာနိ အသီတိသဟဿာနိ။ **ယေ မေ ဓမ္မာ ပဝတ္တိနော**တိ ယေ ယထာဝုတ္တပရိမာဏာ ဓမ္မက္ခန္ဓာ မယှံ ပဂုဏာ ဝါစုဂ္ဂတာ ဇိဝှဂ္ဂေ ပရိဝတ္တန္တီတိ။

အထေကဒါ ထေရော သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝိပဿနာဓုရေပိ ဂန္ထဓုရေပိ အနနုယုတ္တံ ဧကံ ပုဂ္ဂလံ ဒိသွာ ဗာဟုသစ္စာဘာဝေ အာဒီနဝံ ပကာသေန္တော “**အပ္ပဿုတာယ**”န္တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **အပ္ပဿုတာယ**န္တိ ဧကဿ ဒွိန္နံ ဝါ ပဏ္ဏာသာနံ၊ အထ ဝါ ပန ဝဂ္ဂါနံ အန္တမသော ဧကဿ ဒွိန္နံ ဝါ သုတ္တန္တာနမ္ပိ ဥဂ္ဂဟိတာနံ အဘာဝေန အပ္ပဿုတော အယံ၊ ကမ္မဋ္ဌာနံ ပန ဥဂ္ဂဟေတွာ[1] အနုယုဉ္ဇန္တော ဗဟုဿုတောဝ။ **ဗလိဗဒ္ဒေါဝ ဇီရတီ**တိ ယထာ ဗလိဗဒ္ဒေါ[2] ဇီရမာနော ဝဍ္ဎမာနော နေဝ မာတု န ပိတု, န သေသညာတကာနံ အတ္ထာယ ဝဍ္ဎတိ၊ အထ ခေါ နိရတ္ထကမေဝ ဇီရတိ၊ ဧဝမေဝံ အယမ္ပိ န ဥပဇ္ဈာယဝတ္တံ ကရောတိ, န အာစရိယဝတ္တံ, န အာဂန္တုကဝတ္တာဒီနိ, န ဘာဝနံ အနုယုဉ္ဇတိ၊ နိရတ္ထကမေဝ ဇီရတိ။ **မံသာနိ တဿ ဝဍ္ဎန္တီ**တိ ယထာ ဗလိဗဒ္ဒဿ “ကသနဘာရဝဟနာဒီသု အသမတ္ထော ဧသော”တိ အရညေ ဝိဿဋ္ဌဿ ယထာ တထာ ဝိစရန္တဿ ခါဒန္တဿ ပိဝန္တဿ မံသာနိ တဿ ဝဍ္ဎန္တိ၊ ဧဝမေဝံ ဣမဿာပိ ဥပဇ္ဈာယာဒီဟိ ဝိဿဋ္ဌဿ သံဃံ နိဿာယ စတ္တာရော ပစ္စယေ လဘိတွာ ဥဒ္ဓံဝိရေစနာဒီနိ ကတွာ ကာယံ ပေါသေန္တဿ မံသာနိ ဝဍ္ဎန္တိ ထူလသရီရော ဟုတွာ ဝိစရတိ။ **ပညာ**တိ လောကိယလောကုတ္တရာ ပနဿ ပညာ ဧကင်္ဂုလိမတ္တာပိ န ဝဍ္ဎတိ၊ အရညေ ဂစ္ဆလတာဒီနိ ဝိယ အဿ ဆဒွါရာနိ[3] နိဿာယ တဏှာ စေဝ နဝဝိဓမာနော စ ဝဍ္ဎတီတိ အဓိပ္ပါယော။

ဗဟုဿုတောတိ ဂါထာ အတ္တနော ဗာဟုသစ္စံ နိဿာယ အညံ အတိမညန္တံ ဧကံ ဘိက္ခုံ ဥဒ္ဒိဿ ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **သုတေနာ**တိ သုတဟေတု အတ္တနော ဗာဟုသစ္စနိမိတ္တံ။ **အတိမညတီ**တိ အတိက္ကမိတွာ မညတိ အတ္တာနံ ဥက္ကံသေန္တော ပရံ ပရိဘဝတိ။ **တထေဝါ**တိ ယထာ အန္ဓော အန္ဓကာရေ တေလပဇ္ဇောတံ ဓာရေန္တော အာလောကဒါနေန ပရေသံယေဝ အတ္ထာဝဟော၊ န အတ္တနော၊ တထေဝ ပရိယတ္တိဗာဟုသစ္စေန သုတဝါ ပုဂ္ဂလော သုတေန အနုပပန္နော အတ္တနော အတ္ထံ အပရိပူရေန္တော အန္ဓော ဉာဏာလောကဒါနေန ပရေသံယေဝ အတ္ထာဝဟော၊ န အတ္တနော၊ ဒီပဓာရော အန္ဓော ဝိယ မယှံ ဥပဋ္ဌာတီတိ။

ဣဒါနိ ဗာဟုသစ္စေ အာနိသံသံ ဒဿေန္တော “**ဗဟုဿုတ**”န္တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **ဥပါသေယျာ**တိ ပယိရုပါသေယျ။ **သုတဉ္စ န ဝိနာသယေ**တိ ဗဟုဿုတံ

၁-ဂဟေတွာ (သီ) ၂-ဗလိဗဒ္ဓေါ (က) ၃-ဆဒွါရာနိ ပန (သီ)

payirupāsitvā laddhaṁ sutañca na vināseyya na susseyya dhāraṇaparicayaparipucchāmanasikārehi vaḍḍheyya. **Taṁ mūlaṁ brahmacariyassā**ti yasmā bahussutaṁ payirupāsitvā laddhaṁ taṁ sutaṁ pariyattibāhusaccaṁ maggabrahmacariyassa mūlaṁ padhānakāraṇaṁ. **Tasmā dhammadharo siyā** vimuttāyatanasīse ṭhatvā yathāsutassa dhammassa dhāraṇe[1] paṭhamaṁ pariyattidhammadharo bhaveyya.

Idāni pariyattibāhusaccena sādhetabbamatthaṁ dassetuṁ "**pubbāparaññū**"ti-ādi vuttaṁ. Tattha pubbañca aparañca jānātīti **pubbāparaññū.** Ekissā hi gāthāya pubbabhāge apaññāyamānepi pubbabhāge vā paññāyamāne aparabhāge apaññāyamānepi "imassa aparabhāgassa iminā pubbabhāgena, imassa vā pubbabhāgassa iminā aparabhāgena bhavitabban"ti jānanto pubbāparaññū nāma. Attatthādibhedaṁ tassa tassa bhāsitassa atthaṁ jānātīti **atthaññū. Niruttipadakovido**ti niruttiyaṁ sesapadesupi cāti catūsupi paṭisambhidāsu cheko. **Suggahītañca gaṇhātī**ti teneva kovidabhāvena atthato byañjanato ca dhammaṁ sugahitameva katvā gaṇhāti. **Atthañco'paparikkhatī**ti yathāsutassa yathāpariyattassa dhammassa atthaṁ upaparikkhati "iti sīlaṁ, iti samādhi, iti paññā, ime rūpārūpadhammā"ti manasā anupekkhati.

Khantyā chandikato hotīti tesu manasā anupekkhitesu dhammesu diṭṭhinijjhānakkhantiyā nijjhānaṁ khamāpetvā rūpapariggahādimukhena vipassanābhinivese chandikato chandajāto hoti. Tathābhūto ca vipassanāya kammaṁ[2] karonto **ussahitvā tuleti** taṁtaṁpaccayanāmarūpadassanavasena ussāhaṁ katvā tato paraṁ tilakkhaṇaṁ āropetvā tuleti "aniccan"tipi, "dukkhan"tipi, "anattā"tipi taṁ nāmarūpaṁ tīreti vipassati. **Samaye so padahati, ajjhattaṁ susamāhito**ti so evaṁ passanto paggahetabbādisamaye cittassa paggaṇhanādinā padahati, padahanto ca ajjhattaṁ gocarajjhatte vipassanāsamādhinā maggasamādhinā ca suṭṭhu samāhito bhaveyya, asamādhānahetubhūte kilese pajaheyya. Svāyaṁ guṇo sabbopi yasmā bahussutaṁ dhammadharaṁ sappaññaṁ Buddhasāvakaṁ payirupāsantassa hoti, tasmā asaṅkhataṁ dhammaṁ ārabbha dukkhādīsu pariññādivisiṭṭhakiccatāya dhammaviññāṇasaṅkhātaṁ dhammañāṇaṁ ākaṅkhanto

1. Karaṇena (Sī), kāraṇena (Ka)
2. Vipassanākammaṁ (Sī)

ပယိရုပါသိတွာ လဒ္ဓံ သုတဉ္စ န ဝိနာသေယျ န သုဿေယျ ဓာရဏာပရိစယ-ပရိပုစ္ဆာမနသိကာရေဟိ ဝဍ္ဎေယျ။ **တံ မူလံ ဗြဟ္မစရိယဿာ**တိ ယသ္မာ ဗဟုဿုတံ ပယိရုပါသိတွာ လဒ္ဓံ တံ သုတံ ပရိယတ္တိဗာဟုသစ္စံ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဿ မူလံ ပဓာနကာရဏံ။ **တသ္မာ ဓမ္မဓရော သိယာ** ဝိမုတ္တာယတနသီသေ ဌတွာ ယထာသုတဿ ဓမ္မဿ ဓာရဏေ[၁] ပဌမံ ပရိယတ္တိဓမ္မဓရော ဘဝေယျ။

ဣဒါနိ ပရိယတ္တိဗာဟုသစ္စေန သာဓေတဗ္ဗမတ္ထံ ဒဿေတုံ "**ပုဗ္ဗာပရညူ**"တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ ပုဗ္ဗဉ္စ အပရဉ္စ ဇာနာတီတိ **ပုဗ္ဗာပရညူ။** ဧကိဿာ ဟိ ဂါထာယ ပုဗ္ဗဘာဂေ အပညာယမာနေပိ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဝါ ပညာယမာနေ အပရဘာဂေ အပညာယမာနေပိ "ဣမဿ အပရဘာဂဿ ဣမိနာ ပုဗ္ဗဘာဂေန, ဣမဿ ဝါ ပုဗ္ဗဘာဂဿ ဣမိနာ အပရဘာဂေန ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ ဇာနန္တော ပုဗ္ဗာပရညူ နာမ။ အတ္ထတ္ထာဒိဘေဒံ တဿ တဿ ဘာသိတဿ အတ္ထံ ဇာနာတီတိ **အတ္ထညူ။ နိရုတ္တိပဒကောဝိဒေါ**တိ နိရုတ္တိယံ သေသပဒေသုပိ စာတိ စတူသုပိ ပဋိသမ္ဘိဒါသု ဆေကော။ **သုဂ္ဂဟီတဉ္စ ဂဏှာတီ**တိ တေနေဝ ကောဝိဒဘာဝေန အတ္ထတော ဗျဉ္ဇနတော စ ဓမ္မံ သုဂဟိတမေဝ ကတွာ ဂဏှာတိ။ **အတ္ထဉ္စော'ပပရိက္ခတီ**တိ ယထာသုတဿ ယထာပရိယတ္တဿ ဓမ္မဿ အတ္ထံ ဥပပရိက္ခတိ "ဣတိ သီလံ, ဣတိ သမာဓိ, ဣတိ ပညာ, ဣမေ ရူပါရူပဓမ္မာ"တိ မနသာ အနုပေက္ခတိ။

ခန္တျာ ဆန္ဒိကတော ဟောတီတိ တေသု မနသာ အနုပေက္ခိတေသု ဓမ္မေသု ဒိဋ္ဌိနိဇ္ဈာနက္ခန္တိယာ နိဇ္ဈာနံ ခမာပေတွာ ရူပပရိဂ္ဂဟာဒိမုခေန ဝိပဿနာဘိနိဝေသေ ဆန္ဒိကတော ဆန္ဒဇာတော ဟောတိ။ တထာဘူတော စ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ[၂] ကရောန္တော **ဥဿဟိတွာ တုလေတိ** တံတံပစ္စယနာမရူပဒဿနဝသေန ဥဿာဟံ ကတွာ တတော ပရံ တိလက္ခဏံ အာရောပေတွာ တုလေတိ "အနိစ္စ"န္တိပိ, "ဒုက္ခ"န္တိပိ, "အနတ္တာ"တိပိ တံ နာမရူပံ တီရေတိ ဝိပဿတိ။ **သမယေ သော ပဒဟတိ၊ အဇ္ဈတ္တံ သုသမာဟိတော**တိ သော ဧဝံ ပဿန္တော ပဂ္ဂဟေတဗ္ဗာဒိသမယေ စိတ္တဿ ပဂ္ဂဏှနာဒိနာ ပဒဟတိ၊ ပဒဟန္တော စ အဇ္ဈတ္တံ ဂေါစရဇ္ဈတ္တေ ဝိပဿနာသမာဓိနာ မဂ္ဂသမာဓိနာ စ သုဋ္ဌု သမာဟိတော ဘဝေယျ၊ အသမာဓာနဟေတုဘူတေ ကိလေသေ ပဇဟေယျ။ သွာယံ ဂုဏော သဗ္ဗောပိ ယသ္မာ ဗဟုဿုတံ ဓမ္မဓရံ သပ္ပညံ ဗုဒ္ဓသာဝကံ ပယိရုပါသန္တဿ ဟောတိ၊ တသ္မာ အသင်္ခတံ ဓမ္မံ အာရဗ္ဘ ဒုက္ခာဒီသု ပရိညာဒိဝိသိဋ္ဌကိစ္စတာယ ဓမ္မဝိညာဏသင်္ခါတံ ဓမ္မဉာဏံ အာကင်္ခန္တော

၁-ကရဏေန (သီ)၊ ကာရဏေန (က)
၂-ဝိပဿနာကမ္မံ (သီ)

tathāvidhaṁ vuttappakāraṁ kalyāṇamittaṁ bhajetha seveyya payirupāseyyāti attho.

Evaṁ bahupakāratāya tassa pūjanīyataṁ dassento “**bahussuto**”ti gāthamāha. Tassattho—suttageyyādi bahu sutaṁ etassāti **bahussuto,** tameva desanādhammaṁ suvaṇṇabhājane pakkhittasīhavasā viya avinassantaṁ dhāretīti **dhammadharo,** tato eva mahesino Bhagavato dhammakosaṁ dhammaratanaṁ ārakkhatīti **kosārakkho,** yasmā sadevakassa lokassa samadassanena cakkhubhūto, tasmā **cakkhu sabbassa lokassa pūjanīyo** mānanīyoti, bahussutabhāvena bahujanassa pūjanīyabhāvadassanatthaṁ nigamanavasena punapi “**bahussuto**”ti vuttaṁ.

Evarūpaṁ kalyāṇamittaṁ labhitvāpi kārakasseva aparihāni, na akārakassāti dassento “**dhammārāmo**”ti gāthamāha. Tattha nivāsanaṭṭhena samathavipassanādhammo ārāmo, tasmiṁ eva dhamme rato abhiratoti **dhammarato,** tasseva dhammassa punappunaṁ vicintanena **dhammaṁ anuvicintayaṁ** dhammaṁ āvajjento manasi karotīti attho. **Anussaran**ti tameva dhammaṁ anussaranto. **Saddhammā**ti evarūpo bhikkhu sattatiṁsapabhedā bodhipakkhiyadhammā navavidhalokuttaradhammā ca na parihāyati, na kadāci tassa tato parihāni hotīti attho.

Athekadivasaṁ kāye avītarāgaṁ kusītaṁ hīnavīriyaṁ kosallāyā[1] tināmaṁ bhikkhuṁ saṁvejento “**kāyamaccheragaruno**”ti gāthamāha. Tattha **kāyamaccheragarunoti** “kāyadaḷhībahulassa kāye mamattassa ācariyupajjhāyānampi kāyena kattabbaṁ kiñci akatvā vicarantassa. **Hiyyamāne**ti attano kāye jīvite ca khaṇe khaṇe parihiyyamāne. **Anuṭṭhahe**ti sīlādīnaṁ paripūraṇavasena uṭṭhānavīriyaṁ na kareyya. **Sarīrasukhagiddhassā**ti attano sarīrassa sukhāpaneneva gedhaṁ āpannassa. **Kuto samaṇaphāsutā**ti evarūpassa puggalassa sāmaññavasena kuto sukhavihāro, phāsuvihāro na tassa vijjatīti attho.

Na pakkhantīti-ādikā āyasmato Sāriputtassa Dhammasenāpatino parinibbutabhāvaṁ sutvā therena bhāsitā. Tattha **na pakkhanti disā sabbā**ti

1. Kosallayāti (Sī)

တထာဝိဓံ ဝုတ္တပ္ပကာရံ ကလျာဏမိတ္တံ ဘဇေထ သေဝေယျ ပယိရုပါသေယျာတိ အတ္ထော။

ဧဝံ ဗဟုပကာရတာယ တဿ ပူဇနီယတံ ဒဿေန္တော “**ဗဟုဿုတော**”တိ ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—သုတ္တဂေယျာဒိ ဗဟု သုတံ ဧတဿာတိ **ဗဟုဿုတော၊** တမေဝ ဒေသနာဓမ္မံ သုဝဏ္ဏဘာဇနေ ပက္ခိတ္တသီဟဝသာ ဝိယ အဝိနဿန္တံ ဓာရေတီတိ **ဓမ္မဓရော၊** တတော ဧဝ မဟေသိနော ဘဂဝတော ဓမ္မကောသံ ဓမ္မရတနံ အာရက္ခတီတိ **ကောသာရက္ခော၊** ယသ္မာ သဒေဝကဿ လောကဿ သမဒဿနေန စက္ခုဘူတော၊ တသ္မာ **စက္ခု သဗ္ဗဿ လောကဿ ပူဇနီယော** မာနနီယောတိ၊ ဗဟုဿုတဘာဝေန ဗဟုဇနဿ ပူဇနီယဘာဝဒဿနတ္ထံ နိဂမနဝသေန ပုနပိ “**ဗဟုဿုတော**”တိ ဝုတ္တံ။

ဧဝရူပံ ကလျာဏမိတ္တံ လဘိတွာပိ ကာရကဿေဝ အပရိဟာနိ၊ န အကာရကဿာတိ ဒဿေန္တော “**ဓမ္မာရာမော**”တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ နိဝါသနဋ္ဌေန သမထဝိပဿနာဓမ္မော အာရာမော၊ တသ္မိံ ဧဝ ဓမ္မေ ရတော အဘိရတောတိ **ဓမ္မရတော၊** တဿေဝ ဓမ္မဿ ပုနပ္ပုနံ ဝိစိန္တနေန **ဓမ္မံ အနုဝိစိန္တယံ** ဓမ္မံ အာဝဇ္ဇေန္တော မနသိ ကရောတီတိ အတ္ထော။ **အနုဿရန္တိ** တမေဝ ဓမ္မံ အနုဿရန္တော။ **သဒ္ဓမ္မာ**တိ ဧဝရူပေါ ဘိက္ခု သတ္တတိံသပဘေဒါ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာ နဝဝိဓလောကုတ္တရဓမ္မာ စ န ပရိဟာယတိ၊ န ကဒါစိ တဿ တတော ပရိဟာနိ ဟောတီတိ အတ္ထော။

အထေကဒိဝသံ ကာယေ အဝီတရာဂံ ကုသီတံ ဟီနဝီရိယံ ကောသလ္လာယာ[၁]တိနာမံ ဘိက္ခုံ သံဝေဇေန္တော “**ကာယမစ္ဆေရဂရုနော**”တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **ကာယမစ္ဆေရဂရုနော**တိ “ကာယဒဠှီဗဟုလဿ ကာယေ မမတ္တဿ အာစရိယုပဇ္ဈာယာနမ္ပိ ကာယေန ကတ္တဗ္ဗံ ကိဉ္စိ အကတွာ ဝိစရန္တဿ။ **ဟီယျမာနေ**တိ အတ္တနော ကာယေ ဇီဝိတေ စ ခဏေ ခဏေ ပရိဟီယျမာနေ။ **အနုဋ္ဌဟေ**တိ သီလာဒီနံ ပရိပူရဏဝသေန ဥဋ္ဌာနဝီရိယံ န ကရေယျ။ **သရီရသုခဂိဒ္ဓဿာ**တိ အတ္တနော သရီရဿ သုခါပနေနေဝ ဂေဓံ အာပန္နဿ။ **ကုတော သမဏဖာသုတာ**တိ ဧဝရူပဿ ပုဂ္ဂလဿ သာမညဝသေန ကုတော သုခဝိဟာရော၊ ဖာသုဝိဟာရော န တဿ ဝိဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။

န ပက္ခန္တီတိအာဒိကာ အာယသ္မတော သာရိပုတ္တဿ ဓမ္မသေနာပတိနော ပရိနိဗ္ဗုတဘာဝံ သုတွာ ထေရေန ဘာသိတာ။ တတ္ထ **န ပက္ခန္တိ ဒိသာ သဗ္ဗာ**တိ

၁-ကောသလ္လယာတိ (သီ)

puratthimādibhedā sabbā disā na pakkhayanti, disāmūḷhoti attho. **Dhammā na paṭibhanti man**ti pubbe suṭṭhu paguṇāpi pariyattidhammā idāni sakkaccaṁ samannāhariyamānāpi mayhaṁ na upaṭṭhahanti. **Gate kalyāṇamittamhī**ti sadevakassa lokassa kalyāṇamittabhūte Dhammasenāpatimhi anupādisesanibbānaṁ gate. **Andhakāraṁva khāyatī**ti sabbopāyaṁ loko andhakāro viya upaṭṭhāti.

Abbhatītasahāyassāti apagatasahāyassa, kalyāṇamittarahitassāti attho. **Atītagatasatthuno**ti āyasmato[1] atīto hutvā nibbānagatasatthukassa, Satthari parinibbuteti attho. **Yathā kāyagatā satī**ti kāyagatāsatibhāvanā takkarassa yathā ekantahitāvahā, evaṁ etādisaṁ anāthassa puggalassa ekantahitāvahaṁ aññaṁ mittaṁ nāma natthi, sanāthassa aññāpi bhāvanā hitāvahā evāti adhippāyo.

Purāṇāti porāṇā, Sāriputtādike kalyāṇamitte sandhāya vadati. **Navehī**ti navakehi. **Na sameti me**ti mayhaṁ cittaṁ na samāgacchati, na te mama cittaṁ ārādhentīti attho. **Svajja ekova jhāyāmī**ti sohaṁ ajja vuḍḍhatarehi virahito ekova hutvā jhāyāmi jhānapasuto homi. **Vassupeto**ti vassakāle kulāvakaṁ upeto pakkhī viya. “Vāsupeto”tipi Pāḷi, vāsaṁ upagatoti attho.

Dassanāya abhikkanteti gāthā Satthārā bhāsitā. Tassattho—mama dassanāya abhikkante nānāvidhavidesapavāsikabahujane Ānanda mama upasaṅkamanaṁ mā våresi. Kasmā?[2] Te sotāro dhammassa, mamaṁ passantu, ayameva dassanāya samayoti.

Taṁ sutvā thero “**dassanāya abhikkante**”ti aparaṁ gāthamāha. Imāya hi gāthāya sambandhatthaṁ[3] purimagāthā idha nikkhittā. Teneva sacāhaṁ desantarato āgatāgate tāvadeva dassetuṁ lacchāmīti etassa padassa atthasiddhiṁ dasseti.

Paṇṇavīsati vassānīti pañca gāthā attano aggupaṭṭhākabhāvaṁ dīpetuṁ vuttā. Āraddhakammaṭṭhānabhāvena[4] hi Satthu upaṭṭhānapasutabhāvena ca

1. Bhagavato (Ka)
2. Tasmā (Ka)
3. Sambandhanatthaṁ (Ka)
4. Āraddha-upaṭṭhānassatibhāvena (Ka)

ပုရတ္ထိမာဒိဘေဒါ သဗ္ဗာ ဒိသာ န ပက္ခာယန္တိ၊ ဒိသာမူဠှောတိ အတ္ထော။ **ဓမ္မာ န ပဋိဘန္တိ မ**န္တိ ပုဗ္ဗေ သုဋ္ဌု ပဂုဏာပိ ပရိယတ္တိဓမ္မာ ဣဒါနိ သက္ကစ္စံ သမန္နာဟရိယမာနာပိ မယှံ န ဥပဋ္ဌဟန္တိ။ **ဂတေ ကလျာဏမိတ္တမှီ**တိ သဒေဝကဿ လောကဿ ကလျာဏမိတ္တဘူတေ ဓမ္မသေနာပတိမှိ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနံ ဂတေ။ **အန္ဓကာရံဝ ခါယတီ**တိ သဗ္ဗောပါယံ လောကော အန္ဓကာရော ဝိယ ဥပဋ္ဌာတိ။

အဗ္ဘတီတသဟာယဿာတိ အပဂတသဟာယဿ၊ ကလျာဏမိတ္တရဟိတဿာတိ အတ္ထော။ **အတီတဂတသတ္ထုနော**တိ အာယသ္မတော[၁] အတီတော ဟုတွာ နိဗ္ဗာနဂတသတ္ထုကဿ၊ သတ္ထရိ ပရိနိဗ္ဗုတေတိ အတ္ထော။ **ယထာ ကာယဂတာ သတီ**တိ ကာယဂတာသတိဘာဝနာ တက္ကရဿ ယထာ ဧကန္တဟိတာဝဟာ၊ ဧဝံ ဧတာဒိသံ အနာထဿ ပုဂ္ဂလဿ ဧကန္တဟိတာဝဟံ အညံ မိတ္တံ နာမ နတ္ထိ၊ သနာထဿ အညာပိ ဘာဝနာ ဟိတာဝဟာ ဧဝါတိ အဓိပ္ပါယော။

ပုရာဏာတိ ပေါရာဏာ၊ သာရိပုတ္တာဒိကေ ကလျာဏမိတ္တေ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ **နဝေဟီ**တိ နဝကေဟိ။ **န သမေတိ မေ**တိ မယှံ စိတ္တံ န သမာဂစ္ဆတိ၊ န တေ မမ စိတ္တံ အာရာဓေန္တီတိ အတ္ထော။ **သွဇ္ဇ ဧကောဝ ဈာယာမီ**တိ သောဟံ အဇ္ဇ ဝုဍ္ဎတရေဟိ ဝိရဟိတော ဧကောဝ ဟုတွာ ဈာယာမိ ဈာနပသုတော ဟောမိ။ **ဝဿုပေတော**တိ ဝဿကာလေ ကုလာဝကံ ဥပေတော ပက္ခီ ဝိယ။ “ဝါသုပေတော”တိပိ ပါဠိ၊ ဝါသံ ဥပဂတောတိ အတ္ထော။

ဒဿနာယ အဘိက္ကန္တေတိ ဂါထာ သတ္ထာရာ ဘာသိတာ။ တဿတ္ထော—မမ ဒဿနာယ အဘိက္ကန္တေ နာနာဝိဓဝိဒေသပဝါသိကဗဟုဇနေ အာနန္ဒ မမ ဥပသင်္ကမနံ မာ ဝါရေသိ။ ကသ္မာ?[၂] တေ သောတာရော ဓမ္မဿ, မမံ ပဿန္တု၊ အယမေဝ ဒဿနာယ သမယောတိ။

တံ သုတွာ ထေရော “**ဒဿနာယ အဘိက္ကန္တေ**”တိ အပရံ ဂါထမာဟ။ ဣမာယ ဟိ ဂါထာယ သမ္ဗန္ဓတ္ထံ[၃] ပုရိမဂါထာ ဣဓ နိက္ခိတ္တာ။ တေနေဝ သစာဟံ ဒေသန္တရတော အာဂတာဂတေ တာဝဒေဝ ဒဿေတုံ လစ္ဆာမီတိ ဧတဿ ပဒဿ အတ္ထသိဒ္ဓိံ ဒဿေတိ။

ပဏ္ဏဝီသတိ ဝဿာနီတိ ပဉ္စ ဂါထာ အတ္တနော အဂ္ဂုပဋ္ဌာကဘာဝံ ဒီပေတုံ ဝုတ္တာ။ အာရဒ္ဓကမ္မဋ္ဌာနဘာဝေန[၄] ဟိ သတ္ထု ဥပဋ္ဌာနပသုတဘာဝေန စ

၁-ဘဂဝတော (က)
၂-တသ္မာ (က)
၃-သမ္ဗန္ဓနတ္ထံ (က)
၄-အာရဒ္ဓဥပဋ္ဌာနဿတိဘာဝေန (က)

therassa maggena asamucchinnāpi kāmasaññādayo na uppajjiṁsu, kāyavacīmanokammāni ca sabbakālaṁ Satthari mettāpubbaṅgamāni mettānuparivattāni ahesuṁ. Tattha **paṇṇavīsati vassānī**ti pañcavīsati saṁvaccharāni. **Sekhabhūtassa me sato**ti sekhabhūmiyaṁ sotāpattiphale ṭhitassa me sato. **Kāmasaññā**ti kāmasahagatā saññā na uppajji, ettha ca kāmasaññādi-anuppattivacanena[1] attano āsayasuddhiṁ dasseti, "**mettena kāyakammenā**"ti-ādinā payogasuddhiṁ. Tattha gandhakuṭiyaṁ paribhaṇḍakaraṇādinā Satthu vattapaṭivattakaraṇena ca mettaṁ kāyakammaṁ veditabbaṁ, dhammadesanākālārocanādinā mettaṁ vacīkammaṁ, rahogatassa Sattharaṁ uddissa hitūpasaṁhāramanasikārena mettaṁ manokammaṁ. **Ñāṇaṁ me udapajjathā**ti attano sekkhabhūmipattimāha.

Ahaṁ sakaraṇīyomhīti Satthu parinibbāne upaṭṭhite maṇḍalamāḷaṁ pavisitvā kapisīsaṁ ālambitvā sokābhibhūtena vuttagāthā. Tattha **sakaraṇīyomhī**ti dukkhaparijānanādinā karaṇīyena sakaraṇīyo amhi. **Appattamānaso**ti anadhigatārahatto. **Satthu ca parinibbānan**ti mayhaṁ Satthu parinibbānañca upaṭṭhitaṁ. **Yo amhaṁ anukampako**ti yo Satthā mayhaṁ anuggāhako.

Tadāsi yaṁ bhiṁsanakanti gāthā Satthu parinibbānakāle pathavīkampanadevadundubhi[2] phalanādike disvā sañjātasaṁvegena vuttagāthā.

Bahussutoti-ādikā tisso gāthā theraṁ pasaṁsantehi saṅgītikārehi ṭhapitā. Tattha **gatimanto**ti asadisāya ñāṇagatiyā samannāgato. **Satimanto**ti paramena satinepakkena samannāgato. **Dhitimanto**ti asādhāraṇāya byañjanatthāvadhāraṇasamatthāya dhitisampattiyā samannāgato. Ayaṁ hi thero ekapadeyeva ṭhatvā saṭṭhipadasahassāni Sattharā kathitaniyāmeneva gaṇhāti, gahitañca suvaṇṇabhājane pakkhittasīhavasā viya sabbakālaṁ na vinassati, aviparītabyañjanāvadhāraṇasamatthāya satipubbaṅgamāya paññāya, atthāvadhāraṇasamatthāya paññāpubbaṅgamāya satiyā ca samannāgato. Tenāha Bhagavā

1. Kāmasaññādi-anuppattivasena (Sī) 2. Dudrubhi (Ka)

ထေရဿ မဂ္ဂေန အသမုစ္ဆိန္နာပိ ကာမသညာဒယော န ဥပ္ပဇ္ဇိံသု၊ ကာယဝစီမနောကမ္မာနိ စ သဗ္ဗကာလံ သတ္ထရိ မေတ္တာပုဗ္ဗင်္ဂမာနိ မေတ္တာနုပရိဝတ္တာနိ အဟေသုံ။ တတ္ထ **ပဏ္ဏဝီသတိ ဝဿာနီ**တိ ပဉ္စဝီသတိ သံဝစ္ဆရာနိ။ **သေခဘူတဿ မေ သတော**တိ သေခဘူမိယံ သောတာပတ္တိဖလေ ဌိတဿ မေ သတော။ **ကာမသညာ**တိ ကာမသဟဂတာ သညာ န ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ ဧတ္ထ စ ကာမသညာဒိအနုပ္ပတ္တိဝစနေန[၁] အတ္တနော အာသယသုဒ္ဓိံ ဒဿေတိ၊ "**မေတ္တေန ကာယကမ္မေန**"တိအာဒိနာ ပယောဂသုဒ္ဓိံ။ တတ္ထ ဂန္ဓကုဋိယံ ပရိဘဏ္ဍကရဏာဒိနာ သတ္ထု ဝတ္တပဋိဝတ္တကရဏေန စ မေတ္တံ ကာယကမ္မံ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ ဓမ္မဒေသနာကာလာရောစနာဒိနာ မေတ္တံ ဝစီကမ္မံ၊ ရဟောဂတဿ သတ္ထာရံ ဥဒ္ဒိဿ ဟိတူပသံဟာရမနသိကာရေန မေတ္တံ မနောကမ္မံ။ **ဉာဏံ မေ ဥဒပဇ္ဇထာ**တိ အတ္တနော သေက္ခဘူမိပတ္တိမာဟ။

အဟံ သကရဏီယောမှီတိ သတ္ထု ပရိနိဗ္ဗာနေ ဥပဋ္ဌိတေ မဏ္ဍလမာဠံ ပဝိသိတွာ ကပိသီသံ အာလမ္ဗိတွာ သောကာဘိဘူတေန ဝုတ္တဂါထာ။ တတ္ထ **သကရဏီယောမှီ**တိ ဒုက္ခပရိဇာနနာဒိနာ ကရဏီယေန သကရဏီယော အမှိ။ **အပ္ပတ္တမာနသော**တိ အနဓိဂတာရဟတ္တော။ **သတ္ထု စ ပရိနိဗ္ဗာန**န္တိ မယှံ သတ္ထု ပရိနိဗ္ဗာနဉ္စ ဥပဋ္ဌိတံ။ **ယော အမှံ အနုကမ္ပကော**တိ ယော သတ္ထာ မယှံ အနုဂ္ဂါဟကော။

တဒါသိ ယံ ဘိံသနကန္တိ ဂါထာ သတ္ထု ပရိနိဗ္ဗာနကာလေ ပထဝီကမ္ပနဒေဝဒုန္ဒုဘိ[၂]ဖလနာဒိကေ ဒိသွာ သဉ္ဇာတသံဝေဂေန ဝုတ္တဂါထာ။

ဗဟုဿုတောတိအာဒိကာ တိဿော ဂါထာ ထေရံ ပသံသန္တေဟိ သင်္ဂီတိကာရေဟိ ဌပိတာ။ တတ္ထ **ဂတိမန္တော**တိ အသဒိသာယ ဉာဏဂတိယာ သမန္နာဂတော။ **သတိမန္တော**တိ ပရမေန သတိနေပက္ကေန သမန္နာဂတော။ **ဓိတိမန္တော**တိ အသာဓာရဏာယ ဗျဉ္ဇနတ္ထာဝဓာရဏသမတ္ထာယ ဓိတိသမ္ပတ္တိယာ သမန္နာဂတော။ အယံ ဟိ ထေရော ဧကပဒေယေဝ ဌတွာ သဋ္ဌိပဒသဟဿာနိ သတ္ထာရာ ကထိတနိယာမေနေဝ ဂဏှာတိ၊ ဂဟိတဉ္စ သုဝဏ္ဏဘာဇနေ ပက္ခိတ္တသီဟဝသာ ဝိယ သဗ္ဗကာလံ န ဝိနဿတိ၊ အဝိပရီတဗျဉ္ဇနာဝဓာရဏသမတ္ထာယ သတိပုဗ္ဗင်္ဂမာယ ပညာယ, အတ္ထာဝဓာရဏသမတ္ထာယ ပညာပုဗ္ဗင်္ဂမာယ သတိယာ စ သမန္နာဂတော။ တေနာဟ ဘဂဝါ

၁-ကာမသညာဒိအနုပ္ပတ္တိဝသေန (သီ) ၂-ဒုန္ဒြုဘိ (က)

“etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ bahussutānan”ti-ādi[1]. Tathā cāha Dhammasenāpati “āyasmā Ānando atthakusalo”ti-ādi[2]. **Ratanākaro**ti saddhammaratanassa ākarabhūto.

Pariciṇṇoti gāthā parinibbānakāle therena bhāsitā, sā vuttatthā eva.

Ānandattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Tiṁsanipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Aṁ 1. 25 piṭṭhe.
2. Aṁ 2. 177 piṭṭhe.

“ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ဗဟုဿုတာနန်”တိအာဒိ[၁]။ တထာ စာဟ ဓမ္မသေနာပတိ “အာယသ္မာ အာနန္ဒော အတ္ထကုသ-လော”တိအာဒိ[၂]။ **ရတနာကရော**တိ သဒ္ဓမ္မရတနဿ အာကရဘူတော။

ပရိစိဏ္ဏောတိ ဂါထာ ပရိနိဗ္ဗာနကာလေ ထေရေန ဘာသိတာ၊ သာ ဝုတ္တတ္ထာ ဧဝ။

အာနန္ဒတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

တိံသနိပါတဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အံ ၁-၂၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၂-၁၇၇-ပိဋ္ဌေ။

18. Cattālīsanipāta

1. Mahākassapattheragāthāvaṇṇanā

Cattālīsanipāte **na gaṇena purakkhato**ti-ādikā āyasmato Mahākassapattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarassa Bhagavato kāle Haṁsavatīnagare Vdeho nāma asītikoṭivibhavo kuṭumbiko ahosi. So Buddhamāmako, dhammamāmako, saṁghamāmako upāsako hutvā viharanto ekasmiṁ uposathadivase pātova subhojanaṁ bhuñjitvā uposathaṅgāni adhiṭṭhāya gandhapupphādīni gahetvā vihāraṁ gantvā Satthāraṁ pūjetvā vanditvā ekamantaṁ nisīdi.

Tasmiṁ ca khaṇe Satthā Mahānisabhattheraṁ nāma tatiyasāvakaṁ “etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ dhutavādānaṁ, yadidaṁ Nisabho”ti etadagge ṭhapesi. Upāsako taṁ sutvā pasanno dhammakathāvasāne mahājane uṭṭhāya gate Satthāraṁ vanditvā “sve mayhaṁ bhikkhaṁ adhivāsethā”ti nimantesi. Mahā kho upāsaka bhikkhusaṁghoti. Kittako bhanteti, aṭṭhasaṭṭhibhikkhusatasahassanti. Bhante ekaṁ sāmaṇerampi vihāre asesetvā mayhaṁ bhikkhaṁ adhivāsethāti. Satthā adhivāsesi. Upāsako Satthu adhivāsanaṁ viditvā gehaṁ gantvā mahādānaṁ sajjetvā punadivase Satthu kālaṁ ārocāpesi. Satthā pattacīvaramādāya bhikkhusaṁghaparivuto upāsakassa gharaṁ gantvā paññattāsane nisinno dakkhiṇodakāvasāne yāgu-ādīni sampaṭicchanto bhattavissaggaṁ akāsi. Upāsakopi Satthu santike nisīdi.

Tasmiṁ antare Mahānisabhatthero piṇḍāya caranto tameva vīthiṁ paṭipajji. Upāsako disvā uṭṭhāya gantvā theraṁ vanditvā “pattaṁ bhante dethā”ti āha. Thero pattaṁ adāsi. Bhante idheva pavisatha, Satthāpi gehe nisinnoti. Na vaṭṭissati upāsakāti. So therassa pattaṁ gahetvā piṇḍapātassa pūretvā adāsi. Tato theraṁ anugantvā nivatto Satthu santike nisīditvā evamāha “Mahānisabhatthero bhante ‘Satthāpi gehe nisinno’ti vuttepi pavisituṁ na icchi, atthi nu kho etassa tumhākaṁ guṇehi atirekaguṇo”ti. Buddhānañca

၁၈–စတ္တာလီသနိပါတ

၁-မဟာကဿပတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

စတ္တာလီသနိပါတေ **န ဂဏေန ပုရက္ခတော**တိအာဒိကာ အာယသ္မတော မဟာကဿပတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဟံသဝတီနဂရေ ဝေဒေဟော နာမ အသီတိကောဋိဝိဘဝေါ ကုဋုမ္ဗိကော အဟောသိ။ သော ဗုဒ္ဓမာမကော, ဓမ္မမာမကော, သံဃမာမကော ဥပါသကော ဟုတွာ ဝိဟရန္တော ဧကသ္မိံ ဥပေါသထဒိဝသေ ပါတောဝ သုဘောဇနံ ဘုဉ္ဇိတွာ ဥပေါသထင်္ဂါနိ အဓိဋ္ဌာယ ဂန္ဓပုပ္ဖာဒီနိ ဂဟေတွာ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ သတ္ထာရံ ပူဇေတွာ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိ။

တသ္မိံ စ ခဏေ သတ္ထာ မဟာနိသဘတ္ထေရံ နာမ တတိယသာဝကံ “ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ဓုတဝါဒါနံ၊ ယဒိဒံ နိသဘော”တိ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေသိ။ ဥပါသကော တံ သုတွာ ပသန္နော ဓမ္မကထာဝသာနေ မဟာဇနေ ဥဋ္ဌာယ ဂတေ သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတွာ “သွေ မယှံ ဘိက္ခံ အဓိဝါသေထာ”တိ နိမန္တေသိ။ မဟာ ခေါ ဥပါသက ဘိက္ခုသံဃောတိ။ ကိတ္တကော ဘန္တေတိ၊ အဋ္ဌသဋ္ဌိဘိက္ခုသတသဟဿန္တိ။ ဘန္တေ ဧကံ သာမဏေရမ္ပိ ဝိဟာရေ အသေသေတွာ မယှံ ဘိက္ခံ အဓိဝါသေထာတိ။ သတ္ထာ အဓိဝါသေသိ။ ဥပါသကော သတ္ထု အဓိဝါသနံ ဝိဒိတွာ ဂေဟံ ဂန္တွာ မဟာဒါနံ သဇ္ဇေတွာ ပုနဒိဝသေ သတ္ထု ကာလံ အာရောစာပေသိ။ သတ္ထာ ပတ္တစီဝရမာဒါယ ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော ဥပါသကဿ ဃရံ ဂန္တွာ ပညတ္တာသနေ နိသိန္နော ဒက္ခိဏောဒကာဝသာနေ ယာဂုအာဒီနိ သမ္ပဋိစ္ဆန္တော ဘတ္တဝိဿဂ္ဂံ အကာသိ။ ဥပါသကောပိ သတ္ထု သန္တိကေ နိသီဒိ။

တသ္မိံ အန္တရေ မဟာနိသဘတ္ထေရော ပိဏ္ဍာယ စရန္တော တမေဝ ဝီထိံ ပဋိပဇ္ဇိ။ ဥပါသကော ဒိသွာ ဥဋ္ဌာယ ဂန္တွာ ထေရံ ဝန္ဒိတွာ “ပတ္တံ ဘန္တေ ဒေထာ”တိ အာဟ။ ထေရော ပတ္တံ အဒါသိ။ ဘန္တေ ဣဓေဝ ပဝိသထ၊ သတ္ထာပိ ဂေဟေ နိသိန္နောတိ။ န ဝဋ္ဋိဿတိ ဥပါသကာတိ။ သော ထေရဿ ပတ္တံ ဂဟေတွာ ပိဏ္ဍပါတဿ ပူရေတွာ အဒါသိ။ တတော ထေရံ အနုဂန္တွာ နိဝတ္တော သတ္ထု သန္တိကေ နိသီဒိတွာ ဧဝမာဟ “မဟာနိသဘတ္ထေရော ဘန္တေ ‘သတ္ထာပိ ဂေဟေ နိသိန္နော’တိ ဝုတ္တေပိ ပဝိသိတုံ န ဣစ္ဆိ၊ အတ္ထိ နု ခေါ ဧတဿ တုမှာကံ ဂုဏေဟိ အတိရေကဂုဏော”တိ။ ဗုဒ္ဓါနဉ္စ

vaṇṇamaccheraṁ nāma natthi, tasmā Satthā evamāha “upāsaka mayaṁ bhikkhaṁ āgamayamānā gehe nisīdāma, so pana bhikkhu na evaṁ nisīditvā bhikkhaṁ udikkhati, mayaṁ gāmantasenāsane vasāma, so araññasmiṁyeva vasati, mayaṁ channe vasāma, so abbhokāseyeva vasatī”ti Bhagavā “ayañca ayañcetassa guṇo”ti[1] mahāsamuddaṁ pūrayamāno viya tassa guṇaṁ kathesi.

Upāsako pakatiyāpi jalamānapadīpo telena āsitto viya suṭṭhutaraṁ pasanno hutvā cintesi “kiṁ mayhaṁ aññāya sampattiyā, anāgate ekassa Buddhassa santike dhutavādānaṁ aggabhāvatthāya patthanaṁ karissāmī”ti. So punapi Satthāraṁ nimantetvā teneva niyāmena satta divase mahādānaṁ datvā sattame divase Buddhappamukhassa mahābhikkhusaṁghassa ticīvarāni datvā Satthu pādamūle nipajjitvā evamāha “yaṁ me bhante satta divase dānaṁ dentassa mettaṁ kāyakammaṁ mettaṁ vacīkammaṁ mettaṁ manokammaṁ paccupaṭṭhitaṁ, imināhaṁ na aññaṁ devasampattiṁ vā sakkamārabrahmasampattiṁ vā patthemi, idaṁ pana me kammaṁ anāgate ekassa Buddhassa santike Mahānisabhattherena pattaṭṭhānantaraṁ pāpuṇanatthāya terasadhutaṅgadharānaṁ aggabhāvassa adhikāro hotū”ti. Satthā “mahantaṁ ṭhānaṁ iminā patthitaṁ, samijjhissati nu kho, no”ti olokento samijjhanabhāvaṁ disvā āha “manāpaṁ te ṭhānaṁ patthitaṁ, anāgate satasahassakappāvasāne Gotamo nāma Buddho uppajjissati, tassa tvaṁ tatiyasāvako Mahākassapatthero nāma bhavissasī”ti byākāsi. Taṁ sutvā upāsako “Buddhānaṁ dve kathā nāma natthī”ti punadivase pattabbaṁ viya taṁ sampattiṁ amaññittha. So yāvatāyukaṁ dānaṁ datvā sīlaṁ samādāya rakkhitvā nānappakāraṁ kalyāṇakammaṁ katvā kālaṁ katvā sagge nibbatti.

Tato paṭṭhāya devamanussesu sampattiṁ anubhavanto ito ekanavute kappe Vipassisammāsambuddhe Bandhumatīnagaraṁ upanissāya kheme migadāye viharante devalokā cavitvā aññatarasmiṁ parijiṇṇabrāhmaṇakule nibbatti. Tasmiṁ ca kāle Vipassī Bhagavā sattame sattame saṁvacchare dhammaṁ kathesi, mahantaṁ kolāhalaṁ hoti. Sakalajambudīpe devatā “Satthā dhammaṁ kathessatī”ti ārocesuṁ. Brāhmaṇo taṁ sāsanaṁ

1. “Tassa ayañca guṇo ayañca guṇo”ti (Ka)

ဝဏ္ဏမစ္ဆေရံ နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ သတ္ထာ ဧဝမာဟ “ဥပါသက မယံ ဘိက္ခံ အာဂမယမာနာ ဂေဟေ နိသီဒါမ၊ သော ပန ဘိက္ခု န ဧဝံ နိသီဒိတွာ ဘိက္ခံ ဥဒိက္ခတိ၊ မယံ ဂါမန္တသေနာသနေ ဝသာမ၊ သော အရညသ္မိံယေဝ ဝသတိ၊ မယံ ဆန္နေ ဝသာမ၊ သော အဗ္ဘောကာသေယေဝ ဝသတီ”တိ ဘဂဝါ “အယဉ္စ အယဉ္စေတဿ ဂုဏော”တိ[1] မဟာသမုဒ္ဒံ ပူရယမာနော ဝိယ တဿ ဂုဏံ ကထေသိ။

ဥပါသကော ပကတိယာပိ ဇလမာနပဒီပေါ တေလေန အာသိတ္တော ဝိယ သုဋ္ဌုတရံ ပသန္နော ဟုတွာ စိန္တေသိ “ကိံ မယှံ အညာယ သမ္ပတ္တိယာ၊ အနာဂတေ ဧကဿ ဗုဒ္ဓဿ သန္တိကေ ဓုတဝါဒါနံ အဂ္ဂဘာဝတ္ထာယ ပတ္ထနံ ကရိဿာမီ”တိ။ သော ပုနပိ သတ္ထာရံ နိမန္တေတွာ တေနေဝ နိယာမေန သတ္တ ဒိဝသေ မဟာဒါနံ ဒတွာ သတ္တမေ ဒိဝသေ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ မဟာဘိက္ခုသံဃဿ တိစီဝရာနိ ဒတွာ သတ္ထု ပါဒမူလေ နိပဇ္ဇိတွာ ဧဝမာဟ “ယံ မေ ဘန္တေ သတ္တ ဒိဝသေ ဒါနံ ဒေန္တဿ မေတ္တံ ကာယကမ္မံ မေတ္တံ ဝစီကမ္မံ မေတ္တံ မနောကမ္မံ ပစ္စုပဋ္ဌိတံ၊ ဣမိနာဟံ န အညံ ဒေဝသမ္ပတ္တိံ ဝါ သက္ကမာရဗြဟ္မသမ္ပတ္တိံ ဝါ ပတ္ထေမိ၊ ဣဒံ ပန မေ ကမ္မံ အနာဂတေ ဧကဿ ဗုဒ္ဓဿ သန္တိကေ မဟာနိသဘတ္ထေရေန ပတ္တဋ္ဌာနန္တရံ ပါပုဏနတ္ထာယ တေရသဓုတင်္ဂဓရာနံ အဂ္ဂဘာဝဿ အဓိကာရော ဟောတူ”တိ။ သတ္ထာ “မဟန္တံ ဌာနံ ဣမိနာ ပတ္ထိတံ၊ သမိဇ္ဈိဿတိ နု ခေါ, နော”တိ ဩလောကေန္တော သမိဇ္ဈနဘာဝံ ဒိသွာ အာဟ “မနာပံ တေ ဌာနံ ပတ္ထိတံ၊ အနာဂတေ သတသဟဿကပ္ပါဝသာနေ ဂေါတမော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ၊ တဿ တွံ တတိယသာဝကော မဟာကဿပတ္ထေရော နာမ ဘဝိဿသီ”တိ ဗျာကာသိ။ တံ သုတွာ ဥပါသကော “ဗုဒ္ဓါနံ ဒွေ ကထာ နာမ နတ္ထီ”တိ ပုနဒိဝသေ ပတ္တဗ္ဗံ ဝိယ တံ သမ္ပတ္တိံ အမညိတ္ထ။ သော ယာဝတာယုကံ ဒါနံ ဒတွာ သီလံ သမာဒါယ ရက္ခိတွာ နာနပ္ပကာရံ ကလျာဏကမ္မံ ကတွာ ကာလံ ကတွာ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တိ။

တတော ပဋ္ဌာယ ဒေဝမနုဿေသု သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝန္တော ဣတော ဧကနဝုတေ ကပ္ပေ ဝိပဿိသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေ ဗန္ဓုမတီနဂရံ ဥပနိဿာယ ခေမေ မိဂဒါယေ ဝိဟရန္တေ ဒေဝလောကာ စဝိတွာ အညတရသ္မိံ ပရိဇိဏ္ဏဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ။ တသ္မိံ စ ကာလေ ဝိပဿီ ဘဂဝါ သတ္တမေ သတ္တမေ သံဝစ္ဆရေ ဓမ္မံ ကထေသိ၊ မဟန္တံ ကောလာဟလံ ဟောတိ။ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ဒေဝတာ “သတ္ထာ ဓမ္မံ ကထေဿတီ”တိ အာရောစေသုံ။ ဗြာဟ္မဏော တံ သာသနံ

၁-“တဿ အယဉ္စ ဂုဏော အယဉ္စ ဂုဏော”တိ (က)

assosi. Tassa ca nivāsanasāṭako ekoyeva hoti, tathā brāhmaṇiyā. Pārupanaṁ pana dvinnampi ekameva, so sakalanagare "Ekasāṭakabrāhmaṇo"ti paññāyi. So brāhmaṇānaṁ kenacideva kiccena sannipāte sati brāhmaṇiṁ gehe ṭhapetvā sayaṁ taṁ vatthaṁ pārupitvā gacchati, brāhmaṇīnaṁ sannipāte sati sayaṁ gehe acchati, brāhmaṇī taṁ vatthaṁ pārupitvā gacchati. Tasmiṁ pana divase brāhmaṇo brāhmaṇiṁ āha "bhoti kiṁ rattiṁ dhammaṁ[1] suṇissasi, divā"ti. "Mayaṁ mātugāmajātikā[2] nāma rattiṁ sotuṁ na sakkoma, divā sossāmā"ti brāhmaṇaṁ gehe ṭhapetvā taṁ vatthaṁ pārupitvā upāsikāhi saddhiṁ divā gantvā Satthāraṁ vanditvā ekamante nisinnā dhammaṁ sutvā upāsikāhiyeva saddhiṁ āgamāsi. Atha brāhmaṇo brāhmaṇiṁ gehe ṭhapetvā taṁ vatthaṁ pārupitvā vihāraṁ gato.

Tasmiṁ samaye Satthā parisamajjhe alaṅkatadhammāsane nisinno cittabījaniṁ ādāya Ākāsagaṅgaṁ otārento viya Sineruṁ manthaṁ katvā sāgaraṁ nimmathento viya dhammakathaṁ kathesi. Brāhmaṇassa parisapariyante nisinnassa dhammaṁ suṇantassa paṭhamayāmasmiṁyeva sakalasarīraṁ pūrayamānā pañcavaṇṇā pīti uppajji. So pārutavatthaṁ saṁgharitvā[3] "Dasabalassa dassāmī"ti cintesi. Athassa ādīnavasahassaṁ dassayamānaṁ maccheraṁ uppajji. So "brāhmaṇiyā mayhañca[4] ekameva vatthaṁ, aññaṁ kiñci pārupanaṁ natthi, apārupitvā ca nāma bahi vicarituṁ na sakkā"ti sabbathāpi adātukāmo ahosi, athassa nikkhante paṭhamayāme majjhimayāmepi tatheva[5] pīti uppajji. Tatheva cintetvā tatheva adātukāmo ahosi. Athassa[6] majjhimayāme nikkhante pacchimayāmepi tatheva pīti uppajji. Tadā so "yaṁ vā hotu taṁ vā[7] pacchāpi jānissāmī"ti vatthaṁ saṁgharitvā Satthu pādamūle ṭhapesi. Tato vāmahatthaṁ ābhujitvā dakkhiṇena hatthena tikkhattuṁ apphoṭetvā "jitaṁ me, jitaṁ me"ti tayo vāre nadi.

Tasmiṁ ca samaye Bandhumarājā dhammāsanassa pacchato antosāṇiyaṁ nisinno dhammaṁ suṇāti. Rañño ca nāma "jitaṁ me"ti saddo amanāpo

1. Dhammassavanaṁ (Ka)
2. Mātugāmā (Ka)
3. Saṁharitvā (Ka)
4. Brāhmaṇiyā ca mayhañca (Sī)
5. Tathā (Sī)
6. Tassa (Sī)
7. Taraṇaṁ vā hotu maraṇaṁ vā (Aṁ-Ṭṭha 1. 130; Saṁ-Ṭṭha 2. 170 piṭṭhesu.)

အဿောသိ။ တဿ စ နိဝါသနသာဋကော ဧကောယေဝ ဟောတိ၊ တထာ ဗြာဟ္မဏိယာ။ ပါရုပနံ ပန ဒွိန္နမ္ပိ ဧကမေဝ၊ သော သကလနဂရေ "ဧကသာဋကဗြာဟ္မဏော"တိ ပညာယိ။ သော ဗြာဟ္မဏာနံ ကေနစိဒေဝ ကိစ္စေန သန္နိပါတေ သတိ ဗြာဟ္မဏိံ ဂေဟေ ဌပေတွာ သယံ တံ ဝတ္ထံ ပါရုပိတွာ ဂစ္ဆတိ၊ ဗြာဟ္မဏီနံ သန္နိပါတေ သတိ သယံ ဂေဟေ အစ္ဆတိ၊ ဗြာဟ္မဏီ တံ ဝတ္ထံ ပါရုပိတွာ ဂစ္ဆတိ။ တသ္မိံ ပန ဒိဝသေ ဗြာဟ္မဏော ဗြာဟ္မဏိံ အာဟ "ဘောတိ ကိံ ရတ္တိံ ဓမ္မံ[၁] သုဏိဿသိ, ဒိဝါ"တိ။ "မယံ မာတုဂါမဇာတိကာ[၂] နာမ ရတ္တိံ သောတုံ န သက္ကောမ၊ ဒိဝါ သောဿာမာ"တိ ဗြာဟ္မဏံ ဂေဟေ ဌပေတွာ တံ ဝတ္ထံ ပါရုပိတွာ ဥပါသိကာဟိ သဒ္ဓိံ ဒိဝါ ဂန္တွာ သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တေ နိသိန္နာ ဓမ္မံ သုတွာ ဥပါသိကာဟိယေဝ သဒ္ဓိံ အာဂမာသိ။ အထ ဗြာဟ္မဏော ဗြာဟ္မဏိံ ဂေဟေ ဌပေတွာ တံ ဝတ္ထံ ပါရုပိတွာ ဝိဟာရံ ဂတော။

တသ္မိံ သမယေ သတ္ထာ ပရိသမဇ္ဈေ အလင်္ကတဓမ္မာသနေ နိသိန္နော စိတ္တဗီဇနိံ အာဒါယ အာကာသဂင်္ဂံ ဩတာရေန္တော ဝိယ သိနေရုံ မန္ထံ ကတွာ သာဂရံ နိမ္မထေန္တော ဝိယ ဓမ္မကထံ ကထေသိ။ ဗြာဟ္မဏဿ ပရိသပရိယန္တေ နိသိန္နဿ ဓမ္မံ သုဏန္တဿ ပဌမယာမသ္မိံယေဝ သကလသရီရံ ပူရယမာနာ ပဉ္စဝဏ္ဏာ ပီတိ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ သော ပါရုတဝတ္ထံ သံဃရိတွာ[၃] "ဒသဗလဿ ဒဿာမီ"တိ စိန္တေသိ။ အထဿ အာဒီနဝသဟဿံ ဒဿယမာနံ မစ္ဆေရံ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ သော "ဗြာဟ္မဏိယာ မယှဉ္စ[၄] ဧကမေဝ ဝတ္ထံ၊ အညံ ကိဉ္စိ ပါရုပနံ နတ္ထိ၊ အပါရုပိတွာ စ နာမ ဗဟိ ဝိစရိတုံ န သက္ကာ"တိ သဗ္ဗထာပိ အဒါတုကာမော အဟောသိ၊ အထဿ နိက္ခန္တေ ပဌမယာမေ မဇ္ဈိမယာမေပိ တထေဝ[၅] ပီတိ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ တထေဝ စိန္တေတွာ တထေဝ အဒါတုကာမော အဟောသိ။ အထဿ[၆] မဇ္ဈိမယာမေ နိက္ခန္တေ ပစ္ဆိမယာမေပိ တထေဝ ပီတိ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ တဒါ သော "ယံ ဝါ ဟောတု တံ ဝါ[၇] ပစ္ဆာပိ ဇာနိဿာမီ"တိ ဝတ္ထံ သံဃရိတွာ သတ္ထုပါဒမူလေ ဌပေသိ။ တတော ဝါမဟတ္ထံ အာဘုဇိတွာ ဒက္ခိဏေန ဟတ္ထေန တိက္ခတ္တုံ အပ္ဖောဋေတွာ "ဇိတံ မေ၊ ဇိတံ မေ"တိ တယော ဝါရေ နဒိ။

တသ္မိံ စ သမယေ ဗန္ဓုမရာဇာ ဓမ္မာသနဿ ပစ္ဆတော အန္တောသာဏိယံ နိသိန္နော ဓမ္မံ သုဏာတိ။ ရညော စ နာမ "ဇိတံ မေ"တိ သဒ္ဒေါ အမနာပေါ

၁-ဓမ္မဿဝနံ (က)
၂-မာတုဂါမာ (က)
၃-သံဟရိတွာ (က)
၄-ဗြာဟ္မဏိယာ စ မယှဉ္စ (သီ)
၅-တထာ (သီ)
၆-တဿ (သီ)
၇-တရဏံ ဝါ ဟောတု မရဏံ ဝါ (အံ-ဋ္ဌ ၁-၁၃၀၊ သံ-ဋ္ဌ ၂-၁၇၀-ပိဋ္ဌေသု။)

hoti. So purisaṁ pesesi “gaccha etaṁ puccha kiṁ vadasī”ti. So tena gantvā pucchito “avasesā hatthiyānādīni āruyha asicammādīni gahetvā parasenaṁ jinanti, na taṁ acchariyaṁ. Ahaṁ pana pacchato āgacchantassa kūṭagoṇassa muggarena sīsaṁ bhinditvā taṁ palāpento viya maccheracittaṁ madditvā pārutavatthaṁ Dasabalassa adāsiṁ, taṁ me macchariyaṁ jitan”ti āha. So puriso āgantvā taṁ pavattiṁ rañño ārocesi. Rājā āha “amhe bhaṇe Dasabalassa anurūpaṁ na jānimha, brāhmaṇo jānī”ti[1] vatthayugaṁ pesesi. Taṁ disvā brāhmaṇo cintesi “ayaṁ mayhaṁ tuṇhīnisinnassa paṭhamaṁ kiñci adatvā Satthu guṇe kathentassa adāsi, Satthu guṇe paṭicca uppannena pana mayhaṁ ko attho”ti tampi vatthayugaṁ Dasabalasseva adāsi. Rājāpi “kiṁ brāhmaṇena katan”ti pucchitvā “tampi tena vatthayugaṁ Tathāgatasseva dinnan”ti sutvā aññānipi dve vatthayugāni pesesi, so tānipi adāsi. Rājā aññānipi cattārīti evaṁ yāva dvattiṁsavatthayugāni pesesi. Atha brāhmaṇo “idaṁ vaḍḍhetvā vaḍḍhetvā gahaṇaṁ viya hotī”ti attano atthāya ekaṁ, brāhmaṇiyā ekanti dve vatthayugāni gahetvā tiṁsayugāni Tathāgatasseva adāsi. Tato paṭṭhāya ca so Satthu vissāsiko jāto.

Atha naṁ rājā ekadivasaṁ sītasamaye Satthu santike dhammaṁ suṇantaṁ disvā satasahassagghanakaṁ attanā pārutarattakambalaṁ datvā āha “ito paṭṭhāya imaṁ pārupitvā dhammaṁ suṇāhī”ti. So “kiṁ me iminā kambalena imasmiṁ pūtikāye upanītenā”ti cintetvā antogandhakuṭiyaṁ Tathāgatassa mañcassa upari vitānaṁ katvā agamāsi. Athekadivasaṁ rājā pātova vihāraṁ gantvā antogandhakuṭiyaṁ Satthu santike nisīdi. Tasmiṁ ca samaye chabbaṇṇā Buddharasmiyo kambale paṭihaññanti, kambalo ativiya virocati. Rājā ullokento sañjānitvā āha “amhākaṁ bhante esa kambalo, amhehi Ekasāṭakabrāhmaṇassa dinno”ti. Tumhehi mahārāja brāhmaṇo pūjito, brāhmaṇena mayaṁ pūjitāti[2]. Rājā “brāhmaṇo yuttaṁ[3] aññāsi, na mayan”ti pasīditvā yaṁ manussānaṁ upakārabhūtaṁ, taṁ sabbaṁ aṭṭhaṭṭhakaṁ katvā sabbaṭṭhakaṁ nāma dānaṁ datvā purohitaṭṭhāne ṭhapesi. Sopi “aṭṭhaṭṭhakaṁ nāma catusaṭṭhi hotī”ti

1. Jānātīti (Sī, Ka) 2. Ahaṁ pūjitoti (Saṁ-Ṭṭha 2. 171 piṭṭhe.)
3. Yuttakaṁ (Saṁ-Ṭṭha 2. 171 piṭṭhe.)

ဟောတိ။ သော ပုရိသံ ပေသေသိ “ဂစ္ဆ ဧတံ ပုစ္ဆ ကိံ ဝဒသီ”တိ။ သော တေန ဂန္တွာ ပုစ္ဆိတော “အဝသေသာ ဟတ္ထိယာနာဒီနိ အာရုယှ အသိစမ္မာဒီနိ ဂဟေတွာ ပရသေနံ ဇိနန္တိ၊ န တံ အစ္ဆရိယံ။ အဟံ ပန ပစ္ဆတော အာဂစ္ဆန္တဿ ကူဋဂေါဏဿ မုဂ္ဂရေန သီသံ ဘိန္ဒိတွာ တံ ပလာပေန္တော ဝိယ မစ္ဆေရစိတ္တံ မဒ္ဒိတွာ ပါရုတဝတ္ထံ ဒသဗလဿ အဒါသိံ၊ တံ မေ မစ္ဆရိယံ ဇိတ”န္တိ အာဟ။ သော ပုရိသော အာဂန္တွာ တံ ပဝတ္တိံ ရညော အာရောစေသိ။ ရာဇာ အာဟ “အမှေ ဘဏေ ဒသဗလဿ အနုရူပံ န ဇာနိမှ၊ ဗြာဟ္မဏော ဇာနီ”တိ[၁] ဝတ္ထယုဂံ ပေသေသိ။ တံ ဒိသွာ ဗြာဟ္မဏော စိန္တေသိ “အယံ မယှံ တုဏှီနိသိန္နဿ ပဌမံ ကိဉ္စိ အဒတွာ သတ္ထု ဂုဏေ ကထေန္တဿ အဒါသိ၊ သတ္ထု ဂုဏေ ပဋိစ္စ ဥပ္ပန္နေန ပန မယှံ ကော အတ္ထော”တိ တမ္ပိ ဝတ္ထယုဂံ ဒသဗလဿေဝ အဒါသိ။ ရာဇာပိ “ကိံ ဗြာဟ္မဏေန ကတ”န္တိ ပုစ္ဆိတွာ “တမ္ပိ တေန ဝတ္ထယုဂံ တထာဂတဿေဝ ဒိန္န”န္တိ သုတွာ အညာနိပိ ဒွေ ဝတ္ထယုဂါနိ ပေသေသိ၊ သော တာနိပိ အဒါသိ။ ရာဇာ အညာနိပိ စတ္တာရီတိ ဧဝံ ယာဝ ဒွတ္တိံသဝတ္ထယုဂါနိ ပေသေသိ။ အထ ဗြာဟ္မဏော “ဣဒံ ဝဍ္ဎေတွာ ဝဍ္ဎေတွာ ဂဟဏံ ဝိယ ဟောတီ”တိ အတ္တနော အတ္ထာယ ဧကံ, ဗြာဟ္မဏိယာ ဧကန္တိ ဒွေ ဝတ္ထယုဂါနိ ဂဟေတွာ တိံသယုဂါနိ တထာဂတဿေဝ အဒါသိ။ တတော ပဋ္ဌာယ စ သော သတ္ထု ဝိဿာသိကော ဇာတော။

အထ နံ ရာဇာ ဧကဒိဝသံ သီတသမယေ သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုဏန္တံ ဒိသွာ သတသဟဿဂ္ဃနကံ အတ္တနာ ပါရုတရတ္တကမ္ဗလံ ဒတွာ အာဟ “ဣတော ပဋ္ဌာယ ဣမံ ပါရုပိတွာ ဓမ္မံ သုဏာဟီ”တိ။ သော “ကိံ မေ ဣမိနာ ကမ္ဗလေန ဣမသ္မိံ ပူတိကာယေ ဥပနီတေနာ”တိ စိန္တေတွာ အန္တောဂန္ဓကုဋိယံ တထာဂတဿ မဉ္စဿ ဥပရိ ဝိတာနံ ကတွာ အဂမာသိ။ အထေကဒိဝသံ ရာဇာ ပါတောဝ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ အန္တောဂန္ဓကုဋိယံ သတ္ထု သန္တိကေ နိသီဒိ။ တသ္မိံ စ သမယေ ဆဗ္ဗဏ္ဏာ ဗုဒ္ဓရသ္မိယော ကမ္ဗလေ ပဋိဟညန္တိ၊ ကမ္ဗလော အတိဝိယ ဝိရောစတိ။ ရာဇာ ဥလ္လောကေန္တော သဉ္ဇာနိတွာ အာဟ “အမှာကံ ဘန္တေ ဧသ ကမ္ဗလော၊ အမှေဟိ ဧကသာဋကဗြာဟ္မဏဿ ဒိန္နော”တိ။ တုမှေဟိ မဟာရာဇ ဗြာဟ္မဏော ပူဇိတော၊ ဗြာဟ္မဏေန မယံ ပူဇိတာတိ[၂]။ ရာဇာ “ဗြာဟ္မဏော ယုတ္တံ[၃] အညာသိ၊ န မယ”န္တိ ပသီဒိတွာ ယံ မနုဿာနံ ဥပကာရဘူတံ၊ တံ သဗ္ဗံ အဋ္ဌဋ္ဌကံ ကတွာ သဗ္ဗဋ္ဌကံ နာမ ဒါနံ ဒတွာ ပုရောဟိတဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။ သောပိ “အဋ္ဌဋ္ဌကံ နာမ စတုသဋ္ဌိ ဟောတီ”တိ

၁-ဇာနာတီတိ (သီ၊ က) ၂-အဟံ ပူဇိတောတိ (သံ-ဋ္ဌ ၂-၁၇၁-ပိဋ္ဌေ။) ၃-ယုတ္တကံ (သံ-ဋ္ဌ ၂-၁၇၁-ပိဋ္ဌေ။)

catusaṭṭhi salākabhattāni upanibandhāpetvā yāvajīvaṁ dānaṁ datvā sīlaṁ rakkhitvā tato cuto sagge nibbatti.

Puna tato cuto imasmiṁ kappe Koṇāgamanassa ca Bhagavato Kassapadasabalassa cāti dvinnaṁ Buddhānaṁ antare Bārāṇasiyaṁ kuṭumbiyaghare nibbatto. So vuddhimanvāya gharāvāsaṁ vasanto ekadivasaṁ araññe jaṅghavihāraṁ carati. Tasmiṁ ca samaye Paccekabuddho nadītīre cīvarakammaṁ karonto anuvāte appahonte saṁgharitvā[1] ṭhapetuṁ āraddho. So disvā "kasmā bhante saṁgharitvā[1] ṭhapethā"ti āha. Anuvāto nappahotīti. "Iminā bhante karothā"ti uttarasāṭakaṁ datvā "nibbattanibbattaṭṭhāne me kenaci parihāni mā hotū"ti patthanaṁ paṭṭhapesi.

Gharepissa bhaginiyā saddhiṁ bhariyāya kalahaṁ karontiyā Paccekabuddho piṇḍāya pāvisi, athassa bhaginī Paccekabuddhassa piṇḍapātaṁ datvā tassa bhariyaṁ sandhāya[2] "evarūpaṁ bālaṁ yojanasatena parivajjeyyan"ti patthanaṁ paṭṭhapesi. Sā gehaṅgaṇe ṭhitā sutvā "imāya dinnabhattaṁ mā esa bhuñjatū"ti pattaṁ gahetvā piṇḍapātaṁ chaḍḍetvā kalalassa pūretvā adāsi. Itarā disvā "bāle tvaṁ maṁ tāva akkosa vā pahara vā, evarūpassa pana dve asaṅkhyeyyāni pūritapāramissa pattato bhattaṁ chaḍḍetvā kalalaṁ dātuṁ na yuttan"ti āha. Athassa bhariyāya paṭisaṅkhānaṁ uppajji. Sā "tiṭṭhatha bhante"ti kalalaṁ chaḍḍetvā pattaṁ dhovitvā gandhacuṇṇena ubbaṭṭetvā paṇitabhattassa catumadhurassa ca pūretvā upari āsittena padumagabbhavaṇṇena sappinā vijjotamānaṁ Paccekabuddhassa hatthe ṭhapetvā "yathā ayaṁ piṇḍapāto obhāsajāto, evaṁ obhāsajātaṁ me sarīraṁ hotū"ti patthanaṁ paṭṭhapesi. Paccekabuddho anumoditvā[3] ākāsaṁ pakkhandi.

Tepi jāyampatikā yāvatāyukaṁ kusalaṁ katvā sagge nibbattitvā puna tato cavitvā upāsako Kassapasammāsambuddhakāle Bārāṇasiyaṁ asītikoṭivibhavassa seṭṭhino putto hutvā nibbatti, itarāpi tādisasseva seṭṭhino dhītā hutvā nibbatti. Tassa vuddhippattassa tameva seṭṭhidhītaraṁ ānayiṁsu. Tassā pubbe aniṭṭhavipākassa pāpakammassa[4]

1. Saṁharitvā (Sī) 2. Sandhāya evamāha (Sī, Ka) 3. Anumodanaṁ katvā (Sī)
4. Sayameva katassa (Sī), adinnavipākassa tassa kammassa
(Aṁ-Ṭṭha 1. 132; Saṁ-Ṭṭha 2. 172 piṭṭhesu.)

စတုသဋ္ဌိ သလာကဘတ္တာနိ ဥပနိဗန္ဓာပေတွာ ယာဝဇီဝံ ဒါနံ ဒတွာ သီလံ ရက္ခိတွာ တတော စုတော သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တိ။

ပုန တတော စုတော ဣမသ္မိံ ကပ္ပေ ကောဏာဂမနဿ စ ဘဂဝတော ကဿပဒသဗလဿ စာတိ ဒွိန္နံ ဗုဒ္ဓါနံ အန္တရေ ဗာရာဏသိယံ ကုဋုမ္ဗိယဃရေ နိဗ္ဗတ္တော။ သော ဝုဒ္ဓိမန္ွာယ ဃရာဝါသံ ဝသန္တော ဧကဒိဝသံ အရညေ ဇင်္ဃဝိဟာရံ စရတိ။ တသ္မိံ စ သမယေ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ နဒီတီရေ စီဝရကမ္မံ ကရောန္တော အနုဝါတေ အပ္ပဟောန္တေ သံဃရိတွာ[1] ဌပေတုံ အာရဒ္ဓေါ။ သော ဒိသွာ "ကသ္မာ ဘန္တေ သံဃရိတွာ[1] ဌပေထာ"တိ အာဟ။ အနုဝါတော နပ္ပဟောတီတိ။ "ဣမိနာ ဘန္တေ ကရောထာ"တိ ဥတ္တရသာဋကံ ဒတွာ "နိဗ္ဗတ္တနိဗ္ဗတ္တဋ္ဌာနေ မေ ကေနစိ ပရိဟာနိ မာ ဟောတူ"တိ ပတ္ထနံ ပဋ္ဌပေသိ။

ဃရေပိဿ ဘဂိနိယာ သဒ္ဓိံ ဘရိယာယ ကလဟံ ကရောန္တိယာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသိ၊ အထဿ ဘဂိနီ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ ပိဏ္ဍပါတံ ဒတွာ တဿ ဘရိယံ သန္ဓာယ[2] "ဧဝရူပံ ဗာလံ ယောဇနသတေန ပရိဝဇ္ဇေယျ"န္တိ ပတ္ထနံ ပဋ္ဌပေသိ။ သာ ဂေဟင်္ဂဏေ ဌိတာ သုတွာ "ဣမာယ ဒိန္နဘတ္တံ မာ ဧသ ဘုဉ္ဇတူ"တိ ပတ္တံ ဂဟေတွာ ပိဏ္ဍပါတံ ဆဍ္ဍေတွာ ကလလဿ ပူရေတွာ အဒါသိ။ ဣတရာ ဒိသွာ "ဗာလေ တွံ မံ တာဝ အက္ကောသ ဝါ ပဟရ ဝါ၊ ဧဝရူပဿ ပန ဒွေ အသင်္ချေယျာနိ ပူရိတပါရမိဿ ပတ္တတော ဘတ္တံ ဆဍ္ဍေတွာ ကလလံ ဒါတုံ န ယုတ္တ"န္တိ အာဟ။ အထဿ ဘရိယာယ ပဋိသင်္ခါနံ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ သာ "တိဋ္ဌထ ဘန္တေ"တိ ကလလံ ဆဍ္ဍေတွာ ပတ္တံ ဓောဝိတွာ ဂန္ဓစုဏ္ဏေန ဥဗ္ဗဋ္ဋေတွာ ပဏီတဘတ္တဿ စတုမဓုရဿ စ ပူရေတွာ ဥပရိ အာသိတ္တေန ပဒုမဂဗ္ဘဝဏ္ဏေန သပ္ပိနာ ဝိဇ္ဇောတမာနံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ ဟတ္ထေ ဌပေတွာ "ယထာ အယံ ပိဏ္ဍပါတော ဩဘာသဇာတော၊ ဧဝံ ဩဘာသဇာတံ မေ သရီရံ ဟောတူ"တိ ပတ္ထနံ ပဋ္ဌပေသိ။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ အနုမောဒိတွာ[3] အာကာသံ ပက္ခန္ဒိ။

တေပိ ဇာယမ္ပတိကာ ယာဝတာယုကံ ကုသလံ ကတွာ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ပုန တတော စဝိတွာ ဥပါသကော ကဿပသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓကာလေ ဗာရာဏသိယံ အသီတိကောဋိဝိဘဝဿ သေဋ္ဌိနော ပုတ္တော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ၊ ဣတရာပိ တာဒိသဿေဝ သေဋ္ဌိနော ဓီတာ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ တဿ ဝုဒ္ဓိပ္ပတ္တဿ တမေဝ သေဋ္ဌိဓီတရံ အာနယိံသု။ တဿာ ပုဗ္ဗေ အနိဋ္ဌဝိပါကဿ ပါပကမ္မဿ[4]

၁-သံဟရိတွာ (သီ) ၂-သန္ဓာယ ဧဝမာဟ (သီ၊ က) ၃-အနုမောဒနံ ကတွာ (သီ)
၄-သယမေဝ ကတဿ (သီ)၊ အဒိန္နဝိပါကဿ တဿ ကမ္မဿ (အံ-ဋ္ဌ ၁-၁၃၂၊ သံ-ဋ္ဌ ၂-၁၇၂-ပိဋ္ဌေသု။)

ānubhāvena patikulaṁ paviṭṭhamattāya ummārabbhantare sakalasarīraṁ ugghāṭitavaccakuṭi viya duggandhaṁ jātaṁ. Seṭṭhikumāro "kassāyaṁ gandho"ti pucchitvā "seṭṭhikaññāyā"ti sutvā "nīharatha nīharathā"ti ābhataniyāmeneva[1] kulagharaṁ pesesi. Sā eteneva nīhārena sattasu ṭhānesu paṭinivattitā[2].

Tena ca samayena Kassapadasabalo parinibbāyi, tassa ghanakoṭṭimāhi satasahassagghanikāhi rattasuvaṇṇiṭṭhakāhi yojanubbedhaṁ cetiyaṁ ārabhiṁsu. Tasmiṁ cetiye karīyamāne sā seṭṭhidhītā cintesi "ahaṁ sattasu ṭhānesu paṭinivattitā, kiṁ me jīvitenā"ti attano ābharaṇabhaṇḍaṁ bhañjāpetvā suvaṇṇiṭṭhakaṁ kāresi ratanāyataṁ vidatthivitthinnaṁ caturaṅgulubbedhaṁ. Tato haritālamanosilāpiṇḍaṁ gahetvā aṭṭha uppalahatthake ādāya cetiyakaraṇaṭṭhānaṁ gatā. Tasmiṁ ca khaṇe ekā iṭṭhakāpanti parikkhipitvā āgacchamānā ghaṭaniṭṭhakāya ūnā hoti, seṭṭhidhītā vaḍḍhakiṁ āha "imaṁ iṭṭhakaṁ ettha ṭhapethā"ti. Amma bhaddake kāle āgatāsi, sayameva ṭhapehīti. Sā āruyha telena haritālamanosilāpiṇḍaṁ yojetvā tena bandhanena iṭṭhakaṁ patiṭṭhapetvā upari aṭṭhahi uppalahatthakehi pūjaṁ katvā vanditvā "nibbattanibbattaṭṭhāne me kāyato candanagandho vāyatu, mukhato uppalagandho"ti patthanaṁ katvā cetiyaṁ vanditvā padakkhiṇaṁ katvā agamāsi.

Atha tasmiṁyeva khaṇe yassa seṭṭhiputtassa paṭhamaṁ gehaṁ nītā, tassa taṁ ārabbha sati udapādi. Nagarepi nakkhattaṁ saṅghuṭṭhaṁ hoti. So upaṭṭhāke āha "tadā idha ānītā seṭṭhidhītā atthi, kahaṁ sā"ti. Kulagehe sāmīti. Ānetha naṁ, nakkhattaṁ kīḷissāmāti. Te gantvā taṁ vanditvā ṭhitā "kiṁ tātā āgatatthā"ti tāya puṭṭhā taṁ pavattiṁ ācikkhiṁsu. Tātā mayā ābharaṇabhaṇḍena cetiyaṁ pūjitaṁ, ābharaṇaṁ me natthīti. Te gantvā seṭṭhiputtassa ārocesuṁ. Ānetha naṁ, piḷandhanaṁ labhissatīti[3]. Te ānayiṁsu, tassā saha gharapavesanena sakalagehaṁ candanagandho ceva nīluppalagandho ca vāyi. Seṭṭhiputto taṁ pucchi "paṭhamaṁ tava sarīrato duggandho vāyi, idāni pana te sarīrato candanagandho

1. Āgatayāneneva (Sī) 2. Paṭinivatti (Sī)
3. Labhissāmāti (Aṁ-Ṭṭha 1. 133; Saṁ-Ṭṭha 2. 173 piṭṭhesu.)

အာနုဘာဝေန ပတိကုလံ ပဝိဋ္ဌမတ္တာယ ဥမ္မာရဗ္ဘန္တရေ သကလသရီရံ ဥဂ္ဃာဋိတဝစ္စကုဋိ ဝိယ ဒုဂ္ဂန္ဓံ ဇာတံ။ သေဋ္ဌိကုမာရော “ကဿာယံ ဂန္ဓော”တိ ပုစ္ဆိတွာ “သေဋ္ဌိကညာယာ”တိ သုတွာ “နီဟရထ နီဟရထာ”တိ အာဘတနိယာမေနေဝ[၁] ကုလဃရံ ပေသေသိ။ သာ ဧတေနေဝ နီဟာရေန သတ္တသု ဌာနေသု ပဋိနိဝတ္တိတာ[၂]။

တေန စ သမယေန ကဿပဒသဗလော ပရိနိဗ္ဗာယိ၊ တဿ ဃနကောဋ္ဋိမာဟိ သတသဟဿဂ္ဃနိကာဟိ ရတ္တသုဝဏ္ဏိဋ္ဌကာဟိ ယောဇနုဗ္ဗေဓံ စေတိယံ အာရဘိံသု။ တသ္မိံ စေတိယေ ကရီယမာနေ သာ သေဋ္ဌိဓီတာ စိန္တေသိ “အဟံ သတ္တသု ဌာနေသု ပဋိနိဝတ္တိတာ၊ ကိံ မေ ဇီဝိတေနာ”တိ အတ္တနော အာဘရဏဘဏ္ဍံ ဘဉ္ဇာပေတွာ သုဝဏ္ဏိဋ္ဌကံ ကာရေသိ ရတနာယတံ ဝိဒတ္ထိဝိတ္ထိန္နံ စတုရင်္ဂုလုဗ္ဗေဓံ။ တတော ဟရိတာလမနောသိလာပိဏ္ဍံ ဂဟေတွာ အဋ္ဌ ဥပ္ပလဟတ္ထကေ အာဒါယ စေတိယကရဏဋ္ဌာနံ ဂတာ။ တသ္မိံ စ ခဏေ ဧကာ ဣဋ္ဌကာပန္တိ ပရိက္ခိပိတွာ အာဂစ္ဆမာနာ ဃဋနိဋ္ဌကာယ ဦနာ ဟောတိ၊ သေဋ္ဌိဓီတာ ဝဍ္ဎကိံ အာဟ “ဣမံ ဣဋ္ဌကံ ဧတ္ထ ဌပေထာ”တိ။ အမ္မ ဘဒ္ဒကေ ကာလေ အာဂတာသိ၊ သယမေဝ ဌပေဟီတိ။ သာ အာရုယှ တေလေန ဟရိတာလမနောသိလာပိဏ္ဍံ ယောဇေတွာ တေန ဗန္ဓနေန ဣဋ္ဌကံ ပတိဋ္ဌပေတွာ ဥပရိ အဋ္ဌဟိ ဥပ္ပလဟတ္ထကေဟိ ပူဇံ ကတွာ ဝန္ဒိတွာ “နိဗ္ဗတ္တနိဗ္ဗတ္တဋ္ဌာနေ မေ ကာယတော စန္ဒနဂန္ဓော ဝါယတု၊ မုခတော ဥပ္ပလဂန္ဓော”တိ ပတ္ထနံ ကတွာ စေတိယံ ဝန္ဒိတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ အဂမာသိ။

အထ တသ္မိံယေဝ ခဏေ ယဿ သေဋ္ဌိပုတ္တဿ ပဌမံ ဂေဟံ နီတာ၊ တဿ တံ အာရဗ္ဘ သတိ ဥဒပါဒိ။ နဂရေပိ နက္ခတ္တံ သင်္ဃုဋ္ဌံ ဟောတိ။ သော ဥပဋ္ဌာကေ အာဟ “တဒါ ဣဓ အာနီတာ သေဋ္ဌိဓီတာ အတ္ထိ၊ ကဟံ သာ”တိ။ ကုလဂေဟေ သာမီတိ။ အာနေထ နံ၊ နက္ခတ္တံ ကီဠိဿာမာတိ။ တေ ဂန္တွာ တံ ဝန္ဒိတွာ ဌိတာ “ကိံ တာတာ အာဂတတ္ထာ”တိ တာယ ပုဋ္ဌာ တံ ပဝတ္တိံ အာစိက္ခိံသု။ တာတာ မယာ အာဘရဏဘဏ္ဍေန စေတိယံ ပူဇိတံ၊ အာဘရဏံ မေ နတ္ထီတိ။ တေ ဂန္တွာ သေဋ္ဌိပုတ္တဿ အာရောစေသုံ။ အာနေထ နံ၊ ပိဠန္ဓနံ လဘိဿတီတိ[၃]။ တေ အာနယိံသု၊ တဿာ သဟ ဃရပဝေသနေန သကလဂေဟံ စန္ဒနဂန္ဓော စေဝ နီလုပ္ပလဂန္ဓော စ ဝါယိ။ သေဋ္ဌိပုတ္တော တံ ပုစ္ဆိ “ပဌမံ တဝ သရီရတော ဒုဂ္ဂန္ဓော ဝါယိ၊ ဣဒါနိ ပန တေ သရီရတော စန္ဒနဂန္ဓော

၁-အာဂတယာနေနေဝ (သီ) ၂-ပဋိနိဝတ္တိ (သီ)
၃-လဘိဿာမာတိ (အံ-ဋ္ဌ ၁-၁၃၃၊ သံ-ဋ္ဌ ၂-၁၇၃-ပိဋ္ဌေသု။)

mukhato uppalagandho vāyati, kiṁ etan”ti. Sā ādito paṭṭhāya attanā katakammaṁ ārocesi. Seṭṭhiputto “niyyānikaṁ vata Buddhasāsanan”ti pasīditvā yojanikaṁ suvaṇṇacetiyaṁ kambalakañcukena parikkhipitvā tattha tattha rathacakkappamāṇehi suvaṇṇapadumehi alaṅkari. Tesaṁ dvādasahatthā olambakā honti.

So tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā sagge nibbattitvā tato cuto bārāṇasito yojanamatte ṭhāne aññatarasmiṁ amaccakule nibbatti, seṭṭhikaññāpi devalokato ca vitvā rājakule jeṭṭhadhītā hutvā nibbatti. Tesu vayappattesu kumārassa vasanagāme nakkhattaṁ saṅghuṭṭhaṁ. So mātaraṁ āha “sāṭakaṁ me amma dehi, nakkhattaṁ kīḷissāmī”ti. Sā dhotavatthaṁ nīharitvā adāsi. “Amma thūlaṁ idan”ti āha. Sā aññaṁ nīharitvā adāsi, tampi paṭikkhipi. Atha naṁ mātā āha “tāta yādise gehe mayaṁ jātā, natthi no ito sukhumatarassa paṭilābhāya puññan”ti. Tena hi labhanaṭṭhānaṁ gacchāmi ammāti. Putta ahaṁ ajjeva tuyhaṁ Bārāṇasinagare rajjapaṭilābhampi icchāmīti. So mātaraṁ vanditvā āha “gacchāmi ammā”ti. Gaccha tātāti. Evaṁ kirassā cittaṁ ahosi “kahaṁ gamissati, idha vā ettha vā gehe nisīdissatī”ti. So pana puññaniyāmena nikkhamitvā Bārāṇasiṁ gantvā uyyāne maṅgalasilāpaṭṭe sasīsaṁ pārupitvā nipajji. So ca Bārāṇasirañño kālaṅkatassa sattamo divaso hoti.

Amaccā rañño sarīrakiccaṁ katvā rājaṅgaṇe nisīditvā mantayiṁsu “rañño ekā dhītāva atthi, putto natthi, arājakaṁ rajjaṁ nassati[1], ko rājā hotī”ti, “tvaṁ hohi, tvaṁ hohī”ti āhaṁsu. Purohito āha “bahuṁ oloketuṁ na vaṭṭati, phussarathaṁ vissajjemā”ti. Te kumudavaṇṇe cattāro sindhave yojetvā pañcavidhaṁ rājakakudhabhaṇḍaṁ setacchattañca rathasmiṁ yeva ṭhapetvā rathaṁ vissajjetvā pacchato tūriyāni paggaṇhāpesuṁ. Ratho pācīnadvārena nikkhamitvā uyyānābhimukho ahosi. “Paricayena uyyānābhimukho gacchati, nivattemā”ti keci āhaṁsu. Purohito “mā nivattayitthā”ti āha. Ratho kumāraṁ padakkhiṇaṁ katvā ārohanasajjo hutvā aṭṭhāsi,

1. Nassissati (Ka), na tiṭṭhati (Saṁ-Ṭṭha 2. 174), na vaṭṭati (Aṁ-Ṭṭha 1. 134)

မုခတော ဥပ္ပလဂန္ဓော ဝါယတိ, ကိံ ဧတ”န္တိ။ သာ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ အတ္တနာ ကတကမ္မံ အာရောစေသိ။ သေဋ္ဌိပုတ္တော “နိယျာနိကံ ဝတ ဗုဒ္ဓသာသန”န္တိ ပသီဒိတွာ ယောဇနိကံ သုဝဏ္ဏစေတိယံ ကမ္ဗလကဉ္စုကေန ပရိက္ခိပိတွာ တတ္ထ တတ္ထ ရထစက္ကပ္ပမာဏေဟိ သုဝဏ္ဏပဒုမေဟိ အလင်္ကရိ။ တေသံ ဒွါဒသဟတ္ထာ ဩလမ္ဗကာ ဟောန္တိ။

သော တတ္ထ ယာဝတာယုကံ ဌတွာ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတော စုတော ဗာရာဏသိတော ယောဇနမတ္တေ ဌာနေ အညတရသ္မိံ အမစ္စကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ သေဋ္ဌိကညာပိ ဒေဝလောကတော စဝိတွာ ရာဇကုလေ ဇေဋ္ဌဓီတာ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ တေသု ဝယပ္ပတ္တေသု ကုမာရဿ ဝသနဂါမေ နက္ခတ္တံ သင်္ဃုဋ္ဌံ။ သော မာတရံ အာဟ “သာဋကံ မေ အမ္မ ဒေဟိ၊ နက္ခတ္တံ ကီဠိဿာမီ”တိ။ သာ ဓောတဝတ္ထံ နီဟရိတွာ အဒါသိ။ “အမ္မ ထူလံ ဣဒ”န္တိ အာဟ။ သာ အညံ နီဟရိတွာ အဒါသိ၊ တမ္ပိ ပဋိက္ခိပိ။ အထ နံ မာတာ အာဟ “တာတ ယာဒိသေ ဂေဟေ မယံ ဇာတာ၊ နတ္ထိ နော ဣတော သုခုမတရဿ ပဋိလာဘာယ ပုည”န္တိ။ တေန ဟိ လဘနဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆာမိ အမ္မာတိ။ ပုတ္တ အဟံ အဇ္ဇေဝ တုယှံ ဗာရာဏသိနဂရေ ရဇ္ဇပဋိလာဘမ္ပိ ဣစ္ဆာမီတိ။ သော မာတရံ ဝန္ဒိတွာ အာဟ “ဂစ္ဆာမိ အမ္မာ”တိ။ ဂစ္ဆ တာတာတိ။ ဧဝံ ကိရဿာ စိတ္တံ အဟောသိ “ကဟံ ဂမိဿတိ၊ ဣဓ ဝါ ဧတ္ထ ဝါ ဂေဟေ နိသီဒိဿတီ”တိ။ သော ပန ပုညနိယာမေန နိက္ခမိတွာ ဗာရာဏသိံ ဂန္တွာ ဥယျာနေ မင်္ဂလသိလာပဋ္ဋေ သသီသံ ပါရုပိတွာ နိပဇ္ဇိ။ သော စ ဗာရာဏသိရညော ကာလင်္ကတဿ သတ္တမော ဒိဝသော ဟောတိ။

အမစ္စာ ရညော သရီရကိစ္စံ ကတွာ ရာဇင်္ဂဏေ နိသီဒိတွာ မန္တယိံသု “ရညော ဧကာ ဓီတာဝ အတ္ထိ၊ ပုတ္တော နတ္ထိ၊ အရာဇကံ ရဇ္ဇံ နဿတိ[၁]၊ ကော ရာဇာ ဟောတီ”တိ၊ “တွံ ဟောဟိ၊ တွံ ဟောဟီ”တိ အာဟံသု။ ပုရောဟိတော အာဟ “ဗဟုံ ဩလောကေတုံ န ဝဋ္ဋတိ၊ ဖုဿရထံ ဝိဿဇ္ဇေမာ”တိ။ တေ ကုမုဒဝဏ္ဏေ စတ္တာရော သိန္ဓဝေ ယောဇေတွာ ပဉ္စဝိဓံ ရာဇကကုဓဘဏ္ဍံ သေတစ္ဆတ္တဉ္စ ရထသ္မိံ ယေဝ ဌပေတွာ ရထံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ပစ္ဆတော တူရိယာနိ ပဂ္ဂဏှာပေသုံ။ ရထော ပါစီနဒွါရေန နိက္ခမိတွာ ဥယျာနာဘိမုခေါ အဟောသိ။ “ပရိစယေန ဥယျာနာဘိမုခေါ ဂစ္ဆတိ၊ နိဝတ္တေမာ”တိ ကေစိ အာဟံသု။ ပုရောဟိတော “မာ နိဝတ္တယိတ္ထာ”တိ အာဟ။ ရထော ကုမာရံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ အာရောဟနသဇ္ဇော ဟုတွာ အဋ္ဌာသိ၊

၁-နဿိဿတိ (က)၊ န တိဋ္ဌတိ (သံ-ဋ္ဌ ၂-၁၇၄)၊ န ဝဋ္ဋတိ (အံ-ဋ္ဌ ၁-၁၃၄)

purohito pārupanakaṇṇaṁ apanetvā pādatalāni olokento “tiṭṭhatu ayaṁ dīpo, dvisahassadīpaparivāresu catūsu mahādīpesu esa rajjaṁ kāretuṁ yutto”ti vatvā “punapi tūriyāni paggaṇhatha, punapi paggaṇhathā”ti tikkhattuṁ tūriyāni paggaṇhāpesi.

Atha kumāro mukhaṁ vivaritvā oloketvā “kena kammena āgatatthā”ti āha. Deva tumhākaṁ rajjaṁ pāpuṇātīti. Rājā kahanti. Devattaṁ gato sāmīti. Kati divasā atikkantāti. Ajja sattamo divasoti. Putto vā dhītā vā natthīti. Dhītā atthi deva, putto natthīti. Karissāmi rajjanti. Te tāvadeva abhisekamaṇḍapaṁ kāretvā rājadhītaraṁ sabbālaṅkārehi alaṅkaritvā uyyānaṁ ānetvā kumārassa abhisekaṁ akaṁsu. Athassa katābhisekassa satasahassagghanakaṁ vatthaṁ upahariṁsu. So “kimidaṁ tātā”ti āha. Nivāsanavatthaṁ devāti. Nanu tātā thūlanti[1]. Manussānaṁ paribhogavatthesu ito sukhumataraṁ natthi devāti. Tumhākaṁ rājā evarūpaṁ nivāsesīti. Āma devāti. Na maññe puññavā tumhākaṁ rājā, suvaṇṇabhiṅgāraṁ āharatha, labhissāma vatthanti. Suvaṇṇabhiṅgāraṁ āhariṁsu. So uṭṭhāya hatthe dhovitvā mukhaṁ vikkhāletvā hatthena udakaṁ ādāya puratthimadisāyaṁ abbhukkiri, tāvadeva ghanapathaviṁ bhinditvā aṭṭha kapparukkhā uṭṭhahiṁsu. Puna udakaṁ gahetvā dakkhiṇāyaṁ pacchimāyaṁ uttarāyanti evaṁ catūsu disāsu abbhukkiri, sabbadisāsu aṭṭhaṭṭhakaṁ katvā dvattiṁsa kapparukkhā uṭṭhahiṁsu. So ekaṁ dibbadussaṁ nivāsetvā ekaṁ pārupitvā “Nandarañño vijite suttakantikā itthiyo mā suttaṁ kantiṁsūti[2] evaṁ bheriṁ carāpethā”ti vatvā chattaṁ ussāpetvā alaṅkatapaṭiyatto hatthikkhandhavaragato nagaraṁ pavisitvā pāsādaṁ āruyha mahāsampattiṁ anubhavi.

Evaṁ kāle gacchante ekadivasaṁ devī rañño mahāsampattiṁ disvā “aho tapassī”ti kāruññākāraṁ dasseti. “Kimidaṁ devī”ti ca puṭṭhā “atimahatī te deva sampatti, atīte Buddhānaṁ saddahitvā kalyāṇaṁ akattha, idāni anāgatassa paccayaṁ kusalaṁ na karothā”ti āha. Kassa dassāma, sīlavanto natthīti. “Asuñño deva Jambudīpo arahantehi, tumhe dānameva sajjetha, ahaṁ arahante lacchāmī”ti āha. Rājā

1. Nanu tātā thūlaṁ, aññaṁ sukhumataraṁ natthīti. (Aṁ-Ṭṭha 1. 135 piṭṭhe.)
2. Kantantūti (Sī)

ပုရောဟိတော ပါရုပနကဏ္ဏံ အပနေတွာ ပါဒတလာနိ ဩလောကေန္တော “တိဋ္ဌတု အယံ ဒီပေါ၊ ဒွိသဟဿဒီပပရိဝါရေသု စတူသု မဟာဒီပေသု ဧသ ရဇ္ဇံ ကာရေတုံ ယုတ္တော”တိ ဝတွာ “ပုနပိ တူရိယာနိ ပဂ္ဂဏှထ၊ ပုနပိ ပဂ္ဂဏှထာ”တိ တိက္ခတ္တုံ တူရိယာနိ ပဂ္ဂဏှာပေသိ။

အထ ကုမာရော မုခံ ဝိဝရိတွာ ဩလောကေတွာ “ကေန ကမ္မေန အာဂတတ္ထာ”တိ အာဟ။ ဒေဝ တုမှာကံ ရဇ္ဇံ ပါပုဏာတီတိ။ ရာဇာ ကဟန္တိ။ ဒေဝတ္တံ ဂတော သာမီတိ။ ကတိ ဒိဝသာ အတိက္ကန္တာတိ။ အဇ္ဇ သတ္တမော ဒိဝသောတိ။ ပုတ္တော ဝါ ဓီတာ ဝါ နတ္ထီတိ။ ဓီတာ အတ္ထိ ဒေဝ၊ ပုတ္တော နတ္ထီတိ။ ကရိဿာမိ ရဇ္ဇန္တိ။ တေ တာဝဒေဝ အဘိသေကမဏ္ဍပံ ကာရေတွာ ရာဇဓီတရံ သဗ္ဗာလင်္ကာရေဟိ အလင်္ကရိတွာ ဥယျာနံ အာနေတွာ ကုမာရဿ အဘိသေကံ အကံသု။ အထဿ ကတာဘိသေကဿ သတသဟဿဃနကံ ဝတ္ထံ ဥပဟရိံသု။ သော “ကိမိဒံ တာတာ”တိ အာဟ။ နိဝါသနဝတ္ထံ ဒေဝါတိ။ နနု တာတာ ထူလန္တိ[၁]။ မနုဿာနံ ပရိဘောဂဝတ္ထေသု ဣတော သုခုမတရံ နတ္ထိ ဒေဝါတိ။ တုမှာကံ ရာဇာ ဧဝရူပံ နိဝါသေသီတိ။ အာမ ဒေဝါတိ။ န မညေ ပုညဝါ တုမှာကံ ရာဇာ၊ သုဝဏ္ဏဘိင်္ဂါရံ အာဟရထ၊ လဘိဿာမ ဝတ္ထန္တိ။ သုဝဏ္ဏ-ဘိင်္ဂါရံ အာဟရိံသု။ သော ဥဋ္ဌာယ ဟတ္ထေ ဓောဝိတွာ မုခံ ဝိက္ခာလေတွာ ဟတ္ထေန ဥဒကံ အာဒါယ ပုရတ္ထိမဒိသာယံ အဗ္ဘုက္ကိရိ၊ တာဝဒေဝ ဃနပထဝိံ ဘိန္ဒိတွာ အဋ္ဌ ကပ္ပရုက္ခာ ဥဋ္ဌဟိံသု။ ပုန ဥဒကံ ဂဟေတွာ ဒက္ခိဏာယံ ပစ္ဆိမာယံ ဥတ္တရာယန္တိ ဧဝံ စတူသု ဒိသာသု အဗ္ဘုက္ကိရိ၊ သဗ္ဗဒိသာသု အဋ္ဌဋ္ဌကံ ကတွာ ဒွတ္တိံသ ကပ္ပရုက္ခာ ဥဋ္ဌဟိံသု။ သော ဧကံ ဒိဗ္ဗဒုဿံ နိဝါသေတွာ ဧကံ ပါရုပိတွာ “နန္ဒရညော ဝိဇိတေ သုတ္တကန္တိကာ ဣတ္ထိယော မာ သုတ္တံ ကန္တိံသူတိ[၂] ဧဝံ ဘေရိံ စရာပေထာ”တိ ဝတွာ ဆတ္တံ ဥဿာပေတွာ အလင်္ကတပဋိယတ္တော ဟတ္ထိက္ခန္ဓဝရဂတော နဂရံ ပဝိသိတွာ ပါသာဒံ အာရုယှ မဟာသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝိ။

ဧဝံ ကာလေ ဂစ္ဆန္တေ ဧကဒိဝသံ ဒေဝီ ရညော မဟာသမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ “အဟော တပဿီ”တိ ကာရုညာကာရံ ဒဿေတိ။ “ကိမိဒံ ဒေဝီ”တိ စ ပုဋ္ဌာ “အတိမဟတီ တေ ဒေဝ သမ္ပတ္တိ၊ အတီတေ ဗုဒ္ဓါနံ သဒ္ဒဟိတွာ ကလျာဏံ အကတ္ထ၊ ဣဒါနိ အနာဂတဿ ပစ္စယံ ကုသလံ န ကရောထာ”တိ အာဟ။ ကဿ ဒဿာမ၊ သီလဝန္တော နတ္ထီတိ။ “အသုညော ဒေဝ ဇမ္ဗုဒီပေါ အရဟန္တေဟိ၊ တုမှေ ဒါနမေဝ သဇ္ဇေထ၊ အဟံ အရဟန္တေ လစ္ဆာမီ”တိ အာဟ။ ရာဇာ

၁-နနု တာတာ ထူလံ၊ အညံ သုခုမတရံ နတ္ထီတိ။ (အံ-ဋ္ဌ ၁-၁၃၅-ပိဋ္ဌေ။) ၂-ကန္တန္တူတိ (သီ)

punadivase pācīnadvāre dānaṁ sajjāpesi. Devī pātova uposathaṅgāni adhiṭṭhāya uparipāsāde puratthābhimukhā urena nipajjitvā “sace etissaṁ disāyaṁ arahanto atthi, sveva āgantvā amhākaṁ bhikkhaṁ gaṇhantū”ti āha. Tassaṁ disāyaṁ arahanto nāhesuṁ, taṁ sakkāraṁ kapaṇayācakānaṁ[1] adaṁsu. Punadivase dakkhiṇadvāre dānaṁ sajjetvā tatheva akāsi, punadivase pacchimadvāre. Uttaradvāre sajjitadivase pana deviyā tatheva nimantentiyā[2] Himavante vasantānaṁ Padumavatiyā puttānaṁ pañcasatānaṁ Paccekabuddhānaṁ jeṭṭhako Mahāpadumapaccekabuddho bhātike āmantesi “mārisā Nandarājā tumhe nimanteti, adhivāsetha tassā”ti te adhivāsetvā punadivase Anotattadahe mukhaṁ dhovitvā ākāsena āgantvā uttaradvāre otariṁsu. Manussā disvā gantvā “pañcasatā deva Paccekabuddhā āgatā”ti rañño ārocesuṁ. Rājā saddhiṁ deviyā gantvā vanditvā pattaṁ gahetvā Paccekabuddhe pāsādaṁ āropetvā tatra nesaṁ dānaṁ datvā bhattakiccāvasāne rājā saṁghattherassa, devī saṁghanavakassa pādamūle nipajjitvā “ayyā paccayehi na kilamissanti mayaṁ puññena na hāyissāma[3], amhākaṁ yāvajīvaṁ idha nivāsāya paṭiññaṁ dethā”ti paṭiññaṁ kāretvā uyyāne pañcapaṇṇasālāsatāni pañcacaṅkamanasatānīti sabbākārena nivāsanaṭṭhānāni sampādetvā tattha vasāpesuṁ.

Evaṁ kāle gacchante rañño paccanto kupito. So “ahaṁ paccantaṁ vūpasametuṁ gacchāmi, tvaṁ Paccekabuddhesu mā pamajjī”ti deviṁ ovaditvā gato. Tasmiṁ anāgateyeva Paccekabuddhānaṁ āyusaṅkhārā khīṇā. Mahāpadumapaccekabuddho tiyāmarattiṁ jhānakīḷaṁ kīḷitvā aruṇuggamane ālambanaphalakaṁ ālambitvā ṭhitakova anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi, etenupāyena sesāpīti sabbeva parinibbutā. Punadivase devī Paccekabuddhānaṁ nisīdanaṭṭhānaṁ haritūpalittaṁ kāretvā pupphāni vikiritvā dhūpaṁ datvā[4] tesaṁ āgamanaṁ olokayantī nisinnā āgamanaṁ apassantī purisaṁ pesesi “gaccha tāta jānāhi, kiṁ ayyānaṁ kiñci aphāsukan”ti. So gantvā Mahāpadumassa paṇṇasālāya dvāraṁ vivaritvā tattha apassanto caṅkamanaṁ gantvā ālambanaphalakaṁ nissāya ṭhitaṁ disvā vanditvā “kālo

1. Yācakādīnaṁ (Sī)
2. Nimantite (Ka)
3. Na hāyissāmi (Sī)
4. Dhūpaṁ vāsetvā (Ka)

ပုနဒိဝသေ ပါစီနဒွါရေ ဒါနံ သဇ္ဇာပေသိ။ ဒေဝီ ပါတောဝ ဥပေါသထင်္ဂါနိ အဓိဋ္ဌာယ ဥပရိပါသာဒေ ပုရတ္ထာဘိမုခါ ဥရေန နိပဇ္ဇိတွာ “သစေ ဧတိဿံ ဒိသာယံ အရဟန္တော အတ္ထိ၊ သွေဝ အာဂန္တွာ အမှာကံ ဘိက္ခံ ဂဏှန္တူ”တိ အာဟ။ တဿံ ဒိသာယံ အရဟန္တော နာဟေသုံ၊ တံ သက္ကာရံ ကပဏယာစကာနံ[1] အဒံသု။ ပုနဒိဝသေ ဒက္ခိဏဒွါရေ ဒါနံ သဇ္ဇေတွာ တထေဝ အကာသိ၊ ပုနဒိဝသေ ပစ္ဆိမဒွါရေ။ ဥတ္တရဒွါရေ သဇ္ဇိတဒိဝသေ ပန ဒေဝိယာ တထေဝ နိမန္တေန္တိယာ[2] ဟိမဝန္တေ ဝသန္တာနံ ပဒုမဝတိယာ ပုတ္တာနံ ပဉ္စသတာနံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ ဇေဋ္ဌကော မဟာပဒုမပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ ဘာတိကေ အာမန္တေသိ “မာရိသာ နန္ဒရာဇာ တုမှေ နိမန္တေတိ၊ အဓိဝါသေထ တဿာ”တိ တေ အဓိဝါသေတွာ ပုနဒိဝသေ အနောတတ္တဒဟေ မုခံ ဓောဝိတွာ အာကာသေန အာဂန္တွာ ဥတ္တရဒွါရေ ဩတရိံသု။ မနုဿာ ဒိသွာ ဂန္တွာ “ပဉ္စသတာ ဒေဝ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ အာဂတာ”တိ ရညော အာရောစေသုံ။ ရာဇာ သဒ္ဓိံ ဒေဝိယာ ဂန္တွာ ဝန္ဒိတွာ ပတ္တံ ဂဟေတွာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေ ပါသာဒံ အာရောပေတွာ တတ္ထ နေသံ ဒါနံ ဒတွာ ဘတ္တကိစ္စာဝသာနေ ရာဇာ သံဃတ္ထေရဿ, ဒေဝီ သံဃနဝကဿ ပါဒမူလေ နိပဇ္ဇိတွာ “အယျာ ပစ္စယေဟိ န ကိလမိဿန္တိ မယံ ပုညေန န ဟာယိဿာမ[3]၊ အမှာကံ ယာဝဇီဝံ ဣဓ နိဝါသာယ ပဋိညံ ဒေထာ”တိ ပဋိညံ ကာရေတွာ ဥယျာနေ ပဉ္စပဏ္ဏသာလာသတာနိ ပဉ္စစင်္ကမနသတာနီတိ သဗ္ဗာကာရေန နိဝါသနဋ္ဌာနာနိ သမ္ပာဒေတွာ တတ္ထ ဝသာပေသုံ။

ဧဝံ ကာလေ ဂစ္ဆန္တေ ရညော ပစ္စန္တော ကုပိတော။ သော “အဟံ ပစ္စန္တံ ဝူပသမေတုံ ဂစ္ဆာမိ၊ တွံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေသု မာ ပမဇ္ဇီ”တိ ဒေဝိံ ဩဝဒိတွာ ဂတော။ တသ္မိံ အနာဂတေယေဝ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ အာယုသင်္ခါရာ ခီဏာ။ မဟာပဒုမပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ တိယာမရတ္တိံ ဈာနကီဠံ ကီဠိတွာ အရုဏုဂ္ဂမနေ အာလမ္ဗနဖလကံ အာလမ္ဗိတွာ ဌိတကောဝ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယိ၊ ဧတေနုပါယေန သေသာပီတိ သဗ္ဗေဝ ပရိနိဗ္ဗုတာ။ ပုနဒိဝသေ ဒေဝီ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ နိသီဒနဋ္ဌာနံ ဟရိတူပလိတ္တံ ကာရေတွာ ပုပ္ဖါနိ ဝိကိရိတွာ ဓူပံ ဒတွာ[4] တေသံ အာဂမနံ ဩလောကယန္တီ နိသိန္နာ အာဂမနံ အပဿန္တီ ပုရိသံ ပေသေသိ “ဂစ္ဆ တာတ ဇာနာဟိ၊ ကိံ အယျာနံ ကိဉ္စိ အဖာသုက”န္တိ။ သော ဂန္တွာ မဟာပဒုမဿ ပဏ္ဏသာလာယ ဒွါရံ ဝိဝရိတွာ တတ္ထ အပဿန္တော စင်္ကမနံ ဂန္တွာ အာလမ္ဗနဖလကံ နိဿာယ ဌိတံ ဒိသွာ ဝန္ဒိတွာ “ကာလော

၁-ယာစကာဒီနံ (သီ)
၂-နိမန္တိတေ (က)
၃-န ဟာယိဿာမိ (သီ)
၄-ဓူပံ ဝါသေတွာ (က)

bhante”ti āha. Parinibbutasarīraṁ kiṁ kathessati, so “niddāyati maññe”ti gantvā piṭṭhipāde hatthena parāmasitvā pādānaṁ sītalatāya ceva thaddhatāya ca parinibbutabhāvaṁ ñatvā dutiyassa santikaṁ agamāsi. Evaṁ tatiyassāti sabbesaṁ parinibbutabhāvaṁ ñatvā rājakulaṁ gato. “Kahaṁ tāta Paccekabuddhā”ti puṭṭho “parinibbutā devī”ti āha. Devī kandantī rodantī nikkhamitvā nāgarehi saddhiṁ tattha gantvā sādhukīḷitaṁ kāretvā Paccekabuddhānaṁ sarīrakiccaṁ kāretvā dhātuyo gahetvā cetiyaṁ patiṭṭhāpesi.

Rājā paccantaṁ vūpasametvā āgato paccuggamanaṁ āgataṁ deviṁ pucchi “kiṁ bhadde Paccekabuddhesu nappamajji, nirogā ayyā”ti. Parinibbutā devāti. Rājā cintesi “evarūpānampi paṇḍitānaṁ maraṇaṁ uppajjati, amhākaṁ kuto mokkho”ti. So nagaraṁ agantvā uyyānameva pavisitvā jeṭṭhaputtaṁ pakkosāpetvā tassa rajjaṁ niyyātetvā[1] sayaṁ samaṇapabbajjaṁ pabbaji, devīpi “imasmiṁ pabbajite ahaṁ kiṁ karissāmī”ti tattheva uyyāne pabbajitvā dvepi jhānaṁ bhāvetvā tato cutā brahmaloke nibbattiṁsu.

Tesu tattheva vasantesu amhākaṁ Satthā loke uppajjitvā pavattitavaradhammacakko anupubbena Rājagahaṁ pāvisi. Satthari tattha paṭivasante ayaṁ Pippali[2] māṇavo Magadharaṭṭhe Mahātitthabrāhmaṇagāme Kapilabrāhmaṇassa aggamahesiyā kucchimhi nibbatto, ayaṁ Bhaddā Kāpilānī Maddaraṭṭhe Sāgalanagare Kosiyagottabrāhmaṇassa aggamahesiyā kucchismiṁ nibbattā. Tesaṁ anukkamena vaḍḍhamānānaṁ Pippalimāṇavassa vīsatime, Bhaddāya soḷasame vasse sampatte mātāpitaro puttaṁ oloketvā “tāta tvaṁ vayappatto, kulavaṁso nāma patiṭṭhapetabbo”ti ativiya nippīḷayiṁsu. Māṇavo āha “mayhaṁ sotapathe evarūpaṁ kathaṁ mā kathetha. Ahaṁ yāva tumhe dharatha, tāva paṭijaggissāmi, tumhākaṁ accayena[3] nikkhamitvā pabbajissāmī”ti. Te katipāhaṁ atikkamitvā puna kathayiṁsu. Sopi tatheva paṭikkhipi. Tato paṭṭhāya nirantaraṁ kathetiyeva.

1. Niyyādetvā (Sī), paṭiyādetvā (Ka) 2. Pipphali (Ka) 3. Pacchato (Sī)

ဘန္တေ”တိ အာဟ။ ပရိနိဗ္ဗုတသရီရံ ကိံ ကထေဿတိ၊ သော “နိဒ္ဒါယတိ မညေ”တိ ဂန္တွာ ပိဋ္ဌိပါဒေ ဟတ္ထေန ပရာမသိတွာ ပါဒါနံ သီတလတာယ စေဝ ထဒ္ဓတာယ စ ပရိနိဗ္ဗုတဘာဝံ ဉတွာ ဒုတိယဿ သန္တိကံ အဂမာသိ။ ဧဝံ တတိယဿာတိ သဗ္ဗေသံ ပရိနိဗ္ဗုတဘာဝံ ဉတွာ ရာဇကုလံ ဂတော။ “ကဟံ တာတ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ”တိ ပုဋ္ဌော “ပရိနိဗ္ဗုတာ ဒေဝီ”တိ အာဟ။ ဒေဝီ ကန္ဒန္တီ ရောဒန္တီ နိက္ခမိတွာ နာဂရေဟိ သဒ္ဓိံ တတ္ထ ဂန္တွာ သာဓုကီဠိတံ ကာရေတွာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ သရီရကိစ္စံ ကာရေတွာ ဓာတုယော ဂဟေတွာ စေတိယံ ပတိဋ္ဌာပေသိ။

ရာဇာ ပစ္စန္တံ ဝူပသမေတွာ အာဂတော ပစ္စုဂ္ဂမနံ အာဂတံ ဒေဝိံ ပုစ္ဆိ “ကိံ ဘဒ္ဒေ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေသု နပ္ပမဇ္ဇိ၊ နိရောဂါ အယျာ”တိ။ ပရိနိဗ္ဗုတာ ဒေဝါတိ။ ရာဇာ စိန္တေသိ “ဧဝရူပါနမ္ပိ ပဏ္ဍိတာနံ မရဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အမှာကံ ကုတော မောက္ခော”တိ။ သော နဂရံ အဂန္တွာ ဥယျာနမေဝ ပဝိသိတွာ ဇေဋ္ဌပုတ္တံ ပက္ကောသာပေတွာ တဿ ရဇ္ဇံ နိယျာတေတွာ[၁] သယံ သမဏပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိ၊ ဒေဝီပိ “ဣမသ္မိံ ပဗ္ဗဇိတေ အဟံ ကိံ ကရိဿာမီ”တိ တတ္ထေဝ ဥယျာနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဒွေပိ ဈာနံ ဘာဝေတွာ တတော စုတာ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တိံသု။

တေသု တတ္ထေဝ ဝသန္တေသု အမှာကံ သတ္ထာ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ပဝတ္တိတဝရဓမ္မစက္ကော အနုပုဗ္ဗေန ရာဇဂဟံ ပါဝိသိ။ သတ္ထရိ တတ္ထ ပဋိဝသန္တေ အယံ ပိပ္ပလိ[၂]မာဏဝေါ မဂဓရဋ္ဌေ မဟာတိတ္ထဗြာဟ္မဏဂါမေ ကပိလဗြာဟ္မဏဿ အဂ္ဂမဟေသိယာ ကုစ္ဆိမှိ နိဗ္ဗတ္တော၊ အယံ ဘဒ္ဒါ ကာပိလာနီ မဒ္ဒရဋ္ဌေ သာဂလနဂရေ ကောသိယဂေါတ္တဗြာဟ္မဏဿ အဂ္ဂမဟေသိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ နိဗ္ဗတ္တာ။ တေသံ အနုက္ကမေန ဝဍ္ဎမာနာနံ ပိပ္ပလိမာဏဝဿ ဝီသတိမေ, ဘဒ္ဒါယ သောဠသမေ ဝဿေ သမ္ပတ္တေ မာတာပိတရော ပုတ္တံ ဩလောကေတွာ “တာတ တွံ ဝယပ္ပတ္တော၊ ကုလဝံသော နာမ ပတိဋ္ဌပေတဗ္ဗော”တိ အတိဝိယ နိပ္ပီဠယိံသု။ မာဏဝေါ အာဟ “မယှံ သောတပထေ ဧဝရူပံ ကထံ မာ ကထေထ။ အဟံ ယာဝ တုမှေ ဓရထ၊ တာဝ ပဋိဇဂ္ဂိဿာမိ၊ တုမှာကံ အစ္စယေန[၃] နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိဿာမီ”တိ။ တေ ကတိပါဟံ အတိက္ကမိတွာ ပုန ကထယိံသု။ သောပိ တထေဝ ပဋိက္ခိပိ။ တတော ပဋ္ဌာယ နိရန္တရံ ကထေတိယေဝ။

၁-နိယျာဒေတွာ (သီ)၊ ပဋိယာဒေတွာ (က) ၂-ပိပ္ဖလိ (က) ၃-ပစ္ဆတော (သီ)

Māṇavo “mama mātaraṁ saññāpessāmī”ti rattasuvaṇṇassa nikkhasahassaṁ datvā sabbakāmehi santappetvā suvaṇṇakārehi ekaṁ itthirūpaṁ kārāpetvā tassa majjanaghaṭṭanādikammapariyosāne taṁ rattavatthaṁ nivāsāpetvā vaṇṇasampannehi pupphehi ceva nānā-alaṅkārehi ca alaṅkārāpetvā mātaraṁ pakkosāpetvā āha “amma evarūpaṁ ārammaṇaṁ labhanto gehe vasissāmi alabhanto na vasissāmī”ti. Paṇḍitā brāhmaṇī cintesi “mayhaṁ putto puññavā dinnadāno katābhinīhāro, puññaṁ karonto na ekakova akāsi, addhā etena sahakatapuññā suvaṇṇarūpapaṭibhāgāva bhavissatī”ti aṭṭha brāhmaṇe pakkosāpetvā sabbakāmehi santappetvā suvaṇṇarūpakaṁ rathaṁ āropetvā “gacchatha tātā, yattha amhākaṁ jātigottabhogehi samāne kule evarūpaṁ dārikaṁ passatha, imameva suvaṇṇarūpakaṁ paṇṇākāraṁ katvā ethā”ti uyyojesi.

Te “amhākaṁ nāma etaṁ kamman”ti nikkhamitvā “kattha gamissāmā”ti cintetvā Maddaraṭṭhaṁ nāma itthākaro, Maddaraṭṭhaṁ gamissāmā”ti Maddaraṭṭhe Sāgalanagaraṁ agamaṁsu. Tattha taṁ suvaṇṇarūpakaṁ nhānatitthe ṭhapetvā ekamante nisīdiṁsu. Atha Bhaddāya dhātī Bhaddaṁ nhahāpetvā alaṅkaritvā sirigabbhe nisīdāpetvā sayaṁ nhāyituṁ udakatitthaṁ gatā tattha taṁ suvaṇṇarūpakaṁ disvā “kissāyaṁ avinītā idhāgantvā ṭhitā”ti piṭṭhipasse paharitvā “suvaṇṇarūpakan”ti ñatvā “ayyadhītā me”ti saññaṁ uppādesiṁ, “ayaṁ pana me ayyadhītāya nivāsanapaṭiggāhikāyāpi asadisā”ti āha. Atha naṁ te manussā parivāretvā “evarūpā te sāmidhītā”ti pucchiṁsu. Kiṁ esā, imāya suvaṇṇapaṭimāya sataguṇena sahassaguṇena mayhaṁ ayyadhītā abhirūpatarā, dvādasahatthe gabbhe nisinnāya padīpakiccaṁ natthi, sarīrobhāseneva tamaṁ vidhamatīti. “Tena hi āgacchā”ti taṁ Khujjaṁ gahetvā suvaṇṇarūpakaṁ rathe āropetvā Kosiyagottassa brāhmaṇassa gharadvāre ṭhatvā āgamanaṁ nivedayiṁsu.

Brāhmaṇo paṭisanthāraṁ katvā “kuto āgatatthā”ti pucchi. Magadharaṭṭhe Mahātitthagāme Kapilabrāhmaṇassa gharatoti. Kiṁ kāraṇā āgatāti. Iminā nāma kāraṇenāti. “Kalyāṇaṁ tātā, samajātigottavibhavo amhākaṁ brāhmaṇo, dassāmi dārikan”ti paṇṇākāraṁ gaṇhi. Te Kapilabrāhmaṇassa sāsanaṁ pahiṇiṁsu “laddhā

မာဏဝေါ “မမ မာတရံ သညာပေဿာမီ”တိ ရတ္တသုဝဏ္ဏဿ နိက္ခသဟဿံ ဒတွာ သဗ္ဗကာမေဟိ သန္တပ္ပေတွာ သုဝဏ္ဏကာရေဟိ ဧကံ ဣတ္ထိရူပံ ကာရာပေတွာ တဿ မဇ္ဇနဃဋ္ဋနာဒိကမ္မပရိယောသာနေ တံ ရတ္တဝတ္ထံ နိဝါသာပေတွာ ဝဏ္ဏသမ္ပန္နေဟိ ပုပ္ဖေဟိ စေဝ နာနာအလင်္ကာရေဟိ စ အလင်္ကာရာပေတွာ မာတရံ ပက္ကောသာပေတွာ အာဟ “အမ္မ ဧဝရူပံ အာရမ္မဏံ လဘန္တော ဂေဟေ ဝသိဿာမိ အလဘန္တော န ဝသိဿာမီ”တိ။ ပဏ္ဍိတာ ဗြာဟ္မဏီ စိန္တေသိ “မယှံ ပုတ္တော ပုညဝါ ဒိန္နဒါနော ကတာဘိနီဟာရော၊ ပုညံ ကရောန္တော န ဧကကောဝ အကာသိ၊ အဒ္ဓါ ဧတေန သဟကတပုညာ သုဝဏ္ဏရူပပဋိဘာဂါဝ ဘဝိဿတီ”တိ အဋ္ဌ ဗြာဟ္မဏေ ပက္ကောသာပေတွာ သဗ္ဗကာမေဟိ သန္တပ္ပေတွာ သုဝဏ္ဏရူပကံ ရထံ အာရောပေတွာ “ဂစ္ဆထ တာတာ, ယတ္ထ အမှာကံ ဇာတိဂေါတ္တဘောဂေဟိ သမာနေ ကုလေ ဧဝရူပံ ဒါရိကံ ပဿထ၊ ဣမမေဝ သုဝဏ္ဏရူပကံ ပဏ္ဏာကာရံ ကတွာ ဧထာ”တိ ဥယျောဇေသိ။

တေ “အမှာကံ နာမ ဧတံ ကမ္မ”န္တိ နိက္ခမိတွာ “ကတ္ထ ဂမိဿာမာ”တိ စိန္တေတွာ မဒ္ဒရဋ္ဌံ နာမ ဣတ္ထာကရော၊ မဒ္ဒရဋ္ဌံ ဂမိဿာမာ”တိ မဒ္ဒရဋ္ဌေ သာဂလနဂရံ အဂမံသု။ တတ္ထ တံ သုဝဏ္ဏရူပကံ နှာနတိတ္ထေ ဌပေတွာ ဧကမန္တေ နိသီဒိံသု။ အထ ဘဒ္ဒါယ ဓာတီ ဘဒ္ဒံ နှာပေတွာ အလင်္ကရိတွာ သိရိဂဗ္ဘေ နိသီဒါပေတွာ သယံ နှာယိတုံ ဥဒကတိတ္ထံ ဂတာ တတ္ထ တံ သုဝဏ္ဏရူပကံ ဒိသွာ “ကိဿာယံ အဝိနီတာ ဣဓာဂန္တွာ ဌိတာ”တိ ပိဋ္ဌိပဿေ ပဟရိတွာ “သုဝဏ္ဏရူပက”န္တိ ဉတွာ “အယျဓီတာ မေ”တိ သညံ ဥပ္ပါဒေသိံ၊ “အယံ ပန မေ အယျဓီတာယ နိဝါသနပဋိဂ္ဂါဟိကာယာပိ အသဒိသာ”တိ အာဟ။ အထ နံ တေ မနုဿာ ပရိဝါရေတွာ “ဧဝရူပါ တေ သာမိဓီတာ”တိ ပုစ္ဆိံသု။ ကိံ ဧသာ, ဣမာယ သုဝဏ္ဏပဋိမာယ သတဂုဏေန သဟဿဂုဏေန မယှံ အယျဓီတာ အဘိရူပတရာ၊ ဒွါဒသဟတ္ထေ ဂဗ္ဘေ နိသိန္နာယ ပဒီပကိစ္စံ နတ္ထိ၊ သရီရောဘာသေနေဝ တမံ ဝိဓမတီတိ။ “တေန ဟိ အာဂစ္ဆာ”တိ တံ ခုဇ္ဇံ ဂဟေတွာ သုဝဏ္ဏရူပကံ ရထေ အာရောပေတွာ ကောသိယဂေါတ္တဿ ဗြာဟ္မဏဿ ဃရဒွါရေ ဌတွာ အာဂမနံ နိဝေဒယိံသု။

ဗြာဟ္မဏော ပဋိသန္ထာရံ ကတွာ “ကုတော အာဂတတ္ထာ”တိ ပုစ္ဆိ။ မဂဓရဋ္ဌေ မဟာတိတ္ထဂါမေ ကပိလဗြာဟ္မဏဿ ဃရတောတိ။ ကိံ ကာရဏာ အာဂတာတိ။ ဣမိနာ နာမ ကာရဏေနာတိ။ “ကလျာဏံ တာတာ, သမဇာတိဂေါတ္တဝိဘဝေါ အမှာကံ ဗြာဟ္မဏော၊ ဒဿာမိ ဒါရိက”န္တိ ပဏ္ဏာကာရံ ဂဏှိ။ တေ ကပိလဗြာဟ္မဏဿ သာသနံ ပဟိဏိံသု “လဒ္ဓါ

dārikā, kattabbaṁ karothā"ti. Taṁ sāsanaṁ sutvā Pippalimāṇavassa ārocayiṁsu "laddhā kira dārikā"ti. Māṇavo "ahaṁ 'na labhissantī'ti[1] cintesiṁ, ime 'laddhā'ti vadanti, anatthiko hutvā paṇṇaṁ pesessāmī"ti rahogato paṇṇaṁ likhi "Bhaddā attano jātigottabhogānurūpaṁ gharāvāsaṁ labhatu, ahaṁ nikkhamitvā pabbajissāmi, mā pacchā vippaṭisārinī ahosī"ti. Bhaddāpi "asukassa kira maṁ dātukāmo"ti sutvā "paṇṇaṁ pesessāmī"ti rahogatā[2] paṇṇaṁ likhi "ayyaputto attano jātigottabhogānurūpaṁ gharāvāsaṁ labhatu, ahaṁ pabbajissāmi, mā pacchā vippaṭisārī ahosī"ti. Dvepi paṇṇāni antarāmagge samāgacchiṁsu. Idaṁ kassa paṇṇanti. Pippalimāṇavena Bhaddāya pahitanti. Idaṁ kassāti. "Bhaddāya Pippalimāṇavassa pahitan"ti ca vutte te dvepi vācetvā "passatha dārakānaṁ kamman"ti phāletvā araññe chaḍḍetvā[3] aññaṁ taṁsamānaṁ paṇṇaṁ likhitvā ito etto ca pesesuṁ. Iti kumārassa kumārikāya ca sadisaṁ paṇṇaṁ lokassādarahitamevāti anicchamānānaṁyeva dvinnaṁ samāgamo ahosi.

Taṁ divasaṁyeva[4] Pippalimāṇavo ekaṁ pupphadāmaṁ ganthāpesi Bhaddāpi, tāni sayanamajjhe ṭhapesuṁ bhuttasāyamāsā ubhopi "sayanaṁ āruhissāmā"ti māṇavo dakkhiṇapassena sayanaṁ āruhi, Bhaddā vāmapassena abhiruhitvā āha "yassa passe pupphāni milāyanti, tassa rāgacittaṁ uppannanti vijānissāma, imaṁ pupphadāmaṁ na alliyitabban"ti. Te pana aññamaññaṁ sarīrasamphassabhayena tiyāmarattiṁ niddaṁ anokkamantāva vītināmenti, divā pana hasitamattampi nāhosi. Te lokāmisena asaṁsaṭṭhā yāva mātāpitaro dharanti, tāva kuṭumbaṁ avicāretvā tesu kālaṅkatesu vicārayiṁsu. Mahatī māṇavassa sampatti—ekadivasaṁ sarīraṁ ubbaṭṭetvā chaḍḍetabbaṁ suvaṇṇacuṇṇaṁ eva Magadhanāḷiyā dvādasanāḷimattaṁ laddhuṁ vaṭṭati. Yantabaddhāni saṭṭhimahātaḷākāni, kammanto dvādasayojaniko, Anurādhapurapamāṇā cuddasa gāmā, cuddasa hatthānīkāni, cuddasa assānīkāni, cuddasa rathānīkāni.

So ekadivasaṁ alaṅkata-assaṁ āruyha mahājanaparivuto kammantaṁ gantvā khettakoṭiyaṁ ṭhito naṅgalehi bhinnaṭṭhānato kākādayo

1. Na labhissanti (Sī) 2. Gantvā (Ka) 3. Chaṭṭetvā (Ka) 4. Taṁ divaseyeva (Sī)

ဒါရိကာ၊ ကတ္တဗ္ဗံ ကရောထာ''တိ။ တံ သာသနံ သုတွာ ပိပ္ပလိမာဏဝဿ အာရောစယိံသု "လဒ္ဓါ ကိရ ဒါရိကာ"တိ။ မာဏဝေါ "အဟံ 'န လဘိဿန္တီ'တိ[၁] စိန္တေသိံ၊ ဣမေ 'လဒ္ဓါ'တိ ဝဒန္တိ၊ အနတ္ထိကော ဟုတွာ ပဏ္ဏံ ပေသေဿာမီ"တိ ရဟောဂတော ပဏ္ဏံ လိခိ "ဘဒ္ဒါ အတ္တနော ဇာတိဂေါတ္တဘောဂါနုရူပံ ဃရာဝါသံ လဘတု၊ အဟံ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ မာ ပစ္ဆာ ဝိပ္ပဋိသာရိနီ အဟောသီ"တိ။ ဘဒ္ဒါပိ "အသုကဿ ကိရ မံ ဒါတုကာမော"တိ သုတွာ "ပဏ္ဏံ ပေသေဿာမီ''တိ ရဟောဂတာ[၂] ပဏ္ဏံ လိခိ "အယျပုတ္တော အတ္တနော ဇာတိဂေါတ္တဘောဂါနုရူပံ ဃရာဝါသံ လဘတု၊ အဟံ ပဗ္ဗဇိဿာမိ၊ မာ ပစ္ဆာ ဝိပ္ပဋိသာရီ အဟောသီ"တိ။ ဒွေပိ ပဏ္ဏာနိ အန္တရာမဂ္ဂေ သမာဂစ္ဆိံသု။ ဣဒံ ကဿ ပဏ္ဏန္တိ။ ပိပ္ပလိမာဏဝေန ဘဒ္ဒါယ ပဟိတန္တိ။ ဣဒံ ကဿာတိ။ "ဘဒ္ဒါယ ပိပ္ပလိမာဏဝဿ ပဟိတ"န္တိ စ ဝုတ္တေ တေ ဒွေပိ ဝါစေတွာ "ပဿထ ဒါရကာနံ ကမ္မ''န္တိ ဖာလေတွာ အရညေ ဆဍ္ဍေတွာ[၃] အညံ တံသမာနံ ပဏ္ဏံ လိခိတွာ ဣတော ဧတ္တော စ ပေသေသုံ။ ဣတိ ကုမာရဿ ကုမာရိကာယ စ သဒိသံ ပဏ္ဏံ လောကဿာဒရဟိတမေဝါတိ အနိစ္ဆမာနာနံယေဝ ဒွိန္နံ သမာဂမော အဟောသိ။

တံ ဒိဝသံယေဝ[၄] ပိပ္ပလိမာဏဝေါ ဧကံ ပုပ္ဖဒါမံ ဂန္ထာပေသိ ဘဒ္ဒါပိ၊ တာနိ သယနမဇ္ဈေ ဌပေသုံ ဘုတ္တသာယမာသာ ဥဘောပိ "သယနံ အာရုဟိဿာမာ"တိ မာဏဝေါ ဒက္ခိဏပဿေန သယနံ အာရုဟိ၊ ဘဒ္ဒါ ဝါမပဿေန အဘိရုဟိတွာ အာဟ ''ယဿ ပဿေ ပုပ္ဖာနိ မိလာယန္တိ၊ တဿ ရာဂစိတ္တံ ဥပ္ပန္နန္တိ ဝိဇာနိဿာမ၊ ဣမံ ပုပ္ဖဒါမံ န အလ္လိယိတဗ္ဗ"န္တိ။ တေ ပန အညမညံ သရီရသမ္ဖဿဘယေန တိယာမရတ္တိံ နိဒ္ဒံ အနောက္ကမန္တာဝ ဝီတိနာမေန္တိ၊ ဒိဝါ ပန ဟသိတမတ္တမ္ပိ နာဟောသိ။ တေ လောကာမိသေန အသံသဋ္ဌာ ယာဝ မာတာပိတရော ဓရန္တိ၊ တာဝ ကုဋုမ္ဗံ အဝိစာရေတွာ တေသု ကာလင်္ကတေသု ဝိစာရယိံသု။ မဟတီ မာဏဝဿ သမ္ပတ္တိ—ဧကဒိဝသံ သရီရံ ဥဗ္ဗဋ္ဋေတွာ ဆဍ္ဍေတဗ္ဗံ သုဝဏ္ဏစုဏ္ဏံ ဧဝ မဂဓနာဠိယာ ဒွါဒသနာဠိမတ္တံ လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတိ။ ယန္တဗဒ္ဓါနိ သဋ္ဌိမဟာတဠာကာနိ၊ ကမ္မန္တော ဒွါဒသယောဇနိကော၊ အနုရာဓပုရပမာဏာ စုဒ္ဒသ ဂါမာ၊ စုဒ္ဒသ ဟတ္ထာနီကာနိ၊ စုဒ္ဒသ အဿာနီကာနိ၊ စုဒ္ဒသ ရထာနီကာနိ။

သော ဧကဒိဝသံ အလင်္ကတအဿံ အာရုယှ မဟာဇနပရိဝုတော ကမ္မန္တံ ဂန္တွာ ခေတ္တကောဋိယံ ဌိတော နင်္ဂလေဟိ ဘိန္နဋ္ဌာနတော ကာကာဒယော

၁-န လဘိဿန္တိ (သီ) ၂-ဂန္တွာ (က) ၃-ဆဋ္ဋေတွာ (က) ၄-တံ ဒိဝသေယေဝ (သီ)

sakuṇe gaṇḍuppādādipāṇake uddharitvā khādante disvā “tātā ime kiṁ khādantī”ti pucchi. Gaṇḍuppāde ayyāti. Etehi kataṁ pāpaṁ kassa hotīti. Tumhākaṁ ayyāti. So cintesi “sace etehi kataṁ pāpaṁ mayhaṁ hoti, kiṁ me karissati satta-asītikoṭidhanaṁ, kiṁ dvādasayojano kammanto, kiṁ yantabaddhāni taḷākāni, kiṁ cuddasa gāmā, sabbametaṁ Bhaddāya Kāpilāniyā niyyātetvā nikkhamma pabbajissāmī”ti.

Bhaddāpi Kāpilānī tasmiṁ khaṇe antaravatthumhi tayo tilakumbhe pattharāpetvā dhātīhi parivutā nisinnā kāke tilapāṇake khādamāne disvā “ammā kiṁ ime khādantī”ti pucchi. Pāṇake ayyeti. Akusalaṁ kassa hotīti. Tumhākaṁ ayyeti. Sā cintesi “mayhaṁ catuhatthavatthaṁ nāḷikodanamattañca laddhuṁ vaṭṭati, yadi panetaṁ ettakena[1] janena kataṁ akusalaṁ mayhaṁ hoti, bhavasahassenapi vaṭṭato sīsaṁ ukkhipituṁ na sakkā, ayyaputte āgatamatteyeva sabbaṁ tassa niyyātetvā nikkhamma pabbajissāmī”ti.

Māṇavo āgantvā nhatvā pāsādaṁ āruyha mahārahe pallaṅke nisīdi, athassa cakkavattino anucchavikaṁ bhojanaṁ sajjayiṁsu, dvepi bhuñjitvā parijane nikkhante rahogatā phāsukaṭṭhāne nisīdiṁsu. Tato māṇavo Bhaddaṁ āha “bhadde imaṁ gharaṁ āgacchantī tvaṁ kittakaṁ dhanaṁ āharasī”ti, pañcapaṇṇāsa sakaṭasahassāni ayyāti. “Taṁ sabbaṁ, yā ca imasmiṁ ghare satta-asītikoṭiyo yantabaddhasaṭṭhitaḷākādibhedā ca sampatti atthi, taṁ sabbañca tuyhaṁyeva niyyādemī”ti. Tumhe pana kahaṁ gacchatha ayyāti. Ahaṁ pabbajissāmīti. Ayya ahampi tumhākaṁyeva āgamanaṁ olokayamānā nisinnā, ahampi pabbajissāmīti. Tesaṁ ādittapaṇṇakuṭi viya tayo bhavā upaṭṭhahiṁsu, te antarāpaṇato kasāyarasapītāni vatthāni mattikāpatte ca āharāpetvā aññamaññaṁ kese oropetvā “ye loke arahanto, te uddissa amhākaṁ pabbajjā”ti pabbajitvā thavikāsu patte pakkhipitvā aṁse laggetvā pāsādato otariṁsu. Gehe dāsesu vā kammakaresu vā na koci sañjāni.

1. Ettakehi (Sī)

သကုဏေ ဂဏ္ဍုပ္ပါဒါဒိပါဏကေ ဥဒ္ဓရိတွာ ခါဒန္တေ ဒိသွာ “တာတာ ဣမေ ကိံ ခါဒန္တီ”တိ ပုစ္ဆိ။ ဂဏ္ဍုပ္ပါဒေ အယျာတိ။ ဧတေဟိ ကတံ ပါပံ ကဿ ဟောတီတိ။ တုမှာကံ အယျာတိ။ သော စိန္တေသိ “သစေ ဧတေဟိ ကတံ ပါပံ မယှံ ဟောတိ၊ ကိံ မေ ကရိဿတိ သတ္တအသီတိကောဋိဓနံ၊ ကိံ ဒွါဒသယောဇနော ကမ္မန္တော၊ ကိံ ယန္တဗဒ္ဓါနိ တဠာကာနိ၊ ကိံ စုဒ္ဒသ ဂါမာ၊ သဗ္ဗမေတံ ဘဒ္ဒါယ ကာပိလာနိယာ နိယျာတေတွာ နိက္ခမ္မ ပဗ္ဗဇိဿာမီ”တိ။

ဘဒ္ဒါပိ ကာပိလာနီ တသ္မိံ ခဏေ အန္တရဝတ္ထုမှိ တယော တိလကုမ္ဘေ ပတ္ထရာပေတွာ ဓာတီဟိ ပရိဝုတာ နိသိန္နာ ကာကေ တိလပါဏကေ ခါဒမာနေ ဒိသွာ “အမ္မာ ကိံ ဣမေ ခါဒန္တီ”တိ ပုစ္ဆိ။ ပါဏကေ အယျေတိ။ အကုသလံ ကဿ ဟောတီတိ။ တုမှာကံ အယျေတိ။ သာ စိန္တေသိ “မယှံ စတုဟတ္ထဝတ္ထံ နာဠိကောဒနမတ္တဉ္စ လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ယဒိ ပနေတံ ဧတ္တကေန[1] ဇနေန ကတံ အကုသလံ မယှံ ဟောတိ၊ ဘဝသဟဿေနပိ ဝဋ္ဋတော သီသံ ဥက္ခိပိတုံ န သက္ကာ၊ အယျပုတ္တေ အာဂတမတ္တေယေဝ သဗ္ဗံ တဿ နိယျာတေတွာ နိက္ခမ္မ ပဗ္ဗဇိဿာမီ”တိ။

မာဏဝေါ အာဂန္တွာ နှတွာ ပါသာဒံ အာရုယှ မဟာရဟေ ပလ္လင်္ကေ နိသီဒိ၊ အထဿ စက္ကဝတ္တိနော အနုစ္ဆဝိကံ ဘောဇနံ သဇ္ဇယိံသု၊ ဒွေပိ ဘုဉ္ဇိတွာ ပရိဇနေ နိက္ခန္တေ ရဟောဂတာ ဖာသုကဋ္ဌာနေ နိသီဒိံသု။ တတော မာဏဝေါ ဘဒ္ဒံ အာဟ “ဘဒ္ဒေ ဣမံ ဃရံ အာဂစ္ဆန္တီ တွံ ကိတ္တကံ ဓနံ အာဟရသီ”တိ၊ ပဉ္စပဏ္ဏာသ သကဋသဟဿာနိ အယျာတိ။ “တံ သဗ္ဗံ, ယာ စ ဣမသ္မိံ ဃရေ သတ္တအသီတိကောဋိယော ယန္တဗဒ္ဓသဋ္ဌိတဠာကာဒိဘေဒါ စ သမ္ပတ္တိ အတ္ထိ၊ တံ သဗ္ဗဉ္စ တုယှံယေဝ နိယျာဒေမီ”တိ။ တုမှေ ပန ကဟံ ဂစ္ဆထ အယျာတိ။ အဟံ ပဗ္ဗဇိဿာမီတိ။ အယျ အဟမ္ပိ တုမှာကံယေဝ အာဂမနံ ဩလောကယမာနာ နိသိန္နာ၊ အဟမ္ပိ ပဗ္ဗဇိဿာမီတိ။ တေသံ အာဒိတ္တပဏ္ဏကုဋိ ဝိယ တယော ဘဝါ ဥပဋ္ဌဟိံသု၊ တေ အန္တရာပဏတော ကသာယရသပီတာနိ ဝတ္ထာနိ မတ္တိကာပတ္တေ စ အာဟရာပေတွာ အညမညံ ကေသေ ဩရောပေတွာ “ယေ လောကေ အရဟန္တော၊ တေ ဥဒ္ဒိဿ အမှာကံ ပဗ္ဗဇ္ဇာ”တိ ပဗ္ဗဇိတွာ ထဝိကာသု ပတ္တေ ပက္ခိပိတွာ အံသေ လဂ္ဂေတွာ ပါသာဒတော ဩတရိံသု။ ဂေဟေ ဒါသေသု ဝါ ကမ္မကရေသု ဝါ န ကောစိ သဉ္ဇာနိ။

၁-ဧတ္တကေဟိ (သီ)

Atha ne brāhmaṇagāmato nikkhamma dāsagāmadvārena gacchante ākappakuttavasena dāsagāmavāsino sañjāniṁsu. Te rodantā pādesu nipatitvā “kiṁ amhe anāthe karotha ayyā”ti āhaṁsu. “Mayaṁ ‘bhaṇe ādittapaṇṇasālā viya tayo bhavā’ti pabbajimhā, sace tumhesu ekekaṁ bhujissaṁ karoma, vassasatampi nappahoti, tumheva tumhākaṁ sīsaṁ dhovitvā bhujissā hutvā jīvathā”ti vatvā tesaṁ rodantānaṁyeva pakkamiṁsu.

Thero purato gacchanto nivattitvā olokento cintesi “ayaṁ Bhaddā Kāpilānī sakalajambudīpagghanikā itthī mayhaṁ pacchato āgacchati, ṭhānaṁ kho panetaṁ vijjati, yaṁ kocideva evaṁ cinteyya ‘ime pabbajitāpi vinā bhavituṁ na sakkonti, ananucchavikaṁ karontī’ti, koci pāpena manaṁ padūsetvā apāyapūrako bhaveyya, imaṁ pahāya mayhaṁ gantuṁ vaṭṭatī”ti cittaṁ uppādesi. So purato gacchanto dvedhāpathaṁ disvā tassa matthake aṭṭhāsi. Bhaddāpi āgantvā vanditvā aṭṭhāsi. Atha naṁ āha “bhadde tādisiṁ itthiṁ mama pacchato āgacchantiṁ disvā ‘ime pabbajitāpi vinā bhavituṁ na sakkontī’ti cintetvā amhesu paduṭṭhacitto mahājano apāyapūrako bhaveyya. Imasmiṁ dvedhāpathe tvaṁ ekaṁ gaṇha, ahamekena gamissāmī”ti. “Āma ayya pabbajitānaṁ mātugāmo palibodho, ‘pabbajitvāpi vinā na bhavantī’ti amhākaṁ dosaṁ dassessanti, tumhe ekaṁ maggaṁ gaṇhatha, vinā bhavissāmā”ti tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā catūsu ṭhānesu pañcapatiṭṭhitena vanditvā dasanakhasamodhānasamujjalaṁ añjaliṁ paggayha “satasahassakappaparimāṇe addhāne kato mittasanthavo ajja bhijjatī”ti vatvā “tumhe dakkhiṇajātikā nāma, tumhākaṁ dakkhiṇamaggo vaṭṭati, mayaṁ mātugāmā nāma vāmajātikā, amhākaṁ vāmamaggo vaṭṭatī”ti vanditvā maggaṁ paṭipannā. Tesaṁ dvedhābhūtakāle ayaṁ mahāpathavī “ahaṁ Cakkavāḷasinerupabbate dhāretuṁ sakkontīpi tumhākaṁ guṇe dhāretuṁ na sakkomī”ti vadantī viya viravamānā kampi, ākāse asanisaddo viya pavatti, Cnakkavāḷasinerupabbato unnadi.

Sammāsambuddho Veḷuvanamahāvihāre gandhakuṭiyaṁ nisinno pathavīkampanasaddaṁ sutvā “kissa nu kho pathavī kampatī”ti āvajjento “pippalimāṇavo ca Bhaddā ca Kāpilānī maṁ uddissa appameyyaṁ sampattiṁ pahāya pabbajitā,

အထ နေ ဗြာဟ္မဏဂါမတော နိက္ခမ္မ ဒါသဂါမဒွါရေန ဂစ္ဆန္တေ အာကပ္ပကုတ္တဝသေန ဒါသဂါမဝါသိနော သဉ္ဇာနိံသု။ တေ ရောဒန္တာ ပါဒေသု နိပတိတွာ “ကိံ အမှေ အနာထေ ကရောထ အယျာ”တိ အာဟံသု။ “မယံ ‘ဘဏေ အာဒိတ္တပဏ္ဏသာလာ ဝိယ တယော ဘဝါ’တိ ပဗ္ဗဇိမှာ၊ သစေ တုမှေသု ဧကေကံ ဘုဇိဿံ ကရောမ၊ ဝဿသတမ္ပိ နပ္ပဟောတိ၊ တုမှေဝ တုမှာကံ သီသံ ဓောဝိတွာ ဘုဇိဿာ ဟုတွာ ဇီဝထာ”တိ ဝတွာ တေသံ ရောဒန္တာနံယေဝ ပက္ကမိံသု။

ထေရော ပုရတော ဂစ္ဆန္တော နိဝတ္တိတွာ ဩလောကေန္တော စိန္တေသိ “အယံ ဘဒ္ဒါ ကာပိလာနီ သကလဇမ္ဗုဒီပဂ္ဃနိကာ ဣတ္ထီ မယှံ ပစ္ဆတော အာဂစ္ဆတိ၊ ဌာနံ ခေါ ပနေတံ ဝိဇ္ဇတိ၊ ယံ ကောစိဒေဝ ဧဝံ စိန္တေယျ ‘ဣမေ ပဗ္ဗဇိတာပိ ဝိနာ ဘဝိတုံ န သက္ကောန္တိ၊ အနနုစ္ဆဝိကံ ကရောန္တီ’တိ၊ ကောစိ ပါပေန မနံ ပဒူသေတွာ အပါယပူရကော ဘဝေယျ၊ ဣမံ ပဟာယ မယှံ ဂန္တုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေသိ။ သော ပုရတော ဂစ္ဆန္တော ဒွေဓာပထံ ဒိသွာ တဿ မတ္ထကေ အဋ္ဌာသိ။ ဘဒ္ဒါပိ အာဂန္တွာ ဝန္ဒိတွာ အဋ္ဌာသိ။ အထ နံ အာဟ “ဘဒ္ဒေ တာဒိသိံ ဣတ္ထိံ မမ ပစ္ဆတော အာဂစ္ဆန္တိံ ဒိသွာ ‘ဣမေ ပဗ္ဗဇိတာပိ ဝိနာ ဘဝိတုံ န သက္ကောန္တီ’တိ စိန္တေတွာ အမှေသု ပဒုဋ္ဌစိတ္တော မဟာဇနော အပါယပူရကော ဘဝေယျ။ ဣမသ္မိံ ဒွေဓာပထေ တွံ ဧကံ ဂဏှ၊ အဟမေကေန ဂမိဿာမီ”တိ။ “အာမ အယျ ပဗ္ဗဇိတာနံ မာတုဂါမော ပလိဗောဓော၊ ‘ပဗ္ဗဇိတွာပိ ဝိနာ န ဘဝန္တီ’တိ အမှာကံ ဒေါသံ ဒဿေဿန္တိ၊ တုမှေ ဧကံ မဂ္ဂံ ဂဏှထ၊ ဝိနာ ဘဝိဿာမာ”တိ တိက္ခတ္တုံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ စတူသု ဌာနေသု ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန ဝန္ဒိတွာ ဒသနခသမောဓာနသမုဇ္ဇလံ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ “သတသဟဿကပ္ပပရိမာဏေ အဒ္ဓါနေ ကတော မိတ္တသန္ထဝေါ အဇ္ဇ ဘိဇ္ဇတီ”တိ ဝတွာ “တုမှေ ဒက္ခိဏဇာတိကာ နာမ၊ တုမှာကံ ဒက္ခိဏမဂ္ဂေါ ဝဋ္ဋတိ၊ မယံ မာတုဂါမာ နာမ ဝါမဇာတိကာ၊ အမှာကံ ဝါမမဂ္ဂေါ ဝဋ္ဋတီ”တိ ဝန္ဒိတွာ မဂ္ဂံ ပဋိပန္နာ။ တေသံ ဒွေဓာဘူတကာလေ အယံ မဟာပထဝီ “အဟံ စက္ကဝါဠသိနေရုပဗ္ဗတေ ဓာရေတုံ သက္ကောန္တီပိ တုမှာကံ ဂုဏေ ဓာရေတုံ န သက္ကောမီ”တိ ဝဒန္တီ ဝိယ ဝိရဝမာနာ ကမ္ပိ၊ အာကာသေ အသနိသဒ္ဒေါ ဝိယ ပဝတ္တိ၊ စက္ကဝါဠသိနေရုပဗ္ဗတော ဥန္နဒိ။

သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဝေဠုဝနမဟာဝိဟာရေ ဂန္ဓကုဋိယံ နိသိန္နော ပထဝီကမ္ပနသဒ္ဒံ သုတွာ “ကိဿ နု ခေါ ပထဝီ ကမ္ပတီ”တိ အာဝဇ္ဇေန္တော “ပိပ္ပလိမာဏဝေါ စ ဘဒ္ဒါ စ ကာပိလာနီ မံ ဥဒ္ဒိဿ အပ္ပမေယျံ သမ္ပတ္တိံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတာ၊

tesaṁ viyogaṭṭhāne ubhinnaṁ guṇabalena ayaṁ pathavīkampo jāto, mayāpi etesaṁ saṅgahaṁ kātuṁ vaṭṭatī"ti gandhakuṭito nikkhamma sayameva pattacīvaramādāya asītimahātheresu kañcipi[1] anāmantetvā tigāvutaṁ maggaṁ paccuggamanaṁ katvā Rājagahassa ca Nālandāya ca antare Bahuputtakanigrodharukkhamūle pallaṅkaṁ ābhujitvā nisīdi. Nisīdanto pana aññatarapaṁsukūliko viya anisīditvā Buddhavesaṁ gahetvā asītihatthaghanabuddharasmiyo vissajjento nisīdi. Iti tasmiṁ khaṇe paṇṇacchattasakaṭacakkakūṭāgārādippamāṇā Buddharasmiyo ito cito ca vippharantiyo vidhāvantiyo candasahassasūriyasahassa-uggamanakālo viya kurumānā taṁ vanantaṁ ekobhāsaṁ akaṁsu. Dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇasiriyā samujjalatārāgaṇena viya gaganaṁ, supupphitakamalakuvalayena viya salilaṁ, vanantaṁ virocittha[2] nigrodharukkhassa nāma khandho seto hoti, pattāni nīlāni, pakkāni rattāni. Tasmiṁ pana divase satasākho nigrodho suvaṇṇavaṇṇova ahosi.

Mahākassapatthero "ayaṁ amhākaṁ Satthā bhavissati, imaṁ ahaṁ uddissa pabbajito"ti diṭṭhaṭṭhānato paṭṭhāya oṇatoṇatova gantvā tīsu ṭhānesu vanditvā "Satthā me bhante Bhagavā, sāvakohamasmi, Satthā me bhante Bhagavā, sāvakohamasmī"ti[3] āha. Atha naṁ Bhagavā āha "Kassapa sace tvaṁ imaṁ nipaccakāraṁ mahāpathaviyā kareyyāsi, sāpi dhāretuṁ na sakkuṇeyya. Tathāgatassa evaṁ guṇamahantataṁ jānatā[4] tayā kato nipaccakāro mayhaṁ lomampi cāletuṁ na sakkoti. Nisīda Kassapa, dāyajjaṁ te dassāmī"ti. Athassa Bhagavā tīhi ovādehi upasampadamadāsi. Datvā Bahuputtakanigrodhamūlato nikkhamitvā theraṁ pacchāsamaṇaṁ katvā maggaṁ paṭipajji. Satthu sarīraṁ dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇavicittaṁ, Mahākassapassa sarīraṁ sattamahāpurisalakkhaṇapaṭimaṇḍitaṁ, so kañcanamahānāvāya pacchābaddho viya Satthu padānupadikaṁ ānugacchi. Satthā thokaṁ maggaṁ gantvā maggā okkamma aññatarasmiṁ rukkhamūle nisajjākāraṁ dassesi. Thero "nisīditukāmo Satthā"ti ñatvā attano pārupitapaṭapilotikasaṅghāṭiṁ catugguṇaṁ katvā paññapesi.

1. Kiñci (Ka)
2. Sālavanantaraṁ virocitvā (Ka)
3. Saṁ 1. 419 piṭṭhe.
4. Guṇamahantajātassa (Aṁ)

တေသံ ဝိယောဂဋ္ဌာနေ ဥဘိန္နံ ဂုဏဗလေန အယံ ပထဝီကမ္ပော ဇာတော၊ မယာပိ ဧတေသံ သင်္ဂဟံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ ဂန္ဓကုဋိတော နိက္ခမ္မ သယမေဝ ပတ္တစီဝရမာဒါယ အသီတိမဟာထေရေသု ကဉ္စိပိ[1] အနာမန္တေတွာ တိဂါဝုတံ မဂ္ဂံ ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကတွာ ရာဇဂဟဿ စ နာလန္ဒာယ စ အန္တရေ ဗဟုပုတ္တကနိဂြောဓရုက္ခမူလေ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ နိသီဒိ။ နိသီဒန္တော ပန အညတရပံသုကူလိကော ဝိယ အနိသီဒိတွာ ဗုဒ္ဓဝေသံ ဂဟေတွာ အသီတိဟတ္ထဃနဗုဒ္ဓရသ္မိယော ဝိဿဇ္ဇေန္တော နိသီဒိ။ ဣတိ တသ္မိံ ခဏေ ပဏ္ဏစ္ဆတ္တသကဋစက္ကကူဋာဂါရာဒိပ္ပမာဏာ ဗုဒ္ဓရသ္မိယော ဣတော စိတော စ ဝိပ္ဖရန္တိယော ဝိဓာဝန္တိယော စန္ဒသဟဿသူရိယသဟဿဥဂ္ဂမနကာလော ဝိယ ကုရုမာနာ တံ ဝနန္တံ ဧကောဘာသံ အကံသု။ ဒွတ္တိံသမဟာပုရိသလက္ခဏသိရိယာ သမုဇ္ဇလတာရာဂဏေန ဝိယ ဂဂနံ, သုပုပ္ဖိတကမလကုဝလယေန ဝိယ သလိလံ, ဝနန္တံ ဝိရောစိတ္ထ[2] နိဂြောဓရုက္ခဿ နာမ ခန္ဓော သေတော ဟောတိ၊ ပတ္တာနိ နီလာနိ၊ ပက္ကာနိ ရတ္တာနိ။ တသ္မိံ ပန ဒိဝသေ သတသာခေါ နိဂြောဓော သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏောဝ အဟောသိ။

မဟာကဿပတ္ထေရော “အယံ အမှာကံ သတ္ထာ ဘဝိဿတိ၊ ဣမံ အဟံ ဥဒ္ဒိဿ ပဗ္ဗဇိတော”တိ ဒိဋ္ဌဋ္ဌာနတော ပဋ္ဌာယ ဩဏတောဏတောဝ ဂန္တွာ တီသု ဌာနေသု ဝန္ဒိတွာ “သတ္ထာ မေ ဘန္တေ ဘဂဝါ၊ သာဝကောဟမသ္မိ၊ သတ္ထာ မေ ဘန္တေ ဘဂဝါ၊ သာဝကောဟမသ္မီ”တိ[3] အာဟ။ အထ နံ ဘဂဝါ အာဟ “ကဿပ သစေ တွံ ဣမံ နိပစ္စကာရံ မဟာပထဝိယာ ကရေယျာသိ၊ သာပိ ဓာရေတုံ န သက္ကုဏေယျ။ တထာဂတဿ ဧဝံ ဂုဏမဟန္တတံ ဇာနတာ[4] တယာ ကတော နိပစ္စကာရော မယှံ လောမမ္ပိ စာလေတုံ န သက္ကောတိ။ နိသီဒ ကဿပ၊ ဒါယဇ္ဇံ တေ ဒဿာမီ”တိ။ အထဿ ဘဂဝါ တီဟိ ဩဝါဒေဟိ ဥပသမ္ပဒမဒါသိ။ ဒတွာ ဗဟုပုတ္တကနိဂြောဓမူလတော နိက္ခမိတွာ ထေရံ ပစ္ဆာသမဏံ ကတွာ မဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိ။ သတ္ထု သရီရံ ဒွတ္တိံသမဟာပုရိသလက္ခဏဝိစိတ္တံ၊ မဟာကဿပဿ သရီရံ သတ္တမဟာပုရိသလက္ခဏပဋိမဏ္ဍိတံ၊ သော ကဉ္စနမဟာနာဝါယ ပစ္ဆာဗဒ္ဓေါ ဝိယ သတ္ထု ပဒါနုပဒိကံ အနုဂစ္ဆိ။ သတ္ထာ ထောကံ မဂ္ဂံ ဂန္တွာ မဂ္ဂါ ဩက္ကမ္မ အညတရသ္မိံ ရုက္ခမူလေ နိသဇ္ဇာကာရံ ဒဿေသိ။ ထေရော “နိသီဒိတုကာမော သတ္ထာ”တိ ဉတွာ အတ္တနော ပါရုပိတပဋပိလောတိကသင်္ဃာဋိံ စတုဂ္ဂုဏံ ကတွာ ပညပေသိ။

၁-ကိဉ္စိ (က)
၂-သာလဝနန္တရံ ဝိရောစိတွာ (က)
၃-သံ ၁-၄၁၉-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဂုဏမဟန္တဇာတဿ (အံ)

Satthā tattha nisīditvā hatthena cīvaraṁ parimajjanto “mudukā kho tyāyaṁ Kassapa paṭapilotikasaṅghāṭī”ti[1] āha. Thero “Satthā mama saṅghāṭiyā mudubhāvaṁ katheti, pārupitukāmo bhavissatī”ti ñatvā “pārupatu bhante Bhagavā saṅghāṭin”ti āha. Tvaṁ kiṁ pārupissasi Kassapāti. Tumhākaṁ nivāsanaṁ labhanto pārupissāmi bhanteti. “Kiṁ pana tvaṁ Kassapa imaṁ paribhogajiṇṇaṁ paṁsukūlaṁ dhāretuṁ sakkhissasi. Mayā hi imassa paṁsukūlassa gahitadivase udakapariyantaṁ katvā mahāpathavī kampi, imaṁ Buddhānaṁ paribhogajiṇṇacīvaraṁ nāma na sakkā parittaguṇena dhāretuṁ, paṭibalenevidaṁ paṭipattipūraṇasamatthena jātipaṁsukūlikena dhāretuṁ vaṭṭatī”ti vatvā therena saddhiṁ cīvaraṁ parivattesi.

Evaṁ pana cīvaraparivattanaṁ katvā therassa pārutacīvaraṁ Bhagavā pārupi, Satthu cīvaraṁ thero. Tasmiṁ samaye acetanāpi ayaṁ mahāpathavī “dukkaraṁ bhante akattha, attanā pārutacīvaraṁ sāvakassa dinnapubbo nāma natthi, ahaṁ tumhākaṁ guṇaṁ dhāretuṁ na sakkomī”ti vadantī viya udakapariyantaṁ katvā kampi. Theropi “laddhaṁ dāni mayā Buddhānaṁ paribhogacīvaraṁ, kiṁ me idāni uttari kattabbaṁ atthī”ti unnatiṁ akatvā Buddhānaṁ santikeyeva terasa dhutaguṇe samādāya sattadivasamattaṁ puthujjano ahosi, aṭṭhame divase saha paṭisambhidāhi arahattaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

“Padumuttarassa Bhagavato, Lokajeṭṭhassa tādino.
Nibbute Lokanāthamhi, pūjaṁ kubbanti Satthuno.

Udaggacittā janatā, āmoditapamoditā.
Tesu saṁvegajātesu, pīti me udapajjatha.

Ñātimitte samānetvā, idaṁ vacanamabraviṁ.
Parinibbuto Mahāvīro, handa pūjaṁ karomase.

Sādhūti te paṭissutvā, bhiyyo hāsaṁ janiṁsu me.
Buddhasmiṁ Lokanāthamhi, kāhāma puññasañcayaṁ.

Agghiyaṁ sukataṁ katvā, satahatthasamuggataṁ.
Diyaḍḍhahatthapatthaṭaṁ, vimānaṁ nabhamuggataṁ.

1. Saṁ 1. 420 piṭṭhe. 2. Khu 3. 36 piṭṭhādīsu.

သတ္ထာ တတ္ထ နိသီဒိတွာ ဟတ္ထေန စီဝရံ ပရိမဇ္ဇန္တော “မုဒုကာ ခေါ ကျာယံ ကဿပ ပဋပိလောတိကသင်္ဃာဋီ”တိ[၁] အာဟ။ ထေရော “သတ္ထာ မမ သင်္ဃာဋိယာ မုဒုဘာဝံ ကထေတိ၊ ပါရုပိတုကာမော ဘဝိဿတီ”တိ ဉတွာ “ပါရုပတု ဘန္တေ ဘဂဝါ သင်္ဃာဋိ”န္တိ အာဟ။ တွံ ကိံ ပါရုပိဿသိ ကဿပါတိ။ တုမှာကံ နိဝါသနံ လဘန္တော ပါရုပိဿာမိ ဘန္တေတိ။ “ကိံ ပန တွံ ကဿပ ဣမံ ပရိဘောဂဇိဏ္ဏံ ပံသုကူလံ ဓာရေတုံ သက္ခိဿသိ။ မယာ ဟိ ဣမဿ ပံသုကူလဿ ဂဟိတဒိဝသေ ဥဒကပရိယန္တံ ကတွာ မဟာပထဝီ ကမ္ပိ၊ ဣမံ ဗုဒ္ဓါနံ ပရိဘောဂဇိဏ္ဏစီဝရံ နာမ န သက္ကာ ပရိတ္တဂုဏေန ဓာရေတုံ၊ ပဋိဗလေနေဝိဒံ ပဋိပတ္တိပူရဏသမတ္ထေန ဇာတိပံသုကူလိကေန ဓာရေတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ ဝတွာ ထေရေန သဒ္ဓိံ စီဝရံ ပရိဝတ္တေသိ။

ဧဝံ ပန စီဝရပရိဝတ္တနံ ကတွာ ထေရဿ ပါရုတစီဝရံ ဘဂဝါ ပါရုပိ၊ သတ္ထု စီဝရံ ထေရော။ တသ္မိံ သမယေ အစေတနာပိ အယံ မဟာပထဝီ “ဒုက္ကရံ ဘန္တေ အကတ္ထ၊ အတ္တနာ ပါရုတစီဝရံ သာဝကဿ ဒိန္နပုဗ္ဗော နာမ နတ္ထိ၊ အဟံ တုမှာကံ ဂုဏံ ဓာရေတုံ န သက္ကောမီ”တိ ဝဒန္တီ ဝိယ ဥဒကပရိယန္တံ ကတွာ ကမ္ပိ။ ထေရောပိ “လဒ္ဓံ ဒါနိ မယာ ဗုဒ္ဓါနံ ပရိဘောဂစီဝရံ၊ ကိံ မေ ဣဒါနိ ဥတ္တရိ ကတ္တဗ္ဗံ အတ္ထီ”တိ ဥန္နတိံ အကတွာ ဗုဒ္ဓါနံ သန္တိကေယေဝ တေရသ ဓုတဂုဏေ သမာဒါယ သတ္တဒိဝသမတ္တံ ပုထုဇ္ဇနော အဟောသိ၊ အဋ္ဌမေ ဒိဝသေ သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

“ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော၊ လောကဇေဋ္ဌဿ တာဒိနော။
နိဗ္ဗုတေ လောကနာထမှိ၊ ပူဇံ ကုဗ္ဗန္တိ သတ္ထုနော။

ဥဒဂ္ဂစိတ္တာ ဇနတာ၊ အာမောဒိတပမောဒိတာ။
တေသု သံဝေဂဇာတေသု၊ ပီတိ မေ ဥဒပဇ္ဇထ။

ဉာတိမိတ္တေ သမာနေတွာ၊ ဣဒံ ဝစနမဗြဝိံ။
ပရိနိဗ္ဗုတော မဟာဝီရော၊ ဟန္ဒ ပူဇံ ကရောမသေ။

သာဓူတိ တေ ပဋိဿုတွာ၊ ဘိယျော ဟာသံ ဇနိံသု မေ။
ဗုဒ္ဓသ္မိံ လောကနာထမှိ၊ ကာဟာမ ပုညသဉ္စယံ။

အဂ္ဃိယံ သုကတံ ကတွာ၊ သတဟတ္ထသမုဂ္ဂတံ။
ဒိယဍ္ဎဟတ္ထပတ္ထဋံ၊ ဝိမာနံ နဘမုဂ္ဂတံ။

၁-သံ ၁-၄၂၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၃-၃၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Katvāna hammiyaṁ tattha, tālapantīhi cittitaṁ.
Sakaṁ cittaṁ pasādetvā, cetiyaṁ pūjayuttamaṁ.

Aggikkhandhova jalito, kiṁsuko iva phullito.
Indalaṭṭhīva ākāse, obhāseti catuddisā.

Tattha cittaṁ pasādetvā, katvāna kusalaṁ bahuṁ.
Pubbakammaṁ saritvāna, tidasaṁ upapajjahaṁ.

Sahassayuttaṁ hayavāhiṁ, dibbayānamadhiṭṭhito.
Ubbiddhaṁ bhavanaṁ mayhaṁ, sattabhūmaṁ samuggataṁ.

Kūṭāgārasahassāni, sabbasoṇṇamayā ahuṁ.
Jalanti sakatejena, disā sabbā pabhāsayaṁ.

Santi aññepi niyyūhā, lohitaṅgamayā tadā.
Tepi jotanti ābhāya, samantā caturo disā.

Puññakammābhinibbattā, kūṭāgārā sunimmitā.
Maṇimayāpi jotanti, disā dasa samantato.

Tesaṁ ujjotamānānaṁ, obhāso vipulo ahu.
Sabbe deve abhibhomi, puññakammassidaṁ phalaṁ.

Saṭṭhikappasahassamhi, ubbiddho nāma khattiyo.
Cāturanto vijitāvī, pathaviṁ āvasiṁ ahaṁ.

Tatheva Bhaddake kappe, tiṁsakkhattuṁ ahosahaṁ.
Sakakammābhiraddhomhi, cakkavattī mahabbalo.

Sattaratanasampanno, catudīpamhi issaro.
Tatthāpi bhavanaṁ mayhaṁ, indalaṭṭhīva uggataṁ.

Āyāmato catubbīsaṁ, vitthārena ca dvādasa.
Rammaṇaṁ nāma nagaraṁ, daḷhapākāratoraṇaṁ.

Āyāmato pañcasataṁ, vitthārena tadaḍḍhakaṁ.
Ākiṇṇaṁ janakāyehi, tidasānaṁ puraṁ viya.

ကတွာန ဟမ္မိယံ တတ္ထ၊ တာလပန္တီဟိ စိတ္တိတံ။
သကံ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ၊ စေတိယံ ပူဇယုတ္တမံ။

အဂ္ဂိက္ခန္ဓောဝ ဇလိတော၊ ကိံသုကော ဣဝ ဖုလ္လိတော။
ဣန္ဒလဋ္ဌီဝ အာကာသေ၊ ဩဘာသေတိ စတုဒ္ဒိသာ။

တတ္ထ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ၊ ကတွာန ကုသလံ ဗဟုံ။
ပုဗ္ဗကမ္မံ သရိတွာန၊ တိဒသံ ဥပပဇ္ဇဟံ။

သဟဿယုတ္တံ ဟယဝါဟိံ၊ ဒိဗ္ဗယာနမဓိဋ္ဌိတော။
ဥဗ္ဗိဒ္ဓံ ဘဝနံ မယှံ၊ သတ္တဘူမံ သမုဂ္ဂတံ။

ကူဋာဂါရသဟဿာနိ၊ သဗ္ဗသောဏ္ဏမယာ အဟုံ။
ဇလန္တိ သကတေဇေန၊ ဒိသာ သဗ္ဗာ ပဘာသယံ။

သန္တိ အညေပိ နိယျူဟာ၊ လောဟိတင်္ဂမယာ တဒါ။
တေပိ ဇောတန္တိ အာဘာယ၊ သမန္တာ စတုရော ဒိသာ။

ပုညကမ္မာဘိနိဗ္ဗတ္တာ၊ ကူဋာဂါရာ သုနိမ္မိတာ။
မဏိမယာပိ ဇောတန္တိ၊ ဒိသာ ဒသ သမန္တတော။

တေသံ ဥဇ္ဇောတမာနာနံ၊ ဩဘာသော ဝိပုလော အဟု။
သဗ္ဗေ ဒေဝေ အဘိဘောမိ၊ ပုညကမ္မဿိဒံ ဖလံ။

သဋ္ဌိကပ္ပသဟဿမှိ၊ ဥဗ္ဗိဒ္ဓေါ နာမ ခတ္တိယော။
စာတုရန္တော ဝိဇိတာဝီ၊ ပထဝိံ အာဝသိံ အဟံ။

တထေဝ ဘဒ္ဒကေ ကပ္ပေ၊ တိံသက္ခတ္တုံ အဟောသဟံ။
သကကမ္မာဘိရဒ္ဓေါမှိ၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗလော။

သတ္တရတနသမ္ပန္နော၊ စတုဒီပမှိ ဣဿရော။
တတ္ထာပိ ဘဝနံ မယှံ၊ ဣန္ဒလဋ္ဌီဝ ဥဂ္ဂတံ။

အာယာမတော စတုဗ္ဗီသံ၊ ဝိတ္ထာရေန စ ဒွါဒသ။
ရမ္မဏံ နာမ နဂရံ၊ ဒဠှပါကာရတောရဏံ။

အာယာမတော ပဉ္စသတံ၊ ဝိတ္ထာရေန တဒဍ္ဎကံ။
အာကိဏ္ဏံ ဇနကာယေဟိ၊ တိဒသာနံ ပုရံ ဝိယ။

Yathā sūcighare sūcī, pakkhittā paṇṇavīsati.
Aññamaññaṁ paghaṭṭenti, ākiṇṇaṁ hoti laṅkataṁ.

Evampi nagaraṁ mayhaṁ, hatthissarathasaṁkulaṁ.
Manussehi sadākiṇṇaṁ, rammaṇaṁ nagaruttamaṁ.

Tattha bhutvā pivitvā ca, puna devattanaṁ gato.
Bhave pacchimake mayhaṁ, ahosi kulasampadā.

Brahmaññakulasambhūto, mahāratanasañcayo.
Asītikoṭiyo hitvā, hiraññassāpi pabbajiṁ.

Paṭisambhidā catasso -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Atha naṁ Satthā "Kassapo bhikkhave candūpamo kulāni upasaṅkamati apakasseva kāyaṁ apakassa cittaṁ niccanavako kulesu appagabbho"ti evamādinā[1] pasaṁsitvā aparabhāge ariyagaṇamajjhe nisinno "etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ dhutavādānaṁ yadidaṁ Mahākassapo"ti[2] dhutaṅgadharānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapesi. So vivekābhiratikittanamukhena bhikkhūnaṁ ovādaṁ dento attano paṭipattiṁ pakāsento—

1054. "Na gaṇena purakkhato care,
Vimano hoti samādhi dullabho.
Nānājanasaṅgaho dukho,
Iti disvāna gaṇaṁ na rocaye.

1055. Na kulāni upabbaje Muni,
Vimano hoti samādhi dullabho.
So ussukko rasānugiddho,
Atthaṁ riñcati yo sukhāvaho.

1056. Paṅkoti hi naṁ avedayuṁ,
Yāyaṁ vandanapūjanā kulesu.
Sukhumaṁ sallaṁ durubbahaṁ,
Sakkāro kāpurisena dujjaho.

1. Saṁ 1. 402 piṭṭhe. 2. Aṁ 1. 23 piṭṭhe.

ယထာ သူစိဃရေ သူစီ၊ ပက္ခိတ္တာ ပဏ္ဏဝီသတိ။
အညမညံ ပဃဋ္ဋေန္တိ၊ အာကိဏ္ဏံ ဟောတိ လင်္ကတံ။

ဧဝမ္ပိ နဂရံ မယှံ၊ ဟတ္ထိဿရထသံကုလံ။
မနုဿေဟိ သဒါကိဏ္ဏံ၊ ရမ္မဏံ နဂရုတ္တမံ။

တတ္ထ ဘုတွာ ပိဝိတွာ စ၊ ပုန ဒေဝတ္တနံ ဂတော။
ဘဝေ ပစ္ဆိမကေ မယှံ၊ အဟောသိ ကုလသမ္ပဒါ။

ဗြဟ္မညကုလသမ္ဘူတော၊ မဟာရတနသဉ္စယော။
အသီတိကောဋိယော ဟိတွာ၊ ဟိရညဿာပိ ပဗ္ဗဇိံ။

ပဋိသမ္ဘိဒါ စတဿော။ပ။ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အထ နံ သတ္ထာ “ကဿပေါ ဘိက္ခဝေ စန္ဒူပမော ကုလာနိ ဥပသင်္ကမတိ အပကဿေဝ ကာယံ အပကဿ စိတ္တံ နိစ္စနဝကော ကုလေသု အပ္ပဂဗ္ဘော”တိ ဧဝမာဒိနာ[1] ပသံသိတွာ အပရဘာဂေ အရိယဂဏမဇ္ဈေ နိသိန္နော “ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ဓုတဝါဒါနံ ယဒိဒံ မဟာကဿပေါ”တိ[2] ဓုတင်္ဂဓရာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။ သော ဝိဝေကာဘိရတိကိတ္တနမုခေန ဘိက္ခူနံ ဩဝါဒံ ဒေန္တော အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပကာသေန္တော—

၁၀၅၄။ “န ဂဏေန ပုရက္ခတော စရေ၊
ဝိမနော ဟောတိ သမာဓိ ဒုလ္လဘော။
နာနာဇနသင်္ဂဟော ဒုခေါ၊
ဣတိ ဒိသွာန ဂဏံ န ရောစယေ။

၁၀၅၅။ န ကုလာနိ ဥပဗ္ဗဇေ မုနိ၊
ဝိမနော ဟောတိ သမာဓိ ဒုလ္လဘော။
သော ဥဿုက္ကော ရသာနုဂိဒ္ဓေါ၊
အတ္ထံ ရိဉ္စတိ ယော သုခါဝဟော။

၁၀၅၆။ ပင်္ကောတိ ဟိ နံ အဝေဒယုံ၊
ယာယံ ဝန္ဒနပူဇနာ ကုလေသု။
သုခုမံ သလ္လံ ဒုရုဗ္ဗဟံ၊
သက္ကာရော ကာပုရိသေန ဒုဇ္ဇဟော။

၁-သံ ၁-၄၀၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၂၃-ပိဋ္ဌေ။

1057. Senāsanamhā oruyha, nagaraṁ piṇḍāya pāvisiṁ.
Bhuñjantaṁ purisaṁ kuṭṭhiṁ, sakkaccaṁ taṁ upaṭṭhahiṁ.

1058. So me pakkena hatthena, ālopaṁ upanāmayi.
Ālopaṁ pakkhipantassa, aṅguli cettha chijjatha.

1059. Kuṭṭamūlañca nissāya, ālopaṁ taṁ abhuñjisaṁ.
Bhuñjamāne vā bhutte vā, jegucchaṁ me na vijjati.

1060. Uttiṭṭhapiṇḍo āhāro, pūtimuttañca osadhaṁ.
Senāsanaṁ rukkhamūlaṁ, paṁsukūlañca vīcaraṁ.
Yasse’te abhisambhutvā, sa ve cātuddiso naro.

1061. Yattha eke vihaññanti, āruhantā siluccayaṁ.
Tattha Buddhassa dāyādo, sampajāno paṭissato.
Iddhibalenupatthaddho, Kassapo abhirūhati.

1062. Piṇḍapātapaṭikkanto, selamāruyha Kassapo.
Jhāyati anupādāno, pahīnabhayabheravo.

1063. Piṇḍapātapaṭikkanto, selamāruyha Kassapo.
Jhāyati anupādāno, ḍayhamānesu nibbuto.

1064. Piṇḍapātapaṭikkanto, selamāruyha Kassapo.
Jhāyati anupādāno, katikicco anāsavo.

1065. Karerimālāvitatā, bhūmibhāgā manoramā.
Kuñjarābhirudā rammā, te selā ramayanti maṁ.

1066. Nīlabbhavaṇṇā rucirā, vārisītā sucindharā.
Indagopakasañchannā, te selā ramayanti maṁ.

1067. Nīlabbhakūṭasadisā, kūṭāgāravarūpamā.
Vāraṇābhirudā rammā, te selā ramayanti maṁ.

1068. Abhivuṭṭhā rammatalā, nagā isibhi sevitā.
Abbhunnaditā sikhīhi, te selā ramayanti maṁ.

၁၀၅၇။ သေနာသနမှာ ဩရုယှ၊ နဂရံ ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသိံ။
ဘုဉ္ဇန္တံ ပုရိသံ ကုဋ္ဌိံ၊ သက္ကစ္စံ တံ ဥပဋ္ဌဟိံ။

၁၀၅၈။ သော မေ ပက္ကေန ဟတ္ထေန၊ အာလောပံ ဥပနာမယိ။
အာလောပံ ပက္ခိပန္တဿ၊ အင်္ဂုလိ စေတ္ထ ဆိဇ္ဇထ။

၁၀၅၉။ ကုဋ္ဋမူလဉ္စ နိဿာယ၊ အာလောပံ တံ အဘုဉ္ဇိသံ။
ဘုဉ္ဇမာနေ ဝါ ဘုတ္တေ ဝါ၊ ဇေဂုစ္ဆံ မေ န ဝိဇ္ဇတိ။

၁၀၆၀။ ဥတ္တိဋ္ဌပိဏ္ဍော အာဟာရော၊ ပူတိမုတ္တဉ္စ ဩသဓံ။
သေနာသနံ ရုက္ခမူလံ၊ ပံသုကူလဉ္စ စီဝရံ။
ယဿေ’တေ အဘိသမ္ဘုတွာ၊ သ ဝေ စာတုဒ္ဒိသော နရော။

၁၀၆၁။ ယတ္ထ ဧကေ ဝိဟညန္တိ၊ အာရုဟန္တာ သိလုစ္စယံ။
တတ္ထ ဗုဒ္ဓဿ ဒါယာဒေါ၊ သမ္ပဇာနော ပဋိဿတော။
ဣဒ္ဓိဗလေနုပတ္ထဒ္ဓေါ၊ ကဿပေါ အဘိရူဟတိ။

၁၀၆၂။ ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ကန္တော၊ သေလမာရုယှ ကဿပေါ။
ဈာယတိ အနုပါဒါနော၊ ပဟီနဘယဘေရဝေါ။

၁၀၆၃။ ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ကန္တော၊ သေလမာရုယှ ကဿပေါ။
ဈာယတိ အနုပါဒါနော၊ ဍယှမာနေသု နိဗ္ဗုတော။

၁၀၆၄။ ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ကန္တော၊ သေလမာရုယှ ကဿပေါ။
ဈာယတိ အနုပါဒါနော၊ ကတကိစ္စော အနာသဝေါ။

၁၀၆၅။ ကရေရိမာလာဝိတတာ၊ ဘူမိဘာဂါ မနောရမာ။
ကုဉ္ဇရာဘိရုဒါ ရမ္မာ၊ တေ သေလာ ရမယန္တိ မံ။

၁၀၆၆။ နီလဗ္ဘဝဏ္ဏာ ရုစိရာ၊ ဝါရိသီတာ သုစိန္ဓရာ။
ဣန္ဒဂေါပကသဉ္ဆန္နာ၊ တေ သေလာ ရမယန္တိ မံ။

၁၀၆၇။ နီလဗ္ဘကူဋသဒိသာ၊ ကူဋာဂါရဝရူပမာ။
ဝါရဏာဘိရုဒါ ရမ္မာ၊ တေ သေလာ ရမယန္တိ မံ။

၁၀၆၈။ အဘိဝုဋ္ဌာ ရမ္မတလာ၊ နဂါ ဣသိဘိ သေဝိတာ။
အဗ္ဘုန္နဒိတာ သိခီဟိ၊ တေ သေလာ ရမယန္တိ မံ။

1069. Alaṁ jhāyitukāmassa, pahitattassa me sato.
Alaṁ me atthakāmassa, pahitattassa bhikkhuno.

1070. Alaṁ me phāsukāmassa, pahitattassa bhikkhuno.
Alaṁ me yogakāmassa, pahitattassa tādino.

1071. Umāpupphena samānā, gaganāva’bbhachāditā.
Nānādijagaṇākiṇṇā, te selā ramayanti maṁ.

1072. Anākiṇṇā gahaṭṭhehi, migasaṁghanisevitā.
Nānādijagaṇākiṇṇā, te selā ramayanti maṁ.

1073. Acchodikā puthusilā, gonaṅgulamigāyutā.
Ambusevālasañchannā, te selā ramayanti maṁ.

1074. Na pañcaṅgikena tūriyena, rati me hoti tādisī.
Yathā ekaggacittassa, sammā dhammaṁ vipassato.

1075. Kammaṁ bahukaṁ na kāraye,
Parivajjeyya janaṁ na uyyame.
Ussukko so rasānugiddho,
Atthaṁ riñcati yo sukhāvaho.

1076. Kammaṁ bahukaṁ na kāraye,
Parivajjeyya anattaneyyametaṁ.
Kicchati kāyo kilamati,
Dukkhito so samathaṁ na vindati.

1077. Oṭṭhappahatamattena, attānampi na passati.
Patthaddhagīvo carati, ahaṁ seyyoti maññati.

1078. Aseyyo seyyasamānaṁ, bālo maññati attānaṁ.
Na taṁ viññū pasaṁsanti, patthaddhamānasaṁ naraṁ.

1079. Yo ca seyyohamasmīti, nāhaṁ seyyoti vā pana.
Hīno taṁsadiso vāti, vidhāsu na vikampati.

၁၀၆၉။ အလံ ဈာယိတုကာမဿ၊ ပဟိတတ္တဿ မေ သတော။
အလံ မေ အတ္ထကာမဿ၊ ပဟိတတ္တဿ ဘိက္ခုနော။

၁၀၇၀။ အလံ မေ ဖာသုကာမဿ၊ ပဟိတတ္တဿ ဘိက္ခုနော။
အလံ မေ ယောဂကာမဿ၊ ပဟိတတ္တဿ တာဒိနော။

၁၀၇၁။ ဥမာပုပ္ဖေန သမာနာ၊ ဂဂနာဝ’ဗ္ဘဆာဒိတာ။
နာနာဒိဇဂဏာကိဏ္ဏာ၊ တေ သေလာ ရမယန္တိ မံ။

၁၀၇၂။ အနာကိဏ္ဏာ ဂဟဋ္ဌေဟိ၊ မိဂသံဃနိသေဝိတာ။
နာနာဒိဇဂဏာကိဏ္ဏာ၊တေ သေလာ ရမယန္တိ မံ။

၁၀၇၃။ အစ္ဆောဒိကာ ပုထုသိလာ၊ ဂေါနင်္ဂုလမိဂါယုတာ။
အမ္ဗုသေဝါလသဉ္ဆန္နာ၊ တေ သေလာ ရမယန္တိ မံ။

၁၀၇၄။ န ပဉ္စင်္ဂိကေန တူရိယေန၊ ရတိ မေ ဟောတိ တာဒိသီ။
ယထာ ဧကဂ္ဂစိတ္တဿ၊ သမ္မာ ဓမ္မံ ဝိပဿတော။

၁၀၇၅။ ကမ္မံ ဗဟုကံ န ကာရယေ၊
ပရိဝဇ္ဇေယျ ဇနံ န ဥယျမေ။
ဥဿုက္ကော သော ရသာနုဂိဒ္ဓေါ၊
အတ္ထံ ရိဉ္စတိ ယော သုခါဝဟော။

၁၀၇၆။ ကမ္မံ ဗဟုကံ န ကာရယေ၊
ပရိဝဇ္ဇေယျ အနတ္တနေယျမေတံ။
ကိစ္ဆတိ ကာယော ကိလမတိ၊
ဒုက္ခိတော သော သမထံ န ဝိန္ဒတိ။

၁၀၇၇။ ဩဋ္ဌပ္ပဟတမတ္တေန၊ အတ္တာနမ္ပိ န ပဿတိ။
ပတ္ထဒ္ဓဂီဝေါ စရတိ၊ အဟံ သေယျောတိ မညတိ။

၁၀၇၈။ အသေယျော သေယျသမာနံ၊ ဗာလော မညတိ အတ္တာနံ။
န တံ ဝိညူ ပသံသန္တိ၊ ပတ္ထဒ္ဓမာနသံ နရံ။

၁၀၇၉။ ယော စ သေယျောဟမသ္မီတိ၊ နာဟံ သေယျောတိ ဝါ ပန။
ဟီနော တံသဒိသော ဝါတိ၊ ဝိဓာသု န ဝိကမ္ပတိ။

1080. Paññavantaṁ tathā tādiṁ, sīlesu susamāhitaṁ.
Cetosamathamanuyuttaṁ, tañce viññū pasaṁsare.

1081. Yassa sabrahmacārīsu, gāravo nūpalabbhati.
Ārakā hoti saddhammā, nabhato puthavī yathā.

1082. Yesañca hiri ottappaṁ, sadā sammā upaṭṭhitaṁ.
Virūḷhabrahmacariyā te, tesaṁ khīṇā punabbhavā.

1083. Uddhato capalo bhikkhu, paṁsukūlena pāruto.
Kapīva sīhacammena, na so tenupasobhati.

1084. Anuddhato acapalo, nipako saṁvutindriyo.
Sobhati paṁsukūlena, sīhova girigabbhare.

1085. Ete sambahulā devā, iddhimanto yasassino.
Dasadevasahassāni, sabbe te brahmakāyikā.

1086. Dhammasenāpatiṁ vīriṁ, mahājhāyiṁ samāhitaṁ.
Sāriputtaṁ nāmassantā, tiṭṭhanti pañjalīkatā.

1087. Namo te purisājañña, namo te purisuttama.
Yassa te nābhijānāma, yampi nissāya jhāyati.

1088. Accheraṁ vata Buddhānaṁ, gambhīro gocaro sako.
Ye mayaṁ nābhijānāma, vālavedhisamā'gatā.

1089. Taṁ tathā devakāyehi, pūjitaṁ pūjanārahaṁ.
Sāriputtaṁ tadā disvā, Kappinassa sitaṁ ahu.

1090. Yāvatā Buddhakhettamhi, ṭhapayitvā Mahāmuniṁ.
Dhutaguṇe visiṭṭhohaṁ, sadiso me na vijjati.

1091. Pariciṇṇo mayā Satthā, kataṁ Buddhassa sāsanaṁ.
Ohito garuko bhāro, natthi dāni punabbhavo.

၁၀၈၀။ ပညဝန္တံ တထာ တာဒိံ၊ သီလေသု သုသမာဟိတံ။
စေတောသမထမနုယုတ္တံ၊ တဉ္စေ ဝိညူ ပသံသရေ။

၁၀၈၁။ ယဿ သဗြဟ္မစာရီသု၊ ဂါရဝေါ နူပလဗ္ဘတိ။
အာရကာ ဟောတိ သဒ္ဓမ္မာ၊ နဘတော ပုထဝီ ယထာ။

၁၀၈၂။ ယေသဉ္စ ဟိရိ ဩတ္တပ္ပံ၊ သဒါ သမ္မာ ဥပဋ္ဌိတံ။
ဝိရူဠ္ဟဗြဟ္မစရိယာ တေ၊ တေသံ ခီဏာ ပုနဗ္ဘဝါ။

၁၀၈၃။ ဥဒ္ဓတော စပလော ဘိက္ခု၊ ပံသုကူလေန ပါရုတော။
ကပီဝ သီဟစမ္မေန၊ န သော တေနုပသောဘတိ။

၁၀၈၄။ အနုဒ္ဓတော အစပလော၊ နိပကော သံဝုတိန္ဒြိယော။
သောဘတိ ပံသုကူလေန၊ သီဟောဝ ဂိရိဂဗ္ဘရေ။

၁၀၈၅။ ဧတေ သမ္ဗဟုလာ ဒေဝါ၊ ဣဒ္ဓိမန္တော ယသဿိနော။
ဒသဒေဝသဟဿာနိ၊ သဗ္ဗေ တေ ဗြဟ္မကာယိကာ။

၁၀၈၆။ ဓမ္မသေနာပတိံ ဝီရံ၊ မဟာဈာယိံ သမာဟိတံ။
သာရိပုတ္တံ နမဿန္တာ၊ တိဋ္ဌန္တိ ပဉ္ဇလီကတာ။

၁၀၈၇။ နမော တေ ပုရိသာဇည၊ နမော တေ ပုရိသုတ္တမ။
ယဿ တေ နာဘိဇာနာမ၊ ယမ္ပိ နိဿာယ ဈာယတိ။

၁၀၈၈။ အစ္ဆေရံ ဝတ ဗုဒ္ဓါနံ၊ ဂမ္ဘီရော ဂေါစရော သကော။
ယေ မယံ နာဘိဇာနာမ၊ ဝါလဝေဓိသမာ'ဂတာ။

၁၀၈၉။ တံ တထာ ဒေဝကာယေဟိ၊ ပူဇိတံ ပူဇနာရဟံ။
သာရိပုတ္တံ တဒါ ဒိသွာ၊ ကပ္ပိနဿ သိတံ အဟု။

၁၀၉၀။ ယာဝတာ ဗုဒ္ဓခေတ္တမှိ၊ ဌပယိတွာ မဟာမုနိံ။
ဓုတဂုဏေ ဝိသိဋ္ဌောဟံ၊ သဒိသော မေ န ဝိဇ္ဇတိ။

၁၀၉၁။ ပရိစိဏ္ဏော မယာ သတ္ထာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ။
ဩဟိတော ဂရုကော ဘာရော၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ။

1092. Na cīvare na sayane, bhojane nupalimpati.
Gotamo anappameyyo, muḷālapupphaṁ vimalaṁva.
Ambunā nekkhammaninno, tibhavābhinissaṭo.

1093. Satipaṭṭhānagīvo so, saddhāhattho Mahāmuni.
Paññāsīso mahāñāṇī, sadā carati nibbuto"ti—

imā gāthā abhāsi. Tattha ādito tisso gāthā gaṇesu kulesu ca saṁsaṭṭhe bhikkhū disvā tesaṁ ovādadānavasena vuttā.

Tattha **na gaṇena purakkhato care**ti bhikkhugaṇehi purakkhato parivārito hutvā na careyya na vihareyya, kasmā? **Vimano hoti samādhi dullabho** gaṇaṁ pariharantassa dukkhuppattiyā byākulamanatāya, uddesena ovādena anusāsaniyā anuggahaṁ karonto[1] yathānusiṭṭhaṁ appaṭipattiyā ca vimano vikāribhūtacitto hoti, tato saṁsaggena ekaggataṁ alabhantassa samādhi dullabho hoti. Tathārūpassa hi upacārasamādhimattampi na ijjhati, pageva itaro. **Nānājanasaṅgaho**ti nānajjhāsayassa nānārucikassa janassa peyyakhajjādinā saṅgaho. **Dukho**ti kiccho kasiro. **Iti disvānā**ti evaṁ gaṇasaṅgahe bahuvidhaṁ ādīnavaṁ disvā ñāṇacakkhunā oloketvā. **Gaṇaṁ** gaṇavāsaṁ **na rocaye** na roceyya na iccheyya.

Na kulāni upabbaje munīti imasmiṁ sāsane pabbajito khattiyādikulūpako hutvā na upagaccheyya. Kiṁ kāraṇā? **Vimano hoti samādhi dullabho. So ussukko** kulūpasaṅkamane ussukkaṁ āpanno kulesu laddhabbesu madhurādirasesu **anugiddho** gedhaṁ āpanno tattha uppannesu kiccakaraṇīyesu attanāva yogaṁ āpajjanto. **Atthaṁ riñcati yo sukhāvaho**ti yo attano maggaphalanibbānasukhāvaho taṁ sīlavisuddhi-ādisaṅkhātaṁ atthaṁ riñcati jahati, nānuyuñjatīti attho.

Tatiyagāthā heṭṭhā vuttā eva.

Senāsanamhā oruyhāti-ādikā catasso gāthā paccayesu attano santosadassanamukhena "bhikkhunā nāma evaṁ paṭipajjitabban"ti bhikkhūnaṁ ovādadānavasena vuttā. Tattha **senāsanamhā oruyhā**ti

1. Karonte (?)

၁၀၉၂။ န စီဝရေ န သယနေ၊ ဘောဇနေ နုပလိမ္ပတိ။
ဂေါတမော အနပ္ပမေယျော၊ မုဠာလပုပ္ဖံ ဝိမလံဝ။
အမ္ဗုနာ နေက္ခမ္မနိန္နော၊ တိဘဝါဘိနိဿဋော။

၁၀၉၃။ သတိပဋ္ဌာနဂီဝေါ သော၊ သဒ္ဓါဟတ္ထော မဟာမုနိ။
ပညာသီသော မဟာဉာဏီ၊ သဒါ စရတိ နိဗ္ဗုတော”တိ—

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။ တတ္ထ အာဒိတော တိဿော ဂါထာ ဂဏေသု ကုလေသု စ သံသဋ္ဌေ ဘိက္ခူ ဒိသွာ တေသံ ဩဝါဒဒါနဝသေန ဝုတ္တာ။

တတ္ထ **န ဂဏေန ပုရက္ခတော စရေ**တိ ဘိက္ခုဂဏေဟိ ပုရက္ခတော ပရိဝါရိတော ဟုတွာ န စရေယျ န ဝိဟရေယျ၊ ကသ္မာ? **ဝိမနော ဟောတိ သမာဓိ ဒုလ္လဘော** ဂဏံ ပရိဟရန္တဿ ဒုက္ခုပ္ပတ္တိယာ ဗျာကုလမနတာယ, ဥဒ္ဒေသေန ဩဝါဒေန အနုသာသနိယာ အနုဂ္ဂဟံ ကရောန္တော[၁] ယထာနုသိဋ္ဌံ အပ္ပဋိပတ္တိယာ စ ဝိမနော ဝိကာရိဘူတစိတ္တော ဟောတိ၊ တတော သံသဂ္ဂေန ဧကဂ္ဂတံ အလဘန္တဿ သမာဓိ ဒုလ္လဘော ဟောတိ။ တထာရူပဿ ဟိ ဥပစာရသမာဓိမတ္တမ္ပိ န ဣဇ္ဈတိ၊ ပဂေဝ ဣတရော။ **နာနာဇနသင်္ဂဟော**တိ နာနဇ္ဈာသယဿ နာနာရုစိကဿ ဇနဿ ပေယျခဇ္ဇာဒိနာ သင်္ဂဟော။ **ဒုခေါ**တိ ကိစ္ဆော ကသိရော။ **ဣတိ ဒိသွာနာ**တိ ဧဝံ ဂဏသင်္ဂဟေ ဗဟုဝိဓံ အာဒီနဝံ ဒိသွာ ဉာဏစက္ခုနာ ဩလောကေတွာ။ **ဂဏံ** ဂဏဝါသံ **န ရောစယေ** န ရောစေယျ န ဣစ္ဆေယျ။

န ကုလာနိ ဥပဗ္ဗဇေ မုနီတိ ဣမသ္မိံ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတော ခတ္တိယာဒိကုလူပကော ဟုတွာ န ဥပဂစ္ဆေယျ။ ကိံ ကာရဏာ? **ဝိမနော ဟောတိ သမာဓိ ဒုလ္လဘော။ သော ဥဿုက္ကော** ကုလူပသင်္ကမနေ ဥဿုက္ကံ အာပန္နော ကုလေသု လဒ္ဓဗ္ဗေသု မဓုရာဒိရသေသု **အနုဂိဒ္ဓေါ** ဂေဓံ အာပန္နော တတ္ထ ဥပ္ပန္နေသု ကိစ္စကရဏီယေသု အတ္တနာဝ ယောဂံ အာပဇ္ဇန္တော။ **အတ္ထံ ရိဉ္စတိ ယော သုခါဝဟော**တိ ယော အတ္တနော မဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာနသုခါဝဟော တံ သီလဝိသုဒ္ဓိအာဒိသင်္ခါတံ အတ္ထံ ရိဉ္စတိ ဇဟာတိ၊ နာနုယုဉ္ဇတီတိ အတ္ထော။

တတိယဂါထာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တာ ဧဝ။

သေနာသနမှာ ဩရုယှာတိအာဒိကာ စတဿော ဂါထာ ပစ္စယေသု အတ္တနော သန္တောသဒဿနမုခေန “ဘိက္ခုနာ နာမ ဧဝံ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗ”န္တိ ဘိက္ခူနံ ဩဝါဒဒါနဝသေန ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **သေနာသနမှာ ဩရုယှာ**တိ

၁-ကရောန္တေ (?)

pabbatasenāsanattā vuttaṁ. **Sakkaccaṁ taṁ upaṭṭhahin**ti taṁ kuṭṭhipurisaṁ uḷārasampattiṁ pāpetukāmatāya bhikkhāya atthiko hutvā paṇītabhikkhadāyakaṁ kulaṁ mahicchapuggalo viya ādarena upagantvā aṭṭhāsiṁ.

Pakkenāti aṭṭhigatakuṭṭharogatāya upakkena kuthitena. **Aṅguli cettha chijjathā**ti ettha patte tassa aṅguli chijjitvā āhārena saddhiṁ patatīti attho.

Kuṭṭamūlaṁ nissāyāti tassa purisassa pasādajananatthaṁ tādise gharabhittisamīpe nisīditvā ālopaṁ taṁ **abhuñjisaṁ** paribhuñjiṁ. Ayaṁ pana therassa paṭipatti sikkhāpade apaññatteti daṭṭhabbaṁ. Paṭikkūle ca appaṭikkūle iva appaṭikkūlasaññitāya ariyiddhiyā ukkaṁsagatattā therassa taṁ ajjhoharantassa jigucchā na uppajji, puthujjanassa pana tādisaṁ bhuñjantassa antāni nikkhameyyuṁ. Tenāha **"bhuñjamāne vā bhutte vā, jegucchaṁ me na vijjatī"**ti.

Uttiṭṭhapiṇḍoti uttiṭṭhitvā paresaṁ gharadvāre ṭhatvā gahetabbapiṇḍo, jaṅghabalaṁ nissāya anugharaṁ gantvā laddhabbamissakabhikkhāti attho. **Pūtimuttan**ti gomuttaparibhāvitaharīṭakādi ca. **Yasse'te abhisambhutvā**ti yo bhikkhu ete uttiṭṭhapiṇḍādayo cattāro paccaye antimantena abhiramitvā paribhuñjati. **Sa ve cātuddiso naro**ti so puggalo ekaṁsena cātuddiso puratthimādicatudisāyogyo, katthaci appaṭigho yāya kāyaci disāya viharituṁ sakkotīti attho.

Atha thero attano mahallakakāle manussehi "kathaṁ bhante tumhe evarūpāya jarāya vattamānāya dine dine pabbataṁ abhiruhathā"ti vutte **"yattha eke"**ti-ādikā catasso gāthā abhāsi. Tattha **yatthā**ti yasmiṁ pacchimavaye. **Eke**ti ekacce. **Vihaññantī**ti sarīrakilamathena cittena vighātaṁ āpajjanti. **Siluccayan**ti pabbataṁ. **Tatthā**ti tasmiṁ jarājiṇṇakālepi. **Sampajāno paṭissato**ti iminā cittakhedābhāvaṁ dasseti, **iddhibalenupatthaddho**ti iminā sarīrakhedābhāvaṁ.

Bhayahetūnaṁ kilesānaṁ samucchinnattā **pahīnabhayabheravo.**

Ḍayhamānesūti rāgaggi-ādīhi ekādasahi aggīhi sattesu ḍayhamānesu. Saṁkilesapariḷāhābhāvena **nibbuto** sītibhūto.

ပဗ္ဗတသေနာသနတ္တာ ဝုတ္တံ။ **သက္ကစ္စံ တံ ဥပဋ္ဌဟိ**န္တိ တံ ကုဋ္ဌိပုရိသံ ဥဠာရသမ္ပတ္တိံ ပါပေတုကာမတာယ ဘိက္ခာယ အတ္ထိကော ဟုတွာ ပဏီတဘိက္ခဒါယကံ ကုလံ မဟိစ္ဆပုဂ္ဂလော ဝိယ အာဒရေန ဥပဂန္တွာ အဋ္ဌာသိံ။

ပက္ကေနာတိ အဋ္ဌိဂတကုဋ္ဌရောဂတာယ ဥပက္ကေန ကုထိတေန။ **အင်္ဂုလိ စေတ္ထ ဆိဇ္ဇထာ**တိ ဧတ္ထ ပတ္တေ တဿ အင်္ဂုလိ ဆိဇ္ဇိတွာ အာဟာရေန သဒ္ဓိံ ပတတီတိ အတ္ထော။

ကုဋ္ဋမူလံ နိဿာယာတိ တဿ ပုရိသဿ ပသာဒဇနနတ္ထံ တာဒိသေ ဃရဘိတ္တိသမီပေ နိသီဒိတွာ အာလောပံ တံ **အဘုဉ္ဇိသံ** ပရိဘုဉ္ဇိံ။ အယံ ပန ထေရဿ ပဋိပတ္တိ သိက္ခာပဒေ အပညတ္တေတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ပဋိက္ကူလေ စ အပ္ပဋိက္ကူလေ ဣဝ အပ္ပဋိက္ကူလသညိတာယ အရိယိဒ္ဓိယာ ဥက္ကံသဂတတ္တာ ထေရဿ တံ အဇ္ဈောဟရန္တဿ ဇိဂုစ္ဆာ န ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ ပုထုဇ္ဇနဿ ပန တာဒိသံ ဘုဉ္ဇန္တဿ အန္တာနိ နိက္ခမေယျုံ။ တေနာဟ **"ဘုဉ္ဇမာနေ ဝါ ဘုတ္တေ ဝါ၊ ဇေဂုစ္ဆံ မေ န ဝိဇ္ဇတီ"**တိ။

ဥတ္တိဋ္ဌပိဏ္ဍောတိ ဥတ္တိဋ္ဌိတွာ ပရေသံ ဃရဒွါရေ ဌတွာ ဂဟေတဗ္ဗပိဏ္ဍော၊ ဇင်္ဃဗလံ နိဿာယ အနုဃရံ ဂန္တွာ လဒ္ဓဗ္ဗမိဿကဘိက္ခာတိ အတ္ထော။ **ပူတိမုတ္တ**န္တိ ဂေါမုတ္တပရိဘာဝိတဟရီဋကာဒိ စ။ **ယဿေ'တေ အဘိသမ္ဘုတွာ**တိ ယော ဘိက္ခု ဧတေ ဥတ္တိဋ္ဌပိဏ္ဍာဒယော စတ္တာရော ပစ္စယေ အန္တိမန္တေန အဘိရမိတွာ ပရိဘုဉ္ဇတိ။ **သ ဝေ စာတုဒ္ဒိသော နရော**တိ သော ပုဂ္ဂလော ဧကံသေန စာတုဒ္ဒိသော ပုရတ္ထိမာဒိစတုဒိသာယောဂျော၊ ကတ္ထစိ အပ္ပဋိဃော ယာယ ကာယစိ ဒိသာယ ဝိဟရိတုံ သက္ကောတီတိ အတ္ထော။

အထ ထေရော အတ္တနော မဟလ္လကကာလေ မနုဿေဟိ "ကထံ ဘန္တေ တုမှေ ဧဝရူပါယ ဇရာယ ဝတ္တမာနာယ ဒိနေ ဒိနေ ပဗ္ဗတံ အဘိရုဟထာ"တိ ဝုတ္တေ **"ယတ္ထ ဧကေ"**တိအာဒိကာ စတဿော ဂါထာ အဘာသိ။ တတ္ထ **ယတ္ထာ**တိ ယသ္မိံ ပစ္ဆိမဝယေ။ **ဧကေ**တိ ဧကစ္စေ။ **ဝိဟညန္တီ**တိ သရီရကိလ-မထေန စိတ္တေန ဝိဃာတံ အာပဇ္ဇန္တိ။ **သိလုစ္စယ**န္တိ ပဗ္ဗတံ။ **တတ္ထာ**တိ တသ္မိံ ဇရာဇိဏ္ဏကာလေပိ။ **သမ္ပဇာနော ပဋိဿတော**တိ ဣမိနာ စိတ္တခေဒါဘာဝံ ဒဿေတိ၊ **ဣဒ္ဓိဗလေနုပတ္ထဒ္ဓေါ**တိ ဣမိနာ သရီရခေဒါဘာဝံ။

ဘယဟေတူနံ ကိလေသာနံ သမုစ္ဆိန္နတ္တာ **ပဟီနဘယဘေရဝေါ**။

ဍယှမာနေသူတိ ရာဂဂ္ဂိအာဒီဟိ ဧကာဒသဟိ အဂ္ဂီဟိ သတ္တေသု ဍယှမာ-နေသု။ သံကိလေသပရိဠာဟာဘာဝေန **နိဗ္ဗုတော** သီတိဘူတော။

Puna manussehi “kiṁ bhante jiṇṇakālepi araññapabbateyeva viharatha, nanu ime Veḷuvanādayo vihārā manoramā”ti vutte araññapabbatā eva mayhaṁ manoramāti dassento **“karerimālāvitatā”**ti-ādikā dvādasa gāthā abhāsi. Tattha **karerimālāvitatā**ti varuṇarukkhapantīhi samāgatā. “Kālavaṇṇapupphehi otthaṭā”tipi vadanti. **Kuñjarābhirudā**ti paṭighosādiguṇībhūtehi hatthīnaṁ gocaresīnaṁ[1] gajjitehi abhitthanitā.

Abhivuṭṭhāti mahāmeghena abhippavuṭṭhā[2]. **Rammatalā**ti teneva rajojallapaṇṇeyyādīnaṁ apagamena ramaṇīyatalā. **Nagā**ti desantaraṁ agamanato “nagā”ti, selamayatāya “selā”ti ca laddhanāmā pabbatā. **Abbhunnaditā sikhīhī**ti madhurassarena unnaditā.

Alanti yuttaṁ samatthaṁ vā. **Jhāyitukāmassa atthakāmassā**ti-ādīsupi iminā nayena yojetabbaṁ. **Bhikkhuno**ti bhinnakilesabhikkhuno, meti sambandho.

Umāpupphena samānāti mecakanibhatāya umākusumasadisā. **Gaganāva’bbhachāditā**ti tato eva saradassa gagana-abbhā viya[3] kāḷameghasañchāditā, nīlavaṇṇāti attho.

Anākiṇṇāti asaṁkiṇṇā asambādhā. **Pañcaṅgikenā**ti ātatādīhi pañcahi aṅgehi yuttena tūriyena parivāriyamānassa tādisīpi na hoti, yathā yādisī ekaggacittassa samāhitacittassa sammadeva rūpārūpadhammaṁ aniccādivasena vipassantassa rati hoti. Tenāha Bhagavā—

“Yato yato sammasati, khandhānaṁ udayabbayaṁ.
Labhatī pītipāmojjaṁ, amataṁ taṁ vijānatan”ti[4].

Kammaṁ bahukanti-ādinā dve gāthā kammārāmānaṁ[5] paccayagiddhānaṁ bhikkhūnaṁ ovādadānavasena vuttā. Tattha **kammaṁ bahukaṁ na kāraye**ti kammārāmo hutvā bahuṁ nāma kammaṁ na kāraye na adhiṭṭhahe, khaṇḍaphullapaṭisaṅkharaṇaṁ pana Satthārā anuññātameva. **Parivajjeyya janan**ti akalyāṇamittabhūtaṁ janaṁ vajjeyya. **Na uyyame**ti paccayuppādanagaṇabandhādivasena vāyāmaṁ na kareyya.

---

1. Gocarānaṁ (Ka)
2. Atippavuṭṭhā (Sī)
3. Saradasamaye gaganaṁ abbhaṁ viya (Sī)
4. Khu 1. 67 piṭṭhe Dhammapade.
5. Kammaṁ karamānānaṁ (Sī)

ပုန မနုဿေဟိ “ကိံ ဘန္တေ ဇိဏ္ဏကာလေပိ အရညပဗ္ဗတေယေဝ ဝိဟရထ၊ နနု ဣမေ ဝေဠုဝနာဒယော ဝိဟာရာ မနောရမာ”တိ ဝုတ္တေ အရညပဗ္ဗတာ ဧဝ မယှံ မနောရမာတိ ဒဿေန္တော “**ကရေရိမာလာဝိတတာ**”တိအာဒိကာ ဒွါဒသ ဂါထာ အဘာသိ။ တတ္ထ **ကရေရိမာလာဝိတတာ**တိ ဝရုဏရုက္ခပန္တီဟိ သမာဂတာ။ “ကာလဝဏ္ဏပုပ္ဖေဟိ ဩတ္ထဋာ”တိပိ ဝဒန္တိ။ **ကုဉ္ဇရာဘိရုဒါ**တိ ပဋိဃောသာဒိဂုဏီဘူတေဟိ ဟတ္ထီနံ ဂေါစရေသီနံ[1] ဂဇ္ဇိတေဟိ အဘိတ္ထနိတာ။

အဘိဝုဋ္ဌာတိ မဟာမေဃေန အဘိပ္ပဝုဋ္ဌာ[2]။ **ရမ္မတလာ**တိ တေနေဝ ရဇော-ဇလ္လပဏ္ဏေယျာဒီနံ အပဂမေန ရမဏီယတလာ။ **နဂါ**တိ ဒေသန္တရံ အဂမနတော “နဂါ”တိ, သေလမယတာယ “သေလာ”တိ စ လဒ္ဓနာမာ ပဗ္ဗတာ။ **အဗ္ဘုန္နဒိတာ သိခီဟီ**တိ မဓုရဿရေန ဥန္နဒိတာ။

အလန္တိ ယုတ္တံ သမတ္ထံ ဝါ။ **ဈာယိတုကာမဿ အတ္ထကာမဿာ**တိအာဒီသုပိ ဣမိနာ နယေန ယောဇေတဗ္ဗံ။ **ဘိက္ခုနော**တိ ဘိန္နကိလေသဘိက္ခုနော၊ မေတိ သမ္ဗန္ဓော။

ဥမာပုပ္ဖေန သမာနာတိ မေစကနိဘတာယ ဥမာကုသုမသဒိသာ။ **ဂဂနာဝ’ဗ္ဘဆာဒိတာ**တိ တတော ဧဝ သရဒဿ ဂဂနအဗ္ဘာ ဝိယ[3] ကာဠမေဃသဉ္ဆာဒိတာ၊ နီလဝဏ္ဏာတိ အတ္ထော။

အနာကိဏ္ဏာတိ အသံကိဏ္ဏာ အသမ္ဗာဓာ။ **ပဉ္စင်္ဂိကေနာ**တိ အာတတာဒီဟိ ပဉ္စဟိ အင်္ဂေဟိ ယုတ္တေန တူရိယေန ပရိဝါရိယမာနဿ တာဒိသီပိ န ဟောတိ၊ ယထာ ယာဒိသီ ဧကဂ္ဂစိတ္တဿ သမာဟိတစိတ္တဿ သမ္မဒေဝ ရူပါရူပဓမ္မံ အနိစ္စာဒိဝသေန ဝိပဿန္တဿ ရတိ ဟောတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

“ယတော ယတော သမ္မသတိ၊ ခန္ဓာနံ ဥဒယဗ္ဗယံ။
လဘတီ ပီတိပါမောဇ္ဇံ၊ အမတံ တံ ဝိဇာနတ”န္တိ[4]။

ကမ္မံ ဗဟုကန္တိအာဒိနာ ဒွေ ဂါထာ ကမ္မာရာမာနံ[5] ပစ္စယဂိဒ္ဓါနံ ဘိက္ခူနံ ဩဝါဒဒါနဝသေန ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **ကမ္မံ ဗဟုကံ န ကာရယေ**တိ ကမ္မာရာမော ဟုတွာ ဗဟုံ နာမ ကမ္မံ န ကာရယေ န အဓိဋ္ဌဟေ၊ ခဏ္ဍဖုလ္လပဋိသင်္ခရဏံ ပန သတ္ထာရာ အနုညာတမေဝ။ **ပရိဝဇ္ဇေယျ ဇန**န္တိ အကလျာဏမိတ္တဘူတံ ဇနံ ဝဇ္ဇေယျ။ **န ဥယျမေ**တိ ပစ္စယုပ္ပါဒနဂဏဗန္ဓာဒိဝသေန ဝါယာမံ န ကရေယျ။

၁-ဂေါစရာနံ (က) ၂-အတိပ္ပဝုဋ္ဌာ (သီ) ၃-သရဒသမယေ ဂဂနံ အဗ္ဘံ ဝိယ (သီ)
၄-ခု ၁-၆၇-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။ ၅-ကမ္မံ ကရမာနာနံ (သီ)

Anattaneyyametanti etaṁ navakammādhiṭṭhānādikaṁ attano atthāvahaṁ na hotīti attho. Tattha kāraṇamāha **"kicchati kāyo kilamatī"**ti. Navakammādipasutassa hi tahaṁ tahaṁ vicarato kāyasukhādi-alābhena kicchappatto hoti **kilamati** khedaṁ āpajjati, tena ca kāyakilamathena **dukkhito.** Vatthuvisada-attaneyyakiriyādīnaṁ[1] abhāvena **so** puggalo **samathaṁ na vindati** cittasamādhānaṁ na labhatīti.

Oṭṭhappahatamattenāti-ādinā dve gāthā sutaparamassa paṇḍitamānino garahavasena, tato parā dve paṇḍitassa pasaṁsāvasena vuttā. Tattha **oṭṭhappahatamattenā**ti sajjhāyasīsena oṭṭhaparivattanamattena, buddhavacanaṁ sajjhāyakaraṇamattenāti attho. **Attānampi na passatī**ti anatthaññutāya attano paccakkhabhūtampi atthaṁ na jānāti, yāthāvato attano pamāṇaṁ na paricchindatīti attho. **Patthaddhagīvo caratī**ti "ahaṁ bahussuto, satimā, paññavā, na mayā sadiso añño atthī"ti mānatthaddho hutvā varuṭṭhāniyānampi apacitiṁ adassento ayosalākaṁ gilitvā ṭhito viya thaddhagīvo carati. **Ahaṁ seyyoti maññatī**ti ahameva seyyo uttamoti maññati.

Aseyyo seyyasamānaṁ, bālo maññati attānanti ayaṁ aseyyo hīno samāno aññena seyyena uttamena samānaṁ sadisaṁ katvā attānaṁ bālo mandabuddhi bālabhāveneva maññatīti. **Na taṁ viññū pasaṁsantī**ti taṁ tādisaṁ bālaṁ paggahitacittatāya patthaddhamānasaṁ thambhitattaṁ naraṁ viññū paṇḍitā na pasaṁsanti, aññadatthu garahantiyeva.

Seyyohamasmīti yo pana paṇḍito puggalo "seyyohamasmī"ti vā hīnasadisamānavasena "nāhaṁ seyyo"ti vā kañcipi mānaṁ ajappento **vidhāsu** navasu mānakoṭṭhāsesu kassacipi vasena na vikampati.

Paññavantanti aggaphalapaññāvasena paññavantaṁ iṭṭhādīsu tādibhāvappattiyā **tādiṁ,** asekkhaphalasīlesu suṭṭhu patiṭṭhitattā **sīlesu susamāhitaṁ,** arahattaphalasamāpattisamāpajjanena **cetosamathamanuyuttan**ti tādisaṁ

1. Anattaneyya... (Ka)

အနတ္တနေယျမေတန္တိ ဧတံ နဝကမ္မာဓိဋ္ဌာနာဒိကံ အတ္တနော အတ္ထာဝဟံ န ဟောတီတိ အတ္ထော။ တတ္ထ ကာရဏမာဟ "**ကိစ္ဆတိ ကာယော ကိလမတီ**"တိ။ နဝကမ္မာဒိပသုတဿ ဟိ တဟံ တဟံ ဝိစရတော ကာယသုခါဒိအလာဘေန ကိစ္ဆပ္ပတ္တော ဟောတိ **ကိလမတိ** ခေဒံ အာပဇ္ဇတိ၊ တေန စ ကာယကိလမထေန **ဒုက္ခိတော**။ ဝတ္ထုဝိသဒအတ္တနေယျကိရိယာဒီနံ[၁] အဘာဝေန **သော** ပုဂ္ဂလော **သမထံ န ဝိန္ဒတိ** စိတ္တသမာဓာနံ န လဘတီတိ။

ဩဋ္ဌပ္ပဟတမတ္တေနာတိအာဒိနာ ဒွေ ဂါထာ သုတပရမဿ ပဏ္ဍိတမာနိနော ဂရဟာဝသေန, တတော ပရာ ဒွေ ပဏ္ဍိတဿ ပသံသာဝသေန ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **ဩဋ္ဌပ္ပဟတမတ္တေနာ**တိ သဇ္ဈာယသီသေန ဩဋ္ဌပရိဝတ္တနမတ္တေန၊ ဗုဒ္ဓဝစနံ သဇ္ဈာယကရဏမတ္တေနာတိ အတ္ထော။ **အတ္တာနမ္ပိ န ပဿတီ**တိ အနတ္ထညုတာယ အတ္တနော ပစ္စက္ခဘူတမ္ပိ အတ္ထံ န ဇာနာတိ၊ ယာထာဝတော အတ္တနော ပမာဏံ န ပရိစ္ဆိန္ဒတီတိ အတ္ထော။ **ပတ္ထဒ္ဓဂီဝေါ စရတီ**တိ "အဟံ ဗဟုဿုတော, သတိမာ, ပညဝါ၊ န မယာ သဒိသော အညော အတ္ထီ"တိ မာနတ္ထဒ္ဓေါ ဟုတွာ ဝရုဋ္ဌာနိယာနမ္ပိ အပစိတိံ အဒဿေန္တော အယောသလာကံ ဂိလိတွာ ဌိတော ဝိယ ထဒ္ဓဂီဝေါ စရတိ။ **အဟံ သေယျောတိ မညတီ**တိ အဟမေဝ သေယျော ဥတ္တမောတိ မညတိ။

အသေယျော သေယျသမာနံ၊ ဗာလော မညတိ အတ္တာနန္တိ အယံ အသေယျော ဟီနော သမာနော အညေန သေယျေန ဥတ္တမေန သမာနံ သဒိသံ ကတွာ အတ္တာနံ ဗာလော မန္ဒဗုဒ္ဓိ ဗာလဘာဝေနေဝ မညတီတိ။ **န တံ ဝိညူ ပသံသန္တီ**တိ တံ တာဒိသံ ဗာလံ ပဂ္ဂဟိတစိတ္တတာယ ပတ္ထဒ္ဓမာနသံ ထမ္ဘိတတ္တံ နရံ ဝိညူ ပဏ္ဍိတာ န ပသံသန္တိ၊ အညဒတ္ထု ဂရဟန္တိယေဝ။

သေယျောဟမသ္မီတိ ယော ပန ပဏ္ဍိတော ပုဂ္ဂလော "သေယျောဟမသ္မီ"တိ ဝါ ဟီနသဒိသမာနဝသေန "နာဟံ သေယျော"တိ ဝါ ကဉ္စိပိ မာနံ အဇပ္ပေန္တော **ဝိဓာသု** နဝသု မာနကောဋ္ဌာသေသု ကဿစိပိ ဝသေန န ဝိကမ္ပတိ။

ပညဝန္တန္တိ အဂ္ဂဖလပညာဝသေန ပညဝန္တံ ဣဋ္ဌာဒီသု တာဒိဘာဝပ္ပတ္တိယာ **တာဒိံ**၊ အသေက္ခဖလသီလေသု သုဋ္ဌု ပတိဋ္ဌိတတ္တာ **သီလေသု သုသမာဟိတံ**၊ အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိသမာပဇ္ဇနေန **စေတောသမထမနုယုတ္တန္တိ** တာဒိသံ

၁-အနတ္တနေယျ.... (က)

sabbaso pahīnamānaṁ khīṇāsavaṁ **viññū** Buddhādayo paṇḍitā **pasaṁsare** vaṇṇenti thomentīti attho.

Puna aññataraṁ dubbacaṁ bhikkhuṁ disvā dovacassatāya ādīnavaṁ, sovacassatāya ānisaṁsañca pakāsento "**yassa sabrahmacārīsū**"ti-ādikā dve gāthā abhāsi. Tā vuttatthā eva.

Puna uddhataṁ unnaḷaṁ ekaṁ bhikkhuṁ disvā uddhatādibhāve dosaṁ, anuddhatādibhāve ca guṇaṁ vibhāvento "**uddhato capalo bhikkhū**"ti-ādikā dve gāthā abhāsi. Tattha **kapīva sīhacammenā**ti sīhacammena pāruto makkaṭo viya **so** uddhatādidosasaṁyutto bhikkhu tena paṁsukūlena ariyaddhajena **na upasobhati** ariyaguṇānaṁ abhāvato.

Yo pana upasobhati, taṁ dassetuṁ "**anuddhato**"ti-ādi vuttaṁ.

Ete sambahulāti-ādikā pañca gāthā āyasmantaṁ Sāriputtaṁ namassante brahmakāyike deve disvā āyasmato Kappinassa sitapātukammanimittaṁ vuttā. Tattha **ete**ti tesaṁ paccakkhatāya vuttaṁ. **Sambahulā**ti bahubhāvato, taṁ pana bahubhāvaṁ "**dasadevasahassānī**"ti paricchinditvā āha. **Devā**ti upapattidevā. Taṁ tesaṁ devabhāvaṁ aññehi visesetvā dassento "**sabbe te brahmakāyikā**"ti āha. Yasmā te attano upapattiddhiyā mahatiyā deviddhiyā samannāgatā parivārasampannā ca, tasmā āha "**iddhimanto yasassino**"ti.

"Ko nu senāpati bhoto"ti pucchāya vissajjanavasena "mayā pavattitaṁ dhammacakkaṁ anuttaraṁ Sāriputto anuvattetī"ti[1] vadantena Bhagavatā āyasmato Sāriputtattherassa Dhammasenāpatibhāvo anuññātoti āha "**Dhammasenāpatiṁ vīraṁ mahājhāyiṁ samāhitaṁ Sāriputtan**"ti. Tattha **vīran**ti kilesamārādīnaṁ nimmathanena vīriyavantaṁ mahāvikkantaṁ[2]. **Mahājhāyin**ti dibbavihārādīnaṁ ukkaṁsagamanena mahantaṁ jhāyiṁ. Tato eva sabbaso vikkhepaviddhaṁsanavasena **samāhitaṁ. Namassantā**ti sirasi añjaliṁ paggayha namassamānā tiṭṭhanti.

1. Ma 2. 352 piṭṭhe thokaṁ visadisaṁ.
2. Mahāvikkamaṁ (Sī)

သဗ္ဗသော ပဟီနမာနံ ခီဏာသဝံ **ဝိညူ** ဗုဒ္ဓါဒယော ပဏ္ဍိတာ **ပသံသရေ** ဝဏ္ဏေန္တိ ထောမေန္တီတိ အတ္ထော။

ပုန အညတရံ ဒုဗ္ဗစံ ဘိက္ခုံ ဒိသွာ ဒေါဝစဿတာယ အာဒီနဝံ, သောဝစဿတာယ အာနိသံသဉ္စ ပကာသေန္တော "**ယဿ သဗြဟ္မစာရီသူ**"တိ-အာဒိကာ ဒွေ ဂါထာ အဘာသိ။ တာ ဝုတ္တတ္ထာ ဧဝ။

ပုန ဥဒ္ဓတံ ဥန္နဠံ ဧကံ ဘိက္ခုံ ဒိသွာ ဥဒ္ဓတာဒိဘာဝေ ဒေါသံ, အနုဒ္ဓတာဒိဘာဝေ စ ဂုဏံ ဝိဘာဝေန္တော "**ဥဒ္ဓတော စပလော ဘိက္ခူ**"တိအာဒိကာ ဒွေ ဂါထာ အဘာသိ။ တတ္ထ **ကပီဝ သီဟစမ္မေနာ**တိ သီဟစမ္မေန ပါရုတော မက္ကဋော ဝိယ **သော** ဥဒ္ဓတာဒိဒေါသသံယုတ္တော ဘိက္ခု တေန ပံသုကူလေန အရိယဒ္ဓဇေန **န ဥပသောဘတိ** အရိယဂုဏာနံ အဘာဝတော။

ယော ပန ဥပသောဘတိ၊ တံ ဒဿေတုံ "**အနုဒ္ဓတော**"တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

ဧတေ သမ္ဗဟုလာတိအာဒိကာ ပဉ္စ ဂါထာ အာယသ္မန္တံ သာရိပုတ္တံ နမဿန္တေ ဗြဟ္မကာယိကေ ဒေဝေ ဒိသွာ အာယသ္မတော ကပ္ပိနဿ သိတပါတုကမ္မနိမိတ္တံ ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **ဧတေ**တိ တေသံ ပစ္စက္ခတာယ ဝုတ္တံ။ **သမ္ဗဟုလာ**တိ ဗဟုဘာဝတော၊ တံ ပန ဗဟုဘာဝံ "**ဒသဒေဝသဟဿာနီ**"တိ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ အာဟ။ **ဒေဝါ**တိ ဥပပတ္တိဒေဝါ။ တံ တေသံ ဒေဝဘာဝံ အညေဟိ ဝိသေသေတွာ ဒဿေန္တော "**သဗ္ဗေ တေ ဗြဟ္မကာယိကာ**"တိ အာဟ။ ယသ္မာ တေ အတ္တနော ဥပပတ္တိဒ္ဓိယာ မဟတိယာ ဒေဝိဒ္ဓိယာ သမန္နာဂတာ ပရိဝါရသမ္ပန္နာ စ၊ တသ္မာ အာဟ "**ဣဒ္ဓိမန္တော ယသဿိနော**"တိ။

"ကော နု သေနာပတိ ဘောတော"တိ ပုစ္ဆာယ ဝိဿဇ္ဇနဝသေန "မယာ ပဝတ္တိတံ ဓမ္မစက္ကံ အနုတ္တရံ သာရိပုတ္တော အနုဝတ္တေတီ"တိ[၁] ဝဒန္တေန ဘဂဝတာ အာယသ္မတော သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ ဓမ္မသေနာပတိဘာဝေါ အနုညာတောတိ အာဟ "**ဓမ္မသေနာပတိံ ဝီရံ မဟာဈာယိံ သမာဟိတံ သာရိပုတ္တ**"န္တိ။ တတ္ထ **ဝီရ**န္တိ ကိလေသမာရာဒီနံ နိမ္မထနေန ဝီရိယဝန္တံ မဟာဝိက္ကန္တံ[၂]။ **မဟာဈာယိ**န္တိ ဒိဗ္ဗဝိဟာရာဒီနံ ဥက္ကံသဂမနေန မဟန္တံ ဈာယိံ။ တတော ဧဝ သဗ္ဗသော ဝိက္ခေပဝိဒ္ဓံသနဝသေန **သမာဟိတံ။ နမဿန္တာ**တိ သိရသိ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ နမဿမာနာ တိဋ္ဌန္တိ။

၁-မ ၂-၃၅၂-ပိဋ္ဌေ ထောကံ ဝိသဒိသံ။
၂-မဟာဝိက္ကမံ (သီ)

Yampi nissāyāti yaṁ nu kho ārammaṇaṁ nissāya ārabbha jhāyatīti nābhijānāmāti puthujjanabhāvena brahmāno evaṁ āhaṁsu.

Accheraṁ vatāti acchariyaṁ vata. **Buddhānan**ti catusaccabuddhānaṁ. **Gambhīro gocaro sako**ti paramagambhīro atiduddaso duranubodho puthujjanehi asādhāraṇo avisayo. Idāni tassa gambhīrabhāve kāraṇaṁ dassetuṁ **"ye mayan"**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **vālavedhisamā'gatā**ti ye mayaṁ vālavedhidhanuggahasadisā atisukhumampi visayaṁ paṭivijjhituṁ samatthā āgatā upaparikkhantā nābhijānāma, gambhīro vata Buddhānaṁ visayoti attho. **Taṁ tathā devakāyehī**ti taṁ tathārūpaṁ Sāriputtaṁ sadevakassa lokassa pūjanārahaṁ tehi brahmakāyikehi tadā tathā pūjitaṁ disvā āyasmato Mahākappinassa sitaṁ ahosi. Imesaṁ lokasammatānaṁ brahmūnampi avisayo, yattha sāvakānaṁ visayoti.

Yāvatā Buddhakhettamhīti gāthā therena attānaṁ ārabbha sīhanādaṁ nadantena bhāsitā. Tattha **Buddhakhettamhī**ti āṇākhettaṁ sandhāya vadati. **Ṭhapayitvā Mahāmunin**ti Sammāsambuddhaṁ ṭhapetvā. Buddhā hi Bhagavanto dhutaguṇehipi sabbasattehi paramukkaṁsagatā eva, kevalaṁ pana mahākaruṇāsañcoditamānasā sattānaṁ tādisaṁ mahantaṁ upakāraṁ oloketvā gāmantasenāsanavāsādiṁ anuvattantīti taṁ taṁ dhutadhammavirodhī hoti. **Dhutaguṇe**ti kilesānaṁ dhutena guṇena āraññakādibhāvena apekkhitaguṇe. Karaṇatthe vā etaṁ bhummavacanaṁ. Sadiso me na vijjati, kuto pana uttarīti[1] adhippāyo. Tathā hesa thero tattha aggaṭṭhāne ṭhapito.

Na cīvareti gāthāya "ṭhapayitvā Mahāmunin"ti vuttamevatthaṁ pākaṭataraṁ karoti, cīvarādīsu taṇhāya anupalepo dhutaṅgaphalaṁ. Tattha na cīvare sampatte taṇhālepenāti yojanā. **Sayane**ti senāsane. **Gotamo**ti Bhagavantaṁ gottena kitteti. **Anappameyyo**ti pamāṇakarakilesābhāvato aparimāṇaguṇatāya ca anappameyyo. **Muḷālapupphaṁ vimalaṁva ambunā**ti yathā nimmalaṁ virajaṁ naḷinaṁ[2] udakena na limpati,

1. Uttarinti (Ka) 2. Yathā nīluppalaṁ virajaṁ (Sī)

ယမ္ပိ နိဿာယာတိ ယံ နု ခေါ အာရမ္မဏံ နိဿာယ အာရဗ္ဘ ဈာယတီတိ နာဘိဇာနာမာတိ ပုထုဇ္ဇနဘာဝေန ဗြဟ္မာနော ဧဝံ အာဟံသု။

အစ္ဆေရံ ဝတာတိ အစ္ဆရိယံ ဝတ။ **ဗုဒ္ဓါနန်**တိ စတုသစ္စဗုဒ္ဓါနံ။ **ဂမ္ဘီရော ဂေါစရော သကော**တိ ပရမဂမ္ဘီရော အတိဒုဒ္ဒသော ဒုရနုဗောဓော ပုထုဇ္ဇနေဟိ အသာဓာရဏော အဝိသယော။ ဣဒါနိ တဿ ဂမ္ဘီရဘာဝေ ကာရဏံ ဒဿေတုံ "**ယေ မယ**"န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ဝါလဝေဓိသမာ'ဂတာ**တိ ယေ မယံ ဝါလဝေဓိဓနုဂ္ဂဟသဒိသာ အတိသုခုမမ္ပိ ဝိသယံ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ သမတ္ထာ အာဂတာ ဥပပရိက္ခန္တာ နာဘိဇာနာမ၊ ဂမ္ဘီရော ဝတ ဗုဒ္ဓါနံ ဝိသယောတိ အတ္ထော။ **တံ တထာ ဒေဝကာယေဟီ**တိ တံ တထာရူပံ သာရိပုတ္တံ သဒေဝကဿ လောကဿ ပူဇနာရဟံ တေဟိ ဗြဟ္မကာယိကေဟိ တဒါ တထာ ပူဇိတံ ဒိသွာ အာယသ္မတော မဟာကပ္ပိနဿ သိတံ အဟောသိ။ ဣမေသံ လောကသမ္မတာနံ ဗြဟ္မူနမ္ပိ အဝိသယော၊ ယတ္ထ သာဝကာနံ ဝိသယောတိ။

ယာဝတာ ဗုဒ္ဓခေတ္တမှီတိ ဂါထာ ထေရေန အတ္တာနံ အာရဗ္ဘ သီဟနာဒံ နဒန္တေန ဘာသိတာ။ တတ္ထ **ဗုဒ္ဓခေတ္တမှီ**တိ အာဏာခေတ္တံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ **ဌပယိတွာ မဟာမုနိ**န္တိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ ဌပေတွာ။ ဗုဒ္ဓါ ဟိ ဘဂဝန္တော ဓုတဂုဏေဟိပိ သဗ္ဗသတ္တေဟိ ပရမုက္ကံသဂတာ ဧဝ၊ ကေဝလံ ပန မဟာကရုဏာသဉ္စောဒိတမာနသာ သတ္တာနံ တာဒိသံ မဟန္တံ ဥပကာရံ ဩလောကေတွာ ဂါမန္တသေနာသနဝါသာဒိံ အနုဝတ္တန္တီတိ တံ တံ ဓုတဓမ္မဝိရောဓီ ဟောတိ။ **ဓုတဂုဏေ**တိ ကိလေသာနံ ဓုတေန ဂုဏေန အာရညကာဒိဘာဝေန အပေက္ခိတဂုဏေ။ ကရဏတ္ထေ ဝါ ဧတံ ဘုမ္မဝစနံ။ သဒိသော မေ န ဝိဇ္ဇတိ၊ ကုတော ပန ဥတ္တရီတိ[1] အဓိပ္ပါယော။ တထာ ဟေသ ထေရော တတ္ထ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပိတော။

န စီဝရေတိ ဂါထာယ "ဌပယိတွာ မဟာမုနိ"န္တိ ဝုတ္တမေဝတ္ထံ ပါကဋတရံ ကရောတိ၊ စီဝရာဒီသု တဏှာယ အနုပလေပေါ ဓုတင်္ဂဖလံ။ တတ္ထ န စီဝရေ သမ္ပတ္တေ တဏှာလေပေနာတိ ယောဇနာ။ **သယနေ**တိ သေနာသနေ။ **ဂေါတမော**တိ ဘဂဝန္တံ ဂေါတ္တေန ကိတ္တေတိ။ **အနပ္ပမေယျော**တိ ပမာဏကရကိလေသာဘာဝတော အပရိမာဏဂုဏတာယ စ အနပ္ပမေယျော။ **မုဠာလပုပ္ဖံ ဝိမလံဝ အမ္ဗုနာ**တိ ယထာ နိမ္မလံ ဝိရဇံ နဠိနံ[2] ဥဒကေန န လိမ္ပတိ၊

၁-ဥတ္တရိန္တိ (က) ၂-ယထာ နီလုပ္ပလံ ဝိရဇံ (သီ)

evaṁ Gotamo Bhagavā taṇhālepādinā na limpatīti attho. **Nekkhammaninno** abhinikkhammaninno tato eva **tibhavā bhinissaṭo** bhavattayato vinissaṭo visaṁyutto.

Yesaṁ satipaṭṭhānagīvādīnaṁ bhāvanāpāripūriyā yattha katthaci anupalitto nekkhammaninnova ahosi, te aṅgabhūte dassento "**satipaṭṭhānagīvo**"ti osānagāthamāha. Tattha guṇarāsito uttamaṅgabhūtāya paññāya adhiṭṭhānabhāvato satipaṭṭhānaṁ gīvā etassāti satipaṭṭhānagīvo, anavajjadhammānaṁ ādāne saddhā hattho etassāti **saddhāhattho.** Guṇasarīrassa uttamaṅgabhāvato paññā sīsaṁ etassāti **paññāsīso.** Mahāsamudāgamanatāya mahāvisayatāya mahānubhāvatāya mahābalatāya ca mahantaṁ sabbaññutasaṅkhātaṁ ñāṇaṁ etassa atthīti **mahāñāṇī. Sadā** sabbakālaṁ **nibbuto** sītibhūto carati. "Susamāhito -pa- nāgo"ti[1] suttapadañcettha nidassetabbaṁ. Yaṁ panettha atthato avibhattaṁ, taṁ heṭṭhā vuttanayameva.

Mahākassapattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Cattālīsanipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Aṁ 2. 304 piṭṭhe.

ဧဝံ ဂေါတမော ဘဂဝါ တဏှာလေပါဒိနာ န လိမ္ပတီတိ အတ္ထော။ **နေက္ခမ္မနိန္နော** အဘိနိက္ခမ္မနိန္နော တတော ဧဝ **တိဘဝါ ဘိနိဿဋော** ဘဝတ္တယတော ဝိနိဿဋော ဝိသံယုတ္တော။

ယေသံ သတိပဋ္ဌာနဂီဝါဒီနံ ဘာဝနာပါရိပူရိယာ ယတ္ထ ကတ္ထစိ အနုပလိတ္တော နေက္ခမ္မနိန္နောဝ အဟောသိ၊ တေ အင်္ဂဘူတေ ဒဿေန္တော "**သတိပဋ္ဌာနဂီဝေါ**"တိ ဩသာနဂါထမာဟ။ တတ္ထ ဂုဏရာသိတော ဥတ္တမင်္ဂဘူတာယ ပညာယ အဓိဋ္ဌာနဘာဝတော သတိပဋ္ဌာနံ ဂီဝါ ဧတဿာတိ သတိပဋ္ဌာနဂီဝေါ၊ အနဝဇ္ဇဓမ္မာနံ အာဒါနေ သဒ္ဓါ ဟတ္ထော ဧတဿာတိ **သဒ္ဓါဟတ္ထော**။ ဂုဏသရီရဿ ဥတ္တမင်္ဂဘာဝတော ပညာ သီသံ ဧတဿာတိ **ပညာသီသော**။ မဟာသမုဒါဂမနတာယ မဟာဝိသယတာယ မဟာနုဘာဝတာယ မဟာဗလတာယ စ မဟန္တံ သဗ္ဗညုတသင်္ခါတံ ဉာဏံ ဧတဿ အတ္ထီတိ **မဟာဉာဏီ**။ **သဒါ** သဗ္ဗကာလံ **နိဗ္ဗုတော** သီတိဘူတော စရတိ။ "သုသမာဟိတော။ပ။ နာဂေါ"တိ[၁] သုတ္တပဒဉ္စေတ္ထ နိဒဿေတဗ္ဗံ။ ယံ ပနေတ္ထ အတ္ထတော အဝိဘတ္တံ၊ တံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။

မဟာကဿပတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

စတ္တာလီသနိပါတဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အံ ၂-၃၀၄-ပိဋ္ဌေ။

19. Paññāsanipāta

1. Tālapuṭattheragāthāvaṇṇanā

Paññāsanipāte **kadā nuhan**ti-ādikā āyasmato Tālapuṭattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayampi purimabuddhesu katādhikāro tattha tattha bhave vivaṭṭūpanissayaṁ kusalaṁ upacinitvā imasmiṁ Buddhuppāde Rājagahe aññatarasmiṁ naṭakule nibbattitvā viññutaṁ patto kulānurūpesu naccaṭṭhānesu nipphattiṁ gantvā sakalajambudīpe pākaṭo naṭagāmaṇi ahosi. So pañcasatamātugāmaparivāro mahatā naṭavibhavena gāmanigamarājadhānīsu samajjaṁ dassetvā mahantaṁ pūjāsakkāraṁ labhitvā vicaranto rājagahaṁ āgantvā nagaravāsīnaṁ samajjaṁ dassetvā laddhasammānasakkāro ñāṇassa paripākaṁ gatattā Satthu santikaṁ gantvā vanditvā ekamantaṁ nisinno Bhagavantaṁ etadavoca "sutametaṁ bhante pubbakānaṁ ācariyapācariyānaṁ naṭānaṁ bhāsamānānaṁ 'yo so naṭo raṅgamajjhe samajjamajjhe saccālikena janaṁ hāseti rameti, so kāyassa bhedā paraṁ maraṇā pahāsānaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjatī'ti, idha Bhagavā kimāhā"ti[1]. Atha naṁ Bhagavā tikkhattuṁ paṭikkhipi "mā maṁ etaṁ pucchī"ti. Catutthavāraṁ[2] puṭṭho āha "gāmaṇi ime sattā pakatiyāpi rāgabandhanabaddhā dosabandhanabaddhā mohabandhanabaddhā tesaṁ bhiyyopi rajanīye dosanīye mohanīye dhamme upasaṁharanto pamādetvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā niraye upapajjati. Sace panassa evaṁdiṭṭhi hoti "yo so naṭo raṅgamajjhe samajjamajjhe saccālikena janaṁ hāseti rameti, so kāyassa bhedā paraṁ maraṇā pahāsānaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjatī"ti, sāssa hoti micchādiṭṭhi. Micchādiṭṭhissa ca dvinnaṁ gatīnaṁ aññatarā gati icchitabbā, nirayassa vā tiracchānayoniyā vāti. Taṁ sutvā Tālapuṭo gāmaṇi parodi. Nanu gāmaṇi pageva mayā paṭikkhitto "mā maṁ etaṁ pucchī"ti. Nāhaṁ bhante etaṁ rodāmi, yaṁ maṁ Bhagavā naṭānaṁ abhisamparāyaṁ evamāhāti. Api cāhaṁ bhante pubbakehi ācariyapācariyehi naṭehi vañcito "naṭo mahājanassa naṭasamajjaṁ dassetvā sugatiṁ upapajjatī"ti. So Satthu santike dhammaṁ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā laddhūpasampanno vipassanāya kammaṁ karonto

1. Saṁ 2. 494 piṭṭhe.
2. Catutthavāre (Sī)

၁၉-ပညာသနိပါတ

၁-တာလပုဋတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

ပညာသနိပါတေ **ကဒါ နုဟ**န္တိအာဒိကာ အာယသ္မတော တာလပုဋတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယမ္ပိ ပုရိမဗုဒ္ဓေသု ကတာဓိကာရော တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလံ ဥပစိနိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရာဇဂဟေ အညတရသ္မိံ နဋကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဝိညုတံ ပတ္တော ကုလာနုရူပေသု နစ္စဋ္ဌာနေသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂန္တွာ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ပါကဋော နဋဂါမဏိ အဟောသိ။ သော ပဉ္စသတမာတုဂါမပရိဝါရော မဟတာ နဋဝိဘဝေန ဂါမနိဂမရာဇဓာနီသု သမဇ္ဇံ ဒဿေတွာ မဟန္တံ ပူဇာသက္ကာရံ လဘိတွာ ဝိစရန္တော ရာဇဂဟံ အာဂန္တွာ နဂရဝါသီနံ သမဇ္ဇံ ဒဿေတွာ လဒ္ဓသမ္မာနသက္ကာရော ဉာဏဿ ပရိပါကံ ဂတတ္တာ သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ နိသိန္နော ဘဂဝန္တံ ဧတဒဝေါစ "သုတမေတံ ဘန္တေ ပုဗ္ဗကာနံ အာစရိယပါစရိယာနံ နဋာနံ ဘာသမာနာနံ 'ယော သော နဋော ရင်္ဂမဇ္ဈေ သမဇ္ဇမဇ္ဈေ သစ္စာလိကေန ဇနံ ဟာသေတိ ရမေတိ၊ သော ကာယဿ ဘေဒါ ပရံ မရဏာ ပဟာသာနံ ဒေဝါနံ သဟဗျတံ ဥပပဇ္ဇတီ'တိ၊ ဣဓ ဘဂဝါ ကိမာဟာ"တိ ။ အထ နံ ဘဂဝါ တိက္ခတ္တုံ ပဋိက္ခိပိ "မာ မံ ဧတံ ပုစ္ဆီ"တိ။ စတုတ္ထဝါရံ[၂] ပုဋ္ဌော အာဟ "ဂါမဏိ ဣမေ သတ္တာ ပကတိယာပိ ရာဂဗန္ဓနဗဒ္ဓါ ဒေါသဗန္ဓနဗဒ္ဓါ မောဟဗန္ဓနဗဒ္ဓါ တေသံ ဘိယျောပိ ရဇနီယေ ဒေါသနီယေ မောဟနီယေ ဓမ္မေ ဥပသံဟရန္တော ပမာဒေတွာ ကာယဿ ဘေဒါ ပရံ မရဏာ နိရယေ ဥပပဇ္ဇတိ။ သစေ ပနဿ ဧဝံဒိဋ္ဌိ ဟောတိ "ယော သော နဋော ရင်္ဂမဇ္ဈေ သမဇ္ဇမဇ္ဈေ သစ္စာလိကေန ဇနံ ဟာသေတိ ရမေတိ၊ သော ကာယဿ ဘေဒါ ပရံ မရဏာ ပဟာသာနံ ဒေဝါနံ သဟဗျတံ ဥပပဇ္ဇတီ"တိ၊ သာဿ ဟောတိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဿ စ ဒွိန္နံ ဂတီနံ အညတရာ ဂတိ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာ၊ နိရယဿ ဝါ တိရစ္ဆာနယောနိယာ ဝါတိ။ တံ သုတွာ တာလပုဋော ဂါမဏိ ပရောဒိ။ နနု ဂါမဏိ ပဂေဝ မယာ ပဋိက္ခိတ္တော "မာ မံ ဧတံ ပုစ္ဆီ"တိ။ နာဟံ ဘန္တေ ဧတံ ရောဒါမိ၊ ယံ မံ ဘဂဝါ နဋာနံ အဘိသမ္ပရာယံ ဧဝမာဟာတိ။ အပိ စာဟံ ဘန္တေ ပုဗ္ဗကေဟိ အာစရိယပါစရိယေဟိ နဋေဟိ ဝဉ္စိတော "နဋော မဟာဇနဿ နဋသမဇ္ဇံ ဒဿေတွာ သုဂတိံ ဥပပဇ္ဇတီ"တိ။ သော သတ္ထု သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ ပဗ္ဗဇိတွာ လဒ္ဓူပသမ္ပန္နော ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တော

၁-သံ ၂-၄၉၄-ပိဋ္ဌေ။
၂-စတုတ္ထဝါရေ (သီ)

na cirasseva arahattaṁ pāpuṇi, adhigatārahatto pana arahattappattito pubbe yenākārena attano cittaṁ niggaṇhanavasena yonisomanasikāro udapādi, taṁ anekadhā vibhajitvā dassetuṁ—

1094. “Kadā nuhaṁ pabbatakandarāsu,
Ekākiyo addutiyo vihassaṁ.
Aniccato sabbabhavaṁ vipassaṁ,
Taṁ me idaṁ taṁ nu kadā bhavissati.

1095. Kadā nuhaṁ bhinnapaṭandharo muni,
Kāsāvavattho amamo nirāso.
Rāgañca dosañca tatheva mohaṁ.
Hantvā sukhī pavanagato vihassaṁ.

1096. Kadā aniccaṁ vadharoganīḷaṁ,
Kāyaṁ imaṁ maccujarāyupaddutaṁ.
Vipassamāno vītabhayo vihassaṁ,
Eko vane, taṁ nu kadā bhavissati.

1097. Kadā nuhaṁ bhayajananiṁ dukhāvahaṁ,
Taṇhālataṁ bahuvidhānuvattaniṁ.
Paññāmayaṁ tikhiṇamasiṁ gahetvā,
Chetvā vase, tampi kadā bhavissati.

1098. Kadā nu paññāmaya’muggatejaṁ,
Satthaṁ isīnaṁ sahasā’diyitvā.
Māraṁ sasenaṁ sahasā bhañjissaṁ,
Sīhāsane, taṁ nu kadā bhavissati.

1099. Kadā nuhaṁ sabbhi samāgamesu,
Diṭṭho bhave dhammagarūhi tādibhi.
Yāthāvadassīhi jītindriyehi,
Padhāniyo, taṁ nu kadā bhavissati.

န စိရဿေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ၊ အဓိဂတာရဟတ္တော ပန အရဟတ္တပ္ပတ္တိတော ပုဗ္ဗေ ယေနာကာရေန အတ္တနော စိတ္တံ နိဂ္ဂဏှနဝသေန ယောနိသောမနသိကာရော ဥဒပါဒိ၊ တံ အနေကဓာ ဝိဘဇိတွာ ဒဿေတုံ—

၁၀၉၄။ “ကဒါ နုဟံ ပဗ္ဗတကန္ဒရာသု၊
ဧကာကိယော အဒ္ဒုတိယော ဝိဟဿံ။
အနိစ္စတော သဗ္ဗဘဝံ ဝိပဿံ၊
တံ မေ ဣဒံ တံ နု ကဒါ ဘဝိဿတိ။

၁၀၉၅။ ကဒါ နုဟံ ဘိန္နပဋန္ဓရော မုနိ၊
ကာသာဝဝတ္ထော အမမော နိရာသော။
ရာဂဉ္စ ဒေါသဉ္စ တထေဝ မောဟံ၊
ဟန္တွာ သုခီ ပဝနဂတော ဝိဟဿံ။

၁၀၉၆။ ကဒါ အနိစ္စံ ဝဓရောဂနီဠံ၊
ကာယံ ဣမံ မစ္စုဇရာယုပဒ္ဒုတံ။
ဝိပဿမာနော ဝီတဘယော ဝိဟဿံ၊
ဧကော ဝနေ, တံ နု ကဒါ ဘဝိဿတိ။

၁၀၉၇။ ကဒါ နုဟံ ဘယဇနနိံ ဒုခါဝဟံ၊
တဏှာလတံ ဗဟုဝိဓာနုဝတ္တနိံ။
ပညာမယံ တိခိဏမသိံ ဂဟေတွာ၊
ဆေတွာ ဝသေ,တမ္ပိ ကဒါ ဘဝိဿတိ။

၁၀၉၈။ ကဒါ နု ပညာမယ’မုဂ္ဂတေဇံ၊
သတ္ထံ ဣသီနံ သဟသာ’ဒိယိတွာ။
မာရံ သသေနံ သဟသာ ဘဉ္ဇိဿံ၊
သီဟာသနေ, တံ နု ကဒါ ဘဝိဿတိ။

၁၀၉၉။ ကဒါ နုဟံ သဗ္ဘိ သမာဂမေသု၊
ဒိဋ္ဌော ဘဝေ ဓမ္မဂရူဟိ တာဒိဘိ။
ယာထာဝဒဿီဟိ ဇိတိန္ဒြိယေဟိ၊
ပဓာနိယော, တံ နု ကဒါ ဘဝိဿတိ။

1100. Kadā nu maṁ tandi khudā pipāsā,
Vātātapā kīṭasarīsapā vā.
Na bādhayissanti na taṁ giribbaje,
Atthatthiyaṁ, taṁ nu kadā bhavissati.

1101. Kadā nu kho yaṁ viditaṁ Mahesinā,
Cattāri saccāni sududdasāni.
Samāhitatto satimā agacchaṁ,
Paññāya taṁ, taṁ nu kadā bhavissati.

1102. Kadā nu rūpe amite ca sadde,
Gandhe rase phusitabbe ca dhamme.
Ādittatohaṁ samathehi yutto,
Paññāya dacchaṁ, tadidaṁ kadā me.

1103. Kadā nuhaṁ dubbacanena vutto,
Tato nimittaṁ vimano na hessaṁ.
Atho pasatthopi tato nimittaṁ,
Tuṭṭho na hessaṁ, tadidaṁ kadā me.

1104. Kadā nu kaṭṭhe ca tiṇe latā ca,
Khandhe imehaṁ amite ca dhamme.
Ajjhattikāneva ca bāhirāni ca,
Samaṁ tuleyyaṁ, tadidaṁ kadā me.

1105. Kadā nu maṁ pāvusakālamegho,
Navena toyena sacīvaraṁ vane.
Isippayātamhi pathe vajantaṁ,
Ovassate, taṁ nu kadā bhavissati.

1106. Kadā mayūrassa sikhaṇḍino vane,
Dijassa sutvā girigabbhare rutaṁ.
Paccuṭṭhahitvā amatassa pattiyā,
Saṁcintaye, taṁ nu kadā bhavissati.

၁၁၀၀။ ကဒါ နု မံ တန္ဒိ ခုဒါ ပိပါသာ၊
ဝါတာတပါ ကီဋသရီသပါ ဝါ။
န ဗာဓယိဿန္တိ န တံ ဂိရိဗ္ဗဇေ၊
အတ္ထတ္ထိယံ, တံ နု ကဒါ ဘဝိဿတိ။

၁၁၀၁။ ကဒါ နု ခေါ ယံ ဝိဒိတံ မဟေသိနာ၊
စတ္တာရိ သစ္စာနိ သုဒုဒ္ဒသာနိ။
သမာဟိတတ္တော သတိမာ အဂစ္ဆံ၊
ပညာယ တံ, တံ နု ကဒါ ဘဝိဿတိ။

၁၁၀၂။ ကဒါ နု ရူပေ အမိတေ စ သဒ္ဒေ၊
ဂန္ဓေ ရသေ ဖုသိတဗ္ဗေ စ ဓမ္မေ။
အာဒိတ္တတောဟံ သမထေဟိ ယုတ္တော၊
ပညာယ ဒစ္ဆံ, တဒိဒံ ကဒါ မေ။

၁၁၀၃။ ကဒါ နုဟံ ဒုဗ္ဗစနေန ဝုတ္တော၊
တတော နိမိတ္တံ ဝိမနော န ဟေဿံ။
အထော ပသတ္ထောပိ တတော နိမိတ္တံ၊
တုဋ္ဌော န ဟေဿံ, တဒိဒံ ကဒါ မေ။

၁၁၀၄။ ကဒါ နု ကဋ္ဌေ စ တိဏေ လတာ စ၊
ခန္ဓေ ဣမေဟံ အမိတေ စ ဓမ္မေ။
အဇ္ဈတ္တိကာနေဝ စ ဗာဟိရာနိ စ၊
သမံ တုလေယျံ, တဒိဒံ ကဒါ မေ။

၁၁၀၅။ ကဒါ နု မံ ပါဝုသကာလမေဃော၊
နဝေန တောယေန သစီဝရံ ဝနေ။
ဣသိပ္ပယာတမှိ ပထေ ဝဇန္တံ၊
ဩဝဿတေ, တံ နု ကဒါ ဘဝိဿတိ။

၁၁၀၆။ ကဒါ မယူရဿ သိခဏ္ဍိနော ဝနေ၊
ဒိဇဿ သုတွာ ဂိရိဂဗ္ဘရေ ရုတံ။
ပစ္စုဋ္ဌဟိတွာ အမတဿ ပတ္တိယာ၊
သံစိန္တယေ,တံ နု ကဒါ ဘဝိဿတိ။

1107. Kadā nu Gaṅgaṁ Yamunaṁ Sarassatiṁ,
Pātālakhittaṁ vaḷavāmukhañca[1].
Asajjamāno patareyyamiddhiyā,
Vibhiṁsanaṁ[2], taṁ nu kadā bhavissati.

1108. Kadā nu nāgova asaṅgacārī[3],
Padālaye kāmaguṇesu chandaṁ.
Nibbajjayaṁ sabbasubhaṁ nimittaṁ,
Jhāne yuto, taṁ nu kadā bhavissati.

1109. Kadā iṇaṭṭova daliddako nidhiṁ,
Ārādhayitvā dhanikehi pīḷito.
Tuṭṭho bhavissaṁ adhigamma sāsanaṁ,
Mahesino, taṁ nu kadā bhavissati.

1110. Bahūni vassāni tayāmhi yācito,
Agāravāsena alaṁ nu te idaṁ.
Taṁ dāni maṁ pabbajitaṁ samānaṁ,
Kiṁ kāraṇā[4] citta tuvaṁ na yuñjasi.

1111. Nanu ahaṁ citta tayāmhi yācito,
Giribbaje citrachadā vihaṅgamā.
Mahindaghosatthanitābhigajjino,
Te taṁ ramessanti vanamhi jhāyinaṁ.

1112. Kulamhi mitte ca piye ca ñātake,
Khiḍḍāratiṁ kāmaguṇañca loke.
Sabbaṁ pahāya imamajjhupāgato,
Athopi tvaṁ citta na mayha tussasi.

1113. Mameva etaṁ na hi tvaṁ[5] paresaṁ,
Sannāhakāle paridevitena kiṁ.
Sabbaṁ idaṁ calamiti pekkhamāno,
Abhinikkhamiṁ amatapadaṁ jigīsaṁ.

---

1. Baḷavāmukhañca (Ṭṭha) 2. Vibhīsanaṁ (Sī) 3. Saṅgāmacārī (Sī)
4. Kiṁ kāraṇaṁ (Ka) 5. Taṁ (Sī)

၁၁၀၇။ ကဒါ နု ဂင်္ဂံ ယမုနံ သရဿတိံ၊
ပါတာလခိတ္တံ ဝဠဝါမုခဉ္စ[1]။
အသဇ္ဇမာနော ပတရေယျမိဒ္ဓိယာ၊
ဝိဘိံသနံ[2], တံ နု ကဒါ ဘဝိဿတိ။

၁၁၀၈။ ကဒါ နု နာဂေါဝ အသင်္ဂစာရီ[3]၊
ပဒါလယေ ကာမဂုဏေသု ဆန္ဒံ။
နိဗ္ဗဇ္ဇယံ သဗ္ဗသုဘံ နိမိတ္တံ၊
ဈာနေ ယုတော, တံ နု ကဒါ ဘဝိဿတိ။

၁၁၀၉။ ကဒါ ဣဏဋ္ဋောဝ ဒလိဒ္ဒကော နိဓိံ၊
အာရာဓယိတွာ ဓနိကေဟိ ပီဠိတော။
တုဋ္ဌော ဘဝိဿံ အဓိဂမ္မ သာသနံ၊
မဟေသိနော, တံ နု ကဒါ ဘဝိဿတိ။

၁၁၁၀။ ဗဟူနိ ဝဿာနိ တယာမှိ ယာစိတော၊
အဂါရဝါသေန အလံ နု တေ ဣဒံ။
တံ ဒါနိ မံ ပဗ္ဗဇိတံ သမာနံ၊
ကိံ ကာရဏာ[4] စိတ္တ တုဝံ န ယုဉ္ဇသိ။

၁၁၁၁။ နနု အဟံ စိတ္တ တယာမှိ ယာစိတော၊
ဂိရိဗ္ဗဇေ စိတြဆဒါ ဝိဟင်္ဂမာ။
မဟိန္ဒဃောသတ္ထနိတာဘိဂဇ္ဇိနော၊
တေ တံ ရမေဿန္တိ ဝနမှိ ဈာယိနံ။

၁၁၁၂။ ကုလမှိ မိတ္တေ စ ပိယေ စ ဉာတကေ၊
ခိဍ္ဍာရတိံ ကာမဂုဏဉ္စ လောကေ။
သဗ္ဗံ ပဟာယ ဣမမဇ္ဈုပါဂတော၊
အထောပိ တွံ စိတ္တ န မယှ တုဿသိ။

၁၁၁၃။ မမေဝ ဧတံ န ဟိ တွံ[5] ပရေသံ၊
သန္နာဟကာလေ ပရိဒေဝိတေန ကိံ။
သဗ္ဗံ ဣဒံ စလမိတိ ပေက္ခမာနော၊
အဘိနိက္ခမိံ အမတပဒံ ဇိဂီသံ။

၁-ဗဠဝါမုခဉ္စ (ဋ္ဌ) ၂-ဝိဘီသနံ (သီ) ၃-သင်္ဂါမစာရီ (သီ) ၄-ကိံ ကာရဏံ (က) ၅-တံ (သီ)

1114. Suyuttavādī dvipadānamuttamo,
Mahābhisakko naradammasārathi.
Cittaṁ calaṁ makkaṭasannibhaṁ iti,
Avītarāgena sudunnivārayaṁ.

1115. Kāmā hi citrā madhurā manoramā,
Aviddasū yattha sitā puthujjanā.
Te dukkhamicchanti punabbhavesino,
Cittena nītā niraye nirākatā.

1116. Mayūrakoñcābhirutamhi kānane,
Dīpīhi byagghehi purakkhato vasaṁ.
Kāye apekkhaṁ jaha mā virādhaya,
Itissu maṁ citta pure niyuñjasi.

1117. Bhāvehi jhānāni ca indriyāni ca,
Balāni bojjhaṅgasamādhibhāvanā.
Tisso ca vijjā phusa Buddhasāsane,
Itissu maṁ citta pure niyuñjasi.

1118. Bhāvehi maggaṁ amatassa pattiyā.
Niyyānikaṁ sabbadukhakkhayogadhaṁ.
Aṭṭhaṅgikaṁ sabbakilesasodhanaṁ,
Itissu maṁ citta pure niyuñjasi.

1119. Dukkhanti khandhe paṭipassa yoniso,
Yato ca dukkhaṁ samudeti taṁ jaha.
Idheva dukkhassa karohi antaṁ,
Itissu maṁ citta pure niyuñjasi.

1120. Aniccaṁ dukkhanti vipassa yoniso,
Suññaṁ anattāti aghaṁ vadhanti ca.
Manovicāre uparundha cetaso,
Itissu maṁ citta pure niyuñjasi.

၁၁၁၄။ သုယုတ္တဝါဒီ ဒွိပဒါနမုတ္တမော၊
မဟာဘိသက္ကော နရဒမ္မသာရထိ။
စိတ္တံ စလံ မက္ကဋသန္နိဘံ ဣတိ၊
အဝီတရာဂေန သုဒုန္နိဝါရယံ။

၁၁၁၅။ ကာမာ ဟိ စိတြာ မဓုရာ မနောရမာ၊
အဝိဒ္ဒသူ ယတ္ထ သိတာ ပုထုဇ္ဇနာ။
တေ ဒုက္ခမိစ္ဆန္တိ ပုနဗ္ဘဝေသိနော၊
စိတ္တေန နီတာ နိရယေ နိရာကတာ။

၁၁၁၆။ မယူရကောဉ္စာဘိရုတမှိ ကာနနေ၊
ဒီပီဟိ ဗျဂ္ဃေဟိ ပုရက္ခတော ဝသံ။
ကာယေ အပေက္ခံ ဇဟ မာ ဝိရာဓယ၊
ဣတိဿု မံ စိတ္တ ပုရေ နိယုဉ္ဇသိ။

၁၁၁၇။ ဘာဝေဟိ ဈာနာနိ စ ဣန္ဒြိယာနိ စ၊
ဗလာနိ ဗောဇ္ဈင်္ဂသမာဓိဘာဝနာ။
တိဿော စ ဝိဇ္ဇာ ဖုသ ဗုဒ္ဓသာသနေ၊
ဣတိဿု မံ စိတ္တ ပုရေ နိယုဉ္ဇသိ။

၁၁၁၈။ ဘာဝေဟိ မဂ္ဂံ အမတဿ ပတ္တိယာ။
နိယျာနိကံ သဗ္ဗဒုခက္ခယောဂဓံ။
အဋ္ဌင်္ဂိကံ သဗ္ဗကိလေသသောဓနံ၊
ဣတိဿု မံ စိတ္တ ပုရေ နိယုဉ္ဇသိ။

၁၁၁၉။ ဒုက္ခန္တိ ခန္ဓေ ပဋိပဿ ယောနိသော၊
ယတော စ ဒုက္ခံ သမုဒေတိ တံ ဇဟ။
ဣဓေဝ ဒုက္ခဿ ကရောဟိ အန္တံ၊
ဣတိဿု မံ စိတ္တ ပုရေ နိယုဉ္ဇသိ။

၁၁၂၀။ အနိစ္စံ ဒုက္ခန္တိ ဝိပဿ ယောနိသော၊
သုညံ အနတ္တာတိ အဃံ ဝဓန္တိ စ။
မနောဝိစာရေ ဥပရုန္ဓ စေတသော၊
ဣတိဿု မံ စိတ္တ ပုရေ နိယုဉ္ဇသိ။

1121. Muṇḍo virūpo abhisāpamāgato,
Kapālahatthova kulesu bhikkhasu.
Yuñjassu Satthuvacane Mahesino,
Itissu maṁ citta pure niyuñjasi.

1122. Susaṁvutatto visikhantare caraṁ,
Kulesu kāmesu asaṅgamānaso.
Cando yathā dosinapuṇṇamāsiyā,
Itissu maṁ citta pure niyuñjasi.

1123. Āraññiko hoti ca piṇḍapātiko,
Sosāniko hoti ca paṁsukūliko.
Nesajjiko hoti sadā dhute rato.
Itissu maṁ citta pure niyuñjasi.

1124. Ropetva rukkhāni yathā phalesī,
Mūle taruṁ chettu tameva icchasi.
Tathūpamaṁ cittamidaṁ karosi,
Yaṁ maṁ aniccamhi cale niyuñjasi.

1125. Arūpa dūraṅgama ekacāri,
Na te karissaṁ vacanaṁ idānihaṁ.
Dukkhā hi kāmā kaṭukā mahabbhayā,
Nibbānamevā'bhimano carissaṁ.

1126. Nāhaṁ alakkhyā ahirikkatāya vā,
Na cittahetū na ca dūrakantanā.
Ājīvahetū ca ahaṁ na nikkhamiṁ,
Kato ca te citta paṭissavo mayā.

1127. Appicchatā sappurisehi vaṇṇitā,
Makkhappahānaṁ vūpasamo dukhassa.
Itissu maṁ citta tadā niyuñjasi,
Idāni tvaṁ gacchasi pubbaciṇṇaṁ.

၁၁၂၁။ မုဏ္ဍော ဝိရူပေါ အဘိသာပမာဂတော၊
ကပါလဟတ္ထောဝ ကုလေသု ဘိက္ခသု။
ယုဉ္ဇဿု သတ္ထုဝစနေ မဟေသိနော၊
ဣတိဿု မံ စိတ္တ ပုရေ နိယုဉ္ဇသိ။

၁၁၂၂။ သုသံဝုတတ္တော ဝိသိခန္တရေ စရံ၊
ကုလေသု ကာမေသု အသင်္ဂမာနသော။
စန္ဒော ယထာ ဒေါသိနပုဏ္ဏမာသိယာ၊
ဣတိဿု မံ စိတ္တ ပုရေ နိယုဉ္ဇသိ။

၁၁၂၃။ အာရညိကော ဟောဟိ စ ပိဏ္ဍပါတိကော၊
သောသာနိကော ဟောဟိ စ ပံသုကူလိကော။
နေသဇ္ဇိကော ဟောဟိ သဒါ ဓုတေ ရတော။
ဣတိဿု မံ စိတ္တ ပုရေ နိယုဉ္ဇသိ။

၁၁၂၄။ ရောပေတွ ရုက္ခာနိ ယထာ ဖလေသီ၊
မူလေ တရုံ ဆေတ္တု တမေဝ ဣစ္ဆသိ။
တထူပမံ စိတ္တမိဒံ ကရောသိ၊
ယံ မံ အနိစ္စမှိ စလေ နိယုဉ္ဇသိ။

၁၁၂၅။ အရူပ ဒူရင်္ဂမ ဧကစာရိ၊
န တေ ကရိဿံ ဝစနံ ဣဒါနိဟံ။
ဒုက္ခာ ဟိ ကာမာ ကဋုကာ မဟဗ္ဘယာ၊
နိဗ္ဗာနမေဝါ’ဘိမနော စရိဿံ။

၁၁၂၆။ နာဟံ အလက္ချာ အဟိရိက္ကတာယ ဝါ၊
န စိတ္တဟေတူ န စ ဒူရကန္တနာ။
အာဇီဝဟေတူ စ အဟံ န နိက္ခမိံ၊
ကတော စ တေ စိတ္တ ပဋိဿဝေါ မယာ။

၁၁၂၇။ အပ္ပိစ္ဆတာ သပ္ပုရိသေဟိ ဝဏ္ဏိတာ၊
မက္ခပ္ပဟာနံ ဝူပသမော ဒုခဿ။
ဣတိဿု မံ စိတ္တ တဒါ နိယုဉ္ဇသိ၊
ဣဒါနိ တွံ ဂစ္ဆသိ ပုဗ္ဗစိဏ္ဏံ။

1128. Taṇhā avijjā ca piyāpiyañca,
Subhāni rūpāni sukhā ca vedanā.
Manāpiyā kāmaguṇā ca vantā,
Vante ahaṁ āvamituṁ na ussahe.

1129. Sabbattha te citta vaco kataṁ mayā,
Bahūsu jātīsu name'si kopito.
Ajjhattasambhavo kataññutāya te,
Dukkhe ciraṁ saṁsaritaṁ tayā kate.

1130. Tvaññeva no citta karosi brāhmaṇo,
Tvaṁ khattiyo rājadasī karosi.
Vessā ca suddā ca bhavāma ekadā,
Devattanaṁ vāpi taveva vāhasā.

1131. Taveva hetū asurā bhavāmase,
Tvaṁmūlakaṁ nerayikā bhavāmase.
Atho tiracchānagatāpi ekadā,
Petattanaṁ vāpi taveva vāhasā.

1132. Nanu dubbhissasi maṁ punappunaṁ,
Muhuṁ muhuṁ cāraṇikaṁva dassayaṁ.
Ummattakeneva mayā palobhasi,
Kiñcāpi te citta virādhitaṁ mayā.

1133. Idaṁ pure cittamacāri cārikaṁ,
Yenicchakaṁ yatthakāmaṁ yathāsukhaṁ.
Tadajjahaṁ niggahessāmi yoniso,
Hatthippabhinnaṁ viya aṅgusaggaho.

1134. Satthā ca me lokamimaṁ adhiṭṭhahi,
Aniccato addhuvato asārato.
Pakkhanda maṁ citta Jinassa sāsane,
Tārehi oghā mahatā suduttarā.

၁၁၂၈။ တဏှာ အဝိဇ္ဇာ စ ပိယာပိယဉ္စ၊
သုဘာနိ ရူပါနိ သုခါ စ ဝေဒနာ။
မနာပိယာ ကာမဂုဏာ စ ဝန္တာ၊
ဝန္တေ အဟံ အာဝမိတုံ န ဥဿဟေ။

၁၁၂၉။ သဗ္ဗတ္ထ တေ စိတ္တ ဝစော ကတံ မယာ၊
ဗဟူသု ဇာတီသု နမေ'သိ ကောပိတော။
အဇ္ဈတ္တသမ္ဘဝေါ ကတညုတာယ တေ၊
ဒုက္ခေ စိရံ သံသရိတံ တယာ ကတေ။

၁၁၃၀။ တွညေဝ နော စိတ္တ ကရောသိ ဗြာဟ္မဏော၊
တွံ ခတ္တိယော ရာဇဒသီ ကရောသိ။
ဝေဿာ စ သုဒ္ဒါ စ ဘဝါမ ဧကဒါ၊
ဒေဝတ္တနံ ဝါပိ တဝေဝ ဝါဟသာ။

၁၁၃၁။ တဝေဝ ဟေတူ အသုရာ ဘဝါမသေ၊
တွံမူလကံ နေရယိကာ ဘဝါမသေ။
အထော တိရစ္ဆာနဂတာပိ ဧကဒါ၊
ပေတတ္တနံ ဝါပိ တဝေဝ ဝါဟသာ။

၁၁၃၂။ နနု ဒုဗ္ဘိဿသိ မံ ပုနပ္ပုနံ၊
မုဟုံ မုဟုံ စာရဏိကံဝ ဒဿယံ။
ဥမ္မတ္တကေနေဝ မယာ ပလောဘသိ၊
ကိဉ္စာပိ တေ စိတ္တ ဝိရာဓိတံ မယာ။

၁၁၃၃။ ဣဒံ ပုရေ စိတ္တမစာရိ စာရိကံ၊
ယေနိစ္ဆကံ ယတ္ထကာမံ ယထာသုခံ။
တဒဇ္ဇဟံ နိဂ္ဂဟေဿာမိ ယောနိသော၊
ဟတ္ထိပ္ပဘိန္နံ ဝိယ အင်္ကုသဂ္ဂဟော။

၁၁၃၄။ သတ္ထာ စ မေ လောကမိမံ အဓိဋ္ဌဟိ၊
အနိစ္စတော အဒ္ဓုဝတော အသာရတော။
ပက္ခန္ဒ မံ စိတ္တ ဇိနဿ သာသနေ၊
တာရေဟိ ဩဃာ မဟတာ သုဒုတ္တရာ။

1135. Na te idaṁ citta yathā purāṇakaṁ,
Nāhaṁ alaṁ tuyha vase nivattituṁ.
Mahesino pabbajitomhi sāsane,
Na mādisā honti vināsadhārino.

1136. Nagā samuddā saritā vasundharā,
Disā catasso vidisā adho divā.
Sabbe aniccā tibhavā upaddutā,
Kuhiṁ gato citta sukhaṁ ramissasi.

1137. Dhitipparaṁ kiṁ mama citta kāhisi,
Na te alaṁ citta vasānuvattako.
Na jātu bhastaṁ ubhatomukhaṁ chupe,
Dhiratthu pūraṁ navasotasandaniṁ.

1138. Varāhaṇeyyavigāḷhasevite,
Pabbhārakuṭṭe pakateva sundare.
Navambunā pāvusasittakānane,
Tahiṁ guhāgehagato ramissasi.

1139. Sunīlagīvā susikhā supekhunā,
Sucittapattacchadanā vihaṅgamā.
Sumañjughosatthanitābhigajjino,
Te taṁ ramessanti vanamhi jhāyinaṁ.

1140. Vuṭṭhamhi deve caturaṅgule tiṇe,
Saṁpupphite meghanibhamhi kānane.
Nagantare viṭapisamo sayissaṁ,
Taṁ me mudū hehiti tūlasannibhaṁ.

1141. Tathā tu kassāmi yathāpi issaro,
Yaṁ labbhati tenapi hotu me alaṁ.
Na tāhaṁ kassāmi yathā atandito,
Biḷārabhastaṁva yathā sumadditaṁ.

၁၁၃၅။ န တေ ဣဒံ စိတ္တ ယထာ ပုရာဏကံ၊
နာဟံ အလံ တုယှ ဝသေ နိဝတ္တိတုံ။
မဟေသိနော ပဗ္ဗဇိတောမှိ သာသနေ၊
န မာဒိသာ ဟောန္တိ ဝိနာသဓာရိနော။

၁၁၃၆။ နဂါ သမုဒ္ဒါ သရိတာ ဝသုန္ဓရာ၊
ဒိသာ စတဿော ဝိဒိသာ အဓော ဒိဝါ။
သဗ္ဗေ အနိစ္စာ တိဘဝါ ဥပဒ္ဒုတာ၊
ကုဟိံ ဂတော စိတ္တ သုခံ ရမိဿသိ။

၁၁၃၇။ ဓိတိပ္ပရံ ကိံ မမ စိတ္တ ကာဟိသိ၊
န တေ အလံ စိတ္တ ဝသာနုဝတ္တကော။
န ဇာတု ဘသ္တံ ဥဘတောမုခံ ဆုပေ၊
ဓိရတ္ထု ပူရံ နဝသောတသန္ဒနိံ။

၁၁၃၈။ ဝရာဟဏေယျဝိဂါဠှသေဝိတေ၊
ပဗ္ဘာရကုဋ္ဋေ ပကတေဝ သုန္ဒရေ။
နဝမ္ဗုနာ ပါဝုသသိတ္တကာနနေ၊
တဟိံ ဂုဟာဂေဟဂတော ရမိဿသိ။

၁၁၃၉။ သုနီလဂီဝါ သုသိခါ သုပေခုနာ၊
သုစိတ္တပတ္တစ္ဆဒနာ ဝိဟင်္ဂမာ။
သုမဉ္ဇုဃောသတ္ထနိတာဘိဂဇ္ဇိနော၊
တေ တံ ရမေဿန္တိ ဝနမှိ ဈာယိနံ။

၁၁၄၀။ ဝုဋ္ဌမှိ ဒေဝေ စတုရင်္ဂုလေ တိဏေ၊
သံပုပ္ဖိတေ မေဃနိဘမှိ ကာနနေ။
နဂန္တရေ ဝိဋပိသမော သယိဿံ၊
တံ မေ မုဒူ ဟေဟိတိ တူလသန္နိဘံ။

၁၁၄၁။ တထာ တု ကဿာမိ ယထာပိ ဣဿရော၊
ယံ လဗ္ဘတိ တေနပိ ဟောတု မေ အလံ။
န တာဟံ ကဿာမိ ယထာ အတန္ဒိတော၊
ဗိဠာရဘသ္တံဝ ယထာ သုမဒ္ဒိတံ။

1142. Tathā tu kassāmi yathāpi issaro,
Yaṁ labbhati tenapi hotu me alaṁ.
Viriyena taṁ mayha vasā’nayissaṁ,
Gajaṁva mattaṁ kusalaṅkusaggaho.

1143. Tayā sudantena avaṭṭhitena hi,
Hayena[1] yoggācariyova ujjunā.
Pahomi maggaṁ paṭipajjituṁ sivaṁ,
Cittānurakkhīhi sadā nisevitaṁ.

1144. Ārammaṇe taṁ balasā nibandhisaṁ,
Nāgaṁva thambhamhi daḷhāya rajjuyā.
Taṁ me suguttaṁ satiyā subhāvitaṁ,
Anissitaṁ sabbabhavesu hehisi.

1145. Paññāya chetvā vipathānusārinaṁ,
Yogena niggayha pathe nivesiya.
Disvā samudayaṁ vibhavañca sambhavaṁ,
Dāyādako hehisi aggavādino.

1146. Catubbipallāsavasaṁ adhiṭṭhitaṁ,
Gāmaṇḍalaṁva parinesi citta maṁ.
Nanu saṁyojanabandhanacchidaṁ,
Saṁsevase kāruṇikaṁ Mahāmuniṁ.

1147. Migo yathā seri sucittakānane.
Rammaṁ giriṁ pāvusa-abbhamāliniṁ.
Anākule tattha nage ramissaṁ[2],
Asaṁsayaṁ citta parā bhavissasi.

1148. Ye tuyha chandena vasena vattino,
Narā ca nārī ca anubhonti yaṁ sukhaṁ.
Aviddasū māravasānuvattino,
Bhavābhinandī tava citta sāvakā”ti.

1. Bhayena (Sī) 2. Ramissasi (Ka)

၁၁၄၂။ တထာ တု ကဿာမိ ယထာပိ ဣဿရော၊
ယံ လဗ္ဘတိ တေနပိ ဟောတု မေ အလံ။
ဝိရိယေန တံ မယှ ဝသာ’နယိဿံ၊
ဂဇံဝ မတ္တံ ကုသလင်္ကုသဂ္ဂဟော။

၁၁၄၃။ တယာ သုဒန္တေန အဝဋ္ဌိတေန ဟိ၊
ဟယေန[၁] ယောဂ္ဂါစရိယောဝ ဥဇ္ဇုနာ။
ပဟောမိ မဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိတုံ သိဝံ၊
စိတ္တာနုရက္ခီဟိ သဒါ နိသေဝိတံ။

၁၁၄၄။ အာရမ္မဏေ တံ ဗလသာ နိဗန္ဓိသံ၊
နာဂံဝ ထမ္ဘမှိ ဒဠှာယ ရဇ္ဇုယာ။
တံ မေ သုဂုတ္တံ သတိယာ သုဘာဝိတံ၊
အနိဿိတံ သဗ္ဗဘဝေသု ဟေဟိသိ။

၁၁၄၅။ ပညာယ ဆေတွာ ဝိပထာနုသာရိနံ၊
ယောဂေန နိဂ္ဂယှ ပထေ နိဝေသိယ။
ဒိသွာ သမုဒယံ ဝိဘဝဉ္စ သမ္ဘဝံ၊
ဒါယာဒကော ဟေဟိသိ အဂ္ဂဝါဒိနော။

၁၁၄၆။ စတုဗ္ဗိပလ္လာသဝသံ အဓိဋ္ဌိတံ၊
ဂါမဏ္ဍလံဝ ပရိနေသိ စိတ္တ မံ။
နနု သံယောဇနဗန္ဓနစ္ဆိဒံ၊
သံသေဝသေ ကာရုဏိကံ မဟာမုနိံ။

၁၁၄၇။ မိဂေါ ယထာ သေရိ သုစိတ္တကာနနေ။
ရမ္မံ ဂိရိံ ပါဝုသအဗ္ဘမာလိနိံ။
အနာကုလေ တတ္ထ နဂေ ရမိဿံ[၂]၊
အသံသယံ စိတ္တ ပရာ ဘဝိဿသိ။

၁၁၄၈။ ယေ တုယှ ဆန္ဒေန ဝသေန ဝတ္တိနော၊
နရာ စ နာရီ စ အနုဘောန္တိ ယံ သုခံ။
အဝိဒ္ဒသူ မာရဝသာနုဝတ္တိနော၊
ဘဝါဘိနန္ဒီ တဝ စိတ္တ သာဝကာ’’တိ။

၁-ဘယေန (သီ) ၂-ရမိဿသိ (က)

Tattha **kadā nuhan**ti kadā nu ahaṁ. **Pabbatakandarāsū**ti pabbatesu ca kandaresu ca, pabbatassa vā kandarāsu. **Ekākiyo**ti ekako. **Addutiyo**ti nittaṇho. Taṇhā hi purisassa dutiyā nāma. **Vihassan**ti viharissāmi. **Aniccato sabbabhavaṁ vipassan**ti kāmabhavādibhedaṁ sabbampi bhavaṁ "hutvā abhāvaṭṭhena aniccan"ti vipassanto kadā nu viharissanti yojanā. Nidassanamattaṁ cetaṁ, "yadaniccaṁ taṁ dukkhaṁ, yaṁ dukkhaṁ tadanattā"ti vacanato[1] itarampi lakkhaṇadvayaṁ vuttamevāti daṭṭhabbaṁ. **Taṁ me idaṁ taṁ nu kadā bhavissatī**ti taṁ idaṁ me parivitakkitaṁ kadā nu bhavissati, kadā nu kho matthakaṁ pāpuṇissatīti attho. **Taṁ nū**ti cettha **tan**ti nipātamattaṁ. Ayaṁ hettha saṅkhepattho—kadā nu kho ahaṁ mahāgajo viya saṅkhalikabandhanaṁ, gihibandhanaṁ chinditvā pabbajitvā kāyavivekaṁ paribrūhayanto ekākī pabbatakandarāsu adutiyo sabbattha nirapekkho sabbasaṅkhāragataṁ aniccādito vipassanto viharissāmīti.

Bhinnapaṭandharoti bhinnavatthadharo, gāthāsukhattaṁ nakārāgamaṁ katvā vuttaṁ. Satthakacchinna-agghaphassavaṇṇa[2] bhinnaṁ paṭacīvaraṁ dhārentoti attho. **Munī**ti pabbajito. **Amamo**ti kule vā gaṇe vā mamattābhāvena amamo. Katthacipi ārammaṇe āsīsanāya abhāvena **nirāso. Hantvā sukhī pavanagato vihassan**ti rāgādike kilese ariyamaggena samucchinditvā maggasukhena phalasukhena sukhī mahāvanagato kadā nu kho ahaṁ viharissāmi.

Vadharoganīḷanti maraṇassa ca rogassa ca kulāvakabhūtaṁ. **Kāyaṁ iman**ti imaṁ khandhapañcakasaṅkhātaṁ kāyaṁ. Khandhapañcakopi hi "avijjāgatassa bhikkhave purisapuggalassa taṇhānugatassa ayameva kāyo bahiddhā nāmarūpan"ti-ādīsu[3] kāyo vuccati. **Maccujarāyupaddutan**ti maraṇena ceva jarāya ca pīḷitaṁ, vipassamāno ahaṁ bhayahetupahānena **vītabhayo,** taṁ nu kadā bhavissatīti attho.

Bhayajananinti pañcavīsatiyā mahābhayānaṁ uppādakāraṇabhūtaṁ kāyikassa ca cetasikassa ca sakalassapi vaṭṭadukkhassa āvahanato **dukhāvahaṁ. Taṇhālataṁ bahuvidhānuvattanin**ti bahuvidhañca ārammaṇaṁ bhavameva vā

1. Saṁ 2. 19 piṭṭhe.
2. Aggaḷadānavaṇṇa (Ka)
3. Saṁ 2. 263 piṭṭhe thokaṁ visadisaṁ.

တတ္ထ **ကဒါ နုဟန္တိ** ကဒါ နု အဟံ။ **ပဗ္ဗတကန္ဒရာသူတိ** ပဗ္ဗတေသု စ ကန္ဒရေသု စ၊ ပဗ္ဗတဿ ဝါ ကန္ဒရာသု။ **ဧကာကိယောတိ** ဧကကော။ **အဒ္ဒုတိယောတိ** နိတ္တဏှော။ တဏှာ ဟိ ပုရိသဿ ဒုတိယာ နာမ။ **ဝိဟဿန္တိ** ဝိဟရိဿာမိ။ **အနိစ္စတော သဗ္ဗဘဝံ ဝိပဿန္တိ** ကာမဘဝါဒိဘေဒံ သဗ္ဗမ္ပိ ဘဝံ "ဟုတွာ အဘာဝဋ္ဌေန အနိစ္စ"န္တိ ဝိပဿန္တော ကဒါ နု ဝိဟရိဿန္တိ ယောဇနာ။ နိဒဿနမတ္တံ စေတံ၊ "ယဒနိစ္စံ တံ ဒုက္ခံ၊ ယံ ဒုက္ခံ တဒနတ္တာ"တိ ဝစနတော[1] ဣတရမ္ပိ လက္ခဏဒွယံ ဝုတ္တမေဝါတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **တံ မေ ဣဒံ တံ နု ကဒါ ဘဝိဿတီတိ** တံ ဣဒံ မေ ပရိဝိတက္ကိတံ ကဒါ နု ဘဝိဿတိ၊ ကဒါ နု ခေါ မတ္ထကံ ပါပုဏိဿတီတိ အတ္ထော။ **တံ နူတိ** စေတ္ထ **တ**န္တိ နိပါတမတ္တံ။ အယံ ဟေတ္ထ သင်္ခေပတ္ထော—ကဒါ နု ခေါ အဟံ မဟာဂဇော ဝိယ သင်္ခလိကဗန္ဓနံ, ဂိဟိဗန္ဓနံ ဆိန္ဒိတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ ကာယဝိဝေကံ ပရိဗြူဟယန္တော ဧကာကီ ပဗ္ဗတကန္ဒရာသု အဒုတိယော သဗ္ဗတ္ထ နိရပေက္ခော သဗ္ဗသင်္ခါရဂတံ အနိစ္စာဒိတော ဝိပဿန္တော ဝိဟရိဿာမီတိ။

ဘိန္နပဋန္ဓရောတိ ဘိန္နဝတ္ထဓရော၊ ဂါထာသုခတ္ထံ နကာရာဂမံ ကတွာ ဝုတ္တံ။ သတ္ထကစ္ဆိန္နအဂ္ဃဖဿဝဏ္ဏ[2]ဘိန္နံ ပဋစီဝရံ ဓာရေန္တောတိ အတ္ထော။ **မုနီတိ** ပဗ္ဗဇိတော။ **အမမောတိ** ကုလေ ဝါ ဂဏေ ဝါ မမတ္တာဘာဝေန အမမော။ ကတ္ထစိပိ အာရမ္မဏေ အာသီသနာယ အဘာဝေန **နိရာသော။ ဟန္တွာ သုခီ ပဝနဂတော ဝိဟဿန္တိ** ရာဂါဒိကေ ကိလေသေ အရိယမဂ္ဂေန သမုစ္ဆိန္ဒိတွာ မဂ္ဂသုခေန ဖလသုခေန သုခီ မဟာဝနဂတော ကဒါ နု ခေါ အဟံ ဝိဟရိဿာမိ။

ဝဓရောဂနီဠန္တိ မရဏဿ စ ရောဂဿ စ ကုလာဝကဘူတံ။ **ကာယံ ဣမန္တိ** ဣမံ ခန္ဓပဉ္စကသင်္ခါတံ ကာယံ။ ခန္ဓပဉ္စကောပိ ဟိ "အဝိဇ္ဇာဂတဿ ဘိက္ခဝေ ပုရိသပုဂ္ဂလဿ တဏှာနုဂတဿ အယမေဝ ကာယော ဗဟိဒ္ဓါ နာမရူပ"န္တိ-အာဒီသု[3] ကာယော ဝုစ္စတိ။ **မစ္စုဇရာယုပဒ္ဒုတန္တိ** မရဏေန စေဝ ဇရာယ စ ပီဠိတံ၊ ဝိပဿမာနော အဟံ ဘယဟေတုပဟာနေန **ဝီတဘယော၊** တံ နု ကဒါ ဘဝိဿတီတိ အတ္ထော။

ဘယဇနနိန္တိ ပဉ္စဝီသတိယာ မဟာဘယာနံ ဥပ္ပါဒကာရဏဘူတံ ကာယိကဿ စ စေတသိကဿ စ သကလဿပိ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ အာဝဟနတော **ဒုခါဝဟံ။ တဏှာလတံ ဗဟုဝိဓာနုဝတ္တနိန္တိ** ဗဟုဝိဓဉ္စ အာရမ္မဏံ ဘဝမေဝ ဝါ

၁-သံ ၂-၁၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဂ္ဂဠဒါနဝဏ္ဏ (က) ၃-သံ ၂-၂၆၃-ပိဋ္ဌေ ထောကံ ဝိသဒိသံ။

anuvattati santanotīti bahuvidhānuvattaniṁ, taṇhāsaṅkhātalataṁ. **Paññāmayan**ti maggapaññāmayaṁ sunisitaṁ asikhaggaṁ vīriyapaggahitena saddhāhatthena gahetvā samucchinditvā "kadā nuhaṁ vase"ti yaṁ parivitakkitaṁ, tampi kadā bhavissatīti yojanā.

Uggatejanti samathavipassanāvasena nisitatāya tikkhatejaṁ. **Satthaṁ isīnan**ti Buddhapaccekabuddha-ariyasāvaka-isīnaṁ Satthabhūtaṁ. **Māraṁ sasenaṁ sahasā bhañjissan**ti kilesasenāya sasenaṁ abhisaṅkhārādimāraṁ sahasā sīghameva bhañjissāmi. **Sīhāsane**ti thirāsane, Aparājitapallaṅketi attho.

Sabbhi samāgamesu diṭṭho bhaveti dhammagāravayuttatāya **dhammagarūhi** tādilakkhaṇappattiyā **tādīhi** aviparītadassitāya **yāthāvadassīhi** ariyamaggeneva pāpajitindriyatāya **jitindriyehi** Buddhādīhi sādhūhi samāgamesu "kadā nu ahaṁ padhāniyoti diṭṭho bhaveyyan"ti yaṁ me parivitakkitaṁ, taṁ nu kadā bhavissatīti yojanā. Iminā nayena sabbattha padayojanā veditabbā, padatthamattameva vaṇṇayissāma.

Tandīti ālasiyaṁ. **Khudā**ti jighacchā. **Kīṭasarīsapā**ti kīṭañceva sarīsapā ca. **Na bādhayissantī**ti maṁ na byādhayissanti sukhadukkhasomanassadomanassānaṁ jhānehi paṭibāhitattāti adhippāyo. **Giribbaje**ti pabbatakandarāya. **Atthatthiyan**ti sadatthasaṅkhātena atthena atthikaṁ.

Yaṁ viditaṁ Mahesināti yaṁ catusaccaṁ Mahesinā Sammāsambuddhena sayambhūñāṇena ñātaṁ paṭividdhaṁ, tāni cattāri saccāni anupacitakusalasambhārehi suṭṭhu duddasāni maggasamādhinā **samāhitatto** sammāsatiyā **satimā** ariyamaggapaññāya ahaṁ **agacchaṁ** paṭivijjhissaṁ adhigamissanti attho.

Rūpeti cakkhuviññeyyarūpe. **Amite**ti ñāṇena amite, aparicchinne apariññāteti attho. **Phusitabbe**ti phoṭṭhabbe. **Dhamme**ti manoviññeyyadhamme. **Amite**ti vā aparimāṇe nīlādivasena anekabhedabhinne rūpe bherisaddādivasena mūlarasādivasena kakkhaḷamudutādivasena sukhadukkhādivasena ca anekabhedasaddādike cāti attho. **Ādittato**ti ekādasahi aggīhi ādittabhāvato. **Samathehi yutto**ti

အနုဝတ္တတိ သန္တနောတီတိ ဗဟုဝိဓာနုဝတ္တနိံ၊ တဏှာသင်္ခါတလတံ။ **ပညာမယန္တိ** မဂ္ဂပညာမယံ သုနိသိတံ အသိခဂ္ဂံ ဝီရိယပဂ္ဂဟိတေန သဒ္ဓါဟတ္ထေန ဂဟေတွာ သမုစ္ဆိန္ဒိတွာ "ကဒါ နုဟံ ဝသေ"တိ ယံ ပရိဝိတက္ကိတံ၊ တမ္ပိ ကဒါ ဘဝိဿတီတိ ယောဇနာ။

ဥဂ္ဂတေဇန္တိ သမထဝိပဿနာဝသေန နိသိတတာယ တိက္ခတေဇံ။ **သတ္ထံ ဣသီနန္တိ** ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓအရိယသာဝကဣသီနံ သတ္ထဘူတံ။ **မာရံ သသေနံ သဟသာ ဘဉ္ဇိဿန္တိ** ကိလေသသေနာယ သသေနံ အဘိသင်္ခါရာဒိမာရံ သဟသာ သီဃမေဝ ဘဉ္ဇိဿာမိ။ **သီဟာသနေတိ** ထိရာသနေ၊ အပရာဇိတပလ္လင်္ကေတိ အတ္ထော။

သဗ္ဘိ သမာဂမေသု ဒိဋ္ဌော ဘဝေတိ ဓမ္မဂါရဝယုတ္တတာယ **ဓမ္မဂရူဟိ** တာဒိလက္ခဏပ္ပတ္တိယာ **တာဒီဟိ** အဝိပရီတဒဿိတာယ **ယာထာဝဒဿီဟိ** အရိယမဂ္ဂေနေဝ ပါပဇိတိန္ဒြိယတာယ **ဇိတိန္ဒြိယေဟိ** ဗုဒ္ဓါဒီဟိ သာဓူဟိ သမာဂမေသု "ကဒါ နု အဟံ ပဓာနိယောတိ ဒိဋ္ဌော ဘဝေယျ"န္တိ ယံ မေ ပရိဝိတက္ကိတံ၊ တံ နု ကဒါ ဘဝိဿတီတိ ယောဇနာ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗတ္ထ ပဒယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ ပဒတ္ထမတ္တမေဝ ဝဏ္ဏယိဿာမ။

တန္ဒီတိ အာလသိယံ။ **ခုဒါ**တိ ဇိဃစ္ဆာ။ **ကီဋသရီသပါ**တိ ကီဋဉ္စေဝ သရီသပါ စ။ **န ဗာဓယိဿန္တီ**တိ မံ န ဗျာဓယိဿန္တိ သုခဒုက္ခသောမနဿဒေါမနဿာနံ ဈာနေဟိ ပဋိဗာဟိတတ္တာတိ အဓိပ္ပါယော။ **ဂိရိဗ္ဗဇေ**တိ ပဗ္ဗတကန္ဒရာယ။ **အတ္ထတ္ထိယန္တိ** သဒတ္ထသင်္ခါတေန အတ္ထေန အတ္ထိကံ။

ယံ ဝိဒိတံ မဟေသိနာတိ ယံ စတုသစ္စံ မဟေသိနာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန သယမ္ဘူဉာဏေန ဉာတံ ပဋိဝိဒ္ဓံ၊ တာနိ စတ္တာရိ သစ္စာနိ အနုပစိတကုသလသမ္ဘာရေဟိ သုဋ္ဌု ဒုဒ္ဒသာနိ မဂ္ဂသမာဓိနာ **သမာဟိတတ္တော** သမ္မာသတိယာ **သတိမာ** အရိယမဂ္ဂပညာယ အဟံ **အဂစ္ဆံ** ပဋိဝိဇ္ဈိဿံ အဓိဂမိဿန္တိ အတ္ထော။

ရူပေတိ စက္ခုဝိညေယျရူပေ။ **အမိတေ**တိ ဉာဏေန အမိတေ၊ အပရိစ္ဆိန္နေ အပရိညာတေတိ အတ္ထော။ **ဖုသိတဗ္ဗေ**တိ ဖောဋ္ဌဗ္ဗေ။ **ဓမ္မေ**တိ မနောဝိညေယျဓမ္မေ။ **အမိတေ**တိ ဝါ အပရိမာဏေ နီလာဒိဝသေန အနေကဘေဒဘိန္နေ ရူပေ ဘေရိသဒ္ဒါဒိဝသေန မူလရသာဒိဝသေန ကက္ခဠမုဒုတာဒိဝသေန သုခဒုက္ခါဒိဝသေန စ အနေကဘေဒသဒ္ဒါဒိကေ စာတိ အတ္ထော။ **အာဒိတ္တတော**တိ ဧကာဒသဟိ အဂ္ဂီဟိ အာဒိတ္တဘာဝတော။ **သမထေဟိ ယုတ္တော**တိ

jhānavipassanāmaggasamādhīhi samannāgato. **Paññāya dacchan**ti vipassanāpaññāsahitāya maggapaññāya dakkhissaṁ[1].

Dubbacanena vuttoti duruttavacanena ghaṭṭito. **Tato nimittan**ti pharusavācāhetu. **Vimano na hessan**ti domanassito na bhaveyyaṁ. **Atho**ti atha. **Pasattho**ti kenaci pasaṁsito.

Kaṭṭheti dārukkhandhe. **Tiṇe**ti tiṇānaṁ khandhe. **Ime**ti ime mama santatipariyāpanne pañca khandhe. **Amite ca dhamme**ti tato aññena indriyakkhandhena amite rūpadhamme. Tenāha “ajjhattikāneva ca bāhirāni cā”ti. **Samaṁ tuleyyan**ti aniccādivasena ceva asārādi-upamāvasena ca sabbaṁ samameva katvā tīreyyaṁ.

Isippayātamhi pathe vajantanti Buddhādīhi Mahesīhi sammadeva payāte samathavipassanāmagge vajantaṁ paṭipajjantaṁ. Pāvusasamaye kālamegho **navena toyena** vassodakena sacīvaraṁ pavane kadā nu ovassati temetīti attano abbhokāsikabhāvaparivitakkitaṁ dasseti.

Mayūrassa sikhaṇḍino vane dijassāti mātukucchito aṇḍakosato cāti dvikkhattuṁ jāyanavasena dijassa, sikhāsambhavena sikhaṇḍino ca mayūrassa vane kadā pana girigabbhare **rutaṁ** kekāravaṁ sutvā velaṁ sallakkhitvā sayanato vuṭṭhahitvā **amatassa pattiyā** nibbānādhigamāya. **Saṁcintaye**ti vuccamāne bhave aniccādito manasi kareyyaṁ vipasseyyanti attho.

Gaṅgaṁ Yamunaṁ Sarassatinti etā mahānadiyo asajjamāno bhāvanāmayāya **iddhiyā** kadā nu patareyyanti yojanā. **Pātālakhittaṁ baḷavāmukhañcā**ti pātāya alaṁ pariyattanti pātālaṁ, tadeva khittaṁ, pathaviyā saṇṭhahanakāle tathā ṭhitanti pātālakhittaṁ. Yojanasatikādibhedāni samuddassa antopathaviyā tīraṭṭhānāni, yesu kānici nāgādīnaṁ vasanaṭṭhānāni honti, kānici suññāniyeva hutvā tiṭṭhanti. Baḷavāmukhanti mahāsamudde mahantaṁ āvaṭṭamukhaṁ. Mahānirayadvārassa hi vivaṭakāle mahā-aggikkhandho tato nikkhanto tadabhimukhaṁ anekayojanasatāyāmavitthāraṁ heṭṭhā samuddapadesaṁ ḍahati, tasmiṁ daḍḍhe upari udakaṁ

1. Vipassanāpaññāya dakkhissaṁ (Sī)

ဈာနဝိပဿနာမဂ္ဂသမာဓီဟိ သမန္နာဂတော။ **ပညာယ ဒစ္ဆန္**တိ ဝိပဿနာပညာသဟိတာယ မဂ္ဂပညာယ ဒက္ခိဿံ[၁]။

ဒုဗ္ဗစနေန ဝုတ္တောတိ ဒုရုတ္တဝစနေန ဃဋ္ဋိတော။ **တတော နိမိတ္တန္**တိ ဖရုသဝါစာဟေတု။ **ဝိမနော န ဟေဿန္**တိ ဒေါမနဿိတော န ဘဝေယျံ။ **အထော**တိ အထ။ **ပသတ္ထော**တိ ကေနစိ ပသံသိတော။

ကဋ္ဌေတိ ဒါရုက္ခန္ဓေ။ **တိဏေ**တိ တိဏာနံ ခန္ဓေ။ **ဣမေ**တိ ဣမေ မမ သန္တတိပရိယာပန္နေ ပဉ္စ ခန္ဓေ။ **အမိတေ စ ဓမ္မေ**တိ တတော အညေန ဣန္ဒြိယက္ခန္ဓေန အမိတေ ရူပဓမ္မေ။ တေနာဟ “အဇ္ဈတ္တိကာနေဝ စ ဗာဟိရာနိ စာ”တိ။ **သမံ တုလေယျန္**တိ အနိစ္စာဒိဝသေန စေဝ အသာရာဒိဥပမာဝသေန စ သဗ္ဗံ သမမေဝ ကတွာ တီရေယျံ။

ဣသိပ္ပယာတမှိ ပထေ ဝဇန္တန္တိ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ မဟေသီဟိ သမ္မဒေဝ ပယာတေ သမထဝိပဿနာမဂ္ဂေ ဝဇန္တံ ပဋိပဇ္ဇန္တံ။ ပါဝုသသမယေ ကာလမေဃော **နဝေန တောယေန** ဝဿောဒကေန သစီဝရံ ပဝနေ ကဒါ နု ဩဝဿတိ တေမေတီတိ အတ္တနော အဗ္ဘောကာသိကဘာဝပရိဝိတက္ကိတံ ဒဿေတိ။

မယူရဿ သိခဏ္ဍိနော ဝနေ ဒိဇဿာတိ မာတုကုစ္ဆိတော အဏ္ဍကောသတော စာတိ ဒွိက္ခတ္တုံ ဇာယနဝသေန ဒိဇဿ, သိခါသမ္ဘဝေန သိခဏ္ဍိနော စ မယူရဿ ဝနေ ကဒါ ပန ဂိရိဂဗ္ဘရေ **ရုတံ** ကေကာရဝံ သုတွာ ဝေလံ သလ္လက္ခိတွာ သယနတော ဝုဋ္ဌဟိတွာ **အမတဿ ပတ္တိယာ** နိဗ္ဗာနာဓိဂမာယ။ **သံစိန္တယေ**တိ ဝုစ္စမာနေ ဘဝေ အနိစ္စာဒိတော မနသိ ကရေယျံ ဝိပဿေယျန္တိ အတ္ထော။

ဂင်္ဂံ ယမုနံ သရဿတိန္တိ ဧတာ မဟာနဒိယော အသဇ္ဇမာနော ဘာဝနာမယာယ **ဣဒ္ဓိယာ** ကဒါ နု ပတရေယျန္တိ ယောဇနာ။ **ပါတာလခိတ္တံ ဗဠဝါမုခဉ္စာ**တိ ပါတာယ အလံ ပရိယတ္တန္တိ ပါတာလံ၊ တဒေဝ ခိတ္တံ၊ ပထဝိယာ သဏ္ဌဟနကာလေ တထာ ဌိတန္တိ ပါတာလခိတ္တံ။ ယောဇနသတိကာဒိဘေဒါနိ သမုဒ္ဒဿ အန္တောပထဝိယာ တီရဋ္ဌာနာနိ၊ ယေသု ကာနိစိ နာဂါဒီနံ ဝသနဋ္ဌာနာနိ ဟောန္တိ၊ ကာနိစိ သုညာနိယေဝ ဟုတွာ တိဋ္ဌန္တိ။ ဗဠဝါမုခန္တိ မဟာသမုဒ္ဒေ မဟန္တံ အာဝဋ္ဋမုခံ။ မဟာနိရယဒွါရဿ ဟိ ဝိဝဋကာလေ မဟာအဂ္ဂိက္ခန္ဓော တတော နိက္ခန္တော တဒဘိမုခံ အနေကယောဇနသတာယာမဝိတ္ထာရံ ဟေဋ္ဌာ သမုဒ္ဒပဒေသံ ဍဟတိ၊ တသ္မိံ ဒဍ္ဎေ ဥပရိ ဥဒကံ

၁-ဝိပဿနာပညာယ ဒက္ခိဿံ (သီ)

āvaṭṭākārena paribbhamantaṁ mahatā saddena heṭṭhā nipatati, tattha baḷavāmukhasamaññā, iti tañca pātālakhittaṁ baḷavāmukhañca **vibhiṁsanaṁ** bhayānakaṁ asajjamāno iddhiyā kadā nu patareyyantiyaṁ parivitakkitaṁ, taṁ kadā nu bhavissati, bhāvanāmayaṁ iddhiṁ nibbattetvā kadā nu evaṁ iddhiṁ vaḷañjissāmīti attho.

Nāgova asaṅgacārī padālayeti yathā mattavāraṇo daḷhathambhaṁ bhinditvā ayasaṅkhalikaṁ viddhaṁsetvā asaṅgacārī vanaṁ pavisitvā eko adutiyo hutvā attano rucivasena carati, evamahaṁ kadā nu sabbasubhaṁ nimittaṁ **nibbajjayaṁ** niravasesato vajjayanto kāmacchandavaso ahutvā jhāne **yuto** payutto[1] kāmaguṇesu chandaṁ sammadeva padāleyyaṁ chindeyyaṁ pajaheyyanti yaṁ parivitakkitaṁ, taṁ nu kadā bhavissati.

Iṇaṭṭova daliddako nidhiṁ ārādhayitvāti yathā koci daliddo jīvikapakato iṇaṁ gahetvā taṁ sodhetuṁ asakkonto iṇaṭṭo iṇena aṭṭito dhanikehi pīḷito nidhiṁ ārodhayitvā adhigantvā iṇañca sodhetvā sukhena ca jīvanto tuṭṭho bhaveyya, evaṁ ahampi kadā nu iṇasadisaṁ kāmacchandaṁ pahāya **Mahesino** ariyadhanasampuṇṇatāya maṇikanakādiratanasampuṇṇanidhisadisaṁ Buddhassa **sāsanaṁ** adhigantvā tuṭṭho bhaveyyanti yaṁ parivitakkitaṁ, taṁ kadā nu bhavissatīti.

Evaṁ pabbajjato pubbe nekkhammavitakkavasena pavattaṁ attano vitakkapavattiṁ dassetvā idāni pabbajitvā yehākārehi attānaṁ ovaditvā adhigacchi, te dassento “**bahūni vassānī**”ti-ādikā gāthā abhāsi. Tattha **bahūni vassāni tayāmhi yācito, agāravāsena alaṁ nu te idan**ti anekasaṁvaccharāni vividhadukkhānubandhena agāramajjhe vāsena alaṁ pariyattameva te’ti ambho citta idaṁ tayā[2] anekāni saṁvaccharāni ahaṁ amhi nanu yācito. **Taṁ dāni maṁ pabbajitaṁ samānan**ti taṁ maṁ tayā tathā ussāhanena pabbajitaṁ samānaṁ kena kāraṇena citta tuvaṁ na yuñjasi, samathavipassanaṁ chaḍḍetvā nihīne ālasiye niyojesīti attho.

1. Yutto payutto (Sī) 2. Pariyattameva ambho citta idaṁ te tayā (Sī)

အာဝဋ္ဋာကာရေန ပရိဗ္ဘမန္တံ မဟတာ သဒ္ဒေန ဟေဋ္ဌာ နိပတတိ၊ တတ္ထ ဗဠဝါမုခသမညာ၊ ဣတိ တဉ္စ ပါတာလခိတ္တံ ဗဠဝါမုခဉ္စ **ဝိဘိံသနံ** ဘယာနကံ အသဇ္ဇမာနော ဣဒ္ဓိယာ ကဒါ နု ပတရေယျန္တိယံ ပရိဝိတက္ကိတံ၊ တံ ကဒါ နု ဘဝိဿတိ၊ ဘာဝနာမယံ ဣဒ္ဓိံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ ကဒါ နု ဧဝံ ဣဒ္ဓိံ ဝဠဉ္ဇိဿာမီတိ အတ္ထော။

နာဂေါဝ အသင်္ဂစာရီ ပဒါလယေတိ ယထာ မတ္တဝါရဏော ဒဠှထမ္ဘံ ဘိန္ဒိတွာ အယသင်္ခလိကံ ဝိဒ္ဓံသေတွာ အသင်္ဂစာရီ ဝနံ ပဝိသိတွာ ဧကော အဒုတိယော ဟုတွာ အတ္တနော ရုစိဝသေန စရတိ၊ ဧဝမဟံ ကဒါ နု သဗ္ဗသုဘံ နိမိတ္တံ **နိဗ္ဗဇ္ဇယံ** နိရဝသေသတော ဝဇ္ဇယန္တော ကာမစ္ဆန္ဒဝသော အဟုတွာ ဈာနေ **ယုတော** ပယုတ္တော[1] ကာမဂုဏေသု ဆန္ဒံ သမ္မဒေဝ ပဒါလေယျံ ဆိန္ဒေယျံ ပဇဟေယျန္တိ ယံ ပရိဝိတက္ကိတံ၊ တံ နု ကဒါ ဘဝိဿတိ။

ဣဏဋ္ဋောဝ ဒလိဒ္ဒကော နိဓိံ အာရာဓယိတွာတိ ယထာ ကောစိ ဒလိဒ္ဒေါ ဇီဝိကပကတော ဣဏံ ဂဟေတွာ တံ သောဓေတုံ အသက္ကောန္တော ဣဏဋ္ဋော ဣဏေန အဋ္ဋိတော ဓနိကေဟိ ပီဠိတော နိဓိံ အာရာဓယိတွာ အဓိဂန္တွာ ဣဏဉ္စ သောဓေတွာ သုခေန စ ဇီဝန္တော တုဋ္ဌော ဘဝေယျ၊ ဧဝံ အဟမ္ပိ ကဒါ နု ဣဏသဒိသံ ကာမစ္ဆန္ဒံ ပဟာယ **မဟေသိနော** အရိယဓနသမ္ပုဏ္ဏတာယ မဏိကနကာဒိရတနသမ္ပုဏ္ဏနိဓိသဒိသံ ဗုဒ္ဓဿ **သာသနံ** အဓိဂန္တွာ တုဋ္ဌော ဘဝေယျန္တိ ယံ ပရိဝိတက္ကိတံ၊ တံ ကဒါ နု ဘဝိဿတီတိ။

ဧဝံ ပဗ္ဗဇ္ဇတော ပုဗ္ဗေ နေက္ခမ္မဝိတက္ကဝသေန ပဝတ္တံ အတ္တနော ဝိတက္ကပဝတ္တိံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ပဗ္ဗဇိတွာ ယေဟာကာရေဟိ အတ္တာနံ ဩဝဒိတွာ အဓိဂစ္ဆိ၊ တေ ဒဿေန္တော “**ဗဟူနိ ဝဿာနိ**”တိအာဒိကာ ဂါထာ အဘာသိ။ တတ္ထ **ဗဟူနိ ဝဿာနိ တယာမှိ ယာစိတော၊ အဂါရဝါသေန အလံ နု တေ ဣဒ**န္တိ အနေကသံဝစ္ဆရာနိ ဝိဝိဓဒုက္ခာနုဗန္ဓေန အဂါရမဇ္ဈေ ဝါသေန အလံ ပရိယတ္တမေဝ တေ’တိ အမ္ဘော စိတ္တ ဣဒံ တယာ[2] အနေကာနိ သံဝစ္ဆရာနိ အဟံ အမှိ နနု ယာစိတော။ **တံ ဒါနိ မံ ပဗ္ဗဇိတံ သမာန**န္တိ တံ မံ တယာ တထာ ဥဿာဟနေန ပဗ္ဗဇိတံ သမာနံ ကေန ကာရဏေန စိတ္တ တုဝံ န ယုဉ္ဇသိ၊ သမထဝိပဿနံ ဆဍ္ဍေတွာ နိဟီနေ အာလသိယေ နိယောဇေသီတိ အတ္ထော။

၁-ယုတ္တော ပယုတ္တော (သီ) ၂-ပရိယတ္တမေဝ အမ္ဘော စိတ္တ ဣဒံ တေ တယာ (သီ)

Nanu ahaṁ citta tayāmhi yācitoti ambho citta ahaṁ tayā nanu yācito amhi āyācito maññe, yadi yācito, kasmā idāni tadanurūpaṁ na paṭipajjasīti adhippāyo. **“Giribbaje**”ti-ādinā yācitākāraṁ dasseti. **Citrachadā vihaṅgamā** vicitrapekhuṇapakkhino, mayūrāti attho. **Mahindaghosatthanitā bhigajjino**ti jalaghosatthanitena hetunā suṭṭhu gajjanasīlā. **Te taṁ ramessanti vanamhi jhāyinan**ti te mayūrā taṁ vane jhānapasutaṁ ramessantīti nanu tayā yācitoti dasseti.

Kulamhīti kulaparivaṭṭe. **Imamajjhupāgato**ti imaṁ araññaṭṭhānaṁ pabbajjaṁ vā ajjhupāgato. **Athopi tvaṁ citta na mayha tussasī**ti tvaṁ anuvattitvā ṭhitampi maṁ[1] nārādhessasīti attho.

Mameva etaṁ na hi tvaṁ paresanti etaṁ citta mameva tasmā tvaṁ paresaṁ na hosi. Tvaṁ pana aññesaṁ viya katvā **sannāhakāle** kilesamāre yujjhituṁ bhāvanāsannāhakāle na’ti vatvā paridevitena **kiṁ** payojanaṁ, idāni taṁ aññathā vattituṁ na dassāmīti adhippāyo. **Sabbaṁ idaṁ calamiti pekkhamāno**ti yasmā “idaṁ cittaṁ aññañca sabbaṁ tebhūmakasaṅkhāraṁ calaṁ anavaṭṭhitan”ti paññācakkhunā olokento gehato kāmehi ca abhinikkhamiṁ **amatapadaṁ** nibbānaṁ **jigīsaṁ** pariyesanto, tasmā citta ananuvattanto[2] nibbānaṁ pariyesanameva karomīti adhippāyo.

Avītarāgena sudunnivārayaṁ cittaṁ calaṁ **makkaṭasannibhaṁ** vanamakkaṭasadisaṁ iti **suyuttavādī** subhāsitavādī dvipadānamuttamo mahābhisakko naradammasārathīti yojanā[3].

Aviddasū yattha sitā puthujjanāti yattha yesu vatthukāmesu kilesakāmesu ca sitā paṭibaddhā te andhaputhujjanā tena kāmarāgena punabbhavesino ekanteneva dukkhamicchanti, icchantā ca **cittena nītā niraye nirākatā**ti cittavasikā nirayasaṁvattanikaṁ kammaṁ karontā hitasukhato nirākatā hutvā attano citteneva niraye nītā na aññathāti cittasseva niggahetabbataṁ dasseti.

1. Tussatīti anuvattitvāpi maṁ (Sī)
2. Cittaṁ anuvattanto (Ka)
3. Dvipadānamuttamo Sammāsambuddhoti yojanā (Ka)

နနု အဟံ စိတ္တ တယာမှိ ယာစိတောတိ အမ္ဘော စိတ္တ အဟံ တယာ နနု ယာစိတော အမှိ အာယာစိတော မညေ၊ ယဒိ ယာစိတော, ကသ္မာ ဣဒါနိ တဒနုရူပံ န ပဋိပဇ္ဇသီတိ အဓိပ္ပါယော။ “ဂိရိဗ္ဗဇေ”တိအာဒိနာ ယာစိတာကာရံ ဒဿေတိ။ **စိတြဆဒါ ဝိဟင်္ဂမာ** ဝိစိတြပေခုဏပက္ခိနော၊ မယူရာတိ အတ္ထော။ **မဟိန္ဒဃောသတ္ထနိတာဘိဂဇ္ဇိနော**တိ ဇလဃောသတ္ထနိတေန ဟေတုနာ သုဋ္ဌု ဂဇ္ဇနသီလာ။ **တေ တံ ရမေဿန္တိ ဝနမှိ ဈာယိနန္တိ** တေ မယူရာ တံ ဝနေ ဈာနပသုတံ ရမေဿန္တီတိ နနု တယာ ယာစိတောတိ ဒဿေတိ။

ကုလမှီတိ ကုလပရိဝဋ္ဋေ။ **ဣမမဇ္ဈုပါဂတော**တိ ဣမံ အရညဋ္ဌာနံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဝါ အဇ္ဈုပါဂတော။ **အထောပိ တွံ စိတ္တ န မယှ တုဿသီ**တိ တွံ အနုဝတ္တိတွာ ဌိတမ္ပိ မံ[၁] နာရာဓေဿသီတိ အတ္ထော။

မမေဝ ဧတံ န ဟိ တွံ ပရေသန္တိ ဧတံ စိတ္တ မမေဝ တသ္မာ တွံ ပရေသံ န ဟောသိ။ တွံ ပန အညေသံ ဝိယ ကတွာ **သန္နာဟကာလေ** ကိလေသမာရေ ယုဇ္ဈိတုံ ဘာဝနာသန္နာဟကာလေ န’တိ ဝတွာ ပရိဒေဝိတေန **ကိံ** ပယောဇနံ၊ ဣဒါနိ တံ အညထာ ဝတ္တိတုံ န ဒဿာမီတိ အဓိပ္ပါယော။ **သဗ္ဗံ ဣဒံ စလမိတိ ပေက္ခမာနော**တိ ယသ္မာ “ဣဒံ စိတ္တံ အညဉ္စ သဗ္ဗံ တေဘူမကသင်္ခါရံ စလံ အနဝဋ္ဌိတ”န္တိ ပညာစက္ခုနာ ဩလောကေန္တော ဂေဟတော ကာမေဟိ စ အဘိနိက္ခမိံ **အမတပဒံ** နိဗ္ဗာနံ **ဇိဂီသံ** ပရိယေသန္တော၊ တသ္မာ စိတ္တ အနနုဝတ္တန္တော[၂] နိဗ္ဗာနံ ပရိယေသနမေဝ ကရောမီတိ အဓိပ္ပါယော။

အဝီတရာဂေန သုဒုန္နိဝါရယံ စိတ္တံ စလံ **မက္ကဋသန္နိဘံ** ဝနမက္ကဋသဒိသံ ဣတိ **သုယုတ္တဝါဒီ** သုဘာသိတဝါဒီ ဒွိပဒါနမုတ္တမော မဟာဘိသက္ကော နရဒမ္မသာရထီတိ ယောဇနာ[၃]။

အဝိဒ္ဒသူ ယတ္ထ သိတာ ပုထုဇ္ဇနာတိ ယတ္ထ ယေသု ဝတ္ထုကာမေသု ကိလေသကာမေသု စ သိတာ ပဋိဗဒ္ဓါ တေ အန္ဓပုထုဇ္ဇနာ တေန ကာမရာဂေန ပုနဗ္ဘဝေသိနော ဧကန္တေနေဝ ဒုက္ခမိစ္ဆန္တိ၊ ဣစ္ဆန္တာ စ **စိတ္တေန နီတာ နိရယေ နိရာကတာ**တိ စိတ္တဝသိကာ နိရယသံဝတ္တနိကံ ကမ္မံ ကရောန္တာ ဟိတသုခတော နိရာကတာ ဟုတွာ အတ္တနော စိတ္တေနေဝ နိရယေ နီတာ န အညထာတိ စိတ္တဿေဝ နိဂ္ဂဟေတဗ္ဗတံ ဒဿေတိ။

၁-တုဿတီတိ အနုဝတ္တိတွာပိ မံ (သီ)
၂-စိတ္တံ အနုဝတ္တန္တော (က)
၃-ဒွိပဒါနမုတ္တမော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ ယောဇနာ (က)

Punapi cittaṁyeva niggahetuṁ mantento “**mayūrakoñcābhirutamhī**”ti-ādimāha. Tattha **mayūrakoñcābhirutamhī**ti sikhīhi sārasehi ca abhikūjite. **Dīpīhi byagghehi purakkhato vasan**ti mettāvihāritāya evarūpehi tiracchānagatehi purakkhato parivārito hutvā vane vasanto, etena suññabhāvaparibrūhanamāha. **Kāye apekkhaṁ jahā**ti sabbaso kāye nirapekkho jaha, etena pahitattataṁ vadati. **Mā virādhayā**ti imaṁ sudullabhaṁ navamaṁ khaṇaṁ mā virādhehi. **Itissu maṁ citta pure niyuñjasī**ti evaṁ hi tvaṁ citta maṁ pabbajjato[1] pubbe sammāpaṭipattiyaṁ uyyojesīti attho.

Bhāvehīti uppādehi vaḍḍhehi ca. **Jhānānī**ti paṭhamādīni cattāri jhānāni. **Indriyānī**ti saddhādīni pañcindriyāni. **Balānī**ti tāniyeva pañca balāni. **Bojjhaṅgasamādhibhāvanā**ti satta bojjhaṅge catasso samādhibhāvanā ca. **Tisso ca vijjā**ti pubbenivāsañāṇādikā tisso vijjā ca. **Phusa** pāpuṇāhi **Buddhasāsane** Sammāsambuddha-ovāde ṭhito.

Niyyānikanti vaṭṭadukkhato niyyānavahaṁ. **Sabbadukhakkhayogadhan**ti amatogadhaṁ nibbānapatiṭṭhaṁ nibbānārammaṇaṁ. **Sabbakilesasodhanan**ti anavasesakilesamalavisodhanaṁ.

Khandheti upādānakkhandhe. **Paṭipassa yoniso**ti rogato gaṇḍato sallato aghato ābādhatoti evamādīhi vividhehi pakārehi vipassanāñāṇena sammā upāyena nayena passa. **Taṁ jahā**ti taṁ dukkhassa samudayaṁ taṇhaṁ pajaha samucchinda. **Idhevā**ti imasmiṁyeva attabhāve.

Aniccanti-ādi antavantato aniccantikato tāvakālikato niccapaṭikkhepato ca aniccanti vā passa, **dukkhan**ti te udayabbayapaṭipīḷanato sappaṭibhayato dukkhamato[2] sukhapaṭikkhepato dukkhanti vā passa. **Suññan**ti avasavattanato asāmikato asārato attapaṭikkhepato ca suññaṁ, tato eva **anattā**ti. Vigarahitabbato avaḍḍhi-ābādhanato ca **aghan**ti ca **vadhan**ti ca vipassa yonisoti yojanā.

---

1. Pabbajitato (Ka) 2. Dukkhato (Sī, Ka)

ပုနပိ စိတ္တံယေဝ နိဂ္ဂဟေတုံ မန္တေန္တော “**မယူရကောဉ္စာဘိရုတမှီ**”တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **မယူရကောဉ္စာဘိရုတမှီ**တိ သိခီဟိ သာရသေဟိ စ အဘိကူဇိတေ။ **ဒီပီဟိ ဗျဂ္ဃေဟိ ပုရက္ခတော ဝသန္**တိ မေတ္တာဝိဟာရိတာယ ဧဝရူပေဟိ တိရစ္ဆာနဂတေဟိ ပုရက္ခတော ပရိဝါရိတော ဟုတွာ ဝနေ ဝသန္တော၊ ဧတေန သုညဘာဝပရိဗြူဟနမာဟ။ **ကာယေ အပေက္ခံ ဇဟာ**တိ သဗ္ဗသော ကာယေ နိရပေက္ခော ဇဟ၊ ဧတေန ပဟိတတ္တတံ ဝဒတိ။ **မာ ဝိရာဓယာ**တိ ဣမံ သုဒုလ္လဘံ နဝမံ ခဏံ မာ ဝိရာဓေဟိ။ **ဣတိဿု မံ စိတ္တ ပုရေ နိယုဉ္ဇသီ**တိ ဧဝံ ဟိ တွံ စိတ္တ မံ ပဗ္ဗဇ္ဇတော[1] ပုဗ္ဗေ သမ္မာပဋိပတ္တိယံ ဥယျောဇေသီတိ အတ္ထော။

ဘာဝေဟီတိ ဥပ္ပါဒေဟိ ဝဍ္ဎေဟိ စ။ **ဈာနာနီ**တိ ပဌမာဒီနိ စတ္တာရိ ဈာနာနိ။ **ဣန္ဒြိယာနီ**တိ သဒ္ဓါဒီနိ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ။ **ဗလာနီ**တိ တာနိယေဝ ပဉ္စ ဗလာနိ။ **ဗောဇ္ဈင်္ဂသမာဓိဘာဝနာ**တိ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ စတဿော သမာဓိဘာဝနာ စ။ **တိဿော စ ဝိဇ္ဇာ**တိ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏာဒိကာ တိဿော ဝိဇ္ဇာ စ။ **ဖုသ** ပါပုဏာဟိ **ဗုဒ္ဓသာသနေ** သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဩဝါဒေ ဌိတော။

နိယျာနိကန္တိ ဝဋ္ဋဒုက္ခတော နိယျာနဝဟံ။ **သဗ္ဗဒုခက္ခယောဂဓ**န္တိ အမတောဂဓံ နိဗ္ဗာနပတိဋ္ဌံ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏံ။ **သဗ္ဗကိလေသသောဓန**န္တိ အနဝသေသကိလေသမလဝိသောဓနံ။

ခန္ဓေတိ ဥပါဒါနက္ခန္ဓေ။ **ပဋိပဿ ယောနိသော**တိ ရောဂတော ဂဏ္ဍတော သလ္လတော အဃတော အာဗာဓတောတိ ဧဝမာဒီဟိ ဝိဝိဓေဟိ ပကာရေဟိ ဝိပဿနာဉာဏေန သမ္မာ ဥပါယေန နယေန ပဿ။ **တံ ဇဟာ**တိ တံ ဒုက္ခဿ သမုဒယံ တဏှံ ပဇဟ သမုစ္ဆိန္ဒ။ **ဣဓေဝါ**တိ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ။

အနိစ္စန္တိအာဒိ အန္တဝန္တတော အနိစ္စန္တိကတော တာဝကာလိကတော နိစ္စပဋိက္ခေပတော စ အနိစ္စန္တိ ဝါ ပဿ၊ **ဒုက္ခ**န္တိ တေ ဥဒယဗ္ဗယပဋိပီဠနတော သပ္ပဋိဘယတော ဒုက္ခမတော[2] သုခပဋိက္ခေပတော ဒုက္ခန္တိ ဝါ ပဿ။ **သုည**န္တိ အဝသဝတ္တနတော အသာမိကတော အသာရတော အတ္တပဋိက္ခေပတော စ သုညံ၊ တတော ဧဝ **အနတ္တာ**တိ။ ဝိဂရဟိတဗ္ဗတော အဝဍ္ဎိအာဗာဓနတော စ **အဃ**န္တိ စ **ဝဓ**န္တိ စ ဝိပဿ ယောနိသောတိ ယောဇနာ။

၁-ပဗ္ဗဇိတတော (က) ၂-ဒုက္ခတော (သီ၊ က)

manovicāre uparundha cetasoti manovicārasaññino gehasitasomanassupavicārādike aṭṭhārasa cetaso uparundha vārehi nirodhehi.

Muṇḍoti muṇḍabhāvaṁ upagato, ohāritakesamassuko. **Virūpo**ti tena muṇḍabhāvena parūḷhalomatāya chinnabhinnakāsāya [1]vatthatāya virūpo vevaṇṇiyaṁ upagato. **Abhisāpamāgato**ti “Piṇḍolo vicarati pattapāṇī”ti ariyehi kātabbaṁ abhisāpaṁ upagato. Vuttaṁ hetaṁ “abhisāpoyaṁ bhikkhave lokasmiṁ piṇḍolo vicarasi pattapāṇī”ti[2]. Tenāha **“kapālahatthova kulesu bhikkhasū”**ti. **Yuñjassu Satthuvacane**ti Sammāsambuddhassa ovāde yogaṁ karohi anuyuñjassu.

Susaṁvutattoti suṭṭhu kāyavācācittehi sammadeva saṁvuto. **Visikhantare caran**ti bhikkhācariyāya racchāvisesesu caranto. **Cando yathā dosinapuṇṇamāsiyā**ti vigatadosāya puṇṇamāya kulesu niccanavatāya pāsādikatāya candimā viya carāti yojanā.

Sadā dhute ratoti sabbakālañca dhutaguṇe abhirato. **Tathūpamaṁ cittamidaṁ karosī**ti yathā koci puriso phalāni icchanto phalarukkhe ropetvā tato aladdhaphalova[3] te mūlato chindituṁ icchati, citta tvaṁ tathūpamaṁ tappaṭibhāgaṁ idaṁ karosi. **Yaṁ maṁ aniccamhi cale niyuñjasī**ti yaṁ maṁ pabbajjāya niyojetvā pabbajitvā addhāgataṁ pabbajjāphalaṁ aniccamhi cale saṁsāramukhe niyuñjasi niyojanavasena pavattesi.

Rūpābhāvato **arūpa.** Cittassa hi tādisaṁ saṇṭhānaṁ nīlādivaṇṇabhedo vā natthi, tasmā vuttaṁ arūpāti. Dūraṭṭhānappavattiyā **dūraṅgama.** Yadipi cittassa makkaṭasuttamattampi puratthimādidisābhāgena gamanaṁ nāma natthi, dūre santaṁ pana ārammaṇaṁ sampaṭicchatīti dūraṅgama. Ekoyeva hutvā caraṇavasena pavattanato **ekacāri,** antamaso dve tīṇipi cittāni ekato uppajjituṁ samatthāni nāma natthi, ekameva pana cittaṁ ekasmiṁ santāne uppajjati. Tasmiṁ niruddhe aparampi ekameva uppajjati, tasmā ekacāri. **Na te karissaṁ vacanaṁ idānihan**ti yadipi pubbe tava vase anuvattiṁ, idāni pana Satthu ovādaṁ

1. Kāsāva (Sī)   2. Saṁ 2. 76 piṭṭhe.   3. Laddhaphalova (Sī)

မနောဝိစာရေ ဥပရုန္ဓ စေတသောတိ မနောဝိစာရသညိနော ဂေဟသိတသောမနဿုပဝိစာရာဒိကေ အဋ္ဌာရသ စေတသော ဥပရုန္ဓ ဝါရေဟိ နိရောဓေဟိ။

မုဏ္ဍောတိ မုဏ္ဍဘာဝံ ဥပဂတော, ဩဟာရိတကေသမဿုကော။ **ဝိရူပေါ**တိ တေန မုဏ္ဍဘာဝေန ပရူဠ္ဟလောမတာယ ဆိန္နဘိန္နကာသာယ[1]ဝတ္ထတာယ ဝိရူပေါ ဝေဝဏ္ဏိယံ ဥပဂတော။ **အဘိသာပမာဂတော**တိ “ပိဏ္ဍောလော ဝိစရတိ ပတ္တပါဏီ”တိ အရိယေဟိ ကာတဗ္ဗံ အဘိသာပံ ဥပဂတော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ “အဘိသာပေါယံ ဘိက္ခဝေ လောကသ္မိံ ပိဏ္ဍောလော ဝိစရသိ ပတ္တပါဏီ”တိ[2]။ တေနာဟ “**ကပါလဟတ္ထောဝ ကုလေသု ဘိက္ခသူ**”တိ။ **ယုဉ္ဇဿု သတ္ထုဝစနေ**တိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ဩဝါဒေ ယောဂံ ကရောဟိ အနုယုဉ္ဇဿု။

သုသံဝုတတ္တောတိ သုဋ္ဌု ကာယဝါစာစိတ္တေဟိ သမ္မဒေဝ သံဝုတော။ **ဝိသိခန္တရေ စရန္တိ** ဘိက္ခာစရိယာယ ရစ္ဆာဝိသေသေသု စရန္တော။ **စန္ဒော ယထာ ဒေါသိနပုဏ္ဏမာသိယာ**တိ ဝိဂတဒေါသာယ ပုဏ္ဏမာယ ကုလေသု နိစ္စနဝတာယ ပါသာဒိကတာယ စန္ဒိမာ ဝိယ စရာတိ ယောဇနာ။

သဒါ ဓုတေ ရတောတိ သဗ္ဗကာလဉ္စ ဓုတဂုဏေ အဘိရတော။ **တထူပမံ စိတ္တမိဒံ ကရောသီ**တိ ယထာ ကောစိ ပုရိသော ဖလာနိ ဣစ္ဆန္တော ဖလရုက္ခေ ရောပေတွာ တတော အလဒ္ဓဖလောဝ[3] တေ မူလတော ဆိန္ဒိတုံ ဣစ္ဆတိ၊ စိတ္တ တွံ တထူပမံ တပ္ပဋိဘာဂံ ဣဒံ ကရောသိ။ **ယံ မံ အနိစ္စမှိ စလေ နိယုဉ္ဇသီ**တိ ယံ မံ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ နိယောဇေတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ အဒ္ဓါဂတံ ပဗ္ဗဇ္ဇာဖလံ အနိစ္စမှိ စလေ သံသာရမုခေ နိယုဉ္ဇသိ နိယောဇနဝသေန ပဝတ္တေသိ။

ရူပါဘာဝတော **အရူပ**။ စိတ္တဿ ဟိ တာဒိသံ သဏ္ဌာနံ နီလာဒိဝဏ္ဏဘေဒေါ ဝါ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ဝုတ္တံ အရူပါတိ။ ဒူရဋ္ဌာနပ္ပဝတ္တိယာ **ဒူရင်္ဂမ**။ ယဒိပိ စိတ္တဿ မက္ကဋသုတ္တမတ္တမ္ပိ ပုရတ္ထိမာဒိဒိသာဘာဂေန ဂမနံ နာမ နတ္ထိ၊ ဒူရေ သန္တံ ပန အာရမ္မဏံ သမ္ပဋိစ္ဆတီတိ ဒူရင်္ဂမ။ ဧကောယေဝ ဟုတွာ စရဏဝသေန ပဝတ္တနတော **ဧကစာရီ**၊ အန္တမသော ဒွေ တီဏိပိ စိတ္တာနိ ဧကတော ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ သမတ္ထာနိ နာမ နတ္ထိ၊ ဧကမေဝ ပန စိတ္တံ ဧကသ္မိံ သန္တာနေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တသ္မိံ နိရုဒ္ဓေ အပရမ္ပိ ဧကမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ ဧကစာရီ။ **န တေ ကရိဿံ ဝစနံ ဣဒါနိဟန္တိ** ယဒိပိ ပုဗ္ဗေ တဝ ဝသေ အနုဝတ္တိံ၊ ဣဒါနိ ပန သတ္ထု ဩဝါဒံ

၁-ကာသာဝ (သီ)   ၂-သံ ၂-၇၆-ပိဋ္ဌေ။   ၃-လဒ္ဓဖလောဝ (သီ)

laddhakālato paṭṭhāya cittavasiko na bhavissāmi. Kasmāti ce? **Dukkhā hi kāmā kaṭukā mahabbhayā** kāmā nāmete atītepi dukkhā, āyatimpi kaṭukaphalā, attānuvādādibhedena mahatā bhayena anubandhantā mahabbhayā. **Nibbānamevā'bhimano carissaṁ** tasmā nibbānameva uddissa abhimukhacitto viharissaṁ.

Tameva nibbānābhimukhabhāvaṁ dassento "**nāhaṁ alakkhyā**"ti-ādimāha. Tattha **nāhaṁ alakkhyā**ti alakkhikatāya nissirīkatāya nāhaṁ gehato nikkhaminti yojanā.

Ahirikkatāyāti yathāvajjaṁ keḷiṁ karonto viya nillajjatāya. **Cittahetū**ti ekadā nigaṇṭho, ekadā paribbājakādiko honto anavaṭṭhitacitto puriso viya cittavasiko hutvā. **Dūrakantanā**ti rājādīhi mettaṁ katvā tesu dubbhitvā dubbhibhāvena. **Ājīvahetū**ti ājīvakāraṇā jīvikāpakato hutvā ājīvikābhayena ahaṁ **na nikkhamiṁ** na pabbajiṁ. **Kato ca te citta paṭissavo mayā**ti "pabbajitakālato paṭṭhāya na tava vase vattāmi, mameva pana vase vattāmī"ti citta mayā nanu paṭiññā katāti dasseti.

Appicchatā sappurisehi vaṇṇitāti "paccayesu sabbaso appicchā nāma sādhū"ti Buddhādīhi pasaṭṭhā, tathā **makkhappahānaṁ** paresaṁ guṇe makkhanassa pahānaṁ vūpasamo sabbassa dukkhassa **vūpasamo** nibbāpanaṁ sappurisehi vaṇṇitaṁ. **Itissu maṁ citta tadā niyuñjasi** "samma tayā tesu guṇesu patiṭṭhātabban"ti citta tvaṁ evaṁ tadā niyuñjasi. **Idāni tvaṁ gacchasi pubbaciṇṇaṁ** idāni maṁ tvaṁ pahāya attano purimāciṇṇaṁ mahicchatādiṁ paṭipajjasi, kiṁ nāmetanti adhippāyo.

Yamatthaṁ sandhāya "gacchasi pubbaciṇṇan"ti vuttaṁ, taṁ dassetuṁ "**taṇhā avijjā cā**"ti-ādi vuttaṁ. Tattha **taṇhā**ti paccayesu taṇhā, **avijjā**ti tattheva ādīnavapaṭicchādikā avijjā. **Piyāpiyan**ti puttadārādīsu pemasaṅkhāto piyabhāvo ceva pantasenāsanesu adhikusaladhammesu anabhiratisaṅkhāto appiyabhāvo ca ubhayattha anurodhapaṭivirodho. **Subhāni rūpānī**ti ajjhattaṁ bahiddhā ca subharūpāni. **Sukhā vedanā**ti iṭṭhārammaṇe paṭicca uppajjanasukhavedanā. **Manāpiyā kāmaguṇā**ti vuttāvasesā

လဒ္ဓကာလတော ပဋ္ဌာယ စိတ္တဝသိကော န ဘဝိဿာမိ။ ကသ္မာတိ စေ? **ဒုက္ခာ ဟိ ကာမာ ကဋုကာ မဟဗ္ဘယာ** ကာမာ နာမေတေ အတီတေပိ ဒုက္ခာ၊ အာယတိမ္ပိ ကဋုကဖလာ၊ အတ္တာနုဝါဒါဒိဘေဒေန မဟတာ ဘယေန အနုဗန္ဓန္တာ မဟဗ္ဘယာ။ **နိဗ္ဗာနမေဝါ’ဘိမနော စရိဿံ** တသ္မာ နိဗ္ဗာနမေဝ ဥဒ္ဒိဿ အဘိမုခစိတ္တော ဝိဟရိဿံ။

တမေဝ နိဗ္ဗာနာဘိမုခဘာဝံ ဒဿေန္တော “**နာဟံ အလက္ချာ**”တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **နာဟံ အလက္ချာ**တိ အလက္ခိကတာယ နိဿိရိကတာယ နာဟံ ဂေဟတော နိက္ခမိန္တိ ယောဇနာ။

အဟိရိက္ကတာယာတိ ယထာဝဇ္ဇံ ကေဠိံ ကရောန္တော ဝိယ နိလ္လဇ္ဇတာယ။ **စိတ္တဟေတူ**တိ ဧကဒါ နိဂဏ္ဌော, ဧကဒါ ပရိဗ္ဗာဇကာဒိကော ဟောန္တော အနဝဋ္ဌိတစိတ္တော ပုရိသော ဝိယ စိတ္တဝသိကော ဟုတွာ။ **ဒူရကန္တနာ**တိ ရာဇာဒီဟိ မေတ္တံ ကတွာ တေသု ဒုဗ္ဘိတွာ ဒုဗ္ဘိဘာဝေန။ **အာဇီဝဟေတူ**တိ အာဇီဝကာရဏာ ဇီဝိကာပကတော ဟုတွာ အာဇီဝိကာဘယေန အဟံ **န နိက္ခမိံ** န ပဗ္ဗဇိံ။ **ကတော စ တေ စိတ္တ ပဋိဿဝေါ မယာ**တိ “ပဗ္ဗဇိတကာလတော ပဋ္ဌာယ န တဝ ဝသေ ဝတ္တာမိ၊ မမေဝ ပန ဝသေ ဝတ္တာမီ”တိ စိတ္တ မယာ နနု ပဋိညာ ကတာတိ ဒဿေတိ။

အပ္ပိစ္ဆတာ သပ္ပုရိသေဟိ ဝဏ္ဏိတာတိ “ပစ္စယေသု သဗ္ဗသော အပ္ပိစ္ဆာ နာမ သာဓူ”တိ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ ပသတ္ထာ၊ တထာ **မက္ခပ္ပဟာနံ** ပရေသံ ဂုဏေ မက္ခနဿ ပဟာနံ ဝူပသမော သဗ္ဗဿ ဒုက္ခဿ **ဝူပသမော** နိဗ္ဗာပနံ သပ္ပုရိသေဟိ ဝဏ္ဏိတံ။ **ဣတိဿု မံ စိတ္တ တဒါ နိယုဉ္ဇသိ** “သမ္မ တယာ တေသု ဂုဏေသု ပတိဋ္ဌာတဗ္ဗ”န္တိ စိတ္တ တွံ ဧဝံ တဒါ နိယုဉ္ဇသိ။ **ဣဒါနိ တွံ ဂစ္ဆသိ ပုဗ္ဗစိဏ္ဏံ** ဣဒါနိ မံ တွံ ပဟာယ အတ္တနော ပုရိမာစိဏ္ဏံ မဟိစ္ဆတာဒိံ ပဋိပဇ္ဇသိ, ကိံ နာမေတန္တိ အဓိပ္ပါယော။

ယမတ္ထံ သန္ဓာယ “ဂစ္ဆသိ ပုဗ္ဗစိဏ္ဏ”န္တိ ဝုတ္တံ၊ တံ ဒဿေတုံ “**တဏှာ အဝိဇ္ဇာ စာ**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **တဏှာ**တိ ပစ္စယေသု တဏှာ၊ **အဝိဇ္ဇာ**တိ တတ္ထေဝ အာဒီနဝပဋိစ္ဆာဒိကာ အဝိဇ္ဇာ။ **ပိယာပိယ**န္တိ ပုတ္တဒါရာဒီသု ပေမသင်္ခါတော ပိယဘာဝေါ စေဝ ပန္တသေနာသနေသု အဓိကုသလဓမ္မေသု အနဘိရတိသင်္ခါတော အပ္ပိယဘာဝေါ စ ဥဘယတ္ထ အနုရောဓပဋိဝိရောဓော။ **သုဘာနိ ရူပါနီ**တိ အဇ္ဈတ္တံ ဗဟိဒ္ဓါ စ သုဘရူပါနိ။ **သုခါ ဝေဒနာ**တိ ဣဋ္ဌာရမ္မဏေ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇနသုခဝေဒနာ။ **မနာပိယာ ကာမဂုဏာ**တိ ဝုတ္တာဝသေသာ

manoramā kāmakoṭṭhāsā. **Vantā**ti nirūpato taṁnissitassa chandarāgassa vikkhambhanapahānena chaḍḍitatāya pariccattatāya ca vantā. **Vante ahaṁ āvamituṁ na ussahe**ti evaṁ te chaḍḍite puna paccāvamituṁ ahaṁ na sakkomi, pariccattā eva hontīti vadati.

Sabbatthāti sabbesu bhavesu sabbāsu yonīsu sabbāsu gatīsu viññāṇaṭṭhitīsu ca. **Vaco kataṁ mayā**ti ambho citta tava vacanaṁ mayā kataṁ. Karonto ca **bahūsu jātīsu na me'si kopito**ti anekāsu jātīsu pana mayā na kopito asi. Mayā neva paribhavito, tathāpi **ajjhattasambhavo** attani sambhūto hutvāpi tava akataññutāya **dukkhe ciraṁ saṁsaritaṁ tayā kate**ti tayā nibbattite anādimati[1] saṁsāradukkhe sucirakālaṁ mayā saṁsaritaṁ paribbhamitaṁ.

Idāni "dukkhe ciraṁ saṁsaritaṁ tayā kate"ti saṅkhepato vuttamatthaṁ uppattibhedena gatibhedena ca vitthārato dassento "**tvaññevā**"ti-ādimāha. Tattha **rājadasī**ti rājā asi, dakāro padasandhikaro. Vessā ca suddā ca bhavāma ekadā taveva vāhasāti yojanā. **Devattanaṁ vāpī**ti devabhāvaṁ vāpi tvaṁyeva **no** amhākaṁ citta karosīti yojanā. **Vāhasā**ti kāraṇabhāvena.

Taveva hetūti taveva hetubhāvena. **Tvaṁmūlakan**ti tvaṁnimittaṁ.

Nanu dubbhissasi maṁ punappunanti punappunaṁ dubbhissasi nuna, yathā pubbe tvaṁ anantāsu jātīsu citta mittapaṭirūpako sapatto hutvā mayhaṁ punappunaṁ dubbhi, idāni tathā dubbhissasi maññe, pubbe viya cāretuṁ na dassāmīti adhippāyo. **Muhuṁ muhuṁ cāraṇikaṁva dassayanti** abhiṇhato caraṇārahaṁ[2] viya mano dassento caraṇārahaṁ[2] purisaṁ vañcetvā caragopakaṁ[3] nipphādento viya punappunaṁ taṁ taṁ bhavaṁ dassento. **Ummattakeneva mayā palobhasī**ti ummattakapurisena viya mayā saddhiṁ kīḷanto taṁ taṁ palobhanīyaṁ dassetvā palobhasi. **Kiñcāpi te citta virādhitaṁ mayā**ti ambho citta kiṁ nāma te mayā viraddhaṁ, taṁ kathehīti adhippāyo.

Idaṁ pure cittanti idaṁ cittaṁ nāma ito pubbe rūpādīsu ārammaṇesu rajjanādinā, yena ākārena icchati, yattheva cassa kāmo uppajjati,

1. Anādika (Sī) 2. Carakārahaṁ (Ka) 3. Caragopakānaṁ (Ka)

မနောရမာ ကာမကောဋ္ဌာသာ။ **ဝန္တာ**တိ နိရူပတော တံနိဿိတဿ ဆန္ဒ-ရာဂဿ ဝိက္ခမ္ဘနပဟာနေန ဆဍ္ဍိတတာယ ပရိစ္စတ္တတာယ စ ဝန္တာ။ **ဝန္တေ အဟံ အာဝမိတုံ န ဥဿဟေ**တိ ဧဝံ တေ ဆဍ္ဍိတေ ပုန ပစ္စာဝမိတုံ အဟံ န သက္ကောမိ၊ ပရိစ္စတ္တာ ဧဝ ဟောန္တီတိ ဝဒတိ။

သဗ္ဗတ္ထာတိ သဗ္ဗေသု ဘဝေသု သဗ္ဗာသု ယောနီသု သဗ္ဗာသု ဂတီသု ဝိညာဏဋ္ဌိတီသု စ။ **ဝစော ကတံ မယာ**တိ အမ္ဘော စိတ္တ တဝ ဝစနံ မယာ ကတံ။ ကရောန္တော စ **ဗဟူသု ဇာတီသု န မေ'သိ ကောပိတော**တိ အနေကာသု ဇာတီသု ပန မယာ န ကောပိတော အသိ။ မယာ နေဝ ပရိဘာဝိတော၊ တထာပိ **အဇ္ဈတ္တသမ္ဘဝေါ** အတ္တနိ သမ္ဘူတော ဟုတွာပိ တဝ အကတညုတာယ **ဒုက္ခေ စိရံ သံသရိတံ တယာ ကတေ**တိ တယာ နိဗ္ဗတ္တိတေ အနာဒိမတိ[1] သံသာရဒုက္ခေ သုစိရကာလံ မယာ သံသရိတံ ပရိဗ္ဘမိတံ။

ဣဒါနိ "ဒုက္ခေ စိရံ သံသရိတံ တယာ ကတေ"တိ သင်္ခေပတော ဝုတ္တမတ္ထံ ဥပ္ပတ္တိဘေဒေန ဂတိဘေဒေန စ ဝိတ္ထာရတော ဒဿေန္တော "**တွညေဝါ**"တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ရာဇဒသီ**တိ ရာဇာ အသိ၊ ဒကာရော ပဒသန္ဓိကရော။ ဝေဿာ စ သုဒ္ဒါ စ ဘဝါမ ဧကဒါ တဝေဝ ဝါဟသာတိ ယောဇနာ။ **ဒေဝတ္တနံ ဝါပီ**တိ ဒေဝဘာဝံ ဝါပိ တွံယေဝ **နော** အမှာကံ စိတ္တ ကရောသီတိ ယောဇနာ။ **ဝါဟသာ**တိ ကာရဏဘာဝေန။

တဝေဝ ဟေတူတိ တဝေဝ ဟေတုဘာဝေန။ **တွံမူလကန္တိ** တွံနိမိတ္တံ။

နနု ဒုဗ္ဘိဿသိ မံ ပုနပ္ပုနန္တိ ပုနပ္ပုနံ ဒုဗ္ဘိဿသိ နုန၊ ယထာ ပုဗ္ဗေ တွံ အနန္တာသု ဇာတီသု စိတ္တ မိတ္တပဋိရူပကော သပတ္တော ဟုတွာ မယှံ ပုနပ္ပုနံ ဒုဗ္ဘိ၊ ဣဒါနိ တထာ ဒုဗ္ဘိဿသိ မညေ၊ ပုဗ္ဗေ ဝိယ စာရေတုံ န ဒဿာမီတိ အဓိပ္ပါယော။ **မုဟုံ မုဟုံ စာရဏိကံဝ ဒဿယန္တိ** အဘိဏှတော စရဏာရဟံ[2] ဝိယ မနော ဒဿေန္တော စရဏာရဟံ[2] ပုရိသံ ဝဉ္စေတွာ စရဂေါပကံ[3] နိပ္ဖါဒေန္တော ဝိယ ပုနပ္ပုနံ တံ တံ ဘဝံ ဒဿေန္တော။ **ဥမ္မတ္တကေနေဝ မယာ ပလောဘသီ**တိ ဥမ္မတ္တကပုရိသေန ဝိယ မယာ သဒ္ဓိံ ကီဠန္တော တံ တံ ပလောဘနီယံ ဒဿေတွာ ပလောဘသိ။ **ကိဉ္စာပိ တေ စိတ္တ ဝိရာဓိတံ မယာ**တိ အမ္ဘော စိတ္တ ကိံ နာမ တေ မယာ ဝိရဒ္ဓံ၊ တံ ကထေဟီတိ အဓိပ္ပါယော။

ဣဒံ ပုရေ စိတ္တန္တိ ဣဒံ စိတ္တံ နာမ ဣတော ပုဗ္ဗေ ရူပါဒီသု အာရမ္မဏေသု ရဇ္ဇနာဒိနာ၊ ယေန အာကာရေန ဣစ္ဆတိ၊ ယတ္ထေဝ စဿ ကာမော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊

၁-အနာဒိက (သီ) ၂-စရကာရဟံ (က) ၃-စရဂေါပကာနံ (က)

tassa vasena yatthakāmaṁ yathā vicarantassa sukhaṁ hoti, tatheva ca caranto[1] yathāsukhaṁ dīgharattaṁ cārikaṁ acari, ajjāhaṁ pabhinnamadaṁ mattahatthiṁ hatthācariyasaṅkhāto cheko aṅkusaggaho aṅkusena viya yonisomanasikārena naṁ niggahessāmi, nassa vītikkamituṁ dassāmīti.

Satthā ca me lokamimaṁ adhiṭṭhahīti mama Satthā Sammāsambuddho imaṁ anavasesakhandhalokaṁ ñāṇena adhiṭṭhahi[2], kinti? Hutvā abhāvaṭṭhena **aniccato,** kassacipi dhuvassa thāvarassa abhāvato **addhuvato,** sukhasārādīnaṁ abhāvato **asārato. Pakkhanda maṁ citta Jinassa sāsane**ti tasmā yāthāvato paṭipajjituṁ citta maṁ Jinassa Bhagavato sāsane pakkhandehi anuppavesehi. "Pakkhandiman"tipi Pāḷi, Jinassa sāsane imaṁ lokaṁ ñāṇena pakkhanda, yāthāvato tārehi, pakkhandanto ca vipassanāñāṇamaggena yāpento suduttarato mahantato saṁsāramahoghato maṁ tārehi.

Na te idaṁ citta yathā purāṇakanti ambho citta idaṁ attabhāvagehaṁ porāṇakaṁ viya tava na hotīti attho. Kasmā? **Nāhaṁ alaṁ tuyha vase nivattitun**ti idānāhaṁ tava vase nivattituṁ na yutto. Yasmā **Mahesino** Bhagavato **pabbajitomhi** sāsane. Pabbajitakālato ca paṭṭhāya samaṇā nāma mādisāva na honti vināsadhārino, ekaṁsato samaṇāyeva hontīti attho.

Nagāti Sineruhimavantādayo sabbe pabbatā. **Samuddā**ti puratthimasamuddādayo sītasamuddādayo ca sabbe samuddā. **Saritā**ti Gaṅgādayo sabbā nadiyo ca. **Vasundharā**ti pathavī. **Disā catasso**ti puratthimādibhedā catasso disā. **Vidisā**ti puratthimadakkhiṇādayo catasso anudisā. **Adho**ti heṭṭhā yāva udakasandhārakavāyukhandhā. **Divā**ti devalokā. Divāggahaṇena cettha tattha gate sattasaṅkhāre vadati. **Sabbe aniccā tibhavā upaddutā**ti sabbe kāmabhavādayo tayo bhavā aniccā ceva jāti-ādīhi rāgādīhi kilesehi ca upaddutā pīḷitā ca, na ettha kiñci khemaṭṭhānaṁ nāma atthi, tadabhāvato kuhiṁ gato citta sukhaṁ ramissasi, tasmā tato nissaraṇañcettha pariyesāhīti adhippāyo.

1. Tasseva ca taraṇato (Ka)
2. Adhiṭṭhāti (Sī)

တဿ ဝသေန ယတ္ထကာမံ ယထာ ဝိစရန္တဿ သုခံ ဟောတိ၊ တထေဝ စ စရန္တော[၁] ယထာသုခံ ဒီဃရတ္တံ စာရိကံ အစရိ၊ အဇ္ဇာဟံ ပဘိန္နမဒံ မတ္တဟတ္ထိံ ဟတ္ထာစရိယသင်္ခါတော ဆေကော အင်္ကုသဂ္ဂဟော အင်္ကုသေန ဝိယ ယောနိသောမနသိကာရေန နံ နိဂ္ဂဟေဿာမိ၊ နဿ ဝီတိက္ကမိတုံ ဒဿာမီတိ။

သတ္ထာ စ မေ လောကမိမံ အဓိဋ္ဌဟီတိ မမ သတ္ထာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဣမံ အနဝသေသခန္ဓလောကံ ဉာဏေန အဓိဋ္ဌဟိ[၂]၊ ကိန္တိ? ဟုတွာ အဘာဝဋ္ဌေန **အနိစ္စတော**, ကဿစိပိ ဓုဝဿ ထာဝရဿ အဘာဝတော **အဒ္ဓုဝတော**, သုခသာရာဒီနံ အဘာဝတော **အသာရတော။ ပက္ခန္ဒ မံ စိတ္တ ဇိနဿ သာသနေ**တိ တသ္မာ ယာထာဝတော ပဋိပဇ္ဇိတုံ စိတ္တ မံ ဇိနဿ ဘဂဝတော သာသနေ ပက္ခန္ဒေဟိ အနုပ္ပဝေသေဟိ။ "ပက္ခန္ဒိမ"န္တိပိ ပါဠိ၊ ဇိနဿ သာသနေ ဣမံ လောကံ ဉာဏေန ပက္ခန္ဒ, ယာထာဝတော တာရေဟိ၊ ပက္ခန္ဒန္တော စ ဝိပဿနာဉာဏမဂ္ဂေန ယာပေန္တော သုဒုတ္တရတော မဟန္တတော သံသာရမဟောဃတော မံ တာရေဟိ။

န တေ ဣဒံ စိတ္တ ယထာ ပုရာဏကန္တိ အမ္ဘော စိတ္တ ဣဒံ အတ္တဘာဝဂေဟံ ပေါရာဏကံ ဝိယ တဝ န ဟောတီတိ အတ္ထော။ ကသ္မာ? **နာဟံ အလံ တုယှ ဝသေ နိဝတ္တိတု**န္တိ ဣဒါနာဟံ တဝ ဝသေ နိဝတ္တိတုံ န ယုတ္တော။ ယသ္မာ **မဟေသိနော** ဘဂဝတော **ပဗ္ဗဇိတောမှိ** သာသနေ။ ပဗ္ဗဇိတကာလတော စ ပဋ္ဌာယ သမဏာ နာမ မာဒိသာဝ န ဟောန္တိ ဝိနာသဓာရိနော၊ ဧကံသတော သမဏာယေဝ ဟောန္တီတိ အတ္ထော။

နဂါတိ သိနေရုဟိမဝန္တာဒယော သဗ္ဗေ ပဗ္ဗတာ။ **သမုဒ္ဒါ**တိ ပုရတ္ထိမသမုဒ္ဒါဒယော သီတသမုဒ္ဒါဒယော စ သဗ္ဗေ သမုဒ္ဒါ။ **သရိတာ**တိ ဂင်္ဂါဒယော သဗ္ဗာ နဒိယော စ။ **ဝသုန္ဓရာ**တိ ပထဝီ။ **ဒိသာ စတဿော**တိ ပုရတ္ထိမာဒိဘေဒါ စတဿော ဒိသာ။ **ဝိဒိသာ**တိ ပုရတ္ထိမဒက္ခိဏာဒယော စတဿော အနုဒိသာ။ **အဓော**တိ ဟေဋ္ဌာ ယာဝ ဥဒကသန္ဓာရကဝါယုခန္ဓာ။ **ဒိဝါ**တိ ဒေဝလောကာ။ ဒိဝါဂ္ဂဟဏေန စေတ္ထ တတ္ထ ဂတေ သတ္တသင်္ခါရေ ဝဒတိ။ **သဗ္ဗေ အနိစ္စာ တိဘဝါ ဥပဒ္ဒုတာ**တိ သဗ္ဗေ ကာမဘဝါဒယော တယော ဘဝါ အနိစ္စာ စေဝ ဇာတိအာဒီဟိ ရာဂါဒီဟိ ကိလေသေဟိ စ ဥပဒ္ဒုတာ ပီဠိတာ စ၊ န စေတ္ထ ကိဉ္စိ ခေမဋ္ဌာနံ နာမ အတ္ထိ၊ တဒဘာဝတော ကုဟိံ ဂတော စိတ္တ သုခံ ရမိဿသိ၊ တသ္မာ တတော နိဿရဏဉ္စေတ္ထ ပရိယေသာဟီတိ အဓိပ္ပါယော။

၁-တဿေဝ စ တရဏတော (က)
၂-အဓိဋ္ဌာတိ (သီ)

Dhitipparanti dhitiparāyaṇaṁ paramaṁ thirabhāve ṭhitaṁ mamaṁ citta kiṁ kāhisi, tato īsakampi maṁ cāletuṁ nāsakkhissasīti attho. Tenāha **"na te alaṁ citta vasānuvattako"**ti. Idāni tamevatthaṁ pākaṭataraṁ katvā dassento **"na jātu bhastaṁ ubhatomukhaṁ chupe, dhiratthu pūraṁ navasotasandanin"**ti āha. Tattha **bhastan**ti ruttiṁ. **Ubhatomukhan**ti putoḷiyā[1] ubhatomukhaṁ. **Na jātu chupe**ti ekaṁseneva pādenāpi na chupeyya, tathā **dhiratthu pūraṁ navasotasandanin**ti nānappakārassa asucino pūraṁ navahi sotehi vaṇamukhehi asucisandaniṁ savatiṁ. Tāya vaccakuṭiyā dhī atthu, tassā garahā hotu[2].

Evaṁ aṭṭhavīsatiyā gāthāhi niggaṇhanavasena cittaṁ ovaditvā idāni vivekaṭṭhānācikkhaṇādinā sampahaṁsento **"varāha-eṇeyyavigāḷhasevite"**ti-ādimāha. Tattha **varāha-eṇeyyavigāḷhasevite**ti varāhehi ceva eṇeyyehi ca ogāhetvā sevite. **Pabbhārakuṭṭe**ti pabbhāraṭṭhāne ceva pabbatasikhare ca. **Pakateva sundare**ti pakatiyā eva sundare atittimanohare. "Pakativasundhare"ti vā pāṭho, pākatike bhūmipadeseti attho. **Navambunā pāvusasittakānane**ti pāvusavasena vuṭṭhena meghodakena upasittavasse sutheve vane[3]. **Tahiṁ guhāgehagato ramissasī**ti tasmiṁ pabbatakānane guhāsaṅkhātaṁ gehaṁ upagato bhāvanāratiyā abhiramissasi.

Te taṁ ramessantīti te mayūrādayo vanasaññaṁ uppādentā taṁ ramessantīti attho.

Vuṭṭhamhi deveti meghe adhippavuṭṭhe[4]. **Caturaṅgule tiṇe**ti teneva gassodakapātena tattha tattha tiṇe surattavaṇṇakambalasadise caturaṅgule jāte. **Saṁpupphite meghanibhamhi kānane**ti pāvusameghasaṅkāse kānane sammadeva pupphite. **Nagantare**ti pabbatantare. **Viṭapisamo sayissan**ti tarusadiso apariggaho hutvā nipajjissaṁ. **Taṁ me mudū hehiti tūlasannibhan**ti taṁ tiṇapaccattharaṇaṁ mudu sukhasamphassaṁ tūlasannibhaṁ tūlikasadisaṁ sayanaṁ me bhavissati.

1. Mūtoḷiyā (Sī)
2. Vaccakuṭiyā tassa vikāro hotu (Ka)
3. Upasitte vane (Sī)
4. Adhivuṭṭhe (Sī)

ဓိတိပ္ပရန္တိ ဓိတိပရာယဏံ ပရမံ ထိရဘာဝေ ဌိတံ မမံ စိတ္တ ကိံ ကာဟိသိ၊ တတော ဤသကမ္ပိ မံ စာလေတုံ နာသက္ခိဿသီတိ အတ္ထော။ တေနာဟ **“န တေ အလံ စိတ္တ ဝသာနုဝတ္တကော”**တိ။ ဣဒါနိ တမေဝတ္ထံ ပါကဋတရံ ကတွာ ဒဿေန္တော **“န ဇာတု ဘသ္တံ ဥဘတောမုခံ ဆုပေ၊ ဓိရတ္ထု ပူရံ နဝသောတသန္ဒနိ”**န္တိ အာဟ။ တတ္ထ **ဘသ္တန္တိ** ရုတ္တိံ။ **ဥဘတောမုခန္တိ** ပုတောဠိယာ[1] ဥဘတောမုခံ။ **န ဇာတု ဆုပေတိ** ဧကံသေနေဝ ပါဒေနာပိ န ဆုပေယျ၊ တထာ **ဓိရတ္ထု ပူရံ နဝသောတသန္ဒနိန္တိ** နာနပ္ပကာရဿ အသုစိနော ပူရံ နဝဟိ သောတေဟိ ဝဏမုခေဟိ အသုစိသန္ဒနိံ သဝတိံ။ တာယ ဝစ္စကုဋိယာ ဓိ အတ္ထု၊ တဿာ ဂရဟာ ဟောတု[2]။

ဧဝံ အဋ္ဌဝီသတိယာ ဂါထာဟိ နိဂ္ဂဏှနဝသေန စိတ္တံ ဩဝဒိတွာ ဣဒါနိ ဝိဝေကဋ္ဌာနာစိက္ခဏာဒိနာ သမ္ပဟံသေန္တော **“ဝရာဟဧဏေယျဝိဂါဠှသေဝိတေ”**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဝရာဟဧဏေယျဝိဂါဠှသေဝိတေ**တိ ဝရာဟေဟိ စေဝ ဧဏေယျေဟိ စ ဩဂါဟေတွာ သေဝိတေ။ **ပဗ္ဘာရကုဋ္ဋေ**တိ ပဗ္ဘာရဋ္ဌာနေ စေဝ ပဗ္ဗတသိခရေ စ။ **ပကတေဝ သုန္ဒရေ**တိ ပကတိယာ ဧဝ သုန္ဒရေ အတိတ္တိမနောဟရေ။ “ပကတိဝသုန္ဓရေ”တိ ဝါ ပါဌော၊ ပါကတိကေ ဘူမိပဒေသေတိ အတ္ထော။ **နဝမ္ဗုနာ ပါဝုသသိတ္တကာနနေ**တိ ပါဝုသဝသေန ဝုဋ္ဌေန မေဃောဒကေန ဥပသိတ္တဝဿေ သုဓေဝေ ဝနေ[3]။ **တဟိံ ဂုဟာဂေဟဂတော ရမိဿသီ**တိ တသ္မိံ ပဗ္ဗတကာနနေ ဂုဟာသင်္ခါတံ ဂေဟံ ဥပဂတော ဘာဝနာရတိယာ အဘိရမိဿသိ။

တေ တံ ရမေဿန္တီတိ တေ မယူရာဒယော ဝနသညံ ဥပ္ပါဒေန္တာ တံ ရမေဿန္တီတိ အတ္ထော။

ဝုဋ္ဌမှိ ဒေဝေတိ မေဃေ အဓိပ္ပဝုဋ္ဌေ[4]။ **စတုရင်္ဂုလေ တိဏေ**တိ တေနေဝ ဂဿောဒကပါတေန တတ္ထ တတ္ထ တိဏေ သုရတ္တဝဏ္ဏကမ္ဗလသဒိသေ စတုရင်္ဂုလေ ဇာတေ။ **သံပုပ္ဖိတေ မေဃနိဘမှိ ကာနနေ**တိ ပါဝုသမေဃသင်္ကာသေ ကာနနေ သမ္မဒေဝ ပုပ္ဖိတေ။ **နဂန္တရေ**တိ ပဗ္ဗတန္တရေ။ **ဝိဋပိသမော သယိဿန္တိ** တရုသဒိသော အပရိဂ္ဂဟော ဟုတွာ နိပဇ္ဇိဿံ။ **တံ မေ မုဒူ ဟေဟိတိ တူလသန္နိဘန္တိ** တံ တိဏပစ္စတ္ထရဏံ မုဒု သုခသမ္ဖဿံ တူလသန္နိဘံ တူလိကသဒိသံ သယနံ မေ ဘဝိဿတိ။

၁-မုတောဠိယာ (သီ)
၂-ဝစ္စကုဋိယာ တဿ ဝိကာရော ဟောတု (က)
၃-ဥပသိတ္တေ ဝနေ (သီ)
၄-အဓိဝုဋ္ဌေ (သီ)

Tathā tu kassāmi yathāpi issaroti yathā koci issarapuriso attano vacanakaradāsādiṁ vase vatteti, ahampi citta taṁ tathā karissāmi, mayhaṁ vase vattemiyeva. Kathaṁ? **Yaṁ labbhati tenapi hotu me alan**ti catūsu paccayesu yaṁ yādisaṁ vā tādisaṁ vā labbhati, tena ca mayhaṁ alaṁ pariyattaṁ hotu. Etena idaṁ dasseti—yasmā idhekacce sattā taṇhuppādahetu cittassa vase anuvattanti, ahaṁ pana taṇhuppādaṁ dūrato vajjento cittaṁ dāsaṁ viya karonto attano vase vattemīti. **Na tāhaṁ kassāmi yathā atandito, biḷārabhastaṁva yathā sumadditan**ti citta taṇhuppādaparivajjanahetu, puna tanti cittaṁ āmasati, yathā aññopi koci sammappadhānayogena bhāvanāya atandito attano cittaṁ kammakkhamaṁ kammayoggaṁ karoti, tathā ahampi citta taṁ kammakkhamaṁ kammayoggaṁ mayhaṁ vase vattaṁ[1] karissāmi. Yathā kiṁ? **Biḷārabhastaṁva yathā sumadditaṁ, na**-iti nipātamattaṁ. Yathā suṭṭhu madditaṁ biḷārabhastaṁ kammakkhamaṁ kammayoggaṁ sukhena pariharaṇīyañca hoti, tathāhaṁ taṁ[2] karissāmi.

Viriyena taṁ mayha vasā'nayissanti ambho citta taṁ attano vīriyena bhāvanābalaṁ uppādetvā tena mayhaṁ vasaṁ ānayissaṁ. **Gajaṁva mattaṁ kusalaṅkusaggaho**ti yathā kusalo cheko aṅkusaggaho hatthācariyo attano sikkhābalena mattahatthiṁ attano vasaṁ āneti, tathevāti attho.

Tayā sudantena avaṭṭhitena hīti **hī**ti nipātamattaṁ, citta samathavipassanābhāvanāhi suṭṭhu dantena tato eva sammadeva vipassanāvīthiṁ[3] paṭipannattā avaṭṭhitena tayā. **Hayena yoggācariyova ujjunā**ti yathā sudantena sudantattā eva ujunā avaṅkagatinā assājānīyena yoggācariyo assadammasārathi akhemaṭṭhānato khemantabhūmiṁ paṭipajjituṁ sakkoti, evaṁ **pahomi maggaṁ paṭipajjituṁ sivan**ti asivabhāvakarānaṁ kilesānaṁ abhāvena sivaṁ. **Cittānurakkhīhī**ti attano cittaṁ anurakkhaṇasīlehi Buddhādīhi sabbakālaṁ sevitaṁ ariyamaggaṁ ahaṁ paṭipajjituṁ adhigantuṁ pahomi sakkomīti.

1. Vasavattiṁ (Ka) 2. Tathā taṁ (Sī) 3. Vipassanāvidhiṁ (Sī)

တထာ တု ကဿာမိ ယထာပိ ဣဿရောတိ ယထာ ကောစိ ဣဿရပုရိသော အတ္တနော ဝစနကရဒါသာဒိံ ဝသေ ဝတ္တေတိ၊ အဟမ္ပိ စိတ္တ တံ တထာ ကရိဿာမိ၊ မယှံ ဝသေ ဝတ္တေမိယေဝ။ ကထံ? **ယံ လဗ္ဘတိ တေနပိ ဟောတု မေ အလ**န္တိ စတူသု ပစ္စယေသု ယံ ယာဒိသံ ဝါ တာဒိသံ ဝါ လဗ္ဘတိ၊ တေန စ မယှံ အလံ ပရိယတ္တံ ဟောတု။ ဧတေန ဣဒံ ဒဿေတိ—ယသ္မာ ဣဓေကစ္စေ သတ္တာ တဏှုပ္ပါဒဟေတု စိတ္တဿ ဝသေ အနုဝတ္တန္တိ၊ အဟံ ပန တဏှုပ္ပါဒံ ဒူရတော ဝဇ္ဇေန္တော စိတ္တံ ဒါသံ ဝိယ ကရောန္တော အတ္တနော ဝသေ ဝတ္တေမီတိ။ **န တာဟံ ကဿာမိ ယထာ အတန္ဒိတော၊ ဗိဠာရဘသ္တံဝ ယထာ သုမဒ္ဒိတ**န္တိ စိတ္တ တဏှုပ္ပါဒပရိဝဇ္ဇနဟေတု၊ ပုန တန္တိ စိတ္တံ အာမသတိ၊ ယထာ အညောပိ ကောစိ သမ္မပ္ပဓာနယောဂေန ဘာဝနာယ အတန္ဒိတော အတ္တနော စိတ္တံ ကမ္မက္ခမံ ကမ္မယောဂ္ဂံ ကရောတိ၊ တထာ အဟမ္ပိ စိတ္တ တံ ကမ္မက္ခမံ ကမ္မယောဂ္ဂံ မယှံ ဝသေ ဝတ္တံ[၁] ကရိဿာမိ။ ယထာ ကိံ? **ဗိဠာရဘသ္တံဝ ယထာ သုမဒ္ဒိတံ၊ န**ဣတိ နိပါတမတ္တံ။ ယထာ သုဋ္ဌု မဒ္ဒိတံ ဗိဠာရဘသ္တံ ကမ္မက္ခမံ ကမ္မယောဂ္ဂံ သုခေန ပရိဟရဏီယဉ္စ ဟောတိ၊ တထာဟံ တံ[၂] ကရိဿာမိ။

ဝီရိယေန တံ မယှ ဝသာ'နယိဿန္တိ အမ္ဘော စိတ္တ တံ အတ္တနော ဝီရိယေန ဘာဝနာဗလံ ဥပ္ပါဒေတွာ တေန မယှံ ဝသံ အာနယိဿံ။ **ဂဇံဝ မတ္တံ ကုသလင်္ကုသဂ္ဂဟော**တိ ယထာ ကုသလော ဆေကော အင်္ကုသဂ္ဂဟော ဟတ္ထာစရိယော အတ္တနော သိက္ခာဗလေန မတ္တဟတ္ထိံ အတ္တနော ဝသံ အာနေတိ၊ တထေဝါတိ အတ္ထော။

တယာ သုဒန္တေန အဝဋ္ဌိတေန ဟီတိ ဟီတိ နိပါတမတ္တံ၊ စိတ္တ သမထဝိပဿနာဘာဝနာဟိ သုဋ္ဌု ဒန္တေန တတော ဧဝ သမ္မဒေဝ ဝိပဿနာဝီထိံ[၃] ပဋိပန္နတ္တာ အဝဋ္ဌိတေန တယာ။ **ဟယေန ယောဂ္ဂါစရိယောဝ ဥဇ္ဇုနာ**တိ ယထာ သုဒန္တေန သုဒန္တတ္တာ ဧဝ ဥဇုနာ အဝင်္ကဂတိနာ အဿာဇာနီယေန ယောဂ္ဂါစရိယော အဿဒမ္မသာရထိ အခေမဋ္ဌာနတော ခေမန္တဘူမိံ ပဋိပဇ္ဇိတုံ သက္ကောတိ၊ ဧဝံ **ပဟောမိ မဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိတုံ သိဝ**န္တိ အသိဝဘာဝကရာနံ ကိလေသာနံ အဘာဝေန သိဝံ။ **စိတ္တာနုရက္ခီဟီ**တိ အတ္တနော စိတ္တံ အနုရက္ခဏသီလေဟိ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ သဗ္ဗကာလံ သေဝိတံ အရိယမဂ္ဂံ အဟံ ပဋိပဇ္ဇိတုံ အဓိဂန္တုံ ပဟောမိ သက္ကောမီတိ။

၁-ဝသဝတ္တိံ (က) ၂-တထာ တံ (သီ) ၃-ဝိပဿနာဝိဓိံ (သီ)

Ārammaṇe taṁ balasā nibandhisaṁ, nāgaṁva thambhamhi daḷhāya rajjuyāti yathā hatthācariyo mahāhatthiṁ āḷānathambhe daḷhāya thirāya rajjuyā nibandhati, evamahaṁ citta kammaṭṭhānārammaṇe bhāvanābalena nibandhissaṁ. **Taṁ me suguttaṁ satiyā subhāvitan**ti taṁ tvaṁ citta mama satiyā suguttaṁ subhāvitañca hutvā. **Anissitaṁ sabbabhavesu hehisī**ti ariyamaggabhāvanādibalena kāmabhavādīsu sabbesupi bhavesu taṇhādinissayehi anissitaṁ bhavissasi.

Paññāya chetvā vipathānusārinanti uppathagāminaṁ āyatanasamudayaṁ yāthāvato disvā yena samudayena uppathagāmī[1], tassa kilesavissandanaṁ kilesavipphanditaṁ indriyasaṁvarūpanissayāya paṭisaṅkhānapaññāya chinditvā sotavicchedanavasena āvaraṇaṁ katvā. **Yogena niggayhā**ti vipassanābhāvanāsaṅkhātena yogena sāmatthiyavidhamanena niggahetvā. **Pathe nivesiyā**ti vipassanāvīthiyaṁ nivesetvā patiṭṭhapetvā. Yadā pana vipassanā ussukkāpitā maggena ghaṭṭeti, tadā maggapaññāya "yaṁkiñci samudayadhammaṁ, sabbaṁ taṁ nirodhadhamman"ti[2] nidassanena sabbaso āyatanasamudayassa vibhavaṁ sambhavañca asammohato disvā sadevake loke **aggavādino** Sammāsambuddhassa **dāyādo** orasaputto **hehisi** bhavissasīti attho.

Catubbipallāsavasaṁ adhiṭṭhitanti anicce niccanti, asubhe subhanti, dukkhe sukhanti, anattani attāti imesaṁ catunnaṁ vipallāsānaṁ vasaṁ adhiṭṭhitaṁ anuvattantaṁ. **Gāmaṇḍalaṁva parinesi citta man**ti ambho citta maṁ gāmadārakaṁ viya parikaḍḍhasi, ito cito parikaḍḍhasi. **Nanu saṁyojanabandhanacchidan**ti saṁyojanasaṅkhātānaṁ dasannaṁ bandhanānaṁ chedakaṁ **kāruṇikaṁ Mahāmuniṁ** Sammāsambuddhaṁ saṁsevasi nanu[3], "tathārūpe mahānubhāve dūratova vajjesi, mādise pana tapassine yathāruci parinesī"ti appasādalesena[4] Satthāraṁ pasaṁsati.

Migo yathāti yathā migo rukkhagacchalatādīhi suṭṭhu cittavicitte anākule kānane **seri** sayaṁvasī ramati. **Rammaṁ giriṁ pāvusa-abbhamālinin**ti evaṁ pāvusakāle samantato sumālinīhi thalajajalajamālāhi

1. Gāminī (Ka)
2. Vi 3. 16; Saṁ 3. 371 piṭṭhesu.
3. Saṁsevase nūna (Sī)
4. Pasaṁsāyogena (Ka)

အာရမ္မဏေ တံ ဗလသာ နိဗန္ဓိဿံ၊ နာဂံဝ ထမ္ဘမှိ ဒဠှာယ ရဇ္ဇုယာတိ ယထာ ဟတ္ထာစရိယော မဟာဟတ္ထိံ အာဠာနထမ္ဘေ ဒဠှာယ ထိရာယ ရဇ္ဇုယာ နိဗန္ဓတိ၊ ဧဝမဟံ စိတ္တ ကမ္မဋ္ဌာနာရမ္မဏေ ဘာဝနာဗလေန နိဗန္ဓိဿံ။ **တံ မေ သုဂုတ္တံ သတိယာ သုဘာဝိတ**န္တိ တံ တွံ စိတ္တ မမ သတိယာ သုဂုတ္တံ သုဘာဝိတဉ္စ ဟုတွာ။ **အနိဿိတံ သဗ္ဗဘဝေသု ဟေဟိသီ**တိ အရိယမဂ္ဂဘာဝနာဒိဗလေန ကာမဘဝါဒီသု သဗ္ဗေသုပိ ဘဝေသု တဏှာဒိနိဿယေဟိ အနိဿိတံ ဘဝိဿသိ။

ပညာယ ဆေတွာ ဝိပထာနုသာရိနန္တိ ဥပ္ပထဂါမိနံ အာယတနသမုဒယံ ယာထာဝတော ဒိသွာ ယေန သမုဒယေန ဥပ္ပထဂါမိ[၁]၊ တဿ ကိလေသဝိဿန္ဒနံ ကိလေသဝိပ္ဖန္ဒိတံ ဣန္ဒြိယသံဝရူပနိဿယာယ ပဋိသင်္ခါနပညာယ ဆိန္ဒိတွာ သောတဝိစ္ဆေဒနဝသေန အာဝရဏံ ကတွာ။ **ယောဂေန နိဂ္ဂယှာ**တိ ဝိပဿနာဘာဝနာသင်္ခါတေန ယောဂေန သာမတ္ထိယဝိဓမနေန နိဂ္ဂဟေတွာ။ **ပထေ နိဝေသိယာ**တိ ဝိပဿနာဝီထိယံ နိဝေသေတွာ ပတိဋ္ဌပေတွာ။ ယဒါ ပန ဝိပဿနာ ဥဿုက္ကာပိတာ မဂ္ဂေန ဃဋ္ဋေတိ၊ တဒါ မဂ္ဂပညာယ "ယံကိဉ္စိ သမုဒယဓမ္မံ၊ သဗ္ဗံ တံ နိရောဓဓမ္မ"န္တိ[၂] နိဒဿနေန သဗ္ဗသော အာယတနသမုဒယဿ ဝိဘဝံ သမ္ဘဝဉ္စ အသမ္မောဟတော ဒိသွာ သဒေဝကေ လောကေ **အဂ္ဂဝါဒိနော** သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ **ဒါယာဒေါ** ဩရသပုတ္တော **ဟေဟိသိ** ဘဝိဿသီတိ အတ္ထော။

စတုဗ္ဗိပလ္လာသဝသံ အဓိဋ္ဌိတန္တိ အနိစ္စေ နိစ္စန္တိ, အသုဘေ သုဘန္တိ, ဒုက္ခေ သုခန္တိ, အနတ္တနိ အတ္တာတိ ဣမေသံ စတုန္နံ ဝိပလ္လာသာနံ ဝသံ အဓိဋ္ဌိတံ အနုဝတ္တန္တံ။ **ဂါမဏ္ဍလံဝ ပရိနေသိ စိတ္တ မ**န္တိ အမ္ဘော စိတ္တ မံ ဂါမဒါရကံ ဝိယ ပရိကဍ္ဎသိ၊ ဣတော စိတော ပရိကဍ္ဎသိ။ **နနု သံယောဇနဗန္ဓနစ္ဆိဒ**န္တိ သံယောဇနသင်္ခါတာနံ ဒသန္နံ ဗန္ဓနာနံ ဆေဒကံ **ကာရုဏိကံ မဟာမုနိံ** သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ သံသေဝသိ နနု[၃]၊ "တထာရူပေ မဟာနုဘာဝေ ဒူရတောဝ ဝဇ္ဇေသိ၊ မာဒိသေ ပန တပဿိနေ ယထာရုစိ ပရိနေသီ"တိ အပ္ပသာဒလေသေန[၄] သတ္ထာရံ ပသံသတိ။

မိဂေါ ယထာတိ ယထာ မိဂေါ ရုက္ခဂစ္ဆလတာဒီဟိ သုဋ္ဌု စိတ္တဝိစိတ္တေ အနာကုလေ ကာနနေ **သေရီ** သယံဝသီ ရမတိ။ **ရမ္မံ ဂိရိံ ပါဝုသအဗ္ဘမာလိနိ**န္တိ ဧဝံ ပါဝုသကာလေ သမန္တတော သုမာလိနီဟိ ထလဇဇလဇမာလာဟိ

၁-ဂါမိနီ (က)
၂-ဝိ ၃-၁၆၊ သံ ၃-၃၇၁-ပိဋ္ဌေသု။
၃-သံသေဝသေ နူန (သီ)
၄-ပသံသာယောဂေန (က)

samannāgatattā abbhamāliniṁ janavivittatāya manoramatāya ca rammaṁ pabbataṁ labhitvā tattha nage ramissaṁ, **asaṁsayaṁ**[1] ekaṁseneva tvaṁ citta parābhavissasi, saṁsārabyasanehi ṭhassasīti[2] attho.

Ye tuyha chandena vasena vattinoti sabbe puthujjane[3] cittasāmaññena gahetvā vadati. Tassattho—**ye** naranāriyo ambho citta tuyhaṁ **chandena vasena** ruciyā ṭhitā **yaṁ** gehanissitaṁ **sukhaṁ anubhonti** anubhavissanti, te **aviddasū** andhabālā, **māravasānuvattino** kilesamārādīnaṁ vase[4] anuvattanasīlā, **bhavābhinandī** kāmādibhavameva abhinandanato, tava sāvakā anusiṭṭhikarā, mayaṁ pana Sammāsambuddhassa sāvakā, na tuyhaṁ vase anuvattāmāti.

Evaṁ thero pubbe attano uppannaṁ yonisomanasikāraṁ cittassa niggaṇhanavasena pavattaṁ nānappakārato vibhajitvā samīpe ṭhitānaṁ bhikkhūnaṁ ovādadānavasena dhammaṁ kathesi. Yaṁ panettha antarantarā atthato na vibhattaṁ, taṁ heṭṭhā vuttanayattā uttānatthamevāti.

Tālapuṭattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Paññāsanipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Ramissāmi asaṁsayaṁ (Sī)
2. Saṁsārabyasane ṭhassatīti (Sī), saṁsārabyasanehi bhavissati (Ka)
3. Sabbesaṁ puthujjanānaṁ (Ka)
4. Vasena (sabbattha)

သမန္နာဂတတ္တာ အဗ္ဘမာလိနိံ ဇနဝိဝိတ္တတာယ မနောရမတာယ စ ရမ္မံ ပဗ္ဗတံ လဘိတွာ တတ္ထ နဂေ ရမိဿံ၊ **အသံသယံ**[၁] ဧကံသေနေဝ တွံ စိတ္တ ပရာဘဝိဿသိ၊ သံသာရဗျသနေဟိ ဌဿသီတိ[၂] အတ္ထော။

ယေ တုယှ ဆန္ဒေန ဝသေန ဝတ္တိနောတိ သဗ္ဗေ ပုထုဇ္ဇနေ[၃] စိတ္တသာမညေန ဂဟေတွာ ဝဒတိ။ တဿတ္ထော—**ယေ** နရနာရိယော အမ္ဘော စိတ္တ တုယှံ **ဆန္ဒေန ဝသေန** ရုစိယာ ဌိတာ **ယံ** ဂေဟနိဿိတံ **သုခံ အနုဘောန္တိ** အနုဘဝိဿန္တိ၊ တေ **အဝိဒ္ဒသူ** အန္ဓဗာလာ, **မာရဝသာနုဝတ္တိနော** ကိလေသမာရာဒီနံ ဝသေ[၄] အနုဝတ္တနသီလာ, **ဘဝါဘိနန္ဒီ** ကာမာဒိဘဝမေဝ အဘိနန္ဒနတော, တဝ သာဝကာ အနုသိဋ္ဌိကရာ၊ မယံ ပန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သာဝကာ၊ န တုယှံ ဝသေ အနုဝတ္တာမာတိ။

ဧဝံ ထေရော ပုဗ္ဗေ အတ္တနော ဥပ္ပန္နံ ယောနိသောမနသိကာရံ စိတ္တဿ နိဂ္ဂဏှနဝသေန ပဝတ္တံ နာနပ္ပကာရတော ဝိဘဇိတွာ သမီပေ ဌိတာနံ ဘိက္ခူနံ ဩဝါဒဒါနဝသေန ဓမ္မံ ကထေသိ။ ယံ ပနေတ္ထ အန္တရန္တရာ အတ္ထတော န ဝိဘတ္တံ၊ တံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယတ္တာ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

တာလပုဋတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ပညာသနိပါတဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ရမိဿာမိ အသံသယံ (သီ)
၂-သံသာရဗျသနေ ဌဿတီတိ (သီ)၊ သံသာရဗျသနေဟိ ဘဝိဿတိ (က)
၃-သဗ္ဗေသံ ပုထုဇ္ဇနာနံ (က)
၄-ဝသေန (သဗ္ဗတ္ထ)

20. Saṭṭhinipāta

1. Mahāmoggallānattheragāthāvaṇṇanā

Saṭṭhinipāte **āraññikā**ti-ādikā āyasmato Mahāmoggallānattherassa gāthā. Kā uppatti? Tassa vatthu Dhammasenāpativatthumhi vuttameva. Thero hi pabbajitadivasato sattame divase Magadharaṭṭhe Kallavālagāmakaṁ upanissāya samaṇadhammaṁ karonto thinamiddhe okkante Satthārā “Moggallāna Moggallāna mā brāhmaṇa ariyaṁ tuṇhībhāvaṁ pamādo”ti-ādinā[1] saṁvejito thinamiddhaṁ vinodetvā Bhagavatā vuccamānaṁ dhātukammaṭṭhānaṁ suṇanto eva vipassanaṁ vaḍḍhetvā paṭipāṭiyā uparimaggattayaṁ upagantvā aggaphalakkhaṇe sāvakapāramīñāṇassa matthakaṁ pāpuṇi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

“Anomadassī Bhagavā, Lokajeṭṭho Narāsabho.
Vihāsi Himavantamhi, devasaṁghapurakkhato.

Varuṇo nāma nāmena, nāgarājā ahaṁ tadā.
Kāmarūpī vikubbāmi, mahodadhinivāsahaṁ.

Saṅgaṇiyaṁ gaṇaṁ hitvā, tūriyaṁ paṭṭhapesahaṁ.
Sambuddhaṁ parivāretvā, vādesuṁ accharā tadā.

Vajjamānesu tūresu, devā tūrāni vajjayuṁ.
Ubhinnaṁ saddaṁ sutvāna, Buddhopi sampabujjhatha.

Nimantetvāna Sambuddhaṁ, sakaṁ bhavanu’pāgamiṁ.
Āsanaṁ paññapetvāna, kālamārocayiṁ ahaṁ.

Khīṇāsavasahassehi, parivuto Lokanāyako.
Obhāsento disā sabbā, bhavanaṁ me upāgami.

Upaviṭṭhaṁ Mahāvīraṁ, devadevaṁ Narāsabhaṁ.
Sabhikkhusaṁghaṁ tappesiṁ, annapānenahaṁ tadā.

1. Saṁ 1. 462 piṭṭhe.
2. Khu 3. 34 piṭṭhādīsu.

၂၀-သဋ္ဌိနိပါတ

၁-မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သဋ္ဌိနိပါတေ **အာရညိကာ**တိအာဒိကာ အာယသ္မတော မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? တဿ ဝတ္ထု ဓမ္မသေနာပတိဝတ္ထုမှိ ဝုတ္တမေဝ။ ထေရော ဟိ ပဗ္ဗဇိတဒိဝသတော သတ္တမေ ဒိဝသေ မဂဓရဋ္ဌေ ကလ္လဝါလဂါမကံ ဥပနိဿာယ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တော ထိနမိဒ္ဓေ ဩက္ကန္တေ သတ္ထာရာ “မောဂ္ဂလ္လာန မောဂ္ဂလ္လာန မာ ဗြာဟ္မဏ အရိယံ တုဏှီဘာဝံ ပမာဒေါ”တိအာဒိနာ[1] သံဝေဇိတော ထိနမိဒ္ဓံ ဝိနောဒေတွာ ဘဂဝတာ ဝုစ္စမာနံ ဓာတုကမ္မဋ္ဌာနံ သုဏန္တော ဧဝ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ ပဋိပါဋိယာ ဥပရိမဂ္ဂတ္တယံ ဥပဂန္တွာ အဂ္ဂဖလက္ခဏေ သာဝကပါရမီဉာဏဿ မတ္ထကံ ပါပုဏိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[2]—

“အနောမဒဿီ ဘဂဝါ၊ လောကဇေဋ္ဌော နရာသဘော။
ဝိဟာသိ ဟိမဝန္တမှိ၊ ဒေဝသံဃပုရက္ခတော။

ဝရုဏော နာမ နာမေန၊ နာဂရာဇာ အဟံ တဒါ။
ကာမရူပီ ဝိကုဗ္ဗာမိ၊ မဟောဒဓိနိဝါသဟံ။

သင်္ဂဏိယံ ဂဏံ ဟိတွာ၊ တူရိယံ ပဋ္ဌပေသဟံ။
သမ္ဗုဒ္ဓံ ပရိဝါရေတွာ၊ ဝါဒေသုံ အစ္ဆရာ တဒါ။

ဝဇ္ဇမာနေသု တူရေသု၊ ဒေဝါ တူရာနိ ဝဇ္ဇယုံ။
ဥဘိန္နံ သဒ္ဒံ သုတွာန၊ ဗုဒ္ဓေါပိ သမ္ပဗုဇ္ဈထ။

နိမန္တေတွာန သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ သကံ ဘဝနု’ပါဂမိံ။
အာသနံ ပညပေတွာန၊ ကာလမာရောစယိံ အဟံ။

ခီဏာသဝသဟဿေဟိ၊ ပရိဝုတော လောကနာယကော။
ဩဘာသေန္တော ဒိသာ သဗ္ဗာ၊ ဘဝနံ မေ ဥပါဂမိ။

ဥပဝိဋ္ဌံ မဟာဝီရံ၊ ဒေဝဒေဝံ နရာသဘံ။
သဘိက္ခုသံဃံ တပ္ပေသိံ၊ အန္နပါနေနဟံ တဒါ။

၁-သံ ၁-၄၆၂-ပိဋ္ဌေ။
၂-ခု ၃-၃၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Anumodi Mahāvīro, Sayambhū aggapuggalo.
Bhikkhusaṁghe nisīditvā, imā gāthā abhāsatha.

Yo so saṁghaṁ apūjesi, Buddhañca Lokanāyakaṁ.
Tena cittappasādena, devalokaṁ gamissati.

Sattasattatikkhattuñca, devarajjaṁ karissati.
Pathabyā rajjaṁ aṭṭhasataṁ, vasudhaṁ āvasissati.

Pañcapaññāsakkhattuñca, cakkavattī bhavissati.
Bhogā asaṅkhiyā tassa, uppajjissanti tāvade.

Aparimeyye ito kappe, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Nirayā so cavitvāna, manussattaṁ gamissati.
Kolito nāma nāmena, brahmabandhu bhavissati.

So pacchā pabbajitvāna, kusalamūlena codito.
Gotamassa Bhagavato, dutiyo hessati sāvako.

Āraddhavīriyo pahitatto, iddhiyā pāramiṁ gato.
Sabbāsave pariññāya, nibbāyissati’nāsavo.

Pāpamitto’panissāya, kāmarāgavasaṁ gato.
Mātaraṁ pitarañcāpi, ghātayiṁ duṭṭhamānaso.

Yaṁ yaṁ yonu’papajjāmi, nirayaṁ atha mānusaṁ.
Pāpakammasamaṅgitā, bhinnasīso marāmahaṁ.

Idaṁ pacchimakaṁ mayhaṁ, carimo vattate bhavo.
Idhāpi ediso mayhaṁ, maraṇakāle bhavissati.

Pavivekamanuyutto, samādhibhāvanārato.
Sabbāsave pariññāya, viharāmi anāsavo.

Dharaṇimpi sugambhīraṁ, bahalaṁ duppadhaṁsiyaṁ.
Vāmaṅguṭṭhena khobheyyaṁ, iddhiyā pāramiṁ gato.

အနုမောဒိ မဟာဝီရော၊ သယမ္ဘူ အဂ္ဂပုဂ္ဂလော။
ဘိက္ခုသံဃေ နိသီဒိတွာ၊ ဣမာ ဂါထာ အဘာသထ။

ယော သော သံဃံ အပူဇေသိ၊ ဗုဒ္ဓဉ္စ လောကနာယကံ။
တေန စိတ္တပ္ပသာဒေန၊ ဒေဝလောကံ ဂမိဿတိ။

သတ္တသတ္တတိက္ခတ္တုဉ္စ၊ ဒေဝရဇ္ဇံ ကရိဿတိ။
ပထဗျာ ရဇ္ဇံ အဋ္ဌသတံ၊ ဝသုဓံ အာဝသိဿတိ။

ပဉ္စပညာသက္ခတ္တုဉ္စ၊ စက္ကဝတ္တီ ဘဝိဿတိ။
ဘောဂါ အသင်္ခိယာ တဿ၊ ဥပ္ပဇ္ဇိဿန္တိ တာဝဒေ။

အပရိမေယျေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

နိရယာ သော စဝိတွာန၊ မနုဿတ္တံ ဂမိဿတိ။
ကောလိတော နာမ နာမေန၊ ဗြဟ္မဗန္ဓု ဘဝိဿတိ။

သော ပစ္ဆာ ပဗ္ဗဇိတွာန၊ ကုသလမူလေန စောဒိတော။
ဂေါတမဿ ဘဂဝတော၊ ဒုတိယော ဟေဿတိ သာဝကော။

အာရဒ္ဓဝီရိယော ပဟိတတ္တော၊ ဣဒ္ဓိယာ ပါရမိံ ဂတော။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ နိဗ္ဗာယိဿတိ’နာသဝေါ။

ပါပမိတ္တော’ပနိဿာယ၊ ကာမရာဂဝသံ ဂတော။
မာတရံ ပိတရဉ္စာပိ၊ ဃာတယိံ ဒုဋ္ဌမာနသော။

ယံ ယံ ယောနု’ပပဇ္ဇာမိ၊ နိရယံ အထ မာနုသံ။
ပါပကမ္မသမင်္ဂိတာ၊ ဘိန္နသီသော မရာမဟံ။

ဣဒံ ပစ္ဆိမကံ မယှံ၊ စရိမော ဝတ္တတေ ဘဝေါ။
ဣဓာပိ ဧဒိသော မယှံ၊ မရဏကာလေ ဘဝိဿတိ။

ပဝိဝေကမနုယုတ္တော၊ သမာဓိဘာဝနာရတော။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

ဓရဏိမ္ပိ သုဂမ္ဘီရံ၊ ဗဟလံ ဒုပ္ပဓံသိယံ။
ဝါမင်္ဂုဋ္ဌေန ခေါဘေယျံ၊ ဣဒ္ဓိယာ ပါရမိံ ဂတော။

Asmimānaṁ na passāmi, māno mayhaṁ na vijjati.
Sāmaṇere upādāya, garucittaṁ karomahaṁ.

Aparimeyye ito kappe, yaṁ kammamabhinīhariṁ.
Tāhaṁ bhūmimanuppatto, pattomhi āsavakkhayaṁ.

Paṭisambhidā catasso -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Atha naṁ Satthā aparabhāge Jetavanamahāvihāre ariyagaṇamajjhe nisinno tena tena guṇena attano sāvake etadagge ṭhapento "etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ iddhimantānaṁ yadidaṁ Mahāmoggallāno"ti[1] iddhimantatāya etadagge ṭhapesi, tena evaṁ Satthārā etadagge ṭhapitena sāvakapāramiyā matthakaṁ pattena mahātherena taṁ taṁ nimittaṁ āgamma tattha tattha bhāsitā gāthā, tā saṅgītikāle dhammasaṅgāhakehi—

1149. "Āraññikā piṇḍapātikā, uñchāpattāgate ratā.
Dālemu maccuno senaṁ, ajjhattaṁ susamāhitā.

1150. Āraññikā piṇḍapātikā, uñchāpattāgate ratā.
Dhunāma maccuno senaṁ, naḷāgāraṁva kuñjaro.

1151. Rukkhamūlikā sātatikā, uñchāpattāgate ratā.
Dālemu maccuno senaṁ, ajjhattaṁ susamāhitā.

1152. Rukkhamūlikā sātatikā, uñchāpattāgate ratā.
Dhunāma maccuno senaṁ, naḷāgāraṁva kuñjaro.

1153. Aṭṭhikaṅkalakuṭike, maṁsanhārupasibbite.
Dhiratthu pūre duggandhe, paragatte mamāyase.

1154. Gūthabhaste taconaddhe, uragaṇḍipisācini.
Nava sotāni te kāye, yāni sandanti sabbadā.

1155. Tava sarīraṁ navasotaṁ, duggandhakaraṁ paribandhaṁ.
Bhikkhu parivajjayate taṁ, mīḷhaṁ ca yathā sucikāmo.

1. Aṁ 1. 23 piṭṭhe.

အသ္မိမာနံ န ပဿာမိ၊ မာနော မယှံ န ဝိဇ္ဇတိ။
သာမဏေရေ ဥပါဒါယ၊ ဂရုစိတ္တံ ကရောမဟံ။

အပရိမေယျေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ကမ္မမဘိနီဟရိံ။
တာဟံ ဘူမိမနုပ္ပတ္တော၊ ပတ္တောမှိ အာသဝက္ခယံ။

ပဋိသမ္ဘိဒါ စတဿော။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အထ နံ သတ္ထာ အပရဘာဂေ ဇေတဝနမဟာဝိဟာရေ အရိယဂဏမဇ္ဈေ နိသိန္နော တေန တေန ဂုဏေန အတ္တနော သာဝကေ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေန္တော “ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ဣဒ္ဓိမန္တာနံ ယဒိဒံ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော”တိ[၁] ဣဒ္ဓိမန္တတာယ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေသိ၊ တေန ဧဝံ သတ္ထာရာ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပိတေန သာဝကပါရမိယာ မတ္ထကံ ပတ္တေန မဟာထေရေန တံ တံ နိမိတ္တံ အာဂမ္မ တတ္ထ တတ္ထ ဘာသိတာ ဂါထာ၊ တာ သင်္ဂီတိကာလေ ဓမ္မသင်္ဂါဟကေဟိ—

၁၁၄၉။ “အာရညိကာ ပိဏ္ဍပါတိကာ၊ ဥဉ္ဆာပတ္တာဂတေ ရတာ။
ဒါလေမု မစ္စုနော သေနံ၊ အဇ္ဈတ္တံ သုသမာဟိတာ။

၁၁၅၀။ အာရညိကာ ပိဏ္ဍပါတိကာ၊ ဥဉ္ဆာပတ္တာဂတေ ရတာ။
ဓုနာမ မစ္စုနော သေနံ၊ နဠာဂါရံဝ ကုဉ္ဇရော။

၁၁၅၁။ ရုက္ခမူလိကာ သာတတိကာ၊ ဥဉ္ဆာပတ္တာဂတေ ရတာ။
ဒါလေမု မစ္စုနော သေနံ၊ အဇ္ဈတ္တံ သုသမာဟိတာ။

၁၁၅၂။ ရုက္ခမူလိကာ သာတတိကာ၊ ဥဉ္ဆာပတ္တာဂတေ ရတာ။
ဓုနာမ မစ္စုနော သေနံ၊ နဠာဂါရံဝ ကုဉ္ဇရော။

၁၁၅၃။ အဋ္ဌိကင်္ကလကုဋိကေ၊ မံသနှာရုပသိဗ္ဗိတေ။
ဓိရတ္ထု ပူရေ ဒုဂ္ဂန္ဓေ၊ ပရဂတ္တေ မမာယသေ။

၁၁၅၄။ ဂူထဘသ္တေ တစောနဒ္ဓေ၊ ဥရဂဏ္ဍိပိသာစိနိ။
နဝ သောတာနိ တေ ကာယေ၊ ယာနိ သန္ဒန္တိ သဗ္ဗဒါ။

၁၁၅၅။ တဝ သရီရံ နဝသောတံ၊ ဒုဂ္ဂန္ဓကရံ ပရိဗန္ဓံ။
ဘိက္ခု ပရိဝဇ္ဇယတေ တံ၊ မီဠှံ စ ယထာ သုစိကာမော။

၁-အံ ၁-၂၃-ပိဋ္ဌေ။

1156. Evañce taṁ jano jaññā, yathā jānāmi taṁ ahaṁ.
Ārakā parivajjeyya, gūthaṭṭhānaṁva pāvuse.

1157. Evametaṁ Mahāvīra, yathā samaṇa bhāsasi.
Ettha ceke visīdanti, paṅkamhiva jaraggavo.

1158. Ākāsamhi haliddiyā, yo maññetha rajetave.
Aññena vāpi raṅgena, vighātudayameva taṁ.

1159. Ta’dākāsasamaṁ cittaṁ, ajjhattaṁ susamāhitaṁ.
Mā pāpacitte āsādi[1], aggikhandhaṁva pakkhimā.

1160. Passa cittakataṁ bimbaṁ, arukāyaṁ samussitaṁ.
Āturaṁ bahusaṅkappaṁ, yassa natthi dhuvaṁ ṭhiti.

1161. Passa cittakataṁ rūpaṁ, maṇinā kuṇḍalena ca.
Aṭṭhi tacena onaddhaṁ, saha vatthehi sobhati.

1162. Alattakakatā pādā, mukhaṁ cuṇṇakamakkhitaṁ.
Alaṁ bālassa mohāya, no ca pāragavesino.

1163. Aṭṭhāpadakatā kesā, nettā añjanamakkhitā.
Alaṁ bālassa mohāya, no ca pāragavesino.

1164.Añjanīva navā cittā, pūtikāyo alaṅkato.
Alaṁ bālassa mohāya, no ca pāragavesino.

1165. Odahi migavo pāsaṁ, nāsadā vāguraṁ migo.
Bhutvā nivāpaṁ gacchāma, kaddante migabandhake.

1166. Chinno pāso migavassa, nāsadā vāguraṁ migo.
Bhutvā nivāpaṁ gacchāma, socante migaluddake.

1167. Tadāsi yaṁ bhiṁsanakaṁ, tadāsi lomahaṁsanaṁ.
Anekākārasampanne, Sāriputtamhi nibbute.

1. Āhani (Sī)

၁၁၅၆။ ဧဝဉ္စေ တံ ဇနော ဇညာ၊ ယထာ ဇာနာမိ တံ အဟံ။
အာရကာ ပရိဝဇ္ဇေယျ၊ ဂူထဋ္ဌာနံဝ ပါဝုသေ။

၁၁၅၇။ ဧဝမေတံ မဟာဝီရ၊ ယထာ သမဏ ဘာသသိ။
ဧတ္ထ စေကေ ဝိသီဒန္တိ၊ ပင်္ကမှိဝ ဇရဂ္ဂဝေါ။

၁၁၅၈။ အာကာသမှိ ဟလိဒ္ဒိယာ၊ ယော မညေထ ရဇေတဝေ။
အညေန ဝါပိ ရင်္ဂေန၊ ဝိဃာတုဒယမေဝ တံ။

၁၁၅၉။ တ’ဒါကာသသမံ စိတ္တံ၊ အဇ္ဈတ္တံ သုသမာဟိတံ။
မာ ပါပစိတ္တေ အာသာဒိ[1]၊ အဂ္ဂိခန္ဓံဝ ပက္ခိမာ။

၁၁၆၀။ ပဿ စိတ္တကတံ ဗိမ္ဗံ၊ အရုကာယံ သမုဿိတံ။
အာတုရံ ဗဟုသင်္ကပ္ပံ၊ ယဿ နတ္ထိ ဓုဝံ ဌိတိ။

၁၁၆၁။ ပဿ စိတ္တကတံ ရူပံ၊ မဏိနာ ကုဏ္ဍလေန စ။
အဋ္ဌိံ တစေန ဩနဒ္ဓံ၊ သဟ ဝတ္ထေဟိ သောဘတိ။

၁၁၆၂။ အလတ္တကကတာ ပါဒါ၊ မုခံ စုဏ္ဏကမက္ခိတံ။
အလံ ဗာလဿ မောဟာယ၊ နော စ ပါရဂဝေသိနော။

၁၁၆၃။ အဋ္ဌာပဒကတာ ကေသာ၊ နေတ္တာ အဉ္ဇနမက္ခိတာ။
အလံ ဗာလဿ မောဟာယ၊ နော စ ပါရဂဝေသိနော။

၁၁၆၄။ အဉ္ဇနီဝ နဝါ စိတ္တာ၊ ပူတိကာယော အလင်္ကတော။
အလံ ဗာလဿ မောဟာယ၊ နော စ ပါရဂဝေသိနော။

၁၁၆၅။ ဩဒဟိ မိဂဝေါ ပါသံ၊ နာသဒါ ဝါဂုရံ မိဂေါ။
ဘုတွာ နိဝါပံ ဂစ္ဆာမ၊ ကဒ္ဒန္တေ မိဂဗန္ဓကေ။

၁၁၆၆။ ဆိန္နော ပါသော မိဂဝဿ၊ နာသဒါ ဝါဂုရံ မိဂေါ။
ဘုတွာ နိဝါပံ ဂစ္ဆာမ၊ သောစန္တေ မိဂလုဒ္ဒကေ။

၁၁၆၇။ တဒါသိ ယံ ဘိံသနကံ၊ တဒါသိ လောမဟံသနံ။
အနေကာကာရသမ္ပန္နေ၊ သာရိပုတ္တမှိ နိဗ္ဗုတေ။

၁-အာဟနိ (သီ)

1168. Aniccā vata saṅkhārā, uppādavayadhammino.
Uppajjitvā nirujjhanti, tesaṁ vūpasamo sukho.

1169. Sukhumaṁ te paṭivijjhanti, vālaggaṁ usunā yathā.
Ye pañcakkhandhe passanti, parato no ca attato.

1170. Ye ca passanti saṅkhāre, parato no ca attato.
Paccabyādhiṁsu nipuṇaṁ, vālaggaṁ usunā yathā.

1171. Sattiyā viya omaṭṭho, ḍayhamānova matthake.
Kāmarāgappahānāya, sato bhikkhu paribbaje.

1172. Sattiyā viya omaṭṭho, ḍayhamānova matthake.
Bhavarāgappahānāya, sato bhikkhu paribbaje.

1173. Codito bhāvitattena, sarīrantimadhārinā.
Migāramātupāsādaṁ, pādaṅguṭṭhena kampayiṁ.

1174. Nayidaṁ sithilamārabbha, nayidaṁ appena thāmasā.
Nibbānamadhigantabbaṁ, sabbaganthapamocanaṁ.

1175. Ayañca daharo bhikkhu, ayamuttamaporiso.
Dhāreti antimaṁ dehaṁ, jetvā māraṁ savāhanaṁ.

1176. Vivara'manupabhanti vijjutā, Vebhārassa ca Paṇḍavassa ca.
Nagavivaragato jhāyati, putto appaṭimassa tādino.

1177. Upasanto uparato, pantasenāsano muni.
Dāyādo Buddhaseṭṭhassa, brahmunā abhivandito.

1178. Upasantaṁ uparataṁ, pantasenāsanaṁ muniṁ.
Dāyādaṁ Buddhaseṭṭhassa, vanda brāhmaṇa Kassapaṁ.

1179. Yo ca jātisataṁ gacche, sabbā brāhmaṇajātiyo.
Sottiyo vedasampanno, manussesu punappunaṁ.

1180. Ajjhāyakopi ca assa, tiṇṇaṁ vedāna pāragū.
Etassa vandanāyetaṁ, kalaṁ nāgghati soḷasiṁ.

၁၁၆၈။ အနိစ္စာ ဝတ သင်္ခါရာ၊ ဥပ္ပါဒဝယဓမ္မိနော။
ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဇ္ဈန္တိ၊ တေသံ ဝူပသမော သုခေါ။

၁၁၆၉။ သုခုမံ တေ ပဋိဝိဇ္ဈန္တိ၊ ဝါလဂ္ဂံ ဥသုနာ ယထာ။
ယေ ပဉ္စက္ခန္ဓေ ပဿန္တိ၊ ပရတော နော စ အတ္တတော။

၁၁၇၀။ ယေ စ ပဿန္တိ သင်္ခါရေ၊ ပရတော နော စ အတ္တတော။
ပစ္စဗျာဓိံသု နိပုဏံ၊ ဝါလဂ္ဂံ ဥသုနာ ယထာ။

၁၁၇၁။ သတ္တိယာ ဝိယ ဩမဋ္ဌော၊ ဍယှမာနောဝ မတ္ထကေ။
ကာမရာဂပ္ပဟာနာယ၊ သတော ဘိက္ခု ပရိဗ္ဗဇေ။

၁၁၇၂။ သတ္တိယာ ဝိယ ဩမဋ္ဌော၊ ဍယှမာနောဝ မတ္ထကေ။
ဘဝရာဂပ္ပဟာနာယ၊ သတော ဘိက္ခု ပရိဗ္ဗဇေ။

၁၁၇၃။ စောဒိတော ဘာဝိတတ္တေန၊ သရီရန္တိမဓာရိနာ။
မိဂါရမာတုပါသာဒံ၊ ပါဒင်္ဂုဋ္ဌေန ကမ္ပယိံ။

၁၁၇၄။ နယိဒံ သိထိလမာရဗ္ဘ၊ နယိဒံ အပ္ပေန ထာမသာ။
နိဗ္ဗာနမဓိဂန္တဗ္ဗံ၊ သဗ္ဗဂန္ထပမောစနံ။

၁၁၇၅။ အယဉ္စ ဒဟရော ဘိက္ခု၊ အယမုတ္တမပေါရိသော။
ဓာရေတိ အန္တိမံ ဒေဟံ၊ ဇေတွာ မာရံ သဝါဟနံ။

၁၁၇၆။ ဝိဝရ’မနုပဘန္တိ ဝိဇ္ဇုတာ၊ ဝေဘာရဿ စ ပဏ္ဍဝဿ စ။
နဂဝိဝရဂတော ဈာယတိ၊ ပုတ္တော အပ္ပဋိမဿ တာဒိနော။

၁၁၇၇။ ဥပသန္တော ဥပရတော၊ ပန္တသေနာသနော မုနိ။
ဒါယာဒေါ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ၊ ဗြဟ္မုနာ အဘိဝန္ဒိတော။

၁၁၇၈။ ဥပသန္တံ ဥပရတံ၊ ပန္တသေနာသနံ မုနိံ။
ဒါယာဒံ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ၊ ဝန္ဒ ဗြာဟ္မဏ ကဿပံ။

၁၁၇၉။ ယော စ ဇာတိသတံ ဂစ္ဆေ၊ သဗ္ဗာ ဗြာဟ္မဏဇာတိယော။
သောတ္တိယော ဝေဒသမ္ပန္နော၊ မနုဿေသု ပုနပ္ပုနံ။

၁၁၈၀။ အဇ္ဈာယကောပိ စေ အဿ၊ တိဏ္ဏံ ဝေဒါန ပါရဂူ။
ဧတဿ ဝန္ဒနာယေတံ၊ ကလံ နာဂ္ဃတိ သောဠသိံ။

1181. Yo so aṭṭha vimokkhāni, purebhattaṁ aphassayi.
Anulomaṁ paṭilomaṁ, tato piṇḍāya gacchati.

1182. Tādisaṁ bhikkhuṁ mā'sādi[1], mā'ttānaṁ khaṇi brāhmaṇa.
Abhippasādehi manaṁ, arahantamhi tādine.
Khippaṁ pañjaliko vanda, mā te vijaṭi matthakaṁ.

1183. Neso[2] passati saddhammaṁ, saṁsārena purakkhato.
Adhogamaṁ[3] jimhapathaṁ, kummaggamanudhāvati.

1184. Kimīva mīḷhasallitto, saṅkhāre adhimucchito.
Pagāḷho lābhasakkāre, tuccho gacchati poṭṭhilo.

1185. Imañca passa āyantaṁ, Sāriputtaṁ sudassanaṁ.
Vimuttaṁ ubhatobhāge, ajjhattaṁ susamāhitaṁ.

1186. Visallaṁ khīṇasaṁyogaṁ, tevijjaṁ maccuhāyinaṁ.
Dakkhiṇeyyaṁ manussānaṁ, puññakkhettaṁ anuttaraṁ.

1187. Ete sambahulā devā, iddhimanto Yasassino.
Dasa devasahassāni, sabbe brahmapurohitā.
Moggallānaṁ namassantā, tiṭṭhanti pañjalīkatā.

1188. Namo te purisājañña, namo te purisuttama.
Yassa te āsavā khīṇā, dakkhiṇeyyosi mārisa.

1189. Pūjito naradevena, uppanno maraṇābhibhū.
Puṇḍarīkaṁva toyena, saṅkhārenupalimpati.

1190. Yassa muhuttena sahassadhā loko,
Saṁvidito sabrahmakappo vasi.
Iddhiguṇe cutupapāte kāle,
Passati devatā sa bhikkhu.

1. Mā hani (Sī) 2. Na so (Ka) 3. Ajjhagamaṁ (Ka)

၁၁၈၁။ ယော သော အဋ္ဌ ဝိမောက္ခာနိ၊ ပုရေဘတ္တံ အဖဿယိ။
အနုလောမံ ပဋိလောမံ၊ တတော ပိဏ္ဍာယ ဂစ္ဆတိ။

၁၁၈၂။ တာဒိသံ ဘိက္ခုံ မာ'သာဒိ[1]၊ မာ'တ္တာနံ ခဏိ ဗြာဟ္မဏ။
အဘိပ္ပသာဒေဟိ မနံ၊ အရဟန္တမှိ တာဒိနေ။
ခိပ္ပံ ပဉ္စလိကော ဝန္ဒ၊ မာ တေ ဝိဇဋိ မတ္ထကံ။

၁၁၈၃။ နေသော[2] ပဿတိ သဒ္ဓမ္မံ၊ သံသာရေန ပုရက္ခတော။
အဓောဂမံ[3] ဇိမှပထံ၊ ကုမ္မဂ္ဂမနုဓာဝတိ။

၁၁၈၄။ ကိမီဝ မီဠှသလ္လိတ္တော၊ သင်္ခါရေ အဓိမုစ္ဆိတော။
ပဂါဠှော လာဘသက္ကာရေ၊ တုစ္ဆော ဂစ္ဆတိ ပေါဋ္ဌိလော။

၁၁၈၅။ ဣမဉ္စ ပဿ အာယန္တံ၊ သာရိပုတ္တံ သုဒဿနံ။
ဝိမုတ္တံ ဥဘတောဘာဂေ၊ အဇ္ဈတ္တံ သုသမာဟိတံ။

၁၁၈၆။ ဝိသလ္လံ ခီဏသံယောဂံ၊ တေဝိဇ္ဇံ မစ္စုဟာယိနံ။
ဒက္ခိဏေယျံ မနုဿာနံ၊ ပုညက္ခေတ္တံ အနုတ္တရံ။

၁၁၈၇။ ဧတေ သမ္ဗဟုလာ ဒေဝါ၊ ဣဒ္ဓိမန္တော ယသဿိနော။
ဒသ ဒေဝသဟဿာနိ၊ သဗ္ဗေ ဗြဟ္မပုရောဟိတာ။
မောဂ္ဂလ္လာနံ နမဿန္တာ၊ တိဋ္ဌန္တိ ပဉ္စလီကတာ။

၁၁၈၈။ နမော တေ ပုရိသာဇည၊ နမော တေ ပုရိသုတ္တမ။
ယဿ တေ အာသဝါ ခီဏာ၊ ဒက္ခိဏေယျောသိ မာရိသ။

၁၁၈၉။ ပူဇိတော နရဒေဝေန၊ ဥပ္ပန္နော မရဏာဘိဘူ။
ပုဏ္ဍရီကံဝ တောယေန၊ သင်္ခါရေနုပလိမ္ပတိ။

၁၁၉၀။ ယဿ မုဟုတ္တေန သဟဿဓာ လောကော၊
သံဝိဒိတော သဗြဟ္မကပ္ပေါ ဝသိ။
ဣဒ္ဓိဂုဏေ စုတုပပါတေ ကာလေ၊
ပဿတိ ဒေဝတာ သ ဘိက္ခု။

၁-မာ ဟနိ (သီ) ၂-န သော (က) ၃-အဇ္ဈဂမံ (က)

1191. Sāriputtova paññāya, sīlena upasamena ca.
Yopi pāraṅgato bhikkhu, etāvaparamo siyā.

1192. Koṭisatasahassassa, attabhāvaṁ khaṇena nimmine.
Ahaṁ vikubbanāsu kusalo, vasībhūtomhi iddhiyā.

1193. Samādhivijjāvasipāramīgato,
Moggallānagotto asitassa sāsane.
Dhīro samucchindi samāhitindriyo,
Nāgo yathā pūtilataṁva bandhanaṁ.

1194. Pariciṇṇo mayā Satthā, kataṁ Buddhassa sāsanaṁ.
Ohito garuko bhāro, bhavanetti samūhatā.

1195. Yassa catthāya[1] pabbajito, agārasmānagāriyaṁ.
So me attho anuppatto, sabbasaṁyojanakkhayo.

1196. Kīdiso nirayo āsi, yattha dussī[2] apaccatha.
Vidhuraṁ sāvakamāsajja, Kakusandhañca brāhmaṇaṁ.

1197. Sataṁ āsi ayosaṅkū, sabbe paccattavedanā.
Īdiso nirayo āsi, yattha dussī[2] apaccatha.
Vidhuraṁ sāvakamāsajja, Kakusandhañca brāhmaṇaṁ.

1198. Yo etamabhijānāti, bhikkhu Buddhassa sāvako.
Tādisaṁ bhikkhumāsajja, kaṇha dukkhaṁ nigacchasi.

1199. Majjhesarasmiṁ[3] tiṭṭhanti, vimānā kappaṭhāyino.
Veḷuriyavaṇṇā rucirā, accimanto pabhassarā.
Accharā tattha naccanti, puthu nānattavaṇṇiyo.

1200. Yo etamabhijānāti -pa- kaṇha dukkhaṁ nigacchasi.

1201. Yo ve[4] Buddhena codito, bhikkhusaṁghassa pekkhato.
Migāramātupāsādaṁ, pādaṅguṭṭhena kampayi.

---

1. Yassatthāya (Sī)
2. Dūsī (Ma 1. 413 piṭṭhe.)
3. Sarassa (Sī), samuddasmiṁ (Ka)
4. Yo ca (Syā)

၁၁၉၁။ သာရိပုတ္တောဝ ပညာယ၊ သီလေန ဥပသမေန စ။
ယောပိ ပါရင်္ဂတော ဘိက္ခု၊ ဧတာဝပရမော သိယာ။

၁၁၉၂။ ကောဋိသတသဟဿဿ၊ အတ္တဘာဝံ ခဏေန နိမ္မိနေ။
အဟံ ဝိကုဗ္ဗနာသု ကုသလော၊ ဝသီဘူတောမှိ ဣဒ္ဓိယာ။

၁၁၉၃။ သမာဓိဝိဇ္ဇာဝသိပါရမီဂတော၊
မောဂ္ဂလ္လာနဂေါတ္တော အသိတဿ သာသနေ။
ဓီရော သမုစ္ဆိန္ဒိ သမာဟိတိန္ဒြိယော၊
နာဂေါ ယထာ ပူတိလတံဝ ဗန္ဓနံ။

၁၁၉၄။ ပရိစိဏ္ဏော မယာ သတ္ထာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ။
ဩဟိတော ဂရုကော ဘာရော၊ ဘဝနေတ္တိ သမူဟတာ။

၁၁၉၅။ ယဿ စတ္ထာယ[1] ပဗ္ဗဇိတော၊ အဂါရသ္မာနဂါရိယံ။
သော မေ အတ္ထော အနုပ္ပတ္တော၊ သဗ္ဗသံယောဇနက္ခယော။

၁၁၉၆။ ကီဒိသော နိရယော အာသိ၊ ယတ္ထ ဒုဿီ[2] အပစ္စထ။
ဝိဓုရံ သာဝကမာသဇ္ဇ၊ ကကုသန္ဓဉ္စ ဗြာဟ္မဏံ။

၁၁၉၇။ သတံ အာသိ အယောသင်္ကူ၊ သဗ္ဗေ ပစ္စတ္တဝေဒနာ။
ဤဒိသော နိရယော အာသိ၊ ယတ္ထ ဒုဿီ[2] အပစ္စထ။
ဝိဓုရံ သာဝကမာသဇ္ဇ၊ ကကုသန္ဓဉ္စ ဗြာဟ္မဏံ။

၁၁၉၈။ ယော ဧတမဘိဇာနာတိ၊ ဘိက္ခု ဗုဒ္ဓဿ သာဝကော။
တာဒိသံ ဘိက္ခုမာသဇ္ဇ၊ ကဏှ ဒုက္ခံ နိဂစ္ဆသိ။

၁၁၉၉။ မဇ္ဈေသရသ္မိံ[3] တိဋ္ဌန္တိ၊ ဝိမာနာ ကပ္ပဋ္ဌာယိနော။
ဝေဠုရိယဝဏ္ဏာ ရုစိရာ၊ အစ္စိမန္တော ပဘဿရာ။
အစ္ဆရာ တတ္ထ နစ္စန္တိ၊ ပုထု နာနတ္တဝဏ္ဏိယော။

၁၂၀၀။ ယော ဧတမဘိဇာနာတိ။ပ။ ကဏှ ဒုက္ခံ နိဂစ္ဆသိ။

၁၂၀၁။ ယော ဝေ[4] ဗုဒ္ဓေန စောဒိတော၊ ဘိက္ခုသံဃဿ ပေက္ခတော။
မိဂါရမာတုပါသာဒံ၊ ပါဒင်္ဂုဋ္ဌေန ကမ္ပယိ။

၁-ယဿတ္ထာယ (သီ)
၂-ဒူသီ (မ ၁-၄၁၃-ပိဋ္ဌေ။)
၃-သရဿ (သီ)၊ သမုဒ္ဒသ္မိံ (က)
၄-ယော စ (သျာ)

1202. Yo etamabhijānāti -pa- kaṇha dukkhaṁ nigacchasi.

1203. Yo Vejayantapāsādaṁ, pādaṅguṭṭhena kampayi.
Iddhibalenupatthaddho, saṁvejesi ca devatā.

1204. Yo etamabhijānāti -pa- kaṇha dukkhaṁ nigacchasi.

1205. Yo Vejayantapāsāde, Sakkaṁ so paripucchati.
Api āvuso jānāsi[1], taṇhakkhayavimuttiyo.
Tassa Sakko viyākāsi, pañhaṁ puṭṭho yathātathaṁ.

1206. Yo etamabhijānāti -pa- kaṇha dukkhaṁ nigacchasi.

1207. Yo brahmānaṁ paripucchati, sudhammāyaṁ ṭhito sabhaṁ[2].
Ajjāpi tyā'vuso sā diṭṭhi, yā te diṭṭhi pure ahu.
Passasi vītivattantaṁ, brahmaloke pabhassaraṁ.

1208. Tassa brahmā viyākāsi, pañhaṁ puṭṭho yathātathaṁ.
Na me mārisa sā diṭṭhi, yā me diṭṭhi pure ahu.

1209. Passāmi vītivattantaṁ, brahmaloke pabhassaraṁ.
Sohaṁ ajja kathaṁ vajjaṁ, ahaṁ niccomhi sassato.

1210. Yo etamabhijānāti -pa- kaṇha dukkhaṁ nigacchasi.

1211. Yo Mahāneruno kūṭaṁ, vimokkhena aphassayi[3].
Vanaṁ pubbavidehānaṁ, ye ca bhūmisayā narā.

1212. Yo etamabhijānāti, bhikkhu Buddhassa sāvako.
Tādisaṁ bhikkhumāsajja, kaṇha dukkhaṁ nigacchasi.

1213. Na ve aggi cetayati, ahaṁ bālaṁ ḍahāmiti.
Bālova jalitaṁ aggiṁ, āsajja naṁ paḍayhati.

1. Api vāsava jānāsi (Ma 1. 414 piṭṭhe.)
2. Sudhammāyābhito sabhaṁ (Ma 1. 414 piṭṭhe.)
3. Apassayi (Ka)

၁၂၀၂။ ယော ဧတမဘိဇာနာတိ။ပ။ကဏှ ဒုက္ခံ နိဂစ္ဆသိ။

၁၂၀၃။ ယော ဝေဇယန္တပါသာဒံ၊ ပါဒင်္ဂုဋ္ဌေန ကမ္ပယိ။
ဣဒ္ဓိဗလေနုပတ္ထဒ္ဓေါ၊ သံဝေဇေသိ စ ဒေဝတာ။

၁၂၀၄။ ယော ဧတမဘိဇာနာတိ။ပ။ကဏှ ဒုက္ခံ နိဂစ္ဆသိ။

၁၂၀၅။ ယော ဝေဇယန္တပါသာဒေ၊ သက္ကံ သော ပရိပုစ္ဆတိ။
အပိ အာဝုသော ဇာနာသိ[1]၊ တဏှက္ခယဝိမုတ္တိယော။
တဿ သက္ကော ဝိယာကာသိ၊ ပဉှံ ပုဋ္ဌော ယထာတထံ။

၁၂၀၆။ ယော ဧတမဘိဇာနာတိ။ပ။ကဏှ ဒုက္ခံ နိဂစ္ဆသိ။

၁၂၀၇။ ယော ဗြဟ္မာနံ ပရိပုစ္ဆတိ၊ သုဓမ္မာယံ ဌိတော သဘံ[2]။
အဇ္ဇာပိ တျာ’ဝုသော သာ ဒိဋ္ဌိ၊ ယာ တေ ဒိဋ္ဌိ ပုရေ အဟု။
ပဿသိ ဝီတိဝတ္တန္တံ၊ ဗြဟ္မလောကေ ပဘဿရံ။

၁၂၀၈။ တဿ ဗြဟ္မာ ဝိယာကာသိ၊ ပဉှံ ပုဋ္ဌော ယထာတထံ။
န မေ မာရိသ သာ ဒိဋ္ဌိ၊ ယာ မေ ဒိဋ္ဌိ ပုရေ အဟု။

၁၂၀၉။ ပဿာမိ ဝီတိဝတ္တန္တံ၊ ဗြဟ္မလောကေ ပဘဿရံ။
သောဟံ အဇ္ဇ ကထံ ဝဇ္ဇံ၊ အဟံ နိစ္စောမှိ သဿတော။

၁၂၁၀။ ယော ဧတမဘိဇာနာတိ။ပ။ကဏှ ဒုက္ခံ နိဂစ္ဆသိ။

၁၂၁၁။ ယော မဟာနေရုနော ကူဋံ၊ ဝိမောက္ခေန အဖဿယိ[3]။
ဝနံ ပုဗ္ဗဝိဒေဟာနံ၊ ယေ စ ဘူမိသယာ နရာ။

၁၂၁၂။ ယော ဧတမဘိဇာနာတိ၊ ဘိက္ခု ဗုဒ္ဓဿ သာဝကော။
တာဒိသံ ဘိက္ခုမာသဇ္ဇ၊ ကဏှ ဒုက္ခံ နိဂစ္ဆသိ။

၁၂၁၃။ န ဝေ အဂ္ဂိ စေတယတိ၊ အဟံ ဗာလံ ဍဟာမိတိ။
ဗာလောဝ ဇလိတံ အဂ္ဂိံ၊ အာသဇ္ဇ နံ ပဍယှတိ။

၁-အပိ ဝါသဝ ဇာနာသိ (မ ၁-၄၁၄-ပိဋ္ဌေ။) ၂-သုဓမ္မာယာဘိတော သဘံ (မ ၁-၄၁၄-ပိဋ္ဌေ။)
၃-အပဿယိ (က)

1214. Evameva tuvaṁ māra, āsajja naṁ tathāgataṁ.
Sayaṁ ḍahissasi attānaṁ, bālo aggiṁva samphusaṁ.

1215. Apuññaṁ pasavī māro, āsajja naṁ tathāgataṁ.
Kinnu maññasi pāpima, na me pāpaṁ vipaccati.

1216. Karato te cīyate pāpaṁ, cirarattāya antaka.
Māra nibbinda buddhamhā, āsaṁ mākāsi bhikkhusu.

1217. Iti māraṁ atajjesi, bhikkhu bhesakaḷāvane.
Tato so dummano yakkho, tatthevantaradhāyathā"ti—

itthaṁ sudaṁ āyasmā Mahāmoggallāno thero gāthāyo abhāsitthāti.

Iminā anukkamena ekaccaṁ saṅgahaṁ āropetvā ṭhapitā.

Tattha "**āraññikā**"ti-ādikā catasso gāthā bhikkhūnaṁ ovādadānavasena bhāsitā. **Āraññikā**ti gāmantasenāsanaṁ paṭikkhipitvā āraññakadhutaṅgasamādānena āraññikā. Saṁghabhattaṁ paṭikkhipitvā piṇḍapātikaṅgasamādānena **piṇḍapātikā,** ghare ghare laddhapiṇḍapātena yāpanakā. **Uñchāpattāgate ratā**ti uñchācariyāya patte āgate pattapariyāpanne ratā, teneva abhiratā santuṭṭhā. **Dālemu maccuno senan**ti attānaṁ anatthajanane[1] sahāyabhāvūpagamanato maccurājassa senābhūtaṁ kilesavāhiniṁ samucchindema. **Ajjhattaṁ susamāhitā**ti gocarajjhattesu suṭṭhu samāhitā hutvā, etenassa padālanupāyamāha.

Dhunāmāti niddhunāma viddhaṁsema.

Sātatikāti sātaccakārino bhāvanāya satatapavattavīriyā.

"**Aṭṭhikaṅkalakuṭike**"ti-ādikā catasso gāthā attānaṁ palobhetuṁ upagatāya gaṇikāya ovādavasena abhāsi. Tattha **aṭṭhikaṅkalakuṭike**ti aṭṭhisaṅkhalikāmayakuṭike. **Nhāru[2] pasibbite**ti navahi nhārusatehi samantato sibbite. Araññe kuṭiyo dārudaṇḍe

1. Anatthajanakaṁ (Sī) 2. Nahāru (Sī)

၁၂၁၄။ ဧဝမေဝ တုဝံ မာရ၊ အာသဇ္ဇ နံ တထာဂတံ။
သယံ ဍဟိဿသိ အတ္တာနံ၊ ဗာလော အဂ္ဂိံဝ သမ္ဖုသံ။

၁၂၁၅။ အပုညံ ပသဝီ မာရော၊ အာသဇ္ဇ နံ တထာဂတံ။
ကိန္နု မညသိ ပါပိမ၊ န မေ ပါပံ ဝိပစ္စတိ။

၁၂၁၆။ ကရတော တေ စီယတေ ပါပံ၊ စိရရတ္တာယ အန္တက။
မာရ နိဗ္ဗိန္ဒ ဗုဒ္ဓမှာ၊ အာသံ မာကာသိ ဘိက္ခုသု။

၁၂၁၇။ ဣတိ မာရံ အတဇ္ဇေသိ၊ ဘိက္ခု ဘေသကဠာဝနေ။
တတော သော ဒုမ္မနော ယက္ခော၊ တတ္ထေဝန္တရဓာယထာ"တိ—

ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော ထေရော ဂါထာယော အဘာသိတ္ထာတိ။

ဣမိနာ အနုက္ကမေန ဧကစ္စံ သင်္ဂဟံ အာရောပေတွာ ဌပိတာ။

တတ္ထ "**အာရညိကာ**"တိအာဒိကာ စတဿော ဂါထာ ဘိက္ခူနံ ဩဝါဒဒါနဝသေန ဘာသိတာ။ **အာရညိကာ**တိ ဂါမန္တသေနာသနံ ပဋိက္ခိပိတွာ အာရညကဓုတင်္ဂသမာဒါနေန အာရညိကာ။ သံဃဘတ္တံ ပဋိက္ခိပိတွာ ပိဏ္ဍပါတိကင်္ဂသမာဒါနေန **ပိဏ္ဍပါတိကာ၊** ဃရေ ဃရေ လဒ္ဓပိဏ္ဍပါတေန ယာပနကာ။ **ဥဉ္ဆာပတ္တာဂတေ ရတာ**တိ ဥဉ္ဆာစရိယာယ ပတ္တေ အာဂတေ ပတ္တပရိယာပန္နေ ရတာ၊ တေနေဝ အဘိရတာ သန္တုဋ္ဌာ။ **ဒါလေမု မစ္စုနော သေနန္တိ** အတ္တာနံ အနတ္ထဇနနေ[၁] သဟာယဘာဝူပဂမနတော မစ္စုရာဇဿ သေနာဘူတံ ကိလေသဝါဟိနိံ သမုစ္ဆိန္ဒေမ။ **အဇ္ဈတ္တံ သုသမာဟိတာ**တိ ဂေါစရဇ္ဈတ္တေသု သုဋ္ဌု သမာဟိတာ ဟုတွာ၊ ဧတေနဿ ပဒါလနုပါယမာဟ။

ဓုနာမာတိ နိဒ္ဓုနာမ ဝိဒ္ဓံသေမ။

သာတတိကာတိ သာတစ္စကာရိနော ဘာဝနာယ သတတပဝတ္တဝီရိယာ။

"**အဋ္ဌိကင်္ကလကုဋိကေ**"တိအာဒိကာ စတဿော ဂါထာ အတ္တာနံ ပလောဘေတုံ ဥပဂတာယ ဂဏိကာယ ဩဝါဒဝသေန အဘာသိ။ တတ္ထ **အဋ္ဌိကင်္ကလကုဋိကေ**တိ အဋ္ဌိသင်္ခလိကာမယကုဋိကေ။ **နှာရု[၂]ပသိဗ္ဗိတေ**တိ နဝဟိ နှာရုသတေဟိ သမန္တတော သိဗ္ဗိတေ။ အရညေ ကုဋိယော ဒါရုဒဏ္ဍေ

၁-အနတ္ထဇနကံ (သီ) ၂-နဟာရု (သီ)

ussāpetvā valli-ādīhi bandhitvā kariyanti, tvaṁ pana paramajegucchena aṭṭhikaṅkalena paramajeguccheheva nhārūhi bandhitvā katā, ativiya jegucchā paṭikkūlā cāti dasseti. **Dhiratthu pūre duggandhe**ti kesalomādino nānappakārassa asucino pūre paripuṇṇe, tato eva duggandhe dhiratthu tava dhīkāro[1] hotu. **Paragatte mamāyase**ti idañca te duggandhassa upari phoṭasamuṭṭhānaṁ parissayaṁ evaṁ asuciduggandhaṁ jegucchaṁ paṭikkūlasamādānaṁ tādise eva aññasmiṁ padese soṇasiṅgālakimikulādīnaṁ gattabhūte kaḷevare mamattaṁ karosi.

Gūthabhasteti gūthabharitabhastasadise. **Taconaddhe**ti tacena onaddhe chavimattapaṭicchāditakibbise. **Uragaṇḍipisācinī**ti ure ṭhitagaṇḍadvayavatī[2] bhayānakabhāvato anatthāvahato ca pisācasadisī. **Yāni sandanti sabbadā**ti yāni nava sotāni nava caṇamukhāni sabbadā rattindivaṁ sandanti savanti asuciṁ paggharanti.

Paribandhanti sammāpaṭipattiparibandhabhūtaṁ. **Bhikkhū**ti saṁsāre bhayaṁ ikkhanto bhinnakileso vā dūrato **parivajjayate**ti[3] mamattaṁ na karoti. **Mīḷhaṁ ca yathā sucikāmo**ti **ca**-iti nipātamattaṁ, yathā sucijātiko sucimeva icchanto sasīsaṁ nhāto mīḷhaṁ disvā dūratova parivajjesi, evamevaṁ[4] bhikkhūti attho.

Evañce taṁ jano jaññā, yathā jānāmi taṁ ahanti evaṁ sarīrasaññitaṁ asucipuñjaṁ yathā ahaṁ yathābhūtaṁ jānāmi, evameva mahājano jāneyya, taṁ ārakā dūratova parivajjeyya. **Gūthaṭṭhānaṁva pāvuse**ti pāvusakāle[5] kilinnāsuciṁ nirantaraṁ gūthaṭṭhānaṁ viya sucijātiko. Yasmā pana taṁ yathābhūtaṁ na jānāti, tasmā tattha nimuggo sīsaṁ na ukkhipatīti adhippāyo.

Evaṁ therena sarīre dose[6] vibhāvite sā gaṇikā lajjāva natamukhā there gāravaṁ paccupaṭṭhapetvā **"evametaṁ Mahāvīrā"**ti gāthaṁ vatvā theraṁ vanditvā aṭṭhāsi. Tattha **ettha ceke**ti evaṁ pākaṭapaṭikkūlasabhāvepi etasmiṁ kāye ekacce sattā āsattibalavatāya **visīdanti**

1. Tava garahā (Sī) 2. Uṭṭhitagaṇḍa... (Sī) 3. Parivajjayate taṁ (Sī)
4. Evameva (Sī) 5. Pāvuse kāle (Sī) 6. Sarīrabhāve (Ka)

ဥဿာပေတွာ ဝလ္လိအာဒီဟိ ဗန္ဓိတွာ ကရိယန္တိ၊ တွံ ပန ပရမဇေဂုစ္ဆေန အဋ္ဌိကင်္ကလေန ပရမဇေဂုစ္ဆေဟေဝ နှာရူဟိ ဗန္ဓိတွာ ကတာ၊ အတိဝိယ ဇေဂုစ္ဆာ ပဋိက္ကူလာ စာတိ ဒဿေတိ။ **ဓိရတ္ထု ပူရေ ဒုဂ္ဂန္ဓေ**တိ ကေသလောမာဒိနော နာနပ္ပကာရဿ အသုစိနော ပူရေ ပရိပုဏ္ဏေ၊ တတော ဧဝ ဒုဂ္ဂန္ဓေ ဓိရတ္ထု တဝ ဓိကာရော[၁] ဟောတု။ **ပရဂတ္တေ မမာယသေ**တိ ဣဒဉ္စ တေ ဒုဂ္ဂန္ဓဿ ဥပရိ ဖောဋသမုဋ္ဌာနံ ပရိဿယံ ဧဝံ အသုစိဒုဂ္ဂန္ဓံ ဇေဂုစ္ဆံ ပဋိက္ကူလသမာဒါနံ တာဒိသေ ဧဝ အညသ္မိံ ပဒေသေ သောဏသိင်္ဂါလကိမိကုလာဒီနံ ဂတ္တဘူတေ ကဠေဝရေ မမတ္တံ ကရောသိ။

ဂူထဘသ္တေတိ ဂူထဘရိတဘသ္တသဒိသေ။ **တစောနဒ္ဓေ**တိ တစေန ဩနဒ္ဓေ ဆဝိမတ္တပဋိစ္ဆာဒိတကိဗ္ဗိသေ။ **ဥရဂဏ္ဍိပိသာစိနီ**တိ ဥရေ ဌိတဂဏ္ဍဒွယဝတီ[၂] ဘယာနကဘာဝတော အနတ္ထာဝဟတော စ ပိသာစသဒိသီ။ **ယာနိ သန္ဒန္တိ သဗ္ဗဒါ**တိ ယာနိ နဝ သောတာနိ နဝ ဝဏမုခါနိ သဗ္ဗဒါ ရတ္တိန္ဒိဝံ သန္ဒန္တိ သဝန္တိ အသုစိံ ပဂ္ဃရန္တိ။

ပရိဗန္ဓန္တိ သမ္မာပဋိပတ္တိပရိဗန္ဓဘူတံ။ **ဘိက္ခူ**တိ သံသာရေ ဘယံ ဣက္ခန္တော ဘိန္နကိလေသော ဝါ ဒူရတော **ပရိဝဇ္ဇယတေ**တိ[၃] မမတ္တံ န ကရောတိ။ **မီဠှံ စ ယထာ သုစိကာမော**တိ **စ**-ဣတိ နိပါတမတ္တံ၊ ယထာ သုစိဇာတိကော သုစိမေဝ ဣစ္ဆန္တော သသီသံ နှာတော မီဠှံ ဒိသွာ ဒူရတောဝ ပရိဝဇ္ဇေသိ၊ ဧဝမေဝံ[၄] ဘိက္ခူတိ အတ္ထော။

ဧဝဉ္စေ တံ ဇနော ဇညာ၊ ယထာ ဇာနာမိ တံ အဟန္တိ ဧဝံ သရီရသညိတံ အသုစိပုဉ္ဇံ ယထာ အဟံ ယထာဘူတံ ဇာနာမိ၊ ဧဝမေဝ မဟာဇနော ဇာနေယျ၊ တံ အာရကာ ဒူရတောဝ ပရိဝဇ္ဇေယျ။ **ဂူထဋ္ဌာနံဝ ပါဝုသေ**တိ ပါဝုသကာလေ[၅] ကိလိန္နာသုစိံ နိရန္တရံ ဂူထဋ္ဌာနံ ဝိယ သုစိဇာတိကော။ ယသ္မာ ပန တံ ယထာဘူတံ န ဇာနာတိ၊ တသ္မာ တတ္ထ နိမုဂ္ဂေါ သီသံ န ဥက္ခိပတီတိ အဓိပ္ပါယော။

ဧဝံ ထေရေန သရီရေ ဒေါသေ[၆] ဝိဘာဝိတေ သာ ဂဏိကာ လဇ္ဇာဝ နတမုခါ ထေရေ ဂါရဝံ ပစ္စုပဋ္ဌပေတွာ “**ဧဝမေတံ မဟာဝီရာ**”တိ ဂါထံ ဝတွာ ထေရံ ဝန္ဒိတွာ အဋ္ဌာသိ။ တတ္ထ **ဧတ္ထ စေကေ**တိ ဧဝံ ပါကဋပဋိက္ကူလသဘာဝေပိ ဧတသ္မိံ ကာယေ ဧကစ္စေ သတ္တာ အာသတ္တိဗလဝတာယ **ဝိသီဒန္တိ**

၁-တဝ ဂရဟာ (သီ) ၂-ဥဋ္ဌိတဂဏ္ဍ.... (သီ) ၃-ပရိဝဇ္ဇယတေ တံ (သီ)
၄-ဧဝမေဝ (သီ) ၅-ပါဝုသေ ကာလေ (သီ) ၆-သရီရဘာဝေ (က)

visādaṁ āpajjanti. **Paṅkamhiva jaraggavo** mahākaddamakucchiyaṁ sampatitadubbalabalibaddo viya byasanameva pāpuṇantīti attho.

Puna taṁ thero mādise evarūpā paṭipatti niratthakā vighātāvahā evāti dassento “**ākāsamhī**”ti-ādinā gāthādvayamāha. Tassattho—yo puggalo haliddiyā aññena vā raṅgajātena ākāsaṁ rañjituṁ maññeyya, tassa taṁ kammaṁ **vighātudayaṁ** cittavighātāvahameva siyā, yathā taṁ avisaye yogo.

Ta’dākāsasamaṁ cittanti tayidaṁ mama cittaṁ ākāsasamaṁ katthaci alaggabhāvena ajjhattaṁ suṭṭhu samāhitaṁ, tasmā **mā pāpacitte āsādī**ti kāmesu nimuggatāya lāmakacitte nihīnacitte mādise mā āsādehi. **Aggikhandhaṁva pakkhimā**ti pakkhimā salabho aggikkhandhaṁ āsādento anatthameva pāpuṇāti, evaṁ sampadamidaṁ tuyhanti dasseti.

Passa cittakatanti-ādikā satta gāthā tameva gaṇikaṁ disvā vipallattacittānaṁ bhikkhūnaṁ ovādadānavasena vuttā, taṁ sutvā sā gaṇikā maṅkubhūtā āgatamaggeneva palātā.

Tadāsīti-ādikā catasso gāthā āyasmato Sāriputtattherassa parinibbānaṁ ārabbha vuttā. Tattha **anekākārasampanne**ti anekehi sīlasaṁvarādippakārehi paripuṇṇe.

Sukhumaṁ te paṭivijjhantīti te yogino atisukhumaṁ paṭivijjhanti nāma, yathā kiṁ? **Vālaggaṁ usunā yathā** yathā satadhābhinnassa vālassa ekaṁ aṁsu-aggaṁ rattandhakāratimisāya vijjullatobhāsena vijjhantā viyāti attho. Ke pana teti āha “**ye pañcakkhandhe passanti, parato no ca attato**”ti. Tattha **parato**ti anattato. Tassa attaggāhapaṭikkhepadassanaṁ hetaṁ. Tenāha “**no ca attato**”ti. Etena anattato abhivuṭṭhitassa ariyamaggassa vasena dukkhasacce pariññābhisamayaṁ āha, tadavinābhāvato pana itaresampi abhisamayānaṁ suppaṭivijjhatā vuttā eva hotīti daṭṭhabbaṁ. Keci pana “anatthakārakato[1] pare nāma pañcupādānakkhandhāti ‘parato passantī’ti iminā visesato sabbopi sammadeva vutto”ti vadanti. **Paccabyādhiṁsū**ti paṭivijjhiṁsu.

---

1. Anattakārakato (Ka)

ဝိသာဒံ အာပဇ္ဇန္တိ။ **ပင်္ကမှိဝ ဇရဂ္ဂဝေါ** မဟာကဒ္ဒမကုစ္ဆိယံ သမ္ပတိတဒုဗ္ဗလဗလိဗဒ္ဒေါ ဝိယ ဗျသနမေဝ ပါပုဏန္တီတိ အတ္ထော။

ပုန တံ ထေရော မာဒိသေ ဧဝရူပါ ပဋိပတ္တိ နိရတ္ထကာ ဝိဃာတာဝဟာ ဧဝါတိ ဒဿေန္တော “**အာကာသမှိ**”တိအာဒိနာ ဂါထာဒွယမာဟ။ တဿတ္ထော—ယော ပုဂ္ဂလော ဟလိဒ္ဒိယာ အညေန ဝါ ရင်္ဂဇာတေန အာကာသံ ရဉ္ဇိတုံ မညေယျ၊ တဿ တံ ကမ္မံ **ဝိဃာတုဒယံ** စိတ္တဝိဃာတာဝဟမေဝ သိယာ၊ ယထာ တံ အဝိသယေ ယောဂေါ။

တ'ဒါကာသသမံ စိတ္တန္တိ တယိဒံ မမ စိတ္တံ အာကာသသမံ ကတ္ထစိ အလဂ္ဂဘာဝေန အဇ္ဈတ္တံ သုဋ္ဌု သမာဟိတံ၊ တသ္မာ **မာ ပါပစိတ္တေ အာသာဒီ**တိ ကာမေသု နိမုဂ္ဂတာယ လာမကစိတ္တေ နိဟီနစိတ္တေ မာဒိသေ မာ အာသာဒေဟိ။ **အဂ္ဂိခန္ဓံဝ ပက္ခိမာ**တိ ပက္ခိမာ သလဘော အဂ္ဂိက္ခန္ဓံ အာသာဒေန္တော အနတ္ထမေဝ ပါပုဏာတိ၊ ဧဝံ သမ္ပဒမိဒံ တုယှန္တိ ဒဿေတိ။

ပဿ စိတ္တကတန္တိအာဒိကာ သတ္တ ဂါထာ တမေဝ ဂဏိကံ ဒိသွာ ဝိပလ္လတ္ထစိတ္တာနံ ဘိက္ခူနံ ဩဝါဒဒါနဝသေန ဝုတ္တာ၊ တံ သုတွာ သာ ဂဏိကာ မင်္ကုဘူတာ အာဂတမဂ္ဂေနေဝ ပလာတာ။

တဒါသီတိအာဒိကာ စတဿော ဂါထာ အာယသ္မတော သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ ပရိနိဗ္ဗာနံ အာရဗ္ဘ ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **အနေကာကာရသမ္ပန္နေ**တိ အနေကေဟိ သီလသံဝရာဒိပ္ပကာရေဟိ ပရိပုဏ္ဏေ။

သုခုမံ တေ ပဋိဝိဇ္ဈန္တီတိ တေ ယောဂိနော အတိသုခုမံ ပဋိဝိဇ္ဈန္တိ နာမ၊ ယထာ ကိံ? **ဝါလဂ္ဂံ ဥသုနာ ယထာ** ယထာ သတဓာဘိန္နဿ ဝါလဿ ဧကံ အံသုအဂ္ဂံ ရတ္တန္ဓကာရတိမိသာယ ဝိဇ္ဇုလ္လတောဘာသေန ဝိဇ္ဈန္တာ ဝိယာတိ အတ္ထော။ ကေ ပန တေတိ အာဟ “**ယေ ပဉ္စက္ခန္ဓေ ပဿန္တိ၊ ပရတော နော စ အတ္တတော**”တိ။ တတ္ထ **ပရတော**တိ အနတ္တတော။ တဿ အတ္တဂ္ဂါဟပဋိက္ခေပဒဿနံ ဟေတံ။ တေနာဟ “**နော စ အတ္တတော**”တိ။ ဧတေန အနတ္တတော အဘိဝုဋ္ဌိတဿ အရိယမဂ္ဂဿ ဝသေန ဒုက္ခသစ္စေ ပရိညာဘိသမယံ အာဟ၊ တဒဝိနာဘာဝတော ပန ဣတရေသမ္ပိ အဘိသမယာနံ သုပ္ပဋိဝိဇ္ဈတာ ဝုတ္တာ ဧဝ ဟောတီတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ကေစိ ပန “အနတ္ထကာရကတော[၁] ပရေ နာမ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာတိ ‘ပရတော ပဿန္တီ’တိ ဣမိနာ ဝိသေသတော သဗ္ဗောပိ သမ္မဒေဝ ဝုတ္တော”တိ ဝဒန္တိ။ **ပစ္စဗျာဓိံသူ**တိ ပဋိဝိဇ္ဈိံသု။

၁-အနတ္တကာရကတော (က)

Sattiyā viya omaṭṭhoti paṭhamagāthā Tissattheraṁ ārabbha vuttā, dutiyā Vaḍḍhamānattheraṁ. Tā heṭṭhā vuttatthāva.

Codito bhāvitattenāti gāthā pāsādakampanasuttantaṁ[1] ārabbha vuttā. Tattha **bhāvitattena sarīrantimadhārinā**ti Bhagavantaṁ sandhāya vadati.

Nayidaṁ sithilamārabbhāti-ādikā dve gāthā hīnavīriyaṁ **Veda**nāmakaṁ daharabhikkhuṁ ārabbha vuttā. Tattha **sithilamārabbhā**ti sithilaṁ katvā vīriyaṁ akatvā. **Appena thāmasā**ti appakena vīriyabalena nayidaṁ nibbānaṁ adhigantabbaṁ, mahanteneva pana catubbidhasammappadhānavīriyena pattabbanti attho.

Vivara'manupabhantīti-ādikā dve gāthā attano vivekabhāvaṁ ārabbha vuttā. Tattha **brahmunā abhivandito**ti mahābrahmunā sadevakena lokena ca abhimukhena hutvā thomito namassito ca.

Upasantaṁ uparatanti-ādikā pañca gāthā Rājagahaṁ piṇḍāya pavisantaṁ Mahākassapattheraṁ disvā "kāḷakaṇṇī mayā diṭṭhā"ti oloketvā[2] ṭhitaṁ Sāriputtattherassa bhāgineyyaṁ micchādiṭṭhibrāhmaṇaṁ disvā tassa anukampāya "ayaṁ brāhmaṇo mā nassī"ti ariyūpavādapaṭighātatthaṁ "theraṁ vandāhī"ti taṁ uyyojentena vuttā. Tattha **jātisataṁ gacche**ti jātīnaṁ sataṁ upagaccheyya. **Sottiyo**ti sottiyajātiko. **Vedasampanno**ti ñāṇasampanno. **Etassā**ti therassa. Ayaṁ hettha saṅkhepattho—**yo** puggalo uditoditā asambhinnā satabrāhmaṇajātiyo anupaṭipāṭiyā uppajjanavasena upagaccheyya, tattha ca brāhmaṇānaṁ vijjāsu nipphattiṁ gato tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū siyā brāhmaṇavattañca pūrento, tassetaṁ vijjādi-anuṭṭhānaṁ etassa Mahākassapattherassa vandanāya vandanāmayapuññassa soḷasiṁ kalaṁ nāgghati, vandanāmayapuññameva tato mahantataranti.

Aṭṭha vimokkhānīti rūpajjhānādike aṭṭha vimokkhe. Bhāvanāvasena hi laddhāni rūpajjhānāni paccanīkadhammehi suṭṭhu vimuttataṁ abhirativasena ārammaṇe nirāsaṅgañca pavattiṁ upādāya "vimokkhānī"ti vuccanti, nirodhasamāpatti pana paccanīkadhammehi vimuttattā eva. Idha pana jhānameva veditabbaṁ.

---

1. Saṁ 3. 235 piṭṭhādīsu.
2. Diṭṭho"ti tassa paṭighātatthaṁ purisaṁ oloketvā (sabbattha)

သတ္တိယာ ဝိယ ဩမဋ္ဌောတိ ပဌမဂါထာ တိဿတ္ထေရံ အာရဗ္ဘ ဝုတ္တာ၊ ဒုတိယာ ဝဍ္ဎမာနတ္ထေရံ။ တာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တတ္ထာဝ။

စောဒိတော ဘာဝိတတ္တေနာတိ ဂါထာ ပါသာဒကမ္ပနသုတ္တန္တံ[1] အာရဗ္ဘ ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **ဘာဝိတတ္တေန သရီရန္တိမဓာရိနာ**တိ ဘဂဝန္တံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။

နယိဒံ သိထိလမာရဗ္ဘာတိအာဒိကာ ဒွေ ဂါထာ ဟီနဝီရိယံ **ဝေဒ**နာမကံ ဒဟရဘိက္ခုံ အာရဗ္ဘ ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **သိထိလမာရဗ္ဘာ**တိ သိထိလံ ကတွာ ဝီရိယံ အကတွာ။ **အပ္ပေန ထာမသာ**တိ အပ္ပကေန ဝီရိယဗလေန နယိဒံ နိဗ္ဗာနံ အဓိဂန္တဗ္ဗံ၊ မဟန္တေနေဝ ပန စတုဗ္ဗိဓသမ္မပ္ပဓာနဝီရိယေန ပတ္တဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။

ဝိဝရ’မနုပဘန္တီတိအာဒိကာ ဒွေ ဂါထာ အတ္တနော ဝိဝေကဘာဝံ အာရဗ္ဘ ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **ဗြဟ္မုနာ အဘိဝန္ဒိတော**တိ မဟာဗြဟ္မုနာ သဒေဝကေန လောကေန စ အဘိမုခေန ဟုတွာ ထောမိတော နမဿိတော စ။

ဥပသန္တံ ဥပရတန္တိအာဒိကာ ပဉ္စ ဂါထာ ရာဇဂဟံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသန္တံ မဟာကဿပတ္ထေရံ ဒိသွာ “ကာဠကဏ္ဏီ မယာ ဒိဋ္ဌာ”တိ ဩလောကေတွာ[2] ဌိတံ သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ ဘာဂိနေယျံ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဗြာဟ္မဏံ ဒိသွာ တဿ အနုကမ္ပာယ “အယံ ဗြာဟ္မဏော မာ နဿီ”တိ အရိယူပဝါဒပဋိဃာတတ္ထံ “ထေရံ ဝန္ဒာဟီ”တိ တံ ဥယျောဇေန္တေန ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **ဇာတိသတံ ဂစ္ဆေ**တိ ဇာတီနံ သတံ ဥပဂစ္ဆေယျ။ **သောတ္တိယော**တိ သောတ္တိယဇာတိကော။ **ဝေဒသမ္ပန္နော**တိ ဉာဏသမ္ပန္နော။ **ဧတဿာ**တိ ထေရဿ။ အယံ ဟေတ္ထ သင်္ခေပတ္ထော—**ယော** ပုဂ္ဂလော ဥဒိတောဒိတာ အသမ္ဘိန္နာ သတဗြာဟ္မဏဇာတိယော အနုပဋိပါဋိယာ ဥပ္ပဇ္ဇနဝသေန ဥပဂစ္ဆေယျ, တတ္ထ စ ဗြာဟ္မဏာနံ ဝိဇ္ဇာသု နိပ္ဖတ္တိံ ဂတော တိဏ္ဏံ ဝေဒါနံ ပါရဂူ သိယာ ဗြာဟ္မဏဝတ္တဉ္စ ပူရေန္တော၊ တဿေတံ ဝိဇ္ဇာဒိအနုဋ္ဌာနံ ဧတဿ မဟာကဿပတ္ထေရဿ ဝန္ဒနာယ ဝန္ဒနာမယပုညဿ သောဠသိံ ကလံ နာဂ္ဃတိ၊ ဝန္ဒနာမယပုညမေဝ တတော မဟန္တတရန္တိ။

အဋ္ဌ ဝိမောက္ခာနီတိ ရူပဇ္ဈာနာဒိကေ အဋ္ဌ ဝိမောက္ခေ။ ဘာဝနာဝသေန ဟိ လဒ္ဓါနိ ရူပဇ္ဈာနာနိ ပစ္စနီကဓမ္မေဟိ သုဋ္ဌု ဝိမုတ္တတံ အဘိရတိဝသေန အာရမ္မဏေ နိရာသင်္ဂဉ္စ ပဝတ္တိံ ဥပါဒါယ “ဝိမောက္ခာနီ”တိ ဝုစ္စန္တိ၊ နိရောဓသမာပတ္တိ ပန ပစ္စနီကဓမ္မေဟိ ဝိမုတ္တတ္တာ ဧဝ။ ဣဓ ပန ဈာနမေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-သံ ၃-၂၃၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-ဒိဋ္ဌော”တိ တဿ ပဋိဃာတတ္ထံ ပုရိသံ ဩလောကေတွာ (သဗ္ဗတ္ထ)

Anulomaṁ paṭilomanti paṭhamajjhānato paṭṭhāya yāva nevasaññānāsaññāyatanā anulomaṁ, nevasaññānāsaññāyatanato paṭṭhāya yāva paṭhamajjhānā paṭilomaṁ. **Purebhattan**ti bhattakiccato pureyeva. **Aphassayī**ti anekākāravokārā[1] samāpattiyo samāpajji. **Tato piṇḍāya gacchatī**ti tato samāpattito vuṭṭhāya, tato vā samāpattisamāpajjitato[2] pacchā idāni piṇḍāya gacchatīti tadahu pavattaṁ therassa paṭipattiṁ sandhāya vadati, thero pana divase divase tatheva paṭipajjati.

Tādisaṁ bhikkhuṁ mā'sādīti yādisassa guṇā ekadesena vuttā, tādisaṁ tathārūpaṁ Buddhānubuddhaṁ mahākhīṇāsavaṁ bhikkhuṁ mā āsādehi. **Mā'ttānaṁ khaṇi brāhmaṇā**ti āsādanena ca brāhmaṇa mā attānaṁ khaṇi, ariyūpavādena attano kusaladhammaṁ mā ummulehi. **Abhippasādehi manan**ti 'sādhurūpo vata ayaṁ samaṇo"ti attano cittaṁ pasādehi. **Mā te vijaṭi matthakan**ti tava matthakaṁ tasmiṁ katena aparādhena sattadhā mā phali. Tasmā tassa paṭikāratthaṁ khippameva pañjaliko vandā'ti. Brāhmaṇo taṁ sutvā bhīto saṁviggo lomahaṭṭhajāto tāvadeva theraṁ khamāpesi.

Neso passatīti-ādikā dve gāthā poṭṭhilaṁ nāma bhikkhuṁ sammā apaṭipajjantaṁ[3] micchājīvakataṁ disvā codanāvasena vuttā. Tattha **neso passati saddhamman**ti eso poṭṭhilo bhikkhu sataṁ Buddhādīnaṁ dhammaṁ maggaphalanibbānaṁ na passati. Kasmā? **Saṁsārena purakkhato** saṁsārabandhana-avijjādinā purakkhato apāyesu nibbattanato[4] **adhogamaṁ** heṭṭhāgāmiṁ māyāsāṭheyyānugatattā **jimhapathaṁ** micchāmaggabhāvato **kummagga**bhūtaṁ micchājīvaṁ **anudhāvati** anuparivattati.

Kimīva mīḷhasallittoti gūthakimī viya mīḷhena samantato litto kilesāsucivimissite **saṅkhāre adhimucchito** ajjhāpanno. **Pagāḷho lābhasakkāre**ti lābhe ca sakkāre ca taṇhāvasena pakārato gāḷho ogāḷho. **Tuccho gacchati poṭṭhilo**ti adhisīlasikkhābhāvato tuccho asāro hutvā poṭṭhilo bhikkhu gacchati pavattati.

1. Anekākāravokiṇṇa (Sī)
2. Samāpattisamāpajjanato (Sī)
3. Sammā paṭipajjantaṁ (Sī)
4. Nibbattanako (Sī)

အနုလောမံ ပဋိလောမန္တိ ပဌမဇ္ဈာနတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ နေဝသညာနာသညာယတနာ အနုလောမံ, နေဝသညာနာသညာယတနတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ပဌမဇ္ဈာနာ ပဋိလောမံ။ **ပုရေဘတ္တ**န္တိ ဘတ္တကိစ္စတော ပုရေယေဝ။ **အဖဿယီ**တိ အနေကာကာရဝေါကာရာ[1] သမာပတ္တိယော သမာပဇ္ဇိ။ **တတော ပိဏ္ဍာယ ဂစ္ဆတီ**တိ တတော သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ, တတော ဝါ သမာပတ္တိသမာပဇ္ဇိတတော[2] ပစ္ဆာ ဣဒါနိ ပိဏ္ဍာယ ဂစ္ဆတီတိ တဒဟု ပဝတ္တံ ထေရဿ ပဋိပတ္တိံ သန္ဓာယ ဝဒတိ၊ ထေရော ပန ဒိဝသေ ဒိဝသေ တထေဝ ပဋိပဇ္ဇတိ။

တာဒိသံ ဘိက္ခုံ မာ'သာဒီတိ ယာဒိသဿ ဂုဏာ ဧကဒေသေန ဝုတ္တာ၊ တာဒိသံ တထာရူပံ ဗုဒ္ဓါနုဗုဒ္ဓံ မဟာခီဏာသဝံ ဘိက္ခုံ မာ အာသာဒေဟိ။ **မာ'တ္တာနံ ခဏိ ဗြာဟ္မဏာ**တိ အာသာဒနေန စ ဗြာဟ္မဏ မာ အတ္တာနံ ခဏိ၊ အရိယူပဝါဒေန အတ္တနော ကုသလဓမ္မံ မာ ဥမ္မုလေဟိ။ **အဘိပ္ပသာဒေဟိ မန**န္တိ "သာဓုရူပေါ ဝတ အယံ သမဏော"တိ အတ္တနော စိတ္တံ ပသာဒေဟိ။ **မာ တေ ဝိဇဋိ မတ္ထက**န္တိ တဝ မတ္ထကံ တသ္မိံ ကတေန အပရာဓေန သတ္တဓာ မာ ဖလိ။ တသ္မာ တဿ ပဋိကာရတ္ထံ ခိပ္ပမေဝ ပဉ္စလိကော ဝန္ဒာ'တိ။ ဗြာဟ္မဏော တံ သုတွာ ဘီတော သံဝိဂ္ဂေါ လောမဟဋ္ဌဇာတော တာဝဒေဝ ထေရံ ခမာပေသိ။

နေသော ပဿတီတိအာဒိကာ ဒွေ ဂါထာ ပေါဋ္ဌိလံ နာမ ဘိက္ခုံ သမ္မာ အပဋိပဇ္ဇန္တံ[3] မိစ္ဆာဇီဝကတံ ဒိသွာ စောဒနာဝသေန ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **နေသော ပဿတိ သဒ္ဓမ္မ**န္တိ ဧသော ပေါဋ္ဌိလော ဘိက္ခု သတံ ဗုဒ္ဓါဒီနံ ဓမ္မံ မဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာနံ န ပဿတိ။ ကသ္မာ? **သံသာရေန ပုရက္ခတော** သံသာရဗန္ဓနအဝိဇ္ဇာဒိနာ ပုရက္ခတော အပါယေသု နိဗ္ဗတ္တနတော[4] **အဓောဂမံ** ဟေဋ္ဌာဂါမိံ မာယာသာဌေယျာနုဂတတ္တာ **ဇိမ္ဟပထံ** မိစ္ဆာမဂ္ဂဘာဝတော **ကုမ္မဂ္ဂ**ဘူတံ မိစ္ဆာဇီဝံ **အနုဓာဝတိ** အနုပရိဝတ္တတိ။

ကိမီဝ မီဠ္ဟသလ္လိတ္တောတိ ဂူထကိမိ ဝိယ မီဠ္ဟေန သမန္တတော လိတ္တော ကိလေသာသုစိဝိမိဿိတေ **သင်္ခါရေ အဓိမုစ္ဆိတော** အဇ္ဈာပန္နော။ **ပဂါဠ္ဟော လာဘသက္ကာရေ**တိ လာဘေ စ သက္ကာရေ စ တဏှာဝသေန ပကာရတော ဂါဠ္ဟော ဩဂါဠ္ဟော။ **တုစ္ဆော ဂစ္ဆတိ ပေါဋ္ဌိလော**တိ အဓိသီလသိက္ခာဘာဝတော တုစ္ဆော အသာရော ဟုတွာ ပေါဋ္ဌိလော ဘိက္ခု ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတိ။

၁-အနေကာကာရဝေါကိဏ္ဏ (သီ)
၂-သမာပတ္တိသမာပဇ္ဇနတော (သီ)
၃-သမ္မာ ပဋိပဇ္ဇန္တံ (သီ)
၄-နိဗ္ဗတ္တနကော (သီ)

Imañca passāti-ādikā dve gāthā āyasmantaṁ Sāriputtaṁ pasaṁsantena vuttā. Tattha **imañca passā**ti āyasmantaṁ Sāriputtattheraṁ disvā pasannamānaso attano cittaṁ ālapati. **Sudassanan**ti asekkhānaṁ sīlakkhandhānañceva pāripūriyā sāvakapāramīñāṇassa ca pāripūriyā sundaradassanaṁ. **Vimuttaṁ ubhatobhāge**ti ubhatobhāgato vimuttattā ubhatobhāgavimuttaṁ ubhatobhāgeti arūpasamāpattiyā rūpakāyato, maggena nāmakāyato, yathārahaṁ tehiyeva vikkhambhanasamucchedabhāgehi vimuttanti attho. Sabbaso rāgasallādīnaṁ abhāvena **visallaṁ** kāmādiyogānaṁ sammadeva khīṇattā **khīṇasaṁyogaṁ** suparisuddhassa vijjattayassa adhigatattā **tevijjaṁ** maccurājassa bhañjitattā **maccuhāyinaṁ** passāti yojanā.

Ete sambahulāti-ādikā gāthā āyasmatā Sāriputtattherena Mahāmoggallānattheraṁ pasaṁsantena vuttā. Tattha **pūjito naradevenā**ti narehi ca devehi ca paramāya pūjāya pūjito. **Uppanno maraṇābhibhū**ti loke uppanno hutvā maraṇaṁ abhibhavitvā ṭhito, atha vā **pūjito naradevena** Sammāsambuddhena kāraṇabhūtena ariyāya jātiyā uppanno. Sammāsambuddho hi paṭhamaṁ kammunā naro manusso hutvā pacchāpi ariyāya jātiyā uttamo devo devātidevo ahosi, tasmā “Naradevo”ti vuccati, pūjito naradevena Bhagavatā pasaṁsāvasena uppanno maraṇābhibhūte loke uppanno hutvā maraṇābhibhū maccuhāyī. **Puṇḍarīkaṁva toyena** udakena puṇḍarīkaṁ viya saṅkhāragate taṇhādiṭṭhilepena na upalimpati, katthacipi anissitoti attho.

Yassāti yena. **Muhutte**ti khaṇamatte kāle. **Sahassadhā**ti sahassapakāro. **Loko**ti okāsaloko. Ayaṁ hettha attho—yena mahiddhikena āyasmatā Mahāmoggallānena sahassilokadhātu khaṇeneva sammadeva vidito paccakkhato ñāto **sabrahmakappo** mahābrahmasadiso āvajjanādivasībhāvappattiyā iddhisampadāya cutūpapāte ca vasī. **Kāle passatī**ti tadanurūpe kāle dibbena cakkhunā devatā passatīti.

Sāriputtovāti-ādikā gāthā āyasmatā Mahāmoggallānena attano guṇe pakāsentena vuttā. Tattha **sāriputtovā**ti

ဣမဉ္စ ပဿာတိအာဒိကာ ဒွေ ဂါထာ အာယသ္မန္တံ သာရိပုတ္တံ ပသံသန္တေန ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **ဣမဉ္စ ပဿာ**တိ အာယသ္မန္တံ သာရိပုတ္တတ္ထေရံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသော အတ္တနော စိတ္တံ အာလပတိ။ **သုဒဿနန္တိ** အသေက္ခာနံ သီလက္ခန္ဓာနဉ္စေဝ ပါရိပူရိယာ သာဝကပါရမီဉာဏဿ စ ပါရိပူရိယာ သုန္ဒရဒဿနံ။ **ဝိမုတ္တံ ဥဘတောဘာဂေ**တိ ဥဘတောဘာဂတော ဝိမုတ္တတ္တာ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တံ ဥဘတောဘာဂေတိ အရူပသမာပတ္တိယာ ရူပကာယတော, မဂ္ဂေန နာမကာယတော, ယထာရဟံ တေဟိယေဝ ဝိက္ခမ္ဘနသမုစ္ဆေဒဘာဂေဟိ ဝိမုတ္တန္တိ အတ္ထော။ သဗ္ဗသော ရာဂသလ္လာဒီနံ အဘာဝေန **ဝိသလ္လံ** ကာမာဒိယောဂါနံ သမ္မဒေဝ ခီဏတ္တာ **ခီဏသံယောဂံ** သုပရိသုဒ္ဓဿ ဝိဇ္ဇတ္တယဿ အဓိဂတတ္တာ **တေဝိဇ္ဇံ** မစ္စုရာဇဿ ဘဉ္ဇိတတ္တာ **မစ္စုဟာယိနံ** ပဿာတိ ယောဇနာ။

ဧတေ သမ္ဗဟုလာတိအာဒိကာ ဂါထာ အာယသ္မတာ သာရိပုတ္တတ္ထေရေန မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရံ ပသံသန္တေန ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **ပူဇိတော နရဒေဝေနာ**တိ နရေဟိ စ ဒေဝေဟိ စ ပရမာယ ပူဇာယ ပူဇိတော။ **ဥပ္ပန္နော မရဏာဘိဘူ**တိ လောကေ ဥပ္ပန္နော ဟုတွာ မရဏံ အဘိဘဝိတွာ ဌိတော၊ အထ ဝါ **ပူဇိတော နရဒေဝေန** သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ကာရဏဘူတေန အရိယာယ ဇာတိယာ ဥပ္ပန္နော။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဟိ ပဌမံ ကမ္မုနာ နရော မနုဿော ဟုတွာ ပစ္ဆာပိ အရိယာယ ဇာတိယာ ဥတ္တမော ဒေဝေါ ဒေဝါတိဒေဝေါ အဟောသိ၊ တသ္မာ “နရဒေဝေါ”တိ ဝုစ္စတိ၊ ပူဇိတော နရဒေဝေန ဘဂဝတာ ပသံသာဝသေန ဥပ္ပန္နော မရဏာဘိဘူတေ လောကေ ဥပ္ပန္နော ဟုတွာ မရဏာဘိဘူ မစ္စုဟာယီ။ **ပုဏ္ဍရီကံဝ တောယေန** ဥဒကေန ပုဏ္ဍရီကံ ဝိယ သင်္ခါရဂတေ တဏှာဒိဋ္ဌိလေပေန န ဥပလိမ္ပတိ၊ ကတ္ထစိပိ အနိဿိတောတိ အတ္ထော။

ယဿာတိ ယေန။ **မုဟုတ္တေ**တိ ခဏမတ္တေ ကာလေ။ **သဟဿဓာ**တိ သဟဿပကာရော။ **လောကော**တိ ဩကာသလောကော။ အယံ ဟေတ္ထ အတ္ထော—ယေန မဟိဒ္ဓိကေန အာယသ္မတာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနေန သဟဿိလောကဓာတု ခဏေနေဝ သမ္မဒေဝ ဝိဒိတော ပစ္စက္ခတော ဉာတော **သဗြဟ္မကပ္ပေါ** မဟာဗြဟ္မသဒိသော အာဝဇ္ဇနာဒိဝသီဘာဝပ္ပတ္တိယာ ဣဒ္ဓိသမ္ပဒါယ စုတူပပါတေ စ ဝသီ။ **ကာလေ ပဿတီ**တိ တဒနုရူပေ ကာလေ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ဒေဝတာ ပဿတီတိ။

သာရိပုတ္တောဝါတိအာဒိကာ ဂါထာ အာယသ္မတာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနေန အတ္တနော ဂုဏေ ပကာသေန္တေန ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **သာရိပုတ္တောဝါ**တိ

gāthāya ayaṁ saṅkhepattho—**paññāya** paññāsampadāya **sīlena** sīlasampattiyā **upasamena** kilesavūpasamena yo bhikkhu **pāraṅgato** pāraṁ pariyantaṁ ukkaṁsaṁ gato so Sāriputto sāvakehi paññādīhi guṇehi paramukkaṁsagato. Paññāya sīlena hi paramukkaṁsagato. **Etāvaparamo siyā** etaparamo eva, natthi tato uttarīti. Imaṁ pana thero yathā Sāriputto paññāya uttamo, tathā ahaṁ samādhinā uttamoti dīpetuṁ avoca. Tenevāha **"koṭisatasahassassā"**ti-ādi.

Tattha **khaṇena nimmine**ti khaṇeneva koṭisatasahassa-attabhāvaṁ nimmineyya nimmituṁ samattho, tassa nimminane[1] na mayaṁ bhāro atthi. **Vikubbanāsu kusalo, vasībhūtomhi iddhiyā**ti na kevalaṁ manomayavikubbanāsu eva, sabbāyapi iddhiyā vasībhāvappatto amhi.

Samādhivijjāvasipāramīgatoti savitakkasavicārādisamādhīsu ceva pubbenivāsañāṇādivijjāsu ca vasībhāvena pāramiṁ koṭiṁ patto asi. Tassa taṇhānissayādirahitassa Satthu sāsane yathāvuttehi guṇehi ukkaṁsagato. Dhitisampannatāya **dhīro, Moggallānagotto** Moggallāno, suṭṭhu ṭhapita-indriyatāya **samāhitindriyo,** yathā hatthināgo pūtilatābandhanaṁ sukheneva chindati, evaṁ sakalaṁ kilesabandhanaṁ samucchindi evāti.

Kīdiso nirayo āsīti-ādayo gāthā koṭṭhaṁ anupavisitvā nikkhamitvā ṭhitamāraṁ tajjentena therena vuttā. Tattha **kīdiso**ti kiṁpakāro. **Yattha dussī**ti yasmiṁ niraye "dussī"ti evaṁnāmo māro. **Apaccathā**ti nirayagginā apacci. **Vidhuraṁ sāvakan**ti vidhuraṁ nāma Kakusandhassa Bhagavato aggasāvakaṁ. **Āsajjā**ti ghaṭṭayitvā bādhitvā. **Kakusandhañca brāhmaṇan**ti Kakusandhañca Sammāsambuddhaṁ āsajjāti attho. Bhagavantaṁ uddissa kumāraṁ āvisitvā mārena khittā sakkharā therassa sīse pati.

Sataṁ āsi ayosaṅkūti tasmiṁ kira niraye upapannānaṁ tigāvuto attabhāvo hoti, dussīmārassāpi[2] tādisova ahosi. Atha nirayapālā tālakkhandhappamāṇānaṁ ayosūlānaṁ ādittānaṁ sampajjalitānaṁ sajotibhūtānaṁ satameva gahetvā "imasmiṁva te ṭhāne

1. Nimmāne (Sī) 2. Therassāpi (Ma-Ṭṭha 2. 318 piṭṭhe.)

ဂါထာယ အယံ သင်္ခေပတ္ထော—**ပညာယ** ပညာသမ္ပဒါယ **သီလေန** သီလသမ္ပတ္တိယာ **ဥပသမေန** ကိလေသဝူပသမေန ယော ဘိက္ခု **ပါရင်္ဂတော** ပါရံ ပရိယန္တံ ဥက္ကံသံ ဂတော သော သာရိပုတ္တော သာဝကေဟိ ပညာဒီဟိ ဂုဏေဟိ ပရမုက္ကံသဂတော။ ပညာယ သီလေန ဟိ ပရမုက္ကံသဂတော။ **ဧတာဝပရမော သိယာ** ဧတပရမော ဧဝ၊ နတ္ထိ တတော ဥတ္တရီတိ။ ဣမံ ပန ထေရော ယထာ သာရိပုတ္တော ပညာယ ဥတ္တမော၊ တထာ အဟံ သမာဓိနာ ဥတ္တမောတိ ဒီပေတုံ အဝေါစ။ တေနေဝါဟ **"ကောဋိသတသဟဿဿာ"**တိအာဒိ။

တတ္ထ **ခဏေန နိမ္မိနေ**တိ ခဏေနေဝ ကောဋိသတသဟဿအတ္တဘာဝံ နိမ္မိနေယျ နိမ္မိတုံ သမတ္ထော၊ တဿ နိမ္မိနနေ[1] န မယှံ ဘာရော အတ္ထိ။ **ဝိကုဗ္ဗနာသု ကုသလော၊ ဝသီဘူတောမှိ ဣဒ္ဓိယာ**တိ န ကေဝလံ မနောမယဝိကုဗ္ဗနာသု ဧဝ၊ သဗ္ဗာယပိ ဣဒ္ဓိယာ ဝသီဘာဝပ္ပတ္တော အမှိ။

သမာဓိဝိဇ္ဇာဝသိပါရမီဂတောတိ သဝိတက္ကသဝိစာရာဒိသမာဓီသု စေဝ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏာဒိဝိဇ္ဇာသု စ ဝသီဘာဝေန ပါရမိံ ကောဋိံ ပတ္တော အသိ။ တဿ တဏှာနိဿယာဒိရဟိတဿ သတ္ထု သာသနေ ယထာဝုတ္တေဟိ ဂုဏေဟိ ဥက္ကံသဂတော။ ဓိတိသမ္ပန္နတာယ **ဓီရော၊ မောဂ္ဂလ္လာနဂေါတ္တော** မောဂ္ဂလ္လာနော၊ သုဋ္ဌု ဌပိတဣန္ဒြိယတာယ **သမာဟိတိန္ဒြိယော၊** ယထာ ဟတ္ထိနာဂေါ ပူတိလတာဗန္ဓနံ သုခေနေဝ ဆိန္ဒတိ၊ ဧဝံ သကလံ ကိလေသဗန္ဓနံ သမုစ္ဆိန္ဒိ ဧဝါတိ။

ကီဒိသော နိရယော အာသီတိအာဒယော ဂါထာ ကောဋ္ဌံ အနုပဝိသိတွာ နိက္ခမိတွာ ဌိတမာရံ တဇ္ဇေန္တေန ထေရေန ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **ကီဒိသော**တိ ကိံပကာရော။ **ယတ္ထ ဒုဿီ**တိ ယသ္မိံ နိရယေ "ဒုဿီ"တိ ဧဝံနာမော မာရော။ **အပစ္စထာ**တိ နိရယဂ္ဂိနာ အပစ္စိ။ **ဝိဓုရံ သာဝက**န္တိ ဝိဓုရံ နာမ ကကုသန္ဓဿ ဘဂဝတော အဂ္ဂသာဝကံ။ **အာသဇ္ဇာ**တိ ဃဋ္ဋယိတွာ ဗာဓိတွာ။ **ကကုသန္ဓဉ္စ ဗြာဟ္မဏ**န္တိ ကကုသန္ဓဉ္စ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ အာသဇ္ဇာတိ အတ္ထော။ ဘဂဝန္တံ ဥဒ္ဒိဿ ကုမာရံ အာဝိသိတွာ မာရေန ခိတ္တာ သက္ခရာ ထေရဿ သီသေ ပတိ။

သတံ အာသိ အယောသင်္ကူတိ တသ္မိံ ကိရ နိရယေ ဥပပန္နာနံ တိဂါဝုတော အတ္တဘာဝေါ ဟောတိ၊ ဒုဿီမာရဿာပိ[2] တာဒိသောဝ အဟောသိ။ အထ နိရယပါလာ တာလက္ခန္ဓပ္ပမာဏာနံ အယောသူလာနံ အာဒိတ္တာနံ သမ္ပဇ္ဇလိတာနံ သဇောတိဘူတာနံ သတမေဝ ဂဟေတွာ "ဣမသ္မိံဝ တေ ဌာနေ

၁-နိမ္မာနေ (သီ) ၂-ထေရဿာပိ (မ-ဋ္ဌ ၂-၃၁၈-ပိဋ္ဌေ။)

ṭhitena hadayena cintetvā pāpaṁ katan"ti sudhādoṇiyaṁ sudhaṁ koṭṭentā viya hadayamajjhaṁ koṭṭetvā paṇṇāsa janā pādābhimukhā, paṇṇāsa janā sīsābhimukhā koṭṭentā gacchanti, evaṁ gacchantā ca pañcahi vassasatehi ubho ante patvā puna nivattamānā pañcahi vassasatehi hadayamajjhaṁ upagacchanti, taṁ sandhāya vuttaṁ "sataṁ āsi ayosaṅkū"ti. **Sabbe paccattavedanā**ti sayameva pāṭiyekkavedanājanakā. Sā kira vedanā mahānirayavedanāto dukkhatarā hoti, yathā hi sinehapāna[1] sattāhato parihārasattāhaṁ dukkhataraṁ, evaṁ mahānirayadukkhato ussade vuṭṭhānavedanā dukkhatarā. **Īdiso nirayo asī**ti imasmiṁ ṭhāne Devadūtasuttena[2] nirayo dīpetabbo.

Yo etamabhijānātīti yo mahābhiñño etaṁ kammaphalañca hatthatale ṭhapita-āmalakaṁ viya abhimukhaṁ katvā paccakkhato jānāti. **Bhikkhu Buddhassa sāvako**ti bhinnakileso bhikkhu Sammāsambuddhassa sāvako. **Kaṇha dukkhaṁ nigacchasī**ti ekantakāḷakehi pāpadhammehi[3] samannāgatattā kaṇha māra dukkhaṁ vindissasi.

Majjhesarasminti mahāsamuddassa majjhe kira udakaṁ vatthuṁ katvā nibbattavimānāni kappaṭṭhitikāni honti. Tenāha "**vimānā kappaṭhāyino**"ti. Tesaṁ veḷuriyassa viya vaṇṇo hoti, pabbatamatthake jalitanaḷaggikhandho viya ca etesaṁ acciyo jotanti, tena te ativiya pabhassarā pabhāsampannā honti. Tenāha "**veḷuriyavaṇṇā rucirā, accimanto pabhassarā**"ti. **Puthu nānattavaṇṇiyo**ti nīlādivasena nānattavaṇṇā bahū accharā **tattha** tesu vimānesu naccanti.

Yo etamabhijānātīti yo etaṁ vimānaṁ vatthuṁ paccakkhaṁ katvā jānāti. Ayaṁ hi attho Vimānapetavatthūhi dīpetabbo.

Buddhena coditoti Sammāsambuddhena codito uyyojito. **Bhikkhusaṁghassa pekkhato**ti mahato bhikkhusaṁghassa passantassa. **Migāramātupāsādaṁ pādaṅguṭṭhena kampayī**ti[4] Pubbārāme Visākhāya mahā-upāsikāya kāritaṁ sahassagabbhapaṭimaṇḍitaṁ mahāpāsādaṁ attano pādaṅguṭṭhena kampesiṁ. Ekasmiṁ hi samaye Pubbārāme yathāvuttapāsāde

1. Sinehatāpana (Ka)
2. Aṁ 1. 137; Ma 3. 216 piṭṭhādīsu.
3. Pāpakammehi (Ka)
4. Ma 1. 414 piṭṭhe.

ဌိတေန ဟဒယေန စိန္တေတွာ ပါပံ ကတ”န္တိ သုဓာဒေါဏိယံ သုဓံ ကောဋ္ဋေန္တာ ဝိယ ဟဒယမဇ္ဈံ ကောဋ္ဋေတွာ ပဏ္ဏာသ ဇနာ ပါဒါဘိမုခါ, ပဏ္ဏာသ ဇနာ သီသာဘိမုခါ ကောဋ္ဋေန္တာ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဧဝံ ဂစ္ဆန္တာ စ ပဉ္စဟိ ဝဿသတေဟိ ဥဘော အန္တေ ပတွာ ပုန နိဝတ္တမာနာ ပဉ္စဟိ ဝဿသတေဟိ ဟဒယမဇ္ဈံ ဥပဂစ္ဆန္တိ၊ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “သတံ အာသိ အယောသင်္ကူ”တိ။ **သဗ္ဗေ ပစ္စတ္တဝေဒနာ**တိ သယမေဝ ပါဋိယေက္ကဝေဒနာဇနကာ။ သာ ကိရ ဝေဒနာ မဟာနိရယဝေဒနာတော ဒုက္ခတရာ ဟောတိ၊ ယထာ ဟိ သိနေဟပါန[1]-သတ္တာဟတော ပရိဟာရသတ္တာဟံ ဒုက္ခတရံ၊ ဧဝံ မဟာနိရယဒုက္ခတော ဥဿဒေ ဝုဋ္ဌာနဝေဒနာ ဒုက္ခတရာ။ **ဤဒိသော နိရယော အသီ**တိ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ဒေဝဒူတသုတ္တေန[2] နိရယော ဒီပေတဗ္ဗော။

ယော ဧတမဘိဇာနာတီတိ ယော မဟာဘိညော ဧတံ ကမ္မဖလဉ္စ ဟတ္ထတလေ ဌပိတအာမလကံ ဝိယ အဘိမုခံ ကတွာ ပစ္စက္ခတော ဇာနာတိ။ **ဘိက္ခု ဗုဒ္ဓဿ သာဝကော**တိ ဘိန္နကိလေသော ဘိက္ခု သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သာဝကော။ **ကဏှ ဒုက္ခံ နိဂစ္ဆသီ**တိ ဧကန္တကာဠကေဟိ ပါပဓမ္မေဟိ[3] သမန္နာဂတတ္တာ ကဏှ မာရ ဒုက္ခံ ဝိန္ဒိဿသိ။

မဇ္ဈေသရသ္မိန္တိ မဟာသမုဒ္ဒဿ မဇ္ဈေ ကိရ ဥဒကံ ဝတ္ထုံ ကတွာ နိဗ္ဗတ္တဝိမာနာနိ ကပ္ပဋ္ဌိတိကာနိ ဟောန္တိ။ တေနာဟ “**ဝိမာနာ ကပ္ပဋ္ဌာယိနော**”တိ။ တေသံ ဝေဠုရိယဿ ဝိယ ဝဏ္ဏော ဟောတိ၊ ပဗ္ဗတမတ္ထကေ ဇလိတနဠဂ္ဂိက္ခန္ဓော ဝိယ စ ဧတေသံ အစ္စိယော ဇောတန္တိ၊ တေန တေ အတိဝိယ ပဘဿရာ ပဘာသမ္ပန္နာ ဟောန္တိ။ တေနာဟ “**ဝေဠုရိယဝဏ္ဏာ ရုစိရာ၊ အစ္စိမန္တော ပဘဿရာ**”တိ။ **ပုထု နာနတ္တဝဏ္ဏိယော**တိ နီလာဒိဝသေန နာနတ္တဝဏ္ဏာ ဗဟူ အစ္ဆရာ **တတ္ထ** တေသု ဝိမာနေသု နစ္စန္တိ။

ယော ဧတမဘိဇာနာတီတိ ယော ဧတံ ဝိမာနံ ဝတ္ထုံ ပစ္စက္ခံ ကတွာ ဇာနာတိ။ အယံ ဟိ အတ္ထော ဝိမာနပေတဝတ္ထူဟိ ဒီပေတဗ္ဗော။

ဗုဒ္ဓေန စောဒိတောတိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန စောဒိတော ဥယျောဇိတော။ **ဘိက္ခုသံဃဿ ပေက္ခတော**တိ မဟတော ဘိက္ခုသံဃဿ ပဿန္တဿ။ **မိဂါရမာတုပါသာဒံ ပါဒင်္ဂုဋ္ဌေန ကမ္ပယီ**တိ[4] ပုဗ္ဗာရာမေ ဝိသာခါယ မဟာဥပါသိကာယ ကာရိတံ သဟဿဂဗ္ဘပဋိမဏ္ဍိတံ မဟာပါသာဒံ အတ္တနော ပါဒင်္ဂုဋ္ဌေန ကမ္ပေသိံ။ ဧကသ္မိံ ဟိ သမယေ ပုဗ္ဗာရာမေ ယထာဝုတ္တပါသာဒေ

၁-သိနေဟတာပန (က)
၂-အံ ၁-၁၃၇၊ မ ၃-၂၁၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-ပါပကမ္မေဟိ (က)
၄-မ ၁-၄၁၄-ပိဋ္ဌေ။

Bhagavati viharante sambahulā navakatarā bhikkhū uparipāsāde nisinnā Satthārampi acintetvā tiracchānakathaṁ kathetumāraddhā, taṁ sutvā Bhagavā te saṁvejetvā attano dhammadesanāya bhājanabhūte kātukāmo āyasmantaṁ Mahāmoggallānattheraṁ āmantesi "passasi tvaṁ Moggallāna nave bhikkhū tiracchānakathamanuyutte"ti. Taṁ sutvā thero Satthu ajjhāsayaṁ ñatvā abhiññāpādakaṁ āpokasiṇārammaṇaṁ catutthajjhānaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya "pāsādassa patiṭṭhitokāsaṁ udakaṁ hotū"ti adhiṭṭhāya pāsādamatthake thūpikaṁ pādaṅguṭṭhena pahari, pāsādo onamitvā ekena passena aṭṭhāsi. Punapi pahari, aparena passena aṭṭhāsi. Te bhikkhū bhītā saṁviggā pāsādassa patanabhayena tato nikkhamitvā Bhagavato samīpe aṭṭhaṁsu. Satthā tesaṁ ajjhāsayaṁ oloketvā dhammaṁ deseti. Taṁ sutvā tesu keci sotāpattiphale patiṭṭhahiṁsu, keci sakadāgāmiphale, keci anāgāmiphale, keci arahattaphale patiṭṭhahiṁsu. Svāyamattho Pāsādakampanasuttena[1] dīpetabbo.

Vejayantapāsādanti so Vejayantapāsādo[2] Tāvatiṁsabhavane yojanasahassubbedho anekasahassaniyyūhakūṭāgārapaṭimaṇḍito devāsurasaṅgāme Asure jinitvā Sakke Devānaminde nagaramajjhe ṭhite uṭṭhito vijayantena nibbattattā "Vejayanto"ti laddhanāmo pāsādo, taṁ sandhāyāha "Vejayantapāsādan"ti. Tampi hi ayaṁ thero pādaṅguṭṭhena kampesi. Ekasmiṁ hi samaye Bhagavantaṁ Pubbārāme viharantaṁ Sakko devarājā upasaṅkamitvā taṇhāsaṅkhayavimuttiṁ pucchi. Tassa Bhagavā vissajjeti, so taṁ sutvā attamano pamudito abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā attano devalokameva gato. Athāyasmā Mahāmoggallāno evaṁ cintesi "ayaṁ Sakko Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā evarūpaṁ gambhīraṁ nibbānapaṭisaṁyuttaṁ pañhaṁ pucchi, Bhagavatā ca pañho vissajjito, kinnu kho jānitvā gato, udāhu ajānitvā. Yannūnāhaṁ devalokaṁ gantvā tamatthaṁ jāneyyan"ti. So tāvadeva Tāvatiṁsabhavanaṁ gantvā Sakkaṁ Devānamindaṁ tamatthaṁ pucchi. Sakko dibbasampattiyā pamatto hutvā vikkhepaṁ akāsi. Thero tassa saṁvegajananatthaṁ Vejayantapāsādaṁ pādaṅguṭṭhena kampesi. Tena vuttaṁ—

1. Ma 1. 414 piṭṭhe. 2. Vejayanto pāsādo (Sī)

ဘဂဝတိ ဝိဟရန္တေ သမ္ဗဟုလာ နဝကတရာ ဘိက္ခူ ဥပရိပါသာဒေ နိသိန္နာ သတ္ထာရမ္ပိ အစိန္တေတွာ တိရစ္ဆာနကထံ ကထေတုမာရဒ္ဓါ၊ တံ သုတွာ ဘဂဝါ တေ သံဝေဇေတွာ အတ္တနော ဓမ္မဒေသနာယ ဘာဇနဘူတေ ကာတုကာမော အာယသ္မန္တံ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရံ အာမန္တေသိ "ပဿသိ တွံ မောဂ္ဂလ္လာန နဝေ ဘိက္ခူ တိရစ္ဆာနကထမနုယုတ္တေ"တိ။ တံ သုတွာ ထေရော သတ္ထု အဇ္ဈာသယံ ဉတွာ အဘိညာပါဒကံ အာပေါကသိဏာရမ္မဏံ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ "ပါသာဒဿ ပတိဋ္ဌိတောကာသံ ဥဒကံ ဟောတူ"တိ အဓိဋ္ဌာယ ပါသာဒမတ္ထကေ ထူပိကံ ပါဒင်္ဂုဋ္ဌေန ပဟရိ၊ ပါသာဒေါ ဩနမိတွာ ဧကေန ပဿေန အဋ္ဌာသိ။ ပုနပိ ပဟရိ၊ အပရေန ပဿေန အဋ္ဌာသိ။ တေ ဘိက္ခူ ဘီတာ သံဝိဂ္ဂါ ပါသာဒဿ ပတနဘယေန တတော နိက္ခမိတွာ ဘဂဝတော သမီပေ အဋ္ဌံသု။ သတ္ထာ တေသံ အဇ္ဈာသယံ ဩလောကေတွာ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ တံ သုတွာ တေသု ကေစိ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌဟိံသု၊ ကေစိ သကဒါဂါမိဖလေ၊ ကေစိ အနာဂါမိဖလေ၊ ကေစိ အရဟတ္တဖလေ ပတိဋ္ဌဟိံသု။ သွာယမတ္ထော ပါသာဒကမ္ပနသုတ္တေန[၁] ဒီပေတဗ္ဗော။

ဝေဇယန္တပါသာဒန္တိ သော ဝေဇယန္တပါသာဒေါ[၂] တာဝတိံသဘဝနေ ယောဇနသဟဿုဗ္ဗေဓော အနေကသဟဿနိယျူဟကူဋာဂါရပဋိမဏ္ဍိတော ဒေဝါသုရသင်္ဂါမေ အသုရေ ဇိနိတွာ သက္ကေ ဒေဝါနမိန္ဒေ နဂရမဇ္ဈေ ဌိတေ ဥဋ္ဌိတော ဝိဇယန္တေန နိဗ္ဗတ္တတ္တာ "ဝေဇယန္တော"တိ လဒ္ဓနာမော ပါသာဒေါ၊ တံ သန္ဓာယာဟ "ဝေဇယန္တပါသာဒ"န္တိ။ တမ္ပိ ဟိ အယံ ထေရော ပါဒင်္ဂုဋ္ဌေန ကမ္ပေသိ။ ဧကသ္မိံ ဟိ သမယေ ဘဂဝန္တံ ပုဗ္ဗာရာမေ ဝိဟရန္တံ သက္ကော ဒေဝရာဇာ ဥပသင်္ကမိတွာ တဏှာသင်္ခယဝိမုတ္တိံ ပုစ္ဆိ။ တဿ ဘဂဝါ ဝိဿဇ္ဇေတိ၊ သော တံ သုတွာ အတ္တမနော ပမုဒိတော အဘိဝါဒေတွာ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ အတ္တနော ဒေဝလောကမေဝ ဂတော။ အထာယသ္မာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော ဧဝံ စိန္တေသိ "အယံ သက္ကော ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဧဝရူပံ ဂမ္ဘီရံ နိဗ္ဗာနပဋိသံယုတ္တံ ပဉှံ ပုစ္ဆိ၊ ဘဂဝတာ စ ပဉှော ဝိဿဇ္ဇိတော၊ ကိန္နု ခေါ ဇာနိတွာ ဂတော၊ ဥဒါဟု အဇာနိတွာ။ ယန္နူနာဟံ ဒေဝလောကံ ဂန္တွာ တမတ္ထံ ဇာနေယျ"န္တိ။ သော တာဝဒေဝ တာဝတိံသဘဝနံ ဂန္တွာ သက္ကံ ဒေဝါနမိန္ဒံ တမတ္ထံ ပုစ္ဆိ။ သက္ကော ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိယာ ပမတ္တော ဟုတွာ ဝိက္ခေပံ အကာသိ။ ထေရော တဿ သံဝေဂဇနနတ္ထံ ဝေဇယန္တပါသာဒံ ပါဒင်္ဂုဋ္ဌေန ကမ္ပေသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁-မ ၁-၄၁၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝေဇယန္တော ပါသာဒေါ (သီ)

"Yo Vejayantapāsādaṁ, pādaṅguṭṭhena kampayi.
Iddhibalenupatthaddho, saṁvejesi ca devatā"ti[1].

Ayaṁ panattho Cūḷataṇhāsaṅkhayavimuttisuttena[2]dīpetabbo. Kampitākāro heṭṭhā vuttoyeva.

Sakkaṁ so paripucchatīti yathāvuttameva therassa taṇhāsaṅkhayavimuttipucchaṁ sandhāya vuttaṁ. Tenāha **"api āvuso jānāsi, taṇhakkhayavimuttiyo"**ti. **Tassa Sakko viyākāsīti** idaṁ therena pāsādakampane kate[3] saṁviggahadayena pamādaṁ pahāya yoniso manasi karitvā pañhassa byākatabhāvaṁ sandhāya vuttaṁ. Satthārā desitaniyāmeneva hi so tadā kathesi. Tenāha "pañhaṁ puṭṭho yathātathan"ti. Tattha **Sakkaṁ so paripucchatīti** Sakkaṁ devarājaṁ so Moggallānatthero Satthārā desitāya taṇhāsaṅkhayavimuttiyā sammadeva gahitabhāvaṁ pucchi. Atītatthe hi idaṁ vattamānavacanaṁ. **Api āvuso jānāsīti** āvuso api jānāsi, kiṁ jānāsi. **Taṇhakkhayavimuttiyo**ti yathā taṇhāsaṅkhayavimuttiyo Satthārā tuyhaṁ desitā, tathā kiṁjānāsīti pucchi. **Taṇhakkhayavimuttiyo**ti vā taṇhāsaṅkhayavimuttisuttassa desanaṁ pucchati.

Brahmānanti mahābrahmānaṁ. **Sudhammāyaṁ ṭhito sabhan**ti sudhammāya sabhāya. Ayaṁ pana brahmaloke Sudhammasabhāva, na Tāvatiṁsabhavane, Sudhammasabhāvirahito devaloko nāma natthi. **Ajjāpi tyā'vuso sā diṭṭhi, yā te diṭṭhi pure ahū**ti imaṁ brahmalokaṁ upagantuṁ samattho natthi koci samaṇo vā brāhmaṇo vā, Satthu idhāgamanato pubbe yā tuyhaṁ diṭṭhi ahosi, kiṁ ajjāpi idānipi sā diṭṭhi na vigatāti. **Passasi vītivattantaṁ, brahmaloke pabhassaran**ti brahmaloke vītipatantaṁ Mahākappinamahākassapādīhi sāvakehi parivāritassa tejodhātuṁ samāpajjitvā nisinnassa sasāvakassa Bhagavato obhāsaṁ passasīti attho. Ekasmiṁ hi samaye Bhagavā brahmaloke Sudhammāya sabhāya sannipatitvā sannisinnassa "atthi nu kho koci samaṇo vā brāhmaṇo vā evaṁmahiddhiko, yo idha āgantuṁ sakkuṇeyyā"ti cintentassa

1. Ma 1. 414 piṭṭhepi. 2. Ma 1. 318 piṭṭhe. 3. Kampane eva tesaṁ (Ka)

"ယော ဝေဇယန္တပါသာဒံ၊ ပါဒင်္ဂုဋ္ဌေန ကမ္ပယိ။
ဣဒ္ဓိဗလေနုပတ္ထဒ္ဓေါ၊ သံဝေဇေသိ စ ဒေဝတာ"တိ[၁]။

အယံ ပနတ္ထော စူဠတဏှာသင်္ခယဝိမုတ္တိသုတ္တေန[၂] ဒီပေတဗ္ဗော။ ကမ္ပိတာကာရော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တောယေဝ။

သက္ကံ သော ပရိပုစ္ဆတီတိ ယထာဝုတ္တမေဝ ထေရဿ တဏှာသင်္ခယဝိမုတ္တိပုစ္ဆံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ တေနာဟ **"အပိ အာဝုသော ဇာနာသိ၊ တဏှက္ခယဝိမုတ္တိယော"**တိ။ **တဿ သက္ကော ဝိယာကာသီ**တိ ဣဒံ ထေရေန ပါသာဒကမ္ပနေ ကတေ[၃] သံဝိဂ္ဂဟဒယေန ပမာဒံ ပဟာယ ယောနိသော မနသိ ကရိတွာ ပဉှဿ ဗျာကတဘာဝံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ သတ္ထာရာ ဒေသိတနိယာမေနေဝ ဟိ သော တဒါ ကထေသိ။ တေနာဟ "ပဉှံ ပုဋ္ဌော ယထာတထ"န္တိ။ တတ္ထ **သက္ကံ သော ပရိပုစ္ဆတီ**တိ သက္ကံ ဒေဝရာဇံ သော မောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရော သတ္ထာရာ ဒေသိတာယ တဏှာသင်္ခယဝိမုတ္တိယာ သမ္မဒေဝ ဂဟိတဘာဝံ ပုစ္ဆိ။ အတီတတ္ထေ ဟိ ဣဒံ ဝတ္တမာနဝစနံ။ **အပိ အာဝုသော ဇာနာသီ**တိ အာဝုသော အပိ ဇာနာသိ၊ ကိံ ဇာနာသိ။ **တဏှက္ခယဝိမုတ္တိယော**တိ ယထာ တဏှာသင်္ခယဝိမုတ္တိယော သတ္ထာရာ တုယှံ ဒေသိတာ၊ တထာ ကိံ ဇာနာသီတိ ပုစ္ဆိ။ **တဏှက္ခယဝိမုတ္တိယော**တိ ဝါ တဏှာသင်္ခယဝိမုတ္တိသုတ္တဿ ဒေသနံ ပုစ္ဆတိ။

ဗြဟ္မာနန္တိ မဟာဗြဟ္မာနံ။ **သုဓမ္မာယံ ဌိတော သဘ**န္တိ သုဓမ္မာယ သဘာယ။ အယံ ပန ဗြဟ္မလောကေ သုဓမ္မသဘာဝ၊ န တာဝတိံသဘဝနေ၊ သုဓမ္မသဘာဝိရဟိတော ဒေဝလောကော နာမ နတ္ထိ။ **အဇ္ဇာပိ တျာ'ဝုသော သာ ဒိဋ္ဌိ၊ ယာ တေ ဒိဋ္ဌိ ပုရေ အဟူ**တိ ဣမံ ဗြဟ္မလောကံ ဥပဂန္တုံ သမတ္ထော နတ္ထိ ကောစိ သမဏော ဝါ ဗြာဟ္မဏော ဝါ၊ သတ္ထု ဣဓာဂမနတော ပုဗ္ဗေ ယာ တုယှံ ဒိဋ္ဌိ အဟောသိ၊ ကိံ အဇ္ဇာပိ ဣဒါနိပိ သာ ဒိဋ္ဌိ န ဝိဂတာတိ။ **ပဿသိ ဝီတိဝတ္တန္တံ၊ ဗြဟ္မလောကေ ပဘဿရ**န္တိ ဗြဟ္မလောကေ ဝီတိပတန္တံ မဟာကပ္ပိနမဟာကဿပါဒီဟိ သာဝကေဟိ ပရိဝါရိတဿ တေဇောဓာတုံ သမာပဇ္ဇိတွာ နိသိန္နဿ သသာဝကဿ ဘဂဝတော ဩဘာသံ ပဿသီတိ အတ္ထော။ ဧကသ္မိံ ဟိ သမယေ ဘဂဝါ ဗြဟ္မလောကေ သုဓမ္မာယ သဘာယ သန္နိပတိတွာ သန္နိသိန္နဿ "အတ္ထိ နု ခေါ ကောစိ သမဏော ဝါ ဗြာဟ္မဏော ဝါ ဧဝံမဟိဒ္ဓိကော၊ ယော ဣဓ အာဂန္တုံ သက္ကုဏေယျာ"တိ စိန္တေန္တဿ

၁-မ ၁-၄၁၄-ပိဋ္ဌေပိ။ ၂-မ ၁-၃၁၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ကမ္ပနေ ဧဝ တေသံ (က)

brahmuno cittamaññāya tattha brahmuno matthake ākāse nisinno tejodhātuṁ samāpajjitvā obhāsaṁ muñcanto Mahāmoggallānādīnaṁ āgamanaṁ cintesi. Saha cintanena tepi tattha gantvā Satthāraṁ vanditvā Satthu ajjhāsayaṁ ñatvā tejodhātuṁ samāpajjitvā paccekadisāsu nisīditvā obhāsaṁ vissajjitvā[1] sakalabrahmaloko ekobhāso ahosi. Satthā brahmuno kallacittataṁ[2] ñatvā catusaccapakāsanaṁ dhammaṁ desesi. Desanāpariyosāne anekāni brahmasahassāni maggaphalesu patiṭṭhahiṁsu, taṁ sandhāya codento “**ajjāpi tyā’vuso sā diṭṭhī**”ti gāthamāha. Ayaṁ panattho Bakabrahmasuttena[3] dīpetabbo. Vuttaṁ hetaṁ[4]—

Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena aññatarassa brahmuno evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ hoti “natthi so samaṇo vā brāhmaṇo vā, yo idha āgaccheyyā”ti. Atha kho Bhagavā tassa brahmuno cetasā cetoparivitakkamaññāya seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitaṁ vā bāhaṁ pasāreyya, pasāritaṁ vā bāhaṁ samiñjeyya, evameva Jetavane antarahito tasmiṁ brahmaloke pāturahosi. Atha kho Bhagavā tassa brahmuno upari vehāsaṁ pallaṅkena nisīdi tejodhātuṁ samāpajjitvā.

Atha kho āyasmato Mahāmoggallānassa etadahosi “kahaṁ nu kho Bhagavā etarahi viharatī”ti. Addasā kho āyasmā Mahāmoggallāno Bhagavantaṁ dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena tassa brahmuno uparivehāsaṁ pallaṅkena nisinnaṁ tejodhātuṁ samāpannaṁ, disvāna seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitaṁ vā bāhaṁ pasāreyya, pasāritaṁ vā bāhaṁ samiñjeyya, evameva Jetavane antarahito tasmiṁ brahmaloke pāturahosi. Atha kho āyasmā Mahāmoggallāno puratthimaṁ disaṁ nissāya tassa

1. Vissajjesuṁ, (Sī, Ka) 2. Kallacittaṁ (Ka)
3. Aññatarabrahmasuttena (Ma-Ṭṭha 2. 320 piṭṭhe.) 4. Saṁ 1. 146 piṭṭhādīsu.

ဗြဟ္မုနော စိတ္တမညာယ တတ္ထ ဂန္တွာ ဗြဟ္မုနော မတ္ထကေ အာကာသေ နိသိန္နော တေဇောဓာတုံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဩဘာသံ မုဉ္စန္တော မဟာမောဂ္ဂလ္လာနာဒီနံ အာဂမနံ စိန္တေသိ။ သဟ စိန္တနေန တေပိ တတ္ထ ဂန္တွာ သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတွာ သတ္ထု အဇ္ဈာသယံ ဉတွာ တေဇောဓာတုံ သမာပဇ္ဇိတွာ ပစ္စေကဒိသာသု နိသီဒိတွာ ဩဘာသံ ဝိဿဇ္ဇိတွာ[၁] သကလဗြဟ္မလောကော ဧကောဘာသော အဟောသိ။ သတ္ထာ ဗြဟ္မုနော ကလ္လစိတ္တတံ[၂] ဉတွာ စတုသစ္စပကာသနံ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ ဒေသနာပရိယောသာနေ အနေကာနိ ဗြဟ္မသဟဿာနိ မဂ္ဂဖလေသု ပတိဋ္ဌဟိံသု၊ တံ သန္ဓာယ စောဒေန္တော “**အဇ္ဇာပိ တျာ’ ဝုသော သာ ဒိဋ္ဌီ**”တိ ဂါထမာဟ။ အယံ ပနတ္ထော ဗကဗြဟ္မသုတ္တေန[၃] ဒီပေတဗ္ဗော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ[၄]—

ဧကံ သမယံ ဘဂဝါ သာဝတ္ထိယံ ဝိဟရတိ ဇေတဝနေ အနာထပိဏ္ဍိကဿ အာရာမေ။ တေန ခေါ ပန သမယေန အညတရဿ ဗြဟ္မုနော ဧဝရူပံ ပါပကံ ဒိဋ္ဌိဂတံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ “နတ္ထိ သော သမဏော ဝါ ဗြာဟ္မဏော ဝါ၊ ယော ဣဓ အာဂစ္ဆေယျာ”တိ။ အထ ခေါ ဘဂဝါ တဿ ဗြဟ္မုနော စေတသာ စေတောပရိဝိတက္ကမညာယ သေယျထာပိ နာမ ဗလဝါ ပုရိသော သမိဉ္ဇိတံ ဝါ ဗာဟံ ပသာရေယျ၊ ပသာရိတံ ဝါ ဗာဟံ သမိဉ္ဇေယျ၊ ဧဝမေဝ ဇေတဝနေ အန္တရဟိတော တသ္မိံ ဗြဟ္မလောကေ ပါတုရဟောသိ။ အထ ခေါ ဘဂဝါ တဿ ဗြဟ္မုနော ဥပရိ ဝေဟာသံ ပလ္လင်္ကေန နိသီဒိ တေဇောဓာတုံ သမာပဇ္ဇိတွာ။

အထ ခေါ အာယသ္မတော မဟာမောဂ္ဂလ္လာနဿ ဧတဒဟောသိ “ကဟံ နု ခေါ ဘဂဝါ ဧတရဟိ ဝိဟရတီ”တိ။ အဒ္ဒသာ ခေါ အာယသ္မာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော ဘဂဝန္တံ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ဝိသုဒ္ဓေန အတိက္ကန္တမာနုသကေန တဿ ဗြဟ္မုနော ဥပရိဝေဟာသံ ပလ္လင်္ကေန နိသိန္နံ တေဇောဓာတုံ သမာပန္နံ၊ ဒိသွာန သေယျထာပိ နာမ ဗလဝါ ပုရိသော သမိဉ္ဇိတံ ဝါ ဗာဟံ ပသာရေယျ၊ ပသာရိတံ ဝါ ဗာဟံ သမိဉ္ဇေယျ၊ ဧဝမေဝ ဇေတဝနေ အန္တရဟိတော တသ္မိံ ဗြဟ္မလောကေ ပါတုရဟောသိ။ အထ ခေါ အာယသ္မာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော ပုရတ္ထိမံ ဒိသံ နိဿာယ တဿ

၁-ဝိဿဇ္ဇေသုံ၊ (သီ၊ က) ၂-ကလ္လစိတ္တံ (က)
၃-အညတရဗြဟ္မသုတ္တေန (မ-ဋ္ဌ ၂-၃၂၀-ပိဋ္ဌေ။) ၄-သံ ၁-၁၄၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။

brahmuno uparivehāsaṁ pallaṅkena nisīdi tejodhātuṁ samāpajjitvā nīcataraṁ[1] Bhagavato.

Atha kho āyasmato Mahākassapassa etadahosi “kahaṁ nu kho Bhagavā etarahi viharatī”ti. Addasā kho āyasmā Mahākassapo Bhagavantaṁ dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena tassa brahmuno uparivehāsaṁ pallaṅkena nisinnaṁ tejodhātuṁ samāpannaṁ, disvāna seyyathāpi nāma balavā puriso -pa- evameva Jetavane antarahito tasmiṁ brahmaloke pāturahosi. Atha kho āyasmā Mahākassapo dakkhiṇaṁ disaṁ nissāya tassa brahmuno uparivehāsaṁ pallaṅkena nisīdi tejodhātuṁ samāpajjitvā nīcataraṁ Bhagavato.

Atha kho āyasmato Mahākappinassa etadahosi “kahaṁ nu kho Bhagavā etarahi viharatī”ti, addasā kho āyasmā Mahākappino Bhagavantaṁ dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena tassa brahmuno uparivehāsaṁ pallaṅkena nisinnaṁ tejodhātuṁ samāpannaṁ, disvāna seyyathāpi nāma balavā puriso -pa- evameva Jetavane antarahito tasmiṁ brahmaloke pāturahosi. Atha kho āyasmā Mahākappino pacchimaṁ disaṁ nissāya tassa brahmuno uparivehāsaṁ pallaṅkena nisīdi tejodhātuṁ samāpajjitvā nīcataraṁ Bhagavato.

Atha kho āyasmato Anuruddhassa etadahosi “kahaṁ nu kho Bhagavā etarahi viharatī”ti. Addasā kho āyasmā Anuruddho Bhagavantaṁ dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena tassabrahmuno uparivehāsaṁ pallaṅkena nisinnaṁ tejodhātuṁ samāpannaṁ, disvāna seyyathāpi nāma balavā puriso -pa- evameva Jetavane antarahito tasmiṁ brahmaloke pāturahosi. Atha kho āyasmā Anuruddho uttaraṁ disaṁ nissāya tassa brahmuno uparivehāsaṁ pallaṅkena nisīdi tejodhātuṁ samāpajjitvā nīcataraṁ Bhagavato.

1. Nīcatarakaraṇaṁ (Ka)

ဗြဟ္မုနော ဥပရိဝေဟာသံ ပလ္လင်္ကေန နိသီဒိ တေဇောဓာတုံ သမာပဇ္ဇိတွာ နီစတရံ[၁] ဘဂဝတော။

အထ ခေါ အာယသ္မတော မဟာကဿပဿ ဧတဒဟောသိ "ကဟံ နု ခေါ ဘဂဝါ ဧတရဟိ ဝိဟရတီ"တိ။ အဒ္ဒသာ ခေါ အာယသ္မာ မဟာကဿပေါ ဘဂဝန္တံ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ဝိသုဒ္ဓေန အတိက္ကန္တမာနုသကေန တဿ ဗြဟ္မုနော ဥပရိဝေဟာသံ ပလ္လင်္ကေန နိသိန္နံ တေဇောဓာတုံ သမာပန္နံ၊ ဒိသွာန သေယျထာပိ နာမ ဗလဝါ ပုရိသော။ပ။ ဧဝမေဝ ဇေတဝနေ အန္တရဟိတော တသ္မိံ ဗြဟ္မလောကေ ပါတုရဟောသိ။ အထ ခေါ အာယသ္မာ မဟာကဿပေါ ဒက္ခိဏံ ဒိသံ နိဿာယ တဿ ဗြဟ္မုနော ဥပရိဝေဟာသံ ပလ္လင်္ကေန နိသီဒိ တေဇောဓာတုံ သမာပဇ္ဇိတွာ နီစတရံ ဘဂဝတော။

အထ ခေါ အာယသ္မတော မဟာကပ္ပိနဿ ဧတဒဟောသိ "ကဟံ နု ခေါ ဘဂဝါ ဧတရဟိ ဝိဟရတီ"တိ၊ အဒ္ဒသာ ခေါ အာယသ္မာ မဟာကပ္ပိနော ဘဂဝန္တံ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ဝိသုဒ္ဓေန အတိက္ကန္တမာနုသကေန တဿ ဗြဟ္မုနော ဥပရိဝေဟာသံ ပလ္လင်္ကေန နိသိန္နံ တေဇောဓာတုံ သမာပန္နံ၊ ဒိသွာန သေယျထာပိ နာမ ဗလဝါ ပုရိသော။ပ။ ဧဝမေဝ ဇေတဝနေ အန္တရဟိတော တသ္မိံ ဗြဟ္မလောကေ ပါတုရဟောသိ။ အထ ခေါ အာယသ္မာ မဟာကပ္ပိနော ပစ္ဆိမံ ဒိသံ နိဿာယ တဿ ဗြဟ္မုနော ဥပရိဝေဟာသံ ပလ္လင်္ကေန နိသီဒိ တေဇောဓာတုံ သမာပဇ္ဇိတွာ နီစတရံ ဘဂဝတော။

အထ ခေါ အာယသ္မတော အနုရုဒ္ဓဿ ဧတဒဟောသိ "ကဟံ နု ခေါ ဘဂဝါ ဧတရဟိ ဝိဟရတီ"တိ။ အဒ္ဒသာ ခေါ အာယသ္မာ အနုရုဒ္ဓေါ ဘဂဝန္တံ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ဝိသုဒ္ဓေန အတိက္ကန္တမာနုသကေန တဿ ဗြဟ္မုနော ဥပရိဝေဟာသံ ပလ္လင်္ကေန နိသိန္နံ တေဇောဓာတုံ သမာပန္နံ၊ ဒိသွာန သေယျထာပိ နာမ ဗလဝါ ပုရိသော။ပ။ ဧဝမေဝ ဇေတဝနေ အန္တရဟိတော တသ္မိံ ဗြဟ္မလောကေ ပါတုရဟောသိ။ အထ ခေါ အာယသ္မာ အနုရုဒ္ဓေါ ဥတ္တရံ ဒိသံ နိဿာယ တဿ ဗြဟ္မုနော ဥပရိဝေဟာသံ ပလ္လင်္ကေန နိသီဒိ တေဇောဓာတုံ သမာပဇ္ဇိတွာ နီစတရံ ဘဂဝတော။

၁-နီစတရကရဏံ (က)

Atha kho āyasmā Mahāmoggallāno taṁ brahmānaṁ gāthāya ajjhabhāsi—

Ajjāpi te āvuso sā diṭṭhi, yā te diṭṭhi pure ahu.
Passasi vītivattantaṁ, brahmaloke pabhassaranti.

Na me mārisa sā diṭṭhi, yā me diṭṭhi pure ahu.
Passāmi vītivattantaṁ, brahmaloke pabhassaraṁ.
Svāhaṁ ajja kathaṁ vajjaṁ, ahaṁ niccomhi sassatoti.

Atha kho Bhagavā taṁ brahmānaṁ saṁvejetvā seyyathāpi nāma balavā puriso -pa- evameva tasmiṁ brahmaloke antarahito Jetavane pāturahosi. Atha kho so brahmā aññataraṁ brahmapārisajjaṁ āmantesi "ehi tvaṁ mārisa yenāyasmā Mahāmoggallāno tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Mahāmoggallānaṁ evaṁ vadehi 'atthi nu kho mārisa Moggallāna aññepi tassa Bhagavato sāvakā evaṁmahiddhikā evaṁmahānubhāvā seyyathāpi bhavaṁ Moggallāno Kassapo Kappino Anuruddho'ti". "Evaṁ mārisā"ti kho so Brahmapārisajjo tassa brahmuno paṭissutvā yenāyasmā Mahāmoggallāno tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Mahāmoggallānaṁ etadavoca "atthi nu kho mārisa Moggallāna aññepi tassa Bhagavato sāvakā evaṁmahiddhikā evaṁmahānubhāvā seyyathāpi bhavaṁ Moggallāno Kassapo Kappino Anuruddho" ti. Atha kho āyasmā Mahāmoggallāno taṁ Brahmapārisajjaṁ gāthāya ajjhabhāsi—

"Tevijjā iddhipattā ca, cetopariyāyakovidā.
Khīṇāsavā arahanto, bahū Buddhassa sāvakā"ti.

Atha kho so Brahmapārisajjo āyasmato Mahāmoggallānassa bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā yena so brahmā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā taṁ brahmānaṁ etadavoca "āyasmā mārisa Mahāmoggallāno evamāha—

အထ ခေါ အာယသ္မာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော တံ ဗြဟ္မာနံ ဂါထာယ အဇ္ဈဘာသိ—

အဇ္ဇာပိ တေ အာဝုသော သာ ဒိဋ္ဌိ၊ ယာ တေ ဒိဋ္ဌိ ပုရေ အဟု။
ပဿသိ ဝီတိဝတ္တန္တံ၊ ဗြဟ္မလောကေ ပဘဿရန္တိ။

န မေ မာရိသ သာ ဒိဋ္ဌိ၊ ယာ မေ ဒိဋ္ဌိ ပုရေ အဟု။
ပဿာမိ ဝီတိဝတ္တန္တံ၊ ဗြဟ္မလောကေ ပဘဿရံ။
သွာဟံ အဇ္ဇ ကထံ ဝဇ္ဇံ၊ အဟံ နိစ္စောမှိ သဿတောတိ။

အထ ခေါ ဘဂဝါ တံ ဗြဟ္မာနံ သံဝေဇေတွာ သေယျထာပိ နာမ ဗလဝါ ပုရိသော။ပ။ ဧဝမေဝ တသ္မိံ ဗြဟ္မလောကေ အန္တရဟိတော ဇေတဝနေ ပါတုရဟောသိ။ အထ ခေါ သော ဗြဟ္မာ အညတရံ ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇံ အာမန္တေသိ "ဧဟိ တွံ မာရိသ ယေနာယသ္မာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော တေနုပသင်္ကမ၊ ဥပသင်္ကမိတွာ အာယသ္မန္တံ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနံ ဧဝံ ဝဒေဟိ 'အတ္ထိ နု ခေါ မာရိသ မောဂ္ဂလ္လာန အညေပိ တဿ ဘဂဝတော သာဝကာ ဧဝံမဟိဒ္ဓိကာ ဧဝံမဟာနုဘာဝါ သေယျထာပိ ဘဝံ မောဂ္ဂလ္လာနော ကဿပေါ ကပ္ပိနော အနုရုဒ္ဓေါ'တိ"။ "ဧဝံ မာရိသာ"တိ ခေါ သော ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇော တဿ ဗြဟ္မုနော ပဋိဿုတွာ ယေနာယသ္မာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော တေနုပသင်္ကမိ၊ ဥပသင်္ကမိတွာ အာယသ္မန္တံ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနံ ဧတဒဝေါစ "အတ္ထိ နု ခေါ မာရိသ မောဂ္ဂလ္လာန အညေပိ တဿ ဘဂဝတော သာဝကာ ဧဝံမဟိဒ္ဓိကာ ဧဝံမဟာနုဘာဝါ သေယျထာပိ ဘဝံ မောဂ္ဂလ္လာနော ကဿပေါ ကပ္ပိနော အနုရုဒ္ဓေါ"တိ။ အထ ခေါ အာယသ္မာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော တံ ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇံ ဂါထာယ အဇ္ဈဘာသိ—

"တေဝိဇ္ဇာ ဣဒ္ဓိပတ္တာ စ၊ စေတောပရိယာယကောဝိဒါ။
ခီဏာသဝါ အရဟန္တော၊ ဗဟူ ဗုဒ္ဓဿ သာဝကာ"တိ။

အထ ခေါ သော ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇော အာယသ္မတော မဟာမောဂ္ဂလ္လာနဿ ဘာသိတံ အဘိနန္ဒိတွာ အနုမောဒိတွာ ယေန သော ဗြဟ္မာ တေနုပသင်္ကမိ၊ ဥပသင်္ကမိတွာ တံ ဗြဟ္မာနံ ဧတဒဝေါစ "အာယသ္မာ မာရိသ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော ဧဝမာဟ—

‘Tevijjā iddhipattā ca, cetopariyāyakovidā.
Khīṇāsavā arahanto, bahū Buddhassa sāvakā’ti.

Idamavoca so brahmapārisajjo. Attamano ca so brahmā tassa Brahmapārisajjassa bhāsitaṁ abhinandīti.

Idaṁ sandhāya vuttaṁ “ayaṁ panattho Bakabrahmasuttena[1] dīpetabbo”ti.

Mahāneruno kūṭanti kūṭasīsena sakalameva Sinerupabbatarājaṁ vadati. **Vimokkhena aphassayī**ti[2] jhānavimokkhanissayena abhiññāṇena phassayīti[3] adhippāyo. **Vanan**ti Jambudīpaṁ. So hi vanabahulatāya “vanan”ti vutto. Tenāha “Jambusaṇḍassa issaro”ti. **Pubbavidehānan**ti pubbavidehaṭṭhānaṁ, pubbavidehanti attho[4]. **Ye ca bhūmisayā narā**ti bhūmisayā narā nāma Aparagoyānakā ca Uttarakurukā ca manussā. Te hi gehābhāvato “bhūmisayā”ti vuttā. Tepi sabbe aphassayīti sambandho. Ayaṁ panattho Nandopanandadamanena[5] dīpetabbo—

Ekasmiṁ kira samaye Anāthapiṇḍiko gahapati Bhagavato dhammadesanaṁ sutvā “sve bhante pañcahi bhikkhusatehi saddhiṁ mayhaṁ gehe bhikkhaṁ gaṇhathā”ti nimantetvā pakkāmi, taṁdivasañca Bhagavato paccūsasamaye dasasahassilokadhātuṁ olokentassa **Nandopanando** nāma nāgarājā ñāṇamukhe āpāthaṁ āgacchi. Bhagavā “ayaṁ nāgarājā mayhaṁ ñāṇamukhe āpāthaṁ āgacchati, kiṁ nu kho bhavissatī”ti āvajjento saraṇagamanassa upanissayaṁ disvā “ayaṁ micchādiṭṭhiko tīsu ratanesu appasanno, ko nu kho imaṁ micchādiṭṭhito vimoceyyā”ti āvajjento Mahāmoggallānattheraṁ addasa.

Tato pabhātāya rattiyā sarīrapaṭijagganaṁ katvā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi “Ānanda pañcannaṁ bhikkhusatānaṁ ārocehi ‘Tathāgato devacārikaṁ gacchatī’ ti”. Taṁdivasañca Nandopanandassa āpānabhūmiṁ sajjayiṁsu. So dibbaratanapallaṅke dibbena setacchattena dhāriyamāno tividhanāṭakehi ceva nāgaparisāya ca parivuto dibbabhājanesu upaṭṭhāpitaṁ

1. Aññatarabrahmasuttena (Ma-Ṭṭha 2. 320 piṭṭhe.)
2. Apassayīti (Ka)
3. Passayīti (Ka)
4. Pubbavidehānanti pubbavidehānaṁ ca dīpaṁ. (Ma-Ṭṭha 2. 320 piṭṭhe.) Pupphavidehānanti pubbavidehaṭṭhānaṁ dīpaṁ, pubbavidehanti attho. (?)
5. Visuddhi 2. 27 piṭṭhādīsu.

‘တေဝိဇ္ဇာ ဣဒ္ဓိပတ္တာ စ၊ စေတောပရိယာယကောဝိဒါ။
ခီဏာသဝါ အရဟန္တော၊ ဗဟူ ဗုဒ္ဓဿ သာဝကာ’တိ။

ဣဒမဝေါစ သော ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇော။ အတ္တမနော စ သော ဗြဟ္မာ တဿ ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇဿ ဘာသိတံ အဘိနန္ဒီတိ။

ဣဒံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “အယံ ပနတ္ထော ဗကဗြဟ္မသုတ္တေန[၁] ဒီပေတဗ္ဗော”တိ။

မဟာနေရုနော ကူဋန္တိ ကူဋသီသေန သကလမေဝ သိနေရုပဗ္ဗတရာဇံ ဝဒတိ။ **ဝိမောက္ခေန အဖဿယီ**တိ[၂] ဈာနဝိမောက္ခနိဿယေန အဘိညာဏေန ဖဿယီတိ[၃] အဓိပ္ပါယော။ **ဝန**န္တိ ဇမ္ဗုဒီပံ။ သော ဟိ ဝနဗဟုလတာယ “ဝန”န္တိ ဝုတ္တော။ တေနာဟ “ဇမ္ဗုသဏ္ဍဿ ဣဿရော”တိ။ **ပုဗ္ဗဝိဒေဟာန**န္တိ ပုဗ္ဗဝိဒေဟဋ္ဌာနံ၊ ပုဗ္ဗဝိဒေဟန္တိ အတ္ထော[၄]။ **ယေ စ ဘူမိသယာ နရာ**တိ ဘူမိသယာ နရာ နာမ အပရဂေါယာနကာ စ ဥတ္တရကုရုကာ စ မနုဿာ။ တေ ဟိ ဂေဟာဘာဝတော “ဘူမိသယာ”တိ ဝုတ္တာ။ တေပိ သဗ္ဗေ အဖဿယီတိ သမ္ဗန္ဓော။ အယံ ပနတ္ထော နန္ဒောပနန္ဒဒမနေန[၅] ဒီပေတဗ္ဗော—

ဧကသ္မိံ ကိရ သမယေ အနာထပိဏ္ဍိကော ဂဟပတိ ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ “သွေ ဘန္တေ ပဉ္စဟိ ဘိက္ခုသတေဟိ သဒ္ဓိံ မယှံ ဂေဟေ ဘိက္ခံ ဂဏှထာ”တိ နိမန္တေတွာ ပက္ကာမိ၊ တံဒိဝသဉ္စ ဘဂဝတော ပစ္စူသသမယေ ဒသသဟဿိလောကဓာတုံ ဩလောကေန္တဿ **နန္ဒောပနန္ဒော** နာမ နာဂရာဇာ ဉာဏမုခေ အာပါထံ အာဂစ္ဆိ။ ဘဂဝါ “အယံ နာဂရာဇာ မယှံ ဉာဏမုခေ အာပါထံ အာဂစ္ဆတိ၊ ကိံ နု ခေါ ဘဝိဿတီ”တိ အာဝဇ္ဇေန္တော သရဏဂမနဿ ဥပနိဿယံ ဒိသွာ “အယံ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကော တီသု ရတနေသု အပ္ပသန္နော၊ ကော နု ခေါ ဣမံ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိတော ဝိမောစေယျာ”တိ အာဝဇ္ဇေန္တော မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရံ အဒ္ဒသ။

တတော ပဘာတာယ ရတ္တိယာ သရီရပဋိဇဂ္ဂနံ ကတွာ အာယသ္မန္တံ အာနန္ဒံ အာမန္တေသိ “အာနန္ဒ ပဉ္စန္နံ ဘိက္ခုသတာနံ အာရောစေဟိ ‘တထာဂတော ဒေဝစာရိကံ ဂစ္ဆတီ’တိ”။ တံဒိဝသဉ္စ နန္ဒောပနန္ဒဿ အာပါနဘူမိံ သဇ္ဇယိံသု။ သော ဒိဗ္ဗရတနပလ္လင်္ကေ ဒိဗ္ဗေန သေတစ္ဆတ္တေန ဓာရိယမာနော တိဝိဓနာဋကေဟိ စေဝ နာဂပရိသာယ စ ပရိဝုတော ဒိဗ္ဗဘာဇနေသု ဥပဋ္ဌာပိတံ

၁-အညတရဗြဟ္မသုတ္တေန (မ-ဋ္ဌ ၂-၃၂၀-ပိဋ္ဌေ။) ၂-အပဿယီတိ (က) ၃-ပဿယီတိ (က)
၄-ပုဗ္ဗဝိဒေဟာနန္တိ ပုဗ္ဗဝိဒေဟာနံ စ ဒီပံ။ (မ-ဋ္ဌ ၂-၃၂၀-ပိဋ္ဌေ။) ပုပ္ဖဝိဒေဟာနန္တိ ပုဗ္ဗဝိဒေဟဋ္ဌာနံ ဒီပံ၊ ပုဗ္ဗဝိဒေဟန္တိ အတ္ထော။ (?)
၅-ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၂၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။

annapānavidhiṁ olokayamāno nisinno hoti. Atha kho Bhagavā yathā nāgarājā passati, tathā katvā tassa vimānamatthakeneva pañcahi bhikkhusatehi saddhiṁ Tāvatiṁsadevalokābhimukho pāyāsi.

Tena kho pana samayena Nandopanandassa nāgarājassa evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ hoti "ime hi nāma muṇḍakā samaṇakā amhākaṁ uparibhavanena devānaṁ Tāvatiṁsānaṁ bhavanaṁ pavisantipi nikkhamantipi, na idāni ito paṭṭhāya imesaṁ amhākaṁ matthake pādapaṁsuṁ okirantānaṁ gantuṁ dassāmī"ti uṭṭhāya Sinerupādaṁ gantvā taṁ attabhāvaṁ vijahitvā Sineruṁ sattakkhattuṁ bhogehi parikkhipitvā upari phaṇaṁ katvā Tāvatiṁsabhavanaṁ avakujjena phaṇena paṭiggahetvā adassanaṁ gamesi.

Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo Bhagavantaṁ etadavoca "pubbe bhante imasmiṁ padese ṭhito Sineruṁ passāmi, Sineruparibhaṇḍaṁ passāmi, Tāvatiṁsaṁ passāmi, Vejayantaṁ passāmi, Vejayantassa pāsādassa upari dhajaṁ passāmi. Ko nu kho bhante hetu ko paccayo, yaṁ etarahi neva Sineruṁ passāmi -pa- na Vejayantassa pāsādassa upari dhajaṁ passāmī"ti, ayaṁ Raṭṭhapāla Nandopanando nāma nāgarājā tumhākaṁ kupito Sineruṁ sattakkhattuṁ bhogehi parikkhipitvā upari phaṇena paṭicchādetvā andhakāraṁ katvā ṭhitoti. "Damemi naṁ bhante"ti. Na Bhagavā naṁ anujāni. Atha kho āyasmā Bhaddiyo āyasmā Rāhuloti anukkamena sabbepi bhikkhū uṭṭhahiṁsu. Na Bhagavā anujāni.

Avasāne Mahāmoggallānatthero "ahaṁ bhante dameminan"ti āha. "Damehi Moggallānā"ti Bhagavā anujāni. Thero attabhāvaṁ vijahitvā mahantaṁ nāgarājavaṇṇaṁ abhinimminitvā Nandopanandaṁ cuddasakkhattuṁ bhogehi parikkhipitvā tassa phaṇassa matthake attano phaṇaṁ ṭhapetvā Sinerunā saddhiṁ abhinippīḷesi. Nāgarājā dhūmāyi, thero "na tuyhaṁyeva sarīre dhūmo atthi, mayhampi atthī"ti dhūmāyi. Nāgarājassa dhūmo theraṁ na bādhati. Therassa pana dhūmo nāgarājaṁ bhādhati. Tato nāgarājā pajjali, theropi "na tuyhaṁyeva sarīre aggi atthi, mayhampi atthī"ti pajjali. Nāgarājassa tejo theraṁ na bādhati, therassa pana tejo nāgarājaṁ bādhati. Nāgarājā "ayaṁ maṁ Sinerunā abhinippīḷatvā dhūmāyati

အန္နပါနဝိဓိံ ဩလောကယမာနော နိသိန္နော ဟောတိ။ အထ ခေါ ဘဂဝါ ယထာ နာဂရာဇာ ပဿတိ၊ တထာ ကတွာ တဿ ဝိမာနမတ္ထကေနေဝ ပဉ္စဟိ ဘိက္ခုသတေဟိ သဒ္ဓိံ တာဝတိံသဒေဝလောကာဘိမုခေါ ပါယာသိ။

တေန ခေါ ပန သမယေန နန္ဒောပနန္ဒဿ နာဂရာဇဿ ဧဝရူပံ ပါပကံ ဒိဋ္ဌိဂတံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ "ဣမေ ဟိ နာမ မုဏ္ဍကာ သမဏကာ အမှာကံ ဥပရိဘဝနေန ဒေဝါနံ တာဝတိံသာနံ ဘဝနံ ပဝိသန္တိပိ နိက္ခမန္တိပိ၊ န ဣဒါနိ ဣတော ပဋ္ဌာယ ဣမေသံ အမှာကံ မတ္ထကေ ပါဒပံသုံ ဩကိရန္တာနံ ဂန္တုံ ဒဿာမီ"တိ ဥဋ္ဌာယ သိနေရုပါဒံ ဂန္တွာ တံ အတ္တဘာဝံ ဝိဇဟိတွာ သိနေရုံ သတ္တက္ခတ္တုံ ဘောဂေဟိ ပရိက္ခိပိတွာ ဥပရိ ဖဏံ ကတွာ တာဝတိံသဘဝနံ အဝကုဇ္ဇေန ဖဏေန ပဋိဂ္ဂဟေတွာ အဒဿနံ ဂမေသိ။

အထ ခေါ အာယသ္မာ ရဋ္ဌပါလော ဘဂဝန္တံ ဧတဒဝေါစ "ပုဗ္ဗေ ဘန္တေ ဣမသ္မိံ ပဒေသေ ဌိတော သိနေရုံ ပဿာမိ၊ သိနေရုပရိဘဏ္ဍံ ပဿာမိ၊ တာဝတိံသံ ပဿာမိ၊ ဝေဇယန္တံ ပဿာမိ၊ ဝေဇယန္တဿ ပါသာဒဿ ဥပရိ ဓဇံ ပဿာမိ။ ကော နု ခေါ ဘန္တေ ဟေတု ကော ပစ္စယော၊ ယံ ဧတရဟိ နေဝ သိနေရုံ ပဿာမိ။ပ။ န ဝေဇယန္တဿ ပါသာဒဿ ဥပရိ ဓဇံ ပဿာမီ"တိ၊ အယံ ရဋ္ဌပါလ နန္ဒောပနန္ဒော နာမ နာဂရာဇာ တုမှာကံ ကုပိတော သိနေရုံ သတ္တက္ခတ္တုံ ဘောဂေဟိ ပရိက္ခိပိတွာ ဥပရိ ဖဏေန ပဋိစ္ဆာဒေတွာ အန္ဓကာရံ ကတွာ ဌိတောတိ။ "ဒမေမိ နံ ဘန္တေ"တိ။ န ဘဂဝါ နံ အနုဇာနိ။ အထ ခေါ အာယသ္မာ ဘဒ္ဒိယော အာယသ္မာ ရာဟုလောတိ အနုက္ကမေန သဗ္ဗေပိ ဘိက္ခူ ဥဋ္ဌဟိံသု။ န ဘဂဝါ အနုဇာနိ။

အဝသာနေ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရော "အဟံ ဘန္တေ ဒမေမိန"န္တိ အာဟ။ "ဒမေဟိ မောဂ္ဂလ္လာနာ"တိ ဘဂဝါ အနုဇာနိ။ ထေရော အတ္တဘာဝံ ဝိဇဟိတွာ မဟန္တံ နာဂရာဇဝဏ္ဏံ အဘိနိမ္မိနိတွာ နန္ဒောပနန္ဒံ စုဒ္ဒသက္ခတ္တုံ ဘောဂေဟိ ပရိက္ခိပိတွာ တဿ ဖဏဿ မတ္ထကေ အတ္တနော ဖဏံ ဌပေတွာ သိနေရုနာ သဒ္ဓိံ အဘိနိပ္ပီဠေသိ။ နာဂရာဇာ ဓူမာယိ၊ ထေရော "န တုယှံယေဝ သရီရေ ဓူမော အတ္ထိ၊ မယှမ္ပိ အတ္ထီ"တိ ဓူမာယိ။ နာဂရာဇဿ ဓူမော ထေရံ န ဗာဓတိ။ ထေရဿ ပန ဓူမော နာဂရာဇံ ဗာဓတိ။ တတော နာဂရာဇာ ပဇ္ဇလိ၊ ထေရောပိ "န တုယှံယေဝ သရီရေ အဂ္ဂိ အတ္ထိ၊ မယှမ္ပိ အတ္ထီ"တိ ပဇ္ဇလိ။ နာဂရာဇဿ တေဇော ထေရံ န ဗာဓတိ၊ ထေရဿ ပန တေဇော နာဂရာဇံ ဗာဓတိ။ နာဂရာဇာ "အယံ မံ သိနေရုနာ အဘိနိပ္ပီဠေတွာ ဓူမာယတိ

ceva pajjalati cā”ti cintetvā “bho tuvaṁ[1] kosī”ti paṭipucchi. Ahaṁ kho Nanda Moggallānoti. Bhante attano bhikkhubhāvena tiṭṭhāhīti.

Thero taṁ attabhāvaṁ vijahitvā tassa dakkhiṇakaṇṇasotena pavisitvā vāmakaṇṇasotena nikkhami, vāmakaṇṇasotena pavisitvā dakkhiṇakaṇṇasotena nikkhami. Tathā dakkhiṇanāsasotena pavisitvā vāmanāsasotena nikkhami, vāmanāsasotena pavisitvā dakkhiṇanāsasotena nikkhami. Tato nāgarājā mukhaṁ vivari. Thero mukhena pavisitvā antokucchiyaṁ pācīnena ca pacchimena ca caṅkamati. Bhagavā “Moggallāna manasi karohi mahiddhiko nāgo”ti āha. Thero “mayhaṁ kho bhante cattāro iddhipādā bhāvitā bahulīkatā yānīkatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā, tiṭṭhatu bhante Nandopanando, ahaṁ Nandopanandasadisānaṁ nāgarājānaṁ satampi sahassampi satasahassampi dameyyan”ti āha.

Nāgarājā cintesi “pavisanto tāva me na diṭṭho, nikkhamanakāle dāni naṁ dāṭhāntare pakkhipitvā saṅkhādissāmī”ti cintetvā “nikkhamatha bhante, mā maṁ antokucchiyaṁ aparāparaṁ caṅkamanto bādhayitthā”ti āha. Thero nikkhamitvā bahi aṭṭhāsi. Nāgarājā “ayaṁ so”ti disvā nāsavātaṁ vissajji. Thero catutthajjhānaṁ samāpajji, lomakūpampissa vāto cāletuṁ nāsakkhi. “Avasesā bhikkhu kira ādito paṭṭhāya sabbapāṭihāriyāni kātuṁ sakkuṇeyyuṁ, imaṁ pana ṭhānaṁ patvā evaṁ khippanisantino hutvā samāpajjituṁ nāsakkhissantī”ti nesaṁ Bhagavā nāgarājadamanaṁ nānujāni.

Nāgarājā “ahaṁ imassa samaṇassa nāsavātena lomakūpampi cāletuṁ nāsakkhiṁ, mahiddhiko so samaṇo”ti cintesi, thero attabhāvaṁ vijahitvā supaṇṇarūpaṁ nimminitvā supaṇṇavātaṁ dassento nāgarājānaṁ anubandhi, nāgarājā taṁ attabhāvaṁ vijahitvā māṇavakavaṇṇaṁ abhinimminitvā “bhante tumhākaṁ saraṇaṁ gacchāmī”ti vadanto therassa pāde vandi, thero “Satthā Nanda āgato, ehi tvaṁ, gamissāmā”ti nāgarājānaṁ dametvā nibbisaṁ katvā gahetvā

---

1. Tvaṁ (Sī)

စေဝ ပဇ္ဇလတိ စာ”တိ စိန္တေတွာ “ဘော တုဝံ[၁] ကောသီ”တိ ပဋိပုစ္ဆိ။ အဟံ ခေါ နန္ဒ မောဂ္ဂလ္လာနောတိ။ ဘန္တေ အတ္တနော ဘိက္ခုဘာဝေန တိဋ္ဌာဟီတိ။

ထေရော တံ အတ္တဘာဝံ ဝိဇဟိတွာ တဿ ဒက္ခိဏကဏ္ဏသောတေန ပဝိသိတွာ ဝါမကဏ္ဏသောတေန နိက္ခမိ၊ ဝါမကဏ္ဏသောတေန ပဝိသိတွာ ဒက္ခိဏကဏ္ဏသောတေန နိက္ခမိ။ တထာ ဒက္ခိဏနာသသောတေန ပဝိသိတွာ ဝါမနာသသောတေန နိက္ခမိ၊ ဝါမနာသသောတေန ပဝိသိတွာ ဒက္ခိဏနာသ-သောတေန နိက္ခမိ။ တတော နာဂရာဇာ မုခံ ဝိဝရိ။ ထေရော မုခေန ပဝိသိတွာ အန္တောကုစ္ဆိယံ ပါစီနေန စ ပစ္ဆိမေန စ စင်္ကမတိ။ ဘဂဝါ “မောဂ္ဂလ္လာန မနသိကရောဟိ မဟိဒ္ဓိကော နာဂေါ”တိ အာဟ။ ထေရော “မယှံ ခေါ ဘန္တေ စတ္တာရော ဣဒ္ဓိပါဒါ ဘာဝိတာ ဗဟုလီကတာ ယာနိကတာ ဝတ္ထုကတာ အနုဋ္ဌိတာ ပရိစိတာ သုသမာရဒ္ဓါ၊ တိဋ္ဌတု ဘန္တေ နန္ဒောပနန္ဒော၊ အဟံ နန္ဒောပနန္ဒသဒိသာနံ နာဂရာဇာနံ သတမ္ပိ သဟဿမ္ပိ သတသဟဿမ္ပိ ဒမေယျ”န္တိ အာဟ။

နာဂရာဇာ စိန္တေသိ “ပဝိသန္တော တာဝ မေ န ဒိဋ္ဌော၊ နိက္ခမနကာလေ ဒါနိ နံ ဒါဌန္တရေ ပက္ခိပိတွာ သင်္ခါဒိဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ “နိက္ခမထ ဘန္တေ၊ မာ မံ အန္တောကုစ္ဆိယံ အပရာပရံ စင်္ကမန္တော ဗာဓယိတ္ထာ”တိ အာဟ။ ထေရော နိက္ခမိတွာ ဗဟိ အဋ္ဌာသိ။ နာဂရာဇာ “အယံ သော”တိ ဒိသွာ နာသဝါတံ ဝိဿဇ္ဇိ။ ထေရော စတုတ္ထဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိ၊ လောမကူပမ္ပိဿ ဝါတော စာလေတုံ နာသက္ခိ။ “အဝသေသာ ဘိက္ခူ ကိရ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ သဗ္ဗပါဋိဟာရိယာနိ ကာတုံ သက္ကုဏေယျုံ၊ ဣမံ ပန ဌာနံ ပတွာ ဧဝံ ခိပ္ပနိ-သန္တိနော ဟုတွာ သမာပဇ္ဇိတုံ နာသက္ခိဿန္တီ”တိ နေသံ ဘဂဝါ နာဂ-ရာဇဒမနံ နာနုဇာနိ။

နာဂရာဇာ “အဟံ ဣမဿ သမဏဿ နာသဝါတေန လောမကူပမ္ပိ စာလေတုံ နာသက္ခိံ၊ မဟိဒ္ဓိကော သော သမဏော”တိ စိန္တေသိ၊ ထေရော အတ္တဘာဝံ ဝိဇဟိတွာ သုပဏ္ဏရူပံ နိမ္မိနိတွာ သုပဏ္ဏဝါတံ ဒဿေန္တော နာဂရာဇာနံ အနုဗန္ဓိ၊ နာဂရာဇာ တံ အတ္တဘာဝံ ဝိဇဟိတွာ မာဏဝက-ဝဏ္ဏံ အဘိနိမ္မိနိတွာ “ဘန္တေ တုမှာကံ သရဏံ ဂစ္ဆာမီ”တိ ဝဒန္တော ထေရဿ ပါဒေ ဝန္ဒိ၊ ထေရော “သတ္ထာ နန္ဒ အာဂတော၊ ဧဟိ တွံ, ဂမိဿာမာ”တိ နာဂရာဇာနံ ဒမေတွာ နိဗ္ဗိသံ ကတွာ ဂဟေတွာ

၁-တွံ (သီ)

Bhagavato santikaṁ agamāsi. Nāgarājā Bhagavantaṁ vanditvā “bhante tumhākaṁ saraṇaṁ gacchāmī”ti āha. Bhagavā “sukhī hohi nāgarājā”ti vatvā bhikkhusaṁghaparivuto Anāthapiṇḍikassa nivesanaṁ agamāsi.

Anāthapiṇḍiko “kiṁ bhante atidivā āgatatthā”ti āha. Moggallānassa ca Nandopanandassa ca saṅgāmo ahosīti. Kassa pana bhante jayo, kassa parājayoti. Moggallānassa jayo, Nandassa parājayoti. Anāthapiṇḍiko “adhivāsetu me bhante Bhagavā sattāhaṁ ekapaṭipāṭiyā bhattaṁ, sattāhaṁ therassa sakkāraṁ karissāmī”ti vatvā sattāhaṁ Buddhappamukhānaṁ pañcannaṁ bhikkhusatānaṁ mahāsakkāraṁ akāsi. Tena vuttaṁ “Nandopanandadamanena dīpetabbo”ti.

Yo etamabhijānātīti etaṁ yathāvuttaṁ vimokkhaṁ phusanakaraṇavasena jānāti.

Na ve aggi cetayati, ahaṁ bālaṁ ḍahāmīti evaṁ na aggi abhisaṁceteti, nāpi ḍahanāya payogaṁ parakkamaṁ karoti, bālo eva pana[1] “ayaṁ mandāgatī”ti anijalantaṁ viya jalitaṁ aggiṁ āsajja naṁ paḍayhati, evameva māra na mayaṁ ḍahitukāmā bādhetukāmā[2], tvaññeva pana tathā āgamanādi-atthena Tathāgataṁ aggikhandhasadisaṁ ariyasāvakaṁ āsajja attānaṁ ḍahissasi, ḍahadukkhato na muñcissasi.

Apuññaṁ pasavīti apuññaṁ paṭilabhati. **Na me pāpaṁ vipaccatī**ti mama pāpaṁ na vipaccati, kiṁ nu māra evaṁ maññasi nayidamatthi[3].

Karoto te cīyate pāpanti ekaṁsena karontassa te pāpaṁ cirarattāya cirakālaṁ anatthāya dukkhāya upacīyati. **Māra nibbinda Buddhamhā**ti catusaccabuddhato Buddhasāvakato nibbinda nibbijja parato kammaṁ[4]. **Āsaṁ mākāsi bhikkhusū**ti “bhikkhū virodhemi vihesemī”ti etaṁ āsaṁ mākāsi.

Itīti evaṁ. **Māraṁ atajjesī**ti “māra nibbinda -pa- bhikkhusū”ti āyasmā Mahāmoggallāno. **Bhesakaḷāvane**ti evaṁnāmake arañña.

1. Eva nāma (Sī)
2. Māra maṁ dahitukāmo bādhetukāmo (Sī)
3. ( ) Natthi (Sī)
4. Nibbijja parato kammamāha (Sī)

ဘဂဝတော သန္တိကံ အဂမာသိ။ နာဂရာဇာ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ “ဘန္တေ တုမှာကံ သရဏံ ဂစ္ဆာမီ”တိ အာဟ။ ဘဂဝါ “သုခီ ဟောဟိ နာဂရာဇာ”တိ ဝတွာ ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော အနာထပိဏ္ဍိကဿ နိဝေသနံ အဂမာသိ။

အနာထပိဏ္ဍိကော “ကိံ ဘန္တေ အတိဒိဝါ အာဂတတ္ထာ”တိ အာဟ။ မောဂ္ဂလ္လာနဿ စ နန္ဒောပနန္ဒဿ စ သင်္ဂါမော အဟောသီတိ။ ကဿ ပန ဘန္တေ ဇယော၊ ကဿ ပရာဇယောတိ။ မောဂ္ဂလ္လာနဿ ဇယော၊ နန္ဒဿ ပရာဇယောတိ။ အနာထပိဏ္ဍိကော “အဓိဝါသေတု မေ ဘန္တေ ဘဂဝါ သတ္တာဟံ ဧကပဋိပါဋိယာ ဘတ္တံ၊ သတ္တာဟံ ထေရဿ သက္ကာရံ ကရိဿာမီ”တိ ဝတွာ သတ္တာဟံ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခါနံ ပဉ္စန္နံ ဘိက္ခုသတာနံ မဟာသက္ကာရံ အကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ “နန္ဒောပနန္ဒဒမနေန ဒီပေတဗ္ဗော”တိ။

ယော ဧတမဘိဇာနာတီတိ ဧတံ ယထာဝုတ္တံ ဝိမောက္ခံ ဖုသနကရဏဝသေန ဇာနာတိ။

န ဝေ အဂ္ဂိ စေတယတိ၊ အဟံ ဗာလံ ဍဟာမီတိ ဧဝံ န အဂ္ဂိ အဘိသံစေတေတိ၊ နာပိ ဍဟနာယ ပယောဂံ ပရက္ကမံ ကရောတိ၊ ဗာလော ဧဝ ပန[၁] “အယံ မန္ဒာဂတီ”တိ အနိဇလန္တံ ဝိယ ဇလိတံ အဂ္ဂိံ အာသဇ္ဇ နံ ပဍယှတိ၊ ဧဝမေဝ မာရ န မယံ ဍဟိတုကာမာ ဗာဓေတုကာမာ[၂]၊ တွညေဝ ပန တထာ အာဂမနာဒိအတ္ထေန တထာဂတံ အဂ္ဂိက္ခန္ဓသဒိသံ အရိယသာဝကံ အာသဇ္ဇ အတ္တာနံ ဍဟိဿသိ၊ ဍဟဒုက္ခတော န မုဉ္စိဿသိ။

အပုညံ ပသဝီတိ အပုညံ ပဋိလဘတိ။ **န မေ ပါပံ ဝိပစ္စတီ**တိ မမ ပါပံ န ဝိပစ္စတိ၊ ကိံ နု မာရ ဧဝံ မညသိ နယိဒမတ္ထိ[၃]။

ကရောတော တေ စီယတေ ပါပန္တိ ဧကံသေန ကရောန္တဿ တေ ပါပံ စိရရတ္တာယ စိရကာလံ အနတ္ထာယ ဒုက္ခာယ ဥပစီယတိ။ **မာရ နိဗ္ဗိန္ဒ ဗုဒ္ဓမှာ**တိ စတုသစ္စဗုဒ္ဓတော ဗုဒ္ဓသာဝကတော နိဗ္ဗိန္ဒ နိဗ္ဗိဇ္ဇ ပရတော ကမ္မံ[၄]။ **အာသံ မာကာသိ ဘိက္ခုသူ**တိ “ဘိက္ခူ ဝိရောဓေမိ ဝိဟေသေမီ”တိ ဧတံ အာသံ မာကာသိ။

ဣတီတိ ဧဝံ။ **မာရံ အတဇ္ဇေသီ**တိ “မာရ နိဗ္ဗိန္ဒ။ပ။ ဘိက္ခုသူ”တိ အာယသ္မာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော။ **ဘေသကဠာဝနေ**တိ ဧဝံနာမကေ အရညေ။

၁-ဧဝ နာမ (သီ)
၂-မာရ မံ ဒဟိတုကာမော ဗာဓေတုကာမော (သီ)
၃-( ) နတ္ထိ (သီ)
၄-နိဗ္ဗိဇ္ဇ ပရတော ကမ္မမာဟ (သီ)

tatoti tajjanahetu. **So dummano yakkhoti** so māro domanassiko hutvā tattheva tasmiṁyeva ṭhāne antaradhāyi, adassanaṁ agamāsi. Ayañca gāthā dhammasaṅgāyanakāle ṭhapitā. Yaṁ panettha antarantarā atthato na vibhattaṁ, taṁ heṭṭhā vuttanayattā uttānameva.

Evamayaṁ mahāthero māraṁ tajjetvā devacārikānarakacārikādivasena aññehi sāvakehi asādhāraṇaṁ sattūpakāraṁ[1] katvā āyupariyosāne parinibbāyi, parinibbāyanto ca Anomadassissa Bhagavato pādamūle paṇidhānaṁ katvā tato paṭṭhāya tattha tattha bhave uḷārāni puññāni katvā sāvakapāramiyā matthake ṭhitopi antarā katassa pāpakammassa vasena uṭṭhitāya kammapilotikāya titthiyehi uyyojitehi corehi bādhito anappakaṁ sarīrakhedaṁ katvā parinibbāyi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[4]—

"Anomadassī Bhagavā, Lokajeṭṭho Narāsabho.
Vihāsi Himavantamhi, devasaṁghapurakkhato.

Bhagavā tato otaritvā, vicari cārikaṁ Jino.
Sattakāyaṁ anuggaṇhanto, Bārāṇasiṁ upāgami.

Khīṇāsavasahassehi, parivuto Lokanāyako.
Obhāsento disā sabbā, virocittha Mahāmuni.

Tadāhaṁ gahapati hutvā, saradena mahiddhinā.
Uyyojito sahāyena, Satthāraṁ upasaṅkamiṁ.

Upasaṅkamitvāna Sambuddhaṁ, nimantetvā Tathāgataṁ.
Attano bhavanaṁ nesi, mānayanto Mahāmuniṁ[3].

Upaṭṭhitaṁ Mahāvīraṁ, devadevaṁ Narāsabhaṁ.
Sabhikkhusaṁghaṁ tappemi, annapānenahaṁ tadā.

---

1. Satthūpakāraṁ (Sī)   2. Khu 3. 34 piṭṭhādīsu.
3. Dutiyagāthāto yāva catutthagāthā, tāva gāthānaṁ Pāḷiyā visamatā dissati, atthuppattiyā pana saṁsandatiyeva.

တတောတိ တဇ္ဇနဟေတု။ **သော ဒုမ္မနော ယက္ခော**တိ သော မာရော ဒေါမနဿိကော ဟုတွာ တတ္ထေဝ တသ္မိံယေဝ ဌာနေ အန္တရဓာယိ၊ အဒဿနံ အဂမာသိ။ အယဉ္စ ဂါထာ ဓမ္မသင်္ဂါယနကာလေ ဌပိတာ။ ယံ ပနေတ္ထ အန္တရန္တရာ အတ္ထတော န ဝိဘတ္တံ၊ တံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယတ္တာ ဥတ္တာနမေဝ။

ဧဝမယံ မဟာထေရော မာရံ တဇ္ဇေတွာ ဒေဝစာရိကာနရကစာရိကာဒိဝသေန အညေဟိ သာဝကေဟိ အသာဓာရဏံ သတ္တူပကာရံ[၁] ကတွာ အာယုပရိယောသာနေ ပရိနိဗ္ဗာယိ၊ ပရိနိဗ္ဗာယန္တော စ အနောမဒဿိဿ ဘဂဝတော ပါဒမူလေ ပဏိဓာနံ ကတွာ တတော ပဋ္ဌာယ တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ဥဠာရာနိ ပုညာနိ ကတွာ သာဝကပါရမိယာ မတ္ထကေ ဌိတောပိ အန္တရာ ကတဿ ပါပကမ္မဿ ဝသေန ဥဋ္ဌိတာယ ကမ္မပိလောတိကာယ တိတ္ထိယေဟိ ဥယျောဇိတေဟိ စောရေဟိ ဗာဓိတော အနပ္ပကံ သရီရခေဒံ ကတွာ ပရိနိဗ္ဗာယိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

"အနောမဒဿီ ဘဂဝါ၊ လောကဇေဋ္ဌော နရာသဘော။
ဝိဟာသိ ဟိမဝန္တမှိ၊ ဒေဝသံဃပုရက္ခတော။

ဘဂဝါ တတော ဩတရိတွာ၊ ဝိစရိ စာရိကံ ဇိနော။
သတ္တကာယံ အနုဂ္ဂဏှန္တော၊ ဗာရာဏသိံ ဥပါဂမိ။

ခီဏာသဝသဟဿေဟိ၊ ပရိဝုတော လောကနာယကော။
ဩဘာသေန္တော ဒိသာ သဗ္ဗာ၊ ဝိရောစိတ္ထ မဟာမုနိ။

တဒါဟံ ဂဟပတိ ဟုတွာ၊ သရဒေန မဟိဒ္ဓိနာ။
ဥယျောဇိတော သဟာယေန၊ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိံ။

ဥပသင်္ကမိတွာန သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ နိမန္တေတွာ တထာဂတံ။
အတ္တနော ဘဝနံ နေသိ၊ မာနယန္တော မဟာမုနိံ[၃]။

ဥပဋ္ဌိတံ မဟာဝီရံ၊ ဒေဝဒေဝံ နရာသဘံ။
သဘိက္ခုသံဃံ တပ္ပေမိ၊ အန္နပါနေနဟံ တဒါ။

၁-သတ္တူပကာရံ (သီ)   ၂-ခု ၃-၃၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-ဒုတိယဂါထာတော ယာဝ စတုတ္ထဂါထာ၊ တာဝ ဂါထာနံ ပါဠိယာ ဝိသမတာ ဒိဿတိ၊ အတ္ထုပ္ပတ္တိယာ ပန သံသန္ဒတိယေဝ။

Anumodi Mahāvīro, sayambhū aggapuggalo.
Bhikkhusaṁghe nisīditvā, imā gāthā abhāsatha.

Yaṁ so saṁghamapūjesi, Buddhañca Lokanāyakaṁ.
Tena cittappasādena, devalokaṁ gamissati.

Sattasattatikkhattuñca, devarajjaṁ karissati.
Pathabyā rajjaṁ aṭṭhasataṁ, vasudhaṁ āvasissati.

Pañcapaññāsakkhattuñca, cakkavattī bhavissati.
Bhogā asaṅkhiyā tassa, uppajjissanti tāvade.

Aparimeyye ito kappe, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Nirayā so cavitvāna, manussattaṁ gamissati.
Kolito nāma nāmena, Brahmabandhu bhavissati.

So pacchā pabbajitvāna, kusalamūlena codito.
Gotamassa Bhagavato, dutiyo hessati sāvako.

Āraddhavīriyo pahitatto, iddhiyā pāramiṁ gato.
Sabbāsave pariññāya, nibbāyissati’nāsavo.

Pāpamittopanissāya, kāmarāgavasaṁ gato.
Mātaraṁ pitarañcāpi, ghātayiṁ duṭṭhamānaso.

Yaṁ yaṁ yonu’papajjāmi, nirayaṁ atha mānusaṁ.
Pāpakammasamaṅgitā, bhinnasīso marāmahaṁ.

Idaṁ pacchimakaṁ mayhaṁ, carimo vattate bhavo.
Idhāpi ediso mayhaṁ, maraṇakāle bhavissati.

Pavivekamanuyutto, samādhibhāvanārato.
Sabbāsave pariññāya, viharāmi anāsavo.

Dharaṇimpi sugambhīraṁ, bahalaṁ duppadhaṁsiyaṁ.
Vāmaṅguṭṭhena khobheyyaṁ, iddhiyā pāramiṁ gato.

အနုမောဒိ မဟာဝီရော၊ သယမ္ဘူ အဂ္ဂပုဂ္ဂလော။
ဘိက္ခုသံဃေ နိသီဒိတွာ၊ ဣမာ ဂါထာ အဘာသထ။

ယံ သော သံဃမပူဇေသိ၊ ဗုဒ္ဓဉ္စ လောကနာယကံ။
တေန စိတ္တပ္ပသာဒေန၊ ဒေဝလောကံ ဂမိဿတိ။

သတ္တသတ္တတိက္ခတ္တုဉ္စ၊ ဒေဝရဇ္ဇံ ကရိဿတိ။
ပထဗျာ ရဇ္ဇံ အဋ္ဌသတံ၊ ဝသုဓံ အာဝသိဿတိ။

ပဉ္စပညာသက္ခတ္တုဉ္စ၊ စက္ကဝတ္တီ ဘဝိဿတိ။
ဘောဂါ အသင်္ခိယာ တဿ၊ ဥပ္ပဇ္ဇိဿန္တိ တာဝဒေ။

အပရိမေယျေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

နိရယာ သော စဝိတွာန၊ မနုဿတ္တံ ဂမိဿတိ။
ကောလိတော နာမ နာမေန၊ ဗြဟ္မဗန္ဓု ဘဝိဿတိ။

သော ပစ္ဆာ ပဗ္ဗဇိတွာန၊ ကုသလမူလေန စောဒိတော။
ဂေါတမဿ ဘဂဝတော၊ ဒုတိယော ဟေဿတိ သာဝကော။

အာရဒ္ဓဝီရိယော ပဟိတတ္တော၊ ဣဒ္ဓိယာ ပါရမိံ ဂတော။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ နိဗ္ဗာယိဿတိ’နာသဝေါ။

ပါပမိတ္တောပနိဿာယ၊ ကာမရာဂဝသံ ဂတော။
မာတရံ ပိတရဉ္စာပိ၊ ဃာတယိံ ဒုဋ္ဌမာနသော။

ယံ ယံ ယောနု’ပပဇ္ဇာမိ၊ နိရယံ အထ မာနုသံ။
ပါပကမ္မသမင်္ဂိတာ၊ ဘိန္နသီသော မရာမဟံ။

ဣဒံ ပစ္ဆိမကံ မယှံ၊ စရိမော ဝတ္တတေ ဘဝေါ။
ဣဓာပိ ဧဒိသော မယှံ၊ မရဏကာလေ ဘဝိဿတိ။

ပဝိဝေကမနုယုတ္တော၊ သမာဓိဘာဝနာရတော။
သဗ္ဗာသဝေ ပရိညာယ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

ဓရဏိမ္ပိ သုဂမ္ဘီရံ၊ ဗဟလံ ဒုပ္ပဓံသိယံ။
ဝါမင်္ဂုဋ္ဌေန ခေါဘေယျံ၊ ဣဒ္ဓိယာ ပါရမိံ ဂတော။

Asmimānaṁ na passāmi, māno mayhaṁ na vijjati.
Sāmaṇere upādāya, garucittaṁ karomahaṁ.

Aparimeyye ito kappe, yaṁ kammabhinīhariṁ.
Tāhaṁ bhūmimanuppatto, pattomhi āsavakkhayaṁ.

Paṭisambhidā catasso -pa- kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Mahāmoggallānattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Saṭṭhinipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

အသ္မိမာနံ န ပဿာမိ၊ မာနော မယှံ န ဝိဇ္ဇတိ။
သာမဏေရေ ဥပါဒါယ၊ ဂရုစိတ္တံ ကရောမဟံ။

အပရိမေယျေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ ကမ္မမဘိနီဟရိံ။
တာဟံ ဘူမိမနုပ္ပတ္တော၊ ပတ္တောမှိ အာသဝက္ခယံ။

ပဋိသမ္ဘိဒါ စတဿော။ပ။ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

သဋ္ဌိနိပါတဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

21. Mahānipāta

1. Vaṅgīsattheragāthāvaṇṇanā

Sattatinipāte **nikkhantaṁ vata maṁ santan**ti-ādikā āyasmato Vaṅgīsattherassa gāthā. Kā uppatti? Ayaṁ kira Padumuttarabuddhakāle Haṁsavatīnagare mahābhogakule nibbatto purimanayeneva vihāraṁ gantvā dhammaṁ suṇanto Satthāraṁ ekaṁ bhikkhuṁ paṭibhānavantānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapentaṁ disvā Satthu adhikārakammaṁ katvā “ahampi anāgate paṭibhānavantānaṁ aggo bhaveyyan”ti patthanaṁ katvā Satthārā byākato yāvajīvaṁ kusalaṁ katvā devamanussesu saṁsaranto imasmiṁ Buddhuppāde Sāvatthiyaṁ brāhmaṇakule nibbattitvā **Vaṅgīso**ti laddhanāmo tayo bede uggaṇhanto[1] ācariyaṁ ārādhetvā chavasīsamantaṁ nāma sikkhitvā chavasīsaṁ nakhena ākoṭetvā “ayaṁ satto asukayoniyaṁ nibbatto”ti jānāti.

Brāhmaṇā “ayaṁ amhākaṁ jīvitamaggo”ti ñatvā Vaṅgīsaṁ gahetvā paṭicchannayāne nisīdāpetvā gāmanigamarājadhāniyo vicaranti. Vaṅgīsopi tivassamatthake matānampi sīsaṁ āharāpetvā nakhena ākoṭetvā “ayaṁ satto asukayoniyaṁ nibbatto”ti vatvā mahājanassa kaṅkhacchedanatthaṁ te te jane āvāhetvā[2] attano attano gatiṁ kathāpeti. Tena tasmiṁ mahājano abhippasīdati. So taṁ nissāya mahājanassa hatthato satampi sahassampi labhatīti. Brāhmaṇā Vaṅgīsamādāya yathāruciṁ vicaritvā puna Sāvatthiṁ agamaṁsu. Vaṅgīso Satthu guṇe sutvā Satthāraṁ upasaṅkamitukāmo ahosi. Brāhmaṇā “samaṇo Gotamo māyāya taṁ āvaṭṭessatī”ti paṭikkhipiṁsu. Vaṅgīso tesaṁ vacanaṁ anādiyitvā Satthu santikaṁ gantvā madhurapaṭisanthāraṁ katvā ekamantaṁ nisīdi.

Taṁ Satthā pucchi “Vaṅgīsa kiñci sippaṁ jānāsī”ti. Āma bho Gotama chavasīsamantaṁ nāma jānāmi, tena tivassamatthake matānampi sīsaṁ nakhena ākoṭetvā nibbattaṭṭhānaṁ jānāmīti. Satthā tassa ekaṁ niraye

---

1. Ugaṇhi, tato (sabbattha)   2. Taṁ taṁ janaṁ āvisāpetvā (Sī)

၂၁-မဟာနိပါတ

၁-ဝင်္ဂီသတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ

သတ္တတိနိပါတေ **နိက္ခန္တံ ဝတ မံ သန္တန္တိ**အာဒိကာ အာယသ္မတော ဝင်္ဂီသတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ကာ ဥပ္ပတ္တိ? အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဗုဒ္ဓကာလေ ဟံသဝတီနဂရေ မဟာဘောဂကုလေ နိဗ္ဗတ္တော ပုရိမနယေနေဝ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ ဓမ္မံ သုဏန္တော သတ္ထာရံ ဧကံ ဘိက္ခုံ ပဋိဘာနဝန္တာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေန္တံ ဒိသွာ သတ္ထု အဓိကာရကမ္မံ ကတွာ “အဟမ္ပိ အနာဂတေ ပဋိဘာနဝန္တာနံ အဂ္ဂေါ ဘဝေယျ”န္တိ ပတ္ထနံ ကတွာ သတ္ထာရာ ဗျာကတော ယာဝဇီဝံ ကုသလံ ကတွာ ဒေဝမနုဿေသု သံသရန္တော ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပာဒေ သာဝတ္ထိယံ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ **ဝင်္ဂီသော**တိ လဒ္ဓနာမော တယော ဗေဒေ ဥဂ္ဂဏှန္တော[1] အာစရိယံ အာရာဓေတွာ ဆဝသီသမန္တံ နာမ သိက္ခိတွာ ဆဝသီသံ နခေန အာကောဋေတွာ “အယံ သတ္တော အသုကယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တော”တိ ဇာနာတိ။

ဗြာဟ္မဏာ “အယံ အမှာကံ ဇီဝိတမဂ္ဂေါ”တိ ဉတွာ ဝင်္ဂီသံ ဂဟေတွာ ပဋိစ္ဆန္နယာနေ နိသီဒါပေတွာ ဂါမနိဂမရာဇဓာနိယော ဝိစရန္တိ။ ဝင်္ဂီသောပိ တိဝဿမတ္ထကေ မတာနမ္ပိ သီသံ အာဟရာပေတွာ နခေန အာကောဋေတွာ “အယံ သတ္တော အသုကယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တော”တိ ဝတွာ မဟာဇနဿ ကင်္ခစ္ဆေဒနတ္ထံ တေ တေ ဇနေ အာဝါဟေတွာ[2] အတ္တနော အတ္တနော ဂတိံ ကထာပေတိ။ တေန တသ္မိံ မဟာဇနော အဘိပ္ပသီဒတိ။ သော တံ နိဿာယ မဟာဇနဿ ဟတ္ထတော သတမ္ပိ သဟဿမ္ပိ လဘတီတိ။ ဗြာဟ္မဏာ ဝင်္ဂီသမာဒါယ ယထာရုစိံ ဝိစရိတွာ ပုန သာဝတ္ထိံ အဂမံသု။ ဝင်္ဂီသော သတ္ထု ဂုဏေ သုတွာ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတုကာမော အဟောသိ။ ဗြာဟ္မဏာ “သမဏော ဂေါတမော မာယာယ တံ အာဝဋ္ဋေဿတီ”တိ ပဋိက္ခိပိံသု။ ဝင်္ဂီသော တေသံ ဝစနံ အနာဒိယိတွာ သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ မဓုရပဋိသန္ထာရံ ကတွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိ။

တံ သတ္ထာ ပုစ္ဆိ “ဝင်္ဂီသ ကိဉ္စိ သိပ္ပံ ဇာနာသီ”တိ။ အာမ ဘော ဂေါတမ ဆဝသီသမန္တံ နာမ ဇာနာမိ၊ တေန တိဝဿမတ္ထကေ မတာနမ္ပိ သီသံ နခေန အာကောဋေတွာ နိဗ္ဗတ္တဋ္ဌာနံ ဇာနာမီတိ။ သတ္ထာ တဿ ဧကံ နိရယေ

၁-ဥဂဏှိ၊ တတော (သဗ္ဗတ္ထ)   ၂-တံ တံ ဇနံ အာဝိသာပေတွာ (သီ)

nibbattassa sīsaṁ dasseti, ekaṁ manussesu, ekaṁ devesu, ekaṁ parinibbutassa sīsaṁ dassesi. So paṭhamaṁ sīsaṁ ākoṭetvā “bho Gotama ayaṁ satto niraye nibbatto”ti āha. Sādhu Vaṅgīsa suṭṭhu tayā diṭṭhaṁ, “ayaṁ satto kuhiṁ nibbatto”ti pucchi. Manussaloketi. Ayaṁ kuhinti. Devaloketi tiṇṇannampi nibbattaṭṭhānaṁ kathesi. Parinibbutassa pana sīsaṁ nakhena ākoṭento neva antaṁ[1] na koṭiṁ passi. Atha naṁ Satthā “na sakkosi Vaṅgīsā”ti pucchi. “Upaparikkhāmi tāvā”ti punappunaṁ parivattetvā ākoṭentopi bāhirakamantena khīṇāsavassa gatiṁ kathaṁ jānissati, athassa matthakato sedo mucci. So lajjitvā tuṇhībhūto aṭṭhāsi. Atha naṁ Satthā “kilamasi Vaṅgīsā”ti āha. Āma bho Gotama, imassa uppannaṭṭhānaṁ jānituṁ na sakkomi, sace tumhe jānātha, kathethāti. Vaṅgīsa “ahaṁ etampi jānāmi, ito uttaritarampi jānāmī”ti vatvā—

“Cutiṁ yo vedi sattānaṁ, upapattiñca sabbaso.
Asattaṁ Sugataṁ Buddhaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

Yassa gatiṁ na jānanti, devā gandhabbamānusā.
Khīṇāsavaṁ arahantaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇan”ti[2]—

imā dve gāthā abhāsi. Vaṅgīso “tena hi bho Gotama taṁ vijjaṁ me dethā”ti apacitiṁ dassetvā Satthu santike nisīdi. Satthā “amhehi samānaliṅgassa demā”ti āha. Vaṅgīso “yaṁkiñci katvā mayā imaṁ mantaṁ gahetuṁ vaṭṭatī”ti brāhmaṇe āha “tumhe mayi pabbajante mā cintayittha, ahaṁ mantaṁ uggaṇhitvā sakalajambudīpe jeṭṭhako bhavissāmi, tumhākampi tena bhaddakameva bhavissatī”ti mantatthāya Satthusantikaṁ upasaṅkamitvā pabbajjaṁ yāci. Tadā ca thero Nigrodhakappo Bhagavato santike ṭhito hoti, taṁ Bhagavā āṇāpesi “nigrodhakappa imaṁ pabbājehī”ti. So Satthu āṇāya taṁ pabbājesi. Athassa Satthā “mantaparivāraṁ tāva uggaṇhāhī”ti dvattiṁsākārakammaṭṭhānaṁ vipassanākammaṭṭhānañca ācikkhi. So dvattiṁsākāraṁ sajjhāyantova vipassanaṁ paṭhapesi. Brāhmaṇā Vaṅgīsaṁ upasaṅkamitvā “kiṁ bho Vaṅgīsa samaṇassa Gotamassa santike sippaṁ

1. Ādiṁ (Sī) 2. Khu 1. 73, 378 piṭṭhesu.

နိဗ္ဗတ္တဿ သီသံ ဒဿေသိ၊ ဧကံ မနုဿေသု၊ ဧကံ ဒေဝေသု၊ ဧကံ ပရိနိဗ္ဗုတဿ သီသံ ဒဿေသိ။ သော ပဌမံ သီသံ အာကောဋေတွာ “ဘော ဂေါတမ အယံ သတ္တော နိရယေ နိဗ္ဗတ္တော”တိ အာဟ။ သာဓု ဝင်္ဂီသ သုဋ္ဌု တယာ ဒိဋ္ဌံ၊ “အယံ သတ္တော ကုဟိံ နိဗ္ဗတ္တော”တိ ပုစ္ဆိ။ မနုဿလောကေတိ။ အယံ ကုဟိန္တိ။ ဒေဝလောကေတိ တိဏ္ဏန္နမ္ပိ နိဗ္ဗတ္တဋ္ဌာနံ ကထေသိ။ ပရိနိဗ္ဗုတဿ ပန သီသံ နခေန အာကောဋေန္တော နေဝ အန္တံ[1] န ကောဋိံ ပဿိ။ အထ နံ သတ္ထာ “န သက္ကောသိ ဝင်္ဂီသာ”တိ ပုစ္ဆိ။ “ဥပပရိက္ခာမိ တာဝါ”တိ ပုနပ္ပုနံ ပရိဝတ္တေတွာ အာကောဋေန္တောပိ ဗာဟိရကမန္တေန ခီဏာသဝဿ ဂတိံ ကထံ ဇာနိဿတိ၊ အထဿ မတ္ထကတော သေဒေါ မုစ္စိ။ သော လဇ္ဇိတွာ တုဏှီဘူတော အဋ္ဌာသိ။ အထ နံ သတ္ထာ “ကိလမသိ ဝင်္ဂီသာ”တိ အာဟ။ အာမ ဘော ဂေါတမ, ဣမဿ ဥပ္ပန္နဋ္ဌာနံ ဇာနိတုံ န သက္ကောမိ၊ သစေ တုမှေ ဇာနာထ၊ ကထေထာတိ။ ဝင်္ဂီသ “အဟံ ဧတမ္ပိ ဇာနာမိ၊ ဣတော ဥတ္တရိတရမ္ပိ ဇာနာမီ”တိ ဝတွာ—

“စုတိံ ယော ဝေဒိ သတ္တာနံ၊ ဥပပတ္တိဉ္စ သဗ္ဗသော။
အသတ္တံ သုဂတံ ဗုဒ္ဓံ၊ တမဟံ ဗြူမိ ဗြာဟ္မဏံ။

ယဿ ဂတိံ န ဇာနန္တိ၊ ဒေဝါ ဂန္ဓဗ္ဗမာနုသာ။
ခီဏာသဝံ အရဟန္တံ၊ တမဟံ ဗြူမိ ဗြာဟ္မဏ”န္တိ[2]—

ဣမာ ဒွေ ဂါထာ အဘာသိ။ ဝင်္ဂီသော “တေန ဟိ ဘော ဂေါတမ တံ ဝိဇ္ဇံ မေ ဒေထာ”တိ အပစိတိံ ဒဿေတွာ သတ္ထု သန္တိကေ နိသီဒိ။ သတ္ထာ “အမှေဟိ သမာနလိင်္ဂဿ ဒေမာ”တိ အာဟ။ ဝင်္ဂီသော “ယံကိဉ္စိ ကတွာ မယာ ဣမံ မန္တံ ဂဟေတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ ဗြာဟ္မဏေ အာဟ “တုမှေ မယိ ပဗ္ဗဇန္တေ မာ စိန္တယိတ္ထ၊ အဟံ မန္တံ ဥဂ္ဂဏှိတွာ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ဇေဋ္ဌကော ဘဝိဿာမိ၊ တုမှာကမ္ပိ တေန ဘဒ္ဒကမေဝ ဘဝိဿတီ”တိ မန္တတ္ထာယ သတ္ထုသန္တိကံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိ။ တဒါ စ ထေရော နိဂြောဓကပ္ပော ဘဂဝတော သန္တိကေ ဌိတော ဟောတိ၊ တံ ဘဂဝါ အာဏာပေသိ “နိဂြောဓကပ္ပ ဣမံ ပဗ္ဗာဇေဟီ”တိ။ သော သတ္ထု အာဏာယ တံ ပဗ္ဗာဇေသိ။ အထဿ သတ္ထာ “မန္တပရိဝါရံ တာဝ ဥဂ္ဂဏှာဟီ”တိ ဒွတ္တိံသာကာရကမ္မဋ္ဌာနံ ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာနဉ္စ အာစိက္ခိ။ သော ဒွတ္တိံသာကာရံ သဇ္ဈာယန္တောဝ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေသိ။ ဗြာဟ္မဏာ ဝင်္ဂီသံ ဥပသင်္ကမိတွာ “ကိံ ဘော ဝင်္ဂီသ သမဏဿ ဂေါတမဿ သန္တိကေ သိပ္ပံ

၁-အာဒိံ (သီ) ၂-ခု ၁-၇၃-၃၇၈-ပိဋ္ဌေသု။

sikkhitan”ti pucchiṁsu. Kiṁ sippasikkhanena, gacchatha tumhe, na mayhaṁ tumhehi kattabbakiccanti. Brāhmaṇā “tvampi dāni samaṇassa Gotamassa vasaṁ āpanno, māyāya āvaṭṭito, kiṁ mayaṁ tava santike karissāmā”ti[1] āgatamaggeneva pakkamiṁsu. Vaṅgīsatthero vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ sacchākāsi. Tena vuttaṁ **Apadāne**[2]—

“Padumuttaro nāma Jino, sabbadhammesu cakkhumā.
Ito satasahassamhi, kappe uppajji nāyako.

Yathāpi sāgare ūmi, gagane viya tārakā.
Evaṁ pāvacanaṁ tassa, arahantehi cittitaṁ.

Sadevāsuranāgehi, manujehi purakkhato.
Samaṇabrāhmaṇākiṇṇe, janamajjhe Jinuttamo.

Pabhāhi anurañjanto, loke lokantagū Jino.
Vacanena vibodhento, veneyyapadumāni so.

Vesārajjehi sampanno, catūhi purisuttamo.
Pahīnabhayasārajjo, khemappatto visārado.

Āsabhaṁ pavaraṁ ṭhānaṁ, Buddhabhūmiñca kevalaṁ.
Paṭijānāti lokaggo, natthi sañcodako kvaci.

Sīhanādamasambhītaṁ, nadato tassa tādino.
Devo naro vā brahmā vā, paṭivattā na vijjati.

Desento pavaraṁ dhammaṁ, santārento sadevakaṁ.
Dhammacakkaṁ pavatteti, parisāsu visārado.

Paṭibhānavataṁ aggaṁ, sāvakaṁ sādhusammataṁ.
Guṇaṁ bahuṁ pakittetvā, etadagge ṭhapesi taṁ.

Tadāhaṁ Haṁsavatiyaṁ, brāhmaṇo sādhusammato.
Sabbavedavidū jāto, vāgīso vādisūdano.

Upecca taṁ Mahāvīraṁ, sutvāhaṁ dhammadesanaṁ.
Pītivaraṁ paṭilabhiṁ, sāvakassa guṇe rato.

1. Carissāmāti (Sī)   2. Khu 4. 150 piṭṭhādīsu.

သိက္ခိတ”န္တိ ပုစ္ဆိံသု။ ကိံ သိပ္ပသိက္ခနေန၊ ဂစ္ဆထ တုမှေ၊ န မယှံ တုမှေဟိ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စန္တိ။ ဗြာဟ္မဏာ “တွမ္ပိ ဒါနိ သမဏဿ ဂေါတမဿ ဝသံ အာပန္နော၊ မာယာယ အာဝဋ္ဋိတော၊ ကိံ မယံ တဝ သန္တိကေ ကရိဿာမာ”တိ[၁] အာဂတမဂ္ဂေနေဝ ပက္ကမိံသု။ ဝင်္ဂီသတ္ထေရော ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ သစ္ဆာကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အပဒါနေ**[၂]—

“ပဒုမုတ္တရော နာမ ဇိနော၊ သဗ္ဗဓမ္မေသု စက္ခုမာ။
ဣတော သတသဟဿမှိ၊ ကပ္ပေ ဥပ္ပဇ္ဇိ နာယကော။

ယထာပိ သာဂရေ ဦမိ၊ ဂဂနေ ဝိယ တာရကာ။
ဧဝံ ပါဝစနံ တဿ၊ အရဟန္တေဟိ စိတ္တိတံ။

သဒေဝါသုရနာဂေဟိ၊ မနုဇေဟိ ပုရက္ခတော။
သမဏဗြာဟ္မဏာကိဏ္ဏေ၊ ဇနမဇ္ဈေ ဇိနုတ္တမော။

ပဘာဟိ အနုရဉ္ဇန္တော၊ လောကေ လောကန္တဂူ ဇိနော။
ဝစနေန ဝိဗောဓေန္တော၊ ဝေနေယျပဒုမာနိ သော။

ဝေသာရဇ္ဇေဟိ သမ္ပန္နော၊ စတူဟိ ပုရိသုတ္တမော။
ပဟီနဘယသာရဇ္ဇော၊ ခေမပ္ပတ္တော ဝိသာရဒေါ။

အာသဘံ ပဝရံ ဌာနံ၊ ဗုဒ္ဓဘူမိဉ္စ ကေဝလံ။
ပဋိဇာနာတိ လောကဂ္ဂေါ၊ နတ္ထိ သဉ္စောဒကော ကွစိ။

သီဟနာဒမသမ္ဘီတံ၊ နဒတော တဿ တာဒိနော။
ဒေဝေါ နရော ဝါ ဗြဟ္မာ ဝါ၊ ပဋိဝတ္တာ န ဝိဇ္ဇတိ။

ဒေသေန္တော ပဝရံ ဓမ္မံ၊ သန္တာရေန္တော သဒေဝကံ။
ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေတိ၊ ပရိသာသု ဝိသာရဒေါ။

ပဋိဘာနဝတံ အဂ္ဂံ၊ သာဝကံ သာဓုသမ္မတံ။
ဂုဏံ ဗဟုံ ပကိတ္တေတွာ၊ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေသိ တံ။

တဒါဟံ ဟံသဝတိယံ၊ ဗြာဟ္မဏော သာဓုသမ္မတော။
သဗ္ဗဝေဒဝိဒူ ဇာတော၊ ဝါဂီသော ဝါဒိသူဒနော။

ဥပေစ္စ တံ မဟာဝီရံ၊ သုတွာဟံ ဓမ္မဒေသနံ။
ပီတိဝရံ ပဋိလဘိံ၊ သာဝကဿ ဂုဏေ ရတော။

၁-စရိဿာမာတိ (သီ)   ၂-ခု ၄-၁၅၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Nimantetvāva Sugataṁ, sasaṁghaṁ lokanandanaṁ.
Sattāhaṁ bhojayitvāhaṁ, dussehacchādayiṁ tadā.

Nipacca sirasā pāde, katokāso katañjalī.
Ekamantaṁ ṭhito haṭṭho, santhaviṁ jinamuttamaṁ.

Namo te vādimaddana, namo te Isisattama.
Namo te sabbalokagga, namo te abhayaṁ kara.

Namo te māramathana, namo te diṭṭhisūdana.
Namo te santisukhada, namo te saraṇaṁ kara.

Anāthānaṁ bhavaṁ nātho, bhītānaṁ abhayappado.
Vissāmabhūmi santānaṁ, saraṇaṁ saraṇesinaṁ.

Evamādīhi Sambuddhaṁ, santhavitvā mahāguṇaṁ.
Avocaṁ vādisūdassa, gatiṁ pappomi bhikkhuno.

Tadā avoca Bhagavā, anantapaṭibhānavā.
Yo so Buddhaṁ abhojesi, sattāhaṁ sahasāvakaṁ.

Guṇañca me pakittesi, pasanno sehi pāṇibhi.
Eso patthayate ṭhānaṁ, vādisūdassa bhikkhuno.

Anāgatamhi addhāne, lacchase taṁ manorathaṁ.
Devamānusasampattiṁ, anubhotvā anappakaṁ.

Satasahassito kappe, Okkākakulasambhavo.
Gotamo nāma gottena, Satthā loke bhavissati.

Tassa dhammesu dāyādo, oraso dhammanimmito.
Vaṅgīso nāma nāmena, hessati Satthu sāvako.

Taṁ sutvā mudito hutvā, yāvajīvaṁ tadā Jinaṁ.
Paccayehi upaṭṭhāsiṁ, mettacitto Tathāgataṁ.

Tena kammena sukatena, cetanāpaṇidhīhi ca.
Jahitvā mānusaṁ dehaṁ, tusitaṁ agamāsahaṁ.

နိမန္တေတွာဝ သုဂတံ၊ သသံဃံ လောကနန္ဒနံ။
သတ္တာဟံ ဘောဇယိတွာဟံ၊ ဒုဿေဟစ္ဆာဒယိံ တဒါ။

နိပစ္စ သိရသာ ပါဒေ၊ ကတောကာသော ကတဉ္ဇလီ။
ဧကမန္တံ ဌိတော ဟဋ္ဌော၊ သန္ထဝိံ ဇိနမုတ္တမံ။

နမော တေ ဝါဒိမဒ္ဒန၊ နမော တေ ဣသိသတ္တမ။
နမော တေ သဗ္ဗလောကဂ္ဂ၊ နမော တေ အဘယံ ကရ။

နမော တေ မာရမထန၊ နမော တေ ဒိဋ္ဌိသူဒန။
နမော တေ သန္တိသုခဒ၊ နမော တေ သရဏံ ကရ။

အနာထာနံ ဘဝံ နာထော၊ ဘီတာနံ အဘယပ္ပဒေါ။
ဝိဿာမဘူမိ သန္တာနံ၊ သရဏံ သရဏေသိနံ။

ဧဝမာဒီဟိ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ သန္ထဝိတွာ မဟာဂုဏံ။
အဝေါစံ ဝါဒိသူဒဿ၊ ဂတိံ ပပ္ပေါမိ ဘိက္ခုနော။

တဒါ အဝေါစ ဘဂဝါ၊ အနန္တပဋိဘာနဝါ။
ယော သော ဗုဒ္ဓံ အဘောဇေသိ၊ သတ္တာဟံ သဟသာဝကံ။

ဂုဏဉ္စ မေ ပကိတ္တေသိ၊ ပသန္နော သေဟိ ပါဏိဘိ။
ဧသော ပတ္ထယတေ ဌာနံ၊ ဝါဒိသူဒဿ ဘိက္ခုနော။

အနာဂတမှိ အဒ္ဓါနေ၊ လစ္ဆသေ တံ မနောရထံ။
ဒေဝမာနုသသမ္ပတ္တိံ၊ အနုဘောတွာ အနပ္ပကံ။

သတသဟဿိတော ကပ္ပေ၊ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ။
ဂေါတမော နာမ ဂေါတ္တေန၊ သတ္ထာ လောကေ ဘဝိဿတိ။

တဿ ဓမ္မေသု ဒါယာဒေါ၊ ဩရသော ဓမ္မနိမ္မိတော။
ဝင်္ဂီသော နာမ နာမေန၊ ဟေဿတိ သတ္ထု သာဝကော။

တံ သုတွာ မုဒိတော ဟုတွာ၊ ယာဝဇီဝံ တဒါ ဇိနံ။
ပစ္စယေဟိ ဥပဋ္ဌာသိံ၊ မေတ္တစိတ္တော တထာဂတံ။

တေန ကမ္မေန သုကတေန၊ စေတနာပဏိဓီဟိ စ။
ဇဟိတွာ မာနုသံ ဒေဟံ၊ တုသိတံ အဂမာသဟံ။

Pacchime ca bhave dāni, jāto vippakule ahaṁ.
Paccājāto yadā āsiṁ, jātiyā sattavassiko.

Sabbavedavidū jāto, vādasatthavisārado.
Vādissaro cittakathī, paravādappamaddano.

Vaṅge jātoti Vaṅgīso, vacane issaroti vā.
Vaṅgīso iti me nāmaṁ, abhavī lokasammataṁ.

Yadāhaṁ viññutaṁ patto, ṭhito paṭhamayobbane.
Tadā Rājagahe ramme, Sāriputtamahaddasaṁ.

Piṇḍāya vicarantaṁ taṁ, pattapāṇiṁ susaṁvutaṁ.
Alolakkhiṁ mitabhāṇiṁ, yugamattaṁ nidakkhitaṁ.

Taṁ disvā vimhito hutvā, avocaṁ mamanucchavaṁ.
Kaṇikāraṁva nicitaṁ, cittaṁ gāthāpadaṁ ahaṁ.

Ācikkhi so me Satthāraṁ, Sambuddhaṁ Lokanāyakaṁ.
Tadā so paṇḍito vīro, uttariṁ samavoca me.

Virāgasaṁhitaṁ vākyaṁ, katvā duddasamuttamaṁ.
Vicittapaṭibhānehi, tosito tena tādinā.

Nipacca sirasā pāde, pabbājehīti maṁ bravi.
Tato maṁ sa mahāpañño, Buddhaseṭṭhamupānayi.

Nipacca sirasā pāde, nisīdiṁ Satthu santike.
Mamāha vadataṁ seṭṭho, kacci Vaṅgīsa jānāsi.

Kiñci sippanti tassāhaṁ, jānāmīti ca abraviṁ.
Matasīsaṁ vanacchuddhaṁ, api bārasavassikaṁ.
Tava vijjāvisesena, sace sakkosi vācaya.

Āmoti me paṭiññāte, tīṇi sīsāni dassayi.
Nirayanaradevesu, upapanne avācayiṁ.

Tadā khīṇāsavasseva, sīsaṁ dassesi nāyako.
Tatohaṁ vihatārabbho, pabbajjaṁ samayācisaṁ.

ပစ္ဆိမေ စ ဘဝေ ဒါနိ၊ ဇာတော ဝိပ္ပကုလေ အဟံ။
ပစ္စာဇာတော ယဒါ အာသိံ၊ ဇာတိယာ သတ္တဝဿိကော။

သဗ္ဗဝေဒဝိဒူ ဇာတော၊ ဝါဒသတ္ထဝိသာရဒေါ။
ဝါဒိဿရော စိတ္တကထီ၊ ပရဝါဒပ္ပမဒ္ဒနော။

ဝင်္ဂေ ဇာတောတိ ဝင်္ဂီသော၊ ဝစနေ ဣဿရောတိ ဝါ။
ဝင်္ဂီသော ဣတိ မေ နာမံ၊ အဘဝီ လောကသမ္မတံ။

ယဒါဟံ ဝိညုတံ ပတ္တော၊ ဌိတော ပဌမယောဗ္ဗနေ။
တဒါ ရာဇဂဟေ ရမ္မေ၊ သာရိပုတ္တမဟဒ္ဒသံ။

ပိဏ္ဍာယ ဝိစရန္တံ တံ၊ ပတ္တပါဏိံ သုသံဝုတံ။
အလောလက္ခိံ မိတဘာဏိံ၊ ယုဂမတ္တံ နိဒက္ခိတံ။

တံ ဒိသွာ ဝိမှိတော ဟုတွာ၊ အဝေါစံ မမနုစ္ဆဝံ။
ကဏိကာရံဝ နိစိတံ၊ စိတ္တံ ဂါထာပဒံ အဟံ။

အာစိက္ခိ သော မေ သတ္ထာရံ၊ သမ္ဗုဒ္ဓံ လောကနာယကံ။
တဒါ သော ပဏ္ဍိတော ဝီရော၊ ဥတ္တရိံ သမဝေါစ မေ။

ဝိရာဂသံဟိတံ ဝါကျံ၊ ကတွာ ဒုဒ္ဒသမုတ္တမံ။
ဝိစိတ္တပဋိဘာနေဟိ၊ တောသိတော တေန တာဒိနာ။

နိပစ္စ သိရသာ ပါဒေ၊ ပဗ္ဗာဇေဟီတိ မံ ဗြဝိ။
တတော မံ သ မဟာပညော၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌမုပါနယိ။

နိပစ္စ သိရသာ ပါဒေ၊ နိသီဒိံ သတ္ထု သန္တိကေ။
မမာဟ ဝဒတံ သေဋ္ဌော၊ ကစ္စိ ဝင်္ဂီသ ဇာနာသိ။

ကိဉ္စိ သိပ္ပန္တိ တဿာဟံ၊ ဇာနာမီတိ စ အဗြဝိံ။
မတသီသံ ဝနစ္ဆုဒ္ဓံ၊ အပိ ဗာရသဝဿိကံ။
တဝ ဝိဇ္ဇာဝိသေသေန၊ သစေ သက္ကောသိ ဝါစယ။

အာမောတိ မေ ပဋိညာတေ၊ တီဏိ သီသာနိ ဒဿယိ။
နိရယနရဒေဝေသု၊ ဥပပန္နေ အဝါစယိံ။

တဒါ ခီဏာသဝဿေဝ၊ သီသံ ဒဿေသိ နာယကော။
တတောဟံ ဝိဟတာရဗ္ဘော၊ ပဗ္ဗဇ္ဇံ သမယာစိသံ။

Pabbajitvāna Sugataṁ, santhavāmi tahiṁ tahiṁ.
Tato maṁ kabbavittosi, ujjhāyantiha bhikkhavo.

Tato vīmaṁsanatthaṁ me, āha Buddho vināyako.
Takkikā panimā gāthā, ṭhānaso paṭibhanti taṁ.

Na kabbavittohaṁ vīra, ṭhānaso paṭibhanti maṁ.
Tena hi dāni Vaṅgīsa, ṭhānaso santhavāhi maṁ.

Tadāhaṁ santhaviṁ vīraṁ, gāthāhi Isisattamaṁ.
Ṭhānaso me tadā tuṭṭho, Jino agge ṭhapesi maṁ.

Paṭibhānena cittena, aññesamatimaññahaṁ.
Pesale tena saṁviggo, arahattamapāpuṇiṁ.

Paṭibhānavataṁ aggo, añño koci na vijjati.
Yathāyaṁ bhikkhu Vaṅgīso, evaṁ dhāretha bhikkhavo.

Satasahasse kataṁ kammaṁ, phalaṁ dassesi me idha.
Sumutto saravegova, kilese jhāpayiṁ mama.

Kilesā jhāpitā mayhaṁ, bhavā sabbe samūhatā.
Nāgova bandhanaṁ chetvā, viharāmi anāsavo.

Svāgataṁ vata me āsi, Buddhaseṭṭhassa santike.
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanaṁ.

Paṭisambhidā catasso, vimokkhāpi ca aṭṭhime.
Chaḷabhiññā sacchikatā, kataṁ Buddhassa sāsanan"ti.

Arahā pana hutvā thero Satthu santikaṁ gacchanto cakkhupathato paṭṭhāya candena, sūriyena, ākāsena, mahāsamuddena, Sinerunā pabbatarājena, sīhena migaraññā, hatthināgenāti tena tena saddhiṁ upamento anekehi padasatehi Satthāraṁ vaṇṇentova upagacchati, tena taṁ Satthā saṁghamajjhe nisinno paṭibhānavantānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapesi. Atha therena arahattappattito pubbe ca pacchā ca taṁ taṁ cittaṁ āgamma bhāsitā, theraṁ uddissa Ānandattherādīhi bhāsitā ca—

ပဗ္ဗဇိတွာန သုဂတံ၊ သန္ထဝါမိ တဟိံ တဟိံ။
တတော မံ ကဗ္ဗဝိတ္တောသိ၊ ဥဇ္ဈာယန္တိဟ ဘိက္ခဝေါ။

တတော ဝီမံသနတ္ထံ မေ၊ အာဟ ဗုဒ္ဓေါ ဝိနာယကော။
တက္ကိကာ ပနိမာ ဂါထာ၊ ဌာနသော ပဋိဘန္တိ တံ။

န ကဗ္ဗဝိတ္တောဟံ ဝီရ၊ ဌာနသော ပဋိဘန္တိ မံ။
တေန ဟိ ဒါနိ ဝင်္ဂီသ၊ ဌာနသော သန္ထဝါဟိ မံ။

တဒါဟံ သန္ထဝိံ ဝီရံ၊ ဂါထာဟိ ဣသိသတ္တမံ။
ဌာနသော မေ တဒါ တုဋ္ဌော၊ ဇိနော အဂ္ဂေ ဌပေသိ မံ။

ပဋိဘာနေန စိတ္တေန၊ အညေသမတိမညဟံ။
ပေသလေ တေန သံဝိဂ္ဂေါ၊ အရဟတ္တမပါပုဏိံ။

ပဋိဘာနဝတံ အဂ္ဂေါ၊ အညော ကောစိ န ဝိဇ္ဇတိ။
ယထာယံ ဘိက္ခု ဝင်္ဂီသော၊ ဧဝံ ဓာရေထ ဘိက္ခဝေါ။

သတသဟဿေ ကတံ ကမ္မံ၊ ဖလံ ဒဿေသိ မေ ဣဓ။
သုမုတ္တော သရဝေဂေါဝ၊ ကိလေသေ ဈာပယိံ မမ။

ကိလေသာ ဈာပိတာ မယှံ၊ ဘဝါ သဗ္ဗေ သမူဟတာ။
နာဂေါဝ ဗန္ဓနံ ဆေတွာ၊ ဝိဟရာမိ အနာသဝေါ။

သွာဂတံ ဝတ မေ အာသိ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ သန္တိကေ။
တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ။

ပဋိသမ္ဘိဒါ စတဿော၊ ဝိမောက္ခာပိ စ အဋ္ဌိမေ။
ဆဠဘိညာ သစ္ဆိကတာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန”န္တိ။

အရဟာ ပန ဟုတွာ ထေရော သတ္ထု သန္တိကံ ဂစ္ဆန္တော စက္ခုပထတော ပဋ္ဌာယ စန္ဒေန, သူရိယေန, အာကာသေန, မဟာသမုဒ္ဒေန, သိနေရုနာ ပဗ္ဗတရာဇေန, သီဟေန မိဂရညာ, ဟတ္ထိနာဂေနာတိ တေန တေန သဒ္ဓိံ ဥပမေန္တော အနေကေဟိ ပဒသတေဟိ သတ္ထာရံ ဝဏ္ဏေန္တောဝ ဥပဂစ္ဆတိ၊ တေန တံ သတ္ထာ သံဃမဇ္ဈေ နိသိန္နော ပဋိဘာနဝန္တာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။ အထ ထေရေန အရဟတ္တပ္ပတ္တိတော ပုဗ္ဗေ စ ပစ္ဆာ စ တံ တံ စိတ္တံ အာဂမ္မ ဘာသိတာ, ထေရံ ဥဒ္ဒိဿ အာနန္ဒတ္ထေရာဒီဟိ ဘာသိတာ စ—

1218. Nikkhantaṁ vata maṁ santaṁ, agārasmā’nagāriyaṁ.
Vitakkā upadhāvanti, pagabbhā kaṇhato ime.

1219. Uggaputtā mahissāsā, sikkhitā daḷhadhammino.
Samantā parikireyyuṁ, sahassaṁ apalāyinaṁ.

1220. Sacepi ettakā bhiyyo, āgamissanti itthiyo.
Neva maṁ byādhayissanti, dhamme samhi patiṭṭhito.

1221. Sakkhī hi me sutaṁ etaṁ, Buddhassādiccabandhuno.
Nibbānagamanaṁ maggaṁ, tattha me nirato mano.

1222. Evañce maṁ viharantaṁ, pāpima upagacchasi.
Tathā maccu karissāmi, na me maggampi dakkhasi.

1223. Aratiñca ratiñca pahāya,
Sabbaso gehasitañca vitakkaṁ.
Vanathaṁ na kareyya kuhiñci,
Nibbanatho avanatho sa bhikkhu.

1224. Yamidha pathaviñca vehāsaṁ,
Rūpagataṁ jagatogadhaṁ kiñci.
Parijīyati sabbamaniccaṁ,
Evaṁ samecca caranti mutattā.

1225. Upadhīsu janā gadhitāse,
Diṭṭhasute paṭighe ca mute ca.
Ettha vinodaya chandamanejo,
Yo hettha na limpati muni tamāhu.

1226. Atha saṭṭhisitā savitakkā,
Puthujjanatāya adhammā niviṭṭhā.
Na ca vaggagata’ssa kuhiñci,
No pana duṭṭhullagāhī sa bhikkhu.

၁၂၁၈။ နိက္ခန္တံ ဝတ မံ သန္တံ၊ အဂါရသ္မာ’နဂါရိယံ။
ဝိတက္ကာ ဥပဓာဝန္တိ၊ ပဂဗ္ဘာ ကဏှတော ဣမေ။

၁၂၁၉။ ဥဂ္ဂပုတ္တာ မဟိဿာသာ၊ သိက္ခိတာ ဒဠှဓမ္မိနော။
သမန္တာ ပရိကိရေယျုံ၊ သဟဿံ အပလာယိနံ။

၁၂၂၀။ သစေပိ ဧတ္တကာ ဘိယျော၊ အာဂမိဿန္တိ ဣတ္ထိယော။
နေဝ မံ ဗျာဓယိဿန္တိ၊ ဓမ္မေ သမှိ ပတိဋ္ဌိတော။

၁၂၂၁။ သက္ခီ ဟိ မေ သုတံ ဧတံ၊ ဗုဒ္ဓဿာဒိစ္စဗန္ဓုနော။
နိဗ္ဗာနဂမနံ မဂ္ဂံ၊ တတ္ထ မေ နိရတော မနော။

၁၂၂၂။ ဧဝဉ္စေ မံ ဝိဟရန္တံ၊ ပါပိမ ဥပဂစ္ဆသိ။
တထာ မစ္စု ကရိဿာမိ၊ န မေ မဂ္ဂမ္ပိ ဒက္ခသိ။

၁၂၂၃။ အရတိဉ္စ ရတိဉ္စ ပဟာယ၊
သဗ္ဗသော ဂေဟသိတဉ္စ ဝိတက္ကံ။
ဝနထံ န ကရေယျ ကုဟိဉ္စိ၊
နိဗ္ဗနထော အဝနထော သ ဘိက္ခု။

၁၂၂၄။ ယမိဓ ပထဝိဉ္စ ဝေဟာသံ၊
ရူပဂတံ ဇဂတောဂဓံ ကိဉ္စိ။
ပရိဇီယတိ သဗ္ဗမနိစ္စံ၊
ဧဝံ သမေစ္စ စရန္တိ မုတတ္တာ။

၁၂၂၅။ ဥပဓီသု ဇနာ ဂဓိတာသေ၊
ဒိဋ္ဌသုတေ ပဋိဃေ စ မုတေ စ။
ဧတ္ထ ဝိနောဒယ ဆန္ဒမနေဇော၊
ယော ဟေတ္ထ န လိမ္ပတိ မုနိ တမာဟု။

၁၂၂၆။ အထ သဋ္ဌိသိတာ သဝိတက္ကာ၊
ပုထုဇ္ဇနတာယ အဓမ္မာ နိဝိဋ္ဌာ။
န စ ဝဂ္ဂဂတ’ဿ ကုဟိဉ္စိ၊
နော ပန ဒုဋ္ဌုလ္လဂါဟီ သ ဘိက္ခု။

1227. Dabbo cirarattasamāhito,
Akuhako nipako apihālu.
Santaṁ padaṁ ajjhagamā muni,
Paṭicca parinibbuto kaṅkhati kālaṁ.

1228. Mānaṁ pajahassu Gotama,
Mānapathañca jahassu asesaṁ.
Mānapathamhi sa mucchito,
Vippaṭisārī'huvā cirarattaṁ.

1229. Makkhena makkhitā pajā,
Mānahatā nirayaṁ papatanti.
Socanti janā cirarattaṁ,
Mānahatā nirayaṁ upapannā.

1230. Na hi socati bhikkhu kadāci,
Maggajino sammā paṭipanno.
Kittiñca sukhañcānubhoti,
Dhammadasoti tamāhu tathattaṁ.

1231. Tasmā akhilo idha padhānavā,
Nīvaraṇāni pahāya visuddho.
Mānañca pahāya asesaṁ,
Vijjāya'ntakaro samitāvī.

1232. Kāmarāgena ḍayhāmi, cittaṁ me pariḍayhati.
Sādhu nibbāpanaṁ brūhi, anukampāya Gotama.

1233. Saññāya vipariyesā, cittaṁ te pariḍayhati.
Nimittaṁ parivajjehi, subhaṁ rāgūpasaṁhitaṁ.

1234. Asubhāya cittaṁ bhāvehi, ekaggaṁ susamāhitaṁ.
Sati kāyagatā tya'tthu, nibbidābahulo bhava.

1235. Animittañca bhāvehi, mānānusaya'mujjaha.
Tato mānābhisamayā, upasanto carissasi.

၁၂၁၈။ နိက္ခန္တံ ဝတ မံ သန္တံ၊ အဂါရသ္မာ'နဂါရိယံ။
ဝိတက္ကာ ဥပဓာဝန္တိ၊ ပဂဗ္ဘာ ကဏှတော ဣမေ။

၁၂၁၉။ ဥဂ္ဂပုတ္တာ မဟိဿာသာ၊ သိက္ခိတာ ဒဠှဓမ္မိနော။
သမန္တာ ပရိကိရေယျုံ၊ သဟဿံ အပလာယိနံ။

၁၂၂၀။ သစေပိ ဧတ္တကာ ဘိယျော၊ အာဂမိဿန္တိ ဣတ္ထိယော။
နေဝ မံ ဗျာဓယိဿန္တိ၊ ဓမ္မေ သမှိ ပတိဋ္ဌိတော။

၁၂၂၁။ သက္ခီ ဟိ မေ သုတံ ဧတံ၊ ဗုဒ္ဓဿာဒိစ္စဗန္ဓုနော။
နိဗ္ဗာနဂမနံ မဂ္ဂံ၊ တတ္ထ မေ နိရတော မနော။

၁၂၂၂။ ဧဝဉ္စေ မံ ဝိဟရန္တံ၊ ပါပိမ ဥပဂစ္ဆသိ။
တထာ မစ္စု ကရိဿာမိ၊ န မေ မဂ္ဂမ္ပိ ဒက္ခသိ။

၁၂၂၃။ အရတိဉ္စ ရတိဉ္စ ပဟာယ၊
သဗ္ဗသော ဂေဟသိတဉ္စ ဝိတက္ကံ။
ဝနထံ န ကရေယျ ကုဟိဉ္စိ၊
နိဗ္ဗနထော အဝနထော သ ဘိက္ခု။

၁၂၂၄။ ယမိဓ ပထဝိဉ္စ ဝေဟာသံ၊
ရူပဂတံ ဇဂတောဂဓံ ကိဉ္စိ။
ပရိဇီယတိ သဗ္ဗမနိစ္စံ၊
ဧဝံ သမေစ္စ စရန္တိ မုတတ္တာ။

၁၂၂၅။ ဥပဓီသု ဇနာ ဂဓိတာသေ၊
ဒိဋ္ဌသုတေ ပဋိဃေ စ မုတေ စ။
ဧတ္ထ ဝိနောဒယ ဆန္ဒမနေဇော၊
ယော ဟေတ္ထ န လိမ္ပတိ မုနိ တမာဟု။

၁၂၂၆။ အထ သဋ္ဌိသိတာ သဝိတက္ကာ၊
ပုထုဇ္ဇနတာယ အဓမ္မာ နိဝိဋ္ဌာ။
န စ ဝဂ္ဂဂတ'ဿ ကုဟိဉ္စိ၊
နော ပန ဒုဋ္ဌုလ္လဂါဟီ သ ဘိက္ခု။

1236. Tameva vācaṁ bhāseyya, yāya'ttānaṁ na tāpaye.
Pare ca na vihiṁseyya, sā ve vācā subhāsitā.

1237. Piyavācameva bhāseyya, yā vācā paṭinanditā.
Yaṁ anādāya pāpāni, paresaṁ bhāsate piyaṁ.

1238. Saccaṁ ve amatā vācā, esa dhammo sanantano.
Sacce atthe ca dhamme ca, āhu santo patiṭṭhitā.

1239. Yaṁ buddho bhāsati vācaṁ, khemaṁ nibbānapattiyā.
Dukkhassantakiriyāya, sā ve vācānamuttamā.

1240. Gambhīrapañño medhāvī, maggāmaggassa kovido.
Sāriputto mahāpañño, dhammaṁ deseti bhikkhunaṁ.

1241. Saṁkhittenapi deseti, vitthārenapi bhāsati.
Sālikāyiva[1] nigghoso, paṭibhānaṁ udiyyati[2].

1242. Tassa taṁ desayantassa, suṇanti madhuraṁ giraṁ.
Sarena rajanīyena, savanīyena vaggunā.
Udaggacittā muditā, sotaṁ odhenti bhikkhavo.

1243. Ajja pannarase visuddhiyā, bhikkhū pañcasatā samāgatā.
Saṁyojanabandhanacchidā, anīghā khīṇapunabbhavā isī.

1244. Cakkavattī yathā rājā, amaccaparivārito.
Samantā anupariyeti, sāgarantaṁ mahiṁ imaṁ.

1245. Evaṁ vijitasaṅgāmaṁ, satthavāhaṁ anuttaraṁ.
Sāvakā payirupāsanti, tevijjā maccuhāyino.

1246. Sabbe Bhagavato puttā, palāpettha na vijjati.
Taṇhāsallassa hantāraṁ, vande ādiccabandhunaṁ.

1247. Parosahassaṁ bhikkhūnaṁ, Sugataṁ payirupāsati.
Desentaṁ virajaṁ dhammaṁ, nibbānaṁ akutobhayaṁ.

1. Sālikāyeva (Ka) 2. Udīrayi (Saṁ 1. 191.)

၁၂၃၆။ တမေဝ ဝါစံ ဘာသေယျ၊ ယာယ'တ္တာနံ န တာပယေ။
ပရေ စ န ဝိဟိံသေယျ၊ သာ ဝေ ဝါစာ သုဘာသိတာ။

၁၂၃၇။ ပိယဝါစမေဝ ဘာသေယျ၊ ယာ ဝါစာ ပဋိနန္ဒိတာ။
ယံ အနာဒါယ ပါပါနိ၊ ပရေသံ ဘာသတေ ပိယံ။

၁၂၃၈။ သစ္စံ ဝေ အမတာ ဝါစာ၊ ဧသ ဓမ္မော သနန္တနော။
သစ္စေ အတ္ထေ စ ဓမ္မေ စ၊ အာဟု သန္တော ပတိဋ္ဌိတာ။

၁၂၃၉။ ယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘာသတိ ဝါစံ၊ ခေမံ နိဗ္ဗာနပတ္တိယာ။
ဒုက္ခဿန္တကိရိယာယ၊ သာ ဝေ ဝါစာနမုတ္တမာ။

၁၂၄၀။ ဂမ္ဘီရပညော မေဓာဝီ၊ မဂ္ဂါမဂ္ဂဿ ကောဝိဒေါ။
သာရိပုတ္တော မဟာပညော၊ ဓမ္မံ ဒေသေတိ ဘိက္ခုနံ။

၁၂၄၁။ သံခိတ္တေနပိ ဒေသေတိ၊ ဝိတ္ထာရေနပိ ဘာသတိ။
သာလိကာယိဝ[1] နိဂ္ဃောသော၊ ပဋိဘာနံ ဥဒိယျတိ[2]။

၁၂၄၂။ တဿ တံ ဒေသယန္တဿ၊ သုဏန္တိ မဓုရံ ဂိရံ။
သရေန ရဇနီယေန၊ သဝနီယေန ဝဂ္ဂုနာ။
ဥဒဂ္ဂစိတ္တာ မုဒိတာ၊ သောတံ ဩဓေန္တိ ဘိက္ခဝေါ။

၁၂၄၃။ အဇ္ဇ ပန္နရသေ ဝိသုဒ္ဓိယာ၊ ဘိက္ခူ ပဉ္စသတာ သမာဂတာ။
သံယောဇနဗန္ဓနစ္ဆိဒါ၊ အနီဃာ ခီဏပုနဗ္ဘဝါ ဣသီ။

၁၂၄၄။ စက္ကဝတ္တီ ယထာ ရာဇာ၊ အမစ္စပရိဝါရိတော။
သမန္တာ အနုပရိယေတိ၊ သာဂရန္တံ မဟိံ ဣမံ။

၁၂၄၅။ ဧဝံ ဝိဇိတသင်္ဂါမံ၊ သတ္ထဝါဟံ အနုတ္တရံ။
သာဝကာ ပယိရုပါသန္တိ၊ တေဝိဇ္ဇာ မစ္စုဟာယိနော။

၁၂၄၆။ သဗ္ဗေ ဘဂဝတော ပုတ္တာ၊ ပလာပေတ္ထ န ဝိဇ္ဇတိ။
တဏှာသလ္လဿ ဟန္တာရံ၊ ဝန္ဒေ အာဒိစ္စဗန္ဓုနံ။

၁၂၄၇။ ပရောသဟဿံ ဘိက္ခူနံ၊ သုဂတံ ပယိရုပါသတိ။
ဒေသေန္တံ ဝိရဇံ ဓမ္မံ၊ နိဗ္ဗာနံ အကုတောဘယံ။

၁-သာလိကာယေဝ (က) ၂-ဥဒီရယိ (သံ ၁-၁၉၁။)

1248. Suṇanti dhammaṁ vimalaṁ, Sammāsambuddhadesitaṁ.
Sobhati vata Sambuddho, bhikkhusaṁghapurakkhato.

1249. Nāganāmosi Bhagavā, isīnaṁ Isisattamo.
Mahāmeghova hutvāna, sāvake abhivassasi.

1250. Divā vihārā nikkhamma, Satthudassanakamyatā.
Sāvako te Mahāvīra, pāde vandati Vaṅgiso.

1251. Ummaggapathaṁ mārassa,
Abhibhuyya carati pabhijja khīlāni.
Taṁ passatha bandhapamuñca karaṁ,
Asitaṁva bhāgaso pavibhajja.

1252. Oghassa hi nitaraṇatthaṁ,
Anekavihitaṁ maggaṁ akkhāsi.
Tasmiṁ ca amate akkhāte,
Dhammadasā ṭhitā asaṁhīrā.

1253. Pajjotakaro ativijjha,
Sabbaṭhitīnaṁ atikkama'maddasa.
Ñatvā ca sacchikatvā ca,
Aggaṁ so desayi dasaddhānaṁ.

1254. Evaṁ sudesite dhamme,
Ko pamādo vijānataṁ dhammaṁ.
Tasmā hi tassa Bhagavato sāsane,
Appamatto sadā namassamanusikkhe.

1255. Buddhānubuddho yo thero, Koṇḍañño tibbanikkamo.
Lābhī sukhavihārānaṁ, vivekānaṁ abhiṇhaso.

1256. Yaṁ sāvakena pattabbaṁ, Satthu sāsanakārinā.
Sabba'ssa taṁ anuppattaṁ, appamattassa sikkhato.

1257. Mahānubhāvo tevijjo, cetopariyakovido.
Koṇḍañño Buddhadāyādo, pāde vandati Satthuno.

၁၂၄၈။ သုဏန္တိ ဓမ္မံ ဝိမလံ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဒေသိတံ။
သောဘတိ ဝတ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ဘိက္ခုသံဃပုရက္ခတော။

၁၂၄၉။ နာဂနာမောသိ ဘဂဝါ၊ ဣသီနံ ဣသိသတ္တမော။
မဟာမေဃောဝ ဟုတွာန၊ သာဝကေ အဘိဝဿသိ။

၁၂၅၀။ ဒိဝါ ဝိဟာရာ နိက္ခမ္မ၊ သတ္ထုဒဿနကမျတာ။
သာဝကော တေ မဟာဝီရ၊ ပါဒေ ဝန္ဒတိ ဝင်္ဂီသော။

၁၂၅၁။ ဥမ္မဂ္ဂပထံ မာရဿ၊ အဘိဘုယျ စရတိ ပဘိဇ္ဇ ခီလာနိ။
တံ ပဿထ ဗန္ဓပမုဉ္စ ကရံ၊ အသိတံဝ ဘာဂသော ပဝိဘဇ္ဇ။

၁၂၅၂။ ဩဃဿ ဟိ နိတရဏတ္ထံ၊
အနေကဝိဟိတံ မဂ္ဂံ အက္ခာသိ။
တသ္မိံ စ အမတေ အက္ခာတေ၊
ဓမ္မဒသာ ဌိတာ အသံဟီရာ။

၁၂၅၃။ ပဇ္ဇောတကရော အတိဝိဇ္ဈ၊
သဗ္ဗဋ္ဌိတီနံ အတိက္ကမ'မဒ္ဒသ။
ဉတွာ စ သစ္ဆိကတွာ စ၊
အဂ္ဂံ သော ဒေသယိ ဒသဒ္ဓါနံ။

၁၂၅၄။ ဧဝံ သုဒေသိတေ ဓမ္မေ၊
ကော ပမာဒေါ ဝိဇာနတံ ဓမ္မံ။
တသ္မာ ဟိ တဿ ဘဂဝတော သာသနေ၊
အပ္ပမတ္တော သဒါ နမဿမနုသိက္ခေ။

၁၂၅၅။ ဗုဒ္ဓါနုဗုဒ္ဓေါ ယော ထေရော၊ ကောဏ္ဍညော တိဗ္ဗနိက္ကမော။
လာဘီ သုခဝိဟာရာနံ၊ ဝိဝေကာနံ အဘိဏှသော။

၁၂၅၆။ ယံ သာဝကေန ပတ္တဗ္ဗံ၊ သတ္ထု သာသနကာရိနာ။
သဗ္ဗ'ဿ တံ အနုပ္ပတ္တံ၊ အပ္ပမတ္တဿ သိက္ခတော။

၁၂၅၇။ မဟာနုဘာဝေါ တေဝိဇ္ဇော၊ စေတောပရိယကောဝိဒေါ။
ကောဏ္ဍညော ဗုဒ္ဓဒါယာဒေါ၊ ပါဒေ ဝန္ဒတိ သတ္ထုနော။

1258. Nagassa passe āsīnaṁ, muniṁ dukkhassa pāraguṁ.
Sāvakā payirupāsanti, tevijjā maccuhāyino.

1259. Cetasā[1] anupariyeti, Moggallāno mahiddhiko.
Cittaṁ nesaṁ samanvesaṁ[2], vippamuttaṁ nirūpadhiṁ.

1260. Evaṁ sabbaṅgasampannaṁ, muniṁ dukkhassa pāraguṁ.
Anekākārasampannaṁ, payirupāsanti Gotamaṁ.

1261. Cando yathā vigatavalāhake nabhe,
Virocati vītamalova[3] bhāṇumā.
Evampi aṅgīrasa tvaṁ mahāmuni,
Atirocasi yasasā sabbalokaṁ.

1262. Kāveyyamattā vicarimha pubbe, gāmā gāmaṁ purā puraṁ.
Athaddasāma Sambuddhaṁ, sabbadhammāna pāraguṁ.

1263.So me dhammamadesesi, muni dukkhassa pāragū.
Dhammaṁ sutvā pasīdimha, saddhā no udapajjatha.

1264. Tassāhaṁ vacanaṁ sutvā, khandhe āyatanāni ca.
Dhātuyo ca viditvāna, pabbajiṁ anagāriyaṁ.

1265. Bahūnaṁ vata atthāya, uppajjanti Tathāgatā.
Itthīnaṁ purisānañca, ye te sāsanakārakā.

1266. Tesaṁ kho vata atthāya, bodhimajjhagamā muni.
Bhikkhūnaṁ bhikkhunīnañca, ye niyāmagataddasā.

1267. Sudesitā cakkhumatā, Buddhenādiccabandhunā.
Cattāri ariyasaccāni, anukampāya pāṇinaṁ.

1268. Dukkhaṁ dukkhasamuppādaṁ, dukkhassa ca atikkamaṁ.
Ariyaṁ caṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ, dukkhūpasamagāminaṁ.

1. Te cetasā (Saṁ 1. 196.)
2. Samanesaṁ (Saṁ 1. 196.)
3. Vigatamalova (Saṁ 1. 197.)

၁၂၅၈။ နဂဿ ပဿေ အာသီနံ၊ မုနိံ ဒုက္ခဿ ပါရဂုံ။
သာဝကာ ပယိရုပါသန္တိ၊ တေဝိဇ္ဇာ မစ္စုဟာယိနော။

၁၂၅၉။ စေတသာ[1] အနုပရိယေတိ၊ မောဂ္ဂလ္လာနော မဟိဒ္ဓိကော။
စိတ္တံ နေသံ သမန္နေသံ[2]၊ ဝိပ္ပမုတ္တံ နိရူပဓိံ။

၁၂၆၀။ ဧဝံ သဗ္ဗင်္ဂသမ္ပန္နံ၊ မုနိံ ဒုက္ခဿ ပါရဂုံ။
အနေကာကာရသမ္ပန္နံ၊ ပယိရုပါသန္တိ ဂေါတမံ။

၁၂၆၁။ စန္ဒော ယထာ ဝိဂတဝလာဟကေ နဘေ၊
ဝိရောစတိ ဝီတမလောဝ[3] ဘာဏုမာ။
ဧဝမ္ပိ အင်္ဂီရသ တွံ မဟာမုနိ၊
အတိရောစသိ ယသသာ သဗ္ဗလောကံ။

၁၂၆၂။ ကာဝေယျမတ္တာ ဝိစရိမှ ပုဗ္ဗေ၊ ဂါမာ ဂါမံ ပုရာ ပုရံ။
အထဒ္ဒသာမ သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ သဗ္ဗဓမ္မာန ပါရဂုံ။

၁၂၆၃။ သော မေ ဓမ္မမဒေသေသိ၊ မုနိ ဒုက္ခဿ ပါရဂူ။
ဓမ္မံ သုတွာ ပသီဒိမှ၊ သဒ္ဓါ နော ဥဒပဇ္ဇထ။

၁၂၆၄။ တဿာဟံ ဝစနံ သုတွာ၊ ခန္ဓေ အာယတနာနိ စ။
ဓာတုယော စ ဝိဒိတွာန၊ ပဗ္ဗဇိံ အနဂါရိယံ။

၁၂၆၅။ ဗဟူနံ ဝတ အတ္ထာယ၊ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ တထာဂတာ။
ဣတ္ထီနံ ပုရိသာနဉ္စ၊ ယေ တေ သာသနကာရကာ။

၁၂၆၆။ တေသံ ခေါ ဝတ အတ္ထာယ၊ ဗောဓိမဇ္ဈဂမာ မုနိ။
ဘိက္ခူနံ ဘိက္ခုနီနဉ္စ၊ ယေ နိယာမဂတဒ္ဒသာ။

၁၂၆၇။ သုဒေသိတာ စက္ခုမတာ၊ ဗုဒ္ဓေနာဒိစ္စဗန္ဓုနာ။
စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ၊ အနုကမ္ပာယ ပါဏိနံ။

၁၂၆၈။ ဒုက္ခံ ဒုက္ခသမုပ္ပါဒံ၊ ဒုက္ခဿ စ အတိက္ကမံ။
အရိယံ စဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ၊ ဒုက္ခူပသမဂါမိနံ။

၁-တေ စေတသာ (သံ ၁-၁၉၆။) ၂-သမနေသံ (သံ ၁-၁၉၆။) ၃-ဝိဂတမလော (သံ ၁-၁၉၇။)

1269. Evamete tathā vuttā, diṭṭhā me te yathā tathā.
Sadattho me anuppatto, kataṁ Buddhassa sāsanaṁ.

1270. Svāgataṁ vata me āsi, mama Buddhassa santike.
Suvibhattesu dhammesu, yaṁ seṭṭhaṁ tadupāgamiṁ.

1271. Abhiññāpāramippatto, sotadhātu visodhitā.
Tevijjo iddhipattomhi, cetopariyakovido.

1272. Pucchāmi Satthāramanomapaññaṁ,
Diṭṭheva dhamme yo vicikicchānaṁ chettā.
Aggāḷave kālamakāsi bhikkhu,
Ñāto yasassī abhinibbutatto.

1273. Nigrodhakappo iti tassa nāmaṁ,
Tayā kataṁ Bhagavā brāhmaṇassa.
So taṁ namassaṁ acari mutyapekho,
Āraddhavīriyo daḷhadhammadassī.

1274. Taṁ sāvakaṁ sakka mayampi sabbe,
Aññātumicchāma samantacakkhu.
Samavaṭṭhitā no savanāya sotā[1],
Tuvaṁ no Satthā tvamanuttarosi.

1275. Chinda no vicikicchaṁ brūhi metaṁ,
Parinibbutaṁ vedaya bhūripañña.
Majjheva no bhāsa samantacakkhu,
Sakkova devāna sahassanetto.

1276. Ye keci ganthā idha mohamaggā,
Aññāṇapakkhā vicikicchaṭhānā[2].
Tathāgataṁ patvā na te bhavanti,
Cakkhuṁ hi etaṁ paramaṁ narānaṁ.

1. Hetuṁ. (Sī, Syā) 2. Vicikicchaṭṭhānā (Ka)

၁၂၆၉။ ဧဝမေတေ တထာ ဝုတ္တာ၊ ဒိဋ္ဌာ မေ တေ ယထာ တထာ။
သဒတ္ထော မေ အနုပ္ပတ္တော၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ။

၁၂၇၀။ သွာဂတံ ဝတ မေ အာသိ၊ မမ ဗုဒ္ဓဿ သန္တိကေ။
သုဝိဘတ္တေသု ဓမ္မေသု၊ ယံ သေဋ္ဌံ တဒုပါဂမိံ။

၁၂၇၁။ အဘိညာပါရမိပ္ပတ္တော၊ သောတဓာတု ဝိသောဓိတာ။
တေဝိဇ္ဇော ဣဒ္ဓိပတ္တောမှိ၊ စေတောပရိယကောဝိဒေါ။

၁၂၇၂။ ပုစ္ဆာမိ သတ္ထာရမနောမပညံ၊
ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ယော ဝိစိကိစ္ဆာနံ ဆေတ္တာ။
အဂ္ဂါဠဝေ ကာလမကာသိ ဘိက္ခု၊
ဉာတော ယသဿီ အဘိနိဗ္ဗုတတ္တော။

၁၂၇၃။ နိဂြောဓကပ္ပေါ ဣတိ တဿ နာမံ၊
တယာ ကတံ ဘဂဝါ ဗြာဟ္မဏဿ။
သော တံ နမဿံ အစရိ မုတျပေခေါ၊
အာရဒ္ဓဝီရိယော ဒဠှဓမ္မဒဿီ။

၁၂၇၄။ တံ သာဝကံ သက္က မယမ္ပိ သဗ္ဗေ၊
အညာတုမိစ္ဆာမ သမန္တစက္ခု။
သမဝဋ္ဌိတာ နော သဝနာယ သောတာ[1]၊
တုဝံ နော သတ္ထာ တွမနုတ္တရောသိ။

၁၂၇၅။ ဆိန္ဒ နော ဝိစိကိစ္ဆံ ဗြူဟိ မေတံ၊
ပရိနိဗ္ဗုတံ ဝေဒယ ဘူရိပည။
မဇ္ဈေဝ နော ဘာသ သမန္တစက္ခု၊
သက္ကောဝ ဒေဝါန သဟဿနေတ္တော။

၁၂၇၆။ ယေ ကေစိ ဂန္ထာ ဣဓ မောဟမဂ္ဂါ၊
အညာဏပက္ခာ ဝိစိကိစ္ဆဋ္ဌာနာ[2]။
တထာဂတံ ပတွာ န တေ ဘဝန္တိ၊
စက္ခုံ ဟိ ဧတံ ပရမံ နရာနံ။

၁-ဟေတုံ။ (သီ၊ သျာ) ၂-ဝိစိကိစ္ဆဋ္ဌာနာ (က)

1277. No ce hi jātu puriso kilese,
Vāto yathā abbhaghanaṁ vihāne.
Tamova’ssa nivuto sabbaloko,
Jotimantopi na pabhāseyyuṁ.

1278. Dhīrā ca pajjotakarā bhavanti,
Taṁ taṁ ahaṁ vīra tatheva maññe.
Vipassinaṁ jānamupāgamimha,
Parisāsu no āvikarohi kappaṁ.

1279. Khippaṁ giraṁ eraya vaggu vagguṁ,
Haṁsova paggayha saṇikaṁ nikūja.
Bindussarena suvikappitena,
Sabbeva te ujjugatā suṇoma.

1280. Pahīnajātimaraṇaṁ asesaṁ,
Niggayha dhonaṁ vadessāmi dhammaṁ.
Na kāmakāro hi puthujjanānaṁ,
Saṅkheyyakāro ca Tathāgatānaṁ.

1281. Sampannaveyyākaraṇaṁ tavedaṁ,
Samujjupaññassa samuggahītaṁ.
Ayamañjali pacchimo suppaṇāmito,
Mā mohayī jāna’manomapañña.

1282. Paroparaṁ ariyadhammaṁ viditvā,
Mā mohayī jāna’manomavīriya.
Vāriṁ yathā ghammani ghammatatto,
Vācābhikaṅkhāmi sutaṁ pavassa.

1283. Yadatthikaṁ brahmacariyaṁ acarī,
Kappāyano kacci’ssataṁ amoghaṁ.
Nibbāyi so ādu sa-upādiseso,
Yathā vimutto ahu taṁ suṇoma.

၁၂၇၇။ နော စေ ဟိ ဇာတု ပုရိသော ကိလေသေ၊
ဝါတော ယထာ အဗ္ဘဃနံ ဝိဟာနေ။
တမောဝ’ဿ နိဝုတော သဗ္ဗလောကော၊
ဇောတိမန္တောပိ န ပဘာသေယျုံ။

၁၂၇၈။ ဓီရာ စ ပဇ္ဇောတကရာ ဘဝန္တိ၊
တံ တံ အဟံ ဝီရ တထေဝ မညေ။
ဝိပဿိနံ ဇာနမုပါဂမိမှ၊
ပရိသာသု နော အာဝိကရောဟိ ကပ္ပံ။

၁၂၇၉။ ခိပ္ပံ ဂိရံ ဧရယ ဝဂ္ဂု ဝဂ္ဂုံ၊
ဟံသောဝ ပဂ္ဂယှ သဏိကံ နိကူဇ။
ဗိန္ဒုဿရေန သုဝိကပ္ပိတေန၊
သဗ္ဗေဝ တေ ဥဇ္ဇုဂတာ သုဏောမ။

၁၂၈၀။ ပဟီနဇာတိမရဏံ အသေသံ၊
နိဂ္ဂယှ ဓောနံ ဝဒေဿာမိ ဓမ္မံ။
န ကာမကာရော ဟိ ပုထုဇ္ဇနာနံ၊
သင်္ခေယျကာရော စ တထာဂတာနံ။

၁၂၈၁။ သမ္ပန္နဝေယျာကရဏံ တဝေဒံ၊
သမုဇ္ဇုပညဿ သမုဂ္ဂဟီတံ။
အယမဉ္ဇလိ ပစ္ဆိမော သုပ္ပဏာမိတော၊
မာ မောဟယီ ဇာန’မနောမပည။

၁၂၈၂။ ပရောပရံ အရိယဓမ္မံ ဝိဒိတွာ၊
မာ မောဟယီ ဇာန’မနောမဝီရိယ။
ဝါရိံ ယထာ ဃမ္မနိ ဃမ္မတတ္တော၊
ဝါစာဘိကင်္ခါမိ သုတံ ပဝဿ။

၁၂၈၃။ ယဒတ္ထိကံ ဗြဟ္မစရိယံ အစရိ၊
ကပ္ပါယနော ကစ္စိ’ဿတံ အမောဃံ။
နိဗ္ဗာယိ သော အာဒု သဥပါဒိသေသော၊
ယထာ ဝိမုတ္တော အဟု တံ သုဏောမ။

1284. Acchecchi taṇhaṁ idha nāmarūpe, (Iti Bhagavā,)
Kaṇhassa sotaṁ dīgharattānusayitaṁ.
Atāri jātiṁ maraṇaṁ asesaṁ,
Iccabravi Bhagavā pañcaseṭṭho.

1285. Esa sutvā pasīdāmi, vaco te Isisattama.
Amoghaṁ kira me puṭṭhaṁ, na maṁ vañcesi brāhmaṇo.

1286. Yathā vādī tathā kārī, ahu Buddhassa sāvako.
Acchecchi maccuno jālaṁ, tataṁ māyāvino daḷhaṁ.

1287. Addasa Bhagavā ādiṁ, upādānassa kappiyo.
Accagā[1] vata kappāno, maccudheyyaṁ suduttaraṁ.

1288. Taṁ devadevaṁ vandāmi, puttaṁ te dvipaduttama.
Anujātaṁ Mahāvīraṁ, nāgaṁ nāgassa orasan"ti—

imā gāthā saṅgītikāle ekajjhaṁ katvā saṅgahaṁ āropitā. Tattha "nikkhantaṁ vata maṁ santan"ti-ādayo pañca gāthā āyasmā Vaṅgīso navo acirapabbajito hutvā vihāraṁ upagatā alaṅkatapaṭiyattā sambahulā itthiyo disvā uppannarāgo taṁ vinodento abhāsi.

Tattha **nikkhantaṁ vata maṁ santaṁ, agārasmā'nagāriyan**ti agārato nikkhantaṁ[2] anagāriyaṁ pabbajitaṁ maṁ samānaṁ. **Vitakkā**ti kāmavitakkādayo pāpavitakkā. **Upadhāvantī**ti mama cittaṁ upagacchanti. **Pagabbhā**ti pāgabbhiyayutthā vasino[3]. "Ayaṁ gehato nikkhamitvā[4] pabbajito, nayimaṁ anuddhaṁsituṁ yuttan"ti evaṁ aparihārato nillajjā. **Kaṇhato**ti kāḷato, lāmakabhāvatoti attho. **Ime**ti tesaṁ attano paccakkhatā[5] vuttā.

Asuddhajīvino parivārayuttā manussā uggakiccatāya "uggā"ti vuccanti, tesaṁ puttā **uggaputtā. Mahissāsā**ti mahā-issāsā. **Sikkhitā**ti dvādasa vassāni ācariyakule uggahitasippā. **Daḷhadhammino**ti

1. Ajjhagā (Ka) 2. Nikkhamantaṁ (Sī) 3. Sāhasino (Sī)
4. Nikkhanto (Ka) 5. Attapaccakkhato (Sī)

၁၂၈၄။ အစ္ဆေစ္ဆိ တဏှံ ဣဓ နာမရူပေ၊ (ဣတိ ဘဂဝါ၊)
ကဏှဿ သောတံ ဒီဃရတ္တာနုသယိတံ။
အတာရိ ဇာတိံ မရဏံ အသေသံ၊
ဣစ္စဗြဝိ ဘဂဝါ ပဉ္စသေဋ္ဌော။

၁၂၈၅။ ဧသ သုတွာ ပသီဒါမိ၊ ဝစော တေ ဣသိသတ္တမ။
အမောဃံ ကိရ မေ ပုဋ္ဌံ၊ န မံ ဝဉ္စေသိ ဗြာဟ္မဏော။

၁၂၈၆။ ယထာ ဝါဒီ တထာ ကာရီ၊ အဟု ဗုဒ္ဓဿ သာဝကော။
အစ္ဆေစ္ဆိ မစ္စုနော ဇာလံ၊ တတံ မာယာဝိနော ဒဠှံ။

၁၂၈၇။ အဒ္ဒသ ဘဂဝါ အာဒိံ၊ ဥပါဒါနဿ ကပ္ပိယော။
အစ္စဂါ[1] ဝတ ကပ္ပါနော၊ မစ္စုဓေယျံ သုဒုတ္တရံ။

၁၂၈၈။ တံ ဒေဝဒေဝံ ဝန္ဒာမိ၊ ပုတ္တံ တေ ဒွိပဒုတ္တမ။
အနုဇာတံ မဟာဝီရံ၊ နာဂံ နာဂဿ ဩရသ”န္တိ—

ဣမာ ဂါထာ သင်္ဂီတိကာလေ ဧကဇ္ဈံ ကတွာ သင်္ဂဟံ အာရောပိတာ။ တတ္ထ “နိက္ခန္တံ ဝတ မံ သန္တ”န္တိအာဒယော ပဉ္စ ဂါထာ အာယသ္မာ ဝင်္ဂီသော နဝေါ အစိရပဗ္ဗဇိတော ဟုတွာ ဝိဟာရံ ဥပဂတာ အလင်္ကတပဋိယတ္တာ သမ္ဗဟုလာ ဣတ္ထိယော ဒိသွာ ဥပ္ပန္နရာဂေါ တံ ဝိနောဒေန္တော အဘာသိ။

တတ္ထ **နိက္ခန္တံ ဝတ မံ သန္တံ၊ အဂါရသ္မာ’နဂါရိယ**န္တိ အဂါရတော နိက္ခန္တံ[2] အနဂါရိယံ ပဗ္ဗဇိတံ မံ သမာနံ။ **ဝိတက္ကာ**တိ ကာမဝိတက္ကာဒယော ပါပဝိတက္ကာ။ **ဥပဓာဝန္တီ**တိ မမ စိတ္တံ ဥပဂစ္ဆန္တိ။ **ပဂဗ္ဘာ**တိ ပါဂဗ္ဘိယယုတ္တာ ဝသိနော[3]။ “အယံ ဂေဟတော နိက္ခမိတွာ[4] ပဗ္ဗဇိတော၊ နယိမံ အနုဒ္ဓံသိတုံ ယုတ္တ”န္တိ ဧဝံ အပရိဟာရတော နိလ္လဇ္ဇာ။ **ကဏှတော**တိ ကာဠတော၊ လာမကဘာဝတောတိ အတ္ထော။ **ဣမေ**တိ တေသံ အတ္တနော ပစ္စက္ခတာ[5] ဝုတ္တာ။

အသုဒ္ဓဇီဝိနော ပရိဝါရယုတ္တာ မနုဿာ ဥဂ္ဂကိစ္စတာယ “ဥဂ္ဂါ”တိ ဝုစ္စန္တိ၊ တေသံ ပုတ္တာ **ဥဂ္ဂပုတ္တာ။ မဟိဿာသာ**တိ မဟာဣဿာသာ။ **သိက္ခိတာ**တိ ဒွါဒသ ဝဿာနိ အာစရိယကုလေ ဥဂ္ဂဟိတသိပ္ပါ။ **ဒဠှဓမ္မိနော**တိ

၁-အဇ္ဈဂါ (က) ၂-နိက္ခမန္တံ (သီ) ၃-သာဟသိနော (သီ)
၄-နိက္ခန္တော (က) ၅-အတ္တပစ္စက္ခတော (သီ)

daḷhadhanuno. Daḷhadhanu nāma dvisahassathāmaṁ vuccati. Dvisahassathāmanti ca yassa āropitassa jiyāya bandho lohasīsādīnaṁ bhāro daṇḍe gahetvā yāva kaṇḍapamāṇā nabhaṁ ukkhittassa pathavito muccati. **Samantā parikireyyun**ti samantato kaṇḍe khipeyyuṁ. Kittakāti ce āha “**sahassaṁ apalāyinan**”ti, yuddhe aparaṁ mukhānaṁ[1] sahassamattānaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—sikkhitā katahatthā uggā daḷhadhanuno[2] mahissāsā uggaputtā sahassamattā kadācipi yuddhe parājayaṁ apattā appamattā samantato ṭhatvā thambhaṁ[3] upanissāya sacepi vasseyyuṁ[4]. Tādisehipi issāsasahassehi samantā sare parikirīyante[5] susikkhito putiso daṇḍaṁ gahetvā sabbe sare attano sarīre apatamāne katvā pādamūle pāteyya. Tattha ekopi issāso dve sare ekato khipanto nāma natthi, itthiyo pana rūpārammaṇādivasena pañca pañca sare ekato khipanti, evaṁ khipantiyo. **Ettakā bhiyyo**ti imāhi itthīhi bhiyyopi bahū itthiyo attano itthikuttahāsabhāvādito vidhaṁsenti[6].

Sakkhī hi me sutaṁ etanti sammukhā mayā etaṁ sutaṁ. **Nibbānagamanaṁ maggan**ti liṅgavipallāsena vuttaṁ, nibbānagāmimaggoti attho, vipassanaṁ sandhāyāha. **Tattha me nirato mano**ti tasmiṁ vipassanāmagge mayhaṁ cittaṁ nirataṁ.

Evañce maṁ viharantanti evaṁ anicca-asubhajjhānabhāvanāya ca vipassanābhāvanāya ca viharantaṁ maṁ. **Pāpimā**ti kilesamāraṁ ālapati. **Tathā maccu karissāmi, na me maggampi dakkhasī**ti mayā kataṁ maggampi yathā na passasi, tathā maccu antaṁ karissāmīti yojanā.

Aratiñcāti-ādikā pañca gāthā attano santāne uppanne arati-ādike vinodentena vuttā. Tattha **aratin**ti adhikusalesu dhammesu pantasenāsanesu ca ukkaṇṭhanaṁ. **Ratin**ti pañcakāmaguṇaratiṁ. **Pahāyā**ti pajahitvā. **Sabbaso gehasitañca vitakkan**ti gehanissitaṁ puttadārādipaṭisaṁyuttaṁ ñātivitakkādiñca micchāvitakkaṁ anavasesato pahāya. **Vanathaṁ na kareyya kuhiñcī**ti ajjhattikabāhirappabhede sabbasmiṁ vatthusmiṁ taṇhaṁ na kareyyaṁ. **Nibbanatho avanatho sa bhikkhū**ti yo hi sabbena

1. Paramukhānaṁ (Sī) 2. Daḷhadanvino (Sī)
3. Mamaṁ (Ka) 4. Sace kaṇḍe pavasseyyuṁ (Sī)
5. Parikirante (Ka) 6. ...bhāva, bhāvādito viddhaṁseyyunti (Sī)

ဒဠှဓနုနော။ ဒဠှဓနု နာမ ဒွိသဟဿထာမံ ဝုစ္စတိ။ ဒွိသဟဿထာမန္တိ စ ယဿ အာရောပိတဿ ဇိယာယ ဗန္ဓော လောဟသီသာဒီနံ ဘာရော ဒဏ္ဍေ ဂဟေတွာ ယာဝ ကဏ္ဍပမာဏာ နဘံ ဥက္ခိတ္တဿ ပထဝိတော မုစ္စတိ။ **သမန္တာ ပရိကိရေယျု**န္တိ သမန္တတော ကဏ္ဍေ ခိပေယျုံ။ ကိတ္တကာတိ စေ အာဟ “**သဟဿံ အပလာယိန**”န္တိ၊ ယုဒ္ဓေ အပရံ မုခါနံ[၁] သဟဿမတ္တာနံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—သိက္ခိတာ ကတဟတ္ထာ ဥဂ္ဂါ ဒဠှဓနုနော[၂] မဟိဿာသာ ဥဂ္ဂပုတ္တာ သဟဿမတ္တာ ကဒါစိပိ ယုဒ္ဓေ ပရာဇယံ အပတ္တာ အပ္ပမတ္တာ သမန္တတော ဌတွာ ထမ္ဘံ[၃] ဥပနိဿာယ သစေပိ ဝဿေယျုံ[၄]။ တာဒိသေဟိပိ ဣဿာသသဟဿေဟိ သမန္တာ သရေ ပရိကိရိယန္တေ[၅] သုသိက္ခိတော ပုရိသော ဒဏ္ဍံ ဂဟေတွာ သဗ္ဗေ သရေ အတ္တနော သရီရေ အပတမာနေ ကတွာ ပါဒမူလေ ပါတေယျ။ တတ္ထ ဧကောပိ ဣဿာသော ဒွေ သရေ ဧကတော ခိပန္တော နာမ နတ္ထိ၊ ဣတ္ထိယော ပန ရူပါရမ္မဏာဒိဝသေန ပဉ္စ ပဉ္စ သရေ ဧကတော ခိပန္တိ၊ ဧဝံ ခိပန္တိယော။ **ဧတ္တကာ ဘိယျော**တိ ဣမာဟိ ဣတ္ထီဟိ ဘိယျောပိ ဗဟူ ဣတ္ထိယော အတ္တနော ဣတ္ထိကုတ္တဟာသဘာဝါဒိတော ဝိဓံသေန္တိ[၆]။

သက္ခီ ဟိ မေ သုတံ ဧတန္တိ သမ္မုခါ မယာ ဧတံ သုတံ။ **နိဗ္ဗာနဂမနံ မဂ္ဂ**န္တိ လိင်္ဂဝိပလ္လာသေန ဝုတ္တံ၊ နိဗ္ဗာနဂါမိမဂ္ဂေါတိ အတ္ထော၊ ဝိပဿနံ သန္ဓာယာဟ။ **တတ္ထ မေ နိရတော မနော**တိ တသ္မိံ ဝိပဿနာမဂ္ဂေ မယှံ စိတ္တံ နိရတံ။

ဧဝဉ္စ မံ ဝိဟရန္တန္တိ ဧဝံ အနိစ္စအသုဘဇ္ဈာနဘာဝနာယ စ ဝိပဿနာဘာဝနာယ စ ဝိဟရန္တံ မံ။ **ပါပိမာ**တိ ကိလေသမာရံ အာလပတိ။ **တထာ မစ္စု ကရိဿာမိ၊ န မေ မဂ္ဂမ္ပိ ဒက္ခသီ**တိ မယာ ကတံ မဂ္ဂမ္ပိ ယထာ န ပဿသိ၊ တထာ မစ္စု အန္တံ ကရိဿာမီတိ ယောဇနာ။

အရတိဉ္စာတိအာဒိကာ ပဉ္စ ဂါထာ အတ္တနော သန္တာနေ ဥပ္ပန္နေ အရတိအာဒိကေ ဝိနောဒေန္တေန ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **အရတိ**န္တိ အဓိကုသလေသု ဓမ္မေသု ပန္တသေနာသနေသု စ ဥက္ကဏ္ဌနံ။ **ရတိ**န္တိ ပဉ္စကာမဂုဏရတိံ။ **ပဟာယာ**တိ ပဇဟိတွာ။ **သဗ္ဗသော ဂေဟသိတဉ္စ ဝိတက္က**န္တိ ဂေဟနိဿိတံ ပုတ္တဒါရာဒိပဋိသံယုတ္တံ ဉာတိဝိတက္ကာဒိဉ္စ မိစ္ဆာဝိတက္ကံ အနဝသေသတော ပဟာယ။ **ဝနထံ န ကရေယျ ကုဟိဉ္စီ**တိ အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရပ္ပဘေဒေ သဗ္ဗသ္မိံ ဝတ္ထုသ္မိံ တဏှံ န ကရေယျံ။ **နိဗ္ဗနထော အဝနထော သ ဘိက္ခူ**တိ ယော ဟိ သဗ္ဗေန

၁-ပရမုခါနံ (သီ) ၂-ဒဠှဒန္ဝိနော (သီ) ၃-မမံ (က)
၄-သစေ ကဏ္ဍေ ပဝဿေယျုံ (သီ) ၅-ပရိကိရန္တေ (က) ၆-....ဘာဝ, ဘာဝါဒိတော ဝိဒ္ဓံသေယျုန္တိ (သီ)

sabbaṁ nittaṇho, tato eva katthacipi nandiyā abhāvato avanatho, so bhikkhu nāma saṁsāre bhayassa sammadeva ikkhaṇatāya bhinnakilesatāya cāti attho.

Yamidha pathaviñca vehāsaṁ, rūpagataṁ jagatogadhaṁ kiñcīti yaṁkiñci idha pathavīgataṁ bhūminissitaṁ vehāsaṁ vehāsaṭṭhaṁ devalokanissitaṁ rūpagataṁ rūpajātaṁ rūppanasabhāvaṁ jagatogadhaṁ lokikaṁ bhavattayapariyāpannaṁ saṅkhataṁ. **Parijīyati sabbamaniccan**ti sabbaṁ taṁ jarābhibhūtaṁ, tato eva aniccaṁ tato eva dukkhaṁ anattāti evaṁ tilakkhaṇāropanaṁ āha. Ayaṁ therassa mahāvipassanāti[1] vadanti. **Evaṁ samecca caranti mutattā**ti evaṁ samecca abhisamecca vipassanāpaññāsahitāya maggapaññāya paṭivijjhitvā mutattā pariññātattabhāvā paṇḍitā caranti viharanti.

Upadhīsūti khandhūpadhi-ādīsu. **Janā**ti andhaputhujjanā. **Gadhitāse**ti paṭibaddhacittā. Ettha hi visesato kāmaguṇūpadhīsu chando apanetabboti dassento āha **diṭṭhasute paṭighe ca mute cāti**. **Diṭṭhasute**ti diṭṭhe ceva sute ca, rūpasaddesūti attho. **Paṭighe**ti ghaṭṭanīye[2] phoṭṭhabbe. **Mute**ti vuttāvasese mute, gandharasesūti vuttaṁ hoti. **Sāratthapakāsaniyaṁ**[3] "paṭighapadena gandharasā gahitā, mutapadena phoṭṭhabbārammaṇan"ti vuttaṁ. **Ettha vinodaya chandamanejo**ti etasmiṁ diṭṭhādibhede pañcakāmaguṇe kāmacchandaṁ vinodehi, tathā sati sabbattha anejo avikappo bhavasi. **Yo hettha na limpati muni tamāhū**ti yo hi ettha kāmaguṇe taṇhālepena na limpati, taṁ moneyyadhammaṭṭhato[4] "Munī"ti paṇḍitā vadanti. "Atha saṭṭhisitā"ti pāḷīti adhippāyena keci "saṭṭhidhammārammaṇanissitā"ti atthaṁ vadanti. "Aṭṭhasaṭṭhisitā savitakkā"ti pana Pāḷi, appakaṁ hi ūnaṁ adhikaṁ vā na gaṇanūpagaṁ hotīti. **Aṭṭhasaṭṭhisitā**ti dvāsaṭṭhidiṭṭhigatasannissitā micchāvitakkāti atthoti keci vadanti, diṭṭhigatikā ca sattāvāsābhāvaladdhiṁ[5] ajjhūpagatāti adhiccasamuppannavādaṁ ṭhapetvā itaresaṁ vasena "atha saṭṭhisitā savitakkā"ti vuttaṁ. Yathā hi taṇhālepābhāvena bhikkhūti vuccati, evaṁ diṭṭhilepābhāvenapīti dassetuṁ "atha saṭṭhisitā"ti-ādi vuttaṁ. **Puthujjanatāya**[6] **adhammā**

1. Vipassanāti (Sī)
2. Ghaṭṭite (Sī)
3. Saṁ-Ṭṭha 1. 247 piṭṭhe.
4. Moneyyadhammaṭṭhattā (Sī)
5. Attho, keci devā diṭṭhigatikā, na ca sattāvāsabhāvaladdhiṁ (Ka)
6. Puthujjanatāyaṁ (Sī)

သဗ္ဗံ နိတ္တဏှော၊ တတော ဧဝ ကတ္ထစိပိ နန္ဒိယာ အဘာဝတော အဝနထော၊ သော ဘိက္ခု နာမ သံသာရေ ဘယဿ သမ္မဒေဝ ဣက္ခဏတာယ ဘိန္နကိလေသတာယ စာတိ အတ္ထော။

ယမိဓ ပထဝိဉ္စ ဝေဟာသံ၊ ရူပဂတံ ဇဂတောဂဓံ ကိဉ္စီတိ ယံကိဉ္စိ ဣဓ ပထဝီဂတံ ဘူမိနိဿိတံ ဝေဟာသံ ဝေဟာသဋ္ဌံ ဒေဝလောကနိဿိတံ ရူပဂတံ ရူပဇာတံ ရုပ္ပနသဘာဝံ ဇဂတောဂဓံ လောကိကံ ဘဝတ္တယပရိယာပန္နံ သင်္ခတံ။ **ပရိဇီယတိ သဗ္ဗမနိစ္စ**န္တိ သဗ္ဗံ တံ ဇရာဘိဘူတံ၊ တတော ဧဝ အနိစ္စံ တတော ဧဝ ဒုက္ခံ အနတ္တာတိ ဧဝံ တိလက္ခဏာရောပနံ အာဟ။ အယံ ထေရဿ မဟာဝိပဿနာတိ[1] ဝဒန္တိ။ **ဧဝံ သမေစ္စ စရန္တိ မုတတ္တာ**တိ ဧဝံ သမေစ္စ အဘိသမေစ္စ ဝိပဿနာပညာသဟိတာယ မဂ္ဂပညာယ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ မုတတ္တာ ပရိညာတတ္တဘာဝါ ပဏ္ဍိတာ စရန္တိ ဝိဟရန္တိ။

ဥပဓီသူတိ ခန္ဓူပဓိအာဒီသု။ **ဇနာ**တိ အန္ဓပုထုဇ္ဇနာ။ **ဂဓိတာသေ**တိ ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တာ။ ဧတ္ထ ဟိ ဝိသေသတော ကာမဂုဏူပဓီသု ဆန္ဒော အပနေတဗ္ဗောတိ ဒဿေန္တော အာဟ **ဒိဋ္ဌသုတေ ပဋိဃေ စ မုတေ စာ**တိ။ **ဒိဋ္ဌသုတေ**တိ ဒိဋ္ဌေ စေဝ သုတေ စ၊ ရူပသဒ္ဒေသူတိ အတ္ထော။ **ပဋိဃေ**တိ ဃဋ္ဋနီယေ[2] ဖောဋ္ဌဗ္ဗေ။ **မုတေ**တိ ဝုတ္တာဝသေသေ မုတေ၊ ဂန္ဓရသေသူတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **သာရတ္ထပကာသနိယံ**[3] "ပဋိဃပဒေန ဂန္ဓရသာ ဂဟိတာ၊ မုတပဒေန ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရမ္မဏ"န္တိ ဝုတ္တံ။ **ဧတ္ထ ဝိနောဒယ ဆန္ဒမနေဇော**တိ ဧတသ္မိံ ဒိဋ္ဌာဒိဘေဒေ ပဉ္စကာမဂုဏေ ကာမစ္ဆန္ဒံ ဝိနောဒေဟိ၊ တထာ သတိ သဗ္ဗတ္ထ အနေဇော အဝိကပ္ပော ဘဝသိ။ **ယော ဟေတ္ထ န လိမ္ပတိ မုနိ တမာဟူ**တိ ယော ဟိ ဧတ္ထ ကာမဂုဏေ တဏှာလေပေန န လိမ္ပတိ၊ တံ မောနေယျဓမ္မဋ္ဌတော[4] "မုနီ"တိ ပဏ္ဍိတာ ဝဒန္တိ။ "အထ သဋ္ဌိသိတာ"တိ ပါဠီတိ အဓိပ္ပါယေန ကေစိ "သဋ္ဌိဓမ္မာရမ္မဏနိဿိတာ"တိ အတ္ထံ ဝဒန္တိ။ "အဋ္ဌသဋ္ဌိသိတာ သဝိတက္ကာ"တိ ပန ပါဠိ၊ အပ္ပကံ ဟိ ဦနံ အဓိကံ ဝါ န ဂဏနူပဂံ ဟောတီတိ။ **အဋ္ဌသဋ္ဌိသိတာ**တိ ဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိဂတသန္နိဿိတာ မိစ္ဆာဝိတက္ကာတိ အတ္ထောတိ ကေစိ ဝဒန္တိ၊ ဒိဋ္ဌိဂတိကာ စ သတ္တာဝါသာဘာဝလဒ္ဓိံ[5] အဇ္ဈုပဂတာတိ အဓိစ္စသမုပ္ပန္နဝါဒံ ဌပေတွာ ဣတရေသံ ဝသေန "အထ သဋ္ဌိသိတာ သဝိတက္ကာ"တိ ဝုတ္တံ။ ယထာ ဟိ တဏှာလေပါဘာဝေန ဘိက္ခူတိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ ဒိဋ္ဌိလေပါဘာဝေနပီတိ ဒဿေတုံ "အထ သဋ္ဌိသိတာ"တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ **ပုထုဇ္ဇနတာယ**[6] **အဓမ္မာ**

၁-ဝိပဿနာတိ (သီ) ၂-ဃဋ္ဋိတေ (သီ) ၃-သံ-ဋ္ဌ ၁-၂၄၇-ပိဋ္ဌေ။ ၄-မောနေယျဓမ္မဋ္ဌတ္တာ (သီ)
၅-အတ္ထော၊ ကေစိ ဒေဝါ ဒိဋ္ဌိဂတိကာ၊ န စ သတ္တာဝါသာဘာဝလဒ္ဓိံ (က) ၆-ပုထုဇ္ဇနတာယံ (သီ)

niviṭṭhāti te pana micchāvitakkā niccādigāhavasena adhammā dhammato apetā puthujjanatāyaṁ andhabāle niviṭṭhā abhiniviṭṭhā. **Na ca vaggagata’ssa kuhiñcī**ti yattha katthaci vatthusmiṁ sassatavādādimicchādiṭṭhivaggagato, taṁladdhiko na ca assa bhaveyya. Aṭṭhakathāyaṁ[1] pana “atha saṭṭhisitā[2] savitakkā, puthū janatāya adhammā niviṭṭhā”ti padaṁ uddharitvā atha cha ārammaṇanissitā puthū adhammavitakkā janatāya niviṭṭhāti vuttaṁ, tathā na ca vaggagata’ssa kuhiñcīti tesaṁ vasena na katthaci kilesavaggagato bhaveyyāti ca vuttaṁ. **No pana duṭṭhullagāhī sa bhikkhū**ti yo kilesehi dūsitattā ativiya duṭṭhullatā ca duṭṭhullānaṁ micchāvādānaṁ gaṇhanasīlo ca no assa no bhaveyya, so bhikkhu nāma hotīti.

Dabboti dabbajātiko paṇḍito. **Cirarattasamāhito**ti cirakālato paṭṭhāya samāhito. **Akuhako**ti kohaññarahito asaṭho amāyāvī. **Nipako**ti nipuṇo cheko. **Apihālū**ti nittaṇho. **Santaṁ padaṁ ajjhagamā**ti nibbānaṁ adhigato. Moneyyadhammasamannāgatato **muni. Parinibbuto**ti ārammaṇakaraṇavasena nibbānaṁ paṭicca sa-upādisesāya nibbānadhātuyā parinibbuto. **Kaṅkhati kālan**ti idāni anupādisesanibbānatthāya kālaṁ āgameti. Na tassa kiñci karaṇīyaṁ atthi, yathā ediso bhavissati, tathā attānaṁ sampādetīti adhippāyo.

Mānaṁ pajahassūti-ādayo catasso gāthā paṭibhānasampattiṁ nissāya attano pavattamānaṁ mānaṁ vinodentena vuttā. Tattha **mānaṁ pajahassū**ti seyyamānādinavavidhaṁ mānaṁ pariccaja. **Gotamā**ti Gotamagottassa Bhagavato sāvakattā attānaṁ Gotamagottaṁ katvā ālapati. **Mānapathan**ti mānassa pavattiṭṭhānabhūtaṁ ayonisomanasikāraparikkhittaṁ jāti-ādiṁ tappaṭibaddhakilesappahānena **jahassu** pajaha. **Asesan**ti sabbameva. **Mānapathamhi sa mucchito**ti mānavatthunimittaṁ mucchaṁ āpanno. **Vippaṭisārī’huvā cirarattan**ti imasmiṁ mānapathānuyogakkhaṇe vītivatte pubbeva arahattaṁ pāpuṇissa, “naṭṭhohamasmī”ti vippaṭisārī ahuvā ahosi.

1. Saṁ-Ṭṭha 1. 247 piṭṭhe. 2. Aṭṭhasaṭṭhasitā (?)

နိဝိဋ္ဌာတိ တေ ပန မိစ္ဆာဝိတက္ကာ နိစ္စာဒိဂါဟဝသေန အဓမ္မာ ဓမ္မတော အပေတာ ပုထုဇ္ဇနတာယံ အန္ဓဗာလေ နိဝိဋ္ဌာ အဘိနိဝိဋ္ဌာ။ **န စ ဝဂ္ဂဂတ’ဿ ကုဟိဉ္စီ**တိ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဝတ္ထုသ္မိံ သဿတဝါဒါဒိမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဝဂ္ဂဂတော, တံလဒ္ဓိကော န စ အဿ ဘဝေယျ။ အဋ္ဌကထာယံ[၁] ပန “အထ သဋ္ဌိသိတာ[၂] သဝိတက္ကာ၊ ပုထူ ဇနတာယ အဓမ္မာ နိဝိဋ္ဌာ”တိ ပဒံ ဥဒ္ဓရိတွာ အထ ဆ အာရမ္မဏနိဿိတာ ပုထူ အဓမ္မဝိတက္ကာ ဇနတာယ နိဝိဋ္ဌာတိ ဝုတ္တံ၊ တထာ န စ ဝဂ္ဂဂတ’ဿ ကုဟိဉ္စီတိ တေသံ ဝသေန န ကတ္ထစိ ကိလေသဝဂ္ဂဂတော ဘဝေယျာတိ စ ဝုတ္တံ။ **နော ပန ဒုဋ္ဌုလ္လဂါဟီ သ ဘိက္ခူ**တိ ယော ကိလေသေဟိ ဒူသိတတ္တာ အတိဝိယ ဒုဋ္ဌုလ္လတာ စ ဒုဋ္ဌုလ္လာနံ မိစ္ဆာဝါဒါနံ ဂဏှနသီလော စ နော အဿ နော ဘဝေယျ၊ သော ဘိက္ခု နာမ ဟောတီတိ။

ဒဗ္ဗောတိ ဒဗ္ဗဇာတိကော ပဏ္ဍိတော။ **စိရရတ္တသမာဟိတော**တိ စိရကာလတော ပဋ္ဌာယ သမာဟိတော။ **အကုဟကော**တိ ကောဟညရဟိတော အသဌော အမာယာဝီ။ **နိပကော**တိ နိပုဏော ဆေကော။ **အပိဟာလူ**တိ နိတ္တဏှော။ **သန္တံ ပဒံ အဇ္ဈဂမာ**တိ နိဗ္ဗာနံ အဓိဂတော။ မောနေယျဓမ္မသမန္နာဂတတော **မုနိ။ ပရိနိဗ္ဗုတော**တိ အာရမ္မဏကရဏဝသေန နိဗ္ဗာနံ ပဋိစ္စ သဉပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗုတော။ **ကင်္ခတိ ကာလ**န္တိ ဣဒါနိ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနတ္ထာယ ကာလံ အာဂမေတိ။ န တဿ ကိဉ္စိ ကရဏီယံ အတ္ထိ၊ ယထာ ဧဒိသော ဘဝိဿတိ၊ တထာ အတ္တာနံ သမ္ပာဒေတီတိ အဓိပ္ပါယော။

မာနံ ပဇဟဿူတိအာဒယော စတဿော ဂါထာ ပဋိဘာနသမ္ပတ္တိံ နိဿာယ အတ္တနော ပဝတ္တမာနံ မာနံ ဝိနောဒေန္တေန ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **မာနံ ပဇဟဿူ**တိ သေယျမာနာဒိနဝဝိဓံ မာနံ ပရိစ္စဇ။ **ဂေါတမာ**တိ ဂေါတမဂေါတ္တဿ ဘဂဝတော သာဝကတ္တာ အတ္တာနံ ဂေါတမဂေါတ္တံ ကတွာ အာလပတိ။ **မာနပထ**န္တိ မာနဿ ပဝတ္တိဋ္ဌာနဘူတံ အယောနိသောမနသိကာရပရိက္ခိတ္တံ ဇာတိအာဒိံ တပ္ပဋိဗဒ္ဓကိလေသပ္ပဟာနေန **ဇဟဿု** ပဇဟ။ **အသေသ**န္တိ သဗ္ဗမေဝ။ **မာနပထမှိ သ မုစ္ဆိတော**တိ မာနဝတ္ထုနိမိတ္တံ မုစ္ဆံ အာပန္နော။ **ဝိပ္ပဋိသာရီ’ဟုဝါ စိရရတ္တ**န္တိ ဣမသ္မိံ မာနပထာနုယောဂက္ခဏေ ဝီတိဝတ္တေ ပုဗ္ဗေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိဿ၊ “နဋ္ဌောဟမသ္မီ”တိ ဝိပ္ပဋိသာရီ အဟုဝါ အဟောသိ။

၁-သံ-ဋ္ဌ ၁-၂၄၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဋ္ဌသဋ္ဌသိတာ (?)

Makkhena makkhitā pajāti sūrādinā attānaṁ ukkaṁsetvā pare vambhetvā[1] paraguṇamakkhanalakkhaṇena makkhena pisitattā makkhī, puggalo hi yathā yathā paresaṁ guṇe makkheti, tathā tathā attano guṇe puñjati nirākaroti nāma. **Mānahatā**ti mānena hataguṇā. **Nirayaṁ papatantī**ti nirayaṁ upapajjanti.

Maggajinoti maggena vijitakileso. **Kittiñca sukhañcā**ti viññūhi pasaṁsitañca kāyikacetasikasukhañca. **Anubhotī**ti paṭilabhati. **Dhammadasoti tamāhu tathattan**ti taṁ tathabhāvaṁ sammāpaṭipannaṁ yāthāvato dhammadassīti paṇḍitā āhu.

Akhiloti pañcacetokhilarahito. **Padhānavā**ti sammappadhānavīriyasampanno. **Visuddho**ti nīvaraṇasaṅkhātavalāhakāpagamena visuddhamānaso. **Asesan**ti navavidhampi mānaṁ aggamaggena pajahitvā. **Vijjāya’ntakaro samitāvī**ti sabbaso samitakileso tividhāya vijjāya pariyosānappatto hotīti attānaṁ ovadati.

Athekadivasaṁ āyasmā Ānando aññatarena rājamahāmattena nimantito pubbaṇhasamayaṁ tassa gehaṁ gantvā paññatte āsane nisīdi āyasmatā Vaṅgīsena pacchāsamaṇena. Atha tasmiṁ gehe itthiyo sabbālaṅkārapaṭimaṇḍitā theraṁ upasaṅkamitvā vanditvā pañhaṁ pucchanti, dhammaṁ suṇanti. Athāyasmato Vaṅgīsassa navapabbajitassa ārammaṇaṁ pariggahetuṁ asakkontassa visabhāgārammaṇe rāgo uppajji. So saddho ujujātiko kulaputto “ayaṁ me rāgo vaḍḍhitvā diṭṭhadhammikaṁ samparāyikampi atthaṁ nāseyyā”ti cintetvā yathānisinnova therassa attano pavattiṁ āvikaronto **“kāmarāgenā”**ti gāthamāha. Tattha yadipi kilesarajjanapariḷāho kāyampi[2] bādhati, cittaṁ pana bādhento cirataraṁ bādhetīti dassetuṁ “kāmarāgena ḍayhāmī”ti vatvā “cittaṁ me pariḍayhatī”ti vuttaṁ. **Nibbāpanan**ti rāganibbāpanakāraṇaṁ rāgapariḷāhassa nibbāpanasamatthaṁ ovādaṁ karohīti attho.

Saññāya vipariyesāti-ādikā gāthā tena yācitena āyasmatā Ānandena vuttā. **Vipariyesā**ti vipallāsena asubhe

1. Bādhento (Sī), vambhento (Ka) 2. Kāyasmiṁpi (Sī)

မက္ခေန မက္ခိတာ ပဇာတိ သူရာဒိနာ အတ္တာနံ ဥက္ကံသေတွာ ပရေ ဝမ္ဘေတွာ[၁] ပရဂုဏမက္ခနလက္ခဏေန မက္ခေန ပိသိတတ္တာ မက္ခီ၊ ပုဂ္ဂလော ဟိ ယထာ ယထာ ပရေသံ ဂုဏေ မက္ခေတိ၊ တထာ တထာ အတ္တနော ဂုဏေ ပုဉ္ဇတိ နိရာကရောတိ နာမ။ **မာနဟတာ**တိ မာနေန ဟတဂုဏာ။ **နိရယံ ပပတန္တီ**တိ နိရယံ ဥပပဇ္ဇန္တိ။

မဂ္ဂဇိနောတိ မဂ္ဂေန ဝိဇိတကိလေသော။ **ကိတ္တိဉ္စ သုခဉ္စာ**တိ ဝိညူဟိ ပသံသိတဉ္စ ကာယိကစေတသိကသုခဉ္စ။ **အနုဘောတီ**တိ ပဋိလဘတိ။ **ဓမ္မဒသောတိ တမာဟု တထတ္တ**န္တိ တံ တထဘာဝံ သမ္မာပဋိပန္နံ ယာထာဝတော ဓမ္မဒဿီတိ ပဏ္ဍိတာ အာဟု။

အခိလောတိ ပဉ္စစေတောခိလရဟိတော။ **ပဓာနဝါ**တိ သမ္မပ္ပဓာနဝီရိယသမ္ပန္နော။ **ဝိသုဒ္ဓေါ**တိ နီဝရဏသင်္ခါတဝလာဟကာပဂမေန ဝိသုဒ္ဓမာနသော။ **အသေသ**န္တိ နဝဝိဓမ္ပိ မာနံ အဂ္ဂမဂ္ဂေန ပဇဟိတွာ။ **ဝိဇ္ဇာယ’န္တကရော သမိတာဝီ**တိ သဗ္ဗသော သမိတကိလေသော တိဝိဓာယ ဝိဇ္ဇာယ ပရိယောသာနပ္ပတ္တော ဟောတီတိ အတ္တာနံ ဩဝဒတိ။

အထေကဒိဝသံ အာယသ္မာ အာနန္ဒော အညတရေန ရာဇမဟာမတ္တေန နိမန္တိတော ပုဗ္ဗဏှသမယံ တဿ ဂေဟံ ဂန္တွာ ပညတ္တေ အာသနေ နိသီဒိ အာယသ္မတာ ဝင်္ဂီသေန ပစ္ဆာသမဏေန။ အထ တသ္မိံ ဂေဟေ ဣတ္ထိယော သဗ္ဗာလင်္ကာရပဋိမဏ္ဍိတာ ထေရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ ပဉှံ ပုစ္ဆန္တိ၊ ဓမ္မံ သုဏန္တိ။ အထာယသ္မတော ဝင်္ဂီသဿ နဝပဗ္ဗဇိတဿ အာရမ္မဏံ ပရိဂ္ဂဟေတုံ အသက္ကောန္တဿ ဝိသဘာဂါရမ္မဏေ ရာဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ သော သဒ္ဓေါ ဥဇုဇာတိကော ကုလပုတ္တော “အယံ မေ ရာဂေါ ဝဍ္ဎိတွာ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကံ သမ္ပရာယိကမ္ပိ အတ္ထံ နာသေယျာ”တိ စိန္တေတွာ ယထာနိသိန္နောဝ ထေရဿ အတ္တနော ပဝတ္တိံ အာဝိကရောန္တော **“ကာမရာဂေနာ”**တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ ယဒိပိ ကိလေသရဇ္ဇနပရိဠာဟော ကာယမ္ပိ[၂] ဗာဓတိ၊ စိတ္တံ ပန ဗာဓေန္တော စိရတရံ ဗာဓေတီတိ ဒဿေတုံ “ကာမရာဂေန ဍယှာမိ”တိ ဝတွာ “စိတ္တံ မေ ပရိဍယှတီ”တိ ဝုတ္တံ။ **နိဗ္ဗာပန**န္တိ ရာဂနိဗ္ဗာပနကာရဏံ ရာဂပရိဠာဟဿ နိဗ္ဗာပနသမတ္ထံ ဩဝါဒံ ကရောဟီတိ အတ္ထော။

သညာယ ဝိပရိယေသာတိအာဒိကာ ဂါထာ တေန ယာစိတေန အာယသ္မတာ အာနန္ဒေန ဝုတ္တာ။ **ဝိပရိယေသာ**တိ ဝိပလ္လာသေန အသုဘေ

၁-ဗာဓေန္တော (သီ)၊ ဝမ္ဘေန္တော (က) ၂-ကာယသ္မိံပိ (သီ)

subhanti pavattena viparītaggāhena. **Nimittan**ti kilesajanakanimittaṁ. **Parivajjehī**ti pariccaja. **Subhaṁ rāgūpasaṁhitan**ti rāgavaḍḍhanārammaṇaṁ subhaṁ parivajjento asubhasaññāya parivajjeyya, sabbattha anabhiratisaññāya. Tasmā tadubhayampi dassento "**asubhāyā**"ti-ādimāha.

Tattha **asubhāyā**ti asubhānupassanāya. **Cittaṁ bhāvehi ekaggaṁ susamāhitan**ti attano cittavikkhepābhāvena ekaggaṁ ārammaṇesu susamāhitaṁ appitaṁ katvā bhāvehi tava asubhānupassanaṁ sukaraṁ akkhāmīti. **Sati kāyagatā tya'tthū**ti vuttakāyagatāsatibhāvanā tayā bhāvitā bahulīkatā hotūti attho. **Nibbidābahulo bhavā**ti attabhāve sabbasmiñca nibbedabahulo hohi.

Animittañca bhāvehīti niccanimittādīnaṁ ugghāṭanena visesato aniccānupassanā animittā nāma[1], tato **mānānusaya'mujjahā**ti taṁ bhāvento maggapaṭipāṭiyā aggamaggādhigamena mānānusayaṁ samucchinda. **Mānābhisamayā**ti mānassa dassanābhisamayā ceva pahānābhisamayā ca. **Upasanto**ti sabbaso rāgādīnaṁ santatāya upasanto **carissasi** viharissasīti attho.

Tameva vācanti-ādikā catasso gāthā Bhagavatā Subhāsitasutte[2] desite somanassajātena therena Bhagavantaṁ sammukhā abhitthavantena vuttā. **Yāya'ttānaṁ na tāpaye**ti yāya vācāya hetubhūtāya attānaṁ vippaṭisārena na tāpeyya na viheṭheyya[3]. **Pare ca na vihiṁseyyā**ti pare ca parehi bhindanto na bādheyya[4]. **Sā ve vācā subhāsitā**ti sā vācā ekaṁsena subhāsitā nāma, tasmā tameva vācaṁ bhāseyyāti yojanā. Imāya gāthāya apisuṇavācāvasena Bhagavantaṁ thometi.

Paṭinanditāti paṭimukhabhāvena nanditā piyāyitā sampati āyatiñca suṇantehi sampaṭicchitā. **Yaṁ anādāyā**ti yaṁ vācaṁ bhāsanto pāpāni paresaṁ appiyāni aniṭṭhāni pharusavacanāni anādāya aggahetvā atthabyañjanamadhuraṁ piyameva dīpeti. **Tameva piyavācaṁ bhāseyyā**ti piyavācāvasena abhitthavi.

1. Animittaṁ nāma (Sī) 2. Saṁ 1. 190 piṭṭhe.
3. Na tāpaye na bādheyya (Sī) 4. Na viheṭheyya (Sī)

သုဘန္တိ ပဝတ္တေန ဝိပရီတဂ္ဂါဟေန။ **နိမိတ္တ**န္တိ ကိလေသဇနကနိမိတ္တံ။ **ပရိဝဇ္ဇေ-ဟီ**တိ ပရိစ္စဇ။ **သုဘံ ရာဂူပသံဟိတ**န္တိ ရာဂဝဍ္ဎနာရမ္မဏံ သုဘံ ပရိဝဇ္ဇေန္တော အသုဘသညာယ ပရိဝဇ္ဇေယျ၊ သဗ္ဗတ္ထ အနဘိရတိသညာယ။ တသ္မာ တဒုဘယမ္ပိ ဒဿေန္တော "**အသုဘာယာ**"တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **အသုဘာယာ**တိ အသုဘာနုပဿနာယ။ **စိတ္တံ ဘာဝေဟိ ဧကဂ္ဂံ သုသမာဟိတ**န္တိ အတ္တနော စိတ္တဝိက္ခေပါဘာဝေန ဧကဂ္ဂံ အာရမ္မဏေသု သုသမာဟိတံ အပ္ပိတံ ကတွာ ဘာဝေဟိ တဝ အသုဘာနုပဿနံ သုကရံ အက္ခာမီတိ။ **သတိ ကာယဂတာ တျ'တ္ထူ**တိ ဝုတ္တကာယဂတာသတိဘာဝနာ တယာ ဘာဝိတာ ဗဟုလီကတာ ဟောတူတိ အတ္ထော။ **နိဗ္ဗိဒါဗဟုလော ဘဝါ**တိ အတ္တဘာဝေ သဗ္ဗသ္မိဉ္စ နိဗ္ဗေဒဗဟုလော ဟောဟိ။

အနိမိတ္တဉ္စ ဘာဝေဟီတိ နိစ္စနိမိတ္တာဒီနံ ဥဂ္ဃါဋနေန ဝိသေသတော အနိစ္စာ-နုပဿနာ အနိမိတ္တာ နာမ[၁]၊ တတော **မာနာနုသယ'မုဇ္ဇဟာ**တိ တံ ဘာဝေန္တော မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ အဂ္ဂမဂ္ဂါဓိဂမေန မာနာနုသယံ သမုစ္ဆိန္ဒ။ **မာနာဘိသမယာ**တိ မာနဿ ဒဿနာဘိသမယာ စေဝ ပဟာနာဘိသမယာ စ။ **ဥပသန္တော**တိ သဗ္ဗသော ရာဂါဒီနံ သန္တတာယ ဥပသန္တော **စရိဿသိ** ဝိဟရိဿသီတိ အတ္ထော။

တမေဝ ဝါစန္တိအာဒိကာ စတဿော ဂါထာ ဘဂဝတာ သုဘာသိတ-သုတ္တေ[၂] ဒေသိတေ သောမနဿဇာတေန ထေရေန ဘဂဝန္တံ သမ္မုခါ အဘိတ္ထဝန္တေန ဝုတ္တာ။ **ယာယ'တ္တာနံ န တာပယေ**တိ ယာယ ဝါစာယ ဟေတုဘူတာယ အတ္တာနံ ဝိပ္ပဋိသာရေန န တာပေယျ န ဝိဟေဌေယျ[၃]။ **ပရေ စ န ဝိဟိံသေယျာ**တိ ပရေ စ ပရေဟိ ဘိန္ဒန္တော န ဗာဓေယျ[၄]။ **သာ ဝေ ဝါစာ သုဘာသိတာ**တိ သာ ဝါစာ ဧကံသေန သုဘာသိတာ နာမ၊ တသ္မာ တမေဝ ဝါစံ ဘာသေယျာတိ ယောဇနာ။ ဣမာယ ဂါထာယ အပိသုဏဝါစာဝသေန ဘဂဝန္တံ ထောမေတိ။

ပဋိနန္ဒိတာတိ ပဋိမုခဘာဝေန နန္ဒိတာ ပိယာယိတာ သမ္ပတိ အာယတိဉ္စ သုဏန္တေဟိ သမ္ပဋိစ္ဆိတာ။ **ယံ အနာဒါယာ**တိ ယံ ဝါစံ ဘာသန္တော ပါပါနိ ပရေသံ အပ္ပိယာနိ အနိဋ္ဌာနိ ဖရုသဝစနာနိ အနာဒါယ အဂ္ဂဟေတွာ အတ္ထ-ဗျဉ္ဇနမဓုရံ ပိယမေဝ ဒီပေတိ။ **တမေဝ ပိယဝါစံ ဘာသေယျာ**တိ ပိယဝါစာ-ဝသေန အဘိတ္ထဝိ။

၁-အနိမိတ္တံ နာမ(သီ) ၂-သံ ၁-၁၉၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-န တာပယေ န ဗာဓေယျ(သီ) ၄-န ဝိဟေဌေယျ(သီ)

Amatāti sādhubhāvena amatasadisā. Vuttaṁ hetaṁ “saccaṁ have sādhutaraṁ rasānan”ti[1]. Nibbānāmatapaccayattā vā amatā. **Esa dhammo sanantano**ti yā ayaṁ saccavācā nāma, esa porāṇo dhammo cariyā paveṇi. Idameva hi porāṇānaṁ āciṇṇaṁ, yaṁ te na alikaṁ bhāsiṁsu. Tenāha “**sacce atthe ca dhamme ca, āhu santo patiṭṭhitā**”ti. Tattha sacce patiṭṭhitattā eva attano ca paresañca atthe patiṭṭhitā, atthe patiṭṭhitattā eva dhamme patiṭṭhitā hontīti veditabbā. Saccavisesanameva vā etaṁ. Idaṁ hi vuttaṁ hoti—sacce patiṭṭhitā, kīdise? Atthe ca dhamme ca, yaṁ paresaṁ atthato anapetattā atthaṁ anuparodhakaraṁ, dhammato anapetattā dhammaṁ dhammikameva atthaṁ sādhetīti. Imāya gāthāya saccavācāvasena abhitthavi. **Kheman**ti abhayaṁ nirupaddavaṁ. Kena kāraṇenāti ce? **Nibbānapattiyā dukkhassantakiriyāya,** yasmā kilesanibbānaṁ pāpeti, vaṭṭadukkhassa ca antakiriyāya saṁvattati, tasmā khemanti attho. Atha vā yaṁ Buddho nibbānapattiyā vā dukkhassantakiriyāya vāti dvinnaṁ nibbānadhātūnaṁ atthāya khemamaggappakāsanato **khemaṁ** vācaṁ bhāsati. **Sā ve vācānamuttamā**ti sā vācā sabbavācānaṁ seṭṭhāti evamettha attho daṭṭhabbo. Imāya gāthāya mantāvacanavasena Bhagavantaṁ abhitthavanto arahattanikūṭena thomanaṁ pariyosāpeti.

Gambhīrapaññoti tisso gāthā āyasmato Sāriputtattherassa pasaṁsanavasena vuttā. Tattha **gambhīrapañño**ti gambhīresu khandhāyatanādīsu pavattāya nipuṇāya paññāya samannāgatattā gambhīrapañño. Medhāsaṅkhātāya dhammojapaññāya samannāgatattā **medhāvī.** “Ayaṁ duggatiyā maggo, ayaṁ sugatiyā maggo, ayaṁ nibbānassa maggo”ti evaṁ magge ca amagge ca kovidatāya **maggāmaggassa kovido.** Mahatiyā sāvakapāramīñāṇassa matthakaṁ pattāya paññāya vasena **mahāpañño. Dhammaṁ deseti bhikkhunan**ti sammadeva pavattiṁ nivattiṁ[2] vibhāvento bhikkhūnaṁ dhammaṁ deseti. Tassā pana desanāya pavatti-ākāraṁ dassetuṁ **“saṁkhittenapī”**ti-ādi vuttaṁ.

Tattha **saṁkhittenapī**ti “cattārimāni āvuso ariyasaccāni. Katamāni cattāri. Dukkhaṁ ariyasaccaṁ -pa-. Imāni kho āvuso cattāri ariyasaccāni,

1. Saṁ 1. 39 piṭṭhe.   2. Pavattinivattiyo (Sī)

အမတာတိ သာဓုဘာဝေန အမတသဒိသာ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ “သစ္စံ ဟဝေ သာဓုတရံ ရသာနန္”တိ[1]။ နိဗ္ဗာနာမတပစ္စယတ္တာ ဝါ အမတာ။ **ဧသ ဓမ္မော သနန္တနော**တိ ယာ အယံ သစ္စဝါစာ နာမ၊ ဧသ ပေါရာဏော ဓမ္မော စရိယာ ပဝေဏိ။ ဣဒမေဝ ဟိ ပေါရာဏာနံ အာစိဏ္ဏံ၊ ယံ တေ န အလိကံ ဘာသိံသု။ တေနာဟ “**သစ္စေ အတ္ထေ စ ဓမ္မေ စ၊ အာဟု သန္တော ပတိဋ္ဌိတာ**”တိ။ တတ္ထ သစ္စေ ပတိဋ္ဌိတတ္တာ ဧဝ အတ္တနော စ ပရေသဉ္စ အတ္ထေ ပတိဋ္ဌိတာ၊ အတ္ထေ ပတိဋ္ဌိတတ္တာ ဧဝ ဓမ္မေ ပတိဋ္ဌိတာ ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သစ္စဝိသေသနမေဝ ဝါ ဧတံ။ ဣဒံ ဟိ ဝုတ္တံ ဟောတိ—သစ္စေ ပတိဋ္ဌိတာ၊ ကီဒိသေ? အတ္ထေ စ ဓမ္မေ စ၊ ယံ ပရေသံ အတ္ထတော အနပေတတ္တာ အတ္ထံ အနုပရောဓကရံ၊ ဓမ္မတော အနပေတတ္တာ ဓမ္မံ ဓမ္မိကမေဝ အတ္ထံ သာဓေတီတိ။ ဣမာယ ဂါထာယ သစ္စဝါစာဝသေန အဘိတ္ထဝိ။ **ခေမန္တိ** အဘယံ နိရုပဒ္ဒဝံ။ ကေန ကာရဏေနာတိ စေ? **နိဗ္ဗာနပတ္တိယာ ဒုက္ခဿန္တကိရိယာယ၊** ယသ္မာ ကိလေသနိဗ္ဗာနံ ပါပေတိ၊ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ စ အန္တကိရိယာယ သံဝတ္တတိ၊ တသ္မာ ခေမန္တိ အတ္ထော။ အထ ဝါ ယံ ဗုဒ္ဓေါ နိဗ္ဗာနပတ္တိယာ ဝါ ဒုက္ခဿန္တကိရိယာယ ဝါတိ ဒွိန္နံ နိဗ္ဗာနဓာတူနံ အတ္ထာယ ခေမမဂ္ဂပ္ပကာသနတော **ခေမံ** ဝါစံ ဘာသတိ။ **သာ ဝေ ဝါစာနမုတ္တမာ**တိ သာ ဝါစာ သဗ္ဗဝါစာနံ သေဋ္ဌာတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဣမာယ ဂါထာယ မန္တာဝစနဝသေန ဘဂဝန္တံ အဘိတ္ထဝန္တော အရဟတ္တနိကူဋေန ထောမနံ ပရိယောသာပေတိ။

ဂမ္ဘီရပညောတိ တိဿော ဂါထာ အာယသ္မတော သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ ပသံသနဝသေန ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **ဂမ္ဘီရပညော**တိ ဂမ္ဘီရေသု ခန္ဓာယတနာဒီသု ပဝတ္တာယ နိပုဏာယ ပညာယ သမန္နာဂတတ္တာ ဂမ္ဘီရပညော။ မေဓာသင်္ခါတာယ ဓမ္မောဇပညာယ သမန္နာဂတတ္တာ **မေဓာဝီ**။ “အယံ ဒုဂ္ဂတိယာ မဂ္ဂေါ, အယံ သုဂတိယာ မဂ္ဂေါ, အယံ နိဗ္ဗာနဿ မဂ္ဂေါ”တိ ဧဝံ မဂ္ဂေ စ အမဂ္ဂေ စ ကောဝိဒတာယ **မဂ္ဂါမဂ္ဂဿ ကောဝိဒေါ**။ မဟတိယာ သာဝကပါရမိဉာဏဿ မတ္ထကံ ပတ္တာယ ပညာယ ဝသေန **မဟာပညော**။ **ဓမ္မံ ဒေသေတိ ဘိက္ခုနန္တိ** သမ္မဒေဝ ပဝတ္တိံ နိဝတ္တိံ[2] ဝိဘာဝေန္တော ဘိက္ခူနံ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ တဿာ ပန ဒေသနာယ ပဝတ္တိအာကာရံ ဒဿေတုံ “**သံခိတ္တေနပီ**”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **သံခိတ္တေနပီ**တိ “စတ္တာရိမာနိ အာဝုသော အရိယသစ္စာနိ။ ကတမာနိ စတ္တာရိ။ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ။ပ။ ဣမာနိ ခေါ အာဝုသော စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ၊

၁-သံ ၁-၃၉-ပိဋ္ဌေ။   ၂-ပဝတ္တိနိဝတ္တိယော (သီ)

tasmā tihāvuso idaṁ dukkhanti yogo karaṇīyo”ti evaṁ saṁkhittenapi deseti. “Katamañcāvuso dukkhaṁ ariyasaccaṁ jātipi dukkhā”ti-ādinā[1] nayena tāneva vibhajanto vitthārenapi bhāsati. Khandhādidesanāsupi eseva nayo. **Sālikāyiva nigghoso**ti yathā madhuraṁ ambapakkaṁ sāyitvā pakkhehi vātaṁ[2] datvā madhuraravaṁ nicchārentiyā sālikāya nigghoso, evaṁ therassa dhammaṁ kathentassa madhuro nigghoso hoti. Dhammasenāpatissa hi pittādīnaṁ vasena apalibuddhavacanaṁ hoti, ayadaṇḍena pahaṭakaṁsatālako viya saddo niccharati. **Paṭibhānaṁ udiyyatī**ti kathetukamyatāya sati samuddato vīciyo viya uparūpari anantaṁ paṭibhānaṁ uṭṭhahati.

Tassāti Dhammasenāpatissa. **Tan**ti dhammaṁ desentassa. **Suṇantī**ti yaṁ no thero katheti, taṁ no sossāmāti ādarajātā suṇanti. **Madhuran**ti iṭṭhaṁ. **Rajanīyenā**ti kantena. **Savanīyenā**ti kaṇṇasukhena. **Vaggunā**ti maṭṭhena manoharena. **Udaggacittā**ti odagyapītiyā vasena udaggacittā alīnacittā. **Muditā**ti āmoditā pāmojjena samannāgatā. **Odhentī**ti avadahanti aññāya cittaṁ upaṭṭhapentā sotaṁ upanenti.

Ajja pannaraseti-ādikā catasso gāthā pavāraṇāsuttantadesanāya[3] Satthāraṁ mahābhikkhusaṁghaparivutaṁ nisinnaṁ disvā thomentena vuttā. Tattha **pannarase**ti yasmiṁ[4] hi samaye Bhagavā Pubbārāme nisīdanto sāyanhasamaye sampattaparisāya kālayuttaṁ samayayuttaṁ dhammaṁ desetvā udakakoṭṭhake gattāni parisiñcitvā vatthanivasano[5] ekaṁsaṁ Sugatamahācīvaraṁ katvā migāramātupāsāde majjhimathambhaṁ nissāya paññattavarabuddhāsane nisīditvā[6] samantato nisinnaṁ bhikkhusaṁghaṁ anuviloketvā tadahuposathe pavāraṇādivase nisinno hoti, imasmiṁ pannarasī-uposatheti attho. **Visuddhiyā**ti visuddhatthāya visuddhipavāraṇāya. **Bhikkhū pañcasatā samāgatā**ti pañcasatamattā bhikkhū Satthāraṁ parivāretvā nisajjavasena ceva ajjhāsayavasena ca samāgatā. Te ca **saṁyojanabandhanacchidā**ti saṁyojanasaṅkhāte santānassa bandhanabhūte

1. Ma 3. 292 piṭṭhādīsu. 2. Tāḷaṁ (Sī, Ka) 3. Saṁ 1. 192 piṭṭhe.
4. Ekasmiṁ (Ka) 5. Nivatthanivāsano (Sī) 6. Nisinno (Ka)

တသ္မာ တိဟာဝုသော ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ယောဂေါ ကရဏီယော”တိ ဧဝံ သံခိတ္တေနပိ ဒေသေတိ။ “ကတမဉ္စာဝုသော ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ ဇာတိပိ ဒုက္ခာ”တိအာဒိနာ[1] နယေန တာနေဝ ဝိဘဇန္တော ဝိတ္ထာရေနပိ ဘာသတိ။ ခန္ဓာဒိဒေသနာသုပိ ဧသေဝ နယော။ **သာလိကာယိဝ နိဂ္ဃောသော**တိ ယထာ မဓုရံ အမ္ဗပက္ကံ သာယိတွာ ပက္ခေဟိ ဝါတံ[2] ဒတွာ မဓုရရဝံ နိစ္ဆာရေန္တိယာ သာလိကာယ နိဂ္ဃောသော၊ ဧဝံ ထေရဿ ဓမ္မံ ကထေန္တဿ မဓုရော နိဂ္ဃောသော ဟောတိ။ ဓမ္မသေနာပတိဿ ဟိ ပိတ္တာဒီနံ ဝသေန အပလိဗုဒ္ဓဝစနံ ဟောတိ၊ အယဒဏ္ဍေန ပဟဋကံသတာလကော ဝိယ သဒ္ဒေါ နိစ္ဆရတိ။ **ပဋိဘာနံ ဥဒိယျတီ**တိ ကထေတုကမျတာယ သတိ သမုဒ္ဒတော ဝီစိယော ဝိယ ဥပရူပရိ အနန္တံ ပဋိဘာနံ ဥဋ္ဌဟတိ။

တဿာတိ ဓမ္မသေနာပတိဿ။ **တန္တိ** ဓမ္မံ ဒေသေန္တဿ။ **သုဏန္တီ**တိ ယံ နော ထေရော ကထေတိ၊ တံ နော သောဿာမာတိ အာဒရဇာတာ သုဏန္တိ။ **မဓုရန္တိ** ဣဋ္ဌံ။ **ရဇနီယေနာ**တိ ကန္တေန။ **သဝနီယေနာ**တိ ကဏ္ဏသုခေန။ **ဝဂ္ဂုနာ**တိ မဋ္ဌေန မနောဟရေန။ **ဥဒဂ္ဂစိတ္တာ**တိ ဩဒဂျပီတိယာ ဝသေန ဥဒဂ္ဂစိတ္တာ အလီနစိတ္တာ။ **မုဒိတာ**တိ အာမောဒိတာ ပါမောဇ္ဇေန သမန္နာဂတာ။ **ဩဓေန္တီ**တိ အဝဒဟန္တိ အညာယ စိတ္တံ ဥပဋ္ဌပေန္တာ သောတံ ဥပနေန္တိ။

အဇ္ဇ ပန္နရသေတိအာဒိကာ စတဿော ဂါထာ ပဝါရဏာသုတ္တန္တဒေသနာယ[3] သတ္ထာရံ မဟာဘိက္ခုသံဃပရိဝုတံ နိသိန္နံ ဒိသွာ ထောမေန္တေန ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **ပန္နရသေ**တိ ယသ္မိံ[4] ဟိ သမယေ ဘဂဝါ ပုဗ္ဗာရာမေ နိသီဒန္တော သာယန္ဟသမယေ သမ္ပတ္တပရိသာယ ကာလယုတ္တံ သမယယုတ္တံ ဓမ္မံ ဒေသေတွာ ဥဒကကောဋ္ဌကေ ဂတ္တာနိ ပရိသိဉ္စိတွာ ဝတ္ထနိဝသနော[5] ဧကံသံ သုဂတမဟာစီဝရံ ကတွာ မိဂါရမာတုပါသာဒေ မဇ္ဈိမထမ္ဘံ နိဿာယ ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနေ နိသီဒိတွာ[6] သမန္တတော နိသိန္နံ ဘိက္ခုသံဃံ အနုဝိလောကေတွာ တဒဟုပေါသထေ ပဝါရဏာဒိဝသေ နိသိန္နော ဟောတိ၊ ဣမသ္မိံ ပန္နရသီဥပေါသထေတိ အတ္ထော။ **ဝိသုဒ္ဓိယာ**တိ ဝိသုဒ္ဓတ္ထာယ ဝိသုဒ္ဓိပဝါရဏာယ။ **ဘိက္ခူ ပဉ္စသတာ သမာဂတာ**တိ ပဉ္စသတမတ္တာ ဘိက္ခူ သတ္ထာရံ ပရိဝါရေတွာ နိသဇ္ဇဝသေန စေဝ အဇ္ဈာသယဝသေန စ သမာဂတာ။ တေ စ **သံယောဇနဗန္ဓနစ္ဆိဒါ**တိ သံယောဇနသင်္ခါတေ သန္တာနဿ ဗန္ဓနဘူတေ

၁-မ ၃-၂၉၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-တာဠံ (သီ၊ က) ၃-သံ ၁-၁၉၂-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဧကသ္မိံ (က) ၅-နိဝတ္ထနိဝါသနော (သီ) ၆-နိသိန္နော (က)

kilese chinditvā ṭhitā, tato eva **anīghā khīṇapunabbhavā isī**ti kilesadukkhābhāvena nidukkhā khīṇapunabbhavā, asekkhānaṁ sīlakkhandhādīnaṁ esitabhāvena isīti.

Vijitasaṅgāmanti vijitakilesasaṅgāmattā vijitamārabalattā vijitasaṅgāmaṁ. **Satthavāhan**ti aṭṭhaṅgike ariyamaggarathe āropetvā veneyyasatte vāheti saṁsārakantārato uttāretīti Bhagavā satthavāho. Tenāha brahmā Sahampati “uṭṭhehi vīra vijitasaṅgāma, satthavāhā”ti[1], taṁ satthavāhaṁ anuttaraṁ Satthāraṁ sāvakā payirupāsanti. **Tevijjā maccuhāyino**ti evarūpehi sāvakehi parivārito cakkavatti viya rājā amaccaparivārito janapadacārikavasena samantā anupariyetīti yojanā.

Palāpoti tuccho antosārarahito, sīlarahitoti attho. **Vande ādiccabandhunan**ti ādiccabandhuṁ Satthāraṁ Dasabalaṁ vandāmīti vadati.

Parosahassanti-ādikā catasso gāthā nibbānapaṭisaṁyuttāya dhammiyā kathāya bhikkhūnaṁ dhammaṁ desentaṁ Bhagavantaṁ thomentena vuttā. Tattha **parosahassan**ti atirekasahassaṁ, aḍḍhateḷasāni bhikkhusahassāni sandhāya vuttaṁ. **Akutobhayan**ti nibbāne kutocipi bhayaṁ natthi, nibbānaṁ pattassa ca kutocipi bhayaṁ natthīti nibbānaṁ akutobhayaṁ nāma.

“Āguṁ na karotī”ti-ādinā[2] vuttakāraṇehi Bhagavā nāgoti vuccatīti **nāganāmosi Bhagavā**ti. **Isīnaṁ Isisattamo**ti sāvakapaccekabuddha-isīnaṁ uttamo isi, Vipassīsammāsambuddhato paṭṭhāya isīnaṁ vā sattamako isi. **Mahāmeghovā**ti cātuddīpikamahāmegho viya hutvā.

Divā vihārāti paṭisallānaṭṭhānato. **Sāvako te Mahāvīra, pāde vandati Vaṅgīso**ti idaṁ thero arahattaṁ patvā attano visesādhigamaṁ pakāsento vadati.

1. Vi 3. 9; Ma 1. 139, 235 piṭṭhesu. 2. Khu 1. 359 piṭṭhe.

ကိလေသေ ဆိန္ဒိတွာ ဌိတာ၊ တတော ဧဝ **အနီဃာ ခီဏပုနဗ္ဘဝါ ဣသီ**တိ ကိလေသဒုက္ခာဘာဝေန နိဒုက္ခာ ခီဏပုနဗ္ဘဝါ၊ အသေက္ခာနံ သီလက္ခန္ဓာဒီနံ ဧသိတဘာဝေန ဣသီတိ။

ဝိဇိတသင်္ဂါမန္တိ ဝိဇိတကိလေသသင်္ဂါမတ္တာ ဝိဇိတမာရဗလတ္တာ ဝိဇိတသင်္ဂါမံ။ **သတ္ထဝါဟ**န္တိ အဋ္ဌင်္ဂိကေ အရိယမဂ္ဂရထေ အာရောပေတွာ ဝေနေယျသတ္တေ ဝါဟေတိ သံသာရကန္တာရတော ဥတ္တာရေတီတိ ဘဂဝါ သတ္ထဝါဟော။ တေနာဟ ဗြဟ္မာ သဟမ္ပတိ “ဥဋ္ဌေဟိ ဝီရ ဝိဇိတသင်္ဂါမ၊ သတ္ထဝါဟာ”တိ[1]၊ တံ သတ္ထဝါဟံ အနုတ္တရံ သတ္ထာရံ သာဝကာ ပယိရုပါသန္တိ။ **တေဝိဇ္ဇာ မစ္စုဟာယိနော**တိ ဧဝရူပေဟိ သာဝကေဟိ ပရိဝါရိတော စက္ကဝတ္တိ ဝိယ ရာဇာ အမစ္စပရိဝါရိတော ဇနပဒစာရိကဝသေန သမန္တာ အနုပရိယေတီတိ ယောဇနာ။

ပလာပေါတိ တုစ္ဆော အန္တောသာရရဟိတော၊ သီလရဟိတောတိ အတ္ထော။ **ဝန္ဒေ အာဒိစ္စဗန္ဓုန**န္တိ အာဒိစ္စဗန္ဓုံ သတ္ထာရံ ဒသဗလံ ဝန္ဒာမီတိ ဝဒတိ။

ပရောသဟဿန္တိအာဒိကာ စတဿော ဂါထာ နိဗ္ဗာနပဋိသံယုတ္တာယ ဓမ္မိယာ ကထာယ ဘိက္ခူနံ ဓမ္မံ ဒေသေန္တံ ဘဂဝန္တံ ထောမေန္တေန ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **ပရောသဟဿ**န္တိ အတိရေကသဟဿံ၊ အဍ္ဎတေဠသာနိ ဘိက္ခုသဟဿာနိ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ **အကုတောဘယ**န္တိ နိဗ္ဗာနေ ကုတောစိပိ ဘယံ နတ္ထိ၊ နိဗ္ဗာနံ ပတ္တဿ စ ကုတောစိပိ ဘယံ နတ္ထီတိ နိဗ္ဗာနံ အကုတောဘယံ နာမ။

“အာဂုံ န ကရောတီ”တိအာဒိနာ[2] ဝုတ္တကာရဏေဟိ ဘဂဝါ နာဂေါတိ ဝုစ္စတီတိ **နာဂနာမောသိ ဘဂဝါ**တိ။ **ဣသီနံ ဣသိသတ္တမော**တိ သာဝကပစ္စေကဗုဒ္ဓဣသီနံ ဥတ္တမော ဣသိ၊ ဝိပဿီသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓတော ပဋ္ဌာယ ဣသီနံ ဝါ သတ္တမကော ဣသိ။ **မဟာမေဃောဝါ**တိ စာတုဒ္ဒီပိကမဟာမေဃော ဝိယ ဟုတွာ။

ဒိဝါ ဝိဟာရာတိ ပဋိသလ္လာနဋ္ဌာနတော။ **သာဝကော တေ မဟာဝီရ၊ ပါဒေ ဝန္ဒတိ ဝင်္ဂီသော**တိ ဣဒံ ထေရော အရဟတ္တံ ပတွာ အတ္တနော ဝိသေသာဓိဂမံ ပကာသေန္တော ဝဒတိ။

၁-ဝိ ၃-၉၊ မ ၁-၁၃၉-၂၃၅-ပိဋ္ဌေသု။   ၂-ခု ၁-၃၅၉-ပိဋ္ဌေ။

Ummaggapathanti-ādikā catasso gāthā Bhagavatā “kiṁ nu te Vaṅgīsa imā gāthāyo pubbe parivitakkitā, udāhu ṭhānaso cetā paṭibhantī”ti pucchitena ṭhānaso paṭibhantīti dassentena vuttā, kasmā panevaṁ taṁ Bhagavā avoca? Saṁghamajjhe kira kathā udapādi “Vaṅgīsatthero vissaṭṭhagantho neva uddesena, na paripucchāya, na yonisomanasikārena kammaṁ karoti. Gāthaṁ bandhanto vaṇṇapadāni[1] karonto vicaratī”ti. Atha Bhagavā “ime bhikkhū Vaṅgīsassa paṭibhānasampattiṁ na jānanti, ahamassa paṭibhānasampattiṁ jānāpessāmī”ti cintetvā “kiṁ nu kho Vaṅgīsā”ti-ādinā pucchati. **Ummaggapathan**ti anekāni kilesuppajjanapathāni[2]. Vaṭṭappasutapathatāya hi pathanti vuttaṁ. **Pabhijja khīlānī**ti rāgādikhīlāni pañca bhinditvā carasi. **Taṁ passathā**ti evaṁ[3] abhibhuyya ca chinditvā ca carantaṁ Buddhaṁ passatha. **Bandhapamuñcakaran**ti bandhanamocanakaraṁ[4]. **Asitan**ti anissitaṁ. **Bhāgaso paṭibhajjā**ti satipaṭṭhānādikoṭṭhāsato dhammaṁ paṭibhajjanīyaṁ katvā. **Pavibhajjā**tipi pāṭho, uddesādikoṭṭhāsato pakārena vibhajitvā vibhajitvā dhammaṁ desetīti attho.

Oghassāti kāmādicaturoghassa. **Anekavihitan**ti satipaṭṭhānādivasena anekavidhaṁ aṭṭhatiṁsāya vā kammaṭṭhānānaṁ vasena anekappakāraṁ amatāvahaṁ maggaṁ **akkhāsi** abhāsi. **Tasmiṁ ca amate akkhāte**ti tasmiṁ tena akkhāte amate amatāvahe. **Dhammadasā**ti dhammassa passitāro. **Ṭhitā asaṁhīrā**ti kenaci asaṁhāriyā hutvā patiṭṭhitā. **Ativijjhā**ti ativijjhitvā. **Sabbaṭṭhitīnan**ti sabbesaṁ diṭṭhiṭṭhānānaṁ viññāṇaṭṭhitīnaṁ vā. **Atikkama’maddasā**ti atikkamabhūtaṁ nibbānaṁ addasa. **Aggan**ti uttamaṁ dhammaṁ. Aggeti vā pāṭho, paṭhamataranti attho. **Dasaddhānan**ti pañcavaggiyānaṁ **aggaṁ** dhammaṁ, **agge** vā ādito desayīti attho.

Tasmāti yasmā “esa dhammo sudesito”ti jānantena pamādo na kātabbo, tasmā **anusikkhe**ti tisso sikkhā vipassanāpaṭipāṭiyā maggapaṭipāṭiyā ca sikkheyya.

Buddhānubuddhoti-ādikā tisso gāthā āyasmato Aññātakoṇḍaññattherassa thomanavasena vuttā. Tattha **Buddhānubuddho**ti Buddhānaṁ

1. Cuṇṇiyapadāni (Sī)
2. Kilesummujjanapathāni (Sī)
3. Taṁ evaṁ (Sī)
4. Bandhanapamuñcakaraṁ (Ka)

ဥမ္မဂ္ဂပထန္တိအာဒိကာ စတဿော ဂါထာ ဘဂဝတာ “ကိံ နု တေ ဝင်္ဂီသ ဣမာ ဂါထာယော ပုဗ္ဗေ ပရိဝိတက္ကိတာ,ဥဒါဟု ဌာနသော စေတာ ပဋိဘန္တီ”တိ ပုစ္ဆိတေန ဌာနသော ပဋိဘန္တီတိ ဒဿေန္တေန ဝုတ္တာ၊ ကသ္မာ ပနေဝံ တံ ဘဂဝါ အဝေါစ? သံဃမဇ္ဈေ ကိရ ကထာ ဥဒပါဒိ “ဝင်္ဂီသတ္ထေရော ဝိဿဋ္ဌဂန္ထော နေဝ ဥဒ္ဒေသေန, န ပရိပုစ္ဆာယ,န ယောနိသောမနသိကာရေန ကမ္မံ ကရောတိ။ ဂါထံ ဗန္ဓန္တော ဝဏ္ဏပဒါနိ[၁] ကရောန္တော ဝိစရတီ”တိ။ အထ ဘဂဝါ “ဣမေ ဘိက္ခူ ဝင်္ဂီသဿ ပဋိဘာနသမ္ပတ္တိံ န ဇာနန္တိ၊ အဟမဿ ပဋိဘာနသမ္ပတ္တိံ ဇာနာပေဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ “ကိံ နု ခေါ ဝင်္ဂီသာ”တိအာဒိနာ ပုစ္ဆတိ။ **ဥမ္မဂ္ဂပထ**န္တိ အနေကာနိ ကိလေသုပ္ပဇ္ဇနပထာနိ[၂]။ ဝဋ္ဋပ္ပသုတပထတာယ ဟိ ပထန္တိ ဝုတ္တံ။ **ပဘိဇ္ဇ ခီလာနီ**တိ ရာဂါဒိခီလာနိ ပဉ္စ ဘိန္ဒိတွာ စရသိ။ **တံ ပဿထာ**တိ ဧဝံ[၃] အဘိဘုယျ စ ဆိန္ဒိတွာ စ စရန္တံ ဗုဒ္ဓံ ပဿထ။ **ဗန္ဓပမုဉ္စကရ**န္တိ ဗန္ဓနမောစနကရံ[၄]။ **အသိတ**န္တိ အနိဿိတံ။ **ဘာဂသော ပဋိဘဇ္ဇာ**တိ သတိပဋ္ဌာနာဒိကောဋ္ဌာသတော ဓမ္မံ ပဋိဘဇ္ဇနီယံ ကတွာ။ **ပဝိဘဇ္ဇာ**တိပိ ပါဌော၊ ဥဒ္ဒေသာဒိကောဋ္ဌာသတော ပကာရေန ဝိဘဇိတွာ ဝိဘဇိတွာ ဓမ္မံ ဒေသေတီတိ အတ္ထော။

ဩဃဿာတိ ကာမာဒိစတုရောဃဿ။ **အနေကဝိဟိတ**န္တိ သတိပဋ္ဌာနာဒိဝသေန အနေကဝိဓံ အဋ္ဌတိံသာယ ဝါ ကမ္မဋ္ဌာနာနံ ဝသေန အနေကပ္ပကာရံ အမတာဝဟံ မဂ္ဂံ **အက္ခာသိ** အဘာသိ။ **တသ္မိံ စ အမတေ အက္ခာတေ**တိ တသ္မိံ တေန အက္ခာတေ အမတေ အမတာဝဟေ။ **ဓမ္မဒသာ**တိ ဓမ္မဿ ပဿိတာရော။ **ဌိတာ အသံဟီရာ**တိ ကေနစိ အသံဟာရိယာ ဟုတွာ ပတိဋ္ဌိတာ။ **အတိဝိဇ္ဈာ**တိ အတိဝိဇ္ဈိတွာ။ **သဗ္ဗဋ္ဌိတီန**န္တိ သဗ္ဗေသံ ဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနာနံ ဝိညာဏဋ္ဌိတီနံ ဝါ။ **အတိက္ကမ’မဒ္ဒသာ**တိ အတိက္ကမဘူတံ နိဗ္ဗာနံ အဒ္ဒသ။ **အဂ္ဂ**န္တိ ဥတ္တမံ ဓမ္မံ။ အဂ္ဂေတိ ဝါ ပါဌော၊ ပဌမတရန္တိ အတ္ထော။ **ဒသဒ္ဓါန**န္တိ ပဉ္စဝဂ္ဂိယာနံ **အဂ္ဂံ** ဓမ္မံ, **အဂ္ဂေ** ဝါ အာဒိတော ဒေသယီတိ အတ္ထော။

တသ္မာတိ ယသ္မာ “ဧသ ဓမ္မော သုဒေသိတော”တိ ဇာနန္တေန ပမာဒေါ န ကာတဗ္ဗော၊ တသ္မာ **အနုသိက္ခေ**တိ တိဿော သိက္ခာ ဝိပဿနာပဋိပါဋိယာ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ စ သိက္ခေယျ။

ဗုဒ္ဓါနုဗုဒ္ဓေါတိအာဒိကာ တိဿော ဂါထာ အာယသ္မတော အညာတကောဏ္ဍညတ္ထေရဿ ထောမနဝသေန ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **ဗုဒ္ဓါနုဗုဒ္ဓေါ**တိ ဗုဒ္ဓါနံ

၁-စုဏ္ဏိယပဒါနိ (သီ)
၂-ကိလေသုမ္မုဇ္ဇနပထာနိ (သီ)
၃-တံ ဧဝံ (သီ)
၄-ဗန္ဓနပမုဉ္စကရံ (က)

anubuddho. Buddhā hi paṭhamaṁ cattāri saccāni bujjhiṁsu, pacchā thero sabbapaṭhamaṁ, tasmā Buddhānubuddhoti. Thirehi sīlakkhandhādīhi samannāgatattā **thero,** akuppadhammoti attho. **Tibbanikkamo**ti daḷhavīriyo. **Sukhavihārānanti** diṭṭhadhammasukhavihārānaṁ. **Vivekānanti** tiṇṇampi vivekānaṁ. **Sabba'ssa tanti** yaṁ sabbasāvakena pattabbaṁ, assa anena taṁ anuppattaṁ. **Appamattassa sikkhato**ti appamattena hutvā sikkhantena.

Tevijjo cetopariyakovidoti chasu abhiññāsu catasso vadati, itarā dve yadipi na vuttā, thero pana chaḷabhiññova. Yasmā theraṁ Himavante chaddantadahato āgantvā Bhagavati paramanipaccakāraṁ dassetvā vandantaṁ disvā pasannamānasena Bhagavato sammukhā theraṁ abhitthavantena imā gāthā vuttā, tasmā "Koṇḍañño Buddhadāyādo, pāde vandati Satthuno"ti vuttaṁ.

Nagassa passeti-ādikā tisso gāthā pañcahi bhikkhusatehi saddhiṁ sabbeheva arahantehi Bhagavati kāḷasilāyaṁ viharante āyasmā Mahāmoggallāno tesaṁ bhikkhūnaṁ cittaṁ samanvesanto arahattaphalavimuttiṁ passittha. Taṁ[1] disvā āyasmā Vaṅgīso Bhagavantaṁ there ca abhitthavanto abhāsi. Tattha **nagassa passe**ti Isigilipabbatassa passe kāḷasilāyaṁ. **Āsīnanti** nisinnaṁ.

Cetasāti attano cetopariyañāṇena. **Cittaṁ nesaṁ samanvesanti** tesaṁ khīṇāsavabhikkhūnaṁ cittaṁ samanvesanto. **Anupariyetī**ti anukkamena paricchindati.

Evaṁ sabbaṅgasampannaṁ "Muniṁ dukkhassa pāragun"ti vuttāya Satthusampattiyā ceva "tevijjā maccuhāyino"ti vuttāya sāvakasampattiyā cāti sabbehi aṅgehi sampannaṁ samannāgataṁ. **Muninti** hi iminā padena monasaṅkhātena ñāṇena Satthu anavasesañeyyāvabodho vuttoti anāvaraṇañāṇena dasabalañāṇādīnaṁ saṅgaho kato hoti, tenassa ñāṇasampadaṁ dasseti. **Dukkhassa pāragunti** iminā pahānasampadaṁ. Tadubhayena ca Satthu ānubhāvasampadādayo[2] dassitā honti. **Tevijjā maccuhāyino**ti iminā sāvakānaṁ ñāṇasampattidīpanena ca nibbānadhātuyā adhigamadīpanena ca

1. Te (Ka)
2. Ānubhāvādisampadā (Sī)

အနုဗုဒ္ဓေါ။ ဗုဒ္ဓါ ဟိ ပဌမံ စတ္တာရိ သစ္စာနိ ဗုဇ္ဈိံသု၊ ပစ္ဆာ ထေရော သဗ္ဗပဌမံ၊ တသ္မာ ဗုဒ္ဓါနုဗုဒ္ဓေါတိ။ ထိရေဟိ သီလက္ခန္ဓာဒီဟိ သမန္နာဂတတ္တာ **ထေရော၊** အကုပ္ပဓမ္မောတိ အတ္ထော။ **တိဗ္ဗနိက္ကမော**တိ ဒဠှဝီရိယော။ **သုခဝိဟာရာနန္တိ** ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရာနံ။ **ဝိဝေကာနန္တိ** တိဏ္ဏမ္ပိ ဝိဝေကာနံ။ **သဗ္ဗ'ဿ တန္တိ** ယံ သဗ္ဗသာဝကေန ပတ္တဗ္ဗံ၊ အဿ အနေန တံ အနုပ္ပတ္တံ။ **အပ္ပမတ္တဿ သိက္ခတော**တိ အပ္ပမတ္တေန ဟုတွာ သိက္ခန္တေန။

တေဝိဇ္ဇော စေတောပရိယကောဝိဒေါတိ ဆသု အဘိညာသု စတဿော ဝဒတိ၊ ဣတရာ ဒွေ ယဒိပိ န ဝုတ္တာ၊ ထေရော ပန ဆဠဘိညောဝ။ ယသ္မာ ထေရံ ဟိမဝန္တေ ဆဒ္ဒန္တဒဟတော အာဂန္တွာ ဘဂဝတိ ပရမနိပစ္စကာရံ ဒဿေတွာ ဝန္ဒန္တံ ဒိသွာ ပသန္နမာနသေန ဘဂဝတော သမ္မုခါ ထေရံ အဘိတ္ထဝန္တေန ဣမာ ဂါထာ ဝုတ္တာ၊ တသ္မာ "ကောဏ္ဍညော ဗုဒ္ဓဒါယာဒေါ၊ ပါဒေ ဝန္ဒတိ သတ္ထုနော"တိ ဝုတ္တံ။

နဂဿ ပဿေတိအာဒိကာ တိဿော ဂါထာ ပဉ္စဟိ ဘိက္ခုသတေဟိ သဒ္ဓိံ သဗ္ဗေဟေဝ အရဟန္တေဟိ ဘဂဝတိ ကာဠသိလာယံ ဝိဟရန္တေ အာယသ္မာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော တေသံ ဘိက္ခူနံ စိတ္တံ သမန္နေသန္တော အရဟတ္တဖလဝိမုတ္တိံ ပဿိတ္ထ။ တံ[1] ဒိသွာ အာယသ္မာ ဝင်္ဂီသော ဘဂဝန္တံ ထေရေ စ အဘိတ္ထဝန္တော အဘာသိ။ တတ္ထ **နဂဿ ပဿေ**တိ ဣသိဂိလိပဗ္ဗတဿ ပဿေ ကာဠသိလာယံ။ **အာသီနန္တိ** နိသိန္နံ။

စေတသာတိ အတ္တနော စေတောပရိယဉာဏေန။ **စိတ္တံ နေသံ သမန္နေသန္တိ** တေသံ ခီဏာသဝဘိက္ခူနံ စိတ္တံ သမန္နေသန္တော။ **အနုပရိယေတီ**တိ အနုက္ကမေန ပရိစ္ဆိန္ဒတိ။

ဧဝံ သဗ္ဗင်္ဂသမ္ပန္နံ "မုနိံ ဒုက္ခဿ ပါရဂုံ"န္တိ ဝုတ္တာယ သတ္ထုသမ္ပတ္တိယာ စေဝ "တေဝိဇ္ဇာ မစ္စုဟာယိနော"တိ ဝုတ္တာယ သာဝကသမ္ပတ္တိယာ စာတိ သဗ္ဗေဟိ အင်္ဂေဟိ သမ္ပန္နံ သမန္နာဂတံ။ **မုနိန္တိ** ဟိ ဣမိနာ ပဒေန မောနသင်္ခါတေန ဉာဏေန သတ္ထု အနဝသေသဉေယျာဝဗောဓော ဝုတ္တောတိ အနာဝရဏဉာဏေန ဒသဗလဉာဏာဒီနံ သင်္ဂဟော ကတော ဟောတိ၊ တေနဿ ဉာဏသမ္ပဒံ ဒဿေတိ။ **ဒုက္ခဿ ပါရဂုန္တိ** ဣမိနာ ပဟာနသမ္ပဒံ။ တဒုဘယေန စ သတ္ထု အာနုဘာဝသမ္ပဒါဒယော[2] ဒဿိတာ ဟောန္တိ။ **တေဝိဇ္ဇာ မစ္စုဟာယိနော**တိ ဣမိနာ သာဝကာနံ ဉာဏသမ္ပတ္တိဒီပနေန စ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ အဓိဂမဒီပနေန စ

၁-တေ (က)
၂-အာနုဘာဝါဒိသမ္ပဒါ (သီ)

padadvayena Satthusāvakasampatti dassitā hoti. Tathā hi yathāvuttamatthaṁ pākaṭataraṁ kātuṁ **“Muniṁ dukkhassa pāraguṁ. Anekākārasampannaṁ, payirupāsanti Gotaman”**ti vuttaṁ. Tattha **anekākārasampannan**ti anekehi ākārehi sampannaṁ, anekākāraguṇasamannāgatanti attho.

Cando yathāti gāthā Bhagavantaṁ Campānagare Gaggarāya pokkharaṇiyā tīre mahatā bhikkhusaṁghena anekehi ca devanāgasahassehi parivutaṁ attano vaṇṇena ca yasasā ca virocamānaṁ disvā somanassajātena abhitthavantena vuttā. Tattha **Cando yathā vigatavalāhake nabhe**ti yathā saradasamaye apagatavalāhake valāhakasadisena aññena ca mahikādinā upakkilesena vimutte ākāse puṇṇacando virocati, **vītamalova bhāṇumā**ti teneva valāhakādi-upakkilesavigamena vigatamalo bhāṇumā sūriyo yathā virocati. **Evampi aṅgīrasa tvan**ti evaṁ aṅgehi niccharaṇajutīhi jutimanta tvampi **Mahāmuni** Bhagavā **atirocasi** attano yasasā sadevakaṁ lokaṁ atikkamitvā virocasīti.

Kāveyyamattāti-ādikā dasa gāthā arahattaṁ patvā attano paṭipattiṁ paccavekkhitvā Satthu attano ca guṇe vibhāventena vuttā. Tattha **kāveyyamattā**ti kāveyyena kabbakaraṇena[1] mattā mānitā sambhāvitā guṇodayaṁ āpannā. **Addasāmā**ti addasimhā.

Addhā no udapajjathāti ratanattayaṁ addhā amhākaṁ upakāratthāya uppajji.

Vacananti saccapaṭisaṁyuttaṁ dhammakathaṁ. **Khandhe āyatanāni ca dhātuyo cā**ti pañcakkhandhe dvādasāyatanāni aṭṭhārasa dhātuyo ca. Imasmiṁ ṭhāne khandhādikathā vattabbā, sā **Visuddhimagge**[2] vitthāritā evāti tattha vuttanayeneva veditabbā. **Viditvānā**ti rūpādivibhāgādito aniccatādito ca pubbabhāgañāṇena jānitvā.

Ye te sāsanakārakāti ye te sattā Tathāgatānaṁ sāsanakārakā, tesaṁ bahūnaṁ atthāya vata uppajjanti Tathāgatā.

1. Kabyakārakena (Ka)
2. Visuddhi 2. 66 piṭṭhādīsu.

ပဒဒွယေန သတ္ထုသာဝကသမ္ပတ္တိ ဒဿိတာ ဟောတိ။ တထာ ဟိ ယထာဝုတ္တမတ္ထံ ပါကဋတရံ ကာတုံ **“မုနိံ ဒုက္ခဿ ပါရဂုံ။ အနေကာကာရသမ္ပန္နံ၊ ပယိရုပါသန္တိ ဂေါတမ”**န္တိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **အနေကာကာရသမ္ပန္န**န္တိ အနေကေဟိ အာကာရေဟိ သမ္ပန္နံ၊ အနေကာကာရဂုဏသမန္နာဂတန္တိ အတ္ထော။

စန္ဒော ယထာတိ ဂါထာ ဘဂဝန္တံ စမ္ပာနဂရေ ဂဂ္ဂရာယ ပေါက္ခရဏိယာ တီရေ မဟတာ ဘိက္ခုသံဃေန အနေကေဟိ စ ဒေဝနာဂသဟဿေဟိ ပရိဝုတံ အတ္တနော ဝဏ္ဏေန စ ယသသာ စ ဝိရောစမာနံ ဒိသွာ သောမနဿဇာတေန အဘိတ္ထဝန္တေန ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **စန္ဒော ယထာ ဝိဂတဝလာဟကေ နဘေ**တိ ယထာ သရဒသမယေ အပဂတဝလာဟကေ ဝလာဟကသဒိသေန အညေန စ မဟိကာဒိနာ ဥပက္ကိလေသေန ဝိမုတ္တေ အာကာသေ ပုဏ္ဏစန္ဒော ဝိရောစတိ၊ **ဝီတမလောဝ ဘာဏုမာ**တိ တေနေဝ ဝလာဟကာဒိဥပက္ကိလေသဝိဂမေန ဝိဂတမလော ဘာဏုမာ သူရိယော ယထာ ဝိရောစတိ။ **ဧဝမ္ပိ အင်္ဂီရသ တွ**န္တိ ဧဝံ အင်္ဂေဟိ နိစ္ဆရဏဇုတီဟိ ဇုတိမန္တ တွမ္ပိ **မဟာမုနိ** ဘဂဝါ **အတိရောစသိ** အတ္တနော ယသသာ သဒေဝကံ လောကံ အတိက္ကမိတွာ ဝိရောစသီတိ။

ကာဝေယျမတ္တာတိအာဒိကာ ဒသ ဂါထာ အရဟတ္တံ ပတွာ အတ္တနော ပဋိပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ သတ္ထု အတ္တနော စ ဂုဏေ ဝိဘာဝေန္တေန ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **ကာဝေယျမတ္တာ**တိ ကာဝေယျေန ကဗ္ဗကရဏေန[1] မတ္တာ မာနိတာ သမ္ဘာဝိတာ ဂုဏောဒယံ အာပန္နာ။ **အဒ္ဒသာမာ**တိ အဒ္ဒသိမှာ။

အဒ္ဓါ နော ဥဒပဇ္ဇထာတိ ရတနတ္တယံ အဒ္ဓါ အမှာကံ ဥပကာရတ္ထာယ ဥပ္ပဇ္ဇိ။

ဝစနန္တိ သစ္စပဋိသံယုတ္တံ ဓမ္မကထံ။ **ခန္ဓေ အာယတနာနိ စ ဓာတုယော စာ**တိ ပဉ္စက္ခန္ဓေ ဒွါဒသာယတနာနိ အဋ္ဌာရသ ဓာတုယော စ။ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ခန္ဓာဒိကထာ ဝတ္တဗ္ဗာ၊ သာ **ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ**[2] ဝိတ္ထာရိတာ ဧဝါတိ တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဝိဒိတွာနာ**တိ ရူပါဒိဝိဘာဂါဒိတော အနိစ္စတာဒိတော စ ပုဗ္ဗဘာဂဉာဏေန ဇာနိတွာ။

ယေ တေ သာသနကာရကာတိ ယေ တေ သတ္တာ တထာဂတာနံ သာသနကာရကာ၊ တေသံ ဗဟူနံ အတ္ထာယ ဝတ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ တထာဂတာ။

၁-ကဗျကာရကေန (က)
၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၆၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Ye niyāmagataddasāti niyāmo eva niyāmagataṁ, ye bhikkhū bhikkhuniyo ca sammattaniyāmaṁ addasaṁsu adhigacchiṁsu, tesaṁ atthāya vata **bodhiṁ** sammāsambodhiṁ ajjhagamā **Muni** Bhagavāti yojanā.

Sudesitāti veneyyajjhāsayānurūpaṁ saṅkhepato vitthārato ca suṭṭhu desitā. **Cakkhumatā**ti pañcahi cakkhūhi cakkhumatā. Attahitakāmehi araṇīyāni karaṇīyāni ariyabhāvakarāni, ariyassa vā Bhagavato saccānīti **ariyasaccāni. Dukkhan**ti-ādi tesaṁ ariyasaccānaṁ sarūpadassanaṁ, imasmiṁ ṭhāne ariyasaccakathā vattabbā, sā sabbākārato **Visuddhimagge**[1] vitthāritāti tattha vuttanayeneva veditabbā. **Evamete tathā**ti ete dukkhādayo ariyasaccadhammā evaṁ dukkhādippakārena tathā avitathā anaññathā. **Vuttā diṭṭhā me te yathā tathā**ti yathā Satthārā vuttā, tathā mayā diṭṭhā, ariyamaggañāṇena paṭividdhattā evaṁ tesaṁ[2]. **Sadattho me anuppatto** arahattaṁ mayā sacchikataṁ, tato ca **kataṁ Buddhassa** Bhagavato **sāsanaṁ** ovādānusiṭṭhiyaṁ anupatiṭṭho[3].

Svāgataṁ vata me āsīti su-āgamanaṁ vata me ahosi. **Mama Buddhassa santike**ti mama Sambuddhassa Bhagavato santike samīpe.

Abhiññāpāramippattoti channampi abhiññānaṁ pāramiṁ ukkaṁsaṁ adhigato. Iminā hi padena vuttamevatthaṁ vivarituṁ "**sotadhātu visodhitā**"ti-ādi vuttaṁ.

Pucchāmi Satthāranti-ādikā dvādasa gāthā attano upajjhāyassa parinibbutabhāvaṁ pucchantena vuttā, āyasmato Nigrodhakappatherassa hi parinibbānakāle āyasmā Vaṅgīso asammukhā ahosi. Diṭṭhapubbañca tena tassa hatthakukkuccādi, pubbavāsanāvasena hi tādisañca āyasmato Pilindavacchassa vasalavādena samudācāro viya khīṇāsavānampi hotiyeva[4]. Tena "parinibbuto nu kho me upajjhāyo, udāhu no"ti uppannaparivitakko Satthāraṁ pucchi. Tena vuttaṁ "upajjhāyassa parinibbutabhāvaṁ pucchantena vuttā"ti. Tattha **Satthāran**ti diṭṭhadhammikādīhi

1. Visuddhi 2. 124 piṭṭhe.
2. Tāva tesaṁ (Sī)
3. Anupatiṭṭhā (Ka)
4. Tādisaṁ hotiyeva (Sī)

ယေ နိယာမဂတဒ္ဒသာတိ နိယာမော ဧဝ နိယာမဂတံ၊ ယေ ဘိက္ခူ ဘိက္ခုနိယော စ သမ္မတ္တနိယာမံ အဒ္ဒသံသု အဓိဂစ္ဆိံသု၊ တေသံ အတ္ထာယ ဝတ **ဗောဓိံ** သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဇ္ဈဂမာ **မုနိ** ဘဂဝါတိ ယောဇနာ။

သုဒေသိတာတိ ဝေနေယျဇ္ဈာသယာနုရူပံ သင်္ခေပတော ဝိတ္ထာရတော စ သုဋ္ဌု ဒေသိတာ။ **စက္ခုမတာ**တိ ပဉ္စဟိ စက္ခူဟိ စက္ခုမတာ။ အတ္တဟိတကာမေဟိ အရဏီယာနိ ကရဏီယာနိ အရိယဘာဝကရာနိ၊ အရိယဿ ဝါ ဘဂဝတော သစ္စာနီတိ **အရိယသစ္စာနိ။ ဒုက္ခန္တိ**အာဒိ တေသံ အရိယသစ္စာနံ သရူပဒဿနံ၊ ဣမသ္မိံ ဌာနေ အရိယသစ္စကထာ ဝတ္တဗ္ဗာ၊ သာ သဗ္ဗာကာရတော **ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ**[1] ဝိတ္ထာရိတာတိ တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဧဝမေတေ တထာ**တိ ဧတေ ဒုက္ခာဒယော အရိယသစ္စဓမ္မာ ဧဝံ ဒုက္ခာဒိပ္ပကာရေန တထာ အဝိတထာ အနညထာ။ **ဝုတ္တာ ဒိဋ္ဌာ မေ တေ ယထာ တထာ**တိ ယထာ သတ္ထာရာ ဝုတ္တာ၊ တထာ မယာ ဒိဋ္ဌာ၊ အရိယမဂ္ဂဉာဏေန ပဋိဝိဒ္ဓတ္တာ ဧဝံ တေသံ[2]။ **သဒတ္ထော မေ အနုပ္ပတ္တော** အရဟတ္တံ မယာ သစ္ဆိကတံ၊ တတော စ **ကတံ ဗုဒ္ဓဿ** ဘဂဝတော **သာသနံ** ဩဝါဒါနုသိဋ္ဌိယံ အနုပတိဋ္ဌော[3]။

သွာဂတံ ဝတ မေ အာသီတိ သုအာဂမနံ ဝတ မေ အဟောသိ။ **မမ ဗုဒ္ဓဿ သန္တိကေ**တိ မမ သမ္ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော သန္တိကေ သမီပေ။

အဘိညာပါရမိပ္ပတ္တောတိ ဆန္နမ္ပိ အဘိညာနံ ပါရမိံ ဥက္ကံသံ အဓိဂတော။ ဣမိနာ ဟိ ပဒေန ဝုတ္တမေဝတ္ထံ ဝိဝရိတုံ “**သောတဓာတု ဝိသောဓိတာ**”တိ-အာဒိ ဝုတ္တံ။

ပုစ္ဆာမိ သတ္ထာရန္တိအာဒိကာ ဒွါဒသ ဂါထာ အတ္တနော ဥပဇ္ဈာယဿ ပရိနိဗ္ဗုတဘာဝံ ပုစ္ဆန္တေန ဝုတ္တာ၊ အာယသ္မတော နိဂြောဓကပ္ပတ္ထေရဿ ဟိ ပရိနိဗ္ဗာနကာလေ အာယသ္မာ ဝင်္ဂီသော အသမ္မုခါ အဟောသိ။ ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗဉ္စ တေန တဿ ဟတ္ထကုက္ကုစ္စာဒိ၊ ပုဗ္ဗဝါသနာဝသေန ဟိ တာဒိသဉ္စ အာယသ္မတော ပိလိန္ဒဝစ္ဆဿ ဝသလဝါဒေန သမုဒါစာရော ဝိယ ခီဏာသဝါနမ္ပိ ဟောတိယေဝ[4]။ တေန “ပရိနိဗ္ဗုတော နု ခေါ မေ ဥပဇ္ဈာယော, ဥဒါဟု နော”တိ ဥပ္ပန္နပရိဝိတက္ကော သတ္ထာရံ ပုစ္ဆိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဥပဇ္ဈာယဿ ပရိနိဗ္ဗုတဘာဝံ ပုစ္ဆန္တေန ဝုတ္တာ”တိ။ တတ္ထ **သတ္ထာရ**န္တိ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာဒီဟိ

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၂၄-ပိဋ္ဌေ။
၂-တာဝ တေသံ (သီ)
၃-အနုပတိဋ္ဌာ (က)
၄-တာဒိသံ ဟောတိယေဝ (သီ)

veneyyānaṁ anusāsakaṁ. **Anomapaññan**ti omaṁ vuccati parittaṁ lāmakaṁ, na omapaññaṁ anomapaññaṁ, mahāpaññanti attho. **Diṭṭheva dhamme**ti paccakkhameva, imasmiṁyeva attabhāveti attho. **Vicikicchānan**ti saṁsayānaṁ evarūpānaṁ vā parivitakkānaṁ chettā[1]. **Aggāḷave**ti Aggāḷavacetiyasaṅkhāte vihāre. **Ñāto**ti pākaṭo. **Yasassī**ti lābhasakkārasampanno. **Abhinibbutatto**ti upasantasabhāvo apariḍayhamānacitto.

Tayā katanti tādise chāyāsampanne nigrodharukkhamūle nisinnattā "nigrodhakappo"ti tayā kataṁ nāmaṁ. Iti so yathā attanā upalakkhitaṁ tathā vadati. Bhagavā pana na nisinnattā eva taṁ tathā ālapati, api ca kho tattha arahattaṁ pattattāpi. **Brāhmaṇassā**ti jātiṁ sandhāya vadati. So kira brāhmaṇamahāsālakulā pabbajito. **Namassaṁ acarin**ti namassamāno vihāsiṁ. **Mutyapekho**ti nibbāne patiṭṭhito.

Daḷhadhammadassīti Bhagavantaṁ ālapati. Daḷhadhammaṁ hi nibbānaṁ abhijjanaṭṭhena, tañca Bhagavā passi dassesi ca.

Sakkātipi Bhagavantameva kulanāmena ālapati. **Mayampi sabbe**ti niravasesaparisaṁ[2] saṅgaṇhitvā attānaṁ dassento vadati. **Samantacakkhū**tipi Bhagavantameva sabbaññutaññāṇena ālapati. **Samavaṭṭhitā**ti sammā avaṭṭhitā, ābhogaṁ katvā ṭhitā. **No**ti amhākaṁ. **Savanāyā**ti imassa pañhassa veyyākaraṇaṁ[3] savanatthāya. **Sotā**ti sotadhātuyā[4]. **Tuvaṁ no Satthā tvamanuttarosī**ti thutivacanavasena vadati.

Chinda no vicikicchanti vicikicchāpaṭirūpakaṁ taṁ parivitakkaṁ sandhāyāha. Akusalavicikicchāya pana thero nibbicikicchova. **Brūhi metan**ti brūhi me etaṁ. Yaṁ mayā yācitosi "taṁ sāvakaṁ Sakka mayampi sabbe aññātumicchāmā"ti yācitova, taṁ brāhmaṇaṁ **"parinibbutaṁ vedaya bhūripañña. Majjheva no bhāsā**"ti parinibbutaṁ jānitvā mahāpañña Bhagavā majjheva amhākaṁ sabbesaṁ bhāsa, yathā sabbe mayaṁ jāneyyāma. **Sakkova devāna sahassanetto**ti idaṁ pana thutivacanameva, api cettha ayamadhippāyo—yathā Sakko sahassanetto devānaṁ majjhe tehi sakkaccaṁ

1. Chedako (Ka)
2. Avasesaparisaṁ (Sī, Ka)
3. Imassa pañhāveyyākaraṇassa (Sī)
4. Hetunti sotadhātuṁ (Sī)

ဝေနေယျာနံ အနုသာသကံ။ **အနောမပည**န္တိ ဩမံ ဝုစ္စတိ ပရိတ္တံ လာမကံ၊ န ဩမပညံ အနောမပညံ၊ မဟာပညန္တိ အတ္ထော။ **ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ**တိ ပစ္စက္ခမေဝ၊ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေတိ အတ္ထော။ **ဝိစိကိစ္ဆာန**န္တိ သံသယာနံ ဧဝရူပါနံ ဝါ ပရိဝိတက္ကာနံ ဆေတ္တာ[၁]။ **အဂ္ဂါဠဝေ**တိ အဂ္ဂါဠဝစေတိယသင်္ခါတေ ဝိဟာရေ။ **ဉာတော**တိ ပါကဋော။ **ယသဿီ**တိ လာဘသက္ကာရသမ္ပန္နော။ **အဘိနိဗ္ဗုတတ္တော**တိ ဥပသန္တသဘာဝေါ အပရိဍယှမာနစိတ္တော။

တယာ ကတန္တိ တာဒိသေ ဆာယာသမ္ပန္နေ နိဂြောဓရုက္ခမူလေ နိသိန္နတ္တာ "နိဂြောဓကပ္ပေါ"တိ တယာ ကတံ နာမံ။ ဣတိ သော ယထာ အတ္တနာ ဥပလက္ခိတံ တထာ ဝဒတိ။ ဘဂဝါ ပန န နိသိန္နတ္တာ ဧဝ တံ တထာ အာလပတိ၊ အပိ စ ခေါ တတ္ထ အရဟတ္တံ ပတ္တတ္တာပိ။ **ဗြာဟ္မဏဿာ**တိ ဇာတိံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ သော ကိရ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလကုလာ ပဗ္ဗဇိတော။ **နမဿံ အစရိ**န္တိ နမဿမာနော ဝိဟာသိံ။ **မုတျပေခေါ**တိ နိဗ္ဗာနေ ပတိဋ္ဌိတော။

ဒဠှဓမ္မဒဿီတိ ဘဂဝန္တံ အာလပတိ။ ဒဠှဓမ္မံ ဟိ နိဗ္ဗာနံ အဘိဇ္ဇနဋ္ဌေန၊ တဉ္စ ဘဂဝါ ပဿိ ဒဿေသိ စ။

သက္ကာတိပိ ဘဂဝန္တမေဝ ကုလနာမေန အာလပတိ။ **မယမ္ပိ သဗ္ဗေ**တိ နိရဝသေသပရိသံ[၂] သင်္ဂဏှိတွာ အတ္တာနံ ဒဿေန္တော ဝဒတိ။ **သမန္တစက္ခူ**တိပိ ဘဂဝန္တမေဝ သဗ္ဗညုတညာဏေန အာလပတိ။ **သမဝဋ္ဌိတာ**တိ သမ္မာ အဝဋ္ဌိတာ၊ အာဘောဂံ ကတွာ ဌိတာ။ **နော**တိ အမှာကံ။ **သဝနာယာ**တိ ဣမဿ ပဉှဿ ဝေယျာကရဏံ[၃] သဝနတ္ထာယ။ **သောတာ**တိ သောတဓာတုယာ[၄]။ **တုဝံ နော သတ္ထာ တွမနုတ္တရောသီ**တိ ထုတိဝစနဝသေန ဝဒတိ။

ဆိန္ဒ နော ဝိစိကိစ္ဆန္တိ ဝိစိကိစ္ဆာပဋိရူပကံ တံ ပရိဝိတက္ကံ သန္ဓာယာဟ။ အကုသလဝိစိကိစ္ဆာယ ပန ထေရော နိဗ္ဗိစိကိစ္ဆောဝ။ **ဗြူဟိ မေတ**န္တိ ဗြူဟိ မေ ဧတံ။ ယံ မယာ ယာစိတောသိ "တံ သာဝကံ သက္က မယမ္ပိ သဗ္ဗေ အညာတုမိစ္ဆာမာ"တိ ယာစိတောဝ၊ တံ ဗြာဟ္မဏံ **ပရိနိဗ္ဗုတံ ဝေဒယ ဘူရိပည။ မဇ္ဈေဝ နော ဘာသာ**"တိ ပရိနိဗ္ဗုတံ ဇာနိတွာ မဟာပည ဘဂဝါ မဇ္ဈေဝ အမှာကံ သဗ္ဗေသံ ဘာသ၊ ယထာ သဗ္ဗေ မယံ ဇာနေယျာမ။ **သက္ကောဝ ဒေဝါန သဟဿနေတ္တော**တိ ဣဒံ ပန ထုတိဝစနမေဝ၊ အပိ စေတ္ထ အယမဓိပ္ပါယော—ယထာ သက္ကော သဟဿနေတ္တော ဒေဝါနံ မဇ္ဈေ တေဟိ သက္ကစ္စံ

၁-ဆေဒကော (က)
၂-အဝသေသပရိသံ (သီ၊ က)
၃-ဣမဿ ပဉှာဝေယျာကရဏဿ (သီ)
၄-ဟေတုန္တိ သောတဓာတုံ (သီ)

sampaṭicchitavacanaṁ[1] bhāsati, evaṁ amhākaṁ majjhe amhehi sampaṭicchitavacanaṁ bhāsāti.

Ye kecīti imampi gāthaṁ Bhagavantaṁ thunanto vattukāmataṁ janetuṁ bhaṇati. Tassattho—ye keci abhijjhādayo ganthā, tesaṁ appahāne sati mohavicikicchānaṁ pahānābhāvato **mohamaggā**ti ca, **aññāṇapakkhā**ti ca, **vicikicchaṭhānā**ti ca vuccanti, sabbe te Tathāgataṁ patvā Tathāgatassa desanābalena viddhaṁsitā bhavanti nassanti. Kiṁ kāraṇanti? **Cakkhuṁ hi etaṁ paramaṁ narānaṁ,** yasmā Tathāgato sabbaganthavidhamanena paññācakkhujananato narānaṁ paramaṁ cakkhunti vuttaṁ hoti.

No ce hi jātūti imampi gāthaṁ thunanto eva vattukāmataṁ janento bhaṇati. Tattha **jātū**ti ekaṁsavacanaṁ. **Puriso**ti Bhagavantaṁ sandhāyāha. **Jotimanto**ti paññājotisampannā Sāriputtādayo. Idaṁ vuttaṁ hoti—yadi Bhagavā puratthimādibhedo vāto viya abbhaghanaṁ desanāvegena kilese vihaneyya, tato yathā abbhaghananivuto loko tamova hoti ekandhakāro, evaṁ sabbopi loko aññāṇanivuto tamova siyā. Ye cāpi ime idāni jotimanto khāyanti Sāriputtādayo, tepi na bhāseyyuṁ na dīpeyyunti.

Dhīrā cāti imampi gāthaṁ purimanayenevāha. Tassattho—**dhīrā** ca paṇḍitapurisā **pajjotakarā bhavanti** paññāpajjotaṁ uppādenti. **Taṁ** tasmā ahaṁ taṁ **vīra** padhānavīriyasamannāgata Bhagavā **tatheva maññe** dhīro pajjotakarotveva maññāmi, mayampi **vipassinaṁ** sabbadhamme yathābhūtaṁ passantaṁ Bhagavantaṁ jānantā eva upāgamimhā. Tasmā "parisāsu no **āvikarohi kappaṁ** parinibbutova yathā nigrodhakappaṁ āvikarohi pakāsehīti.

Khippanti imampi gāthaṁ purimanayeneva āha. Tassattho—Bhagavā **khippaṁ giraṁ eraya vaggu vagguṁ** acirāyamāno[2] vācaṁ bhāsa vaggu manoharaṁ. **Haṁsova** yathā suvaṇṇahaṁso gocaraṁ pariggaṇhanto jātassaravanasaṇḍaṁ disvā gīvaṁ **paggayha** pakkhe uddhunitvā haṭṭhatuṭṭho[3] **saṇikaṁ** ataramāno vagguṁ

1. Sampaṭicchitavacano (Sī, Ka)
2. Ataramāno (sabbattha)
3. Haṭṭhatuṭṭhena (sabbattha)

သမ္ပဋိစ္ဆိတဝစနံ[1] ဘာသတိ၊ ဧဝံ အမှာကံ မဇ္ဈေ အမှေဟိ သမ္ပဋိစ္ဆိတဝစနံ ဘာသာတိ။

ယေ ကေစီတိ ဣမမ္ပိ ဂါထံ ဘဂဝန္တံ ထုနန္တော ဝတ္တုကာမတံ ဇနေတုံ ဘဏတိ။ တဿတ္ထော—ယေ ကေစိ အဘိဇ္ဈာဒယော ဂန္ထာ၊ တေသံ အပ္ပဟာနေ သတိ မောဟဝိစိကိစ္ဆာနံ ပဟာနာဘာဝတော **မောဟမဂ္ဂါ**တိ စ, **အညာဏပက္ခာ**တိ စ, **ဝိစိကိစ္ဆဋ္ဌာနာ**တိ စ ဝုစ္စန္တိ၊ သဗ္ဗေ တေ တထာဂတံ ပတွာ တထာဂတဿ ဒေသနာဗလေန ဝိဒ္ဓံသိတာ ဘဝန္တိ နဿန္တိ။ ကိံကာရဏန္တိ? **စက္ခုံ ဟိ ဧတံ ပရမံ နရာနံ၊** ယသ္မာ တထာဂတော သဗ္ဗဂန္ထဝိဓမနေန ပညာစက္ခုဇနနတော နရာနံ ပရမံ စက္ခုန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

နော စေ ဟိ ဇာတူတိ ဣမမ္ပိ ဂါထံ ထုနန္တော ဧဝ ဝတ္တုကာမတံ ဇနေန္တော ဘဏတိ။ တတ္ထ **ဇာတူ**တိ ဧကံသဝစနံ။ **ပုရိသော**တိ ဘဂဝန္တံ သန္ဓာယာဟ။ **ဇောတိမန္တော**တိ ပညာဇောတိသမ္ပန္နာ သာရိပုတ္တာဒယော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယဒိ ဘဂဝါ ပုရတ္ထိမာဒိဘေဒေါ ဝါတော ဝိယ အဗ္ဘဃနံ ဒေသနာဝေဂေန ကိလေသေ ဝိဟနေယျ၊ တတော ယထာ အဗ္ဘဃနနိဝုတော လောကော တမောဝ ဟောတိ ဧကန္ဓကာရော၊ ဧဝံ သဗ္ဗောပိ လောကော အညာဏနိဝုတော တမောဝ သိယာ။ ယေ စာပိ ဣမေ ဣဒါနိ ဇောတိမန္တော ခါယန္တိ သာရိပုတ္တာဒယော၊ တေပိ န ဘာသေယျုံ န ဒီပေယျုန္တိ။

ဓီရာ စာတိ ဣမမ္ပိ ဂါထံ ပုရိမနယေနေဝါဟ။ တဿတ္ထော—**ဓီရာ** စ ပဏ္ဍိတပုရိသာ **ပဇ္ဇောတကရာ ဘဝန္တိ** ပညာပဇ္ဇောတံ ဥပ္ပါဒေန္တိ။ **တံ** တသ္မာ အဟံ တံ **ဝီရ** ပဓာနဝီရိယသမန္နာဂတ ဘဂဝါ **တထေဝ မညေ** ဓီရော ပဇ္ဇောတကရောတွေဝ မညာမိ၊ မယမ္ပိ **ဝိပဿိနံ** သဗ္ဗဓမ္မေ ယထာဘူတံ ပဿန္တံ ဘဂဝန္တံ ဇာနန္တာ ဧဝ ဥပါဂမိမှာ။ တသ္မာ "ပရိသာသု နော **အာဝိကရောဟိ ကပ္ပံ** ပရိနိဗ္ဗုတောဝ ယထာ နိဂြောဓကပ္ပံ အာဝိကရောဟိ ပကာသေဟီတိ။

ခိပ္ပန္တိ ဣမမ္ပိ ဂါထံ ပုရိမနယေနေဝ အာဟ။ တဿတ္ထော—ဘဂဝါ **ခိပ္ပံ ဂိရံ ဧရယ ဝဂ္ဂု ဝဂ္ဂုံ** အစိရာယမာနော[2] ဝါစံ ဘာသ ဝဂ္ဂု မနောဟရံ။ **ဟံသောဝ** ယထာ သုဝဏ္ဏဟံသော ဂေါစရံ ပရိဂ္ဂဏှန္တော ဇာတဿရဝနသဏ္ဍံ ဒိသွာ ဂီဝံ **ပဂ္ဂယှ** ပက္ခေ ဥဒ္ဓုနိတွာ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော[3] **သဏိကံ** အတရမာနော ဝဂ္ဂုံ

၁-သမ္ပဋိစ္ဆိတဝစနော (သီ၊ က)
၂-အတရမာနော (သဗ္ဗတ္ထ)
၃-ဟဋ္ဌတုဋ္ဌေန (သဗ္ဗတ္ထ)

nikūjati giraṁ nicchāreti, evamevaṁ tvaṁ saṇikaṁ nikūja iminā mahāpurisalakkhaṇaññatarena bindussarena suṭṭhu **vikappitena** abhisaṅkhatena, ete mayaṁ sabbe **ujugatā** avikkhittamānasā hutvā tava nikūjaṁ suṇomāti.

Pahīnajātimaraṇanti idampi purimanayeneva āha. Tattha na sissatīti aseso, taṁ **asesaṁ,** sotāpannādayo viya kiñci asesetvā pahīnajātimaraṇanti vuttaṁ hoti. **Niggayhā**ti nibandhitvā[1], **dhonan**ti dhutasabbapāpaṁ. **Vadessāmī**ti kathāpessāmi dhammaṁ. **Na kāmakāro hohi puthujjanānan**ti puthujjanasekkhādīnaṁ tividhānaṁ janānaṁ kāmakāro natthi, te yaṁ icchanti ñātuṁ vā vattuṁ vā, taṁ na sakkonti. **Saṅkheyyakāro ca Tathāgatānan**ti Tathāgatānaṁ pana vīmaṁsakāro paññāpubbaṅgamakiriyā, te yaṁ icchanti ñātuṁ vā vattuṁ vā, taṁ sakkontiyevāti adhippāyo.

Idāni taṁ saṅkheyyakāraṁ pakāsento "**sampannaveyyākaraṇan**"ti gāthamāha. Tassattho—tathā hi tava Bhagavā idaṁ **samujjupaññassa** sabbattha appaṭihatabhāvena ujugatapaññassa sammadeva vuttaṁ pavattitaṁ sampannaveyyākaraṇaṁ "santatimahāmatto sattatālamattaṁ abbhuggantvā parinibbāyissati, suppabuddho Sakko sattame divase pathaviṁ pavisissatī"ti evamādiṁ **samuggahitaṁ** sammadeva uggahitaṁ aviparītaṁ diṭṭhaṁ, puna suṭṭhutaraṁ añjaliṁ paṇāmetvā āha. **Ayamañjali pacchimo suppaṇāmito**ti ayaṁ aparopi añjali suṭṭhutaraṁ paṇāmito. **Mā mohayī jānan**ti mā no avacanena mohayi jānanto tassa[2] gatiṁ, **anomapaññā**ti Bhagavantaṁ ālapati.

Paroparanti imaṁ pana gāthaṁ aparenapi pariyāyena amohanameva yācanto āha. Tattha **paroparan**ti lokuttaralokiyavasena sundarāsundaraṁ dūre santike vā. **Ariyadhamman**ti catusaccadhammaṁ. **Viditvā**ti paṭivijjhitvā. **Jānan**ti sabbaṁ ñeyyadhammaṁ jānanto. **Vācābhikaṅkhāmī**ti yathā **ghammani** ghammakāle uṇhābhitatto puriso kilanto tasito vāriṁ, evaṁ te vācaṁ abhikaṅkhāmi. **Sutaṁ pavassā**ti sutasaṅkhātaṁ saddāyatanaṁ pavassa pagghara[3] muñca pavatta. "Sutassa vassā"tipi Pāḷi[4], vuttapakārassa saddāyatanassa vuṭṭhiṁ vassāti attho.

1. Suṭṭhu yācitvā nibandhitvā (Sī) 2. Kappassa (Sī)
3. Paṅghara (Sī) 4. Pavassātipi Pāḷi (Ka)

နိကူဇတိ ဂိရံ နိစ္ဆာရေတိ၊ ဧဝမေဝံ တွံ သဏိကံ နိကူဇ ဣမိနာ မဟာပုရိသလက္ခဏညတရေန ဗိန္ဒုဿရေန သုဋ္ဌု **ဝိကပ္ပိတေန** အဘိသင်္ခတေန၊ ဧတေ မယံ သဗ္ဗေ **ဥဇုဂတာ** အဝိက္ခိတ္တမာနသာ ဟုတွာ တဝ နိကူဇံ သုဏောမာတိ။

ပဟီနဇာတိမရဏန္တိ ဣဒမ္ပိ ပုရိမနယေနေဝ အာဟ။ တတ္ထ န သိဿတီတိ အသေသော၊ တံ **အသေသံ၊** သောတာပန္နာဒယော ဝိယ ကိဉ္စိ အသေသေတွာ ပဟီနဇာတိမရဏန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **နိဂ္ဂယှာ**တိ နိဗန္ဓိတွာ[1]၊ **ဓောန**န္တိ ဓုတသဗ္ဗပါပံ။ **ဝဒေဿာမီ**တိ ကထာပေဿာမိ ဓမ္မံ။ **န ကာမကာရော ဟောဟိ ပုထုဇ္ဇနာန**န္တိ ပုထုဇ္ဇနသေက္ခာဒီနံ တိဝိဓာနံ ဇနာနံ ကာမကာရော နတ္ထိ၊ တေ ယံ ဣစ္ဆန္တိ ဉာတုံ ဝါ ဝတ္တုံ ဝါ၊ တံ န သက္ကောန္တိ။ **သင်္ခေယျကာရော စ တထာဂတာန**န္တိ တထာဂတာနံ ပန ဝီမံသကာရော ပညာပုဗ္ဗင်္ဂမကိရိယာ၊ တေ ယံ ဣစ္ဆန္တိ ဉာတုံ ဝါ ဝတ္တုံ ဝါ၊ တံ သက္ကောန္တိယေဝါတိ အဓိပ္ပါယော။

ဣဒါနိ တံ သင်္ခေယျကာရံ ပကာသေန္တော "**သမ္ပန္နဝေယျာကရဏ**"န္တိ ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—တထာ ဟိ တဝ ဘဂဝါ ဣဒံ **သမုဇ္ဇုပညဿ** သဗ္ဗတ္ထ အပ္ပဋိဟတဘာဝေန ဥဇုဂတပညဿ သမ္မဒေဝ ဝုတ္တံ ပဝတ္တိတံ သမ္ပန္နဝေယျာကရဏံ "သန္တတိမဟာမတ္တော သတ္တတာလမတ္တံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ ပရိနိဗ္ဗာယိဿတိ၊ သုပ္ပဗုဒ္ဓေါ သက္ကော သတ္တမေ ဒိဝသေ ပထဝိံ ပဝိသိဿတီ"တိ ဧဝမာဒိံ **သမုဂ္ဂဟိတံ** သမ္မဒေဝ ဥဂ္ဂဟိတံ အဝိပရီတံ ဒိဋ္ဌံ၊ ပုန သုဋ္ဌုတရံ အဉ္ဇလိံ ပဏာမေတွာ အာဟ။ **အယမဉ္ဇလိ ပစ္ဆိမော သုပ္ပဏာမိတော**တိ အယံ အပရောပိ အဉ္ဇလိ သုဋ္ဌုတရံ ပဏာမိတော။ **မာ မောဟယီ ဇာန**န္တိ မာ နော အဝစနေန မောဟယိ ဇာနန္တော တဿ[2] ဂတိံ၊ **အနောမပညာ**တိ ဘဂဝန္တံ အာလပတိ။

ပရောပရန္တိ ဣမံ ပန ဂါထံ အပရေနပိ ပရိယာယေန အမောဟနမေဝ ယာစန္တော အာဟ။ တတ္ထ **ပရောပရ**န္တိ လောကုတ္တရလောကိယဝသေန သုန္ဒရာသုန္ဒရံ ဒူရေ သန္တိကေ ဝါ။ **အရိယဓမ္မ**န္တိ စတုသစ္စဓမ္မံ။ **ဝိဒိတွာ**တိ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ။ **ဇာန**န္တိ သဗ္ဗံ ဉေယျဓမ္မံ ဇာနန္တော။ **ဝါစာဘိကင်္ခါမီ**တိ ယထာ **ဃမ္မနိ** ဃမ္မကာလေ ဥဏှာဘိတတ္တော ပုရိသော ကိလန္တော တသိတော ဝါရိံ၊ ဧဝံ တေ ဝါစံ အဘိကင်္ခါမိ။ **သုတံ ပဝဿာ**တိ သုတသင်္ခါတံ သဒ္ဒါယတနံ ပဝဿ ပဂ္ဃရ[3] မုဉ္စ ပဝတ္တ။ "သုတဿ ဝဿာ"တိပိ ပါဠိ[4]၊ ဝုတ္တပကာရဿ သဒ္ဒါယတနဿ ဝုဋ္ဌိံ ဝဿာတိ အတ္ထော။

၁-သုဋ္ဌု ယာစိတွာ နိဗန္ဓိတွာ (သီ) ၂-ကပ္ပဿ (သီ)
၃-ပင်္ဃရ (သီ) ၄-ပဝဿာတိပိ ပါဠိ (က)

Idāni yādisaṁ vācaṁ abhikaṅkhati, taṁ pakāsento **"yadatthikan"**ti gāthamāha. Tattha **kappāyano**ti kappameva pūjāvasena vadati. **Yathā vimutto**ti "kiṁ anupādisesāya nibbānadhātuyā yathā asekkho, udāhu sa-upādisesāya yathā sekkho"ti vā pucchati. Sesamettha pākaṭameva.

Evaṁ dvādasahi gāthāhi yācito Bhagavā taṁ viyākaronto[1] **"acchecchī"**ti-ādimāha. Tattha **acchecchi taṇhaṁ idha nāmarūpe** (**iti Bhagavā**) **kaṇhassa sotaṁ dīgharattānusayitan**ti imasmiṁ nāmarūpe kāmataṇhādibhedā taṇhādīgharattaṁ appahīnaṭṭhena anusayitā kaṇhanāmakassa mārassa sotantipi vuccati, taṁ kaṇhassa sotabhūtaṁ dīgharattānusayitaṁ idha nāmarūpe taṇhaṁ kappāyano chindi. **Iti Bhagavā**ti idaṁ pana saṅgītikārānaṁ vacanaṁ. **Atāri jātiṁ maraṇaṁ asesan**ti so taṁ taṇhaṁ chetvā asesaṁ jātimaraṇaṁ atari anupādisesāya parinibbāyīti dasseti, **iccabravi Bhagavā pañcaseṭṭho**ti āyasmatā Vaṅgīsena puṭṭho Bhagavā evaṁ avoca pañcahi saddhādīhi indriyehi anaññasādhāraṇehi cakkhūhi vā seṭṭho, atha vā **pañcaseṭṭho**ti pañcahi sīlādīhi dhammakkhandhehi, pañcahi vā hetusampadādīhi seṭṭho uttamo pavaroti saṅgītikārānamevidampi vacanaṁ.

Evaṁ vutte Bhagavato bhāsitaṁ abhinandamānaso āyasmā Vaṅgīso **"esa sutvā"**ti-ādikā gāthāyo āha. Tattha paṭhamagāthāyaṁ **na maṁ vañcesī**ti yasmā parinibbuto, tasmā tassa parinibbutabhāvaṁ icchantaṁ maṁ na vañcesi, na visaṁvādesīti attho. Sesaṁ pākaṭameva.

Dutiyagāthāyaṁ yasmā mutyapekho vihāsi, tasmā taṁ sandhāyāha **"yathā vādī tathā kārī, ahu Buddhassa sāvako"**ti. **"Maccuno jālaṁ tatan"**ti tebhūmakavaṭṭe vitthataṁ mārassa taṇhājālaṁ. **Māyāvino**ti bahumāyassa. "Tathā māyāvino"tipi keci paṭhanti, tesaṁ yo anekāhi māyāhi anekakkhattuṁ Bhagavantaṁ upasaṅkami, tassa tathā māyāvinoti adhippāyo.

Tatiyagāthāya **ādin**ti mūlakāraṇaṁ. **Upādānassā**ti vaṭṭassa. Vaṭṭaṁ daḷhehi kammakilesehi upādātabbaṭṭhena "upādānan"ti vuttaṁ. Tassa

1. Byākaronto (Sī)

ဣဒါနိ ယာဒိသံ ဝါစံ အဘိကင်္ခတိ, တံ ပကာသေန္တော "**ယဒတ္ထိက**"န္တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **ကပ္ပါယနော**တိ ကပ္ပမေဝ ပူဇာဝသေန ဝဒတိ။ **ယထာ ဝိမုတ္တော**တိ "ကိံ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ယထာ အသေက္ခော, ဥဒါဟု သဥပါဒိသေသာယ ယထာ သေက္ခော"တိ ဝါ ပုစ္ဆတိ။ သေသမေတ္ထ ပါကဋမေဝ။

ဧဝံ ဒွါဒသဟိ ဂါထာဟိ ယာစိတော ဘဂဝါ တံ ဝိယာကရောန္တော[1] "**အစ္ဆေစ္ဆီ**"တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အစ္ဆေစ္ဆိ တဏှံ ဣဓ နာမရူပေ** (**ဣတိ ဘဂဝါ**) **ကဏှဿ သောတံ ဒီဃရတ္တာနုသယိတ**န္တိ ဣမသ္မိံ နာမရူပေ ကာမတဏှာဒိဘေဒါ တဏှာဒီဃရတ္တံ အပ္ပဟီနဋ္ဌေန အနုသယိတာ ကဏှနာမကဿ မာရဿ သောတန္တိပိ ဝုစ္စတိ, တံ ကဏှဿ သောတဘူတံ ဒီဃရတ္တာနုသယိတံ ဣဓ နာမရူပေ တဏှံ ကပ္ပါယနော ဆိန္ဒိ။ **ဣတိ ဘဂဝါ**တိ ဣဒံ ပန သင်္ဂီတိကာရာနံ ဝစနံ။ **အတာရိ ဇာတိံ မရဏံ အသေသ**န္တိ သော တံ တဏှံ ဆေတွာ အသေသံ ဇာတိမရဏံ အတရိ အနုပါဒိသေသာယ ပရိနိဗ္ဗာယီတိ ဒဿေတိ, **ဣစ္စဗြဝိ ဘဂဝါ ပဉ္စသေဋ္ဌော**တိ အာယသ္မတာ ဝင်္ဂီသေန ပုဋ္ဌော ဘဂဝါ ဧဝံ အဝေါစ ပဉ္စဟိ သဒ္ဓါဒီဟိ ဣန္ဒြိယေဟိ အနညသာဓာရဏေဟိ စက္ခူဟိ ဝါ သေဋ္ဌော, အထ ဝါ **ပဉ္စသေဋ္ဌော**တိ ပဉ္စဟိ သီလာဒီဟိ ဓမ္မက္ခန္ဓေဟိ, ပဉ္စဟိ ဝါ ဟေတုသမ္ပဒါဒီဟိ သေဋ္ဌော ဥတ္တမော ပဝရောတိ သင်္ဂီတိကာရာနမေဝိဒမ္ပိ ဝစနံ။

ဧဝံ ဝုတ္တေ ဘဂဝတော ဘာသိတံ အဘိနန္ဒမာနသော အာယသ္မာ ဝင်္ဂီသော "**ဧသ သုတွာ**"တိအာဒိကာ ဂါထာယော အာဟ။ တတ္ထ ပဌမဂါထာယံ **န မံ ဝဉ္စေသီ**တိ ယသ္မာ ပရိနိဗ္ဗုတော, တသ္မာ တဿ ပရိနိဗ္ဗုတဘာဝံ ဣစ္ဆန္တံ မံ န ဝဉ္စေသိ, န ဝိသံဝါဒေသီတိ အတ္ထော။ သေသံ ပါကဋမေဝ။

ဒုတိယဂါထာယံ ယသ္မာ မုတျပေက္ခော ဝိဟာသိ, တသ္မာ တံ သန္ဓာယာဟ "**ယထာ ဝါဒီ တထာ ကာရီ, အဟု ဗုဒ္ဓဿ သာဝကော**"တိ။ "**မစ္စုနော ဇာလံ တတ**"န္တိ တေဘူမကဝဋ္ဋေ ဝိတ္ထတံ မာရဿ တဏှာဇာလံ။ **မာယာဝိနော**တိ ဗဟုမာယဿ။ "တထာ မာယာဝိနော"တိပိ ကေစိ ပဌန္တိ, တေသံ ယော အနေကာဟိ မာယာဟိ အနေကက္ခတ္တုံ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိ, တဿ တထာ မာယာဝိနောတိ အဓိပ္ပာယော။

တတိယဂါထာယ **အာဒိ**န္တိ မူလကာရဏံ။ **ဥပါဒါနဿာ**တိ ဝဋ္ဋဿ။ ဝဋ္ဋံ ဒဠှေဟိ ကမ္မကိလေသေဟိ ဥပါဒါတဗ္ဗဋ္ဌေန "ဥပါဒါန"န္တိ ဝုတ္တံ။ တဿ

၁- ဗျာကရောန္တော (သီ)

upādānassa ādiṁ avijjātaṇhādibhedaṁ kāraṇaṁ ñāṇacakkhunā addasa. **Kappo kappiyoti**[1] evaṁ vattuṁ vaṭṭati Bhagavāti adhippāyena vadati. **Accagā vatā**ti atikkanto vata. **Maccudheyyan**ti maccu ettha dhiyyatīti maccudheyyaṁ, tebhūmakavaṭṭaṁ, suduttaraṁ accagā vatāti vedajāto vadati.

Idāni Satthari attano upajjhāye ca pasannamānaso pasannākāraṁ vibhāvento **"taṁ devadevan"**ti osānagāthamāha. Tattha **taṁ devadevaṁ vandāmī**ti sammutidevo, upapattidevo, visuddhidevoti tesaṁ sabbesampi devānaṁ uttamadevatāya[2] devadevaṁ **dvipaduttama** Bhagavā taṁ vandāmi. Na kevalaṁ taṁyeva, atha kho tava[3] saccābhisambodhiyā[4] anudhammajātattā **anujātaṁ** māravijayena mahāvīriyatāya **Mahāvīraṁ** āgu-akaraṇādi-atthena **nāgaṁ** tava ure vāyāmajanitajātitāya **orasaṁ** puttaṁ nigrodhakappañca vandāmi.

Evamete subhūti-ādayo Vaṅgīsapariyosānā dvisataṁ catusaṭṭhi ca mahātherā idha Pāḷiyaṁ ārūḷhā, te sabbe yathā Sammāsambuddhassa [5]sāvakabhāvena ekavidhā. Tathā asekkhabhāvena, ukkhittapalighatāya saṁkiṇṇaparikkhatāya, abbuḷhesikatāya, niraggaḷatāya, pannaddhajatāya, pannabhāratāya visaṁyuttatāya,[5] dasasu ariyavāsesu vuṭṭhavāsatāya ca. Tathā hi te pañcaṅgavippahīnā chaḷaṅgasamannāgatā ekārakkhā caturāpassenā panuṇṇapaccekasaccā samavayasaṭṭhesanā anāvilasaṅkappā passaddhakāyasaṅkhārā suvimuttacittā suvimuttapaññā ca[6]. Iti evamādinā nayena ekavidhā.

Ehi bhikkhubhāvena upasampannā, na ehibhikkhubhāvena upasampannāti duvidhā. Tattha **aññāsi koṇḍañña**ppamukhā **pañcavaggiyattherā, yasatthero,** tassa sahāyabhūtā **vimalo subāhu puṇṇaji gavampatī**ti cattāro, aparepi tassa sahāyabhūtā pañcapaññāsa, tiṁsa **bhaddavaggiyā, uruvelakassapa**ppamukhā sahassapurāṇajaṭilā, dve **aggasāvakā**, tesaṁ parivārabhūtā

1. Kappiyo kappoti (Ka)
2. Devattā (Sī)
3. Taṁ tava (Sī)
4. Saccābhisambodhi (Ka)
5-5. Sāvakaparikkhatāya abbuḷhesikatāya niraggaḷatāya pannaddhajatāya pannabhāvena ekavidhā tathā asekkhabhāvena ukkhittapalighatāya saṁkiṇṇabhāratāya visaññuttatāya (Sī)
6. Aṁ 3. 279 piṭṭhe.
7. Aññāta (Sī)

ဥပါဒါနဿ အာဒိံ အဝိဇ္ဇာတဏှာဒိဘေဒံ ကာရဏံ ဉာဏစက္ခုနာ အဒ္ဒသ။ **ကပ္ပေါ ကပ္ပိယော**တိ[၁] ဧဝံ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ ဘဂဝါတိ အဓိပ္ပါယေန ဝဒတိ။ **အစ္စဂါ ဝတာ**တိ အတိက္ကန္တော ဝတ။ **မစ္စုဓေယျန္တိ** မစ္စု ဧတ္ထ ဓိယျတီတိ မစ္စုဓေယျံ၊ တေဘူမကဝဋ္ဋံ၊ သုဒုတ္တရံ အစ္စဂါ ဝတာတိ ဝေဒဇာတော ဝဒတိ။

ဣဒါနိ သတ္ထရိ အတ္တနော ဥပဇ္ဈာယေ စ ပသန္နမာနသော ပသန္နာကာရံ ဝိဘာဝေန္တော "**တံ ဒေဝဒေဝ**"န္တိ ဩသာနဂါထမာဟ။ တတ္ထ **တံ ဒေဝဒေဝံ ဝန္ဒာမီ**တိ သမ္မုတိဒေဝေါ, ဥပပတ္တိဒေဝေါ, ဝိသုဒ္ဓိဒေဝေါတိ တေသံ သဗ္ဗေသမ္ပိ ဒေဝါနံ ဥတ္တမဒေဝတာယ[၂] ဒေဝဒေဝံ **ဒွိပဒုတ္တမ** ဘဂဝါ တံ ဝန္ဒာမိ။ န ကေဝလံ တံယေဝ၊ အထ ခေါ တဝ[၃] သစ္စာဘိသမ္ဗောဓိယာ[၄] အနုဓမ္မဇာတတ္တာ **အနုဇာတံ** မာရဝိဇယေန မဟာဝီရိယတာယ **မဟာဝီရံ** အာဂုအကရဏာဒိ-အတ္ထေန **နာဂံ** တဝ ဥရေ ဝါယာမဇနိတဇာတိတာယ **ဩရသံ** ပုတ္တံ နိဂြောဓ-ကပ္ပဉ္စ ဝန္ဒာမိ။

ဧဝမေတေ သုဘူတိအာဒယော ဝင်္ဂီသပရိယောသာနာ ဒွိသတံ စတုသဋ္ဌိ စ မဟာထေရာ ဣဓ ပါဠိယံ အာရုဠှာ၊ တေ သဗ္ဗေ ယထာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ [၅]သာဝကဘာဝေန ဧကဝိဓာ။ တထာ အသေက္ခဘာဝေန, ဥက္ခိတ္တပလိဃတာယ သံကိဏ္ဏပရိက္ခတာယ, အဗ္ဗူဠှေသိကတာယ, နိရဂ္ဂဠတာယ, ပန္နဒ္ဓဇတာယ, ပန္နဘာရတာယ ဝိသံယုတ္တတာယ,[၅] ဒသသု အရိယဝါသေသု ဝုဋ္ဌဝါသတာယ စ။ တထာ ဟိ တေ ပဉ္စင်္ဂဝိပ္ပဟီနာ ဆဠင်္ဂသမန္နာဂတာ ဧကာရက္ခာ စတုရာ-ပဿေနာ ပနုဏ္ဏပစ္စေကသစ္စာ သမဝယသဋ္ဌေသနာ အနာဝိလသင်္ကပ္ပါ ပဿဒ္ဓကာယသင်္ခါရာ သုဝိမုတ္တစိတ္တာ သုဝိမုတ္တပညာ စ[၆]။ ဣတိ ဧဝမာဒိနာ နယေန ဧကဝိဓာ။

ဧဟိဘိက္ခုဘာဝေန ဥပသမ္ပန္နာ, န ဧဟိဘိက္ခုဘာဝေန ဥပသမ္ပန္နာတိ ဒုဝိဓာ။ တတ္ထ **အညာသိ ကောဏ္ဍည**ပ္ပမုခါ **ပဉ္စဝဂ္ဂိယတ္ထေရာ, ယသတ္ထေရော,** တဿ သဟာယဘူတာ **ဝိမလော သုဗာဟု ပုဏ္ဏဇိ ဂဝမ္ပတီ**တိ စတ္တာရော, အပရေပိ တဿ သဟာယဘူတာ ပဉ္စပညာသ, တိံသ **ဘဒ္ဒဝဂ္ဂိယာ, ဥရုဝေလကဿပ**ပ္ပမုခါ သဟဿပုရာဏဇဋိလာ, ဒွေ **အဂ္ဂသာဝကာ,** တေသံ ပရိဝါရဘူတာ

၁-ကပ္ပိယော ကပ္ပေါတိ(က) ၂-ဒေဝတ္တာ(သီ) ၃-တံ တဝ(သီ) ၄-သစ္စာဘိသမ္ဗောဓိ(က)
၅-၅-သာဝကပရိက္ခတာယ အဗ္ဗူဠှေသိကတာယ နိရဂ္ဂဠတာယ ပန္နဒ္ဓဇတာယ ပန္နဘာဝေန ဧကဝိဓာ တထာ အသေက္ခဘာဝေန ဥက္ခိတ္တပလိဃတာယ သံကိဏ္ဏဘာရတာယ ဝိသညုတ္တတာယ (သီ)
၆-အံ ၃-၂၇၉-ပိဋ္ဌေ။ ၇-အညာတ (သီ)

aḍḍhaterasasatā **paribbājakā,** coro **Aṅgulimālatthero**ti sabbe sahassaṁ paññāsādhikāni tīṇi satāni ca honti. Tenetaṁ vuccati—

“Satattayaṁ sahassañca, paññāsañca punāpare.
Ete therā mahāpaññā, sabbeva ehibhikkhukā”ti.

Na kevalañca ete eva, atha kho aññepi bahū santi. Seyyathidaṁ? **Selo** brāhmaṇo, tassa antevāsikabhūtā tisatabrāhmaṇā, **Mahākappino**, tassa parivārabhūtaṁ purisasahassaṁ, **Suddhodana**mahārājena pesitā Kapilavatthuvāsino dasasahassapurisā, Mahā**bāvariya**brāhmaṇassa antevāsikabhūtā **Ajitā**dayo soḷasa sahassaparimāṇāti. Evaṁ vuttato[1] aññe na ehibhikkhubhāvena upasampadā, te pana saraṇagamanūpasampadā ovādapaṭiggahaṇūpasampadā pañhābyākaraṇūpasampadā ñatticatutthakammūpasampadāti imehi catūhi ākārehi laddhūpasampadā. Ādito hi ehibhikkhubhāvūpagatā therā, tesaṁ Bhagavā pabbajjaṁ viya tīhi saraṇagamaneheva upasampadampi anuññāsi, ayaṁ saraṇagamanūpasampadā. Yā pana—

“Tasmā tiha te Kassapa evaṁ sikkhitabbaṁ ‘tibbaṁ me hirottappaṁ, paccupaṭṭhitaṁ bhavissati theresu navesu majjhimesū’ti, evaṁ hi te Kassapa sikkhitabbaṁ. Tasmā tiha te kassapa evaṁ sikkhitabbaṁ ‘yaṁkiñci dhammaṁ suṇissāmi kusalūpasaṁhitaṁ, sabbaṁ taṁ atthiṁ katvā manasi karitvā sabbacetasā samannāharitvā ohitasoto dhammaṁ suṇissāmī’ti, evaṁ hi te Kassapa sikkhitabbaṁ. Tasmā tiha te Kassapa evaṁ sikkhitabbaṁ ‘sātasahagatā ca me kāyagatā sati na vijahissatī’ti, evaṁ hi te Kassapa sikkhitabban”ti[2].

Imassa ovādassa paṭiggahaṇena Mahākassapattherassa anuññāta-upasampadā, ayaṁ ovādapaṭiggahaṇūpasampadā nāma. Yā Pubbārāme caṅkamantena Bhagavatā “uddhumātakasaññāti vā sopāka ‘rūpasaññā’ti vā ime dhammā nānatthā nānābyañjanā, udāhu ekatthā byañjanameva nānan”ti-ādinā

1. Eva, vuttehi (Sī)   2. Saṁ 1. 420 piṭṭhe.

အဍ္ဎတေရသသတာ **ပရိဗ္ဗာဇကာ,** စောရော **အင်္ဂုလိမာလတ္ထေရော**တိ သဗ္ဗေ သဟဿံ ပညာသာဓိကာနိ တီဏိ သတာနိ စ ဟောန္တိ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

“သတ္တတ္တယံ သဟဿဉ္စ၊ ပညာသဉ္စ ပုနာပရေ။
ဧတေ ထေရာ မဟာပညာ၊ သဗ္ဗေဝ ဧဟိဘိက္ခုကာ”တိ။

န ကေဝလဉ္စ ဧတေ ဧဝ၊ အထ ခေါ အညေပိ ဗဟူ သန္တိ။ သေယျထိဒံ? **သေလော** ဗြာဟ္မဏော, တဿ အန္တေဝါသိကဘူတာ တိသတဗြာဟ္မဏာ, **မဟာကပ္ပိနော,** တဿ ပရိဝါရဘူတံ ပုရိသသဟဿံ, **သုဒ္ဓေါဒန**မဟာရာဇေန ပေသိတာ ကပိလဝတ္ထုဝါသိနော ဒသသဟဿပုရိသာ, မဟာ**ဗာဝရိယ**ဗြာဟ္မဏဿ အန္တေဝါသိကဘူတာ **အဇိတာ**ဒယော သောဠသ သဟဿပရိမာဏာတိ။ ဧဝံ ဝုတ္တတော[1] အညေ န ဧဟိဘိက္ခုဘာဝေန ဥပသမ္ပဒါ၊ တေ ပန သရဏဂမနူပသမ္ပဒါ ဩဝါဒပဋိဂ္ဂဟဏူပသမ္ပဒါ ပဉှာဗျာကရဏူပသမ္ပဒါ ဉတ္တိစတုတ္ထကမ္မူပသမ္ပဒါတိ ဣမေဟိ စတူဟိ အာကာရေဟိ လဒ္ဓူပသမ္ပဒါ။ အာဒိတော ဟိ ဧဟိဘိက္ခုဘာဝူပဂတာ ထေရာ၊ တေသံ ဘဂဝါ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဝိယ တီဟိ သရဏဂမနေဟေဝ ဥပသမ္ပဒမ္ပိ အနုညာသိ၊ အယံ သရဏဂမနူပသမ္ပဒါ။ ယာ ပန—

“တသ္မာ တိဟ တေ ကဿပ ဧဝံ သိက္ခိတဗ္ဗံ ‘တိဗ္ဗံ မေ ဟိရောတ္တပ္ပံ၊ ပစ္စုပဋ္ဌိတံ ဘဝိဿတိ ထေရေသု နဝေသု မဇ္ဈိမေသူ’တိ၊ ဧဝံ ဟိ တေ ကဿပ သိက္ခိတဗ္ဗံ။ တသ္မာ တိဟ တေ ကဿပ ဧဝံ သိက္ခိတဗ္ဗံ ‘ယံကိဉ္စိ ဓမ္မံ သုဏိဿာမိ ကုသလူပသံဟိတံ၊ သဗ္ဗံ တံ အဋ္ဌိံ ကတွာ မနသိ ကရိတွာ သဗ္ဗစေတသာ သမန္နာဟရိတွာ ဩဟိတသောတော ဓမ္မံ သုဏိဿာမီ’တိ၊ ဧဝံ ဟိ တေ ကဿပ သိက္ခိတဗ္ဗံ။ တသ္မာ တိဟ တေ ကဿပ ဧဝံ သိက္ခိတဗ္ဗံ ‘သာတသဟဂတာ စ မေ ကာယဂတာ သတိ န ဝိဇဟိဿတီ’တိ၊ ဧဝံ ဟိ တေ ကဿပ သိက္ခိတဗ္ဗ”န္တိ[2]။

ဣမဿ ဩဝါဒဿ ပဋိဂ္ဂဟဏေန မဟာကဿပတ္ထေရဿ အနုညာတ-ဥပသမ္ပဒါ၊ အယံ ဩဝါဒပဋိဂ္ဂဟဏူပသမ္ပဒါ နာမ။ ယာ ပုဗ္ဗာရာမေ စင်္ကမန္တေန ဘဂဝတာ “ဥဒ္ဓုမာတကသညာတိ ဝါ သောပါက ‘ရူပသညာ’တိ ဝါ ဣမေ ဓမ္မာ နာနတ္ထာ နာနာဗျဉ္ဇနာ၊ ဥဒါဟု ဧကတ္ထာ ဗျဉ္ဇနမေဝ နာန”န္တိအာဒိနာ

၁-ဧဝ၊ ဝုတ္တေဟိ (သီ)   ၂-သံ ၁-၄၂၀-ပိဋ္ဌေ။

asubhanissitesu pañhesu pucchitesu Bhagavantaṁ upasaṅkamantena sattavassikena sopākasāmaṇerena “uddhumātakasaññāti vā Bhagavā ‘rūpasaññā’ti vā ime dhammā ekatthā, byañjanameva nānan”ti-ādinā vissajjitesu “iminā sabbaññutaññāṇena saddhiṁ saṁsanditvā ime pañhā byākatā”ti āraddhacittena Bhagavatā anuññāta-upasampadā, ayaṁ pañhābyākaraṇūpasampadā nāma. Ñatticatutthakammūpasampadā pākaṭāva.

Yathā ehibhikkhubhāvena upasampadā, na ehibhikkhubhāvena upasampadāti duvidhā, evaṁ sammukhāparammukhābhedatopi duvidhā. Ye hi Satthu dharamānakāle ariyāya jātiyā jātā, te aññāsikoṇḍaññādayo sammukhasāvakā nāma. Ye pana Bhagavato parinibbānato pacchā adhigatavisesā, te satipi Satthu dhammasarīrassa paccakkhabhāve Satthu sarīrassa apaccakkhabhāvato parammukhasāvakā nāma.

Tathā ubhatobhāgavimuttapaññāvimuttatāvasena, idha Pāḷiyaṁ āgatā pana ubhatobhāgavimuttā evāti veditabbā. Vuttaṁ hetaṁ **Apadāne**[1]—

“Vimokkhāpi ca aṭṭhime, chaḷabhiññā sacchikatā”ti.

Tathā sāpadānānapadānabhedato, yesaṁ hi purimesu Sammāsambuddhesu Paccekabuddhabuddhasāvakesupi[2] puññakiriyāvasena pavattitaṁ sāvakapāramitāsaṅkhātaṁ atthi apadānaṁ, te sāpadānā, seyyathāpi Apadānapāḷiyaṁ āgatā therā. Yesaṁ pana taṁ natthi, te anapadānā.

Kiṁ pana sabbena sabbaṁ pubbahetusampattiyā vinā saccābhisambodho sambhavatīti? Na sambhavati. Na hi upanissayasampattirahitassa ariyamaggādhigamo atthi tassa sudukkaradurabhisambhavasabhāvato. Yathāha “taṁ kiṁ maññatha bhikkhave katamaṁ nu kho dukkarataraṁ vā durabhisambhavataraṁ vā”ti-ādi[3]. Yadi evaṁ kasmā vuttaṁ “yesaṁ pana taṁ natthi, te anapadānā”ti. Nayidamevaṁ daṭṭhabbaṁ “ye sabbena sabbaṁ upanissayasampattirahitā, te anapadānā”ti tādisānaṁ idha anadhippetattā. Yesaṁ pana ati-ukkaṁsagataṁ apadānaṁ natthi, te idha “anapadānā”ti vuttā, na sabbena sabbaṁ

1. Khu 4. 154 piṭṭhe.
2. Paccekabuddhesu Buddhasāvakesu ca (Sī)
3. Saṁ 3. 395 piṭṭhe.

အသုဘနိဿိတေသု ပဉှေသု ပုစ္ဆိတေသု ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမန္တေန သတ္တဝဿိကေန သောပါကသာမဏေရေန “ဥဒ္ဓုမာတကသညာတိ ဝါ ဘဂဝါ ‘ရူပသညာ’တိ ဝါ ဣမေ ဓမ္မာ ဧကတ္ထာ၊ ဗျဉ္ဇနမေဝ နာနန်”တိအာဒိနာ ဝိဿဇ္ဇိတေသု “ဣမိနာ သဗ္ဗညုတညာဏေန သဒ္ဓိံ သံသန္ဒိတွာ ဣမေ ပဉှာ ဗျာကတာ”တိ အာရဒ္ဓစိတ္တေန ဘဂဝတာ အနုညာတဥပသမ္ပဒါ၊ အယံ ပဉှာဗျာကရဏူပသမ္ပဒါ နာမ။ ဉတ္တိစတုတ္ထကမ္မူပသမ္ပဒါ ပါကဋာဝ။

ယထာ ဧဟိဘိက္ခုဘာဝေန ဥပသမ္ပဒါ, န ဧဟိဘိက္ခုဘာဝေန ဥပသမ္ပဒါတိ ဒုဝိဓာ၊ ဧဝံ သမ္မုခါပရမ္မုခါဘေဒတောပိ ဒုဝိဓာ။ ယေ ဟိ သတ္ထု ဓရမာနကာလေ အရိယာယ ဇာတိယာ ဇာတာ၊ တေ အညာသိကောဏ္ဍညာဒယော သမ္မုခသာဝကာ နာမ။ ယေ ပန ဘဂဝတော ပရိနိဗ္ဗာနတော ပစ္ဆာ အဓိဂတဝိသေသာ၊ တေ သတိပိ သတ္ထု ဓမ္မသရီရဿ ပစ္စက္ခဘာဝေ သတ္ထု သရီရဿ အပစ္စက္ခဘာဝတော ပရမ္မုခသာဝကာ နာမ။

တထာ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တပညာဝိမုတ္တတာဝသေန၊ ဣဓ ပါဠိယံ အာဂတာ ပန ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တာ ဧဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ **အပဒါနေ**[၁]—

“ဝိမောက္ခာပိ စ အဋ္ဌိမေ၊ ဆဠဘိညာ သစ္ဆိကတာ”တိ။

တထာ သာပဒါနာနပဒါနဘေဒတော၊ ယေသံ ဟိ ပုရိမေသု သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေသု ပစ္စေကဗုဒ္ဓဗုဒ္ဓသာဝကေသုပိ[၂] ပုညကိရိယာဝသေန ပဝတ္တိတံ သာဝကပါရမိတာသင်္ခါတံ အတ္ထိ အပဒါနံ၊ တေ သာပဒါနာ၊ သေယျထာပိ အပဒါနပါဠိယံ အာဂတာ ထေရာ။ ယေသံ ပန တံ နတ္ထိ၊ တေ အနပဒါနာ။

ကိံ ပန သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ ပုဗ္ဗဟေတုသမ္ပတ္တိယာ ဝိနာ သစ္စာဘိသမ္ဗောဓော သမ္ဘဝတီတိ? န သမ္ဘဝတိ။ န ဟိ ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိရဟိတဿ အရိယမဂ္ဂါဓိဂမော အတ္ထိ တဿ သုဒုက္ကရဒုရဘိသမ္ဘဝသဘာဝတော။ ယထာဟ “တံ ကိံ မညထ ဘိက္ခဝေ ကတမံ နု ခေါ ဒုက္ကရတရံ ဝါ ဒုရဘိသမ္ဘဝတရံ ဝါ”တိအာဒိ[၃]။ ယဒိ ဧဝံ ကသ္မာ ဝုတ္တံ “ယေသံ ပန တံ နတ္ထိ၊ တေ အနပဒါနာ”တိ။ နယိဒမေဝံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ “ယေ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိရဟိတာ၊ တေ အနပဒါနာ”တိ တာဒိသာနံ ဣဓ အနဓိပ္ပေတတ္တာ။ ယေသံ ပန အတိဥက္ကံသဂတံ အပဒါနံ နတ္ထိ၊ တေ ဣဓ “အနပဒါနာ”တိ ဝုတ္တာ၊ န သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ

၁-ခု ၄-၁၅၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ပစ္စေကဗုဒ္ဓေသု ဗုဒ္ဓသာဝကေသု စ (သီ) ၃-သံ ၃-၃၉၅-ပိဋ္ဌေ။

upanissayarahitāyeva. Tathā hi ime sattā Buddhuppādesu acchariyācinteyyaguṇavibhūtivitthataṁ Buddhānaṁ ānubhāvaṁ passantā catuppamāṇikassa lokassa sabbathāpi[1] pasādāvahattā Satthari saddhaṁ paṭilabhanti. Tathā saddhammassavanena, sāvakānaṁ sammāpaṭipattidassanena kadāci mahābodhisattānaṁ sammāsambodhiyā cittābhinīhāradassanena, tesaṁ santike ovādānusāsanapaṭilābhena ca saddhamme saddhaṁ paṭilabhanti, te tattha paṭiladdhasaddhā yadipi saṁsāre nibbāne ca ādīnavānisaṁse[2] passanti, mahārajakkhatāya pana yogakkhemaṁ anabhisambhunantā antarantarā vivaṭṭūpanissayaṁ kusalabījaṁ attano santāne ropentiyeva sappurisūpanissayassa bahukārabhāvato[3]. Tenāha[4]—

"Yadimassa Lokanāthassa, virajjhissāma sāsanaṁ.
Anāgatamhi addhāne, hessāma sammukhā imaṁ.

Yathā manussā nadiṁ tarantā, paṭititthaṁ virajjhiya.
Heṭṭhātitthe gahetvāna, uttaranti mahānadiṁ.

Evameva mayaṁ sabbe, yadi muñcāmi'maṁ jinaṁ.
Anāgatamhi addhāne, hessāma sammukhā iman"ti.

Evaṁ vivaṭṭaṁ uddissa uppāditakusalacittaṁ satasahassādhikacatu-asaṅkhyeyyakālantare vimokkhādhigamassa upanissayo na hotīti na sakkā vattuṁ. Pageva patthanāvasena adhikāraṁ katvā pavattitaṁ. Evaṁ duvidhāpete.

Aggasāvakā mahāsāvakā pakatisāvakāti tividhā. Tesu āyasmā **Aññāsikoṇḍañño, Vappo, Bhaddiyo, Mahānāmo, Assaji, Nālako, Yaso, Vimalo, Subāhu, Puṇṇaji(10), Gavampati, Uruvelakassapo, Nadīkassapo, Gayākassapo, Sāriputto, Mahāmoggallāno, Mahākassapo, Mahākaccāyano, Mahākoṭṭhiko, Mahākappino(20), Mahācundo, Anuruddho, Kaṅkhārevato, Ānando, Nandako, Bhagu, Nando, Kimilo[5], Bhaddiyo, Rāhulo(30), Sīvali,**

1. Sabbadāpi (Sī)
2. Ādīnave ānisaṁse ca (Sī)
3. Sappurisūpanissayabahukārabhāvato (Sī)
4. Khu 4. 312 piṭṭhe Buddhavaṁse.
5. Kimbilo (Sī)

ဥပနိဿယရဟိတာယေဝ။ တထာ ဟိ ဣမေ သတ္တာ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေသု အစ္ဆရိယာစိန္တေယျဂုဏဝိဘူတိဝိတ္ထတံ ဗုဒ္ဓါနံ အာနုဘာဝံ ပဿန္တာ စတုပ္ပမာဏိကဿ လောကဿ သဗ္ဗထာပိ[၁] ပသာဒါဝဟတ္တာ သတ္ထရိ သဒ္ဓံ ပဋိလဘန္တိ။ တထာ သဒ္ဓမ္မဿဝနေန, သာဝကာနံ သမ္မာပဋိပတ္တိဒဿနေန, ကဒါစိ မဟာဗောဓိသတ္တာနံ သမ္မာသမ္ဗောဓိယာ စိတ္တာဘိနီဟာရဒဿနေန, တေသံ သန္တိကေ ဩဝါဒါနုသာသနပဋိလာဘေန စ သဒ္ဓမ္မေ သဒ္ဓံ ပဋိလဘန္တိ၊ တေ တတ္ထ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓါ ယဒိပိ သံသာရေ နိဗ္ဗာနေ စ အာဒီနဝါနိသံသေ[၂] ပဿန္တိ၊ မဟာရဇက္ခတာယ ပန ယောဂက္ခေမံ အနဘိသမ္ဘုနန္တာ အန္တရန္တရာ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ကုသလဗီဇံ အတ္တနော သန္တာနေ ရောပေန္တိယေဝ သပ္ပုရိသူပနိဿယဿ ဗဟုကာရဘာဝတော[၃]။ တေနာဟ[၄]—

“ယဒိမဿ လောကနာထဿ၊ ဝိရဇ္ဈိဿာမ သာသနံ။
အနာဂတမှိ အဒ္ဓါနေ၊ ဟေဿာမ သမ္မုခါ ဣမံ။

ယထာ မနုဿာ နဒိံ တရန္တာ၊ ပဋိတိတ္ထံ ဝိရဇ္ဈိယ။
ဟေဋ္ဌာတိတ္ထေ ဂဟေတွာန၊ ဥတ္တရန္တိ မဟာနဒိံ။

ဧဝမေဝ မယံ သဗ္ဗေ၊ ယဒိ မုဉ္စာမိ’မံ ဇိနံ။
အနာဂတမှိ အဒ္ဓါနေ၊ ဟေဿာမ သမ္မုခါ ဣမ”န္တိ။

ဧဝံ ဝိဝဋ္ဋံ ဥဒ္ဒိဿ ဥပ္ပါဒိတကုသလစိတ္တံ သတသဟဿာဓိကစတုအသင်္ချေယျကာလန္တရေ ဝိမောက္ခာဓိဂမဿ ဥပနိဿယော န ဟောတီတိ န သက္ကာ ဝတ္တုံ။ ပဂေဝ ပတ္ထနာဝသေန အဓိကာရံ ကတွာ ပဝတ္တိတံ။ ဧဝံ ဒုဝိဓာပေတေ။

အဂ္ဂသာဝကာ မဟာသာဝကာ ပကတိသာဝကာတိ တိဝိဓာ။ တေသု အာယသ္မာ **အညာသိကောဏ္ဍညော, ဝပ္ပေါ, ဘဒ္ဒိယော, မဟာနာမော, အဿဇိ, နာလကော, ယသော, ဝိမလော, သုဗာဟု, ပုဏ္ဏဇိ (၁၀), ဂဝမ္ပတိ, ဥရုဝေလကဿပေါ, နဒီကဿပေါ, ဂယာကဿပေါ, သာရိပုတ္တော, မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော, မဟာကဿပေါ, မဟာကစ္စာယနော, မဟာကောဋ္ဌိကော, မဟာကပ္ပိနော (၂၀), မဟာစုန္ဒော, အနုရုဒ္ဓေါ, ကင်္ခါရေဝတော, အာနန္ဒော, နန္ဒကော, ဘဂု, နန္ဒော, ကိမိလော[၅], ဘဒ္ဒိယော, ရာဟုလော (၃၀), သီဝလိ,**

၁-သဗ္ဗဒါပိ (သီ)
၂-အာဒီနဝေ အာနိသံသေ စ (သီ)
၃-သပ္ပုရိသူပနိဿယဗဟုကာရဘာဝတော (သီ)
၄-ခု ၄-၃၁၂-ပိဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓဝံသေ။
၅-ကိမ္ဗိလော (သီ)

Upāli, Dabbo, Upaseno, Khadiravaniyarevato, Puṇṇo Mantāṇiputto, Puṇṇo Sunāparantako, Soṇo Kuṭikaṇṇo, Soṇo Koḷivīso, Rādho(40), Subhūti, Aṅgulimālo, Vakkali, Kāḷudāyī, Mahā-udāyī, Pilindavaccho[1], Sobhito, Kumārakassapo, Raṭṭhapālo, Vaṅgīso(50), Sabhiyo, Selo, Upavāno, Meghiyo, Sāgato, Nāgito, Lakuṇḍakabhaddiyo, Piṇḍolabhāradvājo, Mahāpanthako, Cūḷapanthako(60), Bākulo[2], Kuṇḍadhāno[3], Dārucīriyo, Yasojo, Ajito, Tissametteyyo, Puṇṇako, Mettagū, Dhotako, Upasivo(70), Nando, Hemako, Todeyyo, Kappo, Jatukaṇṇi, Bhadrāvudho, Udayo, Posālo, Mogharājā, Piṅgiyoti(80), ete asītimahāsāvakā nāma.

Kasmā pana te eva therā "mahāsāvakā"ti vuccantīti? Abhinīhārassa mahantabhāvato. Tathā hi dve aggasāvakāpi mahāsāvakesu antogadhā. Te hi sāvakapāramīñāṇassa matthakappattiyā sāvakesu aggadhammādhigamena aggaṭṭhāne ṭhitāpi abhinīhāramahantatāsāmaññena "mahāsāvakā"tipi vuccanti. Itare pana pakatisāvakehi sātisayamahābhinīhārā. Tathā hi te Padumuttarassa Bhagavato kāle katapaṇidhānā. Tato eva sātisayaṁ abhiññāsamāpattīsu vasino pabhinnapaṭisambhidā ca. Kāmaṁ sabbepi arahanto sīlavisuddhi-ādike sampādetvā catūsu satipaṭṭhānesu patiṭṭhitacittā satta bojjhaṅge yathābhūtaṁ bhāvetvā maggapaṭipāṭiyā anavasesato kilese khepetvā aggaphale patiṭṭhahanti, tathāpi yathā saddhāvimuttato diṭṭhippattassa, paññāvimuttato ca ubhatobhāgavimuttassa pubbabhāgabhāvanāviseso addhā icchito viseso, evaṁ abhinīhāramahantatāpubbayogamahantatāhi attasantāne sātisayaguṇavisesassa nipphāditattā sīlādiguṇehi mahantā sāvakāti mahāsāvakā. Tesuyeva pana ye[4] bodhipakkhiyadhammesu pāmokkhabhāvena dhurabhūtānaṁ sammādiṭṭhisammāsamādhīnaṁ sātisayakiccantarabhāvanipphattiyā kāraṇabhūtāya tajjābhinīhārābhinihatāya sakkaccaṁ nirantaraṁ

1. Pilindivaccho (Sī, Ka) 2. Bakkulo (Sī) 3. Koṇḍadhāno (Sī, Ka) 4. Te (Sī)

ဥပါလိ, ဒဗ္ဗော, ဥပသေနော, ခဒိရဝနိယရေဝတော, ပုဏ္ဏော မန္တာဏိပုတ္တော, ပုဏ္ဏော သုနာပရန္တကော, သောဏော ကုဋိကဏ္ဏော, သောဏော ကောဠိဝိသော, ရာဓော (၄၀), သုဘူတိ, အင်္ဂုလိမာလော, ဝက္ကလိ, ကာဠုဒါယီ, မဟာဥဒါယီ, ပိလိန္ဒဝစ္ဆော[1], သောဘိတော, ကုမာရကဿပေါ, ရဋ္ဌပါလော, ဝင်္ဂီသော (၅၀), သဘိယော, သေလော, ဥပဝါနော, မေဃိယော, သာဂတော, နာဂိတော, လကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယော, ပိဏ္ဍောလဘာရဒွါဇော, မဟာပန္ထကော, စူဠပန္ထကော (၆၀), ဗာကုလော[2], ကုဏ္ဍဓာနော[3], ဒါရုစီရိယော, ယသောဇော, အဇိတော, တိဿမေတ္တေယျော, ပုဏ္ဏကော, မေတ္တဂူ, ဓောတကော, ဥပသိဝေါ (၇၀), နန္ဒော, ဟေမကော, တောဒေယျော, ကပ္ပေါ, ဇတုကဏ္ဏီ, ဘဒြာဝုဓော, ဥဒယော, ပေါသာလော, မောဃရာဇာ, ပိင်္ဂိယောတိ (၈၀), ဧတေ အသီတိမဟာသာဝကာ နာမ။

ကသ္မာ ပန တေ ဧဝ ထေရာ "မဟာသာဝကာ"တိ ဝုစ္စန္တီတိ? အဘိနီဟာရဿ မဟန္တဘာဝတော။ တထာ ဟိ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာပိ မဟာသာဝကေသု အန္တောဂဓာ။ တေ ဟိ သာဝကပါရမိဉာဏဿ မတ္ထကပ္ပတ္တိယာ သာဝကေသု အဂ္ဂဓမ္မာဓိဂမေန အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌိတာပိ အဘိနီဟာရမဟန္တတာသာမညေန "မဟာသာဝကာ"တိပိ ဝုစ္စန္တိ။ ဣတရေ ပန ပကတိသာဝကေဟိ သာတိသယမဟာဘိနီဟာရာ။ တထာ ဟိ တေ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ ကတပဏိဓာနာ။ တတော ဧဝ သာတိသယံ အဘိညာသမာပတ္တီသု ဝသိနော ပဘိန္နပဋိသမ္ဘိဒါ စ။ ကာမံ သဗ္ဗေပိ အရဟန္တော သီလဝိသုဒ္ဓိအာဒိကေ သမ္ပာဒေတွာ စတူသု သတိပဋ္ဌာနေသု ပတိဋ္ဌိတစိတ္တာ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ယထာဘူတံ ဘာဝေတွာ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ အနဝသေသတော ကိလေသေ ခေပေတွာ အဂ္ဂဖလေ ပတိဋ္ဌဟန္တိ၊ တထာပိ ယထာ သဒ္ဓါဝိမုတ္တတော ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တဿ, ပညာဝိမုတ္တတော စ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တဿ ပုဗ္ဗဘာဂဘာဝနာဝိသေသော အဒ္ဓါ ဣစ္ဆိတော ဝိသေသော၊ ဧဝံ အဘိနီဟာရမဟန္တတာပုဗ္ဗယောဂမဟန္တတာဟိ အတ္တသန္တာနေ သာတိသယဂုဏဝိသေသဿ နိပ္ဖါဒိတတ္တာ သီလာဒိဂုဏေဟိ မဟန္တာ သာဝကာတိ မဟာသာဝကာ။ တေသုယေဝ ပန ယေ[4] ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မေသု ပါမောက္ခဘာဝေန ဓုရဘူတာနံ သမ္မာဒိဋ္ဌိသမ္မာသမာဓီနံ သာတိသယကိစ္စန္တရဘာဝနိပ္ဖတ္တိယာ ကာရဏဘူတာယ တဇ္ဇာဘိနီဟာရာဘိနိဟတာယ သက္ကစ္စံ နိရန္တရံ

၁-ပိလိန္ဒိဝစ္ဆော (သီ၊ က) ၂-ဗက္ကုလော (သီ)
၃-ကောဏ္ဍဓာနော (သီ၊ က) ၄-တေ (သီ)

cirakālaṁ samāhitāya sammāpaṭipattiyā yathākkamaṁ paññāya samādhismiṁ ca ukkaṁsapāramippattiyā savisesaṁ sabbaguṇehi aggabhāve ṭhitā, te Sāriputtamoggallānā[1] satipi mahāsāvakatte sāvakapāramiyā matthake sabbasāvakānaṁ aggabhāve ṭhitattā abhinīhāramahantabhāvato, pubbayogamahantabhāvato ca "aggasāvakā"icceva vuccanti. Ye pana ariyasāvakā aggasāvakā viya ca mahāsāvakā viya ca na parimitāva, atha kho anekasatā anekasahassā, te pakatisāvakā. Idha Pāḷiyaṁ ārūḷhā pana parimitāva gāthāvasena pariggahitattā. Tathāpi[2] mahāsāvakesupi keci idha Pāḷiyaṁ nārūḷhā.

Evaṁ tividhāpi te animittavimokkhādibhedato tividhā, vimokkhasamadhigamavasenapi tividhā. Tayo hi ime vimokkhā suññato vimokkho, animitto vimokkho, appaṇihito vimokkhoti. Te ca vimokkhā suññatādīhi aniccānupassanādīhi tīhi anupassanāhi adhigantabbā. Ādito hi aniccādīsu yena kenaci ākārena vipassanābhiniveso hoti. Yadā pana vuṭṭhānagāminiyā vipassanāya aniccākārato saṅkhāre sammasantiyā maggavuṭṭhānaṁ hoti, tadā vipassanā satipi rāganimittādīnaṁ samugghāṭane saṅkhāranimittaṁ pana sā na vissajjetīti nippariyāyena animittanāmaṁ alabhamānā attano maggassa animittanāmaṁ dātuṁ na sakkotīti. Kiñcāpi abhidhamme animittavimokkho na uddhaṭo, suttante pana rāgādinimittānaṁ samugghāṭena labbhatīti.

"Animittañca bhāvehi, mānānusayamujjaha.
Tato mānābhisamayā, upasanto carissasī"ti[3]—

ādinā hi[4] vipassanāya animittavimokkhabhāvo anuttarassa animittavimokkhabhāvo ca vutto. Yadā vuṭṭhānagāminiyā vipassanāya dukkhato saṅkhāre sammasantiyā maggavuṭṭhānaṁ hoti, tadā vipassanā rāgapaṇidhi-ādīnaṁ samugghāṭanena appaṇihitanāmaṁ labhatīti appaṇihitavimokkhaṁ nāma hoti. Tadanantaro ca[5] maggo appaṇihitavimokkho. Yadā pana vuṭṭhānagāminiyā vipassanāya anattākārena sammasantiyā maggavuṭṭhānaṁ hoti,

1. Sāriputtamoggallānattherā (Sī) 2. Tathā hi (Ka) 3. Saṁ 1. 190 piṭṭhe.
4. Taṁ (Ka) 5. Ca natthi (Sī)

စိရကာလံ သမာဟိတာယ သမ္မာပဋိပတ္တိယာ ယထာက္ကမံ ပညာယ သမာဓိသ္မိံ စ ဥက္ကံသပါရမိပ္ပတ္တိယာ သဝိသေသံ သဗ္ဗဂုဏေဟိ အဂ္ဂဘာဝေ ဌိတာ၊ တေ သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနာ[၁] သတိပိ မဟာသာဝကတ္တေ သာဝကပါရမိယာ မတ္ထကေ သဗ္ဗသာဝကာနံ အဂ္ဂဘာဝေ ဌိတတ္တာ အဘိနီဟာရမဟန္တဘာဝတော, ပုဗ္ဗယောဂမဟန္တဘာဝတော စ "အဂ္ဂသာဝကာ"ဣစ္စေဝ ဝုစ္စန္တိ။ ယေ ပန အရိယသာဝကာ အဂ္ဂသာဝကာ ဝိယ စ မဟာသာဝကာ ဝိယ စ န ပရိမိတာဝ၊ အထ ခေါ အနေကသတာ အနေကသဟဿာ၊ တေ ပကတိသာဝကာ။ ဣဓ ပါဠိယံ အာရူဠှာ ပန ပရိမိတာဝ ဂါထာဝသေန ပရိဂ္ဂဟိတတ္တာ။ တထာပိ[၂] မဟာသာဝကေသုပိ ကေစိ ဣဓ ပါဠိယံ နာရူဠှာ။

ဧဝံ တိဝိဓာပိ တေ အနိမိတ္တဝိမောက္ခာဒိဘေဒတော တိဝိဓာ၊ ဝိမောက္ခသမဓိဂမဝသေနပိ တိဝိဓာ။ တယော ဟိ ဣမေ ဝိမောက္ခာ သုညတော ဝိမောက္ခော, အနိမိတ္တော ဝိမောက္ခော, အပ္ပဏိဟိတော ဝိမောက္ခောတိ။ တေ စ ဝိမောက္ခာ သုညတာဒီဟိ အနိစ္စာနုပဿနာဒီဟိ တီဟိ အနုပဿနာဟိ အဓိဂန္တဗ္ဗာ။ အာဒိတော ဟိ အနိစ္စာဒီသု ယေန ကေနစိ အာကာရေန ဝိပဿနာဘိနိဝေသော ဟောတိ။ ယဒါ ပန ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိယာ ဝိပဿနာယ အနိစ္စာကာရတော သင်္ခါရေ သမ္မသန္တိယာ မဂ္ဂဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ တဒါ ဝိပဿနာ သတိပိ ရာဂနိမိတ္တာဒီနံ သမုဂ္ဃါဋနေ သင်္ခါရနိမိတ္တံ ပန သာ န ဝိဿဇ္ဇေတီတိ နိပ္ပရိယာယေန အနိမိတ္တနာမံ အလဘမာနာ အတ္တနော မဂ္ဂဿ အနိမိတ္တနာမံ ဒါတုံ န သက္ကောတီတိ။ ကိဉ္စာပိ အဘိဓမ္မေ အနိမိတ္တဝိမောက္ခော န ဥဒ္ဓဋော၊ သုတ္တန္တေ ပန ရာဂါဒိနိမိတ္တာနံ သမုဂ္ဃါဋေန လဗ္ဘတီတိ။

"အနိမိတ္တဉ္စ ဘာဝေဟိ၊ မာနာနုသယမုဇ္ဇဟ။
တတော မာနာဘိသမယာ၊ ဥပသန္တော စရိဿသီ"တိ[၃]—

အာဒိနာ ဟိ[၄] ဝိပဿနာယ အနိမိတ္တဝိမောက္ခဘာဝေါ အနုတ္တရဿ အနိမိတ္တဝိမောက္ခဘာဝေါ စ ဝုတ္တော။ ယဒါ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိယာ ဝိပဿနာယ ဒုက္ခတော သင်္ခါရေ သမ္မသန္တိယာ မဂ္ဂဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ တဒါ ဝိပဿနာ ရာဂပဏိဓိအာဒီနံ သမုဂ္ဃါဋနေန အပ္ပဏိဟိတနာမံ လဘတီတိ အပ္ပဏိဟိတဝိမောက္ခံ နာမ ဟောတိ။ တဒနန္တရော စ[၅] မဂ္ဂေါ အပ္ပဏိဟိတဝိမောက္ခော။ ယဒါ ပန ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိယာ ဝိပဿနာယ အနတ္တာကာရေန သမ္မသန္တိယာ မဂ္ဂဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊

၁-သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရာ (သီ) ၂-တထာ ဟိ (က) ၃-သံ ၁-၁၉၀-ပိဋ္ဌေ။
၄-တံ (က) ၅-စ နတ္ထိ (သီ)

tadā vipassanā attadiṭṭhiyā samugghāṭanena suññatanāmaṁ labhatīti suññatavimokkhaṁ nāma hoti. Tadanantaro ca maggo suññatavimokkho nāma hoti. Imesu aggamaggabhūtesu tīsu vimokkhesu imesaṁ therānaṁ keci animittavimokkhena muttā, keci appaṇihitavimokkhena, keci suññatavimokkhena. Tena vuttaṁ “animittavimokkhādibhedato tividhā, vimokkhasamadhigamenapi tividhā”ti.

Paṭipadāvibhāgena catubbidhā. Catasso hi paṭipadā dukkhapaṭipadā dandhābhiññā, dukkhapaṭipadā khippābhiññā, sukhapaṭipadā dandhābhiññā, sukhapaṭipadā khippābhiññāti. Tattha rūpamukhādīsu vipassanābhinivesesu yo rūpamukhena vipassanaṁ abhinivisitvā cattāri mahābhūtāni pariggahetvā upādārūpaṁ parigganhāti arūpaṁ parigganhāti, rūpārūpaṁ pana parigganhanto dukkhena kasirena kilamanto pariggahetuṁ sakkoti, tassa dukkhapaṭipadā nāma hoti, pariggahitarūpārūpassa pana vipassanāparivāse maggapātubhāvadandhatāya dandhābhiññā nāma hoti. Yopi rūpārūpaṁ pariggahetvā nāmarūpaṁ vavatthapento dukkhena kasirena kilamanto vavatthapeti, vavatthapite ca nāmarūpe vipassanāparivāsaṁ vasanto cirena maggaṁ uppādetuṁ sakkoti, tassapi dukkhapaṭipadā dandhābhiññā nāma hoti. Aparo nāmarūpampi vavatthapetvā paccaye parigganhanto dukkhena kasirena kilamanto parigganhāti. Paccaye ca pariggahetvā vipassanāparivāsaṁ vasanto cirena maggaṁ uppādeti, evampi dukkhapaṭipadā dandhābhiññā nāma hoti. Aparo paccayepi pariggahetvā lakkhaṇāni paṭivijjhanto dukkhena kasirena kilamanto paṭivijjhati, paṭividdhalakkhaṇo ca vipassanāparivāsaṁ vasanto cirena maggaṁ uppādeti, evampi dukkhapaṭipadā dandhābhiññā nāma hoti. Aparo lakkhaṇānipi paṭivijjhitvā vipassanāñāṇe tikkhe sūre pasanne vahante uppannavipassanānikantiṁ pariyādiyamāno dukkhena kasirena kilamanto pariyādiyati, nikantiñca pariyādiyitvā vipassanāparivāsaṁ vasanto cirena maggaṁ uppādeti, evampi dukkhapaṭipadā dandhābhiññā nāma hoti. Yathāvuttāsuyeva paṭipadāsu maggapātubhāvassa khippatāya dukkhapaṭipadā khippābhiññā, tāsaṁ pana paṭipadānaṁ akicchasiddhiyaṁ maggapātubhāvassa dandhatāya khippatāya ca yathākkamaṁ sukhapaṭipadā dandhābhiññā sukhapaṭipadā khippābhiññā ca veditabbā. Imāsaṁ catassannaṁ paṭipadānaṁ vasena aggamaggappattiyā therānaṁ catubbidhatā veditabbā. Na hi

တဒါ ဝိပဿနာ အတ္တဒိဋ္ဌိယာ သမုဂ္ဃာတနေန သုညတနာမံ လဘတီတိ သုညတဝိမောက္ခံ နာမ ဟောတိ။ တဒနန္တရော စ မဂ္ဂေါ သုညတဝိမောက္ခော နာမ ဟောတိ။ ဣမေသု အဂ္ဂမဂ္ဂဘူတေသု တီသု ဝိမောက္ခေသု ဣမေသံ ထေရာနံ ကေစိ အနိမိတ္တဝိမောက္ခေန မုတ္တာ၊ ကေစိ အပ္ပဏိဟိတဝိမောက္ခေန၊ ကေစိ သုညတဝိမောက္ခေန။ တေန ဝုတ္တံ “အနိမိတ္တဝိမောက္ခာဒိဘေဒတော တိဝိဓာ၊ ဝိမောက္ခသမဓိဂမေနပိ တိဝိဓာ”တိ။

ပဋိပဒါဝိဘာဂေန စတုဗ္ဗိဓာ။ စတဿော ဟိ ပဋိပဒါ ဒုက္ခပဋိပဒါ ဒန္ဓာဘိညာ, ဒုက္ခပဋိပဒါ ခိပ္ပာဘိညာ, သုခပဋိပဒါ ဒန္ဓာဘိညာ, သုခပဋိပဒါ ခိပ္ပာဘိညာတိ။ တတ္ထ ရူပမုခါဒီသု ဝိပဿနာဘိနိဝေသေသု ယော ရူပမုခေန ဝိပဿနံ အဘိနိဝိသိတွာ စတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ ပရိဂ္ဂဟေတွာ ဥပါဒါရူပံ ပရိဂ္ဂဏှာတိ အရူပံ ပရိဂ္ဂဏှာတိ၊ ရူပါရူပံ ပန ပရိဂ္ဂဏှန္တော ဒုက္ခေန ကသိရေန ကိလမန္တော ပရိဂ္ဂဟေတုံ သက္ကောတိ၊ တဿ ဒုက္ခပဋိပဒါ နာမ ဟောတိ၊ ပရိဂ္ဂဟိတရူပါရူပဿ ပန ဝိပဿနာပရိဝါသေ မဂ္ဂပါတုဘာဝဒန္ဓတာယ ဒန္ဓာဘိညာ နာမ ဟောတိ။ ယောပိ ရူပါရူပံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ နာမရူပံ ဝဝတ္ထပေန္တော ဒုက္ခေန ကသိရေန ကိလမန္တော ဝဝတ္ထပေတိ၊ ဝဝတ္ထပိတေ စ နာမရူပေ ဝိပဿနာပရိဝါသံ ဝသန္တော စိရေန မဂ္ဂံ ဥပ္ပါဒေတုံ သက္ကောတိ၊ တဿပိ ဒုက္ခပဋိပဒါ ဒန္ဓာဘိညာ နာမ ဟောတိ။ အပရော နာမရူပမ္ပိ ဝဝတ္ထပေတွာ ပစ္စယေ ပရိဂ္ဂဏှန္တော ဒုက္ခေန ကသိရေန ကိလမန္တော ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ ပစ္စယေ စ ပရိဂ္ဂဟေတွာ ဝိပဿနာပရိဝါသံ ဝသန္တော စိရေန မဂ္ဂံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ ဧဝမ္ပိ ဒုက္ခပဋိပဒါ ဒန္ဓာဘိညာ နာမ ဟောတိ။ အပရော ပစ္စယေပိ ပရိဂ္ဂဟေတွာ လက္ခဏာနိ ပဋိဝိဇ္ဈန္တော ဒုက္ခေန ကသိရေန ကိလမန္တော ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ ပဋိဝိဒ္ဓလက္ခဏော စ ဝိပဿနာပရိဝါသံ ဝသန္တော စိရေန မဂ္ဂံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ ဧဝမ္ပိ ဒုက္ခပဋိပဒါ ဒန္ဓာဘိညာ နာမ ဟောတိ။ အပရော လက္ခဏာနိပိ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ ဝိပဿနာဉာဏေ တိက္ခေ သူရေ ပသန္နေ ဝဟန္တေ ဥပ္ပန္နဝိပဿနာနိကန္တိံ ပရိယာဒိယမာနော ဒုက္ခေန ကသိရေန ကိလမန္တော ပရိယာဒိယတိ၊ နိကန္တိဉ္စ ပရိယာဒိယိတွာ ဝိပဿနာပရိဝါသံ ဝသန္တော စိရေန မဂ္ဂံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ ဧဝမ္ပိ ဒုက္ခပဋိပဒါ ဒန္ဓာဘိညာ နာမ ဟောတိ။ ယထာဝုတ္တာသုယေဝ ပဋိပဒါသု မဂ္ဂပါတုဘာဝဿ ခိပ္ပတာယ ဒုက္ခပဋိပဒါ ခိပ္ပာဘိညာ၊ တာသံ ပန ပဋိပဒါနံ အကိစ္ဆသိဒ္ဓိယံ မဂ္ဂပါတုဘာဝဿ ဒန္ဓတာယ ခိပ္ပတာယ စ ယထာက္ကမံ သုခပဋိပဒါ ဒန္ဓာဘိညာ သုခပဋိပဒါ ခိပ္ပာဘိညာ စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣမာသံ စတဿန္နံ ပဋိပဒါနံ ဝသေန အဂ္ဂမဂ္ဂပ္ပတ္တိယာ ထေရာနံ စတုဗ္ဗိဓတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ န ဟိ

paṭipadāhi vinā ariyamaggādhigamo atthi. Tathā hi abhidhamme "yasmiṁ samaye lokuttaraṁ jhānaṁ bhāveti niyyānikaṁ apacayagāmiṁ -pa- dukkhapaṭipadaṁ dandhābhiññan"ti-ādinā[1] paṭipadāya saddhiṁyeva ariyamaggo vibhatto, tena vuttaṁ "paṭipadāvibhāgena catubbidhā"ti.

Indriyādhikavibhāgena pañcavidhā. Satipi nesaṁ saccābhisambodhasāmaññe ekacce therā saddhuttarā seyyathāpi thero Vakkali, ekacce vīriyuttarā seyyathāpi thero mahāsoṇo koḷivīso, ekacce satuttarā seyyathāpi thero sobhito[2], ekacce samādhuttarā seyyathāpi thero Cūḷapanthako, ekacce paññuttarā seyyathāpi thero Ānando. Tathā hi so gatimantatāya atthakosallādivantatāya[3] ca pasaṁsito, ayañca vibhāgo pubbabhāge labbhamānavisesavasena vutto. Aggamaggakkhaṇe pana sesānampi indriyānaṁ ekasabhāvā icchitāti.

Tathā pāramippattā, paṭisambhidāppattā, chaḷabhiññā, tevijjā, sukkhavipassakāti pañcavidhā. Sāvakesu hi ekacce sāvakapāramiyā matthakappattā yathā taṁ āyasmā Sāriputto āyasmā ca Mahāmoggallāno, ekacce atthapaṭisambhidā dhammapaṭisambhidā niruttipaṭisambhidā paṭibhānapaṭisambhidāti imāsaṁ catunnaṁ paṭisambhidānaṁ vasena paṭisambhidāppattā, ekacce iddhividhañāṇādīnaṁ abhiññānaṁ vasena chaḷabhiññā, ekacce pubbenivāsañāṇādīnaṁ tissannaṁ vijjānaṁ vasena tevijjā. Ye pana khaṇikasamādhimatte ṭhatvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā adhigata-aggamaggā, te ādito antarantarā ca samādhijena jhānaṅgena vipassanābbhantaraṁ paṭisandhānānaṁ abhāvā sukkhā vipassanā etesanti sukkhavipassakā nāma. Ayañca vibhāgo sāvakānaṁ sādhāraṇabhāvaṁ upaparikkhitvā vutto. Idha Pāḷiyaṁ āgatā nattheva sukkhavipassakā. Tenevāha[4]—

> "Paṭisambhidā catasso, vimokkhāpi ca aṭṭhime.
> Chaḷabhiññā sacchikatā, kataṁ Buddhassa sāsanan"ti-ādi.

Evaṁ pāramippattādivasena pañcavidhā.

Animittādivasena chabbidhā animittavimuttoti-ādayo.

1. Abhi 1. 72 piṭṭhe.
2. Sāgato (Sī)
3. Mantatāya (Sī)
4. Khu 3. 34; Khu 4. 2 piṭṭhādīsu.

ပဋိပဒါဟိ ဝိနာ အရိယမဂ္ဂါဓိဂမော အတ္ထိ။ တထာ ဟိ အဘိဓမ္မေ "ယသ္မိံ သမယေ လောကုတ္တရံ ဈာနံ ဘာဝေတိ နိယျာနိကံ အပစယဂါမိံ။ပ။ ဒုက္ခပဋိပဒံ ဒန္ဓာဘိည"န္တိအာဒိနာ[၁] ပဋိပဒါယ သဒ္ဓိံယေဝ အရိယမဂ္ဂေါ ဝိဘတ္တော၊ တေန ဝုတ္တံ "ပဋိပဒါဝိဘာဂေန စတုဗ္ဗိဓာ"တိ။

ဣန္ဒြိယာဓိကဝိဘာဂေန ပဉ္စဝိဓာ။ သတိပိ နေသံ သစ္စာဘိသမ္ဗောဓသာမညေ ဧကစ္စေ ထေရာ သဒ္ဓုတ္တရာ သေယျထာပိ ထေရော ဝက္ကလိ၊ ဧကစ္စေ ဝီရိယုတ္တရာ သေယျထာပိ ထေရော မဟာသောဏော ကောဠိဝိသော၊ ဧကစ္စေ သတုတ္တရာ သေယျထာပိ ထေရော သောဘိတော[၂]၊ ဧကစ္စေ သမာဓုတ္တရာ သေယျထာပိ ထေရော စူဠပန္ထကော၊ ဧကစ္စေ ပညုတ္တရာ သေယျထာပိ ထေရော အာနန္ဒော။ တထာ ဟိ သော ဂတိမန္တတာယ အတ္ထကောသလ္လာဒိဝန္တတာယ[၃] စ ပသံသိတော၊ အယဉ္စ ဝိဘာဂေါ ပုဗ္ဗဘာဂေ လဗ္ဘမာနဝိသေသဝသေန ဝုတ္တော။ အဂ္ဂမဂ္ဂက္ခဏေ ပန သေသာနမ္ပိ ဣန္ဒြိယာနံ ဧကသဘာဝေါ ဣစ္ဆိတာတိ။

တထာ ပါရမိပ္ပတ္တာ, ပဋိသမ္ဘိဒါပ္ပတ္တာ, ဆဠဘိညာ, တေဝိဇ္ဇာ, သုက္ခဝိပဿကာတိ ပဉ္စဝိဓာ။ သာဝကေသု ဟိ ဧကစ္စေ သာဝကပါရမိယာ မတ္ထကပ္ပတ္တာ ယထာ တံ အာယသ္မာ သာရိပုတ္တော အာယသ္မာ စ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော၊ ဧကစ္စေ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါတိ ဣမာသံ စတုန္နံ ပဋိသမ္ဘိဒါနံ ဝသေန ပဋိသမ္ဘိဒါပ္ပတ္တာ၊ ဧကစ္စေ ဣဒ္ဓိဝိဓဉာဏာဒီနံ အဘိညာနံ ဝသေန ဆဠဘိညာ၊ ဧကစ္စေ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏာဒီနံ တိဿန္နံ ဝိဇ္ဇာနံ ဝသေန တေဝိဇ္ဇာ။ ယေ ပန ခဏိကသမာဓိမတ္တေ ဌတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ အဓိဂတအဂ္ဂမဂ္ဂါ၊ တေ အာဒိတော အန္တရန္တရာ စ သမာဓိဇေန ဈာနင်္ဂေန ဝိပဿနာဗ္ဘန္တရံ ပဋိသန္ဓာနာနံ အဘာဝါ သုက္ခာ ဝိပဿနာ ဧတေသန္တိ သုက္ခဝိပဿကာ နာမ။ အယဉ္စ ဝိဘာဂေါ သာဝကာနံ သာဓာရဏဘာဝံ ဥပပရိက္ခိတွာ ဝုတ္တော။ ဣဓ ပါဠိယံ အာဂတာ နတ္ထေဝ သုက္ခဝိပဿကာ။ တေနေဝါဟ[၄]—

> "ပဋိသမ္ဘိဒါ စတဿော၊ ဝိမောက္ခာပိ စ အဋ္ဌိမေ။
> ဆဠဘိညာ သစ္ဆိကတာ၊ ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန"န္တိအာဒိ။

ဧဝံ ပါရမိပ္ပတ္တာဒိဝသေန ပဉ္စဝိဓာ။

အနိမိတ္တာဒိဝသေန ဆဗ္ဗိဓာ အနိမိတ္တဝိမုတ္တောတိအာဒယော။

၁-အဘိ ၁-၇၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သာဂတော (သီ) ၃-မန္တတာယ (သီ) ၄-ခု ၃-၃၄၊ ခု ၄-၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Saddhādhuro paññādhuroti duvidhā. Tathā appaṇihitavimutto paññāvimutto cāti. Evaṁ animittavimuttādivasena ca pariyāyavimuttabhedena sattavidhā. Catūsu hi arūpasamāpattīsu ekamekaṁ pādakaṁ katvā vipassanaṁ ārabhitvā arahattaṁ pattā cattāro, nirodhato vuṭṭhāya arahattaṁ patto cāti pañca, ubhatobhāgavimuttā saddhādhurapaññādhuravasena dve paññāvimuttāti evaṁ vimuttibhedena sattavidhā.

Dhurapaṭipadāvibhāgena aṭṭhavidhā. Yo hi dukkhapaṭipadāya dandhābhiññāya niyyāti, so saddhādhurapaññādhuravasena duvidho, tathā sesapaṭipadāsupīti evaṁ dhurapaṭipadāvibhāgena aṭṭhavidhā.

Vimuttibhedena navavidhā. Pañca ubhatobhāgavimuttā, dve paññāvimuttā, paññāvimuttiyaṁ cetovimuttiyañca pāramippattā dve aggasāvakā cāti evaṁ navavidhā.

Vimuttivaseneva dasavidhā. Catūsu arūpāvacarajjhānesu ca ekamekaṁ pādakaṁ katvā arahattaṁ pattā cattāro, sukkhavipassakoti pañca paññāvimuttā, yathāvuttā ca ubhatobhāgavimuttā cāti evaṁ vimuttibhedeneva dasavidhā. Te yathāvuttena dhurabhedena bhijjamānā vīsati honti. Paṭipadābhedena bhijjamānā cattālīsaṁ honti. Puna paṭipadābhedena dhurabhedena ca bhijjamānā asīti honti. Atha te suññatavimuttādivibhāgena bhijjamānā cattālīsādhikā dve satāni[1] honti. Puna indriyādhikabhāvena bhijjamānā dvisatuttaraṁ sahassaṁ hontīti. Evaṁ attano guṇavasena anekabhedavibhattesu maggaṭṭhaphalaṭṭhesu ariyasāvakesu ye attano paṭipattipavatti-ādike ca vibhāventi. Ye "channā me kuṭikā"ti-ādikā[2] gāthā udānādivasena abhāsiṁsu. Te ca idha gāthāmukhena saṅgahaṁ ārūḷhā. Tenāha "sīhānaṁva na dantānaṁ -pa- phusitvā accutaṁ padan"ti[2]. Evamettha pakiṇṇakakathā veditabbā.

Vaṅgīsattheragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Mahānipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

Badaratitthamahāvihāravāsinā ācariyadhammapālattherena katā

Theragāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Cattālīsādhikadvesataṁ (Sī) 2. Khu 2. 219 piṭṭhe.

သဒ္ဓါဓုရော ပညာဓုရောတိ ဒုဝိဓာ။ တထာ အပ္ပဏိဟိတဝိမုတ္တော ပညာဝိမုတ္တော စာတိ။ ဧဝံ အနိမိတ္တဝိမုတ္တာဒိဝသေန စ ပရိယာယဝိမုတ္တဘေဒေန သတ္တဝိဓာ။ စတူသု ဟိ အရူပသမာပတ္တီသု ဧကမေကံ ပါဒကံ ကတွာ ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တာ စတ္တာရော, နိရောဓတော ဝုဋ္ဌာယ အရဟတ္တံ ပတ္တော စာတိ ပဉ္စ, ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တာ သဒ္ဓါဓုရပညာဓုရဝသေန ဒွေ ပညာဝိမုတ္တာတိ ဧဝံ ဝိမုတ္တိဘေဒေန သတ္တဝိဓာ။

ဓုရပဋိပဒါဝိဘာဂေန အဋ္ဌဝိဓာ။ ယော ဟိ ဒုက္ခပဋိပဒါယ ဒန္ဓာဘိညာယ နိယျာတိ၊ သော သဒ္ဓါဓုရပညာဓုရဝသေန ဒုဝိဓော၊ တထာ သေသပဋိပဒါသုပီတိ ဧဝံ ဓုရပဋိပဒါဝိဘာဂေန အဋ္ဌဝိဓာ။

ဝိမုတ္တိဘေဒေန နဝဝိဓာ။ ပဉ္စ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တာ, ဒွေ ပညာဝိမုတ္တာ, ပညာဝိမုတ္တိယံ စေတောဝိမုတ္တိယဉ္စ ပါရမိပ္ပတ္တာ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ စာတိ ဧဝံ နဝဝိဓာ။

ဝိမုတ္တိဝသေနေဝ ဒသဝိဓာ။ စတူသု အရူပါဝစရဇ္ဈာနေသု စ ဧကမေကံ ပါဒကံ ကတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တာ စတ္တာရော, သုက္ခဝိပဿကောတိ ပဉ္စ ပညာဝိမုတ္တာ၊ ယထာဝုတ္တာ စ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တာ စာတိ ဧဝံ ဝိမုတ္တိဘေဒေနေဝ ဒသဝိဓာ။ တေ ယထာဝုတ္တေန ဓုရဘေဒေန ဘိဇ္ဇမာနာ ဝီသတိ ဟောန္တိ။ ပဋိပဒါဘေဒေန ဘိဇ္ဇမာနာ စတ္တာလီသံ ဟောန္တိ။ ပုန ပဋိပဒါဘေဒေန ဓုရဘေဒေန စ ဘိဇ္ဇမာနာ အသီတိ ဟောန္တိ။ အထ တေ သုညတဝိမုတ္တာဒိဝိဘာဂေန ဘိဇ္ဇမာနာ စတ္တာလီသာဓိကာ ဒွေ သတာနိ[၁] ဟောန္တိ။ ပုန ဣန္ဒြိယာဓိကဘာဝေန ဘိဇ္ဇမာနာ ဒွိသတုတ္တရံ သဟဿံ ဟောန္တီတိ။ ဧဝံ အတ္တနော ဂုဏဝသေန အနေကဘေဒဝိဘတ္တေသု မဂ္ဂဋ္ဌဖလဋ္ဌေသု အရိယသာဝကေသု ယေ အတ္တနော ပဋိပတ္တိပဝတ္တိအာဒိကေ စ ဝိဘာဝေန္တိ။ ယေ "ဆန္နာ မေ ကုဋိကာ"တိအာဒိကာ[၂] ဂါထာ ဥဒါနာဒိဝသေန အဘာသိံသု။ တေ စ ဣဓ ဂါထာမုခေန သင်္ဂဟံ အာရူဠှာ။ တေနာဟ "သီဟာနံဝ န ဒန္တာနံ။ပ။ ဖုသိတွာ အစ္စုတံ ပဒ"န္တိ[၂]။ ဧဝမေတ္ထ ပကိဏ္ဏကကထာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဝင်္ဂီသတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

မဟာနိပါတဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဗဒရတိတ္ထမဟာဝိဟာရဝါသိနာ အာစရိယဓမ္မပါလတ္ထေရေန ကတာ

ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-စတ္တာလီသာဓိကဒွေသတံ (သီ) ၂-ခု ၂-၂၁၉-ပိဋ္ဌေ။

Theragāthā-aṭṭhakathāya dutiyabhāge

Saṁvaṇṇitapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Akāpurisasevitaṁ	241
Akāmaṁ	66
Akālikaṁ	321
Akāsiṁ	227
Akiccaṁ	235
Akiccāni	354
Akittiṁ	220
Akutobhayaṁ	529
Akutobhayo	311
Akuppataṁ	68, 111
Akuhako	524
Akkodhano	152
Akkodhassa	114
Akkhāte	235, 530
Akkhāsi	530
Akkhāhi	359
Akhilo	525
Agacchaṁ	467
Agamaṁ	334
Agarū	362
Agārayho	210
Agāravā	362
Agāravo	365
Agārasmā	521
Agārisu	404
Agiddhā	351
Aggaṁ	60, 108, 221
Aggappattaṁ	17
Aggavādino	478
Aggahi	342
Aggāḷave	534
Aggikhandhāva	118
Aggihuttaṁ	53
Agge	530
Aghaṁ	471
Aṅgassa	234
Aṅgārakāsuṁ	105
Aṅgārino	169
Aṅgīrasa	532
Aṅgīrasassa	172
Aṅguli	451
Aṅgulimāla	328
Acariṁ	534
Acalā	152
Acalo	242
Acintiyā	366
Accagā	538
Accagū	247
Accaruci	261
Accāraddhamhi	236
Accimantova	169
Accharāsaṅghātamattaṁ	98

ထေရဂါထာအဋ္ဌကထာယ ဒုတိယဘာဂေ

သံဝဏ္ဏိတပဒါနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အကာပုရိသသေဝိတံ	၂၄၁
အကာမံ	၆၆
အကာလိကံ	၃၁၂
အကာသိံ	၂၂၇
အကိစ္စံ	၂၃၅
အကိစ္စာနိ	၃၅၄
အကိတ္တိံ	၂၂၀
အကုတောဘယံ	၅၂၉
အကုတောဘယော	၃၁၁
အကုပ္ပတံ	၆၈၊ ၁၁၁
အကုဟကော	၅၂၄
အက္ကောဓနော	၁၅၂
အက္ကောဓဿ	၁၁၄
အက္ခာတေ	၂၃၅၊ ၅၃၀
အက္ခာသိ	၅၃၀
အက္ခာဟိ	၃၅၉
အခိလော	၅၂၅
အဂစ္ဆံ	၄၆၇
အဂမံ	၃၃၄
အဂရူ	၃၆၂
အဂါရယှော	၂၁၀
အဂါရဝါ	၃၆၂
အဂါရဝေါ	၃၆၅
အဂါရသ္မာ	၅၂၁
အဂါရိသု	၄၀၄
အဂိဒ္ဓါ	၃၅၁
အဂ္ဂံ	၆၀၊ ၁၀၈၊ ၂၂၁
အဂ္ဂပ္ပတ္တံ	၁၇
အဂ္ဂဝါဒိနော	၄၇၈
အဂ္ဂဟိ	၃၄၂
အဂ္ဂါဠဝေ	၅၃၄
အဂ္ဂိခန္ဓာဝ	၁၁၈
အဂ္ဂိဟုတ္တံ	၅၃
အဂ္ဂေ	၅၃၀
အဃံ	၄၇၁
အင်္ဂဿ	၂၃၄
အင်္ဂါရကာသုံ	၁၀၅
အင်္ဂါရိနော	၁၆၉
အင်္ဂီရသ	၅၃၂
အင်္ဂီရသဿ	၁၇၂
အင်္ဂုလိ	၄၅၁
အင်္ဂုလိမာလ	၃၂၈
အစရိံ	၅၃၄
အစလာ	၁၅၂
အစလော	၂၄၂
အစိန္တိယာ	၃၆၆
အစ္စဂါ	၅၃၈
အစ္စဂူ	၂၄၇
အစ္စရုစိ	၂၆၁
အစ္စာရဒ္ဓမှိ	၂၃၆
အစ္စိမန္တောဝ	၁၆၉
အစ္ဆရာသင်္ဃာတမတ္တံ	၉၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Acchisaṁ	140
Acchecchi	537
Accheraṁ	455
Ajakaraṇī	31, 32
Ajaḷo	411
Ajegucchaṁ	365
Ajeḷakaṁ	363
Ajja	32
Ajjatano	187
Ajjadagge	139
Ajjhagaṁ	342
Ajjhagamā	524
Ajjhattaṁ	5, 51, 131
Ajjhattarato	397
Ajjhavāsayi	345
Ajjhosa	303
Añchāmi	283
Añjanakkhikā	364
Añjanamakkhitā	293
Añjanī	293
Añjali	536
Añjasaṁ	73
Añjasena	142
Aññathābhāvaṁ	347
Aññamaññaṁ	362
Aññamaññehi	354
Aññāṇapakkhā	535
Aññātamānino	362
Aññāya	83
Aññe	108

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Aṭṭito	98
Aṭṭhaṅgikaṁ	57, 369
Aṭṭhaṅgiko	105
Aṭṭhāpadakatā	293
Aṭṭhāsiṁ	14
Aṭṭhisaṅghātaghaṭito	200
Aṇuṁ	262
Aṇḍasambhavo	216
Atandito	60
Atāri	537
Ati	117
Ati-acchati	354
Atikkantā	267
Atikkamaṁ	530
Atidevassa	141
Atināmayi	72
Atibhārena	246
Atimaññati	423
Atimānahato	108
Atimāno	109
Atirocasi	532
Ativattati	246
Ativassati	117
Ativāho	221
Ativijjhā	530
Ativelaṁ	206
Atihitā	86
Atītagatasatthuno	426
Atīva	175
Atuladassanaṁ	17

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အစ္ဆိသံ	၁၄၀
အစ္ဆေစ္ဆိ	၅၃၇
အစ္ဆေရံ	၄၅၅
အဇကရဏီ	၃၁၊ ၃၂
အဇဠော	၄၁၁
အဇေဂုစ္ဆံ	၃၆၅
အဇေဠကံ	၃၆၃
အဇ္ဇ	၃၂
အဇ္ဇတနော	၁၈၇
အဇ္ဇဒဂ္ဂေ	၁၃၉
အဇ္ဈဂံ	၃၄၂
အဇ္ဈဂမာ	၅၂၄
အဇ္ဈတ္တံ	၅၊ ၅၁၊ ၁၃၁
အဇ္ဈတ္တရတော	၃၉၇
အဇ္ဈာဝါသယိ	၃၄၅
အဇ္ဈောသ	၃၀၃
အဉ္ဆာမိ	၂၈၃
အဉ္ဇနက္ခိကာ	၃၆၄
အဉ္ဇနမက္ခိတာ	၂၉၃
အဉ္ဇနီ	၂၉၃
အဉ္ဇလိ	၅၃၆
အဉ္ဇသံ	၇၃
အဉ္ဇသေန	၁၄၂
အညထာဘာဝံ	၃၄၇
အညမညံ	၃၆၂
အညမညေဟိ	၃၅၄
အညာဏပက္ခာ	၅၃၅
အညာတမာနိနော	၃၆၂
အညာယ	၈၃
အညေ	၁၀၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဋ္ဋိတော	၉၈
အဋ္ဌင်္ဂိကံ	၅၇၊ ၃၆၉
အဋ္ဌင်္ဂိကော	၁၀၅
အဋ္ဌာပဒကတာ	၂၉၃
အဋ္ဌာသိံ	၁၄
အဋ္ဌိသင်္ဃာတဃဋိတော	၂၀၀
အဏုံ	၂၆၂
အဏ္ဍသမ္ဘဝေါ	၂၁၆
အတန္ဒိတော	၆၀
အတာရိ	၅၃၇
အတိ	၁၁၇
အတိအစ္ဆတိ	၃၅၄
အတိက္ကန္တာ	၂၆၇
အတိက္ကမံ	၅၃၀
အတိဒေဝဿ	၁၄၁
အတိနာမယိ	၇၂
အတိဘာရေန	၂၄၆
အတိမညတိ	၄၂၃
အတိမာနဟတော	၁၀၈
အတိမာနော	၁၀၉
အတိရောစသိ	၅၃၂
အတိဝတ္တတိ	၂၄၆
အတိဝဿတိ	၁၁၇
အတိဝါဟော	၂၂၁
အတိဝိဇ္ဈာ	၅၃၀
အတိဝေလံ	၂၀၆
အတိဟိတာ	၈၆
အတီတဂတသတ္ထုနော	၄၂၆
အတီဝ	၁၇၅
အတုလဒဿနံ	၁၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Attadantaṁ	260
Attano	97
Attāṇo	118
Attānaṁ	453
Atthaṁ	51, 56, 235
Atthacintāvasānugā	352
Atthato	356
Atthantaro	76
Atthavasī	175
Atthavā	278
Atthassa	262
Atthā	20
Atthāya	53
Atthikaṁ	398
Atthena	279
Attho	85, 215
Atthopasaṁhitā	366
Atthaddhamānasā	351
Adaṇḍena	333
Adantaṁ	66
Adaliddo	153
Adassino	247
Adutiyo	176, 342
Adesayi	344
Adda	399
Addakkhiṁ	156
Addakkhi	399
Addasaṁ	141
Addasāma	532
Addasāsiṁ	17, 227

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Addutiyo	466
Addhaniyā	170
Addhā	532
Addhuvato	475
Advejjhaṁ	188
Adhammā	523
Adhammikaṁ	249
Adhammiko	248
Adhammo	28
Adhigacchati	207, 298
Adhicitte	210
Adhiṭṭhitaṁ	288, 278
Adhiṭṭhehi	194
Adhippāyo	176, 359
Adhimuccassu	310
Adhimucchito	276, 492
Adhimuttassa	237
Adho	93
Adhogamaṁ	492
Anagāriyaṁ	521
Anaṅgaṇassa	243
Anajjhagaṁ	98
Anañjito	88
Anaṇo	299, 334
Anattaneyyaṁ	453
Anatthikā	363
Anatthiko	268, 270
Anadhiṭṭhāya	287
Anantakaṁ	142
Anantaraṁ	187

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အတ္တဒန္တံ	၂၆၀
အတ္တနော	၉၇
အတ္တာဏော	၁၁၈
အတ္တာနံ	၄၅၃
အတ္ထံ	၅၁၊ ၅၆၊ ၂၃၅
အတ္ထစိန္တာဝသာနုဂါ	၃၅၂
အတ္ထတော	၃၅၆
အတ္ထန္တရော	၇၆
အတ္ထဝသီ	၁၇၅
အတ္ထဝါ	၂၇၈
အတ္ထဿ	၂၆၂
အတ္ထာ	၂၀
အတ္ထာယ	၅၃
အတ္ထိကံ	၃၉၈
အတ္ထေန	၂၇၉
အတ္ထော	၈၅၊ ၂၁၅
အတ္ထောပသံဟိတာ	၃၆၆
အထဒ္ဓမာနသာ	၃၅၁
အဒဏ္ဍေန	၃၃၃
အဒန္တံ	၆၆
အဒလိဒ္ဒေါ	၁၅၃
အဒဿိနော	၂၄၇
အဒုတိယော	၁၇၆၊ ၃၄၂
အဒေသယိ	၃၄၄
အဒ္ဒ	၃၉၉
အဒ္ဒက္ခိံ	၁၅၆
အဒ္ဒက္ခိ	၃၉၉
အဒ္ဒသံ	၁၄၁
အဒ္ဒသာမ	၅၃၂
အဒ္ဒသာသိံ	၁၇၊ ၂၂၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဒ္ဒုတိယော	၄၆၆
အဒ္ဓနိယာ	၁၇၀
အဒ္ဓါ	၅၃၂
အဒ္ဓုဝတော	၄၇၅
အဒွေဇ္ဈံ	၁၈၈
အဓမ္မာ	၅၂၃
အဓမ္မိကံ	၂၄၉
အဓမ္မိကော	၂၄၈
အဓမ္မော	၂၈
အဓိဂစ္ဆတိ	၂၀၇၊ ၂၉၈
အဓိစိတ္တေ	၂၁၀
အဓိဋ္ဌိတံ	၂၈၈၊ ၄၇၈
အဓိဋ္ဌေဟိ	၁၉၄
အဓိပ္ပါယော	၁၇၆၊ ၃၅၉
အဓိမုစ္စဿု	၃၁၀
အဓိမုစ္ဆိတော	၂၇၆၊ ၄၉၂
အဓိမုတ္တဿ	၂၃၇
အဓော	၉၃
အဓောဂမံ	၄၉၂
အနဂါရိယံ	၅၂၁
အနင်္ဂဏဿ	၂၄၃
အနဇ္ဈဂံ	၉၈
အနဉ္ဇိတော	၈၈
အနဏော	၂၉၉၊ ၃၃၄
အနတ္တနေယျံ	၄၅၃
အနတ္ထိကာ	၃၆၃
အနတ္ထိကော	၂၆၈၊ ၂၇၀
အနဓိဋ္ဌာယ	၂၈၇
အနန္တကံ	၁၄၂
အနန္တရံ	၁၈၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anapekkhavā	216
Anapekkhassa	267
Anappameyyo	455
Anabhiratiṁ	211
Anariyaṁ	216
Anavajjāni	262
Anākiṇṇā	452
Anāgataṁ	185
Anāgataddhānaṁ	368
Anāgate	362
Anāturā	8
Anādaro	108, 367
Anādānā	142
Anādāya	526
Anāyāso	404
Anāvaraṇadassāvī	131
Anāvilo	404
Anāsavaṁ	17
Anāsavo	73, 268
Anāhāro	262
Anikkasāvo	366
Aniccaṁ	210
Aniccato	475
Animittañca	526
Anivārayaṁ	275
Anissādā	268
Anīghā	529
Anītiho	49
Anukampako	427
Anukampito	335

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anugiddho	450
Anuggahi	49
Anucaṅkamissaṁ	139
Anujātaṁ	538
Anuṭṭhahe	425
Anuttaro	221
Anudiṭṭhīnaṁ	284
Anuddhato	454
Anudhammacārī	76
Anudhāvati	492
Anudhāvitā	355
Anupanāhī	152
Anupassano	105
Anupādāno	268, 320
Anupubbaṁ	186
Anuppatto	49, 85, 195
Anubhoti	525
Anuyuñjetha	335
Anuyuñjeyya	206
Anuyutto	400
Anurakkhituṁ	356
Anulomaṁ	492
Anuvicintayaṁ	425
Anuvidhīyantu	333
Anusayājālaṁ	200
Anusaye	320
Anusaraṁ	356
Anusāsanī	243
Anusāseyya	401
Anusikkhantā	365

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အနပေက္ခဝါ	၂၁၆
အနပေက္ခဿ	၂၆၇
အနပ္ပမေယျော	၄၅၅
အနဘိရတိံ	၂၁၁
အနရိယံ	၂၁၆
အနဝဇ္ဇာနိ	၂၆၂
အနာကိဏ္ဏာ	၄၅၂
အနာဂတံ	၁၈၅
အနာဂတဒ္ဓါနံ	၃၆၈
အနာဂတေ	၃၆၂
အနာတုရာ	၈
အနာဒရော	၁၀၈၊ ၃၆၇
အနာဒါနာ	၁၄၂
အနာဒါယ	၅၂၆
အနာယာသော	၄၀၄
အနာဝရဏဒဿာဝီ	၁၃၁
အနာဝိလော	၄၀၄
အနာသဝံ	၁၇
အနာသဝေါ	၇၃၊ ၂၆၈
အနာဟာရော	၂၆၂
အနိက္ကသာဝေါ	၃၆၆
အနိစ္စံ	၂၁၀
အနိစ္စတော	၄၇၅
အနိမိတ္တဉ္စ	၅၂၆
အနိဝါရယံ	၂၇၅
အနိဿာဒါ	၂၆၈
အနီဃာ	၅၂၉
အနီတိဟော	၄၉
အနုကမ္ပကော	၄၂၇
အနုကမ္ပိတော	၃၃၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အနုဂိဒ္ဓေါ	၄၅၀
အနုဂ္ဂဟိ	၄၉
အနုစင်္ကမိဿံ	၁၃၉
အနုဇာတံ	၅၃၈
အနုဋ္ဌဟေ	၄၂၅
အနုတ္တရော	၂၂၁
အနုဒိဋ္ဌီနံ	၂၈၄
အနုဒ္ဓတော	၄၅၄
အနုဓမ္မစာရီ	၇၆
အနုဓာဝတိ	၄၉၂
အနုဓာဝိတာ	၃၅၅
အနုပနာဟီ	၁၅၂
အနုပဿနော	၁၀၅
အနုပါဒါနော	၂၆၈၊ ၃၂၀
အနုပုဗ္ဗံ	၁၈၆
အနုပ္ပတ္တော	၄၉၊ ၈၅၊ ၁၉၅
အနုဘောတိ	၅၂၅
အနုယုဉ္ဇေထ	၃၃၅
အနုယုဉ္ဇေယျ	၂၀၆
အနုယုတ္တော	၄၀၀
အနုရက္ခိတုံ	၃၅၆
အနုလောမံ	၄၉၂
အနုဝိစိန္တယံ	၄၂၅
အနုဝိဓီယန္တု	၃၃၃
အနုသယာဇာလံ	၂၀၀
အနုသယေ	၃၂၀
အနုသရံ	၃၅၆
အနုသာသနီ	၂၄၃
အနုသာသေယျ	၄၀၁
အနုသိက္ခန္တာ	၃၆၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anusikkhe	530
Anussaraṁ	87
Anekavihitaṁ	530
Anekākārasampannaṁ	532
Anekākārasampanne	490
Anejo	76, 345
Anoggatasmiṁ	135
Anomapaññaṁ	534
Antakaro	257
Antakiriyāya	527
Antevāsī	49
Antovaṅkagato	283
Andhakāraṁva	426
Andhabhūto	53, 54
Annabhāro	346
Anvakāsi	329
Anvagū	131
Anventā	354
Apagataṁ	335
Apaciti	209
Apacinato	304
Apaccatha	494
Apaṇṇakaṁ	299
Aparājito	157
Aparo	175
Apāṭukā	355
Apānaṁ	186
Apārā	287
Api	205
Apihā	51
Apihālu	524
Apekkhaṁ	471
Apekkhavā	194
Apeto	366
Appaṁ	297, 351
Appaṭikujjhanto	114
Appaṭikūlāni	276
Appaṭimaṁ	221
Appaṭimassa	173
Appanigghosaṁ	204
Appapañño	298
Appabuddhīnaṁ	248
Appamaññāyo	88
Appamattassa	312
Appamatto	279, 397
Appamāṇaṁ	186, 241
Appamādaṁ	369
Appamādena	97
Appameyyaṁ	87
Appassuto	399
Appahānaṁ	284
Appāsi	404
Appiccho	205, 343
Appena	119, 491
Aphassayi	492
Aphusitaṁ	356
Abandhanā	12
Abbahe	97
Abbuyha	24
Abbhachāditā	452

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အနုသိက္ခေ	၅၃၀
အနုဿရံ	၈၇
အနေကဝိဟိတံ	၅၃၀
အနေကာကာရသမ္ပန္နံ	၅၃၂
အနေကာကာရသမ္ပန္နေ	၄၉၀
အနေဇော	၇၆၊ ၃၄၅
အနောဂ္ဂတသ္မိံ	၁၃၅
အနောမပညံ	၅၃၄
အန္တကရော	၂၅၇
အန္တကိရိယာယ	၅၂၇
အန္တေဝါသီ	၄၉
အန္တောဝင်္ကဂတော	၂၈၃
အန္ဓကာရံဝ	၄၂၆
အန္ဓဘူတော	၅၃၊ ၅၄
အန္နဘာရော	၃၄၆
အန္ဝကာသိ	၃၂၉
အန္ဝဂူ	၁၃၁
အန္ဝေန္တာ	၃၅၄
အပဂတံ	၃၃၅
အပစိတိ	၂၀၉
အပစိနတော	၃၀၄
အပစ္စထ	၄၉၄
အပဏ္ဏကံ	၂၉၉
အပရာဇိတော	၁၅၇
အပရော	၁၇၅
အပါဋုကာ	၃၅၅
အပါနံ	၁၈၆
အပါရာ	၂၈၇
အပိ	၂၀၅
အပိဟာ	၅၁
အပိဟာလု	၅၂၄
အပေက္ခံ	၄၇၁
အပေက္ခဝါ	၁၉၄
အပေတော	၃၆၆
အပ္ပံ	၂၉၇၊ ၃၅၁
အပ္ပဋိကုဇ္ဈန္တော	၁၁၄
အပ္ပဋိကူလာနိ	၂၇၆
အပ္ပဋိမံ	၂၂၁
အပ္ပဋိမဿ	၁၇၃
အပ္ပနိဂ္ဃောသံ	၂၀၄
အပ္ပပညော	၂၉၈
အပ္ပဗုဒ္ဓီနံ	၂၄၈
အပ္ပမညာယော	၈၈
အပ္ပမတ္တဿ	၃၁၂
အပ္ပမတ္တော	၂၇၉၊ ၃၉၇
အပ္ပမာဏံ	၁၈၆၊ ၂၄၁
အပ္ပမာဒံ	၃၆၉
အပ္ပမာဒေန	၉၇
အပ္ပမေယျံ	၈၇
အပ္ပဿုတော	၃၉၉
အပ္ပဟာနံ	၂၈၄
အပ္ပါသိ	၄၀၄
အပ္ပိစ္ဆော	၂၀၅၊ ၃၄၃
အပ္ပေန	၁၁၉၊ ၄၉၁
အဖဿယိ	၄၉၂
အဖုသိတံ	၃၅၆
အဗန္ဓနာ	၁၂
အဗ္ဗဟေ	၉၇
အဗ္ဗုယှ	၂၄
အဗ္ဘစ္ဆာဒိတာ	၄၅၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Abbhatītasahāyassa	426
Abbhantarapassayaṁ	285
Abbhā	186
Abbhuto	83, 187
Abbhunnaditā	452
Abbhokāsiko	324
Abbhokāse	88
Abyāpajjaraho	241
Abyābajjhādhimuttassa	237
Abyāsekā	352
Abravi	135
Abravuṁ	270
Abhaṇī	366
Abhāsayi	51
Abhāsi	73
Abhikaṅkhantaṁ	49
Abhigajjino	470
Abhijānāti	495
Abhijānāmi	241
Abhijānissaṁ	346
Abhijigīsati	279
Abhijjhā	303
Abhiññāpāramippatto	533
Abhiññeyyaṁ	309
Abhinandāmi	217
Abhinanditaṁ	92
Abhinibbutatto	534
Abhipatthayaṁ	296
Abhipatthito	157
Abhippasādemi	492

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Abhimano	473
Abhirūhanaṁ	287
Abhirocayiṁ	217
Abhivandito	491
Abhivassati	399
Abhivuṭṭhā	452
Abhisaddahanto	298
Abhisamayo	210
Abhisambhutvā	451
Abhisambhonto	60
Abhisāpamāgato	472
Abhihāraye	236
Abhihāsanaṁ	221
Abhuñjiṁsu	351
Abhuñjisaṁ	451
Abhutvā	398
Amaññittho	11
Amataṁ	49
Amataddaso	23, 51
Amatapadaṁ	470
Amatamadasaṁghasuppahīnā	32
Amatassa	468
Amatā	527
Amate	530
Amatogadhaṁ	283
Amamo	466
Amarā	8, 297
Amāyo	152
Amite	467
Amukharā	352

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဗ္ဘတီတသဟာယဿ	၄၂၆
အဗ္ဘန္တရပဿယံ	၂၈၅
အဗ္ဘာ	၁၈၆
အဗ္ဘုတော	၈၃၊ ၁၈၇
အဗ္ဘုန္နဒိတာ	၄၅၂
အဗ္ဘောကာသိကော	၃၂၄
အဗ္ဘောကာသေ	၈၈
အဗျာပဇ္ဇရဟော	၂၄၁
အဗျာဗဇ္ဈာဓိမုတ္တဿ	၂၃၇
အဗျာသေကာ	၃၅၂
အဗြဝိ	၁၃၅
အဗြဝုံ	၂၇၀
အဘဏီ	၃၆၆
အဘာသယိ	၅၁
အဘာသိ	၇၃
အဘိကင်္ခန္တံ	၄၉
အဘိဂဇ္ဇိနော	၄၇၀
အဘိဇာနာတိ	၄၉၅
အဘိဇာနာမိ	၂၄၁
အဘိဇာနိဿံ	၃၄၆
အဘိဇိဂီသတိ	၂၇၉
အဘိဇ္ဈာ	၃၀၃
အဘိညာပါရမိပ္ပတ္တော	၅၃၃
အဘိညေယျံ	၃၀၉
အဘိနန္ဒာမိ	၂၁၇
အဘိနန္ဒိတံ	၉၂
အဘိနိဗ္ဗုတတ္တော	၅၃၄
အဘိပတ္ထယံ	၂၉၆
အဘိပတ္ထိတော	၁၅၇
အဘိပ္ပသာဒေမိ	၄၉၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဘိမနော	၄၇၃
အဘိရူဟနံ	၂၈၇
အဘိရောစယိံ	၂၁၇
အဘိဝန္ဒိတော	၄၉၁
အဘိဝဿတိ	၃၉၉
အဘိဝုဋ္ဌာ	၄၅၂
အဘိသဒ္ဒဟန္တော	၂၉၈
အဘိသမယော	၂၁၀
အဘိသမ္ဘုတွာ	၄၅၁
အဘိသမ္ဘောန္တော	၆၀
အဘိသာပမာဂတော	၄၇၂
အဘိဟာရယေ	၂၃၆
အဘိဟာသနံ	၂၂၁
အဘုဉ္ဇိံသု	၃၅၁
အဘုဉ္ဇိသံ	၄၅၁
အဘုတွာ	၃၉၈
အမညိတ္ထော	၁၁
အမတံ	၄၉
အမတဒ္ဒသော	၂၃၊ ၅၁
အမတပဒံ	၄၇၀
အမတမဒသံဃသုပ္ပဟီနာ	၃၂
အမတဿ	၄၆၈
အမတာ	၅၂၇
အမတေ	၅၃၀
အမတောဂဓံ	၂၈၃
အမမော	၄၆၆
အမရာ	၈၊ ၂၉၇
အမာယော	၁၅၂
အမိတေ	၄၆၇
အမုခရာ	၃၅၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Amoghaṁ	119, 153, 402
Ambavane	195
Ambāṭakārāme	129
Ambilaṁ	276
Ambujaṁ	121
Ambunā	455
Ambe	355
Amhaṁ	427
Amhi	23, 49
Ayaso	248
Ayāci	329
Ayonisaṁvidhānena	20
Araññakāni	210
Araññāni	400
Aratiṁ	522
Arahato	260
Arahaddhajaṁ	366
Arahanto	400
Arahā	51
Ariyakantaṁ	152
Ariyadhammaṁ	536
Ariyadhammo	246
Ariyavatā	49
Ariyasaccāni	142
Ariyā	364
Ariyo	105
Arukāyaṁ	292
Arūpa	472
Alaṁ	398
Alakkhya	473
Alaṅkatā	3
Alaṅkato	293
Alattakakatā	124, 292
Alatthaṁ	283
Alabhanto	65
Alabhiṁ	299
Alasaṁ	101
Alābhe	247
Alābho	248
Aleṇadassinī	31
Alocayiṁ	14
Allaṁ	398
Avañjhā	299
Avaṇo	285
Avaṇṇaṁ	220
Avanatho	522
Avandi	329
Avalokeyyātha	209
Avase	265
Avassute	11
Avighātavā	343
Avijānantā	8
Avijjā	12, 473
Avijjāya	200
Avitakkaṁ	242
Aviddasu	54, 162, 479
Avirodhappasaṁsinaṁ	332
Avihiṁsā	61
Avītataṇhā	297
Avūpasantā	354

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အမောဃံ	၁၁၉၊ ၁၅၃၊ ၄၀၂
အမ္ဗဝနေ	၁၉၅
အမ္ဗာဋကာရာမေ	၁၂၉
အမ္ဗိလံ	၂၇၆
အမ္ဗုဇံ	၁၂၁
အမ္ဗုနာ	၄၅၅
အမ္ဗေ	၃၅၅
အမှံ	၄၂၇
အမှိ	၂၃၊ ၄၉
အယသော	၂၄၈
အယာစိ	၃၂၉
အယောနိသံဝိဓာနေန	၂၀
အရညကာနိ	၂၁၀
အရညာနိ	၄၀၀
အရတိံ	၅၂၂
အရဟတော	၂၆၀
အရဟဒ္ဓဇံ	၃၆၆
အရဟန္တော	၄၀၀
အရဟာ	၅၁
အရိယကန္တံ	၁၅၂
အရိယဓမ္မံ	၅၃၆
အရိယဓမ္မော	၂၄၆
အရိယဝတာ	၄၉
အရိယသစ္စာနိ	၁၄၂
အရိယာ	၃၆၄
အရိယော	၁၀၅
အရုကာယံ	၂၉၂
အရူပ	၄၇၂
အလံ	၃၉၈
အလက္ချ	၄၇၃
အလင်္ကတာ	၃
အလင်္ကတော	၂၉၃
အလတ္တကကတာ	၁၂၄၊ ၂၉၂
အလတ္ထံ	၂၈၃
အလဘန္တော	၆၅
အလဘိံ	၂၉၉
အလသံ	၁၀၁
အလာဘေ	၂၄၇
အလာဘော	၂၄၈
အလေဏဒဿိနီ	၃၁
အလောစယိံ	၁၄
အလ္လံ	၃၉၈
အဝဉ္ဈာ	၂၉၉
အဝဏော	၂၈၅
အဝဏ္ဏံ	၂၂၀
အဝနထော	၅၂၂
အဝန္ဒိ	၃၂၉
အဝလောကေယျာထ	၂၀၉
အဝသေ	၂၆၅
အဝဿုတေ	၁၁
အဝိဃာတဝါ	၃၄၃
အဝိဇာနန္တာ	၈
အဝိဇ္ဇာ	၁၂၊ ၄၇၃
အဝိဇ္ဇာယ	၂၀၀
အဝိတက္ကံ	၂၄၂
အဝိဒ္ဒသု	၅၄၊ ၁၆၂၊ ၄၇၉
အဝိရောဓပ္ပသံသိနံ	၃၃၂
အဝိဟိံသာ	၆၁
အဝီတတဏှာ	၂၉၇
အဝူပသန္တာ	၃၅၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Avoca	329
Asaṁkuppaṁ	241
Asaṁvindaṁ	269
Asaṁsaṭṭho	205
Asaṁhāriyo	76
Asaṁhīraṁ	241
Asaṁhīrā	530
Asaṅkhataṁ	163
Asaṅgacārī	469
Asaññato	328
Asatthena	333
Asattho	285
Asadā	293
Asantuṭṭho	343
Asabbhā ca	402
Asamāhitā	364
Asamāhito	222
Asammohaṁ	237
Asayhasāhino	172
Asallīnena	345
Asārato	475
Asiṁ	329
Asitaṁ	530
Asitā	249
Asuci	121
Asuddhiṁ	54
Asubhasaññaṁ	211
Asubhāya	526
Asuro	283
Aseyyo	453

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Asesaṁ	525
Asokaṁ	163
Asokatā	270
Asmā	283
Asmiṁ	219
Asmi	24
Asmimāno	109
Assa	75
Assāsapassāsā	344
Assāsarato	261
Assutāvino	363
Ahaṁ	4
Ahatthapāso	335
Ahāriyarajamattike	286
Ahiṁsaṁ	285
Ahiṁsako	334
Ahirikā	356
Ahirikkatāya	473
Ahuṁ	56
Ahu	140
[Ā]	
Ākaṅkhantā	354
Ākappā	359
Ākāsasamaṁ	490
Āgacchate	368
Āgataṁ	260
Āgatā	455
Āgatiṁ	347
Āgamma	257

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဝေါစ	၃၂၉
အသံကုပ္ပံ	၂၄၁
အသံဝိန္ဒံ	၂၆၉
အသံသဋ္ဌော	၂၀၅
အသံဟာရိယော	၇၆
အသံဟီရံ	၂၄၁
အသံဟီရာ	၅၃၀
အသင်္ခတံ	၁၆၃
အသင်္ဂစာရီ	၄၆၉
အသညတော	၃၂၈
အသတ္ထေန	၃၃၃
အသတ္ထော	၂၈၅
အသဒါ	၂၉၃
အသန္တုဋ္ဌော	၃၄၃
အသဗ္ဘာ စ	၄၀၂
အသမာဟိတာ	၃၆၄
အသမာဟိတော	၂၂၂
အသမ္မောဟံ	၂၃၇
အသယှသာဟိနော	၁၇၂
အသလ္လီနေန	၃၄၅
အသာရတော	၄၇၅
အသိံ	၃၂၉
အသိတံ	၅၃၀
အသိတာ	၂၄၉
အသုစိ	၁၂၁
အသုဒ္ဓိံ	၅၄
အသုဘသညံ	၂၁၁
အသုဘာယ	၅၂၆
အသုရော	၂၈၃
အသေယျော	၄၅၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အသေသံ	၅၂၅
အသောကံ	၁၆၃
အသောကတာ	၂၇၀
အသ္မာ	၂၈၃
အသ္မိံ	၂၁၉
အသ္မိ	၂၄
အသ္မိမာနော	၁၀၉
အဿ	၇၅
အဿာသပဿာသာ	၃၄၄
အဿာသရတော	၂၆၁
အဿုတာဝိနော	၃၆၃
အဟံ	၄
အဟတ္ထပါသော	၃၃၅
အဟာရိယရဇမတ္တိကေ	၂၈၆
အဟိံသံ	၂၈၅
အဟိံသကော	၃၃၄
အဟိရိကာ	၃၅၆
အဟိရိက္ကတာယ	၄၇၃
အဟုံ	၅၆
အဟု	၁၄၀
[အာ]	
အာကင်္ခန္တာ	၃၅၄
အာကပ္ပါ	၃၅၉
အာကာသသမံ	၄၉၀
အာဂစ္ဆတေ	၃၆၈
အာဂတံ	၂၆၀
အာဂတာ	၄၅၅
အာဂတိံ	၃၄၇
အာဂမ္မ	၂၅၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]		[Ā]	
Āghātanaṁ	104	Āpagākūlaṁ	31
Āghātanā	268	Āpajja	298
Ācāragocare	210	Āpopaggharaṇo	199
Ācinato	303	Ābharaṇaṁ	221
Ājaññaṁ	66	Āmalakāni	355
Ājañño	246	Āmisaṁ	283
Ājāniyo	135	Āmodayāmi	241
Ājānīyena	111	Āyatanāni	532
Ājīvahetu	473	Āyatanuppādaṁ	237
Ājīvo	210	Āyantiṁ	26
Āṇiṁ	280	Āyasakyaṁ	20
Āṇiyā	279	Āyāgo	196
Ātāpī	283	Āyācanāhi	134
Āturaṁ	92, 292	Āyukkhayā	268
Āturesu	8	Āyogo	210
Ādapayanti	332	Ārakā	9, 68
Ādāya	26	Āraññikā	488
Ādiṁ	537	Āraddhavīriyā	369
Ādiccabandhunaṁ	529	Āraddhavīriye	60
Ādiccabandhunā	104	Āraddhavīriyo	343
Ādiccova	307	Ārabbha	345
Ādittato	299, 467	Ārā	303
Ādittāva	268	Ārādhayi	400
Ādiyissanti	368	Ārādhetvā	156
Ādisantaṁ	284	Āruyha	5, 124
Ādīnavaṁ	122, 298	Ālayaṁ	31
Ādīnavo	3	Ālayesinī	31
Ānaṁ	186	Ālope	398
Ānandino	188	Āvattayissa	66
Ānisaṁso	27	Āvatteti	66

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အာ]		[အာ]	
အာဃာတနံ	၁၀၄	အာပဂါကူလံ	၃၁
အာဃာတနာ	၂၆၈	အာပဇ္ဇ	၂၉၈
အာစာရဂေါစရေ	၂၁၀	အာပေါပဃ္ဃရဏော	၁၉၉
အာစိနတော	၃၀၃	အာဘရဏံ	၂၂၁
အာဇညံ	၆၆	အာမလကာနိ	၃၅၅
အာဇညော	၂၄၆	အာမိသံ	၂၈၃
အာဇာနိယော	၁၃၅	အာမောဒယာမိ	၂၄၁
အာဇာနီယေန	၁၁၁	အာယတနာနိ	၅၃၂
အာဇီဝဟေတု	၄၇၃	အာယတနုပ္ပါဒံ	၂၃၇
အာဇီဝေါ	၂၁၀	အာယန္တိံ	၂၆
အာဏိံ	၂၈၀	အာယသကျံ	၂၀
အာဏိယာ	၂၇၉	အာယာဂေါ	၁၉၆
အာတာပီ	၂၈၃	အာယာစနာဟိ	၁၃၄
အာတုရံ	၉၂၊၂၉၂	အာယုက္ခယာ	၂၆၈
အာတုရေသု	၈	အာယောဂေါ	၂၁၀
အာဒပယန္တိ	၃၃၂	အာရကာ	၉၊၆၈
အာဒါယ	၂၆	အာရညိကာ	၄၈၈
အာဒိံ	၅၃၇	အာရဒ္ဓဝီရိယာ	၃၆၉
အာဒိစ္စဗန္ဓုနံ	၅၂၉	အာရဒ္ဓဝီရိယေ	၆၀
အာဒိစ္စဗန္ဓုနာ	၁၀၄	အာရဒ္ဓဝီရိယော	၃၄၃
အာဒိစ္စောဝ	၃၀၇	အာရဗ္ဘ	၃၄၅
အာဒိတ္တတော	၂၉၉၊၄၆၇	အာရာ	၃၀၃
အာဒိတ္တာဝ	၂၆၈	အာရာဓယိ	၄၀၀
အာဒိယိဿန္တိ	၃၆၈	အာရာဓေတွာ	၁၅၆
အာဒိသန္တံ	၂၈၄	အာရုယှ	၅၊၁၂၄
အာဒီနဝံ	၁၂၂၊၂၉၈	အာလယံ	၃၁
အာဒီနဝေါ	၃	အာလယေသိနီ	၃၁
အာနံ	၁၈၆	အာလောပေ	၃၉၈
အာနန္ဒိနော	၁၈၈	အာဝတ္တယိဿ	၆၆
အာနိသံသော	၂၇	အာဝတ္တေတိ	၆၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Āvaraṇaṁ	278
Āvasanto	297
Āvahati	27
Āvikarohi	535
Āvudhaṁ	329
Āvudhāni	271
Āsajja	494
Āsanaṁ	14
Āsamānā	169
Āsavā	51, 207
Āsave	211
Āsādi	492
Āsāya	170
Āsi	17, 157
Āsīnaṁ	531
Āsīnasayanassa	119
Āharissāmi	98
Āhu	397
Āhutīnaṁ	196
[I]	
Icchaṁ	95
Icchati	111
Icchanti	356
Icchādhūpāyito	118
Iccheyya	188
Iṇaṭṭo	469
Itarītare	351
Iti	28

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[I]	
Itthabhāvaṁ	347
Itthigandhesu	278
Itthirūpe	277
Itthisare	277
Itthisotāni	278
Idaṁ	398
Iddhi	84
Iddhiguṇe	346
Iddhimanto	454
Iddhimā	84
Iddhiyā	111, 343
Idha	219
Indo	227
Indriyāni	60, 275
Indriyesu	157
Ime	521
Iriyaṁ	350
Iriyanti	8
Iriyamānaṁ	260
Iriyāpathiyaṁ	210
Isi	529
Isino	271
Isippayātamhi	468
Isisaṁghanisevito	287
Isisattamo	529
Isīnaṁ	529
Issare	355
Issāmānena	83
Issukī	362

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အာ]	
အာဝရဏံ	၂၇၈
အာဝသန္တော	၂၉၇
အာဝဟတိ	၂၇
အာဝိကရောဟိ	၅၃၅
အာဝုဓံ	၃၂၉
အာဝုဓာနိ	၂၇၁
အာသဇ္ဇ	၄၉၄
အာသနံ	၁၄
အာသမာနာ	၁၆၉
အာသဝါ	၅၁၊ ၂၀၇
အာသဝေ	၂၁၁
အာသာဒိ	၄၉၂
အာသာယ	၁၇၀
အာသိ	၁၇၊ ၁၅၇
အာသီနံ	၅၃၁
အာသီနသယနဿ	၁၁၉
အာဟရိဿာမိ	၉၈
အာဟု	၃၉၇
အာဟုတီနံ	၁၉၆
[ဣ]	
ဣစ္ဆံ	၉၅
ဣစ္ဆတိ	၁၁၁
ဣစ္ဆန္တိ	၃၅၆
ဣစ္ဆာဓူပါယိတော	၁၁၈
ဣစ္ဆေယျ	၁၈၈
ဣဏဋ္ဋော	၄၆၉
ဣတရီတရေ	၃၅၁
ဣတိ	၂၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဣ]	
ဣတ္ထဘာဝံ	၃၄၇
ဣတ္ထိဂန္ဓေသု	၂၇၈
ဣတ္ထိရူပေ	၂၇၇
ဣတ္ထိသရေ	၂၇၇
ဣတ္ထိသောတာနိ	၂၇၈
ဣဒံ	၃၉၈
ဣဒ္ဓိ	၈၄
ဣဒ္ဓိဂုဏေ	၃၄၆
ဣဒ္ဓိမန္တော	၄၅၄
ဣဒ္ဓိမာ	၈၄
ဣဒ္ဓိယာ	၁၁၁၊ ၃၄၃
ဣဓ	၂၁၉
ဣန္ဒော	၂၂၇
ဣန္ဒြိယာနိ	၆၀၊ ၂၇၅
ဣန္ဒြိယေသု	၁၅၇
ဣမေ	၅၂၁
ဣရိယံ	၃၅၀
ဣရိယန္တိ	၈
ဣရိယမာနံ	၂၆၀
ဣရိယာပထိယံ	၂၁၀
ဣသိ	၅၂၉
ဣသိနော	၂၇၁
ဣသိပ္ပယာတမှိ	၄၆၈
ဣသိသံဃနိသေဝိတော	၂၈၇
ဣသိသတ္တမော	၅၂၉
ဣသီနံ	၅၂၉
ဣဿရေ	၃၅၅
ဣဿာမာနေန	၈၃
ဣဿုကီ	၃၆၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Ukkaṭṭho	234
Ukkaṇṭhāmi	269
Uggatejaṁ	467
Uggaputtā	521
Uggharantaṁ	92
Uccāvace	53
Uccāvacehi	279
Ucce	325
Ucchinnā	51
Uju	307
Ujugatā	536
Ujubhūtaṁ	153
Ujumaggamhi	235
Ujjuhānova	215
Ujjhānasaññino	364
Ujjhituṁ	150
Ujjhitvā	24
Uñchāpattāgate	323, 488
Uṭṭhehi	101
Utu	352
Uttamaṁ	17
Uttamatthassa	194, 237
Uttamavaṇṇino	307
Uttamo	403
Uttaraṇo	104
Uttari	344
Uttānaseyyakā	354
Uttiṭṭhapiṇḍo	451
Udakāsanabhojanaṁ	354
Udaggacittā	271, 528

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Udaggo	87
Udapajjatha	3, 99, 427
Udabindu	247
Udarāvadehakaṁ	354
Udikkhisaṁ	3
Udicco	335
Udiyyati	528
Uddhaṁ	93
Uddhaccameghathanitaṁ	286
Uddhatā	364
Uddhato	257, 343
Unnatā	247
Unnaḷassa	234
Unnaḷā	364
Unnaḷānaṁ	235
Upaghātaṁ	206
Upacīyati	304
Upaccagā	96, 243
Upajīvantā	356
Upajjhāye	368
Upajjhāyo	49
Upaṭṭhahiṁ	451
Upaṭṭhāpenti	355
Upaṭṭhitā	353
Upadaṁsayi	51
Upaddutaṁ	466
Upaddutā	475
Upadhāvanti	521
Upadhī	320
Upadhīsu	523

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ]	
ဥက္ကဋ္ဌော	၂၃၄
ဥက္ကဏ္ဌာမိ	၂၆၉
ဥဂ္ဂတေဇံ	၄၆၇
ဥဂ္ဂပုတ္တာ	၅၂၁
ဥဃ္ဃရန္တံ	၉၂
ဥစ္စာဝစေ	၅၃
ဥစ္စာဝစေဟိ	၂၇၉
ဥစ္စေ	၃၂၅
ဥစ္ဆိန္နာ	၅၁
ဥဇု	၃၀၇
ဥဇုဂတာ	၅၃၆
ဥဇုဘူတံ	၁၅၃
ဥဇုမဂ္ဂမှိ	၂၃၅
ဥဇ္ဇုဟာနောဝ	၂၁၅
ဥဇ္ဈာနသညိနော	၃၆၄
ဥဇ္ဈိတုံ	၁၅၀
ဥဇ္ဈိတွာ	၂၄
ဥဉ္ဆာပတ္တာဂတေ	၃၂၃၊ ၄၈၈
ဥဋ္ဌေဟိ	၁၀၁
ဥတု	၃၅၂
ဥတ္တမံ	၁၇
ဥတ္တမတ္ထဿ	၁၉၄၊ ၂၃၇
ဥတ္တမဝဏ္ဏိနော	၃၀၇
ဥတ္တမော	၄၀၃
ဥတ္တရဏော	၁၀၄
ဥတ္တရိ	၃၄၄
ဥတ္တာနသေယျကာ	၃၅၄
ဥတ္တိဋ္ဌပိဏ္ဍော	၄၅၁
ဥဒကာသနဘောဇနံ	၃၅၄
ဥဒဂ္ဂစိတ္တာ	၂၇၁၊ ၅၂၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ]	
ဥဒဂ္ဂေါ	၈၇
ဥဒပဇ္ဇထ	၃၊ ၉၉၊ ၄၂၇
ဥဒဗိန္ဒု	၂၄၇
ဥဒရာဝဒေဟကံ	၃၅၄
ဥဒိက္ခိသံ	၃
ဥဒိစ္စော	၃၃၅
ဥဒိယျတိ	၅၂၈
ဥဒ္ဓံ	၉၃
ဥဒ္ဓစ္စမေဃထနိတံ	၂၈၆
ဥဒ္ဓတာ	၃၆၄
ဥဒ္ဓတော	၂၅၇၊ ၃၄၃
ဥန္နတာ	၂၄၇
ဥန္နဠဿ	၂၃၄
ဥန္နဠာ	၃၆၄
ဥန္နဠာနံ	၂၃၅
ဥပဃာတံ	၂၀၆
ဥပစီယတိ	၃၀၄
ဥပစ္စဂါ	၉၆၊ ၂၄၃
ဥပဇီဝန္တာ	၃၅၆
ဥပဇ္ဈာယေ	၃၆၈
ဥပဇ္ဈာယော	၄၉
ဥပဋ္ဌဟိံ	၄၅၁
ဥပဋ္ဌာပေန္တိ	၃၅၅
ဥပဋ္ဌိတာ	၃၅၃
ဥပဒံသယိ	၅၁
ဥပဒ္ဒုတံ	၄၆၆
ဥပဒ္ဒုတာ	၄၇၅
ဥပဓာဝန္တိ	၅၂၁
ဥပဓိ	၃၂၀
ဥပဓီသု	၅၂၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Upanāmayuṁ	135
Upanāmeti	220
Upanāhī	362
Upanikkhamiṁ	5, 98
Upanidhāya	149
Upapajjatha	26
Upapattiyā	402
Upaparikkhati	424
Upabbaje	450
Upamāya	405
Upariṭṭhaṁ	346
Uparundha	472
Uparundhiya	164
Upalabbhati	90
Upavade	206
Upasantassa	114
Upasanto	526
Upasame	192, 260
Upasamena	494
Upasampadā	72
Upasammati	115
Upahaññati	303
Upahanti	188
Upāgamaṁ	335
Upādānakkhayassa	237
Upādānappamocano	105
Upādānassa	537
Upāyena	355
Upāyehi	279
Upārambhacitto	68
Upāvisiṁ	99, 158
Upāseyya	423
Upekkhāsetadantavā	261
Upeti	119, 170
Upeto	299, 367
Upenti	171
Uppajje	115
Uppatitā	75
Uppādakovido	206
Ubhatobhāge	493
Ubhayantarena	399
Ubhayeneva	23
Ummaggapathaṁ	530
Ummattehi	353
Uyyame	147, 452
Uragaṇḍipisācinī	489
Usīrattho	96
Usunā	490
Usūyā	286
Ussahitvā	424
Ussahe	474
Ussitaddhajo	108
Ussukā	351
Ussukko	147, 450
Uhataṁ	254
Uḷārā	75
[Ū]	
Ūnāvā	297
Ūnūdaro	398
Ūmiyā	257

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ]	
ဥပနာမယုံ	၁၃၅
ဥပနာမေတိ	၂၂၀
ဥပနာဟီ	၃၆၂
ဥပနိက္ခမိံ	၅၊ ၉၈
ဥပနိဓာယ	၁၄၉
ဥပပဇ္ဇထ	၂၆
ဥပပတ္တိယာ	၄၀၂
ဥပပရိက္ခတိ	၄၂၄
ဥပဗ္ဗဇေ	၄၅၀
ဥပမာယ	၄၀၅
ဥပရိဋ္ဌံ	၃၄၆
ဥပရုန္ဓ	၄၇၂
ဥပရုန္ဓိယ	၁၆၄
ဥပလဗ္ဘတိ	၉၀
ဥပဝဒေ	၂၀၆
ဥပသန္တဿ	၁၁၄
ဥပသန္တော	၅၂၆
ဥပသမေ	၁၉၂၊ ၂၆၀
ဥပသမေန	၄၉၄
ဥပသမ္ပဒါ	၇၂
ဥပသမ္မတိ	၁၁၅
ဥပဟညတိ	၃၀၃
ဥပဟန္တိ	၁၈၈
ဥပါဂမံ	၃၃၅
ဥပါဒါနက္ခယဿ	၂၃၇
ဥပါဒါနပ္ပမောစနော	၁၀၅
ဥပါဒါနဿ	၅၃၇
ဥပါယေန	၃၅၅
ဥပါယေဟိ	၂၇၉
ဥပါရမ္ဘစိတ္တော	၆၈
ဥပါဝိသိံ	၉၉၊ ၁၅၈
ဥပါသေယျ	၄၂၃
ဥပေက္ခာသေတဒန္တဝါ	၂၆၁
ဥပေတိ	၁၁၉၊ ၁၇၀
ဥပေတော	၂၉၉၊ ၃၆၇
ဥပေန္တိ	၁၇၁
ဥပ္ပဇ္ဇေ	၁၁၅
ဥပ္ပတိတာ	၇၅
ဥပ္ပါဒကောဝိဒေါ	၂၀၆
ဥဘတောဘာဂေ	၄၉၃
ဥဘယန္တရေန	၃၉၉
ဥဘယေနေဝ	၂၃
ဥမ္မဂ္ဂပထံ	၅၃၀
ဥမ္မတ္တေဟိ	၃၅၃
ဥယျမေ	၁၄၇၊ ၄၅၂
ဥရဂဏ္ဍိပိသာစိနီ	၄၈၉
ဥသီရတ္ထော	၉၆
ဥသုနာ	၄၉၀
ဥသူယာ	၂၈၆
ဥဿဟိတွာ	၄၂၄
ဥဿဟေ	၄၇၄
ဥဿိတဒ္ဓဇော	၁၀၈
ဥဿုကာ	၃၅၁
ဥဿုက္ကော	၁၄၇၊ ၄၅၀
ဥဟတံ	၂၅၄
ဥဠာရာ	၇၅
[ဦ]	
ဦနာဝါ	၂၉၇
ဦနူဒရော	၃၉၈
ဦမိယာ	၂၅၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[E - O]	
Ekakassa	274
Ekaggaṁ	162, 526
Ekaggacittassa	94
Ekaghano	238
Ekacāri	472
Ekatiyesu	404
Ekapādena	14
Ekamantaṁ	194
Ekavihārissa	175
Ekākiyo	176, 466
Ekāsaniko	324
Eke	333
Eko	397
Ekodibhāvite	347
Etaṁ	51
Etādisaṁ	14
Ete	451
Etehi	276
Ettakā	522
Edhati	280
Eyya	207
Eraya	535
Evaṁ	66
Evaṁdiṭṭhi	56
Evarūpe	265
Esati	342
Esā	53
Eso	27
Ehi	329
Egayha	57

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[O]	
Oghapāso	256
Oghasaṁsīdano	200
Oghassa	530
Oṭṭhapahatamattena	453
Oḍḍitaṁ	3
Otariṁ	56
Otiṇṇo	118
Otthato	200
Odahī	293
Odātaṁ	186
Odātamanasaṅkappo	367
Odātesu	365
Odhenti	528
Onaddhaṁ	292
Omāno	109
Oraṁ	297
Orasaṁ	538
Orasikaṁ	284
Oraso	57
Oruyha	450
Oruhitvāna	124
Olaggessāmi	65
Olaggo	65
Ovadeyya	401
Ohito	216
[Ka]	
Kakusandha	142
Kaṅkhaṁ	310
Kaṅkhati	524

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဧ-ဩ]	
ဧကကဿ	၂၇၄
ဧကဂ္ဂံ	၁၆၂၊ ၅၂၆
ဧကဂ္ဂစိတ္တဿ	၉၄
ဧကဃနော	၂၃၈
ဧကစာရိ	၄၇၂
ဧကတိယေသု	၄၀၄
ဧကပါဒေန	၁၄
ဧကမန္တံ	၁၉၄
ဧကဝိဟာရိဿ	၁၇၅
ဧကာကိယော	၁၇၆၊ ၄၆၆
ဧကာသနိကော	၃၂၄
ဧကေ	၃၃၃
ဧကော	၃၉၇
ဧကောဒိဘာဝိတေ	၃၄၇
ဧတံ	၅၁
ဧတာဒိသံ	၁၄
ဧတေ	၄၅၁
ဧတေဟိ	၂၇၆
ဧတ္တကာ	၅၂၂
ဧဓတိ	၂၈၀
ဧယျ	၂၀၇
ဧရယ	၅၃၅
ဧဝံ	၆၆
ဧဝံဒိဋ္ဌိ	၅၆
ဧဝရူပေ	၂၆၅
ဧသတိ	၃၄၂
ဧသာ	၅၃
ဧသော	၂၇
ဧဟိ	၃၂၉
ဩဂယှ	၅၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဩ]	
ဩဃပါသော	၂၅၆
ဩဃသံသီဒနော	၂၀၀
ဩဃဿ	၅၃၀
ဩဋ္ဌပဟတမတ္တေန	၄၅၃
ဩဍ္ဍိတံ	၃
ဩတရိံ	၅၆
ဩတိဏ္ဏော	၁၁၈
ဩတ္ထတော	၂၀၀
ဩဒဟိ	၂၉၃
ဩဒါတံ	၁၈၆
ဩဒါတမနသင်္ကပ္ပေါ	၃၆၇
ဩဒါတေသု	၃၆၅
ဩဓေန္တိ	၅၂၈
ဩနဒ္ဓံ	၂၉၂
ဩမာနော	၁၀၉
ဩရံ	၂၉၇
ဩရသံ	၅၃၈
ဩရသိကံ	၂၈၄
ဩရသော	၅၇
ဩရုယှ	၄၅၀
ဩရုဟိတွာန	၁၂၄
ဩလဂ္ဂေဿာမိ	၆၅
ဩလဂ္ဂေါ	၆၅
ဩဝဒေယျ	၄၀၁
ဩဟိတော	၂၁၆
[က]	
ကကုသန္ဓ	၁၄၂
ကင်္ခံ	၃၁၀
ကင်္ခတိ	၅၂၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kañcanaṁ	260
Kañci	108
Kaṭucchubhikkhahetu	354
Kaṭasiṁ	122
Kaṭukaṁ	277
Kaṭṭhe	468
Kaṇṭakaṭṭhānamhi	357
Kaṇhato	521
Kaṇha dukkhaṁ	495
Kaṇhābhijātiko	311
Kataṁ	49
Katakicco	268
Kattabbakaṁ	49
Kandanti	297
Kandanto	98
Kapitthaṁ	355
Kapīva	454
Kappaṁ	535
Kappate	140
Kappāyano	537
Kappiyaṁ	398
Kappiyo	538
Kappeti	422
Kappesi	72
Kappo	538
Kammaṁ	334
Kammato	355
Kammayantena	201
Kammayantavighāṭano	104
Kammavipākena	334

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kayirā	119
Karitvāna	14
Karissasi	59
Karissāmi	522
Kareyya	278
Karerimālāvitatā	452
Karoto	303
Karotha	96
Kalahābhiratā	364
Kalyāṇa-iriyāpatho	111
Kalyāṇadassano	307
Kalyāṇamitto	152, 257
Kalyāṇavākkaraṇo	73
Kalyāṇasīlo	152
Kalyāṇānaṁ	220
Kasate	170
Kassaṁ	87
Kassāma	176
Kānane	59, 60
Kāpurisena	421
Kāmaṁ	24
Kāmakāriyo	367
Kāmakāro	536
Kāmakopapahīnā	249
Kāmagavesino	401
Kāmaguṇesu	298
Kāmaguṇehi	171
Kāmajālā	65
Kāmadhātupurakkhato	84
Kāmandhā	23

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကဉ္စနံ	၂၆၀
ကဉ္စိ	၁၀၈
ကဋုစ္ဆုဘိက္ခဟေတု	၃၅၄
ကဋသိံ	၁၂၂
ကဋုကံ	၂၇၇
ကဋ္ဌေ	၄၆၈
ကဏ္ဋကဋ္ဌာနမှိ	၃၅၇
ကဏှတော	၅၂၁
ကဏှ ဒုက္ခံ	၄၉၅
ကဏှာဘိဇာတိကော	၃၁၁
ကတံ	၄၉
ကတကိစ္စော	၂၆၈
ကတ္တဗ္ဗကံ	၄၉
ကန္ဒန္တိ	၂၉၇
ကန္ဒန္တော	၉၈
ကပိတ္ထံ	၃၅၅
ကပီဝ	၄၅၄
ကပ္ပံ	၅၃၅
ကပ္ပတေ	၁၄၀
ကပ္ပါယနော	၅၃၇
ကပ္ပိယံ	၃၉၈
ကပ္ပိယော	၅၃၈
ကပ္ပေတိ	၄၂၂
ကပ္ပေသိ	၇၂
ကပ္ပေါ	၅၃၈
ကမ္မံ	၃၃၄
ကမ္မတော	၃၅၅
ကမ္မယန္တေန	၂၀၁
ကမ္မယန္တဝိဃာဋနော	၁၀၄
ကမ္မဝိပါကေန	၃၃၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကယိရာ	၁၁၉
ကရိတွာန	၁၄
ကရိဿသိ	၅၉
ကရိဿာမိ	၅၂၂
ကရေယျ	၂၇၈
ကရေရိမာလာဝိတတာ	၄၅၂
ကရောတော	၃၀၃
ကရောထ	၉၆
ကလဟာဘိရတာ	၃၆၄
ကလျာဏဣရိယာပထော	၁၁၁
ကလျာဏဒဿနော	၃၀၇
ကလျာဏမိတ္တော	၁၅၂၊ ၂၅၇
ကလျာဏဝါက္ကရဏော	၇၃
ကလျာဏသီလော	၁၅၂
ကလျာဏာနံ	၂၂၀
ကသတေ	၁၇၀
ကဿံ	၈၇
ကဿာမ	၁၇၆
ကာနနေ	၅၉၊ ၆၀
ကာပုရိသေန	၄၂၁
ကာမံ	၂၄
ကာမကာရိယော	၃၆၇
ကာမကာရော	၅၃၆
ကာမကောပပဟီနာ	၂၄၉
ကာမဂဝေသိနော	၄၀၁
ကာမဂုဏေသု	၂၉၈
ကာမဂုဏေဟိ	၁၇၁
ကာမဇာလာ	၆၅
ကာမဓာတုပုရက္ခတော	၈၄
ကာမန္ဓာ	၂၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kāmamayikaṁ	248
Kāmaratisanthavaṁ	335
Kāmasaññā	427
Kāmā	298
Kāme	296
Kāmehi	260
Kāyagatā	426, 526
Kāyagatā sati	235
Kāyamaccheragaruno	425
Kāye	11
Kāyo	453
Kāraye	147
Kārito	111
Kāruṇikā	369
Kālaṁ	98
Kālamhi	368
Kāveyyamattā	532
Kāsāvaṁ	367
Kāsāve	365
Kāḷapakkhe	20
Kāḷassa	31
Kiccaṁ	270
Kiccakārī	274
Kiccākicce	355
Kicce	235
Kicchati	453
Kicchantā	365
Kiñcanaṁ	29
Kiṭṭhādaṁ	116
Kittiñca	525

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kittiyā	247
Kittisilokavaddhanī	187
Kimaṅgaṁ	12
Kilamati	453
Kilesavatthūsu	353
Kilesā	353
Kilesānaṁ	352
Kilesissanti	362
Kilesehi	113
Kīdiso	494
Kīḷanti	353
Kuñjarābhirudā	452
Kuṭṭamūlaṁ	451
Kuto	525
Kudditthiṁ	286
Kuddhaṁ	114
Kumināmukhe	23
Kummaggabhūtaṁ	492
Kulamhi	470
Kulāni	450
Kullo	92
Kusalā	343
Kusītā	365
Kusīto	399
Kusumākulānaṁ	164
Kuhā	364
Kūṭena	121
Kevalī	255
Ko	284
Koṭṭhake	194

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကာမမယိကံ	၂၄၈
ကာမရတိသန္ထဝံ	၃၃၅
ကာမသညာ	၄၂၇
ကာမာ	၂၉၈
ကာမေ	၂၉၆
ကာမေဟိ	၂၆၀
ကာယဂတာ	၄၂၆၊ ၅၂၆
ကာယဂတာ သတိ	၂၃၅
ကာယမစ္ဆေရဂရုနော	၄၂၅
ကာယေ	၁၁
ကာယော	၄၅၃
ကာရယေ	၁၄၇
ကာရိတော	၁၁၁
ကာရုဏိကာ	၃၆၉
ကာလံ	၉၈
ကာလမှိ	၃၆၈
ကာဝေယျမတ္တာ	၅၃၂
ကာသာဝံ	၃၆၇
ကာသာဝေ	၃၆၅
ကာဠပက္ခေ	၂၀
ကာဠဿ	၃၁
ကိစ္စံ	၂၇၀
ကိစ္စကာရီ	၂၇၄
ကိစ္စာကိစ္စေ	၃၅၅
ကိစ္စေ	၂၃၅
ကိစ္ဆတိ	၄၅၃
ကိစ္ဆန္တာ	၃၆၅
ကိဉ္စနံ	၂၉
ကိဋ္ဌာဒံ	၁၁၆
ကိတ္တိဉ္စ	၅၂၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကိတ္တိယာ	၂၄၇
ကိတ္တိသိလောကဝဍ္ဎနီ	၁၈၇
ကိမင်္ဂံ	၁၂
ကိလမတိ	၄၅၃
ကိလေသဝတ္ထူသု	၃၅၃
ကိလေသာ	၃၅၃
ကိလေသာနံ	၃၅၂
ကိလေသိဿန္တိ	၃၆၂
ကိလေသေဟိ	၁၁၃
ကီဒိသော	၄၉၄
ကီဠန္တိ	၃၅၃
ကုဉ္ဇရာဘိရုဒါ	၄၅၂
ကုဋ္ဋမူလံ	၄၅၁
ကုတော	၅၂၅
ကုဒ္ဒိဋ္ဌိံ	၂၈၆
ကုဒ္ဓံ	၁၁၄
ကုမိနာမုခေ	၂၃
ကုမ္မဂ္ဂဘူတံ	၄၉၂
ကုလမှိ	၄၇၀
ကုလာနိ	၄၅၀
ကုလ္လော	၉၂
ကုသလာ	၃၄၃
ကုသီတာ	၃၆၅
ကုသီတော	၃၉၉
ကုသုမာကုလာနံ	၁၆၄
ကုဟာ	၃၆၄
ကူဋေန	၁၂၁
ကေဝလီ	၂၅၅
ကော	၂၈၄
ကောဋ္ဌကေ	၁၉၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Koṇḍañño	255
Kodhanena	421
Kodhapattamanatthaddhaṁ	284
Kodhena	362
Kovido	527
Kovidosi	102
Kosārakkho	425
Koḷiyā	170
[Kha]	
Khaṇātītā	97
Khaṇo	96, 404
Khattiyā	308, 355
Khantivādānaṁ	332
Khantyā	424
Khandhe	471
Khaḷuṅko	368
Khādanīyāni	355
Khāyati	426
Khippaṁ	115
Khīṇapunabbhavā	529
Khīṇasaṁyogaṁ	493
Khīṇasaṁsāro	29
Khīṇāsavo	422
Khīyanti	207
Khīlāni	530
Khudā	467
Khuraṁ	99
Khettaṁ	170, 363
Khepetvā	68

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Kha]	
Khemaṁ	527
Khemato	122, 369
Khemā	32
[Ga]	
Gacchatha	235
Gacchanto	3
Gacche	491
Gajo	65, 366
Gaṇaṁ	450
Gaṇācariyaṁ	17
Gaṇikā	355
Gaṇena	450
Gaṇḍamūlo	29
Gaṇhāti	424
Gataṁ	352
Gatā	246
Gatiṁ	347
Gati	193
Gatimanto	427
Gate	426
Gato	142
Gattāni	5
Gadhitāse	523
Ganthaṁ	288
Ganthito	276
Gandho	221
Gabbhaṁ	298
Gabbhavokkantito	299
Gamissanti	364

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကောဏ္ဍညော	၂၅၅
ကောဓနေန	၄၂၁
ကောဓပတ္တမနတ္ထဒ္ဓံ	၂၈၄
ကောဓေန	၃၆၂
ကောဝိဒေါ	၅၂၇
ကောဝိဒေါသိ	၁၀၂
ကောသာရက္ခော	၄၂၅
ကောဠိယာ	၁၇၀
[ခ]	
ခဏာတီတာ	၉၇
ခဏော	၉၆၊ ၄၀၄
ခတ္တိယာ	၃၀၈၊ ၃၅၅
ခန္တိဝါဒါနံ	၃၃၂
ခန္တျာ	၄၂၄
ခန္ဓေ	၄၇၁
ခဠုင်္ကော	၃၆၈
ခါဒနီယာနိ	၃၅၅
ခါယတိ	၄၂၆
ခိပ္ပံ	၁၁၅
ခီဏပုနဗ္ဘဝါ	၅၂၉
ခီဏသံယောဂံ	၄၉၃
ခီဏသံသာရော	၂၉
ခီဏာသဝေါ	၄၂၂
ခီယန္တိ	၂၀၇
ခီလာနိ	၅၃၀
ခုဒါ	၄၆၇
ခုရံ	၉၉
ခေတ္တံ	၁၇၀၊ ၃၆၃
ခေပေတွာ	၆၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ခ]	
ခေမံ	၅၂၇
ခေမတော	၁၂၂၊ ၃၆၉
ခေမာ	၃၂
[ဂ]	
ဂစ္ဆထ	၂၃၅
ဂစ္ဆန္တော	၃
ဂစ္ဆေ	၄၉၁
ဂဇော	၆၅၊ ၃၆၆
ဂဏံ	၄၅၀
ဂဏာစရိယံ	၁၇
ဂဏိကာ	၃၅၅
ဂဏေန	၄၅၀
ဂဏ္ဍမူလော	၂၉
ဂဏှာတိ	၄၂၄
ဂတံ	၃၅၂
ဂတာ	၂၄၆
ဂတိံ	၃၄၇
ဂတိ	၁၉၃
ဂတိမန္တော	၄၂၇
ဂတေ	၄၂၆
ဂတော	၁၄၂
ဂတ္တာနိ	၅
ဂဓိတာသေ	၅၂၃
ဂန္ထံ	၂၈၈
ဂန္ထိတော	၂၇၆
ဂန္ဓော	၂၂၁
ဂဗ္ဘံ	၂၉၈
ဂဗ္ဘာဝေါက္ကန္တိတော	၂၉၉
ဂမိဿန္တိ	၃၆၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ga]	
Gambhīrapañño	76, 527
Gambhīre	285, 362
Gambhīro	105, 455
Gayaphagguyā	17, 56
Gayāyaṁ	17
Gayāya	56
Garahantā	365
Garuko	216
Garusammate	108
Garūnaṁ	75, 209
Gaḷantamhi	164
Gāthā	366
Gāmantesu	365
Gāme	400
Gāravo	9, 90
Gāḷhito	199
Gini	262
Giraṁ	535
Girikandare	176
Girinadīhi	32
Giribbaje	467
Gihī	355
Guṇavanto	363
Guṇahīnā	363
Guttadvāro	152, 205
Gūthakūpena	199
Gūthabhaste	489
Gūthalittaṁva	201
Gehasitañca	522
Gocaro	455

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ga]	
Gotama	524
Gotamī	171
Gotamo	72
Godhāya	323
[Gha]	
Ghatvā	303
Gharā	268
Ghasaṁ	283
Ghāsahārako	346
Ghoraṁ	122
Ghosite	353
Ghosena	131
[Ca]	
Cakkavattī	307
Cakkānuvattako	405
Cakkhuṁ	535
Cakkhuma	320
Cakkhumatā	533
Cakkhumā	23
Caṅkamaṁ	5
Cajissāmi	328
Catuganthena	200
Catubbipallāsavasaṁ	478
Candanikaṁva	199
Candanussadā	3
Candimā	20
Cando	29
Capalo	257
Cammakañcukasannaddho	200

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဂ]	
ဂမ္ဘီရပညော	၇၆၊၅၂၇
ဂမ္ဘီရေ	၂၈၅၊၃၆၂
ဂမ္ဘီရော	၁၀၅၊၄၅၅
ဂယဖဂ္ဂုယာ	၁၇၊၅၆
ဂယာယံ	၁၇
ဂယာယ	၅၆
ဂရဟန္တာ	၃၆၅
ဂရုကော	၂၁၆
ဂရုသမ္မတေ	၁၀၈
ဂရူနံ	၇၅၊၂၀၉
ဂဠန္တမှိ	၁၆၄
ဂါထာ	၃၆၆
ဂါမန္တေသု	၃၆၅
ဂါမေ	၄၀၀
ဂါရဝေါ	၉၊၉၀
ဂါဠှိတော	၁၉၉
ဂိနိ	၂၆၂
ဂိရံ	၅၃၅
ဂိရိကန္ဒရေ	၁၇၆
ဂိရိနဒီဟိ	၃၂
ဂိရိဗ္ဗဇေ	၄၆၇
ဂိဟီ	၃၅၅
ဂုဏဝန္တော	၃၆၃
ဂုဏဟီနာ	၃၆၃
ဂုတ္တဒွါရော	၁၅၂၊၂၀၅
ဂူထကူပေန	၁၉၉
ဂူထဘသ္တေ	၄၈၉
ဂူထလိတ္တံဝ	၂၀၁
ဂေဟသိတဉ္စ	၅၂၂
ဂေါစရော	၄၅၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဂ]	
ဂေါတမ	၅၂၄
ဂေါတမီ	၁၇၁
ဂေါတမော	၇၂
ဂေါဓာယ	၃၂၃
[ဃ]	
ဃတွာ	၃၀၃
ဃရာ	၂၆၈
ဃသံ	၂၈၃
ဃာသဟာရကော	၃၄၆
ဃောရံ	၁၂၂
ဃောသိတေ	၃၅၃
ဃောသေန	၁၃၁
[စ]	
စက္ကဝတ္တီ	၃၀၇
စက္ကာနုဝတ္တကော	၄၀၅
စက္ခုံ	၅၃၅
စက္ခုမ	၃၂၀
စက္ခုမတာ	၅၃၃
စက္ခုမာ	၂၃
စင်္ကမံ	၅
စဇိဿာမိ	၃၂၈
စတုဂန္ထေန	၂၀၀
စတုဗ္ဗိပလ္လာသဝသံ	၄၇၈
စန္ဒနိကံဝ	၁၉၉
စန္ဒနုဿဒါ	၃
စန္ဒိမာ	၂၀
စန္ဒော	၂၉
စပလော	၂၅၇
စမ္မကဉ္စုကသန္နဒ္ဓေါ	၂၀၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca]	
Carati	304
Carato	119
Caranti	171
Carimā	119
Carissaṁ	473
Carissasi	526
Care	450
Calaṁ	470
Cātuddiso	451
Cāturanto	307
Cārittaṁ	210
Cārudassano	306
Cittaṁ	4-298
Cittakataṁ	292
Cittakalī	65
Cittassa	283
Cittā	65, 293
Cittiṁ	354
Cittīkāro	210
Citrachadā vihaṅgamā	470
Citrā	298
Citrāni	254
Cintā	274, 348
Cira	18
Cirarattaṁ	283, 524
Cirarattasamāhito	524
Cīyate	504
Cīvaradhāraṇaṁ	367
Cuṇṇakamakkhitaṁ	292
Cutiyā	402

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca]	
Cutūpapātaṁ	347
Cetayati	504
Cetasā	108
Cetasikaṁ	267
Cetopariyakovido	531
Cetopariyāya	402
Cetosantiṁ	98
Cetosamathaṁ	400, 453
Codayaṁ	235
Codito	495
Codesi	83
Coro	298
[Cha]	
Chaḍḍayiṁ	156
Chaḍḍayitvāna	200
Chaḍḍetvā	108
Chadanaṁ	169
Chandaṁ	28, 523
Chandarāgavasūpetā	131
Chandā	359
Chandikato	424
Channaṁ	117
Chamā	5
Chādeti	398
Chijjatha	451
Chinna	12
Chettuṁ	99
Chetvā	24, 104
Chetvāna	262

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[စ]	
စရတိ	၃၀၄
စရတော	၁၁၉
စရန္တိ	၁၇၁
စရိမာ	၁၁၉
စရိဿံ	၄၇၃
စရိဿသိ	၅၂၆
စရေ	၄၅၀
စလံ	၄၇၀
စာတုဒ္ဒိသော	၄၅၁
စာတုရန္တော	၃၀၇
စာရိတ္တံ	၂၁၀
စာရုဒဿနော	၃၀၆
စိတ္တံ	၄-၂၉၈
စိတ္တကတံ	၂၉၂
စိတ္တကလီ	၆၅
စိတ္တဿ	၂၈၃
စိတ္တာ	၆၅၊ ၂၉၃
စိတ္တိံ	၃၅၄
စိတ္တီကာရော	၂၁၀
စိတြဆဒါ ဝိဟင်္ဂမာ	၄၇၀
စိတြာ	၂၉၈
စိတြာနိ	၂၅၄
စိန္တာ	၂၇၄၊ ၃၄၈
စိရ	၁၈
စိရရတ္တံ	၂၈၃၊ ၅၂၄
စိရရတ္တသမာဟိတော	၅၂၄
စီယတေ	၅၀၄
စီဝရဓာရဏံ	၃၆၇
စုဏ္ဏကမက္ခိတံ	၂၉၂
စုတိယာ	၄၀၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[စ]	
စုတူပပါတံ	၃၄၇
စေတယတိ	၅၀၄
စေတသာ	၁၀၈
စေတသိကံ	၂၆၇
စေတောပရိယကောဝိဒေါ	၅၃၁
စေတောပရိယာယ	၄၀၂
စေတောသန္တိံ	၉၈
စေတောသမထံ	၄၀၀၊ ၄၅၃
စောဒယံ	၂၃၅
စောဒိတော	၄၉၅
စောဒေသိ	၈၃
စောရော	၂၉၈
[ဆ]	
ဆဍ္ဍယိံ	၁၅၆
ဆဍ္ဍယိတွာန	၂၀၀
ဆဍ္ဍေတွာ	၁၀၈
ဆဒနံ	၁၆၉
ဆန္ဒံ	၂၈၊ ၅၂၃
ဆန္ဒရာဂဝသူပေတာ	၁၃၁
ဆန္ဒာ	၃၅၉
ဆန္ဒိကတော	၄၂၄
ဆန္နံ	၁၁၇
ဆမာ	၅
ဆာဒေတိ	၃၉၈
ဆိဇ္ဇထ	၄၅၁
ဆိန္န	၁၂
ဆေတ္တုံ	၉၉
ဆေတွာ	၂၄၊ ၁၀၄
ဆေတွာန	၂၆၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ja]	
Jagatogadhaṁ	523
Jaññā	111, 489
Jaṭilabhūtassa	84
Jaṇṇuke	399
Janaṁ	452
Janayetha	75
Janā	523
Jano	400
Jambuyo	31
Jambusaṇḍassa	307
Jammi	96
Jayaṁ	223
Jarā	162
Jarāmaccunivāraṇo	105
Jarāya	118
Jalajuttamanāmako	302
Jaha	471
Jahassu	524
Jaḷasamāno	411
Jātarūpaṁ	363
Jātarūpāni	299
Jātarūpena	25
Jātiṁ	537
Jātimadena	107
Jātu	333
Jāto	171
Jānaṁ	536
Jānāti	76
Jānāmi	84
Jāyati	171

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ja]	
Jāyetha	187
Jālapacchannā	23
Jālini	346
Jigīsaṁ	470
Jigucchito	226
Jitindriyehi	467
Jinaṁ	17
Jinasāsane	299
Jimhapathaṁ	492
Jīrati	423
Jīvate	149
Jīvikattā	355
Jīvitaṁ	249
Jīvitā	187
Jīvitānaṁ	351
Jīve	249
Juhāmi	54
Juhiṁ	53
Joti	102
Jotimanto	535
[Jha]	
Jhānasokhummasampanno	112
Jhānāni	471
Jhāne	347
Jhāya	102
Jhāyati	323
Jhāyanto	335
Jhāyāmi	426
Jhāyinaṁ	215

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဇ]	
ဇဂတောဂဓံ	၅၂၃
ဇညာ	၁၁၁၊၄၈၉
ဇဋိလဘူတဿ	၈၄
ဇဏ္ဏုကေ	၃၉၉
ဇနံ	၄၅၂
ဇနယေထ	၇၅
ဇနာ	၅၂၃
ဇနော	၄၀၀
ဇမ္ဗုယော	၃၁
ဇမ္ဗုသဏ္ဍဿ	၃၀၇
ဇမ္မိ	၉၆
ဇယံ	၂၂၃
ဇရာ	၁၆၂
ဇရာမစ္စုနိဝါရဏော	၁၀၅
ဇရာယ	၁၁၈
ဇလဇုတ္တမနာမကော	၃၀၂
ဇဟ	၄၇၁
ဇဟဿု	၅၂၄
ဇဠသမာနော	၄၁၁
ဇာတရူပံ	၃၆၃
ဇာတရူပါနိ	၂၉၉
ဇာတရူပေန	၂၅
ဇာတိံ	၅၃၇
ဇာတိမဒေန	၁၀၇
ဇာတု	၃၃၃
ဇာတော	၁၇၁
ဇာနံ	၅၃၆
ဇာနာတိ	၇၆
ဇာနာမိ	၈၄
ဇာယတိ	၁၇၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဇ]	
ဇာယေထ	၁၈၇
ဇာလပစ္ဆန္နာ	၂၃
ဇာလိနိ	၃၄၆
ဇိဂီသံ	၄၇၀
ဇိဂုစ္ဆိတော	၂၂၆
ဇိတိန္ဒြိယေဟိ	၄၆၇
ဇိနံ	၁၇
ဇိနသာသနေ	၂၉၉
ဇိမှပထံ	၄၉၂
ဇီရတိ	၄၂၃
ဇီဝတေ	၁၄၉
ဇီဝိကတ္တာ	၃၅၅
ဇီဝိတံ	၂၄၉
ဇီဝိတာ	၁၈၇
ဇီဝိတာနံ	၃၅၁
ဇီဝေ	၂၄၉
ဇုဟာမိ	၅၄
ဇုဟိံ	၅၃
ဇောတိ	၁၀၂
ဇောတိမန္တော	၅၃၅
[ဈ]	
ဈာနသောခုမ္မသမ္ပန္နော	၁၁၂
ဈာနာနိ	၄၇၁
ဈာနေ	၃၄၇
ဈာယ	၁၀၂
ဈာယတိ	၃၂၃
ဈာယန္တော	၃၃၅
ဈာယာမိ	၄၂၆
ဈာယိနံ	၂၁၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Jha - Ña]	
Jhāyino	274
Jhāyī	256, 261
Ñatvā	75
Ñatvāna	76
Ñāṇaṃ	427
Ñāṇavajiranipātano	104
Ñāṇena	105
Ñāto	534
[Ṭha - Ḍa]	
Ṭhapayitvā	455
Ṭhāyāmi	335
Ṭhitaṃ	238
Ṭhitacittassa	344
Ṭhitā	28
Ṭhiti	292
Ṭhito	76
Ḍayhati	297
Ḍayhamānesu	451
Ḍahāmi	504
[Ta]	
Taṃ	24
Takkaro	118
Tacena	292
Taconaddhe	489
Tacchanto	279
Tajjitā	31
Taṇhaṃ	24
Taṇhakkhayādhimuttassa	237

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Taṇhā	115
Taṇhāchadanachāditā	23
Taṇhājālo	29
Taṇhādhanusamuṭṭhānaṃ	284
Taṇhāmūlavisosano	104
Taṇhāmūlena	201
Taṇhāya	96
Taṇhālataṃ	466
Taṇhāsallena	118
Tato	3
Tātā	215
Tathaṃ	56
Tathattaṃ	525
Tathāgatānaṃ	536
Tathāgate	11
Tathūpamaṃ	472
Tadūnaṃ	119
Tandi	467
Tapena	228
Tappaccayā	270
Tapparāyaṇā	351
Taraṇīye	19
Tarantaṃ	170
Taranti	188
Tasathāvare	333
Tāṇaṃ	101
Tāṇā	297
Tādinā	28
Tādino	238
Tādisako	152

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဈ-ဉ]	
ဈာယိနော	၂၇၄
ဈာယီ	၂၅၆၊ ၂၆၁
ဉတွာ	၇၅
ဉတွာန	၇၆
ဉာဏံ	၄၂၇
ဉာဏဝဇိရနိပါတနော	၁၀၄
ဉာဏေန	၁၀၅
ဉာတော	၅၃၄
[ဌ-ဍ]	
ဌပယိတွာ	၄၅၅
ဌာယာမိ	၃၃၅
ဌိတံ	၂၃၈
ဌိတစိတ္တဿ	၃၄၄
ဌိတာ	၂၈
ဌိတိ	၂၉၂
ဌိတော	၇၆
ဍယှတိ	၂၉၇
ဍယှမာနေသု	၄၅၁
ဍဟာမိ	၅၀၄
[တ]	
တံ	၂၄
တက္ကရော	၁၁၈
တစေန	၂၉၂
တစောနဒ္ဓေ	၄၈၉
တစ္ဆန္တော	၂၇၉
တဇ္ဇိတာ	၃၁
တဏှံ	၂၄
တဏှက္ခယာဓိမုတ္တဿ	၂၃၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[တ]	
တဏှာ	၁၁၅
တဏှာဆဒနဆာဒိတာ	၂၃
တဏှာဇာလော	၂၉
တဏှာဓနုသမုဋ္ဌာနံ	၂၈၄
တဏှာမူလဝိသောသနော	၁၀၄
တဏှာမူလေန	၂၀၁
တဏှာယ	၉၆
တဏှာလတံ	၄၆၆
တဏှာသလ္လေန	၁၁၈
တတော	၃
တာတာ	၂၁၅
တထံ	၅၆
တထတ္တံ	၅၂၅
တထာဂတာနံ	၅၃၆
တထာဂတေ	၁၁
တထူပမံ	၄၇၂
တဒူနံ	၁၁၉
တန္ဒိ	၄၆၇
တပေန	၂၂၈
တပ္ပစ္စယာ	၂၇၀
တပ္ပရာယဏာ	၃၅၁
တရဏီယေ	၁၉
တရန္တံ	၁၇၀
တရန္တိ	၁၈၈
တသထာဝရေ	၃၃၃
တာဏံ	၁၀၁
တာဏာ	၂၉၇
တာဒိနာ	၂၈
တာဒိနော	၂၃၈
တာဒိသကော	၁၅၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Tādisā	12
Tādisī	94
Tādiso	76
Tādīnaṁ	367
Tādīhi	467
Tāpaye	526
Tikicchantaṁ	115
Tikkhattuṁ	56
Tiṭṭhati	284
Tiṭṭhato	119
Tiṭṭhante	350
Tiṇakaṭṭhasamaṁ	269
Titti	297
Titthaṁ	221, 287
Titthiyānaṁ	365
Tibbanikkamo	255, 531
Tibhavābhinissaṭo	456
Tīragocarā	362
Tucchaṁ	93
Tuccho	492
Tujjamāno	297
Tuṭṭhena	68
Tuṭṭho	268
Turiyena	94
Tuleti	424
Tuleyyaṁ	468
Tūriye	3
Tūlasannibhaṁ	476
Te	51
Tekicchaṁ	285

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Tejanaṁ	333
Telacuṇṇaṁ	354
Teladhārā	352
Telasaṇṭhehi	364
Tevijjaṁ	493
Tevijjā	529
Tevijjo	51
Toyena	468
[Tha]	
Thaddhā	364
Thambhī	362
Thāmavā	75
Thāmasā	491
Thinaṁ	286
Thūlaṁ	262
Therehi	367
Thero	255
[Da]	
Da	196
Dakkhasi	522
Dakkhiṇaṁ	196
Dakkhiṇeyyaggiṁ	54
Dakkhiṇeyyo	23, 51
Dakkho	278
Daṭṭhu	122
Daṇḍaṁ	328
Daṇḍena	333
Daditvā	171
Dantaṁ	60

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[တ]	
တာဒိသာ	၁၂
တာဒိသီ	၉၄
တာဒိသော	၇၆
တာဒီနံ	၃၆၇
တာဒီဟိ	၄၆၇
တာပယေ	၅၂၆
တိကိစ္ဆန္တံ	၁၁၅
တိက္ခတ္တုံ	၅၆
တိဋ္ဌတိ	၂၈၄
တိဋ္ဌတော	၁၁၉
တိဋ္ဌန္တေ	၃၅၀
တိဏကဋ္ဌသမံ	၂၆၉
တိတ္တိ	၂၉၇
တိတ္ထံ	၂၂၁၊၂၈၇
တိတ္ထိယာနံ	၃၆၅
တိဗ္ဗနိက္ကမော	၂၅၅၊၅၃၁
တိဘဝါဘိနိဿဋော	၄၅၆
တီရဂေါစရာ	၃၆၂
တုစ္ဆံ	၉၃
တုစ္ဆော	၄၉၂
တုဇ္ဇမာနော	၂၉၇
တုဋ္ဌေန	၆၈
တုဋ္ဌော	၂၆၈
တုရိယေန	၉၄
တုလေတိ	၄၂၄
တုလေယျံ	၄၆၈
တူရိယေ	၃
တူလသန္နိဘံ	၄၇၆
တေ	၅၁
တေကိစ္ဆံ	၂၈၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[တ]	
တေဇနံ	၃၃၃
တေလစုဏ္ဏံ	၃၅၄
တေလဓာရာ	၃၅၂
တေလသဏ္ဌေဟိ	၃၆၄
တေဝိဇ္ဇံ	၄၉၃
တေဝိဇ္ဇာ	၅၂၉
တေဝိဇ္ဇော	၅၁
တောယေန	၄၆၈
[ထ]	
ထဒ္ဓါ	၃၆၄
ထမ္ဘီ	၃၆၂
ထာမဝါ	၇၅
ထာမသာ	၄၉၁
ထိနံ	၂၈၆
ထူလံ	၂၆၂
ထေရေဟိ	၃၆၇
ထေရော	၂၅၅
[ဒ]	
ဒ	၁၉၆
ဒက္ခသိ	၅၂၂
ဒက္ခိဏံ	၁၉၆
ဒက္ခိဏေယျဂ္ဂိံ	၅၄
ဒက္ခိဏေယျော	၂၃၊၅၁
ဒက္ခော	၂၇၈
ဒဋ္ဌု	၁၂၂
ဒဏ္ဍံ	၃၂၈
ဒဏ္ဍေန	၃၃၃
ဒဒိတွာ	၁၇၁
ဒန္တံ	၆၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]		[Da]	
Dantaponaṁ	355	Dāsīgaṇapurakkhatā	25
Dantavaṇṇikapārutā	364	Diṭṭhasute	523
Dantassa	114	Diṭṭhā	533
Dantā	320	Diṭṭhigatāni	354
Danto	333	Diṭṭhigahanapakkhando	54
Dandhaye	19	Diṭṭhisandānena	18
Dandhā	193	Diṭṭhe	267
Dabbo	524	Diṭṭho	72
Damayanti	333	Dibbacakkhu	84, 347
Damayissaṁ	66	Dibbasotaṁ	84
Damasaccena	366	Dibbehi	171
Dameti	66	Divā	93
Damena	228	Divā vihārā	529
Damessāmi	66	Disā	425
Daliddo	226	Disodisaṁ	222
Dasadevasahassāni	454	Disvāna	83
Dasaddhānaṁ	530	Dīgharattānusayitaṁ	288
Dassanaṁ	153	Dukkhaṁ	142
Dassaye	205	Dukkhato	399
Daharo	330	Dukkhantaṁ	207
Daḷhakhilo	256	Dukkhavūpasamano	105
Daḷhadhammadassī	534	Dukkhā	276
Daḷhadhammino	521	Dukkhito	453
Daḷhaparakkamā	369	Dukhaṁ	277
Daḷhaparakkame	60	Dukhāvahaṁ	466
Daḷhamaṭṭālakoṭṭhake	324	Duggatiṁ	27
Dāṭhino	164	Duggatigāminaṁ	14
Dāyādo	57	Duggandhe	11
Dālemu	488	Dujjayaṁ	114
Dāsidāsaṁ	363	Dujjaho	148

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]		[ဒ]	
ဒန္တပေါနံ	၃၅၅	ဒါသီဂဏပုရက္ခတာ	၂၅
ဒန္တဝဏ္ဏိကပါရုတာ	၃၆၄	ဒိဋ္ဌသုတေ	၅၂၃
ဒန္တဿ	၁၁၄	ဒိဋ္ဌာ	၅၃၃
ဒန္တာ	၃၂၀	ဒိဋ္ဌိဂတာနိ	၃၅၄
ဒန္တော	၃၃၃	ဒိဋ္ဌိဂဟနပက္ခန္ဒော	၅၄
ဒန္ဓယေ	၁၉	ဒိဋ္ဌိသန္ဒာနေန	၁၈
ဒန္ဓာ	၁၉၃	ဒိဋ္ဌေ	၂၆၇
ဒဗ္ဗော	၅၂၄	ဒိဋ္ဌော	၇၂
ဒမယန္တိ	၃၃၃	ဒိဗ္ဗစက္ခု	၈၄၊၃၄၇
ဒမယိဿံ	၆၆	ဒိဗ္ဗသောတံ	၈၄
ဒမသစ္စေန	၃၆၆	ဒိဗ္ဗေဟိ	၁၇၁
ဒမေတိ	၆၆	ဒိဝါ	၉၃
ဒမေန	၂၂၈	ဒိဝါ ဝိဟာရာ	၅၂၉
ဒမေဿာမိ	၆၆	ဒိသာ	၄၂၅
ဒလိဒ္ဒေါ	၂၂၆	ဒိသောဒိသံ	၂၂၂
ဒသဒေဝသဟဿာနိ	၄၅၄	ဒိသွာန	၈၃
ဒသဒ္ဓါနံ	၅၃၀	ဒီဃရတ္တာနုသယိတံ	၂၈၈
ဒဿနံ	၁၅၃	ဒုက္ခံ	၁၄၂
ဒဿယေ	၂၀၅	ဒုက္ခတော	၃၉၉
ဒဟရော	၃၃၀	ဒုက္ခန္တံ	၂၀၇
ဒဠှခိလော	၂၅၆	ဒုက္ခဝူပသမနော	၁၀၅
ဒဠှဓမ္မဒဿီ	၅၃၄	ဒုက္ခာ	၂၇၆
ဒဠှဓမ္မိနော	၅၂၁	ဒုက္ခိတော	၄၅၃
ဒဠှပရက္ကမာ	၃၆၉	ဒုခံ	၂၇၇
ဒဠှပရက္ကမေ	၆၀	ဒုခါဝဟံ	၄၆၆
ဒဠှမဋ္ဋာလကောဋ္ဌကေ	၃၂၄	ဒုဂ္ဂတိံ	၂၇
ဒါဌိနော	၁၆၄	ဒုဂ္ဂတိဂါမိနံ	၁၄
ဒါယာဒေါ	၅၇	ဒုဂ္ဂန္ဓေ	၁၁
ဒါလေမု	၄၈၈	ဒုဇ္ဇယံ	၁၁၄
ဒါသိဒါသံ	၃၆၃	ဒုဇ္ဇဟော	၁၄၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Duṭṭhacittā	367
Duṭṭhullagāhī	524
Duppasuṁ	116
Dubbacanena	468
Dubbalā	363
Dubbhidaṁ	256
Dumā	169
Dumāni	169
Dummatī	363
Dummano	194
Dummantitaṁ	335
Dummantī	12
Dummedhā	12
Dummedhino	334
Dummedhehi	248
Dummedho	68
Duraccayaṁ	96
Dullabho	450
Dussī	494
Dūrakantanā	473
Dūraṅgama	472
Devakāyehi	455
Devattanaṁ	474
Devadevaṁ	538
Devarājā	170
Devaloke	347
Desayi	344
Desitā	186
Desito	142
Deseti	527

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Desentaṁ	17
Dosasaṁhitaṁ	216
Dosinapuṇṇamāsiyā	472
Dosinā	29
Doso	12
Dvāravivaraṁ	65
Dvipaduttama	538
Dvipādako	121
Dvecaturaṅgagāminaṁ	163
[Dha]	
Dhajaṁ	365
Dhaññaṁ	170
Dhanaṁ	297
Dhanatthaṁ	265
Dhanena	298
Dhammaṁ	8
Dhammakathaṁ	332
Dhammakucchisamāvāso	261
Dhammagatā	279
Dhammagarūhi	467
Dhammacāriṁ	27
Dhammacārī	27
Dhammacintanā	261
Dhammaṭṭho	278, 280
Dhammataṁ	268
Dhammato	355
Dhammatthasahitaṁ	56, 278
Dhammadasā	530
Dhammadaso	525

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒုဋ္ဌစိတ္တာ	၃၆၇
ဒုဋ္ဌုလ္လဂါဟီ	၅၂၄
ဒုပ္ပသုံ	၁၁၆
ဒုဗ္ဗစနေန	၄၆၈
ဒုဗ္ဗလာ	၃၆၃
ဒုဗ္ဘိဒံ	၂၅၆
ဒုမာ	၁၆၉
ဒုမာနိ	၁၆၉
ဒုမ္မတီ	၃၆၃
ဒုမ္မနော	၁၉၄
ဒုမ္မန္တိတံ	၃၃၅
ဒုမ္မန္တီ	၁၂
ဒုမ္မေဓာ	၁၂
ဒုမ္မေဓိနော	၃၃၄
ဒုမ္မေဓေဟိ	၂၄၈
ဒုမ္မေဓော	၆၈
ဒုရစ္စယံ	၉၆
ဒုလ္လဘော	၄၅၀
ဒုဿီ	၄၉၄
ဒူရကန္တနာ	၄၇၃
ဒူရင်္ဂမ	၄၇၂
ဒေဝကာယေဟိ	၄၅၅
ဒေဝတ္တနံ	၄၇၄
ဒေဝဒေဝံ	၅၃၈
ဒေဝရာဇာ	၁၇၀
ဒေဝလောကေ	၃၄၇
ဒေသယိ	၃၄၄
ဒေသိတာ	၁၈၆
ဒေသိတော	၁၄၂
ဒေသေတိ	၅၂၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒေသေန္တံ	၁၇
ဒေါသသံဟိတံ	၂၁၆
ဒေါသိနပုဏ္ဏမာသိယာ	၄၇၂
ဒေါသိနာ	၂၉
ဒေါသော	၁၂
ဒွါရဝိဝရံ	၆၅
ဒွိပဒုတ္တမ	၅၃၈
ဒွိပါဒကော	၁၂၁
ဒွေစတုရင်္ဂဂါမိနံ	၁၆၃
[ဓ]	
ဓဇံ	၃၆၅
ဓညံ	၁၇၀
ဓနံ	၂၉၇
ဓနတ္ထံ	၂၆၅
ဓနေန	၂၉၈
ဓမ္မံ	၈
ဓမ္မကထံ	၃၃၂
ဓမ္မကုစ္ဆိသမာဝါသော	၂၆၁
ဓမ္မဂတာ	၂၇၉
ဓမ္မဂရူဟိ	၄၆၇
ဓမ္မစာရိံ	၂၇
ဓမ္မစာရီ	၂၇
ဓမ္မစိန္တနာ	၂၆၁
ဓမ္မဋ္ဌော	၂၇၈၊ ၂၈၀
ဓမ္မတံ	၂၆၈
ဓမ္မတော	၃၅၅
ဓမ္မတ္ထသဟိတံ	၅၆၊ ၂၇၈
ဓမ္မဒသာ	၅၃၀
ဓမ္မဒသော	၅၂၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Dha]	
Dhammadharo	76, 424
Dhammabhūtehi	142
Dhammayuttaṁ	328
Dhammarājassa	90
Dhammarājā	90
Dhammarato	425
Dhammasamuppādaṁ	269
Dhammasāramayaṁ	287
Dhammasudhammataṁ	15
Dhammādāsaṁ	92
Dhammiko	248
Dhamme	27
Dhammesu	23
Dhammo	27
Dhātuyo	532
Dhārayi	342
Dhārākulā	163
Dhāreyya	204
Dhitipparaṁ	476
Dhitimanto	427
Dhīrā	535
Dhīro	75
Dhutaguṇe	455
Dhute	472
Dhunāma	488
Dhure	246
Dhuvaṁ	187
Dhuvappayāto	200
Dhonaṁ	536
Dhovi	342

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Naṁ	3
Nakkhambhayante	75
Nagantare	164, 476
Nagavivaraṁ	164
Nagassa	531
Nagā	452, 475
Naccagītehi	342
Naccati	3
Naṭṭakī	3
Nabhaṁ	9
Nabhe	163
Namassaṁ	534
Namassantā	454
Namassanti	260
Namassiṁsu	227
Namucino	51
Narake	329
Nārasārathi	83
Narassa	306
Narānaṁ	535
Naro	280
Navaggahaṁ	66
Navasotasandaniṁ	476
Navasotāni	11
Navena	468
Navehi	426
Naḷaṁ	96
Nānākuṇapaparipūro	121
Nānākulamalasampuṇṇo	199
Nāgaṁ	538

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဓ]	
ဓမ္မဓရော	၇၆၊ ၄၂၄
ဓမ္မဘူတေဟိ	၁၄၂
ဓမ္မယုတ္တံ	၃၂၈
ဓမ္မရာဇဿ	၉၀
ဓမ္မရာဇာ	၉၀
ဓမ္မရတော	၄၂၅
ဓမ္မသမုပ္ပါဒံ	၂၆၉
ဓမ္မသာရမယံ	၂၈၇
ဓမ္မသုဓမ္မတံ	၁၅
ဓမ္မာဒါသံ	၉၂
ဓမ္မိကော	၂၄၈
ဓမ္မေ	၂၇
ဓမ္မေသု	၂၃
ဓမ္မော	၂၇
ဓာတုယော	၅၃၂
ဓာရယိ	၃၄၂
ဓာရာကုလာ	၁၆၃
ဓာရေယျ	၂၀၄
ဓိတိပ္ပရံ	၄၇၆
ဓိတိမန္တော	၄၂၇
ဓီရာ	၅၃၅
ဓီရော	၇၅
ဓုတဂုဏေ	၄၅၅
ဓုတေ	၄၇၂
ဓုနာမ	၄၈၈
ဓုရေ	၂၄၆
ဓုဝံ	၁၈၇
ဓုဝပ္ပယာတော	၂၀၀
ဓောနံ	၅၃၆
ဓောဝိ	၃၄၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နံ	၃
နက္ခမ္ဘယန္တေ	၇၅
နဂန္တရေ	၁၆၄၊ ၄၇၆
နဂဝိဝရံ	၁၆၄
နဂဿ	၅၃၁
နဂါ	၄၅၂၊ ၄၇၅
နစ္စဂီတေဟိ	၃၄၂
နစ္စတိ	၃
နဋ္ဋကီ	၃
နဘံ	၉
နဘေ	၁၆၃
နမဿံ	၅၃၄
နမဿန္တာ	၄၅၄
နမဿန္တိ	၂၆၀
နမဿိံသု	၂၂၇
နမုစိနော	၅၁
နရကေ	၃၂၉
နရသာရထိ	၈၃
နရဿ	၃၀၆
နရာနံ	၅၃၅
နရော	၂၈၀
နဝဂ္ဂဟံ	၆၆
နဝသောတသန္ဒနိံ	၄၇၆
နဝသောတာနိ	၁၁
နဝေန	၄၆၈
နဝေဟိ	၄၂၆
နဠံ	၉၆
နာနာကုဏပပရိပူရော	၁၂၁
နာနာကုလမလသမ္ပုဏ္ဏော	၁၉၉
နာဂံ	၅၃၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Naganāmānaṁ	261
Nāganāmosi	529
Nāgassa	262
Nāgo	263
Nāgova	469
Nānappayātamhi	356
Nānājanasaṅgaho	450
Nānābhāvo	201
Nānārajjena	285
Nānāvādā	362
Nāmarūpe	537
Nārī	3
Nāvāya	287
Nāsadā	293
Niketacāriko	216
Nikkhantaṁ	521
Nikkhippa	271
Nigacchanti	246
Nigacchasi	495
Niggaṇha	115
Niggaṇhissanti	367
Niggatā	354
Niggayha	536
Niggayhavādiṁ	401
Nigghoso	528
Niccaṁ	60
Niddābahulo	101
Nidhāya	328
Nidhīnaṁva	401
Nindāyaṁ	247

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Ninhātasabbapāpomhi	57
Nipako	257, 524
Nipuṇatthadassī	76
Nippapañcaṁ	344
Nippapañcarato	344
Nibandhisaṁ	478
Nibandhissaṁ	66
Nibbajjayaṁ	469
Nibbanatho	164, 522
Nibbanaṁ	260
Nibbānaṁ	91
Nibbānagamanaṁ	522
Nibbānapattiyā	527
Nibbānā	90
Nibbāpanaṁ	525
Nibbāyissaṁ	347
Nibbidā	3
Nibbidābahulo	526
Nibbiddhaṁ	186
Nibbinda	504
Nibbisaṁ	217
Nibbutiṁ	104
Nimittaṁ	303
Nimmalo	57
Nimmine	494
Niyāmagataṁ	533
Niyuñjasi	471
Niyojessaṁ	65
Niyyānikaṁ	471
Niyyāniko	104

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နာဂနာမာနံ	၂၆၁
နာဂနာမောသိ	၅၂၉
နာဂဿ	၂၆၂
နာဂေါ	၂၆၃
နာဂေါဝ	၄၆၉
နာနပ္ပယာတမှိ	၃၅၆
နာနာဇနသင်္ဂဟော	၄၅၀
နာနာဘာဝေါ	၂၀၁
နာနာရဇ္ဇေန	၂၈၅
နာနာဝါဒါ	၃၆၂
နာမရူပေ	၅၃၇
နာရီ	၃
နာဝါယ	၂၈၇
နာသဒါ	၂၉၃
နိကေတစာရိကော	၂၁၆
နိက္ခန္တံ	၅၂၁
နိက္ခိပ္ပ	၂၇၁
နိဂစ္ဆန္တိ	၂၄၆
နိဂစ္ဆသိ	၄၉၅
နိဂ္ဂဏှ	၁၁၅
နိဂ္ဂဏှိဿန္တိ	၃၆၇
နိဂ္ဂတာ	၃၅၄
နိဂ္ဂယှ	၅၃၆
နိဂ္ဂယှဝါဒိံ	၄၀၁
နိဂ္ဃောသော	၅၂၈
နိစ္စံ	၆၀
နိဒ္ဒါဗဟုလော	၁၀၁
နိဓာယ	၃၂၈
နိဓီနံဝ	၄၀၁
နိန္ဒာယံ	၂၄၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နိန္ဟာတသဗ္ဗပါပေါမှိ	၅၇
နိပကော	၂၅၇၊ ၅၂၄
နိပုဏတ္ထဒဿီ	၇၆
နိပ္ပပဉ္စံ	၃၄၄
နိပ္ပပဉ္စရတော	၃၄၄
နိဗန္ဓိသံ	၄၇၈
နိဗန္ဓိဿံ	၆၆
နိဗ္ဗဇ္ဇယံ	၄၆၉
နိဗ္ဗနထော	၁၆၄၊ ၅၂၂
နိဗ္ဗနံ	၂၆၀
နိဗ္ဗာနံ	၉၁
နိဗ္ဗာနဂမနံ	၅၂၂
နိဗ္ဗာနပတ္တိယာ	၅၂၇
နိဗ္ဗာနာ	၉၀
နိဗ္ဗာပနံ	၅၂၅
နိဗ္ဗာယိဿံ	၃၄၇
နိဗ္ဗိဒါ	၃
နိဗ္ဗိဒါဗဟုလော	၅၂၆
နိဗ္ဗိဒ္ဓံ	၁၈၆
နိဗ္ဗိန္ဒ	၅၀၄
နိဗ္ဗိသံ	၂၁၇
နိဗ္ဗုတိံ	၁၀၄
နိမိတ္တံ	၃၀၃
နိမ္မလော	၅၇
နိမ္မိနေ	၄၉၄
နိယာမဂတံ	၅၃၃
နိယုဉ္ဇသိ	၄၇၁
နိယောဇေဿံ	၆၅
နိယျာနိကံ	၄၇၁
နိယျာနိကော	၁၀၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Niraggaḷo	164
Nirato	522
Niratthakaṁ	279
Niratthako	200
Nirayamhi	97
Nirayesu	299
Nirassādā	268
Nirākatvā	84, 135
Nirāso	466
Niruttipadakovido	424
Nirūpadhi	157
Nirodho	142
Nilīnaṁ	121
Nivattatha	235
Nivāpaṁ	293
Nivāsaṁ	346
Niviṭṭhā	351, 524
Nivuto	200
Nivesiya	478
Nisinnassa	398
Nisīthe	164
Nisīda	101
Nisevitaṁ	352
Nissaṭo	122
Nissāya	451
Nissukko	367
Nihanti	280
Nihīyati	188
Nīcaṁ	204, 226
Nīcā	351

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nīyanti	28
Nīlacīvarapārutā	364
Nudati	215
Nūna	51
Nekatikā	355
Nekkhammaṁ	122
Nekkhammaninno	456
Nekkhammarataṁ	260
Nekkhamme	237
Nettā	293
Nettikā	333
Nesaṁ	531
Nesajjiko	324
No	534
Nhārupasibbite	488
Nhārusuttanibandhano	200
[Pa]	
Paṁsukūliko	323
Pakato	5
Pakkena	451
Pakkhanti	425
Pakkhanda	475
Pakkhimā	490
Pagāḷho	492
Paggahitaṁ	186
Paggharantaṁ	92
Paṅko	148
Paccakkhaṁ	98
Paccati	285

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နိရဂ္ဂဠော	၁၆၄
နိရတော	၅၂၂
နိရတ္ထကံ	၂၇၉
နိရတ္ထကော	၂၀၀
နိရယမှိ	၉၇
နိရယေသု	၂၉၉
နိရဿာဒါ	၂၆၈
နိရာကတွာ	၈၄၊၁၃၅
နိရာသော	၄၆၆
နိရုတ္တိပဒကောဝိဒေါ	၄၂၄
နိရူပဓိ	၁၅၇
နိရောဓော	၁၄၂
နိလီနံ	၁၂၁
နိဝတ္တထ	၂၃၅
နိဝါပံ	၂၉၃
နိဝါသံ	၃၄၆
နိဝိဋ္ဌာ	၃၅၁၊၅၂၄
နိဝုတော	၂၀၀
နိဝေသိယ	၄၇၈
နိသိန္နဿ	၃၉၈
နိသီထေ	၁၆၄
နိသီဒ	၁၀၁
နိသေဝိတံ	၃၅၂
နိဿဋော	၁၂၂
နိဿာယ	၄၅၁
နိဿုက္ကော	၃၆၇
နိဟန္တိ	၂၈၀
နိဟီယတိ	၁၈၈
နီစံ	၂၀၄၊၂၂၆
နီစာ	၃၅၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နီယန္တိ	၂၈
နီလစီဝရပါရုတာ	၃၆၄
နုဒတိ	၂၁၅
နူန	၅၁
နေကတိကာ	၃၅၅
နေက္ခမ္မံ	၁၂၂
နေက္ခမ္မနိန္နော	၄၅၆
နေက္ခမ္မရတံ	၂၆၀
နေက္ခမ္မေ	၂၃၇
နေတ္တာ	၂၉၃
နေတ္တိကာ	၃၃၃
နေသံ	၅၃၁
နေသဇ္ဇိကော	၃၂၄
နော	၅၃၄
နှာရုပသိဗ္ဗိတေ	၄၈၈
နှာရုသုတ္တနိဗန္ဓနော	၂၀၀
[ပ]	
ပံသုကူလိကော	၃၂၃
ပကတော	၅
ပက္ကေန	၄၅၁
ပက္ခန္တိ	၄၂၅
ပက္ခန္ဒ	၄၇၅
ပက္ခိမာ	၄၉၀
ပဂါဠှော	၄၉၂
ပဂ္ဂဟိတံ	၁၈၆
ပဂ္ဃရန္တံ	၉၂
ပင်္ကော	၁၄၈
ပစ္စက္ခံ	၉၈
ပစ္စတိ	၂၈၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Paccattavedanā	495
Paccapādi	328
Paccabyādhiṁsu	490
Paccayaṁ	139
Paccaye	351
Paccavekkhiṁ	93
Paccavekkhisaṁ	56, 287
Paccuggantuṁ	118
Pacchato	31
Pacchāmukhaṁ	170
Pacchime	368
Pacchimo	357
Pajahassu	524
Pajaheyya	211
Pajā	298
Pajjotakarā	535
Pajjotakaro	102
Pajjotassa	345
Pañcakkhandhe	73
Pañcaṅgike	347
Pañcanīvaraṇe	200
Pañcasaṅgātigo	234
Pañcaseṭṭho	537
Pañjalīkatā	124
Pañhe	139
Paññaṁ	324
Paññavatā	421
Paññavantaṁ	453
Paññavā	223
Paññā	298

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Paññāpāramitaṁ	405
Paññāmayaṁ	467
Paññāya	352
Paññāvibhavena	188
Paññāvudho	287
Paññāsahito	187
Paññāsīso	456
Paṭikacca	185
Paṭikujjito	257
Paṭiggaṇhittha	196
Paṭiggahi	196
Paṭiggaho	196
Paṭighe	523
Paṭiccuppannadhammānaṁ	105
Paṭicchāmi	283
Paṭinanditā	526
Paṭipassa	471
Paṭipādesiṁ	194, 236
Paṭippassaddhiladdhamhi	347
Paṭibhajja	530
Paṭibhanti	426
Paṭibhānaṁ	528
Paṭilomaṁ	492
Paṭisaṅkhayantaṁ	75
Paṭisaṅkhā	365
Paṭisallānakāraṇā	204
Paṭissato	303
Paṇāmeyya	156
Paṇidhī	157, 402
Paṇipatiṁ	83

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပစ္စတ္တဝေဒနာ	၄၉၅
ပစ္စပါဒိ	၃၂၈
ပစ္စဗျာဓိံသု	၄၉၀
ပစ္စယံ	၁၃၉
ပစ္စယေ	၃၅၁
ပစ္စဝေက္ခိံ	၉၃
ပစ္စဝေက္ခိသံ	၅၆၊ ၂၈၇
ပစ္စုဂ္ဂန္တုံ	၁၁၈
ပစ္ဆတော	၃၁
ပစ္ဆာမုခံ	၁၇၀
ပစ္ဆိမေ	၃၆၈
ပစ္ဆိမော	၃၅၇
ပဇဟဿု	၅၂၄
ပဇဟေယျ	၂၁၁
ပဇာ	၂၉၈
ပဇ္ဇောတကရာ	၅၃၅
ပဇ္ဇောတကရော	၁၀၂
ပဇ္ဇောတဿ	၃၄၅
ပဉ္စက္ခန္ဓေ	၇၃
ပဉ္စင်္ဂိကေ	၃၄၇
ပဉ္စနီဝရဏေ	၂၀၀
ပဉ္စသင်္ဂါတိဂေါ	၂၃၄
ပဉ္စသေဋ္ဌော	၅၃၇
ပဉ္ဇလီကတာ	၁၂၄
ပဉှေ	၁၃၉
ပညံ	၃၂၄
ပညဝတာ	၄၂၁
ပညဝန္တံ	၄၅၃
ပညဝါ	၂၂၃
ပညာ	၂၉၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပညာပါရမိတံ	၄၀၅
ပညာမယံ	၄၆၇
ပညာယ	၃၅၂
ပညာဝိဘာဝေန	၁၈၈
ပညာဝုဓော	၂၈၇
ပညာသဟိတော	၁၈၇
ပညာသီသော	၄၅၆
ပဋိကစ္စ	၁၈၅
ပဋိကုဇ္ဇိတော	၂၅၇
ပဋိဂ္ဂဏှိတ္ထ	၁၉၆
ပဋိဂ္ဂဟိ	၁၉၆
ပဋိဂ္ဂဟော	၁၉၆
ပဋိဃေ	၅၂၃
ပဋိစ္စုပ္ပန္နဓမ္မာနံ	၁၀၅
ပဋိစ္ဆာမိ	၂၈၃
ပဋိနန္ဒိတာ	၅၂၆
ပဋိပဿ	၄၇၁
ပဋိပါဒေသိံ	၁၉၄၊ ၂၃၆
ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိလဒ္ဓမှိ	၃၄၇
ပဋိဘဇ္ဇ	၅၃၀
ပဋိဘန္တိ	၄၂၆
ပဋိဘာနံ	၅၂၈
ပဋိလောမံ	၄၉၂
ပဋိသင်္ခယန္တံ	၇၅
ပဋိသင်္ခါ	၃၆၅
ပဋိသလ္လာနကာရဏာ	၂၀၄
ပဋိဿတော	၃၀၃
ပဏာမေယျ	၁၅၆
ပဏိဓိ	၁၅၇၊ ၄၀၂
ပဏိပတိံ	၈၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Paṇītaṁ	351
Paṇḍarasagotto	358
Paṇḍitā	333
Paṇḍito	75
Paṇṇavīsativassāni	98, 427
Patāpavā	307
Patiṭṭhā	220
Patiṭṭhito	66
Patirūpaṁ	209
Patodaṁ	51
Pattadaṇḍo	118
Pattapiṇḍiko	324
Patte	368
Patto	283
Patvā	111
Patthaddhagīvo	453
Patthaddho	108
Patthayāno	49, 220
Patthe	205
Pathavāpaggisamāno	405
Padaṁ	56, 357
Padahati	424
Padālaye	469
Padāleyya	211
Paddhagū	234
Padhānavā	525
Panādayaṁ	32
Pantāni	210
Pannagaṁ	201
Pannagindaṁ	110

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Papañcaṁ	400
Papañcasaṁghātadukhādhi-vāhiniṁ	162
Papatanti	525
Papatiṁ	5
Pappuyya	68, 73, 333
Pappoti	20
Pappontu	216
Pabbajito	98
Pabbajitvā	271
Pabbajjaṁ	27, 329
Pabbatakandarāsu	466
Pabbato	242
Pabbājetvāna	135
Pabbārakuṭṭe	476
Pabhāsayanti	169
Pabhāseti	186
Pabhijja	530
Pamajjituṁ	119
Pamajjitvā	330
Pamattacārino	95
Pamattabandhunā	23
Pamattassa	235
Pamattānaṁ	235
Pamādaṁ	335, 369
Pamādānupatito	97
Pamādo	97
Pamukhaṁ	221
Pamuñca	102
Pamodanaṁ	220
Payato	57

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပဏီတံ	၃၅၁
ပဏ္ဍရသဂေါတ္တော	၃၅၈
ပဏ္ဍိတာ	၃၃၃
ပဏ္ဍိတော	၇၅
ပဏ္ဏဝီသတိဝဿာနိ	၉၈၊၄၂၇
ပတာပဝါ	၃၀၇
ပတိဋ္ဌာ	၂၂၀
ပတိဋ္ဌိတော	၆၆
ပတိရူပံ	၂၀၉
ပတောဒံ	၅၁
ပတ္တဒဏ္ဍော	၁၁၈
ပတ္တပိဏ္ဍိကော	၃၂၄
ပတ္တေ	၃၆၈
ပတ္တော	၂၈၃
ပတွာ	၁၁၁
ပတ္ထဒ္ဓဂီဝေါ	၄၅၃
ပတ္ထဒ္ဓေါ	၁၀၈
ပတ္ထယာနော	၄၉၊၂၂၀
ပတ္ထေ	၂၀၅
ပထဝါပဂ္ဂိသမာနော	၄၀၅
ပဒံ	၅၆၊၃၅၇
ပဒဟတိ	၄၂၄
ပဒါလယေ	၄၆၉
ပဒါလေယျ	၂၁၁
ပဒ္ဓဂူ	၂၃၄
ပဓာနဝါ	၅၂၅
ပနာဒယံ	၃၂
ပန္တာနိ	၂၁၀
ပန္နဂံ	၂၀၁
ပန္နဂိန္ဒံ	၁၁၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပပဉ္စံ	၄၀၀
ပပဉ္စသံဃာတဒုခါဓိဝါဟိနိံ	၁၆၂
ပပတန္တိ	၅၂၅
ပပတိံ	၅
ပပ္ပုယျ	၆၈၊၇၃၊၃၃၃
ပပ္ပောတိ	၂၀
ပပ္ပောန္တု	၂၁၆
ပဗ္ဗဇိတော	၉၈
ပဗ္ဗဇိတွာ	၂၇၁
ပဗ္ဗဇ္ဇံ	၂၇၊၃၂၉
ပဗ္ဗတကန္ဒရာသု	၄၆၆
ပဗ္ဗတော	၂၄၂
ပဗ္ဗာဇေတွာန	၁၃၅
ပဗ္ဗာရကုဋ္ဋေ	၄၇၆
ပဘာသယန္တိ	၁၆၉
ပဘာသေတိ	၁၈၆
ပဘိဇ္ဇ	၅၃၀
ပမဇ္ဇိတုံ	၁၁၉
ပမဇ္ဇိတွာ	၃၃၀
ပမတ္တစာရိနော	၉၅
ပမတ္တဗန္ဓုနာ	၂၃
ပမတ္တဿ	၂၃၅
ပမတ္တာနံ	၂၃၅
ပမာဒံ	၃၃၅၊၃၆၉
ပမာဒါနုပတိတော	၉၇
ပမာဒေါ	၉၇
ပမုခံ	၂၂၁
ပမုဉ္စ	၁၀၂
ပမောဒနံ	၂၂၀
ပယတော	၅၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Payutto	66
Paragatte	489
Paracittaññū	84
Parato	490
Paraporisānaṁ	188
Paramaṁ	68, 335
Paramataraṁ	162
Paramatthavijānanaṁ	283
Paralābhaṁ	256
Parāmāsena	54
Parikappe	355
Parikireyyuṁ	522
Parikkhayā	352
Parikkhāre	351
Pariggahe	104
Paricārakaṁ	135
Paricārako	422
Pariciṇṇo	216
Paricitaṁ	241
Paricitā	186
Pariccajitvā	354
Parijīyati	523
Pariññāya	73
Parittaraṁso	102
Parittā	352
Parittikā	84
Paridahissati	366
Parinibbānaṁ	427
Parinibbissaṁ	244
Parinibbissati	73, 263
Parinibbuto	345
Parinīto	99
Paripakkaṁ	199
Paripucchati	497
Paripuṇṇakāyo	306
Paripuṇṇā	186
Paribāhirā	356
Paribbaje	398
Paribhūto	193
Parimajjitvā	5
Pariyāye	355
Pariyesati	31
Pariyosānabhaddako	105
Parivajjayate	489
Parivajjayiṁ	14
Parivajjeyya	147
Parivajjehi	526
Parivārito	118
Parisaṁ	355
Parisussati	68
Parihariya	171
Parihāyati	68
Parihāyanti	20
Parihīrati	121
Pare	8
Pareto	88
Paroparaṁ	536
Parosahassaṁ	529
Palāpo	529
Palehi	31

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပယုတ္တော	၆၆
ပရဂတ္တေ	၄၈၉
ပရစိတ္တညူ	၈၄
ပရတော	၄၉၀
ပရပေါရိသာနံ	၁၈၈
ပရမံ	၆၈၊၃၃၅
ပရမတရံ	၁၆၂
ပရမတ္ထဝိဇာနနံ	၂၈၃
ပရလာဘံ	၂၅၆
ပရာမာသေန	၅၄
ပရိကပ္ပေ	၃၅၅
ပရိကိရေယျုံ	၅၂၂
ပရိက္ခယာ	၃၅၂
ပရိက္ခာရေ	၃၅၁
ပရိဂ္ဂဟေ	၁၀၄
ပရိစာရကံ	၁၃၅
ပရိစာရကော	၄၂၂
ပရိစိဏ္ဏော	၂၁၆
ပရိစိတံ	၂၄၁
ပရိစိတာ	၁၈၆
ပရိစ္စဇိတွာ	၃၅၄
ပရိဇီယတိ	၅၂၃
ပရိညာယ	၇၃
ပရိတ္တရံသော	၁၀၂
ပရိတ္တာ	၃၅၂
ပရိတ္တိကာ	၈၄
ပရိဒဟိဿတိ	၃၆၆
ပရိနိဗ္ဗာနံ	၄၂၇
ပရိနိဗ္ဗိဿံ	၂၄၄
ပရိနိဗ္ဗိဿတိ	၇၃၊၂၆၃
ပရိနိဗ္ဗုတော	၃၄၅
ပရိနီတော	၉၉
ပရိပက္ကံ	၁၉၉
ပရိပုစ္ဆတိ	၄၉၇
ပရိပုဏ္ဏကာယော	၃၀၆
ပရိပုဏ္ဏာ	၁၈၆
ပရိဗာဟိရာ	၃၅၆
ပရိဗ္ဗဇေ	၃၉၈
ပရိဘူတော	၁၉၃
ပရိမဇ္ဇိတွာ	၅
ပရိယာယေ	၃၅၅
ပရိယေသတိ	၃၁
ပရိယောသာနဘဒ္ဒကော	၁၀၅
ပရိဝဇ္ဇယတေ	၄၈၉
ပရိဝဇ္ဇယိံ	၁၄
ပရိဝဇ္ဇေယျ	၁၄၇
ပရိဝဇ္ဇေဟိ	၅၂၆
ပရိဝါရိတော	၁၁၈
ပရိသံ	၃၅၅
ပရိသုဿတိ	၆၈
ပရိဟရိယ	၁၇၁
ပရိဟာယတိ	၆၈
ပရိဟာယန္တိ	၂၀
ပရိဟီရတိ	၁၂၁
ပရေ	၈
ပရေတော	၈၈
ပရောပရံ	၅၃၆
ပရောသဟဿံ	၅၂၉
ပလာပေါ	၅၂၉
ပလေဟိ	၃၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]		**[Pa]**	
Pallaṅkena	398	Passe	531
Pavaḍḍhantā	353	Pahantvāna	162
Pavattāraṁ	401	Pahāya	342
Pavanagato	466	Pahitattassa	175
Pavanti	169	Pahitattā	369
Pavassa	536	Pahitatte	60
Pavāhayiṁ	57	Pahīnajātimaraṇo	255
Pavāhemi	56	Pahīnabhayabheravo	451
Pavicayo	210	Pahīnā	54
Paviṭṭho	3	Pākaṭo	367
Paviddhagocare	59	Pāṭihīrāni	83
Pavivitto	205	Pātālakhittaṁ	468
Pavivekarato	343	Pātimokkhasmiṁ	206
Pavivekiyaṁ	248	Pāturahu	3
Paviveko	215	Pāto	56
Pavedayuṁ	148	Pātheyyaṁ	221
Pavedhanti	238	Pādapuñchaniṁ	194
Pasaṁsaṁ	220	Pādāsi	194
Pasaṁsanti	453	Pādukā	124
Pasaṁsāyaṁ	247	Pāpaṁ	220
Pasaṁsitaṁ	152	Pāpakā	343
Pasakkā	65	Pāpakānaṁ	352
Pasattho	468	Pāpake	257
Pasanno	87	Pāpacitte	490
Pasavī	504	Pāparato	65
Pasādaniyaṁ	210	Pāpiccho	399
Pasādo	153	Pāpima	522
Pasīdati	265	Pāpiyo	114
Passa	15	Pāpe	65
Passantassa	269	Pāraguṁ	260

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]		**[ပ]**	
ပလ္လင်္ကေန	၃၉၈	ပဿေ	၅၃၁
ပဝဍ္ဎန္တာ	၃၅၃	ပဟန္တွာန	၁၆၂
ပဝတ္တာရံ	၄၀၁	ပဟာယ	၃၄၂
ပဝနဂတော	၄၆၆	ပဟိတတ္တဿ	၁၇၅
ပဝန္တိ	၁၆၉	ပဟိတတ္တာ	၃၆၉
ပဝဿ	၅၃၆	ပဟိတတ္တေ	၆၀
ပဝါဟယိံ	၅၇	ပဟီနဇာတိမရဏော	၂၅၅
ပဝါဟေမိ	၅၆	ပဟီနဘယဘေရဝေါ	၄၅၁
ပဝိစယော	၂၁၀	ပဟီနာ	၅၄
ပဝိဋ္ဌော	၃	ပါကဋော	၃၆၇
ပဝိဒ္ဓဂေါစရေ	၅၉	ပါဋိဟီရာနိ	၈၃
ပဝိဝိတ္တော	၂၀၅	ပါတာလခိတ္တံ	၄၆၈
ပဝိဝေကရတော	၃၄၃	ပါတိမောက္ခသ္မိံ	၂၀၆
ပဝိဝေကိယံ	၂၄၈	ပါတုရဟု	၃
ပဝိဝေကော	၂၁၅	ပါတော	၅၆
ပဝေဒယုံ	၁၄၈	ပါထေယျံ	၂၂၁
ပဝေဓန္တိ	၂၃၈	ပါဒပုဉ္ဆနိံ	၁၉၄
ပသံသံ	၂၂၀	ပါဒါသိ	၁၉၄
ပသံသန္တိ	၄၅၃	ပါဒုကာ	၁၂၄
ပသံသာယံ	၂၄၇	ပါပံ	၂၂၀
ပသံသိတံ	၁၅၂	ပါပကာ	၃၄၃
ပသက္ကာ	၆၅	ပါပကာနံ	၃၅၂
ပသတ္ထော	၄၆၈	ပါပကေ	၂၅၇
ပသန္နော	၈၇	ပါပစိတ္တေ	၄၉၀
ပသဝီ	၅၀၄	ပါပရတော	၆၅
ပသာဒနိယံ	၂၁၀	ပါပိစ္ဆော	၃၉၉
ပသာဒေါ	၁၅၃	ပါပိမ	၅၂၂
ပသီဒတိ	၂၆၅	ပါပိယော	၁၁၄
ပဿ	၁၅	ပါပေ	၆၅
ပဿန္တဿ	၂၆၉	ပါရဂုံ	၂၆၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pāragū	268
Pāraṅgato	256, 283
Pāvacanaṁ	209
Pāvusa-abbhamāliniṁ	478
Pāvusasittakānane	476
Pāvuse	215, 489
Pāsādachāyāyaṁ	139
Pāsādikaṁ	352
Pāsādike	358
Piṇḍaṁ	87
Piṇḍapātamatikkanto	342
Piṇḍapātikā	488
Piṇḍapāte	355
Piṇḍapātiko	323
Piṇḍikāya	3
Pitupitā	173
Pidhīyati	330
Piyavācaṁ	526
Piyāpiyaṁ	249
Pisuṇena	421
Pītisukhena	60
Puṇṇamāsiyaṁ	29
Puttaṁ	26
Puthaviyā	9
Puthujjanatāya	523
Puthujjanānaṁ	536
Puthujjano	53
Puneti	171
Pupphaṁ	355
Pubbake	357

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pubbaciṇṇaṁ	473
Pubbāparaññū	424
Pubbenivāsaṁ	84
Pubbenivāsāya	402
Purakkhato	450, 471
Purā	368
Purāṇaṁ	11
Purāṇā	426
Purisuttamaṁ	156
Puruttamaṁ	227
Pure	93, 265
Purebhattaṁ	492
Pūtiṁ	92
Pūtikaṁ	68
Pūtikāyo	200, 293
Pūtimuttaṁ	451
Pūre	11
Pekkhato	495
Pekkhamāno	470
Pecca	152, 220-2
Pemaṁ	75
Pesalena	421
Plavati	95
[Pha]	
Pharamāno	60
Phalaṁ	95
Phaladassāvī	131
Phalesino	169
Phassaṁ	297

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပါရဂူ	၂၆၈
ပါရင်္ဂတော	၂၅၆၊၂၈၃
ပါဝစနံ	၂၀၉
ပါဝုသအဗ္ဘမာလိနိံ	၄၇၈
ပါဝုသသိတ္တကာနနေ	၄၇၆
ပါဝုသေ	၂၁၅၊၄၈၉
ပါသာဒဆာယာယံ	၁၃၉
ပါသာဒိကံ	၃၅၂
ပါသာဒိကေ	၃၅၈
ပိဏ္ဍံ	၈၇
ပိဏ္ဍပါတမတိက္ကန္တော	၃၄၂
ပိဏ္ဍပါတိကာ	၄၈၈
ပိဏ္ဍပါတေ	၃၅၅
ပိဏ္ဍပါတိကော	၃၂၃
ပိဏ္ဍိကာယ	၃
ပိတုပိတာ	၁၇၃
ပိဓီယတိ	၃၃၀
ပိယဝါစံ	၅၂၆
ပိယာပိယံ	၂၄၉
ပိသုဏေန	၄၂၁
ပီတိသုခေန	၆၀
ပုဏ္ဏမာသိယံ	၂၉
ပုတ္တံ	၂၆
ပုထဝိယာ	၉
ပုထုဇ္ဇနတာယ	၅၂၃
ပုထုဇ္ဇနာနံ	၅၃၆
ပုထုဇ္ဇနော	၅၃
ပုနေတိ	၁၇၁
ပုပ္ဖံ	၃၅၅
ပုဗ္ဗကေ	၃၅၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပုဗ္ဗစိဏ္ဏံ	၄၇၃
ပုဗ္ဗာပရညူ	၄၂၄
ပုဗ္ဗေနိဝါသံ	၈၄
ပုဗ္ဗေနိဝါသာယ	၄၀၂
ပုရက္ခတော	၄၅၀၊၄၇၁
ပုရာ	၃၆၈
ပုရာဏံ	၁၁
ပုရာဏာ	၄၂၆
ပုရိသုတ္တမံ	၁၅၆
ပုရုတ္တမံ	၂၂၇
ပုရေ	၉၃၊၂၆၅
ပုရေဘတ္တံ	၄၉၂
ပူတိံ	၉၂
ပူတိကံ	၆၈
ပူတိကာယော	၂၀၀၊၂၉၃
ပူတိမုတ္တံ	၄၅၁
ပူရေ	၁၁
ပေက္ခတော	၄၉၅
ပေက္ခမာနော	၄၇၀
ပေစ္စ	၁၅၂၊၂၂၀-၂
ပေမံ	၇၅
ပေသလေန	၄၂၁
ပ္လဝတိ	၉၅
[ဖ]	
ဖရမာနော	၆၀
ဖလံ	၉၅
ဖလဒဿာဝီ	၁၃၁
ဖလေသိနော	၁၆၉
ဖဿံ	၂၉၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pha]	
Phassapañcamā	345
Phāsu	175
Phāsuvihārāya	398
Phusa	471
Phasantā	369
Phusiṁsu	271
Phusitaṁ	356
Phusitaggaḷaṁ	88
Phusitabbe	467
Phusissaṁ	88
Phuseyya	357
Phussasavhayaṁ	358
[Ba]	
Baddhā	23
Bandhanaṁ	24
Bandhanāni	102
Bandhane	12
Bandhapamuñcakaraṁ	530
Bandhāmi	177
Bandhitaṁ	18
Balaṁ	118
Balākā	31
Balavanto	363
Balāni	60
Balibaddho	423
Balesu	66
Bavhodake	91
Bahiddhā	51
Bahuṁ	14

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ba]	
Bahukaṁ	147, 452
Bahuttaraṁ	354
Bahuvidhānuvattaniṁ	466
Bahussute	188
Bahussutena	421
Bahussuto	76, 400
Baḷiseneva	121
Bādhayissanti	467
Bālappasaṁsanā	248
Bālā	12
Bālehi	353
Bāhā	98
Bāhāya	194
Bāhirāsassa	235
Bāhusaccaṁ	210
Biḷārabhastaṁ	477
Bījaṁ	170
Bīraṇaṁ	96
Buddhaṁ	15
Buddhakhettamhi	455
Buddhavacanaṁ	96
Buddhasāsane	471
Buddhaseṭṭhassa	73
Buddhassa	130
Buddhānaṁ	455
Buddhānubuddho	255, 530
Bojjhaṅgasamādhibhāvanā	471
Bojjhaṅgāni	60
Bodhipakkhikā	343
Byantikato	164

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဖ]	
ဖဿပဉ္စမာ	၃၄၅
ဖာသု	၁၇၅
ဖာသုဝိဟာရာယ	၃၉၈
ဖုသ	၄၇၁
ဖုသန္တာ	၃၆၉
ဖုသိံသု	၂၇၁
ဖုသိတံ	၃၅၆
ဖုသိတဂ္ဂဠံ	၈၈
ဖုသိတဗ္ဗေ	၄၆၇
ဖုသိဿံ	၈၈
ဖုသေယျ	၃၅၇
ဖုဿသဝှယံ	၃၅၈
[ဗ]	
ဗဒ္ဓါ	၂၃
ဗန္ဓနံ	၂၄
ဗန္ဓနာနိ	၁၀၂
ဗန္ဓနေ	၁၂
ဗန္ဓပမုဉ္စကရံ	၅၃၀
ဗန္ဓာမိ	၁၇၇
ဗန္ဓိတံ	၁၈
ဗလံ	၁၁၈
ဗလာကာ	၃၁
ဗလဝန္တော	၃၆၃
ဗလာနိ	၆၀
ဗလိဗဒ္ဒေါ	၄၂၃
ဗလေသု	၆၆
ဗဝှောဒကေ	၉၁
ဗဟိဒ္ဓါ	၅၁
ဗဟုံ	၁၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဗ]	
ဗဟုကံ	၁၄၇၊ ၄၅၂
ဗဟုတ္တရံ	၃၅၄
ဗဟုဝိဓာနုဝတ္တနိံ	၄၆၆
ဗဟုဿုတေ	၁၈၈
ဗဟုဿုတေန	၄၂၁
ဗဟုဿုတော	၇၆၊ ၄၀၀
ဗဠိသေနေဝ	၁၂၁
ဗာဓယိဿန္တိ	၄၆၇
ဗာလပ္ပသံသနာ	၂၄၈
ဗာလာ	၁၂
ဗာလေဟိ	၃၅၃
ဗာဟာ	၉၈
ဗာဟာယ	၁၉၄
ဗာဟိရာသဿ	၂၃၅
ဗာဟုသစ္စံ	၂၁၀
ဗိဠာရဘသ္တံ	၄၇၇
ဗီဇံ	၁၇၀
ဗီရဏံ	၉၆
ဗုဒ္ဓံ	၁၅
ဗုဒ္ဓခေတ္တမှိ	၄၅၅
ဗုဒ္ဓဝစနံ	၉၆
ဗုဒ္ဓသာသနေ	၄၇၁
ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ	၇၃
ဗုဒ္ဓဿ	၁၃၀
ဗုဒ္ဓါနံ	၄၅၅
ဗုဒ္ဓါနုဗုဒ္ဓေါ	၂၅၅၊ ၅၃၀
ဗောဇ္ဈင်္ဂသမာဓိဘာဝနာ	၄၇၁
ဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ	၆၀
ဗောဓိပက္ခိကာ	၃၄၃
ဗျန္တိကတော	၁၆၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Byābhaṅgiṁ	227
Bravi	537
Brahmakāyikā	454
Brahmacariyassa	424
Brahmajacco	335
Brahmapathe	260
Brahmā	227
Brāhmaṇassa	534
[Bha]	
Bhagavā	18
Bhajissanti	365
Bhaje	401
Bhañji	96
Bhañjitvā	140
Bhañjissaṁ	467
Bhaṇḍanti	456
Bhaṇḍare	354
Bhatako	217
Bhattaṁ	14
Bhattimā	75
Bhaddaṁ	96
Bhaddiyo	129
Bhaddo	23
Bhaddova	130
Bhamissanti	365
Bhayajananiṁ	466
Bhayato	369
Bhayā	267
Bhayena	31

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Bha]	
Bhavaṁ	105
Bhava	526
Bhavanti	535
Bhavā	54
Bhavābhavavasaṁ	246
Bhavābhave	249
Bhavissaṁ	269
Bhavissare	359
Bhavena	270
Bhavaṁ	296
Bhastaṁ	476
Bhāgaso	530
Bhāṇumā	532
Bhātā	194
Bhāranikkhepane	267
Bhāro	216
Bhāvaye	234
Bhāvitatte	358
Bhāveti	163
Bhāvento	60
Bhāvemi	241
Bhāveyya	210
Bhāsitassa	76
Bhāseyya	526
Bhikkhu	403
Bhikkhubhāvo	329
Bhinnapaṭandharo	466
Bhiyyo	265
Bhītattaṁ	265
Bhuñjanto	14

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဗ]	
ဗျာဘင်္ဂိံ	၂၂၇
ဗြဝိ	၅၃၇
ဗြဟ္မကာယိကာ	၄၅၄
ဗြဟ္မစရိယဿ	၄၂၄
ဗြဟ္မဇစ္စော	၃၃၅
ဗြဟ္မပထေ	၂၆၀
ဗြဟ္မာ	၂၂၇
ဗြာဟ္မဏဿ	၅၃၄
[ဘ]	
ဘဂဝါ	၁၈
ဘဇိဿန္တိ	၃၆၅
ဘဇေ	၄၀၁
ဘဉ္ဇိ	၉၆
ဘဉ္ဇိတွာ	၁၄၀
ဘဉ္ဇိဿံ	၄၆၇
ဘဏ္ဍန္တိ	၃၅၆
ဘဏ္ဍရေ	၃၅၄
ဘတကော	၂၁၇
ဘတ္တံ	၁၄
ဘတ္တိမာ	၇၅
ဘဒ္ဒံ	၉၆
ဘဒ္ဒိယော	၁၂၉
ဘဒ္ဒေါ	၂၃
ဘဒ္ဒေါဝ	၁၃၀
ဘမိဿန္တိ	၃၆၅
ဘယဇနနိံ	၄၆၆
ဘယတော	၃၆၉
ဘယာ	၂၆၇
ဘယေန	၃၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဘ]	
ဘဝံ	၁၀၅
ဘဝ	၅၂၆
ဘဝန္တိ	၅၃၅
ဘဝါ	၅၄
ဘဝါဘဝဝသံ	၂၄၆
ဘဝါဘဝေ	၂၄၉
ဘဝိဿံ	၂၆၉
ဘဝိဿရေ	၃၅၉
ဘဝေန	၂၇၀
ဘဝံ	၂၉၆
ဘသ္တံ	၄၇၆
ဘာဂသော	၅၃၀
ဘာဏုမာ	၅၃၂
ဘာတာ	၁၉၄
ဘာရနိက္ခေပနေ	၂၆၇
ဘာရော	၂၁၆
ဘာဝယေ	၂၃၄
ဘာဝိတတ္တေ	၃၅၈
ဘာဝေတိ	၁၆၃
ဘာဝေန္တော	၆၀
ဘာဝေမိ	၂၄၁
ဘာဝေယျ	၂၁၀
ဘာသိတဿ	၇၆
ဘာသေယျ	၅၂၆
ဘိက္ခု	၄၀၃
ဘိက္ခုဘာဝေါ	၃၂၉
ဘိန္နပဋန္ဓရော	၄၆၆
ဘိယျော	၂၆၅
ဘီတတ္တံ	၂၆၅
ဘုဉ္ဇန္တော	၁၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Bha]	
Bhuttaṁ	352
Bhutvā	354
Bhūtesu	328
Bhūmirāmaṇeyyakaṁ	400
Bhūmisayā	501
Bhūripañño	171
Bhekā	32
Bhetvāna	256
Bhedā	171
Bhedāya	104
Bhesajje	351
Bhesajjesu	355
Bhogī	308
[Ma]	
Maṁsalepanalepito	200
Makkaṭasannibhaṁ	470
Makkhappahānaṁ	473
Makkhitā	525
Makkhī	362
Makkhena	525
Magadhānaṁ	227
Magā	364
Maggaṁ	522
Maggajino	525
Maggampi	522
Maggāmaggassa	527
Magguttamaṁ	163
Maggena	142
Maggo	105

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Maccassa	149
Maccu	522
Maccudheyyaṁ	538
Maccunā	118
Maccupāsaṁ	3
Maccuhāyinaṁ	493
Maccuhāyino	529, 531
Macchā	23
Majjhanhikaṁ	56
Majjhe	3
Mañcakamhi	99
Maññati	453
Maññanto	53
Maññisaṁ	54
Maññe	353
Maṇḍalipākāre	324
Matamhi	188
Mattakuñjarasevitaṁ	175
Mattaññū	206
Mattaṭṭhiyaṁ	351
Mattikaṁ	354
Matto	107
Mathito	246
Mathenti	254
Madamatto	108
Madhuraṁ	528
Manasīkāro	3, 99
Manujassa	95
Manujindo	308
Manuje	332

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဘ]	
ဘုတ္တံ	၃၅၂
ဘုတွာ	၃၅၄
ဘူတေသု	၃၂၈
ဘူမိရာမဏေယျကံ	၄၀၀
ဘူမိသယာ	၅၀၁
ဘူရိပညော	၁၇၁
ဘေကာ	၃၂
ဘေတွာန	၂၅၆
ဘေဒါ	၁၇၁
ဘေဒါယ	၁၀၄
ဘေသဇ္ဇေ	၃၅၁
ဘေသဇ္ဇေသု	၃၅၅
ဘောဂီ	၃၀၈
[မ]	
မံသလေပနလေပိတော	၂၀၀
မက္ကဋသန္နိဘံ	၄၇၀
မက္ခပ္ပဟာနံ	၄၇၃
မက္ခိတာ	၅၂၅
မက္ခီ	၃၆၂
မက္ခေန	၅၂၅
မဂဓာနံ	၂၂၇
မဂါ	၃၆၄
မဂ္ဂံ	၅၂၂
မဂ္ဂဇိနော	၅၂၅
မဂ္ဂမ္ပိ	၅၂၂
မဂ္ဂါမဂ္ဂဿ	၅၂၇
မဂ္ဂုတ္တမံ	၁၆၃
မဂ္ဂေန	၁၄၂
မဂ္ဂေါ	၁၀၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မစ္စဿ	၁၄၉
မစ္စု	၅၂၂
မစ္စုဓေယျံ	၅၃၈
မစ္စုနာ	၁၁၈
မစ္စုပါသံ	၃
မစ္စုဟာယိနံ	၄၉၃
မစ္စုဟာယိနော	၅၂၉၊၅၃၁
မစ္ဆာ	၂၃
မဇ္ဈန္ဟိကံ	၅၆
မဇ္ဈေ	၃
မဉ္စကမှိ	၉၉
မညတိ	၄၅၃
မညန္တော	၅၃
မညိသံ	၅၄
မညေ	၃၅၃
မဏ္ဍလိပါကာရေ	၃၂၄
မတမှိ	၁၈၈
မတ္တကုဉ္ဇရသေဝိတံ	၁၇၅
မတ္တညူ	၂၀၆
မတ္တဋ္ဌိယံ	၃၅၁
မတ္တိကံ	၃၅၄
မတ္တော	၁၀၇
မထိတော	၂၄၆
မထေန္တိ	၂၅၄
မဒမတ္တော	၁၀၈
မဓုရံ	၅၂၈
မနသီကာရော	၃၊၉၉
မနုဇဿ	၉၅
မနုဇိန္ဒော	၃၀၈
မနုဇေ	၃၃၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Manussabhūtaṁ	260
Mano	522
Manomayena	343
Manoramā	342
Mandavatī	32
Mamāyase	489
Mayūrakoñcābhirutamhi	471
Maraṇaṁ	537
Maraṇameva	404
Maraṇābhibhū	493
Maraṇe	267
Malakhilasokanāsano	164
Mahappabhaṁ	17
Mahabbhaye	265
Mahā-ukkārasambhavo	199
Mahākāruṇiko	271
Mahākhemaṅgamo	105
Mahāgaṇḍo	199
Mahāghorā	366
Mahājutiṁ	17
Mahājhāyiṁ	454
Mahājhāyī	352
Mahāñāṇī	405, 456
Mahānāgaṁ	17
Mahāpañño	527
Mahāpathe	3
Mahābuddhi	405
Mahāmati	405
Mahāmuniṁ	455
Mahāmuni	532

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Mahāmeghova	529
Mahāraso	105
Mahāvaṇo	199
Mahāvanaṁ	328
Mahāvīraṁ	17
Mahāsamuddavego	101
Mahāsamuddo	405
Mahāhitā	352
Mahiccho	343
Mahito	328
Mahissāsā	521
Mahesakkho	221
Mahesinā	269, 343
Mahesino	475
Mahoghasmiṁ	257
Mahoghena	15, 334
Māṇavā	246
Mātaraṁ	26
Mātā	51
Mātāpitaro	342
Mātukaṁ	220
Mānaṁ	524
Mānapathaṁ	524
Mānahatā	525
Mānānusayaṁ	526
Mānābhisamayā	526
Mānuse	12
Māyanāmā	171
Māyāvino	537
Māraṁ	467

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မနုဿဘူတံ	၂၆၀
မနော	၅၂၂
မနောမယေန	၃၄၃
မနောရမာ	၃၄၂
မန္ဒဝတီ	၃၂
မမာယသေ	၄၈၉
မယူရကောဉ္စာဘိရုတမှိ	၄၇၁
မရဏံ	၅၃၇
မရဏမေဝ	၄၀၄
မရဏာဘိဘူ	၄၉၃
မရဏေ	၂၆၇
မလခိလသောကနာသနော	၁၆၄
မဟပ္ပဘံ	၁၇
မဟဗ္ဘယေ	၂၆၅
မဟာဥက္ကာရသမ္ဘဝေါ	၁၉၉
မဟာကာရုဏိကော	၂၇၁
မဟာခေမင်္ဂမော	၁၀၅
မဟာဂဏ္ဍော	၁၉၉
မဟာဃောရာ	၃၆၆
မဟာဇုတိံ	၁၇
မဟာဈာယိံ	၄၅၄
မဟာဈာယီ	၃၅၂
မဟာဉာဏီ	၄၀၅၊၄၅၆
မဟာနာဂံ	၁၇
မဟာပညော	၅၂၇
မဟာပထေ	၃
မဟာဗုဒ္ဓိ	၄၀၅
မဟာမတိ	၄၀၅
မဟာမုနိံ	၄၅၅
မဟာမုနိ	၅၃၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မဟာမေဃောဝ	၅၂၉
မဟာရသော	၁၀၅
မဟာဝဏော	၁၉၉
မဟာဝနံ	၃၂၈
မဟာဝီရံ	၁၇
မဟာသမုဒ္ဒဝေဂေါ	၁၀၁
မဟာသမုဒ္ဒေါ	၄၀၅
မဟာဟိတာ	၃၅၂
မဟိစ္ဆော	၃၄၃
မဟိတော	၃၂၈
မဟိဿာသာ	၅၂၁
မဟေသက္ခော	၂၂၁
မဟေသိနာ	၂၆၉၊၃၄၃
မဟေသိနော	၄၇၅
မဟောဃသ္မိံ	၂၅၇
မဟောဃေန	၁၅၊၃၃၄
မာဏဝါ	၂၄၆
မာတရံ	၂၆
မာတာ	၅၁
မာတာပိတရော	၃၄၂
မာတုကံ	၂၂၀
မာနံ	၅၂၄
မာနပထံ	၅၂၄
မာနဟတာ	၅၂၅
မာနာနုသယံ	၅၂၆
မာနာဘိသမယာ	၅၂၆
မာနုသေ	၁၂
မာယနာမာ	၁၇၁
မာယာဝိနော	၅၃၇
မာရံ	၄၆၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Mārakhittamhi	12
Mārabandhanā	256
Mārapakkhe	11
Māravasānuvattino	479
Mārassa	24
Mārābhibhū	320
Māro	96
Māladhārī	124
Māsikaṁ	14
Micchādiṭṭhiṁ	53, 54
Mitāhāro	398
Mittehi	20
Middhena	4
Milakkhurajanaṁ rattaṁ	365
Mukharā	363
Muṇḍā	356
Muṇḍo	403, 472
Mutattā	523
Mute	523
Muttaṁ	260
Mutto	256
Mutyapekho	534
Mudiṅgehi	130
Muditā	528
Mudunā	124
Mudū	351
Muniṁ	531
Muni	211, 320
Muhutte	493
Muḷālapupphaṁ	455

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Mūlaṁ	96
Mūlakaṁ	474
Me	3
Meghadundubhi	163
Meghassa	31
Mettaṁ	241
Mettacittā	369
Mettacittānaṁ	367
Medhagā	8, 149
Medhāvino	188
Medhāvī	257, 334
Modamāno	28
Modāmi	311
Mohakkhayā	242
Mohacchādanachādito	201
Mohapārutā	12
Mohamaggā	535
Mohayī	536
Mohā	54
Mohito	54
[Ya]	
Yaṁ	17
Yajiṁ	53
Yaññatthaṁ	265
Yaññe	53
Yaññena	84
Yatasaṅkappajjhāyi	397
Yathācārī	397
Yathātathe	267

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မာရခိတ္တမှိ	၁၂
မာရဗန္ဓနာ	၂၅၆
မာရပက္ခေ	၁၁
မာရဝသာနုဝတ္တိနော	၄၇၉
မာရဿ	၂၄
မာရာဘိဘူ	၃၂၀
မာရော	၉၆
မာလဓာရီ	၁၂၄
မာသိကံ	၁၄
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ	၅၃၊ ၅၄
မိတာဟာရော	၃၉၈
မိတ္တေဟိ	၂၀
မိဒ္ဓေန	၄
မိလက္ခုရဇနံ ရတ္တံ	၃၆၅
မုခရာ	၃၆၃
မုဏ္ဍာ	၃၅၆
မုဏ္ဍော	၄၀၃၊ ၄၇၂
မုတတ္တာ	၅၂၃
မုတေ	၅၂၃
မုတ္တံ	၂၆၀
မုတ္တော	၂၅၆
မုတျပေခေါ	၅၃၄
မုဒိင်္ဂေဟိ	၁၃၀
မုဒိတာ	၅၂၈
မုဒုနာ	၁၂၄
မုဒူ	၃၅၁
မုနိံ	၅၃၁
မုနိ	၂၁၁၊ ၃၂၀
မုဟုတ္တေ	၄၉၃
မုဠာလပုပ္ဖံ	၄၅၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မူလံ	၉၆
မူလကံ	၄၇၄
မေ	၃
မေဃဒုန္ဒုဘိ	၁၆၃
မေဃဿ	၃၁
မေတ္တံ	၂၄၁
မေတ္တစိတ္တာ	၃၆၉
မေတ္တစိတ္တာနံ	၃၆၇
မေဓဂါ	၈၊ ၁၄၉
မေဓာဝိနော	၁၈၈
မေဓာဝီ	၂၅၇၊ ၃၃၄
မောဒမာနော	၂၈
မောဒါမိ	၃၁၁
မောဟက္ခယာ	၂၄၂
မောဟစ္ဆာဒနစ္ဆာဒိတော	၂၀၁
မောဟပါရုတာ	၁၂
မောဟမဂ္ဂါ	၅၃၅
မောဟယီ	၅၃၆
မောဟာ	၅၄
မောဟိတော	၅၄
[ယ]	
ယံ	၁၇
ယဇိံ	၅၃
ယညတ္ထံ	၂၆၅
ယညေ	၅၃
ယညေန	၈၄
ယတသင်္ကပ္ပဇ္ဈာယီ	၃၉၇
ယထာစာရီ	၃၉၇
ယထာတထေ	၂၆၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ya - Ra]	
Yathābhūtaṁ	209
Yathāsato	397
Yathāvakaṁ	56
Yathāvadassīhi	467
Yantito	201
Yamāma	149
Yasassinaṁ	346
Yasassino	83
Yasassī	534
Yaso	188
Yācanakā	171
Yāti	222
Yāpanatthaṁ	351
Yāvantā	96
Yujjanti	405
Yuñjati	330
Yuñjantu	332
Yuñjassu	472
Yuto	469
Yuttayogo	207
Yutto	200
Yuvā	125
Yo	400
Yogakkhemapathesu	102
Yogī	357
Yogī-pītikaraṁ	175
Yoniso	3
Rakkhasā	353
Rakkheyya	220
Rajataṁ	363
[Ra]	
Rajanīyena	528
Rajayi	342
Rajo	97
Rajojallaṁ	14
Rajjanti	12
Raṭṭhe	234
Ratanākaro	428
Ratiṁ	522
Rati	94
Rato	130, 236
Rattaṁ	365
Rattacittā	122
Rattiṁ	93
Rattindivaṁ	60
Ratyāvivasāne	157
Rathiyāya	364
Rathesabho	307
Randhaṁ	185
Rameti	31
Ramenti	31
Rammaṁ	175
Rammatalā	452
Rasaṁ	205
Rasānaṁ	169
Rasānugiddho	147
Rase	115
Rahitamhi	164
Rāgūpasaṁhitaṁ	254, 526
Rāgo	12
Rājadasi	474

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ယ-ရ]	
ယထာဘူတံ	၂၀၉
ယထာသတော	၃၉၇
ယာထာဝကံ	၅၆
ယာထာဝဒဿီဟိ	၄၆၇
ယန္တိတော	၂၀၁
ယမာမ	၁၄၉
ယသဿိနံ	၃၄၆
ယသဿိနော	၈၃
ယသဿီ	၅၃၄
ယသော	၁၈၈
ယာစနကာ	၁၇၁
ယာတိ	၂၂၂
ယာပနတ္ထံ	၃၅၁
ယာဝန္တာ	၉၆
ယုဇ္ဇန္တိ	၄၀၅
ယုဉ္ဇတိ	၃၃၀
ယုဉ္ဇန္တု	၃၃၂
ယုဉ္ဇဿု	၄၇၂
ယုတော	၄၆၉
ယုတ္တယောဂေါ	၂၀၇
ယုတ္တော	၂၀၀
ယုဝါ	၁၂၅
ယော	၄၀၀
ယောဂက္ခေမပထေသု	၁၀၂
ယောဂီ	၃၅၇
ယောဂီ-ပီတိကရံ	၁၇၅
ယောနိသော	၃
ရက္ခသာ	၃၅၃
ရက္ခေယျ	၂၂၀
ရဇတံ	၃၆၃
[ရ]	
ရဇနီယေန	၅၂၈
ရဇယိ	၃၄၂
ရဇော	၉၇
ရဇောဇလ္လံ	၁၄
ရဇ္ဇန္တိ	၁၂
ရဋ္ဌေ	၂၃၄
ရတနာကရော	၄၂၈
ရတိံ	၅၂၂
ရတိ	၉၄
ရတော	၁၃၀၊ ၂၃၆
ရတ္တံ	၃၆၅
ရတ္တစိတ္တာ	၁၂၂
ရတ္တိံ	၉၃
ရတ္တိန္ဒိဝံ	၆၀
ရတျာဝိဝသာနေ	၁၅၇
ရထိယာယ	၃၆၄
ရထေသဘော	၃၀၇
ရန္ဓံ	၁၈၅
ရမေတိ	၃၁
ရမေန္တိ	၃၁
ရမ္မံ	၁၇၅
ရမ္မတလာ	၄၅၂
ရသံ	၂၀၅
ရသာနံ	၁၆၉
ရသာနုဂိဒ္ဓေါ	၁၄၇
ရသေ	၁၁၅
ရဟိတမှိ	၁၆၄
ရာဂူပသံဟိတံ	၂၅၄၊ ၅၂၆
ရာဂေါ	၁၂
ရာဇဒသိ	၄၇၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ra]	
Rājāno	308
Rājābhirājā	308
Riñcati	147, 450
Rittapesuṇo	152
Rukkhamūliko	324
Ruppato	366
Rūpagataṁ	523
Rūpā	342
Rūpena	131
Rogānaṁ	268
Rocaye	450
Rohiniyaṁ	170
[La]	
Lajjare	356
Latāva	102
Laddhā	72
Lapā	364
Labbhetha	130
Labhe	87
Lahukā	362
Lābhakāmā	365
Lābhato	355
Lābhe	247
Lūkhaṁ	60, 204
Lūkhe	59
Lūkhena	205
Leṇaṁ	31
Lepena	121
Lesakappe	355
Lokanāthamhi	350
Lokasmi	399
Lokassa	17
Loke	219
Lokyaṁ	188
Lomahaṁsano	83
Lohitapāṇi	334
[Va]	
Vaggagatassa	524
Vagguṁ	535
Vaggu	535
Vaggunā	528
Vacanaṁ	532
Vacanakarena	141
Vacanaññū	75
Vajantaṁ	468
Vajjadassinaṁ	401
Vajjīnaṁ	347
Vajjhantu	216
Vañcanikā	355
Vañcito	83
Vañcesi	537
Vaḍḍhanti	423
Vaṇṇitā	473
Vaṇṇo	265
Vata	17
Vatacariyāhi	134
Vattaṁ	357
Vattena	111

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ရ]	
ရာဇာနော	၃၀၈
ရာဇာဘိရာဇာ	၃၀၈
ရိဉ္စတိ	၁၄၇၊၄၅၀
ရိတ္တပေသုဏော	၁၅၂
ရုက္ခမူလိကော	၃၂၄
ရုပ္ပတော	၃၆၆
ရူပဂတံ	၅၂၃
ရူပါ	၃၄၂
ရူပေန	၁၃၁
ရောဂါနံ	၂၆၈
ရောစယေ	၄၅၀
ရောဟိနိယံ	၁၇၀
[လ]	
လဇ္ဇရေ	၃၅၆
လတာဝ	၁၀၂
လဒ္ဓါ	၇၂
လပါ	၃၆၄
လဗ္ဘေထ	၁၃၀
လဘေ	၈၇
လဟုကာ	၃၆၂
လာဘကာမာ	၃၆၅
လာဘတော	၃၅၅
လာဘေ	၂၄၇
လူခံ	၆၀၊၂၀၄
လူခေ	၅၉
လူခေန	၂၀၅
လေဏံ	၃၁
လေပေန	၁၂၁
လေသကပ္ပေ	၃၅၅
လောကနာထမှိ	၃၅၀
လောကသ္မိ	၃၉၉
လောကဿ	၁၇
လောကေ	၂၁၉
လောကျံ	၁၈၈
လောမဟံသနော	၈၃
လောဟိတပါဏိ	၃၃၄
[ဝ]	
ဝဂ္ဂဂတဿ	၅၂၄
ဝဂ္ဂုံ	၅၃၅
ဝဂ္ဂု	၅၃၅
ဝဂ္ဂုနာ	၅၂၈
ဝစနံ	၅၃၂
ဝစနကရေန	၁၄၁
ဝစနညူ	၇၅
ဝဇန္တံ	၄၆၈
ဝဇ္ဇဒဿိနံ	၄၀၁
ဝဇ္ဇီနံ	၃၄၇
ဝဇ္ဈန္တု	၂၁၆
ဝဉ္စနိကာ	၃၅၅
ဝဉ္စိတော	၈၃
ဝဉ္စေသိ	၅၃၇
ဝဍ္ဎန္တိ	၄၂၃
ဝဏ္ဏိတာ	၄၇၃
ဝဏ္ဏော	၂၆၅
ဝတ	၁၇
ဝတစရိယာဟိ	၁၃၄
ဝတ္တံ	၃၅၇
ဝတ္တေန	၁၁၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vadessāmi	536
Vadharoganīḷaṁ	466
Vanaṁ	501
Vanathaṁ	522
Vanatho	51
Vanasaṇḍamhi	129
Vanā	260
Vane	59
Vantakasāvassa	367
Vantā	474
Vande	529
Vappati	170
Vambhito	226
Vayaṁ	238
Varavimuttiyā	405
Varahayadamakusalo	66
Varuttamaṁ	108
Vasaṁ	471
Vasitaṁ	216
Vasissare	365
Vasundharā	475
Vase	75
Vassati	117
Vassāni	427
Vassupeto	426
Vā	205
Vācanamuttamā	527
Vātarogābhinīto	59
Vānaraṁ	121
Vānaro	95

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vārittaṁ	210
Vārināva	102
Vālaggaṁ	490
Vālaggamattaṁ	243
Vāladhi	261
Vālavedhisamā	455
Vāḷamiganisevitaṁ	204
Vāḷamiganisevite	216
Vikappitena	536
Vigatavalāhake	532
Vigamissanti	269
Vighātudayaṁ	490
Vicarissanti	364
Vicikicchaṭhānā	535
Vicikicchānaṁ	534
Vicittavāneyyavaṭaṁsakānaṁ	164
Vicini	342
Vijaṭi	492
Vijahaṁ	263
Vijahate	119
Vijānanti	8
Vijāneyya	209
Vijitasaṅgāmaṁ	529
Vijitāvī	307
Vijesi	101
Vijjate	101
Vijjā	15
Vijjāya	97
Vijjiṁsu	51
Viññāṇānaṁ	104

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝဒေဿာမိ	၅၃၆
ဝဓရောဂနီဠံ	၄၆၆
ဝနံ	၅၀၁
ဝနထံ	၅၂၂
ဝနထော	၅၁
ဝနသဏ္ဍမှိ	၁၂၉
ဝနာ	၂၆၀
ဝနေ	၅၉
ဝန္တကသာဝဿ	၃၆၇
ဝန္တာ	၄၇၄
ဝန္ဒေ	၅၂၉
ဝပ္ပတိ	၁၇၀
ဝမ္ဘိတော	၂၂၆
ဝယံ	၂၃၈
ဝရဝိမုတ္တိယာ	၄၀၅
ဝရဟယဒမကုသလော	၆၆
ဝရုတ္တမံ	၁၀၈
ဝသံ	၄၇၁
ဝသိတံ	၂၁၆
ဝသိဿရေ	၃၆၅
ဝသုန္ဓရာ	၄၇၅
ဝသေ	၇၅
ဝဿတိ	၁၁၇
ဝဿာနိ	၄၂၇
ဝဿုပေတော	၄၂၆
ဝါ	၂၀၅
ဝါစနမုတ္တမာ	၅၂၇
ဝါတရောဂါဘိနီတော	၅၉
ဝါနရံ	၁၂၁
ဝါနရော	၉၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝါရိတ္တံ	၂၁၀
ဝါရိနာဝ	၁၀၂
ဝါလဂ္ဂံ	၄၉၀
ဝါလဂ္ဂမတ္တံ	၂၄၃
ဝါလဓိ	၂၆၁
ဝါလဝေဓိသမာ	၄၅၅
ဝါဠမိဂနိသေဝိတံ	၂၀၄
ဝါဠမိဂနိသေဝိတေ	၂၁၆
ဝိကပ္ပိတေန	၅၃၆
ဝိဂတဝလာဟကေ	၅၃၂
ဝိဂမိဿန္တိ	၂၆၉
ဝိဃာတုဒယံ	၄၉၀
ဝိစရိဿန္တိ	၃၆၄
ဝိစိကိစ္ဆဋ္ဌာနာ	၅၃၅
ဝိစိကိစ္ဆာနံ	၅၃၄
ဝိစိတ္တဝါနေယျဝဋံသကာနံ	၁၆၄
ဝိစိနိ	၃၄၂
ဝိဇဋိ	၄၉၂
ဝိဇဟံ	၂၆၃
ဝိဇဟတေ	၁၁၉
ဝိဇာနန္တိ	၈
ဝိဇာနေယျ	၂၀၉
ဝိဇိတသင်္ဂါမံ	၅၂၉
ဝိဇိတာဝီ	၃၀၇
ဝိဇေသိ	၁၀၁
ဝိဇ္ဇတေ	၁၀၁
ဝိဇ္ဇာ	၁၅
ဝိဇ္ဇာယ	၉၇
ဝိဇ္ဇိံသု	၅၁
ဝိညာဏာနံ	၁၀၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]		[Va]	
Viññāpanī	262	Vipassaṁ	466
Viññāpano	105	Vipassati	131
Viññissanti	262	Vipassato	94
Viññū	453	Vipassanaṁ	206
Viññūnaṁ	248	Vipassinaṁ	535
Viññūhi	262	Vipassī	142
Viṭapisamo	476	Vipulaṁ	209
Vitakkaṁ	522	Vipulena	60
Vitakkā	521	Vippaṭisārī	524
Vitakke	164	Vippamuttaṁ	113
Vittaparikkhayo	149	Vippamutto	211
Vittilābhaṁ	220	Vippavāsasamayo	32
Vitto	343	Vippasannena	108
Viditvāna	532	Vippasanno	404
Vidisā	475	Vippahāya	169
Vidū	23, 139	Vipphoṭito	29
Viddesino	185	Vibbhantacitto	367
Vidhāvitā	353	Vibhūtanandinā	421
Vinamyate	102	Vibhūsāyaṁ	355
Vinayassu	310	Vibhūsitā	124
Vinassatha	404	Vimano	450
Vināyakaṁ	17, 108	Vimalaṁ	455
Vināsaye	423	Vimucci	4
Vinīto	111	Vimuttaṁ	493
Vinodaya	523	Vimuttehi	365
Vindati	187	Vimutto	72, 402
Vipatyantā	201	Vimokkhāni	491
Vipathānusārinaṁ	478	Vimokkhena	501
Vipannasīlo	367	Vimokkho	345
Vipariyesā	525	Vimocayi	18

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]		[ဝ]	
ဝိညာပနီ	၂၆၂	ဝိပဿံ	၄၆၆
ဝိညာပနော	၁၀၅	ဝိပဿတိ	၁၃၁
ဝိညိဿန္တိ	၂၆၂	ဝိပဿတော	၉၄
ဝိညူ	၄၅၃	ဝိပဿနံ	၂၀၆
ဝိညူနံ	၂၄၈	ဝိပဿိနံ	၅၃၅
ဝိညူဟိ	၂၆၂	ဝိပဿီ	၁၄၂
ဝိဋပိသမော	၄၇၆	ဝိပုလံ	၂၀၉
ဝိတက္ကံ	၅၂၂	ဝိပုလေန	၆၀
ဝိတက္ကာ	၅၂၁	ဝိပ္ပဋိသာရီ	၅၂၄
ဝိတက္ကေ	၁၆၄	ဝိပ္ပမုတ္တံ	၁၁၃
ဝိတ္တပရိက္ခယော	၁၄၉	ဝိပ္ပမုတ္တော	၂၁၁
ဝိတ္တိလာဘံ	၂၂၀	ဝိပ္ပဝါသသမယော	၃၂
ဝိတ္တော	၃၄၃	ဝိပ္ပသန္နေန	၁၀၈
ဝိဒိတွာန	၅၃၂	ဝိပ္ပသန္နော	၄၀၄
ဝိဒိသာ	၄၇၅	ဝိပ္ပဟာယ	၁၆၉
ဝိဒူ	၂၃၊ ၁၃၉	ဝိပ္ဖောဋိတော	၂၉
ဝိဒ္ဒေသိနော	၁၈၅	ဝိဗ္ဘန္တစိတ္တော	၃၆၇
ဝိဓာဝိတာ	၃၅၃	ဝိဘူတနန္ဒိနာ	၄၂၁
ဝိနမျတေ	၁၀၂	ဝိဘူသာယံ	၃၅၅
ဝိနယဿု	၃၁၀	ဝိဘူသိတာ	၁၂၄
ဝိနဿထ	၄၀၄	ဝိမနော	၄၅၀
ဝိနာယကံ	၁၇၊ ၁၀၈	ဝိမလံ	၄၅၅
ဝိနာသယေ	၄၂၃	ဝိမုစ္စိ	၄
ဝိနီတော	၁၁၁	ဝိမုတ္တံ	၄၉၃
ဝိနောဒယ	၅၂၃	ဝိမုတ္တေဟိ	၃၆၅
ဝိန္ဒတိ	၁၈၇	ဝိမုတ္တော	၇၂၊ ၄၀၂
ဝိပတျန္တာ	၂၀၁	ဝိမောက္ခာနိ	၄၉၁
ဝိပထာနုသာရိနံ	၄၇၈	ဝိမောက္ခေန	၅၀၁
ဝိပန္နသီလော	၃၆၇	ဝိမောက္ခော	၃၄၅
ဝိပရိယေသာ	၅၂၅	ဝိမောစယိ	၁၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Virajaṁ	139, 163
Virāganissitaṁ	216
Virāgo	253
Virājitā	12
Virādhaye	156
Virujjhati	20
Virūhati	68
Virocasi	307
Vilapanti	265
Vivajjayiṁ	53
Vivajjaye	206
Vivajjenti	201
Vivaṭaṁ	117
Vivaretha	117
Vivittaṁ	204
Vivekānaṁ	531
Vivekāya	353
Viveko	261
Visaṁyutto	422
Visattikā	96
Visamūlaṁ	104
Visaye	342
Visallaṁ	493
Visallo	164
Visāradā	51, 363
Visārado	111
Visikhantare	472
Visīdanti	489
Visujjhi	347
Visuddhañāṇo	49

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Visuddhiṁ	102
Visuddhiyā	255
Visesi	75, 76
Visodhaye	221
Visodhitaṁ	84
Visosetvā	158
Vissavanto	121
Vissase	404
Vissuto	334
Vihagapathe	163
Vihaññanti	451
Vihaññittho	88
Vihaññissaṁ	88
Viharaṁ	59
Viharanti	400
Viharanto	88
Viharamānassa	207
Viharasi	88
Viharissaṁ	88
Vihareyya	211
Vihassaṁ	466
Vihāraṁ	72
Vihārakusalo	72
Vihārā	5, 98
Vihāsiṁ	157, 194
Vihiṁseyya	526
Vīṇāhi	130
Vītakhilo	164
Vītaddaro	164
Vītabhayo	466

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝိရဇံ	၁၃၉၊ ၁၆၃
ဝိရာဂနိဿိတံ	၂၁၆
ဝိရာဂေါ	၂၅၃
ဝိရာဇိတာ	၁၂
ဝိရာဓယေ	၁၅၆
ဝိရုဇ္ဈတိ	၂၀
ဝိရူဟတိ	၆၈
ဝိရောစသိ	၃၀၇
ဝိလပန္တိ	၂၆၅
ဝိဝဇ္ဇယိံ	၅၃
ဝိဝဇ္ဇယေ	၂၀၆
ဝိဝဇ္ဇေန္တိ	၂၀၁
ဝိဝဋံ	၁၁၇
ဝိဝရေထ	၁၁၇
ဝိဝိတ္တံ	၂၀၄
ဝိဝေကာနံ	၅၃၁
ဝိဝေကာယ	၃၅၃
ဝိဝေကော	၂၆၁
ဝိသံယုတ္တော	၄၂၂
ဝိသတ္တိကာ	၉၆
ဝိသမူလံ	၁၀၄
ဝိသယေ	၃၄၂
ဝိသလ္လံ	၄၉၃
ဝိသလ္လော	၁၆၄
ဝိသာရဒါ	၅၁၊ ၃၆၃
ဝိသာရဒေါ	၁၁၁
ဝိသိခန္တရေ	၄၇၂
ဝိသီဒန္တိ	၄၈၉
ဝိသုဇ္ဈိ	၃၄၇
ဝိသုဒ္ဓဉာဏော	၄၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝိသုဒ္ဓိံ	၁၀၂
ဝိသုဒ္ဓိယာ	၂၅၅
ဝိသေသိ	၇၅၊ ၇၆
ဝိသောဓယေ	၂၂၁
ဝိသောဓိတံ	၈၄
ဝိသောသေတွာ	၁၅၈
ဝိဿဝန္တော	၁၂၁
ဝိဿသေ	၄၀၄
ဝိဿုတော	၃၃၄
ဝိဟဂပထေ	၁၆၃
ဝိဟညန္တိ	၄၅၁
ဝိဟညိတ္ထော	၈၈
ဝိဟညိဿံ	၈၈
ဝိဟရံ	၅၉
ဝိဟရန္တိ	၄၀၀
ဝိဟရန္တော	၈၈
ဝိဟရမာနဿ	၂၀၇
ဝိဟရသိ	၈၈
ဝိဟရိဿံ	၈၈
ဝိဟရေယျ	၂၁၁
ဝိဟဿံ	၄၆၆
ဝိဟာရံ	၇၂
ဝိဟာရကုသလော	၇၂
ဝိဟာရာ	၅၊ ၉၈
ဝိဟာသိံ	၁၅၇၊ ၁၉၄
ဝိဟိံသေယျ	၅၂၆
ဝီဏာဟိ	၁၃၀
ဝီတခိလော	၁၆၄
ဝီတဒ္ဒရော	၁၆၄
ဝီတဘယော	၄၆၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va - Sa]		[Sa]	
Vītamalova	532	Saṁgatībhāvā	200
Vītarāgā	400	Saṁghamajjhamhi	206
Vītarāgo	367	Saṁghalābhassa	356
Vīmaṁsā	261	Saṁghāṭiṁ	72
Vīra	454	Saṁghāṭipārutā	356
Vīriyadhuraniggahito	66	Saṁghāṭipāruto	403
Vīro	171	Saṁghe	153
Vīhi	86	Saṁcintaye	468
Vuṭṭhamhi deve	476	Saṁpupphite	476
Vuttā	533	Saṁyamena	228
Vuyhati	131	Saṁyugaṁ	246
Vuyhamāno	15	Saṁyojanaṁ	262
Ve	75	Saṁyojanabandhanacchidā	528
Vejjā	355	Saṁvidito	346
Vedanānaṁ	105	Saṁvutindriyo	257
Vedasampanno	491	Saṁvuto	206
Vedi	149	Saṁvego	84
Vedhati	242	Saṁsaṭṭho	343
Vedhanti	265	Saṁsārāni	346
Verambhā	215	Sa	451
Velā	221	Sakaputtassa	26
Vesikā	124	Sakaraṇīyo	427
Vehāsaṁ	523	Sakkaṁ	497
Vehāsā	196	Sakkaccaṁ	451
Veḷugumbasmiṁ	347	Sakkhī	522
Veḷuvagāme	347	Sakhilā	368
Voharantā	363	Sagāravatā	209
Saṁkārapuñjā	204	Sagge	220
Saṁkiliṭṭhaṁ	9	Saggepi	12
Saṁkilesikā	343	Saṅkaḍḍhanti	355

၅၈၈ ထေရဂါထာအဋ္ဌကထာယ ဒုတိယဘာဂေ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ-သ]		[သ]	
ဝီတမလောဝ	၅၃၂	သံဂတီဘာဝါ	၂၀၀
ဝီတရာဂါ	၄၀၀	သံဃမဇ္ဈမှိ	၂၀၆
ဝီတရာဂေါ	၃၆၇	သံဃလာဘဿ	၃၅၆
ဝီမံသာ	၂၆၁	သံဃာဋိံ	၇၂
ဝီရ	၄၅၄	သံဃာဋိပါရုတာ	၃၅၆
ဝီရိယဓုရနိဂ္ဂဟိတော	၆၆	သံဃာဋိပါရုတော	၄၀၃
ဝီရော	၁၇၁	သံဃေ	၁၅၃
ဝီဟိ	၈၆	သံစိန္တယေ	၄၆၈
ဝုဋ္ဌမှိ ဒေဝေ	၄၇၆	သံပုပ္ဖိတေ	၄၇၆
ဝုတ္တာ	၅၃၃	သံယမေန	၂၂၈
ဝုယှတိ	၁၃၁	သံယုဂံ	၂၄၆
ဝုယှမာနော	၁၅	သံယောဇနံ	၂၆၂
ဝေ	၇၅	သံယောဇနဗန္ဓနစ္ဆိဒါ	၅၂၈
ဝေဇ္ဇာ	၃၅၅	သံဝိဒိတော	၃၄၆
ဝေဒနာနံ	၁၀၅	သံဝုတိန္ဒြိယော	၂၅၇
ဝေဒသမ္ပန္နော	၄၉၁	သံဝုတော	၂၀၆
ဝေဒိ	၁၄၉	သံဝေဂေါ	၈၄
ဝေဓတိ	၂၄၂	သံသဋ္ဌော	၃၄၃
ဝေဓန္တိ	၂၆၅	သံသာရာနိ	၃၄၆
ဝေရမ္ဘာ	၂၁၅	သ	၄၅၁
ဝေလာ	၂၂၁	သကပုတ္တဿ	၂၆
ဝေသိကာ	၁၂၄	သကရဏီယော	၄၂၇
ဝေဟာသံ	၅၂၃	သက္ကံ	၄၉၇
ဝေဟာသာ	၁၉၆	သက္ကစ္စံ	၄၅၁
ဝေဠုဂုမ္ဗသ္မိံ	၃၄၇	သက္ခီ	၅၂၂
ဝေဠုဝဂါမေ	၃၄၇	သခိလာ	၃၆၈
ဝေါဟရန္တာ	၃၆၃	သဂါရဝတာ	၂၀၉
သံကာရပုဉ္ဇာ	၂၀၄	သဂ္ဂေ	၂၂၀
သံကိလိဋ္ဌံ	၉	သဂ္ဂေပိ	၁၂
သံကိလေသိကာ	၃၄၃	သင်္ကဍ္ဎန္တိ	၃၅၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Saṅkappaṁ	83
Saṅkupitaṁ	114
Saṅkhaye	268
Saṅkhārasantatiṁ	269
Saṅkhārā	255
Saṅkheyyakāro	536
Saṅgataṁ	268
Saṅgamo	421
Saṅgātīto	422
Saṅghāṭikhuramuṇḍa-bhikkhabhojī	102
Saccanāmo	334
Saccānaṁ	210
Sacchikato	49
Sacchikatvā	111
Sañchannā	25
Saññamena	220
Saññojanabandhanacchidaṁ	163
Saṭhā	362
Saṭṭhikaṇḍarasambandho	199
Saṇikaṁ	535
Saṇṭhapanaṁ	210
Saṇṭhānavaṇṇarūpena	107
Saṇhena	124
Sataṁ	402
Satataṁ	87
Satānaṁ	235
Satipaṭṭhānagīvo	456
Satipaṭṭhāne	60
Satimanto	427
Satiyā	66

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Satīmā	397
Sato	162, 398
Sattayugaṁ	171
Satthaṁ	98
Satthavāhaṁ	529
Satthāni	271
Satthāraṁ	156
Satthugarahitā	354
Satthuvacane	472
Sadattho	533
Sadevakassa	17
Saddā	342
Saddhammaṁ	73, 354
Saddhammasesakā	353
Saddhammā	9, 68
Saddhāhattho	261, 456
Saddhivihārinā	258
Saddhena	421
Sanantano	527
Santaṁ	521
Santacittā	249
Santarabāhiraṁ	93
Santiṁ	68, 73
Santuṭṭhā	351
Santuṭṭho	84, 205
Santusito	397
Santusse	205
Sante	347
Santo	105
Santharitvāna	72

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သင်္ကပ္ပံ	၈၃
သင်္ကုပိတံ	၁၁၄
သင်္ခယေ	၂၆၈
သင်္ခါရသန္တတိံ	၂၆၉
သင်္ခါရာ	၂၅၅
သင်္ခေယျကာရော	၅၃၆
သင်္ဂတံ	၂၆၈
သင်္ဂမော	၄၂၁
သင်္ဂါတီတော	၄၂၂
သင်္ဃာဋိခုရမုဏ္ဍာဘိက္ခဘောဇီ	၁၀၂
သစ္စနာမော	၃၃၄
သစ္စာနံ	၂၁၀
သစ္ဆိကတော	၄၉
သစ္ဆိကတွာ	၁၁၁
သဉ္ဆန္နာ	၂၅
သညမေန	၂၂၀
သညောဇနဗန္ဓနစ္ဆိဒံ	၁၆၃
သဌာ	၃၆၂
သဋ္ဌိကဏ္ဍရသမ္ဗန္ဓော	၁၉၉
သဏိကံ	၅၃၅
သဏ္ဌပနံ	၂၁၀
သဏ္ဌာနဝဏ္ဏရူပေန	၁၀၇
သဏှေန	၁၂၄
သတံ	၄၀၂
သတတံ	၈၇
သတာနံ	၂၃၅
သတိပဋ္ဌာနဂီဝေါ	၄၅၆
သတိပဋ္ဌာနေ	၆၀
သတိမန္တော	၄၂၇
သတိယာ	၆၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သတီမာ	၃၉၇
သတော	၁၆၂၊ ၃၉၈
သတ္တယုဂံ	၁၇၁
သတ္ထံ	၉၈
သတ္ထဝါဟံ	၅၂၉
သတ္ထာနိ	၂၇၁
သတ္ထာရံ	၁၅၆
သတ္ထုဂရဟိတာ	၃၅၄
သတ္ထုဝစနေ	၄၇၂
သဒတ္ထော	၅၃၃
သဒေဝကဿ	၁၇
သဒ္ဒါ	၃၄၂
သဒ္ဓမ္မံ	၇၃၊ ၃၅၄
သဒ္ဓမ္မသေသကာ	၃၅၃
သဒ္ဓမ္မာ	၉၊ ၆၈
သဒ္ဓါဟတ္ထော	၂၆၁၊ ၄၅၆
သဒ္ဓိဝိဟာရိနာ	၂၅၈
သဒ္ဓေန	၄၂၁
သနန္တနော	၅၂၇
သန္တံ	၅၂၁
သန္တစိတ္တာ	၂၄၉
သန္တရဗာဟိရံ	၉၃
သန္တိံ	၆၈၊ ၇၃
သန္တုဋ္ဌာ	၃၅၁
သန္တုဋ္ဌော	၈၄၊ ၂၀၅
သန္တုသိတော	၃၉၇
သန္တုဿေ	၂၀၅
သန္တေ	၃၄၇
သန္တော	၁၀၅
သန္ထရိတွာန	၇၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sandanti	11
Sandiṭṭhikaṁ	312
Sapadānacārī	324
Sappañño	149
Sabbakārukasippāni	354
Sabbakilesasodhanaṁ	163, 471
Sabbaganthehi	18
Sabbaṅgasampannaṁ	531
Sabbaññū	270
Sabbaṭṭhitīnaṁ	530
Sabbadassāvī	270
Sabbadukhakkhayogadhaṁ	471
Sabbabhavaṁ	466
Sabbabhūtānukampako	241
Sabbamitto	241
Sabbalokatikicchako	271
Sabbavaṭṭavināsano	104
Sabbasaṁyojanakkhayo	85
Sabbasaṁyojanātītaṁ	260
Sabbasaṁyojanātīto	104
Sabbasakho	241
Sabbasampattiṁ	220
Sabbākāravarūpetaṁ	352
Sabbāsavaparikkhīṇaṁ	17
Sabrahmakappo	346
Samakaṁ	108
Samagge	60
Samaṅgibhūtā	171
Samajīvino	114
Samaṇaphāsutā	425

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Samaṇo	328
Samatikkamma	342
Samatiṭṭhatha	3
Samattaṁ	141
Samathaṁ	206
Samathehi	467
Samantato	169
Samantā	522
Samantāvaraṇo	131
Samanvesaṁ	531
Samappitā	97
Samappito	201
Samassito	164
Samavaṭṭhitā	534
Samavipākino	28
Samāgatā	96, 528
Samādānaṁ	209
Samādhiṁ	194
Samādhi	450
Samādhimhi	347
Samāhitaṁ	60, 260
Samāhitatto	397
Samāhitindriyo	494
Samāhito	405
Samijjhatu	176
Samitāvī	525
Samīrati	238
Samuggahitaṁ	536
Samucchitā	365
Samucchito	524

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သန္ဒန္တိ	၁၁
သန္ဒိဋ္ဌိကံ	၃၁၂
သပဒါနစာရီ	၃၂၄
သပ္ပညော	၁၄၉
သဗ္ဗကာရုကသိပ္ပါနိ	၃၅၄
သဗ္ဗကိလေသသောဓနံ	၁၆၃၊၄၇၁
သဗ္ဗဂန္ထေဟိ	၁၈
သဗ္ဗင်္ဂသမ္ပန္နံ	၅၃၁
သဗ္ဗညူ	၂၇၀
သဗ္ဗဋ္ဌိတီနံ	၅၃၀
သဗ္ဗဒဿာဝီ	၂၇၀
သဗ္ဗဒုခက္ခယောဂဓံ	၄၇၁
သဗ္ဗဘဝံ	၄၆၆
သဗ္ဗဘူတာနုကမ္ပကော	၂၄၁
သဗ္ဗမိတ္တော	၂၄၁
သဗ္ဗလောကတိကိစ္ဆကော	၂၇၁
သဗ္ဗဝဋ္ဋဝိနာသနော	၁၀၄
သဗ္ဗသံယောဇနက္ခယော	၈၅
သဗ္ဗသံယောဇနာတီတံ	၂၆၀
သဗ္ဗသံယောဇနာတီတော	၁၀၄
သဗ္ဗသခေါ	၂၄၁
သဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ	၂၂၀
သဗ္ဗာကာရဝရူပေတံ	၃၅၂
သဗ္ဗာသဝပရိက္ခီဏံ	၁၇
သဗြဟ္မကပ္ပေါ	၃၄၆
သမကံ	၁၀၈
သမဂ္ဂေ	၆၀
သမင်္ဂီဘူတာ	၁၇၁
သမဇီဝိနော	၁၁၄
သမဏဖာသုတာ	၄၂၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သမဏော	၃၂၈
သမတိက္ကမ္မ	၃၄၂
သမတိဋ္ဌထ	၃
သမတ္တံ	၁၄၁
သမထံ	၂၀၆
သမထေဟိ	၄၆၇
သမန္တတော	၁၆၉
သမန္တာ	၅၂၂
သမန္တာဝရဏော	၁၃၁
သမန္ဝေသံ	၅၃၁
သမပ္ပိတာ	၉၇
သမပ္ပိတော	၂၀၁
သမဿိတော	၁၆၄
သမဝဋ္ဌိတာ	၅၃၄
သမဝိပါကိနော	၂၈
သမာဂတာ	၉၆၊၅၂၈
သမာဒါနံ	၂၀၉
သမာဓိံ	၁၉၄
သမာဓိ	၄၅၀
သမာဓိမှိ	၃၄၇
သမာဟိတံ	၆၀၊၂၆၀
သမာဟိတတ္တော	၃၉၇
သမာဟိတိန္ဒြိယော	၄၉၄
သမာဟိတော	၄၀၅
သမိဇ္ဈတု	၁၇၆
သမိတာဝီ	၅၂၅
သမီရတိ	၂၃၈
သမုဂ္ဂဟိတံ	၅၃၆
သမုစ္ဆိတာ.	၃၆၅
သမုစ္ဆိတော	၅၂၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Samujjupaññassa	536
Samudayo	142
Samuddā	475
Samuppanne	150
Samussayaṁ	60, 92
Samūlaṁ	129
Samūlake	211
Samūhataṁ	344
Samūhato	29
Samūhaniṁ	84
Samekkhamānā	185
Samecca	523
Sameti	426
Sameto	342
Sampajānānaṁ	235
Sampadā	262
Sampanne	355
Sambalaṁ	221
Sambuddhaṁ	17
Sambodhiṁ	51, 284
Sambhāvanaṁ	356
Sambhāseyya	206
Sammatāḷappabodhano	342
Sammadaññā	114
Sammanti	8, 149
Sammā	94
Sammukhā	73
Sammutiyā	140
Sayane	455
Sayanti	345

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sayāmi	335
Sayissaṁ	476
Sara	115
Saraṇagamanaṁ	334
Saraṇamāgamaṁ	15
Saritā	475
Saritvā	357
Sarīrajā	65
Sarīrasukhagiddhassa	425
Sarīrena	270
Sare	140
Sallaṁ	97
Sallakatto	310
Sallato	399
Sallaviddhassa	366
Sallitto	492
Savanaṁ	402
Savanāya	534
Savanīyena	528
Savibhattesu	335
Sasaṅgāmeva	353
Sasenaṁ	467
Sahate	96
Sahasā	467
Sahassadhā	493
Sahite	60
Sākiyā	170
Sātaccaṁ	207
Sātaccakārino	235
Sātatikā	488

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သမုဇ္ဇုပညဿ	၅၃၆
သမုဒယော	၁၄၂
သမုဒ္ဒါ	၄၇၅
သမုပ္ပန္နေ	၁၅၀
သမုဿယံ	၆၀၊ ၉၂
သမူလံ	၁၂၉
သမူလကေ	၂၁၁
သမူဟတံ	၃၄၄
သမူဟတော	၂၉
သမူဟနိံ	၈၄
သမေက္ခမာနာ	၁၈၅
သမေစ္စ	၅၂၃
သမေတိ	၄၂၆
သမေတော	၃၄၂
သမ္ပဇာနာနံ	၂၃၅
သမ္ပဒါ	၂၆၂
သမ္ပန္နေ	၃၅၅
သမ္ဗလံ	၂၂၁
သမ္ဗုဒ္ဓံ	၁၇
သမ္ဗောဓိံ	၅၁၊ ၂၈၄
သမ္ဘာဝနံ	၃၅၆
သမ္ဘာသေယျ	၂၀၆
သမ္မတာဠပ္ပဗောဓနော	၃၄၂
သမ္မဒညာ	၁၁၄
သမ္မန္တိ	၈၊ ၁၄၉
သမ္မာ	၉၄
သမ္မုခါ	၇၃
သမ္မုတိယာ	၁၄၀
သယနေ	၄၅၅
သယန္တိ	၃၄၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သယာမိ	၃၃၅
သယိဿံ	၄၇၆
သရ	၁၁၅
သရဏဂမနံ	၃၃၄
သရဏမာဂမံ	၁၅
သရိတာ	၄၇၅
သရိတွာ	၃၅၇
သရီရဇာ	၆၅
သရီရသုခဂိဒ္ဓဿ	၄၂၅
သရီရေန	၂၇၀
သရေ	၁၄၀
သလ္လံ	၉၇
သလ္လကတ္တော	၃၁၀
သလ္လတော	၃၉၉
သလ္လဝိဒ္ဓဿ	၃၆၆
သလ္လိတ္တော	၄၉၂
သဝနံ	၄၀၂
သဝနာယ	၅၃၄
သဝနီယေန	၅၂၈
သဝိဘတ္တေသု	၃၃၅
သသင်္ဂါမေဝ	၃၅၃
သသေနံ	၄၆၇
သဟတေ	၉၆
သဟသာ	၄၆၇
သဟဿဓာ	၄၉၃
သဟိတေ	၆၀
သာကိယာ	၁၇၀
သာတစ္စံ	၂၀၇
သာတစ္စကာရိနော	၂၃၅
သာတတိကာ	၄၈၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sātatiko	323
Sādiyissanti	364
Sādesi	11
Sādhunā	111
Sādhūpi	404
Sāmaññaṁ	209
Sāmaññattho	354
Sāyaṁ	56
Sārathiṁ	368
Sārathipavaro	66
Sārathīnaṁ	108
Sālikāyiva	528
Sālī	87
Sāsanakārakā	532
Sāsanasmiṁ	194
Sāsane	49
Sikkhaṁ	98
Sikkhato	312
Sikkhā	209
Sikkhāpentā	367
Sikkhāsājīvasamāpanno	157
Sikkhitā	368
Sikkhito	111
Sikkhetha	219
Siṅgī	364
Sitā	162
Sithilaṁ	9, 491
Siddhi	84
Siniddhā	352
Sibbiniṁ	247

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Siyā	257
Siluccayaṁ	451
Siluccaye	261
Sivaṁ	163, 477
Sivo	105
Sītavane	176
Sītibhūto	24, 102
Sītena	88
Sīlena	494
Sīlesu	364
Sīvathikāya	216
Sīhacammena	454
Sīhāsane	467
Sīho	72
Sukaraṁ	356
Sukkhaṁ	398
Sukhaṁ	27
Sukhadhammena	247
Sukhavihārānaṁ	531
Sukhādhivāho	147
Sukhāvaho	450
Sukhitā	248
Sukhito	88
Sukhī	466
Sugatassa	271
Sugatena	28
Suggahītañca	424
Suggahītanimitto	206
Suci	57
Suciṇṇo	27

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သာတတိကော	၃၂၃
သာဒိယိဿန္တိ	၃၆၄
သာဒေသိ	၁၁
သာဓုနာ	၁၁၁
သာဓူပိ	၄၀၄
သာမညံ	၂၀၉
သာမညတ္ထော	၃၅၄
သာယံ	၅၆
သာရထိံ	၃၆၈
သာရထိပဝရော	၆၆
သာရထီနံ	၁၀၈
သာလိကာယိဝ	၅၂၈
သာလီ	၈၇
သာသနကာရကာ	၅၃၂
သာသနသ္မိံ	၁၉၄
သာသနေ	၄၉
သိက္ခံ	၉၈
သိက္ခတော	၃၁၂
သိက္ခာ	၂၀၉
သိက္ခာပေန္တာ	၃၆၇
သိက္ခာသာဇီဝသမာပန္နော	၁၅၇
သိက္ခိတာ	၃၆၈
သိက္ခိတော	၁၁၁
သိက္ခေထ	၂၁၉
သိင်္ဂီ	၃၆၄
သိတာ	၁၆၂
သိထိလံ	၉၊ ၄၉၁
သိဒ္ဓိ	၈၄
သိနိဒ္ဓါ	၃၅၂
သိဗ္ဗိနိံ	၂၄၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သိယာ	၂၅၇
သိလုစ္စယံ	၄၅၁
သိလုစ္စယေ	၂၆၁
သိဝံ	၁၆၃၊ ၄၇၇
သိဝေါ	၁၀၅
သီတဝနေ	၁၇၆
သီတိဘူတော	၂၄၊ ၁၀၂
သီတေန	၈၈
သီလေန	၄၉၄
သီလေသု	၃၆၄
သီဝထိကာယ	၂၁၆
သီဟစမ္မေန	၄၅၄
သီဟာသနေ	၄၆၇
သီဟော	၇၂
သုကရံ	၃၅၆
သုက္ခံ	၃၉၈
သုခံ	၂၇
သုခဓမ္မေန	၂၄၇
သုခဝိဟာရာနံ	၅၃၁
သုခါဓိဝါဟော	၁၄၇
သုခါဝဟော	၄၅၀
သုခိတာ	၂၄၈
သုခိတော	၈၈
သုခီ	၄၆၆
သုဂတဿ	၂၇၁
သုဂတေန	၂၈
သုဂ္ဂဟီတဉ္စ	၄၂၄
သုဂ္ဂဟီတနိမိတ္တော	၂၀၆
သုစိ	၅၇
သုစိဏ္ဏော	၂၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]		[Sa]	
Sucipaṇḍaracchadā	31	Subhāvitaṁ	241
Sucimaṁsūpasecano	323	Subhāvitā	186
Sujātassa	306	Subhāvito	268
Suññaṁ	471	Sumadditaṁ	477
Suṭṭhu	105	Sumanā	271
Suṇanti	528	Sumano	222
Suṇāti	150	Sumukho	307
Suṇissanti	368	Suyuttavādī	470
Sutaṁ	260	Surattaṁ	365
Sutañca	423	Suruci	306
Sutavinicchinī	187	Suvaṇṇavaṇṇo	306
Sutena	423	Suvisuddhapaṇḍarā	31
Suttā	12	Susaṁvutatto	472
Sutvāna	53	Susaṁvute	358
Sudesitaṁ	362	Susaṁvuto	157, 205
Sudesitā	533	Susamāraddhā	235
Sudesito	104	Susamāhito	5, 367
Suddhaṁ	194	Susamūhatā	109
Suddhassa	57	Susukkadāṭho	306
Suddhiṁ	54	Sussutā	49
Suddhikāmassa	207	Sussūsā	209
Suddho	57	Suhito	398
Suddhodano	171	Seṭṭhaṁ	335
Sunibbuto	422	Setu	221
Supupphite	176	Senaṁ	51
Suppaṇāmito	536	Senakaṁ	18
Suppatiṭṭhito	242	Senāsanaṁ	204
Subbacā	368	Seyyaṁ	72
Subhaṁ	254	Seyyasamānaṁ	453
Subharā	351	Seyyo	453

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]		[သ]	
သုစိပဏ္ဍရစ္ဆဒါ	၃၁	သုဘာဝိတံ	၂၄၁
သုစိမံသူပသေစနော	၃၂၃	သုဘာဝိတာ	၁၈၆
သုဇာတဿ	၃၀၆	သုဘာဝိတော	၂၆၈
သုညံ	၄၇၁	သုမဒ္ဒိတံ	၄၇၇
သုဋ္ဌု	၁၀၅	သုမနာ	၂၇၁
သုဏန္တိ	၅၂၈	သုမနော	၂၂၂
သုဏာတိ	၁၅၀	သုမုခေါ	၃၀၇
သုဏိဿန္တိ	၃၆၈	သုယုတ္တဝါဒီ	၄၇၀
သုတံ	၂၆၀	သုရတ္တံ	၃၆၅
သုတဉ္စ	၄၂၃	သုရုစိ	၃၀၆
သုတဝိနိစ္ဆိနီ	၁၈၇	သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော	၃၀၆
သုတေန	၄၂၃	သုဝိသုဒ္ဓပဏ္ဍရာ	၃၁
သုတ္တာ	၁၂	သုသံဝုတတ္တော	၄၇၂
သုတွာန	၅၃	သုသံဝုတေ	၃၅၈
သုဒေသိတံ	၃၆၂	သုသံဝုတော	၁၅၇၊ ၂၀၅
သုဒေသိတာ	၅၃၃	သုသမာရဒ္ဓါ	၂၃၅
သုဒေသိတော	၁၀၄	သုသမာဟိတော	၅၊ ၃၆၇
သုဒ္ဓံ	၁၉၄	သုသမူဟတာ	၁၀၉
သုဒ္ဓဿ	၅၇	သုသုက္ကဒါဌော	၃၀၆
သုဒ္ဓိံ	၅၄	သုဿုတာ	၄၉
သုဒ္ဓိကာမဿ	၂၀၇	သုဿူသာ	၂၀၉
သုဒ္ဓေါ	၅၇	သုဟိတော	၃၉၈
သုဒ္ဓေါဒနော	၁၇၁	သေဋ္ဌံ	၃၃၅
သုနိဗ္ဗုတော	၄၂၂	သေတု	၂၂၁
သုပုပ္ဖိတေ	၁၇၆	သေနံ	၅၁
သုပ္ပဏာမိတော	၅၃၆	သေနကံ	၁၈
သုပ္ပတိဋ္ဌိတော	၂၄၂	သေနာသနံ	၂၀၄
သုဗ္ဗစာ	၃၆၈	သေယျံ	၇၂
သုဘံ	၂၅၄	သေယျသမာနံ	၄၅၃
သုဘရာ	၃၅၁	သေယျော	၄၅၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Seri	478
Selaṁ	256
Selaguhāyaṁ	72
Selāva	260
Selo	242, 405
Sevitaṁ	219
Seveyya	149
So	75
Soṇo	73
Sotaṁ	57
Sotadhātuvisuddhiyā	402
Sotā	534
Sotena	150
Soto	96
Sottiyo	491
Sodhito	210
Soraccaṁ	261
Svāgataṁ	17
[Ha]	
Haṁsova	535
Haññati	118
Haññantu	216
Hatā	109
Hatthigīvāya	323
Hatthinaṁ	65
Hanāma	265
Hantvā	466
Handa	244
Have	171
Hiṁsakassa	334
Hiṁsāmi	334
Hiṁse	333
Hi	219
Hitesino	185
Hitvāna	400
Himavā	261
Hiyyamāne	425
Hirīmanā	363
Hīnavīriyā	365
Hīnavīriyo	399
Heṭṭhato	347
Hemantikā	88
Hessaṁ	468
Hessati	135
Hehiti	270
Hehisi	478
Hohi	536

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သေရိ	၄၇၈
သေလံ	၂၅၆
သေလဂုဟာယံ	၇၂
သေလာဝ	၂၆၀
သေလော	၂၄၂၊၄၀၅
သေဝိတံ	၂၁၉
သေဝေယျ	၁၄၉
သော	၇၅
သောဏော	၇၃
သောတံ	၅၇
သောတဓာတုဝိသုဒ္ဓိယာ	၄၀၂
သောတာ	၅၃၄
သောတေန	၁၅၀
သောတော	၉၆
သောတ္တိယော	၄၉၁
သောဓိတော	၂၁၀
သောရစ္စံ	၂၆၁
သွာဂတံ	၁၇
[ဟ]	
ဟံသောဝ	၅၃၅
ဟညတိ	၁၁၈
ဟညန္တု	၂၁၆
ဟတာ	၁၀၉
ဟတ္ထိဂီဝါယ	၃၂၃
ဟတ္ထိနံ	၆၅
ဟနာမ	၂၆၅
ဟန္တွာ	၄၆၆
ဟန္ဒ	၂၄၄
ဟဝေ	၁၇၁
ဟိံသကဿ	၃၃၄
ဟိံသာမိ	၃၃၄
ဟိံသေ	၃၃၃
ဟိ	၂၁၉
ဟိတေသိနော	၁၈၅
ဟိတွာန	၄၀၀
ဟိမဝါ	၂၆၁
ဟိယျမာနေ	၄၂၅
ဟိရီမနာ	၃၆၃
ဟီနဝီရိယာ	၃၆၅
ဟီနဝီရိယော	၃၉၉
ဟေဋ္ဌတော	၃၄၇
ဟေမန္တိကာ	၈၈
ဟေဿံ	၄၆၈
ဟေဿတိ	၁၃၅
ဟေဟိတိ	၂၇၀
ဟေဟိသိ	၄၇၈
ဟောဟိ	၅၃၆

Theragāthā-aṭṭhakathāya dutiyabhāge

Lakkhitabbapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Agāravānaṁ ādīnavā	9, 90
Aggasāvakā	543
Aggaḷaṁ vuccati avijjā	164
Aggidānassa ānisaṁsā	325
Aggideva	54
Aṅgulimālattherassa pubbakammassa vipāko	330
Aghā nāma rāgādayo	42
Acalasaddhā	153
Ajjadagge	139
Ajjunapupphapūjāya phalaṁ	18
Ajjhattabahiddhānaṁ paricchedā	131
Añjalikammassa ānisaṁsā	43, 64, 67
Aññamaññaviruddhavāda	362
Aññāsikoṇḍañño rattaññūnaṁ aggo	253
Aṭṭhaṅgikamaggassa guṇā	105
Aṭṭhaṭṭhakaṁ nāma catusaṭṭhi	432
Aṭṭhisaṅghātā tisatāni	200
Aṭṭhīni tisatāni	292
Atimāno	109
Atītatthe vattamānavacanaṁ	403, 497
Attakilamathānuyogaṁ dukkhaṁ	41
Attano kiccaṁ nāma samaṇadhammo	274
Attahita, parihitānaṁ paṭipatti	244
Atthakāmehi attā rakkhitabbo sakkaccaṁ	243
Atthato ekaṁ byañjanameva nānaṁ	83
Adalidda	153
Adhammacaraṇa	249
Anapadānā	540
Anāgatamaddhānaṁ bhikkhūnaṁ paṭipatti	358, 363
Aniccādi-ākārā	471
Aniccena itaradvaya-lakkhaṇaṁ vuttameva	466
Animittavimokkha	453
Anujāta	538
Anudisā catasso	475
Anupadadhammavipassanā	409
Anuruddho dibbacakkhu-kānaṁ aggo	339
Anuloma, paṭilomānaṁ nayā	492
Anusāsaniyaṁ na tiṭṭhanti tesaṁ	368
Anesanaṁ Buddhapaṭikuṭṭhaṁ	210

ထေရဂါထာအဋ္ဌကထာယ ဒုတိယဘာဂေ

လက္ခိတဗ္ဗပဒါနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဂါရဝါနံ အာဒီနဝါ	၉၊ ၉၀
အဂ္ဂသာဝကာ	၅၄၃
အဂ္ဂဠံ ဝုစ္စတိ အဝိဇ္ဇာ	၁၆၄
အဂ္ဂိဒါနဿ အာနိသံသာ	၃၂၅
အဂ္ဂိဒေဝ	၅၄
အင်္ဂုလိမာလတ္ထေရဿ ပုဗ္ဗကမ္မဿ ဝိပါကော	၃၃၀
အဃာ နာမ ရာဂါဒယော	၄၂
အစလသဒ္ဓါ	၁၅၃
အဇ္ဇဒဂ္ဂေ	၁၃၉
အဇ္ဇုနပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ	၁၈
အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါနံ ပရိစ္ဆေဒါ	၁၃၁
အဉ္ဇလိကမ္မဿ အာနိသံသာ	၄၃၊ ၆၄၊ ၆၇
အညမညဝိရုဒ္ဓဝါဒ	၃၆၂
အညာသိကောဏ္ဍညော ရတ္တညူနံ အဂ္ဂေါ	၂၅၃
အဋ္ဌင်္ဂိကမဂ္ဂဿ ဂုဏာ	၁၀၅
အဋ္ဌဋ္ဌကံ နာမ စတုသဋ္ဌိ	၄၃၂
အဋ္ဌိသင်္ဃာတာ တိသတာနိ	၂၀၀
အဋ္ဌီနိ တိသတာနိ	၂၉၂
အတိမာနော	၁၀၉
အတီတတ္ထေ ဝတ္တမာနဝစနံ	၄၀၃၊ ၄၉၇
အတ္တကိလမထာနုယောဂံ ဒုက္ခံ	၄၁
အတ္တနော ကိစ္စံ နာမ သမဏဓမ္မော	၂၇၄
အတ္တဟိတ, ပရဟိတာနံ ပဋိပတ္တိ	၂၄၄
အတ္ထကာမေဟိ အတ္တာ ရက္ခိတဗ္ဗော သက္ကစ္စံ	၂၄၃
အတ္ထတော ဧကံ ဗျဉ္ဇနမေဝ နာနံ	၈၃
အဒလိဒ္ဒ	၁၅၃
အဓမ္မစရဏ	၂၄၉
အနပဒါနာ	၅၄၀
အနာဂတမဒ္ဓါနံ ဘိက္ခုနီနံ ပဋိပတ္တိ	၃၅၈၊ ၃၆၃
အနိစ္စာဒိအာကာရာ	၄၇၁
အနိစ္စေန ဣတရဒွယလက္ခဏံ ဝုတ္တမေဝ	၄၆၆
အနိမိတ္တဝိမောက္ခ	၄၅၃
အနုဇာတ	၅၃၈
အနုဒိသာ စတဿော	၄၇၅
အနုပဒဓမ္မဝိပဿနာ	၄၀၉
အနုရုဒ္ဓေါ ဒိဗ္ဗစက္ခုကာနံ အဂ္ဂေါ	၃၃၉
အနုလောမ, ပဋိလောမာနံ နယာ	၄၉၂
အနုသာသနိယံ န တိဋ္ဌန္တိ တေသံ	၃၆၈
အနေသနံ ဗုဒ္ဓပဋိကုဋ္ဌံ	၂၁၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Antaraṭṭhaka	88
Antevāsinā dātabbā ācariyassa garudakkhiṇā	325
Appakaṁ ūnamadhikaṁ na gaṇanūpagaṁ	523
Appaṇihitavimokkha	543
Appamaññā	88
Appamādassa anuyuñjanaṁ	119
Appassuta	423
Abhiññāpāragū	260
Abhiramanti Tathāgatā suññāgāre	175
Amataṁ vuccati agadaṁ	32
Ambapakkaphaladānassa ānisaṁsā	126
Ambaphaladānassa ānisaṁsā	52
Ambāṭakaphaladānassa ānisaṁsā	35
Arahantehi deva asuñño Jambudīpo	436
Arahaddhaja	365-6
Arahā na tveva, yathā ahaṁ	83
Arājakaṁ rajjaṁ nassati	435
Ariyakanta	152
Ariyajāti	173
Ariyabhāvassa kāraṇāni	228
Ariyavaṁsapaṭipadā	351
Ariyasaccāni cattāri	142
Ariyānaṁ lokadhammehi akampanīyatā	242
Ariyā majjhattāva	165

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A - Ā]	
Ariyūpavādānaṁ paṭighātā	491
Ariyo tuṇhībhāvo	242
Asmimāno	109
Assāsapassāsā kāyasaṅkhārā	345
Ahaṁ, attā	288
Akālika	312
Ācinanadukkha	303
Āṇidvāra	65
Ātataṁ	94
Ātatavitataṁ	94
Ādiccavaṁso	104
Ādittapariyāyadesanāya ānisaṁsā	79
Ānandattherassa arahattapattatā	416, 422
Ānando atthakusalo	428
Ānāpāna	186
Ānāpānasatibhāvanāya guṇā	185
Āpattīnaṁ āvi, nāvikaraṇānaṁ ānisaṁsādīnavā	116-7
Āraññika	488
Ārogyaṁ byādhipariyosānaṁ	201
Ālapanassa saṁvaṇṇitapadāni	65
Ālope cattāro abhutvā udakaṁ pive	394, 398
Āsanadānassa ānisaṁsā	321
Āsanadānassa pupphamayassa ānisaṁsā	136

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အန္တရဋ္ဌက	၈၈
အန္တေဝါသိနာ ဒါတဗ္ဗာ အာစရိယဿ ဂရုဒက္ခိဏာ	၃၂၅
အပ္ပကံ ဦနမဓိကံ န ဂဏနူပဂံ	၅၂၃
အပ္ပဏိဟိတဝိမောက္ခ	၅၄၃
အပ္ပမညာ	၈၈
အပ္ပမာဒဿ အနုယုဉ္ဇနံ	၁၁၉
အပ္ပဿုတ	၄၂၃
အဘိညာပါရဂူ	၂၆၀
အဘိရမန္တိ တထာဂတာ သုညာဂါရေ	၁၇၅
အမတံ ဝုစ္စတိ အဂဒံ	၃၂
အမ္ဗပက္ကဖလဒါနဿ အာနိသံသာ	၁၂၆
အမ္ဗဖလဒါနဿ အာနိသံသာ	၅၂
အမ္ဗာဋကဖလဒါနဿ အာနိသံသာ	၃၅
အရဟန္တေဟိ ဒေဝ အသုညော ဇမ္ဗုဒီပေါ	၄၃၆
အရဟဒ္ဓဇ	၃၆၅-၆
အရဟာ န တွေဝ, ယထာ အဟံ	၈၃
အရာဇကံ ရဇ္ဇံ နဿတိ	၄၃၅
အရိယကန္တ	၁၅၂
အရိယဇာတိ	၁၇၃
အရိယဘာဝဿ ကာရဏာနိ	၂၂၈
အရိယဝံသပဋိပဒါ	၃၅၁
အရိယသစ္စာနိ စတ္တာရိ	၁၄၂
အရိယာနံ လောကဓမ္မေဟိ အကမ္ပနီယတာ	၂၄၂
အရိယာ မဇ္ဈတ္တာဝ	၁၆၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ - အာ]	
အရိယူပဝါဒါနံ ပဋိဃာတာ	၄၉၁
အရိယော တုဏှီဘာဝေါ	၂၄၂
အသ္မိမာနော	၁၀၉
အဿာသပဿာသာ ကာယသင်္ခါရာ	၃၄၅
အဟံ,အတ္တာ	၂၈၈
အကာလိက	၃၁၂
အာစိနနဒုက္ခ	၃၀၃
အာဏိဒွါရ	၆၅
အာတတံ	၉၄
အာတတဝိတတံ	၉၄
အာဒိစ္စဝံသော	၁၀၄
အာဒိတ္တပရိယာယဒေသနာယ အာနိသံသာ	၇၉
အာနန္ဒတ္ထေရဿ အရဟတ္တ-ပတ္တတာ	၄၁၆၊၄၂၂
အာနန္ဒော အတ္ထကုသလော	၄၂၈
အာနာပါန	၁၈၆
အာနာပါနသတိဘာဝနာယ ဂုဏာ	၁၈၅
အာပတ္တီနံ အာဝိ,နာဝိကရဏာနံ အာနိသံသာဒီနဝါ	၁၁၆-၇
အာရညိက	၄၈၈
အာရောဂျံ ဗျာဓိပရိယောသာနံ	၂၀၁
အာလပနဿ သံဝဏ္ဏိတပဒါနိ	၆၅
အာလောပေ စတ္တာရော အဘုတွာ ဥဒကံ ပိဝေ	၃၉၄၊၃၉၈
အာသနဒါနဿ အာနိသံသာ	၃၂၁
အာသနဒါနဿ ပုပ္ဖမယဿ အာနိသံသာ	၁၃၆

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ā - I]

Āhāraṁ āharantassa
  aṅgāni aṭṭha 398
Āhāravekallassa ādīnavā 59
Ijjhati bhikkhave sīlavato
  cetopaṇidhi visuddhattā 222
Iṇaṭṭa 469
Itthīnaṁ sarīragandhā 278
  assagandhinī 278
  meṇḍagandhinī 278
  sedagandhinī 288
  soṇitagandhinī 278
Indriyārakkhā attahita-
  paṭipattiyāva mūlaṁ 275
Isi 271
Isisattama 529

[U]

Ukkāro vuccati vaccakūpaṁ 199
Ugga 521
Ucchukhaṇḍikadānassa
  ānisaṁsā 73
Utūnaṁ anucchavikapāsādā 337
Uttarasāṭakadānassa
  ānisaṁsā 414
Uttarimpi vijjaṁ ito jānāmi 509
Uttiṭṭhapiṇḍa 451
Udakadānassa ānisaṁsā 371
Udāyī sahapaṁsukīḷiko
  dasabalena 166
Upagatānaṁ dhammaṁ
  desetha 184
Upanissayasampannapuggala 402

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[U - Ū]

Upapattidevā 141
Upamāyo cuddasa 263
Upasampadā nānāvidhā 539
Upādāna 537
Upāhanadānassa ānisaṁsā 6
Ubhato saṁsuddhagahaṇika 335
Ubhato sujāto putto 107
Ussūyā parasampatti-asahana-
  lakkhaṇā 286
Ūnūdara 398

[E - O]

Ekasasse aggadānāni nava 250
Ekasāṭaka 431
Ekovādassa ānisaṁsā 15
Etha bhikkhavo 146, 165, 184,
  372
Ehibhikkhubhāvena
  upasampadā 13, 79, 224,
  227, 312, 329, 539
Omaṁ vuccati
  parittaṁ lāmakaṁ 534
Omāno 109
Orasaputta 172, 538
Ovāda, anusāsanīnaṁ visesā 402
Ovādapaṭiggahaṇūpasampadā 539
Ovādūpasampadā
  Mahākassapatthero 443

[Ka]

Kakacūpamā 115
Kaṇikārapupphapūjāya
  phalaṁ 144

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[အာ-ဣ]

အာဟာရံ အာဟရန္တဿ
  အင်္ဂါနိ အဋ္ဌ ၃၉၈
အာဟာရဝေကလ္လဿ အာဒီနဝါ ၅၉
ဣဇ္ဈတိ ဘိက္ခဝေ သီလဝတော
  စေတောပဏိဓိ ဝိသုဒ္ဓတ္တာ ၂၂၂
ဣဏဋ္ဋ ၄၆၉
ဣတ္ထီနံ သရီရဂန္ဓာ ၂၇၈
  အဿဂန္ဓိနီ ၂၇၈
  မေဏ္ဍဂန္ဓိနီ ၂၇၈
  သေဒဂန္ဓိနီ ၂၈၈
  သောဏိတဂန္ဓိနီ ၂၇၈
ဣန္ဒြိယာရက္ခာ အတ္တဟိတ-
  ပဋိပတ္တိယာဝ မူလံ ၂၇၅
ဣသိ ၂၇၁
ဣသိသတ္တမ ၅၂၉

[ဥ]

ဥက္ကာရော ဝုစ္စတိ ဝစ္စကူပံ ၁၉၉
ဥဂ္ဂ ၅၂၁
ဥစ္ဆုခဏ္ဍိကဒါနဿ
  အာနိသံသာ ၇၃
ဥတူနံ အနုစ္ဆဝိကပါသာဒါ ၃၃၇
ဥတ္တရသာဋကဒါနဿ
  အာနိသံသာ ၄၁၄
ဥတ္တရိမ္ပိ ဝိဇ္ဇံ ဣတော ဇာနာမိ ၅၀၉
ဥတ္တိဋ္ဌပိဏ္ဍ ၄၅၁
ဥဒကဒါနဿ အာနိသံသာ ၃၇၁
ဥဒါယီ သဟပံသုကီဠိကော
  ဒသဗလေန ၁၆၆
ဥပဂတာနံ ဓမ္မံ ဒေသေထ ၁၈၄
ဥပနိဿယသမ္ပန္နပုဂ္ဂလ ၄၀၂

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဥ-ဦ]

ဥပပတ္တိဒေဝါ ၁၄၁
ဥပမာယော စုဒ္ဒသ ၂၆၃
ဥပသမ္ပဒါ နာနာဝိဓာ ၅၃၉
ဥပါဒါန ၅၃၇
ဥပါဟနဒါနဿ အာနိသံသာ ၆
ဥဘတော သံသုဒ္ဓဂဟဏိက ၃၃၅
ဥဘတော သုဇာတော ပုတ္တော ၁၀၇
ဥဿူယာ ပရသမ္ပတ္တိအသဟန-
  လက္ခဏာ ၂၈၆
ဦနူဒရ ၃၉၈

[ဧ-ဩ]

ဧကသဿေ အဂ္ဂဒါနာနိ နဝ ၂၅၀
ဧကသာဋက ၄၃၁
ဧကောဝါဒဿ အာနိသံသာ ၁၅
ဧထ ဘိက္ခဝေါ ၁၄၆၊ ၁၆၅၊ ၁၈၄၊
  ၃၇၂
ဧဟိဘိက္ခုဘာဝေန ဥပသမ္ပဒါ ၁၃၊
  ၇၉၊ ၂၂၄၊ ၂၂၇၊ ၃၁၂၊ ၃၂၉၊
  ၅၃၉
ဩမံ ဝုစ္စတိ ပရိတ္တံ လာမကံ ၅၃၄
ဩမာနော ၁၀၉
ဩရသပုတ္တ ၁၇၂၊ ၅၃၈
ဩဝါဒ,အနုသာသနီနံ
  ဝိသေသာ ၄၀၂
ဩဝါဒပဋိဂ္ဂဟဏူပသမ္ပဒါ ၅၃၉
ဩဝါဒူပသမ္ပဒါ မဟာကဿပ-
  တ္ထေရော ၄၄၃

[က]

ကကစူပမာ ၁၁၅
ကဏိကာရပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ ၁၄၄

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ka]

Kaṇḍarasambandhā saṭṭhi 199, 200
Kanti udakaṁ 176
Kandara 176
Kapaṇaddhikadānassa ānisaṁsā 288-9, 370
Kapparukkhapūjāya phalaṁ 197
Kapparukkhā aṭṭhaṭṭhakā 436
Kappinakumārassa chattussāpanaṁ 179
Karerimālā 452
Kalāpagga 250
Kalyāṇa, pāpamitta-saṁsaggānaṁ ānisaṁsādīnavā 256-7, 330
Kalyāṇamittasevanāya ānisaṁsā 152, 209
Kavacassa paṭimuccanaṁ 177
Kāpurisa 241
Kāmā 122
Kāmānaṁ ādīnavā 122
Kāmā nāma atīte dukkhā, āyatiṁ kaṭukaphalā 473
Kāya 466
Kāyagatāsatibhāvanā ekantahitāvahā 426
Kāyagatāsati bhāvetabbā niccaṁ 130
Kāyassa sotaṭṭhānāni nava 11
Kāraṇūpacā 309, 310
Kālasamayayuttānaṁ dhammā 528

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ka]

Kāveyya 532
Kāsāvānaṁ vaṇṇāni 365
Kilesā maggakkhaṇe vimuccanti nāma, phalakkhaṇe vimuttā nāma 4
Kumārapañhā 138
Koṭṭhagga 250
Kodhākodhānaṁ ādīnavānisaṁsā 114
Kolaphaladānassa ānisaṁsā 55

[Kha]

Khajjakavisesā aṭṭhārasa 355
Khaṇā pañca aṭṭha nava 404
Khaṇo vo mā upaccagā 97, 243, 404
Khattiyavaṁso duvidho 104
Khandhāvārabhatta 412
Khalagga 250
Khippanisantino samāpajjanaṁ 503
Khettavatthūnaṁ visesā 363

[Ga]

Gaṇapāmokkha 83, 304
Gaṇasaṅgaṇikānaṁ ādīnavā 450
Gaṇācariya 17
Gaṇḍa 29
Gayātitthaṁ pāpapavāhanaṁ mahājanassa 56
Gayāphaggu 15, 17

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[က]

ကဏ္ဍရသမ္ဗန္ဓာ သဋ္ဌိ ၁၉၉၊ ၂၀၀
ကန္တိ ဥဒကံ ၁၇၆
ကန္ဒရ ၁၇၆
ကပဏဒ္ဓိကဒါနဿ အာနိသံသာ ၂၈၈-၉၊ ၃၇၀
ကပ္ပရုက္ခပူဇာယ ဖလံ ၁၉၇
ကပ္ပရုက္ခာ အဋ္ဌဋ္ဌကာ ၄၃၆
ကပ္ပိနကုမာရဿ ဆတ္တုဿာပနံ ၁၇၉
ကရေရိမာလာ ၄၅၂
ကလာပဂ္ဂ ၂၅၀
ကလျာဏ,ပါပမိတ္တသံသဂ္ဂါနံ အာနိသံသာဒီနဝါ ၂၅၆-၇၊ ၃၃၀
ကလျာဏမိတ္တသေဝနာယ အာနိသံသာ ၁၅၂၊ ၂၀၉
ကဝစဿ ပဋိမုစ္စနံ ၁၇၇
ကာပုရိသ ၂၄၁
ကာမာ ၁၂၂
ကာမာနံ အာဒီနဝါ ၁၂၂
ကာမာ နာမ အတီတေ ဒုက္ခာ, အာယတိံ ကဋုကဖလာ ၄၇၃
ကာယ ၄၆၆
ကာယဂတာသတိဘာဝနာ ဧကန္တဟိတာဝဟာ ၄၂၆
ကာယဂတာသတိ ဘာဝေတဗ္ဗာ နိစ္စံ ၁၃၀
ကာယဿ သောတဋ္ဌာနာနိ နဝ ၁၁
ကာရဏူပစာ ၃၀၉၊ ၃၁၀
ကာလသမယယုတ္တာနံ ဓမ္မာ ၅၂၈

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[က]

ကာဝေယျ ၅၃၂
ကာသာဝါနံ ဝဏ္ဏာနိ ၃၆၅
ကိလေသာ မဂ္ဂက္ခဏေ ဝိမုစ္စန္တိ နာမ,ဖလက္ခဏေ ဝိမုတ္တာ နာမ ၄
ကုမာရပဉှာ ၁၃၈
ကောဋ္ဌဂ္ဂ ၂၅၀
ကောဓာကောဓာနံ အာဒီနဝါနိသံသာ ၁၁၄
ကောလဖလဒါနဿ အာနိသံသာ ၅၅

[ခ]

ခဇ္ဇကဝိသေသာ အဋ္ဌာရသ ၃၅၅
ခဏာ ပဉ္စ အဋ္ဌ နဝ ၄၀၄
ခဏော ဝေါ မာ ဥပစ္စဂါ ၉၇၊ ၂၄၃၊ ၄၀၄
ခတ္တိယဝံသော ဒုဝိဓော ၁၀၄
ခန္ဓာဝါရဘတ္တ ၄၁၂
ခလဂ္ဂ ၂၅၀
ခိပ္ပနိသန္တိနော သမာပဇ္ဇနံ ၅၀၃
ခေတ္တဝတ္ထူနံ ဝိသေသာ ၃၆၃

[ဂ]

ဂဏပါမောက္ခ ၈၃၊ ၃၀၄
ဂဏသင်္ဂဏိကာနံ အာဒီနဝါ ၄၅၀
ဂဏာစရိယ ၁၇
ဂဏ္ဍ ၂၉
ဂယာတိတ္ထံ ပါပပဝါဟနံ မဟာဇနဿ ၅၆
ဂယာဖဂ္ဂု ၁၅၊ ၁၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ga - Gha]	
Gahaṭṭhasīlaṁ	152-3
Gilānapaccayasantosa	205
Guṇayutto nāma	421
Gocaragāmassa payojanaṁ	357
Gocarā, gocaraṭṭhāna	210
Goṇo manussavācāya patthanaṁ akāsi	244
Ghanaṁ	94
[Ca]	
Cakkavattino itthiratanassa gandhā	278
kāyato candanagandho	278
mukhato uppalagandho	278
Cakkavattiraññо āṇā	307
Cakkavattī	307
Cakkhādīnaṁ gocararūpāni	277
Catujjātiyagandhapūjāya phalaṁ	38
Catupaccayapūjāya phalaṁ	132, 229
Cammikābādha	177
Cāritta, vārittānaṁ sīlāni	210
Cittaṁ ekameva uppajjati ekasmiṁ santāne	472
Cittassa niggaṇhanaṁ	479
Cīvaradānassa ānisaṁsā	70
Cīvarasantosa	204
Cīvarānaṁ paribhuñjanaṁ	351
Cetokhilā pañca	256
Coranakkhattena jātassa ānubhāvo	325

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Cha - Ja]	
Chattadānassa ānisaṁsā	1
Chabbaṇṇabuddharasmīnaṁ vissajjanaṁ uttaraṇatitthassābhimukhaṭṭhāne	180
Chavasīsamantassa ānubhāvo	508-9
Janā tayo	536
Jarāmaraṇa	162
Javanapaññā	405, 408
Jāti dve	173
Jātipaṁsukūlika	444
Jitaṁ me, jitaṁ me	431
Jīvitaṁ maraṇapariyosānaṁ	201
Jīvitassa avañjhatā	412
[Jha - Ña]	
Jhānasukha	112
Ñatticatutthakammūpasampadā	540
[Ta]	
Tacapañcakakammaṭṭhānaṁ anurūpaṁ pabbajitabhāvassa	198
Taṇhakkhaya	237
Taṇhā purisassa dutiyonāma	176, 342, 466
Taṇhāmānadiṭṭhīnaṁ abhinivesanaṁ	304
Taṇhāya mūlaṁ nāma avijjā	130
Tatiyasaṅgītiyaṁ saṅgītā gāthā	89

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဂ-ဃ]	
ဂဟဋ္ဌသီလံ	၁၅၂-၃
ဂိလာနပစ္စယသန္တောသ	၂၀၅
ဂုဏယုတ္တော နာမ	၄၂၁
ဂေါစရဂါမဿ ပယောဇနံ	၃၅၇
ဂေါစရာ,ဂေါစရဋ္ဌာန	၂၁၀
ဂေါဏော မနုဿဝါစာယ ပတ္ထနံ အကာသိ	၂၄၄
ဃနံ	၉၄
[စ]	
စက္ကဝတ္တိနော ဣတ္ထိရတနဿ ဂန္ဓာ	၂၇၈
ကာယတော စန္ဒနဂန္ဓော	၂၇၈
မုခတော ဥပ္ပလဂန္ဓော	၂၇၈
စက္ကဝတ္တိရညော အာဏာ	၃၀၇
စက္ကဝတ္တီ	၃၀၇
စက္ခာဒီနံ ဂေါစရရူပါနိ	၂၇၇
စတုဇ္ဇာတိယဂန္ဓပူဇာယ ဖလံ	၃၈
စတုပစ္စယပူဇာယ ဖလံ	၁၃၂၊ ၂၂၉
စမ္မိကာဗာဓ	၁၇၇
စာရိတ္တ,ဝါရိတ္တာနံ သီလာနိ	၂၁၀
စိတ္တံ ဧကမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဧကသ္မိံ သန္တာနေ	၄၇၂
စိတ္တဿ နိဂ္ဂဏှနံ	၄၇၉
စီဝရဒါနဿ အာနိသံသာ	၇၀
စီဝရသန္တောသ	၂၀၄
စီဝရာနံ ပရိဘုဉ္ဇနံ	၃၅၁
စေတောခိလာ ပဉ္စ	၂၅၆
စောရနက္ခတ္တေန ဇာတဿ အာနုဘာဝေါ	၃၂၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဆ-ဇ]	
ဆတ္တဒါနဿ အာနိသံသာ	၁
ဆဗ္ဗဏ္ဏဗုဒ္ဓရသ္မီနံ ဝိဿဇ္ဇနံ ဥတ္တရဏတိတ္ထဿာဘိမုခဋ္ဌာနေ	၁၈၀
ဆဝသီသမန္တဿ အာနုဘာဝေါ	၅၀၈-၉
ဇနာ တယော	၅၃၆
ဇရာမရဏ	၁၆၂
ဇဝနပညာ	၄၀၅၊ ၄၀၈
ဇာတိ ဒွေ	၁၇၃
ဇာတိပံသုကူလိက	၄၄၄
ဇိတံ မေ, ဇိတံ မေ	၄၃၁
ဇီဝိတံ မရဏပရိယောသာနံ	၂၀၁
ဇီဝိတဿ အဝဉ္ဈတာ	၄၁၂
[ဈ-ဉ]	
ဈာနသုခ	၁၁၂
ဉတ္တိစတုတ္ထကမ္မူပသမ္ပဒါ	၅၄၀
[တ]	
တစပဉ္စကကမ္မဋ္ဌာနံ အနုရူပံ ပဗ္ဗဇိတဘာဝဿ	၁၉၈
တဏှက္ခယ	၂၃၇
တဏှာ ပုရိသဿ ဒုတိယော နာမ	၁၇၆၊ ၃၄၂၊ ၄၆၆
တဏှာမာနဒိဋ္ဌီနံ အဘိနိဝေသနံ	၃၀၄
တဏှာယ မူလံ နာမ အဝိဇ္ဇာ	၁၃၀
တတိယသင်္ဂီတိယံ သင်္ဂီတာ ဂါထာ	၈၉

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ta - Tha]

Tathāgatā uppajjanti bahūnaṁ atthāya 532
Tikkhapaññā 405, 408
Ticīvaradānassa ānisaṁsā 305, 413
Tūriyaṅgāni pañca 94, 452
Tūriyānaṁ paggaṇhanaṁ 436
Tekicchakārī 85
Thinamiddhaṁ citta, kāyālasiyalakkhaṇaṁ 286
Thī 37
Thera 255, 531

[Da]

Dakkhiṇeyyaggīnaṁ paricaraṇāni 54
Dantapona 355
Dandhadhātuka 192
Daḷha 287
Daḷhadhanuno nāma dvisahassathāmaṁ vuccati 522
Dānayugaṁ 368
Dāyāda 57, 478
Dāḷimaphaladānassa ānisaṁsā 89
Dija 468
Diṭṭhamattena sādhūti na vissāsitabbo tādiso 404
Diṭṭhisallaṁ tiṁsappabhedaṁ 284
Dibbacakkhu, cutūpapātañāṇānaṁ adhigatākārā 347
Divasassa vārā tayo 56
Disā catasso dasa 221, 475
Dīghasāladānassa ānisaṁsā 229
Dīpapūjāya phalaṁ 336
Dukūlacumbaṭake nipajjāpesuṁ Kāḷudāyiṁ 165
Dukkha 142
Dukkhapaṭipadā 544
Dukkhapaṭipadā khippābhiññā 544
Dummedha 12
Devasampatti 220
Devo tividho 141, 538

[Dha]

Dhammaṁ passanto, maṁ passati 58
Dhammakkhandhasahassāni dvisahassādhikāni Sammāsambuddhato 422
Dhammakkhandhasahassāni dve sahassāni bhikkhuto 422
Dhammacakkapavattanasuttantaṁ desesi Āsāḷhīpuṇṇamāyaṁ 251
Dhammadhara 425
Dhammarājā 90
Dhammarāja, cakkavattirājānaṁ visesā 308
Dhammavācā 527
Dhammasavanassa ānisaṁsā 174
Dhammādāsa 92-3
Dhammādhammānaṁ asaṁkiṇṇaphalatā 28

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[တ - ထ]

တထာဂတာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ဗဟူနံ အတ္ထာယ ၅၃၂
တိက္ခပညာ ၄၀၅၊၄၀၈
တိစီဝရဒါနဿ အာနိသံသာ ၃၀၅၊ ၄၁၃
တူရိယင်္ဂါနိ ပဉ္စ ၉၄၊၄၅၂
တူရိယာနံ ပဂ္ဂဏှနံ ၄၃၆
တေကိစ္ဆကာရီ ၈၅
ထိနမိဒ္ဓံ စိတ္တ,ကာယာလသိယလက္ခဏံ ၂၈၆
ထီ ၃၇
ထေရ ၂၅၅၊၅၃၁

[ဒ]

ဒက္ခိဏေယျဂ္ဂီနံ ပရိစရဏာနိ ၅၄
ဒန္တပေါန ၃၅၅
ဒန္ဓဓာတုက ၁၉၂
ဒဠှ ၂၈၇
ဒဠှဓနုနော နာမ ဒွိသဟဿထာမံ ဝုစ္စတိ ၅၂၂
ဒါနယုဂံ ၃၆၈
ဒါယာဒ ၅၇၊၄၇၈
ဒါဠိမဖလဒါနဿ အာနိသံသာ ၈၉
ဒိဇ ၄၆၈
ဒိဋ္ဌမတ္တေန သာဓူတိ န ဝိဿာသိတဗ္ဗော တာဒိသော ၄၀၄
ဒိဋ္ဌိသလ္လံ တိံသပ္ပဘေဒံ ၂၈၄
ဒိဗ္ဗစက္ခု,စုတူပပါတဉာဏာနံ အဓိဂတာကာရာ ၃၄၇
ဒိဝသဿ ဝါရာ တယော ၅၆
ဒိသာ စတဿော ဒသ ၂၂၁၊၄၇၅
ဒီဃသာလဒါနဿ အာနိသံသာ ၂၂၉
ဒီပပူဇာယ ဖလံ ၃၃၆
ဒုကူလစုမ္ဗဋကေ နိပဇ္ဇာပေသုံ ကာဠုဒါယိံ ၁၆၅
ဒုက္ခ ၁၄၂
ဒုက္ခပဋိပဒါ ၅၄၄
ဒုက္ခပဋိပဒါ ခိပ္ပါဘိညာ ၅၄၄
ဒုမ္မေဓ ၁၂
ဒေဝသမ္ပတ္တိ ၂၂၀
ဒေဝေါ တိဝိဓော ၁၄၁၊၅၃၈

[ဓ]

ဓမ္မံ ပဿန္တော,မံ ပဿတိ ၅၈
ဓမ္မက္ခန္ဓသဟဿာနိ ဒွိသဟဿာဓိကာနိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓတော ၄၂၂
ဓမ္မက္ခန္ဓသဟဿာနိ ဒွေ သဟဿာနိ ဘိက္ခုတော ၄၂၂
ဓမ္မစက္ကပဝတ္တနသုတ္တန္တံ ဒေသေသိ အာသာဠှီပုဏ္ဏမာယံ ၂၅၁
ဓမ္မဓရ ၄၂၅
ဓမ္မရာဇာ ၉၀
ဓမ္မရာဇ,စက္ကဝတ္တိရာဇာနံ ဝိသေသာ ၃၀၈
ဓမ္မဝါစာ ၅၂၇
ဓမ္မသဝနဿ အာနိသံသာ ၁၇၄
ဓမ္မာဒါသ ၉၂-၃
ဓမ္မာဓမ္မာနံ အသံကိဏ္ဏဖလတာ ၂၈

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Dha]
Dhammāsokaraññoekarajjābhiseko 174
Dhammuddesā cattāro 294, 298
Dhammo eso 26
Dhī jigucchanatthe nipāto 11
Dhīrabhāvānaṁ āvahanadhammā 187
Dhutaṅgāni terasa 323-4

[Na - Pa]
Nagā 452
Naccagītādīsu manasikārā 1, 3
Naṭānaṁ gati 457
Nandopanandanāgarājassa ānubhāvo 502
Naradeva 493
Navakammādipasutassa kicchā 453
Nāga 261
Nipajjā nāma kosajja-pakkhiyā 101
Nibaddhupaṭṭhākassa varā aṭṭha 415
Nibbanti dhīrā yathāyaṁ padīpo 345
Nibbānasampatti 220
Nibbedhikapaññā 405, 409
Nibbuto ca katthaci gantvā na tiṭṭhati 345
Nirodha 142
Nhārusambandhā navasatāni 200, 488
Paṁsukūluppattiṭṭhāna 342
Paccayesu appicchā nāma sādhu 473
Pacchimakālassa paricchedā 368

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Pa]
Pacchimabhavikasattassa arahattaṁ appatvā jīvitakkhayo nāma natthi 213, 218
Pacchimabhavikassa puññabalaṁ 136, 159
Pacchime kāle parittā tathārūpā therā 352
Pañcavaggiya 251
Pañcavidhabandhanakamma-kāraṇa 298
Pañhābyākaraṇūpa-sampadā 138, 540
Paññājīviṁ jīvitamāhu seṭṭhaṁ 149, 186
Paññāya pabhedā 405
Paññāya passati yathābhūtaṁ 254
Paṭipattiyā cintitākāra-vibhāvanā 280
Paṭipadā catasso 544
Paṭipadāhi vinā ariyamaggā-dhigamo natthi 545
Paṭisanthārakaraṇampi papañcaṁ 253
Paṭisallāna 204
Paṭissayadānassa ānisaṁsā 321
Paṭhamabodhiyaṁ vīsativassāni anibaddhupaṭṭhākā 414
Paṇidhāna 157
Paṇidhānassa ānisaṁsā tasmiṁ tasmiṁ aggaṭṭhāne 57, 70, 78, 125-6, 144, 154, 165, 179, 202, 229, ādi
Paṇḍitabhāvādīnaṁ vibhāvanā 405-6
Paṇḍitā damayanti attānaṁ 333

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဓ]
ဓမ္မာသောကရညော ဧကရဇ္ဇာဘိသေကော ၁၇၄
ဓမ္မုဒ္ဒေသာ စတ္တာရော ၂၉၄၊ ၂၉၈
ဓမ္မော ဧသော ၂၆
ဓီ ဇိဂုစ္ဆနတ္ထေ နိပါတော ၁၁
ဓီရဘာဝါနံ အာဝဟနဓမ္မာ ၁၈၇
ဓုတင်္ဂါနိ တေရသ ၃၂၃-၄

[န-ပ]
နဂါ ၄၅၂
နစ္စဂီတာဒီသု မနသိကာရာ ၁၊ ၃
နဋာနံ ဂတိ ၄၅၇
နန္ဒောပနန္ဒနာဂရာဇဿ အာနုဘာဝေါ ၅၀၂
နရဒေဝ ၄၉၃
နဝကမ္မာဒိပသုတဿ ကိစ္စာ ၄၅၃
နာဂ ၂၆၁
နိပဇ္ဇာ နာမ ကောသဇ္ဇ-ပက္ခိယာ ၁၀၁
နိဗဒ္ဓုပဋ္ဌာကဿ ဝရာ အဋ္ဌ ၄၁၅
နိဗ္ဗန္တိ ဓီရာ ယထာယံ ပဒီပေါ ၃၄၅
နိဗ္ဗာနသမ္ပတ္တိ ၂၂၀
နိဗ္ဗေဓိကပညာ ၄၀၅၊ ၄၀၉
နိဗ္ဗုတော စ ကတ္ထစိ ဂန္တွာ န တိဋ္ဌတိ ၃၄၅
နိရောဓ ၁၄၂
နှာရုသမ္ဗန္ဓာ နဝသတာနိ ၂၀၀၊ ၄၈၈
ပံသုကူလုပ္ပတ္တိဋ္ဌာန ၃၄၂
ပစ္စယေသု အပ္ပိစ္ဆာ နာမ သာဓု ၄၇၃
ပစ္ဆိမကာလဿ ပရိစ္ဆေဒါ ၃၆၈

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ပ]
ပစ္ဆိမဘဝိကသတ္တဿ အရဟတ္တံ အပ္ပတွာ ဇီဝိတက္ခယော နာမ နတ္ထိ ၂၁၃၊ ၂၁၈
ပစ္ဆိမဘဝိကဿ ပုညဗလံ ၁၃၆၊ ၁၅၉
ပစ္ဆိမေ ကာလေ ပရိတ္တာ တထာရူပါ ထေရာ ၃၅၂
ပဉ္စဝဂ္ဂိယ ၂၅၁
ပဉ္စဝိဓဗန္ဓနကမ္မကာရဏ ၂၉၈
ပဉှာဗျာကရဏူပသမ္ပဒါ ၁၃၈၊ ၅၄၀
ပညာဇီဝိံ ဇီဝိတမာဟု သေဋ္ဌံ ၁၄၉၊ ၁၈၆
ပညာယ ပဘေဒါ ၄၀၅
ပညာယ ပဿတိ ယထာဘူတံ ၂၅၄
ပဋိပတ္တိယာ စိန္တိတာကာရ-ဝိဘာဝနာ ၂၈၀
ပဋိပဒါ စတဿော ၅၄၄
ပဋိပဒါဟိ ဝိနာ အရိယမဂ္ဂါ-ဓိဂမော နတ္ထိ ၅၄၅
ပဋိသန္ထာရကရဏမ္ပိ ပပဉ္စံ ၂၅၃
ပဋိသလ္လာန ၂၀၄
ပဋိဿယဒါနဿ အာနိသံသာ ၃၂၁
ပဌမဗောဓိယံ ဝီသတိဝဿာနိ အနိဗဒ္ဓုပဋ္ဌာကာ ၄၁၄
ပဏိဓာန ၁၅၇
ပဏိဓာနဿ အာနိသံသာ တသ္မိံ တသ္မိံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ၅၇၊ ၇၀၊ ၇၈၊ ၁၂၅-၆၊ ၁၄၄၊ ၁၅၄၊ ၁၆၅၊ ၁၇၉၊ ၂၀၂၊ ၂၂၉၊ အာဒိ
ပဏ္ဍိတဘာဝါဒီနံ ဝိဘာဝနာ ၄၀၅-၆
ပဏ္ဍိတာ ဒမယန္တိ အတ္တာနံ ၃၃၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Paṇḍitānaṁ kāraṇāni cattāri	406
Pativiyogadukkha	120
Padasatānaṁ vaṇṇanā	513
Padīpapūjāya phalaṁ	10
Padumapupphapūjāya phalaṁ	29
Panthaka	155
Papañca	162
Papañcā nāma rāgādikilesā	344
Pabbajjaṁ yāci jīvarakkhaṇatthaṁ	32
Pabbajitaliṅga	367
Pabbajitasīlaṁ	153
Pamādāpamādānaṁ ādīnavānisaṁsā	334
Parammukhasāvaka	540
Pariññāpāragū	260
Parinibbānaṁ anujānāpetu	258
Paribbājakapabbajjā	280
Pariyattibāhusaccaṁ dīpadhāro andho viya	423
Pariyattibāhusaccaṁ magga-brahmacariyassa mūlaṁ	424
Pariveṇaṁ gabbhasahassa-paṭimaṇḍitaṁ	179
Pasughātayañña	148
Pahānapāragū	260
Pādodakadānassa ānisaṁsā	321
Pāragū	234
Pāragū cha	260
Pārāpāra	287
Pāsāṇaphalakadānassa ānisaṁsā	321
Pāsādā tayo	230
Piṇḍapātasantosa	205
Piṇḍapātassa paribhuñjanaṁ	351
Piṇḍapātika	488
Pitupitā	173
Piyavācā	526
Pīti pañcavaṇṇā	431
Puttamaṁsūpamā	115
Puthukagga	250
Puthujjanakālaṅkiriyā dukkhā	6
Puthujjanacittaṁ nāma cañcalaṁ	123
Puthupaññā	405-6
Punabbhava	143
Pupphachaḍḍakakulaṁ nīcaṁ	224-6
Pupphapūjāya phalaṁ	4
Pupphānaṁ sugandhāgandhakatā	42-3
Pupphāsanaṁ yojanappa-māṇaṁ Buddhassa	371
tigāvutaṁ aggasāvakānaṁ	371
aḍḍhayojanikādibhedaṁ sesabhikkhūnaṁ	371
usabhamattaṁ saṁghanava-kassa	371
Pupphāsanadānassa ānisaṁsā	371
Pubbavāsanā	533
Purisacittassa ākaḍḍhanaṁ	277

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပဏ္ဍိတာနံ ကာရဏာနိ စတ္တာရိ	၄၀၆
ပတိဝိယောဂဒုက္ခ	၁၂၀
ပဒသတာနံ ဝဏ္ဏနာ	၅၁၃
ပဒီပပူဇာယ ဖလံ	၁၀
ပဒုမပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ	၂၉
ပန္ထက	၁၅၅
ပပဉ္စ	၁၆၂
ပပဉ္စာ နာမ ရာဂါဒိကိလေသာ	၃၄၄
ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိ ဇီဝရက္ခဏတ္ထံ	၃၂
ပဗ္ဗဇိတလိင်္ဂ	၃၆၇
ပဗ္ဗဇိတသီလံ	၁၅၃
ပမာဒါပမာဒါနံ အာဒီနဝါနိ-သံသာ	၃၃၄
ပရမ္မုခသာဝက	၅၄၀
ပရိညာပါရဂူ	၂၆၀
ပရိနိဗ္ဗာနံ အနုဇာနာပေတု	၂၅၈
ပရိဗ္ဗာဇကပဗ္ဗဇ္ဇာ	၂၈၀
ပရိယတ္တိဗာဟုသစ္စံ ဒီပဓာရော အန္ဓော ဝိယ	၄၂၃
ပရိယတ္တိဗာဟုသစ္စံ မဂ္ဂဗြဟ္မ-စရိယဿ မူလံ	၄၂၄
ပရိဝေဏံ ဂဗ္ဘသဟဿ-ပဋိမဏ္ဍိတံ	၁၇၉
ပသုဃာတယည	၁၄၈
ပဟာနပါရဂူ	၂၆၀
ပါဒေါဒကဒါနဿ အာနိသံသာ	၃၂၁
ပါရဂူ	၂၃၄
ပါရဂူ ဆ	၂၆၀
ပါရာပါရ	၂၈၇
ပါသာဏဖလကဒါနဿ အာနိသံသာ	၃၂၁
ပါသာဒါ တယော	၂၃၀
ပိဏ္ဍပါတသန္တောသ	၂၀၅
ပိဏ္ဍပါတဿ ပရိဘုဉ္ဇနံ	၃၅၁
ပိဏ္ဍပါတိက	၄၈၈
ပိတုပိတာ	၁၇၃
ပိယဝါစာ	၅၂၆
ပီတိ ပဉ္စဝဏ္ဏာ	၄၃၁
ပုတ္တမံသူပမာ	၁၁၅
ပုထုကဂ္ဂ	၂၅၀
ပုထုဇ္ဇနကာလင်္ကိရိယာ ဒုက္ခာ	၆
ပုထုဇ္ဇနစိတ္တံ နာမ စဉ္စလံ	၁၂၃
ပုထုပညာ	၄၀၅-၆
ပုနဗ္ဘဝ	၁၄၃
ပုပ္ဖဆဍ္ဍကကုလံ နီစံ	၂၂၄-၆
ပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ	၄
ပုပ္ဖါနံ သုဂန္ဓာဂန္ဓကတာ	၄၂-၃
ပုပ္ဖါသနံ ယောဇနပ္ပမာဏံ ဗုဒ္ဓဿ	၃၇၁
တိဂါဝုတံ အဂ္ဂသာဝ-ကာနံ	၃၇၁
အဍ္ဎယောဇနိကာဒိ-ဘေဒံ သေသဘိက္ခူနံ	၃၇၁
ဥသဘမတ္တံ သံဃနဝ-ကဿ	၃၇၁
ပုပ္ဖါသနဒါနဿ အာနိသံသာ	၃၇၁
ပုဗ္ဗဝါသနာ	၅၃၃
ပုရိသစိတ္တဿ အာကဍ္ဎနံ	၂၇၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa - Pha]	
Purisi'tthīnaṁ dakkhiṇavāmajātikā	440
purisā dakkhiṇajātikā	442
mātugāmā vāmajātikā	442
Pūjāsakkārakaraṇadānassa ānisaṁsā	321
Pūtimuttabhesajja	451
Poṭṭhilo Buddhādīnaṁ dhammaṁ na passati	492
Porāṇānaṁ āciṇṇaṁ	527
Phaladānassa ānisaṁsā	64
Phalāphaladānassa ānisaṁsā	371
Phussarathassa vissajjanaṁ	435
[Ba]	
Bahuputtakanigrodharukkhassa vaṇṇā	443
Bahussuta	423, 425
Bāla, paṇḍitānaṁ visesā	297-8
Bālasevanāya ādīnavā	223
Bījanīdānassa ānisaṁsā	321
Bījanena Bodhirukkhavandanāya phalaṁ	12
Buddhathomanāgāthā	258-9
Buddhathomanāya phalaṁ	159
Buddharasmīnaṁ pamāṇāni	443
Buddhavallabha	412

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ba]	
Buddhasitānaṁ visesatā	227
Buddhassa paccuggamanaṁ	443
Buddhānaṁ dve kathā nāma natthi	430
Buddhānaṁ paribhogajiṇṇacīvaraṁ nāma na sakkā parittaguṇena dhāretuṁ	444
Buddhānaṁ vaṇṇamaccheraṁ nāma natthi	430
Buddhānubuddha	530-1
Buddhūpasampadā nāma esā	134
Bodhisattena sahajātā satta	165
Byañjana	307
Brahmavihārānaṁ anukkamo	241
[Bha]	
Bhagavato upaṭṭhākā	414
Bhagavato dāṭhā	306
Bhagavā nāgo	529
Bhagavā satthavāho	529
Bhaṇḍagga	250
Bhatakassa sabhāvo	217
Bhadante	169
Bhayā pañcavīsati	267
Bhavapatthanā	115
Bhava, yoni, gati, viññāṇaṭṭhitiyo	474
Bhavā tayo upaṭṭhahiṁsu ādittapaṇṇakuṭi viya	441-2
Bhāvanānurūpasenāsana	204
Bhāvanāpāragū	260

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ-ဖ]	
ပုရိသိ’တ္ထီနံ ဒက္ခိဏဝါမဇာတိကာ	၄၄၀
ပုရိသာ ဒက္ခိဏဇာတိကာ	၄၄၂
မာတုဂါမာ ဝါမဇာတိကာ	၄၄၂
ပူဇာသက္ကာရကရဏဒါနဿ အာနိသံသာ	၃၂၁
ပူတိမုတ္တဘေသဇ္ဇ	၄၅၁
ပေါဋ္ဌိလော ဗုဒ္ဓါဒီနံ ဓမ္မံ န ပဿတိ	၄၉၂
ပေါရာဏာနံ အာစိဏ္ဏံ	၅၂၇
ဖလဒါနဿ အာနိသံသာ	၆၄
ဖလာဖလဒါနဿ အာနိသံသာ	၃၇၁
ဖုဿရထဿ ဝိဿဇ္ဇနံ	၄၃၅
[ဗ]	
ဗဟုပုတ္တကနိဂြောဓရုက္ခဿ ဝဏ္ဏာ	၄၄၃
ဗဟုဿုတ	၄၂၃၊၄၂၅
ဗာလ,ပဏ္ဍိတာနံ ဝိသေသာ	၂၉၇-၈
ဗာလသေဝနာယ အာဒီနဝါ	၂၂၃
ဗီဇနီဒါနဿ အာနိသံသာ	၃၂၁
ဗီဇနေန ဗောဓိရုက္ခဝန္ဒနာယ ဖလံ	၁၂
ဗုဒ္ဓထောမနာဂါထာ	၂၅၈-၉
ဗုဒ္ဓထောမနာယ ဖလံ	၁၅၉
ဗုဒ္ဓရသ္မီနံ ပမာဏာနိ	၄၄၃
ဗုဒ္ဓဝလ္လဘ	၄၁၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဗ]	
ဗုဒ္ဓသိတာနံ ဝိသေသတာ	၂၂၇
ဗုဒ္ဓဿ ပစ္စုဂ္ဂမနံ	၄၄၃
ဗုဒ္ဓါနံ ဒွေ ကထာ နာမ နတ္ထိ	၄၃၀
ဗုဒ္ဓါနံ ပရိဘောဂဇိဏ္ဏစီဝရံ နာမ န သက္ကာ ပရိတ္တဂုဏေန ဓာရေတုံ	၄၄၄
ဗုဒ္ဓါနံ ဝဏ္ဏမစ္ဆေရံ နာမ နတ္ထိ	၄၃၀
ဗုဒ္ဓါနုဗုဒ္ဓ	၅၃၀-၁
ဗုဒ္ဓူပသမ္ပဒါ နာမ ဧသာ	၁၃၄
ဗောဓိသတ္တေန သဟဇာတာ သတ္တ	၁၆၅
ဗျဉ္ဇန	၃၀၇
ဗြဟ္မဝိဟာရာနံ အနုက္ကမော	၂၄၁
[ဘ]	
ဘဂဝတော ဥပဋ္ဌာကာ	၄၁၄
ဘဂဝတော ဒါဠာ	၃၀၆
ဘဂဝါ နာဂေါ	၅၂၉
ဘဂဝါ သတ္ထဝါဟော	၅၂၉
ဘဏ္ဍဂ္ဂ	၂၅၀
ဘတကဿ သဘာဝေါ	၂၁၇
ဘဒန္တေ	၁၆၉
ဘယာ ပဉ္စဝီသတိ	၂၆၇
ဘဝပတ္ထနာ	၁၁၅
ဘဝ,ယောနိ,ဂတိ,ဝိညာဏဋ္ဌိတိယော	၄၇၄
ဘဝါ တယော ဥပဋ္ဌဟိံသု အာဒိတ္တပဏ္ဏကုဋိ ဝိယ	၄၄၁-၂
ဘာဝနာနုရူပသေနာသန	၂၀၄
ဘာဝနာပါရဂူ	၂၆၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Bha]	
Bhāvanābhiyogānaṁ saphalatā	186
Bhikkhu	207, 274, 397, 523-4
Bhikkhūnaṁ kiccākiccāni	235
Bhinnaraṭṭhānaṁ sandhāraṇaṁ	289
Bhujissā hutvā jīvatha tumhe	442
Bhūmirāmaṇeyyaka	400
Bhūmisayā nāma Apara-goyāna-uttarakurukā manussā	501
Bhesajjānaṁ paribhuñjanaṁ	351
Bhogānaṁ tivaggatthassa anuyuñjanaṁ	278-9
[Ma]	
Magga	142
Maggo sabbabuddhasādhāraṇo	141
Maṅgalasilāpaṭṭa	435
Maccudheyya	538
Majjhimapaṭipadā antadvayaparivajjanaṁ	235
Mañcadānassa ānisaṁsā	32
Maṇi-ādhārakadānassa ānisaṁsā	414
Madhusappisakkāradānassa ānisaṁsā	250
Manujinda	308
Manussasampatti	220
Manoramā	298, 342
Manosilāvaṇṇa ambaphala	52
Mantassa parivārā	509
Mahākassapo dhutaṅgadha-rānaṁ aggo	446
Mahā, cūḷapanthakānaṁ visesā	195
Mahāpaññā	405-6
Mahāpanthako saññāvivaṭṭa-kusalānaṁ aggo	155
Mahāpurisalakkhaṇāni bāttiṁsa	305-6
Mahāpurisānaṁ vitakkā	338, 343
Mahāmoggallānattherassa iddhi	502-3
Mahāmoggallānattherassa pubbapāpakammaṁ	505
Mahāmoggallāno iddhi-mantānaṁ aggo	482
Mahāsāvakā asīti	541-2
Mahesī	328
Mānaṁ navavidhaṁ	524-5
Māno bahuvidho	109
Māyā	152, 171
Māyā santadosapaṭicchā-danalakkhaṇā	286
Mārapakkha	11
Mārasenāya pamaddanaṁ	310
Micchāgāha	354
Micchāpaṭipanna	14-5
Minagga	250
Muni	171, 205, 211, 523-4
Meghassa sobhanāsobhanatā	47

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဘ]	
ဘာဝနာဘိယောဂါနံ သဖလတာ	၁၈၆
ဘိက္ခု	၂၀၇၊ ၂၇၄၊ ၃၉၇၊ ၅၂၃-၄
ဘိက္ခူနံ ကိစ္စာကိစ္စာနိ	၂၃၅
ဘိန္နရဋ္ဌာနံ သန္ဓာရဏံ	၂၈၉
ဘုဇိဿာ ဟုတွာ ဇီဝထ တုမှေ	၄၄၂
ဘူမိရာမဏေယျက	၄၀၀
ဘူမိသယာ နာမ အပရ-ဂေါယာနဥတ္တရကုရုကာ မနုဿာ	၅၀၁
ဘေသဇ္ဇာနံ ပရိဘုဉ္ဇနံ	၃၅၁
ဘောဂါနံ တိဝဂ္ဂတ္ထဿ အနုယုဉ္ဇနံ	၂၇၈-၉
[မ]	
မဂ္ဂ	၁၄၂
မဂ္ဂေါ သဗ္ဗဗုဒ္ဓသာဓာရဏော	၁၄၁
မင်္ဂလသိလာပဋ္ဋ	၄၃၅
မစ္စုဓေယျ	၅၃၈
မဇ္ဈိမပဋိပဒါ အန္တဒွယပရိဝဇ္ဇနံ	၂၃၅
မဉ္စဒါနဿ အာနိသံသာ	၃၂
မဏိအာဓာရကဒါနဿ အာနိသံသာ	၄၁၄
မဓုသပ္ပိသက္ကာရဒါနဿ အာနိသံသာ	၂၅၀
မနုဇိန္ဒ	၃၀၈
မနုဿသမ္ပတ္တိ	၂၂၀
မနောရမာ	၂၉၈၊ ၃၄၂
မနောသိလာဝဏ္ဏ အမ္ဗဖလ	၅၂
မန္တဿ ပရိဝါရာ	၅၀၉
မဟာကဿပေါ ဓုတင်္ဂဓရာနံ အဂ္ဂေါ	၄၄၆
မဟာ,စူဠပန္ထကာနံ ဝိသေသာ	၁၉၅
မဟာပညာ	၄၀၅-၆
မဟာပန္ထကော သညာဝိဝဋ္ဋ-ကုသလာနံ အဂ္ဂေါ	၁၅၅
မဟာပုရိသလက္ခဏာနိ ဗာတ္တိံသ	၃၀၅-၆
မဟာပုရိသာနံ ဝိတက္ကာ	၃၃၈၊ ၃၄၃
မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရဿ ဣဒ္ဓိ	၅၀၂-၃
မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရဿ ပုဗ္ဗပါပကမ္မံ	၅၀၅
မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော ဣဒ္ဓိ-မန္တာနံ အဂ္ဂေါ	၄၈၂
မဟာသာဝကာ အသီတိ	၅၄၁-၂
မဟေသီ	၃၂၈
မာနံ နဝဝိဓံ	၅၂၄-၅
မာနော ဗဟုဝိဓော	၁၀၉
မာယာ	၁၅၂၊ ၁၇၁
မာယာ သန္တဒေါသပဋိစ္ဆာဒန-လက္ခဏာ	၂၈၆
မာရပက္ခ	၁၁
မာရသေနာယ ပမဒ္ဒနံ	၃၁၀
မိစ္ဆာဂါဟ	၃၅၄
မိစ္ဆာပဋိပန္န	၁၄-၅
မိနဂ္ဂ	၂၅၀
မုနိ	၁၇၁၊ ၂၀၅၊ ၂၁၁၊ ၅၂၃-၄
မေဃဿ သောဘနာသောဘန-တာ	၄၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma - Ya]	
Mettā	241
Medhāvī	188
Morahatthapūjāya phalaṁ	15
Yugāni pañca	368
Ye dhammā hetuppabhavā	374
Yobbanaṁ jarāpariyosānaṁ	201
[Ra]	
Rajjābhisekamaṅgala	436
Ratanagharadānassa ānisaṁsā	250
Ratanattayaguṇānaṁ anussaraṇaṁ	87
Ratanattayaguṇānaṁ ānisaṁsā	180
Ratiṁ sabbaṁ dhammarati jināti	279
Rattakambaladānassa ānisaṁsā	229
Rāgacaritassa sappāya-kammaṭṭhānaṁ	91
Rāgapariḷāhassa nibbāpanagāthā	525
Rājā	234
Rājā puññaniyāmena nikkhamitvā nipajji maṅgalasilāpaṭṭe	435
Rājābhirājā	308
Rudantānaṁ ādīnavā	188
Roga	141
Rohinīnadiyā puratthima-dakkhiṇadisābhāge Rājagahaṁ	170

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ra - La]	
Rohinī nadī Sākiyakoḷiya janapadānaṁ antare	170
Lakuṇḍakabhaddiyattherassa pubbakammaṁ	126
Lakkhaṇapariggāhaka-brāhmaṇā aṭṭha	251
Lakkhaṇāni tīṇi	255
Latā	286
Lājapañcamakapupphadānassa ānisaṁsā	372-3
Lāyanagga	250
Līnuddhatānaṁ anurūpa-bojjhaṅgāni	206
Lokadhammā aṭṭha	247
Lokiyajāti	173
Lokiyasīlaṁ	222
Lokuttaradāyajjassa laddho Cūḷapanthako	192
Lokuttaradhammānaṁ ānubhāvo	105
Lokuttarasīlaṁ	222
Loko andhakāro viya	426
[Va]	
Vaṅkaṁ vuccati diṭṭhigataṁ	283
Vacanānaṁ aṅgāni cattāri	526-7
Vaḍḍhakīnaṁ sabhāvo	126
Vaṇamukhāni nava	489
Vata	274

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ-ယ]	
မေတ္တာ	၂၄၁
မေဓာဝီ	၁၈၈
မောရဟတ္ထပူဇာယ ဖလံ	၁၅
ယုဂါနိ ပဉ္စ	၃၆၈
ယေ ဓမ္မာ ဟေတုပ္ပဘဝါ	၃၇၄
ယောဗ္ဗနံ ဇရာပရိယောသာနံ	၂၀၁
[ရ]	
ရဇ္ဇာဘိသေကမင်္ဂလ	၄၃၆
ရတနဃရဒါနဿ အာနိသံသာ	၂၅၀
ရတနတ္တယဂုဏာနံ အနုဿရဏံ	၈၇
ရတနတ္တယဂုဏာနံ အာနိသံသာ	၁၈၀
ရတိံ သဗ္ဗံ ဓမ္မရတိ ဇိနာတိ	၂၇၉
ရတ္တကမ္ဗလဒါနဿ အာနိသံသာ	၂၂၉
ရာဂစရိတဿ သပ္ပါယကမ္မဋ္ဌာနံ	၉၁
ရာဂပရိဠာဟဿ နိဗ္ဗာပနဂါထာ	၅၂၅
ရာဇာ	၂၃၄
ရာဇာ ပုညနိယာမေန နိက္ခမိတွာ နိပဇ္ဇိ မင်္ဂလ-သိလာပဋ္ဋေ	၄၃၅
ရာဇာဘိရာဇာ	၃၀၈
ရုဒန္တာနံ အာဒီနဝါ	၁၈၈
ရောဂ	၁၄၁
ရောဟိနီနဒိယာ ပုရတ္ထိမဒက္ခိဏ-ဒိသာဘာဂေ ရာဇဂဟံ	၁၇၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ရ-လ]	
ရောဟိနီ နဒီ သာကိယ-ကောဠိယဇနပဒါနံ အန္တရေ	၁၇၀
လကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယတ္ထေရဿ ပုဗ္ဗကမ္မံ	၁၂၆
လက္ခဏပရိဂ္ဂါဟကဗြာဟ္မဏာ အဋ္ဌ	၂၅၁
လက္ခဏာနိ တီဏိ	၂၅၅
လတာ	၂၈၆
လာဇပဉ္စမကပုပ္ဖဒါနဿ အာနိသံသာ	၃၇၂-၃
လာယနဂ္ဂ	၂၅၀
လီနုဒ္ဓတာနံ အနုရူပဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ	၂၀၆
လောကဓမ္မာ အဋ္ဌ	၂၄၇
လောကိယဇာတိ	၁၇၃
လောကိယသီလံ	၂၂၂
လောကုတ္တရဒါယဇ္ဇဿ လဒ္ဓေါ စူဠပန္ထကော	၁၉၂
လောကုတ္တရဓမ္မာနံ အာနုဘာဝေါ	၁၀၅
လောကုတ္တရသီလံ	၂၂၂
လောကော အန္ဓကာရော ဝိယ	၄၂၆
[ဝ]	
ဝင်္ကံ ဝုစ္စတိ ဒိဋ္ဌိဂတံ	၂၈၃
ဝစနာနံ အင်္ဂါနိ စတ္တာရိ	၅၂၆-၇
ဝဍ္ဎကီနံ သဘာဝေါ	၁၂၆
ဝဏမုခါနိ နဝ	၄၈၉
ဝတ	၂၇၄

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Va]

Vatthapūjāya phalaṁ 10
Varā pañca 71
Vātābādha-uppajjanassa kāraṇaṁ 59
Vādamagga 207
Vijjā tisso 15, 471
Vitataṁ 94
Vitānadānassa ānisaṁsā 229
Vināyaka 108
Vipassanācārassa bahū-pakārañāṇāni 195
Vipallāsā cattāro 478
Vibhūsana 124
Vimuttiyugaṁ 368
Vimuttidhammānaṁ gavesanaṁ 283
Vimokkhā tayo 543
Virāga 253
Viruddhavādā 209, 212
Visattika 162
Visākhāya mahāpāsādo sahassagabbhapaṭimaṇḍito 495
Visuddhidevā 141
Vīṇūpamovāda 230, 236
Vejayanta 496
Vejayantapāsādo yojanasahassubbedho Tāvatiṁsabhavane 496
Veṇagga 250
Veneyyajjhāsaya 533

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Sa]

Saṁkicca 213
Saṁkhitta, vitthārānaṁ nayā 528
Saṁghāṭi 356
Saṁghāṭī catugguṇā 443
Saṁghupaṭṭhahanassa ānisaṁsā 264
Sakkāyadiṭṭhi na vigacchati, tāva sassatadiṭṭhi-ādīnaṁ appahānameva 284
Saṅkhāradhammānaṁ visesatā 255
Saṅghamittāya sāmiko aggibrahmā 176
Saṅgāmo Mahāmoggallānassa ca Nandopanandassa ca 504
Saccaṁ 142
Saccavācā 527
Saccānaṁ abhisamayo 210-1
Sacchikiriyapāragū 260
Sañjātasaṁvegena vuttagāthā 427
Sattapaṇṇiguhā 422
Sattamakulaparivaṭṭā ābaddha-paṭibaddhasahāyakāneva 373
Sattayuga 171
Sattānaṁ damanākārā 333
Sattānaṁ pakati 187
Sattānaṁ maccupāsa-sadisūpamā 3
Satthā 156
Satthu santakaṁ nāma sāvakena adhigantabbaṁ 102

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဝ]

ဝတ္ထပူဇာယ ဖလံ ၁၀
ဝရာ ပဉ္စ ၇၁
ဝါတာဗာဓဥပ္ပဇ္ဇနဿ ကာရဏံ ၅၉
ဝါဒမဂ္ဂ ၂၀၇
ဝိဇ္ဇာ တိဿော ၁၅၊ ၄၇၁
ဝိတတံ ၉၄
ဝိတာနဒါနဿ အာနိသံသာ ၂၂၉
ဝိနာယက ၁၀၈
ဝိပဿနာစာရဿ ဗဟူ-ပကာရညာဏာနိ ၁၉၅
ဝိပလ္လာသာ စတ္တာရော ၄၇၈
ဝိဘူသန ၁၂၄
ဝိမုတ္တိယုဂံ ၃၆၈
ဝိမုတ္တိဓမ္မာနံ ဂဝေသနံ ၂၈၃
ဝိမောက္ခာ တယော ၅၄၃
ဝိရာဂ ၂၅၃
ဝိရုဒ္ဓဝါဒါ ၂၀၉၊ ၂၁၂
ဝိသတ္တိက ၁၆၂
ဝိသာခါယ မဟာပါသာဒေါ သဟဿဂဗ္ဘပဋိမဏ္ဍိတော ၄၉၅
ဝိသုဒ္ဓိဒေဝါ ၁၄၁
ဝီဏူပမောဝါဒ ၂၃၀၊ ၂၃၆
ဝေဇယန္တ ၄၉၆
ဝေဇယန္တပါသာဒေါ ယောဇနသဟဿုဗ္ဗေဓော တာဝတိံသဘဝနေ ၄၉၆
ဝေဏဂ္ဂ ၂၅၀
ဝေနေယျဇ္ဈာသယ ၅၃၃

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[သ]

သံကိစ္စ ၂၁၃
သံခိတ္တ,ဝိတ္ထာရာနံ နယာ ၅၂၈
သံဃာဋိ ၃၅၆
သံဃာဋီ စတုဂ္ဂုဏာ ၄၄၃
သံဃုပဋ္ဌဟနဿ အာနိသံသာ ၂၆၄
သက္ကာယဒိဋ္ဌိ န ဝိဂစ္ဆတိ, တာဝ သဿတဒိဋ္ဌိအာဒီနံ အပ္ပဟာနမေဝ ၂၈၄
သင်္ခါရဓမ္မာနံ ဝိသေသတာ ၂၅၅
သင်္ဃမိတ္တာယ သာမိကော အဂ္ဂိဗြဟ္မာ ၁၇၆
သင်္ဂါမော မဟာမောဂ္ဂလ္လာ-နဿ စ နန္ဒောပနန္ဒဿ စ ၅၀၄
သစ္စံ ၁၄၂
သစ္စဝါစာ ၅၂၇
သစ္စာနံ အဘိသမယော ၂၁၀-၁
သစ္ဆိကိရိယပါရဂူ ၂၆၀
သဉ္ဇာတသံဝေဂေန ဝုတ္တဂါထာ ၄၂၇
သတ္တပဏ္ဏိဂုဟာ ၄၂၂
သတ္တမကုလပရိဝဋ္ဋာ အာဗဒ္ဓ-ပဋိဗဒ္ဓသဟာယကာနေဝ ၃၇၃
သတ္တယုဂ ၁၇၁
သတ္တာနံ ဒမနာကာရာ ၃၃၃
သတ္တာနံ ပကတိ ၁၈၇
သတ္တာနံ မစ္စုပါသသဒိသူပမာ ၃
သတ္ထာ ၁၅၆
သတ္ထု သန္တကံ နာမ သာဝကေန အဓိဂန္တဗ္ဗံ ၁၀၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Santaṁ padaṁ	163
Sapadānacārika	291
Sappurisūpanissayassa pasaṁsanaṁ	74
Sabbaññubuddhā eva anāsavā	17
Sabbaññū	270
Sabbaratanamayapīṭha-dānassa ānisaṁsā	414
Sabbasaṁsārapavattidukkha	299
Sabbe sattā āhāraṭṭhitikā	138
Sabrahmacārī	90
Sabhiya	7
Samāgamo viyogapariyosāno	201
Samādhiyugaṁ	368
Samādhi, vipassanānaṁ chekapuggalā	195
Samādhīnaṁ viseso	194
Samāpattipāragū	260
Samāvāsa	261
Samudaya	142
Sampajaññāni cattāri	235
Sampattāsampattagāhī	276-7
Sampattiyo tisso	220
Sampatti vipattipariyosānaṁ	201
Sambodhi	284
Sammā, micchāpaṭipannānaṁ ānisaṁsādīnavā	399
Sammukhasāvakā	540
Sammutidevā	141
Saraṇagamanassa ānubhāvo	320
Saraṇagamanūpasampadā	539
Sarīra	292
Salla	118
Sallāpamattampi papañco	6
Sallekha-ovāda	399
Sādhu	111
Sāpadānā	540
Sāmaṇera	111
Sāmiparibhoga	299
Sārambho karaṇuttariya-karaṇalakkhaṇo	286
Sāriputtattherassa Dhamma-senāpatibhāvo	454
Sāriputta, Mahāmoggallā-nānaṁ pubbakulāni	370
Sāriputto mahāpaññānaṁ aggo	393-4
Sāruppagāthā	305
Sāvakapāramiñāṇassa matthakapattatā	375-6, 482
Sāvakā asīti paṭipadā-dhurabhedena	546
Sāvakā duvidhā tividhā	540
Sāsanassa abbudāni	122
Sāhatthika-āṇattika-dānānaṁ ānisaṁsavisesā	337

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သန္တံ ပဒံ	၁၆၃
သပဒါနစာရိက	၂၉၁
သပ္ပုရိသူပနိဿယဿ ပသံသနံ	၇၄
သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓါ ဧဝ အနာသဝါ	၁၇
သဗ္ဗညူ	၂၇၀
သဗ္ဗရတနမယပီဌဒါနဿ အာနိသံသာ	၄၁၄
သဗ္ဗသံသာရပဝတ္တိဒုက္ခ	၂၉၉
သဗ္ဗေ သတ္တာ အာဟာရဋ္ဌိတိကာ	၁၃၈
သဗြဟ္မစာရီ	၉၀
သဘိယ	၇
သမာဂမော ဝိယောဂ-ပရိယောသာနော	၂၀၁
သမာဓိယုဂံ	၃၆၈
သမာဓိ,ဝိပဿနာနံ ဆေကပုဂ္ဂလာ	၁၉၅
သမာဓီနံ ဝိသေသော	၁၉၄
သမာပတ္တိပါရဂူ	၂၆၀
သမာဝါသ	၂၆၁
သမုဒယ	၁၄၂
သမ္ပဇညာနိ စတ္တာရိ	၂၃၅
သမ္ပတ္တာသမ္ပတ္တဂါဟီ	၂၇၆-၇
သမ္ပတ္တိယော တိဿော	၂၂၀
သမ္ပတ္တိ ဝိပတ္တိပရိယောသာနံ	၂၀၁
သမ္ဗောဓိ	၂၈၄
သမ္မာ,မိစ္ဆာပဋိပန္နာနံ အာနိသံသာဒီနဝါ	၃၉၉
သမ္မုခသာဝကာ	၅၄၀
သမ္မုတိဒေဝါ	၁၄၁
သရဏဂမနဿ အာနုဘာဝေါ	၃၂၀
သရဏဂမနူပသမ္ပဒါ	၅၃၉
သရီရ	၂၉၂
သလ္လ	၁၁၈
သလ္လာပမတ္တမ္ပိ ပပဉ္စော	၆
သလ္လေခဩဝါဒ	၃၉၉
သာဓု	၁၁၁
သာပဒါနာ	၅၄၀
သာမဏေရ	၁၁၁
သာမိပရိဘောဂ	၂၉၉
သာရမ္ဘော ကရဏုတ္တရိယ-ကရဏလက္ခဏော	၂၈၆
သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ ဓမ္မသေနာ-ပတိဘာဝေါ	၄၅၄
သာရိပုတ္တ,မဟာမောဂ္ဂလ္လာ-နာနံ ပုဗ္ဗကုလာနိ	၃၇၀
သာရိပုတ္တော မဟာပညာနံ အဂ္ဂေါ	၃၉၃-၄
သာရုပ္ပဂါထာ	၃၀၅
သာဝကပါရမိဉာဏဿ မတ္ထကပတ္တတာ	၃၇၅-၆၊၄၈၂
သာဝကာ အသီတိ ပဋိပဒါ-ဓုရဘေဒေန	၅၄၆
သာဝကာ ဒုဝိဓာ တိဝိဓာ	၅၄၀
သာသနဿ အဗ္ဗုဒါနိ	၁၂၂
သာဟတ္ထိကအာဏတ္တိက-ဒါနာနံ အာနိသံသ-ဝိသေသာ	၃၃၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sikkhāpaccakkhānaṁ maraṇaṁ nāma ariyassa vinaye	98-9
Sikkhāsājīva	157
Siṅgasadisā kilesā	364
Sineru aṭṭhasaṭṭhiyojana-satasahassubbedho	371
Sīlaṁ duvidhaṁ	152-3, 222
Sīlapaññānaṁ aññamaññopa-kārakatā	223
Sīlayugaṁ	368
Sīhacammena pāruto makkaṭo viya	454
Sukhapaṭipadā khippābhiññā	544
Sukhapaṭipadā dandhābhiññā	544
Sukhāni tīṇi	220
Sukkhavipassakā	545
Sucimaṁsūpasecanodana	323
Suññatavimokkha	543
Sutamānī	453
Sutayugaṁ	368
Sudesita	104
Suddhivāda	209
Suddhodana	171
Sudhammāsabhāvirahito devaloko nāma natthi	497
Subha	254

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Subhāsitavācā	526
Sumanapupphapūjāya phalaṁ	109
Suvaṇṇiṭṭhakapūjāya phalaṁ	144
Suvaṇṇiṭṭhakassa pamāṇaṁ	434
Susiraṁ	94
Sussutā	49
Senapatiṭṭhāna	394
Senāsanasantosa	204
Senāsanasappāyalābhassa ānisaṁsā	44
Senāsanassa paribhuñjanaṁ	351
Sokābhibhūtena vuttagāthā	427
Sotā	286
Sopākattherassa arahattapattatā	137
Sobbha, papātānaṁ visesā	329
Somayāgavājapeyyādiyañña	53
Somavaṁso	104
[Ha]	
Hatthatale ṭhapita-āmalakaṁ viya	495
Harītakadānassa ānisaṁsā	47
Hāsapaññā	405, 407
Hitāhita	185

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သိက္ခာပစ္စက္ခာနံ မရဏံ နာမ အရိယဿ ဝိနယေ	၉၈-၉
သိက္ခာသာဇီဝ	၁၅၇
သိင်္ဂသဒိသာ ကိလေသာ	၃၆၄
သိနေရု အဋ္ဌသဋ္ဌိယောဇန-သတသဟဿုဗ္ဗေဓော	၃၇၁
သီလံ ဒုဝိဓံ	၁၅၂-၃၊ ၂၂၂
သီလပညာနံ အညမညောပ-ကာရကတာ	၂၂၃
သီလယုဂံ	၃၆၈
သီဟစမ္မေန ပါရုတော မက္ကဋော ဝိယ	၄၅၄
သုခပဋိပဒါ ခိပ္ပါဘိညာ	၅၄၄
သုခပဋိပဒါ ဒန္ဓာဘိညာ	၅၄၄
သုခါနိ တီဏိ	၂၂၀
သုက္ခဝိပဿကာ	၅၄၅
သုစိမံသူပသေစနောဒန	၃၂၃
သုညတဝိမောက္ခ	၅၄၃
သုတမာနီ	၄၅၃
သုတယုဂံ	၃၆၈
သုဒေသိတ	၁၀၄
သုဒ္ဓိဝါဒ	၂၀၉
သုဒ္ဓောဒန	၁၇၁
သုဓမ္မာသဘာဝိရဟိတော ဒေဝလောကော နာမ နတ္ထိ	၄၉၇
သုဘ	၂၅၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သုဘာသိတဝါစာ	၅၂၆
သုမနပုပ္ဖပူဇာယ ဖလံ	၁၀၉
သုဝဏ္ဏိဋ္ဌကပူဇာယ ဖလံ	၁၄၄
သုဝဏ္ဏိဋ္ဌကဿ ပမာဏံ	၄၃၄
သုသိရံ	၉၄
သုဿုတာ	၄၉
သေနပတိဋ္ဌာန	၃၉၄
သေနာသနသန္တောသ	၂၀၄
သေနာသနသပ္ပါယလာဘဿ အာနိသံသာ	၄၄
သေနာသနဿ ပရိဘုဉ္ဇနံ	၃၅၁
သောကာဘိဘူတေန ဝုတ္တဂါထာ	၄၂၇
သောတာ	၂၈၆
သောပါကတ္ထေရဿ အရဟတ္တပတ္တတာ	၁၃၇
သောဗ္ဘ,ပပါတာနံ ဝိသေသာ	၃၂၉
သောမယာဂဝါဇပေယျာဒိယည	၅၃
သောမဝံသော	၁၀၄
[ဟ]	
ဟတ္ထတလေ ဌပိတအာမလကံ ဝိယ	၄၉၅
ဟရီတကဒါနဿ အာနိသံသာ	၄၇
ဟာသပညာ	၄၀၅၊ ၄၀၇
ဟိတာဟိတ	၁၈၅

Theragāthā-aṭṭhakathāya dutiyabhāge

Nāmānaṁ anukkamaṇikā

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Aggāḷavacetiya	534
Aggibrahmā	176
Aṅgaraṭṭha (raṭṭha)	138, 234
Aṅguttarāpa (raṭṭha)	305
Aṅgulimāla	327, 332
Aṅgulimālacora	326
Aṅgulimālatthera	324, 326, 328, 331
Ajakaraṇī (nadī)	30, 32, 159
Ajātasattu	218
Ajita	539
Aññātakoṇḍaññatthera	530
Atthadassī (Buddha)	64, 264
Adhimuttatthera	264
Adhimuttamāṇava	264
Anabhilakkhita	140
Anāthapiṇḍika	498, 504
Anupiyambavana	321, 337
Anurādhapura	440
Anuruddha (māṇava)	4, 321, 337
Anuruddhatthera	109, 336, 339, 341, 399
Anotattadaha	109, 110, 437
Anomatthera	372
Anomadassī (Buddha)	229, 230, 370, 372, 480, 481

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anomā (nadī)	251
Annabhārakumāra	336
Annabhārasetthi	337
Aparagotamatthera	207
Aparagoyāna	501
Amitodana (sakka)	414
Ambapālī (gaṇikā)	422
Ambāṭakārāma	125, 129
Avantiraṭṭha	70, 72
Asurinda	283
Asokatthera	85
Asokamahārājā	174
Asokārāma	174, 176
Assaji	393
Assajitthera	374
Assajipunabbasukā	401
Assajibrāhmaṇa	386
Ahiṁsakamāṇava	325
[Ā - I]	
Ākāsagaṅgā	431
Ānandatthera	135, 401, 411
Ānandarājā	411
Āpaṇa (brāhmaṇagāma)	305
Isigilipabbata	531
Isipatana	251

ထေရဂါထာအဋ္ဌကထာယ ဒုတိယဘာဂေ

နာမာနံ အနုက္ကမဏိကာ

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဂ္ဂါဠဝစေတိယ	၅၃၄
အဂ္ဂိဗြဟ္မာ	၁၇၆
အင်္ဂရဋ္ဌ (ရဋ္ဌ)	၁၃၈၊၂၃၄
အင်္ဂုတ္တရာပ (ရဋ္ဌ)	၃၀၅
အင်္ဂုလိမာလ	၃၂၇၊၃၃၂
အင်္ဂုလိမာလစောရ	၃၂၆
အင်္ဂုလိမာလတ္ထေရ	၃၂၄၊၃၂၆၊ ၃၂၈၊၃၃၁
အဇကရဏီ (နဒီ)	၃၀၊၃၂၊၁၅၉
အဇာတသတ္တု	၂၁၈
အဇိတ	၅၃၉
အညာတကောဏ္ဍညတ္ထေရ	၅၃၀
အတ္ထဒဿီ (ဗုဒ္ဓ)	၆၄၊၂၆၄
အဓိမုတ္တတ္ထေရ	၂၆၄
အဓိမုတ္တမာဏဝ	၂၆၄
အနဘိလက္ခိတ	၁၄၀
အနာထပိဏ္ဍိက	၄၉၈၊၅၀၄
အနုပိယမ္ဗဝန	၃၂၁၊၃၃၇
အနုရာဓပုရ	၄၄၀
အနုရုဒ္ဓ (မာဏဝ)	၄၊၃၂၁၊၃၃၇
အနုရုဒ္ဓတ္ထေရ	၁၀၉၊၃၃၆၊၃၃၉၊ ၃၄၁၊၃၉၉
အနောတတ္တဒဟ	၁၀၉၊၁၁၀၊၄၃၇
အနောမတ္ထေရ	၃၇၂
အနောမဒဿီ (ဗုဒ္ဓ)	၂၂၉၊၂၃၀၊ ၃၇၀၊၃၇၂၊၄၈၀၊၄၈၁

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အနောမာ (နဒီ)	၂၅၁
အန္နဘာရကုမာရ	၃၃၆
အန္နဘာရသေဋ္ဌိ	၃၃၇
အပရဂေါတမတ္ထေရ	၂၀၇
အပရဂေါယာန	၅၀၁
အမိတောဒန (သက္က)	၄၁၄
အမ္ဗပါလီ (ဂဏိကာ)	၄၂၂
အမ္ဗာဋကာရာမ	၁၂၅၊၁၂၉
အဝန္တိရဋ္ဌ	၇၀၊၇၂
အသုရိန္ဒ	၂၈၃
အသောကတ္ထေရ	၈၅
အသောကမဟာရာဇာ	၁၇၄
အသောကာရာမ	၁၇၄၊၁၇၆
အဿဇိ	၃၉၃
အဿဇိတ္ထေရ	၃၇၄
အဿဇိပုနဗ္ဗသုကာ	၄၀၁
အဿဇိဗြာဟ္မဏ	၃၈၆
အဟိံသကမာဏဝ	၃၂၅
[အာ-ဣ]	
အာကာသဂင်္ဂါ	၄၃၁
အာနန္ဒတ္ထေရ	၁၃၅၊၄၀၁၊၄၁၁
အာနန္ဒရာဇာ	၄၁၁
အာပဏ (ဗြာဟ္မဏဂါမ)	၃၀၅
ဣသိဂိလိပဗ္ဗတ	၅၃၁
ဣသိပတန	၂၅၁

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Ujjuhānapabbata	215
Ujjuhānasakuṇa	215
Ujjeniraṭṭha	146
Ujjenirājā	144
Uttarakuru	6, 501
Udāyikumāra	165, 258
Udāyitthera	166-7, 258
Udiccabrāhmaṇa	207
Upatissakolita	38
Upatissa (gāma)	373
Upatissa (paribbājaka)	374
Upatissa (māṇava)	38, 373-4
Upariṭṭha (Paccekabuddha)	336-7, 341
Upavānatthera	414
Upasena (māṇava)	202-3
Upasenatthera	202
Upasenahatthācariya	64
Uruvela	78, 81, 251
Uruvelakassapa	52-3, 79, 81, 374
Uruvelakassapatthera	15, 78
Usabhaseṭṭhi	229
[E - O]	
Ekavihāriyatthera	174
Ekasāṭaka (brāhmaṇa)	431
Okkākarājā	104
[Ka]	
Kakusandha (Buddha)	6, 7, 10, 89, 142
Kaccāyana (māṇava)	144

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kañcana (māṇava)	144
Kaṇḍaka (assa)	165
Kapila (brāhmaṇa)	438-9
Kapilavatthu	97, 165, 170, 172, 258, 321
Kapotakandara	403
Kappatthera	197
Kappina (māṇava)	179
Kappinatthera	454
Kaliṅga (raṭṭha)	177
Kallavālagāma	375, 480
Kassapa (gotta)	81
Kātiyāna (māṇava)	100
Kātiyānatthera	99
Kāsi (raṭṭha)	128
Kāḷigodhāputtabhaddiyatthera	320
Kāḷudāyikumāra	165
Kāḷudāyitthera	165, 258
Kikīrājā	128
Kimila (māṇava)	4
Kīṭāgiri (janapada)	401
Kukkuṭanagara	179
Kuru (raṭṭha)	289
Kulla (māṇava)	91-2
Kullatthera	91
Keṇiya (jaṭila)	305
Koṇāgamana (Buddha)	142, 433
Koṇḍañña (māṇava)	250
Koṇḍaññatthera	251
Kolita (gāma)	373

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ]	
ဥဇ္ဇုဟာနပဗ္ဗတ	၂၁၅
ဥဇ္ဇုဟာနသကုဏ	၂၁၅
ဥဇ္ဇေနိရဋ္ဌ	၁၄၆
ဥဇ္ဇေနိရာဇာ	၁၄၄
ဥတ္တရကုရု	၆၊၅၀၁
ဥဒါယိကုမာရ	၁၆၅၊၂၅၈
ဥဒါယိတ္ထေရ	၁၆၆-၇၊၂၅၈
ဥဒိစ္စဗြာဟ္မဏ	၂၀၇
ဥပတိဿကောလိတ	၃၈
ဥပတိဿ (ဂါမ)	၃၇၃
ဥပတိဿ (ပရိဗ္ဗာဇက)	၃၇၄
ဥပတိဿ (မာဏဝ)	၃၈၊၃၇၃-၄
ဥပရိဋ္ဌ (ပစ္စေကဗုဒ္ဓ)	၃၃၆-၇၊၃၄၁
ဥပဝါနတ္ထေရ	၄၁၄
ဥပသေန (မာဏဝ)	၂၀၂-၃
ဥပသေနတ္ထေရ	၂၀၂
ဥပသေနဟတ္ထာစရိယ	၆၄
ဥရုဝေလ	၇၈၊၈၁၊၂၅၁
ဥရုဝေလကဿပ	၅၂-၃၊၇၉၊၈၁၊ ၃၇၄
ဥရုဝေလကဿပတ္ထေရ	၁၅၊၇၈
ဥသဘသေဋ္ဌိ	၂၂၉
[ဧ-ဩ]	
ဧကဝိဟာရိယတ္ထေရ	၁၇၄
ဧကသာဋက (ဗြာဟ္မဏ)	၄၃၁
ဩက္ကာကရာဇာ	၁၀၄
[က]	
ကကုသန္ဓ (ဗုဒ္ဓ)	၆၊၇၊၁၀၊၈၉၊၁၄၂
ကစ္စာယန (မာဏဝ)	၁၄၄

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကဉ္စန (မာဏဝ)	၁၄၄
ကဏ္ဍက (အဿ)	၁၆၅
ကပိလ (ဗြာဟ္မဏ)	၄၃၈-၉
ကပိလဝတ္ထု	၉၇၊၁၆၅၊၁၇၀၊၁၇၂၊ ၂၅၈၊၃၂၁
ကပေါတကန္ဒရ	၄၀၃
ကပ္ပတ္ထေရ	၁၉၇
ကပ္ပိန (မာဏဝ)	၁၇၉
ကပ္ပိနတ္ထေရ	၄၅၄
ကလိင်္ဂ (ရဋ္ဌ)	၁၇၇
ကလ္လဝါလဂါမ	၃၇၅၊၄၈၀
ကဿပ (ဂေါတ္တ)	၈၁
ကာတိယာန (မာဏဝ)	၁၀၀
ကာတိယာနတ္ထေရ	၉၉
ကာသိ (ရဋ္ဌ)	၁၂၈
ကာဠိဂေါဓာပုတ္တဘဒ္ဒိယတ္ထေရ	၃၂၀
ကာဠုဒါယိကုမာရ	၁၆၅
ကာဠုဒါယိတ္ထေရ	၁၆၅၊၂၅၈
ကိကီရာဇာ	၁၂၈
ကိမိလ (မာဏဝ)	၄
ကီဋာဂိရိ (ဇနပဒ)	၄၀၁
ကုက္ကုဋနဂရ	၁၇၉
ကုရု (ရဋ္ဌ)	၂၈၉
ကုလ္လ (မာဏဝ)	၉၁-၂
ကုလ္လတ္ထေရ	၉၁
ကေဏိယ (ဇဋိလ)	၃၀၅
ကောဏာဂမန (ဗုဒ္ဓ)	၁၄၂၊၄၃၃
ကောဏ္ဍည (မာဏဝ)	၂၅၀
ကောဏ္ဍညတ္ထေရ	၂၅၁
ကောလိတ (ဂါမ)	၃၇၃

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kolita (paribbājaka)	375
Kolita (māṇava)	38, 373, 375, 481
Kovariya	258
Kosambī	203
Kosala (raṭṭha)	26, 32, 47, 64, 218
Kosala (rājā)	94, 106, 113, 324, 326
Kosiya (brāhmaṇa)	438-9
Kosiya (māṇava)	73
Kosiyatthera	73
[Kha - Ga]	
Khadiravaniyarevatatthera	239
Khujjā	439
Gaggarā (pokkharaṇī)	532
Gaṅgā (nadī)	468
Gandhamādana (pabbata)	229, 336
Gandhāra (raṭṭha)	6
Gandhārarājā	78
Gayākassapa (jaṭila)	78
Gayākassapatthera	54-5
Gayāgāma	15
Gayātittha	16
Gayāsīsa	79
Gavampatitthera	89
Gijjhakūṭa	59, 63, 230
Girimānanda (māṇava)	43
Girimānandatthera	43

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ga]	
Gotamatthera	207
Gotamabuddha	22, 27, 62, 67
Gotamī	168, 171
Godatta (māṇava)	244
Godattatthera	244
Gopakamoggallāna (brāhmaṇa)	422
[Ca]	
Cakkavāḷasinerupabbata	442
Caṇḍapajjota	144
Candagutta	85
Candanatthera	24
Candanamāṇava	24
Candabhāgā (nadī)	18, 180
Candabhāgikā	389
Candimā	146
Campānagara	229
[Cha - Ja]	
Chaddantadaha	253, 258, 531
Chaddantanāgarājā	366
Channa	165
Chabbaggiyabhikkhū	90, 421
Jambukatthera	12
Jambudīpa	174, 430, 442, 457
Jīvaka	189, 191-2
Jīvakambavana	189
Jetavana	26, 110, 122, 393, 482
Jenta (māṇava)	106
Jentatthera	106

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကောလိတ (ပရိဗ္ဗာဇက)	၃၇၅
ကောလိတ (မာဏဝ)	၃၈၊၃၇၃၊ ၃၇၅၊၄၈၁
ကောဝရိယ	၂၅၈
ကောသမ္ဗီ	၂၀၃
ကောသလ (ရဋ္ဌ)	၂၆၊၃၂၊၄၇၊ ၆၄၊၂၁၈
ကောသလ (ရာဇာ)	၉၄၊၁၀၆၊ ၁၁၃၊၃၂၄၊၃၂၆
ကောသိယ (ဗြာဟ္မဏ)	၄၃၈-၉
ကောသိယ (မာဏဝ)	၇၃
ကောသိယတ္ထေရ	၇၃
[ခ-ဂ]	
ခဒိရဝနိယရေဝတတ္ထေရ	၂၃၉
ခုဇ္ဇာ	၄၃၉
ဂဂ္ဂရာ (ပေါက္ခရဏီ)	၅၃၂
ဂင်္ဂါ (နဒီ)	၄၆၈
ဂန္ဓမာဒန (ပဗ္ဗတ)	၂၂၉၊၃၃၆
ဂန္ဓာရ (ရဋ္ဌ)	၆
ဂန္ဓာရရာဇာ	၇၈
ဂယာကဿပ (ဇဋိလ)	၇၈
ဂယာကဿပတ္ထေရ	၅၄-၅
ဂယာဂါမ	၁၅
ဂယာတိတ္ထ	၁၆
ဂယာသီသ	၇၉
ဂဝမ္ပတိတ္ထေရ	၈၉
ဂိဇ္ဈကူဋ	၅၉၊၆၃၊၂၃၀
ဂိရိမာနန္ဒ (မာဏဝ)	၄၃
ဂိရိမာနန္ဒတ္ထေရ	၄၃

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဂ]	
ဂေါတမတ္ထေရ	၂၀၇
ဂေါတမဗုဒ္ဓ	၂၂၊၂၇၊၆၂၊၆၇
ဂေါတမီ	၁၆၈၊၁၇၁
ဂေါဒတ္တ (မာဏဝ)	၂၄၄
ဂေါဒတ္တတ္ထေရ	၂၄၄
ဂေါပကမောဂ္ဂလ္လာန (ဗြာဟ္မဏ)	၄၂၂
[စ]	
စက္ကဝါဠသိနေရုပဗ္ဗတ	၄၄၂
စဏ္ဍပဇ္ဇောတ	၁၄၄
စန္ဒဂုတ္တ	၈၅
စန္ဒနတ္ထေရ	၂၄
စန္ဒနမာဏဝ	၂၄
စန္ဒဘာဂါ (နဒီ)	၁၈၊၁၈၀
စန္ဒဘာဂိကာ	၃၈၉
စန္ဒိမာ	၁၄၆
စမ္ပာနဂရ	၂၂၉
[ဆ-ဇ]	
ဆဒ္ဒန္တဒဟ	၂၅၃၊၂၅၈၊၅၃၁
ဆဒ္ဒန္တနာဂရာဇာ	၃၆၆
ဆန္န	၁၆၅
ဆဗ္ဗဂ္ဂိယဘိက္ခူ	၉၀၊၄၂၁
ဇမ္ဗုကတ္ထေရ	၁၂
ဇမ္ဗုဒီပ	၁၇၄၊၄၃၀၊၄၄၂၊၄၅၇
ဇီဝက	၁၈၉၊၁၉၁-၂
ဇီဝကမ္ဗဝန	၁၈၉
ဇေတဝန	၂၆၊၁၁၀၊၁၂၂၊၃၉၃၊ ၄၈၂
ဇေန္တ (မာဏဝ)	၁၀၆
ဇေန္တတ္ထေရ	၁၀၆

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta - Tha]	
Takkasilā	67, 325
Tālapuṭatthera	457
Tiriṭivaccha	146
Tissa (Buddha)	12
Tissa (māṇava)	174
Tissamahābrahmā	122
Tekicchakāritthera	85
Telakāni (māṇava)	280
Telakānitthera	280
Thullakoṭṭhikanigama	289
[Da - Dha]	
Disāpāmokkha	325
Dīghanakhaparibbājaka	402
Doṇavatthugāma	250
Devadatta	7, 404
Dhanaseṭṭhi	154
Dhammāsokarājā	122, 174
Dhammika (māṇava)	26
Dhammikatthera	26
[Na]	
Naṭakula	457
Naṭagāmaṇi	459
Nadīkassapa (tāpasa)	78, 82
Nadīkassapatthera	52
Nandakatthera	10
Nandakamāṇava	10
Nandarājā	437
Nandiya	389
Nandopananda (nāgarājā)	501

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nāgasamālatthera	1
Nāgitatthera	414
Nālakagāma	202
Nālandā	443
Nigrodhakappa	519, 534
Nigrodhakappatthera	509
Nigrodharukkha	534
Nerañjarānadī	52, 83
Nhātakakumāra	111
Nhātakamunitthera	111
[Pa - Pha]	
Pañcavaggiyatthera	78
Paṇḍara-isi	359
Paṇḍaragotta	358
Padumavatī	437
Padumuttara (Buddha)	1, 2, 4, 10, 20, 21, 52, 57, 69,
Panthakamāṇava	155, 195
Pārāpariya (māṇava)	272
Pārāpariyatthera	271, 348
Piṇḍola	472
Pippalimāṇava	438, 440, 442
Pilindavaccha	533
Puṇṇajitthera	538
Puṇṇatthera	414
Pubbavideha	501
Pubbārāma	495
Poṭṭhilabhikkhu	492
Phussa (Buddha)	126

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[တ-ထ]	
တက္ကသိလာ	၆၇၊ ၃၂၅
တာလပုဋ္ဌတ္ထေရ	၄၅၇
တိရိဋ္ဌိဝစ္ဆ	၁၄၆
တိဿ (ဗုဒ္ဓ)	၁၂
တိဿ (မာဏဝ)	၁၇၄
တိဿမဟာဗြဟ္မာ	၁၂၂
တေကိစ္ဆကာရိတ္ထေရ	၈၅
တေလကာနိ (မာဏဝ)	၂၈၀
တေလကာနိတ္ထေရ	၂၈၀
ထုလ္လကောဋ္ဌိကနိဂမ	၂၈၉
[ဒ-ဓ]	
ဒိသာပါမောက္ခ	၃၂၅
ဒီဃနခပရိဗ္ဗာဇက	၄၀၂
ဒေါဏဝတ္ထုဂါမ	၂၅၀
ဒေဝဒတ္တ	၇၊ ၄၀၄
ဓနသေဋ္ဌိ	၁၅၄
ဓမ္မာသောကရာဇာ	၁၂၂၊ ၁၇၄
ဓမ္မိက (မာဏဝ)	၂၆
ဓမ္မိကတ္ထေရ	၂၆
[န]	
နဋကုလ	၄၅၇
နဋဂါမဏိ	၄၅၉
နဒီကဿပ (တာပသ)	၇၈၊ ၈၂
နဒီကဿပတ္ထေရ	၅၂
နန္ဒကတ္ထေရ	၁၀
နန္ဒကမာဏဝ	၁၀
နန္ဒရာဇာ	၄၃၇
နန္ဒိယ	၃၈၉
နန္ဒောပနန္ဒ (နာဂရာဇာ)	၅၀၁

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နာဂသမာလတ္ထေရ	၁
နာဂိတတ္ထေရ	၄၁၄
နာလကဂါမ	၂၀၂
နာလန္ဒာ	၄၄၃
နိဂြောဓကပ္ပ	၅၁၉၊ ၅၃၄
နိဂြောဓကပ္ပတ္ထေရ	၅၀၉
နိဂြောဓရုက္ခ	၅၃၄
နေရဉ္ဇရာနဒီ	၅၂၊ ၈၃
နှာတကကုမာရ	၁၁၁
နှာတကမုနိတ္ထေရ	၁၁၁
[ပ-ဖ]	
ပဉ္စဝဂ္ဂိယတ္ထေရ	၇၈
ပဏ္ဍရဣသိ	၃၅၉
ပဏ္ဍရဂေါတ္တ	၃၅၈
ပဒုမဝတီ	၄၃၇
ပဒုမုတ္တရ (ဗုဒ္ဓ)	၁၊ ၂၊ ၄၊ ၁၀၊ ၂၀၊ ၂၁၊ ၅၂၊ ၅၇၊ ၆၉၊
ပန္ထကမာဏဝ	၁၅၅၊ ၁၉၅
ပါရာပရိယ (မာဏဝ)	၂၇၂
ပါရာပရိယတ္ထေရ	၂၇၁၊ ၃၄၈
ပိဏ္ဍောလ	၄၇၂
ပိပ္ပလိမာဏဝ	၄၃၈၊ ၄၄၀၊ ၄၄၂
ပိလိန္ဒဝစ္ဆ	၅၃၃
ပုဏ္ဏဇိတ္ထေရ	၅၃၈
ပုဏ္ဏတ္ထေရ	၄၁၄
ပုဗ္ဗဝိဒေဟ	၅၀၁
ပုဗ္ဗာရာမ	၄၉၅
ပေါဋ္ဌိလဘိက္ခု	၄၉၂
ဖုဿ (ဗုဒ္ဓ)	၁၂၆

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pha]	
Phussa (māṇava)	358
Phussatthera	358
Phussaratha	435
[Ba - Bha]	
Bandhumatī (nagara)	74, 430
Bandhumarājā	431
Bahuputtakanigrodharukkha	443
Bārāṇasī	38-9, 70, 78, 80, 229, 321
Bālakaloṇaka (gāma)	4
Bindusāra (rājā)	89
Brahmadatta (māṇava)	113
Brahmadattatthera	113
Bhagutthera	4
Bhaggava (brāhmaṇa)	324
Bhadda (māṇava)	132
Bhattatthera	132
Bhaddavaggiya	78
Bhaddākāpilānī	438, 442
Bhaddiya (māṇava)	126, 321
Bhārukaccha (nagara)	50
Bhūtakumāra	159
Bhūtatthera	159
Bhesakaḷāvana	116, 504
Bhoganagara	411
[Ma]	
Magadha (raṭṭha)	38, 52, 73, 138, 197
Mantāṇī (brāhmaṇī)	326

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Maṇḍalika (rājā)	197, 358
Madda (raṭṭha)	438-9
Malla (raṭṭha)	67
Malla (rājā)	6, 67
Mahā-udāyī	258
Mahākaccāyanatthera	70, 144
Mahākappina (rājā)	179
Mahākappinatthera	179, 180, 499
Mahākassapatthera	429, 430, 443, 491, 499
Mahākāḷa (kuṭumbika)	250
Mahākoṭṭhika	404
Mahātittha (gāma)	438-9
Mahādhanaseṭṭhi	337
Mahādhammarakkhitatthera	176
Mahānāga (māṇava)	89
Mahānāgatthera	89
Mahānigrodha	180
Mahānisabhatthera	429, 430
Mahāpadumapaccekabuddha	437
Mahāpanthakatthera	154-5, 189, 194-5
Mahābāvariyabrāhmaṇa	539
Mahāmāyādevī	168
Mahāmoggallānatthera	218, 370, 480, 482
Mahāvana	118
Mahāvibhavaseṭṭhi	70, 123, 159
Mahī	389
Māyādevī	171

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဖ]	
ဖုဿ (မာဏဝ)	၃၅၈
ဖုဿတ္ထေရ	၃၅၈
ဖုဿရထ	၄၃၅
[ဗ-ဘ]	
ဗန္ဓုမတီ (နဂရ)	၇၄၊၄၃၀
ဗန္ဓုမရာဇာ	၄၃၁
ဗဟုပုတ္တကနိဂြောဓရုက္ခ	၄၄၃
ဗာရာဏသီ	၃၈-၉၊၇၀၊၇၈၊ ၈၀၊၂၂၉၊၃၂၁
ဗာလကလောဏက (ဂါမ)	၄
ဗိန္ဒုသာရ (ရာဇာ)	၈၉
ဗြဟ္မဒတ္တ (မာဏဝ)	၁၁၃
ဗြဟ္မဒတ္တတ္ထေရ	၁၁၃
ဘဂုတ္ထေရ	၄
ဘဂ္ဂဝ (ဗြာဟ္မဏ)	၃၂၄
ဘဒ္ဒ (မာဏဝ)	၁၃၂
ဘဒ္ဒတ္ထေရ	၁၃၂
ဘဒ္ဒဝဂ္ဂိယ	၇၈
ဘဒ္ဒါကာပိလာနီ	၄၃၈၊၄၄၂
ဘဒ္ဒိယ (မာဏဝ)	၁၂၆၊၃၂၁
ဘာရုကစ္ဆ (နဂရ)	၅၀
ဘူတကုမာရ	၁၅၉
ဘူတတ္ထေရ	၁၅၉
ဘေသကဠာဝန	၁၁၆၊၅၀၄
ဘောဂနဂရ	၄၁၁
[မ]	
မဂဓ (ရဋ္ဌ)	၃၈၊၅၂၊၇၃၊၁၃၈၊ ၁၉၇
မန္တာဏီ (ဗြာဟ္မဏီ)	၃၂၆

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မဏ္ဍလိက (ရာဇာ)	၁၉၇၊၃၅၈
မဒ္ဒ (ရဋ္ဌ)	၄၃၈-၉
မလ္လ (ရဋ္ဌ)	၆၇
မလ္လ (ရာဇာ)	၆၊၆၇
မဟာဥဒါယီ	၂၅၈
မဟာကစ္စာယနတ္ထေရ	၇၀၊၁၄၄
မဟာကပ္ပိန (ရာဇာ)	၁၇၉
မဟာကပ္ပိနတ္ထေရ	၁၇၉၊၁၈၀၊၄၉၉
မဟာကဿပတ္ထေရ	၄၂၉၊၄၃၀၊ ၄၄၃၊၄၉၁၊၄၉၉
မဟာကာဠ (ကုဋုမ္ဗိက)	၂၅၀
မဟာကောဋ္ဌိက	၄၀၄
မဟာတိတ္ထ (ဂါမ)	၄၃၈-၉
မဟာဓနသေဋ္ဌိ	၃၃၇
မဟာဓမ္မရက္ခိတတ္ထေရ	၁၇၆
မဟာနာဂ (မာဏဝ)	၈၉
မဟာနာဂတ္ထေရ	၈၉
မဟာနိဂြောဓ	၁၈၀
မဟာနိသဘတ္ထေရ	၄၂၉၊၄၃၀
မဟာပဒုမပစ္စေကဗုဒ္ဓ	၄၃၇
မဟာပန္ထကတ္ထေရ	၁၅၄-၅၊၁၈၉၊ ၁၉၄-၅
မဟာဗာဝရိယဗြာဟ္မဏ	၅၃၉
မဟာမာယာဒေဝီ	၁၆၈
မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရ	၂၁၈၊၃၇၀၊ ၄၈၀၊၄၈၂
မဟာဝန	၁၁၈
မဟာဝိဘဝသေဋ္ဌိ	၇၀၊၁၂၃၊၁၅၉
မဟီ	၃၈၉
မာယာဒေဝီ	၁၇၁

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Māra	342, 430
Mālukya	94
Mālukyaputta (māṇava)	94
Mālukyaputtatthera	94, 300
Migajāla (māṇava)	103
Migajālatthera	103
Migadāyavana	430
Mudita (māṇava)	32
Muditatthera	32
Meghiyatthera	414
Moggalī (brāhmaṇī)	373
[Ya]	
Yamunānadī	468
Yasatthera	538
Yasamāṇava	207
Yasadatta (māṇava)	67
Yasadattatthera	67
Yonakamahādhammarakkhi-tatthera	174
[Ra]	
Raṭṭhapāla (māṇava)	289
Raṭṭhapālatthera	288, 502
Raṭṭhapālaseṭṭhi	289
Rājagaha	7, 35, 43, 111, 123, 136
Rājadatta (māṇava)	35
Rājadattatthera	35
Rādha (brāhmaṇa)	401
Rāhulatthera	20, 22, 165, 502
Rāhulamāṇava	21, 23

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ra]	
Rucā	81
Rūpasārī (brāhmaṇī)	202, 373
Reṇuvatī (nagara)	21
Revatatthera	400
Romasapabbata	30
[La]	
Lakuṇḍakabhaddiya (māṇava)	126
Lakuṇḍakabhaddiyatthera	125
Lambaka (pabbata)	376
Lāludāyī	258
Leṇagirivihāra	30
[Va]	
Vakkali (māṇava)	58
Vakkalitthera	57, 59, 62, 63
Vaṅgīsa (māṇava)	508
Vaṅgīsatthera	508
Vajjī (raṭṭha)	341, 347
Vaḍḍhatthera	50
Vaḍḍhamāṇava	50
Varuṇanāgarājā	480
Vasala (pabbata)	25
Vāseṭṭha (brāhmaṇa)	314
Vijitasena (māṇava)	64
Vijitasenatthera	64
Vipassī (Buddha)	32-3, 70, 73, 142, 250, 430, ādi
Vimalacakkavattirājā	21
Visākhā-upāsikā	103, 495
Vejayantapāsāda	496

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မာရ	၃၄၂၊ ၄၃၀
မာလုကျ	၉၄
မာလုကျပုတ္တ (မာဏဝ)	၉၄
မာလုကျပုတ္တတ္ထေရ	၉၄၊ ၃၀၀
မိဂဇာလ (မာဏဝ)	၁၀၃
မိဂဇာလတ္ထေရ	၁၀၃
မိဂဒါယဝန	၄၃၀
မုဒိတ (မာဏဝ)	၃၂
မုဒိတတ္ထေရ	၃၂
မေဃိယတ္ထေရ	၄၁၄
မောဂ္ဂလီ (ဗြာဟ္မဏီ)	၃၇၃
[ယ]	
ယမုနာနဒီ	၄၆၈
ယသတ္ထေရ	၅၃၈
ယသမာဏဝ	၂၀၇
ယသဒတ္တ (မာဏဝ)	၆၇
ယသဒတ္တတ္ထေရ	၆၇
ယောနကမဟာဓမ္မရက္ခိတတ္ထေရ	၁၇၄
[ရ]	
ရဋ္ဌပါလ (မာဏဝ)	၂၈၉
ရဋ္ဌပါလတ္ထေရ	၂၈၈၊ ၅၀၂
ရဋ္ဌပါလသေဋ္ဌိ	၂၈၉
ရာဇဂဟ	၇၊ ၃၅၊ ၄၃၊ ၁၁၁၊ ၁၂၃၊ ၁၃၆
ရာဇဒတ္တ (မာဏဝ)	၃၅
ရာဇဒတ္တတ္ထေရ	၃၅
ရာဓ (ဗြာဟ္မဏ)	၄၀၁
ရာဟုလတ္ထေရ	၂၀၊ ၂၂၊ ၁၆၅၊ ၅၀၂
ရာဟုလမာဏဝ	၂၁၊ ၂၃

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ရ]	
ရုစာ	၈၁
ရူပသာရီ (ဗြာဟ္မဏီ)	၂၀၂၊ ၃၇၃
ရေဏုဝတီ (နဂရ)	၂၁
ရေဝတတ္ထေရ	၄၀၀
ရောမသပဗ္ဗတ	၃၀
[လ]	
လကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယ (မာဏဝ)	၁၂၆
လကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယတ္ထေရ	၁၂၅
လမ္ဗက (ပဗ္ဗတ)	၃၇၆
လာလုဒါယီ	၂၅၈
လေဏဂိရိဝိဟာရ	၃၀
[ဝ]	
ဝက္ကလိ (မာဏဝ)	၅၈
ဝက္ကလိတ္ထေရ	၅၇၊ ၅၉၊ ၆၂၊ ၆၃
ဝင်္ဂီသ (မာဏဝ)	၅၀၈
ဝင်္ဂီသတ္ထေရ	၅၀၈
ဝဇ္ဇီ (ရဋ္ဌ)	၃၄၁၊ ၃၄၇
ဝဍ္ဎတ္ထေရ	၅၀
ဝဍ္ဎမာဏဝ	၅၀
ဝရုဏနာဂရာဇာ	၄၈၀
ဝသလ (ပဗ္ဗတ)	၂၅
ဝါသေဋ္ဌ (ဗြာဟ္မဏ)	၃၁၄
ဝိဇိတသေန (မာဏဝ)	၆၄
ဝိဇိတသေနတ္ထေရ	၆၄
ဝိပဿီ (ဗုဒ္ဓ)	၃၂-၃၊ ၇၀၊ ၇၃၊ ၁၄၂၊ ၂၅၀၊ ၄၃၀၊ အာဒိ
ဝိမလစက္ကဝတ္တိရာဇာ	၂၁
ဝိသာခါဥပါသိကာ	၁၀၃၊ ၄၉၅
ဝေဇယန္တပါသာဒ	၄၉၆

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vedeha (kuṭumbika)	429
Vebhāra (pabbata)	484
Verambha (pabbata)	215
Verambhavāta	215
Vesālī	120
Vessavaṇa	35, 159
Veḷudantatthera	50
Veḷuvagāma	341, 347
Veḷuvana	7, 35, 154, 165, 375
[Sa]	
Saṁkicca (māvaṇa)	213
Saṁkiccatthera	213, 264
Saṁsumāragira	116
Sakka (devarājā)	227, 253, 341, 430
Saṅghamittā	176
Sañcaya	373
Sappaka (māṇava)	29
Sappakatthera	29
Sappadāsa (māṇava)	97
Sappadāsatthera	97
Sabbakāma (māṇava)	120
Sabbakāmitthera	120
Sabhiya (māṇava)	7
Sabhiyatthera	6
Sabhiyaparibbājaka	67
Sambhava (Paccekabuddha)	29, 30
Sambhūta (māṇava)	18
Sambhūtatthera	18

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Samuddakumāra	123
Sarada (māṇava)	370
Saradatāpasa	370, 373
Sarabhaṅga (māṇava)	140
Sarabhaṅgatthera	140
Sarabhū	389
Sarassatī	389
Sāketa (nagara)	159
Sāgala (nāra)	438-9
Sāgatatthera	414
Sāṇavāsitthera	85
Sāriputtatthera	110-1, 213, 309, 370
Sāvatthi	10, 24, 29, 30, 35, 41, 58
Sikhī (Buddha)	15, 26, 54, 109
Siddhattha (kumāra)	172
Siddhattha (Buddha)	135, 159, 197-8
Sineru (pabbata)	442
Sindhu	389
Sirigutta	151
Sirimaṇḍa (māṇava)	116
Sirimaṇḍatthera	116
Sirimitta (māṇava)	151
Sirimittatthera	151
Sirivaḍḍha (māṇava)	229
Sirivaḍḍhakuṭumbika	370
Sīlava (māṇava)	218
Sīlavatthera	218

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝေဒေဟ (ကုဋုမ္ဗိက)	၄၂၉
ဝေဘာရ (ပဗ္ဗတ)	၄၈၄
ဝေရမ္ဘ (ပဗ္ဗတ)	၂၁၅
ဝေရမ္ဘဝါတ	၂၁၅
ဝေသာလီ	၁၂၀
ဝေဿဝဏ	၃၅၊ ၁၅၉
ဝေဠုဒန္တတ္ထေရ	၅၀
ဝေဠုဝဂါမ	၃၄၁၊ ၃၄၇
ဝေဠုဝန	၇၊ ၃၅၊ ၁၅၄၊ ၁၆၅၊ ၃၇၅
[သ]	
သံကိစ္စ (မာဝဏ)	၂၁၃
သံကိစ္စတ္ထေရ	၂၁၃၊ ၂၆၄
သံသုမာရဂိရ	၁၁၆
သက္က (ဒေဝရာဇာ)	၂၂၇၊ ၂၅၃၊ ၃၄၁၊ ၄၃၀
သင်္ဃမိတ္တာ	၁၇၆
သဉ္စယ	၃၇၃
သပ္ပက (မာဏဝ)	၂၉
သပ္ပကတ္ထေရ	၂၉
သပ္ပဒါသ (မာဏဝ)	၉၇
သပ္ပဒါသတ္ထေရ	၉၇
သဗ္ဗကာမ (မာဏဝ)	၁၂၀
သဗ္ဗကာမိတ္ထေရ	၁၂၀
သဘိယ (မာဏဝ)	၇
သဘိယတ္ထေရ	၆
သဘိယပရိဗ္ဗာဇက	၆၇
သမ္ဘဝ (ပစ္စေကဗုဒ္ဓ)	၂၉၊ ၃၀
သမ္ဘူတ (မာဏဝ)	၁၈
သမ္ဘူတတ္ထေရ	၁၈

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သမုဒ္ဒကုမာရ	၁၂၃
သရဒ (မာဏဝ)	၃၇၀
သရဒတာပသ	၃၇၀၊ ၃၇၃
သရဘင်္ဂ (မာဏဝ)	၁၄၀
သရဘင်္ဂတ္ထေရ	၁၄၀
သရဘူ	၃၈၉
သရဿတီ	၃၈၉
သာကေတ (နဂရ)	၁၅၉
သာဂလ (နာရ)	၄၃၈-၉
သာဂတတ္ထေရ	၄၁၄
သာဏဝါသိတ္ထေရ	၈၅
သာရိပုတ္တတ္ထေရ	၁၁၀-၁၊ ၂၁၃၊ ၃၀၉၊ ၃၇၀
သာဝတ္ထိ	၁၀၊ ၂၄၊ ၂၉၊ ၃၀၊ ၃၅၊ ၄၁၊ ၅၈
သိခီ (ဗုဒ္ဓ)	၁၅၊ ၂၆၊ ၅၄၊ ၁၀၉
သိဒ္ဓတ္ထ (ကုမာရ)	၁၇၂
သိဒ္ဓတ္ထ (ဗုဒ္ဓ)	၁၃၅၊ ၁၅၉၊ ၁၉၇-၈
သိနေရု (ပဗ္ဗတ)	၄၄၂
သိန္ဓု	၃၈၉
သိရိဂုတ္တ	၁၅၁
သိရိမဏ္ဍ (မာဏဝ)	၁၁၆
သိရိမဏ္ဍတ္ထေရ	၁၁၆
သိရိမိတ္တ (မာဏဝ)	၁၅၁
သိရိမိတ္တတ္ထေရ	၁၅၁
သိရိဝဍ္ဎ (မာဏဝ)	၂၂၉
သိရိဝဍ္ဎကုဋုမ္ဗိက	၃၇၀
သီလဝ (မာဏဝ)	၂၁၈
သီလဝတ္ထေရ	၂၁၈

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sukkodana (rājā)	337
Sudassana (nagara)	22
Sudassana (Paccekabuddha)	24-5
Suddhodanamahārājā	23, 97, 165, 168, 251
Sudhammāsabhā	497
Sunakkhatta	414
Sunītatthera	223
Sundarasamudda (māṇava)	123
Sundarasamuddatthera	123
Subāhutthera	538
Subuddha (brāhmaṇa)	85
Subhūta (māṇava)	38
Subhūtatthera	38
Sumana (māṇava)	47
Sumana (seṭṭhi)	336-7
Sumanatthera	411
Sumudda (māṇava)	123
Sumedha (Buddha)	43, 45, 144, 338-9
Suruci (tāpasa)	378, 382
Sūkarakhataleṇa	375

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sena (brāhmaṇa)	159, 160
Senaka (māṇava)	15, 16
Senakatthera	15
Senahatthācariya	64
Sela (pabbata)	72
Sela (brāhmaṇa)	305, 308, 311, 539
Sela (māṇava)	305
Selatthera	304
Soṇakuṭikaṇṇatthera	69
Soṇakoḷivisatthera	229
Soṇa (māṇava)	70, 72, 229
Soṇatthera	230, 236
Sonuttara (nesāda)	366
Sopāka (māṇava)	136
Sopākatthera	135
Sobhana (kuṭumbika)	413
[Ha]	
Haṁsavatī	10, 57, 69, 125, 154, 411
Himavanta	25, 30, 376, 480

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သုက္ကောဒန (ရာဇာ)	၃၃၇
သုဒဿန (နဂရ)	၂၂
သုဒဿန (ပစ္စေကဗုဒ္ဓ)	၂၄-၅
သုဒ္ဓေါဒနမဟာရာဇာ	၂၃၊၉၇၊ ၁၆၅၊၁၆၈၊၂၅၁
သုဓမ္မာသဘာ	၄၉၇
သုနက္ခတ္တ	၄၁၄
သုနီတတ္ထေရ	၂၂၃
သုန္ဒရသမုဒ္ဒ (မာဏဝ)	၁၂၃
သုန္ဒရသမုဒ္ဒတ္ထေရ	၁၂၃
သုဗာဟုတ္ထေရ	၅၃၈
သုဗုဒ္ဓ (ဗြာဟ္မဏ)	၈၅
သုဘူတ (မာဏဝ)	၃၈
သုဘူတတ္ထေရ	၃၈
သုမန (မာဏဝ)	၄၇
သုမန (သေဋ္ဌိ)	၃၃၆-၇
သုမနတ္ထေရ	၄၁၁
သမုဒ္ဒ (မာဏဝ)	၁၂၃
သုမေဓ (ဗုဒ္ဓ)	၄၃၊၄၅၊၁၄၄၊ ၃၃၈-၉
သုရုစိ (တာပသ)	၃၇၈၊၃၈၂
သူကရခတလေဏ	၃၇၅

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သေန (ဗြာဟ္မဏ)	၁၅၉၊၁၆၀
သေနက (မာဏဝ)	၁၅၊၁၆
သေနကတ္ထေရ	၁၅
သေနဟတ္ထာစရိယ	၆၄
သေလ (ပဗ္ဗတ)	၇၂
သေလ (ဗြာဟ္မဏ)	၃၀၅၊၃၀၈၊ ၃၁၁၊၅၃၉
သေလ (မာဏဝ)	၃၀၅
သေလတ္ထေရ	၃၀၄
သောဏကုဋိကဏ္ဏတ္ထေရ	၆၉
သောဏကောဠိဝိသတ္ထေရ	၂၂၉
သောဏ (မာဏဝ)	၇၀၊၇၂၊၂၂၉
သောဏတ္ထေရ	၂၃၀၊၂၃၆
သောနုတ္တရ (နေသာဒ)	၃၆၆
သောပါက (မာဏဝ)	၁၃၆
သောပါကတ္ထေရ	၁၃၅
သောဘန (ကုဋုမ္ဗိက)	၄၁၃
[ဟ]	
ဟံသဝတီ	၁၀၊၅၇၊၆၉၊၁၂၅၊ ၁၅၄၊၄၁၁
ဟိမဝန္တ	၂၅၊၃၀၊၃၇၆၊၄၈၀

Theragāthā-aṭṭhakathāya dutiyabhāge

Nānāpāṭhā

Paṭhamo mūlapāṭho, Sī = Sīhaḷapotthakaṁ, Syā = Syāmapotthakaṁ, Kaṁ = Kambojapotthakaṁ, I = Iṅgalisapotthakaṁ, Ka = kesuci Marammapotthakesu dissamānapāṭho, Ka-Sī = kesuci Sīhaḷapotthakesu dissamānapāṭho.

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Asaṁkuṭitena = Asaṁkucitena (Sī)	345
Akāpurisehi vā ariyehi = Akāpurisehi ariyehi (Sī, I)	241
Akkodhanā ahesuṁ = Kodhanā nāhesuṁ (Sī)	362
Aggāsanikassa = Agghāpanikassa (Ka)	94
Agghaphassavaṇṇa = Aggaḷadānavaṇṇa (Ka)	466
Acārinti = Avacārinti (I)	107
Acirāyamāno = Ataramāno (sabbattha)	535
Acetanepi hi = Acetanehi (Sī) Acetanepi (I, Ka)	169
Accagā = Ajjhagā (Ka)	521
Accayena = Pacchato (Sī)	438
Aññamaññamasadise = Aññamaññaṁ visadisaṁ (Sī, I)	195
Aññamaññopakārakaṁ = Aññamaññapakāraṇaṁ (I)	223
Aññāṇena = Aññāṇaguṇena (Sī, I)	12
Aññāsi = Aññāta (Sī)	250, 538
Aññe = Añño (Sī, I)	227
Añño punappunaṁ bhavanabhāvato = Añño punappunabhavato (Sī) Añño punappunabhāvato (I)	143
Aṭṭakaraṇe ca = Atthakaraṇe ca (Sī, I)	148
Atha saṭṭhisitā = Aṭṭhasaṭṭhasitā (?)	524

ထေရဂါထာအဋ္ဌကထာယ ဒုတိယဘာဂေ

နာနာပါဌ

ပဌမော မူလပါဌော၊ သီ···သီဟဠပေါတ္ထကံ၊ သျာ····သျာမပေါတ္ထကံ၊ ကံ····ကမ္ဘောဇပေါတ္ထကံ၊ ဣ····ဣင်္ဂလိသပေါတ္ထကံ၊ က····ကေသုစိ မရမ္မပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော၊ က-သီ····ကေသုစိ သီဟဠပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော။

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အသံကုဋိတေန = အသံကုစိတေန (သီ)	၃၄၅
အကာပုရိသေဟိ ဝါ အရိယေဟိ = အကာပုရိသေဟိ အရိယေဟိ (သီ၊ ဣ)	၂၄၁
အက္ကောဓနာ အဟေသုံ = ကောဓနာ နာဟေသုံ (သီ)	၃၆၂
အဂ္ဂါသနိကဿ = အဂ္ဃာပနိကဿ (က)	၉၄
အဂ္ဃဖဿဝဏ္ဏ = အဂ္ဂဠဒါနဝဏ္ဏ (က)	၄၆၆
အစာရိန္တိ = အဝစာရိန္တိ (ဣ)	၁၀၇
အစိရာယမာနော = အတရမာနော (သဗ္ဗတ္ထ)	၅၃၅
အစေတနေပိ ဟိ = အစေတနေဟိ (သီ) အစေတနေပိ (ဣ၊ က)	၁၆၉
အစ္စဂါ = အဇ္ဈဂါ (က)	၅၂၁
အစ္စယေန = ပစ္ဆတော (သီ)	၄၃၈
အညမညမသဒိသေ = အညမညံ ဝိသဒိသံ (သီ၊ ဣ)	၁၉၅
အညမညောပကာရကံ = အညမညပကာရဏံ (ဣ)	၂၂၃
အညာဏေန = အညာဏဂုဏေန (သီ၊ ဣ)	၁၂
အညာသိ = အညာတ (သီ)	၂၅၀၊ ၅၃၈
အညေ = အညော (သီ၊ ဣ)	၂၂၇
အညော ပုနပ္ပုနံ ဘဝနဘာဝတော = အညော ပုနပ္ပုနဘဝတော (သီ) အညော ပုနပ္ပုနဘာဝတော (ဣ)	၁၄၃
အဋ္ဋကရဏေ စ = အတ္ထကရဏေ စ (သီ၊ ဣ)	၁၄၈
အထ သဋ္ဌိသိတာ = အဋ္ဌသဋ္ဌသိတာ (?)	၅၂၄

Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā

[A]

Atinetvā = Upanetvā (Sī, I) 86
Atimānahato bāloti bālo ahaṁ tato = Atimānahato bāloti tato (Sī)
Atimānahato bāloti hataṁ tato (I) 108
Atihīnapuggalo = Hīnapuggalo (Sī) 399
Attano paccakkhatā = Attapaccakkhato (Sī) 521
Attano pavattiṁ = Attano pavattiñca (Sī, I) 213
Attahitāpekkhā = Attahitanirapekkhā (Ka) 364
Atthakosallādivantatāya = ...mantatāya (Sī) 545
Atthoti keci vadanti, diṭṭhigatikā ca sattāvāsābhāvaladdhiṁ =
Attho, keci devā diṭṭhigatikā, na ca sattāvāsabhavaladdhiṁ (Ka) 523
Attho, na taṁ diṭṭhadhammikādibhedahitanimittaṁ dhammaṁ desentīti =
Attho na tena atthena diṭṭhadhammikādibhedahitanimittaṁ
dhammaṁ na desenti (Sī) 356
Athassa = Tassa (Sī) 431
Adhiṭṭhahi = Adhiṭṭhāti (Sī) 475
Adhiṭṭhehi = Adhiṭṭhehīti (Sī, I) 194
Adhippavuṭṭhe = Adhivuṭṭhe (Sī) 476
Adhippetā, tato jhānaggahaṇena = Adhippetā"ti. Tato jhānagahaṇena
ca (Sī, I) 113
Adhivāhato = Avippahānato (Sī, I) 162
Adhogamaṁ = Ajjhagamaṁ (Ka) 485
Anatthakārakato = Anattakārakato (Ka) 490
Anatthajanane = Anatthajanakaṁ (Sī) 488
Anapekkho = Anapekkhena (Ka) 342
Anavajjadhammā = Anuvajjadhammesu (Sī) 352
Anādimati = Anādika (Sī) 474
Animittā nāma = Animittaṁ nāma (Sī) 526
Anukhipi = Anu anu khipi (Ka) 329
Anuggaṇhanako = Anuggaṇhaṇako (Sī, I) 241

နာနာပါဌာ | ပိဋ္ဌင်္ကာ

[အ]

အတိနေတွာ = ဥပနေတွာ (သီ၊ ဣ) ၈၆
အတိမာနဟတော ဗာလောတိ ဗာလော အဟံ တတော =
အတိမာနဟတော ဗာလောတိ တတော (သီ)
အတိမာနဟတော ဗာလောတိ ဟတံ တတော (ဣ) ၁၀၈
အတိဟီနပုဂ္ဂလော = ဟီနပုဂ္ဂလော (သီ) ၃၉၉
အတ္တနော ပစ္စက္ခတာ = အတ္တပစ္စက္ခတော (သီ) ၅၂၁
အတ္တနော ပဝတ္တိံ = အတ္တနော ပဝတ္တိဉ္စ (သီ၊ ဣ) ၂၁၃
အတ္တဟိတာပေက္ခာ = အတ္တဟိတနိရပေက္ခာ (က) ၃၆၄
အတ္ထကောသလ္လာဒိဝန္တတာယ = ····မန္တတာယ (သီ) ၅၄၅
အတ္ထောတိ ကေစိ ဝဒန္တိ၊ ဒိဋ္ဌိဂတိကာ စ သတ္တာဝါသာဘာဝလဒ္ဓိံ =
အတ္ထော၊ ကေစိ ဒေဝါ ဒိဋ္ဌိဂတိကာ၊ န စ သတ္တာဝါသဘာဝလဒ္ဓိံ (က) ၅၂၃
အတ္ထော၊ န တံ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာဒိဘေဒဟိတနိမိတ္တံ ဓမ္မံ ဒေသေန္တီတိ =
အတ္ထော န တေန အတ္ထေန ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာဒိဘေဒဟိတနိမိတ္တံ
ဓမ္မံ န ဒေသေန္တိ (သီ) ၃၅၆
အထဿ = တဿ (သီ) ၄၃၁
အဓိဋ္ဌဟိ = အဓိဋ္ဌာတိ (သီ) ၄၇၅
အဓိဋ္ဌေဟိ = အဓိဋ္ဌေဟီတိ (သီ၊ ဣ) ၁၉၄
အဓိပ္ပဝုဋ္ဌေ = အဓိဝုဋ္ဌေ (သီ) ၄၇၆
အဓိပ္ပေတာ၊ တတော ဈာနဂ္ဂဟဏေန = အဓိပ္ပေတာ"တိ။ တတော
ဈာနဂဟဏေန စ (သီ၊ ဣ) ၁၁၃
အဓိဝါဟတော = အဝိပ္ပဟာနတော (သီ၊ ဣ) ၁၆၂
အဓောဂမံ = အဇ္ဈဂမံ (က) ၄၈၅
အနတ္ထကာရကတော = အနတ္တကာရကတော (က) ၄၉၀
အနတ္ထဇနနေ = အနတ္ထဇနကံ (သီ) ၄၈၈
အနပေက္ခော = အနပေက္ခေန (က) ၃၄၂
အနဝဇ္ဇဓမ္မာ = အနုဝဇ္ဇဓမ္မေသု (သီ) ၃၅၂
အနာဒိမတိ = အနာဒိက (သီ) ၄၇၄
အနိမိတ္တာ နာမ = အနိမိတ္တံ နာမ (သီ) ၅၂၆
အနုခိပိ = အနု အနု ခိပိ (က) ၃၂၉
အနုဂ္ဂဏှနကော = အနုဂ္ဂဏှဏကော (သီ၊ ဣ) ၂၄၁

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Anudhāvitā vositā = Anu anu dhāvitā javāpitā (Ka)	355
Anupatiṭṭho = Anupatiṭṭhā (Ka)	533
Anupāyaññutāya = Anupacitapaññatāya (Sī)	150
Anumoditvā = Anumodanaṁ katvā (Sī)	433
Anuyutto = Anuyuñjantā (Sī)	211
Anusaṅkitaparisaṅkitābhāvato = Anusaṅkitābhāvato (Sī, I)	216
Anusayājālamotthato = Anusayajālamotthato (Sī)	200
Anusāsaniyo = Anusāsanīyā (Ka)	368
Anekākāravokārā = Anekākāravokiṇṇa (Sī)	492
Anekākāravokārā = Anekākāravokiṇṇā (Sī)	344
Antaṁ = Ādiṁ (Sī)	509
Apakkamitvā = Upakkamitvā (Ka)	403
Apagamā na kiñci kiriyaṁ = Apagatamānataṁ kiriyaṁ (Ka)	93
Apadāne = Apare (Sī)	154
Apanetvā = Haritvā (Ka)	294
Aparikkhaṇagarahāmukhena parikkhaṇaṁ = Aparikkhakagarahāmukhena parikkhake (Sī, I)	130
Apasakkiṁ = Natthi (Sī, I)	37
Apāyadukkhato = Apāye apāyadukkhato (Sī)	27
Api āvuso jānāsi = Api vāsava jānāsi (Ma 1. 414 piṭṭhe)	487
Api ca kho = Atha kho (Sī)	347
Appakā katipayā evāti = Appakā evāti (Sī)	352
Appamattikā = Appikā (Ka)	84
Appasādalesena = Pasaṁsāyogena (Ka)	478
Aphassayi = Apassayi (Ka)	487
Aphassayīti = Apassayīti (Ka)	501
Abyābajjhe nidukkhatāya = Abyāpajjo nidukkhatā taṁ (Sī, I)	237
Abhabbo = Andho (Sī)	189
Abhikkante = Atikkante (Ka)	420

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္က
[အ]	
အနုဓာဝိတာ ဝေါသိတာ = အနု အနု ဓာဝိတာ ဇဝါပိတာ (က)	၃၅၅
အနုပတိဋ္ဌော = အနုပတိဋ္ဌာ (က)	၅၃၃
အနုပါယညုတာယ = အနုပစိတပညတာယ (သီ)	၁၅၀
အနုမောဒိတွာ = အနုမောဒနံ ကတွာ (သီ)	၄၃၃
အနုယုတ္တော = အနုယုဉ္ဇန္တာ (သီ)	၂၁၁
အနုသင်္ကိတပရိသင်္ကိတာဘာဝတော = အနုသင်္ကိတာဘာဝတော (သီ၊ ဣ)	၂၁၆
အနုသယာဇာလမောတ္ထတော = အနုသယဇာလမောတ္ထတော (သီ)	၂၀၀
အနုသာသနိယော = အနုသာသနီယာ (က)	၃၆၈
အနေကာကာရဝေါကာရာ = အနေကာကာရဝေါကိဏ္ဏ (သီ)	၄၉၂
အနေကာကာရဝေါကာရာ = အနေကာကာရဝေါကိဏ္ဏာ (သီ)	၃၄၄
အန္တံ = အာဒိံ (သီ)	၅၀၉
အပက္ကမိတွာ = ဥပက္ကမိတွာ (က)	၄၀၃
အပဂမာ န ကိဉ္စိ ကိရိယံ = အပဂတမာနတံ ကိရိယံ (က)	၉၃
အပဒါနေ = အပရေ (သီ)	၁၅၄
အပနေတွာ = ဟရိတွာ (က)	၂၉၄
အပရိက္ခဏဂရဟာမုခေန ပရိက္ခဏံ = အပရိက္ခကဂရဟာမုခေန ပရိက္ခကေ (သီ၊ ဣ)	၁၃၀
အပသက္ကိံ = နတ္ထိ (သီ၊ ဣ)	၃၇
အပါယဒုက္ခတော = အပါယေ အပါယဒုက္ခတော (သီ)	၂၇
အပိ အာဝုသော ဇာနာသိ = အပိ ဝါသဝ ဇာနာသိ (မ ၁-၄၁၄-ပိဋ္ဌေ)	၄၈၇
အပိ စ ခေါ = အထ ခေါ (သီ)	၃၄၇
အပ္ပကာ ကတိပယာ ဧဝါတိ = အပ္ပကာ ဧဝါတိ (သီ)	၃၅၂
အပ္ပမတ္တိကာ = အပ္ပိကာ (က)	၈၄
အပ္ပသာဒလေသေန = ပသံသာယောဂေန (က)	၄၇၈
အဖဿယိ = အပဿယိ (က)	၄၈၇
အဖဿယီတိ = အပဿယီတိ (က)	၅၀၁
အဗျာဗဇ္ဈေ နိဒုက္ခတာယ = အဗျာပဇ္ဇော နိဒုက္ခတာ တံ (သီ၊ ဣ)	၂၃၇
အဘဗ္ဗော = အန္ဓော (သီ)	၁၈၉
အဘိက္ကန္တေ = အတိက္ကန္တေ (က)	၄၂၀

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[A]

Abhiññālābhiṁ = Abhiññātaṁ (Sī) 288
Abhippavuṭṭhā = Atippavuṭṭhā (Sī) 452
Abhibhaviṁsu = Āgamiṁsu (Ka) 136
Abhivaṭṭhaṁ = Abhivaḍḍhañca (Ka) 96
Abhisaṅkhāsi = Abhisaṅkhari (Sī) 327
Amaccasahassena = Amaccasahassehi (Ka) 180
Ayanti pākaṭo = Ayanti vā pākaṭo (Ka) 367
Ayasaṁ = Āyasakyaṁ (Sī, I) 220
Ayasopi = Ayaṁ dosopi (Sī) 402
Ayāthāvapaṭipattibhāvatoti adhippāyo = Ayaṁ tāva aṭipattibhāvato viseso (Sī) 351
Araññaṁ gantvā = Araññe (Sī, I) 176
Arahattādhigamena = Arahattādhigamena vā (sabbattha) 367
Ariyamaggabhāvanāya sati = Ariyamaggabhāvanāya appavattati (Sī) 142
Alakantipi vuccati = Alakātipi vuccatīti (?) 293
Alajjibhāvādinā = Alajjibhāvādīnaṁ (I) 117
Aladdhaphalova = Laddhaphalova (Sī) 472
Alābhena = Abhāvena (Sī, I) 150
Avakhaṇḍarahitaṁ = Avakhaṇḍanarahitaṁ (Sī) Avakkamarahitaṁ (I) 205
"Avacanīyā mayan"ti ovādassa anādāneneva = Abhājanaṁ ayanti ovādassa adāneneva (I) Atthā janayanti ovādassa adāneneva (Ka) 20
Avasesaṁ = Avase taṁ (Sī, Ka) 265
Avahasitatārakāsasimarīciyo = Avasitudāratārāpatimarīciyo (Sī, I) Avahasito tārakāsasimarīciyo (Ka) 227
Avedi jānāti = Anveti ājānāti (Sī) 149
Avudhamuttamaṁ = Āvudhaṁ uttamaṁ (I) 219
Asaṁsīdanaṭṭhena = Asaṁhīraṭṭhena (Sī, I) 221
Asakkontaṁ = Asakkonto (I) 101

နာနာပါဌ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[အ]

အဘိညာလာဘိံ = အဘိညာတံ (သီ) ၂၈၈
အဘိပ္ပဝုဋ္ဌာ = အတိပ္ပဝုဋ္ဌာ (သီ) ၄၅၂
အဘိဘဝိံသု = အာဂမိံသု (က) ၁၃၆
အဘိဝဋ္ဌံ = အဘိဝဍ္ဎဉ္စ (က) ၉၆
အဘိသင်္ခါသိ = အဘိသင်္ခရိ (သီ) ၃၂၇
အမစ္စသဟဿေန = အမစ္စသဟဿေဟိ (က) ၁၈၀
အယန္တိ ပါကဋော = အယန္တိ ဝါ ပါကဋော (က) ၃၆၇
အယသံ = အာယသက္ယံ (သီ၊ ဣ) ၂၂၀
အယသောပိ = အယံ ဒေါသောပိ (သီ) ၄၀၂
အယာထာဝပဋိပတ္တိဘာဝတောတိ အဓိပ္ပါယော = အယံ တာဝ ပဋိပတ္တိဘာဝတော ဝိသေသော (သီ) ၃၅၁
အရညံ ဂန္တွာ = အရညေ (သီ၊ ဣ) ၁၇၆
အရဟတ္တာဓိဂမေန = အရဟတ္တာဓိဂမေန ဝါ (သဗ္ဗတ္ထ) ၃၆၇
အရိယမဂ္ဂဘာဝနာယ သတိ = အရိယမဂ္ဂဘာဝနာယ အပ္ပဝတ္တတိ (သီ) ၁၄၂
အလကန္တိပိ ဝုစ္စတိ = အလကာတိပိ ဝုစ္စတီတိ (?) ၂၉၃
အလဇ္ဇီဘာဝါဒိနာ = အလဇ္ဇီဘာဝါဒီနံ (ဣ) ၁၁၇
အလဒ္ဓဖလောဝ = လဒ္ဓဖလောဝ (သီ) ၄၇၂
အလာဘေန = အဘာဝေန (သီ၊ ဣ) ၁၅၀
အဝခဏ္ဍရဟိတံ = အဝခဏ္ဍနရဟိတံ (သီ) အဝက္ကမရဟိတံ (ဣ) ၂၀၅
“အဝစနီယာ မယ”န္တိ ဩဝါဒဿ အနာဒါနေနေဝ = အဘာဇနံ အယန္တိ ဩဝါဒဿ အဒါနေနေဝ (ဣ) အတ္ထာ ဇနယန္တိ ဩဝါဒဿ အဒါနေနေဝ (က) ၂၀
အဝသေသံ = အဝသေ တံ (သီ၊ က) ၂၆၅
အဝဟသိတတာရကာသသိမရီစိယော = အဝသိတုဒါရတာရာပတိမရီစိယော (သီ၊ ဣ) အဝဟသိတော တာရကာသသိမရီစိယော (က) ၂၂၇
အဝေဒိ ဇာနာတိ = အန္ဝေတိ အာဇာနာတိ (သီ) ၁၄၉
အာဝုဓမုတ္တမံ = အာဝုဓံ ဥတ္တမံ (ဣ) ၂၁၉
အသံသီဒနဋ္ဌေန = အသံဟီရဋ္ဌေန (သီ၊ ဣ) ၂၂၁
အသက္ကောန္တံ = အသက္ကောန္တော (ဣ) ၁၀၁

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Asaṅgacārī = Saṅgāmacārī (Sī)	460
Asanthavā = Abandhavā (Ka)	51
Asi = Hohi (Sī, I)	102
Asecanakatāya = Āsevanakatāya (Ka)	253
Assa = Sā assa (Sī, I)	43
Assakaṇḍako = Kanthako (Sī, I)	165
Assadammaṁ desakālānurūpaṁ = Assadamanesu kulānurūpaṁ (I)	66
Ahaṁ = Ayaṁ (I, Ka)	149
Ahanti mānaṭṭhānatāya = Ahanti mānaṭṭhatāya (Sī)	288
[Ā]	
Ākāse = Ākāsena (Ka)	58
Ākāsena = Ākāse (Ka)	136
Agataṁ = Āhu (Sī) Apadāna-Ṭṭha 2 Sīhāsaniyavaggavaṇṇanāyaṁ	154
Āgamāsiṁ = Agamāsiṁ (Sī, I)	15
Āgamissatīti disvā mayā = Āgamissati mayā (Sī, I)	180
Ājañño kārito damito = Ājaññakārinā damito (Sī, I)	111
Ādapenti samādapenti = Ādāpenti samādāpenti (Sī)	332
Ādāsaṁ santhariṁ = Ādāsiṁ santharaṁ (Sī)	21
...ādinā = Ādikaṁ (Sī, I)	188
Ādirājā. Tabbaṁsajātatāya = Ādirājāti jānitabbaṁ, sajātitāya (Sī)	169
Ādīnavānisaṁse = Ādīnave ānisaṁse ca (Sī)	541
Ābhataniyāmeneva = Āgatayāneneva (Sī)	434
Ānubhāvasampadādayo = Ānubhāvādisampadā (Sī)	531
Āyati = Āyatiṁ (Ka)	399
Āyasakyañca = Āyasasyañca (Sī)	19
Āyasmato = Bhagavato (Ka)	426
Āraddhakammaṭṭhānabhāvena = Āraddha-upaṭṭhānassatibhāvena (Ka)	426

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အသင်္ဂစာရီ = သင်္ဂါမစာရီ (သီ)	၄၆၀
အသန္ထဝါ = အဗန္ဓဝါ (က)	၅၁
အသိ = ဟောဟိ (သီ၊ ဣ)	၁၀၂
အသေစနကတာယ = အာသေဝနကတာယ (က)	၂၅၃
အဿ = သာ အဿ (သီ၊ ဣ)	၄၃
အဿကဏ္ဍကော = ကန္ထကော (သီ၊ ဣ)	၁၆၅
အဿဒမ္မံ ဒေသကာလာနုရူပံ = အဿဒမနေသု ကုလာနုရူပံ (ဣ)	၆၆
အဟံ = အယံ (ဣ၊ က)	၁၄၉
အဟန္တိ မာနဋ္ဌာနတာယ = အဟန္တိ မာနဋ္ဌတာယ (သီ)	၂၈၈
[အာ]	
အာကာသေ = အာကာသေန (က)	၅၈
အာကာသေန = အာကာသေ (က)	၁၃၆
အာဂတံ = အာဟု (သီ) အပဒါန-ဋ္ဌ ၂-သီဟာသနိယဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာယံ	၁၅၄
အာဂမာသိံ = အဂမာသိံ (သီ၊ ဣ)	၁၅
အာဂမိဿတီတိ ဒိသွာ မယာ = အာဂမိဿတိ မယာ (သီ၊ ဣ)	၁၈၀
အာဇညော ကာရိတော ဒမိတော = အာဇညကာရိနာ ဒမိတော (သီ၊ ဣ)	၁၁၁
အာဒပေန္တိ သမာဒပေန္တိ = အာဒါပေန္တိ သမာဒါပေန္တိ (သီ)	၃၃၂
အာဒါသံ သန္ထရိံ = အဒါသိံ သန္ထရံ (သီ)	၂၁
····အာဒိနာ = အာဒိကံ (သီ၊ ဣ)	၁၈၈
အာဒိရာဇာ။ တဗ္ဗံသဇာတတာယ = အာဒိရာဇာတိ ဇာနိတဗ္ဗံ၊ သဇာတိတာယ (သီ)	၁၆၉
အာဒီနဝါနိသံသေ = အာဒီနဝေ အာနိသံသေ စ (သီ)	၅၄၁
အာဘတနိယာမေနေဝ = အာဂတယာနေနေဝ (သီ)	၄၃၄
အာနုဘာဝသမ္ပဒါဒယော = အာနုဘာဝါဒိသမ္ပဒါ (သီ)	၅၃၁
အာယတိ = အာယတိံ (က)	၃၉၉
အာယသကျဉ္စ = အာယသသျဉ္စ (သီ)	၁၉
အာယသ္မတော = ဘဂဝတော (က)	၄၂၆
အာရဒ္ဓကမ္မဋ္ဌာနဘာဝေန = အာရဒ္ဓဥပဋ္ဌာနဿတိဘာဝေန (က)	၄၂၆

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ā]	
Ālambake = Alabbhato (Sī, I)	163
Ālambitabbe = Alabbhitabbe (Sī, I)	163
Āvajjehi = Āvajjeyyāsi (Sī, I)	115
Āvaṭṭesi = Āvañchesi (Ka)	416
Āvahatīti vattuṁ = Avagantuṁ (Sī) Gantuṁ (I)	27
Āviñchanto = Añchanto (Sī)	283
Āvudhamuttamaṁ = Āvudhaṁ uttamaṁ (I)	219
Āsavakkhayanti = Āsavakkhayanti ca (Sī)	177
Āsādi = Āhani (Sī)	483
Āsāvato = Āsavato (I) Āvahato (Ka)	235
[I]	
Iñjitakāraṇānaṁ = Iñjitakarānaṁ (Ka)	88
Iṭṭhādinā = Iṭṭhāniṭṭhādinā (Sī)	403
Iṭṭhādīsu = Iṭṭhāniṭṭhādīsu (Sī)	367
Iṭṭhādīsu = Iṭṭhāniṭṭhādīsu ārammaṇesu (Sī)	333
Itthāgārajane = Itthijane (Aṁ-Ṭṭha 1. 203 piṭṭhe)	291
Iddhibalena saddhiṁ hatthinā taṁ = Iddhibalena hatthināgaṁ (Sī) Iddhibalena saddhiṁ hatthināgaṁ (I)	218
Imaṁ khandhādilokaṁ = Imaṁ khandhādilokaṁ vā (Sī)	330
Imassa pañhassa veyyākaraṇaṁ = Imassa pañhāveyyākaraṇassa (Sī)	534
Ime dhamme = Idameva (Sī, I)	211
[Ī - U]	
Īrati = Karoti (Ka) Iriyati (I)	111
Ukkhitto = Ukkhittacitto (Sī)	343
Uggaṇhanto = Ugaṇhi, tato (sabbattha)	508
Uggahetvā = Gahetvā (Sī)	423
Ucchiṭṭhamukhehi = Ucciṭṭhamukhena (Sī, I)	179
Ujjuhāno vā = Ujjuhānova (Sī, I) Ujjuhāno ca (Ka)	215
Ujjeniyaṁ rañño = Udenarañño (Sī)	144

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အာ]	
အာလမ္ဗကေ = အလဗ္ဘတော (သီ၊ ဣ)	၁၆၃
အာလမ္ဗိတဗ္ဗေ = အလဗ္ဘိတဗ္ဗေ (သီ၊ ဣ)	၁၆၃
အာဝဇ္ဇေဟိ = အာဝဇ္ဇေယျာသိ (သီ၊ ဣ)	၁၁၅
အာဝဋ္ဋေသိ = အာဝဉ္ဆေသိ (က)	၄၁၆
အာဝဟတီတိ ဝတ္တုံ = အဝဂန္တုံ (သီ) ဂန္တုံ (ဣ)	၂၇
အာဝိဉ္ဆန္တော = အဉ္ဆန္တော (သီ)	၂၈၃
အာဝုဓမုတ္တမံ = အာဝုဓံ ဥတ္တမံ (ဣ)	၂၁၉
အာသဝက္ခယန္တိ = အာသဝက္ခယန္တိ စ (သီ)	၁၇၇
အာသာဒိ = အာဟနိ (သီ)	၄၈၃
အာသာဝတော = အာသဝတော (ဣ) အာဝဟတော (က)	၂၃၅
[ဣ]	
ဣဉ္ဇိတကာရဏာနံ = ဣဉ္ဇိတကရာနံ (က)	၈၈
ဣဋ္ဌာဒိနာ = ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာဒိနာ (သီ)	၄၀၃
ဣဋ္ဌာဒီသု = ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာဒီသုံ (သီ)	၃၆၇
ဣဋ္ဌာဒီသု = ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာဒီသု အာရမ္မဏေသု (သီ)	၃၃၃
ဣတ္ထာဂါရဇနေ = ဣတ္ထိဇနေ (အံ-ဋ္ဌ ၁-၂၀၃-ပိဋ္ဌေ)	၂၉၁
ဣဒ္ဓိဗလေန သဒ္ဓိံ ဟတ္ထိနာ တံ = ဣဒ္ဓိဗလေန ဟတ္ထိနာဂံ (သီ) ဣဒ္ဓိဗလေန သဒ္ဓိံ ဟတ္ထိနာဂံ (ဣ)	၂၁၈
ဣမံ ခန္ဓာဒိလောကံ = ဣမံ ခန္ဓာဒိလောကံ ဝါ (သီ)	၃၃၀
ဣမဿ ပဉှဿ ဝေယျာကရဏံ = ဣမဿ ပဉှာဝေယျာကရဏဿ (သီ)	၅၃၄
ဣမေ ဓမ္မေ = ဣဒမေဝ (သီ၊ ဣ)	၂၁၁
[ဤ-ဥ]	
ဤရတိ = ကရောတိ (က) ဣရိယတိ (ဣ)	၁၁၁
ဥက္ခိတ္တော = ဥက္ခိတ္တစိတ္တော (သီ)	၃၄၃
ဥဂ္ဂဏှန္တော = ဥဂဏှိ၊ တတော (သဗ္ဗတ္ထ)	၅၀၈
ဥဂ္ဂဟေတွာ = ဂဟေတွာ (သီ)	၄၂၃
ဥစ္ဆိဋ္ဌမုခေဟိ = ဥစ္စိဋ္ဌမုခေန (သီ၊ ဣ)	၁၇၉
ဥဇ္ဇုဟာနော ဝါ = ဥဇ္ဇုဟာနောဝ (သီ၊ ဣ) ဥဇ္ဇုဟာနော စ (က)	၂၁၅
ဥဇ္ဇေနိယံ ရညော = ဥဒေနရညော (သီ)	၁၄၄

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[U - Ū]	
Uttamaṁ dabbañca. Sapāṇa = Uttamaṁ. Dubbacasarapāta... (Ka)	221
Uttamadevatāya = Devattā (Sī)	538
Uttarīti = Uttarinti (Ka)	455
Udayatthagāminiyā = Udayabbayagāminiyā (Sī)	421
Udayabbayaṁ = Udayabbayataṁ (Sī, I)	3
Udicce = Uditodite (Sī, I)	107
Udiyyati = Udīrayi (Saṁ 1. 191 piṭṭhe)	516
Uddhanaṁ upaṭṭhapita-ukkhaliko dassanayuttaṁ = Uddhaṁ uttiṭṭhapuggalako dassantayuttaṁ (I) Uddhanaṁ uttiṭṭha-ukkhaliko dassanayuttaṁ (Ka)	226
Uddharitvā = Ukkāmetvā (Sī, I)	246
Upagacchiṁ = Upagañchiṁ (Sī)	334
Upacini. Tathā hesa Padumuttarassa = Upacinanto Padumuttarassa(Sī, I)	67
Upaṭṭhahissāmīti āha. Ettake = Upaṭṭhahissāmīti ettakameva (Sī, Ka)	415
Upaṭṭhāyiko = Uṭṭhāyiko (Sī, I)	156
Upanayato = Upanayanato pacchā (Sī, I)	99
Upanetvā = Upanāmetvā (Sī)	173
Upapattivisesaṁ = Uppattivisesaṁ (Sī, I)	222
Upasaṅkamamānā = Upasaṅkamanādinā (Sī, I)	12
Upadiṁ = Upādādiṁ vā (Sī)	237
Uppathagāmī = Gāminī (Ka)	478
Uppannataṇho = Uppannataṇhāya (Ka)	84
Uppannāya = Upapannāya (I, Ka)	7
Uppāditaṁ = Udditaṁ (Sī, I)	216
Ubhatotīraṁ = Ubho tīraṁ (Sī, I)	31
Ure jātatāya = Urovāyāmajanitābhijātitāya (I, Ka)	172
Ullapento = Ulliṅgento (I)	51
Usabhājānīyo = Usabhājāneyyo (Sī, I)	246
Ūnūdaro = Ūnūdayo (Sī, Syā)	394

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဥ-ဦ]	
ဥတ္တမံ ဒဗ္ဗဉ္စ။ သပါဏ = ဥတ္တမံ။ ဒုဗ္ဗစသရပါတ….(က)	၂၂၁
ဥတ္တမဒေဝတာယ = ဒေဝတ္တာ (သီ)	၅၃၈
ဥတ္တရီတိ = ဥတ္တရိန္တိ (က)	၄၅၅
ဥဒယတ္ထဂါမိနိယာ = ဥဒယဗ္ဗယဂါမိနိယာ (သီ)	၄၂၁
ဥဒယဗ္ဗယံ = ဥဒယဗ္ဗယတံ (သီ၊ ဣ)	၃
ဥဒိစ္စေ = ဥဒိတောဒိတေ (သီ၊ ဣ)	၁၀၇
ဥဒိယျတိ = ဥဒီရယိ (သံ ၁-၁၉၁-ပိဋ္ဌေ)	၅၁၆
ဥဒ္ဓနံ ဥပဋ္ဌပိတဥက္ခလိကော ဒဿနယုတ္တံ = ဥဒ္ဓံ ဥတ္တိဋ္ဌပုဂ္ဂလကော ဒဿန္တယုတ္တံ (ဣ) ဥဒ္ဓနံ ဥတ္တိဋ္ဌဥက္ခလိကော ဒဿနယုတ္တံ (က)	၂၂၆
ဥဒ္ဓရိတွာ = ဥက္ကာမေတွာ (သီ၊ ဣ)	၂၄၆
ဥပဂစ္ဆိံ = ဥပဂဉ္ဆိံ (သီ)	၃၃၄
ဥပစိနိ။ တထာ ဟေသ ပဒုမုတ္တရဿ = ဥပစိနန္တော ပဒုမုတ္တရဿ (သီ၊ ဣ)	၆၇
ဥပဋ္ဌဟိဿာမီတိ အာဟ။ ဧတ္တကေ = ဥပဋ္ဌဟိဿာမီတိ ဧတ္တကမေဝ (သီ၊ က)	၄၁၅
ဥပဋ္ဌာယိကော = ဥဋ္ဌာယိကော (သီ၊ ဣ)	၁၅၆
ဥပနယတော = ဥပနယနတော ပစ္ဆာ (သီ၊ ဣ)	၉၉
ဥပနေတွာ = ဥပနာမေတွာ (သီ)	၁၇၃
ဥပပတ္တိဝိသေသံ = ဥပ္ပတ္တိဝိသေသံ (သီ၊ ဣ)	၂၂၂
ဥပသင်္ကမမာနာ = ဥပသင်္ကမနာဒိနာ (သီ၊ ဣ)	၁၂
ဥပါဒိံ = ဥပါဒါဒိံ ဝါ (သီ)	၂၃၇
ဥပ္ပထဂါမီ = ဂါမိနီ (က)	၄၇၈
ဥပ္ပန္နတဏှော = ဥပ္ပန္နတဏှာယ (က)	၈၄
ဥပ္ပန္နာယ = ဥပပန္နာယ (ဣ၊ က)	၇
ဥပ္ပါဒိတံ = ဥဒ္ဒိတံ (သီ၊ ဣ)	၂၁၆
ဥဘတောတီရံ = ဥဘော တီရံ (သီ၊ ဣ)	၃၁
ဥရေ ဇာတတာယ = ဥရောဝါယာမဇနိတာဘိဇာတိတာယ (ဣ၊ က)	၁၇၂
ဥလ္လပေန္တော = ဥလ္လိင်္ဂေန္တော (ဣ)	၅၁
ဥသဘာဇာနီယော = ဥသဘာဇာနေယျော (သီ၊ ဣ)	၂၄၆
ဦနူဒရော = ဦနူဒယော (သီ၊ သျာ)	၃၉၄

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[E]	
Ekaghanaselo pabbato = Ekaghanasilā pabbato (Sī, I)	242
Ekaccaṁ = Ekaṁ (Sī, I)	34
Ekatiṁse = Catuddase (Sī)	36
Ekarasabhāvena = Ekarasabhāve (Sī, I)	94
Ekavihāriyattherassa = Ekavihārikattherassa (Sī)	174
Etadabravi, taṁ = Etadabravi, yaṁ pana abravi taṁ pana (Sī, I)	111
Ettakena = Ettakehi (Sī)	441
Etthantare = Na etthantare (Sī)	422
Evaṁ tesaṁ = Tāva tesaṁ (Sī)	533
Evaṁ vuttato = Eva, vuttehi (Sī)	539
Eva pana = Eva nāma (Sī)	504
Evamevaṁ = Evameva (Sī)	489
Evamayaṁ sattaloko = Evaṁ mahāsattaloko (Sī)	298
Evamahaṁ pubbe = Evaṁ pubbe (Sī)	283
[O]	
Otāraṁ paviṭṭhaṁ deti = Otāraṁ vidhaṁseti (Ka)	11
Ovarakaṁ = Ovaraṇaṁ (Sī)	422
[Ka]	
Kaṁ nāma sattaṁ na ramenti nu = Kaṁ nu tattha na ramenti (Sī, I)	31
Kañci = Kiñci (sabbattha)	274
Kañcipi = Kiñci (Ka)	443
Kaḍḍhantīti = Ākaḍḍhanti (Sī)	286
Kathitaṁ = Kathitāya (Sī)	253
Kaddamaṁ vā muduṁ = Kaddamaṁ muduṁ vā (Sī, I)	170
Kintiṁsūti = Kantantūti (Sī)	436
Kapaṇayācakānaṁ = Yācakādīnaṁ (Sī)	437
Kappo kappiyoti = Kappiyo kappoti (Ka)	538
Kabbakaraṇena = Kabyakārakena (Ka)	532
Kammaṁ = (Natthi) (Sī)	504

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဧ]	
ဧကဃနသေလော ပဗ္ဗတော = ဧကဃနသိလာ ပဗ္ဗတော (သီ၊ ဣ)	၂၄၂
ဧကစ္စံ = ဧကံ (သီ၊ ဣ)	၃၄
ဧကတိံသေ = စတုဒ္ဒသေ (သီ)	၃၆
ဧကရသဘာဝေန = ဧကရသဘာဝေ (သီ၊ ဣ)	၉၄
ဧကဝိဟာရိယတ္ထေရဿ = ဧကဝိဟာရိကတ္ထေရဿ (သီ)	၁၇၄
ဧတဒဗြဝိ၊ တံ = ဧတဒဗြဝိ၊ ယံ ပန အဗြဝိ တံ ပန (သီ၊ ဣ)	၁၁၁
ဧတ္တကေန = ဧတ္တကေဟိ (သီ)	၄၄၁
ဧတ္ထန္တရေ = န ဧတ္ထန္တရေ (သီ)	၄၂၂
ဧဝံ တေသံ = တာဝ တေသံ (သီ)	၅၃၃
ဧဝံ ဝုတ္တတော = ဧဝ၊ ဝုတ္တေဟိ (သီ)	၅၃၉
ဧဝ ပန = ဧဝ နာမ (သီ)	၅၀၄
ဧဝမေဝံ = ဧဝမေဝ (သီ)	၄၈၉
ဧဝမယံ သတ္တလောကော = ဧဝံ မဟာသတ္တလောကော (သီ)	၂၉၈
ဧဝမဟံ ပုဗ္ဗေ = ဧဝံ ပုဗ္ဗေ (သီ)	၂၈၃
[ဩ]	
ဩတာရံ ပဝိဋ္ဌံ ဒေတိ = ဩတာရံ ဝိဓံသေတိ (က)	၁၁
ဩဝရကံ = ဩဝရဏံ (သီ)	၄၂၂
[က]	
ကံ နာမ သတ္တံ န ရမေန္တိ နု = ကံ နု တတ္ထ န ရမေန္တိ (သီ၊ ဣ)	၃၁
ကဉ္စိ = ကိဉ္စိ (သဗ္ဗတ္ထ)	၂၇၄
ကဉ္စိပိ = ကိဉ္စိ (က)	၄၄၃
ကဍ္ဎန္တီတိ = အာကဍ္ဎန္တိ (သီ)	၂၈၆
ကထိတံ = ကထိတာယ (သီ)	၂၅၃
ကဒ္ဒမံ ဝါ မုဒုံ = ကဒ္ဒမံ မုဒုံ ဝါ (သီ၊ ဣ)	၁၇၀
ကိန္တိံသူတိ = ကန္တန္တူတိ (သီ)	၄၃၆
ကပဏယာစကာနံ = ယာစကာဒီနံ (သီ)	၄၃၇
ကပ္ပေါ ကပ္ပိယောတိ = ကပ္ပိယော ကပ္ပေါတိ (က)	၅၃၈
ကဗ္ဗကရဏေန = ကဗျကာရကေန (က)	၅၃၂
ကမ္မံ = (နတ္ထိ) (သီ)	၅၀၄

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Ka]

Kammaṁ kilesaṁ vā = Kammakammakilesaṁ (Sī, I) 104
Kammavipāko vipallāso siyāti = Kammavipākā vipallāsiyanti (Sī)
Kammavipākavipallāsiyanti (I) 105
Kammārāmānaṁ = Kammaṁ karamānānaṁ (Sī) 452
Karaṇuttariyakaraṇalakkhaṇo = Karaṇuttariyalakkhaṇo (Ka) 286
Karitvā = Kāretvā (Sī, I) 229
Karissāmāti = Carissāmāti (Sī) 510
Karissāmi = Kasissāmi (Sī, I) 87
Karonto = Karonte (?) 450
Kallacittataṁ = Kallacittaṁ (Ka) 498
Kavacamabbhutaṁ = Kavacaṁ abbhutaṁ (I) 219
Kasiravuttitāya = Kasiravuttinā (I) 226
Kasmā = Tasmā (Ka) 426
Kā gati me agatissa = Kā hi me agati assa (Sī) Kā hi me āgatissa (I)
Kā gati me abhavissa (Ka) 136
Kānanaṁ = Kānananti (Sī) 177
Kāpaññataṁ = Kāruññataṁ (Ka) 247
Kāmañcimassa = Kācimassa (Sī) 239
Kāmasaññādi-anuppattivacanena = Kāmasaññādi-anuppattivasena (Sī) 427
Kāyaṁ = Kāyakaliṁ (Sī, I) 11
Kāyampi = Kāyasmiṁpi (Sī) 525
Kāyādīnaṁ = Kāyādīhi (I, Ka) 220
Kāraparisedítavaccakūpasadisatāya = Aparisodhita-
vaccakūpasadisatāya (I) 199
Kālāgamanameva = Vūpasamanameva (Sī) 69
Kāsāya = Kāsāva (Sī) 472
Kiṁkāraṇā = Kiṁkāraṇaṁ (Ka) 460
Kimaṅgaṁ = Kimaṅga (Sī, I) 11
...kimilehi = ...kimbilehi (Sī, I) 4
Kimilo = Kimbilo (Sī) 541

နာနာပါဌ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[က]

ကမ္မံ ကိလေသံ ဝါ = ကမ္မကမ္မကိလေသံ (သီ၊ ဣ) ၁၀၄
ကမ္မဝိပါကော ဝိပလ္လာသော သိယာတိ = ကမ္မဝိပါကာ
ဝိပလ္လာသိယန္တိ (သီ) ကမ္မဝိပါကဝိပလ္လာသိယန္တိ (ဣ) ၁၀၅
ကမ္မာရာမာနံ = ကမ္မံ ကရမာနာနံ (သီ) ၄၅၂
ကရဏုတ္တရိယကရဏလက္ခဏော = ကရဏုတ္တရိယလက္ခဏော (က) ၂၈၆
ကရိတွာ = ကာရေတွာ (သီ၊ ဣ) ၂၂၉
ကရိဿာမာတိ = စရိဿာမာတိ (သီ) ၅၁၀
ကရိဿာမိ = ကသိဿာမိ (သီ၊ ဣ) ၈၇
ကရောန္တော = ကရောန္တေ (?) ၄၅၀
ကလ္လစိတ္တတံ = ကလ္လစိတ္တံ (က) ၄၉၈
ကဝစမဗ္ဘုတံ = ကဝစံ အဗ္ဘုတံ (ဣ) ၂၁၉
ကသိရဝုတ္တိတာယ = ကသိရဝုတ္တိနာ (ဣ) ၂၂၆
ကသ္မာ = တသ္မာ (က) ၄၂၆
ကာ ဂတိ မေ အဂတိဿ = ကာ ဟိ မေ အဂတိ အဿ (သီ)
ကာ ဟိ မေ အာဂတိဿ (ဣ) ကာ ဂတိ မေ အဘဝိဿ (က) ၁၃၆
ကာနနံ = ကာနနန္တိ (သီ) ၁၇၇
ကာပညတံ = ကာရုညတံ (က) ၂၄၇
ကာမဉ္စိမဿ = ကာစိမဿ (သီ) ၂၃၉
ကာမသညာဒိအနုပ္ပတ္တိဝစနေန = ကာမသညာဒိအနုပ္ပတ္တိဝသေန (သီ) ၄၂၇
ကာယံ = ကာယကလိံ (သီ၊ ဣ) ၁၁
ကာယမ္ပိ = ကာယသ္မိံပိ (သီ) ၅၂၅
ကာယာဒီနံ = ကာယာဒီဟိ (ဣ၊ က) ၂၂၀
ကာရပရိသေဒိတဝစ္စကူပသဒိသတာယ = အပရိသောဓိတ-
ဝစ္စကူပသဒိသတာယ (ဣ) ၁၉၉
ကာလာဂမနမေဝ = ဝူပသမနမေဝ (သီ) ၆၉
ကာသာယ = ကာသာဝ (သီ) ၄၇၂
ကိံကာရဏာ = ကိံကာရဏံ (က) ၄၆၀
ကိမင်္ဂံ = ကိမင်္ဂ (သီ၊ ဣ) ၁၁
....ကိမိလေဟိ = ...ကိမ္ဗိလေဟိ (သီ၊ ဣ) ၄
ကိမိလော = ကိမ္ဗိလော (သီ) ၅၄၁

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Ka]

Kilesuppajjanapathāni = Kilesummujjanapathāni (Sī) 530
Kujjhanena pana akuddhassa = Kujjhanena pana kuddhassa (Sī)
Kujjhante pana kuddhassa (I) 114
Kuṇḍadhāno = Koṇḍadhāno (Sī, Ka) 542
Kuto adhikanti = Kuto tato adhikataranti (Sī, I) 108
Kuttahāsabhāvādito vidhaṁsenti = ...bhāva, bhāvādito viddhaṁseyyunti (Sī) 522
Kuraraghare = Kulaghare (Ka) 70
Kulagehe = Vejjakule (Sī, I) 85
Kūjanto = Kūjento (Sī, I) 10
Kena anukkamena te paṭipajjitabbāti attho = Yena anukkamena paṭipajjitabbāti attho (Sī) 274
Kenaci kiñcanapalibodhabhūte = Keci vanapiñchana... (Sī)
Keci vanakiñcana... (I) 216
Kehici = Tehipi (Sī) 234
Kocividhoti = Visuddhoti (Ka) 69
Kosalaraññño = Kosalaraṭṭhe (Sī, I) 94
Kosallāyāti = Kosallayāti (Sī) 425

[Kha]

Khattiyaparivārena = Khattiyaparihārena (Sī, I) 21
Khayagamaneneva = Khayavayagamaneneva (Sī, I) 207
Khīṇāsavānampi hotiyeva = Tādisaṁ hotiyeva (Sī) 533
Khuddakacciko = Kuṇṭhaggisikho (Sī) Kuṇṭharaṁsiko (I) 102

[Ga]

Gacchasi = Gañchisi (Sī, I) 64
Gajanirodhato vā = Janayodhato vā (Ka) 65
Gaṇasaṅgaṇikaṁ = Sāmaggiyaṁ (Ka) 343
Gadduhanamattampi = Gandhūhanamattampi (Ka) 354

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[က]

ကိလေသုပ္ပဇ္ဇနပထာနိ = ကိလေသုမ္မုဇ္ဇနပထာနိ (သီ) ၅၃၀
ကုဇ္ဈနေန ပန အကုဒ္ဓဿ = ကုဇ္ဈနေန ပန ကုဒ္ဓဿ (သီ)
ကုဇ္ဈန္တေ ပန ကုဒ္ဓဿ (ဣ) ၁၁၄
ကုဏ္ဍဓာနော = ကောဏ္ဍဓာနော (သီ၊ က) ၅၄၂
ကုတော အဓိကန္တိ = ကုတော တတော အဓိကတရန္တိ (သီ၊ ဣ) ၁၀၈
ကုတ္တဟာသဘာဝါဒိတော ဝိဓံသေန္တိ = ····ဘာဝ, ဘာဝါဒိတော ဝိဒ္ဓံသေယျုန္တိ (သီ) ၅၂၂
ကုရရဃရေ = ကုလဃရေ (က) ၇၀
ကုလဂေဟေ = ဝေဇ္ဇကုလေ (သီ၊ ဣ) ၈၅
ကူဇန္တော = ကူဇေန္တော (သီ၊ ဣ) ၁၀
ကေန အနုက္ကမေန တေ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗာတိ အတ္ထော = ယေန အနုက္ကမေန ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗာတိ အတ္ထော (သီ) ၂၇၄
ကေနစိ ကိဉ္စနပလိဗောဓဘူတေ = ကေစိ ဝနပိဉ္ဆန····(သီ)
ကေစိ ဝနကိဉ္စန····(ဣ) ၂၁၆
ကေဟိစိ = တေဟိပိ (သီ) ၂၃၄
ကောစိဝိဓောတိ = ဝိသုဒ္ဓေါတိ (က) ၆၉
ကောသလရညော = ကောသလရဋ္ဌေ (သီ၊ ဣ) ၉၄
ကောသလ္လာယာတိ = ကောသလ္လယာတိ (သီ) ၄၂၅

[ခ]

ခတ္တိယပရိဝါရေန = ခတ္တိယပရိဟာရေန (သီ၊ ဣ) ၂၁
ခယဂမနေနေဝ = ခယဝယဂမနေနေဝ (သီ၊ ဣ) ၂၀၇
ခီဏာသဝါနမ္ပိ ဟောတိယေဝ = တာဒိသံ ဟောတိယေဝ (သီ) ၅၃၃
ခုဒ္ဒကစ္စိကော = ကုဏ္ဍဂ္ဂိသိခေါ (သီ) ကုဏ္ဍရံသိကော (ဣ) ၁၀၂

[ဂ]

ဂစ္ဆသိ = ဂဉ္ဆိသိ (သီ၊ ဣ) ၆၄
ဂဇနိရောဓတော ဝါ = ဇနယောဓတော ဝါ (က) ၆၅
ဂဏသင်္ဂဏိကံ = သာမဂ္ဂိယံ (က) ၃၄၃
ဂဒ္ဒုဟနမတ္တမ္ပိ = ဂန္ဓူဟနမတ္တမ္ပိ (က) ၃၅၄

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ga - Gha]	
Gamanamaggasaṁvaṇṇanādinā = ...saṁvaṇṇanādīsu (Sī) ...saṁvaṇṇanādi... (I)	170
“Gayāphaggū”ti = Gayāphaggunīti (Sī, I)	16
Gāthaṁ = Tāsaṁ (Sī, I)	188
Gimhasamaye = Ghammasamaye (Sī, I)	1
Guṇamahantataṁ jānatā = Guṇamahantajātassa (Aṁ)	443
Guṇasampattiṁ = Guṇabhattiṁ (Sī, I)	227
Gūthakūpanigāḷhitotipi = Gūthakūpe nibāhitotipi (Sī)	199
Gedhavāraṇatthaṁ = Gedhārakaraṇatthaṁ (Sī, I)	205
Gehassitasāto = Gehavāsābhimukho (Sī)	26
Gocaresīnaṁ = Gocarānaṁ (Ka)	452
Ghaṭe viya padīpaṁ = Ghaṭe dīpasadisaṁ (Ka)	111
Ghaṭṭanīye = Ghaṭṭite (Sī)	523
Ghaṭikāchidde = Saṁghaṭitachidde (Sī) Saṅghāṭikachidde (I)	65
[Ca]	
Cakkhunā = Cakkhumā (Sī)	150
Catutthavāraṁ = Catutthavāre (Sī)	457
Catupaccayasantosaṁ = Paccayasantosaṁ (Sī)	351
Catusaccaṁ = Cattāri saccāni (sabbattha)	186
Candanagandhagandhinā = Candanagandhitaṁ (Sī)	194
Ca-saddena = Cakārasamuccayena (Sī)	60
Caragopakaṁ = Caragopakānaṁ (Ka)	474
Caraṇārahaṁ = Carakārahaṁ (Ka)	474
Ciṇṇo paramparāya = Cittaparamparāya (Sī)	27
Citta ananuvattanto = Cittaṁ anuvattanto (Ka)	470
...cittaṁ nāma = Cittaṁ nāmetaṁ (Ka)	123
Cintetvā = Dīpetvā (Sī, I)	41
Ciraparicayo = Ciraparicariyo (Sī, I)	115
Cuṇṇañca = Nahānīyacuṇṇañca (Sī)	354

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္က
[ဂ-ဃ]	
ဂမနမဂ္ဂသံဝဏ္ဏနာဒိနာ = ...သံဝဏ္ဏနာဒီသု (သီ) ....သံဝဏ္ဏနာဒိ.... (ဣ)	၁၇၀
“ဂယာဖဂ္ဂူ”တိ = ဂယာဖဂ္ဂုနီတိ (သီ၊ ဣ)	၁၆
ဂါထံ = တာသံ (သီ၊ ဣ)	၁၈၈
ဂိမှသမယေ = ဃမ္မသမယေ (သီ၊ ဣ)	၁
ဂုဏမဟန္တတံ ဇာနတာ = ဂုဏမဟန္တဇာတဿ (အံ)	၄၄၃
ဂုဏသမ္ပတ္တိံ = ဂုဏဘတ္တိံ (သီ၊ ဣ)	၂၂၇
ဂူထကူပနိဂါဠှိတောတိပိ = ဂူထကူပေ နိဗာဟိတောတိပိ (သီ)	၁၉၉
ဂေဓဝါရဏတ္ထံ = ဂေဓာကရဏတ္ထံ (သီ၊ ဣ)	၂၀၅
ဂေဟဿိတသာတော = ဂေဟဝါသာဘိမုခေါ (သီ)	၂၆
ဂေါစရေသီနံ = ဂေါစရာနံ (က)	၄၅၂
ဃဋေ ဝိယ ပဒီပံ = ဃဋေ ဒီပသဒိသံ (က)	၁၁၁
ဃဋ္ဋနီယေ = ဃဋ္ဋိတေ (သီ)	၅၂၃
ဃဋိကာဆိဒ္ဒေ = သံဃဋိတဆိဒ္ဒေ (သီ) သင်္ဃာဋိကဆိဒ္ဒေ (ဣ)	၆၅
[စ]	
စက္ခုနာ = စက္ခုမာ (သီ)	၁၅၀
စတုတ္ထဝါရံ = စတုတ္ထဝါရေ (သီ)	၄၅၇
စတုပစ္စယသန္တောသံ = ပစ္စယသန္တောသံ (သီ)	၃၅၁
စတုသစ္စံ = စတ္တာရိ သစ္စာနိ (သဗ္ဗတ္ထ)	၁၈၆
စန္ဒနဂန္ဓဂန္ဓိနာ = စန္ဒနဂန္ဓိတံ (သီ)	၁၉၄
စ-သဒ္ဒေန = စကာရသမုစ္စယေန (သီ)	၆၀
စရဂေါပကံ = စရဂေါပကာနံ (က)	၄၇၄
စရဏာရဟံ = စရကာရဟံ (က)	၄၇၄
စိဏ္ဏော ပရမ္ပရာယ = စိတ္တပရမ္ပရာယ (သီ)	၂၇
စိတ္တ အနနုဝတ္တန္တော = စိတ္တံ အနုဝတ္တန္တော (က)	၄၇၀
....စိတ္တံ နာမ = စိတ္တံ နာမေတံ (က)	၁၂၃
စိန္တေတွာ = ဒီပေတွာ (သီ၊ ဣ)	၄၁
စိရပရိစယော = စိရပရိစရိယော (သီ၊ ဣ)	၁၁၅
စုဏ္ဏဉ္စ = နဟာနီယစုဏ္ဏဉ္စ (သီ)	၃၅၄

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ca]	
Cūḷapanthakattheropi rūpena kiriyāya ca = Cūḷapanthakatthero virūpakiriyāya (I)	192
Cetasā = Te cetasā (Saṁ 1. 196)	518
Cetodukkharahito = Dukkharahito hutvā (Sī)	335
Cokkhajātikā = Mokkhajātikā (Sī, I)	37
Corasaññāya = Corasañño (Sī, I)	148
Corikakammaṁ = Coriyaṁ (Sī, I)	239
[Cha - Ja]	
Chaḍḍetvā = Chaṭṭetvā (Ka)	440
Chettā = Chedako (Ka)	534
Chadvārāni = Chadvārāni pana (Sī)	423
Jaṅghājavo = Jaṅghā vā (Sī, I)	118
Jananamaraṇādīhi = Jarāmaraṇādīhi (Ka)	201
Jarāmaraṇavanto dhammā gahitā = Jarāmaraṇavanto gahito (Sī, I)	162
Jarāsaṅghātaparimukko = Jarāsaṅghātaparimutto (I) ...paripuṇṇo (Ka)	118
Jalabindunā ca = Jalabinduva (Sī, I)	247
Jātattā = Jātoti (Aṁ Ṭṭha 1. 234 piṭṭhe)	165
Jāti-āgatena = Jātiyā vasena (Sī)	136
Jānanto = Anujānanto (Ka)	75
Jānātīti = Jānāthāti (Sī, I)	137
Jānīti = Jānātīti (Sī, Ka)	432
Jālapacchannā = Jālasañchannā (I)	22
Jigucchitvā = Jigucchantiyā (Sī, I)	7
Jīvanaṁ = Jīvitaṁ (Sī, I)	171
Jīvāhīti = Camāhīti (Sī, I)	223
Jīvitatthaṁ = Jīvitaṁ (I, Ka)	188
Jīvite nibbindanto = Jīvite nibbindo ahaṁ (Sī, I)	99

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[စ]	
စူဠပန္ထကတ္ထေရောပိ ရူပေန ကိရိယာယ စ = စူဠပန္ထကတ္ထေရော ဝိရူပကိရိယာယ (ဣ)	၁၉၂
စေတသာ = တေ စေတသာ (သံ ၁-၁၉၆)	၅၁၈
စေတောဒုက္ခရဟိတော = ဒုက္ခရဟိတော ဟုတွာ (သီ)	၃၃၅
စောက္ခဇာတိကာ = မောက္ခဇာတိကာ (သီ၊ ဣ)	၃၇
စောရသညာယ = စောရသညော (သီ၊ ဣ)	၁၄၈
စောရိကကမ္မံ = စောရိယံ (သီ၊ ဣ)	၂၃၉
[ဆ-ဇ]	
ဆဍ္ဍေတွာ = ဆဋ္ဋေတွာ (က)	၄၄၀
ဆေတ္တာ = ဆေဒကော (က)	၅၃၄
ဆဒွါရာနိ = ဆဒွါရာနိ ပန (သီ)	၄၂၃
ဇင်္ဃာဇဝေါ = ဇင်္ဃာ ဝါ (သီ၊ ဣ)	၁၁၈
ဇနနမရဏာဒီဟိ = ဇရာမရဏာဒီဟိ (က)	၂၀၁
ဇရာမရဏဝန္တော ဓမ္မာ ဂဟိတာ = ဇရာမရဏဝန္တော ဂဟိတော (သီ၊ ဣ)	၁၆၂
ဇရာသင်္ဃာတပရိမုက္ကော = ဇရာသင်္ဃာတပရိမုတ္တော (ဣ) ····ပရိပုဏ္ဏော (က)	၁၁၈
ဇလဗိန္ဒုနာ စ = ဇလဗိန္ဒုဝ (သီ၊ ဣ)	၂၄၇
ဇာတတ္တာ = ဇာတောတိ (အံ ဋ္ဌ ၁-၂၃၄-ပိဋ္ဌေ)	၁၆၅
ဇာတိအာဂတေန = ဇာတိယာ ဝသေန (သီ)	၁၃၆
ဇာနန္တော = အနုဇာနန္တော (က)	၇၅
ဇာနာတီတိ = ဇာနာထာတိ (သီ၊ ဣ)	၁၃၇
ဇာနီတိ = ဇာနာတီတိ (သီ၊ က)	၄၃၂
ဇာလပစ္ဆန္နာ = ဇာလသဉ္ဆန္နာ (ဣ)	၂၂
ဇိဂုစ္ဆိတွာ = ဇိဂုစ္ဆန္တိယာ (သီ၊ ဣ)	၇
ဇီဝနံ = ဇီဝိတံ (သီ၊ ဣ)	၁၇၁
ဇီဝါဟီတိ = စမာဟီတိ (သီ၊ ဣ)	၂၂၃
ဇီဝိတတ္ထံ = ဇီဝိတံ (ဣ၊ က)	၁၈၈
ဇီဝိတေ နိဗ္ဗိန္ဒန္တော = ဇီဝိတေ နိဗ္ဗိန္ဒော အဟံ (သီ၊ ဣ)	၉၉

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ja - Ṭha]	
Jeṭṭhabhātu-ādike = Jeṭṭhabhātu-ācariye (?)	108
Ṭhāmi = Tiṭṭhāmi (Ka)	335
Ṭhitagaṇḍadvayavatī = Uṭṭhitagaṇḍa... (Sī)	489
Ṭhito = Ṭhatvā (Ka)	371
[Ta]	
Taṁ = Tassa (?)	239
Taṁ = Te (Ka)	531
Taṁ upadesaṁ sutvā = Tassa upadese ṭhatvā (Ka)	372
Taṁ taṁ āharathāti = Taṁ āharathāti (Sī)	371
Taṁtaṁbhavanissitaviññāṇānipi = Taṁtaṁbhavaniyata-viññāṇaṭṭhiti (Sī, I)	104
Taṁ divasaṁyeva = Taṁ divaseyeva (Sī)	440
Taṁ passathāti evaṁ = Taṁ evaṁ (Sī)	530
Taṁ visayaṁ = Taṁ taṁ visayaṁ (Sī, I)	118
Taṁsabhāvānativattanato ca tabbohāro = Taṁsadisatāya sahavuttitova tabbohāro (Sī)	37
Taṁ sutvāpi = Taṁ sutvā (Sī, I)	113
Tajjaṁ = Tadatthaṁ (Sī, I)	165
Taṇhāpapañcaṁ = Taṇhādipapañcaṁ (?)	400
Tato aññathāva = Tato naṁ aññaṁ tā ca (Ka)	117
Tato dassanahetu tato dassanato = Tato dassanahetuto pasanno (Sī, I)	156
Tattha me = Me taṁ (Sī, I)	3
Tathāpi = Tathā hi (Ka)	543
Tathā haṁ taṁ = Tathā taṁ (Sī)	477
Tatheva = Tathā (Sī)	431
Tatheva ca caranto = Tasseva ca taraṇato (Ka)	475
Tadadhigamo = Tadadhigame (Sī)	69
Tadanantaro ca = Ca natthi (Sī)	543

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဇ-ဌ]	
ဇေဋ္ဌဘာတုအာဒိကေ = ဇေဋ္ဌဘာတုအာစရိယေ (?)	၁၀၈
ဌာမိ = တိဋ္ဌာမိ (က)	၃၃၅
ဌိတဂဏ္ဍဒွယဝတီ = ဥဋ္ဌိတဂဏ္ဍ···· (သီ)	၄၈၉
ဌိတော = ဌတွာ (က)	၃၇၁
[တ]	
တံ = တဿ (?)	၂၃၉
တံ = တေ (က)	၅၃၁
တံ ဥပဒေသံ သုတွာ = တဿ ဥပဒေသေ ဌတွာ (က)	၃၇၂
တံ တံ အာဟရထာတိ = တံ အာဟရထာတိ (သီ)	၃၇၁
တံတံဘဝနိဿိတဝိညာဏာနိပိ = တံတံဘဝနိယတ-ဝိညာဏဋ္ဌိတိ (သီ၊ ဣ)	၁၀၄
တံ ဒိဝသံယေဝ = တံ ဒိဝသေယေဝ (သီ)	၄၄၀
တံ ပဿထာတိ ဧဝံ = တံ ဧဝံ (သီ)	၅၃၀
တံ ဝိသယံ = တံ တံ ဝိသယံ (သီ၊ ဣ)	၁၁၈
တံသဘာဝါနတိဝတ္တနတော စ တဗ္ဗောဟာရော = တံသဒိသတာယ သဟဝုတ္တိတောဝ တဗ္ဗောဟာရော (သီ)	၃၇
တံ သုတွာပိ = တံ သုတွာ (သီ၊ ဣ)	၁၁၃
တဇ္ဇံ = တဒတ္ထံ (သီ၊ ဣ)	၁၆၅
တဏှာပပဉ္စံ = တဏှာဒိပပဉ္စံ (?)	၄၀၀
တတော အညထာဝ = တတော နံ အညံ တာ စ (က)	၁၁၇
တတော ဒဿနဟေတု တတော ဒဿနတော = တတော ဒဿန-ဟေတုတော ပသန္နော (သီ၊ ဣ)	၁၅၆
တတ္ထ မေ = မေ တံ (သီ၊ ဣ)	၃
တထာပိ = တထာ ဟိ (က)	၅၄၃
တထာ ဟံ တံ = တထာ တံ (သီ)	၄၇၇
တထေဝ = တထာ (သီ)	၄၃၁
တထေဝ စ စရန္တော = တဿေဝ စ တရဏတော (က)	၄၇၅
တဒဓိဂမော = တဒဓိဂမေ (သီ)	၆၉
တဒနန္တရော စ = စ နတ္ထိ (သီ)	၅၄၃

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Ta]

Tadabhāvena = Tacabhāvena (Sī) 398
Tadā cāṇakko = Rājā Bārāṇasyo (Ka) 85
Taranti = Taranti iti (Sī) 188
Tava = Taṁ tava (Sī) 538
Tava dhīkāro = Tava garahā (Sī) 489
Tasmā kīdisī = Tasmā kīdasacchandā kīdisī (Sī) 359
Tassa = Kappassa (Sī) 536
Tassa ca attanā matthakappattabhāvaṁ = Tena ca attano atthasiddhiyā matthakapattabhāvaṁ (Sī) 343
Tassā garahā hotu = Vaccakuṭiyā tassa vikāro hotu (Ka) 476
Tassimaṁ = Tayimaṁ (Sī) Tasmiṁ (I) Tassidaṁ (Ka) 138
Tāretvā = Tārento (Ka) 370
Tāva ahaṁ na paṇipātanaṁ akāsiṁ = Na tāvahaṁ paṇipatiṁ paṇipātaṁ nākāsiṁ (Sī, I) 83
“Tikicchanan”tipi = Tikicchantītipi (Sī, I) 115
Tiṇakuṭikaṁ kathaṁ = Tiṇakuṭiṁ kiṁ (Ka) 141
Titthiyamata = ...tama (Ka) 42
Tunnavāyo = Tantavāyo (Sī, I) 70
Tuvaṁ = Tvaṁ (Sī) 503
Tussasīti tvaṁ anuvattitvā ṭhitampi maṁ = Tussatīti anuvattitvāpi maṁ (Sī) 470
Te = Te hi (Sī, I) 8
Tekicchakārittherassa = Tekicchakānittherassa (Sī, I) 85
Te core dametvā pabbājetvā = Te core pabbājetvā (Sī, I) 213
Te taṁ = Tena taṁ (Sī) 213
Te te jane āvāhetvā = Taṁ taṁ janaṁ āvisāpetvā (Sī) 508
Tena kāye = Tena kāyena (Sī, I) 216

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[တ]

တဒဘာဝေန = တစဘာဝေန (သီ) ၃၉၈
တဒါ စာဏက္ကော = ရာဇာ ဗာရာဏသျော (က) ၈၅
တရန္တိ = တရန္တိ ဣတိ (သီ) ၁၈၈
တဝ = တံ တဝ (သီ) ၅၃၈
တဝ ဓိကာရော = တဝ ဂရဟာ (သီ) ၄၈၉
တသ္မာ ကီဒိသီ = တသ္မာ ကီဒသစ္ဆန္ဒာ ကီဒိသီ (သီ) ၃၅၉
တဿ = ကပ္ပဿ (သီ) ၅၃၆
တဿ စ အတ္တနာ မတ္ထကပ္ပတ္တဘာဝံ = တေန စ အတ္တနော အတ္ထသိဒ္ဓိယာ မတ္ထကပတ္တဘာဝံ (သီ) ၃၄၃
တဿာ ဂရဟာ ဟောတု = ဝစ္စကုဋိယာ တဿ ဝိကာရော ဟောတု (က) ၄၇၆
တဿိမံ = တယိမံ (သီ) တသ္မိံ (ဣ) တဿိဒံ (က) ၁၃၈
တာရေတွာ = တာရေန္တော (က) ၃၇၀
တာဝ အဟံ န ပဏိပါတနံ အကာသိံ = န တာဝါဟံ ပဏိပတိံ ပဏိပါတံ နာကာသိံ (သီ၊ ဣ) ၈၃
“တိကိစ္ဆန”န္တိပိ = တိကိစ္ဆန္တီတိပိ (သီ၊ ဣ) ၁၁၅
တိဏကုဋိကံ ကထံ = တိဏကုဋိံ ကိံ (က) ၁၄၁
တိတ္ထိယမတ = ...တမ (က) ၄၂
တုန္နဝါယော = တန္တဝါယော (သီ၊ ဣ) ၇၀
တုဝံ = တွံ (သီ) ၅၀၃
တုဿသီတိ တွံ အနုဝတ္တိတွာ ဌိတမ္ပိ မံ = တုဿတီတိ အနုဝတ္တိတွာပိ မံ (သီ) ၄၇၀
တေ = တေ ဟိ (သီ၊ ဣ) ၈
တေကိစ္ဆကာရိတ္ထေရဿ = တေကိစ္ဆကာနိတ္ထေရဿ (သီ၊ ဣ) ၈၅
တေ စောရေ ဒမေတွာ ပဗ္ဗာဇေတွာ = တေ စောရေ ပဗ္ဗာဇေတွာ (သီ၊ ဣ) ၂၁၃
တေ တံ = တေန တံ (သီ) ၂၁၃
တေ တေ ဇနေ အာဝါဟေတွာ = တံ တံ ဇနံ အာဝိသာပေတွာ (သီ) ၅၀၈
တေန ကာယေ = တေန ကာယေန (သီ၊ ဣ) ၂၁၆

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ta - Tha]	
Tena "pare"ti visesetvā vutto. Ambāṭakavane = Tena parena visesetvā vutte ambāṭake vane (Sī, I)	129
Tena majjantīti = Tena marantīti (Ka)	32
Te hi dāṭhāvudhāti = Tehi dāṭhāhi vuyhantīti (Sī, I)	164
Tvaṁ = Taṁ (Sī)	460
Thambhaṁ = Mamaṁ (Ka)	522
Thullakoṭṭhikanigame = Thullakoṭṭhitanigame (Sī)	289
[Da]	
Datvā = Labhitvā (Sī, I)	55
Dantavidaṁsakaṁ = Dantavivaraṇaṁ (Ka)	126
Damayanti = Namayanti (Pāḷiyaṁ)	331
Daliddāpi = Daliddāpi hi (Sī, Ka)	226
Dasadisāti = Dasapi disātipi (Sī)	221
Daḷhadhanuno = Daḷhadanvino (Sī)	522
Dānamukhena = Dānamukhe (?)	368
Dāḷimaphalaṁ = Dāḍimaphalaṁ (Sī, I)	89
Diṭṭhaṁ sutaṁ vā = Diṭṭhaṁ sutaṁ mutaṁ vā (Sī)	150
Diṭṭhitaṇhābhinandanāhi = Diṭṭhitaṇhāmānādīhi (Sī, I)	92
Divāvihārāya = Vihārā (Sī, I)	6
Dukkhamato = Dukkhato (Sī, Ka)	471
Dukkhamūlayogato = Dukkhato sūlayogato (Sī, I)	29
Dukkhuppattiyāti = Dukkhappattoti (?)	222
Dukkhepi ce"ti = Jīveti (Ka)	169
Duccaritanisedhanato = Duccaritavisevanato (Sī, I, Ka)	66
Dussī = Dūsī (Ma 1. 413 piṭṭhe)	486
Dussīmārassāpi = Therassāpi (Ma-Ṭṭha 2. 318 piṭṭhe)	494
Devalokādhipacce = Devalokādhigamamagge (Sī)	288
Dvicaturaṅgo = Dvicaturaṅge (Sī, I)	163
Dvisakārato = Dīgharakārako (Sī)	246

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[တ-ထ]	
တေန "ပရေ"တိ ဝိသေသေတွာ ဝုတ္တော။ အမ္ဗာဋကဝနေ = တေန ပရေန ဝိသေသေတွာ ဝုတ္တေ အမ္ဗာဋကေ ဝနေ (သီ၊ ဣ)	၁၂၉
တေန မဇ္ဇန္တီတိ = တေန မရန္တီတိ (က)	၃၂
တေ ဟိ ဒါဌာဝုဓာတိ = တေဟိ ဒါဌာဟိ ဝုယှန္တီတိ (သီ၊ ဣ)	၁၆၄
တွံ = တံ (သီ)	၄၆၀
ထမ္ဘံ = မမံ (က)	၅၂၂
ထုလ္လကောဋ္ဌိကနိဂမေ = ထုလ္လကောဋ္ဌိတနိဂမေ (သီ)	၂၈၉
[ဒ]	
ဒတွာ = လဘိတွာ (သီ၊ ဣ)	၅၅
ဒန္တဝိဒံသကံ = ဒန္တဝိဝရဏံ (က)	၁၂၆
ဒမယန္တိ = နမယန္တိ (ပါဠိယံ)	၃၃၁
ဒလိဒ္ဒါပိ = ဒလိဒ္ဒါပိ ဟိ (သီ၊ က)	၂၂၆
ဒသဒိသာတိ = ဒသပိ ဒိသာတိပိ (သီ)	၂၂၁
ဒဠှဓနုနော = ဒဠှဒန္ဝိနော (သီ)	၅၂၂
ဒါနမုခေန = ဒါနမုခေ (?)	၃၆၈
ဒါဠိမဖလံ = ဒါဋိမဖလံ (သီ၊ ဣ)	၈၉
ဒိဋ္ဌံ သုတံ ဝါ = ဒိဋ္ဌံ သုတံ မုတံ ဝါ (သီ)	၁၅၀
ဒိဋ္ဌိတဏှာဘိနန္ဒနာဟိ = ဒိဋ္ဌိတဏှာမာနာဒီဟိ (သီ၊ ဣ)	၉၂
ဒိဝါဝိဟာရာယ = ဝိဟာရာ (သီ၊ ဣ)	၆
ဒုက္ခမတော = ဒုက္ခတော (သီ၊ က)	၄၇၁
ဒုက္ခမူလယောဂတော = ဒုက္ခတော သူလယောဂတော (သီ၊ ဣ)	၂၉
ဒုက္ခုပ္ပတ္တိယာတိ = ဒုက္ခပ္ပတ္တောတိ (?)	၂၂၂
ဒုက္ခေပိ စေ"တိ = ဇီဝေတိ (က)	၁၆၉
ဒုစ္စရိတနိသေဓနတော = ဒုစ္စရိတဝိသေဝနတော (သီ၊ ဣ၊ က)	၆၆
ဒုဿီ = ဒူသီ (မ ၁-၄၁၃-ပိဋ္ဌေ)	၄၈၆
ဒုဿီမာရဿာပိ = ထေရဿာပိ (မ-ဋ္ဌ ၂-၃၁၈-ပိဋ္ဌေ)	၄၉၄
ဒေဝလောကာဓိပစ္စေ = ဒေဝလောကာဓိဂမမဂ္ဂေ (သီ)	၂၈၈
ဒွိစတုရင်္ဂေါ = ဒွိစတုရင်္ဂေ (သီ၊ ဣ)	၁၆၃
ဒွိသကာရတော = ဒီဃရကာရကော (သီ)	၂၄၆

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Dha]

Dhaññaṁ saṅgahaṁ = Dhaññasaṅgahaṁ (Sī, I) 170
Dhammaṁ = Dhammassavanaṁ (Ka) 431
...dhamme bhāvento = ...dhamme upādāya uparimaggakkhaṇe ca bhāvento (Sī, I) 211
Dharaṇe = Karaṇena (Sī) Kāraṇena (Ka) 424
Dhāraṇena = Dhāraṇe (Sī, I) 70
Dhūpaṁ datvā = Dhūpaṁ vāsetvā (Ka) 437

[Na]

Nakkhambhayante na kiñci cālenti = Na kampenti na kiñci cālenti (Sī, I) 75
Na tāpeyya na viheṭheyya = Na tāpaye na bādheyya (Sī) 526
Na passanti = Passanti (Sī, I) 185
Na pāpuṇeyyāti ñāyo = Na pāpuṇeyya, tathāti ñāyo (Ka) 42
Na bādheyya = Na viheṭheyya (Sī) 526
Nabhaso viya pathavī = Nabho viya pathaviyā (Sī, I) 68
Na maṁ jānanti te janāti te duvidhāpi janā = Maṁ jānantīti te duvidhāpi (Sī, I) 131
Naresu chekena = Naravīresu chekena (Sī) 277
Na labhissantīti = Na labhissanti (Sī) 440
Na vassatīti = Avassatimeva (I), Na vassaticceva (Ka) 117
Navoropitakeso = Voropitakeso (Sī) 403
Nassati = Nassissati (Ka) Na tiṭṭhati (Saṁ-Ṭha 2. 174) Na vaṭṭati (Aṁ-Ṭṭha 1. 134) 435
Na hāyissāma = Na hāyissāmi (Sī) 437
Nikkhantaṁ = Nikkhamantaṁ (Sī) 521
Nikkhamitvā = Nikkhanto (Ka) 521
Nikkhamitvā = Nibbijjitvā (Ka) 373
Nikhātakhāṇukaṁ viya ca = Khāṇu viya ca (Sī) 404
Nipatiṁ = Paripatiṁ (Sī, I) 5
Nippaṇḍento = Uttajjento (Sī, I) 86

နာနာပါဌာ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဓ]

ဓညံ သင်္ဂဟံ = ဓညသင်္ဂဟံ (သီ၊ ဣ) ၁၇၀
ဓမ္မံ = ဓမ္မဿဝနံ (က) ၄၃၁
....ဓမ္မေ ဘာဝေန္တော = ...ဓမ္မေ ဥပါဒါယ ဥပရိမဂ္ဂက္ခဏေ စ ဘာဝေန္တော (သီ၊ ဣ) ၂၁၁
ဓရဏေ = ကရဏေန (သီ) ကာရဏေန (က) ၄၂၄
ဓာရဏေန = ဓာရဏေ (သီ၊ ဣ) ၇၀
ဓူပံ ဒတွာ = ဓူပံ ဝါသေတွာ (က) ၄၃၇

[န]

နက္ခမ္ဘယန္တေ န ကိဉ္စိ စာလေန္တိ = န ကမ္ပေန္တိ န ကိဉ္စိ စာလေန္တိ (သီ၊ ဣ) ၇၅
န တာပေယျ န ဝိဟေဌေယျ = န တာပယေ န ဗာဓေယျ (သီ) ၅၂၆
န ပဿန္တိ = ပဿန္တိ (သီ၊ ဣ) ၁၈၅
န ပါပုဏေယျာတိ ဉာယော = န ပါပုဏေယျ၊ တထာတိ ဉာယော (က) ၄၂
န ဗာဓေယျ = န ဝိဟေဌေယျ (သီ) ၅၂၆
နဘသော ဝိယ ပထဝီ = နဘော ဝိယ ပထဝိယာ (သီ၊ ဣ) ၆၈
န မံ ဇာနန္တိ တေ ဇနာတိ တေ ဒုဝိဓာပိ ဇနာ = မံ ဇာနန္တီတိ တေ ဒုဝိဓာပိ (သီ၊ ဣ) ၁၃၁
နရေသု ဆေကေန = နရဝီရေသု ဆေကေန (သီ) ၂၇၇
န လဘိဿန္တီတိ = န လဘိဿန္တိ (သီ) ၄၄၀
န ဝဿတီတိ = အဝဿတိမေဝ (ဣ)၊ န ဝဿတိစ္စေဝ (က) ၁၁၇
နဝေါရောပိတကေသော = ဝေါရောပိတကေသော (သီ) ၄၀၃
နဿတိ = နဿိဿတိ (က) န တိဋ္ဌတိ (သံ-ဋ္ဌ ၂-၁၇၄) န ဝဋ္ဋတိ (အံ-ဋ္ဌ ၁-၁၃၄) ၄၃၅
န ဟာယိဿာမ = န ဟာယိဿာမိ (သီ) ၄၃၇
နိက္ခန္တံ = နိက္ခမန္တံ (သီ) ၅၂၁
နိက္ခမိတွာ = နိက္ခန္တော (က) ၅၂၁
နိက္ခမိတွာ = နိဗ္ဗိဇ္ဇိတွာ (က) ၃၇၃
နိခါတခါဏုကံ ဝိယ စ = ခါဏု ဝိယ စ (သီ) ၄၀၄
နိပတိံ = ပရိပတိံ (သီ၊ ဣ) ၅
နိပ္ပဏ္ဍေန္တော = ဥတ္တဇ္ဇေန္တော (သီ၊ ဣ) ၈၆

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Na]	
Nibandhitvā = Suṭṭhu yācitvā nibandhitvā (Sī)	536
Nibandhissāmi niyamessāmi = Vāyamissāmi niddharissāmīti (Ka)	66
Nibundhiyamānā = Nibbandhiyamānā (Sī, I) Nibuddhiyamānā (Ka)	155
Nibbattanato = Nibbattanako (Sī)	492
Nibbattamāno ca = Nibbattamānova (Sī, I)	132
Nibbattiṁsu = Nibbattiṁsu, tesu (Sī, I)	179
Nibbānaṁ ārabbha paṭicca sandhāya = Nibbānaṁ ārammaṇaṁ katvā (Ka)	345
Nibbijja parato kammaṁ = Nibbijja parato kammamāha (Sī)	504
Nibbijjitā = Nibbhaccitā (I)	31
Nibbedhabhāgiyaṁva katvā = Nibbedhabhāgiyaṁ vā akatvā (Sī, I)	206
Nimantentiyā = Nimantite (Ka)	437
Nimujjanavasena = Sannimujjanavasena (Sī)	286
Nimminane = Nimmāne (Sī)	494
Niyyātetvā = Niyyādetvā (Sī) Paṭiyādetvā (Ka)	438
Niraye paccitvā puna gūthamuttāhāro = Niraye paccitvā puna gūthaniraye asucimuttāhāro (Sī) Niraye paccitvā puna gūthanirayesu gūthamuttāhāro (I)	13
Niravasesaparisaṁ = Avasesaparisaṁ (Sī, Ka)	534
Nivāsanakaṇṇe = Cīvarakoṇe (Sī)	403
Nisitakhuraṁ = Nahāpitakhuraṁ (Sī, I) Sitakhuraṁ (Ka)	99
Nisīditvā = Nisinno (Ka)	528
Nisedhanato = Visevanato (Sī, I, Ka)	66
Nissaraṇajjhāsayatāya = Nissaraṇajjhāsayā (Sī, I)	38
Nihīyati = Parihāyati (Sī, I)	68
Nīcataraṁ = Nīcatarakaraṇaṁ (Ka)	499
Neva ahosīti = Na vijjatīti (Sī, Ka)	402
Neva sampāyanti = Na sampādenti (Ka)	374
Neso = Na so (Ka)	485
Nhāru = Nahāru (Sī)	488

နာနာပါဠ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[န]	
နိဗန္ဓိတွာ = သုဋ္ဌု ယာစိတွာ နိဗန္ဓိတွာ (သီ)	၅၃၆
နိဗန္ဓိဿာမိ နိယမေဿာမိ = ဝါယမိဿာမိ နိဒ္ဓရိဿာမီတိ (က)	၆၆
နိဗုန္ဓိယမာနာ = နိဗ္ဗန္ဓိယမာနာ (သီ၊ ဣ) နိဗုဒ္ဓိယမာနာ (က)	၁၅၅
နိဗ္ဗတ္တနတော = နိဗ္ဗတ္တနကော (သီ)	၄၉၂
နိဗ္ဗတ္တမာနော စ = နိဗ္ဗတ္တမာနောဝ (သီ၊ ဣ)	၁၃၂
နိဗ္ဗတ္တိံသု = နိဗ္ဗတ္တိံသု၊ တေသု (သီ၊ ဣ)	၁၇၉
နိဗ္ဗာနံ အာရဗ္ဘ ပဋိစ္စ သန္ဓာယ = နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏံ ကတွာ (က)	၃၄၅
နိဗ္ဗိဇ္ဇ ပရတော ကမ္မံ = နိဗ္ဗိဇ္ဇ ပရတော ကမ္မမာဟ (သီ)	၅၀၄
နိဗ္ဗိဇ္ဇိတာ = နိဗ္ဘစ္စိတာ (ဣ)	၃၁
နိဗ္ဗေဓဘာဂိယံဝ ကတွာ = နိဗ္ဗေဓဘာဂိယံ ဝါ အကတွာ (သီ၊ ဣ)	၂၀၆
နိမန္တေန္တိယာ = နိမန္တိတေ (က)	၄၃၇
နိမုဇ္ဇနဝသေန = သန္နိမုဇ္ဇနဝသေန (သီ)	၂၈၆
နိမ္မိနနေ = နိမ္မာနေ (သီ)	၄၉၄
နိယျာတေတွာ = နိယျာဒေတွာ (သီ) ပဋိယာဒေတွာ (က)	၄၃၈
နိရယေ ပစ္စိတွာ ပုန ဂူထမုတ္တာဟာရော = နိရယေ ပစ္စိတွာ ပုန ဂူထနိရယေ အသုစိမုတ္တာဟာရော (သီ) နိရယေ ပစ္စိတွာ ပုန ဂူထနိရယေသု ဂူထမုတ္တာဟာရော (ဣ)	၁၃
နိရဝသေသပရိသံ = အဝသေသပရိသံ (သီ၊ က)	၅၃၄
နိဝါသနကဏ္ဏေ = စီဝရကောဏေ (သီ)	၄၀၃
နိသိတခုရံ = နဟာပိတခုရံ (သီ၊ ဣ) သိတခုရံ (က)	၉၉
နိသီဒိတွာ = နိသိန္နော (က)	၅၂၈
နိသေဓနတော = ဝိသေဝနတော (သီ၊ ဣ၊ က)	၆၆
နိဿရဏဇ္ဈာသယတာယ = နိဿရဏဇ္ဈာသယာ (သီ၊ ဣ)	၃၈
နိဟီယတိ = ပရိဟာယတိ (သီ၊ ဣ)	၆၈
နီစတရံ = နီစတရကရဏံ (က)	၄၉၉
နေဝ အဟောသီတိ = န ဝိဇ္ဇတီတိ (သီ၊ က)	၄၀၂
နေဝ သမ္ပာယန္တိ = န သမ္ပာဒေန္တိ (က)	၃၇၄
နေသော = န သော (က)	၄၈၅
နှာရု = နဟာရု (သီ)	၄၈၈

Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā

[Pa]

...pakkhato paggahitañca hutvā = ...paccakkhato niggahitañca katvā (Sī) 186

Paguṇabalava = Paguṇabala (I) 241

Pagghara = Paṅghara (Sī) 536

Pañcakkhandhato = Paccakkhato (Ka) 141

Pañcābhiññā ca = Cha abhiññā ca (Aṁ 1. 169 piṭṭhe) 191

Paccayuppanniñjanāya ca = Paccāyūpādāniñjanāya ca (Sī)
Pañcupādāniñjanāya ca (I) 88

Paccavekkhaṇasatiyā = Paccavekkhaṇāya satiyā (Ka) 398

Paccavekkhaṇādividhiṁ = Paccavekkhaṇavidhiṁ (Sī, I) 115

Paccekabuddhabuddhasāvakesupi = Paccekabuddhesu
Buddhasāvakesu ca (Sī) 540

Pacchimabhavikattā bhūtā = Manussā appamattā hutvā (Sī, I) 159

Pajjitabbato = Pajahitabbato (Sī) 163

Paṭicchāditādīnavo = Paṭicchādito, tato (Sī, I) 200

Paṭiññāya mocitattā = Paṭiññāyameva ṭhitattā (Ka) 158

Paṭinivattitā = Paṭinivatti (Sī) 434

Paṭipattiṁ = Sampattiṁ (Sī, I) 74

...paṭipattiyañca ṭhito = ...paṭipatti ca vaḍḍhitā (Sī)
Paṭipattiñca vaḍḍhito (I) 157

Paṭivijjhitaṁ = Paṭivijjhitāni (Sī) Paṭivijjhitā (I) 186

Paṭisallāna -pa- cittassa paṭi paṭi = Paṭisallāna -pa- cittassa paṭi (Sī, I) 204

Paṇḍaragotto = Paṇḍarassa gotto (Sī) 358

Pattamaṇḍanaṁ -pa- dhammakaraṇamaṇḍananti = ...thālakaṁ
dhammakarakakamaṇḍalūti (Sī) 235

Pattiyāti = Pattiyā (Sī, I, Ka) 194

Pattiyāyasi = Pacceyyāsi (Sī) 125

Padaṁ = Pādaṁ (Sī) 327

Pappuyya pāpuṇitvā
pana = Appuyya pāpuṇeyyāsi, pāpuṇanto pana (I)
Abbuyya pāpuṇeyyāsi, pāpuṇanto pana (Ka) 102

နာနာပါဌာ | ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ပ]

....ပက္ခတော ပဂ္ဂဟိတဉ္စ ဟုတွာ = ...ပစ္စက္ခတော
နိဂ္ဂဟိတဉ္စ ကတွာ (သီ) ၁၈၆

ပဂုဏဗလဝ = ပဂုဏဗလ (ဣ) ၂၄၁

ပဂ္ဃရ = ပင်္ဃရ (သီ) ၅၃၆

ပဉ္စက္ခန္ဓတော = ပစ္စက္ခတော (က) ၁၄၁

ပဉ္စာဘိညာ စ = ဆ အဘိညာ စ (အံ ၁-၁၆၉-ပိဋ္ဌေ) ၁၉၁

ပစ္စယုပ္ပန္နိဉ္ဇနာယ စ = ပစ္စာယူပါဒါနိဉ္ဇနာယ စ (သီ)
ပဉ္စုပါဒါနိဉ္ဇနာယ စ (ဣ) ၈၈

ပစ္စဝေက္ခဏသတိယာ = ပစ္စဝေက္ခဏာယ သတိယာ (က) ၃၉၈

ပစ္စဝေက္ခဏာဒိဝိဓိံ = ပစ္စဝေက္ခဏဝိဓိံ (သီ၊ ဣ) ၁၁၅

ပစ္စေကဗုဒ္ဓဗုဒ္ဓသာဝကေသုပိ = ပစ္စေကဗုဒ္ဓေသု ဗုဒ္ဓသာဝကေသု စ (သီ) ၅၄၀

ပစ္ဆိမဘဝိကတ္တာ ဘူတာ = မနုဿာ အပ္ပမတ္တာ ဟုတွာ (သီ၊ ဣ) ၁၅၉

ပဇ္ဇိတဗ္ဗတော = ပဇဟိတဗ္ဗတော (သီ) ၁၆၃

ပဋိစ္ဆာဒိတာဒီနဝေါ = ပဋိစ္ဆာဒိတော၊ တတော (သီ၊ ဣ) ၂၀၀

ပဋိညာယ မောစိတတ္တာ = ပဋိညာယမေဝ ဌိတတ္တာ (က) ၁၅၈

ပဋိနိဝတ္တိတာ = ပဋိနိဝတ္တိ (သီ) ၄၃၄

ပဋိပတ္တိံ = သမ္ပတ္တိံ (သီ၊ ဣ) ၇၄

....ပဋိပတ္တိယဉ္စ ဌိတော = ...ပဋိပတ္တိ စ ဝဍ္ဎိတာ (သီ)
ပဋိပတ္တိဉ္စ ဝဍ္ဎိတော (ဣ) ၁၅၇

ပဋိဝိဇ္ဈိတံ = ပဋိဝိဇ္ဈိတာနိ (သီ) ပဋိဝိဇ္ဈိတာ (ဣ) ၁၈၆

ပဋိသလ္လာန။ပ။ စိတ္တဿ ပဋိ ပဋိ = ပဋိသလ္လာန။ပ။ စိတ္တဿ ပဋိ(သီ၊ ဣ) ၂၀၄

ပဏ္ဍရဂေါတ္တော = ပဏ္ဍရဿ ဂေါတ္တော (သီ) ၃၅၈

ပတ္တမဏ္ဍနံ။ပ။ ဓမ္မကရဏမဏ္ဍနန္တိ = ...ထာလကံ
ဓမ္မကရကကမဏ္ဍလူတိ (သီ) ၂၃၅

ပတ္တိယာတိ = ပတ္တိယာ (သီ၊ ဣ၊ က) ၁၉၄

ပတ္တိယာယသိ = ပစ္စေယျာသိ (သီ) ၁၂၅

ပဒံ = ပါဒံ (သီ) ၃၂၇

ပပ္ပုယျ ပါပုဏိတွာ ပန = အပ္ပုယျ ပါပုဏေယျာသိ၊
ပါပုဏန္တော ပန (ဣ) အဗ္ဗုယျ ပါပုဏေယျာသိ၊
ပါပုဏန္တော ပန (က) ၁၀၂

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Pabbajjato = Pabbajitato (Ka)	471
Pamādeneva = Pamādena (Sī)	334
Pamuñca bandhanāni = Pañca bandhanāni (Sī, I)	102
Payutto te damessāmi = Payatatto vodapessāmi (Sī)	65
Paratejitaṁ = Parato jitaṁ (Sī)	281
Parikappanena = Parikappatthena (Sī, I)	51
Pariggaṇhitvā = Paṭimajjitvā (Sī) Parimadditvā (Ka)	373
Paripakkañāṇo = Paripakke ñāṇe (Sī, I)	21
Paripakkattā = Paripākagatattā (Sī, I)	190
Paribandhabhūtaṁ = Paripanthabhūtaṁ (Sī, I)	147
Paribādhito = Paripanthito (Sī, I)	196
Paribbājakā = Paribbājikā (Suttanipāta-Ṭṭha 2. 146 piṭṭhe)	6
Pariyattameva te'ti ambho citta idaṁ tayā = Pariyattameva ambho citta idaṁ te tayā (Sī)	469
Pariyosānena = Pariyosāne (Sī)	207
Parivajjayateti = Parivajjayate taṁ (Sī)	489
Parivaṭṭāmi = Parivattāmi (Sī)	284
Parisāya = Pajāya (Sī)	234
Parisāya saṅgaho = Parisasaṅgaho (Sī)	355
Pariharanto = Nīharanto (Sī, I)	224
Pare parajane nissayalakkhaṇaṁ patite patite = Paroparajane nissayalakkhaṇapatipatane (Ka)	284
Pavattiṁ = Paripanthaṁ (Sī), Paṭipattiṁ (I)	218
Pavattiṁ nivattiṁ = Pavattinivattiyo (Sī)	527
Pavattinivatti-upāyabhāve byabhicārābhāvato = Pavattita-upāyabhāve vibhāvitato (Ka)	56
Pavatto = Pavattito (Sī, I)	200
Paviddhagocare = Paviṭṭhagocare (Sī, Ka)	59
Pavedayuṁ = Avedayuṁ (Sī, I)	148

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပဗ္ဗဇ္ဇတော = ပဗ္ဗဇိတတော (က)	၄၇၁
ပမာဒေနေဝ = ပမာဒေန (သီ)	၃၃၄
ပမုဉ္စ ဗန္ဓနာနိ = ပဉ္စ ဗန္ဓနာနိ (သီ၊ ဣ)	၁၀၂
ပယုတ္တော တေ ဒမေဿာမိ = ပယတတ္တော ဝေါဒပေဿာမိ (သီ)	၆၅
ပရတေဇိတံ = ပရတော ဇိတံ (သီ)	၂၈၁
ပရိကပ္ပနေန = ပရိကပ္ပတ္ထေန (သီ၊ ဣ)	၅၁
ပရိဂ္ဂဏှိတွာ = ပဋိမဇ္ဇိတွာ (သီ) ပရိမဒ္ဒိတွာ (က)	၃၇၃
ပရိပက္ကဉာဏော = ပရိပက္ကေ ဉာဏေ (သီ၊ ဣ)	၂၁
ပရိပက္ကတ္တာ = ပရိပါကဂတတ္တာ (သီ၊ ဣ)	၁၉၀
ပရိဗန္ဓဘူတံ = ပရိပန္ထဘူတံ (သီ၊ ဣ)	၁၄၇
ပရိဗာဓိတော = ပရိပန္ထိတော (သီ၊ ဣ)	၁၉၆
ပရိဗ္ဗာဇကာ = ပရိဗ္ဗာဇိကာ (သုတ္တနိပါတ-ဋ္ဌ ၂-၁၄၆ ပိဋ္ဌေ)	၆
ပရိယတ္တမေဝ တေ’တိ အမ္ဘော စိတ္တ ဣဒံ တယာ = ပရိယတ္တမေဝ အမ္ဘော စိတ္တ ဣဒံ တေ တယာ (သီ)	၄၆၉
ပရိယောသာနေန = ပရိယောသာနေ (သီ)	၂၀၇
ပရိဝဇ္ဇယတေတိ = ပရိဝဇ္ဇယတေ တံ (သီ)	၄၈၉
ပရိဝဋ္ဋာမိ = ပရိဝတ္တာမိ (သီ)	၂၈၄
ပရိသာယ = ပဇာယ (သီ)	၂၃၄
ပရိသာယ သင်္ဂဟော = ပရိသသင်္ဂဟော (သီ)	၃၅၅
ပရိဟရန္တော = နီဟရန္တော (သီ၊ ဣ)	၂၂၄
ပရေ ပရဇနေ နိဿယလက္ခဏံ ပတိတေ ပတိတေ = ပရောပရဇနေ နိဿယလက္ခဏပတိပတနေ (က)	၂၈၄
ပဝတ္တိံ = ပရိပန္ထံ (သီ)၊ ပဋိပတ္တိံ (ဣ)	၂၁၈
ပဝတ္တိံ နိဝတ္တိံ = ပဝတ္တိနိဝတ္တိယော (သီ)	၅၂၇
ပဝတ္တိနိဝတ္တိဥပါယဘာဝေ ဗျဘိစာရာဘာဝတော = ပဝတ္တိတဥပါယဘာဝေ ဝိဘာဝိတတော (က)	၅၆
ပဝတ္တော = ပဝတ္တိတော (သီ၊ ဣ)	၂၀၀
ပဝိဒ္ဓဂေါစရေ = ပဝိဋ္ဌဂေါစရေ (သီ၊ က)	၅၉
ပဝေဒယုံ = အဝေဒယုံ (သီ၊ ဣ)	၁၄၈

Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā

[Pa - Pha]

Pasakkāti saraṇasampassāsavasena = Pasahanti sarabhasasaṁgha-sāhasavasena pasahanto (Sī) Pasahanti sarabhasaṁ sāhasavasena pasahanto (I) 65

Pasādajanikaṁ = Pasādajanakaṁ (Sī, Ka) 352

Pasāsento = Ajjhāvasanto (?) 297

Pasughātayaññaṁ = Pasughātayaññe (Sī, I) 148

Passasukhānaṁ = Phassasukhānaṁ (Sī) 344

Pāpakammassa = Sayameva katassa (Sī) Adinnavipākassa kammassa (Aṁ-Ṭṭha 1. 132; Saṁ-Ṭṭha 2. 172 piṭṭhesu)339, 441, 513

Pāpadhammehi = Pāpakammehi (Ka) 495

"Pārācariyassā"tipi = Pārāsariyassātipi (Sī) 274

Pāvusakāle = Pāvuse kāle (Sī) 489

Pāsavākarādinā = Jālavākārādinā (Sī) Pāsavākurādinā (Ka) 121

Pāsādakampane kate = Kampane eva tesaṁ (Ka) 497

Pippali = Pipphali (Ka) 438

Pilindavaccho = Pilindivaccho (Sī, Ka) 542

Pilotikakhaṇḍehi = Pilotikakhaṇḍe (Sī) 356

Piḷandhapupphadāmā = Pilandhadāmā (Ka) 124

Pīḷanameva = Pīḷitameva (Ka) 399

Putoḷiyā = Mūtoḷiyā (Sī) 476

Puttaṁ na passāmi = Putto na dissati (Sī, I) 137

Puttasinehena = Puttasinehassa balavabhāvena (Sī) 326

Puthujjanatāya = Puthujjanatāyaṁ (Sī) 523

Pubbaṇṇāparaṇṇaṁ = Pubbannāparannaṁ (Sī) 363

Purato katā parivāritā = Purakkhatā parivāritā (Sī, I) 26

Pūjayamāno = Pūjayamāno Bagavantaṁ ānetvā (Sī) 413

Pūraṁ gaṅgānadiṁ = Pūragaṅgaṁ nadiṁ (Sī, I) 180

Phaluppattiṁ = Phalappattiṁ (Sī, I) 4

Phassayīti = Passayīti (Ka) 501

နာနာပါဌ | ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ပ - ဖ]

ပသက္ကာတိ သရဏသမ္ပဿာသဝသေန = ပသဟန္တိ သရဘသသံဃသာဟသဝသေန ပသဟန္တော (သီ) ပသဟန္တိ သရဘသံ သာဟသဝသေန ပသဟန္တော (ဣ) ၆၅

ပသာဒဇနိကံ = ပသာဒဇနကံ (သီ၊ က) ၃၅၂

ပသာသေန္တော = အဇ္ဈာဝသန္တော (?) ၂၉၇

ပသုဃာတယညံ = ပသုဃာတယညေ (သီ၊ ဣ) ၁၄၈

ပဿသုခါနံ = ဖဿသုခါနံ (သီ) ၃၄၄

ပါပကမ္မဿ = သယမေဝ ကတဿ (သီ) အဒိန္နဝိပါကဿ ကမ္မဿ (အံ-ဋ္ဌ ၁-၁၃၂၊ သံ-ဋ္ဌ ၂-၁၇၂-ပိဋ္ဌေသု)

ပါပဓမ္မေဟိ = ပါပကမ္မေဟိ (က) ၄၉၅

"ပါရာစရိယဿာ"တိပိ = ပါရာသရိယဿာတိပိ (သီ) ၂၇၄

ပါဝုသကာလေ = ပါဝုသေ ကာလေ (သီ) ၄၈၉

ပါသဝါကရာဒိနာ = ဇာလဝါကာရာဒိနာ (သီ) ပါသဝါကုရာဒိနာ (က) ၁၂၁

ပါသာဒကမ္ပနေ ကတေ = ကမ္ပနေ ဧဝ တေသံ (က) ၄၉၇

ပိပ္ပလိ = ပိပ္ဖလိ (က) ၄၃၈

ပိလိန္ဒဝစ္ဆော = ပိလိန္ဒိဝစ္ဆော (သီ၊ က) ၅၄၂

ပိလောတိကခဏ္ဍေဟိ = ပိလောတိကခဏ္ဍေ (သီ) ၃၅၆

ပိဠန္ဓပုပ္ဖဒါမာ = ပိလန္ဓဒါမာ (က) ၁၂၄

ပီဠနမေဝ = ပီဠိတမေဝ (က) ၃၉၉

ပုတောဠိယာ = မူတောဠိယာ (သီ) ၄၇၆

ပုတ္တံ န ပဿာမိ = ပုတ္တော န ဒိဿတိ (သီ၊ ဣ) ၁၃၇

ပုတ္တသိနေဟေန = ပုတ္တသိနေဟဿ ဗလဝဘာဝေန (သီ) ၃၂၆

ပုထုဇ္ဇနတာယ = ပုထုဇ္ဇနတာယံ (သီ) ၅၂၃

ပုဗ္ဗဏ္ဏာပရဏ္ဏံ = ပုဗ္ဗန္နာပရန္နံ (သီ) ၃၆၃

ပုရတော ကတာ ပရိဝါရိတာ = ပုရက္ခတာ ပရိဝါရိတာ (သီ၊ ဣ) ၂၆

ပူဇယမာနော = ပူဇယမာနော ဘဂဝန္တံ အာနေတွာ (သီ) ၄၁၃

ပူရံ ဂင်္ဂါနဒိံ = ပူရဂင်္ဂံ နဒိံ (သီ၊ ဣ) ၁၈၀

ဖလုပ္ပတ္တိံ = ဖလပ္ပတ္တိံ (သီ၊ ဣ) ၄

ဖဿယီတိ = ပဿယီတိ (က) ၅၀၁

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Pha - Ba]

Phāsu = Phāsuvihāraṁ (Sī, I) 175
Bakabrahmasuttena = Aññatarabrahmasuttena (Ma-Ṭṭha 2. 320 piṭṭhe.) 501
Bandhanamocanakaraṁ = Bandhanapamuñcakaraṁ (Ka) 530
Bandhitaṁ = Sanditaṁ bandhitaṁ (Sī) 18
Balibaddo = Balibaddho (Ka) 423
Bahiddhatāya = Avahitthatāya (Sī) 421
Bākulo = Bakkulo (Sī) 542
Bādhissantīti = Bādhessantīti (Sī) 367
Bālyappayogato = Bālayogyato (Sī) Bālayogato (I) 12
Bāhiraraṭṭhe = Bāhiyaraṭṭhe (Sī, I) 6
Bījanīdānaṁ = Bījanadānaṁ (Sī) 321
Bīraṇāparanāmaṁ usīraṁ nāma tiṇaṁ = Bīraṇavanaṁ nāma usīrathambhaṁ (Ka) 96
Buddhoti deva vadāmāti = Buddhoti Buddhoti deva vadāmīti (Sī) ... vadāmāti (I) Saṁ Ṭṭha 2. 223 piṭṭhe passitabbaṁ 180
Brahāraññabhāvena = Brahāraññabhāve (Sī, I) 175
Brāhmaṇiyā mayhañca = Brāhmaṇiyā ca mayhañca (Sī) 431

[Bha]

Bhagavāhi pañca = Bhagavā pañca (Sī) 307
Bhaṅgehi uddhumātapakkapabhijjanato ca = Bhaṅge uddhumātapakkamhi bhijjanato ca (Sī) Bhaṅgehi uddhumātapakkabhijjanato ca(I) 29
Bhaṇḍanti = Bhaṇḍenti (Sī, Ka) 356
Bhabbajātiko = Dabbajātiko (Sī, I) 248
Bhayassa = Bhayaṁ (Sī, I) 37
Bhavissanti = Na bhavissanti (Ka) 213
Bhāgīrathānanti = Bhāgīraṭṭhānanti (Ka) 169
Bhāvanācittassa = Bhāvanānimittassa (Sī, I) 20
Bhāvanāya mayā = Bhāvanāmayaṁ (Ka) 84
Bhāvayitvā = Ārabhitvā (Sī, I) 157

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဖ-ဗ]

ဖာသု = ဖာသုဝိဟာရံ (သီ၊ ဣ) ၁၇၅
ဗကဗြဟ္မသုတ္တေန = အညတရဗြဟ္မသုတ္တေန (မ-ဋ္ဌ ၂-၃၂၀-ပိဋ္ဌေ။) ၅၀၁
ဗန္ဓနမောစနကရံ = ဗန္ဓနပမုဉ္စကရံ (က) ၅၃၀
ဗန္ဓိတံ = သန္ဒိတံ ဗန္ဓိတံ (သီ) ၁၈
ဗလိဗဒ္ဒေါ = ဗလိဗဒ္ဓေါ (က) ၄၂၃
ဗဟိဒ္ဓတာယ = အဝဟိတ္ထတာယ (သီ) ၄၂၁
ဗာကုလော = ဗက္ကုလော (သီ) ၅၄၂
ဗာဓိဿန္တီတိ = ဗာဓေဿန္တီတိ (သီ) ၃၆၇
ဗာလျပ္ပယောဂတော = ဗာလယောဂျတော (သီ) ဗာလယောဂတော (ဣ) ၁၂
ဗာဟိရရဋ္ဌေ = ဗာဟိယရဋ္ဌေ (သီ၊ ဣ) ၆
ဗီဇနီဒါနံ = ဗီဇနဒါနံ (သီ) ၃၂၁
ဗီရဏာပရနာမံ ဥသီရံ နာမ တိဏံ = ဗီရဏဝနံ နာမ ဥသီရထမ္ဘံ (က) ၉၆
ဗုဒ္ဓေါတိ ဒေဝ ဝဒါမာတိ = ဗုဒ္ဓေါတိ ဗုဒ္ဓေါတိ ဒေဝ ဝဒါမီတိ (သီ) ····ဝဒါမာတိ (ဣ) သံ ဋ္ဌ ၂-၂၂၃-ပိဋ္ဌေ ပဿိတဗ္ဗံ ၁၈၀
ဗြဟာရညဘာဝေန = ဗြဟာရညဘာဝေ (သီ၊ ဣ) ၁၇၅
ဗြာဟ္မဏိယာ မယှဉ္စ = ဗြာဟ္မဏိယာ စ မယှဉ္စ (သီ) ၄၃၁

[ဘ]

ဘဂဝါဟိ ပဉ္စ = ဘဂဝါ ပဉ္စ (သီ) ၃၀၇
ဘင်္ဂေဟိ ဥဒ္ဓုမာတပက္ကပဘိဇ္ဇနတော စ = ဘင်္ဂေ ဥဒ္ဓုမာတပက္ကမှိ ဘိဇ္ဇနတော စ (သီ) ဘင်္ဂေဟိ ဥဒ္ဓုမာတပက္ကဘိဇ္ဇနတော စ (ဣ) ၂၉
ဘဏ္ဍန္တိ = ဘဏ္ဍေန္တိ (သီ၊ က) ၃၅၆
ဘဗ္ဗဇာတိကော = ဒဗ္ဗဇာတိကော (သီ၊ ဣ) ၂၄၈
ဘယဿ = ဘယံ (သီ၊ ဣ) ၃၇
ဘဝိဿန္တိ = န ဘဝိဿန္တိ (က) ၂၁၃
ဘာဂီရထာနန္တိ = ဘာဂီရဋ္ဌာနန္တိ (က) ၁၆၉
ဘာဝနာစိတ္တဿ = ဘာဝနာနိမိတ္တဿ (သီ၊ ဣ) ၂၀
ဘာဝနာယ မယာ = ဘာဝနာမယံ (က) ၈၄
ဘာဝယိတွာ = အာရဘိတွာ (သီ၊ ဣ) ၁၅၇

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Bha]	
Bhāviniṁ = Bhāvitaṁ (Sī)	359
Bhāsitaṁ vācaṁ = Bhāsitattā subhāsitaṁ vācaṁ (Sī, I)	56
Bhindattameva = Bhindantameva (I)	105
Bhimmā = Bhīmā (Sī)	366
Bhesakalāvane = Bhesakaḷāvane (Ka)	116
Bhogamadādimadañca = Bhogasampadādimadañca (Sī, I)	108
Bhogī rājāno = Bhogirājāno (Khu 1. 368; Ma 2. 351 piṭṭhesu.)	306
[Ma]	
Maṁsapariyesanaṁ = Pasuṁ pariyesanaṁ (Ka)	264
"Magadhānan"ti = Māgadhoti (Sī) Māgadhānanti (I)	227
Maggapaññāya dakkhissaṁ = Vipassanāpaññāya dakkhissaṁ (Sī)	468
Maggena = Magge (Sī)	326
Maccumukhe patissantīti = Maccumukhaṁ pavisantīti (Ka)	373
Majjhesarasmiṁ = Sarassa (Sī) Samuddasmiṁ (Ka)	486
Mañcamadāsi = Pacchimadāsi (Sī, I)	32
Maññeti anāgatatthaṁ = Caṅkamāmīti anāgatattā (Sī, I)	177
Mattāyā"ti-ādīsu viya = Attāyāti-ādīsu (Sī) Attā viyāti-ādīsu (I)	129
Maddanacāvanādivasena = Maddanachavanādivasena (Sī)	87
Manaṁ ce'tehīti = Manañca etehi (Sī)	276
Manussasampatti dibbasampatti nibbānasampattīti = Manussasampatti devasampatti brahmasampatti nibbānasampattīti (Sī, I) Manussasampattiṁ dibbasampattiṁ nibbānasampattinti (Ka)	220
Mandapabho = Hatappabho (Sī)	102
Maraṇānubandhanataṁ = Jarāmaraṇānubandhanaṁ (Sī, I)	187
Malappavāhane = ...malappahāṇamāha (Sī) ...malappavāhanamāha, tena (I)	221
...mavandiyaṁ = Avandisaṁ (Sī)	15
Mahapphalataṁ = Dassanamahapphalaṁ (Sī)	227

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဘ]	
ဘာဝိနိံ = ဘာဝိတံ (သီ)	၃၅၉
ဘာသိတံ ဝါစံ = ဘာသိတတ္တာ သုဘာသိတံ ဝါစံ (သီ၊ ဣ)	၅၆
ဘိန္ဒတ္တမေဝ = ဘိန္ဒန္တမေဝ (ဣ)	၁၀၅
ဘိမ္မာ = ဘီမာ (သီ)	၃၆၆
ဘေသကလာဝနေ = ဘေသကဠာဝနေ (က)	၁၁၆
ဘောဂမဒါဒိမဒဉ္စ = ဘောဂသမ္ပဒါဒိမဒဉ္စ (သီ၊ ဣ)	၁၀၈
ဘောဂီ ရာဇာနော = ဘောဂိရာဇာနော (ခု ၁-၃၆၈၊ မ ၂-၃၅၁-ပိဋ္ဌေသု။)	၃၀၆
[မ]	
မံသပရိယေသနံ = ပသုံ ပရိယေသနံ (က)	၂၆၄
"မဂဓာန"န္တိ = မာဂဓောတိ (သီ) မာဂဓာနန္တိ (ဣ)	၂၂၇
မဂ္ဂပညာယ ဒက္ခိဿံ = ဝိပဿနာပညာယ ဒက္ခိဿံ (သီ	၄၆၈
မဂ္ဂေန = မဂ္ဂေ (သီ)	၃၂၆
မစ္စုမုခေ ပတိဿန္တီတိ = မစ္စုမုခံ ပဝိသန္တီတိ (က)	၃၇၃
မဇ္ဈေသရသ္မိံ = သရဿ (သီ) သမုဒ္ဒသ္မိံ (က)	၄၈၆
မဉ္စမဒါသိ = ပစ္ဆိမဒါသိ (သီ၊ ဣ)	၃၂
မညေတိ အနာဂတတ္ထံ = စင်္ကမာမီတိ အနာဂတတ္တာ (သီ၊ ဣ)	၁၇၇
မတ္တာယာ"တိအာဒီသု ဝိယ = အတ္တာယာတိအာဒီသု (သီ) အတ္တာ ဝိယာတိအာဒီသု (ဣ)	၁၂၉
မဒ္ဒနစာဝနာဒိဝသေန = မဒ္ဒနဆဝနာဒိဝသေန (သီ)	၈၇
မနံ စေ'တေဟီတိ = မနဉ္စ ဧတေဟိ (သီ)	၂၇၆
မနုဿသမ္ပတ္တိ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိ နိဗ္ဗာနသမ္ပတ္တီတိ = မနုဿသမ္ပတ္တိ ဒေဝသမ္ပတ္တိ ဗြဟ္မသမ္ပတ္တိ နိဗ္ဗာနသမ္ပတ္တီတိ (သီ၊ ဣ) မနုဿသမ္ပတ္တိံ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ နိဗ္ဗာနသမ္ပတ္တိန္တိ (က)	၂၂၀
မန္ဒပဘော = ဟတပ္ပဘော (သီ)	၁၀၂
မရဏာနုဗန္ဓနတံ = ဇရာမရဏာနုဗန္ဓနံ (သီ၊ ဣ)	၁၈၇
မလပ္ပဝါဟနေ = ...မလပ္ပဟာဏမာဟ (သီ)....မလပ္ပဝါဟနမာဟ၊ တေန (ဣ)	၂၂၁
....မဝန္ဒိယံ = အဝန္ဒိသံ (သီ)	၁၅
မဟပ္ဖလတံ = ဒဿနမဟပ္ဖလံ (သီ)	၂၂၇

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Ma]

Mahāvikkantaṁ = Mahāvikkamaṁ (Sī) 454
Mahāvipassanāti = Vipassanāti (Sī) 523
...mahiṁsādayo = Mahisādīhi (Sī) 65
Mātugāmajātikā = Mātugāmā (Ka) 431
Mā'sādi = Mā hani (Sī) 485
Mānaṁ na pahāsi "Na mānaṁ brāhmaṇa sādhū"ti = Mānaṁ pahāsīti tameva anubrūhayāti (Sī, I) 108
Māra na mayaṁ ḍahitukāmā bādhetukāmā = Māra maṁ dahitukāmo bādhetukāmo (Sī) 504
Māriyantu = Marissantu (Sī, I) 216
Mālākārakule = Kulagehe (Sī) Mālākārakule kulagehe (I) 109
Mālādhārinī = Mālāhārinī (Sī) Mālābhārinī (I) 3
Mālukyaputtotveva = Māluṅkyānāmāya puttotveva (Sī) Māluṅkyāya puttotveva (I) 94
Migaluddake = Migabandhake (Sī) 293
Migaluddake nilīne ṭhite = Migaluddako nilīno ṭhito (Sī) 293
Milātapupphasantharavaṇṇatāya vā ukkārabhūmiyā evaṁ vutto = ...santharachaḍḍako vā ukkārabhūmiyo evaṁ vuccate (Sī) 226
Mukhānaṁ = Paramukhānaṁ (Sī) 522
Muñcitukāmatādivasena = Muccitukamyatāñāṇaṁ (I) 3
Murajehi = Pokkharehi (Sī, I) 130
Meghagajjitena = Meghagajjitato na (Sī) Meghatajjitena (Ka) 31
Mocetvā = Muñcitvā (Sī, I) 213
Monavā vā muni = Munisamānavā muni (Sī, I) 171
Moneyyadhammaṭṭhato = Moneyyadhammaṭṭhattā (Sī) 523

[Ya]

Yaṁ yaṁ paṇītaṁ = Yaṁ paṇītaṁ (Sī) 371
Yaṁ sādhetuṁ = Maggaṁ sādhetuṁ (Ka) 101

နာနာပါဌာ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[မ]

မဟာဝိက္ကန္တံ = မဟာဝိက္ကမံ (သီ) ၄၅၄
မဟာဝိပဿနာတိ = ဝိပဿနာတိ (သီ) ၅၂၃
....မဟိံသာဒယော = မဟိသာဒီဟိ (သီ) ၆၅
မာတုဂါမဇာတိကာ = မာတုဂါမာ (က) ၄၃၁
မာ’သာဒိ = မာ ဟနိ (သီ) ၄၈၅
မာနံ န ပဟာသိ “န မာနံ ဗြာဟ္မဏ သာဓူ”တိ = မာနံ ပဟာသီတိ တမေဝ အနုဗြူဟယာတိ (သီ၊ ဣ) ၁၀၈
မာရ န မယံ ဍဟိတုကာမာ ဗာဓေတုကာမာ = မာရ မံ ဍဟိတုကာမော ဗာဓေတုကာမော (သီ) ၅၀၄
မာရိယန္တု = မရိဿန္တု (သီ၊ ဣ) ၂၁၆
မာလာကာရကုလေ = ကုလဂေဟေ (သီ) မာလာကာရကုလေ ကုလဂေဟေ (ဣ) ၁၀၉
မာလာဓာရိနီ = မာလာဟာရိနီ (သီ) မာလာဘာရိနီ (ဣ) ၃
မာလုကျပုတ္တောတွေဝ = မာလုင်္ကျာနာမာယ ပုတ္တောတွေဝ (သီ) မာလုင်္ကျာယ ပုတ္တောတွေဝ (ဣ) ၉၄
မိဂလုဒ္ဒကေ = မိဂဗန္ဓကေ (သီ) ၂၉၃
မိဂလုဒ္ဒကေ နိလီနေ ဌိတေ = မိဂလုဒ္ဒကော နိလီနော ဌိတော (သီ) ၂၉၃
မိလာတပုပ္ဖသန္ထရဝဏ္ဏတာယ ဝါ ဥက္ကာရဘူမိယာ ဧဝံ ဝုတ္တော = ...သန္ထရစ္ဆဍ္ဍကော ဝါ ဥက္ကာရဘူမိယော ဧဝံ ဝုစ္စတေ (သီ) ၂၂၆
မုခါနံ = ပရမုခါနံ (သီ) ၅၂၂
မုဉ္စိတုကာမတာဒိဝသေန = မုစ္စိတုကမျတာဉာဏံ (ဣ) ၃
မုရဇေဟိ = ပေါက္ခရေဟိ (သီ၊ ဣ) ၁၃၀
မေဃဂဇ္ဇိတေန = မေဃဂဇ္ဇိတတော န (သီ) မေဃတဇ္ဇိတေန (က) ၃၁
မောစေတွာ = မုဉ္စိတွာ (သီ၊ ဣ) ၂၁၃
မောနဝါ ဝါ မုနိ = မုနိသမာနဝါ မုနိ (သီ၊ ဣ) ၁၇၁
မောနေယျဓမ္မဋ္ဌတော = မောနေယျဓမ္မဋ္ဌတ္တာ (သီ) ၅၂၃

[ယ]

ယံ ယံ ပဏီတံ = ယံ ပဏီတံ (သီ) ၃၇၁
ယံ သာဓေတုံ = မဂ္ဂံ သာဓေတုံ (က) ၁၀၁

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ya - Ra]	
Yattakavayā = Yattakaṁ ca yā (Sī, Ka)	199
Yattha bahussute passatha, tato = Passa bahussute, passanto tato (Ka)	179
Yathā adho tathā uddhanti = Yathā adhoti (Sī, I)	93
Yathā nimmalaṁ virajaṁ naḷinaṁ = Yathā nīluppalaṁ virajaṁ (Sī)	455
Yathāvutto = Yathāyogo (Ka) Yathā go (?)	66
Yathovādaṁ = Yathā cāgaṁ (Sī, I)	43
Yadāhaṁ = Yatohaṁ (Ka)	99
Yasmā etadevaṁ = Tasmā etadavoca (Sī) Yasmā etadavoca (I)	187
Yasmā na āyācanamattena = Yasmā āsādanamattena (Sī) Yasmā āyācanamajjhena (I)	176
Yasmiṁ = Ekasmiṁ (Ka)	528
Yassa catthāya = Yassatthāya (Sī)	214, 486
Yā maṁ = Sā maṁ (I)	135
Yāya velāya = Sāyaṁ velāyaṁ (Sī) Sāya velāya (I)	156
Yugantaragato = Samanantaragato (Ka)	66
Yuto payutto = Yutto payutto (Sī)	469
Yuttākāradassanena = Yuttappayuttadassanena (Sī, I)	61
Yutto = Yuttattā (Sī, I)	187
Ye = Te (Sī)	542
Yena = Kena (Sī)	141
Ye ye = Ye yeva (Sī)	365
Yo ve = Yo ca (Syā)	486
Ramissaṁ = Ramissasi (Ka)	465
Ramissaṁ, asaṁsayaṁ = Ramissāmi asaṁsayaṁ (Sī)	479
Rahogatā = Gantvā (Ka)	440
“Rāhu jāto = Rāhulo jāto (Sī, I)	23
Rukkhā vā = Papāte vā (Sī, I)	98
Rūpasampattiyā pana = Atirūpasampattiyā pana (Sī, I)	123
Rūpādiko = Jarādiko (Ka)	3

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ယ-ရ]	
ယတ္တကဝယာ = ယတ္တကံ စ ယာ (သီ၊ က)	၁၉၉
ယတ္ထ ဗဟုဿုတေ ပဿထ၊ တတော = ပဿ ဗဟုဿုတေ၊ ပဿန္တော တတော (က)	၁၇၉
ယထာ အဓော တထာ ဥဒ္ဓန္တိ = ယထာ အဓောတိ (သီ၊ ဣ)	၉၃
ယထာ နိမ္မလံ ဝိရဇံ နဠိနံ = ယထာ နီလုပ္ပလံ ဝိရဇံ (သီ)	၄၅၅
ယထာဝုတ္တော = ယထာယောဂေါ (က) ယထာ ဂေါ (?)	၆၆
ယထောဝါဒံ = ယထာ စာဂံ (သီ၊ ဣ)	၄၃
ယဒါဟံ = ယတောဟံ (က)	၉၉
ယသ္မာ ဧတဒေဝံ = တသ္မာ ဧတဒဝေါစ (သီ) ယသ္မာ ဧတဒဝေါစ(ဣ)	၁၈၇
ယသ္မာ န အာယာစနမတ္တေန = ယသ္မာ အာသာဒနမတ္တေန (သီ) ယသ္မာ အာယာစနမဇ္ဈေန (ဣ)	၁၇၆
ယသ္မိံ = ဧကသ္မိံ (က)	၅၂၈
ယဿ စတ္ထာယ = ယဿတ္ထာယ (သီ)	၂၁၄၊ ၄၈၆
ယာ မံ = သာ မံ (ဣ)	၁၃၅
ယာယ ဝေလာယ = သာယံ ဝေလာယံ (သီ) သာယ ဝေလာယ (ဣ)	၁၅၆
ယုဂန္တရဂတော = သမနန္တရဂတော (က)	၆၆
ယုတော ပယုတ္တော = ယုတ္တော ပယုတ္တော (သီ)	၄၆၉
ယုတ္တာကာရဒဿနေန = ယုတ္တပ္ပယုတ္တဒဿနေန (သီ၊ ဣ)	၆၁
ယုတ္တော = ယုတ္တတ္တာ (သီ၊ ဣ)	၁၈၇
ယေ = တေ (သီ)	၅၄၂
ယေန = ကေန (သီ)	၁၄၁
ယေ ယေ = ယေ ယေဝ (သီ)	၃၆၅
ယော ဝေ = ယော စ (သျာ)	၄၈၆
ရမိဿံ = ရမိဿသိ (က)	၄၆၅
ရမိဿံ၊ အသံသယံ = ရမိဿာမိ အသံသယံ (သီ)	၄၇၉
ရဟောဂတာ = ဂန္တွာ (က)	၄၄၀
“ရာဟု ဇာတော = ရာဟုလော ဇာတော (သီ၊ ဣ)	၂၃
ရုက္ခာ ဝါ = ပပါတေ ဝါ (သီ၊ ဣ)	၉၈
ရူပသမ္ပတ္တိယာ ပန = အတိရူပသမ္ပတ္တိယာ ပန (သီ၊ ဣ)	၁၂၃
ရူပါဒိကော = ဇရာဒိကော (က)	၃

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ra - La]	
Rogo = Ārogo (Sī, I)	143
Laṅghitvā = Labhitvā (Sī, I)	64
Labhissatīti = Labhissāmāti (Aṁ-Ṭṭha 1-133, Saṁ-Ṭṭha 2. 173 piṭṭhesu.)	434
Lābhasakkārāsāya = Lābhasakkāresu (Sī)	356
Lābhālābhādidvayena vā = Lābhālābhādivasena vā (Sī) Lābhālābhadvayena vā (I)	247
Lāyane = Lāyamāne (Sī)	250
Lujjati vinassatīti = Lujjati bhijjati vinassatīti (Ka)	352
Luñcāpesiṁ = Muñcāpesiṁ (Sī, I)	14
Leṇagirivihāre = Leṇavihāre (Sī)	30
[Va]	
...vaṭaṁsakā, nadiyo = Vaṭaṁsakāyo (Sī) Vaṭaṁsakādayo (I)	164
Vaṇṇapadāni = Cuṇṇiyapadāni (Sī)	530
Vaṇṇādisampayutte = Byañjanādisampayutte (Sī)	355
Vatācariyāhi = Vatacariyehi (Sī)	134
Vatthanivasano = Nivatthanivāsano (Sī)	528
Vatthuvisada-attaneyyakiriyādīnaṁ = Anattaneyya... (Ka)	453
Vanapatthāni = Vanapatthesu (Ṭṭha)	360
Vambhetvā = Bādhento (Sī) Vambhento (Ka)	525
Varāko = Carako (Ka)	87
Vasato = Parissayato (Sī, I)	175
Vasanaṭṭhānaṁ = Vasatiṁ (Sī, I)	31
Vasanato = Vasato (Sī, I)	52
Vasino = Sāhasino (Sī)	521
Vase = Vasena (sabbattha)	479
Vase vattaṁ = Vasavattiṁ (Ka)	477
Vassasaṭṭhikattherā = Vassasatikattherā (sabbattha)	146

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ရ-လ]	
ရောဂေါ = အာရောဂေါ (သီ၊ ဣ)	၁၄၃
လင်္ဃိတွာ = လဘိတွာ (သီ၊ ဣ)	၆၄
လဘိဿတီတိ = လဘိဿာမာတိ (အံ-ဋ္ဌ ၁-၁၃၃၊ သံ-ဋ္ဌ ၂-၁၇၃-ပိဋ္ဌေသု။)	၄၃၄
လာဘသက္ကာရာသာယ = လာဘသက္ကာရေသု (သီ)	၃၅၆
လာဘာလာဘာဒိဒွယေန ဝါ = လာဘာလာဘာဒိဝသေန ဝါ (သီ) လာဘာလာဘဒွယေန ဝါ (ဣ)	၂၄၇
လာယနေ = လာယမာနေ (သီ)	၂၅၀
လုဇ္ဇတိ ဝိနဿတီတိ = လုဇ္ဇတိ ဘိဇ္ဇတိ ဝိနဿတီတိ (က)	၃၅၂
လုဉ္စာပေသိံ = မုဉ္စာပေသိံ (သီ၊ ဣ)	၁၄
လေဏဂိရိဝိဟာရေ = လေဏဝိဟာရေ (သီ)	၃၀
[ဝ]	
....ဝဋံသကာ၊ နဒိယော = ဝဋံသကာယော (သီ) ဝဋံသကာဒယော (ဣ)	၁၆၄
ဝဏ္ဏပဒါနိ = စုဏ္ဏိယပဒါနိ (သီ)	၅၃၀
ဝဏ္ဏာဒိသမ္ပယုတ္တေ = ဗျဉ္ဇနာဒိသမ္ပယုတ္တေ (သီ)	၃၅၅
ဝတာစရိယာဟိ = ဝတစရိယေဟိ (သီ)	၁၃၄
ဝတ္ထနိဝသနော = နိဝတ္ထနိဝါသနော (သီ)	၅၂၈
ဝတ္ထုဝိသဒအတ္တနေယျကိရိယာဒီနံ = အနတ္တနေယျ.... (က)	၄၅၃
ဝနပတ္ထာနိ = ဝနပတ္ထေသု (ဋ္ဌ)	၃၆၀
ဝမ္ဘေတွာ = ဗာဓေန္တော (သီ) ဝမ္ဘေန္တော (က)	၅၂၅
ဝရာကော = စရကော (က)	၈၇
ဝသတော = ပရိဿယတော (သီ၊ ဣ)	၁၇၅
ဝသနဋ္ဌာနံ = ဝသတိံ (သီ၊ ဣ)	၃၁
ဝသနတော = ဝသတော (သီ၊ ဣ)	၅၂
ဝသိနော = သာဟသိနော (သီ)	၅၂၁
ဝသေ = ဝသေန (သဗ္ဗတ္ထ)	၄၇၉
ဝသေ ဝတ္တံ = ဝသဝတ္တိံ (က)	၄၇၇
ဝဿသဋ္ဌိကတ္ထေရာ = ဝဿသတိကတ္ထေရာ (သဗ္ဗတ္ထ)	၁၄၆

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Vaḷavāmukhañca = Baḷavāmukhañca (Ṭṭha)	460
Vātaṁ = Tāḷaṁ (Sī, Ka)	528
Vikkhittindriyatāya = Vittindriyatāya (Ka)	367
Vicarāma = Vicarimhā (Sī)	371
Vicikicchaṭhānā = Vicikicchaṭṭhānā (Ka)	519
Vicini = Viciniyaṁ āpajji (Ka)	342
Vijahati nāseti = Viharate atināmeti (Sī, I)	119
Viññāṇaggahaṇe = Ādānaviññāṇagahaṇe (Sī, I)	104
Viniveṭheti = Vinivedeti (Ka)	399
Vipariṇāmakāle = Pariṇamanakāle (Sī)	399
Vipariṇāmaññathābhāvāya = Vipariṇāmaññathābhāvā (Sī) Vipariṇāmaññathābhāvena (?)	303
Vipassanāya kammaṁ = Vipassanākammaṁ (Sī)	424
Vipassanāvīthiṁ = Vipassanāvidhiṁ (Sī)	477
Vibhavaṁ = Vināsaṁ (Sī, I)	96
Vibhiṁsanaṁ = Vibhīsanaṁ (Sī)	460
Vimuttisukhena viharanto = Vimuttisukhavihārena (Sī)	330
Viyākaronto = Byākaronto (Sī)	537
Viruddhavādā = Viruddhavādino (Sī)	209
Visamūlatāya = Visapupphatāya (Sī, I, Ka)	96
Visodhessāmi = Virādhessāmi (Sī, Ka)	66
Vissajjitvā = Vissajjesuṁ (Sī, Ka)	498
Vihariṁ = Viharāmi (Ka)	236
Vītamalova = Vigatamalova (Saṁ 1. 197 piṭṭhe.)	518
Vīriyādhiṭṭhānato = Vīriyaṭṭhānato (Sī)	306
Vuttamattena vappe = Vuttamattena vā (Sī, I)	170
Vuttākārena = Vuttappakārena (Sī)	303
Vejayantapāsādo = Vejayanto pāsādo (Sī)	496
Vedānaṁ = Vedanānaṁ (Ka)	104
Veditabbaṁ viditavā = Veditabbassa viditā (Sī)	139

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္က
[ဝ]	
ဝဠဝါမုခဉ္စ = ဗဠဝါမုခဉ္စ (ဋ္ဌ)	၄၆၀
ဝါတံ = တာဠံ (သီ၊ က)	၅၂၈
ဝိက္ခိတ္တိန္ဒြိယတာယ = ဝိတ္တိန္ဒြိယတာယ (က)	၃၆၇
ဝိစရာမ = ဝိစရိမှာ (သီ)	၃၇၁
ဝိစိကိစ္ဆဌာနာ = ဝိစိကိစ္ဆဋ္ဌာနာ (က)	၅၁၉
ဝိစိနိ = ဝိစိနိယံ အာပဇ္ဇိ (က)	၃၄၂
ဝိဇဟတိ နာသေတိ = ဝိဟရတေ အတိနာမေတိ (သီ၊ ဣ)	၁၁၉
ဝိညာဏဂ္ဂဟဏေ = အာဒါနဝိညာဏဂဟဏေ (သီ၊ ဣ)	၁၀၄
ဝိနိဝေဌေတိ = ဝိနိဝေဒေတိ (က)	၃၉၉
ဝိပရိဏာမကာလေ = ပရိဏာမနကာလေ (သီ)	၃၉၉
ဝိပရိဏာမညထာဘာဝါယ = ဝိပရိဏာမညထာဘာဝါ (သီ) ဝိပရိဏာမညထာဘာဝေန (?)	၃၀၃
ဝိပဿနာယ ကမ္မံ = ဝိပဿနာကမ္မံ (သီ)	၄၂၄
ဝိပဿနာဝီထိံ = ဝိပဿနာဝိဓိံ (သီ)	၄၇၇
ဝိဘဝံ = ဝိနာသံ (သီ၊ ဣ)	၉၆
ဝိဘိံသနံ = ဝိဘီသနံ (သီ)	၄၆၀
ဝိမုတ္တိသုခေန ဝိဟရန္တော = ဝိမုတ္တိသုခဝိဟာရေန (သီ)	၃၃၀
ဝိယာကရောန္တော = ဗျာကရောန္တော (သီ)	၅၃၇
ဝိရုဒ္ဓဝါဒါ = ဝိရုဒ္ဓဝါဒိနော (သီ)	၂၀၉
ဝိသမူလတာယ = ဝိသပုပ္ဖတာယ (သီ၊ ဣ၊ က)	၉၆
ဝိသောဓေဿာမိ = ဝိရာဓေဿာမိ (သီ၊ က)	၆၆
ဝိဿဇ္ဇိတွာ = ဝိဿဇ္ဇေသုံ (သီ၊ က)	၄၉၈
ဝိဟရိံ = ဝိဟရာမိ (က)	၂၃၆
ဝီတမလောဝ = ဝိဂတမလောဝ (သံ ၁-၁၉၇-ပိဋ္ဌေ။)	၅၁၈
ဝီရိယာဓိဋ္ဌာနတော = ဝီရိယဋ္ဌာနတော (သီ)	၃၀၆
ဝုတ္တမတ္တေန ဝပ္ပေ = ဝုတ္တမတ္တေန ဝါ (သီ၊ ဣ)	၁၇၀
ဝုတ္တာကာရေန = ဝုတ္တပ္ပကာရေန (သီ)	၃၀၃
ဝေဇယန္တပါသာဒေါ = ဝေဇယန္တော ပါသာဒေါ (သီ)	၄၉၆
ဝေဒါနံ = ဝေဒနာနံ (က)	၁၀၄
ဝေဒိတဗ္ဗံ ဝိဒိတဝါ = ဝေဒိတဗ္ဗဿ ဝိဒိတာ (သီ)	၁၃၉

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Va]

Veneyyānaṁ = Vineyyānaṁ (Sī) 271

Velāyati vā dussilyaṁ calayati = Velāyati dussilyaṁ veleti (Sī, I) 221

Veḷudanta = Veḷudatta (Sī, I) 50

[Sa]

Saṁ-kāralopaṁ = Sa-kāralopaṁ (Sī, I) 149

Saṁgharitvā = Saṁharitvā (Sī, Ka) 431, 433

Saṁghasuppaṭipattiñca saddahitvā = Saṁghasuppatipattiñca saddahitvā (Sī) 299

Saṁjāta = Sañchādita... (Sī, I) 199

Saṁsārabyasanehi ṭhassasīti = Saṁsārabyasane ṭhassatīti (Sī) Saṁsārabyasanehi bhavissati (Ka) 479

Saṁsumāragire = Suṁsumāragire (Sī, I) 116

Saṁsevasi nanu = Saṁsevase nūna (Sī) 478

Sakalanagaraninnādavara = Sajalajaladharaninnāda (Sī, I) Sakalajavananinnāda (Ka) 224

Saṅkārakūṭādike paṁsukūluppattiṭṭhāne = Saṅkārakūṭādīsu paṁsukūluppattiṭṭhānesu (Sī) 342

Saṅkhobhito = Saṅkocito (Sī, I) 201

Saccāni = Saddhammaṁ (Sī, I) 9

Saccābhisambodhiyā = Saccābhisambodhi (Ka) 538

Satatakārino = Sātaccakārino aṭṭhitakārino (Sī, I) 235

Sattaṭṭhāniyena = Santaṭṭhāniyena (Ka) 114

Sattamabhavato = Satataṁ sambhavato (Sī, I) 223

Sattā = Pākaṭasattā (Sī) 299

Sattūpakāraṁ = Satthūpakāraṁ (Sī) 505

Satthu = Satthu santike (Sī, I) Aṁ-Ṭṭha 1. 211 piṭṭhe passitabbaṁ. 202

Saddhāvīriyasatisamādhipaññindriyāni = Sabbāni vīriyasatisamādhipaññindriyāni (Sī, I) 42

နာနာပါဌ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဝ]

ဝေနေယျာနံ = ဝိနေယျာနံ (သီ) ၂၇၁

ဝေလာယတိ ဝါ ဒုဿီလျံ စလယတိ = ဝေလာယတိ ဒုဿီလျံ ဝေလေတိ (သီ၊ ဣ) ၂၂၁

ဝေဠုဒန္တ = ဝေဠုဒတ္တ (သီ၊ ဣ) ၅၀

[သ]

သံ-ကာရလောပံ = သ-ကာရလောပံ (သီ၊ ဣ) ၁၄၉

သံဃရိတွာ = သံဟရိတွာ (သီ၊ က) ၄၃၁၊ ၄၃၃

သံဃသုပ္ပဋိပတ္တိဉ္စ သဒ္ဒဟိတွာ = သံဃသုပ္ပတိပတ္တိဉ္စ သဒ္ဒဟိတွာ (သီ) ၂၉၉

သံဇာတ = သဉ္ဆာဒိတ….(သီ၊ ဣ) ၁၉၉

သံသာရဗျသနေဟိ ဌဿသီတိ = သံသာရဗျသနေ ဌဿတီတိ (သီ) သံသာရဗျသနေဟိ ဘဝိဿတိ (က) ၄၇၉

သံသုမာရဂိရေ = သုံသုမာရဂိရေ (သီ၊ ဣ) ၁၁၆

သံသေဝသိ နနု = သံသေဝသေ နူန (သီ) ၄၇၈

သကလနဂရနိန္နာဒဝရ = သဇလဇလဓရနိန္နာဒ (သီ၊ ဣ) သကလဇဝနနိန္နာဒ (က) ၂၂၄

သင်္ကာရကူဋာဒိကေ ပံသုကူလုပ္ပတ္တိဋ္ဌာနေ = သင်္ကာရကူဋာဒီသု ပံသုကူလုပ္ပတ္တိဋ္ဌာနေသု (သီ) ၃၄၂

သင်္ခေါဘိတော = သင်္ကောစိတော (သီ၊ ဣ) ၂၀၁

သစ္စာနိ = သဒ္ဓမ္မံ (သီ၊ ဣ) ၉

သစ္စာဘိသမ္ဗောဓိယာ = သစ္စာဘိသမ္ဗောဓိ (က) ၅၃၈

သတတကာရိနော = သာတစ္စကာရိနော အဋ္ဌိတကာရိနော (သီ၊ ဣ) ၂၃၅

သတ္တဋ္ဌာနိယေန = သန္တဋ္ဌာနိယေန (က) ၁၁၄

သတ္တမဘဝတော = သတတံ သမ္ဘဝတော (သီ၊ ဣ) ၂၂၃

သတ္တာ = ပါကဋသတ္တာ (သီ) ၂၉၉

သတ္တူပကာရံ = သတ္ထူပကာရံ (သီ) ၅၀၅

သတ္ထု = သတ္ထု သန္တိကေ (သီ၊ ဣ) အံ-ဋ္ဌ ၁-၂၁၁-ပိဋ္ဌေ ပဿိတဗ္ဗံ။ ၂၀၂

သဒ္ဓါဝီရိယသတိသမာဓိပညိန္ဒြိယာနိ = သဗ္ဗာနိ ဝီရိယသတိသမာဓိ-ပညိန္ဒြိယာနိ (သီ၊ ဣ) ၄၂

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Sa]

Santapaṇītabhāvato = Santapaṇītabhāvā (Sī) Santapaṇītabhāvo (I) 105

Santīti vacanaseso = Santīti seso (Sī) 307

Sandhāya = Sandhāya evamāha (Sī, Ka) 433

Sandhāyāha = Sandhāya vadati (Sī) 402

Sannipatitā, tattakā. Kiṁ = Sannipatitā. Kiñci (Sī, I) 96

Sappadāsattherassa = Sabbadāsattherassa (Ka) 97

Sappurisūpanissayañca pasaṁsanto = Paṇḍitānaṁ sammasanto (Ka) 74

Sappurisūpanissayassa bahukārabhāvato = Sappurisūpanissaya-bahukārabhāvato (Sī) 541

Sabbathāpi = Sabbadāpi (Sī) 541

Sabbabhāgato = Sekhabhāvato (Sī) Sabbabhāvato (I) 141

Sabbavaṭṭanipātinā = Sabbāvatthanipātinā (Sī) Sabbavatthunipātinā (Ka) 118

Sabbasokatāya = Sabbayogatāya (Sī, I) 238

Sabbaso kilesānaṁ = Sabbakilesānaṁ (Sī) 334

Sabbākusalānaṁ pahīna = Sabbākusalānaṁ pahīnattā pahīna (Sī, I) 242

“Sabbe dhammā anattā” ti = Sabbe saṅkhārā avasavattatāya anattāti (Ka) 269

Sabbe puthujjane = Sabbesaṁ puthujjanānaṁ (Ka) 479

Sabbeva = Sabbe (Sī, I) 184

Sabhāvasamodhānena = Samādānena (Sī) 173

Samatiṭṭhatha = Santiṭṭhatha (I) 2

Samathaṁ = Samataṁ (Sī, I, Ka) 233

Samathasukhe = Samathamukhe (Sī, I) 237

Samanvesaṁ = Samanesaṁ (Saṁ 1. 196.) 518

Samarasataṁ = Samataṁ (Ka) 236

Samādhānaṁ = Sammāpadhānaṁ (Ka) 44

Samāpattisamāpajjitato = Samāpattisamāpajjanato (Sī) 492

Samādapetvā = Samādāpetvā (Sī, Ka) 304

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[သ]

သန္တပဏီတဘာဝတော = သန္တပဏီတဘာဝါ (သီ) သန္တပဏီတဘာဝေါ (ဣ) ၁၀၅

သန္တီတိ ဝစနသေသော = သန္တီတိ သေသော (သီ) ၃၀၇

သန္ဓာယ = သန္ဓာယ ဧဝမာဟ (သီ၊ က) ၄၃၃

သန္ဓာယာဟ = သန္ဓာယ ဝဒတိ (သီ) ၄၀၂

သန္နိပတိတာ၊ တတ္တကာ။ ကိံ = သန္နိပတိတာ။ ကိဉ္စိ (သီ၊ ဣ) ၉၆

သပ္ပဒါသတ္ထေရဿ = သဗ္ဗဒါသတ္ထေရဿ (က) ၉၇

သပ္ပုရိသူပနိဿယဉ္စ ပသံသန္တော = ပဏ္ဍိတာနံ သမ္မသန္တော (က) ၇၄

သပ္ပုရိသူပနိဿယဿ ဗဟုကာရဘာဝတော = သပ္ပုရိသူပနိဿယ-ဗဟုကာရဘာဝတော (သီ) ၅၄၁

သဗ္ဗထာပိ = သဗ္ဗဒါပိ (သီ) ၅၄၁

သဗ္ဗဘာဂတော = သေခဘာဝတော (သီ) သဗ္ဗဘာဝတော (ဣ) ၁၄၁

သဗ္ဗဝဋ္ဋနိပါတိနာ = သဗ္ဗာဝတ္ထနိပါတိနာ (သီ) သဗ္ဗဝတ္ထုနိပါတိနာ (က) ၁၁၈

သဗ္ဗသောကတာယ = သဗ္ဗယောဂတာယ (သီ၊ ဣ) ၂၃၈

သဗ္ဗသော ကိလေသာနံ = သဗ္ဗကိလေသာနံ (သီ) ၃၃၄

သဗ္ဗာကုသလာနံ ပဟီန = သဗ္ဗာကုသလာနံ ပဟီနတ္တာ ပဟီန (သီ၊ ဣ) ၂၄၂

“သဗ္ဗေ ဓမ္မာ အနတ္တာ”တိ = သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အဝသဝတ္တတာယ အနတ္တာတိ (က) ၂၆၉

သဗ္ဗေ ပုထုဇ္ဇနေ = သဗ္ဗေသံ ပုထုဇ္ဇနာနံ (က) ၄၇၉

သဗ္ဗေဝ = သဗ္ဗေ (သီ၊ ဣ) ၁၈၄

သဘာဝသမောဓာနေန = သမာဒါနေန (သီ) ၁၇၃

သမတိဋ္ဌထ = သန္တိဋ္ဌထ (ဣ) ၂

သမထံ = သမတံ (သီ၊ ဣ၊ က) ၂၃၃

သမထသုခေ = သမထမုခေ (သီ၊ ဣ) ၂၃၇

သမန္ဝေသံ = သမနေသံ (သံ ၁-၁၉၆။) ၅၁၈

သမရသတံ = သမတံ (က) ၂၃၆

သမာဓာနံ = သမ္မာပဓာနံ (က) ၄၄

သမာပတ္တိသမာပဇ္ဇိတတော = သမာပတ္တိသမာပဇ္ဇနတော (သီ) ၄၉၂

သမာဒပေတွာ = သမာဒါပေတွာ (သီ၊ က) ၃၀၄

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sampaṭicchitavacanaṁ = Sampaṭicchitavacano (Sī, Ka)	535
Sampaṭipīḷanato = Sappaṭipīḷanato (Sī)	255
Sampaṭivedhassa = Asampaṭivedhassa (I, Ka)	104
Sambandhatthaṁ = Sambandhanatthaṁ (Ka)	426
Sambhavassa = Sambhavakassa (Sī, I)	29
Sammmaggatena = Samaggatena (Ka)	28
Sammā apaṭipajjantaṁ = Sammā paṭipajjantaṁ (Sī)	492
Saraṇagamanaṁ = Saraṇaṁ (Sī)	15
Saradassa gagana-abbhā viya = Saradasamaye gaganaṁ abbhaṁ viya (Sī)	452
Sārasapabhaṅgutañca = Khaṇabhaṅguratañca (Sī) Pabhaṅguratañca (I)	3
Sarīre dose = Sarīrabhāve (Ka)	489
Salakkhaṇato = Sallakkhaṇato (Sī)	210
Salilaṁ, vanantaṁ virocittha = Sālavanantaraṁ virocitvā (Ka)	443
Sahapaṁsukīḷakasahāyā = Sahapaṁsukīḷikasahāyā (Ka)	370
Sākaṭikā = Sākaṭikānaṁ (Sī)	351
Saketanagarassa dvāragāme = Sāketanagare (Sī, I)	159
Sāṇavāsittherassa = Vanavāsittherassa (Sī) Sālavāsittherassa (Ka)	85
Sātaccakiriyaṁ = Sabbakiriyaṁ (Sī, I)	241
Sādhunā katakiccena Anuruddhena sādhu = Sādhunā sādhu (Sī, I)	111
Sādhesi = Sādhayī (Sī)	400
Sā pana = Sāsane (Ka)	130
Sāmaṁ vā = Sā vesī mamaṁ vā (Sī, I)	124
Sārajjamāno = Sārajjāyamāno (Sī, I)	224
Sāriputtamoggallānā = Sāriputtamoggallānattherā (Sī)	543
Sālikāyiva = Sālikāyeva (Ka)	516
Sāvatthiṁ = Sāvatthiyaṁ (Sī, I)	179
Sinehapāna = Sinehatāpana (Ka)	495
Sivathikaṁ = Sīvathikaṁ (Sī, I)	36
Sissaṁ puttaṁ = Piyaṁ puttaṁ (Ka)	333

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္က
[သ]	
သမ္ပဋိစ္ဆိတဝစနံ = သမ္ပဋိစ္ဆိတဝစနော (သီ၊ က)	၅၃၅
သမ္ပဋိပီဠနတော = သပ္ပဋိပီဠနတော (သီ)	၂၅၅
သမ္ပဋိဝေဓဿ = အသမ္ပဋိဝေဓဿ (ဣ၊ က)	၁၀၄
သမ္ဗန္ဓတ္ထံ = သမ္ဗန္ဓနတ္ထံ (က)	၄၂၆
သမ္ဘဝဿ = သမ္ဘဝကဿ (သီ၊ ဣ)	၂၉
သမ္မဂ္ဂတေန = သမဂ္ဂတေန (က)	၂၈
သမ္မာ အပဋိပဇ္ဇန္တံ = သမ္မာ ပဋိပဇ္ဇန္တံ (သီ)	၄၉၂
သရဏဂမနံ = သရဏံ (သီ)	၁၅
သရဒဿ ဂဂနအဗ္ဘာ ဝိယ = သရဒသမယေ ဂဂနံ အဗ္ဘံ ဝိယ (သီ)	၄၅၂
သရသပဘင်္ဂုတဉ္စ = ခဏဘင်္ဂုရတဉ္စ (သီ) ပဘင်္ဂုရတဉ္စ (ဣ)	၃
သရီရေ ဒေါသေ = သရီရဘာဝေ (က)	၄၈၉
သလက္ခဏတော = သလ္လက္ခဏတော (သီ)	၂၁၀
သလိလံ, ဝနန္တံ ဝိရောစိတ္ထ = သာလဝနန္တရံ ဝိရောစိတွာ (က)	၄၄၃
သဟပံသုကီဠကသဟာယာ = သဟပံသုကီဠိကသဟာယာ (က)	၃၇၀
သာကဋိကာ = သာကဋိကာနံ (သီ)	၃၅၁
သာကေတနဂရဿ ဒွါရဂါမေ = သာကေတနဂရေ (သီ၊ ဣ)	၁၅၉
သာဏဝါသိတ္ထေရဿ = ဝနဝါသိတ္ထေရဿ (သီ) သာလဝါသိတ္ထေရဿ (က)	၈၅
သာတစ္စကိရိယံ = သဗ္ဗကိရိယံ (သီ၊ ဣ)	၂၄၁
သာဓုနာ ကတကိစ္စေန အနုရုဒ္ဓေန သာဓု = သာဓုနာ သာဓု (သီ၊ ဣ)	၁၁၁
သာဓေသိ = သာဓယီ (သီ)	၄၀၀
သာ ပန = သာသနေ (က)	၁၃၀
သာမံ ဝါ = သာ ဝေသီ မမံ ဝါ (သီ၊ ဣ)	၁၂၄
သာရဇ္ဇမာနော = သာရဇ္ဇာယမာနော (သီ၊ ဣ)	၂၂၄
သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနာ = သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရာ (သီ)	၅၄၃
သာလိကာယိဝ = သာလိကာယေဝ (က)	၅၁၆
သာဝတ္ထိံ = သာဝတ္ထိယံ (သီ၊ ဣ)	၁၇၉
သိနေဟပါန = သိနေဟတာပန (က)	၄၉၅
သိဝထိကံ = သီဝထိကံ (သီ၊ ဣ)	၃၆
သိဿံ ပုတ္တံ = ပိယံ ပုတ္တံ (က)	၃၃၃

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Sa]

Sītaṁ na sahati = Sītaṁ sahati (Sī) 215

Sītādipaṭighātanatthañceva = ...bāhanatthañceva (Ka) 398

Sītuṇhaṁ = Sītuṇhe (Sī, I) 85

Sīsaṁ celañca ajjhupekkhitvā = Sīsaṁ ajjhupekkhitvā (Sī) 177

Sukhādhivāhoti yo = Sukhādhivāho yo (Sī, I) 147

Sugatimaggaṁ = Sugatigamanamaggaṁ (Sī) 334

Sutagandhaṁ = Sutagandhaṁ cāgagandhaṁ (Sī, I, Ka)
Sutagandhañca vācāgandhañca
(Dhammapada-Ṭṭha 1. 242 piṭṭhe) 43

"Sutassa vassā"tipi Pāḷi = Pavassātipi Pāḷi (Ka) 536

Suttamerakasamavāyena = Suttaperakasamavāyena (Sī, I) 200

Sudesitaṁ imaṁ dhammanti = Sudesitaṁ idaṁ dhammanti (Sī) 362

Suddhante = Sudame (Sī) Suddhatte (I) 117

Sudhammāyaṁ ṭhito sabhaṁ = Sudhammāyābhito sabhaṁ
(Ma 1. 414 piṭṭhe.) 487

Sunibbatto = Abhijātarūpo (sabbattha) 306

Supinantena = Supinante (Sī, I) 150

Suposā = Supposā (Sī) 351

Subuddhassa = Subandharassa (Sī, I) 85

Subhittaṁ viya = Suhitaṁ viya (Sī) 351

Suvaṇṇasadisavaṇṇo = Suvaṇṇassa jātarūpassa sadisavaṇṇo (Sī) 306

Susārathinā = Assadammasārathinā (Sī) 66

Seṭṭhaṁ uttamaṁ = Seṭṭhaṁ pasaṭṭhaṁ uttamaṁ (Sī) 335

Senāsanapariyesanāya payojanaṁ = Senāsanapariyesane
saññojanaṁ (Ka) 88

Senoti = Sonoti (I) 159

Sesapaṭipattisaddhammakā = Bhāvanamanuyuñjantā sesapaṭipattikā
saddhammakatā (Sī) 353

So ca rāgacaritattā = Pabbajito ca rāgacaritova (Ka) 91

Sotā = Hetuṁ. (Sī, Syā) 519

Sotāti sotadhātuyā = Hetunti sotadhātuṁ (Sī) 534

နာနာပါဌ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[သ]

သီတံ န သဟတိ = သီတံ သဟတိ (သီ) ၂၁၅

သီတာဒိပဋိဃာတနတ္ထဉ္စေဝ = … ဗာဟနတ္ထဉ္စေဝ (က) ၃၉၈

သီတုဏှံ = သီတုဏှေ (သီ၊ ဣ) ၈၅

သီသံ စေလဉ္စ အဇ္ဈုပေက္ခိတွာ = သီသံ အဇ္ဈုပေက္ခိတွာ (သီ) ၁၇၇

သုခါဓိဝါဟောတိ ယော = သုခါဓိဝါဟော ယော (သီ၊ ဣ) ၁၄၇

သုဂတိမဂ္ဂံ = သုဂတိဂမနမဂ္ဂံ (သီ) ၃၃၄

သုတဂန္ဓံ = သုတဂန္ဓံ စာဂဂန္ဓံ (သီ၊ ဣ၊ က)
သုဘဂန္ဓဉ္စ ဝါစာဂန္ဓဉ္စ (ဓမ္မပဒ-ဋ္ဌ ၁-၂၄၂-ပိဋ္ဌေ) ၄၃

"သုဘဿ ဝဿာ"တိပိ ပါဠိ = ပဝဿာတိပိ ပါဠိ (က) ၅၃၆

သုတ္တမေရကသမဝါယေန = သုတ္တပေရကသမဝါယေန (သီ၊ ဣ) ၂၀၀

သုဒေသိတံ ဣမံ ဓမ္မန္တိ = သုဒေသိတံ ဣဒံ ဓမ္မန္တိ (သီ) ၃၆၂

သုဒ္ဓန္တေ = သုဒမေ (သီ) သုဒ္ဓတ္တေ (ဣ) ၁၁၇

သုဓမ္မာယံ ဌိတော သဘံ = သုဓမ္မာယာဘိတော သဘံ
(မ ၁-၄၁၄-ပိဋ္ဌေ။) ၄၈၇

သုနိဗ္ဗတ္တော = အဘိဇာတရူပေါ (သဗ္ဗတ္ထ) ၃၀၆

သုပိနန္တေန = သုပိနန္တေ (သီ၊ ဣ) ၁၅၀

သုပေါသာ = သုပ္ပေါသာ (သီ) ၃၅၁

သုဗုဒ္ဓဿ = သုဗန္ဓရဿ (သီ၊ ဣ) ၈၅

သုဘိတ္တံ ဝိယ = သုဟိတံ ဝိယ (သီ) ၃၅၁

သုဝဏ္ဏသဒိသဝဏ္ဏော = သုဝဏ္ဏဿ ဇာတရူပဿ သဒိသဝဏ္ဏော (သီ) ၃၀၆

သုသာရထိနာ = အဿဒမ္မသာရထိနာ (သီ) ၆၆

သေဋ္ဌံ ဥတ္တမံ = သေဋ္ဌံ ပသဋ္ဌံ ဥတ္တမံ (သီ) ၃၃၅

သေနာသနပရိယေသနာယ ပယောဇနံ = သေနာသနပရိယေသနေ
သညောဇနံ (က) ၈၈

သေနောတိ = သောနောတိ (ဣ) ၁၅၉

သေသပဋိပတ္တိသဒ္ဓမ္မကာ = ဘာဝနမနုယုဉ္ဇန္တာ သေသပဋိပတ္တိကာ
သဒ္ဓမ္မကတာ (သီ) ၃၅၃

သော စ ရာဂစရိတတ္တာ = ပဗ္ဗဇိတော စ ရာဂစရိတောဝ (က) ၉၁

သောတာ = ဟေတုံ။ (သီ၊ သျာ) ၅၁၉

သောတာတိ သောတဓာတုယာ = ဟေတုန္တိ သောတဓာတုံ (သီ) ၅၃၄

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Sa]

Soti yo garūnaṁ = Soti garūnaṁ (Sī, I) 75
Sobhito = Sāgato (Sī) 545
Sobhentī = Sobhenti (Pāḷiyaṁ) 30
Somayāgavājapeyyādike = Someyyajappeyyādike (Ka) 53
So yāti = Sayati (Sī, I) 119
So yogīti = Yo so hīti (Sī, I) 206
Soḷasa-aṭṭhakavaggiyānaṁ = Aḍḍhaḍḍhasoḷasa-aṭṭhavaggiyānaṁ (Sī, I)
Suttanipāte aṭṭhakavagge āgatāni
soḷasasuttāni sandhāya vuttamidaṁ. 70

[Ha]

Haṭṭhatuṭṭho = Haṭṭhatuṭṭhena (sabbattha) 535
Hatthūpagagīvūpagādīhi = Hatthūpagapādūpagādīhi (Sī, I) 124
Hayena = Bhayena (Sī) 465
Hārahārinī = Hārabhārinī (Sī, I) 31
Hitacintameva = Cintanameva (Sī) 352
Hoti = Honti (Ka) 410
Hoti. Tena vuttaṁ = Hotīti vuttaṁ (Sī, I) 11
Hotīti = Ahosīti (Sī, I) 234

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[သ]

သောတိ ယော ဂရူနံ = သောတိ ဂရူနံ (သီ၊ ဣ) ၇၅
သောဘိတော = သာဂတော (သီ) ၅၄၅
သောဘေန္တီ = သောဘေန္တိ (ပါဠိယံ) ၃၀
သောမယာဂဝါဇပေယျာဒိကေ = သောမေယျဇပ္ပေယျာဒိကေ (က) ၅၃
သော ယာတိ = သယတိ (သီ၊ ဣ) ၁၁၉
သော ယောဂီတိ = ယော သော ဟီတိ (သီ၊ ဣ) ၂၀၆
သောဠသအဋ္ဌကဝဂ္ဂိယာနံ = အဍ္ဎုဍ္ဎသောဠသအဋ္ဌဝဂ္ဂိယာနံ (သီ၊ ဣ)
သုတ္တနိပါတေ အဋ္ဌကဝဂ္ဂေ အာဂတာနိ သောဠသသုတ္တာနိ
သန္ဓာယ ဝုတ္တမိဒံ။ ၇၀

[ဟ]

ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော = ဟဋ္ဌတုဋ္ဌေန (သဗ္ဗတ္ထ) ၅၃၅
ဟတ္ထူပဂဂီဝူပဂါဒီဟိ = ဟတ္ထူပဂပါဒူပဂါဒီဟိ (သီ၊ ဣ) ၁၂၄
ဟယေန = ဘယေန (သီ) ၄၆၅
ဟာရဟာရိနီ = ဟာရဘာရိနီ (သီ၊ ဣ) ၃၁
ဟိတစိန္တမေဝ = စိန္တနမေဝ (သီ) ၃၅၂
ဟောတိ = ဟောန္တိ (က) ၄၁၀
ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ = ဟောတီတိ ဝုတ္တံ (သီ၊ ဣ) ၁၁
ဟောတီတိ = အဟောသီတိ (သီ၊ ဣ) ၂၃၄

Theragāthā-aṭṭhakathāya dutiyabhāge

Gāthāsūci

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Akodhassa kuto kodho	113
Akkodhano'nupanāhī	151
Akkhadasso tadā āsiṁ	181
Agado viya sabbattha	39
Agārā abhinikkhamma	46, 137
Agāravo ca kāsāve	360
Agghaphalaṁ gahetvāna	52
Aggikkhandhova jalito	445
Aggipākī anaggī ca	379
Agghiyaṁ sukataṁ katvā	444
Aṅgārajātā pathavī	1
Aṅgārino dāni dumā bhadante	167
Aṅgīraso Mahānāgo	232
Acalo homi mettāya	318
Accāraddhamhi vīriyamhi	233
Acchecchi taṇhaṁ idha nāmarūpe	521
Accheraṁ vata Buddhānaṁ	449
Acchodikā puthusilā	214, 448
Ajinena nivatthohaṁ	55
Ajegucchaṁ vimuttehi	360
Ajja pannarase visuddhiyā	516
Ajjadagge maṁ sopāka	139
Ajjāpi te āvuso sā diṭṭhi	500
Ajjhattaṁ me samuṭṭhāya	281
Ajjhattañca na jānāti	130
Ajjhattañca pajānāti	131
Ajjhattañca bahiddhā ca	50, 112
Ajjhāyakopi ce assa	484
Ajjhāyako mantadharo	386
Ajjhogāhetvā Himavantaṁ	381
Añjanīva navā cittā	291, 418, 483
Añjaliṁ paggahetvāna	230
Añchāmi naṁ na muñcāmi	281
Aññathā Lokanāthamhi	348
Aññassa Bagavā Buddho	395
Aññāṇamūlabhedāya	103
Aññātamānino dhamme	359
Aññe gacchanti goyānaṁ	379
Aññe pupphanti padumā	377
Aṭṭha gopānasī datvā	318
Aṭṭhapaññāsakkhattuṁ ca	416
Aṭṭhavīsatikkhattuñca	338
Aṭṭhāpadakatā kesā	291, 418, 484
Aṭṭhārasasahassāni	290
Aṭṭhārase kappasate	67, 264
Aṭṭhikaṅkalakuṭike	482
Aṭṭhisaṅghātaghaṭito	197
Aḍḍhā daliddā ca phusanti phassaṁ	295
Atimāno ca omāno	107

ထေရဂါထာအဋ္ဌကထာယ ဒုတိယဘာဂေ

ဂါထာသူစိ

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အကောဓဿ ကုတော ကောဓော	၁၁၃
အက္ကောဓနော’နုပနာဟီ	၁၅၁
အက္ခဒဿော တဒါ အာသိံ	၁၈၁
အဂဒေါ ဝိယ သဗ္ဗတ္ထ	၃၉
အဂါရာ အဘိနိက္ခမ္မ	၄၆၊ ၁၃၇
အဂါရဝေါ စ ကာသာဝေ	၃၆၀
အဂ္ဃဖလံ ဂဟေတွာန	၅၂
အဂ္ဂိက္ခန္ဓောဝ ဇလိတော	၄၄၅
အဂ္ဂိပါကီ အနဂ္ဂီ စ	၃၇၉
အဂ္ဃိယံ သုကတံ ကတွာ	၄၄၄
အင်္ဂါရဇာတာ ပထဝီ	၁
အင်္ဂါရိနော ဒါနိ ဒုမာ ဘဒန္တေ	၁၆၇
အင်္ဂီရသော မဟာနာဂေါ	၂၃၂
အစလော ဟောမိ မေတ္တာယ	၃၁၈
အစ္စာရဒ္ဓမှိ ဝီရိယမှိ	၂၃၃
အစ္ဆေစ္ဆိ တဏှံ ဣဓ နာမရူပေ	၅၂၁
အစ္ဆေရံ ဝတ ဗုဒ္ဓါနံ	၄၄၉
အစ္ဆောဒိကာ ပုထုသိလာ	၂၁၄၊ ၄၄၈
အဇိနေန နိဝတ္ထောဟံ	၅၅
အဇေဂုစ္ဆံ ဝိမုတ္တေဟိ	၃၆၀
အဇ္ဇ ပန္နရသေ ဝိသုဒ္ဓိယာ	၅၁၆
အဇ္ဇဒဂ္ဂေ မံ သောပါက	၁၃၉
အဇ္ဇာပိ တေ အာဝုသော သာ ဒိဋ္ဌိ	၅၀၀
အဇ္ဈတ္တံ မေ သမုဋ္ဌာယ	၂၈၁
အဇ္ဈတ္တဉ္စ န ဇာနာတိ	၁၃၀
အဇ္ဈတ္တဉ္စ ပဇာနာတိ	၁၃၁
အဇ္ဈတ္တဉ္စ ဗဟိဒ္ဓါ စ	၅၀၊ ၁၁၂
အဇ္ဈာယကောပိ စေ အဿ	၄၈၄
အဇ္ဈာယကော မန္တဓရော	၃၈၆
အဇ္ဈောဂါဟေတွာ ဟိမဝန္တံ	၃၈၁
အဉ္ဇနီဝ နဝါ စိတ္တာ	၂၉၁၊ ၄၁၈၊ ၄၈၃
အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဟေတွာန	၂၃၀
အဉ္ဆာမိ နံ န မုဉ္စာမိ	၂၈၁
အညထာ လောကနာထမှိ	၃၄၈
အညဿ ဘဂဝါ ဗုဒ္ဓေါ	၃၉၅
အညာဏမူလဘေဒါယ	၁၀၃
အညာတမာနိနော ဓမ္မေ	၃၅၉
အညေ ဂစ္ဆန္တိ ဂေါယာနံ	၃၇၉
အညေ ပုပ္ဖန္တိ ပဒုမာ	၃၇၇
အဋ္ဌ ဂေါပါနသီ ဒတွာ	၃၁၈
အဋ္ဌပညာသက္ခတ္တုံ စ	၄၁၆
အဋ္ဌဝီသတိက္ခတ္တုဉ္စ	၃၃၈
အဋ္ဌာပဒကတာ ကေသာ	၂၉၁၊ ၄၁၈၊ ၄၈၄
အဋ္ဌာရသသဟဿာနိ	၂၉၀
အဋ္ဌာရသေ ကပ္ပသတေ	၆၇၊ ၂၆၄
အဋ္ဌိကင်္ကလကုဋိကေ	၄၈၂
အဋ္ဌိသင်္ဃာတဃဋိတော	၁၉၇
အဍ္ဎာ ဒလိဒ္ဒါ စ ဖုသန္တိ ဖဿံ	၂၉၅
အတိမာနော စ ဩမာနော	၁၀၇

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Atimuttā asokā ca	376
Atihitā vīhi	86
Attakāramayaṁ etaṁ	386
Atthañca yo jānāti bhāsitassa	75
Atthassāyaṁ viññāpanī	259
Atthāya vata me Buddho	53
Athaddasāsiṁ Sambuddhaṁ	341, 225
Atha vā samādhilābhena	206
Atha saṭṭhisitā savitakkā	514
Atho sīdati saññuttaṁ	273
Adāsiṁ haṭṭhacittohaṁ	128
Addasa Bagavā ādiṁ	521
Adhippāyavidū jāto	146
Adhivāsesi so dhīro	338
Anaṅgaṇassa posassa	240, 395
Anantañāṇo Asamasamo	315
Anantadassī Bagavā	232
Anantaraṁ hi jātassa	185
Anantavaṇṇo amitayaso	315
Anantādīnavo kāyo	63
Anavhitā tato āguṁ	44
Anākiṇṇā gahaṭṭhehi	448
Anāgatamhi addhāne	511
Anāgataṁ yo paṭikacca passati	184
Anāthānaṁ bhavaṁ Nātho	511
Anikkasāvo kāsāvaṁ	361
Aniccaṁ dukkhanti vipassa yoniso	461

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Aniccā vata saṅkhārā	137, 484
Animittañca bhāvehi	515, 543
Animittamanaññātaṁ	119
Anilañjasāsaṅkhubbho	160
Anissaraṇadassāvī	272
Anukampako kāruṇiko	2, 67, 79
Anukampāya me Satthā	191, 193
Anudiṭṭhīnaṁ appahānaṁ	281
Anuddhato acapalo	257, 449
Anupalitto lokena	39
Anupubbavihārassa	392
Anuppatto sacchikato	48
Anubyañjanasampanno	38
Anumodi Mahāvīro	202, 290, 481, 506
Anussaranto Sambuddhaṁ	59
Anusāsi maṁ ariyavatā	49
Anusiṭṭhā Mahāvīra	391
Anekasatasahassā	417
Anomadassī Bagavā	381, 383, 480, 505
Anomadassissa Munino	230, 383
Antalikkhe ṭhitā tattha	383
Antovaṅkagato āsi	281
Annabhāro pure āsiṁ	341
Apaṇḍaro aṇḍasambhavo	214
Aparimeyye ito kappe	231, 384, 481, 506-7
Aparimeyye kataṁ kammaṁ	385, 392

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အတိမုတ္တာ အသောကာ စ	၃၇၆
အတိဟိတာ ဝီဟိ	၈၆
အတ္တကာရမယံ ဧတံ	၃၈၆
အတ္ထဉ္စ ယော ဇာနာတိ ဘာသိတဿ	၇၅
အတ္ထဿာယံ ဝိညာပနီ	၂၅၉
အဋ္ဌာယ ဝတ မေ ဗုဒ္ဓေါ	၅၃
အထဒ္ဒသာသိံ သမ္ဗုဒ္ဓံ	၃၄၁၊ ၂၂၅
အထ ဝါ သမာဓိလာဘေန	၂၀၆
အထ သဋ္ဌိသိတာ သဝိတက္ကာ	၅၁၄
အထော သီဒတိ သညုတ္တံ	၂၇၃
အဒါသိံ ဟဋ္ဌစိတ္တောဟံ	၁၂၈
အဒ္ဒသ ဘဂဝါ အာဒိံ	၅၂၁
အဓိပ္ပါယဝိဒူ ဇာတော	၁၄၆
အဓိဝါသေသိ သော ဓီရော	၃၃၈
အနင်္ဂဏဿ ပေါသဿ	၂၄၀၊ ၃၉၅
အနန္တဉာဏော အသမသမော	၃၁၅
အနန္တဒဿီ ဘဂဝါ	၂၃၂
အနန္တရံ ဟိ ဇာတဿ	၁၈၅
အနန္တဝဏ္ဏော အမိတယသော	၃၁၅
အနန္တာဒီနဝေါ ကာယော	၆၃
အနဝှိတာ တတော အာဂုံ	၄၄
အနာကိဏ္ဏာ ဂဟဋ္ဌေဟိ	၄၄၈
အနာဂတမှိ အဒ္ဓါနေ	၅၁၁
အနာဂတံ ယော ပဋိကစ္စ ပဿတိ	၁၈၄
အနာထာနံ ဘဝံ နာထော	၅၁၁
အနိက္ကသာဝေါ ကာသာဝံ	၃၆၁
အနိစ္စံ ဒုက္ခန္တိ ဝိပဿ ယောနိသော	၄၆၁

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အနိစ္စာ ဝတ သင်္ခါရာ	၁၃၇၊ ၄၈၄
အနိမိတ္တဉ္စ ဘာဝေဟိ	၅၁၅၊ ၅၄၃
အနိမိတ္တမနညာတံ	၁၁၉
အနိလဉ္ဇသာသင်္ခုဗ္ဘော	၁၆၀
အနိဿရဏဒဿာဝီ	၂၇၂
အနုကမ္ပကော ကာရုဏိကော	၂၊ ၆၇၊ ၇၉
အနုကမ္ပာယ မေ သတ္ထာ	၁၉၁၊ ၁၉၃
အနုဒိဋ္ဌီနံ အပ္ပဟာနံ	၂၈၁
အနုဒ္ဓတော အစပလော	၂၅၇၊ ၄၄၉
အနုပလိတ္တော လောကေန	၃၉
အနုပုဗ္ဗဝိဟာရဿ	၃၉၂
အနုပ္ပတ္တော သစ္ဆိကတော	၄၈
အနုဗျဉ္ဇနသမ္ပန္နော	၃၈
အနုမောဒိ မဟာဝီရော	၂၀၂၊ ၂၉၀၊ ၄၈၁၊ ၅၀၆
အနုဿရန္တော သမ္ဗုဒ္ဓံ	၅၉
အနုသာသိ မံ အရိယဝတာ	၄၉
အနုသိဋ္ဌာ မဟာဝီရ	၃၉၁
အနေကသတသဟဿာ	၄၁၇
အနောမဒဿီ ဘဂဝါ	၃၈၁၊ ၃၈၃၊ ၄၈၀၊ ၅၀၅
အနောမဒဿိဿ မုနိနော	၂၃၀၊ ၃၈၃
အန္တလိက္ခေ ဌိတာ တတ္ထ	၃၈၃
အန္တောဝင်္ကဂတော အာသိ	၂၈၁
အန္နဘာရော ပုရေ အာသိံ	၃၄၁
အပဏ္ဍရော အဏ္ဍသမ္ဘဝေါ	၂၁၄
အပရိမေယျေ ဣတော ကပ္ပေ	၂၃၁၊ ၃၈၄၊ ၄၈၁၊ ၅၀၆-၇
အပရိမေယျေ ကတံ ကမ္မံ	၃၈၅၊ ၃၉၂

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Apariyositasaṅkappo	388
Apuññaṁ pasavī māro	488
Appatiṭṭhaṁ anālambaṁ	182
Appamattassa me sikkhā	49
Appassutāyaṁ puriso	419
Appicchatā sappurisehi vaṇṇitā	462
Appicchā nipakā ete	378
Appicchā nipakā dhīrā	388
Appiccho ceva santuṭṭho	203
Appiccho sātatiko	322
Abbūḷhaṁ aghagataṁ vijitaṁ	41
Abbhatītasahāyassa	419
Abbhantaraṁ agaṇhantaṁ	316
Abbhokāsī sātatiko	322
Abbhokāse viharasi	86
Abhantaṁ hoti me cittaṁ	318
Abhigantvāna Sabbaññū	252
Abhiññāpāramippattā	379
Abhiññeyyaṁ abhiññātaṁ	309
Abhibhūtassa dukkhena	361
Abhivuṭṭhā rammatalā	447
Amataṁ paramassādaṁ	178
Amataṁ mayādhigataṁ	387
Amoghaṁ divasaṁ kayirā	117
Ambarā pupphavasso me	4
Ambā sālā ca tilakā	376
Ambilaṁ madhuraggañca	272
Ayaṁ nāgo Mahāvīro	381
Ayaṁ pacchimako mayhaṁ	4, 48

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Ayaṁ Bhāgīrathī Gaṅgā	384
Ayaṁ me pacchimā jāti	2
Ayañca daharo bhikkhu	484
Ayoge yuñjamattānaṁ	41
Araññe rukkhamūle vā	332
Araññe rukkhamūlesu	348
Aratiñca ratiñca pahāya	514
Arahante sītibhūte	107
Arahā dakkhiṇeyyomhi	50
Arahā vasipattā ca	45
Arūpa dūraṅgama ekacāri	462
Arogo āsi teneva	88
Alaṁ me phāsukāmassa	448
Alaṅkatā suvasanā	2, 123
Alattakakatā pādā	291, 418, 483
Aladdhā cittassekaggaṁ	97
Allaṁ sukkhaṁ vā bhuñjanto	394
Avaṇṇañca akittiñca	218
Avijjāya nivuto kāyo	197
Avitakkaṁ samāpanno	240, 395
Asaṁsaṭṭho sātatiko	322
Asaṁhīraṁ asaṁkuppaṁ	240
Asakkharā apabbhārā	376
Asaṅkhataṁ gavesanto	385
Asaṅgacitto nikleso	178
Asaṅgacitto sabbattha	39
Asambhīto bhayātīto	315
Asallīnena cittena	340
Asītikoṭi nicayo	314

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အပရိယောသိတသင်္ကပ္ပေါ	၃၈၈
အပုညံ ပသဝီ မာရော	၄၈၈
အပ္ပတိဋ္ဌံ အနာလမ္ဗံ	၁၈၂
အပ္ပမတ္တဿ မေ သိက္ခာ	၄၉
အပ္ပဿုတာယံ ပုရိသော	၄၁၉
အပ္ပိစ္ဆတာ သပ္ပုရိသေဟိ ဝဏ္ဏိတာ	၄၆၂
အပ္ပိစ္ဆာ နိပကာ ဧတေ	၃၇၈
အပ္ပိစ္ဆာ နိပကာ ဓီရာ	၃၈၈
အပ္ပိစ္ဆော စေဝ သန္တုဋ္ဌော	၂၀၃
အပ္ပိစ္ဆော သာတတိကော	၃၂၂
အဗ္ဗူဠ္ဟံ အဃဂတံ ဝိဇိတံ	၄၁
အဗ္ဘတီတသဟာယဿ	၄၁၉
အဗ္ဘန္တရံ အဂဏှန္တံ	၃၁၆
အဗ္ဘောကာသီ သာတတိကော	၃၂၂
အဗ္ဘောကာသေ ဝိဟရသိ	၈၆
အဘန္တံ ဟောတိ မေ စိတ္တံ	၃၁၈
အဘိဂန္တွာန သဗ္ဗညူ	၂၅၂
အဘိညာပါရမိပ္ပတ္တာ	၃၇၉
အဘိညေယျံ အဘိညာတံ	၃၀၉
အဘိဘူတဿ ဒုက္ခေန	၃၆၁
အဘိဝုဋ္ဌာ ရမ္မတလာ	၄၄၇
အမတံ ပရမဿာဒံ	၁၇၈
အမတံ မယာဓိဂတံ	၃၈၇
အမောဃံ ဒိဝသံ ကယိရာ	၁၁၇
အမ္ဗရာ ပုပ္ဖဝဿော မေ	၄
အမ္ဗာ သာလာ စ တိလကာ	၃၇၆
အမ္ဗိလံ မဓုရဂ္ဂဉ္စ	၂၇၂
အယံ နာဂေါ မဟာဝီရော	၃၈၁
အယံ ပစ္ဆိမကော မယှံ	၄၊ ၄၈

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အယံ ဘာဂီရထီ ဂင်္ဂါ	၃၈၄
အယံ မေ ပစ္ဆိမာ ဇာတိ	၂
အယဉ္စ ဒဟရော ဘိက္ခု	၄၈၄
အယောဂေ ယုဉ္ဇမတ္တာနံ	၄၁
အရညေ ရုက္ခမူလေ ဝါ	၃၃၂
အရညေ ရုက္ခမူလေသု	၃၄၈
အရတိဉ္စ ရတိဉ္စ ပဟာယ	၅၁၄
အရဟန္တေ သီတိဘူတေ	၁၀၇
အရဟာ ဒက္ခိဏေယျောမှိ	၅၀
အရဟာ ဝသိပတ္တာ စ	၄၅
အရူပ ဒူရင်္ဂမ ဧကစာရိ	၄၆၂
အရောဂေါ အာသိ တေနေဝ	၈၈
အလံ မေ ဖာသုကာမဿ	၄၄၈
အလင်္ကတာ သုဝသနာ	၂၊ ၁၂၃
အလတ္တကကတာ ပါဒါ	၂၉၁၊ ၄၁၈၊ ၄၈၃
အလဒ္ဓါ စိတ္တဿေကဂ္ဂံ	၉၇
အလ္လံ သုက္ခံ ဝါ ဘုဉ္ဇန္တော	၃၉၄
အဝဏ္ဏဉ္စ အကိတ္တိဉ္စ	၂၁၈
အဝိဇ္ဇာယ နိဝုတော ကာယော	၁၉၇
အဝိတက္ကံ သမာပန္နော	၂၄၀၊ ၃၉၅
အသံသဋ္ဌော သာတတိကော	၃၂၂
အသံဟီရံ အသံကုပ္ပံ	၂၄၀
အသက္ခရာ အပဗ္ဘာရာ	၃၇၆
အသင်္ခတံ ဂဝေသန္တော	၃၈၅
အသင်္ဂစိတ္တော နိက္လေသော	၁၇၈
အသင်္ဂစိတ္တော သဗ္ဗတ္ထ	၃၉
အသမ္ဘီတော ဘယာတီတော	၃၁၅
အသလ္လီနေန စိတ္တေန	၃၄၀
အသီတိကောဋိ နိစယော	၃၁၄

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Asītikoṭī chaḍḍetvā	384
Asubhāya cittaṁ bhāvehi	515
Aseyyo seyyasamānaṁ	448
Asmimānaṁ na passāmi	482, 507
Assa puññavipākena	166
Assamassāvidūramhi	378
Assāsako vedakaro	316
Assā setā yathā cando	38
Ahaṁ middhena pakato	5
Ahaṁ sakaraṇīyomhi	420
Ahañca parisā ceva	198
Ahampi dānaṁ dassāmi	132
Ahampi Himavantamhi	190
Ahiṁsakoti me nāmaṁ	331
Aho Buddho aho dhammo	16, 71
Aho me sukataṁ kammaṁ	385
Aḷārapamhā hasulā	384
[Ā]	
Ākāsamhi haliddiyā	483
Ākāso nimituṁ sakkā	382
Āgacchanta’ggikhandhāva	117
Āgantukā pāhunakā	45
Ācāra-upacāraññū	317
Ācāragocare yutto	208
Ācikkhi so me Satthāraṁ	512
Ājānīyena ājañño	110
Ātāpī nipako cāpi	417
Āturaṁ asuciṁ pūtiṁ	91

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ā]	
Ādiyā me namassāmi	417
Ādi sīlaṁ patiṭṭhā ca	219
Ānāpānasatī yassa	184
Āmoti me paṭiññāte	512
Āyāmato catubbīsaṁ	445
Āyāmato pañcasataṁ	445
Āyogo sabbalokassa	193
Āraññakāni senā	208
Āraññikā dhutaratā	388
Āraññikā piṇḍapātikā	482
Āraññiko sātatiko	322
Āraññiko hoti ca piṇḍapātiko	462
Āraddhavīriyo pahitatto	137, 232, 481, 506
Āraddhavīriyo sātatiko	323
Ārammaṇavimuttīsu	316
Ārammaṇe taṁ balasā nibandhisaṁ	465
Ārādhayitvā Sambuddhaṁ	385
Ārāmadvārā nikkhamma	416
Āluvā ca kaḷambā ca	378
Āsabhaṁ pavaraṁ ṭhānaṁ	510
Āsayānusayaṁ ñatvā	391
Āsayo Buddhimantānaṁ	316
Āsāya kasate khettaṁ	168
Āsīviso yathā ghoro	317
Āhutiṁ yiṭṭhukāmohaṁ	314
Āḷakā isimuggā ca	377

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အသီတိကောဋိ ဆဍ္ဍေတွာ	၃၈၄
အသုဘာယ စိတ္တံ ဘာဝေဟိ	၅၁၅
အသေယျော သေယျသမာနံ	၄၄၈
အသ္မိမာနံ န ပဿာမိ	၄၈၂၊ ၅၀၇
အဿ ပုညဝိပါကေန	၁၆၆
အဿမဿာဝိဒူရမှိ	၃၇၈
အဿာသကော ဝေဒကရော	၃၁၆
အဿာ သေတာ ယထာ စန္ဒော	၃၈
အဟံ မိဒ္ဓေန ပကတော	၅
အဟံ သကရဏီယောမှိ	၄၂၀
အဟဉ္စ ပရိသာ စေဝ	၁၉၈
အဟမ္ပိ ဒါနံ ဒဿာမိ	၁၃၂
အဟမ္ပိ ဟိမဝန္တမှိ	၁၉၀
အဟိံသကောတိ မေ နာမံ	၃၃၁
အဟော ဗုဒ္ဓေါ အဟော ဓမ္မော	၁၆၊ ၇၁
အဟော မေ သုကတံ ကမ္မံ	၃၈၅
အဠာရပမှာ ဟသုလာ	၃၈၄
[အာ]	
အာကာသမှိ ဟလိဒ္ဒိယာ	၄၈၃
အာကာသော နိမိတုံ သက္ကာ	၃၈၂
အာဂစ္ဆန္တ’ဂ္ဂိခန္ဓာဝ	၁၁၇
အာဂန္တုကာ ပါဟုနကာ	၄၅
အာစာရဥပစာရညူ	၃၁၇
အာစာရဂေါစရေ ယုတ္တော	၂၀၈
အာစိက္ခိ သော မေ သတ္ထာရံ	၅၁၂
အာဇာနီယေန အာဇညော	၁၁၀
အာတာပီ နိပကော စာပိ	၄၁၇
အာတုရံ အသုစိံ ပူတိံ	၉၁

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အာ]	
အာဒိယာ မေ နမဿာမိ	၄၁၇
အာဒိ သီလံ ပတိဋ္ဌာ စ	၂၁၉
အာနာပါနသတီ ယဿ	၁၈၄
အာမောတိ မေ ပဋိညာတေ	၅၁၂
အာယာမတော စတုဗ္ဗီသံ	၄၄၅
အာယာမတော ပဉ္စသတံ	၄၄၅
အာယောဂေါ သဗ္ဗလောကဿ	၁၉၃
အာရညကာနိ သေနာ	၂၀၈
အာရညိကာ ဓုတရတာ	၃၈၈
အာရညိကာ ပိဏ္ဍပါတိကာ	၄၈၂
အာရညိကော သာတတိကော	၃၂၂
အာရညိကော ဟောတိ စ ပိဏ္ဍပါတိကော	၄၆၂
အာရဒ္ဓဝီရိယော ပဟိတတ္တော	၁၃၇၊ ၂၃၂၊ ၄၈၁၊ ၅၀၆
အာရဒ္ဓဝီရိယော သာတတိကော	၃၂၃
အာရမ္မဏဝိမုတ္တီသု	၃၁၆
အာရမ္မဏေ တံ ဗလသာ နိဗန္ဓိသံ	၄၆၅
အာရာဓယိတွာ သမ္ဗုဒ္ဓံ	၃၈၅
အာရာမဒွါရာ နိက္ခမ္မ	၄၁၆
အာလုဝါ စ ကဠမ္ဗာ စ	၃၇၈
အာသဘံ ပဝရံ ဌာနံ	၅၁၀
အာသယာနုသယံ ဉတွာ	၃၉၁
အာသယော ဗုဒ္ဓိမန္တာနံ	၃၁၆
အာသာယ ကသတေ ခေတ္တံ	၁၆၈
အာသီဝိသော ယထာ ဃောရော	၃၁၇
အာဟုတိံ ယိဋ္ဌုကာမောဟံ	၃၁၄
အာဠကာ ဣသိမုဂ္ဂါ စ	၃၇၇

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ā - I]	
Āḷārikā kappakā ca	313
Icceva coro asi'māvudhañca	329
Iṭṭhaṁ kantaṁ piyaṁ loke	166
Iṭṭhā dhammā aniṭṭhā ca	234
Iti māraṁ atajjesi	488
Ito gantvā ayaṁ poso	416
Ito ca aṭṭhame kappe	89
Ito ca sattame kappe	198
Ito dvenavute kappe	80
Ito satasahassamhi	61
Ito satta tato satta	341
Itthirūpe itthisare	273
Itthisotāni sabbāni	273
Idaṁ pacchimakaṁ mayhaṁ	481, 506
Idaṁ pure cittamacāri cārikaṁ	463
Idaṁ bhonto nisāmetha	311
Idaṁ vatvāna te devā	190
Idaṁ vatvāna Sabbaññū	137
Idaṁ vatvāna Sambuddho	48
Idaṁ vatvā sālavane	350
Idamavoca so Brahmapārisajjo	501
Iddhiṁ vīmaṁsamānā te	379
Iddhipādesu kusalā	389
Idha mānusake rajjaṁ	314
Idheva kittiṁ labhati	219
Idheva nindaṁ labhati	219
Indriyāni manussānaṁ	272
Indriyāneva sārakkhaṁ	272
Imañca passa āyantaṁ	485

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[I]	
Imamhi bhaddake kappe	38, 128
Imassa maccukālamhi	231
Imasmiṁyeva kappamhi	7, 90
Imā gāthā thavitvāna	382
Imāhi catugāthāhi	160
Iminā paṇipātena	181
Iminā morahatthena	16
Ime tīṇi satā Vīra	314
Ime haññantu vajjhantu	214, 239
Isīnaṁ sīlagandhena	380
[U]	
Ukkaṇṭhāmi sarīrena	266
Ukkāmukhapahaṭṭhova	315
Ukkāsitañca khipitaṁ	317
Uggaputtā mahissāsā	514
Uggā ca rājaputtā ca	313
Uccāvacehu'pāyehi	273
Ucce kule pajāyitvā	319
Ucce maṇḍalipākāre	323
Ucchukhaṇḍikamādāya	74
Ujumaggamhi akkhāte	233
Ujjhānasaññino bālā	360
Uṭṭhāya abhinikkhamma	290
Uṭṭhehi nisīda kātiyāna	100
Uttamaṁ dhammataṁ patto	266
Uttame damathe danto	232
Uttānakūlā nadikā	376
Uttiṭṭhapiṇḍo āhāro	447
Udakaṁ hi nayanti nettikā	331

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အာ-ဣ]	
အာဠာရိကာ ကပ္ပကာ စ	၃၁၃
ဣစ္စေဝ စောရော အသိ'မာဝုဓဉ္စ	၃၂၉
ဣဋ္ဌံ ကန္တံ ပိယံ လောကေ	၁၆၆
ဣဋ္ဌာ ဓမ္မာ အနိဋ္ဌာ စ	၂၃၄
ဣတိ မာရံ အတဇ္ဇေသိ	၄၈၈
ဣတော ဂန္တွာ အယံ ပေါသော	၄၁၆
ဣတော စ အဋ္ဌမေ ကပ္ပေ	၈၉
ဣတော စ သတ္တမေ ကပ္ပေ	၁၉၈
ဣတော ဒွေနဝုတေ ကပ္ပေ	၈၀
ဣတော သတသဟဿမှိ	၆၁
ဣတော သတ္တ တတော သတ္တ	၃၄၁
ဣတ္ထိရူပေ ဣတ္ထိသရေ	၂၇၃
ဣတ္ထိသောတာနိ သဗ္ဗာနိ	၂၇၃
ဣဒံ ပစ္ဆိမကံ မယှံ	၄၈၁၊၅၀၆
ဣဒံ ပုရေ စိတ္တမစာရိ စာရိကံ	၄၆၃
ဣဒံ ဘောန္တော နိသာမေထ	၃၁၁
ဣဒံ ဝတွာန တေ ဒေဝါ	၁၉၀
ဣဒံ ဝတွာန သဗ္ဗညူ	၁၃၇
ဣဒံ ဝတွာန သမ္ဗုဒ္ဓေါ	၄၈
ဣဒံ ဝတွာ သာလဝနေ	၃၅၀
ဣဒမဝေါစ သော ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇော	၅၀၁
ဣဒ္ဓိံ ဝီမံသမာနာ တေ	၃၇၉
ဣဒ္ဓိပါဒေသု ကုသလာ	၃၈၉
ဣဓ မာနုသကေ ရဇ္ဇံ	၃၁၄
ဣဓေဝ ကိတ္တိံ လဘတိ	၂၁၉
ဣဓေဝ နိန္ဒံ လဘတိ	၂၁၉
ဣန္ဒြိယာနိ မနုဿာနံ	၂၇၂
ဣန္ဒြိယာနေဝ သာရက္ခံ	၂၇၂
ဣမဉ္စ ပဿ အာယန္တံ	၄၈၅

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဣ]	
ဣမမှိ ဘဒ္ဒကေ ကပ္ပေ	၃၈၊၁၂၈
ဣမဿ မစ္စုကာလမှိ	၂၃၁
ဣမသ္မိံယေဝ ကပ္ပမှိ	၇၊၉၀
ဣမာ ဂါထာ ထဝိတွာန	၃၈၂
ဣမာဟိ စတုဂါထာဟိ	၁၆၀
ဣမိနာ ပဏိပါတေန	၁၈၁
ဣမိနာ မောရဟတ္ထေန	၁၆
ဣမေ တီဏိ သတာ ဝီရ	၃၁၄
ဣမေ ဟညန္တု ဝဇ္ဈန္တု	၂၁၄၊၂၃၉
ဣသီနံ သီလဂန္ဓေန	၃၈၀
[ဥ]	
ဥက္ကဏ္ဌာမိ သရီရေန	၂၆၆
ဥက္ကာမုခပဟဋ္ဌောဝ	၃၁၅
ဥက္ကာသိတဉ္စ ခိပိတံ	၃၁၇
ဥဂ္ဂပုတ္တာ မဟိဿာသာ	၅၁၄
ဥဂ္ဂါ စ ရာဇပုတ္တာ စ	၃၁၃
ဥစ္စာဝစေဟု'ပါယေဟိ	၂၇၃
ဥစ္စေ ကုလေ ပဇာယိတွာ	၃၁၉
ဥစ္စေ မဏ္ဍလိပါကာရေ	၃၂၃
ဥစ္ဆုခဏ္ဍိကမာဒါယ	၇၄
ဥဇုမဂ္ဂမှိ အက္ခာတေ	၂၃၃
ဥဇ္ဈာနသညိနော ဗာလာ	၃၆၀
ဥဋ္ဌာယ အဘိနိက္ခမ္မ	၂၉၀
ဥဋ္ဌေဟိ နိသီဒ ကာတိယာန	၁၀၀
ဥတ္တမံ ဓမ္မတံ ပတ္တော	၂၆၆
ဥတ္တမေ ဒမထေ ဒန္တော	၂၃၂
ဥတ္တာနကူလာ နဒိကာ	၃၇၆
ဥတ္တိဋ္ဌပိဏ္ဍော အာဟာရော	၄၄၇
ဥဒကံ ဟိ နယန္တိ နေတ္တိကာ	၃၃၁

Paṭhamapādā Piṭṭhaṅkā

[U]

Udako rohaṇā keci 379
Udaggacittā janatā 444
Udarāvadehakaṁ bhutvā 349
Udahārā kaṭṭhahārā 313
Udentaṁva mahāmeghaṁ 317
Uddālakā ca kuṭajā 377
Uddhaccameghathanitaṁ 282
Uddhatavisova sappo 393
Uddhatā ca bhavissanti 360
Uddhato unnaḷo bālo 361
Uddhato capalo bhikkhu 449, 256
Unnatā sukhadhammena 245
Unnaḷassa pamattassa 233
Upagantvāna Sambuddhaṁ 338
Upajjhāyassa udakaṁ 110
Upaṭṭhāpenti parisaṁ 350
Upaṭṭhitaṁ Mahāvīraṁ 505
Upatissa sadiseheva 391
Upadhī te samatikkantā 320
Upadhīsu janā gadhitāse 514
Upapannassa devattaṁ 338
Upaviṭṭhaṁ Mahāvīraṁ 480
Upasantaṁ uparataṁ 484
Upasaṅkamma Sambuddhaṁ 313, 317
Upasaṅkamitvāna Sambuddhaṁ 505
Upasanto anāyāso 396
Upasanto uparato 396, 484
Upasampadā ca me laddhā 71
Upasenoti nāmena 203
Upāgate Mahāvīre 44

Paṭhamapādā Piṭṭhaṅkā

[U]

Upārambhacitto dummedho 68
Upecca taṁ Mahāvīraṁ 510
Upecca santikaṁ tassa 145
Upeti gabbhañca parañca lokaṁ 295
Uppajje te sace kodho 114
Uppātesu nimittesu 378
Uppāte supine cāpi 381
Ubhayena midaṁ maraṇameva 396
Ubhayeneva sampanno 22
Ubhinnaṁ tikicchantaṁ taṁ 113
Ubhinnamatthaṁ carati 113
Ubho kūlesu nadiyā 376
Ubhopi pabbajissāma 388
Ubho hatthehi paggayha 190
Umāpupphena samānā 448
Ummaggapathaṁ mārassa 517
Uyyutto parakiccesu 178
Uyyojitā mayā cete 133
Usabhaṁ pavaraṁ vīraṁ 159
Usukārā bhamakārā 313

[E]

Ekaṁsaṁ cīvaraṁ katvā 138
Ekatiṁse ito kappe 16, 25, 28, 30, 36, 55
Ekato kammaṁ katvāna 318
Ekanavutito kappe 33, 74, 88
Ekapādena aṭṭhāsiṁ 14
Ekaputto ahaṁ āsiṁ 134
Ekavīsatikappamhi 21

ပဌမပါဒါ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဥ]

ဥဒကော ရောဟဏာ ကေစိ ၃၇၉
ဥဒဂ္ဂစိတ္တာ ဇနတာ ၄၄၄
ဥဒရာဝဒေဟကံ ဘုတွာ ၃၄၉
ဥဒဟာရာ ကဋ္ဌဟာရာ ၃၁၃
ဥဒေန္တံဝ မဟာမေဃံ ၃၁၇
ဥဒ္ဒါလကာ စ ကုဋဇာ ၃၇၇
ဥဒ္ဓစ္စမေဃထနိတံ ၂၈၂
ဥဒ္ဓတဝိသောဝ သပ္ပေါ ၃၉၃
ဥဒ္ဓတာ စ ဘဝိဿန္တိ ၃၆၀
ဥဒ္ဓတော ဥန္နဠော ဗာလော ၃၆၁
ဥဒ္ဓတော စပလော ဘိက္ခု ၄၄၉၊ ၂၅၆
ဥန္နတာ သုခဓမ္မေန ၂၄၅
ဥန္နဠဿ ပမတ္တဿ ၂၃၃
ဥပဂန္တွာန သမ္ဗုဒ္ဓံ ၃၃၈
ဥပဇ္ဈာယဿ ဥဒကံ ၁၁၀
ဥပဋ္ဌာပေန္တိ ပရိသံ ၃၅၀
ဥပဋ္ဌိတံ မဟာဝီရံ ၅၀၅
ဥပတိဿ သဒိသေဟေဝ ၃၉၁
ဥပဓိ တေ သမတိက္ကန္တာ ၃၂၀
ဥပဓိသု ဇနာ ဂဓိတာသေ ၅၁၄
ဥပပန္နဿ ဒေဝတ္တံ ၃၃၈
ဥပဝိဋ္ဌံ မဟာဝီရံ ၄၈၀
ဥပသန္တံ ဥပရတံ ၄၈၄
ဥပသင်္ကမ္မ သမ္ဗုဒ္ဓံ ၃၁၃၊ ၃၁၇
ဥပသင်္ကမိတွာန သမ္ဗုဒ္ဓံ ၅၀၅
ဥပသန္တော အနာယာသော ၃၉၆
ဥပသန္တော ဥပရတော ၃၉၆၊ ၄၈၄
ဥပသမ္ပဒါ စ မေ လဒ္ဓါ ၇၁
ဥပသေနောတိ နာမေန ၂၀၃
ဥပါဂတေ မဟာဝီရေ ၄၄

ပဌမပါဒါ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဥ]

ဥပါရမ္ဘစိတ္တော ဒုမ္မေဓော ၆၈
ဥပေစ္စ တံ မဟာဝီရံ ၅၁၀
ဥပေစ္စ သန္တိကံ တဿ ၁၄၅
ဥပေတိ ဂဗ္ဘဉ္စ ပရဉ္စ လောကံ ၂၉၅
ဥပ္ပဇ္ဇေ တေ သစေ ကောဓော ၁၁၄
ဥပ္ပါတေသု နိမိတ္တေသု ၃၇၈
ဥပ္ပါတေ သုပိနေ စာပိ ၃၈၁
ဥဘယေန မိဒံ မရဏမေဝ ၃၉၆
ဥဘယေနေဝ သမ္ပန္နော ၂၂
ဥဘိန္နံ တိကိစ္ဆန္တံ တံ ၁၁၃
ဥဘိန္နမတ္ထံ စရတိ ၁၁၃
ဥဘော ကူလေသု နဒိယာ ၃၇၆
ဥဘောပိ ပဗ္ဗဇိဿာမ ၃၈၈
ဥဘော ဟတ္ထေဟိ ပဂ္ဂယှ ၁၉၀
ဥမာပုပ္ဖေန သမာနာ ၄၄၈
ဥမ္မဂ္ဂပထံ မာရဿ ၅၁၇
ဥယျုတ္တော ပရကိစ္စေသု ၁၇၈
ဥယျောဇိတာ မယာ စေတေ ၁၃၃
ဥသဘံ ပဝရံ ဝီရံ ၁၅၉
ဥသုကာရာ ဘမကာရာ ၃၁၃

[ဧ]

ဧကံသံ စီဝရံ ကတွာ ၁၃၈
ဧကတိံသေ ဣတော ကပ္ပေ ၁၆၊ ၂၅၊ ၂၈၊ ၃၀၊ ၃၆၊ ၅၅
ဧကတော ကမ္မံ ကတွာန ၃၁၈
ဧကနဝုတိတော ကပ္ပေ ၃၃၊ ၇၄၊ ၈၈
ဧကပါဒေန အဋ္ဌာသိံ ၁၄
ဧကပုတ္တော အဟံ အာသိံ ၁၃၄
ဧကဝီသတိကပ္ပမှိ ၂၁

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[E]	
Ekavīsatikkhattuñca	202
Ekākiyo adutiyo	175
Ekā ca kaññā byādhīhi	232
Ekāsanī sātatiko	322
Etaṁ ce ruccati bhoto	311
Etañca samatikkamma	339
Etamādīnavaṁ ñatvā	296
Etādisaṁ karitvāna	14
Etāsaṁ sandamānānaṁ	389
Ete pacchimakā dāni	340
Etesaṁ pakkamantānaṁ	380
Ete sambahulā devā	449, 485
Ettha so vasate Buddho	317
Etha gantvāna paccantaṁ	80
Etha sabbe samāgantvā	313
Edisā te Mahāvīra	389
Evaṁ anāgataddhānaṁ	361
Evaṁ tenānusiṭṭhohaṁ	63
Evaṁ nānappayātamhi	350
Evaṁ nirākulaṁ āsi	79
Evaṁ paññāya ye tittā	245
Evaṁ Buddho viyākāsi	314
Evaṁ me kattukāmassa	175
Evaṁ me bhayajātassa	282
Evaṁvijitasaṅgāmaṁ	516
Evaṁ viharamānassa	204
Evaṁ vutte Mahāvīro	62
Evaṁ saṅkārabhūtesu	228
Evaṁ sabbaṅgasampannaṁ	518
Evaṁ sabbaṅgasampanne	378

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[E]	
Evaṁ sudesite dhamme	517
Evañce taṁ jano jaññā	483
Evañce maṁ viharantaṁ	514
Evamādīhi Sambuddhaṁ	511
Evametaṁ Mahāvīra	483
Evamete tathā vuttā	519
Evameva mayaṁ sabbe	541
Evameva tuvaṁ māra	488
Evampi nagaraṁ mayhaṁ	446
Evāyaṁ vattate kāyo	198
Esa patthayate ṭhānaṁ	80
Esa bandhāmi sannāhaṁ	176
Esa bhiyyo pasīdāmi	253
Esa sutvā pasīdāmi	521
Eseva dhammo yadi tāvadeva	387
Eso anāgataddhāne	62
Ehi Sopāka mā bhāyi	136
[O]	
Okkākaṁ tosayitvāna	231
Ogayhaṭṭhaṅgikaṁ sotaṁ	56
Oghapāso daḷhakhilo	255
Oghassa hi nitaraṇatthaṁ	517
Oṭṭhappahatamattena	448
Odahi migavo pāsaṁ	291, 418, 483
Odātaṁ vata me cittaṁ	184
Oraṁ odanapākamhā	36
Oruyha hatthikhandhamhā	416
Oropito ca me bhāro	392

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဧ]	
ဧကဝီသတိက္ခတ္တုဉ္စ	၂၀၂
ဧကာကိယော အဒုတိယော	၁၇၅
ဧကာ စ ကညာ ဗျာဓီဟိ	၂၃၂
ဧကာသနီ သာတတိကော	၃၂၂
ဧတံ စေ ရုစ္စတိ ဘောတော	၃၁၁
ဧတဉ္စ သမတိက္ကမ္မ	၃၃၉
ဧတမာဒီနဝံ ဉတွာ	၂၉၆
ဧတာဒိသံ ကရိတွာန	၁၄
ဧတာသံ သန္ဒမာနာနံ	၃၈၉
ဧတေ ပစ္ဆိမကာ ဒါနိ	၃၄၀
ဧတေသံ ပက္ကမန္တာနံ	၃၈၀
ဧတေ သမ္ဗဟုလာ ဒေဝါ	၄၄၉၊ ၄၈၅
ဧတ္ထ သော ဝသတေ ဗုဒ္ဓေါ	၃၁၇
ဧထ ဂန္တွာန ပစ္စန္တံ	၈၀
ဧထ သဗ္ဗေ သမာဂန္တွာ	၃၁၃
ဧဒိသာ တေ မဟာဝီရ	၃၈၉
ဧဝံ အနာဂတဒ္ဓါနံ	၃၆၁
ဧဝံ တေနာနုသိဋ္ဌောဟံ	၆၃
ဧဝံ နာနပ္ပယာတမှိ	၃၅၀
ဧဝံ နိရာကုလံ အာသိ	၇၉
ဧဝံ ပညာယ ယေ တိတ္တာ	၂၄၅
ဧဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဝိယာကာသိ	၃၁၄
ဧဝံ မေ ကတ္တုကာမဿ	၁၇၅
ဧဝံ မေ ဘယဇာတဿ	၂၈၂
ဧဝံဝိဇိတသင်္ဂါမံ	၅၁၆
ဧဝံ ဝိဟရမာနဿ	၂၀၄
ဧဝံ ဝုတ္တေ မဟာဝီရော	၆၂
ဧဝံ သင်္ခါရဘူတေသု	၂၂၈
ဧဝံ သဗ္ဗင်္ဂသမ္ပန္နံ	၅၁၈
ဧဝံ သဗ္ဗင်္ဂသမ္ပန္နေ	၃၇၈

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဧ]	
ဧဝံ သုဒေသိတေ ဓမ္မေ	၅၁၇
ဧဝဉ္စေ တံ ဇနော ဇညာ	၄၈၃
ဧဝဉ္စေ မံ ဝိဟရန္တံ	၅၁၄
ဧဝမာဒီဟိ သမ္ဗုဒ္ဓံ	၅၁၁
ဧဝမေတံ မဟာဝီရ	၄၈၃
ဧဝမေတေ တထာ ဝုတ္တာ	၅၁၉
ဧဝမေဝ မယံ သဗ္ဗေ	၅၄၁
ဧဝမေဝ တုဝံ မာရ	၄၈၈
ဧဝမ္ပိ နဂရံ မယှံ	၄၄၆
ဧဝါယံ ဝတ္တတေ ကာယော	၁၉၈
ဧသ ပတ္ထယတေ ဌာနံ	၈၀
ဧသ ဗန္ဓာမိ သန္နာဟံ	၁၇၆
ဧသ ဘိယျော ပသီဒါမိ	၂၅၃
ဧသ သုတွာ ပသီဒါမိ	၅၂၁
ဧသေဝ ဓမ္မော ယဒိ တာဝဒေဝ	၃၈၇
ဧသော အနာဂတဒ္ဓါနေ	၆၂
ဧဟိ သောပါက မာ ဘာယိ	၁၃၆
[ဩ]	
ဩက္ကာကံ တောသယိတွာန	၂၃၁
ဩဂယှဋ္ဌင်္ဂိကံ သောတံ	၅၆
ဩဃပါသော ဒဠှခိလော	၂၅၅
ဩဃဿ ဟိ နိတရဏတ္ထံ	၅၁၇
ဩဋ္ဌပ္ပဟတမတ္တေန	၄၄၈
ဩဒဟိ မိဂဝေါ ပါသံ	၂၉၁၊ ၄၁၈၊ ၄၈၃
ဩဒါတံ ဝတ မေ စိတ္တံ	၁၈၄
ဩရံ ဩဒနပါကမှာ	၃၆
ဩရုယှ ဟတ္ထိခန္ဓမှာ	၄၁၆
ဩရောပိတော စ မေ ဘာရော	၃၉၂

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā

[O]

Orohitvāna Sambuddho 67
Olaggessāmi te citta 64
Ovadeyyā'nusāseyya 395
Ovādaṁ nādiyitvāna 81
Ovādakassa bhikkhūnaṁ 181
Ovādako viññāpako 79

[Ka]

Kaṁ nu tattha na ramenti 30
Kakusandhassa Munino 7
Kakusandho Mahāvīro 89
Kaccānassa guṇaṁ sutvā 146
Kaṭukaṁ madhurassādaṁ 273
Kaṇikāraṁva jalitaṁ 69
Kaṇikārapupphaṁ disvāna 202
Kaṇikārā kaṇṇikā ca 376
Katvāna hammiyaṁ tattha 445
Katvā sukatapallaṅkaṁ 319
Kadā aniccaṁ vadharoganīḷaṁ 458
Kadā iṇaṭṭova daliddako nidhiṁ 460
Kadā nu kaṭṭhe ca tiṇe latā ca 459
Kadā nu khoyaṁ viditaṁ Mahesinā 459
Kadā nu Gaṅgaṁ Yamunaṁ Sarassatiṁ 460
Kadā nu nāgova asaṅgacārī 460
Kadā nu paññāmaya'-muggatejaṁ 458
Kadā nu maṁ tandi khudā pipāsā 459

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā

[Ka]

Kadā nu maṁ pāvusakāla-megho 459
Kadā nu rūpe amite ca sadde 459
Kadā nuhaṁ dubbacanena vutto 459
Kadā nuhaṁ pabbatakandarāsu 458
Kadā nuhaṁ bhayajananiṁ dukhāvahaṁ 458
Kadā nuhaṁ bhinna-paṭandharo muni 458
Kadā nuhaṁ sabbhisamāgamesu 458
Kadā mayūrassa sikhaṇḍino vane 459
Kandanti naṁ ñātī pakiriya kese 294
Kappaṁ vā te kittayantā 391
Kappasatasahassamhi 22, 167, 191, 252, 290, 417
Kappasatasahassāni 384
Kappino nāmahaṁ āsiṁ 182
Kappiyaṁ tañce chādeti 394
Kamaṇḍaluṁ ṭhapetvāna 69
Kammaṁ kammanti ñatvāna 103
Kammaṁ bahukaṁ na kāraye 147, 448
Kammārā soṇṇakārā ca 313
Karato te cīyate pāpaṁ 488
Karavīkaruto Nātho 178
Karerimālāvitatā 447
Karotha Buddhavacanaṁ 95
Kalyāṇadassano bhikkhu 306
Kāveyyamattā vicarimha pubbe 518
Kassapo nāma gottena 81

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဩ]

ဩရောဟိတွာန သမ္ဗုဒ္ဓေါ ၆၇
ဩလဂ္ဂေဿာမိ တေ စိတ္တ ၆၄
ဩဝဒေယျာ'နုသာသေယျ ၃၉၅
ဩဝါဒံ နာဒိယိတွာန ၈၁
ဩဝါဒကဿ ဘိက္ခူနံ ၁၈၁
ဩဝါဒကော ဝိညာပကော ၇၉

[က]

ကံ နု တတ္ထ န ရမေန္တိ ၃၀
ကကုသန္ဓဿ မုနိနော ၇
ကကုသန္ဓော မဟာဝီရော ၈၉
ကစ္စာနဿ ဂုဏံ သုတွာ ၁၄၆
ကဋုကံ မဓုရဿာဒံ ၂၇၃
ကဏိကာရံဝ ဇလိတံ ၆၉
ကဏိကာရပုပ္ဖံ ဒိသွာန ၂၀၂
ကဏိကာရာ ကဏ္ဏိကာ စ ၃၇၆
ကတွာန ဟမ္မိယံ တတ္ထ ၄၄၅
ကတွာ သုကတပလ္လင်္ကံ ၃၁၉
ကဒါ အနိစ္စံ ဝဓရောဂနီဠံ ၄၅၈
ကဒါ ဣဏဋ္ဌောဝ ဒလိဒ္ဒကော နိဓိံ ၄၆၀
ကဒါ နု ကဋ္ဌေ စ တိဏေ လတာ စ ၄၅၉
ကဒါ နု ခေါယံ ဝိဒိတံ မဟေသိနာ ၄၅၉
ကဒါ နု ဂင်္ဂံ ယမုနံ သရဿတိံ ၄၆၀
ကဒါ နု နာဂေါဝ အသင်္ဂစာရီ ၄၆၀
ကဒါ နု ပညာမယ'မုဂ္ဂတေဇံ ၄၅၈
ကဒါ နု မံ တန္ဒိ ခုဒါ ပိပါသာ ၄၅၉

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ

[က]

ကဒါ နု မံ ပါဝုသကာလ-မေဃော ၄၅၉
ကဒါ နု ရူပေ အမိတေ စ သဒ္ဒေ ၄၅၉
ကဒါ နုဟံ ဒုဗ္ဗစနေန ဝုတ္တော ၄၅၉
ကဒါ နုဟံ ပဗ္ဗတကန္ဒရာသု ၄၅၈
ကဒါ နုဟံ ဘယဇနနိံ ဒုခါဝဟံ ၄၅၈
ကဒါ နုဟံ ဘိန္နပဋန္ဓရော မုနိ ၄၅၈
ကဒါ နုဟံ သဗ္ဘိသမာဂမေသု ၄၅၈
ကဒါ မယူရဿ သိခဏ္ဍိနော ဝနေ ၄၅၉
ကန္ဒန္တိ နံ ဉာတီ ပကိရိယ ကေသေ ၂၉၄
ကပ္ပံ ဝါ တေ ကိတ္တယန္တာ ၃၉၁
ကပ္ပသတသဟဿမှိ ၂၂၊၁၆၇၊ ၁၉၁၊၂၅၂၊၂၉၀၊၄၁၇
ကပ္ပသတသဟဿာနိ ၃၈၄
ကပ္ပိနော နာမဟံ အာသိံ ၁၈၂
ကပ္ပိယံ တဉ္စေ ဆာဒေတိ ၃၉၄
ကမဏ္ဍလုံ ဌပေတွာန ၆၉
ကမ္မံ ကမ္မန္တိ ဉတွာန ၁၀၃
ကမ္မံ ဗဟုကံ န ကာရယေ ၁၄၇၊၄၄၈
ကမ္မာရာ သောဏ္ဏကာရာ စ ၃၁၃
ကရတော တေ စီယတေ ပါပံ ၄၈၈
ကရဝီကရုတော နာထော ၁၇၈
ကရေရိမာလာဝိတတာ ၄၄၇
ကရောထ ဗုဒ္ဓဝစနံ ၉၅
ကလျာဏဒဿနော ဘိက္ခု ၃၀၆
ကာဝေယျမတ္တာ ဝိစရိမှ ပုဗ္ဗေ ၅၁၈
ကဿပေါ နာမ ဂေါတ္တေန ၈၁

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ka]	
Kahaṁ nu kho so Bagavā	316
Kā gati me agatissa	136
Kāmaṁ bhijjatu'yaṁ kāyo	33
Kāmakopappahīnā ye	246
Kāmacchando ca byāpādo	396
Kāmandhā jālapacchannā	22
Kāmarāgena ḍayhāmi	515
Kāmā hi citrā madhurā manoramā	296, 461
Kāme ādittato disvā	296
Kāmesvādīnavaṁ disvā	121
Kāyamaccheragaruno	419
Kālapabbaṅgasaṅkāso	257
Kāle kālavasaṁ pattā	245
Kiṁchandā kimadhippāyā	359
Kiṁ tavattho vane tāta	214
Kiṁ bhadante karitvāna	267
Kikino Kāsirājassa	128
Kikīva aṇḍaṁ rakkheyya	22
Kicchā laddho ayaṁ putto	134
Kiñci sippanti tassāhaṁ	512
Kinnarā vānarā ceva	378
Kimānupubbaṁ puriso	272
Kimīva mīḷhasallitto	485
Kilese jhāpitā mayhaṁ	319, 513
Kilesehābhibhūtā te	349
Kīdisaṁ te Mahāvīra	387
Kīdiso nirayo āsi	486
Kīḷamānā ca te sissā	379

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ka - Kha]	
Kukutthakā kuḷīrakā	377
Kuṭṭamūlañca nissāya	447
Kumbhīlā makarā cettha	376
Kimbhīlā susumārā ca	377
Kulamhi mitte ca piye ca ñātake	460
Kullo sivathikaṁ gantvā	92
Kusalaṁ vijjate mayhaṁ	19
Kusalānañca dhammānaṁ	349
Kusalo Buddhadhammehi	315
Kūṭāgārasahassāni	445
Ketakā kandali ceva	376
Kesu na mānaṁ kayirātha	106
Koṭisatasahassassa	486
Kodhanā upanāhī ca	359
Ko nu kho Bagavā hetu	383
Ko nu senāpati bhoto	309
Ko me asattho avaṇo	282
Kolito iddhiyā seṭṭho	388
Kosambā saḷalā nimbā	378
Kosikā poṭṭhasīsā ca	377
Ko so pāraṅgato loke	281
Klesabyādhibahudukkha	316
Khattiyā negamā ceva	312
Khattiyā bhogī rājāno	306
Khattiyo nīharitvāna	232

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[က]	
ကဟံ နု ခေါ သော ဘဂဝါ	၃၁၆
ကာ ဂတိ မေ အဂတိဿ	၁၃၆
ကာမံ ဘိဇ္ဇတု’ယံ ကာယော	၃၃
ကာမကောပပ္ပဟီနာ ယေ	၂၄၆
ကာမစ္ဆန္ဒော စ ဗျာပါဒေါ	၃၉၆
ကာမန္ဓာ ဇာလပစ္ဆန္နာ	၂၂
ကာမရာဂေန ဍယှာမိ	၅၁၅
ကာမာ ဟိ စိတြာ မဓုရာ မနောရမာ	၂၉၆၊ ၄၆၁
ကာမေ အာဒိတ္တတော ဒိသွာ	၂၉၆
ကာမေသွာဒီနဝံ ဒိသွာ	၁၂၁
ကာယမစ္ဆေရဂရုနော	၄၁၉
ကာလပဗ္ဗင်္ဂသင်္ကာသော	၂၅၇
ကာလေ ကာလဝသံ ပတ္တာ	၂၄၅
ကိံဆန္ဒာ ကိမဓိပ္ပါယာ	၃၅၉
ကိံ တဝတ္ထော ဝနေ တာတ	၂၁၄
ကိံ ဘဒန္တေ ကရိတွာန	၂၆၇
ကိကိနော ကာသိရာဇဿ	၁၂၈
ကိကီဝ အဏ္ဍံ ရက္ခေယျ	၂၂
ကိစ္ဆာ လဒ္ဓေါ အယံ ပုတ္တော	၁၃၄
ကိဉ္စိ သိပ္ပန္တိ တဿာဟံ	၅၁၂
ကိန္နရာ ဝါနရာ စေဝ	၃၇၈
ကိမာနုပုဗ္ဗံ ပုရိသော	၂၇၂
ကိမီဝ မီဠှသလ္လိတ္တော	၄၈၅
ကိလေသေ ဈာပိတာ မယှံ	၃၁၉၊ ၅၁၃
ကိလေသေဟာဘိဘူတာ တေ	၃၄၉
ကီဒိသံ တေ မဟာဝီရ	၃၈၇
ကီဒိသော နိရယော အာသိ	၄၈၆
ကီဠမာနာ စ တေ သိဿာ	၃၇၉

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[က-ခ]	
ကုကုတ္ထကာ ကုဠီရကာ	၃၇၇
ကုဋ္ဋမူလဉ္စ နိဿာယ	၄၄၇
ကုမ္ဘီလာ မကရာ စေတ္ထ	၃၇၆
ကုမ္ဘီလာ သုသုမာရာ စ	၃၇၇
ကုလမှိ မိတ္တေ စ ပိယေ စ ဉာတကေ	၄၆၀
ကုလ္လော သိဝထိကံ ဂန္တွာ	၉၂
ကုသလံ ဝိဇ္ဇတေ မယှံ	၁၉
ကုသလာနဉ္စ ဓမ္မာနံ	၃၄၉
ကုသလော ဗုဒ္ဓဓမ္မေဟိ	၃၁၅
ကူဋာဂါရသဟဿာနိ	၄၄၅
ကေတကာ ကန္ဒလိ စေဝ	၃၇၆
ကေသု န မာနံ ကယိရာထ	၁၀၆
ကောဋိသတသဟဿဿ	၄၈၆
ကောဓနာ ဥပနာဟီ စ	၃၅၉
ကော နု ခေါ ဘဂဝါ ဟေတု	၃၈၃
ကော နု သေနာပတိ ဘောတော	၃၀၉
ကော မေ အသတ္ထော အဝဏော	၂၈၂
ကောလိတော ဣဒ္ဓိယာ သေဋ္ဌော	၃၈၈
ကောသမ္ဗာ သဠလာ နိမ္ဗာ	၃၇၈
ကောသိကာ ပေါဋ္ဌသီသာ စ	၃၇၇
ကော သော ပါရင်္ဂတော လောကေ	၂၈၁
ကြေသဗျာဓိဗဟုဒုက္ခ	၃၁၆
ခတ္တိယာ နေဂမာ စေဝ	၃၁၂
ခတ္တိယာ ဘောဂီ ရာဇာနော	၃၀၆
ခတ္တိယော နီဟရိတွာန	၂၃၂

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Kha]	
Khantyā chandikato hoti	419
Khalupacchābhattī sātatiko	322
Khippaṁ giraṁ eraya vaggu vaggum	520
Khīṇāya bhavanettiyā	265
Khīṇāsavasahassehi	21, 505, 480
Khīṇāsavehi suddhehi	383
Khīṇāsavo visaññutto	418
[Ga - Gha]	
Gaṇikā kumbhadāsī ca	313
Gacchaṁ vadesi samaṇa ṭhitomhi	327
Gajjato te Mahāvīra	391
Gattāni parimajjitvā	5
Gatimanto satimanto	421
Gandhaṁ ghatvā sati muṭṭhā	301
Gabbhaṁ gaṇhanti padumā	377
Gamane patthite mayhaṁ	319
Gambhīrapañño medhāvī	516
Gambhīre uṭṭhitā ūmī	390
Gāme vā yadi vā’raññe	395
Gaṇañca me pakittesi	511
Gaṇavantopi saṁghamhi	360
Guṇahīnāpi saṁghamhi	360
Guṇā celassa vākyena	81
Guṇānaṁ ākaro vīro	39
Guṇānaṁ āyatibhūto	181
Gūthabhaste taconaddhe	482
Gopānasiyo datvāna	318
Ghose cittaṁ pasādesiṁ	28

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ca]	
Cakkavattī yathā rājā	516
Cakkavāḷapariyantā	391
Cakkānuvattako thero	397
Cakkhuṁ sarīraṁ upahanti tena	185
Cakkhundriyaṁ ce rūpesu	272
Cakkhumā’ssa yathā andho	148
Caje dhanaṁ aṅgavarassa hetu	249
Cattāri ariyasaccāni	141
Cattāro pañca ālope	394
Catutiṁsatikkhattuṁ ca	416
Catunnavutikappāni	160
Catunnavutito kappe	48, 138
Catupaññāsa sahassāni	290
Catubbipallāsavasaṁ adiṭṭhitaṁ	465
Catuvīsasahassāni	378
Catusaccaṁ pakāsentaṁ	28
Catusaṭṭhikhattuṁ Devindo	21
Catusattatikkhattuṁ so	133
Candabhāgā nadī tīre	18
Cando yathā vigatavalā-hake nabhe	518
Cammakā saḷalā nīpā	376
Caraṇena ca sampanno	127
Carato tiṭṭhato vāpi	117
Carimaṁ vattate mayhaṁ	203
Cātuddasamhi kappamhi	160
Cārittaṁ atha vārittaṁ	208
Cirarattaṁ vatā’tāpī	281
Cirasaṁkiliṭṭhaṁ vata maṁ	17

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ခ]	
ခန္တျာ ဆန္ဒိကတော ဟောတိ	၄၁၉
ခလုပစ္ဆာဘတ္တီ သာတတိကော	၃၂၂
ခိပ္ပံ ဂိရံ ဧရယ ဝဂ္ဂု ဝဂ္ဂုံ	၅၂၀
ခီဏာယ ဘဝနေတ္တိယာ	၂၆၅
ခီဏာသဝသဟဿေဟိ	၂၁၊၅၀၅၊ ၄၈၀
ခီဏာသဝေဟိ သုဒ္ဓေဟိ	၃၈၃
ခီဏာသဝေါ ဝိသညုတ္တော	၄၁၈
[ဂ-ဃ]	
ဂဏိကာ ကုမ္ဘဒါသီ စ	၃၁၃
ဂစ္ဆံ ဝဒေသိ သမဏ ဌိတောမှိ	၃၂၇
ဂဇ္ဇတော တေ မဟာဝီရ	၃၉၁
ဂတ္တာနိ ပရိမဇ္ဇိတွာ	၅
ဂတိမန္တော သတိမန္တော	၄၂၁
ဂန္ဓံ ဃတွာ သတိ မုဋ္ဌာ	၃၀၁
ဂဗ္ဘံ ဂဏှန္တိ ပဒုမာ	၃၇၇
ဂမနေ ပတ္ထိတေ မယှံ	၃၁၉
ဂမ္ဘီရပညော မေဓာဝီ	၅၁၆
ဂမ္ဘီရေ ဥဋ္ဌိတာ ဦမိ	၃၉၀
ဂါမေ ဝါ ယဒိ ဝါ’ရညေ	၃၉၅
ဂဏဉ္စ မေ ပကိတ္တေသိ	၅၁၁
ဂဏဝန္တောပိ သံဃမှိ	၃၆၀
ဂုဏဟီနာပိ သံဃမှိ	၃၆၀
ဂုဏာ စေလဿ ဝါကျေန	၈၁
ဂုဏာနံ အာကရော ဝီရော	၃၉
ဂုဏာနံ အာယတိဘူတော	၁၈၁
ဂူထဘသ္တေ တစောနဒ္ဓေ	၄၈၂
ဂေါပါနသိယော ဒတွာန	၃၁၈
ဃောသေ စိတ္တံ ပသာဒေသိံ	၂၈

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[စ]	
စက္ကဝတ္တီ ယထာ ရာဇာ	၅၁၆
စက္ကဝါဠပရိယန္တာ	၃၉၁
စက္ကာနုဝတ္တကော ထေရော	၃၉၇
စက္ခုံ သရီရံ ဥပဟန္တိ တေန	၁၈၅
စက္ခုန္ဒြိယံ စေ ရူပေသု	၂၇၂
စက္ခုမာ’ဿ ယထာ အန္ဓော	၁၄၈
စဇေ ဓနံ အင်္ဂဝရဿ ဟေတု	၂၄၉
စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ	၁၄၁
စတ္တာရော ပဉ္စ အာလောပေ	၃၉၄
စတုတိံသတိက္ခတ္တုံ စ	၄၁၆
စတုန္နဝုတိကပ္ပါနိ	၁၆၀
စတုန္နဝုတိတော ကပ္ပေ	၄၈၊၁၃၈
စတုပညာသ သဟဿာနိ	၂၉၀
စတုဗ္ဗိပလ္လာသဝသံ အဒိဋ္ဌိတံ	၄၆၅
စတုဝီသသဟဿာနိ	၃၇၈
စတုသစ္စံ ပကာသေန္တံ	၂၈
စတုသဋ္ဌိခတ္တုံ ဒေဝိန္ဒော	၂၁
စတုသတ္တတိက္ခတ္တုံ သော	၁၃၃
စန္ဒဘာဂါ နဒီ တီရေ	၁၈
စန္ဒော ယထာ ဝိဂတဝလာ-ဟကေ နဘေ	၅၁၈
စမ္ပကာ သဠလာ နီပါ	၃၇၆
စရဏေန စ သမ္ပန္နော	၁၂၇
စရတော တိဋ္ဌတော ဝါပိ	၁၁၇
စရိမံ ဝတ္တတေ မယှံ	၂၀၃
စာတုဒ္ဒသမှိ ကပ္ပမှိ	၁၆၀
စာရိတ္တံ အထ ဝါရိတ္တံ	၂၀၈
စိရရတ္တံ ဝတာ’တာပီ	၂၈၁
စိရသံကိလိဋ္ဌံ ဝတ မံ	၁၇

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ca]	
Cirassaṁ vata me mahito Mahesī	328
Cutiṁ yo vedi sattānaṁ	509
Cutūpapātaṁ jānāmi	341
Cullāsīti sahassāni	382
Cetasā anupariyeti	518
Cetīyassa pamāṇaṁ yaṁ	129
Codito bhāvitattena	484
Corā ahaṁ pure āsiṁ	331
Coro yathā sandhimukhe gahīto	295
[Cha]	
Chattiṁsakkhattuṁ Devindo	19
Chaddanto hi tadā disvā	361
Channa'mativassati	116
Chinda no vicikicchaṁ brūhi metaṁ	519
Chinno pāso migavassa	292, 418, 483
[Ja]	
Jaṅghāvihāraṁ vicaraṁ	314
Jaṭābhārena bharito	385
Jalantaṁ dīparukkhaṁva	381
Jātarūpena sañchannā	25
Jātimadena mattohaṁ	107
Jātiyā sattavassena	134, 139
Jigucchito manussānaṁ	225
Jino tasmiṁ guṇe tuṭṭho	183
Jīvate vāpi sappañño	148, 184

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ja]	
Jīvitañca adhammena	245
Jīvitānaṁ parikkhāre	348
Jivhaṁ ninnāmayitvāna	318
[Jha - Ña]	
Jhāyāhi janāhi kātiyāna	100
Jhāyī jhānaratā dhīrā	379, 388
Ñātimitte samānetvā	444
[Ṭha - Ḍa]	
Ṭhatvāna yogassa payuttatādino	232
Ṭhānacaṅkamino keci	380
Ṭhito ahaṁ Aṅgulimāya sabbadā	327
Ṭhito pabbatapādamhi	63
Ḍayhamāno tīha'ggīhi	392
[Ta]	
Taṁ kāmaṁ ahamujjhitvā	23
Taṁ jhāyisānaṁ sātatikaṁ	396
Taṁ tathā devakāyehi	449
Taṁ disvā vimhitohutvā	512
Taṁ Devadevaṁ vandāmi	521
Taṁ na passāmi tekicchaṁ	282
Taṁ me Buddho viyākāsi	290
Taṁ vo vadāmi bhaddaṁ vo	95
Taṁ vo vadāmi bhaddante	393
Taṁ sāvakaṁ sakka mayampisabbe	519
Taṁ sutvā mudito hutvā	127, 511

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[စ]	
စိရဿံ ဝတ မေ မဟိတော မဟေသီ	၃၂၈
စုတိံ ယော ဝေဒိ သတ္တာနံ	၅၀၉
စုတူပပါတံ ဇာနာမိ	၃၄၁
စုလ္လာသီတိ သဟဿာနိ	၃၈၂
စေတသာ အနုပရိယေတိ	၅၁၈
စေတီယဿ ပမာဏံ ယံ	၁၂၉
စောဒိတော ဘာဝိတတ္တေန	၄၈၄
စောရာ အဟံ ပုရေ အာသိံ	၃၃၁
စောရော ယထာ သန္ဓိမုခေ ဂဟီတော	၂၉၅
[ဆ]	
ဆတ္တိံသက္ခတ္တုံ ဒေဝိန္ဒော	၁၉
ဆဒ္ဒန္တော ဟိ တဒါ ဒိသွာ	၃၆၁
ဆန္န'မတိဝဿတိ	၁၁၆
ဆိန္ဒ နော ဝိစိကိစ္ဆံ ဗြူဟိ မေတံ	၅၁၉
ဆိန္နော ပါသော မိဂဝဿ	၂၉၂၊ ၄၁၈၊၄၈၃
[ဇ]	
ဇင်္ဃာဝိဟာရံ ဝိစရံ	၃၁၄
ဇဋာဘာရေန ဘရိတော	၃၈၅
ဇလန္တံ ဒီပရုက္ခံဝ	၃၈၁
ဇာတရူပေန သဉ္ဆန္နာ	၂၅
ဇာတိမဒေန မတ္တောဟံ	၁၀၇
ဇာတိယာ သတ္တဝဿေန	၁၃၄၊၁၃၉
ဇိဂုစ္ဆိတော မနုဿာနံ	၂၂၅
ဇိနော တသ္မိံ ဂုဏေ တုဋ္ဌော	၁၈၃
ဇီဝတေ ဝါပိ သပ္ပညော	၁၄၈၊၁၈၄

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဇ]	
ဇီဝိတဉ္စ အဓမ္မေန	၂၄၅
ဇီဝိတာနံ ပရိက္ခာရေ	၃၄၈
ဇိဝှံ နိန္နာမယိတွာန	၃၁၈
[ဈ-ဉ]	
ဈာယာဟိ ဇနာဟိ ကာတိယာန	၁၀၀
ဈာယီ ဈာနရတာ ဓီရာ	၃၇၉၊၃၈၈
ဉာတိမိတ္တေ သမာနေတွာ	၄၄၄
[ဋ-ဍ]	
ဌတွာန ယောဂဿ ပယုတ္တတာဒိနော	၂၃၂
ဌာနစင်္ကမိနော ကေစိ	၃၈၀
ဌိတော အဟံ အင်္ဂုလိမာယ သဗ္ဗဒါ	၃၂၇
ဌိတော ပဗ္ဗတပါဒမှိ	၆၃
ဍယှမာနော တီဟ'ဂ္ဂိဟိ	၃၉၂
[တ]	
တံ ကာမံ အဟမုဇ္ဈိတွာ	၂၃
တံ ဈာယိသာနံ သာတတိကံ	၃၉၆
တံ တထာ ဒေဝကာယေဟိ	၄၄၉
တံ ဒိသွာ ဝိမှိတောဟုတွာ	၅၁၂
တံ ဒေဝဒေဝံ ဝန္ဒာမိ	၅၂၁
တံ န ပဿာမိ တေကိစ္ဆံ	၂၈၂
တံ မေ ဗုဒ္ဓေါ ဝိယာကာသိ	၂၉၀
တံ ဝေါ ဝဒါမိ ဘဒ္ဒံ ဝေါ	၉၅
တံ ဝေါ ဝဒါမိ ဘဒ္ဒန္တေ	၃၉၃
တံ သာဝကံ သက္က မယမ္ပိသဗ္ဗေ	၅၁၉
တံ သုတွာ မုဒိတော ဟုတွာ	၁၂၇၊ ၅၁၁

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā

[Ta]

Tacchanto āṇiyā āṇiṁ	273
Tañca disvāna āyantiṁ	25
Tañca disvāna yācantiṁ	124
Taṇhaṁ pajaheyya Muni	209
Taṇhakkhayādhimuttassa	233
Taṇhā avijjā ca piyāpiyañca	463
Taṇhādhanusamuṭṭhānaṁ	281
Tato kalyāṇavākkaraṇo	72
Tato kāruṇiko Satthā	225
Tato cittaṁ vimucci me	3, 36, 98, 124
Tato cutā Santusitaṁ	81
Tato cutohaṁ Tusite	128
Tato jetavanaṁ gantvā	183
Tato disvāna maṁ Satthā	226
Tato pañhe apucchi maṁ	138
Tato pāsādikaṁ āsi	349
Tato bhikkhusahassāni	183
Tato mayaṁ avocumha	80
Tato mayaṁ laddhavarā	80
Tato me paṇidhī āsi	156
Tato me manasīkāro	2, 5, 25, 36, 98, 124
Tato me Satthā pāhesi	193
Tato ratyā vivasāne	156, 226
Tato vīmaṁsanatthaṁ me	513
Tato sattamake vasse	252
Tato Satthā nirākatvā	134
Tatohaṁ sukataṁ kāraṁ	182
Tattha cittaṁ pasādetvā	4, 445
Tattha bhutvā pivitvā ca	446
Tatrāpi pavaraṁ byamhaṁ	231
Tathā tu kassāmi yathāpi issaro	464-5
Tatheva ca loke jāto	259
Tatheva titthiyā loke	386, 390
Tatheva tvaṁ Mahāvīra	389, 390
Tatheva bahukā sattā	390
Tatheva bhaddake kappe	445
Tatheva hi Mahāvīra	383
Thathevāyaṁ Sāriputto	384
Tathevāhaṁ Mahāvīra	388
Tathevime catubbaṇṇā	389
Tadā avoca parisaṁ	80
Tadā avoca Bagavā	511
Tadā upecca maṁ Buddho	82
Tadā ekacaro hutvā	145
Ta'dākāsasamaṁ cittaṁ	483
Tadā khīṇāsavasseva	512
Tadā te mama vākyena	128
Tadā dve bhātaro mayhaṁ	81
Tadā paṭiggahi so maṁ	62
Tadā pabhuti tenāhaṁ	62
Tadā piṇḍāya gacchantaṁ	127
Tadā Buddho viyākāsi	127
Tadā mahāparisatiṁ	79
Tadā muditacittaṁ maṁ	128
Tadā me cittamaññāya	128

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ

[တ]

တစ္ဆန္တော အာဏိယာ အာဏိံ	၂၇၃
တဉ္စ ဒိသွာန အာယန္တိံ	၂၅
တဉ္စ ဒိသွာန ယာစန္တိံ	၁၂၄
တဏှံ ပဇဟေယျ မုနိ	၂၀၉
တဏှက္ခယာဓိမုတ္တဿ	၂၃၃
တဏှာ အဝိဇ္ဇာ စ ပိယာပိယဉ္စ	၄၆၃
တဏှာဓနုသမုဋ္ဌာနံ	၂၈၁
တတော ကလျာဏဝါက္ကရဏော	၇၂
တတော ကာရုဏိကော သတ္ထာ	၂၂၅
တတော စိတ္တံ ဝိမုစ္စိ မေ	၃၊၃၆၊ ၉၈၊၁၂၄
တတော စုတာ သန္တုသိတံ	၈၁
တတော စုတောဟံ တုသိတေ	၁၂၈
တတော ဇေတဝနံ ဂန္တွာ	၁၈၃
တတော ဒိသွာန မံ သတ္ထာ	၂၂၆
တတော ပဉှေ အပုစ္ဆိ မံ	၁၃၈
တတော ပါသာဒိကံ အာသိ	၃၄၉
တတော ဘိက္ခုသဟဿာနိ	၁၈၃
တတော မယံ အဝေါစုမှ	၈၀
တတော မယံ လဒ္ဓဝရာ	၈၀
တတော မေ ပဏိဓိ အာသိ	၁၅၆
တတော မေ မနသိကာရော	၂၊၅၊ ၂၅၊၃၆၊၉၈၊၁၂၄
တတော မေ သတ္ထာ ပါဟေသိ	၁၉၃
တတော ရတျာ ဝိဝသာနေ	၁၅၆၊ ၂၂၆
တတော ဝီမံသနတ္ထံ မေ	၅၁၃
တတော သတ္တမကေ ဝဿေ	၂၅၂
တတော သတ္ထာ နိရာကတွာ	၁၃၄
တတောဟံ သုကတံ ကာရံ	၁၈၂
တတ္ထ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ	၄၊၄၄၅
တတ္ထ ဘုတွာ ပိဝိတွာ စ	၄၄၆
တတြာပိ ပဝရံ ဗျမှံ	၂၃၁
တထာ တု ကဿာမိ ယထာပိ ဣဿရော	၄၆၄-၅
တထေဝ စ လောကေ ဇာတော	၂၅၉
တထေဝ တိတ္ထိယာ လောကေ	၃၈၆၊ ၃၉၀
တထေဝ တွံ မဟာဝီရ	၃၈၉၊၃၉၀
တထေဝ ဗဟုကာ သတ္တာ	၃၉၀
တထေဝ ဘဒ္ဒကေ ကပ္ပေ	၄၄၅
တထေဝ ဟိ မဟာဝီရ	၃၈၃
တထေဝါယံ သာရိပုတ္တော	၃၈၄
တထေဝါဟံ မဟာဝီရ	၃၈၈
တထေဝိမေ စတုဗ္ဗဏ္ဏာ	၃၈၉
တဒါ အဝေါစ ပရိသံ	၈၀
တဒါ အဝေါစ ဘဂဝါ	၅၁၁
တဒါ ဥပေစ္စ မံ ဗုဒ္ဓေါ	၈၂
တဒါ ဧကစရော ဟုတွာ	၁၄၅
တ’ဒါကာသသမံ စိတ္တံ	၄၈၃
တဒါ ခီဏာသဝသေဝ	၅၁၂
တဒါ တေ မမ ဝါကျေန	၁၂၈
တဒါ ဒွေ ဘာတရော မယှံ	၈၁
တဒါ ပဋိဂ္ဂဟိ သော မံ	၆၂
တဒါ ပဘုတိ တေနာဟံ	၆၂
တဒါ ပိဏ္ဍာယ ဂစ္ဆန္တံ	၁၂၇
တဒါ ဗုဒ္ဓေါ ဝိယာကာသိ	၁၂၇
တဒါ မဟာပရိသတိံ	၇၉
တဒါ မုဒိတစိတ္တံ မံ	၁၂၈
တဒါ မေ စိတ္တမညာယ	၁၂၈

Paṭhamapādā Piṭṭhaṅkā

[Ta]

Tadāsi yaṁ bhiṁsanakaṁ 420, 483
Tadā so Lokapajjoto 127
Tadāhaṁ khuramādāya 98
Tadāhaṁ gahapati hutvā 505
Tadāhaṁ puttadārañca 155
Tadāhaṁ Bārāṇasiyaṁ 39
Tadāhaṁ vimhito hutvā 145
Tadā haṁsa samabhāgo 181
Tadāhaṁ santhaviṁ vīraṁ 513
Tadāhaṁ Haṁsavatiyaṁ 61, 127, 510
Tadāhaṁ Haṁsavatiyā 79
Tadā hi Bārāṇasiyaṁ 80
Tapena brahmacariyena 226
Tamaddasāsiṁ sappaññaṁ 386
Tamaddasāhaṁ Sambuddhaṁ 381
Tamandhakāraṁ vidhamaṁ 69
Tameva vācaṁ bhāseyya 516
Tampi sakkā asesena 385
Tamhā kāyā cavitvāna 232
Tamhi kāle Sikhī Buddho 55
Tayā sudantena avaṭṭhitena hi 465
Tayi saddhāya me Vīra 80
Tava sarīraṁ navasotaṁ 482
Tava suddhena ñāṇena 383
Taveva hetū asurā bhavāmase 463
Tasanti titthiyā sabbe 391

Paṭhamapādā Piṭṭhaṅkā

[Ta]

Tasmā akhilo idha padhānavā 515
Tasmā saddhañca sīlañca 152
Tasmā hi iccheyya kule vasante 185
Tasmā hi dhammesu kareyya chandaṁ 27
Tasmā hi paññāva dhanena seyyā 295
Tassa taṁ desayantassa 516
Tassa taṁ vacanaṁ sutvā 266
Tassa te natthi bhītattaṁ 265
Tassatthā paripūrenti 19
Tassatthā parihāyanti 19
Tassa dhammā ime honti 340
Tassa dhammesu dāyādo 62, 80, 127, 146, 182, 384, 511
Tassa brahmā viyākāsi 487
Tassa me'vaṁ viharato 33, 156
Tassa vaḍḍhanti vedanā 301
Tassa sammā vimuttassa 233
Tassāhaṁ dhammamaññāya 22, 340
Tassāhaṁ lakkhaṇe disvā 318
Tassāhaṁ vacanaṁ sutvā 193, 518
Tassāhaṁ vāhasā ajja 393
Tasseva tena pāpiyo 113
Tahiṁ kusumavasso me 4
Tādisaṁ kammaṁ katvāna 331
Tādisaṁ bhikkhuṁ mā'sādi 485

ပဌမပါဒါ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[တ]

တဒါသိ ယံ ဘိံသနကံ ၄၂၀၊၄၈၃
တဒါ သော လောက-
ပဇ္ဇောတော ၁၂၇
တဒါဟံ ခုရမာဒါယ ၉၈
တဒါဟံ ဂဟပတိ ဟုတွာ ၅၀၅
တဒါဟံ ပုတ္တဒါရဉ္စ ၁၅၅
တဒါဟံ ဗာရာဏသိယံ ၃၉
တဒါဟံ ဝိမှိတော ဟုတွာ ၁၄၅
တဒါ ဟံသ သမဘာဂေါ ၁၈၁
တဒါဟံ သန္ထဝိံ ဝီရံ ၅၁၃
တဒါဟံ ဟံသဝတိယံ ၆၁၊၁၂၇၊ ၅၁၀
တဒါဟံ ဟံသဝတိယာ ၇၉
တဒါဟိ ဗာရာဏသိယံ ၈၀
တပေန ဗြဟ္မစရိယေန ၂၂၆
တမဒ္ဒသာသိံ သပ္ပညံ ၃၈၆
တမဒ္ဒသာဟံ သမ္ဗုဒ္ဓံ ၃၈၁
တမန္ဓကာရံ ဝိဓမံ ၆၉
တမေဝ ဝါစံ ဘာသေယျ ၅၁၆
တမ္ပိ သက္ကာ အသေသေန ၃၈၅
တမှာ ကာယာ စဝိတွာန ၂၃၂
တမှိ ကာလေ သိခီ ဗုဒ္ဓေါ ၅၅
တယာ သုဒန္တေန
အဝဋ္ဌိတေန ဟိ ၄၆၅
တယိ သဒ္ဓါယ မေ ဝီရ ၈၀
တဝ သရီရံ နဝသောတံ ၄၈၂
တဝ သုဒ္ဓေန ဉာဏေန ၃၈၃
တဝေဝ ဟေတူ အသုရာ
ဘဝါမသေ ၄၆၃
တသန္တိ တိတ္ထိယာ သဗ္ဗေ ၃၉၁

ပဌမပါဒါ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[တ]

တသ္မာ အခိလော ဣဓ
ပဓာနဝါ ၅၁၅
တသ္မာ သဒ္ဓဉ္စ သီလဉ္စ ၁၅၂
တသ္မာ ဟိ ဣစ္ဆေယျ
ကုလေ ဝသန္တေ ၁၈၅
တသ္မာ ဟိ ဓမ္မေသု ကရေယျ
ဆန္ဒံ ၂၇
တသ္မာ ဟိ ပညာဝ ဓနေန
သေယျာ ၂၉၅
တဿ တံ ဒေသယန္တဿ ၅၁၆
တဿ တံ ဝစနံ သုတွာ ၂၆၆
တဿ တေ နတ္ထိ ဘီတတ္တံ ၂၆၅
တဿတ္ထာ ပရိပူရေန္တိ ၁၉
တဿတ္ထာ ပရိဟာယန္တိ ၁၉
တဿ ဓမ္မာ ဣမေ ဟောန္တိ ၃၄၀
တဿ ဓမ္မေသု ဒါယာဒေါ ၆၂၊ ၈၀၊၁၂၇၊၁၄၆၊၁၈၂၊၃၈၄၊ ၅၁၁
တဿ ဗြဟ္မာ ဝိယာကာသိ ၄၈၇
တဿ မေ'ဝံ ဝိဟရတော ၃၃၊၁၅၆
တဿ ဝဍ္ဎန္တိ ဝေဒနာ ၃၀၁
တဿ သမ္မာ ဝိမုတ္တဿ ၂၃၃
တဿာဟံ ဓမ္မမညာယ ၂၂၊၃၄၀
တဿာဟံ လက္ခဏေ ဒိသွာ ၃၁၈
တဿာဟံ ဝစနံ သုတွာ ၁၉၃၊၅၁၈
တဿာဟံ ဝါဟသာ အဇ္ဇ ၃၉၃
တဿေဝ တေန ပါပိယော ၁၁၃
တဟိံ ကုသုမဝဿော မေ ၄
တာဒိသံ ကမ္မံ ကတွာန ၃၃၁
တာဒိသံ ဘိက္ခုံ မာ'သာဒိ ၄၈၅

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ta]	
Tā devatā sattasatā uḷārā	225
Tā’matamadasaṁghasuppahīnā	31
Tāva accuggato Neru	382
Tiṁsakappasahassamhi	46
Tiṁsakappasahassāni	231, 252, 314
Tiṁsakappāni Devindo	2, 338
Tiṇakaṭṭhasamaṁ lokaṁ	266
Tiṇattharaṁ paññāpetvā	66
Titthiyānaṁ yase hanti	181
Titthiye sampamaddāmi	392
Tidasā so cavitvāna	252
Tindukāni piyālāni	378
Timbarūsakavaṇṇābho	315
Tiyaggī nibbutā mayhaṁ	16
Tisatāpi ca jeṭṭho ca	314
Tissassāhaṁ Bagavato	15
Tuvaṁ Buddho tuvaṁ Satthā	320
Tuvaṁ Satthā ca ketu ca	382
Tusitā so cavitvāna	22
Tusitā hi idhāgantvā	252
Te kilesā pavaḍḍhantā	349
Te ca maṁ anukampāya	134
Tecīvarī sātatiko	322
Te cevaññe ca bahavo	82
Te jaṭākhāribharitā	380
Te tathā sikkhitā bālā	361
Tena kammavisesena	62
Tena kammena Dvipadinda	52

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ta - Da]	
Tena kammena sukatena	18, 40, 127-8, 511
Tena cittappasādena	202, 338
Tena ñāṇena Sabbaññū	69
Tena pallaṅkadānena	319
Tena yānena’yaṁ poso	231
Tena sokena santatto	44
Tenāyaṁ desito dhammo	267
Te pabbajitvā Sugatassa sāsane	267
Temāsaṁ bhojayitvāna	182
Te me sutvāna vacanaṁ	313
Telasaṇṭhehi kesehi	360
Tevijjā iddhipattā ca	500, 501
Tevijjā chaḷabhiññā ca	389
Tesaṁ ujjotamānānaṁ	445
Tesaṁ kho vata atthāya	518
Tesaṁ pajā bhavissanti	232
Tesaṁ hāsaparetānaṁ	252
Tesu na mānaṁ kayirātha	107
Tehi sabbehi parivuto	41
Tehi sissehi parivuto	380, 389
Tosayiṁ cāpi Sambuddhaṁ	167
Tositohaṁ Assajinā	387
Tvaṁ olaggo na gacchati	64
Tvaññeva no cittakarosi brāhmaṇo	463
Daṇḍeneke damayanti	331
Datvā sasaṁghamunino	81

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[တ]	
တာ ဒေဝတာ သတ္တသတာ ဥဠာရာ	၂၂၅
တာ’မတမဒသံဃသုပ္ပဟီနာ	၃၁
တာဝ အစ္စုဂ္ဂတော နေရု	၃၈၂
တိံသကပ္ပသဟဿမှိ	၄၆
တိံသကပ္ပသဟဿာနိ	၂၃၁၊၂၅၂၊ ၃၁၄
တိံသကပ္ပါနိ ဒေဝိန္ဒော	၂၊၃၃၈
တိဏကဋ္ဌသမံ လောကံ	၂၆၆
တိဏတ္ထရံ ပညာပေတွာ	၆၆
တိတ္ထိယာနံ ယသေ ဟန္တိ	၁၈၁
တိတ္ထိယေ သမ္ပမဒ္ဒါမိ	၃၉၂
တိဒသာ သော စဝိတွာန	၂၅၂
တိန္ဒုကာနိ ပိယာလာနိ	၃၇၈
တိမ္ဗရူသကဝဏ္ဏာဘော	၃၁၅
တိယဂ္ဂီ နိဗ္ဗုတာ မယှံ	၁၆
တိသတာပိ စ ဇေဋ္ဌော စ	၃၁၄
တိဿဿာဟံ ဘဂဝတော	၁၅
တုဝံ ဗုဒ္ဓေါ တုဝံ သတ္ထာ	၃၂၀
တုဝံ သတ္ထာ စ ကေတု စ	၃၈၂
တုသိတာ သော စဝိတွာန	၂၂
တုသိတာ ဟိ ဣဓာဂန္တွာ	၂၅၂
တေ ကိလေသာ ပဝဍ္ဎန္တာ	၃၄၉
တေ စ မံ အနုကမ္ပာယ	၁၃၄
တေစီဝရီ သာတတိကော	၃၂၂
တေ စေဝညေ စ ဗဟဝေါ	၈၂
တေ ဇဋာခါရိဘရိတာ	၃၈၀
တေ တထာ သိက္ခိတာ ဗာလာ	၃၆၁
တေန ကမ္မဝိသေသေန	၆၂
တေန ကမ္မေန ဒွိပဒိန္ဒ	၅၂

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[တ-ဒ]	
တေန ကမ္မေန သုကတေန	၁၈၊၄၀၊ ၁၂၇-၈၊၅၁၁
တေန စိတ္တပ္ပသာဒေန	၂၀၂၊၃၃၈
တေန ဉာဏေန သဗ္ဗညူ	၆၉
တေန ပလ္လင်္ကဒါနေန	၃၁၉
တေန ယာနေန’ယံ ပေါသော	၂၃၁
တေန သောကေန သန္တတ္တော	၄၄
တေနာယံ ဒေသိတော ဓမ္မော	၂၆၇
တေ ပဗ္ဗဇိတွာ သုဂတဿ သာသနေ	၂၆၇
တေမာသံ ဘောဇယိတွာန	၁၈၂
တေ မေ သုတွာန ဝစနံ	၃၁၃
တေလသဏ္ဌေဟိ ကေသေဟိ	၃၆၀
တေဝိဇ္ဇာ ဣဒ္ဓိပတ္တာ စ	၅၀၀၊၅၀၁
တေဝိဇ္ဇာ ဆဠဘိညာ စ	၃၈၉
တေသံ ဥဇ္ဇောတမာနာနံ	၄၄၅
တေသံ ခေါ ဝတ အတ္ထာယ	၅၁၈
တေသံ ပဇာ ဘဝိဿန္တိ	၂၃၂
တေသံ ဟာသပရေတာနံ	၂၅၂
တေသု န မာနံ ကယိရာထ	၁၀၇
တေဟိ သဗ္ဗေဟိ ပရိဝုတော	၄၁
တေဟိ သိဿေဟိ ပရိဝုတော	၃၈၀၊ ၃၈၉
တောသယိံ စာပိ သမ္ဗုဒ္ဓံ	၁၆၇
တောသိတောဟံ အဿဇိနာ	၃၈၇
တွံ ဩလဂ္ဂေါ န ဂစ္ဆတိ	၆၄
တွညေဝ နော စိတ္တကရောသိ ဗြာဟ္မဏော	၄၆၃
ဒဏ္ဍေနေကေ ဒမယန္တိ	၃၃၁
ဒတွာ သသံဃမုနိနော	၈၁

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Da]	
Dantaponaṁ kapitthañca	349
Dantā mayaṁ sārathinā	319
Dandhā mayhaṁ gatī āsi	191-2
Dabbo cirarattasamāhito	515
Dasa aṭṭha cakkhattuṁ so	166
Dasasaddāvivittaṁ taṁ	22
Dasasu lokadhātūsu	383
Dassanāya abhikkante	420
Dānaṁ datvā mahābhogo	40
Dānassa vaṇṇe kittento	319
Dāyādakā tassa dhanaṁ haranti	295
Diṭṭhigahanapakkhando	53
Dibbacakkhu visuddhaṁ me	392
Divā vihārā nikkhamma	517
Disāpi me dhammakathaṁ suṇantu	331
Disāsu pūjito homi	318
Disā hi me khantivādānaṁ	331
Disodisaṁ pakkamanti	380
Disvāna pabbhāragataṁ	48
Disvāna pāṭihīrāni	82
Disvānahaṁ Devadevaṁ	89, 381
Disvā Vināyakaṁ aggaṁ	107
Disvā pāsādachāyāyaṁ	138
Disvā me cittamuppajji	386
Dīgharattānusayitaṁ	283
Dukkhaṁ dukkhasamuppādaṁ	518
Dukkhanti khandhe paṭipassa yoniso	461
Dumapphalānīva patanti māṇavā	296

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Da - Dha]	
Dumāni phullāni manoramāni	168
Dummedhehi pasaṁsā ca	245
Durāsadā Bagavanto	317
Durāsado duppasaho	315
Duve kule pajāyāmi	146
Duve bhave saṁsarāmi	146
Dūratova mamaṁ disvā	387
Devabhūto manusso vā	48, 62
Devamānusarajjāni	182
Devalokā cavitvāna	45, 232, 252, 290
Devā ca sabbagandhehi	40
Devānaṁ giramaññāya	252
Devesu devasobhaggaṁ	181
Desanaṁ taṁ mahassādaṁ	40
Deseti madhuraṁ dhammaṁ	145
Desento pavaraṁ dhammaṁ	510
Desento virajaṁ dhammaṁ	178
Doso rajo -pa-	196
Dvattiṁsalakkhaṇadharo	39
Dvāsīti Buddhato gaṇhiṁ	418
Dvipādakoyaṁ asuci	120
Dvenavute ito kappe	15, 127
Dve bhātaro bhavissanti	191
Dve satāni kaniṭṭhassa	82
Dvesampattī anubhotvā	137, 231
Dhanañca puttaṁ bhariyañca	349
Dhammaṁ ñatvā sati muṭṭhā	301
Dhammappati hi so seṭṭho	282

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဒ]	
ဒန္တပေါနံ ကပိတ္ထဉ္စ	၃၄၉
ဒန္တာ မယံ သာရထိနာ	၃၁၉
ဒန္ဓာ မယှံ ဂတီ အာသိ	၁၉၁-၂
ဒဗ္ဗော စိရရတ္တသမာဟိတော	၅၁၅
ဒသ အဋ္ဌ စက္ခတ္တုံ သော	၁၆၆
ဒသသဒ္ဒါဝိဝိတ္တံ တံ	၂၂
ဒသသု လောကဓာတူသု	၃၈၃
ဒဿနာယ အဘိက္ကန္တေ	၄၂၀
ဒါနံ ဒတွာ မဟာဘောဂေါ	၄၀
ဒါနဿ ဝဏ္ဏေ ကိတ္တေန္တော	၃၁၉
ဒါယာဒကာ တဿ ဓနံ ဟရန္တိ	၂၉၅
ဒိဋ္ဌိဂဟနပက္ခန္ဒော	၅၃
ဒိဗ္ဗစက္ခု ဝိသုဒ္ဓံ မေ	၃၉၂
ဒိဝါ ဝိဟာရာ နိက္ခမ္မ	၅၁၇
ဒိသာပိ မေ ဓမ္မကထံ သုဏန္တု	၃၃၁
ဒိသာသု ပူဇိတော ဟောမိ	၃၁၈
ဒိသာ ဟိ မေ ခန္တိဝါဒါနံ	၃၃၁
ဒိသောဒိသံ ပက္ကမန္တိ	၃၈၀
ဒိသွာန ပဗ္ဘာရဂတံ	၄၈
ဒိသွာန ပါဋိဟီရာနိ	၈၂
ဒိသွာနဟံ ဒေဝဒေဝံ	၈၉၊၃၈၁
ဒိသွာ ဝိနာယကံ အဂ္ဂံ	၁၀၇
ဒိသွာ ပါသာဒဆာယာယံ	၁၃၈
ဒိသွာ မေ စိတ္တမုပ္ပဇ္ဇိ	၃၈၆
ဒီဃရတ္တာနုသယိတံ	၂၈၃
ဒုက္ခံ ဒုက္ခသမုပ္ပါဒံ	၅၁၈
ဒုက္ခန္တိ ခန္ဓေ ပဋိပဿ ယောနိသော	၄၆၁
ဒုမပ္ဖလာနီဝ ပတန္တိ မာဏဝါ	၂၉၆

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဒ-ဓ]	
ဒုမာနိ ဖုလ္လာနိ မနောရမာနိ	၁၆၈
ဒုမ္မေဓေဟိ ပသံသာ စ	၂၄၅
ဒုရာသဒါ ဘဂဝန္တော	၃၁၇
ဒုရာသဒေါ ဒုပ္ပသဟော	၃၁၅
ဒုဝေ ကုလေ ပဇာယာမိ	၁၄၆
ဒုဝေ ဘဝေ သံသရာမိ	၁၄၆
ဒူရတောဝ မမံ ဒိသွာ	၃၈၇
ဒေဝဘူတော မနုဿော ဝါ	၄၈၊၆၂
ဒေဝမာနုသရဇ္ဇာနိ	၁၈၂
ဒေဝလောကာ စဝိတွာန	၄၅၊၂၃၂၊ ၂၅၂၊၂၉၀
ဒေဝါ စ သဗ္ဗဂန္ဓေဟိ	၄၀
ဒေဝါနံ ဂိရမညာယ	၂၅၂
ဒေဝေသု ဒေဝသောဘဂ္ဂံ	၁၈၁
ဒေသနံ တံ မဟဿာဒံ	၄၀
ဒေသေတိ မဓုရံ ဓမ္မံ	၁၄၅
ဒေသေန္တော ပဝရံ ဓမ္မံ	၅၁၀
ဒေသေန္တော ဝိရဇံ ဓမ္မံ	၁၇၈
ဒေါသော ရဇော။ ပ။	၁၉၆
ဒွတ္တိံသလက္ခဏဓရော	၃၉
ဒွါသီတိ ဗုဒ္ဓတော ဂဏှိံ	၄၁၈
ဒွိပါဒကောယံ အသုစိ	၁၂၀
ဒွေနဝုတေ ဣတော ကပ္ပေ	၁၅၊၁၂၇
ဒွေ ဘာတရော ဘဝိဿန္တိ	၁၉၁
ဒွေ သတာနိ ကနိဋ္ဌဿ	၈၂
ဒွေသမ္ပတ္တီ အနုဘောတွာ	၁၃၇၊၂၃၁
ဓနဉ္စ ပုတ္တံ ဘရိယဉ္စ	၃၄၉
ဓမ္မံ ဉတွာ သတိ မုဋ္ဌာ	၃၀၁
ဓမ္မပ္ပတိ ဟိ သော သေဋ္ဌော	၂၈၂

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Dha]	
Dhammamappameyyaṁ anussara pasanno	86
Dhammasenāpatiṁ vīraṁ	449
Dhammādāsaṁ gahetvāna	92
Dhammārāmo dhammarato	419
Dhammena ca alābho yo	245
Dhammo have rakkhati dhammacāriṁ	27
Dharaṇimpi sugambhīraṁ	481, 506
Dharaṇīriva sīlena	39
Dhāretuṁ pathaviṁ sakkā	382
Dhitipparaṁ kiṁmama citta kāhisi	464
Dhīratthu pūre duggandhe	10
Dhīrā ca pajjotakarā bhavanti	520
Dhuvappayāto maraṇāya	197
[Na]	
Na kabbavittohaṁ Vīra	513
Na kulāni upabbaje Muni	446
Na gaṇena purakkhato care	446
Nagaraṁ pavisantassa	71
Nagaraṁ yathā paccantaṁ	240, 396
Nagaraṁ Reṇuvatī nāma	21
Nagare Bandhumatiyā	74, 88
Nagare Haṁsavatiyā	312
Nagassa passe āsīnaṁ	518
Nagā samuddā bharitā vasundarā	464
Na catthi mayhamāvāho	314
Na cīvare na sayane	450
Na te idaṁ citta yathā purāṇakaṁ	464
Natthi cetasikaṁ dukkhaṁ	265

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Na]	
Natthi dāni punāvāso	340
Natthi bāhirake suddhi	386
Na dīghamāyuṁ labhate dhanena	295
Nadīsakāse bhātā me	82
Nanu ahaṁ citta tayāmhi yācito	460
Nanu dubbhissasi maṁ punappunaṁ	463
Nandārāmavane tassa	127
Na pakkhanti disā sabbā	419
Na pañcaṅgikena tūriyena	448
Na parassu’panidhāya	148
Na pare vacanā coro	148
Nabhaṁ ca dūre pathavī ca dūre	9
Na mayhaṁ kappate ajja	140
Na mānaṁ brāhmaṇa sādhu	106
Na me mārisa sā diṭṭhi	500
Na me hoti ‘ahosiṁ’ti	266
Namo te Purisājañña	226, 449, 485
Namo te māramathana	511
Namo te vādimaddana	511
Nayitā ambagandhī ca	377
Nayidaṁ sithilamārabbha	484
Narassa hi sujātassa	306
Nava putte janetvāna	231
Na vissase ekatiyesu evaṁ	396
Na ve aggi cetayati	487
Na santi puttā tāṇāya	137
Na so upavade kañci	204
Na so rajjati gandhesu	302

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဓ]	
ဓမ္မမပ္ပမေယျံ အနုဿရ ပသန္နော	၈၆
ဓမ္မသေနာပတိံ ဝီရံ	၄၄၉
ဓမ္မာဒါသံ ဂဟေတွာန	၉၂
ဓမ္မာရာမော ဓမ္မရတော	၄၁၉
ဓမ္မေန စ အလာဘော ယော	၂၄၅
ဓမ္မော ဟဝေ ရက္ခတိ ဓမ္မစာရိံ	၂၇
ဓရဏိမ္ပိ သုဂမ္ဘီရံ	၄၈၁၊ ၅၀၆
ဓရဏီရိဝ သီလေန	၃၉
ဓာရေတုံ ပထဝိံ သက္ကာ	၃၈၂
ဓိတိပ္ပရံ ကိံ မမ စိတ္တ ကာဟိသိ	၄၆၄
ဓီရတ္ထု ပူရေ ဒုဂ္ဂန္ဓေ	၁၀
ဓီရာ စ ပဇ္ဇောတကရာ ဘဝန္တိ	၅၂၀
ဓုဝပ္ပယာတော မရဏာယ	၁၉၇
[န]	
န ကဗ္ဗဝိတ္တောဟံ ဝီရ	၅၁၃
န ကုလာနိ ဥပဗ္ဗဇေ မုနိ	၄၄၆
န ဂဏေန ပုရက္ခတော စရေ	၄၄၆
နဂရံ ပဝိသန္တဿ	၇၁
နဂရံ ယထာ ပစ္စန္တံ	၂၄၀၊ ၃၉၆
နဂရံ ရေဏုဝတီ နာမ	၂၁
နဂရေ ဗန္ဓုမတိယာ	၇၄၊ ၈၈
နဂရေ ဟံသဝတိယာ	၃၁၂
နဂဿ ပဿေ အာသီနံ	၅၁၈
နဂါ သမုဒ္ဒါ ဘရိတာ ဝသုန္ဓရာ	၄၆၄
န စတ္ထိ မယှမာဝါဟော	၃၁၄
န စီဝရေ န သယနေ	၄၅၀
န တေ ဣဒံ စိတ္တ ယထာ ပုရာဏကံ	၄၆၄
နတ္ထိ စေတသိကံ ဒုက္ခံ	၂၆၅

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[န]	
နတ္ထိ ဒါနိ ပုနာဝါသော	၃၄၀
နတ္ထိ ဗာဟိရကေ သုဒ္ဓိ	၃၈၆
န ဒီဃမာယုံ လဘတေ ဓနေန	၂၉၅
နဒီသကာသေ ဘာတာ မေ	၈၂
နနု အဟံ စိတ္တ တယာမှိ ယာစိတော	၄၆၀
နနု ဒုဗ္ဘိဿသိ မံ ပုနပ္ပုနံ	၄၆၃
နန္ဒာရာမဝနေ တဿ	၁၂၇
န ပက္ခန္တိ ဒိသာ သဗ္ဗာ	၄၁၉
န ပဉ္စင်္ဂိကေန တူရိယေန	၄၄၈
န ပရဿု’ပနိဓာယ	၁၄၈
န ပရေ ဝစနာ စောရော	၁၄၈
နဘံ စ ဒူရေ ပထဝီ စ ဒူရေ	၉
န မယှံ ကပ္ပတေ အဇ္ဇ	၁၄၀
န မာနံ ဗြာဟ္မဏ သာဓု	၁၀၆
န မေ မာရိသ သာ ဒိဋ္ဌိ	၅၀၀
န မေ ဟောတိ ‘အဟောသိံ’တိ	၂၆၆
နမော တေ ပုရိသာဇည	၂၂၆၊ ၄၄၉၊ ၄၈၅
နမော တေ မာရမထန	၅၁၁
နမော တေ ဝါဒိမဒ္ဒန	၅၁၁
နယိတာ အမ္ဗဂန္ဓီ စ	၃၇၇
နယိဒံ သိထိလမာရဗ္ဘ	၄၈၄
နရဿ ဟိ သုဇာတဿ	၃၀၆
နဝ ပုတ္တေ ဇနေတွာန	၂၃၁
န ဝိဿသေ ဧကတိယေသု ဧဝံ	၃၉၆
န ဝေ အဂ္ဂိ စေတယတိ	၄၈၇
န သန္တိ ပုတ္တာ တာဏာယ	၁၃၇
န သော ဥပဝဒေ ကဉ္စိ	၂၀၄
န သော ရဇ္ဇတိ ဂန္ဓေသု	၃၀၂

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Na]	
Na so rajjati dhammesu	302
Na so rajjati phassesu	302
Na so rajjati rasesu	302
Na so rajjati rūpesu	301
Na so rajjati saddesu	302
Na hi jātu so mamaṁ haṁse	331
Na hi dhammo adhammo ca	27
Na hi socati bhikkhu kadāci	515
Na heta’datthāya matassa hoti	185
Na hevaṁ tvaṁ Mahāpīra	319, 391
Na heva lābhe nālābhe	245
Nāgaṁ vo kittayissāmi	259
Nāganāmosi Bagavā	517
Nāttano samakaṁ kañci	107
Nānākulamalasampuṇṇo	197
Nānāvaṇṇehi pupphehi	230
Nānuyuttā tathā eke	350
Nābhinandāmi maraṇaṁ	215, 240, 257, 396
Nāsissaṁ na pivissāmi	33
Nāyaṁ ajjatano dhammo	185
Nāhaṁ alakkhyā ahirikkatāya vā	462
Nāhaṁ evamidhekaccaṁ	145
Nāhu assāsapassāsā	340
Nikkhantaṁ vata maṁ santaṁ	514
Nikkhantenānupabbajiṁ	252
Nikkhamitvā agāramhā	22
Nikkhipitvāna byābhaṅgiṁ	225

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Na]	
Nigrodhakappo iti tassa nāmaṁ	519
Niṭṭhāpetvāna taṁ sālaṁ	313
Nittiṇṇosi Mahāvīra	45
Nidhīnaṁva pavattāraṁ	395
Ninhātasabbapāpomhi	56
Nipacca sirasā tassa	61
Nipacca sirasā pāde	511-2
Nippapañco nirālambo	177
Nibbindiya tato rūpe	63
Nibbute tamhi Lokagge	128
Nibbute Lokanāthamhi	264
Nimantetvāna Sambuddhaṁ	480
Nimantetvā bhikkhusaṁghaṁ	264
Nimantetvāva Sugataṁ	511
Niyyāniko uttaraṇo	103
Nirayā so cavitvāna	481, 506
Nisajja tattha Bagavā	44
Nisinnaṁ addasaṁ Buddhaṁ	183
Nīcaṁ manaṁ karitvāna	203
Nīcā niviṭṭhā subharā	349
Nīce kulamhi jātohaṁ	225
Nīlabbhakūṭasadisā	447
Nīlabbhavaṇṇā rucirā	447
Nekatikā vañcanikā	350
Nekkhamme adhimuttassa	233
Neva pubbenivāsāya	395
Nevā’tisītaṁ na panā’ti-uṇhaṁ	168
Nesajjiko sātatiko	322

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[န]	
န သော ရဇ္ဇတိ ဓမ္မေသု	၃၀၂
န သော ရဇ္ဇတိ ဖဿေသု	၃၀၂
န သော ရဇ္ဇတိ ရသေသု	၃၀၂
န သော ရဇ္ဇတိ ရူပေသု	၃၀၁
န သော ရဇ္ဇတိ သဒ္ဒေသု	၃၀၂
န ဟိ ဇာတု သော မမံ ဟံသေ	၃၃၁
န ဟိ ဓမ္မော အဓမ္မော စ	၂၇
န ဟိ သောစတိ ဘိက္ခု ကဒါစိ	၅၁၅
န ဟေတ’ဒတ္ထာယ မတဿ ဟောတိ	၁၈၅
န ဟေဝံ တွံ မဟာပီရ	၃၁၉၊၃၉၁
န ဟေဝ လာဘေ နာလာဘေ	၂၄၅
နာဂံ ဝေါ ကိတ္တယိဿာမိ	၂၅၉
နာဂနာမောသိ ဘဂဝါ	၅၁၇
နာတ္တနော သမကံ ကဉ္စိ	၁၀၇
နာနာကုလမလသမ္ပုဏ္ဏော	၁၉၇
နာနာဝဏ္ဏေဟိ ပုပ္ဖေဟိ	၂၃၀
နာနုယုတ္တာ တထာ ဧကေ	၃၅၀
နာဘိနန္ဒာမိ မရဏံ	၂၁၅၊၂၄၀၊ ၂၅၇၊၃၉၆
နာသိဿံ န ပိဝိဿာမိ	၃၃
နာယံ အဇ္ဇတနော ဓမ္မော	၁၈၅
နာဟံ အလက္ချာ အဟိရိက္ကတာယ ဝါ	၄၆၂
နာဟံ ဧဝမိဓေကစ္စံ	၁၄၅
နာဟု အဿာသပဿာသာ	၃၄၀
နိက္ခန္တံ ဝတ မံ သန္တံ	၅၁၄
နိက္ခန္တေနာနုပဗ္ဗဇိံ	၂၅၂
နိက္ခမိတွာ အဂါရမှာ	၂၂
နိက္ခိပိတွာန ဗျာဘင်္ဂိံ	၂၂၅

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[နိ]	
နိဂြောဓကပ္ပေါ ဣတိ တဿ နာမံ	၅၁၉
နိဋ္ဌာပေတွာန တံ သာလံ	၃၁၃
နိတ္တိဏ္ဏောသိ မဟာဝီရ	၄၅
နိဓီနံဝ ပဝတ္တာရံ	၃၉၅
နိန္နာတသဗ္ဗပါပေါမှိ	၅၆
နိပစ္စ သိရသာ တဿ	၆၁
နိပစ္စ သိရသာ ပါဒေ	၅၁၁-၂
နိပ္ပပဉ္စော နိရာလမ္ဗော	၁၇၇
နိဗ္ဗိန္ဒိယ တတော ရူပေ	၆၃
နိဗ္ဗုတေ တမှိ လောကဂ္ဂေ	၁၂၈
နိဗ္ဗုတေ လောကနာထမှိ	၂၆၄
နိမန္တေတွာန သမ္ဗုဒ္ဓံ	၄၈၀
နိမန္တေတွာ ဘိက္ခုသံဃံ	၂၆၄
နိမန္တေတွာဝ သုဂတံ	၅၁၁
နိယျာနိကော ဥတ္တရဏော	၁၀၃
နိရယာ သော စဝိတွာန	၄၈၁၊၅၀၆
နိသဇ္ဇ တတ္ထ ဘဂဝါ	၄၄
နိသိန္နံ အဒ္ဒသံ ဗုဒ္ဓံ	၁၈၃
နီစံ မနံ ကရိတွာန	၂၀၃
နီစာ နိဝိဋ္ဌာ သုဘရာ	၃၄၉
နီစေ ကုလမှိ ဇာတောဟံ	၂၂၅
နီလဗ္ဘကူဋသဒိသာ	၄၄၇
နီလဗ္ဘဝဏ္ဏာ ရုစိရာ	၄၄၇
နေကတိကာ ဝဉ္စနိကာ	၃၅၀
နေက္ခမ္မေ အဓိမုတ္တဿ	၂၃၃
နေဝ ပုဗ္ဗေနိဝါသာယ	၃၉၅
နေဝါ’တိသီတံ န ပနာ’တိ-ဥဏှံ	၁၆၈
နေသဇ္ဇိကော သာတတိကော	၃၂၂

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[Na]

Ne so passati saddhammaṁ 485
No ce hi jātu puriso kilese 520
Nonītasukhumālaṁ maṁ 62

[Pa]

Paṁsukūlī sātatiko 322
Pakāsite pāvacane 191
Pakkhandiṁ selapabbhāre 63
Paggayha dakkhiṇaṁ bāhuṁ 317
Paṅkoti hi naṁ avedayuṁ 147, 446
Paccuggantvāna Sambuddhaṁ 133
Pacchime ca bhave dāni 40, 128, 146, 512
Pacchime bhave sampatte 314, 384, 386
Pajjotakaro ativijjha 517
Pajjotakaro parittaraṁso 101
Pañcakkhandhā pariññātā 112
Pañcakkhandhe pariññāya 72
Pañcaṅgikena turiyena 92
Pañcaṅgike samādhimhi 341
Pañca chinde pañca jahe 233
Pañca thambhāni datvāna 318
Pañcanīvaraṇe yutto 197
Pañcapaññāsakkhattuñca 481, 506
Pañcapaññāsavassāni 14, 340
Pañcavīsati kappamhi 190
Pañcavīsatikkhattuṁ ca 167

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[Pa]

Paññavantaṁ tathā tādiṁ 449
Paññāya chetvā vipathānusārinaṁ 465
Paññāpāramitaṁ patto 397
Paññāsakkhattuṁ Devindo 290
Paññāsutavinicchinī 184
Paṭiggahetvāna Sambuddho 231
Paṭipannā ca sekhā ca 45
Paṭipannā phalaṭṭhā ca 388
Paṭibhānavataṁ aggaṁ 510
Paṭibhānavataṁ aggo 513
Paṭibhānena cittena 513
Paṭiyattā hitiṁ disvā 314
Paṭisambhidamanuppattaṁ 167
Paṭisambhidā catasso 133, 291, 232, 446, 482, 507, 513
Paṭisallānagarukā 317
Paṇidhāya sugandhattaṁ 40
Paṇītaṁ yadi vā lūkhaṁ 348
Paṇḍaraṁ chattamādāya 2
Paṇṇavīsati vassāni 97, 420
Patiṭṭhā bhayatītānaṁ 316
Patitaṁ pādamūle me 181
Pattadhammo dasabalo 315
Pattapiṇḍī sātatiko 322
Pathabyā ekarajjena 162
Pathaviyaṁ patiṭṭhāya 388-9
Pathavīkampakā ete 380
Pathavīsadiso tvaṁsi 389

ပဌမပါဒါ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[န]

နေ သော ပဿတိ သဒ္ဓမ္မံ ၄၈၅
နော စေ ဟိ ဇာတု ပုရိသော ကိလေသေ ၅၂၀
နောနီတသုခုမာလံ မံ ၆၂

[ပ]

ပံသုကူလီ သာတတိကော ၃၂၂
ပကာသိတေ ပါဝစနေ ၁၉၁
ပက္ခန္ဒိံ သေလပဗ္ဘာရေ ၆၃
ပဂ္ဂယှ ဒက္ခိဏံ ဗာဟုံ ၃၁၇
ပင်္ကောတိ ဟိ နံ အဝေဒယုံ ၁၄၇၊၄၄၆
ပစ္စုဂ္ဂန္တွာန သမ္ဗုဒ္ဓံ ၁၃၃
ပစ္ဆိမေ စ ဘဝေ ဒါနိ ၄၀၊၁၂၈၊ ၁၄၆၊၅၁၂
ပစ္ဆိမေ ဘဝေ သမ္ပတ္တေ ၃၁၄၊ ၃၈၄၊၃၈၆
ပဇ္ဇောတကရော အတိဝိဇ္ဈ ၅၁၇
ပဇ္ဇောတကရော ပရိတ္တရံသော ၁၀၁
ပဉ္စက္ခန္ဓာ ပရိညာတာ ၁၁၂
ပဉ္စက္ခန္ဓေ ပရိညာယ ၇၂
ပဉ္စင်္ဂိကေန တုရိယေန ၉၂
ပဉ္စင်္ဂိကေ သမာဓိမှိ ၃၄၁
ပဉ္စ ဆိန္ဒေ ပဉ္စ ဇဟေ ၂၃၃
ပဉ္စ ထမ္ဘာနိ ဒတွာန ၃၁၈
ပဉ္စနီဝရဏေ ယုတ္တော ၁၉၇
ပဉ္စပညာသက္ခတ္တုဉ္စ ၄၈၁၊၅၀၆
ပဉ္စပညာသဝဿာနိ ၁၄၊၃၄၀
ပဉ္စဝီသတိ ကပ္ပမှိ ၁၉၀
ပဉ္စဝီသတိက္ခတ္တုံ စ ၁၆၇

ပဌမပါဒါ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ပ]

ပညဝန္တံ တထာ တာဒိံ ၄၄၉
ပညာယ ဆေတွာ ဝိပထာနု- သာရိနံ ၄၆၅
ပညာပါရမိတံ ပတ္တော ၃၉၇
ပညာသက္ခတ္တုံ ဒေဝိန္ဒော ၂၉၀
ပညာသုတဝိနိစ္ဆိနီ ၁၈၄
ပဋိဂ္ဂဟေတွာန သမ္ဗုဒ္ဓေါ ၂၃၁
ပဋိပန္နာ စ သေခါ စ ၄၅
ပဋိပန္နာ ဖလဋ္ဌာ စ ၃၈၈
ပဋိဘာနဝတံ အဂ္ဂံ ၅၁၀
ပဋိဘာနဝတံ အဂ္ဂေါ ၅၁၃
ပဋိဘာနေန စိတ္တေန ၅၁၃
ပဋိယတ္တာ ဟုတိံ ဒိသွာ ၃၁၄
ပဋိသမ္ဘိဒမနုပ္ပတ္တံ ၁၆၇
ပဋိသမ္ဘိဒါ စတဿော ၁၃၃၊၂၉၁၊ ၂၃၂၊၄၄၆၊ ၄၈၂၊၅၀၇၊၅၁၃
ပဋိသလ္လာနဂရုကာ ၃၁၇
ပဏိဓာယ သုဂန္ဓတ္တံ ၄၀
ပဏီတံ ယဒိ ဝါ လူခံ ၃၄၈
ပဏ္ဍရံ ဆတ္တမာဒါယ ၂
ပဏ္ဏဝီသတိ ဝဿာနိ ၉၇၊၄၂၀
ပတိဋ္ဌာ ဘယတီတာနံ ၃၁၆
ပတိတံ ပါဒမူလေ မေ ၁၈၁
ပတ္တဓမ္မော ဒသဗလော ၃၁၅
ပတ္တပိဏ္ဍိ သာတတိကော ၃၂၂
ပထဗျာ ဧကရဇ္ဇေန ၁၆၂
ပထဝိယံ ပတိဋ္ဌာယ ၃၈၈-၉
ပထဝီကမ္ပကာ ဧတေ ၃၈၀
ပထဝီသဒိသော တွံသိ ၃၈၉

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Padasaddaṁ suṇitvāna	44
Padumaṁ yathā kokanadaṁ sugandhaṁ	189
Padumākāravadano	61
Padumuttaraṁ Bagavantaṁ	202
Padumuttarabuddhassa	10, 52, 166
Padumuttarasambuddhaṁ	132, 251
Padumuttarassa Bagavato	21, 290, 444
Padumuttaro nāma Jino	71, 79, 127, 145, 510
Padumuttaro Lokavidū	133
Padumuppalasañchannā	378
Padesarajjaṁ vipulaṁ	2, 19
Padesarajjaṁ sahassaṁ	133
Padhānaṁ padahitvāna	46
Padhānapahitatto so	167, 290, 417
Pabbajiṁ jīvikatthohaṁ	33
Pabbajitvā tadāpāhaṁ	178
Pabbajitvāna Sugataṁ	513
Pabbatagge yathā acci	315
Pabbājitā ca te sabbe	232
Pabbājetvāna maṁ Satthā	134
Pabbhāraṁ sodhayantassa	137
Pabhā niggacchate tassa	22
Pabhāhi anurañjanto	510
Pamādaṁ bhayato disvā	362
Pamāda’manuyuñjanti	331
Pamādo rajo pamādo	95
Parakiccattakiccāni	319

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Pariciṇṇo mayā Satthā	214, 240, 257, 296, 332, 341, 397-ādi.
Pariccajitvā saddhammaṁ	349
Pariniṭṭhitasālamhi	319
Parinibbute Bagavati	4
Paripuṇṇakāyo suruci	305
Paribhuñji Mahāvīro	166
Pariyantakataṁ dukkhaṁ	50
Parivārena mahatā	181
Parūḷhakacchanakhalomā	379
Pare ambāṭakārāme	129
Pare ca na vijānanti	7, 148
Paroparaṁ ariyadhammaṁ viditvā	520
Parosahassaṁ bhikkhūnaṁ	516
Pallaṅkena nisajjāya	379
Pallaṅkena nisinnassa	394
Pavattitaṁ dhammacakkaṁ	385, 393
Pavivitto sātatiko	322
Pavivekamanuyutto	481, 506
Pasadā ca varāhā ca	377
Pasannacitto sumano	18
Pasannanetto sumukho	306
Pasannamukhanettosi	387
Passa cittakataṁ bimbaṁ	291, 418, 483
Passa cittakataṁ rūpaṁ	291, 418, 483
Passathetaṁ isivaraṁ	145
Passathetaṁ māṇavakaṁ	62
Passāmi vītivattantaṁ	487

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပဒသဒ္ဒံ သုဏိတွာန	၄၄
ပဒုမံ ယထာ ကောကနဒံ သုဂန္ဓံ	၁၈၉
ပဒုမာကာရဝဒနော	၆၁
ပဒုမုတ္တရံ ဘဂဝန္တံ	၂၀၂
ပဒုမုတ္တရဗုဒ္ဓဿ	၁၀၊ ၅၂၊ ၁၆၆
ပဒုမုတ္တရသမ္ဗုဒ္ဓံ	၁၃၂၊ ၂၅၁
ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော	၂၁၊ ၂၉၀၊ ၄၄၄
ပဒုမုတ္တရော နာမ ဇိနော	၇၁၊ ၇၉၊ ၁၂၇၊ ၁၄၅၊ ၅၁၀
ပဒုမုတ္တရော လောကဝိဒူ	၁၃၃
ပဒုမုပ္ပလသဉ္ဆန္နာ	၃၇၈
ပဒေသရဇ္ဇံ ဝိပုလံ	၂၊ ၁၉
ပဒေသရဇ္ဇံ သဟဿံ	၁၃၃
ပဓာနံ ပဒဟိတွာန	၄၆
ပဓာနပဟိတတ္တော သော	၁၆၇၊ ၂၉၀၊ ၄၁၇
ပဗ္ဗဇိံ ဇီဝိကတ္ထောဟံ	၃၃
ပဗ္ဗဇိတွာ တဒါပါဟံ	၁၇၈
ပဗ္ဗဇိတွာန သုဂတံ	၅၁၃
ပဗ္ဗတဂ္ဂေ ယထာ အစ္စိ	၃၁၅
ပဗ္ဗာဇိတာ စ တေ သဗ္ဗေ	၂၃၂
ပဗ္ဗာဇေတွာန မံ သတ္ထာ	၁၃၄
ပဗ္ဘာရံ သောဓယန္တဿ	၁၃၇
ပဘာ နိဂ္ဂစ္ဆတေ တဿ	၂၂
ပဘာဟိ အနုရဉ္ဇန္တော	၅၁၀
ပမာဒံ ဘယတော ဒိသွာ	၃၆၂
ပမာဒ’မနုယုဉ္ဇန္တိ	၃၃၁
ပမာဒေါ ရဇော ပမာဒေါ	၉၅
ပရကိစ္စတ္တကိစ္စာနိ	၃၁၉

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပရိစိဏ္ဏော မယာ သတ္ထာ	၂၁၄၊ ၂၄၀၊ ၂၅၇၊ ၂၉၆၊ ၃၃၂၊ ၃၄၁၊ ၃၉၇-အာဒိ။
ပရိစ္စဇိတွာ သဒ္ဓမ္မံ	၃၄၉
ပရိနိဋ္ဌိတသာလမှိ	၃၁၉
ပရိနိဗ္ဗုတေ ဘဂဝတိ	၄
ပရိပုဏ္ဏကာယော သုရုစိ	၃၀၅
ပရိဘုဉ္ဇိ မဟာဝီရော	၁၆၆
ပရိယန္တကတံ ဒုက္ခံ	၅၀
ပရိဝါရေန မဟတာ	၁၈၁
ပရူဠှကစ္ဆနခလောမာ	၃၇၉
ပရေ အမ္ဗာဋကာရာမေ	၁၂၉
ပရေ စ န ဝိဇာနန္တိ	၇၊ ၁၄၈
ပရောပရံ အရိယဓမ္မံ ဝိဒိတွာ	၅၂၀
ပရောသဟဿံ ဘိက္ခူနံ	၅၁၆
ပလ္လင်္ကေန နိသဇ္ဇာယ	၃၇၉
ပလ္လင်္ကေန နိသိန္နဿ	၃၉၄
ပဝတ္တိတံ ဓမ္မစက္ကံ	၃၈၅၊ ၃၉၃
ပဝိဝိတ္တော သာတတိကော	၃၂၂
ပဝိဝေကမနုယုတ္တော	၄၈၁၊ ၅၀၆
ပသဒါ စ ဝရာဟာ စ	၃၇၇
ပသန္နစိတ္တော သုမနော	၁၈
ပသန္နနေတ္တော သုမုခေါ	၃၀၆
ပသန္နမုခနေတ္တောသိ	၃၈၇
ပဿ စိတ္တကတံ ဗိမ္ဗံ	၂၉၁၊ ၄၁၈၊ ၄၈၃
ပဿ စိတ္တကတံ ရူပံ	၂၉၁၊ ၄၁၈၊ ၄၈၃
ပဿထေတံ ဣသိဝရံ	၁၄၅
ပဿထေတံ မာဏဝကံ	၆၂
ပဿာမိ ဝီတိဝတ္တန္တံ	၄၈၇

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Passāmi loke sadhane manusse	294
Pahāya mātāpitaro	339
Pahāya rajjaṁ sāmacco	182
Pahīnajātimaraṇaṁ asesaṁ	520
Pahīnadaratho Buddho	48
Pāṭhīnā pāvusā macchā	376-7
Pāto majjhanhikaṁ sāyaṁ	55
Pātova sannipatitvā	379
Pādamūle Mahesissa	62
Pādukā oruhitvāna	124
Pāde pādaṁ nikkhipantā	380
Pāpakānañca dhammānaṁ	349
Pāpamitto'panissāya	481, 506
Pāmojjabahulo bhikkhu	58
Pāragū anupādāno	266
Pārevatā ravihaṁsā	377
Pāsādikena vattena	110
Pāsādike bahū disvā	358
Pāsādiko iriyati	386
Piṇḍapātaṁ carantassa	386
Piṇḍapātañca pādāsiṁ	202
Piṇḍapātapaṭikkanto	447
Piṇḍapātamatikkanto	339
Piṇḍapātī sātatiko	322
Piṇḍāya vicarantaṁ taṁ	512
Piṇḍikāya paviṭṭhohaṁ	2
Pipāsitova udakaṁ	317
Piyavācameva bhāseyya	516
Piyo garu bhāvaniyo	152
Pisuṇena ca kodhanena ca	417
Pītisukhena vipulena	59, 112
Pucchāmi Satthāramanomapaññaṁ	519
Puññakammābhinibbattā	445
Putto tiriṭivacchassa	146
Punappunaṁ ceva vapanti bījaṁ	168
Punappunaṁ yācanakā caranti	168
Punopi dhammaṁ deseti	63
Puno sabbe manussattaṁ	182
Punnagā giripunnagā	376
Pupphaṁ kuṭajamādāya	25
Pupphaṁ Hemavantaṁ gayha	25
Pupphacchattaṁ gahetvāna	190
Pupphavassañca surabhi	40
Pupphānaṁ pupphamānānaṁ	381
Pupphāsane nisīditvā	137
Pupphikā mālikā ceva	313
Pubbaruhirasampuṇṇo	197
Pubbalohitasampuṇṇaṁ	273
Pubbāparaññū atthaññū	419
Pubbe jaṭilabhūtassa	82
Pubbenivāsaṁ jānāmi	48, 82, 156, 193, 341
Pubbe yaññena santuṭṭho	82
Purato pacchato vāpi	174
Purato pesenti khāriṁ	379
Purappavese Sugataṁ	129
Purā āgacchate etaṁ	361
Purimāni pamuñca bandhanāni	100
Pūjayitvāna Sambuddhaṁ	45, 381

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပဿာမိ လောကေ သဓနေ မနုဿေ	၂၉၄
ပဟာယ မာတာပိတရော	၃၃၉
ပဟာယ ရဇ္ဇံ သာမစ္စော	၁၈၂
ပဟီနဇာတိမရဏံ အသေသံ	၅၂၀
ပဟီနဒရထော ဗုဒ္ဓေါ	၄၈
ပါဌီနာ ပါဝုသာ မစ္ဆာ	၃၇၆-၇
ပါတော မဇ္ဈန္ဟိကံ သာယံ	၅၅
ပါတောဝ သန္နိပတိတွာ	၃၇၉
ပါဒမူလေ မဟေသိဿ	၆၂
ပါဒုကာ ဩရုဟိတွာန	၁၂၄
ပါဒေ ပါဒံ နိက္ခိပန္တာ	၃၈၀
ပါပကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ	၃၄၉
ပါပမိတ္တေ’ပနိဿာယ	၄၈၁၊ ၅၀၆
ပါမောဇ္ဇဗဟုလော ဘိက္ခု	၅၈
ပါရဂူ အနုပါဒါနော	၂၆၆
ပါရေဝတာ ရဝိဟံသာ	၃၇၇
ပါသာဒိကေန ဝတ္တေန	၁၁၀
ပါသာဒိကေ ဗဟူ ဒိသွာ	၃၅၈
ပါသာဒိကော ဣရိယတိ	၃၈၆
ပိဏ္ဍပါတံ စရန္တဿ	၃၈၆
ပိဏ္ဍပါတဉ္စ ပါဒါသိံ	၂၀၂
ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ကန္တော	၄၄၇
ပိဏ္ဍပါတမတိက္ကန္တော	၃၃၉
ပိဏ္ဍပါတီ သာတတိကော	၃၂၂
ပိဏ္ဍာယ ဝိစရန္တံ တံ	၅၁၂
ပိဏ္ဍိကာယ ပဝိဋ္ဌောဟံ	၂
ပိပါသိတောဝ ဥဒကံ	၃၁၇
ပိယဝါစမေဝ ဘာသေယျ	၅၁၆
ပိယော ဂရု ဘာဝနိယော	၁၅၂
ပိသုဏေန စ ကောဓနေန စ	၄၁၇
ပီတိသုခေန ဝိပုလေန	၅၉၊ ၁၁၂
ပုစ္ဆာမိ သတ္ထာရမနောမပညံ	၅၁၉
ပုညကမ္မာဘိနိဗ္ဗတ္တာ	၄၄၅
ပုတ္တော တိရိဋိဝစ္ဆဿ	၁၄၆
ပုနပ္ပုနံ စေဝ ဝပန္တိ ဗီဇံ	၁၆၈
ပုနပ္ပုနံ ယာစနကာ စရန္တိ	၁၆၈
ပုနောပိ ဓမ္မံ ဒေသေတိ	၆၃
ပုနော သဗ္ဗေ မနုဿတ္တံ	၁၈၂
ပုန္နာဂါ ဂိရိပုန္နာဂါ	၃၇၆
ပုပ္ဖံ ကုဋဇမာဒါယ	၂၅
ပုပ္ဖံ ဟေမဝန္တံ ဂယှ	၂၅
ပုပ္ဖစ္ဆတ္တံ ဂဟေတွာန	၁၉၀
ပုပ္ဖဝဿဉ္စ သုရဘိ	၄၀
ပုပ္ဖါနံ ပုပ္ဖမာနာနံ	၃၈၁
ပုပ္ဖါသနေ နိသီဒိတွာ	၁၃၇
ပုပ္ဖိကာ မာလိကာ စေဝ	၃၁၃
ပုဗ္ဗရုဟိရသမ္ပုဏ္ဏော	၁၉၇
ပုဗ္ဗလောဟိတသမ္ပုဏ္ဏံ	၂၇၃
ပုဗ္ဗာပရညူ အတ္ထညူ	၄၁၉
ပုဗ္ဗေ ဇဋိလဘူတဿ	၈၂
ပုဗ္ဗေနိဝါသံ ဇာနာမိ	၄၈၊ ၈၂၊ ၁၅၆၊ ၁၉၃၊ ၃၄၁
ပုဗ္ဗေ ယညေန သန္တုဋ္ဌော	၈၂
ပုရတော ပစ္ဆတော ဝါပိ	၁၇၄
ပုရတော ပေသေန္တိ ခါရိံ	၃၇၉
ပုရပ္ပဝေသေ သုဂတံ	၁၂၉
ပုရာ အာဂစ္ဆတေ ဧတံ	၃၆၁
ပုရိမာနိ ပမုဉ္စ ဗန္ဓနာနိ	၁၀၀
ပူဇယိတွာန သမ္ဗုဒ္ဓံ	၄၅၊ ၃၈၁

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[Pa]

Pūjito Naradevena 485
Pūjetvā Lokasaraṇaṁ 145
Pūrayitvā visesena 81

[Pha - Ba]

Phassaṁ phussa sati muṭṭhā 301
Phaladānena Buddhassa 129
Phuṭṭho ḍaṁsehi makasehi 257
Phusissaṁ catasso appamaññāyo 86
Bahudeva rattiṁ Bagavā 71
Bahussutaṁ upāseyya 419
Bahussutaṁ dhammadharaṁ 419
Bahussuto appassutaṁ 419
Bahussuto ca medhāvī 393-4
Bahussuto cittakathī 418
Bahussuto dhammadharo 419, 420
Bahussuto dhammadharo ca hoti 74
Bahussuto mahāñāṇī 146
Bahū ādīnavā loke 359
Bahūnaṁ vata atthāya 518
Bahūni loke citrāni 254
Bahūni vassāni tayāmhi yācito 460
Bījamiñjaṁ gahetvāna 89
Buddhaṁ upagataṁ disvā 137
Buddhamappameyyaṁ anussara pasanno 86
Buddharūparatiṁ ñatvā 63
Buddhaseṭṭhaṁ namassāmi 71

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[Ba]

Buddhassa ānubhāvena 71
Buddhassa giramaññāya 45, 383
Buddhassa caṅkamantassa 420
Buddhassa puttomhi asayhasāhino 169
Buddhānubuddho yo thero 255, 517
Buddhesu sagāravatā 208
Buddho ca kho kāruṇiko Mahesi 329
Buddho ce me varaṁ dajjā 129
Buddhoti bho yaṁ vadesi 316
Buddho loke samuppanno 182, 312
Buddho samussito loke 316
Byādhayo me na vijjanti 318
Byādhitaṁ samaṇaṁ disvā 88
Brahmajacco pure āsiṁ 332
Brahmaññakulasambhūto 446
Brahmabhūtaṁ atitulaṁ 311
Brahmabhūto atitulo 310
Brāhmaṇā tisatā ime 311

[Bha]

Bhagavā tato otaritvā 505
Bhagavā tattha āgacchi 191-3
Bhagavā tamhi samaye 383
Bhatakā ceṭakā ceva 313
Bhariyā me kālaṅkatā 44
Bhavanā nikkhamitvāna 30

ပဌမပါဒ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ပ]

ပူဇိတော နရဒေဝေန ၄၈၅
ပူဇေတွာ လောကသရဏံ ၁၄၅
ပူရယိတွာ ဝိသေသေန ၈၁

[ဖ-ဗ]

ဖဿံ ဖုဿ သတိ မုဋ္ဌာ ၃၀၁
ဖလဒါနေန ဗုဒ္ဓဿ ၁၂၉
ဖုဋ္ဌော ဍံသေဟိ မကသေဟိ ၂၅၇
ဖုသိဿံ စတဿော အပ္ပမညာယော ၈၆
ဗဟုဒေဝ ရတ္တိံ ဘဂဝါ ၇၁
ဗဟုဿုတံ ဥပါသေယျ ၄၁၉
ဗဟုဿုတံ ဓမ္မဓရံ ၄၁၉
ဗဟုဿုတော အပ္ပဿုတံ ၄၁၉
ဗဟုဿုတော စ မေဓာဝီ ၃၉၃-၄
ဗဟုဿုတော စိတ္တကထီ ၄၁၈
ဗဟုဿုတော ဓမ္မဓရော ၄၁၉၊၄၂၀
ဗဟုဿုတော ဓမ္မဓရော စ ဟောတိ ၇၄
ဗဟုဿုတော မဟာဉာဏီ ၁၄၆
ဗဟူ အာဒီနဝါ လောကေ ၃၅၉
ဗဟူနံ ဝတ အတ္ထာယ ၅၁၈
ဗဟူနိ လောကေ စိတြာနိ ၂၅၄
ဗဟူနိ ဝဿာနိ တယာမှိ ယာစိတော ၄၆၀
ဗီဇမိဉ္ဇံ ဂဟေတွာန ၈၉
ဗုဒ္ဓံ ဥပဂတံ ဒိသွာ ၁၃၇
ဗုဒ္ဓမပ္ပမေယျံ အနုဿရ ပသန္နော ၈၆
ဗုဒ္ဓရူပရတိံ ဉတွာ ၆၃
ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌံ နမဿာမိ ၇၁

ပဌမပါဒ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဗ]

ဗုဒ္ဓဿ အာနုဘာဝေန ၇၁
ဗုဒ္ဓဿ ဂိရမညာယ ၄၅၊၃၈၃
ဗုဒ္ဓဿ စင်္ကမန္တဿ ၄၂၀
ဗုဒ္ဓဿ ပုတ္တောမှိ အသယှသာဟိနော ၁၆၉
ဗုဒ္ဓါနုဗုဒ္ဓေါ ယော ထေရော ၂၅၅၊၅၁၇
ဗုဒ္ဓေသု သဂါရဝတာ ၂၀၈
ဗုဒ္ဓေါ စ ခေါ ကာရုဏိကော မဟေသိ ၃၂၉
ဗုဒ္ဓေါ စေ မေ ဝရံ ဒဇ္ဇာ ၁၂၉
ဗုဒ္ဓေါတိ ဘော ယံ ဝဒေသိ ၃၁၆
ဗုဒ္ဓေါ လောကေ သမုပ္ပန္နော ၁၈၂၊၃၁၂
ဗုဒ္ဓေါ သမုဿိတော လောကေ ၃၁၆
ဗျာဓယော မေ န ဝိဇ္ဇန္တိ ၃၁၈
ဗျာဓိတံ သမဏံ ဒိသွာ ၈၈
ဗြဟ္မဇစ္စော ပုရေ အာသိံ ၃၃၂
ဗြဟ္မညကုလသမ္ဘူတော ၄၄၆
ဗြဟ္မဘူတံ အတိတုလံ ၃၁၁
ဗြဟ္မဘူတော အတိတုလော ၃၁၀
ဗြာဟ္မဏာ တိသတာ ဣမေ ၃၁၁

[ဘ]

ဘဂဝါ တတော ဩတရိတွာ ၅၀၅
ဘဂဝါ တတ္ထ အာဂစ္ဆိ ၁၉၁-၃
ဘဂဝါ တမှိ သမယေ ၃၈၃
ဘတကာ စေဋကာ စေဝ ၃၁၃
ဘရိယာ မေ ကာလင်္ကတာ ၄၄
ဘဝနာ နိက္ခမိတွာန ၃၀

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[Bha]

Bhavasotaṁ sace Buddho 182
Bhāvayitvāna bojjhaṅge 246
Bhāvento satipaṭṭhāne 59
Bhāvento satta bojjhaṅge 112
Bhāveyya ca aniccanti 208
Bhāveyya ca bojjhaṅge 209
Bhāvehi jhānāni ca indriyāni ca 461
Bhāvehi maggaṁ amatassa pattiyā 461
Bhikkhavo tisatā ime 320
Bhikkhusaṁghassa purato 314
Bhikkhu sivathikaṁ gantvā 36
Bhikkhū ca bhikkhuniyo ca 361
Bhikkhūnaṁ satasahassaṁ 133
Bhuñjati anavajjāni 259
Bhesajjesu yathā vejjā 350

[Ma]

Makkhena makkhitā pajā 515
Maccunābbhāhato loko 117
Maccubyādhijarābhīto 81
Majjhe sarasmiṁ tiṭṭhanti 486
Mattikaṁ telacuṇṇañca 349
Manaṁ ce'tehi dhammehi 273
Manujassa pamattacārino 95
Manussabhūtaṁ Sambuddhaṁ 258
Manomayesu kāyesu 191
Mama kammaṁ saritvāna 393
Mama nijjhāyamānassa 67

Paṭhamapādā — Piṭṭhaṅkā

[Ma]

Mama saṅkappamaññāya 230, 252, 340, 416
Mama sabbaṁ abhiññāya 133
Mameva etaṁ na hi tvaṁ paresaṁ 460
Mayā pavattitaṁ cakkaṁ 309
Mayūrakoñcābhirutamhi kānane 461
Marīciyotthaṭā bhūmi 2
Mahagghāni ca vatthāni 81
Mahatā parivārena 39, 79
Mahappabhaṁ gaṇācariyaṁ 16
Mahāgini pajjalito 259
Mahādānaṁ daditvāna 79
Mahānāgaṁ Mahāvīraṁ 16
Mahānubhāvo tevijjo 517
Mahāparisabhāvasmiṁ 82
Mahābhisakkasaṅkāso 39
Mahārajjasukhaṁ patto 182
Mahāraso sugambhīro 103
Mahārahaṁ byamhaṁ seṭṭhaṁ 231
Mahāsamudde udakaṁ 382
Mahāsamudde ūmiyo 385
Mahāsamuddo pathavī 397
Mahāsamuddova'kkhobho 45
Mahiccho ca asantuṭṭho 340
Mātaraṁ pitarañcāpi 107
Mātari pitari cāpi 106
Mātuyā nāmagottena 384
Mānaṁ pajahassu Gotama 515
Mānaṁ madañca chaḍḍetvā 107

ပဌမပါဒါ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဘ]

ဘဝသောတံ သစေ ဗုဒ္ဓေါ ၁၈၂
ဘာဝယိတွာန ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ၂၄၆
ဘာဝေန္တော သတိပဋ္ဌာနေ ၅၉
ဘာဝေန္တော သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ၁၁၂
ဘာဝေယျ စ အနိစ္စန္တိ ၂၀၈
ဘာဝေယျ စ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ၂၀၉
ဘာဝေဟိ ဈာနာနိ စ ဣန္ဒြိယာနိ စ ၄၆၁
ဘာဝေဟိ မဂ္ဂံ အမတဿ ပတ္တိယာ ၄၆၁
ဘိက္ခဝေါ တိသတာ ဣမေ ၃၂၀
ဘိက္ခုသံဃဿ ပုရတော ၃၁၄
ဘိက္ခု သိဝထိကံ ဂန္တွာ ၃၆
ဘိက္ခူ စ ဘိက္ခုနိယော စ ၃၆၁
ဘိက္ခူနံ သတသဟဿံ ၁၃၃
ဘုဉ္ဇတိ အနဝဇ္ဇာနိ ၂၅၉
ဘေသဇ္ဇေသု ယထာ ဝေဇ္ဇာ ၃၅၀

[မ]

မက္ခေန မက္ခိတာ ပဇာ ၅၁၅
မစ္စုနာဗ္ဘာဟတော လောကော ၁၁၇
မစ္စုဗျာဓိဇရာဘီတော ၈၁
မဇ္ဈေ သရသ္မိံ တိဋ္ဌန္တိ ၄၈၆
မတ္တိကံ တေလစုဏ္ဏဉ္စ ၃၄၉
မနံ စေ'တေဟိ ဓမ္မေဟိ ၂၇၃
မနုဇဿ ပမတ္တစာရိနော ၉၅
မနုဿဘူတံ သမ္ဗုဒ္ဓံ ၂၅၈
မနောမယေသု ကာယေသု ၁၉၁
မမ ကမ္မံ သရိတွာန ၃၉၃
မမ နိဇ္ဈာယမာနဿ ၆၇

ပဌမပါဒါ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[မ]

မမ သင်္ကပ္ပမညာယ ၂၃၀၊ ၂၅၂၊ ၃၄၀၊ ၄၁၆
မမ သဗ္ဗံ အဘိညာယ ၁၃၃
မမေဝ ဧတံ န ဟိ တွံ ပရေသံ ၄၆၀
မယာ ပဝတ္တိတံ စက္ကံ ၃၀၉
မယူရကောဉ္စာဘိရုတမှိ ကာနနေ ၄၆၁
မရီစိယောတ္ထဋာ ဘူမိ ၂
မဟဂ္ဃာနိ စ ဝတ္ထာနိ ၈၁
မဟတာ ပရိဝါရေန ၃၉၊ ၇၉
မဟပ္ပဘံ ဂဏာစရိယံ ၁၆
မဟာဂိနိ ပဇ္ဇလိတော ၂၅၉
မဟာဒါနံ ဒဒိတွာန ၇၉
မဟာနာဂံ မဟာဝီရံ ၁၆
မဟာနုဘာဝေါ တေဝိဇ္ဇော ၅၁၇
မဟာပရိသဘာဝသ္မိံ ၈၂
မဟာဘိသက္ကသင်္ကာသော ၃၉
မဟာရဇ္ဇသုခံ ပတ္တော ၁၈၂
မဟာရသော သုဂမ္ဘီရော ၁၀၃
မဟာရဟံ ဗျမှံ သေဋ္ဌံ ၂၃၁
မဟာသမုဒ္ဒေ ဥဒကံ ၃၈၂
မဟာသမုဒ္ဒေ ဦမိယော ၃၈၅
မဟာသမုဒ္ဒေါ ပထဝီ ၃၉၇
မဟာသမုဒ္ဒေါဝ'က္ခောဘော ၄၅
မဟိစ္ဆော စ အသန္တုဋ္ဌော ၃၄၀
မာတရံ ပိတရဉ္စာပိ ၁၀၇
မာတရိ ပိတရိ စာပိ ၁၀၆
မာတုယာ နာမဂေါတ္တေန ၃၈၄
မာနံ ပဇဟဿု ဂေါတမ ၅၁၅
မာနံ မဒဉ္စ ဆဍ္ဍေတွာ ၁၀၇

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ma]	
Mā pamādamanuyuñjetha	331
Mā purāṇaṁ amaññittho	11
Mā me kadāci pāpiccho	393-4
Māyākāro yathā raṅge	81
Mālute upavāyante	176
Migaṁ nilīnaṁ kūṭena	120
Migarājā yathā sīho	391
Migaluddo pure āsiṁ	28
Migo yathā seri sucittakānane	465
Micchādiṭṭhi pahīnā me	53
Mittaṁ idha ca kalyāṇaṁ	208
Milakkhurajanaṁrattaṁ	360
Muṇḍo virūpo abhisāpa-māgato	462
Munino gandhakuṭiyā	40
Mettacittā kāruṇikā	361
Mettañca abhijānāmi	240
Mettāvihārino ete	380
Morahatthaṁ gahetvāna	16
Mohā sabbe pahīnā me	53
Moho rajo na ca pana reṇu vuccati	196
[Ya]	
Yaṁ āpadā uppatitā uḷārā	74
Yaṁ esā sahate jammī	95
Yaṁ kiñci sithilaṁ kammaṁ	8
Yaṁ ca atthena saññuttaṁ	273
Yaṁ taṁ saraṇamāgamha	319

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ya]	
Yaṁ nūnāhaṁ uttamatthaṁ	386
Yaṁ patthayāno dhammesu	48
Yaṁ Buddho bhāsati vācaṁ	516
Yaṁ manussā namassanti	258
Yaṁ mayā pakakaṁ pāpaṁ	55
Yaṁ yaṁ yoniṁ saṁsarati	190
Yaṁ yaṁ yonu'papajjāmi	198, 264, 481, 506
Yaṁ vo kiccaṁ sarīrena	266
Yaṁ sāvakena pattabbaṁ	517
Yaṁ so deseti Sambuddho	317
Yaṁ so saṁghamapūjesi	506
Yaṁ hi eke jigucchanti	36
Yaṁ hi kiccaṁ apaviddhaṁ	233
Yajiṁ uccāvace yaññe	53
Yañca aññe na rakkhanti	214
Yañca me āsavā khīṇā	22
Yañhi kayirā tañhi vade	41
Yaññatthaṁ vā dhanatthaṁ vā	265
Yato yato sammasati	60, 94, 162, 452
Yato harītakaṁ dinnaṁ	48
Yattha eke vihaññanti	447
Yathā abbhāni verambho	214
Yathā idaṁ tathā etaṁ	92
Yathā kaṇṭakaṭṭhānamhi	350
Yathā kuñjaraṁ adantaṁ	64
Yathācārī yathāsato satīmā	394
Yathā jaḷo va mūgo va	204

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[မ]	
မာ ပမာဒမနုယုဉ္ဇေထ	၃၃၁
မာ ပုရာဏံ အမညိတ္ထော	၁၁
မာ မေ ကဒါစိ ပါပိစ္ဆော	၃၉၃-၄
မာယာကာရော ယထာ ရင်္ဂေ	၈၁
မာလုတေ ဥပဝါယန္တေ	၁၇၆
မိဂံ နိလီနံ ကူဋေန	၁၂၀
မိဂရာဇာ ယထာ သီဟော	၃၉၁
မိဂလုဒ္ဒေါ ပုရေ အာသိံ	၂၈
မိဂေါ ယထာ သေရိ သုစိတ္တကာနနေ	၄၆၅
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ ပဟီနာ မေ	၅၃
မိတ္တံ ဣဓ စ ကလျာဏံ	၂၀၈
မိလက္ခုရဇနံရတ္တံ	၃၆၀
မုဏ္ဍော ဝိရူပေါ အဘိသာပ-မာဂတော	၄၆၂
မုနိနော ဂန္ဓကုဋိယာ	၄၀
မေတ္တစိတ္တာ ကာရုဏိကာ	၃၆၁
မေတ္တဉ္စ အဘိဇာနာမိ	၂၄၀
မေတ္တာဝိဟာရိနော ဧတေ	၃၈၀
မောရဟတ္ထံ ဂဟေတွာန	၁၆
မောဟာ သဗ္ဗေ ပဟီနာ မေ	၅၃
မောဟော ရဇော န စ ပန ရေဏု ဝုစ္စတိ	၁၉၆
[ယ]	
ယံ အာပဒါ ဥပ္ပတိတာ ဥဠာရာ	၇၄
ယံ ဧသာ သဟတေ ဇမ္မီ	၉၅
ယံ ကိဉ္စိ သိထိလံ ကမ္မံ	၈
ယံ စ အတ္ထေန သညုတ္တံ	၂၇၃
ယံ တံ သရဏမာဂမှ	၃၁၉

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ယ]	
ယံ နူနာဟံ ဥတ္တမတ္ထံ	၃၈၆
ယံ ပတ္ထယာနော ဓမ္မေသု	၄၈
ယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘာသတိ ဝါစံ	၅၁၆
ယံ မနုဿာ နမဿန္တိ	၂၅၈
ယံ မယာ ပကကံ ပါပံ	၅၅
ယံ ယံ ယောနိံ သံသရတိ	၁၉၀
ယံ ယံ ယောနု'ပပဇ္ဇာမိ	၁၉၈၊၂၆၄၊ ၄၈၁၊၅၀၆
ယံ ဝေါ ကိစ္စံ သရီရေန	၂၆၆
ယံ သာဝကေန ပတ္တဗ္ဗံ	၅၁၇
ယံ သော ဒေသေတိ သမ္ဗုဒ္ဓေါ	၃၁၇
ယံ သော သံဃမပူဇေသိ	၅၀၆
ယံ ဟိ ဧကေ ဇိဂုစ္ဆန္တိ	၃၆
ယံ ဟိ ကိစ္စံ အပဝိဒ္ဓံ	၂၃၃
ယဇိံ ဥစ္စာဝစေ ယညေ	၅၃
ယဉ္စ အညေ န ရက္ခန္တိ	၂၁၄
ယဉ္စ မေ အာသဝါ ခီဏာ	၂၂
ယဉ္ဟိ ကယိရာ တဉ္ဟိ ဝဒေ	၄၁
ယညတ္ထံ ဝါ ဓနတ္ထံ ဝါ	၂၆၅
ယတော ယတော သမ္မသတိ	၆၀၊၉၄၊ ၁၆၂၊၄၅၂
ယတော ဟရီတကံ ဒိန္နံ	၄၈
ယတ္ထ ဧကေ ဝိဟညန္တိ	၄၄၇
ယထာ အဗ္ဘာနိ ဝေရမ္ဘော	၂၁၄
ယထာ ဣဒံ တထာ ဧတံ	၉၂
ယထာ ကဏ္ဋကဋ္ဌာနမှိ	၃၅၀
ယထာ ကုဉ္ဇရံ အဒန္တံ	၆၄
ယထာစာရီ ယထာသတော သတီမာ	၃၉၄
ယထာ ဇဠော ဝ မူဂေါ ဝ	၂၀၄

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ya]	
Yathā divā tathā rattiṁ	92
Yathāpi udake jātaṁ	259
Yathāpi udake jātā	390
Yathāpi urago jiṇṇaṁ	45
Yathāpi cando vimalo	389
Yathāpi pathikā sattā	44
Yathāpi padumaṁ jalajaṁ	390
Yathāpi pabbato selo	240, 395
Yathāpi byādhito poso	385
Yathāpi bhaddo ājañño	245
Yathāpi rammake māse	390
Yathāpi ruciraṁ pupphaṁ	41-2
Yathāpi sāgare ūmi	510
Yathāpi selo Himavā	390
Yathā manussā nadiṁ tarantā	541
Yathā varahayadamakusalo	64
Yathā vādī tathā kārī	521
Yathā sakena thāmena	391
Yathā saṅkāraṭhānasmiṁ	228
Yathāsanthatiko sātatiko	322
Yathā sāratthiko poso	386
Yathā sūcighare sūcī	446
Yathā'ssa ghāyato gandhaṁ	302
Yathā'ssa passato rūpaṁ	302
Yathā'ssa phusato phassaṁ	302
Yathā'ssa vijānato dhammaṁ	303
Yathā'ssa sāyato rasaṁ	302

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ya]	
Yathā'ssa suṇato saddaṁ	302
Yadatthikaṁ brahmacariyaṁ acarī	520
Yadatthi saṅgataṁ kiñci	266
Yadā asokaṁ virajaṁ asaṅkhataṁ	161
Yadā ahaṁ pabbajito	239
Yadā ca avijānantā	7
Yadā ca taruṇo bhaddo	41
Yadā ca maggamaddakkhiṁ	282
Yadā ca mātukucchimhā	40
Yadā jiṇṇā bhavissāma	124
Yadā dukkhaṁ jarāmaraṇanti paṇḍito	160
Yadā dukkhassāvahaniṁ visattikaṁ	160
Yadā nadīnaṁ kusumākulānaṁ	161
Yadā nabhe gajjati meghadundubhi	161
Yadā navo pabbajito	110
Yadā nisīthe rahitamhi kānane	161
Yadā paṭhamamaddakkhiṁ	155
Yadā pabbajito cāhaṁ	41
Yadā balākā sucipaṇḍaracchadā	30
Yadā balākā suvisuddhapaṇḍarā	30
Yadā me ahu saṅkappo	340
Yadā vitakke uparundhiya'ttano	161
Yadā sivaṁ dvecaturaṅga-gāminaṁ	161
Yadāhaṁ pañhaṁ pucchāmi	317

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ယ]	
ယထာ ဒိဝါ တထာ ရတ္တိံ	၉၂
ယထာပိ ဥဒကေ ဇာတံ	၂၅၉
ယထာပိ ဥဒကေ ဇာတာ	၃၉၀
ယထာပိ ဥရဂေါ ဇိဏ္ဏံ	၄၅
ယထာပိ စန္ဒော ဝိမလော	၃၈၉
ယထာပိ ပထိကာ သတ္တာ	၄၄
ယထာပိ ပဒုမံ ဇလဇံ	၃၉၀
ယထာပိ ပဗ္ဗတော သေလော	၂၄၀၊ ၃၉၅
ယထာပိ ဗျာဓိတော ပေါသော	၃၈၅
ယထာပိ ဘဒ္ဒေါ အာဇညော	၂၄၅
ယထာပိ ရမ္မကေ မာသေ	၃၉၀
ယထာပိ ရုစိရံ ပုပ္ဖံ	၄၁-၂
ယထာပိ သာဂရေ ဦမိ	၅၁၀
ယထာပိ သေလော ဟိမဝါ	၃၉၀
ယထာ မနုဿာ နဒိံ တရန္တာ	၅၄၁
ယထာ ဝရဟယဒမကုသလော	၆၄
ယထာ ဝါဒီ တထာ ကာရီ	၅၂၁
ယထာ သကေန ထာမေန	၃၉၁
ယထာ သင်္ခါရဋ္ဌာနသ္မိံ	၂၂၈
ယထာသန္ထတိကော သာတတိကော	၃၂၂
ယထာ သာရတ္ထိကော ပေါသော	၃၈၆
ယထာ သူစိဃရေ သူစိ	၄၄၆
ယထာ’ဿ ဃာယတော ဂန္ဓံ	၃၀၂
ယထာ’ဿ ပဿတော ရူပံ	၃၀၂
ယထာ’ဿ ဖုသတော ဖဿံ	၃၀၂
ယထာ’ဿ ဝိဇာနတော ဓမ္မံ	၃၀၃
ယထာ’ဿ သာယတော ရသံ	၃၀၂

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ယ]	
ယထာ’ဿ သုဏတော သဒ္ဒံ	၃၀၂
ယဒတ္ထိကံ ဗြဟ္မစရိယံ အစရိ	၅၂၀
ယဒတ္ထိ သင်္ဂတံ ကိဉ္စိ	၂၆၆
ယဒါ အသောကံ ဝိရဇံ အသင်္ခတံ	၁၆၁
ယဒါ အဟံ ပဗ္ဗဇိတော	၂၃၉
ယဒါ စ အဝိဇာနန္တာ	၇
ယဒါ စ တရုဏော ဘဒ္ဒေါ	၄၁
ယဒါ စ မဂ္ဂမဒ္ဒက္ခိံ	၂၈၂
ယဒါ စ မာတုကုစ္ဆိမှာ	၄၀
ယဒါ ဇိဏ္ဏာ ဘဝိဿာမ	၁၂၄
ယဒါ ဒုက္ခံ ဇရာမရဏန္တိ ပဏ္ဍိတော	၁၆၀
ယဒါ ဒုက္ခဿာဝဟနိံ ဝိသတ္တိကံ	၁၆၀
ယဒါ နဒီနံ ကုသုမာကုလာနံ	၁၆၁
ယဒါ နဘေ ဂဇ္ဇတိ မေဃဒုန္ဒုဘိ	၁၆၁
ယဒါ နဝေါ ပဗ္ဗဇိတော	၁၁၀
ယဒါ နိသီထေ ရဟိတမှိ ကာနနေ	၁၆၁
ယဒါ ပဌမမဒ္ဒက္ခိံ	၁၅၅
ယဒါ ပဗ္ဗဇိတော စာဟံ	၄၁
ယဒါ ဗလာကာ သုစိပဏ္ဍရစ္ဆဒါ	၃၀
ယဒါ ဗလာကာ သုဝိသုဒ္ဓပဏ္ဍရာ	၃၀
ယဒါ မေ အဟု သင်္ကပ္ပေါ	၃၄၀
ယဒါ ဝိတက္ကေ ဥပရုန္ဓိယ’တ္တနော	၁၆၁
ယဒါ သိဝံ ဒွေစတုရင်္ဂဂါမိနံ	၁၆၁
ယဒါဟံ ပဉှံ ပုစ္ဆာမိ	၃၁၇

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ya]	
Yadā sukhī malakhilasoka-nāsano	161
Yadāhaṁ viññutaṁ patto	512
Yadimassa Lokanāthassa	541
Yadi rūpinī bhaveyya	393
Yadi santigamo maggo	183
Yamahaṁ paṭhamaṁ disvā	393
Yamidha pathaviñca vehāsaṁ	514
Yamekarattiṁ paṭhamaṁ	119
Yasmiṁ nivattate dukkhaṁ	142
Yasmiṁ patiṭṭhitā dhammā	418
Yaso ca appabuddhīnaṁ	245
Yassa pāpaṁ kataṁ kammaṁ	330
Yassa catthāya pabbajito	83, 214, 240, 257, 486
Yassa ñāṇaṁ appameyyaṁ	316
Yassa'tthāya pabbajito	296
Yassa dhīti asadisā	316
Yassa muhuttena sahassadhā	341
Yassa muhuttena sahassadhā loko	485
Yassa sakkariyamānassa	396
Yassa saddhā Tathāgate	151
Yassa sabrahmacārīsu	8, 90, 449
Yācitvā Satthupaṭṭhānaṁ	81
Yā taṁ me hatthigīvāssa	321
Yāvatā Buddhakhettamhi	388, 392, 449
Yāvatā bodhiyā mūle	251

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ya]	
Yā'hu raṭṭhe samukkaṭṭho	233
Yuvāsi tvaṁ pabbajito	124
Ye etā upasevanti	120
Ye keci gaṇino loke	391
Ye keci ganthā idha mohamaggā	519
Ye keci damakā loke	319
Ye ca kho bālā dummedhā	11
Ye ca dukkhe sukhasmiñca	245
Ye ca passanti saṅkhāre	484
Ye tuyha chandena vasena vattino	465
Yena ñāṇena pattosi	382
Yena ñāṇena Sambuddho	381
Yenāyaṁ jotitā seyyā	21
Yenidaṁ āsanaṁ dinnaṁ	133
Yeneva maggena gato vipassī	141
Ye dhammā hetuppabhavā	387
Ye purāṇā atītā te	419
Ye'maṁ kāyaṁ mamāyanti	198
Ye'maṁ kāyaṁ vivajjenti	198
Ye maṁ rūpena pāmiṁsu	130
Ye ye alābhino lābhaṁ	360
Ye ye lābhaṁ labhissanti	360
Yesaṁ rāgo ca doso ca	11
Yesaṁ ve dullabho loke	310
Yesañca susamāraddhā	233
Yesañca hiri-ottappaṁ	449

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ယ]	
ယဒါ သုခီ မလခိလသောက- နာသနော	၁၆၁
ယဒါဟံ ဝိညုတံ ပတ္တော	၅၁၂
ယဒိမဿ လောကနာထဿ	၅၄၁
ယဒိ ရူပိနီ ဘဝေယျ	၃၉၃
ယဒိ သန္တိဂမော မဂ္ဂေါ	၁၈၃
ယမဟံ ပဌမံ ဒိသွာ	၃၉၃
ယမိဓ ပထဝိဉ္စ ဝေဟာသံ	၅၁၄
ယမေကရတ္တိံ ပဌမံ	၁၁၉
ယသ္မိံ နိဝတ္တတေ ဒုက္ခံ	၁၄၂
ယသ္မိံ ပတိဋ္ဌိတာ ဓမ္မာ	၄၁၈
ယသော စ အပ္ပဗုဒ္ဓီနံ	၂၄၅
ယဿ ပါပံ ကတံ ကမ္မံ	၃၃၀
ယဿ စတ္တာယ ပဗ္ဗဇိတော	၈၃၊ ၂၁၄၊၂၄၀၊၂၅၇၊၄၈၆
ယဿ ဉာဏံ အပ္ပမေယျံ	၃၁၆
ယဿ'တ္တာယ ပဗ္ဗဇိတော	၂၉၆
ယဿ ဓိတိ အသဒိသာ	၃၁၆
ယဿ မုဟုတ္တေန သဟဿဓာ	၃၄၁
ယဿ မုဟုတ္တေန သဟဿဓာ လောကော	၄၈၅
ယဿ သက္ကရိယမာနဿ	၃၉၆
ယဿ သဒ္ဓါ တထာဂတေ	၁၅၁
ယဿ သဗြဟ္မစာရီသု	၈၊၉၀၊၄၄၉
ယာစိတွာ သတ္ထုပဋ္ဌာနံ	၈၁
ယာ တံ မေ ဟတ္ထိဂီဝါဿ	၃၂၁
ယာဝတာ ဗုဒ္ဓခေတ္တမှိ	၃၈၈၊၃၉၂၊ ၄၄၉
ယာဝတာ ဗောဓိယာ မူလေ	၂၅၁

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ယ]	
ယာ'ဟု ရဋ္ဌေ သမုက္ကဋ္ဌော	၂၃၃
ယုဝါသိ တွံ ပဗ္ဗဇိတော	၁၂၄
ယေ ဧတာ ဥပသေဝန္တိ	၁၂၀
ယေ ကေစိ ဂဏိနော လောကေ	၃၉၁
ယေ ကေစိ ဂန္ထာ ဣဓ မောဟမဂ္ဂါ	၅၁၉
ယေ ကေစိ ဒမကာ လောကေ	၃၁၉
ယေ စ ခေါ ဗာလာ ဒုမ္မေဓာ	၁၁
ယေ စ ဒုက္ခေ သုခသ္မိဉ္စ	၂၄၅
ယေ စ ပဿန္တိ သင်္ခါရေ	၄၈၄
ယေ တုယှ ဆန္ဒေန ဝသေန ဝတ္တိနော	၄၆၅
ယေန ဉာဏေန ပတ္တောသိ	၃၈၂
ယေန ဉာဏေန သမ္ဗုဒ္ဓေါ	၃၈၁
ယေနာယံ ဇောတိတာ သေယျာ	၂၁
ယေနိဒံ အာသနံ ဒိန္နံ	၁၃၃
ယေနေဝ မဂ္ဂေန ဂတော ဝိပဿီ	၁၄၁
ယေ ဓမ္မာ ဟေတုပ္ပဘဝါ	၃၈၇
ယေ ပုရာဏာ အတီတာ တေ	၄၁၉
ယေ'မံ ကာယံ မမာယန္တိ	၁၉၈
ယေ'မံ ကာယံ ဝိဝဇ္ဇေန္တိ	၁၉၈
ယေ မံ ရူပေန ပါမိံသု	၁၃၀
ယေ ယေ အလာဘိနော လာဘံ	၃၆၀
ယေ ယေ လာဘံ လဘိဿန္တိ	၃၆၀
ယေသံ ရာဂေါ စ ဒေါသော စ	၁၁
ယေသံ ဝေ ဒုလ္လဘော လောကေ	၃၁၀
ယေသဉ္စ သုသမာရဒ္ဓါ	၂၃၃
ယေသဉ္စ ဟိရိဩတ္တပ္ပံ	၄၄၉

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ya]	
Yo etamabhijānāti	486-7
Yo koci manujo bhāraṁ	392
Yogī pītikaraṁ rammaṁ	174
Yo ca jātisataṁ gacche	484
Yo ca tuṭṭhena cittena	68
Yo ca papañcaṁ hitvāna	395
Yo ca pubbe pamajjitvā	329
Yo ca vantakasāvassa	361
Yo ca sīlena sampanno	361
Yo ca seyyohamasmīti	448
Yo ce'taṁ sahate jammiṁ	95
Yo cetā parivajjeti	121
Yo taṁ tathā pajānāti	266
Yo dandhakāle tarati	19
Yo dandhakāle dandheti	19
Yo papañcamanuyutto	394
Yo pupphamabhiropesi	166
Yo brahmānaṁ paripucchati	487
Yo maṁ icchati anvetu	311
Yo maṁ pupphena pūjesi	383
Yo Mahāneruno kūṭaṁ	487
Yo me ācariyo āsi	393
Yo yaṁ Gandhakuṭibhūmiṁ	40
Yo ve garūnaṁ vacanaññū dhīro	74
Yo vejayantapāsādaṁ	487, 497
Yo Vejayantapāsāde	487
Yo ve Buddhena codito	486
Yo ve samuddova ṭhito anejo	74
Yo sukhaṁ dukkhato adda	394

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ya - Ra]	
Yo so aṭṭha vimokkhāni	485
Yo so chattamadhāresi	416
Yo so tayā santhavito	61
Yo so saṁghaṁ apūjesi	481
Yo so haṭṭhena cittena	231
Yo have daharo bhikkhu	330
Yo hi passati saddhammaṁ	63
Yvāhaṁ dhammaṁ gavesanto	387
Raṁsijālaparikkhitto	39
Rajakā pesakārā ca	313
Rajataṁ jātarūpañca	360
Raja'muhatañca vātena	254
Rajjanīye na rajjanti	379
Ratanānaṭṭhapaññāsaṁ	79
Rattindivaṁ na jānāmi	380
Rattiyā paṭhamaṁ yāmaṁ	225
Ratto atthaṁ na jānāti	37
Ramaṇīyāni araññāni	395
Ramante'ke mudiṅgehi	129
Rasaṁ bhotvā sati muṭṭhā	301
Rahade'hamasmi ogāḷho	282
Rāgo doso ca moho ca	167, 316
Rāgo rajo na ca pana reṇu vuccati	196
Rājā arahasi bhavituṁ	306
Rājā ca aññe ca bahū manussā	294
Rājā pasayhappathaviṁ vijetvā	294
Rājuyyānaṁ tadā gantvā	127

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ယ]	
ယော ဧတမဘိဇာနာတိ	၄၈၆-၇
ယော ကောစိ မနုဇော ဘာရံ	၃၉၂
ယောဂီ ပီတိကရံ ရမ္မံ	၁၇၄
ယော စ ဇာတိသတံ ဂစ္ဆေ	၄၈၄
ယော စ တုဋ္ဌေန စိတ္တေန	၆၈
ယော စ ပပဉ္စံ ဟိတွာန	၃၉၅
ယော စ ပုဗ္ဗေ ပမဇ္ဇိတွာ	၃၂၉
ယော စ ဝန္တကသာဝဿ	၃၆၁
ယော စ သီလေန သမ္ပန္နော	၃၆၁
ယော စ သေယျောဟမသ္မီတိ	၄၄၈
ယော စေ'တံ သဟတေ ဇမ္မိံ	၉၅
ယော စေတာ ပရိဝဇ္ဇေတိ	၁၂၁
ယော တံ တထာ ပဇာနာတိ	၂၆၆
ယော ဒန္ဓကာလေ တရတိ	၁၉
ယော ဒန္ဓကာလေ ဒန္ဓေတိ	၁၉
ယော ပပဉ္စမနုယုတ္တော	၃၉၄
ယော ပုပ္ဖမဘိရောပေသိ	၁၆၆
ယော ဗြဟ္မာနံ ပရိပုစ္ဆတိ	၄၈၇
ယော မံ ဣစ္ဆတိ အန္ဝေတု	၃၁၁
ယော မံ ပုပ္ဖေန ပူဇေသိ	၃၈၃
ယော မဟာနေရုနော ကူဋံ	၄၈၇
ယော မေ အာစရိယော အာသိ	၃၉၃
ယော ယံ ဂန္ဓကုဋိဘူမိံ	၄၀
ယော ဝေ ဂရူနံ ဝစနညူ ဓီရော	၇၄
ယော ဝေဇယန္တပါသာဒံ	၄၈၇၊ ၄၉၇
ယော ဝေဇယန္တပါသာဒေ	၄၈၇
ယော ဝေ ဗုဒ္ဓေန စောဒိတော	၄၈၆
ယော ဝေ သမုဒ္ဒေါဝ ဌိတော အနေဇော	၇၄
ယော သုခံ ဒုက္ခတော အဒ္ဒ	၃၉၄

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ယ-ရ]	
ယော သော အဋ္ဌ ဝိမောက္ခာနိ	၄၈၅
ယော သော ဆတ္တမဓာရေသိ	၄၁၆
ယော သော တယာ သန္ထဝိတော	၆၁
ယော သော သံဃံ အပူဇေသိ	၄၈၁
ယော သော ဟဋ္ဌေန စိတ္တေန	၂၃၁
ယော ဟဝေ ဒဟရော ဘိက္ခု	၃၃၀
ယော ဟိ ပဿတိ သဒ္ဓမ္မံ	၆၃
ယွာဟံ ဓမ္မံ ဂဝေသန္တော	၃၈၇
ရံသိဇာလပရိက္ခိတ္တော	၃၉
ရဇကာ ပေသကာရာ စ	၃၁၃
ရဇတံ ဇာတရူပဉ္စ	၃၆၀
ရဇ'မုဟတဉ္စ ဝါတေန	၂၅၄
ရဇ္ဇနီယေ န ရဇ္ဇန္တိ	၃၇၉
ရတနာနဋ္ဌပညာသံ	၇၉
ရတ္တိန္ဒိဝံ န ဇာနာမိ	၃၈၀
ရတ္တိယာ ပဌမံ ယာမံ	၂၂၅
ရတ္တော အတ္ထံ န ဇာနာတိ	၃၇
ရမဏီယာနိ အရညာနိ	၃၉၅
ရမန္တေ'ကေ မုဒိင်္ဂေဟိ	၁၂၉
ရသံ ဘောတွာ သတိ မုဋ္ဌာ	၃၀၁
ရဟဒေ'ဟမသ္မိ ဩဂါဠှော	၂၈၂
ရာဂေါ ဒေါသော စ မောဟော စ	၁၆၇၊ ၃၁၆
ရာဂေါ ရဇော န စ ပန ရေဏု ဝုစ္စတိ	၁၉၆
ရာဇာ အရဟသိ ဘဝိတုံ	၃၀၆
ရာဇာ စ အညေ စ ဗဟူ မနုဿာ	၂၉၄
ရာဇာ ပသယှပ္ပထဝိံ ဝိဇေတွာ	၂၉၄
ရာဇုယျာနံ တဒါ ဂန္တွာ	၁၂၇

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Ra - La - Va]	
Rājāhamasmi sela	308
Rukkhamūlaṁva nissāya	395
Rukkhamūlikā sātatikā	482
Rukkhamūliko sātatiko	322
Rūpaṁ disvā sati muṭṭhā	300
Rūpā saddā rasā gandhā	120, 339
Ropetva rukkhāni yathā phalesī	462
Lakkhaṇe Itihāse ca	378
Lakkhaṇe dve ca kaṅkhāmi	317
Lakkhe ṭhapiyamānamhi	382, 385
Lābhakāmā bhavissanti	360
Lābhā Aṅgānaṁ Magadhānaṁ	138
Lūkhenapi vā santusse	203
Lesakappe pariyāye	350
Lokacakkhu mahātejo	316
Lokajeṭṭho ca nimmāno	61
Lokavissutakitti ca	39
Lohitapāṇi pure āsiṁ	331
Vaṅge jātoti Vaṅgīso	512
Vacanābhāya bodheti	181
Vajjamānesu tūresu	480
Vajjīnaṁ Veḷuvagāme	341
Vadanena sugandhena	61
Vane kusumasañchanne	177
Vanditvāna Mahānāgaṁ	45
Vanditvāna sahāmacco	183
Vanditvā Satthuno pāde	193, 225
Vanditvāhaṁ lokajinaṁ	45

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Varāha-eṇeyyavigāḷhasevite	464
Varuṇo nāma nāmena	480
Varuṇo nāmupaṭṭhāko	383
Vasitaṁ me araññesu	214
Vasī gaṇī patāpī ca	315
Vasudhā yathā'ppameyyā	159
Vassati devo yathāsugītaṁ	46
Vassasatasahassāni	79
Vasse ca te oramite	45
Vātarogābhinīto tvaṁ	59, 112
Vicikicchākaṅkhāganthitaṁ	281
Vicinī aggahī dhovi	340
Vijayīva mahāyodho	39
Vijāneyya sakaṁ atthaṁ	208
Vijjādharā devatā ca	380
Vinayassu mayi kaṅkhaṁ	310
Vipannasīlo dummedho	361
Vipassino Bagavato	33
Vipine Buddhaṁ disvāna	36
Vippamuttaṁ kilesehi	112
Vipphoṭito gaṇḍamūlo	27
Vimatiṁ dveḷhakaṁ vāpi	45
Vimuttipupphaṁ esanto	388
Virāgasaṁhitaṁ vākyaṁ	512
Virocento gandhakuṭiṁ	21
Vivara'manupabhanti vijjutā	484
Vivittaṁ appanigghosaṁ	203
Vivekamanuyuttomhi	46, 133
Visallaṁ khīṇasaṁyogaṁ	485

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္က
[ရ-လ-ဝ]	
ရာဇာဟမသ္မိ သေလ	၃၀၈
ရုက္ခမူလံဝ နိဿာယ	၃၉၅
ရုက္ခမူလိကာ သာတတိကာ	၄၈၂
ရုက္ခမူလိကော သာတတိကော	၃၂၂
ရူပံ ဒိသွာ သတိ မုဋ္ဌာ	၃၀၀
ရူပါ သဒ္ဒါ ရသာ ဂန္ဓာ	၁၂၀၊၃၃၉
ရောပေတွ ရုက္ခာနိ ယထာ ဖလေသီ	၄၆၂
လက္ခဏေ ဣတိဟာသေ စ	၃၇၈
လက္ခဏေ ဒွေ စ ကင်္ခါမိ	၃၁၇
လက္ခေ ဌပိယမာနမှိ	၃၈၂၊၃၈၅
လာဘကာမာ ဘဝိဿန္တိ	၃၆၀
လာဘာ အင်္ဂါနံ မဂဓာနံ	၁၃၈
လူခေနပိ ဝါ သန္တုဿေ	၂၀၃
လေသကပ္ပေ ပရိယာယေ	၃၅၀
လောကစက္ခု မဟာတေဇော	၃၁၆
လောကဇေဋ္ဌော စ နိမ္မာနော	၆၁
လောကဝိဿုတကိတ္တိ စ	၃၉
လောဟိတပါဏိ ပုရေ အာသိံ	၃၃၁
ဝင်္ဂေ ဇာတောတိ ဝင်္ဂီသော	၅၁၂
ဝစနာဘာယ ဗောဓေတိ	၁၈၁
ဝဇ္ဇမာနေသု တူရေသု	၄၈၀
ဝဇ္ဇီနံ ဝေဠုဝဂါမေ	၃၄၁
ဝဒနေန သုဂန္ဓေန	၆၁
ဝနေ ကုသုမသဉ္ဆန္နေ	၁၇၇
ဝန္ဒိတွာန မဟာနာဂံ	၄၅
ဝန္ဒိတွာန သဟာမစ္စော	၁၈၃
ဝန္ဒိတွာ သတ္ထုနော ပါဒေ	၁၉၃၊ ၂၂၅
ဝန္ဒိတွာဟံ လောကဇိနံ	၄၅

ပဌမပါဒ	ပိဋ္ဌင်္က
[ဝ]	
ဝရာဟဧဏေယျဝိဂါဠှ- သေဝိတေ	၄၆၄
ဝရုဏော နာမ နာမေန	၄၈၀
ဝရုဏော နာမုပဋ္ဌာကော	၃၈၃
ဝသိတံ မေ အရညေသု	၂၁၄
ဝသီ ဂဏီ ပတာပီ စ	၃၁၅
ဝသုဓာ ယထာ’ပ္ပမေယျာ	၁၅၉
ဝဿတိ ဒေဝေါ ယထာသုဂီတံ	၄၆
ဝဿသတသဟဿာနိ	၇၉
ဝဿေ စ တေ ဩရမိတေ	၄၅
ဝါတရောဂါဘိနီတော တွံ	၅၉၊၁၁၂
ဝိစိကိစ္ဆာကင်္ခါဂန္ထိတံ	၂၈၁
ဝိစိနီ အဂ္ဂဟီ ဓောဝိ	၃၄၀
ဝိဇယီဝ မဟာယောဓော	၃၉
ဝိဇာနေယျ သကံ အတ္ထံ	၂၀၈
ဝိဇ္ဇာဓရာ ဒေဝတာ စ	၃၈၀
ဝိနယဿု မယိ ကင်္ခံ	၃၁၀
ဝိပန္နသီလော ဒုမ္မေဓော	၃၆၁
ဝိပဿိနော ဘဂဝတော	၃၃
ဝိပိနေ ဗုဒ္ဓံ ဒိသွာန	၃၆
ဝိပ္ပမုတ္တံ ကိလေသေဟိ	၁၁၂
ဝိပ္ဖောဋိတော ဂဏ္ဍမူလော	၂၇
ဝိမတိံ ဒွေဠှကံ ဝါပိ	၄၅
ဝိမုတ္တိပုပ္ဖံ ဧသန္တော	၃၈၈
ဝိရာဂသံဟိတံ ဝါကျံ	၅၁၂
ဝိရောစေန္တော ဂန္ဓကုဋိံ	၂၁
ဝိဝရ’မနုပဘန္တိ ဝိဇ္ဇုတာ	၄၈၄
ဝိဝိတ္တံ အပ္ပနိဂ္ဃောသံ	၂၀၃
ဝိဝေကမနုယုတ္တောမှိ	၄၆၊၁၃၃
ဝိသလ္လံ ခီဏသံယောဂံ	၄၈၅

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Va - Sa]	
Visāradā kho bhaginī	50
Vissajjitesu pañhesu	138
Vītataṇhā anādānā	141
Vītataṇho anādāno	332
Vīthintare anuppattaṁ	386
Vīmaṁsanatthaṁ Buddhassa	146
Vīraṅgarūpā balino	80
Vīriyaṁ me dhuradhorayhaṁ	291
Vīriyasātaccasampanno	204
Vīro kamalapattakkho	145
Vīro padumapattakkho	61
Vīro have sattayugaṁ puneti	168
Vuṭṭhamhi deve caturaṅgule tiṇe	464
Vuṭṭhamhi deve caturaṅgulamhi	232
Vedanānaṁ viññāpano	103
Velaṁ karotha bhaddante	282
Velā ca saṁvaraṁ sīlaṁ	219
Vesārajjehi sampanno	510
Saṁkārapuñjā āhatvā	203
Saṁkhittenapi deseti	516
Saṁkhittena mayā vuttaṁ	145
Saṁghamappameyyaṁ anussara pasanno	86
Saṁghalābhassa bhaṇḍanti	350
Saṁghe pasādo yassatthi	151
Saṁgho ce tiṇṇakantāro	183
Saṁyojanaṁ aṇuṁ thūlaṁ	259
Saṁvutā chasu dvāresu	379
Sakaṁ cittaṁ pasādetvā	55

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sakaṁ diṭṭhiṁ jahitvāna	137
Sakakammābhiraddho so	167
Sa kadāci Mahāvīro	61
Sakalaṁ samattaṁ rogaṁ	141
Sakkāyavūpakāso me	178
Sakkā samudde udakaṁ	382
Sakkhī hi me sutaṁ etaṁ	514
Sakyānaṁ kulaketussa	417
Sagāravo sappatisso	318
Saṅgaṇiyaṁ gaṇaṁ hitvā	480
Sace ca taṁ pāpuṇanti	390
Sace dhāvati cittaṁ te	114
Sacepi ettakā bhiyyo	514
Sace'vaseyya agāraṁ	22
Sace hi koci devo vā	392
Saccaṁ ve amatā vācā	516
Saññāya vipariyesā	515
Saṭṭhikaṇḍarasambandho	197
Saṭṭhikappasahassamhi	445
Saṭṭhitūriyasahassāni	384
Sataṁ āsi āyosaṅkū	486
Satattayaṁ sahassañca	539
Satapattachattaṁ paggayha	190
Satasahassaṁ te dhīrā	416
Satasahassapallaṅkaṁ	133
Satasahassito kappe	2, 5, 10, 52, 62-3, 69, 71
Satasahasse kataṁ kammaṁ	183, 513
Satasahassena me kītaṁ	413

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဝ-သ]	
ဝိသာရဒါ ခေါ ဘဂိနီ	၅၀
ဝိဿဇ္ဇိတေသု ပဉှေသု	၁၃၈
ဝီတတဏှာ အနာဒါနာ	၁၄၁
ဝီတတဏှော အနာဒါနော	၃၃၂
ဝီထိန္တရေ အနုပ္ပတ္တံ	၃၈၆
ဝီမံသနတ္ထံ ဗုဒ္ဓဿ	၁၄၆
ဝီရင်္ဂရူပါ ဗလိနော	၈၀
ဝီရိယံ မေ ဓုရဓောရယှံ	၂၉၁
ဝီရိယသာတစ္စသမ္ပန္နော	၂၀၄
ဝီရော ကမလပတ္တက္ခော	၁၄၅
ဝီရော ပဒုမပတ္တက္ခော	၆၁
ဝီရော ဟဝေ သတ္တယုဂံ ပုနေတိ	၁၆၈
ဝုဋ္ဌမှိ ဒေဝေ စတုရင်္ဂုလေ တိဏေ	၄၆၄
ဝုဋ္ဌမှိ ဒေဝေ စတုရင်္ဂုလမှိ	၂၃၂
ဝေဒနာနံ ဝိညာပနော	၁၀၃
ဝေလံ ကရောထ ဘဒ္ဒန္တေ	၂၈၂
ဝေလာ စ သံဝရံ သီလံ	၂၁၉
ဝေသာရဇ္ဇေဟိ သမ္ပန္နော	၅၁၀
သံကာရပုဉ္ဇာ အာဟတွာ	၂၀၃
သံခိတ္တေနပိ ဒေသေတိ	၅၁၆
သံခိတ္တေန မယာ ဝုတ္တံ	၁၄၅
သံဃမပ္ပမေယျံ အနုဿရ ပသန္နော	၈၆
သံဃလာဘဿ ဘဏ္ဍန္တိ	၃၅၀
သံဃေ ပသာဒေါ ယဿတ္ထိ	၁၅၁
သံဃော စေ တိဏ္ဏကန္တာရော	၁၈၃
သံယောဇနံ အဏုံ ထူလံ	၂၅၉
သံဝုတာ ဆသု ဒွါရေသု	၃၇၉
သကံ စိတ္တံ ပသာဒေတွာ	၅၅

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သကံ ဒိဋ္ဌိံ ဇဟိတွာန	၁၃၇
သကကမ္မာဘိရဒ္ဓေါ သော	၁၆၇
သ ကဒါစိ မဟာဝီရော	၆၁
သကလံ သမတ္တံ ရောဂံ	၁၄၁
သက္ကာယဝူပကာသော မေ	၁၇၈
သက္ကာ သမုဒ္ဒေ ဥဒကံ	၃၈၂
သက္ခီ ဟိ မေ သုတံ ဧတံ	၅၁၄
သကျာနံ ကုလကေတုဿ	၄၁၇
သဂါရဝေါ သပ္ပတိဿော	၃၁၈
သင်္ဂဏိယံ ဂဏံ ဟိတွာ	၄၈၀
သစေ စ တံ ပါပုဏန္တိ	၃၉၀
သစေ ဓာဝတိ စိတ္တံ တေ	၁၁၄
သစေပိ ဧတ္တကာ ဘိယျော	၅၁၄
သစေ’ဝသေယျ အဂါရံ	၂၂
သစေ ဟိ ကောစိ ဒေဝေါ ဝါ	၃၉၂
သစ္စံ ဝေ အမတာ ဝါစာ	၅၁၆
သညာယ ဝိပရိယေသာ	၅၁၅
သဋ္ဌိကဏ္ဍရသမ္ဗန္ဓော	၁၉၇
သဋ္ဌိကပ္ပသဟဿမှိ	၄၄၅
သဋ္ဌိတူရိယသဟဿာနိ	၃၈၄
သတံ အာသိ အယောသင်္ကူ	၄၈၆
သတတ္တယံ သဟဿဉ္စ	၅၃၉
သတပတ္တဆတ္တံ ပဂ္ဂယှ	၁၉၀
သတသဟဿံ တေ ဓီရာ	၄၁၆
သတသဟဿပလ္လင်္ကံ	၁၃၃
သတသဟဿိတော ကပ္ပေ	၂၊၅၊ ၁၀၊၅၂၊၆၂-၃၊၆၉၊၇၁
သတသဟဿေ ကတံ ကမ္မံ	၁၈၃၊ ၅၁၃
သတသဟဿေန မေ ကီတံ	၄၁၃

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Satiṁ paṭilabhitvāna	44
Sati gīvā siro paññā	259
Sati ca sampajaññañca	259
Satipaṭṭhānakusalā	389
Satipaṭṭhānagīvo so	450
Satipaṭṭhānapāsādaṁ	282
Satiyā taṁ nibandhissaṁ	65
Satehi tīhi sahito	318
Sato ca hoti appiccho	340
Sattakkhattuṁ manussindo	341
Sattanettamanohārī	145
Sattayojanikaṁ thūpaṁ	128
Sattaratanasampanno	445
Sattasattatikkhattuñca	231, 481, 506
Sattāhaṁ abhinikkhamma	252
Sattiyā viya omaṭṭho	484
Sattukañca baddhakañca	132
Satthaṁ vā āharissāmi	98
Satthā ca maṁ paṭiggayha	134
Satthā ca me lokamimaṁ adhiṭṭhahi	463
Satthā hi vijesi maggametaṁ	100
Sadānucchavikā ete	380
Sadevakassa lokassa	382
Sadevāsuranāgehi	510
Saddaṁ sutvā sati muṭṭhā	300
Saddhaṁ vīriyaṁ samādhiñca	274
Saddhammācārakusalo	315
Saddhādhimutto sumati	61

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Saddhā paricaritvāna	81
Saddhāyāhaṁ pabbajito	296
Saddhena ca pesalena ca	418
Santi aññepi niyyūhā	445
Santi āraññakā nāgā	417
Santuṭṭho sātatiko	322
Santharitvāna saṁghāṭiṁ	72
Sapadānacārī sātatiko	322
Sabbaṁ suṇāti sotena	148
Sabbakārukasippāni	349
Sabbaññū Sabbadassāvī	267
Sabbattha te citta vaco kataṁ mayā	463
Sabbattha te na limpanti	245
Sabbattha sukhito hutvā	62
Sabbapāramisambhūtaṁ	63
Sabbamitto sabbasakho	240
Sabbametaṁ abhiññāya	385
Sabbalokahitatthāya	315
Sabbavedavidū jāto	512
Sabbavositavosāno	318
Sabbasaṁyojanātītaṁ	259
Sabbāsavaparikkhīṇā	349
Sabbāsu bhavayonīsu	133
Sabbe devā attamanā	190
Sabbe devā tuṭṭhamanā	251
Sabbe dhammā anattāti	254
Sabbe Bagavato puttā	516
Sabbe migā uttasanti	391
Sabbesaṁ cittamaññāya	391

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သတိံ ပဋိလဘိတွာန	၄၄
သတိ ဂီဝါ သိရော ပညာ	၂၅၉
သတိ စ သမ္ပဇညဉ္စ	၂၅၉
သတိပဋ္ဌာနကုသလာ	၃၈၉
သတိပဋ္ဌာနဂီဝေါ သော	၄၅၀
သတိပဋ္ဌာနပါသာဒံ	၂၈၂
သတိယာ တံ နိဗန္ဓိဿံ	၆၅
သတေဟိ တီဟိ သဟိတော	၃၁၈
သတော စ ဟောတိ အပ္ပိစ္ဆော	၃၄၀
သတ္တက္ခတ္တုံ မနုဿိန္ဒော	၃၄၁
သတ္တနေတ္တမနောဟာရီ	၁၄၅
သတ္တယောဇနိကံ ထူပံ	၁၂၈
သတ္တရတနသမ္ပန္နော	၄၄၅
သတ္တသတ္တတိက္ခတ္တုဉ္စ	၂၃၁၊ ၄၈၁၊ ၅၀၆
သတ္တာဟံ အဘိနိက္ခမ္မ	၂၅၂
သတ္တိယာ ဝိယ ဩမဋ္ဌော	၄၈၄
သတ္တုကဉ္စ ဗဒ္ဓကဉ္စ	၁၃၂
သတ္ထံ ဝါ အာဟရိဿာမိ	၉၈
သတ္ထာ စ မံ ပဋိဂ္ဂယှ	၁၃၄
သတ္ထာ စ မေ လောကမိမံ အဓိဋ္ဌဟိ	၄၆၃
သတ္ထာ ဟိ ဝိဇေသိ မဂ္ဂမေတံ	၁၀၀
သဒါနုစ္ဆဝိကာ ဧတေ	၃၈၀
သဒေဝကဿ လောကဿ	၃၈၂
သဒေဝါသုရနာဂေဟိ	၅၁၀
သဒ္ဒံ သုတွာ သတိ မုဋ္ဌာ	၃၀၀
သဒ္ဓံ ဝီရိယံ သမာဓိဉ္စ	၂၇၄
သဒ္ဓမ္မာစာရကုသလော	၃၁၅
သဒ္ဓါဓိမုတ္တော သုမတိ	၆၁

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သဒ္ဓါ ပရိစရိတွာန	၈၁
သဒ္ဓါယာဟံ ပဗ္ဗဇိတော	၂၉၆
သဒ္ဓေန စ ပေသလေန စ	၄၁၈
သန္တိ အညေပိ နိယျူဟာ	၄၄၅
သန္တိ အာရညကာ နာဂါ	၄၁၇
သန္တုဋ္ဌော သာတတိကော	၃၂၂
သန္ထရိတွာန သံဃာဋိံ	၇၂
သပဒါနစာရီ သာတတိကော	၃၂၂
သဗ္ဗံ သုဏာတိ သောတေန	၁၄၈
သဗ္ဗကာရုကသိပ္ပါနိ	၃၄၉
သဗ္ဗညူ သဗ္ဗဒဿာဝီ	၂၆၇
သဗ္ဗတ္ထ တေ စိတ္တ ဝစော ကတံ မယာ	၄၆၃
သဗ္ဗတ္ထ တေ န လိမ္ပန္တိ	၂၄၅
သဗ္ဗတ္ထ သုခိတော ဟုတွာ	၆၂
သဗ္ဗပါရမိသမ္ဘူတံ	၆၃
သဗ္ဗမိတ္တော သဗ္ဗသခေါ	၂၄၀
သဗ္ဗမေတံ အဘိညာယ	၃၈၅
သဗ္ဗလောကဟိတတ္ထာယ	၃၁၅
သဗ္ဗဝေဒဝိဒူ ဇာတော	၅၁၂
သဗ္ဗဝေါသိတဝေါသာနော	၃၁၈
သဗ္ဗသံယောဇနာတီတံ	၂၅၉
သဗ္ဗာသဝပရိက္ခီဏာ	၃၄၉
သဗ္ဗာသု ဘဝယောနီသု	၁၃၃
သဗ္ဗေ ဒေဝါ အတ္တမနာ	၁၉၀
သဗ္ဗေ ဒေဝါ တုဋ္ဌမနာ	၂၅၁
သဗ္ဗေ ဓမ္မာ အနတ္တာတိ	၂၅၄
သဗ္ဗေ ဘဂဝတော ပုတ္တာ	၅၁၆
သဗ္ဗေ မိဂါ ဥတ္တသန္တိ	၃၉၁
သဗ္ဗေသံ စိတ္တမညာယ	၃၉၁

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sabbe saṅkhārā aniccāti	254
Sabbe saṅkhārā dukkhāti	254
Samaṇaṁ brāhmaṇaṁ vā kaṁ	281
Samathaṁ paṭipādesiṁ	233
Samantā yojanasataṁ	338
Samappito puthusallena nāgo	366
Samādhimhi sukusalo	392
Samādhimhā vuṭṭhahitvā	381
Samādhivijjāvisipāramīgato	486
Samāpattīnaṁ kusalo	392
Samuddharasimaṁ lokaṁ	69
Sameto naccagītehi	333
Sampannaveyyākaraṇaṁ tavedaṁ	520
Sampādethappamādena	240, 397
Sambuddho paṭijānāsi	309
Sambuddho bodhayaṁ satte	145
Sammajjaniṁ gahetvāna	381
Sayaṁ samāhito Nāgo	259
Saraṇagamanaṁ passa	14
Saraṇassa ahu cintā	272, 348
Saritvā pubbake yogī	350
Sarīragandho ca sadātiseti me	41
Sarena madhurenāhaṁ	129
Sarena rajanīyena	128
Sare hatthehi bhañjitvā	140
Sallaṁ attasamuṭṭhānaṁ	282
Savanti sabbadhi sotā	282
Sa ve accaruci nāgo	259

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sasāvakaṁ taṁ vimalaṁ	61
Sasiṁva tārāsahitaṁ	183
Saha kate saccavare	183
Saha vācāya sabbepi	183
Sahassakkhattuṁ Devindo	384
Sahassakkhattuṁ rājā ca	314
Sahassakkhattumattānaṁ	193
Sahassaparivārena	82, 182
Sahassayuttaṁ hayavāhiṁ	445
Sahassalokaṁ ñāṇena	339
Sahassavaṭṭiṁ pādāsiṁ	338
Sahassārāni cakkāni	381
Sā Gotamī kālakatā ito cutā	168
Sādhūti te paṭissutvā	444
Sādhūti so paṭissutvā	388
Sādhū hi kira me mātā	50
Sāriputta imaṁ passa	110
Sāriputtova paññāya	486
Sāvakaguṇenapi phussena	393
Sāvakena hi pattabbaṁ	392
Sāvako te Mahāvīra	386
Sāsanaṁ jotayitvā so	128
Sāsane te patiṭṭhāya	392
Sāsane dibbamānamhi	203
Sikkhāpentāpi therehi	361
Sikkhāsājīvasampanno	155
Siddhatthassa Bagavato	198
Sindhu Sarassatī ceva	389
Siriṁ hatthehi pādehi	155

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စာတိ	၂၅၄
သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ ဒုက္ခာတိ	၂၅၄
သမဏံ ဗြာဟ္မဏံ ဝါ ကံ	၂၈၁
သမထံ ပဋိပါဒေသိံ	၂၃၃
သမန္တာ ယောဇနသတံ	၃၃၈
သမပ္ပိတော ပုထုသလ္လေန နာဂေါ	၃၆၆
သမာဓိမှိ သုကုသလော	၃၉၂
သမာဓိမှာ ဝုဋ္ဌဟိတွာ	၃၈၁
သမာဓိဝိဇ္ဇာဝသိပါရမီဂတော	၄၈၆
သမာပတ္တီနံ ကုသလော	၃၉၂
သမုဒ္ဓရသိမံ လောကံ	၆၉
သမေတော နစ္စဂီတေဟိ	၃၃၃
သမ္ပန္နဝေယျာကရဏံ တဝေဒံ	၅၂၀
သမ္ပာဒေထပ္ပမာဒေန	၂၄၀၊ ၃၉၇
သမ္ဗုဒ္ဓေါ ပဋိဇာနာသိ	၃၀၉
သမ္ဗုဒ္ဓေါ ဗောဓယံ သတ္တေ	၁၄၅
သမ္မဇ္ဇနိံ ဂဟေတွာန	၃၈၁
သယံ သမာဟိတော နာဂေါ	၂၅၉
သရဏာဂမနံ ပဿ	၁၄
သရဏဿ အဟု စိန္တာ	၂၇၂၊ ၃၄၈
သရိတွာ ပုဗ္ဗကေ ယောဂီ	၃၅၀
သရီရဂန္ဓော စ သဒါတိသေတိ မေ	၄၁
သရေန မဓုရေနာဟံ	၁၂၉
သရေန ရဇနီယေန	၁၂၈
သရေ ဟတ္ထေဟိ ဘဉ္ဇိတွာ	၁၄၀
သလ္လံ အတ္တသမုဋ္ဌာနံ	၂၈၂
သဝန္တိ သဗ္ဗဓိ သောတာ	၂၈၂
သ ဝေ အစ္စရုစိ နာဂေါ	၂၅၉

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သသာဝကံ တံ ဝိမလံ	၆၁
သသိံဝ တာရာသဟိတံ	၁၈၃
သဟ ကတေ သစ္စဝရေ	၁၈၃
သဟ ဝါစာယ သဗ္ဗေပိ	၁၈၃
သဟဿက္ခတ္တုံ ဒေဝိန္ဒော	၃၈၄
သဟဿက္ခတ္တုံ ရာဇာ စ	၃၁၄
သဟဿက္ခတ္တုမတ္တာနံ	၁၉၃
သဟဿပရိဝါရေန	၈၂၊ ၁၈၂
သဟဿယုတ္တံ ဟယဝါဟိံ	၄၄၅
သဟဿလောကံ ဉာဏေန	၃၃၉
သဟဿဝဋ္ဋိံ ပါဒါသိံ	၃၃၈
သဟဿာရာနိ စက္ကာနိ	၃၈၁
သာ ဂေါတမီ ကာလကတာ ဣတော စုတာ	၁၆၈
သာဓူတိ တေ ပဋိဿုတွာ	၄၄၄
သာဓူတိ သော ပဋိဿုတွာ	၃၈၈
သာဓူ ဟိ ကိရ မေ မာတာ	၅၀
သာရိပုတ္တ ဣမံ ပဿ	၁၁၀
သာရိပုတ္တောဝ ပညာယ	၄၈၆
သာဝကဂုဏေနပိ ဖုဿေန	၃၉၃
သာဝကေန ဟိ ပတ္တဗ္ဗံ	၃၉၂
သာဝကော တေ မဟာဝီရ	၃၈၆
သာသနံ ဇောတယိတွာ သော	၁၂၈
သာသနေ တေ ပတိဋ္ဌာယ	၃၉၂
သာသနေ ဒိဗ္ဗမာနမှိ	၂၀၃
သိက္ခာပေန္တာပိ ထေရေဟိ	၃၆၁
သိက္ခာသာဇီဝသမ္ပန္နော	၁၅၅
သိဒ္ဓတ္ထဿ ဘဂဝတော	၁၉၈
သိန္ဓု သရဿတီ စေဝ	၃၈၉
သိရိံ ဟတ္ထေဟိ ပါဒေဟိ	၁၅၅

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sītaṁ uṇhaṁ vihanantaṁ	2
Sītavātaparittāṇaṁ	348
Sīlaṁ balaṁ appaṭimaṁ	219
Sīlaṁ rakkheyya medhāvī	218
Sīlaṁ samādhipaññāñca	41
Sīlaṁ sambalameva'ggaṁ	219
Sīlaṁ setu mahesakkho	219
Sīlakkhandhe patiṭṭhāya	323
Sīlañca bāhusaccañca	208
Sīlameva idha aggaṁ	219
Sīlamevidha sikkhetha	218
Sīlavā vatasampanno	378
Sīlavā hi bahū mitte	218
Sīlavīcisamākiṇṇo	315
Sīhanādamasambhītaṁ	510
Sīharājāva'sambhītā	380
Sīhabyagghā ca dīpī ca	377
Sukhaṁ sayāmi ṭhāyāmi	332
Sukhañca kāmamayikaṁ	245
Sukhumaṁ te paṭivijjhanti	484
Sukhumacchikena jālena	382
Sugatena vinā bhūto	62
Sugandhadeho sabbattha	40
Suggahītanimittassa	204
Suciṇṇaṁ brahmacariyaṁ me	265-6
Suṇanti dhammaṁ vimalaṁ	517
Suṇohi vacanaṁ mayhaṁ	359
Sutvā ca vimalaṁ vākyaṁ	146
Sutvāna corā isino subhāsitaṁ	267

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sutvāna dhammaṁ vimalaṁ	183
Sutvāna Munino vākyaṁ	387
Sutvā patīto sumano	181
Sutvā subhāsitaṁ vācaṁ	56
Sutvā sumadhuraṁ dhammaṁ	40
Sudassano nāma pāsādo	21
Sudesitā cakkhumatā	518
Sudesito cakkhumatā	103
Suddhaṁ dhammasamuppādaṁ	266
Suddhodano nāma pitā Mahesino	168
Sunīlagīvā susikhā supekhunā	464
Supupphite sītavane	175
Supupphito sālarājā	390
Suphullaṁ padumaṁ gayha	166
Subhānurūpo āyāsi	387
Subhānya'ppaṭikūlāni	273
Sumahāparisamajjhe	63
Sumedhaṁ Bagavantāhaṁ	338
Sumedho nāma Sambuddho	44, 339
Suyuttavādī Dvipadānamuttamo	461
Suyuttā tassa sissā ca	182
Suvaṇṇavaṇṇaṁ Sambuddhaṁ	66
Suvinītā ca te sissā	388
Susaṁvutatto visikhantare caraṁ	462
Setacchatto pasobhito	290
Senāsanamhā oruyha	447
Seyyathāpi mahāsamuddavego	100
Selo yathā ekaghano	234

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သီတံ ဥဏှံ ဝိဟနန္တံ	၂
သီတဝါတပရိတ္တာဏံ	၃၄၈
သီလံ ဗလံ အပ္ပဋိမံ	၂၁၉
သီလံ ရက္ခေယျ မေဓာဝီ	၂၁၈
သီလံ သမာဓိပညဉ္စ	၄၁
သီလံ သမ္ဗလမေဝ'ဂ္ဂံ	၂၁၉
သီလံ သေတု မဟေသက္ခော	၂၁၉
သီလက္ခန္ဓေ ပတိဋ္ဌာယ	၃၂၃
သီလဉ္စ ဗာဟုသစ္စဉ္စ	၂၀၈
သီလမေဝ ဣဓ အဂ္ဂံ	၂၁၉
သီလမေဝိဓ သိက္ခေထ	၂၁၈
သီလဝါ ဝတသမ္ပန္နော	၃၇၈
သီလဝါ ဟိ ဗဟူ မိတ္တေ	၂၁၈
သီလဝီစိသမာကိဏ္ဏော	၃၁၅
သီဟနာဒမသမ္ဘီတံ	၅၁၀
သီဟရာဇာဝ'သမ္ဘီတာ	၃၈၀
သီဟဗျဂ္ဃာ စ ဒီပီ စ	၃၇၇
သုခံ သယာမိ ဌာယာမိ	၃၃၂
သုခဉ္စ ကာမမယိကံ	၂၄၅
သုခုမံ တေ ပဋိဝိဇ္ဈန္တိ	၄၈၄
သုခုမစ္ဆိကေန ဇာလေန	၃၈၂
သုဂတေန ဝိနာ ဘူတော	၆၂
သုဂန္ဓဒေဟော သဗ္ဗတ္ထ	၄၀
သုဂ္ဂဟီတနိမိတ္တဿ	၂၀၄
သုစိဏ္ဏံ ဗြဟ္မစရိယံ မေ	၂၆၅-၆
သုဏန္တိ ဓမ္မံ ဝိမလံ	၅၁၇
သုဏောဟိ ဝစနံ မယှံ	၃၅၉
သုတွာ စ ဝိမလံ ဝါကျံ	၁၄၆
သုတွာန စောရာ ဣသိနော သုဘာသိတံ	၂၆၇

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သုတွာန ဓမ္မံ ဝိမလံ	၁၈၃
သုတွာန မုနိနော ဝါကျံ	၃၈၇
သုတွာ ပတီတော သုမနော	၁၈၁
သုတွာ သုဘာသိတံ ဝါစံ	၅၆
သုတွာ သုမဓုရံ ဓမ္မံ	၄၀
သုဒဿနော နာမ ပါသာဒေါ	၂၁
သုဒေသိတာ စက္ခုမတာ	၅၁၈
သုဒေသိတော စက္ခုမတာ	၁၀၃
သုဒ္ဓံ ဓမ္မသမုပ္ပါဒံ	၂၆၆
သုဒ္ဓောဒနော နာမ ပိတာ မဟေသိနော	၁၆၈
သုနီလဂီဝါ သုသိခါ သုပေခုနာ	၄၆၄
သုပုပ္ဖိတေ သီတဝနေ	၁၇၅
သုပုပ္ဖိတော သာလရာဇာ	၃၉၀
သုဖုလ္လံ ပဒုမံ ဂယှ	၁၆၆
သုဘာနုရူပေါ အာယာသိ	၃၈၇
သုဘာနျ'ပ္ပဋိကူလာနိ	၂၇၃
သုမဟာပရိသမဇ္ဈေ	၆၃
သုမေဓံ ဘဂဝန္တာဟံ	၃၃၈
သုမေဓော နာမ သမ္ဗုဒ္ဓေါ	၄၄၊ ၃၃၉
သုယုတ္တဝါဒီ ဒွိပဒါနမုတ္တမော	၄၆၁
သုယုတ္တာ တဿ သိဿာ စ	၁၈၂
သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ သမ္ဗုဒ္ဓံ	၆၆
သုဝိနီတာ စ တေ သိဿာ	၃၈၈
သုသံဝုတတ္တော ဝိသိခန္တရေ စရံ	၄၆၂
သေတစ္ဆတ္တော ပသောဘိတော	၂၉၀
သေနာသနမှာ ဩရုယှ	၄၄၇
သေယျထာပိ မဟာသမုဒ္ဒဝေဂေါ	၁၀၀
သေလော ယထာ ဧကဃနော	၂၃၄

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
So atthavā so dhammaṭṭho	273-4
Sokasallaparetohaṁ	44
So ca sabbaṁ tamaṁ hantvā	80
So’jja bhaddo anutrāsī	323
So’jja bhaddo sātatiko	322
So jhāyī assāsarato	259
So ḍayhati sūlehi tujjamāno	295
Soṇṇānano Jinavaro	39
So tadā Lokapajjoto	40
Sotāpannā ca vimalā	389
Sotindriyaṁ ce saddesu	272
So dāni patto amataṁ	252
So pacchā pabbajitvāna	167, 290, 481, 506
So patvā paramaṁ santiṁ	110
Sopānaṁ sugataṁ suddhaṁ	282
So me dhammamadesesi	518
So me pakkena hatthena	447
So me puṭṭho kathī sabbaṁ	387
So me puṭṭho viyākāsi	387
Somhi Sakyakule jāto	341
Soṇṇamayā rūpimayā	21
Sosāniko sātatiko	322
Sohaṁ aṭṭhārasavasso	191
Sohaṁ eko araññasmiṁ	225

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sohaṁ paṇāmito santo	191-3
Sohaṁ vissajjite pañhe	387
Soḷasitthisahassānaṁ	231
Soḷasitthisahassāni	384
Svakkhāto bhikkhave dhammo	183
Svākhātaṁ brahmacariyaṁ	312
Svāgataṁ nāpagataṁ	332
Svāgataṁ vata me āsi	16, 417, 513, 519
[Ha]	
Haṁsā koñcā mayūrā ca	377
Hatthārohā-anīkaṭṭhā	312
Hatthikkhandhagato āsiṁ	416
Hatthiyānaṁ assayānaṁ	33
Hatthī assā rathā pattī	384
Hatthehi tamahaṁ gayha	191
Handa eko gamissāmi	174
Harītakaṁ āmalakaṁ	47
Harītakaṁ gahetvāna	48
Harītakā āmalakā	378
Hāsaṁ supuṇṇanayanaṁ	145
Hitvā satapalaṁ kaṁsaṁ	323
Himavantamupādāya	385
Himavantassa avidūre	376
Himavantassāvidūre	25, 30
Himavāvā’parimeyyo	159
Hīnena brahmacariyena	222
Hemavaṇṇaṁ mahābāhuṁ	80

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သော အတ္ထဝါ သော ဓမ္မဋ္ဌော	၂၇၃-၄
သောကသလ္လပရေတောဟံ	၄၄
သော စ သဗ္ဗံ တမံ ဟန္တွာ	၈၀
သော'ဇ္ဇ ဘဒ္ဒေါ အနုတြာသီ	၃၂၃
သော'ဇ္ဇ ဘဒ္ဒေါ သာတတိကော	၃၂၂
သော ဈာယီ အဿာသရတော	၂၅၉
သော ဍယှတိ သူလေဟိ တုဇ္ဇမာနော	၂၉၅
သောဏ္ဏာနနော ဇိနဝရော	၃၉
သော တဒါ လောကပဇ္ဇောတော	၄၀
သောတာပန္နာ စ ဝိမလာ	၃၈၉
သောတိန္ဒြိယံ စေ သဒ္ဒေသု	၂၇၂
သော ဒါနိ ပတ္တော အမတံ	၂၅၂
သော ပစ္ဆာ ပဗ္ဗဇိတွာန	၁၆၇၊ ၂၉၀၊ ၄၈၁၊ ၅၀၆
သော ပတွာ ပရမံ သန္တိံ	၁၁၀
သောပါနံ သုဂတံ သုဒ္ဓံ	၂၈၂
သော မေ ဓမ္မမဒေသေသိ	၅၁၈
သော မေ ပက္ကေန ဟတ္ထေန	၄၄၇
သော မေ ပုဋ္ဌော ကထီ သဗ္ဗံ	၃၈၇
သော မေ ပုဋ္ဌော ဝိယာကာသိ	၃၈၇
သောမှိ သကျကုလေ ဇာတော	၃၄၁
သောဏ္ဏမယာ ရူပိမယာ	၂၁
သောသာနိကော သာတတိကော	၃၂၂
သောဟံ အဋ္ဌာရသဝဿော	၁၉၁
သောဟံ ဧကော အရညသ္မိံ	၂၂၅

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သောဟံ ပဏာမိတော သန္တော	၁၉၁-၃
သောဟံ ဝိဿဇ္ဇိတေ ပဉှေ	၃၈၇
သောဠသိတ္ထိသဟဿာနံ	၂၃၁
သောဠသိတ္ထိသဟဿာနိ	၃၈၄
သွာက္ခာတော ဘိက္ခဝေ ဓမ္မော	၁၈၃
သွာခါတံ ဗြဟ္မစရိယံ	၃၁၂
သွာဂတံ နာပဂတံ	၃၃၂
သွာဂတံ ဝတ မေ အာသိ	၁၆၊ ၄၁၇၊ ၅၁၃၊ ၅၁၉
[ဟ]	
ဟံသာ ကောဉ္စာ မယူရာ စ	၃၇၇
ဟတ္ထာရောဟာအနီကဋ္ဌာ	၃၁၂
ဟတ္ထိက္ခန္ဓဂတော အာသိံ	၄၁၆
ဟတ္ထိယာနံ အဿယာနံ	၃၃
ဟတ္ထီ အဿာ ရထာ ပတ္တီ	၃၈၄
ဟတ္ထေဟိ တမဟံ ဂယှ	၁၉၁
ဟန္ဒ ဧကော ဂမိဿာမိ	၁၇၄
ဟရီတကံ အာမလကံ	၄၇
ဟရီတကံ ဂဟေတွာန	၄၈
ဟရီတကာ အာမလကာ	၃၇၈
ဟာသံ သုပုဏ္ဏနယနံ	၁၄၅
ဟိတွာ သတပလံ ကံသံ	၃၂၃
ဟိမဝန္တမုပါဒါယ	၃၈၅
ဟိမဝန္တဿ အဝိဒူရေ	၃၇၆
ဟိမဝန္တဿာဝိဒူရေ	၂၅၊ ၃၀
ဟိမဝါဝါ'ပရိမေယျော	၁၅၉
ဟီနေန ဗြဟ္မစရိယေန	၂၂၂
ဟေမဝဏ္ဏံ မဟာဗာဟုံ	၈၀

ထေရဂါထာအဋ္ဌကထာယ ဒုတိယဘာဂေ

သောဓနပတ္တံ

ပိဋ္ဌေ	ပန္တိယံ	အသုဒ္ဓပါဌော	သုဒ္ဓပါဌော
၉၄	၇၅	သုသီရန္တိ	သုသိရန္တိ

ထေရဂါထာ-ဋ္ဌ ၂-၄၄—နှ-ပု-သ

နှ-ဗ-သ-စ—ထေရဂါထာ-ဋ္ဌ-၂—၂-၁၁-၅၉—၃၀၀၀